

Del collegio della comp. de Jesus de 1600 lib. B^h

R. 4141

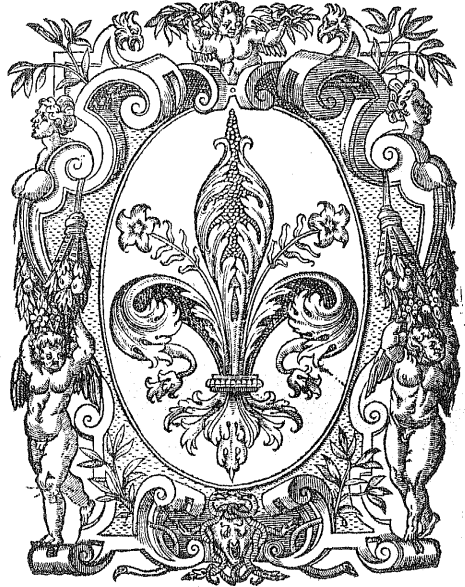
DIVI ANTONINI ARCHIEPISCOPI FLORENTINI, ET DO- CTORIS S. THEOLOGICAE

*praestantissimi Chronicorum operum tres
partes diuisum,*

In quarum PRIMA res ab ipso mundi exordio usque ad S. Syluestrum Pont. Max. id est, ad annum Christi 310.
In SECUNDA à S. Syluestro usque ad S. Hieronymum, id est, ad annum Christi 1313.
In TERTIA ab Innocentio III. usque ad annum Christi 1459.
toto ferè terrarum orbe gestæ continuatur.

Opus omni eruditione ac pietate refertum, nunc quidem quam fieri potuit diligentè emendatum & castigatum, atque annotationibus illustratum, adiectis etiam, ut plurimum locis, ex quibus omnia desumpta fuerant, opera & studio PETRI MATURI presbyteri Societatis Iesu.

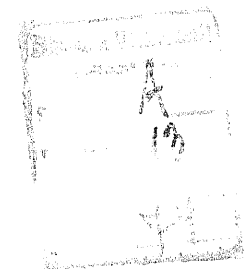
Tribus insuper indicibus locupletatum: quorum primus historias, alter res & sententias, tertius Scripturæ loca passim explicata complectitur.



LUGDUNI
EX OFFICINA IVNTARVM, ET
PAVLI GVITII

M. D. LXXXVI.

Cum Priuilegijs summi Pontificis, Cæsareæ Maiestatis, ac
Galliarum, & Hispaniarum Regum.



24. a. S. 13.



2 400 40 *Stahla* MADE IN GERMANY

Del collegio della comp. de Jesus de ... lib. B^h

R. 4141

DIVI
ANTONINI
ARCHIEPISCOPI
FLORENTINI, ET DO-
CTORIS S. THEOLOGICAE

*praestantissimi Chronicorum opus in tres
partes diuisum,*

In quarum PRIMA res ab ipso mundi exordio usque ad S. Syluestrum Pont. Max. id
est, ad annum Christi 310.
In SECUNDA à S. Syluestro usque ad ... id est, ad annum Christi 1313.
In TERTIA ab Innocentio III. usque ad annum Christi 1459.
toto ferè terrarum orbe gestæ continentur.

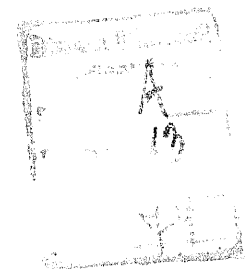
*Opus omni eruditione ac pietate refertum, nunc quidem quanta fieri potuit diligentia emendatum & illustratum,
atque annotationibus illustratum, adiectis etiam, ut plurimum locis, ex quibus omnia sumpta
fuerant, opera & studio PETRI MATURI presbyteri Societatis Iesu.*

Tribus insuper indicibus locupletatum: quorum primus historias, alter res & sententias,
tertius Scripturæ loca passim explicata complectitur.

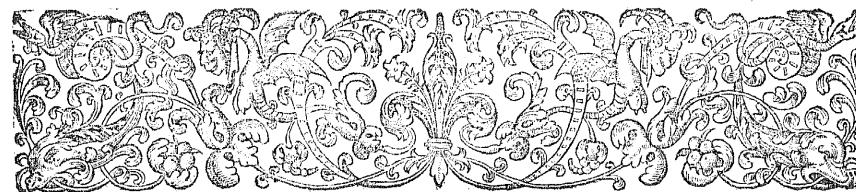


LUGDUNI,
EX OFFICINA IVNTARVM, ET
PAVLI GVITII.
M. D. LXXXVI.

Cum Priuilegijs summi Pontificis, Cæsareæ Maiestatis, ac
Galliarum, & Hispaniarum Regum.



24. a. S. 13.



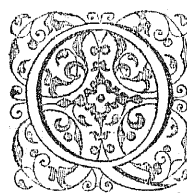
REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI P. SIXTO

FABRI SACRI PRAEDICATORVM

ORDINIS GENERALI MAGISTRO:

PETRVS MATVRVS PRESBYTER SOCIETATIS

*Iesu gratiam & pacem à Christo
plurimam precatur.*



Vobis preclare medicorum princeps Hippocrates, de ipsa quam profitebatur facultate, dixit, Reverendissime in Christo Pater *ὁ μὲν βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὰ*: idem mea quidem sententia ad ceteras quoque disciplinas, quæ vel liberalium nomine censentur, vel quæ altiore gradum tenent, veluti quas *ἀρχιτεχνικὰς* quasi reliquarum moderatrices ac dominas Aristoteles appellabat, Theologiam inquam, iuris scientiã atque eam, de qua nobis sermo futurus est, historien accomodari sane potest. Nam ut grammaticam, poëticam, oratoriam facultatem, differendique rationem prætermittam, quas propter earum *τὸ γλυκωπιερὲς* in prima litteraria institutione non tam exhaurimus, quam summis labris degustamus, philosophia primum, quæ rerum humanarum diuinarumque contemplationem sectatoribus suis pollicetur, ducemque se vite proficitur, quam longum, quam diuturnum tempus ac studium postulat, siue illam spectemus partem, quæ in sola rerum cognitione conquiescit, siue alteram, quæ ad ipsam cognitionem, opus actionẽque adiungit: de civili vero iuris peritia quid dicam? Nam licet infinitam illam confusamque ex multorum voluminũ sylua disciplinam in epitomẽ redigere, & ad faciliorem multo, quàm antea fuisset methodum Iustinianus Imperator reuocare conatus fuerit, tot tamẽ ac tantis adhuc mœadris inuoluta est, vt qui in ea maximã etiam ætatis suæ partẽ consumpserũt, cum se iam ad calcem summo labore peruenisse credunt, tum sibi rursus quasi ad carceres redeundum esse animaduertunt. Ius porro sacrũ, quod ex Romanorũ Pontificũ decretis, generalium Conciliorũ sanctionibus, atque antiquorũ Ecclesie patrum sententiis depromptũ, Canonicum appellamus, nihilo minus otij ac vigiliarum ad sui cognitionẽ intelligentiamque desiderat. Quid sacrosancta theologia? quæ omnium disciplinarũ *παρασπίλων, ἢ μέγα πρέσβυ, ἰμμενικὸς* & quasi in alto residens folio, ceterarũ omnium quasi adminittrarum in se ora oculosque conuertit; quantis est difficultatibus obsessa! Atque vt nihil dicam, quàm acuta ingenia: quantam iudicij, atque intelligentiæ demissionem: quantam vite sanctimoniam: quantam cælestis auxiliij, gratiæque copiam efflagitet: quam diuturnum præterea tempus, quam assiduum laborem, quam longas vigiliis postulat, vt vel nonnullam eius cognitionem adeptum se affirmare quis possit? Testes nobis esse possunt D. Basilius re & nomine vere magnus, atque ipsi nõ tam naturæ cognatione, quam beneuolentiæ vinculo iunctus frater, Gregorius Nazianzenus, quem vnum post D. Ioanem Euangelistam *τὸ θεολογικὸν* Græci patres nominarunt: Hi enim eum se sanctiori *τὸ θεολογικὸν ἢ ἡμετέρας* vite rationi addixissent, reiectisque prophanarum litterarum studiis, sacrarum tantum monumenta nocturna versare manu versare diurna, & carum intelligentiam non tam proprio peruestigare ingenio, quam antiquorum eruditione ac traditione consequi decreuissent, tredecim integros annos in eo studio consumpserunt.

Quid vero ea tandem, cuius maxime causam agimus, quàmque summus orator temporum testem, vitam memoriæ, nunciam vetustatis appellat, historia? Quid enim illa primum vtilius? quid nisi aut plane perpetuo puer, aut quod diuinus vates ait *וְיִזְכֶּר בֶּן מִרְיָם שָׂמָּה* esse velis, ad vitam pro dignitate tradendam non modo commodius, sed magis etiam

Hipp. in Aphor. cap. 1. D. Basl. in oratio. ad nepotes id citat. Arist. lib. 1. ethic. cap. 1. & 2.

Cic. in 1. de orat. in Acad. & Tuscul. quæst.

Vide eiusdẽ epit. in init. instit. & digestorum.

Hom. lib. 1. Iliad. Prou. 9.

Ruff. lib. 11. hist. Eccl. 9. Hor. in art.

Cic. lib. 2. de orat.

Ia. 65.

necessa-

Platon. in Tim. cita- tur ab Eufe- bio lib. 10. de prepar. euang. c. 2. Item 2. Illia. & Ody. 1.

necessarium cogitari potest: Recte namque de iis Græculis, qui ante Solonis tempora vi- xerunt Ægyptius ille apud Platonem sacerdos Ἕλληνας, inquit, αἰεὶ παίδες ἔστε, γέροντες ἢ ἔλληνες ἔστε, νεοὶ δὲ ἔστε τὰς ψυχὰς πάντες, ἰδέμενοι δὲ ἢ ἀπὸ αἰῶνος ἔχετε διὰ ἀρχαίων ἀκούειν παλαιὰν δόξαν, ἢ διὰ μάθημα χροῖον πολλὸν ἀλλήν. Quod si summam se poeta eximius Nestori laudem tribuisse iudicauit, cum eum scripsit tribus eam ætatibus exactis, quartam peragere: idemque Vlysem ideo admiraba- tur, quod ἀνὴρ πολὺν ἔργον ἔποιε, καὶ πολλὰ πλάγχθη, πολλὰ δὲ ἀποβλάσθη ἴδμεν ἅπαντα ἢ νόον ἔχων:

longe sane πολυτροπώτεροι, maiorique laude digni iudicandi sunt, qui historiæ beneficio cum vniuersis hominum generibus, quasi familiari consuetudine viuunt, omniumque mo- res, ingenia, facta, quasi præsentibus adsint, intuetur. Qua quidem re non modo admirabilem apud homines gloriam consequuntur: sed ipsius quod summum est, hominū principis Dei quodammodo naturam imitantur.

Hesiod. in lib. opera & dies. Paulus ad Heb. 4.

inquit Hesiodus: quod eleganter aliis verbis exprimebat D. Paulus πάντα γυνὰ ἢ τετραχελισμὸς τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν esse affirmavit. Quod cum à mortali nostra natura longe alienum sit, hi- storiz tamen quædam nobis quasi priuilegio conceditur. Etenim quæ regiones, quæ pro- uinciæ, quæ ciuitates, quæ insulæ tam remotæ distitæque sunt, quas historias per- legentes veluti coram positas non spectemus? Hæc etiam vna est quæ poeticam exornat, eloquentiam ditat, philosophiam reficit, ius ciuile illustrat, canonicum confirmat, theolo- giam non mediocriter auget. hæc ciuilem vitam instruit, propriam informat, priuatos ho- mines delectat, magistratus iuuat, omnes denique, cuiusuis ordinis sexus & ætatis homines oblectat. hæc siue à noxiis voluptatibus auocare, siue in officio continere, siue ad omnē vir- tutem excitare quempiam velis, longe maximum pondus habet. Quod si non ea lege ab optimo rerum omnium parente in hanc editi lucem sumus, vt hanc vniuersitatē quasi mer- catum ingressi toto vitæ nostræ tempore desides atque otiosi spectamus, quemadmodum de se, sui que similibus Pythagoras assererat: verum contra potius διατρον inquit Apostolus ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ ἢ ἀγγέλῳ ἢ ἀνθρώποις quam id tandem ratione consequamur, nisi præstan- tium hominum actionibus exprimentis, quarū historiæ maximam nobis copiam solæ sup- peditant? Sed quantum illud est, quod nostram etiam religionē ac fidem sacrā rectam tueri, atque ab hæreticorum calumniis fucatisque præstigiis vindicare nisi qui omnem historia- rum varietatem, atque antiquitatē perspectam habent, nullo modo possunt. Hac enim ra- tione optimi doctissimi que nostræ ætatis theologi Gilbertus Genebrardus, Franciscus Tur- rianus, Petrus Canisius atque magna Societatis nostræ lumina, alique permulti falsissimas Magdeburgensium Centuriarum libros impugnarunt, & opposita rerum ex historiis petita veritate profligarunt.

Tacit. lib. 8. in vita Py- thag. M. T. in 5. ruseul. 1. Cor. 4.

Verum vt eo redeam, vnde me quasi transuersum historiæ dignitas abripuerat, quàm multorum non annorum inquam, sed pene sæculorum studio & labore opus esset, ad tan- tam exemplorum, rerumque gestarum, copiam comparandam, quantam habere ille debet, qui vel ad omnem præteriti temporis memoriam, vel ad reliquarum disciplinarum cultum & ornatum, vel ad vitam bene beateque instituendam, vel ad impiorum hominum men- daciam euincenda instructus esse vellet, nisi hanc Deus mentem sapientissimis quibusdam viris intecisset, vt eorum immensæ vigiliæ nostros mirum in modum in illo studij genere la- bores operamque releuant.

Geneb. in chuo. Turr. lib. pro de- fens. Can. Apost. Ca- nisius lib. de Ioanne Ba- ptista & Ma- ria virgine. Alanus Co- pus. Feuarden- tius.

Horum è numero, vt ceteros modo præteream, in primis est quem præ manibus habe- mus D. Antoninus Archiepiscopus Florentinus, & summum vestræ Dominicanæ familiæ (ex qua tanquam agro fertilissimo viri & doctrinæ magnitudine & vitæ sanctitate præstan- tes nunquam propagari desierunt), decus atque ornamentum, vir qui tanta primum vitæ floruit sanctimoniam & innocētiam, vt quod paucis admodum nostra memoria datum est, non vnus tantum, sed duorum maximorum Pontificum decretis, publicaque totius Ecclesiæ gratulatione in diuorum numerum sit adscriptus: doctrina vero ita præstitit, vt præclarum illud omnique eruditione plenissimum opus, quod de illis quæstionibus scripsit quas vulgo nunc conscientiæ casus nominamus, ita omnes viri docti semper admirati sunt, vt qui in eodem scribendi argumento versari voluerunt, non tam suum nobis nouum aliquod opus obtulisse quam ipsius D. Antonini scripta paucis tantum mutatis rursū edidisse videan- tur, cum nihil addi, nihil detraxi ex illis omnino posse iudicarent.

Hi sunt A- drianus 6. & Clemens 7. vide bullā quā edidi- mus vna cū hoc opere.

Atque hoc quidem opus de quo dixi, quodque ille summam appellauit, cum primum suæ industriæ specimen esse voluisset, maturescēte postea iam ætate, cum non doctrinæ modo ampliores, sibi copias cōparasset, sed maior etiam ad iudicium facta fuisset accessio: ad alterum hoc quod χρονικὸν nuncupauit, scribendum est aggressus. In quo summa tum

utilitate tum delectatione quæcunque vel in sacris libris, vel in aliis ecclesiasticis externif- que scriptoribus, ab ipso mundi exordio continentur, ea ille omnia quasi βιβλιοθήκη coacer- uans, & suo quæque ordine ac tempore distinguens, magna que rerum varietate tribus iu- stis voluminibus comprehendens, mirum in modum eorum qui multa breui discere nosse- que cupiunt, studiis commodauit. Quod si cui forte delicato nimis, squallida & rudia esse nonnunquam videantur, & ὡσεὶ οὐλομένη τῆς ἀλιβιάδος, quæ à D. Antonino scribuntur informia appareant, quod pigmentis fucisque verborum aspersa non sint, is, si rerum pondus, senten- tiarum grauitatem, narrationisque veritatem attente perpendat, nã ille hoc omnibus eius- dem arguenti operibus merito anteponendum esse iudicabit: vereque de hisce D. Anto- nini libris affirmare posse videmur, quod olim de M. Varronis antiquitatū scriptis M. Tul- lius testatum reliquit. Nos in nostra vrbe peregrinantes errantesque tanquam hospites tui libri quasi domum reduxerunt, vt possemus aliquando, qui & vbi essemus agnoscere. Tu ætatem patriæ, tu descriptiones temporum, tu sacrorum iura, tu publicam disciplinam, tu omnium diuinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, causas aperuisti. Nec vere minus de eo dicere possemus, quod de eodem Varrone Terentianus olim, Vir doctis- simus vnde cunque Varro. Si enim ea primo loco spectemus, quæ huic operi ὡς τὰ πάρεργα ἢ ἀποπρονομήματα præter propositam historiæ seriem D. Antoninus inseruit, quam sunt omnia purioris atque recōditioris illius theologiæ, quæ Scholastica vulgo nominatur, plena? & ex vberimo illo copiosissimoque diuinæ illius sapientiæ fonte D. Thoma Aquinate deriuata? Taceo quam multa ex Augustino, Ambrosio, Chrysofomo, Gregorio, Basilio, Hieronymo, Athanasio, reliquisque Ecclesiæ luminibus, vel ad deprauatos hominum mores corrigen- dos, vel ad aduersarios fidei impugnandos, vel ad Christianā doctrinam confirmandam, ex- presserit, & quasi pretiosissimas gemmas in sui huius operis auro concludere sit conatus. Taceo quam multos, & quam difficiles S. Scripturæ locos vel sua ipsius sententia, vel proba- tissimorum Ecclesiæ doctorum iudicio, sapienter explicarit: Etenim ex eo sacrorū locorum in hoc opere à D. Antonino explicatorum indice quem præter duos alios nunc primum adiecimus, planum esse potest, nullum esse insigniorem diuinarū litterarum locum, atque ad præclarum aliquod religionis nostræ dogma confirmandum, accommodatum, quod vel nostra vel superiore ætate in dubium vocatum fuerit, quem vbi res tulit, doctè diserteque non enodarit.

Sileni Alci- biadis. Vide Platonē in cōuiuio, & Adagia nu- per emen- data. M. T. lib. 7. Academ. & affert Aug. in 6. Ciuit. cap. 2.

Terent. in li. de Carm. generat. de Phaleu. Au- gust. 16.

Nihil dico quam diligenter ac sapienter non modo nostra instituta propugnare, sed ali- ena etiam refellere, planeque subuertere, cum opus est, elaborarit. Etenim si qui vel olim fuerint, vel modo etiam sint Catholicæ religionis aduersarij diligenter perquiramus, nullos vnquam molestiores atque infestiores extitisse comperiemus, quam Agarenos, Iudæos, at- que his multo improbiores hæreticos, qui quamuis quasi impia quædam Satanæ propago summa Ecclesiæ Catholicæ vi atque auctoritate profligati, prostratique fuerint; subinde ta- men renasci atque ὡς τὰ ἄγρια παραβλαστήματα diuersis temporibus repullulascere conspiciun- tur. Atque aduersus Agarenos quidem impurissima Machometi dogmata retinentes, ita doctè acuteque differuit, vt si quis illis sensus superesset, neque nostra legere per suos Al- phaquinus impedirentur, facile vel vno D. Antonini perfecto capite, ad sanam mentem re- uocari possent. Contra Iudæorum vero obstinatā peruicaciam cum alibi in hoc opere, tum vero maxime, vti Petrum Alphonsum quemdam ad Christianam ex Iudaismo fidem con- uersum fuisse narrat, tanto argumentorum pondere disputat, vt vel illud vnum caput den- sa illa integumenta atque inuolucra remouere nullo negotio possit, quibus eorū facies hoc est intelligentia teste D. Apostolo tegitur atque obrenditur. Hæreticorum denique obfir- matam & perfidam audaciam, eorum exordiis atque initiis producendis, certis ac præci- puius Euangeliorum capitibus exponendis, deprauatis Manichæorum, Arianorum, Euno- mianorum Sabellianorum, Macedonianorum, atque aliorum sententiis ex ipsis Euangelij fontibus & amplissimis Patrum testimoniis confutandis strenue ac fortiter impugnavit. Quæ illius τὰ πολυεικέλα non modo permultum ad veteres Ecclesiæ Catholicæ perduelles superioribus ætatibus conuincendos potuerit: verum etiam ad nos quasi per manus trans- lata præsentissima nobis arma ad nouos seculi religionis nostræ fideique desertores de- bellandos subministrant. Nam cum iisdem hi nos, vt plurimum, errorum ac falsitatum ma- chinamentis adorianur, quibus olim suæ ætatis Catholicos hæretici oppugnabant: iisdem sane nostros etiam nos aduersarios præsidii instructi longe ab Ecclesia propulsabimus.

In 2. parte huius ope- ris tit. 13. c. 6

Ibid. tit. 16. cap. 12.

2. Cor. 7.

Cic. in 1. lib. offic. 2. Cor. 10.

Sed quoniam parui (quemadmodum de ciuili popularique statu quidam dixit,) arma sunt foris, nisi consilia domi sint, nec satis est, vt sint, quod monet Apostolus τὰ ὄπλα τῆς σερα- τίας ἡμῶν ἐ σαρκινὰ, ἀλλὰ διωκτὰ τῷ θεῷ πρὸς ναυαγίαν δαχρυμάτων doctrina & sapientia hostes, vel fortiter impetere, vel strenue viriliterque depellere, nisi ad doctrinam salutaria quoque

In 2. part. tit. 25. & in 3. tit. 23. & 24. per totum.

In 3. parte huius operis tit. 18. cap. 6.

D. Basil. de utilitate à prophanis scriptoribus perenda. & D. Hieron. in Daniel. c. 1. & in epist. ad Titu. vide dist. 37.

Cic. lib. 2. de orat. Marian. Victor. in prefat. ad 9. Tom. D. Hieron. 2. q. 5. c. auditu est. & eadem q. 7. cap. cum patris. & a. libi.

Hor. in art.

Christi Domini nostri consilia adiungantur: hanc quoque D. Antoninus partem minime prætermittendam sibi esse iudicauit. Quamobrem non diuersis tantum in huius operis locis de aliis atque aliis religiosarum familiarum sectatoribus peripse multa scripsit: sed etiam separatim quibusdam in locis tam selecta, tam præclara religiose vitæ præcepta, & eorum qui sæculis pene omnibus in hoc vitæ genere præstiterunt, exempla collegit, adeoque luculenter copioseque digessit, ut non tantum cæteros, qui hoc de argumento libros vnquam ediderunt superasse videatur: sed longe quoque plurimum valeant, quæ ab eo scripta sunt, siue ad eos in suscepto vitæ genere confirmandos, qui semel illud amplexati sunt, siue ad cæteros animandos, & ad id suscipiendum inflammandos. Atque hæc quidem, *ὅς τὰ ἐκκλησιαστικά*, ad sacram theologiam spectant omnia.

Quæ porro ex iure Canonico desumpserit, atque ad hoc suum opus apte sapienterque transtulerit, recensere superuacaneum esse puto, cum hoc breuiter affirmari possit, præter totius decreti breuem illam summam, quam in decimum octauum huius operis titulum congeffit, ita multa illius iuris hic capita contineri, ut pro magno haberi iurifconsulto vere possit, si quis ea probe omnia teneat, quæ suo huic Chronico D. Antoninus attextuit. Nulla enim paulo celebriorum Conciliorum decreta, nulla Pontificum maximorum ad pietatem moreque conformandos responsa, nulla antiquiorum patrum ad religionem illustrandam documenta prætermisit. Ea postremo, quæ *ἀπὸ τῶν ἑξαβιβίων*, poetæ dico, historicos illustros & philosophos, aliosque à nostra religione alienos scriptores mutuatus sit, prætereo. Præclare namque illorum dictis quasi flosculis, hoc suum D. Antoninus opus exornauit, non ignarus, quod eleganter à D. primo Basilio, Diuoque postea Hieronymo scriptum est, magnam ex poetis cæterisque prophanis auctoribus utilitatem capi posse, esseque illorum præclare dicta ab ipsis tanquàm ab iniustis possessoribus repetenda. Quod si in his quæ sunt veluti *τὰ ἀποροδοκίονα* talem se præstitit, quid de ipsa historia, quæ in primis aggressus est scribere, sentiendum existimamus? In ea vero fuisse aliquando & copiose, aliquando vero *ὑπερομώτερον* ea digerit, quæ toto fere terrarum orbe, ab ipso eius exordio, ad extremum vsque pene suæ vitæ momentum, hoc est ad Christi annum 1459. gesta sunt: cavitque quoad diligentissime potuit, quæ prima historia lex est, ut ne quid falsi assereret, ne quid veri reticere voluisse videretur. Quamobrem siue de prophanis siue de Ecclesiasticis disserendum illi fuit, illis tantum auctoribus usus est, quos communi hominum iudicio bonæ fidei homines, & veritatis testes omni exceptione maiores esse iudicauit. Si qua vero ab aliis accepta parum fide digna esse animaduertit, ea *ὅς τοὺς ἁγίους ἰστορικοὺς* inter dubia, & de falsitate suspecta recensuit. Quo in genere non mediocriter etiam à Mariano illo Victorio Amerino episcopo, qui D. Hieronymi scripta Batauinis fœcibus infecta repurgauit, suisque annotationibus illustrauit D. Antonini commendatur, quod quædam de D. Hieronymi obitu opuscula D. D. Augustino & Cyrillo falso adscripta repudiari: tantaque etiam nunc est D. Antonini fides atque auctoritas, ut Gregorius X I I I. Pontifex Maximus (cuius memoriam nulla vnquam temporum diuturnitas obliterabit) in eo Decretorum libro, quem suo nuper iussu restitutum edidit, non raro illius scripta citet, ad quædam decretorum capita asseueranda, quorum vix alius D. Antonino potior ante meminerat.

Obreperunt illi quidem quædam historiae, quas hominum minime malorum fidem secutus pro veris protulit, sed eas nos aliquot historicorum nostri temporis diligentia adiuti obelo notauimus, tum quod falsæ sint, tum vero maxime, quod fidei nostræ auctoritas & sacrosanctæ sedis Apostolicæ maiestas, si minus obscurari, perstringi tamen aliqua suspitione videretur. Quæ si culpa esse cuiuspiam non æquo rerum æstimatori videtur, non D. Antonini est, sed eorum, quos ille sibi quasi duces sequendos proposuerat: qui recta tendere cupientem, pro virilique conantem; non cogitantem tamen minimeque volentem in salebras ductores non boni deuiis itineribus, abduxerunt: occurrerunt etiam interdum nobis aliqua, ut vocant *ἀμαρτυρία ἠμυμονία*: quæ nos, ut potuimus, corrigenda curauimus. Quod cum scriptoribus alioqui diligentissimis in aliorum præsertim sententiis testimoniisque referendis vsu sæpe venire soleat, pulchre olim Horatius monuit,

Sæpe opere in longo fias esse obrepere summum.

Atque ego sane minime dubito multa ipsum huiusmodi fuisse reiecturum, multa ipsum emendaturum, multa, quæ dicendi genus spectant, cum non idem perpetuo sit, nec sui simile, commutaturum ac perpoliturum, nisi scribentem adhuc & commentantem ad cælestem ex hac mortali vitam illum Christus euocasset.

Nunc vero cum Ioannæ Iunta hæredes, eorumque socius Paulus Guitius, qui suam in Theologicis maxime libris cudendis operam addixerunt, hæc quæ à multis iam annis magno litteratorum incommodo desiderabantur, Chronica rursus prælo committere decreuissent,

creuissent, nostramque operam, quo integriora & purgatiore prodirent, multis precibus exorassent: ego tum eorum studiis ac desideriis incensus, tum vero nostrorum maxime siue suafu, siue imperio impulsus, quantum in me fuit, elaboravi, ut si minus omnibus plane numeris absolutum, non sic tamen lacerum, & ut antea mutilatum in hisce suis D. Antoninum Chronicis videre cogereur. Quod eò lubentius suscepi, quòd animaduerti sic non modo integram ad nostra pene vsque tempora rerum Ecclesiasticarum historiam suppetere nobis posse: verum etiam habituros nos viri sanctissimi, atque integerrimi vtilissima volumina, quæ pro vanissimis ac perniciosissimis Magdeburgensium Centuriatorum scriptis falso Historiæ Ecclesiasticæ nomine editis reponeremus. Verum ad opus aggressus nihil minus esse intellexi, quam tritum ex Pindari quodam Idyllo vulgi sermone prouerbum *γλυκὺς ὁ πόλεμος ἀπείροισι, κενόρουμος δὲ τις τὰ βίη προσίδητα*. Nam qui sperabam modico labore non multo temporis spacio, me quod initio proposueram, absoluturum: vix continuato multorum mensium opere sum assecutus. Vnum tamen est, quod me non mediocriter consolatur, quod meum hoc qualecunque tandem est, studium doctum aliquem religiosissimæ tuæ familiarum virum excitaturum sperem, qui vberiore doctrina, acriori iudicio, & quod desideratum est à me, maiore librorum copia præstantissimum hunc domus vestra partum elegantiore ac nitidiore reddere nitetur. Mihi, quod in rebus huiusmodi vel plurimùm laudari solet, voluisse siue in emendandis, siue in annotandis hisce D. Antonini scriptis, sit satis. In his enim duobus mea omnia opera versata est, ut maculæ primum, quæ istud opus non mediocriter obscurant, tum veteris cuiusdam exemplaris centum ab hinc annis in Germania editi fide quod mihi D. Andreas Amiotus. V. I. doctor, & paræcia huius urbis, quæ à S. Cruce nominatur Custos commodauit, tum eorum etiã librorum quos ipse secutus est, auctoritate: quoad fieri posset, omnes tollerentur, diminutæ sententiæ complerentur, perturbatus aliquando verborum ordo restitueretur. deinde vero ut eius utilitas latius, pateret, nonnulla etiam annotaui, quibus tum verba, tum etiam obscuræ aliquando res non tam Marte meo, quam probatissimorum auctorum qui vel nostra vel patrum memoria floruerunt, dictis illustrantur. Et cum vel imperiti vel maleuoli quidam homines, hæretici vero præsertim ex male perspecta rerum antæctarum memoria summos nostræ religionis Antistites Romanos Pontifices in inuidiam sæpe adducere conati sint: nos contra dedimus operam, ut ex certa, veraque rerum gestarum narratione, nunquam eos à recta fide aberrasse: multas vero potius pro religione contentiones suscepisse, multa pro veritate vitæ discrimina adiisse, multa ad Christi gloriam propagandam gessisse demonstrarem. Et quoniam antiquorum patrum in fide ac religione consensus firmissimum est, ac validissimum Ecclesiæ propugnaculum, quod nullis vnquam aduersariorum machinamentis expugnari poterit: id nos cum sese obtulit occasio, veterum vel dictis vel factis pro virili nostra parte munire conati sumus: ut qui nouiciam fidem nostram esse causari solent, quæ nunc Ecclesia in sacrosancti Tridentini Concilij decretis docet, cum iis quæ superioribus ætatibus perpetuo tradidit conferentes, intelligant, non aliud à nobis modo credi, quam quod omnibus post Christum sæculis, ab iis creditum semper est, qui bene de Christiana religione senserunt. Contra vero quæ nunc Ecclesiæ Catholicæ aduersarij temere effutiunt, non in ipsorum officinis nuper fabricata esse indicamus: sed ex veterum hæreticorum (Samosatenos dico, Nouatos, Arios, Nestorios, aliasque huiusmodi mundi pestes) nefariis apothecis tabernisque deprompta. illos enim doctrinæ suæ duces & sentiendi magistros habuerunt, Lutherus, Zuinglius, Calvinus, Beza, quorum dogmata *ὅς τὰ διονυσιακά* nostri temporis hæretici admirantur.

Hæc aliaque nonnulla, Reuerendissime pater, ad hoc opus aliquo modo illustrandum, & ad publicam legentium utilitatem Deo propicio afferre sum conatus. Neque ignoro me in multorum sermones vituperationemque incursum, partim meam temeritatem admirantium, qui in eum commentari aliquid auctorem, notasque scribere tentauerim, in quo propter summam doctrinam nihil desiderari posse videbatur, & quæ ob dicendi in scitiam foras efferrî minime debuissent, ea publice edere, & in vulgus emittere non dubitarem: partim meam damnantium negligentiam, qui quam plurima obseruatione digna, intacta præterierim: partim meum stultum pene consilium irridentium, qui in alieno fundo serere voluerim: cum proprij multi suppetere. Verum ego qui huiusmodi accusatores, & alienorum laborum censores non paucos futuros esse certo mihi persuadeo, te vnum iccirco meæ istius indultriæ in patroni atque aduocati locum delegi, qui *ὅς ἀλεβήτους* omnes ab illa iniurias facile repellere, atque incolumem conseruare potes. Neque vero querendum mihi deliberandumve diu fuit, cui potissimum D. Antoninum hunc à me quomodocunque limatum ac politum merito consecrarem. Mox enim occurrit non alteri offerendum

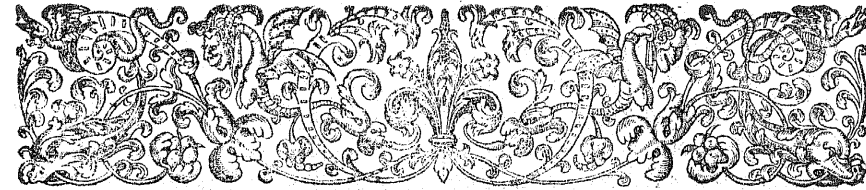
Vide prou. dulce bellum inexpertis in Adag. emendatis.

offerendum esse, quam illi ipsi, cuius D. Antoninus, si adhuc in viuis esset, pro singulari sua animi demissione, suaque erga susceptum sacrosanctæ religionis institutum obseruatione, non hos modo & cæteros libros suos, sed corpus animumque suum imperio potestati que subiiceret. Nempe tu is es Pater Reuerendissime, cui propter eum quem in vniuersa Prædicatorum familia es adeptus principatum, D. Antoninus vestræ olim Sodalitatis religiosissimus alumnus, idemque postea prælatus dignissimus, vt olim viuis ita etiam vita functus se suaque omnia debet; quem ego si tibi subtractum, alteri dedicare tentassem, nonne me plagiarium esse argueres, si quod in tua potestate iure quodam mancipij esse ignorare non poteram, id ego abducere à te atque auertere voluissem? Cui vero potius D. Antoninum virum in Tuscia natum in eademque prouincia vitam primum religiosam professum, sui que deinde ordinis Vicarij Generalis officio perfunctum offerrem, quam tibi, quem in eadem regione natum, atque in eadem religiosorum hominum familia educatum, post multas in ea rerum procuraciones optime sapientissimeque administratas ad summum Magistri generalis apicem singularis doctrina cum perfecta virtute atque admirabili integritate coniuncta prouexit? Cui nuncupandus inquam potius D. Antoninus est, qui ob absolutam vitæ sanctimoniam, & eximiam Canonici maxime iuris scientiam sacro quondam Palatio præfectus fuit, quam tibi, qui easdem ob causas à vigilantissimo illo Ecclesiæ pastore Gregorio XIII. ad eandem promotus dignitatem fuisti: tantamque humani diuini que iuris cognitionem assecutus es, vt cum Sextum Decretalium, Clementinas & Extrauagantes, id est, tertiam Canonici iuris partem summus idem Pontifex iuris ipse consultissimus restituere decreuisset, tibi iuris consultissimo emendandam commiserit, & à te postea emendatam publica totius orbis gratulatione & maxima omnium iuris vtriusque studiosorum vilitate publicari: Quamobrem cum tuus D. Antoninus omni iure sit, tuus esto, Reuerendissime Pater, eo que frueri, & meam hanc in illo restituendo industriam æqui bonique consulto: ego vero Deum Opt. Max. assidue precabor, vt te cælestibus donis vberrime cumulatum Ecclesiæ diutissime conseruet. Lugduni pridie Calend. Octobris 1585.

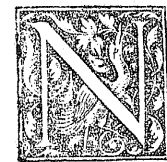
Gregorius
13. in epist.
iuri Cano-
nico præfi-
ca.

*Reuerendissima Paternitatis tue
Seruus in Christo inutilis*

PETRVS MATVRVS.



AD LECTOREM.



Non parum meo sanè iudicio refert eius, optime lector, qui ex aliquo Historiarum libro, quem totum euoluere in animum induxit suum, fructum aliquem capere desiderat, scriptorem earum probè nosse, cuiusque mores & vitam habere perspectam. Cum enim nostra omnis assensio, ex dicentis docentisue auctoritate maximè pendeat, & antiquo illo ferè omnes Pythagoreorum more, cum in omni sermone, qui de alicuius rei cognitione instituitur, tum verò in primis in rerum gestarum expositione, non tam quid dicatur, quàm quis ille sit, qui dicat, considerare soleamus; fieri certè non potest, quin alicuius historię minus latè pateat vtilitas, si ipsius scriptor *ὁς τῶν τιχόντων τις, καὶ ἐστὶ πολλῶν* esse credatur, vel in hominū ignoratione, & quasi nunquam fuerit, in summa nominis sui obscuritate versetur. Verum hoc in nobili istorum Chronicorum auctore, sapientissimò que scriptore D. Antonino nequaquam est pertimescendum. Nam licet abdicatis à pueritia Dei amore omnibus huius mundi honoribus, illud sapientis dictum *καὶ ἐβίβωας*, vel diuini potius vatis oraculum, Fugite de medio Babylonis, vt saluet quisque animam suam, & Bonū est viro cum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua: Sedebit solitarius & tacebit, amplexus esset, eius tamen nomen & fama, quamdiu in viuis fuit, tum ob vitæ ipsius integritatem, tum ob doctrinæ præstantiam, tum ob dignitatis amplitudinem longè latè que sese diffudit, postea verò quàm ex hac vita in longè meliorem fœliciorè que migravit tum multis magnisque miraculis ipsius testata gloria sanctitatisque fuit: tum augusta sacrosanctæ Ecclesiæ definitione ac decreto publicè declarata. Sed quoniam fame ipsi plerumque non creditur, publicum de ea re diploma confectū, (quā Bullam Canonizationis vocat,) ad nos ex ipsa vrbe fideliter transmissum visum est in huius libri vestibulo apponere, vt non vulgari aliquo teste, & hominum quorumcumque sermonibus. D. Antonini notitiam habeant, si qui fortè sunt, qui eum ignorent, sed quisnam ille fuerit, ex eius ore intelligant, qui cum Christi Domini vices gerat, parem in terris, nedum superiorem habere non potest, cui cum in rebus omnibus sit obtemperandum, tum maximè in Diuorum canonizatione credendum est: cum in hac re, sicuti in omnibus aliis ad fidem morès que pertinentibus, iuxta certissimā Christi Domini nostri promissionē nullus ei locus erroris patere possit. Cum autè hæc Apostolicæ litteræ ipsius auctoris vitam fideliter quidem, sed breuiter complectantur, quisquis plura de eo scire desiderat, is præter Sixtum Senensem, qui in Bibliotheca sancta de eo honorificentissimè locutus est, Vincentium Mainardum ordinis Prædicatorum procuratorem legat, quem tomo 3. de vitis Sanctorum Surius euulgauit. Cæterum amice lector quas ad res horum tibi librorum lectio proderit ex ipsomet auctor

Hier. 51.
Thren. 4.

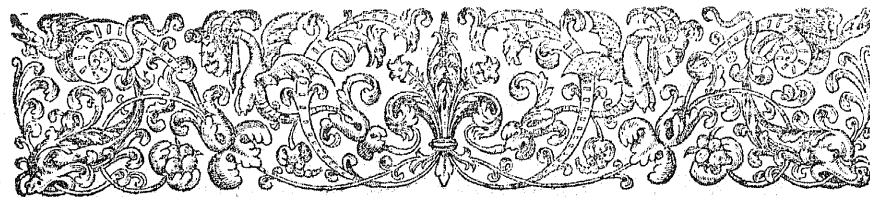
Luc. 12.

Et or discito. Nam de his in extremo suo libro 4. summæ confessorum: Demum de scientia (inquit) actum est, cui additur magnum opus distinctum propter sui longitudinē in tria volumina, non præcisè historiarum, sed & multorum aliorum de scripturis factis, & dictis notabilibus sanctorum, sed & aliorum gentilium: continens gesta ab initio mundi vsque ad præsens tempus scilicet annum Domini 1454. Sit amen vita fuerit comes ad perficiendum, quod iam perductum vsque ad annum Domini 600. Cum enim ad donum scientiæ pertineat bene conuersari in medio nationis prauæ atque peruersæ, & scire discernere credenda à non credendis, & agenda à non agendis, vt bona assumantur, & mala renuantur, quam plurimum ad hoc possunt iuuare præcedentium gesta. Nam,

Præterit ratio scire futura facit.

Ex erratibus enim perfectorum vt primorum parentum, Moysis, Aaron, David & aliorum, melius sciuntur pericula nostra, vt caueantur. Ex illatione flagellorum contra malos perpenditur grauitas peccatorum, & quantum Deo displiceant, vt non committantur, & commissa per penitentiam remoueantur. Ex translatione & mutatione regnorum & dominiorum, aduertitur mutabilitas & instabilitas mundanorum, vt contemnantur. Ex depressione superborum & humiliatione, vt ædificantium turrim pertingentem ad cælum Babel, Pharaonis, Nabuchodonozor, & aliorum, addiscitur mortales non paria sentire de Deo, sed vt omnes ei subiciantur. Ex narratione Euangeliorum docentur impleta, quæ per sanctos prophetas prænunciata fuerant de mysteriis Christi, quorum prophetiæ plures hic expressantur. Ex sententiis tam gentilium quàm sanctorum, ibi scire valet quilibet quomodo conuersari debeat in mundo. Et quia plus mouent exempla quàm verba, ideo ponuntur multæ historiæ & opera virorum à sanctis perpetrata, vt ad ea imitanda prouocentur. Miracula plurima referuntur ad Dei gloriam & fidei Christianæ confirmationem. hæc ille. Eius sepulchro hoc epitaphium inscriptum esse ferunt.

*Hic est, ille tuus pastor Florentia, pro quo
Non cessas mæsto spargere rore genas.
Patribus haud præcis pietate Antonius impar
Quis scripsit quicquid littera sacra docet.*



BVLLA SANCTISSIMI

DOMINI NOSTRI CLEMENTIS

P. P. VII. DE D. ANTONINI ARCHIEPI-

SCOPI FLORENTINI CANONIZATIONE

ab eo edita.



LEMENSE EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI. AD PERPETVAM REI MEMORIAM. Rationi cõgruit, & cõuenit æquitati, vt eaque de Romani Põtificis gratia processerit, licet eius superueniente obitu literæ apostolicæ super illis confectæ non fuerint, suū debitū consequantur effectū. Dudū siquidē felicitis recordationis Adrianus Papa VI. prædecessor noster piè præmeditatis singulos, præsertim aqua regenerationis renatos populos, Propheta docente, misericordias Domini in æternum cantare debere, magnæque profectò & mirabilia esse opera misericordiæ, quibus Saluator noster Iesus Christus in salutem generis humani miserationis huius largissimè sese effundere dignatus fuerat, quæ si ab initio creati hominis recensenda foret, nullæ humanæ linguæ ad id sufficere poterant, quia inenarrabile illud erat, quod cum Deus ipse hominem creasset, ad imaginem & similitudinem suam, illi vt felicitatis æternæ particeps fieri, & in cælesti Patria illa consortiis Angelorum ascribi posset, benignè concesserat, si datæ sibi diuinitus legis non contempsisset imperium. Neque tamē ipsū legis huiusmodi transgressorem factum passa erat diuina clementia penitus interire, quinimo congruentes exhibere medicinas dignata extiterat, quibus à lege Domini aberrans in certam salutis semitam perduceretur, Angelos destinando qui ei diuinam patefacerent voluntatem ipsūque iusta suaderent & ad implendum diuina mandata opportunè adiuuarent, mittendo etiam Patriarchas gratiæ suæ spiritu repletos, qui exemplo sui totum humanum genus instruerent ad salutem, nec non Prophetas, qui spiritu sancto illuminati omnibus non præsentia solum beneficia cõmemorarent, sed futura etiam prædicerent. Illud verò erat maximum, & cui nullum aliud miserationis opus cõparari poterat, quod ipse Dei filius in persona sua, naturam nostræ mortalitatis assumere, ac ea mysteria, quæ de passione, & morte sua per sanctorum Prophetarum ora prædicata, & annunciata fuerant adimplere, ac per passionem & mortem suā huiusmodi spõsa prædecessorē ipsū docebat, vt fidelium animas superna ac cælesti beatitudine fruentes debita reuerentia prosequeretur, quos dum in humanis adhuc agerent ipsi Deo acceptos, post autem ab hoc seculo migrationem in beatorum numero collocatos, & aggregatos esse intelligebat, dū fidelibus aliquo calamitatis genere oppressis, ac eorū suffragia implorantibus, diuina omnipotentia in eorundem cælestis beatitudinis testimonium, miraculosè subuenire dignabatur, si perna quoque patria illa Hierusalem ita omnium electorum saluatione lætabatur

86a. 12.

ut quorum præstantiora erant merita pro illorum vberioribus præmiis, copiosiora etiam gaudia percipiebat, quod in excessu mentis suæ positus, Iſayas Propheta sensisse videbatur, cum diceret: Exulta & lauda habitatio Syon, quia magnus in medio tui Sanctus. Prædecessor igitur ipse dicendum putavit. Exultent omnes Angelorum Chori, qui de euacuatarum sedium repletionem solliciti, humiles corde, ac bonis, & sanctis operibus præcellentes, per virtutum gradus, in beatas illas mansiones vnde superbi corruerant spiritus, perducere gaudent. Exulent quoque animæ iustorum, qui Christi vestigia secuti, vite huius stipendiis emeritis, ac mundi illecebris omnibus superatis cælesti regno tandem perfui meruerunt, & etiam tunc numerosiore, cælestium civium Populo lætarentur. Exulter vniuersum cælum laudibus, resulter terra gaudiis, cum Sanctorum editio lætitiā habeat plurimorum, siquidem fidei zelus exigebat, ac iustitiæ pietas postulabat, ut quod pro salute plurimorum gerebatur communibus vbique gaudiis & plausibus celebraretur, præcipue verò prædecessor ipse etiam putavit exultare debere pontificum Beatorum ceterum, & sacram illam doctorum concionem, inter quos sanctus Antoninus postquam ex hac lachrymarum valle ad cælestem illam, que sarsum est Ierusalem (vocante ipsum Domino) migraverat tamquam nouum sydus gloriose micabat & fulgebat. Cumque eiusdem Antonini Archiepiscopi Florentini ex Ciuitate Florentiæ oriundi ordinis Prædicatorum vitæ excellentiâ, casti mores, fructuosa prædicatio, ac sanctissimorum operum perpetua coruscatio toti ferè orbi nota esset, & ab omnibus prædicaretur. Nos tunc in minoribus constituti, & tituli S. Laurentij in Damaso tunc S. Mariæ in Dominica Diaconi qui ex concessione apostolica ecclesiæ Florentinæ præesse dignoscēbamur, & dilectus filius noster tunc ipsius Prædecessoris, Thomas tit. S. Syxti tunc ordinis Prædicatorum generalis Magister Presbyteri Cardinalis, ac tum Priores libertatis, & Vexillifer iustitiæ populi Florentini, nec non Archidiaconus & dilecti filij Capitulum ecclesiæ Florentinæ considerantes ipsius Antonini Archiepiscopi vitæ sanctimoniam, quotuè, & quibus miraculis tam in vita, quam post mortem claruerat, & indes clarebat, desiderantesque ipsum iuxta morem & ritum S. R. E. canonizationis dignitate præfulgere, ac Sanctorum numero, & catalogo aggregari piæ mem. Leoni Papæ. x. secundum carnem fratri patrueli etiam prædecessori nostro in dicta ecclesia Florentina tunc existenti, Missa pontificali & aliis peractis solemnibus humiliter supplicarunt, ut gloriosæ mem. dicti Antonini Archiepiscopi canonizationi intendere dignaretur. Idem Leo prædecessor eorum pio desiderio annuere volens, dilectis filiis Magistris Iacobo Simonetæ & Guillelmo Casadoro nostris, tunc ipsius Leonis prædecessoris Capellani & causarum Palatii apostolici Auditoribus commiserat, ut ipsi, & quilibet eorum de sanctitate vitæ cæterisque virtutibus, & miraculis eiusdem Antonini Archiepiscopi se diligenter informarent: & habita super his informatione matura ipsi Leoni prædecessori in consistorio suo secreto fideliter referrent, ut de fratrum suorum consilio, ad omnipotentis Dei laudem efficere posset, quæ sanctorum Patrum dogmata, & sanctorum canonum institutiones, nec non iustitia & Christiana caritas postularer, atque requireret. Cumque Auditores præfati ad inquisitionem præmissorum procedentes, articulis, & interrogatoriis datis, ac citatione legitima præcedente, sexaginta duos testes coram eis productos recepissent, eosque prævio iuramento examinassent, idem Leo prædecessor ex dicta ciuitate Florentina ad Almam Urbem, & Romanam Curiam redire proposuisset, dilectos filios Ioannem Mariam Abbatem Monasterij Vallisumbrosæ Fesulanæ diocesis, & Antonium sacramentorum canonicum dictæ Ecclesiæ Florentinæ, ac Leonardum de Guasconibus tunc Vicarium Episcopi Fesulani in spiritualibus generalem, dictorum Auditorum loco, in causa canonizationis huiusmodi surrogauerat, eisque commiserat, & mādauerat, ut ipsi vel duo, aut vnus eorum ad vltiorem præmissorum inquisitionem procederent, ac testes reciperent, eorum attestationes quos, ac depositiones, & omnia alia acta in scriptis fideliter redacta sub eorum sigillo clausa ad ipsum Leonem prædecessorem remitterent, ipsique sub rogati in causa inquisitionis huiusmodi ad vltiora procedentes, quadraginta octo testibus coram eis productis citatis, & examinatis ac processu desuper formato & absoluto, illum sub eorum sigillis clausum, ad eundem Leonem prædecessorem remiserant & successiuè nonnullis aliis testibus, tam per præfatum Vicarium,

quam

quam nonnullos alios notarios ad procuratoris fidelis Ciuitatis Florentinæ instantiam examinatis & eorum attestationibus etiam sub sigillo clausis ad eosdem Auditores remisit, & de eorum mandato per Notarium cause in registro insertis, præfatus Iacobus præfate eodem Guillelmo die. 9. mensis Decembris anni millesimi quingentesimi sextidecimi, omnia & singula in huiusmodi canonizationis causa tam coram eis, quam dictis surrogatis & Notariis acta, deducta, producta, & probata, plenè, fideliter, & diligenter eidem Leoni prædecessori, & S. R. E. Cardinalibus, in consistorio suo secreto retulerat, qua relatione facta idem Leo prædecessor eam volens adhibere diligentiam & grauitatem, quam rei magnitudo postulabat, processus in ipsius canonizationis negotio factos venerabili fratri nostro tunc suo, Bernardino Ostiensi tunc Sabinensi. Episcopo, & tunc in humanis agentibus bonæ me. Leonardo tituli S. Petri a Venucla presbytero & Bernardo S. Mariæ in porticu Diacono Cardinalibus per eos denuo diligenter examinandos in dicto consistorio secreto viarum vocis oraculo commiserat: Cumque idem Leo prædecessor præfatum Bernardum Cardinalem ad carissimum in Christo filium nostrum tunc suum Franciscum Francorum Regem Christianissimum legatum à latere suo destinasset, in eius locum dilectum filium nostrum tunc suum Innocentium S. Mariæ in Dominica Diaconum Cardinalem surrogauerat. Ipsique Bernardus, & Leonardus & Innocentius Cardinales in causa canonizationis huiusmodi ritè procedentes, ac dicto processu vnà cum Auditoribus & Abbate præfatis, nec non dilecto filio Melchioro Baldassino. I. V. D. nostræ tunc ipsius Leonis prædecessoris Aulae consistorialis aduocato, iteratis vicibus diligenter examinato, & causa huiusmodi maturè discussa, primò per Bernardum Episcopum die xij. Iunii anni millesimi quingentesimi decimi noni, in vno multis & magnis in vita, deinde in alio consistorio secretis per Leonardum Cardinalem præfatum post mortem ipsius Antonini Archiepiscopi miraculis fideliter relat, eodem Innocentio Cardinale præfate & relationem per ipsos factam comprobante, et si ex eorundem Cardinalium relationibus de vitæ sanctimonia & humilitate alii que virtutibus, & miraculis eiusdem Antonini Archiepiscopi plenissimè constaret, quam plurimis tamen fide dignis testibus se offerentibus, ac super eisdem miraculis audiri volentibus. Idem Leo prædecessor die 25. mensis Ianuarij anni 1520. cisdem Iacobo, & Guillelmo Auditoribus & commiserat & mādauerat, ut per se, vel alium seu alios tam in dicta Vrbe quam extra eam, & ad partes ad aliorum testium receptionem, & illorum examinationem procederent, & deinde in dicto consistorio secreto referrent, ipsique Iacobus & Guillelmus Auditores dilectos filios venerabilium fratrum nostrorum tunc ipsius Leonis prædecessoris Archiepiscopi Senensis, & Pistoriensis, ac eiusdem Fesulanensis, episcoporum Vicarios in spiritualibus generales, ac præfatum Antonium Sacramentorum canonicum iuxta tenorem commissionis eis factæ subdelegauerant, eisque, & coram cuilibet mādauerant, ut super miraculis in vita, & post mortem per ipsum Antoninum Archiepiscopum factis testes reciperent & prævio iuramento diligenter examinarent, eorumque dicta, & attestationes in scriptis redigerent, & cuncta sub eorum sigillis clausa ad eos remitterent, cuius commissionis vigore dilectus filius Ludouicus de Adimaris præfati episcopi Fesulanen. Vicarius in spiritualibus generalis, in causa canonizationis huiusmodi ritè procedens, super eisdem miraculis centum quinquaginta & vno testibus coram eo adhibito fidei Procuratore, huiusmodi deductis iuratis, & fideliter examinatis, eorumque dictis in scriptis redactis, processum per eum absolutum, & suo sigillo clausum ad eosdem Iacobum, & Guillelmum Auditores: per proprium nuncium remisit, ipsique processu per eosdem Auditores recepto & aperto, ac diligenter examinato & facta per eos super illum in secreto consistorio fidei relatione. Idem Leo prædecessor ipsius vltimi processus examen commiserat, eisdem Bernardo Episcopo & Innocentio Cardinali ac dilecto filio nostro tunc ipsius Leonis prædecessoris Achilli tituli S. Mariæ Transtiberim presbytero Cardinali, quem ipse Leo prædecessor loco eiusdem Leonardi Cardinalis vita functi in huiusmodi causa surrogauerat, ipsique omnibus processibus per eosdem Bernardum, & Achillem, ac Innocentiales de nouo diligenter examinatis, facta per eos plena, & fidei relatione, ac seruatris eorundem Cardinalium votis in eadem sententiam conuenerunt & Antoninum Archiepiscopum ipsum canonizandum censuerunt, deinde

Nota que deliberatè & circum spectè in canonizatione Diuorū procedere R. E. solcat.

de alio tēpore videlicet die xiiij. mensis decembris anni 1520. scrutatis votis omnium & singulorum Cardinalium, qui numero. 37. tunc in secreto consistorio aderant, vna & eadem omnium sentētia fuerat, ipsū videlicet Antoninū Archiepiscopū canonizandū fore. Quibus peractis idē Leo prædecessor in vigilia Pentecostes anni 1521. publicum consistorium pro 6. feria post festum ipsius Pentecostes indixerat, & teneri mandauerat, in quo idem Melchior publicam orationem de vita, sanctitate, moribus ac virtutibus ipsius Antonini Archiepiscopi, nec non miraculis, in vita & post mortem factis & in processibus huiusmodi contentis atque probatis, vt ea in secretis consistoriis relata prælati curiæ, ac curialibus omnibus innotescerent, habiturus erat Sed cum ante dictam VI. feriam febre correptus fuisset, consistorium illud præfata VI. feria teneri non potuerat, deinde impedimentis, ac postremo obitu eiusdem Leonis prædecessoris superuenientibus in canonizationis huiusmodi negotio vltierius processū non fuerat. Idem Adrianus prædecessor post ipsius Leonis prædecessoris obitum diuina fauente clementia ad summū apostolatus apicem assumptus fuerat, cum ad dictam Urbem Domino concedente peruenisset, & à nobis tunc in minoribus constitutus, vt præfertur, ac Thoma. S. Syxti præfato, & Venerabili fratre nostro, tunc ipsius Adriani prædecessoris, Nicolao Episcopo Cardinali de Flisco dicti ordinis Prædicatorum procuratore, ac eisdem Prioribus libertatis & Vexillifero Iustitiæ populi Florentini requisitus fuisset, vt ad vltiorem eiusdem Canonizationis expeditionem procedere dignaretur. Et si omnino ipse Adrianus prædecessor id facere intenderet, peste tamen in dicta Vrbe tunc vltra modum sæuiente, id ipsum aliquantulum differre coactus fuerat. Postmodum verò cum pestis ipsa per Dei misericordiam cessasset, ipse Adrianus prædecessor Christiani gregis vniuersalem curā gerens pro debito pastoralis officij militantem ecclesiam cælesti ac triumphanti sponso illius conformare, & pro eius ædificationis implemento omnibus diligenter examinatis, ac maturè discussis ipsum Beatum Antoninum in catalogum sanctorum referendum esse duxit. De cuius quidem Antonini Archiepiscopi origine vita, moribus, & fama, omnis in præsentiarum miraculis præ multitudine illorum, quæ libello quodam impresso ex ipso canonizationis processu per causæ procuratorem fideliter excepta, & per ipsum fideliter retusa, atque collata continentur aliqua ex multis ipse Adrianus prædecessor duxit recensenda.

Leonis 10.
Pon. max.
mo. s.

Vita d.
Antonini
hic pto
prie inci
pit.

Virginitatem
vo-
mit.

Apo. 14

Antoninus igitur ipse beatus in Ciuitate Florentina, quæ inter cunctas Italiæ Ciuitates cum multis aliis virtutibus, & dotibus, Vrbes insignes & præclaras facientibus, tum maxime pietate ac religione semper floruerat, è Nicolao, & Thoma scilicet ac in timore Domini, piè, & castè viuentibus, tanquam ex bona arbore bonum fructum faciente ortus, & ab eis bene & pudicè educatus, cum primum per ætatem Deum sibi cognoscere licuerat, eligens ei soli seruire, ac mundi pompis omnibus renunciate velle, & sese ipsi Deo in totum dicauerat, ac in oratorio Horti S. Michaelis dictæ Ciuitatis ante imaginem Crucifixi, humiles ac deuotas preces porrexit, vt virginitatem quam illi vouerat vsque ad vltimum vitæ spiritū illius dono, & gratia conseruare posset. Imitaturus enim Christum ipsum, quem de Virgine natum virginitatem perpetuò conseruasse constat, & secreta Dei contemplaturus, nullum gratius donum petere atque impetrare potuisset. Virginitatem namque seruāti, tantum dabatur propius arcana & cælestia contemplari ac diuinarum rerum veritatem cognoscere, quantum ea virtus secretior erat, & à terrenis fordibus omnique corporis contagione & sceditate longius abest. Deus qui scrutator est cordium, sinceram pueri mentem purumque animum introspiciens humilem ac sanctam eius orationem exaudiuerat, eumque inter illos commendandum elegerat, quos in Apocalypsi præuiderat Ioannes sequentes agnum quocumque iret, cantes canticum nouum ante Thronum Dei, quod soli modulantur, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, & labem carnis atque immunditiam omnem execrati amiciuntur stolis albis, & corona immortalis gloriæ decorantur.

Puer igitur ipse à Deo electus crebris ieiuniis continua ad Deum præmeditatione frequentibus circa orationem & studia vigiliis etiam illum modicum ætatis calorem extinguebat. Cūque tertium decimum attigisset annum, vt humanis illecebris posthabitis atque contemptis, soli Deo, eiusque mandatis seruire ac

penitus

penitus vacare posset, Religionem S. Dominici, quæ per ardua tendit ingredi statuerat, & die quadam deuotionis feruore accens⁹ ad domum eiusdem S. Dominici de Fesulis dicti ordinis pergens à Priore dictæ domus habitum per fratres dicti ordinis gestari solitum sibi exhiberi magna cum humilitate petierat. Prior ipse quem pueri tenerior ætas & religionis austeritas ad habitum ipsum illi negandum, eius verò feruor ac deuotio ad exhibendum inducebat, secum ipse cogitando quonam modo præmaturum pueri desiderium differre posset, eum interrogauerat quibus studiis vacaret, qui cum respondisset se Decreto rum lectioni operam dare, tunc prior modum inuenisse ratus, quo interponerentur anni, donec maturior illi ætas accederet, dixerat non solere canonistis habitum dicti ordinis exhiberi, nisi toto Decretorum libro memoriæ commendato, quibus verbis fide adhibita innocens simplexque vt columba puer à priore discedens, & domum paternam repetens Decretorum lectioni totis viribus incumbere, ac vacare ceperat, adeoque sedule lectione ac assidua oratione profecerat, vt cum Sapiente merito dicere posset, Optaui, & datus est mihi sensus. Illuminatus enim ab eo qui illuminat omnē sensū, & qui lux, via & veritas est, tā breui tēporis spatio illud ipsum decretorū volumē diurna ac nocturna manu versans summa memoriæ sceleritate totum edidicerat, quo à quocumque vix legi posset. Quo peractō, lætus & alacer quasi ad victoriæ suæ palmam accipiendam properans Fesulas redierat, ac priori asserens se integrum decretorum librum mandasse memoriæ, dictum habitum, qui librum huiusmodi memoriæ mandassent dari solitum magna instātia postulauerat. Prior secum considerans quam essent mirabilia opera Dei, accitis patribus ipsius domus, factōque memoriæ periculo, illis rei miraculo stupentibus, ac inter se dicentibus. Quis putas puer iste erit? de illorum vnanimi consensu eidem Antonino habitum ipsorū genibus flexis humiliter petenti cum benedictione Domini exhibuerat, in quo per quadraginta quatuor annos tanta humilitate ac vitæ sanctimonia perseuerauerat, talentum sibi à Domino creditum non sudario alligans, aut terræ infodiens, sed vt prouidus dispensator in communem vtilitatem conuertens, vt qui eius innocentiam & puritatem nouerant, dicere soliti fuerant sibi videri, quod in eo Adam non peccasset, adeoque ipsius religionis seruator fuerat, vt omnium fratrum oculos in se tanquam lucidissimum exemplar, ac rectissimam normam conuerteret, ipsique fratres eum tunc ætate iuuenem aliorum regimini proposuerant, inuitumque coegerant, vt domorum dicti ordinis Italiæ gubernacula susciperet, ac officium generalis Vicariatus congregationis Tusciæ regularis obseruantia exerceret.

Hic prior
fuit Ioan-
nes Domi-
nicus, quē
ipse per to-
tam vitam
studiosissi-
mè coluit
& de quo
tam hono-
rificè in
hoc opere,
stephloqui-
tur.

Sap. 7.
Io. 1. & 14.

Luc. 1.

Mat. 24.

Fit Super-
rior in suo
ordine.

Mat. 20.

Eius libri
probatur.

Fit archie-
piscopus
Florenti-
nus.

Quare tam grandium, atque adeo insignium virtutum fama permotus piæ mem. Eugenius papa 4. etiam prædecessor noster eccl. Florentinam tunc pastore carentē de persona eius præter omnē spem prouiderat, ipsumque illi præfecerat in archiepiscopum & pastore. Quod cū sibi nunciatū fuisset haud quaquam huiusmodi nuncio

† + lætatus

BVLLA CANONIZATIONIS

lætatus fuerat, sed ut omni humilitate plenus, tale onus humeris suis impar iudicauerat, ac statim cogitare cœperat, quo pacto posset illo absolui ac liberari. Suis igitur & amicorum litteris eidem pontifici supplicare non desierat, ut se in minoribus inter confratres suos relinquere, ac dictæ ecclesiæ de persona alterius, qui tantæ dignitati magis idoneus esset futurus, prouidere dignaretur. Cogitauerat autem Sardiniam petere, ac ibi tantisper delitescere, donec alius eidem eccl. præficeretur, sed ut dici consuevit: Homo cogitat & proponit, Deus autem disponit, nã quãto magis reluctabatur, ne Archiepiscopalis dignitatis onus sibi imponeretur, tanto magis operabatur Deus, ne alius quam ipse Archiepiscopus crearetur. Siquidem ipsi ecclesiæ & ciuitati Florentinæ pariter consulere volens tum ipsum Eugenium Papã tum etiam Cosmam Medices, qui tunc temporis in ipsa ciuitate ingenio, opibus & auctoritate cæteris præstabat, ac inter egregias animi dotes atque virtutes religionem in primis colebat, inspirauerat, ut hominem partim precum blanditiis, partim cenfurarum timore compellerent ad consentiendum prouisioni de se factæ, qui cum illam Dei voluntatẽ esse agnosceret, ne illi contumacius velle resistere videretur, obedientiæ iugo collum submiserat, ac Pontificis mandatis & Cosmi precibus (uti par erat) paruerat & obtemperauerat, ac nõ tantum ipsi ecclesiæ, sed etiam vniuersæ Ciuitati Florentinæ illiusque populo & gregi sibi commissi ita vtiliter præfuerat ut inde omnes intelligerent ipsum diuino potius quã humano consilio ipsi Ecclesiæ pro illius populi salute in archiepiscopum præfectũ fuisse. Nã secum ipse reputans ad huiusmodi dignitatis vocatus non luxui ac deliciis deditos esse oportere, sed omnib. & præsertim subditis frugalitatis, ac virtutis exemplar esse debere, nihil profusus de illo tenui, ac simplici victu, quo per quadraginta quatuor annos in religione vsus fuerat immutauerat, ipsamque paupertatem, quam veluti sponsam carissimam semper dilexerat, constantissimè retinuerat, etiam semper aliquid de necessariis vsibus suis detrahens, ut largior erga pauperes ac liberalior esse posset, octo familiaribus, inter quos vnus erat religiosus, vtens, qui pro archiepiscopatu ne gotiis vix sufficere poterat, caritatis, & misericordiæ operibus semper intentus.

Nãm ut hospitale, quod pauperum verecundorum dicitur, in dicta ciuitate in eoque confraternitas pro eius regimine institueretur, præfato Cosmõ viro pietissimõ plurimum adiuuante auctor fuerat, solent enim ipsius confraternitatis confratres egestate oppressis seu mendicare erubescensibus vberes copiosasque elemosinas elargiri, & ut ipse beatus Antoninus omnia misericordiæ opera præstaret, infirmos, ac etiam peste laborantes visitabat, illisque non solum de spiritualibus sed etiam de temporalibus cibis & medicinis opportunis prouidebat, illisque interdum sibi paratos cibos, cum aliter prandere nõ posset, inaudita caritate largiebatur, nudos etiam propria quandoque tunica cum iam omnia erogasset, vestiebat.

Cumque omnes mensuræ suæ archiepiscopalis fructus, redditus, atque proventus in pauperum alimoniam, virginum dotes, atque hospitalium sustentationem alioque pios vsus erogasset, ac pro temporum angustiis esset pauperum copia & nihil aliud superesset vnde pauperibus ipsis, & indigentibus subueniri posset, ad præfatum Eugenio, & recolendæ memoriæ Nicolao V. ac Calisto III. & Pio II. Ro. Pont. similiter prædecessoribus nostris, quibus ob vitæ sanctitatem carus erat, non paruas pecuniarum summas in huiusmodi pios vsus conuertendas recipiebat, easque pauperibus ipsis distribuere. Denique nullum caritatis & misericordiæ genus erga carceratos, Viduas & pupillos omittebat, memor. Verbi Pauli apostoli dicentis. Et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero nihil sum. In administranda iustitia nullus iudicum eo tempore illi comparari potuerat, ita ut præfatus Nicolaus prædecessor appellationes, quas à suis sententiis ad sedem apostolicam deferri contingeret nulli alteri committi, sed ad eum ipsum examinandas remitti mandabat, ratus hominem ab omni odio, amicitia, prece, pretio aliisque omnibus quæ iudicium animos in sententiis dictandis perturbare ac peruertere solent penitus alienum esse: Causas omnes ad eum delatas concordia componere aut celeri sententia diffinire studebat, cuius iudicio ferè omnes propterea acquiescebant, quia id ab ore sanctissimi viri Deo sic inspirante procedere existimarent. In corrigendis vitiis emendandisque delictis ingenti utebatur seueritate, ita tamẽ ut in eo misericordia cum iustitia coniuncta esse videretur, fidei & ecclesiasticæ libertatis de-

Fugit Archiepiscopatum.

Laudes Cosmide Medicis.

Vita ipsius in archiepiscopatu qua sit.

E. Co. 13.

S. ANTONINI.

fensores se præbebat acerrimum, nec vllius minas formidabat. Cumque olim ciues quidam Florentini insolentiores illi voluntatibus ipsorum se opponenti iungati fuissent, ita responderat, ut ostenderet nihil sibi ex bonis terrestribus adiri posse, quo valde tristaretur, & se ecclesia sua spoliatam libenter ad religionem & fratres suos rediturum fore, qui læti ac libentes eum variis curarum erroribus leuatum exciperent clerum reformauerat, ac populũ correxerat, prauosque ciuitatis mores emendauerat, ludos omnes prohibitos atque dånatos sustulerat, superfluos mulierum ornatu restringerat, ac ferè omnium cordibus deuotionem spiritualem infixerat, quandoque freno, quandoque verò calcaribus pro animarum & temporum qualitate vtens, ut semotis seditionibus sub Dei timore, & caritatis zelo viuere, & in sancta religione peristerent.

Quibus animi virtutibus in dicto ordine quadraginta quatuor, in archiepiscopatu verò tredecim annos continuè absque nõ solum culpa sed etiam culpæ suspitione vsus, cum annũ septuagesimum ageret quod sæpius prædixerat, susceptis de more summa cum deuotione ecclesiæ sacramentis, bonis omnibus (si qua tunc illi remanserant) inter pauperes Christi distributis, cum lachrymis imagine crucifixi amplexa, ac sæpius iis repetitis verbis: Seruire Deo regnare est, ac sancta & immaculata Virginitas quibus te laudibus efferam, nescio. Hilari atque læto animo coram suis caris religiosis fratribus orantibus, & flentibus sexto non. Maij anni 1459. ita immaculatam animam reddiderat creator, ut cum Apostolo dicere posset. Bonum certamen certauisti, cursum consummauisti, fidẽ seruauisti, in reliquo reposita est tibi corona iustitiæ. Postridie præfatus Pius prædecessor cum viri Sanctitatem iam pridem cognitam haberet, Florentiam ingressus, omnibus Christi fidelibus eius corpus antequam sepulchro concederetur visitantibus indulgentiam 7. annorum, & totidem quadragenarum concesserat. Ex quo tanta non solum ipsius ciuitatis, sed etiam circumuicinarum locorum multitudo confluerat, ut eius corpus per octo dies sepulchro tradi nõ potuisset, omnibus id videre atque osculari volentibus, multisque infirmis eius intercessione sanitatem à Deo implorantibus, eamque miraculose consecutus, qui licet ex sanctis operibus suis beatus & sanctus ab omnibus eius vitam inuentibus, aut famam integerrimam audientibus certissimè crederetur, eam tamẽ opinionem auxerat manifesta & occulta visio dominica cuidã Tuscio Monacho Monasterij Castellij Florentini Cisterciensis ordinis in ciuitate ipsa Florentina, & Constantio de Fabriano tam sanctitate vitæ claro, quàm scientia, & doctrina in dicto Prædicatorum ordine professori, in ciuitate Asculanensi oblata, quorum vterque eadem noctis hora, qua dictus Beatus Antoninus ad Dominum transit, eius animam ab Angelis in cœlum visibiliter portari viderant. Eandem que opinionem fidemque postea confirmabant, magna & innumera miraculorum multitudo, quæ omnipotens Deus ipsius Beati Antonini inter cælestes beatorum choros recepti meritis tam dum in hac misera luce vixerat, quàm vita sancti post mortem ipsam mundo manifestauerat. Siquidem eius inuocato nomine Dæmoniaci à malis spiritibus liberati, diuersorum morborum generibus oppressi, & à Medicis omnino destituti, ac mortui, & pro mortuis utique habitũ reuixerant, ac pristinae sanitati restituti, ac leprosi mundati fuerant. Præterea claudi incessum, surdi auditum, muti loquelam, contracti morum liberum, cæci lumen recuperauerant, eiusque sanctitatis non modicæ ipsi Adriano prædecessori & toti populo testimonium perhibere poterant verba, quibus viuente adhuc ipso beato Antistite Antonino idem Nicolaus Prædecessor in canonizatione S. Bernardini de Senis per eum facta vsus fuerat asserendo, non minus ad Dei laudem Antoninum viuum, quam Bernardum mortuum inter Sanctos referendum putare.

Quibus & aliis multis, quæ per eundem Adrianum prædecessorem recenseri poterant, iure ac merito prædecessor ipse Adrianus ad ipsius Beati Antonini venerationem inducebatur, egitque omnipotenti Deo quãtas potuit gratias, quod prædecessorem Adrianum ipsum dignum reddiderat per quem canonizatio ipsa celebraretur, cuius celebratio ideo forsã eidem Leoni prædecessori permissa non fuerat, ne ad eam patriæ potius affectione, quàm iusto deuotionis zelo motus videretur, aut non cuncta rectè inspicentibus iudicaretur. Cumque præter magna & multiplicia ipsius beati Antonini merita & mirabilia signa per diuinam potentiam ad eius in-

Eius ex hac vita exitus sanctissimus.

2. Tim. 4.

Eius Canonizatio ab Adriano facta.

ter-

tercessione in mortalibus offensa, quæ in libellum ut præfertur à diligenti & fide-
 li procuratore causæ ex processu & testium dictis redacta & impressa, adeo multa
 essent & probatissima & vera, ut per se Adrianum prædecessorem huiusmodi ad ca-
 nonizationem eandem faciendam facile persuadere possent, sciretque ipse Adria-
 nus prædecessor nihil unquam ferè ab omnibus regibus & principibus christianis
 etiam à clar. mem. Maximiliano in imperatorè electo tunc in humanis agere, maio-
 re instantia à præfato Leone, & ab eodem Adriano prædecessoribus postulatam, ac
 prope flagitatum fuisse, indecens & quodammodo impium ipse Adrianus præde-
 cessor arbitratus fuerat, eos tam pio ac deuoto desiderio suo diutius frustrari. Ne
 igitur ipse Adrianus prædecessor tã præfatis principibus piè supplicantibus ac spi-
 ritui sancto resistere videretur, qui per os prophetæ laudare Deum in sanctis suis
 iubet, consistorium publicum habuerat, in quo cum pro vltiori executione præfa-
 tus Melchior aduocatus omnia de ipsius beati viri vita moribus & miraculis co-
 piose percensuisset, ipsique Adriano prædecessori pro parte eorumdem Regum, Du-
 cù, Principum ac plurimorù prælatorù, episcoporù, capitulorù ac religionum humi-
 liter supplicasset, ut ad eiusdem canonizationem matura deliberatione præhabita
 procedere dignaretur, idem Adrianus prædecessor de relatis coram eo in primis hu-
 militer Deo gratias agens, magna multitudine astante in triduum orationes, ieiuniã
 que indixit, ut Deus omnipotens ipsi Adriano prædecessori, quod factu optimum in
 hac re foret, ostendere dignaretur, nec pateretur militantem ecclesiã suã errare, quæ
 se triùphãti cõformare cõsueuerat. Triduo deinde elapso, omnes qui in Rom. Cur-
 erãt prælatos iussit in suo secreto consistorio conuenire, qui processibus super ip-
 sius beati Antonini vita, moribus, & fama, & miraculis editis per ipsum Melchio-
 rem aduocatum breuiter reperitis, ad vnum interrogati, quid super huiusmodi ne-
 gorio faciendũ censerent in eandem sententiam cõuenerũt, beatũ videlicet Antoni-
 nũ canonizandũ esse. Ipse ergo Adrianus prædecessor Dei nutum & voluntatem
 sequens, attendensque iustum ac debitum esse, ut quos Deus honorat in cœlis, ve-
 nerationis officio laudarentur & glorificarẽtur in terris, cũ ipse potius laudetur &
 glorificetur in illis, qui est laudabilis & gloriosus in secula. Diè illum canonizatio-
 nis ipsius beati Antonini in medio basilicę principis apostolorum in vrbe, quo ma-
 xima omnis generis, ordinisque multitudo cõfluxerat celebrandę statuerat, ibi a-
 stante populo, & vniuerso clero de vita & fama & miraculis eiusdem Antonini hu-
 mili deuotioneque pleno sermone per eundem Adrianum prædecessorem, ut mo-
 ris est habito, deinde litania & hymno, Veni creator spiritus, deuotè cantatis ac re-
 liquis omnibus legitimè paractis præfatus ordinis Prædicatorum in causa procura-
 tor in medio stans dictũq. illud beati Ioãnis apostoli clara voce proponens videlicet
 tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, verbum & spiritus sanctus. Probaue-
 rat ipsas beatę Trinitatis personas testimonium perhibere, quod beatus Antonin-
 us in cœlis esset, Patrem videlicet in miraculorum potentia, filium in doctrinæ
 sapientia, & spiritum sanctum, in vitæ ipsius bonitate. Et propterea non solum no-
 minib. omniũ, qui ante dictã canonizationem fieri supplicauerãt, sed etiam ex par-
 te ipsius sanctę, & summæ indiuiduę Trinitatis Patris & filij & spiritus sancti. Qua-
 tenus ipse Adrianus prædecessor eundẽ beatum Antoninum sanctum pronuncia-
 re dignaretur postulauerat, ea propter Adrianus prædecessor huiusmodi conside-
 rans, quod in eadem canonizatione non permissurũ esset Deus ipsũ errare, qui omnia
 in ea quomodo libet requisita obseruata fuisse cognouerat, & obseruari fecerat pro
 ut obseruauerat, sub data videlicet prid. Cal. Iun. pōtificatũ sui anno 1. de eorundem
 fratrum suum S. R. E. Card. omniumque prælatorum in Rom. curia existentium, v-
 nanimi consensu & maturo consilio de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorũ
 petri & pauli apostolorum eius auctoritate confisus, beatę memorię Antoninum
 Florentinum sacre Theologię professorem ex gremio sacri ordinis prædicatorum,
 & ex officio vicariatus generalis congregationis Tuscię regularis obseruantię
 huiusmodi in archiepiscopum Florentinũ assumptum sanctum esse, & aliorum san-
 ctorum Dei catalogo ascribendum & aggregandũ fore, ac fideliter, firmiterque te-
 neri debere decreuit, ipsũque sanctorum confessorum & doctorum, quos sancta
 Dei venerabatur ecclesia consortio solènitè ascripsit, aggregauitque, ac eũ tanquam
 sanctũ publicè priuatimque colendum esse declarauit ac voluit, statuitque & man-
 dauit

Mal. 130

pōntifex
 Maximus
 in rebus
 gerendis
 quam ma-
 ture pro-
 cedat.

Joan.

dauit vniuersis venerabilibus fratribus nostris tũc suis patriarchis, archiepiscopis, epif-
 copis & dilectis filiis dictorũ patriarchaliũ Metropolitanorũ, & cathedralium eccle-
 siarũ capitulis & quorũvis ordinũ tam mendicantium quàm non mendicantiũ pro-
 fessoribus, nec non quibuscunque ecclesiasticis personis, ut festum ipsius S. An-
 tonini 2. mensis Maij, qua die nexu carnis soluta eius anima pretiosa cœlos ascen-
 derat, singulis annis solennitè & deuotè celebrarent diuinum officium pro vno
 confessore Pontifice & Doctore, tam publicè quàm priuatim prout contingeret
 persoluendum. Dilectis vero filiis fratribus dicti ordinis Prædicatorum huiusmodi
 officium sub duplici festo, & maiori cum octauis eo modo quo aliorum dicti ordinis
 prædicatorum Sanctorum celebrare festa tã in die quã in octauis consueuerant et-
 iam in vacantiis feriarum hebdomadalium in Prouincia iuxta consuetudinem or-
 dinis prædicti celebrandi cõcessit facultatẽ, quibus debite peractis in colatõque per
 eundem Adrianum prædecessorem & decantato ac ad finem vsque à cantoribus
 profequuto Hymno: Te Deum laudamus, in illius etiam sine Cardinali Diacono
 in cantu dicente ora pro nobis, Beate Antonine, à Choroque responso, ut digni effi-
 ciamur promissionibus Christi. Ipse Adrianus prædecessor illico propriam oratio-
 nem de eodem sancto alta voce decantauit, quę talis est, videlicet Gregem tuum
 quæsumus Pastor æterne custodi, & quos beati præfulis Antonini à te virginitatis
 & pietatis specialis prærogatiua dotati doctrina salutis illustras, eiusdem etiam sem-
 per tuere præsidis. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Deinde verò à dicto
 choro responso, Amen: solemnem illic missam idem Adrianus prædecessor celebra-
 uit deducta tunc corrente Dominica Trinitatis, collectas singulas sub vna conclusio-
 ne terminans, additis etiam prædicta ceterisque specialibus eiusdem Sancti Anto-
 nini collectis immediate sequentibus. Pro secreta videlicet Munera quæ in saluti
 feræ passionis filij tui memoriam sacrificantes offerimus, quæsumus ut Beato An-
 tonino confessore tuo atque Pontifice assistente nobis ad salutem prouenire con-
 cedas. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum. Deinde verò post com-
 munionem subiunxit dicens, Quæsumus Domine Deus noster ut celesti, & admi-
 rabili sacramento salutis nostrę refecti, beati Antistitis Antonini confessoris tui au-
 xiliis semper adiuti, & abstrahamur à noxiis, & ad salutaria dirigamur. Per Do-
 minum nostrũ Iesum Christum filium tuum, qui tecum, & c. cum simili conclusione &
 ita missam ipsam ad finem vsque cum solitis cæremoniis iuxta ordinarium aposto-
 licum illic debite terminauit. Indulgentiamque plenariam omnibus officio huius-
 modi tunc assistentibus deuotè, concessit. Quam etiam plenariam indulgentiam si-
 militer omnibus, & singulis fidelibus in die qua contingeret translatio fieri sacri
 corporis eiusdem beatissimi Antonini de loco vbi humiliter tunc iacebat in terra
 in ecclesia S. Marci Florentina ordinis Prædicatorum ad eminentiorem & honora-
 bilem locum per fratres dictę Ecclesię in eadem S. Marci ecclesia ad honorem &
 laudem Dei & ipsius sancti conuenientibus & manus adiutrices porrigentibus
 tam pro seipsis viuentibus, quàm pro defunctis seu infirmis aut corporaliter acce-
 dere impeditis, mittentibus pro ea consequenda ad dictam ecclesiam elemosynam
 à primis vesperis translationis ipsius & deinde per totam octauam eiusdem pro vna
 vice tantum modo duraturã, volens ut ad effectum prædictę indulgentię consequen-
 dũ tam prior domus ipsius ecclesię S. Marci, quàm alij duodecim fratres per eundem
 ibidem confessores deputandi, possent absoluere omnes contentes ab omnibus
 casibus, & censuris à quibus de iure Episcopi & Diocesani poterant, & vota simili-
 ter commutare. Ac etiam in loco sepulture eiusdem sancti Antonini in depositio-
 nis suę die videlicet 2. Maij huiusmodi perpetuò duraturam quadraginta annorum,
 & totidem quadragenarum indulgentiam annuatim condonauit.

Quibus
 sanctis cæ-
 remoniis
 canoniza-
 tio facta
 sit.

Ne autem de canonizatione, decreto, ascriptione, aggregatione, declaratione, vo-
 luntate, statuto, mandato concessionibus, & condonatione prædictis pro eo quod
 super illis ipsius Adriani prædecessoris literæ, eius superueniente obitu, confectæ
 non fuerunt, valeat quomodolibet hesitari. Volumus, & præfata apostolica authorita-
 te decernimus quod canonizatio, quam tam communitatis dictę ciuitatis Florenti-
 nę quàm nostris, qui eidem ecclesię Florentinæ præeramus impensis summo desi-
 derio ac diligentia fieri procurauimus ac decretum ascripto, aggregatio, declaratio,
 voluntas, statutum, mandatum, concessiones, & condonatio præfate, Perinde à dicta
 die

confirma-
 tio cano-
 nizatiouis
 per olem
 7. facta

BVLLA CANONIZATIONIS

die Prid. Cal. Iunij suum debitum sortiantur effectum, ac si super illis ipsius Adriani predecessoris litera sub eiusdem diei data, confectae fuissent prout superius enarratur. Quodque presentes literae ad probandum plenae canonizationem Decretum ascriptum ad aggregationem, declarationem, voluntatem, statutum, mandatum, concessionem, & condonationem Adriani predecessoris huiusmodi ubique sufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur. Nos enim omnes & singulos in dignitate constitutos in virtute sanctae obedientiae requirimus, & monemus, quatenus vniuersis clericis & populis suarum ciuitatum & dioecesium & Parrochiarum praesentes nostras literas solemniter publicantes eosdem horrentur, vt Deus ipse, à quo bona cuncta procedunt, ipsius sancti Doctoris & confessoris Antonini meritis, & precibus exoratus militantem ecclesiam, apostolicam sedem, & cunctos Christi fideles à Paganorum & aliorum Infidelium, & Hereticorum tueatur incurisibus & à periculis semper protegat atque defendat, ac illam quam nobis mundus dare non potest pacem, hostium omnium sublata formidine, firmatam tranquillitate concedat. Vtque post huius vitae militiam depositumque pastoralis officii ministerium vnà cum grege nobis credito ad sempiterna tandem gaudia peruenire mereamur. Demum quia difficile foret praesentes originales literas ad vniuscuiusque notitiam deferri volumus, ac decernimus quod earum transumptis manu publici Notarij inde rogati subscriptis & sigillo alicuius personae ecclesiasticae in dignitate constitutae munitis, ea prorsus vbilibet fides adhibeatur, quae praesentibus adhiberetur, si essent exhibitae vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae voluntatis, requisitionis, & monitionis infringere vel eius ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se

nouerit incursum. Datum Romae apud S. Petrum Anno incarnationis Dominicae, millesimo quingentesimo vigesimo tertio, sexto Cal. Decembris, Pontificatus nostri anno primo.

AD LECTOREM.



UAMVIS magno dolore nostro multi toto in hoc opere errores irrepperint: tamē velt operatorum o scitantia, vel characterum obscuriorum, notarumque compendij causa fictarum ignoratione, vel litterarum quasi coeno charta bibula obliatarum neglectu accidit, vt prima pars longe pluribus, quam reliquae aliae feateret erroribus. Quare cum eiusdem recognoscendi opportunitatem nacti essemus, & non nullorum librorum copiam quibus initio carueramus (praesertim autem praclarum illud iuris Canonici corpus à Gregorio 13. immortalis gloria dignissimo editum) habuissemus, in hac postrema huius primilibri parte magis insignes illius errores notare decreuimus & quae deinceps obseruatione digna putauimus, adiegere, vt maiore cum fructu cum omnes huius libri, tum haec maximè pars, in qua plura nostrae religionis mysteria quam in reliquis explicantur perlegi à te, & voluari possint. Tuū autem erit, optime lector, has nostras quasi de vrbibus egypti ides boni consulere, & quod minus nostra primum est elaboratum industria, id pro tua singulari humanitate excusare, & nobis Deum rogate propiciū, vale.

ERRATA ALIQVOT ET ADDITIONES IN PRIMAM DI. ANTON. PARTEM.

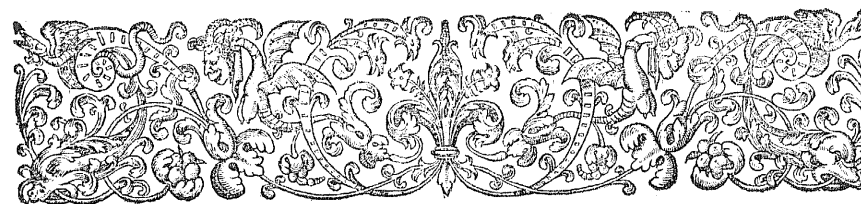
In praefat. pag. 1. lin. 20. lege secundus Adam de caelo caelestis pretio sui sanguinis eum redimens reduxit in colum. quod in sanctificatione possideret. Ex praefat. & 2. cad. pag. in mar. 1. August. lib. 5. Confess. & paulo post. l. diceretur Menandro. Nam & ipse D. Anton. tit. 4. c. 4. §. 1. hoc dictum Menandro attribuit, idque D. Hieron. testimonio epistola. 84. ad Magnum oratorem confirmat. Est autem Senarius iambicus, qui à D. Paulo sicgr. ecc. citatur.

quod gregorius in libro de vrbibus egypti dicit: quod ita nos vniuscuique reddimus. Colloquia mores praua destruant bonos. pag. 2. lin. 8. lege cognitio & in mar. fidei cognitio. 1. Cor. 10. Aug. lib. 2. contra Faustum. cap. 24. paulo post ad illud Greg. quid dubitet. Greg. 7. ad Hermannum Merensem episc. lib. 8. ep. 21. lin. 19. l. Ecclesi. & pag. 3. ait Hieron. in mar. addendum. Id habetur dist. 93. cap. diaconi, & affertur ex lib. de sacris ordinibus. cap. 11. qui est inter opera D. Hier. tom. 4. vel 9. lin. 23. l. inuistat. pag. 4. in mar. lin. 1. c. 1. 24. l. qui. lin. 27. l. de lota ex mar. dele narravit & Martyr. ad de. Diuus Antoninus tit. 7. c. 6. §. 6. parum sibi constare afferit an hic Iustinus Trogi abbreviator, in arvy noster fuerit, vide quae ibi annotauimus. Pag. 19. quae falso notatur. 9. col. 3. in litt. c. in mar. l. peccatum, & col. 2. c. mox nati adde. non. p. 11. quae falso notatur. 7. col. 1. in mar. Gen. 3. & in tex. c. quasi si desit & fidel. & col. 2. litt. a. in mar. l. epist. 23. lit. c. l. art. 1. lit. e. l. 5. §. 5. Pag. 13. col. 2. litt. D. Hier. Adde hoc habet D. Hieron. in cap. 5. epist. ad Ephes. tom. 6. & habetur de pan. dist. 1. c. Ecclesia. quo testimonio frequenter D. Anton. vtitur, quem nos tam hoc loco quam alibi Catholice quidem ex mente D. Anton. exposuimus. Sed tamen quoniam ex hoc loco aliqui possent credere columnam Ecclesiae D. Hieron. Hereticorum fauere opinioni, qua putant Ecclesiam ex bonis solum constare: id in primis probare volui ex D. Hieron. sententia, non bonos solum, sed malos in Ecclesia contineri. Quod aperte testatur in dialogo aduersus Lucifer. scribens. Arca Noe Ecclesia typus fuit dicente Petro Apostolo in arca Noe pauci, id est, octo animo saluo facta sunt per aquam, quod & nos nunc simili forma baptisma saluos facit. Vt in illa omnium animalium generata & in hac vniuersarum & gentium & morum homines sunt, vt ibi pardus & haui, lupus & agni, ita & iusti & peccatores id est, vasa aurea & argentea cum igneis & scilicetibus commorantur haec ibi. Quare cum hoc loco D. Hieron. ait peccatores de Ecclesia non esse, non est ita in-

relligendus, vt solos iustos esse in Ecclesia velit, sed significat peccatores non esse de Ecclesia, quae videlicet est sine ruga & macula, & triumphans vulgo nominatur. Duplitem enim Ecclesia à D. Hieron. sumitur. Nam primo ea est quae vere sine ruga & macula est, & verè corpus Christi est, quod in caelestibus seruetur, & de hac Ecclesia peccatores esse D. Hieron. insinuat. vt idem ait in Hier. 31. altera est, quae in Christi nomine absque plenis perfectisque virtutibus congregatur, vt idem scribit in c. 1. ep. ad Galatas de quibus in qua peccatores esse loco superius citato & alibi saepe pronuntiat, vide plura in nouo indice sex tonis super à Maniano Victorio editis adiuncto. p. 14. col. 2. l. Hieronymus & adde. D. Hieronymi nostram editionem vulgatam tam hoc loco, quam infra tit. 3. c. 6. §. 1. D. Anton. refert. Quod verum esse multis rationibus ostendit Engab. in prologo annotat. in Pentateuchum & Sixtus lib. 8. Biblioth. sancte. heresi. 13. Hac autem editio quam veritas Hebraicaeque veritati respondeat ipse restatur in praefatione in psalterium ad Sophronium scribens. Certè confidenter dicam, & multos huius operis testes citabo, me nihil duxerat sententia de Hebraica veritate mutasse, & in prologo Galeato: Mibi omnino, ait, conscius non sum, mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Eam etiam plurimum laudat D. August. in 18. Ciuitatis. cap. 45. eandem etiam ab Ecclesia receptam scribit D. Greg. in prol. Moral. cap. 5. abiectionem vocans editionem, quia videlicet illa erat recentior, quae ex Greco 70. interpretum expressa in Ecclesia ad tempora vsque D. Hieron. inualuerat eam denique Isidorus lib. 6. etymol. c. 5. merito ceteris anteponebam censet, quod & verborum tenacior & perspicuitate sententiae clarior, atque, vt pote Christiana interpretatio, verior esset. Accesserunt etiam his Graecorum testimonia, qui eius editionem à Latino veterunt in Graecum, vt idem Hieron. in prima sua Apologia contra Rufinum scribit Sophronius enim, vt pleraque eius opera sic hanc editionem Graeco sermone donauit. Et quod mirabilis est plerique Hebraeorum Rabini D. Hieron. versionem laudant, eamque vt sapientem & doctum translatores commendant, vt scribit Genes. contra Rufinum & in Chronol. Quae omnia hic adeo addenda duxi, vt ostenderem in primis verum esse quod D. Anton. dixit vulgatae nostrae editionis auctore esse D. Hieron. deinde vt constaret de vulgatae editionem nostram merito reliquis omnibus quae vniquam exirent, interpretatiōibus anteponebam sicut eam merito

251. Aug. 16. lib. 1. postulat. d. l. aliud magis quam. 254. r. f. secundum Origene. hom. 29. in Lec. 265. 1. b. Propher. in lib. 3. de vita contempl. c. 15. & inter operum D. Aug. in tractatu de laudibus caritatis. 2. e. Greg. Beda hoc habet in cap. 8. Ioan. 270. 1. a. Orig. hoc habet. tom. 27. in Ioan. nota. autem quam blasphemus sit Caluini impietas, qua Christum ex se Deum proicitur, cum ipse non fecerit, sed quicquid est, à Patre receperit, ut ait Orig. hoc loco. 273. sic cor. num. pag. 2. b. hac verba ex margine in textum irreperunt. Desperandum nemini est in quocunque scelere sibi consensit. 274. 2. a. Hieron. in cap. 5. ep. ad Eph. nulli. l. mult. & adde vel D. Hieron. interpretare sicut Glossa exposuit dicens aliud esse de Ecclesia, quod hic de malis negatur, aliud esse in Ecclesia quod in contrariis conceditur. vide quae supra diximus. 275. 2. Amb. in sermone habito in Domnica de Abraham. f. Amb. lib. de Jacob & vita beata. cap. 3. 285. 2. c. Aug. serm. 28. in princ. tom. 10. c. Aug. de serm. Dom. in monte. lib. 2. c. 9. f. Chrys. hom. 18. in 1. ad Cor. 289. 1. b. Hier. in cap. 5. ep. ad Eph. c. hac videtur sumpta ex ep. Marc. Papae ad Athanasium 2. a. Simillima primis verbis huius capituli habentur in ep. Leo. 1. 84. c. Antherus. est D. Hiero. in ep. ad Heliodor. d. Leo. in serm. 3. de anniuersario suae assumptionis. & serm. 2. de nat. Apost. 291. 2. d. Hier. Est Orig. hom. 6. in Leuit. 292. 2. e. Aug. de peccat. mor. & remis. lib. 1. c. 23. 309. 1. a. Amb. in comm. in c. 22. D. Luc. lib. 10. c. 12. 320. 2. e. in annot. 152. l. 75. 2. 331. 1. d. Hier. in com. in c. 1. e. ad Tit. 336. 1. c. l. interius. 337. 2. f. l. extrinsecum. 341. 1. a. infertur. l. a. ad de, id est à creatura. 356. 2. a. l. cibo. 368. 2. c. & id est. l. vni. & vni. q. 3. septuaginta. l. 0. post quae adde. 7. 360. 1. f. & Constant. imperator monuit helita. e. margine in textum obrepit. 391. 1. f. auaritiam. l. amicitiam. 404. 1. in marg. Ibid. lib. de princ. 6. l. Isidorus in lib. de patribus. not. 409. 1. c. geminus. l. geminus. 419. 2. c. cooperatores adde autem imperatores. Isid. lib. 3. de summo bono. c. 53. 445. 2. f. scilicet l. si. 452. ex sequentibus. d. intelligitur. Caterum mirabilis fort. esse D. Hieron. quintum mensium Augustum nominare, cum Hebraeis à Martio annum incipientibus quintus mensis non sit Augustus, sed Iulius. Sed te non lateat Hebraeorum mensis, non vsquequaque nostris respondere. Nam mensis primus qui Nisan ab eis dicitur non Martium nostrum integrum facit, sed etiam ad Aprilem spectat. itaque sunt lunationes seu lunares mensis: qui quandoque vnam antecedentis mensis nostrae partem, & sequentis aliam continent: sic igitur quintus mensis partem aliquam Iulij & partem Augusti complectitur, à qua posteriore parte mensis quintus noster Augustus esse dicitur. Est autem valde obseruandum, quod de templi incendio & euerfione ab Orosio dictum est, cuius verba subiiciam. Titus templum in potestate reductum opere atque antiquitate suspexit, diu deliberrauit, vtrum tanquam incitamentum hostium incenderet, an in testimonium victorie referuaret. Sed Ecclesia iam per totum orbem vberimè germinante, hoc tanquam effectum ac vacuum, nullique vsui bono commodum arbitrio Dei auferendum fuit. lib. 7. c. 10. ib. 2. c. cum magno triumpho adde De hoc triumpho sanè memorabili sic scribit Oros. lib. 7. c. 9. Pulchrum & ignotum antea cunctis mortalibus inter trecentos viginti triumphos, qui à conditione vrbis vsque ad id tempus, acti erant, hoc spectaculum fuit, patrem & filium vno triumpho currere eos gloriosissimam ab eis qui Patrem & filium offenderant, victoriam reportasse. Qui continue omnibus bellis ac tumultibus domi forsique compressis

pacem totius orbis pronunciauerunt & Ianum genitum obseratis cohiberi claustris septimo, demum ipsi post urbem condit. on. confecerunt. Ure enim idem honos vtrioni passionis Domini impensus est: qui etiam nativitati fuerat attributus. Porro. 9. Die huius mensis Ieiunium Quinti ab Hebraeis celebratur, ob incensum eo die Hierusalem & templum primo à Chaldaeis, secundo à Romanis. Deinde quod ille capta sit à Romanis Bether. a. & vrbis excisa. Calend. Hebraeorum à Genebr. editum. 453. 2. a. non quia carebant, dele. non. 454. 1. a. Aug. in 5. Ciuit. ca. 7. sed dele. quantum coiectare licet. Caterum in hanc sententiam plura essent D. Aug. lib. 2. de Gen. ad litteram. & 2. item de doctrina christiana. Metaph. 455. 2. f. in mar. reliquis. l. reliquis. et potissim. in Orosio lib. 7. c. 12. ex quo haec ad verbum sunt desumpta. 464. 1. b. Eo tempore in marg. Hieron. in catal. c. Eleusinae. l. Eleusinae. & omnibus pene Graeciae. 2. b. ut habetur ex gestis hac gesta: quibus veteres martyrologi compluribus locis vsi sunt extr. ant. tom. 3. Sur. 495. 2. c. in illo etiam tempore hac habet Vin. in spe. hystor. lib. 10. siue 11. ca. 78. & 79. sed cuius ea sint auctoritatis, & an Deo dato filio vere tribuantur examinandum foret. Ioan. Mol. 466. 2. b. l. Hi dum. 484. 1. a. cum cleris & iuuentis. l. cum clericis iuuentis. 6. huius Callisti est & c. Call. pap. 1. ep. 2. ad epif. Gall. d. in mar. ad. Pont. max. 18. de quo Pont. Gest. B. Caeciliae, & eiusdem in M. S. ex 490. 2. b. Quam ob causam. Annot. Nullum tunc sacrificium Diis peractum fuisse satis indicat Euseb. in Chro. ex quo hac partim desumpta sunt: ait enim Regnantibus Philippis millesimus annus Romae vrbis expletus est ob quam celebratam innumerabiles in circo magno bestiae interfectae sunt, pro bestis legerat D. Ant. vel alius à quo is acciperat hostias, sed Orosio clarus explicat dicens. Nec dubium est quin Philippus huius tantae deuotionis gratiam, & honorem ad Christum & Ecclesiam reportarit, quando vel ascensum fuisse in Capitolium immolataeque ex more hostias nullus auctor ostendit. l. 7. cap. 20. Quod autem postea refertur de penitentia & confessione id habet etiam Eutrop. lib. 10. Et in die Paschae, id est in ipsis vigiliis cum interesse voluisset & communicare mysteriis, à Fabiano episcopo Romano non prius est permittitur, nisi confiteretur peccata sua, & inter penitentes staret, nec villo modo copiam sibi mysteriorum sutorum, nisi prius per penitentiam culpas, quae de eo ferebantur plurimae, deleuisset. fertur igitur libenter quod à sacerdote sibi imperatum fuerat suscepisse. animam sibi inesse merum, & fidem religionis plenissimam rebus & operibus comprobans. Quae omnia clare & perspicue peccatorum confessionem sacerdotibus ante communem fieri solitam aperè demonstrant. 528. 1. b. Coestas & Damianom in mar. ad. De his S. S. Martyr. agunt V. sua. & adde in marty. Metaph. habet Nicetae encomium & Greg. Turon. horum meminit in lib. in glor. plurim. Martyr. cap. 98. 536. De coniugio Iuliani in mar. h. ec. gesta habet Metaph. & Sur. tom. 1. 538. 1. b. in quo. l. b. ergo. 547. 2. a. translata adde. sunt autem cum B. Cyrico praedictorum martyrum corpora ex ea via Ostiensis. 567. 1. a. ut ait. adde. Damasus. 2. c. l. c. donationis Photini Patriarcha Const. antinopolitani Romae sedis amulus in nomocanone. vide etiam Eugub. contra illum. l. Vallam. Caterum huius decreti non exemplaria modo Gratiani omnia formulam habent, sed antiquiores collectores illud referunt, ut Ansel. lib. 4. cap. 32. Deus dedit. lib. 4. cap. 1. 110. par. 5. cap. 49. Panor. lib. 4. cap. 1. vide etiam post alios nouas annot. in Decretum.



AD LECTOREM.

N datus tibi studiose lector geminum in D. Antoninum nostrum indicem, historicum vnum, in quem omnia fere ad personas singulas, quarumvis tribus in voluminibus sit aliqua mentio, spectantia sumus complexi, & ea ordine alphabetico digessimus: alterum in quo eodem ordine præclaras quasque sententias cum ex omni scientiarum genere, tum præsertim ex sacra theologia fontibus, iurisq; Canonici corpore sumptas, quacumque ad religionem stabilendam moreq; corrigendos apte visæ sunt rite accenterque, quantum in nobis fuit, coniecimus. Opus sane magnum & laboris non parui, qui tamen à nobis non immerito, vt puto susceptus est. Nam si Aristoteli & Plinio hominibus, ne quid grauis dicam, naturalium solum rerum cognitione præditis, geminus index est adiunctus, cur non idem in nostro D. Antonino potuimus vel æquiuimus facere, qui sua cerè doctrina diuina potius quam humana, eos tanto longè superauit, quanto certior est diuina auctoritate firmata credulitas quacumque eruditione, humana solertia indagata, & cuius à uadæquari non potuit, tantò sunt præstantiores, quanto ille feliciore sæculo si præsertim cum Aristotele conferatur iuratus, longè iis potiores adeptus est vel multos magistros, vel vna vocis præceptores, qui istos sua eruditione & scriptio-nibus informarunt. Inuit etiam te hoc quasi onere leuare, quod tibi esset ferendum, si inter historica vel aliqua theologica vel alia eiusdem generis essent inquirenda. Volui etiam tibi quasi ob oculos ponere, quanta rerum va-rietate & copia sit opus referunt, vtq; nulla sit facultas, qua saltem à theologo aliena non sit, cuius si non ad plenum, saltem aliquatenus horum voluminum lectio intelligentia non habeatur. Et quoniam in horum gra-tiam hic qualiscumque à nobis labor est susceptus, qui nostri sæculi hereses debellandas, planique profligandas, tum ex veterum Patrum scriptis, tum ex probatis antiquorum Sanctorum historis susceperunt, ea sedulo in po-steriori præsertim indice notauimus, quibus fides Catholica confirmari, hereticorum vero deliramenta refutari, si facile possunt. Caterum monendus es in primis, studiose lector, nos dum quantum potuimus indicium horum bre-uitati consulere optamus, de industria à citandis huius Chronici partibus abstinuisse: sed pro prima parte nullum quidem signum, quasi ipsa per se nota esset apposuisse, sed pro secunda cruce hoc modo † adhibuisse pro tertia ve-rò parte asteriscum hac forma * appinxisse. Nonnunquam etiam tibi molestiam, vt credo, non leuem pariet, quod numeri in his indicibus notati paginarum numeris non videbis, vsquequaque respondere. Sed scito, opifices qui in hoc excudendo opere operam nauarunt, aliquando in prænotandis paginarum numeris fuisse hallucinatos: Nos itaque paginas non iuxta prauam ipsarum designationem, sed prout computari debuerant, in hoc nostro opere ci-tauimus. Quare si tibi forte eam paginam quam notamus non inuenieris, ibi ab operis erratum esse cognosce, cumque ex antecedentibus paginis verum illius numerum collegeris: eum esse quem nos his in locis verè nota-mus per te facile deprehendes. Bene vale & nostris quæso laboribus apud Deum faue.

INDEX HISTORICVS IN QVO PRIMVS

NUMERVS PAGINAM, SECVNDVS COLUMNAM

NOTA, HÆC VERO NOTA † SECVNDAM PARTEM

huius operis, ista verò * tertiam designat, vbi verò nulla est nota pri-ma parse esse intelligitur, nisi cum aliqua nota antecessit, tunc enim sequentia, quæ nota caret, pertinere ad illam partem quæ prænotata est, censeri debent.



ARON Persarum rex Ca-
rolo magno amicus. 410.
2. † dona eidem ab eo
missa. 411. 1. a. 415. 1. c.
Abbatibus celeberrimi & san-
ctissimi decimi sæculi.
937. 2. c. †
Abderas rex Cretæ ciuitatem Abderam con-
didit. 44. 1. a
Abdias minorum prophetarum 4. quis fuerit,
& qua de re sit vaticinatus. 83. 1. a. b.
Abdon hebræorum iudex. 11. 46. 2. d.
S. S. Abdon & Sennes Martyrium. 494. 1. f
Abdissu patriarchæ fides & doctrina 574. 2. a.
b. *
Abel & eius oblatio. 151. c. d.
Abefan hebræorum iudex 9. 46. 2. d

Abia rex Iudæ. 5. malus. 57. 2. b. vicit Hiero-
boam sperans in Domino. 16.
Abimelech Gedeonis nothus. 46. 1. f.
Abraham gesta describuntur tit. 2. c. 1. eius filij ve-
ri sūt, qui omnia eius opera imitantur. 27. 1. a
Ei mādāta est dura obediētia non facilis vt
protoplasto. 24. 2. c. eum imitantur qui se-
cundum spiritum viuunt d. & qui perseue-
rant iusti, & resipiscunt 248. 2. b. eius finis
quid. 250. 1. d. diem Domini quem viderit.
270. 2. a. pater fidei cur dicitur. 330. 2. c. mili-
tarem disciplinam seruauit. 26. 1. d.
Academiæ Parisiensis institutio. 420. 2. c. d. †
ex ea prodierunt celeberrimi theologi he-
reticorum cruce. c. f. & Ticinensis. 421. 1. d.
Academia Parisiensis dissoluitur. 115. 1. c. *
Academiæ sunt religiosorum aluearia. 665. 2. e. *
Achab

Achab rex Israel 7. pessimus p. 58. 1. a.
 Achatus ep. Cōf. 4. diuisionis auctor. 565. 2. a. *
 Achaz rex Iudæ. 14. & impietas eius. 61. 1. b. c.
 Achilles mors. 48. 2. a.
 Achonem nostri obsident, multa q̄ ue graua in
 ea obsidione tolerat. 752. 1. e. † æmulatione
 inter eos orta nihil proficiūt. 753. 2. c. d. e. apo
 stea grauius obsidetur & capitur. 754. 2. d.
 e. cur populosissima fuerit. 231. 2. c. d. * eius
 incolæ inducias cū Saracenis viol. at. c. à Sara
 cenis obsidetur. 232. 1. a. à Benigno magistro
 Templi egregiè defenditur. b. eius morte
 Christiani vr̄bem deserunt. c. eius mors. d. e.
 eius vr̄bis amissio q̄ grauis Christianis fue
 rit. 2. c. cur ea euenerit. d. S. Claræ moniales
 in eius expugnatione sibi ipsi nasum am
 putant, vt castitatem tueantur. 782. 2. a. b.
 Adam quā die & hora creatus, præuaricauit, &
 eiectus de paradiso. Virāque omnis ab eo
 tranfacta. 15. 1. b. c. d.
 Adam habuit rerum omnium scientiam. 445. 1.
 c. † eius in statu innocentie & postri diffe
 rentia. 652. 1. a.
 Adam non deceptus à diabolo, sed à muliere.
 p. 11. 1. e. Eius peccatum causa mortis ib. c. 2.
 e. cur statim ex paradiso non expulsus 86. 1.
 b. †
 Adæ peccatum quā graue. 11. c. a. in eo om
 nes peccauerunt. 229. 2. f. 318. 1. b. quantum
 inde mali sit consecutum. 264. 1. d. e. in eo
 modus ruinæ designatur. 12. 2. d.
 Adelgisus Desiderij filius regnum Longobar
 dorum appetens occiditur. 405. 1. a. †
 Adolphus Rom. imp. deligitur. 333. 2. d. * In
 Flandriam vt promiserat nō venit. 244. 1. b.
 imperio priuatur. 246. 2. d. e. moritur in præ
 lio. 247. 1. a.
 Adeodatus Pont. max. 78. qualis. 329. 1. c. †
 Adriani & Nataliæ martyrium. 545. 1. e. f.
 Adrianus Pont. max. 97. qualis. 392. 2. e. f. De
 siderium ab improbitate sua renouare niri
 tur. 393. 1. d. e. Adrianus. 2. Pont. max. 108.
 qualis. 573. 1. e. f.
 Adrianus 4. Pont. max. qualis. 692. 2. c. d. † eius
 de Rom. Pon. statu sententia. d. e.
 Adrianus 5. Pont. max. 188. quis. 204. 1. f. †
 Adrianus imperator qualis. 462. 2. a. Iudæos ca
 pit. c. funditus Hierusalem destruit, sed po
 stea reedificat, & Eliam vocat. d. Christianis
 eam concedit. c. moritur. f. eius pro Christia
 nis rescriptum. 494. 1. d. e.
 Adulphus rex Anglorum Angliam Rom. Pōt.
 vectigalem fecit. 597. 1. c. † & alij plures. e. f.
 Ægyptij rerum in oriēte potantur. 620. 1. b. c.
 † Caliphæ eorum præfectus Ecclesiam Do
 minicæ resurrectionis Hierosolymis diruit.
 d.
 Ægyptiorum reges. 23. 1. f.
 Æmylianus Rom. imper. qualis. 500. 1. b.
 Æneas Troiam prodidit. 48. 2. b. cum 22. navi
 bus in Italiam nauigat. ibid. c. fuit rex Lati
 norum. 49. 1. a. & 144. 2. d. e. eius mors. ibid.
 Acolus rex quis fuerit. 22. 2. e.
 Æsculapius quis. 153. 2. e. Romam aduectus est
 in serpentis forma. 154. 2. a. b.
 Æschyl. mors. 98. 2. a.
 Æschynes Demosthenis æmulus pronuntiatio
 ni aptæ quantum tribuerit. 109. 2. c.

Æschynes philosophus qua mercede se Socra
 ti erudiendum tradiderit. 109. 2. d.
 Æsopos quando floruit. 91. 2. e.
 Aetæus. 5. gesta memorabilissima. 91. 1. c. d.
 Agape Chionia & Irene virginis. 531. 1. e. f.
 S. Agapetus Pont. max. 58. qualis. 210. 1. a. b. c.
 †
 S. Agapitus martyr. puer. 115. 2. a.
 S. Agathæ virginis vita.
 Agatho Pont. max. 80. qualis. 129. 2. e. †. pro se
 ad 6. Synodum quos legatos miserit. 346. 2.
 e. epistola eius Synodica in 6. Synodo ap
 probatur. 347. 1. b.
 Aggæus minorum prophetarum. 10. quid potif
 limum faciat. 84. 1. b. c.
 S. Agili quem alij Aglium vocant, vita. 374. 2. c.
 d. †
 Agis Lacedæmoniorum rex ab Antipatro vin
 citur. 117. 1. b. c.
 Aglaes matronæ conuersatio. 527. 1. d. e.
 Agnelortus Cardinalis miserabiliter occidi
 tur. 549. 2. b. c. *
 Agneus virginis martyrium. 554. 1. e. f. 2. a. b. c.
 d.
 Agnes D. Claræ soror sit monialis. 746. 1. a. b. *
 mors. 748. 1. a.
 Ahialon Hebræorum iudex. 10. 46. 2. d.
 S. Aidanus quis. 364. 2. e. †
 Aioth Hebræorum iudex secundus. 46. 1. a.
 Aitlulphus rex Longobardorum vr̄bes multas
 pontifici restituit. 388. 1. c. d. † à Pipino
 coactus pacem cum R. E. facit. 390. 1. sed
 eam postea violat. 2. b. iterum pace facta,
 vr̄bes restituit. 2. e. moritur f.
 Alamūdatus rex Saracenorum fit Christianus.
 156. 1. a. *
 Alani multa damna Romanis inferunt. 35. 1. a.
 b. † hos Sicambri seu Franci domantes li
 bertatē assequuntur. c. à Cōstantio Honorij
 præfecto vincuntur. 49. 1. 6.
 Alaricus Gothorum rex Romanas inuadit præ
 uincias 47. 1. d. † à duobus paganis ipso die
 Paschæ inuaditur. e. eos vincit. f. Romā obsi
 der & capit. 2. a. à sacrilegijs valorum sacro
 rum temperauit. e. f. mors eius & sepultura.
 48. 1. c. d.
 Albata hominum multitudo per varias ince
 dit ciuitates. 445. 2. d. e. *
 Alberti magni de D. Thoma iudicium. 646. 1.
 d. e. * & de eodem dictū. 647. 1. a. eius mors
 ipsa est reuelata. 653. 2. e. f. renunciauit
 episcopatu 680. 2. c. eius scripta. 681. 1. a.
 Albertus de pisaniis 4. ord. Min. generalis. 774.
 2. e. *
 Albertus Bauariæ dux regnum Bohemiæ recu
 sar. 599. 2. c. *
 Albertus rex Romanorum ex duce austriæ
 creatur. 247. 1. a. b. * eius mors à nepote ipsi
 illata 276. 1. a. parricida pœnitēs qua ratio
 ne scelus expiarit. f.
 In Albigenes crux à D. Dominico prædicatur.
 614. 2. c. d. *
 Albigenes Innocentij 3. studio debellantur.
 90. 1. d. * eorum errores. e. non pertinent ad
 fugitiuam Protestantium ecclesiam. e. frur
 sus in eos arma sumuntur. 108. 1. e. f. eccle
 siæ reconciliantur. 114. 2. b. c. in eos arma
 mouet D. Ludonicus. 115. 1. c. d. 162. 2. d. in
 S. Albini

S. Albin' Andegauensis epif. vita 397. 2. e. f. †
 Albitiorum Rictiorumque Florentiæ factio
 nes crescunt 377. 1. d. * sed paulò post de
 struit. 2. a.
 Alboinus Longobardorum rex in Italiam ve
 nit. 277. 2. c. † Gepidarum regem occidit.
 278. 1. c. quomodo dolo vxoris sit interem
 ptus. e. f.
 Alcibiades Socratis qualis 103. 2. a. b. eum dux
 fortunæ partitè sunt. ib. b.
 Alcimus Iudæorum pontifex pessimus. 136. 2.
 d. eius contra Iudam Machabæum gesta.
 d. e. mors horrenda. 137. 1. f.
 Alcuinus siue Albinus Caroli magni præcep
 tor & eius scripta. 422. 2. d. e. †
 Alexander Pont. Rom. 7. martyr. 464. 2. a. aquā
 benedictam fieri præcipit. 6. eius vita. c. d.
 moritur cum Theodulo & Euentio 465. 1.
 c. d. e.
 Alexander 2. Pōt. Max. 158. qualis. 587. 2. d. e. †.
 Alexander 3. Pont. Max. 171. qualis. 693. 2. c.
 quatuor antipapæ se ei opposentes malè
 pereunt. in Franciam venit. c. venit Roman
 & post Venetias 695. 1. a. cum Fridericus
 imper. quomodo sit veneratus. d. e.
 Alexander 4. Pont. Max. 183. quis. 133. 1. a. * ad
 uersus Manfredum legatum mittit, sed vin
 citur. 134. 1. e. f.
 Alexander 5. pont. max. 208. eligitur & colitur
 471. 2. b. * Bononiam petit. 476. 1. b. moritur.
 fuit ord. minorum. 770. 2. b. c.
 Alexander Hierosolymorum episcopus quo
 modo factus. 480. 2. b.
 Alexander epif. Constant. Arium suis precibus
 expugnavit. 560. 1. a. * eius aduersus Arianos
 constantia. 21. e. †
 Alexāder Alensis doctor irrefragabilis. 771. 1. a. *
 quomodo ad ord. min. cōuersus sit. 772. 1. a.
 b. c. vt à D. Francisco in proposito fuerit cō
 firmatus. d. e. super regulā scriptū edit. 775.
 2. a. moritur. 776. 2. a.
 Alexander de Alexandria ord. min. gen. 16. 784
 1. d. e. *
 Alexander Iamneus Iudæorum rex. 2. 140. 1.
 b. eius nequitia. c. eius mors. f.
 Alexander epif. constant. philosopho silentiū
 imponit. 15. 1. b. †
 Alexander magnus nascitur 110. 1. a. b. eius for
 ma 111. 1. a. magistri. ibid. educatio b. Nectā
 nebem occidit. D. Bucephalum equum vi
 ctor insedit. 2. a. non fuit Nectāncbi filius,
 sed Philippi 113. 1. a. eius cum patre compa
 ratio. b. Persarum imperium quomodo vin
 cere tentauerit. d. e. † Tyrū occupat & euer
 tit. 2. b. Darij ad eum & vicissim epistola
 d. e. eius contra Dariam prælium primum
 114. 1. c. Thebas euerit. c. & Athenas occu
 pat. 2. a. Deum in Iaddo pontifice adorat.
 115. 1. e. in templo Hierosolymis sacrificauit.
 f. Iudæis multa concessit. 2. a. eius cum
 Dario colloquium. 116. 1. b. c.
 Alexander Passidas & Gangaridas & Ephitas vin
 cit. 119. 1. a. in Ambros & Sicambros nauigat.
 b. sagitta vulneratur. ibid. Dionidis Ar
 chipitæ in eam dictum. c. eius ad Bracma
 nos litteræ. 2. b. ex India Babyloniā redit.
 120. 2. d. legationes ad eum ex occidente
 missæ. e. filium Darij in matrimonium acci

pit. 121. 1. b. veneno necatur. d. eius morituri
 sermones. 2. a. b. successorem quem designa
 uerit. b. quæ eius interitum sunt consecuta.
 c. d. eius successores. 126. 1. d.
 Alexander victo Dario persarum imperium
 occupat. 116. 2. c. Darij interfectores acerbè
 punit. 117. 1. c. cōdit Alexandriam. d. in per
 sarum mores degenerat.
 Alexander Rom. imp. 27. qualis. 483. 1. f. & 2.
 a. b. Christo templum facere disposuit. ibid.
 eius tempore graue in vībe excitatum incē
 dium. c. in Christianos persecutionem re
 pressit, sed non prohibuit. 484. 1. c. Sapien
 tibus vīus est con silianis. 597. 1. d. *
 Alexander Antiochi filius Ptolemaidem capit.
 137. 2. b. Ionathæ coniungitur. c. cum Ptole
 meo rege Ægypti inuit amicitiam. d. mori
 tur. e.
 Alexandra virgo reclusa. 491. 2. b. *
 Alexandria Ægypti descriptio. 739. 2. e. f. † eam
 nostri obsident. 740. 2. d. & capiunt. e.
 S. Alexij confessoris vita. 140. 2. d. e. f. †
 Alexius Græci imperatoris filius Venetias pro
 fugit. 101. 2. b. * is se Ecclesiam Constanti
 nopolitanam Romanæ subditurum pollice
 tur. e. f. 582. 1. c. à Græcis imperator corona
 tur. 102. 1. c. eius perfidia in Latinos. 2. a. b.
 572. d. in carcerem conicitur. c. eius mors. f.
 Alexius Comnenus quomodo ab imper. Ni
 cephoro descenderit. 624. 2. c. d. † Constanti
 nopolim cepit. 625. 1. a. b. c. fit oriētis impe
 rator. e.
 Almaricus Hier. rex 6. qualis. 678. 1. b. †. 738. 2.
 e. † in Ægyptum venit. f. Antiochiæ itatum
 componit. 739. 2. a. cum Siracono dubio præ
 lio certat. c. d. cum Imperatore Constant. de
 Ægypto capienda deliberat. 740. 2. a. b. iterū
 Ægyptū adit. sed recedit. 741. 1. a. Constan
 tinopolim venit. 742. 2. a. moritur. 743. 2. c.
 Almarici impij errores damnantur. 94. 1. d. e.
 eius errores Protestantes sequuntur. 2. a.
 eius sectatores quos errores inuenerint. c. d.
 S. Alphiadis vita. 695. 2. f. 696. 1. a. b. †
 Alphonsus rex Apuliæ regnum inuadere cu
 pit. 531. 2. c. * à Genuensibus vincitur. 532.
 1. a. qui à Philippo duce Mediol. liberatur.
 c. & regnum occupat. d. Neapolim obsidet.
 534. 1. c. & capit. d. Ferdinando notho nu
 ptias celebrat. c. Francisci Sfortiæ oppida ca
 pit. 547. 1. b. c. in Florentinos bellum mouet.
 55. 1. c. d. Plumbinū obsidet, sed frustra. 2. c.
 inter eum & Florentinos fit pax. 552. 1. c. eius
 mors. 591. 2. e. f.
 Aluarus Hispanus quis. 773. 2. c. * errauit, sed
 excusatur. d.
 Amalphantani Hierosolymis monasterium con
 struunt. 737. 1. e. †
 S. Amandi vita. 298. 1. a. b. c. †
 Amasius rex Iudæ. 11. 60. 2. c.
 Amator & Veronica coniuges in Gallia mor
 tui. 438. 1. b.
 S. Amator qua ratione S. Germanum Antiso
 dotensem episcopum toronderit. 197. 1. a. b.
 † moritur. e. sponsa eius & ipse virginitatem
 vouent. 2. 1. a.
 S. Amator Senonensis i exilij mittitur. 379. 1. a. †
 Amazonum ortus & regnum. 23. 1. e.
 D. Ambrosius qualis. 41. 1. b. † pugnat ieiunijs
 & precib

æ precib. d. e. Theodosium de cæde perpetrata arguit. 44. 2. e. cum excommunicat. 45. 1. a. ab Ecclesiæ ingressu arcet. c. d. eum durè ad se venientem excipit. e. penitentiam ei imponit. 2. a. b. mortuus victoriam Mafceze li contra Gildonem pollicetur. 46. 2. b. eius laudes. 80. 2. e. f. vita fusc. 80. 1. a. b. c. episcopus quomodo electus. c. d. Ariana mulier eum inuadit, sed non impunè. 2. a. Dæmones fugat. c. d. mortuum suscitatur. 82. 1. b. Synagogam Iudæorum reedificari prohibet. e. f. Confessiones peccatorum audiebat. 83. 1. d. virtutes. e. f. documenta D. Augustini odia. 2. a. mors. d. libri & sententiæ. 84. 1. a. b. c.

Amædeus Sabaudie dux. 1. quando renunciatus. 301. 2. f. * qualis. 503. 2. e. cur habitum religionis assumpserit. 525. 1. b. in Papam, sed perpetam diligitur. c. qui ei fauerunt quales fuerint. d. excommunicatur. 2. b. renunciat pontificatu. 550. 2. e. f.

Amici & Amelij historia lepida vel potius fabula. 406. 1. e. f. 2. a. b. f. huius seu historię seu fabulę moralis expositio. 409. 1. a. b.

Amilchar legatus Carthagenensium ad Alexandrum. 120. 2. e. eius sollertia. f.

Amilcho Pœnorum dux quomodo seipsum occiderit. 106. 1. e.

Ammo monachus castitate in matrimonio seruatur. 491. 2. d. f. Ammonij monachi vita. 492. 1. c. d.

Amon Iudæ rex. 17. pessimus. 62. 1. e.

Amos prophetarum minorum 3. quid maximè prophetauerit. 82. 2. c. f.

Amram Moysis pater vxore abstinent propter Pharaonis edictum. 34. 1. a.

Amri rex Israel. 657. 2. f.

Amurathes Turcus qualis. 544. 2. c. * in Hungaros mouet. e. f. superatur. 545. 7. a. trāsit in Thraciam. e. trepidat. f. resumpto animo Christianos superat. 2. a. b. c. Albaniam inuadit. 408. 2. c. * eius mors. 409. 1. d. eius gelta. 2. a. b.

Ana quid inuenerit. 31. 2. d. e. vide Annot.

Anacharsis magorum prætigias contemnendas docet. 121. 1. a.

Anastasię martyrium. 530. 2. d. e. eius ad Chryfogonum epistola. 537. 1. a.

Anastasius Pont. max. 40. quid statuerit. 10. 2. d. e. f. Anastasius 2. Pont. max. 51. quis. 148. 1. f. cum Acacio communicasse falsum. 2. b. c. imperatoris Anastasij mors. d. e.

Anastasius 4. Rom. Pont. 170. quis. 691. 2. f. f.

Anastasius Ro. Ecc. Cnacellatus qualis. 574. 1. d. f.

Anastasij cuiusdam presbyteri vita. 58. 2. d. e. f. f.

Anaxagoras quando vixit. 98. 1. a. eius opiniones de rerum natura. c. & dicta. c. d. mors. eius & causa. d. e. & 101. 1. a.

Anaximader Thaletis successor quis. 92. 2. b. c.

Anaximenes orator, quis. 125. d. eius ad Alexandrum facetissimum dictum. ibid.

Ancus Martius Romanorum rex. 4. 147. 2. a.

Andrę fratris D. Petri vita. 407. 2. e. f. 408. 1. a. b. Byzantij Christum est concionatus. 559. 1. c. d. * eius in urbem regiam translatio. 25. 1. b. f.

Andrę Fundani episcopi casus horribilis. 311.

2. c. d. f.

Andreas rex Apulie & Iganna vxore necatur. 354. 2. e. *.

Andronicus Palæologus vndecimę diuisionis auctor quis. 572. 1. d. * amittit ferè totum imperium. 573. 1. a. ad Ecclesiam vult redire, sed non potest. c. amittit imperium. d.

Andronicus Gręci imperij vsurpator qualis. 102. 2. e. * fratre suum imperio deicit & oculis priuat. 572. 1. b. c.

S. Argadrinę vita. 373. 2. e. virginitatis voto edito ab infirmitate liberatur. 374. 1. c.

Angelus Accaiolus præsul Florentinus quis. 346. 1. f. 1. * is nobilitati auctor est, vt priortum deponat, quod illa tenuit. 350. 1. a. b. c. is auctor est Florentinis vt Clementi non obediant. 407. 1. a. eius mors. 469. 2. a.

Angli Francis in mari superiores. 108. 1. 1. * sunt Francis semper infesti. 162. 2. c. A Venetis quos ipsi inuaserant bello nauali vincuntur. 304. 2. d. quo iure Francię regnum ad se pertinere iactant. 347. 2. a. b. graue inter eos & Francos in Flandria bellum geritur. d. e. leuia prælia inuent, in quibus Salberienfis capitur. 348. 1. d. Arcem Guinensem capiunt. 368. 2. c. Non annia potiuntur. 361. 1. b.

Angli Franciam vastant. 370. 1. c. * Pisanis merentur. 371. 1. d. exercitum Florentinorum fundunt. 2. a. in Pisanos post victoriam inoleseunt. e. agrum Florentinum populantur. 372. 1. a. b. A Pontifice deficiunt. 384. 1. e. pro rege Castellonensi contra Terraconensem cui fauebant pugnant. 387. 1. a. Rupellam amittunt & Pictones. d. in Francos orbem concitant. 2. a. Ducem Britannię contra regem inuuant. 404. 2. b.

Angli quomodo Britanniam tenuerint. 151. 2. d. e. f. 162. 2. e. a Britannis victis pouuntur. 155. 1. e. quomodo ad eos conuertendos D. Gregorius proficisci voluerit. 213. 1. a. b. ad Christum quomodo conuersi sunt per Augustinum & alios ab eodem missos. 224. 2. c. d.

Anglorum in Hispaniã expeditio, sed inutilis. 407. * 1. d. eorum nobiles in regem insurgunt. 408. 2. b. inter eos & Francos fiunt inducię. 436. 2. c. f.

S. Anianus Aurelias ab obsidione liberatur. 170. 1. a. f.

Anicetus Rom. Pon. 12. 470. 1. e.

Anna D. Marię mater. 193. 2. c. eius soboles. & filiarum filij. e. an habuerit plures maritos. f. eius & Ioachim mariti probitas. 195. 1. e.

Annibal Romanorum hostis quis. 156. 1. a. cur prius Hispaniam quam Italiam subegerit. c. per Gallias in Italiam transit. 2. b. Romanos ad Ticinum vincit, & Trebiam. c. frigore oculum amittit. d. ad Trasimenum lacum vincit. e. & ad Cånas. f. ad portas vrbis venit. 17. 1. e. imbris ab vrbe capienda arcetur. e. in Aphricam reuocatur. 2. a. ab Aphricano Scipione vincitur. b. moritur. 157. 1. d.

Anselmus Bellouacensis episc. floret. 696. 1. e. f.

Anselmi epi. Cātunatiensis vita. 649. 2. c. f. eius libri & præsertim de similitudinibus laudantur. 651. 2. a. b.

Anteres

Anteres à Romanis pro diis eulci. 151. 1. e.

Anterus Pont. max. 21. 490. 2. e.

Anthemius episc. Constant. monothelita. 566. 1. f. ab Agapito Pontifice Romano expellitur. c.

Anthimus Nicomediensis martyr. 550. 1. a.

Antigonus Macedonum rex. 11. 129. 2. e. dolo Gallos vincit. 130. 1. a. à Pyrrō victus. b.

Antiochię media euertitur. 284. 2. a. b. f.

Antiochiam nostri obsident. 670. 1. a. f. eius descriptio. b. c. à nostris per insidias capitur. 671. 1. c. d. e. nostri in ea obsidentur. 2. b. eorum grauis in ea fames. d. quomodo imperatoris subsidia amiserint. 672. 1. c. d. laborant in ea peste. 673. 1. e. f.

Antiochus Demetrii filius rex Syrię. 138. 2. d. e. cum Simone Machabæo fœdus percipit. ibid. quod violat. 139. 1. a. eius exercitus à Ioanne Machabæo victus. b. c.

Antiochus epiphaneus Syrię regnum occupat. 133. 1. b. cum Ptolemæo bellum gerit. e. Popilio Pop. Rom. legato quomodo paucit. d. e. contra Iudæos quid gesserit. 2. a. Antiochum occidi mandat. 134. 1. c. Hierosolymam occupat. e.

Antiochus Eupator dictus rex Syrię. 136. 1. d. contra Iudæos dimicat & vincitur. e. Hierosolymam obsidet. f. pacem facit. 2. a. sed non obseruat. b. moritur. c.

Antiochi epiphaneus furor in Iudæos. 135. 2. c. f. mors horrenda. 136. 1. a.

Antiochi Alexandri filij res gestę. 138. 1. b. necatur à Tryphone. 2. a.

Antiochus dictus thes rex Syrię cum Ptolemæo Philadelpho bellum gerit. 132. 1. a. b. eius mors à concubina procurata. c. eiusdem mors à superiore diuersa. c. d.

Antipater Herodis Ascalonitę pater & eius liberi. 141. 2. a. Pharalico prælio pro Pompeio interfuit. e. Cæsari se post prælium dedit. 2. e. eius gelta. f. procurator Iudæę à Cæsare constituitur. 142. 1. a. occiditur. e.

D. Antonini summa modestia. 374. 1. e. eiusdem in fabulis reiciendis sollertia. 505. 2. f. se nominare Archiepiscopum non audet. 680. 2. b. *.

Antonini Apamiensis martyrium. 557. 2. a. b.

Antoninus pius Imperator. 16. qualis. 474. 1. b. c.

S. Antonius monachus moritur. 25. 2. a. f. eius corpus reperitur. 277. 1. b. Est apud Aclatrem & brachium apud Vienneses. c. Elogia. 471. 2. d. e. f. eius vitę narratione D. Augusti. ad religiosam vitam conuersus. e. f. martyrij desiderio flagrauit. 472. 1. a. eius vita. b. c. d. à dæmonibus vexatur. 2. e. f. hæreticorum fuit hostis infensissimus. 473. 1. c. f. ipsius dicta sapientię plena. 474. 2. c. f. eius ad Constantinum litterę. 477. 1. c. d.

S. Antonij Paduani vita. 731. 2. c. d. e. f. 732. a. b. eius feruor martyrij. c. ad prædicandum quomodo institutus sit. 2. a. b. c. de eo cuiusdam abbatis testimonij. 742. c. eius mors 735. 2. a. ei' miracula & canonizatio. 736. 1. a. eius lingua post mortem incorrupta. 2. a. quomodo Ord. Min. sit ingressus. 751. 1. c. d.

Anub monachi vita. 499. 2. a. f.

Apellis monachi vita. 493. 1. a. f.

Aphra mulier impudica ad Christum conuersa. 534. 1. b. c. eius martyrium. 535. 1. a. b. c.

Aphricani patres auulsis sibi pro Christo linguis loquuntur. 181. 1. a. b. f. in exilium mittuntur. c. f.

Apis bos Aegyptiorum Deus iuxta Plinium. 34. 2. d. vel secundum August. Arginorum rex. ib. e.

Apollinaris Laodicenus quis. 33. 2. f. f. eius hæresis. 34. 1. a.

Apollinaris Episcopi Rauennatis vita. 441. 2. f. 442. 1. a. b.

Apollinaris Hieropolitantis quis. 475. 2. f.

Apollinaris error Christum non habuisse animam intelligentem. 351. 1. a.

Apollinis oraculum γυδὶ σιᾶυδν, quomodo datum. 87. 2. c. d. * ille non est eius auctor sed fur. d. voluit decipere non erudire dum hoc tradidit. 58. 1. b. philosophi illud malè interpretati sunt. e.

S. Apollonia virgo martyr. 506. 2. a.

Apollonij duo & horum vita. 496. 2. d. e. f.

Apollonius Senator fidei defensionem edit. 476. 1. d.

Appius decemuir improbus. 150. 1. d.

Apuleius magus quando floruit. 123. 1. e. f. eius aliquot dicta. f. & sequen.

In Apulia terrę motus admirabilis quot hominum clades inuexerit. 581. 2. c. d. e. *

Aquarum grauis inundatio. 225. 2. a. * item 331. 2. e. f. item alia & maximè Romę. 218. 1. c. f. 284. 2. c.

Aquila S. Bibliorum interpres quis. 463. 1. b.

Aquillina & Niceta martyres. 556. 2. e.

Arabicę linguę apud Iudæos præstantia. 765. 1. c. f.

Aragonij quomodo ad regnum peruenerint. 212. 1. 1. b. 1. * id post ea Philippo de Nales à Martino 4. tribuitur. 215. 1. e. Philippum regem in Franciam redeuntem impedire volunt, sed vincuntur à francis. 218. 2. c.

Aram A brahę fratris mors. f.

Arator poeta subdiaconus quid scripserit. 188. 2. d. f. eius sententię. c. f.

Aratus Astrologus floret. 130. 2. c.

Arcades in lupos conuersi. 48. 2. c.

Arcadius imperator sit. 46. 1. e. f. Rufinus aduersus eum insurgens occiditur. 2. c. ob Ioannem Chrysostrum. excommunicatur. d. 82. 1. c. moritur. 48. 2. c.

Arcefilas A cademię auctor. floret. 130. 1. d. is qua ratione amico pauperi & paupertatem dissimulanti succurrerit. 2. a.

Archelaus magister Socratis quid senserit. 98. 1. f.

Archilochi libri Athenis exusti. 89. 2. d.

Architas Tarentinus quando floruit. 108. 2. d. eiusdem dicta aliquot & facta. e. f.

Arduino cuidam conuersionem differēti quid acciderit. 642. 1. c. d. f.

Aretinorum grauis calamitas à Caroli 3. præfecto orta. 397. 1. b. c. * Gibellinorum factio Aretium introducit & dominatur. e. f. quam præfectus nouus expellere cupiens in arcem truditur. 2. a. à quo euocantur auxilia, quę urbem diripiunt. b. c. ab eis præsidium Caroli dimouetur. 399. 1. b. c. A gallis

capitur & diripitur. 402.2. a. b. Galeatij obli-
dionem cur fortiter pertulerint. 420.2. a.
Florentinis fides, proditores tollunt. 515.
2. f.
Aretini Corroam capiunt. 134.2. d. *. Gibelli-
ni ibi dominantur. 140.1. c.
Aretij graues motus excitantur. 222.2. c. *. Gi-
bellini ex eo Guelphos pellunt. d. aduersus
id conspiratio initur. 224.2. a. b. à Florenti-
nis bello peritur. 232.2. d. qui Tarlatum ge-
nus ex eo pellunt, & Guelphos reuocant.
277.1. f. inter ciues & Lucenses pax initur.
289.1. c. quis fuerit eius status antiquitus.
337.2. c. Guelphi in id redeunt. c. Florenti-
norum dominium excutunt. 346.2. c.
Arij error filium esse minorem patre. 340.1. b.
nec omnipotentem. 2. a. non habuisse ani-
mam. 350.2. e. quomodo præuisus. 361.2. c.
eius scuitia 362.1. a. b. quando finem ha-
buit. 364.2. a. fuit à D. Petro excommunica-
tus. 560.2. d. e. de eo eiusdem visum. 2. a. b.
Arij & cæterorum hereticorum fraus. 19.1. f. †.
non potuit episcopos decipere. 2. a. eum D.
Athanasio disputans superatur. 21.1. b. eius
mors horrenda. 2. a. eius hæresis in Euno-
mianos, Arianos, Macedonianosque scindi-
tur. 23.2. d. e. Arianorum episcoporum in
Aphrica scuitia. 181.2. e. f. vi ad suam impie-
tatem homines volunt pertrahere. 182.1. c.
Ariminum & Beneuentum quando conditum.
151.1. f.
Arionis tibicinis fabula. 90.1. d.
Aristides in exilium mittitur. 98.2. c.
Aristides pro Christianis scribit apologeticū.
464.1. c.
Aristobulus 2. Indæorum rex cum fratre dimi-
cat. 140.2. b. fedus cum eo ferit. e. à Pom-
peio obsidetur. 141.1. a. capitur. c. 67.2. a. Ro-
mam ductus fugit. 2. a. veneno perit. d. e.
Aristobulus regnum Hierosolymitanum post
captiuitatem restituit. 139.2. d. matrem fame
sustulit. e. Antigonum fratrem interficien-
dum curat. 140.1. a. eius mors. b.
Aristonicus à Romanis victus & strangulatus.
161.1. b.
Aristoteles quando floruit. 121.2. d. eius doctri-
na & eloquentia. e. dicta aliquot. f. sententiæ
aliquot. 122.1. a. b. c. in summa senectute pa-
triam ab hostibus conseruauit. b. eius libri.
e. f. eius doctrina cur approbatur. 2. a. eius li-
bri morales Christianæ vitæ conueniunt. ib.
eius error mundum esse cœternum Deo
arguitur. 340.1. d. e.
Armachani episcopi errores. 787.2. e. *. excom-
municatur. 788. moritur. b.
Armenij Christiani aduersus Maximinū se ar-
mant. 564.1. c. d.
Arnoldus de Villa noua hæreticus qualis. 284.
1. d. e. †
S. Arnulphi Metensis episcopi vita. 367.1. b. † roga-
tionū tempore dæmoniacam curat. 2. d. Ar-
nulphus Rom. imp. vt Romā cepit. 576.
1. d. e. Arnulphus Rhemensis episcopus à sede sua
expulsus per pont. max. restituitur. 581.1. c.
S. Arnulphus qualis. 2. 062. e. f. † fit episcopus
Turonensis 207.1. a. b.
Arnulphus imperator 8. creatur. 604.2. d. †

Northmannos vicit 605.1. a. Romam venit
& miserè moritur. 2. a. b.
Arsatij Eremitæ miranda mors. 23.2. f. †
Arsenij abbatis vita. 490.1. e. f. †
Artabanus Xerxes, & filium eius Darium inte-
rimit. 100.1. d. à filio Xerxis Artaxerxe occi-
ditur. e.
Artaxerxes. 1. rex Persarum sextus. 100.1. f.
Artaxerxes. 2. rex Persarum. 7. 100.1. f.
Artemius imper. Rom. qualis. 397.2. d. e. †
Artemisia cum xerxe aduersus Græcos pu-
gnat. 99.2. a
Arthemensis & Xerxis filiorū Darij Hydaspis
de regno controuersia. 99.1. a.
Arturus Britonum rex qualis. 143.2. a. an fue-
rit. b. c. eius gesta seu potius fabulæ. 279.1. a.
b. †.
Asa Iudæ rex 6. probus. 57.2. c. exercitum Æ-
thiopum 1000000. fugat. ibid. Benedab con-
tra Israhel euocat. ibid. d.
Ascanius A enca filius regni Albanorum con-
ditor. 144.2. c
Asdrubal & Amilcar Pœnorum duces. 106.
Aseneth vxor Ioseph priusquā ei nuberet id-
dola dereliquit. 33.1. c
Asasinorum secta describitur. 742.2. c. d. † eo-
rum senex Christianus vult fieri. 743.1. a.
ad regem de ea re legatum mittit. c. qui à
Templariis occiditur. d. ob quod regnum
damnum sustinuit irreparabile. 2. a.
Assisini nostros trucidandos quomodo cu-
rent. 149.1. d. * Templariis quomodo tribu-
tarij facti sint. e. in regem sanctum quomo-
do insidias moliti sint. 163. e.
Assuerus qui & Artaxerxes Persarum rex. 11.
104.1. b. per Ester fuit saluatus. 105.1. b. filios
habuit centum & quindecim. 109.1. b. ex his
Darius contra patrem coniuat. b. c.
Assyriorum monarchia quando defecerit. 89.
2. b. 90.2. c.
Assyriorum reges 23.2. b
S. Asterius martyr. 566.2. f.
Astyages Cyri auus filium patri comedendum
proponit. 91.2. c.
Athalia regina Iudæ scelestissima. 60.1. e
Atalaricus 3. Italiae rex qualis. 156.1. e. f. † à iu-
uenibus corrumpitur. 2. c. d.
Athanasius Gothorum rex Christianos per-
sequitur. 36.1. c. † à Frigiderno victus ad im-
per. Valentem fugit. 38.1. c. eius ope Frigi-
dernum vincit & fit Arianus. d. Constan-
tinopolim veniens moritur. 39.1. d
S. Athanasius episcopus Alex. Conc. Nicæno inter-
fuit. 15.1. c. † Alexandrinus episcopus fa-
ctus Arianorum insidias varias perpeffus
est 21.2. b. c. eius vita. 51.2. b. c. d. Concilium
apud Tyrum contra eum celebratur. 52.1.
c. d. agitur toto orbe profugus. 2. b. c. Paga-
nis eum deridentibus futura prædicat. e. de
Iuliano propheta. 53.1. a. quomodo suis per-
secutoribus illuserit. c. d. apud Virginem la-
tet. 2. a. eius mors sancta. c. eius libri. d. est
auctor symboli ib.
Atraulphus Gothorum rex Romam redit. 48.
1. d. † pacem cum Romanis facit. c. eius de
delenda vrbe consilium, sed irritum. e. f.
mors. 2. a
Athelwoldus clericos mutat in monachos.
611

631.1. a. †
Athenæ vnde dicantur. 44.1. c.
Athenienfium in campis Maratonij virtus.
98.2. d
Athlotus de Prato Ord. Min. Generalis 11. 781
1. b. c. *
S. Attali abbatis vita. 359.1. e. †
Attalus populum Rom. reliquit hæredem 159.
1. d. 161.1. b.
Attalus martyr Lugdun. 473.1. f.
Attila Hunnorum rex Romanos fines inuadit
166.2. † Gothos sibi in gallia conciliat. 167.
2. c. vincitur. 168.1. a. quomodo effugerit. c.
d. iterum dæfauit. e. f. Italiam inuadit. 2. b.
mors. 169.2. d. e
S. Audæni episcopi Rhotomagensis vita. 371.
1. c. d. e. †
S. Andomari episcopi Morinorum vita. 377.1.
e. f. 2. a. b. †
Audouera Chilperici vxor quomodo à Frede-
gunde decepta fuerit 280.1. c. d. †
Auenio hæreticus fauens à Ludouico Franco-
rum rege obsidetur. 114.2. e. * ei deinde de-
ditur & diruitur. 115.1. a. b. in ditionem Pon-
max. quomodo transit. 354.1. f.
Augustam Siciliæ Franci capiunt. 223.1. c. d. *
redit in potestatem Aragonum. 2. c
D. Augustinus gloriam D. Thomæ manifestat
654.1. c. d. *
D. Augustinus triplici religionis viuendi gene-
re vsus est. 806.2. d. * 806. antequam bap-
tizaretur religiosam vitam agere decreuiffet.
804.2. e. f. 805.1. a. b. c. & 91.1. * e. fuit verè
monachus. seque monachum vocat. 806.1. c.
f. † vbi eius sacrum corpus conditum est
Canonici regulares & Eremitani diuina
peragunt. 807.2. b. c. regulæ eiusdem præ-
stantia. 808.2. e. f. eiusdem elogia. 90.2. a. b.
vita. d. e. omnes artes liberales per se didicit
e. Hortensius Ciceronis eum ad mundi con-
temptum inducit. 2. b. pro eo Monica ma-
tris preces & lachrymæ. d. e. venit Romam
f. & Mediolanum. 91. a. audito ambrosio re-
sispicit. b. c. à Simpliciano in fide Christi
confirmatur. 2. b. a. Potitiano ad vitam reli-
giosæ agendæ animatur. c. d. vocis admonitu
omnino conuertitur. 92.1. a. baptizatur. c.
ei⁹ baptizati feruor. e. reuertitur in Aphricā
& sanctè viuunt. 2. c. d. loco Valerij episcopi
conciortatur. e. fit episcopus. 93.1. a. ab eo Ca-
nonici regulares sunt instituti. c. d. eius regu-
læ aliquot capita. e. f.
D. Augustini mensa & in ea scriptum. 93.2. a. †
in pauperes benignitas b. hæreditatibus si-
bi oblaris cedit. c. fecminam nullam apud se
patitur. d. ius dixit. e. prædicat. 94.1. a. laborat
e. piè moritur. 2. a. b. libri permulti. 2. c. d. e. f.
humilitas ipfius in tanta eruditione. 95.1. f.
eius sententiæ. 84. d. e. & sequen. eius reliquiæ
Papiam deferuntur. 387.2. c. 400.1. e. f.
D. Augustinus monachus à D. Gregorio in an-
gliam mittitur. 224.2. a. b. †. Angliam intrat
cum Saluatoris imagine. d. episcopus con-
secratur. e
Auculæ quædam in apulia mirabiles. 643.1.
d. †.
S. Auiti Eremitæ vita. 290.1. a. b. †
S. Aureæ virginis vita. 365.1. b. c. †

Aurelianus imper. Rom. 45. qualis. 507.2. e. f.
508. b. Francos vicit. d. & barbaras multas
nationes. 2. c. d. & Zenobiam capit. 509.2. a.
triumphus eius eximius. c. d. eius crudeli-
tas. 510.1. mors. c.
L. Aurelius Commodus imper. 19. 436.1. c. d.
eius flagitia & mors. 479.2. a
Aurelianensium ac Burgundionum factiones
in Gallia vigent. 488.2. e. f. *.
S. Auerberti vita. 374.1. d. † sit episcopus Rhotoma-
gensis. f.
S. Austregisili episcopi Bituricensis vita. 361.2. a. †
quæ post eius obitum eis euenerunt qui re-
bus eius nocere voluerunt. d. e.
Aytho Armeniorum rex moritur. 202.2. c. d. *.
eius gesta & religio. ib.
Azolinus Paduanorum Tyrannus capitur &
necatur. 140.2. 141.1. a. b. *.

B.

B A A S A rex Israël. 3. 407.2. e. vult Iudam
includere, quod non perficit. 57.2. d.
S. Babylas martyr. 516.1. b. c. Eius ossa quanta
veneratione Christiani trāstulerint. b. 28.2. d.
† post eius translationem Apollinistemplum
fulmine perit. 29.1. b.
Babylonia à Cyro destructio. 92.1. a. eam vel
destrui vel construi posse penè ineredibile.
b. eius descriptio. c. quid eius ruina doceat.
Babyloniae reges qui fuerint. 90.2. e. & 91.1. b.
Babyloniae Soldani in acram expeditio. 231.
2. b. *.
Babylonica transmigration. 63.1. d. eiusdem li-
beratio. 93.1. c.
Babylonica captiuitatis anni numerari quo-
modo debeant. 93.2. c. d.
Baiazethes Turcorum tyrannus nostris bellū
mouet. 436.1. a. * eius ad Nicopolim victo-
ria. e. f. 437.3. e. eius profugi ad Theyrem
adeuntes de eo conqueruntur. 453.1. a. ei is
bellum denunciat. b. Europæ imperium affe-
ctans. A siam paruis facit. c. eius de Sebastia
amissa & filio occiso conquerenti compati-
tur Theyres. c. f. capitur. 2. d. illuditur. e. f.
moritur. 454.1. e. quot quantaque Constā-
tinopol. imperat. ademerit. 573.1. f.
Baiothnoy Tartarorum princeps. 123.1. c. nunci-
os Pontificis ad se missos occidere delibe-
rans, ab vxore reuocatur. 124. a. b. c. litteræ
eius ad Pontificem. 125.2. d. e. f. quomodo de
Turcis victoriam habuerit. 154.1. f. gesta. 158.
2. e.
Balbinus Roman. imperat. 32. qualis. 488.1. e.
Balduinus. 2. imp. Constant. 5. ex latinis ad S.
Ludouicum in Franciam venit. 120.2. c.
Balduinus 3. Hierosolym. rex. 5. qualis. 677.2. f.
729.2. d. e. A scalonam exercitum ducit. 736.
1. c. d. & capit. 2. c. ad imperatorem Græco-
rum in Ciliciam venit. 738.1. d. & Antio-
chiam. 2. a. sanctè & piè moritur. 76. c. eius
laus. c.
Balduinus Comes Flandriæ factus est. 757.2.
e. † à Philippo Flanciæ rege deficit. 761.1. a.
fit imperator Constantinopolitanus. 103.2.
c. d. *.
Balduinus 2. Hierosolymorum rex 3. quid fe-
cerit. 677.2. d. † quomodo sit ad regnum
pro-

promotus. 722. 2. d. e. qualis. 723. 1. a. eius de Turcis victorie. 2. b. c. capitur. d. rmenij eū liberare voluit, sed non valuerunt. e. libera- tur. 724. 2. victorie. 725. 1. a. b. mors. 726. 1. b. Balduinus. 4. Hierosol. rex. 7. qualis. 677. 1. c. f. 745. 2. a. in Ægyptum veniens feliciter pugnat. e. Damascenorum fines populatur. 747. 1. a. regno se abdicat. d. nepotem suum Balduinum. 5. resumpta regni administratione regem creat & moritur. 2. c. d. Balduinus Gothifredi frater Tharsum capit. 669. 2. d. f. Edeffana regionis fit dominus. e. rex Hierosolymorum creatur. 676. 2. b. ab Acalonicis vincitur. 677. 1. c. achonem cap- tit. d. & Berythum. 721. 1. c. & Sidonem. 2. a. Ægyptum ingressus moritur. 722. 1. a. b. Baldus à Julio Iurifconsulto quid cautē ege- rit. 280. 1. d. * Balchassar Cossa Bononiam contra inuafores tuetur. 459. 1. c. * Fauentiam & Foroliuini quomodo receperit. 462. 1. c. d. fit Pontifex & Ioannes. 23. dicitur. 477. 2. a. vrbe à Ladislao pellitur. d. cur. Constantiam fit profectus. 479. 1. c. ex ea quomodo fugerit. 2. e. f. in fu- ga captus pontificatu cedit. 480. 1. a. Floren- tiam ad Martinum. 5. venerandum venit. 487. 2. a. Cardinalis efficitur & moritur. c. Baltazar Offidanus quis & qualis. 528. 1. c. d. * eius iudicium scitum. e. f. Antonium Bentio- glium capite plectit. 2. a. eius mors. c. Baptifolle oppidum quomodo captum. 420. 1. c. * Barath Hebræorum iudex. 461. e. Barbare virginis vita. 531. 2. c. f. Barchofbas Iudæorum impostor. 463. 1. a. Barnabæ vita. 416. 1. e. f. Romæ primus Christi prædicauit. 416. 2. b. Barnabæ Tyranni & persecutoris Ecclesiæ obi- tus. 410. 1. b. * S. Bartholomæi Apostoli vita. 410. 2. c. d. eius corpus ex Lipara Beneuentum quomodo translatum. 415. 1. c. f. & inde Romam. 2. b. Bartholomæus episcopus. Laudunensis fit monachus. 691. 2. f. f. Bartholomæus Texterij 26. Præd. Generalis quomodo electus. 686. 1. c. d. e. * Bartholus de Saxo ferrator moritur. 361. 2. c. * Basildes hæreticus viget. 463. 1. a. D. Basilij vita susc. 37. 2. a. b. f. eiusdem cum Eu- bulo præceptore colloquium. c. simul bap- tizantur. d. fit sacerdos & propriis sermoni- bus ministrare. i. sacrificare cupit. e. in eius sacrificantis manibus Hebræus vidit infan- tem partiri. 58. 1. a. puerum quemdam qui se dæmoni deuouerat mirabiliter liberat. 2. d. e. leprosum sanat. 59. 1. c. eius scripta & sen- tentiæ. d. e. suis precibus Ecclesiam clausam aperuit quam Ariani habere volebant. 36. 1. a. b. Eius cum præfecto Valentis colloquiū 37. 1. b. c. muneribus ab eo donatur. d. Chri- stianorum philosophus in mortis medita- tione sapientiam posuit. 57. 2. c. 61. b. * ab S. Ephtem qualiter visus. 62. 1. c. f. quaratio- ne Iudæum ad Christum conuertit. 2. d. e. moritur. 62. 1. a. mulieri post mortem pecca- ti remissionem impetrat. a. b. in Ponto quid fecerit. 63. 1. b. eius cum D. Gregorio egratia comparatio. c. d. fit episcopus.

Basilij imper. Conf. quomodo factus. 568. 1. c. d. e. à Phorio quomodo deceptus. b. 569. 1. c. d. Basilla virgo sponso relicto Christo nupta mar- tyr. 478. 1. c. d. S. Basoli vita. 297. 2. b. c. d. f. S. Bathildis Francorū reginæ vita. 346. a. b. f. Baydocham Tartarorum imperator qualis. 245. 1. * e. ibid. à Cassano interficitur. Beda Venerabilis quis. 337. 1. f. 2. a. f. Romam à Sergio papa inuitatur. d. eius mors. 339. 1. a. b. c. Bellisarius contra Persas profectus eos vicir. 252. 2. c. f. Vandalos in Aphrica profliga- uit. 253. 1. c. Gothos Sicilia expulit. 2. c. d. Neapolim capit. 254. 2. a. b. Roma potitur. 255. 2. a. b. pugnans cum Gothis prope vr- bem vitæ periculum adiit. 2. c. d. eius in vr- be tuenda studium. 256. 1. d. e. pistinos super Tyberim erigit. e. f. prælium aduersus hostes valde dubium. 257. 1. a. b. a. stus ipsius mirabilis. 258. 1. c. d. à Constantino quodam duce vulneratur. 2. a. b. Vrbinum capit. 260. 1. e. Auximum qua arte cepit. 261. 2. c. d. à Gothis vt imperium inuadat animatus, id se facturum simular. 262. 2. a. b. c. hoc postea recusat. 263. 1. d. qualis fuerit. c. Byzantium rediens quomodo exceptus. 2. a. e. valde im- pares succedentes res evertunt. b. c. iterum in Italiam nauigat. 266. 2. c. d. status rerum quis esset eo adueniente. e. f. Quomodo vrbi obfessæ succurrere tentauerit. 268. 2. d. e. quomodo frustratus sit. e. f. Romam desola- tam instaurat. 271. 2. a. quam sic instaura- tam tumultuariè fortiter defendit. b. c. in Brutis duces Totilæ profligit. sed ab eo po- stea eius duces vincuntur. 272. 1. c. d. à Iu- stiniano ex Italia reuocatur. 2. a. b. D. Benedicti vita. 517. 1. a. b. c. f. elare scere cepit. 7. 2. d. e. grauitè à carne tentatus quid egerit. 518. 1. a. b. c. ei multi se adiungunt. d. monasteria construit. 2. d. monachum va- gum quomodo castigauerit. 519. 1. c. d. vt flo- rentium quemdam inuidum fugerit. 2. a. monachum increpat, qui mappulas à san- ctimonialibus acceperat. migrat in mon- tem Cassinum. 520. 2. a. à dæmone tentatur. c. d. pueros mortuos ad vitam reuocat. 521. 1. b. c. 522. 1. c. d. prophetia claruit. 2. a. b. c. miracula 522. 2. a. b. c. Germanū Capuanum in cælum ferri videt. 524. 1. a. b. mors. 524. 2. a. eius regulæ capita aliquot. 525. 1. a. b. eum multi religioni sequuntur. 525. 2. c. eius translatio & S. Scholasticæ. 333. 2. a. f. huius corpus Cenomannis translatum est. d. il- lius in Floriacensi cœnobio. f. inde ad Cas- sinum transferri non potest. 384. 1. c. eius re- gula commendatur. 516. 1. c. S. Benedictus Pont. Max. 63. qualis. 212. 2. e. f. f. S. Gregorium Cardinalem fecit, & eum in Angliam mittit. 213. 1. a. b. c. Benedictus 2. Pont. Max. 82. qualis. 329. 2. d. Benedictus 3. Pont. Max. 106. qualis. 569. 2. a. b. c. f. Benedictus 6. Pont. Max. 136. quis. 580. 1. c. Benedictus 8. al. 7. Pont. Max. 148. qua- lis post mortem visus. 583. 1. b. Benedictus 9. Pont. Max. 150. qualis. e. f. Benedictus 11. alias 9. Pont. Max. 196. qualis. 263.

263. 2. a. b. * Pulchrum regem Ecclesiæ re- conciliat. e. eius mors. e. ad res Hetruriæ pla- candas legatum mittit. 264. 1. a. fuit ordi- nis Prædicatorum miraculis clarus. 678. 1. f. quid de se ipse dixerit. 685. 1. f. Benedictus. 12. Pont. Max. 199. qualis. 334. 1. c. f. 2. a. * eius in pontificatu gesta. b. c. Benedictus Mangiatorus S. Miniatis oppidū quomodo occupare tentauerit. 439. 1. a. b. * fugatur. d. cur oppidum id captum non sit. 2. a. Beuenoli cuiusdam pium factum. 411. c. f. Benjamin quid designet. 342. d. * eius in Ægy- prum descensus quid innuat. 362. c. c. Benjamin monachi vita. 492. 1. f. f. Beniamitarum clades. 472. 1. b. S. Benignus martyr. 515. 1. a. Beguinarū & Beguardorū errores. 285. 2. e. f. * Berengarius virus suum spargit. 586. 2. d. f. eius hæresis multis conciliis cōdemnata. e. f. eius erroris abiuratio. 587. 1. a. b. eius hæresis Gal- lias turbat. d. e. qualis fuerit. f. qua in re ma- ximè Gallia faces ministri ab eo diffideant. f. 2. a. pœnitentia & mors. b. c. Berengarius Italiæ rex Romanum inuadit im- perium. 605. 2. c. fin. ann. f. S. Bercharij abbatis mors. 378. 2. d. e. f. D. Bernardinus Iesu nomen in tabula adoran- dum proponit. 490. 2. c. d. e. * in catalogum Sanctorum adscribitur. 554. 2. b. eius vi a. 738. 2. d. e. f. eius in D. Virginem religio. 739. 1. c. d. e. peste laborantibus inseruit. 740. 1. a. b. c. fit minor. 2. d. concionatur magno cum fructu. 741. a. D. Bernardus quando floruit & eius scripta. 361. e. f. * eius commendatio. 2. 1. b. quomo- do apparuerit. 183. 2. a. D. Bernardus pro Innocentio. 3. restituendo la- borat. 687. 2. d. f. 716. 1. a. b. canonizatur. 694. 1. a. e. logia ipsius. 709. 2. c. e. vita. 710. 1. a. b. c. garris illecebras vt superarit. e. f. fit mona- chus. 711. 1. a. b. fit abbas. e. eius soror quomo- do conuersa sit. 2. c. humilitas eius in summa hominum existimatione. 712. 1. b. c. miracula 2. c. d. Christi corpore sumpto duces Aquit- anie reconciliat. 713. 1. c. morbus & patien- tia. 2. a. b. missæ sacrificio quemdam mori- bundum ad vitam reuocat. 714. 2. c. d. mors ipsius. 719. 1. c. d. sacra militiæ incencor. 730. 2. b. Bernardus D. Francisci socius quomodo ad Christum conuersus. 743. 2. c. d. * grauitè tentatur. 754. 1. f. diuina cōtemplatione ab- sorptus D. Franciscum ad se venientem non aduertit. 2. b. c. eum iussu ipsius calcat. e. f. ab eo quantum fuerit commendatus. 755. 1. c. d. mors. 2. c. Bertoldus Ord. Min. prædicator quid fecerit. 747. 1. a. b. * Beza est Nestorianus. 351. 1. e. f. Biancis dicta. 92. 2. f. & 93. 1. a. Biordus Perusinus Ecclesiæ hostis excommu- nicatur. 416. 2. c. * occiditur. 442. 2. c. d. S. Blandina martyr Lugd. 472. c. 2. eius tormen- ta grauissima. 473. 1. b. c. e. f. Blasiij martyrium. 528. 2. b. c. d. Blædus Foroliuensis quis & qualis. 546. 2. c. f. * Boccacius poëta & eius scripta. 576. 1. a. *

Boethius in exilium mittitur. 155. 2. a. b. eius vi- ta. 193. 2. a. b. f. c. libros de Trinitate cur scri- pserit. e. f. Bohemiæ & Hungariæ reges inuicem pugnat. 140. 2. d. e. * Bohemi Hussitæ ad concilium Basiliense lega- tos mittunt. 520. 2. e. f. * eorum errores. 521. 1. a. b. confutantur. b. inter se pugnant. c. eos quomodo nobiles deleuerint. 2. c. in concilio Basiliensi redeunt in gratiam cum Eccle- sia. e. f. apud eos diuina ritè peraguntur. 522. 1. a. b. Bohemundus Tarentinorum princeps Antio- chiæ capiendæ auctor extitit. 670. 2. d. f. eam principes illi tradunt. 671. 1. a. venit Hieroso- lyma. 676. 1. d. capitur. f. Græcorum inuadit imperium. 721. 1. a. cum imperatore facit pa- gem. b. moritur. c. Bohemundus. 2. princeps Antiochiam venit. 725. 2. c. d. f. in pralio à Rodoā Turco occi- ditur. 726. 1. a. Bona sancta mulier à D. Dominico curatur. 623. 2. a. b. * Bonagratia Ord. Min. 10. Generalis qualis. 780. * D. Bonauentura qualis & quantus. 771. 1. a. b. * e. f. in annot. eius scripta aliquot. d. e. diuini- tatis communionem recipit. 2. c. pte mori- tur. e. fit 8. sui ordinis Generalis. 778. 1. d. S. Bonifacius. 1. Pont. Max. 43. 143. 2. e. f. f. eius statuta. 144. 1. b. Bonifacius 2. Pont. Max. 56. qualis. 208. 2. c. Bonifacius 3. & 4. Pont. Ma. quales. 324. 2. c. d. e. & Bonifacius. 5. Pont. Max. 70. qualis. 326. d. e. f. Bonifacius 7. Pont. Max. quid fecerit. 580. 2. b. f. Bonifacius 8. Pont. Max. 195. quomodo electus. 238. 2. e. f. * qualis fuerit. 239. 1. a. 239. 2. c. f. Columenles excommunicat. 2. e. f. eius ge- sta. 240. 1. c. d. 259. 2. f. inter Anglum & Fran- cum pacem studet componere. e. & inter Ca- rolum 2. & Iacobum Aragonum. 242. 2. b. c. rex in Columenles iratus fuerit. 247. 2. d. e. eis indulgit. 248. 1. a. b. vnde Philippus rex in eum indignus sit. 258. 1. c. d. is eum ex- communicat. 2. c. d. capitur. 259. 1. d. e. libe- ratur & moritur. 2. d. e. nulli fuit hæresis ob- noxius. 271. 2. a. b. verus & legitimus ponti- fex in concilio Viennensi renunciat. 284. 2. a. Bonifacius 9. Pont. Max. 205. qualis. 413. 2. c. f. * Ravennas Card. qui Clementi adhæferat ad eum redit. 414. 2. b. Perusium venit 415. 1. a. Romæ vitæ adit periculum. 416. 1. b. cedere iuri suo non vult. 2. e. mors. 417. 1. c. Bonifacius martyr. 526. 2. c. d. e. Bonifacij ferentini episcopi vita. 307. 2. c. d. f. Bonifacij episcopi. Moguntini vita. 395. 1. e. f. Bonifacij Ruffensis episcopi Martyris vita. 536. 1. d. e. Bonifacius D. Vincentij ord. Præd. frater prior Gener. Carrhusienium. 658. 1. a. * Bononienses cum Ferrariensibus pacem in- eunt. 245. 1. c. * Gibellinos vrbe pellunt. 270. 1. b. in legatum pontificis vt iniuriōsi fuerint. 270. 2. e. alium legatum vrbe expel- lunt. 332. 1. d. e. Pontificij post mortem præ- sulis

fulis Mediolanensis deduntur. 367. 1.c.d. à Pontificis legato deficiunt. 378. 2.e. eos legatus Gebennensis ad officium redire inuitat. 382. 2.a.b.

Bononicenses à Galeatio tentantur. 419. 2. c. d. * egregie se tuentur. 420. 1.a. eorum ingentia. 422. d. eorum ad Florentinos postulara & responsa. 423. 1.c.d. Bentiuolij Dominio subiiciuntur. 447. 2.a. Pontifici dedunt. 457. 2.a.

Brachmani ad Alexandrum scribunt. 109. 2.a. eorum mores & instituta c. d. e. eorum oblectamenta. 120. 1.b. quomodo Deum colerent. d. e. aduenas mundi se agnoscent. 2. a. liberum arbitrium profitentur. b.

Braccius Perusinus qualis. 437. 1.a. * Perusio capto excommunicatur. d. e. Pontifici reconciliatur. e. f. in Apulia strenue se gerit. 490. 1.c. inter eum & Sfortiam contentiones oriuntur. d. e. ad regnum Apuliæ aspirat. 2. a. in eum precibus & armis Pontifex pugnat. b. eius mors horribilis. 1. c. eius filius Orho à Florentinis quocatus in bello moritur. 458. 2.c.d.

Brandalia Aretinorum familia dominatum vr bis arripere tentat. 359. 2.c. * sed nihil tandem proficit. e. f.

Brennus Gallorum dux Macedoniam vincit. 129. 1.e. Deorum templa spoliatur. c. Delphos inuadere nititur. 2. b. seipsum occidit. d.

S. Bricij Turon. episc. vita. 136. 2.c.d. † Pontificem maximum ab episcopatu eiectus petit. 137. 1.a.b. moritur. c.

S. Brigida virginis Scotiæ vitæ. 288. 2. e. f. † vouet virginitatem. 289. 1. c.

S. Brigita viduæ vita. 793. 1. d. e. f. * Christus ei eruentatus apparet. 2. d. e. eius in coniugio conuersatio. 794. 1. c. d. e. cum viro Compestellam adit. 2. c. ex mutuo consensu vouent castitatem. 795. 1. a. mundo sese abdicat. c. d. Romam venit Christi suasu. 796. 1. a. b. & in Siciliam. e. f. item in terram sanctam. 2. c. moritur. e. f. monasteria duplicia instituit. 797. 2. b. c. eorum instituta. d. e. ubi sint. f. Sanctorum cata logo adscribitur. 414. 1.e.

Britannorum regum origo. 161. 2.e. * fabulosa. f. hi fidem Christi suscipiunt. 102. 2. b. regum Catalogus. 163. 1.a.b.

Brixia Mediolanensi Dominio quando adiuncta. 340. 1.d. * eam Carminiola quomodo obsederit, & expugnarit. 502. 1.d. e. eius agri oppida castellaque Veneti occupant. ibid. eam Piccininus obsidet acriter. 537. 1.a.b.c. d. egregie defenditur. e. f. foemina in ea defendenda operam nauant. 2. a. b. Soluitur obsidio. 338. 1.a. & mirabiliter in eam anno na importatur. c. d.

Brutus Romanorum primus consul filios necat. 148. 2. c. * eius mors. e. iniuste Collatinum collegam eiicit. 149. 1. d.

Bulgari Thraciam intrant & diripiunt. 347. 2. b. †

Bulgarorum rex ad fidem conuersus fit monachus. 572. 1.a. †

Burdini Antipapæ exitus miserabilis. 683. 2.a. b. †

Burgundiones primo cogniti sub Valentinianno Galliam petunt. 355. 1.a. †

Basclanus Sclauorum rex fidem Christi doceri petit. 537. 1.a.b. †. vult coronam regni ex Romana auctoritate suscipere. c.

Byzantium penitus vastatur. 500. 2. d.

C.

S. Cæcilie virginis & martyris vita. 480. 2.c.f. eius corpus reperitur. 565. 2.c. †

S. Cælestinus Pont. Max. 44. quid fecerit. 144. 1. d. e. †

Cælestinus. 2. Pont. Max. 167. qualis. 688. 2. c. † Cælestinus. 3. Pont. Max. qualis. 699. 2. e.

Cælestinus. 4. Pont. Max. 181. qualis. 120. 1. e. * Cælestinus. 5. instituit ordinem Cælestinorum 237. 2. e. * 238. 1. f. fuit Pont. Max. 194. 238. 1. a. b. ei Benedictus Anagninus suadet vt Pontificatu abeat. 2. c. d. decretum facit de ea re. e. f. cedit Papatui. 2. a. vir sanctus. b. c. 1. f. Inter Cæsarem & Pompeium bellum ciuile. 141. 2. c. cur plusquam ciuile dicatur. 167. 1. e.

S. Cæsarij martyris gesta. 513. 2. d. e. f.

Cæsaris mortem quæ sint consecuta. 169. 2. d. fuit rex primus post reges expulsos. e. præfagia mortis. f. 180. 1. a.

Cæsarienses D. Basilij consilio contra Iulianum quid egerint. 32. 1. d. e. †. 2. a. opes suas quas Iuliano dare volebant Christo offerunt. 33. 1. a.

Cain & eius oblatio. 15. 1. e. primus urbem cædidit. e. 15. & Abel duarum ciuitatum auctores. ibid. f.

S. Caius pōt. max. 29. 512. 1. c. d. præscribit Christianis quid sit faciendum. 524. 1. c. multos factis ordinibus ornat. e.

Caij imperatoris vita. 423. 1.a.b.c. Deus vult haberi & adorari. 2. c. f. itacum suam in Hierosolymitano templo collocandam iurat. 424. 1.a.b. occiditur. e. f. vxor item eius necatur. 2. c. d.

Calipha Aegyptius à nostris Hierosolymitanis vincitur. 676. 2. a. †. & iterum 677. 1.a.b. capto rege regno ingressus cæditur. 724. 1. c.

Callinicus ignem ardentem excogitat. 347. 2. a. †

Callisthenes ab Alexandro quem adorare noluerat supplicio afficitur. 117. 2. c.

Callixti. 1. Pont. Max. martyrium. 483. 2. c. d.

Callixtus. 2. pont. max. 164. qualis. 683. 1. b. c. † eius liber de D. Jacobi miraculis. 684. 1. e. Venetos ad subueniendum terræ sanctæ animat. 724. 1. e.

Callixtus 3. pont. max. 213. quis. 578. 1.a. * in Turcos se deuouet. b. incitat omnes Christianos contra Turcos. e. f. instituit pulsari Aue maria ad meridiem. 2. b. alia eius gesta. e. d. Apuliæ regnum ad sedem Apostolicam deuolutum esse ostendit. 592. 1. b. m. 15. f.

Calnoaldus D. Columbani discipulus episc. lugdun. 267. 2. e. †

Caluinista & Lutherani Machomeri & Copronymi similes. 371. 1.a.b.c. Nouatianis partim similes partim dissimiles. 496. 1.e. f. sunt Machæis deteriores. 639. 1. c. *

Caluini impudentissima duo aduersus Ioannem. 22. mendacia. 333. 2. e. f. * eius horrendæ quatuor in Deum blasphemiz. 939. 2. c. d.

Caluinus hominem mortuum se simulantem quem resuscitare volebat occidit. 436. 2. f. Cambry-

ambyses 3. Persarum monarcha. 94. 2. d. Aegyptum cepit. e. seueritas eius. f. impedit Hierusalem restorationem. 95. 1.a. dictus est Nabuchodonosor. b. eius in ors. 97. 1. a.

Candax Aethiopiæ regina cum Alexandro iungit foedus. 119. 1. d.

Canis Scaliger Cremonam obsidet, sed frustra. 293. 2. e. * eam capit. 294. 1. a. amittit. 295. 1. f. Parauium occupare tentat, sed frustra. 299. 1. b. c. A Parauinis vincitur. d. Parma potitur. 335. 1. c. Lucam accipit. 2. a. eius in Florentinos perfidia. c. totius Hetruriæ dominatum ambit. d. bellum in Florentinos mouet. e. eum Ruffus valde vexat. 337. 1. b. c. eius periculo sum, sed strenuum consilium. 339. 2. c. d. qua arte à Ruffo fuerit circumuentus. e. f. Parmam amittit. 341. 2. e. moritur. 355. 2. c.

Cannensis clades quanta. 157. 1. b.

Capcapus à Cassano in Syria relictus Hierosolymam occupat. 246. 1. f. *

Carahucius Saraceni de inuadendis Hierosolymis consilium. 756. 2. d. e. †

S. Caranum Carnutensem martyrem. 446. 1. d.

Carbonarij Niuernensis visio horribilis. 52. 2. e. f. *

Carmelitæ mutant habitum. 221. 1. f. * eorum initium vnde fuerit. 2. a. b. & fufius. d. e. f.

Carnædis studium. 13. 1. b.

S. Carilephi vita. 289. 2. d. † reginam se videre non permittit. 290. 2. †

Carnutes quomodo B. virginis ope ciuitatem suam tutari sint. 603. 1. a. †

Carolomannus Pipini frater monachus efficitur. 388. 1. e. † 402. 1. c. ab Aistulpho submissus eum ab expeditione Italica impedire nō potuit. 390. 1. a. moritur Viennæ. 402. 2. d.

Carolus. 2. Siciliæ rex designatur. 184. 2. e. * in Apuliam venit. 188. 2. c. aduersus Manfredū dimicat. 189. 1. a. Apulia potitur. b. in Hetruriā exercitum mittit. 191. 1. b. c. Florentiæ potestatem nanciscitur. e. f. venit in Hetruriam. 192. 1. f. Bonitium capit. 2. d. & multa alia castra. e. quo stratagemate Conradinum vicerit. 195. 1. a. b. Romæ Gibellinos affligit. 196. 2. c. Pisanis parcat. d. e.

Carolus rex Siciliæ. 1. quomodo rex Hierusalē dictus sit. 204. b. c. * is cur Nicolao 3. insensus. 206. 2. b. eius potestates abs imminuta. e. Florentiæ à vicariatu deponitur. 207. 2. b. Sicilia ab eo deficit. 208. 1. d. e. eius ad occupandum Constant. imperium expeditio. e. f. Messanam obsidet. 210. 1. a. b. eam postea relinquit. 1. f.

Carolus 1. obsidens Messanam quantum errauerit. 210. 2. d. e. * oblatas à Mamertinis cōditiones respiciens malè facit. 211. 1. b. c. e. eius ad Aragonium litteræ. 2. b. c. ad duellum ei sese offert. 214. 2. e. f. Neapolim vult offensus incendere, sed deterritur. 215. 2. e. f. contra Siciliam classem armat. 216. 1. a. piè moritur. e.

Carolus magnus vt designatus. 370. 1. d. e. eius contra Saxones prælia. 371. 1. c. d. e. & contra Hunnos. e. f. dicitur sol. 2. d.

Carolus magnus rex Francorum creatur. 391. 2. c. †. aduersus Desiderium bellum mouet. 393. 2. b. c. eum vincit. d. Romam venit. f. omnia quæ R. E. fuerant ei restituit. 394. 2. b. ei

eligendi Rom. Pont. ius concessam. c. sed hoc an verum sit dubitatur. f. eius res in Hispania, Italia & Germania gesta. 403. 2. a. b. c. eius foelicitas. 404. 1. b. Britanicū & Baionicū bellū. e. f. Hungaricū. 2. a. b. Auaticum. 405. e. religio. f. liberalitas in pauperes. 2. a. fit imperator. 409. 2. f. qualis. 2. d. e. mores. 410. 1. d. e. cum imperatoribus orientis pacem facit. 412. c. expeditio eius Hierosolymitana. 2. a. b. Compostellana. 413. 2. c. d.

Carolus magnus in Hispaniam contra Saracenos proficiscitur. 414. 1. d. †. sed vide ne sine fabulæ veriora sunt quæ narrantur. 418. 2. c. d. e. quomodo ibi pugnauerit. e. f. vt rediens detrimentum sit passus. 419. 1. a. eius eloquentia. 421. 1. e. f. res eius gesta breuiter. 2. b. c. eius mors. 422. 1. b. c.

Carolus 2. Siciliæ rex venit in Italiam. 214. 2. c. * malè instructus pugnans, capitur. 215. 2. b. c. à morte quomodo liberatus. 216. 1. e. f. qualis is fuerit & eius soboles. 2. a. b. à captiuitate liberatur. c. d. eius copiæ vincunt Aragonios. 230. 1. b. Caietanorum in eum fides. c. d. facit cum Aragoniis inducias. e. filium regem Hungariæ creari fecit. 2. a. f. cum rege Aragoniæ pacem fecit. 242. 1. e. f. spe sua frustratur. 2. c. d. Conciliator Aragonio & Rogerio. 243. 1. a. b. vicit Fridericum, sed is elabitur. c. d. moritur. 272. 1. d.

Carolus Valesianus Flandriæ fidem non serua uit. 247. 1. d. * à Bonifacio 8. in Italiam euocatur. 251. 1. c. d. ab eodem Florentiam mittitur. c. & Princeps ciuitatis designatur. 2. c. redit in urbem & inde Neapolim. 254. 1. a. b. cum exercitu regis in Siciliam proficiscitur. b. e. quomodo Fridericus impoluerit. d. eum eo pacem facit. e. redit in Galliam. f. à Flandris fugatur, sed redit ad prælium. 262. 2. c. d. Pontificem adit imperium ab eo petiturus. 277. 1. a. b.

Carolus 3. rex imp. 7. qualis. 601. 2. e. †. tandem imperio potitur. 603. 2. d. fit rex Franciæ. 2. c. quid per visum viderit. 604. 1. a. b. deicitur ab imperio. 2. d.

Carolus 3. rex Apuliæ eligitur. 390. e. f. * aduersus eum Ludouicus in Apuliam venit. 391. 1. a. 399. 2. a. b. rex Hungariæ vocatur. b. is dum in regnum proficiscitur à Florentinis euocatur. 394. a. Aretio potitur. b. Romam veniens Vrbanum colit. d. e. Neapolim capit. 2. b. c. & Ioannam. e. eius cum Vrbanio dissidium. 402. 1. f. & causa 2. f. eum ille obsidet, sed liberatur. b. c. mercatorum bona inuadit. d. eius mors. 406. 1. * e. d.

Carolus 4. imperator Rom. quando creatur. 353. 1. c. d. * multis aliis in schismate creatis superstes. e. f. eum Florentini in Italiam euocant. 60. 2. a. e. in Italiam venit. 362. 1. a. Modociæ in Lombardia coronatur. f. eius in Hetruria gesta. 2. a. b. apud eum contra exules Aretinorum oratio. c. d. e. eius iter Romam versus. 363. 1. f. 2. a. Romæ coronatur. 2. b. redit in Germaniam. c. Romam iterum proficiscitur. 374. 2. b. is Florentinis est infestus. 16. rediit in Germaniam. f. Lutetiam ad componendam inter Anglum Francumque pacem venit. 387. 2. c. sed nihil proficit. d.

Carolus 5. rex Francorum inuigetur. 386. 2. d. * eius

436.1.a.b. sub eo Petrus Romam venit. 2. b. eius mors. 2. f. census Romanorum ab eo factus. 427. 1. a.
 Claudij Drusi de Germanis victoria. 184. 1. a.
 Claudius Rom. imp. 44. 1. 507. d. e. Gothos igni strage afficit. e. f. 2. a. b.
 Clemens Romanus à D. Petro successor designat. 457. 1. e. f. an verè ei successerit. 2. d. e. eius vita fusc. 458. 1. a. à D. Petro baptizatus. 458. 2. b.
 Clemens 3. pon. max. 176. quis. 698. 2. e. f.
 Clemens 4. pont. max. 185. quis. 186. 1. e. f. * eius de prædicatoribus & Minoribus iudicium 2. c. epistola, quæ summam eius pietatem modestiamque denotat. d. e. fauet Carolo Siciliæ regi. 187. 1. c. d. Hetruriæ gubernationem sibi referuat. 191. 1. d. mors. 196. 1. f. quid eius Germana de prædicatoribus vide rit. 613. 1. b. c.
 Clemens 5. in pôt. max. quomodo electus. 263. 1. a. b. * fit pon. 196. 2. l. u. g. d. a. coronatur. 269. 1. c. d. e. Burdegalam venit. 2. d. in Hetruriam legatum componendæ rei causa mittit. 270. 2. d. Pictavos venit, & eius cum rege controversia. 271. 1. e. Auenionem venit. 272. 2. a. e. eius mors. 287. 1. b. mores. c. d. Galterum ab episcopatu Pictavensi deponit. 780. 2. c. ob quod ille ad dei iudicium provocat. ib. sche dulam ab eo mortuo recipit & reddit. d.
 Clemens 6. pont. max. 200. quando creatus. 347. 1. a. b. * is pacem in Italia facere desiderat. 360. 2. c. cum Mediolanensi præfule conciliatur. d.
 Clemens 7. antipapa eligitur. 390. 1. b. * qui ei adhaerebant. c. Andium duci decimas conce dit. 405. 1. a. sacerdotia suis cardinalibus o dima largitur. b. vnde magna Academiæ Pa risiensis laceratio sequitur. c. moritur. 416. 1. d.
 Clemens episcopus Metensium. 440. 2. e. f. mis sam celebrauit. 441. 1. c.
 Cleobuli dictum. 92. 2. e.
 Cleophas discipul. Christi & martyr. 440. 1. d.
 Clericus vnus alteri apparens eum suæ salutis monet. 678. 2. a. f.
 Cletus Rom. Pont. martyr. 457. 2. b.
 Clodoveus Francorum rex primus Christia nus. 157. 1. a. b. f. quomodo conuersus. e. Ba ptizatur. 2. b. In Arianos mouet. e. f. eos vicit. 158. 1. b. ecclesiis munera dat. e. eius filii re gnum inter se diuidunt. 2. e. d.
 Clotharius Francorum rex filium contra se re bellantem persequitur. 279. 2. a. eius mors. b. f. eius liberi regnum inter se partiuntur. e.
 Clotharius 3. Brunehildé necat. 341. 2. d. e.
 Clothildis Clodouem maritum quomodo lucrifecerit. 157. 1. b. f. quomodo ei nupsit. 158. 2. a. eius filia ob fidem catholicam à ma rito vexatur. 159. 2. a. suis precibus bellum inter filios dirimit. 160. 1. a. b. m. o. ritur. e.
 Cluniacensis monachi silentium mirabile & aliorum duorum. 541. 2. c. d. f. duorum qui abstinentiam carniū seruare volebant, mors. 542. 2. e.
 Codrus rex in bello quomodo occisus. 441. 1. e.
 Colucius poëta & orator celebris moritur. 466. 1. c. *
 S. Columbanus Francorum regem de adulto-

rio reprehendit. 282. 2. a. f. ab eo dapib. præ ciosis exceptus non vult eas tangere. c. clau sos carcere quomodo liberauerit. 285. 1. a. b. miracula eiusdem. f. 2. a. b. eius discipuli. 359. 1. d.
 Comitibus Matifconensibus casus horribilis. 63. 1. c. d. *
 Concilium lateranense sub Innocentio 3. cele berrimum. 92. 2. b. c. * numerus eorū qui in terfuerunt. e. f.
 Concordij presbyteri martyrium. 475. 1. d. e.
 Conon. pon. max. 84. qualis. 330. 1. b. c. f.
 Cōstans Constantini magni. Francos & Ale mannos vicit. 200. 1. d. f. eius à virtute ad vir tia traductio. e. occiditur. 2. a. pro D. Athana sio ad fratrem scribit. 212. d. e.
 Constantia quomodo ad concilium diuinitus electa. 478. 2. a. b. * ad eam Ioannes ponti fex venit. 479. 1. a. magna illic fuit doctorū celebritas. 1. f. Concilium illud nec fidem hæreticis violauit nec violandum docuit. 483. 1. a. b. quinque nationes in eo præcipue. c. eligunt Martinum. 5. cum cardinalibus. d. in eo gesta triū pontificum approbantur. e. tolluntur censuræ. 2. a. duob. de vna indi gnitate positis prouisam. b.
 Constantia imperatrix regnum Siciliae & Apu liae quomodo à Rom. Pont. obtinuerit. 88. 1. d. e. eius mors. 89. 1. f.
 Constantia virgo à D. Agnete curatur. 555. 2. a.
 Constantiæ Constantini magni filia studio Arius impius reuocatur. 19. 1. d. e. f.
 Constantij mansionarij S. Stephani miracula. 306. 2. e. f.
 Constantinopolis à Gallis quomodo capta. 103. 1. c. * & cur. e. & qua de causa. 2. b. à Gre cis iterum recepta. 133. 2. c. quomodo ve rō & qua de causa amissa sit. 1. e. f. 2. a. b. & à Turcis. 557. 2. c. & cur. d. f. Byzantium prius est dicta. 559. 1. b. quomodo capta sit fusc. 576. 2. c. d. e. eam à tyranno Turco rum recuperare omnes Christiani princi pes debent. 88. 2. a.
 de Constantino Copronymo prodigium. 400. 1. a. f. qualis. 401. 1. e. f. persecutionem facta rū imaginum ab eo factam pestis sequitur. 402. 1. a. eius mors & dānatio. 403. 1. e. Con stantinus. 7. & Irene imperant. 404. 1. e. f.
 Cōstātinus imp. monomachus qualis. 570. 1. f. * cur aduersus Rom. pont. insurrexit. 2. c. quo modo epif. Constant. deceperit. d. e. eum po stea à suo gradu deiecit. 571. 2. a. b.
 Constantinus magnus imp. Rom. 60. qualis 3. 1. a. b. f. à Romanis aduersus Maxentium euocatur. e. Maxentium vincit. 2. a. * Deum Christianorum adhuc idololatra prædicat. baptizatus Licinium vincit & obituncat. b. d. sub eo Ecclesiæ & imperij Romani felici tas. 4. 1. a. b. c. lepra laborat. 2. d. eius pia o rario. c. d. ei D. D. Petrus & Paulus apparent. 5. 1. b. baptizatur à S. Syl. d. leges p. Christia nis. e. eum ab Arianis baptizatu falsum est. 2. b. c. eius reuerentia erga Patres Niceni cō cilij. 414. 1. e. non vult de causis episcopo rum ferre iudicium. 2. a. b. eius mors. 19. 2. b. diuisio imperij filijs ab eo facta. d. e. f. eius fratres. 20. 1. a. eius donatio vera esse proba tur. 331. 1. a. b.

Con-

Constantinus quomodo designatus. 360. 2. c. baptizatus est à S. Syluestro. d. eum Diocle tianus voluit interficere, sed fugit. 519. 2. e. bellum contra Maxentium adornat. 564. 2. d. e. ei crucis signum in celo apparet. d. e. eius de Maxentio victoria. 565. 1. a. 32. a. f. eius pro colendo Deo Christo lex. d. e. eius Ecclesiæ ædificandam studium. 2. e. f. se signo Crucis ad oīa muniēbat. 566. 1. b. fuit à S. Syluestro baptizatus. 566. 2. c. d. non fuit hæreticus ibi. d. eius donatio vera. 507. 1. c. 2. b. c. & 205. 2. d. e. * cur Romam Ponti ficibus concesserit. e. 559. 1. b. f.
 Constantinus 5. Rom. imp. qualis. 346. 2. a. b. f. Constantinus magni foeciditur. 20. 1. b. f.
 Constantinus Pont. max. 88. qualis. 331. 1. c. f. in urbem regiam veniens à Iustiniano. 2. gloriose excipitur. 349. 2. a. b. Constantinus alius ex laico per vim in sedem intruditur. 391. 2. e. f.
 Constantinus imper. 4. Ecclesiarum spoliator à suis necatur. 329. 1. a. f. hic etiam Constans dicitur & in Monothelitarum hæresim inci dit. 345. 1. e. Romam veniens à Vitaliano Pont. Max. excipitur. 346. 1. d. eam diripit. e.
 Constantinus 14. imp. Const. cum filio dimi car. 501. 1. a. *
 Constantius Constantini pater Cæsar. 519. 2. d. fit imperator 561. 2. e. in imperio qualis fuerit. 562. 1. e.
 Constantius quomodo ab initio imperij Aria nismum sit amplexus. 19. 2. c. f. eius apud Sin garam contra Persas prælium. 20. 1. c. solus imperat. 21. 1. a. in occidentem Arianismum inue here nititur. 22. 2. d. Nicæ conciliū ce lebrare volens diuinitus impeditur. 23. 2. c. eius mors. 25. 2. c. Cōstātinus 2. Rom. impe rator ab Honorio dictus qualis. 48. 1. a. b.
 Constantius Arianus imperator multas Catho licis clades inulit. 559. 1. d. *
 Copretis monachi vita. 499. 1. a. b. f.
 Corasmini populi à Tartaris vexati in Grog iam irruunt. 148. 2. b. * Francos vincunt & urbem sanctam populantur. e.
 Coriolanus & Themistocles bellum patriæ indicentes sibi ipsi necē consciverūt. 99. 2. f.
 Cornelius Aſina ab Annibale dolo necatur. 155. 1. a.
 S. Cornelius Pont. max. 22. quomodo factus. 496. 1. d. e. scripta. 2. e. f. martyrium. 497. 1. a.
 Corona Spinea Venetis à Constantino polita nis oppignorata. 220. 2. c. * ea postea à D. Lu douico redempta in Franciam delata est. d. e. ea maximè causa fuit cur Galli imperio Constantino politano exciderint. 133. 1. c.
 Cotradinus Hierosolyma diruit. 109. 2. d. * cur sepulchrū Domini intactū reliquerit. e. f. Sa pher munitissimum castrū expugnat. 111. 2. c.
 Cortonium in episcopatum erigitur. 516. 1. b. qualiter fuerit ab Aloysio de Casali occupa tum. 472. 2. c. d. & à Ladislao rege postea cap tum. 474. 2. a. b.
 Cosdroes rex Persarum quomodo visus. 366. 1. a. e. * cū heracio imperatore certamina. d. e.
 Cosmas & Damiani martyrium. 528. 1. b. c. d.
 Cosmas Medicæus Florentinorum princeps in exilium mittitur. 523. 2. b. * sed reuoca tur. e. f. eius relegationem quæ consecuta sit

reip. mutatio. 524. 1. a. b. fit vexillifer. c. Præ dicatoribus monasterium magnificum con stituit. 526. 2. d. e. Qualis. 535. 1. e. * legatus Venetias missus nihil profecit. e. f.
 Coterelli hæretici trucidantur. 759. 1. b. f. qui fuerint. e. d.
 Cotterinus quidam quo dolo Turcæ re gnum inuaserit. 154. 2. e. f. * sed extinctus sa bito. 155. 1. c.
 Crassus templum Hierosolymitanum spoliat. 141. 2. b. ob quod malè perit. c.
 Crates Thebanus quando floruit. 130. d. auri pondus abiicit. 2. a.
 Crescentij mors. 535. 2. e. f. Ioannem. 15. Pont. max. vrbe fugat. 581. 1. a. item Gregorium 5. quam ob causam patibulo affigitur. e. 614. 2. a.
 Crescentius de Esio Ord. Min. 6. Gen. qualis 776. 1. d. * quæ sub eo euenerint. 2. a. b. ab of ficio absoluitur. 777. 1. b.
 Crucis inuentio quando est facta. 567. 1. a. b.
 Cucuphatis martyrium. 544. 1. c. f.
 Cunto rex Angliæ qualis. 637. 2. a. b. f.
 Cærtius se in voraginem viuis præcipitat. 151. 2. a.
 Cynch rex Tartarorum deligitur. 57. 2. f. * habebat clericos Christianos. 158. 1. e. Chri stianis bellum indicit. 2. b. c. ad eum Ponti ficis legati introducuntur. 139. 1. a.
 Cynici philosophi quales. 105. 1. d. e.
 S. Cypriani de rebaptizandis hæreticis senten tia. 493. 2. b. c. ab hæresi excusatur. d. est alius ab eo qui magus olim fuerat. 300. 2. f. vita. 301. 1. a. b. scripta. c.
 Cypriani & Iustinae martyrium. 339. 1. e. f. eius liber de penitentia & oratio Apocrypha. 340. 2. a.
 Cyprianus Vnibizentis episcopus qualis. 173. 2. b. c. f.
 Cyriaci & Annæ matris eius martyrium. 312. a. b. f.
 Cyriaci largi & Smaragdi martyrium. 346. 2. a. b. eunt in Persidem. 347. 1. a. b.
 Cyilli & August. opuscula de D. Hieron. du bia. 68. 2. b. f.
 Cyrillus Bulgarorum episc. claret. 373. 1. d. f.
 Cyrillus Alexandrinus præclarus fidei pugil contra Nestorium. 561. 2. c. d. *
 Cyrus episc. Constant. monothelita 7. diuisio nis auctor. 567. 1. c. *
 Cyrus Lydorū gentem deliciis enervauit. 794. 2. c. eius mors. ibi. d. ei successit Cambyfes.
 Cyrus Persa Bigæ ascensor cur dictus. 91. 1. c. Babyloniorum imperium destruxit & Per sarum condidit. d. de eo Isaias est vaticina tus. d. vita. 2. b. c. ty mon. d. Vincit Aſtyagē. d.
 Cythai populi quales sint. 156. 1. c. d. *

D.

DÆMONIA CVS præsentia D. Francisci conticefcit. 572. 2. e. *
 Dæmon mira nequitia suæ signa edit Mogun tia. 599. 2. e. f. f.
 S. Dagoberti Francorum regis vita. 363. 2. b. f. mors. 368. 2. c.
 Damascum nostri obsident, sed frustra 725. 2. e. f. eod iterum proficiscuntur. 733. 1. a. b. po-
 β 2 mce

meria occupat. c. prodicione quorundam non capitur. 2. a.
 Damaspippus prator sæuus. 165. 1. d.
 Damasus Papa quomodo sit visus. 361. 2. c. primus se Seruorum Dei nominauit. 566. 2. b. * qualis. 9. 2. d. f. ei statuta. 10. 1.
 Damiatam nostri obsident. 741. 2. c. f. soluta obsidione recedunt. 742. 1. a. quoties à nostris capta sit. 756. 2. c. à nostris capitur. 2. c. d. * eius miserabilis status. c. f. Regi Hierosolymorum tribuitur. 111. 1. b. Soldano Aegypti per pacta restituitur. 112. 2. d. in ea inter nostros ob eius redditionem seditio oritur. c. f. Damiatæ descriptio. 162. 1. a. b. per D. Ludouicum rursus capitur. 164. 1. d. c. in potestatem Saracenorum redit. 165. 2. e.
 Dam quid sit. 30. 1. c. * quod sit eius officium. 2. b.
 Dani à Pepone diacono quo miraculo ad fidem conuersi. 580. 2. a. f. in Angliã valde sæ uiunt. 635. 1. c. d. à S. Elphego in parte conuertuntur. e. Cantuariam capiunt. 2. e. f.
 Daniel tempus Christi venturi definiuit. 79. 1. d. eius hebdomadæ quomodo accipiendæ. f. cur pro liberatione captiuitatis orauerit, quãuis scierit eam imminere. 80. 1. d. eius vita & libri synopsis. 81. 2. b. c. ad Medos à Cyro ductus prouinciis præfuit. 92. 1. e.
 Dantes poëta Prior Florentiæ quid egerit. 250. 2. d. * in exilium mittitur. 252. 1. d. simul cū Patre Petrarcha exulat. 264. 2. d. eius in Florentinos epistola. 280. 1. a. eius scripta. 306. 2. b. errores. c. d.
 Darius primus monarcha Persarum. 92. 1. e. eius mors. 93. 1. b.
 Darius histaspis filius quo actu ad Persarum imperium promotus sit. 97. 1. c. sed verior eius rei ratio. 2. b. dat Iudæis templi restaurandi facultatem. d. e. in Scythas bellum mouit. 98. 2. b. & in Græcos. c. à quibus in campis Marathonis victus est. d. eius mors. f.
 Darius 3. cognomento notus Persarum rex. 10. 103. 1. b.
 Darij ad Alexandrum postulata. 115. 2. d. vxoris eius mors. c. eius postulata quomodo Alexander contempserit. 116. 1. a. vincitur ab Alexandro apud Sangram. e. f. ab suis vulneratur & moritur. 2. e. f.
 Datus Mediol. episc. ciuitatem suam Imper. dedit. 258. 2. c. d. is domum ad habitandum accipiens, in qua erant dæmones, eos fugat. 311. 1. a.
 Dauid maximus prophetarum secundum quid 64. 1. d. composuit omnes Psal. quid significet Dauid. 75. 2. d. In regem inungitur. 50. 2. c. itetum in Hebron. 52. 1. f. ei est de Christo expressa facta promissio ibid. ab eo ordo diuini officij stallendi originem habuit. 2. f. tribus modis contra Vriam peccauit. 2. 1. 2. b. * mors. 54. 2. a. est forma veri principis, non Cyrus Xenophontis ibid. in Anno.
 Decem millia martyrum passio. 467. 1. f. 2. a. b. c.
 Decemviri legum condendarum causa creati. 150. 1. c.

Decius pater se pro patriæ salute deuouet. 151. 2. c. Item filius. c.
 Decius impe. Rom. qualis. 491. 2. f. eius mors horrenda. 495. 2. a. plures hoc nomine fuerunt imperatores. 498. 1. c. d. sub eo quam atrox fuerit persecutio. 506. 1. a. b. c.
 Delphicorum sacerdotum fraude Galli duce Brenno prosternuntur. 129. 2. c. d.
 Delphinatus Francorum regi addicitur. 349. 1. b. *
 Demetrius Seleuci filius regnum Syriæ consequitur. 136. 2. e. eum Alexander Antiõchi filius occidit. 137. 1. c.
 Demetrius Demetrii filius rex Syriæ. 137. 2. e. à Iudæis à morte liberatur. 138. 1. a. in Ionatham eius perfidia. b. capitur. 2. c.
 Demetrius Phalaræus Alexandrinæ bibliothecæ præf. eius sacræ scripturæ vertendæ suggestor. 128. 1. c.
 Democritus quando floruit. 98. a. cur oculos sibi eruit. b. artem magicam ampliauit. ib.
 Demosthenes quando floruit. 109. 1. d. eius stitio distas. e. dicta aliquot. f. & sequent. ei pars magna abest. scilicet actio. 2. d.
 Desiderius rex Longobardorum creatur. 391. 1. a. f. res E. R. occupat. 393. 1. a. eius nequitia à pontifice adiuratus sub anathemate redit ad propria. 2. a.
 Deus dedit quidam religiofus in cælo construere quomodo visus. 323. 2. e. f.
 Deus dedit Pont. max. 69. qualis. 325. 2. c. f.
 Didacus Oxoniensis episcopus quis. 90. 2. b. * eius de hæreticorum conuersione consiliū. c. 614. 2. e. eius mors. 91. 2. c. d. Dominico auctor est vt vinum bibat. 614. 1. a. eum clericum facit regularem. 2. a. eius vita. e. f.
 Didymus Alexandrinus quis fuerit. 66. 2. b. c. f. Antonij ad eum verbum e. eius opera. f. li. de Spiritu sancto à B. Hieronymo veris. 2. a.
 Dina quid significet. 33. 1. c. d. *
 Dinus de Mugello moritur. 264. 1. a. *
 Diocletianus imperator. 53. qualis 519. 1. e. f. 2. a. qualis acciderit sub eo in imperio turbatio. b. c. grauis eius in nostros sæuitia. 520. 1. a. 2. a. b. c. decreta in nostros mutat. 561. 2. b. mors. 562.
 Diogenes cynicus quando clarnit. 105. 1. d. eius dicta & facta. e. f. eius mors horrenda. 2. d.
 Diodorus Socraticus septem filias virgines habuit. 131. 1. a.
 Diomedes ex Troia in patriam rediens aduersa patitur. 48. 2. d. eius socij in volucres conuersi. c.
 Dionysia S. scemina constantia. 180. 1. a. f. filium ad martyrium inuitat. b.
 Dionysij Areopagitæ Galliarum Apostoli vita. 444. 2. d. e. f. primus fuit qui post Apostolos Ecclesiæ doctor. f. Missam celebravit 445. 2. c. templum ei à D. Genouefa conditum. 203. 2. c. f. f. eius Ecclesia à Christo dedicatur. 163. 2. c.
 Dionysius episcopus Corinthiorum qualis. 475. 2. c. f.
 Dionysij Alexandrini martyrium. 502. 1. c. d. eius scripta. 2. a. quomodo libros Hæreticorum legerit. c.

Diony

Dionysij tyranni aduersus græcos gesta. 106. 1. c. f. eiusdem vel alterius Dionisij inopia. 2. b. sacrilegia. c.
 Dioscorus quis. 563. 2. b. * ad ephesinam synodum dictam *κωνσταντιν* quomodo venerit. e. eius improba facta. 564. 1. b. primus contra papam scribit. ib.
 Doctor theologus quo visio monitus religionē non deserit. 779. 1. e. * alter post votum non intrans male perit. 2. a.
 D. Dominici contra Albigenes & disputationes & conciones. 91. 2. c. d. * ad concilium lateranense accessit, & suum ordinem ab Innocentio 3. confirmari petiit. 106. 2. e. f. sed ab Honorio eam confirmationem accepit. 107. 1. a. d. e. eius mors. 2. b. canonizatio. 145. 2. a. 633. 1. a. b. eius nominis etymon. 599. 1. b. c. c. quomodo prænunciatus. 599. 2. c. d. quædam vitæ ipsius cum vita Christi collatio. 600. 1. a. b. D. Franciscum in visu agnouit. 671.
 D. Dominici vita fusc scribitur. 613. 1. e. f. 2. a. b. c. * & eius in egenos commiseratio. 614. 1. e. f. qualis fuerit Canonicus. 2. a. b. monasterio virgines addidit, ne hæreticis deseruiant. 615. 1. a. b. fratres suos per orbem dispersit. 616. 1. e. f. in Hispaniam primo deinde Lutetiam venit. 617. 2. b. c. e. demon illudere nititur, sed frustra. 618. 2. a. tres mortuos suscitauit. 620. 2. a. b. c. Missam celebravit. 621. 1. c. prophetiæ. 622. 1. a. b. fratribus suis panem diuinum procurat. 2. a. b. item vinum 623. 1. a. f. sit primus ordinis magister. 626. 2. e. f. eius mores sancti. 627. 1. a. b. c. d. corporis eius forma. 628. 2. b. eius infirmitas. 629. 2. a. b. mors. 630. 1. a. eius corpus transfertur. 2. c. d. miracula post mortem parata. 631. 1. c.
 Dominici de Capranica mors & sanctitas. 592. 2. a. b. *
 Domitianus imperator vt designatus. 359. 1. e. f. eius vita & mores. 453. 2. b. c. e. eius læuitia. e. f. Deus haberi voluit. 454. 1. e. contra Christianos secundam mouit persecutionem. d. e. mors. 2. c.
 Donatiani & Rogatiani martyrium. 544. 2. d. e.
 Donatus quando floruit. 25. 1. b. f. Donati Aretini episcopi vita. 30. 2. c. d. Calicem fractum precibus suis reintegrat. f. mortuum ad tempus ad vitam reuocat. 31. 1. c. Donati episcopi Epeitri vita. 227. 1. a. b.
 Donatus Accaiolus Florentinus in exilium mittitur. 437. 1. a. b. * quid ei maximè nocuerit. b. c.
 Donatus Curtius res nouas Florentiæ mouet. 253. 1. b. * e. x. quibus grauis calamitas urbem opprimat. d. e.
 Donus siue dominus pont. max. 79. qualis. 329. 1. d. f.
 S. Dorotheæ martyrium. 529. 1. d. e. f.
 S. Dorotheæ virginis votum. 563. 1. b. eius in tuenda pudicitia constantia. e.
 Dorotheus monachus qualis. 492. 2. e. f.
 Dorothei monachi vita. 495. 1. c. d. f.
 Duilius Carthaginenses bello nauali vicit. 155. 1. a.
 Dulcinus noue hæreseos auctor. 270. 1. c. d. * eius errores. d. e. comburitur. f.
 S. Dūstani archiep. Cantuariensis vita. 626. 2. f. 627. 1. a. b. c. f. fit monachus. 2. f. ad confes-

tionem Euredi regis in mortis articulo audiendam vocatur. 628. 2. e. in exilium mittitur. 629. 1. d. fit Cantuariensis archiepiscopus. 2. d. e. clericos incontinentes ex ordine pellit. 632. c. d. eius mors. 633. 1. e. miracula post mortem. 2. a. b. alia item miracula. 649. 1. e. f.
 Durandus D. Thomæ impugnator arguitur. 681. 1. b. c. *
 Durannus episc. Tolosanum verborum ludicrorum qualiter post mortem poenas luerit. 347. 1. e. f. †

E.

E Admundus rex Angliæ à Danis necatur. 599. 2. c. f. is etiam Edimundus dicitur. 620. 1. d. e.
 Ebiō & Cherinthus in filij Dei impij. 339. 2. f.
 Ebroini apostatæ pessimi mors horrenda. 380. 1. e. f. † est damnatus. 2. c.
 Ecclipsis solis mirabilis. 128. 2. e.
 Edeffanus comitatus quomodo in Græcorum manus venerit. 1. d. f. & inde in Turcorum ditionem. d.
 Edeffanæ mulieris in fide Catholica constantia. 36. 2. e. f. †
 Edgarus rex Angliæ qualis. 629. 1. f. 640. 1. d. e. f. eius ob flagitium in virginem sacram perpetratum penitentia. 630. 1. a. b. eius gesta. 2. c. d. eius visio. 631. 1. b. c. eius corpus incorruptum inuentum est. 2. a.
 Edimundus Anglorum rex qualis. 608. 2. c. † mors ipsius. 628. 1. b.
 S. Edmundi Cantuariensis archiepiscopi vita. 168. 1. d. e. f. * matris eius mira viuendi ratio. 2. a. b. Christus ei apparet. c. f. beatam virginem sibi spōsā assumit. 169. e. d. e. S. Theologie studio quomodo se addixerit. 170. 1. c. d. ei S. Thomas Cantuariensis apparet. 93. 1. a.
 Eduardus rex Angliæ vir sanctus. 585. 2. f. f. eius diuinum visum. 586. 1. a. b. c. quomodo occisus. 632. 2. c. d. quando coronatus. 637. 2. d.
 Eduardus Angliæ princeps in Francos mouet. 369. 1. c. * is quomodo in campis qui belli visus vocantur castra locauerit. 2. regem Ioānem victum colit. 2. c. dum ad Carnutum agros vit miraculo percellitur. 370. 1. d. vestigalia grauias vasconibus imponit. 387. 1. a. ab eo ad Fracū oppida deficiunt. b. eius mors. f.
 Eduardus 3. Angliæ rex in signa regum galliæ & titulum usurpat. 347. 2. b. * 348. 1. c. eius res gestæ in Scotia. ibid. Flandros qua ratio ne ad se pertraxerit. 348. 1. c. induciæ inter eum & Philippum Valesium. 2. b. in Aquitania oppida aliqua cepit. d. Nortmanniam occupat. c. vincit ad Creseiacum Francos. 349. 1. Itium capiti. ib. mors. 387. 1. f.
 Eduardi 1. regis Anglorum in Scotia res gestæ. 260. 1. d. e. * quis fuerit & quid gesserit. 270. 2. e.
 Eduardi 2. Anglorum regis gesta. 301. 2. a. *
 Edwinus rex Angliæ qualis. 629. 1. a. b. †
 Egisippus quis. 475. 2. c. d.
 F. Egidius D. Francisci socius qualis. 762. 2. c. d. e. * in Aphricam ad Machometi sectatores conuertendos venit. 763. 1. b. eius sententia pulcherrima. 764. 1. c. d. dicta ipsius egregia. 2. c. d. Gregorio nono pontifici max. illustratur, & eo præfente rapitur. 766. 1. a. b.
 β 3 S.

S. Egidij Abbatis vita. 384. i. f. † in hanc censuram. 2. b.
 Egitha virgo sancta in Anglia. 639. 2. c. d. †
 Elia Israel rex. 4. 57. 2. e.
 Elicathay Princeps Tartarorum Christianus. 159. 2. c. † eius ad D. Ludovicum litterae. 160. 1. a. b.
 S. Eleazarus Ariani comes ord. min. quid fecerit. 78. 5. 2. a. b.
 Eleazarus Indorum pontifex. 127. 2. c.
 Eleazari sevis constantia. 124. 2. b.
 Eleutherius Pont. Max. 14. 470. 2. b.
 Eleutherij feni Dei res gesta. 318. 1. a. b. †
 Eleutheri Italiae exarchus occiditur. 325. 2. f. †
 Elfredus Angliae rex quid viderit. 599. 1. c. † quomodo Danis Angliam eripuerit. d. e. fugat Astringum Danorum regem. 601. 2. c. eius vita. 602. 2. e. f. † eius qui eum interfecerat vltio. 637. 2. c.
 Elfrida Angliae reginae poenitentia. 580. 2. c. † eius scelus. 632. 2. c.
 S. Eligij vita. 369. 1. d. c. † sit episc. Nouiomenensis. 2. c. d. S. Quintini corpus quomodo inuenit. 370. 1. f.
 Elizabetha cognata Mariae cur dicatur. 194. 1. a.
 S. Elizabetha reginae Hungariae vita. 174. 1. a. b.
 Elizabetha Hugiariae regina capitur. 407. b. 2. *
 Elmerus quidam volare tentans quomodo ceciderit. 640. 1. a. b. †
 S. Elphagi Cantuariensis episc. vita. 633. 2. e. f. † monachi qui ei obediunt noluit poena. 635. 1. c. d. sit episc. Vinconiensis. 2. a. & Cantuariensis. 635. 1. a. † Danis capitur, & in carcerem conuicitur. 636. 1. e. eos Benedicto pane sanat. 2. a. occiditur. d.
 Emerentianae virginis martyrium. 555. 1. e. f.
 Ennius poeta clarus. 132. 2. a.
 Empedocles quando floruit. 100. 2. e. inuenere iratum musica temperavit. ibid. eius de rerum principis opinio. f. mors. ibi. *
 S. S. Eodaldus & Serolinus martyres Senonenses. 438. 2. c.
 S. Ephrem vita. 611. e. † presbyter a S. Basilio ordinatus. 2. d. eius ingenium & opera. 62. 1. c. d. sententiae aliquot. d. e. f. pauperibus fame laborantibus se subuenit. 2. a. b.
 Epicurus de diis quid sentiat. 98. 1. b. morte dignus fuit. quando floruit. 518. d. eius dicta. e. f. & sequentes. 2. d. eius multi sequentes. ibid. eius errores refutantur. 126. 1. a. b.
 Epiphanius in Ioan. Chrysol. a Theophilo amatur. 112. 1. f. † eius cum eodem ob Origenis libros contentio. 2. b. c. quis fuerit. 122. 2. c. d.
 S. Equitij abbatis vita. 309. 1. a. b. †
 Erastriatus medicus quando floruit. 132. 1. a.
 S. Erasmi martyr. 525. 2. b. c. d.
 Eremitani, S. Aug. quomodo prauis. 804. 1. a. *
 est ceteris ordo antiquior. c. d. quod D. Ant. non satis probat. e. f. ipse ramen apud eremitas in Africa est versatus. 806. 1. c. ex his post Africae vastationem nonnulli in Tusciam venerunt. 2. a. b. & sic vsque ad Innocentium 3. perdurarunt. e. fuerunt ante concilium Lateranense magni. e. f. Innocentius 3. primus eis privilegium contulit. 807. 1. a. Innocentius 4. eos ad vrbes reduxit. b. c. &

Alexander. 4. eis omnes alios vrenitas aggreget. e. eorum habitus. 808. 1. c. d. profectio eorum. 2. c.
 Esdras scriba legem reparauit. 100. 2. c. quaedam alia fecit. ibid. Attaxerxis tempore in Iudaeam profectus est. d. eius mortis. 2. b. Malachias esse creditur. ibid. 3. & 4. liber Esdras Apocryphi ibid.
 Esther libri summa. tit. 4. c. 1. 6. 2. Esther a culpa luxuria excusatur. 105. 1. a.
 Erasthanri Angliae regis vita. 607. 2. a. b. †
 S. Erthbini vita. 296. 2. c. f. †
 Ethelredis regis Angliae vita. 632. 2. e. † & 636. 2. e. f. quomodo se de sacrista qui eum noctu ceciderat vindicauerit. 637. 1. a. d. e.
 Eva a serpente quomodo seducta. par. 1. d.
 Euagrij monachi vita. 509. 1. c. f. †
 Euaristius Romanus pontifex. 6460. 1. a.
 S. Eucherius lugdun. episc. qualis. 195. 2. e. †
 Eudoxia vxor imper. Hierosolymam venit. 132. 1. c. †
 Eudoxus Astrologus clarus. 203. 2. d.
 Eugeniae virginis miri. 476. 2. b. c. d. † excusat, quod se virum mentis sit, & abbatem se fieri consenserit. 478. 2. b. c.
 Eugenius 1. pontif. max. 76. creatur. 328. 2. d. †
 Eugenius 2. pont. max. 109. qualis. 566. 2. e. f. †
 Eugenius 3. pont. max. 169. qualis. 690. 2. f. † venit in Franciam. 691. 1. e. † auctor. 4. in facram Hierosolymorum urbem expeditionis. 730. 2. a.
 Eugenius 4. pont. max. creatur. 519. 1. c. d. * eius vita. d. e. Basileam ad concilium legatum mittit. fin. eura constutatio de regit. 2. b. c. 525. 2. e. eius in iudicio constantia. e. f. in Italia multa aduersus eum geruntur. 522. 2. d. e. ex vrbe fugit. 523. 1. a. b. venit Florentiam. c. cardinales ab eo facti. 526. 1. a. monasteria multa reformat. c. d. cathedralem ecclesiam Florentiae consecrat. 527. 1. a. b. * cultum diuinum augeat. e. f. pacem cum Mediolanensi facit. 2. e. f. concilium Ferrariae primum, deinde Florentiae pro Graecorum vnioue indicit. 529. 1. d. 2. a. b. c. cum Florentinis & Venetis sedas. 542. 1. c. pacem cur inter Mediol. & Italiae principes factam reprehenderit. 548. 1. c. d. Picenum recipit. 549. 1. a. mortuus. 2. f. eius exequia. 550. 1. c.
 S. Eugenij episcopi Toletani vita. 447. 1. f. 2. a. c.
 S. Eugenius Carthaginensis episcopus ordinatur. 173. 1. b. † Ariarorum in eum episcoporum machinae. d. e. carco lumen reddit mirabiliter. 177. 2. a. b. in exilium mittitur. 181. 2. d. e.
 Eugenius tyrannus ab Arbogaste constituitur. 42. 2. a. b. † aduersus Theodosium bellam parat. b. magicis incantationibus se munit. d. vincitur diuinitus & necatur. 43. 1. c. d. e.
 Euiluerodach Ioachim regem honorat. 90. 2. e. impie contra Nabuchodonozor animum se gessit. 91. 1. a.
 Eulhae virginis martyrium. 532. 1. c. d. e.
 Eulogij Scholastici & elephantiosi historia. 477. 1. c. f. †
 Eunomij error filium esse patri dissimilem damnatur. 540. 1. b. quis fuerit. 552. c. †
 Eupha-

Euphemia virginis martyrium. 532. 2. d. e. f. idem Concilij Chalcedonensis quomodo constituitur. 145. 2. c. †
 Euprosyna virginis vita. 504. 1. d. e. f. †
 Eupripides a carnibus & coctis abstinuit. 103. 2. c.
 S. Eusebius Pont. max. 51. 512. 1. d.
 Eusebius Caesariensis quis. 567. 2. c. e. eius historia Ecclesiastica probatur. 568. 1. d.
 Eusebij nomen multi doctores eodem tempore habuerunt. 50. 1. d. e. † Eusebius Caesariensis. Eusebius Emiffenus. f. eius sententia. 2. a. † Eusebij Vercellensis episc. in fide constantia. 2. 2. d. e. † qua ratione Dionysium Medio. qui Mediolan. Concilio subscripserat a fraude liberauerit. 23. 1. a. b. in exilium mittitur. c. eius in oriente & Italia gesta. pag. 28. 1. d. e. eius vita. 50. 2. f. 51. a. b.
 Eusebij Romani gesta. sed dubia. 24. 2. c. d. †
 Eusebius Samosatenus in exilium mittitur. 53. 2. c. †
 Eusebius Nicomedienfis concilium contra Nicenum cogit. 559. 2. a. * a Iulio Rom. Pont. citatur auctor est prima a Ro. E. defensionis. d. inuaditur in Eccl. Constant. 560. 1. a. e. Niceni Concilij gesta irritate mittitur. 2. 1. c. †
 S. Eutropia quid fecerit. 167. 1. c. d. †
 Eutropij martyris vita. 466. 2. b. c. d.
 Eustachij martyris vita. 466. 2. c. d.
 Eustathius Bolonia comes regnum sacrum seculat & cur. 722. 2. e. †
 Eustathij lectoris falso de flagitio infamati vita. 502. 2. d. †
 Eusthazaris Eunuchi Sapotis poenitentia & mors. 22. 1. e. f. †
 S. S. Eutyches, Victorinus & Marepus martyres. 455. 1. c.
 Eutychetis error condempnatus. 145. 1. e. f. is erat Deus conuersum in carnem. 350. 2. e. 563. 2. c. * eius erroris confutatio. 362. 2. a. quis fuerit. 363. 2. c. *
 S. Eutychianne Pont. max. 18. 512. 1. b. c.
 Eutychij Cluniacensis ord. institutoris vit. 541. 1. c. †
 Ezechiel quis fuerit. 74. 2. b. eius principium Hebraei non legunt ante trigessimum annum. e. ciuitatis eius meralis expositio. tit. 3. ca. 7. 54.
 Ezechias rex Iuda. 15. sanctus. 61. 1. e. ei de Sennacherib Assyriorum rege datur victoria. 61. 2. c.
 S. 77. ABYANVS Pont. max. 21. 490. 1. e.
 Fabiani Clauellorum familia quomodo exincta. 528. 1. a. * ibidem Fraticelli aliqui combusti. 554. 1. a.
 S. S. Faustinus & Louisa martyres. 469. 2. c. d.
 Ferdinandus Alphonsi filius Florentinos inuadit. 555. 2. a. b. * rex Siciliae & Neapolis coronatur. 592. 1. a. d. Pio 2. regnum ei Apuliae conceditur. 593. 2. a.
 Ferrarium Pontificis legatus obfidet. 311. 2. c. * is a Ferrariensibus vincitur. 2. a. hi Thomae Tortonslem in frusta ceciderunt. 410. 1. d. & idem a Marchione Astensi puniuntur. ib. in-

ter Nicolauum Astensem & Actium grauis de ea controuersia. 2. a. b. Marchio Puarquiu Venetia adimit. 439. 2. b.
 Fidei & Caprasij martyrium. 542. 1. c. d.
 Fimbria Marianus foederatissimus. 169. 1. a. b. seipsum occidit. b.
 Flandriae comitatus initium. 600. 2. d. †
 Flandri & Germani a Comite Arcafi victi. 243. 2. e. f. ad eorum auxilium Edwardus rex Angliae venit. 244. 1. a. eos postea metu regis Francorum deserit. c. a. Francis vrbibus nimis vexantur. 247. 1. e. f. Regem rogant, vt ab iniustis seuentur oneribus. 255. 1. a. b. duce Petro letoy seditionem concitant. c. d. aperta vi contra regios & nobiles agunt. e. f. Bruges capiunt. 2. c. d. & Francorum magnam stragem edunt. d. e. ad suum auxilium duces euocant. 256. 1. b. Gandanum obsident, sed frustra. c. & Coltracum. d. ad eos rex numerosum exercitum desinat. e. f. illi se ad resistendam vtiliter preparant. 2. b. c. d. e. Flandria Francos & nobiles pellunt. 257. 2. b. c. d. Francis apud S. Audomarum occidunt. 260. 2. d. e. Merinam obsident & comburunt. 261. 1. d. e. eorum ad montem populorum pugna. 262. 1. c. d. factis imperantissimis. 2. a. Flandri iterum tumultuantur, & in nobilitatem seuiunt. 314. 2. e. f. aduersus comitem suum albata factio insurgit. 385. 1. a. b. occupat Brugas & multa alia oppida. b. c. eos ad pacem faciendam Philippus audax hortatur. d. Aldemardam occupant & diruunt. 405. 1. d. e. Albati puniuntur. f. vnde grauissimum bellum auctoribus Gandanensibus exoritur. 2. a. b. pacem habere cupiunt, qua non obtenta bellum ingruunt. c. d. tandem Audaci conciliantur. 406. 1. d.
 Flavianus ep. Constant. qualis. 363. 2. c. † eius mors. 564. * 1. a. in regia vrbe corpus eius honorifice relatum est. c.
 Florianus imp. Rom. 48. 510. 2. a.
 Florentiae noua reip. forma instituitur. 130. 1. a. b. * pons super Arnem constituitur. 131. 1. f. in ea seditio grauis oritur. 134. 2. f. a. f. in ciuibus ipsa deseritur. 138. 2. c. an euerenda esset deliberatur. 139. 1. a. b. in ea Gibellini rerum potiantur. 140. 1. a. b.
 Florentiae post Caroli victoriam quae acciderint. 189. 1. c. d. * Collegia arcium instituitur. 2. a. b. Popularis status in ea dominatu accipit. 190. 1. b. c. exules reuocantur d. causa dissidiorum in ea nuptiarum repudiatio. 2. a. b. in ea rursus Guelphi principatum tenent. 191. 2. a. Agros hi & villas Gibellinorum occupant. d. e. hi in Senecles mouent. 192. 1. c. d. eos grauitur ad Colle oppidum cedunt. 195. 2. c. d. eorum num. 202. pacem faciunt cum eis. 196. 1. b. c. †. Sacris eis est interdum quod pacem non seruarint. 201. 2. f. † graues inter Guelphos inimicitiae. 206. 2. e.
 Florentiae graues casus accidunt. 757. 1. c. † ciues sacra arma induunt, & in bello sacro fortiter se gerunt. e. fir ciuitas archiepiscopalis. 487. 2. d. *
 Florentiae vrbs anno 180. 1. c. prius Fluetia dicta est. 2. a. ab vrbs principio magnifice est edificata. b. c. a Tulla destruda per Carolum

Carolus magnus vel reedificatur, vel de-
solata reparatur & ornatur. 181. i. c. d. 409. i.
c. d. f.

Florentini in quo maximè excelluerunt. 180. 2. a.
Florentiæ resp. mutatio. 113. 2. a. b. *. Priores
artium ibi quando instituti. b. c. in magna
prosperitate luxu & vanitati sese ciues de-
dunt. 218. 2. c. f. vnde sequuntur graues cala-
mitates. 219. 1. a. b. factiones Alborum & Ni-
grorum in ea oriuntur. e. f. moenia
urbis quando & quoties producta. 220. 2. c.
f. in ea ignis sequitur. 222. 2. f. aliud eius-
dem incendium. 223. 1. a. graue contra Are-
tinos ciues prælium. 227. 1. c. d. & de his
victoria nobilis. 2. b. c. Aretium obsident
sed frustra. 228. 1. c. d. ad Virginis imaginem
plurima fiunt miracula. 233. 2. c. f. popularis
status quomodo sit institutus. 2. 341. c. d. ve-
xillifer iustitiæ quando institutus. 2. a. b.
graues in vrbe simultates. d. e. nobiles erga
plebem iniuriosi. 235. 1. a. b. vexilliferi po-
tentia extenditur. 236. 1. c. d. S. Crucis Basili-
ca conditur. 227. 1. f. & oratorium S. Ioan-
nis. 2. b.

S. Florentij Tattonensis vita. 801. 1. d. e. f. * ei in
urbem venienti S. Petri sepulchrum sponte
patuit. 2. b. c. miracula. c. d. e. fit episcopus
Cabilonensis. 802. c. e. f. de eodem aliqua
narrantur. 19. 1. a. b. f. Florentij alterius mo-
nachi & Eutyhij vita. 214. 1. d. e. f.

Florentini Ecclesiã Cathedralẽ magnificè
struunt. 241. 1. c. nobiles simultates depo-
nunt. e. inter populum & nobilitatem diffi-
dium. 2. a. b. eorum ciuitas ornatur & muni-
tur. 242. 1. c. abundans diuitiis in varias par-
tes scinditur. 249. 1. c. d. Circuli & Donati
inter se pugnant. 250. 1. c. d. e. de deligendo
principè deliberat. 2. b. grauiter se inuicem
vexant. 251. 2. c. coniuratio quædam dete-
gitur. 252. 1. b. vnde multi damnantur. c. e-
xules à ciuibus vincuntur. 2. d.

Florentini maximè Florentes Florenos aureos
cudunt. 132. 1. c. *. cum Senensibus pacem
faciunt. 2. a. Volaterras capiunt. 2. c. victo-
rias plurimas eodem anno obtinent. c. d. e.
Bonitium capiunt. 134. 2. c. Senensibus bel-
lum indicunt. 155. 1. d. & gerunt. 2. d. Germa-
nos penè ebrios cædunt. e. f. falsa proditio-
ne à Senensibus decipiuntur. 146. 2. a. b. ad-
uersus eos pergunt. 157. 2. a. b. iterum deci-
piuntur. d. graue inter eos & Senenses præliũ
138. 1. b. grauiter cædunt apud Arbiã
fluuium. 2. a. exules ad Clementem 4. adeũr.
187. 1. d. item Carolum. 2. b. de iis Mansedi
iudicium. 188. 2. c. f.

Florentini ob Galeatij potentiam trepidant.
444. 1. c. d. *. sero sapiunt. 2. c. Montaninã ar-
cem occupant. 446. 2. d. impedimenta è Cla-
uibus tollunt. e. in vrbe coniuratio dete-
gitur. 447. 1. c. f. eorum legati ad obiecta à
Galeatio quid responderint. 451. 1. f. 2. a. b.
post Bononiam à Galeatio captam trepi-
dant. 455. 2. a. post eius mortem bellum pro-
sequuntur. 457. 2. c. multa castra inuadunt.
457. 1. e. cur Pisanos capere tantopere volue-
rint. 463. 1. a. Pisanum bellum accerrimè ge-
runt. e. f. eorum in Pisanos captos modestia.
465. ad Gregorium. 12. legatio. 468. 2. c. item
ad Ladislaum & illius ad eos. 473. 2. c. d. e.

cum Ludouico Andegauensi contra Ladif-
laum scedus faciunt. 475. 1. a. status eorum
fœlix. 495. 1. d. cum pontificis legato pacem
facere nolunt. e. aduersus eum bellum de-
cernitur. 494. 1. c. eorum ad pontificem le-
gatio, sed irrita. 499. 1. b. c. d. itent ad Vene-
tos. e. f. eorum agri diripiuntur. 2. c. vincun-
tur. e. f. bellum lucense decernit. 509. 1. d. à
Lucensibus fugantur. 510. 1. e. Seneses Mi-
cheletto duce vincunt. 516. 1. c. classem in-
struunt. 2. f. & iuncti Venetis Genuenses na-
uali prælio vincunt. 517. 1. c. d. prosperè ob-
sident in Tuscia pugnant. c. Lucam iterum ob-
sident. 528. 2. c. f. continuatur obsidio. 534. 2.
c. d. eorum status in magno versatur pericu-
lo. 542. 2. a. b. ab Aragoniorũ rege capta re-
cuperant. 556. 1. b. c. à clero aliquas pecu-
nias cortogant. 557. 1. d. e. & penuria labo-
rant. 2. a. pauperibus liberaliter subueniunt.
b. & 585. 2. a. legati eorum (qui fuit D. Antio.)
ad Calixtum. 3. oratio. 585. 2. c. f. 586. 1. a. b.
Manichæi aliquot in ea vrbe debellantur.
639. 2. e. f. eorum in ecclesiæ ditionem iniu-
ria. 722. 2. a. b. pax cum Ecclesia erat illis ne-
cessaria. 713. 1. c.

Florentini dissidentes scelera puniri nolunt
253. 2. c. d. *. multa castra capiunt. c. f. in vi-
ginti Societates à Cardinali Pratenſi legato
diuiduntur. 264. 1. e. f. leges harum. 2. a. b. in
eorum agro vexillationes instituitur. c. exu-
les quorum reductionem legatus tentaue-
rat cur non reduci. e. f. in eorum ciuitatem
ignis Græcus qui exarsit. 265. 2. b. c. e-
xules eorum urbem penè capiunt, sed re-
pelluntur. 266. 2. d. e. fœdus cum aliis ci-
uitatibus faciunt. 2. d. Executorem iustitiæ
instituit. 267. 2. c. à Pontificio legato qua-
ratione ad fugam compulsi sunt. 271. 1. a. b.
excommunicati fuerunt. c. d. Aretinos vin-
cunt. 278. 1. a. exales renocant, sed non
omnes. 280. 1. c. d. ab imperatoris exercitu
fugantur. 281. 2. a. b. ei ad urbem stanti quo-
modo restiterint. 282. 1. a. b. c. cum Pisanis i-
terum contendunt. 289. 1. c. f. grauitè ab eis
cæduntur. 290. 1. a. cum rege Roberto
quomodo in gratiam redierint. 291. 1. c. f.
mutatio resp. 2. b. c. incendium eius
urbis. 308. 1. e. in Castrutum quasi popula-
riter armantur. 316. 1. d. e. nihil boni propter
eorum dissidia perficiunt. 2. c. d. exules redu-
ci postulant. e. f. pro eorum reductione ora-
tio. 317. 1. a. b. & alia contraria. 2. b. c. d. hi in
urbem tentant irrumpere. 318. 1. c. d. e. in pi-
storium quod Castrutum occupauerat mo-
uent. 319. 2. c. d. Raimundo duce strenuè
multa agunt. 320. 1. a. b.

Florentini ob Bauari aduentum summo in
metu positi. 325. 2. c. d. * de Castrutij obitu
exultant. 326. 2. a. post mortem Caroli Ro-
berti. f. suam ipsi temp. cutant. 327. 1. a. b. in
eorum urbem coniuratio detegitur. 2. b. Lu-
cam recipere à Germanis negligunt. 328. 2.
e. 329. 1. c. eam ad Pisanos delatam esse mo-
lestè ferunt. 2. d. eam Spinolæ venditam &
traditam occupare volunt. 2. a. b. obsident.
c. d. dimittunt. 330. a. b. cum populis olim i-
nimicis suis fœdus iungunt. 2. c. f. Lucam ob-
sident. 2. a. aduersus Mastinum cum
Venetis fœdus inuicunt. 336. 2. a. Lucam ite-
rum, sed frustra tentant. b. superant Mastini
præ-

præsidium. e. f. Lucensem agrum vastant
339. 1. c. f. Pestis in vrbe grauis desedit. 341.
1. a. seditio qua Baldi & Frescobaldi Floren-
tia expelluntur. c. d. Lucam à Mastino
emunt. 2. e. f. 342. 1. c. & capiunt. e. f. eam
amittunt. 343. 2. c.

Florentini Priores artium e nobilitate creant.
349. 1. c. *. ob id dissidia in ciuitate oriuntur.
2. c. plebs victrix tempus. constituit. 350. 2.
d. e. Pacem cum Pisanis faciunt. 350. 1. b. præ-
statiã vt vocat quomodo inuenta. 2. d. e. le-
ges duas iniquas condunt. 352. 1. d. e. in an-
onse penuria piè admodum & Christianè
se gerunt. 353. 1. a. b. c. ob Ioannem Viceco-
mitem valde sunt solliciti. f. 355. 2. a. b. c.
Pratum obsident. 356. 1. a. b. Pistorio potius
volentes frustrantur. e. f. c. d. præsidium mit-
tunt. 357. 1. c. Agnam recipere. 358. 1. d. eo-
rum ad Pontificem Clementem 6. legatio,
sed irrita. 360. 2. c. f. Pacem cum Mediolanen-
si præfule faciunt. 361. 1. c. d. lege larane quis
ciues Gibellini magistratum assequerentur,
turbantur. 364. 1. c. d. De Germanis latro-
nibus triumphant. 366. 2. d. Biennam capi-
unt. 367. 1. a. b. ne quis loci Dominus ma-
gistratum in ciuitate gerat legem ferunt. 2.
e. f. volaterras recipiunt. 2. a. Bellum in Pifa-
nos mouent. 368. 1. a. ad Pifas armati stant.
c. Petiolam capiunt. e. f. A Pisanis vincuntur,
quos vincunt. 370. 2. e. intra urbem à Pifa-
nis obsidentur. 372. 1. c. d. eorum agrum va-
stant. e. à Barnaba Mediolanensi deseruntur.
375. 1. a. Miniatem capiunt. 2. a. eorum status
per Baldos labefactatur. 352. 1. e. f.

Florentini bellum in Italia contra legatos Pon-
tificis concitant. 378. 1. a. b. * quot mala ob
id sint perpeffi. b. excommunicantur. 379. 1. a.
innadunt Ecclesiã bonac. d. Occidit in
magistratu contra Pontificem confirmant.
384. 2. a. b. Ecclesiã interdictum propria au-
toritate tollunt. 385. 1. c. d. ad pacem cum
Ecclesia faciendam inclinantur. 388. 2. b. in
ciuitate orientur discordiã. 391. 2. c. d. arti-
fices viles contra nobiles insurgunt. 392. 1.
d. e. 2. a. b. Sortitiones nouas resciciunt ex in-
fimo hominum genere. 393. 1. c. eorum res
in meliorem statum reducantur. 394. 1. c.)
proditio quædam in eorum vrbe detegitur.
2. c. d. sed vana. 395. 1. a. ob cuius suspicio-
nem nobiles supplicio afficiuntur. b. ad
regem Carolum 3. inauguratum oratores
mittunt. 397. 1. a. valde turbantur. 2. c. eo-
rum status mutatio. 398. 1. a. b. Carolo regi
& Urbano 6. fauent. 400. 2. b. c. his se Domi-
nus de Petramala dedit. 410. 1. c. Licinianũ
de Senensibus accipiunt. 411. 1. b. Politi-
anum eis deditur. 413. 2. b. fœdus cum Me-
diolanensibus & Senensibus faciunt. d. Cum
Pontificis & Perusinis concordiam faciunt.
415. 1. d. e. Francorum regem Protectorem
renunt. 418. 1. e. eorum bellum cum Galea-
tio quale & quantum. 2. e. f. eius initium. 419.
1. c. d. auxilia transalpinorum euocant. 420.
1. c. d. pacem cum Mediolanen. faciunt. 427.
2. a. b. Sanctorem reliquos ditantur. 432. 1. a.
grauius tumulantur. 2. a. b. reformat suũ
statum. 433. 1. a. b. c. eum rione franciæ fœdus
faciunt. 434. 2. c. qua ratione latronũ copias
à se auerterint. 438. 1. a. b. contra Mediolanen

ses occultè armantur. d. e. ab eis grauius ve-
xantur. 439. 2. c. d. e. coniuratio in eorum vr-
be grauis. 440. 2. c. d. cuius auctores capite
luunt. 441. 1. a. b.

Florus nobilis Gallus monasterium D. Bene-
dicti primus in Gallia construit. 527. 1. a. b. f.
fit monachus. 2. d. eius mors. 528. 1. e.

Felix Abdritanus episcopus quomodo ab Ar-
rianis tortus. 174. 2. d. f.

S. Felicitis Gerudensis martyrium. 542. 2. a. b. c.
S. Felicitatis & 7. Filiotũ martyriũ. 473. 2. a. b.

S. Felix Pont. Max. 27. 512. 1. b.

Felix. 2. Rom. Pon. 49. qualis. 147. 2. d. f. fœlix

3. Pont. max. 55. qualis. 208. 2. b. c.

Formosus Pont. max. 113. qualis. 576. 1. a. b. f. -
Fortandrius ord. Min. Gen. 19. 786. 1. f. *. mori-
tur. 788. 2. c.

Fortunati Tuderini episcopi gesta. 309. 1. a. b.
c. f.

Francia ob Philippi adulterium interdicto sup-
ponitur. 762. 1. e. f.

Franciã regnum nubi candidæ cur assimilatũ.
370. 1. a. eius primi Apost. 448. 2. e. f.

Franci à Troianis oriundi. 49. 1. d.

Franci Romanum imperium cur amiserint.
606. 1. b. c. f.

Franci quingenta armatorũ millia se ducturos
in Italiam pollicentur. 272. 1. b. f. Hi Burgun-
diones & Australianos calliditate Fredegudis
vincunt. 282. 1. c. d. eorum reges à solita gene-
rositate degenerates per maiores domus re-
gnum gubernant. 345. 2. e. in Pytençis
montibus à Vasconibus cæduntur. 404. 1. d.
e. Hunnorum opibus maximè in bello con-
tra eos ditati sunt. 2. b. c.

Franc. Rom. imperij iugum excutiunt. 35. 1. d.
f. Rhenum ad Germaniam inuadendam trá-
seunt. 159. 1. c. Turingos insigni clade ster-
nunt. d. eorum regum catalogus. 161. 1. a. b.

vsque ad Alpes dominatum suum extēdũ.
234. 2. f. in Italiam pro Gothis veniunt. 261.
1. c. eorum castra & Romanorum diripiunt.
e. in Franciam redeunt. 2. b. c.

Franci iræ & iniuriarum impatientes ruunt in
discrimen. 223. 2. a. *. item. 257. 1. b. c. ite. 369.

1. d. in bellis naualibus parũ exercitati. 223.
2. b. in eo genere præliorum Anglis cedunt.
237. 2. c.

Francica plebs à nobilitate secedit. 370. 1. b. *.
ideo à Delphino cæditur. ib. Franci ad Ru-
pellam bello nauali Anglos vincunt. 387. 1.

d. eorum aduersus Ludouicum Andegauen-
sem seditio, quod vigesimam rerum vena-
lium exigeret. 399. 1. d. e. In Flandriam con-
tra Albatos veniunt. 405. 2. e. Flandros vin-
cunt. f. & multas vrbes deditione accipiunt.
406. 1. a. Damnum capiunt & incendunt. d.
nobilitas ad sacrum bellũ prompta. 408. 2. c.

Francorũ de Turcis nobilis victoria. 732. 1. a. f.
diuisi ab inuicem cæduntur. c.

S. Frãcisce regulã suã ab Innocẽtio 3. confirmari
petiit & accepit. 107. 1. e. *. à Grego. 9. cano-
nizatur. 115. 2. b. De eodẽ sermo. 716. 1. e. 729.

1. e. f. ei singulariter sunt ipsesta Christi stig-
mata. 720. 2. c. eius vita. 721. 1. b. c. d. amēs iu-
dicatur. 2. c. in eũ pater desedit. e. vitã euãge-
licã arripit. 722. 2. a. b. tres ordines instituit.
c. f. à Demonib' variè tẽtantur & torqũtur. 723.

2. a. b. c. paupertatis eius studium. 724. 1. c. d.

Varie

variè tentatur & torquetur. 723. 2.a. b. *. paupertatis ei studium quatum inerat. 724. 1.c.d. *.
D. Francisci erga sacerdotis reuerentia. 726. 1. d. *. eius prophetica uisa. 2.c.d. abstinentia & hūilitas. 726. 1.a.b. nauigat in Syriā. f. ardor Martyrij. 2.a.b. anibus prædicat. d. e. in omnes creaturas qualiter affectus sit, & hæ erga illum. 727. 1.a. b. erga pauperes qualis fuerit. 727. 1.b. c. eius miracula. e. natalis Christi die Euangeliū decantat. 2. b. c. eius morbi. 730. 1.a. mors. f. de eiusdem sacris stigmatibus Pont. max. decreta. 2. d. e. f. miracula eius post mortem. 731. a. b. c. eius litteræ ad S. Antonium Paduanum. 735. 1.a. Generalis ordinis sui primus. 748. 1. e. suum ordinem quando instituit. 2. b. c. eius socij. 749. 1.a. ordinem Monialium instituit. 2. d. de eo Iacobus de Vitriaco quid scripserit. 754. 1. d.
D. Franciscus regulam suam scribit. 753. 1. e. f. *. stigmata recipit. 2. e. reuocat F. Helie præceptum de carnibus non comedendis. 754. 1. e. eius mors. 755. 2. d.
Franciscus Sfortia Lucenses contra Florentinos adiuuat. 510. 2. d. *. & eorum agros populatur. 511. a. b. ducis filia ei spondetur. 513. 1. b. Lucam pro Florentinis obsidet. 534. 2. d. ab his alienatur. 535. 1. c. pacem cum duce facit. 535. 2. d. e. Venetorum Florentinorumque dux belli designatur. 538. 2. b. c. oppido vni parcens multa recuperat. 539. 1. c. d. e. strenuè in Veronensi & Vincentino agro multa agit. 2. a. b. c. Veronam proditione captam recuperat. 540. 1. a. b. c. Brixiam ab obsidione liberat. 2. b. c. in Longobardia strenuè agit. 543. 1. c. d. & 546. 1. a. pace facta cum Nicolao Piccinino familiarissimè loquitur. 547. 2. c. d. Ecclesiæ reconciliatur. 551. 1. a. Placentiam cum magnæ vitæ periculo capit. 553. 1. a. b. & Mediolanum. f. 2. a. b. & dux creatur. c.
Franciscus Barbarius Brixianos in officio continet. 536. 2. a. *.
Franciscus Fuscatus Venetiarum dux qualis. 503. 1. b. *. ab officio suo deponitur. 585. 2. c.
Franciscus Maronis qualis. 773. 1. b. *.
Franciscus Puppj comes à Florentinis deficit. 543. 1. a. b. *. rebus suis omnibus exiuit. 544. 2. c.
Franciscus Carmiola ad Venetos deficit. 500. 2. c. *. eos contra Ducem concitat. 501. 1. c. belli dux ab eis declaratur. 502. 2. c. Cremonam frustra obsidet. 505. 1. b. Casale maius oppugnat & capit. 505. 1. c. d. de Carolo Malatesta nobilem refert victoriam. 2. c. d. à Venetis proditionis insimulatur. e. f. dux belli Lucensis quid fecerit. 515. 2. d. e. eius culpa Cremona non capitur. 518. 2. b. c. mors & mores. 518. 1. c. d.
Franciscus de Zabarellis moritur. 480. 2. d. *.
Fridericus Siciliae rex qua arte duobus Aphricæ regibus illuserit. 295. 2. e. *. paci consentire nolens quam Ioannes. 22. procurabat excommunicatur. 301. 1. c. d. exalibus Genuensibus iunctis littora Genue infestat. 305. 1. c. d. Sardiniam quomodo obtinuerit. 310. 2. c. f. 311. 1. a. b.
Fridericus 1. imper. 10. creatur. 735. 1. b. c. † co-

ronatur. d. Mediolanum funditus evertit. 2. c. d. sacra arma capit. 751. 1. e. in Astā veniens fortiter pugnat. 752. 2. d. e. eius mores. 753. 1. e. f. eius metu quid Salahadinus fecerit. b.
Fridericus 1. Florentinæ ciuitati ageos admittit. 757. 1. b. †
Friderici 2. imperatoris pfidia. 113. 1. f. *. nequitia in Rom. Pont. 115. 2. e. Saracenos fauor. f. Hierosolymitanam spondet profectio nem. 116. 1. c. eam deserit. e. & cur. 2. a. b.
Friderici 2. imper. cum Soldano pacta. 117. 1. c. d. *. Hierosolymorum rex coronatur. e. frendit è Cyria & regnū sacrum amittit. 2. e. Pisanos contra Ecclesiam concitat. 118. 2. b. Citatus ad Lugdun. Conc. non comparet. 121. 2. c. condemnatur. d. e. imperio priuatur. 122. 1. c. d. mors iustam sententiam in eum probat. e. f. vita omnis execranda. 126. 1. c. d. e. de eo quid dixerit F. Iordanus 2. Præd. Gen. 669. 2. a. b.
Fridericus 2. coronatur. 127. 1. d. *. qualis fuerit. e. in Ecclesiam sœuit. c. d. excommunicatur. d. e. incontinentia & crudelitas. e. f. per fidia. 128. 1. a. iterum excommunicatur. c. filium Henricum necandum curat. e. f. & Petrum de Vineis oculis priuat. 2. a. b. in Italia magnas turbas excitat. d. Parmam obsidet. 129. 1. d. sed suis profligatis recedit. 2. a. Augustis deditus, ab eis decipitur. 16. in Guelphos crudelitas. c. à filio necatur. 130. 1. e. sepultura & epitaphium. 2. a. b. eius omnis stirps execranda. 188. 1. a. b. omnis eius soboles extinguitur. 203. 1. a.
Fridericus imper. electus à pontificis fide deficit. 302. 2. d. e. *. pacem inter Ecclesiam & Mediolanenses vult facere. 303. 2. a. b. capitur à Ludouico Bauaro. 303. 1. d. e.
Fridericus 3. Romam pro corona accipienda petit. 554. 2. c. d. *. grauius notatur. e.
Fridericus Montefeltranus rebellis Ecclesiæ excommunicatur. 301. 2. d. *. à populo tumultuante occiditur. 302. 1. a. omnis eius familia perit. b. c.
Frigidiani Lunensis episcopi gesta. 312. 1. d. e. †.
Frontonius episcopus funeri B. Marthæ quomodo interfuit. 419. 1. d. eius vita. 441. 1. e. f. monachos congregat. ibi.
Fruuentius & Adestus captiui Christi in India fidem profitentur. 19. 1. c. † eorum studio Romano ritu Ecclesiæ ibi instituntur. d. ab Achanasio episcopus ille ordinatur. e.
Fulbertus episcopus Carnutenis floret. 637. 2. b. †
S. Fulgērij episc. Ruspensis vita. 189. 1. d. e. f. † is sacrificabat. 2. c. eius monita. 190. 1. a. b. mors sancta. 2. a. b. scripta. d.
Fulco Hierosolymorum rex. 4. quid fecerit. 677. 2. e. † ad regnum venit. 725. 2. e. rex creatur. 626. 1. d. gesta. 2. a. b. mors eius lamentatur. 490. 1. c.
Fulconis Andegauensium Comitis poenitentia. 626. 2. a. †
Fulgentij Viriculani epif. gesta. 313. 1. b. c. †
Fulgimates tumultuantur. 385. 2. c. d. e. *. horribilis casus in Fulgineo factus propter adulterium. 489. 2. c. d. illud ad Ecclesiam redit. bilis. 729. 2. a. b.

Fur ad Sacerdotis sepulchrum ligatus teneatur. 314. 2. b. †.
S. Furseus & fratres ipsius florent. 369. 1. a. † eius vita. 375. 2. d. e. mirabilis pro eo & contra eum Angelorum & dæmonum conflictus. 376. 1. c. d. e.

G.

GABINIUS Iudææ præses Antigonium vincit. 141. 1. e. f. Hircano Pontificatum confirmat. 2. b. ei Craffus succedit ibid.
Gabriel Maria Vicecomes Pifarum tyrannus qualis. 462. 2. a. b. *. eas Florentinis vendit, qui amittunt. 1. c. d. capite plectitur. 476. 2. 1. a.
Gad & Afer quid significant. 31. 1. b. c. *.
Gainas Arianus ab Honorio pro suis templū non impetrat. 111. 1. e. † is Angelos Constantinopolim noctu tuentes deprehendit. 2. b. c. Ioannem Chrysostomum quomodo honorauerit. c.
Galeatus Vicecomes Philippum Valesianum qua ratione deceperit. 297. 1. c. *. eiusdem de Tuscis & aliis victoria. 300. 1. d. e. Cremonā capit. 2. a. fit Mediolani Dominus. 308. 2. c. Placentiam quomodo amiserit. 309. 1. c. vi Mediolanensium de pace pacta cum Ecclesia conuenta irritauerit. d. e. vrbe fugatur. 2. a. redit in vrbe. c. à Ludouico Bauaro in carcerem eū suis cōiicitur. 322. 1. d. e. eius mors. 326. 1. d.
Galeatus qua fraude patrum Barnabam cepit. 409. 1. d. e. *. eum curat interficiendum. 410. 1. b. Veronam & Vincentiam Sealigeris admittit. 411. 2. c. Patavium occupat. 412. 2. a. de Florentinis queritur. 417. 2. b. ad eos legatos mittit. 429. 2. c. In eos bellū suscipit. 438. 2. c. d. à quibus vincitur. 441. 1. e. f. fit Dux. 436. 2. e.
Galeatus dux Mantuanum vicit. 441. 2. a. b. *. aliquot Italiae principes ad eum deficiunt. 442. 1. f. vnde Florentini aduersus eum sese comparant. 2. a. b. Inducias facit. c. Pisas capere vult, sed ab Appianensi fuit prohibitus. 443. 1. d. e. eis potitur. 2. d. e. ei se multæ Italiae vrbes adiungunt. 444. 1. a. b. 445. 2. c. eius legatus apud Venetos Florentinos accusat. 450. 2. c. d. Bononiam capit. 455. 1. a. b. cuius ipse dominatum occupat. c. in medio prosperarum rerum cursu moritur. 2. d. e.
Galenus medicus quando vixit. 474. 1. f.
Galeothus Malatesta Florentinorum dux qualis. 372. 2. c. †
Galeus maximinus imp. 561. 2. e. eius mors. 562. 1. a.
Galli aduersus Romanos pugnant & vincunt. 151. 1. b. vrbe præter capitolium capiunt. c. Anserum clamore quo minus eo potiantur prohibentur. d. Romanos vincunt. 153. 1. b. c. Gallorum natura. 169. 1. c. exercitus quantus. d. simplices. 2. b.
Galli à Massiliensibus instructi. 90. 1. f.
Gallicanus Constantini magni præfectus ad fidem cōuertitur. 30. 1. c. † fit monachus. f. moritur. 2. a.
Gallienus imper. Rom. sedat persecutionem.

498. 2. f. patre capto lasciuir. 499. 1. c. quor clades sub eo orbem afflixerint. 500. 2. c. d. mors. e.
Gallorum in oriente potentia quanta olim fuerit. 130. 1. b. eorum in terram sanctam alia expeditio. 89. 1. c. *. 101. 1. e. f. Venetis iuncti Constantino polim obsident. 202. 1. b. c. capiunt & diripiunt. 103. 1. a. b.
Galli duo Pontifices duarū rerum insignium auctores. 185. 2. b. *.
S. Gallus discipulus S. Columbani quis. 283. 2. b. & 359. 1. d.
Gallus Hostilius Volusianus imper. Rom. 37. 495. 2. a. eius in Christianos persecutio quantæ calamitatis causa fuerit. b. c.
Gallus Cæsar Constantini magni fratris filius occiditur. 20. 2. f. *. eius de Iudæis victoria. ibid.
Galterus Florentiæ dux constituitur. 344. 1. a. b. *. tyrannidem affectat. d. multos de medio tollit. e. f. & dominium ciuitatis capit. 2. e. f. eius in dominatu res gestæ. 345. 1. a. b. planè tyrannum agit. 2. a. b. c. coniurationes in eū factæ. d. deteguntur. c. de coniurationis supplicium sumere vult, sed non potest. 346. 1. c. in eum apertè irruitur. d. expellitur. 2. c. Galliæ regem contra Florentinos concitat. 351. 1. e. per legatos à rege missos res suas repetit que negantur. 2. a. b. eius causâ Florentini Gallia exturbantur. 352. 2. d.
Galterus de Brugis ord. Min. episcopus Pictauienfis eligitur. 78. 2. a. b. *.
Galterus Sateueir sacri belli primus viam inicit ipso cæditur. 667. 1. d. e.
Gambacurtæ Pisanis Mediolanensi præsulī adherere dissiuadet. 358. 2. a. *. Petri indigna mors. 430. 2. a. b.
S. Gangulphi vita. 405. 1. a. b. †
Gargaris rex Cretæ. 44. 1. b.
Gatta Melata castra recipit à Piccinino capta. 536. 1. b. *. eius prudētia quæ ab eo decipi se non patitur. d. e. Veronam itinere difficili pergit. 2. e.
Gaufridi duo episcopatui cedunt & religionē intrant. 92. 1. c. *.
Gedeon Hebræorum iudex. 546. 1. c.
S. Gelasius Pon. max. 50. qualis. 147. 2. c. f. eius statuta. 148. 1. a. b. †.
Gelasius 2. Pon. max. 163. qualis. 682. 1. e. f. † à Cincio quodam malè tractatur, sed à Romanis liberatur. e. venit in Frāciam & moritur. 683. 1. a.
S. Genebaldus Laudunensium episc. qualis. 202. 1. c. d. †. quomodo ob flagitium cum vxore perpetratum poenituerit. e.
S. Genesij mimi mirabilis conuersio. 535. 1. e. f.
S. Genouefa à S. Germano cōsecratur. 198. 1. a. b. †. vita ipsius. 203. 1. f. 2. a. b. c. eam Simeon Stylites in spiritu agnouit. 204. 1. d.
Genfericus Vandalorum rex vrbe capit. 183. 1. e. †.
Genuenses inter se diuisi bella in inuicem mouent. 244. 2. a. eorum superbia & prosperitas origo seditionum. a. b. Gibellini rerum potiuntur. c. vincunt in mari Venetos. d. cum eis pacem faciunt. f. & cum Pisani. 245. 1. a. quomodo Flandros bello nauali astutè vicerint.

vicerint. 261. 2. c. f. Rege Roberto sese sub-
 iiciunt. 291. 2. d. e. inter Orientales & Spi-
 nolas graues similitates oriuntur. 293. 2.
 a. b. hi exules cum Gibellinis iunguntur.
 d. e. & vicina Genue littora occupant. e.
 f. obsessi ciues sese capiuntur. 2. a. iterum
 eam obsident exules & castra aliquot cap-
 iunt. 295. 1. c. d. ciuium de exilibus victo-
 ria. 296. 1. d. e. f. graui? a foederatis adhuc ob-
 fidetur. 297. 2. a. b. eorum tritemes qua-
 ratione pugna detrectauerint. e. Genue tan-
 dem obsidio soluitur. 298. 1. d.

Gennensium ciuium de eorum exilibus victo-
 ria. 310. 1. a. b. hi pyriticam facientes a Tur-
 corum archipyrata trucidantur. 314. 1. e. f. Su-
 perant Aragonenses. 330. 1. e. praesuli Medio-
 lanensi se dedunt. 362. 1. b. propter commer-
 cium cum Florentinis excommunicantur.
 387. 2. b. in Venetos ob Tenedon bellum
 mouet. 386. 2. f. Adornios pellunt. 422. 1. e.
 Francis subiiciuntur. 437. 2. b.

Genue Guelphis pulsus Gibellini regnat. 443.
 1. c. f. * relicto Innocentio. 7. Benedicto. 13.
 adherent. 460. 2. c. pro eo urbem occupare
 nituntur, sed impediuntur. 473. 1. d. e. qua-
 dam in ea proditio detegitur. 476. 1. f. Gallo-
 rum dominatum excutiunt. 2. c. f. eam Phi-
 lippus Maria capit. 495. 1. c. eam exules ten-
 tat, sed frustra. 498. 1. a. b. Lucæ defensionem
 contra Florentinos suscipiunt. 511. 2. c. d. in
 potestate regis Francorum venit. 591. 1.

Georgiani nostrorum exēplo ad arma infideli-
 bus inferenda excitantur. III. 1. f. * qui sunt 2.
 b. 149. 1. a. b. c. sunt patriarchæ Constantino-
 politano subditi. 2. d. habet vnum summum
 Antistitem quem Catholicum vocant. e. epi-
 scopatus eorum quot. 150. 1. a. errores eorum
 b. Armenios quāto odio prosequantur. 150.
 2. d.

Georgij martirium. 541. 2. e. f.

Georgius Scala & Thomas Strossa Floren-
 tini quales. 397. 2. c. * hi reum è carcere eri-
 piunt. 398. 1. c. Georgius necatur & Thoma-
 sius aufugit. e. f.

Georgij Pogebtracius Hussita Pragā occupat.
 589. 2. d. * auctor necis Ladislai regis infimu-
 lacur. 590. 2. e. rex Bohemiq deligitur. 591. 1. a.

Gerardus Odonis ord. Min. 18. Gen. 786. 1. c. *.
 sub quo Gerardus quidam conuersus sancti-
 tate claret. d.

Gerardus Minorum hostis malè perit. 778. 2.
 e. *

Gerardus abbas Claræuallis trucidatur. 698. 2.
 e. Gerardus D. Bernardi frater religionem
 ingreditur. 710. 2. e. f.

Germani ad fidem conuertuntur. 386. 2. c. f. sūt
 Francorum vectigales. 400. 2. d. 402. 2. e. eo-
 rum intemperantia in bello sacro eos per-
 dit. 535. 1. e. f.

Germani milites Ecclesie causam produnt.
 312. 2. c. * mutuo sibi inuidentes Mediola-
 nenses deserunt. 313. c. a. Bauaro imper. desi-
 ciunt. 327. 1. c. d. Lucam occupant. 2. c. eam
 tandem Spinolæ Genuesi vendunt. 329. 1.
 d. ad Canem Scaligerum confugiunt. 339.
 2. a. atrociantur. 365. 1. a. b. a. Montanis op-
 primuntur. d. e. foemina eos capiunt. 2. a.
 Germani latrones in Florentinos mouet. 366.

1. d. e. eos illi magnificè contempnunt. 2. a. non
 audent prelium intrè. b. c. & fugantur. c. ca-
 rum equites Italicis quam inf. ciues. 449. 1.
 b. c. ab his vincuntur. d. post concilium Basi-
 lienfe neutrales facti respiciunt. 549. 2. c. d.
 Eugenio reuerentiam exhibent. e.

S. Germani episcopi Antifiodor. vita. 196. 2. d.
 e. f. in clericatu qualis. 197. 2. c. in Britan-
 niam contra Pelagij errorem legatur. e. f.
 rursus in Britanniam redit. 198. c. d. venit in
 Italiam. 200. 1. e. f. moritur & honorificè in
 Galliam refertur. 2. c. d.

S. Germani episcopi Patif. vita. 291. 2. a. b. f.

Geraulfus & Prothasius martyres. 477. 2. e. f.

Germanus episcopus. Constāt. fuit Catholicus. 567.
 1. c. f. *

Gesquinas magister equitū dictus contra An-
 glos pugnat. 387. 1. c. * in Aquitania multas
 eis vrbes adimit. 2. a. mors. f.

Gentilis cuiusdam in sepulchro de Christo re-
 perta fides. 88. 1. d.

Gentilis de Spoletio ord. Min. perturbator. 787.
 1. d. e. * is & eius socij incarcerantur. 2.
 b. c.

Gilbertus Porretanus hæreticus quis. 691. 1. d.
 e. respicit. 2. a.

Gladiatores seruili belli auctores. 160. 1. d. cor-
 nu. 145.

S. Goaris Confessoris vita. 287. 1. e. f. f.

S. Goerici vita. 366. 1. e. f. f.

Goliath peruersorum typus. 22. 1. b. *.

Godescalcus Sacerdos Teutonicus dux belli
 sacri malè rem gerit. 657. 1. e. f. f.

Gondifalvus ord. Min. Gen. 15. 783. 1. d. * quid
 in suo officio gesserit. 784. 1. a. b.

S. S. Gorgonij & Dorothei martirium. 549. 2.
 b. c. d.

S. S. Gordiani & Epimachi martirium. 311. 1. e.
 f. f.

Gordianus Rom. imp. qualis. 487. 2. c. seipsum
 occidit. f.

Gordianus alter imper. qualis. 489. 1. c. d. con-
 tra Persas strenuè agit. 2. b. c. mors. 490.
 1. a.

Gorgia duo, Epitota vnus. 101. 2. d. Leontinus
 alter. e. eius aliquot dicta.

Gothi ab Hunnis fugati Rom. imperij fines at-
 tingunt. 381. b. f. 164. 2. a. b. f. quō Ariani fa-
 cti fuerint. d. antea tñ Christiani Catholici
 fuerant. e. f. in Thracia debacchāt. 2. a. Cō-
 stantinopolim obsident. d. sese Theodosio
 dedunt. 39. 1. e. Lucaniam, Brutiam & Cam-
 paniam, populantur. 48. 1. c. Hunnos qui eos
 subegerant vincunt. 154. 1. e. f. eorum origo.
 164. 1. c. d. Romanos sub Decio vincunt. e. f.
 in Visigothos & Ostrogothos diuiduntur.
 2. c. in Hispania ad fidē Catholicæ reuertitur
 213. 2. b. in Dalmatia Mundum Iustiniani
 duces vincunt. 253. 2. e. f. ab ea per aliū du-
 cem Constantianum pelluntur. 254. 1. c. d.
 prope Perusium profligātur. 255. 1. c. urbem
 obsident. 256. 1. a. b. in fidiis capere eam ten-
 tant. 258. 2. e. f. obsidionem solvunt. 259. 1. c.
 quomodo rursus eorum potentia creuerit.
 263. 2. e. f. quomodo factum sit vt Italiam a-
 miserint & ea rursus potiti sint. 270. 1. c. d. e.
 nauali prælio vincuntur. 274. 2. d. e. A Nar-
 ce vincuntur & pelluntur. 276. 1. c.

Gothifredus Northmannorum rex fit Christia-
 nus. 603. 2. a. f. moritur. d.

Gothifredus Bullonius peregrinationem Nie-
 rosolymitanam vniuit. 591. 1. a. f.

Gothifredus Bullonius iter sacrum ingreditur.
 658. 1. a. f. quis fuerit. e. 675. 1. f. 2. a. b. ad Cō-
 stant. imper. accedere non vult. c. munerib.
 ab eo donatur. 2. c. transit in Bythinia. d. So-
 limannum cædit. 669. 2. a. primus omnium
 sanctam urbem ingreditur. 674. 2. d. in regē
 eligitur. 675. 1. c. regni ipsius initia. 2. c. mo-
 ritur. 676. 2. a.

Gothorum persecutio quomodo designata.
 365. 1. c. f.

Grariani imp. in occidente gesta. 38. 1. a. f. qua-
 lis fuerit. 39. 1. a. Theodosium imperij con-
 sortem eligit. b. eius imprudentia. 2. c. cædi-
 tur. f.

Gracchi fratres qui fuerint. 178. 1. c. Tyberij
 mors. e. Caij gesta in tribunatu turbulenta.
 2. a. necatur. c.

Gratianus, Lombardus & Comestor viri sua
 ætate præstantissimi quales. 65. 2. d. * non
 fuerunt contemporanei. f.

Græci Latinorum odio scripta veterum
 patrum corruerunt. 530. 2. b. * duodecies à
 R. E. defecerunt. 557. 2. d. vel etiam pluries.
 e. f. sese cum Latina Ecclesia vniunt. 104. 1. a.
 iterum idem faciunt. 203. 1. d. iusto Dei iudi-
 cio affliguntur ob crebras defectiones. 215.
 3. b. se nouissimè in Conc. Florent. vniunt.
 529. 1. d. 2. a. b. c. eius vnionis litteræ. 530. 2.
 e. f.

Græci Latinorum maxime inuidia laborant &
 cur. 731. 1. c. f. 744. 2. e. f. in vrbe regia aduer-
 sus eos, sed non impunè defeciunt. 745. 1.
 b. c.

D. Gregorius magnus Pont. max. 65. qualis.
 216. 2. f. f. eius vita fusè. 217. 1. a. b. c. fit mona-
 chus. c. feligitur Pontifex. 218. 2. a. fugit pon-
 tificatum. 219. 1. d. laudes audire nō vult. 2. d.
 e. vniuersalis Papæ nomen refugit. 220. 1. a.
 suis precibus tempestatè sedat. 2. b. c. Theo-
 dorum quandam monachum suis precib.
 à dæmone liberat. 221. 1. a. b. eius in pontifi-
 catu gesta. d. e. ipsius in diuino officio insti-
 tuta. 222. 1. b. c. studia litterarum in vrbe sub
 eo quantum floruerint. 223. 2. c. 224. b. c. An-
 glos pueros emit, vt eos ad cognitionem fi-
 dei reduceret. 226. 2. c. d. Iudæos ad Chri-
 stum conuertit. e. Hierosolymis Xenodo-
 chium construit. 227. 1. d. hospitalitas. 2. b. c.
 liberalitas. 228. 1. a. b. tres mille moniales
 ait. c. prouidentia penè i omnes mundi par-
 tes. 2. b. c. innocètia. 229. 2. d. afflictiones &
 morbi. 230. 2. a. b. de libris eius moralium.
 231. 1. d. e. & Pastoralis. 2. c. homilia. d. Dialo-
 gi. e. eloquentiæ non studuit. 232. 1. b. in
 Mauricij legem quomodo scripserit. 2. d.
 Ioannis Constantiopolitani superbiam
 quomodo retuderit. 233. 2. c. f. eius mors.
 251. 1. b. æmuli post mortem eius libros
 comburere volunt. 2. c. eo scribente vidit Pe-
 trus diaconus S. Spiritum super eum. c. 61. 2.
 a. * auctor dicitur cæcici. Scabar mater. 4.
 5. 2. c. * de eodem visum Eremitæ. 251. 2. c. f.
 eius enecata. 252. 1. c.

S. Gregorij episcopi. Lingon. vita. 290. 2. e. f. f. S. Be-

nigni oratorium construit. 291. a.

S. Gregorij episcopi. Turonensis vita. 299. 1. a. b. f. D.

Gregorium magnum visitans quid ei dixe-
 rit. 211. a. b.

S. Gregorij chaumaturgi vita. 502. 2. f. 503. 1. a. b.

S. Gregorij Spoletani martirium. 529. 2. d. e.

S. Gregorius Nazianzenus Romanæ Ecclesie
 fidem tenuit. 65. 1. d. e. f. 2. a. b. c. f. fuit D. Hie-
 ron. in sacris literis præceptor. 67. 2. c.

Gregorius 2. Pont. max. 90. qualis. 386. 1. e. f. f.
 urbem reparat. 2. a. Leonem impe. Iconocla-
 stam excommunicat. d. eius sententia de di-
 uortio explicatur. 387. 1. a.

Gregorius 3. Pont. max. 91. qualis. c. f. Conci-
 lium Romanum pro venerandis imaginib.
 congregat. e. à Luitprando in vrbe obsessus
 eius clauas ad Martellum mittit. 2. c. d.

Gregorius 7. quomodo Laicis inuestituram e-
 piscopatuum sustulerit. 589. 1. c. d. Concubi-
 natum sacerdotum qua pœna multauerit. 2.
 a. non fuit auctor calibatus. 2. c. f. ob illum
 tumultus oritur. 2. c. d. nouerat cogitationes
 hominum. 390. 1. a. vidit Christum orans
 & futura. c. d. in Castrum S. Angeli se re-
 cipit. 591. 1. c. liberatur. f. moritur. 2. a. eius
 contra Henricum gesta. 623. 2. e. f. 624.
 1. a. b.

Gregorius 4. Pont. max. 103. qualis. 67. 1. b. c. f.

Gregorius 5. Pont. max. 143. qualis. 581. 1. c. f.

Gregorius 6. Pont. max. 151. qualis. 583. 2. a. eius
 morituri ad Cardinales oratio. 584. 1. c. d. eius
 mors. 585. 1. a. e.

Gregorius 7. in Cluniacensi monasterio quid
 viderit. 546. 2. c. f. erat Simonæ hostis. 553. 1.
 a. 588. 2. b. c. idem quomodo Romam vene-
 rit. 585. 1. e. Pont. max. 159. qualis. 588. 1. e.
 qui eum laudant. f. 2. a. eius gesta magnani-
 ma. d. e. Henricum imperatorem excommuni-
 cat & reconciliat. 589. 1. a. b.

Gregorius 8. Pont. max. qualis. 697. 2. c. d. f.

Gregorius 9. Pont. max. 180. qualis. 115. 2. a. * quo-
 modo aduersus Fridericum diuinitus præ-
 ualuerit. 118. 1. e. d. Generale in vrbe conci-
 lium vocat. e. f. eius mors. 159. 1. d. constitu-
 tiones eius. c. f.

Gregorius 10. Pont. max. 186. qualis. 197. 2. d. e.
 * quomodo sit electus. 1. e. f. Lugdunense
 Concilium cogit. e. Florentiæ partium stu-
 dia extinguere nititur. 199. 2. a. b. eius de ea
 re oratio pulcherrima. b. c. d. Florentinorum
 ad eam responsum. 200. 2. a. tandem pacem
 componit. 201. 2. d. in Conc. Lugdunensi de
 recuperatione terræ sanctæ egit. 202. 1. d.
 redit in Italiam. e. Florentia transit. 2. a. mo i-
 ur. vir sanctus. a. b. Confirmat in imperio
 Constant. Palæologum. 203. 2. c.

Gregorius 11. Pont. max. 203. qualis. 377. 1. a. b.
 * quomodo è Gallia sedem in urbem tran-
 stulerit. e. f. eius ad Florentinorum oratorum
 orationem grauis responso. 321. 2. a. in Ita-
 liam nauigat. 383. 2. c. Romam venit. 384. 1.
 c. pacem cum Florentinis facere cupit. 386.
 2. a. b. de iure regni Franciæ cognoscere non
 vult. 387. 1. e. eius mors & prodigia. 388. 2.
 e. f.

Gregorius 12. Pont. max. 207. creatur. 468. 1. c.
 * votū, quod electores ipsius fecerant, reno-
 uat. 2. b. ad vnionē Petri de luna inuitat. e.

Sauonam, ubi conuenire debeant, cur non adierit. 469. 1. a. 472. 2. a. Cardinales ab eo facti. b. c. excusatur, quod iuramento non steterit. 2. c. excommunicat Cardinales Pifano concilio operam dantes. d. Concilium celebrat, sed paruū. 470. 1. c. fuit uerus pontifex usque ad Concilium Constantiense. 2. e. d. per eum non stetit, quin fieret unio. 473. 1. c. Conc. Constant. approbat. 479. 2. b. se Pontificatu abdicat. 480. 1. c. Piceni legatus decernitur & moritur. 2. a. b.

Gregorij 13. Pont. max. religionis propagandæ studiū. 574. 2. f. * sub eo qualis fuit Romana curia & adhuc est. 223. 2. d. e. f. † in pueris Anglis D. Gregorium est imitatus. 226. 2. f. in an.

Gregorij Nissenii D. Basilij fratris opera. 60. 2. e. † Gregorij Nazianzeni vita. 762. 2. d. e. f. Cū D. Basilio quomodo facris litteris operam dederit. 63. 1. a. sit episcopus. d. Constantinopolim ad docendum venit & episcopus ordinatur. e. 560. 2. a. * cedit eidem. f. b. opera. 2. a.

Guelphi & Gibellini unde origiū habuerint. 729. 1. a. b. †

Guelphi & Gibellini Florentini tumultuātur. 229. 1. a. * Hi illos urbe pellunt. b. c. reuocantur & Gibellinos pellunt. 130. 2. d. e. bella varia cum illis gerunt. 131. 2. a. b. Mutina pellunt & Regio. 140. 2. a. b.

Guido Aretinos inuentor Gammae regulæ musicæ. 618. 1. c. †

Guido Hieros. rex vltimus. 678. 1. d. * in occidentem legatos mittit ad subsidia euocanda. 748. 1. a. Salahadino occurrit & cū eo pugnat. 2. d. e. comitis Tripolitani prodicione vincitur & capitur. 749. 1. a. b. Tyrū petit, & Salahadinū vincit. 752. 1. a. b. omni honore priuatur. 753. 2. e.

Guido Flandrensis Comes Zelandiam & Hollandiam capit. 260. e. f. * eius pater eiusdem nominis in carcere iuxta fidem datam redit & moritur. 261. 2. e. f. ipse capitur. 262. 1. b.

Guilielmi Angliæ regis mors. 547. 1. b. † eius quæ conquestor dictus est vita. 622. 2. e. f. quomodo in Angliam peruenit. 623. 1. c. quo iure illā usurpauerit. e. f. sit rex Angliæ. 2. c. Guilielmi Russi Anglorum regis vita. 626. 1. b. c.

Guilielmus rex Romanorum contra Fridericum creatur. 122. 2. b. *

Guilielmus Fermetij ord. Min. Gen. 20. 787. 1. c. d.

Guilielmus episcopus Aretinus bellum contra Guelphos mouet. 221. 2. c. d. * Belli dux contra Florentinos fuit, sed infansus. 226. 2. a. b. eius mors. 227. 2. b.

Guilielmus puer ab Hebræis trucidatur. 690. 1. d. † alterius pueri eiusdem nominis visio. e. f. 2. a. Guilielmus rex Siciliæ Græcos fudit. 693. 1. c. d. inter eum & Adrianum 4. Pontificē diuidium. 735. 1. c. f. eius mors. 751. 2. b.

Guilielmus de Cremona D. August. se&ator. 804. 2. b. c. *.

Guilielmi Rollonis. f. mors. 609. 1. e. †

Guilielmus Okcam quomodo errauerit. 307. 1. c. 2. a. b. * de Ioanne 22. scribens eum ab heresi liberat. 333. 2. d.

Guilielmus de S. Amore Mendicantium hostis

condenatur. 633. 2. d. e. * 634. 1. c. d. * ad hoc operante Innocentio 4. & S. Ludouico. 684. 2. d. 777. 2. b. c.

S. Guilielmi episcopi Bituricensis vita. 761. 2. e. f. †.

Guntianus Francorum rex quomodo thesauros inuenit. 281. 2. e. f. †

Gygis annulus & fabula. 89. 2. c.

Gyndem fluium ut Cyrus vadabilem reddidit. 92. 1. a. b.

H.

HAVMAR imperator Saracenorum Syriam occupat. 344. 2. a. † & sacra Hierosolymorum loca inuadit. c. templum Dominicum reedificans quid gesserit. 368. 2. c. mors. 169. 1. a.

Haymo Ord. Min. 5. Generalis qualis. 775. 1. f. * Hebræi in deserto qui adorant vitulum signo discreti & occisi omnes. 28. 1. f.

Hector Proteus & multos alios occidit. 48. 1. c. d. eius mors. ibid. f.

S. Helena filium ad Iudaicam perfidiam trahere nititur. 52. d. e. † ad Christi fidem conuertitur. 7. 2. f. ad Crucem Christi inueniendam Hierosolymam petit. 8. 1. d. e. virginibus Deo sacratis inseruit. 2. d.

Helena raptus. 48. 1. b.

Heleni monachi vita. 499. 2. c. d. †

F. Helias D. Francisci Vicarius constituitur. 754. 1. a. Angelum ad cōuentum venientem quomodo repulerit. b. c. Post mortem D. Francisci ordinem regit. 757. 2. e. Mittit ad Saracenos aliquos fratres, qui ab eis trucidantur. e. f. ordinem à paupertate prima reuocans à ministerio deponitur. 756. 1. c. d. quomodo sit factus Generalis. 774. 1. a. b. qualis fuerit. d. e. ab officio deicitur. 2. d. adhaeret Friderico. 2. imperatori. 775. 2. c. excommunicatur & moritur. e. f. De eo quid B. Franciscus manifestatum. 776. 1. a.

S. Helia gesta. 58. b. c. i. cœlum assumitur. 59. b. è cœlo litteras ad Ioram mittit. 59. f.

Heli hebræorum sacerdos & iudex. 13. 49. 1. f.

Helisai opera. 59. 1. c. d. & sequētib. eius mors. 60. 2. b.

Helix monachi dicta. 499. 1. c. d. †

Helinandus monachus quando floruit & eius scripta. 57. 1. e. f. * eius cum Philippo Beluacensi colloquium. 91. 1. c. d. eius pro fratre laico reuocando ad Deum pathetica oratio. 65. 2. a. b.

Hellebandus dæmonum spectra in nemore vidit. 62. 2. a. *.

Henricus 1. Rex Germaniæ qualis. 606. 2. a. †. Hungaros vicit. ibid. moritur. 607. 1. f.

Henricus 1. Imp. 4. creatur. 615. 1. a. is cum vxore seruat continentiam. 2. c. d. successorem sibi deligit. 616. 1. c. v. vxorem sanctam esse probauerit. f. eius mors. 2. c. fuit Hugoni Cluniacensi beneuolus. 646. 2. a.

Henricus 1. Gallia rex creatur. 617. 2. d. †

Henricus 2. imper. creatur. 618. 1. e. f. † viuente vxore priore aliam superinduxit. 2. a. in eius aula tumultus grauis die pentecostes excitatur. b. c. liberalitas in egenos. c. ob Simonis grauius puniunt. 619. 1. a. Vinelicos & Sueuos subigit. e. f.

Henricus

Henricus Græcorum ex latinis imperator. 2. 104. 1. b. *.

Henricus 3. imper. contra Gregorium. 7. Antipapam erigit. 590. 1. f. † in Ecclesiam furit. 2. a. Romam obsidet & capit. c. ex ea ignominiosè fugit. 591. 1. c. creatur imperator. 621. 2. e. f. qualis fuerit. 622. 1. a. b. c. e. f. filio fugatus Leodium se recepit. 719. 2. c. moritur. d. eius mors quam iusta. e. f.

Henricus 4. imper. Romam venit 681. 1. c. † Paschalem 2. Pontificem capit. d. rursus in urbem redit. 2. c. d. discedit ex urbe inglorius. e. iterum in urbem venit & Gelasium fugat. 682. 2. c. ad imperium quando promotus. 719. 2. a. in patrem mouet bellum. b. eius in Italia gesta. 720. 1. a. eius ad Romanos oratio. c. e. orundem ad ipsum oratio. 2. b. c.

Henricus 5. Rom. imper. in Italiam venit. 126. 1. c. * nubit ei Constantia monialis. 2. a. eius perfidia. b. mors. c. eius ingratitude. 188. 1. c.

Henricus 5. imper. creatur. 757. 2. a. † Apuliam tentat sed frustra. c. aduersus regem Siciliæ bellum mouens eam sibi totam subiicit. 758. 1. c. d. eius mors. 764. 1. b. quæ eius mortem in regno consecuta sunt. 2. a.

Henricus 5. Angliæ rex cur in francos bellum concitaret. 492. 2. d. * ad Blangium Francos superat. e. f. Normanniam sibi subiicit. 493. 1. c. cum eo Philippus Burgundiæ dux se iungens ei Franciam dedit. c. d. moritur. e.

Henricus 6. rex Angliæ Lutetia coronatur. 514. 1. b. *.

Henricus 8. rex Rom. friderico abrogato creatus. 122. 2. a.

Henricus Hispanus qua ratione Italiam contra Carolum Siciliæ regem concitaret. 193. 1. c. quomodo à fratre profugerit. e. f. captus ac regi traditus vitam redemit. 195. 2. a.

Herluinus monachus S. Dionysij quid fecerit. 761. 2. c. †

Henricus Comes Trecentis rex Hierusalem moritur. 761. 1. c. †

Henricus Campaniæ Comes Hierosolymorum rex designatur. 756. 2. b. †

Henricus Anglus Vire ibij in Ecclesia necatur. 197. 2. e. * eius sacrilegij pœna. 223. 2. f.

Henricus regis Franciæ frater sit monachus Cisterciensis. 689. 2. c. † Henrici 2. Angliæ regis ob eandem D. Thomæ illatam pœnitentiam. 707. 1. e. f. quis. 736. 2. a. sacra arma induit. 751. 2. b. moritur. 2. c.

Henricus Luxemburgus filiam Ducis Brabantia in vxorem accipit. 230. 1. a. * quomodo imperator factus sit. 277. 1. d. e. à Pontifice coronatur. 2. b. c. 281. 1. e. cum Friderico Aragonio contra Robertum coniungitur. 283. 1. c. d. moritur. 2. c.

Heraclitus quando floruit. 98. 1. a. eius de Diis opinio. b.

Heraclius imper. qualis. 342. 1. c. † aduersus Cosdroem in Persas mouet. 2. b. per intercessionem D. Virginis Sathim eius præfectum superat. e. in Hæresim Monothelitarum labitur. 344. 1. d. ab Astrologia decipitur. e. mors. 345. 1. c.

Herculanus Perusij episcopus Gothis perimitur. 272. 2. c. d. †

Heraclius gentium Deus qualis. 45. 2. b. e.

Hermes Trismegistus quid de Deo & Filio Dei scripserit. 123. 2. d.

S. Hermigildus à patre pro fide Catholica occiditur. 214. 1. a. b. †

Herodes rex primus Iudæorum alienigena. 143. 2. d. e. à filiis accusatus Romam venit. 199. 2. c. comburit libros generis nobilium. 200. 1. a. in pueros defecit. b. quam malè promissum exolverit. 209. 2. e. f.

Herodes Antipas petrartha. 421. 2. c. Romam venit. 422. 2. c. Lugduni in exilio moritur. d.

Herodes Agrippa varia fortuna agitur. 421. 2. c. d. e. in carcerem à Tiberio quare missus. 422. 2. b. c. è carcere educitur & regnat. 2. b. c.

Hierosolyma sub Claudio venit. 427. 1. b. c. Ecclesiam persequitur d. moritur. e. f.

Herodis res adhuc priuati gestæ. 142. 1. b. c. Cæsario in bello ciuili coniungitur e. circumciditur. 2. a. Iudææ procurator constituitur. e. rex Iudæorum Romæ coronatur. 143. 1. b. e. ius ductu Iudæi Hierosolymam capiunt. d. templum diripi vetat. e. in regno confirmatur. d.

Herodorus quando floruit. 100. 1. c.

Hieremias prædicit captiuitatem Babylonicam. 62. 2. c. & tempus durationis ipsius. 63. 1. d. eius epistola ad Babylonicos. 62. 2. a. eius persequentes. b. c. eius de Babylone propheta. d. eius vita. 7. 1. 2. e. f. eius styli rusticitas. 72. 1. a.

Hieroboam rex Israel. 1. impobus. 57. 1. d. e.

Hieroboam 2. rex Israel. 13. 60. 2. e.

D. Hieronimi translatione Bibliorum vititur Ecclesia. 14. a. d.

D. Hieronymi laudes. 66. 2. e. f. † eius vita. 67. 1. a. b. eo quod prophanos libros assidue legeret vapulat. c. cur Gentilium testimoniis utatur. e. fuit Cardinalis & presbyter sacrificium incruentum obtulit. 2. a. graues eius tentationes. e. f. quæ eas vicerit. ibid. Monasterium construit. 68. 1. b. Leo ei inseruit. c. d. e. eius opera. 2. c. d. sententia. 69. 1. c. d. e. Studia profana quatenus damnet. 71. 2. a. eius mors sancta. 80. 2. e. in Rufinum cur malè affectus fuerit. 126. 1. a. † Origenem damnauit. 131. 1. b. regebat Bethlehem Ecclesiam. c. eius scripta à quibusdam redarguantur e. f. quibus inuisus. 2. a. boni omnes admirantur & diligunt. b.

Hieronymus Asculanus Ord. Min. 9. Gen. 778. 2. d. e. * damnat doctrinam Rogerij Bachonis. 779. 1. c. inter Minores & prædicatores pacem componit. 7. 2. c. d. sit Cardinalis & episcopus. e. sit Papa. 781. 2. f.

Hieronymus Pragensis Constantiam quomodo venerit. 482. 2. a. * respicit ab errore & relabatur in errorem & comburitur. d.

Hierosolima ab Haumate capta. 344. 2. e. † in eis templum Domini reedificatum. d. Hierosolymitana expeditionis incentor. Urbanus. 2. Deus auctor. 593. 1. c. d. huius principes æterna memoria dignissimi Galli præferunt. 594. 1. b. Ab Aegyptiis Christiani in ea affiguntur. 620. 1. c. quomodo in ea Ecclesia Domi. Resurrectionis restituta sit. 2. b. c.

Hierosolymis Xenodochium instituitur. 139. 2. c.

7 2 a. b.

Hierosolymitana expeditio suscipitur. 666. i. a. b. † huius duces precipui. e. militū numerus. f. pietas. e. f. Versus Hierosolymam procedunt. 673. 2. a. b. eius eam muniunt. c. d. eius descriptio. 674. i. a. b. e. d. eam nostri obsident. e. f. & capiunt. 2. c. eius loca sacra nostri visitant. 675. 1. a. b. item altera expeditio suscipitur. 676. 2. d. quando maximè nostrorum ibi facta est conditio deterior. 733. 2. d. eam Turci obsident, sed repelluntur. 734. 1. e. Saladinus eam deditione accipit. 750. 1. a. nostros Latinos ex ea pellit, & reliquis Christianis habitandam concedit. c. d.

Hierosolymorum recuperandorum causa nobilissima expeditio suscipitur. 751. 1. c. d. e. †.

Hierusalem 1. capitur à rege Ægypti. 57. 2. a. & 2. à Ioap rege Israel. 60. 2. c. & 3. à rege Ægypti. 62. 2. c. & 4. à rege Babylonis sub rege Ioachim 1. ibid. & 5. sub rege Ioachim 2. ibid. & 6. sub Sedechia. 63. 1. a. b. cur capta sit. 83. 1. c. cur sancta ciuitas dicatur. 257. 1. c. eius destructio per Titum à Christo prænnunciata. 287. 1. c. d. 300. 2. c. & à Daniele & Christo. 450. 1. a. prodigia eam præcedentia. c. d. e. eius captæ calamitas. 2. b. c. numerus mortuorum. d. e. quando & quo mense capta. 452. 1. d. e.

S. Hilariōnis vita. 479. 2. e. f. † multas dæmonum patitur insidias. 480. 1. c. d. humilitas. 481. 1. b. pluuiam suis precibus imperat. 2. a. uenit in Siciliam. c. mors. 482. 1. c.

S. Hilarius episcopus. Pictau. in exilium mittitur. 25. 2. b. † qualis. 28. 1. d. e. eius vita fusè habetur. 54. 1. f. 2. a. b. c. d. Franciam uniuersam ab hæreticis defendit. b. filiam quam ante sacerdotium susceperat ad uirginitatem tuendam hortatur. e. eius mors. 55. 2. a. miracula post mortem. a. b.

Hilarius Arelat. episcopus. opes Ecclesiæ auxit. 186. 1. a. † eius vita. 196. 1. a. b.

S. Hilarius Pontif. maxim. 46. qualis. 147. 1. c. d. †.

Hildebertus Cænomannorum episcopus qualis. 644. 1. b. †. in exilium mittitur. d. eius dicta. 2. a. b. c.

Hildegardis uirgo claret. 690. 1. c. †.

Hildericus rex Vandalorum Catholicus quid fecerit. 756. 1. d. †.

S. Hildeuini episcopus. Meldensis uita. 316. 1. b. † Romam ad penitentiam à Papa obtinendam profectus est. 1. c.

Hilleguini familia quid fuerit. 62. 1. d. *.

Hismaelis ludus quis fuerit. 27. 2. f.

Hippias Atheniensium tyrannus qua ratione urbe sit pulsus. 96. 1. a.

Hippocrates quando floruit. 101. 2. c. eius de mulieris æthiopiæ partu iudicium. d. iuramentum. 73. 2. b. † eius de crassis & obesis corporibus sententia. 74. 2.

Hippolytus episcopus quid scripserit. 485. 1. a. alterius martyrium. 505. 1. a.

Historiæ Ecclesiasticæ auctores. 578. 2. f. & 568. 1. a. b.

Homerus quando floruerit. 52. 1. a. causa mortis eius. b.

Honorati Fundensis Monasterij abbas vita.

303. 1. d. e. † eius caligula mortuum suscitatur. 304. 1. d. e.

S. Honorati uita. 196. 1. c. d. sit † 2. Arelatensis episcopus. 2. b.

Honorius. 1. Pontifex maximus. 71. qualis. 326. 1. c. †.

Honorius. 2. Pontifex maximus. 165. qualis. 685. 1. c. †.

Honorius. 3. Pontifex maximus. 179. qualis. 106. 2. c. f. *.

Honorius. 4. Pontifex maximus. 192. qualis. 221. 1. a. b. *.

Guido de Montefeltro se ei subiicit, & Flaminiam restituit. e. f. Vicarium imperatoris in Tuscia creat. 222. 1. c. d. eius mors. 2. a.

Honorius imperator sit. 46. 1. c. †. Ssiliconem & filium eius Eucherium quomodo uictus sit. 2. c. f. cum Alarico pacem facit. 47. 1. e. aduersus eum Constantinus quidam creator in Gallis imperator. d. qui cum filio suo excucullato malè perit. 49. 1. a. multi sub eo imperium inuadunt. sed malè perunt. c. d. eius religio & mors. e. f. ad fratrem. pro Chrysofostomo scribit. 121. 1. e. f.

Horatius poeta qualis. 192. 1. e. eius scripta & sententia. f.

Hortulani monachi factum mirabile. 304. 2. d. e. †.

Hormisda Pontifex maximus. 53. qualis. 150. 1. c. f. †.

Hugo de S. Victore. 1. 1. a. *.

septem eius nominis uiri clari exiterunt. b. præter Hugonem Etherianum. c. Hugonis Victorini scripta. 2. a. b.

Hugo Capetus sit rex Fræcorū. 613. 2. b. c. † ad eum Eduardi regis munera. d. e. Carolum Lotharingæ ducem ad regnum aspirantem capit. 614. 1. e. f.

Hugo magnus ab imper. Const. captus liberatur. 668. 1. c. † dux fuit alterius expeditionis. 676. 2. d. moritur. f.

Hugonis Bonauallis abbatis uita. 698. 2. e. f. † is quo fratrem quemdam in proposito confirmat. 699. 1. b.

S. Hugonis Carthus. episcopus. Gratianopolitani uita. 559. 1. e. f. ad eum S. Bruno & socij quomodo uenerint. 2. b.

S. Hugonis Cluniacensis uita. 546. 1. d. e. aduersus Simoniacos orationem in concilio Rhe mens. habuit. 2. c. f. uisio eius in natali Domini. 547. 2. a. mors. 548. 1. a. b.

Hugonis de Folietto sententia. 18. 1. c. d. e. *.

Hunericus Vadalotū rex nostris se fauere simulat. 172. 2. e. † fauit. 173. 1. e. f. & in suos. 2. c. d. apertè nostros persequitur. 174. 1. f. mors horrenda. 183. 1. a.

Huniades Turcis quam formidatus. 544. 2. c. * auctor est Christianis pugnam capeffere. 545. 1. c. ad Albam regalem Machometum vincit. 579. 1. c. d. eius mors. 2. e. & 589. 1. c.

Hungari ad fidem Christi conuertuntur. 583. 1. c. d. † 615. 2. b. c.

Hunni Gothos ex Scithia pellunt. 164. 2. a. eorum origo. 166. 1. a. b. †. quo eos uicerint. d. e. in Gallia cur desæuerint. 167. 2. f.

Hur contradixit populo idolam cupienti & sputis suffocatur. 38. 1. e.

Hustitana

Hustitarū in Bohemia fauores. 285. 1. a. b. *.

Prægā occupant. c. d. *.

eorum dux Ioannes Zischka in sanctorum imagines debacchatur. c. urbem condit. 2. d. à Pragensibus dux contra Sigismundam sumitur. e. moritur. 486. 1. a. in eos Germani armantur, sed parum prosperè. b. c. iterum Bohemiam petunt, sed turpiter fugiunt. 1. c. f. uide Bohemi.

Huyri sunt Christiani, sed Nestoriani. 155. 2. f.

Hydra quid uerè fuerit. 45. 2. d. hæresim significat. ibid.

I.

Iacobi uita & mores. 2. tit. c. 1. §. 9. & cap. 2. §. 1.

Iacobi Apostoli maioris uita. 405. 1. c. f. 2. a. b. 1. ad eius sepulchrum Compostellæ mira peregrinorum frequentia. 406. 1. c. quo anno mortuus. 2. b. eius miracula. 684. 2. a. b. †.

Iacobi minoris Apostoli uita. 406. 2. c. d. primus patriarcha. 358. 2. c.

Iacobus episcopus Nisibitanus qualis. 168. 2. d. c. 7. 5. 2. a. b. †. mirabilia eius opera. c.

Iacobus de Florentia ord. Min. martyr. 788. 1. d. *.

Iacobus Armeniacus Italiam petit. 424. 1. d. *.

eius milites quot. 2. a. & quales. f. oppidum Castellatum expugnat. c. pugnant cum Italici ad Alexandriam impari modo. d. c. dux moritur, & ceteri franguntur. 425. 1. a.

Iacobus rex Aragonum quomodo Valentiam sibi subdidit. 768. 1. b. c. *.

Machometifimum ab ea exterminat. d.

Iacobus Piccininus Senenses agros vastat. 585. 1. c. *.

Ecclesiæ urbes occupat. 593. 2. b. c.

Iaddus Iudæorum pontifex Alexandro auxilium recusat. 115. 1. c. Alexandro occurrat. d. ab eo honoratur. e. f.

Iair hebræorum iudex. 7. 46. 2. b.

Iani templum quoties clausum. 146. 1. f. quis fuerit Ianus. 2. a. eius potestas. b.

Ianus labella quis. 235. 1. b. *.

is auctor est. ut aduersus nobilitatem libertas defendatur. c. d. prior artium assumitur. 236. 2. d. Inuidia quomodo laborauerit. 240. 2. c. d. quas ob causas mali audierit. e. in exilium abiit sponte. 241. 1. a. de eo ab exilio reuocando deliberatur, sed frustra. 2. d. mors. e.

Ianuarij Neapolitani martyrium. 530. 1. f. 2. a. b. c.

Iason Iudæorum Pontifex pessimus. 134. 1. 2. f. ditionem in urbe concitat. d. moritur male. e.

Iberi per captiuam miraculo ad fidem conuerfi. 28. 2. a. b. †.

Iconij Soldani in nostros benignitas. 149. 1. e. f. *.

Iehu rex Israel 10. 60. 1. b. occidit progeniem Achab. ibid.

Iesus Iosedech filius Christū designat. 84. 1. e.

Iesus filius Sirach auctor Ecclesiastici. 132. 1. f.

Iepthe Iudex. 8. 46. 2. b. eius filia uerè ab eo occisa. ibid. c.

S. Ignatius episcopus. Constant. qualis. 568. 1. b. *.

ab episcopatu suo depellitur. c. restituitur. 2. c. moritur. 569. 2. b. iniuste depositus.

570. 2. c. †.

Ignatius martyr quando. 456. 1. e. eius ad B. Virginem epistola. d. & B. Virginis ad eum. e. citatur ab Arcop. ibid. eius aduersus hæreticos documenta. 2. a. ei us patendi desiderij. c. eius martyrium. d. e. f. 457. 1. a. nomen lesu in corde scriptum habuit. c.

Igneus vapor mirabilis. 355. 1. d. 361. 2. b. *.

Ignis mirabilis de throno D. Ioann. Chry. profilit. 118. 1. a. b. †.

Ignis facer plurimos cruciat. 679. 1. d. *.

B. Virginis plurimico morbo sanantur. 2. a. b. præcib.

Ildonatus rex Gothorum creatur. 263. 1. a. b. † quomodo exercitum coegerit. 2. d. e. occiditur. 264. 1. a.

Ilum à Fimbria destruitur & à Sylla restauratur. 165. 1. b.

Imperatorum Orientis ab Irene usque ad Constantinopolim à Turco captam Catalogus. 411. 1. b. c. d. e. †.

Inachus rex Argiuorum primus. 129. 2. b.

Incendium in urbe ingens. 155. 2. c.

India uterior fidem Christi quomodo acceperit. 18. 1. a. b. †.

Infans adhuc lactens Christum prædicat. 558. 1. e. f. & pro Christo moritur. 2. c. d.

Innocentij monachi uita. 509. 2. e. †.

S. Innocentius. 1. Pontif. maxim. qualis. 10. 2. e. f. † eius statuta. 13. a. 1. diuinitus in urbis expugnatione liberatur. 47. 2. c. D. Chrysofomi in exilio positi ad eum litteræ. 120. 1. e. f. Theophilus iudicium contra Chrysostrum decernit. 2. d. c. Theophilum ad concilium citat. 121. 1. a.

Innocentius. 2. Pontif. maxim. 166. qualis. 686. 2. c. f. uenit in Gallias. 559. 2. e. 687. 1. c. à Lothario imper. in sede collocatur. 2. a. b. fundat monasterium S. Anastasij. 688. 1. a. uenit Claramuallem. 716. 2. b. c.

Innocentius tertius pacem cum regibus componi cupit. 763. 2. c. d. † ei Aragonum rex Petrus regnum suum tributarium fecit. 764. 1. a.

Innocentius tertius Pontifex maximus. 178. qualis. 87. 1. c. d. *.

ofor uenialitatis. e. S. Spiritus hospitale construxit. 2. a. ei liberalitas in pauperes. b. Recupera Ecclesiæ Romanæ terras. 88. 1. a. in Germaniam legatos mittit. f. Othoni cur potius in schismate, quam Philippo adhæserit. 89. 1. a. b. inter reges Franciæ & Angliæ pacè facere nititur. d. e. aduersus Albigenes in Francia Crucem prædicat. 90. 1. c. eius constitutiones saluberrimæ. 92. 2. c. d. eius mors & scripta. 106. 2. d.

Innocentius. 4. Pontifex maximus. 182. quis. 121. 1. a. b. *.

ad Fridericum legatos mittit, & nihil proficit. d. ab Concilio Lugdunum pergat. e. eius scripta. 122. 2. c. & acta. d. c. ad Tartaros nuncios tam Prædicatores quam Minores misit. 123. 1. b. c. mors. 131. 1. d. quomodo regno potitus sit. 134. 1. d.

Innocentius. 5. Pontif. maxim. 187. qualis. 1. c. d. *.

fuit ordin. Prædic. 678. eius scripta. 681. 1. b. *.

Innocentius. 6. Pontif. maxim. 201. creatur. 260. 2. d. †.

Innocentius. 7. Pontifex maximus. 206. qualis

460. i. d. eius aijs mitis & à cæde abhorrés.
461. i. b. Vitetium sese recipit. c. redit in vr-
bem. 462. i. b. eius mors. 468. i. b.
Ioachas rex Israél. 11. 60. 2. b.
Ioachim rex Iudæ. 19. 2. c.
Ioachim. i. rex Iudæ. 20. 2. c. eius in Hieremiam
facinora. ibid.
Ioachim 2. Rex Iudæ. 21. ibid. 2. d.
Ioachim abbas floret. 696. 2. d. f. eiusdem pro-
phetæ. 697. 1. c. d. eius contra Magistrum
sententia damnata. 574. 1. c. f. 93. 2. d. *
Ioanna puella Lotharinga à Deo ad tutandam
rem Franciâ mittitur. 513. 2. c. d. *. Lutici
expugnare tentat. f. comburitur. 514. 1. a. eius
gesta potius diuinæ virtuti, quam alteri cau-
sæ tribuenda. 2. e.
Ioanna. Siciliæ regina schismati fauet & cur.
389. 2. e. f. *. regnum ei ab Urbano adimitur.
390. 2. e. eam Carolus. 3. necandam curat.
396. 2. d. e. eius mariti. f. regina creatur. 479.
1. f. qualis. 491. 1. c. *.
Ioanna 2. Siciliæ regina. 491. 1. c. *. Alphonsum
Aragonum adoptat. c. simulatibus inter se
ortus dissidit. 2. b. c. adoptionem irritat, &
Ludouicum Andegauensem hæredem insti-
tuit. 492. 1. a. b. qui recuperata Neapoli mori-
tur. c. illa Renato Andegauensi hærede insti-
tuto moritur. 2. b.
S. Ioannes 1. Pont. max. 54. qualis. 208. 1. a.
b. f.
Ioannes 2. Pontifex maximus. 57. qualis. 209. 1.
a. b. f.
Ioannes 3. Pontifex maximus. 62. qualis. 212.
f.
Ioannes 4. Pontifex maximus. 73. qualis. 326. 2.
b. f.
Ioannes 5. Pontifex maximus. 83. qualis. 329. 2.
f. f.
Ioannes 6. Pontifex maximus. 86. qualis. 330. 2.
c. d.
Ioannes 7. Pontifex maximus. 87. qualis. e.
f.
Ioannes 8. qui fertur fuisse femina nunquam
fuit. 568. 2. c. f. f. Diuus Antoninus hoc ipsum
fatis ostendit. 569. 1. b. c. hoc ipsum ex Græ-
corum historiis aperte colligitur. 569. 2. c.
d. *.
Ioannes 8. Pontifex maximus. 109. qualis. 574.
1. a. f. is Photium in episcopum Constanti-
nopol. quomodo confirmauerit. 569. 2. c.
d. *.
Ioannes 10. Pontif. maxim. 125. qualis. 577. 2.
d. e. f.
Ioannes 12. Pont. max. 133. qualis. 578. 1. c. f. f.
an deponi poterit. 2. c. f. recipit Pontifica-
tum & moritur. 579. 1. c.
Ioannes 13. Pont. max. qualis. 580. 1. a. b. f. in
eum Romani coniurant, sed ab Othone
Rom. imp. castigantur. 2. d. e.
Ioannes. 21. aliàs 20. Pont. max. qualis. 204. 2.
a. *.
Ioannes 22. aliàs 21. Pontifex maximus quo-
modo factus. 292. 2. a. b. quis fuerit. d. e. in-
ter Robertum & Fridericum inducias fieri
curat. 293. f. 1. b. contra Vicomites Philippum
Valelianum legat. 296. 2. a. b. Præter D. I. ho-
mam Aquinatam Erphordiensem canoni-
zat. 313. 2. e. f. eius mors. 333. 1. a. doctrina. c.

non fuisse hæreticum probatur. e. f. 2. a.
b.
S. Ioannes Baptista quomodo conceptus. 197.
2. f. cur in vtero sanctificatus sit circumcitus.
189. 1. finitimus prædicationis eiusdem 200.
2. e. f. dat singulis conuentibus & vnum om-
nibus mandatum. 201. 1. a. baptifmus c. de
Christo quid discipulis dixerit. 205. 1. c. d.
eius de Christo dubitatio exponitur. 208.
2. e. f. à Christo plurimum commendatur.
209. 1. d. quomodo Helias. 2. b. quomodo
Christo viam parauerit. 215. 2. e. f. Angeli
non natura, sed officio. 346. 1. b. eius no-
men quid significet. c. testimoniu de lumine
quomodo dederit. e. f. in desertis cur visita-
rit. 767. 1. a. *. eius reliquæ quomodo Mo-
riennam delatae sint.
Ioannes Apostolus Euangelium quale & quã-
tum scriperit. 334. 1. c. fuit euangelista, pro-
pheta & Apostolus. 355. 1. b. c. 402. 2. a. eius
laudes. b. c. eius miracula & gesta. 403. 1. c.
d. e. mors eius. 304. 2. c. f. ab exilio qui reuo-
catus. 455. 1. b. in principio ferè nihil de Deo
dixisse videtur. 766. 2. d. e. *.
Ioannes 4. Græcorum imper. Antiochiam no-
stris vult eripere. 727. 1. c. f. quomodo inter
eum & nostros conuenit. 2. b. c. Veniens
Antiochiam tumultum excitat. e. f. egredi-
tur. 728. 1. a. b. rursum Antiochiæ inhiat, vul-
neratur & moritur. 729. 1. d. e.
Ioannes episcop. Constant. vnionis 4. auctor.
565. 2. c. *. alius Ioannes vniversalis no-
men vsurpans est 5. diuisionis auctor.
566. 1. d. qui se eidem oppoluerunt. 2. a.
b. quomodo factus sit episcopus. 233. 2.
c. f.
Ioannes de Rupella ord. Min. qualis. 772. 2.
a. *.
Ioannes Maria 2. Mediol. dux quando factus.
417. 1. e. f. *. 456. 2. e. inter conciliarios eius
dissidium. 457. 1. a. multa oppida ab eo defi-
ciunt. 2. d. e. f. eius mores & cædes. 458. 1.
c. d.
Ioannes Burgundiæ dux sacra arma contra Ba-
iazethem induit. 436. 1. b. ardor seu præ-
cipitatio & superbia Francorum qui cum
eo erant. ibid. strenuè contra Turcos dimi-
cantes vincuntur. d. e. à rege deficiens Gal-
liam turbat. 485. 1. c. occiditur. c.
Ioannes Dominici qualis. 468. 1. *. eius in vnio-
ne procuranda zelus. e. 2. b. c. à Gregorio 12.
retinetur. d. fit Cardinalis. 469. 1. c. aliud Cõ-
ciliũ quod Pisanũ celebrãdũ suadet. 470. 2. c. ve-
neno petitus euasit. 471. 1. d. Cõstitutiã venit.
479. 2. b. mittitur in Bohemiam. 484. 2. c.
d. in Hungaria sanctè moritur. 486. 2. c. d.
fuit D. Ant. institutor. 682. 1. f. eius vita. 2. a.
eius scripta. b. c. eius conciones & fructus
d. e. f. religionis suæ reformator. 683. 1. c. d.
Gregorium. 12. tuetur. 2. a. b.
Ioannes demurro. Ord. Min. gen. 14. 783. 1. a. b.
* ad ordinem recipit D. Ludouicam. b. c.
Ioannes de Buco. 21. Gen. 787. 2. c.
Ioannes Vicecomes epi. Mediolanensis regnat.
355. 1. d. *. finitimos populos bello lacessit.
2. d. e. Florentinos bello petit. 357. 2. b. c. eius
copia Florentiam vsque perueniunt. 358. 1.
2. eius peruersitas. 359. 1. b. eius mors. 362.

1. e.
Ioannes Medix Lucam capit. 342. 1. *. præsidij
in ea impositi præfectus fuit. 343. 1. c. securi
percutitur. 344. 1. e. alter Ioannes Scarpariã
obfiditibus hostibus ingreditur & seruat
359. 1. f. vnde Medicei equestri dignitate or-
nantur. 2. b.
Ioannes Bohemiæ rex in Italiam inuitatus op-
pida aliquod occupat. 329. 2. e. *. ei Luca de-
ditur. f. vrbes aliquas in citeriore Gallia oc-
cupat. 330. 1. c. cum legato pontificis contra
omnium expectationem coniungitur. 2. a.
b. aliquæ ciuitates ab eo deficiunt. 331. 1. c.
Lucam venit. 2. eam regi Francorum dat.
332. 2. c.
Ioannes Palæologus im. fidem Rom. eccl. am-
plectitur. 573. 1. b. c. *.
Ioannes clericus differens ingredi religionem
quomodo à Christo sit condemnatus. 685.
1. a. f. fit abbas & episcopus. d. e.
Ioannes Scotus vir doctus qualis. 600. 2. e. f.
f. alius Franciscanus doctor subtilis dictus.
772. 2. *.
Ioannes Hircanus post patrem Simonem Iudæ-
orum princeps. 139. 1. d. eius res gestæ. f. &
seq.
Ioannes Angliæ rex Aquitaniam intrat. 105.
1. c. cum Ludouicus regis filius fugat. d. e.
cum rege Franciæ inducias facit. 106. 2. a.
moritur. c.
Ioannes Francorum rex coronatur. 368. 2. c. *.
in Eduardum Angliæ principem exercitum
ducit. 369. 1. c. eius in prælio fortitudo. 2. a.
capiunt. b. in Angliam ducitur. d. eius capti.
magnanimitas. f. liberatur. 370. 1. c. sacrum
bellum proficitur. e. moritur. f.
Ioannes Viennensis in Scotiam profectus An-
glis bellum infert. 408. 2. a. *. regem Carolũ
in Angliam concitat. ib.
Ioannes rex Armeniæ ord. min. intrat. 684. 1. c.
d. *.
Ioannes Iustitiani dux falso creditus mortuus
in fugam suos verit. 265. 1. c. f. is fortiter in
Campania se gerit. 271. 2. d. e. à Toula vinci-
tur. f.
Ioannes Parens ord. min. 2. generalis quomo-
do ordinem intrauerit. 773. 2. c. d. *. eius ge-
sta in generalatu. d. e. deponitur ab officio.
774. 2. c. Ioannes Parmensis. 7. gen. qualis.
777. 1. c. *. in græciam legatus mittitur. c.
Ioannes Cassianus quis fuerit. 26. 2. b. c. f. eius
scripta valde commendantur. d. qua in re sit
suspectus. c. hæc quæ referunt monachos dixit
se ipsi non dixerunt. 2. b. eius Collationes
laudantur. 429. 2. 2.
Ioannes Augustinus Pisanorum dux qualis.
372. 1. d. *. eius stratagema. c. aliud quo Flo-
rentinos decipit. 375. 1. c. d. e. improbitas.
379. 1. a. de Mediolanensi victoria. 425. 2. a. b.
quomodo aduersariis illuserit. e. f. de holte
victoria. 427. 1. a. b. mors & funus. 433. 2.
e. f.
Ioannis Villanus Chron. Florent. auctor. 477.
1. e. *.
Ioannes Regini Florentinorum ducis pru-
dentia. 375. 1. c. *.
Ioannes Angliæ rex dictus sine terra in Fran-
ciam venit. 763. 1. a. f. ei dies à Philippo di-

sta b. c. & eur. d. e. eos qui à se defecerant
principes cepit. 2. a. quomodo morte Richar-
di regis ad regnum peruenerit. 764. 1. c.
Ioannes Huniades belli dux contra Turcos.
589. 1. c. *. Cilicæ comitem obruncat. 590. 1.
d. eius mors miserabilis. e.
Ioannes Teutonicus præd. 4. gen. 684. 1. a. *.
Ioannes Cornetanus quis. 540. 2. e. f. *. vr-
bem pontificis imperio restituit. f. eius gesta
tam in latio quàm in regno. 541. 1. b. captus
& mortuus est. e. f. cur captus fuerit. 2. a. b.
Ioannes de fitmo ord. Min. qualis. 768. 2. a. b.
*. in missa Christi ei apparet. 769. 1. c. d. 77. 1. e.
ius de Deo contemplatio mirabilis. 2.
c. d.
Ioannes à Monteforti dux Britannia dictus.
386. 2. f. *. is à suis vt Franco adhæreat inuita-
tur, quod & fecit. 404. 2. c. Clementi tamen
non adhæsit. ib.
Ioannes imper. Tattarorum Christianus mori-
tur. 783. 1. f. *.
Ioannes de prochyta aduersus Carolum Siciliã
excitat. 208. 2. c. d. *.
Ioannes Iustinianus ligur perdendæ Constan-
causa. 577. 1. c. d. *. mors infans. e.
D. Ioannis Chrysostomi laudes. 110. 1. c. d. f. e-
ius libri. e. f. 123. 1. a. eius vita. 2. a. b. c. quomo-
do episcopus factus sit. d. e. 561. 1. c. f. *. qua-
lis tunc fuerit. 2. in vrbe contra Arianos pro-
cessiones cum crucibus instituit. 2. d. eius ini-
mici contra eum Theophilum concitant.
112. 1. c. d. Epiphano quid ipse mandauerit.
2. e. f. mittitur in exilium. 113. 1. c. ad eum mo-
nachi quos Theophilus persequeretur con-
fugiunt. 114. 1. a. b. eius aduersarij. e. c. redit
ab exilio & cum cereis ac lampadibus exci-
pitur. 116. 1. b. c. in Endoxiam rursus excande-
scit. d. e. in eum rursus conueniunt episcopi.
2. c. b. iterũ in exilium truditur. 117. 2. d. e. e-
ius in exilio gesta. 118. 1. b. c. mors sanctissi-
ma. e. f. cur solus comederit. 119. 1. a. b. ea
quæ Theophilus ei obiecerat falsa osten-
duntur. d. e. f. eius mortem quæ consecuta
fuit. 122. 1. a.
Ioannis Andrææ mors. 353. 2. f.
Ioannis Eremitæ vita. 487. 2. c. d. f. item alterius.
493. 1. b. c. alterius carpentarij vita. 506. 2. c.
d. S. Ioannis Gualberti ordinis vallis vnibro-
sæ institutis vita. 548. 2. a. b. ob Christi a-
morem inimico pareit. c. fit monachus. 549.
1. a. recedit à patria. c. fit abbas vallis vmbro-
sæ. 2. c. d. moritur. 553. 2. d.
S. Ioannis Damasceni vita. 127. 1. c. d. B. virgo
manum ei amputatam restituit. 228. 1. b. ei
scripta. 2. b. c. eius error de Spiritu sancto ex-
culatur. 299. 2. c. d. e. S. Ioannis Eleem. ofyna-
rij vita.
Ioannis Hierosolymorum regis in Rom. Eccle-
siam obseruantia. 112. 1. b. c. Romam venit
113. 1. e. eius studio Fridericus Pontifici
reconciliatur. 116. 1. a. b. mors. 120. 2. b.
S. Ioannis boni vita. 799. 1. c. d. e. *. eius pro ser-
uanda castitate factum mirabile. f. miracula
ipsum. 800. 1. c. d.
S. S. Ioannis & Pauli martyrium. 29. 2. c. f. f.
Ioannis Hussi errores. 481. 1. e. *. 482. 1. a. b. vna
cum Hieronymo Prageni combustus me-
rito fuit. b. c. 2. f. hoc autem à Concilio iure
factum

factum fuisse, nec propter id fidem sefel-
lisse copiose probatur. c. d. e. Constantia tur-
piter fugit. f.
Ioannita patriarcha Hierosolymitano mole-
sti fuit. 737. i. a. † vnde habuerint originem
e. se in ultimo prelio ad Tiberiadem stre-
nuè gesserunt. 749. i. d.
Ioannita Castrum peregrinorum construunt.
109. i. c. * illud Conradinus occupat. & de-
struit. 110. i. a. Templariorum bona ipsis at-
tribuuntur. 284. 2. b.
Ioannita insula Rhodo potiuntur. 278. i. a.
d. * cam quando amiserint. f. eorum de Tur-
cis nobilis victoria. 293. 2. d. e. f. Merga-
thum Saracenis adimunt. 214. i. c.
Ioas rex Iudæ probus. 10. i. f.
Ioatham rex Iudæ. 13. 60. a.
Iob & si gentilis apertius reliquis resurrectio-
nem prædixit. 85. i. a. fuisse eum in humanis
probat. d. ab Esau descendisse perhibetur.
e. vel à Nachor fratre Abraham. ibid. fuit Moy-
si æqualis. ibid. auctor libri ipsius. f. totius li-
bri scopus. 2. a. argumentum. 86. i. b. post ad-
uersa restitutus quid significet. d. cur genti-
lis inter fideles reponatur. e. eius liber partim
metro partim prosa constat. f.
Ioel minorum prophetarum. 2. quid maximè
prophetauerit. 81. 2. c. d.
Ionas minorum prophetarum. 5. quis fuerit &
brevis totius libri summa. 83. b. c. cur Thar-
sum fugerit. ib.
Ionathæ Machabæi gesta. 137. i. e. cum Roma-
nis fœdus renouat. 138. capitur & moritur.
2. a.
Ionius martyr in Gallia ad Corbalum quiet-
scens. 446. i. a.
Ioram rex Iudæ. 860. i. a.
Ioram rex Israel. 9. 59. i. b.
F. Iordanus ord. præd. 2. generalis qualis. 664.
i. a. * eius i pauperes benignitas. b. c. miracu-
la. d. e. si generalis. 2. a. sub eo multum præd.
Ord. creuit. b. c. eius virtutes. 666. 2. c. d. con-
fessiones audit. 667. 2. a. b. d. a. m. e. quibus
rationibus illudere tentauerit. c. d. e. eius
mors. 668. 2. a. b. post mortem t. armelitam
quomodo confirmauerit. e. f. eius nobilia
di. 669. i. e. f. eius vita compendio habe-
tur. 684. i. c. d.
Iosaphac Iudæ rex. 7. probus. 57. 2. e. eius exer-
citus. 1140000. militum. 58. i. a. de amicitia
cum Achab reprehenditur. 2. d. eius in pro-
paganda religione studium. e.
Ioscelinus Edessanus comes Turcis in mortis
exitu formidolosus. 726. i. d. e. †
Ioseph Epif. Constant. deponitur, quod nolit
de Spiritu sancto pie sentire. 572. 2. c. * resti-
tuitur. 573. i. b.
Ioseph gesta, capit. 3. tit. 2. f. s. e. explicantur.
Ioseph quo anno mortuus iuxta Sepr. & alios
34. i. e. & sub quinque Ægypti regibus flo-
ruit. ibid. 2. a.
Ioseph quid designet. 34. i. c. e. f. & eius tunica.
2. b. quid eius cum Benjamin coniunctio.
36. 2. d.
Iosephus B. virginis sponus virginitatem
vovuit. 196. 2. b. cur fuerit B. Mariæ sponus.
198. 2. c.
Iosephus patriarcha Constant. fidem R. E.

profiteretur. 529. i. e. * in an. & moritur Flo-
rentia. 2. c.
Iosephi Iudæi historia fide digna. 79. 2. c. de
Christo fert testimonium. 332. 2. d. eius ope-
ra. * quid de Christo scriptum. 333. i. b. c. &
de Ioanne baptista. c. d. eius vita & scripta.
452. 2. d. e.
Iosias rex Iudæ. 18. optimus. 62. i. d. eius mors.
ibid. 2. b. eius mortem Hieremias dicit.
Iouis templum Capitolini quam magnifi-
cum. 148. i. a.
Iosue libri summa habetur. tir. 2. c. 5. ante §. i.
Irene imperatrix ab imperio deicitur. 410. i.
b. †
Iouianus imp. Rom. 5. qualis. 33. 2. d. e. f. † pa-
cem cum Persis facit. 2. a. Athanasium de fi-
de consultit. ibid. moritur. c.
S. S. Irenæus & Abundius mart. 505. i. c.
Isaac serui Dei vita. 313. i. e. † Isaacius Italiae ex-
archus th. fauros Ecclesie diripit. 326. 2. a.
Isaac vita, & gesta omnia. 2. tit. c. 1. §. 7. 2.
& 9.
Isaiæ prophetæ mors. 62. 1. b. cur primus maio-
rum prophetarum. 65. vita & mors. ibid. is
cur mitti à Deo petierit Hieremias verò re-
cusarit. 248. i. d. †
Ischia insula prope Neapolim ignem euomit.
254. i. d. *.
Isidori monachi qui Xenodochus dictus est vi-
ta. 492. 2. a. † eius vel alterius eiusdem nomi-
nis gesta & dicta pulchra. 495. i. a. b.
Isidorus cardinalis quomodo in excidio Con-
stant. effugerit. 575. 2. b. * eius ad principes
de eo casu epistola. c. d. Isidorus Hispanensis
quando floruit, scripta eius & sententia.
332. i. a. b. †
Isis quæ & quid inuenitur. 29. 2. c.
Isachar quid significet. 32. i. a. b. *.
Italiae status pontificibus in Gallia degenti-
bus qualis. 377. 2. c. d. * plurimæ eius vrbes
à pontificis dominatu Florentinis sollicitan-
tibus recedunt. 378. i. c. d. e. f. 2. c. d. item. 386.
i. b. c. eius hostes sunt Germani & Galli. 451.
i. a. laus. 587. 2. c. d. à quibus barbaris affli-
cta. 588. i. a. per quos pax ei reddita. b. c.
Iudas Iacobi filius quid significet. 29. e. †
Iudæ tribus quare ad regnum promotus. 45. i. b.
ante Christum semper habuit principatum.
143. 2. d. e.
Iudæ Machabæi res geste. 135. i. a. eius nomē vn-
de ductum. f. cum Romanis fœdus percus-
sit. 137. i. e. quod ei malè cessit. d. eius mors.
ibid.
Iudæi. cuiusdam in Eucharistiam scuitia.
231. i. c. * ob id à Philippo pulchro Galliæ
pulsus fuit. f. reuocatus ab Hlutino pestem in
Franciā vexerit, & iterum sunt fugari. 300.
2. e. f. rufus in Iudæos Franci debacchan-
tur eosque tota Francia exurbant. 404. 2.
c. f.
Iudæi ab Alexandro in montibus Caspiis clau-
si. 117. 2. f. id planè fabulosum est. 148. 2. d.
e. f. * ab Ægyptiaca captiuitate per Prole-
mæum liberantur. 128. i. c. ab Antioche
cæsi. 134. i. e. per Simonem Machabæum à
iure gentium liberantur. 138. 2. b.
Iudæi Francia à Philippo Augusto expel-
luntur. 744. i. d. e. sed postea reuocantur.

761. 2. b.
Iudæo fide ad baptismum accedente aqua di-
sparuit. 227. i. a. †
Iudæus puer in fornacem à patre missus B. vir-
ginis ope illæsus euasit. 279. 2. c. d.
Iudæorum regnum in Iudæ catholicum & Is-
rael hæreticum diuiditur. 57. i. d. in viroque
regno est de temporibus regum aliqua dif-
ferentia. 64. i. a. est triplex, temporale, spiri-
tuale, & supernale. 330. i. b. c. de Iudæis vide
aliu in iudic. em.
Iudas Iscariothes solus contra Christum mur-
murauit. 298. i. e. eius auaritia & rapacitas.
d. e. cur triginta denariis Christum vendide-
rit. 204. i. a. e. commissi pligium & sin. oniam
d. e. eius imitatores. f. eius penitentia cur
non recepta. 311. 2. a. b. suspensio. c. eius hi-
storia de veritate dubia. 414. 2. c. huius scelus
quimitentur. 338. 2. e. †
Iudice hebræorum quales extiterint. 45. i. c.
horum tempora quomodo digerenda.
d. libri iudicum summa. tit. 2. c. 5. §. 1. 2. 3. &
Iudicis cuiusdam vita sancta. 500. i. c. d. †
Iudith historia quando euenit & breuis
lib. Iudith. summa tit. 4. c. 1. §. 6. à menda-
cio excusat. ibid. in sine, an peccauit
causam tuinæ Holoferni præbendo ib.
Iugurthinum bellum grauissimum. 162. i.
e. f. in eo imbrium suffragium Romanis
cælo missum. 2. a. Iugurtas capitur & in
trunpho ducitur. b.
Iulianæ martyrium. 527. i. e. f. 2. a. b. c.
Iuliani & Basilisæ vita admirabilis. 536.
i. a. b. c. in coniugio virginitatem colunt.
e. f.
Iuliani cuiusdam, qui parentem vtrum-
que occidit penitentia. 439. i. f. 2. a. b.
Iulianus Cænonianensis Simon leprosus. 438.
2. f.
Iulianus Apostata quomodo præuissus. 361.
2. b. fit Cæsar. 25. 2. a. † & imperator. e. 26.
i. a. eius prima institutio. b. fit clericus & le-
ctor. d. eius ambitio. e. f. signo Crucis da-
mones fugat. 2. a. eius in principio impe-
rij gesta. c. d. eius in principio imperij
denudatur ab Antiochenis. 27. i. a. eius
in nostros sanctorum. c. nostra instituta ad
paganissimum transfert. d. e. quid in no-
stram religionem gesserit. 2. b. c. eius leges
impæ. 28. 2. a. b. in Athanasium desinit. c.
vasa Ecclesiarum ærario deputat. 29.
i. b. de eius morte Iuliani pedagogi pij
dictum. 32. i. a. Cæsareus eius cum D. Ba-
silio colloquium. b. c. vana demonum
ad eum responsa. 32. i. d. e. f. eius
mors à D. Mercurio illata. 2. d. e. f. ea
quæ in morte & post mortem eius eue-
nerunt. 33. i. b. c. permittit conscientia liber-
tatem. 51. i. f.
Iulianus Atrernus martyr. 439. i. a. cum Ferreo
lo socio. b.
Iulianus Cardinalis necatur. 545. 2. c. d. *.
Iulianus epif. Capuanus qualis. 188. i. f. †.
S. Iulianus podagicus senex martyr. 506.
i. d.
S. Iulius pont. max. 36. quid statuerit. 9. i. b.
e. † multa pro fide Christi sustinuit. 24. i. a.
S. Eusebium Vercellensem creat epif. 51. i. c.

Iulius & Iulianus fratres templa idolorum
destruunt & Christianorum ædificant. 49.
c. d.
Iulius Cæsar Pompeij fecerit. 167. i. c. bellum
in Gallis gessit. 2. d. consulatus fert repul-
sam. ibid. à Pompeio victus. e. vicit Pom-
peium. f. eius forma. 168. 2. c. sobrietas. d. elo-
quentia. ibid. laboris. tolerancia. e. deli-
ctoru apud eum erat impunitas. 169. i. a. ele-
mentia. a. à Britannis vincitur. 2. a. quoties
pugnauit. b. mors. c.
Iulius & tres alij Christi martyres. 479. i.
a. b.
I. Iuniperus D. Francisci socius qualis. 757.
2. f. 758. i. a. * de demonibus erat formidatus.
2. a. quomodo ut proditor fuerit captus. d.
e. liberatur. 759. i. c. d. D. Ant. de eo censura.
2. a. b.
Iunius dictator post cladem Cannensem di-
ctus, quos milites delegerit. 157. i. c.
Iusti & pastoris martyrium. 542. 2. e. f.
Iustina Valentiniani Iun. mater. Ariana scuit.
41. i. a. b. † eius mors. 2. d.
Iustinianus imper. qualis fuerit. 364. 2. b. †
eius de sua fide. i. Catholica edicta quæ fi-
dem & auctoritatem Eccl. Rom. confir-
mant. 209. i. b. c. d. D. Petro dona misit. 2. c.
in Eutycheris errorem incidit. 210. i. c. sed
suum errorem cognoscens. Agapetum pa-
pam adorat. e. ius ciuilis confarinator.
252. 2. d. ad liberandam Italiam. Belisarium
mittit. 253. 2. a. b. eius duces quomodo per
suam vœcordiã Veronam amiserint. 264. 2.
a. duces alios submitrens nihil etiam profi-
cit. 265. 2. d. e. templum S. Sophiæ condit.
376. 2. c. eius mors. 277. i. a.
Iustinianus. 2. imper. qualis. 347. 2. d. † Sclanos
vincit & à Bulgariis vincitur. e. f. in heresum
Monothelitarum incidit. 348. i. b. c. Sergium
papam comprehendere volens non potuit.
d. e. ipse à Leontio capitur, & amputatis nati-
bus Cherfonam relegatur. 2. a. b. in impe-
rium quomodo sit restitutus. 349. i. a. b. e-
ius in suos aduersarios crudelitas. c. Ioan-
nem pont. max. vt eum de suis corrigat erro-
ribus rogat. d. e. eius in Cherfonensibus
puniendis crudelitas barbarica. 2. c. d. occi-
ditur. e.
Iustinus martyr quis. 471. 2. e. f.
Iustinus imper. qualis. 364. i. b. a. d. † Ioannem
i. papam adorauit. 208. i. e. † eius laudes.
252. i. c. f. Iustinus. 2. imper. qualis. 277. 2. c.
Inuenalis aliquot sententia. 436. i. c. d. e.
Iuuenis monachus qua arte carnis molestias
superavit. 70. i. c. duo iuuenes quale pro
Christo iuramentum fecerint. 180. 2. c. d.
iuuenis ad senior em indiscretum profectus
desperans recedit. 435. 2. a.
S. Iuuentij vita. 812. c. d. †

L.

Lactanius o pera. 568. i. f.
Ladillaus Polonia rex aduersus Turcas
bellum mouit. 545. i. d. * eius in pugna ad
Varnam præclara facta. 2. a. moritur. b.
Ladif-

- L. Adislaus Bohemix rex quomodo factus. 589.1. e. * à Polonix rege Ladislao suo è regno deicitur. f. Italiis inulfit. 2. e. in potestate sua dimititur. f. Pragæ coronatur. 590.1. b. Hæreticos quantum detestaretur. b. c. 2. a. & Catholicos quantum veneretur. b. eius motus iuētiosissima & sanctissima. c. d. eo mortuo de regno his. f.
- Lamech polygamias auctor. 15. 2. d. venator, occidit Cain. ibid. f.
- De Lamburgi comitatu Luxemburgi & Brabantix comites dimicant. 229. 2. c. d. *. dux Brabantix illud obtinet. e. f.
- S. Lambertus in exilium mittitur. 379. 1. e. f. mors & vita. 381. 1. b. c.
- Lanfranci epif. Cantuariensis vita. 648. 1. a. b. f. fit monachus. d. e. fit archiepiscopus. 2. a. b. quomodo in suspicionē Berengarianæ hæresicos venerit. 648. 2. e. f. scribit contra Berengarium. f.
- Latinorum reges. 49. 1. a. b. quando esse ceperunt. 144. 1. c.
- Latronum Societates in Italia cœcant. 414. 2. a. * & in Gallia. c. d. quomodo eorum duces dum capere volunt capti sint. e. cum eis Pontifex pacem facere cogitur. 416. 1. a. eis se coniungunt milites à Galeatio dimissi. 428. 1. b. c. vnde oritur iterum aduersus eum conspiratio. e. f. à ciuitatibus pecunias exigunt. 431. 2. c.
- Latro fit monachus Cluniaensis. 542. 1. d. f.
- Laudunensis ecclesia combusta reparatur. 686. 1. c. d. f.
- Laurentij admirabilis vita. 504. 1. c. d. e. cur in præcipua veneratione habeatur. 505. 1. e. f. eius post vitam miracula. 2. a. b. c. amilia de eo commenta reprehenduntur. d. e. f. eius & Abrahami comparatio. 21. 1. e. *. apparet Ioanni firmiano ord. Min. 769. 1. a. b.
- F. Laurentij ord. Præd. D. Anton. familiaris vita. 676. 2. e. f. *
- Lazarus illustri loco natus. 217. 2. c. f. suscitatio eius insignis reliquis miraculis. 296. 2. c. e. eius resurrectio confirmatur. 297. 2. e. eius vita. 417. 1. f. 2. a. b. fuit episcopus Massilia. 440. 2. a.
- Lemouicum Angli incendunt. 387. 1. e. *.
- Lentuli proconsulis de Christo epistola. 333. 2. e. f.
- Leprusus in Ecclesia D. Dionysij à Christo curatur. 364. 1. b. f.
- S. Leo. 1. Pont. max. 46. qualis. 145. 1. b. f. eius opera approbata. 2. d. quomodo Attilæ occurrit. 169. 2. b. c. Genferico vt ab incendiis temperaret & eade persuadet. 183. 1. e. S. Leo. 2. Pont. max. 91. qualis. 329. 2. c. Leo. 3. Pont. max. 98. qualis. 396. 2. a. b. ei & lingua & oculi eruti restituantur. b. venit in Franciam. c.
- Leo 4. Pont. max. 105. qualis. 567. 2. e. f. f. ab eo Leonina vrbs à Leone 3. inchoata perficitur. f. 568. 1. c. d. e. multa sanctorum corpora honorificè collocat. 2. a. b. c.
- Leo 8. Pont. max. 134. qualis. 579. 2. a. f. summi pontificis eligendi imperatori iura concedit. 2. e. f. Leo 9. Pont. max. 154. qualis. 585. 1. e. e.
- F. Leo. D. Francisci socius qualis. 759. 2. e. f. *. in D. Francisco quid viderit. 760. 1. c. d.
- Leo. 1. imper. Rom. creatur. 152. 2. b. f. eius gesta. 153. 1. a. b. Leo 2. siue Iunior. impo. 2. c. d. Leo Maurus imper. qualis. 399. 2. a. b. bellum sacris indicit imaginibus, quamobrem Constantinopolitani tumultuantur & multum martyrizantur. 401. 1. f. 2. a. Leo 4. imp. creatur. 403. 2. a.
- Leo Armenius Rom. imperium quomodo inuaserit. 507. 2. c. d. *. est auctor hæresis Iconomachorum. e. f.
- Leodij virgines professæ quot qualisue fuerint. 275. 1. e. f. *. earum detractores. 2. b. dum id caput nonnullæ se in flumen alie in cloacam proiciunt. d. e. an id liceat. f. in maxima rerum penuria fame non laborat. 176. 1. a. b. occulta hominum peccata sciunt. c. pax amore Dei languent. d. e. extra se rapiuntur. 2. a. b. Eucharistiam quomodo perciperint. c. d. ab Episcopo cur eius defecerint. 489. 1. a. à Burgundione duce victi. b.
- Leodium multis cladibus affligitur. 722. 1. d. e. f. f.
- S. Leodegarij epif. & mart. vita. 279. 1. f. f.
- Leonardus de Gifono Ord. Min. Gen. 24. 788. 2. c. d.
- S. Leonardi Aquitani vita. 204. 1. e. f. *. alius Leonardi Corbeienfis vita. 205. 1. c. d.
- Leonardi Aretini pro Florentinis ad Martinum oratio. 488. 1. a. b. *. eius mors & eloquia. 546. 2. c. d. e. f.
- Leonidas aduersus Xerxem dux quid egerit. 99. 1. d.
- Leodines Origenis pater martyr. 479. 2. e.
- Leontius episcopus Antiochenus quomodo factus. 25. 1. c. d. f.
- Leontius imper. in Aphricam ad Saracenos expellendos exercitum mittit. 348. 2. d. f. imperio deicitur & in exilium deportatur. e. f. à Iustiniano trucidatur. 349. 1. c.
- Leui quid referat. 29. 2. d. *
- Leuius ord. Min. pro fide moritur. 786. 2. d. 787. 1. a. *
- Leuitæ vxor à Gabaonitis violata, & discepta. 47. 1. e. f.
- S. Leuphredi vita. 381. 2. d. c. f.
- Lia & Rachel quid designent. 28. 2. c. *. mora Racheli quare post ortum Benjamin acciderit. 34. 2. f.
- Libellus fidem Catholicam continens ab igne illesus exiit. 91. 1. e. f. *
- Liberali medici & vxoris martyrium. 182. 2. a. b. f.
- S. Liberius Pont. max. 37. quid fecerit. 9. 1. e. f. eo in exilium pulso felix substitutus est. 2. a. qui non fuit legitimus pontifex. 1. f. ab exilio reuocatur. b. 24. 1. c. non fuit Arianus. e. f. mittitur in exilium. 23. 1. f. 24. 1. a. ad tolerantiam episcopos hortatur. d.
- Libertini fundensis monasterij præpositi mira. 304. 1. a. f.
- Licinius Romanorum imper. 562. 1. d. eius de vno Deo Christo colendo lex. 565. 1. d. e. aduersus Maximinum proficiscitur. 2. a. eius contra Constantinum inuidia. 566. 1. a. in nostros bacchatur. d. e.
- Linus Pontifex Rom. 75. 2. b.

Litteræ

- Litteræ quedam cœlitus missæ finguntur. 617. 2. c. f. hæ confutantur. 618. 1. a. e. b.
- Locustarum agmen mirabile. 600. 1. b. c. f.
- Lōginus miles monasticam vitam duxit. 440. 2. e. martyr. d.
- Longinus Italiæ primus exarchus creatur. 277. 2. e. f.
- Lombardorum origo. 171. 2. e. f. f. corum regum catalogus. 172. 1. a. b. c. quando in Italiam venerint. 212. 2. c. 277. 2. c. d. Romam obsident, sed frustra. 285. 1. a. montem Cassinum diripiunt. 2. b. eorum regnum desinit. 394. 1. a. b.
- Lotharius imp. 9. creatur. 725. 1. d. f. gesta. f. mors. 2. a.
- Lotharius imperator. 3. qualis. 597. 2. b. aduersus eum fratres pugnant, sed postea conueniunt. e. Lotharingia ab eo nomen accepit. d. post mortem filio apparet. 600. 1. d. Lotharius Francorum rex. 33. qualis. 610. 2. d.
- Lotharius rex Lotharingiæ vxore superinducta excommunicatur. 598. 2. c. f. ex Italia rediens moritur. 599. 1. b.
- Luca à Germanis capitur & diripitur. 288. 2. e. f. * Pisanorū dominium quomodo erussit. 290. 1. e. a. per prodicionem à Florentinis tentatur, sed non capitur. 370. 2. c. d. libertati restituitur. 373. 2. b. eius dominium Paulus Guinifius arripuit. 443. 1. b. à Florētinis obsidetur. 510. 1. d. libertatē recuperat. 511. 1. e. iterum ab iisdem obsidetur. 2. c. d.
- D. Lucæ vita. 415. 2. d. e. f. is cur Christi genealogiam vsque ad Deum perduxerit. 194. 2. e. cum euangelium non ex visu, sed ex auditu scripsit. 415. 2. d. e. eius actus Apostolorum solum sunt probati. f.
- Lucenses cum Florentinis fœdus ferunt. 140. 1. c. *.
- S. S. Lucie & Geminiani martyrium. 551. 2. a. b. c.
- Luciæ virginis martyrium. 550. 2. d. e.
- Luciæ Romanæ martyrium. 552. 1. d. e. f.
- Luciani Bellouacensis epif. vita. 442. 2. a. b.
- Luciani presbyteri Antiocheni martyriū. 559. 2. a. b. c.
- Lucifer hæresiarca quid fecerit. 27. 2. c. f. ipfius mors & error. 28. 1. c. e.
- Lucina Ecclesiam Catholicam suorum bonorum heredem instituit. 547. 2. a.
- Lucio epif. f. Ariano quid pueri fecerit. 35. 2. f. *. aliter Lucius Alexandrinus inuadit ecclesiam. 36. 2. b. eius abominanda in ecclesia facinorata. c. d.
- Lucius rex Britannorum primus Christianus. 470. 2. b.
- S. Lucius 1. Pont. max. 23. 497. 1. b.
- Lucius 2. pon. max. 168. qualis. 689. 2. d. f. Lucius 3. pon. max. 163. qualis. 695. 2. b.
- Lucretiæ historia. 148. 1. c. d. de adulterio & homicidio reprehenditur. 2. a.
- Luculli de Mithridate victoria. 163. 1. f. 2. a.
- D. Ludouicus Concilio lug. interfuit. 121. 1. c. * eius morbus & sanitas. 2. a. ad Tartarorum regem nuncios mittit. 160. 2. d. e. eius vita. 162. 1. c. d. e. in perduelles quomodo se gesserit. 162. 2. a. in Syriam nauigat. 163. 1. a.
- S. Ludouicus cum infidelibus pacem habere non vult. 163. 2. c. * Ægyptum intrat. 164. 1. a.
- b. contra hostes satis prospere pergit. 2. c. d. à Saracenis ipsius exercitus mirè vexatur. 165. 1. a. b. c. & à peste grauius debilitatur. d. e. ipse cum suis capitur. 2. a. b. fœdus cum Soldano init. c. d. eius in malis tolerantia & pietas. e. f. negationis fidei verbum quantum horruerit. 166. 1. a. Ægyptum dimittit. c. noluit redire in patriam priusquam Syriæ res stabiliret. d. e. ibi quæ quantaque gesserit. 2. b. c. d. orans ante Christi corpus nauim à naufragio liberat. e. f. eius virtutum catalogus. 167. 1. a. b. c. suum regnum seque pontifici obtulit. 2. a. e. dictum eius in blasphemos. b. mors. d. fratrem Carolum contra Aphricanos concitat. 196. 2. b. in Aphricam traiecit. 197. 1. b. c. pacem cū Aphris facit. d. sanctorum catalogo adscribitur. 2. 40. 1. c. D. Thomam conuiuio excipiens quomodo ab eo fuerit mirabiliter edificatus. 650. 2. c. d.
- D. Ludouicus ord. min. Sanctorum catalogo adscribitur. 285. 1. a. *. eius vita à Ioanne. 22. scripta. 736. 2. a. b. c. d. ordinem ingreditur. 737. 1. a. b. episcopus Tholosanus fit. e. eius mors. f. matrem suam ofculari non vult. 2. c. eius post mortem miracula. 738. 1. a. b. c.
- Ludouici pij imp. Romanæ vrbs & aliorum Rom. pontifici facta cessio. 166. 1. a. f. concedit Romanis ius pont. eligendi. b. qualis ipse fuerit. 596. 2. a. b. eius statuta. b. ab imperio deponitur, sed restituitur. 597. 1. a. b. moritur. 2. a.
- Ludouicus 2. imp. 4. quando & quis fuerit. 598. 2. b. c. f. aduersus Saracenos bellum. mouet. e.
- Ludouicus 3. balbus imper. 6. factus est. 601. 2. b. eius mors. 603. 1. b. Ludouicus 4. imp. 9. qualis. 605. 2. d.
- Ludouicus 7. rex Franciæ sacra arma induit. 730. 2. b. f. & cur. f. 744. 2. a. in Græciam veniens Græcorum astu non est deceptus. 731. 2. d. e. venit Antiochiam. 732. 2. a. & Hierosolymam. e. redit in Franciam. 734. 2. e.
- Ludouicus rex Germaniæ Pij. f. qualis. 597. 2. e. f.
- Ludouicus 5. Francorum rex transmarinus dicitur. 608. 2. b. f. ab Othone primo liberatur à custodia. 609. 1. a.
- Ludouicus Andegauensis Italiam meditatatur ingredi. 399. 2. a. * eius oratorum Florentiam missi. d. e. Italiam intrat. 400. 1. a. Florentiam eius alij oratores & regum missi. b. regnum ingreditur. f. ad eum supplementum ex Gallia venit. 401. 1. d. e. eius mors. 2. e. f. eius milites in Galliam reuersuri Aretium Florentinis vendunt. 402. 1. b. c. est rector Franciæ. 404. 2. a. cum pecuniam belli Italici nomine cogit tota Francia tumultuat. d. e. eius filius Neapoli ponitur. 414. 1. e. f. Ludouici Hugiariæ regis mors. 400. 1. a. *
- Ludouicus 11. Delphinus à patre secedit. 555. 2. c. d. *.
- Ludouicus Andegauensis ab Alexandro 5. rex Apuliæ dicitur. 475. 1. d. * vexillifer ecclesiæ constituitur. e. Romam contra Ladislaum petit. 2. a. cupit eam inuadere, sed non potest. b. Ladislaum vincit. 477. 2. b. f. sed victoria vti nescit. e.
- Ludouicus Philippi Augusti. f. diuinitus conuale

ualefcit. 757. 2. d. † Blancham Alphonſi Hiſpaniæ regis filiam vxorem ducit. 762. 2. a. eius in Anglia res geſtæ. 108. 1. c. * contra Albigenſes mouet. 2. d. rex Francorū creatur. 113. 2. d. e. eius geſta in Aquitania. † Albigenſes rufus perſequitur. 114. 2. d. e. moritur. 115. 1. b. c.
 udoicus Aureliarum dux à Burgundione necatur. 489. 2. a. * eius vxor regem contra Burgundionem concitat. b.
 Ludouicus Banarus Fridericum dimittit. 304. 1. a. * pro Mediolanenſibus oratores in Ciſalpinam Galliam mittit. b. c. à Ioanne. 22. excommunicatur. 313. 1. e. f. eius in hac pœna cauenda tergiversatio. 2. b. c. iterum excommunicatur. 315. 2. c. à Galeatio in Italiã aduerſus pontificios tuocatus venit. 322. 1. a. b. Mediolani coronatur. b. eius rapacitas d. c. Piſis potitur. 323. 1. f. Romam venit, & coronatur à laicis. 2. d. e. f. eius improbitas. 324. 2. a. b. auctor ſchiſmatis. 1. b. cur i regnū non ſit profectus. 326. 1. b. Mediolano prohibetur. 327. 2. d. e. cum Florētini ad ſe trahere volunt ſed fruſtrā. 343. 1. e. f. 2. a. eius mors terribilis. 353. 1. d.
 Lugduni verberatū ſeſe multitudo fuit. 662. 2. c. d. *
 Lugdunenſi cui compeſtellam proſciſcenti dæmon imponit. 406. 1. d.
 S. Lupi Trecentis epiſ. vita. 201. 1. a. †. S. Lupi Senonenſis vita. 385. 2. a. b.
 Lutetia in Anglorum poteſtate ſita in Franci regis manum venit. 515. 1. e. f. *
 Luxouienſis monaſterij celebritas. 700. 2. f. *
 Lycurgus quando vixit. 89. 1. b. eius vita & inſtituta. b. c. d.
 Lyſias dux contra Iudæos malè perit. 136. 2. c.
 Lyſimachus Iudæorum pontifex. 134. 1. b. à populo necatur. c.
 Lyſimachus Leonem qua ratione proſtrauerit. 117. 2. d. ab Alexandro vulneratur & diademate ligatur. 118. 1. e. rex Lydiæ & Thraciæ poſt Alexandrum. 126. 1. d. & Macedoniæ. 177. 2. c.

M.

Macarij à Lucio Ariano Perſecutionem patiuntur. 482. 2. b. c. † in exilium deportantur. 2. dæmonem pellunt. d. Macarij Alexandrini vita. 483. 1. a. vult monachus Tabenneſiora fieri. 2. c. f. Macarij Ægyptij vita. 485. 1. a.
 Macedonij error contra Spiritum S. quàm grauis. 362. 1. c. d.
 Macedonius in Eccl. Conſtant. intruditur. 560. 1. b. * à quic deponitur a eius hæreſis. e. & 23. 2. c. †
 Macedonius qui palatium clauſit Ambroſio clauſam inuenit eccleſiam. 82. 1. a. †
 Machabæorum ſeptem fratrum fides & patientia. 134. b. c. cur eorum feſtum ab eccleſia celebratur. d.
 Machæus dux Carthagenſium qua ratione filium occiderit. 106. 1. a. b.
 Macheda Æthiopum regina à Solomone filij ſuſcepit. 56. 2. f.

Machometus quando cœpit virus ſuum ſpargere. 350. 1. a. † cur tot habeat ſequaces. e. vita. a. d. legē ſuam falſis prodigijs confirmare nitiatur. e. qualis ea ſit. 2. a. b. comitiali morbo laborauit. d. eius magiſtri apoſtata. e. fuit idololatra. 351. 1. a. vt poſſet regno potiri ſe prophetam ſimulat. b. procacitas & libido. 2. b. paradifi ab eo conſecti fatua deſcriptio. d. c. f. Inferorum pœna ab eo conſecti. 352. 1. c. 2. a. b. mors eius terribilis. 353. 1. a. eo mortuo plutimi ab eo deficiunt ſed timore reuocantur. b. c. ſolus ille doctrinam ſuam armis plantare voluit. 356. 1. c. d. eum non fuiſſe prophetam oſtenditur. e. fauiles ipſius fabulæ. 2. e. f. prædo fuit & prædonū ductor. 357. 1. c. d.
 Machometus pſeudo propheta maximus quando floruit. 367. 2. b. c. eius vita deſtandanda. d. c. ei adaptatur numerus beſtiæ. 268. 1. d. e. eius lex verè eſt Babylon. 369. 2. c. eius lex iniuſta. 673. 2. c. d. * eius ſequaces quales. 674. 1. a. b.
 Machometus Turcorum tyrannus quis. 575. 2. d. * eius in Chriſtianis ſeuitia. 576. 1. a. obſider Conſtantinopolim. 2. d. e. & oppugnat fortiffimè. 577. 1. a. capit. d. e. eius de Chriſtianiſ populiſ perſendis conſilium. 2. a. b. in Italia Hydrūte capta quid geſſerit. c. à Chriſtianiſ nobiliter vincitur & vulneratur. 579. 1. a. b. c. Peloponneſium inuadit. 593. 1. c. eius breuiter facinora narratur. 2. f.
 S. Maclouij ſeu Machutis vita. 294. 2. d. e. †
 Macrinus imper. Rom. qualis. 499. 1. d. e. moritur. 2. a.
 F. Maſſæus D. Franciſci ſocius qualis. 761. 1. c. d. *.
 S. Magnadobi Andegauenſis epiſco. vita. 364. 2. a. †
 Magnentius imperator creatur. 20. 2. a. †. in Italiam venit. c. aduerſus eum Conſtantius proficiſcitur. d. vincitur & ſeipſū necat. e. 25. 1. †
 Magi duo Perſarum imperio potiti ſunt. 97. 1. a. b. & quo aſtu deprehenſi. c.
 Magi ad Chriſtum adorandum accedunt. 199. 1. d. fuerunt reges. f. munerum eorum expoſitio. 2. a. vnde orti ſunt. 152. 1. c. *.
 Mago pœnarum imp. qualis. 106. 1. c.
 S. Maioli abbatis Cluniac. vita. 543. 1. c. d.
 S. Malachię epiſ. vita. 700. 1. a. † ſic preſb. 2. a. † monaſterium reedificat. 701. 1. a. ſit epiſ. 1. c. & archiepiſcopus. 702. 1. a. b. c. Romam pergens venit Claramuallem. 2. e. ſeius mors ſanctiffima. 704. 2. c. ſeius vita Eccl. Rom. ſi dem conſtituat. 705. 2. c. d. e.
 Malchi captiui monachi vita. 486. 2. d. e. f. †. duxit vxorem, quam non attigit. 487. 1. a. b.
 Maleficiorum quorūdam geſta horrenda. 638. 1. a. b. c. †
 Malgerius epiſ. Rothomagenſis qualis. 640. 2. a. †
 Malleati Lutetiæ quid moliti ſint. 399. 1. e. * eis quomodo rex Carolus. 6. indulſerit. 406. 1. b.
 Malachias minorum prophetarum. 12. de quibus agat. 84. 2. b. c. d.
 S. Mamertus rogationes inſtituit. 147. 1. e. †
 Manahem rex Iſrael. 16. 61. 1. a.
 Manafſes rex Iudæ. 16. peſſimus. 62. 1. a. ſed conuertitur. 16. c.
 Manfredus nouæ cuiuſdam religionis auctor.

493. 2. e. f. * eam Martinus reprobat. 494. 1. a. diſſipatur. c. d.
 Manfredus regnum occupat. 131. 1. a. * fratri necem procurat. d. filium fratris tollere voluit, ſed falſus eſt. e. f. pontificem fallit. 134. 1. d. iterum regnum occupat. f. Florentiæ poſt Arbiſenſem pugnam dominatur. 138. 2. e. f. in eccleſiæ patrimonio Saracenos inuehit. 184. 1. e. eius vita ſcelerata.
 Manichæi error de duobus principijs. 342. 1. c. item de vita rerum omnium. 343. 1. a. eius item alij errores quam plurimi & vita acta turpiſſimè. 519. 1. b. c. Auguſtinus eius errorem conſutauit & Petrus martyr. d.
 Manij Curij continentia. 151. 2. f.
 Manuel Conſtantin. imp. latini nominis ſtudioſus. 744. 2. d. †
 Marcellini Anconitani epiſ. miraculum. 307. 1. c. †
 Marcellinus Anconit. epiſcopus quid fecerit. 307. c. †
 S. Marcellinus pontif. max. 305. 12. 1. d. e. propter idololatriam nec deſectus eſt nec deponi potuit. 558. 1. e. f.
 S. S. Marcellinus preſbyter & Petrus exorcista. 547. 2. d. c.
 S. Marellus pon. max. 31. 512. 2. c. d.
 Marcellus Cabillonienſis martyr. 475. 2. a. † b.
 Marchualdus Romanæ Eccleſiæ hoſtis quis. 87. 2. e. regnum Siciliæ occupare nitiatur. 89. 2. c. f.
 Marcianus imper. creatur. 152. 2. a. †
 Marci Euangelista vita. 414. 2. d. e. monaſtica vitæ auctor. 415. 1. b.
 Marci & Maccelliani martyrium. 523. 2. a. b. c. 525. 1. d.
 S. Marcus pon. max. 35. quid ſternerit. 9. 1. a. †
 M. Camillus vrbe pulſus. 149. 1. d. reuocatur. f. Gallos vrbe pellit. 151. d.
 M. Artilius Regulus bellum in Aphricam trāſfert. 155. 1. b. Carthagenſes vincit. e. & vincitur. d. Romam de liberandis captiuis mittitur. 2. a.
 Malcus monachus qualis. 496. 2. a. †
 M. Antonius & L. Commodus imp. 17. 474. 2. b. hic Commodus moritur. 476. 1. a. & M. Antonius odit Veronam. b. legio Chriſtianiſ militum exercitui eius aquam imperat. 474. 2. b.
 Marcus Vicecomes à nepote occiditur. 336. 1. b. *
 M. Drufi ſuperbia. 160. 1. c.
 Marcus de viterbio Gener. 22. ord. min. 488. 1. b. c. *.
 Marcus ephreſinus Græcos in errore retinet. 530. 2. d. e. *
 M. Varro quando mortuus. 184. 1. d. eius aliquot dicta. e. f. doctrina eius ſingularis. 2. c. eius libri de rebus diuinis & humanis. e. Deum dixit animam mundi. f. Theologiæ eius tria genera. 185. 1. a. arguuntur omnes eius partes. c. d.
 S. Margaritę virginis martyrium. 555. 2. b. c.
 Marianus Scotus quando Claruit. 640. 1. c. †
 Maria virgo terra ſriens cur dicitur. 69. 1. c. eius parentes Ioachim & Anna. 193. 2. c. concepta fuit vel ſanctificata vel præſeruat. d. e. ex triba regali fuit & ſacer-

dotali. 194. 1. c. fuit virga Ieſſe. 195. 1. d. in partu virgo fuit. 8912. 1. f.
 Marię virginis Genealogia ab Euangeliftis cur non texatur. 194. 1. e. fuit ex eadem tribu qua Ioseph. f. eius conceptio intemerata. 195. 2. b. præſentatio. c. mores in templo. 196. 1. a. b. ab omni peccato actuali libera. c. virginatatem vouerat. e. filium quomodo amiſerit. 200. 2. a. ob partum maximè beata prædicatur. 213. 1. b. fuit humillima ſuper omnes mulieres. 279. 2. f. eius in Chriſti morte magnanimitas. 316. 1. b. c. è primo Chriſtus apparuit. 321. 1. a. b. vita poſt aſcenſionem. 387. 2. c. d. aſumptio in corpore & animo. 388. 1. c. d. Apoſtoli ei aſſuerunt morienti. 2. a. laudes. c. d. e. eſt peccatorum venia & ſpes. 389. 1. a.
 Maria virgo an concepta ſine peccato quibus reuelatum. 797. 1. c. * quid credendum de ea. c. f. aduerſus Iulianum impium Mercurium martyrem armar. 32. 2. † eius precibus nobilem de Saraceniſ victoriam Conſtantinopolitani conſequuntur. 399. 2. c. eius imago à D. Luca depicta. ib. eſt Aquilgrani à Carolo magno templum eſt conditum. 410. 1. a.
 Maria virgo vorum virginatatis edidit. 51. 1. * a. eius laudes. b. c. de ea ſcripturæ loca. c. d. eius laudes à Comteſtore ſcriptæ. 77. * de eius aſſumptione B. Elizabethę viſio. 174. 2. c. d. de ea auctoris iudicium. e. & Caniſij. f.
 Maria virgo quomodo à D. Dominico noctu viſa. 611. 2. d. e. * Prædicatorum ordinem complecti pallio viſa eſt. 612. 1. b. * cur fratrem dormientem auerſata ſit. 2. a. eius in eum ordinem beneficia. b. mulierem quæ eos deſpexerat increpat. d. e. erga eam illorum pietas. e. f. imaginem eius & Chriſti colebant. 613. 1. a.
 A Maria magdalena quomodo ſeptem dæmonia eiſtadicatur. 214. 1. c. d. nobili genere nata. 217. 2. d. an vna fuerit vel plures. 245. 1. e. f. & ſeq. non fuit meretrix publica. vitata. men turpis. 2. c. d. eius in conuerſione opera. 246. 1. c. f. fuit vna & eadem. 297. 2. e. cur ei primo Chriſtus apparuit. 321. 1. e.
 Marię Magdalena & Marthæ vita. 417. 1. f. 2. a. b. c. priuilegia & beneficia ei à Chriſto collata. c. d. principem Maſſilienſem ad D. Petrū dirigit. 418. 1. b. Euchariftiā moribunda recipit. 2. b. eius corpus ex vrbe Aqueſi in Burgundiam tranſfertur. 402. 1. b. †
 S. Marię ancillæ vita. 469. 1. e.
 S. Marię ægyptiacę vita. 505. 2. c. d. e. †. B. virginem erat. 506. 1. b. Crucem Chriſti adorat. c. Chriſti corpus accipit & moritur. e. f.
 Maria nobilis Iudæa filium deuorat. 450. 1. c. f.
 Maria Hungarię regina è carcere liberatur. 408. 2. a. * ea mortem Hungarorum principibus inſtigi curat. 458. 2. e. vnde Sigifmundus regnum amittit. f.
 Marię de Ognies vita. 177. 1. a. b. c. d. *
 S. S. Marij Marthæ & filiorum geſta. 513. 1. c. d. d. Ma-

Marius pater quis & unde, & quid gesserit. 164. 1. a. Mentunus laet. d. feruum ad se occidendum missum vultu terret. e. eius in vrbe crudelitas. feius mors. 2. a. Marij Iunioris mors. 365. 2. c.

Marinæ virginis vita. 505. 1. c. f. Marinus monachus S. Romualdi institutor qualis. 533. 2. c. d. interficitur ab Agatenis. 535. 2. a.

Martini martyrium. 559. 1. a. b. c.

Martinus Valerianus Veneticorum dux capite plectitur. 361. 2. c. & quare. e. f.

S. Martinus miles martyr. 506. 2. d. e.

Maronita ad Ecclesiam Catholicam redierit. 746. 2. a. † in capiti adhuc permanent, & à nunciis Gregorij. 13. confirmantur. d. e. f.

Martialis Galliarum Apostoli vita. 438. 1. a. b.

Martinæ martyris vita. 482. 2. c. d. e.

S. Martini corpus in suam diocesim translatum miracula facit. 571. 2. a. † illud Turones à Danis quomodo seruaueit. 601. 2. e. Antistodori quomodo relatu sit. 602. 1. b.

D. Martinus ad Maximi tyranni conuiuium venit. 40. 1. d. † presbyterum conuiuium omnibus præferrit. e. omnibus orientis monachis præponitur. 132. 1. d. e. feius vita. 2. c. d. militiæ quomodo tenuerit. 133. 1. b. a. Turonensibus episcopus petitur. 2. b. c. maius monasterium construit. f. quomodo diues. 134. 1. e. f. ab angelis & sanctis visitatur. 2. c. Valentinianus coactus ei affurgit. e. à temporibus Apostolorum nullus ei in miraculis par fuit. 157. 1. c. d. eius morbus & mors sancta. 136. 1. a. b. Scuerino eius gloria reuelatur & D. Amb. piam eius funeri operam nauat. e. f.

S. Martinus pon. max. 75. qualis. 126. 2. d. † Laurentianensem Synodum contra Paulum Constant. Monachelitam congregat. 327. 1. c. 345. 1. d. Olympij exarchi contra eum gesta. 2. a. b. sancte moritur. c. in exilium mittitur. 566. 2. c. f. *

Martinus. 4. alijs. 4. pon. max. 191. qualis. 208. 1. a. b. * ad Petrum Aragonum pro Carolo oratorem misit. 209. 1. d. ei opem contra Siculos omnem offert. 2. d. Petrum Aragonum excommunicat. 215. 1. d.

Martinus pon. max. in exilium mittitur. 566. 2. c. f. *

Martinus. 5. pot. max. 210. * creatur. 484. 2. b. † eius contra Bohemos Hussitas studiu. 486. 1. c. in Italiam veniens Florentiæ degit. 2. c. in Florentinos quodam modo insensus cur fuerit. 487. 2. e. Roman venit. 488. 2. a. qualis fuerit. a. b. Cardinales creat. 489. 2. e. f. pacem inter Mediol. & Florent. componere nititur. 495. 1. c. d. mors. 513. 1. b.

Martinus Bracarenfis decretorum collector. 327. 2. f.

Marcij seu Martini solitarij gesta. 315. 1. a. b. † Marzolphus Græcorum imperator deligitur. 102. 2. c. eius in Latinos insultus, sed irriti. d.

Mascezel Gildonis frater aduersus eum bellum init. 46. 2. a. * eius victoria & mors. b. c.

Massa candida martyres dicti quomodo passi. 543. 1. a. b.

Mastilia quando condita. 90. 1. feius vrbis ciuium instituta. 2. f.

Mathææ res gesta. 134. 2. c. d. & scq. eius mors. 135. 1. a.

Matthildis D. Petrum heredem reliquit. 588. 1. a. †

Matronæ Romanæ beneficiis studet. 120. 2. e. f.

S. Mattheus cur ab Abrahamo Christi generationem instituat. 194. 2. b. cum Marco conciliatur de virga quam ipse portandam negat. ille vero ait. 206. 2. c. & de homine à dæmonum legione possessio. 211. 1. f. eius vita. 412. 1. b. c.

Mattheus de Aqua spontha ord. min. Gen. 12. 781. 2. c. f. *

Mattheus Vicecomes quis & eius filij. 296. 2. c. d. potentia. 297. 1. a. in eum Ioannes. 22. crucem prædica. 302. 1. d. e. Fridericum armat. e. f. et altaria. 2. b. c. eius mors. 308. 2. b.

D. Mattheæ Apostoli vita. 414. 1. e. f.

Matthias Huniades capitur. 590. 1. c. * Vienne in carcerem ducitur. f. rex Hungarorum eligitur. 591. b. c.

S. Maurilij Andegauensis episcopi vita. 139. 1. d. e. †

Mauricius Parisiensis episcopus qualis. 76. 2. d. e. † Mauricius imper. qualis. 284. 2. e. f. † D. Gregorio infestus fuit. 286. 2. b. in hoc sæculo puniti non in altero possit. c. quod ei concessum est. 2. a. auaritia ipsius exercitum contra eum cõcitat. b. eius & suorum mors. d. e.

Mauricius chartularius sacrilegiorum auctor malè perit. 34. 1. a.

Maurus D. Benedicto instituendus traditur. 619. 1. b. † qualiter saper aquas ambulauerit. 522. 1. c. in Galliam ad construendum monasterium mittitur. 525. 2. d. e. ad eum D. Benedicti epistola suauissima. 526. 2. b. c. miracula facit. e. f. 527. 1. e. f. pro se abbatem deligit. 528. 2. a. b. eius mors. e. f.

S. Maurus martyr. 515. 2. e. f.

S. Maxentij Pictauiensis abbatis vita. 206. 1. d. e. †

Maxentius Romanorum imper. 562. 1. e. eius scelera. 2. a. b.

Maximianus imperator. 54. qualis. 519. 2. c. d. deponit cum Diocletiano imperium. 561. c. d. mors tæterima. 562. 1. e.

Maximinus Rom. imp. 28. 487. 1. b. eius crudelitas. 2. c. d. 488. 2. a. b.

Maximus Rom. imp. qualis. 488. 1. c. d.

Maximus Pictos & Scotos in Britannia subigit. 39. 2. d. † imperator fit. e. Italiam Valentinianum Iuniorè fugat. 40. a. 1. eius cum D. Martino colloquium. c. d. à Theodosio occiditur. 2. d. ipsius ducis Andragathij mors. ibid.

Maximinus Galerius imperator. 562. 2. e. f. eius in Christianos seuitia. 563. 1. a. eius morbus horrendus. d. e. in Christianos clementia. 2. a. b. iterum furit. 2. d. quæ aduersa ex ea prouenerint. 564. 1. a. b. mors horrenda. 565. 2. b.

Maximinus Treuerensis episcopus quis. 22. 1. a. b. †

Maximus à Valeriano conuertitur. 482. 1. b. c.

S. S. Medardus & Gildardus fratres & episcopi. 201. 1. d. e. †

S. Mederici vita. 613. 1. a. b. c. †

Mediolanenses mortuo Galeatio duce turbantur. 457. 1. c. * ab eorum dominio se multæ ciuitates subtrahunt. d. e. vrbis sue dominium arripiunt. 458. 2. a. post Philippi mor-

mortem se in libertatem vindicant. 552. 2. a. b. c. à Cremonensibus & Papiensibus vincuntur. 91. 2. e.

Mediolanum à Gothis captu & euersum. 260. 2. c. d. † an verum. e. f. & à Longobardis. 277. 2. d. e.

Melaniz iunioris vita. 501. 2. b. † senioris. 503. 1. c. d. †

S. Melanij abbatis vita. 206. 2. c. †

Melchisedech oblatio & figura. 26. 1. c. d. fuit figura Christi. 401. 2. a.

Memellinus rex Saracenorum à Christianis victus. 104. 1. d. *

Memmius Callalaunensis episcopus à D. Petro in Galliam directus. 444. 1. d. e. f.

Menader quado floruit, & eius dicta. 126. 2. d. e.

Menæ solitarij res gesta. 317. 1. d. e. †

Menelaus emit Iudæorum sacerdotium. 134. 1. a. eius malitia. e. eius mors misera. 136. 2. a.

Meroueus quomodo monachus & presbyter fit factus. 282. 1. b. †

Metellus Numidicus in exilium mittitur. 160. 1. a. cor. nu. 145.

Methodius ep. Constant. Catholicus. 568. 1. a. *

Metius Pompeianus generum habens imperatoriam occiditur. 453. 2. c.

S. Michael archangelus in Abrincateni diocesi apparere. 382. 2. a. †

Michael de Cesena ord. Min. Gener. 17. 784. 2. b. c. * is coram Ioanne 22. minus decenter se gerens totum ordinem concutit. 785. 1. a. b. c. ab officio absoluitur. 2. c. Fratricelli Heretici sub eo vigent. 2. e. f. iterum ab officio absoluitur. 786. 1. c.

Michael Græcorum imperator amens. 598. 2. f. † Michael alter ad Robertum Guiscardum confugit. quem ipse in imperium vult restituere. 624. 2. a. b. †

Michael Palæologus Lugdunensi concilio interfuit. 198. 1. c. * ad Ecclesiam redit. 572. 2. a. * eius in Hereticos in Spiritum sanctum impios zelus. c. eius mors. f.

Eccle. Ro. se subiecit 203. 1. c. filius ad vomitum redit. 208. 1. c.

Michael Landi vexilliter iustitiæ instituitur. 393. 1. b. * eius laudes. 2. a. eius strenuè facta. e. f. facto globo concitatam multitudinem pellit. 394. 1. a. b.

Michæ Idolum. 472. d.

Michæas minorum Prophetarum. 6. quid maxime vaticinatus sit. 83. 1. e. f. & sequentibus.

Midæ regis mors. 89. 2. d.

Miles in imaginem D. Antonij seuiens igne cõsumitur. 383. 2. c. * militis cuiusdam visio terribilis. 322. 1. d. e. f.

Milites belli facti in Iudæos seuiunt. 666. 1. d. † & 667. 2. a. qui ex his minus probi fuerunt malè pereunt. c. d. Græcos vincunt. 668. 2. a. pacè cū eis faciunt. b. in vni omnès conueniunt. 669. 1. b. Nicæam capiunt. e. in maxima necessitate apud Antiochiam diuinitus adiuantur. 672. 2. b. c. 673. 1. a. b. Turcos vincunt. c. d.

Milo Crotonata quando vixerit. 90. c. b.

S. Miltiades Pont. max. 33. 512. 2. e.

Miltiades dux belli contra Persas. 98. 2. c.

S. Miniatij martyrium. 507. 1. b. c.

Minores in Hispania malè accipiuntur. 750. 1.

b. * hi in diuersis locis partim recipiuntur partim reiciuntur. e. f. cum litteris Henorij Pont. max. iterum per orbem mittuntur. 1. b. e. x his aliquot à rege Marochiorum trucidantur. 751. 1. a. in Prouinciam & Aquitaniã veniunt. 2. b. c. item in Angliam. c. d. ibidem à monachis nigris malè accipiuntur. e. f. mulri ibidem ordinem ingrediuntur. 752. 2. a. de mones quomodo hunc ordinem futurum præviderint. 753. 1. a. b. eorum aduersus hunc ordinè tæta. c. d. 777. 2. b. 6. Duo ex illis Valentia ab Azotho rege Machometano trucidantur. 768. 1. a. ibidem postea ab eodem rege monasterium eis datur. e. f. de eorum statu in cælo visio. 774. 2. c. inter eos schisma oritur. 775. 2. d. Sororum sanctæ Claræ regimen suscipiunt. 779. 1. a. multi martyrio apud Saracenos coronantur. 782. 1. a. b. graue in ordine schisma in bellu prorumpit. 784. 1. f. Bulgares ad Christi fidem conuertunt. 788. 2. a.

Mittheus Gordiani focer qualis. 489. 1. d. e.

Mithridates vno die ciues Romanos trucidat per Asiam. 163. 1. c. proditus in suos de seuit. 2. c. à filio ad necem adigitur. d. e.

Mithridatis mors. 147. 1. b. eius ortus. 162. 1. c. pueritia venatui cur deditus fuerit. e. eius in regno gesta. f. orientem contra Romanos armat. 163. 1. a. Nicomedem regno expulit.

Monachi multi à Valente pro fide Catholica trucidantur. 36. 2. a. † & à Lucio Ariano episcopo. e. tempore persecutionis prodeunt, vt Ecclesiæ opem ferant. 37. 1. c. 2. b. c. quàm dolendum eos professioni suæ renunciate. 48. 2. e. D. Athanasij ad eos exhortatio. 53. e. f. sua auctoritate nihil debent agere. 59. 2. f. non possunt vouere sine consensu abbas. 60. 1. a. qui lites amant corripantur. b. qui post professionem à proposito resiliunt sunt sacrilegi. 2. b. c. d. quales olim fuerint. 64. 2. e. f. paupertas eorum. 65. 1. a. 69. 2. b. sacris ordinibus olim initiabatur. 69. 2. a. trib. voris obligabatur. b. c. ea omnia seruabatur, quæ pij monachi retinet. ibi. cum alijs eis viuendum. d. eis est studendum. e. laborandum. 70. 1. a. & cur. e. eis vni subici necesse est. 2. a. b. erga præpositos suos quales esse debeant. ibi. separati ab hominibus esse debent. c. eorum duces. 71. 1. a. monachi qui nostro sæculo habenas impudiciæ laxauerunt describuntur. 74. 2. c. d.

Monasterium fæminarum Hierosolymis ædificatum. 737. 2. a. †

Monialium religiones collapsæ restituantur. 563. 1. c. d. †

Moni. otia lex Florentiæ qualis. 391. 2. e. f. est turbationum grauium causa. 392. 1. a.

Monstrum mulieris geminæ. 640. 1. d. †

Moses puer cum Pharaone ludens coronam eius deiecit. 35. b. eius pulchritudo. c. dux belli Egyptiorum contra Aethiops. ibid. eius vxor Aethiopiã quæ fuerit. d. an occidendo Aegyptium peccauerit. e. Decum per se uia in petra vidit. 38. 2. b. maximus prophetarum simpliciter. 64. 1. c. Trinitatem personarum quomodo designant. 68. 1. f.

Moyse monachi Aethiops vita. 493. 1. e. f. †

Moyse monachus Saracenorum ordinatus episcopus.

episcopus. 494. 2. b.
 Mulier se cum duabus filiabus in flumene pro-
 pter Christum merfit. 559. 2. d. e. f. quomodo
 hoc licuerit. 560. 1. a.
 Mulier confessio criminis non potest. 678. 2. c. f. f.
 Munio Hispanus. 7. Præd. Gener. quis. 685. 1. a.
 b. c. *. deponitur. d.
 Myratarum Monasterium florentiæ quale.
 526. 1. e. f. *.
 Mutij monachi obedientia. 43. 2. a. f. alterius vi-
 ta. 498. 1. c. d.
 Mutius scæuola à Fimbria quo crimine acceu-
 satus. 165. 1. c.

N. 2

Nabal ex timore mortuus. 51. 1. f. est obsti-
 natum typos. 2. 4. 1. c. *.
 Nabuchodonozor regis gesta. 90. 2. d. e. *.
 Nadab rex Israel. 2. 57. 2. c.
 Nahum prophetarum minorum. 7. quid potissi-
 mum doceat. 83. 2. b. c.
 Natalis quidam clericus post mortem apparer.
 67. 2. c. f. *.
 Nathanaelis monachi solitarij vita. 510. 1. c. d. f.
 Nathanael quare non fuerit Apostolus. 410. 1. c.
 Narcissus Hierosolymorum episcopus qualis.
 480. 7. c. d.
 Narses in Italiã venit. 259. 2. c. f. à Bellisario
 diffidet. 260. 1. c. redit in Græciam. 2. c. Dux
 belli Gothici designatur. 274. 2. f. in Italiã ve-
 nit. 275. 1. c. d. e. primo consilio dux hostiũ
 suis interficitur. e. Totilam vincit. 2. a. Peru-
 sũ deditio. i. Romã vi capit. c. d. Cum as ob-
 sider. 276. 1. a. à Romanis in inuidiã vocatur.
 277. 1. f. à Sophia contumeliis afficitur. 2. a.
 Longobardos euocat. b. eius mors & virtu-
 tes. 278. 2. a. eius thesauri à Tiberio. 2. quo-
 modo inuenti. 284. 1. a.
 S. Nazarij & Celsi martyũ vita. 443. 2. a. b. c.
 Neapolitanus tumultus contra Margaritam
 reginam. 403. 1. a. *. eorum urbẽ Otho de Bre-
 sicuch. & Thomas de S. Seuerino tenent. 2. b.
 ad eos Ludouicus dux Andium suppetias
 misit. 406. 1. f. Clemens eis facta valã ven-
 dendì potestatem facit. 2. a. eorum contra
 Ladislanum regem conspiratio. 474. 2. c. f.
 Nectanebi magicæ præstigiæ. 110. 1. c. qua ra-
 tione Olympiadi illuserit. 2. b. eius mors.
 111. 1. d.
 Nectarius Const. ep. quomodo designatus. 561.
 a. *. confessionem non sustulit. b. c.
 Nehemias Hierusalem restaurandam curat.
 101. 1. b. c.
 Nephthim quid sit. 30. 1. e. *. eiº officium. 2. d. e. *.
 Nereus Archilleus. & Domitilla martyres. 454.
 1. e. f.
 Nero quomodo prædictus. 358. 2. c. f. primus
 in Christianos persecutionem mouit. 359.
 1. a. 419. 1. f. eius vita. 427. 2. b. c. sub eo D.
 Paulus Romam venit. e. fab eo Galli primo
 deficiunt. 428. 2. c. d. seipsum interficit. 429. 1. b. 1.
 Nerva pop. Rom. imperator qualis. 455. 1. a. e-
 ius mors. c.
 Nestorij error duas esse in Christo personas.
 351. 1. d. e. quis fuerit. 561. 2. a. *. B. virginem
 ἄγιωτον vocandam perhibet. b. an Spiritũ
 sanctũ à filio procedere negauerit. c. f. est au-

ctor secundæ diuisionis Græcorum. d.
 Nicanor Iudæorum hostis malè perit. 137.
 1. b.
 S. Nicasius Rhemorum episcopus quid gesserit.
 166. 2. d. e. f. trucidatur ab Hunnis. 167. 1. b. c.
 S. Nicolaus Myrensis conc. Niceno interfuit.
 1. 2. d. *. eiº vita. e. diuina reuelatiõe fit epi-
 scopº. 16. 1. d. e. Arto colaphũ impetit. f. tres
 milites à nece liberat. 2. b. c. d. Constantino
 in somnis apparet. & eum à nece trium Prin-
 cipum auocat. 17. 1. a. c. d. eius miracula. 2. a.
 b. eius mors. d. e. qui eius sarcophagum vio-
 lare tentauerat grauius punitur. 415. 1. b. e-
 ius in Barum translatio. 592. 2. d. e.
 Nicolaus epif. Bononiens. ord. Carth. laudatur.
 560. 2. e. f. qualis. 488. 2. c. *. legatº est i. Galliã
 Cisalpinam & Transalpinam ad pacem com-
 ponendam. d. e. moritur & sepelitur honorifi-
 cè. 489. 1. e. est legatus Martini. 5. inter Ducẽ
 & Florentinos & Venetos pacem compo-
 nit. 503. 1. c. d. & iterum eã reficit. 506. 1. d. e.
 Nicolaus. 1. Pont. max. 107. qualis. 507. 1. a. b.
 Gregorio magno æquiparandus. 16. eius de-
 creta. d. e. Nicolaus. 2. Pont. max. 158. qualis.
 586. 1. c.
 Nicolaus. 3. Pont. max. 170. qualis. 205. 1. a. *. e-
 ius statuta. b. c. d. eius vita. 206. 1. d. e. inter
 Hetruriam ciuitates pacem studet componere.
 2. d. e. eius legatus Cardinalis inter Guel-
 phos & Gibellinos pacem componit. 207.
 1. a. b. c. eius mors. 2. e.
 Nicolaus. 4. Pont. max. 193. qualis. 223. 2. d. *.
 eius mors. 233. 2. e. post quem sedes diuaca-
 uit & cur. c. d. fait ordinis minorum. 770. 2.
 b. eius ad nepotem monita. 780. 1. c.
 Nicolaus. 5. Pont. max. 212. qualis. 550. 2. a. *. pa-
 cem inter Italiã principes vult componere.
 556. 2. d. Constantinopolim obsessam cur nõ
 inuenit. 575. 2. a. eius mors. 578. 1. a.
 S. Nicolai de Tollentino vita. 789. 1. c. d. e. f. *.
 precibus S. Nicolai Myrensis impetratur. 2.
 a. fit monachus S. Augustini. 790. 1. a. multas
 animas à Purgatorio sacrificio Missæ liber-
 rat. c. d. & fratre ab inferno. 2. a. b. à proposito
 resiliere per consobrinum tentatur. sed non
 acquiescit. d. e. eius abstinentia. 791. 1. a. b. à B.
 virgine æger sanatur. e. eius claritas futura
 quibus signis demonstrata. 792. 1. a. a. b. c.
 miracula ab eo viuo facta. 2. a. b. susceptis
 deuotè sacramentis ex hac vita migrat. 793. 1.
 a. b. sanctorum Catalogo adscribitur. 549.
 2. a.
 Nicolaus de Lyra Ord. Min. qualis. 773. 1. a. *.
 Nicolaus Piccininus à Florentinis ad ducem
 deficit. 500. 1. b. c. *. is aduersus eos Lucæ
 subsidio fait. 512. a. b. eos superat. 2. a. eis mul-
 ta castra adimit. 515. 2. c. in Montè Ferratum.
 & Venetos mouet. 517. 2. e. vulneratur. 518. 1.
 d. Veronam obsidet. 518. 2. d. e.
 Ninive quando subuersa. 83. 1. d. Ionæ prædica-
 tione conuersa postea grauiora addens id eo
 malè perit. c. 2. b. interpretatur speciosa & si-
 gnificat mundum. d. e.
 Ninus Cham & Zoroaster idem. 23. 2. c.
 Noe gesta describuntur. 16. 1. b. & sequent. eius
 arca quomodo facta. e. f. 2. a. ci data benedi-
 ctio in quibus consistit. d. eius exemplo vi-
 tanda ebrietas. 19. 1. a.

Nonnoſi

Nonnoſi monasterij præpositi gesta. 307. 1. d. e.
 f. f.
 Noradinus Damascenam urbem occupat. 736.
 1. e. f. à nostris cæditur. 738. 1. a. Agypto po-
 nitur. 739. 1. a. b. à nostris repellitur. e.
 cæditur. d. nostros vincit. e. moritur. 743.
 2. b.
 S. Norberti vita. 685. 1. e. f. 2. a. b. f.
 Northmanni ad fidem Christi conuertuntur.
 575. 1. e. 605. 1. b. e. f. Apuliã vi occupat. 585.
 2. b. captũ pontificem in bello honorant. c.
 Gallias infestare incipiunt. 597. 1. c. eorum
 in Gallia gesta. 598. 1. a. 603. 1. c. d. 604. 2. f.
 Northmannia eis conceditur. 2. e. Apu-
 liam sibi vendicant. 618. 1. c.
 Northmannorum ducum in Apulia successio.
 619. 2. c. f.
 Nouarij schisma & eius hæreses. 496. 1. a. b.
 cur huius erroris auctor fuerit. 2. d. eius
 sectatores sunt similes Pharisæis. 235. 2.
 b. c.
 Nouellus dux florentinorum quid contra Ca-
 strutum gesserit. 322. 2. a. b.
 Nouiomi graue incendium excitatur. 233.
 2. a. f.
 Numa Pompilius rex Romanorum. 2. 146. 1. d.
 Romanis leges dedit. 2. b. libri eius terra
 effossi comburantur. d. fuit hydromanticus.
 d.
 Numantinum fœdus turpiter à Romanis icũ
 turpius violatum. 158. 2. a. b.
 Numerianus & Catinus impp. 50. & 42. 551.
 2. b. c.
 Nuncijs pontificis Tartarorum principem ado-
 rare nolunt. 123. 2. a. *. ab eis ludibrio ha-
 bentur. 125. 1. a. dimittuntur. d. e. ad princi-
 pem Tartarorum introducuntur. 159. 1. a.
 nolunt secum Tartaros ad pontificem de-
 ducere & quare. b. c. eos ad Christi fidem
 conuertunt. 2. b.

O.

Ocitani ad liberandum regem aurum
 matronarum porrigunt. 370. 1. a. *. apud
 eos tumultus ortus statim sedatur. 388. 1. c.
 Reçtori Franciæ sese adiungunt. 405. 1. a.
 Ochozias rex Israhel. 9. 58. 2. f. Ochozias rex
 In-4. 9. 60. 1. a. moritur. b.
 Ochus Persarum rex regiam cæde principum
 replet. 109. 2. e. Armenios vincit. trans Eu-
 fratrem. 112. 2. b.
 Octaua natiuitatis B. virginis quando institu-
 ta. 120. 2. a.
 Octavianus Cæsar. 4. monarchiæ auctor. 181.
 2. d. eius parentes. f. Cæsaris Iulij nepos &
 filius. 182. 1. a. 1. bellũ eius contra Antonium
 b. eo victo triumuir constituitur. 1. c. 2. bel-
 lum Philippense. 2. a. b. 3. Perusinum. b. c. 4.
 Siculum. 16. 5. Aethiacum. d. forma. e. discipli-
 næ militaris vs studiosus. f. eius in vrbe or-
 nanda studium. 183. 1. b. liberalitas. c. tulit
 patienter iniurias. d. Domini nomen refugit.
 e. cuius rei causa fuit veri Domini ortus. f.
 pater patriæ dictus. 2. b. liberorum institu-
 tio. ib. parsimonia. c. d. eloquentia. d. libido.
 184. 1. c. noluit vt Deus adorari. 193. 1. b.
 Odenatus Palmyrenus Rom. imp. in oriente.
 499. 2. b. in Persas bellum mouet. c. d.
 S. Odilonis abbatis Cluniac. vita. 543. 2. b. c. f.

missam quotidie celebravit. 544. 1. a. mita-
 cula. 2. a. mors. 545. 1. a.
 Odoacer Italię rex primus. 154. 1. a. b. f. occidi-
 tur. 155. 1. e.
 S. Odonis ord. Cluniac. propagatoris vita. 540.
 2. c. d. f. moralia D. Greg. dum abbreviare
 instituit quid viderit. e. f. ad Bernonem ab-
 batem cum Adegrino Cluniacum profici-
 scit. 341. 1. a. fit abbas. d. miracula. 542. 1. a. b.
 Olympias Alexandri mater fortiter mortẽ su-
 stinet. 127. 1. c.
 Olymptus exarchus ab imper. Constantio in
 Italiã mittitur. 327. 2. d. f. voluit Marti-
 num. 1. pon. max. interficere. 2. a. moritur. b.
 Onesimus D. Pauli discipulus martyr. 448. 2.
 b. c.
 Onias Iudæorum pontifex. 132. 1. f. Euergeti
 tributa negat. 2. a.
 Onias. 2. Iudæorum pont. 133. 1. a. d. pontifica-
 tu remouetur. 2. b. occiditur ab Andronico
 134. 1. b.
 Opimius consul in quæstione crudelis. 159.
 2. e.
 Ormonachi vita. 496. 2. a. f. quotidie commu-
 nicabat. a. f.
 Orcani. 2. Turcorum imp. gesta. 409. 1. f. *.
 Ordo canonicorum regularium S. Aug. resti-
 tuitur per Iuonem Carnotensem. 548. 1. c.
 d. f. iterum per alios quosdam frilonariæ
 congregationis & Scopellinorum auctores
 562. 1. c. d.
 Ordo Camaldulensium reformatur per ordi-
 nem montis oliuarum. 562. 2. d. e. f.
 Ordo religionis futurus prædicitur. 753. 1. d. f.
 Ordo Vallis umbrosæ instituitur. 548. 2. a.
 b. f.
 Ordines Minorum & prædicatorum vt præui-
 si. 374. 1. a. b. qua in re hi illos præcedant. &
 contra. 187. 1. a. *. eorum auctores mutuo se
 agnouerunt. 598. 2. e. quis eorum prior fue-
 rit. 2. f. 550. 2. d. num his liceat habere in
 communi bona contra Constitutiones.
 629. 1. a.
 Ordinis humiliatorum origo. 560. 2. f. 561. 1.
 a. b. f. eorum triplex modus viuendi. c. d.
 Ordinis Cluniacensis auctor quis. 541. 1. c. f.
 reformatur. 562. 2. c.
 Ordinis Cisterciensis origo. 553. 2. e. f. ordinis
 Præmonstratensis auctor Norbertus & e-
 ius vita. 555. 1. e. f.
 Ordo Cisterciensis reformatur. 562. 2. a.
 Ordinis Grandimontensis origo & vita Ste-
 phani Aruerni. e. iisdem ordinis instituto-
 ris. 577. 1. f. 2. a. b. c. f.
 Ordinis Templariorum & Hospitaliariorum
 origo. 556. 1. c. d. e. f. f. eorum laudes. 2. b. c.
 eorum vita. d. e.
 Ordinis Carthusiensium origo. 559. 1. c. d. f. e-
 ius initium ex morte doctoris sumitur. 560.
 1. b. c. illius ordinis commendatio. 2. c. d.
 Origenis error confutatur. 251. 2. f. item de
 filio Dei. 339. 1. e. f. 347. 1. e. item de Spiritu
 sancto. 340. 2. c. De eo antiquorum variæ
 opiniones. 485. 1. b. c. Quid de eo scripserit
 Hieronymus. c. d. e. eius errores ab aliis
 conficti. 2. b. c. vbi benè scripsit nemo
 melius. 131. 1. a. f. eius libri. 486. 2. e.
 fuit hæreticus. f. de eius libris magna inter

d 3 episco

episcopus Græciæ contentio. 112. 2. c. † 130.
2. e. f. eam quot mala sint consecuta. 131. a.
Osee prophetarum minorum primus. 82. 1. e.
vxorem duxit meretricem, quod non est cul-
pandum. f.
S. Osimundi vita. 798. 1. c. d. * Ecclesiam Salif-
betiensem suis bonis ditat. e. fit episcopus.
f. canonizatur. 799. 1. a.
S. Oualdi Anglorum regis vita. 368. 1. f. 2. a. †
eius in egenos mira liberalitas. e. f.
Othodai filius Cham Tartarorum imperator.
deligitur. 156. 2. f. * eius auspiciis varia bella
gesta. 157. 1. a. b. eius mors. 158. 2. c.
Othomani Turcici imperij fundatoris gesta.
409. 1. c. *
Ortho. 1. Romano pontifici quod iuramentum
dedit. 579. 1. c. f. † Romam capit. 2. b. c. im-
perator creatur. 608. 1. f. Bohemis bellum
mouet. 2. a. coronatur. 611. 1. c. d. mors. 612.
2. a.
Ortho. 2. Romæ coronatur. 611. 2. b. † patri suc-
cedit. 612. 2. a. Galliam vastat. c. à Græcis in
Calabria vincitur. d. moritur. f.
Ortho. 3. Rom. imper. creatur. 613. 2. a. eius in
vrbe gesta & mors. 614. 2. b. c. confessus S.
Romualdo quam poenitentiam fecerit. 536.
1. a. monasterium construit. 537. 2. e.
Ortho. 4. rex Roman. quomodo factus. 88. 2. c.
d. * 100. 2. c. f. Philippum aduersarium fugat.
89. 1. c. coronatur à Rom. pon. 90. 1. a. eius
perfidia. b. & 101. 1. a. ab imperio priuatur.
c. d. in Franciam mouet. 105. 2. a.
Ortho Vicecomes primus Mediolano potitur.
204. 1. f. * ab Henrico. 6. reducitur. 279.
1. d.
Orthones tres quid gesserint. 561. 2. †
Othoniel Hebræorum in index primus. 46. 1. a.
Ouidij sententiæ plurimæ. 191. 1. c. d. in paucis
admodum libris legendus. 192. 1. d.
Ozias rex Iudæ. 12. probus. 60. 2. f.

P.

Pachomij Tabennositarum institutoris
vita. 508. 2. a. † eius regula ab angelo di-
ctata. b. c.
Pachonis monachi vita. 508. 1. a. b. †
Pacorii Parthorum regis res in Iudæa gesta.
142. 2. d.
Padebrunna Germaniæ ciuitas comburitur.
639. 2. e. †
S. Palladius ad Scoros mittitur. 244. 1. e. †
Pallantis Euandri. F. corpus inuenitur. 619. 2.
e. f. †
Pallas apparet, & quid inuenit. 29. 2. c. d.
Pambonis monachi dictum. 491. 2. c. †
Pamphilus Cæsariensis martyr quis fuerit.
567. 2. d. e.
S. Pancrastius martyr. 54. 1. 2. e. f.
S. Pantalconis martyrium. 543. 2. a. b. c. eius pa-
ter ab eo ad Christum conuertitur. d. e.
Papa Roissele cuiusdam gesta. 150. 2. e. f. * eius
mors. 151. 1. c. eius comites Franci destruunt.
e. f.
Papias Hieropolitanus quis. 471. 2. a. b. auctor
Chilistarum. b.
Papias & Maurus martyres. 546. 2. d. e.
Paphnupij in Nicæna Synodo de factorum
ordinum calibatu sententia. 13. 1. c. d. †. sed
hanc historiam falsam esse ibi perspicies. e.

2. a. b. c.
Paphnutius homo Dei confessor quis. 15. 1. d.
†. alterius Paphnutij monachi patientia.
459. 2. e. f.
Paphnutij monachi vita. 499. 2. f. †
Papirij de Samnitibus victoria. 152. 1. e. eius ad
matrem lepidum responsum. 153. 1. a.
Parmenides floruit. 100. 2. e. inuenit dialecti-
cam. 101. 1. a.
Paschalis. 1. pon. max. 100. qualis. 565. 2. a. † ei
S. Cæcilia apparet. e.
Paschalis. 2. pon. max. 162. qualis. 680. 2. b. †
quatuor fuit antipapis superstes. c. d. ab Hen-
rico. 4. in carcerem coniecit. 681. 2. a. quod
per vim ei concesserat reuocat. b. in vrbem
redit & moritur. 682. 1. a. b.
Pastores Franciæ à diabolo decepti multa ma-
la committunt, ob quæ trucidantur. 168. 1. a.
b. c. *
Pastoris abbatis vita. 485. 2. e. f. † matrem vide-
re non vult. 486. 1. a. eius dicta. b. c.
Patauium quomodo Scaligeris ademptum. 340.
1. a. b. *. transit in potestatem Venetorum.
467. 2. e. f.
Paterfamilias quidam à mortuis excitatus quid
narrarit. 339. 2. a. † in eam narrationem cen-
sura. 340. 1. d. e.
S. Patricij Hibernorum Apostoli vita. 202. 2.
d. e. † de eius purgatorio an sit. 103. 1. c. d.
Patricius exarchus longobardis multas ciuita-
tes adimit. 286. 1. a. †
S. Paulæ Romanæ nobilis vita. 141. 2. e. f. 142. 1.
a. b. †
D. Pauli Apostoli vita. 393. 1. b. c. d. de eius no-
mine triplex opinio. d. quando Romam ven-
nit. f. eius egiæ. 394. 2. a. b. comparatur
cum patribus veteris testamenti. b. c. d. ho-
mo eius precibus à suspensio liberatur. e. f.
eius epistolæ summa Teologiar. 395. 1. a. e.
epistolæ ad Romanos argumentum. b. c. d. &
summa eius capita perscrutantur. 395. 296.
397. epistolæ ad Corinthios prioris argu-
mentum. 397. 2. e. f. ad Hebræos est eius. 400.
2. d. eius summa & breuis expositio. e. f. 401.
1. a. b. is à Barnaba dissentiens non peccauit.
382. 1. a. in occidente liberè Christum prædi-
cat. 428. 1. a.
S. Pauli leonensis episcopi vita. 298. 2. c. d. †
S. S. Pauli Andreæ & Dionysij martyrii. 493.
1. c. d. e.
Pauli Samoseteni impietas. 507. 2. b. c. & erro-
res. 508. 1. f. condemnatur in concilio An-
tiocheno. 1. a.
Paulinæ nobilis Romanæ ludibrium. 421.
1. c. d.
S. Paulini Nolani vita. 191. 1. b. c. d. † singulare
illius liberalitatis exemplum. e. f.
S. Paulini Treuirensis episcopi martyrii. 25. 1. a. †
Paulus Guinifius Lucæ tyrannus Mediolanen-
si iungitur. 402. 2. e. * vexatus à Nicolao for-
te brachio apud Florentinos conqueritur.
506. 2. c. d. Senensis aduersus eos concitat.
509. 2. a. ab Antonio Senensi capitur & ad
ducem Mediolanensem mittitur. 915. 1. e.
Paulus pon. max. 95. qualis. 391. a. b. † p. sãctis i-
maginib. ab Constantinum scribit. c. mori-
tur. e.
Paulus. 2. pon. max. quando factus. 578. 2. f. *
S. Paulus etemita ab Antonio visitatur. 472. 2.
c. d. †. eius mors. 2. b. c. Pauli simplicis vita.
478.

478. 1. c. d. dæmones pellit. 479. 1. a. & mor-
tuum suscitatur. e.
S. Paulus ep. Constant. qualis. 560. 1. b. *. marty-
rio coronatur. 25. 1. a. †.
Paulus 2. episcop. Constant. Monothelita. 327.
1. a. †
Paulus Vrsinus Tuscaneli occupat. 472. 1. a. *.
à Columenium insultu vrbem liberat. e. f.
Ladillao regi eam prodit. 473. 1. c. cum Co-
mite Troiæ pugnans eum superat. 475. 2. c.
& vrbem pro Alexandro. 5. capit. f.
Paulus Orosius quando & qualis fuit. 124. 2. f.
†. eius aliquot sententiæ. 125. 1. a. b. c. refert
ex Hierosolymis in Africam S. Stephani reli-
quias. 126. 2. e.
Paulus Amylii Persem vicit. 161. 1. a.
Pauperes de Lugduno hæretici quando fue-
runt. 305. 2. d. e. †. eorum errores. 306. 1. a. b.
cõbuntur nec faciunt miracula. c. d. à Mar-
tino. 5. ex Marchia fugantur. 489. 2. c.
Pax inter sacerdotium & imperium. 683. 1.
d. e. †.
S. Pelagiæ meretricis conuersio mirabilis. 518.
d. e. 2. a. b. c.
S. Pelagius. 1. Pont. max. 61. qualis. 212. 1. d. e. *.
adhuc diaconus legatione ad Tortiam fun-
gitur. 268. 1. a. eum in vrbe à se capta furen-
tem lenit. 269. 2. c. d. legatus ab eodem ad lu-
stianum mittitur. 270. 2. e.
Pelagius. 2. Pontifex maximus. 64. qualis. 213. 2.
a. b. c.
Pelagius Hæretarcha qualis. 362. 1. c. † eius do-
ctrina execranda. 230. 1. c. d. e.
Pestis Romæ defauit. 154. 1. c. & 218. 1.
a. *.
Pestis orbem penè vniuersum vexat. 353. 2. c.
d. *. Florentiã inuadit. 400. 2. c. 401. 1. a. & ite-
rũ 447. 1. b. quoties Florentiam inuaserit. 533.
2. e. f. ea infelios refugere quantum & qua-
tenus liceat. 554. 1. b. c. peste laborantibus in-
seruire pius est valde. 74. 1. a. b.
Peregrinus Roma à Xisto. 1. in Galliam episco-
pus Antiodorensis mittitur. 465. 2. b.
Pericles dux Atheniensium eligatur. 100. 1. f. eius
eloquentia. 2. a. dictum in Sophoclem. b.
Persarum monarchia quando incepit. 91. 1. d.
e. & quando desit. 117. 1. b. eorum victus ex
Xenophonte qualis. 105. 1. d. non vident fi-
lios ante septennium. 97. post mortem ma-
gorum de regno quomodo conuenerint
principes. d. eorum imperij potentia. 160.
1. f. †.
Perse Romanorum æmuli Romanum imperiũ
lacerant. 143. 2. b. † Palestinam & vicinas re-
giones occupant. 342. 2. a. b. à Machometo
cur superati sunt. 356. 1. d. omnes regiones
vsque ad Hælespõtum inuadunt. 609. 2. d.
e. de Romano Diogene Græcorum impera-
tore triumphant. 610. 1. b. c.
Persarum regum Catalogus à Cyro vsque ad
Artaxerxem. 80. 1. a. b. c. & post Christum à
Sapore vsque ad Haumarem. 160. 2. a. b.
c. d. †.
Persij flores. 436. 1. b. c.
Pertinax Rom. imper. 26. 479. 2. b.
Perusini Aflisio potantur. 301. 2. c. d. *. Are-
tinis Tiphernum adimunt. 336. 1. b. *. cum
Florentinis concordiam inueniunt. 339. 1. c. &

eum Senensibus. 366. 1. a. se Pontifici deducit.
377. 1. c. à societate latronum infestatur.
415. 2. b.
Perusium 7. obsidionis anno à Gothis capitur.
272. 2. b. †
Petarcha nascitur. 264. 2. d. *. eius mors & scri-
pta. 376. 1. a.
S. Petronij Bononiensis vita. 178. 2. f. 188. 1. a.
b. †.
Petronij Arbitri aliquot sententiæ. c. d.
Petronillæ filiz D. Petri vita. 390. 1. d. e.
Petri Cunerij de Ecclesiasticis redditibus senten-
tia. 307. 2. c. *.
Petri Telonarij exemplum mirabile. 303. 1. a.
b. †
S. Petri Lampfaceni martyrium. 493. 1. c.
S. Petri Alexandrini martyrium. 560. 1. b.
c. d.
De S. Petro martyre ord. Prædicat. sermo. 636.
2. e. f. *. eiusdem vita. 637. 2. c. d. fuit inquisi-
tor hæreticorum. 638. 1. b. c. Manichæos ad-
huc puer redarguit. 639. 2. a. Miracula eius-
dem post mortem facta. 642. 2. b. c.
D. Petrus Apostolus à Christo vocatur. 201.
2. b. c. ei soli dicitur duc in altum. d. eius nauis
non turbatur. 208. 1. a. ab eius societate se-
gregatus perit. 117. 1. a. pro eo ac pro se Chri-
stus didragma soluit. 220. 1. c. quid hoc signi-
ficat. f. auricula ab eo amputata quid sit. 2. e.
309. 1. a. eius negatio quid indicat. 310. 2. e. f.
quid est eum à longè sequi Christum. 309.
2. d. e. cur primus Apostolorum à Christo
constitutus. 694. 2. a. *.
D. Petrus est firmamentum Ecclesiæ. 208. 2.
non ei dicitur vade Sathana vt diabolo. 258.
1. b. 272. 1. d. e. est stabularius à Christo con-
stitutus. 264. 2. c. est principaliter in regimi-
ne Ecclesiæ collocatus. 288. 2. c. ei commissum
est regimen Ecclesiæ. 291. 1. a. b. 327. 2. d. est
conductor Ecclesiæ. 295. 2. f. est maximus
Apostolorum ob iurisdictionem. 389. 1. f.
Paulo etiam maior est ob miraculorũ operatio
nẽ. 2. reliquis in amore Christi seruicior. b. c.
est assumptus in cõfortiũ vnitatis à Christo.
205. 2. b. *. ab eius societate segregatus re-
gnum cælorum intrare non poterit. 594.
2. b.
Petri fides nunquam deficiet. 307. 1. c. pro eo
Christus orauit. d. ei Christus omnium viro-
rum primo post resurrectionem apparuit
322. 1. c. 323. 2. c. firmior post lapsum fuit. d.
à D. Ioanne Euang. in cælo quomodo visus
358. 1. c. summi pastoris officio vsus est. 375.
1. b. eius fides nunquam est passura ruinam
188. 2. f. †. apparet. 317. 1. a. b.
Petrus post resurrectionem primus plurimos
ad Christum conuertit. 375. 1. c. 2. b. in con-
cilio Apostolorum præsedat. 381. 2. a. fuit
Romæ per viginti quinque annos & ibi
mortuus. 389. 2. c. d. Antiochia septem. c.
quid ibi egerit. 390. 1. a. b. habuit vxorem
martyrem. c. sed in Apostolatu voto edito
non habuit. d. e. successorem sibi Clemetem
deligit. 391. 2. e. f. ad eum monita. 392. 1. a. b.
eius duæ epistolæ sunt Canonice. c. prædi-
catio castitatis causa ei est martyrij. 2. pri-
mus in vrbe multos ad Christum conuer-
tit. 416. 2. f. sine an Ioannes à Christo plus
dilectus

episcopus Græciæ contentio. 112. 2. c. † 130.
2. c. f. eam quot mala sint consecuta. 131. a.
Osee prophetatum minorum primus. 82. 1. c.
uxorem duxit meretricem, quod non est cal-
pandum. f.
S. Osimundi vita. 798. 1. c. d. * Ecclesiam Salif-
betiensem suis bonis dicit. e. fit episcopus.
f. canonizatur. 799. 1. a.
S. Oualdi Anglorum regis vita. 368. 1. f. 2. a. †
eius in egenos mira liberalitas. e. f.
Othodai filius Cham Tartarorum imperator.
deligitur. 156. 2. f. * eius auspiciis varia bella
gesta. 157. 1. a. b. eius mors. 158. 2. c.
Othomani Turcici imperij fundatoris gesta.
409. 1. c. *
Otho. 1. Romano pontifici quod iuramentum
dederit. 579. 1. c. f. † Romam capit. 2. b. c. im-
perator creatur. 608. 1. f. Bohemis bellum
mouet. 2. a. c. coronatur. 611. 1. c. d. mors. 612.
2. a.
Otho. 2. Romæ coronatur. 611. 2. b. † patri suc-
cedit. 612. 2. a. Galliam vastat. c. à Græcis in
Calabria vincitur. d. moritur. f.
Otho. 3. Rom. imper. creatur. 613. 2. a. eius in
vrbe gesta & mors. 614. 2. b. c. confessus S.
Romualdo quam pœnitentiam fecerit. 536.
1. a. monasterium construit. 537. 2. e.
Otho. 4. rex Roman. quomodo factus. 88. 2. c.
d. * 100. 2. e. f. Philippum aduersarium fugat.
89. 1. c. coronatur à Rom. pon. 90. 1. a. eius
perfidia. b. & 101. 1. a. ab imperio priuatur.
c. d. in Franciam mouet. 105. 2. a.
Otho Vicecomes primus Mediolano potitur.
204. 1. f. * ab Henrico. 6. reducitur. 279.
1. d.
Othones tres quid gesserint. 562. 2. †
Othoniel Hebræorum index primus. 46. 1. a.
Ouidij sententiæ plurimæ. 191. 1. c. d. in paucis
admodum libris legendus. 192. 1. d.
Ozias rex Iudæ. 12. probus. 60. 2. f.

P.

Pachomij Tabennesiatarum institutoris
vita. 508. 2. a. † eius regula ab angelo di-
ctata. b. c.
Pachonis monachi vita. 508. 1. a. b. †
Pacori Parthorum regis res in Iudæa gesta.
142. 2. d.
Padebrunna Germaniæ ciuitas comburitur.
639. 2. c. †
S. Palladius ad Scoros mittitur. 244. 1. c. †
Pallantis Euandri. F. corpus inuenitur. 619. 2.
e. f. †
Pallas apparet, & quid inuenerit. 29. 2. c. d.
Pambonis monachi dictum. 491. 2. e. †
Pamphilus Cæsariensis martyr quis fuerit.
567. 2. d. e.
S. Pancratius martyr. 54. 2. c. f.
S. Pantaleonis martyrium. 543. 2. a. b. c. eius pa-
ter ab eo ad Christum conuertitur. d. e.
Papa Roissele cuiusdam gesta. 150. 2. e. f. * eius
mors. 151. 1. c. eius comites Franci destruunt.
e. f.
Papias Hieropolitanus quis. 471. 2. a. b. auctor
Chilistarum. b.
Papias & Maurus martyres. 546. 2. d. e.
Paphnaphij in Nicæna Synodo de sacrorum
ordinum calibari sententia. 13. 1. c. d. †. sed
hanc historiam falsam esse ibi perspicies. e.

2. a. b. c.
Paphnapius homo Dei confessor quis. 15. 1. d.
†. alterius Paphnapij monachi patientia.
459. 2. e. f.
Paphnapij monachi vita. 499. 2. f. †
Papij de Samnitibus victoria. 152. 1. e. eius ad
matrem lepidum responsum. 153. 1. a.
Parmenides floruit. 100. 2. e. inuenit dialecti-
cam. 101. 1. a.
Paschalis. 1. pon. max. 100. qualis. 565. 2. a. † ei
S. Cæcilia apparet. e.
Paschalis. 2. pon. max. 162. qualis. 680. 2. b. †
quatuor fuit antipapis superstes. c. d. ab Hen-
rico. 4. in carcerem conicitur. 681. 2. a. quod
per vim ei concesserat reuocat. b. in vrbe
redit & moritur. 682. 1. a. b.
Pastores Franciæ à diabolo decepti multa ma-
la committunt, ob quæ trucidantur. 168. 1. a.
b. c. *
Pastoris abbatis vita. 485. 2. e. f. † matrem vide-
re non vult. 486. 1. a. eius dicta. b. c.
Patauium quomodo Scaligeris ademptum. 340.
1. a. b. *. transit in potestatem Venetorum.
467. 2. c. f.
Paterfamilias quidam à mortuis excitatus quid
narrarit. 339. 2. a. † in eam narrationem cen-
sura. 340. 1. d. e.
S. Patricij Hibernorum Apostoli vita. 202. 2.
d. e. † de eius purgatorio an sit. 103. 1. c. d.
Patricius exarchus longobardis multas ciuita-
tes adimit. 286. 1. a. †
S. Paulæ Romanæ nobilis vita. 141. 2. e. f. 142. 1.
a. b. †
D. Pauli Apostoli vita. 393. 1. b. c. d. de eius no-
mine triplex opinio. d. quando Romam ve-
nit. f. eius elogia. 394. 2. a. b. comparatur
cum patribus veteris testamenti. b. c. d. ho-
mo eius precibus à suspensio liberatur. e. f.
eius epistolæ summa Teologiar. 395. 1. a. e.
epistolæ ad Romanos argumentum. b. c. d. &
summa eius capita perscringuntur. 395. 296.
397. epistolæ ad Corinthios prioris argu-
mentum. 397. 2. e. f. ad Hebræos est eius. 400.
2. d. eius summa & breuis expositio. e. f. 401.
1. a. b. is à Barnaba dissentiens non peccauit.
382. 1. a. in occidente liberè Christum prædi-
cat. 428. 1. a.
S. Pauli leonensis episcopi vita. 298. 2. c. d. †
S. S. Pauli Andreæ & Dionysij martyrii. 493.
1. c. d. e.
Pauli Samoseteni impietas. 507. 2. b. c. & erro-
res. 508. 1. f. condemnatur in concilio An-
tiocheno. 1. a.
Paulinæ nobilis Romanæ ludibrium. 421.
1. c. d.
S. Paulini Nolani vita. 191. 1. b. c. d. † singulare
illius liberalitatis exemplum. e. f.
S. Paulini Treuirënsis episcopi martyrii. 25. 1. a. †
Paulus Guinifus Lucæ tyrannus Mediolanen-
si iungitur. 402. 2. c. * vexatus à Nicolao for-
te brachio apud Florentinos conqueritur.
506. 2. c. d. Senenses aduersus eos concitat.
509. 2. a. ab Antonio Senensi capitur & ad
ducem Mediolanensem mittitur. 915. 1. e.
Paulus pon. max. 93. qualis. 391. a. b. † p. sâctis i-
maginib. ab Constantinum scribit. c. mori-
tur. e.
Paulus. 2. pon. max. quando factus. 578. 2. f. *
S. Paulus ciuita ab Antonio visitatur. 472. 2.
c. d. †. eius mors. 2. b. c. Pauli simplicis vita.

478. 1. c. d. dæmones pellit. 479. 1. a. & mor-
uum suscitatur. e.
S. Paulus ep. Constant. qualis. 560. 1. b. *. marty-
rio coronatur. 25. 1. a. †.
Paulus 2. episcop. Constant. Monothelita. 327.
1. a. †
Paulus Vrsinus Tuscanellâ occupat. 472. 1. a. *.
à Columennium insultu vrbe liberat. e. f.
Ladillao regi eam prodit. 473. 1. c. cum Co-
mite Troiæ pugnans eum superat. 475. 2. c.
& vrbe pro Alexandro. 5. capit. f.
Paulus Orofius quando & qualis fuit. 124. 2. f.
†. eius aliquot sententiæ. 125. 1. a. b. c. refert
ex Hierosolymis in Africam S. Stephani reli-
quias. 126. 2. e.
Paulus Æmylius Persem vicit. 161. 1. a.
Pauperes de Lugduno heretici quando fue-
runt. 305. 2. d. e. †. eorum errores. 306. 1. a. b.
côburrunt nec faciunt miracula. c. d. à Mar-
tino 5. ex Marchia fugantur. 489. 2. c.
Pax inter sacerdotium & imperium. 683. 1.
d. e. †.
S. Pelagiæ meretricis conuersio mirabilis. 518.
d. e. 2. a. b. c.
S. Pelagius. 1. Pont. max. 61. qualis. 212. 1. d. e. *.
adhuc diaconus legatione ad Totiam fun-
gitur. 268. 1. a. eum in vrbe à se capta furem-
tem lenit. 269. 2. c. d. legatus ab eodem ad lu-
stianum mittitur. 270. 2. e.
Pelagius. 2. Pontifex maximus. 64. qualis. 213. 2.
a. b. c.
Pelagius Hæresarcha qualis. 362. 1. c. † eius do-
ctrina execranda. 230. 1. c. d. e.
Pestis Romæ defuit. 154. 1. c. & 218. 2.
a. *.
Pestis orbem penè vniuersum vexat. 353. 2. c.
d. *. Florentiâ inuadit. 400. 2. e. 401. 1. a. & ite-
rùm 447. 1. b. quoties Florentiam inuaserit. 553.
2. c. f. ea infectos refugere quantum & qua-
renus liceat. 554. 1. b. c. peste laborantibus in-
seruire pium est valde. 74. 1. a. b.
Peregrinus Roma à Xisto. 1. in Galliam episco-
pus Antiodorensis mittitur. 465. 2. b.
Pericles dux Atheniensium eligitur. 100. 1. f. eius
eloquentia. 2. a. dictum in Sophoclem. b.
Persarum monarchia quando incepit. 91. 1. d.
e. & quando desit. 117. 1. b. eorum victus ex
Xenophonte qualis. 105. 1. d. non vident fi-
lios ante septennium. 97. post mortem ma-
gorum de regno quomodo conuenerint
principes. d. eorum impetij potentia. 160.
1. f. †.
Persæ Romanorum æmuli Romanum imperiũ
lacerant. 143. 2. b. † Palæstinam & vicinas re-
giones occupant. 342. 2. a. b. à Machometo
cur superati sunt. 356. 1. d. omnes regiones
vsque ad Hælespörtum inuadunt. 609. 2. d.
e. de Romano Diogene Græcorum impera-
tore triumphant. 610. 1. b. c.
Persarum regum Catalogus à Cyro vsque ad
Artaxerxem. 80. 1. a. b. c. & post Christum à
Sapore vsque ad Fiaumarem. 160. 2. a. b.
c. d. †.
Persij flores. 436. 1. b. c.
Pertinax Rom. imper. 20. 479. 2. b.
Persini Affisio potantur. 301. 2. c. d. *. Are-
tini Tiphernum adimunt. 336. 1. b. *. cum
Florentinis concordiam ineunt. 339. 1. c. &

cum Senensibus. 366. 1. a. se Pontifici deducit.
377. 1. c. à societate latronum infestantur.
415. 2. b.
Perusium 7. obsidionis anno à Gothis capitur.
272. 2. b. †
Petarcha nascitur. 264. 2. d. *. eius mors & scri-
pta. 376. 1. a.
S. Petronij Bononiensis vita. 178. 2. f. 188. 1. a.
b. †.
Petronij Arbitri aliquot sententiæ. c. d.
Petronillæ filia D. Petri vita. 390. 1. d. e.
Petri Cuncerij de Ecclesiasticis redditibus senten-
tia. 307. 2. c. *.
Petri Telonarij exemplum mirabile. 303. 1. a.
b. †
S. Petri Lampfaceni martyrium. 493. 1. c.
S. Petri Alexandrini martyrium. 560. 1. b.
c. d.
De S. Petro martyre ord. Prædicat. sermo. 636.
2. e. f. *. eiusdem vita. 637. 2. c. d. fuit inquisi-
tor hæreticorum. 638. 1. b. c. Manichæos ad-
huc puer redarguit. 639. 2. a. Miracula eius-
dem post mortem facta. 642. 2. b. c.
D. Petrus Apostolus à Christo vocatur. 201.
2. b. ei soli dicitur duc in altum. d. eius nauis
non turbatur. 208. 1. a. ab eius societate se-
gregatus perit. 217. 1. a. pro eo ac pro se Chri-
stus didragma soluit. 220. 1. c. quid hoc signi-
ficat. f. auricula ab eo amputata quid sit. 2. e.
309. 1. a. eius negatio quid indicat. 310. 2. e. f.
quid est eum à longè sequi Christum. 309.
2. d. e. cur primus Apostolorum à Christo
constitutus. 694. 2. a. *.
D. Petrus est firmamentum Ecclesiæ. 208. 2.
non ei dicitur vade Sathana vt diabolo. 258.
1. b. 272. 1. d. e. est stabularius à Christo con-
stitutus. 264. 2. c. est principaliter in regimi-
ne Ecclesiæ collocatus. 288. 2. c. ei commissum
est regimen Ecclesiæ. 291. 1. a. b. 327. 2. d. est
constructor Ecclesiæ. 295. 2. f. est maximus
Apostolorum ob iurisdictionem. 389. 1. f.
Paulo etiam maior est ob miraculorũ operatio-
ne. 2. reliquis in amore Christi seruicior. b. c.
est assumptus in cõsortiũ vnitatis à Christo.
205. 2. b. *. ab eius societate segregatus re-
gnum cælorum intrare non poterit. 594.
2. b.
Petri fides nunquam deficiet. 307. 1. c. pro eo
Christus orauit. d. ei Christus omnium viro-
rum primo post resurrectionem apparuit
322. 1. c. 323. 2. c. firmior post lapsum fuit. d.
à D. Ioanne Euang. in cælo quomodo visus
358. 1. c. summi pastoris officio visus est. 375.
1. b. eius fides nunquam est passura ruinam
188. 2. f. †. apparet. 317. 1. a. b.
Petrus post resurrectionem primus plurimos
ad Christum conuertit. 375. 1. c. 2. b. in con-
cilio Apostolorum præsedit. 381. 2. a. fuit
Romæ per viginti quinque annos & ibi
mortuus. 389. 2. c. d. Antiochiæ septem. c.
quid ibi egerit. 390. 1. a. b. habuit uxorem
martyrem. e. sed in Apostolatu voto edito
non habuit. d. e. successorem sibi Clemencem
deligit. 391. 2. e. f. ad eum monita. 392. 1. a. b.
eius duæ epistolæ sunt Canonice. e. prædi-
catio castitatis causa ei est martyrij. 2. pri-
mus in vrbe multos ad Christum conuer-
tit. 416. 2. f. sine an Ioannes à Christo plus
dilectus

dilectus. 402. 2. e. f. occiditur. 392. 2. e. f. Adelphonum Hispaniæ regis fratrem è carcere liberat. 546. 2. e. f. eius cathena diabolica ex Comite profligat. 611. 2. a. Petrus & Paulus iunt Apostolorum principes. 389. 1. b. vna die Romæ mortui. c. Ecclesiæ causâ teneant. 544. 1. e. f. D. Dominico apparêt. 604. 2. e. * & Frâncisco. 762. 1. e. & D. Thomâ. 648. 2. c. d. Petrus de Papiâ episcopo. Florentinus quomodo simoniacus deprehensus sit. 552. 2. c. d. f. 335. 1. a. b. f. Petrus Alphonfus ex Iudæo fit Christianus. 656. 2. b. f. eius conuersionem quam malignè Iudæi sint interpretati. d. e. eius aduersus Iudæos disputatio. 657. 1. a. b. Petri Nicomedienfis Martyrium. 549. 2. c. d. Petrus Lombardus quando claruit. 695. 2. a. f. quis fuerit & quid scripserit, & libri sententiarum eius summa. 74. 1. c. d. * eius sententiam ab Ioachim Abbate damnatam concilium probat. 93. 2. d. Petri monaculi abbatis Claræuallensis vita. 693. 2. c. d. * Petrus Comestor quis & eius scripta. 77. 1. a. * Petrus Cathanij D. Francisci socius sit. 749. 1. a. * ei D. Franciscus ordinem gubernandum committit. 753. 2. d. moritur & signis claret. e. f. Petrus Aragonius Infans ord. Min. ingreditur 788. 1. a. * Petrus Antisiodorensis Græcorum imper. ex Latinis. 3. 107. 2. d. * Dyrrachium obsidet, sed frustra. f. à Dyrrachino comite insidias patitur & capitur. 108. 1. a. b. Petrus monachus à Comite Tolofano pro fide occiditur. 90. 1. e. * Petrus Eremita facti belli incensor qualis. 37. 2. e. f. f. is iter illud cum militibus suscipit. 666. 2. e. quis fuerit. f. eius milites à Solimanno cæduntur. 667. 1. a. b. c. Petrus Cantor Parisiensis moritur. 761. 1. c. f. Petrus Aurelius ord. Min. qualis. 772. 2. e. * legit Parisiis sacram theologiam. 784. 2. e. sit archiepiscopus Aqueusis. f. Petrus de Virriaco quis fuerit. 175. 1. b. c. d. * Petrus Aragonius simulans Aphricam inuadere Siciliam occupat. 200. 2. a. b. * Siciliam ingreditur & rex coronatur. 211. 2. d. e. ad Carolum oratorem mittit. 2. a. Messanam venit. e. f. rex Aragonum quomodo factus. 212. 1. c. eius cum Carolo pactum. 214. 2. f. cui non stetit. 215. 1. a. b. c. cum rege Philippo non audeat certare. 217. 1. d. impeditur commectus deferri ad castra Gallorum. 2. d. à Gallis in prælio vincitur & moritur. 218. 1. a. b. c. Petrus Damiani quis & eius scripta. 640. 2. d. e. f. Petrus Paludanus laudatur. 681. 1. c. d. * Petrus Zenus dux Venetorum Turcos bello nauali affligit. 333. 1. c. * Petrus Bruerius in Aruernis, Lemouicib. & Pictonibus stragem edit. 406. 2. c. * eum & socios Philippus Andax deuicit. ibid. Petrus de Luna pseudopontifex eligitur. 416. 1. d. * eius pertinacia. 2. a. 469. 2. d. ad Bonifacium eius legatio, sed irrita. 417. 1. d. e. Gennam venit. 460. 2. e. eius mala mens malus animus. 469. 1. a. pertinacia. 2. d. deseritur

penè ab omnibus. 470. 1. c. à Franciscis maxime impugnatur. 2. e. f. à Sigismundo ut pontificatui cedat exorari non potuit. 480. 1. d. e. f. fugit in Paniscolâ. 2. b. deponitur. c. D. Vincentius contra eum prædicat. c. moritur, & alius qui ei etiam successerat cum Martino componit. 486. 2. c. d. Petrus Sachon quis fuerit. 334. 2. d. e. * ab eo Perusini vincuntur. 335. 1. a. Arcetium Florentinis cur potius quam Perusinis dederit. 337. 1. c. f. à Florentinis captus in carcerem ducitur. 343. 1. c. d. dimittitur. 345. 1. d. Ambram castellum capere nititur, sed frustra. 358. 1. c. Perusinorum copias profligat. 254. 1. c. oppidum S. Sepulchri occupat. 260. 1. a. mors. 363. 2. d. Petrus Leonis Schismaticus pontifex qualis. 687. 1. a. b. f. reuocatur auctore D. Bernardo. b. in Aquitania quem fautorem habuit. 2. c. eius mors. 688. 1. a. in vrbe eius sæuitia. 716. 2. c. f. Petrus Abailardus hæreticus qualis & eius errores. 688. 1. d. f. Caluiniutæ eum in errore imitantur. f. 689. 1. c. Petri Tarétasienfis episcopi vita. 692. 1. a. b. f. ab eo mulier maleficis artibus falcinata curatur. e. f. Phæcia rex Israël. 18. 61. 1. a. eius contra Iudam pugna. ibid. e. Phæcia rex Israël. 17. 61. 1. a. Phalaridis crudelitas in Peryllum. 90. 1. a. S. Pharonis episcopi. Meldensium & Pharae eius sororis vita. 357. 2. a. b. f. egrotat Phara, quod eam pater eius nuptiis copulare vellet. c. a. uult mori quàm nuptiis consentire. 358. 1. c. S. Pharo ex aulico fit clericus. 2. a. quomodo se ab illicito vxoris consortio temperat. 359. 1. a. b. Pharus mundi miraculum. 127. 2. f. quid sit. 128. 2. a. Pheretrum reliquiarum B. Virginis multa mira operatur. 686. 1. c. f. 2. a. b. Philemon risu immoderato necatur. 126. 2. e. S. Philiberti vita. 372. 1. e. f. f. Philippi Apostoli frater dictus Virginius Biturigas missus est. 440. 1. d. Philippi Apostoli vita. 410. 1. e. f. Philippus diaconus alius ab Apostolo. 2. c. Philippi Alexandri patris mors. 112. b. eius mores. c. oculis priuatur. 2. a. Philippicus imperator qualis. 397. 2. a. f. Philippus D. Eugeniæ pater martyr. 478. 1. a. f. Philippus rex Francorum in Angliam mouet. 104. 2. b. * ad quem cum Flâdriæ comes non uenisset, bellum in eum transfert. d. e. & multas vrbes subigit. 105. 1. a. b. eius aduersum Othonem ab imperio depositum conficius. 2. c. d. e. & victoria. 106. 1. a. b. eius mors & præcipua gesta. 113. 2. b. c. Philippus Augustus contra Anglorum regem bellum mouet. 758. 1. a. f. cui Anglus se subicit. b. in Iudæos animaduertit. 2. c. d. timens sibi ab Assânis castidibus sese munire. 750. 1. a. vxorem ducit regis Danorum sorore. 2. d. eius in Northmânia alibi contra Anglos res gesta. 760. 1. a. b. c. vxorem alicui superinducit. 2. b. pugnae inter eum & Anglû recrudescunt. 761. 2. c. d. f. 762. 1. f. reli.

reliqui vxorem superinducta. 2. c. d. Philippus rex Romanorum quomodo factus. 83. 2. c. Coloniâ obsidet & capit. 89. 2. e. eius mors. f. Philippus Augustus rex franciæ coronatur. 743. 2. c. f. eius gesta eximia in præritia. e. f. suppetas ad regnum sanctum missus. 748. 2. b. flandrensi comitem debellat & cluuiam lapidibus sternit. e. d. bellum contra Anglû sed pax cõponit. 2. a. b. sedatis discordiis sacra arina ambo induit. 751. 2. b. c. assumit sanctam peregrinationem. 754. 1. d. e. inter eum & Anglorum regem lites oriuntur. 755. e. c. d. ex terra sancta redit. e. Philippus Maria. 3. Mediolani dux creatur. 453. 1. d. f. * in carcere honesto Papiæ detinetur. 2. c. Cisalpina Gallia status sub eo miserabilis. 479. 2. c. Genuæ capiendæ consilium capit. c. Forolium occupat. 494. 1. a. Imolam per prodicionem intrat. 497. 1. f. Cremonam cum exercitu venit. 504. 2. e. eius mors. 530. 1. a. Philippus. 4. Francorum rex. 61. per Italiam transit. 197. 1. d. * is à Petro Aragonio quomodo deceptus. 209. 1. a. b. aduersus Petrum Aragonium exercitum fortem ducit. 217. 1. a. b. e. eius in comitatu Rufagnonensi gesta. c. d. Gironam obsidet & capit. 218. 1. c. d. e. infirmus redit in frâciam. 2. a. b. moritur. c. quis fuerit. e. f. Philippus rex Catholicus nomen quod promeruit. 307. 2. d. * is qua ratione sacro bello operam nauatit. 335. 1. c. d. is certamen ab Eduardo. 3. indictum detrectat. 348. 1. a. mors. 368. 2. c. Philippus Flandrensis comitis. f. pro patria Comitatum deserit. 261. 1. a. * dux belli à flandris eligitur. b. Philippus Longi Galliarum regis mors. 300. 2. b. * bellum sacrum cogitat suscipere. c. clerus ei decimas exigenti quid responderit. d. F. Philippus ordinis Min. martyr. 734. 2. b. c. * alius eiusdem nominis apud Clarummontem. 775. 1. d. e. Philippus pop. Rom. imp. 34. primus Christianus. 487. 1. c. malis artibus ad imperium peruenit. 489. 2. d. e. sub eo Romæ conditæ. 1000. annus celebratus. 490. 2. c. Philippus Burgundiæ dux contra Turcos classe ministrat. 545. 1. c. * Philippus Pulcher Italicos mercatores Gallia euicit. 233. 1. c. * Angliæ regem ut sibi fidelitatem iuret inuitat. 237. 2. c. molitè Vasconia deturbare nititur. d. ab eo comes Fâdriæ & Barri deficiunt. 243. 1. e. f. In Flandriâ mouet. 2. c. d. in eum multi principes conspirant. 2. c. flandriâ sibi subiicit. 247. 1. c. d. eius in flandros inhumanitas. 2. a. b. contra eos arma sumit. 257. 2. c. f. reuertitur re infecta. f. Philippus Pulcher Bonifacium capiendum curat. 259. 1. a. b. * ideo granibus incommo-dis afficitur. 260. 1. b. c. cum Eduardo regem pacem facit. e. in flandros mouet. 261. 2. a. mortis euadit præfens periculum. 262. 2. c. d. pax inter eum & flandros componitur. 263. 1. c. d. Clementem sibi conciliat. 268. 2. a. Ecclesiæ reconciliatur. 269. 2. c. d. fi-

lium in regem Nauaræ coronandum curat. 271. imperium in franciam cupit transferri. 276. 2. e. f. eius mors & mores. 288. 1. a. b. liberi eius & infelicitas. c. d. Philo Iudæus ad Caium legatus mittitur. 423. 2. f. eius laudes. 424. 2. e. f. cum Petro collocutus est. 425. 1. a. Philosophus in Nicæna Synodo cum episcopo disputans eonfunditur. 14. 2. c. d. f. Phocæ Martyris vita. 460. 1. b. c. Phocas imperator creatur. 286. 2. d. f. à D. Gregorio legatum ad eum mitti postulat. 287. 1. b. c. imperator creatur. 300. 2. d. Phocius episcopus. Cõstant. pessimus. 568. 1. c. d. * eius nequitia. e. f. iterum excommunicatur. 569. 1. a. in Spiritu sanctu impius. b. iterum egrotat. 2. b. decipit legatos papæ. 570. 1. a. b. uerum excommunicatur. c. cum Nicolaus 1. Rom. Pont. excommunicat. 568. 1. d. Phoroneus primus Græciæ legislator. 29. 2. b. Piamô monachus presbyter sacrificat. 495. 2. f. f. Pilati & Herodis inimicitiarum causa. 313. 1. a. eius peccatum nõ ita graue ac Iudæorum. f. Pilatus post Christi mortem quæ passus est. 421. 2. b. c. Pindorus quando vixit. 100. 1. a. eius mors. b. Pinutij abbatis humilitas. 432. 1. a. b. f. Pipini Caroli magni. f. contra Patrem coniurans tonsuratur. 405. 1. c. f. Pipinus rex franciæ creatur. 389. 1. c. 402. 2. a. Stephanum Pont. in franciam uenientem honorificentissimè excipit. 2. e. Aistulphum vincit. 390. 1. c. ab imperatore rogatus ut quod longobardis abstulerat ei restitueret renuit, quia de iure B. Petri erat. 2. c. morit. e. Pipinus rex quomodo præuisus. 370. 1. b. Pifa à florentinis obsidentur. 464. 1. a. b. * regibus sese dedunt. e. f. sed non suscipiuntur. 2. a. b. fame maxime uigentur. 465. 1. a. b. certis conditionibus à Gâbaccu a deduntur. c. d. e. & capiuntur. f. & cur. 2. b. eorum ciuitas constituitur. 466. 1. c. à Gerardo de Gâbaccu a Alphonso Aragonio venduntur, sed non traduntur. 557. 1. b. c. Pisani aduersus Genuenses impie pugnant & vincunt. 118. 2. c. * scedes cum florentinis initum frangunt. 134. 2. a. à quibus vincuntur. b. & conditiones iniquas ferunt. c. eorum status magnificus. 214. 1. d. e. eorum cum Genuensibus dissidia. e. f. eorum naufragium. 2. a. b. graue à Genuensibus accipiunt damnum. 219. 1. d. c. Genuensibus insultant. 2. b. c. grauitur ab eisdem postea vincuntur. e. f. quod iusto Dei iudicio accidit. 230. 1. a. b. Pisani classe ab initio pollentes. 181. 2. a. Pisani Vguitionem abiciunt. 290. 2. a. b. * eorum status mutatur. 299. 1. d. e. gratis in eorum vrbe commotio. 308. 1. a. b. Pisani Genuensiu classem inuadunt. 221. d. in tres factiones diuisi. 224. 2. b. c. à Guelphis grauitur vexantur. 225. 1. b. aduersus eos Hereturia ciuitates cõiurant. 228. 2. e. f. Pontem Heræ florentinis adiungunt. 229. 1. b. 2. d. c. belli ducem eligunt. 288. 2. a. Pisani Sardiniam proflus amittunt. 315. 1. a. b. c. Bauaro portas claudunt.

322.2.c.d. Ineam obsident. 349.1.a.b. cum florentinis de ea certant. 2.c.d. ab eis vincuntur. 373. Agnellus eorum dominium suscipit. 374.1.c. & Gambacurta. 2.d.c. Iacobus Apollonius. 431.1.a. à florentinis bello peruntur. 442.1.a. vexantur. 443.1.a. aduersus eos se egrege muniunt. 463.2.c.d.
 Pisistratus quo dolo tyrannidem Atheniensium inuaserit. 94.1.c. eius quamuis tyranni humanitas. 2.a.b.
 Pistorij Cancellariorum Alborum & nigrorum factiones quomodo exortae. 248.2.c.d. * Hi quomodo florentiam migrarunt. c.f. Tusciam & Italiam inficiunt. 249.1.c.f. Nigri ab ea vice expelluntur. 251.1.c.d. Pistorie. se florentinis dedunt. 328.2.c.f. 330.2.c. Olegianus Praefectus Vicecomitis id obsidet. 357.2.c.d.
 Pistorium à florentinis capitur. 267.2.a.c.d. * delendum Lucensibus florentini pernegant. 277.2.b. Castrutio subiicitur. 303.1.a. qua ratione id factum sit. 319.1.c. f. à Philippo florentinorum duce quomodo capti & Castrutio ademptum. 324.2.a.b. ei de necessariis non prouidetur. 325.1.c. à Castrutio obsidetur. d. deditur. 2.b.
 Pittacus Mithylenus Alcaem poetam laesus non punit. 93.2.c.
 Pius Rom. pontifex. 11470.1.c.
 Pius. 2. Pon. ma. 214. creatur. 592.2.c.f. * Maturum concilium indicit. 593.1.b. aduersus Turcos quam animatus fuerit. c. cum Ferdinando Apuliae rege pacem componit. d. eius laudes. 596.2.b. eius gesta omnia breuiter recensentur. 597.2.c.d. eius eloquium. f.
 Pij 5. Pont. max. ordinis praedicatorum vita. 678.2.a.b.c. *
 S. Placidi discipuli D. Benedicti vita. 529.1.a.b. f. eius pater Tertullius qualis fuerit. c. visitans D. Benedictum filium offert. e. ei montem Cassinum dono dedit. 2.c.d. & multa alia. e. f. Placidus in Siciliam mittitur. 530.1.a.b. eius miracula. e. f. in Sicilia monasterium construendum curat. 2.c.f. à fratribus Eurychio & Victorino visitatur. 531.1.c. f. à paganis hi capiuntur. 2.d. & post varia tormenta trucidantur. 532.1.a.b.
 Plato & Porphyrius habent aliqua dicta fidei convenientia. 88.1.c.
 Platonis ortus. 103.1.b. eius parentes. ibid. eius educatio.
 Platonis laudes & enchomia. 107.1. & seq. cur Academiam elegerit. ib. vindictam qua ratione temperarit. b. in Aegyptum & Italiam studiorum causa profectus est. c. d. Hieremiam non vidit. sed sacras litteras attigit. 2.a. eiusdem de Deo sententia. c. d. de Dionysio dictum. 108.1.c. et otes. f. mors. 2.c. n. 6 est inter Semidos recensendus. d. Euangelium D. Ioannis in principio norauit. sed non credidit. 334.2.c.d. eius error filium minoris patre. 340.1.d. eius sententia Deum circumorandum & detruendum. 553.1.d. nauis gradus egit quod se hominem fecisset. 58.2.d.
 Plebis à Patribus prima secessio. 149.2. f. secunda secessio. 150.1.b. tertia secessio. ibid. e.
 Plotinus Philolophus quis fuerit. 124.1.c. eius

dicta. ibid.
 Plinius 2. ad Traianum pro Christianis scribit. 46.2.a. eius ex epistolis sententia. c. d. Martionis plinij scripta & mors. 462.1.a.
 Plutarchus quando floruit. 455.2.d.
 Polmo qua ratione mutatus fuerit. 127.1.d.
 Polycarpus quis. 470.2.d. e. quomodo pro Christo mortuus. 471.1.a.b.c.
 Polychronij epist. Babylonij martyrium. 494.1.d.c.
 Polycratis Samiorum tyranni felicitas maxima infelici exitu terminatur. 96.1.b.c. cor. na. 94.
 Pompeius magnus contra Tigranem missus. 140.2.c. in Iudaeam Scaturum praesidem mittit. ibid. Hec. otolymanus int. rat. 141.1.c. templum profanat quod ei male cessit. d. 2. a. c. Iudam subicit. e. cur magnus dictus est. 167.1.c. mors. 2.f.
 Pons à Caesare conditus. 169.1.f.
 S. Pontianus. 169.2.0.490.1.b.
 Pontianus martyr. 1473.1.f.
 Ponticus adoleicens martyr lugd. 473.1.d.e.
 S. Pontij Martyris vita. 490.2.c.f. 491.1.a.b.
 Pontius Samnitum dux qua ratione Romanis imposuerit. 152.1.b.c. quibus conditionibus pacem cum Romanis fecerit. d. e. haec pax à Romanis improbat. 2.a.
 Porhinus Lugdunensis martyr. 472.2.a.
 Popilius Pop. Rom. legatus quomodo Antiocho inperauerit. 133.1.d.
 Pori regis Indorum ad Alexandrum legatio. 118.1.c. eius cum Alexandro praesidium. 2.a. singulare certamen cum eodem. sed vanum. 2.b.c.
 Porphyrius quando floruit. 568.2.c.
 Porphyrius de trinitate quid garrat. 88.2.c.
 Christianorum hostis acerrimus incarnationem uerbi non agnoscit. f. gratiam Dei necessariam. confitetur. f.
 Portenna urbem obsidet. 149.2.b. obsidionem soluit. e.
 Posthumus in Gallis tyrannus 500.1.c.
 Potamiana virginis constantia. 491.2.a. f.
 Potentiana & Praxedis & Pudeus earum pater. 448.2.d.c.
 S. S. Praxedis & Amerini vita. 378.1.b.c. f.
 Pratenfis Cardinalis ad florentinos à Benedicto. 11. legatur. 264.1.b. * eius in ciuitate gesta. c. d. e. Vult ibipacem componere. sed nequit. 265.1.a.b. item Prati. c. interdicat sacris vrosque. c. exules florentinos ut urbem capiant sollicitat. 266.1.a.b. eius de eligendo Pont. consilium. 268.1.d. cor. num. 270. Consilium Clementi datum contra impiam regis voluntatem. 271.2.c. d. eiusdem de eligendo imperatore aliud consilium. 275.1.c. cor. num. 277. Venetos superat florentinorum auxilio. 277.2.c.
 Primi & saliciani martyrium. 548.2.c.d.e.
 Priscianus quando floruit. 189.1.b. f.
 Priscillianus & eius errores. 129.2.c.d. damnatus à Damaso & Ambrosio & aliis ab imperatore perimitur. 230.1.a.b.
 S. S. Priscus Marcus & Alexander martyres. 506.2.b.
 Probus imp. Ro. 49. 510.2. b. eius leges in gratia senatus. d. bella in Gallia feliciter gesta. e. f. milites

e. f. milites quomodo otiosos viuere noluerit. 511.1.d. mors. e.
 Procellus & Martinianus ad Christum à D. Petro conuerti. 391.2.c.
 Procopij Hystitarum ducis gesta. 521.1.c.d. * cecidit in praesidio una cum altero Procipio. 2.a.b.
 S. Proculi martyris vita. 802.2.a.b.c. * occiditur à Totila. 802.1.d. alia alterius Proculi vita. f. 2.a.b.
 Prometheus quando & quid fecisse dicitur. 31.2.c.
 Profer Aquitanus claret. 183.2.c.f. f. eius sententia. 184.1.b.c.d.
 Propiciatorium quale esset. 55.1.d.
 Prothus & Hyacinthus martyres. 478.1.d.c.
 Prouincia in regnum erigitur. 601.2.a. f.
 Prudentius Poeta quando floruit & eius sententia. 129.1.c. f.
 Pseudobalduinus quidam Flandris imponit. 114.1.b.c.
 Ptolæmus Aegypti rex Iudaeam inuadit. 126.1.f. Iudaeam in Aegyptum adducit. & distrahit. 2.
 Ptolæmus astologus quis fuerit. 474.2.a.
 Ptolæmus Energetes Aegypti rex. 132.1.c.
 Ptolæmus Epiphanes quomodo interfectus. 132.2.b.
 Ptolæmus Philadelphus Aegypti rex. 128.1.b. auctor fuit ut litterae sacrae in Graecum idioma uerterentur. ibid. eius potentia. 132.2.d.e.
 Publius monachus contra Iulianum orationem in decem dies produxit. 312.1.f. f.
 Pueri duodecim quomodo pro Christo cruciati. 181.2.a.b. f.
 Puer quinque annorum quomodo damnatus. 323.1.b.c.
 Pueri cuiusdam miraculum ingens. 679.2.
 Puerorum Francicorum motus in Turcas. 104.1.c.
 Prinica bella tria. 154.2.c. primum quando inchoatum. f. secundum quando inceptum. 155.2.c. e. quae prodigia istud praecesserint. f. omnium bellorum grauissimum. 156.1.b. eius causa. c. finis. 157.2.b. tertiū qua ratione ceceptum. 158.1.c.
 Putiphar herus Ioseph qua oratione eunuchus dictus sit. 32.1.c. quid significet. f. 106.2.c. f. f.
 Pythagorae vita & doctrina habetur. tit. 4.c. 1. §. 7. eius filia choro Virginum praesuit. ibid. Philolophae contemplatiuae magis insilit. 105.c.
 Pyrrhi regis Epirotarum cum Romanis bellum. 153.2.a.b. eiusdem mors. d.
 Pyrethrus rex Epirotarum Macedonas vincit. 130.1.b. & à Spartanis mulieribus vincitur. 2.
 Q.

Q VADRAGINTA martyrum martyrium. 560.2.c.f.
 Quadratus Athenarus tertius episcopus qualis. 464.1.b.c. Adriano librum pro nostra religione offert. e.
 Quatuor Coronatorum martyrium. 521.2.b.c.

Quintiliani sententia. 436.2.a.b.c. quando floruit. 454.1.c.
 S. Quintini miracula. 370.2.d.e. f.
 Quirici & Iulitae martyrum gesta. 484.2.d.e.
 Quirinus à B. Alexandro conuersus Christo credit. & mortem subit. 465.1.a.b.

R.

R A B A N V S Mantus quis. 423.2.c.f. f. eius scripta. 424.1.a. b. concilium Moguntinum sub eo celebratum. 598.2.a.
 Rabbantha Monachus Nestorianus Tartarorum consiliarius. 141.1.c. f. 142.1.a. *.
 Rabbinus Iudaeorum ceci sunt & deceptores simplicium. 767.1.c.d.
 Rachus Longobardorum rex suauis Zachariae pontif. habitus religionis assumit. 388.2.c. f.
 Radagaisus Gothorum rex Italiam inuadit. 471.a. f. eius causa trepidantes pagani repellendum deorum cultum vociferantur. b. diuina virtute vincitur. & occiditur. c.
 S. Radegunda uia. 292.1.d. f. ex regina fit monacha. 2.c. 159.1.c. Pictaui monasterio se constructo praesit. 293.1.a.b. eius miracula. 294.2.c.d.
 Raimundus Ord. Min. 13. Gener. 782.1.c.d. * ab officio absoluitur. 783.1.a. excitat graues turbas & moritur. 783.2.a.b.
 Raimundus Antiochenus princeps fit. 726.2.e. f. à Turcis trucidatur. 734.1.a.
 Raimundus Comes prouinciae qualis. 185. *.
 Raimundus de Penna forti Praedic. 3. Gen. qualis. 684.1.c.f. *.
 Ratholdus Phrysonum dux quomodo à baptismo reuocatus. 398.2.c. f. Diabolus quomodo ei imposuerit. 399.2.b.c.
 Razias seipsum occidit forviter. 136.2.f.
 Reginaldus D. Thomae frater Martyr. 649.1.c.f. *.
 Reginaldus quomodo Praedic. Ord. fit ingressus. 616.2.c.d. * in graui infirmitate à B. Virgine sanitate consequitur. 617.1.a. Bononiae concionatur. f. Parisiis moritur. 2. e. is qua ratione grauem ordinis turbationem attrahit. f. 636.1.a.b. eius rigor. d. e.
 Reginaldus de Castellione fit princeps Antiochenus. 737.2.c. f. Cypri regnum occupat. 737.2.d. quomodo ob id imperatori satis fecerit. 738.1.c. ab infidelibus capitur. e. f. à Salahadino capite truncatur. 749.1.c.
 Reginae virginis martyrium. 556.1.d.e.
 Regulus Arelatensium praesul. 446.1.c.
 S. Remigij Rhemorum episcopi vita. 201.2.a.b. f. eius scripta. e. mors & translatio. 202.2.b.c.
 Remus à latronibus captus. 145.1.d. à fratre occiditur. e.
 Renatus rex Apuliae Burgundionis captiuus quomodo liberatus. 532.2.a. * Neapolim adiens coronatur. sed postea ex ea abire compulsus est. b. c. iterum in Italiam Mediolanum usque cum exercitu venit. sed nihil profecit. 555.2.c. mors ex qua in regnum Neapolitanum Franci ius se habere arbitrantur. f.

Renus Friderici. 2. filius capitur & moritur. 129. 2. c. *.

S. Reparata virginis martyrium. 494. 1. b. c.

Reparatus quidam mortuus ad vitam redit. 322. 1. e. f. †

Rhea Romuli mater ex stupro concepit. 145. b.

Richardus de Media villa Ord. Mi. qualis. 772. 2. b. c. *

Richardus rex Angliæ Cyprium occupat. 754. 2. b. †. regi Philippo est suspectus. 755. 1. c. redit in Angliam. 2. a. in Asia quid gesserit. c. d. e. in Germania capitur. 756. 1. a.

Richardus. i. Anglorum rex Aquitaniam obtinere nititur. 114. 1. c. *

Richardus Victorinus quis & eius opera. 28. 1. d. e. f. *

Richardus rex Gothos ad fidem Catholicam transfert. 214. 1. d. † Romanorum fines infestat, & Acianam perfidiam in synodo damnat. 285. 2. c.

S. Richarij vita. 375. 1. e. f. †

Robertus Cæsar eligitur. 447. 2. c. * eum Florentini ut Italiam petat sollicitant. 448. 1. a. cum eis componit de suo transitu. 2. a. Italiam intrat. 449. 1. a. eum Colonienfis episcopus, & Aultrix dux deserunt. d. eius puillanimitas. 2. a. ad eum in Italia retinendam Florentini omnem opem conferunt. b. c. Venetias adiens honorifice recipitur. 450. 1. a. eius obiecta Florentini diluunt. b. c. in Germaniam redit. c. f. mors. 478. 1. b.

Robertus regis Caroli filius dux Hetruscorum eligitur. 266. 2. c. *. venit in Hetruriam. 267. 1. a. Pistorium obsidet. b. c. Pontificis dicto parens obsidionem soluit. d. in Galliam ad Clementem venit. e. Apulia regnum adipiscitur. 278. 2. a. Romam contra Henricum 6. tuetur. 281. 1. c. Ab Hetruscis dux belli aduersum eum eligitur. 282. 2. c. d. & à Florëtinis rector constituitur. 283. 1. a. aduersus Fridericum Siciliam intrat, sed parum proficit. 287. 2. a. b. c. eius frater Petrus pro eo dux in Hetruriam mittitur. 289. 1. a. suorum cæde non mouetur. 290. 1. c.

Robertus regis de exilibus Genuensibus victoria. 295. 1. a. *. eius filius Carolus Siciliam populatur. 305. 2. d. idem Florentinorum Dominus in decennium constituitur. 321. 2. c. d. eius mors. 354. 1. c. Ioannam neptem & Andream reliquit heredes. ib. d. e. cur fratri Carolo regi Hungariæ præpositus. 2. b. sepultus in habitu minorum. 786. 1. c.

Robertus rex Franciæ religiosissimus. 582. 2. d. c. †. quando creatus est. 614. 1. e. eius mors. 617. 1. d. Robertus dux Nortmanniæ Hierosolymam facinoris expiandi causa adiit. 637. 1. c.

Robertus Bruscius Scotorum rex in Angliam mouet. 304. 2. e. f. *

Robertus Attrebas belli Anglici fax. 347. 2. c. *. auctor est belli à Flandria in Franciam transferendi. 348. 1. a. b. vincitur apud S. Ode matum. 2. a. moritur. c.

Robertus Guiscardus pro pontifice contra Romanos pugnantis vincit. 591. 1. d. †. eius gesta. 605. 1. d. qualis. b. c. 622. 2. a. b. dux Apuliæ à Nicolao. 2. designatur. c. Siciliam obiect. 624. 1. d. magnam de Græcis victoriam reportat.

625. 1. d. e. alia obtenta victoria moritur. 2. c. d.

Robertus Flandrensis cum rege Franciæ pacem facit. 299. 2. a. b. *

Roboam iudæ rex 4. malus. 57. 1. c. & 2. a.

Rochesana Bohemorum minister qualis. 589. 2. a. *

Rodolphus rex Rom. contra imper. Henricum in schismate dictus. 590. 2. c. occiditur. d. †.

Rodolphus rex Burgundionum creatur. 604. 2. e. †. Rodolphus Francorum rex. 607. 1. a. †.

Rodolphus Romanorum imperator electus. 202. 2. d. *. confirmatur à Rom. Pont. 203. 2. a. eius cum rege Bohemiæ prælium. 204. 2. b. c. d. in Tascia ut eam sibi subiiciat præfectum mittit. 212. 1. d. e. eius mors. 233. 1. c. filiam suam religioni dedicat. 779. 1. b. *

Rogerus de Pronincia Ord. Min. qualis. 780. 1. c. d. *

Rogerus Antiocheni principis de Turcis victoria. 721. 2. c. à † Turcis cæditur. 723. 1. e. & confessus moritur. 2. a.

Rogerus. 2. Sicilia rex qua ratione regno potius sit. 728. 2. d. c. †.

Rogerus dux Apuliæ 2. qualis. 625. 2. d. c. †.

Rollo Northmannorum dux ad fidem conuertitur. 575. 1. c. d. †. 605. 1. c. seuit in Gallia. 602. 1. a. quomodo Carolo homagium fecit. 605. 1. c.

Roma & summi imperij & sacerdotij sedes 587. 2. c. *

Romam qualis nunc est, Christus laudat. 796. 1. a. *. eam Gothi Alarico duce capiunt. 47. 2. a. † quid in ea acciderit præter consuetudinem urbium captarum. b. c. quomodo capta. d. eam Totila quomodo cepit. 269. 2. c. e. a desolatur. 2. d. quoties capta. c. f. 270. 1. a. b.

Roma quando condita. 61. 1. e. 144. 2. a. 145. 2. a. à Petro Apostolo cur Babylon dicta. 392. 1. e. ca est caput regni Christi. 365. 2. c.

Romæ Gibellini dominantur. 193. 2. d. *. rursus à Pontificis gubernatur. 195. 2. c. Sæcularis princeps Senator vel rector eligi nõ potest. 205. 1. d. e. f. cur ibi alius quam Pontifex præsidere non debeat. 2. e. f. externis dominantibus in ea, quot mala prouenerint. 206. 1. a. ignis quot damna ei intulerit. 276. 1. a. b. aduentu Henrici. 6. imper. turbatur. 281. 1. a.

Romandiola comitatus Ecclesiæ restituitur. 203. 2. c. *. idque imperatorio privilegio confirmatur. 206. 2. a. à Pontifice deficit bis. 212. 2. f. 231. 1. e. redit ad obedientiam bis. 213. 1. c. d. & 231. 2. a.

Romanæ classis ingens naufragium. 115. 1. e.

Romani imperat. Constant. de Russis victoria. 607. 1. d. †. à filiis in monasterium traditur. 609. 2. a. qui in illud idem retruduntur. b.

Romanus Diogenes à Persarum rege capitur. 610. 1. a.

Romanus D. Benedicto habitum dedit. 517. 2. a. †. venit in Galliam. 526. 2. c.

Romani martyris martyrium. 547. 2. e. f. 558. 1. a. b. c.

Romani de Samnitibus triumphant. 152. 2. d.

Romanorum diuersa bella. 158. 2. e. f. & seditiones. 159. b. de his quid habeatur in sacris Macha-

Machabæorum libris. 162. 1. a. b. c.

Romanorum reges. 49. 1. b. c. Romanorum imperium à Daniele quomodo præuisum. 144. 1. d. variè translatum. e.

Romani ab imper. Bauaro deficiunt. 326. 1. a. *. quomodo in Urbani. 6. electione se gesserint. 389. 1. b. c. à quo dissident, sed reconciliantur. 406. 2. c. d. eorum gloria Germanos & Gallos vincere. 451. 1. e. à Pont. Rom. dissident. 461. per D. Catharinam Christo conciliantur.

S. Romatici vita. 365. 2. c. f. †.

S. Romualdi ordinis Camaldulensium institutoris vita. 532. 2. a. b. c. †. ad eius sepulchrum muli venire toto anno soliti erant. e. S. Apollinari sibi apparente sit monachus. 533. 1. e. f. vitæ eius austeritas. 534. 1. c. d. patrem suum in religione vi retinet. 2. e. f. à suis monachis grauius patitur. 535. 1. d. e. Clasiensis sit abbas. 2. a. b. sed ei cedit officio. c. in Rusciam duos ex suis mittit. 537. 1. c. hi trucidantur. d. in Pannoniam martyrij desiderio nauigat. 539. 1. a. Simoniacis erat infestissimus. 2. a. b. moritur. 540. 2. a.

Romuli Martyris vita. 442. 2. e. f. 443. 1. a. b.

Romuli res gesta. 145. 1. a. eius mors. 146. 1. b.

Ruben quid designat. 29. 1. b. *

Rudolphus epif. Erfordienfis ord. Min. ingreditur. 774. 2. a. b. *

Rudolphus Camerinenfis ad Pontificem transit. 384. 2. c. *. à Lucio Florentinorum duce in certamine vincitur. 385. 2. a.

Ruffinus Aquileiënsis qualis. 125. 1. f. †. eius scripta. 2. a. b. †. eius vita. 503. 2. b.

S. Ruffinus D. Francisci socius qualis. 756. 1. e. f. *. is quomodo D. Franciscò dura præcipienti obediuerit. 2. c. d. Dæmonibus quam fuerit formidabilis. 757. 1. a. à Dæmone de prædestinatione tentatur. b. c. eum quomodo vicerit. 2. a. b. Christus ei verè apparet. 2. c. d. mors. f.

Ruffi seu Sclauì ad fidem conuertuntur. 536. 2. b. c. d. †.

Ruth libri summa. 47. 2. c.

S.

SABELLII hæresis de vna in diuinis persona arguitur. 340. 1. c.

Sabinianus Pont. max. 66. qualis. 323. 1. c. f. †

Sabinianus, Potentianus & Ablinus à B. Petro in Galliam missi. 438. 2. a. primus fuit Senonensis archiepiscopus.

Sabini urbem penè capiunt. 145. 2. c. f.

Sabini Marcelli & Exuperantij martyrium. 530. 1. b. c. d.

Sabini Canusini episcopi gesta. 311. 1. c. d. †. aliter etiam Sabini episcopi Placentini. 312. 2. a.

Sabinarum raptus. 145. 2. c. viros parentibus conciliant. 146. 1. a.

Sacerdos summus quando sancta sanctorum petebat. 55. 1. e.

Saguntum ab Annibale obsidetur. 156. 1. e. capitur. f. eorum fames. 2. a. & desperatio. ibid.

Salahadinus Egypti regnum vi inuasit. 741. 2. e. f. Damalcum obiect. 745. 2. b. comitem Tripolitanum pactis decipit. c. nostrorum de eo victoria diuina. 746. 1. a. b. nostros nimis securos vincit. c. iterum vincitur. 2. b. Alapiam inuadit. 747. 1. c. contentione nostrorum sit superior. 2. a. b. vrbes quas tenebant occupat. 749. 2. b. c. A scalonam capit. 750. 2. c. †. eius mors. 756. 2. c. d.

S. Salebergæ abbatissæ vita. 363. 1. b. c. †.

Salmanazar rex Assiriorum Israellem capit. 61. 2. a.

Salomon ætatis suæ nono anno filium habuit. 54. 2. b. dubium est an sit saluus. 57. 1. Spiritu prophetiæ claruit. 65. 1. b. Dæmones exorcifinis expulit. 212. 2. e. & f.

Salomonis libri tres primi ad prophetiam pertinent. 65. 1. b. eorum scopus quis. c. d.

Sallustius quando floruit. 189. 1. c. eius scripta f. sententiæ. 2. a. & seq. reprehenditur in laude Romanorum. d.

S. Saluij Ambianensis episcopi vita. 419. 2. e. f. †

Sampson Hebræorum iudex. 12. 46. 2. e. eius gesta. 47. 1. a. b.

S. Sampsonis Dolensis episcopi vita. 295. 2. f. 296. 1. a. b. †.

Samuel Hebræorum iudex. 14. & vltimus. 49. 2. e. eius mors. 51. 1. e. an verè fuerit resuscitatus. 2. b. c. ab eo incipiunt prophetarum tempora. 52. 1. a.

Samuelis contra Iudæos pro Christo verè Messia epistola. 765. 1. a. b. c. †.

Sancta regina Sicilia ord. ingreditur. S. Clara. 786. 2. a. *. non vult vocari regina, sed soror Clara. b. c. cõstruxit multa monasteria. c. Sanctimoniales fœminæ à D. Benedicto excommunicatæ post mortem qualiter visæ sunt. 520. 1. b. c. †.

Sanctinus Meldensium & Verdunensium episcopus. 446. 1. a. b.

Sæctus & Maturus Lug. martyres. 472. 2. b. eius corpus secunda tormenta renouat. 475. 2. a. b.

Sanctuli presbyteri gesta. 318. 2. d. e. †

Sandracottus Indiam ab Alexandri imperio eripit. 127. 2. b.

Sangar Hebræorum Iudex. 46. 1. b.

Sanguinus Turcus nostros vincit. 727. 1. e. nostris quomodo imposuerit. f. Damascenorum regnum frustra tentat. 728. 1. c. Edessam capit. 730. 1. b. c. moritur. d.

Sapor Persarum rex Christianos persequitur. 22. 1. d. e. 160. 2. a. †. duo eius nominis fuerunt. c. f.

Sapientes septem Græciæ qui, & quando floruerunt. 192. 1. f.

Saraballa Darij præfectus ad Alexandrum transit. 115. 1. a.

Saræ & Syncretices vita. 489. 2. e. f.

Saraceni naufragium patiuntur. 568. 2. c. à Ro. Pont. Ioanne. 10. victi sunt. 577. 2. d.

Saraceni Granatenses Hispanos vincunt. 289. 2. c. d. †. eos ex Africa venientes Francorum auxilio superant. 347. 1. b. d. idem Siculū mare infestant. 407. 2. d. & 408. 2. c. in eos sacra arma induunt Franci & Angli. c. d. e. ab Assisio quomodo expulsi. 746. 2. b. c.

Saracenorum de lege sua contentiones. 372. 2. b. c. eorum secta meretrix magna. 373. 1. d. cuiusdam monachi cum F. Prædicatore colloquium. 673. 2. a. b. *. eiusdem conuersio militabilis. 674. 1. b. c.

Saraceni Hispania potiuntur. 165. i. c. f. † ibid, regnant. 2. a. b. 400. i. b. quomodo aduersus Romanos rebellant. 344. i. c. d. Siciliam intrant & depopulantur. 346. 2. a. eorum habitus & mores cur monachis sint similes. 351. i. c. fides & religio, d. e. simulati sunt plerique omnes. 353. i. c. d. & hi maxime qui ex nostra vel Iudæorum lege ad eos deficiunt. 355. 2. b. c.

Saraceni multos monachos trucidant. 440. 2. f. † eorum ordinatus episcopus Moyses eos ad fidem conuertit. 494. 2. a. b. c. in Italiam à Romanis impulsu veniunt, sed à Francis fugantur. 567. i. c. d. iterum ad urbem veniunt & ecclesiam S. Petri diripiunt. 568. 1. b. c.

Sardanapali mollicies. 89. i. e. mors. f. epithium. 2. a.

Saturninus D. Ioannis Baptistæ discipulus 441. i. a. alius episcopus Tolosanus. b. alius martyr Romanus. c. alius Aphricanus. d.

Saturninus, Qu. Metellum in capitolio obsidet. 159. 2. f. C. Memmium interficiendum curat. 160. i. b. occiditur. ib. c.

S. Sauius martyrium. 514. i. d. e.

Saul rex Hebræorum primus inuiguitur. 50. i. b. e. eius & filiorum eius interitus. 51. 2. d. tribus modis peccauit. 21. 2. b. *.

Saxones Germaniæ populi à Carolo magno domantur. 403. 2. c. d. † Christi cultum amplectuntur & deserunt. c.

Scarparia quando condita. 267. 2. c. *. ad eam exercitus Ioannis Vicecomitis venit. 358. i. b. eam obsident. 359. i. c. liberatur. 2. b. pene amittitur, sed recuperatur. 360. i. c.

Scauola Porcennam iugulare tentat. 149. 2. c.

Schisma inter Symmachum & Laurentium quam graue. 363. 2. a. b. c.

Schisma in Rom. imp. graue. 88. 2. c. *. ite aliud 202. 2. c. f. item aliud. 399. 2. c. f. & in Rom. Eccle. terribilissimum & perniciosissimum. 389. i. b. c.

Scipio Æmilianus in Hispania rem feliciter gerit. 159. i. a. eius de Tib. Gracchi morte sententia. f.

Scipiones clari & illustres plurimi. 157. 2. c.

Scipio Asiaticus. ib. Aphricanus posterior. d. Nafca. ib. d.

Scipiones duo in Hispania occisi. 157. i. a. 2. c.

Scipio Aphricanus maior ab urbe deserenda deterret. e. eius origo diuina credita. 158. i. a. in exilio moritur. c. d. eius dictum præclarum. 187. i. c.

Sclauis in Rom. imper. intrant. 274. 2. d. †

Sclusia Flandrorum oppidum incenditur. 314. 2. b. *. ad illum portum pugna Anglorum & Francorum vehemensissima. 348. i. c. f.

§. Scholastica D. Benedicti sorori quid accidit. 523. i. c. † eius animam in cælum ferri idem vidit. 2. d. e.

Scoti Angliæ magnam partem occupant. 301. i. f. * eorum de Anglis alia victoria. 305. 2. c. induciæ seu pax inter eos facta. 311. 2. c.

Scytharum regnum antiquissimum. 23. i. d. hi à Gallicano Constantini magni præfecto vincuntur. 4. i. c. †

Sebastiani martyris vita. 523. i. d. e. Iaponicum iuuenem ad fidem Christi tuendam consti-

mat. ibid. eius præcibus pestis sedatur. 380. 2. d. †

Secundi philosophi mores. & dicta. 463. i. c. d. e.

S. S. Secundianus Verianus, & Marcellianus quomodo ad Christum conuersi. 494. 2. b. c. quomodo pro Christo sint mortui. 495. i. c. d.

Sedechias rex Iudæ. 22. 62. 2. f. capitur à Nabuchodonozor. 63. i. a.

Sedulij & Iuneni opera probantur. 568. 2. c. †

Seleucia concilium hæreticum habetur. 24. i. a. †

Seleucus rex Syriæ pessimus. 132. 2. f. Heliodorum Hierosolymam ad spoliandum templum mittit. 133. i. a.

Seleucus rex Syriæ & Babyloniarum primus. 127. 2. f. eius in Asia gesta. 2. b. Iudæos incuitates transfert. c.

Sellum rex Israel. 15. 61. i. a.

Semiramis regina qualis. 24. i. c. f.

Sem & Iaphet quid typi gerant. 19. d.

Senæ qua in re cæteris excelluerunt. 181. 2. b.

Senecæ sententia. 429. i. d. e. f. eius mors à Nerone percurata. 435. 2. b. Pauli familiaritate usus est. c. eius ad eum epistolæ. d. eius aduersus deorum cultum inuestiæ. e. deos coluit, quibus non credidit ideo damnatus. 436. i. a.

Senes mediocres temp. popularibus adiunt. 410. 2. c. *. se Galeatio contra Florentinos coniungunt. 412. i. a. b. de Policiano eorum cum iisdem controuersia. 413. i. d. e. f. contra eosdem indignati placati non possunt. 418. i. a. ab iisdem bello valde premuntur. 422. i. a. eorum mœnia à Florentinis pulsantur. 426. i. c. d. libertatem recuperant. 459. i. f. pax inter eos & Florentinos. 2. a. eorum & Florentiam & Venetias legati de bello Lucensii missi. 509. 2. d. aduersus Florentinos Genueses & Mediolanenses concitant. 510. i. e. eos ab hoc bello Veneti dehortantur. 512. 2. e. fœdus cum Italiæ populis contra Florentinos faciunt. 513. i. a.

Senescallus reginæ Ioannæ quomodo ex maxima fortuna in maximam calamitatem incidit. 492. i. d. e. *.

Septem Beatitudines Christus ponit. 202. i. d.

Septem anni cur instituti, post quos penitentes ad pristinum statum redeunt. 336. i. d. e.

Septem dormientium martyrium. 492. 2. d. e.

Septem millium fidelium Hierosolyma ad eum tum cædes. 640. i. f. †

Septuaginta interpretes cur non omnia scripturæ verba reddiderint. 68. i. a. eorum editio Iudæos conuincit. 74. i. b.

Septuaginta interpretes quales. 128. 2. b. coram Ptolemæo de vno Deo disputant. c. de Trinitate & incarnatione cur obscure loquantur. d. eorum interpretatio à Iudæis probatur. 129. i. b.

Serapionis Syndonitæ gesta. 300. 2. b. †

Serapionis abbatis vita. 495. 2. a. †

Serapionis alterius.

Syndonitæ vita. 307. i. d. e.

Secaphiæ & Sabine vita. 469. i. c. d. e.

Sereni abbatis continentia admirabilis. 441. 2. c. f. †

Sergius pont. max. 85. qualis. 330. 2. c. *. re-

probat concilium contra Synodum. b. congregatum. 348. i. b.

Sergius. 2. pon. max. 123. qualis. 577. 2. a. b. †

Sergius. 3. pon. max. 124. qualis. 567. 2. a.

Sergius epif. Constant. monothelita. b. diuisionis auctor. 566. 2. c. d. *.

S. S. Sergij & Bacchi martyrium. 548. i. d. e. f. 2. a. Sertorius bellum cum Syllanis gerit. 166.

Seruile bellum Macedonicum. 160. 2. b. aliud Siculum. d.

Seruili paralytici mors admiranda. 322. i. a. b. c. †

Seruius Tullius Romanorum rex. 6. 147. 2. d.

Serui in variis orbis prouinciis infolescunt. 160. 2. c.

Seuerus Salpitius quis & eius scripta. 150. i. c. d. †. Alexandria grauem inter episcopos de lib. Orig. concertationem vidit. e. f. eius de Origene iudicium. 131. i. a. d. Hieronymum in Bethlehæ visitat. c. quem ipse merito laudat. d. e. f. monachos Ægypti visens eorum virtutes laudat. 2. c. d.

Seuerus pop. Rom. imp. 22. 479. 2. c. d.

Seueri presbyteri gesta. 310. i. d. e. 2. a. b. c. †

S. Seuerini Agaunensis vita. 206. i. a. †

Seuerinus Ro. pon. 72. qualis. 326. 2. d.

Sibylla vnde dictæ & quæ quoties fuerint. 87. i. b. c. earum omnium celeberrima est Erythraea. e. de Deo vno & Christo multa scripserunt. f. Acrostichis de Iudicio latina habens Iesu nomen. 2. a. b. c. & Crucem græce. f. eorum dicta ex Lactantio breuiter collecta. 88. i. a. b. 333. 2. c. d. e. dictorum auctoritas. c. d. de Christo quid alia prædixerit. 2. a. b. & de Apollolis. Erythraea quando floruit. 145. i. e. Augusto Christum natum Sibylla demonstrauit. 193. i. c.

Sibyllæ libri ad Romanos quomodo peruenierint. 148. i. a.

Sichinum mœnibus cingitur. 364. i. a. *.

Siculæ vesperæ ubi captae. 209. 2. c. d. e. f. *. ad Petrum Aragonum Siculi sese conferunt. 210. i. c. quomodo à Marrino pon. veniam petierint. 2. c. Gallos igne comburunt. 216. i. c. f. à sua regina deficiunt, sed postea puniuntur. 431. i. c. 432. i. c.

Sidorus quid significet. 33. i. a. *.

S. Sidonius Aruernorum epif. vita. 192. i. c. d. †. an sit idem cum Saluiano. f. illius aliquot sententiæ. e. f. 2. a. b.

Sigebertus Francorum rex Fredegundis dolo occiditur. 280. 2. d. e. †

Sigebertus Gen. blacensis moritur. 720. 2. e. †

Sigismundus imperator eligitur. 478. i. e. f. † ad eum de concilio cogendo Ioannes 23. legatos mittit. c. d. eius congressum is petit. 2. c. d. eius pro schismate tollendo labores. 480. i. d. e. cupit Hussitas absque ferro recindere, sed non potest. 484. 2. c. Serum nimis in Bohemiam auxilium mittit. 485. 2. a. res componit per legatos. b. eius error. c. d. Ziscam sibi conciliare nititur. f. Contra eos Germaniam armat. 486. i. c. Romam pro corona petens Lucæ confedit. 518. 2. b. eius comites Florentinorum copias inuadunt, sed non impune. c. d.

Sigismundus imperator coronatur. 520. i. c. *. eius merita ob quæ coronari debuit. 2. b. e. eius mors. 522. i. c. f.

Sigismundus Burgundio à Clodimiro occiditur. 159. i. a. †

S. Siluerus Papa à Iustiniano vexatur. 365. i. b. c. d. sit pont. max. 59. 210. 2. b. c. † à Theodora in exilium mittitur. e.

Simeon iustus Iudæorum pont. 126. 2. b. i. 2. 7. 2. d. e.

Simeon quid significet. 29. 2. c. *.

Simeonis Persidis episcopi constantia. 22. i. e. † eiusdem & aliorum plurimorum mors. 2. a. b.

Simplicius pont. max. 48. qualis. 147. 2. c.

Simplicius D. Benedicti discipulus pro mortuo missam celebrat. 527. 2. e. †

S. Simon Hierosolymorum episcopus martyrio coronatur. 414. i. c. d.

Simon Montfortius dux contra Albigenfes qualis. 90. 2. e. f. *. eius præclara facinora. 91. i. c. d. e. & 92. i. b. c. quotidie Missam audiebat. d. eius mors. 108. 2. a. eius item filius dolo perimitur. e. eius mors vt à D. Dominico præuisa. 642. i. c. *.

Simon Cyrenæus crucem post Christum portans quid significet. 314. i. c. d.

Simon Iudæ Machabæi frater Galilæum liberat. 135. 2. d. capto Ionatha fratre Iudæis præficatur. 138. i. c. eum Romanis fœdus renouat. 2. c.

Simon Mama patr. trans Euphratem Rom. Eccle. fidem sequitur. 574. i. e. f. *.

Simoneta quidam quomodo ord. præd. sit ingressus. 636. i. a. b. *.

Simonidi poetæ quid mirum euenerit. 89. 2. c.

Simonis & Iudæ Apost. vita. 412. 2. c. f.

Simonis Magi præstigia. 390. 2. b. c. eum D. Petrus Romæ sub Claudio debellauit. e. f. eius cum D. Petro certamina. 391. i. a. b. c. e. eius mors. 2. b.

Siraconus Ægyptum occupat. 741. i. c. †. moritur. d.

Sisebutus rex Hispaniæ qualis. 326. 2. b. †

Sisinnius pontifex maximus 89. qualis. 331. i. d. e. †

Sixtus 4. pon. max. qualis & quantus. 770. 2. d. e. f. *.

Sociale bellum quando ortum. 161. i. e. quot homines in eo petierint. f. prodigia illud antecedentia. 2. a.

Socialis belli causa. 180. i. d. Italiæ ciuitates ob illud affliguntur. e. f.

Socrates nascitur. 100. 2. b. claret. 101. 2. f. moralis philosophiæ auctor. 102. i. a. duas uxores habuit, & earum importunitas. d. e. an aliquid scripserit. ibid. f. eius continentia. 2. a. deos negauit & dæmonium magistrum habuit. b. e. eius dicta. c. d. e. mors. 103. i. d. actiuam philosophiam professus maxime 107. i. c.

Sogdianus Persarum rex. 9. 102. 2. f.

Solonis quædam dicta. 92. 2. c. d. eius leges quam præclare. 150. i. 2. f.

Sophiæ & trium filiarum martyris. 468. i. d. e.

Sophocles quando vixit. 100. i. a. dictum aduersus libidinem. b. mors. ibid.

Sophonias prophetarum Minorum. 9. quid potissimum sit vaticinatus. 84. i. a.

Sosthenes rex Macedonia qualis. 129. i. c.

I N D E X.

Soter Pont. max. 13. 370. 1. f.
 Spartaci Thracis res gesta. 160. 1. e. eius mors. 2. a.
 S. S. Speusippi & Eleusippi, & Melusippi constantia. 514. 2. c. d. e.
 Speusippus quando vixerit. 105. 2. d.
 Spiridon concilio Niceno praesens quis. 15. 1. e. f. †
 Sp. Melius qui corrupte dicitur. b. Emilius regni affectati condemnatus occiditur. 150. 2. c. d.
 S. Stephanus Rom. Pont. 24. 497. 1. c.
 Stephanus 3. alias. 2. Pont. max. 94. qualis. 389. 2. b. c. †. in Franciam venit ad auxilium contra Longobardos implorandum. d. quanta in Aistulphum clementia vsus sit. 390. 1. c. d. moritur 391. 1. c. Stephanus 2. Pont. max. 93. qualis. 389. 2. f.
 Stephanus 4. alias 3. Pont. max. 96. qualis. 392. 1. c. d. †
 S. Stephanus diaconus eligitur. 377. 2. c. eius gesta. c. f. & martyrium. 378. 1. b. inuencio. c. d. & 726. 2. d. e. †.
 S. Stephanus Hungarorum rex. Christianus 615. 2. c. †
 Stephanus de Bisuntio 8. Præd. Generalis. 685. 1. e. †.
 Stephanus rex Angliæ creatur. 728. 1. d. e. †.
 Stephanus Ardingus Cisterciensis ord. auctot. 554. †. qualis fuerit ante conuersionem & post. 555. 1. c. d.
 Stephanus de Porcariis quid fecerit. 550. 1. e. †. Bononiam legatus urbem occupare cogitat. 556. 1. e. capitur & suspenditur. 2. a.
 Stephanus quidam ad vitam quomodo sit reuocatus. 322. 2. d. †. is quomodo post hanc vitam fuerit visus. 323. 2. b. c.
 Stephanus. 4. alias. 5. Pontifex maximus. 99. qualis. 565. 1. a. b. venit in Galliam. b. Stephanus 5. Pontifex maximus qualis. 575. 2. c. Stephanus. 6. Pontifex maximus. 115. qualis. 576. 2. a. b. eius in Formosum gesta vana. d. e. f.
 Stilpho philosophus quis. 130. 2. b.
 Strabus quis. 124. 1. c. †.
 Studiosus quidam quomodo ad religionem conuersus. 635. 1. d. e. †.
 S. Sulpitij epif. Bituricensis vita. 361. 2. f. 362. 1. a. b. c. †.
 Suri monachi vita. 499. 1. c. †.
 Susanna accusatores qui fuerint. 63. 2. a. eius historia ab Ecclesia recepta. 82. 1. d.
 Sylla aduersus Mithridatem mittitur. 163. 1. d. ei Iupiter victoriam de Mithridate & de inimicis prænuunciat. e. 2. c. Marium vrbe fugat. 164. 1. d. eius mores & gesta. 165. 1. e. f. crudelitas plusquam Mariana. 2. a. e. f.
 Sylla per totam Italiam debacchatur. 166. a. b. proscriptio eius rabies. c. In Hispaniam quoque eius furor peruenit. 166. 1. e. eius mors horrenda. f.
 Syluani monachi vita. 496. 1. c. d. †
 Syluester Medix Vexillifer legem monitoriam tollit. 392. 1. a. †. ob id quæ grauis motus auert or fuerit. 393. 1. c.
 Syluester S. Francisci socius quomodo conuersus. 749. 2. a. †.
 S. Syluestri gesta probantur. 4. 1. d. † eius vita. e.

Tarquinio hosti Christianorum mortem prædicit. f. sit Pontifex maximus. 2. a. à Constantino euocatur. 5. 1. c. ei imagines Apost. offert. d. cum Iudeis de Christi fide disputat. e. eos miraculo tauri resuscitati ad Christum conuertit. 2. c. Draconem interficit. 8. 1. a. b. eius gesta & statuta. 2. e. f. eius corpus in Lombardiam transfertur. 402. 2. c.
 Syluestri monachi reformant ordines Vallis Umbrosæ. 562. 2. e. f. †. & iterum quidam alij. 563. 1. c.
 Syluester 2. Pontifex maximus. 144. qualis. 581. 2. non fuit magus, sed optimus philosophus & pius. d. e. f. fuit episcopus Rhemensis & Rauennas. 582. 1. a. moritur piæ. 2. a.
 S. Symmachus Pontifex maximus. 149. 1. b. †.
 Symmachus patricius qualis. 193. 2. d. †. eius mors. 195. 1. e.
 Symmachus patronus idolorum. 195. 1. f. † sententia ex eius epistolis decerpit. 2. a. b.
 Symphoniaci vita. 500. 1. a. †
 S. Symphorianus marty. 515. 1. b. c.
 Syria Romanis quando subiecta. 140. 1. e. eius status ante primam Gallorum expeditionem. 372. 1. a. †
 Syricius Pontifex maximus. 39. quid fecerit. 10. 1. e. †. non indixit diaconis & sacerdotibus continentiam, sed olim ab Apostolis indictam seuerioribus legibus coarctauit. 2. a. b. c. eius statuta. d.
 Syroës Persarum rex. 345. 1. a. †.

T.

Tacitus imperat. Roman. 47. 510. 1. c. d.
 Tadius Longobardorum rex Herulos vicit. 156. 1. b. c. †
 Tamburlani Schyrtarum principis patria. 452. 2. a. †. eius educatio & exercitia. b. Babylo-nem capit. c. patriæ tyrannidem inuadit. d. Scythas populatur. e. Capham quo dolo cepit. e. Sebastiam bis capit. 453. 1. c. d. eius lauitia. e. Baiazeti pacem offert, sed eam ille negligit. 2. a. pugnant. b. c. Syriam & Mesopotamiam & plurimas regiones occupat. 454. 1. a. b. mors & consuetudo. c. d. eius breuiter gesta recensentur. 2. a. b.
 Tancredus Rodoan Turcorum sarrapam superat. 677. 2. a. † eius mors. 721. 2. c.
 Tangodar rex Tartarorum ex Christiano Mahometanus sicut in nostros. 213. 2. d. † ei Argon regnum abstulit. e.
 Tannus Aegypti vrbs à nostris capitur. 111. 1. e. f. †.
 Tarentum belli Punici origo. 154. 2. d.
 Tarentini Romanam classem inuadunt. 153. 1. d.
 Tarlati & Vbertini Aretinorum familiae inter se dissident. 366. 2. d. †.
 Tarquinius Priscus Romanorum rex. 5. 147. 2. c.
 Tarquinius Superbus Romanorum rex. 7. 147. 2. c. urbem expellitur. 148. 2. a.
 Tarquinius Collatinus vrbe pulsus. 148. 2. f. 149. 1. c.
 Tartarorum nuncij ad D. Ludouicum litteras deferunt.

I N D E X.

deferunt. 159. 1. e. f. in Cypro insula quæ ex pla contemplari potuerunt. 2. b. cum eo Mifla interfuit. 160. 1. a. cum Armeniis contra Saracenos dimicant. 213. 2. a. b. eorum fraudes Saraceni vincunt. c. d. eorum imperium quando valde imminutum. 245. 1. e. sunt iterum Christiani. 246. 2. c. deficiunt à fide Christi. d. sunt Mahometani seu potius Sagramorbarci. e. f. Græciam maximè Constantinopolim vsque & ultra infestant. 315. 1. f.
 Tartari orbè Christianū infestant. 123. 1. b. †. de Francorum aduentu maximè solliciti. e. principē suū adorari volūt. 2. a. b. eorum letitia insolens. 128. 2. a. aduersus David presbyteri Loanis filii conspiciat. 141. 1. e. & eū interficiūt. 2. d. c. eorum forma. 142. 2. b. c. studia & opera. d. e. religio. 2. b. c. leges & statuta. 143. 1. a. b. impietas, arrogantia, superbia & stulticia. e. f. superstitio. 2. a. b. inhumanitas. c. rapacitas & auaritia. d. e. insolentia & luxuria. 144. 1. b. c. d. Crudelitas & astutia. e. f. 2. a. b. c. immunditia & sordes. c. f. habitus. 145. 1. c. d. arma. f. bellandi mos. 2. b. c. vrbes qua ratione expugnant. 146. 1. e. f. erga deditos quomodo se gerant. 2. c. d.
 Tartari erga seruos quō se habeat. 147. 1. b. c. †. quidā ex eis sūt Christiani, sed pessimi. 2. f. eorum dominiū quā latum. 148. 1. b. c. Francos maximè formidant. d. e. Georgiam populantur. 149. 2. a. in Turciam irruunt. 151. 2. c. d. à Francis bis vincuntur. 153. 1. e. Cæsarē capiunt. 2. e. Hūgariā & Poloniā vastat. 154. 1. a. b. in prælio contra Cythaos caduntur. 155. 2. d. e. eosdem vincunt. 156. 1. a. b. vincuntur ab Indis. 2. a. imperatorem quomodo creant. 158. 1. a. b.
 S. Taurinus epif. Ebroicensis qualis. 447. 2. a. b. Roma in Gallias missus est. 465. 2. c. d.
 Taurus philosophus quādo floruit. 474. 1. d. c.
 Tecla D. Pauli discipulae vita. 447. 2. d. e.
 Teglatphalassar Israelis partem in Assyrios transfert. 611. b. & 63. 2. e.
 Teias Gothorum rex eligitur. 275. 2. b. † occiditur. 276. 1. d. e.
 Telchines exules Rhodon condunt. 31. 2. d.
 Telephor. Ro. P. 9. qualis. 469. 2. e. fauctor fuit tres vt i natali missa dicerēt. 470. 1. a.
 Téplarij quibus instituti. 723. 1. b. † habitus eis certus est assignat. d. degenerarūt paulò post ib. habuerūt tria vota. f. apud Ascalona cædunt & cur. 736. 2. a. d. f. i phio ad Tiberiadē ad internecionē pene forer occisi sūt. 749. 2. e.
 Téplarij castrū filij Dei reedificat. 109. 1. c. †. id Corradinus oppugnat, sed nō præualet. 100. 1. c. quanta mala in Romania, Thracia & Græcia gesserint. 254. 2. a. b. à rege Pilippo accusantur. 272. capiuntur & exterminantur. 2. a. idne iure iniuria factum sit. 273. 1. c. d. e.
 Téplū quando cõstrui cõceptū. 54. 2. e. in monte Noua exedificatū. 55. 1. a. e. † structura & forma. ibid. b. eius significatio. 56. 2. c. erat præcipuum veteris legis signum; quod à Christo completum est. 401. 2. e. f.
 Templum in Garim ab Alexandri præfecto cõditum. 115. 1. b. Hierosolymitanum ab Antiocho profanatur. 134. 2. a. à Iudæ Machabeo purgatum est. 135. 2. b.
 Teretius quādo floruit. & ei' sctæ. 161. 2. b. c.
 Tergeminorum certamen. 147. 1. b. c.
 Terræ motus grauis. 163. 2. b.

Thaidis meretricis vita. 500. 2. c. d. †
 Thales Milesius quādo floruit. 90. 1. e. auctor Ionica philosophorū sctæ. 92. 2. a. eius doctrina. b.
 Thaor virginis vita. 501. 1. d. †
 Thebeorum legionis martyrium. 520. 1. b. c.
 Themistocles de bello contra Xerxem consiliū 99. 1. f. princeps Atheniensium iudicatus. 2. d. eius adolescentis vitia. ibid. eius dicta. e. mors. f. eius morientis dictum. 71. 1. d. e. †
 Theobaldus Cantuariensis epif. floret. 693. 2. a. †
 Theodahatus Italiæ rex. 4. qualis. 156. 2. e. †. eius cõdes. 254. 2. c.
 Theodebertus Francorum rex Gothis auxiliatur. 260. 2. a. †. in Italiam venit. 261. 1. c. d. aduersus Sigebertum regem à Chilperico patre mittitur. 280. 2. a.
 Theodericus rex Italiæ. 2. qualis. 154. 1. e. d. †. eū quomodo ad Italiam inuadendam Gothi impulerint. 154. 2. b. c. Odoacrum vincit. e. f. Italia potitur. c. 155. 1. e. Siciliam inuadit. f. Arian' erat. 2. c. mors. ib. cruciatus. 165. 2. c.
 Teodeticus Francorum rex moritur. 283. 1. d. cuius stirps radicibus enulsa est. c. contra Clotharium pugnat. 341. 1. e. & contra Theodebertum. c. Coloniam capit. 2. a. b. mors. c.
 Theodericus Metensium episcopus multas reliquias ex Italia in Galliā transfert. 611. 2. c. d. †
 Theodo dux Baiuoriorū Romam religionis causa venit. 386. 2. b. †
 Theodoreus quando floruit. 188. 2. c. †
 Theodorus pon. max. 74. qualis. 326. 2. c. †
 Theodorus miles martyr. 545. 1. c. d.
 Theodori Cyrenæi ad Lyfimachū dictū. 127. 2. f.
 Theodorus martyr sub Iuliano quanta persecus. 28. 2. f. † quomodo tormenta ei diuinitus moderata sint. 29. 1. b.
 Theodosij nondum imperatoris in Aphtica gesta. 37. 2. d. †. baptizatur. e. de Gothis & populis Scythiæ imperator triumphat. 39. 2. b. c. cum Gothis & Persis pacem fecit. d. e. eius leges pro ecclesia. 2. a. b. c. eius in Valentiniā nūm pulsum pietas. 40. 2. a. aduersus Maximum in bellum progreditur. b. c. eius in bello felicitas. d. e. solus imperat. 41. 2. f. qualis. 42. a. b. contra Eugenium quibus armis pugnat. 2. d. e. f. diuina planè de eo habita victoria. 43. 1. b. c. d. fuit verus Catholicus & Catholicæ. i. nostræ fidei studiosissimus. 2. a. b. c. eius seuitia. 44. 1. a. à D. Amb. admonit' statutū pro Iudæis latū retractat. 82. 2. a.
 Theodosij imp. pœnitentia. 41. a. b. † ad altare munus offert. 2. c. ab interioribus templi locis iubetur recedere. d. eius de D. Ambrosio dictum. e. eius vxor Placilla qualis. 46. 1. a. eius mors. c. d.
 Theodosius imperator monachum visitat. 513. 2. e. f. †
 Theodosius iunior Dioscoro fauet. 564. 1. b. †. sed eum pœnitet. d. imperator creatur. 48. 2. c. † reliquias D. Ioan. Chrysof. in vrbem regiam transfert. 122. 1. c. 150. 1. a. b. eius gesta b. c.
 Theodosius Adramytenus imper. creatur. 398. 2. b. †
 Theonæ abbatis vita. 495. 2. b. c. †
 Theophili Alexandrini aduersus D. Chrysof. nom tentamenta. 111. 1. d. e. † 112. e. f. Iudiorū virum sanctum quo crimine falso damnauit.

Tit. 113. i. d. e. in monachos, defauit. 2. d. e. f. quis ille fuerit. 122. i. c. f. idem Rom. Eccl. sequitur. 574. i. c. *

Theophilus quidam monacho deuenerat liberatus. 278. 2. c. d. e. f.

Theophilus Alexandrinus quis. 475. 2. c.

Theophrastus Philosophus clarus. 1262. b. ab Aristotele successor qua ratione designatus. ib.

Thobias historia breuiter receditur. 86. 2. b. c. & sequentibus.

Thobias praedixit de Ecclesia, & Nining destructionem. 87. 1. a.

Thola hebraeorum iudex. 6. 46. 2. b.

Thomae Apostoli vita. 409. 1. c. d. e. eum non interfuisse funeri. B. Virginis apocryphum. 410. i. d. in India Christum praedicauit. 17. 2. f. f.

D. Thomae Aquinas laudatur. 83. 2. c. d. * Doctor Ecclesiae a Pio 5. declaratur. e. doctrina diuina potius quam humana. 84. i. c. probata ab Ecclesia. 313. 2. d. eius summa quid breuiter contineat. 84. 2. a. b. caetera eius opera. 85. 1. c. d. scribit contra impugnantes ordines Mendicantium. 133. 2. d. & de corpore Christi officium. 185. 2. d. Catenam auream. 585. i. b. libri eius laus. 632. i. b. mors. 197. 2. c. Catalogo sanctorum adscribitur. 315. 2. c. d. eius sanctum corpus Praedicatoribus adiudicatur. 374. eius vita sanctissima summe habetur. 647. 1. a. b. c. & seq. eius gloria in caelo. 654. i. b. c.

S. Thomas Cantuariensis in Franciam ad Alexandrum. 3. fugit. 694. i. b. contra consuetudines Angliae disputat. c. d. eum Pontifex summopere laudat. 2. c. d. fit monachus. e. in eius propinquos rex Angliae debacchatur. e. f. eius vita. 707. 2. a. b. c. fit regis Cancellarius & archiepiscopus. e. ei Angli proditoris nomen impingunt, ut hodie Catholicis. 706. i. c. gloriosè moritur. 2. c. d. poena interfectorum eius. f.

Thomas Mandocenus Patriarcha Constantinopolitanus deligitur. 103. 2. c. f. 572. 1. c.

Thomas de Bononia Or. Mf. Gen. 23. 788. i. b. *

Thomae surcilij religiosi viri vita. 385. 2. d. c. *

Tiberis maxima inundatio. 155. 2. c.

Tiberius Caesar ab Augusto cur fuerit reprehensus. 183. 2. c. eius triumphus. f. Germanos superauit. 184. 1. b.

Tiberius imper. Christum inter Deos referre cogitat. 333. 2. a. b. quo imperator factus. 419. 2. f. eius modestia & patientia. 420. 1. a. b. uicia. 2. c. f. crudelitas, eo quod senatus de Christo contradixerit. 421. 1. a. b. mors. 422. 1. c. f. quo Caium successorem designauerit. 2. c.

Tiberius 2. imp. Rom. qualis. 283. 2. c. d. f. quo ingentem thesaurum inuenit. e. f. elegit Mauricium successorem. 284. 1.

Tiberius Aspinarius quo imperator factus sit. 348. 2. d. c.

Tichonius Apher quis & quid scripserit. 125. 2. d. e. f.

Timotheus Diaconus martyr. 440. 1. c. d. Pauli discipulus. 448. 1. c. f.

Timotheus presbyter pro Christo necatur. 41. 1. c. f. f.

Tymotheus dux cum Iudaeis pugnat in foeliciter. 136. 1. b.

Titus D. Pauli discipulus martyr. 448. 2. b.

Titus imperator quomodo praesignatus. 359. 1.

b. c. ad excidium Hierosolymitanum penè à Iudaeis compulsi. 452. 1. b. c. cur Sacerdotibus Iudaeorum non pepererit. ib. imperator factus qualis. 453. 1. a. b. humanitas maxima. e. eius mors. e. est damnatus. f.

Torquati cognomen videtur. 51. 1. c.

Torquatus filium imperij sui contemptorem necat. 154. 2. b.

Torilae Gothorum regis res gestae. 364. 1. a. b. c. f. flagellum Dei. d. eius de ducib. Iustiniani insignis victoria. 2. c. f. ite alta. 265. 1. d. Apuliam penè omnem subigit. 2. a. b. Neapolim capit & eius in eam urbem humanitas. 266. 1. c. d. e. eius simulatio à D. Benedicto deprehensa. 267. 1. c. f. ei ab eodem mors praedicitur. 2. b. c. urbem obsidet. d. e. eius superbia & crudelitas. 269. 1. c. urbem incendit caedibus & rapinis exinanitam reddit. 271. 1. c. d. eius in Calabriae gesta. d. e. iterum Romam obsidet. 272. 2. f. & capit. 273. 1. b. eam captam exornat. 2. c. d. Graciam inuadit. 274. 2. b. eius mors. 274. 2. a.

Traianus imperator quomodo factus. 455. 1. f. qualis. 2. a. eius in Christianos saeuitia. 456. 1. c. d. eis placatur. 457. 1. c. in eosdem iniquitas. 461. 2. b. in Iudaeos mouet. 462. 1. b. moritur. c. pro eo D. Gregor. orauit. 226. 1. c. f. f.

Tranquillus martyr. 524. 2. b.

Tribuni plebis quando creati. 150. 1. a.

Triginta tyranni Athenis tyrannidem inuadunt. 103. 2. e. eorum facinus horrendum. 104. 1. a.

Tripolis à nostris capitur. 721. 1. c. f. terramotum quatitur. 742. 2. c. comitis Tripolitani in nostros saeuitia. 750. 1. d. e. mors. 2. a. à Saracenis capta & diruta. 2. 14. 1. b. c. *

Trium regum corpora Caloniam quomodo delata. 735. 2. d. f.

Triptolemus quarum rerum auctor. 31. 2. c.

Troianum bellum enarrat ex Darete Phrygio. tit. 2. cap. 5. §. 3. Troia quando condita & destructa. 144. 2. e. d.

S. S. Tryphenia & Cyrilla mart. 505. 1. d.

S. Tryphonis martyrium. 493. 2. a. b.

Tullus hostilius Romanorum rex. 3. 146. 2. f. c. eius mors. 147. 1. f.

Tudali visio. 707. 2. c. d. e. censura in eam. 709. 1. c. f.

Tunica D. N. Iesu Christi inuenitur. 285. 2. a. f.

Turciae regnum opulentissimum. 151. 2. f. f. & solius. 154. 2. c. d.

Turci à Tartaris plurimum debilitati, sed postea aucti. 155. 1. c. *. quando per Othomannum cepit eorum imperium. 245. 1. c. f. aeterni hostes nostri nostris malis irritantur. 435. 2. f. ab Hungaris victi pacem petunt. 545. 1. b. ea concessa à nostris rumpitur. c. eorum in res diuinas petulantia. 576. 1. d. e.

Turci in nostra templa irruentes quid agant. 576. 1. e. f. *. bello nautali à nostris in Rhodo commorantibus vincantur. 580. 1. a. c. f.

Turci è Caspiis portis erumpunt. 403. 1. b. f. eorum origo. 620. 2. c. f. sunt Persarum tributarij. 621. 1. a. b. ab eorum ditione recedunt. e. regem creant. 2. a. Persas & orientem subiungunt. b. c.

Tulculum à Romanis eueritur. 757. 2. b. f.

Tyburis muri eueruntur. 535. 2. d. f.

Tyburcius martyr. 525. 1. b. c.

Tyburcius Valeriani frater in Christum credit. 481. 1. c. f. 2. a. b. eorum mors. 482. 1. c.

Tyranni cuiusdam sacerdotis idolorum impostura. 44. 1. d. e. f.

Tyranni qui & quo Gallieno imperatore insurrexerunt. 500. 1. a. b. c. d.

Tyrus à nostris obsidetur. 724. 2. c. f. urbis encomiac. capitur. e. eam Saladinus obsidet, sed frustra. 750. 2. e. f.

V.

VALENS imperator haereticus qualis praefuit. 362. 2. c. ab vxore fit Arianus. 35. 2. c. f. monachos ad militiam compulsi. 36. 1. c. f. Catholicos persequitur. 2. c. f. eius filius quomodo mortuus. 37. 1. c. 2. a. b. fit ne cromanticus. 2. c. f. aduersus Gothos bellum parat. 38. 2. b. ab isdem victus igne crematus est. b. c. hoc quam iusto Dei iudicio factum sit. c. d. e.

Valentinianus imperator sub impio Iuliano cur in exilium missus. 29. 1. f. f. quando imperare cepit. 34. 1. c. d. non vult episcopum deligere. 2. a. de D. Ambrosio dictum. b. qualis. d. Valentem fratrem Augustum & Gratianum creat. e. f. Saxones vicit. f. eius mors. 38. 2. a. eius lex de duab. vxoribus habendis improba. c.

Valentinianus iunior creatur imperator. 38. 2. b. f. Galliam pacat. tenet. 41. 2. a. eius mors. 42. 1. c.

Valentinianus 3. creatur. imp. 151. 1. c. f.

Valentinus Pont. max. 102. sedet. 567. 1. a. f.

S. Valentinus martyr. 513. 2. a. b.

Valentini error & reprehensio. 341. 1. c. eius de triginta tribus fabula. 342. 1. c. d.

Valerianus imper. Rom. 42. qualis. 497. 2. c. d. fuit censor Romanorum. e. à Magis deprauatus in Christianos deservit. 498. 1. b. c. à Sapore Persarum rege debellatus capitur. 2. c. d. eo capto quot calamitates imperium inuaserit. e. f.

Valerianus sponsus S. Caeciliae Christo credit. 481. 1. d. e. fratrem Tyburcium ad Christum conuertit. a. b. pro Christo pie moritur.

Valeria virgo martyr suam virginitatem in Gallia prima Domino consecrauit. 438. 1. d.

Valerij maximi liber, eiusque sententia. 185. 2. b.

Valesius quidam rusticus mirabiliter à Daemonibus curatur. 154. 1. c. d.

Vallias Gothorum rex cum Romanis pacem facit. 482. b. f.

Vandalorum persecutio quomodo praefuit. 363. 1. a. b.

Vandali ex Gallis in Hispanias recedunt. 48. 2. f. f. Africa inuadunt. 894. 1. c. ad quod à Bonifacio praefecto excitatur. 151. 2. a. b. 163. 2. a.

Vandalorum regni origo. 163. 1. d. e. regum eorum catalogus. 2. d. e. ab eis Africa per Bellisarium liberatur. 164. 1. a. persecutio eorum in Africa. 172. 2. d. e. eam quae visa portenderit. 174. 1. d. e. eam quae mala secuta sunt. 182. 2. c. f.

S. Valericus moritur. 612. 2. a. f.

S. Vedasti vita. 205. 2. a. b. f. eius translatio. 345. 2. d. f.

S. Venceslai Bohemorum ducis & martyris.

vita. 800. 2. a. b. *. à fratre necatur. e. f. miracula in eius translatione facta. 801. 1. a.

Venceslaus seu Ladislaus rex Siciliae qualis. 391. 2. a. f. à legato Bonifacij. 9. coronatur. 414. 1. d. eius copia ab Andegauenfibus franguntur. 431. 1. fit rex Hungariae. 459. 1. a. urbem bis occupat. 461. 2. e. f. 477. 2. c. in urbe est causa alicuius commotionis. 2. a. b. sed paulò post discedere cogitur. 462. 1. a. b. eius vxores. 472. b. c. Giadriam Venetis vendit. 477. 1. c. eius mors. 459. 1. a.

Venceslaus Poloniae regis titulum primus vsurpat. 616. 2. c. f.

Venceslaus Caesar quando creatur & qualis. 434. 2. c. *. 447. 2. c. Florentinis auxilia spondet contra Mediolanensem, quae non admittunt. 4. a. b. ab imperio deponitur. 447. 2. e. qui ei successerint. f. ad eum Hussitae pro Ecclesiae habendis aduertunt. 485. 1. a. Sigismundum fratrem ut ad eum auxilia mittat, rogat. b. in ipso tumultus initio moritur. d.

Venetae classis de Turcis apud Ascalonem victoria. 724. 1. c. 2. a. b. f.

Veneti Corinthum & Cretam capiunt. 104. 1. b. *. Ferrariam vsurpant, sed postea amittunt. 278. 1. b. inter eos grauis orta seditio mox extinguitur. 284. 1. a. Pacem cum Mastino faciunt. 340. 1. e. multas urbes capiunt. 466. 2. d.

Veneti cum Florentinis foedus aduersus ducem faciunt. 501. 2. c. *. eum bello nauali superant. 504. 1. b. c. sed & ab eo Carminiola culpa vincuntur. 2. b. classem maximam instruunt. 536. 2. cum Francisco Sfortia pacem faciunt. 553. 1. d. in eum Ducem factum insurgunt. 555. 1. a. b. cum Duce & Florentinis pacem faciunt. 557. 1. a.

Venetiae quando condita. 168. 2. e. f. f.

Venetorum & Genuensium graue diffidium. 133. 1. c. *

Vercellae quo in Ducis Sabaudiae potestatem venerint. 506. 1. c. *

Veronesium tyranni Scaligeri. 249. 2. d. *. hi quo Galeatij dominatui excusserint. 421. 1. a. sed in eorum diffidio rursus ad Galeatum redeunt. b. c. & diripiuntur. d. A duce Mediolanensi transeunt in Venetorum potestatem. 466. 2. a. b. c. in eorum urbe magnum tempore inundationis fit miraculum. 284. 2. c. d. f.

Vespasianus pater. 10. Pop. Roman. imperator quo factus. 449. 1. d. hic sub Nerone fugit. 2. a. eius grauis censura. b. c. eius cupiditas immensa. e. f. eius mors. 452. 2. e. est damnatus. 453. 1. f.

Vesta Dea qualis fuerit. 145. 1. b. c.

Vgolinus comes Pisis dominium vsurpauit. 224. 2. c. *. sapiens ei datum ab amico responsum. d. fame in carcere necatur. e. f. quo hoc factum sit. 225. 2. e. f.

Viccomites in legitimos principes à P6t. ma. confirmantur. 340. 2. c. *

Victor Massiliensis martyr. 521. 1. b. c. d.

Victoria pro Christo quanta pertulit. 180. 1. c. f. f.

Victorianus Carthaginis praefectus qualis. 2. a. b. f.

S. Victoria Christi virgo quid egerit. 494. 1. c.

Victorini cum Simpliciano colloquuntur. 252. c. f.

Victorianus mar. ciuitatis Anterminae. 455. 1. d.

Victor. 2. pon. max. 155. qualis. 585. 2. d. f.

Victor. 3. pon. max. 160. qualis. 592. 2. b. c.
S. S. Victoris & coronæ martyrium. 474. 1. c. f.
S. Videbati eximia liberalitas. 375. 2. a. b. f.
Vid na cuiusdam parentia. 459. 2. c. f.
Vigli pon. max. 60. qualis. 111. 2. a. f. Theodorę
Augustę vt Authimium restitueret non con-
sentit. b. c. f. Constantinopoli multa passus
est. 112. 1. b. c. ex Sicilia Romam à Totila ob-
fessâ frumentum mittit. 267. 2. c. ab exilio re-
uocatur. 276. 2. d. e.
S. Vigilię epif. Antiodorensis vita. 380. 2. a. f.
Vigilius, Diaconus quid scripserit. 188. 2. b. f.
S. Vigoris Baiocensis epif. vita. 207. 1. c. d. f.
S. Vincentij martyrium. 540. 2. b. c. d. eius reli-
quię in publica supplicatione circumferun-
tur. 160. 1. d. f.
Vincentij Belaacensis scripta. 681. 2. a. f.
S. Vincentius ord. præd. catalogo sanctorum
adscribitur. 578. 1. c. Deo serm. 656. 2. a. b. f.
eius vita. 657. 2. d. e. f. quãuis circa Antichristi
aduentum errauerit defenditur. 659. 2. a. b.
Virgilij poëtę encomia. 189. 2. c. f. vita. 190. 1. a.
de Christo quid scripserit. 289. 1. a. ei' hi ver-
sus considerati aliquos Christianos faciunt.
484. 2. b. c. sententię. 190. 2. e. f. errores. 2. d.
de Heroibus post mortem opinio vnde sum-
pta. 61. 2. b. *.
Virginis Alexandrinę vita. 501. 2. d. f. recipit
D. Athanasium. e. alterius Corinthiacę vita.
502. c. d. alterius lapsę pœnitentię. 2. a. f. b. il-
lius quę se stultam simulauit. 503. 2. c.
Virginis filiam interfecit. 150. 1. c.
Vitalij monachi mitandum non imitandum
exemplum. 302. 2. b. f.
Vitalianus pon. max. 77. qualis. 328. 2. d. e. f.
Visigothorum regum Catalogus. 164. 2. c. f. à
Francis in Gallia & Hispania vincuntur.
165. 1. a. à Saracenis vincuntur & penitus de-
lentur. d. 400. 1. b.
S. Vitalis martyr & Valeria eius vxor. 437. 2. c. d.
Vitalis & Agricolę martyrium. 529. 2. a. b.
S. S. Viti, Modesti & Crescentię martyrium.
529. 1. a.
Vitię Gothorum rex quomodo factus. 254.
2. c. f. ad urbem obsidendam cum ducentis
hominum millibus pergit. 255. 1. c. f. portuen-
sem urbem capit. 257. 1. c. Ariminũ obsidet.
259. 2. a. sed id postea deserit. 260. 1. a.
Vndecim millium virginum passio. 170. 2. c. f.
S. Vitioci vita. 345. 2. a. f.
Vrbani pon. max. gesta. 484. 1. c. d.
Vrbanus. 2. pon. max. ibid. creatur. 592. 2. f. qua-
lis. 593. 1. a. f. in Franciam fugit. 2. a. b. Claro-
monti in Aternia concilium celebrat. b. e.
ius in eo decreta. c. ad sacrum bellum hortat-
ur. d. res ipsius in Claramontano concilio
gestę. 626. 2. d. e.
Vrbanus. 3. pon. max. qualis. 696. 2. b. f.
Vrbanus. 4. pon. max. 184. qualis. 184. 1. c. d. e. *.
Carolus D. Ludouici fratrem Sicilię regē
designat. 2. c. f. hoc Clementi. 4. ab aliis ar-
tribuitur. f. instituit festum corporis Christi.
187. 1. c. mors. 186. 1. c.
Vrbanus. 5. pon. max. quãdo creatus. 373. 2. a. f.

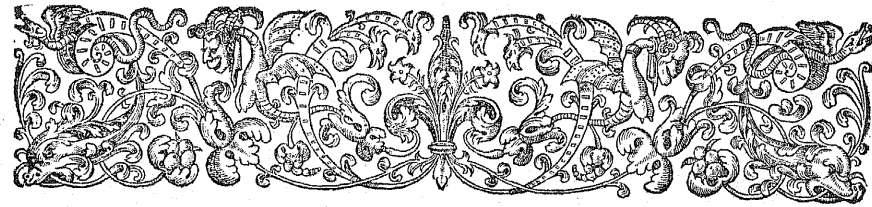
eius opera pax inter Pisanos & Florentinos
confit. 363. 1. c. Carolus imperatorem con-
tra Barnabam in Italiam euocat. e. Florenti-
ni cum eo aduersus Barnabam societatem
incunt. 375. 2. c.
Vrbanus. 6. quis ante pontificatum fuerit. 389.
1. d. *. quomodo electus & publicatus fue-
rit. 2. a. b. f. ab eo patrum discessio. c. fuit ve-
rus pontifex. 390. 1. c. d. e. eius in vrbe gesta.
2. c. d.
Vrbardi martyrologium quomodo conditum.
410. 2. c. f.
S. Vualitici abbatis vita. 359. 2. e. *. f. f. fit ei so-
cius. qui ad prædicandum missus est. 360. 1.
d. mortuum suscitatur. e.
S. Vnãdresili vita. 382. 1. a. f. miracula eius post
mortem. 383. 1. c. d.
S. Vnilibordus gentem phrysonum conuertit.
380. 1. f. f.
S. Vulfranni vita. 398. 2. c. d. f.
Vulcani ollę quid sint. 322. 2. a. f.

X.

Xenophon quis & quando. 105. 1. c.
Xerxes Persarum imperator. 599. 1. b.
libido. ib. arrogantię. c. de eius exercitu De-
marati sententię. ibid. numerus militum. d.
eius in Delphos infausta expeditio. e. The-
spias, Plateas & Athenas incendit. 2. a. ab
Atheniensibus vincitur. b. e. Græciã fugit. c.
exercitus eius miserabilis cædes. ibid.
Xerxes Persarum rex. 8. 102. 2. f.
Xistus. 1. Rom. Pon. martyr. 465. 2. a. Xistus. 2.
pon. max. 497. 1. d. e. eius vita. 503. 2. c. d. Xis-
tus. 3. Pon. max. 4. quid fecerit. 144. 2. d. e.

Z.

Zabulon quid denotet. 32. 2. a. *.
Zacharias minorum prophetarum. 11.
quid præcipui habeat. 84. 1. c. f.
Zacharias rex Israel. 14. 60. 2. c.
Zacharias pont. max. 92. qualis. 388. 1. a. f. eius
ad Aistulphum regem Longobardorũ profe-
ctio. c. legatos Constantinopolim mittit. 2. b.
Zacharias ord. min. in Hispaniam missus qua-
lis. 750. c. d. e. *.
Zaleuchi Legislatoris facin' admiradũ. 89. 2. c. f.
Zambri rex Israel. 5. 572. f.
Zelpha & Bala acillę quid denotet. 28. 2. d. *.
Zeno Stoicus moritur. 30. 2. e. eius sententię. f.
Zeno philosophus quid aduersus phalaridem
molitus sit. 90. 1. b. c.
Zenobij epif. Florentini vita. 137. 1. c. f. f. eum
D. Ambrosius Damaso commendat. 2. c. à
quo Florentinis episcopus datur. f. miracu-
lis claret. 138. 1. c. d.
Zenobia mulier admirabilis. 499. 2. d. e. Roma-
num exercitũ vicit. 500. 1. a. aduersus cãm
peratoris Aureliani gesta. 509. 1. a. b.
Ziptneus dux Bohemię ad fidem Christi
conuertitur. 607. 1. b. f.
Zoë martyr. 524. 2. a.
Zoroastres quis fuerit. 23. 2. c. f.
Zorebabel qua ratione templi reedificatio-
nem à Dario impetrarit. 97. 2. d.



Index rerum & sententiarum, quæ vel ex sacra Theologiã penũ, vel ex Iuris Cano-
nici corpore, vel aliunde depromptę sunt, adiecta etiam nonnulla historica
exempla, quæ commodè huic posse indici inferi iudicauimus prior nu-
merus paginam, secundus columnam, litera vero, eam quam inter
columnas reposuimus indicat: nota hæc f partē huius operis
secundã, ista * tertiam denotat: vbi vero nulla est no-
ta prima pars intelligitur, nisi fortè in eadem di-
ctiõne prædictis ex aliqua nõta præcesserit,
nam tunc ad eam partem quæ notata
primo est, sequentiã minimè
notata pertinere est in-
telligendum.

* * *



Abbas à quibus eligendus. 69. 2. c.
*. ab eo propter peccatum nõ
licet recedere. 70. 1. d.
Abolutio peccatorum quando
vera. 219. 1. d. in ea sacerdotes
ministerium suo operantur. 232.
2. c. non potest dari à iudice
ordinario sine pœnæ impositione. 247. 2. a. 266. 1. b. ea
quomodo operetur. 239. 2. d.
Abstinentia summa medicina est. 129. 1. a. 508. 1. c. qua
iustitiam facit. 209. 2. a. continentie nutrit est. 53.
2. f. f.
Academici noui consulantur. 139. 1. e. f.
Accusator vel testis deficiens talione feriendus. 67. 1. b.
laici non admittendi sunt accusatores clericorum.
c. infames non esse possunt accusatores nisi contra-
tales. d. idem accusator iudex & testis esse non po-
test. 2. a. 10. 1. b. f. accusatores qui esse non possunt.
9. 1. e. f. is debet esse presens, & non per scripta ac-
cusare. 10. c. accusatus accusare non potest. 391. 1. c.
qui accusare non possunt. d. e. f.
Acta Apostolorum quid contineant. 374. 2. e. f. 375. 1. a.
b. c. & 387. 2. c. alia quadam acta apochry-
pha. ibid.
Actor sequitur forum rei. 216. 2. e. f. f.
Adolescens verbosus hostis iustitię. 49. 1. d. *.
Aduersitas ad bona impellit. 64. 1. a. *. 718. 1. e. f. *. melior
est prosperitate. 194. 2. d. f.
Adulatores vendunt oleum. 241. 1. e. omnium malorum
causa. 433. 2. e.
Adulter vxorem adulteram debet recipere. 70. 2. e. *.
adulterate vxore vir innocens non potest aliam du-
cere. 88. 1. c. d. e.
Adulterium mentale est peccatum. 41. 1. c. ex eo nasci
non est peccatum. 80. 1. c. f. ex eo boni, & ex legiti-
mo coniugio prauis oriri possunt. d. id viro non licet,
quod mulieri non licet. 2. e. in viro grauius est
quam in femina. 108. 1. a. est grauius fornicatio-
ne. b.
Aegri in religione boni & mali. 20. 1. d. e. *. quatuor
de rebz conuertuntur. e.
Aegyptus regio. 20. 2. b. in Aegypto præcipua vrbes quæ
sunt. 161. 2. a. *.
Abbas à quibus eligendus. 69. 2. c.
*. ab eo propter peccatum nõ
licet recedere. 70. 1. d.
Abolutio peccatorum quando
vera. 219. 1. d. in ea sacerdotes
ministerium suo operantur. 232.
2. c. non potest dari à iudice
ordinario sine pœnæ impositione. 247. 2. a. 266. 1. b. ea
quomodo operetur. 239. 2. d.
Abstinentia summa medicina est. 129. 1. a. 508. 1. c. qua
iustitiam facit. 209. 2. a. continentie nutrit est. 53.
2. f. f.
Academici noui consulantur. 139. 1. e. f.
Accusator vel testis deficiens talione feriendus. 67. 1. b.
laici non admittendi sunt accusatores clericorum.
c. infames non esse possunt accusatores nisi contra-
tales. d. idem accusator iudex & testis esse non po-
test. 2. a. 10. 1. b. f. accusatores qui esse non possunt.
9. 1. e. f. is debet esse presens, & non per scripta ac-
cusare. 10. c. accusatus accusare non potest. 391. 1. c.
qui accusare non possunt. d. e. f.
Acta Apostolorum quid contineant. 374. 2. e. f. 375. 1. a.
b. c. & 387. 2. c. alia quadam acta apochry-
pha. ibid.
Actor sequitur forum rei. 216. 2. e. f. f.
Adolescens verbosus hostis iustitię. 49. 1. d. *.
Aduersitas ad bona impellit. 64. 1. a. *. 718. 1. e. f. *. melior
est prosperitate. 194. 2. d. f.
Adulatores vendunt oleum. 241. 1. e. omnium malorum
causa. 433. 2. e.
Adulter vxorem adulteram debet recipere. 70. 2. e. *.
adulterate vxore vir innocens non potest aliam du-
cere. 88. 1. c. d. e.
Adulterium mentale est peccatum. 41. 1. c. ex eo nasci
non est peccatum. 80. 1. c. f. ex eo boni, & ex legiti-
mo coniugio prauis oriri possunt. d. id viro non licet,
quod mulieri non licet. 2. e. in viro grauius est
quam in femina. 108. 1. a. est grauius fornicatio-
ne. b.
Aegri in religione boni & mali. 20. 1. d. e. *. quatuor
de rebz conuertuntur. e.
Aegyptus regio. 20. 2. b. in Aegypto præcipua vrbes quæ
sunt. 161. 2. a. *.
Aetas sexta à Christo inchoatur. 196. 2. d.
Aeternitas quid. 124. 1. c. 195. 1. d. f.
Aeterna ac spiritalia cur minime credantur esse ab ho-
minibus terrenis. 320. 1. a. b. his comparata omnia huius
mundi bona nihil sunt. 469. 2. f.
Affectus principales septem. 29. 1. a. *. moderati & ordi-
nati essent debent. 34. 1. c. d. magnus & parvus quis.
656. 2. e. quatuor præcipui causa sunt omnium ma-
lorum. 194. 1. d. e.
Affinitas secunda & tertij generis abolita. 98. 2. c. *. est
ad quartum gradum in primo genere restricta. d.
manet in superstitie etiam post alterius viri coniu-
tionem. 245. 1. d.
Agnoetarum hæresis qua. 221. 1. e. eam Caluista reuo-
cauerunt. f.
Agraria lex à Gracchijs fertur. 159. 1. c. eius causa &
initium. 2.
Alabastrum quid. 246. 1. d.
Alchazarus quid contineat. 350. 2. a. b. eius scopus. 352. 1.
f. nõ est à Deo datus. 353. 1. f. 2. a. b. c. est lex diaboli-
ca. 354. 1. a. quomodo concimatur. d. e. multis modis
inuersus & immutatus est. 2. b. nihil in se boni conti-
ner. f. 355. 1. a. b. alij similes Alchazaros condiderunt,
sed non recepti sunt. d. à quibus iste receptus. c. 2. a.
b. est sibi inuicem contrarius. e. f. cur eum Petrus Al-
phonsus non receperit. 665. 2. a. b. eius de Christo &
B. virgine testimonia. 779. 2. c. d.
Alea ludi detestatio. 501. 2. c. d. eum qui inuenit statuit,
vt damoni sacrificaret, qui vellet eo ludere. e.
Alexandrina Ecclesia cur Patriarchalis. 415. 2. c.
Alexandria descriptio. 161. 2. d. *.
Aliena restituenda dominis non danda pauperibus. 41.
1. b.
Aliena salutis studens sua prius consulat. 765. 2. e. f. *.
Alma quid significet apud Hebræos & alios. 66. 2. e.
Alpes Cortia Pont. Rom. restituuntur. 331. 1. b. c. f.
Am Armenorum ciuitas qualis. 150. 1. c. *.
Amanti sufficit indicare suam miseriam. 217. 2. f. semel
rem amatam aspexisse non sufficit. 321. 1. d. eius est
non onerare amicum laudibus. 461. 2. c.
Amator Christi verus qualis. 123. 1. amator mundi qua-
lis. 239. 2. c.
Ambidextri qui. 441. 1. a. f.

Ambitio prius fertur ut postea dominetur. 258. 1. a. c. r. x. x. est omnes torquens, omnibus placens. 48. 1. a. a.

Amen quid significet. 269. 2. d. d. cur a Iohanne geminetur ibid. cur non sit expositum. 274. 1. e.

Amici causa aliquid iniuste non agendum. 186. 1. a. 187. 1. d. veteres nouis, non praeferebant. 192. 2. d. 7. eis discordiarum semina amputanda. 457. 1. b.

Amicitia quid sit. 4. 187. 1. e. quae optima. 186. 2. b. eius lex prima. 187. 1. f. pestis. 2. d. necessitas. 430. 1. a. ea nihil praestantius. 437. 1. d. eius multa genera. 456. 2. a. 7. quae sit indissolubilis. c. eius sex gradus. d. e.

Amor Dei & mundi quomodo differant. 7. 1. b. *. temporalium vix rerum esse potest. 14. 2. d. non est solitarius. e. est ignis. f. vis eius qualis. 15. 1. a. amor Dei multitudine non distrahitur. 16. 1. b.

Amor Dei dat esse & omne bonum creaturis. 383. 2. c. in Deo attribuitur Spiritui Sancto. 350. 2. b.

Amor habet vim vniuersa. 232. 1. b. ordo eius seruandus. 265. 1. b. nunquam est otiosus. 283. 2. c. eius excellencia cum ad suum recurrit principium. 55. 1. a. *. **Anachorita** quis. 427. 1. b. 7. 459. 1. e. eorum origo Helias. 2. e. sed maxime Christus. c. eorum vita. 428. 2. d. e. finis. 461. 1. c. quomodo sua ipsi vitia cognoscere valeant. e. f.

Angeli omnes ab initio singula incarnationis mysteria non nouerunt. 71. 2. a. quare Dei signaculum dicantur. 76. 2. c. ante incarnationem se adorari per miserunt non post. 352. 2. a. per eos septem circa nos Deus operatur. 355. 2. a. b. quandoque inter se quomodo aduersatur. 370. 2. a. circa nos eorum custodia. 43. 1. c. d. *. **Angelorum** nouem sunt ordines. 76. 2. f. 229. 2. e. f. 230. 1. 249. 1. a. 7. eorum ab aliis dominantur. 9. 1. e. 48. 1. e. *. sine medio anima infundi nequeunt. 54. 2. c. 7.

Angeli ad Deum veniunt & descendunt ad nos. 19. 2. d. 30. 1. a. procurant nostram salutem. 232. 2. a. portant animas beatorum in caelum. 250. 1. b.

Angeli adsunt orantibus, & Deo preces hominum offerunt. 55. 2. d. *. adsunt sacerdotibus celebrantibus. 183. 1. a. b. a Trinitate lumen intelligentiae recipiunt. 184. 1. a. eorum sortitudo. 596. 2. f. 719. 1. c. committantur pios homines. 626. 1. e. quot ex his ceciderunt tot homines saluabuntur. 716. 2. a. 249. 4. c. 7. de qualibet ordine aliqui ceciderunt, sed innumera-biles remanserunt. b. *. assumuntur ad eorum ordines sancti. sed diuerso modo. 16. ex his qui maxime primum locum tenere credendi sunt. c. eos esse creatos in mundi principio communis est sententia. 63. 2. b. 7. sunt diligendi ut proximi. 100. 1. e. 249. 1. a. b. eorum officia singulorum ordinum qualia sunt. 249. 1. c.

Angelorum creatio. 444. 2. a. e. f. 7. esse vnicuique proprium demonstratur. 445. 1. a. e. f. etiam Pauli simpli-cis vita restatur. 479. 1. a. & visio Tundali. 708. 1. a. a.

Anglia regnum est Rom. pont. vetricale & cur. 9. 2. a. b. e. f. *. ab ea praelatos exulare non est nouum. 173. 1. b. c.

Anima nostra est eiusdem naturae cum angelis. 88. 2. d. est immortalis. 108. 1. a. 185. 2. d. e. 191. 2. f. vna est in singulis hominibus. 279. 1. e. creatur de nouo cum corpori infunditur. 347. 2. c. quomodo in loco sit. 323. 2. f. ei tropice membra tribuuntur. 251. 1. a. ibi magis est vbi amat, quam vbi animat. 272. 2. c. si vult ferre Christum quid habere debeat. 299. 2. c. est tota in toto & tota in qualibet parte. 5. 1. b. *. quo modo est Creatori similis. 7. 1. c. *. a natura est inuisibilis. 321. su. c. d. 7.

Anima dignitas quanta. 42. 2. e. *. stitens Deum sponsa eius est. 55. 1. c. est vere & proprie humani corporis

forma. 285. 1. d. e. carum post hanc vitam reuertacula quatuor. 396. 2. b. quae nihil habet purgabile ante diem iudicii Deum vident. 324. 1. a. b. 531. 1. d. illa est eo purior quo a terrenis liberatur. 599. 1. d. e. dicitur ventus. 716. 2. e. *. primum anima quam pulchra. 765. 2. a. b. quae sint ille. 86. 1. d. e. 7.

Anima sine dilectione esse non potest. 14. 2. c. *. seipsam cur non diligit. e. pulchritudo eius ex eius sponsi pulchritudine pendit potest. 15. 1. b. omnia quae sunt anima data sunt. 2. c. debet Deum aequo diligere, ac si vnica tantum in mundo esset. e. f. eam Deus cum omnibus & in omnibus & pra omnibus diligit. 16. 1. d. quibus a Deo bonis ornata sit. 17. 1. b. quomodo a Deo consolatur. 18. 1. a. b. quando vere Deo copulatur. 29. 2. e. est praecipuum speculum ad cognoscendum Deum. 34. 2. c. *. ea Dei capax carteris omnibus repleri non potest. 40. 1. f. in anima sunt memoria, intellectus, voluntas. 42. 1. e.

Anima post mortem subsistere ostenditur. 321. 1. f. 7. 2. c. d. e. eius cibi valde noxii. 433. 1. a. b. eius status triplex carnalis, animalis, spiritalis. 437. 2. e. in eodem statu permanere non potest. 441. 1. c. nunquam potest otiosa consistere. 442. 1. c. plume optime comparatur. 446. 1. c. ea quaedam perfectior. ratio sibi videtur immundior. 470. 1. f. eius morbi varij vnde oriuntur. 471. 2. a. vident Deum angusta est omnis creatura. 524. 1. b. eius de suo in corpore statu querimonia. 645. 1. d. e. eius agra nulla ut corporis cura. 2. a. b. eius septem actus. d. quod & quale bonum querere debeat. 653. 2. a. b. de eius creatione variae opiniones. 660. 2. d. e. est ens per se subsistens. 663. 2. a. 7.

Anima consideratio a quibus prohibeat vitium. 59. 1. b. *. eius pulchritudo in quo consistat. 2. b. eius cognitio habetur ex cognitione Dei. e. quae habeat cum Deo communia. 60. 1. a. ex suis proprietatibus quantum proficere debeat. b. c. apparent post mortem in eo habitu quem habuerunt in hac vita. 61. 2. c. anima cuiusdam apparentis dicta & facta. 314. 1. b. c.

Anni aetatis prima nostris fuerunt similes. 14. 2. f. in eorum numero in prima & secunda aetate magna est diuersitas. 1. d. eius causa. 2. a. b. hebraeorum anni duo decim fuerunt vel tredecim mensium. 297. 2. c. d. & Romanorum fuerint ante Numam decem mensium. 245. 2. c. singulari aetatum anni quot sunt. 9. 1. f. *. **Antichristi** aduentus quis. 287. 2. a. erit verus homo. b. est de tribu Dan nasciturus. 361. 1. b. Enoch & Helias & Iohannes aduersus eum venturi. 405. 1. a. 495. 2. e. est regnaturus spacio trium annorum cum dimidio. 659. 1. c. d. *. **Antidorum** Mithridatis contra venena. 162. d. **Antiochena** Ecclesia ob Petri sedem patriarchalis. 390. 1. a. **Antipodes** an sint. 18. 2. e. **Aphrica** descriptio habetur. tit. 1. c. 3. §. 3. **Apocalypsis** libri summa. 355. 1. c. d. **Apostata** religionis sunt omnium hominum pessimi. 262. 2. a. 104. 1. a. 7. nunquam omnia reliquerunt. 41. 2. c. d. *. sunt cogendi ad habitum resumendum. 82. 2. c. d. **Apostata** monachi diuinitus comprehenduntur. 217. 7. 2. c. eorum panis. e. in diuino iudicio quantum puniuntur. 237. 2. e. male perierunt. 359. 2. a. b. vni diaco apparet eum plurimum terret. 523. 1. c. **Apostatis** non debent restitui, quae ad monasterium extulerunt. 404. 1. d. **Apostoli** & sequaces eorum habuerunt dominium in gentes

gentes. 70. 2. a. maiora fecerunt post mortem Christi, quam ipse. 282. 2. a. b. fuerunt ante mortem Christi baptizati. 305. 2. a. acceperunt potestatem dimittendi peccata. 325. 2. a. a Christo ordinati sunt episcopi, sed a Petro ad certum locum determinati. 375. 1. b. 406. 2. e. erant in omnem terram partem mittendi. 71. 2. d. eorum epistola laudantur. 690. 1. a. *. amore soli natalis non fuere detenti. 2. d. e. Apostoli ter a Christo vocati sunt. 206. 1. a. 389. 2. c. e-rant ut religiosi sub Christo. e. cur duodecim fuerint. 375. 1. f. quomodo variis linguis locuti. 2. d. e. eis successerunt episcopi. 399. 1. e. an calcanti incederent. 600. 1. d. *. **Appellationes** iniquae reprehenduntur. 48. 1. b. c. *. **Apud**, praepositione quatuor designantur. 338. 1. b. c. **Aqua** benedicta virtus. 138. 2. d. 7. miraculum. 309. 2. f. aliud. 318. 2. d. e. maleficorum prestigia dissoluit. 485. 1. d. sanat agrotum. 703. 1. b. **Arabi** mons Armenia altissimus qualis. 150. 1. d. *. **Arca** templi quid significet. 78. 1. e. f. quid de ea in babilonica transmigratione sit factum. 97. 2. f. **Ariopagus** quid. 382. 2. f. **Ariani** a D. Antonio redarguuntur. 473. 2. a. b. 7. eorum in res sacras irruptio. 474. 1. a. **Ariminense** Arianorum concilium. 23. 1. c. d. 7. latini quomodo in eo decepti sint. e **Arma** populi potestati permitti non debent. 393. 1. d. *. **Armenorum** ritus & religio. 150. 1. e. f. *. errores eorum. 2. b. c. **Conestabuli** eorum ad D. Ludouicum litterae. 160. 1. e. f. graniter ab Syria Soldano infestantur. 304. 1. e. f. propter sedis Apostolicae contemptum. 2. a. b. redeunt ad Ecclesiam. 531. 2. c. **Arrogantia** non ita caueatur ut veritas relinquatur. 270. 1. d. **Artem** artium hominem regere. 64. 1. e. 7. ad regimen animarum qui suscipiendi & qui minime. 248. 1. a. b. artium finis & scopus quis. 433. 1. e. quomodo discenda. 459. 1. c. **Artes** mechanicae & aliae omnes a filio huius seculi inuenta. 15. 2. e. f. **Articuli** fidei per Ezechielem quomodo designati. 78. 1. e. **Ascensio** Christi possibilis maxime demonstratur. 771. 1. d. e. 7. **Asia** maior describitur. tit. 1. c. 3. §. 3. multos viros illustres protulit. 130. 2. f. **Asia** minor & eius provincia. 20. c. **Astrologi** quomodo vera dicant. 454. 1. a. b. hi qui eos audiunt Christiani non sunt. 524. 1. a. **Astrologia** iudiciaria post Christum prohibita. 199. 2. b. ea securas religionis homines reddit 420. 2. e. eius vanitas. 459. 1. a. b. **Attentio** in officio qualis. 43. 1. c. *. **Athenarum** laus. 21. 1. c. **Atria** templi varia & primo atrium sacerdotum

quale. 55. 2. d. **Atrium** virorum licorum. 56. 1. b. c. istud in euangelio templum dicitur. ib. tertium atrium mulierum, sed mundanum & quartum commune immundis & gentilibus. ib. f. **Attritus** quis est antequam contritus. 231. 2. e. **Auauitua** detestatio. 189. 2. a. b. 190. 2. b. est idolorum seruitus. 231. 1. c. 7. in quo consistat. 249. 2. b. reprehensio ex doctrina Christi. 259. 2. d. **Auauitua** dediti sunt infanti. 87. 2. d. 7. auarorum stultitia est putare aliquid in mundo proprium. e. eorum rapacitas. 129. 1. d. ea in causa fuit, ut Mauritius imperium & vitam amitteret. 286. 2. c. d. eius species. 439. 2. c.

B.

Abel edificatores cur in lingua puniantur. 29. 2. d. **Babilon** & provincia & vrbs est. 20. 1. e. vrbes tres eius nominis. 161. 2. b. *. an sit Cae-rus Aegypti. 1. e. f. **Baculus** pastoralis quid designet. 292. 1. a. b. **Balsamus** vbi crescit & quomodo. 161. 2. c. *. **Balsamus** vbi fuerit. 141. 1. b. **Baptismi** necessitas. 104. 1. b. c. 7. effectus. d. e. f. 243. 2. c. d. carimonia. d. e. **Baptismi** virtus. 85. 1. d. 7. perfidorum haereticorum an prosit. e. in visceribus materni pueri baptizari non possunt. 335. 1. d. solus sacerdos extra necessitatem eius minister. e. eius carimonia & earum expositiones. 424. **Baptismus** flammis sufficit adultis, sed non parvulis. 73. 2. a. est secunda natiuitas. 205. 1. a. est omnium sacramentorum maximum in effectu. 78. 1. d. omnia peccata in eo remittuntur. 194. 1. f. a Christo institutus. 210. 1. c. eius necessitas. d. e. carimonia quid significet. **Baptismus** in nomine Christi cur collatus in principio. 376. 1. d. confertur his qui a Iohanne baptizati erant. 383. 1. e. in iustificatione maxime operatur. 395. 2. c. minister non facit eum meliorem vel deteriorem. 398. 1. a. sibi ipsi collatus non valet. 531. 2. e. effectus eius per usum collati mirabilis. 531. 2. c. d. furiosus & amentibus quando prosit. 96. 2. e. *. a Latinis collatus a Graecis non reperendus. 100. 2. e. collatus deformi puero efficitur formosus. 249. 2. a. vnicus est & per eum gratia & virtutes etiam parvulis infunduntur. 285. 2. a. non debet repeti nisi quando fuit in forma indebita collatus. 13. 1. b. 7. 51. 2. d. eius carimonia antiqua. e. **Baptismus** Iohannis non purgabat peccata. 345. 2. f. **Baptismus** Christi ab haereticis in forma Ecclesiae collatus valet nec reperendus. 495. 2. f. a quocumque collatus ad salutem proficit. 93. 2. c. *. efficacior est circuncisione. 96. 1. e. recipientes caetera absulute, nihil recipiant. 2. c. d. **Beata** vita causa homines philosophari ceperunt. 102. 1. a. vbi vere sita est. 294. 2. c. d. omnium praeteritorum malorum inducit obligationem. 322. 2. d. est in vnitare. 328. 1. a qui erunt eius participes. c. in quo consistit. d.

est in visione diuina essentia. 354. 1. b. eius de-
scriptio. 523. 1. d. e. 27. 2. f. *. 647. 2.
e. f. *

Beata vita in quo consistat. 89. 2. e. f. 98. 2. d.
eam omnes appetunt. 98. 2. a. 101. 1. c. a Deo
tribuitur. 98. 2. b. quid sit. 101. 2. a. 194.
2. e. qualis erit. 102. 1. c. d. 194. 2. d. e.
eius gaudia aterna. 184. 2. b. quanta ea e-
runt. 633. 2. d. vana est in hac vita. 194. 2.
b. in ea retributio bonorum est diuersa. 322.
2. c. d. f. *

Beatus quis sit. 98. 2. c. f. *

Beati erga reprobos quomodo affecti erunt. 251.
2. d. eis missa qua ratione proficit. 96. 1.
a. *

Bellum gerere non est peccatum ex se. 107. 2. a.
f. 70. 1. e. *. nisi sit propter malum finem
ib. quod bellum sit iustum. 336. 1. b. f. in-
ternum plus quam externum Christiano metu-
endum. 64. 2. c. in eo quid culpandum. 107. 1.
c. Bellum Iudaeica spirituum figuram gerunt.
242. 2. e. eorum errata emendari non possunt.
136. 2. f. *. consiliorum belli penitere non
licet. 328. 1. c. gerendum in hostili solo. 420.
2. c. illud quando homines volunt mouere pos-
sunt, non finire. 58. 1. c. cum inferimus iniustum
cum repellimus iustum. 2. c.

Benedictio olei & panis antiquis vsitata. 481. 1. c. f. 2. b.
c. 488. 1. a.

Benedictio Dei quid. 64. 2. e. Christi, quid con-
tulerit Apostolus. 331. 1. d.

Beneficia Ecclesiastica parentes filiis iniuste pro-
curantes reprehenduntur. 38. 2. d. e. *. vel
ambientes. f. quo sine quarendo. 39. 1. a. quibus
vsibus non impendenda. d. e. a manibus lai-
corum non sunt recipienda. 69. 1. e. plura habere
non licet. 70. 1. b.

Beneficiorum Dei memoria quid conferat. 655.
1. b. f. ea in nos quor quantaque. 286. 2.
b. *

Beneficium creationis quantum. 56. 1. e. *. &
redemptionis. 2. b. c. & electionis. e. f. & peccati
alia. 17. 1. e. f.

Beneficium qua ratione conferendum. 130. 2. e.
a malo non potest accipi. 131. 1. e. non est be-
neficium, quod meliorem non facit. f. quid
sit. 429. 2. d. quod gratissimum. e. lex op-
tima. f.

Beneuolle non sufficit nisi studeas benefacere. 657.
1. b. *

Berthana quid designet, ex qua in caelum ascenden-
dum. 330. 1. a.

Bigamus est, qui viduam duxit, & qui sine ante
sine post baptismum duas uxores habuit. 788. 1.
d. f.

Blasphemia quid. 268. 2. d.

Bona ecclesiastica occupare Comes volens male perit.
207. 2. c. f. ea sunt in quatuor partes diuidenda.
240. 2. c.

Bona mens nec commodatur nec emitur. 432. 2. c. nulla
sine Deo bona est. 434. 2. c. *. eam diuis est in via
semper timere bonum est. 696. 2. c. *

Bona huius vita comparata cum his que sunt alterius
nulla sunt. 102. 1. a. b. f. que parata ad eis sunt non
inuauit improbos. 245. 1. b. ea nonnulli idcirco faciunt
vt gratiam aliena operationis obnuident. 309. 2. a.
Bonorum mentium est agnoscere culpam vbi non est.
178. 1. a.

Boni qua ratione euadimus. 123. 1. b. hic boni non est
suumalis nec contra. 251. 1. f. de prosperitate formi
dare debet. 2. b.

Bonitate Dei commendat iniquitas nostra. 29. 2. a. *.
Bonorum tria genera. 131. 1. e. quinque a Deo collato-
ru genera. 238. 1. b. presentia parua spe futurorum
2. c. sunt infidiosa. 471. 2. c. vere non sunt que parantur.
438. 2. c. hic quidem quaedam sunt, sed nec
impermixta nec summa sicut in altera vita. 37. 1.
b. *. quoad sit necessitatis quoad voluntatis. 11. 2. c.
Bonum esse quando facile est. 192. 1.

Bonum esse difficile est. 123. 1. a. 64. 1. b. f. mediocre
non est magno bono preferendum. 74. 1. b. bona alia
aliis meliora. 469. 1. d. e. f.

Brachium Domini cur Christus dicatur. 68. 2. e. f. 293.
2. e.

Britannia seu Anglia descriptio. 22. 1. c.

Busonis contemplatio quid proficit. 58. 2. e. f. *

C.

Ceremonialia precepta qua fuerint, quibus data
sunt & quomodo diuidantur, & nequaquam
nunc obseruanda. 37. 1. e. f.

Caluarie locus quis fuerit. 314. 1. f. 1. a.

Campanie laus. 124. 2. a.

Canones sacros qui violunt sunt in S. Spiritum blas-
phemi. 10. 1. d. f.

Canon misse non est a Scholastico quodam, sed ab Apo-
stolo institutus. 222. 2. e. f.

Canonum sacrorum cofarinator est Isidorus Hispa-
lensis vir clarissimus. 332. 1. b. c.

Canon quid. 333. 1. b. canones conciliorum quando
ceperunt. 333. 2. a. quomodo intelligendi. 334. 1. c.

Canonicus regularis sine prelati consensu monachus
fieri non potest. 595. 2. c. f.

Canonizatio sanctorum quid faciat. 692. 2. f. *

Cardinales soli quando pont. maximum eligere coepe-
runt. 689. 2. e. f. f.

Cardinalibus insignia quando data. 128. 1. e. f. eo-
rum dignitatem maxime euexit Bonifacius. 8.
240. 1. c. potuerunt nepro eligendo pontifice in se
suare concilium conuocare. 469. 2. c. d. e. debent
sequi pontificem non ipse eos. 471. 1. c. eorum origo
67. 2. b. f.

Caritas est precipua virtus. 232. 2. e. est ostendenda
operibus. ibid. sine ea fides mortua est. f. est vestis
nuptialis. 236. 2. d. qui eam non habet amittit om-
nia. 239. 2. e. de ea quid Christus precipiat. 260. 2. e.
quantumcumque quis debitum eius saluat remanet
obligatus. 399. 2. a. est via ad Deum. 10. a. b. &
Dei ad homines. d. & causa cur Deus homo. e. f. est
Deus. 2. c.

Caritas quid. 99. 1. a. f.

Caritatis commendatio. 400. 1. c. d. 9. 2. b. *. ea semel
habita amitti potest. 73. 2. b. *. quatuor ex ea dili-
genda. 75. 1. e. eius vis. 604. 2. b. perfecta qua. e. est
finitis omnis religionis. 628. 2. d. ea Deo conuincimur.
98. 2. f.

Cantate duci in vitiorum signa quam prestat. 449.
2. b. f. eius presentia. 450. 1. e. eius venenam
est cupiditas & perfectio nulla cupiditas. 605. 1. f. f.

Caribus tota vita abstinet Deo gratiam esse narra-
culo probatur. 303. 2. e. *. Carnalia vitia quomodo
superanda. 439. 1. f. Caro amat sui vniuersitatem.
nem. 446. 1. d. aut aliquid com. carnalia. Carne
mentari cur abstinet. 455. 2. b. *

Carus detestatur. 422. 2. a. *. eius reuocatio quomodo
70. iuua-

resistendum. 765. 1. c.

Carnium esus in secunda acate concessus. 16. 2. e.

Cassitatis voluit a apud germanos olim pena. 396. 1. c.
f. sine diuina gratia haberi non potest. 450. 1. c.
eius gradus. 2. b. c. a continentia quomodo differat
eius consummatio. 451. 1. a. b. philisophi qualem
habuerint. 452. 1. a. eius adeptus probatio. f. 452. 1. a.

Cassitatis commendatio pulchra. 337. 1. d. *. 765. 1. b. *.
quid sit. c. cum Dei gratia seruari potest. 91. 1. e.
eius pestes. 337. 1. d.

Causarum linguam damnicam. 109. 2. b.

Cedendo vincitur. 191. 1. d.

Chalcedonensis Synodus quomodo celebrata. 564. 2.
b. c. *. & quantitas. 145. 1. e. f.

Christiam a Christo dicti. 194. 1. c. eorum dignitas &
nobilitas. d. 2. a. nulli de sua salute securi. 206. 2.
b. magis tribuitur debent obedire. 220. 1. d. e. mali
excusationem non habent. 237. 1. a. qui negat se ta-
lem esse. Christum negat. 309. 2. f. f.

Christiani hominis propria. 69. 1. c. d. f. post
baptismum peccare posse est certum. 75. 2. a. b.
eorum duo sunt genera clerici scilicet & laici.
79. 1. e. f. non vincitur a diabolo nisi volens. 485. 2. a.

Christus est Deus qui iustificat. 70. 1. a. si hoc non esset
quid sequeretur. 74. 2. b. c. item verus homo. 70. 2. c.
vtrunque est. 73. 1. e. eius generatio triplex. 69. 1. b. c.
vnde dicatur. 194. 1. c. eius summa bonitas. 248.
1. c. humanitas a tota trinitate formata. 285. 1. a.
multa ab eo dicta & facta non scripta. 268. 1. d.
384. 1. f. solus fecit miracula per Iosiam predicta.
71. 1. e. rex in aeternum. 73. 1. a. est iustus per anto-
nomasiam. 78. 2. c. est pastor vnus. 75. 2. c. est pastor,
quis. ostium & ostiarius. 292. 2. c. d. rex noster. 299.
1. f. & cur. 300. 1. a. Iudaeorum rex quomodo. 315. 1.
Mediatorem se ostendit. 325. 1. d. est presens nobis
cum in Eucharistia. 298. 2. b.

Christus liberavit genus humanum iustitia. 71. 2.
b. efficaciter pro omnibus mortuus est non efficien-
ter. 295. 1. e. quomodo tollit peccata mundi. 192. 2.
e. cur loculos habuerit. 298. 1. f. non turbatus est,
sed turbauit seipsum. 301. 2. e. f. Demonem quomodo
vicerit. 302. 2. a. cur non exaudiendus orauerit.
308. 1. b. c. quomodo fratres habuit. 322. 1. b. qua-
liter post mortem comederit. 325. 2. d. magia vsus
non est. 326. 1. a. quot modis sit principium. 273. 1.
c. radix cur dicatur. 69. 2. f. miracula in eius ortu
facta. 193. 1. c. d. oraculum de eo editum. f. cur sit ex-
tribi Iuda & Leui. 194. 1. a. conciliantur Euan-
gelista in eius genealogia. 195. 1. a.

Christi natiuitas triplex, aeterna, humana, & interna
334. 2. f. excellentia quatuor ex rebus demonstrata
Apostolis. *. 352. 2. a. b. est supra Moysen. 401. 1. c.
potestas eius per excellentiam qualis. 75. 2. c. *. de
eo fides Concil. Lateran. 93. 1. c.

Christus est verus Deus & verus homo. 400. 2. d. e. fuit
verus pontifex. 401. 1. d. e. sacerdos secundum ordi-
nem Melchisedech. 2. a. b. Ecclesia caput. 354. 2. qua-
le. e. f. est sponsus reliquis omnibus anteposendus.
554. 2. a. b. est sola via ad Deum. 769. 2. c. *. est
caput omnium electorum. f.

Christus omnimoda potestas collata. 329. 1. a. in eo na-
turarum est vnio non confusio. 351. 1. b. c. in eo
non sunt duo filij, sed vnus. c. d.

Christus omnem sibi subiecit monarchiam. 181. 2. d.
e. est medicus animarum. 263. 1. a. index est qua-
terius Deus & quaterius homo. 271. 2. b. c. dum
veritatem loquitur se loquitur. 274. 2. e. via, ve-
ritas & vita. 281. 1. a.

Christus verus Deus esse probatus. 6. 1. b. f. qua de eo

credimus a prophetis fuere predicta. d. e. cur ba-
ptizatus. 2. b. quomodo tentatus. d. duplex eius
ortus. f. est impassibilis. secundum diuinitatem. 55.
2. e. f. dolores quomodo susceperit vel non. 56. 1.
c. d. est vnus cum patre vnitatis naturae non
voluntatis solus. 58. 1. a. b. cur de adulterinis
coniunctionibus ortus. 80. 1. e. est veritas. 102. 1. e.
mediator. 2. sacerdos & sacrificium. b. cur
homo factus. 2. c. cur omnia mundana contem-
pserit. d. duabus naturis constat. 178. 2. b. c.
a quibus vel clarificatus vel humilis videatur.
448. 1. e. f. eius laus. 646. 2. c. eius aduentus du-
plex. 7. 69. 1. d. e. est verus saluator. 770. 1. c. d.

Christus prius sustulit animae culpas quam carnis
molestias. 40. 2. c. *. ei seruire regnare est. 41.
2. c. virginem matrem quare habere voluerit.
50. 2. f. eius incarnatio a Patribus quantum de-
siderata. 51. 2. b. c. os osculans eius diuinitas, os-
culatum humanitas, osculum persona. 52. 1. a. ve-
rus mediator idem Deus & homo est. 2. a. b.
sine ipso nihil possumus facere. 53. 2. d.

Christus multa dixit qua Evangelista omiserunt.
97. 2. c. *. habuit aliqua in communi cum Apo-
stolis. 306. 1. a. b. eius supra sanctos omnes ex-
cellentia. 399. 2. a. est sol spiritualis. b. quomodo
spiritu & gratia dicatur profecisse. 600. 1. b.
Paupertatem cur sit sectatus. e. f. Carnes praeter
agnum Paschalem eum nunquam comedisse di-
ci potest. 2. a. b. quomodo pugillo mundum con-
tineat cuiusdam demonstratur. 636. 2. a. b. c. est ve-
rus panis. 674. 1. b.

Chorea quid mali afferat. 250. 1. b. *. dum eas spe-
ctaret Carolus Hungariae rex occiditur. 407. 1. d.

Cibus suapte vi hominem non coinquinat, sed
inordinate sumptus. 263. 2. a. qui sunt sumendi ci-
bi & qui non. 74. 2. a. f.

Circumcisio quomodo peccatum originis deleat. 13.
2. b.

Circumcisionis initium & effectus. 27. 1. b. quare in
ea parte corporis adhibetur. 277. 1. b. c. tollebat
peccatum originale. 96. 1. d. *

Cisterciensis & floriacensis monachi sunt quadriga
alba Ezech. 622. 2. a. *

Claues Ecclesiae qua & quot. 278. 2. a. b. sunt conces-
se Apostolis & eorum successoribus. 93. 2. b. *

Claustri securitas. 18. 2. c. f. *. est turis quam castrum
20. 1. a. quatuor ad eius constructionem neces-
saria. 22. 2. c. d. adificia qualia esse debeant. e. f.
eius abusum duodecim gradus. 23.

Claustum anime est contemplatio. 26. 1. c. *. huius
claustri partes. ib. quadratura huius claustri in
quibus sit. f. hospitium domus qua sit. 2. b. eius ca-
pitulum. d. refectorium quid. 27. 1. c. dormitorium
foratorium. 2. a. Claustum caeleste & eius partes.
e. f. Claustri moralis expositio. 65. 1. d.

Clementia laus. 187. 1. a. 189. 1. c. prodest plurimum ad
patientiam. 280. 1. b. quid sit. 429. 2. b.

Clementina vbi condita & quid maxime contineant.
284. 2. c. d. *. a quo condita. 292. 2. d.

Clerici possunt fieri religiosi. 69. 2. d. *. an bellum ge-
rere possint. 70. 2. b. in iudicem non suum consen-
tire non possunt. 83. 1. e. concubinary nisi noto-
rum non vitandi. 119. 2. d. excommunicati non san-
gantur officio. 328. 2. b. f.

Clerici & religiosi non seruantes qua promise-
runt a laicis melioribus indicantur. 228. 2. b. de-
bent laicos superare bonis moribus. c. diuersi eo-
rum gradus. ibid. vnde dicti. 375. 1. d. non debent esse
iperitii. e. eorum qui male viuunt reprehensio. 38. 1. d. e. *

qui non dant superflua pauperibus redarguuntur. 49. i. b. de confertis non debent inire conuicia. 328. i. b. †

Clerici pro sua ecclesia testimoniū ferre possunt. 68. 2. i. c. † in eos violentas manus iniiciens excommunicatur. 688. i. c.

Clerici crymon & quid ex eo colligendum. 72. i. a. †. f. 333. 2. f. qua ei vitanda. b. 334. i. b. c. clericis ordinū scilicet sacrorum & monachi eadem continentia lege suere olim obligati. 73. i. a. e. f. ornatus & fordes eis fugienda. d. cōuicia eis vitanda. e. 2. c. debent esse meliores laicis. 79. 2. a. elemosinas quibus dare debeant. 80. 2. i. b. ab omni officio seculari alieni esse debent. 87. i. f. lect. oni vacare debent. 89. d. non negotiari. 148. i. c.

Clericus qui non est de Curia eam frequentans ambitiosus. 49. i. b. †. De omni crimine eius iudex debet esse ecclesiasticus. 80. i. a. si sit hereticus deponendus & brachio seculari tradendus. 2. b. eū in custodia detinens excommunicatur. 98. 2. d. †. quomodo de suis rebus valeat ordinare. 68. 2. a. ei non licet aduocare in causis civilibus. f. potest fieri monachus sine consensu episcopi. 595. 2. b. †

Celestia tribus modis considerantur. 50. i. b. †. de Cælo obseruare in bello vanū. 426. i. c. †. hoc Christianis in rebus gerendis veritum est. 327. 2. d. †

Cælum Chrysalinum quid sit & quid significet. 610. i. a. †.

Cælum sydereum quid designet. 608. 2. c. †.

In cæmeteriis negotiationes non faciendæ. 199. i. c. †

Cænobita qui. 427. i. b. †. 459. i. d. earum origo Heliasus. 2. e. sed maxime Christus. f. eorū status Anachoretis præfertur. 428. i. e. eorum instituta. f. 2. a. b. hanc vitam cur Anachoreta quidam secutus sit. 460. i. e. eius vita commoda. 2. d. e. eius finis. 461. i. b. vt duo ab Anachoreta quodam excepti fuerint. 514. i. d. e.

Cogitatio est in nobis. & non in Deo. 335. 2. a. tria eius genera. 8. i. c. †. de omnibus rebus bona & mala esse potest. 2. f. vnde oritur distractio earum. 9. i. b. quæ earum ordo. e. munda & ordinata esse debent. 11. f.

Cogitationes bonæ descendunt, malæ ascendunt. 324. 2. f. quæ cogitatio immunda inquinat. 718. 2. c. †. statim in principio iugulanda. 75. i. c. †

Cogitationes inuiorum sunt senibus manifesta. 431. i. b. †. 515. i. e. 435. i. b. quid possit mens circa eas quidve non. 434. i. d. 488. 2. b. earum tria sunt principia. 434. 2. a. b. quomodo discernenda. c. d. bona a Deo sunt. 451. 2. a.

Cognationis impedimentū quomodo tollitur. 335. 2. c. †. olim fuit ad septimum vsque gradum protrahitum. 245. 2. d. nunc ad quartum vsque restrictum est. 98. i. a. b. †.

Cognitio duplex intellectiua & sensitia in præf. pag. 2.

Cognitio inuisibilium quomodo producatur. 29. 2. c. †. sui est necessaria ad cognoscendum Deum. 34. 2. d. de Deo triplex haberi potest. 35. i. a. ad supremam Dei cognitionem quæ requiratur. 2. a. aduersus eos qui sui cognitione carēt: indignatio. 42. i. b. c. ea est primum mouens ad opera virtuosa. 610. i. a. †.

Cognoscere sese magna res est. 55. i. b. †. ad Christi cognitioem addacti. f. hoc nescire. & reliqua cognoscere nihil prodest. 58. i. a. est vtilissimum. b. hoc quam præfert. 43. i. b. †.

Colonia Romanorum quæ fuerint. 180. i. d.

Comes rerum priuatarum qui. 29. 2. b. †

Cometa quid portendant. 341. i. c. e. †. quid sint. 583. i. a. ex Aristot. sententia. 384. i. c. varia de eis opinionēs reprobantur. 583. 2. c. non signant mortes regum. e. eorum differentia. 384. i. d. c.

Cometes non semper insaufus. 162. 2. c.

Communicatio quæ necessaria. 60. i. b. c. †. non statim post penitentiam communicandum. 85. 2. b. sæpe communicandum. 103. i. c. a. communione qui prohibendi. 107. i. d. quibus communicare non profit. 335. i. c. nunquam nos digno communione existimare debemus. 488. i. d. e.

Compassio tribus modis fit & est vera & falsa. 20. 2. d. e. †.

Compatiens animus quid faciat penitenti. 26. 2. c. †.

Computernitas quæcumque non diuini copulatus. 79. i. b. †.

Compromissum finitur morte compromittentium. 119. 2. d. †.

Compunctio cordis in delictis haberi non potest. 123. 2. c. †. eius duo sunt genera. 318. 2. b. quomodo excutitur. 447. 2. a.

Concilium Apostolorum & Ecclesia primum. 381. 2. a. dedit aliis omnibus legitimam formam. f. quatuor in eo prohibita. c. in hoc Petrus præfedit & Iacobus ei consensit. 558. 2. a. †.

Concilium Biliense Bohemis vsu calicis indulget. 521. 2. e. f. †. illud auctoritate Eugenij. 4. dissolutum est. 524. i. f. id quæ iure factum est. 2. a. b. c. vnde post eius dissolutionem gesta in eo sunt inuadida. d. e. ab illo boni omnes recedunt. 525. i. a. b.

Concilium Constantinopolitanum primum pro S. Spiritus diuinitate contra Macedonum. 129. 2. a. †.

Concilium Secundum contra Monochelitas. 560. 2. b. c. †.

Concilium generale absque pont. Rom. auctoritate non celebratur. 9. i. d. †. 215. 2. e. illud ille cōuocat per imperatoris litteras. 129. 2. c.

Concilia quatuor celeberrima. 333. 2. c. d.

Concilium florentinum. 529. 2. c. d. †. doctores qui pro latini Græcique in eo disputarunt. 330. i. a.

Concilium Mileuitanum contra Pelagianos. 130. i. d. †. in eo decreta sunt renouata in Concilio Tridentino. f.

Concilium nullum generale sine Pontifice Romano celebrari potest. 558. 2. b. †. ab his potest ad papam appellari. c. quæ concilia notha sint. 559. 2. b. c.

Concilium Pisanum à Cardinalibus indicitur. 470. i. a. non fuit verum concilium. 2. d. e. f. 474. 2. d. 475. i. c. neuter Pontifex illi adherere vult. 471. b. c. g. est eiusdem. 2. a. numerus Patrum. 475. i. c.

Concilium Stampense contra schismaticum. 688. 2. d. †.

Rhemense contra Gilbertum Porretanum. 691. i. d.

Concilium Romanum contra Nouatum. 496. i. c. d.

Concilium Romanum sub Stephano. 3. aut. 4. pro imaginibus. 392. †. i. d. e. reprobata est synodus falso nominata. 2. a.

Concordantia biblicorum à quo candida. 68. 2. i. c. d. †.

Concordia vis 189. c.

Concubina quæ dicitur in scripturis. 47. i. f.

Concupiscentia quid sit. 395. 2. f. est insatiabilis. 49. i. c. †. ea post baptismum remanet. sed non est peccatum. 104. i. c. cum scilicet ei nō consentitur. 105. 2. b.

Confessio est duplex laudis & criminis. 26. 2. a. †. peccatorum confessio commendatur. 25. i. b. 26. 2. f. quæ dō est necessaria. 73. 2. a. circumspecte peccatorum confitenda. e. eorum sacerdotem non quolibet. sed perito, facti & proprio facienda est. e. eius quotannis faciendæ decreta in saluberrimum. 2. a. in mortis articulo

culo si generalis à S. Dominico. 26. 2. c. ad eū Christus peccatorem horatur. 709. i. c. d. eius dilatio morbi causa est. 711. 2. a. ab eam faciendam mulier in vitam redit. 731. i. a. †.

Confessio peccatorum sacerdoti faciendā est in lege noua necessaria. 13. 2. d. eius vis. 232. i. c. d. in ultimo tempore vera esse potest. 2. e. 315. 2. c. ei tamen non est fidendum. f. eius contemptus mors est animæ. 233. i. c. mutat hominum statum. 246. 2. e. eam pij homines faciunt. 172. i. e. †. 178. i. d.

Confessio peccatorum quando à Christo instituta. 210. 2. a. ad eam peccator mundatus tenetur. 204. i. c. sacerdotibus est per se non per alios faciendā. 219. in ea peccata omnia & occulta & manifesta pandenda. 231. 2. c. est faciendā soli sacerdoti. 290. i. d. ea rari est & cur. 486. 2. b. à D. Ambrosio. 4. saculo secreta excipiebatur. 82. 2. e. †. sine eius proposito nemo iustificatur. 85. 2. e. †.

Confessio secreta Deo faciendā est coram sacerdote. 288. 2. a. b. †. 186. i. b. hæc est necessaria & absolutio sacerdotis. 302. i. c. e. f. absque ea quidam mortuus erat damnatus. 310. 2. a. b. eas audiuit S. Zenobius. 138. i. a. & B. Maurilius. 139. 2. d. sunt confitendæ circumstantiæ. 109. 2. b. eius frequens vsus. 7. saculo. 372. 2. f. 373. i. a. b. 381. 2. a. †.

Confessio peccatorum est de iure diuino. 463. 2. b. †. & decretalis solum cæpi cōfiteri statuit. c. secreta nō abrogata à Nestorio. sed theatrica. d. confessiones audiuit S. Romualdus. 534. i. f. & S. Odo. 542. i. e. & S. Ioannes Gualbertus. 550. 2. f. confessio auricularis. 641. 2. b. ob eam ommissa se damnatum monachus confitetur. qua facta saluatus est. 643. 2. c. per eam peccata expiata à demone exprobrari non possunt. 648. 2. c. eam audit S. Anselmus. 650. 2. c. ob eam minime factam Demon in choro videtur. 699. i. d. ea facta est de aliquo crimine. sed absolutio alteri reseruatur. e. f. ob eam non factam quidam damnatur. 2. c.

Confirmationis sacramentum à Christo quando institutum. 210. 2. c. eius collatio episcopis reseruata. 378. 2. b. Apostoli hanc contulerunt. 383. i. e. & Pont. Rom. tempore persecutionis. 495. i. a. vere est sacramentum & quomodo conferatur. 97. i. c. †.

Confirmationis sacramentum mulier pro filio petit. 140. i. a. †. eam presbyteri conferre non possunt. 243. 2. f. eam S. Pharo episc. conferens cæcum illuminat. 358. 2. d. Malachias per illam lunaticum curat. 700. 2. b.

Confitendi & communi candi in pascbate antiquissima consuetudo. 490. 2. b. c.

Coniuges an vouere possint. 72. 2. d. eorum amor qualis esse debeat. 80. 2. c.

Coniugium sapienter an eundem. 125. i. e. f. inter Chrysanthum & Dariam sine concubitu iuratum. 517.

Coniunx non potest altero inuito religionem intrare. 237. 2. f. †. qui vel quæ silium de sacro fonte suscipit non debet à thoro separari. 280. i. e. f. 326. i. a. b. c. difficile est limites non excedere. 467. i. a. sine consensu episcopi non licet eis religionem ingredi. 691. 2. d.

Coniunx quando debitum coniugi reddere teneatur vel non. 267. i. a. 72. 2. c. †. debeat ne adulterantem innocens dimittat. 72. i. c. & quando. e.

Coniurationis conficij cum non eam patefaciunt puniendi. 318. 2. c. †.

Consecrationis sanguinis verba exponuntur. 95. 2. e. †. in pane fermentato & azymo consecratio fieri potest. 531. i. c.

Conscientia mille testes. 192. i. b. ea necessaria est tibi. fama proximo. 300. i. d. cum quid sit contra eam. peccatum est. 391. 2. d. bona letæ. mala anxia. 433. i. d. nemo de ea confidat. 8. i. d. †. munda esse debet. 11. 2. b.

Conscientia consulenda siue laudemur siue vituperemur. 238. i. d. e. †. hæc Dei iudicium sola operitur. 639. 2. d.

Consilia Christi quando obligant. 262. i. a. horum obseruatio facit hominem Christi perfecte discipulum. b. tria sunt. c. in his necesse est perseverare. d. sunt posita in nostra libertate. e. Hac apostoli seruauerunt. 278. i. f. primum earum. 2. a. b. c. d. ad ea sequenda diu non est deliberandum. 40. 2. b. c. †. per ea facilius itur ad Christum. 599. 2. e. differentia inter ea & præcepta. 541. i. a. †. hæc consilia non obligant nisi post votum vt præcepta. 465. 2. a.

Consilium alteri daturus qualis esse debeat. 89. 2. f. †.

Consilium velox sequitur penitentia. 202. i. a.

Consulatio diuina respicienda. 41. 2. e. †. quibus datur maxime. 718. i. c.

Constantinopolitana Ecclesia quomodo patriarchalis est facta. 559. i. d. †. & prima post Romanam. c. e. eius Ecclesie successio episcoporum tempore Arianorum valde turbata constituitur. 560. i. a. b. patriarcha quam falsò vniuersalis nomen sibi arroget. 566. i. e. quare hoc nomen falsò usurpet. 570. 2. d. e.

Constellationes calorū ad quid valent. 124. i. d. eis nihil tribuendum. 2. b. eis Christus non fuit subiectus. 272. i. e. vane sunt. 449. 2. c.

Constitutio futura non præterita respicit. 119. i. f. †.

Constitutiones Augustinianorum à quibus & quando editæ. 809. i. c. †. & quomodo approbata. 2. b. non obligant ad mortale Prædicatorum constitutiones. c.

Consuetudines diuersæ Ecclesiarum non improbandæ. 248. 2. b. †.

Consuetudo non omnis seruanda. 281. i. b. c. gravis consuetudinis in malam partem acerbatur. 45. 2. f. †. non derogat iuri naturali. nec diuino. nec positiuo nisi sit rationalis & præscripta. 119. 2. a. quæ ratio ni consentanea est retinenda. 94. i. c. †. pro lege habenda ibid.

Consuetudo quid sit. 332. i. d. c. †. immaturam vertitur. 356. 2. a. maiorum consuetudini standum. 465. i. b. sed potius statuto Roma. Eccl. 571. 2. e.

Consulatus dignitas qualis. 149. i. a.

Contemplatio Dei quid emolumenti afferre debeat. 62. a. †. duo eius genera. 56. 2. a. eius fructus. 43. 2. b. quatuor eius species. 502. d.

Contemplatio in Deum quomodo excutitur. 434. i. d. b. †. ei omnia postponuntur. 469. i. c. ad eam mentis pulchra excitatio. 851. 2. d. e.

Contemptus sui quot virtutes producat. 26. 2. a. †. exteriorum euidentis cura cordis indicium. 412. b. post religionis ingressum omnino nostri contemptus in nobis sit. 994. 2. c.

Continens verò quis. 356. i. d.

Continentia sacrorum ordinum ab Apost. temporibus instituta. 13. i. e. †. differentia inter Græcos & Latinos in ea. 2. a. sed hæc non est antiqua. c. d. hæc subdiaconis à Gregorio magno nō est indicta. 144. i. c. d. sed Leo. i. eam eis indictam esse ostendit. 146. i. c. e. f. qui corpus suum continentie dedicant cum suminis habitare non præsumant. 312. i. c. cur ea sit noua legis sacerdotibus non autem veteris indicta. 339. 2. a. e. f.

Contritionem quid maxime moueat. 23. 1. 2. e. an ipsa ad delictū peccati sufficiat. 73. 2. a. *. 76. 3. 1. a. b. quid sit. 85. 2. c. *. ea quomodo peccatum tollat. 465. 2. b. Conuersatio hominum noxia. 431. 1. a. Conuersio non differenda. 191. 1. f. eius modus est per contritionem confessionem & penitentiam. 231. 1. e. hanc à nobis Deus requirit. e. f. in ea quando perfecta est. tria sunt. 214. 2. f. quomodo & cur de ea in cælis gaudium fiat. 230. 1. b. quis ab ea retrahunt. 235. 1. c. ex parte nostra & non Dei impeditur. 236. 1. e. Corona clericalis quis auctor. 470. 1. e. ea est praambulum ad ordines. 76. 2. d. *. est triplex in cælo occidendi talis premij. 637. 1. e. f. Corona vallares quæ. 152. 2. f. Coronandi imperatores vnde mos processerit. 320. 1. d. *. Corpus Christi naturalibus legibus minime subditum. 322. 1. f. intrauit ad discipulos ianuis clausis. 324. 2. b. ei clauorum vulnera inhaerunt. 325. 1. b. 326. 2. b. c. eius claritas absconsa. 325. 1. c. nostro corpori sociatum est. 54. 2. c. Corporis gloriofi potestas. 323. 2. a. non potest esse simul cum alio corpore in eodem instanti. 324. 2. c. erit palpabile & subtile. 325. 1. a. eius dotes spiritualiter exponuntur. 322. 2. b. quæ sint illæ à Paulo tradita. 400. 2. b. quale erit. 41. 1. e. *. Corporis curam qualem habere debeamus. 431. 2. a. res est necessaria non magna. 432. 1. d. eius amor grauisimum animæ vinculum. 99. 1. c. *. Correctio fraternalis non dimittenda. 308. 2. e. fraterno affectu faciendâ est. 484. 1. c. ea quam periculosè omittatur. 78. 1. f. *. est ab omnibus adhibenda. 103. 1. b. eius modus quæ. 146. 1. d. e. Crapula & ebrietas spiritualis quæ. 446. 1. c. *. Creare quid sit. 348. 1. b. Deus cur non necessariâ creare voluerit. 41. 1. a. *. Creatio omnium rerum quomodo facta. sed philosophice. 600. 2. c. d. *. simul facta est. 661. 1. a. Creator æternus esse demonstratur. 4. 2. b. *. Creatura talis est homini qualis est ipse illi. 14. 1. e. *. ex se nihil est. 697. 1. e. ea omnis ex se vana. 7. 2. c. d. *. Dei beneficio stabilis. ibi. triplex eius vox. accipe. reddet. fuge. e. eius vox blandientis. 8. 1. b. Creatura omnes Deum prædicant. 100. 2. c. d. *. Creatura omnis defectum patitur. 345. 1. c. Deo triplex præstat testimonium. 345. 1. d. in ea Deus est intimum agens. 348. 1. a. in ea Dei sapientia. potentia. & bonitas vbi eluceat. 2. 1. b. *. utilitas eius vbi sit. c. 4. 1. d. decor vbi sit. e. eam pro creatore colere quam impium. 476. 1. c. d. *. Credendum non facile. 191. 1. f. omnia quæ sunt fidei. sunt vniuersaliter credenda. 323. 1. a. credere omnibus & credere nulli. vitium. 430. 2. c. Creditoribus quando fidem frangere liceat. 432. 1. a. b. *. Creta insule descriptio. 22. 1. f. *. & sequen. Crucis signo notatum poculum non nocet sumenti. 311. 1. f. *. Iudeus se eo muniens. demones fugat. 2. e. f. Crucis Dominice pars Romæ inuenitur. 330. 2. a. b. eam quæ Hierosolymis erat Chosilroes in Persidem defert. 342. 2. a. eam Heraclius victor Hierosolymam reportat. 343. 1. d. e. f. miraculum in eius delatione gestum. 2. a. b. multa per illam S. Sulpitius parisi miracula. 362. 1. c. e. hoc signo S. Arnulphus Metes ab incendio liberat. 368. 1. c. d. Crucis S. Andæni locus miraculis clarus. 372. 1. a. b. ea diabolica fugantur præstigia. 399. 1. e. eius laudes. 425. 1. e. f. quid signifi-

ficet eius species. 426. 1. a. b. pellit demones. 476. 2. c. Crucis Christi præconiâ & veneratio. 475. 2. e. f. *. Crucis Christi à Sibyllis decantata. 87. 2. f. est Christi signum. 31. 2. eam Christus erexit & Martyribus erigendam tradidit. b. à Constantino in cælo visa. 360. 2. e. in altari tempore Apostolorum erecta. 446. 1. f. se ea christiani signare confueverunt. 534. 1. c. 537. 1. d. ea Christus triumphauit. 67. 2. c. est per Syconorum designata. 247. 2. e. est demonibus horribilis. 411. 2. a. eos fugat. 539. 2. d. sine ea Christiani nihil faciebant. 521. 2. e. equus in iram versus per eam sanatur. 309. 2. b. *. serpentes extinguuntur. 313. 2. d. Crucis Christi à B. Helena quomodo inuenta. 8. 2. a. *. ea ab eo tempore sollicita veneratione seruatur. b. tres cruces moraliter exponuntur. 25. 2. e. f. *. Christi & Crucis aduersarij idem. 160. 1. c. Iconij ad Christi crucem aliquot miracula perpetrata. 161. 1. c. eius vbi. 619. 2. a. omne genus afflictionum crucis dicitur. 720. 2. b. Crucis in cælo visa. 25. 1. c. *. eius signo demones fugantur. 26. 2. a. quod magi interpretantur vt nostri hodie heretici. a. d. in cælo visa. 27. 1. f. 2. a. Eius veneratio & cultus. 43. 1. a. 111. 2. e. f. in supplicationibus publicis gestatur. 111. 2. e. eius imago adoratur. 183. 2. d. demones soluit incantationes. 205. 2. d. ea D. Greg. maleficorum destruit conatus. 226. 1. a. b. Crucis omnium virtutum principium est. 476. 2. d. *. fit in numero Trinitatis & pellit demones. f. S. Crucis adoranda causa homines Hierosolymam pergunt. 505. 2. f. eius signo vas veneno plenum frangitur. 518. 1. e. f. Cupiditas adherere Deo nos impedit. 235. 2. a.

D.

DAEMON quem heretici sequuntur horribilis apparet. 606. 1. c. d. *. quendam incubum vt D. Bernardus arceat. 178. 2. d. e. *. Demones vincere cum gratia Dei non est laboriosum. 316. 1. d. e. *. in hominem nisi Deus permittat nullam habent potestatem. f. nesciunt nostras cogitationes. 443. 2. a. b. non sunt eiusdem fortitudinis. c. cum nos impugnant impugnantur. d. quomodo inter se habeant ordinem. 444. 2. a. pugnant inter se. c. quomodo futura coniciant. 509. 1. b. Demones quid. 123. 2. a. non sunt corpori. c. vera dicunt aliquando & quare. 454. 1. a. eis tamen etiam vera dicentibus non credendum. 204. 1. e. Romanis quomodo illuserint. 151. 2. a. b. c. 154. 1. b. c. & Pyrrho. 153. 2. e. nunquã Christi cognouerunt. 345. 2. c. 398. 1. c. sunt imbecilles. 537. 1. c. quomodo adorantur. 64. 2. c. *. eorum seruitus intoleranda. d. Demons iuramentum. 534. 2. d. Demonum peccatum fuit contra Spiritum sanctum. 21. 2. b. *. tentationes contra religiosos. 18. 1. f. 2. a. veritatem proferunt vel consulunt inuiti. 58. 1. d. vel ad decipiendum. e. eis se deuotere quam horrendum. 62. 1. c. cum iis qualiter agendum. 64. 2. c. e. hi fallendi sunt à nobis. 64. 2. e. eorum in responsis fallacia. 195. 2. f. ab eis vera non licet querere. 602. 1. f. quomodo in apparitionibus ab angelis lucis discernuntur. 696. 2. e. f. eorum deformitas. 769. 2. b. c. *. Damnatorum anime cur deformes appaerant. 169. 1. c. *. pro eis non orandum. 178. 2. f. eorum poena cur æterna. 247. 1. f. *. Damnatorum

Damnatorum poena perpetua. 190. 2. d. e. ad has deputantur qui bona non faciunt. 239. 2. d. ad eos quomodo attingit diuina sapientia. 13. 1. a. b. *. & de his diphonit suauiter. ib. Decalogus est summa mandatorum Dei & est de iure nature excepta obseruatione Sabbati. quoad tempus. 48. 2. f. Decem visiones Danielis quæ. 81. 2. a. e. Decima danda sacerdotibus. 110. 1. a. *. cas qui dat euangelicæ perfectionis culmen non est adeptus. 464. 2. c. e. in quadragesima sacra continentur. 466. 1. d. e. eas laici sed non regulares soluere tenentur. 566. 2. e. 682. c. Decretalium liber & eorum auctores. 77. 2. c. *. summa f. à quo in ordinem redacta sunt. 115. 2. c. eorum commentatores. d. Decretorum liber à Gratiano compositus laudatur. 66. 1. a. *. illud solum hodie vigeret. b. qui primi in eum commentati sunt. c. libri partes & breui totius operis summa. c. d. e. f. *. & sequentiibus. Defuncti precibus viuorum iuuantur. 63. 2. e. *. ij piorum preces maxime expetunt. 177. 2. e. quibus modis iuuantur. 531. 1. d. Delator quis & qua poena puniendus. 394. 2. *. Delegatus ad aliquid non potest vices suas alteri committere. 119. 2. b. *. Delicatorum quatuor genera. 20. 2. b. *. Delictis hic & in futuro frui non possumus. 251. 2. a. 40. 1. b. *. ha monachus fugiendus. 488. 1. e. f. Delphici templi descriptio. 129. 1. f. oraculum vnde oritur. 2. b. Denarium primum beatitudinis cur designet. 226. 1. a. Deposium vt vocant hodie est vsura. 352. 2. b. f. *. Desiderij naturale quale. 431. 2. c. quodcumque contra præceptum est fugiendum. 4. 1. f. Desolationis anni tres cause. 437. 1. d. *. Detractio prohibetur septimo præcepto. 41. 1. c. ea fugienda ostenditur. 336. 2. e. *. 394. 2. c. d. Detractores redarguuntur. 192. 2. e. f. 762. 2. a. b. Detrahere & detrahentem audire damnable. 47. 1. e. Dei indignatio quid sit. 82. 2. b. Deum esse naturalem probatur. 353. 1. a. b. eius visio supernaturalis per fidem qualis. d. e. nullo modo videtur potest in hoc mundo essentia eius nisi in raptu. 2. d. e. per remotionem cognoscitur. f. eum in patria videri non posse per essentiam erroneum. 354. 1. a. b. ibi tamen à nemine comprehenditur nisi à se solo. d. e. ab alio limpidius videtur quam ab alio. f. solus mouet hominis voluntatem. 355. 2. e. f. *. & quomodo intelligendum. 374. 2. c. eius tria sunt inuisibilia. 2. 1. b. *. quæ à creatura manifestantur. ibid. inter eum & hominem operantem quantâ dissimilitudo. 4. 1. b. c. ei res quatuor similes & dissimiles sint. c. d. ex quadruplici motu probatur esse. 2. e. vnus esse probatur. e. est vbi que. 5. 1. a. b. mutari non potest. e. Deum esse quomodo sit perspicuum. 189. 1. b. eum inuenire difficile. eloqui nefas. c. est solus bonus per essentiam. 267. 1. a. ipse sibi testis fide dignus est. 271. 1. d. e. quid sit. 463. 2. e. 59. 1. f. 2. a. b. *. 653. 1. b. *. peccata neque ab eo neque per eius cooperationem sunt. 13. 2. a. b. *. bonos affligere & malos tolerare cur solet. 14. 1. a. singulos diligit in omnibus. 16. 1. a. non tam hominis statum quam propostum respicit. 17. 2. f. tribus modis miseretur. 21. 2. c. in se incomprehensibilis est. in angelis desiderabilis. in san-

ctis delectabilis. in creaturis mirabilis. in hominibus amabilis. 42. 2. c. d. Deus quomodo iustus puniendo & parcendo. 652. 2. b. *. quomodo videtur & non videtur. d. e. eius verbum est. quod ipse est. d. & Spiritus sanctus. c. in eo sunt omnia bona. 2. b. c. est incorporeus. 657. 2. c. non est in loco. 658. 1. a. b. multa de eo dicta allegorice interpretanda. 658. 2. e. f. de eo philosophice agitur. 660. 1. a. Deus incorporeus quomodo membra habere dicatur. 54. 1. c. *. quomodo sit omnium esse. e. f. nulla re indiget. f. is solus anima infunditur sine medio. 2. d. operatur per subiectam creaturam. e. Concilij lateranensis de Deo fides. 93. 1. a. b. in Deo est trinitas non quaternitas. 94. 1. a. solus per auctoritatem peccata remittit. sacerdotes verò tanquam ministri. 239. 2. d. cur non permittat suos seruos quædam bona agere. 615. 2. b. c. non est auctor mali culpæ. sed poenæ. 639. 1. a. solus nouit merita & premia sanctorum. 692. 2. c. solus verè est. 697. 2. a. b. eius maiestatis contemplatio. 719. 1. b. c. & bonitatis. 2. a. b. *. Deus est summe laudandus & cur in præf. p. 2. est id quod habet deitatem. 337. est auctor omnis mali poenæ. 340. 2. f. sed non iniusta actionis. 341. 1. a. eius propositum frustrari non potest. 236. 1. b. cur rem natura bonam ad a prohibuerit. 11. 1. b. vult omnes homines saluos fieri. 236. 1. c. comprehendit non potest. 345. 1. c. 249. 1. c. non deserit malos in necessariis. 28. 1. a. est magis ad indulgentiam quam ad vindictam pronus. 230. 2. b. vbi que præsens quomodo adesse & abesse dicatur. 236. 2. e. est seuerat. r. 241. 1. c. Deus vnus est & trinus. 64. 2. d. e. quicquid sit eius intuitu magnum est. 299. 1. a. est in rebus omnibus presentem. potentiam & essentiam. 348. 1. a. cur sit homo factus. 350. 1. f. mutat sententiam pro hominum mutatione. 75. 1. f. virtus irascitur non hominibus. 76. 2. a. 77. 1. f. non est in predicamento. 108. 1. a. nulli delictor est & nulli facit iniuriam. 225. 2. c. d. seueritas eius post iudicium magna. 241. 2. c. Dei solus est non peccare. 203. 2. b. non potest cuiquam nocere. 211. 2. a. solus nouit cogitationes hominum. 212. 2. a. est anima vira. 217. 1. e. clementia. 244. 1. b. c. eum factum esse hominem mirabile. 67. 2. d. plus solet facere quam querimus. 248. 1. b. Deus non est auctor peccati. sed nos inceptores & diabolus perfectior. 75. 2. f. 76. 1. b. *. nos adiuvat vt peruenire valeamus ad calcem. a. b. eius moderatio & rigor. 77. 1. b. suas minas in clementia mutare potest. 2. b. misericordiam cum seueritate miscet. c. non puniunt bis in die. 78. 2. e. f. nouit suppliciorum mensuras. 79. 1. a. cur alios diuites alios inopes esse voluit. f. in eo quicquid est Deus est. 96. 1. a. 652. 2. c. omnipotens cur dicitur & peccare non possit. 2. c. 652. 1. f. e. semper est obtemperandum. 99. 1. e. Quid sit ex August. 100. 2. a. b. qualis & quantus. 101. 2. d. e. solus æternus. 184. 1. e. eius patientia. d. eius ineffabilis excellentia. 185. 1. c. cur occulta peccatorum mala tolerat. 239. 1. d. est in toto mundo sicut anima in corpore. 32. 1. e. bonarum rerum suggestor. factor & impulsor. 442. 2. e. solus potest vniri spiritui. 443. 1. c. an solus sit incorporeus. e. f. sine ipseus aditorio nihil boni perfici potest. 451. 1. c. d. operatur salutem nostram in nobis. sed non sine nobis. 2. c. d. est prioris incorporeus. 488. 1. d. eius nutu omnia geruntur. 64. 1. b. c. eius proprietates quedam scite cætantur. 646. 1. e. f. est id quomaius nihil cogitari potest. 652. 1. e. misericors quomodo sit. 2. a. Deute-

Deuteronomium quid contineat breuiter. tit. 2. c. 4. §. 9.
Diabolus de quorum conuersione maxime doleat. 190.
2. d. f. est auctor omnium schismatum que in ecclesia excitantur. 209. 2. d. est inventor malorum non impulsor. 442. 2. c. quomodo corpori non animo coniungatur. 443. 1. a. eius in homines odium. 480. 2. e. f.
Diabolus omnis est mendacii auctor. 223. 2. e. f. est fur. 242. 1. c. est tortor. 244. 2. e. in qua forma Christum tentauerit. 255. 1. a. infestior bonis quam aliis. d. eius coniectura de verbo incarnato. e. f. persuadere potest. precipitare non potest. 257. 1. f. virtus scripturis sicut & heretici. 2. a. fuit bonus in sui creatione. 275. 2. b. sed non permansit. c. princeps mendaci cur dicitur. 286. 1. c.
Diaconus quid agendum. 149. 1. c. f. eos D. Greg. reprehendit qui blanda voci inseruiunt. 221. 2. f. Dicere in Deo quid. 66. 2. d. f.
Dictatura qua dignitas esset. 149. 1. b. f. 2. a. 150. 2. d.
Dies naturalis & artificialis quis. 319. 2. a. post Christi mortem mutatus diei ordo. c. ab Hebraeis quomodo dies numerantur. 319. 2. f.
Difficile est seruire regi, difficilius seruire altis regere. 64. 1. a. f.
Digesta cur per duplex ff. notentur. 29. 2. d. eorum diuisio. e. f.
Dij gentium homines meri fuerunt. 24. 1. c. eorum alij selecti alij plebei. 185. 1. c. omnes sunt vani & nihili. e. hi selectissimi fuerunt homines. 146. 1. c. & pessimi. 517. 1. a.
Diligere seipsum, qui vere dicitur. 99. 2. d. f. & proximum quomodo conuenit. e. 184. 2. a. quatuor sunt diligenda. 100. 1. d. Deum diligere aequè potest ignarus & litteratus. 766. 2. c. f. proximum diligere conuenit, sed non errores ipsius. 185. 1. b. f. ex ea parte quis peccat, qui nimis diligit Deum. 186. 1. e. Diligere Deum quid. f. 2. f. corpus quatenus diligendum. 2. b. ordo diligendi quomodo peruenitur. b. c.
Dilunium vniuersale describitur. 16. 2. b. c. d.
Discendum prius & postea docendum. 200. 2. d. discendum tam diu, quam diu uiuus. 434. 2. d.
Discipulorum vitia praeceptoribus tribuuntur. 456. 1. a.
Disciplina corporis sine disciplina animi inutilis est. 31. 2. d. f. anima medicina est qua diuiditur in instructionem & cohibitionem. 99. 2. f. f.
Discordia culpa inexpiabilis. 284. 2. e. eius amator defruit unitatem. 25. 1. c. f. eius desertio. 45. 2. c.
Discretio virtutum precipua. 435. 1. a. f. 2. 4. 1. e. f. eius utilitas & officium. 2. b. c. est superiorum, ut subditorum obedientia. 44. 2. f. est Pralato necessaria. 47. 1. e. ea monachi carentes quam miserabiliter sint lapsi. 435. 1. c. d. f. 180. 2. d. e. f. quomodo acquiratur. 435. 1. f. f. ea in Dei seruitio opus est. 466. 1. a. 512. 2. d.
Discretio spirituum quid sit. 619. 2. e. f.
Dispensatio quando licet. 1. 481. f. f. in quibus gradibus fiat. 73. 1. c.
Dispensatori tria necessaria. 49. 2. a.
Dispensatores sumus non domini rerum terrenarum. 252. 2. e.
Diues, aut iniquus, aut iniqui haeres. 247. 2. e. de deuite epulone vera historia non parabola. 249. 1. c. eorum miseria. 250. 1. c. sepultura qualis. e. f.
Diuinitas non habet praeceperitum nec futurum, sed praesens. 270. 2. d. 273. 1. a. scrutari temeritas est, credere pictas, scire vita aeterna. 50. 1. d. f.
Dimitiarum tria genera. 436. 2. a. f. f.
Dimitiarum desertio. 203. 1. c. f. non sunt in se omnino, sed luxuria infamantur. 249. 2. a. quare iniquitatis mamonna dicantur. 253. 2. c. b. c. homines valde sollicitant. 431. 2. b. cur fugiende. 37. 1. c. f. cur cum Patriarcha sancti eis habuerint, nos eis fugere debeamus. 38. 1. a. haec Iesus Dei sunt coluber venenosus. 725. 2. a.
Docere & non facere damni plurimum conserit. 123. b. f. docendo & male viuendo quid accidat. 124. 2. c. docere alios quam sit periculosum. 471. 2. a. b.
Doctores Catholici non errauerunt & secum consentiunt in pr. p. 33.
Doctores omni tempore in Ecclesia stauerunt. 49. 2. c. f. maxime tamen seculo 4. d. e. f. hi quorum opera sunt ab Ecclesia approbata. 50. 1. a. b. quid ei maxime elaborandum. 186. 2. e. veri quid habeant proprium. 239. 1. a. hi de hereticis maxime triumphauerunt. 426. 2. d. e.
Doctrina Spiritus non curiositatem, sed caritatem accendit. 561. f. f.
Doctrina Christi perpetuitas. 115. 1. e. f.
Dominica orationis expositio. 285. 1. e. f.
Dominico die quid agendum & precipue audienda Missa. 40. 1. b. omnia Christi in eo gesta insignia in eo facta. 319. 1. f. in eo communicandum semper. 470. 2. a. f. non ieiunandum. 328. 1. a.
Dominium duplex. 29. 1. f.
Domino terreno nunquam contra Dei mandatum obediendum. 40. 1. d.
Donum scientia in quo consistat. 15. 2. b.
Duo Dei pedes sunt misericordia & iudicium. 53. 1. f. duo eius manus quae sunt. 2. e.
Duodecimo seculo & decimo tertio quanta Ecclesia Dei doctrina fuerit. 77. 2. a. f.
E.

Brietas fugienda. 27. 2. c. eius malum. 435. 1. c.
Ecclesia quae sit & eius duplex regimine. 77. 2. b. ab Abel inchoata. 15. 2. a. non potest errare. 224. 2. e. 289. 1. d. nunquam desicet. 68. 1. b. est regnum Christi. c. per Paradisum signatur. 22. 1. d. per sacramenta formatur. 24. 1. a. extra quam non est salus. 13. 2. e. 17. 2. e. 93. 1. e. f. in ea sunt boni & mali. 18. 1. b. 235. 2. a. 222. 2. c. d. 228. 2. c. 240. 1. a. non omnes qui sunt in ea saluantur. 217. 1. a. sed hi soli. 288. 1. d. eam Christus gubernat. 18. 1. b. custodia. 77. 2. c. tres hominum status. d. e. 221. 2. e. 295. 1. c. d. est vna. 293. 1. a. non est subiecta imperatoribus vel regibus. 220. 1. f. cur spirituali eius regimini temporale sit adiudicium. 595. 1. c. f. diuina est eius gubernatio. 594. 1. e. f. duos habet gladios, quamuis altero non viatur. 307. 2. d. 595. 1. d. e. f. per tunicam Christi designata. 315. 1. c. d. Catholica cur dicatur. e. eius militantis & triumphantis differentia. 327. 2. a. quae ab ea definita non sunt in dubium vocari possunt. 175. 1. a.
Ecclesia vna est & Catholica extra quam non est salus. 243. 1. a. f. eius mandata quomodo non transgredienda. 2. a. in ea sunt boni & mali. 247. 1. d. e. vna est & Catholica. 718. 1. a. Eius cum Synagoga comparatio. 777. 2. a. b. c.
Ecclesia sanctibus quatuor non submergitur. 207. 2. f. in ea sunt vniuersi ordines. 397. 1. d. e. eius pacem turbantes omni honore spoliantur. 9. 2. c. f. semel consecrata iterum consecrari non debent. 13. 1. a. eius

eius facies sunt Arianorum persecutionibus facta & lamentabilis. 23. 2. e. f. extracta fuerunt magnissime tempore D. Hier. 72. 2. c. earum immunitatem violantes diuinitus puniuntur. 82. 2. b. c. ea habet ius soluendi & ligandi non haeresis. 85. 2. b. Aurum cur habeat. 87. 1. d. e. eius vincula non conuocanda. 124. 2. e. ei facultates habere expedit. 185. 2. d. e. proficit. 242. 2. a. Apostoli eius fundatores. 426. 2. b.
Ecclesia. 1. bona Ecclesiastica laicis vexari non possunt. 78. 1. f. f. consanguineis data non perpetuantur. 414. 1. c. hoc fieri non debet. 260. 1. a. qua ratione apud Forenses sunt dilapidata. 379. 1. d. e.
Ecclesia. i. paracia in potestatem sui episcopi reducitur. 566. 2. b.
Ecclesia. i. paracia, cui concedenda. 198. 2. b. f. non deat in commendam nisi idoneo. c. diruta quomodo reconcilianda. 212. 1. c. d. f. ablata restituenda. 240. 2. c. vnus episcopus alio disponi non debet. 683. 2. c. alterius Ecclesia paracianum nullus iudicet. 684. 1. e.
Ecclesia romana a Christo ceteris pralata. 288. 2. d. 389. 1. d. nunquam errauit, nec errare quidem poterit. 129. 1. c. est caput omnium. 357. 2. e. ab Apostolo Petro & Paulo Christo consecrata. 389. 1. d. e. a Petro initium habuit. 416. 2. e. f. eius opes & thesauri in medijs persecutionum Flammiis. 509. 1. b. f. est prima sedes a nemine iudicanda. 512. 1. d. eam pij fideles ex asse honorum suorum heredem reliquerunt etiam ante Constantinum. 547. 2. a.
Ecclesia Romana omnium est fidelium mater & magistra. 198. 1. a. f. 557. 1. d. id quomodo a Phoca imper. sit ordinata. 315. 1. e. f. a. b. c. f. eius seculo octauo gloria & magnificentia. 397. 1. b. c. quod ab ea imponitur tollendum est est intolerabile videatur. 411. 2. a. b. centum annorum praescriptione gaudet. 575. 1. a. ab ea nulli licet diuersum agere. 683. 2. d. ei in melius decretum mutare licet. 688. 1. e. potest retrahere cuiusque sedis iudicium. 2. b. eius leges a S. Malachia in Hyberiam introducuntur. 701. 2. e. f. eius fidem sequentes a ducentis annis multi claruere miraculis. 306. 1. e. f.
Ecclesia Romana est tradita a Christo plenitudo potestatis & non alius. 9. 1. d. f. eius privilegia. c. fas habet de omnibus iudicandi. 558. 1. d. f. non potest errare in fide. 2. a. in ea est summum sacerdotium & verus Dei cultus. 575. 1. c. permanens est in veritate fidei. d. est domus Domini firmiter adhaerata. 586. 1. c. sedes & fides nunquam a veritate auulsa. 587. 2. e. heretici hanc meretricem vocitant. 639. 2. b. commendatio. 766. 2. a. f. ea est Catholica non autem Protestantium synagoga. 717. 1. c. d. f.
Ecclesiasticus liber est apud Iudaeos canonicus. 774. 2. c. f.
Eclipsis solis in Christi passione plane admirabilis. 316. 2. a. b.
Edictum quid. 332. 2. e. f.
Effectus sunt in causis secundum rationem propria causa. 342. 2. d.
Electus si quis ignorat. 267. 1. e. quis sit ille. ibid. ignotus est presenti Ecclesia. 327. 2. 2.
Electus ante confirmationem ministrare non debet. 198. 2. e. f. qui iurat seruare consuetudines ad illicita non tenetur. 205. 1. a. b. in electionibus quid seruandum. c.
Elemosyna est ars artium peritissima. 254. 1. e. post penitentiam de ea agendum. 252. 2. c. eius tria genera. 213. 1. b. non est de fraude facienda. 253. 2. nec de

vsuris. d. quomodo sit facienda. 261. 1. b. quando est sub concilio. 262. 2. c.
Elemosyna non data & decima non soluta cause sunt famis & penuria. 84. 2. d. 80. 1. f. f. sunt satisfactoria opera. 86. 1. a. eam qui faciunt spiritualiter. 103. 2. d. non sunt facienda ex vsuris. 107. 1. a. praecipua est peccatorum medicina. 124. 1. a. non sunt faciende de male partis. 239. 2. f. ex eis homines habitacula in altera vita sibi conuolunt. 323. 2. c. d. earum tria genera. 422. 2. a. qua sit optima. 484. 2. c. qualiter sint remunerata. 642. 1. b. c.
Eligendum quid magis. 123. 1. c. d.
Eloquens quis verus. 429. 1. c.
Eloquentia ornamenta in quo consistant. 185. 1. d. 187. 1. b. ea sine sapientia nihil prodest. 188. 1. c.
Emptor venditionem minus dimidia iusti pretij potest rescindere. 78. 1. e. f.
Ephefina Synodus contra Nestorium celebratur. 562. 1. e. f. 144. 2. b. f. eius canonis qui erroris Graecorum causa fuit vera interpretatio. 2. a. b. c. f. eius definitiones. 563. 2. a. 144. 2. b. c. f.
Epiphania quae & quot peracta mysteria. 201. 1. d.
Episcopi quid habere debeant. 357. 1. f. in malos debent animaduertere. 121. c. f. pascere Christi grege quomodo debeant. 38. 2. a. hoc nomen non domnum, sed officium sonat. 46. 2. a. pralatum simul se & hominem considerent. d. eius quid in habitu interdicitur. 48. 2. a. eis non conuenit cura rei familiaris. 49. 2. e. eis inferior pralatus ecclesiam vniere non potest. 82. 1. d. res Ecclesie qualiter dispensare debeant. 328. 1. e. 2. a. f.
Episcopi vnde a tribus alijs ordinari debeant. 406. 2. c. non nisi a duodecim episcopis iudicari debent. 67. 1. d. f. ei non licet sibi successorem deligere. 2. e. eorum iurisdictione. 68. 1. a. debent ordinari sententiam seruare neque eo inconsulto relaxare. 77. 1. d. qui ad eorum synodos venire debeant. 623. 1. f.
Episcopi gregem non debent deserere propter malorum infestationem. 24. 1. d. f. de eo deligendo Valentiniani imper. dictum. 34. 1. f. 2. a. b. sacerdotes se esse sciant non dominos. 72. 1. f. quales esse debeant. 2. a. praestant dignitate reges & principes. 89. 1. d. indecenter aliquis hoc esse appetit. 108. 1. c. d. nihil est difficilius hoc munere. c. eorum est libros damnare vel approbare. 130. 2. f. absque eorum licentia non licet monasterium vel oratorium edificare. 245. 2. c. quales debeant esse eorum domestici. 234. 2. e. f. electio eorum facienda sede vacante. 325. 1. d.
Episcopus non potest deserere episcopatum, ut religionem ingrediatur. 367. 1. e. cur aliquando eos malos esse contingat. 394. 2. b. ad eorum iudicium potest ab omnibus appellari iuxta Constitutiones Theodosij & Caroli magni. 412. 1. c. d. maiores a minoribus iudicari non possunt. 570. 2. c. d. eorum errata potius obregenda quam diuulganda. 571. 1. a. b. in persecutione. Ecclesia sua non deserant. 572. 2. b. c. clericorum electione fieri debent. 573. 2. d. e. post electionem electo licet iuramentum prestare non ante. 594. 2. e. eorum cultus qualis esse debeat. 596. 2. c. qui episcopatum amore vitae solitariae reliquerunt. 641. 1. b. quorumdam luxus taxatur. d. non debent per heredis rariam successionem relinquere. 701. 2. d.
Episcopus an possit ex vna Ecclesia in aliam transire. 216. 1. c. f. 560. 2. d. c. f. quibus debeat ornatus esse qualitatibus. 586. 2. c.
Epulis non indulgendum. 125. 2. a.
Equi aliquando apparent, qui demones sunt, super quos anime equitant. 622. 2. c. f.
Erat

Exat aternis rebus quo pacto conuenit. 836. 2. a.
 Exem ita antiqui quali habitu vsi sunt. 807. 2. e. f. *.
 Error quid sit. 99. 2. a. †. quis est noxius vel non. b. †. est in omni crimine. ib.
 Essai quando orri. 140. 2. a.
 Essentia si mutabilis est vera non est. 273. 336. 2. c. esse quod videtur. non est & quod non videtur esse. vere est. 481. 2. d.
 Euangelium latine concisum Dionysij Areop. sententia. 410. 2. e. ea tantum quatuor sunt. 415. 2. e. cur ea quatuor animalibus Ezechielis designentur. 416. 1. a. b.
 Euangelium non in verbis. sed in sensu consistit. 79. 1. d. †. ei est credendum non alicorano. & nihil conuenit contra legem. 780. 2. a. b. c.
 Eucharistia habet Christi corpus. 70. 2. d. e. †. 180. 2. e. f. 84. 1. d. e. f. 17. 1. b. †. 25. 2. c. in ea etiam corpus Christi quous in diuersis locis existit. 37. 2. b. spiritaliter quomodo recipiatur. 44. 2. f. eius figura 75. 2. d. modi sumendi. d. res sacramenti & sacramentum in ea quid. e. est sacrificium. in quo fit panis & vini transubstantiatio. 93. 1. e. in Paschate quotannis recipienda de proprii sacerdotis consilio. 95. 1. a. a. Iudaeo transfixa sanguinem emittit. 231. 1. b. c. eius institutio & praconia. 286. 1. c. d. in ea est vera caro de Maria sumpta. c. 44. 1. c. †. eius factum cum manna comparatio. d. e. in ea ordo natura quae videtur non est. 85. 1. c. fit consecratione. d. in ea vere Christum manducamus. 102. 2. e. f. 103. 1. a. b. c. duobus consistat elementorum specie & corpore & sanguine Christi. 185. 1. d. quomodo secundum figuram Christus in ea esse dicatur quamuis ibi realiter existat. e. f. 2. a. b. c. est sacrificium & in ea Christus praesens. 244. 1. b. c. vna est licet vbi que offeratur. d. mysterium fidei cur dicitur. e. est polyonymos. 244. 2. a. eius in tres partes diuisio quid significet. 330. 2. b. c. eam. S. Richarius moriturus accepit. 373. 2. e. eam raro percipientes demonum praestigis patent. 485. 1. d. ea est sacrificium. & monacho sacramentum & victus. 493. 1. c. miraculum per eam factum. 523. 1. a. b. Berengarius suam de ea haesim retrahat. 587. 1. a. b.
 In Eucharistia realiter est Deus & finis & consummatio sacramentorum. 238. 1. b. per ea in est Christus nobis. 283. 1. e. est quotidie sumenda. 286. 1. f. 2. a. quae sunt ad eam recipiendam necessaria. 305. 1. a. conuertitur in ea panis & vinum in Christi corpus & sanguinem. c. d. eam Christus sumpsit. e. eius ecomia. 2. a. eam indigne sumentes peccant licet Christum accipiant. 306. 1. e. eius vis ineffabilis. 323. 2. a. ea quotidie Christiani in primitiua Ecclesia recipiebant. 376. 1. e.
 In Eucharistia accidentia sunt sine subiecto. 649. 2. c. d. * alia sunt in quantitate dimensura. e. f. in hac quantitas dimensura corporis Christi est per concomitantiam & per modum substantiae. 680. 1. a. b. c. De ea D. Thomas moriturus quid pessus sit. 673. 1. e. f. eius praesentia illusio demonis fugatur. 673. 1. a. b. quo miraculo D. Antonius Paduanus eius veritatem confirmauerit. 733. 1. a. b. de ea dubitanti Christus in ea apparet. 750. 2. d. e. habet Christi corpus & sanguinem. 44. 2. f. †. cur in specie panis & vini fuerit instituta. 51. 1. f. de huius veritate nullus relictus est ambigendi locus. 56. 2. c. c. continet vere Christi corpus. 60. 1. c. d. est sacrificium. e. f.
 Eucharistia sacramentum omnia sacrificia veterum implet. 78. 1. e. est maximum omnium sacramento-

rum. d. 318. 1. f. illam & baptisum cur Christus suscepit. 78. 1. d. eius veritas necessitas & utilitas. 208. 2. est miraculum maximum. 228. 2. e. ea nihil melius in Ecclesia. 35. 1. b. penitenti danda a sacerdote 321. 2. a.
 Eucharistia quando a Christo instituta. 210. 1. f. cauebat August. ne quid ex ea in terram caderet. 221. 2. a. in ea est Christus. 233. 1. b. 399. 2. e. 183. 2. c. d. * & vere praesens ibi adest. 286. 1. e. d. deferenda est per plateas quod fuit figuratum. 185. 2. a. b. latrina est adoranda. ib. est maximum Dei beneficium. 286. 2. c. de ea historia mirabilis. 1. 2. c. d. * eam sumere pueris non est necessarium. sed adultis. 482. qui eam 1. a. sumunt sub panis specie sanguinem. etiam percipiunt abid.
 Europa describitur. tit. 1. c. 3. §. 2.
 Excacatio & obduratio quomodo sunt a Deo. 293. 2. d. 396. 2. d. hac cor durum dicitur. 45. 2. a. b.
 Excommunicatio participans quomodo sit excommunicatus. 98. 2. d. e. * 336. 1. a. †. huic fauente quomodo publice puniantur. 322. 1. c. d. * non vitandus nisi certa ratione & modo. 484. 1. c. d. ei clausi cali sunt. 45. 1. b. †. quantum se excommunicatum Theodosius imp. genuerit. 16. a. b. c. duo excommunicationis modi. 78. 1. b. c. excommunicati non possunt nisi manifesti peccatores. d. e. quomodo is Sathana traditur. 109. 2. e.
 Excommunicatio est ad conuersionem. 223. 1. e. est disciplina non eradicatio. 2. a. c. d. habet vim etiam in caelo. 289. 2. e. f. quid sit & quorum sit. 290. 1. a. est grauior poena temporali. 37. 1. c. eius effectus in Ecclesia primitiua. 398. 2. c. d. medicina est animae. 80. 1. f. * mortuus quomodo ab ea absoluentis. 98. 2. b.
 Excommunicatis qua persona sine culpa participant. 592. 1. c. d. †. eis antequam reconcilientur. fidelitatem seruare nullus tenetur. 595. 1. e. qui excommunicat obedit euangelio. 596. 1. c.
 Excommunicantur qui arma & lignamina ad infideles deferunt. 232. 2. e. * & religiosi qui sacramenta sine licentia debita conferunt. 284. 2. d. & qui prohibita a clericis exigunt. non autem ipsi. e. & communitates qua de soluendis vsuris statuta adunt. 285. 1. b.
 Exemptio nullus fructus. 48. 1. d. *.
 Extrema vnctionis sacramentum vbi institutum. 210. 2. c. est vere sacramentum. 97. 1. b. * quomodo conferatur. ibid. moriturus datur. 173. 1. c. illud S. Stephanus Aruernus moriturus recipit. 558. 2. b. †. S. Malachias id confert. 704. 1. a.

F.

Facilitas credulitatis vitium graue in Superioribus. 47. 1. e. *.
 Factum idem & laudatur & punitur. 584. 1. e. f. †.
 Feliciana haeresis qua. 394. 2. a. †.
 Felicitas quid. 22. 2. b. per se expetenda est. ib. vbi maxime erit. 188. 2. e. non potest esse nisi sit secunda de sua aternitate. 191. 1. a. non potest esse nisi Deus. 225. 1. e. duplex est essentialis & accidentalis. 2. a. continet omnia bona. 228. 2. b.
 Fama precedere debet inquisitionem. 252. f.
 Fama aliquot praelia nunciata eodem tempore quo gesta. 227. 2. e. * ea ad puniendam nobilitatem scelera sufficere debet. 246. 1. c.

Fenes

Famps in vrbe Romae gr. uisum. 1. 150. 2. c. in Hierusalem vrbe atrocissimum. 450. 2. f. 451. 1. a. b. c.
 Famem quomodo monachus superauerit. 512. 1. a. †.
 Famoforum libellorum auctores puniuntur anathemate. 67. 2. a. * vel ff. gell. 395. 1. a. b.
 Fatum nihil est. 124. 2. c. d. nemo sub eo nascitur. & mulominus Christus. 277. 2. c. nomen fati Christia no fugiendum. 370. 2. a. *.
 Ferraria & Bononia ad vsu R. E. spectant. 242. 1. c. *.
 Festa quomodo incipienda & finienda. 78. 1. d. * Natiuitatis festo carnes sexta feria comedantur. 82. 2. c. Festum. idam leure. 123. 1. e.
 Fides quid sit. 274. 1. a. eius definitio explicatur. 402. 1. c. fit ex reuelatione. 69. 2. f. est media inter opinionem & scientiam. 184. 1. e. est duplex in formis & formata. 350. 1. b. est operibus ostendenda. 232. 2. f. de ea Christi doctrina. 260. 2. b. c. eius lumen excellens 356. 2. f. qua prodest ad salutem. 326. 2. e. f. gradus ut caetera virtutes habet. 212. 1. d. Simaps grano cur comparatur. 224. 2. a. hanc Deus in nobis operatur. sed non sine nobis. 282. 2. c. ambiguum non habet. 50. 1. b. * non est estimatio. 689. 1. b. †.
 Fides quid sit. 603. 2. c. * ei miracula tribuuntur. 1. d. e. ut est gratia gratis data quid sit. 609. 2. f. non est liberi arbitrii terminus. sed est donum Dei. 98. 1. d. †. sine ea nulla est iustitia. 103. 1. d. nec vera virtus. e. ad eam retinendam qui semel susceperunt cogendis sunt. f. 2. a. sine ea nec infidelis quisquam est. 320. 1. f.
 Fiducia sua virgine s. fatua. & haereticis decipiuntur. 241. 1. b.
 Filij Dei & filij hominum in Genesi qui. 445. 1. b. † sanctorum qui. 628. 2. c. *.
 Filij lucis & huius saeculi qui. 253. 2. b. c. filium Dei esse quantam dignitatem. 349. 1. d.
 Filij parentum suorum iniquitas non obest. 236. 2. b. bi in magistratu an patribus priuatis praesidere debeant. 474. 1. d. e. eos opprimunt in lecto poena. 80. 1. b.
 Haec praelia s. h. i. q. u. e. d. e. symbolo addita. 531. 1. c. * quando fuit inserta. 563. 1. e.
 Filius Dei quod accipit a patre maius est omnibus. 268. 2. a. b. & alius a patre. sed non aliud. ibid. est Deus aliter atque sancti. 2. e. id quod est. ex patre recepit. 270. 1. a. eum pater glorificauit. & iste illum. 270. 1. b. c. eius pater vere Deus est. d. Est Patri vere consubstantialis. 272. 1. d. Patre maior non est. licet Pater verax. ille veritas dicatur. 273. 1. e. est Deus de patre. 2. c. is enim genuit. & docuit simul. d. a Patris similitudine in nullo discrepat. quamuis non sit pater. 281. 2. b.
 Filius Dei quod in patre & Pater in eo. 281. 2. c. non est creatura. 282. 1. b. vere & naturaliter filius est. 296. 1. e. non est deus. 105. i. a. seipso habens esse. 54. 1. c. * cum patre aeterniter Deus existens totam humanam naturam assumpsit. 285. 1. b. c. eum in Eucharistia esse animam quaedam apparens agnoscit. 314. 1. c. omnia qua patris sunt pater ei dedit prater esse patrem. 531. 1. c. vita eius in hoc mundo qualis. 595. 1. b. vide verbum & Christus.
 Finis boni quid. 102. est visio Trinitatis qua adepti nihil amplius requirent. 281. 1. a. quis vere est. 594. 1. d. * eius finis bonus est. & ipsum bonum. 656. 2. c.
 Flagellorum Dei causa. 441. 1. e. f. †.
 Flere pro mortuo licitum. 218. 2. c. hoc autem temperandum ita est. ut lachrymae sint non ploratus. 434. 1. b.
 Fodius Dei cum hominibus initum duplex. 75. 1. a. illud

cum Iudaeis initum in sanguine dedicatum fuit. & non seruatum. b. Christi sanguis est nouum sedit inter Deum & nos. c.
 Fortuna humana praestat reliquis. 60. 2. d. * maxime post incarnationem. e. quid ex ea colligere possimus. f. forma id est pulchritudo illecebra ad libidinem. 64. 2. c. d.
 Fornicatio spiritalis in scripturis qua fit. 275. 1. c. ea quot modis intelligatur. 455. 1. d. e. †. contra eam pugnandum fugiendo. 461. 2. e. de ea duo penitentia qualiter visi. 511. 2. 1. b. quid monachus fecerit. ut eam superaret. 514. 2. d. e.
 Fornicationis detestatio. 368. 2. c. f. ad eam quibus modis homines maculantur. 18. 2. c. * eius multa genera. 334. 2. a. b. †.
 Fortis aduerbium quam vim habeat. 272. 1. b.
 Fortis ille est qui alterius non succumbit voluntati. 457. 1. d. †.
 Fortitudo cum iustitia est. 86. 2. d. †. eius necessitas. 698. 1. c. d. * officium. 607. 2. a. quid ei conueniat. 99. 1. c. †.
 Fortium tria genera. scientia. corpore. & animo. 21. 1. b. c. d. *.
 Fortis Tobias. fortior Iob. fortissimus Abraham. d.
 Fortuna quomodo sit. & non sit. 124. 2. d. non est apud Christianos. nec fuit. 493. 2. f.
 Franci omnes Christiani a Tartaris dicuntur. 148. 1. c. * duorum ex his facinus memoratu dignum. 153. 1. d. cur Tartari & Turci sint formidini. f. Turci in Turcia fortiter resistunt. 2. a. b.
 Fraudulenti sua alicui parocianari non debent. 100. 1. e. *.
 Fraudulenti laus. 96. 2. a. eam exigat philosophia. 430. 2. e.
 Frui & vti quid sit. 100. 1. c. †. quibus rebus fruendum & quibus vrendum. b. c. nihil peius quam vti fruendus vel frui vrendis. d.
 Fulgor in nocte quid sit. 658. 2. b. †.
 Fur & latro in Ecclesia quis. 292. 1. e. fur in religione non ferendus. 511. 1. d. †. furem quomodo senex qui dicitur tolerauerit. 512. 2. a.
 Furtum omnem rei aliena vsurpationem significat. 41. 1. a.

G.

Galilea quid significet. & quid mystice designet. 328. 2. d. e.
 Gallia regio describitur. 21. 2. b. c.
 Gallogrecia vnde. 130. 1. b.
 Gaudium verum quale. 432. 1. c. in quo consistat. 31. 1. d. * quanti sit faciendum. 32. 1. a. b. eius arram quam do accipimus. c. in Domino quod sit. 59. 2. e. †.
 Gazophylacium vnde dicitur & quid significet. 78. 1. b.
 Generali constitutioni non proponenda paucorum sententia. 429. 2. e. †.
 Generalia eorum suspensio. 105. 2. c. †. eorum vanitas & impostura. 696. 2. b. c. eis cur non credendum. e.
 Genensiu constitutio de diuortis execranda. 88. 2. a. †.
 Genilitas sponsa est Christi dilecta. 28. 2. d. a. Noe educta Deum verum primo coluit. 70. 2. e. sed a Deo tempore adificationis Babel recepit. e. facta est quasi vidua. f. quantum Deo debuerit. 247. 1. d. e. ab Apostolis ad Christum conuertendum. D. Petro ostenditur. 379. 2. c. d.
 Gentilium sententia quatenus vrendum in praes. p. 1. 382. 2. e. 74. 1. e. *.
 Gentiles omnes sunt damnati. 102. 2. f. eorum error communis. 189. 1. f. non omnes eorum actiones sunt peccata. 397. 2. e. eorum virtutes cur non vere. 453. 2. a.
 Gentium ad Deum conuersio quot quantisque proprietatibus oraculis

oraculis pronuntiata sit. f. 773. 1. a. b. c. f. per fidem caritate formatam viuiscantur. 2. a. b. c. per Apostolos ad fidem Christi sunt conuersa. d. e. f. earum sacrificium ex pane & uino. i. corpore & sanguine Christi in forma panis & uini Deo est acceptissimum. 775. 2. g. d. e. illa legem cantant, non autem Iudaei. 778. 2. a. b.

Germania regio describitur. 21. 1. a. in Prouinciam à Probo uir redacta. 510. 2. f.

Germanorum mulieres olim quales. 184. 1. b.

Gladium accipere non licet. 309. 1. b.

Gloria uerè respectu humana gloria nihil est. 179. 2. e. *

Gnarus aliquis quantumuis plura ignota habet quam cogita. 136. 2. e. *

Graci tempore Constantini floruerunt maximè. 515. 2. e. f. sed postea omnia amiserunt. f. eorum errores tres praecipui. 531. 2. b. * alia quae non sunt de fide eis concessa. b. c. Quis eos de spiritu sancto male sentire prius docuerit. 562. 1. a. b. imperatores quomodo Patriarchas Constans. contemnant. 571. 2. c. quã male de Latinis sentiant. d. e. Cantarunt sym. olium more nostro. 572. 2. b. post ymone florentinã non fuerunt in fide constantes. 574. 1. b. eorum diuisio comparatur diuisi foni decem tribuit. 575. 1. a. b. in concilio Lugdun. Eccl. Rom. uniantur. 778. 2. e. f.

Grammatica laudes. 436. 2. b.

Gratia Dei praestantia. 689. 2. d. *

Gratia est duplex praeueniens & subsequens. 77. 2. f. ea est p. quã Deus in nobis regnat. 330. 2. b. c. eã se habere nemo scit, quãuis aliquas de ea habeat cõiecturas. 334. 2. e. est itè duplex gratiã faciens & gratis data. 400. 1. a. 609. 1. a. *. gratis data nouè sūt genera. a. b.

Gratia Dei habet homo propositum uirtutis. 224. 1. e. prima datur sine ullo merito. 230. 1. a. ad quam tamen nos disporre conuenit. 231. 2. f. adueniens destruit mala & bona remunerat. 232. 1. c. quomodo amittitur. 239. 2. b. ei non est prorsus confidendum. 255. 1. e. de ea tamen non de nobis praesumendum. 285. 2. c. de ea erritudo haberi non potest. 345. 1. b. per eam se homines in gratia conseruant. 2. a.

Gratia Dei ad penitendum & bene agendum necessaria. 53. 2. c. *. quantum in ea crescimus tantum in fiducia dilatamur. f. eius uirtus. 637. 1. a. datur sine meritis precedentibus. a. b. in baptismo quantã. 85. 2. f. *. eius effectus. 98. 2. d. e. ea praecedat bonum opus, augetur tamen bono opere. 305. 2. d.

Gratiã libero arbitrio scriptura confirmat. 452. 1. d. f. eius effectus. 453. 2. d. eius & legis differentia. 466. 2. d. quid est esse sub gratia. 467. 1. b. ea se indigere sancti sentiunt. 470. 1. c.

Gula modis. 241. 1. a. f. eius soboles. 250. 1. d. eius species. 439. 2. b. vincenda est ei, qui uult fornicationem vincere. 493. 2. b.

H.

Habitare secum quis dicatur. 518. 2. e. f.

Hebraea lingua ante confusionem communis fuit. 19. 2. c. post eam remansit in domo Heber. e. in de dicti Hebraei. f. 330. 2. e.

Heresis & schismata Gentium conuersione impediunt. 159. 2. d. * haereticos esse nõ debet. 160. 1. d.

Heresis est lepra. 219. 2. infirmitate diaboli orta à Deo cur permittitur. 223. 2. ferunt vsque ad finem mundi. 361. 2. f.

Heretici à p̄t. Rom. corrigendi aut coercendi. 48. 1. a. *. eorum sacramenta uera, sed carent effectu. 66. 2. f. sunt spoliandi rebus suis per superiorum sententia. 70. 2. a. non possunt uiri sui officii. b. sunt excommunicati in iure. 119. 2. f. apud se uerã Ecclesiã esse

iaicitant. 306. 1. c. quid faciat hominẽ hereticum. 334. 1. b. sunt incendendi. 622. 1. a. f.

Heretici qui suscipiendi & q. nõ 65. 2. a. f. nõ habet eũ gelũ & cur. 79. 1. c. nulla eorũ sacrificia Deo grata. d.

Hereticorum fugiendorum exemplum. 403. 2. d. eorum libri tanquã pestes uitandi, & nisi ab his qui facultate habent legendi. 502. 2. c. sunt excommunicati. 80. 2. a. *. & tradendi brachio saculari. c. d.

Hispania regio describitur. 21. 2. d.

Historia gentium ubi incipit. 234. 1. f.

Homicidium tribus modis corde scilicet ore & opere committitur. 40. 2. b. c. Quod autem sit opere, multis sit modis. 107. 2. c. eius causa non est aliquando reus mortis. 40. 1. d. casuale ei qui dedit opera rei licitã non imputandum. 82. 2. c. *

Homines quomodo sint uasa ira & misericordiae. 97. 1. a. b. f. quomodo cognoscant ex creaturis creatorẽ. 100. 2. d. e. in die iudicij de se & de rebus omnibus rationem reddent. 105. 1. c. eorum singulares defectus. 125. 1. b. c. natura sunt liberi. 240. 2. b. habent quid commune cum angelis & quid cum iumentis. 320. 2. c. cur creati sint. 82. 2. d. f.

Homines soli sunt iudicandi. 238. 2. c. filij Dei dicuntur per assimilationem, quã sit tribus modis. 349. 1. f. 2. a. eorum natura cur maxime prauea. 121. 1. b. homini qualiter cum inferiore uiuendum. 433. 1. e.

Homo creatus fuit in gratia gratum faciente. 5. 1. e. h. a. b. uir omnes uirtutes. 2. b. non tamen Deum per essentiam nunc uidet. 6. 2. a. quomodo fuerit beatus. d. quomodo cognouerit angelos. f. rerum scientiã quale habuerit. 2. b. c. immortalis fuisse. e. f. quibus re-medius defectibus suis naturalibus Deus prouiderat. 7. 1. c. quã ratione impatiens fuisse. f. an ex cibo uoluptatem cepisset. 2. e. an concubitu indulisset. 8. 1. a. quã ratione animalia sunt ei subiecta. 2. f. quomodo in statu innocentiã omni creaturae praefuisset. 9. 1. c. super alium quod dominium habuisset. e. 2. a. cur non creatus in paradiso. 2. c. post non extinctus, sed seminiuus relictus est. 364. 1. e. est similitudo in uerbo. 11. 2. a. e. cur in principio uir creatus. 12. 1. f. eius forma. 191. 2. c. Angeli uerbo. 433. 2. f.

Homo est Dei debitor & proximum habet debitorem. 244. 1. d. quã ratione bene ordinatur. 416. 2. b. c. quãdo maximè tentatur. 255. 2. d. quando non peccat. 13. 1. a. nunquã h. hac uir. securus. b. amoritur quotidie. 432. 2. a. tripliciter à Christo sanatus est. 69. 1. 2. b. eius causa omnia creata. 186. 2. a.

Homo quid sit. 463. 2. d. eius proprium est uiuere & se mouere. 344. 1. c. d. eorum mutabilitas. 192. 2. b. diuersitas facit, ut diuerso modo mouendi sit. 64. 1. e. f. f. ex deuotione debet eleuari & deprimi. 46. 2. f. *

Homo duplex interior & exterior. 58. 2. a. *. quatuor in homine exteriori uisanda. a. b. fructus huius considerationis. c. in homine interiori duplex est species. 59. 1. a. certare omnibus commune est. 637. 1. c. caret armis naturalib. 61. 1. a. b. cur hoc sit à Deo factum. c. d. *. quare factus. 30. 2. e. sua essentia habuit initium. 4. 2. a. eorum tria genera. 8. 2. a. ea habent aliquid laboris & uoluptatis. 38. 1. e.

Hominum opera uana scire depinguntur. 491. 1. b. f. rerum quã ad eos pertinent mutabilitas scire exprimitur. 644. 2. d. c. ipsorum miseria describuntur. 645. 1. a. b. miseria in quam ob Deum amissũ inciderunt. 651. 2. e. f.

Homini monstrosum diuersa genera. 18. 2. a. b. 156. 2. b. *. 157. 1. c. d. e. f. g. tamẽ oia esse credendum est. 18. 2. b. Honesti partes duae. 188. 2. b. honesti oĩ liberi. 434. 1. d.

Honor monachis fugiendus. 514. 1. a. f.

Humani

Humani corporis proportio in arca Noe seruata. 18. 1. e. id ad adipiscendum scientiam quantum obsit. 108. quid sit & omnes eius partes. 453. 2. e. f. eius compago mirabilis. 2. 1. f. *

Humani corporis consideratio in duobus est. 60. 2. d. 1. *. in tribus eius miseria consistit. 61. 1. a. an circumscriptiue duobus in locis simul possit existere. 733. 2. c. d.

Humani generis massa in Adam damnata. 15. 2. e. & tota est subdita perditioni. 396. 2. d. ex qua si quos Deus subtrahit, sunt illi agenda gratiae. c.

Humilitas quibus iudiciis comprobetur. 432. 2. b. f. per eam diaboli laqueos euadunt homines. 474. 1. e. per eam illo sumus superiores. 485. 2. d. quomodo seruanda. 514. 1. c. eius duodecim gradus à D. Benedicto traditi. 525. 1. d. e. f.

Humilitas quomodo exaltat. 24. 2. e. Ecclesie maximè commendatur. & in Christo predicatur. f. ea Christus Damonem uicit. 257. 1. a. eius cultus paupertas. 308. 1. a. f. effectus & gradus. 336. 2. b.

Humilitas prelatos & religiosos maximè decet. 238. 2. a. quid de ea Christus mandet. 261. 2. f. humilitas infirma Deo magis placet, quam uirtus elata. 17. 1. d. *. uera quã. 71. 2. e.

Hypocritis quid. 259. 2. d. uirtum hoc singulariter Deus detestatur. 34. 2. b. *

I.

Iactantia uitanda. 307. 2. a. eam maximè natura euitandam probat. 59. 1. d. e. *

Iconomachorum patres Iudaei & malefici. 400. 2. c. f.

Idea est in mente diuina. 108. 2. a. & maximè uirtutum. 125. 1. b. non sunt separata. 340. 1. c. animi perfecti idea quã. 434. 1. c. idea quid. 59. 2. f. *

Idolorum uanitatis initium. 24. 1. b. ad ea colenda tria uiderit. d. eorum templa passim destruntur. 44. 1. a. b. f. idolis diuersimode immolatur. 334. 2. c.

Iehus in Ecclesia qui sunt. 78. 1. e. f. f.

Ieiunandum quomodo. 203. 1. c. d. 256. 1. b. quomodo ieiunare non profit. 450. 1. e.

Ieiunium nouum non est. 14. 1. c. à principe inditum obligat. 50. 1. f. est necessarium iis qui pugnare cum demone desiderant. 256. 1. b. prodest ut à tentationibus non vincantur. 2. b. quando institutum. 86. 2. e. f. quale bonum est. 465. 2. d. id cur in quinquagesima relaxetur. 2. c. d. quomodo monacho seruandum. 512. 1. c. quatuor temporum ubi inditum. 683. 2. e. quale esse debet. 73. 2. a. f.

In Iesu nomine petere quid significet. 283. 1. a. rogat ut minor patre, praestat ut patri aequalis. b. ut minor patre sit intelligendus. 284. 2. f. est in hoc gloria patris. 286. 1. a. in hoc nomine omnes saluari capiunt. 300. 2. c. D. Paulus id nomen quoties in epistolis habet. 394. 1. c. eius nominis inuocatio deuotissima. 654. 2. d. e. f.

Ignes quatuor qui mundũ succendunt. 376. 2. e. f. f. per ignem probatio qualis fuerit. 553. 1. c. d. hac prohibetur. 575. 2. d. e.

Ignis Graecus quomodo extingui possit. 146. 1. f. *

Ignorantia non excusat eum qui non credit, quã sunt credenda. 329. 2. a.

Imaginationis vis. 28. 2. c. *. est prima uia contemplationis inuisibilium. 29. 2. d. eius diuisio. 30. 1. a. modus item duplex. d. ei est restringenda, qui uult sensualem temperare. 31. 1. e. f.

Imagines in ueteri templo uariae fuerunt. 55. 1. e. sancto uis ueneranda, nec in panimento sculpenda. 57.

1. a. *. e. habere eleganter depictas in templis cõuenit. b.

Imagines Christiani quomodo adorent. 124. 2. a. *. quomodo eas habeant & uenerentur. 567. 1. d. e. heresis in eas quando exorta. ib. quando defecit. 568. 1. a.

B. Virginis imago à D. Luca depicta. 625. 1. e. in supplicatione Roma delata. c. d. 219. 2. b. f. alia item eiusdem Hierosolymis olim. 506. 1. b. earum frequens usus, & antiquitas. 219. 2. c. d. f.

Imago Christi à Iudeo transfusa sanguinem fundit. 277. 1. d. f. B. virginis quomodo puerum Iudaeum seruauerit. 279. 1. e. imago item aenea Christi Constantinopoli proposita. 286. 1. c. imaginum usus in concilio Romano sub Gregorio. 3. probatur. 387. 1. e. f. eas qui confregerat reprehenduntur. 2. a. in Christi imagine magnum miraculum. 405. 2. d. e. imaginem B. virginis homines portantes ab inimicis tuti erant. 759. 2. b.

Imago Christi à Iuliano Apostata deicitur. 27. 1. e. f. B. virginis D. Damasceno manus restituit. 128. 1. d. e. f. S. Alexij sanctitatem producit. 141. 1. c. eas enertendas esse Iudaeus maleficus suadet. 160. 2. c. d.

Impunitia quid sit. 450. 1. d. f.

Imperatores debent Ecclesie subesse non praesse. 569. 2. c. d. f. quomodo interfuerint synodis. 570. 2. a. b. iis de quibus rebus Ecclesia tributum dare possit. 595. 2. e. Imperatoris electores instituitur. 615. 1. c. d. e. f. eius confirmatio pendet à Rom. Pont. 2. a.

Imperatori infideli quomodo obtemperãdũ à militibus. 27. 2. c. d. f. nullũ ei i. esin Ecclesia. 41. 1. e. f. 2. a. ad eos palatia piment ut ad sacerdotes Ecclesie. d. est filius Ecclesie & intra Ecclesiã nõ supra. d. ad eũ nõ p̄met de Re. Ecclesiasticis aliquid statuere. 144. 1. a. quã inter esse synodis p̄t. 145. 2. a. Christiani imperatores leges cõtra hereticos quas cõdiderunt. 178. 2. e. f. quõd in Ecclesia Rom. iusto dominari uoluerit. 213. 2. c. d. *

Impuberes delinquentes m̄t. p̄m̄t. diuina. 83. 2. a. *

Incarnatio Christi praedicta. 72. 1. b. 64. 1. e. eius causa est caritas Dei. 68. 1. d. cur Spiritus sancto attribuitur. 294. 2. d. 350. 2. a. figura eius. 349. 2. f. modus. 350. 2. a. cur facta sit. 54. 2. e. f. *. 55. 1. a. in ea persona nõ assumpsit personam, sed persona diuina naturam humanam. 75. 1. c.

Incarnatio ubi egregie figuratur. 28. 2. d. 31. 1. c. 234. 1. d. eius gratia. 197. 2. b. est ineffabilis. c. quomodo facta sit. 198. 1. d. quomodo in Euagelio designata. 215. 1. e. in ea facte sūt nuptiae inter Deũ & nos. 234. 1. c.

Incestuosus non debet matrimonium contrahere, sed contractum ualere. 82. 2. c. *

Incineratio corporũ nõ detrahit sanctitati. 716. 1. b. *. Incorruptibile tribus modis aliqd dicitur. b. 2. f. f. seq.

India descriptio. 20. 1. d. e. eius fertilitas. 118. 1. b.

Indulgentia quae sunt. 290. 1. e. f. quando ualent, & in quibus. 2. a. eas archiepiscopus per suam prouinciam concedere potest. 83. 1. a. *. *

Infames qui. 395. 1. c. f.

Inferni poena quam graues & quibus. 484. 2. b. f. sunt aeternae. 645. 1. c. earum consideratio. 656. 1. c. e.

Inferni ignis qualis. 127. 1. b. eius tormentum. c. d. 229. d. quid sit. 250. 2. a. sunt infirma eius tormenta. b. quomodo animas cruciat. 251. 1. c. in eo esse melius est quã non esse. 305. 2. e. f. eius descriptio. 523. 1. c.

Infideles cur à Deo missi esse dicuntur. 236. 1. a. inter eos quomodo essent aliqui boni & mali. e. non exanimantur in iudicio. 237. 1. a. quomodo ad fidem traheudi. 320. 2. a. f.

Infidelitas peccatum dicitur per antonomasiam. 293. 2. f.

Infirmis non omnis ex peccato. 215. 1. e. f. plerũque, ex peccato contingit. 95. 1. c. *. *

Ingratitudine nullum facinus iniquius. 509.1.a.*.
 Inimici diligendi. 203.1.a.
 Iniqui etiam si probis non nocent non erunt impuniti. 440.2.d.
 Iniurias vindicare non licet. 244.2.f. quomodo nos erga eos qui nobis iniuriam fecerunt esse debeamus. 245.1.a. remittentes eis amicos sibi apud Deum conciliat. 253.1.e. f. suas ferre laudabile. & Dei dissimulare impium. 158.1. d. hoc Christus fecit. 269.2.a. non possumus vnquam reuincere. 279.1.d. alteri facti est compensanda. 120.1.a.b. a socio si fieri potest de pellenda. 86.2.c.†
 Innocens quis. 87.2.b.†
 Insularum orbis descriptio habetur. tit. 1. c. 3. §. 4.
 Inobedientia pena. 135.2.e.
 Intellectus magnus & parvus quis. 656.2.d.*. in nostris sunt. 335.1.a.b. eius duplex operatio. b.c.
 Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi. 57.1.c.†
 Intelligere quid sit. 182.2.e.*.
 Intentio quid faciat. 203.2.a. pura esse debet. 322.2.c. recta & simplex. 11.2.a.*. mala corrigi debet. 34.1.a. operi nomen imponit. 656.2.a.b.
 Interdictum quibus diebus tollatur. 185.2.f.*.
 Interpretatio sermonum quid sit. 609.2.d.*.
 Inuidia quibus signis declaretur. 187.2.b.†. inuidia soboles. 250.1.c. eius descriptio. 336.2.d.
 Inuenta non reddere peccatum est. 41.1.b.
 Inuidia malum. 191.1.d. 192.2. b. descriptio. 191.2.d.e. est Deo longinqua. 231.1.b. ex animi consideratione quomodo repelli possit. 59.2.a.b.*.
 Inuidiam vitare quam difficile. 142.1.c.
 Inuitus ad Christum nemo trahitur. 208.1.f. 277.2.f. 98.1.b.†
 Inuitus sapiens nihil facit. 433.2.d. inuitus qui aliquid facit miser. 434.1.a. ab eo aliquid auferri potest. 107.1.a.*.
 Ira Dei quid. 235.2.e. in quos desinat. 239.1.a. ire in homines signa. 455.2.e.f.
 Ira vis frangenda. 192.2.b. Ira quid. 658.1.d.†
 Ira & mollities causa cecitatis. 47.1.e.
 Israel quis verus. 351.1.a.
 Italia regionis descriptio. 21.1.f. quomodo Hesperia dicitur. 2.a.
 Iubilaei prima institutio. 239.2.c.d.*. est tamen Bonifacio ipsum antiquus. 240.1.a. eius celebritas quarta. 248.1.e. reducitur ad annum quinquagesimum. 347.1.a. extra ordinem ab Urbano. 6. indicitur. sed non frequentatur. 406.1.d. a Bonifacio. 9. indicitur. 414.1.b. a Nicolao. 3. celebratur. 554.1.e. Casus lugubris qui in eo accidit. 2.a.*.
 Iudaea regio describitur. 20.1.f.
 Iudei Saracenis ad fidem conuersi sua bona ne amittant. 79.1.f.*. eis nurrices & serui Christiani ne denentur. 82.2.d. eis habitus assignandus. 100.2.a. quae eorum conuersionem ex parte nostra impediunt. 248.2.a.
 Iudei qui lus cauillationibus vtantur contra prophetiam Isaie. 66.1.e.f. & 68.2.b. eorum error Christum non esse Deum. 265.1. e. conuertentur ad vespem. 73.1.d. 339.2.e. Dei debitores sunt. 247.1. d. eorum de Christo traditiones. 272.2.c. non fuerunt naturam mali. 275.1.f. fatue scripturas interpretantur. 70.1. d. Christum sicut presbolum. e. Antichristum pro Messia accipient. 72.2. de Christo scripturas peruertunt. ib. 2.74.1.a. 77.1.d. cecitatis eorum causa non est Christus. 216.1.a. per 40. annos a Deo expectati exterminantur. 450.1.c. d. eorum sacerdotes a Tito

cur occisi. 452.1.b.
 Iudei triginta numismate vno venditi. 359.1.d. 452.1. d. vt aurum ex eorum visceribus extrahatur exenteratur. 451.b.c. ipsi sunt excidij sui causa. 2.e. f. eos Romanii in seruis habere dedignatur. 452.1.c. hi qui erant de genere Dauid male mulciantur. 454.2. c. d.
 Iudei a quo acciperint obseruantiam suarum ceremoniarum post euerisionem templi. & quomodo in eis peccent. 766.2.a.†. eorum obseruatio non valuit in captiuitate Babylonica multominus in hac. d. e. i. gnorant vel fingunt signorare huius captiuitatis causam. 767.2.c. d. veditio iustitiae vera causa captiuitatis huius. 768.1.b. c. hic iustus est Christus Iesus. 2.a.b. Iudaeos esse cecos ex scripturis ostenditur. 772.1.a. b. non intelligere scripturas. 2. a. b. vanam eorum esse de Christo expectationem. 779.1.c. d.
 Iudaica captiuitatis causam mortem esse Christi probatur. 661.2. c. d.†. cur in ea filij filiorum per tot generationes detineantur. 662.2.c. d. cur eos Deus viuere permittat. quamuis filium suum occiderint. 2.c. d. de resurrectione quam male sentiant. 663.1.a. b. obseruando suas ceremonias peccant. 665.1.a. f. eorum errores. c. d. eos sateri necesse est. grauius esse peccatum ob quod in hoc captiuitate tenentur peccato idolatriae vel aliis ob que in Babyloniam abducti sunt. 666.2.a. b. c.
 Iudex potest in rebus dubiis maximè aequitatem seruare. 82.2.b.*. Ecclesiastico iudici laicus in periurio & pace fractu subicitur. 99.2.b. c.
 Iudex non debet pro suo officio pecuniam accipere. nec restis sed aduocatus. 107.1.b.†. in templo vendens quis iudex dicitur. 236.1.a. iuste iudicans vt fraudem perpetrata. a. ei est iustitia cum misericordia temperanda. c. quomodo iudicium peruerit. 2. d.
 Iudex aliorum temerarius arguitur. 398.2.b.
 Iudicialia mandata que fuerint. & quos obligarint. vel obligent. 37.1.d. e.
 Iudicij Dei & hominum differentia. 98.1.c.*.
 Iudicij in die quales erunt. 42.2.a.*. huius sola recordatio desperationem mittit. sed assertio misericordiae securitatem. 53.2.b.
 Iudicium Dei duplex. 302.1.e. f. quomodo formidandum. 654.1.e. f.†
 In Iudicij die nullus est penitentiae locus. 241.1.f. neque post occasio iustitiae. 2. b. qui cum se scire proficetur vanus est. 242. quid de eo Christus tradiderit. 287.1.a. b.
 Iudicis est non precipitare sententiam. 262. 2. e. iudicare secundum leges & iura. 266.1. c. etiam si reum peniteat debet eum non impunitum relinquere. 279.1. c. prouocare ad eum licet. 382.2.a.
 Iudicis mali sententia valida. 67.1.d.*. vnde dicitur. 336.1.b.†
 Iudiciarius ordo in notorijs seruandus. 67.1.b. *. 392.2.e.
 Iudicium est triplex. 11.2.e.*.
 Iugum Christi quibus leue. 19.2.d.*. diaboli graue. ib. iugum iumentorum homo sponte subiit. 37.1.d. f. iugo homo esse non potest. f. sub Iugum nutrire quid esset. 152.1.e.
 Iuramentum quos habere debeat comites. 39.2.c. quomodo illud Christus prohibeat. 202.2. e. f. est licitum. 70.1. c.*. in eo verborum calliditas vitanda. 336.1.c.†
 Ius vnde dicitur & species eius. 332.1.d.†. eius diuisio in naturale gentium & civile. 2.a. b. ius militare quid b. publicum. c. Quiritum ex quibus constat. d.

Quae à iure communi exorbitant. in consequentiam non sunt trahenda. 478.2.c.
 Ius summum est summa malitia. 161.2.186.2.b.c.
 Ius Quiritum quid. 146.2.b.
 Iustificare quid sit. 70.1.f. non sit sine nobis. 215.1.b. seprem ad illud ex parte nostrae requiruntur. b. c. maius opus creationi angelorum. d. qui per Christum soli iustificentur. 70.2.a. hoc nisi per Christum sit. coope- rante tamen homine. 282.2.c. d. non sit sine preparatione nostra. 345.2. d. hanc preparationem Christus operatur impellendo liberum arbitrium ad consentiendum. 349.2.e. f. Iustificatio per legis obseruantiam haberi non poterat. 395.2.e. quid sit. 396.1.d.
 Iustitia munus. 186.2.a. non est iustitia. vbi non sana fides. 187.1.a. sine illane improbi quidem viuunt. b.
 Iustitiam colere est summum bonum in rebus humanis. 605.2.e.*.
 Iustitia quid congruit. 99.1.d.†. vera & falsa distinctio. 236.1.e.
 Iustitia quid. 247.1.a. sine ea nulla comunicas potest consistere. 78.2.f. duplex est. commutativa & distributiva. ib. circa qua versetur. 356.2.d. e. eam vendere est graue peccatum. 301.1. d. est summum bonum in rebus. 356.2. e. humana diuina comparata est iniustitia. 86.1.a. ea remota scientia omnia calliditas est. 108.1.d. 186.2.c. vera compassionem habet. 229.2.c. d. Christi de ea & partibus eius praecepta. 261.1. e. est via ad caritatem. 11.b.*.
 I.
 Laborum quid. 565.1.c.
 Laboris vis. 190.2.a.
 Ladi ab alio cur nemo possit. 123.1.c. Laduntur illi: qui ladunt. d. 184.1.b.
 Laici de rebus Ecclesiasticis non possunt disponere. 150.1. c.†. sub D. Gregorio nullam rerum Ecclesiasticarum procuracionem habebant. 224.1. d. non peccant in causa sanguinis. 688.1.e.
 Laici predicare non debent. 119.2.f.*. in ore eorum tantum valet Pater noster quantum in ore doctorum. 669.1.e. eis res Ecclesiae committenda non sunt. 246.2.d.†. nec munera ecclesiastica. 335.1.e. ab eis episcopatum & abbatiarum inuestitura tollitur. 593.2.c. d.
 Lapsus maximè Christiano formidandus. 213.2.a. quis perniciosus. & quis non. 471.2. e. cur permittatur à Deo iis euenire qui alios praesunt. 33.1.c.*. quam sit omnibus peritescendus. 75.2.b.c.†. eius causa non est tentatio. sed mentis instabilitas. 223.1.e. nunquam est subitaneus. 441.1.d.
 Latria quid sit. & donlia. 258.1.e. illa sola debetur Trinitati. ib.
 Latrones duo cum Christo confixi quid designauerint. 318.1.b.c.
 Laudare se quandoque licet. 271.1.c.
 Laus non est in operibus nostris quarendae. 214.2.b. amicos adolefcentum ad virtutem extrinulat. 433.2.e. eius auditu mens nostra hilarescit. 31.2.b.*.
 Lectio ad mensam vnde introducta. 431.2.b.†
 Legati statuta finitae legatione durant. 119.2.e.*.
 Leges Romanarum à Graecis petita. 150.1. b. quare dicantur duodecim tabularum. 3.a. b.
 Legum mutatio ex causa fieri potest. 98.1.b.*.
 Leprosi contrahere possunt. & debent à coniuge sano exiguere. 79.2.a.*.
 Leuiticus tot habet sacramenta quot verba. 41.2. d.

eius summa. tit. 2. c. 4. §. 7.
 Lex quid. 188.1. e. 189.1.a. sex genera legum. 357.2. c. eam.
 Lex quid. 332.1. d. e. 2. d.†. nomina eorum ab auctoribus sumpta. e. f. Lex Satyra quid & Rhodia. 333.1.a. effectus. finis & condiciones ipsius. d. diuisio. 332.1. c. leges principum & patrum regule seruanda. 148.1. a. legum primi conditores. 333.1. d. duae leges à Deo datae. vna iustitia. altera gratia. 354.1. a. lex imperatorum ecclesiastica iura non potest dissoluere. 575.1.e. naturalis quomodo in scriptam transferit. 445.2. leges dua priuata & publica. 595.2.a.†
 Lex Spiritus sancti fides nouum est. 75.1. d. eius effectus illuminare mentem & afficere voluntatem. ib. e. huic legi nulla succedit. ib. e. quare dicatur pactum. 81.1.a.
 Lex de duabus tertijs in Pontificis max. creatione habendis vbi lata. 263.2.e. f.†
 Libellus repudij quomodo Iudaeis permittitur. 266.2.a.
 Liber Collationum patrum D. Dominico familiaris. 614.2. c.*. & D. Thomas eo frequenter utebatur. 648.1.a.
 Liberalitas perfecta qua. 87.1.a.†. erga fidei domesticos maximè exercenda est. ib. erga propinquos. b. f. Liberi arbitrij nos condidit Deus. 75.2.d.†. 453.2.c. d. e. & in gratia existens. & in peccato constitutus illud habet. 88.2. d. 89.1.a. ex eo omne crimen & culpa prouenit. c. sine quo quicquid in nobis. vel de nobis fiat. non nocet. 182.1.d. e. eius cum gratia concordia & conuenientia. 452.1.d. e. illud quidem scriptura confirmat. sed eius infirmitatem ostendit. 2. b. ab eo an sit nostra salutis initium vel à gratia. c. d. dicendum semper à gratia. 453.1.a.†
 Liberum arbitrium est in hominibus. 120.2. c. 124. a. 189.2. f. in hoc homo à Deo relinquitur. 226.2. b. 227.1.d. 231.1.a. 238.1. d. eius consensus requiritur ad iustificationem. 349.2.d. non tollit Dei praescientiam. 189.1.d. e. nec ab ea tollitur. 219.2. f. et sunt vitia adscribenda. 220.1.a.
 Libertas quid. 188.1.b. duplex est anima libertas. 274.2.b.
 Libertas populi in quibus consistat. 235.1.e.*.
 Libido quid sit. 450.1.d.†. quomodo extinguenda. 63.1.e.*. quae eam prouocant. 2. a. eam quomodo D. Thomas superauerit. 646.1.a. b. c.
 Libriscientiarum adminicula. 184.1.f. non degustandi. 2. a. non multi congerendi. 430.2.b. non multi legendi. 433.1.d.
 Libri primi regum summa. titu. 2. cap. 6. ante §. 1.
 Libri secundi regum summa partim habetur tit. 2. c. b. §. 1. partim vero. tit. 3. cap. 1. ante §. 1. lib. 1. Paralipomenon id breuiter narratur. quod in 1. regum libro non habetur. 54.1.c. d.
 Libri tertij regum summa habetur partim cap. 2. tit. 3. partim cap. 3. ante §. 1.
 Licentia sumus deteriores. ibid. 2. ea est qua liberi corrumuntur. 43.2.a.
 Ligatur & omnes & notae characterum superstitiosae. 39.1.e. non sunt quarendae. 211.2.d.
 Ligatus coram Deo est liber in Ecclesia & contra. 98.1.f.*. quando quis à Dei vinculo & Ecclesia soluitur. 2.a.
 Lignum vita & scientia boni & mali quid significauerint. 8.2.c. & 12.2.b. c.
 Litaniam septiformis à D. Gregorio instituitur. 219.1. a.†. qualis illa fuerit. c. litanijs Deus propicius reddi- tur. 379.1.c. d. eis quae sunt ante ascensionem Leonis. 3. decretum. 564.1.e. f.
 Loca

Loca deserta ad preseruandum à peccato non semper sufficiunt. 27.2.b.
Loci mutatio ad mutandam vitam parum prodest. 432.2.d. aliquando etiã confert. 334.2.e.†.
Locuples non est qui multa possidet. 185.2.e.
Locus ad auctoritate in theologia præcipuus. 530.1.e.*
Abysos apud Ioannem quare verbum non ratio red- ditur. 336.1.c.d.
Loquendum vt multi, sentendum vt pauci. 184.1.d. loquendi optima magistra consuetudo. 436.2.c.
Luciferi excellentia. 76.2. e. f. fuit in caritate crea- tus, sed eam amisit. 77.1.a. per superbiam omnia per- didit. ib. b.
Lumen gloria quid. 354.1.d.
Lupus in Ecclesia quis. 292.1.d.
Lux ante Christum quadam erat, sed non vera. 347. 1.c.d.
Luxuria vituperatio. 96.2.a. item 186.1.c. 430.1.c.
Luxuria per scabiem iugem recte designatur. 241.1.b. † eius soboles 250.1.d. quomodo superetur. 432.2.e. eius species. 439.2.c.

M.

Machaorum libri Canonici. 133. 1. f. eorum summa. ibid. secundus continet gesta præceden- tia primum. 2.d. quid maximè ex his colligendum. 139.1. e. probantur in Ioannis Euangelio. 268. 1.e.
Magis artibus studentes decipiuntur ab eis. 111. 1. e. nihil nocent veris Christianis. 539. 2. a. b. quomodo homines per eas in animalia mutantur. e.
Magis præstigijs quomodo homines in belluas con- uertuntur. 48.2.f. virgo quadam sacra in morbum incidit. 265.2.d.†.
Magistratus duplex ecclesiasticus & secularis illeque est hoc præstantior. 65.2.c.d.†. quando ei nõ obtem- perandum. 335. 2. c. cur in Ecclesia sint seculares magistratus. a. e.
Magistri scholarum vbique ab episcopis constituendi. 690.2.b.†.
Magistratus clericum in exilium mittens graui poena multatus. 85.1.a.* ad exactiones pecuniarias clericos vrgere non debet. 100.1.d. e. non est idem magistra- tus & ciuitas. 317.2.c.
Maleficus artibus demon non pellicur, sed immittitur. 39. 2. d. †. harum artium auctor & propagator Cham. 445.2.a.
Maleficorum præstigia oculos sanctorum fallere ne- queunt. 485. 1. c. †. qualeser fiant. quæ ab illis ge- rantur hominum mutationes. 638.2.c.†.
Magnanimus quis. 429.2.f. eius quid sit propriũ. 433. 1.b.
Maior diuidere, minor eligere vnde consuetum. 26. 1.b.
Mala verè quæ sint & quæ non. 251.1. e. f. sunt feron- da patienter quæ à Deo sunt. 341. sunt vicina bonis. 181.1. c. *. eorum causa est futura non prospicere. 444.2.a. ex his Deus bona colligit. 719.2.b.c.
Mala qua non sint. 89.2.b.†. cur sint in operibus Dei. 96.2. a. nulla eorum cause sunt. 105. 1. a. alio- rum mala nobis non imputanda si nulla nostra culpa euenierint. 107. 2. d. e. malum nihil est 195.1.c.
Mali persequuntur bonos, sed non contra. 28.1.a.b. cur in Ecclesia à Deo permittantur. 222.2.f. 223. 1. a. b. possunt per excommunicationem à bonis separari. 27. in fine sæculi à bonis separabuntur. 2. b. c. non

sunt à reliquis vitandi. 228.2.e.f. sunt ad bonum quandoque cogendi. 379.1.d.e. sibi ipsi sunt graue tormentum. 231.2.b.c. Deo sunt ignoti. 241. 2. d. quando vitari iubentur. 248.2.c. cur hic bonis ali- quado abundant. 83.2.f. propter bonos facti sunt. 15. 2. e. *. malum esse facile est etiam si nemo doceat vel compellat. 64.1.a.†.
Malorum cõpensatio non est admittenda. 27.2.b. nul- lum est malum sine bono. 454.1.f. Non est. 12. 2. d. *. nec à Deo factum. proprie nullum est nisi pecca- tum. 59.2.c.
Mandatorum impletio omni tempore necessaria. 78. 1. b. omnia referuntur ad dilectionem Dei & proxi- mi. 265.1.d.
Mandatorum Dei numerus. 37.1. f.
Mandragera quid designent. 31.2.a.*.
Manducatur quæ & bibit ad gloriam Dei. 59.2.e.†.
Mappulari & Planerati quis. 226.1.f.†.
Mare rubrum in duodecim partes diuisum. 36.2.f.
Mares & femina in statu innocentia fuisse genera- ti. 10.1.c.
Martyres culti à Christianis tempore persecutionum fuerunt. 550.1.c. & 2.c. de eorum gestis quibusdam Ecclesia Romana censura. 561. 1. e. f. ea tamen eos omni deuotione veneratur. ibid. quomodo Eusebius Cæsariensis de his historiam conscripserit. 568.1.c.d.
Martyres sunt pro demonibus seditiosos. 619. 2. c. *. sunt quadriga prima russa ab Ezechiele visa. 632.
Martyrium extra Ecclesiam nihil prodest. 174. 1. a. †. est duplex. vnum in occulto, aliud in publico. 317. 2.b. Martyrum constantia. 426.2.c. eorum interces- sio. 501.2.a.
Materna imprecationis effectus terribiles. 138. 2. b. c. †.
Matrimonij spirituale est in quouis homine. 12.2. e. ve- rus eius finis. 267.1. e. est inter Christianos & Eccle- siam consummatum. 317.2. b. extra illud faminis misceri non licet. 40. 2.d. verè est sacramentum à Christo institutum. 210.2.c.d. est indissolubile. a. gra- dus aliqui etiã ab initio mundi in eo prohibiti. 266. 1.d. e. ratum & consummatum à Papa dissolui non potest. 2.f. tribus modis fit in eo separatio. 2. c. d. nullum est sine sacerdotis benedictione. 470. 2.a.
Matrimonij impedimenta & primo vocum. 71. 1. a. *. ligamen. b. error. e. conditio. f. cognatio spiritualis. 2.a. crimen. 72.1.a. vis. b. impotentia coeundi & af- finitas. e. eius gradus. 73. 1. a. inter infideles dissolui potest. 2.c.
Matrimonium debet esse liberum. 78.2.d.*. clandestinè contrahentes non sunt cogendi ad cohabitationem. 79.1.a. inter adulterum qui vxorem necauit, & a- dulteram nullum est. c. quod cum conditione fa- ctum est. ipsa non impleta nulli. 81.2.e. ei apposita conditio impossibilis. vel turpis nulla. 83.1. f. ia non dirimitur propter vxorem adulteram. 305. 2.e. est indissolubile. 245.1.c.d.†.
Matrone ornamentum pudicitia. 96.2.b.
Medicatus ignis quis. 265.2.f.*.
Medici agrotos ad confessionem hortari debent. 95. 1. d. *. nihil debent contra anime salutem agrotis prescribere. f.
Mediolanense Africanorum concilium. 22.2.e.†. Medio- lanenses pro suo episcopo D. Ambrosio pugnant. 41. 1.c.
Meditatio quid sit & quot eius partes. 11.1. b. c. *. est secundum triplicem sensum scripturarum. d.
Medium tenendam. 46.2.e.*.

Mem

Mem clausum in dictione מורכב quid significet. 68.1.c.
Memoria vis quanta. 100.2.f. 101.1.a.b.c.e.†.
Memoria quotidie aliquid commendandum. 45.1.b.*.
Memoria duplex est virtus. 436.2.a.
Mendacio optulante nullus est ad salutem ducendus. 131.2.b.
Mendacio an aliquando vtendum. 458.1.c.†. nuna- quã. e. f. quid de eo sentiendum. 2.e. f. semper est pec- catum. 488.1.a. eo Deus non indiget. 533.1.a.†.
Mendacium quando mortale. 41.1.d. facit filios diabo- li. 275.2.e. est cum quis se Christianum dicit, & o- pera Christi non facit. non est illa fittio. qua fin- gimus veritatem. 323.1.e. est semper peccatum. d. octo eius genera. 108.2.b.†.
Mendicantium priuilegia. 634.1.e.*. aqua ad eorum re- primendam audaciam ab Ecclesia sunt consti- tuta. 2.b.c. cõfessiones audire nisi illi ab ordinario non possunt. c. quæ eis sunt in ure interdita. 635.1. a. b. duorum Generalium vnius Min. alterius Præ- dicti. epist. eos ad mutuam caritatem exhortans. 691. 1.d. e. f. quare duo simul prodacti. 2.b. qua sunt inter eos caritatis venena. 692.1.a.b.
Mendicantium aduenum cur mala sint in orbe con- secuta. 669.2.c.d.*. eorum oratio non tam cito peri- turus est. quam eorum qui possessiones habent. 670. 1.b.c. cur eorum ordinè pauci doctores ingredi an- tur. 2.b. c. eos ad Ecclesiasticas dignitates promo- ueri cur institutores noluerunt. 725.1.a. vnius ordi- nis religiosi ad aliorum ordinem non possunt tran- sire. 771.2.c. eorum exemplar D. Equitius quinto saculo. 305.2.e.†.
Mendicantium ordines quando instituti. 91.2.d.*. ho- rii in Tartaria iter. 157.2.c.d. eorum status approba- tur. 134.1.a. b. eorum disciplina quando maximè col- lapsa. 353.2.d. e. non possunt transire ad alios ordi- nes præter Carthusiense. 483.2.f. cur à Deo su- scitati. 598.2.b.c. sunt duo præcipui aduocati alij. c. eorum status perfectus & vita mixta. d. e. sunt quadriga. 4. Ezechielis. 632.2.c.d. sunt exem- pli ab ordinariis inuisione. 633.1.c. f. multi eis infesti Transalpini presertim. 634.1.d.*.
Mereri homines possunt. 238.1.c. vnus plus altero mere- tur. 2.e. Meritum adstruitur. 76.2.b.c.†.
Mercenarius in Eccle sia quis. 292.1.c.d.
Meretricem an liceat vxorem ducere. 71.1.c.*. licet. & ad remissionem peccatorum proficit. 81.1.c. ad eam non licet accedere. 107.2.e.
Meriti duplex quantitas. 9.2.e. f. de congruo meri- tum est nostrum. 225.1.c. & de condigno etiam. f.
Mereri plus homo potuit in statu innocentia quam nunc. 10.1.a.
Milites nimis molles reprehenduntur. 557.1.c.d.†.
Ministrare quid apud Græcos designet. 29.2.c.†.
Mirabilia tria genera in præsa. p. 3. maximum mi- rabile Deum factum hominem. 67.2.d.
Miraculis mundus est conuersus in præsa. 3. ea nun- quam in ecclesia desierunt. sed maximè in pri- mitiua Ecclesia fuerunt frequentia & cur. ib. & 329. 2.d. e. non sunt citra necessitatem à Deo experen- da. 25.2.f. cur ad fidem confirmandam valeant. 329.2.b. Christi miracula, quomodo fiant in nobis 209.1.c. quæ in eius passione euenierunt quid signi- ficent. 120.2.d. De his minime exultandum. 318. 1.d.†. cur à sanctis fiant. 602.1.a.*.
Miraculorum triplex causa. 455.2.a.b. non affectan- da est eorum gratia. 456.1.c. sine eis sancti non mi- nus colendi sunt. 523.1.a.

Miramur parua & magna in eodem genere. 3.1.c.*. & monstrosa & ridicula. 2.a.b.
Misericordiã communis est omnibus. 201.1. a. 87.1.d. p.†. potior est omnibus sacrificiis. 484.1.c. mea & ietat e summa religionis Christiane consistit. 516. 1.d.*.
Miserior est qui facit scelus, quam qui patitur. 188. 1.b.
In Missa cur aqua vno miscetur. 776.1.b.†. illius sa- crificium Deus omnibus aliis Iudeorum sacrificiis reiectis approbat. 776.2.a.b.c. in illa nihil fit ne- que apparet indecens neque turpe. 777.1.c.d.
Missam celebrant S. Vulfranus. 398.2.d.†. & S. Saluus. 420.1.b. pama sacerdotis, qui eam indignè celebrat. 484.2.a. Macaria quid in ea acciderit. e.
Missam celebrant S. Martinus. 134.1.d.†. & S. Mau- rilius. 140.1.a. S. Leo. 1. qui & corporalia pro re- liquiis distribuebat. 145.1. c. patres Aphricani qui eam nominant sacrificium. 176.1.b.c. S. Fulgen- tius. 189.2.c. pro defunctis eam celebrare mos est. 218.1.c.d. S. Goar eam celebrat. 287.2.a. eam ma- ri super an mal immotum dicitur. 295.3.b. in ea angeli ministrant. 296.2.c. & S. Bonifacius Feren- tinus episc. eam celebrat. 308.2.e. & S. Lupus Se- nonensis. 385.2.d.
Misse persecutionum tempore vbi celebrata. 359.2.c. eam Iacobus frater Domini quomodo primus ce- lebrasse dicitur. 407.1.c. eã D. Mattheus in Æthio- pia celebravit. 412.2.d. D. Marcus in Aegypto. 415.1.c. Clemens Metis. 441.1.c. Dionysius Parisi- sis. 445.2.c. Apostolorum temporibus vt nunc ce- lebratur. 446.1.c. eã Stephanus papa cele- ratur. 497.1.c.2.a. & Marcellus. 548.2.a. & Marcellinus. 548.1.c. eã sibi probari Christus aliquibus signis mon- strat. 67.1.e.*. an aque pro vno celebrata ac pro pluribus valeat. 74.1.c. e.†. id no men ab antiquo tritum. d. e.
Mitti à Deo debet quide Deo nunciat, quod sit tri- pliciter. 346.1.b.c.
Mixture tres mirabiles. 359.1.f.
Macchia nomine omnis illicita coniunctio intelligitur. 40.2.f.
Monachi multi Anthropomorphytarum hæresi seducti, 122.2.a.†. 130.1.c. 447.2.c. eorum virtutes quas vidit Seuerus Sulpitius narratur. 130.2.b.c. eorum præcipuè obedientia commendatur. e. f. eorum quidam De- moniacos curare solitus, vt ipse fiat Demoniacus à Deo impetrat. 132.1.a.b.d. veri qui. 190.1.b. de- fensores non. sed presbyteri esse possunt. 216.1.a. fi- mul esse cum monialibus non possunt. 267.2.a. nec facere commatres. ib. vnus ex his mulierem circum- ducens à D. Ioanne Eleemosynario caeditur. sed mi- nus caute. 301.1.c. hi debent mulierum curam val- de circumspicere suscipere. 305.1.b. non debent sine licentia predicare. 306.1.c. f. antiqui voue- bant. 446.2.
Monachi laborant in medium & nihil habent prop- rium. 487.1.d.†. vnus presumptuosus lapsus horri- bilis. 488.2.b.c. alius tentatur grauius. sed non su- peratur. 489.1.a.b. alterius desidiost lapsus. 1.d. e. f. hi in monasterio antiquus recipiebantur nun- quam exiuri. 495.1.c. quotidie communicant. 497.2.d. & quotidie communicare monetur. 498. 1.b. quales erga eos impugnant esse debeant. 512. 2.d. e. quomodo perfectionem acquirere debeant. 513.2.a. quidam etiam post apostasiam à Deo adiu- uari dicitur. 515.1.b.c. eis sine licentia licita facere non licet. 543.1.b.c.

Monachi D. Benedicti quadriga nigra ab Ezech. *vis* a. 632. 1. c. *. hi Minore in Anglia male accipientes à Christo puniuntur. 752. 1. a. b.

Manachus qui in terra possessiones querit, monachus non est. 313. 2. c. †. quidam ex monte Argentario mortuum suscitavit. 315. 2. d. e. hi possunt sacramenta ministrare, cum eis incumbit. 325. 1. a. b. Monachi S. Martini Turonis ab insituro deficientes graviter puniuntur. 423. 2. c. d. fuerint antiquitus presbyteri. 429. 1. d. e. eorum officium. b. vestis. 2. b. orationes quales. 430. 1. c. d. obedientia. 2. b. quomodo recipiuntur. c. paupertas. d. e. institutio prima. f. facile non recipiendi. 432. 1. c. d.

Monachorum diversa studia & professiones. 454. 1. e. f. †. documenta & sententia spirituales. 510. 2. c. d.

Monachi cuiusdam de morte aliorum visum. 542. 2. a. b. †. alterius qui non impleverat penitentias pro alio susceptas pona. d. quomodo principem quendam secularem debellavit. f. monacho qui eleemosynas pro defunctis subtraheret, quid acciderit. 644. 2. a. b. cur quis effici monachus debeat. 649. 2. f. secundum nominis sui etymologiam vitam ducat solitariam. 591. 2. d. hi absque episcopi consensu officia ecclesiastica non usurpent. 566. 2. a.

Monarchie mundi quatuor. 90. 2. c. ha quomodo à Daniele praevisae sint. 594. 2. b. *. eis successit Christi & ecclesie monarchia. b. istius super alias excellentia. c. haec est perpetua. 595. 1. a. quomodo copit clarescere. b. c.

In Monasterio servum invito domino suscipi nequeunt. 146. 1. a. †. in eo presbyteri per abbates instituantur. 209. 2. d. e. eius septa à monachis non egredienda. 307. 2. a. extra illud non debent monachi habitare. 475. 1. b. nec illud subinde mutare. 490. 1. a. ad monasterium mulierum nemo transibat praeter presbyterum & diaconum die dominico. 503. 2. e. ea non fuerunt schola. 518. 2. e. f. in eo praestat vivere, quam in saeculo. 627. 2. d. e. f.

Monendum in tempore. 191. 2. a.

Moniales à D. Dominico perpetua clausura madatur. 624. 2. e. *. quod esse faciendum est in Con. Trid. renovatum. e. f. à regione Trastiberina ad S. Xistum traduntur. 624. 2. c. d. earum monasteria Prædicatorum regimini subiecta. 689. 2. c. d. e. a quarum cura illi se voluerunt eximere, sed non potuerunt. 2. b. c. ea intrantes sunt excommunicati. d. e. ad eas accedere absente abbate monachi non audent. 305. 1. e. †. vna earum absque signo crucis lactucam comedens à demone inuaditur. 2. a. eas violare est magnum sacrilegium. 317. 2. a.

Monomachia est prohibita. 572. 2. a. †. idque lege diuina & canonica. 383. 1. a. *.

Monothelitarum Hæresis condemnatur. 329. 2. a. †. 347. 1. b.

Monstruosus est gradus summus & animus infimus. 46. 2. b. *.

Mora sua cuiuslibet est nociva. 588. 2. c. *.

Mors quid. 463. 2. c. duplex est ex sententia Platonis 107. 2. f. in die mortis paratus etiam in iudicio paratus est. 241. 2. e. & contra. 242. 1. a. quare incerta 243. 1. d. in ea homines Varus personarum deponunt. 250. 2. e. ante eam nullus est felix. 191. 2. e. post eam nullus penitentia locus. 253. 1. d. migratio est. 269. 2. e. eam timere quam scilicet. 450. 1. e. vera mors quæ. 269. 2. e. ea nulla crux dulcior. 43. 2. f. *.

Mors negligenda. 188. 1. a. 430. 1. c. quotidie expectanda. 432. 2. c. intermittit vitam non eripit. f.

Morte inimici ut gaudeat liceat. 363. 2. e. *.

Mortui tres à Christo suscitati quid significent. 217. 1. d. e. quartum de quo auditur cur non suscitauerit. f. quare dormientes dicantur. 218. 1. d. amplius pro sua salute laborare non possunt. 241. 1. d. alieno testimonio apud Deum non adiuuantur. e. quomodo possunt scire quæ hic agantur. 252. 1. b. c. aliqui huc redeunt. ibid.

Morus arbor diabolum signat. 212. 1. b. c.

Mos quid. 33. 2. 1. d. †.

Mos psalmorum in choro concinendorum alternis vnde. 25. 1. d. †. mos duodecim psalmorum in monasterio concinendorum vnde tractus. 430. 1. a.

Morus creaturarum quadruplex. 4. 1. e. *.

Mulier inclinata sanata à Christo quid significet. 219. 2. d. e.

Mulieres in claustrum inducere est sacrilegium. 640. 2. d. *. quid vitandum in earum colloquio. 541. b. †.

Mulieres an sit credibile per aera vestari à demone 39. 1. e. earum lenitas. 161. 2. e. 190. 2. b. 191. 1. c. e. post partum templum statim possunt ingredi. 199. 1. d. quomodo ad mortem Christi sint cooperata. 309. 2. c. earum consortium vitandum. 286. 1. e. ob eas mulieres perierunt. 2. b. Mulieris ex etymo quid colligitur. 63. 2. c. *. est malleus. d. consortium eius vitandum. 628. 2. e.

Multorum principatus non est bonus. 393. 2. c. *.

Mundi contemptus quo exemplo doceatur. 121. 2. d. eius condendi causa bonitas Dei est. 434. 1. b.

In Mundo tria rerum genera, bona, mala, & media & quæ sint. 440. 2. c. †. 465. 1. d. bona & mala semper sunt eadè. media verò non. e. f. mundus liber est. Anthonij. 47. 4. 1. c. quæ ratione ab anima totus videri possit. 524. 1. c. d. de eius sine quoqueque determinare voluerunt sunt falsiloqui. 697. 1. b. c.

Mundus tripliciter sumitur. 347. 2. b. c. in eo aliquid est tripliciter. e. f. quid verè sit. 348. 2. a. quid. 463. 2. b. quantum malum in eo sit. 501. 1. d. e. f. quid. 2. c. d. *. eum fugere, quare iubeamur. 8. 2. d. *. est donum Dei, & Deus eo magis diligendus. 15. 1. e. d.

Munerum amatores egregie taxantur. 172. 2. a. b. †.

Murmuratio quid. 229. 1. d.

Murmurantis religiosi exemplum horribile. 660. 2. c. d. *.

Musica Christi & diaboli qualis. 25. 2. a. *. musica spiritualis opera. 65. 1. e.

N.

N Abathaa regio quæ. 20. 2. b. 1.

Nati in statu innocentie fuissent imbecilles. 10. 1. f. habuissent gratiam gratum facientem. 2. a. non habuissent statim usum rationis. nec scientiam, e. nec fuissent in gratia confirmati. ib. f.

Natura paucis contenta. 194. 1. f. †. gaudet aequalibus. 165. e. a.

Nazareth vbi Christus conceptus quomodo designata. 69. 1. a.

Necessitas non habet legem. 263. 2. e. omnia frangit. 338. 1. e. *. ea quæ ex hypothese diuina præscientiæ colligitur, non tollit libertatem. 97. 2. c. d. †.

Negotia post conversionem quæ exercenda. 327. 1. c. d.

Negotiatio quid. 235. 1. e. an sit licita. non clericis. 107. 2. e. †.

Neophytus quando in episcopum eligi potest. 81. 1. f. †. Neophylorum hæresis in Gallia quæ fuerit. 221. 2. a. b.

Nicena synodus. 2. Græcam Ecclesiam cum latina vnit. 567. 2. b. *. quando celebrata. 405. 2. c.

Nilus quando terram inundat. 110. 1. e. *. eius irrigatio & descriptio. 162. 2. a. eius mensura olim ad Serapidis templum in eadem Ecclesia deservit. 44. 2. a.

Nomen tetragrammaton Deo propriissimum. 73. 1. e. nunquam dicitur de alio quam de Deo. 2. b. cur à septuaginta per nomen nunguesic & nostris Dominus reddatur. 74. 1. c.

Nomina Dei. ab operibus diuinis sumuntur. 73. 2. a.

Nomen אלהים à prouidentia sumitur. 73. 2. a.

Nomen אלהים à prouidentia vniuersali petitur. 73. 2. b.

Nox, amor & vinum peccat illecebra. 191. 1. c.

Nuge inter seculares nuge sunt, in ore sacerdotis blasphemie. 47. 1. d. *.

Nullum violentum perpetuum. 457. 1. a. *.

Numerorum liber quid contineat, breuiter exponitur. tit. 1. c. 4. §. 8.

Numerus quadratus quis. 370. 2. a.

Nuptiæ terram replent, virginitas paradysum. 89. 1. c. †.

O.

Obediens verus quis. 42. 2. f. *. perfecta obedientia est initium boni. 44. 2. d.

Obedientiæ virtus vbi maxime elucet. 11. 1. c. ea est custos matæque virtutum. 24. 2. b. in ea percipitur omnis religio. 641. 2. e. *. cur praestet sacrificium. 720. 1. c.

Obedientiæ virtus tenenda exemplo Christi probatur. 243. 1. c. d. †. ea aliquando nulla, aliquando minima est. d. e. ea erga Apostolicam sedem quanta esse debeat. f. monachorum erga prepositos. 431. 1. c. d. omnis praestat. d.

Obseruantia Hæreticorum qua fuerint. 38. 1. d.

Obstinatorum tria genera. 24. 1. b. *.

Occasiones peccati quomodo amputandæ. 202. 2. d. e. e. cur maxime in peccato carnis vitandæ. 781. 1. f. *.

Oculi sunt irruentiam vitiorum. 430. 1. a. eos amississe est totius hominis libertas. 437. 1. c.

Odio qui consilium male consilium. 139. 2. a. *. odio suos habere proximos est contra diuinam & humanam legem. 199. 2. e.

Odiu sui sanctum est piis hominibus necessarium. 697. 2. c. *. vnde dicitur. 698. 1. a.

Officium B. Virginis omisum quid mali intulerit. 641. 2. c. †.

Omnifiani Catholici ab Arianis dicti. 176. 2. c. †. 288. 1. e. S. Trinitatè rectè illi præsentur. 178. 1. e. f.

Omnibus omnia non conueniunt. 470. 2. e. †. in omni gente habet Deus sibi placentes. 500. 2. a.

Opera bona inchoata propter impugnationes demonum omitti non debent. 29. 1. d. non profunt iis qui male viuunt. 76. 2. b. per ea Deum constemur. 331. 1. d. vt sint meritoria habet à Spiritu sancto. 369. 2. f. eorum merces quomodo pereat. 84. 1. d. e.

Opera supererogationis quæ sint. 264. 2. d.

Ex opere operantis quid sit. 69. 2. e. 759. 2. c. d. *. ex opere operato. d. opera restauracionis quæ sint. 9. 1. d. *.

Operis huius finis in præf. p. 4.

Operum quæ in mundo sunt quatuor genera. 13. 1. c. *. Dei quæ. e. nature. e. artificis cum natura. e. & sine natura. f. operum Dei initium & finis. 2. c. bona opera sine magna sine parua facere nobis conducit. 17. 1. c. sunt processus quibus peruenitur ad regnum. 657. 1. b.

Opifices in hoc mundo tres, Deus, natura, artifex. 15. 1. e. f. *. eorum inter se differentia. ibid. agunt propter finem. 656. 2. a.

Orandum in omni loco & tempore. 43. 1. c. f. *.

Oratio est actus virtutis religionis. 606. 2. a. *. eius nouem modi à D. Dominico visitati. b. c.

Orationi quomodo insistendum. 203. 1. c. eius vis. 204. 1. b. eius duæ species. 2. c. sine puritate non prodest. 597. 2. a.

Orationes quorum facile exaudiuntur. 314. 2. d. e. †. breues sed creberrimæ esse debent. 430. 2. a. quæ sint ad eam emittendam necessaria. 445. 2. f. eius species multiformes. 446. 2. a. species quas Apost. recēset explicantur. b. c. quibus singula maxime conueniant. 447. 1. c. quæ causa adiuuant vt exaudiuntur. 2. b.

Orationis Rhetoricæ partes. 188. 1. d. e. Lumina. 189. 1. c.

Orbis diuisus est in tres partes, sed inæquales. 20. 1. a.

Orbis vniuersus nulli vnquam fuit subiectus. 198. 2. d.

Ordines septem qui. 76. 1. c. *. 9. 1. †. sacramenta sunt & suis ritibus rectoribus. 70. 2. a. cur alij alijs subiciantur. 208. 2. e. ordinandi qui maxime. 246. 1. e. singuli singulis sunt cōseruati. b. c. ordines clericorum & episcoporum. 334. 1. a. eorum cōuersatio qualis. b. c. ad sacros nullus promoueat nisi virgo vel probata castitatis. 594. 1. a. †.

Ordinis sacramentum vbi institutum. 210. 2. f. omnes ordines sunt à Christo instituti, licet eorum ab Apostolis sit facta distinctio. 377. 2. d. in medijs persecutionibus Roma fuerunt clerici ordinum maiorum & minorum quales nunc recensentur. 512. 1. e. f.

Ordo vnus futurus prædicatur. 697. 2. d. e. f. *.

Ordo 3. de Penitentia à D. Dominico quomodo institutus. 695. 1. e. *.

Orientales Ecclesia quæ patriarchales. 559. 1. a. *. non omnes hoc tempore à Regn. Eccl. desiciunt. 574. 1. d. e. f.

Osculum spirituale quid. 51. 2. c. *. pedum osculum quid sit. 53. 1. c. 2. a. manum osculum. b. c. oris osculum. 34. 1. a. mutua signantis genitique cognitio osculum est suauissimum. sed secretissimum. 55. 2. e.

Otium libidinis parens. 191. 2. b. est fugiendum, sed non semper. 430. 2. c. sine literis mors est. 435. 1. c. in otio fugiendum otium. 47. 1. d.

P.

P Acis commendatio. 129. 1. f. †.

Pactio in rebus spiritualibus non valet. 119. 2. d. *.

Paganus ad fidem conuersus habens plures uxores prima adhaerebit & si primam repudierit, & illa cum eo habitare velit eam recipiet. 97. 2. c. d. *. ad eos D. Antonij pulchra exhortatio. 475. 2. a. b. c. †.

Panes mystici in scriptura qui. 26. 1. c. *.

Panis vt vocamus benedicti vis. 207. 2. b. †.

Parabola quid. 221. 1. b. cur Dominus vsus sit parabolis. ib. cur cōmuniter diuina his exprimantur. 234. 1. a.

Paradisi terrestrii quatuor flumina quomodo alibi nunc erumpant. 8. 2. b. vbi sit. 20. 1. b. de eo tres sententia. 80. 1. e.

Paradisi locus quis. 315. 2. d. anima latronis in eum post mortem iit. ibid.

Paradoxa C. Cæronis partim vera partim falsa. 131. 1. d.

Parentes primi cur tam sero genuerint. 15. 1. a.

Parentibus subueniendum in necessitate prius quam al. is

alijs. 49.1.c. iis est obediendum in licitis, sed non in omnibus. d. ij. filijs quid prestare debeant. ibid. e. f.

Parvuli in Originali decedentes etiam nationes Christiane non sunt apti regno colorum. 234.1.d. ij. sunt damnati antequam nati. 42.1.f. etiamsi omnes baptizati in celum morientes ingrediantur quibusdam tamen a parentibus celum clauditur. 323.1.a. †

Parere melioribus quibusdam vitale. 466.2.a.*.

Parvuli baptizati habitu non actu credunt. 329.2.a. eis qua ratione baptizati prosunt. 96.1.c.d.*. non sunt sine caritate in baptismo. 2.a.

Pascha die Dominico celebrandum. 470.1.d. de eo celebrando Inter Francos & Hispanos contentio. 212.2.f. † in eo communicare quam antiquum. 214.1.a.

Pascho Christi ab Adamo quomodo figurata. 303.1.c. a Christo sapius prænunciata. e. eius figura agnus Paschalis. f. eius calicem quomodo Christus haurire recusavit. 307.2.e. eius humanitas nõ diuinitas eam tulit. 314.1.a. est in omnibus eius bonis. 315.2.a. in omnibus item sensibus. 317.1.e. eam qui insinuerunt. 701. sunt pena. 323.1.b. eius necessitas, immensitas & utilitas. 331.2.e. f. quod sunt ab origine mundi. 361.1.f. ea maxime nos ad amorem ipsius allicit. 719.2.e. f.*.

Pascho Christi figurata in Abele. 15.2.c. in arca Noe. 18.1.d. in Noe inebriato. 19.1.c. in Isaac immolato. 28.1.d. in Adamo. 303.1.c. in agno Paschali. e. eius effectus. 425.2.a.b. †. ea profuit nobis & obsuit Iude. 457.2.e. tria nobis contulit. 689.2.b.

Pastores hominis bona. si voluntas bona, si mala, mala. 17.1.e. omnes pastiones sunt voluntates. f. sunt in bonis. ib. 2.a. & fuerunt in Christo, sed secundum passionem, b. in Christianis reperuntur. 305.2.d. ea habent constantias oppositas. 131.2.d. Christiani eas non tam considerant, quam vnde oriantur. e. in eis quales esse debeamus. 302.1.a. earum diuisio. 7.2.c. in sapienter cadere possunt. 122.1.c. de his Scyri cõperi parentibus cõfiter. d. vide effectus.

Pastophoria qua essent. 56.1.d.

Pater & filius & Spiritus sanctus sunt vnum. 6.1.e.*.

Patri placet quacunque filio similia sunt. e. f. amor inter eos qualis. 55.2.d. Parris & filij & Spiritus sancti vna est substantia. 9.4.1.b.c.

Pater Deus est non de aliquo, sed filius de Patre. 282.1.c. non est vna persona cum filio neque tamen differens & externa natura. d. e. Pater Christi hominis Deus est. 322.1.a. ab eo cur non cepit Euangelium Ioannes sicut a filio. 336.1.b. cur filium non tempore precedat. 2.c. d. generat filium naturaliter. 337.1.a. quomodo est in filio. 2.a. est vnus Deus cum filio. 339.2.a.b. vnus etiam voluntatis, qua vnio fit per Spiritum sanctum. c. cur non mittatur, cum ad iustificacionem concurrat. 344.2.e. f.

Paterna seueritas erga filium exemplum memorabile. 106.1.b. & 154.2.b.c.

Patientia quomodo acquiri possit. 459.2.a.b. †

Patres fidelium qui. in praef. p. 2.

Patres veteris testamenti non recta ad gloriam ibant. 69.2.c. 225.1.e. sed in sinum Abrahae seu limbum. 250.1.d. eos omnes Christus eduxit. 332.1.d. vbi erant inter resurrectionem & ascensionem. 323.2.f. an qui cum Christo surrexerunt iterum sint mortui. 324.1.c.d.

Patrie caelestis descriptio. 42.2.e.*. ad hanc quis idoneus. ib. ad eam descendere non oportet, sed ostendere. 717.1.b.c.

Patriarcha noui testamenti qui. 716.2.e.*.

Pauperes in seculo diuites in Ecclesia esse volunt. 19.1.e.*. veri qui. 2.b.

Pauperi iniuste non seruendum. 103.2.d. † is per caritatem est diues. 145.1.a. in iudicio facile contemnitur. 336.1.a. pauperis nomen est multis causa auaritia. 480.2.e.

Paupertas laeta res honesta. 225.2.b. dispexit ad perfectionem. 268.1.c. est via ad philosophanum. 431.2.d. amicos indicat. 432.1.a. in ea potest esse verum gaudium. c. ea contentus felix. 2.b. quid sit. 463.2.e. eius gradus triplex. 716.2.d.e.

Pax duplex interna & fraterna & quid vtramque constituat. 78.1.a.

Pax triplex internalis, aeternalis & carnalis. 284.2.b. ea nobis est Christus. c. eius eximia commendatio. 324.2.c. eam Christus maxime in mundum inuenerunt sperabatur. 52.1.c.d. vbi est ibi est omne bonum. 588.1.c.*. ea non semper salutaris. 507.1.f.*.

Peccantium felicitate nihil infelicis. 224.2.e.*. quomodo per qua peccant per ea torqueantur. 234.1.c. Peccantes infeliciores sunt impuniti quam supplicia lucentes. 195.1.c. †

Peccare licet multis modis, sed recte agere vno modo. 122.2.f. hoc quatuor modis homines solent. 231.1.f. id nostra sponte possumus, sed resurgere nequaquam. 243.2.c. hoc non licet propter salutem alterius. 108.2.b. †

Peccator omni hora mutari potest. 218.1.b. non potest diu stare in peccato, quin ad alia labatur. c. Deo ignotus. 2.e. cur quatuor dicitur. 219.1.b. multa sunt ei necessaria ad respiciendum. c. longe est a Deo. 229.2.c. quomodo a Christo dilectus. f. penitens beneuolè excipiendus. 230.1.d. quis sit. 240.1.b. sunt tenebra. 345.1.e.

Peccator est in Ecclesia numero, & si non merito. 13.1.a. in remissione peccatorum stare non debet, sed ad uicere bona opera. 147.1.a.

Peccatores impoenitentes & manifesti tollendi. 78.2.b. † penitentes benigne suscipiendi. c. d. voluntate sua omnes tales sunt. 89.1.b.c. eis mutanda vita si salui esse volunt. 100.1.f. sunt serui licet regnent. 184.2.c. peccatorem conuercere, magis est miraculum quam mortuum suscitare. 316.1.a. peccatoris penitentis pulchra ad Christum oratio. 647.1.c.d.e.

Peccatorum remissionem aliquem certo se consecutum scire est miraculum. 367.1.d. † 2.a. eius quis potest habere aliquas coniecturas, sed non certitudinè. 462.2.a.b. e. f. ea quibus modis haberi possit. 463.1.a.b.c. eam quomodo solus Deus concedat. 2.f. sed & sacerdotes eam conferunt. 2.f.

Peccatorum pulchra detestatio. 17.2.c.d.*. ea semel dimissa non redeunt per sequentem culpam. 73.2.d. in quantum sunt actus a Deo sunt, vt mala a voluntate. 75.1.a.

Peccatum originale transmissum in omnes prater quam in Christum. 11.2.a. 13.1.d. e. a quo nemo liberatur nisi per eum. ibid. remedia contra illud. f. languor ab Isaia dicitur. 69.1.e.

Paulus quid de eo scribat. 395.2.b. in eo omnes nascimur. 184.1.b. † & mortui in eo damnantur. c. cur sine consensu habentis dimittitur non actuale. 96.2.b.c.*.

Peccatum quid. 17.1.c. est mendacium. d. est nihil. 342.1.a. duplex mortale & veniale. 12.e. septem peccata capitalia

capitalia quomodo in filio prodigo designata. 231.1.b.c. ea que sunt & eorum soboles. 250.1.c.d. † quomodo ex se inuicem generentur. e. f. venialia vitare possumus, sed non diu. 196.1.c. hac per orationem dominicam dimittuntur. 286.2.c. omne est voluntarium. 263.2.e.

Peccatum magnum grauiore pena puniendum est. 83.2.d. Deo summe displicet. 223.2.a. omni vere penitenti dimittendum. 243.2.a. an dimissum redeat post sequentem culpam. 245.1.b. vbi illud est, ibi & pena. 251.1.b. eius notitia initium salutis. 432.2.c. nullum nisi voluntarium. 551.1.c. non est consummatum nisi accedat vsus rationis. 75.1.f. †. est vanitas. 144.2.a.*. non est creatura. 697.1.e.

Peccati perseuerantiam qua efficiant. 217.2.b. venit eius non datur nisi correctio. 279.1.c. non est in eo quod vitari non potest. 293.2.c. non est a Deo. 342.2.a. gradus seu processus quadruplex. 39.1.c. vel triplex. 217.1.d. grauitas eius pensatur. 244.1.e. f.

Peccatum nullum prater originale ab alio trahitur. 104.2.b. †. quid. c. est voluntarium. ib. hoc nemo appetit propter ipsum. e. eius gradus & differentia. 105.1.c. 241.1.f. 2.c. venialia quomodo remittuntur. 106.1.e. f. eis dissimilia sunt remedia exhibenda. 186.2.f. ea sunt ita perplexa vt vnum sine altero effugere nõ possumus. 241.2.e. f. hoc sanè explicatur. 242.1.a. nullum sine vltione Deus deserit. 245.1.a. eorum obliuio quam vtilis. 464.1.c. venialia vitari non possunt. 2.a.

Pecunia obediunt omnia. 192.2.c.

Per. propositio significat causam operationis. 340.1.c. vt sumitur cum dicitur, omnia per ipsum facta sunt. 1.c. f.

Peregrinatio ad sancta Hierosolymorum loca quam antiqua. 480.2.b.c. ad vrbem, ad Apostolorum limina. 513.1.e. f.

Peregrinatio ad Apostolorum limina. 138.1.b. †. & ad sancta Hierosolymorum loca. 442.1.e. nulla est religio conferenda. 685.1.a.

Peregrinantes qui molestant excommunicantur. 684.1.c. †

Perfecti semper hic habent cum quo pugnent. 284.2.d.

Perfectiones rerum omnium in Deo sunt sine defectu. 342.2.d.

Perfectio in quo consistat. 44.2.b.*. eam professus imperfecti sectari non debet. 432.2.a. †. gradus ad eam. b. ea est in puritate & caritate. 433.2.a.b. vt quis ad eam tendit. 449.1.e. f.

Perfido fides seruanda non est. 339.2.f.*.

Periurij quid & quotuplex. 39.2.d. eius pena admirabile exemplum. 480.2.d. e. non est quando quis iurat falsum quod credit esse verum. 70.1.c.*. non est omne fugiendum. 335.1.f. †

Persuadens mala fratri, eum occidit. 275.2.b.

Persecurio bonorum ab infidelibus & prauis in Abele figurata. 15.2.b. & per Laban. 31.1.a.

Persecutores Ecclesia male percutit, & ad inferos descendunt. 203.1.b.c.*. aduersus eos Dei iudicium graue. 220.1.a. & 260.1.b.c. 302.1.a.b. & 326.1.c.d.

Persecutio quid sit proprie. 641.2.e.*. non qui ad bonum, sed qui ad malum cogit persequitur. 214.2.e. f. †

Perseuerantes sunt electi soli & non alij. 226.1.c. sed qui excidunt sua culpa excidunt ibid.

Perseuerantia est donum Dei. 397.1.a. 98.1.a. †. habet quandam aeternitatis imaginem & et aeternitas rednitur. 50.2.d.*.

Personarum diuinarum propria. 95.2.c. †. de eis Hilarij

dicitur exponitur. e. f. earum tantum est vna quantum due. 96.1.d.e.

Peruersitatis due species. 22.1.a.b.*.

Pharisai quando exorti. 140.2.a. quoniam illi essent. 229.1.d.

Philosophi veteres damnati sunt. 306.2.c.*. eorum opera non vere pulchra. 656.2.f.

Philosophia in actiuam & contemplatiuam & naturalem moralem & rationalem diuiditur. 107.1.f. est meditatio mortis. 2.c. vera philosophia que. 124.1.b. docet facere non dicere. 431.2.e.

Philosophus est amator Dei. 107.2.a. hi Deum vitam aeternam & veritatem stabilem cognouerunt, sed Christum non agnouerunt. 281.1.a. quamuis multa de virtutibus docuerint, suos deceperunt. 292.2.b. eorum falsæ opinioniones de Deo arguuntur. 340.1.c.d.

Phrenetici & furiosi peccare non possunt. 98.2.e.*.

Pictores pessimi morum qui sunt. 641.1.b. †

Pietas in Deum quid sit. 44.1.e.*.

Pietas liberorum in parentes commendatur. 185.2.c. aliquot eius exempla. c. d.

Plaga Aegypti moraliter exponuntur. 24.1.c.*.

Planeta quomodo futura portendant. 585.1.a.b.*.

Plebsicitum quid. 332.2.d. †

Pena huius vite quibus ad salutem proficit. 83.2.c. quibus hæ non sufficiunt in altera vite puniuntur. ibid. omnes non sunt emendatoris. 190.2.c. pena corrigendus, qui beneficio melior non est effectus. 244.2.e. ad misericordiam pertinet eam inspicere. 12.1.b.*.

Pena delictorum in potentiores grauiore statui debent. 235.2.e.*.

Penitentia quid sit. 76.1.e. 2.a. est a Christo instituta. 210.2.a. interior omni tempore necessaria. 23.2.c. eius tres sunt partes. 13.2.e. f. 76.1.f. 219.1.c. 76.2.c. d. †

Penitentia est scala Iacob. 30.1.a. est alter baptismus. 346.2.e. 230.2.c. 232.1.e. est secunda post naufragium tabula. 76.2.b. est sacramentum. c. †

Penitentia rara est. cur. 203.2.c. 486.1.b. est necessaria venienti ad Christum. 294.2.a. debet esse integra. 13.2.b.

Penitentia omnia peccata dimittuntur. 85.2.a. †. non differenda. 185.1.d. vnicam esse quomodo intelligendum. 86.2.c. est necessaria. 108.2.c. quid sit & eius partes. 109.1.a.b. 123.2.f. iterari potest. 2.a. nõ est extra Ecclesiam. d. eam Deus nunquam respicit. 123.2.e. mortis tempore non neganda perentibus. 144.2.a. in sine vite concedenda. 146.2.c. quid 244.2.e. paucorum dierum non sufficit. d. falsa que. 535.1.c. quas ob res monachis fuerit imposta. 431.1.e. f. quid sit. 46.2.1.f.

Post Penitentiam quis potest rursus peccare. 73.2.c.*. quotuplex ea sit. 75.2.f. sera decipit, non tamen semper. 323.2.a. olim de quolibet mortali septem annorum erat, sed nunc arbitria sunt. 335.1.f. †

Poeta cur non legendi nimium. 192.1.d. aduersus eos qui plus a quo his student inuictia. 8.2.b.c.*.

Pollutio nocturna quot modis contingit. 242.2.b. †. e. quomodo sit peccatum. 334.2.b. causa eius triplex. 467.1.e. f. an propter eam sit dimittenda communio. 468.1.a.

Polygamia nunquam fuit licita. 26.2. est a Deo interdicta, nisi exprime legio. 97.2.d.*. legi diuina, Canonico & civili aduersatur. 35.2.d. †

Polygami patres excusantur. 26.2.c.d. quomodo hi Christum

Christum signarunt. e.
 Pontifex in christo. i. Romanus tyrannus tempore per-
 secutionum formidabilis. 295. 2. a. est in loco Petri.
 ibi. habet primatum in Ecclesia. b. est monarcha
 in Ecclesia. sicut Deus in universo. 502. 1. b. eius au-
 thoritas etiam in tempore perfectionum com-
 perta. 507. 2. d. episcoporum est episcopus. 524.
 1. d.
 Pontifex Romanus caput omnium episcoporum ha-
 bendus. 5. 1. e. quod ei a Christo collatum est. f. 2.
 a. b. offert sacrificia super altaria, in quibus sunt
 200. reliquia. 50. 2. c. cum D. Hier. consulti, cui
 communicare debet. 77. 1. b. eius datus in omnes
 mundi partes extensus fuisse d. monstratur. c. d. eius
 nomen Ecclesie orientales consulere. 120. 2. c.
 Alexandrini pontificis decretum irritat. d. nulla
 unquam fuit de eius primatu controversia. 129. 2. b.
 f. est iudex controversiarum Ecclesiasticarum. 137.
 1. b. c. & in Gallis iurisdictionem iam olim habuit.
 ibi. cum duo sint ordinati quid agendum. 144. 1. a.
 b. ab his & regibus mandis regitur. sed hi maiores
 illis. 148. 1. c. episcopi alij eum iudicare non audent. 149.
 2. a. b. habet D. Petri potestatem. 150. 1. a. eius opes
 & patrimonium fuit amplissimum a longo tem-
 pore. 227. 1. c. d. e. in errorem leuissimum lapsus a
 Deo admonetur. 306. 2. c.
 Pontificem Dei venerandum esse. 115. 1. c. vnum esse de-
 bere in Ecclesia. 293. 1. d. e.
 Pontificem maximum vicum esse est necessario
 creditur. 300. 2. a. 658. 2. e. *. patrimonium suum
 tueri & conferuare debet. 457. 1. a.
 ad Pontificem Romanum maiores cause sunt refe-
 rende. 96. 1. b. *. ei omnes oues a Christo commissa
 sunt. 99. 1. f. ad eum quomodo cause civiles spe-
 ctant. 2. d. ad eum spectat quemlibet peccatorem
 etiam rex em corrigere. 100. 1. 2. sine eius auctoritate
 nulla cleri controuersio valida. e. f. in creatione
 sua in album virum mutatur. 121. 1. c. est Christi vo-
 rum communis pater & Dominus. 123. 1. d. est maior
 quouis homine & quare. 124. 2. c. d. eius in rebus
 deliberandis maturitas. 126. 2. e. eius studium sem-
 per fuit Christi. in religionem promouere. 159. 2.
 c. eius nomen inter Tartaros celebre. 160. 2. d. ei om-
 nes Christiani tenentur obedire. 169. 2. f. in electio-
 ne eius quando vti conuati receptum est. 198. 1. d.
 e. is datus & aufert imperium. 307. 1. e. d. ei se optimi
 principes subiecerunt. d. est verus monarcha.
 eum in vniuersum orbem tenere primatum & ce-
 tera ad eius auctoritatem spectantia in concilio flo-
 rentino sunt definita. 531. 1. e. f.
 Pontifices sunt archiepiscopi. imp. ratores cooperato-
 res. 419. 2. c. b. pro aternis pontificibus, & isti pro
 temporalibus regibus indigent. 502. 1. a. Pontifices
 maiores regibus censentur. 594. 2. f. *.
 Pontifices Romani quidam elari illustresque septimo
 seculo extiterunt. 331. 1. e. f. 2. a. b. c. f. eorum
 octavo seculo e. i. auctoritas fuit. vt regnorum mu-
 tatio per eos facta legitima censetur. 388. 2. e. id
 que meritis. e. f. nullus fieri potest pontifex nisi ex
 cardinalibus. 392. 2. c. qui eorum censuram violant
 sunt anathemati. 394. 1. b. a. nemine est iudicandus.
 nisi si reprehendatur in fide dei. 395. 2. a. quare in
 creatione nomen mutet. 507. 2. a. b. eius iudicium
 a nemine est retractandum. 572. 2. e. Pontif. Rom. i.
 mi decimi seculi minus probati, nulli tamen lue-
 ranti heretici. 577. 1. c. d. e. eius electio ad Rom. mos
 Cardinales spectare decernitur. 586. 2. a. b. c. Vnde-
 cimi seculi pontifices maxime probati. 593. 1. b. c.

hi fuerunt bellam maxime vrgent. e. f. debet esse
 vnus summus. 664. 1. a. b.
 Pontifici Romano omnes Christiani sunt subditi. 45. 1.
 d. *. no debet esse occupatus in litibus iudicialibus. 2. c.
 d. eius est neq; totum se aut omni negotio dationi addi-
 cere. 47. 1. b. c. quis quomodo sit. 46. 2. omnes gre-
 ges ei crediti. b. pastorum pastor. ibi. omnes oues ei com-
 missa. e. est omnium debitor. e. f. ad eum de toto or-
 be appellatur. 48. 1. b. e. est creata vniuersitas. c.
 Petri sedem tenet. 2. d. eius est gladius materialis,
 & suo nutu enaginandus. e.
 Pont. Max. parendum. vel causa reddenda cur non pa-
 reatur. 78. 1. c. *. ei male dicens puniendus. 81. 2. c. est
 regni Sicilia Dominus principalis. 89. 2. a. eius in
 terre sancta subsidium datus. 232. 2. c. p. 01 est quan-
 do se insufficientem sentit Papatum renunciat. e. 238.
 1. d. e. quam Simoniam possit committere. 287. 1. c.
 vendidisse eum beneficia dici non debet. f. Dei pro-
 uidentia in eo ab errore liberando. 334. 2. c. non est
 tyrannus. nec esse vult. 382. 1. a.
 Pontifici Romano omnes Christiani tenentur obedi-
 re. 538. 1. a. *. que potestas est ei a Christo immediate
 concessa. b. is a nemine est iudicandus nisi propter
 heresim. nec id semper. b. & ipse est iudex omnium. d.
 omnes quaestiones de fide ad eum referenda. d. eius
 auctoritas non dependet a Concilio. sed contra. 2.
 c. orientales Ecclesie episcopi ab eo confirmatio-
 nem petebant. 565. 1. a. eius primatum Nicena Syn-
 nodus prima agnouit. 571. 1. a. b. & omnes synodi vni-
 uersales. b. quod quomodo factum sit declarat. e.
 d. e. f. ad eum pertinet vel ad concilium Sympo-
 lum conficere. 573. 2. f. est Salomone maior. 585.
 2. a. quibus personis conferatur. d. Celestium terre-
 strum. infernorum domus. e. qualem cum esse
 deceat. 587. 1. a. 595. 2. b. c. ei omnia subiecta sunt
 sub pedibus. 595. 1. e. f. omnia iura habet in sermone
 peccatoris. 597. 2. b. an necessarij ei parentia. cum no-
 um aliquem sanctum Canonizet. 799. 1. a.
 Pontificum & imperium Christianum a Christo
 oriuntur. 196. 2. e. illud est maius isto. f.
 Populus quid. 186. 2. e.
 Porticus Salomonis describitur. 55. 2. b.
 Potentum maiora sunt pericula. 33. 1. c.
 Potestas conferendi effectus sacramentorum triplex.
 21. 1. a. b. g. ad que solendi quadruplex. 289. 2.
 f. qualis ea sit. 75. 2. c. *. summa. summa miseria est.
 192. 2. d. omnis. media. summa & infima a Deo est
 48. 2. d. *.
 Precepta Dei in moralia. iudicialia & ceremonialia
 diuiduntur. ex quibus moralia semper obligant.
 57. 1. c. d.
 Predestinati soli Deo noti. 228. 2. e. ideo pro omnibus
 orandum. ibi. debent se preparare ad praemiorum
 consecutionem. 260. 2. c. eis mansiones Christus pra-
 parat operando. 280. 2. d. non debent cessare a bo-
 nis operibus. 297. 1. b.
 Predestinatio quid sit. 396. 1. d. non cogit ad bonum &
 malum. 97. 1. d. *. non tollit libertatem. c. f. sem-
 per est in bonis. 2. a. b.
 Predestinati Heretici qui. 130. 2. a. b. f.
 Predestinatos inuati orationibus sanctorum osten-
 ditur. 29. 1. b. scripti sentiri libro vita. 367. 1. e. eis
 omnia cooperantur in bonum. 396. 1. b. erga omnes
 vt tales caritate debemus affici. 97. 2. d. *.
 Prædicatoribus qua conueniat & que non. 206. 2. a. b.
 quomodo agere & viuere debeant. 221. 1. b. c. facti
 sunt seu copiam Christi seminantis. e. d. usque vi-
 uunt. 238. 2. e. f. quales esse debeant. 242. 2. c. d.
 Prædicatori bus

Prædicatoribus qua fugienda. 18. 2. a. *. qua maxime
 conueniat. 631. 1. d. cur eis eodem in loco diutius ha-
 rere non conueniat. 649. 2. e. Philosophorum sen-
 tentia non nimis vti debent. 778. 1. a. b.
 Prædicatorum ordinis circa initium institutionis fer-
 uor. 672. 1. a. *. eorum zelus eundem ad terram san-
 ctam. 2. c. d. & ad Tartaros. c. ex eis permulti mira-
 cula perpetrarunt. 672. 1. d. e. f. ab Hereticis multa
 patiuntur. 675. 1. d. e. f. eorum quidam ab iisdem truci-
 dantur. 2. a. b. miraculis post mortem multi clarent.
 c. d. eorum etiam obitus & cur Purgatorij penas senser-
 unt. 677. 1. c. d. e. dignitates quibus Prædicatores or-
 nati fuerunt. & primo pontifices maximi. 678. 1. d. c.
 Cardinales eiusdem ordinis. 2. f. 679. 1. a. b. c. Patriar-
 cha & primates & Archiepiscopi eiusdem ordinis.
 2. d. e. f. & episcopi. 680. 1. c. d. e. qui renunciarunt
 episcopatu. 2. b. c. viri doctrina & scriptis celebres.
 e. f. 681. 1. a. b. c. Generales eiusdem ordinis. 683. 2. c.
 Prouincia eiusdem. 686. 2. c. d. Conuentus Romane
 Prouincie. e. f. Apulia. 687. 1. a. Sicilia. b. Lombard-
 ia. c. Tolosana. f. Prouincia. 2. a. b. Francia. b. c.
 Hispania. d. Aragonia. e. Germania. 688. 1. b. c. An-
 glia. d. e. Polonia. 2. a. Bohemia. b.
 Prædicatori vno quam prudenter & sapienter con-
 struitur. 605. 1. c. d. e. *. eorum constitutiones non o-
 bligant ad culpam. 2. d. is est doctissimorum homi-
 num furcissimus. 610. 2. a. *. septem viri eius ordinis
 præstantissimi qui. b. c. fuerunt erga B. virginem val-
 de affecti. 611. 1. a. quomodo prauisi. 2. a. b. D. Au-
 gusti regulam amplectuntur. 616. 1. c. ab Hussitis
 multa eorum canonica fuerunt destricta. 687. 2. c.
 sed multo plura a Protestantibus & Calumnistis in
 Gallia & Germania & Anglia. e. f. *.
 Prælati tres conditiones. 242. 2. a. d. bonis Ecclesia
 plus equo nremerit b. premia quanta eos maneant
 e. f. improbi quinam sint. f. infames personas ad sui
 accusationem quando possunt admittere. 269. 1. b.
 possunt locum deserere. quando ad mortem qua-
 rantur. 276. 1. b. non debent ambire locum superio-
 rem. 291. 1. b. nec amittere speculationem. d. e. eorum
 triplex officium. 2. a. b. c. possunt suarum altio-
 rum subditis rationem reddere. 380. 1. c.
 Prælati quado potest gregem suum deserere. 518. 2. b. f.
 Prælati quomodo inuigilare debent. 59. 2. f. *. vt cor-
 rigere debeat delinquentes. 78. 2. a. in eos qui de præ-
 latura iuramentum. 79. 2. d. e. non dantur secun-
 dum Dei voluntatem aliquando. sed secundum ho-
 minum merita. 80. 1. a. e. i. non obediens superbus est.
 88. 2. b. qui peccatores non arguit accusatur. 186. 1.
 c. quid ei considerandum. 231. 2. c. debet esse discre-
 tus in silentio. vtilis in verbo. 346. 2. f.
 Præsentia Dei quid sit. 396. 1. c. non cogit nos ad malum
 226. 2. d. 253. 2. a. 306. 1. d. propter eam a correctio-
 ne hominum non desistendum. 397. 1. b. non tollit
 libertatem arbitrij. 96. 2. e. f. *. 97. 1. a. b. c. est in ma-
 lis operibus. 2. b.
 Præscriptionis tempus certum est nisi cum a tyrannis
 bona occupantur. 212. 2. d. *. 574. 2. a.
 Præsidentes quales esse debent. 292. 1. f. eorum est ton-
 dere pecus non de glubere. 420. 1. c. non debet remo-
 ueri facile. 2. d. e. eorum quatuor genera. 23. 2. a. *.
 Præstantiæ sunt licite. 35. 2. 1. b. c. *.
 Primitiis Deo qui exolunt. 466. 2. b. c. f.
 Primitiæ iuris erat spirituale. & in sex praevo-
 gatiis consistebat. 29. 2. a. vel in tribus præcipue.
 45. 1. b.
 Principem suis legibus obtemperare equum est. 202. 2. a.

quatuor eis Plutarchus inculcare solebat. 436. 1. b.
 qualis aduersus hereticos esse debeat. 80. 2. c. *. si-
 pientibus consiliariis vti eum conuenit. 592. 1. c.
 Principes & magistratus quales esse debeant. 102. 2. d.
 eius turpia sunt multa supplicia. 429. 2. c. p. eos ali-
 quando nescientes Deus punit peccata. 532. 2. a. ex
 meritis eligendi. 462. 2. a. is peccare minime licet.
 289. 2. b. est iis obediendum. 307. e. f. nisi quid iu-
 beant contra Deum. 2. a.
 Principia rerum omnium tria sunt. 659. 2. a. f.
 Principis electio quomodo faciendâ. 79. 2. d. f. ibi Eccle-
 sie querimonias audire debent. 574. 2. a.
 Principium originis quando rem cuius est principium
 precedit. 336. 2. d. e. vbi inuenitur. 337. 1. c. Christus
 est in doctrina Christiana. d. tribus modis sumi po-
 test. e.
 Præiudicia non faciunt legem. 414. 2. a. 177. 1. *. 646. 2. e.
 Præiudicium quid. 333. 1. b. f.
 Probi cur infamia laborent. 238. 1. b. de his ob qua ac-
 cidentur si falsa sunt moueri non debent. c. eis cur
 Deus detrahî permittat. 2. a.
 Probitas seu propositio quid ex Aug. in præf. pa. 1.
 Proditio etiam iis quibus vtilis est. inuisa. 117. 1. d.
 Proditor patria capere ab Aureliano plectitur. 509. 1. b.
 Profectus magna pars est velle proficere. 434. 2. a.
 Professio prima a monacho retinenda. 454. 2. a. f.
 Proficiendi terminus nullus est statuendus. 64. 1. c. f.
 proficunt in hac vita perfecti omnes. 242. 2. d.
 Proletarij apud Romanos qui essent. 153. 1. e.
 Promissiones emere non faciendâ. 457. 2. b. f. quando
 violari possunt. d. e. de quibus hoc intelligatur. 458.
 2. b. c. d.
 Promissis homines decipiuntur. 19. 1. a. *. ea licita sunt
 seruanda. 70. 1. d.
 Promissum quando seruari non potest. 131. c. 186. 2. a.
 Propheta quis dicendus. 292. 1. c. d. cur ex his quatuor
 maiores dicantur. 65. 2. a. cur præteritis vel præsen-
 tibus reprobis pro futuris vtantur. 299. 2. a. b. 67.
 2. videtes olim dicti sunt. 353. 1. f. vtuntur figuris ad
 signanda mysteria. 68. 1. f. cur hu. Christus vni volue-
 rit. 345. 2. a.
 Propheta quomodo futura præuidere & prænunciare
 poterint visione declarati. 650. 1. b. f. in scripturis
 vocatur senes & Apostoli pphetarum filij. 774. 1. b. c.
 Propheta omnes Christi testimonium perhibent. 79. 1.
 d. plures sunt quam ij quorum scripta extant. 84.
 2. e. eorum spiritus non sunt contrarij. 797. 1. c. *. no
 semper habent prophetandi actum. ib.
 Prophecia aliqua de prosperis potest non esse vera. 77.
 1. e. eius tria genera. 353. 1. f. 2. a.
 Prosperitas inducit ad vitia. 63. 2. f. f.
 Protestantes sua secta originem ad Hieronymum Pra-
 gensem & Ioannem Hussum referunt. 481. 1. a. b.
 qua in re vtilis falli ostenditur. c. d.
 Prouidentia Dei fides vt necessaria. 78. 1. e. falsa de
 ea opinio est pniciosissima. vera aut vtilissima. 85. 2.
 a. b. quid eam maxime tollere videatur. c. hac hu-
 mana sapientia nequit comprehendere. f. de ea erro-
 res Platonis. 108. 2. b. vna est de omnibus & æqua-
 lis. b. eius pulchra representatio. 598. 2. b. *. quan-
 tum sit in ea fidendum. 697. 2. d.
 Prouidentia Dei omnia subiciuntur. 124. 2. d. ei attri-
 buendum est malorum exaltatio. & bonorum de-
 pressio. 249. 2. f. de ea male homines mundum iu-
 dicant. 13. 2. e. *.
 Prouidentia diuina mundus & homo aguntur. 225. 1.
 c. f. cur & bona malique per eam in mundo pro-
 uocantur. ib.

Proximus quis. 264.1.c. Christus est ante omnes. ibid. est diligendus propter Deum & quare. 265.1.a. quo modo de eo iudicandum. 12.1.a.*.

Prudentia quid & eius officia. 605.1.a.b.*.

Prudentia quid sit proprium. 99.1.f.†

Prudentia officium. 161.2.d.e. ubi maxime consistit. 340.1.d. duobus modis sumitur. 253.2.a. quomodo acquiritur. 356.1.c. quid ei sit proprium. 429.1.d.

Publicanus quis. 247.2.c.

Pudici hoies variis modis efficiuntur. 187.1.e.†. pudicitia servanda Christianis maior cura quā vita. 502.1.d.e.

Puer est incitamentum ad libidinem. 64.2.c.*. cum eo non habenda familiaritas. ib.

Pueri cōtra volūtate in monasterium intrusi in eo per manere nō tenentur. 57.2.1.c.†. in religione non sunt nimis virgines cadēdi. 651.1.a.b. pulchra de puero passeri filo ligatum tenente similitudo. & expositio. c. d. ante pubertatem possunt à parentibus à religione retrahi. non post. 646.2.a.b.*.

Pulchritudo quid. 463.2.d. 656.2.c.*.

Pulchritudo in hominum existimatione consistit. 122.1.b. alia aliis cur pulchriora sint. 12.2.b.*.

Purgatorium esse verbum D. Pauli adstruitur. 398.1.e.f. & aliqua remitti peccata in eo. 214.1.c. probatur exemplo natalis Clerici. 62.1.d. e.*. & D. Thomae revelationibus. 640.1.a.b. in Concilio Florentino asseritur. 531.1.d. quales ibi poena & pro quibus culpis. 180.1.e. d. vidua quadam in eo pro marito culpis detinetur. 2.b.

Purgatorium esse ex D. Aug. ostenditur. 105.1.d.†. in quo non peccata letalia. sed minuta purgantur. 2.a. ignis Purgatorij grauitas. d. in eo anima detenta suffragiis viuorum & maxime sacrificio missae iuuatur. c. f. 106.1.a.b. D. Greg. illud restatur. 149.2.c. & consistat. 247.2.a. visio etiam quadam probatur. 340.1.a.b. eius siēs antiqua. 545.1.e. f. illius poenas morachus est contentipatus. 545.2.a.b. inter illud & cœlum nullus locus intermedius. 209.1.e. in eo qualiter anima cruciatur. 2.c.d.

Puteos qui fodiunt & obstruunt. 29.1.c.d.

O.

Quadragesima ieiunio quid D. Greg. adiderit. 325.1.a.†. quomodo id obseruarent Tabernaculota. 483.1.b.†. 484.1.a.b. & in Monasterio Patri Damiani. 641.2.a.

Quadragesimi nostri ieiunij initium. Christus. 26.1. d. cur tot dies ieiunemus. d. e. à tempore Apostolorū in Gallia frequentatum. 442.2.b. 446.2.a. Telesphorus papa quid circa illud instituerit. 469.2.f. & 470.1.b. c. est traditio Apostolorū. 72.2.f.†. singulis annis instar veris effloret. 117.1. b. in eo magna S. Maurij abstinencia. 140.2.b. eius dies venerabilis. 198.2.a.

Questionibus hoies torquere quando licitū. 69.1.a.*.

Quarta & sexta feria manachis ieiunada. 498.1.b.†.

Quatuor dimensiones corporū lōgū latū & profundū. moraliter exponuntur & fugienda denūciatur. 46.2.c. f.*. be in Deo quō intelligēda. 719.1.b.

Quies summa in hac vita qua. 129.1.e.†. est maxime in religione. 511.1.f.

Quique panis & duorū pisciū mystica expositio. 207.2.b.

Quinque sensus corporis quales. 3.1.b. c.*.

Quisq; sensib; homines q. malē. q. benē utitur. 240.1.b.

Quinta feria dignitas. 4.2.c.†.

R.

Ramus oliuae à columba delictis quid sit. 8.1.c.†.

Raptus quid sit. 73.1.c.*.

In Raptu Deus etiam per essentiam videtur. 353.2.c.

Ratio & affectio spiritui rationali data. 29.2.b.*. eius triplex officium. 59.1.c.†. eius quid proprium. 60.2. a. ex ea irascibilitas & concupiscibilitas debent procedere. b.

in Rebus spiritualibus magnum & bonum idem sunt. 603.1.c.*.

Regionum nulla est que non aliqua re indigeat. 2.2.d.*. & qua diuersa non proferat. ib. e. f.

Regis quomodo sint oia. 131.2. a. regū est nolle regnare cū possis. 426.2. f. status quā parū salis. 501.2. a.

Regnum duos non capit. 116.1.a. & 409.2.c.*.

Regnum res misera. 185.1.a.

Regnum Christi spirituale quale. 312.2. a. 214.1. b.

Religio cur ordo dicatur. 605.1.c.*. eius quatuor propria. 22.2.a.*. similis mulieris casta. ibid. in ea omnes cur recipiendi. 49.1.d.†. finis locus ad mundum fugiendum. 65.1.a. ad eam cogendi non sunt pueri. nec ab ea adulti retrahendi. 69.2.e. f. quādo ab vna ad aliam transire licet. 70.1.a. ha nō humana industria. sed diuina gratia instruitur. 611.1.e. ad eam intrare nullus potest sine speciali gratia Dei. 637.1.c.*.

Religionis commendatio. 19.1.e.*. est abundis pauperi f. med. ueri sufficiens. 2. c. d. uiti tolerabilis. c. d. infirmitas largi. 20.1.b. delicatus compatiens. 2.b. c. fortioribus moderata. 21.1.b. c. penitentius misericors. 2.b. c. p. rucisif. cura. f. bonis optima. 22.2.a.b.

Religionum tres status incipientium. proficientium & perfectorum. 44.2.c.*. quid eis vitādum maxime. 18.2.b. nec nimis multi nec nimis pauci esse debet. 22.2.d. eorū opes quales. 23.1.b. c. ubi. c. habit. e. laudatores & detractores semper sunt habituri. 44.1. c. quando possint sacramenta ministrare. 69.1. c. post votum eis discedere nō licet. f. nō possunt exire post professionem nec ante si intraverunt. nō perseverandi. 2. a. cum sunt episcopi. quod acquirerunt ante perit ad monasterium. quod post ad Ecclesiā. c. non possunt facere testamentum. d. quando professionem debent facere. 624.2. c. eos qui à suo statu defecerunt inuictiua. 628.2.a.b.*. tuto oriente matre sunt religionum familia. 516.1.e. f.†. eorum lapsus deploratio. 561.3.b.c.

Religionum tepidorum reprehensio. 62.1.d. e.†. illis nulla potest esse excusatio. f. eorum vitæ dum contemplationi vacant praestantia. 63.2. d. nihil eos à Christi sequelarum curae detere. 73.2. d. eorum in die iudicij confidentia. 74.1.a. eis est de necessitatibus proficiendum. 227.1.a. & quieti. 6. testari nō possunt. c. d. hi maxime Ecclesiam Dei illustrarunt. 427.1.a. eorum tria genera. Anachorita. Cœnobita & Sarabat. te. b. c. 428.1.e. f. 459.1. d. e. iuxta propinquos manere non debent. 47.1.a. b. plus eis nocent quā profint. c. d. quando maxime floruerint. 515.2.c. d.

Reliquiarum sanctorum vis. 299.1.b.†. 304.1.e.†. ad eas accedere post communionem ueneram quā graue. 309.1.b. c. eas vendere vel emere est simonia. 637.2.b.

Renunciationum tria genera. 436.2.a.†. his tres Salomonis libri accommodantur. c.

Reproborum lapsus probis quid conferat. 239.2.a.†.

Responsa prudentia quid. 332.2.c.†.

Respublica quando felices. 108.1.c. eius praesides quid videre debeant. 186.2.c. sine summa iustitia regi nō potest. d. quid sit. ib. forma tres. c.

Restitutio penitentium essentia. 109.2.f.†. rerum Ecclesiasticarum que esse debent. 240.1.e. f.

Restitutio facienda debi. qua iniuste ablata sunt. 248.1.f.

Resurrectio

Resurrectio Christi à quor prophetis praedicta. 310.1.a. b. est nostra imitatio. c. figura illius. d. e. cur nō citius aut ferius. 2. b. c. eius opportunitas. 332. uero fuit & explorata. b. c. eius fama quomodo Romam peruenit. 333.2.a.b.*.

Resurrectio corporum ab Ezechiele praedicta. 76.1.b. & à D. Paulo declarata. 400.2.a.b. hac quam fecit. 18. Deo erit. 218.1.c. bonorum & malorum diuersa erit. ibid. in ea erit utriusque sexus distinctio. sed non concupiscencia. 267.1.d. e. e. Christus recte probat. f. sic ministerio angelorum. fed vii uite diuina. 287.2.f. causa eius efficiens & exemplaris est Christi suscitatio. 331.1.2. eius tempus est incertum. b. c. est regeneratio. 41.1.a.1.*.

Reuelationibus non tenentur credendum. 35.2.d.*. cui est maxime consentiendum. a. ad eam capiendam quomodo cadendum. 36.2.a. reuelatio qua fit per Spiritum sanctum. illustrat agnitentem & accedit amorem. 56.1.e. f. sanctorum reuelationes quomodo non sint semper vere. 659.1.d.e.

Rex uerus non qui late imperat. sed qui moderatur affectibus. 128.2.c.†. eius vita exemplo est omnibus. 129.1.a.

Rhetorica quibus conficit. 436.2.d.

Roma est caput regni Christi. 395.2.c.

Romana Ecclesia ipsa est Catholica. 18.1.d.†. extra eam nulla est salus. 77.1.c. ea nullam heresim fouit. sed omnes destruit. 145.1.a. eius cum Africana Ecclesia quā persequebatur Hunericus cōsensio. 174.1.b. 2.e. f. mater est omnium Ecclesiarū. 177.1.a. f. omnes & reliqua uiui. 222.2.a. est mater Ecclesia Sicilia. 223.1.a. e. Constantinopolitana. Ecclesia est subiecta. b. & omnes episcopi. e. eadem bodie est qua fuit tempore D. Greg. & ante nec iniquam defecit. 251.1.d. e. f. viue Ecclesia Romana.

Romani pro Catholicis vsurpantur. 177.1.b.†.

Romani imperij laceratio fuit vitilis. 143.2.a. e.†. post Valentianum. 3. mortem in occidentem quomodo defecit. 152.2.d. e. f.

Romanorum non anarchia quando incepit. 90.2.d. est omnium monarchiarum potissima. 206.1.a.*. a pontifice Romano pedet. b. c. vt prauiusa à Danieie fuerit. 143.1.a.†. vt collapsus sit. laceratur. c.

Romanorum proprium erat auro corrumpi. 140.2.f. S.

Sabbatho cur ieiunadum. 4.2.b.†. quomodo hoc intelligendum. 10.2.f.

Sabbatho sancto. quo olim fiebant. 117.1.d. e. 1.a. non licet festum in eo diem agere. 592.1.c.

Sabbatum cur in diem Dominicum translatum. 40.1.a. in eo seruitia opera facere prohibitum. 277.1.c.

Sacer mons in India qualis. 118.1.d.

Sacerdotes quales esse debeant. 78.2.c. 300.1.e. d. solunt & ligat. 244.2.c. erga penitentem quales esse debeat. 246.2.a. b. eorū dignitas quanta etiā in malis. 29.1. e. eorū cura erga delinquentes. 325.2.b. nō de 7 à subditis iudicari cū sint iudices. e. eorum vis eximia. 560.1.b. e. cū inire cōiugia in lege noua interdictū. 198.1.a. 1. e. cōtinēt. a. eorū ordo à D. Petro cepit. 289.1.c. Christi corp' sacro ore cōficiūt. 2. e. sunt ministerio auctores sacramēt. 18. 398.2.a. sūt purgati & collati. 79.1.c.†. ad eorū electionem laici a uocati di cur sint. 79.2.b. qd in eorū ordinatione seruādū. 146.2.c. 150.2.c. d. cū mulierib. nō habitet. 233.1.b. c.

Sacerdotes male celebrates reprehenduntur. 25.2.e. f.*. qui male uiuūt acerbe taxantur. 26.1.a. b. e. s. quatuor considerantur. 45.2.d. Graeci in sacris contrahere non possunt. Latini nec contractio rei. 66.2.a. non

debet à iudice sacrali indicari. 58.2.b. pestifer ab vno episcopo cōdemnari. sed non deponi solent. inter. 69.1.b. in cōfessionibus audiendis a se rei esse debet. 95.1.c. nō debent cōfessione reuelare. c. d.*.

Sacerdotes indignè ad ministeriū accedentes peccāt. 82.2.c. corū alia peccata. d. stultitia sunt eloquia diuina. 445.2. f. regū ac principij patres sunt ac magistrati. 237.1.d. eorum iudicio se panitentes subiciunt. e. debent esse parati ad ministranda sacramenta. 2. d. eis quid à Christo concessum. 233.1.b. eis maxime vigilare est n. datum. 242.1.f. eis uincere de altari non luxuriam conuenit. 243.1.a. mali à Deo grauitate cōdemnantur. 259.2.c. super Cathedra Moysis sedet. d. potius in misericordia quam in crudelitate errare debet. 260.1.c. d. penitentis parcere cos semper conuenit. 279.1.b. Septuaginta duobus discipulis successerunt. 389.1.e. quāta erga eos debeat esse reuerentia. 725.1.c. d.*.

Sacerdotes quō corrigendi. 236.1.f.†. sunt ab omnibus etiā principibus honorandi. 238.2.b. c. quando malos debeant deserere. 247.1.c. qui sunt post lapsum ad honoris gradum restituendi & qui minime. 334.2.e. f. eis nō sufficit moribus & vita populo adequari. 338.1.d. quando lapsi in suseptis ordinibus ministrare debeant. & quando non. 424.2.e. eorum indiscretio est causa ruina. 425.1.d. ab ijs qui ab Ecclesia tolerantur licite sacramenta sumuntur. 571.2.c. de eis non est laicis iudicandum. 572.1.a. eorum filij ordinari quomodo possunt. 594.2.e. f. Sacerdoti indignè celebranti quid acciderit. 641.2.e.

Sacerdotibus Christus remittit peccata sine ulla exceptione potestatem concessit. 86.1.b.†. compati penitentibus debent. f. non tamen nimis esse faciles. 2.a. eis conuenit ornare templum. 87.1.c. corū est nocere nulli & prodesse uelle omnibus. 2.a. est in cōsp. spiritualis & carere scientia non debet. 109.1.d. in eos qui graues imponunt penitentias. 124.1.c. mali fuerint indigni eo nomine. d. e. indolenti esse nō debet. 144.1.f. Sacerdotis officia. discere. docere. orare. 71.2.e.†. eorū gloria & dedecus. 72.1.c. eorum auaritia detestatio. d. possunt concionari praesente episcopo. 2.b. eis vitanda consortia feminarū. c. d. e. uis solis nihil est agendum. is que docet. ea & agat. 73.1.c. sunt purgandi & colandi. ibid.

Sacerdotium in omni lege maxime praestat. 401.2.c. illud est supra reges iure diuino. 99.1.a. e.*.

Sacramenta sensibilia gratiam reperiunt. 13.1.e. f. non profunt nisi in Ecclesia. 2. d. fuerunt ab initio praesignata. f. effectus eorum. 225.1.b. in aqua & sanguine de Christi latere excutit. usque figurata. 318.1.f. cōtinēt gratia & praesentur uerbu incarnatū. 352.1.d.

Sacramenta Hebraeorum ex parte numerantur. 38.1.c. signabant noua legis sacramenta. 399.2.b.

Sacramenta septem ubi sint à Dauid praesentata. 65.1.a. omnia sunt à Christo instituta. 210.1.b. uenerari non debent. 289.1.f. ea male administrates peccāt. 291.1.c. ab Hareticis in forma Ecclesiae collata ualent. 495.2.c. tria enumerantur. 17.1.b.*.

Sacramenta cur sic dicantur. 344.2.b.†. quinque enumerantur à Victore Aphri. 177.2.f. sunt septem. 86.1.b.

Sacrificia Iudeorū ex opere operantis tollebat peccata non tamen plene. 69.2.c. liberabant à poena temporali. 266.1.b. hac tollenda quomodo Paulus significauerit. 385.1.d. e. omnia per Christum erant abroganda. 401.2.d.

Sacrificium quotidianum in quo Christus immolatur. 233.1.c. 475.1.c. 358.1.f. per Ecclesiam salua à Deo recipitur. 289.1.a. id

à V. Andrea immolatu habet Christi corpus. 408. 1. e. hoc se Deo offerre Christiani primi proferebantur. 480. 2. f. sine ministro nunquam fiebat. 503. 2. e. Sacrifia p. mortuis. 135. 1. b. vide Eucharistia & Missa. Sacrilogorum tria genera. 69. 2. b. Sacrilogi possunt in vitroque foro conveniri. 80. 1. c. eorum pena. 29. 1. c. d. e. quando committitur. 57. 4. 2. c. d. Samaria regio describitur. 20. 2. a. Samnites vbi sint. 151. 2. f. pacem cum Romanis quibus conditionibus fecerint. 152. 1. d. Sancti orant pro nobis Deum. 137. 1. a. 550. 2. c. 629. 2. d. e. Sancti quomodo nos recipiant in aeterna tabernacula. 254. 1. d. eorum suffragia à piis viris requisita. 360. 1. d. e. eorum reliquia honoranda. 263. 1. b. vide reliquia. quomodo errarunt & tamen heretici non fuerint. 471. 1. d. e. cur tormentis vexati. 9. 2. d. plurimi in caelo non canonizati. 69. 2. 2. f. Sancti cur miracula plura faciunt vbi non iacet eorum reliquia. quia ibi vbi iacent. 524. 2. c. f. coledi veri facti. alij nequaquam. 134. 1. a. eorum reliquia in celebri pompa gestantur. 170. 1. b. eorum pramiu essentiale respondet caritati. 252. 1. c. eorum inuocatio. 306. 1. c. 319. 2. e. 505. 1. c. 506. 1. b. in rebus vilibus cur exaudiantur. 307. 2. f. sine tentatione nunquam fuerunt. 216. 1. c. omnium sanctorum festi institutio. 325. 1. c. eorum in caelo gloria. 423. 1. c. d. e. nulli absque peccato prater Christum. 408. 2. a. Sancti id est viri religiosi non vincuntur fame. sed gloria. 357. 1. c. sunt lux p. participationem. 387. 1. a. Sancti Patres & Christiani in diuersis statibus eiusdem sunt meriti. 76. 1. d. f. cadere in hac vita possunt. e. f. in conspectu Dei oia agunt. mali vero fugiunt. 77. 2. e. semper crescere possunt. 184. 1. e. cur aliquos defectus habeat. 314. 1. b. Sanctitas ad. 59. 2. c. Sancti homine que faciunt. 50. 2. c. Sanctitate à Christo collatam petito praesert. 214. 1. f. Sapientia studio plus quam eloquentia inuigilanda. 71. 1. b. c. f. ea dando fit largior. 337. 1. a. Sapientia est lux incorporea. 30. 2. f. eius desiderium consuetudine augetur. 36. 1. e. Sapientia vna est. 336. 1. e. quid sit. 431. 2. f. 12. z. b. Sapientis proprium quid. 188. 2. f. is à stulto in quo differat. 122. 1. e. Sat cito si sat bene Augusti dictum. 183. 1. a. Satisfactio peccatoru quanta esse debeat. 77. 2. d. cur non sit ei certu tempus praescriptu. 1. f. de magno peccato maior. de paruo minor esse debeat. 79. 1. b. 86. 1. c. quid 109. 2. a. Santisfactionis necessitas. 232. 1. f. quid sit. 244. 1. a. quanto tempore satisfaciendum. b. Scala qua ad Deu ascendimus tres habet gradus. 41. 1. e. vel etia quinque. 717. 1. d. sui humiliationem. e. mundi cotemptu. 2. c. d. carnis maceratione. 18. 1. a. b. aduersi tollerantione. e. f. peccati expugnatione. 2. b. c. Scandalizatus quomodo & quando consulere debeamus. 220. 1. e. 263. 2. b. Scandalum praeberre alteri vitandum est. 397. 2. b. c. Schismata in Eccl. excitare qua graue scelus. 406. 2. c. Schisma nullu in R. E. ad quo tempore intercesserit. 525. 2. a. quio se quis in schismate gerere debeat. 390. 2. b. sub eo quanta sit delictoru impunitas. 406. 2. b. Schismaticis communicari non conuenit. 214. 1. d. e. f. quid eos tales efficiat. 2. c. quomodo intelligendum eos non conficere Christi corpus. d. pantri possunt ab Ecclesia & brachio seculari radi. e. f. 215. 1. d. e. ab his ordinari non possunt ministrare sine dispensatione. 595. 1. a. b.

Scientia Dei duplex visionis & simplicis intelligentia. 358. 1. b. qualis. 52. d. eam propter se amat Deus non propter opera sua. 6. 1. a. Scientia Christi vt hominis qualis. 354. 2. a. b. Scientia & sapientia quomodo sint gratie gratis datae & virtutes. 609. 1. b. c. Scientia liberales quomodo discenda. 81. 2. c. conferunt ad intellectum scripturarum & hereticos confutandos. 610. 1. c. sunt Christianis ad discenda. 611. 1. c. in his non est immorandum. d. scientia res militaris difficilis. 368. 1. b. Scientia nostra mutabilitati subiacta. 5. 2. b. c. Scientia humana quatenus clericis & religiosis fugienda. 71. 2. a. non sunt improbandae. quatenus discenda. e. 337. 2. e. scientia diuina alia est actualis. contemplatiua altera. 454. 1. a. actualis duo modi. e. spiritualis dno item modi. 2. e. f. Scriptura sacra quo spiritu facta. eo legeda. 45. 1. a. quomodo ex earum lectione proficiemus. e. agro optimo & ferili comparatur. 444. 1. c. d. Scriptura sancta sensu quadripartita. 454. 2. e. ad eius intelligentiam quid requiratur. 455. 1. a. b. eius meditationi vacandum etiam si non intelligatur. 490. 2. c. d. Scriptura fides indubitabilis habenda. in praef. pag. 4. 252. 2. a. in ea pro fide ameq. b. historia veritas semper tenenda. 8. 1. f. eius quadripartita diuisio quomodo designata. 122. 2. a. b. erga ea Iudeorum obseruantia. 333. 1. b. eius sensus triplex. 27. 1. c. Scriptura arcana rimari curiosus non decet. 14. 2. e. à 70. interpretibus quomodo conuersa. 128. 1. c. d. Hebraice. Chaldaice & Graece quomodo edita. 74. 1. 2. b. c. diuisio in. 4. partes. 78. 1. b. altera diuisio secundum Hebraeos. 85. 1. b. c. ad eius lectionem quomodo accedendum. 781. 2. c. Secundis rebus nequaquam fidendum. 544. 2. d. Securus in hac vita nemo est. 767. 2. a. b. Seditionum initia cauenda maxime. 393. 1. e. Seminary quoddam genus institutum. 527. 1. f. Senarum vrbis laudes. 595. 2. f. Senatusconsultum quid. 332. 2. d. Senectus attentiores ad rem facit. 161. 2. d. que lenis est. 187. 2. c. laudes. d. e. que sapientia pollet. 71. 1. d. Septem dona spiritus sancti animam sanant. 205. 2. e. quomodo sint figurata. 356. 2. b. quibus contrariu feruntur. 25. 1. a. e. erant in patria. 75. 2. a. Septem panes. quibus quatuor millia Dominus faciauit. quid significent. 207. 2. d. Septenario numero à Ioanne in Apoc. quot visa. 355. 1. d. e. Septuaginta hebdomades Danielis quomodo computanda. 79. 2. c. d. e. vnde incipiant computari. f. & 81. 1. e. f. pro Sepultura nihil exigendum. 240. 1. a. f. ea in Ecclesia quando proficit. 247. 2. c. Seruus à Domino religionis causa non separandus. 328. 2. c. f. Seruo Dei aut proficiendum est sepe aut deficiendum. 44. 2. a. Seruus coacta inferior. affectata miserabilior. 46. 1. b. est de iure geriu in troeducta. 240. 2. b. c. Seruos Dno catena ferri sed catena Christi tenere debet. 315. 2. e. Sextus decretalium à quo conditus. 239. 1. b. q. n. cibi cotineatur. ib. quoru opera sit copositus. 259. 2. f. Sicilia descriptio. 22. 2. d. e. Sicilia regnu est D. Petri patrimoniu. 122. 1. b. ab eius possessione Galli quare deturbati. 209. 1. e. f. eam Constantinus monachus depredatas ab eius possessione excauit. 570. 2. a. b.

Sicuti virtus. 191. 1. d. est difficilis quam re alia. 438. 2. a. potius mori. quam id frangere vult secundus Philosophus. 493. 2. a. Simonia est graue peccatum. & heresim. sed largi. 56. 2. e. f. ea est cum pro ingressu religionis datur pecunia. ib. & emere praebendas. 67. 1. a. ea committitur cum quis pecunia ordinatur aut promouetur. 65. 2. e. f. eius detestatio. 88. 1. a. eam quidam esse peccatum nesciebant. 539. 2. b. Simoniaci pena. 235. 2. a. b. explicatio illius Canonis. qui Simoniaci penas continet. 2. d. e. modi quibus quis efficitur Simoniacus. e. f. 338. 1. b. hi raro plene conuertuntur. d. 1. eorum elemosina non recipiende. 555. 1. d. e. nulli ministri per eam ordinari permittuntur. 588. 1. a. b. Simoniacus Gloria patri absolute non potest & quare. 2. b. c. eorum & concubinariorum sacra audienda. 591. e. 2. e. ab eis ordinatus ministrare an debet. 594. 2. e. aliquos episcopi à D. Chryostomo deponuntur. 119. 2. c. d. Simoniacus censetur. cuius parentes eo ignorate pro eo ad beneficiu vel ordinu recipiendum pecuniam dederunt. 67. 1. a. nec is potest ordine vel beneficio vti absque dispensatione. ib. à Simoniaco ordinatus nesciens suspensus. b. Simoniaco renunciatis in ordine recipiendus. b. is est qui iurat canonicu se aliqua obseruaturu post electionem. 2. e. in ordine est suspensus in beneficiis non facit fructus suos. 483. 2. c. d. e. Simoniacorum princeps Simon Magus. à quo etiam dicti sunt. 378. 2. d. gratiur bi à templo Dei per Christum arcentur. 301. 1. d. per Patripharem designati gratia Dei carent. 32. 1. f. 106. 2. e. Simulachris quanto tempore Romani caruerint. 184. 1. e. Singularitatis vitii reprehenditur. 326. 1. d. 429. 2. d. In Societatib. fides minime violada. 338. 2. f. ea maxime animo vitatur. 2. e. Socioru officia inter se. 422. 2. e. non possunt quicquam de re alioru constiturere. 423. 1. c. Sodomitum pena. 79. 2. e. huius vitij grauitas. 108. 1. c. Sol Christus oriens occidens & ad meridiem & aquilonem vergens. 332. 1. e. Solitariu esse qua inuicidit. 108. 2. e. 125. 2. c. 187. 2. b. id non amat natura. ib. nullu bonu est ex grati. 430. 2. f. Solitaria vita vtilitas. 59. 2. a. plus tamen proficit vita communis. b. Solus verè est. qui cum Deo non est. 44. 1. f. is nunquam minus solus est. qui cum Deo est. quia cum solus. ib. Sonorum tres modi moraliter exponuntur. 25. 1. f. Sorres sunt illicitae. 198. 1. b. quales fuerunt illae. quibus vsi sunt Apostoli. 375. 1. c. d. 414. 1. f. tria earu genera & quib. vti licet. 70. 2. e. in electionibus locum non habent. 82. 2. f. is non indifferenter erendum est. 338. 2. e. Sorilegium quid sit & an sit peccatum. 70. 2. d. Sorti legi & diuini nunquam consulti. 327. 2. e. Sortitione an suffragiis magi stratus melius eligantur. 318. 2. d. Species quid. 3. 1. e. Spes vnde prouenit in praef. p. a. 4. est penitenti necessaria. 233. 1. b. post misericordiam Dei potest esse de propriis studiis. 251. 2. b. Quid sit. 604. 1. c. Spiritus sanctus est nexus amoris Patris & filij. 339. 2. e. est per se subsistens. 161. non est factus nec creatura & promde verè Deus. 340. 2. d. e. Dei digitus cur dicitur. 212. 2. d. & Paraclitus. 283. 1. c. procedit à filio. 212. 2. d. 285. 1. d. & à Patre filioq. 284. 1. c. d. 325. 1. e. & hoc tanquam osculum quod osculantur & osculato commune est. 55. 2. f. est pax. gluten. amor. vnitatis Patris & filij. 59. 1. a. cum patre filioque

cognoscitur. e. Spiritus sanctus in Gentilibus scriptorib. quatenus fuerit in praefat. p. 1. quomodo non fuerit datus ante Christi glorificationem. 278. 1. c. cur bis datus est. 325. 2. f. per nubem & columba representatus. 295. 1. d. septenario numero figuratur. 327. 2. f. m. tratur ad Apostolos. 375. 2. c. peccata in eum qua. 212. 2. d. blasphemia triplex. e. f. cur irremissibilis. 214. 1. e. dupliciter ad creaturam mittitur. 344. 2. d. e. intra nos sedet. 433. 1. c. eius familiari consilio gestu admiranda non imitanda. 177. 1. e. Spiritus sancti dona quid in homine operentur. 179. 2. c. d. & primi de spiritu timoris. ib. de spiritu pietatis. 180. 1. a. b. de spiritu scientia. 181. 1. b. c. de spiritu fortitudinis. 2. e. f. de spiritu consilij. 182. 1. d. de spiritu intellectus. 2. c. de spiritu sapientia. 183. 1. c. d. Spiritum sanctum à patre filioque procedere vniuersa spiratione desinitur. 198. 1. a. b. 572. 2. a. b. & hac antiquorum Graecorum sententia est. 530. 1. d. e. f. 562. 1. a. b. cur vs à D. Hilario dicitur. 96. 1. c. Spiritus sanctus eiusdem est cum patre filioque substantia. 27. 2. f. eum à filio procedere D. Basilus scribit. 59. 1. e. Didymus idem tradit. 66. 2. c. d. in cordibus fidelium est aliquando stabilis & aliquando mobilis. 242. 1. e. f. 338. 2. c. d. eius laudes. 646. 2. e. f. Sponsalia quando valida. 71. 1. b. non ante septenniu. 2. no possunt frangi nisi. 72. 1. b. non sunt valida. quia do sponsus loca remota petiit. 78. 2. c. do futuro soluantur. per ea qua sunt de praesenti. e. ea non seruata monendus potius quam cogendus. 80. 2. d. contracta ante septenniu per cohabitatione coalescent & honestatis impedimentum inducunt. 81. 1. d. per sequentem copulam transeunt in matrimoniu. 83. 1. d. Sponsa in domibus sponsorum olim manebant. 108. 2. c. Stationum in vrbe Roma antiquitas. 223. 1. e. f. Stella numerari omnes non possunt. 130. 2. c. Sroicorum sententia. 131. 1. c. Subtili ratione & exemplo suadendi. 64. 1. d. Substantia & subsistentia quid. 28. 1. a. f. Sunamis quid significet. 71. 1. c. f. Suffragia mortuis quantum conferant. 545. 2. c. f. 552. 1. d. e. 700. 2. d. e. Suffragia pro omnibus defunctis facienda. 106. 1. c. f. ea in Aphricana Ecclesia fieri erant solita. 176. 1. c. quot sint earum genera. 247. 2. c. pro eis Missa dicitur hominem in carcere excoluit. 30. 2. e. ea expectant p. monachi. 490. 2. f. eorum vsus antiquus. 545. 1. c. d. Superbia detestatio. 129. 1. c. f. est regna vitiorum. 250. 1. a. eius soboles sunt septem principalia vitia. b. Superbia vitium quam late pateat. 191. c. elephantis comparatu. d. Superbia signa. 187. 1. f. f. qua maxime detestabilis. 190. 2. e. est pumida maxime. 239. 2. b. superbi suis honoribus humiles sua despectione gaudet. 307. 1. b. eius genera. 459. 2. f. Superbia est cor suu habere non ad Deum. sed ad seipsum. 24. 2. e. ea facit deorsum cadere. ib. eius reprehensio. 259. 1. c. Superbis est vitile aliquando cadere. 25. 1. a. Superstitiosum quid sit. 39. 1. d. & superstitiosum malitiae genera. 39. 2. b. c. 106. 1. a. b. f. Symbolum Nicenum. 562. 2. c. e. à Constantinopolitana synodo aliquid additum. 563. 1. b. c. Synodica epistola quales essent. 505. 1. c. d. ex his apparet vera fidei ad posteros successio. f. Synodus. 6. Vniuersalis Constantinopolitana. 329. 2. a. f. 346. 2. e. declaratur duas in Christo esse naturas. d. in hac ex Sanctorum patrum scriptis maxime est

est disputatum. 347. i. a. in ea tela aranearum expulsi haretici decidunt. c. fit Ecclesia Graeca & Latina vno. d. Synodus 8. alias Cōstantinopolitana. celebratur. 573. 2. c. †

T.

T Aberna. cum vera Ecclesiam militantem significat. 41. 2. b. **Tactus** mulieris etiam f. n. t. e. vel parentis fugiendus. 182. 1. 51. 4. 2. a. †. 1. i. *. gregia id similitudine declaratur. 671. 2. c. †. quā aomob. hoc arideat. 311. 2. e. † **Te Deum** laudamus à D. Au. g. & Amb. conditum. 92. 1. d. † **Teloneum** quid. 41. 2. 1. a. **Temerario** de alio minime iudicandum. 203. 2. f. de se peius quam de alio sentendum. 4. 4. 1. e. *. **Temperantia** in iuvenute praestat. 123. 1. d. eius officii. 435. 2. a. & 608. 1. a. *. 99. 1. b. † **Templa** Dei nundationibus minime deputanda. 301. 1. e. eorum consecratio quando instituta. 364. 2. d. ab Vrōano primo facta est. 482. 2. e. superflu? eorum ornatus in monasteriis reprehenditur, sed non in secularium conuentibus. 56. 2. b. c. *. in eo quomodo se gerere conueniat. 198. 2. f. **Temporalia** sunt quasi viscus. 717. 2. b. c. *. **Temporis** actura nulla grauior. 184. 2. a. 430. 1. f. id t. in tum nostrum est. 2. a. nihil eo pretiosius. 41. 1. e. *. eo vniūdispositio quālibet. 3. 1. a. *. **Tentare** Deum quid sit. 257. 2. d. **Tentatio** quid. 254. 2. c. Christi & Adami par. ib. triplex eius gradus. d. Christi & nostra diuersa. e. cur post baptismum grauior. 256. 1. b. c. non est nimis importuna. 258. 2. a. est impossibile eam non habere, ferre tamen facile. 285. 2. e. humana quā sit. 399. 2. c. 241. 1. d. †. diaboli quā sit. 43. 2. e. *. & carnis d. à tribus hostium generibus immittitur. 637. 1. d. in eis cum hoste nostro verbis non est agendum. 698. 2. d. eorum gloriosus fructus. 513. 1. c. d. **Ternarius** numerus quid designet. 60. 1. d. *. **Terramotus** in quo à vento differat. 580. 1. c. d. *. vnde sit. 2. a. eius causa est ventus seu spiritus. b. c. post eū cur ventus fiat vehemens. 581. 1. a. vbi sit frequenter. c. eius modi varij. d. e. **Tertiarij** ordinis D. Francisci quor & quales. 723. 1. c. *. quando sunt instituti. 732. 2. c. **Testes** de domo accusatoris non producendi. 67. 1. d. † nō debent esse excommunicati, Iudaei, & Pagani. e. **Thalmod** Iudaeorum errores habet crassissimos. 657. 1. b. c. † hi confutantur. 2. c. d. e. fatuitates ipsius. 661. 1. b. c. **Theatrum** mirabile. 103. 2. e. **Theologia** Scholastica praecipui auctores & eius utilitas & defensio. 77. 1. d. e. *. **Thracia** regio quā. 21. 1. e. **Transsubstantiationis** nomen vnde sumptū. 93. 1. e. *. eius antiquitas & veritas. e. f. 2. a. miraculis probatur. 185. 1. d. 799. 2. e. quarto saeculo clere fuit tradit. 1. 50. 2. a. b. †. ea vere fieri probatur. 84. 2. e. f. 85. 1. a. b. c. item miraculis. 225. 2. a. 69. 2. c. d. **Traditio** Apostolica quadam. 240. 2. d. ei inhaerendum. 456. 2. a. plus prodest, quam libri. 471. 2. b. b. sunt seruanda. 72. 2. b. †. e. f. **Transfiguratio** Christi gemina. 294. 2. e. quomodo sit facta. 295. 1. f. Cur in ea tres Christi discipuli fuerint. 35. 2. a. *. est & diaboli transfiguratio. sed ab ea, quae

Christi est diuersa. f. eius festi in quando institutum. 578. 2. c. **Tres** dies lucis inuisibilib. 6. 2. b. *. quemodo in nobis completi. e. d. **In** Tribulationibus quales nos esse conuenit. 47. 1. c. d. *. nis Deus homines ad se trahit. 98. 1. c. † **Tribus** Iudae & leui miscebant inter se conuulsa. 194. 1. b. **Trinitas** in hoc verbo Complacui quam apte designetur. 36. 1. b. c. *. eius cognitio origo & consumatio est Theologia. 170. 1. d. esse probatur in Deo ex sacris literis. 6. 1. a. †. quā de ea omnes Catholici doctores tradunt. 95. 2. b. c. **Trinitatis** notitia finis est nostrarum appetitionum. 18. 1. a. in ea nulla est superioritas nec inferioritas, sed processio. 78. 2. a. eius similitudo est anima, quatenus seipsam intelligit. 535. 1. e. consubstantialitas & assensio per In & Apud designantur. 338. 1. a. fructio est summum gaudium nostrum. 238. 2. d. Porphyrius quid de ea garriat. 88. 2. e. illius mysterium immensum & incomprehensibile. 57. 1. c. d. †. eam blasphemans grauius punitur. 149. 2. e. pulchro miraculo comprobatur. 183. 2. e. celebratur. 645. 2. a. b. c. in ea est vna substantia & tres hypostases. 28. 1. a. eius vestigium est in omnibus creaturis. 96. 1. d. †. ab ea omnia creatura bona. 2. a. eam Patres Africam proficentur contra Arianos. 18. 1. d. e. **In** Trinitate personarum distinctio, sed substantia vna. 271. 2. e. 282. 1. a. in ea est perpetua stabilitas veritatis & consubstantialitas. 281. 1. d. eius opera sunt inseparabilia. 283. 2. c. cum vna persona nominatur non excluduntur aliae. e. 284. 1. f. eius mysterium cur in tr. a. figuratio & baptismo declaratur. 296. 2. a. ei triplex offerendum sacrificium. 11. 2. d. *. ei operantur cooperantur. 12. 1. f. **Torneamentum** describitur. 428. 2. b. c. *. **Tor** homines, tot sententiae. 191. 1. d. **Totum** non parum esse potest. & nullus amplius dedit, quam qui sibi nihil reseruauit. 54. 1. d. † **Tyrannus** omnis cur hypocrita sit. 309. 2. f. *. illi oderunt respublicas. 507. 1. c.

V.

V An gloria quantis malis hominem inuoluat. 187. 2. d. †. eius soboles. 250. 1. c. eius genera. 439. 2. e. **Vanitas** quadruplex in rebus creatis. 141. c. d. *. **Vanum** est in bonis apparentibus sperare, & mala talia formidare. 141. 1. d. *. vanum est diligere vanitatem. 42. 1. b. vana verba fugienda. 67. 1. a. **Venefici** quāsto Romae quando cepta. 151. x. a. **Venter** mero astuans facile libidine accenditur. 19. 1. c. 249. 2. e. **Verbum** quid. 103. 2. f. **Verbis** statuo & praecipio definitiua sententia ferri potest. 82. 1. e. *. **Verbum** Deus habet à patre causam esse creaturam. 341. 1. a. non tamen est instrumentū nec minor patre. a. b. quid sit. d. ab eo omnes habent operantur virtutem. 2. res omnes in eo vit. f. ant. 343. 1. b. c. de eo aliquid tripliciter dicitur. c. d. gubernat res omnes. 2. b. est lux hominum. 344. 1. c. d. dupliciter ad creaturam mittitur. 344. 2. d. e. lux vera erat. 347. c. d. omnia desierent si se subtraheret. 348. 1. c. assumpsit omnes vitæ humanae penalitates. 349. 1. c. vt humanā naturā sibi vniuerit. 351. 1. b. humanam carnem quare assumpsit. b. e. quomodo est homo. d. e. quomodo videtur

veri potuit. 352. 2. e. id sine patre nequaquam innotescit. 56. 1. b. *. **Verbum** Deus est & mundū creauit. 120. 1. e. à Deo factum. id est genitum. 123. 2. d. est secundum à patre. e. est quid spirituale. 334. 2. e. differt à nostro tribus modis. 335. 1. f. est vnicum & per se subsistit. 2. b. c. est Deo Patri coaeternum, coaequale & consubstantialit. e. 349. 2. b. c. est filius Dei. 335. 2. e. f. cur non filius Dei, sed verbum dicitur. 336. 1. a. b. ei cur varia nomina tribuantur. 337. 1. b. quomodo est in Patre. 2. a. & apud Patrem. e. f. est aliquid subsistens. 338. 2. a. perficit nos & accipit à Patre diuinitatem. e. est Deus absolute non per additionem. 339. 1. b. est magnus Deus nec minor Patre. 2. e. f. 340. 2. a. creatura non est. d. regnum calorum dicitur. 243. 1. a. **Verbum** interius est id quod intelligendo intelligens format. 335. 1. b. est aliquid procedens ab intelligente, & similitudo rei intellectae. d. e. est triplex humanū, Anglicum, & diuinum. 339. 1. c. d. humanū triplex, mentate, vocale, manuale. d. e. **Verbum** Dei quanti faciendum. 221. 1. f. est audiendum cū fructu. 239. 1. e. est vita anima. 256. 2. f. quillud & quot autiunt. 269. 1. c. **Verecundia** laus. 185. 2. c. ea semper alicui exhibenda. 431. 1. d. ea nihil gratius. 437. 1. a. in adolescentibus maxime laudatur. 89. 2. a. †. quā vera sit. 331. d. *. quomodo corrumpitur & amittitur. **Veritas** dux optima & sequenda. 35. 1. e. *. est confirmanda auctoritate scripturarum. ib. non semper silenda. 444. 1. f. **Veritas** omnis est à Spiritu sancto in praef. p. 1. 72. 1. c. 193. 1. a. est à Deo. 223. 2. c. odium parit. 161. 2. b. eius oratio simplex. 433. 1. c. vis maxima. 167. 1. d. est in Christo triplex. 267. 2. d. eius demonstratio aperta inimicos in testes adducere. 310. 1. c. vna est absoluta. 336. 1. d. debet esse in corde & in ore. 657. 1. e. *. **Verum** tribus opponitur, falsitati, figurae & participationi. 347. 1. c. **Vestimentum** quale esse debeat. 59. 2. d. monachi praesertim. 60. 1. a. †. pretiosius reprehenditur. 249. 2. c. 24. 2. b. *. **Victoriatas** maxime incerta. 312. 2. e. *. **Vim** vi repellere quando & quomodo liceat. 381. 2. c. d. *. **Vindicta** diuina tarditas & grauitas. 185. 2. b. eius genus optimum ignoscere. 429. 2. f. **Vinum** libidinis incitamentum. 63. 2. e. *. **Virginem** Deus suscitare non potest. 75. 1. c. †. ei est maxime pertimescendum. d. **Virgines** sacrae ab impio Iuliano male tractantur. 29. 1. c. *. eas clausas fuisse. 4. saeculo sicut & nostro ostenditur. 2. a. b. de eis non violandis nec matrimonio copulandis lex Iouiani. 33. 1. e. f. 2. d. e. in eas Lucius cyp. Arianus quid fecerit. 36. 2. e. **Virgines** quid commendatur. 221. 1. a. 409. 2. e. eius status viduali & coniugali praestat. 223. 1. a. 398. 1. c. d. ea est magnus quid. 239. 2. c. bene vel male seruari potest. 240. 1. c. d. non debet esse mediocribus contenta virtutibus. 241. 1. c. Christi eam seruauit & suasit. 261. 2. f. hanc qui vult habere speciale meritum & premium. 369. 1. c. eius elogia. 454. 1. c. 486. 2. d. vi tolli non potest. 72. 1. e. *. eius emissio deploratio. 655. 2. c. d. † **Viri** in rep. praestantes in quo maxime peccent. 278. 2. c. † **Virtus** quid sit. 122. 2. f. item. 188. 1. c. item. 192. 2. c. item

virtutis & virij definitio secundum D. Basilium. 59. 1. f. † item alia. 29. 2. a. *. in ea plus est delectationis quam in virio. 41. 2. b. *. **Virtus** per assuetudinem acquiritur. 122. 2. b. tollitur per excessum & indigentiam. c. est circa difficultatem. d. ad operandum secundum eam quae requiritur. ib. est voluntas vel non sine voluntate. e. crescit ex frequentatis actibus. 224. 1. b. **Virtutes** praecipuae septem, tres theologiae & quatuor cardinales. 603. 2. a. *. sunt regnum calorum & calu. b. virtutum operatio quid. 609. 2. c. ea est summus amor Dei. 98. 2. f. †. eius quatuor partes per amorē definiuntur. 99. 1. a. **Virtutis** meritum quando est maxime. 120. 2. c. hic eius sicut nec virij plena est retributio. 83. 2. f. eius nomine vitia contegimus. 433. 1. d. 436. 2. d. eius iter arduum. 2. a. **Virtutum** possessio certa non est. 76. 1. e. †. in voluntate nostra sunt sicut & vitia. 80. 1. d. quid sit. 123. 1. e. ei? premium Deus. 184. 1. f. vera iustificat, falsu condemnat. 187. 1. c. vnde sit vt homines eam perdant. 239. 1. c. d. habent gradus. 242. 2. b. sine labore nulla perficitur. 442. 2. a. **Virtutum** diuisio pulchra. 3. 2. c. earū quatuor genera, polictica, purgatoria, purgati animi & exemplares. 124. 2. e. f. quatuor partes. 188. 2. e. femina. b. earum gradus quibus peruenitur ad Christum. 194. 2. d. 224. 2. d. sunt Dei dona, sed caritas Deus est. 10. 2. d. *. **Visibilia** per inuisibilia videntur. 327. 2. a. b. † **Visio** Dei triplex. 352. 2. e. f. *. **Visitatores** prius se visitare debent. 57. 2. b. *. **Vita** quid. 463. 2. e. in dies grauior est. 190. 2. a. omnium est peccatorum causa. 523. 1. a. praesens mors est. 637. 2. a. *. in miseris vera mors est, & in beatis vera vita. b. **Vita** praesens via est & munditia. 115. 1. †. vita vera estimatio in virtute est operum non in ostensione signorum. 310. 2. f. c. vita huius deploratio. 654. 1. c. d. **Vita** quid. 343. 1. c. vita genera tria. 344. 1. a. b. res pusillula est, sed contemptus ingens. 430. hac est ascensus. 64. 1. d. † **Vita** actiua & contemplatiua perfectio sine oratione obtineri non potest. 285. 1. e. triplicis vitae, contemplatiuae, actiuae & mixtae Christus auctor. 601. 1. e. *. **Vita** actiua & contemplatiua per Liam & Rachelem designata. 30. 2. a. & per D. Petrum & Ioannē. 403. 1. c. contemplatiua operatio. 356. 1. f. actiua quid proprium. 2. a. contemplatiua melior actiua. 204. 2. d. an magis meritoria. ibid. **Vitales** tres spiritus à Deo creati angelorum, hominum & brutorum. 320. 2. b. c. † **Vita** quomodo ratione falsa nos decipiunt. 250. 2. b. c. †. eorum sunt octo genera principalia. 439. 1. a. b. quae ea efficiunt sunt quatuor. c. quomodo superanda. 440. 1. a. earum maior numerus quam virtutum. c. ab eis quae auocant. 449. 1. a. quomodo cum eis pugnandum. 461. 2. c. inter se pugnant. 27. 2. b. *. eorum fuga principium virtutis. 87. 1. e. †. aduersus ea quomodo propugnare debeant. 249. 2. c. d. **Vitium** vnde originem habeat. 24. 2. d. eius recessus est virtutis initium. 214. 2. a. 231. 2. e. eius miseria ex virtutibus consideranda. 216. 2. d. ad illud prouisi sunt homines praecipue adolescenter. 217. 2. a. nemo est sine veniali vitio & quare. 224. 1. c. eorum irritamentis fugienda. 433. 2. b. ea aperta leuia clausa periculosa

periculosa. d.
 Videndum cum hominibus, ac si Deus videat. 431. 1. c. quamdiu viuant, curant homines, sed non quare bene. 432. 1. c. viuere bene quis dicendus. 99. 2. c. †
 Viuere secundum carnem quid sit. 17. 1. b. & secundum spiritum. ibid. c.
 Vnctio duplex inuisibilis & visibilis. 97. 1. a. *. visibilis duplex, sacramentum & sacramentale. b. sacramentum duplex, confirmationis & extremae vnctionis. b. c. sacramentale item duplex episcopi, & parvuli. c. d. alia etiam sacra vnctioes sunt. e. f.
 Vnitas tenenda, sine qua nihil prodest facere miracula. 329. 2. f. nouem vnitatis species. 50. 1. d.
 Vniuersalis patriarcha est Rom. Pont. si per illum is qui in vniuersalem Ecclesiam habet auctoritatem intelligatur. 215. 1. a. b. †. nullus vero est talis si per illum is qui in vniuerso solus est intelligatur. c. d. Gregorius dum vniuersalis nomen detestatur se vniuersalem episcopum aperte ostendit. 233. 1. a. b. c.
 Vniuersitatis consideratio pulchra. 2. 1. e. *.
 Vocari omnes sunt ad nuptias exceptis parvulis in originali morientibus. 234. 1. e. f. vocatio quid. 396. 1. d. eius tres ordines. 436. 1. b. e. †. multiplices eius modi. 453. 2. a.
 Voce in choro quali vtendum. 25. 1. c. *. voce leui & vita grati vix quis inuenitur. 64. 2. b.
 Voluntas quid. 188. 2. f. ea peccatum committitur. 202. 2. c. propria radix est omnium vitiorum. 37. 2. c. *.
 Voluntas Dei semper fit. 286. 1. c. est vna, sed multiplex in effectu. 358. 1. c. est regula nostra. 59. 2. b.
 Voluntas Christi duplex, humana & diuina. 308. 1. a.
 Voluntas vltima non frustranda. 247. 2. d. †. propria monachis mercificanda. 431. 1. a. voluntas nostra quomodo inter appetitus carnis & rationis sita sit. 458. 2. b. c.
 Votum redditum melius quam quod propria voluntate offertur. 795. 1. a. *. id quam immane scelus sit violare. 595. 1. c. †

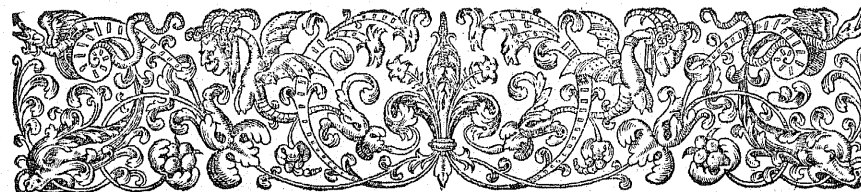
Votum pro opere reputatur quomodo intelligendum. 41. 1. f.
 Vsuram non esse peccatum dicere est hereticum. 285. 2. b. †. non est in pecunia tantum, sed in omni mutuo. 80. 2. d. d. scriptura prohibetur. e. ars est nequissima. 87. 2. d. in quo consistat. 88. 1. b. c.
 Vsurarius domus non sum locanda. 199. 1. d. *. non possunt Ecclesiastica sepultura mandari. e. & communio & sepultura ecclesiastica eis neganda est. 79. 2. b. cogendi sunt ad earum restitutionem. 82. 1. a. casus tamen solutus vsurarius non recipiat, nisi prius ipse restituerit. 100. 2. e. qui suscipit periculum est. 120. 1. c. *.
 Vsuras accipere est peccatum. 41. 1. b. 106. 2. e. †. eas restituere conuenit. 607. 1. a. eas ius canonicum damnat. 68. 2. d. *.
 Vsuras prima seditionis causa fuerunt apud Romanos. 150. 1. a. etiam mentalis a Christo prohibita. 202. 1. c. quae sunt exercenda. 239. 1. e. ex his an faciende elemosinae. 68. 2. d. nullus ad eas inducendus. 79. 2. c. ea est plus iusto pretio vendere. d.
 Vsus bonus non iustificat iniuste quaesita. 107. 1. d. e. †. quae sunt in vsu bono in perniciem trahuntur. 130. 2. b.
 Vt particula consecratiue non causatiue sumitur. 222. 1. c. 293. 2. b.
 Vxor de marito morte incerta cum nullo potest contrahere. 81. 1. a. *.
 Vxores duas simul habere Christiano nunquam licitum. 334. 2. e. †. vide polygamia. ea religionis causa dimisit Theonas. 464. 2. e. quod communi lege non licet. f. nisi ex communi consensu. 571. 2. a.

Z.

Zelus animarum supra omnia Deo placet. 32. 2. c. †. 180. 2. e. quam pauci eum habeant. c. d. Zelatoris veri officium. e. f.
 Zelo animarum nihil melius homini a Deo dari potest. 331. 1. b. †

DEO IESU CHRISTO LAUS

F I N I S.



Index locorum sacrae Scripturae, quae in hoc toto opere, vel more oratorio fusè & copiosè, vel scholastico breuiter & acutè subinde explicantur. Cum autem vel totum aliquod caput, vel Euangelium prout in Missa legitur declaratur, nos tantum initium illius, non totum caput annotamus, lectori confidentes: qui per se facile alia item quae sequuntur fuisse expofita fati intelliget. Porro nullum ferè in sacrosancto Missae sacrificio celebrioribus anni diebus legitur euangelium cuius vberiores, & concionatoribus, quodammodo sufficientem D. Ant. non instituerit in hoc opere tractationem. Primus autem numerus quem praefigimus est capitis, alter versus eiusdem capitis, cuius cù plures versus explicantur, hi postea ordine subsequuntur.

* *



GENESI 1. vers. 1. In principio creauit Deus. 68. 1. f. 16. Fecitque Deus duo luminaria magna, luminare maius & luminare minus. 99. 1. c. f. *.
 26. Faciamus hominem ad imaginem. 13. 1. c. d.
 Gen. 2. 15. Tultit autem Dominus hominem. 2. 9. d.
 24. Relinquet homo patrem & matrem. 14. 1. b.
 Gen. 4. 14. omnis qui inuenerit me, occidet me. 7. 1. a. *.
 23. & 24. Occidi virum in vulnus meum. 16. 1. a.
 Gen. 6. 2. Videntes filij Dei filias hominum. 17. 2. d.
 3. Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum. Et tuncque dies illius & car. ibid. 2. f.
 14. Fac tibi arcam de lignis & c. exponitur de Ecclesia allegoricè fusè. tit. 1. cap. 2. §. 1.
 14. Fac tibi arcam de lignis leuigatis. 7. 1. c. d. e. *.
 Gen. 11. 7. Venite descendamus & confundamus. 19. 2. d.
 32. Et facti sunt dies Tharae & c. 25. 2. b.
 Gen. 12. 1. Egredere de terra tua & de cognatione tua, & de domo patris tui. 436. 2. b. †
 1. Egredere de terra tua & c. 25. 1. a. b.
 Gen. 15. 9. Sume mihi vaccam triennem & tota illa Abrahami visio. 25. 1. & 2.
 Gen. 22. 14. Appellauitque nomen loci illius Dominus videt. 73. 2. e.
 Gen. 28. 12. viditque in somnis scalam stantem super terram. 29. 2. f.
 Gen. 32. 24. Ecce vir luctabatur cum eo.

31. 1. c.
 30. Vidi Dominum facie ad faciem. 31. 1. c.
 Gen. 34. 1. Egressa est autem Dina. 31. 2. a.
 Gen. 37. 2. accusauit fratres apud patrem. 31. 2. f.
 Geo. 49. 5. Simeon & Leui vasa iniquitatis bellantia, in concilium eorum non veniat anima mea. 303. 2. d.
 8. Ad praedam ascendisti fili mi, dormiens accubisti vt Leo, & quasi Leona: quis suscitabit illud. 319. 1. a. b.
 10. Non auferetur sceptrum de Iuda. 143. 2. d. e.
 14. Issachar asinus fortis accubans inter terminos, vidit requiem quod esset bona. 32. 1. c. f. *.
 16. Dan iudicabit populum suum. 30. 2. d. *.
 21. Nephthali ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis. 31. 1. a. *.
 Exodi 1. 24. & perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris. 34. 2. b.
 Exod. 7. 1. Ecce constituite Deum Pharaonis. 339. 1. b.
 Exod. 16. 10. Gloria Domini apparuit in nube. 352. 2. d.
 Exod. 20. 1. Ego sum Dominus Deus tuus & c. quae ibi habentur fusè exponuntur in tit. 2. cap. 4. §. 6. ex verbis decretorum.
 Exod. 28. 8. Hic est sanguis foederis quod pepigit. & c. 75. 1. b.
 Ex. 33. 23. Posteriora mea videbis. 352. 1. e.
 Ex. 35. 19. Miserebor cui volucro & misericordiam praestabo. 396. 2. b.
 Deuteronomij 21. 23. Maledictus a Deo est, qui pender in ligno. 72. 1. b.
 Deut. 22. 10. Non arabis simul in boue & asino. 336. 1. a. †.
 Deut. 32. 13. vt suggeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo. 27. 1. c. *.
 † 12. Benjamin

8. Sicut Adama, ponam te sicut Seboim. 82. 2. b.
 Iocel. 1. 4. Residuum crucis comedit locusta. 82. 2. c.
 32. Omnis qui inuocauerit nomen Domini saluus erit. 109. 2. c. d. f.
 Amos. 1. 3. Super tribus sceleribus Damasci & super quatuor non conuertam. 82. 2. c.
 Amos. 3. 6. Si erit malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus. 341. 2. 471. 1. e. *.
 Amos. 4. 7. plui super vnam ciuitatem, & super altam ciuitatem non plui. 83. 1. a.
 Abdia. 1. 7. viri fœderis tui illuserunt tibi. 83. 1. b.
 Michea. 6. 8. Indicabo tibi ô homo, quid Dominus requirat à te &c. 83. 2. a. 11. 2. d. e. *.
 Nahum. 1. 9. Non confurget duplex tribulatio. 83. 2. c. 78. 2. e. f.
 Aggæi. 1. v. 6. qui congregauit mercedem misit eas in facculum pertusum. 84. 1. d.
 2. 7. Adhuc vnum medicum & ego commouebo cœlum & terram. 84. 1. d.
 Zacharia. 1. 3. Cœuertimini ad me ait Dominus exercituum. 231. 2. f.
 Zach. 6. 1. Ecce quatuor quadrigæ de medio duorum montium, & montes montes arci. 622. 1. d. e. *.
 Zach. 11. 6. Assumpsi mihi duas virgas, vnam vocavi decorem, alteram funiculum. 599. 2. c. d. *.
 Zach. 13. 7. percute pastorem & dispergentur oues. 307. 1. a.
 Mala. 1. ver. 6. Ad vos ô sacerdotes, qui despiciatis nomen meum. 84. 2. c.
 3. ver. 8. In quo configimus te, in decimis & in primitiis. 84. 2. d.
 Mat. 1. 19. Ioseph autem vir eius cum esset iustus & nollet eam traducere. 198. 2. b.
 20. Noli timere accipere Mariam. ibid. e.
 Mat. 2. 1. Cum natus esset Iesus in Bethlehẽ Iude, in dieb' Herodis regis, ecce magi ab oriente venerunt Hierosolymã dicentes. 199. 1. d. e.
 13. Ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph dicens, surge & accipe puerum. 200. 1. a. b. c.
 Mat. 3. 15. Sic decet nos implere omnem iustitiam. 201. 1. e.
 Mat. 4. 1. Tunc ductus est Iesus in desertum, ut tentaretur à diabolo. 254. 1. e. f. & sequentibus fuisse & doctissimè.
 5. Et statuit illum supra pinnaculum templi. 55. 1. c.
 Mat. 5. 1. videns Iesus turbas ascendit in montem & cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius &c. 202. 1. c. d. e. f.
 10. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. 224. 2. c.
 12. vos estis sal terre, vos estis lux mundi, non potest ciuitas abscondi. 202. 2. a.
 20. Hic magnus vocabitur in regno cœlorum. 603. 1. e. *.
 39. Si quis te percusserit in vnam maxillã tuã præbe ei & alteram. 262. 2. b. 310. 1. c. f.
 43. Estote ergo perfecti sicut & pater vester cœlestis perfectus est. 94. 1. d. *.
 Mat. 6. 3. cum facis elemosynam noli tuba canere ante te. 202. 1. a.
 3. Te autem faciente elemosynam. 203. 1. b.

9. Pater noster qui es in cœlis sanctificetur nomen tuum. 285. 1. e. f. 2. a. b. c.
 16. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes. 203. 1. c.
 22. Lucerna corporis tui est oculus tuus. 2. a.
 24. Nemo potest duobus dominis seruire. 203. 2. d.
 34. Nolite ergo solliciti esse in crastinũ. 203. 2. e.
 Mar. 7. 1. Nolite iudicare vt non iudicemini. 203. 2. e.
 3. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui & trabem in oculo tuo non vides. f.
 6. Nolite dare sanctum canibus. 205. 2. d.
 12. Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. 203. 2. b.
 13. Intrate per angustam portam. 203. 2. b.
 23. Et tunc confitebor illis quia nunquam noui vos. 249. 2. a.
 Mat. 8. 1. Cum descendisset Iesus de monte, cutæ sunt turbæ multæ, & ecce leprosus veniens adorabat eum dicens. 204. 1. c. d. e.
 10. Amen dico vobis non inueni tantam fidem in Israel. Dico autem vobis quod multi ab oriente. 294. 1. f. 2. a. b.
 18. Ecce princeps vnus venit, & adorauit eum dicens, Domine filia mea modò defuncta est. 216. 1. c. d. e. & seq.
 Mat. 10. 9. Nolite possidere neque aurum neque argentum, nec pecuniam, nec peram, neque duas tunicas. 206. 1. e. f.
 16. Estote ergo prudentes sicut serpentes. 261. 1. c. 206. 2. d. & simplices sicut columbæ. 206. 2. d. 26. 1. c.
 24. Nolite arbitrari quia veni pacem mittere in terram non veni pacem mittere, sed gladium. 207. 1. a. b.
 Mat. 11. 3. Tu es qui venturus es, an alium expectamus. 209. 1. a.
 11. non surrexit maior Ioanne Baptista. Qui autem minor est in regno cœlorum maior est illo. c. d. e.
 12. Adiebus Ioannis vsque nunc regnum cœlorum vim patitur. 209. 1. d. e.
 19. Iustificata est sapientia filiis suis. 2. a.
 30. Iugum enim meum suauis est & onus meum leue. 261. 2. b.
 Mat. 12. 32. Qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. 213. 2. e. f.
 50. Quicunque fecerit voluntatem patris mei. 344. 2. c.
 Mat. 13. 1. Exiit qui seminat seminare semen suum. 221. 1. c. d. e.
 10. Qui habet aurem audiendi audiat. 221. 1. b.
 24. Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. 222. 2. a. b.
 31. Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipies homo seminauit in agro suo. 224. 2. b. c.
 33. Simile est regnum cœlorum fermẽto quod acceptum in vliet abscondit. c. d. 22. 4. 4.
 44. Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro. 228. 1. e. f. 2. a. b. c.
 Mat. 15. 2. Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum. 263. 1. b. c.
 22. Et ecce mulier Chanaea à finibus illis egressa clamauit dicens ei: Misereere mei fili David. 211. 2. b. c. d.
 Ma. 16. 13. Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat discipulos suos dicens, quem dicant homines esse filium hominis? 288. 2. a. b. c. d.
 22. Et assumens eum Petrus cepit increpare eum dicens absit à te domine, non erit tibi hoc. Qui conuersus dixit Petro. Vade post me Sathana. 279. 2. d. e. f.
 24. Si quis vult post me venire abneget semipsum & tollat crucem suam & sequatur me. 2. b. c. d.
 25. Qui enim voluerit animã suam saluã facere perdet eam, qui autem perdidit animã suam propter me inueniet eam. d. e.
 Mat. 17. 1. f. Et post dies sex assumit Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem, & duxit eos in montem. 295. 1. a. b. c. d.
 5. Hic est filius meus dilectus in quo mihi benedictio placuit, ipsũ audite. 6. 1. b. c. d. * 26. 1. b.
 10. Quid ergo scribè dicunt, quod Heliam oportet primum venire? ait illi & respondens ait illis. Helias quidẽ uenturus est & restituet omnia. 20. 2. a. b.
 20. Amen dico vobis si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic transi hinc, & transibit, & nihil impossibile vobis erit. 212. 1. b. c.
 Mat. 18. 2. Et aduocans Iesus paruulum statuit eum in medio eorum & dixit. Amen dico vobis nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, nõ intrabitis in regnum cœlorum. 279. 2. d. e. f.
 14. Non est voluntas ante patrem vestrum, vt pereat vnus ex pusillis istis. 230. 1. e.
 21. Quoties peccabit in me frater meus & dimittã ei vsque septies. 278. 2. e. f. 279. 1. a. b.
 22. Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. 243. 1. e. f.
 23. Simile est regnum cœlorum homini regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis. 243. 2. a. b. c. d.
 Mat. 19. 5. Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. 266. 1. e. f.
 23. Quia difficile diues intrabit in regnum cœlorum: facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum. 238. 2. e. f.
 24. Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum. 248. 1. c.
 27. Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te, Quid ergo erit nobis? 278. 1. f. 2. a. b. c. 37. 1. b. c. d. *.
 Ma. 20. 1. Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. 224. 2. d. e. f. & seq. fuisse & doctissimè.
 20. Accessit ad eum mater filiorum Zebedæi adorans, & petens aliquid ab eo. 280. 1. d. e. f.
 23. Sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram non est meum dare vobis. 259. 1. c.
 Mat. 21. 1. Et cum appropinquassent Hierosolymis, & venisset Bethphage ad montem oliueti, tunc Iesus misit duos ex discipulis suis dicens. Ite in castellum quod contra vos est. 298. 2. d. e. f. & seq.
 10. Et cum intrasset Hierosolymam comota est vn' uersa ciuitas dicẽs. 301. 1. c. d. 11. & eiciebat vendentes & ementes de templo. 56. 1. e.
 33. Homo quidam plantauit vineam, & sepe circumdedit eam, & locauit eam agricolis. 226. 1. e. f. & seq.
 28. Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum dixit fili vade hodie operare in vinea mea. 227. 1. e. f.
 44. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur, super quem uero ceciderit conteret eum. 227. 2. b. c.
 Mat. 22. 2. Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. 233. 2. c. f. & seq.
 15. Tunc abeuntes pharisæi concilium ceperunt, vt caperent Iesum in sermone. 267. 2. c. d. e.
 29. Erratis nescientes scripturas, neque virtutem Dei, in resurrectione, neque nubent, neque nubentur. 267. 1. d. e.
 36. Magister quod est mandatum magnum in lege, Diliges Dominũ Deũ tuũ. 264. 2. e. f.
 Ma. 23. 2. Super Cathedrã Moysis sederunt scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis. 259. 2. e. d.
 12. Qui se exaltauerit humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. 228. 2. a.
 Mat. 24. 15. Cũ ergo videritis abominationem, quæ dicta est à Daniele propheta stantem in loco sancto. 287. 1. c. d.
 40. Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & alter relinquetur. 288. 2. c. d.
 42. Vigilate quia nescitis, qua hora Dominus uester uenturus sit. 242. 1. a. b. c. & f.
 Mat. 25. 1. Simile est regnũ cœlorum decem uirginibus quæ accipientes. 239. 2. d. e. f. & sequentibus fuisse.
 14. Homo quidam peregre peticiscens uocauit seruos suos, & vni dedit quinque talenta. 237. 1. e. f.
 Ma. 26. 1. Scitis quia post biduũ pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. 303. 1. e. f. 2. a. b. c. d. e. & seq.
 10. Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me. 298. 2. a. b. & multa alia huius capitis & sequentis loca exponuntur in passione Christi quæ ibi habetur.
 17. Prima autem die Azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes. 304. 2. b. c.
 29. Pater si possibile est transeat à me calix iste. 307. 2. e. f.
 39. Pater si possibile est transeat à me calix iste. 646. 1. b. *.
 Mat. 27. Si filius Dei es, descende de Cruce & credemus ei. 288. 2. c.
 Mat. 27. 51. Et velum templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum, & petra scissæ sunt & momenta aperta sunt. 222. 2. d.
 Mat. 28. 1. vespere autem sabbati, quæ laccit in prima sabbati. 320. 1. a.
 16. Vndecim Apostoli abierunt in Galileam. 328. 2. b. c. d.
 19. Baptizantes eos in nomine Patris & filij & Spiritus sancti. 210. 1. e.
 Mar. 3. 21. Et cum audissent sui exierunt tenere eum, dicebant enim, quomiam in furorẽm uersus est. 207. 1. b. c.
 Mar. 4. 26. Sic est regnum Dei quemadmodum

si homo faceat sementem in terram. 224. 1. c. d. e.
 Mar. 6. 17. Ipse enim Herodes misit ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcerem propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam. 209. 2. c. d. e.
 Mar. 7. 32. Tunc adducunt ei surdum & murum & deprecabantur eum, ut imponat ei manū & c. 214. 1. c. f. & seq.
 Mar. 8. 2. Misereor super turbam quia ecce iam triduo sustinent me nec habent quod manducent. 207. 2. c. d.
 Mar. 10. 46. proficiscente eode Iericho cæcus quidam Bartimæus sedebat iuxta viam mendicans. Qui cum audisset quia Iesus Nazareus est, cepit clamare ac dicere. 214. 2. c. f. 215. 1. a. b. c.
 Mar. 13. 32. De die autem illo nemo scit, neque Angeli in celo, neque filius, nisi pater. 288. 1. b.
 Mar. 13. 35. vigilate ergo, nescitis enim quando Dominus veniet, sero an media nocte an gallicantu an mane. 243. 1. d. e.
 Mar. 16. 1. Maria Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata. 320. 1. c. d. e.
 Mar. 16. 9. Apparuit primo Mariæ Magdalene, de qua eiecerat septem dæmonia. 214. 1. c. d.
 Mar. 16. 14. Recumbentibus illis vndecim apparuit, & exprobrauit incredulitatē. 329. 1. d. e. f.
 Mar. 16. 19. Et Dominus quidem Iesus assumptus est in cælis & sedit à dextris Dei. 331. 2. c. reliqua huius sancti Euangelistæ loca in D. Mattheo sunt exposita.
 Luc. 1. 9. Sorte exiit, ut incensum poneret in ingressu in templum Domini. 198. 1. a. b.
 15. Erit enim magnus coram Domino. 603. 1. d. e.
 Luc. 2. 26. Missus est Angelus Gabriel à Deo ad virginem desponsatā viro 1. b. & nomen virginis Maria. 30. 1. b. c. d. e.
 Luc. 1. 34. Quoniam virum non cognosco. 198. 1. c.
 Luc. 1. 36. Ecce Elizabeth cognata tua. 194. 1. a.
 Luc. 1. 38. ecce ancilla domini fiat mihi secundum verbum tuum. c. f. 198. 1. d. 30. 1. c. f. e.
 41. Et factum ut audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in utero eius. 198. 1. c.
 2. Exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur vniuersus orbis. 198. 2. d. e.
 Luc. 2. 14. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. 352. 2. c.
 Luc. 2. 19. Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. 199. 1. b. c.
 21. Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer. 199. 1. b. c.
 42. Cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi. 200. 1. f. 2. a. b. c.
 Luc. 2. 53. Iesus proficiebat sapientia & etate & gratia apud Deum & homines. 200. 2. c.
 Luc. 5. 4. Duc in altum. 201. 2. c. f.
 Luc. 7. 12. Ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris sue, & hæc vidua erat. 217. 1. c. d. & seq.
 Luc. 7. 36. Rogabat Iesum quidā Phariseus, ut manducaret cum illo. 245. 1. c. d. e. & sequentibus suis.
 52. Et cunctes discipuli intrauerunt ciuitatem

Samaritanorum ut pararent illi, & non receperunt eos. 280. 1. a. b.
 Lu. 10. 10. Qui vos audit me audit & qui vos spernit me spernit qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. 207. 1. c.
 20. Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis. 207. 1. d.
 Luc. 10. 23. Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis quod multi prophete & reges voluerunt videre quæ vos videtis & non viderunt. 264. 1. a. b. c.
 Luc. 10. 42. porro vnum est necessarium. 653. 1. c. e.
 Luc. 11. 14. Erat Iesus eiciens dæmonium & illud erat mutum totum illud euangelium declaratur elegantissimè. 212. c. f. 2. a. b. c.
 Luc. 11. 41. Quod superest date cleemosynam, & omnia munda sunt vobis. 261. 1. b.
 Luc. 11. 27. Extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. 213. 1. a. b.
 Luc. 12. 53. sint lumbi vestri præcincti & lucerne ardentes in manibus vestris. 248. 2. d. e. f.
 Luc. 13. 6. Arborem ficæ habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in ea, & non inuenit. 228. 1. c. d.
 Luc. 13. 11. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. 219. 2. d. e. f.
 Luc. 13. 32. Ite dicite vulpi illi, Ecce eiicio dæmonia & sanitates perficio hodie & cras & tertia die consummor. 210. 1. a.
 Luc. 14. 19. Iuga bouum emi quinque. 37. 1. d. e. e.
 Luc. 15. 1. Erant appropinquantes ad Iesum publicani & peccatores, ut audirent eum. 229. 1. b. c. d. e.
 8. Aut quæ mulier habens drachmas decem. 230. 1. c. f.
 11. homo quidā habuit duos filios, & dixit adolescentior ex illis patri. 2. c. d. e. f. & sequentibus suis.
 Luc. 15. 12. Et diuisit illis substantiam. 75. 2. c. f.
 Luc. 16. 1. homo quidam erat diues, qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum. 252. 2. c. d. e. f.
 Luc. 16. 9. facite vobis amicos de mammona iniquitatis. 261. 1. d.
 Luc. 16. 19. Homo quidam erat diues qui induebat purpura & bysso & epulabatur quotidie splendide. 249. 1. c. f. & sequentibus suis.
 Luc. 17. 12. Cuius ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi. 219. 1. c. f. & seq.
 Luc. 18. 1. Oporteret semper orare & non deficere. 261. 1. f.
 Lu. 19. 1. Et egressus Iesus perambulabat Hiericho, & ecce vir nomine Zachæus. 247. 2. b. c. d.
 Luc. 19. 40. Dico vobis, quia si hi tacerint lapides clamabunt. 300. 1. b. c.
 41. Videns ciuitatem fleuit super eam. 300. 2. d. e. f.
 Luc. 21. 3. vidua hæc pauper plus omnibus misit. 9. 2. f.
 Luc. 21. 32. Non præteribit generatio hæc donec omnia fiant. 75. 1. e.

D. Luc

Luc. 22. 15. Desiderio desiderauit hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar. 304. 2. d. & multa alia in Christi passione ibi enarrantur.
 Luc. 22. 36. Sed hunc qui habet sacculum tollat, similiter & peram, & qui non habet vendat tunicam suam. 307. 2. c. d.
 Luc. 24. 13. Duo ex illis ibant ipsa die in Castellum, quod erat in spacio stadiorum sexaginta. 322. 1. d. c. f. fufissimè.
 Luc. 24. 36. Stetit Iesus in medio eorum & ait illis. 324. 2. a. b. c.
 Luc. 24. 15. & eleuantis manibus suis benedixit eis. 331. 1. d.
 Ioan. 1. 1. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum. 334. 335. 336. & sequentibus paginis initium huius euangelij fufissimè & doctissimè explicatur.
 26. Ego baptizo in aqua. 201. 1. c.
 30. Qui ante me factus est. 123. 2. e.
 11. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilee, & manifestauit gloriam suam, & crederunt in eum discipuli eius. 201. 2. c.
 Ioan. 2. 13. Et ascendit Iesus Hierosolymam, & inuenit in templo vendentes boues & oves, & columbas & numularios sedentes. 204. 2. c. f.
 29. Soluite templum hoc & in tribus diebus reedificabo illud. 204. 2. f.
 30. Quadraginta & tribus annis ædificatum est templum hoc. 97. 2. f.
 Ioan. 3. 2. Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei. Rabbiceimus quia à Deo venisti Magister, nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum illo. 205. 1. a. b.
 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. 210. 1. d.
 17. Non potest homo accipere quicquam. 205. 1. c.
 18. Qui autem non credit, iam iudicatus est. 260. 2. a.
 25. Facta est autem questio ex discipulis Ioannis cum Iudeis de purificatione. Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei. 205. 1. d.
 Ioan. 4. 7. Venit mulier de Samaria haurire aquam. 205. 2. a.
 34. Meus cibus est, ut faciam voluntatem patris mei. 233. 1. d.
 46. Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam. 205. 2. b. c.
 Ioan. 5. 5. Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens, in infirmitate sua. 205. 2. d. e.
 17. Pater meus vsque modo operatur & ego operor. 205. 2. c.
 22. Neque enim pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio. 271. 2. b.
 43. Ego veni in nomine patris mei & non recepistis me. 206. 1. a.
 43. Si alius venerit in nomine suo illum accipietis. 206. 1. a.
 6. 1. Abiit Iesus trans mare Galilee quod est Tyberiadis & sequebatur eum multitudo magna, quia videbat signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. 207. 1. c. f. 2. a. b. c.

Ioan. 6. 15. Iesus autem cum cognouissent quia venturi essent ut raperent eum & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. 27. 2. c.
 26. Queritis me non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus & saturati estis. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis. 208. 1. c. d.
 35. Ego sum panis vitæ, qui venit ad me non esuriet. 208. 1. d.
 37. Omne quod dat mihi Pater ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eiciam foras. 208. 1. c.
 44. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me traxerit eum. 208. 1. e. f.
 53. Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. 208. 2. a. b. 48. 1. 2. a. b. c. e.
 63. Verba quæ ego loquor vobis spiritus & vita sunt. 208. 2. c.
 68. Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. 208. 2. d.
 Ioan. 7. 1. Ambulabat Iesus in Galilæam, non enim volebat in Iudæa ambulare, quia querebant eum Iudæi interficere. 176. 1. a. b. c. d. e.
 14. Iam die festo mediante ascendit Iesus Hierosolymam & docebat, & mirabantur Iudæi. 276. 2. a. b.
 28. Et me scitis & vnde sum scitis. 272. 1. c. 277. 2. b.
 32. Miserunt principes & Pharisei ministros ut apprehenderent eum dixit ergo eis adhuc modicum tempus vobiscum sum. 277. 2. d. e. f.
 Ioan. 8. 3. Adducunt autem scribæ & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam. 265. 2. c. d. e.
 11. Nec ego te condemnabo, vade, & noli amplius peccare. 247. 1. e. f.
 12. Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris. 270. 2. f. & 271. 1. a. b.
 21. Ego vado & queritis me & in peccato vestro moriemini. Quod ego vado vos non potestis venire. 272. 7. a. b. c. d.
 25. Principium, qui & loquor vobis. 273. 1. c. d.
 31. Si vos manseritis in sermone meo verè discipuli mei eritis & cognoscetis veritatem. 273. 2. f. 274. 1. c.
 46. Quis ex vobis arguet me de peccato: si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi. 268. 2. f. & 269. 1. a. b. c.
 Ioan. 9. 1. Et præteriens Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate. Et interrogauerunt eum discipuli eius Rabbi quis peccauit hic aut parentes eius. 215. 1. c. f. 2. a. b. c.
 Ioan. 9. 6. hoc cum dixisset expuit in terram, & fecit lutum sputo & c. 215. 1. f. & seq. 352. 1. b. c.
 39. In iudicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. 216. 1. a. b.
 42. Si cæci essetis, non haberetis peccatum, nunc verò dicitis, quia videmus, peccatum ergo vestrum manet. b. c.
 Ioan. 10. 1. Qui non intrat per ostium in ouile ouium, ille fur est & latro. 292. 2. a. b.

I N D E X.

10. vers. 9. per me si quis intraverit saluabitur. 75. 2. c.
11. Ego sum pastor bonus, bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis, mercenarius autem & qui non est pastor, videt lupum venientem. 291. 2. b. c. d. e.
22. Facta sunt encenia Hierosolymis, & hiems erat. 268. 1. d. e.
30. Ego & pater vnum sumus. 268. 2. b. c.
- Ioan. 1. 1. 1. Erat quidem languens Lazarus a Bethania de castro Mariæ & Marthæ sororum eius, miserunt ergo sorores ad Iesum dicentes. 217. 2. c. d. e. f. 218. 1. a. b.
47. Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium aduersus Iesum & dicebant. 296. 2. c. d. e.
51. Hoc autem a semetipso non dixit. 90. 1. d.
- Ioan. 12. 1. Ante sex dies Paschæ venit Iesus Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus. 297. 2. c. d. e.
2. Fecerunt autem ibi cænam & Martha ministrabat, Lazarus autem erat vnus ex discipulis. 233. 2. b. c.
12. in Crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum cum audisset. 298. 2. d.
23. Venit hora vt clarificetur filius hominis. 294. 2. b.
24. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit. 223. 2. c. 261. 2. d.
27. Nunc anima mea turbata est, & quid dicam Pater saluifica me ex hac hora. 301. 2. d. e.
31. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi iam iudicatus est. 302. 1. c. f.
32. Cum exaltatus fuero a terra, omnium traham. 332. 1. c. d.
32. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. 332. 1. d. e.
37. Et cum tanta signa fecisset coram eis non credebant in eum, vt sermo Isaïæ prophetæ impleretur. 293. 2. a. b. c. d.
- Ioan. 13. 2. Et cæna facta cum diabolus iam misisset in cor. 304. 1. d. e. f.
21. Cum hæc dixisset Iesus turbatus est Spiritu, & protestatus est & dixit. 305. 2. c. d.
27. Et post buccellam tunc introiuit in eum Satanas, & dicit ei Iesus, quod facis, fac citius. 306. 2. c. d. e.
31. Nunc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo. 306. 2. a.
34. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem. 602. 2. c.
- Ioann. 14. 1. Creditis in Deum & in me credite, in domo patris mei mansiones multæ sunt. 260. 2. b. c. d.
3. Et si abiero & præparauero vobis, iterum venio, & accipio vos ad me ipsum. 280. 2. c. d. e.
6. Ego sum vita veritas & vita. 281. a. b.
9. Qui videt me videt & patrem meum. 2. b. c. 282. 1. a. b.
22. Domine quid factum est, quia manifestaturus es te ipsum nobis & non mundo. c.
23. Si quis diligit me sermonem meum seruat, & pater meus diligit eum. d. c. f. & seq.
27. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. 261. 1. a.
28. Quia pater maior me est. 339. 2. d.
30. Venit enim princeps mundi huius & in me non habet quicquam. 258. 2. c.
- Ioan. 15. 5. Ego sum via, veritas & vita. 281. 1. a. b.
15. Si diligitis me mandata mea seruate, & ego rogabo patrem, & alium paraclætum dabit vobis vt maneat vobiscum in æternum. 283. 1. b. c. d. e.
22. Si non venissem & locutus eis fuisset peccatum non haberent. 283. 2. e.
- Ioan. 16. 8. Et cum venerit ille arguet mundum de iustitia & de peccato & de iudicio. 283. 2. a.
13. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem. b.
24. Petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. 653. 2. f. *
28. Exiit a patre & veni in mundum. 221. 1. d.
- Ioan. 17. 2. Vt sint vnum sicut & nos vnum sumus. 94. 1. c. *
3. Hæc est autem vita æterna vt cognoscant te Deum verum & quem misisti Iesum Christum. 56. 1. b. c. d. *
3. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. 294. 2. c. d.
- Ioan. 18. 6. Vt ergo dixit illis ego sum, abierunt retrorsum & ceciderunt in terram. 222. 2. b.
10. Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum, & percussit Pontificis seruum, & abscidit auriculam eius dextram. 2. c. d.
11. Mitte gladium tuum in vaginam calicem, quem dedit mihi pater non vis vt bibam illum? 309. 1. a. b. c.
13. Adduxerunt eum ad Annam primum. Erat enim pater Caiphæ, qui erat pontifex anni illius. 2. c. d.
23. Si malè locutus sum testimonium perhibe de malo, si autem benè, quid me cædis? 310. 1. c. d.
28. Adducunt ergo Iesum a Caipha in prætorium. 312. 1. a. b.
36. Regnum meum est de hoc mundo, si ex hoc mundo esset regnum ministri mei vtique decertarent vt non traderet iudæis. e. f.
- Ioan. 19. 1. Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum & flagellauit. 313. 1. b. c.
25. Stabant iuxta crucem Iesu mater eius & soror matris eius Maria Cleophæ. 316. 1. c. d.
28. Vt consummaretur scriptura dicit Satio. 317. 1. b. c.
30. Cum accepisset Iesus acetum dixit consummatum. e. f.
32. Venerunt ergo milites & primi quidem frangerunt crura, & alterius qui crucifixus est eum eo. 318. 1. a. b. c.
- Ioan. 20. 15. Maria stabat foris ad monumentum plorans, dum ergo fletet inclinavit se. 321. 1. c. d. e.
19. Cum ergo sero esset die illo, & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati. 324. 1. f. 2. a. b. c. d.
22. Hæc cum dixisset insufflauit & dixit accipite. 55. 2. f.
26. Et post dies octo, iterum erant discipuli

S A C R Æ S C R I P T V R Æ.

- puli eius intus, & Thomas cum eis. 326. 1. c. d. e.
- Ioan. 21. 1. Postea manifestauit se iterum Iesus ad mare Tyberiæ. 327. 1. b. c. d.
15. Simoni Ioannis diligis me plus his? 291. 1. a. b. c. d.
22. Sic cum volo manere donec veniam. 405. 1. b. c.
- Act. 1. 6. Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel. 330. 1. b. c. d.
7. Non est vestrum nosse tempora, vel momenta quæ pater posuit in sua potestate. 330. 2. d. e.
8. Et eritis mihi testes in omni Iudæa & Samaria & vsque ad vltimum terræ. 331. 1. c. d.
9. Et cum hæc dixisset eleuatus est & nubes suscepit eum in cælo. 2. a.
10. Cumque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterunt in vestibus albis. b. c.
26. Et dederunt sortes eis. 375. 1. c. d.
- Act. 2. 3. Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis. 2. c. d.
4. Et ceperunt loqui variis linguis. e. f.
29. Et sepulchrum eius apud nos est. 324. 1. c. f.
42. Erant autem persecutætes in doctrina Apostolorum & communicatione fractionis panis. 276. 1. c.
- Act. 8. 14. Cû audisset Apostoli qui erant Hierosolymis, quia recepit Samaria verbum Dei. 373. 2. c. d.
- Act. 15. 28. Visus est Spiritui sancto & nobis, nihil vitæ imponere vobis oneris quam hæc necessaria, vt abstinere vos ab immolatis simulachrorum, & suffocato, & sanguine, & fornicatione. 381. 2. d. e.
39. Facta est autem dissensio, ita vt discederent ab inuicem. 382. 2. a.
- Act. 19. 2. Si Spiritui sancto accepistis credentes? Sed neque si Spiritus sanctus est audiui mus. 383. 1. c.
- Acto. 23. 3. Percutiet te Deus paries dealbate. 385. 1. d.
5. Nesciebam fratres quia princeps est sacerdotum. c.
17. Adolescentem hunc perduc ad tribunal, habet enim aliquid indicare ei. 2. c. d.
- Epistolæ ad Romanos summa habetur. tit. 6. c. 5. §. 1.
- Rom. 1. 19. quod notum est Dei manifestum est in illis. 395. 1. b.
20. Inuisibilia mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. 2. 1. b. c. *
28. Tradidit illos Deus in reprobum sensum. 395. 1. c.
- Ro. 4. 3. Credidit Abraham Deo & reputatum est illi ad iustitiam. 395. 2. a.
6. vt quomodo Christus resurrexit a mortuis per gloriam patris. 331. 1. b.
- Ro. 5. 12. Per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors. 395. 2. a. b.
19. Ita per vnus obedientiam iusti constituentur multi. 395. 2. c.
20. Lex autem subintravit vt abundaret delictum. d.
20. vbi autem abundauit delictum superabundauit & gratia. 247. 1. c.
- Ro. 6. 23. gratia autem Dei vita æterna. 349. 2. d.
- Ro. 7. 15. Non enim quod volo bonum hoc ago: sed quod odi malum illud facio. 395. 2. d. e. 470. 1. a. b. c. f.
23. video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. 395. 2. f.
24. Infelix homo ego quis me liberabit de corpore mortis eius. 396. 1. a.
- Ro. 8. ver. 13. Si secundum carnem vixeritis moriemini. 17. 1. a.
28. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. 396. 1. b. c.
29. Nam quos præsciuit & prædestinavit confortes fieri, imaginis filij sui. 2. c. d.
30. Et quos vocauit hos & iustificauit. 349. 2. f.
- Rom. 9. 3. Optabam ego esse anathema a Christo profratribus meis. 396. 1. f.
5. Miserebor cuius misereor, & misericordiam præstabo cui miserebor. 2. c.
16. Igitur neque volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. ibid.
- Ro. 11. 33. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei quam incomprehensibilia sunt iudicia eius. 396. 2. f.
- Ro. 12. 1. Obsecro itaque vos per misericordiam Dei vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuam. 397. 1. c. d.
6. Habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis. 397. 1. c.
- Rom. 13. 1. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. 48. 1. d. *
1. Non enim potestas, nisi a Deo; & qui resistit potestate Dei ordinationi resistit. 397. 2. f.
11. Abiiciamus ergo opera tenebrarum. 345. 1. f.
- Rom. 14. 23. Omne quod non est ex fide peccatum est. 397. 2. c.
- Epistolæ ad Corinthios summa habetur. tit. 6. c. §. 2.
1. Cor. 1. 7. ita vt nihil vobis desit in vlla gratia. 397. 2. f.
1. Cor. 1. 30. Qui factus est nobis sapientia, & iustitia & sanctificatio & redemptio. 343. 1. c. d.
1. Cor. 2. 8. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. 345. 2. 598. 1. c.
3. 7. Neque qui plâtat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. 398. 1. a.
2. 4. & sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis sapientiam autem loquimur inter perfectos. 398. 1. b. c.
3. 11. Fundamentum autem aliud nemo potest ponere præter id quod positum est Christus Iesus. 398. 1. d. e.
1. Cor. 3. 11. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est. 2. d. e. f. 419. 2. b.
5. 5. Tradere huiusmodi hominem Sathanæ in interitum carnis. 398. 2. c. d.
9. Ne commisceamini fornicariis, non vtique for-

I N D E X

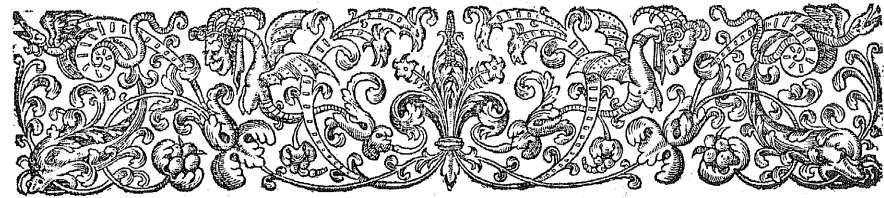
- fornicatis huius mundi. d.e.
 1. Cor. 5. 11. Si is, qui frater nominatur est fornicator, aut avarus, aut idolis seruiens, cum eiusmodi nec cibum sumere. 248. 2.c. 290. 1.c.
 1. Cor. 6. 9. Neque fornicarij neque adulteri neque molles. 398. 2.c.
 6. 15. Nescitis quoniam membra vestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis. 398. 2.c.
 1. Cor. 6. 17. Qui autem adhæret Domino vnus spiritus est. 232. 1.b.
 18. Qui fornicatur in corpus suum peccat. 398. 2.c.
 7. 1. Bonum est homini mulierem non tangere propter fornicationem autem. 399. 1.a.b.
 9. Melius est nubere quam vri. 2.c.
 1. Cor. 8. 13. Quare si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternū. 397. 2.c.
 1. Cor. 9. 2. 24. Sic currite, vt comprehendatis. 345. 1.d.
 10. 1. Nolo vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt. 399. 2. a.b.
 13. Tentatio vos non apprehendat nisi humana. c.
 22. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. d.
 1. Corin. 11. 28. Probet autē seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. 399. 2.f.
 15. 42. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, seminatur in ignobilitate surget in gloria. 400. 2.a.b.
 51. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. 1.b.
 1. Cor. 13. 12. Videmus nunc per speciem in ænigmatē. 353. 1.d.
 1. Cor. 14. 38. Si quis autem ignoret ignorabitur. 400. 1.f.
 2. Cor. 13. 4. Nam & si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. 332. 1.c.
 Gal. 1. vers. 9. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis anathema sit. 574. 1.a.*.
 Gal. 2. 1. deinde post annos quatuordecim, iterum ascendi Hierosolimam. 389. 2.c.f. 403. 2.d.
 Gal. 5. 17. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. 438. 1.c.f. †
 Gal. 6. 17. Ego enim stigmata domini nostri Iesu Christi. 720. 2.b.*.
 Eph. 1. 4. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati. 237. 1.c.
 Eph. 4. 4. vnum corpus & vnus spiritus, & vna spes vocationis nostræ. 293. 1.b.
 10. Qui descendit, ille est, qui ascendit supra omnes cælos. 331. 2. b. vt adimpleret omnia. 332. 2.c.d.
 Ephes. 5. 16. Quoniam dies mali sunt. 86. 1.c.
 Phil. 2. 6. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. 318. 1.c.
 Philip. 3. 14. Quæ retro sunt oblitus. 657. 1.c.*.
 Col. 3. 5. Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram. 450. 1.c. †
1. Tim. 1. 15. Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. 393. 1.c.
 1. Tim. 2. 14. Mulier autem sicut & s. 11. 1.d.
 1. Tim. 3. 2. Oportet episcopum irreprehensibilem esse, vnus vxoris virum sobrium, prudētem, ornatum. 66. 2.c.f. & seq.*.
 1. Tim. 5. 22. Manus cito nemini imposueris. 146. 2.c.d. †
 2. Tim. 4. 2. Prædica verbum, in sta opportunē importunē. 221. 1.c.
 2. Argue, obsecra, increpa in omni patientia. 186. 2.f. †
 Ad Heb. epistolæ summa habetur. ti. 6. c. 6. §. 3.
 Ad Heb. 1. 3. Qui cum sit splendor gloriæ, & figuræ substantiæ eius portans omnia verbo virtutis suæ. 400. 2.c.
 Ad Heb. 2. 16. Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. 401. 1.b.
 17. Debit per omnes fratres assimilari. b.
 Ad Heb. 3. 5. Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tanquam famulus. 401. 2. b.c.
 Heb. 4. 13. omnia nuda & aperta sunt oculis eius. 354. 2.b.
 Ad Heb. 5. 1. Omnis pontifex pro hominibus assumptus, constituitur in iis quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia. d.
 Ad Heb. 6. 4. impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati. f.
 Ad Heb. 7. 1. Hic enim Melchisedech rex salem sacerdos, Dei summi qui obuiavit Abraham. 401. 2.a.
 Heb. 10. 11. Christus assistens pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum. 401. 2.f.
 14. Quantomagis sanguis Christi emundabit conscientiam nostrā ab operibus mortuis. 402. 1.a.
 Heb. 11. 1. Est autem fides sperandarum substantia rerum. 402. 1.c. 603. 2.c.*.
 Iac. 5. 16. Confitemini alterutrum peccata vestra. 210. 2.b.
 1. Pet. 2. 13. Subditi igitur estote omni humane creature propter Deum. 99. 1.a.b.*.
 1. Pet. 2. vers. 24. Qui peccata nostra pertulit in corpore suo. 69. 1.c. 230. 1.a.
 1. Ioan. 2. 16. omne quod est in mundo aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. 348. 2.b.
 1. Ioan. 3. 8. Ab initio diabolus peccat. 275. 2. c.
 1. Ioan. 5. 8. Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus aqua & sanguis. 318. 1.c.f.
 Tres sunt qui testimonium dant in cælo Pater verbum & spiritus sanctus. 339. 2. c. d.
 18. Omnis qui natus est ex Deo non peccat. 75. 2.a.b. †
 19. Mundus totus in maligno positus est. 347. 2.d.
 Apoc. 1. 4. & à septem spiritibus qui in conspectu. 355. 1.f.a.
 5. Qui est testis fidelis primogenitus mortuorum. 332. 1.c.
 12. Et in medio septem candelabrorum similem filio hominis vestitum potest. 336. 1.b.c.d.
 Apoc. 3. 5. vtinam frigidus esses aut calidus: sed

S A C. S R I P.

- sed quia tepidus es incipiā te euomere. 438. 1.b.c. †
 Apoc. 3. 20. Si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum & cœnabo cum eo. 233. 1.d.
 Apoc. 4. 2. Statim fui in spiritu, & ecce sedes posita erat in cælo, & super sedem sedens. 357. 1.c.d.e.
 Apoc. 5. 1. Et vidi in dextra sedentis, librum scriptum. 358. 1.a.b.
 11. Redemisti nos domine in sanguine tuo, & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes & regnabimus super terram. 331. 1.a.
 Apoc. 6. 1. Et vidi cum aperuisset sigillum primum. 358. 2.c.d.e. 360. 1.d.e.
 Apoc. 7. 1. Post hæc vidi quatuor angelos & c.
 Apoc. 8. 1. Et cum aperuisset sigillū septimum. 361. 1.c.f. 2.a.b.c.
 Apoc. 9. 1. Et quintus angelus tuba cecinit. 362. 2.d.e.f.
 Apoc. 10. 1. Et vidi alium angelum fortem. 364. 1.b.c.d.e.
 Apoc. 11. 1. Et datus mihi est calamus similis virgæ. 364. 2.d.e.f.
 Apoc. 12. 1. Et signum magnum apparuit in cælo mulier. 365. 2.d.e.
 Apoc. 13. 1. Et vidi de mari bestiam ascendentem habentem. 367. 1.a.b.
 Apoc. 14. 1. Et vidi & ecce agnus stabat supra montem. 369. 1.a.b.
 Apoc. 14. 13. Beati mortui qui in domino moriuntur. 382. 2.c.*.
 Apoc. 15. 1. Et vidi aliud signum in cælo magnum. 370. 2.a.
 Apocal. 10. 1. Et audiui vocem magnam de templo dicentem. 370. 2.c.f. 371. 1.a.
 Apoc. 17. 1. Et venit vnus de septem angelis qui 373. 1.c.d.e.
 Apoc. 18. 1. Post hæc vidi alium angelum descendentem de cælo. 373. 2.a.
 Apoc. 21. 1. vidi ciuitatem sanctam Hierusalē à Deo paratam. 374. 2.b.c.d.

DEO IESV CHRISTO LAUS ET GLORIA.

F I N I S.



PRIMA PARS
 HISTORIALIS DOMINI
 ANTONINI ARCHIEPISCOPI
 FLORENTINI ORDINIS
 PRÆDicatorvm.

Incipit proœmium.



L O Q V A R propositiones ab initio. Quanta audiui-
 mus & cognouimus ea: & patres nostri annunciauerunt nobis: narrantes
 laudes Domini, & virtutes eius & mirabilia quæ fecit. Et hoc vt
 ponant in Deo spem suam: & non obliuiscantur operum Domi-
 ni, & mandata eius exquirant. Psalm. septuagesimosextimo, vt
 ait Augustin. super Psalm. Propositiones quæ Græcè appellantur
 προβλήματα, quæstiones sunt habentes aliquid quod disputatio-
 ne soluendum est. Quamuis autem historialia positiua sint: nec
 habeant in se illas difficultates & subtilitates quæstionum, quæ in
 speculatiuis reperiuntur: non tamen absque dubitationibus & superficialibus contrarieta-
 tibus existunt: & præcipue quæ in lege Moyfi, prophetiis, & psalmis, in euangeliiis & senten-
 tiis doctorum tam catholicorum quam gentilium habentur. Sed & ipsæ historiæ varia-
 tem habent saltem in tempore: ad quarum consonantiam diligentem oportet esse lecto-
 rem. De propositionibus vero historiarum tractaturus loquar ab initio: non solum, quo
 Deus elegit populum illum Iudæorum in peculiarem ex cunctis nationibus educens de
 Ægypto: sed ab initio quo Deus terram fundauit: & cælum creauit. & primum hominem
 Adam in ea posuit: vt de terra per obedientiam transfiret ad cælum. Per lapsum autem
 inobedienciæ suæ cum omni posteritate sua, clausum est ei cælum: & repletum hic innu-
 meris miseris animæ & corporis, migrantem suscipiebat infernus: quousque secundus
 Adam quod de cælo cælestis prætio sui sanguinis redimens in cælum reduxit in sanctifi-
 catione possidere ex pœna primæ transgressionis Adæ sequuntur in mundo omnia mala.
 Adam (ait propheta) exemplum meum ab adolescentia mea. Loquar autem propositio-
 nestantarum & tam magnarum rerum: quanta audiuiamus à Deo inspirante & verbo in-
 carnato prædicante. Quanta audiuiamus ab angelis eius prophetis reuelantibus: vt Moyfi
 in monte syna, Ioanni Euangelistæ in Pathmos insula sensibiliter, aliis multifariam mul-
 tisque modis. Quanta audiuiamus ab Apostolis & doctoribus Ecclesiæ, quorum dicta, vt
 veritate fulta ab ea fuerunt approbata. Quanta audiuiamus etiam à gentilibus philosophis
 & poetis moralia documenta: qui & si spiritum sanctum non habuerunt ad gratiam: non
 tamen eo vsque quaque caruerunt scilicet quo ad veritates aliquas cognoscendas & in-
 sinuandas. Veritas enim secundum Ambrosi. à quocunque dicatur, à spiritu sancto est.
 Vnde & ipse vas electionis & doctor gentium Paulus in suis epistolis verbis vtitur poë-
 tarum: vt illud Epimenidis ad Titum. Cretenses malæ bestię semper mendaces, ventres
 pigri. Et illud puto Terentij: Corruptum bonos mores colloquia mala. Et in actibus
 Apostolorum prædicans inducit illud Arati * poëtæ: Genus cum fimus Dei: in ipso viui-
 mus mouemur & fumus. Nam vt ait August. in decretis distinct. 37. si quid. Si quid veri
 Sibylla, aut Orpheus aliue gentilium vates aut philosophi de Deo dixerunt: valet qui-
 dem ad paganorum vanitatem reuincendam. Er Hieron. distinct. ea. c. qui de mensa. ait.
 Si quando cogimur literarum sæcularium recordari, & aliqua ex his dicere: non nostræ
 voluntatis est: sed (vt ita dicam) grauissimæ necessitatis: vt probemus ea, quæ à sanctis
 prophetis

Prologus
 fere sum-
 matorius
 operis cõ-
 plectens.
 & vnde il-
 lud de sum-
 ptum sic
 indicans.
 August. in
 præfa. sup.
 Psalm. 77.
 Problema
 seu propo-
 sitio quid.

Zacha. 11.

Ex. 20. &
 deinceps
 Apoc. 1. &
 deinceps
 hebr. x.

Laudat
 gentes.
 Veritas o-
 mnis est
 à spiritu
 sancto.

Aug. lib. 5.
 cont. ca. 6.
 Anib. 10. in
 cap. 12. 1.
 Corint. 4.
 ad Tit.
 1. Corin. 15.
 Act. 17.

Melius di-
 cetur Me-
 mandri.

Aug. li. 15.
 cõ. faul.

Hier. 1. cõ.
 Dan.

PROLOGVS.

prophetis ante multa sæcula prædicta sunt: tam Græcorum quam Latinorum: & aliorum gentium literis contineri. Hæc illa: Quid enim validius in certatione ad confutandum quam testimonia inimicorum? Audiuimus multa & magna: etsi non ab ore illorum: tamen ex scriptis eorum à progenie in progenies.

Cognitio duplex. August. in Psalm. 77.

Et cognouimus ea. August. exponit vidimus: Est autem duplex cognitio seu visio scilicet sensitua & intellectua. Et quia inter sensus exteriores præminet visus: quia plures rerum differentias & proprietates innotescere facit: ideo omnes alias sensationes aliquando denominat. Ex historialibus utique multa à multis visa sunt & palpata ab hominibus illius temporis. Quamuis autem omnis nostra cognitio ortum censetur habere à sensu: cognito tamen eorum quæ sunt fidei: quæ ratione naturali demonstrari non possunt: à sensu exteriori non capiunt exordium: sed ab illustratione diuina. Et ista cognouimus oculata fide: quæ cognitio maiorem firmitatem habet & certitudinem, quam naturalis cognitio: quia innititur diuinæ reuelationi, quæ falli non potest. Iudicium autem humanum de rebus & fallit & fallitur. Vnde & philosophi qui notitiam habuerunt magnam in naturalibus: in multis defecerunt à veritate, præcipue de diuinis & concernentibus salutem hominum: ut patebit. Doctores autem catholici in his quæ pertinent ad fidem necessaria salutis: cognouerunt veritatem: nec in eis errauerunt. Et si aliquando videntur contrariari non solum aliis, sed & sibiipsis: si diligenter indagentur in domo Dei scilicet Ecclesiæ: ambulat cum consensu, id ipsum inuicem sentientes.

Psalm. 54.

Corint. 10.

Aug. libro 17. ciui. c. 1.

Ibidem.

August. in Psalm. 44.

Psalm. 44.

Iuo Carn. libro 5. de sum. exc. refert ex eodem 1. Cor. 4. Patres fidei sunt doctores sancti. Aristot. 1. eth. 1.

Psalm. 148. Deus in opere laudandus.

Psalm. 49.

1. Cor. 12.

Ex nihilo creare est infinitæ virtutis.

Psalm. 41. & 70.

Patres nostri annunciauerunt nobis. Patres in veteri testamento fidelium fuerunt Patriarchæ & Prophetæ vnde Apostolus ad Corin. Patres nostri omnes sub nube fuerunt, &c. Et isti nunciauerunt nobis quæ futura erant in nouo. Nam ut dicit August. Non solum verba illorum Patrum: sed & gesta omnia erant quædam prophetia status noui testamenti. Quamobrem ait ad Corin. Apostolus. Omnia in figura contingebant illis facta sunt autem propter nos. Patres autem noui testamenti primi fuerunt Apostoli & Euangelistæ: ut dicit August. tractans illud: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, tibi scilicet Ecclesiæ successores eorum, ut episcopi & prælati. Et hi nunciauerunt nobis ea quæ in veteri testamento prænunciata fuerunt, esse impleta. Et quæ restant: ut de statu vario Ecclesiæ & de fine mundi, & gloria bonorum & pœna reprobatorum in alia vita implenda: & per maxime à Ioanne in Apocalypsi. Patres fidelium secundum Greg. distinct. 96. quis dubitet. dicuntur doctores, & prælati Ecclesiæ qui sua doctrina & exemplo genuerunt plurimos in spiritu. In Christo enim per Euangelium: ego vos genui. ait Apostolus. Et isti annunciauerunt nobis quæ obscura erant in sacris oraculis diffusè, moralia, & quæ conferunt ad vitam æternam quondam in libris suis exarantes. Quid autem nunciauerunt: explicat subdens post versum. Narrantes laudes domini: & virtutes eius & mirabilia eius quæ fecit. Narrant patres præfati laudes domini: id est ea vnde laudetur Deus. Non est dignum laude nisi bonum: quod omnia appetunt. Et quanto bonum maius tanto laude dignius. Quia vero Deus summè bonus, & summum bonum, & à quo omne bonum: in eo summè laudandus. Vnde sapiens Ecclesiastici. 43. ait: Exaltate Deum quantum potestis: quia maior est omni laude. Et si omnis creatura laudat Deum, cælestia, terrestria, maria, & quæ in eis sunt modo suo: multo magis homo laudare debet propter quem facta sunt omnia. Nec Deus ab homine laudes quarit, ut inde ei aliquid accrescat cui nil deficit: sed laudanti. Sacrificium laudis (ait ipse per Psal.) honorificabit me: & illic iter quo ostendam illi salutare Dei, id est Deum saluatorem. Si enim verè laudas Deum ut bonum & summum bonum: diligis eum super omnia, & intenso affectu. Et hæc est excellentior via: quam Apostolus fidelibus ostendit: quæ ducit ad cælum caritas ipsa. Et ideo narrant patres laudes Dei & virtutes eius scilicet narrant patres: non vnam sed plures. Et primo virtutem potentia Dei narrant in creatione rerum: quam referunt cuncta ex nihilo creasse: quod est infinitæ virtutis. Narrant potentiam eius in dando dominia & regna & auferendo & transferendo: ut sciant omnes quia dominatur altissimus in regno hominum: & cuiusque voluerit dabit illud: & humilimum constituet super illud, ut dicitur Dan. 4. & quod superbiorum & sublimium colla propria virtute calcavit: ut ostendatur cū tractabitur de regiminibus sub diuersis temporibus, & bellis terribilibus eorum. Narrant quoque virtutem potentia eius in dando constantiam mirabilem martyribus ad omnia tormentorum genera sufferenda pro nomine eius: & patientiam cunctis electis in diuturnis aduersis. ut enim ait August. Ut mala æquanimitè toleremus Dei est, non nostra patientia. quoniam ait Psalm. Tu es domine fortitudo mea & patientia mea: scilicet causatiue. Narrant virtutem potentia ad puniendum malos hinc vel in futurum. Narrant patres virtutem Dei sapientia in gubernando mundum ratione perpetua. Disponit enim

PROLOGVS.

Sap. 7. enim Dei sapientia omnia suauiter, dans vnicuique, quod congruit, omnia in pondere, & mensura & numero constituens, & ordinans: ut singula quæque suum teneant locum. Narrant Patres virtutem sapientia eius: qui in animas sanctas se transfert: & amicos Dei & prophetas constituit: os quoque mutorum aperuit: & linguas infantium fecit disertas in Apostolis: non solum doctores catholicos, sed & ethnicos sapientia illustrans ad docendum populos: quorum aliqua dicta ponentur. Omnis enim sapientia à domino Deo est. Ecclef. 1. Narrant sapientiam eius Ecclesiæ communicatam: quæ ut serpens Moyssi, factus ex virga deuorauit serpentes Magorum, ita sapientia Ecclesiæ omnes errores philosophorum, Magorum, astrologorum, rhetorum, hæreticorum absorbit conuincendo, & ad nihilum redegit conuertendo vel confundendo. & merito, quia sapientia vincit malitiam. Narrant Patres virtutem bonitatis & clementia Dei: quia dignatus est nostram induere formam seruilem: & ignominiosam crucis tolerare mortem: ut nos de diabolica seruitutis eriperet iugo. Hoc super omnia nobis reddit Christum amabilem calix ipse (inquit Bern.) quem pro nobis bibit Iesus. Narrant etiam Patres virtutem clementia eius in diu expectando peccatores ad pœnitentiam: & aliquando etsi tarde conuersos stolam primam restituendo: scilicet amissa gratia & virtutum. Moderatio Dei & pietas solum reditum nostrum querit: ac nos cupit longa sua bonitate saluari: ait Hiero. Narrant quoque bonitatis virtutem, quia adeo est bonus & potens secundum August. ut nil mali sinceret esse in operibus suis, nisi esset adeo potens, quod ex quolibet malo eliceret maius bonum. Et ipsis electis casus faciat eis in bonum cedere: ut cautiore, feruentiore, & humiliores resurgant: & aliis ut caueant, timorem incutiant. Narrant patres virtutes eius, quas conculit sanctis suis, magnam fidem, firmissimam spem, ardentissimam caritatem perspicacissimam prudentiam in agendis, constantissimam sufferentiam in asperis: iustitiam rectissimam in rebus commutandis vel distribuendis, sobrietatem in victu & vestitu parcissimam: castitatem integerrimam: & profundissimam humilitatem. Hæc maximè in sanctis Anachoretis, canobitis seu monachis & aliis religiosis effulsere: ut patebit. Omnia enim opera nostra scilicet bona, operatus es in nobis domine: ait Esa. Ipse enim est qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate secundum Apostolum. Quoniam non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: vnde sumamus exempla, viuendi. Narrant quoque mirabilia eius Patres, in quibus ostenditur gloria & magnificentia eius secundum illud: Gloriosus Deus in sanctis eius: scilicet ostenditur ex operibus eorum mirabilis in maiestate faciens prodigia. Horum autem mirabilium quædam à natura merè: sed ideo mirabilia, quia rara & in vilitate: ut terræ motus, pestilentia, fames, monstrofi partus fortitudo corporis maxima: & huiusmodi. Quædam sunt mirabilia non ab hominibus: sed à dæmonibus acta, vel procurata: ut quæ facta sunt per Magos & responsa per idola: Tertium genus mirabilium est, quæ sunt à sanctis virtute diuina supra virtutem naturalem: ita quod tota virtus naturæ non posset per se agere illa: ut illuminatio cæci, resuscitatio mortui, & huiusmodi. Quamuis autem de omni isto triplici genere mirabilium fiat mentio in istis historialibus de quibus agitur: quia de terræ motibus & pestibus & monstrosis hominibus, ac etiam de responsis dæmonum prædicentium futura: & de sanationibus per dæmones: tamen principalis intentio est narrare de veris miraculis factis à sanctis in vtroque testamento virtute diuina: & copiosius in nouo sine comparatione. Quibus miraculis veris: ut probabilibus indicis Deo operante conuersus est mundus: auersus à Deo per idololatriam & varia vitia. Ab initio enim Ecclesia dicitur inchoata in Abel iusto, cuius iustitiam dominus ostendit inflammando sacrificium eius de animalibus oblatum: ignem mittendo de cælo ad incendendum ipsum: vnde tunc miracula fieri cœperunt, nec vnquam ab Ecclesia desierunt: etsi interpolata sint: copiosissimè tamen in Ecclesia primitiua patrata ad fidem Christi dilatandam & firmandam. Vnde dicitur Mar. de discipulis Christi post ascensionem eius. Illi autem profecti prædicauerunt vbique domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis idest miraculis. Sicut autem radice arboris bene firmata & dilatata non amplius irrigatur ipsa iam prouecta ut à ventis non deiiciatur, ut folis radio arefcatur, sed inconcussa permaneat fructum faciens: ita fide firmata miraculis & dilatata, passionibus martyrum roborata: sed & doctrinis sanctorum irrigata iam diu: necessarium non est ita frequenter fieri miracula ut meritum fidei conualefcatur, & tamen piissimus Deus nunquam Ecclesiam miraculis veris destituit etiam modernis temporibus ad consolationem fidelium. Et de his innumeris miraculis à Deo operatis per sanctos suos suis coaptatis locis patebit. De his autem veris miraculis ait Psalm. Tu es Deus solus qui facis mirabilia. Nam & si per sanctos: non tamen nisi virtute Dei: & hæc narrant partes nostri.

Bern. sup. cant. fer. 20.

August. in cæchi. c. 11.

Esa. 36. Phil. 2. 1. Cor. 3.

Psalm. 67.

Mirabilia tria generata.

Miracula in ecclesia nunquam desierunt. Gen. 4.

Mar. 16.

Greg. ser. 29. in Euang.

Psalm. 76.

Propter

Propter quid autem hæc facta sint, vt patres annunciantes filiis suis narrauerint laudes eius virtutes, & mirabilia: eius causam assignat ipse Psal. di. Vt ponant in Deo spem: non in viribus suis & virtute sua præsumetes, quia de se & sua virtute gloriantes humiliat: sed in Deo, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum. Non in hominibus: quia maledictus vir quæ confidit in homine: & ponit carnem idest hominem brachium suum. Sed vt ponant in Deo spem suam in agendis ab eo expectantes auxilium & consilium: in angustiis & necessitatibus expectantes ab eo subleuationem, prout saluti erit expediens. Respicite filij nationes hominum, dicitur Ecclef. 2. & videte: quia nullus sperauit in Deo & relictus est: & permansit in mandatis eius & confusus est. In delictis poenitendo ponant spem in Deo: non in suis fructibus & poenitentiis ad veniam consequendam. In præmiis & gloria ponant spem in Deo: quia gratiam & gloriam dabit dominus solus & non mundus vel alius. Sed ne frustra speretur vel potius præsumatur. Non obliuiscantur homines operum Domini quæ fecit in beneficiis eorum: ne inueniantur ingrati: quia ingratusissimus (ait Seneca) est qui oblitus est scilicet beneficij. Ingratitudo autem ventus est deficiens fontem diuinæ pietatis, fluenta gratiæ, rorem misericordiæ, inquit Bern. Et quod dedit Deus gratis: secundum August. abstulit ingratis.

Non solum autem obliuisci non debent. sed & recompenfare per opera bona ad Dei honorem peracta. Et hoc est quod subdit. Et mandata eius exquirant, vt sciant, & illa obseruent. Scitis hoc (ait Christus discipulis) beati eritis si feceritis ea, non si sciueritis tantum. Et inde exurgit vera spes supernæ beatitudinis consequendæ: non solum ex gratia principaliter, sed ex meritis bonorum operum consecuta. Et hæc est tota intentio huius operis: vt ex his quæ narrantur in historiis per scientiam homines discant bene conuersari in mundo. vnde in domino sperent & beatitudinem consequantur. Patres autem qui ista scripta narrant sunt Moyses in pentateuco: quæ de mundi creatione & duabus primis ætatibus prophetando & prænunciando quod hominibus erat occultum sibi autem reuelatum & alia multa quæ facta sunt tempore suo narrauit. Et omnes canonicæ scripturæ veteris & noui testamenti, quæ ita autentica ab Ecclesia firmata sunt: vt nec de tota liceat dubitare. Post hæc sunt multa à summis pontificibus gesta & dicta in decretis per Gratianum excerpta. Patres alij quæ nunciauerunt nobis in libris sunt Eusebius Cæsar. in historia ecclesiastica: quam Rufinus de Græco transtulit in Latinum, addens ad ipsum duos libros. Idem in chronicis suis, quas Hiero. transtulit in Latinum: addens etiam quæ postea gesta sunt vsque ad tempus suum. Paulus quoque Orosius in lib. 2. de ormeſta mundi. Iustinus martyr abbreuiator Trogi Pompei: Sue. in lib. de. 12. Cæsaribus. August. de ciui. Dei. cum declaratione magistri Thom. Anglici. Helinandus in sua compilatione historiarum, Eutropius, magister Petrus Comestor in histo. scho. Iosephus in li. antiquitatum. Sigisbertus in chronicis suis. histo. tripartita. Leonardus Aretinus in histo. Florentina. Gregor. in dia. Vincentius in spe. histo. & Ioannes de Columna fratres, ambo ordinis prædicatorum. Et ex multis legendis sanctorum. Dicta quoque moralia philosophorum & poetarum: vt Socratis, Pythagoræ, Platonis, Aristotelis, Tulij quoque & Senecæ, Vergilij, Ouidij & aliorum plurimum. Horum scripta & dicta hic referuntur, & parum vel nihil de proprio.

In partes autem tres diuidetur opus propter prolixitatem: quarum prima vsque ad Constantinum imperatorem magnum: & Syluestrum papam. Secunda vsque ad tempora Henrici sexti imperatoris: & Innocentij quarti Papæ: Tertia exinde vsque ad tempus illud, quo vita comes fuerit.

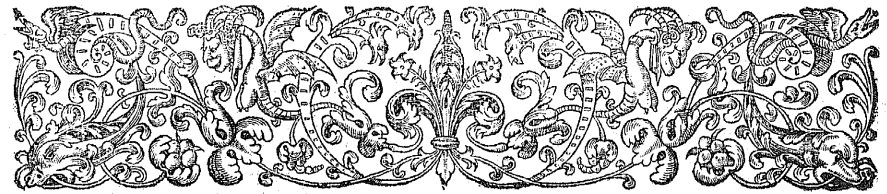
Spes non ex gratia solum sed ex bonis operibus consequitur. Patres qui scripserunt illa quæ autor digressi narrauit. Eusebius Cæsar. in

Hic iustinus non fuit Iustinus martyr, sed alius Romanus. Ethnicus.

Diuisio totius operis.

a Sic inscribitur liber tam apud Tritemium quam apud eundem D. Ant. in 2. part. tit. 10. cap. 10. in impressis tamen libris titulus hic habetur, Historiarum contra Paganos libri septem.

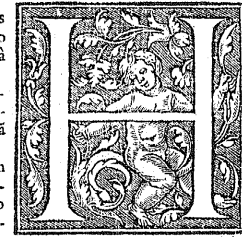
August. de ciuit. libr. 2. cap. 9.



TITVLVS PRIMVS DE PRIMA MVNDI AETATE.

De primis parentibus Adam & Eva in statu innocentie: & de lapsu eorum, iuxta illud Psalmistæ. Homo cum in honore esset non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

A.M. 1.



Quantus alij à Deo ipso, alij à primis Dei operibus mundi historiam aufertur, tamen D. Antoninus ab ipso hominis origine suæ historiam sumit initium, quia hæc de vno homine & propter folios homines erat instituenta.

De hominis statu ante lapsum.

Donum gratiæ ad datum.

August. de ciuit. libr. 2. cap. 9.

CAP. I.

OMO cum in honore esset non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus: & similis factus est illis. Psal. 48. Permaxime verbum propheticum de primo transgressore: scilicet Adam conuenientissime exponitur: quamuis & de quolibet peccatore etiam verissime intelligatur à Deo se auertente. In quibus verbis tria notantur.

¶ Primo eius excellentia qua fuit sublimatus, ibi: Homo cum in honore, &c.

¶ Secundo eius deficientia qua fuit deprauatus, ibi: Non intellexit.

¶ Tertio eius miseria qua fuit condemnatus, ibi: Comparatus est iumentis, &c.

QVANTVM AD PRIMVM. Excellentia qua Adam in statu innocentie fuit honoratus patet in tribus.

¶ Primo quoad animam.

¶ Secundo quoad corpus suum.

¶ Tertio quoad rerum dominium.

ANIMVS siquidem eius fuit sublimatus in magna gratia: in mira iustitia: & in eximia notitia. Gratiam siquidem gratum facientem: ex qua homo meretur, Deus contulit vtrique parenti scilicet Adæ & Eæ. Sicut & Aug. dicit. 12. de ciuit. Dei. de Angelis quod Deus simul erat cum eis condens naturam & largiens gratiam. In hoc tamen est varia opinio secundum Thom. in 1. part. quæst. 95. art. 1. Quidam enim dicunt quod primus homo non fuit creatus in gratia, sed tamen postmodum fuit sibi collata antequam peccasset. Alij vero dicunt quod fuit conditus cum gratia. Dicitur enim Ecclesiast. 7. Fecit Deus hominem rectum. Sed ad rectitudinem primi status, in qua Deus fecit hominem, ibi dicitur hoc pertinere, quod ratio subiiciebatur Deo: & rationi vires inferiores: & animæ corpus.

Prima autem subiectio erat causa secundæ & tertiæ. Quamdiu enim ratio manebat Deo subiecta, inferiora ei subiiciebantur. vt dicit Aug. Manifestum est autem quod illa subiectio corporis ad animam: & inferiorum virium ad rationem non erat naturalis: alioquin post peccatum mansisset, & sic patet, quod illa subiectio, qua ratio Deo subdebatur: non erat solum secundum naturam: sed secundum supernaturalis gratiæ donum. Vnde Aug. dicit. 13. de ciuit. Dei: quod postquam præcepta facta est transgressio: confestim gratia deserente diuina de corporum suorum nuditate confusi sunt. Senserunt enim nouum motum inobedientis carnis suæ tanquam reciprocã penam inobedientiæ suæ.

Quantum autem ad iustitiam: prout scilicet est virtus generalis: fuit primus homo sublimatus honore omnium virtutum. Vnde & Aug. dicit in quadã homilia. & habetur de poenit. distinct. 2. cap. princeps. Princeps vitiorum omnium, scilicet Diabolus, cum videret Adam de limo terræ ad imaginem Dei factum: pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate splendidum, illi inuidit, omnibusque illis bonis priuauit. Pro cuius declaratione dicit Thom. in 1. part. quæst. 95. art. 3. quod rectitudo primi status hominis exigebat, vt aliquantulum omnes virtutes haberet. Sed considerandum est quod virtutum quædam sunt quæ de sui ratione nullam imperfectionem important: vt caritas & iustitia: & huiusmodi virtutes fuerunt in statu innocentie simpliciter: & quantum ad habitum & quantum ad actum. Quædam vero sunt, quæ de sui ratione imperfectionem important, vel ex parte actus, vel ex parte materia. Et si huiusmodi imperfectio non repugnat perfectioni primi status: nihilominus huiusmodi virtutes poterunt esse in statu innocentie, sicut fides, quæ est eorum, quæ non videntur: & spes quæ est eorum quæ non habentur. Perfectio enim primi status non se extendebat ad hoc, quod homo videret Deum per essentiam: neque vt haberet Deum per finalem fruitionem: & sic fides & spes poterant esse in primo statu quantum ad actum, & quantum ad habitum. Si vero imperfectio quæ est deratione virtutis alicuius, repugnat perfectioni primi status huiusmodi virtus poterat ibi esse secundum habitum, sed non secundum actum: vt patet de poenitentia: quæ est dolor de peccato commisso: & de misericordia quæ est dolor de miseria aliena. Perfectioni autem primi status repugnat tam dolor quam culpa & miseria: & ideo huiusmodi virtutes erant in primo homine secundum habitum, & non secundum actum. Erat enim pri-

Colligitur ex libr. de natura & gratia. ca. 15. & de correct. & gratia. 11.

Augu. lib. 3. cap. 13.

Iustitia que homini collata.

August. in homil. ad catech.

D. Thom. in 1. part. q. 95. art. 3.

Virtutes que & quales fuerint in homine in statu innocentie.

a 3 mus

A.M. 1. mus homo sic dispositus: vt si peccatum praecessisset, doleret: & si miseriam in alio videret, eam posse subleuaret.

De notitia hominis ante lapsum. Quantum ad notitiam fuit homo sublimatus honore cognoscendo Deum, Angelos, & caeteras creaturas. Et Deum quidem primus homo non vidit per essentiam secundum Thom. in 1. part. q. 94. art. 1. nisi forte dicatur, quod viderit eum in raptu quando Deus misit soporem in Adam: vt dicitur Genes. 2. Huius autem ratio est scilicet quod non viderit Deum per essentiam: quia nullus videns Deum per essentiam potest voluntate auerti a Deo: quod est peccare. Et propter hoc omnes videntes Deum per essentiam, dum vident, sic in amore Dei stabiliuntur: vt ipsum non amare non possint, cum sit summum bonum: vnde nec peccare. Cum ergo Adam peccauerit: patet quod per essentiam non viderit. Vidit tamen Deum, seu cognouit quadam altiori cognitione quam nunc nos cognoscamus, & sic quodammodo eius cognitio media erat inter cognitionem praesentis status, & cognitionem supernae patriae. Quanto enim aliqua creatura est altior, & Deo similior: tanto per eam Deus clarior videtur. Sicut homo perfectius videtur per speculum, in quo expressius imago eius resultat. Vnde eminentius multo videtur Deus per intelligibiles effectus, quam per sensibiles & corporeos. A consideratione autem plena & lucida intelligibilium effectuum impeditur homo in statu praesentis: per hoc quod distrahitur a sensibilibus, & circa ea occupatur. Sed sicut dicitur Eccl. 7. Fecit Deus hominem rectum, quae rectitudo diuinitus instituta fuit: vt inferioribus subderentur: & superioribus ab inferioribus non impedirentur. Vnde homo primus non impediatur per res exteriores a clara & firma contemplatione intelligibilium effectuum: quae est ex irradiatione primae veritatis, qua percipiebat siue naturali cognitione, siue gratuita. Quod autem Damascenus dicit quod primus homo in Paradiso conuersans beatam habuit vitam. & August. de ciuit. Dei: quod erant beati primi homines in illo memorabilis beatitudinis loco, id est Paradiso: non est intelligendum de illa perfecta beatitudine, quae in diuinae essentiae visione consistit: sed habuerunt beatam vitam secundum quandam modum naturalem. Item quod dicit Magister sentent. quod videbat in statu innocentiae homo Deum sine medio: intelligitur de medio per cuius notitiam in aliquid ignotum deuenimus, sicut est medium demonstrationis. Non enim oportebat hominem peruenire in Dei cognitionem per demonstrationem sumptam ab aliquo effectu, sicut nobis est necessarium: sed simul in effectibus praecipue intelligibilibus Deum suo modo cognoscebat: sed videbat Deum per medium quoddam, in quo simul videtur quod per medium videri dicitur: sicut cum homo videtur per speculum: & simul videtur cum ipso speculo. Ita anima primi hominis non poterat videre Angelos per essentiam: sed tamen excellentiorem modum cognitionis habebat de eis, quam nos habemus: quia eius cognitio erat magis certa & fixa circa interiora intelligibilia, quam cognitio nostra. Et propter tantam eminentiam cognitionis dicit Gregor. in 4. dial. quod homo in Paradiso assueuerat verbo Dei perfri: & cum bonorum Angelorum spiritibus cordis munditia & celsitudine visionis interesse.

An homo Deum viderit per essentiam. Videntes Deum per essentiam, quare peccare non possunt.

Qualiter intelligitur Adam habuisse beatam vitam in Paradiso. Damasc. in 2. li. de fid. orth. ca. 11. Aug. li. 14. de ciuitat. cap. 10. Magist. in 1. dial. 4.

Thom. in 1. part. q. 96. art. 2.

Greg. in 4. dial. cap. 1.

Habit & primus homo scientiam omnium quae naturaliter sciri possunt: vnde & imposuit nomina animalibus: vt dicitur Genes. 2. Nomina autem debent naturis rerum congruere. Pro cuius declaratione dicit Thom. in 1. part. quaest. 94. artic. 3. quod res primitus a Deo instituta sunt, non solum vt in seipsis essent, sed etiam, vt essent aliorum principia. Et ideo productae sunt in statu perfecto, in quo possent esse principia aliorum. Homo autem potest esse principium alterius, non solum per generationem corporalem: sed etiam per instructionem & gubernationem. Et ideo sicut primus homo institutus fuit in statu perfecto, quantum ad corpus, vt scilicet posset generare: ita etiam fuit institutus perfectus, quoad animam, vt posset alios instruere & gubernare. Non autem potest aliquis instruere, nisi habeat scientiam: & ideo primus homo sic institutus fuit a Deo: vt haberet omnium scientiam: in quibus natus est homo instrui. Et haec sunt omnia illa quae virtualiter insunt in primis principiis per se notis: quaeunque scilicet homines naturaliter cognoscere possunt. Ad gubernationem autem vitae suae & aliorum: non solum requiritur cognitio eorum quae naturaliter sciri possunt: sed etiam cognitio eorum quae naturale cognitionem excedunt: eo quod homo ordinatur ad quandam finem supernaturalem: sicut & nobis ad gubernationem vitae nostrae necessarium est cognoscere ea, quae sunt fidei. Vnde & de his supernaturalibus tantam cognitionem primus homo accepit a Deo: quanta necessaria erat ad gubernationem vitae humanae secundum illum statum. Alia vero quae nec naturali studio cognosci possunt: nec necessaria sunt ad gubernationem vitae humanae: primus homo non cognouit, sicut cogitationes hominum, futura contingentia, & quaedam singularia: vt quot lapilli iacent in flumine, & huiusmodi. Et in scientia quidem naturalium scibilium Adam non profecisset, quantum ad numerum scitorum: sed quantum ad modum sciendi: quia quae sciebat prius intellectualiter, sciuit postea experimentaliter. Quantum vero ad supernaturalia cognita, profecisset etiam quantum ad numerum per nouas reuelationes: sicut angeli proficiunt per nouas illuminationes. Habuit autem primus homo scientiam omnium per species rerum a Deo menti suae infusas: & hoc solum primo homini concessum fuit. Nam alij qui ab eo processissent in statu innocentiae, non habuissent talem scientiam per species infusas: sed per aliorum instructionem & eorum inuestigationem.

A naturaliter sciri possunt: vnde & imposuit nomina animalibus: vt dicitur Genes. 2. Nomina autem debent naturis rerum congruere. Pro cuius declaratione dicit Thom. in 1. part. quaest. 94. artic. 3. quod res primitus a Deo instituta sunt, non solum vt in seipsis essent, sed etiam, vt essent aliorum principia. Et ideo productae sunt in statu perfecto, in quo possent esse principia aliorum. Homo autem potest esse principium alterius, non solum per generationem corporalem: sed etiam per instructionem & gubernationem. Et ideo sicut primus homo institutus fuit in statu perfecto, quantum ad corpus, vt scilicet posset generare: ita etiam fuit institutus perfectus, quoad animam, vt posset alios instruere & gubernare. Non autem potest aliquis instruere, nisi habeat scientiam: & ideo primus homo sic institutus fuit a Deo: vt haberet omnium scientiam: in quibus natus est homo instrui. Et haec sunt omnia illa quae virtualiter insunt in primis principiis per se notis: quaeunque scilicet homines naturaliter cognoscere possunt. Ad gubernationem autem vitae suae & aliorum: non solum requiritur cognitio eorum quae naturaliter sciri possunt: sed etiam cognitio eorum quae naturale cognitionem excedunt: eo quod homo ordinatur ad quandam finem supernaturalem: sicut & nobis ad gubernationem vitae nostrae necessarium est cognoscere ea, quae sunt fidei. Vnde & de his supernaturalibus tantam cognitionem primus homo accepit a Deo: quanta necessaria erat ad gubernationem vitae humanae secundum illum statum. Alia vero quae nec naturali studio cognosci possunt: nec necessaria sunt ad gubernationem vitae humanae: primus homo non cognouit, sicut cogitationes hominum, futura contingentia, & quaedam singularia: vt quot lapilli iacent in flumine, & huiusmodi. Et in scientia quidem naturalium scibilium Adam non profecisset, quantum ad numerum scitorum: sed quantum ad modum sciendi: quia quae sciebat prius intellectualiter, sciuit postea experimentaliter. Quantum vero ad supernaturalia cognita, profecisset etiam quantum ad numerum per nouas reuelationes: sicut angeli proficiunt per nouas illuminationes. Habuit autem primus homo scientiam omnium per species rerum a Deo menti suae infusas: & hoc solum primo homini concessum fuit. Nam alij qui ab eo processissent in statu innocentiae, non habuissent talem scientiam per species infusas: sed per aliorum instructionem & eorum inuestigationem.

B homo institutus fuit in statu perfecto, quantum ad corpus, vt scilicet posset generare: ita etiam fuit institutus perfectus, quoad animam, vt posset alios instruere & gubernare. Non autem potest aliquis instruere, nisi habeat scientiam: & ideo primus homo sic institutus fuit a Deo: vt haberet omnium scientiam: in quibus natus est homo instrui. Et haec sunt omnia illa quae virtualiter insunt in primis principiis per se notis: quaeunque scilicet homines naturaliter cognoscere possunt. Ad gubernationem autem vitae suae & aliorum: non solum requiritur cognitio eorum quae naturaliter sciri possunt: sed etiam cognitio eorum quae naturale cognitionem excedunt: eo quod homo ordinatur ad quandam finem supernaturalem: sicut & nobis ad gubernationem vitae nostrae necessarium est cognoscere ea, quae sunt fidei. Vnde & de his supernaturalibus tantam cognitionem primus homo accepit a Deo: quanta necessaria erat ad gubernationem vitae humanae secundum illum statum. Alia vero quae nec naturali studio cognosci possunt: nec necessaria sunt ad gubernationem vitae humanae: primus homo non cognouit, sicut cogitationes hominum, futura contingentia, & quaedam singularia: vt quot lapilli iacent in flumine, & huiusmodi. Et in scientia quidem naturalium scibilium Adam non profecisset, quantum ad numerum scitorum: sed quantum ad modum sciendi: quia quae sciebat prius intellectualiter, sciuit postea experimentaliter. Quantum vero ad supernaturalia cognita, profecisset etiam quantum ad numerum per nouas reuelationes: sicut angeli proficiunt per nouas illuminationes. Habuit autem primus homo scientiam omnium per species rerum a Deo menti suae infusas: & hoc solum primo homini concessum fuit. Nam alij qui ab eo processissent in statu innocentiae, non habuissent talem scientiam per species infusas: sed per aliorum instructionem & eorum inuestigationem.

C etiam cognitio eorum quae naturale cognitionem excedunt: eo quod homo ordinatur ad quandam finem supernaturalem: sicut & nobis ad gubernationem vitae nostrae necessarium est cognoscere ea, quae sunt fidei. Vnde & de his supernaturalibus tantam cognitionem primus homo accepit a Deo: quanta necessaria erat ad gubernationem vitae humanae secundum illum statum. Alia vero quae nec naturali studio cognosci possunt: nec necessaria sunt ad gubernationem vitae humanae: primus homo non cognouit, sicut cogitationes hominum, futura contingentia, & quaedam singularia: vt quot lapilli iacent in flumine, & huiusmodi. Et in scientia quidem naturalium scibilium Adam non profecisset, quantum ad numerum scitorum: sed quantum ad modum sciendi: quia quae sciebat prius intellectualiter, sciuit postea experimentaliter. Quantum vero ad supernaturalia cognita, profecisset etiam quantum ad numerum per nouas reuelationes: sicut angeli proficiunt per nouas illuminationes. Habuit autem primus homo scientiam omnium per species rerum a Deo menti suae infusas: & hoc solum primo homini concessum fuit. Nam alij qui ab eo processissent in statu innocentiae, non habuissent talem scientiam per species infusas: sed per aliorum instructionem & eorum inuestigationem.

D Quantum vero ad corpus fuit homo in statu innocentiae honore sublimatus quantum ad immortalitatem, impassibilitatem, & loci amenitatem. Ante quidem peccatum homo quodammodo erat immortalis: quia mortem non incurrisset si non peccasset. Vnde Apostolus ad Rom. 5. Per vnum hominem, scilicet Adam peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Reprobatur autem & anathematizatur opinio dicentium: quod etiam si non peccasset, necessarium erat hominem mori: vt patet de conse. distinct. 4. placuit. Sed pro huiusmodi maiori declaratione sciendum secundum Thom. in 1. part. quaest. 97. artic. 1. quod aliquid potest dici incorruptibile tripliciter. Vno modo ex parte materiae: ex eo videlicet quod vel non habet materiam sicut Angelus: vel habet materiam quae non est in potentia, nisi ad vnam formam: sicut corpus caeleste: & hoc dicitur secundum

E Homo quantum ad corpus in quibus fuit sublimatus.

Quantum vero ad corpus fuit homo in statu innocentiae honore sublimatus quantum ad immortalitatem, impassibilitatem, & loci amenitatem. Ante quidem peccatum homo quodammodo erat immortalis: quia mortem non incurrisset si non peccasset. Vnde Apostolus ad Rom. 5. Per vnum hominem, scilicet Adam peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Reprobatur autem & anathematizatur opinio dicentium: quod etiam si non peccasset, necessarium erat hominem mori: vt patet de conse. distinct. 4. placuit. Sed pro huiusmodi maiori declaratione sciendum secundum Thom. in 1. part. quaest. 97. artic. 1. quod aliquid potest dici incorruptibile tripliciter. Vno modo ex parte materiae: ex eo videlicet quod vel non habet materiam sicut Angelus: vel habet materiam quae non est in potentia, nisi ad vnam formam: sicut corpus caeleste: & hoc dicitur secundum

F Quot modis dicitur aliquid incorruptibile.

Quantum vero ad corpus fuit homo in statu innocentiae honore sublimatus quantum ad immortalitatem, impassibilitatem, & loci amenitatem. Ante quidem peccatum homo quodammodo erat immortalis: quia mortem non incurrisset si non peccasset. Vnde Apostolus ad Rom. 5. Per vnum hominem, scilicet Adam peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Reprobatur autem & anathematizatur opinio dicentium: quod etiam si non peccasset, necessarium erat hominem mori: vt patet de conse. distinct. 4. placuit. Sed pro huiusmodi maiori declaratione sciendum secundum Thom. in 1. part. quaest. 97. artic. 1. quod aliquid potest dici incorruptibile tripliciter. Vno modo ex parte materiae: ex eo videlicet quod vel non habet materiam sicut Angelus: vel habet materiam quae non est in potentia, nisi ad vnam formam: sicut corpus caeleste: & hoc dicitur secundum

A.M. 1. dum naturam incorruptibile. Alio modo dicitur incorruptibile aliquid ex parte formae, quia scilicet rei corruptibili per naturam inharet aliqua dispositio: per quam totaliter a corruptione prohibetur. Et hoc dicitur incorruptibile secundum gloriam: quia vt dicit August. in epistola ad Dioscorum. Tam potenti natura Deus fecit animam vt ex illius beatitudine redundet in corpus plenitudo fanitatis: & incorruptionis vigor. Tertio modo dicitur aliquid incorruptibile ex parte causae efficientis: & hoc modo homo in statu innocentiae fuit incorruptibilis & immortalis: quia vt August. dicit in libr. de quaestionibus noui & veteris testamenti. Deus hominem fecit: qui quamdiu non peccaret: immortalitate vigeret, vt ipse sibi auctor esset, aut ad vitam, aut ad mortem. Non enim erat corpus eius indissolubile per aliquem immortalitatis vigorem in eo existentem: sed inerat animae vis quaedam supernaturalis diuinitus data, per quam poterat corpus ab omni corruptione praeseruare, quamdiu ipsa Deo subiecta mansisset.

Aug. epist. 56.

Aug. ibid. quaest. 19.

Homo quomodo immortalis ante peccatum.

Qualiter ligni vitae causabatur immortalitatem.

Arist. l. b. 1. de gener. text. 34. & 39.

Aug. libr. 14. cap. 26.

De impassibilitate hominis.

Habebat & homo in tali statu aliquo modo impassibilitatem. Cum enim passio dicatur dupliciter. Vno modo proprie: & sic dicitur pati quod a

A sua naturali dispositione remouetur in rebus autem naturalibus contraria agunt & patiuntur ad inuicem: quorum vnum remouet alterum a sua naturali dispositione. Et hoc modo in statu innocentiae erat impassibilis: & secundum animam & secundum corpus. Poterat enim passionem prohibere: sicut & mortem: si absque peccato stetit. Vnde poenam non sensisset caloris vel frigoris: nec alicui infirmitati subiiciebatur. Alio modo sumitur passio communiter secundum quamcunque immutationem etiam si pertineat ad perfectionem naturae. Sicut intelligere vel sentire dicitur pati quoddam. Et hoc secundo modo in statu innocentiae erat passibilis: & patiebatur & secundum animam & secundum corpus. Nam & intelligebat, & sentiebat videndo, audiendo, & huiusmodi: & dormiebat: quia dormire non remouet hominem a naturali dispositione: sed ad bonum naturae ordinatur. Sed nec quando costa separata est ab Adam quando formata est Eva: passionem sustinuit primus homo. Nec mulieres in pariendo fuissent passae dolorem: qui in eis secutus est ex peccato. Tho. in 1. part. quaest. 97. art. 2.

B fuissent quoque homini in statu innocentiae quaedam animae passiones. Pro cuius declaratione dicit Thom. in 1. part. quaest. 95. artic. 2. quod omnium passionum animae quae scilicet sunt in appetitu sensuali quaedam ordinantur ad bonum: vt amor, & gaudium & desiderium: quaedam ad malum: vt timor & dolor. Et quia in primo statu nullum malum aderat, nec imminebat: & nullum bonum aberat, quod cuperet bona voluntas pro tempore illo habendum: vt patet per August. 14. de ciuit. Dei Omnes illae passiones quae respiciunt malum in Adam non erant: vt timor & dolor & huiusmodi. Similiter nec illae passiones quae respiciunt bonum non habitum habendum, vt cupiditas & auarus. Ille vero passiones quae possunt esse boni praesentis: vt gaudium & amor & vel quae sunt boni futuri in suo tempore habendi: vt desiderium & spes non affligens fuerunt in statu innocentiae: aliter tamen quam in nobis. Nam in nobis appetitus sensualis in quo sunt passiones non totaliter subest rationi. Vnde passiones quandoque sunt in nobis praecedentes iudicium rationis & impediendes: quandoque vero ex iudicio rationis consequentes: prout sensualis appetitus aliquando rationi obedit: in statu vero innocentiae appetitus erat totaliter rationi subiectus. Vnde non erant in eo passiones animae, nisi ex ratione, seu rationis iudicio consequentes. Vnde tunc caro non concupiscebat aduersus spiritum, vt nunc est.

C Et in esu quidem fructuum lignorum Paradisi, de quibus dictum est. De omni ligno quod est in Paradiso comedet, Genes. 2. si id fecisset cibo indigens tunc ad sui sustentationem: delectationem magnam habuisset magis quam nunc: quia tanto delectatio sensibilis maior est, quanto natura purior & corpus magis sensibile: sed concupiscibilis non ita inordinate se extulisset super illa delectatione: quia regulatur per rationem. Sicut & sobrius in cibo sumpto non minorem delectationem sentit quam gulosus: sed minus eius concupiscibilis super huiusmodi delectatione requiescit. Tho. in 1. part. quaest. 98. artic. 2.

D Quantum vero ad actum generationis in statu innocentiae: quamuis quidam antiquorum doctorum considerantes concupiscentiae foeditatem, quae inuenitur

E Esu ciborum quibus dicitur quod est in Paradiso comedet, Genes. 2. si id fecisset cibo indigens tunc ad sui sustentationem: delectationem magnam habuisset magis quam nunc: quia tanto delectatio sensibilis maior est, quanto natura purior & corpus magis sensibile: sed concupiscibilis non ita inordinate se extulisset super illa delectatione: quia regulatur per rationem. Sicut & sobrius in cibo sumpto non minorem delectationem sentit quam gulosus: sed minus eius concupiscibilis super huiusmodi delectatione requiescit. Tho. in 1. part. quaest. 98. artic. 2.

F Quantum vero ad actum generationis in statu innocentiae: quamuis quidam antiquorum doctorum considerantes concupiscentiae foeditatem, quae inuenitur

Quantum vero ad actum generationis in statu innocentiae: quamuis quidam antiquorum doctorum considerantes concupiscentiae foeditatem, quae inuenitur

A. M. 1. uenitur in copula carnali in presenti statu posuerunt, quod in statu innocentiae non fuisset generatio per copulam carnalem. Vnde & Gregorius Nifenus dicit, quod fuisset multiplicatum genus humanum in Paradiso: sicut multiplicati sunt Angeli absque concubitu per operationem diuinam virtutis. Et dicit quod Deus ante peccatum fecit masculum & foemina respiciens ad modum generationis, qui futurus erat post peccatum, cuius praescius erat. Sed Thom. in 1. part. quaest. 98. artic. 2. hoc reprobat per rationem, quam ibi ponit: determinans generationem in illo statu innocentiae sciendam per copulam. Vnde & mulier dicitur facta in adiutorium viri. Genes. 2. scilicet ad generationem: sed ut ipse ait: duo sunt in copula carnali consideranda secundum praesentem statum. Vnum quod est naturae, scilicet coniunctio maris & foeminae ad generandum: In omni enim generatione requiritur virtus actiua & passiu. Vnde cum in omnibus, in quibus est distinctio sexuum: virtus actiua sit in mare, passiu. in foemina: naturae ordo exigit vt ad generandum conueniat per copulam masculus & foemina. Aliud quod considerari potest, est quaedam deformitas immoderate concupiscentiae: quae in statu innocentiae non fuisset, quando vires inferiores omnino rationi subdebantur. Vnde & August. dicit. 14. de ciuit. Dei. Absit vt suspicemur prolem non fieri sine libidinis morbo, scilicet in illo statu innocentiae: sed eo voluntatis nutu mouerentur illa membra, quo caetera & sine ardore & illecebrosos stimulo, cum tranquillitate animae & corporis. Nec fuisset tunc continentia laudabilis, vt nunc quia in isto tempore laudatur continentia: non propter defectum foecunditatis: sed propter remotionem inordinate libidinis: tunc autem fuisset foecunditas absque libidine. Et vt dicit August. 14. de ciuit. Dei. In illo statu nulla corruptione integritatis infunderetur gremio maritus vxoris. Potuit enim salua integritate foeminae genitalis virile semen immitti.

Aug. libro 24. cap. 26. Fames & sitis in Paradiso non fuisset, vel sitis anxietas. Nam tempore congruo cum fuisset naturae conueniens, homo comedisset & bibisset, antequam fames vel sitis eum affligeret: dormisset sine aliqua inquietatione vel perturbatione somniorum terribilium, sine poena caloris vel frigoris fuisset propterea aerem temperatissimum: nulla denique infirmitate grauatus fuisset.

Aug. libro octauo in principio. Nulla ibi passio fames, vel sitis anxietas. Nam tempore congruo cum fuisset naturae conueniens, homo comedisset & bibisset, antequam fames vel sitis eum affligeret: dormisset sine aliqua inquietatione vel perturbatione somniorum terribilium, sine poena caloris vel frigoris fuisset propterea aerem temperatissimum: nulla denique infirmitate grauatus fuisset.

Aug. libro 13. de ciuit. Dei. Quantum ad loci amenitatem fuit homo honoris sublimatus. Quia etsi factus in agro Damasceno de limo terrae secundum corpus: tamen translatus extitit in Paradisum terrestrem. Sed pro huius Paradisi declaratione secundum August. 8. super Gen. ad litteram. Tres sunt de Paradiso generales sententiae. Vna est eorum qui tantummodo corporaliter Paradisum intelligi volunt. Alia eorum qui spiritualiter tantum: id est Ecclesiam. Tertia eorum qui vtroque modo Paradisum accipiunt: quam fateatur sibi placere sententiam, idem August. 13. de ciuit. Dei. & hoc rationabiliter. In omnibus enim quae scriptura tradit pro fundamento tenenda est veritas historiae: & desuper spirituales expositiones fabricanda secundum Tho. 1. par. quaest. 102. artic. 1. Est ergo Paradisus (vt dicit Isidorus in libro Etymologiarum) locus in Orientis partibus constitutus, cuius vocabulum a Graeco in Latinum vertitur hortus. Conuenieter autem in parte Orientali dicitur situs: quia credendum est, quod in no-

A. bilissimo loco totius terrae sit constitutus. Cum autem Oriens sit dextera caeli, secundum Philosophum 2. de caelo & mundo: & dextera sit nobilior sinistra: conueniens fuit, vt in Orientali parte Paradisus insisteretur. Quod autem Beda dicit quod Paradisus pertingit vsque ad lunarem circulum, non est verum: si secundum situm simpliciter intelligatur, potest tamen exponi, quod vsque ad locum lunaris globi ascendit: non secundum situs eminentiam, sed secundum similitudinem: quia est ibi perpetua aëris temperies, vt dicit Isidorus. Et in hoc assimilatur caelestibus corporibus, quae sunt absque contrarietate. Et dicit August. super Gen. ad litteram. 8. Credendum est, quod locus ipse Paradisi ad cognitionem hominum est remotissimus: [inde quatuor aquarum partes diuidi, sicut fidelissima scriptura testatur: sed ea flumina quorum fontes noti esse dicuntur alicubi isse sub terras,] & post tractus prolixarum regionum locis aliis erupisse, [vbi tanquam in suis fontibus nota esse perhibentur.] Nam hoc solere nonnullas aquas facere quis ignorat: & quia locus ille est seclusus a nostra habitatione impedimentis montium vel marium, vel alicuius astuosae regionis, quae transiri non potest: ideo scriptores locorum de hoc non faciunt mentionem.

Thom. 1. par. q. 102. artic. 2. Lignum vitae quod in medio erat: quaedam materialis arbor fuit, sic dicta: quia eius fructus habebat virtutem conferuandae vitae, vt supra dictum est. Spiritualiter autem significabat Christum, qui est sapientia Dei patris & lignum vitae. Proverb. 3. Vel etiam sacramentum Eucharistiae, vel bonum obedientiae. Lignum vero scientiae boni & mali, fuit etiam materialis arbor sic nominata, propter euentum futurum: quia post eius esum homo per experimentum poenae didicit, quid interesset inter obedientiam bonum: & inobedientiam malum. Et spiritualiter potest significari liberum arbitrium. Praedictae autem & aliae arbores productae sunt in acta tertia die. Et vt dicit Damascenus. Erat Paradisus diuina regio & digna eius, quae secundum imaginem Dei erat conuersatio, temperata & tenuissimo & purissimo aëre circumfulgens, plantis semper floridis ornata: qui quidem dicit. In Paradiso nullum irrationabilem habitat: licet ex quadam dispensatione illuc animalia fuerint adducta ad Adam, quando eis nomina imposuit: & serpens illuc accessit per operationem diaboli qui secundum Bedam habebat faciem virgineam. In quo nullus inhabitat, nisi Enoch & Helias: vt dicitur.

Adam fuit sublimatus in honore domini. Tertio fuit Adam sublimatus honore domini: vnde dominus dixit Genes. 1. Faciamus hominem, & c. vt praesit piscibus maris & volatilibus caeli: & bestiis terrae. Pro cuius declaratione dicit Thom. 1. par. quaest. 96. artic. 1. quod in statu innocentiae ante inobedientiam nihil repugnabat homini quod naturaliter deberet ei esse subiectum. Omnia autem animalia naturaliter sunt homini subiecta, quod apparet ex tribus. Primo ex ipso naturae processu, [Sicut enim in generatione rerum naturalium intelligitur quidam ordo, quo proceditur de imperfecto ad perfectum: Nam materia est propter formam, & forma imperfectior est propter perfectiorem:] ita etiam in vsu rerum naturalium. Nam imperfectiora cedunt in vsu perfectiorum: plantae enim vtuntur terra ad sui nutrimentum, animalia vero plantis: homines, plantis & animalibus. Vnde naturaliter homo dominatur animalibus. Secundo, hoc apparet ex ordine diuinae prouidentiae, quae semper

Greg. Nif. libro 8. de prouident. cap. 3.

Reprobatio Grego. 11.

Aug. libro 24. cap. 26.

Aug. libro octauo in principio.

Aug. libro 13. de ciuit. Dei.

Aug. libro 13. de ciuit. Dei.

Aug. libro 13. de ciuit. Dei.

A. M. 1. Arift. 1. de cael. tex. 15.

Reprobatur Beda:

Beda in 2. Cor. ca. 12.

Isid. libro 14. Etym. cap. 3.

Aug. libro 8. cap. 7.

Genes. 2.

Thom. 1. par. q. 102. artic. 1.

Idem 1. par. q. 96. artic. 3.

In statu innocentiae fuisset hominū disparitas.

Paradisus secundum Damascenum in 2. orth. fid. cap. 11.

Genes. 2.

Adam fuit sublimatus in honore domini.

Thom. in 1. par. q. 96. artic. 4.

In statu innocentiae fuisset dominium.

Dominium duob. modis sumitur.

Aug. libro 19. de ciuit. cap. 19.

A. M. 1. semper inferiora per superiora gubernat. Vnde cum homo sit supra caetera animalia: quia ad imaginem Dei factus, conuenienter eius gubernationi alia animalia subduntur. Tertio, hoc apparet ex proprietate hominis & aliorum animalium. In aliis enim animalibus inuenitur secundum naturalem estimationem quaedam participatio prudentiae ad aliquos particulares actus: in homine autem inuenitur vniuersalis prudentia: quae est ratio omnium agibilium. Omne autem quod est per participationem: subditur ei quod est per essentiam & vniuersaliter. Et sic patet quod naturaliter est subiectio animalium ad hominem: sed inobedientia eorum ad hominem, quae nunc apparet: subsecuta est culpam inobedientiae hominis in poenam eius: quia ipse inobediens fuit Deo, fuisset tamen naturalis discordia inter ipsa bruta: omnia tamen subiecta fuissent dominio hominis: sicut nunc aliqua domesticantur ab eo.

Thom. in 1. par. q. 96. artic. 1. Et sciendum secundum Thom. quaest. ea artic. 2. quod cum dicitur Gen. 1. de homine: vt praesit vniuersae creaturae, intelligitur quae non est ad imaginem Dei. Nam Angeli non dominabatur: sed viribus sensitiuis suis, scilicet irascibili & concupisibili: quae aequaliter obediunt rationi dominatur anima imperando, vnde in statu innocentiae animalibus brutis: per imperium dominabatur: viribus autem naturalibus & ipsi corpori homo dominabatur: non quidem imperando, sed vtendo. Et sic etiam in statu innocentiae homo dominabatur plantis: & rebus animatis, non per imperium vel immutationem, vt immutando de vna specie in aliam: vel immutando cursum corporum caelestium: sed absque impedimento vtendo eorum auxilio.

Thom. in 1. par. q. 96. artic. 4. In ipso autem statu innocentiae fuisset disparitas hominum: non solum quoad sexum & aetatem: sed etiam secundum animam quantum ad iustitiam & scientiam. Non enim homo ex necessitate operabatur: sed per liberum arbitrium, ex quo ratio habet quod homo magis vel minus applicare possit animam ad aliquid operandum vel cognoscendum: vnde quidam magis proficessent in iustitia & scientia quam alij. Ex parte etiam corporis poterat esse disparitas. Vnde & secundum diuersam dispositionem aeris: & secundum diuersum statum stellarum: alij aliis fuissent robustiores corpore vel pulchriores & maiores & melius complexionati & generati: ita tamen, quod in illis qui excederentur nullus esset defectus vel peccatum secundum animam & corpus. Fuisset quoque & dominium vnius hominis super alios in statu innocentiae. Non enim erat talis status dignior, quam conditio Angelorum: sed inter Angelos quidam aliis dominantur: vnde est vnus ordo dominationum. Sed pro huius maiori declaratione sciendum secundum Thom. 1. part. quaest. 96. artic. 4. quod dominium accipitur dupliciter. Vno modo secundum quod opponitur seruituti: & sic dominus dicitur cui aliquis subditur, vt seruus: & isto modo non fuisset dominium in statu innocentiae. Nam tunc aliquis dominatur alicui seruo quando eum cui dominatur ad propriam vtilitatem sui scilicet dominantis refert. Et tale dominium esse non potest sine poena subiectorum quod in statu innocentiae non fuisset. Et de hoc intelligitur quod ait August. de ciuit. Dei. lib. 19. Hominem rationalem ad imaginem suam factum non voluit Deus, nisi irra-

A. tionabilibus dominari non hominem homini, sed hominem pecudi. Secundo modo accipitur dominium secundum quod communiter refertur ad subiectum qualitercunque: & sic etiam ille qui habet officium gubernandi & dirigendi liberos, dominus dici potest. Dominatur autem aliquis alteri vt libero, quando dirigit ipsum ad proprium bonum eius, qui dirigitur, vel ad bonum commune. Er tale dominium fuisset in statu innocentiae hominis ad hominem. Et hoc propter duo. Primo quia homo naturaliter est animal sociale: vnde homines in statu innocentiae socialiter vixissent. Socialis autem vita multorum esse non potest nisi aliquis praesideret qui ad bonum commune intenderet. Secundo, quia si vnus homo habuisset super alium eminentiam scientiae & iustitiae: inconueniens fuisset nisi hoc exequeretur in vtilitatem aliorum. Vnde August. dicit. 19. de ciuit. Dei. quod iusti non dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi: hoc naturalis ordo praescribit: ita Deus hominem condidit. Ideo autem Deus hominem in Paradiso non condidit: sed in terra formatum de limo terrae: & anima de nouo creata & in corpore illo infusa (cui scilicet dicitur quod inspirauit in faciem eius spiraculum vitae) sed tulit eum Deus & posuit in Paradiso, vt dicitur Gen. 2. vt hoc gratiae Dei imputaretur: & non humanae naturae. Fuit enim Paradisus locus congruus habitationi humanae quantum ad incorruptionem primi status. In corruptio autem illa non inerat homini secundum naturam: sed ex supernaturali Dei dono. Ibi que habitasset cum posteris quousque multiplicato humano genere de progenie in progeniem vsque ad numerum electorum Deo praesum omnes simul translati fuissent in Paradisum caelestem: seu caelum empyreum in anima simul & corpore ad clarè videndum Dei essentiam. Positus autem fuit in Paradiso homo vt operaretur & custodiret illum. vt dicitur Genes. 2. Quod August. 8. super Genes. ad litteram dupliciter exponit. Vno modo vt referatur ad Deum: vt Deus operaretur in homine iustificando ipsum: cuius operatio si ab homine cessat continuo obtenebratur: sicut aer si cessat influentia luminis. Et vt custodiret scilicet ab omni corruptione & malo. Alio modo potest intelligi vt referatur ad hominem: vt scilicet homo operaretur & custodiret Paradisum. Nec tamen illa operatio esset laboriosa sicut post peccatum: sed fuisset iucunda propter experientiam virtutis naturae: Custodia autem illa non esset contra inuafores: sed ad hoc vt homo sibi Paradisum custodiret ne peccando ipsum amitteret.

Thom. in 1. par. q. 95. artic. 4. Fuissent autem opera primi hominis magis efficacia ad merendum quam opera nostra. Pro cuius declaratione est sciendum secundum Thom. 1. par. q. 95. quod quantitas meriti ex duobus potest pensari. Vno modo ex radice charitatis & gratiae. Et talis quantitas meriti correspondet premio essentiali: quod in Dei fruitione consistit. Qui enim ex maiori charitate aliquid facit perfectius Deo fructur. Alio modo potest pensari quantitas meriti ex quantitate operis, quae quidem est duplex, scilicet absoluta & proportionalis. Vidua enim quae misit duo minuta in gazophilacium minus opus fecit quantitate absoluta, quam illi qui magna muneris posuerunt: sed quantitate proportionali, vidua plus fecit secundum domini sententiam Luc. 21. quia magis eius facultatem superabat. Vtraque tamen quantitas

Homo qua ratione animalibus dominaretur.

Thom. in 1. par. q. 96. artic. 1.

Idem 1. par. q. 96. artic. 3.

In statu innocentiae fuisset hominū disparitas.

Dominium duob. modis sumitur.

Aug. libro 19. de ciuit. cap. 19.

A. M. 1.

Aug. li. 19. de ciuit. c. 4.

Thom. in 1. par. q. 95. artic. 4.

Quare Deus non creauit hominem in Paradiso.

Ibid. art. 2.

Ibid. art. 3.

Aug. lib. 8. sup. Gen. cap. 10.

Quare homo postus fuit in Paradiso.

Thom. in 1. par. q. 95. artic. 4.

Meriti quantitas vnde procedat.

A.M. 1. quantitas meriti: quod scilicet attenditur respectu operis, seu laboris respondet premio accidentalit: quod est gaudium de bono creato. Sigitur attendatur quantitas meriti ex parte gratia: efficaciora fuissent opera primi hominis ad merendum in statu innocentie quam post peccatum: quia gratia copiosior fuisset nullo obstaculo gratie in natura humana inuenit. Similiter si consideretur absoluta quantitas operis: efficaciora fuissent opera ad merendum, quia cum homo esset maioris virtutis maiora fecisset opera. Sed si consideretur quantitas proportionalis, maior inuenitur ratio meriti post peccatum propter imbecillitatem hominis. Magis enim excedit paruum opus potestatem eius qui cum difficultate operatur illud, quam magnum opus potestatem eius qui sine difficultate operatur. Quamuis enim & primus homo ante peccatum indiget gratia ad merendum vitam eternam sicut post: tamen post peccatum ad plura indiget gratia quam ante: quia & ad peccati remissionem, & ad infirmitatis sustentationem. De conditionibus genitorum in statu innocentie. Vbi sciendum primo: quod non solum masculi, sed etiam femine fuissent in illo statu generate. Sic enim natura processit generando sicut Deus eam instituit: sed Deus instituit marem & feminam in humana natura: vt habetur Genes. 1. & 2. ergo, &c. Pro cuius declaratione dicit Thom. in 1. par. quast. 99. artic. 2. quod nihil eorum que ad complementum humane nature pertinent, in statu innocentie defuisset. Sicut autem ad perfectionem vniversi pertinent diuersi gradus rerum: ita etiam diuersitas sexus est ad perfectionem humane nature: & ideo in statu innocentie vterque sexus per generationem fuisset productus. Et videtur vt ait Thom. quod tot fuissent generate femine quod mares. Nec obstat quod omne agens generat sibi simile: nisi impediatur propter defectum virtutis vel indispositionem materie. In generatione autem vis actiua est in masculino: & sic vbi nullus fuisset defectus virtutis ex parte maris, & indispositio materie ex parte femine: videtur quod mares semper debuerint generari. Respondet Thom. quod generatio femine non solum contingit ex defectu virtutis actiue & indispositione materie vt obiectum est: sed quandoque ex aliquo accidente extrinseco: sicut dicit Philosophus in lib. de animalibus, quod ventus septentrionalis coadiuuat ad generationem masculorum: australis vero ad generationem femininarum: quandoque autem ex conceptione anime ad quam de facili immutatur corpus: & precipue in statu innocentie hoc esse poterat, quando corpus erat magis subiectum anime, vt scilicet secundum voluntatem generantis distingueretur sexus in prole. Conueniebat etiam quod omnes generaret, non solum primi parentes: vt sic tot essent femine quot mares, vt quilibet haberet virum suum, & vir uxorem vniam. Nati autem in statu innocentie non mox habuissent perfectam virtutem & morum membrorum. Nam secundum Thom. vbi supra: omne generatum prius est imperfectum quam perficiatur: sed pueri in statu innocentie fuissent per generationem producti: ergo a principio imperfecti fuissent in quantitate & virtute corporis. Vnde mox nati non habuissent sufficientem virtutem ad mouendum membra secundum quoslibet actus: sed actus pueritie conuenientes: puta ad legendum

Homo ante peccatum indiguit gratia ad merendum.

De conditionibus genitorum in statu innocentie.

Thom. in 1. par. quast. 99. artic. 2.

Thom. ibid.

Arist. lib. 4. de generat. animalium. cap. 2.

Thom. in 1. pa. q. 99. artic. 1. Nati in statu innocentie quales fuissent.

vbere per se & alia huiusmodi. Vtrum autem pueri nati fuissent cum iustitia. Dicunt quidam, quod non cum iustitia gratuita: que est principium merendi, que dicitur gratia gratum faciens: sed cum iustitia originali: quia hoc fuit quoddam donum diuinitus toti humane nature datum. Et hoc apparet: quia peccatum originale quod opponitur illi iustitie dicitur esse peccatum natura. Vnde traducitur a parente in posteros: sicut traducta fuisset illa iustitia originalis. Sed vt dicit Thom. in 1. part. quast. 100. artic. 1. Cum radix originalis iustitie, in] cuius rectitudine factus est homo, consistat in subiectione supernaturali rationis ad Deum, que est per gratiam gratum facientem necesse est dicere: quod si pueri nati fuissent in originali iustitia, quod etiam nati fuissent cum gratia gratum faciente: sicut & de primo homine dictum est, quod fuit cum gratia conditus: nec tamen propter hoc fuisset gratia naturalis: quia non fuisset transfusa per virtutem feminis, sed fuisset collata homini statim cum corpus est dispositum, in-funditur a Deo anima rationalis: que tamen non ex traduce est. Item pueri mox nati non habuissent perfectum vsum rationis. Ratio est secundum Thom. in 1. par. quast. 101. artic. 2. quia vsum rationis dependet quodammodo ex vsum virium sensituarum. Vnde ligato sensu & ligatis viribus inferioribus sensitibus, homo perfectum vsum rationis non habet, vt patet in dormientibus & phreneticis. Vires autem sensitue sunt virtutes quedam corporalium organorum: ideo impeditis earum organis necesse est quod actus earum impediatur: & per consequens vsum rationis: in pueris autem est impediendum harum virium sensituarum propter nimiam humiditatem cerebri: & ideo in eis non est perfectus vsum rationis, sicut habituri erant in perfecta etate: habuissent tamen perfectiorem quam nunc quantum ad ea que ad eos pertinebant secundum illum statum. Item nec habuissent in illo statu perfectionem scientie: sed eam processu temporis absq; difficultate acquisiuissent inueniendo vel addiscendo. Est enim naturale homini, vt scientiam per sensum acquirat: habuissent tamen pueri illam sufficientem scientiam ad dirigendum eos in operibus iustitie in quibus homines diriguntur, & vniuersalia principia iuris multo plenius habuissent tunc, quam nunc naturaliter habeamus. In illo autem statu innocentie nati non fuissent in iustitia confirmati. Quod sic declarat Thom. in 1. par. quast. 101. artic. 2. Manifestum est quod pueri in sua naturalitate non habuissent plus perfectionis, quam eorum parentes in statu generationis: parentes autem quamdiu generassent non fuissent in iustitia confirmati. Ex hoc enim creatura rationalis in iustitia confirmatur: quod efficitur beata per apertam Dei visionem: cui viso non potest non inherere cum sit Deus ipsa essentia bonitatis, a qua nullus potest auerti: cum nihil desideret nisi sub ratione boni. Vnde paruuli nati non fuissent in iustitia confirmati. Et ideo si Adam non peccasset: filij quidem ab eo nati non contraxissent peccatum originale, quod est causa gehennae: possent tamen geniti ab eo per alium modum fieri filij gehennae:

A.M. Thom. in 1. par. q. 100. art. 1.

Nati in statu habuissent gratiam gratum facientem.

Pueri mox nati habuissent vsum rationis.

Thom. in 1. pa. q. 101. artic. 1.

Pueri non habuissent scientiam a sua origine.

Pueri non fuissent in iustitia confirmati.

A.M. gehenna: scilicet per liberum arbitrium peccando: vnde non ita necessitatem non peccandi transmississet ad posteros, quod omnino peccare non possent.

§. II. Q VANTVM AD SECVNDVM

Q VANTVM AD SECVNDVM principale supra notatum scilicet de efficientia peccati: qua deprauatus est homo sic sublatus honore ibi, cum dicitur: Non intellexit. Vtque non intellexit homo Adam & Eua: id est non considerauit: neque recognouit tantam dignitatem sibi concessam beneficiorum a Deo, adherendo eius aduersario Diabolo: & recedendo a Domino & benefactore suo transgrediendo eius preceptum, quod sibi declarat scilicet abstinere ab esu fructus ligni scientie boni & mali. Neque enim illa arbor de se mala exitit: [quam Deus homini ne cotingeret interdixit, sed vt melius per obedientiam meritum homo bene conditus cresceret, dignum fuit vt etiam a bono prohiberetur, quatenus tanto verius hoc quod ageret virtus esset, quanto & a bono cessans se subditum & humilem exhiberet] vt ait Greg. vlti. moral. & 11. quast. 3. quid ergo. Magis enim apparet virtus obedientie cum seruatur quod prohibetur, quod de se non est malum nisi quia prohibetur: quam si aliquid prohiberetur de se malum. Non intellexit vtiq; Eua deceptionem serpentis antiqui, cum dixit: In quacunque die comederitis ex eo, eritis sicut dii scientes bonum & malum: existimans quod animo consulendi non decipiendi sibi hoc diceret, vt conditionem suam digniorem faceret: quasi si Deus eis inuidisset habere scientiam boni & mali: & ideo prohibuisset esum illius fructus. Vnde & Apostolus dicit quod mulier seducta est. Et vt dicit Thom. Quamuis illa seductio mulieris precesserit peccatum operis, scilicet peccati gula sumendo fructum: tamen ipsam seductionem precessit peccatum elationis. Vnde Aug. dicit super Gen. quod mulier verbis serpentis non crederet a bona & vtili re se esse prohibitam nisi iam inesset menti eius amor proprie potestatis: & quedam de se superba presumptio. Manente enim innocentia illa non poterat esse illa seductio: quia sicut verum est bonum intellectus, ita falsum est malum eius. Vnde intellectus eius alicui falsa estimationi acquiescere non poterat tanquam vero: sed propter illam elationem perdita innocentia subintravit falsa estimatio: vt crederet verum quod ei Diabolus persuadebat: secundum Thom.

Greg. lib. 35. mor. cap. 2.

Genes. 3.

1. Tho. 2. Thom. in 1. par. q. 96. artic. 4. Aug. libr. 11. cap. 30.

Thom. in 2. 2. q. 163. artic. 4.

Genes. 3.

A vt dictum est supra, ita transgrediendo preceptum illud dominicum: transfuderunt in omnes ab eis descendentes peccatum originale secundum carnalem propagationem. Vnde non in Christum, quia est descendit ab eis secundum corpulentam substantiam: non tamen secundum carnalem propagationem, vt omnes alij: quod originale peccatum in quantum causa est vtriusque mortis: contrahitur ex conceptione ab anima cum infunditur corpori: nec quisquam ab eo liberari potest, nisi per gratiam mediatoris. Vnde August. de peccato originali & originali loquens sic ait. Itaque homo cum ab eo qui eum genuit alter est effectus, peccato alterius sine sua consensione non teneretur obnoxius. Et de originali immediate subdit. Traxit ergo reatum homo, scilicet peccati originalis: quia vnus erat cum illo & in illo a quo traxit, scilicet Adam secundum virtutem seminalem quando illud quod contrahit admixtum est. q. 4. iam itaque. Idem Aug. de consecrat. distin. 4. firmissime ait. sic firmissime tene & nullatenus dubites: omnem hominem qui concipitur per concubitus maris & femine, cum peccato originali nasci [& impietati mortique subiectum, & ob hoc naturaliter filium irae: a qua ira nullus liberabitur, nisi per gratiam mediatoris hominis Iesu Christi.] Vbi etiam sciendum, quod si sola mulier peccasset & non Adam: ipsa sola damnata fuisset nisi penituisse: sed non exinde genus humanum originali peccato infectum fuisset: sicut fuit peccante Adam: in quo erat principium actuum generationis humane. Non intellexit vterque quando post culpam a Deo fuerunt vocati dicendo: Adam vbi es? Ideo enim requirebantur vt confiterentur peccatum: & penitendo expiarentur. Sed quia hoc non egerunt, sed se excusauerunt: retorquentes causam culpe in alterum, in Deum vel in serpentem: ideo ejecti sunt de Paradiso, vbi comparati sunt iumentis insipientibus, &c.

A.M. Thom. in 1. 2. q. 96. ar. 2. De peccato originali.

Augu. ad Bonifa. cap. 23.

Augu. de fide ad Pet. ca. 26.

Thom. in 1. 2. q. 81. cap. 5.

Gen. 3.

§. III. Q VANTVM AD TERTIVM QVO

Q VANTVM AD TERTIVM QVO notatur miseria qua fuit condemnatus, cum dicitur: Comparatus est iumentis. Quod autem comparauerit Deus homines iumentis post peccatum: patet ex hoc quod dicitur Gen. 3. quod fecit eis tunicas pelliceas: & quasi insultans eis per Angelum dixit. Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Quasi diceret. Voluit esse Deus: & factus est vt bestia, & ideo tunicam bestialem ei facio. Et similis factus est iumentis. Primo quidem: quia vt dicitur Ecclesiast. 3. Vnus est interitus hominis & iumentorum: & aqua vtriusque conditio: quia scilicet subditus morti corporali. Secundo, quia sicut iumenta reguntur passionibus concupiscibilis, & irascibilis: non cohementes eas ratione qua carent: ita & homines similes sunt iumentis sequentes passiones vitiorum, nec eas ratione regulantes quam habent: vnde & deterioris conditionis. Tertio, sicut iumenta belligerant adinuicem: ita & peccatores pro concupiscentiis honorum vel voluptatum: vel rerum preliantur in simul: secundum illud Iacobi 4. Vnde bella & lites in vobis: nisi ex concupiscentiis, &c. vt patebit infra. Quarto, quia iumenta delectantur versari in locis immundis: ita homines delectantur conuersari in immunditiis & permanere in eis: secundum illud Iaelis. Computruerunt vt iumenta in stercore suo. Quinto, quia vt iumenta subduntur multis laboribus

De statu primi hominis post lapsum. Vide de his Thom. in 1. 2. q. 85. & C6c. Trident. sess. 1. Homo quare similis iumentis.

Ioel. 1. 7.

A. M. laboribus & fami, & siti, & aliis miseris: ita & homines: secundum illud Ecclesiasticus. 2. Cuncti dies eius laboribus & ærumnis pleni sunt: nec per noctem requiescit. Et primo homini dictum fuit: In sudore vultus tui vesceris pane tuo, Genes. 3. Et notandum quod non solum iumentis dicitur homo similis factus: sed iumentis insipientibus, cum omnia iumenta sint insipientia: tamen quia quædam eorum habent quamdam industriam seu quemdam instinctum prudentialem: vt æquus respectu asini. (Vnde dicitur ab a quod est sine: & asinus quod est sensus: quasi sine sensu, huiusmodi similis videtur homo effectus post peccatum. Asinus siquidem animal est pigrum ad laborandum: ita & homo piger ad bene agendum. Asinus communiter incedit per vias periculosas & non bonas: nec clamoribus vel nutibus auertitur & declinat nisi dure verberetur. Nec etiam per hoc aliquando per rectam viam perducitur. Sicut asina Balaam cum vrgebatur calcaribus eius: ita & homo post peccatum ambulat vias difficiles, quæ perducunt ad mortem: nec per clamorem monitionum ab eis auertitur: & vix flagellis emendatur. Asinus tarde incedit: & si aliquando currit parum durat cursus eius. Sic & peccator etiam si aliquando aliqua feruenter incipit bona opera, non permanet in eis. De pœna autem primorum parentum & superbia eorum habes in secunda parte summæ nostræ, titulo de superbia. Verum, quia Psalm. ait. Vt iumentum factus sum apud te: & ego semper tecum: dimittendo conditiones malas asini moraliter & fumendo bonas: quia videlicet est animal patiens, simplex, & pacis amicus: homo peccator si istas assumit, cum Deo erit.

Mat. 22. In cuius figuram Dei filius homo factus in iumentum aselli & subiugalis eius designantium conuersos ex Iudæis & Gentibus infedit: & Hierusalem quæ dicitur visio pacis intrauit. Paradisus terrestris secundum August. de ciuit. Dei figurat Ecclesiam militantem: sicut enim ex illo loco in innocentia permanentes omnes consummato numero electorum genitorum de tempore in tempus demum translati fuissent ad Paradisum cælestem ad Dei essentiam videndam & fruendam continuo in anima & corpore glorificati: ita in Ecclesia militanti conuersantes & cum innocentia vel perfecta pœnitentia omni debito pœnæ soluto migrant res transeunt ad gloriam supernam: animæ quidem statim atque ex corpore migrant, corpora autem omnium electorū, in sine simul resurgunt glorificanda Christi excipiendo qui resurgens ex mortuis, iam non moritur: cum matre eius: vt sanctis traditur in corpore iam glorificata. In ipso autem Paradiso fuit sexus vterque: quia et si femina dicatur mas occasionatus, & facta in adiutorium viri vtriusque tamen finis, vita beata. Quinimo ne imperfectio despiciatur in loco nobiliori formatur, scilicet Paradiso: cum tamen Adam in agro Damasceno sit factus: sed illuc translatus. vt no. Ambro. dist. 40. illud. Non autem duo facti sunt à principio, scilicet Adam & Eva, sed primum vir ex limo: & deinde mulier ex costa eius secundum corpus. Nam secundum animam ex nihilo ambo creati: Et hoc ideo secundum Ambrosi. quia vnam naturam volens constituitur hominum Deus: ab vno principio creaturæ hoc incipiens multarum & disparium naturarum eripuit facultatem. 33. quæst. 5. cap. vltim. Vel secundum August. ideo vnus factus (scilicet

De natura asini & vnde dicitur.

Asini & hominis comparatio.

Psalm. 81.

Mat. 22.

Paradisus terrestris quid August. 33. ciuit. f. gaudet cap. 21.

Rom. 6. Ar. lib. 2. de gener. cap. 3. Gen. 2. In Paradiso fuit sexus vterque. Ambro. de Par. ca. 34.

Ambrosi. cap. 10.

Adam ex quo ceteri oriuntur, habens imperium Dei quasi vicarius eius, quia vnus Dei habet vir imaginem 33. quæstione quinta hæc imago. Vel ideo vnus ad commendandum mysterium vnitatis & pacis: quam adinuicem debent homines conseruare. Fluvius Paradisi quadripartitus est sacra doctrina, qua irrigatur Ecclesia militans ad fecundandum eam & producendum vberes & suaves fructus virtutum. Quadripartitus est: vel quia sacra pagina distinguitur. in quatuor partes Legalem, Moisaicam & Euangelicam: Prophetalem vt sunt libri Isaia, Hieremæ: pro qua parte est Apocalypsis in nouo testamento. Historiam, vt sunt libri Regum & alij. Actus Apostolorum in nouo, & Sapientialem, vt in libris Salomonis & aliis: & epistolis Apostolorum in nouo. Vel ideo quadripartitus est propter quadruplicem sensum scripturæ literalem, allegoricum, moralem, & anagogicum. Vel secundum Isidorum designat doctrinam sanam quatuor primorum conciliorum vniuersalium. distinct. 15. cap. 1. Lignum vitæ in medio Paradisi: quod vigorat & præseruat à corruptione, est obediencia, & subiectio animæ totalis ad Deum. Lignum scientiæ boni & mali, est propria voluntas Deo rebellis, huius eius est executio eius, quæ ducit ad mortem animæ. Aliæ arbores Paradisi sunt alia genera virtutum in quibus etiam homines se exercitassent. In qualibet autem persona inuenitur quoddam matrimonium spirituale: secundum magistrum in 2. sententia. Nam sensualitas est in eo vt Eva: spiritus siue appetitus rationalis est, vt Adam. Sicut autem mulier debet esse subdita viro. 34. quæst. 5. cap. vlt. ita sensualitas rationi: & tunc bene regitur homo. Modus autem ruinæ spiritualis quotidianæ communis, satis fuit designatus in lapsu primorum parentum, vt notat Gregor. distinct. 6. testamentum. Accedit enim serpens antiquus Deo dispensante ad tentandum, & primo aggreditur mulierem id est sensualitatem, vt infirmiore, & proponit seu suggerit sensualitati aliquid agendum à Deo prohibendum sub specie boni vtilis, & delectabilis: hoc est pomum. Quod si ratio subito non resistit & repellit, sed negligit & perimit sensualitatem cum suggestionem fabulari, et si conscientia remordeat de prohibitione eius, quod suggerit: tamen vacillans ex suggestione, vt tunc magnum bonum consequendi de pomum sumit. Ne hoc contenta, suggerit Adæ id est rationi: vt ipse secum assentiat, vt scilicet non solum sensualem complacentiam capiat: sed etiam ratione consentiat in Dei prohibitionem. Quod cum fit deuictus passione: incidit in mortem animæ. Nam in delectatione seu complacentia sensuali præcise non est nisi veniale: secundum Thom. sed in assensu rationis in rem præceptoris prohibita est mortale: & hoc siue expresse consentiente ratione, siue negligente & non reuente percepto periculo. Nudatur autem propter peccatum mortale quodcumque virtutibus omnibus. In cuius figuram dicitur: quod cognouerunt se esse nudos. de pœnit. distinct. 2. sapiens. Et de hoc erubescens. Peccatum enim propter turpitudinem erubescens inducit, propter carnis stimulos insurgentes conuerserunt sibi folia ficus ad cooperiendum turpitudinem suam: facientes sibi perizoniam loco femoralium: quod spiritualiter accidit, quando post peccatum format sibi homo cogitationes vanas & inutiles ad excusandas excusationes in

A. M. August. in lib. quæst. vet. rest. quæst. 45.

Diuisio S. scripturæ.

Isid. ca. 11. 6. Ety.

Arbores Paradisi dist. 24. 5. illud autem.

Mulier subditur viro suo.

Grego. in lib. inter. 2. August. cap. 11. Modus tentationis.

1. 2. q. 74. artic. 4.

Gen. 2.

Peccatum inducit erubescens.

nes in peccatis. Vocatur autem peccator à Deo in Paradiso Ecclesiæ positus numero: et si non merito per inspirationem, vt confiteatur peccatum suum & sibi indulgeatur: sed si non fatetur peccatum suum humiliter: sed se excusat & alteri occasionem tribuit, vt primi parentes, Deus non indulget, vt ostendit Grego. de pœn. di. 1. c. v. voluissent. s. ex his. Quinimo perseuerans in malo cum est notorium eiicitur de Paradiso Ecclesiæ: per sententiã exclusus ab ea & numero: vt non possit sumere de ligno vitæ: id est participare sacramento Eucharistiæ: vt not. Gratianus. 11. q. 3. s. euidenter itaque. Ex hoc etiam apparet quod dum quis vacat Deo & sibi non peccat. Cum autem conuersatur cum aliis præcipue malis: vel se implicat istis inferioribus: de facili cadit. Vnde Ambro. Quando Adam solus erat: non est præuaricatus quia mens eius adhaerebat Deo, de pœn. dist. 2. quando. Sed nec sanctitudo loci, vel solitudo, & magnitudo status hominem securum reddere potest. Vnde Gregor. Quilibet occulta loca animam sine gratia saluare non possunt: quod in ipsis conspicimus erratis electorum. Quid enim iucundius Paradiso: & tamen homo ex Paradiso peccando cecidit di. 40. c. quilibet. & congrue de Paradiso eiectus secundum Grego. Qui enim nobilitatem Dei à se eiicit: nobilitate loci priuatur. di. 40. Adam. Nobilitatem Dei habebat, quia factus est ad imaginem & similitudinem Dei: vt dicitur Genes. 1. ad imaginem quidem Dei quia habebat in se virtutum gratiam: reuerentiãque splendorem pietatis, in qua est splendor gloriæ & paternæ imago substantiæ: ait Ambro. de pœn. di. 2. illa anima. Vel ad imaginem Dei dicitur factus quo ad naturalia: secundum Magistrum sen. in 1. dist. 3. in quantum scilicet in anima vna sunt tres potentie: scilicet memoria, intelligentia, & voluntas distincte realiter: vna tamen anima. sic in sanctissima Trinitate sunt tres persona, pater & filius & spiritus sanctus, vna tamen essentia. Ad similitudinem vero Dei dicitur quantum ad gratuita superaddita. Vnde Ambro. Simile esse Dei est habere iustitiam, sapientiam, & in virtute esse perfectum. Corrupta autem radice humani generis: id est primis parentibus per peccatum: tota posteritas, quæ tunc in eis erat secundum seminalem rationem, infecta est peccato originali: & obnoxia perditioni. Christus autem, quia ab Adam descendit secundum corpus: non substantiam: non secundum carnalem propagationem ex commixtione viri & femine: sed tantum ex virgine solus originale euasit nec aliquis saluari potest & erui à damnatione nisi per gratiam Christi mediatoris, secundum Augustinum. de conse. dist. 4. firmissime. Et quia per sensibilia homo offendit: per sensibilia sacramenta reparatur ad gratiam. Et quia contraria contrariis curantur, sicut per sensibile pomum superbe & inobedienter vtendo deprauatus est & damnationem incurrit: ita per sacramenta sensibilia quibus propter Deum se subicit capiendo iustificatur. Et sacramenta quidem nouæ legis ita significant ipsam gratiam seu effectum eius: vt etiam causent gratiam: sacramenta vero veteris testamenti tantum significabant: non autem conferbant: secundum Thom. in 4. Remedia igitur & medicinæ contra originale peccatum ponuntur varia: in nouo quidem testamento post Euangelium diuulgatum, vnum tantum est commune omni nationi: baptismus scilicet aquæ collatus in forma ecclesiastica, Matthæi vltimo. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit: conseruando scilicet gratiam

A. M. August. in dial. c. 43.

Ambro. ad Sab. cp. 41. 1. 6.

Grego. in re. li. 6. c. 169.

homo ad imaginem Dei quomodo factus.

Grego. ho. 9. sup. Ezech.

Ambro. 1. 6. hexaem. c. 7. Mag. 1. j. d. 3. 5. 9.

Christus euasit peccatum originale.

Aug. de fide ad Pet. c. 26.

Sacramenta conferunt gratiam. August. in psal. 193. & Cōe. Tri. dist. 7. c. 6. Et Th. di. 1. q. 1. art. 1. & 4. Remedia ad tollendum originale peccatum va-

baptismalem, vel per penitentiam redintegrando. Et adultis quidem, quando non potest haberi baptismus aquæ, sufficit baptismus flaminis: id est propositum eius cum fide, & multo magis baptismus sanguinis id est martyriū. de cōse. di. 3. baptismi vicē. Carentibus autem vsu rationis non nisi per baptismum aquæ subueniri potest ad salutem, nisi occiderentur pro Christo. In veteri autem testamento quo ad habentes vsu rationis propria fides de Christo implicita ab originali hominem mundabat: qui nondum purgatus erat: quam tamen fidem protestabatur aliquo sacrificio, oblatione, Dei inuocatione expressa & huiusmodi. Thom. in 3. p. q. 70. a. 4. Quomodo Circūcisio id est fides parentum: cuius protestatio erat ipsa circūcisio, vt esset ipsa non causa qua: sed causa sine qua non fiebat remissio. Quam ad feminas generis Abraham erat idem modus curationis, qui apud alias nationes: videlicet fides parentum non habitualis: sed actualiter relata ad salutem paruuli, cuius protestatio erat aliquod sacrificium, vel aliqua oratio vocalis, seu inuocatio Dei exterior: quod erat vt sacramentum. & sic intelligenda est autoritas Grego. de consec. dist. 4. quod autem. Peccata autem actualia addita originali præcipue mortifera, nunquam deleta sunt nisi per penitentiam interiorem, id est contritionem. Vnde Aug. neminem putes ab errore ad veritatem, à quocumque magno vel paruo peccato ad correctionem sine penitentia posse transire. de pœn. dist. 1. j. neminem. & cap. tres sunt. Et primi parentes vt dicit Aug. de pœn. dist. j. sicut primi in mundo positi, creduntur penituisse valde sui excessus: vnde & saluati Christi passione, sed in nouo testamento per maxime post publicatum Ecclesiæ præceptum, de confessione. extra de pœn. & remis. omnis vtriusque sexus. non sufficit contritio ad salutem nisi addatur vocalis confessio debite facta sacerdoti cum adest facultas. Et sic intelligitur quod ait Ambro. in lib. de Paradiso. Non potest quis à peccato iustificari nisi peccatum fuerit ante confessum. de pœn. dist. 1. non potest, id est scilicet proposito saltem, sed postea tempore suo actu debet confiteri: aliis damnationem incurreret. Non profunt autem baptismus & alia sacramenta nisi in Ecclesia sancta. vnde ne hereticis vel in mortali permanentibus. Nam vt dicit Hiero. Qui est aliqua peccati macula pollutus, de Ecclesia dici non potest, nec Christo subiectus. de pœn. dist. 1. Ecclesia. Vnde & Aug. Ecclesia Paradiso comparata indicat nobis posse quidem baptismum eius homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere vel tenere. non enim in Mesopotamia vel Aegypto, quo illa flumina peruenerunt est felicitas vita que in Paradiso commemoratur. Sic ergo baptismus Ecclesiæ potest esse extra Ecclesiam, munus autem beate vitæ non nisi intra Ecclesiam reperitur. de conse. di. 4. Ecclesia. Quia vero Deus gloriosus præcius erat lapsus humani generis, disposuit & reparationem quæ facta est per incarnationem & passionem. vnde virtutem habent sacramenta Ecclesiæ ab initio præsignari, & ab homine primo prenunciari poterunt propheticæ, non in quantum extant ad redem-

a Cū audis homines peccato pollutos nō esse in Ecclesia intellige merito, quantum numero in ea cōseantur. vel eos qui propter peccata ab Ecclesia per excommunicationem exclusi sunt.

Prima pars Hist. Ant. b prionem

A. M. Adultis in necessitate sufficit baptisimus flaminis. Grego. in 1. 10. c. 2. Peccata originalia. Grego. 1. 4. in 10. c. 2. Au. ep. 48. Penitentia interior mundat à peccato.

Thom. in 3. p. q. 70. a. 4.

Quomodo Circūcisio id est fides parentum: cuius protestatio erat ipsa circūcisio, vt esset ipsa non causa qua: sed causa sine qua non fiebat remissio. Quam ad feminas generis Abraham erat idem modus curationis, qui apud alias nationes: videlicet fides parentum non habitualis: sed actualiter relata ad salutem paruuli, cuius protestatio erat aliquod sacrificium, vel aliqua oratio vocalis, seu inuocatio Dei exterior: quod erat vt sacramentum. & sic intelligenda est autoritas Grego. de consec. dist. 4. quod autem. Peccata autem actualia addita originali præcipue mortifera, nunquam deleta sunt nisi per penitentiam interiorem, id est contritionem. Vnde Aug. neminem putes ab errore ad veritatem, à quocumque magno vel paruo peccato ad correctionem sine penitentia posse transire. de pœn. dist. 1. j. neminem. & cap. tres sunt. Et primi parentes vt dicit Aug. de pœn. dist. j. sicut primi in mundo positi, creduntur penituisse valde sui excessus: vnde & saluati Christi passione, sed in nouo testamento per maxime post publicatum Ecclesiæ præceptum, de confessione. extra de pœn. & remis. omnis vtriusque sexus. non sufficit contritio ad salutem nisi addatur vocalis confessio debite facta sacerdoti cum adest facultas. Et sic intelligitur quod ait Ambro. in lib. de Paradiso. Non potest quis à peccato iustificari nisi peccatum fuerit ante confessum. de pœn. dist. 1. non potest, id est scilicet proposito saltem, sed postea tempore suo actu debet confiteri: aliis damnationem incurreret. Non profunt autem baptismus & alia sacramenta nisi in Ecclesia sancta. vnde ne hereticis vel in mortali permanentibus. Nam vt dicit Hiero. Qui est aliqua peccati macula pollutus, de Ecclesia dici non potest, nec Christo subiectus. de pœn. dist. 1. Ecclesia. Vnde & Aug. Ecclesia Paradiso comparata indicat nobis posse quidem baptismum eius homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere vel tenere. non enim in Mesopotamia vel Aegypto, quo illa flumina peruenerunt est felicitas vita que in Paradiso commemoratur. Sic ergo baptismus Ecclesiæ potest esse extra Ecclesiam, munus autem beate vitæ non nisi intra Ecclesiam reperitur. de conse. di. 4. Ecclesia. Quia vero Deus gloriosus præcius erat lapsus humani generis, disposuit & reparationem quæ facta est per incarnationem & passionem. vnde virtutem habent sacramenta Ecclesiæ ab initio præsignari, & ab homine primo prenunciari poterunt propheticæ, non in quantum extant ad redem-

Aug. 1. 2. de peccato me. c. 34.

Concil. Later. c. 21. Confessio necessaria ad salutem. Ambrosi. de par. c. 14.

Au. li. 4. de bapt. c. 1. Extra ecclesiam nulla est salus.

A. M. 1. Mag. in 2. d. 23. 5. Ade soporatio quid signat. Sacramenta Eucharistia & baptismi sunt maxima.

Gen. 2. Relinquet homo patrem & matrem: quia Dei filius secundum deitatem matrem non habet, unde relinquere est non habere: secundum humanitatem patrem non habet: quia ex virgine conceptus & natus & adhærebit uxori suæ scilicet Ecclesiæ vinculo indissolubili: & erunt duo scilicet humana natura & diuina in carne vna: id est in vna persona.

Ieiunium non est nevellum. Amb. in l. de Hel. & ieiun. c. 4. Abstinencia.

Diuerfitas copulationis primæ & secundæ ætatis.

De progenie Ade vi que ad Abraham. Gen. c. 5.

NOTANDVM quod in computatione durationis annorum primæ & secundæ ætatis est magna diuerfitas inter assignationem annorum quam ponunt Hebræi, quæ est in translatione, Heronimi: qua nunc vitur Ecclesiæ, & assignationem septuaginta interpretum. Nam secundum Hebræos prima ætas scilicet ab Adam vsque ad diluuium, durauit mille sexcentis quinquaginta sex annis: secunda vero ætas, scilicet à Noe post diluuium vsque ad Abraham, ducentos nonaginta duos annos continet. Sed secundum Septuaginta, prima ætas implet annos duo millia ducetos quadraginta duos. Secunda ætas, scilicet Noe post diluuium vsque ad Abraham habet annos nongentos quadraginta. Et sic complectendo vtranque ætatem primam & secundam: Secunda computatio scilicet secundum septuaginta (quam sequitur Beda & plures alij) excedit primam scilicet Hebræorum quam sequitur Vincen. in spe, histo) annis mille ducentis trigintaquatuor. Ratio huius diuerfitatis est, quia translatio septuaginta in pluribus illis partibus cum genuerunt,

a Tanta est inter auctores de annis mundi diuersitas, vt paucissimos reperias, qui inter se consentiant, sed vnusquisque quasi suum calculum sibi fingit, hæc autem Computatio D. Antonini, est Bedæ lib. de temporum ratione c. 64.

b Beda non sequitur computationem septuaginta, sed eam refert sicut alij eam recensent, habet autem propriam computationem atq; adeo à mundi initio vsque ad Christum ter mille nouingentos quinquaginta duos annos computat, quem quoniam D. Anton. sequitur fere, ideo nos in numero annorum quem vnusquisque columnæ præfigimus annos ante Christum ex eius computatione recensebimus.

A runt, centum annos plus quam ponant Hebræi assignat quasi in singulis partibus illis. Adam enim genuit Seth anno vitæ suæ centesimo tricesimo: sed secundum septuaginta ducentesimo tricesimo anno. Seth genuit Enos anno vitæ suæ centesimo quinto: sed secundum septuaginta anno ducentesimo quinto. Enos genuit Canam anno nonagesimo. Canam genuit Malalehel anno septuagesimo sed secundum septuaginta, anno centesimo septuagesimo. Malalehel genuit Iare anno sexagesimo quinto, sed secundum septuaginta anno centesimo quadragesimo quinto, Iare genuit Enoch anno centesimo sexagesimo secundo sed secundum septuaginta anno centesimo sexagesimo: sed secundum septuaginta, anno centesimo sexagesimo quinto. Et hic translatus in Paradisum terrestrem anno trecentesimo sexagesimo quinto: Mathusalem genuit Lamech anno centesimo octuagesimo septimo: sed secundum septuaginta anno centesimo octuagesimo secundo. Noe genuit Sem, Cham & Iaphet. Et quingentesimo anno vitæ suæ incepit arcam ædificare: & sexcentesimo anno ingrediente arcam cum filiis & vxoribus in totum octo personæ, venit diluuium. In secunda ætate scilicet post diluuium Sem, ex quo processit genus Iudæorum, genuit Arphaxat anno secundo secundum vtranque opinionem, Arphaxat genuit Sale anno vitæ suæ trigesimo quinto, sed secundum septuaginta, centesimo octuagesimo quinto. Sale genuit Heber anno tricesimo, sed secundum septuaginta anno centesimo octuagesimo. Heber genuit Phaleg anno tricesimo quarto: sed secundum septuaginta anno centesimo octuagesimo quarto, Phalegh genuit Reu anno tricesimo secundo. Scilicet secundum septuaginta, anno centesimo octuagesimo. Huius tempore diuisa est terra in varia idiomata. Reu genuit Searug anno tricesimo, sed secundum septuaginta anno centesimo trigesimo. Sarugh genuit Nachor anno tricesimo, sed secundum septuaginta anno centesimo trigesimo. Nachor genuit Thare anno vice simonono: sed secundum septuaginta anno septuagesimo nono. Thare genuit anno septuagesimo Abraham, Nachor & Aram: & idem secundum septuaginta. In Abraham inchoatur tertia ætas. Istius dissonantia inter Hebræos & septuaginta interpretes in computatione annorum primæ & secundæ ætatis non potest assignari ratio sufficiens. Vnde relinquenda est spiritui sancto huius determinatio, qui non sine mysterio sic disposuit ad maius meritum fidei & humilitationem nostræ. Augustinus tamen in libro de ciuitate Dei dicit hoc processisse ex vitio primo transmittentium ex septuaginta duobus interpretibus qui non diligenter numerum attenderunt annorum. Et cum computatio Hebræorum censetur verior, illa tamen septuaginta tenetur communius. Cum in prima ætate vixerint homines tam prolixo tempore, dixerunt aliqui quod anni eorum non fuerint tantis spatij, scilicet duodecim mensium sicut & nostri, sed erat annus eorum triginta sex dierum: ita quod annus noster comprehendit decem annos de illis. Sed Augustinus de ciuitate Dei reprobat hanc opinionem per id quod dicitur in vij. capitu. quod decimo mense & die vigesimo quinto mensis illius. Vbi ostenditur annos illorum similes nostris in numero

B

C

D

E

F

A. M. 15.

Causa diuinitatis computatio quæ est in bibliis.

Gen. c. 6. Gens Iudæorum processit de Sem.

Tertia ætas incipit ab Abraham.

lib. 15. ciui. cap. 13.

Anni primæ ætatis fuerunt duodecim mensium.

Au. d. ciui. cap. 14. Gen. 7.

A. M. 15. Au. lib. c. 15. Quare primi parentes tarde generasse dicantur.

Mat. 1.

viii. kal. Aprilis Christus fuit crucifixus.

Gen. 4.

Gulier. de Naug.

Cain primus ædificauit ciuitates.

Ciuitas Dei ab Abel & ciuitas Diaboli à Cain ortæ. Ang. in 15. ciui. c. 1. & in 14. c. 28.

numero dierum. Quod autem ita tarde legatur tale genuisse filios: cum tamen vacarent coniugio non continentia virginali, assignat Augustin. duplicem rationem. Vel quia scurtam longo tempore viuebant, ita & tarde erant apti ad generationem. Vel quod illi de quibus narrat scriptura non erant primogeniti eorum. Nam & multos alios poterant genuisse prius sicut & postea, sed ideo illos nominauerunt primo, quia aliis genitis præponebantur in dignitate vel præsentia super alios. Et quia ex illis tendenda erat Christi genealogia, vt ex illis descendens & non ex aliis ab illis genitis. Sicut etiam euangelista Mattheus describens genealogiam Christi dixit. Iacob genuit Iudam & fratres eius: cum tamen Iudas non fuerit primo natus, sed quarto loco: sed Iudam aliis omisissis posuit, quia ex eo Christus descendit secundum carnem. Adam igitur & Eva sicut creditur ipsa die sæe creationis, id est sexta die mundi in Paradiso terrestri circa meridiem præuaricati sunt, & paulo post circa horam nonam eieci sunt. Vnde & nouus homo Christus eodem die post multas annorum reuolutiones: post quinque millia centum nonaginta nouem annos à creatione mundi (secundum septuaginta interpretes) sexta feria. 8. Kalen. Aprilis hora sexta crucifixus est eiusdem peccati debitum soluens: & circa nona expirans latroni aditum Paradisi referuauit. Profecti autem primo parentes in exilium currunt ad humanum solatium. Virgines enim de Paradiso egressi sunt, post quod cognouit Adam vxorem suam Eua. Anno itaque vitæ Adam quindecimo natus est Cain & soror eius Calmana. post annos quindecim natus est Abel & soror ei Dæbora, vt dicit Vincen. in spe. hic. lib. 2. Creditur autem Adam filios docuisse per seipsum Deo decimas & primitias offerre vel sacrificia, & Cain agricola vt avarus Deo obtulit spicas corrossas. Abel vt simplex & bonus pastorium de pinguioribus gregis obtulit. Et quoniam vita eius & intentio Deo placuit: ipsius Abel oblatio Deo grata fuit, non autem illa Cain. Quod manifestum est ex hoc: quia vt dicitur in alia translatione inflammavit Deus super sacrificium Abel. non autem super illud Cain: id est descendit ignis de celo ad incendendum sacrificium oblatum ab Abel: non super oblatum à Cain. Quod cernens. Cain inuidens bonitati fratris, eum dolo occidit in campo Damasceno, vt habetur Genes. 4. Ipse Cain à Domino inquisitus de fratre suo vt vel sic recognosceret peccatum suum confitendo, excusauit dicens se nescire. Sed & domino increpante eum de fratri cidio non egit penitentiam: sed desperationis malum adauxit, & vagus & profugus egressus est à facie Dei qui ei apparuerat in subiecta creatura, vel per Angelum in forma humana ad ei loquendum. Hic vt ciuis terrenus primus ciuitatem ædificauit in terra: rapinis & violentia opes congregans: suos ad latrocinia inuitasac simplicitatem hominum ad inuentionem mensurarum permutauit, & ad calliditatem & corruptionem perduxit. Terminos terræ primus posuit: ciuitatem mensurauit: timens quos lædebat, ob seueritatem suos in ciuitatem collegit. In his duobus primis filiis Adæ, scilicet Cain & Abel ortum habuerunt duæ ciuitates secundum Augustin. de ciui. Dei. Vna bonorum, quæ peregrinatur in terris & habitationem expectat in caelis, cælestis Hierusalem, quæ spiritualiter ædificatur vt ciuitas, incipiens ab amore Dei: & perueniens vsque ad

A. M. 15.

2. Tim. 3.

Greg. li. 9. reg. ep. 39.

Vide Th. in cap. 2. Phil. 2.

Au. lib. 15. ciui. Dei cap. 16.

Lamech introduxit bigamiam.

Intento res artificum.

Ioan. 4. Com. c. 28. Lyr. in c. 4. gen.

A. M. 130. etā manentem: existimans feram esse, inquit Lamech, vt contra eum tanquam feram sagittam dimitteret: quo facto cum vulnere occidit. quod perpetrans ex clamore eius vel aliter: occidit etiam puerum illum ex ira. Occidit ergo Cain vulnere: iuueniētem autem ex liuore vulneris. Et ideo cum peccatum Cain puniunt esset septuplum: suum puniunt est septuagesepies, quia septuaginta & septem animā quæ egressa fuerant de Lamech in diluuiū perierunt.

De secunda etate mundi: quæ incepit à tempore Noe: de fabricatione arcæ, de diluuiō, de monstrosos generibus hominum, de inebriatione Noe & maledictione Cham.

CAP. II.

Secunda mundi. etas quæ.

SECUNDA etas mundi principium à Noe habuit post diluuium quod, fuit vniuersale per totum mundum: anno sexcentesimo vitæ Noe, à principio autem mundi secundum Hebræos, millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, sed septuaginta interpretes, quos Beda & Isidorus approbant: bis mille ducentos & quadraginta duos annos nunciant, & durat vsque ad Abraham, secundum Hebræos ducētis nonaginta annis: sed secundum septuaginta interpretes, octingentis quadraginta duobus annis. Ante diluuiū verò per centum annos dominus apparuit Noe: id est quingentesimo anno vitæ Noe. Et cum iam genuisset filios Sem, Cham, & Iaphet, præcepit ei vt fabricaret arcam, in qua saluaretur ipse cum filiis suis prædictis ex vxoribus eorum, & ex omnibus animantibus terræ & volucibus aliqua in sexu masculino & feminino ab aquis diluuij. Sicque centum anni sunt dati hominibus in spatium ad reuertendum ad veniam: in quibus Noe obediens Deo fabricauit arcam: prædicans factō & verbo hominibus pœnitentiam vt euaderent Dei sententiam. Quinimo cum dixit Deus. Eruntque dies eius centum viginti anni, ex ponit Hieronymus, de pœn. distinc. j. prædixerat, quod istud tempus fuit datum primo humano generi ad redeundum ad pœnitentiam. Sed quia non se emendabant ab his homines: sed deteriores fiebant, absulit Deus viginti annos de tempore promisso: & in capite centum annorum immisit diluuium. Omnis enim caro corruerat viam suam, Nam filij Cain, vt dicit Vincen. in spe Histo. vxoribus fratrum suorum nimis fornicationibus abusi sunt: & mulieres in vesaniam versæ, supergressæ vires turpiter egerant. Eadem ex ardescētes homines in alterutrum coiserunt: & filij Seth, id est descendentes ab eo quondam religiosi & boni contra inhibitionem Adæ patris sui concupiscentia victi filiabus Cain coniuncti sunt. Vnde & gigantes generuerunt, homines scilicet immanes corporibus, superbos viribus, inconditos moribus. Facta est autem arca ex Dei mandato: trecentorum cubitorum erat eius longitudo, latitudo quinquaginta: altitudo triginta, delignis leuigatis & bituminatis. Fenestra in arca facta: & in cubito cōsummata erat summitas eius. Fenestra quoque erat in ea in latere: & ostium per quod animalia ingressa erant infra, id est iuxta terram. Et vbi litera nostra dicit. Capaçula & tristega facies in ea, alia litera habet magis clare. Sic facies eam bicameratam & tricameratam. Quasdam igitur partes seu cameras habebat, quas præ-

Beda in l. de ratio. ne tr. 1. ff. in 5. ethy. mo. 64.

Genes. c. 6.

Hieron. in dac. c. 9.

Gen. 6.

Ex Cain processerunt gigantes.

De constructione arcæ Noe.

Aug. de ci. l. 15. c. 26.

ter sentinam Augusti, dicitur fuisse. Dicit enim super tabulatum sentinæ fuisse bicameratam. Et erant camere laterales: vna scilicet stercoraria, alia apothecaria, vbi scilicet posite erant escæ ad comedendum pro animalibus omnibus. Super hæc mentionem erat alia similiter tricamerata: & in vna earum habitabant animalia immitia, in alia vitia: medio homines. Alij vero has omnes in altitudine disponunt, scilicet per solaria: vt Iosephus, qui dicit ibi quatuor solaria, fuisse, non includens sentinam: hoc in cap. 6. Genes. Ingresso igitur Noe in arcam iuxta mandatum Domini cum vxore sua & tribus filiis & cunctis generibus animalium: duo & duo ex immundis, masculus scilicet & femina: ex mundis vero septena: inundauit diluuium quadraginta diebus & quadraginta noctibus continuis, pluuia maxima descendente. Fuitque aqua altior omni monte quindécim cubitis, vt ablueret sordes aeris: sicut etiam dicitur de igne finalis iudicij vsque etiam ad tantam altitudinem ascensuro, omniaque animalia terræ & volucres perierunt diluuiō, his exceptis quæ in arca erant: quæ per se Deo operante venerunt ad arcam, & intrauerunt ante diluuium: & de escis ibi repositis pascebantur, & tenuerunt aquæ terram centum quinquaginta diebus, postea cœperunt imminui. Requieuitque arca super montes Armeniæ mense septimo, vicesimo sexto die dicti mensis. Emisitque Noe coruum de arca, vt videret, si iam cessassent aquæ, qui non est reuersus ad arcam. Emisit exinde columbam: quæ non inuenit vbi requiesceret pes eius, scilicet locum mundum, & reuersa est ad arcam & introducta, exinde expectatis septem diebus iterum emissâ columba, attulit ramuscum virentis oliuæ in ore suo ad arcam in signum clementiæ Dei. Sicque ea die qua Noe ingressus est arcam, illa die reuoluto anno, quo fuerunt in arca ad præceptum Domini egressus est de arca cum filiis & vxoribus & omnibus animantibus ibi conseruatis. Qui adificatio altari obtulit sacrificium Deo, quasi pro pace & gratiarum actione, acceptauitque Deus sacrificium vt habetur Genes. 8. Et benedixit eis. Quæ benedictio in tribus consistit: in prolis multiplicatione, in ceterorum animantium subiectione, & in ciborum concessione, quæ tunc amplificata fuerunt: tum propter hominis infirmitatem: tum propter terræ infecunditatem. Vnde concessus fuit vsus carniū: qui in prima etate non fuit: vt dicit Hieron. distinc. 35. ab exordio. Fuit tamen concessa caro absque sanguine, sub quo prohibetur homicidium. Et quia timebatur adhuc diluuium, pepigit Dominus cum eis scdus securitatis: & posuit arcam pluuialem in nubibus, qui licet dicatur habere sex vel quatuor colores, duos tamen habet principales, in lignum duorum iudiciorum exterius, scilicet caruleum, qui & aquosus est, in signum iudicij per aquam præteriti, ne amplius timeatur: interius vero cubum in signum futuri per ignem, vt expectetur. Sic ergo in diluuiō terminata est prima etas, & quasi infantia obliuioni tradita: & initium habuit secunda. In eo autem quod dicit dominus ad Noe. Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est. Gen. 6. Spiritus Dei potest hic intelligi spiritus sanctus, scilicet per gratiam inhabitans in homine, vel voluntas Dei, cui concordat & quam sequitur recte viuens. Caro autem dicitur homo qui viuunt secundum carnem. Quod vtique cum fit: pro tunc impossibile est, vt viuat secundum spiritum id est

A. M. 130. Au. de ci. li. 15. c. 26.

Iose. lib. 1. antig. c. 3. Gen. c. 87. Diluuium vniuersale

Gen. c. 8.

Gen. c. 9.

Hic. l. 1. ad ver. Ionin. In secunda etate

fuit concessus vsus carniū Iridis colores quid signet.

Exponit il la verba non permanebit spiritus meus &c.

A. M. 1646. id est voluntatem Dei. Et sic non est in eo spiritus, gratia, seu voluntas Dei impleta. Vnde & Apostolus ait ad Rom. Si secundum carnem vixeritis, moriemini, scilicet spiritualiter & æternaliter. Sed si spiritu: id est secundum rationem Dei seu spiritu: id est voluntate regulari: facta carnis id est opera mortificaueritis: viuetis, in gratia scilicet, & post in gloria.

Aug. 14. ci. cap. 2. Au. 14. de ciuit. Dei: in principio ponit hæc esse differentiam inter ciuitatē seu societate electorū & reproborum: quia mali viuunt secūdū carnē boni secūdū spiritum. Et declarans diffusè vtrumque dicit, quod viuere secundum carnem non est solum viuere secundum voluptates carnis in venereis & cibus & potibus & huiusmodi: in quibus Epicurei constituerunt summum bonum: quod reprobatur ex eo, quia cum apostolus dixerat ad Gal. Manifesta sunt opera carnis, ea explicans, non solum exprimit adulteria, fornicationes, immunditias, comestationes, & ebrietates, sed eis annumerat idololatriam, inimicitias, inuidias, animositates, hæreses, & huiusmodi, quæ vtique vitia carne non perficiuntur: & in diabolo, qui incorporalis est, reperiuntur: vt in inuidia, inimicitia, & huiusmodi. Nec etiam viuere secundum spiritum est viuere secundum virtutem humanam acquisitam: in qua Stoici summum bonum ponebant, sed hoc est viuere secundum carnem: viuere secundum hominem, id est secundum seipsum: vel apertius loquendo, secundum propriam voluntatem non subditam Dei voluntati, sed rebellem, & hoc est viuere secundum spiritum viuere secundum Deum: seu apertius secundum voluntatem Dei. Et quia peccatum non est nisi dictum vel factum vel concupitum contra legem Dei & contra voluntatem eius, ideo non frustra dici potest omne peccatum mendacium. Non enim, vt ait Augustinus, fit peccatum, nisi ea voluntate qua volumus vt bene sit nobis, vel nolumus, vt male sit nobis. Ergo mendacium est, quod nolumus cum fiat vt bene sit nobis: hinc potius male est nobis. Vel cum fiat, vt melius sit nobis, hinc potius peius est nobis. Vnde hoc, nisi quia de Deo bene potest esse homini (scilicet viuendo secundum voluntatem eius) quem delinquendo deserit, non de seipso, id est de sua voluntate propria: secundum quam viuendo delinquit: vnde de diabolo cum voluit secundum seipsum viuere, scilicet complacendo in sua elatione, dixit Christus: in veritate non stetit, & de homine: quia omnis homo est peccator. Psalm. 115. dicitur. Omnis homo mendax. Interest ergo qualis sit voluntas hominis: quia si peruersa est: quod est viuere secundum hominem, seu secundum propriam voluntatem: peruersos habebit motus passionum, scilicet desiderij, gaudij, tristitia, & timoris, & aliarum quæ ad has reducuntur. Si autem recta est voluntas: non solum inculpabiles, verū etiā laudabiles erunt i motus passionum. Voluntas quippe est in omnibus, imo omnes nihil aliud quam voluntates sunt. Nam quid est aliud cupiditas & letitia, nisi voluntas in eorum consensionem quæ volumus. Et quid est metus atque tristitia nisi voluntas in dissentiendo ab his quæ nolumus: Et omnino pro varietate rerum quæ appetuntur vel fugiuntur: sicut allicitur vel offenditur voluntas hominis: ita in hos velillos animi affectus mutatur & vertitur. Cum igitur hæc passiones reperiantur in bonis & malis, etiam ipsa tristitia seu dolor quam Stoici asserēbant non reperiri in animo sapientis, reperitur in bono & maxime apud nostros. Apud nos inquit Aug. in c. 9. dicti libri iuxta sanctas scripturas: ciues sanctæ ci-

Rom. 8.

Aug. 14. ci. cap. 2.

Viuerē secundum carnem quid.

ad Gal. 5.

Diffinitio peccati.

Aug. l. 14. ci. c. 4.

Omne peccatum mendacium & quare.

Psal. 8. Aug. li. 14. ci. c. 6.

Passiones hominis bonæ vel matre.

Aug. c. 9. li. 14. ci. Vir. 6. En.

uitatis Dei in huius vitæ peregrinatione secundum Deum viuentes metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque. Et quia rectus est amor eorum (quod est principium passionum) omnes istas affectiones rectas habent. Metuunt enim penam æternam, cupiunt vitam æternam, dolent in re, quia ipsi in semetipsis adhuc ingemiscunt adoptionem, expectantes redemptionem corporis sui: gaudent in spe: quia fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Item metuunt peccare, cupiunt perseuerare, dolent in peccatis, gaudent in operibus bonis. Et subdit ibi August. auctoritates scripturæ vnde moueantur sancti ad ista. Exemplificat etiam de Apostolo Paulo de se asserente quomodo his recte vtebatur passionibus. Quinimo etiam Christus qui (vt patet in Euangelio) cepit pauere & tristis esse, & desiderio desiderauit manducare Pascha cum discipulis & gauisus est audita morte Lazari. Sed nos ista experimur secundum passionem, Christus vero secundum propassionem, ita scilicet vt in nullo obscuraretur actus seu lumen rationis: quod non accidit in nobis. Finis autem carnalium est perditio ex diluuiō desideriorum, quæ militant aduersus animam seu carnalis concupiscentiæ, quæ concupiscit aduersus spiritum. Finis autem spiritualium seu viuentium secundum spiritum est saluatio figurata in paucis saluatis in arca. Vbi etiam aduertendū & cauendum à malorū familiaritate. Nam spirituales (scilicet descendentes ex Seth filio Adæ) postquā commixti sunt cum carnalibus: scilicet mulieribus descendentes ex Cain, effecti sunt & ipsi secundum carnem viuentes. Dicuntur autem descendentes ex Seth Filij Dei & Angeli Dei secundum aliam litteram propter adoptionem & puritatem priorem: sicut descendentes ex Cain dicuntur filij hominum: id est secundum hominem, seu carnem viuentes. Nec credendum est quod Angeli Dei (vt quidam dixerunt) fuerint demones incubi: qui immiscerentur secum mulieribus generarent gigantes. Quod reprobatur Aug. in 15. de ciuitate Dei.

A. M. 1646.

1. Cor. 15.

Matth. 26. Luc. 22. Ioa. 17.

Thom. in 3. p. q. 15. artic. 4. Finis carnalium. Finis spiritualium

Aug. 15. ci. c. 14.

Aug. 15. ci. c. 23.

Arca quid significet. Aug. in 15. ci. c. 27.

Hæc habet Gre. c. 14. c. 2. Moral.

Longitudo arcæ quid significet. Expositio arcæ mystica.

Latitudo est arcæ.

§. I.

DE ARCA AVTEM FACTA A Noe quo ad materiam & formam & contenta in ea dicit August. in 25. de ciuitate Dei in fine. Credendum est & sapienter esse memoria: literis mandata: & gesta esse: & significare aliquid: & ipsum aliquid ad præfigurandam Ecclesiam pertinere. Et primo vt ait Gregorius in moral. Sicut omnes qui extra arcam reperti sunt perierunt: ita omnes qui sunt extra Ecclesiam diluuiō vitiorum æternaliter pereunt. Materia arcæ, sunt ligna quadrata, leuigata, & bituminata: signans fideles Ecclesiæ: stabiles in bono: remota ab eis asperitate & inæqualitate vitiorum, politos conformitate morum. Quantum ad dimensiones longitudo fuit trecentorum cubitorum: qui numerus componitur ex ternario & centenario, qui centenarius numerus resultat ex decem decies ductis. Diurnitas Ecclesiæ seu duratio est ab initio mundi vsque in finem, habens in hominibus electis æternarum virtutum, scilicet fidei, spei, & charitatis: cum perfecta obseruatione & integra decem præceptorum. Latitudo Ecclesiæ est eius dilatatio vbique terrarum. In ipsa habetur sola plena remissio peccatorum: ex latitudine caritatis, quæ operit vniuersa delicta: vt dicitur Prouerb. 10. Erat enim latitudo arcæ quinquaginta cubitorum: quæ est numerus Iubilei: in quo

A. M. erat plena remissio. Altitudo vero eius triginta cubitorum: altitudo enim Ecclesie est sublimis notitia veritatis pertingens vsque ad mysterium Trinitatis & diuinarum personarum. Cuius perfecta notitia est terminus & finis omnium nostrarum appetitionum. Constat enim tricenus numerus ex ternario & denario: qui denarius est primus limes seu terminus numerorum. Cubiti autem isti qui ad arcam ipsam materialem non sunt intelligendi vt nostri: sed geometricales quorum vnus continet sex ex no-

Orig. ho. 2. in Gen. 2. in Gen. Aug. de ci. vi. c. 27. li. 15. Sic interpretatur. Aug. in 15. giu. c. 26.

stris, vt dicit Orige, quod placet Augustin. in de ciui. Dei. Vbi autem dicitur in nostra translatione, cœnacula & tristega facies in eam alia dicitur bicamerata facies & tricamerata. Bicameratio signat distinctionem populi fidelis in circuncisionem & præputium, id est Iudæos & Gentiles, Tricameratio tres status Ecclesie virginum, continentium, & coniugatorum. Quadrupedia ibi existit actiuos, qui terrena incolunt. Altilia per calum aëreum discurrentia: contemplatiuos homines vitam ex vtroque mixtam tenentes, quod precipue spectat ad præidentes: qui regunt arcam Ecclesie, Animalia verò munda & immunda ibi sunt, quia in Ecclesia quo ad numerum immixti sunt boni cum malis. Et immunda quidem binario numero, qui numerus est primus excedens ab vnitare, quia mali ab vnitare dilectionis separati, sunt. Munda vero ibi fuerunt in septenario numero: quia electi septiformi gratia spiritus sancti ditantur. Quatuor viri cum vxoribus eorum à diluio præseruati sunt: quia & mares & feminae quaternarium numerum, virtutum scilicet cardinalium habentes in Ecclesia saluantur. Et sicut aqua multiplicata de cælo eleuauerunt arcam in sublimem: ita tribulationes multiplicatae, quæ vtrique de cælo immittuntur, mentem seu Ecclesiam substulerunt in altitudinem contemplationis & perfectionis. Magisque diuina prouidentia quam humana prudentia natantem arcam gubernauit: ne incurreret vbiunque naufragium: vt dicit Augustinus ibi, ita & Ecclesiam Christus gubernat. Figuratur etiam arca ipsa mediatorum, Dei & hominum, caput Ecclesie dominum Iesum per passionem in ligno crucis nos saluantem à diluio perditionis. Nam & mensura ipsa longitudinis, latitudinis, & altitudinis significant corpus humanum: in cuius veritate ad homines prænunciatus est venturus, & venit humani quippe corporis longitudo vertice vsque ad vestigia sexies tantum habet, quam latitudo, quæ est ab vno latere ad alterum latus, & decies tantum quam altitudo: cuius altitudinis mensura est latere in dorso ad ventrem veluti si iacentem hominem metiaris supinum, seu pronum sexies tantum longus est à capite ad pedes, quantum latus ad dexteram vsque in sinistram: vel à sinistra in dexteram: & decies tantum quantum altus à terra. Vnde facta est arca in huius figuram, trecentorum cubitorum longitudinis, quinquaginta latitudinis, triginta altitudinis. Et quod ostium in latere accepit arca: profecto illud est vulnus quando latus crucifixi lancea perforatum est. Hac quippe ad illum venientes ingrediuntur: quia inde sacramenta manarunt scilicet figurate & virtualiter quibus credentes initiantur.

Aug. li. 15. ciu. ca. 26. Arca signat Christum.

Aug. li. 16. cap. 8. De his modis generibus hominum. Plin. l. 7. c. 2. & Gell. ib. 9. c. 4.

Hominis proportio. Job. 19. Aug. li. 16. cap. 8. De his modis generibus hominum. Plin. l. 7. c. 2. & Gell. ib. 9. c. 4.

§. II.

DE MONSTROSIS GENERIBVS hominum, de finibus gentium historie narrant: nam perhibentur quidam vnum habere oculum in

A fronte media, quibusdam plantas veras esse post crura: quibusdam vtriusque sexus esse naturam: & dexteram mammam virilem, sinistram muliebrem, vicibusque inter se coeundo & gignere & parere. Alii ora non esse, eosque per nares tantum alimentum sumere, alios statura esse cubitales: quos pygmæos Græci à cubito vocant. Alibi quinquennes concipere feminas: & octauum vitæ annum non excedere. Itera ferunt esse gentes, vbi singula crura in pedibus habent nec poplitem flectunt, & sunt mirabilis cleritatis, quos sciotopodas vocant: quod per æstum in terra iacentes resupini: vmbra se protegant pedum. Quosdam sine ceruice oculos habentes in humeris. Quid dicam de cynocephalis, quorum canina capita atque ipse latratus magis bestias quam homines confectur? Sed omnia hominum genera quæ dicuntur esse, credere non est necesse. Verum quisquis vsquam nascitur mortuus homo id est animal rationale mortale, quamuis inuitatam nostris ingerat sensibus corporis formam, seu colorem, siue motum, siue sonum, siue quamlibet vim, qualibet parte, qualibet qualitate naturæ: ex illo vno protoplasto originem ducere nullus fidelium dubitat & inde per eum ex Noe post diluuium. Qualis autem ratio redditur de monstrosis apud nos hominum partibus, talis de monstrosis quibusdam gentibus reddi potest. Deus enim est creator omnium, qui vbi & quando creare quid oporteat vel oportuerit ipse nouit, sciens vniuersitatis pulchritudinem, quarum partium vel similitudine vel diuersitate ipse contextat, sed qui totum, inspicere non potest, tanquam deformitate partis offenditur, quoniam qui congruat, & quo referatur, ignorat. Ponit Augustinus exempla de monstrosis aliquibus suo tempore & patria, vt de habente plantas lunatas & duos digitostantum in eis, & duos in manibus. Item de homine nato duplici in superioribus membris, simplici in inferioribus, habente duo capita, duo pectora, quatuor manus, & ventrem vnum & pedes duos. Quid si propterea Deus sic voluit nonnullas gentes ita creare: ne in his monstrosis quæ apud nos nasci oportet ex hominibus, eius sapientiam quam natura fingit humana, velut absurdum nonnotis videri debet artem in cuiuspiam minus perfecti opificis putaremus errasse. Antipodas autem esse, vt quidam fabulantur: id est homines à contraria parte terræ, vbi sol oritur, quando occidit nobis, aduersa pedibus nostris calcare vestigia, nulla ratione credendum est.

B per æstum in terra iacentes resupini: vmbra se protegant pedum. Quosdam sine ceruice oculos habentes in humeris. Quid dicam de cynocephalis, quorum canina capita atque ipse latratus magis bestias quam homines confectur? Sed omnia hominum genera quæ dicuntur esse, credere non est necesse. Verum quisquis vsquam nascitur mortuus homo id est animal rationale mortale, quamuis inuitatam nostris ingerat sensibus corporis formam, seu colorem, siue motum, siue sonum, siue quamlibet vim, qualibet parte, qualibet qualitate naturæ: ex illo vno protoplasto originem ducere nullus fidelium dubitat & inde per eum ex Noe post diluuium. Qualis autem ratio redditur de monstrosis apud nos hominum partibus, talis de monstrosis quibusdam gentibus reddi potest. Deus enim est creator omnium, qui vbi & quando creare quid oporteat vel oportuerit ipse nouit, sciens vniuersitatis pulchritudinem, quarum partium vel similitudine vel diuersitate ipse contextat, sed qui totum, inspicere non potest, tanquam deformitate partis offenditur, quoniam qui congruat, & quo referatur, ignorat. Ponit Augustinus exempla de monstrosis aliquibus suo tempore & patria, vt de habente plantas lunatas & duos digitostantum in eis, & duos in manibus. Item de homine nato duplici in superioribus membris, simplici in inferioribus, habente duo capita, duo pectora, quatuor manus, & ventrem vnum & pedes duos. Quid si propterea Deus sic voluit nonnullas gentes ita creare: ne in his monstrosis quæ apud nos nasci oportet ex hominibus, eius sapientiam quam natura fingit humana, velut absurdum nonnotis videri debet artem in cuiuspiam minus perfecti opificis putaremus errasse. Antipodas autem esse, vt quidam fabulantur: id est homines à contraria parte terræ, vbi sol oritur, quando occidit nobis, aduersa pedibus nostris calcare vestigia, nulla ratione credendum est.

C nullus fidelium dubitat & inde per eum ex Noe post diluuium. Qualis autem ratio redditur de monstrosis apud nos hominum partibus, talis de monstrosis quibusdam gentibus reddi potest. Deus enim est creator omnium, qui vbi & quando creare quid oporteat vel oportuerit ipse nouit, sciens vniuersitatis pulchritudinem, quarum partium vel similitudine vel diuersitate ipse contextat, sed qui totum, inspicere non potest, tanquam deformitate partis offenditur, quoniam qui congruat, & quo referatur, ignorat. Ponit Augustinus exempla de monstrosis aliquibus suo tempore & patria, vt de habente plantas lunatas & duos digitostantum in eis, & duos in manibus. Item de homine nato duplici in superioribus membris, simplici in inferioribus, habente duo capita, duo pectora, quatuor manus, & ventrem vnum & pedes duos. Quid si propterea Deus sic voluit nonnullas gentes ita creare: ne in his monstrosis quæ apud nos nasci oportet ex hominibus, eius sapientiam quam natura fingit humana, velut absurdum nonnotis videri debet artem in cuiuspiam minus perfecti opificis putaremus errasse. Antipodas autem esse, vt quidam fabulantur: id est homines à contraria parte terræ, vbi sol oritur, quando occidit nobis, aduersa pedibus nostris calcare vestigia, nulla ratione credendum est.

D NOE VIR AGRICOLA postea ex fructu vitis ab eo transplantatæ inebriatus, cum iaceret denudatis pudendis derisus à Cham: sed à Sem & Iaphet hoc audientibus coopertus est. Vnde Cham in filio maledictus, & alij duo ab eo benedicti: signat moraliter subditos derisorie & irreuerenter manifestantes vitia patrum spiritualium sui, ob hoc incurrunt maledictionem damnationis. Sed boni subditi reuerentes patres suos cooperiunt defectus

a onipotodas hos Græci vocant, eo quod sibi ipsis ex pede vmbra faciant: ocula enim vmbrae & nris pedem significat. b Antipodas esse tam certum est, vt negari non possit, & ad illos esse viam compertissimam est, etiam nonnullis antiquorum nedum navigationibus nostræ temporis vias in Aug. comm.

§. III.

NOE VIR AGRICOLA postea ex fructu vitis ab eo transplantatæ inebriatus, cum iaceret denudatis pudendis derisus à Cham: sed à Sem & Iaphet hoc audientibus coopertus est. Vnde Cham in filio maledictus, & alij duo ab eo benedicti: signat moraliter subditos derisorie & irreuerenter manifestantes vitia patrum spiritualium sui, ob hoc incurrunt maledictionem damnationis. Sed boni subditi reuerentes patres suos cooperiunt defectus

A. M. 1. fechtus prælatorum, non assentiendo vel fauendo eis: & non diuulgando vbi non est vtile: hoc habetur. distinct. 96. in scripturis. Et de ebrietate eius ad literam dicit Ambr. In principio generis humani ignorabatur ebrietas, primus Noe vineam plantauit, dedit naturam, sed ignorauit potentiam. Itaque vinum nec suo pepercit auctori. Sed ebrietas eius nobis suadet sobrietatem: & infra obreperat quidem fraternali prælationis inuidia: sed manebat adhuc paternæ pietatis reuerentia: læta est pietas: dum deridetur ebrietas. Manebat omnibus inconcussa libertas: nemo sciebat à fratre obsequia seruitutis exigere, non esset hodie seruitus si ebrietas non fuisset. Hæc Ambrosi. dist. 35. sexto. In penam enim derisionis Noe Chanaan filium Cham seruituti fratrum adiudicauit. Non autem Cham: sed filius maledicitur, ad innuendum secundum Magistrum sen. in 2. quod non propter primos motus peccatorum quis reprobat: sed propter hos qui sunt mortales. Noe tamen non peccauit mortaliter in hac inebriatione: quia ignorabat potentiam vini. Innuitur etiam, quod nimia potatio inducit ad denudationem membrorum in luxuria: quia venter mero est uas de facili desumat in libidinem. Hier. dist. 35. venter.

Ex ebrietate procellis feruitus. Hier. ad Octa. Christus per Noe designatus. Nota morale expositio. Aug. in 16. ciu. cap. 2. Boni honorat passionem Christi.

Non credendum esse ea omnia hominum genera quæ dicuntur esse, credere non est necesse. Verum quisquis vsquam nascitur mortuus homo id est animal rationale mortale, quamuis inuitatam nostris ingerat sensibus corporis formam, seu colorem, siue motum, siue sonum, siue quamlibet vim, qualibet parte, qualibet qualitate naturæ: ex illo vno protoplasto originem ducere nullus fidelium dubitat & inde per eum ex Noe post diluuium. Qualis autem ratio redditur de monstrosis apud nos hominum partibus, talis de monstrosis quibusdam gentibus reddi potest. Deus enim est creator omnium, qui vbi & quando creare quid oporteat vel oportuerit ipse nouit, sciens vniuersitatis pulchritudinem, quarum partium vel similitudine vel diuersitate ipse contextat, sed qui totum, inspicere non potest, tanquam deformitate partis offenditur, quoniam qui congruat, & quo referatur, ignorat. Ponit Augustinus exempla de monstrosis aliquibus suo tempore & patria, vt de habente plantas lunatas & duos digitostantum in eis, & duos in manibus. Item de homine nato duplici in superioribus membris, simplici in inferioribus, habente duo capita, duo pectora, quatuor manus, & ventrem vnum & pedes duos. Quid si propterea Deus sic voluit nonnullas gentes ita creare: ne in his monstrosis quæ apud nos nasci oportet ex hominibus, eius sapientiam quam natura fingit humana, velut absurdum nonnotis videri debet artem in cuiuspiam minus perfecti opificis putaremus errasse. Antipodas autem esse, vt quidam fabulantur: id est homines à contraria parte terræ, vbi sol oritur, quando occidit nobis, aduersa pedibus nostris calcare vestigia, nulla ratione credendum est.

NOE VIR AGRICOLA postea ex fructu vitis ab eo transplantatæ inebriatus, cum iaceret denudatis pudendis derisus à Cham: sed à Sem & Iaphet hoc audientibus coopertus est. Vnde Cham in filio maledictus, & alij duo ab eo benedicti: signat moraliter subditos derisorie & irreuerenter manifestantes vitia patrum spiritualium sui, ob hoc incurrunt maledictionem damnationis. Sed boni subditi reuerentes patres suos cooperiunt defectus

a onipotodas hos Græci vocant, eo quod sibi ipsis ex pede vmbra faciant: ocula enim vmbrae & nris pedem significat. b Antipodas esse tam certum est, vt negari non possit, & ad illos esse viam compertissimam est, etiam nonnullis antiquorum nedum navigationibus nostræ temporis vias in Aug. comm.

§. III. NOE VIR AGRICOLA postea ex fructu vitis ab eo transplantatæ inebriatus, cum iaceret denudatis pudendis derisus à Cham: sed à Sem & Iaphet hoc audientibus coopertus est. Vnde Cham in filio maledictus, & alij duo ab eo benedicti: signat moraliter subditos derisorie & irreuerenter manifestantes vitia patrum spiritualium sui, ob hoc incurrunt maledictionem damnationis. Sed boni subditi reuerentes patres suos cooperiunt defectus

A emineat. Non sane omnia, quæ gesta narrantur aliquid etiam significare putanda sunt: sed propter illa quæ aliquid significant attextuntur. Solo enim vomere terra profcinditur, sed vt hoc fieri possit: etiam cætera atrari membra sunt necessaria. Hæc August. 16. de ciui. Dei.

De filijs Noe volentibus turrim edificare: quomodo confusis linguis cessauerunt: & in Asiam & Aphricam & Europam: dispersi sunt sub diuersis idiomatibus suis.

CAP. III.

X descendentes à filiis Noe, scilicet Cham & Iaphet, dicit Aug. de ciui. Dei non clare haberi: qui ex eis pertinuerint ad ciuitatem Dei vel Diaboli: credibilis tamen esse vt in filiis duorum qui benedicti sunt à Noe: scilicet Sæ & Iaphet, antequam Babylonia cœpisset institui, fuisse cõceptores Dei, scilicet aliquos: & in filiis Cham maledicti: fuisse aliquos cultores Dei, vtrunque tamen hominum genus terris nunquam defuisse credendum est. Nam quod ait, Psal. 13. Omnes declinauerunt, nõ est qui faciat bonum: de filiis hominum loquitur viuentium secundum carnem. Apparuit autem magis ista distinctio duarum ciuitatum: seu societatum bonorum & malorum tempore Heber: qui quartus est abnepos post Sem. Nam illucuscque fuerat vniuersa terra, id est homines omnes vnius lingue & eorumdem sermonum scilicet idiomatis Hebraici, plurimi verò progeniti prædicti, secundum carnem viuentes, conuenientes in vnum quorum præcipuus fuit Nenroth, Gigas descendens ex Cham: qui dicitur robustus venator: non ferarum sed hominum oppressor & extingtor. di. 6. s. vlt. & cœperunt edificare ciuitatẽ cum turribus ad cælum attingentibus ex magna eorum superbia contra Deum se erigentes. Et ipsis non cessantibus confusa sunt ibi lingue eorum ministerio Angelorum, & ad eos refertur illa locutio. Venite & descendamus, & c. Veniunt enim ad Deum cogitationibus suis consulendo incommutabilem veritatem: & descendunt hic inferius operando secundum Dei voluntatem. Et quoniam dominatio imperantis est in lingua, dicit Aug. ibi. damnata est superbia vt non intelligeretur, iubens homini, qui noluit intelligere, vt obediret Deo iubenti. Sicque illa conspiratio dissoluta est. Nam secundum quod familia seu gentes valde multiplicatae quæ descendebant ex tribus filiis Noe erant septuaginta duæ: sic in septuaginta duas linguas varias diuisa sunt, & inde dispersa per orbẽ: & appellata est ciuitas & sic incompleta Babylon, quæ interpretatur confusio: vbi regnavit Nenroth: ampliata postea ab aliis & magnificata, subiugata tamen postea à Nino rege Assyriorum: qui Assyrij descenderunt à Sem filio maiori Noe. In familia autem Heber remansit idioma Hebraicum: non quidem in omnibus ab eo progenitis, sed solũ in linea illa qua peruenit ad Abraam. Nec etiam in genitis omnibus ex Abraam, quia nõ in Hismaelitis vel Idumeis natis ex Esau: sed solũ in descendentes ab eo per Iacob in populo scilicet Israel. Vnde communis dicitur secundũ Aug. Hebraeos natione sic nominatos ab isto Heber, apud quem remansit idioma Hebraicum quasi heberci, sed subtracta litera est: quamuis aliqui dicant sic nominatos ab Abraam quasi Abrahici. Vocauitq; Heber filium eius qui natus est ei facta tali diuisione linguarum, phalegh quod interpretatur diuisio, à tali

Christus per Noe designatus. Nota morale expositio. Aug. in 16. ciu. cap. 2. Boni honorat passionem Christi.

NOE VIR AGRICOLA postea ex fructu vitis ab eo transplantatæ inebriatus, cum iaceret denudatis pudendis derisus à Cham: sed à Sem & Iaphet hoc audientibus coopertus est. Vnde Cham in filio maledictus, & alij duo ab eo benedicti: signat moraliter subditos derisorie & irreuerenter manifestantes vitia patrum spiritualium sui, ob hoc incurrunt maledictionem damnationis. Sed boni subditi reuerentes patres suos cooperiunt defectus

a onipotodas hos Græci vocant, eo quod sibi ipsis ex pede vmbra faciant: ocula enim vmbrae & nris pedem significat. b Antipodas esse tam certum est, vt negari non possit, & ad illos esse viam compertissimam est, etiam nonnullis antiquorum nedum navigationibus nostræ temporis vias in Aug. comm.

§. III. NOE VIR AGRICOLA postea ex fructu vitis ab eo transplantatæ inebriatus, cum iaceret denudatis pudendis derisus à Cham: sed à Sem & Iaphet hoc audientibus coopertus est. Vnde Cham in filio maledictus, & alij duo ab eo benedicti: signat moraliter subditos derisorie & irreuerenter manifestantes vitia patrum spiritualium sui, ob hoc incurrunt maledictionem damnationis. Sed boni subditi reuerentes patres suos cooperiunt defectus

A. M. 1. Aug. in 16. ciui. cap. 2.

Aug. in 16. ciui. cap. 2.

Aug. li. 16. ciui. ca. 10.

Aug. li. 16. ciui. ca. 10.

Aug. li. 16. ciui. ca. 4.

Aug. li. 16. ciui. ca. 4.

Aug. li. 16. ciui. ca. 4.

Aug. li. 16. ciui. ca. 11.

Aug. li. 16. ciui. ca. 11.

A. M. Tres filij Noe quas partes orbis obtinuerunt.

Diuisio totius mundi in tres partes sed inaequales.

Asia de scripto ex Rich. de S. vict. lib. de tribus mun. part.

India Sol. cap. 65.

Sol. ca. 70.

Arabia Id. cap. 46.

Syria Iudaea.

euentu qui tunc contigerat, prius enim in dicta domo Heber permanit cultus Dei in pertinentibus ad ciuitatem Dei viuētibz secundum spiritum. Dicitur autē secundū Vin. filij Sem obtinuisse Asiam, filij Cham Africam. & filij Iaphet Europam. Isido. in 4. libro. etymol. asserit quod orbis diuisus est in tres partes: sed non aequaliter. Nam Asia à meridie per Orientem vsque ad septentrionem peruenit. Europa à septentrione vsq; ad Occidentem: & inde Africa vsq; ad meridiem attingit. Sicque medium orbē tenet Asia. Aliud mediū Europa, & Africa: quae ideo duae factae sunt: quia inter vtraq; ab oceano mare magnum ingreditur: quod intersectat eas.

S. I.

DE PROVINCIA Asiae. Asia autem ex nomine cuiusdam mulieris est appellata secundum Vin. quae apud Antiquos imperium tenuit Orientis. Habet ista pars provincias multas & regiones. Paradisus terrestris locus est in Orientis partibus: cuius vocabulum ex Graeco in Latinum vertitur hortus; Hebraice Eden dicitur: quod Latinae deliciae interpretatur ex quibus simul iunctis resultat hortus deliciarum. Est enim omni genere ligni & arborum pomiferarum constium: habens etiam lignum vitae in medio. Non ibi frigus & aestus: sed perpetua aëris temperies, in eius medio fons prorumpens irrigat nemus totum. Diuiditur autem in quatuor flumina: ut patet Gen. 2. Huius loci post peccatum est aditus interclusus.

India quae in Asia est ab Indo flumine dicta est: quae ex parte occidentali clauditur. Haec à meridiana mari porrecta vsque ad ortum solis: & à septentrione vsque ad montem Caucasum peruenit: habet gētes multas & oppida. Insula Tapobranā quoq; gemis & elephantis refertam. Chrysen & Argylem auro & argento fecundat. Tylem quoq; arborum folijs nunquam carentem. Habet & fluuios Gangem & Indum & Hydaspē illustrantes Indos. Terra Indiae fauonij spiritu saluberrima. In anno bis metit fruges vice hyemis etefis potitur. Gignit autem tincti coloris homines, elephantes ingentes, monoceron bestiam id est vnicornium, pitacum acem, ebenum que lignum, cinnamum, pipet & calamum aromaticum. Mittitque ebur lapidesque preciosos beryllos, chrysolippos, adamantes, carbonculum, lychnitem: Margaritas & vniones quibus nobilium feminarum ardet ambitio. Ibi etiam sunt montes aurei: quos adire propter dracones & gryphes, vniuersarum hominis genera esse impossibile Solinus dicit. Diu credita est tertia pars terrarum. Indiam liber pater ingressus est: ut potē qui Indis subactis primus omnium triumphauit.

Sunt & aliae provinciae multae in Asia & regna: videlicet Parthia, Assyria, Media, Persis, Mesopotamia. Babylon nomen est provincia: in qua est vrbs tam nobilis vt Chaldea & Assyria & Mesopotamia in eius nomen aliquando tranferant.

Arabia provincia sic est appellata id est sacra: sic interpretata: eo quod thuriferos habeat odores. Myrtha & cinnamū ibi habetur: & ibi nascitur auis phoenix. Ista etiā dicitur Saba. Syria habet in se plures provincias: scilicet Comagenam, Phœniciam, & Palestinam: cuius pars est Iudaea: absq; Saracenis & Nabathaeis. In Phœnicia est Tyrus, ad quam Esaias loquitur. Iudaea ex nomine Iudae appellata scilicet eo quod reges ex illa tribu habuit: qui ibi regnauerunt. Haec est Palaestina regio quae prius Chanana dicta est à filio Cham: sive ex Chananaeorum gentibus. Qui-

bus expulsis Iudaeam Domino concedente possederunt In medio autem Iudaeae ciuitas Hierosolima. Terra est variarum opum diues, frugibus fertilis, a quis illustri: balsamis opima.

Samaria regio est Palaestinae, in qua ciuitas principalis etiam dicitur Samaria: vbi cōmuniter teneunt sedē regni reges Israel: sicut in Hierusalem reges Iudaeae. Haec est media inter provinciam Iudaeae & provinciam Galilaeae: similis est terrae Iudaeae in bonitate. Galilaea provincia etiam Palaestinae: & est duplex scilicet superior & inferior. Pētapolis regio est in cōfinio Arabiae & Palaestinae quinq; ciuitatum Sodomae, &c. caelesti igne consumptarū. Nabatharā à filio Hismael nominata, iacet inter Iudaeam & Arabiam: Aegyptus quae prius dicebatur Aeria ab Aegypto Danaī fratris postea ibi regnante nomen accepit, regio caeli imbribus infusa, & pluuiarū ignara. Nilus solus eam circumfluens irrigat: & inundatione sua fecundat adeo copiose, vt implet necessariis mercibus orbem terrae. Scythia sicut & Gottia & Magogha à filio Iaphet fertur cognominata. Hircania dicta est à sylvia Hircania: quae Scythiae subiaceret. Albania à colore populi sic nominata: eo quod albo crine nascatur homines: Armenia vocata est ab Armeno Iasonis Thessali comite: qui Armeniam cepit. Iberia regio est Asiae prope pontum Armenicū: in hac herba tinctura vriles nascuntur. Cappadocia vrbs propria nominauit: haec in capite Syriae sita. Asia minor ab Oriente Cappadocia cingitur: ab alijs partibus mari circumdatur. Et habet provincias istas, Bithyniam, Phrygiam, Galatiā, Lydiam, Cariam, Paphlagoniam, Isauriam, Lyciam, atq; Ciliciam: Bithyniam autē in Ponti exordio à Bithyno rege nūcupata est: ipsa est maior Phrygia. Nicomedia vrbs est in ea, vbi Annibal fugiens veneni haustu animam spirauit. Galatia à priscis Gallorum gentibus dicta est, à quibus extitit occupata. Phrygia dicta est à Phrygia Europae filia. Haec & Dardania à Dardano Iouis filio dicta est. Huius regio Troia est: quam ex suo nomine appellauit Troiā Troianorum rex. Duae enim sunt Phrygiae maior & minor. Maior Phrygia Smyrnam habet: minor vero Ilium & Lycaoniam. Pamphilia Cilicię fociatur. Isauria ex situ loci dicitur cognominata: quia vndique aperta aurarū flatibus patet. Metropolitim vrbs Seleuciam habet. Cilicia à cilice quodā nomen traxit: matrem vrbiū habet Tharsum. Lycia autē sic nominatur eo quod ab Oriente sit iuncta Cilicia. Ibi est mons ille mirabilis Chymeras: quae nocturnis aestibus ignē exhalat: sicut in Sicilia Aethna: & in Alemannia Avickaen.

S. II.

DE ALIA TERTIA PARTE mundi quae dicitur Europa. Europa quippe ab Agenoris regis Libye filia nomen accepit: quam Iupiter ab Africa raptam Cretam aduexit: & partem tertiam orbis ab ea denominauit. Incipit [sub plaga septentrionis], à flumine Tanai descendens ad occasum per septentrionalem Oceanum vsque ad fines Hispaniae: pars Orientalis & meridiana à Ponto confurgens: tota mari coniungitur: & in insulas Gades finitur. Prima Europae regio est Scythia inferior: quae à Maeridis paludibus incipiens inter Danubium & Oceanum septentrionalem vsque Germaniam porrigitur. Quae terra propter barbaras gentes à quibus inhabitatur generaliter Barbaria dicitur. Huius pars prima

A. M. i.

Samaria.

Galilaea.

Nabathaea.

Aegyptus.

Scythia.

Albania.

Armenia.

Hyberia.

Asia minor.

Pamphilia Isauria Lycia.

Europa descripio.

Orof. li. x. cap. 12.

Cithia.

Alania à lano fluui.

Germania.

Alania.

A. M. Rich. de S. vict.

Thracia.

Dalmatia.

Illyria. Epirus.

Hellas.

Attica. Boccia. Thessalia.

Macedonia.

Mons Olympus. Achaia. Archadia.

Hylier. id est Danubius. Italia antiqui- tus magna Graecia. vocaba- tur non tota tamē sed illius pars.

Alania est: post hanc Dacia vbi & Gothia: deinde Germania vbi plurimum partem. Sicut incolunt. Germania post Scythiam inferiorem à Danubio inter Rhenum fluuium & Oceanum conclusa cingitur: terra diues virorum ac populis innumeris & immanibus, vnde & propter fecunditatē gignedorū populorū Germania dicta est. Mittit gemmas, Crystallum, & succinum. Duae vero sunt Germaniae: interior iuxta septentrionalem Oceanum: inferior circa Rhenum. Prouinciae autem quas Danubius à Barbarico ad Mediterraneum mare secludit, sunt: prima Moesia à messiu prouentu vocata: propter abundantiam: post Messiam Pannonia: post quam Beticus frugibus ferax: qui excipit Galliam Belgicam: deinde Thracia. Thracie Thiras, Iaphet filius nomen dedisse perhibetur. Asia à seuciā. incolarum Thraciam appellatā dixerūt. Huic ab Oriete Costantinopoli opposita septentrione parte est, ab Occasu Macedonia illi subiaceret. Cuius regionem olim vniuersarum gentium populi Massagetarū, Sarmatarū, Scytharū & alienationes incolerūt. Graecia à Graeco rege dicta est: qui cūtam illam regionem incoluit. Sunt autem provinciae Graeciae: quarū prima est ab Occidente Dalmatia, deinde Epirus sive Hellas: inde Thessalia: inde Macedonia: inde Achaia: & quae in maiori Creta prouenire & Cyclades Illyricus autē generaliter & omnis Graecia & Dalmatia, à Delmi maxima. Illius provinciae ciuitate dicta est. Epirus à Pirrtho Achillis filio dicitur: cuius pars Chaonia: quae ante Molossia dicta est à Molofo filio Pyrrhi, quē de Andromacha habuit. Hellas rege Hellēte Deucalionis & Pyrrhē filio, à quo prius Graeci αλληες nūcupati sunt. Ipsa est Attica: ipsa est vera Graecia: vbi fuerunt Athenae: ciuitas, mater literarum, philosophorum nutritrix: quae nihil habuit Graeciae clarior atque nobilior. Hellenas autē duae sunt provinciae: scilicet Beotia sic dicta à boue. Ibi Thebae constructae sunt: in qua olim ciuilia bella detonauerunt, vbi nati sunt Bacchus & Hercules, maior ille Thebanus. Peloponnesus secūda pars Helladis à Pelope rege Atticae vocata est. Thessalia à Thessalo rege dicta est: multa sunt in Thessalia flumina & oppida: inter quae praecipue est Thessalonia. ibi est mons Parnassus quondam Apollini consecratus. In Thessalia quae & patria fuit Achillis, primū solidi aurei facti sunt: domandorum quoque equorum vsus primum inuenus est. Macedonia à Macedone: qui fuit Deucalionis nepos maternus. nomen accepit, postquam ibi accepit principatum: quae prius Amathia dicebatur: qui confinis est à septentrione Messiae, patria Alexandri magni: regio venis aureis & argētis opima. Mons Olympus in ea est ita altus, vt in cacumine eius nec ventus nec nubes sentiantur. Achaia ab Achaeo rege & vrbs & prouincia appellata est: haec praenē insula est cuius caput est Corinthus Graeciae decus. Arcadia sinus est Achaiae: ipsa est Scythia à Sicyone rege à quo & regnum Sicyoniorum est dictū, habet asbestiō lapidē: semel incensus nunquā extinguitur. Pannonia ab Alpibus Pennis dicta est: quibus ab Italia feceritur: regio fortis & solida. Istriam Ister fluuius vocat: quae terram illā influit, ipse est Danubius, habet autē à septentrione Pannoniam. Italia olim à Graecis populis occupata magna Graecia nūcupata est. Deinde à rege Saturno Saturnia, mox & Latii dicta eo quod Saturnus à Ioue sedibz suis pulsus ibi latuerit. Postremo ab Italo Sicalit rege ibi regnāte nūcupata est: terra omnibus rebus pulcherrima & fertilis: pabulli vbertate gratissima: habet lacus Benaciū Alcinū atq; Lucri-

A. M. i.

Thufcia.

Etruria.

Apulia Campania.

Gallia vnde dicta.

Hispania Hyberia. ande dicta.

Flumina Hispaniae.

S. III.

DE Africā alia parte tertia mundi. Africam sic nominatam quidam existimant quasi Aperi eā, eo quod sit aperta caelo vel solī sine horrore frigoris. Alij Africā dicūt appellari ab vno, ex posteris Abraham de Cathura nato, qui dictus est Apher. Incipit autem à sinibus Aegypti pergens iuxta meridiem per Aethiopiā vsq; ad Atlantem montē: à septentrionali parte mari Mediterraneo clauditur. Habet provincias Lybiam, Cyrenensem, Pentapolim, Tripolim, Byzantium, Carthaginem, Numidiam, Mauritaniam, Tingitaniam, & circa solis ardorem Aethiopiā. Lybia Cyrenensis in parte Africā prima est, à Cyrente vrbe metropoli, quae est in eius sinibus nūcupata. Pentapolis dicta est à quinque ciuitatibus ibi existentibus magnis, inter quas sunt Ptolemais & Berenice sic denominata: à regibus suis. Getulia pars Africāe mediterranea. Mauritaniam dicitur à mauro, quod nomen est Graecum, Latine fonans nigrum, vnde à nigredine populi

Lybia.

Getulia.

b 5

A.M. **1748.** Deum & astris multum intētus esset velut scintillas quāsdā ex stellis producebat: vt rudes in stuporem miraculis traherentur. Tandē ab ipso dæmone, quē importunius frequentabat succensus est: cui extruxerunt sepulchrū tanquā amico Dei vehiculo fulminis ad cęlū eleuato. Vnde & hoc nomē post mortem sortitus est Zoroastres: quasi viuens astrum. Et cum Arist. scribat vigies cętum milia versus ab ipso Zoroastre cōdita (vt refert Helinā.) miratur ipse Helinādus quomodo Aristoteles viderit libros eius, cū Ninus eos cōbuserit. Itē notandū quod ab isto Nino orta sunt idola & idololatria in hunc mundum. Mortuo Belo Ninus in solatiū doloris imaginē patris voluit fieri sculptam: cui tantam exhibuit reuerētiam: vt quibuslibet reis qui ad eam confugissent parceret, quodcūq; maleficiū fecissent. Propter hoc homines illius regni diuinos honores cęperunt illi imāgini impēdere: cuius ueneratione liberabantur. Huius exēplo plurimi charis suis mortuis imagines dedicauerunt. & sicut ab idolo Beli cetera traxerūt originē, sic ab eius nomine generale nomē fuit idolōrū. Nā sicut Belus dictus est ab assyriis illud idolū: sic ab aliis nationibus denominata sunt idola eorū secundū illorū idioma. Vnde aliquādo nuncuparunt Bel: alij Baali, alij Baal, alij Belphegor, alij Belzebub. Hęc in hist. scho. Et vt scribit Iud. in lib. Etym. quos Pagani deos asserunt, hoies olim fuisse prodūti: & pro vniuscuiusq; vita & actib' coli apud suos post mortē cęperūt. vt apud Ēgyptū Isis: apud Cretam Iuppiter, apud Mauros Iuba, apud Latinos Faunus: apud Romanos Quirinus: eodēq; modo apud Athēnas Minerva: apud Samū Iuno, apud Paphū Venus, apud Lēnū Vulcanus, apud Naxū Liber, apud Delū Apollo. In quorū etiā laudibus accesserūt poētę, & suis carminibus cōpositis in cęlū sustulerunt. Hęc Iud. Cōmuniter hi dij adorati, fuerūt hoies vel potētes dominio vel industrij ad inueniendū sciētias vel artes. Et vt habetur ex li. sapiētie ad imaginē huiusmodi cūlū prouocauerūt homines, tria nimia affectio erga illos mortuos, timor & adulatio, erga reges, diligētia artificū in sculpendo & pingēdo imagines. Sed qui gloriatur, f. vere in hoc gloriatur scire & nosse me ait dominus per Hiere. & Salomō in li. sapiētia. Vani sicut oēs homines, in quibus non est sapiētia Dei. i. vera cognitio. Mortuo Nino regnavit vxor eius Semiramis clatissima mulier & impudicissima. Nā vt narrat Valerius maximus. Cū ei circa cūlū capitis sui occupatē nūciatū fuisset Babyloniā, cui dominabatur defecisse, altera parte crinē adhuc soluta ad eā expugnandā cucurrerit nec prius decorē capillorū in ordinē duxit quā tantā vrbē in potestātē redegit. Statua eius ibi posita est in ipso habitu. Orosius de ea li. i. Semiramis libidine ardēs: sanguinē sitiēs: cum oēs quos cōcubitu oblectasset, occideret: tandē filio flagitiose concepto, impia exposito, incestu cognito: priuatā ignominia publico scelere obtexit. pręcepit enim vt inter parētēs & filios nulla delata reuerētia naturā: de cōiugijs appetēdis, cui libitū esset, liberū fieret. Et vt scripsit Iustinus: cū filij concubitū petiisset ab eodē interfecta est. Hęc autē secunda ætas incepit à diluuiō & terminatur in Abraham. Orosius ait. Ab Adam vsq; ad Ninū magnū vt dicunt regē quando natus est Abraham sunt annitria milia. centū octuaginta quatuor: qui ab omnibus historiographis vel omisi vel ignorauit sunt. A Nino autē vsq; ad natiuitatē Christi sub Augusto scilicet Octauiano colliguntur anni duo millia quinquecenti: in quibus authores & scriptores inter se omnium oīa negotiaque triuerunt. Varia tamen est

Plin. hoc de Aristo. tradit. lib. 30. cap. 1.

Initium idolorū.

Com. in mist. Gen. cap. 40. Vide Ci. ceronē in lib. de natura deorum & in 1. Tu. scul. Dij in sin gulis regi onibus culci.

Sapient. 14. Hier. 9. Sap. 13.

Semiramis regina Assyriorū. Val. Max. lib. 9. c. 13.

cap. 14.

Iust. libr. 1.

Oros. li. 1. cap. 1.

A opinio quantum durauerit ista secunda ætas. Nam secundum litteram Gen. quæ est secundum translationem Hier. à diluuiō vsq; ad natiuitatem Abraham fluxerunt anni ducenti nonaginta duo, quod tenent Hebręi & Eusebius. Sed secundum. 70. interpretes fluxerunt anni nongēti quadraginta. quam opinione sequitur Beda & Orosius etiā videtur eam sequi.

Titulus Secundus de tertiate mundi.

De gestis Abraham. CAP. I.



Quia in Abraham inchoatur tertiatas: patetq; fidelium dicitur secundum spiritum viuentium spiritaliter: sicut pater carnalis extitit Iudaeorum: ideo in commendationem eius ad imitandum aliquid in genere dicendum, antequam ad gesta eius particularia descendamus. Equidem primis parentibus, (vt ait Aug. 14. de ciui. Dei. cap. 12. & 13.) obedientia cōmendata est in præcepto: quæ virtus in rationali creatura mater quodammodo est omnium custōsq; virtutum cum scilicet ei dictum est. Deligno scientiæ boni & mali ne comedas: ad cuius transgressiōnem & inobedientiam non peruenissent, nisi præcedente prius latentī superbia. Sic & Abraham vt in virtute proficeret & toti mundo eius profectio ad imitandū nota esset mandata est dura obedientia: non facilis vt Protoplasto: qui nullam experiebatur inclinationē ad malum: vt posteri omnes in eo exēplū acciperent videlicet vt filiū immolaret, seipsum cętenariū circūcideret, & prius vt iā antiquus de terra sua exiens peregrinādo discurreret. Quin oīb. [obediuit] in humilitate firmatus, vñ & ad dominū loquens aiebat. Loquar ad dominū meū cum sim puluis & cinis. Ipsum autem imitantur qui uiunt secundum spiritum Deo obediētēs: Adam vero inobedientem viuentes secundum carnem id est vitiose. Dicit enim August. ibi. Vitio autem depruari nisi ex nihilo facta natura nō posset. At per hoc vt natura sit ex eo habet quod à Deo facta est. Vt autem ab eo à quo facta est deficiat: ex hoc quod de nihilo facta est. Nec sic deficit homo, vt omnino nihil esset: sed vt inclinatus ad seipsum minus esset, quā erat: cum ei qui summe est inhærebat. Relictō itaq; Deo esse in se metipso: hoc est sibi placere: non iā nihil esse est: sed nihil ppinguare. vnde superbi (secundum scripturas sanctas) alio nomine appellantur sibi placentes. Bonum est enim sursum habere cor: non tamen ad seipsum, quod est superbia: sed ad Deum, quod est obediētia: quæ nisi humilitas esse non potest. Est igitur aliquid humilitatis modo, quod sursum faciat cor: & est aliquid elationis, quod deorsum faciat cor: hoc quidem quasi cōtrarium videtur. vt elatio sit deorsum, & humilitas sit sursum: sed pia humilitas facit subditum superiori. Nihil est autem superius Deo: & ideo exaltat humilitas, quæ facit proximum Deo: elatio autem quæ in vitio est, eo ipso quo respuit subiectionē, cadit ab illo quo nihil potest esse superius: & ex hoc erit inferius: & fit quod scriptum est. Deiecisti eos dum alleuaretur: ipsum enim extolli est deici. Quapropter quod nunc in ciuitate Dei est: & ciuitati Dei in hoc peregrinanti sęculo maxime commendatur humilitas: & in eius rege qui est Christus maxime prædicatur: contrariumq; huic virtuti elationis vitium in eius aduersario, qui est Diabolus [maxime dominari] in sacris literis edocetur. Hęc Aug. ibi. & in mēbris eius reperitur, qui etiā aliquādo hic humilantur

A.M. **2013.**

Euseb. in Christ. Beda in li. de ratione tēporum & Oros. lib. 1. cap. 1.

Initium tertie etatis obediētia virtus pceptua.

Gen. 3.

Abraham commentario. Gen. 22. Gen. 19. Gen. 12.

Abraham imitatur secundum spiritum viuentes. Aug. 14. ciu. cap. 13.

1. Pet. 2. & Sap. 6. De superbia & humilitate pulchra.

Psal. 72.

A.M. **2013.** liantur, vt patet in Pharaone. Electi autē si aliquando superbiunt ad horam vt non perpendant, in aliquid defectum apparentem cadere permittuntur, vt se recognoscant & redeant, vnde Aug. in eo. c. 13. Audeo dicere superbis vile esse cadere in aliquod apertū manifestumq; peccatū, vnde sibi displiceant qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quādo fleuit, quā sibi placuit cum pręsumpsit, hac illa. Conuersantes ergo secundum spiritum, id est Dei voluntatē imitantur Abraham, excentes spiritaliter de terra sua, id est inordinato affectu terrenorum, & de cognatione sua, id est à concupiscentia carnis, & ad vsu passionū, & de domo patris sui diaboli, quæ est superbia vitæ. Primus enim pater quem habemus in mundo nati, est diabolus, nascimur enim filij iræ. Veniunt autem in terram promissionis spe in beatitudinem æternam seu supernam, ibique benedicuntur à Deo gratia & multiplicantur in operibus bonis, receduntq; à malis dissentione, id est nō sequendo in malo. Reprobis vero qui viuunt secundum carnem, non pertinentes ad ciuitatem Hierusalē sed ad Babyloniā confusio nem remanent in Chaldaea ignem adorantes, id est concupiscentiam & cupiditatem pro summo Deo habentes, quæ tandem vastatur, scilicet Babylonia, quia mundus peribit & concupiscentia eius. Quod Abraham domino promittente ei q non Eliezer seruus eius, sed filius ei nasciturus esset hæres eius, & semen eius terram illam possideret, dixit, domino. Vnde hoc sciam, &c. non processit hoc verbū ex defectu fidei, seu dubitatione, cum ibi scriptū sit. Credit Abraham Deo & reputatū est ei ad iustitiam, sed petiit vt ei rei quæ crediderat aliqua similitudo adhiberetur, qua eius modus agnosceretur (ait Aug. de ciui. Dei. lib. 16. cap. 24.) qui etiam exponit figuram rerum ei ostensarum pro similitudine: Nam per iuuentū signatur plebs illa Iudaica posita sub iugo legis, per capram eadem plebs peccatrix futura, per arietem eadem plebs etiam regnatura. Quæ animalia propterea tria dicuntur, quia cum sint insignes articuli temporum ab Adā vsq; ad Noe & inde vsq; ad Abraham, & inde vsq; ad Dauid, qui reprobato Saule primus in regno gentis Israeliticæ Domini est voluntate fundatus in hoc ordine tertio, qui tenditur ex Abraham vsque ad Dauid tanquam tertiam ætatem gerens ille populus adoleuit. Et sicut per illa tria animalia, carnalēs illius populi signantur, ita per turturē & columbam spirituales personæ in ipso populo, [præfigurata,] vnde dictum est. Aues autem non diuisit, quoniam carnales inter se diuiduntur. Spirituales autem nullo modo siue à negotiosis occupationibus se remoueant sicut turtur, siue inter illas degant vt columba, vtraq; tamen auis simplex est & innoxia, significans & in ipso Israelitico populo cui terra illa danda erat, futuros indiuiduos filios promissionis, & hæredes regni in æterna felicitate mansuros. Aues autē descendentes supra corpora quæ diuisa erant non boni aliquid, sed spiritus indicant aeris huius, partem suam quemdam de carnalium diuisione querentes. Quod autem illis confedit Abraham, significat etiam inter illas carnalium diuisiones veros vsq; in finem perseueraturos fideles, & quōd circa solis occasum pauor irruit in Abraham & timor tenebrosus magnus significat circa huius sæculi finē magnam, perturbationē & tribulationem futuram fidelium: de qua dominus dicit in euang. Mat. 24. Erit tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi. Et

A dum infra dicitur. Cū soliam esset ad occasum flamma facta est, & ecce fornax fumabūda & lampades ignis quæ pertransierunt per media diuisa illa, significant iam in fine sæculi per ignem iudicandos esse carnales. Sicut enim afflictio ciuitatis Dei qualis antea nunquā fuit quæ sub Antichristo futura speratur, significatur tenebroso timore Abraham circa solis occasum iam appropinquante sęculi fine, sic ad solis occasum, iad ipsum iam finē sęculi, significatur isto igne dies iudicij dirimens carnales per ignē saluandos & in igne damnandos. Quod autē dictum est ad Abraham. Sciendo scies, quia peregrinū erit sementium in terra non prororia, & in seruitutem redigent & affligēt quadringentis annis, de populo Israel, qui fuerat in Aegypto seruiturus propheta est, non q per quadringentos annos in eadē seruitute affligentibus Aegiptiis populus ille esset permanurus, cum nec ducentis annis afflicti fuerint in Aegypto, sed in ipsis quadringentis annis prænunciatū est quod futurū erat. Sicut & de Thare patre Abraham scriptum est. Et fuerunt dies Thare in Charra quinq; & ducenti anni, nō quia omnes ibi acti sunt, sed ibi completi, qui iam pro maiori parte in vrbe Chaldeorum erant transacti. Sic & hic dicitur quadringentis annis affligēdi in Aegypto, nō quia totus iste numerus, quadringentorū in Aegypto fuerit peractus, sed ibi completus, nam numerus iste quater centenarius inchoatur numerari à natiuitate Isaac, propter semen Abraham, vel apertā huius visionis, quæ potuit esse per aliquot (sed paucos) annos ante.

A.M. **1748.** **Gen. 15.**

Gen. ibid.

Gen. 11.

Gesta Abraham. Gen. 12.

Gen. 16.

Abraham transiit in Aegyptū.

§. I.

TERTIA igitur ætas incipit in Abraham natiuitate, & durat vsq; ad Dauid secundum Hebræos nongentos quadringenta annis, sed secundum 70. interpretes 1302. qui Abraham eductus à patre suo Thare de vrbe Chaldeorum venerat in Haran, ibiq; habitanti præcepit ei dominus, dicens. Egredere de terra tua & de cognatione tua, & de domo patris tui & veni in terrā, quā monsttrauero tibi, &c. Qui obediens domino egressus est de Haran cū familia sua & Loth nepote suo, existens. 75. annorū, & intrauit terram Chanāā apparuitq; ei Dominus dicens. Semini tuo dabo terrā hanc, quod edificauit ibi altare domino. Dicit autē Clemens de eo lib. 1. Ceteris omnibus errantibus, Abraham cum arte esset astrologus ex ratione & ordine stellarū potuit cognoscere conditorem, eiusq; prouidentia intellexit cūcta moderari. Vnde angelus ei per visum apparēs plenius eum de his quæ sentire cepit, edocuit, hæc ille. Facta autem fame descendit Abraham in Aegyptū, & ne occideretur ab Aegypciis, vt eo mortuo possent accipere sibi in vxorē Saram propter pulchritudinem eius, dixit Abraham Saram esse sororē suam. Vnde præsentata est Pharaoni vt sumeret sibi in vxorē, sed flagellauit dominus Pharaonem, & per causam sibi reuelatam intactam restituit Abraham. Gen. 12. In quo factō non mendacium dixit, sed veritatē rationabiliter occultauit, dicens esse sororem suam. Tunc enim neptes etiā sorores cōsueuerant appellari, & in ea re nobis Abraham scientiam dedit, vt nemo Deū suum tentare præsumat, & dum habet, q salubri cōsilio per se faciat, non expectet à Deo effectū miraculosum. Fecit quod potuit dicit Aug. f. veritatē occultando, quod non potuit Deo cōmissit, scōmittendo ei pudicitiam in vxoris, nec cū fides aut spes sefellit 22. q. 2. queritur. Egressus Abraham cum familia & Loth de Aegypto, Prima pars Hist. Ant. gyprio,

Expectanda à Deo miracula nō sunt citra necessitatē in q. in gen. 9. 26.

A.M. 1948.

Egypto, reuersus est ad habitandū vbi prius manserat, scilicet inter Bethel & Hai Cumq; Abraham & Loth haberēt multam substantiā & greges, vt nō posset eos capere terra pastores eorum, id est, Abraham & Loth fecerunt rixam adinuicem. Gen. 13. propter quod ad vitandū in posterum rixas & iurgia inter illos, separati sunt abinuicem, deditq; optionem Abraham, Loth eligendi locū habitationis sibi placitū, vt ipse alium locū assumeret. Et perrexit Loth ad manendum in Sodomis, Abrahā autem habitauit in terra Chanaan. Cui & dominus iterum apparuit promittens semini suo terram illam, & multiplicaturum semen suum sicut puluerē terræ. Aug. de ciui. Dei c. 20. lib. 16. quōd facta rixa inter pastores vtriusque vitare voluerunt pugnante discordiam familiarum suarū, poterat hinc (vt sunt humana) etiam inter ipsos aliqua rixa consergere. Dedit autē Abrahā optionem Loth vt minor eligendi alterum propositum. Et hinc fortasse effecta est inter homines pacifica consuetudo, vt quando terrenorum aliquid partiendum est maior diuidat, minor eligat.

§. II.

Natu maioris est diuidere minoris eligere.

Abrahæ Melchisedech occurrat.

Ambr. lib. 1. c. 3. de Abraham.

Melchisedech Christi figura. Sacramentū Abrahæ. Gen. 15.

ABRAHÆ reuertentia eadē quatuor regum, qui consilientes cum quinq; regibus, scilicet Sodomorum, & aliarum quatuor ciuitatū quæ post eaigne & sulphure consumptæ sunt) & eos debellantes abstulerant prædam multam, & gentes illarum ciuitatum ac etiā Loth habitantem in Sodomis. [secum abduxerunt.] Gen. 14. Ereptaq; præda ab eis, & Loth liberato occurrit ei Melchisedech rex Salem sacerdos Dei summi, offerens panē & vinum ipse Melchisedech Abrahæ & benedicens eū. Abraham autem dedit ei decimas ex omnibus. Cumq; rex Sodomorum obuiaret Abrahæ, offerens sibi omnia recuperata exceptis personis, Abraham nihil voluit accipere nisi partes eorū, qui iuuerunt eum in bello, vbi scientia seu documentum datur, licitum fore adiuuare suos iniuste oppressos in bello, vt 23. q. 3. s. 2. Et dicit Amb. quōd cū præda fuerit in potestate victoris, docet Abraham militare disciplinam vt regi feruentur omnia sane his qui secū fuissent in adiuentū (fortasse sociali) parte emolumentum tribuendam asserit tamquā mercedem laboris. Ideoq; quoniam ipse mercedem sibi ab homine non quaesuit à Deo accepit, vt patet ex promissione sibi post hæc facta à Deo, 23. q. 5. dicat. Et figura Christi habetur summi sacerdotis instituentis sacramentum sub specie panis & vini, & offerentis ei qui victoriam habet de inimicis.

a Melchisedech non tra obtulit panem & vinum Abrahæ, vt ea prius Deo non sacrificauerit. Nam primum omnium Deo panem & vinum sacrificauit, sicut omnes Catholoci & hebræi doctores testantur. Ibi quippe (inquit Aug. 16. ciu. c. 22.) primū apparuit sacrificium quod nunc à Christianis offertur toto orbe terrarum. Et Hier. ep. 126. Melchisedech pane & vino simpliciter purusq; sacrificio Christi dedicauit sacramentum.

§. III.

AD ABRAHAM factus est sermo Domini per visionem promittens ei quōd non Eliezer procurator suus esset hæres suus, vt pie quasi cōquereretur Abraham, sed filius eius, & quōd multiplicaret semen eius sicut stellas cæli innumeras, & ipse credidit. Interrogantiq; Abraham vnde posset scire semen suum possessurum terram illā promissionis, mandauit ei dominus vt sumeret vaccā trimam, capram triennē, & arietem annorum trium, & turtu-

rem & columbam, & de his faceret sacrificium Deo. Et occidente sole soporato Abraham dictū est ei per visionem, qd semen suum futurū erat peregrinum in terra non sua, & seruituti erat subiiciendū quadringentis annis, quarta autem generatione reuerteretur illuc, vbi erat tunc Abraham, & qd possiderent illam terram, vbi erant nouem populi. Hic est scientia obscura & mira de mysterio incarnationis, sed non explicanda. Cum Sara esset sterilis, dedit licentiam viro, scilicet Abrahæ vt ingrederetur ad ancillam Agar, vt saltem ex ea haberet filios. Quo facto concepit se videns Agar despiciebat Saram suam dominam, & cum Sara affligeret eam vt superbam, ea arripiente fugam in deseruū (Gen. 16.) angelus apparuit ei, mandans vt reuerteretur & subiiceretur dominæ suæ, significās quia pareret filium, quem vocaret Hismaelem, qui ferus esset cuius manus esset contra omnes, & manus omniū contra eum. Natus est igitur Hismael ex Agar & Abraham cū esset, 86. annorum vt patet Gen. 16. de Agar descendit Saraceni seu Agareni. Hic notandum Abraham cognouisse Agar ancillam non fornicarie, sed vxorio affectu, id est tanquam vxorem. Vbi discernendum de pluralitate vxorū, quas Abraham & Iacob, & alij alij habuerunt in veteri testamento. Circa quod est duplex modus excusandi illos. Vnus est facilis & expeditus, videlicet qd nunquam fuit licitū alicui habere plures vxores simul, nisi speciali reuelatione seu dispensatione spiritus sancti, & hoc tagitur extra de diuortijs. Gaudemus. Et quia in hoc creditur istos Patriarchas à Deo dispensatos & quōsdam alios, ideo non peccauerunt. Propterea autē dispensatum fuit cum eis duplici de causa. Prima vt magis multiplicaretur Dei populus, in quo erat veri Deicultus. Nam declinantibus omnibus aliis nationibus ad idolatriam, sola remansit veri Dei cognitio in familia Abrahæ & patriarcharum sequentium. Sic igitur ex propagatione carnali multiplicabatur Dei cultus. Alia ratio est figuralis vnde Aug. dicit illorum hominū nō tantum linguam sed etiam vitam fuisse prophetica totūmq; illud regnum Hebræorū magnū: quia & magni cuiusdam regis fuisse prophetam. Figurabatur enim in Abraham duas habente vxores, Christum sibi copulasse per fidem & Gentilē & Iudaicam nationem. In Iacob habente quatuor, Christum sibi nationes cōuersas ex oriente, & occidente, a quibus, & meridie per dilectionē venisse. Vel quia generantur per baptismum & boni ex malis, & mali ex bonis: & boni ex bonis, & mali ex malis ministris, vt notat Aug. 32. q. 4. recurrat. Alius modus dicendi est magis difficilis, videlicet qd ante legem non erat prohibitum aliqua lege diuina, naturali, vel consuetudinaria plures vxores accipere, videlicet cū fieret causa prolis multiplicandæ non causa libidinis exaltandæ, & quia hac intentione patriarchæ fecerunt, scilicet ad prolem propagandam, ideo nō peccauerunt, vnde dicit Aug. Obiiciuntur Iacob quatuor vxores quod quādo mos erat, id est actus morigeratus & licitus, crimen non erat 32. q. 4. obiiciuntur. Lamech vero non excusatur ab adulterio, quia ex libidine dicitur duas habuisse vxores. De ista tamen materia plenius habes in tertia parte tit. de sacramētis, in c. de matrimonio.

§. IIII.

REDEVNDO ad gesta Abrahæ, Apparuit ei Dominus cum nonaginta & nouem esset annorum, & promisit ei filium nasciturum ex Sara anno illo, quem vocaret Isaac, & semen eius multiplicaturum, vt etiam ex ea reges orientur, & vocauit nomen

Quomodo veteres vxores habuerunt.

Aug. 13. c. 1. & 3.

Allegorica superiorū expofitio.

Aug. 47. lib. 22. c. 6. faustum.

Abrahæ pro mittitur filius. Gen. 17.

A.M. 2047.

Abraham ante vocatur Abram & Sara Saray.

Initiū circuncisionis.

Non fuerunt inuuenti decem iusti in Sodomis.

Chryl. h. 11. in ca. 5. ad Heb.

Gen. 19. Sodomæ subuersio.

caturum, vt etiam ex ea reges orientur, & vocauit nomen eius Abraham i. patrē multarum gentium, qui prius vocatus est Abram, & vxorem suam vocari mandauit Saram, quæ prius dicebatur Sarai. Sed & Hismaelem filium suum multiplicaret, vt ex eo duodecim duces egrederentur. Præcepitq; dominus, vt omne masculinum de domo sua circumcideretur in fœdus inter se & cum, & infans octo dierum circumcideretur, id est octaua die natiuitatis suæ. Cui Abraham prompte obediuit, circumcidēs se & Hismaelem tredecim annorum, & omnes masculos de domo sua. Et hic habuit initiū circuncisionis, quæ data fuit in remedium peccati originalis, obligans solū masculos descendentes ex Abraham & profelytos. Quare autem instituta sit circuncisio in tali membro, & de ritu eius & signatione, haberur in prima parte tit. de lege Mosaica, & in iij. parte tit. de sacramētis. Exinde Abraham stante in conuallē Mambre in ostio tabernaculi apparuerūt ei tres viri, id est tres Angeli in specie humana. Gen. 18. currensque obuiam eis & adorans inuitauit eos ad hospitium. Quibus assentientibus, parauit eis conuiuium prius lotis eis pedibus, ponens coram eis tria fata similia coctā, vitulum & lac. & comestione peracta vocata Sara promisit angelus filium illi nasciturum ex ea. Ipsamq; Saram post ostiū tabernaculi manentem & super hoc verbo ridentē, angelus reprehendit de incredulitate eius, quæ etiam mēdaciōse extimore excusauit. Abeuntes autem angeli inde versus Sodomam, prædixerunt iudiciū & exterminium futurum illis locis. Roganti autem Abrahæ vt si inuenirentur quinquaginta iusti in Sodomis illis parceretur, promissa est venia pro loco si quinquaginta inuenirentur. Deinde descendit Abraham ad numerum quadragintaquinq; vt propitiaretur pro illis. Deinde dixit de numero quadraginta, postea triginta, post hæc de viginti, demum in numero denario se firmavit, & promissum est ei quod toti patriæ illi ignosceret propter decem iustos ibi inuentos. Vbi sciendum notanter hospitalitatem Abrahæ & liberalitatem imitantem. Abraham hospitalem se circa omnes ostendebat, si scrutator fuisset circa refugientes ad senūquā angelos hospitio recepisset: fortassis enim non reputasset angelos, sed cū aliis repelleret, sed qui omnes respiciat, & angelos recepit. Chryl. di. 42. quiescamus. Ibi nota figura trinitatis venerandam: & misericordiā Dei indulgentem mirandam.

§. V.

VENIENTIBVS duobus angelis versus Sodomam, Loth manens in foribus ciuitatis, scilicet ad inuitandum pauperes, eis visis occurrit, rogans & cogens eos ad hospitandum secum, cum sero esset. Quibus ingressis domum eius omnis populus Sodomorum circūdederunt domum Loth, dicentes, vt produceret eis illos iuuenes, intendētes abuti eis, Loth autem obtulit eis duas filias suas virgines ad vrendum eis, potius quam illis iuuenibus hospitio receptis talem iniuriam facerent. Qui nolentes audire, sed quasi ibi rumpentes ostium, angeli introdixerunt Loth in domum, & illos omnes percusserunt cæcitate, vt ostium inuenire non possent. Et prædixerunt angeli subuersionem Sodomæ sciendā. Et cum nunciasset hoc Loth generis suis cōtempserunt, demum duxerunt angeli Loth & vxorem & duas filias eius ex ciuitate, præcipientes, vt in monte se saluos facerent, nec retro aspicerent. Pergentibus autem cū vxor respexisset retro, versa est in statuam salis. Pluitque de super Sodomam & Gomorram &

alias tres ciuitates, ignē & sulphur, & subuersæ sunt, & factum est ibi mare mortuum. Ascendit autem in montem & ibi manente Loth, inebriauerunt filij patrem suum, & maior cum eo ebrio se commiscens concepit ex eo, & peperit Moab filium, minoridem faciens concepit ex eo, & peperit filium quem vocauit Amon. Hinc scias quam detestabile est vitij Sodomiticū ex ipsa punitione, de quo habes in secunda parte summe tit. de luxuria, Loth quoq; inter pessimos caste conuersantem ex liberalitate & parentela Abrahæ liberatū, inconsulte tamen & non rationaliter filias offererebat Sodomitis, ne grauius peccatum committerent, vt dicit Aug. di. 14. quod ait. Ibi enim sic dicit vtrum admittēda sit compensatio flagitiorum vel quorumcunq; peccatorū, vt nos cōmittamus minora, ne aliquis grauius peccet. Hęc cōpensatio non nisi periculosissime admittitur, vnde non consilio Loth, id est rationi determinata, sed potius perturbationi humanæ tanto malo commotæ tribuitur, & ideo non imitandus in hoc. Imperseuerantiam signatā in vxore Loth puniri, loca remota per se non sufficere ad præseruandum à peccatis ostēditur, cum Loth in ciuitate iustus fuerit, in monte peccauit. di. 40. qualibet. Magna crimina sequi, ex ebrietate, innuitur in incestu Loth. di. 35. sexto. Nec ille excusatur à peccato, & si grauitas minuat, quia hoc fecerunt non ex libidine, sed ne deficeret genus humanum, existimantes omnes perisse vt Sodomorum gentem. Aug. dicit quōd culpandus est Loth nō quantum ille incestus, sed quātum illa ebrietas meretur. 15. q. 1. inebriauerūt. Aduerte etiam non esse vtrum etiam patrem dormire cum filiabus. Abraham autē peregrinatus est in Geraris, & interrogatus de Sara dixit esse sororem suam. Gen. 20. Vnde rex Geraris Abimelech fecit ad se duci, vt sumeret eam in vxorē, sed comminatus est dominus in somnio Abimelech, vt moreretur propter hoc. Qui se excusans ignorasse se illam habere virū, ideo acceperat eam, ex iussu domini reddidit Abrahæ. Et querenti causam quare dixerat eam sororem non vxorem, respondit propter vitandum periculum mortis suæ. Deditque munera Abimelech Abrahæ. Quo pro eo orante sanatus est Abimelech vxor, & ancillæ. [Dominus quippe concluderat vulvas earum.]

§. VI.

CENTESIMO autem anno Abrahæ Sara peperit ei filium, quem vocauit Isaac, & circumcidit eum octaua die. Gen. 21. & in die ablactationis fecit conuiuium pro eo. Quadam autem die cum vidisset Sara Hismaelem ludentem cum Isaac, egre tulit, ita vt diceret Abrahæ. Eice ancillā & filium eius, non enim erit hæres cum meo. Quod cum durum videretur ipsi, admonitus tamen à Deo, vt Saræ acquireret, emisit de domo Agar cum filio suo Hismaele, dans eis panes & virem aquæ. Qua per desertum vagante, cum deficeret eis aqua, & puer siti quasi deficeret, dimisit eum sub vna arborum, ne videret morientem. Flentem autem puerum dominus exaudiuit, & angelus iussit vt resumeret eum Agar, & ostendit ei puteum aquæ, vnde refocillati sunt. Habuitque Hismael cum matre in deserto, & factus est vir sagittarius, duxitque vxorem de terra Aegypti. Abimelech autem iniit fœdus pacis cum Abraham & posteris eorum præstito iuramento. Illum ludum Hismaelis cum Isaac diuersi vario modo exponunt. Aliqui quōd inducebat ad adorandas imagines, quas faciebat, quasi idololatrandō, alij quōd in lucere

A.M. 2048. Moralit doctrina ex Sodomitico incendio capiēda. Aug. lib. 1. q. in gen. c. 42.

Compenfatio maiorum nō admittēda.

lib. 22. c. 6. fau. c. 44.

Ortus Isaac. c. 22.

Hismael ab Abrahamo eicitur.

Ludus Hismaelis cū Isaac qualis.

A. M. 2047. **Deus non** deferit malos in necessariis. Aug. lib. 1. de vrico Bapr. c. 13. Hier. lib. 2. cōm. in ep. ad Gal. 4. Gal. c. 4.

inducere volebat ad lascivias, alij quod iocando percutiebat eum. Et hinc scias malos bonos persequi, & appetitum sensualem ludere, & sic persequi spirituales seu rationales, & ideo huiusmodi familiaritates vitare oportet. Non deferit tamen Deus malos in necessariis. Aug. Hismael vt separaretur à populo Dei non obfuit mater ancilla, sed fraterna discordia, nec profuit potestas vxoris, cuius magis filius erat, quia per ipsius iura coniugalia, & in ancilla feminatus erat, & ex ancilla susceptus est. dist. 56. Hismael. Item Hiero. Qui secundum carnem natus est, id est Hismael persequitur eum qui secundum spiritum natus est, scilicet Isaac. Nunquam vero spiritualis persequitur carnalem, sed parit ei vt rusticano fratri, scit eum posse proficere per tempus. Et si quando Ægyptiæ filium viderit irascentem, recordatur vnus patris, qui boues creauit & culices & in domo magna esse non solum vasa aurea & argentea, sed lignea & fictilia. 23. q. 4. qui secundum.

§. VII.

TENTAVIT Deus Abraham, non vt cognosceret ipse prompam eius obedientiam. Gen. 22. quam non ignorabat, & fidem, sed vt per hanc probationem mundo notam faceret. Vocantque eum dominus, iussit, vt assumeret secum filium suum vnigenitum Isaac, & iret ad locum, quem ei ostenderet, in quo filium ipsum immolaret. Qui subito surgens, iter assumpsit cum filio & asino, & tribus diebus continuis iter agentibus simul diuertia ostenso sibi loco, scilicet cuiusdam montis, dixit seruis suis vt expectarent cum asino ad radicem montis, ipse autem Abraham solus portans ignem & gladium cum filio deferente ligna in humeris ascendit, ibique ordinata strue lignorum, & super ea imposito filio & patienter ferente, cum iam esset magnus factus extendit gladium, vt occideret filium, sed Angelus eum vocans prohibuit, loco eius immolauit arietem, quem vidit post tergum harentem cornibus spinis, & iurauit ei dominus quod propter hanc obedientiam multiplicaret semen suum sicut stellas cæli & arenam maris, & quod in femine suo benedicerentur omnes gentes. Gen. 22. Hic scias figurari pulcherrime passionem Christi, nec Abraham dixit mendacium cum ait. Expectate donec reuertamur ad vos, quoniam vt dicit Amb. prophetauit, quod nesciuit. Ipse enim redire solus disponebat immolato filio, vel melius. Tanta fuit fides eius, vt & mactatum & combustum, crederet à Deo resuscitandum. Mortua Sarra in ciuitate Hebron, Abraham planxit, emitque ab Ephron agrum suum, in quo erat spelunca duplex quadringentis siclis argenti, vt sepeliret in ea Sarra. Genes. 23. in quo facto Ephron dicitur commississe simoniam, quia sepulchrum spelunca vendidit, vbi iam dicebantur sepulti Adam & Eua. 13. q. 2. cap. Hebron, & hoc ratione illius sepulchri licet gratis obrulisset, sed non ex animo. Abraham autem nõ commisit simoniam, quia præcium illud dedit pro agro non sepulchro. Sicut non peccaret qui emeret fundum vbi sita est Ecclesia, non plus dando propter Ecclesiam, & iurpatronatus transit cum villa vendita, vbi est talo ius. 13. quat. 2. postquam, vbi dicit Hiero. quod vbi prius dicebatur Ephron, postea mutata littera dicta est Ephraim ad innuendum eum non fuisse consummata virtutis, qui potuit vendere memoriam mortuorum aut sepulchrum.

§. VIII.

Tentatio Abrahæ Gen. c. 22.

Amb. lib. de Abrahæ c. 8.

Sarra mortua.

Simoniam vendendo sepulchrum commisit.

Hier. in q. heb. ad c. 23. Gen.

DE ISAAC, quomodo duxit vxorem. Abraham itaque cum iam esset multum antiquus vocauit procuratorem domus suæ principalem, scilicet Eliezer. Gen. 24. Dixitq; ei vt poneret manum sub femore suo, & iuraret, scilicet per Christum, quem credebatur ex femore suo nasciturum, quod non sumeret vxorem filio suo Isaac de filiabus Chanaan, sed iret in Mesopotamiam, vbi morabatur Nachor frater eius cum familia sua, & ex illis sumeret filio vxorem, quod ille iurauit, si tamen illa quam desponsaret Isaac vellet venire. Deinde assumptis camelis & aliis necessariis accessit ad Mesopotamiam, & applicans ad quandam fontem venienti Rebecca filia Batuelis & forori Laban pro aqua, cum ille Eliezer peteret ab ea potum de aqua hausta in hydria, & illa subito obrulisset, ac etiam camelis suis, secundum conceptum ab eo factum, & intellecto quod esset filia Batuelis vnde conanguinea Isaac, quia filia fratris consobrini, obrulit ei quædam ornamenta, & intrans in domum Batuelis, declarauit ei copiam bonorum Abrahæ, & filium habitum ex Sara Isaac & quod pro vxore sibi procuranda de illis partibus missus fuerat, interrogans eos si assentiri volebant, vt Rebecca illi desponsaretur. Cui rei ipsi & ea acquiescentibus, procurator cum Rebecca venit ad virum suum Isaac. Quem cum vidisset longe in agro meditantem, & intellexisset ipsum esse virum suum operuit se pallio, sicque Isaac induxit eam in domum suam. Ista desponsatio signat desponsationem inter Dei filium & naturam humanam per Gabrielem missum ab Abraham patre excelso ad virginem factam. Non enim angelos qui stant cum patre, sed semen Abrahæ apprehendit in terra longinqua à patre. Quæ virgo iuxta aquas deuotionis & scripturarum inuenta, post locutionem angeli assensum præbuit, & tunc coniuncta est humana natura cum Deo. Gentilitas etiam in Rebecca figurata venit ad Christum facta eius sponsa per fidem, quæ verecundata ostenso viro, id est Christo descendit de camelo, id est vitiorum, cooperuit se vestibus virtutum, & intantum dilexit eam quod quasi videtur oblitus Chæstus doloris matris synagogæ mortua ex perfidia, Abrahæ mortua Sara aliam duxit vxorem, scilicet Cethuram, Genes. 25. quam dicunt fuisse Agar, & ex ea habuit plures filios. Exinde diuisit Abraham Isaac ab aliis filiis, sibi que dimisit hereditatem, filiis autem concubinarum largitus est munera. Concubinae dicuntur, quia & si vxorio cognoscebantur affectu, nõ tamen habebant dominium domus, vt Sara & huiusmodi. Demum mortuo Abraham in centesimo septuagesimo quinto, vitæ suæ anno, filij eius Isaac & Hismael sepelierunt eum in spelunca duplici in Hebron.

§. IX.

DESCRIBUNT VR exinde generationes Hismaelis. Cum autem Isaac quadragenarius duxisset vxorem Rebeccam, & esset sterilis orauit pro ea, & dominus dedit ei conceptum ex eo iam sexagenario, duorum similem geminorum. Et cum in vtero colliderent paruuli, contristata super hoc & orante, reuelatum ei fuit, quod duo populi erant processuri ex illis geminis conceptis, qui bellantes vnus alterum superaret. Adueniente autem partus tempore primus egressus, erat rufus & totus hispidus, id est pilosus, propter quod vocatus est Esau. Alter egrediens tenebat plantam fratris, quasi volens prius egredi, propter quod vocatus est Iacob. Et Esau erat venator dilectus à patre, quia frequenter

A. M. 2048. **Abraham** querit filium suum Isaac vxorem.

Expositio supradictorum.

Abraham mortua Sara habuit vxorem Cethuram.

Gen. 25. Esau & Iacob nascuntur.

de venatione eius vescabatur. Iacob domi quiescens diligebatur magis à matre. Cum verò quadam die venisset Esau fessus de agro, & Iacob coxisset lentis edulium, petiit ab eo Esau de illa coctio ne rufa, qui respondit vt venderet sibi propter tale ferculum primogenita sua. Quod ille fecit, parupendens ea vendidisse. Quia ius primogenituræ erat spirituale, comisit simoniam vxore vendendo, sed non Iacob dando, quia redemit vexationem suam: cum sibi à Deo datum esset ius illud. Vitio gula victus fuit magis quam necessitate Esau. Oracionibus etiam ostenditur iuuari à Deo prædestinatos. 13. q. 4. obtineri. Quod Abraham decrepitu duxit vxorem, vt ait etiam Aug. Ex hoc ostendit licitum esse mortua vxore aliam ducere, si sit senex. 32. q. 4. c. 1. Et figuratur Deum mortua synagoga gentilem plebem sibi desponsasse. Orta fame descendit Isaac in Geraris, præcepitq; ei Dominus ne descenderet in Ægyptum, confirmauitque ei promissiones quas fecerat patri Abrahæ, & de possessione illius terræ à semine suo & multiplicatione seminis sui, & quod in eo benedicerentur omnes gentes. Dixerat autè Rebeccam esse fororẽ suam, & cum vna dierum per fenestram vidisset Abimelech rex Geraris Isaac iocantem cum Rebecca, intellexit esse vxorẽ suam, & conqueustus est secum, præcepitq; vt nullus tangeret eam sub pœna mortis. Exinde faciens Isaac puteos fodere pro habenda aqua, Philistæi obstruebant eos pluries, & venienti in Bersabee ibi dominus apparuit ei, confirmans promissiones factas patri, qui ibi erexit altare Domino & habitauit ibi. Et Abimelech pepigit cum eo fœdus pacis. Fodere puteos ad inueniendam aquam viam signat sanctos viros sensibus & operibus suis tanquam famulos suos remouere à se terrenas cupiditates, vt perueniant ad aquas gratiæ habendas. Vel etiam sub superficie literæ scripturarum, sicut aqua sapientiæ diuinarum mysteriorum, vtrumq; opus Philistæi impediit diuersis intentionibus, hi sunt dæmones, heretici, & prauis homines. Sed non debent homines iusti propter tentationes vel persecutiones hominum, bona inchoata dimittere, quoniam continuando inueniunt quod cupiunt, & demum cessant rixæ dæmonum vel hominum, & aliquando ipsi impugnatore hominis ad amicitia Ecclesiæ & bonorum reducuntur, ad hæc dist. 43. scimus.

Cum autem tenuisset Isaac, & caligasset oculi eius. (Gen. 27.) dixit ad Esau, vt afferret sibi cibos facta venatione, vt sibi vltimam benedictionem daret. Cumque ille iussisset venatum, Rebecca instruxit Iacob, vt simularet se esse Esau, circumdatis manibus & collo hædorum pellibus, & afferret sibi cibos coctos, scilicet hædorum carnes vt pro Esau reciperet benedictionem. Quod & fecit, & delatis sibi cibis coctis dicentese esse Esau primogenitum suum, ipsiq; comestis dedit sibi benedictionem. Post quod veniens Esau cum venatione cocta, reperit fraudem factam sibi à germano. Isaac tamen percipiens piam fraudem, & à Deo hoc esse factum in significationem, non est turbatus, sed confirmauit quod fecerat, Esau tamen multo fletu postulantem etiam benedici, benedixit. Et propter hoc Esau cominabatur occidere fratrem Iacob, vnde Rebecca persuasit ei recessum. Hic multa mysteria & moralia sunt notanda. Et primo quidem Iacob dicendo se esse Esau non dixit mendacium, sed doctores quia Esau erat primogenitus, non persona sed iure primogenituræ. Sicut Ioannes dicitus est Helias à Christo non persona sed similitudine conuersationis. 22. quat. 2. 8. item opponitur.

Esau propter gulam vendidit primo genituram. Aug. lib. 2. contra aduers. leg. & proph. c. 9.

Quid significat fodere puteos ad inueniendam aquam viam. Iacob benedictionem Esau surripit. Gen. 27.

Gen. 27.

Aug. lib. 1. sup. gen. quat. 26. Vtrum Iacob peccauit dicendo se esse Esau quæritur. Primogenitum suum.

Hoc autem ius primogenituræ erat spirituale, quia tales, scilicet primogeniti habebantur loco sacerdotum. Et consistebat in sexistud ius, scilicet in veste sacerdotali, in sacrificiis offerendis, in finali benedictione patris suscipienda, in benedictione, qua in solennitatibus & conuiujs alios benedicebat, in duplæ portionis susceptione, & in hoc quod dominus erat aliorum. Non peccauit autem Iacob vtendo tali fraude, quia sibi debebatur. Nec Rebecca ad hoc inducendo, quia creditur ad hoc à Deo inspirata. Figurabatur benedictionem salutis æternæ populum gentilem, vt minorem Dei filium consecuturum, non maiorem populum Iudaicum.

Hoc tempore regnum Argiuorum exortum est sub Inacho primo rege, & durauit per 14. reges vsq; ad tempora iudicium Israel Baruch & Delboræ. Tunc Perseus Acriso non sponte interfecto timens reliquit Argos, & transtulit regnum in Mycenæ: post quem illic regnauerunt Eurysteus, Atreus & c. His temporibus secundum Comestorẽ, qui est magister historiae scholasticæ. Phoroneus filius Inachi & Niobes primus Græciæ leges dedit, ac sub iudice causas agi instituit, locum iudicij destinatum, à suo nomine forum appellauit. Soror ipsius Isis in Ægyptum nauigauit, & quosdam apices literarum eis dedit, de agricultura etiam eos multa docuit. Vnde cum Iodiceretur, Isis ab eis dicta est, quod in lingua eorum sonat terra. Et ob hoc post mortem in numero deorum in Ægypto recepta est, filius etiam Phoronei qui Apis dictus est, eodẽ tempore in Ægyptum nauigauit, quem quidam Apim filium Phoronei virum Isis esse tradunt, & similiter ab Ægyptiis deificatus est. Tunc etiam apud Lacum Tritonidem virgo apparuit, quam Græci Mineruam dixerunt. Hæc plures artes adinuenit, maximè lanificium, eadem dicta est Pallas à Pallane insula Thraciæ, vbi enutrita est vel à Pallante gigante, quem interfecit. Merito tunc dici poterat illud Osee. Non est scientia in terra, ignorantibus pene omnibus nationibus verum Deum, excepta familia Abrahæ.

A. M. 2128.

Externæ tempore Isaac.

Com. in hist. gene.

Phoroneus primus leges Græcis tradidit.

Pallas quæ & quædo.

De gestis Iacob. CAP. II.

GESTA IACOB Hic ad declinandum iram fratris Esau rogatu matris, ne ipse occideretur à fratre, iubente etiam patre vt iret in Mesopotamiam Syriæ, indè que sibi sumeret vxorem de familia Batuelis fratris Rebeccæ, recepta patris benedictione iter assumpsit. Cernenq; Esau, quod parentibus displiceret eum sumpsisse vxorem de filiabus Chanaam, ducit aliam vxorem, scilicet filiam Hismaelis filij Abrahæ. Iacob autem pergens in Mesopotamiam vespere facto posuit se ad dormiendum in Bethel, supponens lapidem capiti suo. Viditque in somnis scalam pertingentem vsque ad cælum, dominumque innixum scalam desuper, indeque sibi loquentem ac promittentem semini suo terram illam, & quod in femine suo benedicerentur omnes tribus terræ. Vidit etiam Angelos ascendentes & descendentes per scalam illam. Qui euigilans & stupens ex visione, dixit. Verelocus iste sanctus est, & c. Vnixitq; lapidẽ illum, & erexit in titulum, vocans locum illum Luza, & votum vouit Domino dare decimas, si reuerteretur prospere ad domum suam. Scala quæ vidit Iacob cuius capiti Deus erat innixus signat humanitatem Christi, cui Deus fuit vnitus vt præminens, duo latera eius sunt anima & corpus, gradus eius sunt opera Christi, doctrine, miraculorum conuersationes virtuosæ passionis suæ, per quæ imitatio ascen-

Gesta Iacob. Peregrinatio in Mesopotamiam. Gen. 27. & 28.

A. M. 2134.

dimus ad Deum. Angeli ascendunt referendo vota nostra, id est consulendo diuinam voluntatem circa agenda in nobis. Descendunt ferendo nobis adiutoria & dona prout a Deo perceperunt. Sic autem patres intellexerunt & intelligunt. Moraliter scala est poenitentia: latera eius timor & spes: gradus eius partes poenitentiae, contritio, confessio, satisfactio, scilicet oratio, ieiunium, elemosyna, restitutio & huiusmodi, per istam ascenditur caelum. Deus stat in summo ad adiuuandum, confortandum, ac amandandum ad eam. Angeli praedicatorum ascendunt ostendendo, utilitatem eius, &c.

Gene. 39.

Veniens exinde Iacob in Aram seu Mesopotamiam iuxta puteum quemdam: ad quem congregati pastores remouentes lapidem quo claudebatur, adaquabant greges suos, Quia inquisitionem eius dixerunt Laban bene valere & filiam eius Rachelem venire ad puteum cum grege. Quam videns osculatus est eam: declarans se esse filium Rebeccae: & remoto lapide a puteo adaquauit gregem eius. At illa festinans nunciauit patri. Qui egressus & eum introduxit in domum: & assignatis causis itineris retinuit eum in domo pascentem gregem eius. Seruiuitque ei in custodia gregum septem annis, vt daret sibi Rachelem in vxorem quae pulchra erat oculis. Expleto septennio poscenti sibi dari Rachelem celebratis nuptiis introduxit Liam. Cum autem mane percepisset Iacob & conquireretur, respondit Laban de more esse patrie illius prius maiores filias tradi ad nuptias. Sed nihilominus post hebdomadam daret sibi etiam Rachelem in vxorem pro septem aliis annis quibus sibi seruiturus erat. Quod & factum est. Lia autem erat lippa oculis: vnde Iacob amorem Rachelis ei praetulit: concepit tamen Lia ex eo quatuor filios successiue: scilicet Ruben, Simeon, Leui, & Iudam: Rachele sterili permanente.

Vxoribus Iacob & concubinis.

Iacob fofoles.

Rachel videns se infecundam & inuidens sorori. Gene. 30. dedit Iacob ancillam suam nomine Balan vt ingrederetur ad eam: ex qua ipsam cognoscens habuit duos filios scilicet Dan & Nephthalim. Lia autem videns quoddam concipere alium destiterat, dedit & ipsam ancilla Zelpham Iacob, vt ingrederetur ad eam: quo facto ex ea habuit duos filios scilicet Gad & Aser. De mandragorisque quas reperas Ruben in agro matri Lia attulit: dedit Lia Racheli petenti hoc pacto, vt secum dormiret Iacob nocte sequenti. Vnde ex ea suscepit duos alios filios successiue, scilicet Issachar & Zabulon. deinde foeminam vnam peperit Lia quam vocauit Dinam. demum concepit Rachel, & peperit Ioseph, quem Iacob praecunctis dilexit, quo nato cum pereret Iacob licentiam a focero suo Laban, vt reuerteretur ad domum patris: rogauit Laban vt adhuc secum maneret mercede petita: qui acquieuit hoc pacto: vt greges vnius coloris tantum albi vel nigri ipse palceret: & quicquid parerent maculosum seu diuersi velleris esset merces sua: vnicolore vero foetus essent Laban. Quod & factum est. Iacob autem inuenit ex industria nouum modum vt conciperent greges sui vnicolores varia & maculosa. Nam virgas populeas & amygdalinas virides partim decoratas: vt sic essent varij coloris albi scilicet & nigri vel grisei ponebat in canalibus: vt ouibus aspicientibus virgas in canalibus varij coloris tunc concipientes ex arictibus parerent omnes varij coloris. Et ex huiusmodi Iacob multum ditatus est. Quod Iacob derelictis parentibus & patri, &

Iacob gesta moraliter exponunt.

opibus inuenit sponfam Rachelem pulcherrimam ad aquas, signat secundum Orig. quod vir supplantator vitiorum derelictis mundanis, sapientiam assumit sibi sponfam, in istis doctis scripturarum. secundum Greg. in 6. mora. Quod habuit duas vxores laborando satis pro eis, signat virum perfectum sibi associare duplex genus vitae: scilicet contemplatiua signata per Rachelem pulchram oculis, sed sterilem filiis: quia contemplatiua subtilis & clarior intuetur Deum: sed non fructificat in proximis. Lia vero, quae erat foecunda in septem filiis, signat actiuam, quae insitit septem operibus misericordiae: & sic fructificat in proximis: sed minus Deum contemplatur. Vnde Lia lippa erat oculis: & quamuis Iacob prius quaesierit Rachelem: tamen prius habuit Lia: quia non potest quis bene in contemplatiua se exercere nisi prius actiue vacauerit mortificando passiones vitiorum. Et quomodo excusatur in habendo quatuor vxores habes. 32. q. 4. obiciuntur, & c. recurat. Et dictum est supra de de Abraham. De mandragoris, quod habeant virtutem facienti mulieres concipere, dicit Aug. non esse verum. Nico. de Ly. dicit illas quaedam poma odorifera. Quod Iacob vsus fuerit illa cautela ponendo virgas decorticatas in canalibus vt conciperent foetus varios fecit prudenter, vnde & ibi non peccauit: quia Laban in multis grauabat eum, & damnificabat, & mutabat sibi pacta: in compensatione ergo illorum illud iuste fecit. Et dicit Comestor non mirum conspexerit imaginem similem sobolem fieri in extremo voluptatis aestu cum hoc ipsum in equarum gregibus apud hispanos fieri dicatur Hiero. Quintilianus in ea controuersia, in qua accusatur matrona, quod Aetiope pepererit pro defensione illius hanc conceptus esse naturam, quam supra diximus. Et in libris Hippocratis scriptum reperitur quandam puniendam, eo quod pulcherrimum peperisset, vtrique parenti & toti generi eorum dissimilem [nisi memoratus medicus soluisset quaestionem montis, quaereret si forte talis figura esset in cubiculo] qua inuenta mulier suspitione liberata est.] Iacob pastor ouium significat praelatos & doctores qui diligenter debent gregibus custodiendis inuigilare, & vt oues id est subditi pariant foetus varij coloris, id est opera diuersarum virtutum in aquis doctrinarum, debent ponere virgas, id est sententias & exempla partum partim decorticatas, partim virides, id est partim secundum literam, partim remota superficie literae secundum spirituale sensum: vt sic concipiant proponendo, & postea pariant operando diuersa opera virtutum.

A. M. 2148.

Greg. lib. 6. mor. ca. 38.

Aug. lib. 22. c6. cap. 55.

Com. in hist. gen. cap. 78.

Reuertitur ex Mesopotamia Iacob.

§. XI.

IACOB sic ditatus perpendens quod Laban cum filiis indignati essent contra eum: & murmurabant de substantia eius multiplicata. Gene. 31. Vocauit vxores in agro, exprimens esse intentionis suae ad redeundum ad parentes. cum quia Laban male tractauerat eum: tum quia Deus hoc ei mandauerat in somniis. Quibus assentientibus, clanculum discessit cum vxoribus, filiis, & omni substantia sua, ignorante Laban. Quod audiens ipse Laban tertia die persequutus est eos cum suis: inuentoque in monte Galaad, cum conquireretur de fuga & maxime de idolis suis, quae furata fuerat Rachel, Iacob ignorante: Respondit Iacob causam assignans ne retereret familiam suam & substantiam: furtum negans, & quod quaereret. Sed quaerente tabernacula, Rachel

A. M. 2143.

Expositio superior.

Rachel sedente super stramenta, sub quibus erant absconsa non reperit. Demum foedere inito cum Iacob rediit domum, & Iacob persequutus est iter.

Laban cum suis persequens Iacob cum vxoribus & filiis, vt eum caperet & ad se reducerent, figurat persecutionem infidelium contra fideles, ex eo quod recesserunt a ritibus patrum, quarentes ad priora reducere: & post multa Deus ita exterruit, quod non potuerunt praualere, sed facti beneuoli sunt vel ex conuersione, vel saltem pacifica conuersione cum Iudaeis & Paganis, subtrahente idololatria a gentilitate.

In itinere obuiam habuit Angelos Dei dicentes castra Dei sunt haec. Misitque nuncios ad Esau fratrem suum ad nunciandum ei reuersionem suam. Gen. 32. Cumque reuersi nunciij referrent ei quod appropinquabat Esau, veniens ad eum cum quadringentis viris multum timuit orans Deum vt liberaret eum de manibus suis. Misitque munera ante se ad eum vt placaret iram eius, scilicet greges ouium cum arctibus, capras cum hircis, vaccas cum tauris, camelos & asinas per plures nuncios.

Cumque omnia fecisset eum antecedere, remansit solus. Et ecce vir lucubatur cum eo, id est Angelus in forma humana. Cumque praualeret Iacob, Angelus percussit neruum femoris eius, & statim factus est stupidus vt postea claudicaret, vocauitque nomen eius Israel, & benedixit ei dicens. Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.

Tho. in 1. p. q. 12. ad 1.

Iacob vidit Deum facie ad faciem quod intelligendum.

Lucta Iacob cum Angelo significat in carnationem.

Quod Iacob dixit, vidi Dominum facie ad faciem, non est intelligendum de visione patriae faciali, sed quia in subiecta creatura, scilicet Angeli, eum cognouit clariori cognitione ultra communitatem quam est per fidem, & signat mysterium incarnationis lucta ista, in qua duae naturae coniunctae vt sunt luctantes, aliquando vna videbatur praualere, id est, magis ostendi quam altera, vt humana in necessitatibus corporis, aliquando magis diuina, vt in miraculis, demum praualuit humana in passionibus, vbi & Deus visus est.

Leuans Iacob oculos pergens in via vidit Esau venientem cum suis. Gen. 33. Et fecit tres turmas de familia sua. In primo loco ponens ancillas cum liberis. In secundo Lian cum liberis. Tercio loco Rachelem cum Ioseph, praecedensque ipse septies adorauit pronus in terram, & postmodum cum appropinquassent sibi mutuo, & amplexati osculati sunt inuicem. Interroganti Esau cuius esset plebs illa, respondit. Sua. Ex quibus munera mittebat, cogens vt ea reciperet, cum ille recusaret dicens se eum vidisse vt faciem Dei. Cumque vellet Esau secum ire, reuinit ille se excusans ob paruulos & oues. Venit ergo Iacob cum familia sua ad habitandum prope Sichem, inuocato ibi Domino.

Dina rapitur.

Filia autem Iacob Dina egressa ad videndum feminas regionis adamata est a Sichem filio Hemor, & rapta ac vi oppressa est. Genes. 34. Post quod rogauit Sichem Iacob & filios suos, vt darent sibi illam in vxorem. Qui dixerunt sub dolo se hoc facere non posse, nisi circumciderentur omnes masculi illius ciuitatis, & sic adiuuicem matrimonium contrahere possent, cui cum illi acquiescissent omnibus moribus se circumciderunt tertia die cum grauius erant dolor vulnerum, Simeon & Leui filij Iacob, arreptis gladiis omnes homines illius ciuitatis occiderunt. Sichemque & patrem Hemor, & omnia praedati sunt in ultionem stupri. Quod Iacob aegre tulit.

A Dina de domo egressa ad videndas mulieres regionis violata, ostendit periculum quod sequitur ex discursu & curiositate hominum. de poen. dist. 5. c. 1. Moraliter signat animam, quae extra domum propriae conscientiae vagatur ad creaturas, quae ex hoc a diabolo capitur, & delectatione & excusatione peccati ab eo detinetur, nec liberatur nisi filij Iacob id est viriles effectus animi quadam quasi violentia eripiant eam de manu eius, occiso eo cum familia sua, id est peccato per poenitentiam expulso. Post haec Iacob admonita familia vt abiicerent idola, & mundarentur, inde recedens venit Bethel. Genes. 35. Immisitque dominus timorem in omnes habitatores illarum regionum, vt nullus auderet aliquid iniuriae sibi inferre. Apparuitque Dominus ibi, promissiones factas patribus suis de multiplicatione seminis & concessione illius terrae confirmans ei, vbi & altare fecit. Indeque veniens in Effratam, ibi mortua est Rachel in partu secundi filij, quem vocauit Benoni, sed pater appellauit Beniamin. Ruben autem accessit ad concubinam patris Balan, quod pater postea sciuit. Demum Iacob venit ad patrem suum Isaac in Hebron, vbi habitabat. & eo mortuo cum esset 180. annorum sepultus est in spelunca duplici a filiis suis Esau & Iacob.

A. M. 2148. Dina rapta prus quid significet.

Mors Rachelis.

Profana tempore Iacob. Com in hist. gen. cap. 86. Prometheus dicitur primus sculpsit auctor & annuli.

Eo tempore Prometheus frater Atlantidis primus dicitur fecisse homines, vt dicit Comestor, & hoc quia de rudibus doctos fecit, tum quia legitur fecisse quasdam imagines, quas arte quadam faciebat ambulare. Inuenit etiam primus annullum ferreum & inclusit gemmam. Tradidit autem vt in quarto digito poneretur, quem medicum vocant ad ornatum, digniorem hunc reliquit dicens: quia ab eo vsq; ad cor perueniat. Dicitur etiam Tritoletus in Graciam venisse & agriculturae ampliassit.

Ceres vero instrumenta arandi & mensurandi granum adinuenit. Tunc Telchines victi & exules Rhodum condiderunt. In cap. 36. Gen. continentur generationes Esau, quae descenderunt ex eo & duces & reges per plura tempora, & quod recedens de Chanaan a Iacob, quia non poterat eos capere terra illa propter multitudinem gregum amborum, iuit ad habitandum in montem Seir cum familia sua. Et quod quidam de prole sua dicitur Ana inuenit aquas calidas in solitudine, id est balneares cum pasceret asinas patris.

Varia huius nominis interpretatio deiuento huius Ana varias induxit opiniones, quidam enim aquarum congregationes, id est stagnum inuenisse eum perhibent: alij aquas calidas iuxta punicea lingua viciniam: alij Onagros ab hoc Ana admissos esse ad asinas, vt velocissimi ex his asini nascerentur: alij quarum greges ab asinis ascendi fecisse, vt multi inde nascerentur. Sixt. sen. lib. 8. bibl. & san. bar. 13.

De gestis Ioseph. CAP. III.

DE GESTIS Ioseph. Hic cum 16. esset annorum pascebat gregem cum fratribus, qui accusauit fratres apud patrem de crimine pessimo. Quidam dicunt de bestialitate vel sodomia. Sed Nicolaus de Lyra dicit de discordia & rixa inter fratres, & praecipue quia alij contemnebant filias concubinarum, Iacob autem diligebat Ioseph super omnes, quia in senectute genuisset eum, & quia melior aliis, propter quod fecit ei tunicam polymilan, & talarem, fratres autem oderant eum, & cum narrasset somnium suum

Gen. 37. Gesta Ioseph. Nic. de ly. in cap. 17. Genes.

A. M. 2148.

fratribus de manibus eorum adorantibus suum, & altera die de sole luna & vndecim stellis adorantibus eum, magis hoc auxit odium in fratribus. Quadam autem die misit eum Iacob ad visitandum fratres in Sichimis, si bene haberent, qui prompte obediens accessit illuc, & cum non inuenisset eos nunciato sibi quod iuissent in Dothaim, quaesivit eos. Sed cum fratres vidissent eum a longe, cogitarunt occidere eum ex odio dicentes. Ecce somniator venit, &c. Gen. 37. Sed suasio Ruben, qui intendebat liberare eum de manibus eorum, miserunt eum exutum tunica in cisternam siccam. Cum autem transiret Hismaelitae educentes de cisterna vendiderunt eum Hismaelitae mercatoribus inde transeuntibus triginta argenteis, Ruben absente & incitante Iuda.

Christi figura Ioseph genit per omnia. Philip. 2.

Et figurat hoc mysterium Christi qui genitus, id est creatus a patre secundum humanitatem in senectute, id est sexta mundi aetate, praeter ceteris omnibus fuit a patre dilectus, habitu speciali omnium virtutum, & veste decoratus. Qui conuersatus inter fratres Iudaeos, quia arguebat crimina eorum & ex verbis suis ostendebat & dominium quoddam super eos habiturum, ut scilicet in nomine Iesu omne genu flectatur, inuiderunt ei, & oderunt, & querebant eum occidere, contradicentibus tamen quibusdam ut Nicodemo & Ioseph actibus eorum, qui signantur in Ruben, demum vendiderunt triginta argenteis Iuda fratri, id est Apostolo suo tractante, qui demum ad falsam accusationem synagoga signatae in muliere, quia noluit cum ea assentire in suis falsis traditionibus, quasi voluisset eam violare in legibus suis, & eam sibi subiicere, praeses Gentilis, qui erat ut vir illius synagoga, ei scilicet dominianus vel princeps sacerdotum iratus contra eum, tradiderunt eum in carcerem, id est in mortem, ex qua anima eius ad carcerem limbi defendit. Vbi manifestauit vnum reum liberandum & restituendum ante Pharaonem, scilicet patres delimbo, alterum condemnandum acrius, scilicet deputatos loco damnatorum in futuro iudicio in anima & corpore cruciandos. Quod euenit. Deinde Ioseph tonsa capite, & mutatis vestibus, id est Christus ablatis defectibus mortalitatis, & vestimento nouo gloriae corporis indutus in resurrectione, ostensa sapientia sua per praedicationem Apostolorum a rege Aegypti, id est mundi Domino Deo, declaratus est, & praekonizatus saluator mundi, qui frumenta doctrinae distribuit cupientibus veritatem. Et demum fratres sui in fine mundi Iudaei, scilicet & ipsi venierunt & adorabunt eum recognoscentes eum. Et ad occultandum crimen suum patri, miserunt tunicam Ioseph tinctam in sanguine haedi ad Iacob, ut videret si esset tunica Ioseph. Ipsam autem recognoscentem & existimans a fera deuoratum multum fleuit & diu. Ioseph autem venditus est Putifari eunucho magistro militiae Pharaonis. Ille Putifar non dicitur eunuchus quod castratus sit in infantia, sicut erant eunuchi dominorum, quia habuit uxorem & filios, sed quia emit Ioseph pulchrum & elegantem ad turpem usum ut dicunt Hebraei, quare dominus infrigidauit eum, ut non posset coire, sicut si fuisset eunuchus, postea factus est sacerdos Heliopoleos. Dicit Aug. 1. quae. 1. sicut. Sicut eunuchus fuit qui Ioseph comparauit, ita qui gratiam mercatur, vnum semen non habet sicis genitalibus. Vult dicere quod quia Ioseph interpretatur augmentum signans gratiam, in qua est augmentum meritorum,

Quare Putifar fuit diuus eunuchus.

Putifar quid signat. Genes. 38.

A qui emit sacramenta in quibus est gratia cum committat simoniam, quae est mortale, ideo non potest filios bonorum operum generare siccata radice gratiae.

Iudas autem filius Iacob duxit uxorem, Sues filiam Hiram hominis Chananei. Gen. 38. Ex qua habuit tres filios, scilicet Her, Onam, & Selam, deditque Iudas filio suo primogenito Her uxorem nomine Thamar, qui nequam existens occisus est a domino. Ipsam autem Thamar dedit uxorem Onam, ut suscitaret semen fratri suo defuncto sine liberis, qui pessimus, quia semen fundebat in terram occisus est & ipse a domino. Distulit autem Iudas tradere Thamar uxorem Selam timens ne & ipse moreretur. Mortua autem uxore Iudae, scilicet Suae cum audisset Thamar focerum suum ire ad greges suos, posuit se in via, qua erat transiturus, simulans se meretricem: quam ille cognouit nesciens esse nurum, & concepit ex eo & sic peperit Phares & Zeram ipsa Thamar. Et cum post menses innotuisset Iudae Thamar esse grauidam, Iudas praecipit ut adducta combureretur, ut fornicaria, sed illa signa dedit annulli & armillae sibi dimissae, quod ex eo concepisset, sicque Iudas habuit excusatum, eo quod distulisset sibi dari in virum Selam, & non cognouit eam ulterius.

B Iudas autem filius Iacob duxit uxorem, Sues filiam Hiram hominis Chananei. Gen. 38. Ex qua habuit tres filios, scilicet Her, Onam, & Selam, deditque Iudas filio suo primogenito Her uxorem nomine Thamar, qui nequam existens occisus est a domino. Ipsam autem Thamar dedit uxorem Onam, ut suscitaret semen fratri suo defuncto sine liberis, qui pessimus, quia semen fundebat in terram occisus est & ipse a domino. Distulit autem Iudas tradere Thamar uxorem Selam timens ne & ipse moreretur. Mortua autem uxore Iudae, scilicet Suae cum audisset Thamar focerum suum ire ad greges suos, posuit se in via, qua erat transiturus, simulans se meretricem: quam ille cognouit nesciens esse nurum, & concepit ex eo & sic peperit Phares & Zeram ipsa Thamar. Et cum post menses innotuisset Iudae Thamar esse grauidam, Iudas praecipit ut adducta combureretur, ut fornicaria, sed illa signa dedit annulli & armillae sibi dimissae, quod ex eo concepisset, sicque Iudas habuit excusatum, eo quod distulisset sibi dari in virum Selam, & non cognouit eam ulterius.

C a Thomar iuxta nonnullos filia fuit Melchisedech sacerdotis, hoc conuincunt ex eo quod Iudas in scortatione deprahensam postea Moses reperit, ut filia sacerdotis qua scortata fuerat combureretur, cetera lapidarentur. Gene.

§. I.

VENDITVM igitur Ioseph in Aegyptu Putifar fecit eum dispensatorem & gubernatorem omnium quae habebat, habentem gratiam suam & recte omnia prouidentem, & propter eum dominus prosperabat omnia eius. Gen. 39. Et cum Ioseph pulcher esset patrona ex eo amore capta inuitauit eum pluries ad adulterium, quod ille recusabat, & vna dierum cum Ioseph solus aliquid in domo faceret, illa accepit eum per pallium, ut dormiret secum. Quod ille recusans aufugit de domo. Illa pessima pallio retento vocauit famulos dicens, quod Ioseph voluisset vi opprimere eam. Reuertentique viro domum & falso de hoc accusanti, Putiphar iratus misit eum in carcerem, deditque dominus gratiam ei coram principe carceris, qui tradidit sibi curam in carceratorum. Et nota quod in libris duodecim Patriarcharum ponuntur multae astutiae illius mulieris, quibus conata est trahere illum ad nefarium opus & maleficiorum & promissionum accipere eum in virum & occidendi maritum & comminationum se occidendi & aliorum modorum. Cum Ioseph teneretur in carcere. Genes. 39. duo eunuchi regis Pharaonis, scilicet Pincerna regis & Pistor propter quemdam excessum fuerunt incarcerati. Cumque vna nocte habuissent somnium varium, Pincerna, scilicet vidit vitem, ex qua tres propagines facientes fructum procedebant, illaeque videbantur uas exprimere in calicem & porrigere Pharaoni, Pistor vero tria canistra plena his quae fiunt arte pistoria, & volucres videbat comedere, Ioseph exposuit, quod post tres dies Pincerna restitueretur officio suo, & Pistor suspenderet, quod totum impletum est. Post haec vidit Pharaon in somnis septem boues pingues exire de fluuio Aegypti, & pascentes in palu-

A. M. 2148.

Nota poena stupri.

Ioseph in Aegyptu quid egessit.

Nota ibi insaniam mulierum libidinem.

Testamento Ioseph 11.

Gen. 41.

A. M. 2134.

Explicatio somniorum Ioseph.

Afeneth vxor Ioseph qui idola.

Iacob misit filios in Aegyptu.

Gen. 43.

Nota beneuolentiam Ioseph erga fratres.

in palustribus, & postea septem alios boues macilentos qui deuorabant priores. Gen. 41. Iterum vidit aliud somnium septem picarum in culmo vno pulchrarum & postea septem alios deformes percussas vredine. Mane igitur vocauit sapientes Aegypti, ut interpretarentur somnia ista, & ignorabant. Demum pincerna, cuius somnium fuerat interpretatus Ioseph in carcere & vere, recordatus eius, significauit Pharaoni, ad cuius imperium eductum de carcere tonsum & ornatum interrogauit Pharaon ab eo interpretationem somniorum. Qui eam exponit dicens vtrumque; significare vnum effectum, scilicet septem annos futuros magna fertilitatis, & postea septem alios maximae penuriae, suadens regi, ut institueret virum industrii super hoc, qui tempore fertilitatis annuatim reponeret quintam partem bladorum in horreis regis, ut tempore superuenientis famis prouideretur. Quod consilium acceptans Pharaon ipsum instituit super hoc, dans ei annulum in manu, & stolam byssinam & torquem circa collum faciens eum circumire per Aegyptum praecone ante eum clamante, ut omnes genu flecterent ante eum, vocauitque nomen eius saluatorem mundi, deditque illi uxorem Afeneth filiam Putipharis sacerdotis Helio poleos, ex qua habuit duos filios, scilicet Manasse & Efraim.

Transactis igitur septem annis fertilitatis & inchoatis annis famis, Ioseph frumenta congregata multa cepit vendere. Vin. in spe. isto. ponit hic historiam pulchram, nescio vnde extractam, de Afeneth, quomodo erat pulcherrima, honestissima, sed superba contemnens omnem virum. Et quomodo prius noluit, sed postea hoc summe desiderauit, scilicet habere Ioseph in virum ex pulchritudine & sapientia & modestia sua, sed ipse noluit assentire nisi prius dimitteret idola quae colebat. Et contristata super hoc Angelo instruente effecta est fidelis.

Audiens Iacob frumenta vendi in Aegyptu misit ad emendum decem filios suos retento secum Benjamin. Genes. 42. Qui ingressi terram Aegypti comparuerunt coram eo, & ipsos recognoscentes ab eis non est cognitum, cepit autem durius loqui ad eos, & arguere quod venerant ad explorandam terram. Qui inter se loquentes dicebant hanc tribulationem eis accidisse propter id quod fecerant fratri vendendo, demum Ioseph voluit ut vnus remaneret captiuus donec reuertentur cum Benjamin, & hic fuit Simeon. Reuersique domum omnia patri responderent ad singula, & praecipue de patre, & germano paruulo qui remanserat cum patre, & quod deberent eum secum ducere reuertentes. Consumptis frumentis de Aegyptu adductis, cum Iacob mandaret filiis ut iterum irent ad Aegyptum ad emendum frumentum. Gen. 43. noluerunt nisi mitteret cum eis Benjamin. Cumque timeret Iacob ne quid sinistri in via ei accideret, Iudas suscepit onus super se reducendi eum. Assumptis igitur quibusdam muneribus de fructibus terrae optimis, ex iussu Iacob, quae offerrent Ioseph, iuerunt omnes etiam cum Benjamin, & praesentauerunt se coram Ioseph, qui fecit eos in domum introduci & parari conuiuium. Timentes autem ipsi ne propter pecuniam reportatam in saccis deuolueret in eos calumniam, significauerunt ipsam reportata & aliam, sed confortati sunt ne timerent. Demum ingresso Ioseph in locum ubi illi exspectabant, oblatisque muneribus & eo adorato, responderunt interro-

A ganti patrem bene valere, & Benjamin adesse paruulum, de quo dixerant. Demum cum eis comedit, maioremque partem dedit Benjamin in quintuplo. Gen. 44. Expleto conuiuio iussit Ioseph impleri saccos singulorum frumento, & pecuniam delatam in ore saccorum scyphum autem suum argenteum in sacco Benjamin occulte poni. Quo facto cum recessissent, Paulo post misit Ioseph dispensatorem suum post eos, qui inuentos redargueret eos de furto sibi facto scyphi sui. Quod cum fecisset, & illi se excusarent negando factum, obtulerunt se libere, ut apud quem inueniretur occideretur ille, & ipsi serui efficerentur. Inquisitione igitur facta apertis saccis omnium, inuentus est in sacco Benjamin, qui nimis dolentes omnes simul reuersi sunt ad Ioseph praesentiam. Qui cum eos reprehendisset de scypho ablato, cum in eo auguraretur, quod non mendaciose sed iocose, vel secundum opinionem vulgi dixit, secundum August. Iudas qui susceperat eum super se ad reducendum multa locutus est in causa illa, rogans ut eum dimitteret liberum, ne pater moreretur praetristitia eo non reuerso, & ipse remaneret seruus suus pro eo.

Demum Ioseph amplius se continere non valens, exclusis aliis cum lachrymis multis. Genes. 45. manifestauit se esse Ioseph, quem vendiderant interrogatisque de patre pre timore nimio non poterant respondere, sed confortauit eos dicens. Nolite timere, nec vobis durum videatur, quod vendidistis me in Aegyptum, pro salute enim vestra misit me dominus ante vos in Aegyptum, ut praesertueremini & fame non pereatis, Adhuc enim quinque annifuturi sunt, in quibus fames durabit. Reuertimini ergo & renunciate patri Iacob gloriae meae, & ex parte mea ei dicite, quod veniat cum omni familia sua in Aegyptum, & ego pascam vos. Quod cum audisset Pharaon venisse scilicet fratres Ioseph letatus est cum omni familia sua & dixit sibi, quod mitteret pro eis, prout sibi placeret. Misit ergo plaustra & iumenta multa, quibus adduceretur res & familiae, cibaria & stolas dedit eis, & plura Benjamin.

Qui reuertentes & nunciantes hoc Iacob, quasi a somno euigilans vix credere poterat dicens. Vadam & videbo filium meum antequam moriar. Gen. 46. Iacob igitur recedens de Chanaan cum omni familia sua, cum venisset ad puteum iuramenti sacrificium Deo obtulit, & in somnis vocauit eum Deus, & confortans eum ne timeret descendere in Aegyptum, & confortans eum ne timeret descendere in Aegyptum, quia ibi esset cum in magnam gentem multiplicaturus. Describuntur quoque qui descenderunt in Aegyptum procreati de Iacob & filiis suis, qui omnes fuerunt septuaginta, exceptis mulieribus, duo de quindecim filiis Iacob, alij autem filij filiorum, & ponuntur nomina singulorum. Praemisit autem Iacob Iudam, quae nunciaret aduentum eius Ioseph ut occurreret ei in Gessen. Quo facto occurrens amplexatus est Iacob Ioseph, plorans super eum & dicens. Iam latus moriar ex quo vidi faciem tuam. Cautos autem fecit fratres suos, ut cum nunciaretur hoc Pharaoni per eum de aduentu eorum, si interrogarentur de opere seu exercitio suo, dicerent se esse pastores, ut sic possent habitare in terra Gessen. Ioseph igitur significante Pharaoni aduentum patris & fratrum Genes. 47. adduxit omnes coram eo. Interrogans autem eos de exercitio suo cum dixissent se pastores esse, rogantes ut permitteret eos habitare in terra Gessen, dixit Pharaon Ioseph, quod eos ibi habitare faceret, & Iacob interrogatus a Pharaone de

A. M. 2134.

Aug. lib. 1. q. sup. gen. quae. 145.

Iacob in Aegyptu descendit.

Iacob patris sui.

Iacob Pharaonem saluatur.

A. M. 2238. de aetate sua, dixit se esse annorum centumtriginta & sic collocati sunt in Gessen. Fame autem perdurare per orbem, & permaxime in Aegypto & Chanaan Aegyptij ad habendum triticum primo, exposuerunt omnes pecunias suas pro pretio frumenti. Postea Ioseph accepit pecora eorum pro pretio frumenti, deinde dederunt terras suas recipientes triticum pro seminae, intantum quod annuatim postea in perpetuum de quinta parte fructuum terrarum omnium Aegypti, excepta terra sacerdotali qua libera remansit, de frumento Pharaoni ab eis providebatur. Aegrotante autem Jacob visitavit eum Ioseph, secum conducens duos filios suos natos ex Aseneth. Gen. 48. Cui Jacob dixit, quod in Luza dominus apparuit promiserat multiplicare semen suum, & ei daturum in possessione terram Chanaan, & quod duo sui filij scilicet Ioseph, Manasses & Efraim computarentur in filiis suis, quia scilicet faceret tribus, & reciperent partem suam in terra promissionis, sicut alij filij Jacob. Significavit etiam ei quod vxor sua & mater eius, mortua fuerat & sepulta iuxta Efrata seu Bethlehē. Cumque vellent Jacob benedicere filios Ioseph, & iam videre non posset, posuit Ioseph Manassem (quia maiorem) à dextris Jacob, & Efraim minorem à sinistris. Sed Jacob cancellatis manibus dexteram posuit super caput minoris & sinistram super alium. Cumque Ioseph vellent commutare manus putans ex errore contingere prohibuit, dicens se scire quid faceret, & benedixit eis: dimisitque Ioseph vnam partem praecariorum qua tulerat de manu Amorrhæ. Demum congregatis duodecim filiis suis Jacob praenunciauit quae ventura essent eis nouissimis temporibus. Gen. xlix. singulis filiis specialia dicens: & praecipue cum benedixit Iudae, de cuius tribu natus est Christus praedixit tempus aduentus Messiae. i. Christi tibi. Non auferetur sceptrum de Iuda, & c. Demum iudauit eis ut corpus eius sepelirent in Hebron in spelunca duplici, ubi erat sepulti Abraham & Isaac: sicque mortuus est.

Jacob praenunciauit aduentum Christi. Jacob mortuus.

Gen. 50. Iacob sepelitur.

Qua aetate mortuus est Ioseph.

Ioseph ii. 2. antiq. cap. 4.

a Ioseph mortuus est A. M. 2309. secundum Beda computationem.

A ipforum duodecim patriarcharum. Fuit itaque Ioseph princeps Aegypti sub quinque regibus, quorum primus qui eum exaltauit simpliciter Pharaonem, licet Comestor vocet eum Nefren, secundus dicitur Amosis, tertius Chebrō, quartus Amenophes, quintus Mephres huius scilicet Mephres anno nono mortuus est Ioseph, post cuius mortem Mephres malignatus contra Hebraeos cepit affligere eos. Et tunc cepit dura seruitus eorum in Aegypto, quae protracta est usque ad dationem legis per 144. annos, ut impleretur numerus, 430. annorum à prima promissione facta Abraham cum scilicet dominus dixit ei. Egredere de terra tua, & c. Ad quod refertur quod ait Apostolus ad Gal. 4. scilicet post 430. annos data est lex. Ille igitur Mephres oblitus beneficiorum Ioseph simul cum populo suo Aegyptiorum, ceperunt multipliciter affligere Hebraeos, primo operibus duris luti, & lateris, ut scilicet lutum platearum & viarum tollerent purgando ciuitatem, ut lateres coquerent, & aedificarent ciuitatem tabernaculorum, ut fluuium per multas deriuaciones diuiderent. Grauant autem eos, ut laboribus fracti non cognoscerent vxores, & filios non generarent, inuidentes multiplicationi eorum, opulentiae, & industriae, sed Deo operante magis quotidie Hebraei multiplicabatur, propter quod adinuenit aliud genus nequitiae ad exterminium eorum, videlicet praecipit obstetricibus Hebraeorum Sephorae & Phuae, ut in obstericationis officio occiderent mares foeminae referuatis. Quod tamen non egerunt pietate ducti: exculantes se apud Pharaonem mendaciose tamen. Addidit aliam crudelissimam inuentionem, praecipiens sub pena mortis, quod cum parente Hebraeorum, masculos in flumen proicerent, feminas referuarent ne multiplicaretur populus ille apud bellum. Haec Exod. 1. c. Et multi submersi sunt paruuli in flumine propter illud edictum. Pro quo delicto (dicit Comestor) creditur Aegyptus in hunc errorem incidisse, ut Apim pro Deo colerent. Erat autem Apis (ut dicit Pli. se eum vidisse) quidam taurus qui ex improuiso egrediebatur de fluuio illo habens in humero dextro signum candidum ad instar lunae corniculatae. Ad quem apparente vel semel in anno vel secundum alios in decennio omnes Aegyptij confluabant cum diuersis generibus musicorum adorantes, & eadem die euanescebat. Apim dicit Aug. de ciui. Dei fuisse regem Argiuorum, qui nauibus ueniens in Aegyptum, sumptibus regnum, & ipso mortuo uenerat in Aegyptum, ut dicitur publice missio: ut si quis diceret eum fuisse hominem occideretur, & in honorem eius bouem nutriebant & venerabantur. Hunc Apim pro maximo Deo Aegyptij colebant, quem etiam dicebant Serapim.

a De numero annorum quo filij Israel fuerunt in Aegypto magna est disputatio. Genebrar. in Chron. probat eos per 430. ibi fuisse & quoniam Beda hanc sententiam probat, quem nos hic sequimur, huius sententiae subscribendum putauimus.

b Iacob ai insanas illas pyramidas & vanitatis Aegyptiacae substructiones, quae in septem mundi miracula collocantur, cogente Pharaone fabricant annis multis post obitum Ioseph. Geneb. ex 20. Com. 1.

De gestis moysi & libris eius. CAP. IIII.

MOYSES natus est in Aegypto post quadringentos & viginti quinque annos à natiuitate Abraham, ubi incipit tertia aetas, de tribu Leui ex patre Amram & matre Iochaberh regnante in Aegypto Ameno-

A. M. 2255. Sub quibus regibus Aegypti floruit Ioseph.

Gen. 12. Gal. 4. Exod. 1.

In hist. ex cap. 4.

Plin. 1. 8. c. 46.

Egyptij colebant Apim pro Deo.

Quis esset Apis. Aug. 18. ci. cap. 5.

Suma lib. exod. Ex. 2.

S. I.

A. M. 2255. Amenophi octauo Pharaone ab eo qui exaltauerat Ioseph. Hic Amenophes edictum posuerat de submersione marium nascentium in flumen. Exod. 1. Propter quod edictum dicit Iosephus quod Amram abstinebat à coniuge ne natam prolem haberet occidere, sed reuelatum ei fuit ne hoc faceret. Nam masculum generaret qui humiliaret Aegyptios. Vnde cognoscens vxorem genuit Moysen elegantis formae: & occultatum tribus mensibus, demum in fiscellam ponens exposuit in flumē, Maria sorore eius aspiciente euentum eius. Filia autem Pharaonis egressa ad flumen visam fiscellam fecit adduci, & paruulum inuentum in filium adoptauit, & lactandum dedit matri suae id est ipsius pueri. Exo. 2. Cum autem quadam die ut refert Vin. in spe. hist. lib. 3. rex Pharaon in gremio seu vlnis teneret infantē, & ei coronam quam tenebat poneret in capite paruuli infantis, paruulus Moyses proiecit in terram & fracta est. Inde male auspiciatus quidam, scilicet quod signum esset quod deberet paruulus ei regnum auferre, vel destruere, voluerunt eum occidere, sed attribuentes hoc infantiae nescientiae ei pepercunt, & ut magis huius rei veritas appareret, fecerunt adducere in vase prunas ardentis coram puero: qui accepit vnum carbonem viuum mittens in os & expuens, inde dicitur Moyses factus elinguis seu aliquantulum balbutiens. Et propter hoc attribuentes factum illud pueritiae, non occiderunt eum.

Ioseph huius meminit hist. lib. 2. antiq. c. 5.

Mosis elegantia.

Ioseph 16.

Zonar. haec hab. hist. ro. 1.

Moses dux belli. Num. 12.

Haec historia quoniam sumptuosam fuerit, videretur esse parum verisimilis. Aug. lib. 2. q. 10. ex q. 2. Act. 9. An Moyses occidendo Aegyptium peccauerit.

Deus Moysi patet.

MOYSES cum gregem Iethro socii sui misset ad interiora deserti. Exod. 3. Vidit rubum ardere & non consumi. Cumque Moyses accederet ad hoc prope intuendum, ei appropinquanti dominus locutus est de rubo ardenti ut solueret calciamenta pedum. Exinde quod vidisset afflictionem populi sui in Aegypto, cuius miserus liberaret eos de Aegypto, & induceret in terram parentibus eorum promissam, mandans ei ut ipse cum senioribus Hebraeorum accederet ad Pharaonem, ex parte ipsius iubens populum suum dimittere liberum ad sacrificandum ei in deserto, declarans ei quod Pharaon non dimitteret nisi per flagella. Vnde circa egressionem quaerent mutuo vasa aurea & argentea ab Aegyptiis, & secum recedentes asportarent. Interrogantique Moysi de nomine mittentis, si ab eo quaeretur, & de hoc respondit dominus. Ego sum qui sum, hoc nomen esse affirmans suum. Cum autem Moyses Domino diceret, quod ei non crederetur, dedit dominus tria in signum. Primo virga moysi prouecta & conuersa in serpentem, & serpentis reumpti conuersi in virgam. Secundo manus suae in sinum missae, & leprosa effecta & visae cum eduxisset de sinu, & cum remisisset in sinu mundata. Tertio quod sumeret de aqua fluminis Aegypti, & effusa conerteretur in sanguinem Exod. 4. Cumque Moyses adhuc se excusaret, quia impeditioris linguae & tardioris esset, & Dominus confortasset quod secum esset in ore suo, adhuc recusanti & obsecranti, ut mitteret quem missurus esset. Iratus dominus dixit ei, quod socius eius esset Aaron frater suus vir eloquens, qui loqueretur pro eo. Petens ergo licentiam ab Iethro socero suo visitandi fratres, scilicet in Aegyptum, ducebat secum vxorem & filios, sed in diuersorio angelus voluit occidere eum propter incircumcisionem filiorum. Vnde circumcidit filios acutissima petra, & Sephora dimisit eum reuersa ad patrem cum filiis. Aaron autem ex mandato Dei occurrens Moysi osculatus est eum, & nunciauit ei verba domini, simul nunciantibus haec filiis Israel, qui prouiderunt gratias Deo egerunt.

De rubo ardenti que vidit Moyses.

Exod. 4.

Moses in Aegyptum reuertitur.

S. II.

MOYSES Itaque & Aaron ingressi ad Pharaonem ex parte Dei dixerunt ei: ut dimitteret populum suum Israel ire ad sacrificandum. Exod. 5. Qui non audiuit eos, sed praecipit his qui praerant operibus super filios Israel ut non darentur eis paleae, quae prius dabantur ad cocquendum lateres, sed irent ad colligendum, quia enim vacabant otio, ideo vociferabantur pro sacrificando. Et quia non reddebant numerum consuetae laterum, quia oportebat tempus ponere in colligendis paleis, flagellati sunt à ministris Pharaonis, de quo conquesti sunt apud Pharaonem, qui contempsit eos, & apud Moysen, & Aaron. Cum autem Moyses Domino referret afflictionem & querelam populi propter graua men ei additum à Pharaone post locutionem eorum. Exod. 6. Dixit ei Dominus ut significaret populo, quod educeret eos de illa seruitute, qui non audierunt eum oppressi laboribus. Ponitur exinde genealogia aliquorum praecipue descendentium ex Leui, inter quos fuerunt Aaron & Moyses & Maria filij Amram. Filij autem Aaron quatuor, scilicet Eleazar, Hamar, Nadab & Abiu, ex vxore dicta Elizabeth filia Aminadab de tribu Iuda. Cumque Moyses se excusaret apud

Moyes & Aaron cum ad Pharaonem ingrederentur.

A.M. 2433. Primum signum factum per Moysen in Ægypto. Secundum signum. Exod. 8. Quartum signum. Quintum signum. Sextum signum. Septimum signum. Octauum signum.

apud Deum mittentem eum ad Pharaonem dicentem se incircuncisum labiis. Exod. 10. Dixit ei dominus Ecce constitui te Deum Pharaonis, & Aaron fratertuus erit propheta tuus, ipse loquetur pro te. Iussitque eos simul ire ad Pharaonem, & coram eo nolente populum dimittere signa facere. Quod & fecerunt. Primo signum virgæ conuersa in serpentem. Et cum familia fecissent magi Pharaonis, licet virga Moysis deuorasset illas magorum, induratum est cor Pharaonis. Secundo fecerunt aliud signum, scilicet aquam fluminis conuertit in sanguinem, vnde & pisces mori. Et cum similia fecissent magi induratus est Pharaon c. 7. Dicente ergo Moysse Pharaoni vt dimitteret populum, & non acquiescenti, extendente manum super fluuium ascendit rana innumerabilis per totam Ægyptum domos, lectos & alia implens. Exod. 8. Eteadem fecerunt magi per incantationem. Rogante autem Pharaone Moyssem & Aaron, vt orarent pro remotione ranæ, hoc illis facientibus mortuæ sunt ranæ, sed induratum est cor Pharaonis. Exinde Moyses percussa virga puluere terræ orti sunt cyniphes innumeræ. Quod non valentes magi, dixerunt, digitus Dei est hic. Deinde immisit flagellum mulcarum, quæ totam Ægyptum impleuerunt. In terra autem Gessen vbi habitabant Hebræi nulla erat. Orante Moysse ad preces Pharaonis promittentis dimittere populum, cessauit musca, sed induratus Pharaon noluit dimittere. Immisit post hæc pestem in iumenta, nec propter hoc dimisit. Post hæc vlcera in hominibus & iumentis. Cum autem admonitus iterum esset Pharaon vt dimitteret populum, & nollet audire. Exod. 9. descendit grando cum tonitruis, & fulguribus, quæ destruxerunt omnes arbores & fructus & occiderunt homines & iumenta, super quæ descendit grando. In terra autem Gessen grando non fuit. Cessauit autem grando oratione Moysis promittente Pharaone dimittere populum, sed non fecit. Comminatus est Dominus per Moyssem Pharaoni de locusta imitanda in Ægyptum, nisi populum dimitteret & quod induraret cor eius. Exod. 10. Solicitantibus Ægyptiis Pharaonem vt dimitteret populum, ne deteriora paterentur, voluit solum viros dimittere & non alios. Propter quod venit locusta qui & bruchus, cuius non erat numerus qui omnia germina deuorauit, qua plaga cessante ad orationem Moysis noluit Pharaon dimittere eos cum omnibus vt promiserat, sed oues & iumenta retinere. Extendente autem manum Moysæ ad cælum apparuerunt tenebræ palpabiles, ita vt non possent se inuicem videre homines tribus diebus, modo se mouentibus de loco suo. In Gessen autem lux erat, nec propter hoc dimisit populum, sed cominatus est mortem Moysi & Aaron, si amplius venirent coram eo. Prædixit dominus Moysi, quod ista plaga securura, scilicet de morte primogenitorum Ægypti, Pharaon dimitteret eos & compelleret exire. Exod. 11. Vnde acceperunt filij Israel mutuo ab Ægyptiis vasa aurea & argentea, qui egredientes de Ægypto secum asportarent, & hoc in recompensationem suorum damnorum. Dicit dominus ad Moyssem, vt omnis familia de Israel immolaret agnum vel hædam quartadecima die mensis illius qui erat primus mensis anni ad vesperum. Exod. 12. Et de sanguine eius lignerunt vtrumque postem ostij domus. Qui agnus debebat esse anniculus, & immaculatus ipsumque asatum igni debebant comedere cum quibusdam obseruationibus. Quo facto media nocte angelus

A transiens per Ægyptum occidit omnia primogenita hominum & iumentorum, vbi autem erat sanguis super postes ostij, nil fecit. Et propter hoc Pharaon cum tota Ægypto coegerunt populum Israel exire de Ægypto, timentes omnes mori. Qui vasa aurea & argentea & vestes acceptas mutuo ab Ægyptiis secum asportarunt. Et egredientes numero sexcenta millia virorum sine paruulis & mulieribus cum omnibus rebus suis & iumentis de Rama se venerunt in Sochoth. Exod. 13. Mandauit dominus Moysi quod omnia primogenita essent sua. Quia mortuis primogenitis Ægyptiorum, eorum primogenita ab angelo deuastante illa se remanserunt, & sic deinceps omne masculinum quod primo nascebatur de homine vel bestia, domino vt suum offerebatur. Sed primo genita hominum, quæ non erant de tribu Leui quæque sicilis redimebantur. Insuper etiam de solemnitate Phasæ obseruanda septem diebus & cum Azymis & de ritu eius, quod magis exprimitur in præcedenti ca. Vbi etiam dicitur quod fuerunt in Ægypto, quadringenti & triginta annis, quæ computatio accipitur à prima promissione facta Abraham in Mesopotamia, accesserunt autem per desertum versus mare rubrum angelo eorum præcedente in die in columna nubis, & nocte in columna ignis. Cumque audisset Pharaon eum penituit eos recessisse quod populum dimisisset. Exod. 14. Vnde congregatis exercitibus suis, & curribus infectus est eos, vt reduceret in Ægyptum. Quem filij Israel videntes appropinquare ad eos, cœperunt murmurare cõtra Moyssem, quod eduxisset eos de Ægypto. Oranteque Moysse & ex domini iussione extendente virgam super mare rubrum, diuisa sunt aqua factis viis in medio mari, per quas incedentes libere filios Israel, Pharaon per dictas vias cum suis exercitibus insequeretur. Sed egressis omnibus de populo Hebræorum, Moysse extendente virgam super mare reuersa sunt aqua vt prius, submersis Pharaone cum suis in medijs fluctibus. Cecinerunt ergo Moyses cum populo, & Maria prophetissa soror eius cum mulieribus tympanistris canticum istud domino. Cantemus domino glo. &c. Exod. 15. Veneruntque inde in Marath vbi erant aquæ amaræ vt bibere non possent, sed ligno immisso in eis per Moyssem, ex mandato Dei dulcoratae sunt. Exinde in Helim processerunt, vbi inuenerunt duodecim fontes & septuaginta palmas. De Helim venerunt in desertum Syn. & murmurante populo cum Moysse & Aaron propter defectum carniũ & aliorum ciborum Ægypti. Exod. 16. flante vento misit eis coturnices, ac etiam pluit illis manna ad modum roris. Mandauitque quod singuli colligerent de eo Gomor, quod erat certa mensura & non plus, nec referuarent in diem alterum, nisi in sexta feria, in qua colligerent duo Gomor, vnum pro illa die, alterum pro die Sabbathi. Qui plus colligebant non plus inueniebant quam Gomor, & qui referuabant in diem alterum putrefactum inueniebant: hoc cibo aliti sunt in deserto Hebræi, quadraginta annis. Deserto Syn, processerunt in Raphidim, ibique murmurantibus ex defectu aquæ, percussit Moyses ex mandato domini petram Oreb virga, aquæ in abundantia

a Mare rubrum, quod nequaquam fluxit & refluxit obnoxium est, vt impie Vadianus in Melam retulit, sic cessit Israelitis, vt non vnus cunctis tribubus ingressus in mare patuerit, sed diuisus sit in duodecim partes sine semicirculos Hebræi in P. sal. 136.

A.M. 2433. Vnde decimum signum. Exod. 13. Maximum numerus virorum. Exod. 13. Exitus de Ægypto. Pharaon submersus. Mandata iudicialia. Diuisio ceremonialia. Exo. 17. Amalechitis autem mouentibus contra eos bellum ad impediendum iter eorum, misit Moyses. Iosue cum multis ad bellum contra eos: ipso Moysse remanente in cacumine montis: cum manibus eleuatis ad cælum tenentibus virgam suam, & Aaron & Hur sustentabant brachia eius. quia dum declinabat, populus eius vincebatur: dum subleuata tenebat, populus vincebat. Sicque deuietus est Amalech. Iethro focer Moysis venit ad visitandum Moyssem adducens ei uxorem & filios eius Gerzan & Eliezer. Exod. 18. Quibus gratiose receptis & narratis mirabilibus, Iethro videns magnum laborem Moysis in audientis causis singulorum de mane vsque sero: consuluit sibi q̄ institueret diuersos officiales tribunos, ceterosque, quinquagenarios, & decanos qui audiret causas populi, & magis ardua sibi referuaret. Quod & fecit.

§. III. DE Raphin venerunt ad montem Sinai ad radices eius: ibique dominus mandauit eis per Moyssem, vt se sanctificarent, & lauarent vestimenta sua duobus diebus, & tertia die ascenderet super montem: nullusque accederet, nec etiam tangeret ipsum montem nec iumentum: alioquin moreretur. Quo facto die tertia mons cepit fumigare, & tonitrua audiri: & sonitus buccinæ & fulgura videri: & nubes operuit montem: in quo intravit Moyses ad recipiendum legem. His peractis dedit dominus legem populo suo in monte synai tertio mense egressions de Ægypto. Quæ lex diuiditur in triplex genus: præceptorũ scilicet moralium, iudicialium, & ceremonialium. Et moralia quidem sunt decem præcepta, quæ habentur Exo. xx. c. sunt & quedam alia moralia sparsim in diuersis locis p̄tateucho, & præcipuè in Deuter, sed reducuntur ad decalogum & semper hæc obligauerunt & obligant ad obseruantiam eorum, etiam omnes nationes. Et prima tria sculpta in vna tabula lapideam habent ordinare ad Deum, alia septem ad proximum. Iudicialia mandata erant ordinata ad conseruandum pacificum conuictum illius populi adiuuicem & bonam ciuitatem, sicut statuta ciuitatum obligabant solum illum populum vsque ad passionem Christi, nunc nullum obligant: nisi in quantum Ecclesia vel aliqua ciuitas velle sibi assumere aliqua de illis præceptis vt sua statuta: & tunc obligarent: non quia in lege Moisaica scripta, sed quia in ciuitate instituta. Et hæc habentur in duobus ca. scilicet 21. & 22. & partim 23. ac etiam in aliis locis sparsim: & maxime in Deute. Cerimonialia sunt ordinata ad cultum Dei in populo illo figuratiua principaliter mores populi Christiani & Christi: & obligabant solum illum populum. Et dicuntur data perfectis in signum vt exercerentur in fide eorum quæ per illa figurabatur imperfectis & rudibus in p̄dagogum, vt sub illis renouerentur in deuotione: disciolis & duris in flagellum: vt grauatis ex illis non pateret aditus ad ritus Gētilium. Et quia omnia illa ceremonialia in figuram cõtingebant: quæ implera sunt cum Christus venit: & populus Christianus existit: ideo cum euacuata sine qui ea modo obseruaret Iudaizaret, & peccaret mortaliter. Diuiduntur ista ceremonialia in sacra, sacrificia, sacramenta, & obseruantias. Sacra dicuntur

A ta quadraginta octo, quot hominũ ossa à Medicis numerantur. Negantia vero trecenta sexaginta quinque, quanta est summa dierum anni. Genes.

quæ pertinent ad tabernaculum: & quæ circa ipsum ordinata sunt. [Sacrificia autem sunt ea quæ in Dei reuerentiam offeruntur, sacramenta vero consistit in quadam institutione ad cultum diuinum, quod fit per quandam cõsecrationem vel populi vel ministrorũ obseruantia, deniq; sunt in singulari quadã cõseruatione per quã distinguuntur ab his, qui Deũ nõ colunt.] Et in 24. c. dicitur q̄ Moyses fecit altare ad radices montis synai: & immolatis ibi victimis de sanguine earum: lecto prius libro legis quem scripserat asperit populum, promittentibus ipsis omnia domini mandata implere. Post quod Moyses & Aaron cũ filiis & septuaginta senioribus populi procedentes ad Dominum: Moyses admonuit populum vt expectarent, dum descenderet de monte. Et si aliquid questionis oriretur, referrent ad Aaron & Hur. Ascenditque in montem & nube montem operiente septem diebus, Moyses septima die nubem intrauit: & fuit ibi quadraginta diebus & noctibus ieiunans, loquens cum domino.

§. IIII. MANDAVIT ergo dominus Moysi, quod Ex. 25. faceret arcam de lignis Sethim: quæ sunt immutabilia: cuius longitudo esset duorum cubitorum cum dimidio: latitudo vero vnus cũ dimidio: & similiter altitudo & tota intus & foris esset cooperta laminis aureis: & coronam auream de super faceret, & propitiatoriu aureum q̄ erat quasi cooperulum arcae: sed erat sursum erectu imminens arce: sicut cooperulum capse, quando est ex toto aperta, & sicut tabula imminent altarib. erecte desuper duos quoq; Cherubim, vnum ex vno latere arcae: alteru ex alio, & hæc habebantur in sancta sanctarum. In arca posita fuerunt virga Aaron, vas aureum plenum manna & duæ tabule decalogi. Item mandauit fieri mensam ligneam de lignis Sethim aureis laminis coopertam cum corona desuper: super qua continue tenebantur duodecim panes, qui mutabantur omni sabbatho, & vt faceret candelabru aureum cum septem lucernis: ac etiam altare aureum super quod offerobatur thymiana & thuribulum: & hæc tria erant in sancta. Insuper vasa plura faceret aurea & thuribula, cyathos, phialas, mortariola, fuscinulas & alia huiusmodi. Hæc habentur. 25. c. Et in 26. mandauit de tabernaculo fiendo de tabulis laminis aureis cooperitis: cuius longitudo esset triginta cubitorum, latitudo decem & similiter latitudo, cum basibus argenteis. Et in medio tabernaculi per latitudinem mandauit fieri velum pulchrum appensum super quatuor columnis, quod diuidebat sancta à sancta sanctorum, & spacium à sancta sanctorum erat per longitudinem decem cubitorum: spacium sanctoru viginti cubitoru. Habebatur aut quadruplex operimentum. Primu de cortinis in textis variis coloribus. Secudu de sagis cilicinis. Tertiu de pellib. rubricatis. Quartu de pellib. hyacinthinis. Et in introitu erat tectorium. Eratque introitus ex parte orientis, sicut modo e contra introitus Ecclesiarum est, ex parte occidentis. In 27. c. Exodi continetur. quod mandauit dominus altare fieri holocaustorum ante introitum tabernaculi. Quod esset longitudinis quinque cubitoru: & similiter latitudinis: altum autē trib. cubitis de lignis sethim, sed cooperitis e. Ibiq; cremabatur quod sacrificia. Fecit etiã fieri arciu circa tabernaculu quod Prima pars Hist. Ant. d cortinis

fluxerunt

fluxerunt

A.M. 2293. Propitiatoriu quale est. Heb. 10. Tabernaculi for. ma. Altare holocaustorum.

A.M. 2238. Vestes q. bus induc bantur sacerdotes. Ex. 28. cortinis ambebatur: cuius longitudo erat centū cubitorum, latitudo quinquaginta. In 28. ca. habetur de vestimentis sacerdotib. fiendis. Et communes quidē sacerdotib. omnibus cum ministrabāt, erāt quatuor scilicet fœminalia, & vestis lineæ, balthcum & tiara. Summi vero Sacerdotes cum intrabāt in sancta sanctorum: quod erat semel in anno scilicet de mēse septembris in festo propitiationis decima scilicet die, erant hæ vestes quibus induebātur vltra prædictas, tunica hyacinthina quæ stricta erat vt tunicella, in cuius extremitate inferiori erant tintinabula & mallogranata intexa, exinde ephoth, post rationale in pectore quod erat quadrum: & retro in scapulis super humerali: & lamina in fronte ad modum lunæ. In 29. c. fit mentio de sacrificiis factis in consecratione seu in unctione sacerdotis Aaron & filiorum eius. In 30. c. mandatur de altari Thymiamatis sic dicitur & de labro æneo, in quo lauabant sacerdotes manus & pedes, quando habebant ministrare, quod ponebatur inter introitum tabernaculi & altare holocaustorum. De Thymiamate componendo ad modum vnguenti ex myrrha, cynamomo, casia & fistula, cannella & oleo quo thymiamate vngerentur omnia quæ erant in tabernaculo: & ipsi sacerdotes per hæ unctionem consecrabantur. In 31. ca. narratur, quod Deus dedit sapiētiam Beseleel de tribu Iuda: & Oliab de tribu Dan ad faciendum omnia prædicta: & pertinent omnia ista ad omnia sacra cum solennitatib. etiam Iudæorum: quarū tres sunt durantes per heb. scilicet Pascha, Pentecostes, & scenophegia seu tabernaculorum. De sacrificiis vero quæ fiebant de animalibus & oblationibus, quæ fiebant de rebus aridis vt panibus & huiusmodi: & libaminibus, de rebus liquidis potissime habetur in lib. Leuiti. licet & alibi aliquæ ponantur. Sacramenta Iudæorum erant circuncisio inchoata in Abraham, Eius agni paschalis de quo supra in c. 12. Exo. vnctioes sacerdotum, cinis vitulæ aspersus & quædam sacrificia. Observantia vero dicuntur discretio mundorum ab immunis, de quibus habetur in Leuiti. Omnia hæc pertinent ad cerimonialia Iudæorum quæ nunc cessant: vnde & damnabiliter obseruantur.

Ex. 31. Magist. in histo. Exo. c. 31. Hur spiritus suffocatur. Populi Israelis idolatriæ. S. V. REVERTENDO ad historiã, Cum Moyses in monte cum domino permaneret, surrexit populus dicens ad Aaron: vt faceret eis Deos aureos quos colerent. Et quia Hur resistit & contradixit eis: spiritus ab eis est suffocatus, vt tradunt Hebræi: et si non habetur in textu. Aaron dixit vt afferrent in aures aureas vxorum suarum. Quo facto fecerunt ex eis fuso auro vitulum: & adorauerunt vitulum pro Deo. Dominus autem dixit Moyfi quod descenderet de monte quia populus suus peccauerat idololatrando, & quod volebat eum delere de terra: quia dura ceruicis erat: sed orans Moyses placauit iram Domini. Descendensque de monte cum tabulis lapideis scriptis digito Dei, ad radices montis videns populum colere vitulum: motus ira per zelum confregit tabulas: & post reprehensionem Aaron de fabricatione vituli, & excusationem sui, vitulum fregit: præcepitque Leuitis vt secum acciperēt gladios: & omnes qui idololatrauerant occiderent nemini parcētes: nec etiam parentibus. Dicunt Hebræi quod apparebat pilus aureus in barbibus idololatratorum: & sic discernēbantur ab aliis. Et occisa sunt viginti tria millia virorum propter hoc. Reuerfusque Moyses ad dominum in montem: rogauit vt aut dimitteret po-

A pulo illam culpā aut deleret eum de libro vitæ. Cui dominus respondit: quod deleret eum qui offenderet & quod duceret populum illum ad locum quem dixerat: & Angelus eius præcederet eum. Hæc omnia ca. 32. Post hæc Moyses reuerfus ad castra tendit tabernaculum extra castra. Illucque ascendente qui habebat aliquid quæstionis, ibat ad eum. Et Moyses intrans tabernaculum consulebat dominum: nubes autem super tabernaculum in modum columnæ apparebat. Loquebatur autem Moyses cum domino vt dicitur in litera, facie ad faciem, sicut amicus cum amico suo. Erat tamen ille angelus dominum representans. Rogante autem Moyses vt ostenderet sibi faciem suam & gloriam suam: respondit: quod faciem suam videre non poterat homo viuens: sed in petra se poneret: & ipso transeunte posteriora eius videret. Dixit etiam ei. Ostendam tibi omne bonū quod fit in visione essentia diuina. Vnde Tho. 2. & Au. dicunt ipsum in præsentia vidisse Deum per essentiam. Hæc ca. 33. Exinde Moyses ex mandato Dei faciens duas tabulas lapideas, ascendit in montem synai cum eis: in quibus opere Dei scripta sunt decem præcepta: promittensque Deus: quod populum introduceret in terram promissam patribus eorum, præcepit quod non colerent Deos eorum, nec inirent matrimonia cum eis: primogenita sibi offerrentur & ter in anno, accederent ad locum nominis sui id est, vbi esset templum. Stetitque Moyses in monte synai secundo quadraginta diebus: non comedens nec bibens. Descendensque de monte locutus est populo quæ dominus mandauerat. Et ex radiis exeuntibus ad faciem Moysi, videbatur habere cornua. Vnde Moyses velabat faciem cum loquebatur populo. Hæc ca. 34. Admonuit autem Moyses populum, vt offerrent donaria, aurū, vel argentū vel quæcunque alia ad constructionē tabernaculi: quæ sponte vellent. Quod & fecerunt: vt habetur in c. 35. Post quod in quatuor capitulis sequentibus continetur quatenus Beseel & Oliab cum adiutoribus eorum fecerunt tabernaculum: & alia de quibus præceperat dominus Moyfi fieri per singula narrando. His igitur completis præcepit dominus Moyfi, vt erigeret tabernaculum ipsum: & omnia pertinentia ad ipsum locaret prout ordinauerat: & Aaron & filios consecraret: & sacrificia ordinata offerret. Quæ cum impleta essent & omnia aptata: prima die primi mensis secundi anni egressione de Ægypto ad radices montis synai, impleuit nubestabernaculum & gloria domini coruscante non poterat Moyses intrare tabernaculum. Ignis etiam de cælo descendens incēdit sacrificia præparata. Qui ignis nunquam defecit vsque ad captiuitatem Babyloniam illius populi, quem tamē sacerdotes ex mandato Dei nutriebant mane & sero imponētes ligna. Et de ista erectione tabernaculi agitur in xl. vlti. capit. Exodi.

S. VI. QVIA ex decalogo habetur breuis summa mandatorum Dei: ad quam seruandam semper & apud omnes nationes quilibet fuit & est obligatus: cui sint de iure naturali: nec etiam aliter saluari potuit adultus nisi obseruatione horum, secundum illud Marthæi vigesimo nono. Si vis ad vitam ingredi serua mandata, ait Christus, explicando aliqua ex eis. Et quantum ad obseruationem sabbathi quod ceremoniale fuit: quo ad determinationem talis diei: tamen in quantum ad vacandum Deo & saluti

Mag. ibi.

Moyse vidit Deum per essentiam. D. Tho. 2. secundæ. q. 175. a. 3. Au. ep. 112. ad Paul. c. 13. D. Thom. tamen in 1. 2. q. 98. ar. 3. citat Au. sup. Ge. ad lit. contrariū videtur asserere.

Ex. ca. 36. 37. 38. & 39. Ex. 40.

Explicatio decalogi ex decretorum libris sumpta. Omnes ad obseruationem decalogi tenentur.

A.M. 2239. Exo. 20. & saluti suæ pro aliquo tempore fuit morale etiã de dictamine rationis naturalis. Ideo breuissima expositio eorum ponetur, ex his que habentur in decretis. In præfatione autem ipsius decalogi dicit dominus. Ego sum dominus Deus tuus fortis & zelotes visitans iniquitates patrum in filios in tertiã & quartam generationem his qui oderunt me, & faciens misericordiam in millia his, qui diligunt me: & custodiunt præcepta mea. Et exponitur tripliciter. Primo scilicet ostenditur seueritas diuinæ iustitiæ: quia visitat, id est punit peccata commissa, non solum in primis autoribus, sed etiam in filiis patrum seu patres sceleris imitatoribus. Vnde subdit. His qui oderunt me. Et quia ad vltra non solent homines viuere, quã quarta generatio sequatur ex eis: & cõiter accidit vt filij imitentur malos mores patrum, quos viderint, ideo dictum est. Vsque ad tertiam & quartam generationem. Secundo exponitur ad innuendam clementiam Dei & expectantem, scilicet eorum diuitinam ad pœnitentiam: visitat & medos & sanando peccata patrum, & expectando eos quamdiu viuere possunt, quæ est vsque ad tertiã vel quartã generationē productã ex eis: sic conuertantur paratus significare: vt habetur. j. q. 4. hominis s. e contra. Tertio exponitur moraliter: vt ibi no. gl. bene. Cum enim sit quadruplex processus peccati quasi quadruplex generatio. Prima generatio sunt primi motus peccati, quietiam aliquando sunt peccatum. Secunda generatio est cõplacencia sensualis de peccato suggestio, citratamē assensum rationis. Tertia est cõsensus cordis in peccatū, quod est mortale. Quarta generatio est opus. Deus ergo non punit aternaliter primam & secundam generationem: sed tertiã & quartã: quia ibi est mortale. Vnde subditur. His qui oderunt me. Est ergo primum præceptum: vt pater Exo. xx. Non habebis Deos alienos coram me. Quod quasi magis declaras subdit. Non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem eorum quæ sunt in cælo, & in terra vel in aquis. Non adorabis ea veneratione latræ: neque coles cultu interiori. Ex quibus verbis prohibetur omnis idololatria & superstitio. Dicit autē Au. in li. de doct. Christiana. Superstitiosum est quicquid instituitur est ab hominibus. ad faciendã idola & colenda, pertinentem, vel ad colendam sicut Deum creaturam, partemve vllam creaturæ, vel ad consultationes & pacta quædam significationū, cū dæmonibus placita vel confederata: qualia sunt volumina magicarum artium, quæ quidem commemorare potius quam docere solent poetæ ex quo genere sunt: sed quasi licentiori vanitate augurū & aruspiciū libri. Ad hæc etiam pertinēt oēs ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat: siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis, quas characteres vocant siue in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis. 26. quæst. 2. illud quod est. Et concludit quod omnia hæc sunt à Christiano fugiendã. Sed & in eadem cã. q. 5. c. ep. dicitur quod episcopi debēt de suis parocciis eicere deditos magicis artibus, & sortilegiis, & sceleratas illas mulieres quæ di-

Deus quomodo punit peccatum patrum in filiis.

Quadruplex processus peccati.

Præceptum vnum est non habebis & No facies tibi sculptile. Au. c. 23. cap. 2. Superstitiosum quid.

Ex. Com. Ancyr. c. j.

a Cornelius Agrippa homo plane impius nedom Lutheranus, inquisitores Lamiarū ex hoc canone redarguit eo quod illi eas per aërem vestiri dicat. Sed eos defendit Sixtus Sen. 1. li. 5. biblioth. arm. 74. Ad id vero quod ex Ancyrano concilio iniquis asserti, respondemus, scilicet faminarum synodi iussu damnatam, diuersam esse à secta lamiarum: illa enim vt in eo decreto dicitur existimat se ad Herodiadã & Dianã cultum deferentib. bestias acci-

A ri, ac Dei creaturas ab alio quã & à creatore posse transformari in varias animatorum formas. Ceterum Synodus non decernit vestigationes & translationes illarū mulierū corporaliter fieri nõ posse. hæc ille & plura alia. cunt se ambulare de nocte super bestias, quas aliqui stryges vocant declarando illud verum non esse, sed totum fieri illusionem dæmonum. Et quod in somnis, phantasmatis, agitur illas falso existimare in se realiter agi. Et subditur quod omnib. annuncianum est publice quod qui talia credit & his similia, fidē perdit. Et in fine c. dicitur. Quisquis ergo credit posse aliquam creaturam aut in melius aut in deterius commutari: aut transformari in aliam speciem vel aliam similitudinem: nisi ab ipso creatore qui eam fecit: proculdubio infidelis est & pagano deterior. Hęc ibi Item Aug. 26. q. 7. non obseruetis ait. Non obseruetis dies qui dicuntur Ægyptiaci: neque Calendas Ianuarij & c. Et enumeratis multis superstitionibus auguriorum, fatorum, diuinationum, & per pythagoricã necromantiam, vitam alicuius, vel mortem vel aduersã vel prospera futura inquirentium, vel personalia scripta & falso Danieli intitulata: aut sortes quæ dicuntur Apostolorum: aut in collectionibus herbarum carmina dicere, (si superstitiosa) aut pictiatiolas pro quacunque infirmitate scriptas super homines vel animalia ponere. Cõcludit ibi: quod qui hæc credunt aut faciunt aut accedunt ad domos faciendum, fidem Christianã & baptismū abnegarunt. Secundū mādatur est. Nõ assumes nomē dñi tui in vanū. Ad quod reducitur quod alibi apertius dicitur. Nõ periurabis in nomine meo. Leuit. 19. Vbi notādū quod ait Hier. super Hieremiã tractãt id. Et iurabūt in nomine meo in iudicio, iustitia & veritate. Animaduertēdū quod iurādū hos habeat comites, veritatē, iudiciū atque iustitiã. Si ista defuerint: nõ iuramentū sed periurium erit. 22. q. 2. animaduertēdū & in s. sequenti dicitur. Cum oēs qui loquuntur mēdaciū perdēdi sunt. i. dānādi: iuxta illud Psal. Perdes oēs qui loquuntur mēdaciū. Multo magis dānabiles sunt qui mēdico peierare conuincuntur. quia nomē Dei in vanū assumūt. Itē 22. q. 3. necesse dicitur. Necesse est vt male iurās cõdignam agat pœnitentiã: eo quod nomen Domini cõtra præceptum eius in vanum sumpsit. Est ergo periurium cum quis iurat scietur falsum, & tunc deficit veritas, & est semper mortale secundum Tho. 2. 2. Secundo cum iurat facere illicitum: & tunc deficit ibi iustitia, & videtur etiam mortale cum scietur hoc agit, cū teneatur ad contrarium faciendum. Vnde dicitur. 22. q. 4. non peierabis. Malum, quod quis se facturum sacramento deuouit, omnino non faciat: quia stulta vota omnino frangenda sunt. Et conclusio totius illius quæstionis quartæ est: quod illicita iuramenta & promissa non sunt seruanda nec obligatoria. Quod probat per multa cap. Sed peccatum est in illa illicita promissione, iuratione, vel deuotione. Tertio dicitur periurium large cum quis iurat: & si verum & licitum, tamen sine aliqua causa vrgenti, & tunc deficit ibi iudicium scilicet discretionis: & in vanum id est inutiliter iurat & videtur veniale. Prohibetur etiam iurare per membra Dei caput vel capillos & alia, quæ sonant blasphemiam. xxij. quæst. prima si quis per capillum, Tertium præceptum est. Memento vt diē sabbathi sanctifices id est deputes ad Dei cultum abstinendo ab operibus manualibus, & etiam criminalibus. Vbi nota quod diē sabbathi est mutata in diē dominicam ab Ecclesia vnde dicitur de cõse. di. 3. pronūciandū. Oē dominicam à vespere

A.M. 2239.

Nota multa superstitiosa nota etiam tempore non abolita.

Hic lib. 1. cõ. ad c. 4. Secūdam mādatur. Cõcordat legistæ in lib. j. C. de iureiur. & in auth. vt non luxu. ho. cõtra.

Psal. 5. Ex con. Tol. 8. c. 2. Periurium quid & quorūplex.

D. Thom. 2. q. 98. a. 3.

Tertium præceptū.

A.M. 2293. vesperavsq; ad vesperam id est sero. ne à Iudaismo capiantur, scilicet feriari oportet. Ideo autem sabbatum innotatum est in dominicâ, ob reverentiâ resur-

Juo. 1.2. re- fert ex A. pollinaris

Missa au- diendum dieb. festis præcepti obligat ad mortale.

Quartum præcepti

Amb li off. c. 30.

Amb. in li. cap. 1.

In quibus quis par- tib. obedi- re tenetur Hier. in c. 6. ep. ad Ephes.

Parentes carnales & spirituales quales esse debent.

1. Timo. 4.

1. Reg. 1.

2. Reg. 13. & c. 5.

A uti permiserit: & in eis punitus fuit ut patet in Am- non & Absalon, Quod notat Gratia. dist. 47. s. necesse. & 23. q. 4. duo ista. Quintum præceptum est. Non occides, quod exponit Aug. in primo de civi. Dei. nec te, nec alterum, nec enim qui seipsum occidit, alium quam hominem occidit. Et his exceptis quos & lex iusta generaliter, vel ipse fons iustitiæ Deus speciali- ter iubet occidi: quisquis hominem vel seipsum, vel alium occiderit: homicidij crimine inuectur 23. q. 5. si non licet. Committitur autem homicidium ali- quando solum corde, vnde Hiero. Licet gladio non occidas: voluntate tamen interficis. de pœn. di. j. om- nis & odium habentes ad proximum ducuntur ho- micida. dist. 1. e. homicidiorum. & omnem iniquum motum: scilicet deliberatum ad nocendum proximo aperuit dñs in homicidij genere computari. di- cit Aug. de pœn. di. homicidium. Aliquando commit- titur ore. ob vnde Augu. Periculose se decipiunt, qui existimant eos tantum esse homicidas, qui manibus hominem occidit: & non potius eos per quorû cõ- silij fraudem vel exortatione homines extinguuntur de pœn. di. j. periculose. Idem di. c. Quando fratri tuo male persuades scilicet admortale committendum, occidit, scilicet spiritualiter. Aliquando opere quòd fit multipliciter vnde Augu. Cum homo ab homine occiditur multum distat vtrum fiat nocēdi cupidita- te, vel iniuste aliquid auferendi, sicut fit ab inimico sicut à latrone aut & vlciscendi vel obediendi ordi- ne, sicut à iudice sicut à carnifice. Vel euadendi aut subueniendi necessitate, sicut interimitur latro à via- tore, Hostis à milite: & aliquando qui causa mortis fuit potius in culpa est quam ille qui occidit: vel si quisquam decipiat fidei suorum, atque ille pro ista legitime supplicium luat. Nec tamen omnis qui mortis causa est, reus est: veluti si quisquam stuprum petat, seque si nō impetrauerit interimat: Quid si filius timēs pia patris verbera p̄cipitio pereat. Quid si alius homine liberato vel ne alius liberetur sibi ip- si mortē inferat & c. hæc cū accidit debemus eis hu- manū dolorē & nō propter illa ne accidat recte fac- torum reprimamus voluntatē. hæc Aug. 23. q. 5. cum hō ab hoīe. Sextum præceptum est. Nō mœchaberis. Vbi supra istud. Exo. ait. nec quisquam præter matri- monij fœdera, aliis fœminis miscetur ad explendā libidinē. 22. q. 6. nō mœchaberis. Au. li. de decē chor- dis ait. Nō mœchaberis id est non ibis ad aliquā aliā p̄ter vxorē tuā. Tu exis hoc ab vxore; & nō vis hoc reddere vxori: & cū debeas in virtute p̄cedere vxorē quoniā castitas virtus est: tu sub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorē tuā victricē esse, & tu victus iaces. Et cum tu caput sis vxoris, p̄cedit te ad Deum cuius caput es. hæc Au. 22. q. 6. non mœchaberis. Sed perfe- ctius exponitur ab eo in li. de q̄nibus Deute. vbi di- citur. meretrices esse, & ad meretrices accedere, p̄- hibet dominus: quatum publice venalis est turpitu- do. vbi dicit glo. In eo quod dicit dominus: non erit meretrix de filiabus Israel nec scortator. Et sequitur in text. in decalogo autem mœchiæ nomine nō vi- detur hoc aperte prohibuisse, quoniam mœchiā nō nisi adulterium intelligi solet. Et infra. Sed si sub furti nomine omnis illicita vsurpationi rei alienę pro- hibita intelligitur, aperte totum intelligens profe- cto nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus at- que illorum membrorum non legitimus vsus pro- hibitus debet intelligi. Hæc ille. 32. q. 4. meretrices. Idem Hieron. contra Iovinianum ait. xxxij. quæstio- nes septima vsus. vsus naturalis & licitus est sicut in coniugio: & illicitus sicut in adulterio, contra na- turam

Quintum præcepti. Aug. in 1. c. 20. & 21.

Hic. in E. Homi- cidium cõ- mittitur corde ore & opere.

Aug. c. 23. li. 9. con- faust.

Au. tra. 4. in. ca. 8.

Au. ep. 54. ad ma- ced.

Varię causæ & ratio nes ob- quas ho- mo ab ho- mine in- terimitur.

Sextum præcepti.

Au. li. 3. de decem chord.

Quæst. 37. ad cap. 23. Deute. l. 5. quæst. Deu. 23. Mœchiæ nomine omnis illi- citus con- cubit. in- telligitur. Au. q. 71. li. 2. Quæst. sup. ex. in cap. 19.

A.M. 2238. turam vero semper illicitus & proculdubio turpior & flagitiosior: quæ apostolus & in masculis & in fœ- minis arguebat, scilicet. ad Rom. j. Septimum præ- ceptum est. Non furtum facies. Vbi Aug. in li. quæst. Exo. ait. Pœnale est occulte auferre: multo maioris pœnæ furtum quid visibiliter eripere. Auferre ergo nolentis sue occulte siue palam, habet præcepti sui: furti enim nomine intelligitur omnis illicita vsur- patio rei alienæ. Nō enim rapinam permittit qui fur- tum prohibuit, sed & rapinam intelligi voluit à parte enim totum significavit: quicquid illicite rerum proximi auferitur. 14. q. v. pœnale. Dicit etiam Hiero. Discant omnes peccatum hoc simile esse rapinæ, si quis inuenta non reddat. 14. q. 5. multi. Et Ambro. Si quis vsuram accepit. rapinam facit: vita non viuit, scilicet gratiæ. 14. q. 4. si quis vsuram. Item Aug. Qui contra ius societatis humanæ furtis, rapinis, calum- niis, oppressionibus, inuasionibus aliqua abstulerit reddenda potius quam donanda (scilicet pauperib.) esse censemus: exemplo Zachari dicentis. Si quem defraudauit, reddo & c. 14. q. 5. non sane. & ait idem in q. 6. si res, peccatum non dimittitur nisi restituatur ablatum, si restitui potest, de reg. iur. in 6. Octauum præceptum est. Non loqueris contra proximum tuū falsum testimonium. Aug. in de civi. Dei. Quoniam regulam diligendi proximum à semetipso quisque accepit: cum dictum est diliges proximum tuum si- cut teipsum: falsi testimonij non minus reus est, qui aduersus seipsum falsum fatetur: quam si aduersus proximum hoc faceret. 22. q. v. si nō licet. Et non so- lum hoc præcepto prohibetur testificatio falsa in- iudicio, sed etiam extra iudicium in communi ser- mone: vt cum quis detrahit proximo vnde dicit A- naclæus Papa. 6. q. j. deteriores. Deteriores sunt qui vitam more que bonorum corrumpunt. scilicet de- trahendo, his qui substantias aliorum prædamque diripiunt. Et non solum detrahitio sed etiam menda- cium prohibetur: vt ponit Magister in 3. sen. circa fi- nē quia verbi est testificatio eius quod est in corde. Non tamen omne mendacium est mortale: sed quā- do est contra honorem Dei, & contra pertinentia ad fidem & bonos mores necessarios ad salutē, vel quando proximus leditur in anima, vel fama vel substantia notabiliter. & de octo generibus menda- ciorum ponit August. 22. q. 2. primum. Nonum præceptum respicit voluntatem. Non cōcupiscēs vxorem proximi tui. Greg. Ex eo quod ait Christus. Qui vi- derit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœ- chatus est in corde suo: aperte ostenditur quod solo visu cum turpiter vel innupta concupiscitur, adule- rium perpetratur. 32. q. 4. qui viderit. & de pœn. dist. j. si cui. dicit Augu. quod si quis habet voluntatem co- gnoscendi vxorem alterius & propter impedimen- ta non faciat, non minus reus est, quā si deprehen- datur in facto, quod verū est, quoad Deum & in ge- nere, scilicet quod est mortale vrrunque, non tamē ita graue. Et idem dicendum est de decimo præcepto scilicet q̄ desiderium deliberatum auferendi res a- lienas, quocunque modo illicito: ita est mortale sicut & opus etiā non ita graue, sic intelligitur. c. si propte rea. de pœn. dist. j. Et vtrum pro opere reputatur. Et sic in decimo prohibetur desiderium illicitum rei a- lienæ sicut per nonum desiderium illicitum cuiuscū- que vitij carnalis: & in hoc distinguitur à sexto & se- ptimo, in quib. prohibetur actus exterior. Desideriū etiam deliberatū cōtra quocunque aliorum præce- ptorum vt de homicidio & de periurio etiā est mor- tale, & comprehenditur ipsa prohibito desiderij sub

A.M. 2238. Aug. q. 71. lib. 10. p. ex. Septimū præcepti.

Orig. ad c. 6. in Leui. Amb. c. 12. in l. de bo- no mor. Aug. epif. 54. ad Ma- ced. Luc. 19. Aug. 16.

Octauum præcepti. Aug. in l. 1. c. 20.

Anacle. e- pif. 3. Detrahitio quantum malum. Magister in 3. d. 37. verbi qd Mendaciū quando.

August. de mē. c. 14. Nonum præcepti. Mat. 5. Greg. l. 21. c. 19. i. Iob.

Aug. l. 1. de lib. arb. circa prin- cipium.

Decimū præcepti. Quare p̄- hibetur desiderij venero- rum & re- rum alie- narum.

A ipso præcepto. Sed in his duabus materiis. s. de cōcu- piscencia carnis & rerū tēporalium ideo specialiter fuit facta prohibito de ipso desiderio vltra opus ex- terius: quia magis mens in huiusmodi desiderijs de- lectationē capit quā in aliis reb. De omnib. his præ- ceptis diffuse habetur in prima parte in titu. de lege Moisaica & adhuc diffusius in secunda parte in di- uersis titulis & capitibus secundum materias vi- tiorum. Quæ autem sequitur in textu scilicet de cō- structione tabernaculi & pertinentib. ad eum. tabu- lis, cortinis, vasis, & aliis omnia plena sunt sacramē- tis: & figurant Ecclesiam & diuersos status & condi- tiones fidelium, quorum aliqua expositio quo ad ta- bernaculum habetur in prima parte tit. de lege Mo- saica. Et quod ille essent figuræ futurorum, habes de cōf. di. j. in prin. Tabernaculum autem quod Deus mandauit fieri per Moysem, vt dicitur infra, signifi- cat Ecclesiam militatē vel synagogā, in qua erat Ec- clesia in veteri testamento. Sicut enim illud taberna- culum erat portatile & trāsferrebat de loco ad lo- cum, ita & Ecclesia militans per doctores transfer- tur per doctrinā fidei de vna regione ad aliā, cū scilicet cōuertuntur ad fidē, & demū perducitur ad lo- cū firmū scilicet Ecclesiā triūphatē sicut illud taber- naculū seu arca ducta quæ est in Hierusalē cū magna solennitate, Synagoga etiā mutata est in Ecclesiam ex Gētilib. conuersam, quam signat templum Salo- monis ædificatum à Iudæis & Gētilibus scilicet Hy- ram rege Tyri per Christum, illa sacramenta veteris legis figurabant sacramenta nouæ legis. Sacerdotiū Aaron, sacerdotium Christi verum noui testamenti. Ceremonialia alia signabant mores Christianorum bonos, festa illorum solennitates signabāt Christia- norum: & omnis ille cultus Iudaicus signabat Chri- stianorum vitam fidelium iustam & sanctam: De his autem plene habes in j. part. tit. de lege Moisaica vbi videre potes.

§. VII.

DE Leuitico dicit Hiero, quod tot habet sacra- menta quot verba. Nam quasi per totum agit- ur de ceremonialibus præcipue sacrificijs, quæ fi- gurabant passionem Christi, & mortificationem vi- tiorum in populo Christiano. Vnde in primis nouem ca. agit de diuersis generibus sacrificiorum & modis eorum seu ceremonijs in eis obseruandis. In decimo narratur quod Nadab & Abiu duo ex filiis Aron sacerdotes, quia arreptis thuribulis suis nō deigne altaris, sed de igne alio procurato posito in thuribulis suis præsumperunt coram domino in- censare: combusti sunt à domino miraculosē igne immisso, & mortui educi sunt de tabernaculo, & sepulti persequentibus Aaron cum filiis aliis sacri- ficia sua. In c. 11. tractatur de obseruantijs in cibis, & ibi declaratur quibus possent vesci vt mundis, & à quibus deberent abstinere, vt cibis immundis. In c. 12. agit de sacrificio puerperę, & quod quadragin- ta diebus debebat abstinere ab accessu tabernaculi in partu masculi. In cap. 13. de lepra multiplici, scilicet carnis pilorum vestis, & quomodo sacer- dos debebat se habere ad iudicandum de ea, & per quæ signa: & quid fieri debebat de leprosis, quia se- parari ab aliis. In cap. 14. ponitur de sacrificio offen- dendo à leproso, quando contigisset cum emunda- ri à lepra. In c. 15. de patiente fluxum seminis, quomodo se debebat habere: & de sacrificio offeredo, cū sanaba- tur. Item & de muliere menstruata naturaliter, vel

Ex. 21. & fe- quentib.

Breuis ta- bernacu- li & corū quæ in eo erant ex- plicatio.

2. Reg. 6.

Hic. in e- pi. ad Pau- Summa II. Leuit.

continue. quomodo erat immunda. In c. 16. de sacrificio solenni offeredo in festo propitiacionis scilicet duob. hircis, quorum vnus emittatur in desertum, alius offerrebat: & vitula rufa de qua fiebat cinis asperionis: qua die semel in anno solus pontifex intrabat sancta sanctorum.

In c. 17. prohibetur sanguis quicunque comedi & mortificiu. In c. 18. ponitur gradus cofanguinitatis & affinitatis, a quib. secundu legem debebant abstinere in contrahendo adnuicem matrimonia. In c. 19. ponuntur quedam moralia precepta, qua reducuntur ad decalogum, & quedam obseruantia ceremoniales. In c. 20. prohibentur quadam vitia sub pena mortis, precipue pertinentia ad luxuriam & superstitiones. In c. 21. de quibusdam obseruadis a sacerdotibus in matrimonio contrahendo & aliis, & quod essent immunes a quibusdam defectibus corporis. In c. 22. prohibetur populo comedere de sanctificatis domino, & declarantur a certis maculis & defectibus. In c. 23. de solennitatibus celebradis precipue phafe vel azymorum, Pentecostes seu hebdomadarum, & scenophagia seu tabernaculorum, ac etia de festo propitiacionis & sacrificiis & aliis obseruandis in eis. In c. 24. de oleo procurando pro lucernis accendendis in templo & panibus duodecim propositionis mundandis, & de blasphemio repperito ex Dei mandato lapidato a populo. In c. 25. habetur de iubilao obseruando scilicet quinquagesimo anno, in quo terra non debebant cultuari, & serui liberi efficiebantur, vendita redibant ad suos possessores, & plura alia circa huiusmodi. In c. 26. promittit dominus multa bona temporalia, pacem, victoriam, abundantiam, obseruantibus legem. Sed si transgrediantur, multa flagella & magna. In c. 27. & vltimo agitur de votis & redemptione votorum & obligatione ac etiam iuramentorum.

§. VIII.

IN libro numeri, in primo cap. fecit dominus numerare omnes masculos a viginti annis supra aptos ad bellum, & reperiuntur de omnibus tribubus Israel sexcenta tria millia quingenti quinquaginta excepta tribu leui, & declarati duodecim principes tribuum, leuita vero fuerunt viginti duo milia. In c. 2. mandauit dominus, quod cum castrametarentur firmantes se in aliquo loco: sic se locarent in gyro tabernaculi, quod tres tribus firmarentur ad orientem, quarum prima erat tribus Iuda, tres ad occidentem tres ad austrum & tres ad aquilonem cum principibus earum. In c. 3. quod Leuita similiter castrametarentur circum circa tabernaculum in medio inter populum & tabernaculum, pars scilicet ad orientem pars ad occidentem, pars ad meridiem pars ad aquilonem. In 4. c. quomodo ipsi recedentes de loco ad alium locum, Aaron & filij eius deberent omnia, qua erant tabernaculi cooperire pel libushyacinthinis, vel aliis rebus, & tradere diuersa diuersis adportandum. In cap. 5. quod eicerent leprofos de castris & de sacrificio zelotypia. In cap. 6. de voto Nazarorum, & qua debebant obseruari: & de sacrificio eorum completo voto: & modo benedictionis danda a sacerdotibus populo. In ca. 7. quo in die erectionis tabernaculi duodecim principes Tribuum obtulerunt sacrificia singuli per singulos dies. In 8. c. de propositione lucernarum, & candelabri in tabernaculo, & de applicatione Leuitarum ad cultum templi pro primogenitis Israel,

De anno iubilari.

Summa li. numeri.

num. 1.

Castroiu dispositio circa tabernaculum.

A & de sanctificatione eorum. In ca. 9. mandauit dominus quod qui propter aliquod impedimentum non celebrasset phafe tempore suo. num. 9. die primi mensis: suppleret defectum. scilicet decima quarta vndecima quarta die secundi mensis. Item quod columna nubis de die: & ignis de nocte manebat super tabernaculum: & dum maneret firma populus ibi morabatur ordinatus, vt supra, quando mouebatur, & ipsi recedebant de loco eam sequentes. In ca. 10. fecit Moyses ex Dei precepto fieri duas tubas argenteas, quarum vsus erat ad quatuor, scilicet ad conuocandam multitudinem, vel vocandum principibus tribuum, vel ad bellum: vel in Calendis & solennitatibus. Nubes autem quaerant super tabernaculum mouentes se: recesserunt de Sinai in desertum pharan, & pulsantibus tubis primi mouentes se ad iter fuit tribus Iuda, & successiue alia tribus. In cap. 11. murmurante populo & flagrante desiderio carniū recordati sunt ciborum Aegypti, fastidientes manna, propter quod Moyses attediatus petiit adiutores ad regendum populum, & instituti sunt septuaginta seniores, sin adiutorium regiminis sui: quorum duo Eldad & Medab pre humilitate non se presentantes coram Moysse, prophetarunt in castris in populo: misit autem dominus coturnices. Sed vt dicit Psal. 77. Adhuc escam eorum erant in ore ipsorum & ira Dei ascendit super eos, ex igne de caelo misso ad cobutendum illos gulofos. In cap. 12. scribitur de murmuracione Mariae prophetisse, & Aaron contra Moyssem propter vxorem eius aethiopiā, & punitione Mariae per lepram diebus octo & mundacione. In capitulo decimotertio, de Pharam processerunt in Cardesbarne. Inde que misit Moyses ex Domini iussu duodecim exploratores singulos de singulis tribubus ad considerandam terram promissionis: vt treserent vt populo qualitatem eius portantes de fructibus illius. Qui euntes & perlustrantes eam totam: post quadraginta dies reuerfi sunt commendantes tetram: sed dicentes non posse eos obtinere propter fortitudinem illarum gentium & ciuitates inexpugnabiles. In 14. ca. audiens hac populus cepit lugere & murmurare contra Moyssem & Aaron, quod eduxerit eos de Aegypto, tractantes vt redirent in Aegyptum, soli Caleph & Iosue ex illis duodecim exploratoribus, contradicebant alij decem, & confortabant & animabant populum ad eundem ad illam: quia dominus daret illam eis, propter quod populus iratus contra illos duos voluit eos quasi lapidare. Iratus autem dominus volebat eos pestilentia occidere: sed Moysse orante pro populo placatus est Dominus, dixit tamen quod nullus eorum qui numerati erant in exitu de Aegypto viginti annis & supra intraret terram promissionis: nisi Caleph & Iosue, & alij decem exploratores qui fuerant causa murmuris mortui sunt, vnde precepit Dominus redire per desertum. Cumque populus vellet contra ordinationem Moysis procedere versus terram promissionis: surrexerunt Amalechite & Cananai contra eos, & compulerunt eos redire expugnantes eos. In c. 15. de quibusdam sacrificiis fiendis & modo eorum, de primitiis fructuum offerendis, & de fimbriis hyacinthinis in vestimentis habendis, & de quodam colligere ligna in sabbatho, quem Dominus mandauit lapidari. In ca. 16. habetur quod Dathan & Abiron & Chore cum ducetis quinquaginta Leuitis, ceperunt murmurare contra Moyssem & Aaron, quod vsurpassent sibi ducatum populi & sacerdotii summum, & vocatis Dathan & Abyron a Moysse, excu-

B

C

D

E

F

Canium desiderio flagrat populus.

Psal. 77.

Exploratores Moyses mittit.

Dathan & Abiron seducio.

fantibus

A. M. 2493.

fantibus venire ad verbum Moysis aperta est terra: & deglutiuit eos. Thore autem cum suis ducentis & quinquaginta thura in thuribilibus offerentibus cu Aaron in tabernaculo, egressus ignis a domino combussit Chore cu suis. Cumq; populus murmuraret contra Moyssem & Aarō, q. occidissent illos, ignis deuorauit plures de illo populo: sed Aarō cu thuribulo incensante inter illos cessauit plaga. In c. 18. q. Moyses mandauit duodecim principibus tribuum vt afferrent virga s: quas adductas cu illa Aaron: posuit omnes Moyses in tabernaculo, & reperiū est solam virgam Aaron germinasse flores & fructus amygdalinos fecisse. Ex quo signo ostensum est populo de domini voluntate, Aaron habuisse sacerdotium. In ca. 18. stauit dominus quod Aaron & omnes Leuita seruirent in tabernaculo, qui essent idonei: & q. decimis & premitiis & portionibus, que cōtingebant eis de sacrificiis contenti essent: nec haberent possessiones aliter inter filios Israel. Et ipsi Leuita darent decimam decimam summo sacerdoti. In c. 19. agitur de sacrificio vitulae rufae obrendae, de cuius cineribus fiebat aqua expiationis. Et a quibus immunditiis per illum cinerem purgarentur. In ca. 20. quomodo mortua est Maria, & murmurantibus ex defectu aquae: mandauit dominus Moysi vt virga percuteret silicem coram multitudine. Et deficiētibus Moysse & Aaron incredulitate: prima vice percussa petra non dedit aquas, sed secunda, propter quam incredulitatem dixit dominus Moysi & Aaron, quod non intraret terram promissionis. Misitque nuncios Moyses ad regem Edom vt permitteret eos transire per terram suam. Qui noluit: sed occurrit eis in bello declinauerit ab eo: & venietibus in montem Hor: ibi mortuus est & sepultus Aaron: factusque pro eo summus sacerdos Eleazar filius eius. In cap. 21. habetur victoria, quam habuerunt Israelitae contra regem Chanaanorum, & Seon regem Amorrhæorum & Og, regem Basan, qui noluerunt eis transitum permittere: sed venerunt in bellum contra eos. Insuper murmurantibus multis ex labore itinervis tadio affectis, immisit Dominus in eos serpentes qui morfu interficiebant eos: sed facto serpente aeneo ex mandato domini, & in alium posito, qui percussus aspicebat in eum sanabatur. In cap. 22. dicitur quod veniente populo Israel in campestribus Moab: rex Moabitarum Balach misit nuncios ad Balaam ariolum, vt veniret ad maledicendum populum Dei. Qui prima vice noluit ire, prohibitus in somnis. Sed reuerentibus nunciis secundo iter assumpsit, & in via urgente eo Asinam vt iret per viam rectam, Asina cui insidebat locuta est. & exinde Angelum vidit cum gladio euaginato. In c. 23. & 24. habetur quod Balaam factis sacrificiis demoniis (quia ariolus erat) cepit loqui in commendationem populi Israel, & benedicere ei. Et sic egit tribus vicibus in variis locis vnde posset populum Israel videre. Et inter cetera prophetauit. Orietur stella ex Iacob &c. post que recedens a Balach dedit sibi consilium malum, scilicet ad inducendum Israel ad fornicandum. In cap. 25. habetur quod fornicati sunt filij Israel cum Madianitis adorantes idola eorum, propter quod dominus mandauit suspendi duodecim principes tribuum. Phinees autem filius Eleazaris percutiens vnum ex filiis Israel fornicantem cum Madianita, ad mortem: placauit iram Domini. Cecideruntq; propter hoc malum triginta tria millia ex Israel. In c. 26. mandauit Dominus iterum numerari omnes

Mors Aaron.

cap. 23. & 24.

De propheta Balaam.

A mares a viginti annis & supra per singulas tribus, & reperi in totum sexcenta millia, & mille septingenti triginta qui non fuerunt numerati in egressione de Aegypto: quia illi omnes mortui sunt in deserto exceptis Iosue & Caleph. & declarauit dominus quod predictis tribubus daretur possessio secundum fortes contingentes. In cap. 27. petentibus quinque filiabus Salphaad hereditatem, mandauit Dominus eis dari, quod patri contingeret: tradens regulam de successione ordine in hereditatem, quando moreretur quis sine filiis masculis. B Exinde precepit Moysi vt ascenderet in montem Abarim, indeque aspiceret terram promissam patribus, in quam non introiret propter incredulitatem ad aquas condictionis. Et quod institueret duodecim populi Iosue pro eo, qui in agendis consuleret Eleazar summum sacerdotem, ibique mortuus est. In cap. 28. & 29. fit mentio de sacrificiis offerendis & obseruantis eorum, seu modis. Et primo de holocausto quotidiano id est duobus agnis vno mane, altero vespere offerendis in altari: deinde de sacrificio in Calendis fiendo. deinde de sacrificiis fiendis in solennitatibus phafe, Pentecostes, in tabernaculorum & festo propitiacionis. In cap. 30. agitur de votis & iuramentis qua sunt a mulieribus, dum sunt in domo parentum vel cum sunt coniugatae vel viduae: quomodo vel quando possunt irritari a parentibus vel maritis. In cap. 31. missa sunt plura millia ex Israel ex mandato Domini ad bellandum contra Madianitas, qui debellantes eos omnes occiderunt, exceptis feminis virginibus: ciuitates ceperunt, & praedam multam nimis, & inter omnes diuiserunt, occidentes cum aliis etiam Balaam ariolum. In cap. 32. petierunt tribus Rubem & Gad, & dimidia tribus Manasse, dari eis ibi citra Iordanem possessiones & mansiones, quibus Moyses post increpationem dedit: cum hoc pacto, quod transiret Iordanem ad bellandum cum aliis donec obtinerent terram promissionis. In cap. 33. de quadraginta mansionibus factis in deserto per quadraginta annos & nominibus earum. In ca. 34. de terminis terrae promissionis, quam debebant possidere, & quomodo deberent eis tribus terram diuidere & nomina eorum. In c. 35. de ciuitatibus oppidis & suburbanis earum qua debebantur dari Leuitis. Et de ciuitatibus refugij tribus citra Iordanem: & de tribus ultra Iordanem. In cap. 36. & vltimo quod non contraherent matrimonium viri vel mulieres nisi de tribu sua: ne hereditas transiret de tribu in tribum: sic confunderentur & immiscerentur tribus.

§. XI.

LIBER Deuteronomij dicitur secunda lex quia est quasi replicatio legis: cum multis tamen additionibus & declarationibus ad precepta moralia, iudicialia, & ceremonialia. Et in cap. 28. ordinauit Moyses, quod lex ex tribubus ascenderent in montem Hebal, & ibi Leuita clamantes imprecarerunt maledictiones multas, que ibi scribuntur transgressoribus legis. Et contra in monte Garisum ascenderent sex alia tribus & Leuita clamantes imprecarerunt benedictiones plurimas circa temporalia qua in c. 28. narrantur obseruatoribus legis. Et in 32. cap. habetur canticum Audite caeli. In 33. cap. benedictiones quas dedit Moyses ante mortem singulis tribubus. In vltim. cap. qualiter ascendente Moysse in montem Nebo ex mandato Dei ostensa ei a

A. M. 2493.

Mors Moysi.

Deuteronomij summa breuis.

Mors Moysi.

A. M. 2493.

ci à domino terra promissionis: appositus est ad patres, nec inuentum est sepulchrum eius: luxitq; eum omnis Israel triginta diebus. & Iosue ducatum populi sumpsit. Hiero. super Amos dicit Moysen, raptum in Paradisum cum Enoch.

§. X.

Profana tempore Moysi.

TEMPORE Moysi dicit Helinandus, quod in creata regnavit Abderas qui civitatem condens nomine suo Abderas appellavit de qua civitate oriundus fuit democritus philosophus, & in Creta quidam rex vetustissimus Gargaris: colligendi mellis primus vsus inuenit, huius filia ex incestu cum filium procreasset, pater pudore flagitij eum iussit exponi, primo diuersis feris vt occideretur, postea marinis fluctibus: sed ad litus ab vndis proiectus, & à ceruis nutritus ad vltimum laqueo captus cum ceruis, cum quibus manebat, & regi oblatum, eum recognoscens miseratus, ipse successorem instituit Auidis nomen imponens. Qui leges instituit populo, boues post aratru domari: & frumeta sulco quatere docuit. Anno Moysi tricésimo quinto. Cecrops philosophus regnabat in attica à quo vsque ad Troia captiuitatem fuerunt anni, 375. & extunc id est post annum prænotatum regni Athenensium annotatur principium: quo Cecropem regnare nata est Minerva nomine qua Græcè ἀθήνη dicitur Athenæ illa parria nuncupata est. Huic Cecropi successerunt decem & septem reges, vnus post alium per multos annos, quorum vltimus fuit Codrus qui in Bello Peloponnesiaco occisus est, quod ipse procurauit. Nam cum responsum habuisset à diis, quod ille exercitus haberet victoriam, cuius rex occideretur in bello, vt victoriam haberet exercitus suus, in habitu transformato, ne cognosceretur accedens ad exercitum hostium: contendens cum vno occisus est ab eo. Ea victoria habita Cecropidarum imperium destructum est: quod durauerat per annos. 437. Post quem Codrum fuerunt Athenis duodecim alij reges successiue, postea fuerunt principes & magistratus, demum principes & magistratus: demum principes nouem qui annuatim mutabantur. Tempore quoque Moysi Hercules primus fertur Antheum luctu vicisse certamine, primus Cecrops bouem immolans, Iouem appellavit. Deucalion apud eos regnare exorsus est, qui circa Parnassum morabatur. Diluuium quod sub Deucalione factum est in Thessalia: & incendium quod factum est per Phaetontē in Æthiopia multa pestilentia locales: vt Plato memorat fuerunt. Apollini Delphis templum à Cecrope adificatur.

Chron. Euseb. in

Athenæ vrbis est, regio vero attica dicitur.

Plato in Tim.

a Post Codrum nulli fuerunt Athenis reges sed magistratus & principes, qui morte finiebantur. Euseb. in Chron.

De gestis Iosue, & aliorum iudicum filiorum Israel. CAP. V.

Summa libri Iosue.

IN libro Iosue continentur quæ gesta sunt sub ducatu eius super populum Israel. Et in primo cap. habetur quod institutus post Moysen dux populi à domino confortatus est ab eo, ne timeret: quoniam eum iuaret ad inducendum populum in terram promissionis: & quod obseruaret legem Dei, & imitaretur vtiligia Moysi, omnisque populus decla-

rauit se ei velle obedire. In cap. 2. Iosue misit exploratores ad explorandum Hierico, quos recepit in domo, & occultauit Laab meretrix, quæ ei domui & familia suæ promiserunt immunitatem, si poneret signum coccineum in fenestra & occulte dimisit eos abire. In cap. 3. quod transierunt Iordanem facta via miraculosè antecedentibus Leuitis cum arca. In cap. 4. quod egressis de Iordane Iosue fecit de flumine sumi duodecim lapides & poni in Galgalis, & duodecim alios in medio Iordanis in memoriam facti. In cap. v. facta est circuncisio in Galgalis, quia nati in deserto nondum erant circuncisi. Et Phasæ celebrarunt decimaquarta die mensis primi. Et comederunt de frugibus terræ, deficiente manna quo pasti sunt per quadraginta annos. Et vidit Iosue Angelum cum gladio euaginato, qui ei dixit se venisse in adiutorium sui. In sexto cap. Ex mandato Dei circueuntes bellatores civitatem Hiericho clausam tubis buccinantibus sex diebus semel & septima septem vicibus corruerunt funditus muri Hiericho & ingressi omnes occiderunt, & substantias exposuerunt igni, excepta domo Raab cum suis. In c. 7. habetur, quod procedentes ad bellum contra Hay, fugati sunt, aliqui occisi: & oranti Iosue propter hoc reuelatum est, quod oblatu fuerat aliquid de anathemate Hierico. Quo quæsto per sortes reperit Achor, & confessus furtum lapidatus est à populo. In c. 8. quod obtinuerunt Hay per insidias simulantes fugam, vt omnes educerent de ciuitate: & omnibus occisis cæperunt ciuitatem regem suspendentes. In cap. 9. quod Gabaonitæ simulantes se venire de partibus longinquis inierunt fœdus pacis cum eis cum iuramento firmantes, sed detecta pia deceptione propter iuramentum seruauerunt eos, adiciendo tamen eos cuidam seruituti. In c. 10. habetur, quod quinque reges venerunt ad obsidendum Gabaonitas: eo quod confederati fuissent cum Israel: postulantibus autem Gabaonitis adiutorium à Iosue, processit contra illos quinque reges Iosue cum suis & de bellauit. Cùmque fugientes persequeretur, & sol appropinquaret ad occasum, ad orationem & postulationem huius rei, sol firmatus est in celo & luna per magnum spaciū, demum illos quinque reges eductos de quadam spelunca vbi conturauerant, fecit Iosue in ligno suspendi. In cap. 11. quod multas ciuitates cepit, gentes & reges earum occidendo: & multa loca igni exponendo & gladio. In cap. 12. quod triginta & vnum reges, qui regnabant in diuersis ciuitatibus in terra promissionis debellauit & occidit, ciuitates eorum capiendo. A ca. 13. vsque ad 20. continetur quomodo Iosue & Eleazar pontifex cum duodecim principibus tribuum diuiserunt terram promissionis nouem tribubus & dimidiâ, scilicet Manasse vniciue partem suam ciuitatum & locorum. Aliis duabus scilicet Ruben Gad & dimidiâ Manasse, iam data erat terra à Moysè vltra Iordanem. Et in cap. 15. habetur quod Asa filia Caleph desponsata Ottonie recepta à patre ipsa suspirante & petente irriguum superius & inferius. In cap. 20. designantur ciuitates refugij, ad quas confugere poterat qui casu occiderat aliquem, vt ibi tutus esset vsq; ad mortem summi sacerdotis. In cap. 21. assignantur Leuitis ciuitates cum suburbanis sine alio territorio pro eo habituri decimas, primitias, & oblationes. In cap. 22. Licentiaræ duæ tribus cum dimidiâ à Iosue, vt redirent ad terrâ eis concessam vltra Iordanem: iuxta Iordanem

A. M. 2493.

A. M. 2519.

Iordanem fecerunt altare infinitæ magnitudinis: propter quod Iosue cum aliis suspicantes de idololatria missis nunciis postquam scierunt ab eis non ad immolandum fecisse altare illud, sed in memoriam quod essent de populo Israel quietati sunt. In cap. 23. & 24. Iosue senex effectus congregatis populis animauit eos ad obseruantiam legis & cultum Dei veri: recolens beneficia eis exhibita à Deo, qui obtulerunt se Deo obedituros, & demum mortuus est Iosue cum centum & decem esset annorum. Tenuit autem ducatum populi & rexit viginti sex annis secundum Vin. hist. fuitque sibi data in possessionem Cariacha vel Thannasa, & secundum Iosephum etiam Sichem. Ioseph autem ossa, quæ secum adduxerunt filij Israel de Agypto posita sunt in Sichem. Ex prædictis apparet quod iura primogenitura consistebant in tribus præcipue, quia scilicet primogenitus habebat regnum & sacerdotium, & diuidere hereditatem: primum scilicet regnum datum est tribui Iudæ quod maxime apparet in Dauid: & multo magis in Christo qui super omnia regnat: & hoc promeruit in mari rubro, quia prima tribus qua intrauit mare post Moysen, fuit tribus Iuda aliis dubitantibus. Secundum scilicet sacerdotium datum fuit tribui Leui. Tertium scilicet diuidere: tribui Ephraim, quia Iosue, qui diuisit terram fuit de tribu Ephraim.

Iura primogenitura consistebant in tribus.

Iudæ tribus quare ad regnū promotus est.

Iudices in populo quales fuerint.

3. Reg. c. 6.

3. Reg. c. 6. Ioseph li. 5. antiq. cap. 1. Extrema tempore Iosue & Iudicum. Euseb. in Chron.

§. I.

POST Moysen & Iosue duces successerunt in populo iudices, qui nil iuris habentes in eo, nequaquam reges vt illi principabantur, sed in tribulationibus suis eorum consilio & prudentia populus utebatur. Sciendum autem quod in Chronica iudicium plerumque inter duos iudices ponitur tempus afflictionis Iudæorum, quarum scilicet afflictionum tempora secundum Hebræos annis posteriorum iudicium aggregantur, vt habeatur præcise numerus annorum 480. ab egressu Agypti vsque ad ædificationem templi qui in tertio regum computatur. Itaque post mortem Iosue Iudæos alienigenæ annis octo subiectos tenuerunt, qui anni temporibus Ottoniel primi iudicis secundum Hebræos adiuncti sunt. Iterum inter Ottoniel & Aioth anni seruitutis octodecim leguntur, qui temporibus Aioth computantur secundum eos. Similiter post Aioth viginti post Deborah septem, post Iair octodecim, post Abdon, quadraginta, qui anni omnes simul computati centum & vndecim sunt. Deinde si ab annis iudicium sepeparati cum eis numerentur ab egressu Agypti vsque ad foundationem templi sexcenti & vnus anni sunt computatis scilicet decem annis Abiaton qui in septuaginta non habetur. Nos autem Eusebium chronographum & Hebræos ex parte sequentes: sic annos iudicium numerabimus, vt minorem illum numerum præcise, qui in 3. libro Regum legitur habeamus: hoc Vin. spe. histo. Et dicit Iosephus quod historia de idolo secutum est bellum: & tribus Benjamin quasi deleta, quæ narratur in fine libri iudicum, contigerit post mortem Iosue & ante Ottoniel. Tempore Iosue Curopæ filij Phœnicis regis tyri & Sidonis Iupiter, qui Deus apud Ethnicos habitus est, turpiter

a ἀλκυονας Græcè ea est quam Cereyem Latini vocant: sic dicta quasi τῆς γῆς μήτρας. 1. terræ mater extiterit. Cic. 2. de nat. Deor.

A. M. 2519.

mixtus est. Tempore Ottoniel Cadmus Thebis regnavit, ex cuius filia Semele natus est. Dion. liber pater, sub quo & Linus Thebæus musicus fuit. Ea quoque de Dimetra dicuntur, quam Isidem esse aiunt, & Danae, ex qua Perseus nascitur his temporibus gesta sunt. Tempore Aioth iudicis Athenis sextus regnavit Erichtheus. Cuius filiam Orithyam Boreas Thrax rapuit, quem fabula ventum esse confingit, fabula quoque Proserpinæ huius temporis fuit. Tempore Deborah iudicis Midas regnavit in Phrygia. Iliam ab Ilo est conditum. Argiuorum regnum defecit in Mycenæa translatum: vbi primus Perseus regnavit tempore Gedeonis iudicis Israel. Orpheus Thrax clarus habetur cuius discipulus fuit Musæus. Linus qui magister Herculis omnibus efficitur notus, Hercules certamina consummat Antheum interficit: Ilium vastat. Varro in lib. 4. diuinarum rerum putat Herculem victorem dici eo quod omnium animalium genus vicerit. Sed Hercules Iouis filius ab aliis inuictus Omphale mulieri subiactus, quæ illum nere fecit, & muliebria officia exercere. De eodem dicit Albertus. Hercules deuicto Gerione veniens in Italiam ab Euandro tunc rege susceptus est. Et cum se Iouis filium dixisset: & virtutem suam morte Caci probasset: pro numine habitus est, & aram meruit quæ maxima dicta est, quæ & ei dicata est, quam Delphicus Apollo ei in Italia fore prædixerat. De raum in morbum pestilentem incidit, & ob remedium doloris in flammis se iniecit: sicque mortuus est. Vnde & Sen. in vltima tragedia vocat Herculem Oeteum, ab Oeta monte in quo succensus est. Ecce qualis Deus Gentilium effeminatus & impatientissimus. Hunc etiam Herculem tradunt poetæ fabulosè occidisse serpentem Hydram habentem capita nouem, cuius proprietates erat quod vno succiso, oriebantur septem, vnde ipsum combussit. Sed rei veritas est: Hydra locus fuit euomens aquas & vastans ciuitatem vicinam. In quo vno meatu clauso erumpent multi alij meatus, quod Hercules videns loca ipsa exussit, & sic clausit aque meatus. Nam ab aqua, Hydra dicta est, & secundum Ambr. signat hæresim: Fuitque Hercules vsque ad tempora Ieptæ iudicis Israel vel circa Vincen. histor. spec.

Iliū quædam conditū.

Hercules.

Qualis Deus Hercules.

Hydra quid vere fuerit. Hydra hæresis. Ambr. lib. 1. de fide cap. 4.

§. II.

IUDICES post Iosue hi fuerunt, primus Ottoniel frater Caleph. Sed ante ipsum in primo cap. lib. iudicum narratur, quod tribus Iuda cum tribu Symeonis ascendentes simul in præliū contra Chananzum debellauerunt eum capto rege Adonizech, qui abscissis sibi summitatibus manuum & pedum, dixit iuste hoc dominum egisse, quia septuaginta reges captos ipse abscissis summitatibus manuum & pedum tenuerat sub mensa sua. Asa quoque vxor Ottoniel recepit à patre Caleph irriguum superius & inferius, prout postulauerat. Ibi quoque narratur quod filij Israel non deleuerunt gentes illas in terra promissionis ex toto: sed fecerunt plures ex eis sibi tributarias, quod dominus permisit, scilicet ex toto non deleri: vt erudiret Israel in eis. In cap. 2. & 3. habetur quod Angelus Domini apparet eis & arguens eos de transgressione legis impropereque beneficia eis à Domino collata, ad stertum eos induxit. Et ibi in genere habetur, quomodo pluribus vicibus recesserunt à Deo & propter ea traditi sunt in seruitutem plurium tyrannorum: & penitent-

Ottoniel iudicum primus.

A. M. 2689. tes liberati sunt per diuersos iudices, & post liberationem saepe recidiuaerunt in mala. Primus ergo iudex, qui liberauerit eos de manu Chusanrafathaim regis Mesopotamiae, cui seruiert Israel 8. annis fuit Oroniel & quieuit terra 40. annis. Reuersi aut ad mala traditi sunt in manus Egló regis Moabitárú, & in manus etiam Ammonitarum & Amalechitarum octodecim annis. Sed clamantes ad dominum liberati sunt per Aioth, qui simulans se velle regi Egló loqui secreto in cubiculo eum gladio interfecit, & per posticú fugiēs cōgregato exercetu Moabitas plurimos occidit & quieuit terra annis octoginta. In c. 4. Samgar qui fuit tertius iudex, occidit sexcentos ex Philistiim, volētes intrare in territorium eorum vomere, post hęc malum facientes traditi sunt in manus Iabin regis Chanaam: cuius princeps exercitus erat Sifara. Est autem congressus in bello cum Barath ad hoc suadente & associante Debora prophetissa. Exterriti autem exercitu Sifarę a domino, fugientem Sifaram de bello & abscondentem se in domo Iahel vxoris Iaber Cynai ipsam dormientem Iahel clauo per tempora transfixit. In capitulo quinto canticum Debora: quod fecit in gratiarum actionem Domino pro victoria populi sui. In capitulo sexto reuersi ad iniquitates pristinas Iudaei traditi sunt in manus Madianitarum septem annis quorú principes erant Oreb, Zeb, Zebec, & Salmana. Sed liberati sunt. per Gedeonem quintum iudicem. Angelus enim apparens ei purganti triticum, prænunciavit liberationem fiendam per eum qui Angelus virga percussus carnem, ius & azyma posita a Gedeone super petram, ignem accendit consumens illa: post hęc petiit in signum futurae victoriae Gedeo vellus in area positum rore compleri area sicca remanēte, postea iterum econuerso, quod totum factum est. In ca. 7. de exercitu congregato cum Gedeone, recesserunt primo viginti duo millia, quia formidolosi. Secundo ductis his qui cum eo remanserant scilicet decem millibus ad fluuium ad bibedum, solum qui non genuflexo, sed manu aquam mittebant ad os in potando, assumpti sunt qui fuerunt recenti tantum, cum quibus bellum gessit contra Madianitas, confortatus ē somnio, quod audiuit recitare in castris inimicorum, scilicet quod panis subcinericius fuit visus a quodam percutere castra Madianitarum. Cum tubis ergo illis trecentis buccinantibus, & vasa teltea ad inuicem confringentibus lampadibus accensis patefactis euigilantes Madianita a somno fugerunt mutua cæde se occidentes. In cap. 8. quod insecuti sunt eos fugientes, & viros tribus Ephraim Iurgantes contra Gedeonem, eo quod non vocasset eos ad prælium humilibus & humanis verbis placavit, & occisis centum & viginti millibus de Madianitis & Oreb & Zeb, quinque millia, qui euaserunt cum Zebec & Salmana, repautes quasi securos etiam occiderunt, & præda sumpta ex spoliis Gedeon ex annulis aureis sibi datis fecit Ephoth, in quo fornicatus est populus a Deo, & iudicauit Gedeon quadraginta annis. In c. 9. Abimelech illegitimus Gedeonis suavit viris Sichein, vt occideret septuaginta fratres suos legitimos filios Gedeonis, vt ipse solus dominaretur.

Gedeon oper. a Samgar pugnans pro Israele sexcentos homines caedit simul bonum aut vomere aut extremo anno iudicis Aod. R. Avrabam in cab. Iudex tertius quibusdam sed male Geneb.

A Quod & fecerunt super lapidem vnum decapitantes illos excepto minimo dicto Ioatham, qui absconditus fuit, qui Sichimitis dixit parabolam de lignis quae fuerant ad vitem & ficum & oliuam, & demum ad rhamnum id est sentem, vt facerent sibi illam regem. Abimelech autem diffensionem sumens postea cum Sichimitis, ignem suppositur turri Sichein, ex quo mille mortui sunt. Et demum ipse obsidens Thebe cum de muro percussus fuisset a muliere per fragmen molae iactatae in capite, ne videretur occisus a muliere ab armigero suo fecit se ad plenum occidere. In cap. 10. iudex sextus fuit Thola de tribu Issachar, qui iudicauit Israel a viginti tribus annis: Post hunc septimus Iair qui iudicauit viginti duobus annis habens triginta filios infidentes a suis principes triginta ciuitatum, quibus dedit vxores, post quod Israelita, peccantes a domino afflicti sunt multipliciter ab Ammonitis & Madianitis. In cap. 11. Iephthe illegitimus princeps latrocinantium, factus est dux exercitus Galaaditis, vt pugnaret contra Ammonitas, & misit prius nunciis Iephthe ad regem Ammon, ratione ostēdens iniuste eos vsurpare velle terras eis a domino concessas, cum nollet eum audire factu voto de offerendo quod ei primo occurreret de domo reuertenti cum victoria, accessit contra Ammonitas & debellauit eos. Cui reuertenti occurrens filia virgo cum tympano, vt votum seruaret immolauit eam, stultus in vouendo, impius in implendo. In cap. 12. orta est seditio inter Ephraim & Galaaditas, quia non vocasset eos ad prælium contra Ammon, & iurgantes pugnauerunt simul. Galaadita occupantes vada Iordanis, cum illi de tribu Ephraim vellent transire sparsim fugientes, vt cognoscerent si erant Ephratari, faciebant eos dicere Schibboleth. Cúmque proferre non possent sed dicerent Sibboleth occidebant eos, & occisi sunt de Ephraim quadraginta duo millia. Iudicauitque Iephthe Israel sex annis iudex octauus. Post quem iudicauit nonus Abesam de Bethlehem annis septem, habens triginta filios & totidem filias. Post quem iudicauit decimus Ahialon Zabulonites annis decem. Iudicauit post illum Abdon octo annis, habens quadraginta filios iudex decimus. Addentes autē filij Israel mala malis, traditi sunt in manus Philistinorum quadraginta annis, sed adiuti sunt per Samsonem duodecimum iudicem a tribu. Vnde in cap. 13. narratur quod Angelus domini apparens primo vxori sterili Manuae, & postea ipsi Manuae, significans eis quod filium haberent qui Nazareus esset, qui inciperet liberare populum de manu Philistinorum, offerentibusque ei hædum coctum accenso igne, Angelus in flammam se eiiciens disparuit, ex quo territus Manue confortatus est ab vxore. In cap. 14. habetur quod Samson grandis factus accepit vxorem de Philistaeis, pergensque cum parentibus ad ciuitatem videndam Philistinorum, inde vxorem accepit, declinans a parentibus occidit leonem: in cuius ore cadaueris altera vice inuenit mel apum: celebratisque nuptiis proposuit problema septem sociis sibi datis, quod soluere nesciebant, nisi vxor

Thola iudex sextus.
Iair Iudex septimus.
Iephthe iudex octauus.
Iephthe stultus in vouendo impius in implendo.
Ephraim cum Galaaditis pugnant.
Abesam Iudex a nonus.
Ahialon iudex decimus.
Abdon iudex 11.
Samson iudex 12.

b Iephthe iuxta nostros ad aram filiam sacrificauit sic & veteres Hebraei, & Ioseph. lib. 5. antiq. cap. 9. perpetua duntaxat virginitati consecrauit iuxta recentiores Rabbinos R. David in Rad. R. R. ab aliquo accipi istos hanc interpretationem excogitasse, ne inde typus filij Dei a patre sacrificati duceretur. Geneb. Samson

Thola iudex sextus.

Iair Iudex septimus.

Iephthe iudex octauus.

Ephraim cum Galaaditis pugnant.

Abesam Iudex a nonus.

Ahialon iudex decimus.

Abdon iudex 11.

Samson iudex 12.

A. M. 2689. Samson importune extorquens declarationem eius ab ipso ad preces & minas eorum ipso edocuisse. In c. 13. continetur quod quia focer eius tradiderat vxore Saroni alteri viro, propterea Saron treccas vulpes colligatas simul binas in caudis, facibus incensis ibi positus misit per fata Philistinorum quae combusserunt omnia frumenta. Cum autē propter hoc Israelita ligatum tradidissent Samsonem in manibus Philistinorum, subito spiritu Dei rumpente ligamia cum maxilla asini de terra assumpta occidit mille ex Philistaeis. Cúmque ex labore sitiret valde, de ipsa maxilla proiecta in terram exiuit aqua, vnde bibit. In capitulo decimo sexto narratur, quod clausus Samson in ciuitate Gazam, ad quam descenderat de nocte, & circa noctis medium surrexit, & portas ciuitatis cum vebibus in montem humeris asportauit. Exinde in valle Soiech Dalila mulierem adamauit, quae ad requisitionem oblationem pecuniae a Philistaeis, inuestigans ab eo in quo esset tanta fortitudo eius, primo didicit in septem neruis, si eis esset ligatus, postea de funibus nouis, postea de septem crinibus capitis liccio plexis & clauo his circumligatus fixo in terram, quibus omnibus expertis subito omnia rumpebat. Tandem ab ea importunatus manifestauit Samson quod esset in capillis capitis vnde eis raris ipso dormiente in gremio eius, captus a Philistaeis, & exculatus est, quem in carcere obseruabant. Adueniente autem festo in templo Dagon Dei eorum Philistini, perducetes eum coram populo ad tripodandum capillis capitis augmentatis, tactis columnis templi pramissa oratione ait. Moriatur anima mea cum Philistiim: corrumpente templum occidit seipsum & plurimos Philistinorum. Iudicauit autem Israel Samson quadraginta annis. In cap. 17. habetur quod quidam nomine Michas de monte Ephraim restituit matri mille & centum argenteos, quos sibi dederat in depositum, ex quibus illa fieri fecit sculptile & quaedam ornamenta sacerdotalia, & adiculaam seu capellam in domo sua. In cap. 18. Filij Dan volentes sibi terminos dilatare, miserunt nuncios seu exploratores ad inuestigandum loca eis aptiora, quibus declinatibus pro hospitio in domum Michas sacerdos declarauit eis quomodo ibi maneret, demum reuerentibus illis alia vice duxerunt secum sacerdotem illum, asportantes idolum Michas cum aliis rebus secum, & venientes cum exercitu Lais, ceperunt illos secure habitantes & cum nullo habentes societatem. In cap. 19. scribitur de Leuita quodam qui perrexit ad focerum suum vt reconciliaret sibi vxorem suam, quae irata recesserat ab eo. Qui amabiliter receptus ab eo, & benigne recedens ab ipso cum vxore sibi reconciliata factoseo declinauerunt pro hospitio ad vrbem Gabaa. Cúmque a quodam fuisset in domum inductus, viri pessimi illius ciuitatis pulsantes domum, petebant virum illum ad se educi, vt eo abuterentur. Et cum non acquiescerent hospiti hoc praecipis prohibenti, demum Leuita ille misit ad eos concubinam, id est vxorem, quae hic concubina dicitur, quia forte non ducta solennitate legali, quae tota nocte abutentes, de mane ante ostium domus corruit mortua. Quam Leuita ponens super asinum & reuertens in domum, fecit de cadauere eius duodecim partes, & misit ad quamlibet tribum partem vnā. In cap. 20. ponitur quod abhorrentes tantum facinus omnes tribus congregatae sunt: & miserunt nuncios ad homines tribus Benjamin,

A vt traderent eis homines de Gabaa, vt punirentur. Quibus nolentibus sed congregatis in adiutorium eorum: omnes aliae tribus mouerunt bellum contra eos, & in primo egressu occiderunt illi de tribu Beniamim de Israelitis reliquis viginti duomillia. In secundo praelio iterum viri de Beniamim inter fecerunt de Israelitis octodecim millia, & hoc quia confidebant in multitudine sua. In tertio praelio post orationem & humiliationem, Israelita de bellauerunt & occiderunt de tribu Beniamim viginti quinque millia, & ciuitatem Gabaa incenderunt & alias ciuitates Beniamim. In cap. 21. & vlti. continetur quod filij Israel congregati in Silo planctum fecerunt pro delectione & exterminio tribus Beniamim non enim remanserant & euaserant de eis nisi sexcenti viri quae fugerunt in desertum. Reperto autem quod viri de labes Galaad exposuerunt, solum virgines reseruantes quae erant quadringentae quas dederunt vxores quadringentis de Beniamim. Aliis ducentis prouidentes, vt in quadam solennitate in qua multi conueniebant etiam puellae virgines, sibi ex eis vxores acciperent, quod & factum est, sed haec historia de Leuita & praecedens de Michas dicitur contigisse inter tempus Iosue & tempus Oroniel medio tempore.

C Habetur post librum iudicum lib. Ruth. continens historiam rei gestae tempore vnus iudicum scilicet Heli sacerdotis, de quo infra, videlicet quod Elimelech de Bethleem Iuda propter famem seu annonae caritatem peregrinatus est cum vxore sua Noemi & duobus filiis Maalon & Chelion, interram Moabitarum. Ibiq; mortuo Elimelech filij eius duxerunt vxores Moabidas, quarum vna dicta est Orpha, altera Ruth. Mortuis illis scilicet Maalon & Chelion Noemi volens reuerti in Bethleem dixit nurius suis, vt reuertentur ad domum parentum suorum, & cum vtraque veller eam sequi, demum Orpha dimisit eam. Ruth vero obfirmato animo dixit se nunquam recessuram ab ea quocumque pergeret. Cum illa ergo reuerfa est Bethleem, tempore messium, & quia pauperulae erant, iuit Ruth in agrum Booz sequens metentes vt colligeret spicas remanentes, & cognita Booz bonitate eius de sero dedit ei de frumento collecto. Demum quia maritus qui fuerat Ruth vnus propinquiorem habebat, quam sibi esset Booz, cum ille sponte & coram testibus fateretur si nollet eam habere in vxorem, seruato more qui tunc seruabatur in huiusmodi, quia scilicet ille qui cedebat iuri suo se discalcebat, Booz contraxit matrimonium cum Ruth Moabitide, de quibus natus est Obeth, Obeth autem genuit Iesse seu Isai patrem Dauid.

E a Historia Ruth contigit Abesajis iudicis temporibus vt Hebraei tradunt. Qm etiam hunc Abesam aiunt esse Booz cui nupsit Ruth. Iosepho tamen Ruth vixit temporibus Heli, cui potius quam cerebrosus illis Rabbis credendum puto, & proinde merito D. Anton. ad Heli tempora hanc historiam reduxisse.

F b Tres extiterunt Booz tribus Iude nobilissimi, quorum primus Salmonis fuit filius, secundus nepos, tertius abnepos, Iyr. in 2. & 4. Reuth. qui tanquam vnus numerantur in Dauidi & Christi genealogia Ruth. 4. & Matth. 1. iuxta Hebraeorum regulam cuius meminit Kimbibi initio Aggae, nepotes sunt tanquam filij.

A. M. 2798. Israelita cum Beniamitis pro Leuitae iniuria digladiantur.

Magna clades tribus Beniamin. cap. 21.

lib. Ruth summa.

Vxor Leuita violata & discalcepta.

§. III.

A.M. 2858.

Belli Troiani historia. Roma qui bus Hebraeorum regibus condita. Aug. li. 18. ca. 22. cui. Oro. lib. 1. cap. 17. Dares Phryg. in med. fere libelli sui.

Bellum Troianum Castor & Pollux quomodo mortui.

Hector pro telam & alios perim.

DE bello Græcorum contra Troianos & destructione Troiæ & causa secundum Vin. hist. lib. 3. cap. 162. & secundum Helinandum anno quo mortui sunt Iephte & Hercules, Alexander qui & Paris, Priami filius, rapuit Helenam vxorem Menelai vnde bellum decennale surrexit propter hoc. Ab hoc anno vsque ad quartum annum Achaz regis Iuda qui est primus annus vrbs id est Roma condita inueniuntur in chronicis anni 338. Quamuis teste Augu. quidam scripserint Romam conditam fuisse sub Ezechia rege filio Achas. Orofius dicit anno ante vrbs conditam 430. pro raptu Helenæ fuisse factam coniurationem Græcorum & concursum mille nauium extitisse, & deinde obfidionem decennem. Porro Phrygius Dares qui scripsit hanc historiam dicit, quod duces Græcorum contra Troiam fuerunt sexaginta nouem qui aduxerunt naues mille centum quadraginta duas. Summa autem belli Troiani ex historia Daretis quam transtulit Cornelius ista est. Castor & Pollux audientes sororem suam Helenam pulcherrimam vxorem Menelai fratris Agamænonis raptam fuisse ab Alexandro seu Paride, nauem ascendentes secuti sunt eam, & cum in Lesbio littore nauem soluerent, maxima tempestate orta nunquam comparuerunt. Quos Lesbij vsque ad Troiam quæsierunt, & non inuenientes crediderunt immortales deos factos. Conuenerunt igitur apud Athenas duces Græcorum sexaginta nouem cum nauibus mille centum & quadraginta duabus. Misique sunt primo legati Diomedes & Vlysses ad Priamum, vt satisfieret iniuriæ. Insecutoque negotio pugnatum est inter eos, & in primo bello Hector filius Priami Protefilaum interfecit. In secundo bello Patroclum & Memonem & Aiace Telamonium occidisset, nisi eum de sanguine suo recognouisset. Erat enim natus de Hefiona sorore Priami: Primæ induciæ datæ sunt Graiis per biennium. In tertio prælio Hector Boetem Archilocum & Prothenorem ducem occidit. In quarto prælio Alexander Menelai femur sagitta transfixit. In quinto bello Hector septem fortissimos duces occidit, Aeneas duos, Achilles quatuor, Diomedes duos. In sexto bello continuis diebus octoginta pugnatum est, Graij secūdas petunt inducias in triennium, quo cōpleto iterū pugnatur. Hector in prima acie interfecit quatuor duces fortissimos, Achilles qui erat ex parte Græcorum occidit duos de parte Troianorum, pugnatur diebus triginta, Priamus tertias petiit inducias sex mensibus, [vt autem prælij tempus aduenit acriter per duodecim dies pugnatur.] Iterum Agamænon qui ex parte erat Græcorum petiit quartas inducias dierum triginta. In nono bello voluit Andromache vxor Hectoris ipsum Hectorem retinere, quia in somnis viderat ei non expedire, vt prodiret in bellum, quod cum facere non posset, Astyanactem filium suum ad pedes eius posuit. Sed nec sic eum retinuit. Hector igitur in bellum prodians tres duces fortissimos occidit, duos vulnerauit, & tertium Achilem, à quo tandem occiditur. Graij quintas petunt inducias duorum mensium [post per aliquot dies prælia sunt, ex vtrâque parte multi ductores occiduntur: sed plures à Priamo.] Post bellum decimum Troiani, sextas ponunt inducias per annum. In bello vndecimo Palamedes qui rex per comotionem factus fuerat occidi-

atur. In bello duodecimo Troilus multos occidit. In decimo tertio prælio pugnatur continuis diebus septem. Agamænon septimas petiit inducias triginta dierum. In bello decimo octauo Troilus Achillem fauciat, & pugnatur continuis diebus septem. In bello decimonono, Troilus ex equo cadens ab Achille occiditur. In vigesimo bello cadit Menon dux perfarum, Priamus decimas petiit inducias dierum triginta. In bello vigesimo primo, Alexander occidit Achilem in fano Appollinis: vbi eum ad colloquium vocauerat concordiam simulans. Græci igitur petunt vndecimas inducias. In vigesimo secundo prælio, Alexander Aiacem fauciat, & Aiace fauciat Alexander interfecit, & de vulnere statim moritur. In bello vigesimo tertio & quarto Penesilea regina Amazonum viriliter Neoptolemum Achillis filium fauciat, à quo tandem ipsa occiditur. Antenor, Polydamas & Aeneas dicunt Priamo vt faciat pacem, quo nolente patriam produnt. Capta igitur Troia Agamænon prædam omnem æqualiter diuisit. Itaque pugnatum est ad Troiam annis decem, mensibus sex, diebus duodecim. Et vt refert Dares Phrygius, corruerunt ex Argiuis octingenta & octoginta & sex millia. Et Troianis autem sexcenta septuaginta sex millia hominum vsque ad opidum proditum: eo autem prodito occisa sunt ex Troianis ducenta septuaginta sex millia: Aeneas nauibus profectus est, cum quibus Alexander in Græciam iuerat numero vigintri duabus: quem secutus est numerus trium millium quadringentorum hominum ex Troianis. Antenorem secuti sunt mille ducenti. Et Helena cum Cassandra & Andromache & Hecuba vxore Priami cum mille septingentis criminibus petiit. Menelaum & Helenam vxore eius dicit Homerus ad Thuorim regem Aegypti quem Polypum vocat post captam Troiam diuertisse. De Diomede & Vlyssæ cum sociis sic dicit Aug. in 18. de ciui. Dei. Græci victores deletam Troiam relinquentes diuersis & horrendis cladibus dilacerati & contriti sunt. & tamen ex eis deorum suorum numerum auxerunt. Nam & Diomedem fecerunt Deum quem pena diuinitus irrogata perhibent ad suos non reuertisse eiusque socios in volucres fuisse conuersos non fabuloso Poëticoque mendacio sed historica attestazione confirmant, quibus nec Deus, vt putant, factus humanam naturam reuocare vel ipse potuit, vel certe à Iosue suo rege tanquam calcicola nouitius impetrauit. hæc Aug. Et paulo post subdit. Hoc Varro vt astruat commemorat alia non minus incredibilia de illa maga famosissima Circe, quæ socios Vlyssis mutauit in bestias, & de Arcadibus, qui forte ducti transtatabant quoddam stagnum, atque ibi conuertebantur in lupos, & cum similibus feris per illius regionis deserta viuebant. Si autem carne non vescerentur humana, rursus post nouem annos eodem renatato stagno reformabantur in homines &c. Nos autem cum effemus in Italia audiebamus talia de quadam regione illarum partium, vbi stabularias mulieres imbutas his malis artibus in caeseo dare solere dicebant, quibus vellent seu possent viatoribus, vnde in iumenta illico conuerterentur, & necessaria quæque portarent. post quæ perfuncta opera iterum ad se redirent, nec tamen eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque seruari. Nec sane demones naturas creant. si quid tale faciunt sed specie tenus id est secundum apparentiam Circe socios mutauit Vlyssis, secundum istum modum

A.M. 2858.

Capitur Troia à Græcis. Magna clades hominum.

Dares in lib. extremo.

Aeneas nauigationis. Euseb. in Chron. Hom. in ody.

Maga circæ. Ibid. c. 17.

Arcadium in lupos conuersio.

Ibid. c. 18.

A.M. 2858. Quid sentendum de mutatione hominum in bestias, Euseb. in Chro. Latinorum reges.

Romani imperij fundamēta.

Franci. Turci.

modū mihi videtur fieri potuisse, si tamen factum est. Et sic concludit quod opere demonum ista fiebant conuersiones secundum apparentiam ad sensum, non secundum rei veritatem. & hoc firmatur. 16. q. 5. nec mirum & c. Epist. 2. Post destructionem Troiæ quæ fuit anno tertio Abdō iudicis Israel, primus apud Latinos regnauit Aeneas, ante quem regnauerunt Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, & Latinus, annis tertio centum quinquaginta. Regnauit autem tertio anno vel (vt quidam volunt) post annos octo à captiuitate Troiæ annis tribus. Secundus regnauit filius eius Ascanius annis triginta duobus. Post hunc regnauerunt successiue alij tredecim quorum vltimus dictus est Amulius. Et tempus regni omnium istorum ab Aeneas vsq; ad Amulium est circa annos quadringentos vigintri tres. Huius Amulij autem regis tempore nati sunt Remus & Romulus à Marte & Ilia, qui condiderunt Romam. Qua cōdita Latini vocati sunt Romani. Quibus scilicet Romanis primus regnauit Romulus occiso Remo Germano, & cepit regnare anno sexto Achaz regis Iudæ, & regnauit annis triginta octo, post quem regnauerunt successiue sex alij reges, scilicet Numa Pompilius, Tullus Hostilius, Ancus Martius, Tarquinius Priscus, Seruius Tullius & Tarquinius superbus. hi septem reges imperauerunt annis ducentis quadraginta vel circa. Exinde finito regio dominatu apud Romanos, à Bruto consules esse cœperunt, deinde tribuni militum, & dictatores & rursus consules reipublicam obtinuerunt, per annos ferme quadringentos quadraginta quatuor, vsq; ad Iulium Cæsarem, qui primus sibi singulare arripuit imperium, & à quo postea imperatores Cæsares appellati sunt. Vin. hist. refert quod ex historia francoꝝ habetur, quod tempore Aioth iudicis Israel ædificata est Troia, & stas annis octogintaquinque, supra cētum capta est & deleta tēpore iudicis Abdō Israel. Post cuius euerfionem multitudo magna fugiens & in duos populos se diuidens, quātum scilicet ad descendentes ex Priamo, alia à Fræconem Priami regis nepotē scilicet filium Hectoris, alia Turcum filium Troili filij regis Priami secuta est, & inde tradunt quidam duos populos ab his descendentes nominari scilicet Francos & Turcos. Ascanius autem Aeneas filius condidit Albam prope Romam, sed postea destructam à Romanis.

a Francum de genere Hectoris venisse in Pannoniam fabulantur, illicque regnum cōstituisse, quod progressu temporis in Fræconiam Germania, postremo in Franciā Gallie transtulit. Errant autem quoniam nec Galli nec Gallorum reges siue à Troianis siue à Germanis descendit: sed sunt indigenæ: dicti autem Franci labente Romano imperio, vel quia pro libertate nomen illud sumpsissent quod vernacula lingua liberum etiam hodie significat: at, vel quia Francos seu francoꝝ Germania populos perpetuo vicerunt. Gen. Chronol. lib. 1.

De gestis Heli & Samuelis & Saul, iuxta seriem primi libri Regum.

CAP. VI.

REDEVNDO ad sacram historiā post Samsonē, iudicauit Heli, qui & sacerdos & à digniori sacerdos est nominatus non iudex, & translato enim sacerdotio à filiis Eleazar hic primus de filiis Ithamar arripuit. Et forsitan ipse factus iudex, sacerdotium ad se trāstulit. Cepit autē iudicare anno ab exitu de Aegy-

Heb sacerdos & iudex. lib. 13. Reg. sum ma.

pto. 366. ætatis autem tertiæ. id est ab Abraham 1367. mundi vero bis millesimo octingentesimo nono. Et iudicauit annis quadraginta. Huius tempore cōtingit historia Ruth de qua supra. Sub huius tēpore natus est Samuel propheta, vt habetur in j. lib. Regum. vnde & persequendo eius historiam scilicet de libro Regum. In 1. capitu. narratur quod Helcana habuit duas vxores scilicet Annam & Fenennam. Anna autē sterilis erat sed magis à viro diligebatur quā Fenenna fecunda propter quod exprobrauit Annæ de sua sterilitate, super quo contristata valde accessit ad tēplum orans, & votum faciens profilio obtinendo. Et cum reprehenderetur ab Hely quod vt ebria oraret: illa humiliter se excusauit indicans suam afflictionē. Exaudiuit autem dominus orationem Annæ & dedit ei filium masculum, scilicet Samuelem Prophetā, quem ablatum obtulit domino ad tabernaculum Dei, & ibi dimisit eum ad seruendum in eo. In ca. 2. ponitur canticum. Exultauit cor meū &c. quod Anna composuit Deo gratias agendo. Deinde narratur quod duo filij Hely scilicet Ophni & Phines ministrantes in tabernaculo erant gulosi, propter quod faciebant de animalibus in sacrificium oblati ante quod incenderentur, sumere partem suam cōtra legem per ministros eorum. Ac etiam dormiebant in tabernaculo id est artius eius cū mulieribus: quod audiens Hely reprehendit eos, sed nimis remisse. In 3. propheta quidam redarguit Hely de sua negligentia circa filiorum correctionem: prænuncians eorū (propter scelera) occisionē. Ac etiā narratur quomodo Samuel ter vocatus in somnis ad dño existimans se vocari ab Hely: ibat ad eū. Qui tertio docuit eū vt si amplius vocaretur, diceret: loquere domine, quia audit seruus tuus. Quo id obseruante dominus locutus est ei, de defectu Hely & filiorum & punitione futura. quod Samuel ab Hely interrogatus totum reulit. In 4. Philistæi procedentes ad bellum contra Israel fugauerunt eos occisis quatuor millib. ex Israel: propter quod Israelitæ pro sui adiutorio fecerunt portare arcam domini in castra sua: super qua exultante populo Israel Philistiim contristati sunt dicentes vae nobis &c. Exhortantes tamen se inuicem prælium ineuntes contra Israel: debellauerunt eos: capta arca & occisis filiis Hely, hoc pater audiens cadēs retrorsum expirauit. In c. 5. Arca Dei ducta à Philistæis in Azotum, ponētes in templo Dagon idolicorum inuenerunt bīs Dagon in terram proiectum ante arcā, percussit etiam sunt Philistiim vlceribus in natib. Et quocunque ferebant arcam sequebatur plaga illa, muribus ex terra ortis corrodētibz eas in posterioribus. In cap. 6. In nito consilio remiserunt arcam cum quinque natibus & muribus aureis secundum numerum quinque ciuitatum eorum Philistæi ponentes eam in plaustro, quod ducerent duæ vacca lactantes vitulos, eis tamen clausis: quæ recto itinere mugientes tulerunt arcam in Bethlames, quæ est in Israel. Et ex Bethlanitis mortui sunt quinquaginta millia qui viderunt arcam domini. In cap. 7. translata arca de Bethlames in Cariathiarim, Samuel admonuit populum ad idola dimittenda: & vt ad dominum reuerterentur seruendo ei: quod & fecerunt celebrato ieiunio pœnitentiam agentes. Et cū Philistæi irent contra eos ad pugnam: Samuele orante & agnum offerente pro Israel: dominus exterruit Philistæos. & debellati sunt. Iudicauit autē Samuel populum discurrans annuatim per diuersa loca ad populum dirigendum. In cap. 8. Samuel senex effectus constituit loco sui duos filios ad iudicandum populum. Prima pars Hist. Ant. e pulum

A.M. 2870.

Samuel nascitur.

Filiorum eius improbitas.

Capitur arca Dei à Philistæis.

Samuel in arca de Bethlames in Cariathiarim, Samuel admonuit populum ad idola dimittenda: & vt ad dominum reuerterentur seruendo ei: quod & fecerunt celebrato ieiunio pœnitentiam agentes. Et cū Philistæi irent contra eos ad pugnam: Samuele orante & agnum offerente pro Israel: dominus exterruit Philistæos. & debellati sunt. Iudicauit autē Samuel populum discurrans annuatim per diuersa loca ad populum dirigendum. In cap. 8. Samuel senex effectus constituit loco sui duos filios ad iudicandum populum.

A. M. 2870.

per munita iudicium peruertebant. Populus ex hoc scadalizatus petiit a Samuele regem institui super eos. Samuel autem aegre ferens non consulit super hoc dominum, qui respondit quod exaudiret eos. sed declararet eis ius regis, videlicet quod multa graua mina ab eo haberent: hoc vero faciente Samuele omnino petierunt sibi regem dari sicut habebant aliae gentes. In c. 9. Saul de tribu Benjamin altior caeteris corpore ab humero & sursum: quo nullus melior in Israel: cum de mandato patris sui Sisiret ad inquirendum a sinas patris amissas: accessit ad Samuelem cum quarta parte stateris argenti, ad inuestigandum de asinis ut a sciente occulta. Cui dominus reuelauit, quod iste esset rex futurus. Vnde Samuel retinuit eum secum ad comedendum: ponens ante eum armum animalis cocti. In c. 10. Samuel inuixit Saulem in regem solum cum eo existentem praenunciatis sibi tria in via euentura in signum huius, quod dominus hoc disposuerat: & tertium signum fuit quod inueniret eum cum prophetarum. 1. ad modum religiosorum cum musicis prophetantium: cum quibus & ipse etiam prophetaret, quod impletum est. Demum congregatis omnibus tribubus in Maspha: missis fortibus cecidit fors super Saul. Quo ibi non praesente: reuelauit dominus domi esse absconditum scilicet praehumilitate. Adductus ergo declaratus est a Samuele esset rex Israel: quem quibusdam contemnens ipse dissimulauit audire. In cap. 11. post mensum Naas rex Ammonitarum processit in bellum contra viros de Iabes Galaad qui cum quaererent pacta ab eo, & seruirent ei, ille respondit hoc foedus agere velle cum eis ut erueret omnium oculos dextrors. Viri ergo Iabes venerunt pro adiutorio ad Saulem, qui congregato maximo Israel exercitu debellauit Naas, & liberauit illos, propter huiusmodi victoriam in nouauit Saul in Galgala. In cap. 12. Samuel populo declarauit innocentiam suae conuersationis inter eos, & quod in iudicando nec calumniam, fecisset, nec extorsiones a quoque. Exinde recolens eis beneficia a Deo collata in populo: & liberationem de seruitute tyrannorum per manus iudicium: & cum regem haberent ut postularant, si a mandatis Dei recederent, perirent cum rege suo. Ad ostendendum tamen quod male fecerant in petendo regem aere sereno fecit descendere pluias, mugire tonitrua, fulgura apparere, orante tamen pro eis cessauerunt. In ca. 13. congregatis Philistaeis in maxima multitudine ad bellandum contra Israel, rex Saul & ipse collegit exercitum ad repugnandum, expectasque in Galgala Samuelem septem diebus cum non venisset, ipse Saul obtulit sacrificium super quo Samuel postea veniens reprehendit eum dicens, quod non ultra progredere regnum suum: sed de alio rege sibi dominus prouiderat. In c. 14. Ionathas filius Saul in scio patre accessit cum armigero suo ad stationem Philistinorum per viam difficillimam: & occidit arcu viginti Philistaeos in modico spatio propter quod castra Philistinorum conturbata sunt mutuo se caedentes, & multi ex Israel quae fugerant reuersi sunt in adiutorium eius. Saul autem persequens eos edictum fecit sub poena mortis, quod nullus de exercitu comederet visque sero. Quod nesciens Ionathas in viam inuenit ex alueari apum fauo mellis, gustauit cum virga accipiens aliquantulum mellis, factaque plaga magna interfectionis in Philistaeos: cum post reparationem consulere dominum si ultra persequeretur Philistaeos & non responderet dominus: suspicatus est perpetratum peccatum: vnde hoc quaesivit per for-

Saul in regem inuixit.

Saulis rex gest.

Samuel populum admonet.

Nobilis de Philistaeis victoria.

Ieiunium a rege in dictum obligat subditos.

res quis esset: & contingente forte Ionathae manifestante eo de esu mellis contra prohibitionem, Saul voluit occidere eum: sed populus non dimisit: cum ab eo processisset victoria. Multas alias victorias habuit Saul contra Philistaeos. In c. 15. precepit dominus per Samuelem Sauli, ut pergens contra Amalechitas omnes gladio exponeret, & iumenta, nulli parcendo. De bello ergo Amalech Saul reseruauit regem Agag, & quaedam iumenta meliora. Reuertente autem a praelio Samuele reprehedit ex parte domini de sua inobedientia. Cumque ille se excusaret: respondit Samuel magis Deo placere obedientiam, quam sacrificia. Et volente ab eo discedere Saul retinuit per chlamydem: quae scissa, dixit Samuel ei quod dominus scidisset regnum eius: & meliori dedisset. Associauit tamen eum rogatus Samuel & occidit Agag regem Amalech. In c. 16. dominus mandauit Samueli ut non amplius lugeret Saulem: quia a seiecerat: sed iret in Bethlehem ad vngendum in regem Israel vnum ex filiis Isai. Perges igitur in Bethlehem quasi ad sacrificium offerendum cum septem filiis Isai ad requiritiorem eius adducti fuissent coram Samuele, reuelauit ei dominus, quod nullum eorum iningeret: sed minorem omnium qui erat in pascuis scilicet Dauid: quae vltimo adductum inuixit. Spiritu autem malo excitante Saulem, audito quod filius Isai scilicet Dauid bene pulsaret in cythara, pulcher, bellicosus, & prudens, fecit eum ad se venire: ut psallendo cythara cessaret vel minueretur vxatio spiritus mali. Quod factum est: & fuit factus armiger eius. In c. 17. congregatis Philistaeis contra Israel in praelio Goliath gigas egrediebatur de exercitu Philistinorum contra Israel inuitans ad singulare certamen. Dauid autem cum esset in pascuis, missus fuit a patre ad visitandum fratres, qui erant in exercitu cum Saule. Qui videns gigantem discurrere: interrogas super hoc & audiens quod qui vixisset eum, fieret gener regis, & multas diuitias haberet. Ille se ad hoc obtulit: praesentansque coram Saule dixit quomodo in pascuis interfecerat & vrsum & leonem demum reiecit armis quibus indutus fuerat pergens contra Philistaeum ad certamen Dauid lapide ex funda proiecto in fronte Goliath percussit: quem cadente in terram gladio ipsius Goliath caput eius amputauit portans illud ad Saul. Et exercitus eius procedens contra Philistaeum prostravit eos. In c. 18. Dauid se praesentante Sauli Ionathas filius eius ibi praesens maxima amicitia cum Dauid contraxit: ita ut omnibus vestimentis suis faceret eum indui. Ascendentibus autem Saule & Dauid cum populo in Hierusalem cum victoria & choris puellarum cum musicis cantantibus, in obuiam eorum Saul percussit mille & Dauid decem millia, contristatus est Saul inuidia, timens ne regnum deueniret ad eum. Et quadam die psallente coram eo in cythara, Saul lancea quaesivit transigere eum. Postea autem fecit eum tribunum super gentes armorum promissitque Saul Dauid dare in vxore filiam suam Michol: si ei afferret centum praepudia Philistinorum scilicet eos occidendo, intendens ex hoc morte Dauid inferendam a Philistaeis. Qui assentiens, attulit ducenta praepudia occidens illos in bello iusto, quia inimici erant populi Israel. In c. 19. Ionathas diligens valde Dauid verbis suis reconciliauit eum patri suo Sauli, quem quaerebat occidere. Et cum in bello habito contra Philistaeos Dauid fecisset plagam magnam in Philistaeos, Saul quaesivit hasta sua confodere Dauid cytharizantem coram eo, sed Dauid declinauit ictum. Fugientemque ad domum, cum Saul misisset satellites ad capiendum eum & occidendum: Michol vxor sua

Saulis contra Amalechitas expeditio.

Dauid in regem inuixit.

Dauidis cum gigante monomachia.

Saul Dauidi tendit insidias.

Dauid Saullem fugit.

A. M. 2870.

A. M. 2890.

sua nunciauit ei, & emisit eum per fenestram. Cumque nunciauit fuisset Sauli, quod esset in Naioth cum Samuele, misit apparitores vt caperent Dauid, plures & varios tribus vicibus qui cum veniebant inuenientes prophetantem cum Samuele Dauid: & ipsi cum eis prophetabat laudantes Deum. Demum ipse Saul accessit qui etiam simul cum illis prophetauit nudus se expoliatus. In cap. 22. Ionathas promisit Dauid hoc requirere quod renunciaret ei dispositionem Saulis erga eum in bonum vel malum & hoc ei in agro certa die se occultanti per signum trium sagittarum ab eo emissarum, & modum locutionis ad puerum, quem mitteret pro eis recolligendis insinuaret: quia si diceret ultra puerum esse sagittas signum esset male intentionis Saulis cum eo. Si diceret citra eum esse sagittas: signum esset reconciliationis. Quod & fecit indicans Saulem male dispositum contra eum. Et iurantes demum adiuuicem alteri alteri misericordiam exhibiturum in se & semen suum discesserunt ab inuicem post stetit multum. In 21. venit Dauid ad Achimelech sacerdotem & petenti Dauid ad comedendum, dedit ei & focis panes propositionis, non habens aliud in promptu: et etiam gladium Goliath. Exinde vadens in Geth cum notum hoc fieret regi, & iussisset eum capi: ipse Dauid simulauit se fatuū & sic euasit. In c. 22. Saul audito quod Achimelech consulisset dominum pro Dauid & dedisset ei panes & gladium: misit pro eo, & fecit eum occidi cum octoginta quinque aliis sacerdotibus. & ciuitate eorum Nobae gladio & igni exposuit. In 23. Dauid percussit Philistaeos plaga magna obsidentes Ceylam: & liberauit ea & reuelate Domino quod Saul venturus erat ad capiendum eum hinc recessit. Et cum nunciauit fuisset Saul, quod Dauid erat in deserto Maon accessit cum exercitu, vt caperet ipsum cum focis. Et cum esset in prociectu eum capiendi, nunciato sibi quod Philistaei venissent contra Israel, reuersus omisit obsidionem & captione Dauid. In 24. Saul cum tribus millibus, audito quod Dauid cum suis esset in Engadi, accessit illuc vt caperet eum: & cum in via positus intrasset quam dicit speluncam ad requisita natura & in interiori parte eius esset Dauid cum aliquibus, insigtatus fuit ab eis vt occideret Saul, qui noluit: sed occulte solum praecidit oram chlamydis eius. Egrediente autem Saule de spelunca & persequente iter: Dauid clamauit post eum, declarans quomodo potuerat occidere eum conuergens de iniusta persecutione eius. Quod audiens Saul cum lachrymis confessus est se male fecisse. In 25. mortuum Samuelem omnis Israel luxit. Dauid autem audito quod Nabal faceret magnum conuiuium in monte Carmelo, tendendo greges multos ouium quas habebat: misit ad eum nuncios, vt sibi & suis mitteret de conuiuio, qui noluit: sed dura & iniuriosa locutus est eis propter quod Dauid iratus ex verbis illius disposuit cum suis ire ad occidendum eum. Sed Abigail vxor dicti Nabal pulchra, & prudentissima: percipiens duritiam viri sui: ipsa cum asinis onustis rebus comestibilibus inuit ad Dauid: & obuians ei in via obtulit omnia: rogans vt parceret viro suo de illa inhumanitate. Quod & fecit pacatus verbis eius. Ipsa autem reuerfa cum nuncialet viro suo periculum, mortuus est ex timore. Et Dauid accepit postea Abigail in vxorem suam. In 26. Saul cum nunciantibus ei Ziphis venisset in desertum Ziph cum exercitu vt caperet Dauid dormientibus cunctis de nocte, Dauid intrauit secreto cum Abisai tectorium Saul: & cum posset occidere eum suggerente ei hoc Abylai, noluit,

Dauid & Ionathae pactum.

Dauid fugit in Geth.

Mortuus Samuel.

Nabal mortuus ex timore.

sed arrepta hasta & scypho qui erat ad caput Saulis recesserunt nemine aduertente. Elongatis autem, clamauit Dauid ad Abner arguens eum de negligentia custodire domini sui: & quomodo intrauerat in tentorium Saulis: & potuit occidere. Quod audiens Saul ingemuit se accusas, & illum laudans. In 27. Dauid ne incidere in manus Saulis persequerentis eum, inuit cum suis ad regem Achis in Geth, petens ab eo mansionem in vna vrbiu suarum: qui e dedit Sicelech, & cum Dauid frequenter faceret strages & praedas de Philistaeis, dicebat Achis regi quod illa fecisset contra populum Israel. In 28. congregati sunt Philistaei in praelium contra Israel & Saul cum suis veniit in Gelboe, qui timens castra Philistinorum, cum non posset habere responsum de euentu belli nec per Prophetas, nec per sacerdotes accessit ad Pythonissam in habitu transformato: & suscitare fecit per artem suam Samuelem iam mortuum: qui produxit ei in bello ipsum cum filiis occidendis, & Israel debellandum. Vtrum autem fuerit verus Samuel qui apparuit vel diabolus in forma eius: habes 26. q. 5. nec mirum. In 29. congregatis Philistaeis cum Sarrapis suis, inter quos erat Achis rex Geth: cum vidissent Sarrapa Dauid cum suis Habraeis esse cum Achis: conuersi sunt opinantes, quod non fideliter ageret, sed fraudulenter contra eos: vnde mandauerunt Achis, quod remitteret eum, & non esset cum eis in praelio quod & fecit subito. In c. 30. Dauid reuertentes in Sicelech inuenit successam ab Amalechitis qui ceperant ea & duxerunt substantiam eius & vxores & filios Dauid & caeterorum, turbatus exercitus voluit Dauid lapidare: sed confortatus a domino dato sibi responso a Deo, quod irruens in eos ipsos caperet, processit contra eos: & a quodam Aegyptio seruo cuiusdam ex Amalechitis, qui praedam fecerant inuenit in via praedebilitate a Domino suo dimisso & fame periclitante, post refocillationem eductus de via illorum Amalechitarum cum ipso irruit super eos: & ipsis deuictis omnia reportauit ablata. Et dedit partem praedae ducentis qui lapsi subliterant ad custodiendas sarcinulas. In 31. Saul & tres filii scilicet Ionathas Aminadab & Melchisue, interfecti sunt in bello in monte Gelboe a Philistaeis: & Saul vulneratus ab eis irruit super gladium suum, vt se occideret, & cum non ex toto esset mortuus praecipit cuidam seruo suo Amalechitae ibi prope eum existente, vt ex toto occideret: quod & fecit, & totus Israel fugatus & debellatus est.

a Dubium magnum est inter sacros doctores an anima samuelis vel diabolus in eius forma, sauli apparuerit & quamuis can. ab Anton. citatus diabolus hanc formam fuisse non samuelem assereret. Thom. tamen in 2. 2. q. 174. a. 5. vtraque opinionem posse teneri adstruit: ait enim & si voluntate Dei anima samuelis sauli euentum belli praenunciauit, Deo sibi hoc reuelante perinet hoc ad rationem prophetiae, nec obstat quod arte demonum hoc dicitur factum: potest enim hoc fieri diuina virtute, vt dum demon consultitur, ipse deus per suum nuncium veritatem nunciet. Quamuis etiam dici possit quod non fuerit anima samuelis, sed demon ex persona eius loquens quem scriptura samuelem nominat secundum opinionem saulis & astratum, qui ita opinabantur. haec ille.

§. I.

In secundo libro regum in 1. cap. habetur quod inuenisse Amalechita, qui copulerat occidere Saulem

A. M. 2890.

Saulis interitus.

A. M. 2930. initium regni Israel Homerus tempore Saulis claruit. Externa temporibus Samuelem & Saulis.

le ad preces eius, venit ad David, hoc ei significans quasi bonum nuncium: propter quod David dolens fecit eum occidit: fleuitque David cum suis super morte Saulis & Ionathae & aliorum de populo Israel: scideruntque vestimenta sua & ieiunauerunt. A Saule itaque coeperunt tempora regum, à Samuele tempora nominatorum prophetarum. Et viuentis Samuele Saul regnauit annis octodecim, & eo mortuo duobus. In morte autem Saulis terminatur tertia aetas habens annos nongentos 40. Huius temporibus putatur fuisse Homerum apud Athenienses pro infano habitus, eo quod Deos inter se belligerasse diceret: Hic ut aiunt leuem nescio, quã quæstionem à nautis sibi propositam non potuit explicare, hanc scilicet.

[O σὺ ἑλωμην λιπόμεθα, ὁ σὺ ἔν ἑλωμην φερόμεθα. i. Non captos ferimus, captos sed perdimus omnes.] à qb. cum impudētius & ꝑꝑaci? derideret vit verecūdi ingenij: quasi toxicato cōfusione iaculo profusus ad mortem spiritum exhalauit: vt refert valerius. Quod de Platone asserit Flavianus in li. de vestigijs Philosophorū, Xenophōtinus aduers? Platonis gloriã cōfuxisse, qui Homerus Platonis synonymū fuisse putauerunt. His temporibus duo regna initium habuerūt scilicet Lacedaemoniorum & Corinthiorum. Et secundum Euse, in chronici, anno decimo quinto regni Saulis primus Lacedaemonis regnauit Euristeus, post quem octo successiue regnauerunt quorū vltimus dictus est Thalchamenes: sub quo defecit dictum regnum anno quadagesimo nono regni Ozia regis Iuda. Eo etiam tempore scilicet anno decimo quinto regni Saulis primus Corinthi regnauit Aletes, post quem regnauerunt successiue decem reges: horum vltimus dictus est Chelestes: sub quo reges Corinthiorum defecerunt: anno scilicet quadagesimo secundo Regni Ozia regis Iuda.

Vale. li. 9. cap. 11. intelligebant piscatores de pediculis quos ceperant & à se eiecerāt Homerus autem tempore putabat de piscibus.

a Homerus & Hesiodum non sub Saule rege, sed sub Ioas. 1. ducentis posthannis floruisse ex Herodoto colligit Genebra. Chron. li. 1. indeque Hellenismum cuius isti duo præcipui fuerant scriptores & patroni, indicat esse recentissimum.

Titulus tertius de quarta aetate mundi.

De gestis David secundum seriem secundi libri Regum. C A P. I.

QUARTA autem aetas inchoatur à David, & durat vsque ad transmirationem, per annos 384. secundum Hebraeos & secundū 70. interpretes plus vno. Qui David primus regnauit de tribu Iuda apud Hebraeos annis septem in Hebron super tribu Iuda: & triginta tribus super totum Israel. Inchoatur autem quarta aetas in David: non quia primus regum: sed quia primus regum de tribu Iuda: quoniam ei fuit facta expressa promissio de Christo nascituro de tribu Iuda. Gesta eius habentur per totum secundum librum regum, qui breuissimè hic ponentur in substantia. Vnde in j. cap. secundi regum habetur, quod David audita morte Saulis luxit cum suis: & ieiunauit & instituit carmen lugubre. In 2. ca. David ex consilio domini ascendit cum suis in Hebron, ibique inunctus est in regem super solam tribum Iuda: & Hishobeth filius

Secundi lib. Reg. Summa.

a Haec aetas iuxta Bedæ computationem est annorum quadringentorum septuaginta trium secundum Hebraicam veritatem, sed septuaginta bis duodecim addunt.

A Saul operante Abner auunculo eius factus est rex super alias vndecim tribus Israel qui regnauit duobus annis. Congregatis autem exercitu David sub Ioab principe exercitus eius & Abner principe Hishobeth ex communi assensu duodecim ex vna parte, & duodecim ex alia luctati sunt adinuicem, & alter alterum occidit vno ictu. Fugientibusque his qui erant cum Abner, Afahel germanus Ioab persequens Abner, nolensque ad preces eius omittere persecutionem: demum fuit percussus Afahel ab Abner in inguine auersa hasta, & mortuus est. In ca. 3. quod facta est longa concertatio inter domum Saul & domum David. David proficiens & semper seipso robustior: domus autem Saulis decrescens quotidie. Nati sunt autem David in Hebron primo genitus Ammon, secundus Cheleab, tertius Absalon, quartus Adonias & alij de pluribus vxoribus. Abner autem qui regebat domum Hishobeth redargutus ab eo, quia cognouerat concubinam Saul: indignatus contra eum accessit ad David & promisit ei populum totum Israel reducere ad subiectionem eius. Quod cum tractare disponderet reducta vxore David scilicet Micholad eum: Ioab proditorie occidit ipsum Abner in vltionem fratris sui Afahel. Quod David displicuit, & fecit eum honorabiliter sepeliri, affocians cadaver cum suis lugens & ieiunans pro morte illius. In ca. 4. Hishobeth in domo sua iacentem duo principes latronum Rechab & Banaab ingressi latenter domum dormitantes ostiaria domus interfecerunt, capite eius portantes David in Hebron, qui fecit eos suspendi. In ca. 5. vniuersa tribus Israel vxerunt David in regem super totum Israel, qui cum suis cepit Hierusalem, quæ occupabatur à Iebusæis, & primus ascendens in arcem Syon fuit Ioab, propter quod fuit factus princeps exercitus. Et in Sion ædificauit David habitationem suam misitque ibi artificib.

B) & lignis ab Hyra rege Tyri: Nati que sunt ei in Hierusalem vndecim filij sumens sibi plures vxores: & inter alias Berfabee ex qua habuit Salomonem: quod intelligitur factum ex dispensatione Dei de pluralitate vxorum: bis autem bellum exercuit contra Philistæos & deuicit eos & fugauit. In ca. 6. David cum magna solennitate faciebat reducere arcam domini in Hierusalem: sed quia percussus est Oza à domino eo quod temere retinisset arcam inclinatam à bobus recalcitrantibus: posuit eam in domo Obededon. Sed post tres menses iterum ordinauit reduci in Hierusalem: quod & fecit cum plurimis victimis in via & musicis instrumentis, & David cum populo saltabat coram ea & pulsabat organa nuda. Quem vides Michol vxor eius per fenestram desepxit & cum intranti domum suam ipsa hoc ei improperaret, respondit contemnendo verba eius. In ca. 15. & 16. Primi para. habetur, quod David fecit Leuitas ponere arcam in tabernaculo, quod ei parauerat: & ordinauit qui deseruierunt in tabernaculo ex Leuitis coram arca in offerendo sacrificia & laudando Deum & pulsando in diuersis generibus musicorum, vt tubis organis & cymbalis vnde à David inuentus est primo decantationis vsus diuinorum officiorum in Ecclesia. In ca. 7. David consulente Natham Prophetam de templo domini construendo, Respondit Natham vt faceret quia gratum hoc Deo esset. Sed dominus locutus est Nathan, vt insinuaret David ex parte sua, quod non ipse edificaret sibi domum id est templum, sed filius scilicet Salomon: & ipse esset sibi in patrem, & ille in filium, & regnum eius stabilius in æternum. Quod si delinqueret eum corripere sed

A. M. 2930.

Filij David nati in Hebron.

Mors Hishobeth.

xj. filij David nati in Hierusalem.

Arca in Hierusalem reductur.

David inuenit modum cantandi in Ecclesia.

sed misericordiã ab eo non auferret. Super quo David magnifice Deo gratias egit. In capitu. 6. David debellauit Philistæos quibus erat Israel factus tributarius percussit etiã Moabitas & Adarezer regē, Soba & Syriã fecit tributariã, & Ammonitas & Idumæos: prædanteque auri argenti & aris referuauit pro constructione tēpli, faciebaturque iustitiam omnipopulo. In capitu. 9. David audiens Miphiboseh filium Ionathae filij Saulis superstitem esse, qui erat claudus vtroque pede fecit eum commensalem suum: & restituit ei omnes possessiones Saulis: mandans Siba seruo Saulis, quod ipse cum filiis suis seruiret ipsi Miphiboseh. In ca. 10. David audita morte Naas regis Ammonitarum amici sui, misit oratores ad consolandum Hanon filium eius super morte. Qui Hanon dehonestauit illos oratores radens eis mediam barbam & præciciens vestes vsque ad nates: consilio ductus ad hoc aliorum dicentium quod non ad consolandum missi fuerant sed ad explorandum. Quod audiens David congregato exercitu misit Ioab contra Ammonitas in præliū. In ca. 11. de adulterio perpetrato à David cum Berfabee vxore Vrię & conceptu eius. Quod David volens occultare misit pro Vria fideliter cum Ioab pugnante contra Ammonitas & cum non posset ei suadere, vt ad domum iret & vxorem cognosceret: misit per eum epistolas ad Ioab: vt poneret dictum Vriam in prælio in loco periculoso vt occideretur, quod & factum est. Et illo interfecto scilicet Vria, David Berfabee duxit vxorem, quæ peperit ei filium. In ca. 12. Nathan propheta missus à domino redarguit David de adulterio & morte Vriæ, loquens sub parabola diuitis, qui occiderat ouem pauperis, vt pararet hospiti conuiuium. Quo confitente humiliter peccatum dixit, dominus transiit peccatum tuum. Verum propter hoc vt suscitaret ei malum de domo sua. Et hæc fuit persecutio Absalonis, & coniuratio contra eum. David autem orante & ieiunante pro paruulo nato & infirmo, vt sanaretur: audita morte surrexit ad comedendum. Exindenatus est Salomon ei ex Berfabee: post quæ David accessit cum exercitu ad capiendum Rabath Ammonitarum principalem Ammonitarum, occisis plurimis. In ca. 13. Ammon primogenitus David philocaptus & infirmatus ex amore ad Thamar sororem suã ex parte patris, visitatus ab ea: vi oppressit eam: propter quod Absalon dissimulata iniuria, post biennium faciendo tondere greges suos inuitauit omnes fratres suos ad conuiuium: & in ipso occidit fecit Ammon à seruis suis: & fugit ad regem Gessur. In ca. 14. Ioab misit mulierem viduam Thecuiteam ad David, vt simularet se habere causam talem, scilicet quod vnus filiorum suorum occisus fuerat ab altero propter quod querebatur ad mortem. petēs misericordiam ab eo ne occideretur: & causam reduxit ad Absalon, vt illi parceret. Quod intelligens David processisse à Ioab reuocare eum ab exilio. Sed reuersus in Hierusalem cum non permitteret David vt videret faciem eius: fecit venire Absalon ad se Ioab per cōbustionē segetum agri eius: & posuit eum mediatorem ad reconciliandum David patrem vt posset eum videre: quod & obtinuit. In ca. 15. Absalon adulationibus variis traxit ad se beneuolentiam Israel. Et facta coniuratione contra patrem dixit ei, quod ibat in Hebron ad explendum quoddam votum suum: & cogregata secum maxima multitudine Israel & Achitophel factus est rex Hebron. Quo audito David cum suis, fugit de Hierusalem: & sacerdotem qui eum sequebatur cum arca domini remisit in ciuitatem Hierusa-

Ammonitarum legatos Davidis violant.

Davidis adulterij.

Salomon nascitur.

Ammon violat Thamar & occiditur.

Absalon contra patrem bellum mouit.

lem: similiter Chusi amicum suum vt destrueret consilium Achitophel. In ca. 16. Absolonegressus Hierusalem de consilio Achitophel: ingressus est coram populo ad concubinas patris. David autem fugiente per montes cum suis occurrit ei Siba seruus Saulis cum iumentis oneratis comeftibilibus ad reficiendum ea illi offerens: qui falso accusauit Miphiboseh quod nolisset occurrere ei, propter quod David omnia bona eius dedit sibi. Occurrit etiam ei semel maledicens David, & contra eum lapides iaciēs. Et cum Abisai voluisset ire ad occidendum eum non permisit David, patienter ferens iniuriam, vt dominum placaret. In ca. 17. Absalon querens consilium quid esset agendum dimisso consilio Achitophel de ducendo exercitum contra patrem, vt caperet eum: secutus est consilium Chusi, quod fuit in contrarium sub specie quod melius possent capere eum post aliquod tempus. Et vtrumque consilium per sacerdotes Abyathar & Sadoch fuit intumatum David per filios eorum: Achitophel autem se suspēdit. Berzellai Galaadites & quidam alij refecerunt David & suos fessos. In ca. 18. ordinato prælio David diuisit exercitum suum in tres partes: & cum veller eum eis ire in prælium non permisit, præcepitque David vt Absalon reseruarent. Sed deuicto exercitu Absalonis cum ipse fugeret multæ insidens remansit suspensus per capillos in ramis quercus. Quod cum quidam nūciafse Ioab: ipse tres lanceas in eum iaciens occidit. Cum autem Chusi iuisset ad nunciandum David: amarissimelugebat mortem Absalonis. In ca. 19. cum David lugeret filium Ioab ingressus ad eum repræhendit: admonens vt procuraret reductionem populi ad se: alias nullus remaneret cum eo. Quod fecit per Abyathar & Sadoch quo ad tribum Iuda: promittens Amasæ qui fuerat princeps exercitus Absalonis quod faceret eum principem suum pro Ioab: & hoc vt reduceret Israel ad sui obedientiam: sed & Semei occurrit sibi, & petenti veniam de iniuria illata pepercit. Et Miphiboseh venienti ad eum, & se excusanti quod non potuerat ire cum eo: statuit vt possessiones suas diuideret cum Siba pro medietate. In reductione autem David regis, & recognitione domini eius, contendebant adinuicem tribus Iuda: & alia tribus Israel. In ca. 12. quodam pessimo viro nomine Siba personante buccina & dicente: Non est nobis pars in domo David schisma fecit & separatus est Israel à Iuda. Sed Ioab & Abisai cum exercitibus persequentes Siba discurrerent per ciuitates ad sequendum eum, demum obsederunt eum in Adela ciuitate. Ciues autem abscondentes caput Siba miserunt per muros ipsi Ioab. Qui dimisit obsidionem: prius tamen in via proditorie interfecerat Amasam, qui debebat institui princeps exercitus pro Ioab. In cap. 21. orta fame, in Israel per triennium durante, David consulenti super hoc dominum: reuelatum hanc euenisse propter occisionem factam à Saule de Gabaonitis, contra iuramentum eis præstitum à Iose. Et propter hoc ad requisitionem Gabaonitarum: David dedit in manus eorum duos filios Saulis & concubinam & quinque filios filiarum Saulis: qui eos crucifixerunt. Quo facto repropitiatus est dominus Israel. Miphiboseh autem pepercit David propter iuramentum prælitum patri eius Ionathæ. Exinde narratur de tribus bellis gestis contra Philistæos quosdam gigantes: & de quarto, in quo cum vnus percussisset David: Abylai defendit eum: & amplius non permisit David accedere ad bellum ne occideretur. In ca. 22. canticū habetur quod

A. M. 2938. David fugit Absalonem.

Mors Absalonis turpissima.

David in regnum redit.

Fames in Israel propter Gabaonitas Iose.

A.M. 2970.

fecit Dauid cum fuit liberatus de manu Saulis, quod est Psal. 17. scilicet, Diligam te domine fortitudo. In cap. 23. De triginta septem fortissimis viris in bello qui erant cum Dauid; & præ cæteris tres fuerunt, qui desiderati Dauid aquam de cisterna Bethlechem, ubi erant Philistæi: per medium hostium transeuntes hauserunt aquam de cisterna illa: afferentes eam Dauid qui noluit bibere. Faciente Dauid numerare populum subditum per Ioab ex superbia in cap. 14. propter peccatum istud missus à Domino Angelus ad dandum sibi optionem eligendi vnum ex tribus aut famem in Israel septem annis; aut tribus mēsis, persecutionem & fugam ab hostibus; aut triduo pestem in populo. Qui elegit vltimum: vnde infra triduum mortui sunt ex peste septuaginta millia. Et cū vidisset Dauid Angelum extendentem manum ad Hierusalem: rogauit Dauid vt magis percuteret familiam suam, & se, qui peccauerat. Placatusque dominus prohibuit Angelo percussuram. Et Dauid ex mandato Dei per Gad empto prædio Areuna Iebusei, in area vbividerat Angelum, ædificauit altare domino, vbipostea factum est templum. In ca. 22. & persequentia. c. vsque ad 29. & vlti. ca. j. Paralagitur de his que Dauid dixit filio suo Salomoni paruulo, quomodo disposuerat ipse tēplum de domino ædificari; sed dominus prohibuit: quia multum sanguine in bellis fuderat: sed filius eius scilicet Salomō in pace regnās ædificaret ei templum: propter quod præparauerat ei impensas in auro argento & are & ferro nimis: admonens eum ad executionem: & de dispositione ædificij eius. Ordinauitque cantores in templo & pulsantes in organis & aliis musicis instrumentis sub Asaph, Eman, & Iethum diuidens sacerdotes à Leuitis, viginti quatuor familias: è quibus vnus qui erat primus in familia illa forte eligebatur ad ministrandum in templo cum suis coadiutoribus per hebdomadam suam, Confortauit insuper barones & principes tribuum, vt adiuarēt Salomonem in opere templi: & ordinauit de officijs eorum in quibus deservirent Salomonem.

Petis in Israel grauat ppter populi censum.

Supplimentum hitorie regum ex libris Paralipomenon.

Dauid tēplum ædificandum ordinat.

a Vbi nos habemus de stirpe Arapha, hos Philisteos esse procreatos, Chaldaus interpretis vertit, de filiis robusti seu Bigantis, & septuaginta de stirpe bigantum, quare D. Ant. hos gigantes merito nominat. Cæterum non in quarto pralio sed in primo Dauidem vulneratum scriptura commemorat.

De gestis Salomonis, & eius gloria ostensa regina Sabe. CAP. II.

DE regno Salomonis in quo inchoatur tertius liber Regum. Et in primo c. dicitur: quod cum Dauid propter senectutē non posset calefieri vestibus: quasita est ei puella pulcherrima Abyfaguna, mitis virgo: qua dormiens cum rege calefaceret eum qua tamen nō cognouit eam. Et cum Adonias filius Dauid fecisset sibi currus, & equites, quaerens sibi accipere regnū, habens secum Ioab principem exercitus, & Abathar sacerdotem facto conuiuio magno omnes fratres suos inuitauit excepto Salomone. Quod audiens Berfabee mater Salomonis, secundum consiliū Nathan prophetae intravit ad Dauid insinuans quomodo Adonias accepisset sibi regnum eo ignorate. Dauid autem iurauit ei quod Salomon regnaret post eū vnde mandauit seruis suis, quod imponerent Salomonē super mulā suā, & Sadoch & Nathan inungerēt eum regē. Quod & factum est acclamante omni populo. Viuat rex Salomon. Adonias hoc audiens

Tertij lib. Re. suma.

Dauid regē declarat Salomonem.

timēs Salomonē fugit ad tēplū: sed data sibi securitate, ipse etiam accessit, & adorauit Salomonē vt regē. In c. 1. habetur quod Dauid ad extrema vitæ ductus exhortatus est Salomonem ad obseruantiam legis: & rememorauit ei mala que fecerat Ioab: & iniurias semel, & beneficia Berzelai. Ipsaque mortuo Adonias rogauit Berfabee: vt intercederet apud filium suum Salomonē, vt daret sibi Abyfag in vxorē. Quod cū fecisset non exaudiuit eā: sed fecit illum occidere & similiter Ioab, Abyathar exilium tradidit, Semei sub pœna mortis præcepit ne egrediretur Hierusalē. Et cū post annos tres egressus fuisset ad recuperandos seruos fugientes: occisus est ab eo. In c. 3. ducta filia regis Aegypti in vxorem ex ea in vndecimo anno ætatis suæ secundum Hebraeos habuit filium & ascendit in Gaboon ubi erat tabernaculum, & altare æneum Moysi, sed nō arca Dei immolatisq; ibi mille hostijs, dominus apparēs ei in somnis, dixit ei, vt peteret quod vellet ab eo. Qui postulauit sapientiam ad regēdum populum suum. Dixitque ei dominus, quia non petierat diuitias, gloriā, vel mortē inimicorū, vel longā vitā: sed sapientiā, exauditus erat. Et nihilominus daret sibi diuitias & gloriā super omnes, si tamen legem seruaret. Primumque iudicium in quo ostēta est sapientiā eius fuit de duab. me retricib. habētib. filiis, quorū vno à matre nocte oppresso: cōtēdebant de superflite, cuius esset. Et data sententiā per Salomonem, quod diuideretur in duas partes, rogauit mater vera, quod totus viuus daretur potius alteri mulieri: & ex hoc iudicauit Salomon esse illā verā matrē: sibi que dari infante viuū iussit. In c. 4. ponuntur principes eius & gloria sua. Nā duodecim præfectos habebat quos prouidebat ei de annona: singuliper singulos menses. Describitur latitudo domini eius. Cibis quoque curæ eius, videlicet per singulos dies triginta cori similia & sexaginta cori farina: decem boues pingues, & viginti pascuales, & cetū arietes excepta venatione ceruorum, caprearū & altiliū auisū. Et habebat quadraginta millia præsepia equorū curtiliū, & duodecim millia equestrium. Præcedebat quoque sapientiā Salomonis sapientiā omnium Orientaliū & Aegyptiorū: & erat sapientior cunctis hominib. Et disputauit de lignis à cedro libani vsq; ad hyfopū. Et disseruit de iumentis, volucrib. reptilib. & piscib. & locutus est tria millia parabolas, & quinque millia carmina: habebatq; pacē circūcū, & oēs cōfluebāt vndiq; ad audiendū sapientiā eius. In 5. c. Salomō misit ad Hirā regē Tyri & Sidonis, vt per suos faceret sibi incidere ligna cedrina & abiegna de monte libani: vt de eis possit ædificare domum domini: & factū est. Cæpitq; ædificare Salomon tēplū domini anno quarto regni sui, qui fuit quadringentesimus & octogesimus egressus Israel de Aegypto, à natiuitate Abrahæ nongentesimus octuagesimus quartus, ab initio vero sæculi bis mille simus nōgētesimus tricesimus tertius & secūdū cōputationē Hebraeorū & quorundā ex nostris. Nā secūda cōputatio Bedæ, q̄ cōiter tenet ecclesia excedit numerū præfatū in mille & triginta sex. perficitq; opus tēpli in septē annis

A.M. 2689.

Dauidis mors.

Salomonis regni primordia.

Primum iudicium Salomonis.

Hic describitur gloria Salomonis.

Templi quando construitur ceoprum.

a Dauid forma fuit veri principis non Cyrus Xenophontis. Regnum enim auspiciatur à restituēdo cultu nūminis. Toto vitæ tempore etiam grauisimis bellis occupatus, in loculis reposuit necessaria ad decus tanti templi. Denique Salomonē obstrinxit ad tēplū ex ædificationē. sine regni pietate terminauit, semper sauit musarū pijs cultoribus in exere mo morbo aulicos suo limine exclusit, prophetam natum & similes intromissit. Geneb. cum

A.M. 2689.

Tempi & eorum quæ in eo erāt descriptio.

Mons innotia.

Gen. 22. & 28. 2. Reg. 24.

Vide etiā Com. in hitt. Reg. lib. 3. c. 9. & seq. & 10. seph. lib. 2. antiq. c. 1.

Velum templi.

Marth. 27.

Cherubin velantes Ariā quales.

Candelabrum aureum ubi erat.

Hebr. c. 9.

cum dimidio, post quod ædificauit domum suam in tredecim annis, & domum saltus. & de huiusmodi ædificijs agit in cap. 6. & 7. Cuius templi constructionis breuis summa est secundum Vincen. histo. lib. 3. Templum hoc fuit ædificatum in Hierusalem in monte Moria, ubi Abraham voluit filium immolare, & Jacob vidit in somnis scalam de celo ad terram, & in Area ubi Dauid vidit Angelum celsantem à percussione populi gladio pestis. Fuit autem ædificatum de marmore candido, quod parium dicitur, & fenestrae obliquatae erant in parietibus templi id est ab extra stricta & intus latificatae, quæ solent dici balistriere. Et longitudo fuit sexaginta cubitorum, latitudo viginti, altitudo centum & viginti. Et cum hac dispositione quod à pavimento iuxta terram vsque ad primum tabularum erat altitudo triginta cubitorum, & à primo tabulato seu solario vsque ad secundum, erat altitudo triginta cubitorum, & ab isto secundo solario vsq; ad tertium quod erat tectum templi erat altitudo sexaginta cubitorum. Habebat ergo duo solaria inter pavementum & tectum, & in quolibet solario & in tecto erat ab extra in circuitu deambulatorium, istud deambulatorium dicitur in euangelio pinna-culum, super quod Christus à Diabolo tentatus, fuit positus, & tendebat ultra per quinque cubitos. Et erant ibi cancelli ante, ne inde caderent ambulantes. Pars autem infima seu prima mansio ab intra erat tota cooperta tabulis cedrinis vel abiegnis, quibus desuper erant affixæ laminæ aureæ cum clauis aureis, etiam pavementum. Et diuidebatur in duas partes scilicet in sancta, ad quem locum primo erat ingressus in templū ex parte Orientis quadraginta cubitorum longitudinis, & sancta sanctorum viginti. Erātq; in medio inter sancta & sancta-sanctorum, paries factus tabulis cedrinis, & postea laminis aureis coopertus, altus viginti cubitis ante quem velū appensum tenuē pulcherrime intextum quod scissum est à summo vsque deorsum tempore passionis. Intra sancta sanctorum erat arca domini facta à Moysē in medio, inter duo Cherubim de oliuis sculpta & cooperta auro, qui recti erant, & duas alas eorum extēdebant supra propitiatorium, quod propitiatorium erat tanquā cooperculū capse erectū super eam, cum est aperta, & sicut se habent, tabulae altarum pictæ, duas alas extendebant, itaq; ala vnus Cherubim tangebant alam alterius: & alia extremitate alarū tangebant parietē templi, & erat longitudinis decē cubitorū quilibet eorum. In arca erant tabulae decalogi. Solum semel intrabat summus sacerdos in anno in sancta sanctorum, in festo propitiacionis, cū magna solennitate & in vestibus ornatissimis vt pater supra. In sancta autem circa velum intrabant sæpe soli sacerdotes in certis sacrificijs ad accēdendas lucernas, & ibi ex parte meridionali erat candelabrum aureum, quod fecerat Moyses cum septem lucernis, & ex parte aquilonari, mensa propositionis panum aurea. In medio autem erat altare aureum, factū à Moysē sed addidit Salomon decem alia candelabra aurea eiusdē schematis, sed maioris quantitatis, quinque ad dexteram & quinque ad sinistram. Et similiter decem mensas aureas maiores alia. Et in medio horum altare thymiamatis, factū de lapidibus, coopertū tabulis cedrinis, postea aureis: super quo dabatur incensum thymiamatis. Et forte altare paruū factum à Moysē aureum erat in sancta sanctorum, quia ibi erat thuribulū aureum, secundū Apostolum ad Heb. in parietibus vero tēpli ab intra erāt sculpturæ pulcher-

rimæ Cherubim & palmarū & aliorū pulcherrimæ. Super tectū templi erant per gyrum verua aurea in magnitudine hominis, vt videretur à longe quasi sylua aurea, & in labio exteriori per circuitū erant vites aureæ cum vuis & pampinis aureis, & in illa summitate iuxta tectum cum consummaretur templum positus fuit ille lapis reprobatus ab ædificantibus, qui coniungebat in angulis duos parietes. Quomodo autem essent dispositæ ille duæ mansiones seu solaria que erant supra primam descriptam modo, vel quid ibi cōtineretur non legitur. Ascendebatur autem ad dicta loca per scalas factas inter parietes templi ad modum testudinis limacis.

A.M. 2689.

Lapis reprobatus.

Portæ templi quales.

Domumculæ in tēpli circuitu extructæ.

Atria templi.

Reg. 6.

Portæ autem templi quæ erāt de lignis abiegnis laminis aureis coopertæ & sculptæ cum Cherub & palmis erant ad orientem. In facie templi erat porticus, qui in euangelio dicitur vestibulum templi: habens columnas ereas, inter quas erant duæ mirabiliores cæteris in medio pulcherrimæ sculpturæ, vna dicebatur Iachim à dextris, & quæ à sinistris Booz. Erat autem hæc porticus viginti cubitorum longitudinis iuxta mensuram latitudinis templi decem latitudinis ante faciem templi. In hoc vestibulum seu porticum ascendebatur ab attrio sacerdotum duodecim gradibus secundum alios septem. Post vestibulum ædificauit Salomon triginta domumculas paruas, quæ sui compactione rotum templi spacium extrinsecus ambiabant, harum singulæ habebant quinque cubitos longitudinis, & quinque latitudinis, & in altitudine quindecim. Ingressusque earum ita disposuit, vt ex vna ingrederetur ad alteram aliquo spacio interposito. & supra eas ædificatæ sint alia, mensura & numero æquales, ita vt latera templi tria per circuitum regerentur domumculis illis, vsque ad primum tabularum exterius, reliqua pars templi superior videbatur libere. hæ autem domus fuerunt cubilia & cænacula hebdomadariorum & gazophylacia vasorum & vestium sacerdotum.

Erant autem plura Atria circa templum, primum erat Atrium sacerdotum, & de hoc primo fit mentio in lib. regum. Erat igitur istud atrium platea grandis, ex omni parte circa templum diffusa per quadrum, quæ præ foribus templi ad orientem plurimum extēdebatur, quia ibi erat altare æneum ubi à sacerdotibus immolabantur id est incendebantur animalia in sacrificium, hoc altare erat longitudinis viginti cubitorum, & eorūdem latitudinis, vnde & quadrum, altitudinis decem. Erātque vacuum desuper craticulatum, vnde infra descendebant cineres, que euacuabantur per ostium, quod infra erat. Et mare æneum, & lures. Circa vero latera templi duo scilicet ad aquilonem & meridiem, non erat ita lata illa platea ex parte occidentis, sed adhuc strictior, huius plateæ ex omni parte pavementum vario marmore stratum & variis imaginibus figuratum, hoc autem Atrium cingebat murus breuis altitudinis trium cubitorum, coopertum tabulis cedrinis per gyrum, vt cæteros à ministris ab ingressu huius atrij prohiberet & ad hunc parietem appodiabant se pallentes, & conuersi ad populum super hunc inclinanti loquebantur, hic ambitus muri proprio nomine vocabatur Gyon. Vnum solum introitum habebat ad orientem contra portam templi habens aperturam viginti quinque cubitorum. Vsque ad hunc introitum ascendebant viri & mulieres deferentes oblationes suas ad ministros sibi occurrentes, & ascendebant per vigintiquatuor gradus, intra istud atrium

A. M. 2990. erat vt dictum est: non solum altare æneum longe maioris quantitatatis quam illud quod Moyses fecerat, quod quidem in aliqua parte atriij seruatum fuit. Erat & mare æneum ad modum caldarię decem cubitorum à labio vsque ad aliud labium, e contra rotundum erat: eius ambitus triginta cubitorum erat. Et posuit illud ad dexteram partem templi super duodecim leuinculos æneos, & ibi sacerdotes manus & pedes lauabāt ministraturi, fecit etiā decem luteræ æneas, id est conchas quinq; ad dexteram, & quinq; ad sinistram, vbi lauabantur carnes animalium, quæ cōburebantur super altare æneum, prius tamen exteriora animalium lauabantur in probatica piscina quæ erat in Hierusalem. Erat exinde sub isto aliud atrium longe maius ex omni parte, quod circūibat ex omni parte templum continens in se primum, & murus ambiēs ipsum erat in altitudine viginti quinque cubitorum, & ex parte occidentali templi nullam habebat portā, sed clausus erat totus. Ex parte vero meridionali habebat quatuor portas & similiter ex parte aquilonari. Ex parte autem orientali scilicet ante faciē templi erat in medio porta quæ dicebatur speciosa, in angulis autem huius partis duæ portæ paræ, & ex his tribus partibus scilicet aquilonis, meridiei & orientis, erat porticus, vbi manebāt homines tempore pluuiarum. Nam aere sereno manebant sub dio ad orandum. Solum autem mundis viris licebat manere in hoc atrio. Hoc atrium laicorum in euangelio dicitur templum, in quo Christus prædicabat sæpe. Et ex partibus orientibus atriij manebant in umbrarij, & videntes animalia offerenda: quos Christus dicitur eiecisse de templo id est de hoc atrio. Erant autem in porticibus & circa portas huius atriij diuersæ capsæ pro oblationibus. Vna dicebatur Musach, vbi recipiebantur oblationes regum & aliorum etiam sed in festiuitatibus. Alia dicebatur corbona vbi mittebantur oblationes sacerdotum & votiuæ. De qua dixerunt de triginta argenteis, non licet eos mittere in corbonam. Tertia, quæ dicebatur proprie gazophylacium vbi mittebantur oblationes pauperum, & quotidiana, vel ad vsus pauperum. In lateribus autē huius atriij scilicet australi & meridionali in porticibus erāt pastophoria id est loca separata in quibus comedebatur à laicis mundis quæ eis contingebat de sacrificiis animalium. In porticibus etiam illis erant tria genera sedilium, prima dicebatur cathedre, vbi sedebant doctores in gymnasio. Secunda dicebatur synedra, vbi auditores in consistorio. Tertia exedra, vbi assessorum cum iudice ad aliquid retractandum secrete secundum Iud. Sub hoc atrio erat aliud seu tertium atrium in decliuiori parte montis, quod etiam erat maioris circuitus, quam contineret secundum, sed non erat tatar venustatis, & erat eiusdem cōpositionis cum secundo sed nō tanti ornatus. Ibi orabant & manebant mulieres mundæ tantum. Sub hoc erat & quartum atrium cuius murus per circumitum ab extra erat in radice collis huius. Et ascēdebat quadringentis cubitis vsq; ad verticem tantum collis vbi templū erat situm. Et ita hic murus non prohibebat aspectum templi, nec eorum qui ministrabant in atrio interiori, hic orabant immundi viri & mulieres & Gētilēs qui veniebant ad orandum in templo. Primum atrium ponitur in 3. Reg. c. 6. & 7. Secundum ponit Iosephus. Alia duo ponit Vincen. in specu. histo. vt dictum est. Fecit quoque fieri Salomon multa vasa in vsu templi, aliqua aurea, aliqua argentea, aliqua aenea vel de orichalco. Dicitur etiam in 3. Reg. 6. cap. quod in cōstructione ipsius templi malleus & securus vel

Probatica piscina.

Porta speciosa.

Joan. 3.

Corbona quid.

Quartum atrium.

Ioseph li. 8. cini. c. 2. De vasis repli quæ fecit Salomon. cap. 7.

A aliud ferramentum non sunt audita, ita prius omnia poliebantur. Erant quoque in templo multæ sculpturæ Cherub, & palmarum in parietibus & in columnis aris & diuersis locis quæ causa breuitatis omiſsa sunt. De domo autē quam sibi fecit & vxori filię Pharaonis, & de domo saltus vbi tenebantur in inferiori parte aromata & pigmenta ad vsus tēpli, in parte superiori seu solario erant arma non solum ad pugnandum, sed etiam ad ostentationem & ornatum. Nam & ibi habebantur ducenta scuta aurea, & tricentæ peltæ aureæ vt rotellæ, has portabant domicelli Salomonis ante eum equitando cum egredere-retur de domo in curru suo. Et circa hanc domum saltus in circumitu erat pulcherrimum viridarium. Cōsummato autem templo, fecit deferri per Leuitas arcam domini in sancta sanctorum vniverso populo congregato cum maxima solennitate & innumeris victimis, faciēs dedicationem templi septem diebus, & impleuit nubes templum, & ignis descendit de cælo ad comburendum holocausta, quæ nutriebat sacerdos, mane & sero imponens ligna, hic ignis extinctus est, quando Iason emit summum sacerdotium, vt dicitur. 1. q. 1. sicur eunuchus. Significabat templum istud Ecclesiam sanctam per Christum regem pacificum adificatam, vt exponit Rabanus per singula super lib. reg. Salomon autē orauit dominū, vt exaudiret orantes in templo vel versus templum, si longe essent pro diuersis necessitatibus vel bellorum seu inimicorum eos persequentium, vel pestis vel famis vel siccitatis vel aliarum tribulationum, si tamen reuerſi ad pœnitentiam recognoscerent peccatum suum, vt patet. 3. Reg. 8. Et in cap. 9. habetur quod dominus apparuit in somnis Salomoni dicens se exaudire, si tamen ambularet ipse & populus in præceptis suis. Alioquin si declinarent ad Deos alienos exterminaret eos, & templum nomini suo factum abiceret. Deditque Salomon Hiram regi Tyri qui per suos multum laborauerat pro adificiis Salomonis viginti oppida in terra Galilææ pro remuneratione, omnes autem gentes Chanaanorum fecit sibi tributarias. De filiis Israel neminem voluit seruire sibi, sed constituit eos milites, ministros, & duces suos. Misit quoque classem cum seruis Hiram regis Tyri in Ophir, inde asportans multum aurum. In ca. 10. dicitur quod regina Saba audita fama Salomonis venit à finibus terræ, audire sapientiam eius, & de omnibus quæ interrogauit, ei satis fecit. Videns autem ordinē domus & familiæ, & audiens sapientiam, multum laudauit eum. Dederuntque alter alteri magna munera. Fecit quoque Salomon thronū eburneum, ad quem sex gradibus ascendebatur. Ponitur etiam quæritas reddituum eius & magnificentia equitatus eius. Omnesque vndique terrarum desiderabant videre faciem eius. In cap. 11. scribitur de lasciuia eius & punitione. Salomonis peccantia. Na duxit vxores plurimas alienigenas contra man-

F a Makoda Aethiopum regina, è Saba Nili insula, postea à Camlyse Meroe appellata ad Salomonem venit, de lignis arborib. & ceteris reb. naturalibus præsertim audita filium ex eo cōceptum nomine Melich, deinde Dauidem regnandi iure feminis sublato regem renunciauit, & nobili imperio Pretio Ioannis (quod hodie etiamnum viget) principium dedit. Ex quo iam tot annos primo legem, deinde euangelium per Eunuchum & Philippum diaconū prædicatum seruant extremam manum adhibente Mattheo. ex hist. Aethiop.

A. M. 2990.

De domo Salomonis.

Arca domini fertur in sancta sanctorum.

2. Mac. 4.

Oratio Salomonis.

Regina Saba Salomonem consultit.

Salomonis peccantia.

datum

A. M. 2990. datum Dei, habuitque septingentas vxores, & concubinas trecentas, quibus ardentissimo amore inhaesit, ita vt coleret Deos earum ad complacendum eis, propter quod iratus Deus suscitauit circa finem vitæ eius diuersa bella à finitimis. Hieroboam quoque, quem præfecerat super tribum Ioseph, occurrens Abiam propheta scisso pallio suo nouo in duodecim partes dedit sibi decem, dicens dominum sibi dedisse regnum decem tribuum Israel, tribum Iuda stirpi David seruasse. Quod audiens Salomon quaesuit occidere eum, sed ille fugit in Ægyptum. De Salomone est varia opinio vtrum sit saluatus, aliqui enim dicunt quod non, alij Hier. Amb. & Chryſ. quod sic, quia pœnitentiam egit de suis lasciuis & peccatis ante mortem, vnde & Hebraei librum eius Ecclesiasten intitulant de pœnitentia Salomonis. **De regibus subsequentibus, iuxta seriem librorum. Regum & Paralipomenon.** **CAP. III.** In 12. capitulo habetur quod mortuo Salom. qui regnauerat quadraginta annis, & ex hoc apparet falsum esse quod dicit Iosephus in lib. antiqui. videlicet quod regnauit triginta annis & vixit nonaginta quatuor cum in lib. Reg. 3. & in lib. Paral. 2. dicatur quod regnauit quadraginta annis cum filius eius Roboam sumpſisset regnum populus Israel ad eum congregatus, rogauit vt minueret iugum patris id est collectas, qui post triduum spreto consilio seniorum, qui fuerant cum patre, vt scilicet benigne responderet populo, secutus consiliū iuuenum in responsione fienda dure respondit, dicens magis se aggrauaturum populū, & propter hoc scutum est schisma in Israel. Et decem tribus quæ postea appellatæ sunt Israel, fecerunt sibi regē Hieroboam, tribus Iuda cum Benjamin remāsit cum Roboam, & cum pararet se Roboam cum exercitu suo bellare cōtra Israel, dominus prohibuit per prophetā. Hieroboam autem regnās super Israel timens ne populus Israel vadens in Hierusalem ad templum secundum mandatum legis, recederet ad dominio eius, & reuerteretur ad Roboam, fecit duos vitulos aureos, vnum in Dan, alium in Bersabee finibus Israel collocans, præcepitque vitulos adorarent in Deos. In cap. 13. venit quidam propheta de Iuda in Samariam à Deo missus, qui cum reprehederet regem Hieroboam stantem in altari ad immolandum idolis prænuncians regem nasciturum ex Iuda nomine Iosiam, qui combureret ossa sacerdotum idololatrarum super illud altare, cum rex extēdisset manum, innuens vt caperetur propheta ille, arefacta est manus eius, & orante pro eo sanata est manus. Et quia propheta ille comedit in illo loco contra mandatū domini sibi super hoc factū inuitatus tamen ab alio sed falso propheta prophetante ex parte domini vt comederet secū, in via pergens suffocatus est à leone propter inobedientiam prædictam. In ca. 14. Infirmato filio Hieroboam vxor eius & a Regnum Iudæorum in duo regna scinditur, Catholicum quod continebat Iudam Benjamin & Leui. Nam Leuita antea per totam dispersi Iudæam sese receperunt ad legitimum Ecclesiæ locum, & hereticum, quod decem alias tribus continebat, retinuit circuncisionem, & alios fere ritus Moisaicos, nisi quod eos subinde variabat nonis & peregrinis aliarum gentium ritibus. Genob.

A. M. 2990.

Hier. inc. 43. Eia.

Genob. at restatur.

cap. 12.

Ioseph. li. 8. anti. c. 3.

3. Reg. 11. 2. Paral. 9.

Roboam rex Iuda. 4.

Creatur Hieroboam rex Israel. 1.



A mater pueri in habitu simulato accessit ad Abiam prophetam præ senectute non videntem, sed in spiritu cognouit eam, manifestans quæ esset, & indicans ei mortem pueri, ac reprehendens virum eius de idololatria. Roboam autem filius Salomonis regnauit super Iudam septemdecim annis & idololatravit cū populo suo, propter quod rex Ægypti venit Hierusalem & prædatus est omnes thesauros templi & regie domus. Sed & bellum habuit semper cum Hieroboam. In ca. 15. mortuo Roboam regnauit super Iudam filius eius Abia tribus annis, fecitque malum in conspectu domini cum populo suo. Mouit contra eum bellum Hieroboam rex Israel habens in exercitu suo octoginta millia bellatorū & Abias quadraginta millia. Et cum exercitus Hieroboam ex parte ante & post ex insidiis bellarent contra Abiam, ipso Abia se domino cōmendante & fiduciam habente, exterruit dominus exercitum Hieroboam, & cæsa sunt quinquaginta millia ex his vt habetur 2. paral. 13. Mortuo Abia regnauit filius eius Asa. 42. annis super Iudā, qui abstulit efformatos de terra, & idolola & matrem suam Maacha depulit de imperio, vt non esset princeps in sacris Priapi. Mortuo autem Hieroboam, qui regnauit vigintiduo annis super Israel, regnauit filius eius Nadab duobus annis, quem interficiens Baasa cum omni progenie sua regnauit super Israel quatuordecim annis. Asa autem regnante & bene secundū legem domini se habente, egressus est cōtra eum Zara Aethiops cum exercitu suo habens decies centena millia cum curribus trecētis. Ipse autē Asa cum exercitu suo obuians ei, dominū inuocauit, qui exterruit Æthiopes & versi sunt in fugam, vt habetur. 2. paral. 14. Azarias autem propheta reuertenti prælio cum victoria Asa occurrit cōfortans eum, prophetās de tempore circa finem mundi, vt habetur. 2. paral. 15. Anno autem 36. regni Asa Baasa rex Israel ascendit in Iudā, & muris quærebatur circūdare Rama, vt includeret Iudam, ita vt nullus posset illinc ingredi vel exire, propter quod Asa territus, accepta magna quæritate auri & argenti de thesauris templi Benadab regē Syrię vocauit in adiutoriū suum cōtra Baasa. Quo veniente & inuadente ciuitates Israel, Baasa fuit compulsus omittere adificiū inchoatū, vt regi Syrię resisteret, & interim de materia ibi præparata adificauit sibi Gabaa & Maspha, vt habetur. 3. Reg. 15. Ad quod additur. 2. Para xvj. quod Hanani propheta ex parte domini reprehendit eum, quod habuisset magis fiduciam in homine quam in domino. Asa autem iratus ex hoc posuit prophetam in neruum, infirmatūque Asa dolore pedū vehementissimo per annū & vltra, non quaesuit dominū in infirmitate sed magis confisus est in arte medicorum, mortuo autē eo & cum magna pompa sepulto, regnauit Iosaphat super Iudā filius eius. Mortuo autē Baasa vt habetur. 3. Reg. 16. regnauit filius eius Hela in Israel duobus annis. **Q**uætemulentum effectū occidit Zambri dux partis exercitus eius, & omnē domum eius deleuit, hic autem regnauit septem diebus. Cūque eum obsideret in Therfa Amri dux exercitus Israel, ipse Zabri cernens expugnationem vrbis, succendit se cum palatio suo, diuisūque est populus Israel in duas partes, quarū vna sequebatur Thebin vt faceret eum regē, alia prædictum Amri, sed præualuit pars quæ sequebatur Amri, & factus est rex Israel, qui regnauit duodecim

A. M. 2990.

Mors Roboam. Abia rex Iudæorū.

Asa rex Iud. 6.

Moritur Hieroboam.

Nadab rex Israel.

Baasa rex Iud. 4.

Asa moritur.

Iosaphat rex Iud. 7.

Ela rex Iud. 5.

Zabri rex Iud. 6.

Amri rex Iud. 7.

Asa 8.

A. M. 3031

Tezabel mulier pessima.

Exercitus regis Iosaphat numero ossifimus. Helie miracula.

Helias suscitavit puerum. & de alia eius gestia.

Helias prophetas Baal occidit.

Victoria regis Israel contra Benadab regem Syriae.

duodecim annis. Eoq; prauo mortuo, regnavit filius eius Achab anno tricesimo octavo regni regis Afa, & regnavit viginti duobus annis. Vxor autem eius fuit Tezabel filia regis Sidoniorum pessima mulier, dedita idololatriæ Baal cū viro Achab. Iosaphat aut rex Iuda tertio anno regni sui misit sacerdotes & Levitas per regnū Iuda ad docendū populū legem domini. Omnesq; gentes in circūitu timebant eum, & Philistiim & Arabes, habebatq; in exercitib. suis vndecim cetera millia & quadraginta millia militū.

In ca. 17. vsq; ad 18. habetur de Helia, de quo nihil in paralip. præcipiente Helia Thesbite, q non plueret in Israel nisi de mādato dñi absconditū est Helias in torrente Carith, vbi coruus deferebat ei panē & carnes mane & sero. Et deficiente aqua torrentis, missus est in Sareptā Sidoniorū ad mulierem viduā: quæ pavit eum tēpore famis, nec defecit eius pugillus farinae & parum olei, sed suffecit sibi, & filio, & Helia, q̄a primo pavit Helia de illo modico. Aggravavit autē filius illius viduā & mortuus est: sed Helias resuscitavit. & dicitur hic fuisse Ionas propheta.

In c. 18. Mittente Achab rege Israel Abdiam prophetam dispensatorem domus suæ ad querendum herbam pro equis, occurrit ei Helias, qui dixit sibi, quod indicaret hoc Achab: hic Abdias pavit ceterum viros colentes Deum & abscondit a facie Tezabel, cum interfici iussit prophetas domini, veniente autem Achab ad Heliam iussit, vt congregaret, omnes prophetas Baal quadringentos quinquaginta & vnū & sacerdotes lucorum quadringentos & omnem populum Israel in monte carmeli. Quo facto, Helias dedit populo optionem, vt si propheta Baal faceret suis inuocationibus ignem de celo descendere ad comburendum sacrificium scilicet vnum bouem Baal populus adoraret. Si autem hoc nō possent, & ipse hoc ageret Deum suum adorarent. Cum autem sacerdotes Baal diu inuocantes eum nil facerent. Helias, breui oratione, fecit ignem descendere, qui combussit sacrificium, ex quo totus populus adoravit, & confessus est Deum Helia. Quo facto Helias occidit omnes illos prophetas Baal in torrente Cifon. Fecitq; exinde per orationē suam magnam pluuiam superuenire post tres annos & dimidiū, quo tēpore non pluerat super terram, & reuersus est Achab domū Helia præcedēte.

In c. 19. Tezabel audita occisione suorum prophetarum misit nunciū ad Helia comminans ei mortē die sequenti. Quod timens Helias perrexit in desertum, & obdormientē sub iunipero Angelus excitavit, hortās vt comederet panē subcinericium sibi missum a Deo: in cuius fortitudine ambulavit vsque ad montem Dei Ore: vbi habuit mirabilem visionem, sibi que mandauit vt inde proficiscens inungeret Helisum in prophetam pro se: & fecit inuenire eo cū duodecim aratoribus, qui secutus est eum.

In c. 20. Benadab rex Syriae collecto exercitu suo, & trigintatribus regibus eum adiuantibus, venit contra Achab regem Israel in prælium, & dominus per prophetā prædixit victoriam. Quod & factum est illis fugatis. Iterum infra annū restaurato exercitu venit rex Syriae contra Israel bellum mouens in vallibus, dicentibus Syris, quod Dij montium erant Dij Israel, ideo victi prius fuerant. Sed debellatus est exercitus Syriae occisis centum millibus de eis, & ad decem & septē millia, qui remaserant fugientes in ciuitatem, inurus ciuitatis ruēs oppressit eos. Benadab autē rex Syriae occultans se, misit nuncios indutos cilicio & cinere a persis capitibus petens misericordiam, quod Achab fecit eum dimittere libe-

rum. Quod propheta quidam redarguit in habitu simulato, & sub parabola dati alicuius in custodiam sub pœna mortis sic conclusit, quod quia dimiserat Benadab dignum morte, ipse & populus suus Israel esset pro eo scilicet periturus.

In c. 21. Naboth Iezrahelites cum haberet vineā prope domū regis Achab, voluit ipse Achab, & requisit Naboth, vt venderet sibi vineam pro horto faciendo. Qui cum noluisset ei acquiescere, contristatū super hoc, vxor ipsius Achab Tezabel hoc audiens consolata est eum, & procurauit per falsos testes ipsum Naboth accusari de blasphemia Dei, quo facto ille innocenter lapidatus est. Et cum Achab iussisset ad capiendū vineam Naboth, dominus misit ad eum Heliam, qui prænunderet ei exterminium eius, & domus suæ propter tale scelus.

In c. 22. Achab humiliato exterius ex redargutione Helia, dominus dixit quod sententia differretur. Iosaphat autē rex Iuda cū esset factus gener Achab, pergens ad visitandū eum in Samariā accessit. Qui cum vellet ire ad recuperandā Ramoth Galaad sibi ablatam à rege Syriae, requisit Iosaphat ad eūdem secum in prælium, cui rei assensit, admonens tamen eum Iosaphat, vt prius cōsuleret dominū super hoc. Vocatis autē quadringentis prophetis Baal consuluerunt, q̄ irer & dominus traderet ei terram illam. Sed cum Iosaphat peteret consiliū haberi à propheta domini, adductus est Michas propheta, vt ipse super hoc responderet, & adiuratus vt diceret veritatem, prænunderat sibi ibi occidendū in bello, exprimens visionē de modo deceptionis eius per falsos prophetas. Et propter hoc Michas percussus est in maxilla à Sedechia falso propheta, & iussu regis missus in carcerem ad panē & aquam. Pergentibus autē ad bellū simul rege Iuda & Achab rege Israel contra Syros, vulneratus est Achab in bello & inde mortuus. Additur in 2. Paral. c. 19. quod reuertente Iosaphat Hierusalē Iehu propheta reprehēdit eum de amicitia contracta & auxilio cum impio Achab rege Israel, propter quod meruit iram domini, nisi opera eius bona pacassent dominū. Ponitur etiam ibi magna diligentia eius, quam habuit ad dirigendum populum ad legem seruandā, ponens iudices per ciuitates, admonens facere iustitiam cunctis.

Et in c. 17. dicitur q̄ mittebat sacerdotes per ciuitates cū lege Dei ad instruendū populū, propter quæ erat in magna veneratione & timore apud oēs etiā finitimas nationes & in diuitiis & magna gloria.

In c. 20. Paral. habetur q̄ Ammonitæ & Moabitæ & Syri gentes innumerę venerunt ad pugnā contra Iosaphat. Qui indixit ieiuniū populo & excitauit ad orandū Deum, populo autē cōgregato in Hierusalē ad orandū ipso exhortāte ad confidendū in Dei adiutorio, quidam propheta scilicet Iahaziel & ex parte Dei prædixit eis victoriam cōtra inimicos. Vnde confortati accedentes contra hostes canentes tubis & laudantes dominum dicentes. Confitemini domino &c. ipsi hostes contra se inuicem dimicantes se inuicem occiderunt, quibus omnibus interfectis tribus diebus continuis totus populus occupatus est ad detrahendum spolia, laudantes Deum.

M. A. 1689.

De Naboth viro bono.

Iosaphat regis in lege propaganda studium.

4. lib. Reg. summa. Ochozias rex Israel

§. I.

IN quarto libro Regum primo capitulo habetur q̄ mortuo Achab regnavit pro eo in Israel filius eius Ochozias, regnavitq; duobus annis, male se habens sicut pater eius. Infirmatus autē misit ad cōsulendū Beelzebub, si euasurus erat de infirmitate.

Quibus

A. M. 3990.

Iorā rex israel 10.

Miraculū Helia.

Helias in celum assumitur.

E

F

Quibus euntibus obuiavit Helias propheta dicens eis ex parte Dei, quod reuerteretur ad dominum suū significādo quod nō sanaretur, ex eo quod misisset ad consulendū Beelzebub, & non Deū verū. Quod cum enunciaisset deprehēdens ex signis quibusdam, q̄ esset Helias, misit pro eo vnū quinquagenarium cum quinquaginta viris. Qui accedens ad eum vocandū consumptus est cum suis ab igne de celo descendēte ad præces Helia. Misso secundo quinquagenario cū suis, idem eis euenit. Tertius missus cum humiliter se ei recōmēdaret, ne ei accideret q̄ aliis, iuit Angelo admonente cum eo ad regē, & intimauit illum moriturum, quod & factū est, & regnavit pro eo frater eius Ioram.

Hoc regnante vt habetur c. 2. cum Helias iter faceret cum discipulo suo Helisao, venientes ad Iordanis fluiuium, percussis aquis pallio Helia facta via per mediū transierunt. Quo transacto dixit Helias Helisao, vt peteret quod vellent antequam tolleretur ab eo. Qui postulauit duplicem speciem eius, id est faciendi mirabilia & prophetādī. Responditq; ei se hoc recepturū, si eum videret cum tolleretur ab eo. Sermocinātib. autē simul apparuit currus igneus cum aquis igneis, in quem Helias ascendens assumptus est in celū: id est in Paradisū terrestrem, vbi viuus permanet cum Enoch vsq; ad tempora Antichristi, cōtra quē descendet ad prædicandū.

Helisao autem vidēte & clamāte pater mi [currus & Israel auriga eius nō visus est amplius ab eo] accepitq; palliū Helia, q̄ ei ceciderat, & reuertens ad Iordanē tangendo ipsas pallio secūda vice aquæ diuisę sunt. Veniēs autem ad habitandū in Hierico, ibi ad præces habitatorū loci sanauit aquas pessimas illius loci misso in eis vase nouo fictili cū sale in eo. Et exinde cum ascenderet Bethel deridentibus eum pueris, & dicentibus, Ascende calue: maledixit eos, post q̄ duo viri de saltu egressi lacerauerūt quadraginta duos ex illis pueris. Ioram autem filius Achab vt habetur 3. c. cum regnaret cū rege Iuda Iosaphat, & rege Edon bellum mouit contra regem Moab, quia cessauerat à tributo consueto ei soluendo, pergentib. cū autē exercitibus suis deficiēte eis aqua, ac cesserūt ad Helisau cōsulendū, qui additō psalte corā eo cū caneret prophetauit dicens, eis q̄ foderēt in torrente ibi existēte & aquas inuenirent, quod & factum est. Moabitæ autem parantes se ad pugnam, cum demane vidissent aquas rubeas vt sanguis, excitantesq; mutuo cōtra se bellantes illi reges cum suis se occidissent, acceperunt ad castra eorum pro præda asportandā, contra quos pugnantes rex Israel cum suis debellauerunt eos, omnia vastantes & captiuitates vsque ad occisionem ciuitatis Moab.

In c. 4. Helisau mulieri viduæ se ei recōmēdāri pro debito viri sui, mādauit, vt mutuo acciperet vasa vacua, in quibus infunderet modicū olei, quod habebat. Quod cum fecisset per filium, subito vasa implebantur miraculose, de cuius prærio olei venditi soluit creditoribus debitū, de residuo viuēs cū filio. Exinde mulieri Sunamitę, quæ cū magna deuotione

a Helias ante decimum octauum annum regni Iosaphat translatus in celum. misit celiis litteras ad Ioram regem Iuda filium Iosaphat, in quib. fata eius explicabat. 2. paral. cap. 21. & Ioseph. lib. 9. Antiq. cap. 2. ita sanctis mortuis res viuorum cura sunt. 7. Septem homines dantur qui mundi durationem continent serie metiuntur: Adam, Mathusalem, Sem, Iacob, Amram, Abias Silonites & Helias, qui abduc sunt perstes est. Geneb. ex Seder olei.

& liberalitate recipiebat eum in domum cum trāfirer per Sunam, impetrauit ei sterili filium hoc prædicens. Qui natus post aliquod tempus mortuus est. Sed ad præces matris euntis ad eum & exponens casum accessit ad domum eius eum resuscitans. Exinde coctas herbas mixtas cum amara colloquintida, cum comederent filij prophetarum & sensissent amaritudinem, Helisau miti iussit farinam in ollam, & dulcoratum est pulmētum, postea panes sibi oblatos multiplicauit, vt comederent ex eo centum viri, & superfuit de panibus.

In ca. 5. Naaman princeps militiæ regis Syriae factus leprosus accessit cum literis recōmēdatoriis ad regem Israel, vt curaretur à lepra. Cum autem aduenisset ad domum Helisai, iussit ei vt lauaret se septies in Iordane & mundaretur. Quod etsi prius indignans non acquiesceret, demum ad suasionem seruorum pergens ad Iordanē & lauans se mundatus est à lepra, qui reuertēs ad Helisau cum multa ei obtulisset, nihil voluit accipere, sed Giezi discipulus Helisai occulte accessit ad Naamā postquam recesserat, & petiit ex parte Helisei quiddam ab eo portans ad domum suam. Quod scelus detexit Helisau, & propter hoc lepra percussus est.

In cap. 6. filijs prophetarum euntibus ad incidendum ligna cum Helisao iuxta Iordanem, vt facerēt sibi cellulas, vni eorū excussum est ferrū securis de manubrio in aquā demersum, sed Helisao mittente lignum in aquā ferrum enatauit, & illud resumpsit. Rege autem Syriae pugnāte contra regem Israel, cum poneret insidias ad capiendum, Helisau reuelabat ei insidias. Quod cum audisset rex Syriae, misit exercitum ad capiendum Helisau, quos obsidētes domum Helisai, cum Giezi videret & doleret, oratione Helisai factum est, vt videret mōtem propinquum domui plenum equis & in curribus igneis. Exercitus autem Syriae passus est cæcitatem.

In c. 7. Helisau ipse duxit illum exercitum Syriae in Samariam ante regem eius, & aperti sunt oculi eorum. Mandauit tamē regi, vt non percuteret eos, sed eos cibis refectos dimitteret redire ad suos.

Benadab rege Syriae obsidēte Samariam facta est fames valida, ita vt vna mulier conueniret cum alia de comedendo filio suo, & postea alterius simul, & cum comesto vno alia nollet suū dare, posuit querelam corā rege Samarie. Quod audiens iratus misit nunciū ad decapitandū Helisau, quod ipse prænunderat sociis. Venienti autem regi ad eum, prænunderat maximam abundantiam futuram die sequenti, quod & factum est. Nam dominus misit sonitum in castra Syrorum tanquam multarum gentium venientū contra eos, quod timentes fugerunt omnes, omnia sua relinquentes. Quatuor autem leprosi hoc perpendētes nunciauerunt in ciuitate Samariae, qui prius inquiretes ne insidiose hoc factum esset comperta rei veritate, omnes exierunt ad capiēda spolia, vnde secuta est maxima abundantia victualium. Et quia non creditit vnus ex ducibus, conculcatus est in porta ciuitatis à multitudine & mortuus est.

In ca. 8. mulieri cuius filium resuscitauerat Helisau mandauit ipse, vt tempore illo famis peregrinaretur. Cui reuertenti rex mandauit restitui agros suos audito à Giezi, quomodo filii eius resuscitauerat Helisau. Exinde Benadab rex Syriae misit Hazael ad Helisau cum esset infirmatus ad inquirendum, si sanaretur. Helisau autem prædixit ei, quod esset regnator in Syria, & multa mala facturus Israel. Qui reuersus dixit q̄ sanaretur sed die sequenti suffocauit

A. M. 3565.

De Naaman Syro leproso.

Miraculū Helisai.

Obesio Samariae.

A. M. suffocavit eum, & regnavit pro eo. Recessit autem **A**
3065. Edon à Iuda, & constituit sibi regem tempore Ioram
Ioram rex regis Iuda qui regnavit octo annis, cuius vxor fuit
Iuda. 8. Athalia filia Achab regis Israel. Qui & occidit omnes
fratres suos filios Iosaphat, vt dicitur. 2. paral. 21.
Cui propter peccata sua suscitauit Deus Philistæos
& Arabes cōtra eum, qui vastauerunt terram Iuda,
& diriperunt substantiam regis, & cōperunt filios
& vxores. Ipse quoque infirmatus plaga insanabili,
per biennium paulatim egressus viscera sua. Mortuo
autem eo regnavit Ochozias filius eius pro eo.
Ochozias
rex Iuda
9. In ca. 9. Helisæus mandauit vni ex filiis propheta-
Iehu rex tarū, vt iret in Ramoth Galaad, quā obsidebat prin-
Israel. 11. cept exercitus Iorā regis Israel nomine Iehu, quem
prænuñciaret regem Israel qui delere deberet omne
semen Achab ex præcepto Dei, quod & fecit. Re-
ferente autem Iehu hoc exercitui, omnes accepraue-
runt eum in regem. Ipse autē Iehu cum exercitu suo
accessit in Iezrahel vbi erat rex Ioram infirmus ex
vulnere suscepto in Ramoth à Syris, contra quos
bellabat. & Ochozias rex Iuda illuc venerat ad visi-
tandum eum. Cum autem audisset Ioram, quod Iehu
veniret in Iezrahel, ipse & Ochozias exierunt ei ob-
uiā, & Iehu sagitta percussit eum & occidit, & regē
Iuda fugientem insecutum occidit fecit. Intrans au-
tem ciuitatē Iezrahel, Iezabel matrē Iorā defenestra
domus reprehendentē eum præcipitari a feruis fecit.
In cap. 10. homines ciuitatis Samariæ ad requisi-
tionem ipsius Iehu, occiderunt septuaginta filios
Achab, qui erant in Samaria, & capita eorum mise-
runt ad eum in cophnis, pergens inde Iehu in Sa-
mariam, & obuiam in via fratribus Ochoziæ regis
Iuda quadraginta duobus, eos omnes occidit fecit,
postmodum simulauit Iehu se velle colere & ho-
norare Baal plusquam fecerat Achab. Vnde & con-
gregari fecit prophetas & sacerdotes Baal pro sa-
crificio solēni ei exhibēdo, quib. & vestes dari fecit,
vt bene discernerentur à cæteris, & expleto holo-
causto omnes sacerdotes Baal fecit occidi, & tem-
plum Baal destruxit, faciens latrinas. Regnavit autē
Iehu super Israel viginti octo annis, secutus tamen
est idololatriā & peccata Hieroboam. Pro isto au-
tem Zelo exercitato pro Dei honore fuit sibi promissa
continuatio regiminis in Israel vsque ad quar-
tam generationem.
In cap. 11. Athalia mater Ochoziæ audiens filium
occisum, vt regnaret ipsa super Iudam, occidit om-
ne semen regium, id est filios Ochoziæ, qui vno tan-
tum anno regnauerat in Iuda. Sed dum occiderentur
ipsi filij Iochabeth soror Ochoziæ & vxor Ioiada
summi pontificis, furata est vnum ex filiis Ocho-
ziæ, & occultauit septē annis quibus regnavit Atha-
lia in Iuda vocabatur autē Ioas. Septimo igitur an-
no ætatis suæ Ioiada manifestauit quibusdam filium
regis, ordinem tradēs ad occisionem Athaliæ, quod
secutum est, & Ioas ab omni populo susceptus est
in regem. Ingressusq; est omnis populus terræ tem-
plum Baal & destruxerunt aras eius & imagines
contriuerunt valide, Martham quoque sacerdotem
acceperunt coram altari. Latatūque est omnis po-
pulus terræ & ciuitas conquieuit. Athalia autem oc-
cisa est gladio in domo regis septēque annorum
erat Ioas cum regnare cepit.
In cap. 12. regnavit Ioas quadraginta annis super
Iudam, & recte se habuit omnibus diebus quibus
eum docuit Ioiada sacerdos, qui reparare fecit do-
mum domini & vasa eius, arguens sacerdotes de ne-
gligentia huius mortuo autem Ioiada centesimo &

vigesimo anno ætatis obsequiis & adulationibus
principum delinitus Ioas, recessit à via Dei, propter
quod reprehendens eum & populum de transgres-
sionibus eorum Zacharias propheta filius Ioiadæ
præfati, lapidatus est in atrio templi iussu regis Ioas,
vt additur. 2. paral. 24. & ibi subditur, quod euoluto
anno venit rex Syria contra eum cum paucis, cum
ipse Ioas haberet maximū exercitum, & capta ma-
gna præda & multis interfectis, & ipso rege Ioas
ignominiose tractato recessit, ipsumque in languo-
ribus dimissum interfecerunt serui sui. In Israel au-
tem mortuo Iehu, vt dicitur cap. 13. regnavit filius
eius pro eo Ioachas annis septemdecim & secutus
est peccata Hieroboā primi regis Israel. Quo mor-
tuo, regnavit Oas filius eius pro eo annis sexdecim.
Et fecit malū in conspectu domini. Cum autem in-
firmaretur Helisæus ad mortem, ipse rex Ioas visi-
tauit eum dolens de eius morte. Dixit autem ei He-
lisæus, quod percuteret terram sagitta emissa de ar-
cu. Quod cum fecisset ter, & non amplius, iratus est
Helisæus dicens, si percussisses quinque aut sexies
deleuisses Syriam ex toto, nunc autem ter percuties
eam. Et mortuus Helisæus sepultus est. Mortuū au-
tem cum portarent homines ad sepulturam, viden-
tes latrumculos venientes de Moab contra se, pro-
iecerunt cadaver illud in sepulchro Helisæi, & sub-
bito resurrexit mortuus ille.
In regno autem Iuda mortuo Ioas vt habetur 4.
Reg. 14. regnavit Amasias filius eius pro eo annis vi-
ginti nouem. Qui congregauit triginta millia ho-
minum bellatorum de Iuda, & centum millia de
Israel, vt procederet in bellum contra Edon. Sed
propheta ex parte Dei sibi dixit quod non duceret
secum illos de Israel conductos, quia debellaretur.
Et quamuis iam dedisset stipendia centum talenta
argenti eis cōditis dominus erat sufficiens ad eum
restaurandum. Quod faciens & pergens cōtra Idu-
meos victoriam habuit viginti millia occidendo ex
illis, reuersus autē in Hierusalem assumpsit in Deos
suos idola Idumeorum quos deicerat. Cūq; pro-
pheta de hoc argueret eum, non audiuit eum, sed
comminatus est ei mortem, vt dicitur. 2. paral. 25.
Mandauit autem Amasias ad Ioas regem Israel, vt
in quodam loco conuenirent, vt seinuicem viderēt.
Qui respondit vt maneret in loco suo, nec efferretur
in superbiā propter victoriam de Idumæis. No-
luit autem acquiescere, sed venit in Bethsames, vbi
Ioas rex Israel percussit Iudam, & regem Amasiam
captum duxit in Hierusalem destruens muros eius
quadringentis cubitis, & ablati thesauris templi
& domus regis, & acceptis obfidibus reuersus est,
in Samariam, Amasias autem postea occisus est, fa-
cta coniuratione contra eum à suis in Lachis. Mor-
tuo autem Ioas rege Israel regnavit Hieroboam fili-
us eius pro eo quadraginta & vno anno & fecit
malum sicut prædecessores sui. Quo mortuo regna-
uit Zacharias filius eius pro eo sex mensibus.
In ca. 15. Mortuo Amasia regnavit in Iuda Ozias
qui etiam dicitur Azarias filius eius pro eo annis
quinquaginta duobus. Et vt dicitur 2. paral. 26. hic
fecit multa bona, & habuit crebras victorias contra
Philistæos cōtra Arabes & Amonitas in exercitu suo
habens trecenta septem millia quingenta bellato-
rum, multumque magnificauit ciuitatem & am-
pliauit diuitias, sed demum elatus in superbiā, in-
gressus est templum ad offerendum coram domino
incensum, & arguenti eum Azaria, sacerdotem
comminatus est propter quod subito Ozias factus
est

A. M. 3111.
Ioachas
rex Israel
12.
Ioas rex
Israel. 13.
Mortuus
Helisæus
propheta.
Amasias
rex Iuda
24.
Hieroboā
rex Israel.
14.
Zacharias
rex Israel.
15.
Ozias rex
Iuda. 15.
Lepra
Ozias.

A. M. 3111.
7065. est leprosus, toto tempore vitæ suæ vitam agens se-
paratā, & filius eius Iotham regnabat pro patre le-
proso. In Israel regnavit Zacharias mensibus sex,
contra quem cōiurauit Sellum & occidit eum. Qui
Sellū rex Sellum regnavit mense vno in Samaria, quem occi-
Israel. 16. dens Manachez regnavit pro eo annis 10. Quo mor-
tuo regnavit pro eo Phaceias filius eius annis duo-
bus, contra quem coniurans Phaceæ filius Rome-
liæ & occidens regnavit pro eo, huius tempore ve-
nit Theglathphalassar rex Assur contra Israel & ce-
pit Galileam & vniuersam terrā Nephtalim, & mul-
tas ciuitates Israel, & homines illos trāstulit in Assy-
rios. Coniurans autem Osee contra Phaceæ occidit
eum, & regnavit pro eo. In Iuda autē regnavit post
mortem Ozie Iotham filius eius pro ipso sexdecim
annis. Fecitq; quod rectū erat coram domino, adifi-
cauitq; ciuitates & castra multa, & pugnās contra
Ammonitas fecit eos tributarios. vt additur 2. Par. 27.
In quarto Regum c. 16. Iotham de hac luce sub-
tracto, regnavit Achā filius eius pro eo in Iuda, qui
dedit se idololatriæ & filium suum consecrauit per
ignem. Cūq; ascendisset contra eum in prælium
Phaceæ filius Romeliæ rex Israel, vt habetur 2. Para.
28. occidit in vna die de Iuda centum viginti millia
bellatorum, & infinitam prædam ad ducenta millia
puerorum & puellarum & mulierum duxerunt cap-
tiua in Samariam. Propheta autem quidam repræ-
hendit eos de tanta crudelitate, præcipue de cap-
tiuis ductis, consulens vt relaxarent, ne Dominus
irasceretur contra eos. Quod & fecerunt ipsos re-
fectos & cindutos ducentes in Hiericho ad suos. Rex
autem Syriæ veniens contra Iudam fecit prædā ma-
gnam, & similiter Philistæi & Idumæi. Iterum Pha-
ceæ rex Israel & Rasim rex Syriæ venerunt contra
Achab in prælium. Qui expolians templum domi-
ni, & domum suam misit maxima munera ad The-
glathphalassar regem Assyriorum vt veniret in ad-
iutorium eius contra regem Syriæ. Qui veniens cepit
Damascum ciuitatem regiam Syriæ, & occidit
Rasim regem eius. Accessit autem Achab ad visi-
tandum Theglathphalassar, ad congratulandum de
victoria. Qui cernens altare deorum Damasci, iussit
Vriā sacerdoti, vt simile altare faceret construi in
domo domini, vbi offerrentur sacrificia, relicto al-
tari Dei, quod & factum est ad idololatriā, vt habe-
tur 4. Reg. 16. Sub isto Acham rege condita fuit Ro-
ma à Romulo & Remo geminis in monte Auenti-
no, vt dicitur infra.
Migrante autem Acham pessimo, vt habetur. cap.
17. regnavit Ezechias filius eius optimus in Iuda. Cu-
iustempore cum Osee rex Israel regnaret post Pha-

*a Inter hunc Zachariam, & sequentem Sellum collo-
cat Genes. inter regnum annorum octo, sicut inter re-
gem Phaceæ filium Romeliæ & Osee vltimum Israel re-
gem aliud nouem annorum inter regnum collocat, idque
vt tempora regum Israel & Iuda consentiant.*

*b Salmanazar rex Assyriorum bis in Israel em-
peditionem suscipiens, bis populum Israel captiuum in
Assyriam duxit. Nam primo initio regni Osee vltimi re-
gis Israel abduxit tribus Aser, Issachar, Zabulon &
Nephtalim in Assyriam, reliquos Israelitas tributarios
faciens. Deinde cum rebellasset Osee anno regni sexto
adest iterum Salmanazar & tribum Ephraim & dimi-
diam tribum Manasse in Assyriam abducent: sicq; tres
Israelis fuerunt transmigrations, prima sub Teglat-
phalassar, sub Salmanazar duæ alie. Genes.*

A cec, & rebellare disponderet Salmanasar regi Assy-
riorum, cui Osee erat tributarius, venit contra eum
Salmanasar, & anno nono regni Osee cepit Sa-
mariam, & Osee gentem Israel totam trāstulit
in Assyrios & Medos, relicta sola tribu Iuda cum
Beniamin. Et ponitur ibi diffuse causam huius capti-
uitatis fuisse peccatum eorū & obstinationem præ-
cipue Idololatriæ. Misit autē res Assyriorū ad habi-
tandū in Samaria & partes illas homines de gente
Babyloniorū & aliarum nationum. Et quia non ser-
uabant ceremonialia legis, immisit dominus leones,
qui dilacerabant eos, propter quod rex Assyriorum
misit illic aliquos ex sacerdotibus Israelitis trāsta-
tis in captiuitatem, qui docerent cultum Dei secundum
legem. Quibus hoc facientibus cessauit plaga.
Et nihilominus cum hoc adorabant diuersa idola.
In c. 18. anno tercio, Osee regis Israel regnare cepit
Ezechias in Iuda, & viginti nouē annis regnavit, &
oprime. Ipse dissipauit excelsa, & cōminuit statuas,
& succidit lucos, confregit serpentē æneum, quem
fecerat Moyses in deserto, quæ omnia pertinebāt ad
idololatriam: & non fuit similis illi de cunctis regi-
bus Iuda: rebellauit autē contra regem Assyriorum.
Ascendit autem Sennacherib rex Assyriorum cōtra
eum, sed Ezechias rogauit eum, vt recederet im-
posito sibi quod veller onere. Qui misit trecenta ta-
lenta argenti, & triginta auti ab eo petita, accepto
auro & argento quod erant in templo Domini & do-
mo regis. Sed his non contentus, misit oratores suos
Hierusalem ad persuadendum Ezechias, & populo,
vt se traderent regi Assyriorū: quia non posset Deus
eorum, liberare eos de manu Assyriorū, sicut nec dii
aliarum gentium quas subiugauerat, potuerunt liberare
eas, quoniā sibi eas subiecerat, & multa alia in
blasphemiam Dei. In c. 19. Auditis his Ezechias sci-
dit vestimenta sua, & inductus sacco accessit ad tem-
plum ad orandum Deum, misitq; nuncios ad Isaiam
prophetam, vt oraret pro populo posito in tanto pe-
riculo. Sed Isaias confortauit eos, q non timerent
regem Assyriorum, quia non caperet ciuitatem, sed
confusus abscederet, quod & factum est. Nam vna
nocte angelus Domini interfecit centum octoginta
quinque millia exercitus Sennacherib, hoc autē de
mane ipse cernens reuersus est cōfusus in Ninuiem.
Et cum adoraret in templo Dei sui, occisus est à filiis
suis. In ca. 20. Egrotauit Ezechias vsque ad mortem,
quod dicitur fuisse propter euectionē eius de tanta
victoria, vt dicitur 2. Paral. 33. vel propter ingrati-
tudinem secundum Iosephum: & dictū est ei ex par-
te Dei ab Isaiā, q moreretur. Quo amarissimē flente
Isaias ex parte Dei nunciavit veniam obtentam, nec
moriturum tunc, sed quindecim annos superuictu-
rum. Datūq; est ei signum sanationis, retrogressio
Solis decem gradibus in celo, quod impletū est. Qui
sanatus, fecit canticū illud. Ego dixi in dimidio dierū
& c. quod habetur. Esa. 38. In illo tempore misit Me-
rodach Baladam rex Babylonis literas, & munera ad
Ezechiam ad congaudendum ei de sanatione. Qui
ostendit eis omnes thesauros suos & res pretiosas.
Venitq; Efaias ad eum prænuñcians ex parte Dei,
quod omnia, quæ viderant oratores regis Babylonis
asportarentur in Babylonē in futurum & filij eius.
Sed & in principio regni sui, vt habetur 2. Paral. 29.
excitauit populum ad culturam veri Dei, & sacer-
dotes ad officium eorum diligenter implendum, &
ad laudandum Deum, & sacrificia solennia offeren-
da. Et in c. 30. dicitur quod misit nuncios per omnes
terminos Israel, à Dan vsq; ad Bersabee, quod omnes
Prima pars Hist. Ant. f venirent

A. M. 3208.
**Sennache-
rib rex As-
syriorum.**
**De egritu-
dine Eze-
chig.**
Ezechias
**regis pie-
tas.**

venirent ad celebrandū Phafe domino in Hierusalem, & follicitandū vt reuerterentur ad pœnitentiā, vt Deus indulgeret eis. Et multi venerunt de diuersis tribubus ad celebrandū Phafe. Et orauit Ezechias pro his qui nō sanctificati vt lex mandauit, faciebāt. Et non solū de iuda sed & de alijs tribubus accessit populus ad euerendū idola, vt dicitur 2. Para. 37. Et seriose ordinauit prouisionem Leuitarū in sacrificijs & primitijs. Dormiuit demū Ezechias cum patribus suis vt habetur. c. 37. Et regnauit Manasses filius eius pro eo cū duodecim esset annorum. Quinquaginta quinq; annis regnauit in Hierusalem faciens innumera mala, edificauit excelsa quæ destruxerat pater eius. Fabricauit aras Baal, adorauit oēm militiā celi. Trāstulit filium suum per ignē, ariolatus est, obseruauit auguria & pythones, impleuit Hierusalē sanguine innocentū. Secutusque est eū populus in omnibus ad transgrediendum legem Dei. Et (vt additur in 2. Paral. c. 33.) cum loqueretur dominus per prophetas ad eū & populū vt reuerterēt, noluerūt audire. Quinimo Esaiā prophetam iussit Manasses secari serra lignea ad maiorē cruciatū vt dicit Hiero. Propter quōd induxit dominus principes Assyriorum contra eū, qui capientes victū duxerūt in Babylonem in compedibus tenentes. Qui coangustatus valde in carcere illo orauit ad dominū & egit pœnitentiā valde coram Deo. Est eius humilis oratio in fine 2. Paral. Propter quod Deus miseratus est eius, & eduxit de captiuitate illa, reducendo in Hierusalē ad regnū suum. Qui reuertens abstulit omnia, quæ pertinebant ad idololatriam & emendauit vitā suam in melius. Eo autem decedente regnauit Amon filius eius pro eo duobus annis in Hierusalem, & fecit malum in conspectu domini, cunctis idolis quæ fuerat fabricatus Manasses pater eius immolauit & seruiuit, nec est reuertens faciem domini sicut Manasses pater eius, s. reuertēs ad pœnitentiā. Forte vanam spem sibi promittens circa senectutē reuertī ad pœnitentiā sicut pater, sed hæc spes eum fecellit, nam serui sui coniurantes contra eum, occiderunt eum in domo sua. Reliqua autē populi multitudo cæsis in destructioribus eius constituerunt Iosiam filium eius pro eo, vt habetur 21. c. Ocho annorū erat Iosias cum regnare cœpisset, & annis 37. regnauit optime, & in principio fecit instaurari sartatecta templi. i. ruinas. Heichias autē Pontifex librum inuentum in domo domini. s. Deuteronomium misit ad Iosiam regem, quem cum fecisset legere & audiret ex eo cōminationes domini contra transgressores legis, scidit vestimenta sua, timens valde iudicia domini, & præcepit Helchiaz, vt consuleret dominum super se & populū, considerans iram domini super eos descensuram. Qui accesserunt ad Oldā prophetissam vxorem Sellum. Quæ respondit eis ex parte Dei, q̄ omnia mala quæ legerant in libro legis ventura essent super locum illum & habitatores eius, propter scelera eorum. Sed quia rex Iosias timuerat & humiliauerat se coram Deo libro audito, in pace moreretur vt nō videret ipse mala illa. Fecit ergo Iosias, vt habetur 4. Reg. 24. cōgregari omnem populū & legi librū & percussit fœdus, ipse & populus cum eo coram domino obseruandi præcepta domini, & purgavit de templo omnem immunditiam idololatriæ, & deleuit aruspices eos qui adolebāt incensum Baal & soli & lunæ & duodecim signis celi & omni militiæ celi. Destruxit quoq; adiculā effeminatorum, quæ erat in domo domini, & alia loca idolatriæ dedita. Insuper accessit in Bethel, vbi Hieroboam fecit

A.M. 3208.
cap. 27.
Manasses rex Iuda. 17.
lib. 15. cōm. in Esa.
Manasses in Babylone rex dicitur.
Amon rex Iuda 18.
Isaias rex Iuda 18.
Iosias rex optimus.
Olda prophessa.
cap. 23.

cerat altare idolis & destruxit, sepulchrū autem propheta, qui iuerat de iuda ad arguendū Hieroboā de idololatria suffocari à leone in via, qui etiā prophetauerat de nomine Iosia & actu illo fiendo ab eo, iussit dimitti, & sic egit in ciuitatibus Samaria. Iussit etiam fieri Phafe secundū legem. Nec est factū Phafe tale à diebus iudicum qui iudicauerūt Israel, & omnium regū Israel & Iuda, quod fecit Iosias decimo octauo anno regni sui, post hæc, vt dicitur, 2. Para. 37. ascendit Nechao rex Ægypti ad pugnandū in Carcamis, & Iosias iuit contra eū in prælio. Qui rex Ægypti misit ad eū nuncios q̄ non ueniebat contra eū, sed dominus miserat eum ad aliā gentem festinanter. Rex Assyriorū vnde desisteret eū impedire, ne interficeretur. Qui Iosias noluit audire sermones Nechao ex ore Dei, sed pergens contra eū ad bellum in campo Maggedo vulneratus est à sagittarijs. Quod sentiens dixit seruis suis, vt educerēt eum de prælio, quia vulneratus erat grauius. Et asportatus de curru in curru mortuus est in Hierusalem, & luxerūt eum vniuersus Iuda & Hierusalem. Hieremias maxime, cuius omnes cantores & cantatrices vsq; in presentem diem lamentationem super Iosiam replicant, vt ibi dicitur. Nechao autē rex Ægypti occiso Iosia, vt habetur 4. Reg. 24. intrauit Hierusalē, & Ioachim filium Iosia quē populus cōstituerat regem pro patre vinctum duxit in Ægyptū, imponens tributū terræ, centum talenta argenti, & vnū auri. Instituit autem regem in Hierusalem Helachim, quē vocauit Ioachim fratrem eius & filium Iosie. Ioachim iste malus fuit, qui & regnauit vndecim annis. Et contra hunc venit rex Babylonis & tributariū fecit. Sed cū post triennium se rebellasset regi Babylonis venit contra eum in Hierusalē. Anno 4. regni huius Ioachim Hieremias clausus mādauit Baruch filio Nerie, vt scriberet omnia quæ sibi diceret ex parte domini, & legeret coram omni populo. Sententia autem scripturæ erat, vt populus reuerteretur ad pœnitentiā, vt eaderet mala, quæ dominus cōminatus erat eis. Quo facto postea cū legeretur coram Ioachim rege, ipse rex dilacerauit librum ipsum & comburi fecit super arulam plenam prunis, & querere fecit Hieremias & Baruch ad capiendū. Propter hoc Hieremias prophetauit contra eum, q̄ veniret rex Babylonis & cadauer eius proiceret occisum ad æstium & gelu. Et iterum fecit dominus scribere eosdem sermones & plures alios, vt habetur Hier. 36. [Cū ergo rex Babylonis vt dictū est venisset in Hierusalē, sub iure fœderis intrauit in eam. Sed cum intrasset fidem non seruauit, sed iuuenes quosq; fortissimos occidit, vna cum rege eorum Ioachim, quem & ante muros insepultum proiciit iussit. Fecitq; filii eius dictum etiam Ioachim regē pro eo. Sed cū recessisset cogitans & timēs, ne forte propter hoc more patris in vindictā se rebellaret, reuersus est in Hierusalē. At Ioachim timens, ad consiliū Hieremias egressus est ei obuiam cum matre sua & multis alijs. [Et suscepit eos rex Babylonis anno octauo regni sui, & tulit vniuersa vasa aurea de domo domini, & thesauros domus regis, & transtulit in Babylonem cum rege & matre eius, de domo circiter duo millia de principibus viris & robustis septem millia] artifices & inclusores mille, & cum illis Daniele, Ananiam, Azariam, & Misaelem, & Ezechielem prophetam cum Ioachim duxit captiuos in Babyloniam, etiam Machabeum cum eis. Constituit autem in Hierusalem regem alium filium Iosia dictum Mathathiam, quem vocauit Sedechiam, qui regnauit vndecim annis

A.M. 3253.
Phafe folleane factum à Iosia rege.
Ioachim rex Iuda. 20.
Hier. 35.
Ioachim alter rex Iuda 21.
Hæc quæ videbantur desiderari addimus verbis Come.
Ex Come.
Ioachim rex in Babylonia traducitur.

annīs in Hierusalem. Fecitq; in conspectu Dei malum & rebellauit contra Nabuchodonosor cui promiserat fidelitatem. In ca. 25. anno autem nono mense decimo regni ipsius Sedechie, ascendit Nabuchodonosor contra eum, & vallata ciuitate Hierusalem praualente fame intra, capta est ciuitas anno vndecimo fugiente autem regem Sedechiam insecuti sunt Chaldæi, & capti in Reblatha adduxerunt ad Nabuchodonosor. Qui occidit filios eius coram eo. Postea exoculatur & vinctum duxit in Babylonem, & Nabuzardā princeps exercitus Chaldæorum combussit templū domini, asportatis vasīs & ornamentis templi, domū regiam & totam ciuitatem murosq; eius diruens. Præfecit autem rex Babylonis his qui remanebāt Godoliā filium Ahicam. Venientibus autem quibusdam qui euaserant de nobilitatibus. s. Hirmael filio Nathanæ & alijs ad Godoliam promisit eis securitatem, Iohana autem filius Charæ insinuauit Godoliam, q̄ caueret sibi ab Hirmaele, quia quærebatur mortē eius, sed Godoliam non credidit ei, quod tamen secutum est. Nam Hirmael dolose occidit Godoliā & Iudæos & Chaldæos quos reperit cū eo. Sequenti die cum hoc nesciretur, octoginta viros de Sichē & Samaria rasīs barbīs & sissis vestibus, qui veniebant ad offerendum in domo domini, ipse Hirmael plorans occurrit eis dicens se eos associaturum ad Godoliam. Qui in medio ciuitatis occidit eos, exceptis decē, promittentibus ei manifestare thesauros in agro, frumenti, hordei, mellis & olei propter quod eos non occidit. Reliquias autem populi secum captiuas ducebat in terra Ammō. Sed Iohanna filius Charæ cum multis bellatoribus hæc audiens pergebat contra eum ad bellandum. Quod cernens Hirmael dimisit reliquias & fugit, & Iohanna reduxit in ciuitate reliquias. Et cū timeret Chaldæos propter mortem Godoliam, rogauerunt Hieremiam, vt oraret pro eis & consuleret dominū si deberent remanere, vel in Ægyptū ire. Qui respondit eis ex parte Dei q̄ remanerent. Qui non acquieuerunt ei dicentes falsum, ex se cōfuxisse, & non à Deo habuisse, vt habetur Hier. 43. Sicq; translatus est Iuda, de terra sua in Babylonē, & occisis plurimis qui erāt ex principalioribus trāstulit Nabuchodonosor quatuor millia & sexcentas animas in Babylonem cum Sedechia rege exoculato, & incarceratione, vt habetur Hier. 52. Ipse quos Hieremias, cum primo translatus est, Ioachim rex in Babylonem prædixit, vt patet. 25. c. Hier. q̄ 70. annis debebat durare captiuitas illa in Babylonia, quibus expletis reducerentur in Hierusalem. Vnde & multi pseudopropheta, qui erant in Hierusalem seducebant populū & Sedechiam regem dicentes ex parte Dei sed falso, eos qui iam captiui ducti erant cum Ioachim liberandos. Vnde & quidam Ananias nomine, falsus propheta in anno quarto Sedechie duxit publice ex parte Dei, q̄ post duos annos exinde reducendus esset populus de Babylone simul cum Ioachim rege. Qui & cathenas ligneas quas portabat in collo Hieremias, ad signandum iugum seruitutis duraturum fuit Nabuchodonosor cōfregit, pro quo dominus dixit sibi q̄ faceret cathenas ferreas, pro eis in signū seruitutis fuit Nabuchodonosor. Et quia Annanias prophetauerat nō missus à Deo, ideo prædixit sibi Hieremias illo anno moriturum. Quod & impletū est, vt habetur Hier. 28. Idem etiam Hieremias, cum regnaret, Sedechias scripsit his qui translati erant iam in Babylonē cum Ioachim, q̄ adificaret domos, & plantarent hortos, & ducerent vxores in Babylone, & quærerēt pacem

Babylonis, & orarent pro ea, nec crederent prophetis, qui prænunderent eis celerem liberationem eorum, quia non fieret nisi completis septuaginta annis, prænunderans etiam q̄ duo pseudopropheta in Babylone, qui annuuciabant iudæis existentibus in Babylonia, q̄ cito essent liberati, q̄ essent tradēdi in manibus Nabuchodonosor & publice occidendi, hi dicebantur Sedechias & Achab, & dicuntur vt habetur Hier. 29. c. hifuisse illi duo iniquifenes qui accusarunt Susannā de adulterio, qui primo lapidati à populo, inde à Nabuchodonosor frixi sunt in oleo. Et quia Hieremias prædicabat ciuitatē capiendam à Chaldæis, voluerūt pluries eum occidere, sed diuersis modis euasit. Semel autē petentibus hoc principibus populi, cōsensit Sedechias rex vt poneretur in carcerem. Qui missus fuit in puteum vbi non erat aqua, sed lutum, vt ibi moreretur, sed Abdemelech vir Ætiops eunuchus regis hoc regi nunciavit, arguens malitiam eorum coram ipso. Quæ rex fecit inde educi, & secreto alloquens & interrogans persuasit sibi, q̄ sponte se offerret regi Babyloni, & sic non moreretur, nec ciuitas igni exponeretur, q̄ si nō faceret nō euaderet. Et mansit in carcere Hieremias vsq; ad captiōem ciuitatis. Tunc enim mandauit Nabuchodonosor eum liberari & humane tractari, & in libertate sua dimitti, si vellet ire in Babylonē, vel remanere, vt habetur Hier. 40. ductū autē sunt in Babyloniam cum Ioachim rege Ezechiel propheta & Daniel, qui prophetauerunt ibi similiter. Ananias Azarias & Misael, vt patet Eze. 1. & Dan. 1. Anno autem transmigrationsis regis Ioach. 37. Eulmerodach regnās post Nabuchodonosor in Babylone eleuauit Ioachim & eduxit de carcere, & posuit thronū eius super thronos regum qui erant in Babylone, & cum eo comedebat, vt habetur Hier. 52. prophetauit insuper Hieremias destructionē Babyloni, vt patet Hier. 50. & 51. c. quod impletū est tempore Balthasar vltimi regis Babyloni, quando capta est per Cytū, & occisus ab eo vt patet Dan. 5. In transmigratio ergo Hebræorū in Babylonē cum Sedechia vltimo rege, terminata est quarta grās, quæ inchoauerat in Dauid 2. & habuit viginti & vnū reges de Iuda inchoando à Dauid. Et secundū libros regum regnatū est quingentis annis nō plene, sed secundū Iosephum quingentis viginti tribus, mensibus sex, & diebus decem. Ab egressu autē de Ægypto post mille sexaginta duos menses sex, & dies decē. Et fuerunt quidecim summi sacerdotes per successionē à Sadoch quem instituit Salomon vsq; ad patrem Iosedech Saraiam, quæ occidit Nabuchodonosor. Prius autē i. regnante Phace filio Romeliæ in Israel, quod fuit anno secundo Oziæ regis Iudæ, Teglatphalassar rex Assyriorum venerat in Israel, & captiuas duxit duas tribus cum dimidia, quæ habitabant transiordanem, Galilæam quoque vastans, multos de Zabulon & Neptalim transtulit in Niniuem, & inter cæteros captiuos ductus fuit Thobias. Exinde nono anno Osee, qui regnauit post Phace filium Romeliæ, & fuit vltimus regum Israel Assyriorum Salmanassar deprehendens quōd Osee contra eum rebellare disponderet, quem sibi prius fecerat tributarium

A.M. 3352.
Dan. 3.
Hieremias mittitur in puteum. Hier. 38.
Hier. 42.
Transmigratio Babyloni.
Successio Phace filio Romeliæ in Israel, quod fuit anno secundo Oziæ regis Iudæ, Teglatphalassar rex Assyriorum venerat in Israel, & captiuas duxit duas tribus cum dimidia, quæ habitabant transiordanem, Galilæam quoque vastans, multos de Zabulon & Neptalim transtulit in Niniuem, & inter cæteros captiuos ductus fuit Thobias. Exinde nono anno Osee, qui regnauit post Phace filium Romeliæ, & fuit vltimus regum Israel Assyriorum Salmanassar deprehendens quōd Osee contra eum rebellare disponderet, quem sibi prius fecerat tributarium

a Quoniam successio Pontificum maximū. s. ecclesie indicium, opera præterea duxi eam successionem quæ fuit templo Hierosolymitano primo regente notare: huius ergo pontifices sibi inuicem successerunt. Sadoch, Achab, Azarias, Abimelech, Ioachas, Ioarib, Iosaphat, Ioudas, Pedacas, Sedechias, Ioel, Ioabab, Parias, Nerias, Ozius Sellum, Azarias & Seraias, omnes decem & octo.

A. M. 334^t. venit contra eum, & cepit eum, ac Samaria anno, f. sexto Ezechiae, & trāstulit in Assyrios septem tribus Israel quae remanserant, nam aliae tres iam translatae fuerant. Sicq; remansit tribus Iuda cum Benjamin, quae etiam postea translatae sunt in Babylonem, vt dictum est supra, & quia in libris regum emergunt quadam contrarietates secundum apparentiam in computatione & collatione annorum regum Iuda & regum Israel, dicit Petrus Comestor in hist. Icho. quod vbi non inuenitur determinatio seu concordantia talis contrarietatis, a scriptorū hoc vitio credimus accidisse, qui in propriis nominibus & numeris saepe falluntur. Aliquae aliae determinari & concordari possunt vel per synecdochen, vel quia quidam regnauerūt simul cum patribus antequam ipsi soli regnarent. Vel quia fuerunt aliquando regna illa Syriae regis. Et sic ipse plura contraria concordat in fine libri regum, vt ibi patet.

a Scriptorum vitio talem accidisse in amorum computatione discordiam non crediderim: sed potius cogitanda in impio regno multa in regna, licet minime explicata fuerunt. Nam certam & indubitam Deo voluit extare regni Catholici reversionem, incertam & difficultatib. plenam regni haereticis, vt doceremur in haer. omnia esse confusa, incerta malorum plena vt de his b. historia liquida haberi non possit. Gene. in Chron.

De prophetis David & Salomonis. CAP. III.

David summus propheta



VAMVIS sanctorum patrum veteris testamenti vita fuerit quasi prophetica: ex ipsis tamen aliqui claruerunt spiritu prophetico, multa mysteria Christi & Ecclesiae pertinentia ad bonos mores annunciantes & in scriptis dimittentes & post Moysen ante tempora iudicum existentē, qui fuit simpliciter maximus prophetarum secundū Tho. in summa, tempore regum, quo maxime & copiose prophetae effulserunt, primus & maximus secundum quid, f. quo ad mysteria Christi fuit David rex Israel, cuius palterium est summa theologiae in mysteriis fidei & materiae morali. Qui a coposuit omnes psalmos, f. centum, & quinquaginta secundum Aug. (licet Nico. de Lyra & alij alij asserant non omnes ab eo, sed ab alijs editos secundum titulos eorum) ex quibus hic ponentur aliqui versus psalmorum exprimentes factis aperte articulos fidei. Et de articulis humanitatis Christi, quantum ad eius incarnationem & natiuitatem, ait Psa. 71. Descendit sicut pluuia in vellus, &c. Vbi videtur tangere quod fuit datum in signum victoriae Gedeonis de rore, f. descendente de caelo in vellus in area positū, area arida remanente, de quo rore expresso ex vellere impleta est concha, ad designandum quod ros verbi diuini descendens in vterum virginis & se vnians velleri nostrae mortalitatis areae corporis virginis dimisit immaculatā, quo vellere, f. corporis compresso per crucem, de rore gratiae eius impleta est Ecclesiae concha. Et in sequentibus dicti Psa. 71. ostenditur dominium Christi vniuersale, f. in omnes conuersos ad fidem, quorum primitiae fuerunt magi reges Tharsis ab oriente munerata ei nato offerentes. De articulo passionis eius quid apertius eo, quod ipse David in persona Christi in cruce ait, Psa. 21. Deus Deus meus respice in me,

a David composuit omnes Psalmos secundum Aug. sed d. Hiero. in ep. ad Cyprianum & Sophor. hoc negat & alij.

2. 2. q. 17. art. 4.

Augu. 17. ciu. c. 14.

Incarnatio Christi quomodo praedita a Davide. Iud. 3.

Aquare me dereliquisti longe a salute mea verba delictorum meorum. Appellans delicta sua humani generis peccata pro quibus patiebantur, quae longe fecerunt eum esse a salute corporali. Et infra. Foderunt manus meas & pedes meos, scilicet clavis in cruce, in qua membris violenter extensis dinumerauerunt homines omnia ossa eius, quod de nullo alio legitur. De descensu eius ad inferos ait Psa. 15. Caro mea requiescet in specie, f. resurrectionis: quoniam non derelinques animā meam in inferno. scilicet dependentem: nec dabis sanctum tuum, scilicet corpus meum: videre corruptionem. De resurrectione autem in persona eius secundum Aug. de ciu. Dei, ait Ego dormiui, f. somnum mortis in cruce capiēda Psa. 3. quādo inclinato capite vt dormiens emisit spiritum. & soporatus sum magnum, f. somnum faciēdo. f. 40. horarum, quibus mortuus mansit. & exurrexi, non quidem propria virtute humanitatis qua in morte ceciderat, sed suae diuinitatis. Quod exprimit subdēs. Quia dominus suscepit me: De ascensione ipsum Christum alloquitur dicens, Psa. 67. Ascendisti in altum, f. caelum supremum, cepisti captiuitatem, multitudinem, f. caelum supremum, cepisti captiuitatem, multitudinem, f. patrum qui captiui a diabolo tenebantur in limbo, secum ducendo. Dedit sibi bona hominibus, secundum aliam translationem dona, f. spiritus sancti in discipulos copiose infundendo. De aduentu eius ad iudiciū in Psa. 109. post confesum Christi ad dexteram patris quem exprimit dicens. Dixit dominus, f. pater, domino meo, f. Christo, sede a dextris meis. Et generationem eius aeternā a patre insinuatam, cum ait. Tecum principium, &c. ex vtero, f. mentis paternae, nobis abscondito, genui te. Ac sacerdotum eius, descriprum, quo nos offert Deo cū ait. Tu es sacerdos, &c. Demum eius futurum iudiciū innuit dicens. Iudicabit in nationibus, omnibus vtique, ipse Christus implebit ruinas, f. angelorum ex electis suis quibus dicitur. Venite benedicti patris mei percipite regnum, &c. Cōquassabit capita, id est mentes & corpora malorum, f. reprobatorum, quibus dicitur. Item benedicti in ignem aeternū, & hoc in terra, f. infernali. Quantum ad articulos diuinitatis de vnitate diuinae essentiae, ait dominus Psa. 80. Si audieris me, non erit in te Deus recens, neq; adorabis Deū alienum. Ego enim sum dominus Deus tuus, f. vnus. De trinitate vero personarū in vnitate essentiae inquit Psa. 66. Benedicat nos Deus, f. pater, Deus noster, f. filius, noster per assumptam humanitatem. Benedicat nos Deus, f. spiritus sanctus. Nec enim frustrater denominasset Deus, nisi trinitatem personarum signare voluisset. Et ne quis crederet ex eo, quod quilibet persona diuina nuncupata est Deus, tres Deos existere, ideo ad vnitatem diuinitatis & essentiae ostendendam subdit in singulari. Et metuant eum, non eos omnes fines terrae. Benedictio autem Dei est boni callatio, corporis, f. & animae, & ideo bis postulat benedictionem. De ipsis autem nominibus personarum quantum ad patrem ait ipse de Christo. Ipse inuocabit me, pater meus est tu. Psa. 88. Quantum ad filium, Psa. 2. ait. Dominus, f. pater dixit ad me, filius meus est tu, ego hodie, id est aeternaliter genui te. In aeternitate enim omnia sunt praesentia. Quantum ad spiritum sanctum, Psa. 103. Emitte spiritum tuum & creabuntur. De articulo creationis rerum, Psa. 101. In initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarū sunt caeli, ipsi peribunt, non quidem quantum ad substantiam, sed quantum ad

Resurrectio Aug. 17. ciu. c. 18. Io. 19.

Aduentus Christi ad iudiciū.

Matth. 25. Dei vnitas.

Personarum trinitas. Benedictio Dei quid.

A. M. 334^t. ad praesentem figuram, tu autem permanes, scilicet immutabilis. Quantum ad articulum collationis gratiae, per quam Ecclesia iustificatur ait Psa. 84. Deus tu conuersus, scilicet ad nos, viuificabis nos, f. gratia tua, vnde & alia translatio habet. Iustificabis nos, & plebs tua, f. Ecclesia laetabitur in te. Sed & septem sacramenta Ecclesiae quibus iustificatur Ecclesia per gratiā innuit Psa. 28. in septē vocibus ibi notatis. Et de incarnatione verbi & collectione Ecclesiae ex gentibus variis cecinit in Psa. 44. vt declarat Aug. in lib. de ciu. Dei, vltimo de collatione gloriae finalis ait. Gratiam & gloriam dabit dominus. Psa. 83. Postquam claruit spiritus propheticus filius eius Salomon in tribus libris ab eo indubie editis, f. Proverbiorum, Ecclesiasticis, & canticis canticorum, qui sunt in canone scripturae, vnde & autentici etiam secundum Hebraeos. Quorum doctrina & si sit maxime moralis, tamen quia a spiritu sancto reuelata fuit, non per inuentionem seu acquisitionē, ideo ad prophetiam pertinet. Horum primus, f. Proverbiorum, quia ad informationem morum, & extirpationem vitiatorum pertinet, incipientibus adaptatur. Secundus qui & Ecclesiastes quia inducens ad mundi contemptum ostendit in omnibus inferioribus vanitatem, proficientibus congruit. Tertius autem magis ad perfectos spectat, quia ibi agitur de feruenti dilectione Dei ad animam & conuersio. Notantur tamen & in eis mysteria pertinentia ad Christum, & Ecclesiam, & praecipue Proverbiorum vltimo capitulo describens mulierem fortem in conditionibus eius notat Ecclesiam & Christū eius virum seu sponsum. Et in Ecclesiaste ca. 9. notat Christū incarnationem in vtro paupere sapiente, liberante ciuitatem obsessam a magno rege, f. diabolo. Sed & canticum canticorum totum exponitur de Christo & Ecclesia. Librum autem qui intulatur sapientiae, quamuis aliqui dicant edium etiam a Salomone, ab aliis hoc negatur. Vnde & apud Hebraeos nusquam est secundum Hier. 4. f. in numero authenticorum librorum. Et assitmant Iudaei ipsi compositum a quodam Philone Graeco, in quo & multa moralia continentur & satis eloquenter. Sapientia mirabiliter extollens a. c. v. q. ad 8. inclusiue, & scribens virtutes eius seu effectus, qui intelligitur vel de filio qui est sapientia Dei patris, vel de sapientia nobis infusa per gratiam saluantē. Specialiter autem 2. c. agit de tractatu Iudaeorum quem fecerunt ad Christum occidendum, vnde & ibi concludunt dicendo, morte turpissima condemnemuseū. Itano. Aug. de ciu. Dei.

Liber sapientiae a quo editus fuit.

Hiero. in praefatione i. Prou. Eccle. & caufa.

Aug. li. 17. c. 20. Liber Ecclesiasticus compositus fuit a Iesu Sirach.

a Haec glossa in Hieron. non satis placet, propterea quod hic liber sapientiae quamuis non fuerit receptus ab Hebraeis inter canonicos in magna Synodo sub Eustyria habita: in alijs tamen receptus apud Hebraeos auctoritatem optinuit vide Genebrardi Chronologiam, quare cum d. Hier. ait eum apud Hebraeos nusquam esse, significat eum Hebraice non extare propter recitatorū ignauitatem. *b* Quod hoc loco sentit auctor ex d. Hiero. sumptum: intelligendum est de Ecclesia orientali nam occidentalis Ecclesia semper eos libros in canone scripturarum numeravit. & tota Ecclesia eos in conc. Carth. Lateranensi magno & multis alijs recepit. vide Sixtum Senen. lib. 1. Biblioth. sanctae & 8. Her. 9.

ceptus ad legendum, non tamen authenticus ad probandum ea quae veniunt in contentionem fidei, ideo habetur in 1. cap. Fons sapientiae verbum Dei in excelsis.

A. M. 334^t.

De prophetia Esaiæ. CAP. V.



INTER quatuor prophetas qui maiores dicuntur, quia prophetiae eorum sunt multiplices & multam scripturam continent. Primus est Esaias, qui ita aperte describit mysteria incarnationis & passionis Christi, vt secundum Hiero. videatur magis historiam euangelij texere, quam futura prophetice denunciare. Et prout fuit nobilis genere, quia de femine regio, ita & vrbanam eloquentiam seruat in suo prophético sermone, nil rusticitatis habens admixtum. Habuit autem uxorem & filios, prophetauit autem temporibus Osie Ioathan, Achas, Ezechiae, & Manasse, regum Iuda in Hierusalem, a quorum vltimo omniū, suo tamen consanguineo, quia idololatriam & alia scelera eius arguebat, sectus est in duas partes, & ferra lignea, vt magis cruciaretur, secundū Hier. Et vt dicitur in hist. schola. cum ipse Esaias ex anxietate pena sitiens aquam peteret ad refrigerandum os suū, Iudaei vt crudelissimi noluerunt ei concedere, sed Deus de caelo misit in os eius. Hic a 13. c. vsq; ad 23. prophetado describit onera Iudaeorum, id est iudicia & exterminia futura de propinquis illis nationibus quas nominat, scilicet Babylonis, Moab, Damasci, Aegypti, deserti maris, Vallis visionis, Tyri & aliarum.

Hie. in ep. ad Paul.

Hiero. lib. 15. cōm. in 15. Com. in Hist. 4. Re. cap. 32. summa p. phetia Esaiæ.

S. I.

PROPHETAUIT quoque Esaias de exterminio & flagellatione, quā dominus fecit contra multas ciuitates per Nabuchodonosor, vt instrumentum suae iustitiae propter quod dixit dominus, Virga furoris mei Assur, quia f. per cum regem Assyriorum multos flagellauit. Et subdit. Ipse autem scilicet Assur non cognouit me, quia non Deo attribuit illam potentiam, & victoriam, sed suis viribus: nec vt minister & executor diuinae voluntatis haec faciebat, sed vt ambitioni suae & cupiditati satisfaceret. Demum & ipse a Deo flagellatus est, quando conuersus est in bestiam secundum phantasmam sui & aliorum. Et de illo etiam dicitur. Quomodo cecidisti de caelo lucifer qui mane oriebaris Esaiæ 14. Quae verba habent duplicem sensum literalem, vnus est de diabolo ex superbia ruēte, & sic est prophetia de praeterito. Alius est de Nabuchodonosor superbo, & ex his verbis videtur damnatus in inferno. Sed cum dicat Aug. 23. q. Nabuchodonosor penitentiam meruit fructuosam & idem Gratia. de pen. d. 1. quam obrem oportet dicere quod istud intelligitur de nepote suo Balthasar vel si de magno Nabuchodonosor intelligitur, quod postea recidauit in peccata idololatriae vel aliorum.

Nabuchodonosor flagella ab ista praedicuntur 11. 10.

Aug. li. de praedest. sancto c. 15.

S. II.

LOCVTVS est dominus ad Achaz dicens. Perte tibi signum a domino Deo tuo, &c. Pro huius declaratione sciendum quod iste Achaz rex iuda fuit impius, & idololatra, & ideo tradidit dominus eum in manibus regis Syriae & regis Samariae, primo quando venerunt contra eum ab bellum, nam magnam partem exercitus eius ceperūt, vt habetur in 4. Reg. Cum autē secundo venissent praedicti duo

Exponitur prophetia in signis de Christo. cap. 16.

A. M. 334.

Num. 16. 1. Reg. 28. 4. Reg. 10.

Prima obiectio Iudaeorum.

Secunda obiectio.

Tertia obiectio.

reges contra Achas ad deponendum eum de regno, dominus consolatus est istum Achas itimentem illos, promittens liberationem suam ab eis. Et quia non firmiter credebat, ideo dixit Esa. ex parte Dei. Locutus est dominus. Pere tibi signum q. d. si non credis verbis meis ad confirmationem veritatis, quam dixi tibi, scilicet quod liberaberis, pete quod vis signum vt cogaris credere. In profundum inferni, id est vt scindatur terra, & pateat os inferni, sicut aperta est terra & deglutit Dathan. Vel vt Samuel reuocatus ab inferis ad requisitionem Saulis. Siue in excelsum supra, id est de caelo sicut petiit, & obtinuit signum Ezechias in sole reuertente retro decem lineis. Sed Achas vt malus homo respondit, Non petam, scilicet signum a domino, & quasi sub specie pietatis se excusans subdit, Non tentabo dominum, q. d. hoc esset tentare Deum, quod non licet. Sed ipse non hac ratione negauit se petiturum, sed reuera, quia malus erat, auerius a Deo & idololatricae deditus, & ideo noluit petere signum timens, ne in signo Deus glorificaretur, & idola sua vilificarentur in quibus confidebat. Vnde & alia litera habet, Nec exaltabo dominum. Vel etiam, quia in regno suo vel potentia sua vel rege Assyriorum confidebat & non in Deo, vnde quasi non curabat de adiutorio Dei. Cui Esaia. Audite ergo domus Dauid. Et hoc, vel quia omnes de domo sua consentiebant ei in malitia sua, vel quia Dauid promissus est Christus. Et ideo domui Dauid dabatur Christus in signum. Nunquid parum vobis est ad merendam diuinam iram, molestos esse hominibus, quos spoliastis vel propbetis, quibus non credidistis? Quia molesti estis & Deo meo, cum relinquendo & idolis seruido, propter hoc dabit vobis dominus signum vestrae liberationis sequenda q. d. Et si non vultis signum petere propter malitiam vestram ne ex signo huius exaltetur Deus, ipse tamen dabit. Et signum, quod maximum erit, scilicet liberationis vniversalis mundi a peccato, & diabolo. Et per hoc magis potestis pendere, quod potest & minus, scilicet liberare vos a potestate & malitia temporali illorum duorum regum. Signum autem hoc est. Ecce virgo concipiet & pariet filium, &c. Vbi sciendum qd Iudaei obstinati in sua perfidia multa circa istam prophetiam obiciunt ad negandum vel obscurandum mysterium incarnationis hic expressum. Et primo sic. Dominus intendebat dare signum illius liberationis Achas de manibus illorum duorum regum, vt dictum est, sed ad illam liberationem nihil consonat incarnatio Christi. Ad quod dicendum, quod incarnatio ipsa significat illam liberationem per locum a maiori, quia si Deus dabit filium suum ad salutem totius mundi, multo magis poterat saluare ab illa particulari & temporali afflictione. Secundo obiciunt signum quod dabatur de virgine paritura, datur ad praesentes, sed incarnatio non fuit facta temporibus illorum, & sic videtur, quod nullum sit signum. Respondetur quod quamuis incarnatio non fuerit facta praesentibus hominibus illius temporis, fuit tamen facta manente domo Dauid, vnde signanter dicit propheta. Audite ergo domus Dauid. Tertio obiciunt quod in Hebraeo non habetur virgo, sed אַלְמָה quod apud eos significat iuenculam, sed & si habeatur iuencula, quae apud eos signat virginem, non oportet quod manens virgo conceperit, sed poterat esse, quod existens prius virgo postea ex femine Ioseph conceperit. Sed erubescat Iudaeus infidelis, qui dicit Christum ex semine

Ioseph natum. Nam si sic esset, nullum signum seu mirum fuisset, quia hoc naturaliter euenit, cum tamen dominus voluerit aliquid magnum significare, hic Pete tibi signum. Quarto obiciunt dicentes quod loquatur propheta de Ezechia, sed hoc stare non potest, quia vt patet 4. Regum 18. quando Achas cepit regnare iam Ezechias erat nouem annorum, vnde iam erat natus quando Esaia hoc dixit Achas. Praterea quomodo possunt alia virificari quae dicuntur infra de isto puero nascituro de virgine in Esaia cap. 8. Antequam sciat puer inuocare patrem & matrem, auferetur fortitudo Damasci & spolia Samariae nam Ezechias erat annorum 31. quando Samaria & Damascus fuerunt desolatae a rege Assyriorum. Sed August. in quodam sermone ostendit illud spiritualiter impletum in puero filio virginis, quando adoratus fuit a Magis, qui erant reges potentes, infideles tamen, sed per fidem quam habuerunt in puerum Christum (qui apparebat tunc nescire inuocare patrem putatiuum Ioseph, & matrem veram virginem, cum tamen omnia sciret) animae illorum magorum infidelium fortium & Gentilium fuerunt ablatae a potestate diaboli & a vitii spoliatae. Quinto alij dicunt quod intelligitur de filio Esaiae, quia dicitur infra cap. 8. quod Esaia accessit ad prophetissam, scilicet uxorem suam, & peperit filium. Sed illud signum non fuisset, quia naturale erat Esaia ex vxore filium habere. Nec aliquo modo possunt de filio Esaiae verificari, quae ibi dicuntur, sed ille accessus Esaiae ad prophetissam mirabiliter exponitur de virgine, quae habuit spiritum prophetiae & omnis sanctitatis: ad quam accessit Esaia per fidem & intelligentiam mysterij sibi datam a Deo. Quae virgo concepit Iesum de spiritu sancto, & vocatum est nomen eius, scilicet & pueri nascituri: Accelera spolia, scilicet homines, detrahare, scilicet a diabolo abstrahendo eos, festina praedari, scilicet infernum. Et isti effectus incarnationis omnes includuntur in nomine Iesu sibi imposito. Et quod ibi dicitur cap. scilicet 8. quod Esaia in hoc assumpsit sibi duos testes fideles, scilicet Vriam summum sacerdotem, & Zachariam filium Barachiae. Non videtur bene posse intelligi secundum superficiem literae, quia nec ille Vriam erat testis fidelis & Zacharias iam erat diu defunctus. Item quod isti fuerint induci in testes accessus carnalis Esaiae ad vxorem videtur absurdum, quod in conspectu illorum cognouerit vxorem. Sed illis duobus intendebat propheta inducere in testimonium illius mysterij, scilicet Christi concepti, & nati de prophetissa virgine secundum legem & prophetas. Lex enim designatur per Vriam sacerdotem, ad ipsos [enim sacerdotes] spectabat legem populo exponere, & per Barachiam prophetia. Vtrumque enim frequenter reddidit testimonium de eo. Sciendum, quod vt dictum est, in Hebraeo non habetur virgo, sed אַלְמָה quod nomen habet duplicem significationem secundum linguam hebraicam. Nam vno modo dicitur idem, quod adolescentula, & sic accipiunt peruersi Iudaei. Secundum aliud significatum אַלְמָה idem est quod apocrypha, id est occulta vel clausa vel abscondita, quod est principale in virginibus. Vnde beata virgo erat in conclauis clausa & abscondita, quando angelus venit ad eam. Etiam lingua punica, hoc nomen alma virginem significat & lingua latina sancta sonat. Et Iudaei pene omnibus linguis vtuntur. Dicitur autem fuit semel a quoda perito Iudaeo, quod hic in Esa. Alma scribitur cum litera א clausa, per

A. M. 334.

Quarta obiectio.

Quinta obiectio.

Virgo Maria propheta.

Nomen Iesu continet omnes effectus incarnationis. Tho. in 3. p. 9. 37. q. 2.

Quid significet Hebr. אַלְמָה.

Hae vox non scribitur per א clausum sed vox אַלְמָה. Multiplicabitur. c. 9. II.

A. M. 334.

Alma lingua punica virginis signat.

cap. 3.

Alia de chronica propheta admirabilis.

Sensus literalis est duplex ali quando.

Reg. 19.

Prophetae quare vtur verbis praeteriti temporis tum de futuris loquuntur.

per quod notatur alma, id est virgo. Exponitur ergo secundum catholicos doctores. Ecce virgo. permanens virgo concipiet, quod est miraculosa operatio & mirabile signum. Et pariet virgo remanens, quod est miraculosum. Et vocabitur nomen eius Emanuel. Quod nomen interpretatur Matheus euangelista inducens hanc autoritatem Esa. & dicens: Nobiscum Deus, id est Deus in natura humana, vt notet diuinitatem in filio virginis. Butyrum & mel comedet, id est cibis infantium pascetur, quia de lacte suauis virginis vberis de caelo pleno, vt notetur vera humanitas. Vel sic, de natura humana non sumetur totum, scilicet ponalitatem & culpam, sed butyrum quod est flos lactis, id est innocentia a culpa non tamen a ponalitate, qua purgentur nostra peccata, quia butyrum est purgatiuum, & mel dulce benignitatis. Iuxta illud apostoli ad Titum, apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei. Vnde quasi exponens subdit. Vt sciat reprobare malum, scilicet culpam non eam assumendum, sed ab ea se immunem faciendo, & eligere bonum gratiae & pnae vnde satisfaciet pro nobis, & inde pna illa bonum.

§. III.

IN CAP. IX. Prophetia singularis de natiuitate Christi, & eius diuinitate & fructibus incarnationis, cum scilicet dicitur, Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, &c. Ante haec verba paulo superius dicit Esa. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, &c. Quam prophetiam Matth. euang. in cap. 4. inducit, ostendens eam impletam, quando Christus post baptismum & tentationem in deserto cepit praedicare & clarescere doctrina, miraculis, & vitae sanctitate in partibus Galilaeae, sed quia sensus literalis aliquando est duplex, vt alias dictum est, vltra praedictum sensum potest & aliter dici, scilicet quod a principio illius capituli 9. cum ait, Primo tempore, &c. vique ad istum locum paruulus natus est, &c. denotat propheta primo captiuitatem factam trium tribuum ex Israel, & postea sub Salmanasar rege Assyriorum captiuitatem aliarum septem tribuum. Secundo tribulationem magnam regni Iuda sub Ezechia ex obsidione Hierusalem facta per Sennacherib, quae afflictio dicitur tenebrae & vmbra mortis, propter maximum periculum captiuitatis ciuitatis, cum vis humana resistere non valeret potentiae eius habentis in exercitu, centum octoginta quinque millia beliatorum, in qua tenebra lux dicitur eis orta & magna, quia angelus domini lucidus apparens vna nocte occidit omnem illum exercitum Sennacherib, eo cum confusione reuertente in patriam suam. Et ex praeda relicta inimicorum ditatus est populus & laetificatus. Quam historiam rerum vere gestarum propheta breuissime & obscure tangit vt figuram rei gerenda, scilicet liberationis Hierusalem. Ecclesiae & fidelium de manibus sathanae cum exercitibus suis demonum obsidentibus genus humanum: & extorto sibi subiicere querentibus: A qua oppressione liberati sumus virtualiter per natiuitatem Christi: qui vocatur magni consilij angelus: nocte natiuitatis & cum magna luce. Vnde & cum magna luce angelus apparuit pastoribus saluationem mundi denuncians per ipsum natum: & pacem hominibus cum aliis decantans. Vnde propheta post dictam historiam enarratam subdit. Paruulus enim natus est nobis. q. d. Ideo ista refero: quia significant li-

berationem sciendam per Christum nasciturum. Vt autem propheta verbo praeteriti temporis pro futuro more prophetarum qui propter certitudinem eorum, quae praenunciant, cum ea videant in libro praescientiae Dei quae est infallibilis, de futuro loquuntur verbis praeteriti temporis, vt illud Psalm. 21. Foderunt manus meas, &c. id est fodient. Futura enim erat tunc passio Christi inde ad mille annos vel circa. Sic intelligitur istud: Paruulus natus est nobis, id est nascetur paruulus in corpore, sed maximus in sanctitate, potestate & sapientia, natus est temporaliter de virgine Maria. Vnde ipse Esa. ait c. vlt. Antequam veniret tempus partus eius, id est, apertio & solutio signaculi virginis, peperit mascululum Iesum totum virilem, per clausam enim portam vteri virginis introiuit Dominus, carnem ex ea suscipiens, & per clausam exiit ex ea nascens. Et quia praeter naturam est ipse Iesus parrus ex virgine, ait Amb. de conse. dist. 2. reuera, sicut & resurgens clauso exiit ex tumulo, ideo subdit Esa. Quis vnquam audiuit talia: q. d. nullus. Natus est nobis, id est ad nostram vtilitatem, vt ostender, & filius, scilicet Dei per excellentiam, filius datus est nobis, scilicet sola gratia non meritis nostris. Et quia Deus & homo iste est, ideo oportet exaltari. Vnde ipsam exaltationem, quae ignominiosa visa est, scilicet in cruce, tamen in virtute gloriosam notat subdens. Et factus est principatus super humerum eius, id est crux, in qua principaliter triumphauit, propter quam dominus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne, quia in cruce vicit mundum, & diabolum, & in praedicatione crucis apostoli subiecerunt orbem terrarum Christo. Super humerum eius, quia ipsam crucem gestauit in humeris, & in ea extensus fuit. Et vocabitur nomen eius, &c. His sex nominibus quae sequuntur notatur & diuinitas & humanitas eius ac magnificentia. Et in primo nomine innuitur diuina sapientia, Admirabilis. Mirabile est enim, & omni admiratione dignissimum, quod Deus factus est homo. Maximus in sermone. Viderunt venerabiles patres nostri magna & innumerabilia mirabilia opera Dei, hoc autem nulli videre datum est, vt vnigenitus altissimi, quem archangelorum potestates trementes suspiciunt, hominem se hominibus exhiberet. Secundum nomen est conciliarius, in quo ostenditur humana eius sapientia in doctrina sua, praecipis consilia vtilissima addens & non cogens, quia difficiliora. Tertium nomen est Deus, exprimens diuinam potentiam, quia creator omnium. Solus enim Dei est ex nihilo aliquid facere, vnde Gen. 1. In principio creauit Deus caelum & terra, & Iob 1. Omnia per ipsum verbum quem Deus dixerat facta sunt. Quartum nomen exprimit humanam sufferentiam, quia fortis, quia fortitudine ipse in humanitate sustinuit tot opprobria & afflictiones tam viriliter, Psalm. 23. Dominus fortis, in sustinendo & potens, in vincendo, in praelio, quod scilicet erit in cruce cum diabolo, August. Manu inermi & affixa cruci debellauit aereas potestates. Quintum includit bonitatis affluentiam [Pater enim futuri saeculi nominatur quod ei competet] quantum ad naturam diuinam, quia solus Dominus est qui generat filios ad supernam felicitatem. Sexto nominatur Princeps pacis, exprimens bonitatis affluentiam, quantum ad naturam humanam, in quantum, scilicet ipse est mediator Dei & hominum & pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Septuaginta interpretes non fuerunt ausi dicere

A. M. 334.

Ambr. lib. de his qui myst. inii. cap. 9.

Item Crucis Christus triumphauit. Phil. 2.

Sex Christi nomina quibus eius diuinitas & humanitas notatur. Max. in serm. de natiui.

1. Tim. 2. Eph. 2. Quare septuaginta interpretes non exposerunt hanc prophetiam.

A. M. 334. de puero isto, quod esset Deus appellandus, sed prohis sex nominibus posuerunt vnum, scilicet magni consilij angelus. Et hoc ne Ptolemaus, ad cuius requisitionem transtulerunt verus testamentum de Hebræo in Græcum, plures Deos crederet scripturam illam ponere. Et ne sanctum canibus darent, scilicet infidelibus, si ita aperte mysterium incarnationis proderent. Et secundum istam translationem Ecclesia ponit istam autoritatem in introitu Missæ di natalis Domini.

Multiplicabitur eius imperium. Nam omnes gentes & reges seruient ei. Et multiplicati sunt fideles qui eius subsunt imperio merito & numero per predicationem Apostolorum & successorum eorum. Et pacis eius non erit finis in hoc seculo, scilicet pacis internæ, quia Ecclesia nunquam deficiet, & semper habent pacem internam, boni scilicet fideles. Quamuis enim bella exteriora sint, & infurgant aliquando contra eam, tamen pax Christi, quæ est in seruis suis semper manet. Vel pacis non erit finis, quantum ad pacem superæ patriæ, quam possessuri sunt veri fideles.

Super solium David sedebit & super regnum eius. In hoc exprimitur nobilitas regni, quia scilicet requiescet & regnabit super congregationem de populo David & de gentibus, [quæ congregatio est] Ecclesia, quæ significatur in domo David. Et quia repromissio facta est Abraham, [& David regi] quia Christus est descendens de Domo David, videtur quod quando de regno agitur, ad David debet referri. Et si omnes gentes venient, vt adorent eum, tunc illæ gentes benedictæ sunt in semine Abraham, & per consequens debet regnare super eas. Vt confirmet eum, ad resistendum, scilicet infidelibus & hæreticis vsque in finem. Et corroboret, in pugnando contra demones & vitia. In iudicio, & in iustitia, id est per iudicium der omnibus secundum merita vel demerita, amodo & vsque in sempiternum, à tempore incarnationis vsque in perpetuum. Tandem propheta ponit motuum Dei, quare filium suum dedit nobis, vt homo fieret, dicens zelus domini exercituum faciet hoc, id est amor Dei intentissimus. Vnde Hier. 31. dicit Deus. In charitate perpetua dilexite, propterea attraxi te miserans. Et Io. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Et apostolus. Propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, misit Deus filium suum.

Hic etiam diligenter attendendum, quod vbi in translatione nostra dictum est, multiplicabitur eius imperium, in Hebræo habetur מְרַבְּרָא: quod in latino sonat ad multiplicandum. Hæc autem litera מ (vt dicit Hier. Aliter figuratur seu formatur cum ponitur in principio dictionis alicuius & in medio. Nam in principio formatur aperta, in fine vero clausa. In isto autem loco מְרַבְּרָא: mem ponitur in medio ipsius dictionis, & tamen ponitur clausa quod est contra naturam literæ & modum scribendi Hebraicum, ad notandum quod Christus de quo loquitur propheta erat nasciturus de virgine clausa, id est non violata, & contra modum naturæ, & mysterium ipsum incarnationis erat clausum & secretum. Sicut enim poëta per figuras grammaticales significant aliquid subtiliter intelligentibus, sic propheta per talem modum scribendi insolitum mysteria occulta aliquando designabant. Sicut Moyses ad designandum mysterium personarum diuinarum in vnitatem essentia coniunxit hanc dictionem מְרַבְּרָא: quæ est pluralis numeri de מְרַבְּרָא cum verbo sin-

Hic etiam diligenter attendendum, quod vbi in translatione nostra dictum est, multiplicabitur eius imperium, in Hebræo habetur מְרַבְּרָא: quod in latino sonat ad multiplicandum. Hæc autem litera מ (vt dicit Hier. Aliter figuratur seu formatur cum ponitur in principio dictionis alicuius & in medio. Nam in principio formatur aperta, in fine vero clausa. In isto autem loco מְרַבְּרָא: mem ponitur in medio ipsius dictionis, & tamen ponitur clausa quod est contra naturam literæ & modum scribendi Hebraicum, ad notandum quod Christus de quo loquitur propheta erat nasciturus de virgine clausa, id est non violata, & contra modum naturæ, & mysterium ipsum incarnationis erat clausum & secretum. Sicut enim poëta per figuras grammaticales significant aliquid subtiliter intelligentibus, sic propheta per talem modum scribendi insolitum mysteria occulta aliquando designabant. Sicut Moyses ad designandum mysterium personarum diuinarum in vnitatem essentia coniunxit hanc dictionem מְרַבְּרָא: quæ est pluralis numeri de מְרַבְּרָא cum verbo sin-

gularis numeri, dicens. In principio creauit אֱלֹהִים, id est dii, id est personæ diuinæ, pater filius & spiritus sanctus, cælum & terram, &c. Iudæi autem moderni corruptentes literam scripturæ loco eius quod dictum est. Vocabitur nomen eius admirabilis, &c. habent in suis libris. Et vocabitur nomen eius, id est pueri nati, ille scilicet qui est Admirabilis, Consiliarius, Deus &c. vocabitur nomen pueri principem pacis. Loco enim eius quod nos habemus Principem pacis, ipsi habent principem pacis. Et dicunt ista, quæ dicuntur de puero isto, intelligi de Ezechia rege Iuda, quem Deus vocauit principem pacis, quia sub eo dedit pacem populo, interfecto exercitu Sennacherib, vel si intelligantur hæc de Christo dicunt ipsi, per hoc non apparere diuinitatem eius, hic est enim vnus ex eorum erroribus circa Christum quem adhuc errantes non concedunt esse Deum. Sed quia vt dictum est corrumpunt Hebræi textum, recurrendum est ad aliorum translationes. Et secundum translationem septuaginta in Græcum factam non dicitur vocabitur vt Hebræi habent, sed vocabitur, vt nos habemus. Loco autem eius quod habemus illa sex nomina, posuerunt magni consilij angelus, ratione iam dicta quod idem significat implicite & velate, quod ista nomina diuinitatem exprimentia explicite & manifeste, quia maximum secretum & diuinum consilium fuit incarnationis mysterium diuinæ antequam impleteretur, & sic non possunt ista intelligi de Ezechia. Et quod ponunt in accusatiuo dicentes principem pacis, debet esse in nominatiuo. Patet etiam ex sequentibus talem expositionem falsam de Ezechia, cum dicitur. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis. Nam illa, qui fuit sub Ezechia pax parum durauit. Patet etiam falsitas scripturæ Hebræorum, vt corruptæ, ab eis per translationem Chaldaicâ, quæ habetur authentica apud eos, nam dicitur ibi. Vocabitur nomen eius, non vocabitur nomen pueri, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, permanens in sæcula sæculorum, messias, in cuius diebus pax multiplicabitur.

§. IIII.

IN CAP. LIII. loquitur Esa. de passione Christi ita aperte vt videatur magis euangelista referens historiam rei gestæ, quam futura prænuncians propheta. Et quia à paucis in principio hoc mysterium fuit creditum, scilicet Christum Deum & hominem crucifixum, ideo sic incipit Esa. cap. 53. Domine quis credidit, id est crederet auditui nostro, id est his quæ audiuius à te, vel quæ Iudæi audiunt à nobis q. d. pauci. Et quæ sunt illa quæ pauci credent subdit, scilicet de incarnatione & passione Christi vnde dicit. Et brachium Domini, cui reuelatum est, id est filius Dei qui brachium Domini dicitur, quia omnia per ipsum facta sunt & omnia verbo suo Deus sustentat, sicut homo per brachium operatur & tenet. Sicut etiam per brachium homo alterum amplexatur, & sibi iungit, ita per filium amplexati sumus à domino & reconciliati, facti similes filio, & vniti per gratiam. Et in brachio isto deducit nos sicut oues. Esa. 40. In brachio suo congregabit agnos. Et in hoc brachio Deus ita fecit immundationem sanguinis, vt totum corpus Ecclesiæ sanaret. Cui reuelatum est, quasi dicat reatum est illud brachium carne assumpta, & ideo opus est, vt reueletur, vnde vult innuere Esaias, quod fides sit ex reuelatione, non ex acquisitione. Vnde in præcedenti, c. dicit, Parauit dominus brachium sanctum suum

A. M. 334. Iudæi corrumpunt sacras scripturas.

Christus quare brachium. Ioan. 1.

Fides est ex reuelatione.

A. M. 334. Incarnatio Christi est sicut virgultum.

Christus radix.

Greg. in offic. sab. sancti. Post natiuitatem Christi p. pheta annunciat passionem eius.

Matt. 27.

Langor & dolor qd.

1. Pet. 2.

Io. 19.

suum in oculis omnium gentium, & videbit omnis caro salutare Dei nostri. Quod de filio Dei gentibus reuelato exponit glos. & primo Esa. agit de incarnatione Christi d. Ascendet sicut virgultum coram eo. Hic innuitur locus conceptionis & modus. Locus, quia conceptus est in Nazareth, quod interpretatur virgultum, vel etiam flos, quia tempore quo flores incipiunt conceptus est, in Martio. Modus, quia conceptus natus est de virgine sine opere humano, sicut virgultum de terra nascitur sine opere hominis. Coram eo, id est Deo, quia ad voluntatē patris implendam est natus de virgine. Et sicut radix, quæ quidē latet in aspectu, sed virtute ostenditur in effectu, sic Christus latuit in carne eius, & deitas Esa. 45. Vere tu es Deus absconditus. Sed cū ramis, id est, membris suis humorem ministrat gratiæ & fructum gloriæ ostendit virtutem suam, & sicut radix despectior est pars arboris tamen arborem sustentat, sic Christus dicitur nouissimus virorum, ratione suæ passionis ignominiosæ, & tamen ipse est fundamentum Ecclesiæ. Ab ipsa radice quælibet arbor, id est quilibet homo fructum accipit. Hæc autē radix ascendet de terra stitenti, id est de beata virgine, cuius vterus non fuit humectatus semine virili, vel de terra stitenti, id est de beata virgine stitenti & esurienti salutare humani generis.

Postquam autem propheta posuit natiuitatem Christi, descendit subito ad passionem, nihil enim nobis nasci profuit (ait Greg.) nisi redimi profuisset. Nō est ei species neq; decor, in passione, ideo quod predicamus, s. Christum Dei filium, pauci credūt ex Iudæis, quia non est species vel aliquis decor ostentus diuinitatis in homine Christo sic vilificato & mortuo. Et vidimus eum, & nō erat aspectus deitatis, s. in eo sic contumeliato maxime enim abscondit virtutem suæ diuinitatis tempore passionis, vnde dicebant Iudæi insultando, Si filius Dei est, descendat de cruce, & ipse tanquam impotens in ea manebat fixus. Et quia propheta lumine gratiæ videbat per illam ignominiosam passionem mundum liberandum, ideo subdit. Et nos desiderauimus eum despectum, &c. Non quidem gaudentes vel appetendo afflictiones eius, sed attendendo ad fructum passionis. Et quasi absconditus vultus eius, id est manifestatio suæ diuinitatis. Et dicit quasi non simpliciter, quia etiam tempore passionis non ex toto latuit vultus eius: vt in obscuratione solis, & prostratione proditoris, & aliis vnde nec reputauimus eum, s. esse Deū, quod dicit ex persona Iudæorum non credentium. Et vltierius ostendit propheta nō suis peccatis illa passum, sed nostris, subdens, vere languores nostros ipse tulit, id est abstulit à nobis peccata inueterata. Languor enim dicitur morbus inueteratus, & dolores nostros ipse portauit, id est asportauit vt languor ad originalia, dolor ad actualia peccata referatur. Vel tulit languores, & dolores portauit, in quantum peccata nostra omnia ipse portauit in corpore suo super lignum crucis, vt ait Petrus in canonica sua, id est sustinuit penā debitam nobis pro peccatis in se. Et hoc vere non putatiōe. Et nos reputauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo. Hæc dicit propheta in persona Iudæorum incredulorum, qui leprosum, id est peccatorem volunt [esse Christum] & percussum à Deo, s. pro peccatis suis, vnde & dicebant. Si non esset hic maledictor, non tibi tradidissimus eum, vnde tanquam leprosum extra castra, id est ciuitatem eiecerunt. Vel potest dici, quod loquatur propheta in persona eorum, qui prius

existimabant eum sic condemnatum propter peccata sua, sed postea conuersi ex signis, dicebant, Nos putauimus sic, sed nunc cognouimus, quod nō propter sua, sed propter nostra peccata hoc passus est, vnde sequitur. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, lancea & clauis, attritus est flagellis & alapis propter scelera nostra, s. purganda, & iniquitates referūt ad minora, scelera ad maiora. Disciplina pacis nostræ super eum. Bellū erat inter Deum & homines, propter peccata ipsorum hominum se Deo rebellantium, secundum illud Esa. 59. Peccata nostra diuiserunt, i. diuisionem fecerunt, inter nos & Deum nostrum. Et ista pax fieri nō poterat nisi mediante diuina iustitia, quæ in homine dicitur disciplina. Ad componendam igitur istam pacem, Deus disciplinavit filium incarnatum, qui tenebat locum totius humani generis, quia ipse est caput nostrum, propter quod facta est pax. Vnde dicitur pax nostra, quæ fecit vtraque vnum, ex quo secutum est, quod liuore eius sanati sumus. Tripliciter autem sanati sumus, Primo per modum prouocationis ad caritatem, quæ est causa remissionis peccatorum, quia sustinendo passionē pro nobis, prouocamur ad Deum diligendum super omnia. Secundo per modum redemptionis. Cum enim sit ipse Iesus caput nostrum, per passionem suam, quæ ex caritate & obedientia sustinuit, liberauit nos tanquam membra sua à peccatis, quasi per pretium sui sanguinis. Tertio sanati sumus per passionem Christi per modum efficientiæ seu instrumenti. Secundum enim q. Christus passionem sustinuit, est instrumentum diuinitatis, ex quo passiones omnes & actiones operantur virtute diuina ad expellendū peccatū. Et huiusmodi disciplina passionis fuit necessaria omnibus, vt de via per quā omnes ambulabant, s. transgressionū, reducerentur in viam salutis & virtutū. Vnde subditur. Omnes nos quasi oves errauimus. Omnes enim in Adam peccauerunt, vt prima oue. Vnusquisq; in viam suam propriæ voluntatis & sensualitatis declinabat, & dominus iniquitatem omnium nostrū posuit super eum, quando, s. pastor quærens ouē, quæ errauerat, inuenit in humeris suis posuit, s. grauamen peccatorum eius, i. penā sustinens. Iudæi moderni dicunt & falso, q. in veteri testamento recte viuentes ibant ad gloriam. Sed cū hic dicatur, q. omnes errauimus, s. peccando, & cū huiusmodi errore nullus possit ad gloriam ire antequam purgaretur iste error cōmunis, quod factū non fuit, nisi per Christi passionem, ideo ante passionem nullus ibat ad gloriā. Nam & si peccata tollerentur per sacrificia animalium ex opere operāt. i. ex deuotione offerentiū & compunctione, non tamen ad plenū, adhuc enim remanebat natura vitata purganda ad plenum per verū sacrificium. i. Christū, ouem & agnum immaculatum in illis figuratum sacrificiis, quam immolationem. i. passionem voluntariē sustinuit, & hoc est quod sequitur, Oblatus est, quia ipse voluit. Voluit quidem pati propter nostram liberationem, sed noluit Iudæorum malam intentionem, quæ eum occiderunt. Et ex hoc, q. voluntariē, apparuit eius patientia in passione, quam ostendit dicens, Sicut ouis ad occasionē ducetur, & quasi agnus, &c. Non se defendēs, sed totum permitrens, nec murmurās, de angustia, s. passionis & de iudicio. i. iniusto Pilati cōtra eum, sublatus est. s. in resurrectione. Consequenter ponit propheta magnitudinem eius dicens, Generationem eius quis enarrabit? Tripliciter potest dici generatio Christi. Aternā, quæ ex parte æternaliter est verbum genitum.

A. M. 334.

Esa. 59.

Ephe. 2.

Tripliciter Christus passionis sanati sumus.

Rom. 5.

Luc. 15. Similis est Caluini. Itarū error de ist. dem. Ante Christi nemo ibat ad gloriam.

Sacrificia vetera quomodo tollebant peccata.

De magnitudine Christi. Triplex Christi generatio.

A. M. 3341.

Temporalis, qua verbū caro factum est tēporaliter ex matre. Non solum autē prima à nobis est inenarrabilis & incōprehensibilis, sed etiam secunda, quomodo. sicut facta illa vniū verbi ad carnē, quomodo conceptus & natus ex virgine. Tertia, quā est generatio actiua, qua. s. ipse generat filios adoptiuos ex fide. Quisieram istam enarrabit, quot. s. sunt filij multiplicati eius fideles ex ipsa passione & qualiter fiat in mente hominū ista generatio? q. d. nullus. Et hoc factum est per passionem, quod ostendit subiiciens, quia abscissus est de terra viuientium. s. per mortem suam de cōuersatione hominū remotus. Et quia ista generatio spiritualium filiorum non potest esse nisi purgatis corū peccatis, quā purgatio virtualiter fuit facta per passionē, ideo subdit, propter scelus populi mei percussis eum, & loquitur in persona Patris. Ego s. pater, percussis. i. permisit percuti à Iudæis & aliis, eum. s. filium meum incarnatū, propter scelus. s. delictum populi. Et quia nō permisit Deus malitiā percutientium Christum impunitam, subiungit hoc innuens. Dabit impios pro sepultura, Christus. s. dabit Iudæos impios, Romanis. s. sub Tito & Vespasiano, pro sepultura. i. pro eo q̄ percuti sunt Christū vsq; ad mortē, ex qua sepultus est, dabit captiuos & afflictos nam etiā post mortē percuti sunt, munientes lapidē sepulturæ cū custodibus. Et diuites pro morte sua. s. Scribas & Phariseos & principes sacerdotū gloriātes de diuitiis doctrinæ legis dabit morti, quia tradiderunt eū morti. Et ratio huius quōd. s. in iustē morti tradiderunt eum, assignatū eo q̄ iniquitatem non fecerit, nec dolus inuentus est in ore eius. Quod de nullo alio dici potest, quia nemo mundus à sorde, saltem originali, & quia dixerat supra, Omnes sicut oues errauimus, ipse autem sine peccato, & hoc satis indicat ipsum non esse purum hominem, sed Deum & hominem ostendit, ratione cuius vniūonis est sine peccato. Sed tamen & sine culpa Dominus voluit eum cōterere in infirmitate. i. conteri permisit in infirmitate. i. in ea parte, qua erat infirmus. i. in carne assumpta. Si posuerit pro peccato animam suam, i. si voluntariē vitam suam dederit ad mortem pro peccato hominum delēdo, videbit semen longæuum. i. filios suos spirituales fideles vsq; in finem sæculi, vel semen suum. i. euangelium, seu euangelij doctrinam vsq; in finē permanere. Hinc Iudæi arguunt de Christo Nazareno ista non posse intelligi, cum non habuerit filios, sed permanerit virgo. Sed quia carnaliter sapiunt & intelligunt scripturas, ideo accipiunt de filiis carnalibus, cū loquitur propheta de filiis spiritualibus, & semine spirituali. Et voluntas domini, qua. s. vult omnes homines saluos fieri, in manu eius dirigitur. i. impletur, in operatione eius. s. passionis, quia sufficiens est quantum ad meritū passio ipsa ad omnes saluandos. Et ratio huius, pro eo q̄ laborauit anima eius, ecce fructus laboris. Videbit. s. ipse Christus id pro quo laborauit. s. Ecclesiā de gentibus in toto orbe terrarum congregatam & conuersam, quam conuersionem hominū esuriebat & sitiebat, & ideo ipsorum conuersione saturabitur delectatus ex ea. Et quia iustus ex fide viuunt, ideo Christus ex ea iustificat homines, vnde sequitur, In scientia sua iustificabit ipse seruus meus multos. In scientia. s. doctrinā suā, & in fide hominibus infusa, quā notitia à Deo est, iustificabit. i. de iniustis faciet iustos. Et dicit iustus iustificabit, quia solus Deus est qui iustificat, ergo Christus noster est Deus. Et dicitur filius Dei seruus Dei, quia formam serui suscepit. Multos dicit, nō omnes, quia multi sunt vocati, pauci vero electi,

Iob 14.

Fatuū Iudæi quā fatuē argumētatur.

1. Tim. 2.

Aba. 2. Christus iustificat.

Iustificare quid.

Rom. 8.

A ex defectu hominum. Et iniquitates illorum, s. iustificandorum ipse portabit, quo ad efficientiam purgationis, & pœnā portabit satisfaciendo pro eis, hoc enim iustitia diuina exigebat. Nā Christus vt caput humanæ naturæ fecit se debitorē Deo propter vniōnem humanæ naturæ, & pro ea voluit pœnā, quam exigebat diuina iustitia in se sustinere. Et isto modo placauit diuinam iustitiā, & consequenter iustificauit multos, pœnā peccatorū eorum portando, non omnes, sed illos qui cōiunguntur ei per sacramenta deuote suscepta, in quibus remansit virtus passionis. B Et quia supra dixerat q̄ dederat pater Iudæos Romanis in prædam & in mortem, ideo consequenter ostendit quomodo Deus pater ei recompenfabat in gentibus dicens, Disperitiā ei plurimos, & sunt verba Dei patris loquentis de Christo quasi dicat. Si Iudæi negligentes erunt & nō venient per fidem ad Christum pro ipsis Iudæis disperitiā. i. recompenfabo ruinam Iudæorum multitudine Gentiū venientium ad fidem Christi. Et fortium. i. demoniū, diuidam spolia. i. genus humanū, quod Diabolus decipiendo sibi abstulerat ab ipso Diabolo eripietur, & Apostolis & sequacibus eorum tribuetur in dominiū. Nam Apostoli fuerūt primi qui præfuerūt gentibus conuersis. C Et hoc fiet pro eo q̄ tradidit in mortē animam suam. i. vitam, & cum sceleratis reputatus est, s. latronibus à Iudæis, & ipse peccata multorū tulit. i. abstulit, vel pœnā sustinuit. Et pro transgressoribus orauit dicens. s. vt habetur Lucæ 22. Pater ignosce illis. Ad quam vocem secundum euangelium Nazarorum multi Iudæorū conuersi sunt. Ex qua propheta clare ostendit Esaias Christū fuisse & esse verum Deum & verum hominem cōtra Iudæos, qui nolunt assentire q̄ Christus debeat patri, quē errando expectant adhuc venturum, sed credunt q̄ debeat habere potestatem magnā in mundo temporaliter, vt magnus dominus tēporalis, negantes etiam, q̄ sit verus Deus sed dicunt purū hominem. Quomodo autē Deum reſtetur Christum per fructum suæ passionis Iudæis relictis propter suam perfidiā [collecturum Ecclesiā] ex conuersione Gentium, in sequenti cap. scilicet 54. declarat dicens.

§. V.

L A Y D A sterilis quæ nō parit, decanta laudem quæ non parit, quia multi filij desertæ magis, quā eius quæ habet virum. Pro horū declaratione sciendum q̄ secundum prophetā in scriptura fit mentio de duplici cōgregatione. s. populo Israeli-tico & Gentili, & vterq; populus habuit originem à Noe. Et tūc gentilitas eō octa à Noe in filiis suis adorabat vnum Deum creatorem omnium, & hæc gens sponsa erat vniū veri Dei, cui per fidem coniuncta erat. Tempore autem ædificationis Babel gentilitas, quā sibi dominus desponsauerat in Noe & filiis suis, quasi in adolescentia fornicās & recedens à Deo & adherens diabolo per idololatriam, derelicta est à sponso suo Deo vsq; ad incarnationem & plebs Iudæica fuit electa quasi ipsa sola, vt spōsa Deo, quādo dispersi sunt per diuersa loca orbis & diuersi ritus idololatriæ, homines introducti sunt remanēte vera fide vniū Dei & cultu eius in domo sola Heber, postea in familia Abraham, demū in domo Iacob, & descendentes ex duodecim filiis eius. Et sic Gentilitas facta est quasi vidua à Deo recedens, vnde nec filios spirituales Deo parere poterat, quod fit per fidem. Et plebs Iudæica fuit quasi maritata Deo per veram fidem, & pariebat filios spirituales Deo saluandos

A. M. 3341. Matt. 20.

Iustificatur nō oēs sed qui p sacramenta Christo cōiunguntur.

Apostoli præfuerūt gentib. cōuersis.

Christus verus Deo & homo. Iudæorū perfidia.

cap. 54. Collectio Ecclesiæ ex gentib. per Christū facta.

Dua conuersiones ortæ à Noe.

A. M. 3341.

uandos in fide Christi venturi & hoc vsq; ad Christi tempora. Post passionem autem Christi prædicantibus Apostolis gentilitas conuersa ad fidem, desponsata est Deo per fidem, & generauit valde multos filios, omnes, scilicet ex ea ad fidem conuersos. Iudæica etiam aliquos generauit, non tamen nisi illos qui in Christum crediderunt. Et quia pauci fuerunt respectu conuersorum ex gentilitate, ideo dicit, Lauda sterilis. i. tu gentilitas, qua prius eras sterilis derelicta sponso Deo, & deserta. i. à Deo derelicta, quia tu Deū reliqueras, lauda Deum. Multi enim filij spiritualiter geniti per fidem. i. multo plures q̄ eius quæ habet virum. i. cōgregationis Iudæorū, quæ virum. i. sponsum habuit Deum vsq; ad tempora Christi, & postea quantum ad conuersos ex Iudaismo, qui tamen pauciores fuerunt gentilibus conuersis.

§. VI.

DE IP SO autem Christi aduentu luminoso per doctrinam suam, miracula, & sanctitatem vitæ, ex quo Iudæi tenebris errorum & perfidiæ obſceniati sunt, & caligine vitiōrū operi, sed & gentes illuminatæ, quarum primitiæ fuerunt sancti Magi, qui Christum natum de partibus remotis venerunt ad adorandum, & muneribus venerandum signantibus veram fidem, quam de eo habebant, satis aperte loquitur. Esa. in c. 60. vbi ait, Surge & illumina Hierusalē, quia venit lumen tuum, & c. De plenitudine gratiæ septiformis Christo collatæ in quantum homo loquitur propheta Esa. c. 11. Egredietur virga de radice Iesse. i. virgo Maria de generatione Iesse, qui fuit pater Dauid, binomius enim erat, vocatus Iesse & Iſai. Et flos de radice eius. i. Christus de ipsa progenie secundum corpulentam substantiam descendens non carnaliter propagatam, sed sine opere humano, vt flos ex virga. i. virgine Maria conceptus & natus. Et requiescet super eū spiritus Domini. Requiescet ait, quia nullā inquietudinē seu stimulum peccati in eo reperiret, quod in nullo contingit saltem quantum ad originale. Spiritus sapientiæ & intellectus spiritus cōsiliij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. De prædicatione eius c. 61. Spiritus domini super me, eo q̄ vnxit me, ad annunciandu manfuetis misit me, vt moderer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam & c. Loquitur propheta in persona Christi, qui fuit in unctus in quantum homo vñctione gratiæ à spiritu sancto, & missus ad prædicandum. Vnde & legitur Lucæ 4. Cum Christus intrasset semel in synagoga Iudæorum in Nazareth, & fuisset ei porrectus liber Esaiæ propheta, cepit legere quod primo sibi occurrit in eo. Et fuit istud. Spiritus Domini, & c. vt dictū est. Quo lecto ait. Hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. De eius miraculis dicit Iſai. c. 35. Dominus veniet & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum & aures surdorum patebunt. Tunc saliet claudus, sicut ceruus, & aperta erit lingua mutorum, & c. Hæc miracula fecisse omnia nullum legimus in veteri testamento, sed dominus Iesus Christus omnia fecit.

§. VII.

DE admiratione angelorū, & inquisitione corū in ascensione Christi 63. Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Angeli inferiores videntes Christum ascendere in tanta gloria interrogant admirantes. Edon interpretatur terrenus, vt sanguineus, & significat mundū. Bosra interpretatur inuncta vel firma, & significat infernū, qui

De Christi prædicatione.

De Christi ascensione. Bosra qd significat.

ita erat firmus, q̄ nullus poterat exire. q. d. Angeli videntes Christum ascendere propria virtute, & cum animabus sanctorum dicebāt admirantes. Quis est iste qui venit de mundo, quia homo, & inferno ita munito cum animabus beatificatis. Quamuis enim Angeli omnes cognouerunt ab initio suę creationis seu glorificationis in verbo mysteriū incarnationis, non tamē omnes omnia particularia concernentia ipsam mysteriū, sed cū adimplerentur cognouerūt. Respondent ergo Angeli superiores vt magis in particulari de huiusmodi illuminati. Iste formosus in stola sua. i. in habitu humanitatis gradens in multitudine fortitudinis suæ. i. per viā crucis, vbi exercuit fortitudinem suam in vincendo Diabolū ad cælum veniens. Vel potest dici quōd tota ista locutio sit inferiorum Angelorū. Et ipsis Christus respondit dicens. Ego qui loquor in iustitiā. i. qui iustitiā exigente reddo vnicuiq; secundum opera sua, & iustitiā, non potentia, redemi humanum genus, sustinens pœnā pro peccato hominum, vt satisfaceret offensæ Dei. Et inquit etiam fuit, vt diabolus, qui deceptum hominem tyrannice possidebat, inducens Iudæos ad inferendum mortē ei, qui non erat debitor mortis, debitores mortis amitteret homines. Et propugnator sum, id est pugnans contra diabolū & mundum pro hominibus vincens ad saluandum, scilicet eos. Interrogant [autem eum] vel Angeli vel ipse Esaias. Quare ergo rubrum est vestimentum tuum, id est, vnde habes signa passionis ex qua vestimentum, id est corpus fuit in sanguine rubeum factum? Quibus respondit. Torcular calcavi solus, id est crucem sustinui. Solus, quia nullus ex Iudæis vel discipulis vel amicis vel ex Angelis adiuit. Conculcaui populos, demones suppeditando & mundum, in furore meo, id est valde iratus contra vitia & demones & contra Iudæos demum, & c. De Apostolis & missis ad prædicandum c. 66. id est Mitram ex eis qui saluati fuerunt, scilicet conuersis ad fidem discipulos & alios, ad gentes, in mare, in Aphricam, in Lydiam tenentes sagittas, scilicet verborum Dei, in Italiam & Græciam & ad insulas longe, vt Siciliam & Angliam, ad eos, qui non audierunt de me, scilicet per prophetas, & non viderunt gloriam meam, & annuntiabant gloriam meam Gentibus. Lydia est in Asia, Italia & Græcia in Europa.

De prophetia Hieremie. CAP. VI.

Ieremias propheta fuit de sacerdotibus Anathoth sanctificatus in vtero, & pater, i. c. & missus seu deputatus ad prædicandum à pueritia sua à Deo, prænuñciauit captiuitatem illius populi fiendam à Nabuchodonosor rege Chaldæorum & ciuitatē capiendam & incendendam ab eo, & templum destruendum, & Sedechiam regem Iuda cum multis aliis ducendum in Babyloniā, arguens peccata populi, & ad pœnitentiā exhortans. Qui, quia se non correxerunt, vidit oculis suis omnia euenire, quæ prophetauerat mala illis. Qui capta ciuitate honoratus à rege Nabuchodonosor remansit cum reliquiis vulgi in vrbe Hierosolyma incensa & desolata. Sed postea occiso Godolia, quem rex Babyloniæ præfecerat ibi relictis, cum Hieremias eos timentes vindictam regis propter occisionem Godoliam, confortaret ex parte Dei, suadens ne descenderent in Aegyptum, sed securi ibi manerent, non crediderunt nec acquieuerunt verbis eius, sed perrexerunt in Aegyptum

A. M. 3341.

Quomodo Christus per iustitiā liberavit genus humanum.

Discipulo rum missio.

Summa prophetiæ Hieremie Breuis eiusdem vita.

A.M. 334.
 gyptum ducentes secum ipsum Hieremiam: & ipsam demum eos arguentem lapidauerunt in Agypto. Hic Hieremias virginitate sua euangelicam virum Christi ecclesia dedicans: quibusdam aliis prophetis videtur esse rusticior, ut ait Hier. in prologo eius: sed sensibus par est, quippe qui eodem spiritu prophetauit. Porro simplicitas eloquij, de loco in quo natus est, ei accidit. De Anathor enim viculo fuit tribus milliariis à Hierusalem distante. Qui & ruinas Hierusalem quadruplici planxit alphabeto, scilicet in threnis seu lamentationibus, ruinam ecclesiae signas in malis Christianis. Ultra prophetiam flagellorum populi Iudaici & multorum aliorum, prophetauit etiam multa mystetia Christi, nam de incarnatione eius ait cap. 31. Creauit dominus nouum super terram. Vbi notandum quod conceptio Christi & natiuitatis dicitur creatio. Nouum fuit, quia virgo conceperit, & pepererit virgo, nouum fuit, quod homo viuens sine peccato esset, nouum quod Deus nasceretur, factus homo. Femina circundabit virum, id est virgo Maria absq. virili semine in gremio vteri habebit Christum filium Dei. Non creabit id est non generabit opere humano, sed diuino, circundabit filium Dei in vtero, virum id est perfectum scientia & virtute.

De passione Christi in cap. 11. Tu autem domine demonstraisti mihi, & cognoui, tu ostendisti mihi studia eorum, & ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam. Et non cognoui, quia cogitauerunt super me consilia dicentes. Mittamus lignum in panem eius, & credamus cum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius. Iudaei & nostri Iudaeizantes (vt dicitur in glo.) exponunt ista de Hieremia. Cum enim argueret peccata populi, & comminaretur eis mala ventura, propter huiusmodi cogitauerunt multi occidere eum diuersis insidijs & modis, vt patet Hier. 38. Vnde & principes perierunt, & obtulerunt eum regi Sedechia, vt mitteretur in lacum seu puteum, vbi erat lutum, non aqua, vt moreretur. Sed Abdemelech Aetiops eunuchus regis rogauit eum pro eo vt inde educeretur, quod & factum est. Has cogitationes malignas eorum propheta prius ignorauit, sed postea sibi reuelatum est à Deo. Et inter caetera querebant aliqui modum occultum occidendi, vt per venenum, & hoc est quod dicunt. Mittamus lignum, id est aliquod occultum toxicum in panem eius, scilicet cibum vel potum eius. Sed melius secundum sanctos doctores exponitur de Christo vnde propheta & ante & post verba ista, praenunciat exterminium Iudaeorum factum per Romanos in punitionem tanti sceleris eorum. Loquitur ergo propheta in persona Christi ad patrem dicens, Domine scilicet pater, tu demonstraisti mihi. Omnis enim cognitio veritatis à Deo est, vt primo magistro, studia eorum, id est insidias & machinationes Iudaeorum contra me. Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, id est non resisti, non querulaui, sed mansuete & patienter me in captione habui, & non cognoui, id est, dissimulaui & tacui, ac si non cognoscerem insidias eorum cum tamen non essem earum ignarus. Cogitauerunt super me consilia, collegerunt enim principes sacerdotum & Pharisei consilium dicentes, Quid facimus [quia hic homo multa signa facit, si dimittimus eum sic, omnes credent in eum & venient Romani & rollent gentem nostram & locum. Cumque vnus ex eis Caiphas nomine qui erat Pontifex anni illius consilium dedisset, quia expedit vobis vnum homi-

Prophetia de incarnatione Christi.

De passione Christi.

Omnis cognitio est à Deo.

Joan. 11. Matt. 16.

A nem pro populo & non tota gens pereat consilium suum concluderunt] & ab ista hora cogitauerunt occidere eum. Et dicebant, Non in die festo [Ne forte tumultus fieret in populo, timebant enim ne si populus qui plurimum eius sermonibus delectabatur & miraculis iuuabatur pro illo capto ad arma veniret & tumultum concitaret & Christus manus illorum] euaderet. Dicunt autem, a Mittamus lignum in panem eius. Lignum scilicet crucis, in panem eius, id est in vitam eius quia dixerat de se aliquando, Ego sum panis viuus, id est auferamus ei vitam per mortem ligni crucis. Vel doctrina eius, quae panis spiritualis est, contradicamus & resiliamus, & offendiculum in doctrina eius ponamus, scilicet ignominiam crucis, quia occidendo eum morte tam ignominiosa nullus crederet in eum vt Messiam, & vt verum Deum, quem se nominat, cum mortuus in ligno crucis dicitur maledictus in lege, scilicet maledictione infamiae. Et eradamus eum de terra viuentium, id est de mundo isto ex toto auferamus, sicut quod eraditur ex toto aboleretur, ita quod & doctrina eius, & nomen non sit amplius in recordatione hominum. Vnde subditur. Et nomen eius non memoretur amplius. Sed totum contrarium ad malignam cogitationem & intentionem euenit. Nam Christus, qui ante passionem notus tantum in Iudaea erat, [post passionem & mortem suam] factus est notus gloriosus & exaltatus per totum orbem.

a Vbi nos habemus lignum Hebraice habetur *וַיְיָ לִיגְנִים* lignum quod inter alia crucem significat, quasi dicerent ponamus crucem in humeris eius qui dixit se esse panem viuum, qui de caelo descendit.

S. I.

Quod Christus Messias in lege promissus (quem Iudaei ex sua perfidia expectant venturum & Antichristum pro messia recipient, vt Christus eis praedixit Ioan. 7.) sit verus Deus, quod ipsi Iudaei negant, ostenditur Hier. 23. vbi dicitur. Ecce dies veniunt dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit rex & sapiens erit, & faciet iudiciu[m] & iustitiam in terra. [In diebus illis saluabitur Iuda & Israel habitabit confidenter, & hoc est nomen, quod vocabunt eum Dominus iustus noster. Toram hanc prophetiam.] Iudaei exponunt de Zorobabel, quia ipse fuit ille dux, qui eduxit populum de captiuitate Babylonica & saluus factus est Iuda, & illi pauci qui erant de Israel in illa captiuitate, & partibus illis & hi ex captiuitate redeuntes habitauerunt confidenter in terra promissionis. Et propterea nomen Zorobabel vocatum est dominus iustus noster, quia sic Iudaei imponebant nomen Dei filiis suis, vt Emanuel, vel Adeodatus & huiusmodi. Sed cum Zorobabel non fuerit rex post reuersionem à captiuitate illa, nec ante, ideo ipsa expositione reiecta vt falsa, alia vera ponenda est. Ecce dies veniunt id est tempore incarnationis, & suscitabo Dauid germen iustum. Dauid id est Christum, qui factus est ex semine Dauid, id est ex progenie, non ex virili semine sed opere spiritus sancti. Vnde in Psal. Iurauit dominus Dauid veritatem & non frustrabitur eum. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, scilicet ad regnandum, de fructu signanter dicit, quia in conceptione filiorum à patre semet deciditur à lumbis eius, à matre vero & ventre materia conceptus deriuatur. Quia igitur in conceptione Christi, non fuit semen viri, sed materia ex matre virgine praeparata, ideo dixit. De fructu ventris, non de fructu lumborum, q.d. fructus Mariae descendens ex Dauid qui est

Deu. 21.

Christus verus Deus esse probatur.

Iudaei per ueritatem scituras.

Expositio praedictorum.

Rom. 1.

Psal. 37.

Quare non dicitur de fructu ventris.

qui est

A.M. 334.
 qui est Christus Iesus sine patre in terris: sedebit super regnum Dauid in regno spirituali Ecclesiae. Omnes alij reges Iuda mortuisunt, & desiderunt esse reges: Christus autem descendens ex Dauid, ex quo cepit regnare, scilicet incarnatus, nunquam desit esse rex: sed regnum eius semper durat, quo regit Ecclesiam militantem & triumphantem, sed & potestatem & dominium temporale, vt dominus omnium habebat & habet: sed hic non usus est, scilicet viuens cuncta regali, & exercitio potestatis regalis: & ideo proprie dicitur suscitatus. Et proprie vocatur Christus germen iustum: quia solus Christus fuit in germen, id est conceptione iustus, quod de nullo alio potest dici, cum omnes in peccato concepti sint secundum communem sententiam doctorum. Vnde alia littera habet orientem iustum. Ezech. 34. Suscitabo germen iustum nominatum. Et regnabit rex & sapiens erit. Verus utique rex temporalis, quo ad dominium, licet non quo ad usum. Spirituales etiam Ecclesiam gubernans & aeternalis beatis dominans & sapiens. Sapiens erit omni sapientia diuina & humana, beata in vita acquisita, experimentalis, omnia optime gubernans & deducens euincta ad destinatum finem. Et faciet iudiciu[m] & iustitiam in terra, quod erit manifeste in secundo aduentu, quando iudicando orbem reddet unicuique secundum opera sua, vt iustitia exigit. Faciet etiam iudiciu[m] in primo aduentu inter diabolum & hominem, quem tenebat captiuum, & iustitiam, satisfaciendo pro peccato humani generis, & sic soluendo Adae debitum. Vade dixit Christus appropinquante passione. Nunc iudiciu[m] est mundi & c. Ioan. 12. Et in diebus illis scilicet huius primi aduentus saluabitur Iuda, id est aliquis de populo Iuda, & Israel, id est, aliquis de populo Israel habitabit confidenter, confidens in Deo Christo Iesu. Si illud faciet iudiciu[m] & c. refertur ad secundum aduentum scilicet in finali iudicio, tunc in diebus illis scilicet prope finale iudiciu[m] saluabitur Iuda & Israel, quia mortuo Antichristo quem tenuerunt Messiam, conuertentur (vt ait Psal.) ad vesperam id est finem mundi Iudaei credentes in Christum, & habitabunt confidenter in ecclesia. Et hoc est nomen quod vocabunt eum scilicet populus de Iuda & Israel conuersus in primo aduentu, vel circa secundum, dominus iustus noster. Et per hoc ostenditur quod Dauid iste, id est Christus suscitatus erit Dominus vniuersorum, & per consequens Deus. Vnde quia Dominus ideo reuerendus & timendus per veram fidem. Et quia iustus, ideo fiducialiter expectandus, quia reddet bonis valde bona. Et quia noster, ideo amplexandus & amandus per veram caritatem. Ex hac prophetia ostenditur quod Messias per prophetas promissus, sit verus Deus & homo, quia communiter omnes Hebraei tenent hanc prophetiam de Messia dictam. Et sicut in hoc quod dictum est: suscitabo Dauid germen iustum insinuatur vera humanitas, ita ex hoc quod hic dicitur. Hoc est nomen quod vocabunt cum Dominus iustus noster ostenditur eius diuinitas. Et firmatur hoc per litteram Hebraicam, quia vbi habemus, Dominus iustus noster, in Hebraeo habetur nomen Domini tetragrammaton. Quod quidem nomen est propriissimum inter nomina diuina, & propter hoc de nullo dicunt nisi de Deo vero. Rabbi Moyse maximus doctor Hebraeorum in libro directionis proplexorum id est declarat dicens, quomodo nomina diuina deriuata sunt ab operibus diuinis, praeter nomen Domini tetragrammaton, quod est appropriatum altissimo creatori, quia secundum ipsum significat diuinam essentiam cum pro-

pietatibus suis intrinsicis. Caetera nomina diuina profita sunt ab operibus diuinis: sicut pater de hoc nomine Heloim & Adonai quae inter caetera alia videntur magis propria, & tamen hoc nomen Heloim imponitur ad significandum Deum, ex generali prouidentia & propter hoc, nomen istud communicatum aliis: vnde Dominus & iudices & sapientes dicuntur in scriptura aliando Heloim. Vnde in Psal. vbi in latino dicitur. Ego dixi dii estis, in Hebraeo habetur. *אֱלֹהִים אֲנִי* dii vos, supple, estis. Simiter hoc nomen Adonai ponitur ab vniuersali praesentia: & ideo etiam istud communicatur aliis, vt dicitur de potentibus & regibus Adonay. Non sic est de illo nomine tetragrammaton, quod significat diuinam essentiam nudam & puram absque respectu ad extra, & sic istud nomen non est communicabile alteri, vt dicit Rabbi Moyse praefatus. Ex quo concluditur quod cum Christus Messias vocetur hoc nomine, quod sit verus Deus, Si autem dicitur prout à quibusdam Iudaeis obiicitur contra praedicta, quod etiam istud nomen tetragrammaton non dicitur de Deo tantum sed etiam de aliis. Nam Ezech. vltim. de illa ciuitate ibi descripta dicitur. Et nomen ciuitatis dominus ibidem, loco cuius in Hebraeo habetur nomen Domini tetragrammaton *יהוה*. Et Ge. 22. vbi nos habemus. Et vocauit Abraham nomen loci illius dominus videtur in Hebraeo habetur *יהוה אלהים*. Et in libro Iudicum vbi nos habemus. Et vocauit Gedeon nomen altaris illius quod fecerat. Domini pax, in Hebraeo eo autem Domini pax, ne Hebraice ibi ponitur *יהוה שׁלוֹמֵךְ* ex quibus videtur quod tetragrammaton dicitur non solum de Deo vero, sed & de ciuitate, de loco, & de altari. Respondetur quod istud nihil valet. Nam nullum patris dicitur nominatur nomine proprio Dei simpliciter & absolute tetragrammaton, sed nominatur cum additione à quodam respectu Dei eius, qui est verus Deus. Et hoc non est inconueniens sicut si aliquis homo, vocetur Adeodatus vel Deus dedit, quia aliquis effectus Dei apparuit, propter quod dicitur dat' à Deo, sed nomen vocatur Deus absolute, quia esset impium. Sic ad propositum eam dicitur in ezechiele nomen ciuitatis dominus ibidem, & in hebraeo nomen Domini tetragrammaton, non dicitur absolute hoc, sed cum adiectiuum scilicet dominus ibidem *יהוה שבׁאן* id est dominus vel nomen Domini tetragrammaton ibi, in hebraeo est scilicet quod debeat ciuitas illa sic denominari ab inhabitatione Domini, & hoc patet per translationem Chaldaicam, quae sic nomen ciuitatis exponit, à die qua fecit dominus descendere diuinitatem suam sic & in Genesi non dicitur absolute vocauit Abraham nomen loci illius dominus, sed cum additione videtur, dicens Dominus videt, quia scilicet vidit dominus afflictionem Isaac, & humilitatem, & liberauit eum à morte arietem praeparans. Vel ex eo quod vidit in spiritu Abraham ibi templum Salomonis construendum, in quo dominus videtur preces & oblationes populi, & hoc expresse habetur ex translatione Chaldaica, & sic de aliis. Alij Iudaei videntes se per ista conuersos, aliter exponunt dictam prophetiam corrumptis notis textu & dicentes, quod non sic est in hebraeo, vt inier. translulit, sed hoc est nomen eius quod vocabitur. Iam nomen iustus noster, ita quod nomen Domini tetragrammaton non refertur ad Messiam aliam Deum, sed ad verum Deum, qui vocabit ipsum Messiam ad liberationem populi Iudaeorum à seruitute, quando ei placebit. Contra istam autem expositionem non potest argui, nisi quod ipsi corrumpunt litteram istam vt negent Christi diuinitatem. Sed aliqui fideles per-

A.M. 334.
 Nomen Heloim
 vnde Des
 in poai-
 tur.
 Plal. 81.
 Nomen Adonai
 vnde ds
 tatur
 Iudaei ad hanc veritatem certissimam inuendā terguerāt.
 Iud. 6.
 Responso ad Iudaeorum impiam terguitatem nem pationem ha-
 ber Galati nus. 3. c. ex ipsis Hebraeorum commentis
 Iudaei sciam scri-
 pturam
 corrumpunt, vt Christi domini notis
 in diuinitate
 gent.
 Prima pars hist. Ant.
 g
 tiri

A.M. 2878.

Ioan. 10. Non rapiet eas quisquam de manu mea. Sed nota diligenter quod dominus per prophetam ipsum reprehendit dure malos pastores: id est prelatos dicens. Vt pastoribus qui pascebant semetipsos lac comedebatis & lanis operiebamini, scilicet earum, gregem autem meum non pascebatis: & quod crasum erat occidebatis: quod infirmum fuit non consolidastis &c.

§. I.

De resurrectione mortuorum.

MYSTERIVM generalis resurrectionis corporum fuit sibi ostensum, quando in visione imaginaria ductus fuit in capum plenum ossibus mortuorum, quae ad vocem prophetae ex parte domini ad ea loquentis, facta commotione magna ex eis iuncta sunt ossa ad ossa, carnes & nervi ascenderunt, & extensa est cutis super ea, & demum ad vocem prophetae ingressus est in illis corporibus mortuis spiritus, & surrexerunt, & steterunt viui super pedes suos, ut habetur. Ezech. 37. Et postea subdit dominus dicens. Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus, & introducam vos in terram Israel &c. Ad litteram per haec prae-nunciatum fuit illis, qui erant in captivitate Babylonica quod exirent de ea: de quo quasi desperabat illi. Sed & veritas futurae resurrectionis & possibilitas ostensa hic fuit.

§. II.

De Dei misericordia & iustitia.

DE misericordia Dei immensa recipiente omnem peccatorem poenitentem ad veniam: & de iustitia eius puniente quemcumque: est pro tempore sanctum & iustum: tamen ad malum declinat & non revertentem ad poenitentiam: ac etiam de aequitate eius non puniente patrem pro culpa filij vel econverso nullus clarius eo loquitur Ezech. 18. per totum. Dicit enim: Anima quae peccaverit ipsa morietur, scilicet morte spirituali: quae est privatio gratiae, ex qua sequitur mors aeterna. Filius non portabit iniquitatem patris: nec pater iniquitatem filij, quod est verum de poena in alia vita. In inferni vel purgatorij. Nam in vita ista poena temporalis bene punitur vnus pro alio. Et haec materia pulchre & diffuse tractatur i. causa q. 4. iam itaque & c. homini s. contra dominum, cum seq. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est: & custodierit omnia praeccepta mea: & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius non recordabor. Nota verba singulari poenitentiam egerit. Aug. Neminem putes a quoquam magno vel paruo peccato ad correctionem sine poenitentia posse transire. de poen. di. j. Et intelligitur de illa poenitentia interiori, quae definitur a Gre. & Am. de poen. dist. 3. poenitentia. Poenitentia est praeterita mala plangere & plangenda iterum non committere, id est proponere non committere. Et dicit ab omnibus peccatis suis. Aug. Totum hominem Christus sanavit in sabbatho, quia corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione liberavit indicans poenitentem oportere simul dolere de omnium crimine orto in anima & corpore. Quomodo enim qui crimine referuat vnus: de alio reperiet veniam? de poen. di. 3. sunt plures. Et custodierit omnia praeccepta mea proposito, quando vere poenitet: & postea executione. Nam ut dicitur Iaco. 2. Qui tota lege servauit: offendat autem in vno scilicet praecceptorum, factus est omnium reus: quia ut dicitur de poen. di. 5. fratres. Sicut si peccatis omnibus esset inuolutus, ita si in

Aug. Epist. 48. Greg. ho. 34. in Eua. Est ergo quaedam poenitentia interior. August. de poen. c. 6.

Tres partes poenitentiae hic notantur. Inno. 2.

vnio tantum maneat aeterna vitae ianuam non intrabit. Et fecerit iudicium scilicet diligenter discutendo conscientiam de commissis, & ad iudicium poenitentiale per confessionem recurrere, ut ait Aug. de poen. di. j. iudicet se homo dum potest, & mores conuertat in melius, & tunc veniat ad antisites Ecclesiae &c. Et iustitiam per congrua satisfactione peccatorum. Est enim poenitentia secundum Aug. de poen. di. 3. c. poenitentia. dolentis quaedam vindicta puniens in se quod dolet commississe. Vindicta autem seu poenitentia ad iustitiam pertinet. Vita viuet, gratia & postea gloria, & non morietur morte aeterna: omnium iniquitatum eius non recordabor scilicet quo ad poenitentiam, si perfecte satisfecerit. Quod si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiae suae non recordabuntur, id est nullum opus bonum factum per eum cum esset in gratia, postea erit deo grativul meritum vitae aeternae. Vnde Gre. supra dicta autoritate, de poen. di. 4. c. hoc nobis, ait. Nobis considerandum est quia cum mala committimus, sine causa mala transacta reuocamus, quoniam in perpetracione malorum nulla debet esse nobis fiducia bonorum praeteritorum, quo scilicet ad vitam aeternam consequendam. Eadem plenius etiam ponuntur c. 33. vbi etiam praemittitur periculum & perditio, quae imminet prelati & praedicatoribus si non annunciant & corrigunt peccata populorum: quia cum eis danantur. Dicit enim. Fili hominis speculatore dedi te domui Israel, si dicente me ad impium, morte morieris, [non fueris locutus, vt se custodiat a via sua ipse impius] in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiratur. Si autem annunciant e ad impium, vt a viis suis conuertatur non fuerit conuersus a via sua, ipse in iniquitate sua morietur: porro ruinam tuam liberaasti &c.

§. III.

ITEM in c. 28. loquitur contra principem Tyri, quae erat ciuitas quaedam multum opulenta & fortis, dedita negotiationibus. vicina Galilaeae, & praenunciatur occisionem eius & exterminium ciuitatis propter superbiam suam, & subdit de rege Tyri. Tu signaculum similitudinis: plenus sapientia, & perfectus decore, in delitijs Paradisi Dei fuisti, omnis lapis pretiosus operimentum tuum, Sardius, topazius, lapis, Chrysolitus, Onyx, & Beryllus, & Saphyrus, & Carbunculus, & Smaragdus &c. ultra sensum litteralem de illo rege Tyri, cuius excellentia per similitudinem rerum exprimitur, & postea eius delectio, exponitur etiam ad litteram dictum de lucifero, vt notat diffuse Grego. in li. moralium, & habetur de poen. di. 2. principium. Vbi dicitur ostendit excellencia. Quid boni non habuit ille scilicet primus Angelus? Primus dignitate perfectionis, dictus Beemoth vel Lucifer, & Cherub, qui signaculum Dei similitudinis fuit, cum dicitur. Tu signaculum &c. Licet enim homo ad similitudinem Dei creatus sit: Angelo tamen quasi maius aliquid tribuitur: non enim ad similitudinem Dei conditus, sed ipsum signaculum similitudinis Dei dicitur, vt quo subtilior est natura: eo in illum similitudo Dei plenius creditur expressa. Vnde & primatus eius adhuc potentiam insinuat subdit. Omnis lapis pretiosus operimentum tuum &c. Nouem dixit genera lapidum: quia nimirum nouem sunt ordines Angelorum, quae per sacra eloquia nominantur, scilicet Angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, Cherubim & Seraphim. His lapidibus pretiosis Cherub iste operatus fuisse narratur: quia eos quasi vestem ad ornatum suum habuit, quorum dum claritatem transcenderet, ex eorum

A.M. 2870.

Au. ser. 50. Aug. de vera & falsa poen. cap. 8.

Gre. ho. 11. ad ca. 3. Ezech.

Nomina lapidum pretioforum quid significent. Gre. li. 33. mor. c. 24.

Greg. Ib. c. 25. Nouem sunt ordines Angelorum.

A.M. 2870.

eorum comparacione clarior fuit. Et sequitur. Foramina tua in die qua conditus es preparata sunt: foramina in lapidibus pretiosis sunt, vt vinctulati auro in ornamenti compositione iungantur, habuit ergo lapis iste foramina: sed per superbiam vitium Caritatis auro non sunt repleta: Quae verba Gregorij non videntur intelligenda, quasi in ipso non fuerit aurum caritatis: cum iudicatur inferius quod ambulauit in medio lapidum ignitorum Cherubim id est inter Angelorum corda caritatis igne incensa clarius extitit: sed aurum illud scilicet perfectissimum & inamissibile caritatis beatorum, quae Angeli boni fuerunt vinctulati id est confirmati non habuit. Fuerit ergo in eo facta foramina id est aptitudo data ei ad talem caritatem indeficientem qua superbia se priuauit. Et concludit Gre. post prolixam expositionem huius prophetae. Idcirco haec tam mira, in quibus fuit & quae amittit iste insinuat: vt terrore homini ostendat, quod ipse si superbiat de elationis culpa passurus sit: si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloria tanta claritatis eleuauit. Haec ibi. de poen. dist. 2.

§. IIII.

ULTIMAM visionem Ezechielis valde obsecram, quae ponitur articulo. cap. 50. vsque ad finem scilicet de ciuitate mirabili in monte adificata sibi ostensa in spiritu. Gre. super Eze. exponit moraliter de Ecclesia. Et dicit literaliter non posse intelligi: quia contineret absurditatem & contradictionem, scilicet quod contentum esset maius dimensue quam continens. Similiter Hiero. dicit intelligendum illud edificium spiritualiter de Christo & Ecclesia sacramentis & moribus eius. Gre. tamen non exposuit nisi 40. c. Rich. de Sancto Vito. exposuit totam visionem de edificio materiali & Hebraei antiqui dicebant istud edificium Ezechielis in visione imaginaria ostensum, fuisse impletum in reedificacione facta post reditum de Babylonia per Zorobabel & Nemiham. Sed Nico. de Ly. reprobatur hoc per efficaces rationes: quia nec tanta magnitudinis fuit illud templum & ciuitas reedificata: quanta hic describitur: nec aqua ibi fuerunt. Moderni Hebraei dicunt tale edificium non factum adhuc, sed sciendum materialiter per Messiam quem expectant venturum & purum hominem, sed specialiter regnaturum cum magna pompa. Sed Nic. hoc etiam reprobatur multipliciter: ostendens ex scripturis errores eorum scilicet quod sit purus homo, quod temporalia tribuat eis, & quod non dicitur venerit. Et ipse Nico. ad litteram ponit expositionem & aliter intelligendo & exponendo tollit illam absurditatem & contradictionem a Grego. expressam. Si autem dicatur, quod nunquam illi populo Iudaeorum, data talis ciuitas vel habitata fuit, quae promittitur in visione. Vnde & propheta non vera, non implete promissum Deo. Respondet quod non est hoc in conueniens, scilicet quod non sit data eis talis ciuitas. Nam multa promissiones factae sunt a Deo conditionales de prosperis & aduersis: vt patet. Hiero. 18. Et Hiero. super Amos de poen. di. j. si agamus ait. Si agamus poenitentiam, & ipsum quoque poenitebit sententia, rursus iuxta eundem prophetam promittit prospera, si egerimus poenitentiam: quod si negligentia dissoluamur: & illud poenitebit ipsos: promissa quae mutabit. Cuius rei exemplum Samaritani & Hierusalensis habere possumus: quorum alij de imminenti bus supplicijs liberati sunt: alij quae patribus promissa fuerant perdidit. Et 22. q. 4. incommutabilis dicitur. Incommutabilis id est: semper existens: Deique summa natura, saepe in sacris scripturis legitur sua mutasse promissa.

Greg. ibi c. 26.

De ciuitate Ezechielis quid sentiendum. Greg. ho. 13. su. Eze. Hiero. sup. Ezech. & affertur a Lyt. in fine. Ezechielis. Rich. de S. vito. l. ex plan. temp. pli.

Nico. de Ly. in fine. Ezech. gl. ordin.

Hebraeorum de templo Ezechielis de iyracamenta.

Hier. sup. c. 8. Am.

Ex com. Tolet.

Fuit ergo eis promissa talis ciuitas ita gloriosa conditionally si reuerfi Hierosolymam Dei precepta seruaerit. Quod quia non fecerit peiora malis addendo: non solum non fuit illa concessa: sed quae reedificata fuerat ad fundamenta vsque destructa. Exponit ergo primo ad litteram illud materiale edificium. Et vt melius intelligatur ponit figuras per picturam ibi super Ezech. talis edificij, post ea in fine ponit expositionem breuem, moralem de Christo & Ecclesia & statibus & moribus eius. Et quia propter processum Ecclesiae ostendendum in veteri & nouo testamento ista hinc inde collecta sunt istam breuem expositionem eius hic pono, quae pene omnia comprehendit pertinentia ad statum & mores eius omittendo autoritates scripturae quas inducit ad probandum adaptationem expositionis. In Ecclesia igitur quae est congregatio fidelium, duplex est regimen. Vnum quantum ad spiritualia: & hoc designatur per edificium templi. Aliud quantum ad temporalia: & hoc designatur per diuisionem terrae, & edificium ciuitatis: vt utique tamen regimen est a Deo dist. 10. quoniam idem. Per montem igitur super quem propheta dicit se fuisse positum. c. 40. & ciuitas adificata est signatur Christus secundum Gre. super quem Ecclesia est adificata quantum ad vtrumque regimen spirituale scilicet & temporale. Et primo videndum est de edificio templi, quod signat statum spiritualem. Circa edificium ergo templi describitur triplex murus circundans ipsum ex omni parte, exterior, medius, & interior. Per exteriorum murum qui circundat omnia adificia: signatur protectio & custodia diuina omnia completens. Per murum medium intelligitur protectio seu custodia angelica. Per murum interiorum qui est minoris ambitus intelligitur custodia & protectio per prelatos Ecclesiae & eius ministros, quae vtique est minoris efficaciae quam Angelica. Per muros istos est ingressus ex tribus partibus, scilicet ad templum: per quas partes intelliguntur tres partes terre habitabiles scilicet Asia, Africa, & Europa, ex quibus partibus multi & innumeri ingressi sunt ad Ecclesiam per baptismum & fidei susceptionem: & ingrediuntur in praesenti & in futuro. Ex qualibet autem parte scilicet Orientali, australi, & aquilonari, erant tres portae in murorum circuitu ex opposito se respicientes: per quas designantur tres status seu gradus venientium ad fidem: scilicet incipientium, quae designantur per portam exteriorum primam, proficientium, quae signantur per portam secundam mediam, & perfectorum, quae signantur per tertiam: quae est interioris muri. In portis exterioris muri non sunt adificia magna: sed quaedam domunculae super eas adificatae per quod designatur quod status incipientium est adhuc notabiliter imperfectus. In portis autem medijs sunt adificia pulchra, & multo magis in portis interioris muri: ad designandum quod proficientes plus habent de perfectione virtutum quam incipientes: & perfecti magis, quam proficientes. Vnde & ad portas medias erat ascensus per septem gradus, & ad portas interiores per octo. Habet autem quaelibet sex portas, vestibulum, porticum, duas frontes: & sex thalamos id est cameras. Per vestibulum praecedens porticum intelligitur gratia praeniciens: per porticum vero gratia subsequens. Vel per ista duo intelliguntur voluntas bona & operatio sancta. Per duas frontes, quae sunt ad decorem & fortitudinem portarum, facta ad modum duarum turricularum ex vtraque parte cuiuslibet portae, intelliguntur patientia in aduersis, ne frangatur, & modestia in prosperis ne eleuetur. Per thalamos autem in quibus homines dormiunt: & quiescunt, intelligitur

A.M. 2870.

Expositio moralis templi Ezechielis ex Ric. victo rino. Duplex in Ecclesia regimen.

Custodia in Ecclesia triplex.

Gratia praeniciens & subsequens.

Pax duplex.

A.M. 2990.

Quæ con-
stituunt
pacem fra-
ternam.

Gazophy-
lancium
vnde dicitur.
Quatuor
partes fa-
cra scilicet
pura.

Mat. 4.

Sacramen-
tum Eu-
gcharistie.

Articuli fi-
dei in tem-
plo Eze-
chielis
quomodo
designari.
Heb. 10.

Trinitas
in templo
Ezech.

pax. Est autem duplex pax interna scilicet & fraterna. Ad quod signadum dicuntur thalami esse hinc & inde ex utraque parte portæ. Tres ex vna parte: quia pacem internam tria faciunt, scilicet cõscientia munda, amicitia diuina & sufficietia modesta. Ex alia parte etiam sunt tres thalami, quia pacem fraternam tria constituunt: scilicet humilitas vera, secundum est æquitas iusta, tertium est taciturnitas debita. Ex immo-derata enim & incauta locutione tollitur frequenter pax fraterna. Post expositionem portarum videndum est de gazophylaciis quæ dicuntur esse circa pa- uimentum: & dicitur esse triginta, per quæ designatur impletio mundatorum tribus temporibus neces- saria scilicet tempore legis naturæ, legis Moisaicæ, & gratiæ, seu Euangelicæ legis. Denarius enim numerus multiplicatus per ternarium confurgit in tricesti- mum. Et dicuntur gazophylacia à gaza quod est diuiti- æ: & φυλακῆς, id est custodia quia per impletionem mandatorum conseruantur diuitiæ virtutū. Post ga- zophylacia sequitur de mēsis quæ dicuntur esse octo. Per has designantur quatuor partes sacre scripturæ veteris testamēti, scilicet legales, prophetales, histo- riales, sapientiales: quibus correspondēt in no- uo: lex Euangelica, epistolæ, actus Apostolorum: & Apocalypsis. Ex scripturis tanquam de spiritualibus mensis reficitur totus populus Christianus, quia non in solo pane uiuit homo & c. Post mensas sequitur de atrio interiori: vbi secundum Hebræos quatuor erāt scilicet altare holocaustorum, gazophylacia sacer- dotum scilicet hebdomadariorum, gazophylacia cantorum hebdomadariorum, qui scilicet per heb- domadas deferuebant in templo, & transitus aquarum à latere dextro altaris. Per altare holocaustorū vbi incendebantur sacrificia, signatur sacramentum Eucharistia: in quo representatur passio Christi: & est impletium omnium illorum sacrificiorum, quæ erant in figura huius. Per gazophylacia sacerdotum & cantorum quæ erant interiori iuxta altare: signan- tur ministrantium & ministrorum ipsorum merita in Ecclesia. Per aquas egredientes à latere intelligit- ur baptisimus mundans sordes vitiorum. Et ista duo sunt præcipua sacramenta Ecclesia. Primum maius in esse. Secundum maius in effectu: quæ Christus per se instituit quo ad materiam, & formam, & ea in se suscepit: & alia sub his includuntur. Nunc videndum est de templo illo. Non enim adificatio Ecclesia cõ- sistit tantum in moribus & doctrina scripturæ & sa- cramentis: sed etiam in articulis fidei, qui hic designa- tur in templo. Diuiditur autem templum in tres par- tes scilicet porticum, sanctum, & sanctum sanctorū. Et per porticum habetur ingressus ad alias partes tē- pli. Vnde signat articulum vnitatis diuinæ essentia: & diuinæ prouidentia: quantum ad præmiationem boni, & punitionem mali. Semper enim hoc oportuit credere: scilicet quod sit vnus Deus, & sit præ- miator bonorum: & punitor malorum. Et per hunc articulum est via ad alios. Per sanctum sanctorum, vbi occulta erant quæ ibi erant: scilicet arca cum suis reb. signatur articulus trinitatis. Arca enim erat im- putribilis & deaurata: signas perpetuitatem & per- fectionis pretiositatem. In quo erat virga, signans diuinam iustitiam: manna misericordiam, tabulæ, sapientiam: propitiatorium, omnipotentiam: quæ maxime manifestatur in propitiando, & Cherubim gloriam beatorum. In sancto quod signat Christum erat candelabrum: signans perfectiones gratiæ septi- formis, ex septem lucernis. Mēsa panum omnis do- ctina & scientia. Altare incensum summe deuotionis,

A Per sanctum sanctorum intelligitur articulus trinitatis secundum tres mansiones ibi existentes in qui- bus per vnā ad aliam intrabatur, quia licet ibi non sit superioritas nec inferioritas proprie: ta- men filius à patre, & spiritus sanctus ab utroque procedit. Per partem templi, quæ dicitur sanctum: intelligitur articulus incarnationis, per quam tres na- turæ in supposito filij sunt vnitæ: scilicet diuinitas, a- nima Christi, & caro: quæ significantur per tres mā- siones: ibi vna super aliam existentes. Nam diuinitas superior anima & anima superior carne. Per ga- zophylacia templi intelliguntur miracula confirmati- ua fidei. Per cochleas quibus ascenditur sursum [pos- sunt intelligi] notitiæ creaturarum, quibus ascenditur ad notitiam creatoris. Per appendicia circa tem- plum [existentia] intelliguntur omnia alia ad fidem pertinentia: quæ reducuntur ad supradictos articu- los. Edificium quod est circa templum ex parte au- strali, vnde spirat ventus calidus est feruor caritatis, quæ est in fidelibus. Edificium vero ex parte aquilo- nari, est timor filialis. Per quatuor artiola, quæ sunt intra muros diuersis locis, possunt intelligi quatuor virtutes cardinales. Per culinas seu coquinas possunt intelligi doctores, qui cibū scripturæ decoquunt suis meditationibus: vbi sapiat populus. Et hoc fit in arti- olis: quia ipsi prius debent esse in virtutibus cardinalibus exercitati. Post expositionē templi & adificiorū cir- ca templum, dicendum est quid significetur per sa- cerdotes in ipso ministrantes. Circa quos quinque sunt descripta scilicet eorum genus, habitus, modus, victus, & actus. Circa primum dicitur quod sunt filij Sa- doch: qui interpretatur iustus. Et per hoc innuitur quod ministri Ecclesia debent esse per imitationē spiritua- lem filij Christi, qui per excellentiam dicitur iustus: secundum illud Esa. 45. Nubes pluuiarum istum, Hi habebant vestes lineas, quæ signant puritatem mentis & corporis: feminaliaque linea ad cooperiendam tur- pitudinem: & signat quod nihil turpe vel immodestum debet esse in cõuersatione, gestu, factu, vel exemplo in ministris Ecclesia. Dicitur etiam quod in aliis vestib. debent esse in templo, & cum aliis dum conuersan- tur in populo: quod ad literā seruatur in clericis in nouo testamento moraliter: quia in exercitio mini- strandi nil mundanū & seculare debet in eis appare- re: sed tota tunc conuersatio mētis in cœlis esse de- bet. Item quod comam non nutriant quod etiam ad li- teram nunc seruatur: sed moraliter signatur quod tēpo- ralia non debent sibi multiplicare: sed pauperibus su- persua erogare. 12. q. 2. gloria. Item quod non comedant captum à bestia nec mortuum: id est non uiuant de alieno, nec de aliquo illicito contractu vel exercitio. Quod vinum non bibant ingressuri templum id est sint sobrii à vino & passionibus. Quod celebrent di- uinum officium, & doceant populum: & de dubiis determinent quid agendum: per quæ designatur de- uotio in eis habenda, & notitia scripturarum, & tan- to maior quanto in maiori gradu. Post descriptum statum clericalem deinde agit de statu seculari sen- regimine eius. Circa quæ tria ponit scilicet diuisionem terræ inhabitandæ ab eis, conditionem prin- cipis, & qualitatem ciuitatis adificandæ. Quantum ad primum manifestum est quod nulla communi- tas potest bene consistere, sine obseruatione iusti- tiæ. Hæc autē est duplex: scilicet commutatiua, & distributiua. Et commutatiua est proprie inter populares in em- ptiōib. & aliis iustis commutationibus: & hoc circa bona mobilia & immobilia. Et hoc innuitur dum di- citur: quod diuidatur terra illa, quæ eis promit- titur

A.M. 2990.

Quid si-
gnificat
sacerdo-
tes in tem-
plo isto mi-
nistrantes.

Agitur
hic de re-
gimine se-
culari.

Iustitia
duplex.

A.M. 2980.

Aristo. 5.
ethic. c. 4.

De adifi-
cio ciui-
tatis.

De Dmi-
l proph.
ta. Act. 10.

ritur duodecim tribubus per æqualitatem, quia po- pulus Christianus debet vti iustitia commutatiua cuius medium attenditur secundum æqualitatem quantitatis, vt dicitur. 5. ethicor. Et hoc fit de im- mobilibus cum vnusquisque propria hereditate est contentus, & non accipit per violentiam vel frau- dem de possessionibus alterius. Quantum ad mo- bilia dicit. Statere iusta sit, & ephi iusti & c. Quan- tum ad principes dicitur quod sint contenti termi- nis suæ possessionis, per quæ intelligitur, quod prin- cipes Christiani debent esse contenti redditibus suis, & nō grauare subditos ex actiōib. indebitis, nec alio- rū regna & dominia vsurpēt in toto vel in parte. Iu- stitia distributiua proprie pertinet ad superiores, qui sunt honorū & onerū subditis impositores. Et me- dium hęc attenditur non secundum æqualitatem quantitatis, sed proportionis, vt vnusquisque hono- rificetur plus & minus secundum meritum suum, & puniatur de malo plus & minus, & grauetur in im- positionibus secundum qualitatem suam. Vnde di- citur quod principes debeant facere iustitiam & iudicium. Quantum ad tertium scilicet adificium ciuitatis dicitur, quod debet esse in quadro. Et quia ciuitas dicitur ciuium vnitas, quæ debet esse in Ec- clesia scilicet in fide, spe, charitate, & sacramen- tis, ideo ipsa designatur in quadro, quia in quatuor virtutibus cardinalibus se debent exercere. Et no- men ciuitatis, dominus ibidem, & sic communitas populi Christiani denominatur à Christo. Mensuræ & numeri calamorum & cubitorum, quæ signant quantitatem meritorum, Deo soli sunt nota.

De prophetia Danielis. CAP. VIII.

QUAMVIS omnes propheta Christo testimonium perhibeant, vt venturo in mundum, nullus tamen ita determina- uit de tempore, quo venturus esset sic- cut Daniel in cap. 9. vbi ipse ait: Septuaginta heb- domades abbreviate sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, vt consummetur præ- uariatio & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & im- pleatur visio & prophetia, & vngatur sanctus san- ctorum. Scito ergo & anima duerte ab exitu sermo- nis, vt iterum adificetur Hierusalem, vsq; ad Chri- stum ducem, hebdomades septem & hebdomades septuaginta duæ erunt. Et rursus adificabitur pla- tea & muri in angustia temporum, & post hebdo- mades septuaginta duas occiderit Christus, & non erit eius populus, qui cum negaturus est, & ciuita- tem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis eius vastitas & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum mul- tis hebdomada vna, & in dimidio hebdomadis de- ficiet hostia & sacrificium, & in templo erit abomi- natio desolationis, & vsque ad consummationem & finem perdurabit desolatio. Hæc in textu. Licet multi multa & varia dicat circa istam prophetiam, omnem tamen de Christo venturo in carnem expo- nunt. Et Beda quidem & Aphricanus incipiunt istos annos enumerare à vigesimo anno Artaxerxis, qui dedit licentiam Neemias, vt rediret in Hierusalem, & construeret muros eius, & protrahunt eos vsque ad passionem Christi. Verum quia ipsi accipiunt istas hebdomadas (quæ non sunt dierum sed anno- rum, ita vt quilibet contineat septem annos) pro- annis lunaribus. Annus autem lunaris est duode-

cim lunationū. Vnde & minor est anno solari (qui continet duodecim menses) vnde decim diebus. Sep- tuaginta autem hebdomades annorum, sunt qua- dringenti & octoginta anni, qui si accipiuntur vt an- ni lunares, resultant in annos solares quadringen- te septuaginta quinque. Sed Nico. de Ly. super Dan. reprobata istam acceptionem Bedæ scilicet quod de annis lunaribus intelligatur, quod Beda accipit ex eo quod dicitur septuaginta hebdomades abbreviate, vt ista abbreviatio referatur ad annum luna- rem, qui est breuior solari vnde decim diebus, vt di- ctum est. Sed vt dicit ipse Nico. In Hebræo vbi nos habemus, abbreviate, ibi habetur præcise, ac si di- ceret. Illud tempus est determinatum & taxatum à Deo ita quod abbreviatio non sonat temporis di- minutionem, sed determinationem. Vnde expo- sitores Iudæorum non faciunt hic mentionem de an- nis lunaribus, sed de solaribus. Nec alibi fit compu- tatio in veteri testimonio ex annis lunaribus. Sunt ergo istæ hebdomades annorum solarium quæ continent quadringentos nonaginta annos solares. Ad huius euidentiā est accipienda ista computatio per annos secundum Iose. cuius historia est magis authentica apud Iudæos & Catholicos. Per textum enim biblicæ non possumus computare, eo quod à reditu captiuitatis Babylonicæ vsque ad concep- tionem Christi non habetur certa computatio tem- poris ex sacra scriptura. Et ideo recurrendum est ad Iosephū. Dicit autem ipse quod post septuaginta annos captiuitatis Babylonicæ populus rediens gu- bernatus est per Sacerdotes vsque ad Antiochum Eupatorem, & durauit ille principatus quadringen- tis & quatuordecim annis, & ex tunc Machabæi sumperunt principatum, qui à Iosepho dicuntur Assamonari & durauit ille principatus vsque ad He- rodem alienigenam sub quo natus est Christus vt patet Math. 2. Durauit autem ille principatus Machabæorum centum viginti septem annis, vt dicit Iose. in 20. lib. antiq. Herodes autem qui post mor- tem Antigoni (qui Antigonus vltimus tenuit prin- cipatum de Machabæis) regnauit viginti octo an- nis vsque ad Christi natiuitatem. Non obstat quod aliqua historia dicunt quod Christus natus est tri- gesimo secundo anno Herodis, quia illæ historiae computant regna Herodis ab illo tempore, quo sibi datum fuit regnum à Romanis, & hoc fuit per qua- tuor annos ante mortem Antigoni, vt patet in hist. seho. & in Iose. Et sic verum est quod Herodes post mortem Antigoni regnauit viginti octo annis. A natiuitate autem Christi vsque ad Baptisimum eius per Ioannem fuerunt viginti nouem anni compleri, vt habetur Luca 3. A baptismo autem Christi vsque ad quatuor annos post passionem Christi fluxerunt anni septem. Sic igitur isti anni prædicti à reditu de captiuitate Babylonica vsq; ad quartū annum post passionē Christi inueniuntur anni sexcenti & quin- que vt patet coniungendo partes prædictas.

Vltius considerandum est quod computatio septuaginta hebdomadam debet inchoari à vigesi- mo anno Artaxerxis, quando data est licentia Nee- mia reedificandi Hierusalem, vt habetur Esdra 2. Et hoc expresse dicitur in tex. Scito & animaduerte ab exitu sermonis, vt iterum edificetur Hierusalem, vt tunc incipiat Angelus computare hebdomades, tunc enim exit sermo de reedificatione Hierusa- lem. Cypus autem prius dederat licentiam reedi- ficandi templum tantum. Patet igitur ex prædictis quod si substrahatur tempus, quod fluxit à reditu de

A.M. 2990.

De septua-
ginta heb-
domad. b.
Danielis.

Nicol. de
ly in 9. ca.
Daniel. in
Heb. est
12. 12. 12.
1. definitæ
sunt.

Iosephus
anchor au-
thenticus.

Herodes
illæ nige-
na.

Ioseph. lib
20. antiq.
cap. 8.

A. M. 2990. captiuitate Babylonica vsque ad vigesimum annum Artaxerxis de [sexcentis quinque annis predictis, remanent tantum quadringenti nonaginta] annis solares, qui faciunt septuaginta hebdomades annorum. Modo restat probare quod suppositum est scilicet quod subtrahito tempore quod fluxit à reditu de captiuitate Babylonica vsque ad vigesimum annum Artaxerxis remaneant quadringenti & nonaginta anni, vt dictum est præcisè. Hoc autem sic probatur primo anno Cyri data est licentia reuertendi ad reedificandum templum. Regnavit autem triginta annis. Et post eum Cambyses filius eius annis octo, post què duo magi fratres mensibus septem qui computantur pro vno anno, quia est maior pars anni. Postea regnavit Darius Hystaspis triginta sex annis sub quo Zorobabel iterum venit in Hierusalem secundo anno regni eius vt perficeret opus reedificationis templi inchoatum sub Cyro, sed prohibitum persequi. Post Darium Hystaspis regnavit Xerxes filius eius viginti annis postea Artabanus mensibus octo qui computantur pro vno anno ratione superius dicta. Postea Artaxerxes nouemdecim annis integre vsque ad licentiam datam Neemiam de reedificando Hierusalem scilicet anno vigesimo regni sui. Et nota, quod tempora istorum Regum vsq; ad Artaxerxem possunt probari partim per textum Bibliæ non tamen totaliter. & ideo recurrendum est ad Iosephum & historiam scho. qui ponunt tempora regum istorum vt dictum est, & acceperunt hæc de Historiis Perfarum & Medorum. Si autè isti anni predicti à primo anno Cyri vsq; ad vigesimum Artaxerxis simul iungantur, inveniuntur anni centum & quindecim & tot annos ponunt Beda & Aphricanus in huiusmodi computatione. Si ergo subtrahantur à predictis annis [sexcentis quinque anniscentum & quindecim, patet quod non remanent nisi anni quadringenti & nonaginti solares, qui sunt septuaginta] hebdomades abbreviata id est præcisè, nec plus nec minus.

Et accedo ad expositionem literæ, est notandum quod Daniel orabat pro liberatione populi sui de captiuitate Babylonica, considerans appropinquare terminum septuaginta annorum dictæ captiuitatis, quam Hieremias prophetauerat. Et vt dicit Hiero. super Dan. non hoc fecit Daniel quasi dubitans de sententia Dei per Hieremiam prædicta, sed cum magis sollicitum facit ne securitas negligentiam pariat, & negligentia offensam, vnde mererentur liberationem differri, de pœnit. distinct. 1. prædixerat. Angelus autem Gabriel ad consolationem eius & aliorum, non solum liberationem ab illa captiuitate temporali, sed liberationem totius humani generis reuelauit à captiuitate spirituali Diaboli & peccati, qua mundus detinebatur obnoxius, quod fuit per passionem Christi, quam Angelus prænuñciauit. Et tempus determinatum quo hoc impleretur scilicet in istis septuaginta hebdomadibus, in tres partes diuisit, scilicet in septem, sexaginta duas & vna. Et hoc quia specialia opera facta sunt in istis partibus numeri pro populo Iudaico. Nam in primis septem populus reedificauit cum magno labore ciuitatem, & eam tenuit contra gentes in circumiectu eos molestantes, quia vna manus faciebant opus, alia gladium tenebant ad defendendum se contra inimicos, vt patet. Neem. 4. cap. In aliis hebdomadibus scilicet sexagintaduabus populus aliquando habuit prospera & aliquando aduersa, & præcipue tempore Machabæorum. In vna vero hebdo-

Etas Christi hic vt dicitur.

Regi Perfarum Catalogus.

Hiero. 29. in cap. 9. Daniel.

Expositio Danielis.

A made vltima qua inchoatur à baptismo Christi, & terminatur quarto anno post passionem Christi implentur mysteria seu opera nostræ salutis, quæ exprimuntur. Veniendo igitur, ad expositionem, Scito igitur, ait Angelus, tu Daniel, & animaduerte id est diligenter attende qualiter sint intelligenda ista septuaginta hebdomades ab exitu sermonis, vt iterum edificetur Hierusalem, scilicet à vigesimo anno Artaxerxis mitentis Neemiam ad reedificandum Hierusalem vsque ad Christum ducentem id est vsque ad manifestationem vñtionis sancti sanctorum, qui est vt Christus interpretatus inuictus & dux fidelium, erunt hebdomades septem in quibus populus cum labore edificauit, detinuit ciuitatem de nouo reedificatam & hebdomades sexagintaduæ in quibus populus nunc prospera, nunc aduersa sustinebit. Et istæ hebdomades septem & sexagintaduæ distinctæ posite hic simul iunctæ faciunt quadringentos octoginta duos annos & tot anni fluxerunt à vigesimo anno regni Artaxerxis vsque ad baptismum Christi, in quo vñctio eius declarata est per plenitudinē gratiæ spiritus sancti in specie columbæ super eum apparentis, & patre de cælis testificante. Hic est filius meus dilectus. Matt. 3. Et Hierusalem reedificabitur, hoc refertur ad tempus illarum septem hebdomadum. Et platea, & muri eius in angustia, hoc dicit, quia cum magno labore fuerunt in illis septem hebdomadibus annorum, & reedificauerunt ciuitatem, muros eius & domos postea sexaginta duabus hebdomadibus habitauerunt in ea scilicet vsq; q̄ secutus est Christi baptismus susceptus à Ioanne Baptista. Et ex tunc scilicet in baptismo inchoata est vltima hebdomas ex istis septuaginta in quo Christus prædicauit & passus est. Et hoc est quod dicit post sexaginta duas hebdomades scilicet vltra illas septem prius nominatas, & in vltima hebdomade tertio anno & tribus mensibus occidetur Christus, quia postquam prædicauerat tribus annis cum parte quarti passus est. Et non erit eius populus qui est eum negaturus, quia ex tunc Iudæi negantes eum coram Pilato non fuerunt populus Christi, sed Christiani sunt populus eius. Et ciuitatem scilicet Hierusalem, & sanctuarium id est templum dissipabit populus scilicet Romanus, cum duce venturo scilicet Tito, hoc tamen non fuit impletum tunc immediate post mortem Christi sed post quadraginta annos. Hic tamen ponitur immediate post mortem Christi nō ad designandum, quod tunc fieret sed quia in pœnna talis sceleris perpetrati ab eis. Et finis eius vastitas & cætera, quia totaliter destructa est. Confirmabit autem pactum multis hebdomada vna. Reuertitur propheta ad loquendum de vltima hebdomade quid amplius fiet in ea dicens. Confirmabit & cætera quia lex noua id est euangelica data & prædicta est à Christo in illa hebdomade vltima id est tribus annis & mensibus & per eius mortem & miracula lex euangelica fuit confirmata, quæ dicitur pactum, quando [& rursus per Apostolos tribus aliis annis & septem mensibus fuit publicata & miraculis confirmata] post passionē misso in Apostolos spiritu sancto fuerunt confirmati, & sine timore legem ipsam publicè prædicauerunt, vnde multi cōuersi sunt. Et sic in tribus annis & mensibus quatuor quibus Christus prædicauit, & tribus aliis annis & septem mensibus quibus Apostoli prædicauerunt post passionem, lex euangelica confirmata est, & satis dilatata in cordibus fidelium. Et quod

A. M. 2990.

Expositio verborum Danielis.

Lex Euangelica que pactū.

A. M. 2990. lex euangelica dicitur pactum, habes Hier. 31. pactum dicitur, quia Deus videtur cum homine pacifice ei daturum vitam æternam obseruanti, & damnationem transgredienti, & in medio hebdomadis deficiet hostia, quia cum Christus passus est, quod fuit in medio vltimæ hebdomadis tunc omnia legalia & sacrificia effecta sunt mortua & inutilia ad salutem. Et in templo erit abominatio, hoc dicit propter imaginē Cafaris, quam posuit Pilatus in templo venerandā, Iudæi enim idolum vocabant abominationem. Vel quia per Caium missum est illuc, vt imago eius adoraretur. Vel quia post hæc tempora statua Adriani posita est vbi erat prius arca domini. Et vsque in finem & consummationem scilicet mundi persueuerit desolatio. Iudæi autem vt subterfugiant istum radium veritatis, qui conuincit eos de errore suo, quo Messiam adhuc expectant, dant aliam expositionem quæ est Rabbi Salomonis doctoris eorum, qui dicit istas septuaginta hebdomades annorum comprehendere tempus, quo Nabuchodonosor destruxit ciuitatem & templum, vsque ad secundam destructionem eius factam per Titum, quod dicit esse præcisè tempus septuaginta hebdomadum annorum, id est quadringentorum nonaginta. Infra quod tempus aliquando habuerunt prospera, aliquando aduersa. Sed à secunda destructione facta per Titum sunt in perfecta captiuitate, in qua vt dicit iste Rabbi Salomon, dimittit eos Dominus, vt corrigantur de iniquitatibus suis & puniantur & mereantur per hæc quod visiones & prophetiæ de Messia impleantur, quo veniente credunt se per eum liberandos, & temporaliter & spiritualiter, populum scilicet Iudæorum super alios exaltandum, sed Antichristus erit quem in Christum recipiēt. Istam autem expositionem esse falsam & extortam ostendunt. Nicolaus de Lyra, & alij, pluribus rationibus quæ causa breuitatis dimittuntur. Et inter cætera, cum dicitur, vsque ad Christum ducentem exponit ille Rabbi Salomon de Cyro rege Perfarum, & Postea cum dicitur. Occidetur Christus, Christum vocat Agrippam regem. Nicol. de Lyr. super Dan. dicit se fuisse secutum prædictam expositionem communem doctorum, incipiens enumerare hebdomades à vigesimo anno Artaxerxis, qui misit Neemiam ad reedificandum muros ciuitatis, vt dictum est, in quadam expositione super Dan. Sed postea cum aggressus est exponere totam Bibliam, ad Danielelem perueniens, aliter inchoat enumerare istas septuaginta hebdomades, & aliter terminat. Dicit enim inchoandum esse non à vigesimo anno Artaxerxis, sed ab anno quinto Sedechiæ regis Iudæ, qui ductus fuit captiuus in Babylonem. Nam cum ad falsorum prophetarum prædicationem populus Hierusalem inductus esset ad sperandum reditum Ioachim regis cum aliis captiuus de Babylonia in Hierusalem, & liberationem de manu Nabuchodonosor, Hieremias contrarius asserabat. Vnde & literas scripsit captiuus Iudæis in Babyloniā, quod non crederent verbis pseudoprophetarum, quia septuaginta annis erant permanfuri in captiuitate illa in Babylonia. Et subdit Hiero. cap. 29. ex parte domini loquens. Cum cæperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos & suscitabo super vos verbum meum bonum, & reducam vos ad locum, istum & c. Ab isto ergo tempore dicit enumerandas istas hebdomadas, quia Angelus dixit, Ab exitu sermonis, vt iterum edificetur Hierusalem id est à pri-

Falsa Inchoatio septem hebdomadum interpretatio.

Nicol. de Lyr. in Daniel.

Hiero. c. 29.

A mo verbo ex reuelatione Domini procedenti de reedificatione Hierusalem, hoc autem fuit primo, cum Hieremias fuit reuelatum, & ab eo dictum ex parte Dei. Terminat autem istas septuaginta hebdomadas in passione Christi, & secundum historiam Hebræorum computat istas septuaginta hebdomadas annorum id est quadringentos nonaginta annos præcisè infra istud tempus. Sed expositio prima, qua inchoatur numeratio hebdomadum à vigesimo anno Artaxerxis, est communior computatio annorum secundum historiographos Latinos, quam Nicol. prius tenuit, & videtur magis tenenda quàm ista vltima, quæ est secundum computationem Hebræorum.

A. M. 2990.

S. I.

DANIEL igitur de stirpe regia Iudæ ductus fuit captiuus in adolescentia cum Anania, Azaria, & Misaele in Babyloniā: Hi ex ordinatione regis fuerunt eruditi in omni scientia Chaldæorum. Et vt ait Hiero. Qui de mensa & vino regis nolunt comedere ne polluantur, vtique si sapientiam atque doctrinam Babyloniōrum scirent esse peccatum nunquam acq̄sicerent discere quod eis non liceret. Sed discunt non vt sequantur, sed vt iudicent & conuincant. Discunt ergo ea mente doctrinā Chaldæicam, qua & Moyses omnem sapientiam Ægyptiorum. distinct. 37. qui de mensa. Hi propter continentiam & abstinentiam, ac etiam obedientiam diuinæ legis, quia noluerunt vt cibus gentiliū quibus ordinauerat rex eos pasci de mensa eius, sed legumina & aquam, in breui tempore reperi sunt sapientiores ceteris & pulchriores. Præcipue autem Danieli dedit Deus intelligentiam omnium visionum & somniorum. Ponuntur autem decem visiones in libro hoc. Prima est de statua quam vidit Nabuchodonosor in cap. 2. cuius caput erat aureum, pectus cum brachiis argenteum, venter & femora ærea, tibiæ ferreæ & pedes, sed mixti terra, & vidit lapidē excisum de monte percutere statuam in pedibus, & redigere in fauillam, quæ significauit monarchias quatuor mundi successiuas, scilicet Assyriorum, Perfarum seu Medorum, Græcorum, & Romanorum, quas lapis id est Christus subiecit imperio suo per fidem.

Secunda visio est de quarto simili filio hominis in cap. 3. quem vidit Nabuchodonosor rex Babylonis cum tribus in fornacem missis, Anania, Azaria, & Misaele, quia noluerunt adorare statuam quam fecerat.

Tertia visio est de arbore altissima in ca. 4. quam vidit Nabuchodonosor præcisam signante mutationem eius in bestiam.

Quarta est secundum ordinem libri de scriptura quam vidit Balthasar filius Euilmerodach* filij Nabuchodonosor formata in pariete tribus digitis scilicet. Mane, Thecel, Phares, à tribus digitis manus.

Quinta visio in ca. 6. cum Darius rex Medorum & Perfarum Danielelem missum in lacum leonum, quia adorabat quotidie Deum suum contra statutum factum à Dario ad instantiam emulorum Danielis vidit illasum manere inter leones virtute Dei sui.

Sexta in cap. 7. cum Daniel vidit quatuor bestias exire de mari, vnam post aliam scilicet primam a alij Euilmerodach filium Merodac, hunc vero filium Nabuchodonosor esse dicunt, vide Genes. Chron. g 5 quasi

Libri Danielis summa.

Hier. sup. p. ca. Dan.

Dan. ca. 1.

Decem visiones quas Danielis lib. continet.

Secunda visio.

Tertia visio.

Quarta visio.

Quinta visio. Sexto visio.

A. M. 2990. quasi leonem, secundam similem vrfio, tertiam similem pardum, quartam terribilem habentem dentes ferreos, & decem cornua, inter quae ortum est cornu paruulum. Quatuor bestiae signat quatuor monarchias supra dictas, & in quarta quae est Romanoru de ce cornua signant decem diuisiones imperij. Cornu paruulum Antichristum, de cuius actibus ibi agitur.

Septima est in cap. 8. in qua vidit Daniel primo arietem, & post eum hircum cum occidentem, & fracto cornu eius oriebantur exinde quatuor, & ex vno vnus aliud paruulum, quod signat Antichristum, cuius gesta ibi ponuntur. Aries autem signat imperium Medorum & Persarum, hircus Alexandrum magnum, cuius imperium post mortem eius in quatuor diuisum est.

Octaua est in ca. 9. qua vidit Gabrielem reuelantem (cum in oratione & ieiunio persisteret pro liberatione populi sui) ex captiuitate eius liberationem sciendam quoniam & liberationem humani generis per Christum post septuaginta hebdomades scilicet annorum a die licentiae danda per Artaxerxem de reedificatione Hierusalem.

Nona est in cap. 10. qua vidit Angelum vestitum lineis, cuius forma describitur, ad cuius aspectum cecidit, sed ab eo confortatus vires resumpsit, qui Angelus attendebat ad liberationem populi, sed princeps Persarum scilicet Angelus resistebat ei viginti & vno diebus, sed Michael adiuuabat, etiam princeps Graecorum scilicet Angelus ei occurrerat.

Decima visio Danielis est in ca. 11. de regno Medorum & Persarum, quod tunc florebat, & de Alexandro rege Graecorum, quomodo illud sibi subiicerat, postea de rege Aultri & de rege Aquilonis pugnantibus adinuicem, multa ibi obscura, vbi praedicitur de Antichristo. Capitulum 12. est de Michael principe magno, & de vltima resurrectione, & tempore post Antichristum, obscure tamen. Postea historia Susannae, belis & draconis. Apud Hebraeos non habetur historia Susannae, Ecclesia tamen illam recipit. Et Daniel in dicans seniores iniuste accusantes Susannam, figurat Christum in iudicio condemnantem Scribas & Phariseos, accusantes Ecclesiam de adulterio spirituali scilicet quod credit in Christum, & hoc habetur 2. quaest. 7. s. cum Balaam.

De 12. prophetis minoribus & eorum dictis.

CAP. IX.

De duodecim prophetis minoribus. **D**VODECIM prophetae minores apud Hebraeos in vno volumine habentur, qui diuersis temporibus prophetauerunt in Iuda vel Israel. Horum primus ponitur Osee sub his regibus quibus prophetauerat Esaias. Praedixit autem reprobationem Iudaeorum & electionem gentium, vt patet 1. & 2. cap. Vade, dixit dominus ad Osee, sume tibi uxorem fornicationum &c. Hiero. Non est culpandus Osee si meretricem quam duxit (scilicet in matrimonium) ad pudicitiam conuertit, sed potius laudandus, quia ex mala bonam fecit. 32. quaest. 1. ca. vlt. Et sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iudicio & iustitia & in misericordia, & sponsabo te mihi in fine. Prima desponsatio fuit in incarnatione secunda in passione, qua in se fecit iustitiam Deo satisfaciendo, & nobis misericordiam tribuendo, & Diabolo iudicium electionis. Tertia

De duodecim prophetis minoribus.

Osee primus propheta.

Hier. lib. 1. in Osee.

Osee 2.

Eius prophetiae singulares.

A est particularis electorum per conuersionem ad fidem. Vnde ait, Vt eis quoniam recesserunt a me &c. Et infra Cadent in gladio &c. Grarianus de poen. dist. 4. s. filii quos. cum c. seq. declarat quod non propter peccata parentum, sed propter ipsorum propria peccata casuri sint, & puniendi grauius & exterminandi. Ex Aegypto vocauit filium meum, hoc testimonium inducit Marth. Euang. 2. cap. de reductione Iesu paruuli ex Aegypto. Et infra. Sicut Adana dabo te. Et sicut Seboim ponam te, conuersum est cor meum in memetipso, coeurbata est penitudo mea, non faciam &c. Augustin. Nonne ex Osee apparet, quod ideo nobis peccantibus indignatur dominus Iesus, vt indignationis suae nos terrore coeuret? Indignatio ergo eius non vltionis executio est: sed magis absolutiois operatio de poen. dist. 1. sed & continuo. De resurrectione nostra vltima inchoata in Christo resurgente exemplari nostrae resurrectionis, loquitur in 6. cap. dicens. Viuificabit nos post duos dies, & die tertia suscitabit nos.

B est particularis electorum per conuersionem ad fidem. Vnde ait, Vt eis quoniam recesserunt a me &c. Et infra Cadent in gladio &c. Grarianus de poen. dist. 4. s. filii quos. cum c. seq. declarat quod non propter peccata parentum, sed propter ipsorum propria peccata casuri sint, & puniendi grauius & exterminandi. Ex Aegypto vocauit filium meum, hoc testimonium inducit Marth. Euang. 2. cap. de reductione Iesu paruuli ex Aegypto. Et infra. Sicut Adana dabo te. Et sicut Seboim ponam te, conuersum est cor meum in memetipso, coeurbata est penitudo mea, non faciam &c. Augustin. Nonne ex Osee apparet, quod ideo nobis peccantibus indignatur dominus Iesus, vt indignationis suae nos terrore coeuret? Indignatio ergo eius non vltionis executio est: sed magis absolutiois operatio de poen. dist. 1. sed & continuo. De resurrectione nostra vltima inchoata in Christo resurgente exemplari nostrae resurrectionis, loquitur in 6. cap. dicens. Viuificabit nos post duos dies, & die tertia suscitabit nos.

§. I.

SECUNDVS ex minoribus prophetae Ioel tempore ille prophetauit deuastationem populi Iudaeorum sciendam per quatuor monarchias successiuas, signatas per illa quatuor quae ponit in principio. Residuum erucae comedit locusta, residuum locustae comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo. Eruca Assyrios, locusta Medos & Persas, bruchus Graecos quoad Antiochum, rubigo Romanos. Expergiscimini ebrii, & flete &c. Inuitat eos ad poenitentiam di. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fle. &c. Quid sit conuersio & quid scissio, habes de poenit. distinct. 1. §. scindite. & seq. scilicet conuertimini. Annunciat missionem copiosam spiritus sancti super discipulos dicens. Super seruos meos & ancillas meas effundam spiritum meum &c. In tempore illo cum conuertero captiuitatem Iuda & Hierusalem congregabo omnes gentes & educam eas in vallem Iosaphat, & disseptabo cum eis ibi super populo meo. Quod intelligitur de finali iudicio. Et subditur vitium quod maxime arguetur, quia posuerunt puerum in prostibulo, & puella in vendiderunt pro vino.

§. II.

AMOS pastor & rusticus tempore Oziae regis Iuda prophetauit dicens. Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum. Idem subdit de septem aliis nationibus scilicet Gaze, Tyri, Edom, Ammon, Moab, Iuda & Israel assignans causas inuersionis eorum. Vide expositionem moralem de quatuor gradibus in peccato de poen. distinct. 2. super tribus. Quod potest adaptari superbia cum septem capitalibus vitiis. Dicit enim Hieron. ibi declarans illos quatuor gradus. Primum est cogitare quae mala sunt. Secundum, cogitationibus acquiescere peruersis. Tertium quod mente decreueris, opere adimplere. Quartum, post peccatum non agere poenitentiam, scilicet in suo sibi complacere delicto. Hec Hiero. Et hoc quartum est illud, de quo dicit dominus, Non conuertam eum scilicet infundendo gratiam, in aliis tribus innuens conuersionem & veniam. Ibi quoque scribitur: Ecce dies veniunt dicit dominus, & erunt famem in terram, non famem panis neque sitim aquae, sed audiendi verbum domini, quod fuit in praedicatione Apostolorum. Amos. 4. Plui super ciuitatem

A. M. 2990.

Osee. 11.

Ioel propheta.

Amos propheta tertius.

Hier. sup. Amb. lib. 1.

A. M. 2990. ciuitatem vniam, & super alteram ciuitatem non pluit, pars vna compluta est, & pars super quam non pluit, aruit. Quod dicitur de parte compluta & non compluta intelligitur quo ad deestimationem aliquorum peccatorum, de poenit. distinct. 3. ca. quae rat. §. illud. §. III.

Quarto ponitur Abdias quem dicunt Hebraei fuisse illum, qui sub Achab & Iezabel impiissimam pauit centum prophetas in speluncis abscondos, hic de passione Christi agens inquit, Viri sceleris tui illuserunt tibi, & inuolauerunt aduersus te viri passitui, qui comedent tecum ponent insidias subter te, & non est prudentia in eis, & intelligitur de Iudaeis & de Iuda proditore Christi. Et in monte Sion erit saluatio & erit sanctus, intelligitur de Christo & spiritu sancto missio. §. IIII.

Quinto loco habetur Ionas, quem Iudaei dicunt filium viduae Sareptanae: quem Helias a mortuis suscitauit. Fuit autem temporibus Hieroboam regis Israel. Hic cum a Deo mitteretur ad praedicationem Niniuitis interitum: ne illuc iter, nauim ascendit Tharsum petentem humanum aliquid passus: timens ne Deo mutante sententiam ad illorum poenitentiam, ille mendax iudicaretur. Vel ne gentibus per suam praedicationem conuersis ad cultum Dei populus Iudaicus reprobareretur. Ota autem respicitur popper hoc in mare proicitur: a ceto denaturat: ibi Deum laudans tertia die euomitur viuus: & ad praedandum accedit. Ad cuius verbum Niniuitae conuertuntur ad poenitentiam: propter quod Deus veniam praestat. Et cum egressetur Ionas de Ninive fecisset vmbra culum infra domus: dominus fecit hederam super illud ascendere: ad cuius vmbra Ionas multum latabatur. Sed in vna nocte vermis corrosit radicem hederae: qua arescente Ionas ex calore turbabatur: de quo dominus eum arguit. Hic Ionas signat passionem & resurrectionem Christi: vt ipse exposuit Mat. 12. Et conuersionem gentilitatis ad poenitentiam reprobata synagoga. Hieron. super Ionam ait. Sicut ait Herodorus, a rege Medorum subuersa est Ninive, regnante apud Iudaeos Iosia. Vnde patet illa praedicante Iona ex poenitentia venia promeruisse: sed quia postea ad vomitum rediit, grauioribus criminibus se implicans, ex ira Dei subuersam fuisse. de poen. dist. 3. sicut ait Herodorus. §. V.

Sexto loco ponitur Micheas, qui fuit temporibus Iotham, Achaz & Ezechiae regum Iuda: [hic] pronunciat captiuitatem & interitum Iuda & israel propter idola & auaritiam & alia mala, vnde inter caetera ait ca. 3. iudices eius in manibus iudicabunt, sacerdotes eius in mercede, docebant & prophetae eius in pecunia diu nabant, &c. Hierony. Nemo amigat propter scelera, quae hic ponuntur Hierusalem fuisse subuersam. i. q. 1. iudices. De resurrectione & ascensione Christi propheta ait: ascendet pandens iter ante eos: diuidet & transibunt portam & ingrederentur per eam: & transibit rex eorum coram eis: & dominus in capite eorum. De incarnatione Christi, praedicatione, & conuersione ad fidem ait: Erit in nouissimis diebus mons domus domini [praeparatus in vertice montium, & sublimis super colles & fluent ad eum populi, & properabunt gentes multae, & dicent: Venite ascendamus ad montem Domini & ad domum Dei Iacob, & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis eius, quia de Sion egredietur lex, & verbum domini de Hierusalem] De natiuitate Christi temporalis in Bethleheme, & aeternali ait: Tu Bethleheme Ephratae [paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in israel & egressus e-

A. M. 2990.

Abdias propheta quartus.

Ionas propheta.

Hieron. in proc. Ion. Hierod. 1.

Micheas propheta sextus.

& super Hier. in 3. cap. Micheas.

Eius de Christo prophetae cap. 2.

Cap. 4.

Cap. 5.

ius a diebus aeternitatis] Quae principes sacerdotum & scribae dixerunt Herodi de Christo dicta: vt patet Mat. 2. Et de passione ait: In virga percutient maxillam iudicis israel. Conqueritur dominus de ingratitude populi sui dicens, popule meus quid feci tibi? aut quid molestus fui? responde mihi. Quia eduxi te de terra Aegypti, & de domo seruitutis liberaui te &c. & infra, Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, & quid dominus requirat a te: vtique facere iudicium, quo ad se scilicet per discussionem conscientiae & poenitentiae: & misericordiam diligere, scilicet quo ad proximum per virtutem elemosinae, de poen. dist. 1. medicina, & sollicitum ambulare cum Deo tuo, quo ad minimum de conse. distinct. 1. quando. §. VI.

Septimo loco Nahum ponitur: quem Hebraei dicunt prophetasse ante translationem israel in Assyrios. Praenunciat autem exterminium Ninivae futurum. Cum enim Niniuitae ad praedicationem Ionae poenitentiam egissent: propter quod reuocauit sententiam Deus: ingrati beneficio grauioribus sceleribus se implicauerunt, propter quod propheta iudicium Dei contra eos annuncians ait in principio, Deus armulans & vlciscens: dominus habens furorem & vltio: & habiscens, dominus in hostes suos, [& irascens ipse inimicis suis] &c. Non iudicabit dominus bis in idipsum in tribulatione non conserget duplex tribulatio, super quo ait Hiero. Ergo qui hic puniri sunt, postea non punientur: scilicet in futuro. Quod intelligit Grarianus, & bene de illis q inter ipsa flagella conpuncti, reuertuntur ad Deum de poenit. dist. 3. s. ut plures. §. auctoritas Nahu. Et cum homo talis est, poena hic inflicta a Deo vel homine [valer] vt satisfaciatur de culpa commissis: alioquin pro eo quod minus esset satis factum, in alio saeculo punietur. Vnde Hier. 23. q. 5. quid ergo, Et infra. Ad q respondebimus Deum, vt omnium re-

rum: ira suppliciorum, quoque scire mensuras, & non praenunciari sententia iudicis: nec illi in peccatorem exercenda de hinc poenae auferri potestatem: & magnum peccatum magnis duntaxat [que] lui cruciati bus. Culpa autem leuis praesenti supplicio compensatur. Et ponit exemplum de eo, qui fuit lapidatus a populo: quia collegerat ligna in sabbatho. Quod intelligitur, vt dictum est: quando ipsam poenitet, & patietur ferri. Et secundum Hier. Ninive interpretatur speciosa: signans mundum, vnde quicquid de Ninive dicitur, de mundo figuratiter praedicatur: qui demum iudicandus est. In consolationem ergo sanctorum propheta haec texitur: vt quaeunque in hoc mundo videntur, quasi praetereuntia & caduca contemnatur: & praeparat se ad iudicij diem, vbi vltor aduersus Assyrios id est malos, futurus dominus est. De praedicatione euangelica ait inrer caetera. Ecce super montes pedes euangelizantis & annunciantis pacem.

§. VII.

Octauo loco ponitur Abachuc. Nullus (ait Hiero.) tam audaci voce ausus est dominum ad disceptationem iustitiae prouocare: cur in rebus humanis & mundi huius tanta versatur iniquitas. Nemo videns hic malos prosperitatem habere turbetur. Non est hic plena retributio vitij aut virtutis: sed veluti quidam gustus, vt hi qui resurrectioni non credunt, talibus exemplis doceantur, Quando itaque videmus malignum ditescere, non lubruamur, & quando videmus iustum bonum mala peti non turbemur: illic corona illic supplicia &c. Chrysostr. de poen. dist. 3. quid ergo. Hic Abachuc in principio hominum suis describit diabolum cum membris suis. In fine annunciat aduentum passionemque Saluatoris: nam de quo alio nisi de Christi aduentu qui futurus

Cap. 6.

Hier. in c. 1. Nahum.

Hier. in c. 1. Nahum.

Quomodo supplicia vitz hominibus profum. Num. 15.

Hieron. in proc. Nahum.

Ibid.

ex Hiero. in prol. in eum.

Malos proli habere videns non turbetur.

Chrysostr. de poen. dist. 3. quid ergo. Hic Abachuc in principio hominum suis describit diabolum cum membris suis. In fine annunciat aduentum passionemque Saluatoris: nam de quo alio nisi de Christi aduentu qui futurus

A.M. 3342. turus erat intelligit illu d. Apparebit in fine & no me- tictur: si mota fecerit expectacū, quia veniens veniet & non tardabit. De passione autē in cruce & homine Iesu in cātico, Dñe audiui auditū tuū & timui: & Cor- nua in manib: eius, & illud: Exultabo in Deo Iesu meo:

§. VIII.

Sopho- nias' pro- pheta. 9. ex D. Hier. Cap. 1. Nonus exiit Sophonias, quem filiu prophetæ Hebræi tradunt vaticinantem sub Iosia rege Iudæ. Diem iudicij ostendit terribilem nimis dicens. Iuxta est dies domini magnus, iuxta est velox nimis. Vox diei domini amara: & tribulabitur ibi fortis: dies illæ dies illa, dies tribulationis & angustia: De resur- rectione ait: Expecta me in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum: vt congregem gentes & colligam regna, effundam super eos indignationem incam, omnem iram furoris mei.

§. IX.

Aggeus propheta decimus. Post prædictum sequitur Aggeus decimus, qui prophetauit in Hierusalem captiuus post reuer- sionem populi Iudæ de Babylone. Cum enim secun- dum Hier. septuaginta annis Babylonicis fuissent pro- nunciati à Hieremia & sexagesimo secundo anno ca- ptiuitatis ipsius subuerso regno Chaldæorum per Da- rium regem Medorum & Persarum, vt patet Dan. 5. Mortiente postea Dario, & Cyro Persarum succeden- te in regno, completis septuaginta annis: Cyrus de- dit licentiam redeundi Hierusalem; vt patet: 2. Para- vlti. in fi. Succedente exinde dicto Cyro alio Dario cū impedirentur à finitimis Iudæi reedificare ciuitatem: Aggeus propheta missus est à domino ad confortan- dum Zeorobabel, qui erat de semine regio Iudæ: & Ie- sium filium Iosedech summum sacerdotē ad reedifica- tionem ciuitatis: & certificandum annos captiuita- tis completos. Et qui congregauerunt mercedes misc- runt eas in sacculum petrusum. Gregor. de sacculo D petruso aliunde exiit, quod aliunde mittitur: quia in- discretæ mentes mercedem quæ de bono opere ac- quiritur quomodo ex malo opere perdatur non aspiciunt. de pen. dist. 4. de petruso quippe sacculo non simpliciter: sed quo ad præmium æternum. Inter cæte- ra prædixit Christi aduentum inquit: Adhuc vnum modicum & ego mouebo cælum, terram & mare & aridam: & mouebo omnes gentes: & veniet desidera- tus cunctis gentibus: & implebodomum istam gloria. dicit Aug. in de ciui. dei, hoc impletum in natiuitate Christi, in purificatione virginis: & prædicatione Christi in templo.

§. X.

Vndecimus secundum ordinem est Zacharias, qui eo tempore prophetauit, quo & Aggeus sci- licet secundo anno Dani; post Cyru: exhortans popu- lum cum Aggeo ad reedificationem templi quod, & bri summa. factum est, Hier. dist. 50. Iesus sic ait: Iesus Iosedech fi- lius sacerdos magnus, quamquam in typo aduentum præcesserit saluatoris qui nostra peccata portauit: & alienigenam ex gentibus, sibi copulauit Ecclesiam, ta- men secundum literam post sacerdotium sordidatus inducitur, astat diabolus à dextris eius, & candida de- inde illi vestimenta redduntur. Est autem secundum hier. multiplex in propheta. Nam Iesum sacerdotem vidit sordidis vestibus exutum, candidis postea indu- tum, lapidem oculorum septem, candelabrum aureū cum [toridem] lucernis quot oculis id est Christum cum gratia septiformi; duas oliuas à sinistris lampa- dis tenuit: & à dextris, equos quoque nigrōs, rufos, varios & albos, dissipatas quadrigas [ex Ephraim & equum de hierusalem.] præ dixit etiam. Ecce rex tuus

A venit tibi mansuetus sedens super pullū filiu subingra- lis Zac. 9. Item vidit volumen volans: cuius longitudo viginti cubitorū, & latitudo decē. Ite vidit amphoram & mulierem sedentē in medio amphoræ, & talentū plumbi portabat & dixit, hæc est impietas. Item & de triginta argenteis qui fuerunt pretium appetiati sci- licet Christi proiectis ad sanctuarium, dicit etiam ibi. Effundam super habitatores hierusalem spiritū gra- tiæ & precum: & aspicient in me quem confixerunt: & plangēt eum quasi vnguentum: & dolebunt super eum, vt doleri solet in morte primogeniti, & infra, In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus B Hierusalem in ablutionem peccatoris & menstruat. Et infra, Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarū? Et dicit, his plagatus sum in domo eorum, qui me diligebant: percute pastorem & dispergentur oves.

§. XI.

Malachias est duodecimus in ordine propheta- rum qui prophetauit vltimus in Babylone: quæ hebræi dicunt fuisse Esdram scribam. Reprehendit au- tem sacerdotes de indebitis sacrificiis: & quod scan- dalizant populos propter mala eorum opera, vnde facti sunt contemptibiles, vnde dicit: Sacerdotes vos despiciatis nomen meum. dist. 49. sacerdotes, ait hie- ronym. super Malac. Sacerdotes nomen domini de- spiciunt: & quantum ad se panem pollutum offerunt, qui ad altare indignè accedunt: quique dato munere sacerdotum exercere præsumunt. Panem quoque pol- luit, qui doctrinam domini in populo male dispergit: qui honorat potentem, & despicit pauperem: Si of- feratis cæcum animal ad immolandum, nonne ma- lum est? Cæcum animal offert; qui ordinat indoctum loco docti: magistrumque facit, qui vix poterat esse discipulus. Claudum offert qui lucra terrena quæren- tem locat, vt pote pedem in diuersa ponentem, vnum in diuinis, alterum in carnalibus. Languidum offert, qui vitiosum pro religioso, quippe tardum & pigrum pro patiente habet. Reuertimini ad me & ego reuer- tar ad vos, &c. & infra. Et dixistis in quo confiximus te? Et ait in decimis & primitiis, quia scilicet eas non datis, & in penuria vos maledicti estis. iterum. Si quando fames & penuria & omnium rerum ege- stas opprimit mundum, sciamus hoc ex ira dei descen- dere, qui se in pauperibus si non recipiunt elemosy- nā fraudari loquitur, & suas possessiones, 6. q. 1. reuert- imini. ecce ego mittam angelum meum, & præparā- bit viam ante faciem meam, &c. & infra. ecce ego mittam neliām Thesbitem antequam veniat dies do- mini magnus & terribilis, & conuertet cor patrum ad filios. Fuerunt & plures alij propheta in veteri te- stamento, sed vel non scripserunt libros suarum pro- phetarum, vel si scripserunt non sunt recepti in ca- none quamuis multa prophetica eorum dicta in di- ueris libris habeantur, vt patet in lib. Reg. Præci- pii autem fuerunt, qui etiam clauerunt miraculis, helias & ulises in populo Israel, de quibus dictum est supra in 3. & in 4. Regum. Notandum etiam secun- dum Aug. quod non solum verba patrum veteris te- stamenti, quibus aliqua futura prædixerunt fue- runt prophetica, sed etiam gesta illius populi fuerunt quædam prophetæ vitæ populi Christiani. Vnde & hebræi in numero prophetarum ponunt omnes li- bros historiales superius positos scilicet Iosue, Iudi- cum, & Regum, & à libris prophetarum excludunt Iob; Paralipomenon, danielē, Psalterium & libros Salomonis, appellantes hos agiographa, vt dicitur plenius in §. sequenti.

§. XII

§. XII.

Iob autem gentilis est in libro suo multa pro- pheticè dixit, maxime de vltima resurrectione cor- porum apertis cæteris omnibus secundum Hieron. Scio inquit quod redemptor meus viuut: & vnde re- demptor nisi per passionem? Et in nouissimo die de terra surrecturus sum &c. Et de multis aliis myste- riis Christi & Ecclesiæ: vt ostendit Grego. in Moral. libris, tamen ab Hebræis non in numero Prophe- tarum ponitur, sed agiographorum. Diuidunt enim Hebræi vetus testamentum in quatuor partes, pri- mam appellat legem scilicet quæ per libros Moysi complectentem, secundam Prophetas vocant, sub hac comprehendentes librum Iosue, primum librū iudicum secundum, cum historia Ruth, tertium po- nentes primum & secundum regum Samuel intitu- lantes, quartum tertium, & quartum libros regum quintum, Esaiam sextum Ieremiam septimum, Eze- chielem, octauum volumē duodecim Prophetarum minorum. Tertiam partem veteris testamenti nun- cupant agiographa, id est sancta scripta quæ authen- tica habentur: & sunt nouem scilicet Iob, Psalterium Dauid, Proverbia Salomonis, Ecclesiastes eius, & Canticum canticorum, Daniel, Paralipomenon, pri- mus & secundus Esdras, duos habens libros, Hester. Et sic in totum viginti duos ponunt authenticos. Quartā partē appellat apochrypha. 6. librum sapien- tiæ, Ecclesiasticū, Thobia, Iudith, & Machabeorum & secundum. Ecclesia sancta tamē etiam Apochry- pha recipit vt vera, vt patet dist. 15. sancta Romana & vt vtilia & moralia venerantur, et in contentione eorum quæ sunt fidei non vrgentia ad arguendum. Reuertendo ad Iob sciendum primo quod aliqui di- xerunt & male Iob non fuisse in rerum natura: sed istam historiam esse parabolam cōfectam, vt thema disputationis de diuina prouidentia. Sed beatus Tho- mas in expositione super Iob hoc reprobat, per hoc quod connumeratur aliis qui fuerunt in mundo. Dicitur enim. Ezech. 14. Si fuerint Noc & Iob & Daniel isti tres viri in medio eius: ipsi iustitia sua liberabunt ani- mas suas. & Iacob. 5. dicitur patientiam Iob audi- stis &c. Frustra autem proponeretur nobis in exem- plum patientiæ Iob, si non fuisset in rerum natura, non ergo de hoc dubitandum. Secundo dubitatur quis fuerit iste Iob, & de quo genere. Et aliqui quid- dem dicunt descendisse ab Esau, asserentes esse illum de quo di. l. Paral. j. Mortuus est Bale & regnauit pro- eo Iobab filius Sare de bosra. Huius opinionis fuit I- sid. in lib. de ortu & obitu sanctorū, vbi ait: Iob filius Sare de bosra rex Idumeorū quartus post Esau suc- cessor Bale filij Beor in regno. Idem Polycratus. Hier. autem in Hebræis quæstionib. videtur dicere quod Iob descendere à Nachor fratre Abrahæ ex Melcha vxore eius. Dicitur enim quod de Nachor natus est filius nomine Hus, de cuius stirpe Iob descendit vnde dicitur in principio huius libri, Vir erat in terra Hus vnde & Isido. dicit Iob adæ quatum esse Moyfi id est quod fuerit quasi eo tempore quo Moyse. Ter- tio dubitatur quis composuerit librū Iob. Ad quod quidam dicunt fuisse Moysen referentem gesta il- lius sancti viri. Alij vnum alium ex Prophetis non determinantes quem, alij Salomonem vel amicos Iob: cæteri ipsum Iob, & ista est communior opinio quā sequi videtur Greg. Papa di. arbitrari verius pos- sumus, quod idem Iob, qui certamina spiritualis pug- næ sustinuit, etiam consummata: suæ victoriæ gesta narrauit. Sed idem in prin. Moral. ait. Quis hæc scri-

A pferit valde superuacue quaritur. cum autor huius libri spiritus sanctus fideliter credatur, sicut etiam qui noscet literas aliquas esse regis in aniter quereret, quo calamo scriptæ fuerint. Et sic apparet de causa effi- cienti principali scilicet Deo, & secundaria scilicet Iob. Causa autem finalis est secundum Thom. super Iob in princ. ad ostendendum qualiter res humanæ diuina prouidentia reguntur. Cuius opinio maxime contraria humano generi est nociua, nam, sublata diuina prouidentia, nulla apud homines Dei reue- rentia, aut timor cum virtute remanebit. Hanc pessimam opinionem secutus est Epicurus secūdam La- ctantium in lib. instituit eam, & multi qui sibi sapien- tes videntur sectantur, dicentes omnia in homini- bus euenire vel à casu, nisi quantum humana pro- uidentia & consilio reguntur, vel à fato necessitate id est constellationibus cæli. Vnde eorum qui diui- no spiritu sapientiam consecuti sunt: fuit præcipuum studium hanc falsam opinionem remouere à cordi- bus hominum. Et hoc fit in lib. Iob. Ostenditur enim per probabiles rationes res humanas à diuina pro- uidentia regi. Id autem quod præcipue videtur im- pugnare res humanas diuina regi prouidentia est afflictio iustorum. Nam quod bona malis eueniant, & si irrationabile primo aspectu appareat, & prouidentia contrarium, tamen habere potest aliquam excusationem scilicet ex miseratione diuina. Sed quod iusti affligantur sine causa videtur totaliter su- bruere prouidentia fundamentum. Proponitur ergo ad quæstionem intentatam quasi quoddam the- ma multiplex & grauis afflictio sanctissimi Iob, & amici quidam Iob eum vitiantes credebant quidem diuinam prouidentiam circa res humanas: sed in hoc multum errabāt, quia existimabant totam retri- butionem bene vel male gestorum hic haberi, seu à Deo conferri, non in alia vita, & per consequens aff- lictiones solum ex culpa homines sustinere: & pro- speritatem ex benefactis haberi: & hinc arguebant Iob fuisse malum & hypocritam, & propter peccata sua fuisse ita afflictum: quorum dicta, bis à singu- lis eorum explicata Iob respondens confutauit, o- stendens esse aliam retributionem operum quam in presenti, & ipsum non ex culpa fuisse flagellatum. Eius rationibus non valentib. amicis respondere am- plius, vt pote conuictis: alius ibi præfens Helii iu- nior cæteris locutus est, reprehendens etiam tres amicos Iob eo quod non amplius poterant eum ar- guere: & ipsum Iob ex eo quod visum est ei in sua lo- cutione Deum iniuste eum iudicasse & flagellasse: quod tamen non fecerat. Demum dominus deter- minans disputationem & Helii reprehendit de sua opinione eo quod iniuste Iob condemnasset, vt ma- lesententem de Dei iustitia: & Iob redarguit, quod ita locutus est, quod illis dedisset occasionem iudi- candi de Deo, quod male consenseret de Dei iustitia tanquam si iniuste flagellasset. quod tamen ea inten- tione non dixit, sed solum volens ostendere, quod ex culpis suis non fuerat flagellatus, sed ad exercitium virtutis, sicut erat. Contra amicos autem Iob iratus est, quia male sentiebant de causa afflictionum, vnde & Iob & simulatorem & iniquum appellaue- rant: mādando eis in satisfactionem vt offerret cer- tum sacrificium: vt patet in fi. Quia enim humana sapientia non sufficit ad veritatem diuinæ prouidentie comprehendendam, ideo necessarium fuit, vt dicta disputatione de prouidentia diuina autoritate ter- minaretur, quod incipit fieri in capitul. 38. vbi di- citur Respōdens dominus de turbine &c. Interrogat Prima pars Hist. Ant. h domi-

A.M. 3363. De Iob & lib. eius. Hier. in ep. ad Paul. Diuisio fa- cræ scri- pturæ: cui- us memi- nit D. Hi- in prol. 61. Leu. & 15. li. 6. Eym. Et hæc quæ appel- latur apo- crypha plenam etiam ad redargue- das here- ses forita sunt aucto- ritatem. vi de Con. Trif. 4. D. Tho. in prol. sup. Iob. Iob. an fuerat. Isid. lib. de patribus ver. test. Hieron. in qō. Heb. sup. Gen. cap. 22. Moyses & Iob cocui fuerunt. Greg. cap. 2. præfat.

A.M. 3363. D. Thom. in prol. Laet. lib. i. inst. ca. 2. Prouide- tiam diui- nam opi- nio tolles pernicio- sissima, vt de Cic. in 1. de natu. Deo. Scopus li- bri Iob, & totius li- bri argu- mentum.

A.M. 3363.

dominus Iob de diuinis effectibus in dicto cap. ubi dicit. Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ. &c. qui effectus humanis sensibus præsto sunt, quos cum homo ignorare ostenditur, multo magis conuincitur sublimiorum scientiam non habere, vt de providentia Dei. Et interrogat de elementis & cælis & creaturis quæ sunt in eis. Et inde dominus arguit Iob ostendendo excellentiam Dei super homines, cuius iustitiæ & bonitati comparata omnis humana iustitia, iniustitia videtur. Cuius autem excellentia manifestatur in effectibus, quos operatur in hominibus bonis & malis, & in diabolo, de quo multa loquitur, de proprietatibus beemoth id est elephantis & leuiathan id est cetæ. vt Iob. 40. Causa igitur quasi materialis est historia qua narratur primo prosperitas Iob in substantia, familia, & potestate. Exinde aduersitas ex amissione omnium prædictorum & morte filiorum & etiam sanitatis vno tempore, improperium vxoris, & postea amicorum ad consolandum visitantium. Et in omnibus his non peccauit Iob, nam cum maledixit diei suo, locus est non secundum deliberationem rationis, sed secundum motum sensualitatis horrentis talem afflictionem, & abominantis ea ex quibus in illam inciderat scilicet natiuitatem & conceptum, quæ quia sunt in die vel nocte dicuntur mala: non ratione temporis, sed ratione euentus in ea, sicut Apostolus dicit, Dies mali sunt, sicut etiam sapiens medicinam amarā et si sanatiuam in gustando secundum appetitum sensualem diceret malam & maledictam ratione amaritudinis, quam in ea sentiret: quamuis secundum rationem iudicet bonam. Non peccauit etiam recitando bona opera sua vt patet 3. ca. quia non fecit ad iactantiam, sed ad refouendam fiduciam in Deum, ne laberetur in desperationem inter tot aduersa. Demum ponitur restitutio prosperitatis Iob ex duplitate quoad substantiam, non autem quoad filios in numero, sed in virtute: quia postmodum septem filios habuit: & tres filias sicut habuerat pulcherrimas: & ei sanato addita vigorositas, vnde & vixit postea annis centum quadraginta. Et hoc ad innuendum quoddam diuina providentia et si promittat bonos hic & sine culpa eorum affligi: copiose tamen postmodum remunerat in alia vita, quæ semper durat. Ponitur autem huius Iob gentilis historia inter gesta sanctorum patrum, veteris & noui testamenti in exemplum omnimodæ patientiæ & maxime sapientiæ de Dei providentia: & omnis perfectionis iustitiæ & in figurâ Christi & Ecclesiæ, vt declarat Gregorius exponendo allegorice & moraliter. Tho. autem literaliter & mirabiliter. Et hoc ad rememorandum, quod non est acceptio personarum apud Deum, sed in omni gente, qui timet Deum acceptus est illi, vt dixit Pet. 1. ca. 10. Secundo ad confusionem malorum fidelium & acutiō stimulus iustorum in bonis agendis. Si enim gentilis sola lege naturali astrictus, ita perfecte vixit, quanto magis hoc agere debet filius qui liberatus lege Mosaica & Evangelica. Tertio, vt quia Christus pro omnibus saluandis erat venturus iudæis & Gentilibus decuit ab omni genere Iudæorum & gentilium prænuentiari & figurari. Causa formalis libri est modus tractandi, qui est narratiuus & disputatiuus. Et vt dicit Hieron. Profa incipit versibus labitur ab eo scilicet loco, pereat dies, vsque ad illud me reprehendendo cap. 40. postea in prosa terminatur. Nam & versus haberi in libris Hebræorum, vt in Psalterio, Iob & Threnisaf-

Iob quomodo non peccauit.

Ad Eph.

Quare Iob gentilis historia iuli bris taeris numeratur.

Hieron. in P. ol. Verius habentur in Hebraico

serunt Eusebius & Orig. & alij. Sed in translatione facta ab Hiero. de Hebraico vel Chaldaico in Latinum, non ita potuerunt seruari metra, sed ad prosam omnia deducta, vt patet.

A.M. 3363. Euf. in lib. 11. præpar. Eua.

a Nemini profecto dubium est librum Iob, Psalms, proverbia Ecclesiasten, Cantica cantitorum & Threnos præter innumerabilia Cantica & versus qui in reliquis sacre scripture libris reperuntur, metro constare: sed illorum standendi ratio sicut & Odarum Pindari & similibus poetarum iam diu intercedit. Geneb.

§. XIII.

QVIA Historia Thobiæ fuit ante captiuitatem & translationem Iudæ in Babyloniam, quia tempore Acham & Ezechia, ideo eam breuiter resumemus. Thobias iste fuit de tribu Neptalium & in Galilæa habitans pene solus in Israel legem obseruabat. Ductus autem in captiuitatem in Ninium cum pluribus à Salmanasar rege Assyriorum ibi se exercebat in operibus misericordiæ multipliciter. Mortuusque sepulturam exhibebat. Cui vna dierum requiescenti ad parietem, inclinato sterco hirundinum desuper decidit in oculos eius excaecauerunt. Nec tamen ex hoc contristatus est ex probatione autem ei facta ab vxore Anna, & filia Raguelis contumelia ab vna ex ancilla, quam reprehenderat de occisione septem eius coniugum, ambo contristati orauerunt dominum. Et orationibus eorum exauditus, missus est Raphael ad curandum vtrumque. Thobias credens se exauditus, vt moreretur instruxit filium suum etiam Thobiam, de vitiiis cauendis, & bonis præcipue elemosynis faciendis. [Cumque à filio sibi Gabelo qui in Rages Medorū habitabat deberi pecuniam indicasset, & filius viam se nescire qua illic itur, professus esset.] Apparens Raphael Angelus in forma viatoris ductus ad Thobiam patrem & interrogatus de nomine suo dixit se esse Azariam, offerens se ad ducendam filium suum in Rages Medorum ad Gabelum & reducendum. In via positus cum iuxta flumen Tigrim Thobias pedes lauaret: piscis egressus est ad deuorandum eum. Sed ad iussum Raphaelis eductum occidit, carnes eius assauit ad comedendum in via: cor, fel, iecur, reseruaui pro medela. Et suaui Angelus, vt hospitarentur penes Raguel em propinquum, vt filiam eius Saram acciperet in vxorem. Raguel autem suscepit eos lætanter. Et postquam cognouit Thobiam Angelo manifestante, demum petenti filiam eius in vxorem, timens ad suam Angeli eam dedit. Celebratis nuptiis Thobia in camera ponente de iecore piscis super prunas, Raphael reliquit demonem nomine Asmodæum qui suffocauerat septem maritos, (quos habuerat Sara) in deserto. Et tribus noctibus steterunt in oratione: quarta autem consummavit matrimonium, & diabolus nocere non potuit. Thobias misit Raphael em ad Gabelum in Rages ad repetendum pecuniam mutuata. Et reddita pecunia debita conduxit Angelus eum ad nuptias Thobiæ. Cum autem moram facerent in redeundo, mater Thobiæ Anna in consolabiliter dessebat, & Thobias cæcus confortabatur. Demum valesciens Ragueli, iter arripuit Thobias cum vxore accepta Sara & Raphaelæ. Præcedens autem.

Thobiæ li. 1. Thob. 1.

A.M. 3363.

autem Thobias citius aliis cum Angelo applicuit domum. Cui occurrit obuiam pater cæcus, & sumis de felle piscis ac ponens super oculos eius illuminauit eum, superuenientibusque aliis benedixerunt Deum coniuantes. Thobias minor recolens patri beneficentia Raphaelis suavitati patri vt medietatem omnium bonorum suorum ei offerret, quem hominem existimabat. Sed tunc Angelus se manifestauit inducens eos ad gratias agendum & disparuit benedicens illis Deum. Prophetia ponitur ipsius Thobiæ qua multa prædixit de Ecclesia, vltimo ponitur quoddam vixit centum & duobus annis, quinquaginta sex annorum erat cum cæcus est effectus, sexagenarius cum illuminatus est, prædixit destructionem Ninive imminere, quod non ibi manerent.

Ponuntur etiam & viginti sex versus ipsius Sibyllæ exprimentes apertissime finale iudicium. Quorum versusum & primas literas assuntendo & coniungendo ex eis resultant hæc verba. Iesus Christus Dei filius Saluator. Sic autem incipiunt versus.

A.M. 3363.

*Iudicij signum tellus suuore madescet,
I cæ rex adueniet per seculum urus:
Se licet in carnem præsens vt iudicet orbem.
Vnde Deum ceruent incredulus atque fidelis.
Celsum cum sanctis, cui iam termino in ipso.
Sic anima in carne aderunt, quas iudicet ipse.
Cum iacet inultus densis in vepris orbis.
Reiciet simulacra viri, unctam quoque gazam.
Exuret terras ignis, vni que polemicque
Inquirens, æri portas effringet. A uerni
Sanctorum, sed enim vni cuncta lux libera carni
Tragetur, iunctes æternaque flamma cremabit.
Oculos actus retegens, tunc quisque loquetur
Secreta, atque Deus reserabit pectora luti.
Tunc erit & luctus strident dentibus omnes.
Eripitur solis iubar, & chorus interit astris.
Solueur calum, lunaris splendor abit.
Deiciet collis, valles extolle ab imo.
Non erit in rebus hominum sublime, vel altum.
Iam æquatur campis montes, & cæcula ponti.
Omnia cessabunt, tellus confusa peribit.
Sic pariter fines torrentur fluminaque igni.
Sed tuba cum sonitu tristis emittit ab atro.
Orbe gemens fatuus miserum, variisque liberos.
Tar arcumque huius monstrabit terra debiscens.
Et coram hic domini regis sistetur ad vnum.
Decidet à cælo ignisque & sulphuris annus.*

§. XIII.

Externa temporib. Regum Iudæ.

VT continuemus historiam regum Iudæ & Israel resumemus gesta notabilia, quæ illorum temporibus diuersis acciderunt. Et primo de Sibyllis dicit Iud. in 8. Ethym. 8. Sibyllæ dicuntur generaliter omnes terrinarum vates lingua Græca. Nam & Eolicose mone Deus: & Græci mentem nuncupant. Vnde Sibylla quasi Dei mens. Proinde igitur, quia diuinam voluntatem hominibus interpretari solebant, Sibyllæ nominatæ sunt. Sicut enim omnium vir prophetans vates vel propheta dicitur: sic omnis femina prophetans Sibylla vocatur: quod nomen ex officio, non ex proprie est vocabuli.

Sibyllæ vnde dicitur ex Varro. vt est apud Iactan. lib. 1. ca. 6. Decem fuerunt Sibyllæ. Ex Var. Aug. de Ciuit. 11. ca. 23. & Lac. lib. 1. ca. 6.

Decem autem Sibyllæ à doctissimis authoribus esse traduntur: quarum prima Persica fuit, secunda Libyca, tertia Delphica in templo Delphici Apollinis nata, quæ ante Troiana bella vaticinata est, cuius plurimos versus operi suo Homerus inseruit, quarta Cumea in Italia, quinta Erythræa nomine Hierophylla in Babylone orta quæ Græcis Ilium penitentibus vaticinata est, perituram esse Troiam: & Homerum mendacia scripturum. Dicta est autem Erythræa, quia in eadem insula eius carmina inuenta sunt. Sexta Samia, quæ Samanæ dicta est à Samo insula, vnde fuit cognominata, septima Cumanæ, nomine Amaltheæ: quæ nouem libros attulit Tarquino Prisco, in quibus erant decreta Romana descripta. Ipsa est & Cumea, de qua Vergil. ait. Vltima Cumarum venitiam carminis ætas. Dicta est autem Cumea à ciuitate Cumis quæ est in Campania, cuius sepulcrum in Sicilia adhuc manet. Octaua Hellepontica in agro Troiano nata [quæ scribitur Solonis & Cyri fuisse temporibus. Nona Phrygia, quæ vaticinata est Ancre. decima Tiburena: quæ Albunea, quarum omnium carmina & feruntur & habentur,] in quibus de Deo, de Christo & de gentibus multa scripsisse manifestissime comprobatur. Celebratior autem & nobilior Erythræa inter cæteras perhibetur, quam nonnulli vaticinatarum ferunt cum Roma condita est, & tunc rex erat in Iuda Acham, vel sicut alij computat Exechias filius eius. Ad idem Hiero. contra Iouinia. Quid referam Sibyllas Erythræam & Cumanam & octo reliquas: quarum insigne virginitas est & virginitatis præcium diuinatio. Lactan. quoque in lib. instit. facit mentionem de ipsis, & ponit multa earum dicta in Græco & Latino: quæ Aug. in 18. de ciui. Dei. cap. 23. colligendo refert. Vbi expresse fit mentione de vno Deo colendo omnium creatore de ipso incarnato, & eius passione, morte, & resurrectione.

Erythræa Sibylla celebris cæteris. Hier. lib. 1. aduer. Iou.

Lac. lib. 1. ca. 6.

In his versibus Latinis de Græco vtunque translatis, ibi non potuit ille sensus occurrere, qui sit, cum literæ, quæ sunt in eorum capitibus connectuntur, vbi à litera in Græco posita est, quia non poterunt latina verba inueniri quæ ab eadem litera inciperent, & sententiæ conuenirent. Hi autem sunt versus tres quintus & decimus octauus & decimus nonus. Deumque literas quæ sunt in capitibus omnium: eorum connectentes, horum trium quæ scriptæ sunt non legamus, sed pro his literam v tanquam in eisdem locis ipsa sit posita recordemur. Et exprimitur in verbis quinque. Iesus Christus Dei filius Saluator, vt dictum est supra: sed cum Græcè non Latinè hoc dicitur. Hæc autem Sibylla siue Erythræa siue vt quidam magis credunt, cum ita nihil habet in toto carmine suo, cuius exigua ista particula est, quod ad Deorum fallorum seu fictorum cultum pertineat, quin immo ita etiam contra eos & contra cultores eorum loquitur, vt in numero eorum deputanda videantur, quæ pertinent ad ciuitatem Dei, Inferit etiam Lactantius operi suo quædam de Christo vaticinia Sibyllæ, quamuis non exprimat cuius,

Aug. ibid.

a Acrostichis Sibyllæ, quam M. T. vidisse significat in 2. de Diuin.) habitur Græcè apud Euseb. in oratione Const. nt. ex cuius literis inueniuntur apud Græcos hæc colliguntur in oratione. Iesus Christus Dei filius Saluator, vt in cuius Cruxem, quam hodie hæretici passim euerunt, ab ipsis Sibyllis quæ huius mysteria manifestarunt suis se decantant.

A. M. 3363.

Sed quæ sigillatim posuit ego arbitratus sum cõiunctim esse ponenda : tanquam vnum esse prolixum, quæ ille plura cõmemorauit & breuia. In manus iniquitas inquit infidelium postea veniet, & Dabit Deo a-lapas manibus in celsis, & impurato ore expuent venenata sputa. Dabit vero ad verbera simpliciter sanctum dorsum, & colaphos accipiens tacebit ne quis agnoscat quo verbum vel vnde venit, vt inferis loquatur & corona spinea coronetur. Ad cibum autem fel & ad sitim acetum dederunt, in hospitalitate hanc monstrabunt mensam. Ipsa enim insipiens gens, tuum Deum non intellexisti : ludentem mortalium mentibus : sed spinis coronasti : & horridum fel miscuisti. Templi vero velum scindetur, & medio die nox erit tenebrosa nimis in tribus horis, & morte morietur tubus diebus somno suscepto. Et tunc ab inferis regressus ad lucem lætam veniet, primus resurrectionis principio reuocatus ostenso. Ista Lactan. carptim per interualla disputationis sur : sicut ea poscere videbantur quæ probare intenderat, testimonia Sibyllina adhibuit : quæ nos nihil interponentes sed in vnam seriem connexa ponentes : solis capitibus, si tamen scriptores deinceps ea seruire non negligant, distinguenda curauimus. Nonnulli Erythraam Sibillam : non Romuli sed belli Troiani fuisse tempore scripserunt. Hæc omnia August. in li. 18. de ciui. Dei. cap. 24. Vbi etiam notandum quod ait Augusti. libr. contra Manichæos. Si quid veri de Deo Sibilla aut Orphæus, ceteri viginti vates, aut Philosophi prædixisse perhibentur, valet quidem ad Paganorum vanitatem, reuincendam, non ad istorum auctoritatem complectendam. Quantum enim distat de Christi aduentu inter prædicationem Angelorum & confessionem demonum : tantum inter auctoritatem prophetarum, & curiositatem sacrilegarum scripturarum. dist. 37. si quid. & Hieron. dist. e. qui de mensa ait. Si quando cogimur literarum secularium recordari, & aliqua ex his dicere quæ olim omnifimus : non nostræ voluntatis est : sed (vt ita dicam) grauissimæ necessitatis : vt probemus ea, quæ à sanctis prophetis ante multa sæcula prædicta sunt, tam Græcorum quam Latinorum & aliarum gentium libris contineri. Hæc ille. In Chron. quoque quod & refert beatus Thom. ij. ij. reperitur quod tempore Constantini Imperatoris, nõ primi, sed eius qui imperauit cum sua matre Irene, repertum est in quodam sepulchro cuiusdam gentilis ante Christi incarnationem defuncti, in quadam lamina, quæ erat ad caput eius hoc sculptum. Christus nascetur de virgine Maria & credo in eum. O sol & iterum me videbis tempore Irene zet Constantini. Et Aug. quoque 22. de ciui. Dei. c. 27. ait. Singula quædam dixerunt Plato atque Porphyrius quæ si inter se communicare potuissent, facti essent fortasse Christiani. Plato dixit sine corporibus animas in æternum esse non posse. Ideo dixit etiam sapientum animas post quodlibet longum tempus, tamen ad corpora redituras quod etiam Verg. ex Platone accipiens ait & rursus incipient in corpora velle reuerti. Porphyrius dixit animam purgatissimam cum redierit ad patrem, ad hæc mala mundi nunquam esse redituram. At per hoc quod verum vidit Plato si dedisset Porphyrio, etiam iustorum atque sapientum purgatissimas animas ad humana corpora redituras. Rursus quod verum vidit Porphyrius, si dedisset Platoni, nunquam scilicet redituras ad miserias corruptibilis corporis animas sanctas, vt non singuli hæc singula : sed ambo atque

Au. li. 13. cont. Faustum c. 15.

Hier. in j. c. Daniel.

Diac. li. 23. Zona. li. 3. D. Tho. 2. 2. r. 7. ad 3.

Hoc sepulchri Platonis fuit multi exitimatum. Plato Porphyrius quomodo possent esse Christum.

Alia propheta eisdem Sibylli.

A singuli vtrumque dicerent, puto quod viderent iam esse consequens : vt & redirent animæ ad corpora, & alia recipere corpora in quibus beatæ atque immortaliter viuerent, hæc ibi. Inueni etiam alia dicta cuiusdam Sibyllæ : cuius nomen non inueni de Christo testificantis videlicet. Exurget mulier de stirpe Hebræorum nomine Maria, habens sponsum nomine Ioseph, & procreabitur ex ea sine commixtione viri & de spiritu sancto filius Dei nomine Iesus, & ipsa erit virgo ante partum, & virgo post partum. Qui vero ex ea nascetur erit verus Deus, & verus homo & adimplebit legem Iudæorum, & suam adiunget propriam, & permanebit regnum eius in sæcula sæculorum. Venietque super eum vox dicens. Hic est filius meus dilectus : ipsum audite. Mortuorum resurrectio erit : & claudorum cursus velocissimus, & surdi audient, & cæci videbunt, loquentur non loquentes. Et de quinque panibus & duobus piscibus multa hominum millia saturabuntur. Ventus compellet verbo, mareque furens se dabit, pedibus mare calcas, ambulans super vndas, infirmitatem hominibus soluens, repellens multos dolores.

Item alia Sibylla, quæ dicitur fuisse Erythraa ait. In vltima ætate humiliabitur Deus, humanabitur prole diuini : iungetur humanitati deitas, & iacebit in sæno agnus, & puellari officio educabitur Deus & homo. Eliget sibi ex piscatoribus & cæcis numerum duodenarium hæc illa. Au. x. de ciui. Dei. c. 2. ait. Sepe multumque Plotinus Philosophus asserit, sensum Platonis explanans, ne illam quidem quam credunt esse vniuersitatis animam aliunde beatam esse, quæ nostræ, idque esse lumen, quod ipsa non est, sed à quo creata est : & quo intelligibiliter illuminante intelligibiliter lucet. Dicit ergo ille magnus Platonius animam rationalem aut potius intellectualem dicenda sit ex quo genere etiã immortalis beatorumque animas esse intelligit, quos in cælestibus sedibus habitare nõ dubitat scilicet Angelos, non habere supra se naturam nisi Dei, qui fabricatus est mundum, à quo & ipsa facta est. Nec aliunde illis superis præberi vitam beatam & lumen intelligentiæ veritatis : quam vnde præbetur & nobis : & hinc illos, vnde & nos fieri beatos obiecto quodam lumine intelligibili, quod Deus est illis : sicut lunam solis obiectu illuminari putat. Item idem August. lib. e. cap. 29. ait de Porphyrio gentili : quem asserit nobilissimum Philosophorum sed acerrimum inimicum Christianorum. Prædicans patrem & eius filium quem vocat paternum intellectum seu mentem & horum medium, quem putamus te dicere spiritum sanctum, & more vestro appellas tres, Deos vbi & li verbis indisciplinatis vtimini, videtis tamè qualiter cunque & quali per quædam tenuis imaginationis vmbracula quo nitendum sit] sed incarnatione incommutabilis filij Dei, qua saluamur [ad illa quæ credimus peruenire possumus.] non vultis agnoscere qui videtis vt cūque est de longinquo patriam, in qua manendum est : sed viam, qua eundem est non tenetis. Consteris tamen gratiam, quandoquidem per virtutem intelligentiæ ad Deum peruenire paucis dicis esse concessum, proculdubio enim cum dicis concessum, Dei gratiam non hominis sufficientiam consteris. Et Platonis sententiam sequens : nec ipse dubitas hominem in hac vita nullo modo ad perfectionem sapientiæ peruenire, secundum intellectum tamen viuentibus, omne quod deest, prouidentia Dei & gratia post hanc vitam posse compleri. Idem cap. 27. de Porphyrio ait. Vestra

A. M. 3363.

Hanc prophetiam D. Bernardus habet 6. ser. Alia Sibylla.

Porphyrius nobilissimus Philotop. & Christianorum inimicus.

vt

A. M. 3363.

vt tuipse scribis) oracula Christum sanctum & immortalem confessi sunt. De quo etiam poeta nobilissimus, poetice quidem, quia in alterius adumbrata persona veraciter, tamè si ad ipsum referas dixit. *Teduce si qua manet sceleris vestigia nostri. Irrita perpetua soluet formidine terras.*

§. XV.

De Lyurgo. Eusebio in Chron.

Lacedæmonioru instituta à Lyeurgo edita.

TEMPORIBVS Ioas regis Iuda, qui fuit anno 182. & ab initio mundi anno termillesimo 2 trigesimo, secundum computationem breuiorem Lycurgus secundum Euse. insignis est habitus, qui iura Lacedæmonis composuit. Hic vt refert Iust. lib. 3. cum fratri suo Polybitæ regi Sparianorum successisset : & regnare si veller, potuisset, Charilao filio eius qui natus posthumus erat : cū ad ætatē adultam peruenisset regnum fide summa restituit vt scirent omnes quanto plus valerent apud bonos pietatis iura, quam opes. Medio autem tempore dum cõualefcit infans, leges instituit, sed nihil ipse lege vlla in alios sanxit, cuius non ipse documentum primus daret. Auri argentique vsum vt omnium scelerum materiam sustulit, populo legendi senatum : vel creandi quos veller magistratus potestatem permisit, fundos omnium æqualiter inter omnes diuisit : vt æquata patrimonialia neminem potentiorē altero redderent. Coniurari omnes publice iussit, ne cuiusquã diuitiæ vel luxuria in occulto esset. Iuuenibus non amplius vna veste vti toto anno permisit : nec aliquem cultus quam alterum progredi : nec opulentiū epulari. Emi singula, non pecunia, sed compensatione mercium iussit. Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci mandauit, vt primos annos non in luxuria, sed in opere & laboribus agerent. Nihil eos fomni causa subternere, & vitam sine pulmẽto degere, nec prius in urbem redire, quã viri facti essent, statui Virgines sine dote nubere iussit vt vxores non pecuniæ causa elegerentur : feruereque matrimonia sua viri coererent : cum nullis frenis dotis tenerentur maximum honorem non diuitum & potentum, sed seniorum esse censuit : quare nunquã senectus locum in orbem terrarum honoratorem habuit. Hęc & alia similia quia solutus antea moribus dura videbatur, auctoritate eorum Apollinem Delphicum finxit, & inde se ea detulisse. Deinde vt æternitatem suis legibus daret : iure iurando obligat ciuitatem, nihil eos de his legibus mutatos : priusquam reuenteretur in patriam, & velle se iterum consulere Apollinẽ quid addendum quid diminuendum his legibus videretur. Profectus est autem Cretam vbi voluntarium exilium perpetuo egit, sed & moriens ossa sua in loculo plumbeo in mare abiici iussit. ne forte Lacedæmonem relatis putaret Lacedæmoni iuramento se solutos hęc Iustinus. Idem. Postremus Assyriorum regum fuit Sardanapalus, vir muliere corruptior, qui cum inuentus esset ab Arbaeto Medorum præposito inter scortorum greges famineo habitu, purpuram coloneis : mollicie corporis & oculorum lasciuia omnes feminas antecessens : pensa inter eas particeps. Indignatus Arbaetus tali femina tantum virorum subiectum, bellum aduersus eum commouit. Qui fugies, se recepit in regiam : vbi structa & incensa pyra se & suas diuitias succendit : hoc solo imitatus virum

a Beda, quem in computatione annorum hic sequimur Ioam ad annum mundi. 311. ponit.

A Cicero deco ait in Tuscul. Sardanapalus sepulchro suo inscribi iussit.

A. M. 3363.

Cic. 5. Tus.

Hoc epitaphium Græcè sic extat. *κέναν έχω δὸς ἔραρον, καὶ ἐθῆρῶν καὶ αὐτῶ ἔραρον, πῆρην, ἐπαδον, τὰ δὲ πῶλλα καὶ ἄλβια πᾶσι, λελυττα, Hæc habeo quæ edo : quam quæ exsaturata libido hausit, at illa iacent multa & præclara relicta.*

Addit ibidem Cic. Quid aliud, inquit Aristoteles, in bonis non in regis sepulchro inscriberes : hæc habere se mortuum dicit, quæ ne viuis quidem diutius habet fruebatur.

Victo ergo ab Arbaeto Medo Sardanapalo : qui ipsum (vt dictum est) cremauit : Arbaetus transfudit Monarchiam ab Assyris ad Medos secundum Vincen. & hoc tempore Osiæ regis Iuda. Fuerunt tamen & postea reges Assyrii sine Monarchia potentes vsque ad destructionem Niniues, quæ videtur fuisse facta per Nabuchodonosor regem Babylonis, cuius regnum omnino defecit in Balthasar nepote suo, vel pronepote occiso à Cyro & Dario. Er tunc exaltata est Monarchia Medorum & Persarum, & secundum hoc dicitur tunc inchoata : scilicet in sua maxima potentia.

Hæc eadem dicit Iustinus lib. j.

§. XVI.

ANNO Manasse regis Iuda decimotertio, in Lydia regnauit Gyges. De quo dicit Tullius in 3. de offi. quod cum esset regius pastor, facta pro lutione imbrum descendit in quemdam hiatum terre, vbi inuenit hominem quemdam mortuum, in equo aëneo sedentem, in cuius digito inuenit quemdam annalem, per quem inuisibilis factus, stuprum regine intulit : & aduictricem ea regem dominum interimit. Helinandus de interfectione quidem domini sui concordat & Iustinus cum Tullio, sed de inuentione anulli nusquam reperit scriptum alibi nisi in Amb. li. 3. de of. qui hoc idem ex Cicerone retractat. Huius Gygis anno 5. Midas vel Mides cum apud Phryges regnaret, sanguine tauri potato extinctus est. Hoc tempore Archilochus, Simonides, & Aristoxenus musicus insignes habiti sunt. Dicit autem Vale. li. 6. quod libros Archilochi Poætæ Lacedæmonij asportari ex urbe iusserunt : quia parum pudicam eorum lectionem arbitrabantur. Noluerunt enim liberorum suorum animos imbui, ne plus moribus noceret, quam ingenis prodesset. Itaque & maximum poetam : quia domum sibi inuisam ob scenismaledictis carminum lacerauerat exilio multauerunt. Idem Simonides poeta anno octuagesimo docuisse carmina, & in eorum certamen descendisse se gloriatur. Qui cum adlitus nauem appulisset : & corpus inhumatum iacens sepelisset, admonitus ab eo ne proximo die nauigaret : in terra remansit. Qui autem nauigare ceperunt fluctibus & procellis [in conspectu eius] obruti sunt. Anno Manasse lib. Zaleuchus legislator apud locros frequentibus præconiis celebratur. Hic vt refert Vale. lib. 6. cum filius eius adulterio damnatus, vtroque oculo carere deberet : ac tota ciuitas in honorem patris aliquandiu repugnaret : ad vltimū victus, ne lex sua violaretur : suo prius, demum filij eruto oculo, virique vsum videndi reliquit. Sicque mirabilis æquitatis temperamento se in misericordem patrem, & iustum legislatorem patius est

Hanc de Gyge fabulam M. T. Cic. in 2. de r. p. sumptit.

Amb. li. 3. de of. cap. 5. Eu. in Ch.

Vale lib. 6. cap. 3. Archilochi libri Athenis exusti.

De Simonide poeta anno octuagesimo docuisse carmina, & in eorum certamen descendisse se gloriatur. Qui cum adlitus nauem appulisset : & corpus inhumatum iacens sepelisset, admonitus ab eo ne proximo die nauigaret : in terra remansit.

De Simonide poeta anno octuagesimo docuisse carmina, & in eorum certamen descendisse se gloriatur. Qui cum adlitus nauem appulisset : & corpus inhumatum iacens sepelisset, admonitus ab eo ne proximo die nauigaret : in terra remansit.

Zaleuch. legislator Val. lib. 6. c. 5.

§. XVII.

A.M. 3363.

De credulitate Phalaridis erga Peryllum.

Oros. li. 1. c. 20. Zeno Philosopho. Val. li. 3. c. hanc Zeno ne uicere comemorat.

Val. ibidem hoc alteri eiusdem nominis Philosopho tribuit quamuis. Lact. li. 9. eundem fuisse aiunt.

Anon fidi. c. 1. Lact. li. 9. cap. 19.

Thales Milesius. Massilia constitio.

Euf. in Cron.

Val. lib. 2. cap. 1.

REGNANTE Amon filio Manasse in Iuda Phalaris Siculus Agrigentinos arrepta tyrannide de populatur. Qui crudelis mente comentis crudelior, omnia nefario in innocentes agens: inuenit aliquando quem iuste puniret iniustus. Nam Peryllus quidam æris opifex, affectans tyranni amicitiam: aptum munus ratus crudelitatis illius taurum æneum fecit: cui adfabre ianuam è latere composuit: quæ ad contrudendos damnatos receptu foret. vt cum inclusus ibidem subiectis ignibus toreretur: sonum vocis extortæ capacitas concuauit: augeret, pulsuque ferali competens imaginum murmur emitteret: nefarioque spectaculo mugitus pecudis: non hominis gemitus videretur. Sed Phalaris factum amplexus, factorem execratur, & vltioni materiam tribuit & crudelitati, nam ipsum opifcem sua inuentione puniuit. Hec Orosius lib. 1. Floruit ea tempestate Zeno Philof. qui patriam propriam egressus, in qua frui secura libertate poterat, Agrigentum miserabili seruitute obrutum petiit: tanta fiducia ingenij & morum suorum frater, vt sperauerit & tyranno, & Phalaridi mentis feritatem à se adimi posse. postquam demum apud illum plus consuetudinem dominationis, quam consilij salubritate valere animaduertit: nobilissimos eius ciuitatis adulescentes cupiditate liberandæ patriæ inflammauit. Cuius rei enim iudicium ad tyrannum manserat: cõuocato in forum populo torquere eum vario cruciatu quem caput: vt conscios coniurationis aduersus eum perderet. At ipse neminem nominans increpare populum cepit, qui conuenerat ad spectaculum, quare tyrannidem eius tandiu tolerarent: & adeo sermonibus suis eos aduersus eum incitauit, quod eum lapidauerunt. Vale. tamen li. 3. de hoc Zeno aliter refert: scilicet quod cum à quodam tyranno torqueretur, vt ediceret eum qui de eius morte tractasset: dixit se secreto velle loqui cum eo. Laxatus oculo, aurem eius: morsu corripuit: nec ante dimisit, quam vita ipse & ille parte illa corporis careret. Sub losia rege Iuda Arion fidicen Lesbicus cum nauigaret habens copiosam pecuniam, & nauæ ipsum vellent occidere, ob eius substantiam habendam, nec ipsa eis oblata placare eos possent: rogauit vt altem permitterent eum vestibus indutum, in sui solamen aliquandiu carmen canere casus sui consolabile. Quo permissio cum voce sublatissima fidibus caneret proiciendi se in mare delphinus magna molis inter vndas affuit dorsoque suo cadentem Arionem recepit: atque in columnam illum cum ornatu suo vestium ad litus vsque deiecit: qui Corinthum veniens talem se Periandro qualis à delphino vectus fuerat obrulit, [eique] rem sicut acciderat enarrauit: sed rex minus credidit nauas vero cum de Arione interrogaret, illi eum sanum pecuniaque florèntem atque fortunatum [in Italia fuisse] responderunt. Inter quæ verba Arion cum ornatu & fidibus se ostendit. Eo tempore claruit Thales Milesius primus physicus Philo. Anno Sedechie regis Iuda secundum Iusti. lib. 43. condita est Massilia prope ostia Rhodani amnis in remoto sinu velut angulo maris à Phocensibus Græcis. Ab his Galli vsum vitæ cultioris & agrorum cultus, & vrbes mensibus cingere didicerunt mansuefactaque barbarie legibus non armis viuere & vitem ponere, & olium inferere studuerunt. De hoc etiam dicit Valer. lib. 2. A condita Massilia gladius ibi est: quo noxij iugulantur rubigine quidem

excus: scilicet ad monumentum vetustatis. Ibi etiam seruatur venenum cicuta temperatum: quod datur ei qui caussas sexcentis propter quas illi mors sit expectanda, exhibuit eorum vrbes, nemo cum telo ingreditur. Massiliensium ciuitas seueritatis custos acerriima, nullum aditum mimos dat in scenam: quorum argumenta ex parte maior stuprum continent actus: ne talia spectandi & audiendi consuetudo, etiam imitandi licentiam sumat. Circa ea tempora comperitur fuisse Milo Crotoriensis: de quo ait Solinus quod bouem vni in Olympico certamine per stadium portauerit in humeris: & eundem ictu manus interfectum victimam fecerit, & eo die non grauatus eundem totum comederit: & quod victor omnium certaminum obierit.

A.M. 3363.

Milo Crotoriensis, Soli. ca. de homine.

Titulus quartus de quinta mundi ætate.

De regno Nabuchodonosor, & de Cyro rege Persarum & aliis subsequentibus.

CAP. I.



QVINTA ætas ortum habuit à captiuitate Iudæorum in Babyloniâ & proteritur vsque ad Christi natiuitatē per dcxc. annos. In hac reperiuntur quatuor mundi Monarchiæ scilicet Assyriorum, Persarum seu Medorum, Græcorum, & Romanorum: quæ figuratæ fuerunt & ostensæ Danieli in quatuor animalibus de mari exeuntibus, & quatuor partibus diuersæ materiæ statuæ visæ. Et secundam quidem monarchiã, & tertiam comprehendit ex integro, de quarta scilicet Romanorum tãginitium. Nam hæc ætas quinta terminatur in Christi natiuitate, quæ fuit tempore imperatoris Octauiani. Monarchia autem Romanorum inchoata est in prædecesore eius Iulio Cæsare. Primæ autem scilicet Assyriorum finem continet. Nam et si in Sardanapal o diminutum est dominium Assyriorum vt desisteret esse monarchia recedentibus Medis ab eorum dominio, remansit tamen regnum adhuc. Postmodum à rege Medorum secundum Hieron. tempore Iosie deuastata est Ninive. Anno autem quinto euerfionis Hierusalem descendit Nabuchodonosor in Syriam interiorem, & obtinuit eam, & Moabitæ, & Ammonitæ subiugauit sibi, & eadem intrauit in Egyptum, eamque subuertit, & regē qui erat in ea occidit, aliumque in ea constituens denuo Iudæos cum eo captiuos duxit vt ait Magister. Qui etiam dicit quod mortuo magno Nabuchodonosor regnauit filius eius pro eo scilicet Nabuther, & sic magnificatum est regnum Babyloniæ, quod tamen videtur includi in Monarchia Assyriorum. Mortuo autem Nabuther regnauit pro eo Euilmerodach: qui trigesimo septimo anno transmirationis subleuauit caput in Ioachim regis Iuda de carcere. Non est hic contrarietas, vt apparet, in eo quod dicitur Euilmerodach trigesimo septimo anno transmirationis subleuauit Ioachim de carcere, & tamen infra dicitur quod anno trigesimo captiuitatis Iudaicæ occisus fuit Balthasar filius vel nepos Euilmerodach à Cyro & Dario, & capta Babylonia: Nam iste Ioachim de quo dicitur, fuit translatus, & ductus in Babyloniã ante vndecim annos captiuitatis vltimæ, in qua ductus est Sedechias qui vltimo regnauerat vndecim annos in Hierusalem Tradunt

De quinta mundi ætate.

Dan. 7. Dan. ca. 2. Quatuor mundi monarchiæ.

Desolatio Ninives. Hieron. in 16. Conu. in hist. Capt. Hier. c. 4. Successio regum Babyloniæ. Hist. s. c. last. Comm. in hist. Dan. ca. 5. Hic Nabuther Magister vocat Nabuchodonosor.

A.M. 3363.

Iose. li. 10. ca. 12. anti. Euseb. in Chron.

Xen. in Cyri p. d. & Pompeius quem Iustinus redigit in epi.

In 5. ætate quæ gesta sunt.

Persici imperij initium.

Astyages fuit vicinus rex Medorum.

De hoc Cyro videtur lib. 1. lib. 11. anti. cap. 1.

Comm. in hist. Dan. cap. 17.

Tradit quidam quod Euilmerodach iste, frater minoris Nabuchodonosor in diebus eiectionis paternæ, quado conuersus est in bestiam, multa gessit impie: & patre restituto post septennium in pristinum statum, accusatus apud eum, misit eum in carcerē, vbi erat Ioachim vsque ad mortem fratris sui. Cumque regnare cepisset, eleuauit Ioachim, quem sociū habuerat in carcere: remensque ne pater resurgeret, qui prius de bestia redierat in hominem, consuluit Iosachim, ad cuius suasionem corpus patris effossum diuisit in trecentas partes, & dedit eas trecentis vulturibus. Et ait Ioachim: Non resurget pater tuus, nisi vultures redierint in vnum. Huic Euilmerodach secundum Iose. successit filius dictus Neglisar, post quem regnauit Balthasar. Euseb. tamen dicit: quod post Euilmerodach successit Balthasar nil dicens de Neglisar. Hoc Balthasar interfecto à Dario rege Medorum (qui Cyri regis Persarum auunculus) Cyro Persa (quem propter duo regna ascensorem bigæ, scilicet camelis & asini vocant) destructum est regnū Babyloniæ prout notant Xenophon, & Pompeius, & alij. Non autem legitur quātum vnusquisque istorum quatuor successorum magni Nabuchodonosor scilicet Nabuther, Euilmerodach, Neglisar regnauerint: sed non regnauerunt ipsi quatuor vt videtur nisi annos viginti unum. Tantum enim temporis est à nono anno captiuitatis Iudaicæ quo Euseb. ponit mortem Nabuchodonosor primi vsque ad primum annum Cyri: in quo vitimus istorum quatuor occisus est. Et in hac quinta ætate clauerunt multi prophetae & poetae, vt patebit, & multa præclara gesta narratur de gentibus: vt de regibus Persarum & Medorum, de rege Alexandri magni, de bellis Romanorum. De populo autem Iudæorum tantum ea quæ pertinent ad reductionem eorum de Babylonia in Ierusalem, & reedificationem ciuitatis & templi postea de regimine eorum, per Iudam Machabæum, Ionatham, & Simonem fratres sacerdotes simul & duces populi, prout habetur in lib. Macha.

§. I.

ANNO igitur à mundi initio ter millesimo quadringentesimo quarto secundum Hieron. & Euseb. sed secundum alios quater millesimo quadringentesimo sexto, à captiuitate Iudæorum, vnde est quinta ætatis. 30. Cyrus rex Persarum subuerso Medorum & rege Astyage, ac etiam regno Babyloniæ & rege Balthasar, regnum seu monarchiam transfudit ad Persas, quæ permansit duo centesimo sexto annis per successiones duodecim regum Persarum vsque ad Alexandrum magnum, qui destruxit monarchiam ipsorum Persarum, occiso Dario vltimo rege Persarum, vt ait Vincen. in Spe. hist. lib. 4. in prin. Regnauit autem Cyrus annis. 30. Vbi sciendum est quod Esa. prophetauit de isto Cyro per ducetos & decem annos antequam regnaret, cum dicit, Hæc dicit dominus Deus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexterã, vt subiiciam ei gentes, & dorsa regum vertam & c. Esa. 45. Vnde & anno quarto regni Ioatham regis Iuda, vt dicit Iosephus. Iste Cyrus secundum historiam schola. fuit nepos Darij ex sorore, nepos autem Astyagis ex filia. Astyages enim vnicam habuit filiam Mandamē & vidit somnium quod de genitalibus filia oriebatur vitis: quæ totam

a Euseb. in Chron. quem Hieron. est interpretatus hæc reducit ad annum quater millesimum sexcentissimum trigessimum.

A.M. 3363.

Spacos lingua Persica canis dicitur.

Cyrus adificauit regnum Persarum.

Æsopus Euseb. in Chron.

Babylonia occupatio & destructio.

Asiam occupabat, & accepit à coniectoribus se habiturum nepotem ex filia, qui dominus esset Asia, & ipsum à regno expelleret. Quod timens dedit filiam suam vxorem Cambysi militi plebeio, ne filius ex ea nasceretur nobilis & potens. Præterea filiam prægnantem acciuit, & natum ex ea filium cuidam principi arcanorum Harpago tradidit occidendum. Qui credens regnum transfuturum ad filiam, filium ipsius veritus est occidere, & vni de pastoribus regis tradidit in nemore exponendum. Qui cum exposuisset eum, & id indicasset vxori, quæ in diebus illis pepererat, supplicauit ei mulier vt paruulum ei deferret alendum, & proprium pro eo exponeret. Cumque pastor rediisset ad puerum, inuenit canem ei præbentem vbera, & cum à feris & aibus defenderentem. Cum autem adduxisset eum ad vxorem, alluit ei tanquam diu notæ. Vocauitque puerum Spacon, id est catulum. Spacos enim Persicè canem sonat. Qui cum esset grandiuulus à pueris ludentibus factus est rex eorum, & conrumaces & inobedientes sibi grauiter affligebat. Quod grauiter ferretes patres eorum, detulerunt ad regem querelam de filio pastoris, quem cum aduocasset rex, & argueret quod pueros plagasset, ille intrepidus se vt regem fecisse respondit. Et admiratus rex, & quædam signa generis sui in eo deprehendens, accito pastore secretus rei veritatem agnouit. Verum tamen timor eius de nepte mitigatus est, existimabat enim quod verbum coniectorum de regno puerorum impletum esset, in regno. Et eidem cui prius commiserat occidendum, commisit alendum, non indicās tam en esse nisi pastoris filium, filium quidem illius secretarij sui clanculum dedit ei ad comedendum: quia non obedierat ori eius, & postea id ipsum indicauit ei factum est autem vt Astyages traderet exercitum suū illi secretario suo ad hostes expugnandos scilicet Persas, ipse verò resedit in Meda. Porro ille non immemor maleficij regis, persuasit exercitui vt Spacum regem Persidis sibi eligerent, & cognominauit eum Cyrum, quod interpretatur heres. q. d. licet reluctetur Astyages, hic tamen erit heres. Quo facto timens Astyages, Darium consobrinum adopravit sibi in filium, & collecto exercitu congressus est aduersus Cyrum, & fugerunt pensæ Vxores autem eorum & marres egressæ sunt ad eos, & delectis partibus pudendis suis aiebant eis. Vultis ne introire in veros matrum, & renasci? Hoc pudore excitati Persæ redierunt in hostes, & victus est Astyages. Cyrus autem magis se exhibuit illi nepotem quam victorem. Nam regnum Hircanorum dedit ei, Dario verò tanquam fratri matris suæ tradidit regnum Medorum, tamen sub certa spe reuertendi ad ipsum. Anno primo regni Cyri Æsopus Delphis interimitur secundum Euseb. Extant autem Æsopi fabularum elegantes & famosæ, quas Romulus quidam de Græco in Latinum transfudit, & ad filium suum Tyberinum dirigit ita scribens, De ciuitate Attica Æsopus quidam homo Græcus & ingeniosus famulos docet, quid obseruare debeant homines, & vt vitam hominum ostendat & mores inducit arbores, aues, & bestias loquentes, si legas inuenies composita ioca, quæ tibi misceant risum, & acuant fatis ingenium. Vtrum autem sit ille Æsopus occisus à Delphis vel alius ignoratur inquit Vincen. spe. hist.

§. II.

DE captione & destructione Babylonia: Orodius libro 2. Cyrus cunctis contra quos ierat perdomitio.

A.M. 3423

perdomitis, Assyrios & Babyloniam petit, gentem urbemque cunctis opulentiorum. Sed imperus eius Gyndes fluius secunda post Euphrate magnitudinis interceptit. Nam cum vnum regionum equitum candore formaque excellentem transireandi fiducia persuasum, qua per rapacem alueum offensi vado vertices attolebantur, arreptum precipitatumque; merfisset, Rex iratus vlcisci in amnem itauit, contestatus eum qui tam praclarum militem vorasset, foeminis vix gestura tingentibus permeabile relinquendum. Nec peragendo concilium deductumque fossas, in quadringentos & quadraginta alueos comminuit, eo opere pcedoctis fossis Cyrus Euphratem longe validissimum & mediam Babyloniam influentem deriuauit, ac sic meabilibus vadis siccum etiam patentibus aluei partibus inter fecit. Coepitque urbem, quam vel humano opere extrui potuisse, vel humana virtute destrui posse vtrumque pene incredibile apud mortales erat. Denique quicquid est opere vel manu factum labi & consumi vetustate Babylon capta confirmat, cuius vt primum ac potentissimum imperium extitit, ita & primum cessit. Hiero. super Esa. lib. 5. exprimens magis particulariter nobilitatem & magnificentiam eius inquit, Babylonem fuisse potentissimam & in campestribus per quadrum sitam, ab angulo vsque ad angulum muri sexdecim millia passuum tenuisse simul per circumitum quadringenta octaginta quatuor stadia refert Herodorus, & alij multi qui Gracas scripserunt historias. Arx autem id est capitolium illius urbis & turris, qua edificata est post diluuium, in altitudine dicitur tenere tria millia passuum, paulatim de lato in angustias coarctata, vt pondus imminens facilius a lateribus sustentetur. Describunt ibi templa marmorea, aureas statuas, plateas auro lapidibusque pretiosis fulgentes, & multa alia quae pone videntur incredibilia. Hoc totum narrauimus, vt ostenderemus quod ad iram Dei omnis potentia puluis sit, & fauilla & cineri comparetur. Si liceret introire Barbaras nationes, & videre tanta urbis extrema vestigia, videremus possessionem haricij, & paludes aquarum, & vere esse completum quod Esaia vocibus de ea canitur. Scopabo eam in scopa terens. Exceptis enim muris coctilibus, qui propter bestias concludendas post annos plurimos instaurati sunt omne in medio spatium solitudo est, haec Hieron. Diuiso igitur Euphrate longe a ciuitate a Cyro per plures riuos, vt alueum qui infuebat in ciuitatem vadabilem faceret, per ipsum ingressi sunt hostes ciuitatem sub muro, vt

Capta est Babyloniam a Cyro Perfarum Hier. in c. 14. Babylonis describitur.

Arx Babylonis.

Esa. ca. 14.

Mag. in hist. Dan. cap. 8.

De septem sapientib.

CIRCA ea tempora captiuitatis Babylonicae fuerunt septem mundi sapientes nuncupati, quorum nomina secundum Helinadum sunt haec. a Thales Milesius, Solon Atheniensis, Pyttacus Mi-

tyleneus, Chilon Lacedaemonius, Cleobulus Lydius, Periander Corinthius, Bias Prieneus. De Thales Milesio dicit August. in 8. de ciuitate Dei. cap. 2. Duo philosophorum genera traduntur. Vnum Italicum ex ea parte Italiae, qua quondam magna Graecia appellabatur. Alterum Ionicum in eis terris, vbi & nunc Graecia nuncupatur. Italicum genus auctor habuit Pythagoram, Samium. Ionicum vero generis princeps fuit Thales Milesius vnus illorum septem, qui sapientes sunt appellati. Sed illi ex vitare genere distinguebantur quibusdam praecipis ab bene viuendum accommodatis. Iste autem Thales vt successores etiam propagaret, rerum naturam persequutus, sualque disputationes literis mandans eminuit, maximaeque admirabilis exitit, quod astrologiae numeris comprehensis, defectus solis & lunae etiam praedicere potuit. Aquam tamen putauit rerum principium esse, & hinc elementa omnia mundis ipsaque mundum & quae in eo gignuntur existere. Nihil autem huic operi quod mundo considerato tam mirabile aspicimus, ex diuina mente exposuit. Thales vero successit Anaximander eius auditor, mutauitque de rerum natura opinionem. Non enim ex vna re, sicut Thales Milesius ex humore, sed ex suis propriis principiis quasque res nasci putauit. Quae rerum principia singularum credidit esse infinita, & innumerabiles mundos gignere, & quaecumque in eis oriuntur, eosque mundos modo dissolui, modo iterum gigni existimauit, quanta quisque aetate sua manere potuerit. Nec ipse sicut Thales aliquid diuinae menti in his rerum operibus tribuens.

A.M. 3423. Nomina septem sapientum.

De Thales.

Anaximander.

De Solone. Val. max. lib. 7. ca. 2.

Cic. de sen.

De Cleobulo.

De Biante.

De Solone Vin. lib. 3. spe. hist. rap. 20. hoc refert. Solon aiebat, si in vnum locum mala sua cuncti contulissent, futurum vt propria de portare domum, quam ex omni miseriarum aceruo portionem suam ferre mallet. Quo colligebat non oportere nos quae fortuito patimur, praecipue intolerabilis amaritudinis iudicare. Idem dicebat aliquod quotidie se discendum senescere. Hic moriens assidentibus amicis & sermonem de quadam re inuicem conferentibus caput erexit. Interrogatus quare id fecisset, respondit. Vt cum istud de quo disputatis quicquid illud est percepero, moriar. Huius Solonis legitur esse illa elegans sententia. Felicitatis iudex dies vltimus est, & appellationis honorem sapienti confirmat rogitus. Tul. de senectute. Pisistrato tyranno a Solone responsum est, quarenti qua tandem re fretus sibi tam audacter resisteret, senectute.

De Pyttaco Vale. in 4. Pyttacus moderatione peccatus instructum habuit, qui Alcaram poetam amaritudine odij & viribus ingenij contra se pertinacissimam vsu, tyrannidem a ciuibus delatam adeptus, tantummodo, quod in opprimendo posset, admonuit.

De Cleobulo. Magis inquit amicorum inuidiam, quam inimicorum insidias debemus cauere. Illud enim apertum, hoc celatum est malum, nocendique fraus, quo non speratur potentior.

De Biante. Vale. ait. Bias Prieneus, cum patriam eius prienem hostes inuaderent, omnibus [quos modo scuitia belli incolumes abire passa fuerat] pretiosarum rerum pondere onustis fugientibus, interrogatus cur nihil de bonis suis secum ferret, respondit. Ego certe inquit bona mea omnia me-

a Thaletem ante captiuitatem, reliquos vero sapientes captiuitate durante, floruisse scribit August. lib. 18. ciui. cap. 24. & 25.

cum

A.M. 3425

Ibid. ca. 3.

Similem sententiam habet Lac. lib. 4. cap. 5.

Iudaeis ad templum reaedificandum data licentia.

Comm. in hist. libro Dan. c. 17. ex Esa. 1. & 3. ca. Hier. 29.

Esd. ca. 1.

cum porto. Peccatore enim illa gestabat, non humeris, nec oculis visendo, sed animo aestimanda, quae domicilio mentis inclusa, manibus mortalium, labefactari nequeunt & vt manentibus praesto sunt, ita & fugientes non deserunt. Idem Bias Prieneus aiebat oportere ita homines in vsu amicitiae versari, vt meminissent eam ad graues inimicitiae posse conuertere. Sed vt dicit August. de ciui. Dei, Valde mundus pauper erat & nudus sapientia, quando solum septem nominabatur ex vniuerso, sed & hi quoque sapientes mundi stulti facti sunt, quia enim non habuerunt sapientiam, scilicet veram Dei notitiam, perierunt propter suam insipientiam.

§. IIII.

DE licentia data Iudaeis ad redeundem in Hierusalem. Anno igitur primo Darij secundum Vin. spe. hist. lib. 4. cap. 13. Daniel orauit dominum vt Darius & Cyrus liberarent populum Iudaeorum a captiuitate. Et data est sententia de licentia redeundi data quam egressam a domino Gabriel nunciauit Danieli: disponente autem Dario de licentia huiusmodi danda, praeventus morte non impleuit. Post mortem vero Darij Cyrus monarchiam tenuit orientis, cuius sedem posuit apud Persas, licet regnum Medorum maius esset & honorabilius, eo quod Persarum in regem sublimauerant. Itaque cum vniuersum regnum Medorum & Persarum esset deuoluit ad eum, in huius regni anno primo suscitauit dominus spiritum eius vt impleteret verbum Hiero. Et dedit libertatem omnibus qui erant in regno suo Iudaeis, & licentiam redeundi in Iudam & reaedificandi domum domini. Excitatus autem fuit ex verbis Esa. qui ante ducentos & decem annos scripserat dominum de ipso dicentem. Haec dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram Esa. 45. [vt ergo haec mirificam scripturam impleteret hanc scripturam libertatis & licentia tradidit in vniuersum regnum suum sicut] & in principio primi lib. Esdr. dicitur. In anno primo Cyri regis Persarum, vt copleretur verbum domini ex ore Hieremiae suscitauit dominus spiritum regis Persarum & tradidit vocem in vniuerso regno suo, etiam per scripturam dicens. Haec dicit Cyrus rex Persarum. Omnia regna terrae dedit mihi dominus Deus caeli, & ipse praecipit mihi vt aedificarem ei domum in Hierusalem qua est in Iudaea. Quis est in vobis de vniuerso populo eius, Sit Deus cum eo. Ascendat in Hierusalem, qui est in Iudaea & aedificet domum domini Dei Israel. Ipse est Deus qui est in Hierusalem. Omnes reliqui vbicunq; habitant adiuuent eum de loco suo auro, argento, & substantia. Et surrexerunt principes patrum de Iuda & Beniamin, sacerdotes & Leuitae omnes quorum Deus suscitauit spiritum vt ascenderent ad aedificandum templum domini, quod erat in Hierusalem. Rex quoque Cyrus protulit vasa templi domini quae asportauerat Nabuch. in Babylonem, & posuerat ea in templo Dei sui Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis, & numerauit ea Salsabasar principis Iudae in totum vasa aurea & argentea sub diuersis formis numero quinq; millia quadringenta, quae

a Sicut tres fuerunt captiuitates Babylonicae, ita tres reditus: primo enim ascenderunt anno Cyri secundo duce Zorobabele, rursus anno Assueri decimo quarto, denique Darij anno secundo: post quem, quatuor annis templum aedificauerunt. Genes.

portata fuerunt in Hierusalem ab his qui redierunt in Hier. Et in 2. c. Esdr. ponuntur principes familiarum cum familiarum numero, & in summa fuerunt quadraginta duo millia trecenta sexaginta, exceptis seruis & ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti triginta septem, ascendentes de Babylone in Hierusalem cum mulis, equis, asinis, & camelis multis. Verum quia fere omnes nati erant in Babylonia, & possessiones ibi habebant, eligebant manere in terra natiuitatis suae. Qui vero ascendere disponebant pigri erant & morosi vsque ad tertium annum Cyri. Quod cernens Daniel magis affligebatur dolore, orans Deum vt qui dederat regibus animum liberandi, daret & populo animum redeundi. Et tunc oranti apparuit Angelus, qui narrauit de principe Persarum & principe Graecorum sibi restitibus, qui erant Angeli, vel mali secundum Hiero. vel boni secundum Greg. qui impediabant eorum liberationem & Michaele adiuuante ad eorum liberationem vt habetur Dan. 10. In tertio igitur anno Cyri regis Persarum exhortante eos ad hoc Zacharia propheta, qui tunc in Chaldaea erat sub Zorobabel duce & Iesu magno sacerdote, egressi de Babylone applicuerunt in Hierusalem mense septimo, conuenientibus autem omnibus in Hierusalem erecto vtrunque altari obtulerunt sacrificia secundum legem vt habetur 1. Esdr. 3. & fecerunt festum tabernaculorum. Et hic tertius annus Cyri est annus septuagesimus relaxandae captiuitatis, quam praedixerat Hiero. Nam & Hiero. dicit primum annum Cyri fuisse septimum vltimae decadis, vnde & tertius annus Cyri, est septuagesimus relaxandae. Cui consonat Iosephus. Et haec opinio magis est certa & plurium auctoritatibus sancita inquit Vin. in spe. hist. Vbi notandum quod secundum istam computationem oportet quod anni septuaginta captiuitatis de quibus praedixit Hiero. incipiant computari ab anno Iosiae decimo tertio sub quo Hieremias cepit prophetae & terminantur in primo anno Cyri. Sic enim computantur primo octodecim anni quibus regnavit Iosias post praedictum decimum octauum annum. Secundo vndecim anni Ioachim quibus regnavit pater scilicet Ioachim ducto in Babyloniam. Tertio vndecim anni quibus regnavit Sedechias frater eius. Quarto nouem anni quibus post captiuitatem vltimam & destructionem Hierusalem regnavit Nabuchodonosor magnus. Quinto viginti & vnus anni quibus regnauerunt filij eius, & Balthasar, quem occidit Cyrus & illo primo anno capta ab eo Babylonia & facta monarchia dedit licentiam Iudaeis redeundi in Hierusal. Qui numeri si simul iungantur constituunt septuaginta vsque ad annum primum Cyri, vel tertium secundum Hieron. Aliqui alij incipiunt computare annos captiuitatis in Babyloniam a tertio anno Eliachim id est Ioachim, & terminant eam in vigesimo anno Cyri regis. Restaurationis vero templi sub Dario filio Hytaspis complentur septuaginta anni desolationis templi. Sed prima opinio est magis trita. Anno autem secundo, mense secundo reuersionis in Hierusalem iecerunt fundamenta templi. Porro Samaritae qui erant quasi vicini indignati impediabant manus eorum. Cumque per se impedire non possent, dederunt munera principibus regis, qui pecuniis corrupti, Cyro tamen ignorante adeo impediunt eos, quod in triginta annis quibus Cyrus regnavit non eduxerunt muros templi, nisi vsque ad vmbilicum. Quantum

A.M. 3452

Dan. c. 10.

Hieron. in Dan. c. 10. Greg. lib. 17. Mor. cap. 7.

Hier. 25. & 29.

Mag. in hist. schol. de reaedif. templi. c. 18.

Anni captiuitatis vnde computandi & quomodo.

1. Esa. 3. & Mag. in hist. schol. de reaedif. templi. c. 19. ad verbu.

A.M. 3425. **Cap. in** **Cyri re-**
gis Lydoru-
omnium
ditissimi.
Boe lib. 2.
scilicet pr. 2.
Iust. lib. 1.
Oros. lib. 2.
cap. 6.
Iust. lib. 1.
Hanc hi-
storia pau-
lo alter
habet He-
rod. in
Chio.
Sol. cap. de
hominie
meminit
huiuslib.
Herod. in
Chio. Ge.
lib. 3. ca. 8.
Vale. lib. 2.
ca. 4.

autem superuixerit Daniel post reditum populi in Iudam nescitur, defunctus autem sepultus est in spelunca regali.
 Anno autem Cyri decimotertio Chrasus à Cyro captus est secundum Eusebium in Chro. & Lydorum regnum, cuius erat rex, destructum est, quod stetit annis ducētis triginta & vno. Hæc fuit vltima Chrasus captio. Nam altera vice legitur fuisse à Cyro captus semel & iterum vnde Boet. Nesciebas Chrasum regem Lydorum Cyro paulo ante formidabilem, mox deinde miserandum flammis traditum, misso cœlitus imbre defensum. Quod de secunda eius captione intelligendum est, primo enim eum captum narrat Iustinus & Orosius, sed vita & patrimonio donatum. Deinde dicit Iustinus eum rebellasse, dicit enim Orosius. Cum Cyrus Babylonem oppugnaret, Chrasus rex Lydorum famosus opibus, cum ad auxiliandum Babyloniis venisset, victus sollicitè in regnum refugit. Cyrus autè postquam Babylonem vtr hostis inuasit, vt victor euerit, vtr rex disposuit, bellum transtulit in Lydiam, vbi conterritum iam superiori prælio exercitum nullo negotio fudit, Chrasum cepit, captum vita & patrimonio donauit. Quod autem Euseb. in chron. scribit octauo anno Cyri Chrasum cõtra eum bellum inisse, de illo bello accipitur, quo post captam Babyloniam iam ab illo captus vita & patrimonio donatus, postea rebellauit. De qua Cyri clementia Iust. ait, quod non minus victori quam victo vtilis fuit. Nam ex vniuersa Græcia, cognito, quod illatum Chraso bellum esset, auxilia velut ad commune extinguendum incendium confluebant. Tantus Chrasus amor apud omnes vrbes erat, quod passurus Cyrus graue bellum erat, si quid in Chrasum grauius consuluisset. Alij historiographi narrant, quod in secunda captione cum Cyro rogo supponi & assari iussit & subito tanta pluuia facta est, vt eius immensitate ignis exstingueretur, vnde occasionem reperite uadendi. Cum olim omnia hic sibi prospere euenisse gloriaretur, & opum copia nimium se iactaret, dictum est ei à Solone quodam sapientissimo, non debere quemquam in diuitiis & prosperitate gloriari. Quadam nocte vidit in somnis, quod Iupiter eū aqua profunderet, & sol extingeret. Quod cum filia sua mane indicasset, illa vrbes se habebat prudenter interpretata est, dicens, quod cruci esset affigendus, & aqua perfundendus, & sole exiccandus. Quod ita demum accidit. Nam captus à Cyro crucifixus est. Solinus Cum victor inquit Cyrus intrasset Sardis, vbi tunc Chrasus latebat, Atys filius eius Chrasus qui vsque ad illud tempus fuerat murus exclamasse dicitur. Parce patri meo Cyre, hominem esse vel casibus disce nostris.
 Eo tempore Pysistratus secunda vice regnauit Athenis, de quo Iust. lib. 2. ait Pysistratus quasi sibi non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat. Quippe voluntariis verberibus domi affectus, lacerato corpore in publicum progreditur, aduocata concione vulnera populo ostendit, de credulitate principum, à quibus se hoc passum simulabat, conqueritur. Adduntur vocibus lachrimæ, & inuidiosa oratione multitudo credula accenditur. Amogæ plebis inuisum se senarui affirmat, obtinet ad custodiam corporis satellitum auxilium, per quos occupata tyrannide per annos triginta tres regnauit. De eodem Vale. li. 8. Pysistratus tantum valuisse dicendo dicitur, vt ei Athenienses regni imperium

A oratione eius capti permitterent, præsertim cum è contraria parte amantissimus patriæ Solò niteretur. Idem Vale. Pysistratus Atheniensis tyrannus, quãdo adolescens quidam amore filia suæ accensus in publico obuiam sibi factam osculatus esset, hortante vxore vt ab eo capitale supplicium sumeret, respõdit. Si eos qui nos amant occidemus, quid illis faciemus quibus odio sumus? Hæc vox de ore tyranni ex humanitate emanauit. In hunc itaque modum filia tulit iniuriam, ac multo laudabilior suam. Idem à Thrasippo amico inter cœnam conuiliu laceratus ita animum & vocem ab ira cohibuit, vt putares satellitem à tyranno male audire. Denique Thrasippus concitæ temulentia impetu crectus, os eius sputo respersit, nec illum ad sui vindictam accendere valuit. Qui etiam filios suos violatè patris maiestati subuenire cupientes, retraxit. Postero quoque die Thrasippo supplicium à se volentaria morte volenti exigere ad eum venit tyrannus, datæque fide, cum eo in eodem amicitia gradu permansit. Temporibus que Cyri Anaximenes physicus agnoscitur. Simonides poeta clarus habetur. Et Chilon qui vnus de septem sapientibus fuit, & Thales Milesius moritur secundum Euseb. Porro Cyrus cum percussisset Chrasum iuxta fluuium halim, gentem Lydorum bellicosissimam astute redegit in fociordiam, tradidit enim eis solennitates & ludos præcipiens vt lusibus & comessationibus & amplexibus vacarent & quasi beneuolentiam eis ostendens, in hunc modum eos eneruauit, & quos bello non poterat, per libidinem expugnauit. Postea vero transgressus Aruxem amnem à regina Messagetarum Tomysi victus & occisus est. Qui caput eius præcisum in vtreum plenum sanguine humano proiciens dixit. Satia te sanguine quem sitisti [& cuius per annos triginta infatiabilis perseuerasti.]

§. V.

CYRO successit in monarchia Perfarum filius eius Cambyfes anno quinte ætatis sexagesimo primo, mundi vero ter. M. 434. secundum minorem computatione quã ponit Hier. in translatione sua, qua vrimum, & Euf. Secundum autem aliam computationem maiorem, quam ponunt septuaginta & Beda, communis tenetur ab initio mundi vsque ad Cambysem sunt anni quatuor millia sexcenti septuaginta, & regnauit iste annis octo secundum chron. Hic est Cambyfes qui imperio patris adiecit Ægyptum, inquit Helinandus lib. 15. Sed offensus superstitionibus Ægyptiorum, Apis cæterorumque Deorum ædes dirui iussit. Ammonis quoque nobilissimum templum expugnandum exercitum misit, qui tempestatum & arenarum molibus oppressus interiit. Hic Cambyfes adeo seuerus fuit, vt quendam iniustum iudicem excoiri fecerit & super sellam cute eius adoptam filium eius iudicis fecerit federe, vt timeret iniuste iudicare, ne simile iudicium pateretur.
 Hic Cambyfes legitur à natiuitate furiosus fuisse, & ortum Niliper totum terrarum spatium quassisse, qui epulis ei deficientibus coactus est carnes suorum comedere sociorum. Hic Cambyfes secundum hist. scho. Cyri filius & in regno successor, apud Esdras Artaxerxes vel Alluerus dicitur, in historia vero Iudith Nabuchodonosor. Huius igitur tempore principes terræ finitimi Iudææ qui impediebant

A.M. 3431.
Fortes eneruatur delitius.
Iust. lib. 1. M. g. in hist. de reaz. tem. cap. 19.
Oro lib. 2. c. 7. & Iust. lib. 1.
Hi Massageta ab alijs Scyæ nominantur.
Iust. lib. 1.
Vale. lib. 6. cap. 3.
De malo iudice excoiriato.
Cambyfes alio nomine dicitur Artaxerxes vel Alluerus vel Nabuchodonosor.

A.M. 3431.
 diebant Iudæos reuersos de Babylonia à reedificatione scilicet Reum Beelteem quem Iosephus dicit scriptorem omnium quæ accidebant, & alij qui iudicabant Syriam & Phœniciam scripserunt Cambyfes, quod Iudæi reedificabant Hierusalem ciuitatem pessimam & rebellem, quæ si haberet complementum negaret tributa regibus &c. vt haberetur. I. Esdre. Quibus respondit Artaxerxes qui & Cambyfes hic dicitur, quod prohiberent ipsos Iudæos persequi edificium inchoatum. Quod & factum est. Et sic intermissum dictum opus vsque & Darij secundum annum, vt infra dicitur.

§ VI.

HOC tempore dicitur factum quod scribitur in historia Iudith secundum hist. scho. & Vincen. in spe. hist. Sed vocatur in dicto libro iste Cambyfes Nabuchodonosor. Mortuo enim Cyro rege quidam Arphaxat Medus in Echabataris surrexit, & reparauit eam, & munivit inexpugnabiliter, quasdam partes Mediæ sibi concilians, vt tandem toti Mediæ imperaret. Nabuther vero rex Assyriorum qui regnabat in Ninie anno duodecimo regni sui obtrinit eum. Hic est Cambyfes, cui pater adhuc viuens Ninieum, & septius vt supra dictum est deuictam & debilitatam, & regnum Assyriorum concessit, & cum Nabuchodonosor nominauit. Hic mortuo patre duodecimum illius regni annum habebat. Nam in regno monarchia non nisi octo annis regnauit. Qui postquam factus est monarcha, exaltatum est cor eius. Et misit ad omnes qui habitabant in Cilicia, Damasco, Galilæa & Samaria vsq; in Hierusalem, exigens tributa grauiora quam patres sui. Qui omnes vno animo contradixerunt [Tunc iratus rex iurauit per thronum suum quod defenderet se de omnibus.]

Tertio decimo igitur anno regni sui misit Holofernem principem exercituum suorum cum innumera multitudine, vt omnes ciuitates quas posset, suo subingaret dominio, omnèque Deos exterminaret, vt solus ipse adoraretur pro Deo. Cùmque egressus ad bellum esset contra omnes, nullusque posset eius potentia resistere: Iudæi parauerunt se ad resistendum, obstantes aditus montium, ne ad eos accedere posset. Cùmque hoc audisset Holofernus, interrogans de conditionibus gentis illius Achior dux Ammonitarum diffuse locutus de ea, in laudem eius, & quod Deus propter peccata eorum tradere eos voluit in manus inimicorum quando male se habebant &c. Hoc audiens Holofernus indignatus contra Achior, iussit eum deferri ad gentem inimicorum. Quem nuncios associantes, sentientes quosdam discurrere ex inimicis, ligatum ad arborem dimiserunt. Sed ad dictum locum venientes Iudæi, & hunc inuenientes duxerunt in ciuitatem. Vbi interrogatus de causa illius ligationis totam facti seriem explicuit. Qui se Deo commendauerunt vacantes ieiuniis & orationibus, sacerdotibus ad hoc exhortantibus. Et cum Holofernus abstulisset eis aquã, & deficeret in ciuitate, siccatas cisternis vt ad mensuram daretur populo, cœperunt conqueri contra maiores, quare non se dedissent inimico Holoferni. Sed Ozias ex

a historiam Iudith non ad hæc Cambyfes tempora pertinere, sed ante captiuitatem Babylonicam euenisse dixerit probat Geneb. lib. 2. Chron.

A prioribus Bethuliam confortauit eos, promittens se ciuitatem daturum si Deus infra quinque dies non liberasset eos. Quod quum audisset Iudith vidua sancta mulier pulcherrima & ieiuniis & orationibus dedita, egressa domum allocuta est populum, sacerdotem reprehendens de exigua confidentia diuini adiutorij. Exinde reuersa domum facta oratione cum magna deuotione, & postea se ornans studiosissimè, exiit ciuitatem, cum vna ancilla nemini indicans quid agere intenderet, sed tantum quod orationi insisterent. Attingens autem ad castra inimicorum, inuenta ab eis & interrogata de causa talis accessus, dixit se velle loqui Holoferni. Quod & fecit, multa eum alloquens, & quod sciebat ciuitatem esse tradendam in manibus suis, & ideo exiisse ad eum vt doceret modum ad citius capiendum. Holofernus autem captus est amore illius, & iussit seruis suis vt dimitterent eam ire quo vellet. Facto autem conuiuio ipsa inuitata accessit, vescens tamen cibis quos secum adduxerat. Expleta cœna ipse Holofernus cum suis, facti ebrii citius somnum cœperunt. Iudith facta oratione intrans papilonem Holofernis caput eius dormientis abscidit, & mittens in sportam dedit ancillæ suæ. Reuersa que ad ciuitatem ingrediens de nocte conuocato omni populo & Achior, ostendit omnibus caput Holofernis, factum declarans, & admonens vt summo mane procedant contra hostes. Quod cum fecissent, cubicularij volentes excitare principem suum, inuenientes decapitatum, hoc diuulgantes dederunt se omnes in fugam. Quos Iudæi etsi pauci persequentes, multos occiderunt, & prædam maximam de castris eorum asportarunt. Venitque summus sacerdos Ioachim de Hierusalem in Bethuliam ad videndum Iudith, mirabiliter eam laudans. Et ipsa domino de tanto beneficio gratias egit, & canticum edidit.

Vertitur autem in dubium quod ipsa locuta est ad Holofernem dicens, quod caperet ciuitatem & huiusmodi, quæ videntur mendacia. Sed est multiplex modus loquendi. Vnus est quod vtrique mendacia dixerit, nec de hoc laudatur, sed de indeole eius & magna beneuolentia & beneficentia eius ad populum suum, pro cuius liberatione se ad mortem exposuit. Alius modus magis pius est, quod non dixerit mendacium post illa verba, sed quod locuta est propheticè prædicens Iudæos tradendos sub manibus populi gentilis scilicet sub Tito & Vespasiano propter peccata quæ commiserunt in Christum & Apostolos. Tertius modus est, quod ea scilicet quæ dixit de populo capiendò Israel intelligeret secundum demerita illius populi, quia scilicet peccata eorum hoc exigebant vt traderentur, sicut exponebat Iudith. Vel etiam merita eorum, quia adeo iam desolati erant & pusillanimes effecti, quod volebant se sponte tradere. Vel omnia intelligenda sunt sub conditione, nisi Deus liberaret eos, & ideo non mentiebatur talia loquens, licet audientes aliter intelligerent scilicet quod loqueretur simpliciter & assertiue. Hæc Vincen. in spec. histor. De hoc autem quod dicitur sponte & scienter dedisse occasionem ruinæ Holoferni, potest dici quod sic orando se non intendebar eum scandalizare, & laqueum vel obicem ad ruinam tendere, sed intendebar primo liberationem populi sui, secundo vtilitatem Holofernis, vt scilicet ad tempus in ea captus amore minus peccaret, habens enim multas concubinas & coniugatas, forte concubinos, multis modis

Iudith ab-
scidit ca-
put Holo-
fernis.
Iudith an-
co. n. m. t.
rit menda-
cium.
Iudith à
mendacio
excusa-
tus.
Iudith
præbens
occasionem
peccandi
Holofer-
ni, an pec-
cauerit.

A. M. 3432. modis peccabat etiam contra naturam, quia hisimundiciis abundabant gentiles. Vnde in eius amore suspensus, minus peccabat.

Huius Cambysis tempore, ut dicit Iustin. libro 2. post Pisistratum filius eius Diocles per vim stuprata virgine à fratre puella interficitur. Hippias autem frater Dioclis paternum tenens imperium Athenis per tyrannidem, comprehendit iuber interfectorem fratris, & nominare cogit omnes conscios cædis, qui consulto nominavit omnes amicos tyranni. Quibus omnibus interfectis, interrogatus ille utrum aliquis de conscis superesset, respondit nemine esse, quem amplius mori vellet præter ipsum tyrannum. Qua voce ipse tyranni se victorem post vindictam fororis pudicitia ostendit. Huius virtute admonita ciuitas libertatis Hippiam expulit regno, & egit in exilium. Helinandus. Ad inuidiam vsque Polycratis Samiorum tyranni abundantissimis bonis conspicuus vitæ fulgor excessit, nec sine causa. Omnes enim conatus eius placido excipiebantur itinere, spes certum cupitæ rei fructum apprehendebat, semel dumtaxat vultum mutauit, perquam breui tristitia fœbra succellum, quum annulum admodum sibi gratum in profundum de industria ne omnis incommodi expers esset, abiecit. Quem tamen continuo recuperavit capto pisce qui eum deuorauerat. Sed hinc cuius sollicitas semper plenis velis prosperæ cursum, tenuit Orestes Darij regis præfectus in excelsissimo Micalensis montis vertice cruci affixit, ex quo putres eius artus, & tabido cruore membra manantia, Samos amara seruitute aliquandiu pressa, liberis ac lætis oculis aspexit.

Polyerages Samiorum tyrannus.

Strab. lib. 14. Plin. lib. 31. cap. 1.

Huius Cambysis anno sexto secundum Eusebium in Chron. vigesima octaua dynastia, qua Persæ obtinuerant Ægyptum defecit. Sicque cessauit ad tempus regnum illius regionis, obtinuit quippe eam Cambyses & successores eius vsque ad Darium filium Xerxis annis centum vnde cum. Hic Cambyses adificauit Babylonem in Ægypto.

§ VII.

De Pythagora & eius dictis.

M. T. in 5. Tuscul.

Iust. lib. 20.

ANNO autem octauo Cambysis Pythagoras philosophus clarus habetur secundum Euseb. in Chro. De quo Aug. de ciui. Dei. lib. 3. cap. 2. ait. Italicum philosophorum genus, illius partis Italiae quæ quondam magna Græcia dicebatur, authorem habuisse Pythagoram, Samium, à quo etiam ferunt ipsum philosophiæ nomen exhortum. Nam cum antea sapientes appellarentur, qui modo quodam vitæ laudabilis alii præstare videbantur, ille interrogatus quid se profiteretur, philosophum se esse respondit, id est studiosum vel amatorem sapientiæ, quoniam se profiteri sapientem arrogantissimum iudicauit. Iust. de eo. Hic Samius Demarato locuple te negotiatore natus, magnisque sapientiæ incrementis formatus longe parte ditior, eo quod negotiator pater tanta nequirit acquirere, quanta filius contemnere maluit, quam habere. Qui Ægyptum primo, mox Babyloniam ad perdiscendum syderum motus, originemque mundi spectandam profectus, summam scientiam consecutus erat: inde regressus Cretam & Lacedæmonem ad cognoscendas Minois, & Licurgi leges contenderat. Quibus omnibus instructus Crotonem venit populūque in luxuriam lapsam autoritate sua ad vsum fruga-

litatis reuocauit. Laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ contemnebat, casusque ciuitatum hac peste perditari enumerabat. Tantūque studium ad frugalitatem multitudinis prouocauit, ut aliquos ex eis luxuriosos in optimam frugem conuersos fuisse incredibile videretur. Matronarum quoque separata à viris doctrinam, & puerorum à parentibus frequenter habuit. Docebat nunc hæc pudicitiam & obsequia in viros, nunc illos modestiam & literarum studium, inter hæc velut genitricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat. Consecutusque disputationum assiduitate erat, ut matronæ auratas vestes, cæteraque dignitatis suæ ornamenta velut instrumenta luxuriæ deponerent, omniaque delata in lunonis ædem ipsi Deæ consecrarent, afferens vera ornamenta matronarum pudicitiam non vestes esse. Hic cum annos vigintri Crotone egisset, Metapontum migravit, ibique decessit. Cuius tanta admiratio fuit, ut ex domo eius templum facerent, eumque pro Deo colerent.

Frugalitatis laus ex Pylh.

Val. lib. 8. ca. 16. vide Cic. lib. 1. de natura Deo. Gel. lib. 1. ca. 9. Laert. in eius vita. libid. ca. 7.

Hier. lib. 1. com. Ion.

Hic. lib. 2. cont. Ion.

Cogitatio mortis est Philosophia.

Valerius de eo lib. 8. Pythagoræ tanta veneratio ab auditoribus tributa est, ut quæ ab eo acceperant in disputatione deducere nefas existimarent. Quin etiam interpellati ad reddendam causam hoc solum respondebant, Pythagoram dixisse. Hic Ægyptum petens eorum scientiam didicit, deinde ad Persas profectus Magicam artem percepit. Tullius de eo, Tauronomitanum iuuenem libidine flagrantem, cum audisset Pythagoram ad ostium amicæ meretricis insanire, iussit psalteria tria canere per spondeum, & ita eum ad sanam mentem reuocauit. Et Hieronym. in lib. contra Ioui, dicit Pythagoræ filiam virginem choro virginum præfuisse, & castitatis eas instruuisse doctrinis. Idem Hier. super Ecclesiæ Pythagoricorum disciplina est tacere per quinquennium, & postea eruditos loqui. Idem inuile est crebro videre per quæ aliquando captus es, & eorum experimento te committere quibus difficulter careas. Nam & Pythagorei frequentiam huiuscemodi declinantes, in solitudine & locis desertis habitare consueverunt. Hic etiam dicit & bene philosophiam esse meditationem mortis, quotidie de carcere corporis nitentem animæ educere libertatem. Hic Pythagoras secundum Vincen. spec. histor. apud Græcos primus inuenit animas immortales esse, & de aliis corporibus transire ad alia. Vnde primum dicit se fuisse Euphorbum secundo Callidem, tertio Hermoenium, quarto Pyrrhum, ad extremum Pythagoram. Et post certos temporum circulos ea quæ fuerant rursum fieri, nihilque in mundo fieri nouum *αυαμνήσις παλαιότης εἶναι*, id est disciplinas reminiscencias esse. In his autem plurimum errauit, sunt enim hæc contra fidem catholicam, ex quibus deprehenditur, quod verum sit illud Salomonis in lib. Sapientiæ. Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei vera sentiens de cunctis credendis & agendis.

§ VIII.

POST Cambysen regnum Persarum obtinuerunt duo ex septem Magis id est sapientibus qui iudicabant, regnum Persarum in hunc modum. Ipse Cambyses cum vidisset in somnis fratrem suum Mergidem nomine quasi regnaturum in folio aureo residentem. Euigilans à somno, exterritus fecit eum occidi, ad quod faciendum Comarim

Magi duo Persarum imperium optinent. Iust. lib. 1.

A. M. 3432.

Mag. in hito. lib. Iudi. c. 2.

marim elegit vnum ex septem magis. Quo facinore perpetrato facti pœnitens, & se fratricidam clamitans, eodem gladio quo fratrem occiderat se transfuerat. Hic autem magus mortuo Cambyse, ut refert hist. scho. Atossam filiam Cambysis ducens in vxorem, sumpsit regnum, simulans non velle sibi regnare, sed regnum conseruare Mergidi Cambysis germano, quia puer tunc erat, tanquam viuus esset quem occisum nouerat, cum autem post septem menses regni sui moreretur, substituit sibi fratrem iuuenem elegantem & forma viribus, qui dicebatur Oropastes, dicens hunc esse Mergidem, filium Cyri, fratrem Cambysis, erat enim multum similis Mergidi, & apud Persas sub speciem maiestatis, persona Regis occultatur, ut raro videatur. Sed Orphanes vnus ex septem magis & [vir nobilis] suspicatus illum non esse Mergidem, interrogauit Prohedimam filiam, quæ vna erat ex concubinis regis an ille esset Cyri filius, an Oropastes frater [Comaris]. Cumque diceret se hoc nescire, docuit ei modum ad cognoscendum, admonens eam videlicet, ut cum de nocte cum co dormiret, contrahendo caput eius inquireret an aures haberet. Sciebat magus ille pater puella, fratrem ipsius [Comaris] Oropastem, quem suspicabatur esse, auriculis carere, quia eas Cambyses viuens illi ob certam causam præcidi fecerat. Quod illa agens, & sine auriculis fore parri nuncians, coniuratione facta per eum cum aliis magis ipsum occiderunt. Sicque illi duo fratres Magi non per annum integrum apud Persas regnauerunt. Et refert Valerius lib. 2. quod Persæ non aspiciunt liberos suos, priusquam septem annos impleuerint, quo paruulorum amissionem æquiore animo sustineant. Iust. lib. 1. Persæ non vident filios ante septennium.

Val. lib. 2. cap. 1.

Iust. lib. 1. Persæ non vident filios ante septennium.

IGITUR POST DVOS magos secundum Vin. in spe. histo. quartus à Cyro, Darius filius Hytaspis vnus ex septem Magis Persarum monarchiam accepit anno quinta: ætatis 69. Mundi vero ter millesimo. 442. secundum nostram translationem, secundum vero 70. & Bedam anno quater millesimo 679. & regnauit annis 36. Huic Dario familiaris erat Zorobabel filius Salathiel de genere Ioachim de tribu Iuda. Cum enim interdixisset Cambyses reedificationem templi in Hierusalem, ascendit ad eum Zorobabel, & per huius Darij interuentum tentauit animum regis immutare, sed non valuit. Et tunc persuasit Dario secretius, ut eorum voueret Deo Isracl, quod si eum regem faceret, restauraret templum ipsius, & vniuersa vasa domus Domini, quæ adhuc erant penes Reges Persarum remitteret ad Hierusalem. Quod & fecit, Vnde cum adisset Zorobabel Darium suscepisse regnum, ad eum fiducialiter accessit pro ea re imperanda. Cumque hortantibus Zacharia & Aggeo prophetis domini populū ad reedificationem templi, & principes Persarum qui erant eis vicini prohiberent, nec per hoc dimitterent persecutionem operis, significauerunt hoc Dario ut nota fieret eis voluntas sua circa hanc rem, & ascendit Zorobabel cum dictis nunciis ad Darium, qui honorifice susceptus est ab eo. Et cum Darius fecisset cœnam magnam cunctis principibus provinciarum, motaque quæstione seu proposito problemate inter tres cubicularios Darij custodes corporis sui, quorum vnus erat Zorobabel, quæ res esset fortior cunctis. Vnus dixit vinum, secundus regem, tertius, quiescit Zorobabel, dixit mulierem sed adhuc magis fortem esse veritatem cunctis. Promisit autem Darius magna [munera] ei qui perfectius quæstionem resoluere. Discussio ergo problemate coram Dario & sapientibus, & singulis assignantibus rationem dicti sui, determinatum est iudicio omnium esse [præstantius] quod dixerat Zorobabel, quod scilicet veritas fortior est omnibus & semper manet, ut plene habetur 3. Esdra. Et ex hoc offerente se Dario ad concedendum quod ab eo postularet, petiit Zorobabel, reedificationem templi Hierosolymorum, & remissionem vasorum eius. Rex autem Darius recolens se hoc vuisse, gratanter annuit. Vnde & vasa templi ei consignans, scripsit epistolas per eum, ut principes finitimarum nationum, Iudææ, qui obtinuerant à Cambyse, quod non permitterent persequi inchoatum ædificium, nullo modo amplius impedirent, sed iuarent impensis regis, statuens ut quicumque faceret contra hoc decretum, lignum sumeretur de domo eius in quo suspenderetur, & bona eius confiscarentur. Sic igitur secundo anno Darij Hytaspis resumptum est opus templi Domini, & septimo anno regni eiusdem consummatum. Vnde à prima licentia data à Cyro quando inchoatum est opus, vsque ad septimum annum Darij fluxerunt quadringenta & sex anni, ut patet ex supradictis. Et secundum hanc constructionem templi interpolatam dixerunt Iudæi Christo. Quadringenta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu, &c. Et mense duodecimo dedicauerunt & postea tempore suo Phase celebrarunt. Quid autem fuerit de arca fœderis non est certum, creditur tamen quod Hebræi ad instar prioris fecerint aliam. Primapars Hist. Ant.

Quid fortissimum. 3. Esdr. 4.

3. Esdr. 4.

§ IX.

A. M. 3468. Nam inter manubias quas tulerunt Romani de Luda fuerunt arca, mensa, & candalabrum.

Democritus. Aul. Gel. l. 10. c. 17.

§. X.

HOCTEMPORE. Democritus philosophus, & Heraclitus tenebrosus, & Anaxagoras philosophus & Echylus tragœdiarum scriptor clari habentur, vt dicit Euseb. in Chro. De Democrito refert A. Gellius in lib. nocturnum atticarum, quod ditissimus fuerit, & omne patrimoniu suum relinquens ciuibus suis, Athenas profectus est, & ibi oculos sibi eruit, vt vegetiores cogitationes haberet, Liberius tamen dicit hoc egisse, ne videret bene esse ciuibus malis. Tertullianus autem aliam causam assignat, quia scilicet feminas sine concupiscentia videre non poterat. Porro merito sibi oculos eruit, quia magicas tenebras oculis humanis inuexit. Dixit enim Isido. quoddam artem magicam multis sæculis post Zoroastrem Democritus ampliauit, quando Hippocratis medicina disciplina effloruit. Heraclitus secundum Aug. dixit omnes Deos consistere ex igne, sicut 1. in som. Pythagoras ex numeris, Epicurus ex atomis. Hic sicut Macrobius refert, dixit animam esse scintillam stellaris essentia. Fuerunt autem vt testatur Macrobius, duo Heracliti, vnus qui dicitur esse physicus, & cognominatus est Heraclitus tenebrosus, alter Ponticus qui dixit animam esse lucem.

Tert. adu. Gen. c. 45. ars magica. Aug. in 6. c. 5.

Heraclit. Macrobi. l. 1. in som. Scip. c. 14.

§. XI.

De Anaxagora.

ANAXAGORAS auditor fuit Anaximenis. Hic secundum August. lib. 8. de ciui. Dei. cap. 2. rerum omnium quas videmus effectorem diuinum animam sensit, & dixit, ex infinita materia qui constaret dissimilibus inter se particulis, reru omnium genera pro modulis & speciebus propriis singula fieri, sed anima faciente diuina. Merito de his dici potest. Nescierunt diuina, neque intellexerunt humana, quæ essent agenda, & ideo in tenebris inferni habitant, licet fecerint vel dixerint aliqua bona. Dicebat hic Anaxagoras, quoddam homo est mensura omnium rerum. Hic vt ait Valerius lib. 8. post longam peregrinationem pro sapientia studio susceptam in patriam reuersus, cum possessiones suas deserteret, non erant inquit ergo saluus, nisi ista perisissent. Hic audita morte filij, illi qui sibi renunciauerat respondit. Nihil inquit mihi inexpectum aut nouum nuncias, ego enim ex me natu sciebam esse mortalem. Si quis hanc vocem (dicit Valerius) efficaciter in animo receperit, non ignorabit ita liberos procreandos, vt meminerit esse mortuos. Sicut mori neminem solere qui non vixerit, ita nec aliquem viuere posse qui non sit mortuus. Huic venenum datum est inquit Boe. vt reo mortis, eo quoddam dixerit solem, non Deum, sed lapidem esse ardentem, quem Athenienses pro Deo colebant. Sed dicit August. 18. de ciuit. Dei. cap. 41. Miror cur Anaxagoras reus mortis factus sit Athenis, quia dixit solem esse lapidem ardentem, negans vtique Deum, cum in eadem ciuitate gloria floruerit Epicurus, vixeritque secutus, non solum solem vel vllum siderum Deum esse non credens, sed nec Iouem nec vllum Deorum omnino in mundo habitare contendens, ad quem preces hominum supplicationesque perueniant. Hic Anaxagoras vt dicit August. lib. 8. de ciui. Dei. cap. 2. successorem habuit Archelaum qui fuit magister Socratis, qui Archelaus de

Anaxagoras veneno periit eo quod solem non Deum sed lapidem ardentem dixerit.

particulis inter se dissimilibus, quibus singula quæque fierent, ita putauit consistere omnia, vt etiam mentem inesse diceret, quæ corpora dissimilia, id est illas particulas coniungendo & dissipando, ageret omnia, Echylus tragœdiarum scriptor: dum quadam die in Sicilia sub diuo esset capite caluo discoopertus, aquilam desuper volitans cum testudine rapta, existimans caput illud lapidem, testudinem super ipsum illisit, vt fracta duritia testæ, carnis eius vesceretur. Quo vulnere principium fortioris tragœdiæ extinctum est inquit Valerius in nono

A. M. 3468.

§. XII.

ANNO autem Dardij Hyllaspis decimonono vt refert Iust. lib. 2. ipse Darius rex Persarum cum filia Lanthini Scytharum regis peritas nuptias non obtinisset, bellum ei intulit. Armatisque septingentis millibus hominum Scythiam ingressus est. Non facientibus autem Scythis pugnae iustæ potestatem, metuens ne interrupto ponte Isthmi fluminis reditus sibi intercluderetur, amissis octoginta millibus hominum trepidus refugit, quæ iactura abundante multitudine inter damna numerata non est. Inde Asiam & Macedoniam [aggressus per] domuit, & Ionas nauali bello superauit. Cognitioque, quoddam Athenienses Ionibus contra se auxilium tulissent, omnem impetum belli in eos conuertit. Quo audito Athenienses a Lacedæmoniis auxilium petierunt. Interim cum viderent Persas quadriduana religionis otio teneri, nocta occasione non expectatis Lacedæmoniis instructis decem millibus ciuium, & Plataensibus auxiliariis mille, aduersus sexcenta millia hostium in campis Marathonis in prælium egrediuntur. Miltiades [contra Persas habita] dux belli erat, & author non expectandi auxilij, quod tanta fiducia ceperat, vt plus præsidij in celeritate, quam in sociis duceret. Tantaque in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, vt cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante iactum sagitarum ad hostem venient, nec audacia eius euentus defuit, pugnatum est enim tanta virtute, vt hinc viros inde pecudes putares. Victi Persæ in naues fugerunt, ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt. In eo prælio Themistoclis adolescentis gloriam emicuit, & Cynægiri militis Atheniensis, qui post prælium numeras cædes, cum fugerent hostes ad naues egisset, onustam nauem manu dextera tenuit, nec prius dimisit quam amitteret. Qua amissa, sinistra quoque nauem tenuit quam & ipsam cum amisisset ad postremum morsu nauem tenuit. Sicque nec cadibus fatigatus, nec duabus amissis manibus deuictus, truncus ad vltimum velut rabida fera dimicauit. Ducenta milia Persarum eo prælio sine naufragio ceciderunt. Anno Dardij. 29. Aristides cum ignominia de ciuitate sua eiicitur, secundum Euseb. in chon. Et addit Vincen. in specul. hist. quoddam legitur expulsus ex eo quoddam præter modum iustus esset.

Iust. l. 2. c. 8. Darius Sythas in festans sagatur.

Pugna in campis Marathonis contra Persas habita.

Cynægiri virtus.

Vide P. utarchum in eius vita Dardij mors Iust. l. 1. Hac est questio Iustis de qua per doct. 7. l. imperialis §. his illud C. de nau. tus ei

§. XIII.

DARIUS demum decessit relictiis multis filiis & in regno & ante regnum susceptis. Ex quibus Arthemenes maximus natu ætatis priuilegio regnum sibi vendicabat, Xerxes vero sibi ex nascendi felicitate afferebat. Nam Dario priuato natus ei

A. M. 3488.

tus ei erat Arthemenes, ipso iam rege Xerxes. Et ideo dicebat fratribus ante regnum natis, patrimonium quod tunc Darius priuatus habebat iure debere, sibi autem regnum. Tandem patrum suum Anapharnam iudicem elegerunt concordati animo, adeoque fraterna contentio fuit, vt nec victor exultauerit, nec victus doluerit, sed & ipso litis tempore munera sibi inuicem mittebant, & iucunda quoque inter se non solum solatio, sed & sedula conuiuia habebant. Iudicium quoque ipsum sine arbitris, vel sine conuicio fuit. Tanto moderatius tunc fratres inter se maxima regna diuidebant, quanto nunc exigua patrimonialia partiuntur. Hæc Iust. lib. 2. Igitur Xerxes filius Dardij Persarum quintus cepit regnare anno ætatis quintæ 116. Mundi vero ter millesimo 479. secundum breuiorem computationem, & regnavit annis 20. Hic vt ait Vale. lib. 9. adeo luxuriosus fuit, vt edicto præmiu ei proponeret qui nouum voluptatis genus inuenisset. De hoc Vale. lib. 1. Xerxes Lacædæmoniam inuadendi consilium agitanti, vinum in pateram infusum non semel sed iterum in sanguinem conuersum est. Quæ de re monitus bellum incæpto desistere. Idem lib. 9. Xerxes Græciæ bellum inditurus, conuocatis Asiæ principibus, ait. Ne riderer, inquit, meo tantum non vsus consilio, vos contraxi, cæterum memento te vobis magis esse parendum quam suadendum. Sen. 6. de benefici. Cum bellum Græciæ indiceret Xerxes, animum tumens, oblitumque quàm caducis consideret, nemo non impulit. Cumque in incerto multa iactarentur, Demaratus Lacædæmonius solus dixit. Ipsam illam, qua sibi placeret multitudinem, indigestam & grauem, metuendam esse ducenti. Non enim vires habere sed pondus, in modica nunquam regi posse, nec diu durare quicquid regi non potest. Orofius Habuit inquit Xerxes septingenta millia armatorum de regno, & trecenta millia de auxiliis. Rostratas etiam naues mille ducentas, onerarias tria millia aduersus tantum exercitum Leonidas rex Spartanorum cum quatuor tantum millibus armatorum in angustiis Thermophylarum obstitit, triduoque continue non duorum pugna, sed vnus populi cædes fuit. Quarta die cum videret Leonidas hostem vndiq; circumfundi, socios hortatur, vt [subtra]hentes se pugnae in cacumen montis euadant ac] se ad meliora, tempore referent. Ipse cum sexcentis tantum viris sexcentorum millium castra irrupit, Persæ quoque ipsi Spartanos adiuuati muris cadibus suis

Xerxes rex Persarum.

Val. lib. 9. ca. 1. & M. T. 5. Tusc. Xerxis libido.

Val. lib. 9. cap. 5.

Sen. lib. 6. ben. c. 31.

Demaratus ad Xerxes dictu elegans.

Orof. lib. 2. cap. 9. Maximus exercitus Xerxis regis.

Pugna ad Thermopylas.

Val. lib. 3. c. 2. & M. T. 1. Tusc.

Prælium a principio noctis in maiorem partem diei tractum est, postremo Spartani vincendo fatigati mortui inter mortuos ceciderunt. Ad suos dixerat ante ille clarissimus Lacædæmoniorum dux Leonidas, illa famosissima incitamenta, prandete inquit tanquam apud inferos cœnaturi. Iust. lib. 2. interim Xerxes mittit quatuor millia armatorum Delphos, ad templu poliandum, qui omnes imbibus & fulminibus deleri sunt. Porro in initio belli consulentibus Spartanis Apollinem Delphicum, responsum fuerat aut regi Spartanorum aut vrbi cadendum. Xerxes autem duobus vulneribus in prælio acceptis, nauale certamen experiri statuit. Aduentante autem Xerxe consulentibus Atheniensibus oraculum Delphicum, responsum fuerat, vt salutem muris ligneis tuerentur. Quod Themistocles dux, nauium præsidium interpretatus, persuasit Athenis & sociis vrbibus, vt naues adificarent, probatq; consilio coniuges & liberos cum pretiosissimis rebus

abditis in sulis relicta vrbe demandant. Itaque Xerxes Thebias & Plataas & Athenas vacuas hominibus incendit. Et quoniam ferro in homines non poterat, igne in adificia grassatur. Conserto autem naturali prælio, ipse in littore spectator pugnae residet. Arthemisia autem regina Halicarnasi quæ Xerxi in auxilium venerat inter primos duces acerrime pugnabat, & cum esset auceps pugnationes iuxta præceptum Themistoclis se paulatim certaminibus subtrahere cæperunt. Quorum defectio & animos cæterorum fregit, & Persas iam fugam dudum circumspicientes, aperte fugere perussit. In qua fuga multæ naues merse multæ captæ sunt, plures autem scæuitiam regis timentes, domum dilabuntur. Anxium tot malis regem Mardonius aggreditur persuadens regi in regnum redire, priusquam aduersa fama domi res nouas moliretur. Se autem si sibi residua copia tradantur, & vltionem ab hoste exacturum, & domesticam ignominiam propulsaturum. Aut si aduersa fortuna perseverasset, cessurum se quidem hosti sine regis infamia. Probato itaque consilio, exercitus Mardonio traditur, rex Abydum vbi pontem quasi victor maris ex nauibus fabricauerat profectus est, quem cum hybernis tempestatibus solum repperisset, piscatoria scapha trepidus tranisit in regnum. Talis fuit fuga regis cuius tam terribilis fuerat aduentus. Hanc eius fugam pulchre signauerat monstruosus ille partus equæ, quæ in eius exercitu leporem pepererat. Pedestres quoque copias secundum Orofium quæ ducibus commissa fuerant labore, fame, ac metu contrabuerunt, & crudescente morbo tanta pestis, tantæque fœditas morientium exorta est, vt via cadaveribus repleterentur. Vnde dicitur aues atque improba bestia efcaram illecebris sollicitate moribundum sequebantur exercitum.

A. M. 3489.

Vincitur Xerxes ab Athenicis sibus.

Xerxes è breria fugit. Valli. l. 6. & he red. Orof. lib. 2. cap. 10.

§. XIII.

CONFECTO autem bello ait Iust. lib. 2. cum Atheniensium virtus cæteris prælata est. Inter duces quoque Themistocles princeps ciuitatum testimonio iudicatus gloriam patriæ suæ auxit. Huius tamen Themistoclis adolescentia tot vitis in principio subdita fuit vt eum pater abdicauerit, mater vero propter eum suspendio vitam finierit. Hic est Themistocles qui cum eum quidam consuleret de filia, an eam daret pauperi sed probato, an locupleti parum probato vxorem, malo inquit virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem. Idem theatrum petens cum interrogaretur, cuius vox auditu illi futura esset gratissima, respondit. A quo artes magis optime canentur. Ex quo intelligitur secundum Vin. histo. eum valde cupidum fuisse gloriæ. Hic tandem Themistocles exul vt legitur a Persarum rege Xerxe susceptus, cum eum videret bellum inferre Atheniensibus, ne aut destitueret bene de se meritum, aut oppugnaret patriam suam, Magnas hæc tauri sanguine moritur. Tullius quoque de eo in libro de amicitia ait. Quis clarior in Græcia Themistocle? Quis potentior? Qui cum imperator bello Persico Græciam seruitute liberasset, propterea inuidiam in exilium pulsus esset, ingratae patriæ iniuriam non tulit, quam ferre debuit, fecit idem quod viginti annis ante apud nos fecerat Cornelianus, his adiutor contra patriam inuentus est nemo

Athenienses eorum virtus Xerxes runt principes. Themistocles quis Valli. lib. 5. cap. 11. Id. lib. 7. c. 2. Cice. pro Arch. & Valli. lib. 8. cap. 15. Valli. lib. 5. cap. 6. Plut. in ei vita.

A. M. 3489. nemo. Itaque vterque sibi mortem conscivit, laudantur hi ab ethnicis sed condemnantur à catholicis, vt patet 23. q. 5. si non licet.

§ XV.

TEMPORIBVS his Pindarus, Sophocles & Euripides claruerunt secundū Euseb. in chron. Hinc Pindarus è conuiuij loco à Castore & Polluce spectantibus carteris conuiuii vocatus est, & mox eo egresso super remanentes triclinium collapsum est. Hic in gymnasio cum super gremium pueri quovnice delectabatur capite posito quieti se dedisset, placidum finem accepit secundum Vale. Sophocles qui vsque ad summam senectutem tragœdias fecit, vt testatur Vale. cum ab eo iam sene quidam

quareret, an etiam nunc rebus veneris vteretur. Di meliora inquit. Libenter enim istinc tanquam ab aliqua furiosa damnatione profugi. Idem iam senex tragœdiam quandam in certamen miserat, cumque suspensus. accipitis certaminis expectaret sententiam, audiuit se vna sententia vicisse, & præ gaudio expirauit. De Euripide dicit Boe. in lib. de conso. Euripidis probò sententiam, qui carentem libidinibus infortunio dixit esse felicem. Hic Euripides cum à cœna regis Archelai domum rediret à canibus dilaceratus est. Crudelitas fati, ingenio tanto non debita inquit Vale. Idem autem Archelaus rex intantum dilexit Euripidem, vt ei summam consiliorum committeret. Qui audita eius morte crimen suum rotondit, quod tamen Seneca dicit cum fecisse metu repentina: eclipsis solis.

Europides laceratus à canibus. lib. 9. c. 12. lib. 4. c. 3. & Cic. de senectū. Val. lib. 9. cap. 11. Eo tempore Herodorus historiarum scriptor agnoscitur, & Roma virgo vestalis Sunia in stupro deprehensa viua defossa est, vt ait. Euseb. in Chron. Iusti. lib. 3. Zeres ergo terror antea gentium, bello in Græcia infeliciter gesto, etiam suis contemptui esse coepit. Et deficiente regis quotidie maifestare, Artabanus præfectus eius in spem regni adductus cum robustissimis septem filiis aulam regis ingreditur vespere, quæ illi iure amicitia: semper patebat rege trucidato filios eius dolo aggredditur, dixitque Artaxerxi puero, regem Dario fratre suo interfectum, & sic in necem fratris innocentis impulerit eum, qui dormiens inuentus, quasi somnum fingeret, interfectus est. Cum ergo Artabanus solum illum de regis filiis superesse videret, metuereque de regno certamina principum assumpsit in societatem consilij Baccabatum. Qui præfenti statu contentus, rem prodit Artaxerxi, quomodo pater & frater occisi sunt. Quibus cognitis, Artaxerxes verens numerum filiorum Artabani, in posterum diem paratum esse exercitum iubet, quasi recogniturus & numerum militum, & in armis industriam singulorum cumque inter ceteros Artabanus ipse assisteret armatus, rex simulat se breuiorem loriceam habere, & iubet Artabanum secum commutare. Exuentem se ac nudatum gladio traiecit, & filios eius corripit iubet. Et sic adolescens egregius & cadem patris vindicauit, [& necem fratris] & se ab insidiis liberauit. Iste igitur Artaxerxes rex perfarum annis sex regnavit mensibus septem.

§ XVI.

HVIC SVCCESIT septimus Artaxerxes qui Longimanus cognominabitur, Cuius temporibus eliguntur Athenis duces Pericles, & Sophocles scriptor tragoediarum cōtra Thebanos & Lacedæmonios. Cumque Lacedæmonij agros Atheniensium populassent, agros Periclis intactos reli-

querunt, sperantes se illi acquirere posse, aut periculum ex inuidia, aut ex suspitione proditiōnis infamiam. Quod Pericles ante prospiciens & futurum populo prædixerat, & ad inuidia: declinandū imperum, agros ipsos dono reipublicæ dederat, hæc Iusti. Pericles sub Anaxagora præceptore summo studio instructus, vt dicit Vale. lib. 8. egit Athenas & versauit arbitrio suo. Cumque aduersus voluntatem populi loqueretur iucunda nihilominus & popularis eius vox erat. Quid enim inter Pisistratum & Periclem interfuit, nisi quod ille armatus, hic sine armis tyrannidem gessit? Et vt ait Tull. in libro de offic. Cum Pericles & Sophocles ad colloquendum de consultationibus publicis simul confedissent, & casu pulcher adolescens transiret, ait Sophocles, ð Pericle pulchrum puerum, respondit Pericles, Prætozem deceat non solum manus & linguam, sed & oculos habere continentes, Eo tempore inquit Comestor in histo. scho. narus est Socrates, & lapis habens formam caprinam in ægæum mare de cœlo cecidit.

§ XVII.

IN ILLO TEMPORE Esdras Aaronita legem successam à Chaldæis reparauit. Nouos quoque literarum apices excogitauit, qui faciliores ad scribendum fierent & ad pronuntiandum, & propterea velox scriba dictus est. Et addit quædam de suo, vt titulos Psalmorum & plura quæ leguntur in pentateucho. Tradunt etiam quidam modum scribendi à dextera in sinistram ipsum Hebræis tradidisse, cum prius ad modum arantium scriptarent, vnde & scriptura exaratio solet dici. Scribebant enim à sinistro cornu in dextrum, & à dextro in sinistram, Iste igitur Esdras inuenit gratiam in oculis Artaxerxis, & petiit ab eo licentiam redeundi in Hierusalem, vt in lege domini, quam reparauerat populum erudiret. Dedit ergo ei rex licentiam cum literis ad principes finitimos Iudææ & custodes arcæ publice vt præderent ei necessaria. Ministros vero templi ab omni vestigali tributo & annonis absoluit. Dedit etiam potestatem amouendi & constituendi iudices & præfides trans fumen, & puniendi contumaces. Et ascendit cum eo mille septingenti. Et venientes Hierosolymam obtulerunt in domo domini sacrificia. Tunc Esdras adiurauit sacerdotes, vt emitterent à se vxores alienigenas quas duxerant, & filios natos ex eis, quod & fecerunt. Tunc etiam temporis secundū Euseb. in chron. Empedocles & Parmenides philosophi claruerunt, hic Empedocles vt testatur Boe. in prologo de arte musica, cum eius hospitem gladio quidam furibundus inuaderet, eo quod patrem eius ille accusacione damnasset, inflexisse dicitur modum canendi, & ita iracundiam adolescentis temperauit. Aristot. de eo primo Meta. Empedocles finxit quod lis est causa corruptionis & principium eius, & existimauit quod omnia generet ista, præter vnū, & quod omnia præter Deum ab illa facta sunt. Fingit enim quod ex lite est generatio omnium quæ fuerunt sunt vel erunt, quod si lis non esset in rebus, omnia essent vnum. Sed lis cum sit in rebus dispergit eas, & non sinit quiescere. Fungit etiā, quod amicitia est causa propter quam omnia sunt vnum. Idē querenti cuidam ab eo cur viueret, respondit Empedocles vt astra inspiciam. Tolle cœlum, nullus ero. Hic vt refert Lactantius, sese incendiis dedit mortem sibi inferendo, eo q̄ æternas esse animas arbitrabatur. Dicit tamen Macrobius cum dixisse animā sanguinem esse,

A. M. 3496.

Iust. lib. 3. Val. lib. 8. cap. 9.

Com in hist. Iud. cap. 4.

Com in hist. Iud. cap. 5.

Si de Hebræorum punctis loquitur fallitur: cum illa à Mafioresis 16 ge post Christi natiuitatem sint coniuncta.

3. Esd. c. 8.

Quod & fecit pharao res Egypti vt habetur Genes. 47. c. & recitatur in c. non min⁹ extra de innui. ecc.

Aristo. in 1. Meth. cap. 4.

A. M. 3496. esse, in qua sententia quæ falsissima est fuit hereticus. De Parmenide legitur ait Vinc. in spe. histo. quod in rupe Caucafi logicam inuenerit. Eo etiam tempore Zeno & Heraclitus tenebrosus agnoscuntur. Anaxagoras moritur, Aristarchus tragædiographus claret. Cratinus quoque & Plato. comædiarum scriptores. Crates quoque Comicus & Bacchylides lyricus florent. Sed omnes hi, quia non habuerunt sapientiam & scientiam sanctorum, perierunt propter suam insipientiam.

§ XVIII.

IN Vicefimo autem anno huius Artaxerxis erat pincerna regis Neemias, ex filiis captiuitatis Iudaicæ, qui cum esset in Suis castro, audiuit peregrinos Hebræicos loquentes, vt dicitur in histo. scho. & accedens sciscitatus est ab eis de statu Iudææ & Hierusalem. Qui cum audisset ciuitatem esse sine muris, & populum in ea afflictum. Nam per diem sustinebant imperum hostium, per noctem intrabant latrunculi, & plateas implebant cadaueribus occisorum, fleuit Neemias, & multum tristis manebat.

Quod cum rex perpendisset, sciscitatus causam tristitiae expressit. Qui dedit ei licentiam eundi, statuto ei tempore ad redeundum, concedens ei epistolas regis vt ab omnibus haberetur in honore [& necessaria ad urbem reedificandam ei suppeditarentur] vnde & per Babyloniā transiens multos de filiis captiuitatis secum reduxit. Et cum applicuissent, consummauerunt opus, muros, scilicet Hierusalem reedificandi infra duos annos & menses quatuor propter multa impedimenta, & fecerunt portas eius. Nam finitimæ nationes in manu forti aggredebantur eos. Sed Neemias mediam partem populi armatam statuit extra ciuitatem, vt sustinerent imperus aggreddientium. Alia vero media pars ædificabant, vna manu ponentes lapides, altera gladium tenentes.

Post istud superuenit secundum impedimentum. Orta enim fame in terra, obligauit se populus sub vsuris, sed & agros & vineas & iumenta & demum filios vendere propter famem compulsi sunt, & conuocata multitudine, postmodum fecit diuibus vsuras & debita relaxari, & à seruitute filios liberari.

Tertium impedimentū fuit quia principes transfumen, qui inuidebat ei & operi, corruerunt quosdam ex senioribus Iudæorum muneribus, vt eum morti proderent, quod illo præcauente alios modos parabant ad impediendum, aliquando dicentes falso, quod regi accusaretur, vt quia velleri fieri rex, aliquando simulabant amicitias secum, quibus omnibus resistens opus perfecit, sex portas erigens nominibus suis, vt dicit idem Comestor, & muros per totum, vnusquisque partem suam, præcepitq; Neemias, vt portæ clauderentur ante solis occasum, nec de mane aperirentur ante solis calorem, & omnia in figuram, vt habeatur scientia reedificandæ animæ diruta: per peccatum in muris virtutum. Adueniente autem septimo mense, scilicet septembri conuenientibus omnibus in Hierusalem ad sacrificium offerendum, audito à senioribus quod Hieremias tempore captiuitatis absconderat stipites, & prunas altaris in inferioribus terræ in valle Iosaphat, in puteum miserunt ad locum, & inuenientes stipites & aquam crassam in puteo adduxerunt. Ea autem effusa super struem lignorum, & sacrificia

posita super altare, erupit ignis comburens sacrificia, qui ignis durauit nutritus lignis appositis vsque ad tempora Machabeorum, quando venditum fuit sacerdotium summum Iasoni. Tunc enim extinctum est ad scientiam dandam excessus vitij simonia: vt ait August. 1. quæst. 1. sicut Esdras autem adducto libro legis legit stans super gradum de mane vsque ad meridiem. Leuitæ autem faciebant silentium in populo, vt bene posset à cunctis audiri. Et conuenerunt octies in die ad audiendum legem, quater in die, & quater in nocte. Et cum ciuitas esset quasi vacua habitatoribus, rogauit optimates vt habitarent ibi. De reliqua multitudine sorte missa statuit, vt è decem vnus ibi habitaret. Quibus expletis reuersus est Neemias ad regem Artaxerxem, & Esdras mortuus est in senectute bona. Quidam dicunt hunc esse Malachiam prophetam. Alij asserunt illum alterum esse, & natum in Iudæa post reversionem de captiuitate. Vltra autem duos libros Esdræ qui authentici habentur in canone nostro & Hebræorum, habentur duo alij libri ei intitulati, sed Apocryphi censentur, & ideo quæ ibi ponuntur quamuis bona sint & prophetica tamen omitto. Vicen. tamen multa ex illis refert lib. 4. cap. 49. spe. histo.

A. M. 3496. Mach. 4.

Nota de vitio simonia:.

1. Esd. 11.

Hi duo li. à Cō. Tri. non sunt recepti.

§ XIX.

ANNO Artaxerxis trigesimo quinto claruerunt Hippocrates medicus & Gorgias rhetor. Dicit autem Hieron. in quæstionibus super Genes. scriptum reperitur in libris Hippocratis, quod quædam suspitione adulterij fuerat punienda, cum pulcherrimum peperisset, & vtrique parenti generique dissimilem filium, nisi memoratus medicus soluisset quæstionem, monens quærere ne forte talis pictura esset in cubiculo, qua inuenta mulier à suspitione est liberata. Dicit autem Vin. in spe. histo. quod Gorgias iste, de quo supra, non est iste Gorgias Epirota, de quo refert Vale. lib. 1. quod dum mater eius feretro ferretur ad tumulum mortua, vterolapsus inopinato vagitu ferentes stare coegit. Sed est Gorgias Leontinus, de quo idem refert lib. 7. quod sapientissimus fuit sui temporis, & in concione publice posita, proposuit se omnibus quæstionibus respondendum, vnde & cineres eius eundem honorem assecuti sunt quem oraculum Delphicum, de hoc etiam refert Tull. de senectute, quod magister Socratis fuerit, & quod centum & septem annos compleuerit, nec vnquam in suo studio cessauerit. Qui cum ab eo quæreretur cur tandi velle esse in vita, quia inquit nihil habeo quo accusem senectutem. Hieron. lib. 1. ad 10. Iouin. Gorgias inquit rhetor librum pulcherrimum de concordia Græcis disidentibus recitauit Olympiæ. Cui Melanthius inimicus eius hic inquit nobis de concordia præcipit, qui tres in vna domo vxorem, s. se & ancillam concordare non potuit. Aemulabatur quippe vxor eius ancillæ pulchritudini, & castissimum virum quotidianis iurgis exagitabat.

Hippocrates Gorgias rhetor. Hi duo li. quæ heb. super Genes. 30. Val. lib. 1. cap. 8.

Val. lib. 8. cap. 16.

§ XX.

ANNO Artaxerxis quadragesimo Socrates plurimo sermone celebratur, hic vt dicit Aug. 8. de ciuit. Dei. cap. 2. Archelai discipulus fuisse perhibet.

Que de Socrate à variis prodicia.

A. M. 3496. **Cur So-**
crates de
moib. &
no de iud.
gera phi-
losophi.
soloph.
volucit.

A. M. 3496. **Cur So-**
crates de
moib. &
no de iud.
gera phi-
losophi.
soloph.
volucit.

Socratis
descri-
ptio.

Gell. lib. 1.
cap. 17.

Sen. lib. 5.
de benef.
cap. 6.

Cass. coll.
11. sup. 5.
Mar. Tul.
in 2. de di-
uin.

tur. Qui primus vniuersam philosophiam ad corri-
 gendos componendosque mores flexisse memora-
 tur, cum ante illum omnes propheta magis phisicis,
 id est naturalibus rebus perscrutandis operam ma-
 ximam impenderint. Non mihi autem posse vide-
 ri ad liquidum colligi, vtrum Socrates, vt hoc fa-
 ceret ratio rerum obscurarum & incertarum ad ali-
 quid apertum & certum reperiendum animum in-
 tenderit, quod esse beatæ vitæ necessarium, propter
 quam vnam omnium prophetarum inuigilasse ac
 laborasse videtur industria, an vero sicut de illo qui-
 dam beneuolentius suspicantur, nolobat immundos
 terrenis cupiditatibus animos, se extendere in diui-
 na conari, quando quidem ab eis causas rerum vide-
 bat inquiri, quas primas ac summas, non nisi in vnius
 veri ac summi Dei voluntate esse credebatur. Vnde
 nec eas putabat nisi mundata mente posse compre-
 hendi & ideo purgandæ bonis moribus vitæ cense-
 bat instandum, vt deprimentibus libidinis exo-
 neratus animus, naturali vigore in æterna se attol-
 leret, naturæque incorporei & incommutabilis lumi-
 nis, vbi causæ omnium factarum naturarum stabili-
 ter viuunt intelligentiæ puritate conficeret. Con-
 stat eum tamen imperitorum stultitiam se scire ali-
 quid opinantium, etiam in ipsis moralibus quæstio-
 nibus, quo totum animum intendisse videbatur, vel
 confessâ ignorantia sua vel dissimulata scientia, le-
 pore mirabili differendi, & acutissima vrbani-
 tate agitare vt veritas, vnde & concitatis inimicitis
 calumniola criminatione damnatus, morte multat-
 us est. In quæstionum vero moralium disceptatione
 agit de summo bono, sine quo fieri homo beatus
 non potest. Est autem finis boni quo quis cum per-
 uenerit, beatus est. Quod in Socrate s. disputationi-
 bus dum omnia mouet asserit, destruit, quoniam non
 euidenter apparuit, quod cuique placuit successo-
 rum Socratis inde sumpserunt. Aristippus enim sum-
 mum bonum dixit voluptatem: Antisthenes virtu-
 tem, hæc August.

Item de eo ait Hugo de sancto victo. Ethicæ in-
 uentor Socrates fuit qui de ea 24. libros secundum
 posituam iustitiam conscripsit. Item Hiero. primo
 contra Iouinianum. Socrates Xantippem & Myron
 neprem Aristidis duas habuit vxores, quæ cum cre-
 bro inter se iurgarentur, & ille eas solitus esset irri-
 dere, quod propter se fædissimum hominem, finis
 naribus, recalua fronte, pilosis humeris, & repandis
 cruribus, disceptarent, nouissime vertitur in eum
 impetum, & male mulctat. In fugientemque diu per-
 secuta sunt. Quodam autem tempore cum infinita
 conuicia ex superiori loco ingerenti Xantippe re-
 spondit, aqua perfusus immunda, nihil amplius re-
 spondit quâ capite detergo, sciebâ, inquit, futurum, vt
 post tonitruum sequeretur imber. Idem interrogat-
 us ab Alcibiade. Cur Xantippem mulierem tam
 acerbam non abiicerat. Quoniam, inquit, cum il-
 lam domi talem perceptor, in uelico exercere, vt
 careretur foris petulantiam & iniuriam facili-
 us feram. Nihil autem se scire dicebat, nisi hoc
 ipsum quod nihil sciret, hæc Vincen. in spe. histo.
 De eodem dicit Sen. quod inuitatus ab Archelao
 Principe vt ad se veniret, quatenus eum honorare
 posset, respondisse fertur, nolle ab eo accipere be-
 neficia, cui paria reddere non posset. Ioan. Calsia. in

A lib. colla. ait, Socratem Zophyrus physionomon
 intuens ait. Oculi tui oculi corruptionis pectorum.
 Cumque discipuli irruentes in eum, punire vellent
 illatum magistro conuictum, hac sententia illos re-
 presit. Quiescite, ô sodales quiescite, etenim sum
 quod asserit. Sed me contineo. De eodem Anulus Gel-
 lius stare Socrates solitus dicitur pertinaci statu, per-
 dius atque pernox, à summo lucis ortu vsque ad so-
 lem alterum orientem inconueniens, immobilis ius-
 dem vestigijs, & ore atque oculis eundem in locum
 directis, cogitabundus tanquam quodam secessu
 mentis atque animi factio à corpore. Temperantia
 quoque tanta fuisse traditum est, vt omnia fere vitæ
 suæ tempora valetudine inoffensa vixerit. Idem di-
 cebat Socrates, multos homines propterea velle vi-
 uere, vt ederent & biberent, se autem edere & bibe-
 re, vt viueret. Tertulianus de ipso ait. Socrati à pu-
 rioria adhesisse dæmonium dicitur [pessimus reuera
 pædagogum: & si philosophi post decem] dæmo-
 nes deputant. Socratis vox est, si dæmonium permit-
 rat. Idem & cum aliquo de veritate sapiebat, Deos
 negans, Æsculapio gallinaccum pro se dari iam in
 fine iubebat. Credo ob honorem patris eius, quia
 Socratem Apollo sapientissimum omnium cecini-
 tit. O Apollinem inconsideratum, sapientia testi-
 monium reddidit ei viro qui negabat deos esse.
 Hiero. Eundem semper vultum habere non possumus,
 quod de Socrate philosopho falso gloriatur,
 quantum magis animum? Multæ facies variæque; homi-
 num sic & corda diuersa. Sen. ad Lucinum. Dicebat
 Socrates, qui vult tibi iniuriam faciet & contume-
 liam, tu tamen nihil patieris, si tantum virtus tecum
 erit. Idem querenti cuidam. Cur sibi mutatio loco-
 rum non prodesse ad depositionem vitiorum, ait.
 Quid miraris nihil peregrinationem prodesse,
 cum te circumferas? Vin. in spe. histo. Hæc infra scri-
 pta dicuntur sententiæ eius laudabiles. Melius est
 non viuere quam pauere. Qui multarum rerum po-
 testatem habet, primum purgare conscientiam de-
 bet, vt qui delicta corrigi non admittat. Stultum est
 vt imperare quis velit, cum sibi ipsi imperare non
 possit. Age sic alienum, vt tuum nõ obliuiscaris ne-
 gotiũ. Amico ita prodesse, ne tibi noceas. Quod ha-
 besita vt ere, vt alieno nõ egeas. In tuo magis quam
 alieno labore sarcinam suscipe. Pecuniæ querendæ
 & tuendæ modum habere oportet. Velox consilium
 sequitur penitentia. Maxime contraria sunt consi-
 lio, festinatio & ira. Cum amicis orationes breues,
 amicitias longas oportet habere. Negat sibi ipse,
 qui quod difficile est petit. Malum alienum, tuum
 ne feceris gaudium, Principium amicitia bene lo-
 qui, exordium inimicitiarum maledicere. Amicus
 raro acquiritur, cito amittitur, multo turpius dam-
 natur. Nulli imponas quod ipse pati non possis. Pra-
 sentem laudare minime decet. Sepultus apud te ser-
 mo sit, quem solus audieris. Si bene egeris ipse tibi
 personæ autoritatem dabis. Peccatum geminat,
 quem non pudet delicti. Quæ supra nos nihil a
 nos. Vale 7. lib. de eo. Socrates humanæ sapientia
 quasi terrestre quoddam oraculum, compendiarie
 via eos ad gloriam peruenire dicebat, qui id age-
 rent, vt quales videri vellent, tales etiam essent.

§. XXI.

POST Artaxerxem inquit Euse. in Chron. re-
 gnauit Xerxes duobus mensibus Persarum rex
 octauus, postquæ nonus Sogdianus mensibus 7. Cui
 successit

Xerxes &
& Sogdia-
nus persarum re-
ges.

A. M. 3529. **Darij tres.**
Oros. lib.
2. cap. 18.
Demonte
Æthna in
Sicilia.
De Plato.
Hier. lib.
1. cõ. 100.
Val. lib. 1.
cap. 6.
Oros. lib.
2. c. 17.
Mortur
Socrates.
Apul in li.
de Deo So-
cratis.
Socrates
deos de-
struebat.
Ter. ad
uers. gent.
cap. 14.
Val. lib. 8.
cap. 7.

successit Darius cognomento nothus. Cœpit autem
 regnare anno quinta ætatis 166. mundi vero ter mil-
 lesimo quadringentesimo tricesimo nono. Sed se-
 cundum computationem Bedæ & 70. anno quater
 millesimo, & 176. Et regnauit annis, 19. Hic est
 tertius Darius. Nam primus fuit Darius Medus auun-
 culus Cyri. Secundus Darius Histaspis. Tertius hic
 Darius nothus. Et vt dicit Orofius lib. 2. His tempori-
 bus grauisimo terramotu concussa est Sicilia, In-
 super exæstuantibus Ethnæ montis ignibus fauillisque;
 calidis cum detrimento plurimorum agrorum ac
 villarum vastata est. Atheniensium quoque misera-
 biles reliquias pestis inuasit diuque populata est. An-
 no autem quarto huius Darij natus est Plato se-
 cundum Euse. in chron. de quo dicit Apuleius in
 li. de vita & moribus eius, quid prius Aristocles no-
 minatus est, pater eius Aristocles de genere neptuni fuit.
 mater eius Perictione à Solone sapientissimo legum
 Articarum fundatore traxit originem. Er vt ait Hiero.
 contra Iouinianum. Speusippus fororis Platonis fi-
 lius & Anaxilides, dicitur Perictionem matrem Pla-
 tonis phantasmate Apollinis oppressam, & sapientia
 Principem non aliter nisi de partu virginis edi-
 tum arbitrantur. Dicit Vale. de eo quod dormienti
 Platoni in cunis apes mel labellis paruuli infere-
 bant, signantes singularis eloquij suauitatem. Cum
 autem Ariston pater Platonis deferrer eum ad So-
 cratem ad erudiendum paruulum, nocte præceden-
 te somnium videret Socrates, quod in sinu eius ad-
 uolauerat pullus cygni candoris eximij, & vocis ca-
 nore de ara cupidinis in Academiæ, & desinu suo
 cantando volabat in cœlis. Cum igitur vidisset puerum
 Platonem à Patre ad se deferri mox Socrates in-
 terpretationem somnij sui dixit expletam. Hæc Apu-
 leius. Natus est autem Plato anno 44. ætatis Socratis
 magistri sui. Demum Socrates ætatis sue anno 70.
 obiit. De quo Orofius. Socrates ille author clarissi-
 mus philosophorum, veneno sibi apud Athenienses
 vitæ extorsit. Ex quibus verbis dicit Vin. spe. histo.
 Socratem non expectasse vt ei à carnifice venenum
 propinaretur, sed deceptus consilio familiaris sui
 dæmonis, quem Apuleius Deum Socratis appellat,
 mortem sibi intulit, aut amore popularis gloria:
 aut timore maioris pena: iam autem damnatus erat
 ab Atheniensibus, quia Deos destruebat, vt dicit
 Tertullianus. Tamen cum penitentia sententiæ
 Athenienses, & criminatores Socratis postea affli-
 xerint, & imaginem auream in templo collocarint,
 rescissa damnatio testimonium Socrati reddidit.
 Valerius de eo. Socratem constat ætate proue-
 tum fidibus tractandis operam dare cœpisse. Tan-
 tis enim doctrinæ suæ diuitiis, etiam musicæ ratio-
 nis vilissimum elementum accedere voluit. Dùm-
 que ad discendum semper se pauperem credidit, ad
 docendum locupletissimum fecit. Et infra, homi-
 nem quippe rerum natura continui laboris patien-
 tem esse non sinit. Id quidem vidit sapientissimus
 Socrates. Ideo quibus non erubuit, tunc cum interposita
 arum dine curibus suis, cum paruulis filioli ludens,
 ab Alcibiade risus est. Fuit & Alcibiades Socratis

A discipulus, de quo dicit Vale. & Aug. quod cum se
 beatum putaret, ex eo quod diues & pulcher & elo-
 quens esset, Socrates cum eo disputauit, & demon-
 strauit quàm miser esset, quoniam stultus esset, & ta-
 men eum suis rationibus exaggerauit vt ipsum flere
 cogeret. De quo etiam refert Boc. in lib. de confo.
 Aristotelem dixisse, quod si quis lynceos haberet
 oculos vt interiora corporis humani posset inspec-
 re, videret quod illud corpus Alcibiadis, quod in
 superficie pulcherrimum erat, intrinsecus foret tur-
 pissimum. De eo ait Vale. lib. 6. Alcibiadem quasi
 duæ fortuna partitæ sunt. Altera quæ eum in nobilitatem
 eximiam, abundantes diuitias, formam præstantissi-
 mam, fauorem ciuium propensum, summa imperia,
 præcipuas vires, flagrantissimum ingenium assigna-
 ret. Altera quæ damnationem, exilium, venditionem
 bonorum, inopiam, odium patriæ, violentam
 mortem infligeret, nec aut hæc aurilla vniuersa, sed
 varia perplexa freto æstuique simillima. Hic Alci-
 biades secundum Euse. in Chron. propter inuidiam
 fugit ab Atheniensibus ad Lacedæmonios qui erant
 hostes Atheniensium. Sed iterum apud Lacedæmo-
 nios virtus eius plus inuidiæ contraxit quam gratia.
 Fugit autem ad Pharnabazum, qui accepto pre-
 tio à Lyfandro Lacedæmoniorum principe iussit eum
 interfici. vt ait Heron. libro contra Ioui. misitque
 caput eius Lyfandro in testimonium cordis eumque
 reliqua pars insculpta iaceret in cubina eius Ciman-
 dra funeri busta persolui, ob amorem eius mori pa-
 rata. Alij tamen dicunt ipsum se ipsum incendisse. Alij
 vt Iustinus & Orofius asserunt eum cum ad Perfas
 fugeret, à tyrannis triginta Atheniensium missis vt
 in via occideretur, & cum apte fieri non posset de
 die de nocte cum dormiret in cubiculo fuisse crema-
 tum. Clariuteo tempore anno. f. Darij. 9. Eudoxus
 Astrologus secundum Euse. in chorn. qui in excelso
 montis cacumina conscendit vt astrorum cœlique
 motum deprehenderet.

§. XXI.

LACEDEMONII ver^b sacrum destinantes,
 Helinandus lib. 16. fuit illud theatrum mirabile, quod
 ponitur quintum inter septem mirabilia mundi. Nam
 de vno monte marmoreo ita sculptum est, vt omnes
 cellulae, mansiones, & muri, & antra bestiarum ex
 vno solidoque lapide facta sint. Est autem totum
 theatrum super septem cancos de ipso lapide scul-
 ptos appendens. Et nemo in gyrum ipsum tam se-
 crete aut solus aut cum alio loqui poterat, quin om-
 nes qui in circumitu erant audirent. Eo tempore
 Ægyptus à Persis recessit, & rursus Ægyptiorum
 renascitur dynastia. Hieron. in chron. Euripides in
 Creta Iouis propheta non solum à carnibus, sed &
 à coctis cibis abstinuisset refertur. Testatur autem
 Helinandus vbi supra quod triginta rectores qui
 fuerant creati ad disponendum rempublicam Athe-
 niensium, conuersi sunt in tyrannidem, adunatis sibi
 tribus millibus sarcellit, & c. 1200. militibus de exer-
 citu victore Hi triginta rectores vt refert Hier. con-

Triginta
Tyrani
Atheni-
sum
Hier. lib.
con. Ioui.

b Ver sacrum vouendi mos, magnis enim periculis
 vouebant adducti quacunque proximo vere nata essent
 apud se animalia immolaturos, sed cum crudele videretur
 pueros ac puellas innocentes interficere, perductos
 in adultam ætatem velabant atque ita extra fines suos
 exiiebant. Festus.

A. M. 3548. Hier. lib. 1. cõt. Iou.

tra Ioui. quum Phidonem, necassent in conuiuio filias eius virgines ad se venire iusserunt, & scortorum more nudari, ac super pauimenta sanguine patris cruentata, impudicis gestibus ludere, quæ paulisper dissimulato dolore, cum conuiuas temulentos cernerent, quasi ad requisita naturæ egredientes inuicem se complexæ præcipitauerunt in puteum vt virginitatem morte seruarent.

§. XXIII.

De Artaxerxe Rege persiarum.

Iust. li. 10.

lib. Esth. summa.

Eth. ca. 1.

De rege Assuerus.

POST Darium regnavit in perfide Artaxerxes filius eius, qui dictus est Mnemon, & in libro Esther dicitur Assuerus, vt dicunt Hebræi, & refert hist. scho. vnde sub eo conscripta est historia Esther, qui liber authenticus est etiam secundum Hebræos. Regnavit hic super 127. provincias ab India vsq; ad Æthiopiã, vt erat in Sufis ciuitate solium regni illius. Iustinus & Pompeius Trogus dicunt istum Artaxerxem ex pellicibus suis centum & quindecim filios habuisse, quod valde consonat libro Esther, vbi dicitur quod post repudiationem reginæ Vasthi per vnuerfas provincias quasitæ sunt puellæ speciosæ & virgines semel & secundo, & adductæ ad ciuitatem Sufis, quas rex cognouit, & demum ex omnibus illis elegit sibi in vxorem Esther.

Iste igitur Assuerus tertio anno regni sui fecit grande conuiuium cunctis Principibus suis Medorum & Persarum, & perfectis provinciarum, diebus 180. & postea populo qui erat in Sufis diebus septem. Et ponitur ibi magnificentia apparatus, & pompa mirabilis. Cumque misisset rex pro Vasthi regina vxore sua pulchra valde quæ & ipsa fecerat conuiuium fecinarum & noluisse venire, indignatus est, propter quod de consilio sapientum repudiavit eam, & regno priuauit. Quasitæque sunt virgines speciosæ ex diuersis locis, vt ornata certo tempore, postea ingrederentur ad regem certa die. Et inter omnes Esther de genere hebræorum, pulcherrima adducta ei super omnes placuit, & vxorem duxit reginam faciens loco Vasthi. Mardochæus post hæc manens ad palatij ianuam detexit prodicionem eunuchorum, qui tractabant occidere regem. Exaltauit autem rex Assuerus Aman de stirpe Agag super omnes Principes suos. Vnde omnes eum adorabant, & genua flectebant excepto Mardochæo. Quod ille perpendens & indignans, persuasit regi, & literas procurauit, vt certa die occiderentur omnes Iudæi vbicunque inuenti essent, veluti discordantes à ritibus aliorum & legibus, vt sic & Mardochæus occideretur cum aliis, quem sciuerat esse de genere Iudæorum. Quod intelligens Mardochæus nunciari fecit reginæ Esther, vt cum rege loquens exterminio eorum obuiaret. Quæ dixit vt induceret Iudæos ad ieiunium & orationem. Esther post triduum ieiunij & orationis suæ & populi regalibus vestimentis ornata, ingressa est ad regem non vocata, cum vidit eandem rex primo terribilem aspectum ei ostendit, propter quod ex timore in pallorem versa & quasi lapsa. Nam lex erat quod quicumque ingrederetur ad regem non vocatus subito occideretur, nisi rex virgam auream, quam tenebat in manu extenderet super eum. Veritque Deus spiritum regis in mansuetudinem, & exliens de solio sustentauit reginam, & confortauit eam, ne timeret, & osculata virga ipsa se extendit super collum eius. Rogauitque regem post laudationem eius, vt veniret ad conui-

uium suum ipse & Aman. Quod & promissit se facturum. Egressusque Aman de curia, & occurrens Mardochæo non cum adoranti iratus contra eum, reuersus domum contulit cum vxore & amicis, & de beneuolentia regis & reginæ, & de indignatione contra Mardochæum nolente eum adorare. Qui suaserunt sibi vt pararet in domo lignum altum quin quaginta cubitis, & eum ibi suspendi faceret, quod & ordinauit. Noctem autem præcedentem conuiuium rex ducens in somnum, cum legifaceret historias gestorum in illius temporibus, ventum est ad conturationem factam contra regem per eunuchos detectam per Mardochæum, comperensque nil enim retributionis percepisse pro tanto beneficio, ad Aman reperto in aula quasit de honore impendendo ei quem & ipse vellet multum honorare, & modo tenendo, qui existimans hunc honorem sibi à Rege deferendum, modum expressit magnificum, & iussit rex totum illud adimpleri in Mardochæo, ipsæque Aman ex iussu regis antebat Mardochæum per ciuitatem clamans & dicens. Sic honorabitur quem voluerit rex honorare. Reuersusque in domum suam cum magna tristitia inuidiæ, dixit vxori & familiæ quod acciderat. Qui dixerunt quod si Mardochæus ille erat de semine Iudæorum, non posset ei resistere, sed illi præualeret, Accedente autem eo vocato ad conuiuium per reginam paratam cum rege, post cibum interrogauit rex quid peteret ab eo, paratus etiam dimidium regni dare. Quæ petiit vitam sibi & populo suo seruari, cum dati essent in mortem per ordinationem ipsius Aman. Quod audiens rex furrexit iratus de conuiuio contra Aman, pergens in hortum, demum mandauit vt in cruce parata Mardochæo ipse Aman suspenderetur. Exinde rex anulum suum quem ab Aman auferri iusserat, dedit Mardochæo: exaltans eum loco Aman audito quod esset patruus Esther reginæ. Procurauitque ipsa à rege, quod epistolæ destinarentur ciuitatibus cunctis in contrarium, id est quid irritatis primis, e contra die illa quæ statuta erat ad occisionem Iudæorum, daretur licentia ipsis Iudæis occidendi hostes eorum. Quod totum factum est die, scilicet 13. duodecimi mensis, quid dicitur Adar. Sicque & exitiū Iudæorum & luctus ex periculo conuersum est in gaudium & festum. Et die illa 13. occisi sunt in Sufis quingenti hostes Iudæorum ab eis, & decem filij Aman suspensi. In aliis autem ciuitatibus, & locis, 75. millia hominum occisa. Ordinauitque Mardochæus vt dies ille festus celebraretur à Iudæis vbique epistolam scribens, quem adhuc obseruant appellantes diem illam Phurim.

Exinde ponitur somnium quod aliquando viderat Mardochæus, scilicet duos dracones ad se inuicem bellantes, ad quorum clamorem cunctæ conuocitæ sunt gentes. Conturbata est gens iustorum timentium mala sua, & præparata ad mortem clamaueruntque ad dominum. Illis que vociferantibus, fons paruus creuit in flumen maximum, & in aquas plurimas redundauit, lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & deuorauerunt inclytos dracones. Illi erant Aman & Mardochæus. Fõs vero paruus Esther. Hæc tamẽ, in editione vulgata. Similiter verba epistolæ

Mardochæo: exaltans eum loco Aman audito quod esset patruus Esther reginæ. Procurauitque ipsa à rege, quod epistolæ destinarentur ciuitatibus cunctis in contrarium, id est quid irritatis primis, e contra die illa quæ statuta erat ad occisionem Iudæorum, daretur licentia ipsis Iudæis occidendi hostes eorum. Quod totum factum est die, scilicet 13. duodecimi mensis, quid dicitur Adar. Sicque & exitiū Iudæorum & luctus ex periculo conuersum est in gaudium & festum. Et die illa 13. occisi sunt in Sufis quingenti hostes Iudæorum ab eis, & decem filij Aman suspensi. In aliis autem ciuitatibus, & locis, 75. millia hominum occisa. Ordinauitque Mardochæus vt dies ille festus celebraretur à Iudæis vbique epistolam scribens, quem adhuc obseruant appellantes diem illam Phurim.

Exinde ponitur somnium quod aliquando viderat Mardochæus, scilicet duos dracones ad se inuicem bellantes, ad quorum clamorem cunctæ conuocitæ sunt gentes. Conturbata est gens iustorum timentium mala sua, & præparata ad mortem clamaueruntque ad dominum. Illis que vociferantibus, fons paruus creuit in flumen maximum, & in aquas plurimas redundauit, lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & deuorauerunt inclytos dracones. Illi erant Aman & Mardochæus. Fõs vero paruus Esther. Hæc tamẽ, in editione vulgata. Similiter verba epistolæ

a Phurim vocant, (quod sortem significat) eo quod sors iacta sit, quo die & quo mense, inimici Iudæorum de medio erant tollendi, quemadmodum Aman Iudæorum hostis sortem iecerat, quo die & mense Iudæos delecte decreuerat.

A. M. 3548.

cap. 6.

cap. 7.

cap. 8.

cap. 9.

stolæ

A. M. 3548. Assuerus modo mulieris ad fidẽ se cõuertit.

Iud. 16. Olee 1.

De Xenophonte.

Val. lib. 3. cap. 10.

De Diogene.

Hier. lib. 2. cõtra Iou. huius rei meminit Xen. in Cyni præd. & M. T. in 5. Tus. ad 7. præd. auct. græcè latine noster dicitur. M. T. in 3. de orat.

Mac. lib. 1. Saturn. cap. 11.

Val lib. 4. cap. 3.

stolæ missa ab Artaxerxe Assuero super interfectione Iudæorum, & causa & oratio Mardochæi deuota, & oratio Esther in editione vulgata, ponitur etiam ibi epistola pulchra Artaxerxis ad omnes prouincias suo dominio subditas, reuocatoria priorum literarum, declarando non procedere ex leuitate taliter reuocationem: sed ex magna ratione, declarando maliciam Aman & beneuolentiam Mardochæi. Sed cum Esther fuerit primo cognita ab Artaxerxe, non vt vxor, cum adhuc non esset vxor, nec scio videre quomodo possit aliter excusari à peccato mortali luxuriæ, nisi dicatur, quod fecerit hoc familiariter consilio spiritus sancti, sicut & Olee propheta cognoscendo mulierẽ fornicariam, & Sampson Dalias. Vbi que enim sunt magna mysteria inter Christum & Ecclesiam. Sed & Assuerus dicitur ductus ad fidem veri Dei per medium Esther, vnde glos. super illud Apostoli 1. Corin. 7. Saluatus est vir infidelis per mulierem fidelem. Inducit exemplum Assueri saluati per Esther vxorem fidelem.

§. XXIIII.

TEMPORE huius Artaxerxis claruit Xenophon discipulus Socratis, qui post Platonem super discipulos Socratis palmam eloquentiæ assecutus est. Hic vt refert Vale. lib. 5. cum sacrificaret, maiorem duobus filiis in prælio perisse cognouit, nec ideo cultum deorum dimitteandum putauit, sed tantummodo coronam deponere contentus fuit. Quam ipsam percunctatus quonam modo cecidisset, vt audiuit fortissime pugnantẽ interiisse capiti reposuit, numina quibus sacrificabar testatus, maiorem se de virtute illius voluptatem quam ex morte sentire amaritudinem, hæc ille. Ex quo exemplo sciat fidelis quam equanimiter ferre debet mortem charorum. Hic vt ait Hiero. contra Iou. describens vitam Persarum testatur polenta, & cardamo, & felle, & pane Persas victitare. Anno 13. Artaxerxis celebris habitus est Diogenes caput sectæ Cynicorum philosophorum. Tullius tamen dicit Cynicos ab Aristippo primum cõpisse, qui propterea virtutem censebat esse laudandam quod efficiens esset voluptatis. Sed his temporibus floret Epicurus eiusdem sectæ fere adiutor auctorque sententiæ. De his sic inquit August. 14. de ciui. Dei cap. 20. Canini illi, id est Cynici philosophi proferebant contra humanam verecundiam, caninam hoc est immundam impudentemque sententiam, vt scilicet, quoniam iustum est quod sit cum vxore, palam non pudeat id agere. Vicit tamen pudor naturalis opinionem huius erroris. Nam etsi perhibent hoc fecisse Diogenem, à posteritum Cynicis hoc fieri cessatum est, plusque valuit pudor vt erubescerent homines hominibus, quam error vt homines affectarent similes esse canibus. De ipso refert Macrobius in Saturnalibus, quod cum ex libertate in seruitutem deuenisset, vt venderetur, emerque eum vellet Xenias Corinthius, quid artificij nouisset percontatus. Respondit. Noui inquit hominibus liberis imperare. Miratur responsum Xenias statim eum emisit manu, id est liberauit, filiosque suos ei tradens, accipe inquit liberos meos quibus imperes. Huius Diogenis est illa sententia, vulnerat conscientiam, quicquid mala confixerit lingua. Valerius de eo libro 4. inquit. Diogenes Syracusis cum olera cilauanti Aristippus dixisset. Si Dionysio adulari velles, ista non

esses, immo (inquit) si tu ista esse velles, Dionysio non adulareris. Hieron. contra Iouinia. Antisthenes [de paupertate disputantem, dixisse fertur] ad discipulos, suos abite, & magistrum vobis quærite, ego enim iam reperi. Statimque venditis, quæ habebat & publice distribuit, nihil sibi præter palliolum referuauit. Paupertatisque eius & laboris testis est Xenophon. Huius Diogenes ille famosissimus sectator fuit, potentior rege Alexandro, & naturæ humanæ victor. Nam cum discipulorũ Antisthenes nullum reciperet, & perseuerantẽ Diogenem remouere non posset, nouissimẽ claua minatus est, vt abiret. Cui ille subiecisse dicitur caput, atque dixisse, nullus tam durus baculus erit, qui me à tuo possit obsequio separare. De hoc Diogene refert Satyrus quod pallio vsus sit propter frigus, peram pro cellario habuit, secumque portauit clauem ob corpusculi fragilitatem, qua iam senex membra sustentare solitus erat, [& iudicabitur vulgo appellatus sit] in præsentem horam poscens à quolibet & accipiens cibum. Habitabat autem in portarum vestibulis & porticibus ciuitatum. Cumque se contorqueret in dolio, volubilem se habere domum iocabatur, & se cum temporibus commutantẽ frigidis tempore os dolij vertebar in meridiẽ, æstate in Septentrionem, vt cumque sol se inclinauerat, Diogenes simul prætorium vertebar. Quodam tempore habens ad potandum cauum ligneum, vidit puerum concava manu bibere, & illis illud fertur ad terram, dicens. Nesciebam quod natura poculum haberet. Virtutem eius & continentiam mors quoque iudicat. Nam cum ad agonem Olympicum, vbi magna frequentia Græciæ celebrabatur iam senex pergeret, febrim in itinere apprehensus dicitur accubuisse in crepidine viæ. Volentibus autem cum amicis aut in iumentum aut in vehiculum tollerere, non acquieuit, sed transiens ad arboris vimbram, locutus est: Abite quæso, & spectatum pergit, hæc me nox aut victorem probabit aut victum. Sisebrem vicero, ad agonem veniam. Sime vicerit febris, ad inferna descendam. ibique per noctem eliso gutture, non tam mori se ait, quam febre morte excludere. Hinc discit ab infidelium di contemptum, abstinentiam, & patientiam, sed detestare inuerecundiam eius.

Hoc etiam tempore insignis habitus est Speusippus philosophus Platonis nepos ex sorore secundum Vincem. spe. hist. Huius fuisse dicitur illa sententia quam in laudantem se protulisse fertur. Adulator inquit desine utrosque fallere, nihil proficis cum te intelligam.

In illo tempore vt refert Iusti. lib. 18. Carthaginienses cum diu in Sicilia infelicitate dimicassent, translati in Sardiniam bello, amissa exercitus maiori parte, graui prælio victi sunt propter quod duces suum Machæum, cuius auspiciis & Siciliæ partem domuerant, & aduersus Aphros magnas res gesserant: cum parte exercitus, quæ superfuera, exulare iusserunt. Qui ciuitatem cum armis repetentes obsederunt, dicentes non se expugnatum ciuitatem sed recuperatum patriam venire, ostensorumque se ciuibus suis, non sibi virtutem in priori bello, sed fortunam defuisse, prohibitis commeatibus urbem in summam desperationem adduxerunt.

a iudicabitur est homo in diem viuens, & de crastino nunquam sollicitus.

A. M. 3548. Hier. lib. 2. cõt. Iou.

De dolio Diogenis.

Mors Diogenis Iuualis.

Carthaginienses in Sardinia infelicitate dimicant.

A.M. 3548.
Decima data Her-
culi.
 Interæ Cartalo Machæi exulis ducis filius, cum præter castra patris à Tyro, quo decimas Herculis ferre ex præda Siciliensi, quam pater eius ceperat à Carthaginensibus missus fuerat, reuertetur, accersitque à patre esset, prius se publicæ religionis officia executurum, quam priuatæ pietatis, respondit. Quam rem Machæus indigne ferens, non tamen vim publicæ religioni afferre ausus est. Interiectis autem aliquot diebus Cartalo perito comæatu à populo, reuertitur ad patrem, ornatus purpura & infulis sacerdotij. Cui in secretum adducto ait pater. Ausus ne es nefandissimum caput, purpura ornatus, & auro in conspectu tot miserorum ciuium venire? Statuam inquit pater Machæus in te exemplum, ne quis post hac filius infelicibus patris miseris illudat, atque ita cum cum ornatu suo in altissimam crucem in conspectu vrbis affligi iussit. Non multo post Carthaginem cepit, punitisque authoribus exilij sui & sociorum suorum, vrbem legibus suis reddidit, interfectis decem senatoribus, non multo post affectati regni accusatus, occisus est. Hinc scias miseris compatiendum. Machæo successit Mago imperator vt refert Iusti, qui primus omnium ordinata disciplina militari Pænorum imperium, non minus bellandi arte, quam virtute firmavit. Decedens hic duos filios dereliquit, Afrubalem & Amilcharem, his ducibus Sardinæ bellum illatum est, vbi Afrubal grauiter vulneratus occubuit. In huius locum successit Amilchar frater eius, qui in bello Siciliensi occisus est. Cui cum obsideret Syracusas dictum est per somnium vt refert Vale. futurum esse proxima die, quod in vrbe cænarer, quod & factum est, non victor tamen, sed captiuus intrauit. Huius Amilcharis tempore vt ait Iusti. Legati à Dario rege Persarum directi Carthaginem venerunt, afferentes edictum quo Pæni humanas hostias immolare, & canina carne vesci prohibentur, petentes simul auxilia aduersus Græciam, cui Darius bellum illaturus erat. Sed Carthaginenses auxilia negantes propter finitimorum bella assidua cæteris, ne per omnia contumaces viderentur, cupide pauperunt. Et Afrubal quidem tres filios dereliquit, scilicet Annibalem Afrubalem, & Sappho. Similiter & Amilchar post se tres filios dereliquit Amilchonem, Hannonem, & Gifgonem. In locum autem Amilcharis successit dux belli in Sicilia Amilcho filius eius, qui cum naualiterrestrique prælio secunda prælia gessisset, repente pestilentia Syderis exercitum amisit, vnde & reuersus Carthaginem cum paucis, vbi maximus luctus omnium ortus est ex amisso exercitu, ipse Amilcho seipsum ex dolore, gladio occidit. Hoc bellum dicit Orosius gestum tempore Darij, nec dicit cuius Darij. Sed Hieron. tempore huius Artaxerxis.

§. XXV.

HOC TEMPORE Dionysius in tyrannidē permanet. Hic vt Iustin, ait in 20. lib. Fugatis ex Sicilia Carthaginensibus totius Sicilia occupauit imperium, & copias suas in Italiam traiecit, & aduersus Græcos, qui proxima Italici maris littora tenebant prima bella habuit. Quibus deuidis, finitimos quoque aggressus est, & præcipue omnes Græci nominis Italiam possidentes recuperato exercitu. Sed cum ab Italia reuocauit aduen-

De Dionysio tyranno.

De Dionysio tyranno.

A rus Carthaginensium, qui bellum quod deseruerant auctis viribus repetebant duce Hannone. Cuius inimicus Sutriator Pænorum potentissimus odio eius Dionysio tyranno aduentum exercitus, & segnicium ducis Græcis literis familiari secreto prænunciavit, sed comprehensis literis proditiōnis damnatus est. Factumque est, senatusconsultum ne quis postea Carthaginensis aut literis Græcis aut sermone Græco studeret, ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset, Valerius de eod. lib. 6. Dionysius cum hereditatis nomine, à patre Syracusanorum ac pene totius Siciliæ tyrannidem accepisset maximam opum dominus, exercituum dux, rector classium, potens æquitate, tandem propter inopiam literas puerulos Corinthi docuit, eodemque tempore tanta mutatione maiores nati ne quis nimis fortunæ crederet, magister ludifactus ex tyranno monuit hac ille. Et hoc ei accidit in penam suæ tyrannidis & sacrilegiorum. Nam vt dicit de eo Valerius. Idem sacrilegia sua ioco condiebat. Detraçto enim Ioui auro amiculum, id est vestimento, & iniecto ei laqueo, ioco dixit æstate grauem esse aureum amiculum, hyeme frigidum. Laneum autem ad vtrumque tempus aptum. Idem etiam coronas & pateras deorum simulacris rolens, in quibus scriptum erat. Bonorum Deorum, non tollere sed accipere dicebat, stultum esse dicens, à quibus bona precamur, ab his porrigentibus nolle sumere. Idem barbam auream detraxit Æsculapio, dicens non conuenire vt Apollo pater eius imberbis esset, & filius eius barbatus.

Huius Dionysij cum omnes Syracusani interitum optarent, quædam vltimæ senectutis scemina sola quotidie matutino tempore deos orabat vt incolumis, ac sibi superstes esset. Quod audiens Dionysius admiratus, causam interrogauit. At illa, puella inquit cum essem, & grauem tyrannum haberem, tacere eo cupiebam, quod successit. Illo etiam cum carere cuperem, tertium te impotentiorem cæteris habere cœpimus. Timens ergo deteriori tibi succedere, caput meum pro tua salute deuoueo. Tam factam audaciam Dionysius punire erubuit, Hæc Valerius.

Huius dionysij magister fuit Plato, vt refert Tull. Porro adeo honorifice Platonem suscepit tyrannus, vt ei iret obuiam cum ingenti multitudine & nauibus velis candidis adornatis. Idem quoque scribit de eo, quod adeo suspiciosus erat, & mericulusus tyrannus iste, sciens se ab omnibus odio habitum, quod submotis amicis, in eorum locum ferocissimos barbaros quibus latera sua committeret, substituit, & etiam tonforum metu, filias suas tondere docuit, quibus adultis uon est ausus ferrum committere, sed instituit vt candentium iuglandium ac etiam nucum putaminibus barbam sibi, & capillum adurerent. Nec securiorem maritum egit quam patrem. Duarum enim simul, scilicet Aristomaches & Doridis matrimoniis alligatus, neutrius vnquam nisi excusæ complexum petiit. Lectum quoque, quasi castra, lata fossa cinxit, in quem se ligneo ponte recipiebat, interiorumque forem diligenter obserabat.

§. XVI.

EO TEMPORE etiam claruit plato Philosophus, scilicet anno Artaxerxis 17. Hunc super alios

De Platone omnium philosophorum laudatissimo.

Val. lib. 6. ca. 11. Cic. ruf. 3. No de eodem Dionysio hæc dicit Val. sed de filio ipsius vt aperte Iustinus lib. 21. mōstrat.

lib. 1. ca. 2. Lacl. 1. c. 4. M. T. de nat. Deo. Mirabilis mutatio Dionysij tyranni. Dionysij sacrilegia.

Val. lib. 6. cap. c.

Nota de hac familia. Cic. in 5. Tusc. Plato magister Dionysij. Ibid.

A.M. 3548.
 per alios ethnicos laudat August. lib. de ciuit. Dei. Plato inquit Hieron. contra Iouinianum, cum esset diues, & thoros eius Diogenes lutatis pedibus conculcasset, vt posset vacare philosophiæ, elegit academiæ villam ab vrbe procul, non solum desertam, sed & pestilentem, vt cura & assiduitate morborum, libidinis impetus frangeretur, vnde & plures eius discipuli oculos sibi effoderunt, hæc Hieron. Discant hinc miseri christiani oculos saltem vani aspectus sibi eruere pro nomine Christi, eius doctrina admoniti.

Valerius libr. 4. de eo. Plato cum aduersus serui delictum vehementer exarsisset: veritus ne vindictæ modum excederet, Speusippo amico suo castigationis arbitrium mandauit. Ipse quoque Plato difficillime criminationes recipiebat. Alioquin enim Xenocratem discipulum suum audierat multa de se impie fuisse locutum, respuitque criminationem, instabat criminator quærens cur sibi non crederetur: adiecit, non esse credibile vt quem tantopere amaret, ab eo iniuicem non diligeretur. Volenti criminatori ad iusurandum prodire, affirmant nunquam ea Xenocratem dicturum fuisse, nisi expedit sibi ea dici iudicaret.

Idem libr. 8. de studiofate eius. Plato patriam Athenas, præceptorem Socratem sortitus, & locum & hominem doctrinæ fertilissimum, Cum iam omnium sapientissimus mortalium haberetur, & studiosius iuuenibus certatim Athenæ Platonem doctorem querentibus peteretur, ipse Nili fluminis inexplicabiles ripas, & vastissimos cæpos, effusamque barbariam Ægyptiorum senum discipulus peragravit, & à sacerdotibus illius gentis geometriæ multiplices numeros, cælestium quærationum obseruationem percepit.

Italiam quoque ingressus est vt ab Archita Tarantino & Arione Pythagoræ præcepta susciperet. Tanta enim, vis tanta copia literarum vndique colligenda erat, vt iniuicem per totum terrarum orbem dispergi posset ac diladari. Et vt ait Hieron. de eo. Inuenit vir ille vbi que quod diceret semperque se melior fieret. August. lib. 8. de ciuit. Dei. cap. 4. Plato (inquit) cum suos condiscipulos ingenio mirabili anteciret, parum putans perficiendæ philosophiæ sufficere seipsum, ac Socraticam disciplinam, quam longe latèque potuit peregrinatus est, qua quaerens eum alicuius nobilitate scientiæ percipiendæ fama rapiebat. Itaque in Ægypto & Italia partibus, vbi Pythagoreorum fama celebrabatur, dicit quæcunque illic magna habebantur, ac docebantur. Cùmque studium sapientiæ in actione & contemplatione versetur, vnde vna pars eius actiua, altera contemplatiua dici potest, quarum actiua ad agendam vitam, id est mores institucendos pertinet, contemplatiua autem ad conspiciendas naturæ causas & sincerissimam veritatem. Socrates in actiua excelluisse memoratur, Pythagoras vero magis contemplatiuæ quibus potuit viribus institisse, proinde Plato vtramque iungens philosophiam perfecisse laudatur, quam in tres partes distribuit vnam moralem, qua in actione versatur, alteram naturalem, quæ contemplationi deputata est, tertiam rationalem, qua verum discernitur à falso, quæ licet vtrique sit necessaria, contemplatio tamen perfectionem sibi vendicat veritatis. Quidam putant Platonem, quando perrexit in Ægyptum Hieremiam prophetam audisse, sed diligenter computata ratio temporum quæ Chronica hi-

lib. 2. cont. Iouin. lib. 4. c. 3.

Val. lib. 8. cap. 7. Plato in Ægyptum cursu profectus sit.

Hæc de Apollonio Mago scripsit S. Hieron. ad Paulinum.

Diuisio philosophiæ à Platone. Hæc August. 8. ciuit. c. 11. Plato Hieronem non vidit factas tam litteras attingit.

A storia continetur, indicat Platonem à tempore quo prophetauit Hieremias centum ferum annos postea natum fuisse: potuit tamen esse, vt homo accerrimi in genij sicut Ægyptias, ita & Hebræas scripturas per interpretem didicerit, quod ideo potest opinari, quia in timæo Platonis, quem ipse scripsit de mundi constitutione, dicit Deum terram primo, ignemque iunxisse, quæ sententia simillima est illi quæ est in principio Gen. In principio creauit Deus cælum & terram. Deinde illud quod Plato dicit amatorem Dei esse philosophum, nihil sic in illis sacris literis flagrat, & maxime illud quod & me plurimum adducit vt pene assentiam Platonem librorum illorum expertem non fuisse, quæda Plato illa verba domini ad Moysen, ego sum qui sum, vehementer tenuit, & diligentissime commendauit. Illa autem tripartitio platonis qua philosophiam in naturalem, moralem, & rationalem diuidit, non est contraria illi distinctioni qua dicitur omne studium sapientiæ in actione & contemplatione versari.

Idem Aug. vbi supra lib. 8. c. 4. Si homo ita creatus est, vt per id quod in eo præcellit, attingat illud, quod cuncta præcellit, id est vnum, verum, optimum Deum, sine quo nulla natura subsistit, nulla doctrina instruit, nullus usus expedit. Ipse quaratur, vbi nobis secuta sunt omnia. Ipse cernatur vbi nobis certa sunt omnia. Si ergo Plato Dei huius imitorem, cognitorem, amatorem, dixit esse sapientem, cuius participatione sit beatus, quid opus est excutere cæteros, quorum nulli nobis quam isti propius accesserunt. Idem in lib. 9. c. 16. Deum omnium summum creatorem, quem nos verum Deum dicimus, sic à Platone prædicari Apuleius asseuerat, quod ipse sit solus qui non possit penuria sermonis humani quantumvis oratione vel modice comprehendi. Vix autem sapientibus viris, cum se vigore animi quantum licuit à corpore remouerunt, intellectum huius Dei, id quoque interdum velut in altissimis tenebris rapidissimo coruscamine lumen candidum intermiccare. De eo Helinandus. Fuit consuetudo Platonis libros suos intitulare nominibus magistrorum suorum, vel eorum qui magistros suos docuerant, vt maiorem eorum nominibus auctoritatem verbis & rationibus suis acquireret. Hinc sunt libri eius appellati. Timæus, Phædon, Gorgias, Protagoras. Quorum primum & vltimum transtulit Cicero. In Phædonis dialogo post disputationem de immortalitate animæ, distinguit loca, quæ hanc vitam relinquentibus ea lege debentur, quam sibi quisque viuendo sanxerit. Similiter in Gorgia post peractam disputationem dixit de habitu post corpus animarum, hæc duo seruauit in libris de republica, primum enim dedit principatum iustitiæ: postea disseruit quo anima post corpus euadat, vel vnde in corpus adueniat. Macrobius lib. 1. de somnio scipionis. Plato in Phædone definit homini non esse sua sponte moriendum. Sed in eodem iterum dialogo dicit mortem philosophantibus appetendam, & ipsam philosophiam meditationem esse moriendi. Hæc sibi contraria esse videntur, sed non est ita. Nam Plato duas hominis mortes nouit, quarum vnam natura, alteram virtutes præstât. Homo enim moritur cum anima corpus relinquit solum lege natura. Mori etiam dicitur cum anima adhuc in corpore constituta, corporis illecebras philosophia docente contemnit, & cupiditatum dulces insidias reliquasque omnes exuit passionibus. Et hanc mortem dicit Plato sapientibus appetendam, illam vero quam omnibus

A. M. 3548.

Exod. 3.

Helinandus de Platone scribit.

Libri Platonis.

Mac. lib. 1. cap. 13. in som. Scip.

Duplex mors ex Plat. sententia.

Macrobius de Platone.

Idem lib. 1. cap. 13. natura

A. M. 3548. natura instituit cogi vel inferri vel accersiri vetat. Idem in 2. lib. In Phædone Platonis, quem transtulit Cicero validissimis argumentis animæ immortalitatis asseritur, & post omnes ratiocinationes in vniuersi syllogismi compendia ita redigitur. Anima ex se mouetur, quod ex se mouetur principium motus est, quod autem principium motus est, natum non est, & quod natum non est immortale est, anima igitur immortalis est. Legitur quod Cleombrotus dum legisset librum Platonis de immortalitate animæ, è muro se præcipitem dedit præ desiderio vitæ melioris. Et licet fatue & damnabiliter egerit, hoc tamen adducitur vt sciatur immortalitas animæ.

Aug. lib. 1. ciul. c. 22. M. T. in 1. Tul. Hæc quoque sunt verba Platonis in Phædone. Donec habemus corpus permixtisque sit tali moli noster animus, nunquam nos id quod iam olim concupimus, satis consecuturi sumus, id est veri scientiam. Infinitas enim occupationes affert corpus, quibus conterimur ob victum quotidianum. Morbis etiam & cupiditatibus & timoribus & innumerabilibus variarum rerum appetitionumque visionibus corpus oneratur, vt præ illo ne sapere quidem in vlla re possimus, defunctorum autem animus liberest, & à corpore solutus. Eo igitur tempore quo viuimus, ita demum appropinquabimus, appropinquabimurque scientiæ, si nihil, aut quam minimum corpore utamur, nec in societatem eius nisi quantum necesse est animum demittamus. Ita enim minime replebimur turbulenta vitiosaque natura corporis, sed puri à contagione eius incorrupti sinceridigredientes ad omnia incorrupta sinceræque veniemus. Multa leguntur inquit Vincen. in spe. hilsto. lib. 4. c. 79. egregie dicta à Platone, vt illud quod refert Boe. dixisse beatas fore res publicas, si aut sapientes eas regant, aut earum rectores sapientiæ studeant. Et illud quod Tull. asserit eum dixisse, a sciam malorum esse voluptatem, quod scilicet ea capiuntur homines, sicut hamo pisces. Idem Plato dixisse fertur. Si sapientiæ forma oculis videri posset, maxime ad amorem sui omnes excitaret. Non potest comprehendere forma iustitiæ nisi prius discutiatur forma iniustitiæ. Anima est essentia se mouens. Non solum scientiæ quæ remota est à iustitiâ, calliditas potius quam sapientiâ appellanda est, verum etiam animus paratus ad periculum, sua cupiditate non omnium utilitate impellitur audaciæ nomen habet potius quam fortitudinis. Illa est iustitiâ verissima quæ erga inferiores seruatur. Triumphus est innocentie non peccare vbi posse licet. In quem plus potes peccare define. Mors philosophantibus appetenda est. Ipsaque philosophia est meditatio moriendi. Potissimum philosophari oportet patientia est. Hic Plato, vt refert Helinandus, cū vidisset Dionysium tyrannum Siciliae corporis sui circum septem custodibus. Quod tantum malum (inquit) fecisti, vt necesse haberes à tam multis custodiri. Hic duos mundos esse asseruit (ait Vincen.) vnum intelligibilem in quo veritas ipsa habitaret, istum autem sensibilem, quem manifestum est nos visu tactuque sentire. Itaque illum verum, istum verisimilem ad imaginem eius factum, & ideo de illo eam quæ se cognosceret, animam velat expoliri, ac ratiocinari veritatem, de hoc autem, in stultorum animis non scientiam, sed opinionem posse generari. Et vtdicit idem Vincen. vbi supra. Erravit Plato in his, non quia dicebat ideas esse in mente diuina eorum quæ

funt exemplar æternum. Quod verum est, sed quia ipsas ideas putauit aliud esse quam mentem diuinam, & hoc est falsum, cum idem realiter sint. Item erravit valde, quia Deum posuit in diuisione existentium, cum aliter dicatur esse creator, aliter creatura, hoc enim nomen ens non vniuoce prædicatur de Deo & ceteris creaturis, sed analogice, quare Deus non potest poni in diuisione eorum quæ sunt, vt in aliquo prædicamento existat, sed excedit omnem ens prædicamentorum. Item erravit circa materiam prouidentia, quam posuit triplicem, vt ponit Tho. in 1. parte dicens triplicem esse prouidentiam. Primam, qua prouidetur creaturis intellectualibus & toti mundo quoad genera & species, hanc Deo attribuit. Secundam qua prouidetur singularibus animalium & plantarum, quantum ad generationem, & corruptionem & alias mutationes naturales, hanc attribuit diis quæ cælum circuncierunt. Tertiam qua prouidetur rebus pertinentibus ad humanam vitam, seu actibus humanis, hanc attribuit demonibus. Sed omnia rationibus reprobata beatus Thom. ibi. Est enim vna Dei prouidentia, qua omnibus simul prouidetur optime, iuxta illud Sap. 6. Ipsi æqualiter est cura de omnibus. Ex his quilibet scire potest illud Hier. Stultus factus est omnis homo à scientia sua videlicet nisi adiuetur à scientia Dei. Mortuus est autem Plato anno. 21. Darij filij Artaxerxis qui & Ochus dictus est, & vtdicit de eo Sen. Plato natali suo decessit, & annum vnum atque octoginta compleuit, sine vlla deductione. Ideo Magi qui tunc Athenis erant immolauerunt defuncto, amplioris fuisse fortis quam humanæ rati, quia consummasset perfectissimum numerum, quem non uem nouis multiplicata componunt. August. de Platone. Semideos autem Heroibus præfert vtròsq; tamen inter numina collocat. Nos autem Platonem, nec cuiquam homini Christiano comparamus. Similiter Hieron. super Ecclesiam ponit Platonem cum aliis antiquis philosophis ethnicis damnatum. Patet etiam ex dictis his temporibus floruisse Architam Tarentinum, cum Plato fuerit eius auditor. De quo Tull. lib. de senectute sic ait. Archites Tarentinus cum eius sermone Plato Atheniensis interesset, nullam capitaliorem pestem quam corporis voluptatem dicebat hominibus à natura datam. Cumque nil mente præstabilis Deus dedisset homini, huic diuino muneris nil tam esse inimicum quam voluptatem. Quod vt magis intelligi posset, fingebat animata corporis voluptate aliquem incitatum, quanta percipi posset maxima, nemini censebat fore dubium, quin tandiu dum ita gauderet, nihil agitare mente, nil cogitatione, nihil ratione, consequi posset. Idem de eolib. de amicitia. Natura nihil solitariam amat, vnde verum est quod ab Archita Tarentino vt opinor dici solitum, à senibus nostris audiui, si quis in cælum ascendisset, naturamque mundi & pulchritudinem syderum aspexisset, insuauem illi sine amico & socio admirationem fore, quæ iocundissima fuisset si aliquem cui intinasset habuisset. Vale. de eod. lib. 4. Tarentinus Architas villico suo, sumpsissem inquit, à te supplicium, nisi tibi iratus essem. Maluit enim impunitum relinquere quam propter iram iusto grauius punire. Aulus Gellius lib. nocturnarum. de eo Phavorinus Philosophus affirmat simulacrum columbæ è ligno

A. M. 3548. In pr. par. q. 2. a. 3. Prouidentia triplex ex Plat. Hier. 10. lib. 8. ep. 59. Moritur Plato. August. de Platone. Hieronymus de Platone. De Archita Tarentino. Elegas di. An de humana locietate. Val. lib. 4. cap. 1. Gell. lib. 10. cap. 12.

A. M. 3588. ratione quadam & disciplina mechanica factum ab Archyta volasse. Vincen. lib. 4. ca. 8. huius sententia de anima hæc est. Anima ad exemplum vniuersi composita est quæ sic illoaliter damnatur in corpore sicut vnum in numeris. Nullum scelus denique nullum facinus est, ad quod suscipiendum non libido voluntatis impellat.

§. XXVII. REVEDNO Ad historiam Artaxerxis regis Persarum, qui & Assuerus creditur, vt dictum est, supra hic ex filiis quos habuit centum quindecim: tres tantum fuerunt iusto matrimonio suscepti, Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Darius contra morem Persarum apud quos rex non nisi morte mutatur, per indulgentiam patris viuis fecit regem vt ait Iust. lib. 10. Sed Darius pro tanti remuneratione beneficij, scelus parricidij in patrem cogitauit, & ad societatem facinoris: quinquaginta fratres assumpsit, causa vero parricidij scelerator ipso parricidio fuit. Nam rex Artaxerxes Aspasiam Cyri fratres sui pellicem in matrimonium receperat hanc patrem cedere sibi, sicuti regno, Darius postulauerat. Quod quidem Artaxerxes primum promisit. Deinde pœnitentia ductus, vt honeste negaret quod temere promiserat, solis eam sacerdotio præfecit: quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia contra partem, sed deprehensus cum sociis delectus est, coniugesque omnium cum liberis interfecit. Post hoc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decidit, hæreditas regni Ocho traditur, qui timens patrem coniurationem, regiam cognatorum caede & strage principum replet, nulla non sanguinis, non sexus non ætatis misericordia motus, atque ita veluti pacificato regno bellum Armenis infert. In quo bello aduersus prouocatum hostiū, Codomanus quidem cum omni fauore processit, & hoste caso victoriam suis obtinuit, ob quod Armen præfectus est. Deinde post mortem Ochi, ad memoriam pristinae virtutis, rex à populo constitutus est. Huius Ochi tempore Demosthenes orator cognoscitur. de quo Valerius lib. 8. Demosthenes cum primam literam artis rhetorice profere non posset propter vocis exilitatem, oris sui vitium tanto studio expugnauit, vt ea nulla expressius referretur. Idem gracilem nimis vocem continua exercitatione ad gratum auribus sonum perduxit. Idem ob lateris infirmitatem discutiendam multos versus vno impetu spiritus complebat, eosque aduersa loca sceleri gradu scandens pronuntiabat, ac vadosis littoribus insistent, declamationes fluctuum fragoribus luctantibus edebat. Ore quoque calculis infertis multum ac diu loqui erat solitus quo vacuum proprius esset & solutius. Hic est Demosthenes qui stomachum Laidis nobilissimæ meretricis iocando subpalpans & queritans, hoc quanti: Cum illa diceret, Mille denariis. Respondit. Ego pœnitere tanti non emo. De eodem Isido. lib. j. Ethymo. Demosthenes orator fabula aduersus Philippum vsus est. Qui cum ab Atheniensibus postularet vt sibi decem oratores darent, & discederet, finxit ille hanc fabulam qua dissuaderet, dicens lupos aliquando pastoribus quorum diligentiam decipere voluissent suasse, vt

in amicitiam conuenirent: ea tamen conditione, vt sibi canes in quibus causa erat iurgiorum, vice securitatis canes dedere quos ouium suarum, vigilantes custodes habebant. Tunc lupi adempta omni formidine omnem gregem, non pro fatierate tantum, verum etiam pro libidine lacerauerunt, & sic Philippus sublatis oratoribus in populo facturus erat. De eodem Helinandus. lib. 11. Demosthenes quum Aristodemum authorem fabularum interrogasset, quantum mercedis vti ageret accepisset, & respondisset talentum. Atego ait Demosthenes plus accepi, vt tacerem. Ita caudicorum lingua damnifica est, nisi eam, vt dici solet, funibus argenteis vincias, apud aduocatos igitur & ipsum silentium venale est. Idem Demosthenes, cum à senatu Atheniensis patrociniū peteretur contra Philippum regem Macedonum ille simulata infirmitate, vt aiunt, lecto decubuit, & respondit his qui ad se conuenerant, se patimorbium synanchen. Cui à quodam ex nunciis mordacissime responsum est. Certe non synanchen pareris, sed argentinam. Eo tempore videtur concurrisse Æschynes. de quo Vale. lib. 8. Eloquentiæ ornamenta in pronuntiatione apta: & conueniente corporis motu consistunt. Quibus quum quis scinstruxerit, tribus modis homines aggreditur, animos eorum ipsa inuadendo, horum alteri aures, alteri oculos permulcendos tradendo. Recte itaque Æschynes quum propter iudicalem ignominiam Rhodū petiisset: & ibi rogatu ciuitatis suam prius in Etesiphontem, deinde Demosthenis pro eodem oratione relictis Athenis clarissimam recitasset mirantibus. cūctis eloquentiam vtriusque, sed aliquāto magis Demosthenis. Quid si inquit ipsum audisset? Tantis orator sic inimici vim ardoremque dicendi suo modo tam infestum aduersarium pexit, vt se scriptorū eius parum lectorem idoneum prædicaret, expertus acerrimum vigorem oculorum: terribile vultus pondus, accommodatum singulis verbis sonum vocis, efficacissimos corporis motus. Et si igitur illius operi nihil adici potest: tamen in Demosthene pars magna Demosthenis abest, cū legitur potius quā audiri. De eodem in lib. de benef. Socrati, cum ceteri discipuli plura offerrent, Æschynes b pauper se solum obtulit dicens. Quicquid melius habebat, se melius obrulisse, ceteros autem quum pauca ei dedissent, plura sibi & meliora retinuisse. Vnde ait. Te obsecro vt hoc munusculum paupertatis meæ excolas & tua diligentia & sedulitate melius & ornatus reddas. Cui respondit Socrates, se ab illo maximum munus suscepisse, nisi se ipsum paruo æstimaret, & libenter daturum operam vt eum faceret meliorem. De eo Tullius. lib. de republica Æschynes quum adolescens tragædiam actitasset, rem publicam capeffuit, & Athenas suo arbitrio versauit & egit, ad eopotens erat in eloquentia. Orosius. Eo quoque tempore legati à Carthagine Romam missi fœdus cum Romanis pepigerunt. Quem ingressum Carthaginensium in Italiam malorum grandinem consecuturam, cōtinuarumque miseriarū tenebras iuges, historiarū fi-

A. M. 3588. Gell. lib. 11. ca. 10. qui cum Demosthenem nominat. Lingua caudicorum dicitur damnifica. Æschines. Vide Gell. lib. 11. c. 9. qui rem paulo ante narrat. Val. lib. 8. cap. 10. Demo. Athenis in Demosthene pars abest. factio. Seneca. li. 1. de ben. ca. 8. D. Aug. in 1. ciuit. Orof. li. 3. c. 7. ca. 10. Legati carthaginensium.

a Venusius graeca hic iocus profertur non ἀγρυγάρων, paleris sed συνέγγων.
b Hic tribuit Æschym oratori Demosthenis amulo, quæ Æschym Philospho Socratico conueniunt. vide Laer. lib. 2.
Prima pars Hist. Ant. k des:

A.M. 3588.

Alexandri magni vita. Alexander magnus natus est.

des, locorum infamiam, & abominatio dierum, quibus egesta sunt protestantur. Tunc nox vsque ad plurimam diei partem tendi visa est, & faxea grandio de nubibus descendens veris terram lapidibus verberavit. 25. diebus. Quibus diebus etiam Alexander magnus, magnus vere ille Gurgis miseriarum atque atrocissimus turbo totius orientis natus est.

De Alexandro magno.

CAP. II.

Eu. in Chron.

Vix creditur hic est quod hic dicitur. Nectanabum magis præstigia.

A NNO igitur Ochi Perfarum regis. 10. dicit Vincen. lib. 5. specu. histo. cap. j. Philippus autem regis Macedonum 6. Nectanabi regis Ægypti. 11. Qui annus fuit ætatis quintæ ducentesimo vigesimo quinto. Mundi vero quater millesimus. 733. secundum Bedam & 79. interpretes Alexander Philippi regis Macedonũ & Olympiadis vxoris eius filius nascitur. Quod tamen illi vulgari historia conuenire non videtur omnino, quæ narrat eum Nectanabo, iam ex tra regnum acto generatum fuisse. Anno quippe regni Ochi. 14. Nectanabo 25. sicut Euse. scribit. Ochus Ægyptum tenuit. Nectanabo in Æthiopiam pulso. Vt autem habetur ex historia Alexandri inter sapientes Ægypti Nectanabus excelluisse memoratur. hic si metus bellicus ei imminere, non exercitum vel machinamenta maris mouebat, sed ingressus aulae penetralia regiaque secreta, inuicta secum pelui, solitarii ibi se abdens, implebat peluim fonte lympidissimo, & ex cera componebat nauigij similitudinem, effigiesque hominum ibi collocabat, quæ omnia moueri ac viuere videbantur. Adhibebat & virgulam ex ligno hebeni & quædam magica loquebatur, quibus vocaret Deos superosque inferosque. Sicque laborabat in pelui nauiculam submergere: ex quo fiebat vt simul cum submersione illius ceræ & cereorum incensorum: etiam omnes hostes si qui adesse prænucciabantur pelago mergerentur. Quod autem tempore nunciatum est ei multas gentes aduersus eum vna conspiratione eademque voluntate consurrexissent scilicet Iudæos, Arabes, Phœnices, Parthos, & quæcumque sunt orientis barbaræ gentes. Quibus ille auditis, plausum dans manibus magno risu dissolutus est. Confugientque ad consuetæ artis peritiam, intellexit se ab hostibus vincendum, capiendumque, nisi fortuna sibi consuleret. Moxque raso capite & barba collectisque omnibus, quæ preciosa erant attulit in Macedoniã. Illic ergo amictus veste linea Astrologum se professus: vim peritiæ suæ cum magna admiratione commendabat, adeoque celebris fama eius facta est: vt nec Olympiadem reginam vxorem Philippi regis lateret: in numero Philippus tunc bello forte aberat, regina autem cepit peritiã eius consulere, ille autem pulchritudinem formiæ admiratus, amore eius captus est. Cumque acrius vultum illius intueretur, ait illa. Cur, in me intuentum ita desigeris? Cui ille. Recordor oraculi illius quod apud Ægyptum à diis acceperam, quod oportet me reginæ verã prædicere. Consule ergo super his quæ cupis, & statim promit tabulas suas quas eius peritiæ docti pinaces nominant auro & ebore variatas, & Horoscopon

Nectanabus Astrologus.

A septem stellas cum suis speciebus continentem, vbi viscebantur, ispitet in aëro lapide hoc est in hyacintho, Sol in Chrystallo, Lunain in Adamante. Mars in hæmarhite, Mercurius in Smaragdo, Venus in Saphiro, Saturnus in Ophite, Horoscopus autem in lygdino erat. Tunc admirans Olympias stellarum varietatem & propius sistens. O, inquit, inuereque so meam & Philippi congruentiam. Nam multa fama est, quod si ab hoste reuersus affuerit, velitin alteram vxorem transmigrare. Qui explorata constellatione, & eis quæ illa perierat, ait. Vera fama est ista, sed optulabor ne quid de diuortio formidaueris. Nam fatale tibi est secundum quod prospex, misceri te Deo, genituramque filium vltorem omnium, si qua in te Philippusaudebit. Cum illa cui nam inquit Deo ad thorum debeor? Cui ille. Hammoni Deo Lybiæ. Ergo parata te ad huius nuptias, vt reginam decet. Videbis autem & somnium, & in somnio nuptias tibi cum Deo futuras. Abbreuiando autem historiam. Magicis artibus Nectanabus ille maleficus fecit illam somniare, quod misceretur Deo Hammoni, & quod de illa grauida fiebat. Quod quum Nectanabo ipsa retulisset, dixit cito hoc implendum, vnde & pararet sibi lectum iuxta suum, vt quum hoc contingeret, si aliquid expediret, posset eam iuuare. Expressitque sibi venturum ad eam Hammonem in specie draconis cum capite arctis & cornibus, in amictu candido: vnde tunc se pararet ad copulam eius. Fecit ergo ille maleficus præstigiis magicis de nocte in thalamo ei apparere Hammonem in tali forma præscripta, ad quam solam inspiciens in lecto Nectanabus qui iuxta erat eam cognouit: ex qua tunc conceptus est Alexander. Effecit quoque per suas incantationes Nectanabus, vt & Philippus, qui tunc erat in bello hoc somniaret, scilicet vxorem suam Olympiadem Deo Hammoni misceri. Cumque reuersus, reginam grauidam audisset, cepit primo hoc quasi credere, exinde fortiter dubitare ne non Deo, sed alij homini iuncta fuisset: & dure illam increpare, quod sentiens Nectanabus arte diabolica egit vt in solenni conuiuio vbi aderant Philippus & Olympias, appareret draco in forma illa apprensus cum terribili sibilorum acumine, ita vt fundamenta domus quat viderentur. Intransequelocum conuiuij, omnibus timore concussis extendit Olympias manus vt edocita fuerat ad draconem, qui mansuescens caput in sinum eius reclinauit, eique osculum dedit, & in Spharam reductus in aquilam conuersus, è medio euolauit. Tunc Philippus ex hoc ludificatus asseruit hoc sic esse, scilicet ex Deo eam concepisse: sed ignorabat ex quo, an ex Ioue propter aquillam, an ex Hammonem propter formam draconis quia in illa forma ille venerabatur. Cui illa respondit. Ex Deo Hammonem. Demum parturiente Olympiade, assistebat Nectanabus astrorum cursus & motus prospectans. Tandem mulier vehementius ingemiscens exegit partum. Quæ vbi ad humum lapsus est, motus protinus insequitur terræ, & tonitruum, crepor, ventorumque conflictus, & fulgurum coruscatio. Et vt refert Iustinus libro duodecimo. Ea die qua natus est Alexander, duæ aquilæ rota die perpetuæ supra culmen domus eius sederunt: omen duplicis imperij Europæ & Asiæ præferentes. Natum appellauit Philippus Alexandrum in

A.M. 3588.

Hæmon Deus Lybiæ.

Forma Alexandri magni.

A.M. 3598. Alexandri formæ de scriptio. De Alexandro & eius geitis vnde quintum tertium Plutarchũ & Arianiũ Hieron. in ep. 7. ad Latam.

in memoriam filij sui, qui ex prioribus nuptiis occubuerat. Et vt scribit Vincen. lib. 5. cap. 5. Erat Alexander forma & vultu pulcherrimus subscipta paululum & flauescens Casariæ coma Leonina, egregij decoris oculis altero admodum nigro, lauo vero glauco atque dissimili. Nutrix vero eius Alachronis nuncupabatur. Pedagogus eius Leonides literaturæ: Lyfimachus Magister musicæ Alcippus geometriæ. Oratorix Anaximenes, Philosophiæ Aristoteles ille Stagyrita, vt in historia eius legitur. Refert tamen Hieron. quod Aristoteles librorum vilitate monstrauerit Alexandri initia literarum. Idem Hieron. ait ad Latam. Græca narrat historia Alexandrum potentissimum regem [orbisque domitorum,] & in moribus & in incessu Leonidis pedagogi sui non potuisse carere vitiis quibus adhuc paruulus infectus fuerat. Et vt narrat Senec. hunc ipsum Leonidem postea leonibus Alexander obiecit deuorandum. Factus autem Alexander, vt legitur in historia eius, annorum 12. patri comes fiebat: & vsu armorum semper imbui meditabatur, & cum exercitibus videri gaudebat. & equis insiliens cuncta prudentissimus miles agebat. Dum ergo Philippus ad quamdam Illirij ciuitatem proximam proficisceretur non simili affectu, quo solitus fuerat Olympiadem diligens, protinus Olympias Nectanabum repetit, cum que consulit super clandestino Philippi consilio. Qui dum assidenti sibi Alexandro ex arte illa astrica loqueretur, petiit Alexander vt artem illam eum doceret, quod & fecit. Quumque iam in illa arte profecisset Alexander, non post modicum nocte quadam ad fossæ lacum præceps veniens, vbi Nectanabus eum docere consueuerat, Alexander Nectanabum ex improbitate præcipit. Quumque ille lectaliectu ceruicis afflictus conuerteret: cur hoc fecisset ei. Respondit Alexander: conquerendum tibi de arre illa erat, quam noueras, quippe nefcius quæ tibi impenderet humi nunc resupinus iacens rimare quæ cæli sunt. Ad hæc magus, nulla mortalium contra factum fuga est. Olim per hanc scientiam noui me à filio intersectum iri. Tunc Alexander. Num filius tuus sum ego? Tunc ille omnia confessus est, & Ægypti fugam, & qua arte Olympiade potitus sit. Et his dictis animam emisit. Tunc Alexander imponit eum in humeris & in regiam reuectat, eique sepulchrum erigit operosissimum, atque matri omnia indicauit. Tunc illa admirata est se tot annis à mago illusam, rem probri fecisse, hæcibi. Hinc scientiam sumas quia curiosus personæ sæpe turpiter decipiuntur: vt meretur curiositas eorum, & illusores demum à diabolo illuduntur.

Nectanabi magis fecit.

Oraculũ Philippo de Alexandro datũ.

§. I.

EODEM Tempore vt habetur ex historia Alexandri: Philippus rex Macedonum, Delphos misit super regni sui sollicitus successorem. Responditque accepit in hunc modum. O Philippius demum tuo omnisque orbis potietur imperio: quicumque Bucephalum equum insiliens per medium Pelæ transierit. Erat autem Bucephalus equus forma spectabilis, ex regij generamenti: formati pedibus ad Pegasi fabulam & sunt qui fuisse Laomedontis eiusmodi prædicant: homines autem comedebat vt bellua, & in eiusmodi pabulum fœuicbat, hunc

A asseruari Philippus iusserat sub claustris præferratis. Agebat autem tunc temporis Alexander annum ætatis. 14. Qui dum quadam die locum vbi Bucephalus clausus erat transiret, conuersus ad socios ait. Nunquid hinnitus aures meas an vero rugitus leonis aliquis offendit? Ad quem Ptolomeus, qui postea Soter dictus est: Quinimo hic est ille Bucephalus, quem pater tuus ob sauitudinem dentium claudisist hæctenus: Alexander autem custodibus euocatis, claustris remotis, equum educit, eiusque laua, quum iubam apprehendisset, tergum quadrupedis insultat, effrenemque hac atque illac circumduxit. Quod quum admirationi visentibus foret: cucurrit quidam, & rem curriculo Philippo nunciauit. Sed ille ad memoriam reducens oraculum cucurrit ad puerum, eumque salutauit vt totius orbis dominum Alexander autem annum agens. 15. petiit vt sibi Athenas adire liceret gratia quadrigis certandi, Philippus quoque equos & illi necessaria præparari iussit. Igitur ascensa naui secunda admodum tempestate appulit Peloponnesum. Quo in loco dum curam equorum famulis mandasset: ipse quoque ad videndum statum loci procederet, obuius ei fuit Nicolaus rex Athenarum quondam scholasticus eius. Qui prior salutauit Alexandrum non tamen sine contumelia. Nam aue, inquit, o puer, nec ille resalutat. Tunc secundo Nicolaus. Et à quo inquit te arbitris salutati? Quippe ego sum Nicolaus rex Athenarum. Et Alexander. Quid inquit tibi prodest ista vana iactatio? Neque enim istam arrogantiã approbo. Et Nicolaus. Vellem inquit scire cur adis. Fateretur Alexander se ad certamina quadrigarum studio coronæ venisse. Tunc Nicolaus selle præ nimia indignatione suffusus conspectum adolescentulum & maledictis increpitum dereliquit. At vero Alexander qui omnium disciplinarum continentiam ostentare didicerat, absterit à facie sputa, & iniuriæ receptæ arridens ait. Iuro equidem Nicolaus patris matrisque meæ maiestatem, quod te etiam in præfenti certamine superabo. Non multo post quum dies certaminis aduenisset Alexander Nicolao superato, & reliquis, qui certamini affuerant corona redimitus repatriat Macedoniam. Offenditque forte Philippum sprete Olympiade in Cleopatry nuptias denutiantem. Die autem nuptiarum intrans tricladium regis coronatus. Sume inquit o pater hanc primum laboris mei fructum, & coronam in capite tuo transtulit, & ait. Cum ego matrem meam iterum regalibus nuptiis coniugabo nostro non participabis conuiuio. Et his dictis aduersus Philippum discumbit. Aderat autem inter regales delicias Lyfias quidam, ad risum excitandum facerrimus. Qui quum in gratiam regis adolescentulum veller admonere: multimodis verborum ridiculis sæpius illũ aggressus, ac sæpius admonitus, vt ad alium se verteret, cui laudem suam placere sciret, & ille non obedire tandem iratus Alexander poculum quod sibi præ manu erat, iaculans, Lyfiam vulnerat. Sed rex effere uesciente ira profliens in Alexandrum, vulnerato crure procumbit. Tunc Alexander arrepto gladio omnes qui veluti ad se comprehendendum iruerant, desecit, & egreditur. Qui enim aderant Philippum grauitur vulneratum in cubiculo inducentes, lectulo deponunt: post plures dies quum iam spes esset recuperandæ sanitatis: ingreditur Alexander ad Philippum, & Olympiadem matrem reconciliat ei.

A.M. 3598.

Nicolaus rex Athenarum scilicet licet quasi vero reges tunc tēporis Athenis fuerint. Nōne Godrus vltimus regum ait fuit hæc nō pōtē pōp. Plane sunt

Lyfias facerrimus homo.

A.M. 3194.

§. II.

Mors Philippi.

DE nece Philippi ex historia Alexandri. Vincen. li. 5. His temporibus Methona ciuitas nunciatur ab obsequio regis desciuiffe, ad quam Philippus animo incitatus cum adhuc viribus corporis deficeret, cum exercitu misit Alexandrum: quem breui subegit. Ingressusque ad patrem vt victoriam nunciaret, vidit in domo regia viros barbaro habitu indutos: percunctansque cognoscit Darij regis legationem. Qui legati venerant pro tributo atque censu terræ scilicet & aquæ. Miraturque petedi morem & titulum: dixitque vni illorum qui primus esse videbatur. hæc ne elementa venditant Persæ, mortalibus, quæ Deus cunctis in communi largitus est? Igitur ferri iuber ad Darium à semandata, scilicet vt ab hac petendi consuetudine temperarent. Finaliter sciret se cum Alexandro prælio acris concertaturum, his dictis exigit homines proficisci, Rufum dum vicina ciuitas de obsequio vacillaret, Alexandro Datur expeditio, & illuc ire iussus est. Interea Pausanias quidam nomine opibus & delitiis affluens in Olympiadi amore prolapsus est. quod cum per inter-nuncios attentaret: & mulier consentiret scilicet vt defuncto Philippo ad illum transuberet, Pausanias opportunum esse tempus existimans, quia Alexander tunc forte aberat: cuius iam formi dolosissimum nomen erat, repente ruit super Philippum, eumque vulnerare peremit. Qui quum lætaliter percussus esset, mox Pausanias festinat ad raptum olympiadi. Igitur cū adhuc populus in theatro turbaretur, forte rebus ex sententia perpetratis Alexander superuenit, offenditque turbas & Philippi vulnera: irruentque in regiam deprehendit Pausaniæ violentiam. Cumque eum iaculo percutere destineret, tenereturque formidine matris vulnerandæ, Olympias sic eum adhortatur. Iaculare inquit fili, iaculare ne dubites. Alexander autem quum Philippum adhuc spirare comperisset: iussit Pausaniam illuc adduci, gladiumque in dexteram patris misit, quo manu eius oppeteret, occiditque eum. Ergo iam moriens Philippus ait. Nihil est quod me finis vite aut mors contristet, vltus enim auctorem iniuriæ libes morior. Et adiecit Reminiscor ô Alexander Deum matri tuæ prægnati prædixisse, quia vindicem filium esset parituræ.

§. III.

De moribus Philippi regis.

DE Moribus huius Philippi Iusti. ait lib. 9. Fuit Philippus rex tam armorum quam conuiuio-rum apparatus studiosior, cui maximæ opeserant, instrumenta bellorum, diuitiarum quæstus, quæ custodia solertior. Itaque inter quotidiana rapinas semper inops erat. Erant in eo misericordia, & perfidia pari iure dilecta. Nulla apud eum ratio turpis vincendi fuit. Blandus pariter & in gratia offensam simulare. Insidiosus alloquio, qui plura promitteret quam præstaret. Amicitias vilitate non fide colebat, gratiam fingere in odio: instruere inter concordantes odia: & apud vtrumque gratiam querere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia & insignis oratio acuminis & solertia plena, vt nec ornatui facilitas, nec facilitati inuentionum deesse ornatus. De eo Vale. Philippus Alexandrum quorumdam Macedonum beneuolentiam donis ad se conatum attrahere epistola sic increpuit. Quæ te fili ratio in hanc tam vanam spem induxit: vt eos tibi fide-

Alesfuturos existimares, quos ad amorem tui pecunia copulasses. Idem Vale. li. 3. Philippus pater Alexandri Apolinis oraculo admonitus, vt à quadrigæ violentia salutem suam custodiret: omnes currus per totum regnum disiangi fecit. Locum etiam qui in Bæotia quadriga celebrabatur semper vitauit. Sed Pausanias in capulo gladij quo illum occidit quadrigam habuit celatam. His temporibus quum Philippus Methonam urbem expugnaret in prætereunte de muris sagitta iacta dextrum eius oculum, inquit Iustinus, effodit. Quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior aduersus hostes factus est, adeo vt interiectis diebus pacem deprecantibus dederit: nec moderatus tantum, verum etiam mitis aduersus victos usit. Græciæ autem ciuitates dum imperare singula cupiunt, imperium omnes perdiderunt. Itaque Philippus velut ex specula quadam libertati omnium insidiabatur. Artaxerxes autem ille, qui & Ochus dicitur: misit præfectum suum omnibus regionibus, quæ erant trans flumē Euphraten nomine vagosum vt dicit Comestor. Erat autem tunc in Hierusalem summus sacerdos nomine Ioannes, cuius frater vocatus Iesus, quum anhelaret ad summum sacerdotium, prædictum vago sum fecit sibi familiarem. Qui Iesus in templo altercatus cum Ioanne occisus fuit, propter quod vagosus indignatus ascendit in Hierusalem, & ingressus in templum spoliavit ipsum & quum reprehenderetur: ob ingressum templi respondit se esse mundiorē eis quos occiderant in eo. Et imposuit ministris templi tributa.

§. IIII.

POST mortem autem Ochi qui à quibusdam vocatur etiam Artaxerxes qui tenuit regnum Persarum. 28. annis. Historiographi variè loquuntur de successore eius. Nam in Chronicis dicitur quod regnavit post Ochum Arses glius eius in Perside. & regnavit annis 4. Helimandus autem sic ait, hunc inter reges Persarum non numerat Iustinus, sed statim post Ochum ponit Darium. Terrullianus autem huc Arcem Argum vocat, quem dicit regnasse anno vno. Isid. autem appellat eum Xerxem, quem dicit annis 4. regnasse. Hiero. super Danielē vocat eum Arsen. quidam alij Arsanium eum appellant. Comestor autem sic ait. Post Ochum regē filius eius Arsanus & post Arsanium regnavit in Perside Darius. Et hic est cum quo (vt infra dicitur) Alexander bella habuit. de quibus dicitur in Machabeo. j. Postquā percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia: Darium regem Persarum & Medorum: constituit prælia multa, & omnium obtinuit munitiones, & interfecit reges terræ, & pertransiit vsque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu eius, & congregauit virtutem & exercitum fortem nimis. Et exaltatum est & eleuatum cor eius: & obtinuit regiones gentium & tyrannos, & facti sunt illi in tributum, hæc ibi. Et monarchia Darij victo, translata est à Persis in Græcos per Alexandrum.

§. V.

VIDENDA Ergo sunt aliqua ad declarationem prædictorum, & de præliis eius contra Darium & victoria: & de subiugatione aliarum nationum: & demum morte, vbi etiam ex verbis scripturæ satis apparet eum fuisse filium Philippi non

A. M. 3198.

Iust. lib. 7. Philippus oculo priuatur.

Iust. lib. 8.

Mag. in hist. lib. hec. c. 2.

Ocho qui est Affucrus cui successerit.

Eufin Ch.

Tert. in li. uer. Jul.

Ma. 16. c. 2.

Alexāder Nechtanabi nō fuit filius.

A. M. 3624.

Alexandri & Philippi cōparatio. Iust. lib. 9.

Iust. lib. 11.

numerus militum Alexandri.

pi non Nechtanabi, vt ex historia eius legitur, quod dictum est supra, quia hic dicitur Alexander Philippi filius. Nisi quis dicat eo modo quo dicitur Iesus filius Ioseph: hic Alexander puratius est, & filius dicitur Philippi. Anno igitur primo Olympiadis 109. qui fuit ætatis quintæ. 25. Et ab initio mundi ter millesimus sexcetesimus 28. rex Persarum 14. regnavit Darius filius Arsanij sex annis. Eodem anno Alexander Philippo successit in regnum, & regnavit annis, 12. quod & habetur in Machabeo. 1. Hic secundum Iustinum & virtute & vitii maior patre fuit. Vincendi ratio vtrique diuersa, hic aperta, & artibus bellatratatate decepti ille gaudebat hostibus, hic palam fuis, prudentior ille consilio, hic magnificētor animo. Iræ pater dissimulare plerumque & vincere: hic vbi exarsisset, nec dilatio vltionis, nec modus erat: vini nimis vterque auidus, sed ebrietatis diuersa vitia: patri mos erat etiam de conuiuio in hostem procurere manum conferere, periculis se temere offerre. Alexander non in hostem, sed in suos sæuebat, amari pater malebat, hic metu. Literarum cultus vtrique similis, solertia pater maioris, hic fidei: verbis & oratione Philippius, hic rebus moderatior, parcendi viciis filio animus & promptior & honestior, frugalitatis pater, luxuria deditus filius magis erat. Prima Alexandro cura paternarum exequiarum fuit in quibus ante omnia cordis conficiis ad tumulum patris occidii iussit: soli Alexandro Lyncestiarum pepercit, seruans in eum auspiciū dignitatis suæ. Nam regem eum primus salutauerat. Amulum quoque imperij Caranum fratrem ex nouerca susceptum interfecit imperauit. Iustinus hæc lib. 9. & 11.

§. VI.

EX Historia Alexandri procurata patris sepultura, mox ascendens illius solium cōuocataque vniuersa multitudine plebis ait. Et tempus est vt illo conque cupit Alexandro militare sædusque cum illo inire, festinet. Namque mihi dignum videtur bella primum in eos mouere, qui nos contristauerunt pridem, nunc autem cupiunt spoliare etiam libertate. His dictis acquiescit omnis miles, ac si diuinitus vocatus fuisset. Et in initio regni sui (inquit Iusti.) Alexander Macedonibus immunitatem cunctarum rerum præter militiæ vacationem dedit. Quo facto, tantum sibi fauorem omnium conciliauit, vt corpus hominis non virtutem regis mutasse se, dicerent. Tunc Alexander secundum histo. eius, referans patris thesauros, arma opesque distribuit cunctis. Connumeratis ergo militibus, quos ipse recens scripserat congregat Macedonas, 15. millia peditum, auxiliaque diuersa in octo millia. Equites vero indigenas duo millia. 7. leuis armaturæ, Thracas. 8. vnde hoc numero cum veteri milite congregato collegit ad 70. millia septingenta quatuor militantium. Et vt ait Iust. li. 11. & Quintus Curtius, non iuuenes robustos, non primo ætatis flores, sed veteranos, plerisque etiam emeritæ militiæ qui cum patre patriisque militauerant, elegit: vt non tam millites quam magistros militiæ electos putares. Ordines quoque ne-

a In exercitu eius fuerunt peditum triginta duo milia, equitum quatuor millia quingenti, naues centum octoginta duæ: Hæstaparna vniuersum terrarum orbem vicinis, an aggredi ausus fuerit incertum est. Iust. lib. 10.

A. M. 3624.

Quintus Curtius Plutar-chus & Arrianus describunt Alexandrum Tyri aggressum post priman viam habitam de Dario. Iust. lib. 11.

Amo nisi sexagenarius duxit, vt si principia castrorum cerneret, senatum te priscæ alicuius reipublicæ videre diceret. Itaque nemo in prælio fugā cogitauit, sed victoriam, nec in pedibus cuiquam spes, sed in laertis fuit. Igitur Alexander, vt ex histo. eius habetur sumptum ex Philippi thesauris abundantissimè sumens, classe elaborata transit in Thraciam: inde in Lycaoniam, cui nunc recens ætas Lucaniæ nomē dedit, hinc ergo per gēs omnem Zybiā peragrat. Collecto autem in vnum exercitu, ad Ægypti interiora contendit, Ægyptij quoque veste & sedere regum dignum duxerunt, secundum seraphim venisse dicentes. Rursusque omnes Syriæ ciuitates per quascūque transit, nomini suo addidit. Ac demū Tyrum aduenit, sed Tyrij mœnibus obsecratis, ingressum illi denegant. Ipse vero dum urbem violenter diripere vellet, multis Macedonum cæsis pedem refert. Post hæc excidium Tyris minatus, missisque nūciis literas eis huius tenoris iussit deferri. Imperiale quidem videbatur cum clementia atque iustitia me vestra urbi dominari, sed quoniam primo omnium exitistis qui meis iussis insolentibus obuiaretis interribile signum aliis præbebitis, quid virium sit in Macædonum dextris. Valere si sapitis, non enim valebitis si in his peferueritis. His literis Tyri lectis, primates legatos corripui iubent, ac tormentis primum affectos crucibus affixerunt. his incentius stimulatus Alexander graui indignatione permotus, vehementiusque urbē aggressus eam diruit, ac vastat, omni sexu & ætate perempta. Tyro deinde Satrapam prefecit. Notandū secundum Vincen. li. 5. c. 25. quod Iustinus post geminam victoriam de Dario narrat Alexandrum in Syriā venisse, vbi multos reges cum infulis obuios habuit, ex quibus pro meritis singulorum alios in societatem recepit, alios regnum ademit suffectis loco illorum nouis regibus.

§. VII.

DE literis destinatis à Darij Alexandro & responsonibus cum Alexander tenderet contra eum [has Darij ad eum litteras misit.] Rex regem Darij sanguineus Deorum Alexandro famulo meo. Iubeo dicōque ac mando tibi, reuerti ad parentes tuos famulos meos atque in gremio matris cubantem docerivirile officium, ad quam rem habentiam tibi Scythicam misi, & pilam, & loculum cum aureis, pilā vero eo quod eius lusitatio tuæ conueniat ætata. Nam hæc eorum opera qui ritu latronum tibi consulunt aggressus es: nam si omne huiusmodi genus humanum pari conspiratione tecum duxeris, imperium Persarū nequaquam terere poteris. Tāta quippe mihi exercituum multitudo adest, vt nulli melius quam arena maris possit comparari. Auri vero & argenti hic copia. Vt si mihi libitū fuerit totam hunc inde cooperire possim. Quapropter tibi aureos misi: vt si ad reuerfionem sumptibus indigeres, habeas quo tuis tibi que ncessaria emas. Sin autem iussionibus nostris obtemperare distuleris, protinus mittam viros qui te vincunt atque cōtummeliosè verberibus affectum maifestati nostræ reducant. Hæc dicta primates Alexandri nimium teruerunt. Quibus Alexander ait. Quid tandem dictis Barbaricis perturbamini, quæ arrogantia habent testimonium, non confidentiæ probationem? Nam & canibus imbecillioribus mos est quāto plus defuerit virium, eō magis lattatib. indulgere. His dictis

A.M. 3624. Etis Persarum legatos donatos eo auro quod secum detulerant, remittit in sua, cum his literis. Alexander rex regum cōsanguineusque Deorū Dario salutē dicit. Turpe mihi videtur, nimiumque abhorrens, tantum regem, totque viribus vt se iactat circumseptū sub ditione contemptibilem (vt reris) hominū atque inter eos abiecto cuidam ac latroni Alexandro diu grauiusque feruiturum. Quæso igitur quorū sententia ducit: quoniam dixisti te auri & argenti opibus astuare? An vt his cognitis, auri sit nobis feruor & desiderium & obstinatius atque audacius dimicaremus aduersum vos. Addis mihi te mihi habenam, & pilam, loculosque cum aureis, de quibus quamuis vt visum est dicitareris, ego tamen mihi velut auspicio cuncta exte concessa profitebor. Nāque habenam accipi oportet, qua habeā vt in subditos tibi: pila vero similiter, ob rotunditatem sui rotius orbis mihi imperiū promittit. Quodque tertium addidisti, opum tuarum me dominum futurū testatur. Lectis his literis Alexandri Darius, arrogātius motus ad Satrapas vltima taurum montem degētes scribit talia. Fertur quidam adolescens in fanire Philippi filius, Asiamque vniuersam incitare. Super quo placet nobis vt verbis puerilibus grauius afflictus, indutusque post veste purpurea nobis reddatur. Satrapas vero eius & classem cum nautis ponto submergere, millitesque cunctos ad rubrimaris vltiora transducere. Rursusque eo scribente cum arrogantia ad Alexandrum: iurat Alexandri vltima non verbis sed stricis gladiis rem peragendam. Dimicantibus eis cum spes exitus fluctuaret: tandem repentino vmbre procedēte Persæ caelites sibi aduersari dicētes fugā capessunt. Dario præcurfore amisso curru equoque ascēso veloci. In hoc prælio primo quod fuit in campis ad rastiis fuerunt Persarum sexcenta millia militum, vt ait, in 11. quorum magna cedes fuit. Sed de exercitu Alexandri non ceciderunt nisi nouem pedites, centum viginti equites, quos rex Alexander in pense humatos statuis equestribus donauit, cognatisque eorum immunitates dedit. Post hāc victoriam maior pars Asia ad eum defecit. Sed de repentino imbre in hac pugna calitus misso sola loquitur historia Alexandri, quæ post hanc victoriam narrat Alexandrum misisse ad Scamandrum ducem suarum partium, vt sibi auxilia mitteret se autē omnem Achaiam peragrassē, multisque ciuitatibus acquiescens collegisse centū & septuaginta millia armatorum quos traduxit Taurū. Hinc per Thebas dicit eum iter ad Dariū direxisse, sed cōtra eum Thebanū portas clausurū, quas quum expugnaret, Eleadas vnus Thebanorū aptauit Tibias, pronolurūque genibus tyranni cecinit melos dicens. O fortissime regum, hanc ne urbem excides, quam diu immortales profa pia tua principes tibi pepererit? Reminiscere hinc liberum ortum: hanc Herculis nūricem, hos muros Amphion Æacus tuæ pars maxima stirpis ædificauerunt. Sed Alexander sedari non potuit, quin igne, & ferro eam vastaret. Sed postea Alexander per præconem edici fecit Thebas readificari esse permissum, in honorem trium Deorum, Herculis, Mercurij, & Pollucis. Post hanc Alexander Athenas pergit, quæ cum Lacedæmoniis ab eo ad Persas defeceant: authore Demosthene magno auri pondere à Persis corrupto. Qui quendam subornauerat, qui diceret regem Macedonum in Triballis cum omnibus copiis suis perisse. Itaque insperatus Alexander aduenit, qui hos motus compesteret. Hortatur Æchynes vt Alexandro sedarent. E contra Demosthe-

Explicat munerā sibi à Dario transmissa.

Primum prælium Alexandri contra Dariū.

Hæc aduersus Thebanos expe-ditio suscepta est, anrequam Taurum cōscenderet & aduersus Dariū pugnaret Iust. lib. 15. Alexander vastat thebas vrbē.

A nes nititur vt rebellent. Cuius dicitur esse illud dictum egregium. Amico mutam me rogante pecuniam, & amicum & pecuniam perdo. Consultusque Demades in hac varia sententia inter Æchynem & Demosthenem, respondit consilium Æchynis præualere. Itaque corona aurea Alexandro mittitur per eundem Demosthenem. Hic ipse Demades Alexandro Atheniensibus diuinos honores exhibere nolentibus, ait. videte ne dum cælos custoditis terram amittatis. Post Athenas deuictas Lacedæmonios superauit. Hæc autem omnia dicit Iusti. fecisse Alexandrum ante primam congressionem cum Dario, de qua dictum est.

A. M. 3624.

Val. lib. 7. cap. 2.

Iust. lib. 15.

§. VIII.

ALEXANDER ergo inquit Iusti, lib. 11. timēs angustias, magna celeritate Taurum transcedit: quingenta stadia vna die pertransiens. Cumque Tharsum venisset, captus Cydni annis amantitate per mediam urbem influentis, qui secundum historiam Alexandri nulli fluuio secūsus est vel magnitudine vel perspicuitate, proiectis armis plenus pulueris ac sudoris in præfrigidā aquā se proiecit. tū repēte neruos eius occupat rigor. Historia vero Alexandri dicit, q̄ cum armis è ponte se præcipitauerit, & natubundus exierit. Sed calenti tunc corpore incidens in aquā vehementiam tantam de rigore eius neruorum iniuriā traxit atque perniciem vt mox expiratur videretur. Sed à Philippo medico poculū cōfectum accepit, ac secundum Iustinum, quarta die sanitate recepit. Tunc secūdum Quintum Curtium per Medos exercitum duxit laboriosum nimis iter per desertum emensus. Et exercitus Darij iuxta tigridis alueum locatus est. Habebat autē exercitus Darij vt ait Iusti, trecenta millia peditum, & centum millia equitum. Tunc suos hortatur Alexander, vt spernant aciem illam auro argentoque fulgentem in qua plus prædæ quam periculi esset. Cœpro conflictu frequentique re bellica, vnus è Persis indutus armis Macedonicis à tergo Alexandrum ferit. sed icūs ille propter galæ fortitudinem frustratus dissiliit. Comprehensus ille regi offertur. Requirit causam facti ait. se pactum fuisse apud Dariū hoc facto partem regni cum filia si eum interficere potuisset. Alexander promissum & audaciam laudans ad propria redire concessit. Deinde collecta innumerabili multitudine proprius accessit. Aduentum autem suum primo ita prodidit. Coacta in vnum innumerabili multitudine armentorum, cornibus eorum & caudis ramos frondentes iubet annexi, vt cornibus erectis syluarum quandam speciem agerent, & tractis ramulis puluis exercitum adueniētem in eminus videri prohiberet. Prælio commisso vterque rex vulneratur. Tandiu anceps certamen fuit, quoad usque Darius fugeret, exinde magna cedes secuta est Persarum. Cæsa sunt peditum 60. millia equitum, 10. millia capta, 40. millia. Ex Maced. autem cecidere pedites, 130. equites 150. Alexander autem opes Darij diuitiarumque apparatus contemplantus: admiratione tantarum rerum capitur. Tūc primum luxuriosa conuiuia & magnifica sectari, tunc & Martinē captiuā diligere propter formę pulchritudinē cepit à qua postea susceptum filium Hercule nominauit. Memor tamen adhuc Dariū viuere Parmenionem misit ad occupandam Persicam classem, aliosque amicos ad recipiendas Asiæ ciuitates. Quæ statim audita fama victoriæ, ipsius Darij præfectis cum

Alexander in Asiam transit.

Iust. 16.

Secūda in ser. Alex. d. 4. Darij pugna.

A. M. 3624. cum magno auri pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt. Tunc, vt ait Comestor cepit Alexander aspirare ad monarchiam Orientis, & intrans Syriam cepit Damascum. Et subiugata Sidone Tyrum obsidebat. Tunc Saraballa, qui fuerat factus præfectus à Dario in partibus illis, eligens de suis octo millia in Alexandri profectus est auxiliū, dicens se libentius obsequi ei quam Dario, & quod loca sub potestate sua constituta ei traderet, & gratē susceptus est ab Alexandro. Præterea dixit se habere generum Manasse fratrem principis sacerdotum gentis Iudææ, multosque alios cum eo presentes ex ea gente, quos aiebat velle sub eo templum constitutis locis ædificare, quo profuturum Alexandro profitebatur. Quia potentia Iudæorum in duo diuisa, non rebellaret. Concedente vero Alexandro omni studio ædificauit Saraballa templum & altare, quod permanit vsque ad destructionem factam per Romanos & in eo constituit Manasse pontificem. Porro dum Alexander erat in obsidione Tyri scripsit ad principem sacerdotum in Hierusalem, inuitans eum vt sibi præberet auxiliū, & exercitui venalia præpararet, & redderet sibi tributa quæ Dario conferebat. Et respondit Iadus pontifex se Dario sacramentum dedisse, nec eo viuente posse transcendere constituta. Tunc comminatus est Alexander genti Iudæorum quod per eum discernerent quibus deberent constituta seruari. Tunc iniectis aggeribus Tyrum fecit continentem, qua vastata Gazam obsedit, & mortuus est Saraballa. Alexander autē capta Gaza in Hierosolymam festinabat. Timentes Iudæi clamauerunt ad dominū & implorabant Hostias, & Iadus orabat pro gente Iudæorum. Qui cum post sacrificiū obdormisset, præcepit ei Deus vt cōsideret, ferisq; cortinis ciuitatem ornaret, & ipse pontificalibus indutus & reliqui sacerdotes cum eo legitimis stolis induti obuiam exirent Alexandro, & surgens à sopore oraculum omnibus indicauit. Audiētes non longe Alexandrum esse à ciuitate, processit cum sacerdotibus & ciuium multitudine ad locum vnde Hierosolyma & templum videri posset. Et factum est contra spem omnium qui sequebantur regem. Nam Alexander intrens antistitem pontificali stola insignem, & super eadem laminam in qua erat scriptum nomen Dei tetragrammaton, descendit de equo, & adit cum solus, & nomen Dei adorauit & pontificem veneratus est. Et obstupuerunt principes exercitus, & ludificaram mentem regis putauerunt, solus Parmenio quæsiuit ab eo cur pontificem gentis Iudæorum adorasset. Respondit non hunc adorauit, sed Deū cui principatum sacerdotij gerit. Nam per somnium in tali habitu Deum aspexit, adhuc in Lycea ciuitate Macedoniæ constitit. Dumque mecum cogitarem vtrum Asiam possem obtinere, iussit me considerare. Nam ipse exercitū meum perduceret, & principatum Persarum mihi traderet. Nunc autem primo vidi in hoc sacerdote ipsius effigiem, & que mihi promissū ventura confido, & propterea Deum adorauit, & hominem veneratus sum. Et ingressus est urbem Alexandræ, & in templo sacrificauit Deo, secundum sacerdotis ostensionem. Et attulerunt ei Danielē prophetam, in quo scriptum erat quem-

Comm. in hito. heft. cap. 4.

Hunc Saraballat ex sacris literis dicit Genes.

Alexander festinat ad urbem Hierosolymam.

Alexander gentis Iudæorum Pontificē veneratur.

Alexander in templo Dei sacrificat.

a Tempore quo Alexander Macedo Hierosolymā adit moriuntur Esdras, Zacharias, Aggeus & Malachias prophete omnium, positivem. Genes. & Cabb. Rab. Abr.

A dam Græcorum perditurum potentiam Persarum arbitrans de se scriptum esse, gauisus est. Et in crastinum conuocans populū, iussit petere quæ velent, ipsis potentibus concessit Iudæos vbique patriis vti legibus, & septimum annum sine tributo esse propter sabbathū terræ, exinde ad alias ciuitates profectus est. Tunc Samaritæ videntes eius munificentiam circa Iudæos cognatos, dixerunt se esse de semine Iudæorum, originem suam ab Ephraim & Manasse recententes, & postulauerunt vt templum eorum in Garizim honoraret, quod in reditu se facturum promissit. Quumque peterent ab eo relaxationem septimi anni, quæsiuit qui essent. Et dixerunt se esse Hebræos, cumque adderet, vtrū essent Iudæi, negauerunt se esse Iudæos. Quibus ait, Iudæis tantum hoc ego concessi. August. autem in 18. de ciuit. Dei. cap. 45. sic ait. Hostias sane Alexander immolauit in templo Dei, non ad eius cultum vera pietate conuersus, sed impia vanitate cum Diis eum falsis colendum putans. Iustinus vero libro 11. sic ait. Alexander inde ad Hammonem profectus est: cupiens originem diuinitatis acquirere, simul & matrem infamia liberare, per pramissos subornat antistes, quid sibi responderi vellent. Ingre-dientem templum statim cum antistes vt Hammonis filium salutant. Ille latus Dei adoptione hoc se patre censi iubet. Orosius autem lib. 3. sic ait. Alexander nobis prodidit Diis ipsis surdis & mutis, vel in potestate antistitis esse quid velit fingere, vel in voluntate consulentis, quid velit audire. Valerius vero lib. 9. titu. de superbia inquit. Alexander tribus gradibus insolentiæ exultauit fastidio enim Philippi, Iouem Hammonem patrem asciuit, ædificatus Macedonici, vestem & instituta Persica assumpsit. Spreto mortali habitu, diuinum caput amulatus est. Nec fuit ei pudori, filium, ciuem, hominem dissimulare.

A. M. 3624.

Oro. lib. 3. cap. 17.

Vale. lib. 9. cap. 5.

Iust. lib. 9.

§. XI.

DARIUS cum Babyloniam per fugisset, Alexandrum per epistolas depræcatus redimendam sibi captiuarum potestatem faciat ob quam rem, magnam pecuniam pollicetur. Sed Alexander in pretiū captiuorum regnum omne, nō pecuniam petit. Iterum ei Darius mandat, quod regni portionem & filiam in matrimonium daret, sed Alexander sibi sua dari rescripsit, iussitque supplicem venire: regniq; arbitria victori permittere. Tunc Darius vt ait Iustinus spe pacis amissa, cum 400. millibus peditum & centum millibus equitum obuā vadit Alexandro. Cui in itinere nunciatur est vxorem eius ex collisione abiecti partus decessisse, eiusque morte illachrimatum Alexandrum, exequiasq; benigne profectum, idq; cum non amoris, sed humanitatis causa fecisse. Nam semel tantum eam tum Alexandro visam esse, cum matrem paruulæque filias eius frequenter consolaretur. Tunc Darius ratus est vere se victum, cum post prælia etiam beneficiis ab hoste superaretur, gratūque sibi esse si vincere nequeat, quod à tali potissimum vinceretur. Scribit itaque & tertias epistolas gratias agens quod nil hostile in suos fecerit. Offert deinde maiorem partem regni vsque ad Euphrathen flumen, & alteram filiam vxorem & pro reliquis captiuis, 30. millia talentorum. Ad hæc Alexander gratiarum actionem ab hoste super vacancam esse respondit, nec se quicquam factum in hostis adula-

Darius ab Alexandro pacem deprecatur.

Iust. lib. 9.

Vxor Darij moritur.

A. M. 3624. tionem, nec quod in dubio belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret, sed animi magnitudine, quæ dederit aduersus vires hostium non aduersus calamitates contendere, polliceturque se ea præstiturum Dario, si secundus sibi, non par haberi velit. Cæterum neque mundum posse duobus solibus regi, nec orbem summa regna saluo statu terrarum habere proinde aut deditionem ea die, aut in posterum aciem parere. Alexander prope Strangam fluuium castrametatus est. Visum est autem ei, vt ipse ad Darium internuntius iret. Comitatus ergo solo Eumedo atque vno satellite, deuenit ad Strangam fluuium, qui fluuius plerumque ex frequentia frigoris adeo stringitur vt etiam curribus onustissimis meabilem se prebeat. Ibi Eumedum subsistere iubens tentoria Darij adiit, qui tunc præuidendi exercitus causa processerat. Cui reuertendi Alexander obuius ait. En tibi adsum internuntius Alexandri, cuius mandata sunt talia. Ego inquit arbiter eum regem qui minus festinanter contendit ad prælium, ipsum suæ ignauia, & differentia testem esse. Quapropter respondeto quod tempus agitandi dederis nobis. Tunc Darius, non quid tu ipse ades Alexander, qui nobis adeo constanter confidenterque bellum indicis? Negat ille se Alexandrum esse sed eius internuntium constitit. Tunc Darius manum apprehendens secum ducit in regiam ad cenam Alexandrum, iussisque est contra Dariam discumbere. Contingitque eum quoddam memorabile facere. nam quocumque vas ad bibendum sumpsit, ebibito vino in sinu vas recondebat. Quod quum & Dario ministris indicaretur, & ille iratus cum furti argueret, respondit Alexander hunc morem seruari in curia Alexandri. Et se putasse talem ibi seruari. Placato rege & facto silentio, vnus ex conuiuantibus Pasargies nomine qui aliquando hospitio susceptus fuerat Phillippo, cepit recognoscere Alexandrum. Quod sentiens Alexander, vnâ cum poculis quæ in sinu gestabat persilens, exiit, & mox præforibus vnum ex Persis tenentem equum suum transfodit gladio & fugam cõsuluit equo ascenso. Persæ autem insecuti sunt eum, sed eorum sequela tardior & Alexandri cursus efficacior fuit. Darius autem damno hostis elapsi nimio marore confectus est, Alexander ad fluuium rediens incidit in alium lacum non congelatum, vnde ipse & equus eius simul in profundum cespitantes profiliunt. Erat autem nox. Ipse vero equo impulsio natans exiit inuenitque Eumedum cui cunctum rei ordinem explicat, & eadem narrans principes suos lætificat.

Sequenti die instruatamque ordinatamque aciem iuxta Strangam collocauit. Interea Darius, vt ait Iustinus, cum suis aduentabat. Eratque confectum curis Alexandrum ante pugnam somnus arripuit. Cùmque ad pugnam solus rex deesset, à Parmenone ægre excitatus, querentibus somni causas omnibus inter pericula, cum etiam in otio semper somni parcius fuerit, magno se metu liberatum dixit, somniumque sibi à repentina securitate datum quod liceat cum omnibus Darij copiis conflagere, veritum longam belli moram si Persæ exercitum diuisissent. Stauitque Alexander vt nemo de suis fluuium transiret, datque locum Persis transcendendi. Commissoque prælio facta est vtrinque strages magna. Tandem Persæ fugiunt Dario præcedente, Cùmque inconsulto omnes in fluuium pariter iruerent Stranga suum officium deuicit, omnesque

A ingressos submergit & necat. Reliquos Macedones insecuti obruncant. Et vt dicit Iustinus raro in vilo prælio tantum sanguinis fufum est, Darius autem cum vinci suos videret, vt dicitur in histor. Alexandri, mori & ipse voluit, sed à proximis fugere compulsum est. Suadentibus deinde quibusdam vt pons Cydai fluminis ad iter hostium impediendum includeretur. Non ita ait suæ salutis velle consultum, vt tot millia sociorum hostibus obiciat, debere & aliis fugam parere, quæ paruerit sibi. Alexander autem vt ait Iustinus periculossima quæque aggrediebatur & vbi confertissimos hostes pugnare conspexisset acerrimè, eo semper ingerebat, periculaque sua non militum esse volebat. Tunc Darius omni spe meliori deposita, ingressus regiam suam humi sese miserabiliter euilabundus prostravit lamentatione nimia fatigatus. Tandem quiescens scribit Alexandro in hunc modum. Domino meo Alexandro, Darius salutem. Competentius feceris, si miseratione vincas illos, quos tibi fortuna subiugauit. Quæso igitur vt matris coniugisque ac filiarum nostrarum, vt te dignum est, meminisse digneris, mihi que remittas eas & tuæ benevolentia vicissitudinè spòdeo, & thesauros omnes quoscunque reges ac patres mei humi subfossos reliquerit, ipse tibi tradam, Perfarum quoque ac Medorum & aliarum gentium regnum tibi concedo. Quod cum Alexander se non facturum diceret, tunc Porro regi scripsit, vt ei auxiliaretur contra Alexandrum, multa ei promittens, quod Alexandrum non latuit. Acceleratque Dariam prauenire, antequam in Caspias portas intraret, sicque hoc prælio vt aiunt Iustinus & Orosius. Alexander Asiæ imperium rapuit quinto vel sexto regi sui anno. Cuius tanta felicitas fuit, vt post hoc nemo ei bellare ausus sit. Tringinta septem diebus Predam percensuit. In vrbe deinde clausula 40. millia talentorum inuenit. Expugnat & Persopolim caput Persici regni vrbem multis anni illustrem referatamque orbis terrarum spoliis, quæ interitu eius primùm apparuerunt. Inter hæc ait Iustinus, ostingenti Graeci occurrerunt Alexandro, quos Darius captiuos tenuerat qui truncata corporis parte [pœnam captiuitatis tulerant] quibus cum dedisset Alexander redeundi copiam, maluerunt ibi mori quam fœdum sui conspectum reportare. Aderant autem Dario fugam molienti (vt dicitur in historia Alexandri) duo Satrapes, Bessus & Ariobarzanes, hi in gratiam Alexandri cupientes inuenire Dariam solitariam, inuenientes opprimunt & lætialiter vulnerant, fugiuntque donec dinoscere quo se reo verteret. Interea Alexander competit Dariam à cognatis suis cathenis & compedibus aureis vincitum in vico Parthorum cui nomen Tanea, vt dicit Iustinus, teneri. Ad quem iacentem cum venisset Alexander (vt narrat historia eius) ille manus supplices tenens & attræctans genua Alexandri vt poterat, tandem sic eum alloquitur. En mihi in tali fortuna constituto, magnum adest mortis mea solatium, quod in tuis manibus ô Alexander regum fortissimè spiritum offundam. Quare quæso ne inuideas mihi sepulturam, quam mihi cum Persis tui Macedones exequantur, Rodogonem matrem meam & ciliho vxorem in manus tuas commendo, filiam vero Roxanem hac tibi prece commedo, vt eam coniugio tuo dignam censeat, iis dictis spiritum exhalauit. Alexander vero multis lachrymis ad regiam dignitatem ritum Perfarum eum speliri iussit. Refert autem Orosius lib. 3.

A. M. 3624. lib. ii. Hoc habet Iust. ibid.

Persepolis vrbs caput regni Perfarum. Iust. lib. ii. Oro. lib. 3. cap. 12. Iust. ibid.

Quintus Curtius scribit matrem Alexandri vocatam Siggambin. lib. 3.

Obis nõ regitur duobus solibus.

Nihil de hoc alij scribentes dicunt.

Alia pugna Alexandri & Darij.

Iust. ibid.

Magna strages.

A. M. 3624. lib. 3. quo tribus his præliis totidemque annis quinque decies centena peditum equitumque millia consumpta sunt, & hæc ex eo regno, illisque populis, vnde iam per annos non multo plures, decies nouies centena millia profligata referuntur. Alexander autem vt ait Iustinus, in persequendo Dario amissos milites magnis funerum impensis exultit. Reliquis expeditionis eius sociis 15. millia talentorum diuisit, quorum maior pars astu amissa inutilisque facti qui superauerant pecunia omnes 153. millia talentorum Egbatanis congesta, eisque Parmenio præpositus est.

Agis Lacedæmoniorum ab Antipatre vincitur.

Euseb. Chron.

Regnum Perfarum destructum est.

Nota contra proditores, quæ inuisti sunt etiam iis quorum fauore proditores nefarias faciunt.

Alexander in Perfarum mores de generat.

Alexander in suas temere deuicit.

A ductus fiducia amicitia regie, cuius palmam tenebat senex sapiens, Philippi memoriam tuebatur, ob quod iratus rex telo à satellite rapto, eundem in conuiuio trucidauit. Qua cæde exultans, a mortuo patrociniū Philippi laudemque obiebat. Postea vero intellecto facinore, interficere voluit seipsum, flens ergo amplectebatur & vulnera tractabat, & quasi audienti confitebatur demerentiam, interfecissetque se nisi amici interuenissent. Recordabatur enim, quod nutrix sua soror Clyti fuerat, & quod tot amicos interfecerat, Parmenionem & Philotam, Amytam confobrinum, nouercam suam, & fratres suos, Attalum quoque, & Euri locum & Pausaniam & alios Macedoniæ principes. Et vt ait Iustinus. Alexander quatuor diebus non comedit, ob hæc illi quatrinduo perseuerata est inedia, donec exercitus vniuersi precibus exortatus est. Multum vero illi profuere preces Callisteni philosophi condiscipulatu apud Aristotelem familiaris illi, & tunc ab ipso rege ad prodenda memorie acta eius acciti.

A. M. 3624.

Iust. li. 12.

Alexander adorari vult.

Iust. lib. 15.

Calisthenes supplicium.

Lysimachus virtus.

Alexander peruenit ad mœnes Caspios. hanc de ludæis clausis fabula auer recitet & dad. Darius in lib. de Iud. clau.

§. X.

REVOCATO igitur ad bellum animo (inquit Iust. in 12.) Chorasmos & Dracas in deditionem accepit, tunc nõ salutari tantum sed adorari se iubet, accerrimus inter recusantes extitit Callisthenes. Ob quod iratus Alexander insidiarum quæ sibi paratæ fuerant finxit eum conscium, truncatisque crudeliter omnibus eius membris, abscissis auribus, naso & labiis, deforme ac miseradum spectaculum reddidit. Insuper in cauca eum cum cane claudi iussit, & ad metum cæterorum circumferri. Quo facto Lysimachus Callisthenis auditor & præcepta virtutis ab eo recipere solitus, miseratus tãtã viri, non culpa, sed libertatis pœnas pendentes, venenum ei in remedia calamitarum dedit. Quo audito Alexander Lysimachum obici leoni ferocissimo iuberet, sed cum ad conspectum eius concisus leo impetum fecisset, manum amiculo inuolutam, Lysimachus in os leonis immergit abreptaque lingua feram exanimauit, quod cum nuntiatum regi esset: admiratio in satisfactionem cessit, cariorumque eum propter constantiam tantæ virtutis habuit. Lysimachus quo animo magno regis veluti parentis contumeliam tulit. Multi autem principes Macedonum, qui Alexandrum adorare nolebant ab eo sub specie insidiarum interfecti sunt. Retentus tamen est Macedonibus modus salutandi regem, explosa adoratione. Post hæc Orantos, Enargitas, Primas, Papamenes, Adaspis cæterisque populos, qui in radice Caucafi morabantur subegit. Cum autem venisset Alexander ad mœnes Caspios, vt dicitur in histo. scho. miserunt filij captiuitatis decem tribuum postulantes ab eo egrediendi licentiam ex edicto enim tenebantur egredi non licere. Cùmque quaesisset causam captiuitatis, accepit eos aperte recessisse à Deo Israel vitulis aureis immolando, & per prophetas esse prædictum eos à captiuitate non redituros, tunc Alexander respondit, quod digni erant arctius includi. Cùmque angusta viarum ob-

a Macheda Aethiopyum regina è saba Nili insula, cum ad salomonem in eius sapientiam inquisitura venisset, secum in Aethiopyam duxit duodecim Iudeorum millia, quibus ibi magno numero propagatis, iam Aethiopes præsertim nobiles se ex semine Israelis esse gloriatur, hinc fortasse abrepta occasio historiae seu potius

A. M. 3624.

potius fabula de Iudæis fluuio sabbatico in Aethiopia clausis, eorumque imperio, si Deo placet, florentissimo. Geneb. in Chron.

strueret molibus bituminatis, & videret laborem humanum ad hæc non sufficere, orauit dominum Deum Israel vt opus illud compleret, & accesserunt ad seinuicem prærupta montium, ex quo liquide apparet non esse voluntatem Dei vt exeant. Egreduentur tamen circa finem mundi magnam stragem hominum facturi. Hæc addit Iosephus dicens. Deus quid facturus est pro fidelibus suis, si tanta fecit pro infideli.

§. XI.

In India bis in anno meritur.

POST hæc Alexander Indiã petit quæ est principium orientis vnde Asia confurgit. In India autem dicit Martinus, singulis annis ætates duæ & bis fruges metuntur, Mundi pars tertia creditur. Ingresso autem Alexandro Indiã, vt narrat eius historia. Mox obuij fuerunt ei legati quos Porus miserat cum his literis. Incurstantique hos fines tibi suadeo, vt cum te hominem meminere, nil aduersus Deos moliaris, potest quidem nosse quia ego ille sum & quia nulli aduersus nos licet fortuna. Quare iubeo tibi hinc ad tuas Græcias contentum redire. Neq; enim si Græcia vestra nobis opus esset, nõ nobis olim subacta Indis esset, sed quoniã inutiles est nobis nihilq; dignũ opibus nostris habet, neque quaesita est neque quaeretur. Sed hæ literæ nihil tenuerunt Alexandrum. Ingressus autem in Indiã inquit Iustin. lib. 12. phaleras equorum & arma militum argento inducit, exercitumq; suum ab argenteis clypeis argyraspidas appellauit. Cum ad urbem Nysam venisset, oppidanis non repugnantibus fiducia religionis liberi patris à quo Mons vrbs condita erat parci iussit. Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vitæ hederaque non aliter vestiti, quam manu cultus esset colentiumque industria ornatus. Exercitus autem, vbi ad montem accessit, repente fure re cepit, & in vlulatus liberi cum stupore regis instinctus sine noxa discurre, vt intelligeret Alexandro se suo exercitui magis, quam oppidanis parcendo consuluisse. Inde montes dædalos, regnaque Cleophridis reginae petit, quæ quum se dedidisset eius concubitu redemptum regnum ab Alexandro recipit, illecebris consecuta quod vi non poterat. Filiumque ab eo genitum Alexandrum nominauit, qui postea regno Indorum poritus est.

Mons vrbs condita erat parci iussit.

Iust. lib. 15.

Cleophris autem regina prostreta pudicitia scortum regium deinceps ab Indis est appellata. Porro infectante Alexandro in India quosdam palantes hostes, quum à satellitum turba equi sui celeritate desertus esset, solus ei Lyfimachus per spaciosas arenarum moles cursus comes fuit. Quod idem frater eius Philippus quum facere voluisset, inter manus eius expirauit. Sed Lyfimachus Alexander equo desiliens haste cuspidem ita vulnerauit in fronte, vt sanguis aliter claudi non posset, quàm vt diadema sibi ademptum rex alligandi vulneris causa capiti eius imponeret, quod auspiciu primum futura illius regis dignitatis Lyfimacho fuit.

Bellũ Pori cõtra Alexandrum. Iust. li. 12.

Porus autem bello preparato exercitum suum Macedonas inuadere iubet, regem Alexandrum priuarum sibi hostem deposcit, nec Alexander mortem fecit, sed in prima congressione equus Alexan-

dri bucephalus dextera Pori ictus occubuit, vt scribitur in historia eius. Id autem Macedonibus super omnia quæ possunt in præliis accidere incommoda, ingratum fuit. Alexander equo deiectus concursu satellitum liberatus est. Neglecto omni opere bellandi, Alexander exanimem equum cauda comprehensum in partes retraxit metuens ne spoliu sibi raperent quod sibi esse valde pudibundũ. Atq; ita suis receptis, datur vtrique spacium decem dierum, vel sanandi vulneratos, vel sepeliendi mortuos. In illis diebus inuit Alexander consilium vt Porum ad singulare certamen prouocaret, dicens imperatores inde laudem captare non posse, vnde subiectis suis periculum facerent. Quod & Porus placuit consideranti exiguitatem corporis Alexandri, cum ipse quinque cubitorum, Alexander vero trium tantũ modo mensuraretur. Interea Alexander deposito cultu regio & sumpto habitu militari, peruenit in castellum Pori, quasi quiddam carnis & vini empturus. Quem fuscitatus est Porus qui dnam faceret Alexander, aut cuius ætatis esset, cui Alexander respondit. Tanquam homo senior dux noster in tabernaculo suo se accenso ignis calore reficit. Tunc ille gaudio alacer quod cum sene decrepito præliũ esset commissurus præterea etiam superbus cum esset iuuenis clatus tumore. Ergo, inquit non respicit ætatem suam Alexander, dixit se esse gregariũ Macedonum militem & ignorare quid faceret Alexander. Cui Porus tradidit epistolam minis plenam, multa ei pollicitus si eam traderet Alexandro. Alexander iurauit illi facturum vt literæ illæ in manus eius peruenirent. Igitur quum dies pariter & locus institisset prælio, fieretq; pugna regalis diu anceps Alexander locum vulneris rimante, & Porus ipsum declinante, tandẽ Porus ex quadã repentina tumultuatione suorum conuersus est, vt videret quid nam esset, at protinus Alexander. inguina eius gladio transfodit, eumque proftrauit. Quo viso Indi mos in Alexand. insurgere conabantur, Alexander autem manu silentium poscens, tumultum præcessit, rationeque ab illo reddita omnibus Indorum se illi subdidit. Hæc in historia Alexandri. Sed Iustinus dicit in primo bello quod equus Alexandri vulneratus est, Porum multis vulneribus obrutum, & caprum fuisse. Qui se captum adeo vehementer doluit, vt quum veniam ab hoste accepisset, nec cibum sumere voluerit, nec vulnera curari passus sit agræque sit ab eo obtentum vt vellet viuere. Quem Alexander ob honorem virtutis, incolumen in regnum suum remisit. Duas vrbes ibi condidit scilicet Niceam & Bucephalam. Fuerunt autem in exercitu Pori præter peditem copias, quatuordecim millia octingentæ quadringæ omnes falcatæ. Capri sunt ibi elephantæ 300. qui turres gestabant cum iaculatoribus superpositis. Ornamenta & diuitias auri & argenti quæ erant in domo Pori ponit Vincen. in spe. histo. lib. 5. cap. 50. Quibus omnibus Alexander in potestatem suam redactis, aureis laminis totum agmen inclusit. Fecitque signa & vexilla aurea, & tanta erat auri præda, vt vix eam milites ferre possent, aurum ferebant elephantæ ingentis magnitudinis mille quibus & mulis & equis & camelis erant fræna aurea, quæ portabant (quum essent multa millia farcinulas militum & victualia necessaria.

A. M. 3624.

Pori & Alexandri certamen singulare.

Quintus Curtius Plutarchus & Arrianus nihil scribunt de singulari certamine inter Alexandrũ & Porum factõ, sed scribunt ipsos reges cum suis exercitiis. collatis signis dimicasse vtrũque Porum caprum ab Alexandro, & in regnum restitutum.

§. XII.

POST

A. M. 3624.

POST hæc Alexander, ait Iustinus in 12. Passidas, & Gangaritas expugnat. Cum autem ad Euphrates venisset, vbi cum ducenta millia operiebantur hostium, voluit omnis exercitus in patriam redire, quem Alexander oratione sedauit. Deinde Alexander ad amnem Acesinem pergit, per hunc ad Oceanũ deuehitur, vbi Gessonas, & Alybos quos Hercules condidit, in deditioem accepit. Hinc ad Ambros & Siccãbros navigat, quæ geres eũ suscepturũ cum armatis 80. millib. peditũ, & 60. millib. equitum excipiunt, quibus victis exercitum eorum ad urbem duxit desertam à defensoribus, in quam primus de muro desiliit sine vllõ satellite, & vnus totum millium impetum hostium sustinuit, donec cognito eius periculo omnis exercitus cum eo desiliuit muris deiectis. In eo prælio sagitta sub mamma traiecta est, & quum sanguinis fluxu deficeret, genu posito tandiu præliatus est, donec eum à quo vulneratus fuerat occideret. Curatio vulneris grauior multo, ipso vulnere fuit. Et vt ait Sen. huius vulneris dolore filium Iouis esse, hoc vulnus hominem me esse clamat. Igitur rebus ordinatis Polyperchonta, cum exercitu Babylonem mittit. Iustinus in 12. Ipse autem cum lætissima manu auib. cõcens Oceani litora peragrata. Quæ cum peragrata comprehensus est ab eo Dionides archipera quiddam, interrogatũque ab Alexandro, quid sibi videretur vt mare infectum haberet. Respondit, quid tibi vt orbem terrarum? Sed quia hoc ego paruo nauigio facio latro vocor, tu quia magna classe, imperator diceris.

Sen. lib. 8. epist. 60.

August. de ciuit. Dei lib. 4. ca. 4.

Candax regina.

Interea Candax regina audiens famam Alexandri, misit vnum de pictoribus suis, iustitque vt diligentissimè imaginem eius pingeret, sibi que deferret. Jam vero Alexander miserat ei literas iura amicitia continentis. Ipsaque rescriptis hoc sibi præ omnibus placere vt fœdus illud perpetuo inter se mansurum consummaretur. Et in argumentum amicitia misit ei regina magna munera, & lapides preciosos, & alia mirabilia. Accessitque Alexander in habitu transformato ac si esset Antigonus amicus ipsius Alexandri ad palatium reginae Candacis, quæ ostendit ei diuitias suas. Et cum diceret regina illum esse Alexandrum non Antigonus, & ille negaret ostendit ei imaginem suam. At ille frendens quarebatur se non habere secum gladium suum. Cui regina, depone inquit hunc metum. Nam fidem quam filio meo seruasti, semper tibi seruabo. Paulo ante cum filio reginae fuisset vxor ablata à quodam Regulo, Alexander missis pluribus de exercitu suo, eam sibi restitui fecit. Alter autem filius Candacis reginae vocatus Charogarus qui filiam Pori habebat vxorem, volebat occidere Alexandrum, sed mater non permisit. Narrat exinde Vincen. in spe. histo. lib. 5. cap. 53. & sequentibus, mirabilia, quæ inuenit Alexander discurrens per diuisa loca, quæ in India dicit Alexander se inuenisse in epistola sua, quam ob breuitatem, & quia multum dubia est de veritate, omitto.

§. XIII.

Literæ Brachmanorum ad Alexandrum.

ALEXANDER vt legitur cum vltimum litatus Oceani perlustraret, Brachmanorum insulam debellare parabat. Atque illi epistolam hanc ad eum miserunt. Audiuius, inuictissime rex, prælia tua & fœlicitatem vbi que subsecutam. Sed quid

erit homini satis, cui non sufficit orbis, diuitias non habemus, quærucupiditate nos debas expugnare, omnium bona omnibus communia sunt, eia nobis pro diuitiis est, pro cultu aureo & gemmis vtilis & rara vestis. Fœmina nostræ non conantur vt placcant, quæ quidem ornamentorum cultum oneri potius deputant quàm honori. Etenim nesciunt in augenda pulchritudine plus affectare, quam natalitio naçtæ sunt. Antra nobis duplicem vsum præstant, tegumentum in vita, & in morte sepulturam. Regem habemus non pro iustitia, sed pro nobilitate seruanda. Quem enim locem habet vindicta, vbi nulla sit iniustitia. His verbis motus Alexander dimisit eos in pace. Extant autem epistolæ Alexandri ad Didymum regem Brachmanorum, & Didymi ad Alexandrum, hic abbreviata. Alexander ad Didymum. Sæpe ad aures meas fando peruenit rationem vitæ vestra à communi vfu hominum qui vbi que sunt discrepare, & res quidem nouitate mirabilis, rumorum licentia videtur increbibilis. Recteq; te, Didyme, per has literas consulere properavi, vt si verum est quost audiuius, & philosophado hoc facitis incunctanter expeditas, quo certior effectus ego quoque si fieri potest disciplina huius sectator existam. Ad quæ respondit Didymus. Nuncios de nobis dudum ad te prolatos non immerito fame incredulus respuisti. Solet enim gaudere figmentis, nunc autem ex me indubitanter percipe rerum fidem. Genus Brachmanorum pura & simplici vita viuunt, nullis capitur illecebris, rerum nihil appetit amplius, quam ratio naturæ flagitat, facilis nobis alimonia, non quam luxuria sagacitas per omnia elementa perquirunt, sed quam tellus ferro inuiolata producit. Mensam epulis oneramus innocuis, hinc est quod nulla genera morborum & nomina numeramus, sed diuturna salute perfruimur. Opem non præcamur alter ab altero, vbi viuunt inter pares, locus non præbetur inuidia, vbi nullus superior est. Omnes diuites facit paupertatis æqualitas, iustitiam non habemus, quia corrigenda non facimus. Nullas leges tenemus quas apud vos crimina proferant. Vna genti lex est, contra ius non ire natura. Laborem qui nutrit, auaritiam non exeremus. Orium turpe deuitamus. Libidini membra debilitanda nõ damus, omnia possidemus quæcunque non cupimus. Sole calefcimus. Rore humentamur, stim riuo frangimus. Torum ministrat humus. Somnum sollicitudo non rumpit, mentem cogitatio non fatigat. In homines nostri similes superbia non agimus imperiũ, nullam vel minimam feruitutem exigimus, præter corpus quod solum animo famulari debere censemus. In extruendis domini igne saxa non soluimus, quia potius in deffossis telluris speluncis & concauis montium latebris capaciter habitamus. Nullus ibi ventorum fremitus, nullius tempestatem turbinis formidamus. Tutius nos defendit ab imbre spelunca quam regula. Nullus nobis preciosus amictus, sed membra papyri tegmine, vel quod est verius, pudore velantur. Fœmina nostrates non ornantur. Nam quis potest opus naturæ corrigere? Quo cum fuerit, aut instructiuosum est, quia vincitur, aut criminofum, quia præsumitur. Ad concubitum non nos admonet libido, sed prolis amor. Bella non gerimus, sed pacem moribus non viribus confirmamus. Sola fortuna est aduersus quam sæpe pugnamus, & semper vincimus. Nemo parẽ filij comitatur exequias, Nulla extruimus instar tẽplorũ sepulchra defunctis.

Instituta & mores Brachmanorum.

Literæ Alexandri ad Didymum.

Respõsum Didymi.

Summa sapientia Brachmanorum.

Vos

A. M. 3524. Vos estis omnium malorum causa, mortalium omnium terras tenetis & omnibus vos habentibus imperatis. Sola sapientia Brachmanorum vos superat non amando, pestilentiam nos Brachmani non patimur, neque enim cælum fædis actibus temeramus, semper tenet apud nos cum temporibus natura concordiam, & vices suas elementa non offensa custodiunt, medicina remedium nobis parsimonia est, quæ non solum illapso potest curare dolores, sed etiam procurare ne veniant. Nulla nos ludicra vel spectacula, nec equita certamina nec scenicas turpitudines effectamus. Sed cælum possumus spectare cum volumus, vestrorum operum monumenta legimus, quæ cum sint maxime ridenda dessemus. Alia porro nobis spectacula exhibet mundi machina, diuersasque voluptates, in qua videmus cælum pulchre formatum, signorum varietatibus stellarumque fulgoribus rutilare. Pelagus colore purpureo venustatum germanam terram amplecti, cuius multiformes pisces per æquoreas vndas saltus exercent. Camporum etiam virentium specie delectamur, ex quibus odor gratissimus flore suauitatis exhalans, oculos simul pascit & animû, nemorum quoque opacitas & fontium arridet amœnitas, quæ varie simul alites musicis & concentibus personantes dulce melos componunt, hæc sunt naturæ spectacula, quæ imitari difficile est, & refutare culpabile, nos mercandi gratia Pontum classibus non sulcamos. Nunquam nos peregrina species ardore suæ pulchritudinis inflammavit. Artem bene loquendi non discimus, neque facundia rhetorum oratorumque operam damus, cuius officium est fucatis sermonibus inuolucere mendacia, & innocentia fidem conferre criminibus. Simplex est apud nos eloquentia communis que omnibus, solum præcipiens non mentiri. Eorum scholas minime frequentamus, quorum doctrina discors nihil stabile certumque definit, quorum doctrina discors, nihil stabile certumque definit, quorum vna pars in honestate, alia in voluptate consistit. In honorem diuinum pecudes non mactamus innocuas, nec delubra metallis argenteis incrustata fundamus, nec auro altaria gemmisque splendentia dedicamus, non suscepit Deus sacra sanguinea cultum diligit incrementum. Verbo propitiatur orantibus, quod soli ei cum homine est commune suæque similitudine delectatur. Nam verbum Deus est, hoc mundum creauit, hor regitatque; alic omnia, diligimus & ex hoc spiritum trahimus. Si quidem ipse Deus spiritus atque mens est, & ideo non terrenis diuitiis nec largitate munifica, sed religionis operibus & gratiarum actione placatur. Quapropter nimium vœcordes vos, & miserabiles iudicamus, qui originem vestram esse cœlestem non suspicatis, magnamque cum Deo habere cognationem, sed splendorem generis vestri rebus vilissimis obfuscat. Quibus quippe maxima in carne voluptas est, hanc fouetis & colitis & amatis, cuius contrectatio viuientis incesta est, & contagio morientis horrenda. In cuius vrbibus elementa vexantur, & mundus in exhibendis laborat obsequiis. Quos infelicissimos quorum religio crimen est, & vita supplicium.

Alexandri resposum. Alexander his respondet literis ad Didymum. Si hæc ita sunt vt asseris, soli quantum video Brachmani hominum numero contententur. Solique exortis corpore reduntur esse substantia. Qui vitis omnibus carere dicuntur, qui concessa naturæ volupta-

Abstinentia summa medicina est.

Obletamenta Brachmanorum ruralia.

Brachmani mendacium abhorrebant.

Verbum Deus est & mundi creauit.

Alexandri resposum.

tibus non vtuntur, aut se Deos esse profitentur aut Deo inuidere. Hæc iudicio meo potius dementiarum quam philosophiæ annumeranda sunt.

Didymus ad Alexandrum. Nos non sumus incolæ huius mundi, sed aduenæ, nec ita in orbem terrarum venimus vt libeat in eo consistere, sed transire, properamus enim ad larem patrium nullis delictorum pœderibus prægrauati, nec aliquibus illecebrarum tabernaculis commorantes, Deos autem nos esse non dicimus, nec eius operi inuidiose detrahimus, sed bonitate eius vos male vti asserimus, nec omnia vobis licere, sed nec decere firmamus, sed ea quæ voluptas sibi vendicat, honestatem plerumque negamus admittere. Deus enim rerum conditor varias species formauit in mundo, quia nullatenus poterat sine earum diuersitate subsistere, quarum vsu humano arbitrio permisit discernendum. Quisquis ergo deterioribus omissis meliora sectatur, non ipse quidem Deus est, sed amicus Dei efficitur.

Alexander ad Didymum. Nunc ideo beatum te dicis, quia in ea mundi parte tibi natura contigit sedem, in qua nec accessus nec exitus aduenis, nec excessus indigenis asseritur, sed excubis opacitate facultatis obiecti, quia mutare patriam vestram non valetis, laudatis, & quod damnationis causa patimini, conscientia studio vos meruisse iactatis. Verum nullum virtutis meritum est, id nasci quod mutari non potest, non in angustiis & egestate, sed opulente temperanter vixisse laudandum est, alioquin cæcitas & paupertas solum virtutum gloriam fortiuntur, illa quia non videt vt cupiat, ista quia non habet vt cupiat. Nos autem qui nullius inedia lege perstringimur à bene viuendum libero incitantur arbitrio, vt voluntariam continentiam digna remuneratio sequatur. Dedit enim multas natura blanditias, quas plerumque virtus cohibet.

§. XIII.

REDITVR VS Alexander in Babyloniam sacrificauit Oceano in mari, vt ait Iustinus. prosperum in patriam reditum precans. Quo sacrificante, vt ait Vale, quidam puer nobilis assistens arripuit thuribulum, in brachium cuius carbo ardens dilapsus est, & licet ita vreretur vt odor ad circumstantium nares perueniret, brachium tamen immobile tenuit, ne sacrificium impediret. Alexander autem eum diutius cremari permisit, volens experiri pueri perseverantiam. Post hæc Amazones tributarias fecit, ac demum Babylonem contendit. Cui reuertenti (ait Iustinus) nunciantur legationes Carthaginensium cæterarumque Africæ ciuitatum, sed & Hispaniarum, Siciliæ, Galliarum, Sardinie & quarundam ex Italia aduentum eius Babylone operiri. Carthaginenses autem exterriti prius ad speculandos Alexandri animos miserant Amilcharem cognomento Rodonum, virum solertia facundiaque præter cæteros insignem. Augebant enim eorum metum & Tyrus vrbs auctrix originis suæ capta, & Alexandria æmula Carthaginis in terminis Africæ & Egypti condita. Igitur Amilchar per Parmenionem aditu regis obtento, profugisse se ad regem tanquam patriam pulsam fingit, militemque se expeditionis offerre, atque ita exploratis eius consiliis in tabellis ligneis vacua desuper caussa inducta ciuibus suis omnia scribebat. Igitur causa tantarum

Iterum Didymus rescripsit.

Alexander ad Didymum.

Librum arbitrium Brachmanorum nouerunt.

Alexander ex India redit in Asia. Iust. lib. 2. Val. lib. 3. cap. 3.

De Amazonibus aliter scribit Quintus Curtius Plutarchus, & Arrianus.

A. M. 3524. tantarum legationum causa Alexandro Babylone festinanti veluti conuentum orbis terrarum acturo quidam ex magis prædixit ne vrbe introiret, testatus hinc introitum ei fatale fore, & ob hoc omnia Babylonia in Bythiam vrberem trans Euphratem desertâ olim concessit. Ibi ab Anaxarcho Philosopho compulsus est, rursum magorum prædicta contemnere, tanquam falsa & si incerta, & satis consistit, ignota mortalibus, ac si natura debeantur, immutabilia. Reuersus est igitur Babylonia. Indignatus autem Cobares magus artis magicæ professione, inquit Quintus Curtius, magis quam seictria celebrat. Natura mortalium hoc nomine praua & sinistra dici potest, quia in suo quisque negotio hebetior est, quàm in alieno. Cum ergo venisset Babylonia (ait Iustinus) multa deuictæ gentes præfectos suos accusauerunt, quos sciat Alexander sine villo respectu amicitie, in conspectu legatorum necari iussit. Post hæc filiam Darij Roxanæ in matrimonium accepit, & optimatibus Macedonum electas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, vt communi facto crimine regis leuaretur. Hinc ad cœcionem exercitum vocat, & promittit se æs alienum omnium impensa soluturum viginti tria milia talentorum [in hoc sumptibus impensa.] Post hæc dimissis veteranis exercitum de iunioribus supplet. Sed retenti veteranorum discessum ægre ferentes, missionem & ipsi flagitabant. Nec hoc iam præcibus, sed conuicio agebant, dicentes eum solum cum patre suo Hamnone bella finire. Ad quorum correctionem cum Alexander verbis nihil proficeret, & tribunali in concione inermis ipse desiliit, & nemine prohibente, tredecim de seditionis autoribus manu sua percussit.

§. XV.

IAM pridem verò sibi scripserat mater de simulacris. Antipatri & diuortio patri, præmonuit que insidias eorum cauendas. vnde Alexander euocatur Antipatrum de Macedonia. Antipater autem iratus in ipso itinere venenum efficacissimum atque potentissimum per ministrum regi destinavit hauriendum. Alexander igitur secundum Iustinum Babylonia reuersus, multis otio deditis diebus intermissum olim conuincium soleniter instituit, totusque legitis perfusus cum diei noctem cœiunxisset peruigilem, deccidentem iam de conuicio medicus Thessalus infaurata co mellatione & ipsium & sodales eius inuitat. Accepto poculo media potione veluti telo Alexander cœfixus ingemuit, elatusque è conuicio semianimis tanto dolore cruciatus est, vt ferrum in remedia posceret tactusque hominum velut vulnera indolesceret. Amici causam morbi in tæperie ebrietatis disseminauerunt, se autem vera insidie fuerunt, quarum infamia successori potentia oppressit. Autor insidiarum Antipater fuit [qui cum cæcissimos amicos eius interfectos videret se magnis rebus in Græcia gestis, non tam gratum apud regem quam inuidiosum esse à matre quoque eius Olympiade variis criminationibus vexatum à Macedonia non ad societatem militum, sed ad poenâ euocatû arbitrabatur. Igitur ad occupandum regem Cassandrum filium doto veneno subornat] qui cum fratribus Philippo & Iolla ministrare regi solebat: cuius veneni tanta vis fuit, vt non arte, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri nisi in vngula equi poterit, præmonito filio ne alius, quam Thessalo & fratribus crederet, & ideo apud Thessalum paratum re petiit quare est cœuiuium, Philippus autem & Iollas prægustare ac tentare potum regis soliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatam eam potioni supermiserunt. Et vt dicit Valer. in 1. ti. de somniis, Alexander iam pridem periturum se manu Cas-

Magorum impostura contemne.

Curt. lib. 7. de gestis Alex.

Iust. lib. 12.

Statyram eam vocat Iustinus.

Causa necis Alexandri illata. ex Curt. lib. 10.

Iust. lib. 12.

Alexander veneno necatur.

Val. lib. 1. cap. 7. Plutarchus in eius vita.

sandrian somnis viderat, quæ tamè cum hoc vidit nondum cognouit. Quarta igitur die indubitatam mortem rex senties (ait Iustinus) agnoscere se factum domus suæ, ait, & suorum maiorum. Nā quærosque, & acidarum intra 30. annum defuisset. Tumuluatæ deinde milites, insidiis petire regem suspicantes, ipse sedauit, eosque omnes cum prolatu esset in editissimum vrbs locum ad cœsum suum admittit, osculandamque diuinitatem suam silentibus porrexit. Ad postremum corpus suum in Hambonis templo condi iubet. Querentibus amicis, quem imperij hære dem faceret, respondit dignissimum. Tanta illi magnitudo animi fuit, vt cum filium Heracleum, cum fratrem, Aridaum, & cum Roxanæ vxorem dignissimum prægnantem relinqueret, oblitus necessitudinam dignissimum nuncuparet heredem, quasi nefas esset viro forti alium, quam virum fortem succedere, aut tanti regni opes alius, quam probatis relinqui. Sexto die præelusa voce spiritum emisit. Decessit ergo Alexander annos tres & triginta natus mensem vnum, qui tantam fiduciam militibus suis fecerat: vt illo præserte nullus hostis arma nec inermes ipsi timeret. Cui nullo hoste vnquam cœgressus est, quem non vicerit. Nullam vrbe m obedit quam non expugnauerit. Nullam gentem cœdit quam non calcauerit, victus tamen ad extremum est non virtute hostili, sed insidiis suorum & fraude ciuili. Comestor dicit ei venenum propinatam à sorore sua. Eo mortuo in ipso ætatis ac victoriarum flore tristis apud oēs, totaque Babylonia silentiū fuit. Sed nec deuictæ gentes fidè nuncio habuere, credentes eum immortalem, quem totiens præserti morri ereptum viuere derat. Vt autem mortis eius fides adfuit, omnes barbaræ gentes non vt hostem eum, sed vt patrem lacerarunt. Mater quoque Darij Regis audita morte eius morte sibi ipsi conscriuit. Macedones autem eo mortuo vt contra hoste ganis sunt amisso. Roxane vero filia Darij post mortem viri, nutrice m qua illi secundas nuptias suadebat, occidisse fertur, vt ait Hieron. contra Ioni. De eius autem morte & tempore regni eius dicitur primo Macha. Et regnavit Alexander 12. annis & mortuus est. Ex his omnibus sciro quia omnis caro terrenum & omnium gloria eius quasi flos agri, arcescit: terrenum & decedit flos, & omnis gloria eius marcescit, & ideo contemne ndus est mundus.

§ De sapientibus illorum temporum scilicet Aristotele & aliis.

CAP. III.

DE Philosophis, qui claruerunt temporibus Alexandri magni vel circa. Et primò de Aristotele qui fuit magister Alexandri. Hic (vt quo vide ait Euf. in Chro.) annu 18. ætatis agens Placertium tonis auditor fuit. Et vt testatur An. lib. 8. de ciui. Dei cap. 11. Hic Aristoteles discipulus Platonis vir excellentis ingenij & eloquio quidem Platoni impar, sed multos facile superas, secta Peripateticâ cœdidit, quia deambulando disputare consueuerat, plurimisque discipulos præclara fama excellens viuo adhuc præcepto in suam hæresim congregauit. De eodem Seneca, epist. 66. Aristoteles putat causam tribus modis dici, merat in matrem, opificem formam, quæ vniciuque rei imphiscorum ponitur, id est, ad, quartam, quoque adicit propostum artificis, id est, illud quod inuitauit artificem ad ipsum opus faciendum, sicut pecunia, gloria, vel religio. Arist. in neutram partem de semetipso loqui debere prædicabat, quoniam laudare se vani vituperare stulti esset, inquit Vale. Item Arist. ait. Vtilissimum præceptum est, vt voluptates abeuntes confidemus, quas quidem sic ostendendo minuit, scilicet enim Prima pars fuit. Ant. I pœni

A. M. 3524.

Alexander dignissimum heredem nominat.

Alexandri inermis & eologia.

Com. in hist. Arist. cap. 5.

Quæ eius mortem viderat. Vnde com. in hist. Arist. cap. 5.

Hier. lib. 1. contra Ioviniana um.

De fine cuius vocat.

Rodog. Ex his omnibus sciro quia omnis caro terrenum & omnium gloria eius quasi flos agri, arcescit: terrenum & decedit flos, & omnis gloria eius marcescit, & ideo contemne ndus est mundus.

1. cap. 20.

De Aristotele tele de Plutarch. & alios.

Enb. 1111. tuor canfarum genere in suam hæresim congregauit. De eodem Seneca, epist. 66. Aristoteles putat causam tribus modis dici, merat in matrem, opificem formam, quæ vniciuque rei imphiscorum ponitur, id est, ad, quartam, quoque adicit propostum artificis, id est, illud quod inuitauit artificem ad ipsum opus faciendum, sicut pecunia, gloria, vel religio. Arist. in neutram partem de semetipso loqui debere prædicabat, quoniam laudare se vani vituperare stulti esset, inquit Vale. Item Arist. ait. Vtilissimum præceptum est, vt voluptates abeuntes confidemus, quas quidem sic ostendendo minuit, scilicet enim Prima pars fuit. Ant. I pœni

A.M. 3624. penitentia que plenas animis nostris subiicit, quominus capi de reperantur. Dicebat etiam secundum Vincen. Aristoteles, solum vnum incommodum pati paupertatem, quod non posset egentibus subuenire. Sciscitante autem Alexandro, quo docente profiteretur se sciente. Rebus inquit, ipsis, quæ non nouerunt mentiri. Ipsius quoque sententia ista sunt, Nunquam verecundior esse debemus, quam cum de diis agitur. Item viri boni est, nescire vel pati, vel facere iniuriam. Inuitia inuitæ interrogata, eius est infamia qui facit. Item si lyncæis oculis homines vterentur vt coram visus obstantia penetraret, non ac introspicere visceribus, etiam pulcherrimum corpus tarpissimum videretur. Ad hoc verbum in 3. de consola. ait Boetius. Te igitur pulchrum videri non tua natura, sed spectantium oculorum facit infirmitas. Idem. Auersus inimicos intra parietes nostros quaerenda est victoria. Vale. de eo. Aristoteles supremæ vitæ reliquias senilibus ac rugosis membris in summo literarum otio vix custodiens, adeo valenter pro salute patriæ incubuit, vt eam ab hostibus armis solo æquatam, in lectulo Atheniensis iacens, Macedonum manibus, quibus obiecta erat, eriperet. Ita vrbis non tam strata atque cuncta, Alexandri, quæ restituta Aristotelis notum est opus. Augu. in 9. de ciui. Dei, cap. 4. perturbationes animi dicunt quidam cadere in sapientem, sed moderatas, rationique subiectas, vt eis leges quodammodo quibus ad necessarium redigantur modum, dominatio mentis imponat. Hæc qui sentiant Platonici sunt, siue Aristotelici id est Peripatetici. Stoici vero nullas omnino in sapientem cadere putant. Cicero autem in libris de finibus bonorum & malorum, dicit Stoicos in hoc loco aduersus Peripateticos verbis magis quam rebus contendere. Vnde & Aul. Gellius in lib. nocturni Atticatum 18. se vidisse ait Stoici epicteti librum, in quo ea scripta essent, quæ congruerent decretis Zenonis & Chrysippi, qui fuerunt principes Stoicorum. Dicit enim in hoc libro se legisse placuisse Stoicis: quod animi vira, quas phantasias appellat, nec in potestate est vitium, & quando incidunt animo, cum veniant ex terribilibus & formidabilibus rebus, necesse esse etiam sapientis animum moueant, ita vt paulisper vel paucescat metu, vel tristitia contrahatur, tanquam his passionibus præuenientibus mentis & rationis officium. Nec ideo tamen in mente fieri opinionem mali, nec approbari ista, esseque consentiri, hoc enim esse volunt in potestate. Idque inter se consent inter animum sapientis & stulti, quod stulti animus eisdem passionibus cedit, atque accommodat mentis assensum, sapientis autem quamuis eas necessitate patiatur, retinet tamen de his, quæ appetere vel fugere rationabiliter debeat, veram & stabilem inconcussa mente sententiam, hæc Ang. Quæ pro tanto inducta sunt, quia Aristoteles fuit princeps sectæ Peripateticorum.

Scriptis autem Arist. com. plures libros in arte logica qui sunt in communi vtu, vt libr. Prædicamentorum, & de interpretatione, Priorū, Posteriorū, Topicorū & Elenchorū. De Physica, id est, naturali scientia libros edidit Physicorum [de cælo & mūdo] de generatione & corruptione, de anima, De sensu & sentia. De memoria & reminiscencia. De somno & vigilia. De morte & vita. De plantis & animalibus, & secundum quosdam de quatuor elementis, libros quoque meteororum & metaphysicorum. Extat alius liber qui dicitur respectina Aristotelis, & liber Theologicorum eius. Libri autem eius &

Sententia Aristotelis.

Boet. li. 3. profa 3.

Val. lib. 5. cap. 6. quæ etiam habet Laer. in eo de Plutar. & Alexandro. Plin. lib. 7. c. 2. 9.

Cic. in 3. de fin. Aulus Gell. 18. c. 7. Depertur hanc animi reipateticorum sententia.

In quo differt animus stulti ab animo sapientis.

Libri quos scripsit Aristoteles.

A doctrina magis sunt in vtu quam aliorum Philosophorum, quia ordinatius & compendiosius cæteris scripserat, & minus aliis videtur errasse, & minus dissentite ab iis, quæ sunt fidei. Antiqui tamen sancti doctores magis doctrinis Platonis fuerunt imbuti. Scripsit & libros de Philosophia morali scilicet, Ethicorū, Politicorū, & Oeconomicorū, qui non discrepant à moribus Christianæ vitæ, & si non ad plenum eos aliorum contineat. Nil enim ibi habetur de fide, spe, & caritate, aut penitentia fidelium, aut gratia. Ex libro Ethicorum aliqua notabilia dicta eius lib. 1. Bonum est quod omnia appetunt. Omnisque cognitio & studium bonum aliquod exoptat. Idem perfectius dicimus quod per se est persequibile, quam quod propter aliud est eligibile. Tale autem felicitas maximè esse videtur. Hanc enim eligimus propter se, & non propter aliud. Operationes secundum virtutem habent delectationem quandam in se. Idem Felicitas est actus animæ secundum virtutem perfectam. Idem omnia honesta concordant rationi. Idem in 2. Ethicorum. Neque natura neque præter naturam sunt virtutes, sed innatum est nobis quidem suscipere, eas per assuetudinem perfectis. Ex similibus actibus sunt similes actus & secundum actuum differentias sequitur habitus. Idem. Quæ de singularibus sermo est non habet certitudinem, neque enim sub arte, neque sub enarratione aliqua cadit. Et circa quæ est virtus innata sunt à superfluitate & indigentiâ corrumpi. Qui enim omnem voluptatē habet & à nulla semotus est, incontinens est, qui autē omnes fugit, insensibilis. corrumpitur etiam castitas & fortitudo à superfluitate & indigentia, à mediocritate autem suatur. Signum autem est oportere facere habitū superuenientem voluptatem vel tristitiam in operibus. Quicquid enim remouetur à corporalibus, & hoc ipso gaudet, castus qui autem tristatur incontinens, idem, Difficilius est passionem delectationis repellere quam iram, quem admodum Heraclitus. Circa difficultimum autem semper & ars sit & virtus, In his quæ sunt secundum virtutem requiritur qualiter habens operetur. Primum quidem si scernis, deinde si volens, Præter hoc autem tertium si firmè & immutabiliter operetur. Hæc autem ad habendum alias artes non connumerantur præter ipsum scire. Ad habendum igitur virtutes scire quidem parum aut nihil prodest, ad alia vero non parum, sed omne. Idem. Ea quæ sunt in anima tria sunt, passiones, potentia, & habitus, horum aliquid erit virtus, passiones quidem non sunt, neque virtutes neque malicia, quia secundum passiones non dicimur boni vel mali & secundum eas non laudamur vel vituperamur. Secundum virtutes autem vel malitias boni vel mali dicimur, & laudamur vel vituperamur. Et passiones quidem vt ira & timor, innouuntur, virtutes autem voluntates, vel non sine voluntate, propter hæc autem eadem neque potentia sunt, neque enim boni vel mali dicimur, quia possumus pati simpliciter, neque laudamur, neque vituperamur. Et ad hoc quidem potentes sumus natura, boni autem non sumus natura. Relinquitur ergo eas habitus esse. Omnis virtus cuiuscumque fuerit ideo habet tem perficit, opusque eius bonum reddit. Idem. Peccare licet multis modis rectè agere autē vno modo, & ideo hoc quidem facile, hoc verò difficile, facile quippe diuerti à signo, difficile autem inuenire. Et propter hoc malitiæ quidem superfluitas, & indigentia, virtutum autem mediætas, nã boni quidem simpliciter, mali autem omnifariam, est igitur virtus virtus habitus voluntarius in mediætare consistens, quo ad quid-

A.M. 3669.

Quare lib. 1. Aristoteles magis sunt in vtu quam aliorum Philosophorum. Sententia Arist. lib. 1. eth. c. 1.

c. 7.

cap. 8. Felicitas, quid.

Lib. 2. Eth. cap. 1. c. 2.

Voluptates vincere difficile est.

Quæ ad virtutem requiruntur. c. 4.

Tria sunt in anima. c. 5.

Passiones neque sunt bonæ neque malæ.

Virtus bonum semper reddit. c. 6.

nos

A.M. 3624. Virtus quæ determinata ratione, prout sapiens determinabit, mediætas autem duarum malitiarum, huius quidem secundum superfluitatem illius vero secundum indigentiam. Est enim virtus circa passiones & operationes, in quibus superfluitas vituperatur, & defectus vitatur, medium autem laudatur & diligitur. Idem. Difficile est bonum esse, immo etiam mediū accipere difficile est, verbi gratia, circuli accipere medium non omnis, sed scientis est, sic vtique & irasci facile, & dare pecuniam, sed cui, & quando, & quantum, & cuius gratia, & qualiter, non omnis, nec facile est quod est bonum & rarum & laudabile ideo oportet eum, qui intendit ad medium, prius segregari à magis contrario, & in contrarium trahere oportet. Multum enim se iungentes nos à peccato, in medium venimus. Quod qui tortuosa ligna dirigunt, faciunt, in omni autem magis cauendum est delectabile & delectatio. In 3. lib. Bonus singulari recte iudicat, qui est in singulis verum videt, regula eorum & mensura existens, malis autem deceptio propter delectationem fit.

Idem in libro. Topicorum. Quo dicitur diuturnius vel certius est, magis est eligendum eo quod minus huiusmodi. Et quod magis eligit prudens vel bonus vir vel lex recta, vel studiosi, circa singula delecti in eo quod tales sunt, bonum appetunt. Quod propter se est tale, magis eligendum eo quod propter aliud. Et quod propinquius est fini, & omnino quod ad vitæ finem appetibilis, & possibile impossibile. Et cui consequens est maius bonum, vel minus malum eligibilis amplius vel plura bona paucioribus, vel simpliciter vel quando altera alteris insunt vbi alterum propter alterum, ibi nihil magis eligendum vtrumque quam vnum. Vnum quodque in eo tempore quo magis valet, in hoc etiam magis eligendum, vt prudentia in senectute. Nemo enim iuuenes eligit duces eo quod non constat eos prudentes esse. Temperantia autem in iuuentute, magis enim iuuenes quam senes concupiscentiis molestantur. Quod proximū est bono, melius est, & magis eligendum. Et quod similius est bono, & meliori est similis, si tamen illi simile sit in eo quod melius. Idem quod difficilius, magis enim amamus cum habemus quam quod non facile est fumere, aliquando etiam meliora non etiam eligibilia, nam Philosophari melius est quam dicitur, sed non magis eligendum indigentibus. Quod ad omnia vel plura vtile est magis eligendum: quam quod non sic.

A.M. 3624. Virtus quæ

Bonum est se difficile

Ari. 3. top. c. 1. Sententia de libro topicorū

Apuleius de hominibus.

§. I.

DE * Apuleio Philosopho fecundum Hug. floriacensem in hist. Platonis successit Apuleius, & Apuleio Hermes Ægyptius, quem trismegistum nominat. Hic Apuleius in libro quem fecit de Deo Socratis sic ait. Solet esse apud prudentes viros in operibus elaboratis iudicatio restrictior, & in rebus subitariis venia prolixior. Nulla res potest esse eadem festinata & examinata, nec est quicquam omnium quod habere possit & laudem diligentia, simul & gratiam celeritatis.

De hominibus describens sic ait. Homines sunt ratione prudentes, oratione pollentes, immortalibus.

a Hunc Apuleium post Christi mortem vixisse constat. circa a. C. 150. collocat Geneb. quare male Hugo. Floriace. cum Platoni successisse scribit. porro Platoni successit Spensippus, Spensippo Xenocrates, Xenocrati Polemeon Cic. in Adab.

A animis moribundis membris, leuibus & anxiiis membris, brutis & obnoxiiis corporibus, dissimilibus moribus, similibus erroribus, audacia pernicacis, spe perniciaci, casto labore, fortuna caduca, sigillatim mortales, volucris tempore, tarda sapientia, cita morte, parit conuersatio contemptum, taciturnitas conciliat admirationem.

De demonibus sic ait. Demones sunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo passia corpore aerea, tempore æterna. Quidam per angustias reprobantes, consilia non ex suo corde sed ex aliis vocibus colligunt. Et (vt ita dixerim) non animo, sed auribus cogitant. Nihil est Deo gratius & similius, quam vir animo perfecte bonus, qui ceteros antecellit. In quibusdam mirandum est, quod ea quæ minime videri nescire volunt, discere tamen nesciunt. Et eiusdem artis disciplinam simul & ignorantiam detrahit. Nō æquè diuites spectare solemus, vt eq. os quos mercamur, neque enim in equis emen dis Phaleras consideramus, sed equum ipsum nudum & solum: vt sit ad speciem honestus, ad cursum vegetus, ad vecturam validus. Sic ergo & in hominibus contemplandis noli illa aliena existimare, sed ipsum hominem considera, ipsum solum vt meum Socratem pauperem, specta aliena voco quæ parentes pepererunt, & quæ fortuna largita est, vt proficiam & inuidiosas diuitias, hæc ille. Quod autem dicit demones esse animalia habentia corpora aerea, falsum est nisi cum apparent in corporibus de aere formatis quæ postea dimitunt, nam in sua natura corpora non habent.

A.M. 3624.

Demonū definitio quam refert Arist. in 3. c. 16. De demonibus.

Bona autem claritas.

Demones sunt incorporei.

De Hermere Philosopho.

Trismegisti fide patre & filio.

§. II.

DE * Hermere Philosopho, qui dictus est trismegistus & Mercurius, hic scripsit librum de verbo perfecto, de quo vincen. in spe. histo. lib. 5. hæc excerptit. Dominus & omnium factor & Deorum, secundum fecit Dominum qui hunc fecit primum & solum & verum, & bonus & vifus est plenissimus omnium bonorum & lætatis est: hic est filius benedicti Dei atque bonæ voluntatis, cuius nomen humano ore non potest enarrari. De solo Deo. Dominus est omnium dominante Deo mortalibus, & qui ab omnibus non potest indagari, super omnes est, hunc Deus dilexit vni genitum suum, hæc ille. Et subdit. Vn. hæc verba Mercurij, qui & Hermes, videtur, ex parte fidei nostræ de patre & filio consonare. Sed in hoc dissonant, quod dicit Deum fecisse Deum, debuit enim dicere genuisse, sed hoc non multum obstat quia etiam in scriptura filius Dei dicitur factus & exponitur genitus vt illud Iob. 1. quod ait Baptista de Christo. Venit post me, qui ante me factus est, id est genitus de patre. Quod etiam dicit filium secundum à patre, non intelligitur tempore vel dignitate posterior, sed tantum sub autoritate, quia pater est author filij, & quod filius sit author spiritus sancti & omnium rerum, & hoc habet à patre. Scripsit etiam duos libros de Mathesi, in quibus fatalem contellationem conatur asserere, ipsamque negantibus & improbantibus respondere. Sed hoc intelli-

a Hermetem hunc Trismegistum quamuis nonnulli Moysi ob 70. annos æqualem faciam probat tamen Geneb. cum paulo post hæc tempora exiit. cum scilicet in Ægypto Ptolomæus Lagi filius regnaret, an n. 3. 73. Quod vero eum D. Ant. v. latoni facit successorem, falsum est, si eum in Academia post Platonem docuisse intellexerit, quamuis alioqui Platonis doctrinam fuerit amulus.

A. M. 3624. **Au. in 1. de etui. c. 6.** gendum est secundum Augu. in quinto de ciui. Dei. videlicet non vsque quaque absurde dici potest ad solas differētiās corporum afflaris quosdam valere sydereos, non autem animi voluntates syderum positionibus subdi. Quamuis enim constellationes sub quibus quis nascitur possint inclinare sensitiuam quæ est affixa organo corporeo, ad passiones vitiorum, remanet tamen semper voluntas libera ad affentiendum vel dissentiendum vnde Ptolemaus. Vir sapiens dominabitur astris. Extat & alius liber Mercurij ad Asclepium, de quo ista excerptit Vincē. Si Deum intelligere videris, eris omnium bonorum tota mente plenissimus si tamen multa sunt bona, & non vnum in quo sunt omnia, alterum enim alterius consentaneum esse dignoscitur: omnia vnus esse aut vnum esse omnia Philosophia sola est in cognoscenda diuinitate frequens obrutus & sancta religio. Simpliciter enim mente diuinitatem colere, eiusque facta venerari, agere etiam Dei voluntati gratias, quæ est bonitatio sola plenissima, hæc est nullius animi importuna curiositate violata Philosophia. Solum animal homo duplex est, & eius vna pars simplex, quam vocamus diuinæ similitudinis formam, humanitas semper memor naturæ & originis suæ, & in deitatis imitatione perseuerat. Immobilis est æternitas, in qua omnium temporum agitatio sumit exordium, & quod est mobile temporis in æternitatem semper reuocatur. Sicque efficitur vt æternitas stabilis fiat fixa lege currendi. Omnia autem dominus Deus, omnia ab eo, & in ipso, & per ipsum: nos ergo agentes gratias adoramus. Hæc sunt enim summæ intentiones Dei cum gratiæ aguntur à mortalibus hominum adorationibus laudibus & obsequiis. Cælo cælestes delectantur. Nos piissimis votis optamus, si diuinæ placeret pietati, vt nos mūdā custodia absolutos, superioris partis naturæ restituat. Et hoc est merces pia sub Deo, diligenter enim mundo viuētibz, hæc ille. Et si infidelis iste fuerit, hæc tamen fideliter & veraciter dixit, sicut & dominus per afinam Balaam Arioli vera locutus est.

a Ibi tamen asserit constellationes ad ipsas corporum differētiās non omnes valere quoniam in eadem constellatione gemini diuersi sexus concipiuntur.

§. III.

Ethic post Christum passum vi xit teste Suida. **Marc. Fic. de Ploti no sententia.** **F** VIT & alius Philosophus Platonius Plotinus nomine secundum Vincen. in spec. histor. libr. 5. cap. 8. Cuius August. de ciuitate Dei libr. 9. cap. 16. refert fuisse illam notabilem sententiam. Fu- giendum est inquit ad clarissimam patriam & ibi parere tibi omnia. De hoc Marcellus. Plotinus singularis Philosophus, quas Philosophiæ non attingit partes, cum eius doctrina vitæ sequeretur insignia. Cum id quod docebat nō alieno, sed proprio ostēderet virtutis exemplo: Fuit namque vir ille ad omnia virtutum ornamenta compositus: omniumque diuinarum disputationum studio firmatus, iustus, fortis, prouidus, temperatus, vt qui prouidentia ratione superare se posse crederet fortunæ impetus. I- raque locū quietæ sedis elegit, vt ab omni conuersationis humane strepitu separatus se fortunæ inuidia liberaret, solis diuinæ institutionis vacaturus insignibus, vt contra omnes fortunæ minas integro se &

A incorrupto præsidio virtutis armaret. Hæc itaque confidentia mentis ereptus, etiam corporis sui curam ac tuitionem suscepit: & ad sedem collocandam amatum sibi Campaniæ ciuitatis solum elegit, vbi acris semper quieta moderatio cunctos incolas salubri vegetacione sustentat, vbi nec vis hyemis, nec flagrantia solis, sed composita temperies ex vtroque moderatur. Vbi etiam hominibus aliqua agritudine laborantibus, ingentium calore fontium ac feruentium aquarum salutari fomento conciliato fatis irrigatur. Illic constitutus primum insignia contempnit bonorum illos veros honores putans, quos illi contulisset diuinum prouidentia magisterium, nulla quoque diuitiarum desideria ceperant illi, sed has putabat veras diuitias esse, quibus animus ornatus posset authoritatem propriæ originis inuenire. Hic in quadam orationis suæ parte vim fatalis necessitatis aggrediens, homines fortunæ decreta meruentes seuera castigat orationis obliuione. Nihil potestati stellarum tribuens, nil fatorum necessitatibus referens sed totum dicens in nostra esse positum potestate. Tandem illi in hac confidentia securitate constituto, fatorum potestas impossuit, primumque membra eius frigidam sanguinis corpore riguerunt, & oculorum acies splendorem luminis paulatim extenuatum perdidit, postea per totam eius cutem humoribus nutrita pestis erupit, vt putre corpus membris eius deficientibus corrupti sanguinis morte tabesceret. hæc ille. Et vt dicit Augustinus de ciui. Dei. lib. 5. cap. 1. Si quis diuinam prouidentiam fatum dixerit: sententiam teneat, linguā cotrigat, quod sic intelligitur, quod isto modo fato id est diuinæ prouidentia omnia subiiciantur infalibilibiter. Sed ideo corrigenda est lingua, vt non vitamur tali vocabulo fati, quia Gentiles aliter accipiebant fatum, & male, scilicet pro influenza constellationum vel aliare liberum arbitrium necessitante, ad ea quæ agit quod falsum est. Et secundum hoc dicit Gregor. absit cordibus fidelium vt fatum esse aliquid dicant. Similiter si à fortuna dicitur euenire, effectus ille, cuius causa proxima ignorat: [vel illud ex aliquo opere sequatur quod] per illud non intenditur, sic aliqua euenire à fortuna, [non male dici potest] vt cum quis fodiens terram ad colendum agrum inueniat thesaurum. Sed si dicitur euenire à fortuna aliquid [ita scilicet vt illud quod euenit] diuinam prouidentiam subterfugiat, sic falsum est aliquid contringere à fortuna, & sic aliqui Gētilēs sumebant. Ille autem Plotinus forte in hoc errauit, quia nimis confidit de arbitrii sui potestate, & existimans se propria virtute sanum & bonum subsistere.

D De hoc sic dicit Macrobius. libr. 1. de somnio Scipionis. Plotinus qui scripsit de virtutibus, dixit quatuor esse genera virtutum. Primas vocat politicas, quarum prudentia est ad rationis normam, quæ cogitat, quæque agit vniuersa dirigere: ac nihil præter rectum velle, vel facere. Fortitudinis animum supra periculi metum agere, nihilque nisi turpia timere, aduersa vel prospera fortiter tolerare. Temperantia nihil pœnitendū appetere, in nullo legem moderationis excedere, sub iugum rationis cupiditatem domare. Iustitia, vnicuique seruare quod suū est. Huiusmodi vir bonus primo sui deinde reipublicæ rector efficitur. Secunda virtutes, quas purgatorias vocat hominis sunt, qui diuini capax est, solumque eius animum expediunt, qui decreuit se à corporis coaragione purgare, & quadam humanorū fuga solis

E Virtutes purgatorias quæ.

A. M. 3624. **Virtutes purgati- us quales.** solis se diuinis inferere. hæc sunt otiosorum, qui rerum publicarum actibus se sequestrant, harum quid singulæ velint alias expressimus, quum de Philosophantium virtutibus diceremus, quas solas quidam existimauerunt esse virtutes. Tertriæ sunt purgati iamque defæcati animi, & ab omni huius mundi aspergine pressè purèque deterfi. Illicque prudentia est diuina non quasi in electione præferre, sed sola nosse, & hæc tanquam nihil sit aliud intueri. Temperantia terrenas cupiditates non solum reprimere, sed pœnitentia obliuisci. Fortitudinis passiones ignorare, non vincere, vt irasci noceri, nihilque cupiatur. Iustitia ita cum superba & diuina mente sociari, vt seruet cum ea perpetuum fœdus imitando. Quarta sunt exemplares quæ in ipsa diuina mente consistunt: quas diximus vocari *virtutes* à quarum exemplo reliquæ omnes per ordinem desunt. Nam si rerum aliarum, multo magis virtutum ideæ esse in mente diuinæ credendum est. Illic prudentia est mens ipsa diuina. Temperantia, quod in se perpetua intentione conuersa est. Fortitudo, quod semper idem est, nec aliquando mutatur. Iustitia, quæ perenni lege sempiterna operis sui continuatione non flectitur. Hæc sunt quatuor genera quaternarum virtutum quæ præter cetera in passionibus quibus homines mutantur cupiunt quod dolent, gaudentque & maximā habent sui differentiam, has primæ emolliunt, secunda auferunt, tertriæ obliuiscuntur, in quartis nefas est nominari hæc ibi. De virtutibus tamen istis & aliis habes, in quarta parte summæ in primo tit. in genere. & postea de singulis in specie.

§. IIII.

I L L I S Etiam temporibus Alexandri magni Epicurius & Anaximenes clari habentur. Er vt dicit Vincen. libr. 5. c. 39. Non est iste Anaximenes Philosophus discipulus Anaximandri, sed Anaximenes orator qui fuit magister Alexandri magni in arte oratoria, qui à quibusdam creditur historiam Alexandri, quæ sine nomine fertur, scripsisse. Er de hoc refert Valer. quod cum Alexander ad diruendam Lampfacum ciuitatem cum impetu ferretur, progressum extra mania obuium habuit Anaximenem præceptorem suum, sciensque quod preces iræ eius opponeret, iurauit se non facturum quicquid peteret. Peto ergo, inquit, vt Lampfacum diruas. Ita salus vrbis vnus suffraganti beneficio obtenta est.

Epicurus autem licet ipse vt ait Hieron. literas nō didicerit, & artem disputandi teste Boetio ignorauerit, tamen multa egregiè ab eo dicta referuntur, & alia pessimi erroris vt patebit. Tertullianus de eo, Epicurus omnem cruciatum doloremque despicit, modicum quidem contemptibilem denunciando, magnum vero non diuturnum. Hier. contra Iouin. de eo. Epicurus assertor voluptatis (quamque discipulus eius Metrodorus Ledrium habuerit vxorem) raro tamen dicit sapiens inuenta coniugia, quia multain commoda admixta sunt nuptiis. Er quomodo diuitia, honores, & corporum sanitates, & cetera quæ in differentia nominamus, nec bona nec mala sunt, sed quasi in meditullio posita vsu & euentu bona vel mala sunt, ita & vxores fitas in bonorum malorumque confinio. Graue autem esse viro sapienti venire in dubium, vt rum bonam an malam daturus sit.

A Idem Hieron. lib. 2. contra Iouinia. Quod mirandum sit. Epicurus voluptatis assertor omnes liberos suos repleuit oleribus & pomis, & vilibus cibis dicens esse viuendum, quia carnes & exquisita epulæ ingeniti cura & miseria preparata: maiorem habebant pœnam in inquirendo quam voluptatem in habendo. Corpora etiam nostra cibo tantum & potu indigere, vt aqua & panis sunt & cetera his similia. vbi naturæ satisfactum sit: quicquid supra fuerit non ad vitæ necessitatem spectare, sed ad vitium voluptatis. Sapientia quoque operam dare nos non posse, si mensæ abundantiam cogitemus, quæ labore nimio & cura indiget. Seneca quoque de elegantioribus Epicuri dictis in libris suis excerptit ista. Honestas res est paupertas, lata illa vero iam paupertas, non est, si lata est. Satis magnum alter alteri theatrum sumus. Nemo non ita exiit de vita tanquam modo intrauit. Si cui sua non videntur amplissima, licet totius mundi dominus sit, tamen miser est. Aliquis vir bonus eligendus est à nobis ac semper ante oculos habendus, vt sic tanquam illo spectante viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Si ad naturam viuas, nunquam eris pauper, si ad opinionem, nunquam eris diues. Exiguam naturam desiderat, opinio immensum. Multis parasse diuitias non finis miseriarum fuit, sed inuitatio. Ante circumspectandum est cum quibus edas & bibas, quam quid edas & bibas, nam sine amico visceratio leonis & lupi vita est. Suis te diuitem facere, non pecuniæ adiciendum sed cupiditati detrahendum est. Ridiculum est currere ad mortem radio vitæ. Initium salutis est: noticia peccati. Meditare mortem. Ira immoderata insaniam gignit. Non comestiones, non potationes, non copulæ fœminarum, nec copia piscium & aliorum huiusmodi, qui splendido vsu præparantur, conuiuij suauem vitam faciunt, sed sobria disputatio. Hi copis conuiuij moderate vtuntur, qui non immoderate eas quærunt, multæ enim ex deliciarum epulis molestia generantur. Hæc de dictis Epicuri.

E Errauit autem in multis plus quam omnes alij Phylophi. Nam existimauit & dixit nullam esse Dei prouidentiam, vt dicit de eo Lactantius in lib. insti. nam putauit Deum res humanas non curare, sed otiosum esse & nihil agere, dixitque voluptatem summam bonum esse, & animas cum corporibus interire. Hæc habuit & habet multos sequaces, quia stulti, quorum infinitus est numerus vt dicitur Ecclesia j. dediti sensibilibus, prouidentes sunt ad sequendum instigationem sensualitatis quam rationem intellectus, & delectationes corporis magis quam animæ in quorum persona inquit Salomon melius quam comedere, & bibere, & ostendere bona vitæ suæ & similia. Er Sapien. 2. cap. dicunt tales. Exiguum est & cum radio tempus vitæ nostræ, & non est agnitus qui reuersus sit ab inferis, & post hæc erimus quasi non fuerimus &c. Fruamur ergo bonis, & vitamur creatura tanquam in iuuentute celeriter, coronemus nos rosis antequam marcescant nullum pratium sit quod non pertranseat luxuria nostra &c. Sed postea subditur: hæc dixerunt errantes, malitia enim eorum excæcauit eos. Er vt habetur ibidem. In inferno positi gementes dicunt. Quid profuit nobis &c. Primo errori Epicuri respondet Senec. libro quarto de beneficiis, maxime vbi Dei prouidentia mundum regit negat, dicens. Tu denique Epicure Deum in-

A.M. 3669.

ermen facis: omnia illi tela, omnem detaxisti potestiam: & ne cuiquam metuendus esset, proiecisti ipsum extra metum. Hunc igitur septum ingenti quidem & inexplicabili muro, diuisumque a contactu & a conspectu mortalium, non habes quare verearis. Nulla sibi nec tribuendi nec nocendi materia est, in medio intervallo huius & alterius cœli desertus, siue animalis, siue homine. Cur colis eum? Propter maiestatem, inquis, eius eximiam singularemque naturam. Ut concedam tibi, nempe hoc facis nullo precio inductus, nulla spe. Est ergo aliquid per se expectandum, cuius te ipsa dignitas ducit. hæc Sen. Idem Laet. in li. de opificio humani corporis. Secundo errori Epicuri respondet. Tul. in li. de of. Tertio. id. in li. 6. de republica & de senectute. Sed multo plenius & perfectius August. de ciuitate Dei & Thom. in lib. contra gentiles. Ex his ergo spinosis virgultis gentilium scito carpere rosam veritatis, & spinas relinquere falsitatis: Et illud obserua quod ait Apostolus 2. ad Cor. 10. post Hiere. cap. 9. Non gloriatur sapiens in de of. & ex sapientia sua, neque potens in potentia sua: neque diues in diuitiis suis, sed qui gloriatur in hoc gloriatur, scire & nosse me. Nil enim profuit Alexandro magno latum dominium, nec Dario potentia & diuitiæ, nec Philosophis sapientia sua, sed exterminati Dei li. 21. sunt, & ad inferos descenderunt: quia quum cognouissent Deum gloriæ, non sicut Deum glorificauerunt, sed stulti facti sunt.

Tull. con- tra Epicu- reos. Laet. in li. Opificio humani corporis. c. 8. & 9. M. T. in 3. de of. & ex p. 2. de finib. & in 5. Tulcul. Au. de ciu. Dei li. 21. & 22. & D. Tho. cõ. tra Gent. lib. 2. c. 79. 80 & 81. Rom. 1.

De diuisione monarchie Græcorum in plures partes.

CAP. IIII.



MORTVO Alexandro magno apud Babylonem, vt refert Euse. in Chroni. translato post eum in multos imperio, diuersi regnauerunt, quod etiam patet ex 1. lib. Mach. cap. j. Hinc Alexandrinorum nascitur regnum quod est Ægypti: & per diuersas gētes quas Alexander tenuerat diuersi regnauerunt. Primus in Ægypto Ptolemæus Lagi filius cepit regnare anno quintæ ætatis. 267. Mundi vero quater millesimo 777. & regnauit annis 50. Macedonia regnauit Philippus, qui & Aridaus, frater Alexandri annis 6. Lydiam & Thraciam & Hellepontum Lyfimachus tenuit. Cum enim, vt ait Comestor rediisset Alexander Babylonem, & sumpto veneno à sorore sua vsu lingue amississet, voluntatem suam scripto expressit. Et noluit monarchiam suam in aliquos trāsferre, ne aliquis par ei in potentia apud posteros legeretur. Sed duodecim quos ab adolescentia socios habuerat, regni successores instituit. Hæc autem institutio non stetit, nam quatuor ex eis tantum aliis abiectis regnauerunt, sicut in visione quinta Danielis comprehensum est, videlicet de hirco caprarum, qui signat Alexandrum percutientem arietem id est Darium, ex quo hirco postea oriebantur quatuor cornua id est quatuor reges post mortem eius succedentes immediatè: qui inter se monarchiam diuiserunt. Itaque Ptolemæus rex Ægypti qui cognominatus est Soter, cum regno suo adiecisset Syriam, apposuit etiam, vt adiceret & Iudæam. Vnde & ascendens Hierusalem die sabbathi sciens Iudæos ea die arma non muros, sub prætextu sacrificandi Deo nullo contradicente intravit ciuitatem, vnde secun-

Alexandria est in Ægypto. Regna quatuor post mortem Alexandri eriguntur Com. in his. l. c. 5.

Daniel. 8.

Ptolemæus rex Com. ibi. cap. 6.

dum Iosephum: Agararchides Gnidius superstitione exprobrat Iudæis, quod propter eam, libertatem amiserunt. Nam dum propter superstitionem grauantur arma sumere, grauem dominum receperunt. Ptolemæus igitur multos de Iudæa & Garizim captiuos trahens in Ægyptum abiit: & venditione exponens eos à negotiatoribus nationum distracti sunt & dispersi, & per hanc captiuitatem, licet non fuerit generalis, diffusius dispersi sunt in nationes, vnde in actibus Apostolorum legitur conuenisse Iudæos in Hierusalè ex omni natione que sub cælo est. Iaddo autem pontifici summo successit filius eius Symeon iustus, Eo tempore claruit Theophrastus Philosophus, qui vt ait Cicero, à diuinitate loquendi nomen accepit. Hic fuit discipulus & successor Aristotelis secundum Vincen. in specu. histo. lib. 6. ca. 2. De hoc ait Aulus Gellius in lib. noctium Atticarum Aristotele iam senio confecto, ægroque corpore, & spem vitæ tenui: omnis seclatorum eius cohors ad eum accessit, orans vt ipse deligeret loci sui & magistris successorem quem sequerentur. Erant autem duo in eius ludo præcipui, Theophrastus ex Lesbos, & Menedemus ex Rhodo, Aristoteles autem iussit sibi afferri vinum Lesbium & Rhodium, & vtrumque satis commendauit, sed Lesbium magis vnde nulli dubium fuit, quin lepidè simul & verecundè successorem sibi illa voce non vinum delegisset. Itaque Aristotele defuncto, omnis Academia ad Theophrastum conuolauit. Huius Theophrasti dicitur esse illa probata sententia. Expedit iam probatos amicos amare, non amatos probare. Et illa alia ex inimico vindictam si te inimicum senserit perdidisti. Et illa. Grauius aduersarium securitate decipies. Huius quoque sententia fuit. Amantium cæca esse iudicia. Scripsit & librum de amicitia, in quo amicitiam omni caritati id est amori præfert, sed raram in rebus humanis esse testatur. Fertur etiam liberum de nuptiis, quo quaeritur an sapiens ducat uxorem, eius esse, de quo libro habes in tertia parte tit. j. c. j.

A.M. 3669. Ptolemæus a se dicit Hiero. solymam. Iudæi rursus dispersi sunt.

Iaddus moritur cui successit Simeon iustus. Euseb. Cic. in orati ad Re. Aul. Gell. li. 11. c. 5.

Sententia Theophrasti.

De Menandro Comico. i. Cor. 15. li. 17. c. 4.

Val. lib. 9. cap. 12.

Cassander rex Macedonum.

§. I.

ANNO Ptolemæi quinto, vt ait Euse. in Chroni. Menander comicus primus fabulam cognomento Origen docens superauit. Huius Menandri iuxta Hieron. est illud apostoli ad Corinth. Corrum-punt bonos mores confabulationes pessimæ. Aulus Gellius autem refert qd Menander iste à Philemone nequaquam pari scriptore in certaminibus comædiarum sæpius vincebatur, quem cum forte habuisset obuium, quaeso inquit Philemon cum bona venia dic mihi, cum me vincis, non erubescis. De isto Philemone siue alio dicto Polemone dicit. Valer. libro 9. quod cum vis immoderati risus abstulit. Nam aliquando paratas ei ficus in conspectu possitas a seculo consumente, puerum vt illum abigeret clamauit, qui cum iam comestis omnibus superuenisset, quoniam inquit tam tardus fuisti, da nunc merum a seculo, ac protinus vrbaniatem dicti crebro anhælitu cachinnorum profecutus semel guttur salebris spiritus pragrauauit. Anno Ptolemæi. 8. regnauit Cassander apud Macedones post Philippum Aridaum secundum Euse. in Chroni. Nā Olympias mater Alexandri, vt refert Iust. in 14. cum ab Epiro in Macedonia persequente eā Eacida rege molossorum vniuer prohibita est à finibus Macedoniae ab Euridice & Aridao

A.M. 3624. Oros. lib. 3. cap. 23.

Magnus est appetitus vindictæ in mulieribus.

Olympias mater Alexandri occiditur.

Val. lib. 9. cap. 11.

Polemon philosophus.

Seleucus Syriæ.

Aridæo. vnde moti Macedones ad Olympiadem transferunt, cuius iussu & Eurydice & rex occiditur, sex annis post Alexandrum positus regno. Hæc Eurydice secundum Orosium in 3. multa sub nomine viri nefaria gesserat per Cassandrum, quem flagitiose cognitum, ad summum fastigium per omnes honorum gradus peruxerat, qui ex libidine mulieris multas Græciæ ciuitates afflixit. Sed nec Olympias, inquit Iust. in 14. diu regnauit. Nā cum principū cades passim muliebri magis quā regio more fecisset, fauorem suum in odium vertit. Audito itaq; Cassandri aduentu, diffusa Macedonia cum nura Roxane & nepote Hercule in pictuam vrbem concessit. Comitatus sunt eam Deidamia Aecidæ regis filia, & Thessalonica Priuigna, Philippi filia, & multa alia matronæ, speciosus magis quam vtilis grex. Mox Cassander pictuam vrbem obsedit. Qui cum fame & ferro vigeret Olympiadem, illa longe obfidiōnis tædio, pacta salute, victori se tradidit, qui cōuocato populo sciscitatus est, quid de ea fieri vellent. Mox omnes sine respectu pristina maiestatis occidentam decernunt. Olympias autem vbi obstinatos ad se armatos venire videt, veste induta regali, & duabus ancillis innixa, vltro obuiam procedit, qua visa percussores attoniti fortuna maiestatis prioris, & tot in eam concurrentibus regum suorum nominibus, sublitterunt, donec à Cassandro missi sunt, qui eam cōfoderent non refugiente gladium, nec vulnera, nec muliebriter vociferantem, sed virorum fortium more pro gloria veteris Proserpinae morti succumbentē, vt Alexandrum postetiam matre moriente conspiceret. Insuper expirans capillis & veste crura contextisse fertur, nequid posset in corpore eius indecorum videri. De Polemone philospho, quem Helinandus dicit successisse Xenocrati, sic ait Vale. lib. 6. Perdite luxuria Athenis adolescens Polemo neque illecebris modo sed ipsa quoq; infamia gaudēs cum è conuiuio non post solis occasum sed post ortum surrexisset, domumque rediens Xenocratis philosophi patientem ianuam vidisset, vno grauiss, delibutus vnguentis, feritis capite redimito pellicida veste amictus, refertam turba doctorum hominum scholam eius intrauit. Nec tam deformi contentus introitu, confedit etiam vt & clarissimum eloquium & prudentissimæ præcepta temulentia lasciuiss eleuaret. Orta deinde vt par erat omnium indignatione, Xenocrates vultum in eodem habitu continuit, omisq; re, quam disterebat, de modestia ac temperantia loqui cepit, cuius grauitate sermonis Polemo coactus respicere, & primo coronam capite detractam proiecit, paulo post brachium intra palium reduxit, procedente tempore coniuualis oris hilaritatem deposuit, ad vltimum totam luxuriam exiit: Sicque vnus orationis medicina sanatus ex infami Ganeone maximus euasit philosophus, hæc ille.

tem successit Seleucus Philepator. 12. post eum Antiochus Epiphanes 11. Antiochus Eupator post illi annis regnauit, post quem Demetrius. Soter annis tredecim, Alexander vero postea regnauit annis 10. & mensibus. 7. exinde Demetrius an 3. post quem Antiochus Sedetes an. 9. Quo interfecto ab Arsace Partho, iterum frater eius Demetrius regnauit annis. 4. deinde Antiochus Gryphus vel Cyprius. 12. Antiochus vero Cixicenus Grypho cincto Syriam tenuit. Sed Gryphus superato Cixiceno eandem recepit. Et ita ex successione regnauerunt inuicem aduersus se dimicantes annis. 18. postea Philippus annis. 2. quo capto à Gaminio regnum Syriæ finitum est. Primus ergo rex Syriæ Seleucus Nicanor, hic in principio sui regni Babyloniam cepit, Inde auctis ex victoria viribus, Bactrianos expugnauit, deinde transitum in Indiam fecit, qui post mortem Alexandri veluti à ceruicibus iugo excusso seruitutis, præfectos eius occiderat. Author libertatis Sandrocortus fuerat, sed titulum libertatis post victoriam in seruitutem verterat. Siquidem occupato regno populum, quem ab externa dominatione vendicauerat, ipse seruitio præmebat. Fuit hic quidem humili genere natus, sed ad regni potestatem maiestate numinis impulsus, quippe quum procacitate sua Alexandrum regem offendisset, interfici à rege iustus salutem pedum celeritate quaerierat, ex qua fatigatione quum somno captus iaceret, leo ingentis formæ ad dormientem accessit, sudorēque profluentem lingua ei detersit, expergetactūq; blande reliquit, hoc prodigio primum ad spem regni impulsus contracta manu latronum, Indos ad nouitatem regni sollicitauit. Molienti deinde bellum aduersus præfectos Alexandri, elephas ferus infinitæ magnitudinis vltro se obtulit, & veluti domita mansuetudine eum tergo excepit. Sicque dux belli & præliator insignis fuit. Et cum eo Seleucus pacem fecit, testis Iustinus in 15.

A.M. 3624.

Apud omnes historicos incorruptè mansit pontificum successio, ab ipsa captiuitate, non iterum ducum. Nanque Ecclesiastica successio perire non potest: regia & secularis caduca est & fluxa. Turcia rabies extinxit Constantinopolitanos imperatores, & non potuit Patriarchas & hierarchiam Ecclesie illic euertere. Geneb.

§. III.

EO tempore Iudæorum pontifex maximus Simon Oniæ filius clarus habetur, cuius cognomen Euseb. in Chron. iustus fuit, propter sollicitam in Deum religionem, & in ciues suos pronam clementiam. Seleucus in eas vrbes quas extruxerat multas Iudæos transfert, ius eis ciuium & muniçipalem ordinem cum Græcis æquali honore concedens, pontifex Iudæorum Eleazarus frater Simonis suscepit templi ministerium filio Simonis Oniæ patuo admodum derelicto. Apud Macedones regnauit Pyrrhus, postea Lyfimachus. Hunc Lyfimachum regem vt refert Vale. cum Theodorus Cyrenæus increpasset, & ob hoc eum ille cruci affigi iussisset, c. M. Tub. terribilis ait, sit purpuratis tuis hæc crux, mea siquidem nihil interest humine an sublimè putrescã. Anno huius Ptolemæi 40. secundum Eusebium. Sotstratus Genidius Pharus in Alexandria construxit, quod ponitur vnum de septem mirabilibus mundi. Nam super quatuor caneros vitreos passu 20. in mari

Val. lib. 6. c. M. Tub. in 5. Tub. Euseb. in Chron. Pharas mudi vni miraculū.

A.M. 3622.

mari fundata est, secundum Vincen. in spe. histor. Quomodo enim tam magni cancri fusi sunt. Quomodo deportati sunt in mari & non facti. Quomodo fundamenta cæmenti super ipsum adherere potuerunt, & sub aqua qualiter cæmenta stare potuerunt. Et quomodo cancri non frangunt, aut quomodo non libricatur desuper fundatum, magnum miraculum videtur, & ad intelligendum valde difficile. Ista autem dicit quod Pharus est turris maxima ad præluccendi ministerium in portu fabricata.

§. IIII.

Prolemæus Philadelphus.

POST Prolemæum primum Lagi filium, regnavit in Ægypto Prolemæus Philadelphus, qui regnare cepit anno ætatis quinta. 307. mundi vero ter millesimo. 680. secundum aliquos. Secundum alios ut Bedam & 70. interpretes, anno quater millesimo. Hic Iudæos qui in Ægypto erant liberos esse permisit, & vasa Eleazaro pontifici Hierosolymorum votiva transmittens, diuinas scripturas in Græcam vocem ex Hebræa lingua per 70. duos interpretes transferri curavit, quas in Alexandrina bibliotheca habuit, quam sibi ex omni genere literaturæ comparauerat, ut haberet ex Chron. Sed magis hoc explicat Comestor. Dicit enim quod iste studiosus valde & librorum cupidus, Demetrium bibliothecæ suæ præfecit. Cùmque quæsieret ab eo de numero librorum. 20. millia adesse respondit, sed paulo post ad quinquaginta millia posse peruenire. Et nunciatum sibi dixit apud Iudæos esse legem ore ipsius Domini editam, & digito eius scriptam, pro qua summo opere laborandum esse dicebat, ut in Græcum conuersa eloquium in archiuis regalibus haberetur, hæc enim erat lex Dei quam philosophi Græci dicunt id est viuientem (zōenim vitam vel viuere sonat) quæ vulgus Iouem appellat, & ad ostendendam legis illius sanctitatem addidit quod non nisi à Dei viuientis cultoribus transferri posset. Et ut ait etiam Iosephus historiographus, & Theopompus quidam cum historiis quas scribebat eam legem Dei voluisset intrerferere, versus est in amentiam per dies 30. & quidam alius poeta Theodecto nomine propter eandem causam factus est cæcus, sed penitentes sanati sunt. Necnon & in somnis vidit Theopompus, quod hoc ei accidisset, eo quod diuina scrutatus esset & hominibus impuris tulisset. Suggestit ergo regi Demetrius, ut scriberet pontifici Iudæorum, ut Iudæos Hebræicæ & Græcæ linguæ peritos ad ipsum dirigeret cum lege Dei, qui ad eam transferendam sufficerent. Quod ut imperaret munera cum epistolis mittenda celsi. Aderat

Interpretationis sacræ scripturæ in Græcum idioma caussa. Euseb. in Ch. Com. ib. cap. 6.

Nota maximam multitudinem librorum.

Ioseph. ant. lib. 12.

Iudæi à captiuitate Ægyptiaca liberantur.

quorum fidem probauit cõstitui in palatio, legemq; vestrâ in Græcam linguam vertere & ita versam in bibliothecam exponere. Bene ergo facies mittendo nobis viros seniores, qui valeant interpretationes eorum caute nobis relinquere. Transmisit modo argenti talenta centum pro immolationibus faciendis, & separauit quinquaginta talenta auri ad cratera & libbatoria faciendâ, & gemmas sine numero ad artificum operationem, alias optionem. Tu manda nobis, quæ ex his facere volueris quod gratius amplectemur. Tunc mittens ad eum Eleazarus quod postulabat, rescripsit ita. Ad interpretandam legem quam postulas misi viros seniores, de vnaquaque tribu sex legem ferentes. Tuæ autem pietatis erit, vel iustitiæ, ad nos eam caute remittere. Hi ergo sunt secundum Vincen. in spe. hist. lib. 6. ca. 16. post Comestorem. 70. interpretes, qui licet 72. fuerint, dicuntur tamen 70. more scripturæ, quæ modicum numerum si super aliquam summam excreuerit, sæpe subicit. Qui cum venissent ad regem benigne suscepti sunt, non tamen ad regem intromissit vsq; ad diem quintum, imminabat enim illa solennitas triumphalis, pro triumpho scilicet quodam quem maiores sui eadem die habuerant. Ea igitur die suscepit eos, quos coram principum vniuersitate decreuerat honorare. Post susceptionem vero. 12. diebus fuerunt cum rege, & scilicet natus est ab eis, quæ in corde suo dispulerat, & præcipue de duobus scilicet de cognitione Dei, & regni gubernatione. Cùmque instruxissent eum de regni gubernatione, plenius disputauerunt de vno colendo Deo, & quod nulla creatura Deus esset. Et inde est quod vbiunque occurrit eis vel in disputatione vel in trãslatione de mysterio Trinitatis vel incarnationis, vel sub silentio transferunt vel Enigmatice translulerunt, ne tres Deos colendos tradidisse viderent, vel creaturam Deum dicerent. Ut Esa. qui cum dixisset puerum nasciturum, & addidisset sex nomina eius, admirabilis, consiliarius &c. pro illis sex nominibus posuerunt magni consilij Angelus, ne viderentur tradidisse hominem deificatum. Tunc ostenderunt regi librum legis quem secum attulerant, nec admirari sufficiebat chartarum tenuitatem, & earum compaginacionem, quæ oculis deprehendi non posset quamuis literæ aureæ in candore cartarum adeo legibiles apparerent. Introducti sunt autem in domum regis secretâ, quæ ad negotiorum deliberationem erat.

71. interpretes venerunt ad Prolemæum.

Liber legis quò cõpositus esset.

Et data sunt eis singula cellula, & quicquid eis visum opportunum & commodum ad interpretandum. Diluculo egrediebantur ad præcandum bene regi, tunc lauabant se ad mare iuxta purificationem Iudæorum, & postea interpretabantur vsque ad horam nonam, inde transibant ad cibum sumendum & requiem, & consummauerunt opus. 72. diebus. Vnde quibusdam visum est quam non translulerunt nisi pentateuchum, postea vero vel priusquam redirent, vel postea aliqui ex eis ad regem redeuntes translulerunt prophetas & psalmos. Verum tamen si sic miraculosè factum est ut tradidit August. in 18. lib. de ciui. Dei cap. 42. & 43. quod vna & eadem sine dissonantia in capite illius temporis inuenta est editio, minus miraculosè fieri potuit, ut

a Ante Alexandrum sacras litteras Græcè extitisse Platonemque & Pythagoram in his fuisse versatos scribit Clemens Alex. lib. 1. Strom. celsi laudans Aristobulum.

Septuaginta sine dissonantia sacrarum scripturâ sunt interpretati.

infra

A.M. 3707.

Hieron. in prol. sup. Pentateuchum.

infra breue spacium scilicet. 72. dierum interpretarentur & leges & prophetas omnes cum Psalm. Hiero. tamen non approbat hanc opinionem, scilicet quod sine aliqua collatione eorum ad inuicem inuenta sit vna editio omnium. 72. sine aliqua dissonantia, quia nec Iosephus nec alij antiqui historiographi hoc referunt. Sed asserit hoc factum non miraculosè, sed humano, ingenio & industria ut quod singuli transferebant in sex diebus hebdomadæ postea in sabbato omnes simul conferrent, & quæ captior interpretatio iudicaretur, illa ab omnibus sumeretur ut omnes in vnam concordarent. Nec mirandum hoc esse asserit, cum Euidas legem quam per spiritum reparauerat, quia combusta fuerat à Chaldeis, postea cum veteri scriptura, quæ apud Samaritanos, erat correxit. Opere autem completo conuocauit Demetrius, qui super libros magister erat omnes Iudæos, qui erant in Alexandria & de prouincia peritiores, & lecta est coram eis translatio eorum, & approbata, cùmque peterent interpretes Dari à rege autoritatem ut immobilis perseveraret, hoc facturum se iuravit, si demum ita caste corrigere eam, ut quod semel iudicatum foret non cogerentur irritate. Et remisit eos numeribus, oneratos. Eleazaro quoque misit munera, & in templum misit vasa aurea & mensam auream gemmis preciosissimis insignitam. Hic itaque Prolemæus rex eruditissimus bibliothecam, ut dictum est, ex omni genere literaturæ sibi comparauit, cui Demetrium Phalaræum præfecit grammaticorum tunc probatissimum, cui etiam inter cetera præfecturam mandauerat. Iste Prolemæus canones Altrorum composuit, & libros multos scripsit. Hic fecit descriptionem orbis terræ per Eratosthenem philosophum, & misit Dionysium in Indiam, & ut res inclytas memoriæ proderet.

Rex dignissimus regno qui tanta scientia præditus erat.

a An hic nominis similitudine deceptus, insignem Astrologum Prolemæum qui sub Antonino imperatore vixit eundem cum illo rege Ægypti putauerit designare non audeo, istum tamen nihil scripsisse vnquam legi.

§. V.

Brennus Gallosum dux.

Galli Macedones vincunt.

Templum Apollinis vbi situm.

ANNO Philadelphi Ptolemæi quarto, regnavit Macedonum rex 10. Sosthenes annis duobus. Interea ut ait Iustin. in 24. Brennus quo dux portio Gallorum in Græciam se effuderat, audita victoria suorum, qui Belgio dux Niacedones vicebant, adunatis centum & quinquaginta millibus peditum, & 15. millibus equitum, in Macedoniam irrumpit & Agros & villas populat. Cui cum occurrisset Sosthenes cum instructo exercitu, pauci à pluribus, trepidi à valentibus victi sunt facile. Brennus autem quasi iam ei terrena spolia sorderent, animam ad Deorum templa conuertit, scurriliter iocatus locupletes Deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos adiit, aurum religioni, prædam offensæ Deorum præferens, quos nullis opibus egere ut pote qui eas hominibus largiri soleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnaso, in rupe vndique impendente, ibi ciuitatem frequentia hominum fecit, qui ad affirmationem maiestatis vndique concurrentes in eo saxo confedere, atque ita templum & ciuitatem non muri sed præcipitia nec manufa-

A.M. 3707.

Oraculû Apollinis quomodo autem dicitur.

cta sed naturalia præsidia defendunt. Media saxi rupes in formam rheatri recessit, quamobrem & hominum clamori, & si quando accedit tubarum sonus, personantibus & respondentibus inter se rupibus & multiplex audiri, ampliorque quam editur resonare solet. Quæ res maiestatis maiorem terrorem ignaris rei, admirationem stupendibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planities exigua est, atque in eo profundum terræ foramen, quod in oracula patet, ex quo feruidus spiritus in quodam velut vento in sublimem expulsius mentes vatium in væcordiam vertit, impletq; Deo responsa consulentibus dare cogit. Multa ibi & opulenta regum & populorum visuntur munera. Igitur Gallorum vulgus, vbi primo vno cæterisque commeatibus referta rura inuenit, non minus abundantia quam victoria lætum, se per agros sparserat desertisque signis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res delationem Delphis dedit. Prima namque opinione aduentus eorum prohibiti feruntur agrestes oraculis, messes vinaque villis efferre. Erant in exercitu Brenni lecta peditum. 65. millia, Delphorum vero & sociorum non nisi quatuordecim millia militum erant. Erant autem in templo multa statua cum quadrigis solido auro fusa, ob quam rem cupidi prædæ Galli, sine respectu periculorum Galli Delphos recedentes Gallos tenent.

Rem cupidi prædæ Galli, sine respectu periculorum Galli Delphos recedentes Gallos tenent. Iste Prolemæus canones Altrorum composuit, & libros multos scripsit. Hic fecit descriptionem orbis terræ per Eratosthenem philosophum, & misit Dionysium in Indiam, & ut res inclytas memoriæ proderet. Dolorem ferre non posset pugione vitam finiuit. Alter ex duobus ducibus qui cum coerant cum 20. millibus sauciorum Græcia excessit. Quibus pauidis & fugientibus nulla sub rectis acta nox est, nullus sine labore & periculo dies, imbres assidui, gelu & nix concreta, & fames & lassitudo, & super hoc maximum peritigilia malum, miseris infelicis belli reliquias obtruit, nemòq; ex tanto exercitu vel ad memoriam tantæ cladis superstit.

Protemius Gallus & dux eorum Brennus se occidit fraudè sacerdoti Delphicoru.

§. VI.

APVD Macedones autem post Sosthenem Antigonus rex Macedonum. 36. ut scribit Euseb. in Chronic. Porro Galli, qui à Brenno duce cum in Græciam proficiscerentur (inquit Iustin. in 25.) ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, peditum quindecim millia, equitum tria millia amauerant, qui fugatis Getarum Tribalorumque copiis Macedoniæ imminentes, legatos ad Antigonum regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul & castra regis specularentur, quibus

Galli dolent à Macedonibus vincuntur.

A Nno Philadelphij, 15. floruit Hierasitrus me-
 dicus, hic vt legitur pulsu cognouit amante vt
 refert Vale. quod cum Antiochus Seleuci filius no-
 uerit in amore corruptus esset, ab Erasistrato me-
 dicanus est. qui pulsum eius modo vegetiore, modo
 languidiorem sentiens, secundu accessum & recessum
 nouerit, id patri indicauit, qui carissimam, coniun-
 gem filio cedere non dubitauit, hanc ille. Sed pessime
 fecit uterque.
 Anno Philadelphij, 19. regnauit in Syria Antiochus
 qui vocabatur deus, & regnauit annis. 15. hic vt ait
 Hier. super Dan. aduersus Babylonia & Orientis viri-
 bus contra eum dimicauit. Volens itaque Ptolemasus
 Philadelphus post multos annos molestum finire
 certamen, filiam suam nomine Berenicem Antiocho
 vxore dedit, qui de prior vxore Laodice duos filios
 habebat, Seleucum qui cognominatus est Callinicus,
 & alterum Antiochum. Deduxitque eam usque ad Pe-
 lusium & infinita auri argenti millia dotis nomine
 dedit. Antiochus autem Berenicem consortem regni
 habere se dicens, & Laodicem in locu cubicum, post
 multum vero temporis amore superatus Laodicem
 cum liberis suis reduxit in regiam. Que metuens am-
 bigni viri animum, ne Berenicem reduceret, vitum
 suum per ministros ueneno intei fecit, Berenicem au-
 tem cum filio, qui ex Antiocho natus erat, Icadioni &
 Geneo Antiochia principibus occidenda tradidit,
 filiumque suum maiorem Seleucum Callinicum in
 patris loco regem constituit. Porro de morte illius
 Antiochi narrat Vale. quod hoc modo celata fuerit,
 Regi inquit Antiocho vnus ex aequalibus & ipse re-
 gis stirpis nomine Arsenio, perquam similitudo
 quem Laodice, vxor Antiochi, interfecto viro dissimu-
 landi sceleris causa in lecto perinde quasi ipsum regem
 argum collocauit. Admissumque vniuersum popu-
 lum & sermone eius & vultu consimili fecellit. Credi-
 deruntque homines ab Antiocho mortem, Laodicem
 sibi & matris eius commendari. De hoc Philadelpho
 rege Aegypti dicit Hieron. super Dan. quod apud Gra-
 eos habitus est orator & Philosophus, tantaeque poten-
 tiae fuisse narratur, vt Ptolemaum patrem vinceret.
 Narrant histori qui eu habuisse peditum. 100. milia equi-
 tum. 20. milia, curruum vero duo milia, & elephan-
 tos quos primus eduxit ex Aethyopia. 400. Naues longas
 quas nunc liburnas vocant, mille quingetas, alias ad
 militum cibaria portanda mille, auri quoque & argen-
 ti grande pondus, ita vt de Aegypto per singulos an-
 nos. 14. millia. & 80. talenta argenti acceperit & frum-
 menti artabas, (quae mensura tres modios & tertia par-
 te modij continet) quinquies milles centena millia.

§ XI.

Post Philadelphum regnauit frater eius Ptolemasus
 Euergetes, vt refert Com. qui ab Aegyptiis Euer-
 getes dicitur, quod reuentionem sonat, quia post va-
 stata Syria & Cilicia, & parte Asiae inter innumera spo-
 lia quae cepit etiam Deos eorum, quos Cambyses in
 Persias transflexerat, reuexit. Eo tempore Iudaeorum
 pontifex Onias Simonis iusti filius, cui successit Si-
 moc filius eius, sob quo Iesus filius Syrach. libri
 sapientiae qui Ecclesiasticus dicitur composuit, quae
 Graeci: *πρωτεύου* nominantur, quod est omne &
ἀρετήν, quod est virtus, quasi totus de virtutibus, unde
 de ipso Simone in eo facit mentionem, inter Apo-
 cryphos tamen ab Hebraeis ponitur. Porro Onias eum

tributa negasset Euergeti, zelo legis vel potius ex
 avaritia, vt dicit Iosephus, compulit regem in iram.
 Et missus est legatus ad Iudaeis etiam inuito Onia ad
 regem Iosephus vi nobilis, & Tobias filius sorori-
 tis Onias; qui non solum reformauit pacem, sed re-
 missus est a rege, dux Iudaeorum & finitimarum re-
 gionum.
 Eo tempore Ennius poeta Tarentinus nascitur, qui
 a Carone quaestore Romam translatus est parca sum-
 ptu contentus, & vnus ancillae ministratio.
 Post Euergetem regnauit filius eius Ptolemasus Phi-
 lopator post quem Ptolemasus Epiphanes. Mortuus
 est illi Epiphanes anno regni sui. 24. veneno inter-
 fectus a ducibus suis, vt ait Hiero. super Dan. Nam
 cum vnus quateret ab illo tantas res moliens, unde
 haberet pecuniam. Respondit amicos sibi esse di-
 uitias. Quod cum diuulgatum esset in populis, timen-
 tes duces, ne eorum auferret substantiam, ma-
 lesiciis artibus eum occiderunt. Post quem Ptole-
 masus Philometor regnauit quem vicit rex Syriae
 Antiochus magnus, & Iudaeam sibi subiugauit. Ponti-
 fex Iudaeorum maximus Onias filius Simonis in-
 signis habetur, ad quem ad reparandum sedes, quod
 legerat fuisse inter Abraham & maiores suos, Lace-
 demonioiu rex Arius legatos misit. Porro Antiochus
 rex tributa septimi anni & ministrorum templi quae
 relaxauerat Philadelphus, Iudaeis reuocauit. Qui dum
 finitimas regiones supra modum infestaret, delata est
 res ad Romanos, & missi sunt ad eum Scipio Aphri-
 canus, & Scipio Nasica, vt ab infestatione dicta sub
 religione iusiurandi remouerent eum, insuper tole-
 runt filium eius Seleucum obsidem, quem volens re-
 cipere ab eis tradidit eis filium suum minore natu
 Antiochum scilicet Epiphanem, ita quod esset obfess
 perpetuus id est nunquam rediturus. Propter eiu-
 dem Antiochi fauoriam, Onias descendit in Aegy-
 ptum ad Ptolemam Epiphanem. Occisus est autem
 ipse Antiochus magnus in Perside in sano Nane,
 mebratim diuisus a sacerdotibus, qui in dolo promi-
 serant ei thesauros, & cum paucis inducentes eum in
 adycum occiderunt.

*Libro ecclesiasticus hoc tempore non copiosus primo fuit, sed ex
 Hebraeo in Graecum sermone a Iesu filio Syrach translatus est,
 qui prius ab auo ipsius eiusdem nominis Hebraeo sermone sub
 nomine Iesse. i. prouerbiorum editus fuerat, vt aperte colligitur
 ex prologo eiusdem libri, qui in biblis habetur, & D. Hier. in
 praefat. 115. Porro hic liber etiam apud Hebraeos inter Canonico-
 sos recensitus est. Nam in primis D. Cyprianus contra Hebraeos
 testimonia proferens eo virtutem & Iosephus aduersus Apionem
 lib. 20. pag. 948. graeci exemplaris & R. Sam. in parast. veri
 Messae cap. 19. Caterum quam plurimi S. Patres huic libro.
 tanquam sacro auctoritatem tribuerunt vt Clemens Alexan. l.
 7. Strom. Sixtus. 1. in ep. ad omnes fratres, Marcellinus ad Sa-
 lo. ep. Fabianus ad omnes orient. episcopos. Sixtus 2. ad Gratij Dama-
 sus ad Italos. Greg. Nazian. oratio 8. Basil. 4. c. 6. Euseb. in
 7. cap. 1. Cor. Hier. in c. 10. Eccles. Epiph. Hier. 76. Aug. lib. 17.
 de ciuit. c. 8. & in 2. de doctr. Christi. c. 8. Denique Concil. Car-
 th. 3. & Lateranense Magnum, & Gelsij Catalogus & Conc. Seleucus
 Tridinum hunc inter diuinae scripturae libros recensuerunt.
 videlicet plura apud Sixtum Sen. l. 1. & 7. Bibliorb. Genebr. in
 Chron. Panellium in Diuum Cyprianum.*

Post Antiochum magnam regnauit in Syria
 filius eius maior Seleucus pestimus, sed incers

§ XII.
 Pontifex Iudaeorum

Post Antiochum magnam regnauit in Syria
 filius eius maior Seleucus pestimus, sed incers

Pontifex Iudaeorum fuit Onias, nam Onia transeunte in
 Aegyptum, vt dictu est, filius eius Simon sedit pro eo, cui
 successit filius eius Onias. Sub hoc misit Seleucus He-
 liodorus in Hierusalem ad spolianda omnia aerau' templi,
 cui ingresso apparuit quida' terribilis equester armat'us
 cuius equus pedibus, prioribus, cu' pedibus, piecit in terra.
 Et exinde alij duo sequentes accerrime verberauerunt
 eum. Quos dicit Iosephus angelos fuisse, alij dicunt
 eum mortuum, alij semiuuum relicum. Sed Onia orante
 pro eo resuscitatus, vel sanatus est plene, reuersus ad
 regem nuncios Dei virtute in se expertam, & hoc habet
 reg. 2. Mach. Eo tempore Aristobulus natione Iudaeus
 peripateticus Philosopher scriptor commentarios expla-
 nationis in Moysem Ptolemæ Philometori. Audies
 aut Antiochus, qui Romæ obfes erat pro patre, patrè
 mortuū sciens, frater inertia, de regno Syriae habendū
 praesumens, clā Roma egressus est, licet quida' tradant
 eum sub conuenticia senatorū rediisse, reuerfusq;
 in Syria benignu se omniu. & munificu exhibebat.
 Strenuus erat in agēdis & acer in hostes, vnde & a po-
 pulo cognominatus est *Ἐπιγαρίς*, quod sonat illustris.
 Post biennium aut, vt ait Iust. rex Syriae Antiochus
 Ptolemæo maioris sororis suae filio regi Aegypti bel-
 lu infert, regni admodu, & quotidiana luxuria ita mar-
 cido, vt non solum regiae maiestatis officia intermitte-
 ret, vt etiam sensu hominis nimia lagina careret.
 Pulsus ergo è regno ad fratrem suum minore Ptolemæu
 Alexandriam confugit, participatq; cum eo regno le-
 gatus Romam ad senatū mittunt. Cum ergo duo fra-
 tres Ptolemæi obsiderentur Alexandria ad auunculo
 suo, venerunt legati Romanorū, quorū vnus P. Popi-
 lius excedere eū Aegypto iubet. Cum aut rex osculum
 ei obtulisset. (Nā inter ceteros nouerat Popiliu An-
 tiochus eū Romæ obfes esset) Popilius facere inter-
 rim priuata amicitiam iubet, eū mandata patriae inter-
 cedant. Protatq; ei senatus decreto & tradito, cui cum
 etari eū videret, consultationem quā ad amicos referret, se-
 cit Popilius (vt ait etiā Hier. super Dan.) orbē, id est cir-
 cumitu in arenis baculo, quē tenebat manu (nā in lit-
 tore inuenerat regē stantē) & citius scribens eū dixisse
 fertur, Senatus popululūque Romanu praecipit, vt in
 isto loco respondeas, quid consilij geras, quib. dictis
 perterritus Antiochus dixit, Si hoc placeat Senatui Po-
 pulo que Romano, recedendi est, nō legatū locutum,
 sed ipsam curiā ante oculos positā credens. Post bien-
 niū postquam tēplum spoliauerat Antiochus misit ia
 Hierusalem, qui tributa exigent a Iudaeis, & transferrēt
 cultū Dei, & in tēplo Ioanis Olimpij simulachrum &
 Antiochi statuas ponerent, & eo tempore apud Mace-
 dones regnauit Peries secundum Eusebium.

§ XIII.

S V B isto ergo Antiocho, qui dictus est *Ἐπιγαρίς*. i.
 illustris, ceperunt gesta quae narrantur in libris
 Machabæorum a qui licet apud Hebraeos inter Apo-
 cryphos Machabæorum apud Hebraeos iter Apocryphos recepi-
 tos fuisse non prorsus D. Anonimo concedere. Nam in primis eu-
 saniorū illa celebrat, quam Christus D. N. in sua presentia de-
 corauit Ioan. 10. fuit illa quam cap. 4. lib. 1. Iudae & fratres
 eius, vt quotannis ageretur instituerunt, vt etiā faceret D. Ant.
 tit. 6. c. 3. 30. Preterea quae habet Apostolus ad Heb. c. 11. de his
 quae per se vicerunt regna operati sunt, iustitia & fides facti sunt
 in bello, castra verterit exterorū, & q. distenti sunt non suscipien-
 tes redemptionē, vt meliorē inuenirent resurrectione ad nullos
 alios referri possunt quā ad eos, quorum gesta & perperiones in
 his ipsis libris habentur. Nā in 2. Mach. c. 6. suppliciu quo illi af-
 fecti sunt *ἔμμενος* dicitur, Ibenim de Eleazar habetur au-
 dai *ἔμμενος* ἐπι το θυμάτων οὐ ποσώθη, & paulo post τὰ αὐτὰ δὲ ἐ-
 πὸν ἐπὶ τὸ θυμὸν οὐ ἐβόησεν ἰσθὲ, sed Apost. dicit, loco supra

*citato ἔμμενος δὲ ἔμμενος ἄλλοθεν, formato à supplicij nomine
 verbo, vnde sequitur de iis non de alijs Apost. fuisse locutu. Onias
 porro adeo demens est, qui credit Apostolū apud Hebraeos apo-
 cryphorū testimonio vti voluisse. Quare cum doctores dicūt hos
 libros & similes in Canone Hebraeorum non esse hoc de Can-
 none veteri sub Esdra condito est intelligēdum. Nā post primū
 illū Canonē alij post eadē diuina sunt in quo sapientia Salomonis,
 Iudit, Tobias, Ecclesiasticus & Machabæorū libri sunt repositi.
 Porro Synagogā iudicij verus Ecclesia secuta hos libros inter
 Canonicos recepit, & nō modo vt doctrinā vtilē eos recepit, sed
 ad consuetudina dogmata fidei & confutandos errores eu vsu
 est. Nam Tertull. aduer. Iude expugna. Mach. in die Sabbathi
 Iudaeorum Sabbathum impugnat. & D. Cyprianus in exhort. ad
 Martyr. ex Mathatae factu idololatrias imprecitios esse arguit,
 & D. Aug. in lib. de cura pro mortuis agenda sacrificiū pro mor-
 tuis fieri debere demonstrat & innumerabiles alij, vide Sixtum
 Sen. lib. 1. & 7. Bibliorb. Genebr. in Chrono. Melchiorum Canū
 in lib. de locis Theol. & plures alios.*
 cryphos numerentur, tamen Ecclesia eos recepit, vt
 doctrinā vtilem, figurantem praelia spiritualia damo-
 nū, contra populum Dei, & diuisiones & schismata in
 Ecclesia orta. Et in primo cap. primi libri dicitur, &
 ex illis, qui. i. regnauerunt post Alexandrū magnum,
 exiit radix peccati Antiochus illustris, qui fuerat Ro-
 mæ obfes, filius Antiochi regis magni, qui regnauit,
 scilicet in Syria post mortē fratris eius, scilicet Seleu-
 ci, qui miserat Heliodorū ad spoliandū tēplum, sed
 flagellatus ab angelis vacuus recessit anno 157. regni
 Graecorum. In dieb. illis exierunt de Israel filij iniqui,
 & persuaserunt multis dicentes, eamus & disponamus
 testamentū cum gentib. Quod fecerunt, mittentes ad
 ipsum Antiochū, petentes licentiā ab Antiocho, pro-
 pter hoc oblata magna pecunia, vt facerent gymnasiū
 in Hierusalem, id est scholas ad docendum ritus gen-
 tiliū, & ephraim, id est prostitulum masculorum.
 Quae omnia obtinuerunt & fecerunt, dimittentes cir-
 cuncisionem & alias ceremonias legis & contenden-
 tibus duob. ex sacerdotib. de summo pontificatu, scili-
 cet Iasone & Menelao, qui vt placerent regi mutauē-
 runt nomina sua propria. Nā Iason dicebatur Ioan-
 nes & sumperunt sibi nomina gentiliū, hi in Iudaea
 scelera perpetrare ceperunt. Nā antea omnia secun-
 dum ordinē legis erant. Ipse Onias verus pōtifex erat
 bonus & frater Iasonis, sed ab Antiocho eo amore fa-
 ctus est Iason oblata magna pecunia. Et vt dicit Aug.
 tunc extinguitur est ignis altaris tēpli, qui vixerat sub
 aquis tempore captiuitatis Babylonicae, vt habetur. r.
 quatuor. i. Sicut eunuchus, propter sacerdotiū emptū in
 detestationē simoniae. Et rex accepit dominiū super Iu-
 daeos & fecit in Iudaea cardē magnā, & spoliavit tēplū,
 vt dictū est supra, & mādauit omnib. Iudaeis sub peena
 mortis assumere ritus gentiliū, ponens simulachrū Io-
 nis in templo vt ei sacrificaretur, & libros legis Dei se-
 cit cōburi, & apud quos inuenirentur, occidi. Et simili-
 ter eos q. legalia seruabant. Et propter hoc multi occi-
 si sunt, quia legē seruabant, de quib. habetur in 2. lib.
 Mach. in quo suppletur quaedā ommissa in 1. lib. gesta
 tamen tempore illo. Vbi in 1. c. & 2. ipsius secundu libri
 ponitur epistola missa ab his, qui erant in Hierusalem
 ad Iudaeos dispersos in Aegypto, narrantes magnas tri-
 bulationes ab eis prius perpeffas, sed à Deo liberatos
 exhortantes eos eū ipsis gratias agere & festa perage-
 re purificationis tēpli. Fuit mētio in c. 3. de Heliodoro
 misso ad spoliandū tēplū, sed in expoliatione ab ange-
 lis flagellato, de quo supra. Exinde narratur, q. mortuo
 Seleuco frater eius Antiochus Epiphanes qui fuerat
 Romæ obfes, sed mortuo Antiocho magno patre eius
 reuersus fuerat Roma in Syria, suscepit regnū ad quē
 Prima pars Hist. Ant. m accedens

A. M. 3707. Ioseph. lib. 12. antiq. c. 3. & 4. Heliob. in Chron. Iosephus missus le. gatus, Ennius at. scitur & Ptolemæ. Philopator regnat. Euseb. & Bed. in Chron. Com. ibid. cap. 11. Antioch. Syria regem occupat. 1. Mach. 1. Comest. 16. c. 11. Iust. lib. 14. Popilius legatus Rom. factus adm. nabile ex Hier. in 1. c. Dan. referre hoc ipsum Val. lib. 6. c. 4. App. in bello Syriae eo Platara. in apoph. Plin. lib. 34. c. 6. Iust. ibid. Antioch. factus Iudaeorum rex exerceri impedit 1 Mach. 1. & 2. cap. 5. Euseb. in Chr. Summa lib. Machabæorum. Euseb. in Chron.

*Egyptus
 idem est
 quod be-
 neficus &
 benemer-
 tus quo
 nomine
 hic est di-
 ctus, quia
 eum ex
 Perside
 deos rece-
 xisset de
 Aegyptiis
 benemer-
 tus crede-
 retur.
 Micro. ibid.*

*Quae se-
 cundo lib.
 Mach. con-
 tinentur
 praecedunt
 ea quae in
 lib. 1. ha-
 bentur.*

134
 A.M. 3809.
 accedens Iafon frater Oniæ summi sacerdotis, promissis regi talentis argenti, trecentisquadraginta obtinuit summum sacerdotiū. Qui & alia 150. talenta promissis pro licetia obrinēda ad cōstruēdū gymnasium in Hierosolē, & ephebiā. Qui pessimus Iafon misit de Hierosolymis drachmas 300. in sacrificiis Herculis, propter presentes tñ data sunt ad fabricā nauium triremiū. Et Menelaū fratrem eiusdem, qui instigauerat Seleucū ad mittendū Heliodorū ad tēplum spoliandum, ut dictū est supra, misit ipse Iafon ad regē cum multis pecuniis, quibus in seipsum Menelaus retor sit summum sacerdotiū, addens ad ea quæ obtulerat Iafon 300. talenta argenti pro eo obtinendo, quæ & a rege obtinuit. Et cū Menelaus non solueret pecunias promissas pro sacerdotio summo obtinendo, amonus est a rege, & cōstitutus pro eo frater ipsius Lysimachus dicitur. Cum autē rex Antiochus de Antiochia proficiscēs, reliquisset ibi vice sui vnū ex comitibus suis Andronicū nomine, Menelaus ipse furatus aliqua vasa tēpli donauit Andronico ad captandā beneuolentiā eius. Super quo argutus ab Onia sancto viro sacerdote, indignatus rogauit Andronicū, ut occideret Oniā, quod & fecit. Sed reuersus rex hoc audiēs de iniusta morte tanti viri dolens & lachrymans, Andronicū ipsum purpura exutū occidi fecit, vbi Oniā occiderat. Multis autē sacrilegiis à Lysimacho in tēplo perpetratis Menelai consilio & auro inde asportato, fama de hoc diuulgata, insurrexit multitudo populi cōtra Lysimachū & facta seditione inter Lysimachū trib. millib. armatorū associatū, & populū plurib. hinc inde interfecit demū ipse Lysimachus sacrilegus secus ararium occisus est. Menelaus autem propter auaritiā potentem, & fauentium permanserat in potentia, crescens in malitia. Eo tēpore Antiochus secundā profectiōne parauit in Ægyptū ad eā subiiciendā. Contigit autē per vniuersam Hierosolymorū ciuitatē videri dieb. 40. per aera equites discurrentes auratas stolas habētes & hastas, quasi cohortes armatas, & cursus equorū, & telorū iactus & galeatorū multitudinē gladiis districtis, omnib. q; generis loricatorū. Quapropter omnes rogabant in bonū monstrā conuerti. Interea cum exisset falsus rumor de morte Antiochi, Iafon secū iunctis mille viris aggressus est ciuitatē, qua causa Menelaus fugit in aetē. Et facta magna cōde Iafon principatū quidē non obtinuit, ut quarebat, sed profugus in Ammanitē, postea in Ægyptū fugiens de ciuitate in ciuitatē, omnib. odiosus ut refuga legū, & execrabilis, ut patriæ & ciuium hostis apud Lacedæmonios illamentatus & impultus moritur. His ita gestis, suspicatus rex Antiochus societatē deserturos Iudæos profectus ex Ægypto venit Hierosolymā, iubēs suis nemini parcere, sed occurrentes eis occidere, & per domos intrare ad idē. Ex quo factū est, ut triduo 80. millia essent interfecti, & 400. millia vincti, nō minus venundati. Anusq; est intrare tēplum Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor, & sancta vasa scelestis manib. contrēctare, & auferre, ac etiā mille octingentis talentis argenti de tēplo asportatis reuersus est Antiochiā. Reliquitq; in Hierosolymis Philippum genere Phrygium, crudelitatem se ad affligendū populū, & in Garizim Menelaum. Misitq; odiosum principē Apollonium cū exercitu 2. millib. Qui Hierosolymam veniens pacem simulans die sabbati feriantibus Iudæis suos arma capere iussit, & monet occurrentes trucidare. Iudas autem Machabæus in deserto secesserat cum multis ferri cibo vescētes, ut dicitur infra. Non multo post mi sit rex quemdā senem Antiochenum, qui compelleret Iudæos ad transferendum se à Dei legibus ad ritus

gentilium, & ut poneret in tēplo idolum Iouis. Sicq; templum repletum est luxuria, & comestationibus, cogebaturque sub pœna mortis ad sacrificia idolorum, & in vicinas ciuitates suggerentibus Ptolemæis idē edictum erat. Duæ mulieres delatæ quæ filios circumcidissent, parulis ad vbera suspensis per ciuitatem circumductæ de mutis præcipitate sunt. Eleazarus vnus de primoribus scribarum antiquus, & compellebatur carnem suillam edere, quod est contra legem. Et cum nollet, ab amicis suis suafas est, ut saltem hoc fingeret egisse, ut mortem euaderet, qui noluit vti talifictiōe, ne elij exemplo eius eū audientes hoc egisse, ad edendum eas inducerentur, vnde & ad mortem vsque flagellatus est exemplum constantiæ relinquens. Inter hæc ponitur celebre martyrium apud Antiochiam celebratum, matronæ cuiusdam cum septem filiis quæ varios mortis cruciatus perpessus est ab Antiocho, ne Dei legem violaret edendo carnes porcinas contra legem, ad quod à rege compellebantur, matre vidente & eos ad tolerantiam animante, & singuli eorum dū torquerentur, verba promebant attestantia fidem resurrectionis corporum, & regem arguentia, vnde & ecclesia latina solum de his festum agit prima die Augusti ex omnibus sanctis veteris testamenti, ob mirabilem constantiam ostensam pro legis obseruatione.

a De his septem Machabæis extat Iosephi liber septi. dicitur qd. reges deponit & inscriptus est latine redactus. de usum est oratio Greg. Nazianzen. 21. Chryso. hom. eorū natali. & D. Leonis sermo, item Ambrosij præfatio & cap. 11. lib. 2. de beat. vita. Ber. ep. 30. & multa alia coluntur. i. Aug.

§. XIII.

REVERTENDO ad ea, quæ in primo libro Machabæorum habentur. Cum ab Antiocho in principio missum fuit edictum, ut Iudæi transferent ad ritum gentium quidam de genere sacerdotali de vico Ioarim nomine Matathias, qui habebat quinque filios in armis strenuos, scilicet Ioannem, Simonem, Iudam Machabæum, & Eleazarum & Ionatham, dolens vehementer ex zelo legis de huiusmodi mandato regis, recessit cum filiis ab Hierosolymis cum omnibus qui habebant zelum legis, & confedit in monte Modin. Nuncij ergo regis venientes in ciuitatem Modin, ad inducendum homines ad obediendum regi in obseruatione ritus gentilium, & idololatram, suadebant Matathiaē ut digniori, ut primus hoc ageret ad consequendam amicitiam regis, & munera & honores ab eo obtinendum. Qui expressē contradixit, sed & quemdam Iudæum, qui in conspectu eius idololatrabat occidit zelo Dei, & nuncium regis, qui hoc iubebat. Et dimittens ciuitatem, & omnia bona eorum cum filiis & pluribus aliis zelantibus pro obseruatione legis, fugit in desertam, multiq; additi sunt eis, quibus auditis, qui erant pro rege in Hierusalem, accedentes ad eos mouerunt bellum in die sabbati, quorum multi ob reuerentiam sabbati nolentes resistere, trucidati sunt circiter mille, in simplicitate sua morientes. Matathias autem cum sociis meliori & prudentiori consilio ducti decreuerūt, ut si in sabbatis inimici eorum bellarent cōtra eos resistere & viriliter dimicare, quod & fecerunt, & cōgregata est ad eos synagoga fortis viribus, omnis voluntas in lege, & facti sunt eis ad firmamentum, & discerebat Matathias cū suis per ciuitates Iudææ, destruc-

A.M. 3809.
 Moritur Machabæus & Iudas Machabæus dux instituitur.
 Gesta Iudæ Machabæi.
 Onias sacerdos Occisus ab Andronico.
 Lysimachus pfectus do pontifex male periclitabitur.
 Mach. 5. 12. c. b.
 Iafonis pfectus ex exercitu. Et vniuersa crudelitas Antiochi Ios. lib. 12. c. 7.
 Mach. 6. c. 6.

A.M. 3809.
 De septem Machabæis.
 De Machabæis & filiis eius.
 Mach. 4. Ios. 13. Machabæus congregat exercitū.

aras, & circumcidens, & ipse erat dux eorum, & prosperatum est opus in manibus eorum. Denique ad extrema deductus Matathias confortauit filios ad Zelum & obseruantiam legis, instruens eos multis exemplis Abraham Ioseph, Helie, & aliorum qui multafusu inuenerunt aduersa pro perseverantia in virtute, & mortuus & lamentatus est ab omnibus. Surrexit autem Iudas Machabæus filius eius pro ipso dux exercitus prout ipse Matathias designauerat, & adiuuabant eum fratres sui, qui similis factus est leoni in operibus suis, & perambulabat ciuitates Iudææ, & perdidit impios ex eis, & nominatus est vsque ad vltimum terra. Surrexit autem quidam princeps Apollonius nomine cum multis contra eum, & debellatus & occisus est à Iuda, qui & gladium Apollonij abstulit, & erat semper in eo pugnans. Exinde alius dicitur Seron dux exercitus Syriæ congregata maxima multitudine cū se præparasset in prælium contra eū, Iudas confortatis & animatis suis, qui pauci erāt respectiue, & fatigati ieiunio, vnde & timebant, perges contra eum 800. de exercitu eius in fugam cōpulit. Antiochus autem istis auditis iratus est valde, & disponēs exterminare Iudæam & habitatores eius, dedit stipendia suis militibus per annū. Sed cum timeret sibi sumptus deficere in posterum accessit ipse in Persidem & Ptolemaidam pro pecuniis habendis, & mediam partem exercitus sui dedit Lysiaē de genere regio, apud quem & filium Antiochum nomine dereliquit. Lysias autem elegit duces exercitus Ptolemæum, Nicanorem, & Gorgiam amicos regis & potentes, & misit eos cum 40. millibus virorum, & 7. millibus equitum, ut disperderent Iudæam. Et congregati sunt mercatores multi ad emendum Iudæos in seruos quos existimabant omnes facile esse superandos. Quæ cum præsensisset Iudas Machabæus cum suis, humiliavit se ieiunio & oratione in cinere & cilicio postulantes à Deo adiutorium. Vnus ergo ex legatis Lysiaē Gorgias mouit bellum quinque millia habens secum, & equites mille contra Iudam & suos, qui erant tria millia & inermes. Sed congressus in prælio Iuda & exhortans suos ad Deum exorandum, fugauit Gorgiam, & occidit de exercitu eius tria millia, acceptis spoliis eorum multis, Deo gratias referens. Sequenti vero anno Lysias congregato iterum exercitu, 60. millium virorum electorum & quinque millium equitum, venit in prælium contra Iudam, qui promissa oratione ad Deum solum cum 10. millibus existens victoriam obtinuit cæsis de exercitu Lysiaē 5. millibus. Quibus peractis Lysias visa audacia Iudæorum, reuersus est Antiochiā ad exercitum reparandum suum. Insuper Nicanor cum Bacchide & Timotheo Principe exercitus venerunt contra Iudam habentem in committatu suo septem millia tantum, & inimici erant in triplo plures: Iudas autem suos exhortatus ad confidentiam diuini auxilij, facta oratione pugnans cum suis deuicit eos, occisis 20. millibus de hostibus, euadente Nicanore ex fuga sua, ut habetur 2. Machab. 3. Interea quia

a Machabæorum nomen inde fluxit, quod Iudas militibus suis belli resseram dedisset hæc sententiam exodi 15. Quis sicut tu in diis Domine cumque eum singulis ordinum vexillis tanquam certa victoriæ omen per quatuor scribitur in scribi iussisset populo breuitatis causam legente Machabæi paulatim optinuit ut huius ressera auctor Iudas, fratres, & eorum posteri Machabæi dicerentur. Heb. Gen. sixtus.

Ioppitæ, ut amicos suscipientes Iudæos secum habitantes in scaphis submerferunt, 200. ex eis dolose, Iudas in vltionem huius, noctu veniens succendit portum Ioppem, & Scaphas, & viros occidit. Iam nitis etiam, qui talia moliebantur contra Iudæos, similiter fecit. Cum autem Iudas bellaret cum Gorgia & suis, occisi sunt aliqui ex Iudæis. Et cum post victoriam prælij Iudas procuraret corpora occisorum vt sepelirentur, inuenta sunt sub tunicis eorum donaria idolorum quæ acceperat in prælio contra Iomnitas eis prohibita, propter quod Iudas collatione facta misit Hierosolimā decem millia drachmas argenti offerri ibi pro peccatis mortuorum idolorum. Post quod Iudas Machabæus cū suis cuntes Hierosolymam templum profanatum ab Antiocho purificauerunt ab immunditiis, reducentes in statum pristinum secundum legem, & solenne festum dedicationis celebrarunt, statuentes & in futurum anniuersariè obseruari. Factum est autem cum gentes, quæ erant in circumitu Iudææ, scirent quoddam sanctuarium esset reformatum vt prius congregati sunt contra Iudæos ad delendum eos. Quibus occurrens Iudas in prælium, Idum eos percussit plaga magna, deinde Ammonitas contriuit cum duce suo Timotheo. Et cum plurimæ gentes prælium mouissent tam Galaaditæ quam aliæ contra Galilæam habitantes Israelitis, petentibus illis auxilium per epistolas à Iuda, misit Iudas Simonem fratrem suum cum tribus millibus ad liberandum fratres suos, qui scilicet erant in Galilæa vexati ab inimicis, & ipse Iudas cum Ionatha fratre suo cum octo millibus accessit in Galaaditam ad adiuuandum eos. Et Simon quidem liberauit Galilæam occisis tribus millibus hostium. Iudas similiter cum Ionatha victoriam obtinuit cæsis octo millibus de inimicis, ciuitates rebelles cepit, gladio exponens omnes viros & mulieres. Post quod Timotheum cum multitudinē gentium adiunctis sibi Arabibus in auxilium Iudas cum suis contriuit ex eis fugientes ad fanum, & ipsum cum eis succendit, & ciuitatem Ephron qui erat in via, quia noluerunt ei dare transitum innocuum, capiens eradicauit, omnes eius homines occidens. Et reuersi sunt in Hierusalem benedicentes Deum. Iosephus autem & Azarias qui fuerant relictī duces populi, qui remanserant in Hierusalem, & admoniti ne mouerent prælium contra aliquem quia non obediunt, sed audientes victorias Iudææ & Simonis ante reuersionem eorum, vt etiam ipsi sibi facerent nomen, mouerunt prælium contra gentes finitimas, fugati sunt & debellati à Gorgia, occisus duobus millibus ex eis.

§. XV.

INTEREA rex Antiochus perambulans superiores regiones, audito quod in perside ciuitas Elimais esset opulentissima, quæ suum eam capere & captam prædæ exponere, sed fugatus est, & contristatus valde reuersus est Babyloniam, & cum ibi audisset de victoriis Iudææ contra Lysiam & suos, iratus est valde, vt habetur 2. Machab. 9. vbi plenus de morte Antiochi misera enarratur. Et constitutus in itinere iussit Antiochus agitari currum vt citius applicaret Hierosolymam, promittens se eam congeriem sepulchri Iudæorum facturum. Sed subito percussus est à Deo inuisibili plaga doloris viscerum. Cumq; superbia clausi signempirans animo in Iudæos, præcepisset accelari negotium, contri-

A.M. 3809.
 De purificatione pli Hierosolymorū facta à Iudæ Machabæo.
 Mach. 5.
 Iudæ & Ionathæ victoria.
 Iosephus & Azarias propter inobediētiam in bello cadunt.
 Mach. 6. Antiochi casus grauissimus.

A. M. 3809.

git illum de curru cadere, & graui corporis collisione vexari, & ita infirmari, vt de corpore eius vermes scaturirent, ac tanto fatore illius exercitus grauaretur, vt nemo posset fatorem illum sufferre. Et cum dolor eius augmentari cœpisset, & suum fatore ipse ferre non posset, ait. Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem scelestus Deum, à quo nõ est misericordiam consecutus (quia scilicet non vere pœnitebat) promittens se Hierosolymam liberam facturum, & Iudæos Atheniensibus æquales constitutum, & templo Dei multa donaturum. Scripsit insuper, & Iudæis epistolam magnam benignitatem ad eos prædendentem, & cum esset infirmatus speraret tamen sanitatem, exhortabatur eos interim ad fidelitatem seruandam erga se & filium suum Antiochum. Sicque miserabiliter vitam finiuit.

Miserabilis mors Antiochi.

Timotheus contra Iudæos pugnat infeliciter. 2. Mach. 10.

1. Mach. 6.

Antiochus Eupator contra Iudam exercitum armat.

Com. in hist. Mach. c. 5.

Timotheus qui alia vice superatus fuerat iterum congregato maximo exercitu, venit contra Iudam paucos secum habentem. Sed oratione & humiliatione præmissa à Iudæis, in ipsa pugna adiuuicem, apparuerunt aduersariis de cœlo viri quinq; in equis aureis decori ducatum Iudæis præstantes, e quibus duo medium habentes Machabæum armis suis circumseptum incolumen conseruabant, in aduersarios autem tela & fulmina iaciebant, ex quo cecitate confusi cadebant, interfectis 20. millibus ex eis, & cum Timotheus fugisset in Gazatã, Machabæus insecutus cepit ciuitatem, & occidit Timotheum & fratrem eius. Commiserat autem Anthiochus moriens curam regni cuidã suo intimo, qui secum erat, Philippo, constituens eum super coronam, vt nurrerit filium suum Antiochum, dans ei annulũ suum diadema, id est stolã, quã filio assignaret. Sed Lysias qui tunc secum habebat Antiochum filium Antiochi, audita morte patris ipse constituit Antiochum regem Syriæ pro patre, vocãs eum Eupatorem, dux autem exercitus eius erat ipse Lysias. Interea cum Iudas quæreret obtinere arcem Sion, in qua erant inimiciorum, accesserunt ad Antiochum Eupatorem & Lysiam multi ex Iudæis & gentilibus postulantibus auxilium contra Iudam. Quibus auditis iratus rex congregauit maximum exercitum, scilicet centum millia peditum, & 20. millia equitum & 32. elephantes doctos ad prælium, qui habebant super se turres lignearum, in quibus erant super quamlibet viri 32. fortes ad pugnandum, & mille pedites armati & quingenti milites circa quamlibet bestiam ad præliandum ostendebant; talibus animalibus sanguinem vuæ & mori ad acuendum animum ad prælium. Et vt resulit sol in clypeos aureos, resplenderunt montes ab eis, sicut lampades ignis. Et appropiauit Iudas & exercitus eius in prælium, occiditque de exercitu regis, 600. viros. Quidam autem dictus Eleazarus quem Comestor dicit fratrem Iudæ videns vnã ex bestiis ornatam cultu regio & cæteris eminentiorem, arbitratu ibi regem residere, transiens per medios hostes accessit, & ponens se sub corpore eius gladio eam vulnerauit, quæ cadens mortua oppressit eum. Videntes autem Iudas cum suis virtutem regis & impetum exercitus diuerterunt se ab eis, castraque regis ascenderunt contra eos in Hierusalẽ. Cumq; manerent in obliuione, audiens Lysias quodd Philippus quæ Antiochus moriens constituerat super negotia regni venisset, & Antiochiæ dominium sumpisset, suauit regi vt pacem faceret cum Iuda & sociis, & vt dimitterent eos seruare legitima sua, quia propter hoc se rebellauerant à pa-

tre suo, & præcipue quia, incumbere eis prouidere de regno. Quod secutum est. Cumq; Menelaus (de quo supra) sollicitaret regem Antiochum ad bellum contra Iudam sub specie pietatis, vt sperans se inde constitui in principatu, Lysias dixit regi hanc esse causam omnium malorum, propter quod rex iratus iussit eum occidi, & de alta turri in cineres præcipitari, vt habetur 2. Mach. 11. c. Sed facta pace rex ipse subito contra iuramentum super hoc factum egit, mandans destrui murum per gyrum arcis Sion. Et festinus reuertens Antiochiam, inuenit Philippum ciuitati dominantem. Sed pugnans contra eum vi obtinuit ciuitatem.

A. M. 3809. Antiochus pacem cum Iudæis facit.

Menelaus patriæ pro ditor miserè perit.

1. Mach. 7.

De demetrio.

Antiochus & Lysias male per eunt.

Alicimus vir pessimus in Iudam proficiscitur.

Demetrius in Iudæos defecit.

2. Mach. 14. Memorabile magnanimitatis exemplum.

§. XVI.

ANNO autem 151. exiit Demetrius Seleuci filius ab vrbe Roma, & ascendit cum paucis viris in ciuitatem maritimam. Iste Demetrius erat frater patruelis Antiochi vltimi. Nam Seleucus pater istius Demetrii & Antiochus Epiphaneus pater huius Antiochi Eupatoris erant germani. Sed mortuo Seleuco non Demetrius filius eius, sed Antiochus frater Seleuci usurpauit sibi regnum Syriæ, & Demetrius Romã accessit. Reuersus ergo postquam est Demetrius ad regnũ patris, exercitus qui erant cum Lysia & Antiocho filio Antiochi, comprehenderunt ipsum Lysiam & Antiochum, & ad petitionem Demetrii occisi sunt ipse Lysias & Antiochus ab exercitu. Postquam autem Demetrius regnum Syriæ accepit accessit ad eum quidam de genere sacerdotali pessimus nomine Alicimus, qui vt dicitur 2. Mach. 14. fuerat summus sacerdos, & obulit regi coronam auream & quãdam alia, ostendens se intendere vtilitatibus regis & populi Iudæorum, conuenerunt sibi iniuste sacerdotium sublatum, & accusauit Iudam Machabæum in multis. Tunc misit rex Bacchidem cum exercitu & Alchimum constitutum ab eo sacerdotem summum, & simulauit Alicimus se velle facere pacem cum Iuda & suis, & decepti eos multos occidens ipse cum Bacchide de populo, satirque agebat Alicimus pro principatu sacerdotij sui, & cum non posset præualere contra Iudam, reuersus ad regem accusauit eum in multis. Et misit Demetrius Nicanorem cum copiis, qui erat principalior ex ducibus regis, vt caperet Iudam, & disperderet suos: & Alicum constitueret summum sacerdotem. Qui Nicanor veniens, audita virtute Iudæ & sociorum, texit pacem cum eo, & habitabant simul Hierosolimam. Quod perpendens Alicimus caritatemq; eorum adiuuicem, venit ad Demetrium regem hoc referens. Qui iratus scripsit se grauer ferre illam amicitiam, & quodd mitteret sibi Iudam ad eum vincitum. Qui cum quæreretur eum insidiosè capere, Iudas aduertens cauit sibi: procedens ergo aperte contra eum, cum sacerdotes ostenderent hostias quas pro rege offerebant, irrisit & extendens manum contra templum dixit se ipsum incendendum, nisi traderent ei Iudam in manus suas. Audiens autem Nicanor in Hierosolymis esse quemdam venerabilem virum, qui pro affectu patris Iudæorum dicebatur, Raziam dictum, misit ad domum eius plures, vt comprehenderent eum, & cum in prociuctu esset vt caperetur, gladio Serazias percussit, & cum ex vulnere mortuus non esset, e muro se ipsum proiecit in turbas. Sed adhuc spirans erexit se supra petram stans, & intestina quæ egrediebantur de corpore, manibus suis apprehendens, proiecit in turbas, inuocans dominantem

A. M. 3838.

Lingua Nicanoris frustrata in aibus manduca da traditur. 1. Mach. cap. 8.

Iudas cum Romanis fœdus statuit.

1. Mach. 9.

Mors Iudæ Machabæi. Post initũ cum Romanis fœdus.

rem vite & spiritus, vt hæc illi iterum redderet, & sic vita functus est. Præparantibus demum se ad bellum, Nicanor superbia elatus cogitabat Iudam conterere, confusus sua virtute & multitudine, Iudas autem in domini auxilio confidens socios hortatur ad idem, armans socios non clypei hastæque munitione, sed sermonibus optimis, narrans in somnis se vidisse Oniam orantem pro populo, & Hieremiam cum eo, dantem sibi gladium aureum & dicentem, Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo deities aduersarios populi mei Israel. Mane ergo pugnantes Iudas cum suis, sed cordibus Deum exorantes prostrauerunt 30. millia de exercitu Nicanoris ipso etiam interfecto. Et abscedentes caput Nicanoris & manum extensam contra templum, suspenderunt, linguam autem eius minutatim incisam aibus proiecerunt. Sicque reuersi cum maxima victoria in Hierusalem gratias Deo egerunt, & statuerunt annuatim festum agi de tanta victoria. Et hic est finis secundũ libri Macha.

Audiens autem Iudas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquiescunt ad omnia, quæ postulatur ab eis. Et quicumque accesserit ad eos statuerunt cum eis amicitias. Et prælia intelligens eorum, etiam virtutes bonas quæ ibi narrantur in primo, cap. 8. elegit ipse Iudas communi consilio suorum Eupoleum filium Ioannis, & Iasonem filium Eleazarum in oratores suos, & misit Romam, vt statuerent cum eis amicitiam & societatem. Et applicantes ad urbem intrauerunt curiam, exponentes in consilio causam suã legationis, & placuit Romanis cum eis pacem & societatem inire, vnde & in tabulis areis rescripterunt Romani Iudæis & e conuerso alteris alteri promittentes auxilium ferre bellatorum periti cui prius ingruerit bellum. Interea Demetrius audita morte Nicanoris remisit iterum Iudæam Bacchidem ducem exercitus & Alicimum, qui venientes mouerunt castra contra Iudam, pluribus de exercitu Iudææ ex timore multitudinis inimicorum recedentibus ab eo remansit cum octingentis solum. Qui suasus à sociis declinare certamen, & se subtrahere noluit, sed procedens ad pugnam superatus est exercitus eius, & ipse occisus. Vbi notandum quodd post pacem factam & confederationem cum Romanis in primo prælio victus & occisus est. Et idem accidit fratribus eius Ionathæ & postea Simoni, ex eo forte, quodd dimissa confidentia diuini auxilij, nimis confisi sunt in fortitudine hominum. Mortuo igitur Iuda lamentato & sepulto, elegerunt omnes Ionatham fratrem eius in ducẽ & principem. Filij autem Iambri comprehedentes Ioannem fratrem Ionathæ occiderunt. Et cum dicti filij Iambri facerent solennes nuptias, plurimis ad eas ex magnis concurrentibus Ionathas & Simon insidias ponentes, procedentibus sponso & sponsa cum plurimo comitatu & cum musicis instrumentis surrexerunt in eos magnam stragem agentes in vltionem sanguinis fratris sui Ioannis. Exinde veniens Bacchides contra Ionatham circa iordanem deuictus est ab eo occisus plurimis. Alicimus autem pessimus qui quaesierat restitui in summo sacerdotio cum præcepisset destrui muros templi percussus est paralyti, nec ultra potuit loqui, moriens in magno tormento. Bacchides autem cum fuisset reuersus ad regem Demetrium, post duos annos ad instigationem quorundam ex Iudæis [reuersus est in Iudæam] qui quaerebat Ionatham in pace tunc manentem,

vnde & securius se habentem, dolo se capere. Sed detectis proditiõibus Ionathas occisus proditoribus sibi prouidit. Et procedens Bacchides contra Ionatham in bellum, superatus est, propter quod indignatus contra eos qui cum reuocauerant in Iudæam, multos occidit, & facta pace cum Ionathæ & captiuis redditis, reuersus est Bacchides in regionem suam non amplius in Iudæam ad eam vexandam reuersurus.

A. M. 3838.

1. Mac. 10.

Alexander cum Demetrio pugnat.

Ptolemæus Alexandri generum persequitur.

Demetrius rex Syriæ.

§. XVII.

ANNO autem centesimo sexagesimo Alexander filius Antiochi qui fuit occisus cum Lysia ab exercitu suo, ad instantiam Demetrii, venit Ptolemaidã & cepit eam, & regnare incœpit ibi. Quod audiens Demetrius, congregauit exercitum contra eum, & quaesuit se confederare cum Ionathæ duce Iudæorum. Vnde & dixit ad eum epistolam ad quaerendum amicitiam eius, mandans ei reddi obfides arcis & plura alia. Alexander autem hoc audito, & ipse quaesuit amicitiam eius, mittentes ad hoc epistolam, constituens eum summum sacerdotem, & coronam auream & purpuram & plura alia. Quod sentiens Demetrius & contristatus, iterum scripsit Ionathæ, multo plura offerens Ionathæ quã fecerat Alexander, vt esset sibi in auxiliũ. Sed his non acquiescens cœcederatus est Alexandro. Alexander autẽ cõgressus in præliũ cum Demetrio rege & exercitu suo, eũ deuicit & occidit, fugato exercitu eius. Post quæ Alexander perit à Ptolemæo rege Ægypti, vt traderet sibi filiã suam Cleopatram in vxorem. Quod & fecit. Et celebratis nuptiis in Ptolemaidã, vocatus fuit Ionathas ad eas. Qui veniens valde honoratus est ab Alexandro & Ptolemæo. Cumque aliqui pestilentes quaerularentur cõtra Ionatham, Alexander non audiuit eos, quinimo Ionatham indui fecit purpura, & duci à principibus suis per ciuitatem, præcone clamante, vt nullus interpelleret contra Ionatham de aliquo negotio. In anno autem 165. Demetrius filius Demetrii occisus ab Alexandro, venit à creta in terram partium suorum. Qui constituit ducem exercitus sui Apollonium præsidendum Cœlesyriæ. Qui scripsit Ionathæ prouocans eum ad certamen. Simul autem præliantibus præualuit Ionathas contra eum, interfectis octo millibus aduersario enim pluribusque ciuitatibus eorum igni succensis. Rex verd Ægypti Ptolemæus congregato exercitu maximo quaerebat obtinere dolo regnum Alexandri generi sui. Cumque procederet Ptolemæus per multas ciuitates Alexandri de voluntate eius nescientis malitiam suam, eas sibi abstulit, post quæ detecta inimicitia eius, abstulit filiã suam Cleopatram Alexandro, & dedit eam Demetrio filio Demetrii, fingens se hoc agere, quia quaesierat occidere eum. In itoque prælio inter Ptolemæum & Alexandrum victus Alexander fugit in Arabiã, vt ibi se proregeret, sed Zabdiel princeps Arabiæ abscissum caput Alexandri misit Ptolemæo, & Ptolemæus eo recepto tertia die mortuus est. Regnavit ergo in Siria Demetrius filius Demetrii anno. 167. Ionathas autẽ vocatus ab eo vt occurreret ei Ptolemaidam veniens hoarifice susceptus est, statuens ei principatum sacerdotij & multa alia, & conferens postulata. Triphon autem quidã qui fuerat partium Alexandri prius, videns quoniã omnis exercitus murmurabat cõtra Demetriũ, accessit ad Emalchuel Arabem qui nutriebat Antiochũ filium Alexandri, vt sibi traderet eum ad regnandum pro patre suo. Demetrius au-

A. M. 3838. tem videns exercitum suum a se recessisse vt esset a Iudæis à morte De metrii liberant.

Iudæi à morte De metrii liberant.

Demetrius in Ionathâ ingratissus.

Ionathas Romanis for dus renouat. i. Mach. cap. 12.

Magnus dolus Tryphonis. Ionathas capitur.

tem videns exercitum suum a se recessisse vt esset a Iudæis à morte De metrii liberant.

Iudæi à morte De metrii liberant.

Demetrius in Ionathâ ingratissus.

Ionathas Romanis for dus renouat. i. Mach. cap. 12.

Magnus dolus Tryphonis. Ionathas capitur.

§ XVIII.

SIMON AVTEM frater Ionathæ, audiens quodd Triphon disponebat in Iudæam proficisci ad exterminandum eam, quia principem suum amiserant, ascendit Hierosolimam & coram omni populo obtulit ad exponendum se morti sicut egerant fratres sui, pro defensione populi. Quod vt gratissimum acceperunt constituentes eum ducem suum. Cum ergo Typhon venisset in Iudæam secum ducens Ionathan captum, percipiens, quodd Simon factus esset dux, misit ad eum legatos fingens se retinuisse Ionatham pro summa pecuniarum regi debita. Vnde si pecuniam mitteret & duos filios Ionathæ obsides, remitteret eum. Simon autē aduertens quodd in dolo loqueretur, nihilominus misit pecuniam postulatam & filios Ionathæ, ne populum sibi odiosum redderet dicentem, quia non misit filios

A & pecuniam ideo occisus est Ionathas. Et mentitus est Typhon. Cūque cerneret se non posse preualere contra eos, Simone viriliter repugnante, occidit Ionatham & filios reuertentes in terrā suam. Tulit Simon corpora Ionathæ & filiorum, & sepeliuit in ciuitate Modin cum parentibus, facto luctu magno super eum. Et ædificauit Simon super sepulcrum eorum septem pyramides altas, patri & matri, & quatuor fratribus, profectus autem Typhon cum interfaceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum, & regnavit pro eo. Et misit Simon ad regem Demetrium, vt faceret remissionem regionis. Quod & fecit rescribens ei vt summo sacerdoti, dicens inter cetera. Coronam quam nihilis recepimus, parati vobiscum facere pacem magnam. Remittimus quoque vobis peccata, & ignorantias vsque in hodiernum diem, & coronam auream. Et si quid aliud erat tributarium in Hierusalem iam non sit tributarium. Anno igitur 170. ablatum est iugum gentium ab Israel anno primo sub Simone sacerdote magno duce & principe Iudæorum. Et applicans ad ciuitatem Gazæ, obsecdit illam, postulantes autem illis pacem non debellauit, sed capiens ciuitatem eiecit inde homines eius, & mundauit simulachris. Exinde obsidens arcem Hierusalem, fame deficientes, qui erant in ea petierunt pacem, & acceperunt tradentes arcem. Et videns Simon, quodd filius eius Ioannes vir bellicosus esset & fortis posuit eum ducem exercituum. Anno autem 172. Demetrius rex abiit in Mediam pro auxilio contrahendo vt expugnaret Tryphonem. Quod audiens Arfaces rex Persidis & Media, misit vnum ex principibus suis qui contriuit exercitum Demetrii, & captum ipsum adduxit ad Arfacem, & siluit terra Iuda omnibus diebus Simonis, & renouata est pax & amicitia inter Iudæos & Romanos & Spartias, vnde & Simon misit Numenium oratorem Romam habentē clypeum aureum ponderis minarum mille, ad llatuendum cum eis societatem. Et acceperunt scribentes, Romani epistolas ad Iudæos amicales in commendationem Simonis. Sed & rex Demetrius audito quodd Iudæi appellati sunt à Romanis amici & socij & fratres, & quia receperunt legatos Simonis gloriose, & quia Iudæi consenserunt & sacerdotes eorum ipsum Simonem esse summum sacerdotem & ducem in æternum donec exurgat propheta fidelis, fecit etiam eum amicum suum, & vt hoc videretur, purpura & fibula aurea glorificauit eum.

Post hæc Antiochus filius Demetrii scripsit Simoni, vt summo sacerdoti & duci Iudæorum, ad acquirendam amicitiam eius, & quodd faciebat sibi omnes remissiones, quas reges ante ipsum fecerant & permittebat ei cudere numismata suis insignibus decorata in sua ditione valitura, & Hierusalem sanctam esse liberam, & præsidia extructa tenebat, omne debitum regi remittens, & maiora adhuc in futurum promittens.

Anno igitur 173. exiit Antiochus filius Demetrii in terram patrum suorum, & congregatus est omnis exercitus ad eum, vt pauci remaneret cum Tryphone, qui sibi vsurpauerat regnum Syriæ, & infectus est Tryphonem, habēs secum Antiochus ipse 120. millia bellatorum & octo millia equitum, & obsedit Doram ciuitatem nauibus etiam per mare adductis. In illam enim ciuitatem confugerat Tryphon. Sed & Simon misit Antiocho duo millia electorum in auxilium & munera magna. Quæ tamen

Antiochus Simonem alienat.

Antiochus

A. M. 3838. Antiochus noluit recipere, sed rupit omnia quæ patiens erat, & alienauit se ab eo. Misitque Antiochus Athenobium vnum ex amicis suis ad Simonem, vt restitueret sibi Ioppem & Gazaram, & arcem Hierusalem quæ sibi abstulerat, & tributa, vel loco eorum omnium mille talenta, alioquin contra eum veniret in prælium. Cumque veniens in Hierusalem vidisset gloriam Simonis, obstupuit & exponenti petitionem regis Antiochi, respondit Simon nil se ad regem spectans possidere, sed quæ sua erant. Nam & Ioppem & Gazaram, quia intulerant eis multa mala, iure belli obtinuerat. Reuersusque Athenobius ad regem hæc referens, regem commouit in iram. Misitque Cendebræum cum copiis contra Iudæam expugnandam. Ipse vero Antiochus Tryphonem nauim per mare fugientem in Orthosaida infecutus est. Ioannes autem filius Simonis nunciavit hoc patri, qui cū iam senex esset, animauit filios vt pugnarent contra aduersarios populi, vt & ipse & fratres sui fecerant, à Deo expectantes auxilium. Exiit ergo Ioannes cum fratre suo Iuda in prælium contra Cendebræum, & cū mediuselet inter vrurumque exercitum fluuius, timerentque qui erant cum Ioanne transire, primus ipse Ioannes transiuit, cæterique eum secuti sunt & congressi cum hostibus, fugauerunt Cendebræum cum suis, occisis duobus millibus eorum, & reuersus est in Iudæam in pace.

Quidam autem Ptolemæus nomine, filius Abobi, qui erat constitutus dux in campo Hiero gener Simonis summi sacerdotis diues valde, vt faceret se dominum regionis illius, cogitauit occidere Simonem & filios eius. Cum ergo Simon discurreret per ciuitates Iudææ cum duobus filiis, scilicet Iuda & Marathia, sollicitudinem gerens gentis suæ, descendit in Hierico, & Ptolemæus excepit eos in quandam munitiunculam dolose. Nam factis eis magno conuiuio in ipso fecit Simonem occidi cum filiis suis, subitoque misit ad regem, vt destinaret sibi copias, & intraderet regionem & ciuitates eius. Misit quoque in Gazaram, qui occiderent etiam Ioannem filium Simonis. Sed cum prænunciatum sibi fuisset quod gestum erat, occidit eos, qui venerant ad eum interficiendum, & remansit Ioannes ipse princeps Iudæorum & summus sacerdos simul anno 176. regni Græcorum. Hic ergo finis libri Machabæorum, ex quorum gestis scientiam haurias, quanta aduersa ferenda sint pro defensione & obseruatione legis euangelicæ, quando tot & tanta perpessi sunt pro obleruantia legis Moisaicæ, quæ huius figura erat, ac etiam ex frequenti mutatione regum & principum & earum nece aduertendum, quia omnis potentatus vita breuis, & ideo contemnendus.

§ XIX.

MORTVO igitur Simone vltimo ex Machabæis, de his quæ sequuntur nil amplius habetur in sacris scripturis vsque ad Christum, de quo euangelia narrant. Sed quæ sequuntur ex historiis & scholasticis excerpta sunt, quarum author dicitur Petrus Commestor. Succesit ergo in Iudæa in du-

a Quæ post Machabæos gesta sunt vsque ad Christum, apud Iosephum à cap. 13. lib. vsque ad 5. cap. lib. 18. explicantur. Ab eo etiam cōmestor magna ex parte ea mutuatus est, quæ à d. Antoni. commemorantur. Quare nos fontem potius indicare quam riuulos consuetari cupientes, loca ex Iosepho vnde hæc sunt de prompta nōcauimus.

A catu & pontificio Ioannes dictus Hircanus ab Hircanis deuictis, Hunc commendat Iosephus in tribus, quia scilicet in religione sacerdotij diligens, in ducatu strenuus, & propheta dotatus. Hic igitur sumpto principatu infecutus est Ptolemæum qui dolo occiderat patrem, & matrē cum duobus parvulis tenebat in vinculis, & cum confugisset Ptolemæus ad oppidum, quod est vltra Hiericho, quod Dagon vocabatur, Ioannes obsidēs castrum, acius instabat ad ipsum capiendum. Sed Ptolemæus vt desisteret ab oppugnatione faciebat super muros cedere matrem & paruulos vsque ad sanguinem. Fractusque pietate Ioannes ab impugnatione se temperabat, clamante tamē matrē cū muro ad Ioannem, ne propter se scelus Ptolemæi dimitteret inultum, mortem enim suam sic iudicaret immortalitate meliorem, ob hoc diutius tracta obsidione septimus aduenit annus Iudæis feriatas, recessitque ab obsidione Ptolemæi. Qui occisa matrē & fratribus Ioannis confugit ad Zenonem tyrannum Philadelphie. Post hæc Antiochus Ponticus Xenodochium Hierosolymy instituit, rex Syriæ obsedit Hierosolymam. Quam obrem aperuit Ioannes Hircanus duos de loculis octo circumstantibus sepulchrum David, & plus quàm tria millia talentorum sustulit ex eis, deditque trecenta talenta Antiocho vt ab obsidione recederet. Vt autem placeret murmur populi de apertione sepulchri, de reliqua pecunia instituit Xenodochium in Hierusalem pro pauperibus. Samaritam autem cepit, & solo coæquauit, quam postea Herodes Ascalonita instaurans Sebaste vocauit. Mortuus est autem Ioannes 33. annis rebus optime administratis. Reliquit autem post se quinque filios, Aristobulum primogenitum & Antigonum, cum tribus aliis minoribus. Cumque nullus eorum ad regendum populum sufficeret vxorem suam desertissimam Ioannes ipse Iudææ præfecit & filius. Aristobulus autem impatiens dominij materni, matrem cum tribus fratribus minoribus coniecit in carcerem. Antigonum autem post se natum quem diligebat secundum à se constituit. Imposuitque sibi diadema, & restitutum est regnum in Iudæa. Fluxerant enim à Sedechia rege Iuda sub quo regnum fuerat interruptum anni. 471. & menses tres, vel à reditu captiuitatis Babilonica vnde sæpe legitur intermissum fuisse regnum vsque ad Aristobulum & Hircanum, id est, vsque ad Aristobulum filium Hircani. Non tamen regnauit Aristobulus nisi per annum, eo quodd fame matrem peremerat in vinculis. Cumque ægrotaret Aristobulus in turri, quæ post ab Herode dicta est Antonia, rediit Antigonus de Galilæa, vbi multa præclara fecerat, indutus nouis armis & decentibus. Cumque ingrederetur Hierusalem in festo scenophegiæ ad honorē fratris, & vt ostentaret armorum decorem populo, armatus intrauit. Quod videntes emulicū eius, & maxime vxor fratris quæ in eum oculos iniecerat, sed ipse assensum ei non præbebat, accusabant eum dicentes Aristobulo, frater tuus audiens te ægrotantem in manu forti & armata intrauit, vt perimat te & regnet. Quod ita probare potes. Iube eum venire ad te. Si venerit armatus, super his quæ dicimus certus esto. Posuit ergo Aristobulus ad suggestionem vxoris armatos in subterraneo quod dicitur Pyrgus stratonis, per quem Antigonus transitum facturus erat, qui si veniret armatus, eum interficerent. Aduocans igitur fratrem suum Aristobulus præcepit nuncio, vt diceret ei, ne veniret armatus ad eum. Sed re-

A. M. 3839

Ioseph. li. 13. antiq. cap. 15.

Ioseph. li. 13. antiq. c. 16.

Ioannes summus sacerdos. Aristobulus regnauit Iudæorū reuertit Ioseph. li. 13. c. 19.

Aristobulus fratrem suum interfecit euerat.

A. M. 3859.

gina corrumpit nuncium muneribus, vt diceret ei, vt veniret armatus, quia affectabat rex cum videre in decore armorum. Cum ergo Hircanus tranfret armatus per Pyrgum strationis, interfectus est ab armatis. Audiens autem rex mortem fratris indoluit, adeoque morbus inualuit vt sanguinem laceratis visceribus euomeret. Quem vnus de seruis huic officio deputatus, foras efferens vbi Antigonus fuerat occisus, casu effudit super adhuc stantes cruoris maculas. Quod videns populus exclamauit asserens nutu Dei in vltionem occisi fratris sanguinem libatum occisoris. Cumque causam clamoris rex sciscitaretur, nullusque ei auderet dicere, tandem minanti pro taciturnitate supplicium, verum quod erat ei indicauerunt. Et ingemiscens ait. Fas non erat vt Dei lumen scelera mea laterent. Vique quod corpus improbum, matri fratrique animam damnatam detinebis. Vtinam sanguinem meum non paulatim eis libem, id est effundam, sed totum simul accipiant. Et his dictis expirauit. Eo autem mortuo, quia eius vxor ex eo prolem non susceperat, fratres viri soluit a vinculis, maiorem nam Alexandrum regem constituens, qui cognominabatur Iannæus, qui etiam modestia ceteros præstare videbatur, qui secundum interfecit, quia regno aspirare videbatur, & tertium secum viuere coegit priuatim, duxitque vxorem Salomam quæ & Alexandra vocabatur. Fuit autem iste Iannæus adeo nequissimus vt infra septem annos circiter quinquaginta hæc milia seniorum interfecerit, quia facinora eius detestabantur. Cumque offensus esset populo munivit sibi palatium in turri quæ Batis dicebatur, super quam postea admiratus est Titus, quod eam Iudæi deseruerant cum defendi posset a duobus ab omni viuenti. A deo autem erat offensus Iudæis, vt semel ei percunctanti quo pacto eos sedare posset, responderunt. Si moreretur. Ob hoc in plateis Hierusalem suspendit viros octingentos vxoratos, vxoresque eorum & liberos necauit.

Ioseph. li. 13. c. 20. Alexandri secundus regis Iudæorum improbitas.

Alexandra Aristobuli vxor fuit teste Ioseph.

§. XX.

Reges Syriae & Ægypti ex Euf. chro.

ANNO igitur quintæ ætatis, 494. Mundi vero ter millesimo octingentesimo 66. & secundum aliam computationem maioris numeri quinquies millesimo centesimo tertio anno, nonus in Ægypto regnavit Ptolemæus, qui & Alexander dictus est, & regnavit annis 9. Eo autem tempore regnabat apud Iudæos Alexander Iannæus qui regnavit annis 27. In Syria autem regnavit Antiochus Cyzicenus, qui regnavit annis 38. post quem regnavit Philippus annis duobus. Denique Antiochus etiam Parthos fugiens Pompeio se tradidit, postea Philippus captus est a Babino, sicque regnum Syriæ finitum est anno præfati Ptolemæi 8. Et devenit Syria tunc vsque possessa per reges, in ditionem Romanorum.

Ios. lib. 13. cap. 23. Syria efficitur ditio romanorum.

Præfatus autem Alexander Iannæus cum quicquidisset a præliis & quarta fatigaretur, morbum exotio natum putans, intemptiuis laboribus militiæ se reddidit. Et 38. regni sui anno mortuus est duos filios relinquens, scilicet Hircanum & Aristobulum. Scienque filios pro patre Iudæis futuros exosos regnum reliquit vxori, quæ sibi sub viro beneuolentiam populi comparauerat, tyrannidi ipsius sapienter resistens, & simulatam religionem in alio habitu proferebat. Quæ dum regnaret, Hircanum pontificem declarauit, eum futurum regem indi-

Acans, quia modestus erat. Minorem vero, scilicet Aristobulum quia feruentis animi videbatur priuatim, viuere coegit.

A. M. 3855.

Eo tempore orta est in Iudæa hæresis Phariseorum, per priora enim tempora iam surrexerat Hæresis Essæorum, horum Phariseorum consilio in omnibus vtebatur Alexandra, ita vt eorum consilio optimates quoque Iudæorum, vel exilio damnaret, aut interficeret. Denique Diogenem, qui fuerat Alexandro amicissimus occidit. Alienigenarum autem duos sibi confluauerat exercitus, vt in Iudæos tutius debaccharer, proinde ad Aristobulum multi confugerant, vt eius patrocinio tuti essent. Nono autem regni sui anno ægrotauit Alexandra regina. Et Aristobulus collecta secum plurimorum manu se post matrem regnaturum declarauit. Ob hoc miserata querelas Hircani, mater coniugem Aristobuli cum filiis in custodia reclusit, & obfides accepit, ne regnum sibi Aristobulus usurparet. Mortua igitur matre, Aristobulus collecto exercitu contra fratrem suum Hircanum mouit arma. Cumque egressi essent fratres in campis Hiericontinis, victus Hircanus fugit in Hierusalem. Tandem ad concordiam ea lege redierunt, vt Aristobulus regnaret, Hircanus vero sub eo quibuslibet fungeretur honoribus. Domos etiam permutauerunt.

Phariseorum initium.

Aristobuli & Hircani fratrum de Iudæorum regno cõtentio.

a Phariseorum ordinem non sub hoc tempore exortum sed sub Ionatha Machabæo scribit Genes. ex Ios. lib. 13. cap. 9. & 18. & lib. 18. cap. 2. antiq. & lib. 2. de bello cap. 7. Essæos vero ante illa tempora exortos fuisse probat ex 1. Mach. cap. 7. vbi dicitur Menelaum pontificem pessimum occidisse sexaginta Essæos, quos eoslem cum Essæis arbitrat. Pharisei autem sicut respondebant nostris theologis, qui sacræ scripturæ mysteria rmanantur: sic Essæi religiosi: spreis enim huius mundi illecebris castitatem colebant. sicut etiam Plin. testatur. lib. 5. & certè nomen quod ab Hebræo מריסרררר 1. sancti deductum est. singularis eos sanctissimonia fuisse arguit.

§. XXI.

ERAT autem cū Hircano Antipater Idumæus, cuius prudentiam & strenuitatem timens Aristobulus calumnias ei prætendebat, hic persuasit Hircano, vt se dolo circumuentum quereretur, & vt ad Aretam regem Arabum se conferret, cuius auxilio rediret in regnum. Nocte igitur egressi, venerunt ad regem Arabum in oppidum quod Petra dicitur, vbi sedes regni erat. Itaque Areta collecto exercitu, venit in Iudæam & obsedit Hierusalem. Quam cepisset, nisi dux Romanorum Scaurus soluisset obsidionem. Iam enim Syria desiderat habere regem, facta romanis tributaria. Missusque erat Pompeius à Romanis contra Tigranem regem Armenia, & is Scaurum miserat perfidem Syriæ. Qui cum audisset diffentionem fratrum in Iudæa, ratus tempus esse quo Iudæam poneret sub tributo, in manu valida fines intrauit Iudææ. Ad quem & legati a fratribus vtrinque missi veniunt, auxilium eius hincinde postulant. Corruptus autem Scaurus quadringentis talentis missis ab Aristobulo, quod proprium esse romanorum & Pompeij ei nomen intentans nisi ab obsidione recederet. Recedens erge inde Areta Hircanum & Antipatrum Philadelphie collocauit, qui frustrati spe Arabum, in aduersarios spem contulerunt. Cum enim Pompeius Damascum venisset,

Ios. lib. 14. cap. 2. Idem, c. 3.

Pompeius magnus.

Romanorum proprium erat auro corrumpti.

A. M. 3873.

Mors Mithridatis. Balsamus in Hierichonte.

Ios. lib. 14. cap. 17.

Capitur Hierusalè à Põpeio magno.

Romani profanant templum Hierusalem.

Pompeius profanato templo nūquam fuit victor.

Ioseph. li. 14. cap. 10.

Iudæa in Pætarchias id est quinque principatus diuiditur.

nisset, cum multis muneribus venerunt ad eum, orantes vt violentiam Aristobuli dignam odio iudicaret, & in regnum Hircanum restitueret. Sed nec Aristobulus sibi defuit, corruptione Scauri fretus. Cum autem Pompeius honorem regium ipsi Aristobulo non exhibuisset, indignans insalutato Pompeio recessit, & recepit se in oppidum Alexandrinum propter inexpugnabilem oppidi munitionem. Quem collecto Romanorum Syriorumque exercitu insecutus est Pompeius magnus, iussitque vt de oppido ad se descenderet. Aristobulus vero quia in improprium vocabatur, scilicet vt esset sub Romano imperio, decreuerat potius periclitari quàm parere. Consilio tamen suorum descendens ab oppido, relictis ibi custodibus præcepit, vt nõ nisi manu scriptis epistolis sua obtemperarent. Abiitque in Hierusalem. Quem statim insecutus est Pompeius magnus alacer tactus iuxta Hierichonta morte Mithridatis sibi nunciata, vbi pinguis sima Idumææ regio & palmarum plurimum & balsamum nutrit, cuius inciso lapidibus acutus robore stillantem lachrymam ex vulneribus colligunt. Cumque Pompeius Hierosolymam properaret, tertius Aristobulus occurrit ei: pecuniam pollicens quæ erat in Alexandrino oppido, seque de cætero Romano pariturum imperio. Sed nihil horum factum est. Millum enim Gabinium ad suscipiendam pecuniã, custodes nec in oppidum receperunt. His commotus Pompeius Aristobulum in custodiam collocauit. Cum autem obfedis Hierusalè, orta est dissentio in vrbe. Nam fautores Aristobuli vrbem tueri, fautores Hircani eam tradere Romanis contendebant. Sed victa pars Aristobuli in templum confugit, receptusque est Pompeius in vrbem templum expugnans. Cumque Septentrionalem aggeribus vallem impleteret, labor esset imperfectus, nisi obseruatis septem diebus, id est sabbatis quibus Iudæis operari fas non est aggerem fieri præcepisset. Mense tamen tertio dirupsum est sanum. Faustus autem Cornelius Syllæ filius, primus ingredi ausus est, & irruentes Romani profanauerunt templum. Et vt alibi legitur, equos in operibus stabulauerunt, ob quam rem traditur Pompeium de cætero nunquam pugnasse, quando vinceretur, qui hæcenus fuerat fortunatissimus in bello. Postera die ingressus templum Pompeius, admiratus situm & ornatum & religionem templi, nil tamen inde tulit, præcipiens aditus vt à foridibus emundarent templum. Cumque imposuisset Hierosolymis tributum, Hircano pontifice declarato, Aristobulum captiuum duxit secum, duosque filios eius Alexandrum & Antigonom & totidem filias: Romanamque per Ciliciam properabat, & Syriæ & Iudææ administrationem Scauri commisit, relictis se cum cohortibus duabus. Alexander vero filius Aristobuli ex itinere fugit, qui magna manu armata Iudæam populabatur, & Hircano imminerebat. Obtinebat autem munitissima loca Alexandrii castrum & Macheronta. Missus est autem Gabinus in Syriam, vt Scauri succederet, sub quo etiam Marcus Antonius militabat, qui cū maxima gente Alexandrium obsedisset, consilio matris Alexander se tradidit ei & castra. Quæ Gabinus consilio eiusdem mulieris funditus evertit, ne alterius belli fierent receptaculum. Palpabat enim mulier Gabiniū obsequiis, viro suo & cæteris captiuis metuens qui Romanam fuerant adducti. Post hæc Gabinio curam templi Hircano mandante, gentem Iudæorum in quinque conuentus diuisit, quasi per pentarchias Iudææ

Afrangens superbiam. Eo tempore factus est Antipater amicissimus Gabinio & Marco Antonio, adeoque claruit, quod data est ei vxor neptis regis Arabum Cypris nomine. Hic genuit ex ea quatuor filios & filiam, primogenitus fuit Phaselus, secundus Herodes qui postea dictus est Ascalonita, tertius Iosippus, quartus dictus est Pheroras, filia dicta est Saloma. Post hæc casu elapsus est Roma Aristobulus, qui magna manu Iudæorum constata Alexandrium muro denuo muniebat ad quem debellandum missus est à Gabinio Antonius. Captusque iterum Aristobulus cum filiis, Romam perductus est. Illum quidem senatus in custodia coercuit, filios autem in Iudæam remisit, quia Babinius id se scripserat sponso disse vxori Aristobuli pro castrorum traditione. Post hæc cum Gabinio apud Ægyptum detineretur, Alexander filius Aristobuli Iudæos iterum ad disfectionem reduxit, sed rediens Gabinio pacem fecit & Hircano pontificatum confirmauit. Mortuo autem Gabinio missus est præfes Syriæ Crassus à Roma, vt etiam parthos qui iam Romanis imminerebant reprimere. In sumptis vero Parthiæ militiæ fere omne aurum è templo abstulit & ea à quibus Pompeius abstinerat, duo millia talentorum. Ob hoc auro infuso in os, interit, eiq; dictum aurum stitit, aurum bibe. Cui successit præfes Syriæ Cæsius, qui in omnibus consilio antipatri vtebatur. Eo tempore factum est dissidium inter romanos pro Pompeio & Julio Cæsare. Cæsar autem post Pompeij fugam trans mare Ionium rebulq; omnibus Romanisq; potius solutum Aristobulum cum duabus cohortibus in Syriam missis, per huc facile sibi Iudæam subiicere ratus. Verum spes Cæsaris frustrata est. Nam à studiofis, Pompeij veneno perit Aristobulus, seruabat utique corpus eius melle conditum prohibita sepultura, donec iussu Antonij in monumentis regalibus sepultus est. Occiditur quoque filius Alexander Antiochig à Scipione secuti percussus secundum Pompeij literas, accusatione pro tribunali prius habita super his quæ in Romanos admiserat. Solus autem superstes Antigonus cū fororibus suis ad quemdam Ptolemæum Mennei filium, qui sub libano morabatur, confugit. Accepitque Ptolemæus minorem forem eius nomine Alexandrã in vxorẽ. Ex qua vt quidam tradunt suscepit filium Lyfaniã, qui postea fuit Abiline tetrarcha. Post hæc factum est prælium in Æmathia inter partes Põpeianas & Cæsarianas, dicitur autem Æmathia ab emath, hæc est reblara, postea dicta Antiochialis Epiphania. Huic bello interfuit Antipater, pater Herodis Ascalonite cum Iudæis Pompeianas pater sequutus. Qui Antipater cum redisset in Iudæam, timens Cæsaris impetum, liberos suos ad Arabes cognatos eorum transmisit. Mortuo autem Pompeio Antipater in clientela Cæsaris se contulit. Misit autem Cæsar Mithridatem Pergameum ad expugnandum Pelusium, mittens cum eo incolani libani Ptolemæum & Antipatrum cum tribus millibus Iudæorum. Vbi virtus Antipatri plurimum enituit. Nam & primus murum transcendit. Et Memphitas ad Cæsaris obsequium prudentia sua inclinavit. Et initio prælio cum Ægyptiis pluribus occisis toto perfossus corpore præter spem seruatus est ex prælio, habita itaq; victoria suorum factorum apud Cæsarem Mithridatem testem habuit, M. Antonio etiam in pluribus eum cõmendante, factus est amicus Cæsaris. Quem Cæsar Romana immunitate simul & ciuitate donauit, eiusque gratia pontificatum confirmauit Hircano.

A. M. 3873. Antipater Herodis.

Crassus præfes Syriæ spoliavit templum Hierusalem.

Bellum ciuile inter Cæsarem & Pompeiũ.

Aristobulus veneno occiditur.

Luc. 3.

Lyfania tetrarcha.

Ioseph. li. 14. cap. 14.

Antipater se contulit ad Cæsarem.

Ioseph. li. 14. cap. 15.

A. M. 3903. Eo tempore Antigonus frater Aristobuli de quo supra, Antipatrum & Hircanum ciminatus est apud Cæsarem, dicens, eorum consilio fratrem suum & patrem interiisse. Ad hoc Antipater proiecta veste, multitudine vulnere demonstrans, verbis non esse opus dixit: cum cicatrices se tacent clamarent ipsum fuisse fidelem Romanis, cum Antigonus & filius fuissent fugitivi eorum. Nullus enim ipsum quo ad vixit à Pompeio potuit auellere, nec modo à Cæsare quisquam eum esset auellurus. Tunc Cæsar cuiuslibet dignitatis, post pontificem in Iudæa dedit Antipatro optionem. Qui remissa dignitatis mensura in Cæsarem, procurator Iudææ declaratus est, impetrans ut euerfa patriæ mœnia renouare sibi liceret. Regnum quoque concessit Hircano, ita tamen ne rex vocaretur. Sextum etiam Cæsarem cognatum suum Syria præfecit Cæsar.

§ XXII.

POST hæc Antipater filium suum maiorem Phasaclum Hierosolymis sub se procuratorem constituit, & Herodem Galilææ præfecit. Qui cum esset strenuus natura, principè latronum Ezechiam cum sequacibus suis interfecit. Adeoq; terrâ quietâ reddidit ut publice Herodes pater Galilææ cantaretur, Phasaclus quoq; indolè fratris amulatione bona superare certabat, ob hoc & patet eorum obsequiis regalibus à gente colebatur. Nec tamen propter hoc minus fideles erant Hircano. Veruntamen fieri non potest ut liuorem in bene gestis quisquam effugiat. Erant ergo qui dicerent Hircano quod Antipatro & filiis eius rebus traditis, ipse inani nomine regis gauderet. His accensus paulatim Hircanus causam dicturum Herodè iubet accessit. Qui munita prius Galilæa ad regem properabat ferens secum sexti Cæsaris epistolam, præcipientis Hircano, ut Herodem ab omni crimine & pœna liberaret. Nec multo tempore post factus est Herodes princeps militiæ Sexti Cæsaris. Et tunc Herodes inuiriã dictæ vocationis vindicasset in Hircanum, nisi pater eius & fratres impetum eius mitigassent. Interea dolo Bruti & Cassij occisus est Cæsar, de quo inferius latius dicitur. Post quod Cassius venit in Syriam cuius pridem præses fuerat, colligensque exercitum contra Octavianum Augustum adolentem & M. Antonium septingenta talenta à Iudæis exigebat, primus autem Herodes de Galilæa centum talenta ferens, fauorem Cassij promeruit, moram aliorum indigne ferentis. Profectus est etiam

Herodes cum Cassio ad prælium, qui ei adepta victoria regnum Iudææ pollicebatur. Erat autem eo tempore cum Hircano quidam de amicis suis nomine Malichus, aspirans ad sacerdotium. Cumque decreuisset Hircanum veneno appetere, statuit prius appetere Antipatrum immemor beneficiorum eius. Suscepto itaq; veneno per ministrum, mortuus est Antipater pater Herodis. Malichus vero cum de morte eius suspectus haberetur, coram Herode in multis se excusabat. Conquestus autem Herodes de morte patris sui apud Cassium, rescriptum ipsius recepit ut dolo dolum vindicaret. Scripsit autem Cassius Chiliarchis, ut Herodi in causa ipsa opem ferrent. Vocauitque Herodes Hircanum & Malichum ad cænam. Qui cum irent, circumspectum Malichum Chiliarcha, id est habentes sub se mille milites, occiderunt. Hircanus autem stupore diffuso corruit, vixque recepta anima percunctabatur

Herodes in manu valida Euphratem transgressus est. Ad quem Lyfania descendens Antigonifilius nepos Ptolemæi & Alexandri (ut prædictum est) pollicitus est ei talenta mille & virgines 300. ut Antigonum in regnum induceret. Acceptis itaque à Pacoro multis millibus Parthorum, Antigonum Hierusalem oppugnabat, & Phasaclus quidem muros, Herodes autem domum regiam custodiebat. Sed cum intrasset urbem Antigonus in die Pentecostes, etiam in foro dimicatum est. Cum autem de pace tractaretur, Antigonus Pacorum regem arbitrum pacis in dolo deposcebat. Egressi sunt ergo Hircanus cum Phasaelo & Antigonus, ad Pacorum regem properantes. Sed Herodes noluit cum eis descendere, suadente sibi vxore Mariamne ut nunquam fidei parthorum haberet fidem, Hircanus vero & Phasaclus à Parthis comprehensi sunt in itinere. Quo accepto Herodes ad cõtribules suos Idumæos nocte confugit, præmisit quidem vxorem & filios & vniuersam supellectilè, & ipse subsequens impetus sustinebat sequentium, grauiores autem Parthis Iudæos in fuga expertus est, cum quibus sexagesimo ab Hierusalem stadio dimicauit. Ibi que ob incredibilem victoriam castrum munitissimum postea confirmauit, quod Herodium dicit. Dimissis autem vxoribus & liberis in oppido Massada sub custodia fratris sui Iosephi, in Petram ciuitatem Arabum perrexit. Parthi vero non solum Antigonum restituerunt in regnum, verum etiam Phasaclum & Hircanum tradiderunt ei verberandos. At ille Hircani auriculas dentibus truncavit, ne quando mutatis rebus solutus pontificatum reciperet, ab integrum enim sacra celebrari oportet. Phasaeli vero virtute præuentus est, qui cum nec ferri copiam, nec

Herodem quisnam Malichum interemisset. Cumq; vnus respondiisset, Cassij præceptum, ait. Et me patriamq; Cassius incolumè seruauit, amborum insidiatore perempto. Non multo post cum agrotaret Herodes Damasci fecit Malici frater in vitionem fratris, contra Phasaclum arma mouit fultus Hircani auxilio. Cumque conualuisset Herodes Hircanum aggredi ardentabat, sed per affinitatem redierunt in concordiam. Habebat quidem Herodes vxorem nomine Dorem sed ignobilè, de qua etiam Antipatrum suscepit. Suporduxitq; Mariammen neprem Hircani cuius etiam amore circumcidit se, & factus est profelytus, habuit siquidem Herodes vxores nouem, ex quarum septem suscepit numerosam prolem. Sed de his paucos numerare sufficet, primogenitus eius Antipater ex Doride, Alexander & Aristobulus ex Mariamme, Archelaus ex Mathaca Samaritide, Herodes Antipas, qui postea terrarcha fuit, & Philippus ex Cleopatra Hierosolymitide, Herodè tamen hunc quidam Mariammes filium putant. Cassio autè in Philippicis campis interfecit: Cæsar in Italiam, Antonius in Syriam discesserunt.

Judæorum autem optimates Phasaclum & Herodem apud Antonium accusabant, quòd rerum summam vi possiderent, nomen tantum superesset Hircano. Herodes autem muneribus placauit Antonium, reuocans ead memoriã patris sui antiquam cum eo familiaritatem. Cum autem Antiochia de nouo à centu viris Iudæis accusaretur adstantem etiam Hircano, percunctabatur Hircanum Antonius quanam regendis rebus essent aptissimi. Cumque Herodem & fratres eius prætulisset alijs exhilaratus Antonius eosdem procuratores Iudææ declarauit.

Abeunte autem Antonio Romam, Pacorus rex Parthorum in manu valida Euphratem transgressus est. Ad quem Lyfania descendens Antigonifilius nepos Ptolemæi & Alexandri (ut prædictum est) pollicitus est ei talenta mille & virgines 300. ut Antigonum in regnum induceret. Acceptis itaque à Pacoro multis millibus Parthorum, Antigonum Hierusalem oppugnabat, & Phasaclus quidem muros, Herodes autem domum regiam custodiebat. Sed cum intrasset urbem Antigonus in die Pentecostes, etiam in foro dimicatum est. Cum autem de pace tractaretur, Antigonus Pacorum regem arbitrum pacis in dolo deposcebat. Egressi sunt ergo Hircanus cum Phasaelo & Antigonus, ad Pacorum regem properantes. Sed Herodes noluit cum eis descendere, suadente sibi vxore Mariamne ut nunquam fidei parthorum haberet fidem, Hircanus vero & Phasaclus à Parthis comprehensi sunt in itinere. Quo accepto Herodes ad cõtribules suos Idumæos nocte confugit, præmisit quidem vxorem & filios & vniuersam supellectilè, & ipse subsequens impetus sustinebat sequentium, grauiores autem Parthis Iudæos in fuga expertus est, cum quibus sexagesimo ab Hierusalem stadio dimicauit. Ibi que ob incredibilem victoriam castrum munitissimum postea confirmauit, quod Herodium dicit. Dimissis autem vxoribus & liberis in oppido Massada sub custodia fratris sui Iosephi, in Petram ciuitatem Arabum perrexit. Parthi vero non solum Antigonum restituerunt in regnum, verum etiam Phasaclum & Hircanum tradiderunt ei verberandos. At ille Hircani auriculas dentibus truncavit, ne quando mutatis rebus solutus pontificatum reciperet, ab integrum enim sacra celebrari oportet. Phasaeli vero virtute præuentus est, qui cum nec ferri copiam, nec

Herodes in Idumæam fugit.

Herodis in Idumæam fugit.

Herodis in Idumæam fugit.

Antipatrum pater Herodis. Malichus vero cum de morte eius suspectus haberetur, coram Herode in multis se excusabat. Conquestus autem Herodes de morte patris sui apud Cassium, rescriptum ipsius recepit ut dolo dolum vindicaret. Scripsit autem Cassius Chiliarchis, ut Herodi in causa ipsa opem ferrent. Vocauitque Herodes Hircanum & Malichum ad cænam. Qui cum irent, circumspectum Malichum Chiliarcha, id est habentes sub se mille milites, occiderunt. Hircanus autem stupore diffuso corruit, vixque recepta anima percunctabatur

Manus liberar habere, ad saxum fracto capite expiravit. Cognitio quidè, quod herodes euaserat, ait se aquaniter velle mori, quia vltorè viuū relinqueret. De ut cano sunt, qui dicunt, quod medicus ab Antigono sibi missus est, qui in auriculas eius venenū sibi pro medicamento infudit, & mortuus est. Iosephus vero refert ad Parthos missum, & diu habitū ludibrio. Herodes autè accepta morte fratris, Romā properauit, nec hyemis asperitate retentus est. Circa Pamphylia fracta nauti, & in Rhodo reparata Romā profectus est, primò que casam vitæ exposuit Antonio, qui mitatus eius casum & miseris, senatui persuasit, vt eū regem Iudææ declararent. Coronatus ergo herodes, Augusto & Antonio hinc inde adstantibus in capitolium ductus est, vbi & decretū senatus super hoc facto respositum est. Remissus est ergo in Iudæam herodes, duob; p̄cipales eū eo Ventidius & Silo, qui eū in regno collocarent. Cū ergo venissent in Galilæam Silonè Antigonus mercede corrupti, & propterea congressi ad aeris Antigonū, simulacris occasionib; differebat. Cū tunc tandem obessent iherusalè Romanis, tū propter hyemis asperitatis, stem propter victus inopiã, ab obidione recedentes, in Idumæa & Galilæa hyemabant, nec tunc tamen herodes otiosus erat, nam latronū multitudinem persequens etiam in cauernis eos igne suffocabat.

Eo tempore circa Samosatā ad Euphratè fluiuiū sita morabatur Antonius, & iã amore Cleopatræ tenebatur. Ad què properabat Herodes super dolo Silonis querelā facturus. Interim autè Sosius, vel secundū alios Iosephus, vt aliquid præclari faceret contempto, Herodis imperio, contra Antigonū dimicauit, & victus de capitarus est à Papiro principe militiæ Antigonicius trancū Antigonus calcib; inhumaniter supergressus est. Cū autè accepisset Antonius doli Silonis, misit Sosiu cum Herode in manu valida. Qui veniens in Iudæa occurrentè sibi vicit Papiū, capūque eius Pherozæ fratri suo in solatiū fratris occisū transmisit. Tandè quinq; mētib; obsessā Hierusalè, cū in sexto Romani irruerent in eā, nulli parcebant ætati, licet Herodes rogaret vt parcerent. Antigonus quoque descendens ad pedes Sosij prostratus est. Què non miseratus Sosius, sed irridens Antigonū appellauit, & in vincula coniecit. Cū tunc omnis multitudo militū ad vifenda sacra, & sanū spoliandū incitaretur, refrenabat eos Herodes, acerbiorè sibi, quam si victus fuisset dicens fore victoriã. Inuehatū tunc in Sosiu, si vacua facta opib; ciuitate solitudinis se regè relinqueret. De suis autè facultatib; singulis se mercedè daturum firmavit. Cū tunc que promissa cõplessit, Sosius aurea catena vincitum, Antigonū ducens ad Antoniu remeabat. Què Antonius securi percussit. Cõfirmatūque est Herodes in regno Iudææ quarto anno, ex quo Romæ diadema suscepit, & inde est, quod quandoque plures quandoque pauciores anni regni Herodis leguntur. Facta est autè dissentio inter Mariammen & sororem Herodis Salomen. Hæc illi meretriciū, illa huic ignobilitatè obiciebat. Cõsilio vero sororis, Herodes Hircanum dolo occidit. Et hoc secundū illos, qui dicunt Hircanū abscissis sibi auriculis ab Antigono non mortuū esse, sed Herode collocao in regno Hierosolymā rediisse, & in pristinum statum sacerdotij respositum, sed sine administratione. Occidit autè Hircanum Herodes, sed prætextu, quod sibi regnum deberi, & ceret Hircanus. In solatium vero Mariammes neptis Hircani, Ionathã fratrem eius cū esset 17. annorū potissimè ordinauit, & Doridè cum filio suo Antipatro ad petitionè Mariammes, quã supramodū amabat ab Hierusalè expulsi, & solū trib;

Solenitatib; ad adoradū in Hierusalè ascendere permittebat. E contrario Salome suggerente occisus est Ionathas, eo quod ad regnū videretur aspirare. Cū tunc accuseret Salome Mariam de adulterio: addidit quod expressè imaginem suam miserat Antonio, vt ad amorem suum eū incitaret. Quod vt cognosceret Herodes ad Antonium properauit, Mariam mem sub custodia viri Salomes collocans certa ei tradens indicia, quibus si nunciatum ei foret, Mariam occideret. Dū tunc morā faceret Herodes, vir Salomes quæ sibi fuerant imperata, Mariamne retulit. Reuerso autem Herode vxor cum in sinu eius dormiret, cum lachrymis, & qua de morte eius imperauerat indicauit, desiliensque à strato Herodes suscitabatur à sorore, dormiuit ne virtus cum Mariamne: Quæ ait. Dormiuit. Qui statim Mariamne interficere fecit & vitum sororis. Verum de morte vxoris Mariammes, quam supramodum diligebat indoluit adeo, vt quasi lunaticus crebro in amentiam verteretur. Cū tamen conualuisset, Antipatrum cum vxore reuocauit, filios autem quos de Mariamne susceperat scilicet Aristobulum & Alexandrū Romam milit artibus liberalibus erudiendos.

Translatum est itaque per hunc modum regnum de Iuda ad alienigenas imminente Christi aduentu. Nam Herodes, vt dictū est, ex patre fuit Idumæus, Antipater enim pater eius fuit de Idumæa. Ex matre fuit de Arabia. Nā Antipater eius pater duxit vxorem Cypridè nomine, neptem regis Arabum, de qua natus est Herodes cum fratribus. Fecit tamen se circumcidè, vt posset habere vxorem Mariammen Iudæam. Sicque scias impletam prophetiam Iacob, qua dixit Gen. p̄n. Non auferetur sceptrum de Iuda & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est, a vel secundum aliam literam, messias. Inchoatum est enim regnum in Saul vel David, & durauit continuo vsque ad Sedechiã vltimū de genere David & vsq; ad transmigrationem. Postea non fuit ex toto ablatum, sed in terpolatum. Nam tempore Machabæorum, etsi non fuerit regnum seu dignitas regia, tamen ducatus & principatus populi Iudæorū fuit in illis Machabæis, qui simul & sacerdotes & duces erant. Antea autem tempus Machabæorum commaniter erant de tribu Iuda vel Leuitica, qui principales erant in illo populo. Nam Zorobabel & Neemias qui reueri sunt de captiuitate Babylonica licentiati à Dario & Artaxerxe, in Hierusalem ad reedificandum templum erant de tribu Iuda & Esdras de tribu Leuitica. Daniel etiam cum socijs erant de tribu Iuda, qui in captiuitate erant super Prouincias primores ex administratōrib; regni sub Nabuchodonosor, & Balthasar & Dario. Sed cū esset ducatus seu principatus in tribu Leuitica, vt tempore Machabæorum qui fuerunt de tribu Leui, tū aliquo mō potè dici nō desecisse de tribu Iuda ducatus populi, ex quo illæ duæ trib. regalis Iuda & sacerdotalis Leui, adiuuicem matrimonia contrahebant, vt exint. patet in vxore Aaron, & vxore Ioiadæ summi sacerdotis, quæ erant de tribu Iuda. Et sic ex linea saltem fecerunt.

Herodes templum diripi non patitur.

Antigonus necatur & Herodes in regno confirmatur in hoc Antigono Affamogoriprin cipatus de sit. an. 126. ex quo do masi licet illastris fuerat Ioseph.

Antigonus necatur & Herodes in regno confirmatur in hoc Antigono Affamogoriprin cipatus de sit. an. 126. ex quo do masi licet illastris fuerat Ioseph.

Antigonus necatur & Herodes in regno confirmatur in hoc Antigono Affamogoriprin cipatus de sit. an. 126. ex quo do masi licet illastris fuerat Ioseph.

Herodes templum diripi non patitur.

Antigonus necatur & Herodes in regno confirmatur in hoc Antigono Affamogoriprin cipatus de sit. an. 126. ex quo do masi licet illastris fuerat Ioseph.

Malichus intermiserunt.

Herodes in Idumæam fugit.

Antigonus necatur & Herodes in regno confirmatur in hoc Antigono Affamogoriprin cipatus de sit. an. 126. ex quo do masi licet illastris fuerat Ioseph.

Herodes in Idumæam fugit.

Malichus intermiserunt.

Herodes in Idumæam fugit.

Antigonus necatur & Herodes in regno confirmatur in hoc Antigono Affamogoriprin cipatus de sit. an. 126. ex quo do masi licet illastris fuerat Ioseph.

Herodes in Idumæam fugit.

A.V.C. 352.

minina erant duces de tribu Iuda. Primus aut ex de-

a Imo vcrd Aristobolus fuit rex primus post transmigratio-

BREVE HISTORIAE ROMANORVM VSQVE AD CHRIS-

TVM COMPENDIVM.

De regibus Romanorum, Romulo, Numa Pompilio & ceteris.

CAP. V.

Brevis Romani imperij epitome.

Danielis 2. & 7.

D. Hier. in Dan. & alios.

Imperium Romano-rum permanet vsque in praesentem diem.

Regni Latini initium.

Roma quae condita.

OST Monarchiam Graecorum inchoatam in Alexandro magno, & post mortem eius di-

cundum alios filius eius Ezechias. Vltimus aut horu-

septem regum Romanorum fuit Tarquinius superbus

In historia Graecorum legitur quod tempore Aioth,

De anno vrbis condita magna sunt apud veteres, vt temporum

A.V.C. 3952.

Roma sub Acha vel Ezechia condita esse scribit D. Aug. 18. ciuit. 22.

Aedificatur Troia. Et destruitur, Virg. in Aene. & Dares Phry. vide etiam Aug. in 18. Ciuit.

A.V.C. 1.

§. I.

De Remo & Romulo.

Romuli & Remi salus.

Vesta Dea de qua videtur Ouil. in Fast.

Euseb. in Chron.

Iust. lib. 43.

Lupanaria quare dicantur.

Hi ad Rn. de viu. sc. 19. de ciui. ca. 13.

RESVMENDO igitur à primo rege Romano, hic fuit Romulus, cuius frater Remus

a Numeramus annos ab vrbe condita in hac Romana historia, sicut omnes historici cum Romana tra-

b Ex milite potius armato, qui suum virginem fecit

A dici signum tellus sudore madesceret &c. quae multa praedixit de Christo. Fuit ergo condita Roma sicut

A.V.C. 1. Roma condita in monte aenuntino.

De Sibylla Erythraea. Ti. Liv. l. 1. dec. 7.

Raptus Sabinarum.

Ludi circenses.

Ceninenses.

Crustulani Sabinum.

Sabini arcem Romanam capiunt. l. Li. lib. 1. dec. 1.

a Roma condita esse dicitur à Beda in Chro. sub Achaez ann. 328. vel circiter. Prima pars Hist. Ant. n. citem-

A. V. C. 40. Mors Romuli.

Dij gētiū quales.

ei templo, ut sius exercitus a fuga desisteret, & ad resistendum se firmaret. Quod faciens, exercitus Romuli cepit fortiter dimicando contra Sabinos esse superior. Tunc Sabinæ mulieres quæ raptæ fuerant, sparsis crinibus, & scissis vestibus inter acies ipsas & tela volantia medias se ingerunt, ex vna parterogando parentes, ex alia viros, nesciunt neferando foveri & generi se spergerent. Sicque mouent animos vtrorumque. Qui factio silentio duces fœdera componunt, & vnam ciuitatem ex duabus faciunt, & imperium Romam omne conferunt [vt Sabinistamē aliquid daretur à curib. Ro.] Quiritēs nuncupari volunt. De morte Romuli sic narrat Tit. Liu. Cum apud Capræ paludem recenseret exercitum, subito orta est ingēs tempestas quæ cum magno fragore tonitribusque tam deſo Regem operuit nimbo vt cōſpectum eius concioni obtulerit.] nec postea viſus est, propter quōd à multitudine dicebatur vel credebatur in Deum trāſlarus. Aliqui tamen dixerunt eum fuiſſe tunc patribus odioſum, & ab eis diſcerptum. Sed opinionem eius de ipſius deificatione confirmauit quidam nomine Iulius Proculus, afferens ſibi Romulum apparuiſſe in via, & iam Deū factum multa mandaſſe. Et sic habitus est pro Deo Romulus à Romanis & dictus Quirinus ab haſta quam conſueuerat portare. Nam quiris lingua Sabina idem est quod haſta & pro maximo Deo eū habebant poſt Iouem. Ecce quales dij Romanorū & Gētilium. Iupiter quem dicebant ſummum Deum, qui fuit ſceleratiſſimus homo, qui expulſit patrē Saturnū à regno, vt ipſe regnaret in Creta, conſuprator virginum, adulter, & ſodomita, vt dicitur de Ganimedē. Romulus fratricida, princeps latronum, ſunitimis infeſtus, & rapror Sabinarum.

§. II.

De hoc Numa Pōpilio vide Plutarchū in vita Numæ Pompilij.

Hoc notat Aug. 3. ci. e. 9. Iani tēplū Tullius hoſtilius.

POST Mortem Romuli vt dicit Tit. Liu. lib. i. quōd ipſi eligere poſſent ſucceſſorem Romuli, Numam Pompiliū, quamuis non eſſet de Romanis ſed de Sabinis, propter magnam famam eius de iuſtitia & religione elegerunt in regem ſuum. Videns autem Numa ſic electus ſine legibus regnum ſtare non poſſe, & quia circa leges dandas inſiſtere non valeret niſi pax eſſet in vrbe: ſtatim in principio regni ſui fecit in circūitu pacem, quam & habuit toto tempore regiminis ſui ſcilicet 43. annis. Licet Eutropius dicat. 43. annis. Facta autem pace conſtituit tēplum Deo Iano, cuius clauſio ſignificaret pacem, quaſi pax in cluſa maneret apud Romanos, eius autē apertio ſignificaret bellum, quaſi vt omnes milites qui ad bellum, exirent, incolumes reperirentur in eo reuertētes de prælio. Quo factio totus vacabat legibus, cōdendis & ſacris inſtituēdis & ordinādis. ſ. aliquos Deos in ciuitate inſtituens colendose ſe tradēs modū colēdi eos, & circa ceremonias & ſacra occurrere maiorem partem vitæ ſuæ. Eo mortuo Tull. Hoſtilius qui ei ſucceſſit in regno, ſtatim aperiri fecit tēplum Iani, & bella agens totus bellicis reb. deditus fuit. Ab illo ergo tempore Numæ vſque ad Octauianum Auguſtum, ſub quo natus eſt Chriſtus, tantum fuit ſemel clauſum tēplum Iani ſcilicet poſt primum bellum punicum, ſub Manlio Torquato conſule. Tempore vero Octauiani vrbe quieſcēte à belli, poſtquam ab eo victus eſt Antonius, iterū

A clauſum fuit, & per conſequens à tempore Numæ vſque ad tempora Octauiani non habuerūt Romanū pacem, niſi vno anno, nec ante Numam habuerūt quia Romulus continuo bella geſſit. De ipſo autem Iano cui Numa tēplum fecit, ſciendum quōd ipſe regnabat in monte Ianiculo qui mons eſt intra vrbe pro parte & in partib. vicinis, eo tempore quo Saturnus expulſus à filio ſuo Ioue venit de Creta in partes illas. Et quia Saturnus docuit vineas colere & ciuilitate viuere, ideo receptus à Iano in ſocium regni. Iano vero mortuo & deſicato ſecundum opinionē illorum, attribuebant ei poteſtatem omnia claudēdi & aperiri. Et ideo Numa conſtituit ſibi tēplū quod voluit pro diuerſis temporib. claudi & aperiri vt dictum eſt. De legib. inſtitutis ab eo dicit Iſid. diſt. 7. cap. Moyle. Numa Pompilius qui Romulo ſucceſſit in regno, primus Ro. leges inſtituit. & diſt. i. Ius Quiritū dicitur. Ius Quiritū eſt proprie Romanorū quod nulli tenent niſi Quiritēs. i. Romani. Vbi dicit gl. quōd Romani ſibi dicuntur omnes ſubditi Romano imperio. Vnde & alio modo dicuntur leges imperiales. Et quot ſint genera illarum legum ſeu nomina per totum diſtin. 2. ibi declaratur. a Ad didit & iſte Numa duos meſes ad annum ſcilicet Ianuarium & Februarium, quia prius annus diuidebatur in decem meſes. De Numa Pompilio dicit Auguſtin. de ciui. Dei. lib. 7. capitu. pe. & allegat Varronem quōd cum quidam Terentius agrum iuxta Ianiculum, & Bubulcus eius iuxta ſepulchrum, Numæ araret, ſub terra effoſam arcam reperit, in qua erant libri ſeptem, in quibus continuebantur inſtitutorum ſacrorum cauſa & edita à dicto Numa Pompilio, quæ inſtituta fuerant ab eo, diabolo inſtigante. Nam ipſe Numa, ait Auguſtinus Hydromantiam facere compulſus eſt, vt in aqua videret imagines deorum, potius ludificationes dæmonum, à quibus audiret quid in ſacris conſtituere & obſeruare deberet. Quod genus diuinationis idem Varro à Percis dicit allatum, quo & ipſum Numam & poſtea Pythagoram Philoſophum vſum fuiſſe commemorat. Vbi adhibito ſanguine humano etiam inferos prohibet ſuſcitari. Cum ante dicti libri inuenti fuiſſent & ſenatu, præſentati, Lucius Petilius prætor de auctoritate ſenatus fecit incendi publicè. Ille autem Numa occultos habere voluit, quia noxios putauit hominibus. Ideo autem ſenatus incendi fecit, quia doctrina eorum videbatur retrahere à religione & cultu deorum, dicit Valerius.

a Annum vertentem Romæ, (vt inquit Cenſorinus) Licinius Macer, Fenefſtella ab initio duodecim meſium eſſe dixerunt. Quod eſt ſere contra omnium ſcriptorum ſententiā ſit, mihi ſemper placuit. Nam certum eſt Troianos, à quibus Albani primo & poſtea Troiani originem traxerunt, annum duodecim meſium habuiſſe: neque vnquam adduci potui, vt crederem Romanos ſic rudes fuiſſe, vt annum tam breuem neque ſolis neque lunæ conuenire cognoſcerent, præſertim cum vbique tunc ſere duodecim meſium lunarium annus vſurparetur. Onuph. in com. in Faſtos.

§. III.

TERTIVS rex Romanorum dictus est Tull. Hoſtilius. Hic deditus fuit bellicis reb. Vnde & tem-

A. V. C. 7. Iſid. li. 5. E. 1. y. c. 1. Ibi. ca. 9.

Numa ad didit anno Ianuarium & Februarium.

Au. 7. ciui. 633.

Va. li. c. 1.

De Tullio Hoſtilio.

A. V. C. 75.

& templum Iani aperiri fecit, & pacē ſuſcipiens occaſiones bellorum quaſiuit. Incipiens ab Alba quæ fuerat quaſi mater Romæ, quia Romulus ædificator Romæ deſcendit à regnantibus Albe per matrem. Et hæc duæ ciuitates ſcilicet Alba & Roma erant factis amicæ adinuicem, vſque ad iſtum Tullum regem Romanorum tertium. Hic autem prouocauit Albanos multotiens ad bellum. Iamque certantibus adinuicem cuius iſtarum duarum ciuitatum deberet eſſe imperium vt narrat Titus Liuius. li. cum quadā vice producti eſſent exercitus vtriuſque ciuitatis ad pugnandum, conuenerunt duces exercituum in hac ſententiā ad vitandam occiſionem plurimorum, vt tres germani de exercitu Romanorum fortes viribus in armis ſtrenui, qui dicti ſunt Horatij, pugnant cum aliis tribus germanis de exercitu Albano rum qui dicti ſunt Curiatij & ipſi non imparis virtutis, & cæteris quieſcentibus ex his quorum eſt victoria illius gentis eſſe imperium. pugnantibus ergo adinuicem Horatii tribus cum totidem illis Curiatij duo ex Horatii interfecti ſunt, tertio ſuperſtite, ex Curiatij nullus occiſus eſt, ſed omnes tres graui- ter vulnerati. Qui ſanus remanſerat ex Horatii, cogitans ſe ſimul tribus non poſſe reſiſtere, fugam ſimulauit, vt tres illos ipſum inſequi tentantes abinuicem ſepararet. Quibus abinuicem remotis, ſe vexit ad inſequentes. Et primum qui ſibi magis appropinquaret cum eo congregiens occidit. Deinde aliū ſuperuenientem, & demum tertium. Quibus interfectis reuertitur ad ſuos cum ingenti latitia Romanorum, & ſic imperium adiudicatum eſt Romanis. Cum autem Horatius ille intraret Romam victor cum ſpolijs illorum trium Curiatorum quos occiderat, germana eius Horatij videns ſpolia vnus illorum Curiatorum, cuiam erat deſponſata, ſed nondum tradita, percipiens mortem ſponſi, ſteuit ex affectu ad eum, quōd ita ægre tulit dictus Horatius quōd eā occidit, in hoc nimiam crudelitatem exercens Diſplicuit autem Albanis quōd Metius Suffetius dux exercitus eorum poſuiſſet victoriam pugna in conſpectu trium, vnde imperium Romanis aduenerat. Qui vt ipſos Albanos ſibi conciliaret & eis placeret, cernens ipſos non ſufficere ad vincēdum Romanos palam, contra romanos concitat alios populos vicinos ſcilicet Fidenates & Veios & ſe & ſuos proditori ſeruat. Nam cum rex Romanorum Tullus contra prædictos pugnaturus ſecum duceret Albanos, & Metium eorum ducem, confidens de eis vt adiuuarent, in congreſſu pugna, Metius cum Albanis, pugnam deſerit, & prope in montem conſcēdit, vt fortunam bellantium poſſet inueniri, & eo ſe conferret quo fortunam cernere præualeret. Quod Tullus comperiens, clamauit in exercitu ſuo non eſſe de reſeſſu Albanorum aliquam trepiditū, quia iuſſu ſuo receſſerant, vt oſtes à tergo inuaderent. Vicit autem Tullus cum Romanis, populos illos contra ſe venientes, & poſt victoriam Metium ducem Albanorum captum in duas partes diſtrahi fecit, & ciuitatem Albanorum quoad muros & domos funditus euertit, & ciues Albanos inde Romam ad habitandum tranſire cogit in montem Cælium qui vrbi adiacet, & ſic de Albanis Romam adauxit, quæ Alba ciuitas ſteterat 400. annis ſecundum Titum Liuium. De iſto etiam narrat Titus Liuius eū inualeſcente peſte Romæ, longum morbum incurriſſe & ex tunc dimiſſo animo feroci ad bella, ad ſacra deorum animum dediſſe. Et cum quædam occulta colētia ſacrificia Ioui faceret & non rite, ipſe cum domo

Tergemini norū Horatorij & Curatorij pugna.

Trāſtatio Albanorū in vrbe Romanā

Li. li. i. Dec. i. Tullimor.

A ſua fulmine percuffus eſt & conſumptus. §. IIII. QVARTVS rex Romanorū vt narrat Titus Liuius in primo libro primo decadis dicitur Ancus Martius Nume Pōpiliij ex filia nepos, de quo nondum collegi quid egerit, niſi quod ſuper mare ſexto decimo milliatio ab vrbe ciuitatem Oſtiam cōdidit, vt dicitur in chronica martiniana, & primum pontem ſublicium trans Tyberim inter montem Auentinum & Faniculum fieri fecit. Fuit autem tempore Iofæ regis Iuda: & regnauit annis 25. Ab oſtia dicitur Episcopus oſtienſis cardinalis qui conſecrat Papam, nunc autē & tota oſtia deſtructa eſt cū portu ſuo. Item nota quōd Tarquinius Priſcus qui erat aduena, Romam adueniens tantam gratiam inuenit apud ipſum Ancum Marrium quartum regem Romanorum, quæ moriens factus eſt tutor ab eo filiorum eius. Mortuo autem dicto Ancō Martio rege, cū ciues Romani cōgregati eſſent vt ſibi prouiderent, de futuro rege Tarquinius præſatus, qui tutor filiorum Ancī erat miſit eos venatum, & eis abſentib. petiuit regnum à Romanis, & obtinuit. Qui licet poſtea in regno multa ſtrenue geſſiſſet, tamen filij Ancī propter iniuriam ſibi factam in ademptione regni, quia etiam nullum eorum ſibi ſubſtituerat, ſed quemdam ſeruum Seru. Tul. cui filiam ſuam deſpōſauerat, conſpirat contra ipſum, & duos paſtores aſſuetos terramenti aggreſſibus dimicare, ad hoc delegerunt, vt eum interficerent. Qui ex condito inter ſe litigātes appellauerunt ad regem. Et tamē admiſſi introducti fuiſſent coram rege & rex in vnū illorum cōquerentem vehementer intenderet, alter eleuata ſecuri regē in capite percuffit, & occidit, & ſic Tarquinius Priſcus Quintus rex Romanorum vitā finiuit, Cui ſucceſſit Seru. Tul. Tul. & Ocriſiæ filius ſextus rex Romanorum. Hic fecit foſſas circa muros vrbe & a Tarquinius Priſcus occidit. prius ignorabatur. Hic filias ſuas dedit vxores, Maiorem Tulliam Lucio Tarquinio. Minorem vero Tulliam Arunti Tarquinio. Quorum Lucius poſt eum fuit 6. rex, & dictus fuit Tarquinius Superb. hic Tarquinius ſtimulatus malitia minoris Tullie vxoris ſuæ, filie Seruij Tullij qui mite Aruntis ingenium ſuſtidiens Lucio ferocior inuenerat, vt narrat Titus Liuius. i. j. apperit regnum. Vnde & contra Tullium regē primo coram patribus inuectus eſt, poſtmodum in foro concionando ad populum idem fecit. Et ſtipatus armatorum multitudine in regia ſede ſe collocans iuſſit patres citari ad regē Tarquinium per præconē. Tull. hoc audiens & mox accurus Tarquinium de hoc increpare cœpit, qui per gradus ſtatim deiectus, cum laſus grauius domum ſuā peteret in via per miſſos à Tarquinio occiſus eſt. Super cuius corpus Tull. minor filia ſua ſeſtinās vt nouū regē ſalutaret virū ſuū, currum ſuum traduci fecit. Sicque Tarquinius Superbus regnum Romanorum vſurpauit. Qui poſtea Volſcos & Gabinos, populos ſcilicet Romæ vicinos domuit. Poſtea tēplum Ioui in mote vrbe, qui prius dictus eſt Saturnius, quia Saturnus illum in habitauit, poſtea dictus eſt mons Tarpeius ædificauit. Et cū foderetur eius fundamentum, repertum eſt ſub terra caput hominis cum facie integra, à quo mons a Non ſatis intelligiſſe videtur D. Ant. cuius cenſus M. Tull. auſtor fuerit. Non enim ille primus à populo tributum colligere cepit, ſed cenſere vnquemque quātū in bonis haberet inſiſit, & ex iſtō cenſus vnus vnusq; populū in claſſes diſtribuit, ſicq; auſtor fuiſſe cœſ. dicitur. n. 2. ille

De Ancō martio. Bed. in l. de ſex mū di.

Ancus Martius fuit tēporib. Iofæ.

Tarquinius Priſcus occidit. Seruius Tullius rex Ro. 6.

Tolli reſis mors.

A. V. C. 339. Tarquinius superbus Romanorum. Ti. Li. li. i. decad. i. Cl. lib. i. cap. 13. De libris Sibyllinis.

ille deinde dictus est mons Capitolij, & templū illud Capitolium vocatū est, & opus illud valde sumptuosum fuit, adeo secundum Titum Livium quod magnificētia Romanorum quae fuit tempore Augusti toti orbi dominabatur vix potuit aliqd aequale illi facere. A. Gellij, narrat quod anus quaedam incognita ad Tarquinium superbum regē adiit, nouē libros ferens, quos dicebat esse diuina oracula, eosque dicebat vendere velle. Sed cum iudicio regis pretium nimium atque immensum peteret, ab ipso irrita est. Tunc illa corā rege igne facta tres ex illis combussit libros interrogans, si rex libros residuos aequali pretio vellet emere. Qui respondit animum illam esse deliram quae statim tres alios combussit, interrogans regē de tribus residuis sicut de sex fecerat, qui mulieris videns constantiam tres libros emit non minori pretio quam pro omnibus petiit fuit. Mulier autem illam postmodum à rege disgressa nusquam comparuit. Libri vero tres illi sacrarium conditi Sibyllini appellati sunt. Et ad eos quasi ad oraculum 15 viri adeunt, cum dii immortales consulendi sunt publice. haec A. Gellius. Iliis, in lib. Ety. aliter dicitur scilicet quod Sibylla Cumaea sic dicta à Cumis ciuitate Campaniae attulit non Tarquinio Superbo, sed Tarquinio Prisco quinto regi Romanorum nouem libros, in quibus erant decreta Romanorum. Si fuit factū vt di. A. Gellius videtur illa mulier fuisse diabolus in forma mulieris. Hic rex septimus Tarquinius superbus fuit expulsus à regno, propter adulterium perpetratum à filio eius in Lucretiam. Cuius historiam ponit diffuse Titus Livius. Dicit enim quod cum maritus Lucretiae nobilissimae feminae Romanae vocatus Tarquinius Collatinus, in obsidione Ardeae ciuitatis Rutulorum esset, & canaret cum sexto Tarquinio filio Tarquinij superbi vltimi regis & cum aliis iuuenibus regis, ortus est sermo inter eos de vxoribus suis. Caeptique vnusquisque suam laudare, & eam aliis praefere. Tūc ait maritus Lucretiae. Non est opus verbis. Nam veritas facta sciri potest. Ascensit igitur equis vt suas vxores visitarent ex inopinato, & scirent quid vna quaeque ageret, veniunt in principio noctis Romam hi, quorum vxores erāt Romae, & subito domos suas ingressi cum sodalibus suis, reppererunt vxores suas luxui & conuiuio occupatas. Postmodum vterius procedentes in Collatiā (in oppidum, prope Romam, à quo maritus Lucretiae dictus est Collatinus) subito domū Collatini Tarquinij intrauerunt inuenērūtque Lucretiā cū ancillis suis lanificiis occupatā. Laus igitur vxorum apud Lucretiam remāsit scilicet de honestate. Sextus vero Tarquinius filius Tarquinij regis amore eius subito captus, deliberauit quomodo eius copiam habere posset. Paucis igitur diebus interiectis, ignorante Collatino, cum vno comite dictus Tarquinius filius Tarquinij regis ad domum Lucretiae venit, quem honorifice susceptum post caenam ad lectum deduci fecit. Sed ipse nocte cunctis dormientibus ad lectum Lucretiae clam accessit, & ferrum manu tenens ea excitata, assensum in eū precibus exegit, comminans si non praerberet assensum & eam occisurum & vnum ex seruis occisum iuxta eam positurum, sicque diuulgaret, quod propter adulterium, quod commisisset cum seruo eam occidisset, propter quod timens illa magis infamiam, quam mortem illi acquieuit. Post recessum autem Tarquinij misit illico Lucretia Collatinum virum suum & ad Sp. Lucretia patrem. Quibus venientibus exponens casum, qui contigerat, gladio quem subitus habebat se ipsam occidit à suis exacta fide con-

Lucretiae historia.

Lucretia violata.

tra dictum Tarquinium de iniuria. vltiscenda. Reprehendit Augustinus Lucretiam de adulterio & de homicidio, vt patet in lib. j. de ciui. Dei cap. 19. diffuse & 32. q. 5. Proposito. Propter istud autem scelus Tarquinij, ablatum fuit nomen regium seu dignitas regalis ab vrbe. Quo facto, consanguinei & amici Lucretiae corpus eius Romam deulerunt, vt magis populū contra regem incitarent. Erat autē tunc Tarquinius rex extra urbem cum exercitu in obsidione ciuitatis Ardeae, cui redeunti in ciuitate & ingredi volenti clausurunt portas, intra eum recipere recusantes tunc propter factum Lucretiae, tunc etiam propter superbiam suam & tyrannidem, qui postea quā diu Romanos in quiete assere recuperandi regnum adiutus exercitu Porſenae regis Clusini, tandem desperans intentum assequi apud Tusculum cōuenit, & ibi vitam finiuit. Et tunc (vt refert Tullius de amicitia) dixisse fertur primum cognouisse quos fidos habuisset amicos, & quos infidos cum neutris gratiā referre posset. Et sic regnarum est sub legibus septē annis. 243. secundum Au. Eutropium & Titum Livium & toto illo tempore regum nō obtinuit Roma territorium vltra 15, vel 20. millaria secundū Eutropium.

Reges Roma pulsi. Cic. in L. 2. hō circa med. Tit. Liv. li. i. dec. 1.

§. V.

CREAT Igitur primi tunc sunt duo consules, scilicet L. Iulius Brutus & Tarquinius Collatinus maritus Lucretiae. Cum autem Brutus comperisset filios suos & alios consanguineos suos tractare secreta de reductione Tarquinij regis expulsi in urbem, delecta coniuratione Brutus filios suos & alios consocios eiusdem factionis occidi publice sententiam fecit. de quo facto Virg. aut. Vicit amor patriae, laudumque immensam cupido, vt refert Titus Livius, hi duo filij Bruti Titus & Tiberius, & duo cognati id est fratres vxoris suae Marcus & Manlius Vitellius, cum pluribus aliis adolescentibus cum Tarquinio superbo regnaret, soliti erant cum filiis Tarquinij regis luxuriosam vitam agere & dissolutā. Vnde post expulsionem eius grauiter ferebant multum, & ablatum de pristina libertate ad malum cōquerebantur legeque dicebant rem surdam & inexorabilem esse, salubriorem melioremque inopi quam potenti. Nihilque laxamenti vel veniae habere si modum excesseris. Ista ergo tractantes cum his quos Tarquinius ad urbem pro rebus suis reperendis miserat, fere produxerat tractatum ad effectum de reitu regis Tarquinij, nisi per Vindicium seruum qui eos tractantes audierat, delecti fuissent. Quo facto, proditione aperta Brutus in sui praesentia & sententias filios & cognatos virgis prius publicè caesos, fecit decapitari, nullius doloris signum ostēdens. Et vt dicit Valerius, exiit patrem, vt se consulem exhiberet. Et hoc anno primo sui consulatus, scilicet ducentesimo quadagesimo quarto ab vrbe condita. Qui postea in bello quod Tarquinius mouit contra eum ex hoc iratus cum formiter dimicaret, contra Aruntem filium Tarquinij regis: mutuis vulneribus ceciderunt mortui. Cui Bruto successit in consulatu spurius Lucretius pater Lucretiae oppressae. à Tarquinij filio, sed intra annū morbo perit. Ita autem fuit exorsum Romanis nomen regium, quod Collatinum consulem, etsi fideliter pro patria laborantem, & qui à tyrannide regiam ciuitatem liberauerat, eo quod Tarquinij nomen haberet, à consulatu, & ciuitate ingratiſſima eiecerint.

A. V. C. 308.

Reges Roma pulsi

Cic. in L. 2. hō circa med. Tit. Liv. li. i. dec. 1.

Consules in vrbe creati cae pti.

Aec. 6. Tit. Liv. li. i. dec. 1.

Brutus filios necari facit. Val. lib. 5. cap. 8.

A. V. C. 243. Qualis erat consularis dignitas. De consulari lege. Onu pag. Eadem habet Onu. Di. et reginicum.

Leu. li. 2. vide Onu. Tit. Liv. li. i. dec. 1.

De M. Camillo & rebus ab eo gestis. Tit. 5. c. dec. 1.

etiecerint. Dignitas autem consularis de nouo assumpta per annum integrum & non vltra protendebatur. Et vt dicit Eutropius, ideo dignitas seu officium consularis annuum erat, ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderetur. Ideo duo creati sunt, vt si vnus malus esse voluisset, alter habens potestatem similem collegam impediret, & coereret. Non autem habebant absolutam potestatem, nam coerere & in vincula ponere volebant ciues Romanos, nō autē occidere sine iussu populi, & ab eis appellabatur. Postea aucto dominio, instituta est alia dignitas, maioris potestatis, quae dicta est dictatura, & durabat per sex menses, & poterat ad mortem iudicare & ab ea non appellabatur, non tamen durabat continua vt consularis sed raro & in magnis necessitatibus. Idem Titus Livius. Fuit autem causa expulsionis Collatini ab vrbe socius in consulatu scilicet Brutus. Nam vt narrat Titus Livius cum Brutus conuocasset plebem ad concionem, reduxit eis ad memoriam quomodo iurasset se neminem in ciuitate regnare passuros nec Romae aliquem, vnde periculum esse posset libertati. Et addidit quod non crederet populus Romanus solitam libertatem recuperatam esse dum regium genus & regium nomen scilicet Tarquinius Collatinus, non solum in ciuitate, sed etiam in imperio essent id est in consulatu. Quo modo egit vt Collatinus Tarquinius non solum consulatu cederet intra annum, sed etiam ciuitatem exiret collecto & asportato secum patrimonio. Vbi notandum quod cum Salustius multum commendat rem publicam Romanorum tempore priorum consulum, dicens in Catilinario quod ius bonumque legibus magis, quam natura apud eos vobebat. Et Augusti. 2. de ciui. Dei. ca. 17. & sequenti ostendit multis exemplis hoc non esse verum, quia nec tempore regum nec consulum seruabant ius naturale & aequitatem, cum multa iniquē egerint vt cōtra Sabinos in raptu puellarum, contra Collatinum Tarquinium cōtra Marcum Camillum in expulsionem de vrbe huius Camilli historiam ponit Titus Livius. Nam cum ciuitas Veteriorum potētissima prope Romam ad viginti millia oblecta esset à Romanis per decem annos, & in ea obsidione Romani cōtra Veietes expiſſime malo euentu pugnassent, tandem praedictus Marcus Camillus dictator dictus, & contra eos directus, facta via subterranea vsque ad arcem ciuitatis, & per illā militibus missis, dum ciues circa defensionem murorum quibus fiebat insultus eo tempore occupatur, & arcem vacuam relinquit, capitur primo arx ipsa deinde ciuitas. Postea vero, quia Camillus in diuisione praede offenderat plebem, vocatus est ad iudicium plebis, & vt refert Valer. li. 5. a Lucio Apuleio tribuno plebis tanquam speculator Veietanae praedae reus factus duris sententiis in exilium est missus, & quidem eo tempore quo optimo iuvene filio spoliatus solatiis magis alleuiandis quam cladibus onerandus erat. At inquit, Tribunus plebis abesse aetario querebatur quinque millia aris tanti naque poena finita est indignam summam propter quam populus. Ro. principe careret tali. Titus Livius dicit quod de condemnatione sua certus sponte in Ardeam ciuitatem abiit in exilium, & absens condemnatus est decem millibus aris, & sic maxima ingratitude vsi fuerunt eum. Quem tamen tertio anno sequenti cum Capitolium obsideretur à Gallis Romani necessitate ducti reuocauerunt ad urbem, & dictatorem creauerunt. Quae dignitas dictaturae erat maior consulari. Nam & super consules erat quae tamen non con-

tinua erat, sed certis temporibus. Qui Camillus mox cum exercitu superueniens Romanis pecuniam numerantibus qua se à Gallis redemerant, non solum obsidionem soluit sed Gallos vicit, & postea fere totaliter deleuit. Haec autem gesta sunt ab vrbe condita anno trecentesimo sexagesimo quinto. Vnde & post expulsionem regum anno centesimo vicesimo secundo. Et eodem anno idem Camillus ciuitatem Volscorum quae per septuaginta annos bellum gesserat, & Aequorum urbem & Sutrino occupauit. Et circa idem tempus. Quintius Cincinnatus intra 20. dies Praeeste ciuitatem cum octo ciuitatibus in deditioem accepit.

A. V. C. 243.

Li. lib. 6.

Vrbis Romanorum à Portenna obsidio.

De Mutio Scaeuola.

Val. lib. 3. cap. 3.

Oros. li. 2. ca. 5. Hetrusci vocantur etiam Tusci.

§. VI.

CV M autem Tarquinius superbus expulsus fuisset à regno vrbis, vt restatur Titus Livius. 2. contulit se ad Porſennam regem Clusinae ciuitatis famosissimum virum & potentem auxilium ab eo exposcens. Qui Porſenna cum valido exercitu suo & Tuscorum ad urbem veniens, diuturna & grauissima obsidione afflixit Romanos. Tunc Mutius Scaeuola licētiam à senatu petiit, vt castra Porſennae adire valeret. Qua obrēta vsque ad sedem regiam Porſennae peruenit, vbi scribam regi assidentem occidit. Comprehenſus autem & ad regis tribunal ductus, falsus est ciuem se esse Romanum, & causa interficiendi regem venisse, & pro aequali habere occidere & occidi dicens pati facere fortia Romanum esse. Cum autem rex iuberet eum ignibus torqueri, vt ab eo plus negotij extorqueretur, Mutius extendens spōtē manum in ignem, eam ibi immobiliter tenuit, donec ipse rex percussus horrore iuberet eū ab igne amoueri dicens ei. Abi magis in te ipsum quam in me hostilia ausus. Tunc Mutius quasi volens & meritum rependere dixit, quod minis extorquere non potuisti, nunc à me sponte accipe. Scito, inquit, quod trecenti coniurauimus principes iuuentutis Romanae, vt te hoc modo inuaderemus, mea fors prima fuit, ceterum eodem modo vnusquisque pro suo tempore, cum oportunitas fuerit consimile attentabit. Quod audiens rex & considerans periculi magnitudinem si trecenti qui quasi tanquam nihilum vitam haberent, vitae suae insidiarentur assidue, legatos mitit qui Romanis vltro conditiones pacis fuerant, & firmata pace ab obsidione recedit Augustinus, tamē in quarto de ciuitate Dei capitulo secundo & lib. 5. capitulo vicesimo octauo dicit cum Valerio Maximo, quod Mutius manum misit in ignem, eo quod alium, quam eum quem intendebat percussisset, quia intendebat regem Porſennam percutere, & alium percussisset & ideo indignatus manui suae de errore misit eam in ignem. Hic Porſenna secundum Orosium fuit rex Nertruriae id est Tusciae: vnde Nertrusci dicti sunt Tusci. Tarquinius insuper obsedit Romam tribus annis multum adiutus à vicinis, vt resumeret regnum, sed non valuit.

§. VII.

MORTVO Tarquinio superbo rege vltimo Romanorum, anno decimo quinto à sua expulsionem à regno, sequenti anno scilicet decimo sexto secundum Titum Livium. lib. 2. ceperunt molestari plebei à maioribus. In principio enim qui eligebantur ad bellum, militabant propriis stipendiis. Cum autem instarent bella multa, immo vix vnquam cessarent à bellis & pestilentis cogebant, plebei pecuniam mutuo accipere, à

A.V.C. 243. potentibus, ita vt postea non possent satisfacere, nec quoad principale, nec quoad vltimas quæ pro mutuo petebantur. Viniebantur igitur, & incarcerabantur & pessime tractabantur. Propter quæ orta est seditio inter patres & plebeios, conquirentes plebe de tam dura oppressione à maioribus & recessit plebs ab vrbe ad tria miliaria, & occupauit montem sacrum quem quidam dicunt montem Auentinum, intra vrbe tandem pacificata est plebs sub hac conditione quòd de suis haberent aliquos magistratus qui tuerentur plebeios, contra oppressionem maiorum & iniurias, qui magistratus dicti sūt tribuni plebis. Post hanc dissolutionem, inde ad quadraginta annos id est anno trecentesimo ab vrbe condita facta est alia dissensio inter consules & tribunos plebis. Negabāt enim consules potestatem condendi leges esse penes tribunos & plebem. Tantum enim penes esse dicebant, & per consequens leges, quæ à tribunis late erant cum plebe, nullius esse vigoris. Tamen concordauerunt tam consules quam tribuni & omnes vt pro legibus accipiendis in gratiam mitterentur aliqui, vt dicit Titus Liuius lib. 3. Postquam autē Spe. Posthumius albus, P. Sulpitius, Camerinus, A. Mālius, missi sunt legati Athenas pro legibus. duo mala simul exorta sunt Romæ, scilicet pestilentia & fames tam hominum quam iumentorum, vnde vrbs exhausta est funeribus, & multi præclari viri mortui sunt illo anno. Tres tribuni plebis, Sc. Cornelius sacerdos Romuli, & Horatius Puluilus qui præerat auguriis: & alij magni nonnulli. Creati sunt decemviri prout narrat Titus Liuius & Orosius. Istis decemviris creatis data fuit potestas pro vno anno, quæ consulibus dari consuevit. Et cum primo anno bene & modeste se habuissent, sequenti anno vnus eorum scilicet Appius Claudius, focis suis magistratui id est tali officio cedentibus, ipse per vim continuauit magistratū. Quod videntes focis sui magistratum cui cesserant iterum assumpserunt contra voluntatem populi. Adidit quoque Appius Claudius aliud malum facere. Nam cum arderet libidine in Virginiam, L. Virginij, militis plebei filia, quæ absens erat ab vrbe in exercitu vt eā haberet facilius. M. Claudio Cliti persuasit vt eam in iudicium peteret in seruitutem, probaturus quòd ancilla sua esset, vt sic Clenti adiudicata in potestatem suam veniret. Ipse vero Appius iudex erat in causa, qui absente patre Clenti adiudicauit puellam, vt ancilla sua esset. Sed antequam executio sententiæ fieret, pater puellam per amicum suum accitus cum videret, quòd malitiæ resistere non valeret, filiam interfecit. Et statim factò tumultu in ciuitate, cuncto populo detestante malitiam Appij, ad exercitum qui parum distabat egressus, conquestus est de decemviro Appio, propter quod exercitus qui semper pro maxima parte fuit de plebe, secessit à partibus, & sedit in mōte Auentino relicto Algido, id est quodam loco vbi erat exercitus contra Æquos id est populum quendam sic dictum. Sedata vero est ista dissensio, & reconciliatus exercitus patribus: restituta plebi tribunitia potestate, quam decemviri impedierant, & ipsis decemviris pulsus magistratu ac etiam remissa exercitui & militibus omni culpa. Anno autem præcedenti creatione decemvitorū missi sunt legati Romanorum ad Athenienses propter leges Solonis deferendas. hic Solon fuit vnus de septem sapienibus mundi. Qui Solon vt refert Valerius leges Atheniensibus tam præclaras tulit, vt si perpetuo vti vellent sempiternum habuissent imperium. Pulsus tandem è patria, Cypri senectutē exe-

Vixit pri-
ma successio-
nis po-
puli à se-
natu caus-
sa.

Tribunus
plebis
creari coe-
pit.

Leges pe-
tuntur à
Græcis.
Oros. lib. 1.
cap. 13.

Appius
Claudius.

Virginij
filiam ne-
cat.

Solis qui.
Val. lib. 3.
ca. 3.

A git. Portantibus ergo legatis decem tabulas legum Atheniensium, de quibus dictum est, creati sunt decemviri iuxta numerum tabularum. Ap. Claudius. T. Genutius. P. Sextius. L. Verurius. C. Julius. A. Manlius P. Sulpitius. P. Curuius. L. Romulius. Sp. Posthumius quibus data est potestas consularis, & ab eis non licebat appellare. Et his data est potestas condendi leges & corrigendi. Qui ex legibus Atheniensium decem tabularum in latinum translatis, quas extraxerunt de eis, quasdam correxerunt, implentes decem tabulas, & nihilominus duas addiderunt de nouo, in quibus scripserunt nouas leges. Nam & illi legati Romanorum etiam vltra leges explorantes de moribus Atheniensium & aliorum Græcorum retulerunt, & sic in vniuerso fuerunt duodecim tabulæ legum, quæ vocantur leges duodecim tabularum, vt patet in principio. ff. De hoc etiam Iud. in li. Ethymologiarum & in decretis. dist. 8. Moyfes.

D. de ori-
iur. l. ne-
cessarium
§. Ex actis,
li. 1. §. Ery.
ca. 1.

§ VIII.

T Recentissimo octauo autem anno ab vrbe condita, fames grauisissima Romanos afflixit intantum quòd multi spe victus amissa, ne fame diu cruciarentur se in tyberim submerferunt, propter quod præfectus anno qui scilicet de victualibus pro ciuitate curam haberet præcipuum, creatus est Lucius Minutius, qui postmodum eos qui frumenta absconderant compulsi ea vendere, vt saltem habere ciuitas posset ad sufficientiam pro vno mense. Sed eodem tempore fuit quidam Lucius Emilius equestris ordinis diues valde, qui aliuero empro frumento de sua pecunia, & in vrbe allato, distribuit illud plebi. Quæ tanto electa beneficio promisit illi consularium. Ipse vero dicebat hoc sibi nimis modicum esse pro tanto beneficio & satis parum esse si faceret eum regem. Ista peruenerunt ad senatum. Qui statum dictatorem creat Lucium Quintium in Cincinnatum iam octogenarium. Erat autem tunc potestas dictatoris qualis postmodum fuit imperatorum, nisi quòd solum per dimidium annum durabat. Magister vero equitum sibi coaptatur Seruilius Ahala. Stupet hoc viso Emilius præfatus vna cum plebe. Interim à dictatore mittitur magister equitum ad Lucium Emilium vt eum vocet in iudicium melius vero intra ceterum suorum se recepit. Et cum ab apparitore apprehensus esset, ereptus est, & fugit clamando se à patribus opprimi, eo quòd plebi in tanta necessitate subuenisset. Sed magister equitum vociferantem insequitur, & occidit. Cumque de hoc tumultu magnus oriretur in plebe, dictator coram eo plebem venire iubet pronūciatque coram ipsa Emilium iuste fuisse occisum, quia vocatus magistro equitum ad dictatorem venire contempsit, etiam si innocens fuisset. Anno quadringentesimo vigesimo secundo ab vrbe condita, vt narrat Titus Liuius & Orosius sub consulibus Claudio Marcello, & Valerio Flacco, cū omnes maiores ciuitatis moreretur cōsimili morbo, ancilla quædam Fabio maximo, promissa sibi prius impunitate, causam indicat, dicens matronas venena decoquere, & si vellent sequi consules, hoc manifeste exemplo deprehenderent. Secuti ergo eam inuenerunt matronas coquentes medicamenta bona, habentes tamen alia recondita, quibus delatis in forum, vocatis matronis viginti duabus vna earum Cornelia, alia Sergia, asseruerunt

Li. li. 4.
Fames in
vrbe gra-
uissima.

Lucius E-
milius po-
pulo fra-
gmenta di-
uidit.

Potestas
dictaturæ.

Questio
veneficio-
rum.
Li. lib. 8.
dec. 1.
Oros. li. 3.
ca. 10.

A. V. C. 308. runt ea medicamenta esse salubria, quæ quam ea ad præceptum iudicis bibissent, statim mortuæ sunt, comprehensæ sunt earum comites quam maximus numerus matronarum, quæ indicauerunt quod familia faciebant, ex quibus ducentæ viginti damnatæ sunt. Creditum est magis ex alienatione mentis quam ex scelere hoc fecisse. Orosius tamen dicit fuisse eas trecentas octoginta simul damnatas. Et dicit Valerius quod hoc etiam refert, quod veneficij quæstio & legibus & moribus Romanis vsque ad illud tempus ignota fuit.

§ IX.

A NNO trecentesimo quinquagesimo quinto venientes à Romanis victi sunt. Et circa idem tempus Galli Senones ceperunt & incederunt vrbe, vt tangit Augustinus in secundo de ciuitate Dei, capitulo vigesimo secundo, vt etiam diffusè narrat Titus Liuius lib. quinto, & Eutropius libro secundo. Galli Senones duce Brenno cum exercitu copioso & robusto nimis, totis viribus Romam contendunt, quos Fabius consul excepit, sed resistere eis non potuit. Vnde victis & occisis Romanis apud fluuium nomine Eliam vndecimo milliario ab vrbe, patrem vrbe Galli penetrant, trucidant rientes simulachrorum modo in suis ædibus senatores, eoque domorum incendio crematos, lapsu culminum suorum sepeliunt vniuersam iuuentutem reliquam, quam constat vix mille hominum tunc fuisse, in arce capitolij concludunt obsidione. Ibi que infelices reliquias fame, peste, desperatione, formidine terunt, subigunt, & vendunt. Nam mille libris auri, discessionis pretium paciscuntur id est promittunt se velle discedere ab obsidione non quod apud Gallos tam parui nominis Roma esset, sed quia illam sic ante detruierant, quod amplius tunc valere non posset vt dicit Orosius in 2. Cum autem obsideretur capitolium nocte quadam Galli percepta quadam via, qua potuit ascendi in Capitolium, quamuis cum magna difficultate, inceperunt silenter ascendere vnus post alium, latuit hoc vigilis, sed Marcus Mālius excitatus clamore anseris, occurrit ascendentibus, & deiecit, ac interfecit multos eorum, & sic Capitolium saluauit. Demum per Furium Camillum, quem vt dictum est supra, iniuste exilio tradiderant, reductum Romam & dictatorem creatum soluta est obsidio, & exercitus Gallorum ad nihilum redactus. Romani autem volentes anseri rependere, quod eius clamore Capitolium saluatum est, anserem coluerunt pro Deo. Et dicit Plinius lib. 29. Sicut anseres honorem meruerunt Capitolium defendentes silentibus canibus, ira canes annua supplicia in singulis annis in furca sanibucea arbore fixi pendunt.

Oro. lib. 2.
cap. 19.

Marcus
Manlius
Capitolium
seruat.

Anseres
prodiis
culi Ro-
ma.
Plin. lib.
29. cap. 4.

Arimini
Beneuen-
tum.

reptitis loquentibus remedia ad voraginem illam explendam postularent, responsum est à vatibus suis, quod si Romani vellent rem suam publicam perpetuam esse, illud in quo plus possent & excellerent, deuouerent illi hiatus, & eo ipsum implerent. Curtius ergo interpretat? Romanos & viribus & armis alios excellere, præcipitem se in illud antrum armatus & equo infidens immisit. Super quem ciues omnes honoris gratia frumenta iniecerunt, vt scribunt Valerius libro quinto, & Titus Liuius lib. 7. Et hoc anno ab vrbe condita, trecentesimo nonagesimo tertio.

A. V. C. 339.

Curtius
ingentem
fuit viuus
voragine.

Val. lib. 5.
cap. 6.

Val. lib. 5.
cap. 6.

Decius se
pro salute
patris deu-
ouet.

Quos La-
tini Deos
manes vo-
cāt eos D.
Ant. Deos
infernales
nominat.

Decius fi-
lius se de-
uouet.

Eutrop. li.
2. cap. 2.

De hoc
bello vide
T. Liu. la-
tissime &
eleganti-
sime scri-
bentem.
M. Curij
continen-
tia.

§ X.

A NNO autem quadringentesimo vigesimo sexto id accidit quod narrat Valerius libro quinto & Titus Liuius lib. 8. de duobus Decijs, scilicet patre & filio conf. Rom. De primo scilicet patre dicit Liuius quod cum consul esset cum Manlio Torquato in bello contra Latinos, nocte per visionem apparuit quidam, Decio Augusti habitus, dicens quod ex vna parte caderet imperator in illo bello, & ex alia exercitus & imperator, qui se cū exercitu aduerso morti & diis infernalibus deuouerent, illius exercitus vinceret. Cum igitur in prælio postmodum commisso, sinistram cornu, cui Decius præerat, cederet hostibus, deuouit se Decius & hostium exercitum morti, & diis infernalibus, his verbis, Iupiter, Mars pater, Quirine id est Romule &c. Vos precor, veneror, veniamque peto, seroque, id est cupio, vt vim victoriamque populo Romano prosperetis, hostesque Pop. Rom. Quiritium terrore, formidine, mortisque afficiatis, & sicut verbis nuncupati, id est quali in præsentia testium dixi, ita pro republica Quiritium & legionibus auxiliis populi Romani Quiritium legiones auxiliæ, hostium mecum diis manibus tellurique, deuoueo exercituique, Quiritium. Quibus dictis Decius equū infiliens, se in medios hostes immisit. Visus est autem ipsi vtrique exercitui eo tempore aliquantulum augustior id est excellentior, quam quisquam ab hominibus videre soleat. Statimque terror qui Romanos inuaserat, Latinos inuasit. Et Decio interfecto cecidit exercitus Latinorum, hæc ille. Illam visionem credendum est processisse opere demonum, ad quos moriens descendit. De Decio alio narrat Titus Liuius lib. decimo, quod cum bellum gereret contra Tuscos ad quorum auxilium venerant Galli, & ipse iam quartus consul existens videret exercitum, cui præerat hostibus cedere, reducens ad memoriam factum patris sui, se modo simili deuouit inferis, & ipso interfecto vicit exercitus Romanorum, qui tamen cum consul esset & dux exercitus, poruit alium si voluisset deuouere de legione Romanorum, pro salute exercitus sui, sed maluit seipsum morti obicere.

§ XI.

D E bello Romanorum cum Samnitibus circa annum quadringentesimum duodecimum ab vrbe condita dicit Eutropius libro secundo quod Samnites sunt medij inter Picenū & Campaniam & Apuliam, distantes ab vrbe centum triginta miliaria. Cum ergo bellum esset inter Romanos & Samnites, M. Curio existente consule Romanorum, ad eum vt pauperimum venerit nunciij Sam-

A. V. C. 393.

Romani contra Samnites bellum gerunt.

Pax ad Furcas Caudinas.

Liu. lib. 3. dec. 1. Missio sub iugum quid sit.

nitum, & inuenientes in Camno sedentem iuxta focum, & in catino ligneo canantem, magnum auri pondus publicè missum obtulerunt, benignis verbis inuitantes vt acciperet. Qui vultum risu aliquantulum soluens, narrare inquit Samnitibus M. Curium malle locupletibus imperare, quam ipsum fieri locupletem & memontote me nec acie vinci, nec pecunia corrumpi posse. Idem cum Italia Pyrrhum regem exegisset, nihil omnino ex præda regia qua exercitum & urbem ditauerat, attigit. Decretis etiam à senatu septenis iugeribus agri populo, sibi autem quinquaginta, popularis assignationis modum non excessit, parum idoneum ciuem reipublicæ existimans, qui eo quod reliquis tribueretur contentus non esset, Hæc Valerius. Refert Titus Liuius lib. 9. Quum esset bellum inter Samnites & Romanos, dux Pontius Samnitum exercitum habuit iuxta furculas caudinas id est locum quemdam sic dictum. Misit autem ipse Pontius decem milites in habitu pastorali, qui in diuersis locis pascerent pecora iuxta viam per quam erat exercitus Romanorum transiturus, præcipiens quod Romanis venientibus & interrogantibus vbi esset exercitus Samnitum, concorditer responderent, quod iuisset ad obsidendum Luceriam, quæ ciuitas erat socia Romanorum. Romani ergo aduenientes his auditis, decreuerunt ire Luceriam ad liberandum eam ab obsidione. Sed duplex via erat, vna iuxta mare, sed longior, alia iuxta furculas caudinas & breuior, quam vt citius socii subuenirent, elegerunt. Clauditur autem via illa ex vtraque parte montibus habens solum vnum introitum, & vnum exitum per modum duorum saluum. Inter quos est planities quadam, ad quam cum transito vno saltu peruenissent, & alium saltum vellent ingredi, inuenerunt sibi viam præclusam, deiectis arboribus in transuerso viarum, & videtur nihilominus in monte iuxta se præsidium armorum, sicque inclusi sunt, vt nec retrocedere nec procedere vltra possent. Tandem necessitate ducti miserunt legatos ad Samnites, vel pace rationabili vel bello opus esse dicentes. Respondit autem à Samnitibus iam debellarum esse, promissa est tamen pax sub his conditionibus, vt scilicet Romani omnia arma sua redderent, omnemque aliam suppellectilem, retentis tamen singulis vestimentis suis, sicque omnes sub iugo transirent, & in primis consules postea alij magistratus, demum cætera multitudo. Quam pacem Romani admiserunt cum maxima sui deiectione, necessitate coacti, sicque cum sui ignominia ad urbem reuersi sunt. Vt autem dicit Titus Liuius, Quando quis mittendus erat sub iugum, eleuabantur duæ halte seu ligna, & super ponebatur aliud ex transuerso sicut sunt furcæ quibus fures suspenduntur, & per medium illarum ibant qui mittebantur sub iugum in signum subiectionis. Sexcentos etiam milites Romanos retinuerunt Samnites vt essent obsides. Vltra prædicta respondit Pontius dux Samnitum legatis missis à consulibus Romanorum pro pace, quod agri Samnitum qui iam occupati erant pro parte à Romanis restituerentur Samnitibus, & Coloni quos illuc miserant Romani, abducerentur, & vterque deinde populus scilicet Romanus & Samniticus suis legibus viuere permetteret. Sub his conditionibus dicebat Pontius fœdus pacis inire. Responderunt consules se non posse sine iussu populi, & sine sacerdotibus qui pactis & fœderibus præerant, & certa solennitate cerimoniarum qua seruabantur in

fœdere, hoc fœdus inire. Sponderunt tamen legati & quæstores & tribuni militum pacem sub his conditionibus futurâ. Cum igitur reuersi essent Romani & consules exercitus displicuit populo sponso dicta, inter se, habito consilio deliberauerunt quomodo se à dicto pacto possent absoluere. Tandem vnus ex consulibus, scilicet Spurius Posthumius dedit consilium, vt consules & omnes qui sponderant, per fœciales id est sacerdotes qui præerant fœderi pacis Samnitibus traderentur. Cuius consilio ab omnibus approbato remissi sunt omnes sponsores, & fœciales vincti sunt Pontio in deditionem oblari. Qui vehementer Romanorum infidelitatem arguens dixit Spurius Posthumium egisse quoad seipsum quod debuit, sed Romanum populum non propter hoc à sponsione absolutum, quia debebat non solum sponsorem remittere, sed etiam totum exercitum Romanorum quem dimiserat. Restituit ergo exercitu, vbi sponsio facta est, & ipse exercitui arma restituere paratus erat, & ibi hoc facto repudiatur condiciones pacis, si eis visum fuerit, alio modo dicebat nolle se sponsorem in deditionem accipere. Romani vero, quamuis Pontius rationabiliter videretur petere, non acquieuerunt hæc facere. Statimque contra exercitum fortioerem electum mittunt, qui exercitus Romanorum, Samnites debellauit, & ita attriuit quod vt dicitur in Martiana, occisis ex eis viginti quatuor millibus, & rege eorum cum reliqua multitudine, capta ciuitate ipsum Samnium funditus euerterunt. Niues iam omnia oppleuerant, nec habitari extra recta poterant. Itaque Papyrius consul de Samnio exercitum eduxit, venit Romam, triumphus omnium consensu est celebratus, triumphauit in magistratu insigni (vt illorum temporum habitus erat) triumpho, pedites equitesque insignes donis transiere ac transuecti, multa ciuicæ coronæ, a valleretque ac murales conspectæ inspecta spolia Samnitum, & decore & pulchritudine paternis spoliis, quæ nota publicorum frequenter ornatu locorum erant, comparabantur. Nobiles aliquot captiui clari suis patrumque factis dictis æris grauis transuecta vicies centum millia, & auri trigintatria millia. Id enim redactum ex captiuis ducebatur, argenti quod captum ex vrbibus erat, ad trecenta triginta millia, omne æs argentumque in ararium cõditum. Erat autem ciuitas illa multum opulenta, habens arma aurea & argentea inter Campaniam & Apuliam vt dictum est. Cuius patriæ ciuitas principalis dicitur fuisse Capua nobilissima & magna, vt videretur quasi altera Roma vel Carthago.

Dicit autem Eutropius lib. 2. quod si fidem fœderis quæ Romani sibi à subiectis seruari volunt Samnitibus seruassent, Romani aut omnino non essent, aut Samnitibus dominantibus seruirent. Et durauit bellum Romanorum contra Samnites annis quadraginta septem secundum Eutropium. Et nullus hostis fuit Romanis crudelior Samnitibus, qui demum extincti sunt, vt dictum est. Contra istos Samnites primo bellans Papyrius consul Romanorum (anno sexto Ptolemæi regis qui primus regnauit in Ægypto post mortem Alexandri magni) in seruitutem redegit quatuordecim annis. Qui Papyrius cum esset puer, vt refert Macrobius in Sa-

a Corona vallures erant illa quæ dabantur militibus qui primi vallum hostium ingressi essent, hæc Castrenses vocat Gel. lib. 5. cap. 6.

turnalibus

A. C. V. 421

Deduntur consules & alij Samnitibus.

Samnium à Romanis eueritur.

Triumphus Papyrij de Samnitibus.

Magna summa auri capti.

Eut. lib. 2. cap. 2.

Sed secundum Liuium centum annis.

De Papyrio prudente puero.

Mac. lib. 1. Sat. cap. 6.

A. V. C. 463.

Oros. lib. 3. cap. 22.

Galli Romanos vincunt.

Belli Tarentini origo. lib. 4. ca. 1.

Val. lib. 3. cap. 1.

Proletarius quis.

Amillius consul.

Bellum aduersus Tarentinos.

turnalibus, ductus à patre in senatum ad concilium, reuersus domum quaesitus est à matre quid ibi tractatum sit in concilio. Et cum diceret puer secretum esse, nec licere illud dici, matre verbera comminante, vt diceret, dixit, vt euaderet, lepidum mendacium scilicet ibi fuisse tractatum, quid magis expediret, vel vnum virum habere duas uxores: vel vnam uxorem duos viros. Quod illa referente aliis fœminis, congregata maxima multitudine accesserunt ad senatum, postulantes potius id statui vt vna mulier haberet duos viros. Cùmque super hoc mirarentur inuestigantes vnde hoc processisset, inuenerunt ex fictione illa pueri processisse, vnde statuerunt non intrmittere amplius pueros cum parentibus in concilio illo, Papyrio excepto. Et ad bellum pergens, cum à pullariis auguribus vana coniectantibus congregari prohiberetur, contemnens illos congressus victoriam habuit.

Anno à conditione vrbis quadringentesimo sexagesimo tertio vt narrat Orofius lib. tertio. Dolobella & Domitio consulibus, Lucani, Brutij, Samnites etiam cum Hetruscis & Gallis Senonibus facta societate, cum bellum contra Romanos molissent, & Romani ad Gallos exorandos legatos misissent, Galli legatos interfecerunt, propter quod Cæcilius prator missus cum exercitu contra eos fuit. Qui ab Hetruscis Gallisque oppressus interfectus est & septem tribuni plebis occisi sunt in illo bello, & multi nobiles trucidati. 13. millia Romanorum posttrata, licet demum vicerint.

§. XII.

ANNO autem ab vrbe condita quadringentesimo sexagesimo quarto vt refert Orofius lib. 4. Tarentini cum viderent classem Romanorum prætereuntem eam hostiliter inuaserunt, & quinque tantum nauibus per fugam elapsis, alias naues captas ad portum suum trahunt, interficientes omnes illos qui ad bellum viles esse possent, alios vendentes. Missi ergo sunt legati à Romanis Tarentum qui de iniuria conquirerentur. Sed repulsi sunt, & etiam iniurias acceperunt à Tarentinis. Et vt dicit Vale. lib. 2. cit. de institutis antiquis, vnus eorum resperus est vrina, his de causis ingens bellum exortum est. Romani autem considerantes qui & quanti essent hostes, qui in circumitu eorum strepabant vltima necessitate coacti proletarios ad sumenda arma coegerunt. Sed ad declarationem huius vocabuli proletarij sciendum, quod cum Romani continue rebus bellicis vacarent, & per consequens nec rebus domesticis, nec procreationi prolis intendere possent, ordinauerunt, quod illi qui sufficere non possent ad militandum, propter inopiam, in vrbe manerent, procreationi prolis vacantes. Cernebant enim quod ciuitas diu stare non poterat sine procreatione prolis. Qui enim in plebe Romana tenuissimi & pauperrimi erant, nec amplius quam mille quingentum æris incensum deferebant, proletarij sunt appellati, ait A. Gellius. lib. 16. cap. 10. Et isti proletarij asperis reipublicæ temporibus, cum iuuetutis inopia esset, in militiam tumultuariam legebantur, armæque sumptu publico his præbebantur. Dicti ergo sunt proletarij ab officio prolis procreanda, testis Augustin. de ciuit. Dei. lib. 3. cap. 17. Exercitu ergo magno congregato Romanorum Amillius cum copiis suis impetum fecit in fines Tarentinorum, igne & ferro omnia

§. XIII.

ANNO ab vrbe condita quadringentesimo quinquagesimo quinto maxima pestilentia Romam inuasit per tres annos continuata, vt refert Titus Liuius lib. 10. propter quod consulentibus libros sibillynos pro remedio, inuentum est quod Æsculapius de Epidauro Romam afferendus esset. Æsculapius dicitur Deus medicinæ. Homo quidam fuit qui primo inuenit artem medicinæ, propter quod Deus reputatus est. Epidaurus est ciuitas quæ modo dicitur Dyrrachium, vbi colebatur Æsculapius id est statua eius. Missi ergo legati Romanorum pro eo dum intrant templum eius, quod per quinque millia distabat ab Epidauro, ecce serpens qui

A. V. C. 455.

Lacedæmonij cõditores Tarenti.

Leuius consul.

Magna clades Romanorū.

Magna clades hominum.

Pestilentia Romam inuasit.

Æsculapius quis.

Æsculapius Roman aduehitur.

154

A.V.C. 455

Magna Dæmonū ludibria.

Oro.lib.4. cap.5.

De vale forustico.

qui quandoque licet raro ab Epidauris visus fuerat, nunquam tamen sine bono ipsorum visus est, propter quod & ipsum serpentem in modum Aesculapij venerati sunt, per partēque vrbis celeberrimas leni tractu reperere cœpit, triduoque conspectus est, haud dubiū præ se appetitæ clarioris sedis claritatem ferens, deinde ad nauem Romanam perrexit ac nauem conscendit vbi vnus legati tabernaculum erat ibique conqueiuit. Cum vero nauigando Antium peruenissent, serpens qui vbique in nauigio remanserat, ad terram delapsus, ædem Aesculapij, quæ prope erat intrauit, & ibi tribus diebus mansit, dato sibi cibo. Postmodum ad nauem reuersus, se Romam ad vehendum præbuit, vbi in ripam Tyberis egressus, in insulam, vbi templum dedicatum fuit Aesculapio, transfrauit, tunc & cessauit pestilentia à Romanis. Deceptio Diaboli hæc fuit, vt venerentur ipsum in illa creatura, vt ostendit August. in 3. de ciuitate Dei cap. 12. & cap. 17. Vbi ostendit quod ipse Aesculapius postea anno quadragesimo octagesimo primo ab vrbe condita à peste alia superueniente curare seu liberare non valuit, quæ vltra biennium porrecta (vt narrat Orosius) vrberem depopulata est, & consulentibus libros sibyllinos resposum est scilicet à dæmonis per augures coniecturantes, pestem illam cælesti ira impositam, eo quod plures ædes deorum occupabantur à personis priuatis, non a diis vel ministris eorum quod totum erat fallacia Diaboli, fuit illa pestis in hominibus & iumentis & præcipue in mulieribus prægnantibus quoad prolem in vtero existentem & morientem.

Narrat etiam Vale. de alio opere mirabili sed opera dæmonum vt creditur. Cum enim ait ipse lib. 2. cap. 1. ingenti pestilentia vrbs & agri scilicet quoad fructus vastarentur. Valefius quidam rusticus, sed diues filiis suis duobus & filia vsque ad desperationem medicorum laborantibus infirmitate orauit Deos sibi familiares, vt puerorum periculum in caput ipsius transferrant. Et responsum est ei quod pueri saluarentur, si statim per tyberim fluiuium eos Tarentum portasset. Ibi que ex Ditis patris id est Plutonis (qui dicitur Deus inferni) & Proserpinæ (quæ dicitur dea inferni à poetis) ara, petita, quam ipsi desiderarent, recreasset. Qui hoc intelligens de Tarento quæ est ciuitas magna & famosa multum distans à Roma, timuit valde tantam nauigationem arripere. Tamen spe salutis puerorum iter inchoauit. Cùm autem per Tyberim Ostiam peteret, pueris sitientibus iam calida aqua subuenire vellet, nec ignis, quo aqua calefieri posset præstò esset cernit procul simū sibi apparere è quodam loco, qui locus vt à gubernatore nauis didicit, Tarentum vocabatur. Exiens igitur nauem & aqua fluiuij hausta illuc properans, igne facto aquam calefacit, calefactamque pueris bibendam dedit. Qua potata statim sopiti, curati sunt patrique indicauerunt expergefacti, se vidisse in somniis Deum quemdam eorum corpora tergentem, & præcipientem vt ad Ditis & Proserpinæ aram, à qua portio illis fuerat allata, nigra hostia immolarentur, leætisternia etiam & ludi nocturni fierent. Pater vero puerorum nullam ibi aram videns, pergit ad ciuitatem vt emat nouam aram, præcipientis suis vt interim fodiant fundamenta pro ara locanda, qui dum fodiunt, inueniunt profunde sub terra ad viginti pedes, aram quandam Proserpinæ & Diti patri inscriptam Quod cum Valefius accepisset per nuncium, ho-

stias nigras ibi immolauit, iuddisque & leætisternia continuis tribus noctibus, quia torerant filij eius curati, fecit. hæc Valerius. Et licet isti ludi fuerint instituti primo anno post reges expulsos, sed postea aboliti, tamen tempore primi belli punici, in quo occisa est ex vtraque parte innumera multitudo, etiam renouati sunt.

Notandū etiam quod in bello Romanorum contra Latinos cum esset consul Manlius Torquatus cum P. Decio, Mure Torquato edictum posuit, ne quis extra ordinem pugnaret, filius autem Torquati super castra Latinorum hostium cum contumalibus [euasit vt vix tellecta à proxima statione abesset. Equitibus vero Tusculanis qui Latini erant, præerat Gemitiuus Metius. Qui videns T. Manlium filium Torquati, sciens strenuum virum, cœpit eum verbis contumeliosis allicere ad singulare certamen. Filius Torquati partim ira permotus, partim pudore, ne videretur certamen recusare, cum eo cōgressus est quem equo deiecit statim interfecit. Et rediens ad patrem cum spoliis hostis occisi, narrauit quæ fecerat, pater vero statim congregata multitudine exercitus filio suo. Quandoquidem inquit, tu Tite Manli nec imperium consulare nec maiestatem patris veritus aduersus edictum nostrum extra ordinem pugnaisti, & quantum in te fuit disciplinam militarem, qua res Romana vsque in hanc diem stetit, soluiti, meque ad hanc necessitatem adduxisti vt aut reipublica mihi vel meorumque obliuiscendum sit, nos potius nostro delicto plectimur, quam respublica tanto suo damno nostra peccata luat. Triste exemplum, sed in posterum iuuentuti salubre & commodū. Statimque ligatum ad palum interfecit fecit, & reuersus est Romam cum victoria, hæc Titus Liuius lib. 8. ab vrbe condita. hæc Valerius libro secundo tit. de disciplina militari. hæc August. primo de ciui. Dei cap. 23. & lib. 5. cap. 18.

§ XIII.

SICVT autem origo belli, quod fuit inter Romanos & Pyrrhum regem, fuit ciuitas Tarentina, cui voluit Pyrrhus succurrere, ita etiam origo primi belli punici fuit Tarentina ciuitas. Nam Tarentini audita morte Pyrrhi petierunt auxilium à Carthagenensibus, & habuerunt, & pugnantibus contra Romanos victi sunt, nondum tamen hostes à Romanis iudicati, vnde pugna illa non pertinet ad primum bellum punicum, sed præcessit illud nouem annis, & fuit occasio eius. Tria autem fuerunt Bella punica diuersis temporibus inter Romanos & Carthagenenses. Fuit autem Carthago ciuitas potentissima in Aphrica, quæ imperabat toti Aphricæ & parti Hispaniæ, sicut Roma erat potentissima in Italia. Vnde omnes Aphrici vocati sunt Carthagenenses, ac etiam dicti sunt Pæni & Punici & Aphrici, & primum bellum punicum secundum Eutropium durauit viginti duobus annis, secundum 19. tertium 4. annis. In primo igitur bello quod inchoatum fuit anno Ptolemæi Philadelphij regis Ægypti, 20. cum Annibal senior oram Italiæ maritimam, instructa septuaginta nauium classe, vastaret, Romani & ipsi consulibus Cn. Cornelio & Caio Duilio classis fabricari & instrui præceperunt. Quod Duilius consul celeriter impleuit. Nam intra sexaginta dies postquam arbores cæcæ erant, centum triginta nauium classis deducta in anchoras stetit. Alter consul.

A.V.C. 475

Manilius Torquatus pro prio filio non pericit.

Val. lib. 2. cap. 2.

Origo bellorum punicorum Oro. lib. 4. cap. 3.

Bella punica tria fuerunt. Carthago qualis ciuitas.

Bellū punicum primum.

A.V.C. 475

Oro. lib. 4. cap. 7.

Oro. lib. 4. cad. 8.

Nota maximū serpentem.

Oro. lib. 4. cap. 9.

Clades Romanorum. Regulus capitur.

Eutro. lib. 2. cap. 5.

Clades Carthagenensium.

Regulus mittitur Romam.

ful scilicet Cornelius Afina cum sexdecim nauibus Liparā insulā petiit, vbi ab Annibale quasi ad colloquium pacis eocutus punica fraude captus atque in vinculis necatus est. Quod vbi Duilius alter consul audiuit cum triginta nauibus aduersus Annibalem profectus est. Commisso nauali prælio Annibal amissa nauis, qua vebatur, scapha subductus aufugit, & triginta & vna naues eius captæ sunt, tredecim merse, tria millia hominum occisa, & tria millia capta referuntur. hæc Orosius. Anno autem nono huius primi belli punici creati sunt cōsules Romæ Mālius Vālo & Marcus Attullius Regulus qui secundum Orosium libro quarto iussit transferre bellum in Aphricam cum trecentis triginta nauibus, in Siciliam quæ tunc erat Carthagenensium, profecti sunt, vbi obiecta victoria vterius in Aphricam transferunt, & ibi captis trecentis castellis & oppidis Manlius consul Romam reuersus, viginti septem millia captiuorum cum ingentibus spoliis secum reuexit. Marcus vero Regulus bellum Carthagenense sortitus est, vbi post serpentem maximum occisum, qui plurimos de exercitu interfecerat, cuius corium Romam delatum, dicitur fuisse centum viginti pedum, contra tres imperatores Carthagenenses scilicet duos Adrubales, & Amilcarem atrociter pugnaui. In qua pugna cæsa sunt Carthagenensium 17. millia, capta quinque millia, & decem & octo elephantis adducti Romam [oppida octoginta duo in deditioem cessere] Carthagenenses vero fracti & exinaniti diuersis bellis & cladibus, pacem à Regulo poposcerunt. Sed cum audissent conditiones pacis intolerabiles, quas Regulus dictauerat, maluerunt Carthagenenses potius mori armati, quam talibus conditionibus assentire. Comparatis igitur ex diuersis regionibus militibus, & facto exercitu magno Xantippum regem Lacedæmoniorum cum auxiliis accitum bello ducem præfecerunt. Ingens vero Romanorum ruina secuta est. Nam casis triginta millibus Romanorum Marcus Regulus captus, & in vincula coniectus est. Vt autem narrat Eutropius lib. 2. Romani audita strage sui exercitus & captione Reguli creauerunt consules Paulum Æmiliū & Scaurum Fuluiū, qui præparata magna classe, scilicet trecentarum nauium profecti sunt contra Aphricam. Et primo quidem vicerunt Aphros bello naualli, & Æmilius consul centum & quatuor naues hostium submersit, & triginta cum pugnantibus cepit. Iterum etiam deuicti sunt Aphri à Metollo consule, interfectis viginti millibus hostium & captis elephantibus eorum, ita vt Metellus centum 30. elephantibus cum multis captiuis Romam adduceret. Cum autem classis Romana cum maxima præda in Italiam rediret, passa naufragium, euerfa est adeo vt de trecentis nauibus ducentæ & viginti perierint, octaginta abiectis oneribus vix liberarentur. Amilcar autem dux Pænorum cum exercitu in Numidiam & Mauritaniā missus, postquam cruenter hostilitateq; vniuersos egit qui Regulum suscipisse dicerentur, mille argenti talentis & viginti millibus boum reliquos condemnauit [principes autem omnium populorum patibulo suffixit] Adrubal autem dux Pænorum & nouus imperator Carthagin. pugnam agens cum Metello apud Panormum deuictus, occisis viginti millibus de Carthag. & viginti sex elephantibus, multis aliis elephantibus captis & Romam adductis cum paucis Lilybæum fugit, atque à Pænis absens damnatus est.

Et post hæc mala Carthagenenses Regulū per quinque annos iam captiuum miserunt Romam, vt permutationem impetraret captiuorum, qui veniens & coram senatu exponens postulationem Aphrorum, cum senatus inclinaretur ad permutationem dictam faciendam ex affectu, & maxime pro liberatione ipsius Regulī, suauis ipse senatui vt nullo modo pax fieret cum Aphris, nec talis permutatio, dicens eos iam effractos viribus nullam spem euasione habere, se autem tanti non esse vt tot millia captiuorum Aphrorum & robustorum propter vnum senem, & paucos Romanorum, deberent dimitti. Audita igitur persuasione Regulī in senatu, acquieuerunt Romani consilio eius. Et cum Romani ei vt Romæ remaneret, suaderent: non acquieuit, sed vt seruarer iuramentum quod Carthagenensibus promiserat se reuersurum ad eos, si dictam permutationem non obtineret, est reuersus Carthagenem, audito quid egerat, crudeli morte cum Carthagenenses necauerunt.

Anno autem ab vrbe condita quingentesimo septimo, vt narrat Orosius libro quarto repentina subuersio ipsius Romæ præuenit Romanorum triumphum. Siquidem Q. Lucretio Catulo & Manlio consulibus, fluiuius Tyberis auctus insolitis imbribus & vltra opinionem vel diuturnitate, vel magnitudine redundans, omnia Romæ ædificia in plano posita deleuit, diuersæ qualitates locorum ad vnam conuenere perniciem, quoniam & quæ segnior redundatio tenuit, madefacta dissoluit, & quæ cursus torrentis inuenit, impulsa deiecit. Aquarum cladem grauissimam grauior ignis secuta est vastatio. Qui ignis, incertum vnde surrexit, plurimas ciuitatis partes peruagatus, tam hominum quam domorum miserabilem stragem fecit. Tum etiam tantum opum vno consumpsit incendio, quantum plurimæ & peregrinæ victoriæ conferre vix possent. Cùmque omnia in circumitu foris popularetur, ædem Vestæ corripuit, & ne sibi quidem Diis subuenientibus, illum qui æternus putabatur, temporarius ignis oppressit. Vnde etiam Metellus pontifex dum arduos Deos eripit, vix semiustis brachia aufugit, templumque Deæ Vestæ combustum est.

A.V.C. 507. Oro. lib. 3. ca. 10. Liu. lib. 18. Val. lib. 1. cap. 1. Mar. Tul. off. 3. Aug. 1. ca. 15.

Maxima inundatio Tyberis.

Ignis inmensus.

Templū Vestæ incenditur.

§ XV.

ANNO regni Ptolemæi Euergetis regis Ægypti vicefimo tertio, & ab vrbe condita quingentesimo trigesimo, inchoatum est bellum punicum secundum Orosium, quod fuit grauissimum vtrique parti, & maximi exterminij, hoc autem bellum præceperunt multa prodigia in diuersis partibus, secundum Orosium & Valerium maximum. Ait enim. Inter initia motusque bellorum, Romæ bos mugitum suum in humanum sermonem conuertit. Carnis quoque in modum nimbi dissipata partes ceciderunt, quarum maiorem numerum præpetes diripuerat aues, reliquum humi per aliquot dies neque odore tætro, neque aspectu deformi mutatum iacuit. Fertur quoque in Piceno lapides pluuisse. In Gallia lupum vigili vagina gladium abstulisse. In Sicilia quoque duo scuta sanguinem sudasse, & merentibus cruentas spicas in corbem decidisse, ferites aquas sanguine mixtas fluxisse. Et addidit Valerius, bello punico secundo, constituit Cn. Domitio bouem dixisse. Caue tibi Roma. Huic autem vltimo prodigio de boue locuto ad stipulationem August. in 3. de ciui. Dei cap. vltim. addens & quedam

De hoc bello noli historicus medicus scribit quam Titus Liuius. Oro. lib. 4. ca. 15. Val. lib. 1. ca. 6

Hæc omnia prodigia non vno eodemque tempore Romæ euenisse, factis ex ipso Val. constat. Val. lib. 1.

Aug. lib. 3. cap. 31.

A. V. C. 507. quaedam alia, dicit enim. Omitto boues locutos, infantes nondum natos de vteris matrum quaedam verba clamasse. Volasse serpentes, fœminas & galinas & homines in masculum sexum fuisse conuersas. Istud autem secundum bellum punicum mouit Annibal imperator Carthaginensium iniuste non seruans pacta pacis facta inter Romanos & Carthaginenses. Iste Annibal fuit maximus inimicus Romanorum, vt enim narrat Titus Lilius, Orosius & Eutropius cum esset nouem annorum Amilicari patri suo ad aras iurauerat se contra Romanos pugnaturum, quam citissime posset. Qui etiam (vt refert Vale. in 9. lib. tit. de ira) cupiens significare quanto inter se odio Roma & Carthago diffiderent, inflicto in terram pede, fuscitatorque puluere, tunc inter eas finem belli fore dixit, cum alterutra pars in habitum pulueris esset reducta. Vbi etiam est sciendum quod Annibal de quo hic verba facimus est alius ab eo Annibale qui fuit deictus in bello primo cum esset dux Charthaginensium. Hoc secundum bellum punicum dicit Titus Lilius omniū maxime bellū memorabile, quæ vnquam gesta sunt, in quo varia adeo fortuna fuit, vt propius periculum fuerint, qui vicerunt. Odis etiam maioribus certarunt quam viribus Romanis indignantibus, quod victoribus ipsis in primo bello Punico, victi Aphri vltro arma inferrent. Pœnis q̄ superbe auarq̄; crederent imperitūū victis esse. Cœpit autem hoc bellum sub Publio Cornelio Scipione, & terminatum est per filium eius dictum etiam Scipionem, qui dictus Aphricanus ab Aphrica quam subiugauit, & durauit per 18. annos secundum Aug. de ciuit. Dei lib. 5. cap. 18. secundum Orosium & Titum Liliūm, 15. Cum enim pars Hispaniæ Carthaginensibus esset subiecta, quia inter Aphricam & Romam mare interiacet, ideo ad vitandum maris discrimina Annibal fecit sibi viā suam ex Aphricam in Italiā per Hispaniā, vbi mare q̄ diuidit Aphricam & Europam strictissimum est, quod ex vtraque parte sui portus habebat Carthagini subiectos. Alia causa fuit vt haberet occasionem Romanos inuadendi. Veniens enim in Hispaniam expugnauit Saguntum. Fuit autem hæc ciuitas potentissima in Hispania in confinio imperij Aphricani, imperio Romanorum non subdita, sed tamen Romanorum focia & amica. Sciens igitur Annibal, quod inde posset habere occasionem pugnandi contra Romanos, quia si Saguntū obsideretur vel expugnaretur, Romani eo venirent, vt succurrerent vel defenderent, ideo prius contra Saguntum, quam contra Romanos bellum mouit, ne videretur pacem inter Romanos & Carthaginenses post primum bellum punicum factam per fidē violare, qui etiam, vt narrat Titus Lilius, primo pugnavit contra ciuitates vicinas Sagunto, quæ non erant societate & confœderatione Romanorum, quarendo occasionem expugnandi Saguntum. Cum vero Sanguntinos confictos & in ciuitatem refugientes obsideret, legatis Romanorum ad se missis vt ab obsidione discederet, illis dicens se bellicis rebus intentum contra hostes, non posse audire eos. Profecti igitur legati Carthaginem, conqueruntur frustra de fœderis pacis iam rupto, inde Romam redeunt. Et dum sic tempus interim trahant, Saguntum captum est, & destructum, in magnum opprobrium Romanorum, qui in tali necessitate non succurrerunt vt debebant amicis & focis. Sanguntini vere antequam ciuitas caperetur, tantum cruciabantur fame, quod

Annibal Romanis infentissimus.

Tit. Lilius. li. 1. dec. 5. Oro. lib. 4. cap. 14.

Val. lib. 9. cap. 3.

Lilius. lib. 1. dec. 3.

Cum tam infesto animo in secundo bello Punico sit certatum.

Annibal cur Hispaniam voluit prius subigere, quam Romanam.

Saguntū ab Annib. obsideretur.

Lilius. lib. 1. dec. 3.

Saguntū ciuitas potentissima capitur. Desperatio Saguntinorum.

A suorum cadaueribus pascebantur. Et cum miles quidam Annibalis amicus Saguntinorum volens saltem saluare ciuium vitam, promitteret eis vitam & locum alium vbi possent ciuitatem construere, dum tamen Saguntum cum auro & argento Annibali redderent, ipsi tempore deliberationis accepto, rogum maximum in medio ciuitatis accedunt, & primo in eundem aurum cum omni vellelectili proiecerunt, & postea cæsis vxoribus & liberis se in ignem vnanimiter præcipitauerunt. Hac ciuitate sic expugnata Annibal transiit montes Pyrenæos, qui Hispaniam à Gallia diuidunt, & sic per Gallias transiens. 9. die à Pyrenæo mōte ad alpes peruenit. Vbi cuncte resistentia inuenit gladio ferrōque viam sibi aperuit, in Alpibus vero sibi Gallos resistentes bello superat, atque rupes immeabiles igne & ferro rescindit, quadriduo in his consumpto, peruenit die quinta ad plana Italiæ, scilicet partes Pedemontanas habens tunc in exercitu centum millia pedum & viginti millia equitum. Scipio vero consul Romanorum primus, & cum exercitu occurrit, ibi conferto prælio apud Ticinum qui in Padum influit. Scipio grauer vulneratus, à filio suo Scipione admodum iuvene à morte liberatus, euasit, occiso ibi pene omni exercitu Romanorum, quem Scipio consul habuit. Postea vero ab eodem consule ad fluuium Trebiam, qui est iuxta Placentiam iterum pugnatum est fortuna consimili. Sempronius vero consul alter Romanorum cognito collegæ sui casu à Sicilia rediit, sed apud eundem fluuium congressus amisso exercitu pene solus euasit. In quo bello etiā Annibal vulneratus est, qui postea cum primo vere in Tusciam transiret, in summo Appennino monte, tempestate correptus & biduo [continuo immobiliter cum exercitu] niuibus conclusus & onustus, cum exercitu obrigit, vbi magnus numerus hominum, iumenta etiam sua quod plurima, & elephanti pene omnes frigore perierunt. Inde primo vere progrediens per viam palustrem [iuxta campos de quibus dictum est & quæ rigat aquora Sarnus nebulis maxime quæ de palude exhalbatur prospectum auferentibus] maximam partem sociorum & iumentorum perdidit, & oculum quoniam dudum æger fuerat, violentia frigoris, ac laboris amisit. Cum difficultate tamen paludes euadens ad castra Flaminijs consulis appropinquat [vbi vero proximus castris Flaminijs consulis fuit vastatione circumiacentium locorum] Flaminium apud. Traminum, qui modo dicitur lacus Perusinus excitauit ad bellum. Vbi arte Annibalis totus exercitus Romanorum circumuictus, trucidatus est, ipse consul Romanorum occisus est & 25. millia cæsa, & sex millia capta referuntur. In hoc bello tantus fuit ardor pugnantium, vt terræ motum grauissimum qui tam vehemens erat vt vrbes diuise mōtes transfulisse rupes discedissent flumina retrorsum coegisse, milites non sentirent. Post hæc secuta est pugna Cænensis apud Cannas vicum Apulix vbi pugnavit Annibal contra duos consules Paulum Æmillium, & Terentium Varonē, & interfecta sunt de exercitu Romanorum. 44. millia, & de exercitu Annibalis magna pars cæsa est. Perit autē eo bello Paulus Æmilius cōsularis, & prætorij viri viginti interfecti sunt, senatores, 30. occisi vel capti, nobiles viri trecenti, pedestrium militum quadraginta millia, æquorum tria millia quingenti. Vado vero consul alter cū quinquaginta equitib. venusū fugit. nec dubium est quin dies illa vltima fuisset Romani status

A. V. C. 504.

Montes Pyrenæi.

Oro. lib. 4. cap. 14.

Annibal in Italiam transiit.

Oro. lib. 4. cap. 15.

Iter Annibalis per Italiam.

Aliud prælium.

Pugna Cænensis qui locus nūc dicitur legarriliam.

Venusium oppidum.

Oro. lib. 4. cap. 16.

tus

A. V. C. 541. tus, si Annibal ad persuadendum urbem mox post victoriam contendisset. In illa pugna, Romani ita afflicti sunt, vt ex tūc vrbes Italiæ Romanis prius subiectæ à Romanis discesserint & Annibali adhaeruerint. Inter quas captæ erant præcipua. Sciendum etiā quod præter istas pugnas inter Annibalem & Romanos fuerunt alix pugne multæ, & nunc quidem Romani, nunc vero Carthaginenses superiores erant. Similiter dum Annibal pugnat in Italia, Adrubal pugnat in Hispania contra Romanos. Qui duos Scipiones fratres & duces Romanorum missos in Hispaniam contra ipsum occidit, & multas strages Romanorum fecit. De victoria autem illa habita ab Annibale apud Cannas de Romanis dicunt Orosius & Augu. in 3. de ciui. Dei. cap. 19. quod Annibal misit Carthaginem tres modios annulorum aureorum acceptorum à Romanis occisis ab eo, vt ex hoc melius comprehenderetur quantum esset numerus aliorum interfectorum, cum non omnes, sed maiores & nobiles annullis aureis vterentur. Et vt dicit Orosius lib. 3. post prædictam cladem vsque adeo desperauerunt Romani, vt fenatores de relinquenda Italia & locis alijs ad habitandum quarendis consilium in eundem putarent. Quod tunc [auctore Cecilio Metello] confirmatum fuisset, nisi Cornelius Scipio tribunus militum, qui postea Scipio Aphricanus appellatus est, districto gladio eos, deteruisset, ac potius pro defensione patriæ iurarem sua verba coegisset. Quo facto Romani ad spem vitæ respirare ausi dictatorem D. Iunium creant, qui delectu militum habito à septemdecim annis immatura & inordinata militiæ quatuor legiones vndecunque contraxit. Tunc etiam seruos spectari robotis ac voluntatis, vel oblatos à dominis suis, vel si opuse rat emptos publico precio sub titulo libertatis ad sacramentum militiæ adiegit. Et dicit Valer. lib. 7. tit. de necessitate fuisse quatuor & viginti millia seruorū homines etiā scelerib. vel debitis obnoxios impunitate promissa, militiæ dictator Iunius adscripsit quorum numerus ad sex millia ascendit. Et cum deficerent pecuniæ ararij ad prouidendum exercitui consilio Valerij consulis omnes ciues, & primo fenatores retenta sibi modica portione, dederunt substantias suas seu pecunias ad subueniendum arario: vnde collecta est magna pecunia. Post stragem igitur illam Romanorum factam apud Cannas vt dictum est, anno scilicet decimo huius secundi belli punicij Cn. Flautio & Sulpitio consulibus, Annibal de Campania mouit exercitum, & per viam latinam profectus ad Anienem fluuium tribus millibus ab vrbe distantem confedit, incredibili totius ciuitatis metu. Et cum Senatu populoque diuersis curis trepidolo. Matronæ pauore amantes per propugnacula curerent, pronæque pro muris pugnare gestirent Annibal cum expeditis equitibus, vique ad portam collinam accessit, deinde omnem exercitum suum in aciem direxit. Sed & consules non detrectauerunt pugnam, vbi partis vtriusque acies expositæ constituerunt, tantus se subito hymbre nubibus grandine mixtus effudit, vt turbata agmina vix armis retentis se in sua castra reciperent, deinde reddita serenitate cum in campum atque in aciem rediissent exercitus rursus violentior fusa tempesta magis eos terruit & territos tentoria sua redire coegit. Tunc Annibal dixisse fertur. Quando potui non habui voluntatem, scilicet immediatē post victoriam Cænensem, & quando volui non habui potestatem ca-

Italix ciuitates à Romanis discesserunt. Oro. lib. 4. cap. 17.

Oro. lib. 4. cap. 16.

Oro. lib. 6.

Quales milites post pugnam Cænensem delecti. Val. lib. 7. cap. 6.

Magnus numerus seruorum.

Oro. lib. 4. cap. 17.

Pugna ad urbem diuinitus impeditur. Scipio exercitū in Aphricam traiecit.

A piendi Romam impediēte hūmbrē. §. XVI. CVM autem Annibal Italiam peruagaretur, Vide post alios. Scipio Aphricanus superior exercitum traiecit in Aphricam, vbi occisa in locis diuersis maxima multitudo Aphricorum, tantum Carthaginenses teruit & oppressit vt necessitate ducti Annibalem cum suo exercitu in defensionem sui de Italia reuocarint. Qui flens reliquit Italiam, & veniens in Aphricam colloquium Scipionis petiit, vbi cum primo occurru diu attoniti admiratione mutua duo clarissimi principes se suspexissent, tractatum pacis habuerunt. Sed infecto pacis negotio pugnatum est, & victus est Annibal interfectis ex Carthaginensibus plusquam 20. hominum millibus, deinde fugiens venit Carthaginem, qui persuasit fenatui vt pacem peterent, quia nulla spes alia supererat, Pax vero per Scipionem de voluntate fenatus populique Romani concessa est. Naues tamen plusquam quingentæ in altum mare perductæ incensæ sunt. Pro maiori autem declaratione de hoc Scipione sciendum quod multi fuerunt Scipiones valde famosi, quorum duo fratres erant scilicet P. Cornelius Scipio consul Romanorum primo secundi belli punicij anno & alter scilicet Cn. Scipio, qui fuit dux Romanorum in Hispania contra Magonem ducem Pœnorum, quem vicit & cepit. Ambo vero isti Scipiones fratres ab Adrubale fratre Annibalis postmodum in Hispania interfecti sunt. Erant autem & alij duo Scipiones, filij prædicti Publij, Cornelij, quorum vnus dictus est Publius Scipio Aphricanus, quia Annibalem finaliter vicit & Aphricam debellauit. Alter vero dictus est L. Scipio Asiaticus, quia Asiam minorem vicit, & de ea triumphauit. Primus istorum duorum victus est Aphricanus prior. Erat autem alter Scipio nepos eius, qui quia in tertio bello punico Aphricam vicit & Carthaginenses deleuit, dictus est Aphricanus, sed posterior. Præter istos quinque erat Scipio Nafica, qui secundum Titum Liliūm fuit filius Cnei Scipionis supradicti, qui consilium dedit post victoriam Romanorum in tertio bello punico vt Carthago non deleteretur, ea videlicet ratione, ne Romanus vigor bellis semper exercitatus in segnitie securitate & otio solueretur, vt refert Augustinus de ciui. Dei libro primo capitulo trigesimo. Caro autem Censorius contrarium consulit fenatui, vt scilicet deleteretur propter suspicionem rebellionis quod & factum est, non tamen statim post consilium. Sed vt ait Titus Lilius libro quinquagesimo quarto. Senatus tenuit mediam partem inter sententiam & Atonis & Scipionis. Consulitque quod Carthago staret, sic tamen quod non esset Romanis metuenda. Et ideo voluit quod Carthaginenses construerēt sibi ciuitatem aliam distantē à mari decem milliaribus. Sed quia Carthaginenses hoc noluerunt seruare expugnata est, & simpliciter deleta. Orosius tamen dicit se nunquam vidisse il- lius tertij belli Punicij iustam causam ex parte Romanorum. Reuertendo ad Scipionem Aphricanum superiorem multa laudabilia de eo narrantur ab historiographis. Nam vt dicit Titus Lilius de secundo bello punico libro sexto ex quo iste Scipio pueritiam exegit, nullo die egit publicam aliquam vel priuatam rem antequam iret in Capitolium id est Prima pars Hist. Ant. in

A. V. C. 544.

Finis seculi di belli Punicij.

Clari recensentur.

Scipio Nafica non delendam esse Carthaginem suadet.

Oro. lib. 4. cap. 23.

De Africa no superiote memorabilia

in Iouis templum, ingressusque templum confede- retibi, & quandoque traheret tempus in secretum, hic mos servatus per totam vitam seu consulto seu temere fidem de se fecit, & opinio vulgata fuit, ipsum fuisse stirpis diuinæ. Et A. Gellius lib. 7. refert matrem ipsius Aphricani diu sterilem existimatam ita vt pater eius de ea liberos desperaret, postea in cubiculo atque in lecto mulier cum absente marito sola cubaret, obdormienti sibi repente iuxta eam apparuisse ingentem anguem cumque his qui viderant territis ac clamantibus elapsam inuenire nõ quissid ipsum, P. Scipionem, scilicet maritum ad aruspices detulisse qui facto sacrificio responderunt fore vt liberi nascerentur ex ea. Vnde mulier cito post concepit ipsum Scipionem. Hic Scipio solitus erat prius quam dilucularet in Capitolium ventitare ac iurare aperiri cellam Iouis, atque ibi solum diu de morari quasi consultans de republica cum Ioue. Aditioque eius templi, sæpe iurasse ferunt, quod solum eo tempore cum capitolium ingrederetur, canes qui in alios sauebant neque latraverunt contra eum neque in eum vnquam incurrerunt.

Demum post victoriam habitam in secundo bello punico, accusatus est à quibusdam ex inuidia de quadam summa pecuniæ subtrahata arario. Qui vt ait Valerius lib. 3. titu. de fiducia sui, videns accusantium malitiam, quadam vice cum de ea impeteretur respondit. Nec enim puto eo malignitatis ventum, vt de mea innocetia querendum sit. Nã cum Aphricam totam potestati vestrae subiecerim, nihil ex ea quod meum diceretur præter cognomen retuli. Nõ igitur me Punicæ non fratrem meum Asiaticæ gaze auarum reddiderunt. Sed vtique nostrum magis inuidia quam pecunia locupletior est. Videns igitur ciuium ingratitude indignatus de vrbe recessit. Et vt ait Orof. lib. 4. cap. 20. ab ingrata ciuitate diu exulans apud Amiternum oppidum morbo periit, eodem anno quo Annibal, qui cum videret à Prusia rege Bythyniæ ad quem cõfugerat, se Romanis tradendum, venenum bibens ne viuis Romanis traderetur, mortuus est. Ipse autem Scipio vt refert Vale. lib. 5. tit. de ingratis, sepulcro suo sic inscribi fecit. Ingrata patria ne ossa quidem mea habes. Licet autem iste Scipio multum commendatus sit à gentibus in pluribus, tamen quia idololatra infernum damnatorum non euasit.

§. XVII.

TER TIVM Et vltimum bellum Punicum vt refert Orof. lib. 4. cap. 22. exortum est anno ab vrbe condita sexcentesimo secundo, sub consulis L. Censorino & Marco Manilio cum enim censeret senatus Carthaginem delendam, profecti in Aphricam consules & Scipio tunc tribunus militum prope Vticam castra tenuerunt. Ibi Carthaginensibus ad se euocatis, iussique vt arma traderent, tanta vis armorum repente tradita est vt facile ex his tota Aphrica armaripotisset. Armis vero suis iam traditis, iussi sunt vrberelicta secedere procul à mari. 10. millibus passuum propter quod dolorem ad desperationem contulerunt aut defensuri ciuitatem aut cum ipsa per ipsam sepeliendi. Duos ergo Asdrubales sibi duces creant, & arma facere aggressi, aris ferique inopiam auro & argento suppleuerunt. Consules vero oppugnare Carthaginem statuerunt, cuius muri triginta millia passuum tenebant. Consules igitur quamuis aliquam partem diruissent

tamen Carthaginensibus victi & repulsi sunt, quos fugientes Scipio defendit, repulsi Carthaginensibus intra muros quos consules insequerantur. Quatuor tamen annis defensa est ciuitas contra Romanos. Et in principio postquam Mancinus cõsul Romanorum exercitum accepit à Popilio apud Numantiam ciuitatem Hispaniæ quæ ad imperium carthaginense pertinebat, adeo infeliciter, vt ait Orof. lib. 5. Mancinus prælia cuncta gessit cum Numantinis, atque in suprema desperatione perductus est vt turpissimum foedus cum Numantinis facere cogere, quamuis & Pompeius iam aliud æque infame foedus cum eisdem pepigisset. Senatus vero foedus dissoluit, & Numantinis dedit Mancinum. Præcepitque nudato corpore manibusque post tergum ligatis ante portam Numantinorum exponi. Ibi que sic vsque ad noctem manens, à suis derelictus ab hostibus non est susceptus. Hæc ciuitas sola dicit Orof. per annos quatuordecim, cum solis quatuor millibus suorum, quadraginta millia Romanorum non solum sustinuit sed etiam vicit pudentisque foederibus affecit. Acciderunt autem isti Mancino consuli aliqua prodigia in Hispaniam ituro, vt dicit Valer. lib. 3. tit. de prodigiis. Nam cum à portu Herculis nauem ascenderet, talis vox sine vilo auctore audita est, Mancine mane. Et cum scapham esset ingressus, anguis eximia magnitudinis visus è conspectu abiit, hæc omnia opere demonum. Postmodum vero anno quarto huius belli Carthaginensis, Scipio delere Carthaginem supra forte molitus, Corthone ingreditur vbi dum continuis sex diebus & noctibus pugnatur, vltima desperatio Carthaginenses ad ditionem traxit, petentes vt quos belli clades saltem eis seruire liceret. Et ciuitatem ingredientibus Romanis quibusdam se sponte in ignem proiicientibus, quibusdam se de alto præcipitantibus capta est ciuitas & incensa. Arsit vero 18. diebus continuis, diruta est autem Carthago omni mirabili lapide in puluerem immixto, septingentesimo post anno, condita est.

a Situs Carthagina huiusmodi fuisse dicitur viginti millia passuum muro amplexa, tota pene mari cingebatur absque faucibus, quæ tribus millibus passuum aperiebantur. Is locus murum triginta pedes latum habuit, saxo quadrato in altitudinem cubitorum quadraginta Arx, cui Byrsa nomen erat paulo amplius quam duo millia passuum tenebat. ex vna parte murus communis erat vrbi & Byrsa imminens mari, quod mare stagnit vocabant, quoniam obiectu protent a lingua stagnabatur

§. XVIII.

INTER secundum bellum Punicum & tertium, ortum est bellum Macedonicum. Primum contra Philippum Macedoniæ regem, non Philippum patrem Alexandri magni, qui diu ante mortuus erat sed cõtra Philippum alium, qui in secundo bello Punico Annibali contra Romanos promisit auxilium. Quo deuicto Philippo, & finito primo bello Macedonico, secutum est bellum Syriacum contra Antiochum regem Syriæ, & eo deuicto secutum Mithridaticum, deinde secundum bellum Macedonicum contra Persem filium Philippi regis Macedonum supradicti patre suo defuncto. Deuicto autè Perse & capto, secutum est bellum cõtra Celtiberos in Hispania nimis terribile. Nam metus eorũ ita Ro. inuasit, vt nõ esset aliquis milles vel legatus qui auderet

Mors Scipionis Aphricani

Val. lib. 5.

Mortur Annibal.

Tertij belli punicum initium.

A. V. C. 606.

Foedus Numantinum.

Orof. lib. 5. cap. 7.

Orof. lib. 4. ca. 23.

Carthago capitur & incenditur. Miserum spectaculum de vrietate cõditionis humanæ victoribus.

Orof. lib. 4. cap. 22.

Varia Romanorum bella.

Orof. lib. 4. ca. 11.

A. V. C. 627.

Gracchorum in vrbe seditiones. Orof. lib. 5. cap. 8. Salin Car. Li. Epi. 98. Orof. lib. 5. cap. 8. lex Agraria.

Attalus filius Eumenis.

Orof. lib. 5. cap. 9.

Tyb. Gracchus. Val. 6. ca. 2.

auderet ire in Hispaniam, nisi Publius Scipio, qui dictus est Aphricanus posterior, se ad eundem vltro obtulisset. Veniens autem in Hispaniam maximam gentium stragem fecit. Præter autem dicta quinque bella famosa, habuerunt etiam Romani ante tertium bellum punicum, & alia cum diuersis gentibus bella vt Ætholicum, Mithricum, Gallogræcum Illyricum, & Macedonicum tertium, sed omnia fuerunt longe ab vrbe. Habuerunt etiam inter se in vrbe illis temporibus plures discordias, vt in eiectione seu exilio Scipionis Aphricani & Scipionis Asiatici. Nam vt refert Vale. lib. 5. tit. de ingratis, de Scipione Asiatico. Deuicta Asia hic à populo Romano deiectus tanquam peculatus reus, id est sup pecuniæ publicæ, in carcerem duci iussus est. Sed hæc tantis viris vtique in ciuitate non potuissent accedere sine magnis & multis discordiis, cum essent in maxima opinione, vt etiam tangit Aug. in lib. 3. de ciui. Dei. ca. 21.

§. XIX.

INTER EA Vero dum bellum ageret Scipio contra Numantinos in Hispania apud Romam Gracchorum seditiones agitabantur, vt dicit Orof. Fuerunt autem duo fratres Gracchi quorum vterque fuit tribunus & interfectus in tumultu populi. Et licet Sallustius ambos laudet, vt zelatores libertatis plebis, alij tamen reprehendunt eos vt viciosos seditiones. Et de primo Graccho dicto Tyberio Titus Liuius lib. 8. & Orof. lib. 5. dicunt quod cum esset tribunus plebis agrum publicum à quibusdam personis priuaris scilicet à nobilibus possessum minus bene vt sibi videbatur, populo diuidi statuit. Et legem vnã tulit, ne quis ex publico agro plus quã decem iugera possideret, seque & C. Gracchum fratrem suum & Appium claudium socerum triumuiros ad diuidendum agrum creauit. Promulgauitque etiam aliam legem, scilicet vt hi tres iudicaret, quis esset ager publicus, quis priuatus, vt sibi viam patefaceret latius diuidendi. Octauio vero tribuno plebis obstitenti aufert imperium tribunatus, ex his senatus iram incurrit & populum in superbiam erigit. Eodem etiam tempore Attalus Eumenis filius moriens, populum Romanum imperio Asiæ cuius rex fuerat succedere heredẽ iusserat. Gracchus vero appetens gratiam populi legem tulit vt pecunia Attali populo distribueretur. Cum igitur Gracchus enite- ret vt ipse tribunus plebis subsequenti anno permaneret, cumque comitiõrum die seditiones populi ascenderet auctore Nasica, inflãmata nobilitas fragmentis subelliorum fugato populo, ipsam primo fragmento deiecto ad terram, deinde volentem surgere claua percussum occiderunt. Ducenti præterea in ea seditione interfecti sunt, eorũque corpora in Tiberim proiecta sunt. Ipsius quoque Gracchi cadauer inhumatum extrahuit. De eo etiam dicit Valer. quod cum rempublicam fauore populi teneret oppressam, palam dixit autem contempto senatu omnia pro plebem agi debere. Et idem dicit li. 6. tit. de libere dictis aut factis, quod Scipio Aphricanus secundus qui eius sororem duxerat in vxorem cum debellatis Numantinis Romam fuisset reuersus, post interfectionem prædictam Cn. Carbo trib. pleb. auper sepulcræ Gracchi. seditionis turbulētissimus vindex Aphricanum interrogauit, quid de interitu Tyberij Gracchij sentiret, vt authoritate clarissimi viri inchoato iam incendio multum incrementi adiceret, non dubitans quin propter tam arctam affinitatem aliquid pro interfecti necessarium memoria esset mi-

serabiliter locuturus. At Scipio iure eum casum videri pronuntiauit. Secundus vero Gracchus scilicet Caius, vt refert Vale. lib. 1. titu. de somniis. Anrequam tribunus fieret somno pressus Tiberij Gracchi fratris sui effigiem vidit dicẽtis sibi nulla ratione vitare posse eum, ne non eodem fato potiret, quo & ipse cecidisset, & verum fuit, quia sic contigit. Nam vt dicit Orof. in 5. Tribunus plebis per tumultum creatus magna reipublica pernicis fuit. Nam cum sæpe populum donis & promissis in acerbissimas seditiones excitasset maxime vero legis agrariæ, id est distributionis & diuisionis agrorum causa, pro qua etiam frater eius occisus fuerat, tandem à tribunatu Minucio successore decessit. Successor in tribunatu Minucius pro magna ex parte scatura & leges Gracchus abrogauit, super quo indignatus contederatis sibi multis & assumptis, in capitolium vbi concio agitabatur, ascendit. Ibi que maximo tumultu excitato [quidam præco à Gracchanis interfectus velut signum belli fuit. Flaccus duobus filijs armatis cinctus comitante etiam Graccho togato, breuemque gladium sub sinistra occultante Ianiam tandem arcem occupauit. Itaque cum diu anceps bellum ageretur, multitudo tandem] per sagittarios ab Opimio consule missis disturbata est, Gracchus fugit, pugnans pro ipso amicis suis, ipse ne viuis caperetur ceruicem suo seruo præbuit. Caput vero Gracchi excisum consuli allatum est, corpus ad Corneliã matrem suam, quæ fuerat filia Aphricani superioris, delatum est, fuit & vnus alius Titus Gracchus bonus ciuis, qui alio modo fuit interfectus secundum Val. li. 2. tit. de prodigiis. Pro maiori declaratione prædictorum sciẽdum quod cum à Romanis captæ essent hostium ciuitates, & expulsi aut interfecti ciues, vel cum agris & possessionibus alio modo priuarentur ciues dictarum ciuitatum captarum, nobiles ex Romanis sæpe agros illos sibi retinebant, quod videbatur plebi iniquum & iniustum, quia sanguine & labore militum (qui pro maiori parte de plebe erant) tales agri acquirebatur, propter quod volebat plebs agros tales inter se diuidi & distribui, nobiles vero hoc nolebant. Vnde sæpissime orta est propter hoc dissensio inter patres & plebem secundum Trium Liuum de origine vrbis lib. 3. Et propter hoc prædicti duo Gracchi de quibus supra, cum essent tribuni zelantes pro plebe legem Gracchiã id est de distributione agrorum promulgare curarunt, & ex hoc senatus exosi, occisi sunt. Et narrat Orof. lib. 5. Opimus consul sicut in bello fortis fuit, ita in questione crudelis. Nam plus quam tria millia hominum supplicis necauit, ex quibus plurimi ne dicta quidem causa id est non auditi in iudicio, innocentes interfecti sunt. Qui etiam Opimius consul, vt narrat Vale. lib. 9. tit. de auaritia, caput C. Gracchiã quodam L. Septimuleio familiari ipsius Gracchi auro aequalis pöderis emptum, Pilo affixum fecit per vrbem ferri.

§. XX.

POST interfectionem etiam vtriusque Gracchi vt narrat Orof. in 5. anno ab vrbe condita sexcentesimo quadragesimo quinto, alia seditio in ciuitate exorta est. L. Apuleius Saturnus, Metello Numidico viro sane primario acerrimus inimicus fuit, qui cum creatum censorum, domo proractum, & in capitolium fugientem ibidem obsedit cum manu armata. Sed Saturninus indignatione equitum Romanorum inde deiectus est plurima ante capitolium caede facta. Postmodum Saturninus

A. V. C. 627.

Orof. lib. 5. ca. 12.

C. Gracchus necatur.

Orof. lib. 5. cap. 12.

Val. lib. 9. cap. 4.

Seditio Saturnini auctore exercitata. Orof. lib. 5. cap. 17.

A.C.V. Saturninus & Glaucia fraude C. Marij tunc consulis id est de consilio, A. Nomium qui tributum petiuit eodem tempore quo Saturninus occiderunt, & sequenti anno Marius sexto consul creatus est, & Glaucia prator Saturninus tribunus plebis, qui tres conspirauerunt contra Metellum supradictum, ut in exilium mitteretur. Dicta est ergo ei dies in qua se defenderet. contra accusatores suos, a iudicibus quierat de eadem conspiratione, & per scelus damnatus in exilium cum totius urbis dolore, timens. Idem Saturninus. C. Memmium viracrem & intergrum consul fieri, orta seditione eum fugientem insecutus ipsum interfecit. Cum autem pro tot malis senatus & populus fremeret, Marius consul totam turbationem leni oratione sedauit. Deinde Saturninus concionem in domo sua habuit, ubi ab aliis imperator est appellatus. Super quo Marius indignatus, contra ipsum praelium fieri ordinauit, & portas Mario muniente Saturninus a Marianis pulsus in capitolium confugit. Bellum igitur inauditum in auditu Capitolij factum est. Saturninus vero clamabat palam Marium fuisse autorem omnium molitionum suarum. Cum autem Saturninus in curiam confugisset effractis per equites Romanos foribus, ibi interfecit est. C. vero Glaucia extractus e domo Claudij occisus est. Hec tangit Augustus, de ciui. Dei. c. 26. Et etiam de Marco Druso, qui fuit susceptor belli socialis (ut narrat Valer. lib. 9. titu. de superbia & impotentia) fuit vir maxima superbia. Nam ipse consulem Romanorum L. Philippum, quia ipsum concionantem interruperat, abstrorsa gula per clietum suum non publicum ministrum tanta violentia in carcerem egit, ut sanguis multus de naribus eius fluere. Alia vice cum senatus misisset ad eum ut ad curiam venirent, quos fuit, quare non ipsi venirent ad eum, quod & fecerunt. Qui tamen Marcus Drusus hac fecit post quatuordecim annos a seditione Saturnini.

§. XXI.

FUIT etiam quoddam bellum Romanorum, quod dicitur seruale, & hoc triplex. Nam anno ab vrbe condita 679. Lucio Cassio consulibus, secundum Eutrop. lib. 5. & Orosum gladiatores 74. Capua effracta ludo, quem ibi Lentulus celebravit distuggerunt. Qui statim constitutus sibi tribus ducibus scilicet Spartaco Thrace & duobus Gallis Crixo & Oenomaio Vesunium montem occupauerunt. Inde vero erumpentes castra pratoris C. Iodij qui eos in monte obsederat, expugnauerunt: & ipso fugato omnia rapuerunt. Oenomaus vero vnus ducum ibi interfecit fuit in bello, alij duo postmodum breui tempore agmina ingentia collegerunt, ita ut Crixus qui Gallus erat haberet 10. millia, alter scilicet Spartacus qui erat de Tracia haberet 30. millia. Itaque cum caedibus, incendiis, rapinis, & stupris, omnia implerent, ita ut mulieres aliquae violatae seipsas occiderent, missi sunt contra eos Gellius & Lentulus consules Romani cum exercitu. Gellius vero Crixum acerrime pugnante oppressit. Lentulus vero superatus a Spartaco aufugit. Postmodum ambo consules contra Spartacum simul pugnauerunt, & accepta graui clade fugerunt. Postmodum Spartacus, C. Cassium proconsulem in bello occidit. Tantius vero motus vrbe inuasit, quantum sub Annibale inuaserat, Senatus tandem Crassum consulem cum legionibus consulit & cum nouo supplemento militum contra Spartacum misit. Qui mox ut

Bellum feruile, triplex. Oro. lib. 5. cap. 24.

Spartacus gladiator in pugnam Romanis cladem iniecit.

Mirabilis victoria.

A fugitiuorum pugnam inuit, sex millia eorum occidit, & nongentos cepit. Postmodum priusquam Spartacum bellum aggredere, auxiliatores eius Gallos & Germanos superauit occisis eorum ducibus cum triginta millibus. Nouissime contra Spartacum disposita acie pugnant, sexaginta millia de suis occidit, & sex millia cepit Spartaco interfecto. ceteri vero qui fugerunt diligenter per diuersos duces quaesiti, occisi sunt. Durauit hoc bellum cum calamitatibus Italiae annis tribus secundum Eutropium finem, accepit in Apulia. Quod bellum. Orosum vocat fugitiuorum. Aug. seruale.

Fuit aliud bellum seruale quod Macedoniae de populauit de quo narrat Orosum lib. 5. quod anno ab vrbe condita 677. Claudius Appius fortitus bellum Macedoniae varias gentes quae Rodopaeis montibus circumfusa sunt, id est, habitauerunt in circumiectum ad loca illa fugientes & Macedoniae crudelissime populantes, pellere Macedoniae natus est: magnisque se malorum molibus obiecit. Vnde cur circum septus insuper & infimus interit. Cui successit Scribonius, qui gentium illarum vim declinans ad alios arma conuertit. sed postmodum a Lucullo expugnatae sunt. Gentes vero illae tam crudeles in captiuos erant, ut cum poculis ad bibendum indigerent, raptis humanorum capitum ossibus cruentis & adhuc capillatis, ac nondum bene extracto cerebro, sine horrore tanquam veris poculis vterentur, hoc autem bellum vocat Augustinus seruale in 3. de ciui. Dei cap. 26. quia prius subiecti erant Romanis, & cum essent indignissimi, quasi serui habebantur. Et fuit istud bellum ante supradictum bellum gladiatorum per quinque vel sex annos. Narrat etiam Orosum lib. 5. de quodam alio bello seruali in Sicilia orto. Dicit enim quod iam interfecto Graco de quo supra orta est belli serualis contagio. Nam in Sicilia

Piso Calphurnius consul mamertium oppidum expugnauit ubi octo millia fugitiuorum interfecit. Quos autem capere potuit patibulo affixit. Cui succedens Rutilius consul Tauroninum & Ennam praesidia firmissima fugitiuorum bello cepit, & ibi pluraquam 20. millia seruorum peremit parandum [vique dominis erat] nisi insolecentibus seruis ferro obuam iretur. Hac autem contagio multas late provincias infecit. Nam & Minturnis quadringenti quinquaginta in cruce acti, & Sinuessa ad 4. millia seruorum a Q. Metello & Cn. Scruilio Scipione oppressa sunt. In metallis quoque Atheniensium idem tumultus Seruilis ab Heraclito praetore discussus est. Idem apud Delon contigit. De bello etiam piratarum narrat Eutropius lib. 6. quod durante adhuc bello Mitridatico piratae omnia maria infestabant, ita ut Romanis toto orbe victoribus sola nauigatio tuta non esset, quare bellum contra eos Cneo Pompeio decretum est. Quod ingenti felicitate & sceleritate intra paucos menses finiuit.

SCIENDVM etiam quod Romani post secundum bellum punicum habuerunt contra Philippum regem Macedoniae bellum, non patrem Alexandri magni sed alium, cuius filius dicebatur Perles. Victus est autem Philippus, & subiugatus, & demum fideliter se habuit ad Rom. Quo mortuo Perles filius eius cepit rebellare, & bellum secundum Macedoniae mouere contra Romanos. Qui & ipse etiam victus est. Contra hunc enim missus est Paulus Aemilius

§. XXII.

SCIENDVM etiam quod Romani post secundum bellum punicum habuerunt contra Philippum regem Macedoniae bellum, non patrem Alexandri magni sed alium, cuius filius dicebatur Perles. Victus est autem Philippus, & subiugatus, & demum fideliter se habuit ad Rom. Quo mortuo Perles filius eius cepit rebellare, & bellum secundum Macedoniae mouere contra Romanos. Qui & ipse etiam victus est. Contra hunc enim missus est Paulus Aemilius

A.V.C. 679. Crassus Sparcae superat.

Magna clades hominum. Au. in 3. ei. c. 26. Aliud bellum seruale. Oro. lib. 5. c. 23.

Magna crudelitas

Tertium bellum seruale. Oro. lib. 5. cap. 9.

Bellum Macedoniae.

Oro. lib. 4. cap. 20.

Aemilius

Aemilius consul, qui assumpto consulatu, ait Val. lib. 1. cum reuerteretur domum & inueniret filiam suam paruulam nomine Tertiam lugentem, interrogauit causam sui sterus. Quae respondit. Persam petiisse decesserat autem Catellus quem puella in deliciis habuerat nomine Persa. Iquo tanquam omine confortatus de victoria habenda contra Persam regem cum exercitu vadens victum Romam duxit.

Eodem etiam quasi tempore licet parum ante bellum habuerunt Romani contra Antiochum regem Syriae. Quem etiam vicerunt sibi leges imposuerunt ut volebant. Post modicum vero Attalus filius Eumenis rex Asiae mortuus cum Romanis Romanis sui regni testamento reliquit heredem ita testamento regnum Asiae minoris addidit sit Romanis. Huic autem Attalo frater erat nomine Eumenes amicus Romanorum, qui filium ex concubina habuit nomine Aristonicum, qui Aristonicus mortuo Attalo vindicauit sibi regnum Asiae & Achaeae. Iste ergo congregato exercitu magno cum Romanis bellum habuit, & victus atque captus Romamque perductus, ibidem iussu senatus strangulatus est. Huius autem mortem (ut narrat Aug. 3. de ciui. Dei cap. n.) prauidens Apollo Cumanus id est qui cum is colebatur, quae est ciuitas Campaniae, doluit & fleuit. Fletus autem eius pronunciauit eis malum, quia Cumanis fuerunt coloni Graecorum id est quondam Graeci fuerant, & ex Graecia venerant ad incolendum locum illum. Venientes autem a Graecia secum tulerunt statuam Apollinis, quam in Graecia colere consueuerant. Vnde cum fleuisset aruspices minus periti credebant quod praenunciaisset malum Romanis, & ideo volebant eam in mare proicere, nisi senex Cumanus restitisset, sed peritiores aruspices oppositum interpretati sunt sicut euenit. Dicunt Vale. lib. 9. titu. de luxuria. & Titus Livius quod vrbi Romanae Philippus Macedoniae rex deuictus licentioris vitae, id est, magis relaxatae fiduciam dedit, & quod luxuria, peregrina origo id est nouarum & exquisitarum deliciarum ab Asiae exercitu id est qui in Asia minori militauerat inuenta est & Romam inducta.

Vide Oro. lib. 4. c. 20. Oro. lib. 5. cap. 8. Iust. li. 37. Oro. li. 5. cap. 10. Aristonicum Attali fratrem non fratris filium ait Oro. Vide etiam Iul. obsequentem de prodig. Campani Graeciae Coloni.

Luxuria quando Romam inuecti sunt. Val. lib. 4. ca. 1. Tit. Li. li. 4. dec. 4.

Bellum sociale. Oro. lib. 5. c. 18.

Eu. li. 3. c. 2. Magna clades ciuium Romanorum.

rosium viros consulares vigintitres, viros praetorios septem & Aedilios quadraginta, senatores fere ducentos. Addens Orosum quod tot interfecti sunt ut vix numerari possint, quoniam totius Italiae populi passim sine consideratione delerunt. Refert Aug. 3. de ciui. Dei, cap. 23. Nam anteaquam aduersus Romanam Sociale bellum praefatum Latium commoueret, cuncta animalia humanis vsibus subdita canes, equi, asini, boues, & quaeque alia pecora quae hominum dominio fuerunt, subito esserata & domestica lenitatis oblita relictae tectis libera vagabantur, & omnem non solum aliorum, sed etiam dominorum auerfabantur accessum, non sine exitio aut periculo audentis, si quis de proximo vrgeret, vnde talia signa fuerunt illius mali quod secutum est.

a Hoc dicit Oro. lib. 5. c. 22. tam de bello Sociali Italico, quam de bello ciuili Mariano.

§. XXIII.

ODEM tempore scilicet tertij belli Punici secundum Eusebium in Chro. Terentius scriptor comediae claruit, captus cum aliis Carthaginensibus a Romanis cuius fuit haec sententia moralis. Hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit. Quoniam id fieri quod vis non potest, velis id quod possit. Facile omnes cum valemus recta consilia agrotis damus. Qui pergit dicere quae vult, audit etiam quae non vult. Tantum ne ab re tua est otij tibi, aliena ut cures, ea quae nihil, quae ad te attrahunt. Homo sum humani a me nihil alienum puto. Deteriores omnes sumus licentia. Ita comparatam esse hominum naturam, omnium aliena melius vt videant, quam sua. Ius summum sepe summa malitia est. Nulla est tam facilis res quin difficilis sit si inuitus facias. Nonne id flagitium est te alius consilium dare, fors sapere, tibi auxiliari non posse. Homine imperito nunquam quicquam iniustus qui nisi quod ipse facit nihil rectum putat. Vetus verbum hoc quidem est. Communia esse amicorum inter se omnia. Hoc vnum vitium senectus affert hominibus attentiores sumus ad rem omnes quam sat est. Pecuniam in loco negligere maximum interdum est lucrum. Istud est sapere, no quod ante pedes modo est videre, sed etiam illa quae futura sunt prospicere. Inspicere tanquam in speculum vitas omnium iubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi. Omnes quibus res sunt minus secunda, magis sunt nescio quomodo suspiciosi, ad contumeliam omnia accipiunt, magis propter suam impotentiam semper se credunt negligi. Mulieres sunt ferine ut pueri, leui sententia. Istud est sapere vbi que opus sit animum possis flectere, quod faciendum fortasse sit idem hoc nunc si feceris. Omnes cum secunda res sunt, meditari secum oportet quo pacto aduersam arumnam ferant vt ne quid animo sit nouum, quicquid praeter spem eueniat omne id esse in lucro deputare maxime tum maxime. Quot homines tot sententiae. Suus cuique mos est. Nihil est quin male narrando possit deprauari.

Terentius eiusque aliquid sententiae. In And. ac. i. Terentius Poeta Comicus. Ac. 2. sc. 1. Heauton. scen. 1. lb. ac. 1. sc. 1. lb. ac. 4. sc. 1. sc. 6.

Ac. 3. sc. 2. lb. a. 5. sc. 2. Ac. 3. sc. 2. Ac. 4. sc. 3.

Hec ac. 3. sc. 1. ac. 4. sc. 3. Phor. a. 1. sc. 1. lb. a. 4. sc. 4. lb. a. 2. sc. 4.

§. XXV.

CIRCA Ea tempora misit Iudas Machabaeus legatos ad senatum, postulans pacem & amicitiam cum Romanis, ut haberet r. Machabaeo. 8. De Romanis narratur virtutes Romanorum. Dicitur enim ibi quod sunt potentes viribus, & acquiescunt omnia, quae postulantur ab eis. Et quicquid accesserit ad eos, cum eis amicitias constituerunt. Et audierunt praedia eorum & virtutes bonas quas fecerunt in Galatia. Et quia

o 3 obtinuerunt.

A.V.C. 715. obrinuerunt eos & duxerunt sub tributum. Et quanta fecerunt in regione Hispania. Et quod in potestatem redegerunt metalla auri & argenti quae illic sunt & possederunt omnem locum consilio suo & patientia loca quae erant valde longe ab eis. Et reges qui superuenerant eis ab extremis terrae contriuerunt & percusserunt eos plaga magna. Et Antiochum Magnum regem Asiae contriuit cepit viuum, statuentes ut ipse & successores eius darent tributum magnum & obsides. Et regionem Indorum & Lydos & Medos dederunt Eumeni regi, & residua regna quae aliquando restiterant eis, & insulas exterminauerunt & in potestatem redegerunt. Cum amicis autem suis & qui in eis requiem habebant conseruauerunt amicitiam, & obtinuerunt regna quae erant proxima & quae longe, quia quicumque audiebant nomen eorum timebant eos. Quibus vero vellet auxilium esse ut regnarent, regnabant, quos vellet, regno deturbabant, & exaltati sunt valde. Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induc-

ba tur purpura ut magnificaretur in ea. Et quia curiam fecerunt sibi & quotidie consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, ut quae digna sunt gerant, & committunt vni homini magistratum suum per singulos annos dominari vniuersae terrae & omnes obediunt vni, & non est invidia neque zelus inter eos. Elegit ergo Iudas Eupolemm filium Ioannis, & Iasonem filium Eleazari, & misit eos Romam constituere amicitiam cum eis & societatem ut auferrent ab eis iugum Graecorum. Et Romani statuerunt amicitiam & societatem cum Iudaeis. Et hoc fuit rescriptum quod miserunt Romani in Hierusalem in tabulis aeneis. Bene sit Romanis & genti Iudaeorum in mari & in terra in aeternum. Gladius & hostis procul sit ab eis. Quod si bellum primus intiterit Romanis, eis auxilium feret gens Iudaeorum prout tempus dictauerit pleno corde, & subministrabunt eis triticum, arma, naues & huiusmodi, & ita Romani e conuerso.

Nota quor fuerint senatores.

§. V XVI.

ANNO aetatis quinquaginta quadringentesimo septuagesimo sexto, mundi vero quater millesimo nongentesimo octogesimo sexto, secundum maiorem computationem, regnavit octauus rex Aegyptiorum Ptolemaeus Physcon. Et tertio anno regni huius Ptolemaei Iugurtha rex dimicans contra Romanos secundum Eusebium in Chronicis, capitur. Et ut dicit Orosius nunquam vlla Romano militi tumultuosior & terribilior pugna fuit, adeo ut discursu & fremitu circumcurfantium & impetentium equitum suscitatus pulvis caelum subtrexerit, diem ademerit, noctem obduxerit, tantus autem telorum nimbus ingruerit, ut nulla pars corporis ab ictu tuta esset. Quippe quibus & visus ad prospiciendum impedimento caliginis & expeditio ad cauendum compressione multitudinis, deerat. Nec laborabat eques Maurus ac Numida, ut bene collocatum hostem opportuno reli imperu rimaretur, sed potius incertum pila mittebatur certi quod vulnera incerta non esset ita coacti in vnum Romani pedites desabantur. Et cum iterum circumfusi hostes, non solum agminis extrema laniarent, verum etiam media excussis procul telis aderent, turbatosque Romanos aestus solis, intolerantia siti mortis circumstantiam vsque ad extremum desperationis fatigaretur, subito notum illud Romanorum aduersus Aphroses pestilium imbriumque suffragium caelo missum

Bellum Iugurthinum grauisimum. Oro. lib. 5. cap. 15.

Gravis & acerba Iugurthinus exercitus confictio.

A insperatae salutis fuit. Si quidem repentina pluuia ficientibus Romanis & estuantibus refrigerium potumque praebuit. Porro autem Numidis hastilia telorum quae manu intorquere sine amentis solent, lubrica ac per hoc inutilia reddidit. Scuta etiam quae elephanti corio extento atque durato habilia & tuta gestabant, cuius haec natura est, ut acceptum hymbrem tanquam spongia ebibat, ac per hoc intra stabile repentino pondere, fiat, quia circumferri non poterant defendere nequiverunt. Tunc ex insperato coturbatis destititque; Maris ac Numidis, Bochus & Iugurtha Numidarum rex fugerunt. Post hoc nongenta millia armatorum ab hisdem regibus obiecta sunt, quae vsque ad interiectionem Romanis vincentibus, caesa referuntur. Ex eo Bochus spem belli abiiciens, pacem a Romanis petiuit, atque in pretium pacis Iugurtham dolo captum catenisque obrutum per Syllam legatum misit ad Marium, qui in triumpho ante curram cum duobus filiis suis actus & mox in carcere strangulatus est.

A.V.C. 662.

Auxilium Romanis diuinitus collatum.

§. XXVII.

BELLVM Mithridaticum contra Romanos exortum est secundum Orosium lib. 5. anno ab vrbe condita sexcentesimo sexagesimo secundo. Quod bellum suscepit Mithridates post annos 23. regni sui. Et ut ait Iulianus in 36. per quadraginta sex annos varia victoria contra eos pugnavit. Cuius Mithridatis futuram magnitudinem etiam caelestia ostenta praedixerunt, secundum quod inquiribidem Iulianus. Nam & quo genitus est anno, & eo quo regnare primum cepit stella Cometes per vtrumque tempus septuaginta diebus ita luxit, ut caelum omne conflagrare videretur. Nam & magnitudine sui quattuor partem caeli occupauerat, & fulgore sui solis nitorem vicebat. Et cum oriretur occumberetque quatuor horarum spatium consumebat. Puer tutorum insidias passus est, qui cum fero equo impositum iaculari aequitareque cogebant. Qui conatus cum eos sefellissent, supra aetatem regente equum, Mithridate, veneno eum appetuere. Quod metuens antidota sapius bibit, & ita se aduersus insidias exquisitoribus remediis stagnauit: ut ne volens quidem in veneno mori poterit. Et dicit Helinandus. In quibusdam quoque experimentis Philicis legisse me memini, quod Mithridates timens ne a fratre suo veneretur, rutarum folia viginti cum duabus nucibus & totidem caricis admixto sale quotidie ieiunus edebat. Et subdit Iulianus praefatus, quod timens inde Mithridates ne inimici quod veneno non poterant ferro peragerent, venandi studium finxit, quod propter quatuor annos neque vrbs neque ruris tecto visus est, sed per sylvas vagatus est, & diuersis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus quibus esset locis assuetus, feras cursu aut fugere aut persequi, cum quibusdam etiam viribus congregati. Quibus rebus & insidias vitauit, & corpus ad omnem virtutis patientiam durauit. Ad regnum cum accessisset, Scythas perdomuit, Pontum & Cappadociam occupauit. Cum de Asia tractaret tacitus cum quibusdam amicis a regno profectus vniuersam nemine sciente peruagatus est, omniumque vrbiu situm ac regiones cognouit. Inde Bithynia transcendisset quasi iam dominus Asiae opportuna quaeque victoriae suae metatus est. Post haec in regnum cum iam periisse crederetur reuersus est, inuento paruulo filio quem per absentiam eius soror vxorque Laodice enixa fuerat. Quae cum eum periisse crederet, in con-

Bellum Mithridaticum varium.

Oros. lib. 5. cap. 19. Iust. lib. 37.

Cometes ergo non semper in fausta nunciat.

Mithridatis pueri virtus.

Antidota contra venena.

Mithridates scythas viciat.

Laodice vxor & soror Mithridatis.

A.V.C. 662. cubitus amicorum proiecta quasi admissum facinus maiori scelere regere posset, venenum aduenientem parauit. Haec autem cum ex ancillis Mithridates cognouisset, facinus in auctores vindicauit. Denique Mithridates omnem orientem aduersus Romanos armat. legatosque ad Cymbos, & Gallogracos, & Sarmatas, & Bastarnas auxilium petiunt misit ab Scythia quoque exercitum venire iubet. Non igitur magno labore Aquilium & Mal. Asiano exercitu instructos vicit. Quibus simul cum Nicomede pulsus, ingenti fauore ciuitatum excipitur, multum ibi auri argentique, magnisque belli apparatus inuenit, [quibus instructus debita ciuitatibus publica & priuata remittit] & vacationem quinque annorum ciuitatibus concedit.

Refert autem Orosius lib. 6. quod Mithridates rex Ponti atque Armeniae postquam Nicomedem regem Bithyniae, quae est pars Asiae, amicam populi Romani regno priuare vellet, monuit eum senatus Romanus quod non faceret hoc, mandans quod si hoc faceret bellum experiretur a Romanis sibi inferendum esse. Propter quod Mithridates vehementer iratus Bithyniam vastauit, & Nicomedem a regno expulit. Er cum postea venisset Ephesum crudeli praecipit edicto, ut per totam Asiam inuenti ciues Romani quicumque essent vna die omnes trucidarentur, quod & factum est. Nec explicari autem comprehendendi vilo modo verbis potest, quae tunc multitudo ciuium Romanorum caesa sit, quis moeror plurimarum prouinciarum, quis gemitus occidendorum pariter atque occidentium fuerit, cum singuli quique aut proderent innocentes hospites & amicos, aut ipsi periclitari praena hospitem cogentur. Archelaus quoque dux Mithridatis cum centum viginti millibus peditum atque equitum in Achaia praemisus, Athenas, cunctamque Graeciam partim vi partim deditione obtinuit. Sylla cui post consulatum Mithridaticum bellum obuenerat, Archelaum apud Pyrraeum Atheniensium portum septemplici muro communitum diu obedit, & Atheniensium vrbe vi cepit, qui Sylla cum esset in Asia bellum Mithridaticum gerens postea in isto praelio cum Archelao conflixit, per Lucium Titium mandatum accepit a Ioue quod esset Mithridates superaturus, quod & factum est postea molienti redire in vrbe & suas suorumque amicorum subortas iniurias ciuili sanguine vlcersi, iterum mandatum est ab eodem Ioue per militem quemdam legionis sextae prius se Mithridate praenunciasset victoriam, tunc promittere daturum se potestatem, qua recuperaret ab inimicis rempublicam non sine multo sanguine. Cum venisset Sylla deinde, tarentum, & ibi sacrificasset vidit in capite vitulini iecoris similitudinem coronae aureae. Tunc Posthumius aruspex respondit praeclearam ei significari victoriam. Iussitque ut extis illis solus velceretur. Postea paruulo facto interuallo seruis cuiusdam Lucij Pontij vaticinando clamauit. Bellona nuncius venio, victoria tua est Sylla. Deinde adiecit arsurum esse Capytolium. Haec cum dixisset, continuo egressus de castris postera die conuocato reuersus est, & Capitolium arsisse clamauit, quod re vera aserat, quod reuelatione demonum videtur contigisse. De his etiam August. 2. de ciuit. Dei cap. 24. Narrat etiam Orosius lib. 6. quod Marius & Eumachus duces a Mithridate aduersus Lucullum missi, qui deicerat Armeniam & Mesopotamiam, magno exercitu breui congregato, cum Publio Rutilio apud Chalcedonam congressi sunt cum-

Oros. lib. 6. cap. 2.

Omnes Romani ciues per Asiam vno die trucidantur, vide Cic. pro C. Man.

Val. lib. 1. cap. 6.

Oros. lib. 6. cap. 7.

A que cum plurima exercitus ipsius parte ceciderunt. Lucullus autem Mithridatem Cyzicenos obfidem, fossa cinxit, eumque quod faciebat pati compulsi, atque ipsos Cyzicenos ut bono animo essent nuntium misit vnum ex militibus natandi peritum, qui duobus vrtribus suspensus, mediam ipse regulam tenens, plantisque subremigans septem millia passuum transeuauit. Mithridates inopia laborans partem copiarum instructam armis domum abire praecipit. Quam Lucullus excipiens vniuersam disperdi, nam plusquam quindecim millia hominum tunc interfecisse narratur. Tunc etiam Fanestrius qui se Mithridati iunxerat, & Metophanes regius praetor a Mamerco victi cum duobus millibus equitum in Massiam fugerunt. Interea (ut ait Orosius) Pompeius cum Armeniam Colchos, Cappadociam, & Syriam ordinatis rebus composuisset, promouens de Ponto in Parthiam ad Ecbatanam vrbe caput Parthici regni quinquagesimo die venit. Interea Mithridate in Bosphoro caecalia sacra celebrante, & terrae motus adeo grauis repente exortus est, ut magna clades vrbiu atque agrorum secuta narretur.

Luculli contra Mithridatem res geit.

Pompeius Colchos deuicit. Oro. lib. 6. cap. 4. Oro. lib. 5.

Eodem tempore Castor Mithridatis praefectus, qui Pharnacio praerat, interfecit amicos regis arcem occupauit, & quatuor Mithridatis filios ad praedia Romana transmisit. Mithridates accensus ira in scelera exarsit. Nam complures tunc amicos suos, & Exipodiam filium suum interfecit cum antea iam aliu Macharē parricidio trucidasset. Pharnaces alter filius eius exemplo fratrum terditus, exercitum ad persequendum sese missum sibi conciliauit, & mox aduersus patrem duxit. Mithridates diu ex altissimo muro filium frustra precatu ubi inexorabilem vidit, mortuus exclamasse fertur. Quod cum Pharnaces, inquit me mori iuber, vos si estis

Mithridates a filio ad mortem commpellitur.

Mithridates a filio ad mortem commpellitur.

Dij patrij praecor, ut quinque & ipse hanc vocem a liberis suis audiat. Statimque descendens ad vxores, pellices, ac filias suas venenum omnibus dedit. Quod cum ipse nouissimus haussisset, nec tamē propter remedia quib. vitalia sua aduersus noxios succos saepe obstruxerat veneno confici posset, frustra que spariaretur, si quo tandem modo infusa pestis per venena vegetatione corporis acta discurreret, Gallum quemdam militem iam fracto muro discurrentem inuauit, eique iugulum praebuit. Hunc exitum vitae Mithridates habuit homo omnium (ut ferunt) superstitionissimus anno natiuitatis suae, 72. semper habens secum philosophos & omnium artium peritissimos.

Helinandus aliter de Mithridate dicit, videlicet quod cum Pompeius contra Tigranem bellum inferret, & cum superasset, ille se ei dedit, & in castra Pompeij. 16. milliario ab Ecbatana venit, diademataque suum cum procubisset ad genua Pompeij in manibus ipsius collocauit. Quod ei Pompeius reposuit, atque pulchrum iudicans reges facere & vincere. Honorificaque habitum regni tantum parte multauit & praegrandi pecunia adempta, & phanice & sapheno & sex millibus talentorum argenti, quae populo Romano daret, quia bellum sine causa Romanis commouisset.

De Mithridate Helinandus tenentia.

De bellis ciuilibus Romanorum & primo de bello ciuili inter Syllam & Marium fuisse

§. XXVIII.

DE bellis ciuilibus Romanorum agit August. in lib. 2. c. 22. & 23. & lib. 3. cap. 27. & lib. 5. c. 20. loquor in initium & causam in 3. de ciu. cap. 4. dicit fuisse

A. V. C. 662. fuisse seditionem suscitaram in vrbe per duos Gracchos tribunos plebis, de quib. dictū est supra. Et primo de bello civili inter Marium & Syllā capita partium vrbs. Et (vt dicit Eut. lib. 5. & Oro. lib. 5.) tres fuerunt Marij. C. Marius pater, & C. Marius filius eiusdem, & M. Marius. De primo Mario dicit August. & præfati historiographi, quod per ipsum primum civile bellum motum fuit & gestum, qui non habuit à progenitoribus suis quod esset tantis dignitatis fulcitus sicut fuit. Fuit enim consul septies, cum tamen non esset nobilis. Cum autem peruenisset ad ætatē militarem, factus est stipendiarius, postea tribunus militum, crescendo vero primo gessit vnū magistratum postea alium. Deinde in bello Romanorum contra Iugurtham regem Numidarum militauit sub Metello consule in Africā, tandem reuersus Romam factus est consul, & in bello Iugurthino successit Metello. De eo etiam dicit Val. lib. 6. titu. de varietate casuum, quod fuit fortuna: luctatio, nam quia Arpinatibus honoribus iudicatus est inferior, quaesturam Romæ petere ausus est [patientia deinde repullarum, irripit magis in curia quam venit.] Et ex illo Mario tam humili Arpinate, tam ignobili Romæ, tamque fastidiendo candidato. Ille Marius euasit qui Africam subegit. Sexies autem factus est consul propter probitatem suam, nec legitur quod magnam crudelitatem exercuerit, nisi postquam septimum ambiuit vel obtinuit, quod fuit occasio primi belli civilis, in quo nimias crudelitates ostendit. Anno igitur vrbs condita sexcentesimo sexagesimo secundo, secundum Orosum & Eutropiū C. Marius senior præfatus qui sexies consul ante fuerat, cum Sylla, qui eo tempore consul fuerat, contra Mithridatem, qui Asiam & Achaiam occupauerat mitteretur, affectauit septimum consulatum ipse Marius id est vt septimo consul fieret, & mitteretur ipse cōtra Mithridatem. Quare Sylla commotus cum exercitu ad vrbe[m] venit, & contra Marium dimicans ipsum fugauit, & eo fugato contra Mithridatem processit in Græciam, Marius vero fugiens cum persequentium instantia circumseptus esset in Minturnensium paludibus se abdidit. Equibus infeliciter & ignominiose protractus, & turpi spectaculo Minturnas deductus contrusus est in carcerem, vbi percussorem ad occidendum missum solo vultu exterruit, vt eum occidere nō auderet. Et vt dicit Vale. lib. 2. titu. de maiestate, missus est ad eum occidendū clausum in domo priuata Minturnis publicus seruus, natione cymber. Et senem & inermem & squalore obitum seruus ille strictum gladium tenens aggredi non sustinuit, sed claritate viri obcæcatus ferro abiecto attonitus & tremens inde fugit. Deinde lapsus ex vinculis ipse Marius in Africā transfugit. Solicitatioque ibi filio suo scilicet Caio Mario iuniorē, qui apud Ticam in custodia seruabatur continuo Romam regressus Cinnæ consuli societate scelorum coniunctus est. Igitur ad profligandam rempublicam Exercitum sibi diuiserunt in quatuor partes, tres siquidem legiones Mario seniori datæ sunt. Parti vero exercitus Cneus Carbo præpositus est de quo dicit Val. q. erat orientium malorum civilium fax ardentissima: Pars vero data est Sertorio, cætera vero exercitus pars consulem secuta est. Marius igitur coloniam ostiensem vi ingressus, omnia genera libidinis, auaritiæ, & crudelitatis exercuit. Deinde Cinna consul cum legionibus, & Marius cum fugitiuis vrbe[m] ingressi nobilissimos quoque è senatu & plurimos

A consulares viros interfecerunt, multos etiam proscripterunt & euerſa domo Syllæ filios & vxorem ad fugam compulerunt. Interim vero priusquam Sylla rediret, Marius senior cum interfectorum civium capita illata conuiuuius oblata capitolio collocata rostris id est in loco quodam in foro sic appellato, ad spectaculum congereret ac septimum consulatum cum Cinna tertium consulē permississet in exordio consularis imperij sera tandem morte præreptus est. Cinna vero quartus consul postmodum à proprio exercitu interfectus est. Interim etiam priusquam Sylla rediret, Romæ facti sunt consules Caius Marius iunior & Papyrius Carbo. Fecit etiam Marius maior etiam occidere Octauium, qui fuerat consul cum Cinna, Sed Cinna fouit partes Marij quas Octauius detestabatur, propter quod cum Sertorio qui erat Marius, Octauius adiuncto Cneo Pompeio, (quem senatus vocauerat cum toto exercitu cui præerat vt rempublicam defenderet) conflagit, infelicem autem pugnam huiusmodi nox superueniens diemir, sexcenti milites ex vtraque parte occisi sunt. Postera die cum permixta corpora ad sepulturam discernentur, milites Pompeianus fratris sui quē ipse interfecerat, corpus agnouit. Ita frater victor victo fratre infelicio. [In concursu enim vtrique cognitionem vultus galea, considerationē furor ademerat.] paricidium suum exccratus & bella civilia, illico peccus suā transfodiens simulque lacrimas & sanguinem fundens, super fratrem sese cadauer abiecit. Et dicit Val. lib. 5. c. 5. quod iste cū fratris sui à se occisi corpus agnouisset, multum ac diu conuicio Deos ob donum impiæ victoriæ insecutus est. Demum ipse Octauius deuietus cum exercitu suo, quando Cinna & Marius in vrbe[m] recepti sunt, interfectus est, & caput eius in rostris positum. Dicebantur autem rostra quidam locus in vrbe, vbi forum erat scilicet in campo Martio, qui à rostris nauium arcis, quas Romani ceperant, quibus ille ornatus fuit, & quæ ibi affixa fuerant in signum victoriarum, sic dictus est. Et ibi prope erat curia vbi tribuni plebis habuerunt concionem plebis & tractatus suos cum plebe. Ibi ergo tanquam in loco multum frequentato positum fuit caput Octauij, vt à multis videretur.

Dicit etiam Vale. lib. 9. tit. de crudelitate quod prædictus Marius Caij Cæsaris consularis & censorij viri nobilissimum corpus ignobili seruitia trucidauit apud seditionissimū & abiectissimū hominis Varij bustum, id est sepulchrum. Nec tamen iste est magnus Cæsar, qui postea fuit imperator, sed alius. Alter etiam dictus Fimbria nobilis vir, quia erat ex Syllanis partibus, occisus est. Duo etiam Craſsi, pater & filius interfecti sunt à Fimbria qui erat de parte Marij, quos occisos fecit lacerari. De quibus narrat Florus in abbreviacione Titi Liuij quod Craſsi filius ab equitibus Fimbriæ occisus est. Pater vero Craſsus ne quid indignum virtute sua pateretur gladio se transfixit. Quintus etiam Carulus qui (vt narrat Vale. lib. 9.) triumphū cimbrici cum Mario patriceps à senatu datus, sed exitus violentioris namque à senatu postea propter ciuiles dissensiones ab eodem Mario morti iussus recenti calce illito, multoque igne percalefacto cubiculo se inclusum peremit.

Ea tempestate vt refert Vale. Lucus Cornelius Merula consularis & flamen dialis, ne ludibrio insolentissimis victoribus esset, in Iouis sacratio venis incisis contumeliosa mortis effugit denunciatio-

A. C. V. 662. Marij senioris mors. Marius iunior. Rostra quæ fuerant. Val. lib. 9. cap. 2. C. Cæsar est is quē in lib. de orat. Cic. inducit loquentem, cuius mortem & reliquorum aliorū in 3. de orat. Cic. commemorat. C. Cæsar Romano nobilium à Mario factus. Florus abbreviator Tit. Liuij. Flor. epit. lib. 80. Val. lib. 9. cap. 12. Val. lib. 9. Flor. lib. 3. cap. 21.

Sal. in bello Jug. Marij admirabilis fortuna. Val. lib. 6. cap. 17.

Oro. lib. 5. cap. 19. Eutro. lib. 5. cap. 1.

Sylla aduersus Marium ad vrbe[m] venit.

Marius Minturnis latet & seruum ad se occidēdū missum vultu terret. Val. lib. 2. cap. 5.

Oro. lib. 5. cap. 19.

Val. lib. 6. cap. 2.

A. V. C. 662. nem, sacerdotisque sui sanguine vetustissimi foci maduerunt. Et vt dicit Florus in 3. hæc tot senatus funera inter calendas & idus Ianuarij septima illa Marij purpura id est consulatus dedit, Quid futurum fuit si annum consulatus impleret, Nam mortuus est secundum Titum Liuium diebus Ianuarij. Sciendum etiam quod vt narat Oroſius libro 6. Fimbria quidam sic nominatus fuit de parte Marij, & Marianorum scelorum Satesles homo omnium audacissimus. Qui Flaccum consulem cui legatus ierat, apud Nicomediā occidit, & inde iratus Licensibus id est Troianis, qui illum reedificatum id est Troiam post primam euerſionem factam à Græcis inhabitabant, eo quod pro Syllane partis studio portas clauserat contra Fimbriam, & ipsum repulerant, vrbe[m] ipsam Ilium antiquam Romæ parentem funditus incendio & cæde deleuit. Quam tamen Sylla postea reedificauit. Demum Fimbria ab exercitu Syllæ apud Thiatyra obſeſsus desperatione motus in Aesculapij templo seipsum occidit. Notandum etiam quod dictus Fimbria Marianus laborauit, quod necaretur in funere Marij senioris. Mutius Scauola. (de quo ait Vale. lib. 9. titu. de Dictis improbis & factis sceleratis, cui pro morum suorum sanctitate digna laudatio reddi nō potest.) Vnde & graue sibi vulnus Fimbria influxit scilicet Scauola, de quo tamen postea conualuit. Quo comperto dixit Fimbria se velle Scauolam acculare apud populum. Et cum interrogaretur quid finistrum de eo dicturus esset, Respondit se obiecturum ille quod nimis parce telum in suo corpore recepisset. Quia tandem Scauola occisus est ab illo. Nam vt narrat Florus in abbreviacione Titi Liuij L. Damaspippus prætor ex voluntate Caij Marij consulis cum senatu contraxisset, omnem quæ erat in vrbe nobilitatem trucidauit, ex cuius numero fuit Quintus Mutius Scauola, pōtiffex maximus: qui fugiens, in vestibulo ædis Vestæ, occisus est.

Flor. epit. 37.

Oro. lib. 5. cap. 20.

Carbones duo fuerunt.

De Syllæ crudelitate. Oro. lib. 5. cap. 21. Val. lib. 9. cap. 2.

Vide Aug. in 3. ciuit. cap. 17.

A habuit quam Marius, & plures ciues occidit. Quod signans Lucanus. 2. lib. ait. *Dihæque nimis iam putrida membra recidit. Excedit medicina modum &c.*

Quamuis enim dictus Sylla videretur habere iustam causam belli contra Marium ad liberandum ciuitatem contra tyrannidem eius, nimis crudeliter tamen se habuit nimium sanguinem effundendo innocentes cum nocentibus inuoluendo. Reuersus autem ab Asia vbi viriliter dimicauerunt contra Mithridatem, & deicerat. Nam vt ait Eutropius, Sylla Archelaum ducem Mithridatis in Asia habentem centum viginti millia hominum, sic in primo conflictu vicit, quod extanta multitudine vix decem millia superſuerunt Archelao. Ipse vero solum vndecim homines perdidit. In eundem conflictu contra eundem habentem septuaginta millia electorum, dimicans, quindecim millia hostium interfecit, & filium Archeali. In tertio conflictu omnes copias eius extinxit: & ipse Archelaus triduo nudus in paludibus latuit. Post modū petiit Mithridates pacem quam sub certis conditionibus eadem concessit cum disponeret redire in vrbe[m] & vindicare iniurias à parte Mariana sibi illatas, mittitur ei nuntius à Ioue, scilicet quidam miles de sexta legione, quem dicentem se esse nuntium Iouis, Syllæ ad interrogauit Sylla in qua effigie sibi apparuisset Iupiter. Et cum indicasset, cognouit Sylla quod in eadem effigie apparuerat nuncio alteri ab eo prius misso. Item dum Sylla reuerteretur de Græcia & per Tarentum transfret versus Romam aruspex in extis animalium quæ Sylla immolari fecerat ad inuestigandum exitum belli, videns coronā, interpretatus est ei futuram victoriam. (Dabantur autem coronæ antiquitus variæ secundum varietatem victoriarum. Triumphales tamen quæ imperatoribus ad honorē triumphī mittebantur auræ erant & prius quidē ex lauro fiebant postmodum ex auro factæ sunt.) Hæc autem omnia fiebant iudificatione demonum vel fictione. Dicit enim Florentinus lib. 1. cap. 11. quod Sylla vt partioiem haberet exercitum ad pugnandum, prædici sibi à Diis victoriam simulauit, vnde thura immolauit. Postremo vero in conspectu exercitus, priusquam in aciem descenderet, signum modicæ amplitudinis, quod de templo Apollinis delphici sustulerat, orabat, petebatque vt promissam sibi ab ipso victoriam maruraret. Reuersus ergo Sylla ad vrbe[m] contra Marium iuniorem filium Marij iam defuncti dimicauit, & occisus ex parte Marij quindecim millibus, de suis perdidit quadringentos. Demum Sylla ad portam collinam signum contulit, & octaginta millia hominum occidit, moxque vrbe[m] ingressus, tria millia hominum cōtra fidem datam inermes peremit. Cūque magna crudelitate aduersus fontes infontesq; sæuieret, Q. Catulus palam Syllæ dixit. Cum quibus tandem victuri sumus, si in bello armatos, in pace inermes occidimus, Sylla deinde M. Marium de caprili casa extractum vinciri iussit, ductūque trans tyberim offossis oculis, membrisque minutatim deiectis vel etiam fractis trucidari. Quo viso Marius iunior desperans, ceruicem seruo suo præbuit, qui occidit eum. Rursus contra partes Marianas ad portam Collinā dimicans cum haberet cōtra se septuaginta millia, ex is duodecim millia se sibi dederunt, reliquos inficiabilis ira consumpsit. Carbo vero consul alter ab Ariminio in Siciliam fugiens per Cn. Pompeium ibi interfectus est. Oroſius vero

§. XXIX.

DE Syllæ aduersario Marij & moribus eius & crudelitate Oroſius lib. 5. & Vale. lib. 9. titu. de crudelitate, sic ait Lucius Sylla quem nec laudare nec vituperare quiscquam satis digne potest, quia dum quærit victorias, Scipionē se Po. Ro. dum exercet vindictam, Annibalem representauit. Egregia namque autoritate nobilitatis defensa crudeliter totam vrbe[m], & omnes Italiæ partes ciuilibus sanguinis fluminibus inundauit. Abscissa quoque miscrorum capita modo non vultum ac spiritum retinentia, in conspectum suum afferri voluit, vt illa oculis, quia ore nefas erat, manderet. Hic cum esset rogatus à senatu, quod ad vindicandum & saluandum patriam, reuerteretur ad vrbe[m] propter tyrannidem Marij oppressam, de qua supra, ipse peius se

Aug. lib. 2. cap. 4.

Syllæ ad bellum ciuilem profectus pro mutuum vitiorum dæmones.

Oro. lib. 5. cap. 20. Victoria Syllæ contra Marij iuniorem.

Oro. lib. 5. cap. 21. Cr. delictas Syllæ in vrbe.

Mors Marij iunioris.

Oro. lib. 5. cap. 21. libro 5.

A.V.C. 662. lib. 5. dicit, quod Pompeius qui erat Syllanus Carbo- nem predictum volentem de Corsica fugere in Aegyptum, ad se in Siciliam retraxit, & ubi eum cum aliis focis eius occidit.

Val. lib. 9. cap. 2. Narrat etiam Vale. lib. 9. tit. de crudelitate, quod Sylla crudeliter totam urbem & omnes Italiae partes sanguine civili inundavit. Quatuor enim legiones contrariae partis fidem suam secutas id est confidentes de impunitate quam eis permiserat, in publica villa quae in Martio campo erat, frustra misericordiam implorantes occidi iussit, quorum lacerata corpora ferro in Tyberim sunt proiecta. Quinque millia Praenestinarum spe salutis per P. Cethegum eis data, extra moenia municipij euocata, cum reiectis armis se humi prostrauissent, interfici, eorum quoque corpora per agros dispersi fecit. Vnde Lucanus. 2. libro dicit.

Vidi fortuna colonis.
Praenestina suos cunctos simul esse recisos.

Oro. lib. 5. cap. 21. Causa huius fuit (vt narat Orofius libro quinto) Quia in Praenestina ciuitate tenuit se Marius iunior contra Syllam, & ciuitas illa partem eius fuit. Quatuor millia septingentos dire procriptionis edicto iugulandos in tabulas publicas retulit, vt haberetur memoria huius facti. De his tabulis narrat Orofius lib. 5. quod postquam Catulus reprehendisset Syllam de nimia interfectione, Sylla auctore Lucio Fursidio infamem tabulam procriptionis induxit. Prima proscriptio octoginta hominum fuit, in quibus quatuor consulares erant Carbo, Marius, Norbanus, & Scipio & inter eos Sertorius tunc maxime timendus. Item alia proscriptio cum quingentis nominibus proposita est, quam cum Lollius nihil sibi conscius legeret, & nomen suum inter eos videns fugere oportere capite voluisset interfectus est, sed nec istis tabulis finis imponi, videbatur. Nam aliquos quos non prosciperant, trucidabant ferui eius, alios quidem occidebant & postea proscribebant. Vnde de numero proscriptorum diuersitas est apud scriptores. Nam Aug. cum Floro lib. 3. Floro ponit duo millia. Valerius ponit 4700. Orof. cap. 21. vero non ponit nisi quingentos & octoginta, qui omnino non repugnat, quia de diuersis tabulis proscripti sunt intelligi. Dicebant autem proferri qui erant sententia vt hostes reipublicae, quos licebat ciuibus occidere. Quidam etiam dictus Baebius Marianus secundum Florum lib. 3. sine ferro inter manus ferarum ritu laceratus est. Forfan ex eo quia aliter nomine Baebius, sed Syllanus, sic tractatus fuerat a Marianis, & ideo Syllani Babium istum Marianum eodem modo lacerauerunt quasi in vindictam alterius. Duz etiam ciuitates in Hispania per Syllanos destructae sunt, quia fauerant Marianis, & postmodum victis Marianis fortiter restiterunt finito scilicet bello contra Sertorium. Quarum vnam appellatam Vxamam Pompeius euehit, alteram dictam Galagurim Atranius obfisione diutina captam incendio deleuit. Florus etiam narrat de Sulmone ciuitate antiqua quod eius ciuibus interfectis Sylla iussit ciuitatem damnatam deleri.

Sylla obiit. De Syllae morte narrat Vale. lib. 9. tit. de ira & odio, quod dum ira vitio obtemperat nonne multo alieno sanguine profuso, ad vltimum suum erogauit? Puteolis enim ardens indignatione, quia pecunia a decurionibus ad refectionem Capitolij promissa cunctantius dabatur, animi concitatione nimia & immoderato vocis impetu conuulso pectore spiritum cruore & minis mixtum euomit. In

Cum

A dubio igitur est Sylla ne prior, an iracundia Sylla sit extincta.

De bellis ciuilibus Sertorij & Catilinae, quorum Sertorius fuit Marianus, Catilina vero Syllanus. Et Sertorius quidem postquam fuit a Sylla proscriptus: vt narat Orofius lib. 5. cum esset vir dolo atque audacia potens, Syllam fugiens ex Africa in Hispaniam delapsus bellicosissimas gentes in arma concitauit, aduersus quem duo duces Metellus scilicet & Domitius missi sunt, quorum Domitius ab Flitculcio scilicet Sertorij duce oppressus est cum exercitu suo. Metellus autem multis praeliis fatigatus, hostes etiam mora fatigabat, donec Pompeij castris confociaretur. Pompeius contracto exercitu Lauronem ciuitatem quam tunc Sertorius oppugnabat, frustra conatus defendere victus aufugit. Sertorius superato fugatoque Pompeio Lauronem captam cruentissime depopulatus est, fuisse autem Pompeio triginta millia peditum, & octo millia equitum. Sertorius deinde congressus cum Pompeio decem millia peditum eius interfecit, & Sertorius fere tantumdem perdidit. Multa inter eos praelia gesta sunt, Memmius quaestor Pompeij & vir fororis eius occisus est. Hirculeij fratres interfecti. Perperna, qui Sertorio se iunxerat comminatus est. Postremo Sertorius decimo anno belli inchoati suorum dolis interfectus, finem bello fecit. Postmodum ciuitates quae Sertorio fauerant se dederunt, duae restiterunt Vxama & Caligurnum, quae deletae sunt. De his tangit August. 3. de ciui. Dei cap. 30. ac etiam de Lepido & Catulo. De istis dicit Orofius lib. 5. quod Sylla mortuo Lepidus Marianae partis assessor & defensor, aduersus Catulum Syllanum ducem surgens rediuitus bellorum ciuiliu cineres suscitauit. Bis tunc acie certatum est, plurimi Romanorum interfecti sunt. Albanorum ciuitas obsessa est & fame cruciata. Ibi tunc Scipio Lepidi filius captus, atque occisus est, Brutus [in Cisalpinam Galliam fugiens] persequente Pompeio apud Rhegium interfectus est. Et ita hoc bellum ciuile eadem celeritate, quae exarsit euauit.

§ XXX.

CATILINA vero fuit Syllanus & a Sylla nutritus. de quo Sallustius librum fecit qui dicitur Catilinaria historia. Dicit Tullius & Sallustius quod praecipue fuit eius libido scelestae, nam debacchatus amore Aurelij Orestillae, cum vnum impedi- mentum videret quo minus nuptiis iungerentur, filium suum proprium quem & solum & aetatem puberem habebat, veneno sustulit. Et vt dicit Tullius de eo. Quid mali aut sceleris fingi aut cogitari potest quod non ille conceperit? Quis in tota Italia veneficus, qui gladiator, quis latro, quis sicarius, quis parricida, quae mulier infamis, quis perditus inueniri potest, qui non cum Catilina familiarissime vixisse fateatur? Cum igitur predictus Lucius Sergius Catilina vir nobilissimus generis esset, sed pessimi ingenij, & (vt ait Sallustius) vitiosus nimis moribus, oppressus a re alieno, vitam miseram duxit. Dominandi vero reipublicae tanta libido eum inuasit, quod nihil nefas esse putauit, dum tamen assequeretur intentum. Vnde facta coniuratione multorum, quos ditare promiserat ex caede & rapinis, habuit exercitum valde fortem, quo duos consules, scilicet Lucium Corram & Lucium Torquatum cogitauerat interficere & consulatum rapere.

Cum

A.V.C. 689. Cum ergo ad delendam patriam coniuisset anno ab vrbe condita septingentesimo octogesimo nono cum quibusdam clarissimis & audacibus, M. Tullio Cicerone oratore: Et C. Antonio consulibus, detecta coniuratione a Cicerone ex vrbe expulsus est. Socij eius deprehensi strangulati sunt in carcere, ab Antonio vero altero consule Catilina victus est in praelio, & cum suis conuatis interfectus est (vt dicitur) in planicie Pistoriensis. Et dicit Sallustius. Confecto praelio tunc cererere quanta audacia, quantaq; animi vis in exercitu Catilinae fuisset, nec erat inter ipsos ingenius qui aut fugeret, aut capi potuisset viuis. Ipse vero Catilina longe a suis inter hostiu cadauera reperiens est. Paululum etiam spirans, ferociamque animi quam habuit viuis, in vultu retinens. Et de his tangit Aug. in 2. de ciu. Dei cap. 23. & in 3. lib. cap. 30.

Item de eodem Catilina inquit Tullius habuit ille scilicet Catilina, permulta maximarum non expressa signa sed adumbrata virtutum. Vtebatur hominibus improbis multis, & quidem optimis viris deditum esse simulabat, neque vnquam fuisse tale monstrum in terris vllum puto, tam ex contrariis diuersisque inter se pugnantibus naturae studiis cupiditatibusque conflatum. Quis clarioribus viris quodam tempore iucundior? Quis rurius coiuuitor? Quis ciuis meliorum patrium aliquando? Quis deterior huic ciuitati? Quis in voluptatibus iniquior? Quis in laboribus patientior? Quis in rapacitate auarior? Quis in largitione effusior? Illud quoque in eo erat mirabile: naturam suam versare & regere ad tempus, atque huc atque il- luc torquere & flectere, cum tristibus seuerere, cum remissis iucunde, cum senibus grauiter cum iuuentute comiter, cum facinorosis audacter, cum libidinosis luxuriose viuere. O magna vis veritatis, quae contra omnium ingenia, calliditatem, solertiam, contraq; fictas omnium insidias, facile per seipsum se defendit. Haec ille.

§ XXXI.

DE praeliis plusquam ciuilibus inter Pompeium & Caesarem. Pompeius quidem fuit se- cator Syllae, Iulius vero Caesar de parte Marij. De quibus ait Lucanus in principio sui libri.

Bella per Emathios plus quam ciuilia campos.

Iusq; datum sceleri canimus populūque potentem.

Vbi vocat Emathios campos Thessaliae, in quibus maxime pugnatum est, & multum sanguinis effu- sum. Vnde Emath interpretatur sanguis. Bella vero dicit plus quam ciuilia puia non solum fuerunt inter ciues sed etiam affines. Nam Iulius Caesar fuit focer, Pompeius eius gener, qui mortua filia Caesaris idest Iulia quam duxerat Pompeius habuerunt inter se plurima bella. Et subdit Lucanus ius datum esse sceleri, quia ius ciuilitatis & affinitatis versum est in scelus. Vocatus est autem Pompeius magnus propter magnitudinem sui valoris. Fecerat enim bellum in oriente cum 22. regibus, quos omnes vicit & Romanis subiecit. Ipse etiam contra Sertorium bella gerens victoriam obtinuit. Et prius Mithridatem regem Asiae post diutina bella quae Romanis inuexit, deuicit. De ipso etiam dicit Aug. 18. de ciu. Dei

a iqua quidem sanguinem significat tamen Emathia non ab hoc nomine sed a rege Emathio nomen sumit, quod Graece clarus docetur, eo quod non iqua dia, sed iqua dia dicitur.

cap. 45. Et cum filij Alexandri & Alexandrae qui Alexander rex fuit & pontifex in populo Iudaeorum, sicut & pater eius Aristobulus, qui primus post captiuitatem Babylonicam, assumpto diademate rex & pontifex fuit, post gesta Machabeorum dimicarent inter se de imperio Aristobulus scilicet & Hircanus contra fratrem ipse Hircanus poposcit auxilium Romanoru, Pompeius populi Romani praclarissimus princeps, Iudaeam cum exercitu ingressus, ciuitatem Hierosolymam capit, templum referat, non deuotione supplicij sed iure victoris, ad sancta sanctoru, quo nisi summum sacerdotem non licebat intrare, non vt venerator, sed vt profanator accedit confirmatq; Hircani pontificatu, & subiugata genti imposito custode Antipatro, quos custodes tunc procuratores vocabant vincitum secum Aristobulu duxit. Et ex illo die Iudaei tributarij Romanoru esse ceperunt. Postea Cassius etiam templum expoliauit, deinde post paucos annos etiam Herodem alienigenam regem habere meruerunt, quo regnate natus est Christus. Haec Aug. Faustus autem Corn. filius Syllae, vt refert Vin. lib. 6. Primus templum ingredi ausus est, & irruentes Romani post eum templum ipsum profanauerunt. Vt vbi alibi legitur equos in porticibus stabulauerunt. Ob quam rem tradit specialiter Petrus Comestor nunquam decreto pugnae Pompeium, quando vinceretur, qui haec tenus fuerat fortunatissimus, admiratus est autem situm & ornatum templi & religionem, nihil tum inde tulit, praeci- piens aedituis vt a fordibus mundarent templum.

§ XXXII.

IULIUS autem Caesar strenuissimus super omnes mortales sui temporis erat. Decretum autem ei fuerat bellum a senatu contra Gallos, quo expleto cum omnes Gallias subiugasset, & Romam victor reuerteretur, antequam vrbi appropinquaret, petiit sibi dari alterum consulatum. Fuerat enim semel consul: sed petiit secundo consul fieri, innuens in petendo, quod hoc oporteret sibi concedi. Sed contradictum a Marcello tunc consule annitente Pompeio & Catone, praecipitq; est sibi vt dimisso exercitu quem habebat, ad urbem rediret, & Pompeio ex autoritate consulis commissa sunt legiones quaedam, tanquam futuro duci belli contra Iulium Caesarem si arma mouere vellet. Iulius autem per diuersa loca discurrens, etiam vsque in Hispaniam, collegit exercitum multum valde, & fortem. Consules autem & totus senatus ac vniuersa nobilitas fugit in Graeciam: & apud Dyrrachium se colligentes statuerunt ibi bellum inferre Iulio, si in Graeciam adueniret. Quod veniens Caesar & eongrediens victus est a Pompeio & fugatus. Enasit tamen, quia Pompeius nocte superueniente insequi eum noluit, Caesaris timens insidias. Tunc dicit Caesar Pompeium scire vincere, sed victoria vti nescire, & illa die se tantum potuisse superari. Postmodum in Thessalia dimicauerunt, nec vnquam Romanae copiae in vnum aut maiores aut melioribus ducibus conuenerunt, totum orbem terrarum facile si concordia eas rexisset subactura. Tandem post longam pugnam sortis dubiae fugit vniuersus exercitus Pompeij. Et ipse etiam fugatus Alexandriam Aegypti petiit, sperans a Ptolemaeo rege Aegypti auxilium, sed ipse caput abscissum Pompeij & manum eius Caesari misit. Postmodum interfecti sunt filius & filia & nepotes Pompeij, & secuta sunt bella multa in diuersis partibus & strages hominum multae, Caesare eos qui Pompeij fuerant

De Julio Caesare. Vnde eundem Caesarem in suis commentariis, sed haec ad verbum penes ex Oro. lib. 6. ca. 25. sunt desumpta

A.V.C. 700. Pompeius Hierosoly- ma potitur.

Com. in Hist. Icho. lib. 2. Mac. cap. 9.

De Julio Caesare. Vnde eundem Caesarem in suis commentariis, sed haec ad verbum penes ex Oro. lib. 6. ca. 25. sunt desumpta

Caesar a Pompeio victus est. Suet. in Caes. ca. 36. Pugna inter Caesarem & Pompeium vlt. Oro. lib. 6. cap. 15.

A. V. C. fuerant persequente. Quatuorque annis hoc bellum indefinenter totum mundum tenuit. Hæc ex Orofio & Eutropio extracta sunt.

§. XXXIII.

De hoc etiam Catone vi- celi Plu. in Catone v. ricens & Cic. fape. DE Catone. hic cum percepisset Pompeium, cuius partem fouebat, deuentum à Cæsare, & decapitatum à rege Ægypti, reliquas exercitus Pompeij recollectit, & fugit in Aphricam in mille nauibus gentibus suis impositis. Et circumducendo eos per loca arenosa ac serpentibus plena, multis suorum fame siti & æstu fatigatis, & à serpentibus etiam pluribus consumptis, tanta miseria affectus est cum omnibus qui eum secuti fuerant, quod maximam eorum partem pœnituit à Iulio Cæsare fugisse, vt ait Lucanus. Tandem cum videret Cæsarem in omnibus prosperare, & partem Pompeij in omnibus succumbere, nolens aliquo modo subesse Cæsari, quamuis sciret Cæsarem excellentis esse clementiæ, apud Vticam seipsum interfecit. Vt enim ait Florus in 4. postquam filium comitèq; ab amplexu dimisit, lecto in nocte ad lucernam libro Platonis qui immortalitatem animæ docet, paululum quieuit. Tum circa primam vigiliam stricto gladio reuelatum manu pectus semel atque iterum percussit, ausi sunt post hoc viri medici tractare fomentis, quod ille passus dum abscederent, rescidit plagas, securaque vis sanguinis moribundas manus in ipso vulnere reliquit.

Quod factum quamuis aliqui laudent, vt Florus, & Val. lib. 3. tit. de fortitudine, quasi strenue & virtuose egisset. Aug. in lib. 19. c. 4. & alij sancti non iudicant similibus mortem virtuosam fuisse seu gloriosam nec fortitudini adscribendam, sed impatientiæ, quod etiam probat Aug. lib. 1. de ciui. Dei ca. 23. per hoc qd ipse Cato filio suo charissimo suauit Cæsari subiici, de ipsiusq; benignitate omnia sperare. Si enim malum erat Cæsari subiici, quare filium quem maxime diligebat ad subiectionem eius permissit? Si non malum, quare vt Cæsari non esset subiectus maximum crimen comisit, scilicet se occidendo? Et refert Vale. lib. 5. tit. de humanitate. Cæsar audita morte Catonis dixit & se glorie illius inuidere, & illum, scilicet Catonem, suæ inuidisse. Patrimoniumque ipsius liberis eius incolume seruauit. Sciendum autem quod multi fuerunt dicti Catones. Vnde & in vrbe domus quædam seu consanguinitas fuit dicta Catonum, sicut fuit domus Scipionum, Fabriciorum, Fabiorum, & multæ similes. Primus autem qui nobilitauit domum Catonum secundum Valerium in 3. lib. fuit Cato dictus censorius. Dicitur autem censor secundum Hugo. iudex morum, & ideo dictus est censorius talis Cato, eo quod iudex fuit morum. Fuit autē talis domus insignita probis viris, qui ex ea processerunt. Vnde Aul. Gellius dicit qd de familia Catonum non vnus, sed plures Marci Catonis censorij, nepotes fuerunt geniti ex diuersis patribus. Duos enim Marcus ille Cato qui & orator & censor fuit filios habuit ex matribus diuersis & ætatibus longe dispares. Nam iam adolescente altero matre eius amissa, ipse quoque multum senex Salonij cliētis sui filiam virginem in matrimonium duxit ex qua natus est ei Marcus Cæ-

Flor. ibid. Val. lib. 3. c. 2. Imo vero ipsi etiam philosophi hoc grauius reprehendunt Plat. in Phæd. Arist. in 3. Eth. cap. 7. Mac. lib. 1. in Sem. Scip. ca. 13. Val. lib. 5. cap. 1. Multa fuerunt Cato nes.

Val. lib. 3. cap. 1. De hoc Catone vi- de Plurh. in vita Catonis. Aul. Gellius lib. 13. cap. 18. Catonis Censorij lib. 1. & 1. e porces.

Flor. ibid. Val. lib. 3. c. 2. Imo vero ipsi etiam philosophi hoc grauius reprehendunt Plat. in Phæd. Arist. in 3. Eth. cap. 7. Mac. lib. 1. in Sem. Scip. ca. 13. Val. lib. 5. cap. 1. Multa fuerunt Cato nes.

A. eum qui cum ædilis curulis & prætor fuisset in Galliam Narbonensem profectus ibi vita functus est. Ex altero vero censorij filio minore, videlicet Saloniano nati sunt Lucius Cato, & Marcus Cato. Marcus vero Cato tribunus plebis fuit, & Prætorum pœtens obiit. Et ex eo natus est Marcus Cato prætorius qui bello ciuili se Vtica interfecit. De cuius vita & laudibus cum Tullius scriberet, pronepotē eum Catonis censorij dixit fuisse. Hæc Aul. Gellius. Inter autem Catones duo fuerunt insigniores scilicet censorius, qui fuit primus, & Cato Vticensis, qui inter nominatos nominatus est vltimus. Et dictus est Vticensis ab Vtica ciuitate Aphrica, vbi se interfecit. Notandum etiam quod præter istum Catonem Vticen. fuit alius Cato Philosophus stoicus, qui secundum Euseb. anno imperij Augusti. 41. radio duplicis quartanæ seipsum interfecit, sperans post istam vitam meliorem inuenire, vt ait Euseb. Et credunt quidem quod iste fuerit ille Cato, qui librū composuit, quem discunt pueri in scholis Grammaticæ. Sed vt dicit Thomas Valoes super primum librum de ciu. Dei hoc non potest esse, quia in illo libro Lucanum commemorat, secundum illud.

Si Romana cupis & punica noscere bella. Lucanum quæras, &c. Lucanus autem poëta fuit circa tempora Neronis imperatoris, & per consequens diu post Augustum.

§. XXXIII.

DE Iulio Cæsare & moribus eius, præliis & morte eius (vt ait Suetonius in lib. de 12. Cæsariibus) dicitur fuit excelsa statura, colore candido: teretibus membris, ore paulo pleniore, nigris vegetisque oculis, valitudine prospera nisi quod tempore extremo repente animo linguæ atque etiam per somnium exterrere solebat. Caluitij vero deformitatem iniquissime ferebat, fape obrectatorū iocis obnoxiam expertus, ideòq; & deficientem capillum reuocare à vertice affluere. Vini quidem parcissimum ne inimici quidem negauerunt. Circa victum indifferens adeo, vt quondam ab hospite Valerio Leone conditum oleum pro viridi oppositū, aspernantibus cæteris, solus etiam largius appetierit, ne hospite aut rusticitatis aut, negligentiæ arguere videretur. Eloquētia militari, qua re aut æquauit præstantissimorum oratorum gloriam, aut ex excessu, post accusationem. Dolabella, haud dubie principibus patronis annumeratus est. Reliquit rerum suarum commentarios scripti, valde quidem probandos. Nudi sunt recti, & venusti, & omni ornatu orationis tanquam veste detracta. At morum & equitandi peritissimus, laboris vltra fidem patiens erat. In agmine nonnumquam equo, sepius pedibus anteibat, capite detecto, seu sol, seu longissimas vias incredibili celeritate cōfecit. Si flumina morarentur, nando traiciens, vel innixus inflatis vtribus, vt per fape nuncios de se præuenerit. Ancipiti prælio equos dimittebat, & in primis suum, quo maior necessitas permanendi imponeretur, auxilio fugæ erepto. Vtcbatur autem equo insigni, pedibus prope humanis, & in modum digitorum vngulis tisis, quem nec patientem sefforis alterius primus ascendit. Inclinatam aciem solus fape refuitit, obfistens fugientibus retinēntque singulos, & contortis faucibus conuertens in hostem. Alexandria circa oppugnationem pontis eruptione hostium subita compulsi in scapham

De Iulio Cæsare i. Rom. imperatore. Suet. in vita Cæs. ca. 45. Cæsaris forma describitur. Idem c. 53 sobrietatis. ca. 55. eloquentia. C. c. de cl. orat. Suet. c. 57. Atmorū peritia.

A. V. C. 706. scapham, pluribus eodē se præcipitantibus cum desiliisset in mare nando per ducentos passus euasit ad proximam nauim elata leua, ne libelli quos tenebat madererent, paludamentum mordicus trahens, ne spolio potiretur hostis. Erga subditos autem & pares extreme se habebat. vnde de eo Suetonius. Delicta neque obseruabat omnia, neque pro modo exequabatur, sed desertorum ac seditionum inquisitor & punitor acerrimus, conuiebat in cæteris, ac nonnunquam post magnam pugnam atque victoriam remisso officiorum munere, licentiam omnem lafcuiendi passim permittebat, nec milites eos pro concione, sed blandiori nomine commilitones appellabat, habebatque tam cultos vt argento & auro politis armis ornaret, simul & ad speciem, & quo tenaciores eorum essent in prælio metu damni. Amicos semper tanta facilitate indulgentiæ tractauit, vt Caio Oppio committenti se per syluestro iter, correptōq; subita valitudine & diuersorio quod vnus erat cesserit, & ipse humi ac sub dio accubuerit.

Simultates contra nullos tam graues excepit vnquam. vt non occasione oblata libens deponeret, sed & in vlciscēdo natura lenissimus. Prælia autem multa contra diuersos commisit, & præcipue cōtra Germanos & Gallos quos deuicit. De quoru Galloru conditione Iulius Cæsar sic ait. Omnium Gallorum vt ad bella suscipienda alacer & promptus est animus, sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferendas. De summis fape rebus consilia inuent, quorum eos e vestigio pœnitere necesse est, cum incertis rumoribus feruiant, & pleriq; ad voluntatem eorum ficta respondeant. Gallorum præterea subita sunt & repentina consilia. Nam omnes fere nouis rebus student, & ad bellum mobiliter celeritate excitantur. Dicit autem Helinandus quod Belgarum gens bellicosa, aduersus Cæsarem exarsit. Ex quibus Bellouaci cæteris numero & virtute præstantes, habuere lectissima sexaginta millia armatorum. Suefiones ex duodecim oppidis quinquaginta millia. Neruij totidē, Atrebatēs, & Ambiani decem millia. Morini viginti quinque millia, Menapij nouem millia. Caleti decem millia. Velocasses & veromandui decem millia, Aduaticij 18. millia. Condrusi, Eburones Cherusci, Cæmani qui vno nomine germani vocantur quadraginta millia. In summa fuisse dicuntur ducenta octoginta duo millia armatorum letissima, omnes vsque ad internecionem pene delerunt. Deinde apud Octodorum cum Cæsar in Italiam proficisci decreuisset, plus quàm triginta millia barbarorum cæsareferuntur à legione, cui præerat Galba, quem Cæsar apud Veragros & Sedunos miserat. Ex Aquitanis quique & cantabris triginta octo millia cæsareferuntur. Deinde Cæsar Germanorum quadraginta millia occidisse fertur. Et vt ait ipse Cæsar rhenum flumen transire decreuerat, sed nauibus transire neque satis tutum arbitrabatur, neque suæ neque populi Romani dignitatis esse statuebat. Itaque etsi summa difficultas faciendi pontis proponeretur, propter latitudinem, rapiditatem altitudinemque fluminis, tamen aliter non traducendum exercitum existimabat. Vnde breui & mirabili ingenio & firmissimo opere pontem fieri fecit, per quem traducto exercitu Cæsar in fines Sicambrorum contendit & inde in Britanniam proficiscens, vt ait Orofius, Cæsaris æquitatus primo congressu à Britannis victus est, secundo

Cicero scripsit librū in Calouis vti censitlan-dem, qui non extat. Euseb. no. ster eū M. Porciū latronem & declamatorē non philosophum nominat. Cæsa. de Vale. Gal. lib. 3. De natura Galbarum. Idem li. 4. Lib. 3. Ciuitates Gallorum quæque quos militi in bel. lum educerent Orof. lib. 6. cap. 7. hæc habet.

De ciuitate secu- no. Cæs. de bel. Gal. lib. 4. Pons Cæsaris. O. of. li. 6. cap. 9.

A. prælio cum magno suorum discrimine victos Britannos in fugam vertit. Exinde Trinobanturū firmissima ciuitas mandragoreo duce datis quadraginta obsidibus Cæsari se dedit. Quod exemplum cæteræ ciuitates secutæ sunt. Hæc & multa alia narrat Orofius de bello Cæsaris Gallico de quo etiam plene scribit Iulius Cæsar in septem libris de hoc aditis, vbi etiam illud notabile dixit. Rerum omnium magister est vsus. Quod volumus libenter credimus, & quod sentimus ipsi reliquos sentire speramus. Et illud. Naturale est omnes homines studio libertatis incitari, & conditiones seruitutis odisse. Idem. Iracundia & temeritas, Gallorum genti maxime innata est, ita vt leuem indicationem pro recomperta habeant. Galli homines aperti sunt, minimeque insidiosi, qui per virtutem non per dolum dimicare consueuerunt. Dicit autem Eutropius de eo lib. 6. quod ipse erat vir quo nullus vnquam magis emicuit. Signis collatis, id est aciebus dispositis & ordinatis, quinquaginta vicibus dimicauit. Tantæ autem fuit bonitatis, vt quos armis subegerat, clementia magis vicerit. Compositis igitur in toto orbe bellis ciuilibus, Romanam rediens insolentius agere cœpit, & contra consuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo honores ex sua voluntate præstaret, qui antea à populo conferebantur, nec senatui ad se venienti asurgeret, aliæque regia & pene tyrannica faceret authoribus Bruto & Cassio coniuratione facta contra eum, cuius fuerunt consicij 260. senatores equitèiq; Romani, in curia 23. vulneribus confossus interit. Animaduertens autem Cæsar, inquit Suetonius, vndique se strictis pugionibus peti, toga caput obuoluit, simulque sinistra manu sinum ad imacura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferioris corporis parte velata, atque ita tribus & viginij plagis confossus est, vno tantummodo ad primum ictum gemitu sine voce edito. Occisus est autem ætatis suæ anno 56. qui imperauerat annis quinque. Romanus autem populus dolore stimulat, Capitolium cum authoribus sceleris incendere voluit.

Corpus eius pro rostris combustum est. Statuit autem populus in foro solidam columnam lapidis numidici 20. prope pedū, supra quam tumulus est, quæ Iulia dicta est. Et vt dicitur in chronicis, inuenire sunt in manu eius cum fuit interfectus literæ præmonentes eum de coniuratione, quas si legisset vti que cauisset. August. autem dicit in 3. de ciuit. Dei. cap. 30. quod illa coniuratio cum interficere voluit tanquam regni appetitorem, quia in rei veritate ipse post reges expulsos fuit primus, qui tanquam rex & imperator rempublicam Romanam gubernauit, quod Romanis erat valde odiosum tanquam repugnans suæ pristina libertati, quia prius senatus & populus cuncta per se vel per alios sua auctoritate faciebat. Percussorum Cæsaris, inquit Suetonius fere neque triennio quicquam amplius superuixit, neque sua morte defunctus est, damnati omnis alius alio casu peritit, pars naufragio, pars prælio. Nonnulli fenset eodem pugione quo Cæsarem violauerant, interemerunt. Plura autem prælagia mortem Cæsaris præcesserunt. Nam vt ait Suetonius paucos ante menses cum in coloniam deducti coloni ad extruendas villas vetustissima sepulchra disicerent, idque eo studiosius facerent, quod aliquantum vasculorum operis antiqui scrutantes

Prima pars Hist. Ant. reperie-

Cæs. de bel. ciu. lib. 2. De bel. Gal. lib. 3. Sententiæ Iulij Cæsaris. Cæs. quinquaginta vicibus dimicauit. Dem orbe Iulij Cæsaris. Suet. in vit. Cæs. cap. 32. Suet. ibid. cap. 86. Suet. ibid. cap. 87. Prælagia ante mortem Cæsaris.

A.V.C. 706.

reperiebant, tabula ænea in monumento in quo dicebatur Capys conditor capuæ, sepultus inuenta est confcripta literis græcis verbisque hac sententia. Quando ossa Capys detecta essent, fore vt lulo prognatus manu consanguineorum necaretur, magnisque mox Italiae cladibus vindicaretur. Pridie idus Martias autem regalium cum lauro ramulo Pompeiana curia se inferentem, volucres varij generis ex proximo nemore persecuta, ibidem discerpserunt. Ea vero nocte cui illuxit dies cadis, & ipse sibi, visus est per quietem interdum supranubes volitare, alias cū loue dextris iungere. Et Calphurnia vxor imaginata est collabi fastigium domus, maritumque in gremio suo confodi, ac subito cubiculi fores sponte patuerunt. Et vt ait Comestor, centesimo die ante mortem eius fulmen cecidit iuxta statuum eius in foro, & de nomine eius suprascripto. C. literam capitalem abripuit. Noctē præcedente diem obitus eius fenestram thalami eius cum tanto strepitu aperta sunt vt exitum ruituram domum existimaret. Et sic terminata est ambitio Cæsaris cum gloria eius.

Com. in hist. diuer. cap. 16.

Florentia origo.

Colonia quid fuerit.

Bellifolia causa.

Ob bellam societas multæ vrbis deserta.

§. XXXV.

NE omnino oblitus videar ciuitatis nostræ originem: De origine eius scilicet florentiæ breuiter tangam, recitando quæ de ea scribit luculentum sermone eloquentissimus vir Leonardus Aretinus, in principio historiæ Florentinæ. Florentiam urbem Romani cōdiderunt à Lucio Sylla Fæfulas deducti. Fuerunt autem hi Syllani milites, quibus ob egregiam cum cæteris in ciuili bello nauatam operam, pars Fæfulani agrus est attributa, Fæfule vna cum veteribus incolis sedes tradita: has ciuium deductiones consignationesque agrorum Romani colonias appellabant, quod videlicet prædia, quæ colerent quibusque inhabitarent, sedes tradebantur. Quæ autem occasio fuerit nouos colonos in hæc loca deducendi pro rei notitia aperiendum est. Haud multos ante Syllæ dictaturam annos, cuncti ferme Italiæ populi vnum sub tempus à Romanis defecerunt, indignatione commoti quod ipsi vna cum Romanis per singulas expeditiones militantes, laboreque & pericula pro augendo imperio subeuntes, præmiorum expertes relinquebantur, quare sapius inter se conuerti, tandem legatis communi consensu missis, quasi ciuitatis membra honores & magistratus concedi sibi postularunt. Agitata ea res est per M. Drusum tribunum, dubiaque, spe aliquandiu protrahita. Sed cum tandem eorum postulata eiicerentur, aperte quasi ab ingratis rebellauerunt bellumque gesserunt, quod quia à sociis gestum est, sociale bellum nuncupatur. In eo demum bello victor populus Romanus principes rebellandi prouincia persecutus, multis illas cladibus afflixit, sed præsertim in Picentes Tuscosque sanxit. Nam & Asculum Picentium vrbs florentissima hostiliter admodum à Romanis vastata est & in Tuscis Clusium à solo euersum, Aretinis & Fæfulanis præter belli damna & cades, magna insuper calamitates insiditæ, per quas publicatis multorum bonis multisque fugatis, ciuitates sunt pene habitatoribus exinanitæ. Eaque videlicet occasio fuit & quasi inuitamentum, vt Sylla postea dictator hæc potissimum loca militibus suis tribueret. Per hunc igitur modum à Lucio Sylla militibus Fæfulas deductis, agrisque veritim diuisis, eorum plerique urbem montanam & diffi-

A cilem aditu, præsertim in illa securitate Romani imperij, minime sibi necessariam arbitrari relicto monte in proxime subiecta planicie fecus AnniMionisque fluuiorum ripas conficere ædificia & habitare cœperunt. Nouam urbem eo quod inter duo fluentia posita erat, Fluentiam primo vocitarunt, eiusque incolæ fluentini dicti. Et id quidem nomen per aliquod tempora vrbi fuisse videtur, donec crescentibus rebus, & ciuitate maiorem in modum adaucta siue quod miro floreret successu, pro fluentia Florentia dixerunt. Meminerunt horum colorum Tullius & Salustius duo præstantissimi latinæ linguæ auctores. Tullius optimos fuisse ciues Romanos & fortissimos viros affirmat, sed in speratis ac repentinis diuitiis bello ciuili à Sylla locupletatos, modum in sumptibus seruare nescisse, dum adificarent tanquam beati, dum prædiis, lecticis, familiaribus magnisque conuiujs & apparatus delectantur, intantum æ alienum incidisse, vt si salui esse velint Sylla sit his ab inferis excitandus. Equidem per magnifica, ex hoc quod latini patens eloquij de ædificijs scribit ac ex eo speciosa ab ipsis incunabulis fundamenta huius vrbs coniecto. Et extant sane hodièque permanent vestrorum reliquæ operum, vel in hac nostri temporis magnificentia ciuitatis admirandæ, aqueductus per quem de septimo lapide accepti fontes in urbem ducebantur & theatri ingentis ad ludos populares tunc extra mœnia positi, nunc intra urbem ipsam priuatorum ædificijs occupati fundamenta. Templum etiam (in quo nunc baptisterium est) vetustum sane ac egregium opus, Marti gentilitas consecrauit, huic publicæ magnificentiæ priuata quoque ædificia conuenisse crediderim quamuis in priuatis minus appareat. Nam publicis quidem vt supra diximus non contemnendæ reliquæ attestantur. In his igitur adificationibus ac cætero vitæ splendore quem Tullius memorat occupatos, dum nec futurum prospiciunt, nec partis parcunt breui vt fit tempore pecuniæ defecerunt, & simul vnica largitionum spes Lucius Sylla non dictatura modo, verum etiam vita abierrat. Itaque partim indigentia, partim consuetudine præmiorum adducti, nouum aliquem motum exoriri optabant. Viri militares & ciuili bello assueti, quieti esse nullo pacto sciebant. Rursus nouas dictaturas & noua belli præmia mente voluptabant. Et accedebat æs alienum, alter quidem stimulus & qui timidis etiam animos facere soleat ad otium perturbandū. Forè per id tempus Romæ L. Catilina res nouare aggressus, magnam aduersus rempublicam coniurationem inierat: in qua stulti equestris multi senatorij ordinis, quidam item patricij generis fuerunt. Tetigitque suspicio C. Cæsarem eum qui postea dictator fuit, qui tunc non priuatus tantum, sed & alieno are onustus res nouas cupere putabatur. Multa igitur prius Romæ efficere conatus, Catilina vbi tentata parum prospere succedebant, parte coniuratorum intra urbem ad patranda illa quæ perscripserat relicta, ipse cum reliquis exire ac foris bellum concitare decreuit. Et primo quidem belli instituire cogitabat. Mox vero vt diligentem eam urbem custodiri sensit mutato cōsilio pro Præneste nocturno impetu occupare, ibique sedem belli instituire cogitabat. Mox vero vt diligentem eam urbem custodiri sensit mutato cōsilio pro Præneste Fæfulas deligit. Egressus itaque Romam, & ad hæc ipsa loca profectus, regionem totam bello armisque inuoluit. Hoc primum periculum, & vltimum pene discrimen tenellæ adhuc vrbi & modo conditæ fuit, quod tamen ita euasit, vt commodius quidem

A.V.C. 706.

Fluentia olim, modo Florentia dicitur.

M.T. in. uec. in. Cat. Sall. in. Cat. tit.

Florentia antiquiorū operū superstant monumēta.

Fæfulani inopia prælii cōiurationis Catilinæ sum pariticipes.

Catilina ad patranda quæ de creuerat vrbe egressus. Sall. in. Cat.

A.V.C. 706.

Catiline coniurationis finis.

Florentia à Totila magno infortunata.

Florentia à Totila destructa.

Florentia non omnino à Totila deserta fuit.

dem non potuerunt accidisse. Nam Lentulus & Cethegus alique coniurationis principes, quo Romæ Catilina reliquerat, dum plures secum in societatem facinoris admittere conantur, proditi legatis Allobrogum, ac in senatu conuicti, vltimo tandem supplicio affecti periere. Catilina vero vt hæc audiuit, quoniam spes iam fracta & conatus in irritum casum videbantur in Galliam fugere conatus est, sed ab exercitibus Romanis circumuentus, & fortunam pugnae coactus experiri, vna cum suis in Pistoriensis agro occiditur. Sed in Hetruria quidem à primis illis Romanorum bellis vsque ad hæc tempora, ciuitates multe oppidaque magna, quorum prius fuerat authoritas interiorerant. Nam & Cære, & Tarquinij, & Populonia, & Luna, quæ vrbes quondam magnæ iuxta litus inferi maris positæ fuerunt, & per mediterraneam regionem Veij, quam urbem decennio supra obfessam à Romanis scripsi. Item Ruselle, Capene, Falerij, omnino defecerant Clusium, & Fæfule, parum ab interitu distabant. Florentiam vero quidam ab Attala Humnorum rege, alij à Totila euersam, inde longum post tempus à Carolo magno restitutam prodiderunt. Nobis autem satis superque exploratum est Atilam humnorum regem nunquā Hetruriam intrasse. Sed nec citra Mincium amnem, qui ex Banaco in Padum insluit vnquam progressum. Totilam vero Gothorum regem contra Hetruriæ ciuitates, quæ post vltoriam Bellisarij à Gothis defecerant deseruisse ostendimus, eo adducor vt confuso nomine pro Totila Atilam à quibusdam acceptum per errorem credam. Incendisse autem Totilæ animam ad delendam hanc urbem, præter nonam defectionem, verus quoque dolor existimatur, quod videlicet dum apud eam tot Gothorum millia cum Rhadagaso duce occubissent, itaque refrigerante memoria animo Florentiam tolli voluisse, qua stante velut trophæum de sua gente in Hetruria positum extabat. Hæc si ita sunt, supra ducentos annos qui inter Totilam & Carolum fuerunt, euersam iacuisse hanc urbem necessarium est. Qua in re illud non immerito quem mouebit, si per tam longum tempus vacua populo relicta sit vrbs, quibus interea locis ciues fuerint oberati. Nam nouos quidem à Romanis habitatores à Carolo ductos credere vanissimum est, præsertim tot calamitatibus inuoluta, atque ita iam pridem multis cladibus vrbe Roma afflicta, vt supplemento habitatorum ipsa potius indigeret, quam aliis dare posset. Denique ad ostiam urbem adeo Romanis necessariam, per hæc ipsa ferè tempora cum deficerent incolæ propter vacuitatem Romanæ vrbs, colonos exadinias positos memoriæ proditum est. Ego igitur magnas quidem instat à Totila clades, plurimam eadem factam ciuium, & euersam maniam existimo. Sed neque urbem funditus deletam neque per medium illud tempus sine habitatoribus omnino fuisse. Video namque diues illud ac præcipuum Martis templum, & alia quædam ædificia super ætatem Totilæ verulta extare, quæ cum incolumia relicta conspiciam, totam urbem deletam credere non libet, neque hanc ipsam absque habitatoribus tam diu stetitisse. Quare mania potius à Carolo restituta, & nobilitatem quæ diuisa, munitionibus vrbs euersis, frequentia in prædijs suis castella muniterat, intra urbem reuocata, urbem denique ipsam variè dissectam in formam vrbi: redactam, sed reparatam magis quam rursus conditam existimo. Vrbes igitur, quæ per Hetruria-

riam perierant supra ostendimus. Ex his quæ post tot tempestates emerse, ad extremum euaserant, Pisæ, Florentia, Perugia, Sena, plurimum eminentant. Sed Pisani classe potentes late mari dominabantur, eo facilius quam maritima ex cunctis vrbus hæc solæ remanserant. Tarquinij, Luna, & Populonia, iam pridem absumptis. Florentini autem industria & solertia terra præualebant. Perusini vbertate soli & opportunitate loci crescentes magnam potentiam habuerunt. Senam splendor vrbano rerum & familiarum excellentia longe nobilitarunt & attulerunt potentiam materiam. Rusellæ & Populonia, finitima quondam vrbes, euersæ. Proximi erant Aretini honore agrorum & amplitudine territorij omnibus fere præstantes, sed inter Florentinos & Perusinos constituti, duarum validissimarum ciuitatum officiebant potentiam. Nam Cortona quidem in Aretinorum potestate diu permanfit, nomine etiam ciuitatis amisso, donec haud multo supra nostram ætatem pristinum locum recuperare promeruit. Hos proximè sequuntur Lucense, Volaterrani, Pistorienses, Vrbentani & Viterbenses, hæc ciuitates memoratæ dignæ post longas tempestates superstitēs fuerunt. Hæc ille.

A.V.C. 711.

Ciuitates Italie iactationi superstitēs. Quæ in re iugulæ Italæ ciuitates præstant.

De Octauiano & bellis eius, & sapientibus illis temporibus, videlicet Vergilio, Ouidio, & cæteris florentibus, & de genealogia beatæ virginis Mariæ.

CAP. VI.

VAMVIS Iulius Cæsar primus fuerat imperator Romanorum, tamen quia paruo tempore imperauerit, nec pacificè, sed quasi violenter, vnde & intectus fuit de consilio & voluntate senatorum, ideo quarta monarchia mundi, scilicet Romanorum communis dicitur inchoasse in Octauiano successore eius immediato. Et sicut à Iulio Cæsare omnes imperatores denominantur Cæsares, sic ab Octauiano Augusto omnes Augusti dicuntur, quia augere debent rempublicam, id est imperium, sicut & Octauianus Augustus adauxit valde, deuictio Antonio, vt dicitur. Sub eo autem natus est Christus, rex regum, dominus dominantium, qui sibi subiecit, id est fidei suæ, omnem monarchiam vt habetur ex prima visione Dan. cap. 2. in statua communita à lapide, scilicet Christo exciso sine manibus à monte. Prius autem tractabitur de bellis ipsius Octauiani, & qualiter peruenerit ad monarchiam, & postea de moribus eius. Sciendum igitur quod vt colligi potest ab Eutropio lib. 7. & Orofio lib. 6. quod Octauianus Augustus quinque gessit bella ciuilia, quorum primum adhuc adolefcens 17. annorum gessit contra Marcum Antonium, in-terfecto Iulio Cæsare, in cuius mortem coniurauerant senatores & equites Romani quamplurimi, vt dictum est. Et vt dicit Eutropius, hic Octauianus patre Octauio senatore genitus, maternum genus ab Æneo per Iuliam familiam sortitus est. Nam Iuliorum familia processit à Iulo filio Æneæ,

De Augusti imperatore 2. pop. Rom. Quarta Monarchia non incipit à Cæsare sed ab Augusto.

Suet. in Aug. c. 9. O. of. lib. 6. c. 18.

a C. Iulius Cæsar Octauianus secundus pop. Rom. imp. victo ad Actium M. Antonio, Julius temp. tenuit à 43. M. ii. d. 18. O. imp.

A.V.C. 711. * Fuit & ipse Cæsaris nepos, Quem in testamento heredem reliquerat & nomen suum ferre iusserat. Quod nomen utique accepit, quia & Cæsar appellatus est, & Augustus, suum nihilominus retinens, scilicet Octavianus. Quod autem Aug. dicit in 3. de citi. Deic. 30. eum fuisse prædicti Cæsaris filium adoptivum, huic non contradicit. Nam fuit nepos naturalis, & filius adoptivus, per testamentum ab eo in filium adoptatus. Cum igitur Marcus Antonius præfatus consul existeret, qui erat partium Julij Cæsaris, bellis civilibus eos, qui Iulium Cæsarem interfecerant opprimere conabatur, senatus vero illis faucebat. Turbata autem republica per Antonium, qui scelera multa commisit, à senatu hostis iudicatus est, & missus est ad eum persequendum Octavianus Augustus, principales tamen erant consules duo, scilicet Panfa & Hircius, quibus etiam adiunctus est, dux tertius. Profecti igitur hi tres duces vicerunt eum apud Mutinam. Accidit autem utambo consules occisi morerentur, & tres exercitus vni Octaviano parentent. Fugatus vero Antonius amisso exercitu confugit ad Lepidum, qui magister equitum Cæsaris fuerat, & ipso operam dante Octavianus cum Antonio pacem fecit, cui sororem suam Octaviam in vxorem dedit. Et quasi vindicaturus mortem patris sui adoptivi, Romam cum exercitu profectus, exorsit ut 20. anno ætatis suæ consul fieret. Postmodum vero ipse senatum proscripsit, id est de senatu, secundum Orosium, c. 32. Inter quos fuit Cicero, proscribente eum Antonio inimico suo, & Lucius Antonius. Octavianus ergo cum Antonio & Lepido rempublicam administrare cepit, per quos etiam Cicero orator occisus est, multique alij nobiles. De quo Cicero sic ait Vale. lib. 7. tit. de ingratis, Popilius Lænas quem Cicero prius in iudicio de graui crimine defenderat, & à morte & à pœna captis liberauerat, qui postea nec re aut verbo à Cicero ne læsus fuerat, ad mortem ipsum persecutus est. Nam vltro Marcum Antonium rogauit, ut ad illum proscripsum (scilicet eo tempore quo senatus proscripsum est) persequendum & iugulandum mitteretur. Quo impetrato exultans Cæteram cucurrit, vbi Cicero erat, virumque clarissimæ dignitatis & studio præstantis officij priuatum sibi venerandum, iugulum præbere iussit, ac protinus caput Romanæ eloquentiæ, & pacis clarissimam dexteram amputauit, portans illud secum Romam. Vbi sciendum quod b Cicero primo restitit Iulio Cæsari, quando obtenta victoria de Gallis petiit secundum consulum, & de parte Pompeij & Catonis fuit. Sed postquam Iulius Cæsar obtinuit principatum, reconciliatus est ei. Interfecto autem ipso Cæsare cum Marcus Antonius intenderet vsurpare sibi potestatem singularem imperij prætendens apud Cæsarianos, accepta potestate mortem Cæsaris vindicare, Cicero resistebat, contra eum inuectiuas faciens, quia vitiosus erat in multis. Cum autem Cicero se contulisset ad Octavianum, sperans quod patriæ libertatem defenderet, Octavianus intendens totam

M Antonius hostis à Senatu iudicatus, Primum bellum civile Augusti mutinense Suet. cap. 10. Triumviri constituantur.

Oros. lib. 7. De quo Cicero sic ait Vale. lib. 7. tit. de ingratis, Popilius Lænas quem Cicero prius in iudicio de graui crimine defenderat, & à morte & à pœna captis liberauerat, qui postea nec re aut verbo à Cicero ne læsus fuerat, ad mortem ipsum persecutus est.

Mors M. T. Cicero nis depicatur.

Mors M. T. Cicero nis depicatur.

a C. Octavianus (qui postea Augustus appellatus est) patre natus est C. Octavio C. filio viro prætorio matre Attia, quæ ex Iulia Cæsaris dictatoris sorore, & M. Attilio balbo genita fuerat, itaque ipse Cæsaris neptis filius, Cæsar ipse maior auunculus eius fuit. Onuph. in fast. b M. T. non restitit Cæsari, consulatum petenti, sed omnia eius consilia ad pacem spectauerunt quæ quibuslibet conditionibus bello civili potior & arbarabatur ipse in P. b. & epi.

rempublicam ad se habere, & cernens quod Cicero sibi resisteret, tradidit eum Antonio hosti suo, quasi propter bonum pacis firmandum quando fecerunt ad inuicem. Antonius vero cum desiderasset mortem ipsius Ciceronis propter rationes prædictas, ordinauit ipsum occidi modo supradicto.

Secundum bellum gessit Octavianus contra Brutum & Cassium qui fuerunt principes in interfectione Cæsaris. Ipsi enim ingens bellum mouerant, & processerunt contra eos in Græciam Octavianus & Antonius apud Philippes Macedoniae vrbes & contra eos pugnauerunt, & primo prælio victi sunt Octavianus & Antonius, perit autem dux nobilitatis Cæsius. In secundo prælio Brutum & infinitam nobilitatem, quæ cum illis bellum gesserat interfecerunt, ac sic inter Octavianum & Antonium diuisa est respublica, ut Octavianus Hispaniam, Galliam, & Italiam teneret. Antonius vero Asiam, pontum, & Orientem.

Tertium bellum gessit Octavianus contra Lucium Antonium consulem, qui proscripsum fuerat, & bellum civile in Italia commouerat. Hic autem Lucius, secundum Orosium, erat auunculus secundum Europium, frater Marci Antonij, qui orientem regendum suscepit. Lucius vero Antonius apud Perusurum Tusciae ciuitatem victus & captus est.

Quartum bellum Octavianus fuit contra Sextum Pompeium, Cn. Pompeij Magni filium qui ingens bellum mouerat in Sicilia, his qui supererant ex parte Bruti & Cæsij ad eum confugiens, contra quem bellum est per Octavianum & Antonium, sed pax postremo conuenit inter eos. Sed sextus Pompeius post modum pacem rupit, & nauali bello victus fugiens in Asiam, interfectus est.

Quintum bellum civile Octavianus fuit contra Marcum Antonium supradictum. Nam cum Octavianus sororem Octavianam in vxorem duxisset, postmodum eam repudiavit, ducens in vxorem Cleopatram reginam Ægypti, quæ pessima & luxuriosissima fuit, post quæ ipse Antonius ingens bellum civile contra Octavianum commouit, cogente Cleopatra, tunc cupide optante etiam in vrbe regnare.

§. I.

FUIT autem Augustus ut ait Suetonius lib. 2. forma eximia, & per omnes ætatis gradus venustissima quamquam & omnis lenocinij negligens, & in capite comendo tam incuriosus, ut raptim compluribus simul tonsoribus operam daret, ac modo tonderet, modo raderet barbam, eoque ipso tempore aut legeret aliquid aut scriberet, vultu erat vel in sermone vel etiam tacitus tranquillo serenoque. Oculos habuit claros ac nitidos, quibus existimari volebat inesse quiddam diuini vigoris, gaudebatque, si quis sibi acrius conuenti, quasi ad fulgorem solis, vultum submitteret. Statuam breuem sed quæ commoditate & æqualitate membrorum occultaretur ut non nisi ex comparatione alterius astantis procerioris intelligi posset.

Itaque nationes male quietas ad obsequium redegit, nec vlli genti sine iustis & necessariis causis bellum intulit. Disciplinam militarem seuerissime rexit, nec legatorum quidem cuiquam nisi grauate, hybernisque demum mensibus, permisit vxorem interuifere. Cohortes si quæ celsissent loco decimatas hordeo pauit: centuriones statione deserta, itidem ut manipulares capitali animaduersione puniuit.

A.V.C. 711. Secundum bellum Octavianus & Antonius imperij Romanum diuidunt. Tertium bellum Octavianus & Antonius. Perusurum. Orof. lib. 6. c. 18. Quartum bellum Octavianus & Antonius. Suet. 1. 16. Quintum bellum Octavianus & Antonius. Actia cum Suet. cap. 17. Antonius à Cleopatra ad bellum civile incitatur. Descriptio formæ Augusti. Suet. in Aug. c. 79. Bella quo modo ad mutinense. cap. 24. Militarem disciplinam vt coluerit.

A.V.C. 711. niuit. Pro cætero delictorum genere variis signominis affecit, vt stare per totam diem iuberet ante prætorium interdum tunicatos discinctosque nonnumquam cum decem pedis, vel etiam cespitem portantes. Nihil autem minus in perfecto duce, quam festinationem temeritatemque conuenire arbitrabatur. Crebro id iactans satis caeliter fieri, quicquid satis benefiat. Bellum suscipiendum omnino negabat, nisi cum maior emolumenti spes, quam damnimetus ostenderetur. Nam minima commoda non minimo sectantes discrimine, similes aiebat esse aureo hamo piscantibus cuius abruptum damnum nulla captura pensari possit. Vrbe pro maiestate imperij ornata excoluit adeo, vt iure sit gloriatus marmoream se relinquere, quam lateritiam accepisset. Iuuenes vtriusque sexus prohibuit vllum nocturnum spectaculum frequentare, nisi cum aliquo maiore natu propinquiori, imperatis à senatu decem adiutoribus, vnum quemque equitem rationem vitæ reddere cogit notauitque aliquos qui pecunias leuiores vberis mutuant, grauiore favore collocassent. Liberalitatem omnibus ordinibus per occasiones frequenter multum exhibuit. Sed vt salubrem magis, quam ambiosum principum scires, quærentem de inopia & caritate vini populum seuerissima coeuit voce, satis prouisum dicens à genero suo Agrippa perductis in vrbe plurimam aquam, ne homines sitiret. Regna quibus belli iure potius est, præter pauca, aut eisdem quibus ademerat reddidit, aut alienigenis contribuit, reges socios etiam inter semetipsos mutuis necessitudinibus iunxit, promptissimus affinitatis cuiusque, atque amicitia conciliator & factor, plurimorum liberos educavit simul cum suis & instituit, Clementia eius ciuilitatisque multa & magna documenta sunt. Cum Amelio Eliano inter cætera crimina vt maxime obiceretur quoddam male opinari de Cæsare soleret, conuersus ad accusatorem commoto similis, volo inquit hoc mihi probes. Tiberio quoque de eadem re sedulo violentius apud se per epistulam conquerenti rescipit ita. Ætati tuæ mihi Tiberi coli in hac re indulgere, & nimium indignari quemquam esse qui de me male loquatur. Satis est enim si hæc habemus, ne quis nobis male facere possit. Tempa quamuis sciret etiam pro consulibus decerni solere, in nulla tamen prouincia nisi communi suo Romæque nomine recepit. Nam in vrbe quidem pertinacissime abstinuit hoc honore, argenteas etiam statuas olim sibi positas omnes confluuit, domini appellationem vt maledictum & opprobrium semper exhorruit. Cum spectante eo ludos, pronunciatum esset. O domine æquum & bonum, & vniuersi quasi de ipso dictum exultantes comprobassent, manu statim & vultu indecoras adulationes repressit, & in sequenti die grauisimo corripuit edicto, dominumque se posthac appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus suis serio vel ioco passus est, atque eiusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit. Non temere vrbe oppidove vilo egressus, aut quoquam ingressus est, nisi vespere aut noctu, ne quem officij causa inquietaret. Testem se in iudiciis & interrogari & refelli æquissimo animo patiebatur. Forum angustius fecit, non

De bello gerendo eius sententia. Vrbe quæ torpere exorauit. cap. 28. Ratio vita exacta. cap. 39. cap. 41. Liberalitas ciuilem. cap. 42. Bona sententia & digna voce imperiali. cap. 52. cap. 53. Domini nomen fuit. Moderatio.

cap. 57. Pater patriæ. cap. 59. cap. 60. Liberorum iudicatio. cap. 66. Cuius amicitiarum. cap. 67. Clemens Patronus. cap. 73. Patrum simonia. cap. 74. cap. 76. & 77. cap. 84. Eloquentiæ & studiū. cap. 86. Vitæ verba obscura. cap. 89. cap. 90.

a Eo tempore id est eo anno quo natus est Christus, Augustus hic ad quem rem omnium summa concesserat Dominum se hominum appellari non est passus imo non ausus, sentiens credo verum dominum totius humani generis inter homines natum esse Orof. lib. 6. cap. 22.

Audens extorquere possessores proximas domos. Nunquam filios suos populo commendauit, vt non adiceret si merebuntur, eisdem prætexat adhuc, assurrectum ab vniuersis in theatro, & à stantibus plausum grauisime quæstus est. Ita amicos magnos & potentes in ciuitate esse voluit vt tamen pariter essent, quo cæteri, legibusque iudicariis æque tenerentur. Reuertentem à prouincia non solum faustis omnibus, sed & modularis carminibus proferebantur. Obseruatum est etiam, ne quoties introiret vrbe, supplicium de quoquam sumeretur.

Patris patriæ cognomen vniuersi repentino maximoque consensu detulerunt ei. Nonnulli patrum familiarum testamento cauerunt, vt ab heredibus suis prælo titulo victima in capitolium ducerentur, votumque pro se solueretur, quod superstitem Augustum reliquissent, reges amici atque focij & singuli in suo quisque regno Cæsarcas vrbes condiderunt. Filiam & neptesita instituit, vt etiam latinisio afflueretur veteresque loqui aut agere quicquam nisi propalam, & quod in diurnos commentarios referretur, extraneorum quidem caru adeo prohibuit, vt Lucinio Tucinio claudo decoroque iuueni scripserit, quondam parum modeste eum fecisse, quod filiam suam Baias salutatum venisset. Amicitias neque facile admisit, & constantissime retinuit, & non tantum virtutes ac merita cuiusque digne profectus, sed vitia quoque & delicta, patronus dominusque non minus seuerus quam facilis & clemens, Diomedem dispensatorem à quo simul ambulante incurrenti repente fero apro per metum obiectus est, maluit timiditatis arguere quam non aberat in iocum vertit. Nec toro quidem eum cubuisse aiunt nisi humili & modice instrato. Vestes quoque non temere alia quam domestica vsus est, à

cap. 60. cap. 64. cap. 66. cap. 67. cap. 73. cap. 74. cap. 76. & 77. cap. 84. cap. 86. cap. 89. cap. 90.

forore & vxore & filia neptibusque confecto. Togis nec restrictis neque fufis clauo nec lato nec angusto. Canam ternis ferculis aut cum abundantissime, fenis præbebat. Cibi minimi erat. Vinique que natura parcissimus, non amplius ter bibere super canam solitus, nec temere interdum bibit, sed pro portione sumebat perfusum aqua frigida panem, aut cucumeris frustum, aut lactucula thyrsum aut recens acidum ve pomum succi vinosioris. Eloquentiam studique liberalia ab ætate prima & cupide & laboriosissime exercuit. Mutinensi bello in tanta mole rerum & legisse & scripsisse & declamasse quotidie traditur. Reconditorum vitatis verborum præcipuam curam duxit sensum animi quam aperissime exprimere. Sed ne Tiberio parca & exoletas interdum & reconditas voces aucupanti. Marcum Antonium vt insanum increpabat, quasi eum scribentem quæ mirentur potius homines, quam intelligant. Ingenia seculi sui modis omnibus fouit, recitantes benigne & patienter audiuit. Componitamen aliquid de se nisi & serio, & à præstantissimis offendebar. Tonitrua & fulgura paulo infirmius expauescebat, vt semper & vbi que pellem vituli marini circumferret pro remedio, atque ad maioris tempestatis suspicionem, in abdium & concameratum locum se reciperet.

§. II. ANNO imperij Augusti 37. Tiberius qui postea eis successit in imperio, deletis vindelicis Germanis & pannoniis triumphauit. Et vt ait Orofius lib. 6. cap. 21. Claudius drusus priuignus Cæsaris Galiam

A.V.C. 711. De Tiberio & orufij Suetonius in Tiber. c. 9. liam

A.V.C. 711. liam Rhetiãmq; fortitus, eas subegit. Idem Drusus Tiberij frater in Germania Vïpetes, deinde Tencteros & Cattos perdomuit. Marcomanos pene vsque ad internecionem cecidit, Postea Cherufcos, Sueuos, & Sicambros, fortissimas nationes, & quib. natura vires, consuetudo experientiam virium dabat, vno bello, fedetiam suis aspero superavit, quorum virtus ac feritas hoc considerari potest, quod mulieres quoque eorum si quando præventu Romanorum inter plaustra sua concludebantur, deficientibus vel qualibet re, qua velut relovti furor possit paruulos suos collisos humi in hostium ora faciebant, in singulis filiorum necibus bis patricide. Tunc etiam in Africa Musolanos & Getulos latius vagantes L. Cossus qui Getulicus inde est cognominatus dux Cæsaris arctatis finibus coercuit. Tiberius etiam Germanos bello arripuit, è quibus quadraginta millia captiuorum victor abduxit, quod reuera bellum maximum & formidolosissimum 15. legionibus per triennium gestum est, nec fere vllum maius post punicum fuit. Piso rursus aduersus Vindelicos missus victor exiit. Et Agrippa bosporanos superavit. Hæc Orosius. In chronica Martiniana dicitur de Octauiano Imperatore. Nec vir tantus vitiis caruit. Semiebarenum libidini. Nam inter 12. catamitos totidemque puellas solebat accubare. Sic igitur ille felicissimus in mundo, vt de eo prouerbialiter diceretur, nec foelicio Octauiano nec melior Traiano, etiam si alia vitia non habuisset solum propter idololatriam damnatus existimatur. Sed & Suetonius qui sic laudat eum, scribit eum deditum stupris & adulteriis & aliis lasciuis.

§. III.

AVGUSTI temporib. viri doctri na insignes. VARRONIS sententia. HVIVS Octauiani tempore claruerunt hi doctissimi viri. Marcus Varro, & Valerius maximus historiographi. Marcus Tullius, ac Sallustius, oratores seu rhetores eximij. Virgilius & Ouidius & Horatius poëta, Et de eorum libris aliqua notabilia ponentur. Marcus Varro anno 15. imperij Octauiani diem clausit extremum. Huius sunt sententia ista morales. Duplex est malum, cum quod necesse est, moleste ferimus. Loquaris vt omnes, sentias vt pauci. In multis contra omnes sapere, desipere est. Fictæ referas gratiam inuite danti. Vix datum ne reputes beneficium, sed prædam, semel dedit qui rogatus, bis qui non. Extorquere est plusquam semel rogare. Turpissimum est in datis sperare, pulcherrimum est cum fanore data reddi, de animo dantis censetur munus magnum. Vis experiri amicum, calamitosus fias. Vir bonus patriam suam quocunque fert secum, & omnia sua custodit. Nemo suum putet quod extra ipsum est. Eo vultu dimittendæ sunt diuitiæ quo & accipiendæ. Non tam laudabile est meminisse quam inuenisse. Hoc enim alienum est, illud proprij muneris. Fides est media opinionis & scientiæ, neutrum attingens. Euiden-tissimum docendi genus est subiectio exemplorum. Facilitas intelligentiæ veri parit negligentiam. Amator veri non tam expectat qualiter dicitur, quam quid. Illum elige eruditorem, quem magis mireris in suis, quam in alienis. Sunt quædam quæ eradenda essent de animo scientis, quia inferendi veri locum occupant. Libri nõ nisi scientiarũ pauperula adminicula sunt, principia inquirendorum continent, vt ab his negociandi principia sumat animus. Ergo raturum stu-

A stia intermittantur nec ommittantur. Natura gaudet varietate. Nihil magnificum docebit qui se nihil dicit. Sic multi libros degustant vt conuiuæ delicias, sed cito transcurfa citius labantur. Renuit philosophia fastidientem stomachum, ad simplicem cœnam Hilarem inuitat coniuuium. Canale fistum est auris, qui audita memoriæ non commendat. Nulquam deueniet, qui quod viderit sequitur calles. Imperitiæ signum est, quod difficillimum est, exigera cito fieri. Nulla iactura grauior scienti quam temporis, Vt viatores non eunt vt eant, sic & vita non sui causa fit, sed vt in ea aliquid præclarum fiat. Non est felicitas quæ secum miseriam recipit. Adulatio nis est specimen cum laus postulationem præcedit. Multi laudem amittunt, quoniam ipsi eam de se prædicant. Hoc autem vno modo se sapiens laudat, quæ in ipso apparent bona in aliis prædicando. Vt se fedingloriosum est, ex illaborato in alienos succedere labores. Hæc Marcus Varro ad Atheniensem auditorem. Istæ Marcus Terentius Varro mortuus est nonagenarius existens. In commendationem autem eius dicit August. 6. de ciui. Dei cap. 2. Quis Marco Varro ne curiosus deorum figmenta quæsiuit? Quis inuenit doctus? Quis considerauit attentius? Quis distinxit acutius? Quis diligentius pleniùsque conscripsit? Qui tamen minus suauis est eloquio, doctrina tamen atque sententiis ita refertus est, vt in omni eruditione, quam nos sæcularem, illi autem liberalem vocant, studiosum rerum tantum iste doceat quantum studiosum verborum Cicero delectat. Denique & ipse Tullius huic tale testimonium perhibet, vt in libris academicis dicat eam quæ ibi versatur disputationem se habuisse cum Marco Varrone (eius enim contemporaneus fuit) Homine inquit omnium facile acutissimo, & vbi cuncta dubitanda esse contendit, addidit sine vlla dubitatione doctissimo. Profecto de hac re sic erat certus, vt auferret dubitationem quam solet in omnibus adhibere, tanquam de hoc vno etiam pro Academicorum dubitatione disputaturus, se Academicum fuisset oblitus. De illo etiam Terentianus elegantissimo versiculo breuiter ait. Vir doctissimus vnde cunque Varro, qui tam multa legit, vt aliquid ei scribere vacasse miremur? Tam multa scripsit, quam multa vix quemquam legere potuisse credamus. Hic tamen deos ita coluit collendõ que censuit, vt in eo ipso opere literarum suarum dicat se timere ne pereant, non incursum hostium sed ciuium negligentia. De qua illos velut ruina liberari à se dicit, & in memoria bonorum per huiusmodi libros recondi atque seruari. Quadraginta & vnum libros scripsit antiquitatum. Hos in res humanas diuinãque diuisit. Rebus humanis 25. diuinis 16. tribuit. Ideo autem dixit se prius scribere de humanis rebus, quam de diuinis, quod prius extiterint ciuitates, deinde ab eis hæc instituta sint. Dicit etiam idem Varro apud Aug. de ciui. Dei inter cætera, antiquos romanos plusquam annos, centum & septuaginta Deum sine simula chro coluisse. Quod si adhuc (inquit) mansisset, castius dii obseruarentur. Cuius sententiæ suæ restem adhibet gentem Iudæam. Dicit etiam idem Varro arbitrari se Deum esse animam mundi, quem Græci νόστος vocant, & hunc ipsum mundum esse Deum. Sed sicut hominem sapientem, cum sit ex corpore & animo, tamen ab animo sapientem dici, ita mundum ab animo dici Deum, cum sit ex animo & corpore. Mundus autem inquit in duas partes diuiditur, cælum & terram. Item cœlum

A.V.C. 711. Comenda tio Varro nis ex Cicero. Cicero de Varrone. Teren. de Phaleu- rii versib. Terentia- n' de Var- rone. Varronis li. antiqui- tarũ quid cõtineant. August. 6. ciu. c. 3. August. in 4. ciu. c. 31. Aug. in 7. ciu. c. 6.

A.V.C. 711. lum & terram. Item cœlum in æthera & aera, terra vero in aquam & humum. Has omnes quatuor partes plenas esse animarum dicit, in æthere & aere immortalium, in aqua & humo mortalium. Posuit & ipse Varro (vt dicit August. in 4. de ciui. Dei. cap. 27. & lib. 6. c. 5. & c. 7.) tria genera theologiæ, id est rationis quæ de diis explicatur vnum *μὲν* vti. i. fabulosum, quo vtuntur poëtae cantantes in theatris, & repræsentates per Mimos turpia gesta Deorum coram populis. Secundum ciuile, quo vtentur sacerdotēs in templis, & ipsi quoque multa incongrua & indecentia agentes in sacrificiis & cultu istorum Deorum. Tertium genus dicitur physicum, quo vtentur philosophi & docti viri, turpitudines erroneas ciuilibus vel fabulosæ theologiæ philosophicis interpretationibus vel altioris doctrinæ specie colorare conantes. Et primum quidem genus theologiæ repræhendit ipse Varro scriptis, propter turpitudines quæ ibi fiebant detestabiles omni sapienti, non tamen verbo arguebat metu populi. Secundum genus theologiæ scilicet ciuile, & si ipse non reprehendit, Seneca tamen qui ethnicus fuit multum contra eam inuehitur eadem ratione, scilicet quia turpia & indecentia à sacerdotibus in templo fiebant prout diffuse declarat August. in 6. de ciui. Dei. Tertium genus & rerum vanarum & fallarum euacuat efficacissime Aug. de ciui. Dei lib. 7. per multa capitula. Faciebat enim ille Marcus Varro in suis libris quandam distinctionem Deorum aliquos vocans plebeios, alios nominans selectos, id est electos ab aliis, & hos ponit esse viginti videlicet Ianum, Iouem, Saturnum, Genium, Mercurium, Apollinem, Martem, Vulcanum, Neptunum, Sollem, Orcum, Liberum, patrem Tellurem, Cererem, Lunonem, Lunam, Dianam, Mineruam, Venerem, & Vestam: quos ideo appellat selectos, quia habent maiores administrationes in mundo, quam alij Dij, quorum 20. duodecim mares & octo sunt feminae. Et horum omnium ponit Varro propria officia, eorum in quibus se exercent. Sed Aug. in dicto lib. 7. pluribus capitulis reprobatur efficacissime interpretationes naturales, quas facit Varro in illis qui dicuntur de talibus Diis, ostendens illum multa falsa & vana dicere & sibi inuicem repugnare, declarans in cap. 29. dicti libri Deum verum & vnum quem colimus, omnes illos effectus qui appropriantur Diis selectis agere per seipsum vel varias creaturas. Dij autem plebeij quasi innumerabiles erant, ita vt non solum homines aliqui venerarentur pro diis, vt Romulus, Æneas, Hercules & huiusmodi, sed etiam vilissimæ creaturæ Deos vel Deas haberet, vt Cloacæ deam Cloacinã, febris Deam febrẽ, pallor Deum pallorem, & huiusmodi. Quod etiam vna & eadem species creaturæ in diuersis profectibus suis haberet plures Deos vel Deas, [demonstrat August. inueniens nec faltem potuerit vnam Segetiam talem inuenire cui segetes commendarent, sed fata frumenta quandiu sub terra essent præpositam voluerunt habere deam Seiam: cum vero iam super terram essent, deam Segetiam, frumentis vero collectis deam Tutilinam præposuerunt, præfererunt quoque Proserpinam frumentis germinantibus. geniculis nodisque Deum Nodorum, inuolumentis folliculorum deam Volutinam dum folliculi patefcunt Deam Patelenam, cum segetes æquatur nouis arboribus, deam Hostelenam, florentibus frumentis deam Sap. 39. Floram.] Ex quibus omnibus patet, quia vani sunt omnes homines in quibus non est scientia Dei &

A quia sapientia huius mundi, quali fuit imbutus iste Varro ita nominatissimus, stultitia est apud Deum, vt ait Apostolis 1. Corin. 3. & propterea dilatauit infernus animam suam & aperuit os suum absque villo termino, Esa. 5. suscipiens & in æternum retinens omnes qui coluerunt alium quam vnum verum Deum, & seruiuerunt creaturæ potius quam creatori, qui est benedictus in secula. a Seneca in lib. de superstitionib. hæc facit, quæ à D. August. commemorantur, qui liber sicut & nonnulli alij eiusdem auctoris desideratur. §. IIII. VALERIVS Maximus opus insigne edidit, distinctum in nouem libros, continentes plures titulos de virtutibus & vitiis, & mirabilibus gestis antiquorum Romanorum & Græcorum, ex quo hæc pauca sunt excerpta. In primo lib. tit. de neglecta religione. Lento enim gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatẽque supplicij, grauitate compensat. 2. lib. tit. de institutis antiquis. Aliquanto est facilius transitus virtutis ad luxuriam, quam luxuria ad virtutem. Dulcedo vitæ multa & facere & pati turpiter cogit eo. cap. 5. de Thracia. In 3. lib. tit. de fortitudine, de Romulo. Publica religione consecrata virtus nulla priuata laudatione indiget. Idem in 4. lib. tit. de animi moderatione. Nihil tam magnificum tam præclarum est, quod non moderatione temperari desideret. Illa potentia tuta est quæ viribus suis modum imponit, ibidem de Theopompo. Locupletem facit aliquem non multa possidere, sed pauca desiderare, tit. de continentia. Verecundia patens est omnis honesti consilij, tutela solennium officiorum, magistra innocentia, chara proximis, accepta alienis, omni loco & tempore fauorabilem præ se ferens vultum, tit. de verecundia. In 5. lib. tit. de humanitate. Humanitatis dulcedo etiam in efferata barbarorum ingenia penetrat, orbosque ac truces hostium oculos mollit, & inter districtos mucrones placidum iter reperit. Nulla acerbitate fortunæ, nullis fortibus pretium charæ pietatis euilescit quin, etiam eo certius, quo miserius experimentum habet, tit. de pietate in parentes. Ponit etiam exemplum de quadam matrona in carcerata, fame ibi deficiente, cuius filia eam visitans, & excusa ne quid alimentiad matrem deferret, obseruata est solum lacte expresso mamillis suis eam diutius aluisse. Quod perpendens & admirans iudex matrem ipsam liberauit. Quasi simile exemplum de alia quæ Cimona patrem aluit in carceratum, ibidem subdit. Hærent oculi hominum ac stupent cum huius facti pictam imaginem vident. Cæteræ quidem virtutes admirationis tantummodo multum, pietas vero etiam amoris meretur plurimum, & infra, titu. de pietate erga fratres. Quam copiosæ enim suauitatis illa recordatio est, in eodẽ domicilio antequam nascerer habitari, in iisdem incunabulis infantia tempora peregi, eosdem parentes appellauit, eadem pro me vora excubuerunt. Parem ex maiorum imaginibus gloriam traxi, chara est vxor, dulces liberi, iucundi amici, affines accepti, sed postea cognitis nulla beneuolentia debet accedere, quæ priorem exhauriat. In 6. lib. titu. ne grauius dictis aut factis. Rutilius cum amici cuiusdam iniustæ rogationi resisteret, iisque per summam indignationem dixisset, quid ergo opus est mihi amicitia tua, si quod rogo non fa-

A.V.C. 711. Ad Ro. 1. Valeriana ximi sententia memorabiles lib. 1. c. 2. lib. 4. ca. 3. Verecundia laus. lib. 4. c. 5. lib. 5. c. 1. lib. 5. ca. 4. Pietatis quanta sit commendatio. Lib. 5. c. 3. Caritas ergo fons. Lib. 6. c. 4. Rutilij ad Amicũ iniusto peccentem re sponsam.

A.V.C. 711. **De rege quodam.**
Lib. 7. c. 2.
Lib. 8. c. 8.
Lib. 8. c. 10. **Eloquentiæ ornamenta.**
Lib. 9. c. 1. **Luxuriam accusare. facilius quam vitare.**
Lib. 9. c. 3. **Ira & odium magnos fluctus concitant.**
Lib. 9. c. 6. **Perfidia vituperatio.**
Aug. 22. de ciu. c. 29.
Deº quid ex Cicero.
Lib. 2. offi.

cis? respondit, imo quid mihi tua, si propter te aliquid inhoneste facturus sum? In 7. li. cit. de sapienter dictis aut factis. Rex etiam ille subtilis iudicij, quem ferunt traditum sibi adema priusquam capiti imponeret, retentum diu considerasse, ac dixisse. O nobilem magis quam felicem pannum, quem si quis pænitus cognoscat quam multis solitudinibus, periculis, ac miseris, sit refertus, ne humi quidem iacentem tollere vellet, hæc enim dulcedo vicina est exitio. In 8. lib. titu. de otio. Otium quod industria studio maximè videtur contrarium, præcipue subnecti debet, non quo euanesceat virtus, sed quo recreatur, hominem quippe rerum natura continui laboris patientem esse non sinit. Eloquentiæ ornamenta in pronuntiatione apta & conuenienti corporis motu consistunt, quibus cum se instruxerit, tribus modis homines aggreditur, scilicet aures eorum penetrando, oculos demulcendo, animos inuadendo. titu. quantum momentum sit in pronuntiatione, & apto motu corporis. In 9. lib. titu. de luxuria. Blandum malum luxuria, quam accusare aliquanto facilius est quam vitare. Inseratur operi nostro non quidem vt honorem vllum recipiat, sed vt seipsum recognoscens, ad pœnitentiam impelli valeat. Sed quid ego de fœminis vterius loquor, quas & imbecillitas mentis & grauiorum operum negata affectio, omne studium ad curiosiorem sui cultum hortatur conferre, cum temporum superiorum & nominis & animi excellentes viros in hoc præfca continentia: ignotum diuerticulum videam prolapsos? Quid ergo his vitiis fœdus, quid etiam damnosius, quibus virtus atteritur, victoriæ languescunt, sopita gloria, in infamiam conuertitur, animique pariter & corporis vires expugnantur? Ira quoque & odium, magnos in pectoribus humanis excitant fluctus, pro cursu celerior illa nocendi cupidine hoc pertinacius, vterque consternationis plenus affectus, ac nunquam sine sui tormento violentus, quia dolorè cum inferre vult, patitur amara solitudine ne vltionu contingat anxius. Occultum iam & insidiosum malū perfidia latebris suis extrahatur, cuius efficacissimæ vires sunt mentiri ac fallere, fructus autem in aliquo admisso scelere consistit, tamen certus, cum animi crudelitatem nefariis vinculis circumdedit, tantum incommodi afferens humano generi, quantum salutis bona fides præstat.

§. V.

TEMPORE etiam ipsius Octauiani claruit Marcus Tullius Cicero eloquentissimus latinorum, & in principio sui imperij Caietæ occisus est, vt patet supra. Hic vt ait August. Deum volens sicut poterat breuiter definire inquit. Mens est quædam soluta & libera secreta ab omni concretionemortali, omnia sentiens & mouens ipsaque prædita moru sempiterno. De eo Hiero. 2. Ioui. ait Cicero rogatus ab Hircio, vt post repudium Terentia fororem eius duceret, non acquieuit, dicens, se non posse vxori & philosophiæ pariter operam dare. Scripsit autem Cicero complures libros, ex quibus

a M. T. & cum Rep. floruit & cum rep. extinctus est; quamvis enim reip. aliquantulum superstes extiterit, vt pote qui & C. Iulij Casaris dominationem perterritus, & ab Augusto in triumuiratu proscriptus fuit, ille tamen sine illius eloquentiam spectes, siues res ipsius gestas consideres libera republ. claruit, neque adhuc minus imperio libidiniq.ue subiecta.

A bus paucissima excerpta hic ponentur. In lib. de officiis ait, Atque ita placet Stoicis quæ in terris gignantur, ad vsum hominum omnia creati, homines autem hominum causa fuisse generatos, vt ipsi inter se, alij alijs prodesse possent. In hoc naturam debemus ducem sequi, & communes utilitates afferre in medium. Sed iustitiæ primum munus est vt ne cui quis noceat, deinde vt communib. pro communib. vtatur, priuatis vt suis. Iam illis promissis non standum esse quis non videt, quæ quis metu coactus vel dolo deceptus promiserit. Exsunt sæpe iniuriæ calumnia quadam, nimis callida seu maliciosa iuris interpretatione, ex quo illud summum ius summa iniuria factum est, iam tritum sermone proverbium. Omnium societatum nulla præstantior est, nullafirmior, quam cum boni viri moribus similes sunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius nihil copulatius est, quam morum similitudo bonorum in quibus enim eadem studia, eadem voluntates, in his sit vt alter altero æque delectetur ac seipso, efficiturque id quod Pythagoras vltimum in amicitia putauit, vt vnus fiat ex pluribus. Vita victusque communis, consilia, sermones, cohortationes, consolationes interdum etiam obiurgationes in amicis vigent maximæ. Estque illa iucundissima amicitia quam similitudo morum coniugauit, sicut scientia quæ remota est à iustitia callidatata potius quam sapientia est appellanda, sic & animus paratus ad periculum, si sua cupiditate non communi utilitate impellitur, audaciæ potius nomen habet quam fortitudinis. Qui reipublicæ profuturi sunt, duo præcepta Platonis teneant. Vnum vt utilitatem ciuium sic tueantur, vt quicquid agunt ad eam referant, oblitri commodorum suorum, Alterum vt totum corpus reipublicæ procurent, ne dum aliquam partem tuentur, reliquas deserant. Tullius in libro de reipublica inducit Scipionem disputantem de reipublica, & confirmantem non vt quidam putabat reipublicam sine iniuria regi non posse quod falsum est. Sed hoc esse verissimum, sine summa iustitia reipublicam regi non posse, quod & Lælius confirmauit dicens. Nil tam inimicum ciuitati quam iniustitiam, nec omnino nisi magna iustitia geri aut stare posse reipublicam. [Quæ questione quantum satis visum est pertractata Scipio ad intermissa reuertitur, recollitque suam, atque commendat breuem reip. definitionem: quæ dixerat eam esse rem populo: populum autem non omnem cærum multitudinis] sed cærum multitudinis iuris consensu & utilitatis conditione sociatus, [atque ex illis suis definitionib.] colligitur tunc esse reipublicam, id est rem populi cum iuste & bene regitur siue ab vno rege, siue à paucis optimatibus siue ab vniuerso populo. I. Cùm vero iniustus est rex, quem tyrannum more Græco appellauit, aut iniusti optimates, quorum consensum dixit esse factionem, aut iniustus est populus, cui nomen vsitatum non reperit nisi vt etiam ipsum tyrannum vocaret, omnino nullam esse republ.] quia in illis non est cærum multitudinis consensu iuris sociatus, cum non sit in eis ius, quia nec iustitia, vnde ius dicitur quasi iustum, nec queritur communis vera utilitas, sed priuata, scilicet corporis & temporalium rerum, non animæ. Et inducit verbum Ennij poëte qui ait.

Moribus antiquis res stat Romana virisque.

Concludit ergo reipublicam Romanam tempore suo non pessimā & flagiosissimam esse, vt Sallustius descripsit, sed iam perisse, & nullam esse. Sed

A.V.C. 711. **Sententiæ Cic. ex lib. offi.**
Sallust. in Catil.
Iustitia nō est nisi in Ecclesia Dei.
August. de fer. domini in mōre cap. 9.
Aba. 2. Cic. 1. off.
Cic. 2. off.
Cic. 3. off.
Cic. in lib. de rep.
Aug. 2. ci. cap. 21.
Sine iustitia respub. regi nō potest.
Resp. publ.
Populus
Sententiæ Cicerois ex Lælio. Quid sit amicitia.

vt ait Aug. in 19. de ciui. Dei c. 21. Nunquam antefidem susceptam ibi fuit reipublica, quia nunquam ibi fuit vera iustitia. Licet enim ab antiquioribus Romanis melius quodammodo administrata fuerit quam à posterioribus, vera tamen iustitia non est nisi in ea reipublica, cuius cōditor & rector est Christus scilicet Ecclesia Dei. August. Qui & 24. q. 1. vbi sana ait. Vbi sana fides non est, ibi iustitia esse non potest, quia iustus ex fide viuunt, ait Abachuc. Idem Cicero ait. Nihil est laudabilius nihilque præclaro viro dignius placabilitate & clementia, quæ tamen ita probanda est, vt adhibeatur reipublicæ causa seueritas, sine qua ciuitas non potest administrari. Peregrini & incolæ officium est, nihil preter negotium suum agere, nihil de alio inquirere, minimèque in aliena esse reipublica curiosum. Sit vox loquentis dulcis, & non contentiosa, neque languens neque canora, videatque in primis de quibus rebus loquatur, si seriis, seueritatem adhibeat, si iocosis, leporem. Nescio quomodo sit vt magis in alijs quam in nobismetipsis cernamus, si quid delinquitur. Quia id ipsum quod decorum honestumque dicimus, per se nobis placet, animòsque omnium natura & specie sua mouet, idcirco illos in quibus eas virtutes esse remur, à natura ipsa diligere cogimur atque hæc quidem est causa diligendi grauissima. Tanta est iustitiæ vis, vt ne illi quidem qui maleficio & scelere pascuntur, sine vlla eius particula viuere possint, ille enim qui archiperata dicitur nisi æqualiter prædam dispartiat, aut occiditur à socijs, aut relinquitur. Publium Scipionem scripsit Cato dicere solitum nunquam se minus otiosum esse, quam cū otiosus, nec minus solum, quam cum solus esset, Magnifica vero ac viro magno & sapiente digna, quæ declarare illum in otio de negotijs cogitare, & in solitudine senum loqui solitum. Certe si omnes homines Deosque celare possimus nihil tamen auare, nihil iniuste, nihil libidinosè faciendum est. In amicitia maxime perturbantur officia. Honores, diuitiæ voluptates, & cætera generis eiusdem, quæ videntur vtilia, nunquam amicitia anteponenda sunt. At neque contra reipublicam, neque contra iusurandum ac fidem, amici causa, vir bonus faciet, nec si index quidem fuerit de ipso amico, ponit enim personam amici cum induit iudicij. Si omnia quæ amici velint faciendâ sunt, non amicitia tales, sed coniurationes putandæ sunt. Tollendum est ex rebus contrahendis omne mendacium. Non licitorem venditor, nec qui contra liceatur empor apponet. Vterque si ad loquendum venerit, non plus quam semel eloquetur. Idem in lib. de amicitia. Est autem amicitia nihil aliud nisi omnium diuinarum humanarumque rerum cum beneuolentia & charitate consensio. Quæ potest esse, vita vitalis, quæ non in amicitia mutua beneuolentia conquiescit: Quid enim dulcius quoddam habere quo cum audeas sic loqui vt tecum? Scipio nihil difficilius esse dicebat, quam amicitiam vsque ad extremum vitæ diem permanere. Pestem nullam esse maiorem in amicitia quam in plerisque pecuniæ cupiditatem, in optimis quibusque certamen honoris & gloriæ, ex quo inimicitias maximas sæpe inter amicissimos exitisse. Nulla est excusatio peccati si, amici causa peccaueris. Hæc igitur prima lex amicitia faciant, vt ab amicis honesta petamus & amicorum causa honesta faciamus. Consilium verum libere dare gaudeamus plurimum in amicitia amicorum beneuolentium valet autoritas, hoc etiam in amicitia fan-

ciatur, vt neque rogemus res turpes, neque rogati faciamus. Turpis enim excusatio est, & minime accipienda, si quis contra reipublicam amici causa se fecisse fateatur. Præcipiendum ergo bonis est, vt si in prauorum amicitias ignari casu aliquo incidierint, ne existiment ita se alligatos, vt ab amicis in reipub. peccantibus non discedant, Improbis autem pœna statuenda est. Nec minor vero iis qui secuti erunt alterum, quam iis qui ipsi fuerunt impietatis duces. Non mihi minoris curæ est qualis res publica post mortem meam futura sit, quam qualis hodie sit. Hi qui superiores sunt submittere se debent in amicitia, & sic quodammodo inferiores extollere. Firmamentum stabilitatis & constantiæ quam in amicitia querimus est fides. Si Deus nos ex hac hominem frequentia tolleret, & in solitudine vsquam collocaret, atque ibi suppeditans omnium rerum, quis natura desiderat abundantiam, & copiam, hominis omnino aspiciendi eriperet potestatem, quis est tam ferreus, qui eam vitam ferre possit? cuique non auferret voluptatum omnium fructum solitudo? naturam enim nihil solitariam amat. Cuius aures ita veritati clausæ sunt, vt ab amico verum audite nequeat, huius salus desperanda est. Vt igitur & monere & moneri proprium est veræ amicitia, & alterum libere facere, non asperere, alterum patienter accipere, non repugnantem, sic habendum esse nullam in amicis maiorem esse pestem quam adulationem, quæ est vitium hominum lenium atque fallacium. Idem in lib. de senectute. Quiete & pure atque eleganter actæ ætatis placida & leuis est senectus, nam conscientia bene actæ vitæ, benefactorumque multorum recordatio iucundissima est. Temeritas est florentis ætatis, prudentia senectutis. Quod si legere aut audire volens externa, maximas reipublicas ab adolescentibus labefactatas, à senibus autem sustentatas & restitutas reperieris. Non viribus aut velocitate corporis res magnæ geruntur, sed consilio, autoritate, sententia. Decorus est sermo senis, quietus, & remissus. Facitque sæpe ipsa sibi audientiam discreti senis compta & miris oratio. Quos ait Cæcilius Comicus stultos senes, hos significat credulos, obliuiosos, & dissolutos, quæ vitia sunt non senectutis, sed inertis ignauiæ ac somniculose senectutis, vt petulentia, vt libido magis est adolescentum quam senum, nec tamen omnium adolescentum sed non proborum, sic illa senilis stultitia, quæ deliratio dicitur, senum est, non omnium, sed lenium. Opæclarum munus ætatis, si quidem id conferat à nobis quod est in adolescentia vitiosissimum, scilicet libidinem corporis. Impedit consilium voluptas, rationis inimica, ac mentis (vt ita dicam) oculos præstringit, nec habet vllum cum virtute commercium. Apex senectutis est autoritas, vnde in senatu vt quisque ætate antecedit, eius sententia principatum tenet, non tamen cani, nec rugæ autoritatem repente afferre possunt sed, honeste acta superior ætas fructus autoritatis capit extremos. Frustra sperat adolescens vel promittit se diu victurum. Quid enim stultius quam incerta pro certis habere? quin etiam illa ætas multo plures quam senectus habet mortis casus, facilius enim in morbos adolescentes incidunt, grauius ægrotant, tristius curantur. In hoc melioris conditionis est senex, quia quod sperat adolescens, ipse consecutus est. Et sicut poma ex arboribus, si cruda sunt, vi auelantur, si matura & cocta decidunt, Sic vis adolescentibus vitam auferre, scilicet quasi violenter, senibus

A.V.C. 711. **Pestis amicitia: adulationis. Sententiæ ex Catone maiore.**
P 5 matuſi

A.V.C. 711. maturitas. Non est lugenda mors quam immortalitas sequitur. Meditanti debet esse ab adolescentia ut mortem negligamus: sine qua meditatione tranquillo animo nemo esse potest. moriendum enim certè est: & id incertum an eo ipso die. Idem in libro de oratore. Ingenium propter celeres motus & vberes ad cogitandum & loquendum maximam vim affert ad orandum. Quicquid autem est in quo in dicendo offenditur: illud etiam eaque laudanda sunt obruit.

In praefat. parad. Idem in paradoxo. Nihil est tam incredibile quod non discendo fiat probabile. Nihil tam horridum & incultum quod non splendet oratione & tanquam excolatur: sicut improbo & stulto & inerti nemini bene esse potest: sic bonus vir & sapiens & fortis miser esse non potest: omnis stultus feruus. Quid est libertas: potestas uiuendi ut velis. In Philippicis eiusdem orationibus idem ait. Quo maior est vis animi quam corporis, eo grauiora sunt mala quae animo concipiuntur, quam quae corpore feruntur. Miserior ergo est qui in se suscipit scelus, quam qui alterius facinus suscipere cogitur. Idem. Cuiusvis hominis est errare, nullius autem nisi insipientis in errato perseverare.

Inspicietis. Postiores enim cogitationes (vt aiunt) solent esse sapientiores. Optimus est portus pereuntium, mutatio consilij. Idè. Lex nihil aliud est quam recta & a numine tracta ratio, imperans honesta, & prohibens contraria. Idem. Male partem male dilabuntur. Item de iud. lib. rhetoriarum. Sapiaentia sine eloquentia parum prodest, eloquentia vero sine sapientia nunquam prodest, sed plerumque nimium obest. Cum homines multis rebus humiliores & infirmiores sint, hac in re bestiis maximè praestare videntur, quod loqui possunt, quare praclarum mihi quiddam videretur adeptus, is qui in ea re hominibus antecellit, quare homines bestiis praestant. Idem in rhetorica prima. Partes orationis rhetoricae sunt sex, scilicet exordium, narratio, partitio, confirmatio, reprehensio, & conclusio. Exordium est oratio animum auditoris idonei comparans ad reliquam dictionem, quod euenit, si eum beneuolum, attentum docilemque fecerit. Beneuolentia quatuor ex locis comparatur scilicet à nostra, ab aduersarij & ab iudicis persona, & in ipsa re agitur. Attentos auditores facimus, si ea quae dicuntur sumus noua, magna, & incredibilia esse demonstramus, & nos breuiter causam nostram exposituros pollicemur. Dociles eos facimus si aperte ac breuiter summam causam exponimus. Cumque docilem velis facere, simul & attentum facias oportet. Nam is maxime docilis est, qui attentissime audire paratus est. Narratio est rerum gestarum aut vt gestarum expositio, quam oportet habere tria, vt scilicet sit breuis, probabilis, & aperta. Multos autem imitatio breuitatis decipit, vt cum breues se esse putent longissimi sint cum dent operam vt multas res breuiter non pauca dicant. Partitio illustrem & perspicuam totam facit orationem. Huius partes sunt duae. Vna quae quid cum aduersariis conueniat, & quid in controuersia relinquatur, ostendit, ex qua certum quiddam designatur auditori, in quo animum debeat habere occupatum. Altera est in qua earum rerum de quibus dicturi sumus breuiter expositio ponitur distributa. Ex qua conficitur vt certas res animo teneat auditor, quibus dictis intelligat fore peroratum. Et haec debet habere tria, scilicet absolutionem breuitatem, & paucitatem. Confirmatio est quam argu-

mentando nostrae causae fidem & auctoritatem, & firmamentum adiungit oratio. Reprehensio est per quam argumentando aduersarij confirmatio diluitur, aut infirmatur, aut eleuatur. Conclusio est totius orationis exitus & determinatio. Idem. Rerum expetendarum tria sunt genera. Vnum quod sua vi nos allicit ad se, non emolumento aliquo captans, sed sua dignitate trahens, vt virtus scientia, veritas, Aliud non propter suam vim & naturam, sed propter fructum & utilitatem petendum vt pecunia. Tertium ex eorum partibus iunctum quod sua vi & dignitate nos ducit, praesequendam utilitatem gerit quo magis expetatur: vt amicitia. In primo genere sunt honesta, in secundo vtilia, in tertio ea quae partem honestatis continent & partem utilitatis, sed in meliorem partem vocabuli conferantur & honesta nominentur. Ex his efficitur vt appetendarum partes sint honestas & utilitas, vitandarum autem turpitudine & inutilitas, Idem. Honesti autem partes duae sunt, quarum altera simplex, altera iuncta. id est vna propter se ex toto appetitur, altera ex aliqua parte propter se, & altera propter utilitatis fructum. In primo genere omnes res vna vi atque vno nomine virtus amplectitur. Nam virtus est habitus animi naturae modo rationi consentaneus. Et habet quatuor partes scilicet prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Ex inde ponit definitionem singularum, & virtutes aliasque partes earum cum definitionibus suis. de quibus omnibus plenius in tractatu de virtutibus, propter se autem vitanda sunt, non modo, quae his contraria sunt, vt fortitudini ignaui, iustitiae iniustitia, verum etiam illa quae finitima & propinqua esse videntur. Vnicuique etiam virtuti finitimum vitium reperitur, vt audacia fidentia, pertinacia perseverantia, superstitio religioni, & huiusmodi. Idem in tusculanis. Nemo vnquam sine magna spe immortalitatis se pro patria offerret ad mortem. Et nescio quomodo in haerentibus quasi saeculorum quoddam augurium futurorum, idque in marinis ingenij & altissimi animis, & existit & maximè apparet facillime, quo quidem dempto quis tam amens esset, qui semper in laboribus & periculis viueret. Graecorum prouerbum est. Quam quisquis norit artem, in hac se exercent. Cum corporis facibus ad omnes cupiditates in flammam soleamus, profecto obeati erimus, cum corporibus relictis & cupiditatum & aemulationum erimus expertes, totosque nos in contemplandis rebus perspicendisque ponemus, quia etiam natura inest mentibus nostris insatiabilis quaedam cupiditas veri videndi, qua praecipue visione fruuntur. Quintum etiam, cum has terras incolentes circumfusi erant caligine, tamen acie mentis dispicere cupiebant. Idè. Sunt enim ingenij nostris semina innata virtutis, quae si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam naturam perduceret, nunc autem simul editi in lucem & suscepti sumus, in omni continua prauitate & in summa opinionum peruersitate versamur, vt pene cum lacte nutricis errore luxisse videamur. Idem Stultitia proprium est aliorum vitia cernere, suorum obliuisci. Voluntas est qua quod est ex ratione desideratur. Sic enim cum Stoici definiunt quam putant esse in solo sapiente. Quae autem rationi aduersa vehementius incitata est: & libido vel cupiditas est effrenata: quae in omnibus stultis inuenitur. Idem. Sapientis proprium est nihil, cuius paenitere possit, facere: nihil inuitum splendide, constanter, grauius, honeste omnia, nihil ita expectare quasi certo futurum, nihil,

mentando nostrae causae fidem & auctoritatem, & firmamentum adiungit oratio. Reprehensio est per quam argumentando aduersarij confirmatio diluitur, aut infirmatur, aut eleuatur. Conclusio est totius orationis exitus & determinatio. Idem. Rerum expetendarum tria sunt genera. Vnum quod sua vi nos allicit ad se, non emolumento aliquo captans, sed sua dignitate trahens, vt virtus scientia, veritas, Aliud non propter suam vim & naturam, sed propter fructum & utilitatem petendum vt pecunia. Tertium ex eorum partibus iunctum quod sua vi & dignitate nos ducit, praesequendam utilitatem gerit quo magis expetatur: vt amicitia. In primo genere sunt honesta, in secundo vtilia, in tertio ea quae partem honestatis continent & partem utilitatis, sed in meliorem partem vocabuli conferantur & honesta nominentur. Ex his efficitur vt appetendarum partes sint honestas & utilitas, vitandarum autem turpitudine & inutilitas, Idem. Honesti autem partes duae sunt, quarum altera simplex, altera iuncta. id est vna propter se ex toto appetitur, altera ex aliqua parte propter se, & altera propter utilitatis fructum. In primo genere omnes res vna vi atque vno nomine virtus amplectitur. Nam virtus est habitus animi naturae modo rationi consentaneus. Et habet quatuor partes scilicet prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Ex inde ponit definitionem singularum, & virtutes aliasque partes earum cum definitionibus suis. de quibus omnibus plenius in tractatu de virtutibus, propter se autem vitanda sunt, non modo, quae his contraria sunt, vt fortitudini ignaui, iustitiae iniustitia, verum etiam illa quae finitima & propinqua esse videntur. Vnicuique etiam virtuti finitimum vitium reperitur, vt audacia fidentia, pertinacia perseverantia, superstitio religioni, & huiusmodi. Idem in tusculanis. Nemo vnquam sine magna spe immortalitatis se pro patria offerret ad mortem. Et nescio quomodo in haerentibus quasi saeculorum quoddam augurium futurorum, idque in marinis ingenij & altissimi animis, & existit & maximè apparet facillime, quo quidem dempto quis tam amens esset, qui semper in laboribus & periculis viueret. Graecorum prouerbum est. Quam quisquis norit artem, in hac se exercent. Cum corporis facibus ad omnes cupiditates in flammam soleamus, profecto obeati erimus, cum corporibus relictis & cupiditatum & aemulationum erimus expertes, totosque nos in contemplandis rebus perspicendisque ponemus, quia etiam natura inest mentibus nostris insatiabilis quaedam cupiditas veri videndi, qua praecipue visione fruuntur. Quintum etiam, cum has terras incolentes circumfusi erant caligine, tamen acie mentis dispicere cupiebant. Idè. Sunt enim ingenij nostris semina innata virtutis, quae si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam naturam perduceret, nunc autem simul editi in lucem & suscepti sumus, in omni continua prauitate & in summa opinionum peruersitate versamur, vt pene cum lacte nutricis errore luxisse videamur. Idem Stultitia proprium est aliorum vitia cernere, suorum obliuisci. Voluntas est qua quod est ex ratione desideratur. Sic enim cum Stoici definiunt quam putant esse in solo sapiente. Quae autem rationi aduersa vehementius incitata est: & libido vel cupiditas est effrenata: quae in omnibus stultis inuenitur. Idem. Sapientis proprium est nihil, cuius paenitere possit, facere: nihil inuitum splendide, constanter, grauius, honeste omnia, nihil ita expectare quasi certo futurum, nihil,

In 1. de inuent. Expetendarum rerum tria genera.

Cic. ib. Virtus vno nomine virtus amplectitur. Nam virtus est habitus animi naturae modo rationi consentaneus. Et habet quatuor partes scilicet prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Ex inde ponit definitionem singularum, & virtutes aliasque partes earum cum definitionibus suis. de quibus omnibus plenius in tractatu de virtutibus, propter se autem vitanda sunt, non modo, quae his contraria sunt, vt fortitudini ignaui, iustitiae iniustitia, verum etiam illa quae finitima & propinqua esse videntur. Vnicuique etiam virtuti finitimum vitium reperitur, vt audacia fidentia, pertinacia perseverantia, superstitio religioni, & huiusmodi. Idem in tusculanis. Nemo vnquam sine magna spe immortalitatis se pro patria offerret ad mortem. Et nescio quomodo in haerentibus quasi saeculorum quoddam augurium futurorum, idque in marinis ingenij & altissimi animis, & existit & maximè apparet facillime, quo quidem dempto quis tam amens esset, qui semper in laboribus & periculis viueret. Graecorum prouerbum est. Quam quisquis norit artem, in hac se exercent. Cum corporis facibus ad omnes cupiditates in flammam soleamus, profecto obeati erimus, cum corporibus relictis & cupiditatum & aemulationum erimus expertes, totosque nos in contemplandis rebus perspicendisque ponemus, quia etiam natura inest mentibus nostris insatiabilis quaedam cupiditas veri videndi, qua praecipue visione fruuntur. Quintum etiam, cum has terras incolentes circumfusi erant caligine, tamen acie mentis dispicere cupiebant. Idè. Sunt enim ingenij nostris semina innata virtutis, quae si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam naturam perduceret, nunc autem simul editi in lucem & suscepti sumus, in omni continua prauitate & in summa opinionum peruersitate versamur, vt pene cum lacte nutricis errore luxisse videamur. Idem Stultitia proprium est aliorum vitia cernere, suorum obliuisci. Voluntas est qua quod est ex ratione desideratur. Sic enim cum Stoici definiunt quam putant esse in solo sapiente. Quae autem rationi aduersa vehementius incitata est: & libido vel cupiditas est effrenata: quae in omnibus stultis inuenitur. Idem. Sapientis proprium est nihil, cuius paenitere possit, facere: nihil inuitum splendide, constanter, grauius, honeste omnia, nihil ita expectare quasi certo futurum, nihil,

M.T. 1. t. usc. Haec est auctoritas theologica fidei christianae maxime conueniens.

M.T. 3. t. usc. ?

M.T. 4. t. usc.

M.T. 20. legibus.

A.V.C. 711. nihil cum acciderit admirari, [vt inopinatum ac nonam occidisse videatur] suis stare iudiciis hanc sane video sapientissimorum fuisse sententiam, legem non hominum ingenij ex cogitatum, nec scitum aliquod esse populorum, sed aeternum quoddam quod vniuersum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia. Idem in libro de natura deorum. Nihil virtute amabilis est, quae qui adeptus fuerit vbicumque gentium erit, à nobis diligetur. Amicitiamque si ad fructum nostrum reuerimus, & non ad illius commodum quem diligimus, non est amicitia sed mercatura quaedam utilitatum suarum: prata & arua & pecudes hoc modo diliguntur. Idem. Quid tam peripicuum cum caelestia contemplamur, quam esse ali quod numen praestantissima mentis, quo haec regantur? Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur. Idem. Causarum ignoratio in re noua mirationem facit, quod autem crebro vider quis, non miratur, etiam si cur fiat nescit. Idem in libro de fato. Ad animatorum motus voluntarios non est requiringda externa causa, motus enim voluntarius eam naturam continet in se, vt sit in nostra potestate nobisque pareat. Idem in libro de creatione mundi. Parentem vniuersitatis huius inuenire difficile est. Et cum iam quis eum inuenit, indicare in vulgus nefas est. Idem in dialogo ad filium. Communia quasi quinque lumina orationis sunt haec, dilucidum, breue, probabile, illustre, suaue. Idem in libro academicorum. Inepte quis Minerva docet. Idem. Ipsam victoriam vicisse videtur, qui ea quae illa adeptus est, victis remisit. Idem. Nulla de virtutibus plurimis mirabilior nec grauior misericordia, homines enim ad deos nulla re propius accedunt quam hominibus dando. Quis vnquam tam crudelis in aliquem fuit, vt prohiberet eum aut sibi merere aut ceteris supplicare? Vltus assiduus vni relictus & ingenium & artem sepe vincit. Iste Cicero est eloquentissimus, infidelis tamen, & circa diuina errauit in multis & praecipue negando diuinam praesentiam, prout ostendit Aug. in 5. de ciuitate Dei. c. 9. Nam videbatur Cicero quod non posset constare liberum arbitrium hominum praesupposita praesentia Dei infallibili. Et ideo vt ostenderet libertatem arbitrij vel ad bonum vel ad malum negauit Dei praesentiam contra humanos actus. Sed Aug. confutans eum ostendit clare quod Dei praesentia infallibilis non tollit libertatem voluntatis hominum, sed simul manent, nec sibi contrariantur & praesentia Dei & libertas arbitrij. Et hoc etiam habetur. 23. q. 4. Nabuchodonosor, cum seq. c. & plenius in prima parte S. Thom.

M.T. 1. de leg. M.T. 14. de nat. Deo.

M.T. 1. de nat. Deo. 2. de diu.

M.T. in lib. ac vni. uer.

M.T. in p. ut. Censor. l. imperialis. C. di. cur. r. u. Pro Mar.

Liberum arbitrium non tollit praesentiam Dei nec illa illud.

D. Thom. in 1. p. q. 14. ca. 13 & 22. 4. & 23.

M.T. 4. t. usc.

A.V.C. 711. tur. Ex praedictis aliqua excepta hic ponuntur. In Carilinario ait. Priusquam incipias consulto, id est consilium sumere, vbi consulueris mature opus est factu. Optimus quisque facere mauult quam dicere. Solustiani Virtuti omnia parent. Secunda res etiam sapientum animos fatigant. Auaritia fidem, probitatem, ceteraque bonas artes subuerit, pro his superbiam crudelitatem, deos negligere, omniaque venalia habere edocuit. Auaritia pecuniae studiū habet, quam nemo sapiens concupiuit. Ea quasi malis venenis imbuta, corpus animūque virilem effeminat semper infinita, insatiabilis est, neque copia, neque inopia minuitur. In Caesaris oratione. Qui magno imperio praediti in excelso atatem agunt, eorum facta cuncti mortales nouere. Itaque in maxima fortuna minima licentia est. In Portij Catonis oratione. Plurima maiores nostros magno fecerunt, quae in nobis nulla sunt domi, industria, foris iustum imperium, animus in consulendo liber, neque delictus neque libidini obnoxius. Pro his autem nos habemus domi luxuriam atque auaritiam, publice egestatem, priuatim opulentiam. Laudamus diuitias, sequimur inertiam. Inter bonos & malos nullum discrimen est. Omnia praemia virtutis ambitio possidet, domi voluptas, foris aut pecuniae feruitur aut gratia. Idem in Iugurthino. Frustrati nec aliud se fatigando nisi odium quaerere, extremè demencia est. In verbis Micipsae ad liberos. Concordia paruae res crescunt, discordia maximae dilabuntur. In. C. Mennij oratione, Plura sunt quae licet graua sint, tamen per consuetudinem pronihilo habentur. Post gloriam inuidiam sequi meminere. Itaque quo clarior es vel eris eo magis anxium vel sollicitum te esse oportet. Bonum satus est vinci quam malo iniuriam vincere. Quod autem in Catilinarie dicit Sallustius in laudem Romanorum qui fuerunt post reges eiectos sub consulibus, quod scilicet ius bonūque apud eos non legibus magis quam natura valebat, probat Aug. in 2. de ciui. Dei. c. 8. non fuisse verum, quia & tempore regum & tempore consulū etiam in principio multa iniqua & mala gesta sunt per eos. Et si illo paruo tempore, quo Tarquinius eiectus adiutorio Porse-nae quaesuit regnum recuperare amissum, fuerunt vni & quieti inter se, hoc fuit metu Tarquinij, non amore virtutis. Vnde subito post mortem illius, quasi non amplius timerent, exorta sunt magna discordia & inuidia & inter plebem & nobiles, ac etiam seditiones. Et inter cetera etiam Sallustius dicit quod plebs erat aenore oppressa, deinde semper ma la creuerunt & innumerae cedes.

M.T. 1. de leg. M.T. 14. de nat. Deo.

M.T. in lib. ac vni. uer.

M.T. in p. ut. Censor. l. imperialis. C. di. cur. r. u. Pro Mar.

Liberum arbitrium non tollit praesentiam Dei nec illa illud.

D. Thom. in 1. p. q. 14. ca. 13 & 22. 4. & 23.

M.T. 4. t. usc.

Virgilius laudatur.

§. VII.

DE Virgilio poeta qui floruit tempore Octauiani, & obiit etatis suae anno 33. Brundisij sed Neapoli corpus eius sepultum est. Mantuae autem genitus, hic ab omnibus commendatur ex libris eius. vnde Aug. in 1. de ciui. Dei, cap. 3. ait. Virgilium propterea paruuli legunt, videlicet vt poeta magnus omniumque praclarissimus atque optimus teneris ebibitus annis, non facile obliuione possit aboleri. Macrobius de eo inquit nullius scientiae eum fuisse expertem. Iuuenalis ipsum Homero comparat in Saryra n. dicens.

Conditor illi dos cantabitur, atque Maronis. A liisoni dubiam facientia carmina palmam. Hic autem cum sibi ab inuidis obiceretur quod Homericos versus suo operi insereret, respondit magnarum virium esse clauam extorquere de manu Herculis. Hic Virgil. dicebat se patere versus more atque ritu

Macro. li. 1. in com. in som. Scip.

A.V.C 711. ritu visino. Nam vrilla bestia partum edit ineffigia- rum informemque: lambendo que postea id quod edidisset, conformaret & fingeret. Sic ingenij sui partus recentes rudes esse facie & imperfectos, sed deinceps, tractado colendog; reddere his quasi oris & vultus lineamenta. De quo etiã referuntur multa fuisse peracta Neapoli & Romæ arte Necroman- tica. Quod autem fuerit intemperatus vitio pessimo, ostendit Iuuenalis dicens.

Nam si Virgilio puer & tollerabile desit Hospitium, caderent omnes à crinibus hydri.

Tres autem libros edidit vt patet in epitaphio suo. Cecini pascua, rura duces, id est bucolica, georgica, & Aeneida. Illud etiam aduertendum Virgilium non tam fuisse eloquentem in prosa quam in versibus faciendis. Vnde Sene. in lib. 3. declamationum ait. Ma-

gentia quoq; ingenia non plus quam in vno eminuerunt opere. Virgiliũ illa ingenij felicitas in oratione soluta reliquit. Ciceronem eloquentia sua in carminibus destituit. Quod autem Virgilio attribuantur libri intitulari, Virgilius de calice, & Virgilius in Aetna dicit Vin. in spe. hist. lib. 7. hoc esse apocryphũ. Dicit autem Aug. in 10. de ciui. Dei c. 27. quãdam de Christo prophetata esse à Virgilio, vt

Vltima Cumai venit iam carminis etas Magnas ab integro seclorum nascitur ordo. Virgilius in bucolicis Ecloga 4. cũ versu, sequenti. Iam noua progenies celo demittitur alto. Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna. Et illud ibidem.

Te duce, si qua manet sceleris vestigia nostri, Irrita perpetua soluent formidine terras.

Hoc autem Hieronimo non placet, scilicet propheta- tiam fuisse de Christo, sed alia intentione, & de alio dicta, sed à Proba Falconia in Centone dicta Virgili- j artificioso Christo coaptata esse, quod & Isidorus confirmat. Et quamuis verum sit quod ait Hieronymus, cum hoc etiã potest stare quod ait Aug. scilicet quod propheticè hoc dixerit large fumendo propheta- tiam, prout sumitur Ioa. II. vbi dicitur de Caipha dicente in cõcilio Iudeorum. Expedi vt vnus moriatur homo pro populo &c. Subdidit euangelista, hoc à semetipso nõ dixit, supple sed à spiritu sancto, quia cum esset pontifex anni illius prophetauit, quod Christus moriturus erat pro gente &c. id est pro salute gentium. Sed clarũ est quod Caiphas non dixit ea intentione, & tamen dicitur prophetasse, quia illa que dixit prophetica erant, licet ipse non intellexerit. Sic ergo potest dici, quod spiritus sanctus ad prænunciandum mysterium incarnationis, etiam per ethnicos fecit illa dicere ad hoc significandum licet ipse Virgilius hoc non intenderet, sed aliud.

Idem Virgilius in bucolicis Ecloga. 2. Trabit sua quemque voluptas.

Ecloga 3. Ab Ioue principium.

Idem ibidem.

Qui legis flores & humi nascentia fragra, Frigidus ó pueri fugite, hinc latet anguis in herba.

Ecloga 5.

Grandia sepe quibus mandauimus hordea sulcis, Infelix lolium, & steriles dominantur auena.

Ecloga 8.

Non omnia possumus omnes.

Idem ibidem.

Numero Deus impare gaudet.

Ecloga 10.

Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.

Adde. et simundi; multo magis Christi.

Prophetia Virgilij de Christo.

Mier. ad Paul.

Proba Falconia cen- tonem ex Virgilio de Christo confecit.

Caiphas quomodo dicitur propheta.

Virgilius an de Christo prophetauerit.

Sententia P. Maronis.

A Idem in Georgic. 2. O fortunatos nimium sua si bona norint agricolas. Georg. 2.

Labor omnia vincit improbus, & duris vrgens in rebus egestas. Georg. 3.

Optima queque dies miseris mortalibus aui. Prima fugit, subeunt morbi, tristisque senectus. Ibidem.

Frigidus in venerem senior, frustraque laborem, Ingratum trahit. Ibidem.

Hortare, viamque insiste domandi, Dum faciles animi, iuuenum dum mobilis atas, Idem Aeneidos Lib. I.

Soluite corde metum Teucri, secludite curas. In 2. Furor iraque mentem, Præcipitant. In 3.

Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames, In 4. Degeneres animos timor arguit. Ibidem.

Varium & mutabile semper Fœmina si profert & cogitat. In 6. Non mihi si lingue centum sint, oraque centum. Ferrea vox, omnes scelorum depræbendere formas, Omnia penarum percurrere nomina possim.

In laudem etiam Romanorum describit quid in re- gendo præfidentes agere debeant in quibus. In 6. Tu regere imperio populos Romane memento, Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem, Parcere subiectis, & debellare superbos.

Ponit etiam & varias pœnas in alia vita eorum qui hic peccauerit. Errauit autem Virgilius in eo quod opinatus est & dixit omnes pœnas vel humanis in- flictas legibus vel diuinis, siue in hac vita, siue post mortem emendationi adhiberi. Quod senserunt Platonic, asserentes etiam nulla peccata impunita esse. Vnde Aug. 21. de ciui. Dei c. 13. inquit. Hinc est illa Maronis sententia. In 6. Aeneidos, vbi cum dixisset de terrenis corporibus moribundisque mem- bris, quod anima.

Hinc metuunt cupiuntq; dolent gaudentq; nec auras Suspiciunt, clausæ tenebris & carcere caeco, Securisque ipse Maro id adiunxit atque ait, Qui & supremo cum lamine vita reliquit, id est Cum die nouissimo reliquit eas vita ista,

Non tamen inquit omne malum miseris nec funditus oēs Corporeæ excedunt pœnes, penitusque necesse est, Multa diu concreta modis molefcere miris, Ergo exercentur pœnis veterumque malorum, Supplicia expendunt, alia pandunt inanes, Suspensa ad ventos, aliis sub gurgite vasto, Infestum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Hæc Virgilius. Et subdit ibi Aug. Qui hoc opinan- tur nullas penas nisi purgatorias putant esse post mortem. Sed secundum veritatem fidei post hanc vitam animæ propter peccata mortalia damnata- nunquã euadunt illas pœnas, nec per eas purgantur, sed in perpetuum cruciantur, secundum illud Iob. In inferno nulla est redemptio, sed sempiternus horror inhabitat. Et in Euangelio Matt. 12. inquit Christus, Qui in spiritum sanctum blasphemauerit non remitteretur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro.

Ex quibus verbis arguunt Aug. & Greg. aliqua pec- cata in futuro purgari per igne, vt venialia, alia nullo modo expiari, vt mortalia, vt habetur di. 25. c. vnum §. aliàs &c. qualis. Item alium errorem eius tangit Aug. 10. de ciui. Dei cap. 30. dicens. Platonicè videtur dixisse Virgilius in campos Elysiõs purgatas animas 33- missas (quo nomine tanquam per fabulam videntur significari

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Idem ibidem.

Error Virgilij.

Platonicè rum error tollentiu pœnas da- natorum perpetuas Iob. 10.

Aug. 21. ci. c. 13. & de vere & fal. pœn. ca. 8. Greg. 4. c.

A.V.C 711. significari gaudia beatorum) ad fluium Letheum euocari hoc est ad obliuionem prætorum, Scilicet immemores super vt conuexa reuolunt rursus & incipiant in corpora velle reueri. Hoc merito displicuit Potphyrio Platonicè et Erhnicò, quoniam re- vera stultum est credere ex illa vita, quæ beatissima esse non poterit, nisi fuerit de sua æternitate certissima desiderare animas corruptibilium corporum la- bem & inde ad ista remeare tãquam hoc agat sum- ma purgatio vt inquinatio requiratur. Si enim quod perfectè mudantur hoc efficit, vt omnium obliuiscantur malorum. Malorũ autè obliuio facit corporũ de- siderium, vbi rursus implicantur malis: profecto e- rit infelicitatis causa, summa felicitas, & stultitiæ causa perfectio sapientiæ & immuditiæ causa, sum- ma munditia. Nec veritate ibi beata erit anima quã- diu cuique erit, vbi oportet fallatur vt beata sit: non enim beata erit nisi secura.

Perfectis- sima beati- tudo de sua æterni- tate certis- sima. Sorites e- legans.

Phædra Hippolito.

Arx sit vbi æneris crimen condijtur annis. Helena Paridi.

Est virtus placidus abstinnisse bonis Eadem quoque ad eundem. Tarda solet magnis rebus inesse fides. Idem in libro sine titulo.

Leue sit quod bene fertur onus. Nox & amor vinumque, nihil moderabile suadent: Illa pudore caret: liber, amorque, meum.

Ludunt formosæ: casta est quam nemo rogauit. Stulte quid est summus gelida nisi mortis imago? Quod licet, id gratum est: grauius quod non licet, vrit.

Quod sequitur fugio, quod fugit ipse sequor. Nitiur in vetitum semper: cupimusque negata. Sic interditiis imminet æger aquis. Idem in primo lib. de arte amandi.

Fertior seges est alienis semper in agris, Vicinum que, pecus grandis vber habet. In eodem. Flebitur irarus voce rogante Deus. Li. eodem. Facile est omnia posse Deo. Ibidem.

Nec enim lex æquior vlla est. Quam necis artifices arte perire sua. Li. eodem 14. à fine carminis.

Pectoribus mores tot sunt quot in orbe figura. Qui sapit innumeris moribus aptus erit. In principio secundi.

Non minor est virtus quam quæ re perita tueri. Li. eod. Cede repugnanti, cedendo victor abibis. In eodem. Eximia est virtus præstare silentia rebus. At contra grauis est culpa, tacenda loqui. Et paulo mox.

Quod malefers, assuesce: seres bene. Ibidem. Dum nouus in viridi coalescit cortice ramus: Concuria tenerum qualibet aura cadet. Li. 3. Munera crede mihi placant hominesque deosque. Placatur donis Iupiter ipse datis. Li. eodem.

Expertus credit e. Li. eodem. Non cito credideris: quantum cito credere lædit. Exemplum nobis non leue Procris erit. Idem in primo libro de remediis.

Principiis obsta: sero medicina paratur: Cum mala per longas conualuere moras. sed propera: nec te venturas differ in horas. Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Idem in primo libro de remediis.

Idem in primo libro de remediis.

Idem in primo libro de remediis.

Idem in primo libro de remediis.

Idem in primo libro de remediis.

Idem in primo libro de remediis.

Idem in primo libro de remediis.

Idem in primo libro de remediis.

Idem in primo libro de remediis.

A Nec multo post. Impatiens animus, necdum tractabilis arte, Respiit atque odio verba moventis habet. Aggrediar melius tunc cum sua vulnera tangi Iam finet: & veris vocibus aptus erit. Lib. I. de rem. am. Vitiis virtuti si- mile. Homo brutis præstantior. Inuidia deiciptio

Quis matrem nisi mentis inops in sinere nati Flere vetat: non hoc illa monenda loco est. Cum dederit lacrymas: nimiumque impleuerit agrum. Iste dolor verbis emoderandus erit.

Temporibus medicina valet: data tempore profunt, Et data non apto tempore vna nocent. Et 7. post carmine.

Otia si tollas: periere Cupidinis arcus, Contemptaque iacent & sine luce faces. Quam platanus riuo gaudet: quam populus vnda: Et quam limosa canna palustris humo, Tam Venus otia amat. Li. eodem non procul à fine.

Et mala sunt vicina bonis, errore sub illo Pro vitio virtus crimina sepe tulit. In principio secundi. Solæ iuuant umbra: grata sit vnda siti. Et 15. post carmine. Sed quæ non profunt singula multa iuuant. Idem in li. I. Metamor.

Pronaque cum spectent animalia cætera terram: Os homini sublime dedit: colim que videre Iubis, & erectos ad sidera tollere vultus. Ibidem. Effodiuntur opes irritamenta malorum. Iamque nocens ferrum, ferrumque nocentius aurum. Prodiat, prodiat bellum quod pugnat utroque. Sanguinea que manu crepitantia contulit arma. Vicitur ex rapto: non hospes ab hospite tuus, Non focer à genero, fratrum quoque gratia rara est: Imminet exitio vir coniugis, illa mariti: Lurida terribiles miscet aconita nouerca. Filius ante diem patrios inquirat in amos: Vitta iacet pietas. In eodem.

Quæ terra patet: fera regnat rymnis. In eodem. In facinus irarasse putes. In eodem. Longa mora est quantum noxæ sit vbi que reperit Enumerare. In 2. Inter vtrumque tene. Ibidem. Medio turis mus ibis. In eod.

Sed nulla potentia longa est. Et Paulo post. Heu difficile. si crimen quam non prodere vultu. In eodem. De inuidia.

Pallor in ore sedet, macies in corpore totos Nusquam recta acies, luent rubigine dentes. Pectora felle vident, lingua est suffusa veneno. Ritus abest, nisi quem viti fecere dolores: Nec fruitur summo: vigilantis excita curis, Sed videt ingratos, imbecillique videndo Successus hominum. In eodem. Non bene conueniunt nec in vna sede morantur Maestas & amor. Li. 3. S. d. scilicet vltima semper Expectanda dies homini est: diciturque beatus Ante obitum nemo supremaque funera debet. Iu. 4. Tempore crevit amor.

Et quatro post carmine. Quoq; magis regitur, rão magis aestuat ignis. Itẽ inibi, Quid non sentit amor. Lib. eodem. Fas est & ab hoste doceri. Dehile principium melior fortuna secuta est. In 15. Morte carent an. ma. Ibidem. Nihil est toto quod perferet in orbe, Cum cæta fluunt, omnisque vngans formatur imago. Ipsa quoque æfiduo labuntur tempora motu. Prima pars Hist. Ant. q. Et

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

Idem in li. I. Metamor.

A.V.C. 711

Et non multis post carminibus.
Nec species sua cuique manet, rerumque nouatrix,
Ex aliis alias reparat natura figuras.
Idem in lib. de Falstis.
Dat census honores.
Census amicitias pauper ubique iacet.
Fastus inest pulchris sequiturque superbia formam.
Conscia mens ut cuique sua est: ita concepit intra
Pectora, pro factis spemque merumque suo.
Conscia mens recte fama mendacia ridet.
Sed nos in vitium credula turba sumus.
Idem in lib. de Tristibus.
Donec eris felix melius numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.
Si non peccassem: quid tu concedere posses?
Materia venie fors tibi nostra dedit.
Si quoties peccant homines, sua submina mittat
Iupiter, exiguo tempore inermis erit.
Omnia perueras possunt corrumpere mentes,
Sunt tamen illa suis omnia iuta locis.
Quodque parum nouit nemo docere potest.
Ingenio perij Naso poeta mee.
Est quaedam flere voluptas.
Expletur lacrymis egrediturque dolo.
Ardua per praeceps gloria vadit iter.
Quoties saporiferum grana papauer habet.
Sylla frax quot alit, quot piscibus vnda natatur.
Tot premor aduersis.
Fort sapiens omnis casus patienter amarus.
Etr angulat inclusus dolor atque exestuat intus,
Cogitur & vires multiplicare suas.
Turpis eicitur quam non admittitur hospes.
Condit ingenium patientia longa malorum.
Non paruas animo dat gloria vires.
Esse bonum facile est, ubi quod velit esse remotum est.
Rara quidem virtus, quam non fortuna gubernat.
Horrent ad mortas vulnera cruda manus.
Non est in molibus semper reuectur ut ager.
Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & in memore non sitit est sui.
Cernit ut igneum consumant oia corpus,
Et capitur vitium nunc moecantur aqua.
Dicit Iud. lib. de summo ho. Ideo prohibetur Christi-
anitas fabularum, nimium excitant mentem ad in-
centina libidinum. dist. 37. Ideo. Hoc autem maxime
facit Ouidius in suis libris, ideo maxime debet euitari
doctrina eius, nisi in paucis dictis moralibus.

S. IX.

De Horatio Poeta.

Hier. adu. Pelag.

Ætatem delectatio.

A Querit: Et inuentis miser abstinet ac timet vti:
Vel quod res omnes timide gelidaeque ministrat.
Dilatator spe longius, iners: audijque futuri:
Difficilis, quæruius, laudator temporis acti.
Se puero: censor castigat orque minorum.
Non semper seruet quodcumque minabitur arcus
Quandoque bonus dormitat Homerus.
Quæ placuit, semel, hæc decies repetita placebit.
In libro epistolarum.
Nemo adeo serus est ut non mitescere possit.
Dimidium facti qui bene cepit habet.
Impiger extremos currit mercator ad Indos:
Per mare pauperiem fugens, per saxa, per ignes.
Quod petiit spernit, repetit quod nuper omisit
Aestuatur, & vita d'conuenit, ordine toto.
Diripit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
Semper auarus eget.
Inuidus alterius, rebus marcescit opimis.
Et videt illius prospere a cum lacrymis.
Inuidia siculi non inuenere tyranni.
Mans tormentum.
Ira furor breuis est, animum reget qui nisi parat,
Imperat, hunc frenis, hunc tu compeste cadenis.
Quo semel est imbuta recens, seruat odorem testa diu.
O ciues ciues, quærenda pecunia primum est,
Virtus post nummos:
Vxor em cum dote sitis: & amicos:
Et genus, & formam, regina pecunia donat.
Paruum parua decet.
Cælum non animum mutant qui trans mare currunt.
Oderunt peccare mali formidine poena.
Oderunt peccare boni virtutis amore:
Mors vltima linea rerum est.
Principibus placuisse viris non vltima laus est.
Virtus est medium vitiorum & vti quoque redactem.
Stultitiam patimur opes.
Quid de quoque viro & cui dicas saepe caueto.
Percussatorum fugio, nam varrulus idem est,
Et semel emissum volat irremouabile verbum.
Qualem commendes etiam atque eriam aspice: ne max
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Nam tua resigitur paries cum proximus ardet.
Oderunt bilarem tristis: tristis tunc iocosi:
Sedatorem celeres, agiles in gnaumque remissi,
Potiores bibuli: mæda de nocte phaleri
Oderunt porrecta negantem pocula.
Quo ad medicorum est
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctique poemata passim.
Alter rixatur de lana sepe capina.
Sunt qui nihil rectum nisi quod placuit sibi ducunt.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines:
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.
Dum stulti vident, vitiis in contraria currunt.
Æquum est
Peccatis veniam postenti reddere rursus & adsit
Regula peccati, que poenas irreget aquas.
Tractari mollis at as
Imbecilla solet.
Virtus fama, decus, diuina humanaque pulchris.
Diu itis parerit, quas qui construxerit ille,
Clarus erit fortis in suis sapiens rex & quicquid volet,
Tantalus a libris sitiens fugienti captat
Flumina.
Nam vitii nemo sine nascitur, optimus ille est,
Qui minimis vrgetur.
Omnes autem prefati oratores poete & histori-
ographi simul cum suo imperatore, cuius tempore in
ipso damnantur. Com. 3.
non

A.V.C. 711

Ep. ad Lolium non est Horatii.

A.V.C. 711

Amb. in 12. ca. 1. ad Cor.

De gloria Christi natiuitate tempore patris natus.

Augustus noluit vt Deus adorari.

Apparitus virginis Mariæ in sole.

Huius historiarum auctorem Martinum Polonium citat Onu. in Plat. est tamen tamen auctorem Sibiylam ab Aug. euocatam scribit, quamuis de illis de- cem, de quibus facta est mentio supra Tit. 3. c. 9. s. 14. in- big fidei esse arguit.

non tamen vt Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt sed euanuerunt in cogitationibus suis dicen- tes. Labia nostra a nobis sunt, quis nosster domi- nus est, & seruiuerunt creaturæ potius quam creatori idolatrando cum populo. Verum, quia veritas à quo- cumque dicatur, à spiritu sancto est, vt dicit Amb. Et si non vt per gratiam inhabitando, tamen intellectum illustrando, ad agnitionem eorum que vera dixerunt & linguam & manum ad illa scribendum mouente. Vnde non debet contemni quod verum & vile est in eis. Falsa autem & praua eorum mores cum eis de- testanda.

S. X.

VB tempore huius Octauiani natus est dominus Iesus christus, anno scilicet, 42. imperij eius. Qui etiam postea imperauit, scilicet nato Christo, annis 12. Natus est autem eo tempore, quo erat pax in toto orbe, quod nunquam contigerat a tempore mortis Numæ Pompilij secundi regis Romanorum vique tunc, sed sed semper fuerunt Romani in præliis, nisi per vnum annum, vt patet supra. Quod Romani at- tendentes & industria Octauiani attribuentes, voluerunt eum vt Deum venerari, sed prudens imperator se mortalem, intelligens non assen- sit. Cumque a populus super hoc ei importunus esset, vt dicit Innocentius tertius. Sibillam prophetissam aduocauit, scire volens per oracula eius, si alius maior eo esset nasciturus. Cum ergo in die natali consi- lium super hac re conuocasset, & Sibylla in camera imperatoris oraculis insisteret, in die media circulus aureus apparuit circa solem, & in medio virgo pul- cherrima puerum gestans in gremio. Quod Sibylla Casari ostendit, eique dixit. Hic puer maior te est, & ideo ipsum adora. Audiatque est vox dicens. Hæc est ara cæli. Vnde & illa Ecclesia vbi tunc erat palatium Octauiani scilicet in capitolio, & nunc est Ecclesia & cõuentus ordinis minoru qui dicitur sancta Maria, ara cæli, hodie. Orosius autem de hoc sic ait lib. 6. cap. 20. Tempore Octauiani hora circiter tertia repente liquido ac puro serenoque dum circulus ad speciem arcus cœlestis orbem solis ambiuit, quasi eum vnum ac potentissimum in hoc mundo solemque cla- rissimum in orbe monstraret, cuius tempore, I ventur- us esset qui ipsum solem solus mundumque totum & fecisset & regeret. Idem ait Eutropius, Dicit etiam Innocent. tertius quod cum Romani habuissent magnam pacem. 12. annis sub Octauiano, construxe- runt templum in vrbe pulcherrimum, pacis templum a Hanc historiam nusquam alibi reperi non tamen propterea fidem ei derogo, cum ei aliqua ex parte Oros. & Eutrop. citati ab auctore assentiantur. Quod vero Sibiylam ab Aug. euocatam scribit, quamuis de illis de- cem, de quibus facta est mentio supra Tit. 3. c. 9. s. 14. in- telligi non possit eo quod illa Augusti longo tempore præ- præcesserint, si tamen Sibyllæ nomine quamcumque mul- tierem fatidicam intelligamus verum esse potest. Nam talem aliquam in vrbe fuisse Augusti tempore non est. à δὲ ἀπορρ, sicut Athenis tempore socratis, fuit Diotima. de qua Plato in conuiuio. Cæterum magis vrere animum impiorum illius temporis debuit oraculum Apollinis, quod ipsi Au. de successore sciscitanti editum est his verbis παῖς ἰσθῆαις κελάραι με, θεὸς με ἀνδρῶν ἀνδρῶν ἔνδρα δὲ ἀπορρ πορρῶν τε. ἔστ' ἀδὲς δὲ δὲ ἰσθῆαις. Hoc est. Me puer Hebræus Diuus Deus ipse gubernans Cedere sede iubet, tristemque redire sub oreum. Aris ergo Dei hinc tacitus discedite nostris, Niceph. h. c. 17. Suid. in voce Augustus.

A.V.C. 711

nominantes. Confulentibus autem Apollinem quon- tum duraturum esset templum illud, responsum fuit quousque virgo pareret. Quod audientes & arbitra- res hoc impossibile, quia vti que secundum naturam non est possibile, insculpi fecerunt in ianuis eius. Templum pacis æternum. Sed nocte qua Christus natus est funditus corruit. Vnde ostensum est virgi- nem in virginitate permanentem peperisse scilicet Mariam.
Quod autem tanta pax in mundo haberetur, non fuit ex industria Octauiani, vel aliorum hominum, sed dispositione diuina, ad insinuandum quod ille nas- cebatur qui est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, qui ad pacem cum Deo faciendam, nostram venerat in carnem. Quod totum scilicet etiam de pace ha- benda temporaliter prædixerat per Palmistam, & Esaiam Prophetam, loquentes de aduentu eius.
Prius tamen & de natiuitate matris eius aliquid breuiter secundum historiam dicendum est. Nam de virtutibus eius dignitate & laudibus per modum prædicationis aliquid dictum est in tertia parte, in ti- tulo de statu comprehensorum, quo ad diuersos sta- tus, sed copiosius in tractatu de donis titulo, de dono pietatis, notabitur vita comite.
Natiuitas igitur virginis gloriosa: ex femine Abrahe orta de tribu Iuda clara ex stirpe David cuius vita in- clyta cunctas illustrat ecclesias. Pater igitur virginis est Ioachim de tribu Iuda mater vero eius dicta est Anna, quæ cum sterili pluribus annis permanisset demum facta voto offerendi fructum suum si domi- nus concederet, concepit Anna virginem Mariam non quidam despirita sancto, vt quidam fatuiffert sed more humano ex Ioachim. Quæ quidem in vero concepta non tunc fuit sanctificata, cum adhuc ibi non esset anima, quæ est subiectum sanctificatio- nis, sed postquam anima fuit in corpore plenè or- ganizato infusa est à peccato originali emundata quam citissime post infusionem, non post sex men- ses vt Ioannes Baptista, at etiam plenius vt scilicet immunis fieret etiam à venialibus in vita quod nulli concessum creditur secundum Bern. & Aug. Et quia aliqui tenent eam etiam ab originali fuisse liberam licet antiqui contrarium expresse dicant cum Ecclē- sia neutrum determinauerit sine præiudicio salutis, potest quodlibet eorum opinari. Sed de hac materia plene habes in prima parte. titu. de originali. Anna igitur genuit primo ex Ioachim Mariam matrem Domini. Quo mortuo nupta est Anna Cleophæ, quæ genuit ex eo aliam filiam quam etiam Mariam vocauit & Alpheo ipsam Mariam secundam in v- xorem dedit. Quæ quidem Maria ex ipso Alpheo ha- buit quatuor filios. Iacobum minorem, & Ioseph Iu- stum qui & Barrabas dictus est, ac etiam Simonem, & Iudam seu Thadeum. Defuncto autem Cleopha Anna tertio nupta est Salome, ex quo genuit ter- tiam filiam quam etiam Mariam nominauit. Hæc Maria nupta Zebedæo, duos ex eo habuit filios, scili- cet Ioan. Euang. & Iacobum maiorem. Vnde & ver- sus dantur.
Anna solet dici tres concepisse Marias,
a Non mihi placere potest, tantà illà matronam post sterilitatē in diuina gratia solutū impedimentum & post dignissimā illius plantule satiram nempe Regina An- gelorum & dominæ nostræ, mortuo Ioachim vnam at- que alteram, vt vulgo dicunt, sibi maritus super induxis- se atque rursus coniugales amplexus adamasse. Lippo. in vitis sancto.

Pfal. 71. De natiuitate glo- riosæ vir- ginis Ma- riæ.

Pater vir- ginis ioa- chim & Anna ma- ter.

Conceptio virginis Mariæ.

Ber. ser. 73. su. can. Au. de nar. & gratia. ca. 36. Non om- nes anti- qui hoc sentiant. vide Can. li. i. de B. virg. c. 7. Ecclēsia nihil de- termina- uit de con- ceptione virg. Anna ma- riti & filie.

A.V.C. 711.

Quas genuere viri Ioaehim Cleopaa Salomeque, Haas duxere viri Ioseph Alphus Zebedeus. Prima parit Christum Iacobumque secundam Ioseph Iustum peperit cum simonone Iudam. Tertia maiorem Iacobum volucrumque Ioannem.

Elizabeth cognata Mariae.

Num. 36.

Bed. in 1. c. Luc.

Quare homines de tribu Iuda & Leui inter se miscerentur.

Christus quare ita dicatur.

Christus unde dicitur. 1. Per. 2. Apoch. 5.

Hic. in 60. in Marc. 11.

Num. 36.

Chry. ho. 1. in Marc.

Sciendū etiā q Elizabeth mater Ioānis Baptiste fuit soror cōsobrina virginis Mariæ. Nā mater Elizabeth dicta Hismaria fuit germana Annæ matris virginis Mariæ. Cognata autem dicitur Elizabeth virginis in Euangelio, quia consanguinea modo dicto. Nec mirum hoc, cum dictum sit Ioaehim & Annam fuisse ex tribu Iuda & Elizabeth fuerit de tribu Leui, vt pater Lucæ j. cum secundum legem quilibet accipere debebat vxorem de tribu & familia sua. Nam tribus Iuda cum tribu Leui sacerdotali solitæ erant inter se commiscere connubia, nec reputabatur cōtra legem. Vnde & Aaron summus sacerdos & primus habuit vxorē de stirpe regia Iudæ. Potuit ergo (vt dicit Beda) huiusmodi coniunctio ex recentiori tempore fieri datis nuptui feceminis de tribu Iuda regia his qui de tribu Leui erant [sic quæ proauos earum, liberis inuicem nuptum traditis, vtramque tribu in potuisse cōiungere.] Et ita beata Maria ex vtraque tribu fuit. Voluit enim dominus vt hæc duæ tribus scilicet regalis & sacerdotalis, adinuicem matrimonialiter copularentur propter mysterium, ad innuendum scilicet quod de eis nasciturus erat dominus noster Iesus verus rex & summus sacerdos, qui seipsum obtulit pro nobis hostiam Deo in ara crucis in odorem suauitatis. Quinque & fideles suos in hac vita viriliter militiam exercentes regeret, & in alia magnifice coronaret. Vnde 2. Cor. 12, dicitur Græcè, quod latine inunctus interpretatur. Soli autem reges & sacerdotes inungebantur. Et fideles ab eo denominantur, vt dicantur Christiani à Christo, vt vncti ab vncto, quem scilicet Christum vnxit Deus oleo ieiçia, id est spiritu sancto præ confortibus suis vt dicitur in Psalm. 54. Et ideo vt dicitur in canonica petri, Christiani sunt genus electum regale sacerdotium qui in superno regno gratias Deo agentes dicunt. Redemisti nos domine Deus noster in sanguine tuo, & fecisti nos Deo nostro regnum &c. Genealogiam autem virginis gloriosæ, & per cōsequens domini: esu Christi filij eius, de qua solus natus & conceptus est non ex verili femine Ioseph vel alterius, sed virtute spiritus sancti, describunt Matthæus primo capitulo, & Lucas tertio suorum Euangeliorum. Quod autem genealogiæ illæ quas describunt Euangelistæ, non terminantur in Maria, sed in Ioseph sponso eius, ideo factum est secundum Hieron. & Chryostom. quia non erat mos apud Iudæos Catalogos generationum seu genealogias per feminas sed per mares texere. Vnde si genealogiam Mariæ expressit tenuisset nouitas ista & inuitatus stylus Iudæo in scandalum suscitasset & tamen texendo genealogiam Ioseph, implicite & per consequens genealogiam Mariæ tenuit. Nam cum Ioseph in quo reuincatur illa genealogia fuerit sponus Mariæ vt pater Matth. j. Ex hoc ostenditur & virginem sponfam eius fuisse de eadem genealogia & de tribu Iuda & familia Dauidica descendisse. Secundum enim legis præceptum quilibet de tribu sua, non de alia, vxorem accipere debebat, quod plene obseruabatur. Ioseph autem dicitur filius Dauid Matth. 1. quia ab eo descendit, ergo & sponfa eius Maria de domo Dauid. Et dicit Chryso. quod nulla sanctarū cum mulierum ponitur in genealogia Christi sed peccatrices ad innuendum, quod propter peccato-

res veniebat ad saluandum vt medicus, & nō ad iudicandum vt dominus, & iudex. Hieron. ait super Matth. Dominus noster Iesus Christus voluit non solum de alienigenis, sed etiam de adulterinis commistionibus nasci, nobis magnam fiduciam præstās, vt qualicumque modo nascamur, tantum vt eius vestigia imitemur: ab eius corpore non separabimur, cuius membra per fidem facti sumus. Et habetur di. 36. Dominus.

Quare autem Matthæus & Lucas variant modum describendi genealogiam domini, quia Matthæus descendendo narrat. Et hoc ab Abraham vsque ad Ioseph, & per catenam Salomonis tres quaterdenas generationum successisse exprimens. Lucas vero ascendendo à Ioseph vsque ad Adam per catenam Natham septuaginta septem nationes describit. Ratio horum est: quia Matthæus Euangelium Iudæis scripsit: nihil autem magis poterat delectare Iudæos cōuersos, quam audire Christum ex Abraham descendisse, cui facta est promissio de eo, ac etiam ex Dauid cui etiam promissus est Christus, cum ei dictum est, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Et ideo vt redderet eos magis beneuolos & attentos, principium Euangelij sui fecit esse genealogiam domini incipiens ab Abraham & Dauid. Ideo autem descendendo narrauit quia humanitatem intendat ostendere, per quam Deus ad nos de cælo descendit. Posuit autem tres quaterdenas, ad innuendum quod per hoc ei incorporamur, & eius fratres per adoptionem sumus, si denarium præceptorum cum quaternario Euangeliorum in ternario scilicet Trinitatis fide obseruamus. Componitur enim quater denarius ex decem & quatuor, qui quaterdenarius ter multiplicatus ascendit ad quadraginta duas generationes, quibus ab Abraham peruenitur ad Christum, significans quadraginta duos virtutum gradus, quibus peruenitur ad Christum, vt in nobis generatur per gratiam. Qui actus virtutum accipi possunt ex interpretatione illorum nominum Hebræorum qui prescribuntur in genealogia ipsa. Quorum primus est Abraham pater fidei, qui interpretatur pater multarum gentium. Fides enim est fundamentum & pater omnium fundamentorum. Vltimus Ioseph qui interpretatur augmentum, quia perfectus semper quirit in virtutibus augeri. Et significatur etiam hi gradus per quadraginta duas mansiones, quibus filij Israel transitio mari rubro discurrerunt per desertum tendentes ad terram promissionis, quæ designat supernam patriam: sicut desertum, mundum iustum. Lucas autem Euangelista ascendendo genealogiam vsque ad Deum produxit: quia formam sacramenti aperit. A baptismo enim Christi ibi incipiens, vsque ad Deum ascendit, ostendens ex hoc baptizatos ascendere ad hoc, vt sint filij Dei. Et septuaginta septem generationes ponit, qui numerus septuagenarius septenarius signat remissionem, secundum illud Matth. 18. Non dico tibi septies sed septuagies septies, scilicet remitte. In baptismo enim omnia remittuntur, etiam si essent omnia peccata septuaginta septem generationum, ex quibus Christus descendit. Item Lucas loquens non solum Iudæis conuersis, sed communiter omnibus etiam gentilibus, vsque ad Adam genealogiam extendit, quia omnes ex Adam. Ideo autem Matthæus isto termino genuit vitur, quia filios nature tantummodo numerat. Lucas vero dicit qui fuit, quia filios secundum legem, vel per adoptionem factos etiam ponit, & per hoc soluitur discordia quæ apparet

A. V. c. 711. Hieron. in Matt. ca. 1.

Vide Th. 3. p. 93. a. 3. ex quo hæc fere supra sūt.

Quare Matthæus descendendo, Lucas ascendendo Christi genealogiam scribit. Gen. 22. Psal. 131.

Heb. 11.

Num. 33.

Baptismo omnia peccata remittuntur.

A. V. C. 711. Au. li. 2. g. Euan. c. 5.

D. Tho. in 3. p. 43. a. 3. Hic. li. 1. c. 1. in Matt. Eu. li. 1. h. Eccl. ca. 6.

Dan. lib. 4. de ort. fid. cap. 15.

Amb. li. 3. in Luc. li. 11.

Num. 24. Hæc multorum antiquorum testimonij cōfirmat. Can. lib. 1. de B. Mc. cap. 4.

Ioach. & Annæ Mariæ parentum vita. ad stare. Ifachar summus pontifex preuit cum cum-

paret inter ipsum & Matthæum de patre Ioseph. Nā Matthæus dicit Ioseph filium Iacob, & Lucas dicit eum filium Hely, quod sic ad concordiam reducit. Dicit August. in lib. de questionibus Euangelij quod fecit causæ occurrunt, quarum aliquam Euangelista secutus est. Aut enim vnus Euangelista patrem Ioseph à quo genitus est, nominauit. Alter vero vel auum matrem vel aliquem de cognatis maioribus posuit. Aut vnus erat pater Ioseph naturalis, alter cum adoptauerat. Aut more Iudæorum cum sine filiis vnus decessisset, eius vxorem propinquo accipiens filium primum quem genuisset ex illa propinquo mortuo deputabat, vt [cum ab altero alteri genitus esset Ioseph conuenienter duos patres habere diceretur.] Et dicit Thom. in 1. par. q. 31. quod ista tertia causa seu declaratio est verior aliis, quam etiam ponit Hieronymus super Matthæum & Eusebius Cæsariensis in historia Ecclesiastica ab Aphricano historiographo dicit esse traditum. Dicunt enim quod Mathan & Melchi diuersis temporibus ex vna & eadem vxore Iescha nomine, singulos filios procreauerunt, quia Mathan, qui per Salomonem descendit vxorem eam primo accepit, & relicto vno filio, Iacob mortuus est. Post cuius obitum, quia lex viduam alteri viro non vetat nubere, Melchij qui per Nathan genus duxit ad Dauid cum esset ex eadem tribu, sed non ex eodem genere relictam Nathan accepit vxorem, ex qua & ipse filium suscepit nomine Hely. Et sic ex diuerso patrum genere efficiuntur Iacob & Hely fratres vterini, scilicet ex eadem matre, quorū alter scilicet Iacob, fratris sui Hely sine liberis defuncti, ex mandato legis accipiens vxorem, genuit Ioseph, natura quidem generis suum filium, secundum vero legis præceptum Hely efficitur filius, & ideo Matthæus dicit, Iacob genuit Ioseph. Sed Lucas, quia generationem legalem describit, nullum nominat aliquem genuisse. Et quamuis Damascenus dicat quod beata virgo mater Christi ad Ioseph attinebat secundum illam originem qua pater eius dicitur Hely, quia dicit eam ex Melchi descendisse, tamen credendum est quod etiam ex Salomone originem duxerit secundum aliquem modum per illos patres quos enumerat Matthæus qui carnalem Christi generationem enarrare dicitur, præsertim cum Ambrosius dicat Christum de femine Iechoniz descendisse. Hæc Thomas ibi. Fuit igitur beatissima Maria virga illa rectissima, quæ egressa est de radice Jesse, qui fuit pater Dauid, vt prænunciatum fuit per Esa. & stella maris sic enim interpretatur) de qua Balaam ait Orietur stella ex Iacob &c. Cuius pater Ioaehim ex Nazareth ciuitate oriudus, mater Anna Bethlehæ ita (vt legitur in quodam libello translato à beato Hieron. de Hebræo in latinum intitulo de natiuitate beate Mariæ, continente etij Apochripho consona rationi) fuit simplex recta & pia omnemque substantiam suam trifariam diuidebant. Vnam partem templo & seruitoribus templi impendebant, secundam pauperibus & peregrinis erogabant, tertiam vero partem reddituum suorum pro sustentatione sui & familiæ referuabant. Et ita Deo iusti, hominibus pij, per annos circiter viginti castrum domini coniugium sine procreatione liberorum exercebant. Vouerunt autem si Dominus eis sobolem daret, eam eius seruitio mancipaturos. Cum autem quadam vice in festo incensiorum Ioaehim ad templum in Hierosolymam ascendisset, & inter conciuies & contribules suos fecundos cum oblationibus vitam ad stare. Ifachar summus pontifex preuit cum cum-

A. V. C. 711.

muneribus suis dicens, Deo accepta non posse videri munera eius quem prole iudicabar indignum, maledictumque esse qui semen non reliqueret super terram. Cuius ille opprobrij obiecti confusus ad pastores suos qui erant in pascuis secessit. Non enim domum repedare audebat, ne à conciuibus suis eodem opprobrio sterilitatis notaretur. Quadam autem die apparuit ei Angelus domini cum magno lumine, quem exterritum confortauit dicens. Noli timere, ego enim sum Angelus à Domino missus, vt tibi annunciem orationes tuas à Deo exauditas & elemosynas ei gratas, & opprobrium sterilitatis nō tibi rectè obiectum, sed sterilitatem seu deiectionem delati partus recompenfabit aliquando, & exaltabit nobilitas prolis subsequens vt patet in Sara & Rachele, Ecce vxor tua Anna pariet tibi filiā, & vocabis eam Mariam. Hæc ab infantia vt voluisti, erit domino consecrata, & spiritu sancto replebitur ex vtero matris suæ, scilicet per sanctificationem. In templo domini erit assidua conuersatio eius. Et sicut ipsa mirabiliter ex sterili Anna nascetur, ita incomparabiliter virgo generabit altissimi filium. Apparuit & Angelus Domini Annæ anxie de reuersione viri, & simili reuelatione consolatus est eam. Singuli autem ad iussu Angeli moti de loco suo sibi obuiantes ad portam auream Hierosolymis intimantes alter alteri visionem, collatati sunt gratias Deo referentes. Reuersis que domum, coniugio operam dantibus concepta ex eis est & nata beatissima Maria. Quam ablactatam votum adimplere satagentes, cum triennis esset, ad templum domini adduxerunt, vt eam Deo dicarent. Erant ibi quindecim gradus per quos ascendebatur ad templum id est ad altare holocaustorum, quod erat in atrio anteriori ipsius templi, vbi offerebantur sacrificia. Ponentes ergo puellam in imo graduum se induerent cultioribus vestibus, beatissima Maria trium annorum ascendit per se sine cuiusquā auxilio omnes illos gradus, vt nihil perfectæ ætati deesse putaretur, ad signandum quia ascenderat mente ad quindecim gradus perfectionis signatos in quindecim Psalmis gradualibus qui dicebantur à sacerdotibus ad templum ascendentibus. Horum adaptionem ponit Nico. de Lyra super psalte. Breuiter. Sacrificio igitur celebrato dimittentes parentes eius filiam in templo cum aliis virginibus custodiendam, reuersi sunt domum. Ipsi autem virginis natiuitas antiquitus ignorabatur, quādo seu qua die accidisset, & ideo non solemnizabatur ab Ecclesia. Sed vt narrat Vincen. in spe. hist. libro septimo cuidam sancto viro solitariam vitam agenti, cum multoties omnino in tali die magnā harmoniam in cælo sentiret: causam scire cupienti, Angelus reuelauit hoc ex eo fore, quia tali die nata fuerat mater domini. Quo divulgato, Ecclesia festum natiuitatis eius instituit celebrandum. Et post ea Innocentius quartus octauas eius instituit. Hinc Ber. beata Maria Sancta fuit antequam nata, neque enim festis laudibus celebraretur, si non facta nasceretur.

a De die festo natiuitatis B. virginis leg. Can. de vir. lib. 1. cap. 9.

§. XI.

De vita & moribus eius per manētis in templo, dicitur in quodam libello licet apochrypho, quod hanc regulam sibi itauerat, vt à mane vsque

Cōceptio virginis. intremera. 12. Genes. 21. & 30.

Beata virgo templo præsentatur.

Nic. die Ly. sup. ps. 119.

Festū natiuitatis B. virginis. Ber. ep. 174. ad Lugdu.

B. Virg. in tēplo manentis mores de his vide Can. li. 1. de vir. cap. 13.

A.V.C. I.

ad terram orationi insisteret, à tertia usque ad nonam in textino opere se occupabat. Iterum à nona ab oratione non recedebat, quousque Angelus domini sibi apparetis escam sibi de celo deferreret ad sustentandum. Quæ autem sibi dabantur à ministris, pauperibus dispensanda reddebat. Omnis sermo eius erat gratia plenus, ut in lingua eius cognosceretur Deus, & in scrutatione legis Dei permanebat. Eratque circa socias sollicita, neque ex eis vel in paruo peccaret, neque aliqua imperiosa vel superba circa sociam existeret. Sine intermissione benedicebat Deum & ne forte in salutatione sua à laudibus domini tolleretur, si quis eam salutabat, ipsa pro salutatione Deo gratias respondebat. Et cum esset pulcherrima corpore super omnes mulieres tanta puritas relucebat in facie eius, tanta honestas, ut impudicissimi homines eam inspicientes non solum non incitabantur ad concupiscentiam eius, sed ad castitatem & pudicitiam instigabantur, & compungebantur. Quod autem beata Maria fuerit immunis ab omni peccato actuali, patet ex verbis Aug. dicentis in libro de natura & gratia. Excepta sancta virgine Maria, de qua cum de peccatis agitur nullam prorsus volo propter honorem domini de ea habere quaestionem, unde enim scimus quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ concipere & parere meruit eum, quum nullum constaret habuisse peccatum. Hac ergo virgine excepta, si omnes sancti & sanctæ interrogati fuissent dum hic viverent, an sine peccato essent, omnes una voce responderent, quod ait Ioannes. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, hæc Augustin. Et loquitur de venialibus. Nec sic intelligendum, quin pro aliquo licet paruo tempore possit sanctus homo se reperire sine peccato veniali etiam. Sed quia non potest diu manere quin labatur in aliquo, quia si possumus vitare singula non tamen omnia, secundum Thom. in summa. Itaque Mariam quam pater & mater in templo dereliquerant, dominus assumpsit quotidie in gratia proficientem. Et cum ad ætatem. 14. annorum peruenisset, admonuit summus pontifex ipsam & cæteras virgines ut domum propriam seu suorum parentum redeuntes nuptiis operam darent. Quod cum cæteræ virgines libenter annuerent, sola virgo maria ut contra viam votestitit, dicens hoc seruare non posse, cum Deo vouisset virginitatem. Super qua re anxius & perplexus pontifex, tum quia votum fore implendum lex iubebat, tum quia ex alia parte mos tunc erat contrarius ut quis seruaret virginitatem, sed propagationi carnali opera daretur, dignum duxit diuinum oraculum consulendum super his. Nec mora, cunctis de propitiatorio audientibus vox audita est requirendum esse E. vaticinij, cui virgo desponsaretur, illud videlicet Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini. Insuper ergo pontifex ut omnes ad patriam coniugium de familia David virgas suas adducerent ad altare coram eo. Quod quum fieret & inter alios Ioseph suam proferret, statim virga ipsa germinauit & floruit, & in eius cacumine columba conlidere visa est. Quo signo ostensum est virginem Ioseph desponsandam fore. Unde ea desponsata ad domum parentum vel Ioseph deducta est. Tunc enim demore erat desponsatas aliquando accedere & manere in domo sponсорum seruata omni honestate & virginitate vsque ad diem nuptiarum.

Maria virgo fuit sine peccato actuali. Au. de nat. & ge. c. 36.

I. Jo. 1. po. rest homo sine venia. Ii esse alio quo paruo tempore. Th. in 1. 2. q. 109. a. 8.

Isaia 11. Maria Iosepho desponsata.

§ XII.

A.V.C. I.

QVAMVIS per istud signum & modum predictum potuerit virgo desponsari Ioseph, tamen hoc authenticum non est, sed certissimum est eam Ioseph fuisse desponsatam, Euangelio attestante Mat. 1. vbi dicitur. Cum esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph. & Luc. 1. dicitur. Missus est Angelus Gabriel ad Mariam virginem desponsatam Ioseph. Ex quibus verbis etiam patet, quod ante conceptionem Christi desponsata fuit. Quod etiam votum virginitatis emisisset, asserunt doctores. Sed vtrum ante desponsationem vel post. Augusti. videtur dicere quod ante desponsationem mente deuouit, sed postea ore expressit. Dicit enim ut habetur. 27. q. 2. s. 1. Beata Maria proposuit se votum virginitatis seruaturam in corde, sed ipsum votum virginitatis non expressit ore. Subiecit se diuinæ dispositioni dum proposuit se perseveraturam virginem nisi Deus aliter ei reuelaret. Committens ergo virginitatem suam diuinæ dispositioni consensit in carnalem copulam, non illam appetendo, sed diuinæ inspirationi in vtroque obediendo. Postea vero cum filium genuit, & quod corde conceperat simul cum viro labijs expressit, & vterque in virginitate permanit. Hæc ille. Consensit ergo in coniugalem statum Ioseph Deo reuelante: quia sic deuouerat, & reuelatū etiam ei fuit, quod à viro illo non cognosceretur.

Au. lib. de Virg. ca. 4. Tho. in 3. p. 4. 28. a. 4. An B. virgo votum virginitatis edidit & quædam vide. Can. lib. 1. cap. 14.

Titulus quintus de sexta ætate mundi.

De Christi incarnatione, vita & miraculis.

CAP. I.

SEXTA mundi ætas inchoata est in Christo Iesu, secundum aliquos à natiuitate eius quæ fuit anno 2. imperij Augusti Octauiani. Et à quinquies millesimo centetunononagesimo nono ab initio mundi secundum 70. & Bedam. Secundum vero Hebræos & Hier. anno ter millesimo nonagesimo sexagesimo quinto. Secundum alios inchoatur sexta ætas mundi à Baptismo Christi, quia tunc collata est virtus regeneratiua aquis in baptismo. Secundum alios in passione eius, quando aperta est ianua Paradisi. Et vtrūque scilicet baptisimus & passio eius fuerit sub Tyberio imperatore successore immediatè Octauiani. Hic igitur dominus Iesus secundum carnem assumptus descendit de tribu regali & sacerdotali per patriarchas, sacerdotes & reges, Sacerdos ipse in æternum & secundum ordinem Melchisedech, & pontifex futurorum bonorum proprio sanguine ingrediens sancta sanctorum, & rex regū & dominus dominantium, ut dicitur in Apoc. Et ab ipso habet originem & verum fundamentum imperij Christiani & summū pontificium, ut dicitur di. x. quoniam id est mediator. à glossa. Sicut in firmamento sunt duo luminaria magna, sol maior luna minus, ita in Christo firmamentum, pontificium, ut maius, & imperium & luna quæ illuminatur à sole, ita & imperium eruditur & iudicatur per sacerdotium distinctum. 106. duo sunt. In isto

Sexta mundi ætas quando inchoatur

Christi maiores.

Psal. 109. Hebr. 9. Apoc. 19. Imperij Christiani & summum Pontificij habet à Chr. originem.

a Quamuis D. Ant. toto fere opere triplici hac computatione vtatur. nos tamen in ea computatione quam columnis præfiguramus à Christi dominatiuitate numeramus quia triplex hæc computatio parū inter Christianos est visitata, & à Christi ortu numerare annum passim est receptissimum.

A.V.C. I.

igitur capitulo ageretur de vita Christi & miraculis secundum narrationem euangelistarum, & cum quotatione capitulorum, postea de pontificib. summis & imperatoribus & notabilibus gestis temporibus eorum.

Quæ dicitur natus est Christus.

Leo. ep. 79.

Mirabilis ortus Christi.

Ezech. 44.

Bern. ser. 3. in vig. nat. domini. Maximus episcopus. Taurinensis in ser. nat. Ex. 16. nu. 20. Iosue 6. Iosue 10. Miraculū natiuitatis Christi superat omnia miracula.

Ambros. lib. de iis qui myst. inuit. cap. 9. Miracula veterum Christo accōmodantur.

Psal. 111.

vtique est tota dies, quæ nescit occasum peccati, nec tenebras ignorantia, quam fecit Dominus, trinitas illa, carnem & animam & vnionem cum verbo. Et ideo exultemus corpore laudes cantando. Et letemur in ea mente iublando. Vnde & Leo Papa in sermone. Saluator noster hodie natus est gaudeamus. Nemo ab huius alacritatis participatione fecernitur. Exulter iustus, quia inuitatur ad palmam. Gaudeat peccator, quia mutatur ad veniam. Animetur gentilis, quia vocatur ad vitam. Hinc & Faustus in sermone natalis ait. Ducite fideles festiuissima gaudia. Res enim hodie vobis perfecta est noua, quæ olim fuerat repromissa. Intra artifice mundi angustias ventris humani. Efficitur grauida mater intacta. Et ecce tanquā sponsus de thalamo Christus Mariæ processit ex vtero. O noua & inaudita promissio. O mira & inquisita compago. Vnitur enim Deus & homo, verbum & caro. Hoc autem mysterium tam ineffabile, nullus intellectus creatus, nulla sciētia capere potest. Nam vt quidā alius dicit. Quæ natura non habet vsus ignorat, ratio nescit, mens non capit, eloquium tacet, ingenium hebet, & terra stupet, cælum pauet, creatura miratur, mediūque silentium tenet, omnia hac die implentur. Item Alanus in Anticlaudio.

Leo Papa in ser. 1. de nat.

Incarnationis gratia.

Mysterij incarnationis ineffabile.

Ala insulens.

Logica vis exultat omne, Retorica perit arbitrium, ratioque vacillat, Vt nox splendescat sol obtenebescit eclipsi. Sol verus languescit, vt astra reducat ad ortum, Aegrotat medicus, vt sanet morbidus ægrum, Cælum se terra conformat, Cædrus bysopo, Ipso Gigas minimo, rex seruo, diues egeenti, Purpuram sacco. Hec ille Idem alius. Cælum in testis clauditur, Mundus pugillo premitur, A centro sphaera cingitur, In centro iacet circulus, Fontem excedit riuius, De vase prodit figulus, Sol æternus obscuratur, Lux & vita obtenebratur, Portatur qui portat omnem creaturam, Gubernatur qui omnium gerit curam, Diameter infinitæ parallellæ, Vtero iungitur puella, Verbum sit infans & tacet, Sursum stans in imis silet, Et nubibus tonat. Hæc ille.

§ I.

Genealogiam igitur generationis Christi secundum, humanitatem descripsit Mattheus in principio sui Euangelij, eam inchoans in Abraham, & terminans in Ioseph viro Mariæ, de qua natus est Christus. Ioannes autem euangelista euangelium initiauit à generatione Christi æterna secundum deitatem dicens. In principio erat verbum, & inde descendit ad temporalem secundum humanitatem, dicens. Et verbum caro factum est. Lucas autem inchoat euangelium suum à conceptu præcursoris Christi, scilicet Ioannis Baptistæ, nuntiatio patri Zachariæ in templo per Archangelum Gabrielem in festo propitiationis, quando intrabatur in sancta sanctorum. Qui Gabriel & nomen, & sanctificationem eius vtero, & austeritatem vitæ, &

A.V.C. I.

Leo Papa in ser. 1. de nat.

Incarnationis gratia.

Mysterij incarnationis ineffabile.

Ala insulens.

Mat. 1. Ioan. 1.

Ioannes Baptista quando fuit ab Angelo enunciarus.

A.C.V. officium prædicationis prænuntiavit. Et quia dubitavit petens signum, signum accepit mutus effectus usque ad natiuitatem eius. Reuerso autem Zacharia domum suam, ex eo concepit Elizabeth vxor sua sterilis Ioannem Baptistam. Et nota quod Zacharias forte exiit vt incensum poneret in templo.

Sors non est. Aug. ad Psal. 39. Matrimoniū facerdotib. qua lege interdictum. Sors non est permissum in lege euangelica & quare.

Et hoc non potest arguere sortes esse leuitas. Nam vt dicit magister. Gratia. 26. quæst. 2. c. sors non est s. hisita. Antequam euangelium claresceret, multa permittebantur, quæ tempore perfectioris disciplinæ penitus sunt eliminata. Copula nanque sacerdotalis, vel consanguineorum, nec legali nec euangelica, nec apostolica autoritate prohibetur, ecclesiastica tamen lege interdictum. Sic & sortibus vti permittebatur in veteri testamento, vt ibidem pater, sed ab Ecclesia sunt prohibita, ne sub diuinationis specie ritus idololatriæ redirent fideles & maxime in electionibus ecclesiasticis. In sexto autem mense sequenti à conceptu Ioannis missus est Angelus Gabriel à Deo in Nazareth ciuitatem Galilææ ad Mariam virginem desponsatam Ioseph. Et cum salutatione Angeli dicens, Ave gratia plena &c. Maria expauisset, ipse Angelus confortans nuntiavit eam altissimi filium concepturam. Interroganti autem virgini, non quia dubitaret de verbo sibi nunciato, vt Zacharias, sed vt audiret de modo huius conceptus. Quoniam inquit virum non cognosco id est non cognituram me proposui, vt exponitur 27. quæst. 2. sufficit §. 1. Respondit Angelus, modum exprimens quia scilicet non humano semine, sed opere spiritus sancti conciperet: exemplum adducens, conceptus Elizabeth sterilis, qui erat occultus sibi, non vt tanquam dubiam ex hoc credulam redderet, sed vt lætitiā lætitiæ cumularer, & vt cogiter iuuentula de antiquo obsequio in eius partu. Demum Maria dicente. Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum. Tunc in momento verbum caro factum est, & de virgine Maria id est de purissimis sanguinibus eius materia corporis Christi coagulata, & in omnia lineamenta membrorum distincta, simul & anima de nouo à Deo creata est illi corpori infusa, & deitati vnita, omni gratiæ & sapientiæ & gloria repleta. Omnia hæc simul in instanti.

Luc. cap. 1. Incarnatio quomodo facta.

Visitatio virginis Mariæ. Post conceptum exurgens Maria abiit in montana ad domum Zacharia, & ea salutante Elizabeth, exultauit miraculose infans Ioānes in utero eius. Et accelerato sibi vsu rationis vt dicitur, cognouit aduentum Saluatoris in vtero virginis existentis, & cum reueritus, tunc sanctificatus est, ab originali scilicet mundatus. Elizabeth quoque reuelatione sibi facta de verbo Dei in virgine concepto, exclamante, vnde hoc sibi scilicet meritum & gratia accidisset, vt mater Domini sui venisset ad eam visitandam, Beatissima virgo cernens iam manifestari mysterium, quod omnibus erat occultum, repleta spiritu feruoris incomprehensibilis, in gratiarum actiones se effundens cecinit illud deuotissimum canticum. Magnificat anima mea Dominum &c. Mansitque cum Elizabeth Maria mensibus tribus scilicet vsque ad partum Ioanis, quem pie vt dicitur expectabat. Exinde parturiente Elizabeth Ioannem, congratulabantur ei omnes vicini & cognati. Et octaua die cum venissent ad circumcisionem pueri (nam et si esset per sanctificationem in vtero ab originali mundatus, tum vt conformaretur aliis de illo populo circumcindi decebat) facta est disceptatio pia inter propinquos eius & matrem de impostro-

Vide D. T. in 3. p. 431. artic. 5.

Ioan. natiuitas & circumcisio.

ne nominis. Mater eius volebat eum Ioannē vocari, alij renuebant aliud nomen quærentes sibi imponi. Dūmque ad Zachariam patrem accessissent pro huius rei determinatione, postulans signo pugillarum scripsit. Ioannes est nomen eius. Et illico apertum est os eius, qui mutus erat, & prophetauit, impletū esse declarans mysterium incarnationis quod adhuc erat secretum dicens. Benedictus Dominus Deus Israel &c. Super quo mirati sunt omnes, & diuulgatum est per regionem.

Nato Ioanne, Maria reuersa est in domum suam, & Ioseph percepit de sponsa sua Maria, quod esset grauida. Cūque iustus esset, & sciret eam non cognouisse, nec tamen veller eam traducere id est accusare secundum August. 2. quæst. 1. si peccauerit, cum non crederet tam sanctam, tam pudicam, adulterium commisisse, cogitauit dimittere eam, sed Angelus ei reuelauit in somnis quod non timeret eam accipere, quia de spiritu sancto conceperat filium, quē vocaret Iesum, quia saluatorus erat populū. Noli timere, accipere Mariam coniugem tuam. Chry. Accipere dicit. 1. domi retinere. Iam enim illam domi habebat secundum morem antiquorum, qui sponfas retinebant in domibus sponforum cum omni pudicitia, sed illam mente dimiserat. 27. quæst. 2. priusquam. Coniugem tuam. Orige. id est sponsam, quam tamen coniugem voco, non ex coniunctione facta vel futura tecum, sed vt Diabolo virginitatem eius occultem, & vt legis instituta nō destruat. 27. quæst. 2. inuenta. Gregor. Habere voluit Dominus Mariam ante suam natiuitatem sponsum, qui tamen ad eius nuptias non peruenit. Nam ita factus est discipulus (scilicet Thomas) dubitans & palpians testis veræ resurrectionis, sicut Ioseph sponfus fuerat & matris custos intergerima virginitatis. 27. quæst. 2. sic quippe.

Mat. Ioseph quomodo voluit Mariam dimittere. Aug. de verb. domini. Chr. hom. 4. in Mar.

Hom. 16. in Euang.

§. II.

CVM autem exisset edictum à Cesare Augusto scilicet Octauiano vt describeretur vnuerfus orbis, qui scilicet Romano imperio esset subiectus. Nam simpliciter nulli vnquam fuit subditus totus orbis, & ipso edicto ordinatum fuit vt omnes irent ad ciuitatem suam, vnde originem traxerant, vt ibi describerentur singuli & soluerent denarium argenteum, ob recognitionem subiectionis imperatori. Maria cum sponso suo Ioseph, vt traderet exemplum obedientiæ superioribus, etiam ethnicis, profecti sunt de Nazareth in Bethlehem ciuitatem paruulam vnde Dauid oriundus fuit, & ipsi ex eo descendentes, & quia multi eo confluerant, vt pauperculi, non inuenientes domum, quæ eos reciperet, intrauerunt quoddam diuerforium, locum scilicet non habitabilem, sed quo diuertebant gentes tempore pluuia vel ad colloquendum simul, ibiq; circa mediam noctem dominicam, non cum dolore, vt careræ mulieres, sed cum summo gaudio à nobis incomprehensibili peperit, iuxta illud Esa. 35. Germinans germinabit lætabunda & laudans, sicut germinat terra herbas. Sine sui apertione peperit filium suum primogenitum, non quem alij sequerentur nati, sed ante quem nullus id est vnigenitum. Ipsaque mox quem genuit, adorauit. Nullaque ibi obstetrix, nullaq; ancilla vel nutrix, vt ait Hieronymus. Sed ipsa sola virgo lactabat vbera de cælo pleno. Pannisque eum inuoluit & reclinauit in præsepio inter bouem & asinum vt communiter

Luc. ca. 2. Imperator totius orbis natus vnquam fuit. De natiuitate domini Iesu. Hiero. ad ver. Heli.

A.V.C. niter dicitur. Cui illud congruit Abachuc tertia. In medio duorum animalium innosceris. Et ex halitu calido animalium natus puer calefiebat.

Luc. ca. 2. Apparuit autem Angelus domini cum magna luce pastoribus qui in illa regione custodiebant greges suos vigilantes, & nunciavit natum saluatorem mundi. Et post hoc audita est multitudo militiæ cælestis cum eo, laudantium Deum & dicentium. Gloria in altissimis Deo &c. Pastores ergo illi loquentes adinuicem dixerunt. Transeamus vsque Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factum est, quod Dominus fecit & ostendit nobis. Et venientes festinanter inuenerunt infantem cum matre, nec creditur ibi defuisse Ioseph qui tanto mysterio pueri nati fruebatur. Et pastores adorantes reueri sunt ad sua glorificantes Deum & diuulgantes factum. Et Maria confertabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Conferebat enim, vt ait Beda, ea quæ nouerat prænunciata per prophetas de filio Dei & suo, ad ea quæ videbat quotidie impleri in eo, menti ea mandabat, vt tempore suo Apostolis & euangelistis ea manifestaret, qui his presentes non erant.

Luc. ca. 2. Bed. lib. 1. com. in Luc. ca. 6. Leo P. 4. Vid. D. T. in 3. p. 96. 37. artic. 1.

Octaua vero die natiuitatis suæ circumcisus est puer, & vocatum est nomen eius Iesus. Vbi dicit Gratia. 25. quæst. 1. s. vltim. quod Christus qui legem dedit, ipsam legem carnaliter impleuit, octaua die circumcisus, & quadragesima die in templo cum hostiis presentatus, vt in seipso eam sanctificaret. Postea vero, vt se dominum legis ostenderet contra literam legis leprosum tangendo mandauit. Causa autem huius circumcisionis cum ea non egret, multiplex assignatur, sed non est hic locus eius. Hæc Lucas.

Luc. ca. 2. Leo P. 4. Vid. D. T. in 3. p. 96. 37. artic. 1.

§. III.

Die autem tertiadecima ab eius natiuitate Magi id est sapientes præcipue in Astrologia & reges, ductu stellæ quæ apparuerat eis vel ipsa die natiuitatis vt communis dicitur vel anno præcedenti talem diem, ab oriente venerunt Hierosolymam, credentes sibi natum tam egregium puerum eis reuelatum, dicentes. Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Quod Herodes rex Iudææ audiens turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Vnde congregans peritos in lege, inuestigabat ab eis de loco natiuitatis eius quem Magi quærebant. Quo ei exposito, quia in Bethlehem, secundum prophetiam Michææ dicentis. Tu Bethlehem terra Iuda &c. Indicauit Magis ipsi locum, eis suadens vt inuentum notum ei faceret, simulans adorare velle quem intendebat occidere. Exeuntes ergo Hierosolymam reuiferunt stellā, cuius aspectum ingressi Hierosalem amiserant. Stella igitur antecedebat eos vsque ad locum vbi puer natus erat, ibique se firmavit. Ex quo agnoscentes puerum, quem cum

Mich. 5. Nomina trium regū & eorum munera. a Magos fuisse reges vetus Ecclesiæ traditio, cuius meminit Tertul. contra Iudeos & 3. contra Marcionem, Cypr. in sermo. de Bapt. Hieron. in Psalm. 71. August. lib. 3. de mirab. script. cap. 4. Hilar. lib. 4. de Trim. Idacius Clarinus ad Varimundum Aria Athanas. quæst. 1. Cantacuzenus Apol. 1. Nec neceesse est vt magni reges fuerint. Nam reges appellantur more orientis omnes qui sceptro & daemare vti poterant, siue sue essent potestatis siue aliterius iuri subessent, vt Ximbi sepe notat. Atque hæc contra Caluini nequitiam Geneb.

matre Maria inuenerunt esse Deum verum adorauerunt offerentes singuli (qui dicunt tres fuisse scilicet Gaspar, Balthasar, & Melchior) aurum, thus & myrrham. Aurum propter inopiæ subleuationem. Thus ad tollendum stabuliferorem. Myrrham ad membrorum consolidationem, secundum Bernar. Leo ser. 6. de epiph. Bernar. Leo ser. 6. de epiph. Aug. de nat. dz. Astrologia post Christum non est permissa. Rab. de præf. eccl. Aug. de nat. dz. Astrologia post Christum non est permissa. Quadragesimo autem die oblatu fuit Christus in templo à Maria & Ioseph secundum legem purificationis, & oblatum pro eo in sacrificium pariturū vel pulli columbarum, & redemptus quinque siclis argenti. Quem presentatum in templo Simeon senex agnoscens saluatorem, accepit in vlnas, benedicens Deum, & dicens. Nunc dimittis seruum &c. Et matri restituens de eo prophetauit dicens. Postus est hic in ruina &c. gladio passionis eius animam transferendam. Sed & Anna prophetissa quæ 83. annorū erat in templo assidua eum cognoscens aliis manifestabat. Hunc morem adhuc seruant mulieres fideles, vt scilicet per 40. dies post partum Ecclesiam non ingrediantur. Et hoc non quia in veteri lege mandatum, nam hoc esset Iudaizare, sed ex quadam reuerentia ad Ecclesiam. Verum vt dicit Gregor. distinct. 5. cum enixa. Si mulier eadem hora qua parturiuit non in contemptum, sed Deo gratias actura vult Ecclesiam ingredi, non est prohibenda. Greg. ad Aug. c. 10.

Luc. 11. Christi in templo presentia. Herodes aduersus infantes læuit.

§. IIII.

HERODES autem cum Magi nil ei nunciasset de puero inuento, existimauit primo eos deceptos non inuenisse, & ideo erubuisse ad eum redire vel nuncium mittere. Sed postquam audiuit rumores augeri de puero nato rege Iudæorum: ex verbis pastorum & Simeonis & Annæ prophetissæ, arbitratus est Magos studiose illi occultasse inuentum puerum. Et propterea videns se illudum à Magis iratus est valde, & tractare cœpit de modo occidendi paruulum Iesum. Sed interea cum de nece paruulorum diserneret citatus est per epistolam à Cesare Augusto vt Romam iret accusationi filiorum responsurus, vt ait Comestor. Qui proficiscens cum percepisset in via Magos transeuctos Tarfenis eum cōbuti fecit, secundum illud. In spiritu vehementi conteres naues Tharsis. Cum autem coram Augusto disceptasset pater cum filiis, facta est reconciliatio inter eos, hac lege vt filij patrem venerarentur, & subiecti essent, & ipse de regno ad libitum disponderet. Reuersusque in Iudæam populo insinuauit ex decreto Augusti de successore suo in regno si iudicem constiturum. Et vt dicit Eusebius

A.V.C. I. Euf. lib. 1. hist. cap. 6. Herodes libros in quib. nobilitas Iudæorum continebatur cōburendos curat. Com. ibi.

sebius ne forte ipse Herodes ignobilis ab ipso semine Israelitico haberetur extraneus, comburi fecit omnes libros, in quibus nobilitas generis in templo referuabatur adscripta, vt deficientibus probamentis ipse ad hanc pertinere videretur. Vt quoque suam sobolem regio Iudæorum generi committeret, abiecta vxore Dofide sibi Mariammen Aristobuli neptem & Hircani filiam matrimonio copulauit. Conceptam crudelitatem denece paruulorum vt ad Christum veniret postquam remeauit de victoria causæ factus audacior & executioni mandauit vt ait Comestor. Nam mittens in Bethlem & in omnes fines eius congregari fecit, vt imaginari potest in vno locum adduci per matres vel nutrices eorum sub pretextu alicuius pietatis & munificentiæ, omnes paruulos illius regionis à bimatu & infra id est à duobus annis & circa vsque ad natum vnus diei. Nam annus iam transferat post adorationem Magorum, quo fuerat occupatus in accessu ad vrbem, & formosior ac maior ceteris talis paruus rex Iudæorum putabatur, vt inter tot occisos ille includeretur. Sicque plurimi paruuli pro Christo interfecti sunt martyres facti, vt dicitur non loquendo sed moriendo testificati sunt, quorum numerus ignoratur. Nam quod in officio eorum ad laudes canitur apocal. Centum quadraginta quatuor millia habentes nomen agni scriptum in frontibus suis, ponitur ibi numerus determinatus pro indeterminato, sub quo comprehenditur magnum mysterium electorum non quod præcisè dicatur esse numerus eorum.

Ante vero occisionem Innocentium apparuit Angelus domini in somnis Ioseph dicens, Accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum, quia Herodes querit puerum ad persequendum. Qui conuersus nocte cum matre & parulo perrexit in Ægyptum. Et vt ait Comestor, sicut in egressu Israel de Ægypto non fuit domus in qua non sit mortuus scilicet primogenitus, ita in introitu Iesu in Ægyptum non fuit templum in quo non corruiisset idolum, iuxta illud propheticum Esa. 19. Ecce Dominus super nubem leuem (scilicet virginis quæ nesciuit onera matrimonij nec alicuius peccati) & ingredietur Ægyptum, & corruent idola Ægypti. Ibiq; dicitur mansisse annis septem, Vbi dicit Aug. Fugiat minister Christi sicut Christus fugit in Ægyptum à facie Herodis. Fugiat specialiter queritur, dum per alios firma Ecclesiæ salutis. 7. quæst. 1. s. hoc eriam tunc, cap. aduersitas.

Sed mortuo postea Herode, Angelus domini in somnis dixit Ioseph, quod reuerteretur cum matre & puero in terram Israel, quia mortui erant, qui quærebant animam pueri id est vitam tollere, qui reuersus audiens quod Archelaus filius Herodis regnaret pro patre in Iudæa, timuit illo ire, sed fecit in prouinciam Galilææ in ciuitate Nazareth ibi habitans cum Maria & filio paruulo.

a Augustinus cum audisset inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorum intra bimatu iussit interfici, filium quem eius occisum ait, Melius est Herodis porcum esse quam filium, Mar. lib. 2. Satur. cap. 4.

§. V.

Christus in templis ascendit.

VM autē Iesus factus esset 12. annorum ascendens cum Maria & Ioseph Hierosolymam ad templum in festo secundum mandatum legis & puer

Apol. 14. Mat. c. 2.

Com. in hist. euang. cap. 10. Ex. 12.

Mar. ca. 2.

Christus in templis ascendit.

A Iesus profectus est cum eis. In porticibus autem templi manebant laici, separatim tamen viri à mulieribus, & vt pie credi potest Maria secum habere voluit Iesum, sed ipsa in oratione à sensibilibus abstracta non aduertente, puer Iesus se substraxit ab eius presentia. In se autem reuersa & non videns secum puerum existimauit eum ad Ioseph accessisse, pueri enim & cum patribus & cum feminis propinquis ire & manere permittebantur. In recessu autem à templo cum sibi mutuo obuiassent Maria & Ioseph & neuter secum haberet Iesum cogitauerunt ipsum in societate esse cum aliis eorum propinquis. Inter quos requirentes per diem & non inuenientes cœperunt dolere, timentes ne forte deuenisset ad manus Archelai, vel alia de causa eos deseruisset. Vnde Hierusalem reuersi post triduum inuenerunt ipsum in templum id est porticu templi vbi à doctores legebatur, sedentem in medio eorum interrogantem omnemque stupuerunt super verbis eius. Et pie imaginari potest quod aduentu Messie disputabat. Cui mater beatissima ait. Fili quid fecisti nobis sic? Ecce ego & pater tuus, scilicet putatiuus seu nutritius dolentes, quærebamus te. Quo respondente. Quid est quod me quærebatis? an nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse? non intellexerunt. Descendit demum cum illis in Nazareth, & erat subditus illis. Et Iesus proficiebat ætate sapientia & gratia Quod non est intelligendum, quo ad habitum sapientie vel gratie, quia principio conceptionis plenissimus fuit, sed quo ad actum demonstrationis exterioris, quia opera faciebat maioris sapientie & gratie ostensua. Vbi Gratianus distinct. 36. ca. qui Ecclesiasticis, s. ecce quod sacrarum ait. Saluator noster in templo prius in medio doctorum sedit audiens illos & interrogans, & postea predicare cepit, quia prius debet quisque discere, & postea officium predicandi assumere. Nihil aliud reperitur de infantia & pueritia Domini Iesu in euangelis præter prædicta. Reperiuntur autem quedam alia in libro de infantia Saluatoris. Sed quia liber ille ponitur inter Apocryphos distinct. 16. sancta Romana, ideo illa dimittuntur tanquam dubia de veritate eorum. Quid vero egerit & vbi habitauerit tempore adolescentie suæ vsque ad annum suæ ætatis trigesimo nullibi habetur. Et distinct. 78. præbyter, dicitur Dominus Iesus, 30. anno baptizatus est & tunc predicauit.

C A predicacione Iohannis Baptiste inchoat Marcus euangelista euangelium suum, dicens, quod de Ioanne fuit per Malachiam prophetatum scilicet. Ecce ego mitto Angelum meum scilicet Ioannem per Esaiam vox clamantis in deserto, & hæc Lucas dicit, ceptum scilicet predicacionem Ioannis anno 15. imperij Tiberij Cæsaris, qui successit Octauiano procurante Pontio Pilato. Iudæam vicario ibi imperatoris, & Herode tetrarcha Galilææ sub pontificibus sacerdotum Anna & Caipha. Et de predicacione & baptismo Ioannis omnes euangelistæ testantur. Austeritatem victus & vestitus eius describunt Matthæus & Marcus, scilicet quod erant locustæ & mel syluestre, & locustas aliqui intelligunt certas radices herbarum, & vestimentum eius de pilis camelorum. Predicacionem eius in genere ponit Matthæus, quod scilicet omnibus dicebat. Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cœlorum. Addit etiam increpationem, quia faciebat scribis & Phariseis dicens. Genimina viperarum

E A predicacione Iohannis Baptiste inchoat Marcus euangelista euangelium suum, dicens, quod de Ioanne fuit per Malachiam prophetatum scilicet. Ecce ego mitto Angelum meum scilicet Ioannem per Esaiam vox clamantis in deserto, & hæc Lucas dicit, ceptum scilicet predicacionem Ioannis anno 15. imperij Tiberij Cæsaris, qui successit Octauiano procurante Pontio Pilato. Iudæam vicario ibi imperatoris, & Herode tetrarcha Galilææ sub pontificibus sacerdotum Anna & Caipha. Et de predicacione & baptismo Ioannis omnes euangelistæ testantur. Austeritatem victus & vestitus eius describunt Matthæus & Marcus, scilicet quod erant locustæ & mel syluestre, & locustas aliqui intelligunt certas radices herbarum, & vestimentum eius de pilis camelorum. Predicacionem eius in genere ponit Matthæus, quod scilicet omnibus dicebat. Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cœlorum. Addit etiam increpationem, quia faciebat scribis & Phariseis dicens. Genimina viperarum

A.V.C. 1. Ex 24. deut. 16. Quo modo virgo beata Iesum filium miserit circa suam vllā culpā contra Centuriat. l. 1. c. 1. & alios eiusdē fidei nō homines, vide Can. lib. 4. cap. 13.

Christus in templo reperitur.

D. Thom. in 3. p. q. 7. artic. 2.

Liber de infantia salu. e. 18. Apocryphus.

Marc. c. 1. Malach. 3. Luc. cap. 3. Esa. 40. De Ioanne Baptista.

Mar. 3. & Mar. 1. Matth. 3.

Ioannis Baptistæ p. & dicitur. Luc. 3.

A.V.C. 12. Amb. li. 2. cō. 10. Luc. Mar. 1. Ioan. 1. Esa. 10. Mar. 3. Christi baptizatus. Mar. 1. Luc. 3. Quæ mysteria in die cœpti natiuitatis sunt perpetrat.

perarum &c. Lucas vero refert documenta diuersa quæ dabat turbis, & quæ publicanis, & quæ militibus ad eum venientibus, vnde Amb. Singulis quoque generibus hominum conueniens tribuit sanctus Ioannes Baptista responsum vnum omnibus, ita publicanis ne vltra præscriptum exigant, militibus ne calumniis faciant, ne prædam requirant, docens idcirco stipendia constituta esse militiæ, ne dum sumptus quaritur præda grassetur. Misericordia autem communis est vsus, & ideo commune præceptum est. Omnes in communi admonentur vt conferant non habenti. dist. 86. in singulis, per secundam tunicam intelligitur superfluitas. Nota etiam, quæ dicuntur de stipendiariis & officialibus. 23. quæst. 1. militare. Marcus vero dicit, quod Ioannes baptizabat & predicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, & multi ab eo baptizabantur in Iordane confitentes peccata sua. Ioannes autem Euangelista dicit quod mittentibus Iudæis ab Hierosolymis sacerdotibus & Leuitis ad eum interrogandum si esset Christus vt plurimi aestimabant, asseruit se non esse Christum, nec Heliam, nec prophetam, sed vocem clamantem in deserto, quam prænuuciauit Esaias assignans causam quare baptizabat, quia scilicet in aqua præcisè, disponendo homines ad pœnitentiam, sed post eum veniret qui baptizaret interius scilicet Christus, & signum sibi fore datum ad eum cognoscendum. Refert autem Matthæus expressius quod Christus accessit ad Ioannem cum baptizaret homines in Iordane, petens ab eo baptizari. Et cum Ioannes ex humilitate recusaret dicens. Ego à te debeo baptizari, Christus hoc sibi mandauit dicens. Sic decet nos implere omnem iustitiam id est perfectissimam humilitatem. Et tunc baptizauit eum, in quo actu vidit Ioannes cœlos ei apertos & columbam id est spiritum sanctum in forma columbæ descendentem super Christum, vocem quoque patris intonantem, hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Marcus idem breuissime narrat. Lucas quoque adiciens ætatem tunc Christi, vt quod erat incipiens quasi annorum triginta vt putabatur filius Ioseph qui fuit filius Heli &c. exprimens ascendendo. 77. generationes, vnde progenitus fuit vsque ad Adam pertingens inmensa mysteria, sed non hic explicanda. Et nota quod sexta die Ianuarij in Epiphania tertia decima die à natiuitate sua Christus fuit adoratus à magis, postea reuolutis triginta annis eadem die baptizatus à Ioanne Baptista. Et inde anno reuoluto eadem die in nuptiis fecit primum signorum, scilicet mutando aquam in vinum, hoc firmiter canit Ecclesia & secundum Bedam sequenti anno eadem die satiauit quinque millia hominum de quinque panibus & duobus piscibus.

§. VI.

Christus à Ioanne Agn. Dei nomen accepit. Ioan. 1.

VM autem vna dierum staret Ioannes cum discipulis iuxta Iordanem videns Christum inde transeuntem, dixit. Ecce agnus Dei. Quo audito, duo ex discipulis eius secuti sunt eum, & vnus ex illis erat Andreas frater Petri, qui accedentes secum ad domum habitationis scilicet Christi, manserunt ea die cum eo, postea Andreas inueniens Germanum Petrum dixit se inuenisse Messiam, & ducto ad Christum ipse ei dixit. Tu es Simon, tu es filius Ioanna, tu vocaberis Cæphas, quod interpretatur Petrus. Sequenti die ambulans per Galilæam

A inueniens Philippum dixit ei, sequere me. Quod & fecit Philippus, postmodum inuentum Nathanaelem peritum legis dicens se inuenisse Messiam dixit eum ad Iesum, quem laudauit valde dicens, ecce vere Israelita in quo dolus non est. Et cum interrogaret Nathanael Iesum vnde eum noisset. Respondit antequam Philippus te vocaret cum esses sub ficu, noui te. Tunc Nathanael confessus est eum esse Messiam dicens. Tu es filius Dei &c. Et Christus dicit quod viderent Angelos ascendentes & descendentes super eum.

Audiens autem Iesus quod Ioannes incarcerationis esset ab Herode secessit in Galilæam & venit in Capernaum & cepit predicare dicens. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum inquit Matthæus vt impleretur quod dictum est per Esa. Gentium populus quæ ambulabat in tenebris vidit lucem magnam &c. scilicet doctrinæ Christi. Ambulans autem iuxta mare Galilææ vidit duos fratres Andream & Petrum piscatores & vocauit eos, qui relictis omnibus secuti sunt eum. Deinde videns alios duos fratres Iacobum & Ioannem filios Zebedæi cum patre resicientes retia, vocauit eos, qui relicto patre & retibus secuti sunt eum. Qui tamen redierunt ad sua sed postea altera vice cum piscari essent per totam noctem & nihil prædidissent, post predicacionem factam in naui Simonis iuxta littus ad iussu Christi, Simon Petrus laxans rete comprehendit piscium multitudinem nimiam vt impletet nauiculam suam & sociorum Ioannis & Iacobi, quo miraculo viso extunc in totum secuti sunt Christum. Comestor tamen ponit istam vltimam vocationem in secundo loco, & secundam nominatam in tercio loco. Dicit autem Ambrosius, quod soli Petro dicitur a Duc in altum nauim, hoc est in profundum disputationum. Quid enim tam altum quam altitudinem diuitiarum videre scire, Dei filium, & perfectionem diuinæ generationis assumere, quam licet mens humana non queat planæ rationis inuestigatione comprehendere, fidei tamen plenitudo complectitur. 23. quæst. 1. non turbatur. Et circumibat Iesus totam Galilæam predicans & sanans omnes infirmos ad eum productos de quibuscunque locis.

Celebratis autem nuptiis in Chana Galilææ, quæ communiter dicuntur fuisse Ioannis Euangelistæ, affuerunt ibi virgo Maria & consanguinei, & Iesus inuitatus cum discipulis suis, vbi aquam conuertit in vinum, & crediderunt in eum discipuli eius, id est magis firmati sunt in fide. Ioannes autem non consummato matrimonio virgo secutus est Christum. Exinde eunti in Nazareth & intranti in Synagogam datus est ei liber Esaiæ prophete, quem aperiens legit quod primo occurrit. Erat autem istud,

a Vt cessauit autem loqui, dicit Petro, Duc in altum, eo ipso significans tum Christianos debere non aliter in vnum coniungi, quoque ex pluribus tabulatis vna sit nauis, tum se turbas in æternum docere ex Petri nauicula. Porro Petrum ducere in altum est nauim, hoc est Ecclesiam vrbiliter gubernare, idque facere ex Christi præcepto, qui in naui eius sedens dixit ei. Duc in altum id est, tu sis gubernator & hoc totum ad Ecclesiam spectare Christus docuit dicens eodem tempore. Post hac eris homines capiens, Ecclesia vero Christi non mutat conditionem suam. Adhuc igitur est quidam Petrus in Ecclesia, qui gubernat eam. s. aud. lib. 6. de vrb. mon. cap. 2.

A.V.C. 12. Matt. 4. Christus discipulos congregat. Isa. 9. Matt. c. 4. & Mar. j.

Luc. 1.

Cō. in hist. Euan. c. 47. Amb. h. 4. com. in Luc. Petro soli dicitur Duc in altum & quare.

Ioan. c. 2

Luc. c. 4.

A.C.V. 1. Spiritus Domini super me, eo quod vixerit me, ad euangelizandum misit me &c. Esai. 61. Quo lecto, dixit illud tunc adimpletum, hac Lucas. Qui etiam refert quod dixerunt ei Pharisei. Quanta audiui- mus facta in Capharnaum fac & hic in patria tua. Qui non fecit, sed induxit exemplum Helisei & He- liae facientium miraculum alienigenis, non Israeli- tis, propter incredulitatem eorum, qui irati duxe- runt eum in supercilium montis vt preciparent, sed euasit.

Matth. 9. Vocauit exinde Martham stateram ad telonarium dicens, sequere me, qui secutus est eum. Et faciente ei Marthae conuiuium in domo sua, multi pec- catores cum eis comedebant, de quo cum Pharisei murmurarent cum discipulis, Respondit Iesus se venisse ad vocandum peccatores, quia sani non egent medico. a

a Sermo domini in monte & eius expositio.

§. VII.

Luc. 6. Videns Iesus turbas ascendit in montem, & ad eum sedentem accesserunt discipuli, id est 12. Apostoli iam electi ab eo. Quibus fecit proli- xura sermonem, quem totum refert Marthaeus so- lus per tria ca. continua exprimentem totam vitam Christianae religionis. Quod Lucas aliqua ex his rangit communiter dicitur secundum August. per- tinere ad alium sermonem, quem fecit Iesus cum descendit de monte, & steterit in loco campestri, vbi erant & discipuli, & turba copiosa plebis circa eum. Vbi etiam post admonitionem ad dilectionem inti- micorum, hoc addidit Christus, Mutuum date, ni- hil inde sperantes, & erit merces vestra magna. Ex- quo prohibetur vfura etiam mentalis, vt patet ex- tra de vfuris consuluit, & 14. quaest. 3. per totum, ibi etiam Christus ad misericordiam faciendam indu- cit dicens. Estote misericordes &c. Et modum dan- di eleemosynam habes distinct. 86. non satis, & ple- ne in quarta parte in tit. de misericordia. Reuer- tendum ad sermonem factum in monte, ponit pri- mo de septem beatitudinibus quae sunt actus virtu- tum secundum Tho. & praemia earum. Nam quod octauo loco ponitur non est specialis, sed probatio quasi aliarum & perfectio. Gratianus 23. quaest. 4. §. ex his omnibus, cap. hac autem vita, sic ait, In le- ge veteris testamenti corporalis poena statuta est. In lege euangelij omni peccanti venia promittitur per poenitentiam. Vnde illa a terrore inceperit di- cens,

a Exo. 26. a Ego sum dominus Deus zelotes, visitans pec- cata, id est, puniens in filios vsq; in tertiam & quart- am generationem. Hac autem a leuitate mansuetu- dinis & misericordiae ita inquit,

b Matth. 5. b Beati pauperes spiritu, beati mites, beati mise- ricordes. In illa dicebatur,

c Leui. 20. c Qui fecerit hoc vel illud, morte moriatur, in ista vero,

d Luc. 15. d Gaudeo super vno peccatore poenitentiam agente,

e Matth. 9. e Et non veni vocare iustos, sed peccatores. In- itium quoque praedicationis saluatoris & praeco- nis eiusdem ad poenitentiam peccatores inuitauit, dicens.

f Matth. 3. f Poenitentiam agite, hac ille. Exinde ostendit praesidentes debere esse perfectos, appellans eos per similitudinem sal, propter prudentiam & sapien- tiam: lucem mundi, propter vitae exemplaris relu-

centiam: ciuitatem in monte sitam, propter eor- um ad subditos eruditionem & prouidentiam, lu- cernam accensam propter feruorem & famam emi- nentiam, concludensque, docens & soluens, id est, fa- ciens contra Dei mandata, minimus vocabitur in regno caelorum, id est, nullus secundum.

a Greg. Inter cetera ait Christus. Non veni solu- ere legem, sed adimplere.

b Iud. Iustum est principem obtemperare legi- bus suis: tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existit, quando & ipse illis reuerentiam pre- bet. distinct. 9. iustum est. Adimpleuit autem legem secundum,

c Thom. in summa legalia ad literam seruando: secundo quae figurabat in se, per opera adimple- do, tertio moralia recte exponendo, falsos intel- lectus scribarum excludendo: quarto impleuit per- ficiendo, id est, sacramenta gratiae instituendo: quin- to consilia moralibus praecipis addendo. Deinde euacuans falsas expositiones scribarum circa le- gem, declarans non solum a malis operibus exte- rioribus abstinendum, sed etiam cogitationibus, di- cens nisi abundauerit iustitia vestra &c. Prohibens iram & appetitum carnalis concupiscentiae, libel- lum repudij. Chris. Deus ex operibus non iudicat, scilicet solum, sed ex cogitationibus. 22. quaest. 5. qui peierare & poen. distinct. 1. si cui. Chris. Multi cor- pore castitati student, adulterium voluntate com- mitunt cum dominus dicat. Si quis viderit mulie- rem ad concupiscendum eam, iam moechatus est. Ergo voluntas sine opere frequenter peccat. 32. q. 5. sicut. Sicut enim, ait idem ibi peccatum sine vo- luntate non facit opus, ita & iustitia ex opere non consummatur, nisi aduerit voluntas. Ambros. Ira saepe in crimine inducit etiam innocentes, quia dum iusto irascimur & volumus aliena coercere peccata, grauiora committimus. n. quaest. 3. ira. Occasiones peccati cum dicit. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum &c. per oculum intellige speculationem alic- nam, per manum actionem, per pedem affectio- nem. Vel per oculum doctorem vel consultorem, per manum administratorem, per pedem seruito- rem qui scandalizant. i. ad peccatum inducunt, sunt erudiendi. i. subtrahendi est necessarii videantur. Hier. Resecandae sunt carnes putidae, & squallidae ouis a caulis repellenda est, ne tota domus, massa, cor- pus & pecora ardeant corrumpantur, putrescant & intereant. 24. q. 3. resecandae. Iuramentum illicitum & vanum prohibet dicens non iurare omnino id est sine causa virgente neque per creatorem neque per creaturas. Augustin. 22. quaest. 1. Ita ergo sic ait. Ita ergo praecipisse dominum intelligitur ne iure- tur, ne quisquam sicut bonum appetat iurandū, & assiduitate iurandi ad periculum per consuetudinem delabatur. Et ad hoc facit quod subdit. Sit autem sermo vester est, est, non non, id est simplex locutio sine iuramento, affirmatiua vel negatiua & verax, vt quod corde sentitur per est, vel non, ita ore ex- primatur per est, vel non, id est affirmationem vel negationem. Er quod amplius est id est iurare, a ma- lo, id est ab infirmitate seu incredulitate eius cui lo- queris, quia scilicet non credit quod est, quia non est malum iurare cum oportet, sed procedit a malo in- firmitatis humanae non credentis simpliciter lo- quenti, nisi iuretur. hac ibi. Et quod per creaturas non sit iurandum. q. ea habes in ca. confidero. cum quatuor c. 6. seq. Mandat dilectionem inimicorum corde, ore, & opere, excludendo odium eorum, dicens

A.V.C. 1.

a Greg. in libr. 29. in Job. cap. 6. b Iud. 6. s. lib. 3. de sum. bon.

Chr. hom. 33. in Mat.

Hier. lib. 3. com. in ep. ad Gal.

Mat. 5. Aug. lib. 1. de serm. domini cap. 30.

Iuramen- tum quo- modo a Christo est prohibi- tum.

A.V.C. 12. dicens. Audistis quia dictum est antiquis. Diliges a- micum, &c. Christus in euangelij ait. Audistis quia dictum est in lege, quem modum vltionis lex statuit oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem hanc vicissitudinem tollens & ad mansuetudinem & charitatis perfectionem vos inuitans dico vobis non resistere malo, sed diligit inimicos vestros &c. Omnis iniquus bonorum est inimicus, omnis ami- cus huius saeculi inimicus Dei est. Inimicus autem Dei, & iustitia & bonitatis est inimicus. Gratianus. 23. q. 4. hac autem. s. ex his omnibus. Aug. Ego ad dilectionem inimicorum vos moneo, quia ad sanan- dum vulnera peccatorum nullum medicamentum B efficacius esse cognosco. Eleemosinam fieri instruit non ad ostentationem, sed sincera intentione. Tria sunt genera eleemosynarum. Vna corporalis, dare egeni quicquid poteris. Alia spiritualis, dimit- tere ei a quo laesus fueris. Tertia delinquentem cor- rigere, & errantem in viam reducere veritatis. Albi- nus distinct. 4. tria. Quod autem dicitur. Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. i. sinistra hoc est mala in- tentio non se immiscet dextera, id est, bono operi tuo. Orare in secreto cordis admonet, & quid oran- dum, formans ore suo orationem dominicalem. Quan- do stamus ad orationem fratres dilectissimi, inuigila- re & incumbere ad preces toto corde debemus, cogitatio carnalis hominis & secularis abscedat, nec quicquam tunc animus praeter id solu cogitet, quod precatur. Claudatur contra aduersarii pedes & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei orationis tempore venire patiar. Cyprianus de conse. dist. j. quando. Er hoc est intrare cubiculum secretum cordis clau- so ostio, scilicet sensum exteriorum. Modum ieiunandi tradit, nec esse thesaurizandum dicens, cum ieiunatis &c. Cum ieiunas vnge caput tuum, & facie tua laua, ne videaris hominibus ieiunans &c. Debet ergo ieiunium esse cum eleemosynae largitione, vnde Gre. Quod tibi subtrahis scilicet ieiunando: pau- peris largire. Er hoc est vngere caput scilicet Christi oleo misericordiae: secundo debet esse ieiunium cum vitiorum remotione. Aug. Ieiunium autem magnum & generale est abstinere ab iniquitatibus de conse. dist. 5. ieiunium. Item Pius papa. Nihil enim prodest (ad meritum scilicet vitae aeternae) ieiunare & orare & alia religionis bona facere, nisi mens ab iniqui- tate & lingua ab obprobriationibus. cohibeatur de co- se. dist. 5. nihil enim. Et hoc est lauare faciem, id est, conscientiam. Tertio debet esse ieiunium cum pura intentione & discretionem, Hieron. Sint tibi ieiunia pura, continua, moderata: id est, quotidie ieiunare & quotidie prandere. Curat enim vulnera delinquentis curatoque sanctificat ieiunium. de conse. dist. v. sint tibi. Er hoc est non velle videri hominibus ieiunans.

Ex Greg. hom. 38. in Euan.

Matth. 6. Eleemo- synarum tria genera.

Iuo. Car. l. 3. ele. re- fert.

Cypr. ser. 6. de ora- tione do- minica.

Ieiunium quod debet habere.

Aug. tra. 17. in lo. Pius ep. 1. Hier. ad Nepot.

Am. lib. 1. 65. in Luc.

Hiero. ad Nepot.

12. quaest. 2. gloria. Ambro. Vere ille thesaurus domini est qui operatur quod sanguis eius operatus est q. e. aurum scilicet liberando homines a miseris. Lucerna corporis tui est oculus tuus &c. Matth. 6. Oculus est intentio corpus est congeries bonorum operum de se. Si ergo oculus intentionis est simplex, scilicet quod propter Deum tunc etiam opera quae sequuntur sunt lucida & bona: & contra si sit mala inten- tio. Ambro. non satis est benefacere: nisi id ex bono fonte procedat, hoc est ex bona voluntate & inten- tione proficiscatur. dist. 87. non satis. Et 14. q. 5. scri- ptum est. Omnia quaecumque vultis vt faciant vobis homines & vos facite illis Mar. 6. Gratianus distinct. 1. in principio ostendit hoc esse de iure naturali. & gloss. ibi dicit que vultis scilicet rationabiliter. In- trate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via, quae ducit ad perditionem, & multae sunt qui in- trant per eam. Matth. 7. porta per quam exitur ad viam est appetitus, via est opus exterioris. Sed arcta est, cum est secundum rationem & opera virtuosa, quia virtus est scientia circa difficulta. Adamantius, Ori. in Leo id est Origenes, non peccare solius Dei est, emen- dare sapientis. Sed raro inuenias qui se corrigat: rari- ra confessio peccati, rara poenitentia, repugnat na- tura (id est sensualitas) & verecundia, quia obnoxia est culpa omnis caro, praeponderant enim futuris praesentia, seruis iucunda, laeta tristibus, & praepropera tardioribus. Velox iniquitas quae ad nocendum occa- sionem suggerit lenta virtus, & cunctatrix ante iu- dicat quam incipiat quid decorum quid honestum iniquitas omnia praecipit de poen. dist. 3. inter hec. 1. Itē lata porta est & via secundum sensualitatem viuere, & operari mala. Er haec ducit multos ad perditionem. Aug. Non gaudeant peccatores quia plures inueniunt sibi similes, nam propterea non minus ardebit quia cum multis ardebunt 2. q. 1. multi. Nolite sanctum dare canibus &c. Matth. 7. hoc est immundis spiritibus facile sacra communionis non sunt tribuenda con- fortia. Amb. de poen. dist. j. nonnulli, id est peccatori- bus quando sunt notorii. Vel etiam cauendum ne verba praedicationis vel disputationis circa secreti- ora fidei indignis pandantur, vt dicit Orig. distinct. 43. in mandatis. de malis prophetantibus vel facientibus miracula 1. q. 1. Prophetauit. Reuocat homines a soli- tudine temporalium scilicet nimia & indebita, di- cens. Nemo potest duobus dominis seruire, scilicet Deo & mundo: concludens. Quae sit primum regnum Dei &c. Quod praecipit dominus non esse cogitan- dum de castino, non ad hoc fuit praecipitum vt nihil pecuniae seruetur a sanctis, sed ne Deo propter ista seruiatur & propter inopiae timorem iustitia defera- tur. Au. 12. quaest. 1. habebat. Er quod subdit Christus, diei sufficit malitia sua, id est, sollicitudo sua & labor quae malitia dicitur quia malum poenae est & affligit 14. q. 5. s. sed hoc. Praecipit non esse iudicandum sci- licet temerarie, non reprehendendum alterius cri- men ab eo qui est peior sub similitudine festuca & trabis. Nec temere indiligenterque probata in- discussa quoquo modo iudicemus, dicente veritatis voce. Nolite iudicare & non iudicabimini, Mala vero audita nullum moueant, nec passim dicta quif- quam vnquam absque certa probatione credat, & inducitur exemplum domini qui mala Sodomorum quorum clamor ad caelum ascenderat absque fide- lium testimonio probatione non iudicauit. 2. q. 1. Deus omnipotens. De malo iudice dicit Grego. In gra- uibus peccatis quis positus dum suis premitur alie- Prima pars Hist. Ant. r na

A.V.C. 12.

Am. li. 2. de of. c. 28.

Amb. li. 1. off. c. 30.

Ori. in Leo li. 2. de peccate.

August. de poen. ho. 50.

Amb. li. 2. de poen. c. 9.

August. de mend. c. 15.

Quomo- do teme- rarie non sit iudica- dum.

Euan. ep. 2.

Gen. 18.

Greg. c. 6. praesat. in Job.

A.V.C. 12. Ambrosio in Psalms. 118. scim. 20.

na non diluit. 3. q. 7. in grauibz Ambr. Iudicet de alterius errore, qui non habet in seipso quod cōdemnet. Iudicet ille qui non agit eadem &c. q. c. Hortatur ad frequentiam orationis sub similitudine filij parentis à patre ouum, panem, & piscem, quæ signat spem, charitatem, & fidem. Idem Lucas. Sed prius ponit similitudinem de habente amicum ad quem vadit media nocte vt commodet sibi tres panes, cui prius recusat: postea perseveranti surgit & eiat quatuor habet necessarios. Importuna in Euangelio mulier (scilicet Chananea) tandem meruit audiri. Clauso ostio cum serilicet mediano nocte ab amico amicus panes accepit. Deus qui nullius viribus in se superari potest Publicani præcibz superatur. Niniue quæ peccatis perierat, stertibus stetit. Hieron. de peg. di. r. importuna. cauendum dicit à falsis prophetis: sub vestimēto ouium: Attendite aut à falsis prophetis, insinuat quòd in die iudicij multi propheta & miracula facientes reprobabuntur, quia scilicet mali fuerunt. Demum concludendo sermonem Christum æquiparantem & obseruantem doctrinam suã sapienti edificanti domum suam supra petram, quæ firma permanet à vêtis pulsa, fluminibus & pluuia: audientem autē & non facientē quæ audit, assimilat stulto edificati super arenam domum quæ citò ruit.

§. VIII.

De leproso à Domino mandato.

EXINDE descendente de mōte secutz sunt turba multa. Et alij quidem ob deuotionē doctrinæ & vitæ, alij ob curationem habendam, alij ad obseruandum, alij ad curiositatem. Et occurrentem sibi leprosum & dicentem si vis potes me mundare, tactu manus suæ eum à lepra sanauit, quem ad sacerdotem misit vt se ostenderet, in hoc innuens quòd mundatus à lepra peccati, nihilominus debet se sacerdoti præsentare & per confessionem & sacrificiū satisfactionis offerre. Ingressus postea in Capharnaum ciuitatem, Centurionem exaudiuit exprimentem paralyticum puerum id est, seruum suum malo vexari illum absens sanando & Centurionem de fide multum commendando super Israel: prænuñciās conuersionem gentium in Centurionis mira fide & reprobationem Iudæorum.

Christi multa miracula.

Alia vice in synagoga sanauit quendam in die sabbati habentem manum dexteram aridam, & indignati Pharisei propter hoc cogitabant quid facerent de Iesu.

Socrum Petrifabricantem ingressus domum eius, precibus Apostolorum motus sanauit. Et post occasum solis infirmos quosque ad se perductos liberauit & à dæmonibus obsessos. Exeuntes autem dæmones à multis clamabant, quia tu es filius Dei. Sed Christus increpans eos non sinebat eos loqui illam veritatem, in hoc docens vt nec etiam veritatē à dæmoniis inquiramus, vel prolatam ab eis credamus: quia interdunt decipere. Egredium autem in desertum cum turbæ requirentes inuētum retinere secum voluissent, non acquieuit dicens, quia aliis ciuitatibus oportet me Euangelizare. Quendam dicentem se eum velle sequi vt discipulum, recusauit, quia ob auaritiam lucri vel ostentationem hoc quærebat. Alium se ob hoc offerentem, sed prius patrem sepelire volentem, iussit sequi, nec de patris sepultura curare. Et altero offerente se ad eum sequendum, sed prius velle ire ad renunciandum his quæ domi erant dixit Christus. Nemo mittēs manum ad aratrum, & respiciēs retro aptus est regno Dei. Post resuscitationem puellæ narrat Matth. de duobz cæcis qui accesserunt ad eum pro illuminatione, & interrogante Iesu: si creditis quia hoc possum facere vobis: & respondentibus: quod dixit secundum fidem vestram fiat vobis. Et tactu suo illuminauit eos. Et cum eis mādasset ne cui dicerent: docens in hoc occultare bona opera, præcipuē, ad vitādā inanem gloriā, illi tamen per totam patriam diuulgauerunt. Transiēs per nauiculam mare in lacu Genezareth cum dormiret: ortaque esset tempestas, discipuli eum excitauerunt, & surgens imperauit ventis & mari & cessauit tempestas. Reuersus Capharnaum sanauit paralyticum per tegulas submissum ante eum. Et quia Christus dixerat ei: Dimittere tibi peccata, in hoc ostendens peccatum causam esse suæ infirmitatis: Pharisei dicentes in corde eum blasphemare, quia hoc est propriū Dei, ipsi autem credebant esse purum hominē ostendit Christus eis deitatem suam, ex cognitione cogitationum, quod est solius Dei. Manifestauit autem se hoc posse ex subita sanatione eius. Vocatus ad prandium à Simone Phariseo, accessit cum discipulis ad domum eius, & comedentibus illis, mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, accessit ad pedes eius, & lacrimis rigauit eos, crine tergebat, vnguēto vngēbat. Et murmurante Simone, Christus commēdauit eius dilectionem, hæc communiter creditur fuisse Maria Magdalena soror Marthæ & Lazari secundum Greg. quæ dicitur peccatrix, non ex eo quòd publica meretrix: sed quia aliās multum vana & lasciuia mente & forte corpore, secundum illud quod in hymno habetur. Post fluxa carnis scandala, fit ex lebetē phiala la &c. Aliqui tamen doctores dicunt hanc non fuisse Mariam Magdalenam, sed aliam. Cum autē ingrederetur Iesus in quoddam castellum scilicet Bethaniam, vt communiter dicitur, mulier Marthæ nomine excepit illum in domum suam, & cū soror eius Maria maneret ad pedes Christi ad audiendum verba eius, propter quod Marthæ cōquestra est apud Iesum de ea quòd non eam iuuaret, sed illam relinqueret ad ministrandum, respondit Iesus, sed illam excusans eo quòd elegisset optimam partem. Est enim vita cōtemplatiua per Mariam figurata tutior, iucundior, & diuturnior. Actio tamen Marthæ nō mala sed bona: acetiam vitæ præsentis congruentior vbi nascitur homo ad laborem. Vtilior proximis & meritis fecundior accidentalibus. Nam quo ad essentialē illa maior qui in charitate perfectior: sicut in contemplatiua: sicut in actiua.

§. IX.

ASCENDIT autem Iesus Hierosolymam cum discipulis in Paschate Iudæorū, & intrans in templum id est, in porticus templi, facto flagello de funiculis, omnes eiecit de templo ementes & vendentes, in detestationem sacrilegij, & irreuerentiæ erga Ecclesiās, & Simoniacorum, qui figurantur per emptores & venditores. q. j. per totum. Et mercatorum iniustorum dist. 88. eiiciens, & cap. quoniā. Petentibus autem Iudæis signum ad declarandum in cuius potestate hæc faceret, respondit soluite templum hoc & in triduo excitabo illud, loquens de templo corporis sui. Soluite, id est, soluetis mortem inferendo. Excitabo, id est, resuscitabo. Quæ Iudæi intelligentes de templo Salomonis dixerunt, quadraginta & sex annis ædificatum est templum istud. Et loquebantur nō de ædificatione eius facta per Salomonem: quia illud completum fuit in septem annis, sed de reædificatione per Neemiam & Zorobabel post captiuitatem Babylonicam sub Dario Secundo.

Veniente

Veritas à dæmonibus non inquirenda.

Luc. 4.

Matt. 8. Luc. 9.

Mūdatus lepra peccati sacerdoti se debet offerre propter confessionem & satisfactionem. Christi multa miracula.

Veritas à dæmonibus non inquirenda.

Luc. 4.

Matt. 8. Luc. 9.

A.V.C. 12. Nicodemus ad Christum accedit.

Veniente autem Nicodemo Phariseo & legis doctore, discipulo occulto Christi ad eum nocte, & dicente. Scimus quia à Deo venisti magister, nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum illo. Ex quibus verbis ostenditur hoc contigisse post plura miracula facta à Christo & diuulgata. Respondit Christus Amen dico vobis, nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Declarans ipse secundam natiuitatem esse spiritualem, scilicet quæ fit per fidem in baptismo, actu vel proposito, quæ non potest esse ante primam natiuitatem carnalem ex vtero matris, de conse. dist. 4. qui in maternis. Vbi etiam in sequentibus ostendit & necessitatem baptismi, & personam distinctam spiritus sancti qui spirat vbi vult, & ascensionem in cælum & figuram passionis, & utilitatem in serpente æneo, quia sicut Moyses &c. A diiciens scilicet immensitatem diuini amoris ad nos, quia sic Deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret.

Natiuitas secunda nō potest esse, nisi post primam.

Ioan. 3. Discipuli Ioannis ap. g. Mag. g. ritum de Christo cōquestrantur.

Exinde altera vice veniente Christo in Iudæam & ibi manente cum baptizaret non per seipsum (inquit Ioannes) sed per discipulos suos, facta est æmulatio quædam & zelus indiscretus, discipulorum Ioannis contra Christum: eo quòd augebatur quotidie magis fama sanctitatis & miraculorum Christi: & discipulorum suorum numerus augebatur: vnde discipuli ipsius Ioannis accedentes ad eum dixerunt. Rabbi qui erat tecum trans Iordanem cui testimonium perhibuisti ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Quibus Ioannes ad illuminandum eos & tollendum zelum eorum, dixit. Non potest homo accipere quicquam (scilicet licet ad aliquod ministerium & vltra communem legem) nisi fuerit ei datum de cælo. Ipsi vos scitis, quia dixi vobis. Non sum ego Christus scilicet vt vos putatis, sed quia missus sum in testimonium ante illum, scilicet Christum de quo loquimini. Qui habet sponsam, scilicet Ecclesiam, ipse sponsus est: videlicet Christus iste, ego autem amicus sponsi gaudeo, non contritor de fama eius. Illum enim oportet crescere: scilicet in fama, vt cognoscatur & adoretur vt Deus: me autem minui, vt sciatur scilicet quòd non sum Christus, sed seruus & amicus eius. Qui de terra est, de terra loquitur, qui de cælo venit, super omnes est, nō enim dat Deus ad mensuram spiritum. Qui credit in filium habet vitam æternam, qui incredulus est filio, non videbit vitam. hæc Baptista.

Ioan. 4. Christi cū Samaritana colloquium.

Relinquente autem Iesu Iudæam, & eunte in aliam prouinciam scilicet Galilæam, oportuit eum transire per prouinciam mediam inter illas scilicet per Samariam: & itinerado venit prope ciuitatē Sichar, quæ olim dicta est Sichē iuxta prædiū Iacob. Et fatigatus Iesus ex itinere, sedebat super fontem, qui ibi erat, expectans discipulos qui iuerant in ciuitate ad emendum cibos, quia hora erat quasi sexta. Tunc venit quædam mulier Samaritana haurire aquam, à qua cum Christus postulasset ad bibendum de aqua, respondit illa Iudæos (qualem ex habitu eum esse cognouit) non conuersionem habere cum Samaritanis. Sicut post longam disputationem mulier illa lasciuia, quæ post quinque maritos in concubinato manebat, conuersa, audito quòd ipse esset Messias currens ad ciuitatem nunciauit omnibus vt venirent ad videndum eum. Interea cum discipuli reuerterentur cum cibis sollicitarent eum ad prandium: respondit se habere cibum alium ad manducandum: loquens de cibo spiritualis refectiois, quem habebat ex conuersione populi illius ciuitatis, qui conflu-

A.V.C. 12.

bat ad eum videndum & audiendum. Et manente cum illis duobus diebus ad præces eorum, multo plures crederunt in eum vt mundi saluatorem. Figuratur ista fatigatio Iesu ex itinere assumptionem carnis passibilis à verbo in via incarnato: fessio super fontem hora sexta est requies eius in virgine sexta mundi ætate, mulier illa signat vel naturam humanam vel Ecclesiam collectam ex gentibus, quæ post vsum legitimum quinque sensuum cum peruenit ad vsum rationis, adhærebat fornicando erroribus variis Diabolo. Sed sitiens naturaliter verum & summum bonum, audiendo doctrinam Christi conuersa est ad Christum. Qui cum conuersis manet duobus diebus, id est, in operibus dilectionis Dei & proximis. Deinde rogatus à Regulo pro filio infirmo ad mortem ex febribus, vt accederet ad domum vbi iacebat infirmus scilicet Capharnaum non accessit, vt ille perperderet quòd absens eum curare poterat, quòd ille non credebatur, sed vt doceret quòd in necessitatibus magis debemus aspiciere ad naturam quàm ad fortunam. Et ideo ad seruum Centurionis se obtulit eundem non rogatus: ad filium Reguli renuit accedere, etiam importune obsecratus, vt ait Grego. Demum dicente sibi Iesu. Vade filius tuus viuit, eadem hora, vt comperit à seruis, sanatus est filius, scilicet hora septima, quia scilicet per septem dona spiritus sancti sanatur anima à febre peccati, quod procedit ex inordinato calore appetitus.

Samaritana historia allegorica expositio.

De filio Reguli à Christo sanato.

Gre. hom. 18. in Lu. 4.

De claudo ad piscinam sanato.

Io. ca. 5.

Infirmitas de peccato procedit, sed non semper.

Com. in hui. Euan. c. 82. qui hoc auctenticum negat.

Cum autem appropinquaret dies festus Iudæorum, Christus ascendens Hierosolymam intrauit porticus cuiusdam piscinæ, quæ ibi erat, qui porticus quinque erant, vbi iacebant diuersis languoribus detenti, expectantes aquæ motum illius piscinæ, quæ fiebat tempore incerto per Angelum domini, post quem motum qui primus infirmus intrabat in piscinam, sanabatur. Iesus autem videns quendam hominem, 38. annos habentem in sua infirmitate ibi iacentem sanauit, dicens, Surge tolle grabatum tuum & vade. Super quo Iudæi scandalizati sunt: videntes illū die sabbati ferre grabatum. Postea Christus eum in templo reperiens dixit. Noli amplius peccare, ne deterius tibi contingat, vbi ostenditur infirmitates ex peccatis procedere, vt extra de pe. & re. cum infirmitas, quod tamen non semper accidit. Quod autē aqua haberet virtutem sanandi: partim fuit ex ministerio Angeli, partim virtute ligni crucis fiendæ ibi absconditi à Salomone, quod postea enarrauit secundum comestorem partim ex figura baptismi, in quæ descendens vnus sanatur, scilicet in vnitatem fidei & dilectionis manens. Quinque porticus significant legem Moisaicam in quinque libris, quæ peccata ostendebat, sed non sanabat. Exinde multa Christus dixit Iudæis contra incredulitatem eorum, & de sua diuinitate, & quòd pater operatur vsque modo scilicet opera gubernationis mundi: & ipse cum eo scilicet secundum deitatem, & quòd pater dedit potestatem suscitandi mortuos & iudicandi. Et quòd venit hora in qua omnes qui sunt in monumentis audient vocem filij Dei. Et qui audierint viuēt & procedent qui bona fecerunt in resurrectione iudicij. Et quòd Ioannes Baptista testimonium perhibuerat de eo, qui erat lucerna ardens & lucens: in cuius luce voluerant ad horam exultare, scilicet reputantes eum Christum. Et quòd testimonium habebat maius Io. Et quòd scrutarentur scripturas, quia ipse testimonium perhibent de eo. Sed non poterant credere. Et quia gloriam hominum, non Dei, quærebant: & cum venientem in nomine Dei Patris non receperunt.

Relinquente autem Iesu Iudæam, & eunte in aliam prouinciam scilicet Galilæam, oportuit eum transire per prouinciam mediam inter illas scilicet per Samariam: & itinerado venit prope ciuitatē Sichar, quæ olim dicta est Sichē iuxta prædiū Iacob. Et fatigatus Iesus ex itinere, sedebat super fontem, qui ibi erat, expectans discipulos qui iuerant in ciuitate ad emendum cibos, quia hora erat quasi sexta. Tunc venit quædam mulier Samaritana haurire aquam, à qua cum Christus postulasset ad bibendum de aqua, respondit illa Iudæos (qualem ex habitu eum esse cognouit) non conuersionem habere cum Samaritanis. Sicut post longam disputationem mulier illa lasciuia, quæ post quinque maritos in concubinato manebat, conuersa, audito quòd ipse esset Messias currens ad ciuitatem nunciauit omnibus vt venirent ad videndum eum. Interea cum discipuli reuerterentur cum cibis sollicitarent eum ad prandium: respondit se habere cibum alium ad manducandum: loquens de cibo spiritualis refectiois, quem habebat ex conuersione populi illius ciuitatis, qui conflu-

recepere

A.V.C. 12. receperunt, scilicet credendo, alius veniret in nomine suo scilicet Antichristus, & illum suscipient scilicet vt Messiam promissum,

S. X.

Apostoli ter à domino vocati.

DE vocatione & missione Apostolorum. Vbi sciendum quod Apostoli fuerunt à Christo ter vocati. Primò, ad aliqualem notitiã eius, de qua vocatione habetur Ioannis 1. Secundo ad familiaritatem, quando ad verbum Christi iactantes rete cõprehenderunt tot pisces, quod impleuerunt ambas nauiculas, tunc secuti sunt eum. Tertio ad discipulatum eius, & hoc quando ambulans iuxta mare Galilee vidit Petrum & Andream piscantes, & vocauit eos dicens: Venite post me: faciam vos fieri pisca-tores hominum. Postea similiter vocauit eadem die Iacobum & Ioannem qui erant cum Zebedæo patre eorum, reficiẽtes retia, & secuti sunt eum. Et hoc quo ad Petrum, Andream, Iacobum, & Ioannem. Nam de Philippo & Mattheo specialiter habetur vocatione eorum. De aliis Apostolis quomodo & quando nõ habetur in particulari de vocatione eorum. Sed de illis duodecim, factò eis sermone in monte, de quo supra, & deputatione ad Apostolatam, & missione ad prædicandum & faciendum miracula, seruanda etiam per eos quo ad austeritatem & paupertatem præcipue narrat Mattheus, Marcus, & Lucas. Et Marcus quidam dicit quod Christus ascendens in montem, vocauit ad se quos voluit, & fecit vt essent duodecim cum illo, & vt mitteret eos prædicare. Et ponit nomina duodecim Apostolorum sicut & alij Euangelista, scilicet Simonem cui imposuit nomen Petrus, Ioannem & Iacobum filios Zebedei quos vocauit Boanerges, quod interpretatur filius tonitru, Andream fratrem Petri, Philippum & Bartholomæum, Mattheum, Thomam, & Iacobum Alphei, id est, minorem, Thadæum qui etiam dicitur Iudas, Simonem Chananem fratrem eius & Iudam Icarioth, qui tradidit eum. Post sermonem tamen factum in monte, misit ad prædicandum secundum Mattheum & Lucam, hos 12. misit Iesus inquit Mattheus præcipiens eis & dicens: In viam gentium ne abieritis (scilicet nunc) nec in ciuitates Samaritanorum, sed ite potius ad oues quæ perierunt domus Israel. Et euntes prædicare: quia appropinquat, regnum cælorum. Infirmos curate, leprosos mundate, mortuos suscite demones eiicite, gratis accepistis gratis date. Nolite possidere neq; aurum, atq; argentum, nec pecuniã, non peram, neque duas tunicas, nec calceameta, neque virgam, dignus est enim operarius mercede sua. Circa ista documenta data Apostolis est quadruplex modus exponendi. Primo quod ista non fuerint eis data vt præcepta obligantia ad obseruantiam eorum sub peccato mortali, sed vt quaedam monita ad dirigendum vitam eorum, vt sunt cõemonialia religiosorum, quia vt religiosi cõuerfabantur sub discipulatu Christi. Secundo modo quod hæc si præcepta erant, tamen temporalia fuerunt, quæ relaxauit tempore passionis & vltra. Tertio modo, quod Christus sub his intendebat eos &

Matth. 3. Matth. 10. Luc. 6.

Matth. 10. Luc. 9.

Expositio ve botu nolite possidere aurum. Thomas. in 1. 2. q. 108 a. 1. ad 3. & in 2. 1. q. 185. a. 6. = d. 2. Apost. vt religiofi sub Chrõ. erant.

a Graci latiniq; libri Boanerges habent. D. Iansenio Bonariges lueris transposita verius legi videtur, hoc enim ad Hebræam vocem בונארגס prius accidit. D. Hieron in c. Danielis non inquit: vt plerique putant Boanerges sed emendatius legitur Benereem Benereem legere quam Benereem m. luit, quia illud filios tonitru, hoc filius tumulus proprie denotat. Annot. in nou. test. & Plant. edit. e.

A succedentes eorum in prælatura & prædicatura remouere ab inordinato affectu terrenorum, & in actu etiam ab eis refecare nimias diuitias, in auro & argẽto & pecunia non portandis. Corporis delicias in calceamentis & duabus tunicis non habendis. Adulationes & blãditias cum ait. Neminem per viam salutaueritis. Nimiam sollicitudinem in prouidendo in pera, sacco, & pane non ferendis in via, & quod comederet coram eis apposita, quæ scilicet apte in cibum veniunt. Ac etiam in iniuriis vindicationem in virga non pertanda, vt dicit Ambrosius quo ad istud vltimum 1. q. 3. ira. Quarto modo vt ista intelligantur prohibita secundum sensum mysticum. In auro scilicet mundana sapientia. In argento, vana eloquentia. In pecunia, in tentio lucrativa in prædicando. In calceamentis, affectus mandatur exui à bestialibus passionibus. Duplicitas conuersationis seu hypocrisis interdicitur in duplici tunica. Panis etiam portari non conceditur, ne sustentationem vitæ principaliter ex his intendat. Virgam cui aliquando viator innititur non portet scilicet propriae confidentiæ vel humanæ. Neminem saluet, se vel alium certum & securum reddendo de sua saluatione, quia nouit dominus qui sint eius ait Apostolus. Et nemo

A.V.C. 12.

Amb. li. de 5. Ios. 13.

Nemo de sua salute certus est.

Concilian tur Mat. & Marcus quoru ille virga negat hic asserit. Matth. 10.

Hiero. ad Pau. de in. mon.

Quare Christus non fecit miracula his in locis quæ se conuertissent sciri nõ potest.

C scit vt rum odio vel amore sit dignus Eccles. 9. inquit Salo. Non transire de domo in domum iubentur, ne scilicet curiosi quærant vitam aliorum, nec sint vagabundi & relatores nouoru. Addit Marcus quod Christus illa prohibuit eis habere vel portare, nisi virgam tantum, & quod calceati irent sandals. Fortè posset sic concordari, quia Marcus loquitur de virga, id est, baculo ad sustentandum, alij qui virgam prohibent loquuntur de virga id est, fuste ad percutiendum. Et sub ea concessa intelligitur authoritas regimini, & neccitas exigendi necessaria. Prædixit quoque eis Christus aduersa quæ paterentur, exhortans ad constantiam & prudentiam, dicens ecce ego mitto vos sicut oues inter lupos. Estote igitur prudentes sicut serpentes & simplices sicut columbæ. Quod exponens Hieron. 16. q. sic cupis ait, vt scilicet aliorum non supplantentur in insidiis, & nemini machinentur dolos vt columbæ sine felle. Cautos eos reddit de persecutionibus eorum in quibus fugerēt de vno loco ad alium quando scilicet non est necessaria salutis presentia eorum vt declaratur. 7. q. j. s. vlt. Sed & contra illos qui nolent recipere vel doctrinam eorum audire, etiam puluerem pedum excuterent inde recedentes. Ponit exinde exterminium sequendum in illis qui non recipient eos maius scilicet iudicio Sodomorum, prænnuntians præparata Corozaim, Bethsaidæ, Capharnaum: vbi prædicauit & multa miracula fecit, eo quod non sunt conuersi ad penitentiam & fidem ex doctrina & miraculis tantis cum Sodoma Tyrus & Sidon ciuitates infidelium conuersæ fuissent si illa vidissent. Quare ergo ibi non fecerit illa miracula vel docuerit ratio reddi non potest, sed admiratio haberi, & totum instissime factum, vt dicit Aug. 22. q. 4. c. Vasis iræ s. de tyriis. Roborat eos ad patientiam ex eplo sui qui magister exilens & paterfamilias non fuit auditus, sed derisus & Beelzebuth vocatus, cum discipuli ducerentur ante reges & præfides propter prædicationem doctrinæ eorum, non cogitarent multa scilicet præuisione quid responderent. Quia spiritus sanctus loqueretur per os eorum. Cognati etiam & parentes infideles, saliquando traderent eos & mortem procurarent, & essent odio omnibus hominibus scilicet reprobis. Sed nolite inquit timere eos qui

A.V.C. 12. qui occidunt corpus. Timete autem eum qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Nec propter affectum ad consanguineos: patrem, & matrẽ, vxorem, filios & alios à sequendo doctrinam & vitam Christi se subtraherent, quia qui istos diligit plus quam salutem suam vel Christum, non est dignus eo, & inimici hominis domestici eius. Quod autem dicit. Non veni mittere pacem, sed gladium loquitur de pace carnali, quam peccatores quærunt in mundo. Cuius contrarium Christus venit mittere gladium scilicet verbi Dei destruentis talem pacem. Pacem autem veram mandauit omnibus nunciare, & ea salutare intrantes domus dicentes, pax huic domui. Et quod recipientes eos mercedem recipere etiam si calicem aque frigidæ darent & in nomine discipuli. Quod vero ait, Nihil opertum quod non reueletur, intelligitur hic vel in futuro iudicio. Refert Marcus solus, quod finito ad discipulos sermone ipsis venientibus ad domum, conuenerunt ad Iesum turbæ multæ, scilicet quærentes eum alloqui, vel curationem, ita vt non posset manducare scilicet ex occupatione circa eos. Et cum audissent discipuli exierunt tenere eum dicentes, quia in furore versus est, hac Euangelista. Videtur imaginandum quod Iesus fecit aliquod feruoris signum inusitatum ex consideratione diuini honoris consequentis ex miraculis factis per eum & deuotione hominum, sed Apostoli adhuc rudes & talium inexperti suspicabantur furorem. Addit etiam Marcus quod exeuntes Apostoli eiiciebant demonia, & vngebant infirmos oleo: & sanabantur. Altera vice, vt refert solus Lucas, designauit Iesus & alios 72. discipulos, & misit eos binos ante faciem suam dicens. Messis quidẽ multa, operarij vero pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam, plenè omnia mandata quæst. 12. mittere ad prædicandum dederat eis imponens. Reuersi autem prædixit missi à prædicatione reuulerunt Christo cum quodã gaudio vano & superbo dicentes: domine etiam demonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. Quos Christus ad humiliationem & timorem reducens ait. Videbam Sathanam sicut fulgur de cælo cadentem, scilicet propter superbiam. Vidit autem hoc secundum diuinitatem. Nolite ergo in hoc gaudere ait quod spiritus vobis subiiciuntur, sed gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis secundum prædestinationem scilicet & præsentem iustitiam. Vbi nota quod sicut episcopi tenent locum Apostolorum, ita præbyteri succedunt loco. 70. discipulorum: vt habetur disti. 21. in nouo. Et subdit ibi Iesus quod ad omnes prælatos extenditur. Qui vos audit, me audit scilicet obediendo, & qui vos spernit, me spernit, mandata vestra iusta transgrediendo.

Christus quare cre ditus est furiosus. Mar. 3. Mar. 6. Septuaginta duo discipuli enumer. Lu. 10.

Episcopi tenent locum Apostolorum & septuaginta discipulorum. Ex An. ep. 2. ad Epil. Italie.

S. XI.

DE Panibus & piscibus miraculose multiplicatis à Christo in fractione eorum ad satiantium multa millia hominum, & de ambulatione eius super mare. Vbi primò sciendum quod de multiplicatione quinq; panum, & duorum pisciu narrat omnes quatuor Euangelista. Appropinquante igitur Paschate Iudæorum: cum Christum cum discipulis ascendentem in montem secuta esset maxima multitudo, Christus quinq; panes hordeaceos & duos pisces quos puer habebat, acceptos & frangendo eos multiplicatos porrexit Apollolis, vt apponerent turbis sedentibus super scænum ibi ortum

A per quinquagenos, & satiatis cunctis, qui numero erant quinque millia exceptis paruulis & mulierib. collegerit Apostoli, reliquias remanentes iussu Christi, & impleuerunt 12. cophinos. Ioannes autem expressit in ipsa narratione huius miraculi interrogationem Christi factam ad Philippum, & responsonem de ducentis denariis non sufficẽtib. ad emendum & de insinuatione Andree facta Christo, quod ibi vnus puer erat qui habebat, quinque panes. Quod ergo alij tres Euangelista tacuerunt ipse Ioannes expressit. Et quod Marcus & Lucas expresserunt de ordinatis turbis per quinquagenos ad comedendum in sedendo, Mattheus & Ioannes omiserunt. Nec ex ista varia narratione potest dici in Euangelistis falsitas vel contrarietas, sicut nec si plures recitando aliqua gesta per vnum, aliquid breuius aliquid extensius illa narrent de circumstantiis. Figuratur autem in hoc conuiuio spiritualis confectio, quæ fit in Ecclesia militanti ex doctrina quinq; librorum legis Moisaicæ, & Prophetarum, & Psalmorum quasi duorum piscium. Vt enim dicit Gratianus dist. 31. s. 2. Sacramenta legis & Prophetarum Christus differendo exposuit. Et hoc est frangere panes & pisces: & postea eorum scientiam dedit discipulis, & per eos illa fidelibus despensauit. Duodecim cophini reliquiarum recollecti signant difficilia mysteria scripturæ, quorum populi nõ sunt capaces, quæ ipsi doctores per se debent colligere & speculari, postea exponi de conuiuio Ecclesie triumphantis. Altera vice cum turbæ cum Christo triduo permansissent audiendo verba eius in loco deserto, dixit Iesus Misereor super turbam, quia non habent ad manducandum, & dimittere eos nolebat ieiunos ad propria, ne deficerent in via. Et ex septem panibus qui reperiuntur apud discipulos, & paucis piscibus fractis & multiplicatis à Christo, saturati sunt quatuor millia

A.V.C. 12.

Interpretatio mystica miraculi quinq; panu.

De miraculo septẽ panum. Matth. 15. Matth. 8.

Interpretatio mystica miraculi septẽ panum.

Christus super aquas ambulat.

Matth. 14.

Petrus super aquas ambulat.

Amb. li. 4. cõ. in Luc.

hominum exceptis paruulis & mulieribus. Et superauerunt septem spore de reliquiis. Signat refectio-nem spiritualem ex septem sacramentis Ecclesie, quam percipiunt qui perfecte dominantur corpori composito ex quatuor elementis, & quatuor passionibus sensitivæ per quatuor virtutes cardinales. Mil-le enim signat perfectionem. Post miraculum autem factum de quinque panibus & duobus piscibus, vt refert Ioannes, homines viso signo dixerunt. Hic est verè propheta qui venturus est in mundum, id est, messias promissus in lege. Et sciens Iesus, quia volebant eum rapere & facere regem: fugit in montem docēs in hoc vitare dominia: quia periculosa. Et quia discipulis iusserat vt per nauiculam præcederent eum trans fretum. Nauigantibus discipulis sine eo, erat nauis eorum in medio maris, quæ fluctibus iactabatur propter ventum contrarium. Circa quartam vigiliam noctis viderunt Iesum ambulantem super aquas maris ad eos appropinquantem, & exilimantes phantasma esse, clamauerunt pre timore, & hortatus est eos ne timerent, dicens, Confidite, ego sum. Petrus autem, vt refert solus Mattheus: dixit, Domine si tu es, iube me venire ad te super aquas: dicente eo veni, cum incederet super aquas: videns ventum validum timuit: & inde cæpit mergi. Et clamans domine saluum me fac, Christus eum per manum apprehendit dicens, modicæ fidei quare dubitasti, & cessauit tempestas eo ingresso nauim. Magnum hoc mysterium de nauis Ecclesie, quæ fluctibus tribulationum & tentationum quatitur, sed non submergitur: non deficit Amb. de ista nauicula sic ait. 24. q. 1.

A.V.C. 12. non turbatur. Non turbatur naus quæ Petrum habet, turbatur illa quæ Iudam habet. Et si multa illic discipulorum merita nauigabant, tamē adhuc cū ea proditoris perfidia agitabat. In vtraque Petrus, sed qui suis meritis firmus est, turbatur alienis. Caueamus ergo perfidum, caueamus proditorem, ne per vnum multi fluctuemus. Ergo non turbatur hæc naus in qua prouidentia nauigat, abest perfidia, fides aspirat, quemadmodum enim turbari ea naus poterat cui præerat is qui firmamentum Ecclesiæ est? Illic ergo turbatio, vbi modica fides, ibi securitas, vbi perfecta dilectio. Hec ille ibi. Et quod ait Ambrosius de naui Petri quæ non turbatur intelligat de propria naui Petri quando rete iaciens ad iustum Christi piscium multitudinem nimiam comprehendit.

§. XII.

DE sacramento Eucharistiæ multipliciter commendat & murruratione Iudæorum & recessu discipulorum propter hoc. Post miraculum de quinque panibus & transfretationem quæ sequuntur, scribit solus Ioannes: videlicet quod turbæ quæserunt eum. Quibus dixit, Quæritis me: non quia signa vidistis: sed quia manducafastis ex panibus meis: signans in eo illos qui Christum quærunt in clero vel religione propter temporalia: & subdit dicens. Operamini non cibum, qui perit: sed qui permanet in vitam æternam id est operamini saliter, quod cōsequi possitis permanentem vitam patriæ: non tantum vthabeatis vitam temporalem. Et interrogantibus quid facerent vt operarentur opera patris? Respondit. Vt crederent in eum quem misit pater id est credendo diligerent. Et dicentibus ipsis: quod signū daret, vt deberent in eum credere: cum patres eorum habuerint signum manne de cælo vt crederent Deo & Moyfi vt ab eo missio. Resp. quod non Moyses dedit eis panem de cælo verum sed pater suus daret panem de cælo verum, panis enim verus est, qui descendit de cælo, & dat vitam mundo ipse scilicet Christus qui tamen non intelligentes, sed de materiali dixerunt. Dominæda nobis semper hunc panem. Sed declarauit se esse illum panem vitæ, & qui veniret ad eum scilicet sumēdo non esuriret scilicet mundana. Sed quia non veniebant ad eum scilicet credendo in eum, ideo non poterant comedere panem illum. Et subdit: Omne quod dat mihi pater ad me veniet, & eum qui venit ad me scilicet credendo, non eiciam foras, scilicet extra Ecclesiam: quia non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me. Et hæc est voluntas patris: vt sibi dari per prædestinationem scilicet & præsentem iustitiam non eiciantur: sed in corpore Ecclesiæ viuāt. Et subdit: nemo venire potest ad me nisi pater, qui misit me traxerit eum. Et ego resuscitabo eum &c. Vbi Augustinus magna gratia commendatio. Nemo venit, nisi tractus a Deo. Cur istum trahat: & illum non trahat: noli velle iudicare, si non vis errare, si non traheris, ora vt traharis. Idem. Si trahamur: ergo inuiti credimus. Noli cogitare te inuitum trahi, trahitur animus amore. Ramum viridem ostendis outi: & trahis eam. Noces demonstrantur puero: & trahitur. Porro si Poeta licuit dicere. Trahit sua quemque voluptas: nō necessitas, sed voluptas, non obligatio, sed delectatio quantomagis dicimus hominem trahi ad Christum: qui delectatur iustitia, delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur æterna vita,

Au. tract. 26. in 103. Animus quomodo a Deo trahitur. Vergil. celo. 2.

Quod totū est Christus. Deinde dicit se esse panem viuū qui de cælo descendit: quæ qui māducaret nō moreretur scilicet æternaliter. Et quod panis iste quem daret, erat caro sua. Cumque illi Iudæi litigarent dicentes. Quomodo potest hic nobis dare carnem suā ad manducandum? Ostendit necessitatem hanc māducandi dicens. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem: non habebitis vitam in vobis. Quod illi male intelligentes scilicet de carne sua vitibilibi vt comeduntur carnes de Macello, dixerunt. Durus est hic sermo: quis potest eum audire? Et ex hoc scandalizati aliqui ex discipulis recesserunt ab eo. Sed nota quod Christus manducatur dupliciter ad vitam. Vno modo spiritualiter tātum, quod fit per habitum charitatis qua Christus vnitur nobis, & hoc est necessarium cuiuslibet saluando, quomodo etiam paruuli baptizati comedunt carnem Christi & etiam non baptizati iam vero credentes. Alio modo comeditur sacramentaliter & digne & hoc est necessarium adultis baptizatis loco & tempore, scilicet prout Ecclesia mādat: & cum adest copia conferentis, nunc autem non comeditur caro Christi materialiter, vt illi intelligebant: sed spiritualiter id est sub illis speciebus occultata, vnde dixit Verba quæ loquor vobis spiritus & vita sunt, caro non prodest quicquam, id est verba intellecta spiritualiter quæ dixi iustificabunt vos: carnaliter autem intellecta nil proderunt, de conse. dist. 2. prima quidem, inquit, hæresis. Ex prædictis igitur Christi verbis ostenditur & veritas corporis Christi in sacramento, & necessitas eius & vtilitas & idoneitas ad manducandum, vt scilicet veniat ad Christum pede intellectus, credendo, & pede affectus, diligendo eum, de quibus omnibus habes de conse. dist. 2. reuera. & multis aliis capitulis. Cum ergo recessissent aliqui discipuli quia dixerat Christus caro mea vere est cibus &c. propter huiusmodi verbum interrogauit. 12. Apostolos, si & illi vellent abire. Cui Petrus quem omnibus respondit. Verba vitæ æternæ habes, ad quem ibimus scilicet vnde consolemur nisi a te. Vbi Ambrosi. 24. q. 1. quæ dignior. Ait. Hic est solus, quem nemo debet deserere: nemo mutare, cui bene dicitur: domine ad quem ibimus &c. Vides excoctorem, cœlestium præceptorum: quoniam hoc nō mutauit hospitium cœlestis confortium consecrationis emeruit. Prædicta autem de sacramento enarrat solus Ioannes.

§. XIII.

DE missione discipulorum Ioannis ad Christum & commendatione Ioannis a Christo, & ieiunio discipulorum Ioannis, & interfectione Ioannis. Cum ergo Ioannes Baptista ab Herode fuisset incarceratus, audiens opera Christi mira, misit duos ex discipulis suis dicens: Tu es qui venturus es an alium expectamus? Quadrupliciter exponitur ista locutio. Prima est Chrysostom. qui dicit quod Ioannes non pro se sed pro discipulis suis fecit istam interrogationem, vtrum scilicet esset Messias promissus, quem expectabāt Iudæi. Cum enim videret Ioannes discipulos suos maiorem estimatione de se habere, & maiorem de Christo quàm debebant, vnū Christum æmulabantur, qui crescebat magis in fama quam Ioannes, ne in errore permanerent post mortem suam, misit ad Christum interrogandū: vt. f. discipuli Io. ex miraculis Christi que viderent

A.V.C. 12. Homo nō trahitur a Deo nec cessitate sed voluntate. Bifariam Christus manducatur. D. Tho. in 3. p. 73. q. 2. & q. 80. a. 11. Caro Christi comeditur sub speciebus occultatis August. in Plat. 74. & tract. 27. in Ioan. veritas corporis Christi

A.V.C. 12. viderent, perciperēt ipsum esse Messiam venturum. Secunda est Amb. dicens, quod Ioannes non fide, sed pietate dubitauit, id est, ad modum dubitantis locutus est, interrogans, si esset ille qui venturus esset ad passionem ferendam pro mundo. q. di. Nunquid tanta erit dignatio tua vt sicut in mundum venisti, ita etiam digneris pati? cum sis agnus innocentissimus non mortis reus vt ceteri, nō hoc mundus meretur. Tertia est Gregor. in homil. dicens, quod Ioannes non quæsiuit vtrum esset venturus ad redimendum sua passione genus humanum, hoc enim prænuuciauerat cum dicit, Ecce agnus Dei &c. scilicet immolandus in arca crucis. Sed quæsiuit vtrum moriens dignaretur per se patres in limbo visitare, & educere, an alium ad hoc mittere, vt posset hoc sciens iturus per mortē ad limbum istud patribus illis nuntiari. Quarta est Hilarij exponentis primam partem illius locutionis assertiuē non interrogatiuē. q. 1. Tu es omnino qui es venturus mundum saluare. Secundam partem negatiuē sic, An alium expectamus. q. di. Certe non expectamus alium sicut nunc expectant perfidei Iudæi. Venientibus autē discipulis Ioannis ad Christum & facientibus dictam inquisitionem, tunc vt ait Lucas, fecit Iesus multa miracula, quæ hic narratnr. Et respondit discipulis illis. Euntes renuntiate Ioanni quæ audistis & vidistis. Cæci vident &c. q. d. Ex his potestis percipere me esse Messiam, quia illa operatus sum mira quæ prænuuciauit Esaias facturum Christum cum veniret. Esa. 35. dicitur, Deus ipse veniet & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum &c. Et significant illa miracula etiam effectus gratiæ Christi in animam nostram cum venit. Illuminat enim intellectum, dirigit claudicantem affectum, purgat lepram, id est peccatum, reddit obedientiæ auditum, resuscitat actum faciēs meritorium, euangelizat instruendo proximum. Post recessum discipulorum Ioannis, Christus mirabiliter commendauit Ioannem, & de constantia in veritate, quia non arundo mota vento dubiorum, & de austeritate vitæ & sinceritate doctrinæ, quia non mollis, vestitus, nec adulationib. vsus, & de magnitudine sapientiæ, quia plus quā propheta, & de puritate conscientiæ, quia Angelus prænucciatus illi. Ecce ego mitto Angelum meum &c. Malach. 3. & de excellentia meriti & gloriæ subdens. Internatos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Vbi duo excipiuntur secundum August. scilicet virgo Maria, quæ fuit nata non natus, id est fœmina, secundus multo magis Christus, qui non fuit natus mulieris, id est corruptæ sed virginis, vnde subdit Christus. Qui minor est in regno cœlorum id est in Ecclesia militanti, maior est illo scilicet in perfectione. Minor autem tunc fuit Christus in ætate & in opinione hominum. Vel aliter, quia minor Angelus in cælo (tunc enim adhuc nullus hominum erat in cælo) maior est perfectione naturali illo & perfectione gratiæ, quia consummata erat in Angelis gratia, & subdit Christus. A diebus Ioannis regnum cœlorum vni patitur, & violenti, scilicet sensualitati resistentes rapiunt illud. Deinde inuehitur contra Iudæos murmurantes & de Ioanne & de se. Cui similem existimabo generationem istam ait: Similis est pueris ludentibus in foro &c. Venit Ioannes non manducans scilicet communia, & dicitur demonium habere. Venit filius hominis Christus manducans & bibens scilicet vt alij, & dicitur ecce homo vorator, & potator vini, amicus publicanorum, &

Iustificata est sapientia ab omnibus filiis, id est iusta reputata a discipulis suis. Vbi August. sic ait: Ostendit filios sapientiæ intelligere, nec in abstinento nec in manducando esse iustitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam & temperantiam, per abundantiam non se corrumpendi atque opportune sumendi, vel non sumendi ea quorum non vsus sed concupiscentia reprehendenda est. dist. 41. quod dicit. Et cum quadam vice interrogarent discipuli de aduentu Helias præcessuri Messie aduentum. Respondit Christus. Helias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eum quæcumque voluerunt. Et si vultis recipere Ioannē ipse est Helias, non fuit quidem Ioannes Helias persona, sed zelo & officio & solitudine. Nam vterque magno zelo Dei repræhendit malos etiam reges, & sicut Helias præueniet secundum Christi aduentum & ad instruendum & disponendum ad Christum, ita Ioannes primum aduentum. Alio tempore interrogantibus Phariseis & discipulis Ioannis Christum, quare sui discipuli non ieiunabant sicut ipsi. Respondit Iesus, assignans duplicem rationem. Prima est, quia nō possunt filij sponsi ieiunare, dum cum eis est sponsus, id est non decet ieiunare, sed gaudere. Sponsus Ecclesiæ Christus, filij sponsi Apostoli, & quamdiu fuit cum eis conuerfatus, noluit eos ieiunare asiligare. Alia ratio est ad docendum, quod iudes in via Dei & incipientes Deo seruire, non debent grauari abstinentiis vel duris præceptis, quia ferre nō possent, inducens exemplum de vino non ponendo in vtres veteres. Cum autem argueret Herodem Ioannes de incestu & de adulterio d. Non licet tibi habere uxorem fratris tui scilicet Philippi, a quo eam abstulerat. Herodias ipsa quæ recesserat a viro legitimo & adhærat Herodi odio habens Ioannem, insidiabatur ei, & volebat occidere eum, sed non poterat scilicet aperte. Nam & ipse Herodes, vt refert Marcus, metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Demum ad instigationem ipsius Herodiadis tenuit Ioannem & incarcerauit. Et cum in die natalis Herodis coram eo & principibus Galilæe saltasset puella filia Herodiadis matris suæ ita placuit omnibus, quod promissit Herodes dare sibi quicquid postulasset, etiam si medietatem regni peteret, hoc iuramento confirmans. Quæ a matre edocta petiit omnino sibi dari caput Ioannis Baptiste. Et contristatus rex scilicet de petitione ipsa, propter iusurandū, ne scilicet videretur perurus non seruando promissum, iussit amputari caput Ioannis in carcere & dari puellæ, allatum caput in disco & datum puellæ, ipsa matri pessimæ præsentauit. Quo audito discipuli eius tulerunt corpus eius & sepelierunt. De capite vero eius quomodo fuerit repertum historia, inter apocrypha computatur dist. 15. sancta Romana. De hoc autem iuramento Herodis sic ait Ambros. in lib. de offic. Herodes saltatrici premium quod turpiter promissit, crudeliter soluit. Turpe est quod regnum pro saltatione promittitur, crudele est quod mors prophete iurandi religione datur. Quanto tolerabilius fuisset periurium tali sacramento, si tamen periurium dici possit, quod ebrius inter vina iurauerat, quod & iuratus inter saltantium choros promiserat. 22. quæst. 4. vnusquisque. Et cum Herodes audisset miracula Christi, existimans falso quod ipse esset Ioannes resuscitatus, qui faceret miracula, dixit: Quem ego decollauit

Amb. li. 3. cō. in. Luc. D. Grego. hom. 6. in Euang. Ioan. 1. Miracula Christi quid in nobis signent. Ioannes quot & quantis nominib. Christo commendatus. Christus & Beata virgo Ioanne maioris.

A.V.C. 12. Aug. lib. 3. q. Euang. quæst. 1. Ioannes quomodo Helias. Discipuli quare non ieiunant. Rudes in via Dei grauatiōe debent. Mat. 4. Ioanni ab Herode mors intuentatur. Mar. 6. Ioannis Baptiste mors. Amb. li. 3. offi. c. 3.

A. V. C. 12. Luc. 9. decollauit Ioannem hic surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in illo. Quibusdam autem dicentibus Iesu, quod Herodes volebat eum occidere, & ideo secederet, Iesus dixit eis. Ite, dicite vulpi illi. Ecce dæmonia eiicio, & sanitates perficio hodie & cras, id est, paruo tempore, & tertia die consummor. Dicitur etiam à Ioanne euangelista, Ioan. 10. quod Ioannes Baptista nullum fecerat signum, scilicet dum viueret.

§. XIII.

DE institutione sacramentorum nouæ legis est duplex opinio secundum Thom. in quarto. Vna est quod Christus non instituerit per se omnia sacramenta, sed quadam magis præcipua vt baptismum & Eucharistiã. Alia vero instituit per Apostolos, post aduentum spiritus sancti. Sed alia opinio est & melior, quod Christus per se instituerit omnia sacramenta Ecclesiæ. Nam cum sacramenta sint fundamenta legis Euangelicæ, & causatiua gratiæ, & ipse Dominus Iesus sit lator ipsius legis & collator gratiæ secundum illud Ioannis. 1. cap. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est, conuenientius dicitur, quod ipse per se instituit omnia sacramenta sed non eodem modo. Nam sacramenta principaliora & magis necessaria instituit magis expresse, quoad materiam & formam & vtilitatem determinando, vt baptismum, Eucharistiã, & pœnitentiam. Alia vero implicite & figuratiue non per se, sed per Apostolos explicanda & promulganda. Et baptismum quidem quod est primum & maximum vtilitate instituit, virtutem purgatiuam aquis conferendo quando baptizatus est à Ioanne in fluuio Jordanis. Tunc enim tactu suæ mundissimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis omnibus. Vnde & currebant simul baptismus Christi, & sacramentum circumcisionis ad peccata purganda vsque ad Christi passionem. Nam tunc euacuata est virtus circumcisionis sicut & omnia legalia, id est, ceteronialia mortua sunt & remansit virtus solum baptismi. Materiam autem eius expressit cum ait Ioan. 3. cap. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest videre regnum Dei. Vbi & necessitas eius exprimitur, quia sine eo actu quoad carentes vsu rationis, vel proposito, cum deest minister vel facultas quoad adultos, non potest regnum Dei haberi. Formam verò cum resuscitatus ait discipulis referente Matthæo, Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patri & filij & spiritus sancti. Et actus baptismi seu ablutionis dum dicitur, Baptizantes, id est, dicentes Baptizo. Et persona baptizati cum dicitur baptizantes eos, id est, dicentes, Baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti. In nomine, id est, in virtute. Virtus enim trinitatis est quæ operatur effectum baptismi, vnde & trinitas apparuit in Christi baptismo. Ego, non est de substantia etiam dici debeat. Quis etiam sit effectus baptismi ostendit Christus cum ait, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, scilicet si verè & non fiste, etiam gratiam baptismalem conseruauerit, extra de bapt. cap. 1. & c. minores, Quantum ad Eucharistiã, materiam expressit cum dicit, Accipiens panem, & postea accipiens calicem in quo erat vinum. Quoad formam, cum ait, Hoc est corpus meum. Et, Hic est calix &c. Et declarationem horum habes extra de eel. mis. q. cum Marthæ. Vtilitatem cum ait, Qui manducat hunc

De institutione sacramentorum nouæ legis. Th. in 4. d. 3. q. 1. art. 3. quaest. 1. Christus instituit omnia sacramenta Ecclesiæ. Th. in 3. p. q. 64. art. 2.

Th. in 3. p. q. 66. art. 1.

Baptismi necessitas etiam in pue. is.

Matth. 8.

Eucharistiã quædã instituit. Matth. 26.

A panem viuet in aeternum. Ioan. 6. Et intelligitur de sumptione Eucharistiæ idonea. De sacramento pœnitentiæ quantum ad necessitatem ostendit, dicens: Nisi pœnitentiam egeritis omnes peribitis. Et vtilitatem inquiriens, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Confessionem fieri dam sacerdotibus etiam post emundationem peccatorum per contritionem, per figuram declarauit, quando leprosum mundatum à lepra misit. Matth. 8. dicens, Ostendere te sacerdoti. Sed hoc præceptum de confessione vocali promulgandum Iacobo minori Apostolo delegauit. Vnde dicitur Iacob. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra, id est, sacerdotibus qui clauas habent Ecclesiæ, & non aliis. Potestatem vero ligandi & soluendi dedit Apostolis in persona omnium sacerdotum, cum ait resuscitatus, Accipite spiritum sanctum, quorum retinueritis peccata, scilicet non absoluendo, retenta sunt, & quorum dimiseritis, dimissa sunt. Et iterum ante passionem suam dixit eis, referente Matthæo. Quæcunq; solueritis super terram erunt soluta & in cælis. Et quæcunq; ligaueritis in terra, erunt ligata in cælis. Et intelligitur, clauæ non errant: vnde dicitur, Manet Petri priuilegium scilicet de absolutione & ligatione præfatis, quando ex æquitate fertur iudicium. In qua etiam ligatione & solutione includitur sententia excommunicationis. Sacramentum confirmationis instituit tacite & quasi figuratiue, cum oblati sibi quibusdam parvulis vt benediceret, & Apostolis eos ex reuerentia magistri repellentibus, dixit Iesus Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos: talium est enim regnum cælorum. Et attestantibus Matthæo, Marco, & Luca, Iesus singulis manus imponens benedixit eos: vnde & sacramentum illud dicitur etiam manus impositio, vt de consecrat. distinct. 4. manus quoque. Apostoli autem die Pentecostes confirmati sunt virtute ex alto spiritu sancti, expresse autem per Apostolos ordinauit hoc instituendum quo ad materiam & formam & modum, extra de sacra. vnt. cap. 1. Extremæ vnctionis sacramentum instituit similiter scilicet per figuram, exprimendo etiam materiam, cum narrante Marco solum, misit Apostolos ad prædicandum, & vngebant infirmos oleo, & sanabantur. Vbi etiam virtus seu effectus ipsius sacramenti ostenditur, scilicet sanitas animæ & corporis. Sed Iacobus ipsum sacramentum magis explicauit dicens, Infirmatur aliquis ex vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, qui orent pro eo, vnquent eum oleo. Matrimonium etiam institutum sit à principio in Paradiso terrestri, tamen vt sit sacramentum Ecclesiæ actu significans non solum aptitudine illam indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia, seu diuinæ naturæ cum humana in Christo, & gratiam conferens vt cætera sacramenta, etiam non tantam, instituit Christus cum dixit Iudæis interrogantibus si liceret dimittere uxorem, Quod Deus coniunxit, scilicet per verum matrimonium, homo non separet, scilicet dissolueno huiusmodi vinculum, quicunque sit ille homo, siue iudex siue priuatus siue ipsi coniuges. De sacramento ordinis magis obscurum est, dicitur tamen secundum docto. & glo. in decre. Christum qui erat Pontifex futurorum bonorum istud instituisse in vltima cæna, & cum dixit discipulis, Hoc facite in meam commemorationem & tunc dedisse discipulis omnes ordines. Et de potestate conficiendi corpus suum verum, non est dubium. Vbi notandum

A. V. C. 12.

Pœnitentiã quando instituta. Luc. 14. Mat. 4.

Confessio peccatorum instituta à Christo.

Ioan. 10.

Matth. 18.

Mat. 19. Mar. 19. Luc. 18. Confirmatio instituta.

Quando instituta extrema vnctio. Mat. 6.

Iac. 5.

Matrimonium gratiam confert. Mat. 19.

Matrimonium dissolui non potest, quo ad vinculum. Ordinis sacramentum institutum. Heb. 9.

A. V. C. 12. Th. in 4. d. 5. q. 1. art. 1. & in 3. p. q. 64. art. 3. Triplex potestas confertur discipulis. notandum secundum Thom. in 4. cum sit triplex potestas in conferendo effectum sacramentorum, scilicet authoritatis, quæ fuit in Christo secundum suam diuinitatem, videlicet ad remouendum peccata, & conferendum gratiam propria virtute simul cum spiritu sancto, quæ nulli creaturæ potest concedi. Secunda excellentiæ, quæ potestas soli Christo collata est secundum humanitatem, videlicet vt meritorie eius passio operetur in sacramentis, & vt dari possint sacramenta in nomine Iesu. Et quod poterat dare sacramentum quodcunque sine forma & materia eius seu effectum alicuius sacramenti sine sacramento, puta remissionem peccatorum sine baptismo vel confessione, & huiusmodi. Et sic per istam potestatem contulit ordinis sacramentum Apostolis, sine materia & forma institutionis. Tertia potestatem scilicet ministerialiter contulit Apostolis, & habent sacerdotes omnes. De numero sacramentorum, & effectum, & materia, & forma, habes plenè in tertia parte, in pluribus locis.

§. XV.

DE miraculis factis à Christo, & primo de obfessis à dæmoniis liberatis. Circa principium sue prædicationis refert Lucas, quod in Synagoga erat homo habens spiritum immundum, clamans, & dicens. Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos, scio quod scis Sanctus Dei. Et dicente Iesu, Obmutesce, & exi ab eo, liberatus est. In terra Gerasenorum, vt scribunt Mat. Mar. & Luc. liberavit dæmoniacum, habetem legionem dæmonum: dicitur autem legio continere numerum sex milium sexcentorum sexaginta sex. Mar. tamen plenius hoc narrat. Dixit enim, quod ista dæmoniacus habitabat die noctuq; in monumētis & montibus, nudus, & ita feruus, quod nemo poterat eum domare, seipsum lapidibus condecibat, & ligatus catenis eas frangebatur, hic videns à longe Iesum, cucurrit ad eum, adorans & dicens, Quid mihi & tibi Iesu filij Dei summi? adiuro te per Deum ne me torqueas. Dicebat enim ei. Exi ab eo spiritus immunde. Et interrogatus Iesu quod sibi nomen esset. Respondit: Legio, quia multi erant. Qui dæmones deprecabantur eum, ne extra regionem eieceret eos, & si eieceret saltem in gregem porcorum qui ibi erant, intrandi licentiam daret. Data autem licentia intrauerunt in porcos, quæ subito præcipitauerunt se in mare ibi propinquum, numero ad duo milia. Pastores autem eorum fugientes nunciauerunt illum liberatum à dæmonio vestitum & sanæ mentis cum Iesu. Qui audientes factum, rogauerunt Iesum vt discederet ab eis. Et cum ascendisset nauiculam ad transiretandum, ille liberatus cœpit rogare eum vt cum illo esset. Qui noluit, sed dixit, vt irer ad suos, & narraret quanta Dominus illi fecisset.

De homine à legione dæmonum liberato.

Matth. 8. Cœcordatur Matthæus & Marcus de homine à legione possessio.

sto liberatum. Vbi etiam nota quod nedum hominibus, sed nec porcis sine licentia ei à Christo data Diabolus potest nocere, nec sine iusta causa dominus porcorum fuit in hoc damnificatus. Vnde Isidorus de summo bono, secundum Catholicam fidem, nec naturæ Dei nocere quicquam potest nec natura Dei nocere cuiquam iniuste potest, nec nocere iniuste patitur quemquam [qui enim nocet vt ait Apostolus recipiet hoc quod nocuit] n. quaest. 3. secundum. Figuratur autem quod præcipuè in luxuriosos dæmonium potestatem accipit, qui in præceps vitiorum eos submergit.

Chananaem quoque pro filia dæmoniaca clamantem & dicentem, Miserece mei fili David, filia mea male à dæmonio vexatur. Et si prius duritiam ad eam ostenderit: nam in domo vbi accesserat nihil ei respondit, in via discipulis pro eam rogantibus, quia clamabat post eos respondit. Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel. Sibi quoque aduenienti ait, Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus, illa patienter respondit: Etiam domine. Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum: demum, exaudiuit dicens, O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Fides huius magna fuit ex altitudine veritatis, quia confessæ est Christum Deum & hominem cum ait: Miserece mei &c. cum tamen non vidisset signa nec audisset legem. Ex latitudine charitatis, quia proximi, id est, filia liberatione laborauit, veniendo ad Christum & clamando post ipsum. Ex longitudine longanimitatis, quia perseuerauit repulsa etiam cum contumeliis, & sanata est filia in illa hora. Ideo distulit exauditionem vt magis excitaret affectionem quod fit frequenter in orationibus nostris. Panis fuit refectio copiosa doctrinæ & miraculorū Christi, quæ vt magis aptis fuit potius danda Iudæis, vt verum Deum colentibus, quam gentibus, tanquam canibus immundis per idololatram, tamen nondedecuit saltem micas, id est, aliqua parua miracula, & verba eius etiam tradere gentibus, vt isti Chananaem. Hæc autem, vt ait Chryl. non iuit ad diuinos, non quasi iuit ligaturas, non vocauit impostatrices mulieres, sed reliquit omnia diabolica commenta & venit ad Iesum. Ad ipsum enim, vt ait Gregor. 7. primò confugiendum est qui nostræ possit curare animæ passionem. Verum homines præpostero ordine ante sibi opem ab hominibus acceperunt scilicet indebitè. Vbi autem humana subsidia defecerint, tunc opinantur diuini postulandam fauoris gratiam. de consec. distinct. 1. omnis. Superstitiones enim & incantationes sequi, non est ire ad Christum, sed Diabolum, vt ostendit Aug. 26. quaest. 2. illud quid.

Chananaem quædam dæmoniaca filia. Mat. 15. Mar. 7. Chananaem filia à dæmone liberata.

Fides Chananaem quædam modo magna. Fides huius magna fuit ex altitudine veritatis, quia confessæ est Christum Deum & hominem cum ait: Miserece mei &c. cum tamen non vidisset signa nec audisset legem. Ex latitudine charitatis, quia proximi, id est, filia liberatione laborauit, veniendo ad Christum & clamando post ipsum. Ex longitudine longanimitatis, quia perseuerauit repulsa etiam cum contumeliis, & sanata est filia in illa hora. Ideo distulit exauditionem vt magis excitaret affectionem quod fit frequenter in orationibus nostris. Panis fuit refectio copiosa doctrinæ & miraculorū Christi, quæ vt magis aptis fuit potius danda Iudæis, vt verum Deum colentibus, quam gentibus, tanquam canibus immundis per idololatram, tamen nondedecuit saltem micas, id est, aliqua parua miracula, & verba eius etiam tradere gentibus, vt isti Chananaem. Hæc autem, vt ait Chryl. non iuit ad diuinos, non quasi iuit ligaturas, non vocauit impostatrices mulieres, sed reliquit omnia diabolica commenta & venit ad Iesum. Ad ipsum enim, vt ait Gregor. 7. primò confugiendum est qui nostræ possit curare animæ passionem. Verum homines præpostero ordine ante sibi opem ab hominibus acceperunt scilicet indebitè. Vbi autem humana subsidia defecerint, tunc opinantur diuini postulandam fauoris gratiam. de consec. distinct. 1. omnis. Superstitiones enim & incantationes sequi, non est ire ad Christum, sed Diabolum, vt ostendit Aug. 26. quaest. 2. illud quid.

Chananaem quædam dæmoniaca filia. Mat. 15. Mar. 7. Chananaem filia à dæmone liberata.

Quidam etiam obtulit Christo sanandum filium suum habentem spiritum mutum, quem Matthæus nominat lunaticum, qui spiritus apprehendens illum allidebat, & spumare faciebat, & stridere, & arefcere, & cum prius obtulisset eum pater discipulis, non potuerunt illum eieceret, sicut ab aliis. Accedenti ergo ad Iesum pro liberatione respondit Iesus: O generatio incredula, quamdiu ero apud vos? quamdiu vos patiar? Duc illum ad me. Cum adduceretur ante Iesum, spiritus allisit eum & volutabatur. Et interrogatum Iesu à quo tempore eum vexasset, dixit pater, ab infantia, & frequenter eum in ignem & in aquam misit, vt eum perderet. Sed si quid potes adiua nos. Cui Iesus: Si potes credere, omnia

Aug. in 2. de doct. chr. ca. 23. Mat. 17. De lunatico à Christo sanato.

A.V.C. 12. omnia possibilia sunt credenti. Et ait pater pueri Credo domine adiua incredulitatem meam. Et comminante Iesu daemone, ut exiret, egressus est discerpens eum, ita ut dicerent homines eum mortuum. Sed Christus apprehendens manum, eum eleuauit sanum. Et cum discipuli domum euntes interrogassent quare non potuerant eicere ipsi daemone. Respondit hoc genus daemionum non eicitur nisi in oratione & ieiunio. Prius tamen dixit, ut ait Matth. quod non potuerant eicere propter incredulitatem eorum. Et quod si haberent fidem sicut granum sinapis scilicet humilem, constantem, feruentem, quae signatur in proprietate granum sinapis, quod est paruum, tenax & calidum, dicerent monti huic tollere, id est, Diabolo, recede & ita fieret, & quia nihil impossibile credenti: Luca vero referente, dicentibus discipulis Christo, Adauge nobis fidem, ait Iesus, Si habueritis fidem, ut granum sinapis diceris arbori huic moro eradicare, transplantare, & fieri. Ambros. exponit morum signare Diabolum, quia morus habet primo mora alba, sed postea calore nigrescunt. Sic Diabolus fuit conditus cum potetis innocentibus, sed calore superbiae facte sunt nigrae vitiosae. Dicit autem quis monti vel moro transi hinc vel transplantare quando Diabolo (monti dicto per superbiam, vel moro per malitiam) tentanti se vel alium cum resistit ut a se recedat vel ab alio tentato, vel etiam iam in eo radicata per consensum cum ex fide humili & feruida rediit ad penitentiam Diaboli nec diuisum. Iuxta illud Iacobi: Resistite Diabolo, & fugiet a vobis. Nec sunt contrarij Euangelista, quia vnus dicit de monte, alius de moro, quia Christus pluries locutus est de fide & vna vice de monte, alia de moro. Ad litteram etiam ab Alexandro magno dicitur factum. Ex eo autem quod pater huius demoniaci ait. Credo domine adiua incredulitatem meam, id est, modicitatem fidei augendo, arguit Greg. de poen. dist. 2. Cum sanctam, quod in fide sicut in alijs virtutibus sunt gradus incipientium, proficientium, & perfectiuentium seu perfectorum, secundum illud Iob. Per officium singulos gradus meos pronuntiabo illum. Et hoc multipliciter diffusum ostendit.

Referentibus quoque Matthaeo & Marco, sed Luca plenius, Erat Iesus eiciens daemone, & illud erat mutum & c. In quo Euangelio ostenditur & Christi benignitas, & Iudaeorum malignitas, & mulieris feruens credulitas. Manifestatur Christi benignitas in hoc quod curauit daemone mutum, id est, quem Diabolus fecerat esse mutum. Addit & Matthaeus, quod etiam erat caecus, vnde tria miracula simul fecit, quia restituit ei loquelam, visum: & a daemone liberauit. Quod miraculum quoridie facit in peccatoribus penitentibus quibus restituit lumen mentis amissum, loquelam triplicis confessionis scilicet laudationum Dei, admonitionum proximi, & peccatorum suorum. Eos etiam ab operibus Diaboli detentos absoluit, de quibus mirantur merito turbae Iudaeorum malignitas ostenditur, quia quidam eorum dicebant, in Beelzebub principe daemionum eicit daemone. Alij tentationis causa calumniae signum quarebant de caelo, ut mugire tonitrua, coruscare fulgura, & huiusmodi. Quae Christus non fecit, quia non ex hoc credidissent, sed calumniae fecerunt, & assignassent ea vel causis naturalibus, vel daemone inuocationibus, sed ex occultorum cogitatione insinuat deitatis veritatem. De eorum locutione probat multipliciter falsitatem in ipsorum per-

Luc. 17. Morus arbor quid significet. Ambros. in c. 17. Luc. com. 8.

Iacobi. 4.

Gre. hom. 15. in Eze. Gradus virtutum incipientium, proficientium, & perfectiuentium. Per officium singulos gradus meos pronuntiabo illum. Et hoc multipliciter diffusum ostendit. Iob. 31. Luc. 11. ca. Mat. 9. ca.

De surdo & mutuo a daemone liberato.

Christus probat se esse Deum, eo quod neut cogitationes hominum.

A fida obstinatione, & prauitatis pessimitate, & deitatem quidem suam primo ostendit, quia cognouit cogitationes eorum: nam illud quod in Beelzebub eiceret daemone, dicebant in corde suo vel ita plane inter se, quod non poterat audiri, Dei autem est proprium scire occulta cordium, secundum illud Salomonis ad Deum. Tu solus nosti corda filiorum hominum. Psalm. Deus qui nouit abscondita cordis. Et si daemones videntur aliquo scire, hoc non nisi coniecturaliter, in quantum per signa aliqua, non solum verba, sed & nutus pendunt de interiori dispositione, ut dicit August. 26. q. 4. sciendum. Cum ergo Christus ostenderet se scire cogitationes eorum, per verba quae sequuntur, probat euidenter se Deum. Vnde dicit euangelista. Ut autem cognouit cogitationes eorum. Secundo falsitatem locutionis Iudaeorum confutat quadrupliciter. Primo deducendo ad inconueniens, sic, Si Christus eiecisset daemone in virtute principis daemionum, sequeretur istud, quod esset diuisum regnum eius & dominium quo dominatur in mundanis, & exinde quod esset desolatum & annihilatum, quia hoc experientia rerum magistra docet, quod omne regnum in seipsum diuisum desolatur & c. Sed hoc est inconueniens dicere, quia clare apparet contrarium, scilicet quod non est desolatum vel diminutum dominium Diaboli in mundo, tempore Christi, sed maxime regnabat in gentibus, per idololatriam, & in Iudaeis per inobedientiam mandatorum & per fidem. Si ergo non erat desolatum regnum Diaboli, ergo nec diuisum. Si non diuisum, ergo vnus non expellebat alium. Quod si vnus non expellit alium, ergo nec Christus in virtute Beelzebub eiciebat. Secunda ratio est per locum a minori. Nam aliqui eiciebant daemone ut Apostoli vel exorcistae, erant minores Christo: Ipse enim dederat eis illam potestatem, & Salomoni scientia illam exorcismorum & adiurandi daemones & expellendi, ut dicitur dist. 21. s. r. Et tamen non dicebant de Apostolis vel exorcistis, quod in virtute Beelzebub eicerent daemones, ergo multominus debebant de Christo qui erat maior, hoc dicere. Et hoc est quod dicit, Si ego in Beelzebub eicio daemone, filij vestri, Apostoli vel exorcistae, qui ex vobis descenderunt, in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt ad conuincendum vos de vestra falsa existimatione. Porro si in digito Dei eicio daemone, quod exponens Matthaeus dicit: Si in spiritu Dei, qui digitus dicitur quia procedit a filio Dei qui dicitur manus Dei, sicut digitus a manu, & propter distincta munera eius, sicut digitus habet plures articulos seu distinctas particulas, profecto peruenit in vos regnum Dei, ad quod debetis accedere credendo, & recedere a regno Diaboli quod est destruendum. Tertia ratio est per locum ab exemplis. Videmus namque, quod victor in aliquo bello utique non eget auxilio victi perfecti. Sed cum Diabolus qui dicitur fortis in naturalibus,

a Nota obiter vsus dialecticae in Christo, & Theologiae scholasticae fundamentum, quorum vtrumque Caluinista insistantur. 2. argumentum a minori.

b Salomon librum de exorcismis & daemone adiurationibus reliquit. Nam facultatem contra daemones callebat dono sibi diuinitus inspirato. Ioseph. li. antiq. 8. c. 2. hinc detegitur igne vindicanda Magorum nostri temporis impostura, qui nomine Salomonis abutuntur ad daemones euocandos, cum e contrario eos non euocare sed pellere docuerit: sibi ergo Salomoni impie attributi sunt, qui inscribuntur Salomonis incantationes, & laucula Salomonis, Annulus Salomonis. Geneb. in Chron.

A.V.C. 12.

3. Reg. 8. Psalm. 43.

Aug. ca. 3. de dimi. d. 2. m.

Christus quomodo arguetur contra Iudaeos se non eicere daemones in Beelzebub primum argumentum deducens ad inconueniens. Mat. 12. Luc. 9.

Mat. 12. Spiritus sanctus quare digitus dicitur.

armatus

A.V.C. 12. armatus in malitijs, custodiebat atrium suum, id est, mundum vbi habitabat, ne illud omitteret, omnia erant in pace carnali, quia non erat qui resisteret vitijs suggestis per eum. Veniens autem Dei filius in mundum fortior eo, & certamen forte contra eum agens, quia ut dicitur. 1. Ioannis 3. Venit filius Dei ut dissoluat opera Diaboli, eum vicit secundum illud August. manu inermi & affixa cruci debellauit aereas potestates: Et ita perfecte quod arma Diaboli abstulit, scilicet malitias eius detegendo per doctrinam, & debilitando per meritum passionis, & spolia distribuit, id est animas quas Deo abstulerat & sibi subiugauerat ab eo remouit & per conuersionem earum Ecclesiae assignauit. Ergo non eget Christus auxilio Beelzebub, cum sit omnino victus ab eo. Quarta ratio est per locum a contrarijs. Nam contrariorum regula est, mutuo se expellere, non vnum alterum iuuare ad suum effectum producendum, sicut sanitas non iuuat infirmitatem ad corpus infirmum mandum & contra, Christus & Diabolus sunt contrarij in se & in suis operibus. Nam Christus optimus, plenus omni sanctitate, Diabolus pessimus, plenus omni malignitate, Christus optat & operatur ad salutem hominum, Diabolus cupit & laborat ad perditionem eorum, instigando eos ad vitia. Non ergo Christus in procurando hominum liberationem a Diabolo, utitur auxilio Beelzebub in eiciendo daemones, cum intendat in homines intrare per effectum malitiae, non inde exire. Et hoc est quod dicit. Qui non est mecum, id est, meae voluntati conformis ad salutem hominum procurandam ut Diabolus, contra me est, & qui non colligit mecum cooperando ad inducendum homines ad bonum dispergit homines ab unitate segregando, ut Diabolus. Tertio principaliter Christus pronunciat pessimitatem, ad quam venturi sunt ex sua perfidia & obstinatione in eo quod subdit. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida & inaquosa & c. Spiritus iste Diabolus est qui exiit a populo Iudaeorum, quando recepta lege dimiserunt ritus idololatriae Aegyptiorum. Eiectus autem Diabolus per debitum cultum veri Dei, accessit ad mentes Gentilium, qui erant aridi quo ad humorem gratiae, & loca inaquosa quo ad priuationem aquae sapientiae verae, ibi requieuit per tempora. Sed postea inquietatus per praedicationem Apostolorum & expulsus a Gentilibus per conuersionem eorum non inueniens ibi requiem dicit per effectum. Reuertar in domum meam vnde exiui, id est, ad populum Iudaeorum, & inueniens eam scopis mundatum & ornatum, vacantem fide, assumptis septem spiritibus se nequioribus secum ingrediuntur ad domum priorem. Nam Diabolus inueniens populum Iudaeorum vacantem fide, & gratia scopis mundatum, quo ad immunditias exteriores legis & ornatum ceremoniis legalibus, ingressus est in dictum populum cum septem spiritibus, id est, cum malitia omnium vitiorum. Septenarius enim numerus signat vniuersitatem, vnde concludit. Sic erit generationi huic pessima. Moraliter autem spiritus immundus qui habitat in homine ante baptismum vel in baptizato moraliter peccante, per baptismum eicitur, vel per veram penitentiam qui eiectus discurrat ad alios decipiendos, eos scilicet qui sunt aridi deuotione & inaquosi, & doctrina sapientiae vacui. Sed cum percepit Diabolus baptizatum vel penitentem, vnde exierat, segnius agere, & otiosum & solum resistere, reuertitur ad ipsum cum septem daemone, id est,

Christus & daemone contrarij.

Moralis expositio huius Euangelij.

cum pluralitate vitiorum, modo devno, modo de alio tentans & superans ut peior sit status eius quam prius, propter ingratitude & negligentiam. Et ideo dicit Beda tractans illud. Reuertar in domum meam & c. Timendus est iste versiculus aut non exponendus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat, de poen. dist. 4. reuertar. Et c. seq. idem ait. Quemcumque post baptismum arripuerit siue haeretica prauitas siue mundana cupiditas mox in omnium prosterneret imavitorum. Daemone quo ad vltimum insinuat maligna deuotio & feruor mulieris quae dicitur fuisse perdissequa Marthae nomine Marcella. Nam extollens vocem de turba dixit, Beatus venter qui te portauit, non sunt aliae mulieres in concipiendo, in vtero gestando, in nutriendo filios, beate: sed miserae propter laborem, dolorem & libidinem quae in huiusmodi patiuntur. Sola virgo beata, quae his omnibus caruit & talem edidit, per quem omnes beatificantur credentes in eum. Quod Christus approbauit dictum ut verissimum. Et addidit dicens. Quinimo beati qui audiunt & c. q. d. Non solum quae me portauit est beata, sed omnes qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud. Et quia virgo Maria maxime audiuit, & custodiuit verbum Dei obseruando, ideo pra omnibus beatissima. Concipit Christum quolibet per bonum propositum conuersionis, parit per executionem boni operis, nutrit per frequentationem orationis & sacrae comunione. Auditio autem seu lectio diuini verbi est principium huius, beati ergo qui audiunt & c. Ex hoc quod supra dicitur quod spiritus immundus assumit secum septem spiritus nequiores se, potest hoc intelligi de septem speciebus peccati in spiritum sanctum, scilicet praesumptione, desperatione, impugnatione veritatis agnita, inuidia fraternalis gratiae, obstinatione, & finali impenitentia, & contemptu praepceptorum suorum maiorum. de hac vltima habes. 25. q. 1. violatores.

Addidit quoque Matthaeus locutionem de blasphemia in spiritum sanctum, quod accesserunt ad eum Pharisei dicentes, Magister volumus a te signum videre. Quibus respondit, Generatio mala & adultera signum quaerit: & signum non dabitur ei nisi signum Iona & c. Haec autem eo loquente dixit ei quidam: Ecce mater tua & fratres tui stant foris volentes tibi loqui. Quibus ait extensa manu erga discipulos, haec est mater mea, & hi sunt fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem patris mei ipse meus frater, soror & mater est. Addidit etiam Matthaeus & Marcus quod Iesus in dicta confutatione Iudaeorum dixit ad exaggerandam culpam calumniae seu blasphemiae eorum de grauitate peccati blasphemiae in spiritum sanctum in quem ex hoc inciderrant, ait Matthaeus: Qui verbum dixerit in filium hominis remittetur ei, qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum non remittetur ei neque in isto seculo, neque in alio. Blasphemia autem in spiritum sanctum sumitur tripliciter secundum Thom. 2. 2. q. 14. Vno modo pro blasphemia communi in Deum quae est attribuendo Deo quod sibi non conuenit, vel negando quod conuenit Deo, prout quilibet ex tribus personis diuinis est spiritus & est sanctus: in quod crimen inciderunt Iudaei attribuentes Diabolo quod est solius Dei, scilicet facere miracula. In filium hominis verbum dicebant, cum vocabant eum voracem, potatorem, filium fabri, quae erant contra humanitatis reuerentiam. Secundo modo dicitur blasphemia in spiritum sanctum ex malitia non

A.V.C. 12.

lib. 4. com. in Luc. ca. 47.

De muliere in turba beatam virginem praedicantem. Luc. 11. ca.

In Spiritu sancto peccata septem & quae illa sint.

Mat. 12.

Mat. 12. Marc. 3. Blasphemia in spiritum sanctum multiplex.

Th. in 2. 2. q. 14. art. 1.

A. V. C. non qualicumq; sed illa quæ renuit impeditua peccati quæ habet sex species, de quibus Thom. vbi supra & Magister in 2. sen. circa finem inrer quas sunt, impugnatione veritatis agnita, & inuidia fraternalis gratiæ crescentis in mundo. Et in huiusmodi isti Iudæi incidant impugnatione veritatem doctrinæ & operum Christi & hoc ex inuidia. Tertio modo secundum Augustinum: dicitur blasphemia in spiritum sanctum finalis impenitentia non prout dicitur propositum in futurum non pœnitendi, quia sic est vna ex illis sex speciebus blasphemie secundo modo sumptæ, sed prout dicitur permanentiam in quocunq; mortali vsque ad mortem inclusiue. Vnde Hefichius. Hoc sancti patres irremissibile peccatum & blasphemiam in spiritum sanctum esse dixerunt, in sceleribus vsq; in finem perseverare. de pœnit. dist. 3. inter hæc. 2. & in hanc blasphemiam præuidit & prænuñtavit multos ex eis incurfuros. Dicitur autem irremissibile, quia raro vel difficulter dimittitur propter sui grauitatem, quia & difficulter tales conuertuntur, & hoc quo ad secundam & primam acceptionem. Nam quantum ad tertiam acceptionem simpliciter non remittitur, quia nunquam talis pœnitet. de pœnit. dist. 1. Ex ista etiam sententia arguit Greg. dist. 27. qualis aliqua peccata remitti in alia vita, quod verum est de venialibus, quæ etiam in purgatorio per pœnam expiatur. Nam ex hoc quod Christus dicit peccatum in spiritum sanctum non remitti etiam in futuro, innuitur aliqua ibi remitti etfi non nisi venialia. vt Gregorius ibi exemplificat. De his habes diffusè in secunda parte. Quod Christus eiecerit aliàs etiam dæmonia pater per illud quod dictum est supra Luc. 4. quia exhibat à multis dæmonia & c. Cùm autè dicitur Mar. vl. qd Christus à Maria Magdalena cui primò apparuit resurgens eiecerat septem dæmonia, intelligitur de septè generib. vitiorum, quibus Diabolus possedit animam, etfi non corpus, non de vexatione corporali. De quodà eiciente dæmonia qui non sequebatur Christum virtute forte exorcismorum, cum Apostoli dixissent Christo quod prohibuerant eum ab hoc. Respondit Iesus, nolite prohibere. Qui non est contra vos, pro vobis est.

§. XVI.

PRÆTER dæmoniacos liberatos, ex quibus aliqui etiam erant muti, narrat Marcus solus de vno mutò & surdo, non tamen dæmoniacò fanato. Dicit enim quòd exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galilææ & c. Et oblatum sibi surdum & mutum à quibusdam depræcantibus pro eo, traxit eum à turba seorsum. Et mittens digitos in aures eius, & spuito suo linguam eius tangens dixit, effetha, quod interpretatur Latine adaperire. Et statim liberatus est à surditate, & mutitate, & loquebatur rectè. Et cùm præcepisset ne cui hoc dicerent, quantomagis præcipiebat, tantomagis diuulgabant dicentes, bene omnia fecit & c. Vbi notandum in eo quod dicitur depræcantibus pro eo, quod secundum Gratianum de pœnit. dist. 1. voluissent, s. denique, omnium quos Christus sanauit, sanitate petitiò propria vocis, vel amicorum legitur præcessisse. In eo quòd Christus traxit hunc seorsum à turba, innuitur, quod peccator qui est surdus ad audiendum, id est obediendum legi Dei, & mutus ad laudandum & confitendum, si debet mente sanari, oportet eum à turba vitiorum segregari, quo ad cessationem actus,

quia

tumultum passionum. iuxta illud Amb. Cùm renuncietur improbitati: statim afficitur virtus, egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum, eodemq; studio quo crimen excluditur, innocentia copulatur. 32. quæst. 1. cùm renuntiat. In eo autem quod baptizando fit quod Christus circa hunc egit dicès, effetha, intelligi datur, secundum Rabanum vt per saluam typicam & sacerdotis tactum sapientia & virtus diuina salutem eiusdem cathecumeni operetur, vt aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiantur ei aures ad audiendum mandata Dei. de consec. dist. 4. postea. 2. Postea in eo quod Christus præcepit nulli hoc dicere, quia præceptum referebatur ad mysterium non ad vocalem sonum, vt scilicet nullus quaerere debeat laudem hominum in operibus suis bonè & mirè factis, secundum illud Amb. Veritatis regula est, vt nihil commendandi tui causa facias. 11. quæst. 3. si quis vero non obediatur. Et ideo diuulgantes non faciebant contra præceptum, sed & hoc ibi notatur quod quantomagis quis verè fugit gloriam hominum, tantomagis eum gloria sequitur, vt dicit Sallustius de Catone.

de Catone.

§. XVII.

DE cæcis ab eo illuminatis in particulari. Ultra dæmoniacum mutum, qui etiam erat cæcus, Christus quatuor illuminauit. De primo narrat Matth. post suscitationem puellæ filie Archisynagogi, quod secuti sunt Iesum duo cæci itinerantes clamantes. Misere nostri fili Dauid. & venientes ad eum in domum, interrogauit, quid vultis vt faciam vobis? Cùm respondissent. Vt aperiantur oculi nostri: ait Iesus. Creditis quod hoc possim facere vobis? Dicentibus, vtique domine, ait secundum fidem vestram fiat vobis. Qui statim sunt illuminati, quamuis mandaret occultari factum, illi tamen diuulgauerunt per totam terram illam.

Marcus narrat de quodà alio cæco qui Bethsaide adductus ad Iesum fuit, præcantibus pro eo. Quem Iesus extra vicu eduxit, & expuit in oculos eius tangendo cum manu. Et interrogante eum si aliquid videret? Respondit. Video homines sicut arbores. Iterum imponens manum super oculos eius cepit videre & restitutus est, vt clare videret omnia. Cui mandauit in domum ire, & nemini dicere. Reserunt tres Euangelistæ, Matthæus, Marcus, & Lucas, de cæco illuminato à domino Iesu in Hiericho. Sed Matthæus duos asserit fuisse, ponens plurale pro singulari propter mysterium figurans cæcitate humani generis ex primis parentibus in vtroque sexu & in vtroque populo. Marcus & Lucas de vno referunt, cuius etiam nomen Marcus exprimit dicens Barthimeus filius Timæi qui sedens secus viam mendicans, audito quod Iesus transiret, cepit clamare: Misere mei fili Dauid. Cùm autem increparetetur à turbis, vt taceret, multomagis clamabat, miserere & c. Stans autem Iesus iussit illum venire ad se, qui proiecto vestimèto exiliens venit ad eum. Et interroganti Iesu quid vellet, respondit, Domine vt videam. Et Iesus ad eum, Respice: fides tua te saluum fecit, & confestim vidit, & sequebatur eum & omnis turba ex hoc laudauit Deum. In eo quod dicitur confestim vidit & sequebatur eum, magnificans Deum, tria possunt considerari circa veram & perfectam conuersionem. Subita illustratio quia confestim vidit. Deuota gratiarum actio,

quia

quia magnificans Deum. Quantum ad tertium recta conuersatio, quia sequebatur illum. Ista est differentia inter Deum & naturam in operibus suis, quamuis & ipse Deus vt primum agens etiam ipse moueat naturam ad agendum. Nam natura operatur non subito: sed successiue, vt patet in formatione corporum animalium, & in plantis, sed Deus operatur in instanti in illis quæ per se solus facit, vt in miraculis & in iustificatione peccatoris, ideo dicit confestim vidit. Nescit enim tarda molimina spiritus sancti gratia, ait Amb. quæ illuminat mentem: sed quia vt dicit Aug. Qui fecit te sine te, non iustificabit te sine te, id est, sine tua cooperatione. Ideo ad recipiendum illuminationem debemus aliqua ex parte nostra facere, quæ fecit cæcus illuminatus à Christo. Vbi nota per ordinem septem concurrentia vel disponenda ad illuminationem peccatoris per gratiam. Primum est, vt si non sit in via mandatorum, saltem nõ extra viam per obstinationem sedeat, sed secus viam, per operum quæ sunt de genere bonorũ exercitationem. Secundum vt sit mendicans, per susfragiorum ab aliis procuracionem, sicut multi precibus aliorum sunt curati à Christo & sanctis ab infirmatibus corporalibus, ita & à spiritualibus, vt patet in paralytico à Christo sanato & aliis. Tertium quòd audiat de Iesu saluatore, id est, de spectantibus ad saluationem. Sicut prædicante Petro cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant, & illuminati sunt mente Actuum 10. Quartum quòd clamet cognoscendo suam misericordiam per veniæ appetitionem. Grego. in moral. Multum clamat, qui multum amat, vehementer scilicet appetendo quod postulat. Quinto per strepitibus turbis sociorum vel passionum, & impedire volentibus nõ dimittat boni continuationem secundum illud. Et si ille perseverauerit pulsans, surgens dabit illi quotquot habet necessarios. Luca. 11. Sexto eiicit vestimentum corporis, per eius mortificationem. Hieron. Qui peccator est & quem remordet propria conscientia: cicilio pœnitentiæ accingatur, & plâgat propria delicta vel populi, & ingrediat Ecclesiam de qua propter peccatum fuerat egressus, & cubet in sacco, vt præteritas delicias per quas Deum offenderat vitæ austeritate compenset, de pœnit. dist. 1. qui sanctus. Septimum vt præsentet Iesu, exprimendo miseriam cęcitatis peccatorum per cõfessionem. Sacerdos enim representat Christum. Vnde in prouerbis. Qui abscondit scelera sua non dirigitur, qui autem confessus fuerit & reliquerit ea: inueniet gratiam, & per eam illuminatur peccator.

§. XVIII.

DE cæco à natiuitate à Christo illuminato narrat solus Ioan. Præteriens inquit, Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius. Rabbi quis peccauit, hic aut parentes eius vt cæcus nasceretur? Errabāt hi putantes omnem infirmitatem procedere ex peccato actuali suo vel parentum. Sed exclusit Christus hanc opinionem vt non veram, ostendens non ex illa causa natum esse cæcum, sed vt manifestaretur opera Dei in illo, id est, ad gloriam Dei consequendam ex illuminatione eius. Exinde faciens lutum ex puluere terræ & spuito liniuit super oculos eius, dicens. Vade ad natatoria Syloe & laua te. Quod cùm fecisset, visum recepit. Spiritually inueniens mysterium incarnationis Christus signatum in luto factò ex spuito &

terra. Spuitum enim significat verbum æternum procedens ex ore patris, puluis est natura humana ex puluere, quæ quidem coniuñcta sunt, quando verbum caro factum est. Hoc ergo mysterium positum super oculos generis humani cæci à natiuitate per originale, id est, intellectu per fidem receptum cum lotionem secuta baptisimi habentis virtutem ex passione Christi illuminauit eum. Ex qua illuminatione quo ad populum Gentilem gens Iudæorum est diuisa, piè credentibus hoc factum à Deo aliquibus ex eis conuersis ad Christum, aliis obloquentibus de Christo, dicentibus non esse à Deo missum, sed peccatorem & legis diuinæ transgressorem vt autem ad historiam redeamus, reuerfo illo domũ cecperunt vicini eius aspicientes eum inter se disceptare vtrumne esset ille cæcus, qui solitus erat certo loco sedere ad mendicandum, quibusdam asserentibus illum esse, aliis contradicentibus, quia non ille sed similis esset eius. Ille audiens & gratus ad confitendum beneficium dicebat, quia ego sum ille. Et interrogantibus vnde visum recepisset respondit, ex lotionem facta in aqua Siloe ad mandatum Iesu, luto prius imposto super oculos eius. Ducentibus autem illis eum in synagogam ad Phariseos interrogantes eum de modo illuminationis, dixit vt prius vicinis declarauerat. Et quia sabbatum erat illa die, cæperunt dicere, quid ex eis. Nescit hic homo à Deo qui sabbatum non custodit, cùm tamen hoc nõ esset contra obseruantiam sabbati. Alij verò deuotiaiebāt. Quomodo potest homo peccator ista signa facere? Et sic erat schisma inter eos, id est diuisio opinionũ de eo. Vocantes autè cæcum interrogauerunt eum, quid de eo sentiret. Qui respondit, quia propheta est. Non credentes autè ei, miserunt pro parentibus suis interrogantes si natus esset cæcus, & quomodo vidisset. Qui dixerunt vtique esse filium eorum, & cæcum natũ, sed se nescire de modo illuminationis, vel à quo, ipsum verò de hoc interrogaret, quia ætatem habebat. Quod dixerunt parentes timentes displicere Phariseis. Iam enim fuerat conspiratum, vt qui Iesum Christum confiteretur esse, eieceretur de synagoga vt excommunicatus. Iterum ergo interrogantes eum de modo, quærebant quomodo possent calumniari miraculũ, & dicentibus illis. Da gloriam Deo, noscimus quia hic homo peccator est, q. di. à Deo recognosce illuminationem, non ab isto. Quibus ille. Si peccator est, nescio, id est non scio eum esse peccatorem, sed iustum. Et replicantibus illis. Quid fecit tibi quasi di. Nunquid inuocauit Beelzebub? Stomachus ille de duritia eorum ait. Dixi vobis & audistis, quid iterum vultis audire? nunquid & vos vultis discipuli eius fieri? q. di. Non queritis vt sciat veritatem & efficiamini discipuli eius, sed vt calumniemini miraculum, ideo nolo amplius explicare. Tunc maledixerunt ei d. centes. Tu discipulus eius sis, nos Moysis discipuli sumus, nos scimus quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus vnde sit. Quibus ait. In hoc est mirabile, quòd nescitis vnde sit, & aperuit oculos meos. Scimus quia peccatores Deus non audit, scilicet exaudiendo. Hoc dixit nondum perfectè mente illuminatus. Ait Aug. Nam & peccatores Deus exaudit, etfi non mereantur. Vt secundum Tho. non exaudit peccatores in quantum peccatores, id est cùm petũt illicita, secus si licita vel necessaria. Et subdit Chelidonius, Si non esset hic à Deo, nõ poterat facere quicquam. Quod audientes Pharisei vt blasphemum eiecerunt extra synagogam dicentes. In peccatis natus es totus, Prima pars Hist. Ant. s & c.

quia

Cæci nati gloriosi Christi de factio.

Christus peccatores au audit.

Augu. tra. 44 in 10a.

Thom in 9. c. 10a. 1003.

A.V.C. 12.

& tu doces nos? Christus autem inueniens eum in templo, interrogauit si crederet in filium dei. Interroganti illi quis esset, vt crederet in eum, respondit. & vidisti eum, qui tecum loquitur ipse est. Et proci-dens adorauit eum dicens. Credo domine. Tunc Christus, dixit. In iudicium scilicet discernendi, in hunc mundum veni, vt qui non vident, scilicet gen-tilis ignorantes deum, videant, credentes in Chri-stum, quod postea euenit. Et qui vident, scilicet Iudei verum deum tunc colentes caeci fiant, in perfidiam lapsi. & ly vt, tenetur consecutiue non causatiue: quia aduentus Christi non fuit causatiue caecitatis Iudaeorum, sed hoc secutum est in eius aduentu ex eorum dispositione. Cum autem dicerent Pharisaei, Nunquid nos caeci sumus, respondit. Si caeci essetis non haberetis peccatum. i. si vos ipsos intelligeretis esse ignaros veritatis, & quaereretis ipsam, non haberetis peccatum vestrae perfidiae. Sed quia dicitis videmus, i. existimatis veritatem cognoscere, pec-catum vestrum manet. Pluribus quoque aliis caecis Christus visum restituit. vt patet. Matthaei. 11. ibi, Caeci vident, tunc, scilicet illuminati ab eo, quando discipuli Ioannis venerunt ad eum. Matthaei 15. dicitur qd caecos, claudos, & alios languentes ante eum positos curauit. Et post eiectionem de templo emen-tium & vendentium, accesserunt ad eum caeci, & claudi, & sanauit eos, vt scribitur Matthaei 21.

Christus no est causa caecitatis Iudaeorum causatiue sed consecutiue.

Filia Archisynagogi a domo no suscita ta. Mat. ca. 9. Mar. 5. Luc. 8.

Mulier sanguinis fluxum patiens sanata.

§. XIX.

DE mortuis ab eo suscitatis. Et primo de filia Archisynagogi, quod fuit circa principiu suae praedicationis, vt refert Matthaeus, Marcus, & Lucas. Matthaeus quidem breuius: alij plenius: In quo etiam miraculo aliud coincidit, scilicet sanatio mulieris fluxum sanguinis habentis. Loquente ergo Iesu ad turbas, accessit ad eum princeps quidam synagogae, cuius nomen secundum Lucam erat Iairus, rogans Iesum vt veniret ad domum suam ad resuscitandum filiam tunc defunctam. Nondum puella erat defuncta, sed dimiserat eam pater laborantem in extre-mis, vt dicunt Lucas & Mar. sed Matth. abbrevians dixit iam defunctam, quia hoc citius euenit. Erat autem puella vnica patri, & 12. annorum. Cum ergo Iesus iret cum patre puellae ad domum eius, mulier quaedam quam Ambr. dicit fuisse Martham, quae fluxum sanguinis passa erat duodecim annis, & in medicos consumpserat omnem substantiam suam pro remedijs, nec potuerat curari, sed deterius se habebat, vt dicunt Marcus & Lucas intra turbam associantem Iesum se iniecit, quaerens tan-gere vestimentum Christi confidens inde sanari. Cumque tetigisset simbriam vestimenti eius, id est extremam partem versus pedes, subito curata est. Quod sciens Iesus qui omnia occulta nouerat, ait secundum Lucam & Marcum. Quis me tetigit? Cui Petrus quasi admitans ait. Praeceptor turbae te com-primunt, & dicitis quis me tetigit? quae. dicit. Non vnus, sed multi hoc faciunt. Et Iesus. Tetigit me ali-quis. Nam ego noui virtutem ex me exiisse. Et cir-cunspiciens super turbam (vt refert Mar.) accessit mulier illa cum timore reuerentiae ante eum, sen-tiens se sanatam narrans factum, quam Iesum con-fortauit dicens: Fides tua te saluam fecit. Vade in pace. Iter autem prosequente venit nuntius ad Ar-chisynagogum qui diceret. Filia tua modo defun-

cta est, vt quid vexas magistrum? quae. dicit. Non oportet, quod veniat ad sanandum, quia iam mor-tua est. Non credebat iste tanta virtutis esse Iesum, vt suscitare posset. Iesus autem confortatus eum, & ad fidem animans ait, Noli timere, crede tan-tum, & salua eris. Demum intrans in domum vbi iacebat puella mortua, inuenit tibicines, id est per-sonas quae caneant carmen lugubre ad incitan-dum praesentes ad fletum. Quibus Christus ait, Re-cedite, non est mortua puella, sed dormit, quia enim subito erat suscitanda acsi dormiret, sine ali-qua difficultate & dilatione sananda, ideo dixit eam dormire. Sed illi existimantes eum loqui de somno, deridebant eum, propter quod non merue-runt videre miraculum. Illis ergo eiectis presen-tibus solum Petro & Iacobo & Ioanne & patre & matre puellae, apprehendit manum dicens: Puella surge. Et confestim surrexit. Cui iussit dari man-ducare, vt ostenderet verè resuscitatam, non phan-tasticè. Et cum mandasset hoc occultum teneri, exiit fama huius in vniuersam terram illam. Spi-ritualiter hic notatur ex Christi aduentu conuersio populi Gentilis, & Iudaici postea. Filia igitur Ar-chisynagogi est plebs Iudaica: cuius pater fuit Moy-ses legislator, qui cum alijs patriarchis & proph-etis intelligens synagogam infirmam ad mortem, & non sanandam à peccatis, nisi per impositionem manus Christi super eam, id est per mysterium in-carnationis, vbi facta est vnio vtriusque naturae quasi quidam contractus, hoc deprecabatur, hoc peroptabat. Veniente autem Christo ad eam cu-randam exemplo & doctrina, subintravit mulier sanguinis fluxum patiens, id est Gentilitas, cuius fluxus sanguinis erat peccati continua perpetratio. Ab his sanguinibus scilicet peccatorum Dauid cu-rari orabat dicens, Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meae. Infirmitas autem fuerat, quan-do puella illa orta. Nata enim quodammodo fuit synagoga ad lucem virtutum, quando data fuit ei lex per Moysen. Et tunc infirmata Gentilitas, quia ex comparatione virtutum, quae exercentur per praepcepta ostenditur infirmitas & miseria vitiorum. Medici quibus ista quaesierat curari, fuerunt phi-losophi & poetae, qui suis doctrinis naturalibus vel moralibus non poterant Gentilitatem à peccatis san-nare, sed deterius se habebat quotidie errores mul-tiplicando. Audiens autem Gentilitas Christum & turbam Apostolorum praedicantem virtutes eius concepta deuotione fidei credidit se sanari posse, si tangeret vestimentum eius vel simbriam, id est si imitaretur conuersationem eius, etsi non in fa-ciendis miraculis, saltem imitando vestigia humi-litatis eius, qua in terra conuersatus est, quod & faciens fide, sanata est, & in pace mentis dimissa. Interea moritur puella, quia plebs Iudaica ad quam sanandam Christus primò missus est, in mortem infidelitatis incidit, sanata Gentilitate per conuer-sionem ad fidem, praenunciatur tamen per prophe-tas quod ipsa saluanda sit, quod erit in fine seculi. Tunc eiectis tibicinibus, id est reprobatjs falsis do-ctoribus Iudaeorum, qui & turbam significant tu-multuantem qui non credunt per Christum syna-gogam saluandam, sed per Antichristum, demum tener manum eius, id est opera eius viuificando, per conuersionem ad fidem, & iubet illi dari mandu-care, id est doctrinam euangelicam & Eucharistiam, quam nunc mortui manducare non possunt.

A.V.C. 12.

Sesus moralis istius resuscitatio-nis.

Psal. 50.

Cur Gentilitas argo tare cepit quando lex Iudaica data est.

Isa. 10. & 11. Mich. 5.

non

A.V.C. 12.

Beda sup Math. Qui socie-tate Petri se segre gat celestis regni-ianuam in-gredi non possunt. Hic in co. A-mos.

Luc. 7. Adolesces viduae fili-rius a Chr. resuscita-tus.

Adole-scentis resuscita-tio quid si-gnat.

Augnst. in Psal. 62. Resuscita-tus corpo-re viuit absente re-suscitatio-re, non au-tem ani-ma.

Au. li. 1. de serm. do-mini c. 23. Tres pec-cati differe-ntiae.

Quartus mortuus quem do-minus au-diuit, sed non resus-citauit cur non resuscita-tus.

non omnes ex gentilitate conuersi sanantur, nam etsi multi tangerent exteriori cultu christianorum, mysteria, sola tamen anima & in vnitatem Ecclesiae & charitatis manens cum fide & humilitate, conuersationem Christi imitans sanatur. Vnde Beda. Quicumque ab vnitatem fidei vel societate Petri quomodolibet semetipsum segregauerint, tales nec vin-culis peccatorum absoluti, nec ianuam regni cae-lestis possunt ingredi. q. 2. quicumque. Et in c. seq. ait Hiero. quod tales, scilicet mali & si offerant ho-locausta vt videantur ieiunare, dare eleemosynas, pudicitiam polliceri, Deus ea non acceptat, cum B scilicet non sunt in charitate Christi.

§. XX.

DE adolescente filio viduae à Christo resusci-tato narrat solus Lucas. Dicit enim, ibat Ie-sus in ciuitatem Naim, & ibant cum eo discipuli eius, & turba copiosa. Cum autem appropinqua-ret portae ciuitatis ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris suae, & hac vidua erat, & turba ciui-tatis multa cum illa, quae scilicet associabat eam fe-retrum in quo iacebat filius mortuus sequentem, vt motis erat. Quam videns Iesus misericordia motus super eam, dixit: Noli flere. Firmantibus au-tem se portitoribus accessit Iesus, & tangens locu-lum inquit, adolescens tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus, & cepit loqui, & dedit illum ma-tri suae, quo viso omnes magnificabant Deum di-centes, quia propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus visitauit plebem suam. Resuscitatio ista signat viuificationem peccatoris per gratiam. Et, vt dicit Aug. de poenitent. d. 1. c. resuscitatus. Resusci-tatus in corpore, viuit absente resuscitatore: non au-tem si resuscitatus in anima. Cum enim Deus vita animam sit, anima vero vita corporis, sicut corpus vi-uere non potest absente anima: ita nec anima nisi Deo praesente, s. per gratiam viuere valet. Moritur ergo anima per peccatum, secundum illud Ezech. 18. Ani-ma quae peccauerit ipsa morietur. Et sicut dicit Aug. de poenitent. dicit. 2. sicut tribus. Sicut tribus gradi-bus peruenitur ad peccatum, suggestionem delecta-tione, consensu, ita & ipsius peccati tres sunt diffe-rentiae, & in corde, & in facto, & in consuetudine tanquam tres mortes: vna quasi in domo (vt puella) id est, cum in corde consentitur libidini, id est de-lectationi peccati, altera quasi iam extra portam prolata, vt adolescens, cum in factum procedit as-sensio, tertia cum vi mala consuetudinis quasi mole terrena praemittitur animus, tanquam in sepulchro iam putens vt Lazarus. Quae tria genera mortuo-rum dominum resuscitasse quisquis euangelium leg-it agnoscit. Hae ille. Item Gratianus de poeniten. dist. 1. cap. voluissent s. secus quoque, ait. Tres mor-tuos Christus audiuit, quos aliorum orationibus red-didit vita. Quartum quoque discipulo nunciante audiuit, cum scilicet quidam dixit. Domine permit-te me sepelire patrem, & sequar te. Matth. 8. Sed quia defuerunt viui qui pro eo orarent, resuscitari non meruit. Et signat peccatum per obstinationem à quo non resuscitatur aliquis cum ponat obstacu-lum gratiae. Adolescens igitur iste signat peccan-tem in opere, & hoc est defertur extra portam. Por-tae enim animae sunt sensus exteriores, per quos committuntur peccata operis, vnde propheta, Mors intravit per fenestras nostras. Portitores extra por-

tam sunt quatuor passionis, de quibus Virgilius in 6. Aeneidos: vt refert Aug. in lib. 2. de ciui. Dei ca. 13. Hinc cupiunt, metuunt, gaudentque, dolentque. Ista inducunt ad opus malum & praecipue ad adolescentes. Nam vt dicitur Gen. 6. Sensus hominis & cuncta cogitatio prona sunt ad malum ab adolescentia sua. Et 12. q. 1. dicitur. Omnis aetas prona est ad malum ab adolescentia sua. Nil incertius vita adolescen-tium. Quod etiam patet per parabolam prodigi adolescentis, qui recedens à patre consumpsit om-nem substantiam suam viuendo luxuriose. Luc. 15. Vel quatuor portitores ad sepulcrum, consuetudi-nem inducentes mali, sunt peccatorum excusatio vel defensio. Psal. 140. Non declines cor meum in verba malitiae ad excusandas excusationes in pec-catis. Aliorum adulatio, sed oleum peccatoris non impinguet caput meum. psalmo eodem, id est mens mea non fouebitur adulatione. Tertium est prauo-rum associatio. Psal. Cum peruerso peruerteris. Quartum correctionis euitatio. Ecclesiastici 32. Vir inhilens vitabit correctionem, & c. Si debet resur-gere ad vitam gratiae, istae passionis in malum vel inductiones debent cassare, & hoc est firmare se, & Christum verbo inspirationis alloqui, & loculum corporis afflictione tangere, & Ecclesiam pro eo orare. Vnde Ambr. Fleat pro te mater Ecclesia, vi-deat te Christus marentem, & dicat, beati tristes, quia gaudebitis. Amat vt pro vno multi rogent. Denique motus lachrymis viduae, filium eius resus-citauit. de poenitent. dist. 1. fleat, Et sic resurgit.

§. XXI.

DE resurrectione Lazari, quod fuit prope tem-pus passionis & insignis ceteris miraculis, narrat solus Ioannes dicens, Erat quidam languens nomine Lazarus à Bethania, & c. Iste Lazarus fuit germanus Marthae & Mariae Magdalene, quae fue-runt de nobili prosapia ex genere Iudaeorum, & magnarum diuitiarum. Nam diuiso inter se patri-monio, Marthae in partem suam assignatum fuit ca-strum Bethaniae. Mariae castrum dictum Magdalon, vnde dicta est Magdalena: Lazaro aedificia multa & magna in Hierosolymis, qui vacabat militia: Mar-tha gubernationi domus, Maria vanitatis, pul-cherrima existens. Hos ad Christum deuotos & praecipue Mariam discipulam eius factam post pe-des Domini lotos lachrymis suis Christus dilige-bat, & in Bethania in domo Marthae frequenter ho-spitabatur. Erat enim Bethania prope Hierosoly-mam ad quindecim stadia, id est circa duo milliaria. Est enim stadium octaua pars miliaris, secundum docto. Cum ergo Lazarus Bethania fuisset infir-matus, sorores eius miserunt nuntium ad Iesum, qui tunc erat in prouincia Galilaeae, dicentes per eum, Domine ecce quem amas infirmatur. Non ipse ac-cesserunt, quia non decet iuuenulas discurrere, & quia germanum non licuit in infirmitate desere-re, sed curam eius agere. Non autem dicunt, ve-ni & sana eum, sed tantum insinuant infirmitatem, sanationem dimittentes in voluntate sua qui melius nouerat quid ei expediret: sufficit amanti in-dicare indigentiam, si enim vere amabit, prouide-bit. Auditis his Iesus dixit nuncio. Infirmitas haec non est ad mortem, ita scilicet, quod deri-neatur ab ea. Nam & si mors secuta est: ita cito fuit suscitatus, vt non videretur mortuus. Et hoc fuit pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per

A.V.C. 12.

Hic 9. Exco. Tol. ler 4. c. 24. Adde quod ha-betur in I. autem de statu monach. §. si vero. col. j. & in c. aure. de nup. §. si i-gitur. col. 4. Psal. 17. & in Pro-phe. clem-en. Quartus quae obsti-nationem perducat. Psal. 111.

Amb. li. 2. de poenit. cap. 10.

Lazari re-suscitatio ceteris in signis mi-raculis. Ioan. 11. Lazarus Marthae & Magdalenae qui.

A.V.C. 12.

eam, manifestando in hoc virtutem suam diuinitatis. Ex quo factum non sibi sed hominibus est utilitas acquisita. Et post verbanuncij mansit ibi duobus diebus, vt ex diuturniori detentione in morte maius & magis appareret miraculum. Interea enim Lazarus mortuus est. Post hæc dixit Iesus discipulis, Eamus in Iudeam iterum. Inde enim recesserant ad tempus cedendo malitia & furori Iudeorum, qui quaesierunt eum lapidare, veritatem eis prædicando & vitia reprehendendo. Cui responderunt discipuli, Rabbi, id est, magister. Nunc quaerebant Iudæi te lapidare, & iterum vadis illuc quaest. dicta. Noli ire ne te occidant. Nec velis nos ita orphanos relinquere, & si de te non cures. Quibus Iesus. Nonne duodecim horæ sunt diei? quaest. di. dies variatur per plures horas, & in qualibet sui parte homo potest mutare propositum suum, & voluntatem, vt si vna hora velit vnum, alia hora velit contrarium. Sic & Iudæi, etsi voluerunt me occidere, potuerunt mutare propositum suum. Præterea dies continet horas duodecim vt eius partes, in quas partes tunc diuidebatur dies artificialis. Ego igitur cum sim dies spiritualis, totus luminosus, & vos 12. Apostoli, vt 12. horæ, à me lumen habentes, debetis me sequi & voluntatem meam, non ego vos. Nam qui ambulat in die, id est, operatur secundum illuminationem meam, non offendit, id est non peccat, quia illuminatur in agendis à luce gratiæ à me. Qui ambulat in nocte, in absentia scilicet lucis gratiæ, offendit, id est, peccat. Nam secundum Thom. in summa non potest diu stare peccator in mortali, quin labatur in alia peccata, quaest. di. sequimini me, si non vultis errare. Etsi dicatur, quomodo tunc Iudas hora erat illuminata, cum Christus eum appellaret diabolum. Potest responderi quod aliquando Iudas fuit bonus, & in lumine gratiæ etsi malus postea effectus, vel quod loqueretur Christus de Martha ei substituendo in Apostolatu. Ne autem Apostoli existiment leuiter & sine causa vrgentium velle ire in Iudeam, assignat causam sui accessus, dicens. Lazarus amicus noster dormit, sed vado vt à somno excitem eum, quia amicus noster. Et loquebatur de morte eius. Ideo autem scriptura appellat mortem corporalem dormitionem secundum illud primo Thessa. 4. Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, & patet in libris Regum, ex eo quod sicut dormiens post tempus surgit à somno, & sine difficultate, ita & omnes in fine resurgemus, in quo nulla difficultas

Horæ duo decim ele ganter ex plicantur.

Tho. in 1. 2. q. 109. a 8.

Peccator nō potest stare in mortali peccato, quin labatur ad aliud.

Nora de bono & malo sum no.

Deo operante erit. Et sicut in somnis, qui bene corpore & mente dispositus est, habet sua uia somnia & surgit fortior & pulchrior, qui autem male dispositus est habet somnia terribilia affligentia eum, & inde surgit fractus & turpis. Ita spiritualiter qui moritur bene dispositus, scilicet in gratia, in terra, habet pulchras visiones in patria Dei & sanctorum vnde gaudeat, secundum illud Apoca. 14. Beati mortui qui in domino moriuntur. Demum resurgit fortior & pulchrior, quia in anima & corpore glorificatus. Qui autem male moritur, cum mortali scilicet, habet exinde terribiles visiones: visiones demonum & aliorum malorum vnde summe cruciatur, & in fine resurgit deterior, quia in anima & corpore cruciatus. Apostoli autem vt rudes intelligentes locutionem eius de somno corporis, dixerunt domine si dormit saluus erit, q. di. somnus in graui infirmitate est bonum signum sa-

nationis, vnde per hoc nō oportet quod vadas. Iesus ergo dixit eis apertè. Lazarus mortuus est, & gaudeo, non de malo mortis, sed propter vos, id est vestram utilitatem qua sequetur, vt scilicet credatis quia non eram ibi præfens corpore, quando mortuus est, & tamen significo vobis quod occultum est, credatis, id est confirmemini magis ac magis in fide meæ diuinitatis, dixit autem Thomas ad alios discipulos. Eamus ergo & nos, & moriamur cum eo. quaest. di. Nullo modo deseramus eum, sed exponamus nos periculo mortis cum ipso eundo. Quid enim volumus superuiuere eo mortuo? Eunte igitur Iesu cum discipulis & appropinquante Bethania, cum hoc nunciatum foret Marthæ, occurrit ei Martha dicens. Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Vbi enim est fons vite, mors appropinquare non valet. Sed & nunc scio quia quæcunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus. Non credebat eum esse Deum, quia Deum non oportet orare alium, sed putabat hominem sanctissimum. Dixit ei Iesus. Resurget frater tuus. Cui Martha. Scio, scilicet per fidem, qui resurget in nouissimo die, quaest. dicta. Nescio an de illa vltima loquaris, an de præfenti. Christus autem ait. Ego sum resurrectio & vita, scilicet causatiue. Qui credit in me, scilicet diligendo, etiam si mortuus fuerit prius in peccatis, viuet, gratiam recipiendo & credendo in me, scilicet perseverando in gratia & dilectione & non morietur in æternum, id est non ibit ad mortem æternam, credis hoc? Cui respondit. Vtique domine, ego credidi, &c. Reuersa Martha domum nunciat sorori, scilicet Mariæ dicens. Magister ad est, & vocat te. Hoc enim videtur quod sibi mandasset. Tunc subito Maria hoc audiens, quæ prius sedebat in domo lugens, sociata multis qui venerant de Hierosolymis ad consolandas eas de morte fratris, surrexit pergens ad Iesum. Qui autem cum eo erant existimantes quod iret ad sepulchrum Lazari ad lugendum, morti affectu naturali, secuti sunt eam. Sed relicto mortuo, accessit ad fontem vitæ dominum Iesum, qui adhuc erat extra castellum, vbi ei occurserat Martha. Et procidens ad pedes eius, dixit. Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Iesus autem videns Mariam plorantem & alios cum ea infremuit spiritu & turbauit seipsum, id est contristatus est, & ostendit dolorem exterius, dicens. Vbi posuistis eum? Sciebat vtiq; locum, qui scit totum: sed quaerit vt ostendat se non ingerere ad miracula faciendâ, sed ab aliis rogatum, & ad innuendum, quod peccator signatus per Lazarum mortuum Deo est ignotus, id est ab eo reprobatus, nam ingratus in operibus suis, qui dixerunt. Domine veni & vide. Et lachrymans est Iesus, tum compassione fororum Lazari, quæ destitit fratre dolebant, humanum est enim flere cum flentibus. Et modicum plora supra mortuum, deficit enim lux eius (inquit Sapiens) nec reprehenduntur turpiæ lachrymæ in morte hominum, præcipue iustorum, quod & fecerunt mulieres sequentes Iesum ad crucem. Et Ambrosius fleuisse amarè legitur audita morte alicuius iusti, tum quia eum præcessisset ad requiem, tum quia difficile est tales reperire pro illis. Sed inuehitur Cyprianus acriter contra inordinate lugentes: vel ex desperatione, quasi tales ex toto amittantur, v. q. 2. quam præprosterum. Sed non minus fleuit Christus compassione Lazari, qui de loco tuto erat reuocandus ad miseria-

B

C

D

E

F

A.V.C. 12.

A.V.C. 12.

rias & pericula mundi, vt dicitur 13. quaest. 2. qui diuina. Hunc autem fletum quidam interpretati sunt ex dilectione processisse, alij ex simulatione, dicentes. Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati, facere vti hic non moreretur? Iesus autem tristitiam ostendens, venit ad monumentum in spelunca factum, vbi lapis ad os eius positus erat, & dixit Iesus. Tollite lapidem. Poterat vtiq; & lapide non reserato de sepulchro illum educere qui potuit & resuscitare, sed ad auferendas calumnias Iudeorum circa miraculum fecit aperiri sepulchrum. Nam si non fuisset apertum, forte dixissent quod non esset ille verus Lazarus, sed corpus phantasticum opere diaboli procuratum, & corpus proprium Lazari esset in sepulchro. Vt ergo aspicere possent & prius ibi corpus esse in sepulchro, & post resurrectionem ibi non remansisse, ideo voluit aperiri. Martha verò tunc ait. Domineiam fecerit quatuordecim annis. Quatuordecim potest dici peccator mortuus in peccato, quia contra quatuor leges luminosafacit, contra legem scilicet naturalem, contra legem decalogi, contra euangelicam, & contra legem humanam. Fecit autè per malam famam prauorum operum. Cui Christus dixit. Nonne dixi tibi, quia si crederis, videbis gloriam Dei, id est resurrectionem fratris, vnde manifestabitur gloria Dei, id est virtus diuinitatis. Sublato igitur lapide Iesus eleuatis oculis ad cælum, ait. Pater gratias ago tibi, &c. Post hæc clamauit voce magna. Lazare veni foras. Multa fecit Iesus in huius resurrectione. Contristatus est, lachrymas fudit, gratias egit, clamauit, ostendens quod multa oportet facere ad resurgendum à peccato præcipue consuetudinis cum consuetudo (dicit philosophus) sit quasi altera natura. Et confestim exiit Lazarus resuscitatus, ligatus manus & pedes in linteis, id est fasciis: & facies eius sudario cooperta. Et Christus ait discipulis. Soluite & finite abire. Et sic ex incesso omnes poterant percipere verè resuscitatum. Vbi nota quod ait Grego. Tunc vera est præfidentis absolutio, quando interni sequuntur arbitrium iudicis, quod bene quatuordecim mortui resuscitatio illa significat, quia scilicet dominus Lazarum prius suscitauit, & viuificauit, dicens. Lazare veni foras. Post, viuis egressus de sepulchro, à discipulis est solutus 11. q. 3. tunc vera. Item Augustinus in lib. de penitentia. Lazarum resuscitatum soluendum obtulit discipulis per hoc ostendens potestatem soluendi concessam esse sacerdotibus. de peni. dist. 1. quem penitet. Si ergo peccator quicumque resuscitatur per contritionem, soluitur per confessionem, in absolutionem, solutus vadat per satisfactionem.

Peccator quare dicitur quatuordecim annis

Multa faciendâ sunt ad resurgendum à peccato.

Videretur quod habetur in glo. marg. scilicet consuetudo. s. remouet. ff. de postul. Arist. libro de mem. & remin. c. 3. Gre. hom. 36. in Euã.

Aug. libro de ver. & fal. pron. cap. 10.

Peccator Deo est ignotus.

Flere super mortuum est licitum. Eccl. 22. Luc. 13.

Cyp. ser. 4. de mortalitate.

A.V.C. 12.

est mundus, in quod egresso Dei filio per incarnationem, decem viri leprosi occurrunt, id est homines in seclis peccatis & erroribus. Decem dicuntur, quia transgressores decem præceptorum & contra dictores veritati fidei. Sicut enim lepra est infectiua aliorum & corpus leprosi habet aliquam partem infectam, aliam sanam, ita hæresis (vt ait Beda) habet vera inmixta falsis, & alios inficit, propter quod sicut ex lege separabantur à cæteris, ita hæretici separantur ab Ecclesia, & à communione fidelium, & mali etiam cum sunt notorij, sed cum recognoscunt errorem suum & peccata, postulantes misericordiam, docet Christus modum mundationis vt scilicet ostendant se sacerdotibus, reconcilient se Ecclesiæ, & peccatores ostendant se per confessionem sacerdotibus, vnde August. super illud verbum. Ite & ostendite vos sacerdotibus, ait. Qui per vos peccastis, per vos erubescatis, confitendo peccata, non per alios vel literas significando, de peni. distin. 1. quem penitet. Dum autem quis hoc proponit, iam mundatur quo ad Deum à lepra peccati. Sed aliqui recepta remissione vt ingrati sequuntur propria commoda, & Iesum non requirunt, sed iusti & electi qui significantur per vnum, quia in vnitae fidei & dilectionis permanent: & Samaritanum, qui interpretatur cultos, quia, scilicet custodiunt seipos & Dei mendata recognoscentes gratiam Dei Iesum requirunt & magnificant. Et hic laudatur à Christo, alij vt ingrati declarantur & reprobantur, quod innuitur dum dicitur, Nouem vbi sunt? quasi nesciantur, quia non pertingunt ad numerum decalogi per obseruationem eius.

August. in 1. de ver. & fal. pron. c. 10. Confessio non per alios sed per se faciendâ est.

De muliere inclinata, quâ dominus crexit Luc. 13. cap.

Qui significat inclinata

Matr. 21. & Mar. 11. de sicu are facta.

Dei prescientia quâuis in fallibilis nō tollit libertatem nostram.

Idem Lucas scribit de quadam muliere inclinata seu curua, ita vt non posset sursum aspicere. Dicente & Iesu. Mulier dimissa es ab infirmitate tua, subito erecta est imposta sibi manu. Quod cum Archisynagogus indignans argueret, dicens quod venirent alius diebus, non in sabbato ad curam habendam, Iesus confutauit reprehensionem suam vt ineptam, cum curarentur à periculis in sabbatis animalia eorum bruta, vnde multo magis licite potuit illa mulier sanari in die sabbati à vinculo infirmitatis, quàm diabolus enuerat alligatam 17. annis. Ex quo innuitur quod opere diaboli inducta erat illa curuitas. Ista mulier signat humanam naturam, quam pondus terrene sollicitudinis premebat, nec ad superna aspiciebat, quia solis iis quæ inferius sunt intendebat 49. dist. hinc etenim. s. gibbosus, vel, animam peccatricem. Sed curata est manu Christi, id est gratia tangente mentem ab huiusmodi curuitate investigatione diaboli procurata. Matthæus & Marcus dicunt, quod sequenti die post diem Palmarum Iesus à Bethania veniens Hierosolymam, cum esuriret, accessit ad ficum quæ erat in via folia tantum habentem, si forte fructum ibi inueniret, & quia non inuenit, non enim erat tempus ficuum, maledixit dicens. Nunquam ex te fructus nascatur. Quo dicto subito aruit. Et mirantibus discipulis dixit Iesus. Si habueritis fidem, quæcunque orabitis fient vobis. In quo ostenditur Christum esurire, id est desiderare fructum bonorum operum in nobis & in populo Iudeorum, si forte offenderit in via liberum arbitrium, quod non erat tempus fructuum, innuit Dei prescientiam infallibilem quæ tamen libertatem nostram non tollit. Cum ergo Christus non inuenit in nobis nisi folia verborum non fructus operum, maledixit.

§. XXII.

De decem leprosis Luc. 17. c.

Interpretatio Euãgelij de decem lepro.

NARRANTVR & alia miracula saluatoris ab euangelistis, licet minora prædictis videantur. Referente enim Luca solum, cum ingrederetur Iesus quoddam castellum, occurrerunt ei decem leprosi, qui clamauerunt à longè. Iesu præceptor miserere nostri. Quos vt vidit, dixit. Ite & ostendite vos sacerdotibus. Euntes autem in via mundati sunt. E quibus vnus solus, qui erat Samaritanus mandatus reuersus est cum magna voce gratias agens. Dixit autem Iesus. Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? non est inuentus, qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Cui ait, Surge, fides tua te saluum fecit. Caltrum

A.V.C. 12. lè dicit demum reprobās, vnde ex toto à gratia arefit, vt amplius fructum ferre non valeat, vt populum Iudæorum in foliis legalium quiescentem sine fructu fidei reprobauit. Gratianus 23, q. 4. Nabuchodonosor s. post c. de Tyriis & Sidoniis dicit. Sed in his omnibus vitia nostra mentis humanae adscribuntur arbitrio. Quod diuina clementia in electis misericorditer vertit ad bonum, in dammandis iuste relinquit ad malum. Hæc ille. Pietas fidei hoc credere debet, non discutere.

De hydro pico cura to. Luc. 14. c. De hydropico sanato narrat Lucas quòd Iesus ingressus die sabbati in domum cuiusdam Pharisei ad manducandum, cum quidam hydropicus ante eum fuisset oblatum interrogauit, obseruantes eum, si liceret in sabbato curare. Et cum tacerent, apprehensum sanauit, declarando hoc licere, cum & ipsi sabbato curarent bruta. Et reprehendit eos vel admonuit de ambitione & superbia vitanda signata in hydropico illo, & etiam auaritia.

De statere in ore piscis inuen to. Mat. c. 17. De statere, id est certa moneta, puta grosso vel capitone inuento miraculose, in ore piscis à Petro. Dicit Matthæ. quod cum post transfigurationem suam Christus venisset Capharnaum, accesserunt ad Petrum qui didrachma accipiebant, id est certam pecuniam pro pedagio transitus, & dixerunt ei. Magister vester non soluit didrachma. Qui respondit, etiam, id est ita est. Et cum intrasset domum, præuenit eum Iesus & dixit. Simon quid tibi videtur reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum à filiis suis, an ab alienis? Et respondente Petro ab alienis, ait Iesus. Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare & mitte hamum, & eum piscem qui primū ascenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies staterem, sumens illum da eis prome^a & te. Vbi nota quòd ait Ambr. 11. q. 1. Magnū quidem est & spiritale documentū quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subiecti, ne quis constitutionem terreni regis putare esse soluendam, scilicet iustam, si enim censum filius Dei soluit, quis tu tantus es, qui non putes esse soluendum? Vbi dicit glos. quòd tributum vel census est signum subiectionis, non tamen plena probatio extra de priuilegiis recipimus. Et quia Christus nemini erat subiectus, cum sine peccato esset, & summus omnium, non ex debito soluit, sed ad tollendum scandalum, vnde Petro dicit. Vt autem nō scandalizemus eos vade & c. vbi Greg. 11. q. 3. inter verba, ait, Vocandi sunt etiam ipsi (detractores & scandalizati ex ignorantia scilicet) & tranquille admonendi, eis que satisfieri omnibus modis debet, quia Dominus ait, ne scandalizemus eos & c. vt dictum est. Si autem sibi satisfieri ex veritate noluerint, habes consolationem quam in euangelio aspicias, scilicet Mat. 17. Sinite illos, scilicet scandalizari. Cæci sunt & c. Notandum etiam vt dicitur 23. q. 3. tributum, quòd Petrus non est iussus dare totum piscem, vel caput eius quia non Ecclesia dari imperatori, non pontificali apex, qui in ore capitis Ecclesie præsidet, subici regibus potest, scilicet iussus est dare staterem inuenit in ore piscis, quia de ex-

Amb. 11. 4. com. in c. 5. Luc. Christiani potestatis sublimioribus debet esse subiecti.

Greg. 11. 8. ep. 45. ad Pall. Ex Verba no Papa. Imperatoribus & regibus quid ab Ecclesia dandū.

a Cum Christus pro se num didrachmum, & pro Petro alterum solueret, vtrique significat Petrum fuisse cuiusdam familiae caput, aut ceruicem velut primogenitum quandam, qui sacrum illud tributum soluere deberet. Sand. de visib. mon. lib. 6. cap. 4. qui id multis sanctorum Patrum testimoniis adstruit.

Aterioribus rebus Ecclesie quæ palam cunctis apparent, tributum reddit Ecclesia, quod antiquitus constitutum est pro pace & quiete, qua nos tueri & defendere debent. Hæc ibi Urbanus Papa. Et sic vt dicit ibi glo, Non in signum subiectionis Ecclesia datur tributum regibus (vt accidit in laicis) cum Ecclesia non sit eis subiecta, sed in subsidium & causam tuitionis, ergo non est dandum eis si non defendant. Et dandum dicit ex exterioribus, id est, non de rebus Ecclesie, quæ sunt dono dedicata, sed de eis quæ adueniunt eis cum tali onere scilicet tributi soluendi.

B Non sunt omittenda miracula quæ fecit tempore passionis. Nam cum venientes turbas ad capiendum eum Iesus interrogaret, quem quærerent, & ipsis respondentibus Iesum Nazarenum, dixisset, ego sum, ceciderunt omnes cum ductore suo Iuda retro prostrati in terram, & iussu suo surrexerunt, vt ostenderet non sibi deficere virtutem euadendi, & eos conterendi, & ad inuendum quod ex sua perfidia darentur in reprobum sensum.

C Auriculam quoque abscissam à Petro dextram seruo pontificis capiti restituit, vt scribit Lucas. Vbi nota quod ait Grego. 24. q. 1. si Petrus. Si Petrus volens percussit aurem, docuit quòd aurem in spiritu habere non deberent (scilicet Iudæi) quam in ministerio non habebant (scilicet fidem.) Sed bonus dominus & ipsi refudit aurium secundum prophetica dicta demonstrans & ipsos si couertantur posse sanari qui in passione Christi vulnerati sunt, eo quòd omne peccatum in ministerio fidei abluatur. Tollit ergo Petrus aurem. Quare Petrus? quia ipse est qui clauis regni cælorum accepit. Ille enim con demnat qui & absoluit, & infra. Caucaemus ne cui tollatur auricula dum legitur passio Christi, si autem ad diuinitatem eius referimus infirmitatem corporeæ passionis, exciditur auricula, & exciditur à Petro qui non est passus Christum prophetam existimari, sed Dei filium docuit fidei confessione signari. Hæc ille. Sed & in morte eius sol obscuratus est, petra scilicet, velum templi diuisum, & monumentis apertis in resurrectione sua multa corpora surrexerunt ad nuntiandum multis veritatem mysterij. Sol enim intelligentiæ obscuratur in tanta designatione Christi, corda dura, vt Centurionis & aliorum, scissa sunt ad compunctionem. Velum carinoniam ablatum, vt pateant mysteria occulta, & innumeri mortui peccatis, surrexerunt ad vitam spiritus. Connectimus miraculum, quòd piscatoribus idiotis subito dedit peritiam prædicandi, potestatem miracula faciendi. Et (quod est omnium maximum) in vltima cæna seipsum dedit in cibum in sacramento. De aqua conuersa in vinum in nuptiis, filio reguli, & focru Petri à febris liberatis, seruo Centurionis, & in lecto oblato paralytico, & languido in piscina sanatis, ac etiam habente manum aridam. De tempestate maris sedata, & ambulatione eius super aquas, & Petri, & panibus cum piscibus bis multiplicatis, dictum est supra. Nec fuit absque miraculo quod volentibus cum de monte præcipitare, & alia vice lapidare, exiuit illasus de medio eorum. Et quòd eiecit de templo bis vendentes & ementes tanta autoritate, vt aueret contrariare nullus. Et hoc de particulariter narratis, nam vt dicitur Ioannis vlti. multa alia signa fecit Iesus, quæ non sunt scripta. Et Chryf. dicit quòd sunt pelagus immensum miracula eius.

A.V.C. 12.

Miracula tempore passionis per petrata. Ioannis c. 18.

Luc. c. 22. Auricula à Petro abscissa quid significet.

Mat. c. 27.

De

De doctrina Christi per parabolas. CAP. II.

A.V.C. 12.

Mat. cap. 13. Marci ca. 4.

Luc. 8. 1. Priuilegium cap. 39.

Mat. 13.

Ibid. Mat. 13. Mar. 4. Luc. 8.

Interpretatio parabolæ.

Greg. 4. c. past. 2. p.

DE doctrina Christi per parabolas, & primo de parabolis agrorum seminatum & vinearum. Et dicitur Matthæus & Marcus quòd locutus est turbis Iesus multa in parabolis, & sine parabolis non loquebatur eis. Quod videtur intelligendum, vt in pluribus. Et hoc vt impleretur quod dictum est per prophetam, scilicet David. Psal. 77. Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. Parabola autem dicitur similitudo, quo verbo vitur Lucas, & ponitur similitudo eius quòd vel fuit, vel saltem fieri potuit, secundum illud Philosophi. Exempla ponimus non vt ita sint, sed vt assentiant addiscetes, id est intelligant manuductione talium exemplorum & similitudinum. Et dicit Hier. quòd familiaris est Palestinis (in illis scilicet partibus vbi prædicabat Iesus) ad omnem sermonem inducere similitudinem, vt quod teneri sententia non potest, saltem similitudine teneatur. Vbi innuitur quòd turbis prædicando frequenteranda sunt exempla, vt intelligant, & confirmanda est moribus patriæ materia ad vtilitatem. Et (vt refert Matth.) loquebatur Iesus ista in nauicula manens iuxta littus maris, vbi turba stabant ad audiendum. Terram enim, id est affectum terrenorum dimittere debet, qui prædicat & à compassione hominum segregari, non turbis immisceri. Exit (ait Iesus) qui seminatur seminare semen suum, quam parabolam notant Mattheus, Marcus, & Lucas, & satis concordant. Et ponitur terra quæ seminatur sub quadruplici differentia, scilicet lutosa, petrosa, spinosa, & fructuosa, quod potest accidere in vno agro, quo ad diuersas partes eius. Solum autem in illa quarta parte secutus est fructus perfectus, & cum varietate, scilicet tricesimi, sexagesimi & centesimi secundum diuersitatem bonitatis parium illius terræ. Ille ergo qui exiit de domo cælesti est principaliter Dei filius, qui ait Ioannis 16. Exiui à patre, & veni in mundum, scilicet per incarnationem, non deserendo cum patre substantiæ vnionem. Venit autem ad feminandum verbum veritatis. Ego (ait ipse Ioan. 18. cap.) ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Et hoc est semen suum, quia ipse veritas est. Et quicumque in veteri vel nouo testamento prædicauit vel prædicat veritatem, Christus est principium seu principalis fator. vnde ipse ait Luca 10. Qui vos audit me audit, prædicator autem est quasi cophinus seu saccus, quo vitur fator in seminando, vnde August. Ego quid sum nisi cophinus seminantis? Ipse Christus dignatus est in meponere semen, quod spargo vobis. Nolite attendere ad vilitatem cophini, sed ad nobilitatem seminantis. Debet autem prælati Ecclesie seruare illud Apostoli 2. ad Timo. 4. Prædica verbum, insta opportunè importunè. Vbi Greg. dicturus importune, præmisit opportunè, quia apud auditoris mentem ipse sua vilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit, distin. 43. fit rector, in fi. Et Nicolaus Papa dicit. Dispensatio cælestis feminis nobis commissa est. vbi si nō sperferimus, vbi si tacuerimus, dist. eadem cap. dispensatio. Quantæ autem nobilitatis & vtilitatis sit semen verbi Dei, ostendit idem Aug. 1. quæst. 1. interrogo. Interrogo vos fratres & sorores, dicite mihi quid vobis maius videtur verbum Dei, an corpus Christi? Si verè vultis respondere,

A hoc debetis dicere, non est minus verbum Dei, quam corpus Christi, & ideo quanta solitudine cauemus quando vobis corpus Christi ministramus, vt nihil de manibus nostris in terram cadat de ipso, tanta solitudine obseruemus, ne verbum Christi loquimur, de corde puro deperat. Et vt dicit glos. quantum ad effectū non solū non minus, sed maius: quia per verbum prædicatū conuertuntur homines, non per Eucharistiam. Ager feminatus, est mundus seu collectio auditorum, quæ est sub quadruplici differentia. Aliqui enim dediti lasciuia & curiositati, eunt ad prædicationes, ad videndum mulieres, vel audiendum aliquid curiosum, hi sunt terra lutosa quæ est fecus viam, quæ calcatur à transeuntibus per semitas agrorum tempore pluuia. Sic mens horum calcatur à cogitationibus frequentibus & vanitatibus variis. Hi ergo audientes quia mentem habent ad alia, veniunt volucres cæli, id est demones in aere discurrentes, & rapiunt verbum de corde eorum, quia & si audiunt verbum, diabolus operatur, vt non intelligatur, vel mente teneatur. Secundi sunt duri & aridi per superbiam & insensibilitatem, signati per terram petrosam, qui etsi audiunt prædicationes, & menteretincant, & experint extra ad opera procedere bona, tamen qui non habent ad sufficientiam terram humilitatis & humorem gratiæ, superueniente calore magnæ tribulationis vel tentationis, deficiunt à bono proposito & virtutum perseverantia, & arescunt à gratia, vnde non referunt fructum salutis æternæ, quia non qui incoeperit, sed qui perseverauerit vsque in finem hic saluus erit ait Christus. Tertij sunt cupidi, signati per terram spinosam. Nam ista temporalia bona etsi videantur delectare, vere tamen, vt spinæ punque ad sanguinis effusionem, id est peccatorum operationem. Propter auaritiam enim fiunt furta, fraudes, vsura, & alia. Hi igitur audientes prædicationes, aliquando compunguntur, proponunt se facere fructus dignos penitentia, inchoado in ieiuniis, elemosynis, confessionibus, & huiusmodi, sed exortæ spinæ cupiditatum ita crescunt, vt suffocent bonum propositum, ne restituant male ablata, sed & alia male acquirant. Quarti sunt bene dispositi, qui audientes, deuote capientes semen, id est bonum propositum humilitione, retinentes ruminatione, accedente pluuia, compunctione, superueniente radio solari, gratiæ illuminatione, vtiq; fructum afferunt. Et quòd fructum salutis consequantur, hoc apparet, vt per signum, in patientia, quam habent in tribulationibus & tentationibus. Sed secundum bonitatem dispositionis fructū refert plus & minus, vnde Mattheus & Marcus addunt quod Lucas tacuit quòd aliud trigessimum, aliud sexagesimum, aliud centesimum. Vbi designatur triplex status coniu- galis vidualis & virginalis. Hæc lib. 1. aduer. Ioan. 11.

A.V.C. 12.

Nota Aug. caute solutum in ministracione corporis Christi vt nihil caderet de ipso in terram.

Ager feminatus quid significat.

Mat. 10.

Tres status coniu- galis vidualis & virginalis. Hæc lib. 1. aduer. Ioan. 11.

A.V.C. 12.

Hier. in ser. de af. fump.

Non omnia omnia prae dicanda.

De femine & zizaniis. Mat. 13.

tionem & afflictionem talis status. Tertius est status virginalis, qui perfectissimus est, vnde ponitur hic numerus secundum allegorismum ad manum dexteram, non sinistram, vt alij inferiores numeri, quia in carne praeter carnem viuere (quod est virginum) angelicum est, non humanum, ait Hieron. Status autem angelorum, id est patriae caelestis signatur per dexteram. Hic ergo fructum vberiorum reddit meriti & praemij, si tamen vt decet teneatur. Postquam autem Christus dixit parabolam turbis, clamauit. Qui habet aures audiendi audiat. Clamauit autem, quia aliquando praedicator clamandum est voce secundum materiam. Semper autem clamandum est mente, id est desiderio, non laudis, & lucri, sed conuersionis animarum. Et vult dicere. Qui audit aure corporis, audiat & aure cordis, scilicet spiritualiter intelligendo, & faciendo. Et vt refert Mattheus, interrogauerunt discipuli. Quare loqueris in parabolis, scilicet non exponens, ediffere saltem nobis parabolam istam. Et hoc dixerunt duodecim Apostoli cum esset singularis, id est solus cum eis, quibus Christus assignans causam dixit, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, id est, secreta scripturarum & Ecclesiae: ceteris autem in parabolis, id est superficialiter tantum, non intimo gustu, ceteris, id est separatis ab vnitatem & virtute vestra, vt videntes non videant, & audientes non intelligant, ne quando conuertantur, & sanantur peccata eorum, vt dicit Marcus. Ly vt, teneret consecutus non caufatiue. Non enim Christus loquebatur in parabolis ad obsecrandum mentem eorum, sed ex locutione Christi hoc sequebatur, ex indispositione eorum, vt scilicet audientes aure non audiret opere illud faciendo, & videntes, id est intelligentes superficialiter non viderent spiritualiter. Et sic impletur propheta Efaia 6. quam inducit Mattheus dicens. Auditus audietis & non intelligetis, videtes videbitis & non videbitis, &c. Et Apostolis exposuit praedictam parabolam. Vbi nota quod non omnibus omnia praedicanda sunt, sed rudibus grossiora, spiritualibus perfectiora, de hoc 8. quaest. oportet eum.

a Veteres per digitos numerare consueuissent nulli antiquitatis perito dubium, sed ad intelligenda de numero triginta & sexaginta & centum D. Hieron. verba, sciendum est triginta vnguib. indicis & pollicis blande coniunctis signari: quod matrimonio quadrat, eo quod vir & uxor per illud molliter coniungantur: sexaginta vero pollice curuato cum indice circumflexo designabatur, per quod viduitas inuitur qua afflictione deprimitur. Centum vero in dextra fit vngue indicis in medio pollicis art. figendo, quasi circulo vnguium corona designatur. Ex Mar. 20. in comm. in D. Hiero.

§. I.

ALIAM parabolam de bono semine & zizaniae solus Mattheus narrat Christum post praedictam intulisse, dicens, Simile est regnum caelorum homini patri familias, qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus, & superfeminavit zizania in medio tritici. Et cum ortum esset triticum, apparuerunt zizania orta cum eis. Interrogantibus autem seruis dominum suum, & dicentibus, Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Respondit dominus. Inimicus homo fecit, illisque seruis dicentibus, vis imus & collig-

imus ea? respondit, non ne forte euellentes zizania eradicetis cum eis & triticum, finite vt rumque crescere vsque ad messem, & tunc dicam messoribus. Colligite primum zizania in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horream meum. Istam autem exposuit postea discipulis in domo. Quod primo dicitur. Simile est regnum caelorum homini patri familias, &c. sic intelligitur. Quod fit in Ecclesia, quae dicitur regnum caelorum, simile est huic quod narratur in ista similitudine. Homo autem iste est Deus, pater omnis familiae caelestis, terrestris, & infernalis per creationem. Ager suus vt ipse Christus exposuit est mundus, & inimicus eius est diabolus, qui dicitur homo, quia rationalis seu intellectualis, vt homo. Serui patris familias qui habitant secum in domo Ecclesiae, sancti viri. Tempus messis, finis est mundi. Restat videre de bono semine, & quod bonum semen potest exponi tripliciter, & sic triplex genus zizaniorum per contrarium. Est enim semen bonum ex doctrinae veritate. Est semen bonum ex vita virtuositate. Est semen bonum ex Ecclesiae sanctitate. Super primum seminata est zizania falsitatis. Super secundum fata est zizania vitiositatis. Super tertium sparsa est zizania malorum vniuersitatis. Sed Christus videtur exponere secundum vltimam acceptionem respectu tam primae & secundae, acceptionis Deus in agro mundi posuit bonum semen, bonos homines: bonos secundum naturam & gratiam, quam primis parentibus infudit, & similiter in caelo empyreo bonos angelos posuit. Et licet per originale superfeminavit diabolus tentatione primorum parentum zizania, tamen Deus purgans illa per diuersa remedia in Ecclesia sua posuit bonos per gratiam infusam, vt patet in Abel & aliis descendentibus ab eo sanctis viris. Diabolus vero superfeminavit zizania, id est homines malos, suggerendo, scilicet malitiam aliquibus, non cogendo ad malum, qui mali essent inter bonos, sicut Cain cum descendentibus ab eo. Et sic inter filios Noe bonos Sem & Iaphet, zizania Cham inuentus est. In domo Abraham cum bono semine Isaac inuentus est vt zizania Hamael. In familia Isaac vt bonum semen fuit Iacob, vt zizania Esau. In filiis Dauid vt bonum semen Salomon & Nathan, vt zizania Amon & Absalon. Post transmigrationem Babylonis, vt bonum semen Mathathias cum filiis suis: vt zizania Menelaus, Iafon, & alij. In schola Christi vt bonum semen ceteri Apostoli, vt zizania Iudas Scarioth. In Ecclesia primitiua vt bonum semen discipuli Apostolorum & sex diaconi, septimus vt zizania fuit Nicolaus. Accidit autem aliquando ista mystura ex dormitione hominum, id est, negligentia praedicatorum & rectorum non punientium crimina. Simul igitur oriuntur & crescunt triticum, bonum semen, & zizania, quod dicitur lolium, simul boni cum malis. Seruos autem patris familias interrogare vnde sunt zizania in agro, cum bonum semen seminauerit, & querere ab eo si placet zizania extirpari, est bonos viros in Ecclesia mirari de tali mixtura in Ecclesia, cum Deus ipse & bonos omnes & omnia bona parauerit pro salute omnium, sacramenta, documenta, & huiusmodi, ac desiderare si Deo placeret quod mali exterminarentur, ne nocerent bonis. Sed non vult hoc Deus, immo permittit vsque ad messem, id est finem mundi, istam mixturam malorum cum bonis, & hoc, ne euellatur triticum cum zizania. Nam aliqui pro aliquo tempore sunt zizania, qui postea efficiuntur optimum

A.V.C. 12.

Exponitur hec de zizaniis & femine parabolam.

Semen bonum triplex.

In Ecclesia malicium bonis mixti sunt.

Quare zizania non sunt euellenda.

A.V.C. 12.

Aug. lib. 3. conim. ep. par. c. 2.

Greg. li. 9. ep. 39.

Aug. tract. 50. in c. 12. Ioan.

Ifa. 52. Aug. ser. 18. de ver. domini.

Psal. 17. Aug. lib. 4. de bapt. cap. 12.

Mali fideles possunt in se excōmunicari a bonis separare.

optimum triticum, vt saluus factus postea Paulus vas electionis. Si ergo tales cum sunt mali, sed postea boni futuri, de mundo euocarentur, cum sunt zizania eradicarentur cum eis & triticum scilicet quod sunt futuri postea. Secunda ratio est, quia talis zizania aliquando habet potentiam secularem & seculam, & si Ecclesia vellet extirpare, id est punire & separare per sententias, eradicarentur & triticum, quia illi malignarentur contra bonos, & multa mala corpori & animae possent procurare. Et hoc notat Aug. 23. q. 4. non potest esse, & dicit. Vt constitueretur. Tertia ratio est, quia mali suis moribus malis sunt ad exercitium bonorum, vt augeatur in eis patientia. Vnde Greg. 7. quaest. 1. aduersitas. S. quando boni s. penult. Ferrum nostrae mentis ad acumen non potest pertere virutis, nisi hoc alterius eraserit lima prauitatis. Abel esse nescit, quem Cain malitia non exercet. Et sic ablatis zizaniis eradicarentur & triticum, quantum ad eius profectum. Quarta ratio est, quia si vellēt boni se separare a zizaniis, id est malis, qui scilicet tolerantur ab Ecclesia, in detestationem vitiorum illorum sequeretur in eis schisma. Et sic in tali separatione euelleretur & triticum, quia ipsi boni efficerentur mali diuisi ab vnitatem Ecclesiae, vt docet August. 23. q. 4. quid ergo, dicens super Ioann. Quid ergo voluit dominus noster Iesus Christus admonere Ecclesiam suam fratres charissimi, quando vnum proditorem inter duo decim habere voluit, nisi vt malos toleremus, ne corpus Christi diuidamus? Quod ergo dicit dominus per prophetam seruis suis. Recedite inde, scilicet a malis hominibus, exite, & immundum ne tetigeritis, exponit Augustinus non intelligendum de separatione quoad communionem malorum, cum tolerantur, nec per censuras eiiciuntur, sed vt ipse exponit, 23. q. 4. recedite. Immundum non tangere est non consentire peccatis aliorum, cum quibus conuersamur. Exire de medio Babylonis, est facere quod pertinet ad correptionem illorum, quantum pro vniuersi cuiusque gradu atque persona salua pace fieri potest. Et recedere potest intelligi quantum ad domesticam conuersationem cum talibus, & hoc cum quis est infirmus mente, iuxta illud Psal. Cum peruertit peruertit. Ad hoc etiam quod ait idem Aug. dicens. Quantum arrogantiae tumor est, quanta humilitatis & leuitatis obliuio, & arrogantiae quanta iactatio, vt quis se posse facere credat, quod nec Apostolus concessit dominus, vt zizania videlicet se putet posse a frumento discernere? 23. q. 4. quartus. Et nota, per hoc non tollitur quin mali fideles iusti de causis valeant excommunicari, & sic separari a fidelibus, quia excōmunicatio non fit ad eradicationem, scilicet salutis sed conuersionem. Vnde pulchre inquit Urbanus Papa. Notandum dicunt contra euangelicam parabolam nos facere, vbi de zizaniis non eradicandis dominus praecipit, cum aliquos excommunicatione dignos excommunicationi subiicimus. Et aiunt hoc etiam, sanctum Augustinum contradicere in illo loco vbi ait, quod non est praedicanda zizania, ferendū sunt mali, non abiciendi. Quibus hoc primum respondendum est. Si heretici & mali excommunicandi non sunt, quare ipse sanctus pater August. cum sanctis legatis Romanae Ecclesiae, & cum sanctis episcopis suis, Pelagium & Celestinum nouam haeresim in Ecclesia Dei introducentes excommunicauit, & ab Ecclesia Dei separauit, & similiter Donatistas? Item ipse dominus qui hoc parabolice hic enarrat, scilicet

de zizaniis, aperte alibi excommunicationem fieri iubet, dicens, frater qui corrigitur ab Ecclesia & non obedit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Vnde apparet liquido aliud esse excommunicationem, aliud eradicationem. Qui excommunicatur, vt Apostolus ait ad hoc excommunicatur, vt spiritus eius saluus fiat. Et sic excommunicatio disciplina est: non eradicationem. Hac ille, 2. 4. quaest. 3. notandum. Non ergo eradicatur, quia Ecclesia non intendit simpliciter separare de terra viuentium, sed per excommunicationem quando conuincitur & non emendatur, praedicturaliqua, vt emendetur, & non tantum noceat aliis, saltem malo exemplo. Vtque ergo ad messem, id est mortem vel iudicium finale, Deus vult permittit malos esse mixtos cum bonis. Extunc autem dicit messoribus qui colligent triticum, scilicet bonos, & zizania malos, ministerium eorum exhibendo in praeparando cineres mortuorum, vt scilicet separent alterum ab altero, triticum a zizaniis. Colligite ait zizania in fasciculos ad comburendum. Vbi inuitur & ablatio terrenorum ab eis, quia colligite, scilicet a terra separando, iuxta illud Iob. Dies cum dormierit, nihil secum auferet. Secundo, conditio reprobatorum, quia zizania mali dicuntur, ex eo quod sibi inutiles, & aliis nociui, qui sicut hic collecti sunt & conuersati simul in vitis, ita simul in fasciculos ponentur in tormentis, auarus cum auaris, luxuriosus cum luxuriosis, & huiusmodi, vt dicit Greg. in mora. Tertio ponitur eorum cruciatio, quia ad comburendum. Triticum autem congregate in horream meum. Vbi electorum proprietates designatur, quia triticum, quod si cadit in terram per humiliationem, si mortuum fuerit per vitiorum extinctionem, si confotum fuerit (vt dicit Hiero.) humore & calore, quibus temperata frumenta in germen pullulant, dist. 56. nasci, sic ergo multum fructum facit. Humor autem est deuotio: calor, dilectio. Secundo inuitur angelorum cooperitas ibi, congregate, scilicet vos messores, id est angeli omnes ad vnum dirigite. In horream meum, vbi significatur eorum felicitas & securitas, qui non possunt eam amittere. De femine veritatis dicit dominus. Ego te plantaui vineam meam electam, omne semen verum, scilicet posui in ea. Nam per Patriarchas, legem, & prophetas & postea per euangelium [veritatis semen in mundum dispersum est.] Vnde Cyprianus. Relicto errore sequamur veritatem, quia apud Esdram veritas inualescit, & viuunt, & obtinet in saecula saeculorum. Sermo tuus veritas est Ioan. 6. Et circa credenda & circa agenda, & circa appetenda, vt patet in scripturis. Sed diabolus superfeminavit zizania ex qua me rorum & falsitatum. Nec mirum, quia ipse mendax est, & pater eius, & in veritate non stetit. Ioannis 8. Instigauit Ninum & alios reges ad inueniendum falsos Deos, vt crederetur eis: Philosophos & poetas acuit ad scelera multa, vt licita agenda, hereticos, Iudaeos, & Paganos ad innumeros errores. Et ista zizania est mixta cum tritico, quia secundum Bedam nulla est adeo falsa doctrina, quin habeat aliquid veritatis insertum, non permittit Deus ex toto agrum Ecclesiae purgari omni zizania, Ecclesiam dico numero fideles, non merito. Omnes haereses ex fidelibus malis instigatione Diaboli ortae sunt. Et licet multae defecerint, tamen de tempore in tempore nouae oriuntur, quod & Deus permittit, vt doctores insistentes confutationi eorum, magis acuantur,

A.V.C. 12.

1. Cor. 5. Excōmunicatio disciplina est non eradicationem.

Iob. 27.

Greg. li. 9. in Iob. ca. 47.

Triticum congregate quid significet. Hiero. ep. cōc. Russ.

Cyp. ep. ad Pompeiū Efd. 5.

Diabolus quot & quanta mendacia in mundum inuexit.

Beda in c. 17. D. Lac. lib. 5. com.

Haereses vnde ortae.

A.V.C. 12. acuantur, & exercentur in scripturis sacris. Multi etiam errores sunt, nec noti praelatis, & ideo oportet illos dimittere, & in fine demum omnis veritas fidei declarabitur, & falsitas reprobanditur.

De secundo semine, scilicet virtuositatis dicitur. Eccle. 11. Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua, id est in pueritia & senectute virtuose operare. Dicit Seneca quod semina in nobis sparsa sunt, scilicet inclinationes ad virtutes, sed quia ex actibus frequentibus (vt dicit Philosophus in Eth.) generatur habitus, scilicet acquisitarum virtutum, ideo ex eis proficit & crescit illud semen. Addeudo autem virtutes infusas quae infunduntur a Deo, tunc vt ait Psal. potens erit in terra cordis seminis eius, qui timet Deum & mandata adenter obseruat. Et licet in habitu sint omnes aequaliter in eodem gradu, tamen in exteriori actu earum magis resurgit vnus quam alter in actibus aliarum virtutum, secundum Tho. in summa. Diabolus autem cum dormiunt homines, id est cum se torpori & negligentia, dedit superferminat zizania vitiorum, vt superbiam, inuidiam, iram, & huiusmodi. Nec vnquam ager nostrae mentis, quantumcunque tritico virtutum abundet, est sine zizania vitiorum salte venialium. Quod Deus permittit, & ex toto eradicari non permittit, quia aliquando eradicaretur & triticum per superbiam. Vt ergo in humilitate se conseruent, permittit Deus ista zizania, quae tandem in messe, id est in morte mittuntur in ignem, scilicet purgatorij si cum illis decedunt, triticum vero virtutum remuneratur in caelis.

Quare Deus in quibuslibet dei perfectis aliquid imperfectiois esse finit. Seminis parabola quod per se crescit. Mat. ca. 4.

Alia parabola de semine dictam a Iesu, ponit solus Marcus dicens, Sic est regnum Dei, quemadmodum si iaciat homo sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte ac die: & semen germinet, & etiam crescat dum nescit ille, vltro enim terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quia adest messis. Hanc similitudinem Greg. super Ezechielem pulchre exponit, dicens, de pœn. d. 2. cum sanctam. Vnaqueque virtus quasi quibusdam gradibus augetur, & sic per incrementa meritorum ad summum perducitur. Alia namque sunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Hos gradus dominus sub messis nomine describit, dicens: Sic est regnum Dei, quemadmodum si semen homo iaciat in terra, cum bonam intentionem cordi suo inserit, cum, s. proponit virtuose viuere, Deu super omnia amare, quod quidem a Deo recepit, secundum id Apostoli. Dat semen ferenti, scilicet Deus, & postquam semen iactatum est dormit, quia iam in spe boni operis requiescit. Nocte vero surgit & die, quia inter aduersa & prospera proficit. Et semen germinat & crescit dum nescit ille, quia cum adhuc metirisua incrementa non valet, semel concepta virtus ad profectum ducitur. Et vltro terra fructificat, quia praeueniente se gratia, mens hominis spontanea ad fructum boni operis surgit. Sed hac eadem terra primum producit herbam, deinde spicam, & postea plenum frumentum, in spica herbam quippe producere est inchoationis bonae atque teneritudinem habere. Ad spicam venit, cum se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Ad plenum frumentum perducitur, quando iam tantum virtus proficit, vt robusti & & perfecti operis esse possit. Mittit autem falcem, scilicet Deus, & messem suam defecat, quia cum vnusquaque ad opera perfecta perduxerit, secundum sci-

Arift. in 2. Ethyc. c. 1. & 2.

Psal. 112.

D. Tho. in 1. 2. q. 66.

Gre. hom. 17. sup. Ez. Expositio illius parabola.

2. Cor. 2.

licet eius praefixionem, per emissam sententiam eius temporalem vitam, incidit vt granum suum ad caelestia horrea perducat. Haec ibi, & ponit exempla de Petro. Addunt tres Euan. & aliam parabolam a Christo dictam de grano sinapis quod minimum est in cunctis seminibus, & satum, crescit, vt fiat maius omnibus oleribus, ita vt in ramis eius requiescant volucres & sub umbra eius, & huic comparat regnum Dei. Haec est fides Ecclesiae, humilis, constans & feruens, quae quidem minima quoad numerum fuit recipientium eam in principio, quia discipuli Christi tantum eam receperunt. Omnes sectae doctrinarum habuerunt quasi plures sequaces in principio earum, sed haec facta, id est praedicata per orbem, creuit super omnes sectas, ita vt in ramis eius id est principibus & praelatis & doctoribus, qui sunt rami per diuersas regiones sparsi, volucres caeli, angeli, vel contempatiui, & alij populi requiescant in vita exemplari eorum, & protegantur ab eis. Nolite timere pusillus grex ait Christus discipulis, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum. Sed quantum creuerit audi Hiero. dicentem, Et Galliae & Britanniae, & Africae, & Persis, & Oriens, & India [& omnes barbarae nationes] vnum Christum adorant, vnam sequuntur regulam veritatis, di. 93. legimus.

Subdit & Mattheus aliam parabolam, videlicet quod simile est regnum caelorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae fatistribus: donec fermentaretur totum. Fermentum istud est doctrina Euangelica. Vnde cum Christus dixisset discipulis. Attendite a fermento Pharisaeorum, intellexerunt postea quod loquebatur de doctrina Pharisaeorum. Mulier ergo id est Ecclesia istud fermentum doctrinae misit in farinae fatistribus id est in hominibus habitantibus in Asia, Africa, & Europa. Et sic totum est fermentatum; quia de omnibus partibus mundi multi receperunt doctrinam Euangelicam.

Quantum creuerit fides Christi. Mat. c. 13. Parabola fermenti.

De vinea parabola. Mar. c. 20.

Isa. 5.

Ad Episc. pos Gal. & Hispan. 24. q. 1. arecta ergo Mat. 5. Expositio parabola de vinea.

Ecclesia Romana nunquam errauit.

licet eius praefixionem, per emissam sententiam eius temporalem vitam, incidit vt granum suum ad caelestia horrea perducat. Haec ibi, & ponit exempla de Petro. Addunt tres Euan. & aliam parabolam a Christo dictam de grano sinapis quod minimum est in cunctis seminibus, & satum, crescit, vt fiat maius omnibus oleribus, ita vt in ramis eius requiescant volucres & sub umbra eius, & huic comparat regnum Dei. Haec est fides Ecclesiae, humilis, constans & feruens, quae quidem minima quoad numerum fuit recipientium eam in principio, quia discipuli Christi tantum eam receperunt. Omnes sectae doctrinarum habuerunt quasi plures sequaces in principio earum, sed haec facta, id est praedicata per orbem, creuit super omnes sectas, ita vt in ramis eius id est principibus & praelatis & doctoribus, qui sunt rami per diuersas regiones sparsi, volucres caeli, angeli, vel contempatiui, & alij populi requiescant in vita exemplari eorum, & protegantur ab eis. Nolite timere pusillus grex ait Christus discipulis, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum. Sed quantum creuerit audi Hiero. dicentem, Et Galliae & Britanniae, & Africae, & Persis, & Oriens, & India [& omnes barbarae nationes] vnum Christum adorant, vnam sequuntur regulam veritatis, di. 93. legimus.

A.V.C. 12.

Mat. 13. Luc. 13. Mar. c. 4. Parabola de sinapis grano.

Luc. 12. Hier. ad Euag.

Quantum creuerit fides Christi.

Mat. c. 13. Parabola fermenti.

De vinea parabola. Mar. c. 20.

Isa. 5.

Ad Episc. pos Gal. & Hispan. 24. q. 1. arecta ergo Mat. 5. Expositio parabola de vinea.

Ecclesia Romana nunquam errauit.

A.V.C. 12. pa, Vnusquisque suis terminis sit contentus, & taliter Ecclesiam & plebem suam sibi commissum custodiat, vt ante tribunal aeterni iudicis de omnibus rationem reddat, & non iudicium sed gloriam pro actibus suis percipiat 13. q. 1. Ecclesias. Et hoc est colere & custodire, instigare, corrigere, & exempla praebere. Haec vt ait Greg. quot a principio nunc vt que iustos habuit, tot quasi palmites produxit. Cultores vineae sunt, qui alios sua doctrina & vita exemplo quasi ferro excoluerunt, ad fructum bonorum operum producendum, vel etiam omnes electi in se refecando vitia & virtutes operando in ista, vineam coluerunt. Nec est inconueniens quod idem sint vinea & cultores secundum diuersos respectus. Nam in quantum in se suscipiunt talem culturam per bona opera, intantum sunt vinea. Cultores, quia voluntarie ipsi agunt. Prima igitur hora fuit prima aetas mundi, in qua Deus exiit non localiter, sed efficienter ad conducendum operarios in vineam suam, id est bene agentes & alios docentes in Ecclesia, vt Abelseth, Enoch, & alios: promittens eis dare denarium diurnum: sero tamen in sexta aetate non de condigno, quia non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, ait Apostolus ad Roma. 8. sed de condigno. Congruum est enim laborantem pro Deo, fideliter remunerari. Nulla autem est remuneratio homini, quae eum quietet, nisi Deus. Hora tertia fuit secunda aetas a Noe, protrahendo eam vsque ad David, in qua misit ad mundum erudiendum ipsum Noe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, qui docuerunt homines Deum verum colere & seipos. Hora sexta fuit a David vsque ad transmigracionem, in qua fuerunt multi prophetae docentes viam domini. Nona fuit a transmigracione Babylonis vsque ad Christum, in qua fuerunt ad instruendum alios sancti Machabaei & prophetae, Aggaeus, Zacharias, & Malachias, seu Esdras. Hora vndecima fuit & est sexta aetas in qua sumus. In qua Deus inueniens multos in foro otiosos, id est Gentiles nil boni meritorij facientes eos reprehendit, sed excusauerunt se, quia nemo eos conduxerat, quia scilicet non habuerunt leges vel prophetas, qui eos instruerent ad cultum Dei sui. Quos & in vineam misit, conuertentes se ad fidem ad bene operandum. Sero qui est finis diei, est finis mundi vel vitae humanae quo ad vnumquemque vt dicit Greg. Vocatur autem operarij per procuratorem, vt ab eo recipiant mercedem, quia domino Deo disponente per Christum qui dicitur procurator, nobis datur merces aeterna. Merito enim suae passionis nobis ianuam regni caelestis aperuit. Cui etiam mandatur vt incipiatur reddere a nouissimis mercedem. Nam qui decedunt in nouo testamento, signficati per eos qui vndecima hora vocati sunt, si nullum obstaculum peccati est in eis fidelibus, subito euolant & recipiunt mercedem gloriae, sed in veteri testamento hora 12. & 7. & 9. qui decebant, non euolabant, sed ad limbum descendebant.

Videntes ergo alij priores quod hi nouissimi denarium acceperant, id est visionem gloriae & plenam quietationem, quia plus, id est diuturnius laborauerant, arbitrati sunt, quod plus daretur eis, sed

a hic locus non tollit meritum de condigno, de quo D. Thom. 1. 2. q. 114. a. 3. sed significat illud condignum, quod consistit in quadam aequalitate operis nostri & mercedis diuinae non haberi in nostris operibus sed solum condignum quoddam in aequalitatis, quod ille de congruo vocat.

non acceperunt nisi denarium, id est visionem & fruicionem Dei, quae vnus est omnibus sanctis praemium essentiale. In quo tamen qui perfectius dilexit in mundo, limpidius intuetur & delectabilius fruitur, & sic stella differt a stella in claritate, quilibet tamen plenissime quietatur & felicitatur. Secundum vero maiores vel minores labores hic pro Deo toleratos, sic maius & minus est praemium accidentale, quod est quoddam gaudium de re creata, iuxta illud Apostoli. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

Quod autem priores in cultura vineae videntes se non plus percipere nouissimis murmurarent quasi eis non redderetur digna merces cum plus aliis laborauerint, locutio est ex hypothesi, id est ex praesuppositione, etsi rei impossibilis. Caeterum etenim regnum ait Gregorius nullus murmurans accipit: nullus qui accipit murmurare potest. Sed praesupponendo per impossibile quod patres veteris testamenti murmurarent, reputantes se minus iusto remunerari: ostenditur quod conuergeri non possunt. Nam eis datur quod promissum est, scilicet denarius, id est superna gloria quae sibi ad omnia sufficit & ultra condignum. Si autem Deus vult de suo gratis dare, qui modicum laborauerit, tantumdem mercedis vel etiam plus, non sibi facit iniuriam. Quantitas enim mercedis gloriae datur secundum quantitatem dilectionis hominum, & potest esse, quod in breuissimo tempore conuersionis alicuius ad maiorem charitatem perueniat, quam alius diu in bonis operibus laborando. Sicut enim si quis de suo & sua liberalitate daret vni centum florenos, & alteri aequalis conditionis solum decem, vtique non diceretur facere iniuriam secundo, quia nil subtrahit de sibi debito, immo quod illi non debebat, scilicet decem florenos gratis dedit, vnde eum habet diligere & gratias referre, ita & dominus Deus cum nemini sit debitor ad dandum gratiam sed ex sua bonitate. dat cui dat, non potest argui de acceptione peronarum dando vni & non alteri, & plus vni quam alteri. An non licet, mihi inquit, quod volo facere & de natura & gratia & gloria conferendis, an oculus tuus, id est mens tua nequam est in murmurando contra me, quia ego bonus sum, dando alicui plus quam tibi videatur iustum, q. di. Non habes causam iustam querela. Sic erunt nouissimi primi & primi nouissimi, id est patres noui testamenti, qui fuerunt vltimo vocati ad laborandum in vinea Ecclesiae, erunt primi ad recipiendum mercedem, quia possunt recipere cum decedunt, nisi aliud obstat. Et primi, scilicet patres veteris testamenti erunt nouissimi, quia tardius receperunt mercedem gloriae. Vel sic ad confundendam duritiam Iudaeorum. Nouissimi, id est Gentiles qui in nouissima aetate fuerunt vocati ad fidem Christi (vnde nobis est merces) praedicatione Apostolorum, erunt primi ad conuersionem & mercedem recipiendam. Et primi, id est Iudaei qui prius fuerant vocati per prophetas & patriarchas, & demum per praedicationem Christi ad fidem erunt nouissimi ad conuersionem ad fidem in genere loquendo Iudaeorum, iuxta illud Psal. Psal. 8.

Conuertentur ad vespertam, & famem patientur vt canes, &c. Et tunc recipient mercedem illi conuersi ad fidem, quod erit in nouissimo. Vnde aperte sequitur. Multi sunt vocati, scilicet per praedicationem ad fidem, Iudaei scilicet & Gentiles, pauci vero electi, quia pauci ex Iudaeis conuersi, & ex Gentilibus

Gre. hom. 19. in Euag.

Ex hominis aetates & homines in eis ad colendam vineam misit.

Tho. in 1. 2. q. 5. a. 2. 3. par. q. 93. a. 3.

Gre. in eod. hom. Quomodo intelligendum est murmur de mercede diuina excitatum.

Quod Deus nemini sit debitor.

A.V.C. 12.

Gre. in eod. hom. mil.

Quomodo intelligendum est murmur de mercede diuina excitatum.

Quod Deus nemini sit debitor.

Psal. 8.

bus

A. V. C. & filium Dei: sed malitia eorum exceperunt eos, ut dicitur Sap. 2. Vnde ignorantiam non excusant vel excusat eos à peccato infidelitatis, ut dicitur 1. q. 4. §. vlti. Dixerunt ergo ad se inuicem cultores vineæ. Venite occidamus eum, & habebimus vineam istam, quæ est hæreditas eius: quia isto occiso, qui sua doctrina populum auertit ad fructificandum nobis, remanebit vinea in suis consuetis decimis & oblationibus & ritibus & sacrificiis. Et eiicientes eum extra vineam occiderunt: quia dominus Iesus extra portam Hierusalem ubi erat vinea ista, scilicet populus, passus est. Concludens ergo parabolam ait. Cum venerit dominus vineæ quid faciet agricolis illis, quomodo tractabit eos de tanta crudelitate & ingratitude? Ad quæ interrogationem responderunt turbæ simpliciter, id quod ratio docet in tali casu, videlicet malos malè perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis. Ait ei ut dicit Matheus: sed Scribæ & Pharisei maliciose intelligentes, quod contra eos loquebatur, subdiderunt quod ait Lucas, scilicet dicentes. Absit scilicet quod debeat eos malè perdere, ut dixerant turbæ: sed Christus ostendit verum turbas illas dixisse. Vnde & hoc confirmans Christus ait: Malos malè perdet, &c. Vt ait Marcus malos Iudeos obstatos malè perdet temporaliter in destructione Hierosolymæ per Titum & Vespasianum, & æternaliter quia ad infernum propter suam incredulitatem omnes descendunt. Vineam, id est, ecclesiam quæ olim fuit in illo populo propter cultum veri Dei, declinantibus omnibus aliis ad idololatriam: locavit aliis, id est, regendam & colendam commisit, scilicet prælati qui conuersi fuerunt ex gentilitate, qui fecerunt per monita vera & sancta exempla plebes sibi commissas domino fructificare: ipse tamen super populum Iudaicum & Gentilem, constitutum se esse, ad quem erat vinea transferenda in cultura, quo ad conuersos ad fidem ex utroque populo ostendit per prophetam Dauid in Psalm. Vnde dixit Iesus. Nunquid legitis in scripturis? Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, &c. Vbi cum Dauid fuerit ante constructionem templi facti per Salomonem filium eius: videtur prophetaisse, & de figura & de figurato. Dicit enim Magister Histo. Icho. quod dum ædificaretur templum Salomonis, ad manus venit ædificantium quidam notabilis lapis, quem cum pluribus quærisset inter ceteros in parietibus ponere non valuerunt quia non coaptabatur aliis aliquando maior: aliquando minor repertus, quam expediebat. Demum in summitate templi locauerunt in angulo templi: ubi & ex quo coniungebantur duo parietes, & ita bene ibi aptatum est quod omnes mirarentur ut à domino factum. Lapis iste est Christus ut ait Apostolus: ædificantes templum Salomonis sunt iidem qui & cultores vineæ, id est gubernatores spirituales populi Iudaici. Lapidem erant homines, quos erudiebant ad legem Dei seruandam. Venit autem ad manus eorum, inter eos scilicet conuersus lapis Christus, quem volebant cum aliis ædificare, id est, reputare parum hominè & subici cerimoniis legis, quas ipsi alios docebant, sed non aptari poterat, quia faciebat ea quæ erant supra vires hominum, id est, mores hominum. Vnde principes sacerdotum qui ædificatores erant, reprobauerunt illum lapidem & ut reprobum tractauerunt. Sed Deus exaltauit eum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen: constituendo in summitate templi ecclesiam, ut caput eius: in quo connectuntur in vnum duo

parietes, scilicet populus Iudaicus & Gentilis, quo ad conuersos in vnitatem fidei & dilectionis. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur, super quem ceciderit, conteretur. Et loquitur per metaphoram de varietate casus Iudeorum offendendum ad lapidem istum Christum, quæ est in hoc quia quidam cadunt super lapidem, & super quosdam cadit lapis iste. Sicut accidit in vase terreo, quod si cadat super lapidem frangitur: sed quia in partes grandiores distringitur ferro redintegrari potest. Sed si super vase terreo cadat lapis magnus, totaliter conuassatur & comminuitur, ita ut sit irreparabilis. Cadit ergo super lapidem Christum, qui cum offendit grauius. Talis est frangatur ab integritate bonæ vitæ: tamè usque ad finem vitæ potest emendari, & sic ferro pernitentiæ redintegrari. Sed si expectet ut lapis cadat super eum, id est iudicium mortis immittat: tunc comminuitur ita quod irreparabilis sit, quasi vellet Christus dicere. Et si offenditis in me non credendo, caute ne permanetis in perfidia usque ad finem. Et dicunt omnes Euangelistæ, quod cognoscentes principes sacerdotum quod hæc parabola erat contra eos: quærebant eum capere ut occiderent: sed omiserunt id facere: quia timuerunt populum affectum habentem deuotum ad eum, ne eum de manibus eorum auferret. Moraliter vinea est anima, vitæ potentia fructus, opera. Plantauit eam: qui creauit. Sepem ponit circa eam, Angelicis custodiam. Torcular, remorsum conscientie, qui premit. Turris, ratio quæ potest discernere amicos ab inimicis, bona à malis. Locat colonis, cum animam corpori infundit ut colat. Peregre proficiscitur: dimittendo in libertate arbitrii. Appropinquat tempus fructificandi, cum in medio pueritiæ exiit, & habere incipit scintillam rationis. Tunc Deus mittit seruos suos siue homines ad bona exhortantes, siue Angelos, siue inspirationes ad bonum incitantes: ut fructus Deo referat bonorum operum. Sed aliqui contemnunt talia & quasi occidunt: dum ipsa non sequuntur mittit Deus & alias inspirationes, vel exhortationes vel tribulationes, quæ omnia similiter contemnit. Demum & ipse accedit per gratiam inducendo ad veram confessionem: sed talis aliquando ita efficitur ingratus & malus ut ipsum Christum, se sua gratia priuando. De quibus apostolus ad Hebr. Rursus crucifigentes filium Dei in semetipsis & ostentui habentes. Quum ergo venerit dominus ad hos in morte: malè malos perdet, &c.

§. IIII.

Aliam parabolam solus Matheus narrat à Christo pronuntiatam immediate post prædictam scilicet de vinea: quam cum quis haberet, dixit filio suo maiori, ut iter ad colendum eam: qui respondit se facturum, & nihil egit. Alteri filio suo cum iussisset idem, recusauit se iterum, & tamen postea accessit. Et interrogante Iesu: quis potius voluntatem patris fecit: responderunt. Secundus, ex quo iur ad colendam, & si primò contradixit. Vineam istam est ecclesia, ad quam colendam misit Deus duos filios: scilicet populum Iudaicum & Gentilem. Hoc autè mandauit utriusque per legem naturalem, quæ utriusque habebat. Sed maior, id est Iudaicus, pmisit Deo se iterum, quando lege ei data, quæ in moralibus erat explicatio quædam legis naturalis: dixerunt Moysi. Prima Pars Hist. Ant. t Omnia

A. V. C. bus non omnes conuersi. Et ex conuersis ad fidem pauci laborant, ut debent in vinea Ecclesiæ, scilicet per opera iustitiæ, & ideo pauci electi ad percipiendam mercedem. Denarius signat præmium essentialē supernum. Et hoc ratione materiæ, quia de metallo quod durat. Ratione formæ, quia rotunda seu circularis, quæ est omnium capacissima, & illud omnia bona comprehendit. Ratione figuræ quæ ibi videtur, id est imperatoris. Et visio est tota merces, quæ clarior est, & ideo subtilius videt oculus melius dispositus. Et ratione continentie, quia continet in valore decem monetas, datus obseruanti decem præcepta. Multi sunt vocati. Cyprianus. Qualem te inuenit dominus cum vocat, scilicet per mortem, talente iudicat. de pæn. dist. 1. nunquid. Multi sunt vocati pauci verò electi, quia ut ait Grego. de pœnit. dist. 2. Multi bene incipiunt qui in malo vitam finiunt. Non autem bene incipit qui nunquam ex charitate aliquid operatur. Dicit ibi Gratia. & August. in lib. de correctione & gratia, ait. Propter huius humilitatis secretum credendum est quosdam de filiis perditionis non accepto dono perseverandi usque in finem, in fide quæ per dilectionem operatur, incipere viuere & postea cadere, de pæn. dist. 2. idem. An adhuc iste nolens corrigi, scilicet à vitis poterit dicere. Quid ego feci quod non accipi: scilicet donum perseverandi, quem constat accepisse, scilicet fidem viuam & sua culpa perdidisse, quod acceperat, quia ex bona vita in malam sua voluntate relapsus est. Electi ergo dici possunt perseverantes, hi pauci. Vocati non solum mali, sed & boni non perseverantes. Vnde Grego. de conditione electorum ait super Ezech. Non reuertebantur cum incederent (illa scilicet animalia quæ viderat in visione) significantia iustos, quia electi quique ait Grego. sic ad bona tendunt, ut ad mala perpetranda non redeant. Qui enim perseverauerit usque in finem, hic saluus erit, de pæn. dist. 2. non reuertebantur.

Potest & moraliter exponi vinea ista de qualibet anima, cuius vitæ sunt potentie, fructus, opera. Misio in eam diuersis horis ad colendum, est vocatio Dei ad virtuosè agendum, prima hora in pueritia, tertia in adolescentia, sexta in iuuentute, nona in virilitate, vndecima in senectute, sero est finis vitæ, retributio mercedis pro labore est præmium. Sed aliquando contingit, quod hi qui tardius conuersi sunt, citius moriuntur & tunc si perfecte pro illo paruo tempore laborauerunt, citius præmiantur, quam qui in pueritia vocati, & aliquando etiam copiosius, si melius coluerunt. Nec iuniores conuersi possunt conqueri, quia totum est ex liberalitate domini.

§. III.

ALIAM parabolam de vinea à Christo prædicatam referunt Marcus, Matheus & Lucas, ex qua arguit duritiam & ingratitude in Iudeorum, & notat reprobationem eorum. Et hanc dixit prope tempus passionis. Homo quidam plantauit vineam, & sepe circumdedit eam, & fodit in ea torcular, quod Marcus dicit lacum, & turrim ædificauit in medio eius. Locansque eam agricolis, peregre profectus est, &c. Homine isto Deus signatur, qui plantauit vineam, id est plebem Iudaicam, quando eam eduxit de Ægypto, & in populum suum peculiarem assumptis de cunctis nationibus elegit,

A iuxta illud Psalm. Vineam de Ægypto transfulisti, eiecisti gentes, scilicet de terra promissionis, & plantasti eam. Sepes qua circumdedit fuit custodia angelorum quæ populum illum defendebat. Torcular quod præmit erat timor legis quo à malis cauebantur pœnas legis incurrerent. Turris erat templum domini valde nobile, & ex orationibus & sacrificiis quæ ibi fiebant tutabantur contra aduersarios. Locauit autem eam agricolis, quando ordinauit populum illum regi & gubernari per sacerdotes & doctores legis, ita scilicet ut fructum bonorum operum quem colendo populus ferret domino ipsi procurarent, non sibi referuarent, peregre profectus est, non utique plebem illam deserderunt, sed in libertate arbitrii tam sacerdotes quam populum dimittendo. Misit autem seruos suos Dominus vineæ ad cultorem. Matheus dicit in plurali seruos. Marcus & Lucas in singulari seruum. Nec in hoc videtur esse contrarietas, quia quantum ad significatum vnus fuit, vnitatem finis, quia vnum intendebant propheta scilicet fructificationem vineæ, id est populillum domino, plures autem fuerunt personaliter. Misit ergo Elaiam, Hieremiam, Ezechielem Deus ad erudiendum populum illum & reprehendendum doctores & rectores illius populi, ut populillum produceret fructus bonorum operum ad Dei honorem. Sed alium occiderunt terra ferrea, ut Elaiam, & alium lapidauerunt, ut Hieremiam, alium occiderunt, ut Ezechielem. Et iterum misit alios seruos plures quibus similia fecerunt, non recipientes nec audientes eos. Vnde Stephanus ad eos Act. 7. Duram quit ceruice & incircuncisi cordibus & auribus vos semper spiritu sancto resistitis. Quem enim iustorum non persecutus sunt patres vestri? Demum auisus fructificationis vineæ suæ, id est illius populi, dicit per affectum. Mittam filium meum dilectum, scilicet per incarnationem, ut eos doceat scilicet viam salutis & domino fructificare. Et nota quod Lucas non dicit solum ut Matheus, verèbuntur filium meum, sed addit etiam forsitam, q. d. Erit in libertate eorum eum audire & reuereri vel non. Non ergo dicit forsitam, quasi nesciret quid acturi essent, scilicet quod non conuerterentur ad verba eius, sed ut ostendat quod ex præscientia ipsius Dei circa ea quæ debebat populus ille agere, non cogebantur ad illa. Vnde Aug. 13. q. 4. Nabuchodonolor, ait. Prædeterminationem Dei, id est præscientiam suæ ad bonum siue ad malum in hominibus operari ineptissimè dicitur, ut ad vtrumque homines quædam necessitas videatur impellere. Cum in bonis voluntas sit intelligenda non sine gratia, in malis autem voluntas sit intelligenda sine gratia, scilicet causa operis nostri boni vel mali.

Habens ergo vnum filium charissimum ait Marcus nil charius vel præciosius eo misit ad eum, quia incarnari disposuit. Qui incarnatus & conuersus cum eis, prædicans & miracula faciens, populum admonerat ad fructificandum domino, reprehendens cultores vineæ, id est scribas & Phariseos, qui quærebant populum illum per vineam signatam sibi fructificare in decimis & oblationibus, non curantes quod Deo populus ille fructificaret per bona opera. Videntes ergo eum cultores vineæ, id est opera eius, cognouerunt eum, scilicet esse filium Dei seu Messiam in lege promissum, non quod vere cognouerint, sed talia opera eius viderunt, quod ex illis poterant cognoscere secundum prophetias eis datas illum esse Messiam promissum & filium

A. V. C. 12. Denarius quare beatitudinem designat.

Cyp. ser. 4. de mort.

Gre. ca. 33. lib. 8. com. in Job. Ang. li. de cortet. & gra. c. 13. Aug. ibid. ca. 6.

Ele. & s. perseverantes, vocati boni & mali non perseverantes. Gre. hom. 5. sup. Ezechiel.

Matt. 10.

Moralis expositio huius parabole.

A. V. C. 12. Psal. 79.

Libertas arbitrii.

Serui domini i. prophetae quo modo à Iudæis accepti.

Præscientia Dei ad ea agenda quæ acturi sunt homines non cogit. Aug. in li. de predef. & gratia. cap. 15.

Mar. 12.

A. V. C. 12.

Exponitur lapis in què impingunt oes homines, & quin eod. dem cadit.

Moralis expositio parabole de vinea agricolis locata. Libertas arbitrii.

ad Heb. 6.

Expositio parabole.

A.V.C. 12. Omnia quæ locutus est nobis dominus, faciemus, & ei obedientes erimus, & tamen non coluerunt vineam istam, scilicet observando præcepta legis. Alter populus gentilis, esto quod per legem naturalem in ista dominus mandauerit ei vineam colere, tamen quia non obligauerunt seu receperunt illam legem decalogi: quasi recuauerunt ire: sed prædicatione apostolorum instructi, intrarunt vineam ecclesie cum magna diligentia colentes: hi ergo obediunt Deo pariter. Posset moraliter exponi de ecclesiasticis personis, clericis, & religiosis, si vocantur ad colendum in ecclesia, & multa promittunt facere, vt castitatem, paupertatem & huiusmodi, & tamen ex negligentia non faciunt. Alij vt minoris status, id est, laici ista non promittunt facere, & aliquando faciunt. Et ideo hi obedientes non primi. Hinc Hier. 8. q. 1. vereor. Vereor ne quomodo regina austri veniens à finibus terrarum audire sapientiam Salomonis, iudicatura est finibus temporis sui & viri Niuuitem facta penitentia ad prædicationem Ionæ condemnabunt eos, qui maiorem etiam Iona saluatorem contempserunt. Ita plurimi in populis sanctos iudicem subtrahentes se ab ecclesiastico gradu, & ea quæ congruunt officio suo non exercentes. Ideo Hier. Non solum episcopi, presbyteri, diaconi debent magnopere providere, vt cum eum populum cui prædicent conuersatione & sermone ac scientia præstant sed etiã inferior gradus [exorciste, lectores, custodes ædiu, acolythi, & omnes omnino qui domui Dei deseruiunt] quia valde ecclesia Dei deservit laicos meliores esse quam clericos. 8. q. 1. c. qualis. Aliam parabolam narrat Lucas solus de vinea in qua arborem ficu dominus plantauit. Et cum in capite trium annorum non faceret fructum, dixit dominus cultori vineæ. Ecce tres anni sunt in quibus venio quærens fructum in ficulnea hac & nõ inuenio. Succide ergo eam, vt quid etiam terram occupat: Cui cultor respondit. Domine dimitte illam & hoc anno quousque fodiam & mittam iterum circa eam, & si fructum non fecerit in futurum succides eam. Vineam istam est ecclesia in qua tanquam arboris variaz plantarum sunt diuersæ nationes. Sed inter cæteras, vt suauior plebs Iudaica, quæ cum expectata sit ad fructum plene conuersionis tribus annis scilicet tempore legis Moisaicæ, tempore prophetarum, tempore gratiæ, adhuc non produxit veram fidei fructus. Propter quod quasi ostendit dominus Deus velle succidere eam, cum exterminauit populum illum per Titum & Vespasianum. Sed tamen cultores vineæ prælati & doctores considerantes, & isto tertio anno, scilicet tempore gratiæ & si in fine eius secundum prophetias esse fructificaturam dicunt domino, optando vt adhuc expectetur ad fructum fodiendo & sterora apponendo.

§. V.

Parabolæ de thesauro in uero DE tribus parabolis in quibus assimilatur regnũ cælorum thesauro, margaritæ & sagenæ, quas à Christo prolatas refert solus Mattheus. Dicit ergo. Si miles est regnum cælorum, thesaurum abscondito in agro &c. Thesaurus iste est diuinæ sapientiæ cognitio: scilicet ipsius summi boni cū gustu gratiæ. De quo dicitur Sap. 7. Infinitus thesaurus est hominibus, scilicet sapientiæ &c. Iste habetur absconditus in agro humilitationis: quia quis se humiliat, captiuado intellectum suum in obsequiũ Christi ad ea quæ sunt fidei, & sibi nil attrahit boni, vt Philosophi, qui dicentes labia nostra à nobis sunt, stulti facti sunt, & se subiicit ad patredũ vo-

Clerici & religiosi multa promittunt, quæ nõ præstant: quæ laici qui non promittunt præstant. Hic in cõ. ad Tit. c. 1. Mar. 12. Nota diuersos gradus & ordines superiores & inferiores Hier. c. 12.

Luc. 13. De ficu, quam domini nõ succidit eũ de reuisit.

Parabolæ de thesauro in uero Margaritæ & sagenæ in matris missa. Marc. c. 13. Thesaurus quid. 2. Cor. 10. Psal. 111.

Aluti Dei & mandatis eius. Hic inuenitur iste thesaurus, quem qui inuenit omnia vendit pro emendo agro ipso, id est, omnia postponit, & substantiã, & honorem, & sciẽtiã, & vitã, vt illã consequatur humilitatem & sapientiã. Et sic obtinet illud. Iterũ simile est regnum cælorum homini quærenti bonas margaritas, &c. Margaritæ sunt bonæ, quæ pulchra & preciosa putantur, & quæ naturaliter appetuntur & quæritur, vt diuitiæ, honores, potentia, scientiæ, delectationes carnis, vitæ mortalis & huiusmodi. Dum autem quis ista quærit appetendo, si inuenit vnã, quam intelligit cunctis preciosiorẽ quia virtutem & valorem omnium aliarum continet, & hæc est vera beatitudo supernæ patriæ, omnia tribuit vt istã assequatur, omnibus illis aliis bonis se priuat, vt illũ obtineat, quia affectũ illius omnibus prædictis præponit, & quodlibet illorum à se subtrahit, quando ad illud assequendum impeditur. Item. Simile est regnum cælorum sagenam missam in mari &c. Quod narratur in hac similitudine. Simile est quod fit in ecclesia quæ dicitur regnum cælorum. Sagena ista est prædicatione ecclesiæ quæ auctoritatibus sanctorum in exercitum colligatis ad inuicem propter consonantiam. Piscatores sunt prælati & doctores, qui iaciunt rete prædicationum in mare mundanæ conuersationis, in quo tanquam pisces sunt homines: iuxta illud Abachuc. 1. Facies hominis sicut pisces maris. Capiuntur his retibus non omnes pisces, sed multi, qui scilicet suscipiunt fidem. Et ex his aliqui sunt boni pisces, aliqui mali in vna sagenâ doctrinæ ecclesiæ. Demum in fine educta sagenâ in finali iudicio separabuntur ministerio Angelo rû boni & fideles à malis: bonis assumptis in requie, malis foras eiectis. Et quod subdit Christus. Omnis scriba doctus in regno cælorum &c. significat quod sicut pater familias profert de thesauro noua & vetera ad gubernandum familiam, ita & prælati & doctores iactor sagenæ, de thesauro sapientiæ suæ ad capiendos multos pisces, inducendos scilicet ad fidem, & si aliqui mali futuri sunt, debet profertur in doctrinâ prædicationis noua, scilicet quæ sunt de nouo testamento exempla & sententias, & vetera etiam quæ sunt de veteri testamento. Vel vetera, id est, quæ continent ad vitam veterem, id est, peccata prædicare, vt euitentur & noua, id est, pertinentia ad nouitatem vitæ, id est, virtutes docere vt amentur. Vel vetera Gentilium aliquando, & noua maximè doctorum ecclesiæ allegare. Vel de thesauro suæ prudentiæ profert noua & vetera, id est, actus & verba; quibus satisfaciatur, & bonis & malis quantum in eo est: non separans eos ab inuicem in præsentia: quousque sagenâ sit plena, id est, numerus fidelium præditorum, & prædicatorum ab eo præfixus, quod sibi soli notum est. Interea vrait Augustinus. Nescientes quis pertineat ad prædicatorum numerũ, quis nõ pertineat sic affici debemus erga omnes charitatis affectu: vt velimus omnes saluos fieri. 24. q. 3. corripantur. Non ergo prælati & prædicatores vel alij fideles debent se separare à malis qui tolerantur: quia hoc vltimo sciendum in fine mundi, quando sagenâ plena erit. Vnde Augustinus. Maius malum in separatione bonorum committimus, quàm in coniunctione malorum fugiamus. Tali Deus non imputat peccata sua: quia non fecit. Non aliena: quia non approbavit, non negligentiam: quia non tacuit, non superbiam: quia in vnitate permanit. Idem in Psalms. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ. Non dicit: sicut coruo. Columba est à molestiis quærit auolatorem, non tamen dilectionem amittit: sed semper genit.

A.V.C. 12.

Margari. Et quid sint. Mar. ca. 13.

Sagena missa in mari quid. Mar. 13. ca.

In ecclesia sunt boni & mali.

Debemus velle omnes saluos fieri.

Aug. ser. 18. de veter. domini.

Aug. in Psal. 54.

A.V.C. 12. gemit. Sic bonus vult se separare corpore: non amore: ab his quibus prodesse non potest: sed si aliquando ligatur non visco cupiditatis: sed cura & officio: vt deserere non possit: tunc dicat cum Apostolo. Cupio dissolui: & esse cum Christo. Sed necesse est manere in carne propter vos, & sic est meritum ex desiderio. Ecce elongauit fugiens inquit Psalmista. Quod exponit Augustinus. Non loco: ne rumpatur charitatis bonorum, & ne perdat exercitium malorum quos Deus admiscet vt Iudam discipulis. Hæc omnia Aug. q. 7. q. 1. §. quum autem ante cap. vlt.

Phil. 1.

Psal. 54.

Parabola de patre oue errante conueniente.

Peccatores longe à salute. Aug. in l. de vera & falsa pœn. c. 5. Scribæ errant doctores legis. vnde Hier. in homilia super Euã. Scribæ & Pharisei qui.

Murmura tio quid sit. Et oct. Sy. Num. 12. ecce ego mitto ad vos prophetas & scribas ait. Alios scribas in lege doctissimos.

Ex Aug. in ser. 50. de pœn. Maria foror Moysis quid signifiçet.

Christus quare peccatores diligit.

§. VI.

DE parabolis quas Christus dixit, in quibus ostenditur magna benignitas & clementia Dei in suscipiendis peccatoribus conuersos ad penitentiam. Ponit autem Lucas tres successiue ad huiusmodi, scilicet de ouibus nonaginta nouem relictis in deserto ad quærendam errantem, & de gaudio mulieris reperientis decem drachmas, & de prodigo reuertente ad patrem festiuè recepto. Dicit ergo Euangelista. Erant appropinquantibus ad Iesum Publicani & peccatores vt audirent illum. Sicut docet Psalmista n. 8. Longe est a peccatoribus salus, quæ vtrique est ex Iesu, qui & saluator interpretatur, non quidem spatio loci: quia vbique est secundum deitatem Iesus sed diffimilitudine virtutis, & tanto longior quanto peccator est peior. Ita & secundum Psalmũ 144. Prope est dñs omnibus inuocantibus eum: omnibus inuocantibus eum in veritate. Et Iocel propheta c. 2. Quicquid inuocauerit nomen domini saluus erit. Quod non est inuocandum de inuocacione exteriori seu vocali solum super Euã. la, sed vt dicit Aug. Qui inuocauerit eum ad se seruando & non contradicendo. de pœn. dist. 3. adhuc Correlatiua enim sunt dominus & seruus. Iste appropinquat ad Iesum cupiens scilicet salutem, & se disponens ad audiendum & obediendum. Et murmurabant Scribæ & Pharisei. Scribæ doctores legis erant. Pharisei autem quædam secta Iudaicorum: qui austerioris vitæ & religiosioris cæteris erant, vt nunc sunt religiosi. Murmuratio autem est quædam querela cum impatientia: præcipue cõtra maiores, & ideo peccatum. Dicit enim dist. 90. alienus. Alienus sit à fratribus vnitate: qui murmurat. Vnde & ista murmuratio figurata fuit in murmuracione quam fecit Maria foror Aaron contra Moysen, propter vxorem quam duxerat Aethiopiã. Maria enim vt dicit Gratianus, signat synagogam vel alios qui murmurant contra Christum: eo quod ecclesiam de gentibus, vitis denigratam prius duxit in vxorem, vel eo quod Christus & alij prælati & doctores assumunt ad familiaritatem peccatores, vt ex eis producant filios bonorum operum. Et quia iniuste murmurant: ideo à Deo percutiuntur lepra perfidiaz vel alterius peccati. 2. q. 7. §. ante cap. Paulus. Murmuracionem eorum exprimit dicens. Quia hic homo peccatores recipit, & manducat cum illis quæst. d. Ex hoc ostenditur esse magnus peccator. Nam vt dicit Sapiens Ecclesi. 13. Omne animal diligit sibi simile, & inclinatur ad illud scilicet conuersandum cum eo. Sed iste Iesus ostendit magnam dilectionem ad maximos & manifestos peccatores: quia recipit eos, loquitur cõ eis familiariter: comedit cum eis, quare ipse est peccator vt ipsi: quia si iustus esset, horreret eos, & vitaret. Sed malè & falsè arguebant. Non enim Christus eos diligebat & familiaritatem ostendebat in-

A quantum peccatores, id est propter peccata eorum, sed quia se disponebant ad emendationem & opera virtutum, & propterea vt audirent doctrinam salutis, ad eum accedebant. Ideo Christus recipiebat eos sicut medicus infirmum frequentat, non quia delectet eum infirmitas: sed vt eam expellat. Vnde Aug. in li. de vera & falsa pœn. c. 5. August. in libr. de pœn. ait. Ex hoc constat ei, scilicet Deo, multum displicere peccata: qui semper præsto est ea destruere. Si enim ea amaret, non semper destrueret, sed conseruaret atque vt suam unera foueret. Semper destruit peccata quæ inuenit, ne soluantur, quod creauit, ne corrumpatur quod amauit. de pœn. distinct. 3. adhuc instant perfidi. Quod etiam isti murmurarent, non procedebat hoc ex zelo iustitiæ veræ quia eis displiceret peccatum. sed zelo inuidiæ & superbiæ. Inuidia, quia inuidebant famam Christi crescenti non solum quo ad iustos: sed quo ad peccatores deuotè eum sequentes & audientes, quam quærebant diminueri ex tali oblocutione. Ex superbiâ quoque, quia cum ipsi essent superbi, existimantes se iustos, non dignabantur conuersari cum peccatoribus, tanquam non essent digni peccatores ipsi eorum loquela. Et sic Christum volebant arguere, vt dissimilis eis videretur. Vnde Gregor. in homil. Vera iustitia compassionem habet, falsa vero dedignationem, quamuis & iusti recte soleant peccatoribus dedignari, sed aliud est quod agit typho superbiæ, aliud quod zelo disciplina. Dedignatur enim, sed non dedignantur desperant, non desperantes persecutionem commouent, sed amantes. At cõtra ij qui de falsa iustitia superbiere solent, cæteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt, & quo se peccatores esse non credunt, eo deteriores fiunt. distinct. 45. vera. Ad idẽ Hier. super Hiere. Recedite inquit (tales scilicet) pollutum, recedite, abite, nolite nos tangere, nolite nobiscum communicare. Talis loquela non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum, sed magis occidit atque in desperationem periclitantem mittit. Boni etenim rectores ex sua infirmitate aliorum infirmitatem pensantes magis per humanitatem & mansuetudinem student peccatores ab erroris laqueo eruere, quam per austeritatem in foueam perditionis natantes propellere. distinct. ca. recedite. Sed dominus post ostendit quanto affectu, diligentia & gaudio debet peccator recipi ad penitentiam, & ad hoc operari: dicens parabolam hanc. Quis est ex vobis homo, qui si centum habet oues & perdidit vnã &c. homo iste Deus est. Deus & homo conditor mundi pascens oues suas in cælis per fructuionem, & in terris per internam cõsolationem. Centum oues sunt Angeli & homines innocentes creati ab eo. Nonaginta nouem sunt nouem ordines angelorum, vt nonagenarius designet perfectionem eorum, quia resultat ex nouem decies multiplicatis. Denarius autem, quia est primus limes numerorum, signat perfectionem. Nouenarius verò notat numerum ordinum. Centesima autem ouis est natura humana. Hæc errauit: iuxta illud Psal. 118. Erraui sicut ouis quæ perit, quando scilicet transgressi sunt parentes primi Dei mandatum: in quibus cum omnes homines essent secundum virtutem seminale, omnes in Adam peccauerunt & perierunt. Errantem igitur hanc ouem scilicet generationem humanam, requirens pastor cælestis: quasi nonaginta nouem dimisit in deserto, quãdo Deus homo factus est, nõ in deserto, id est, celo quod desertum dicitur: quia ab angelo malo &

A.V.C. 12.

Aug. in li de vera & falsa pœn. c. 5.

Vera iustitia cõpasionem habet. Greg. ho. 34. in Euã.

Hic in ca. 4. Thren. Hier.

Bonirecto res qualiter se geri debent cõ subditis peccatib.

Parabolæ expositio.

Angelorum ordines nouem.

Omnes ho mines in Adam peccauerunt.

homine derelictum: sed in mundo: non quidem angelos deferens secundum deitatem: sed ab eis differens in assumpta humanitate. Quæsiuit multum: laborans in docendo, sanando infirmos, discurrendo, multa patiando, sacramenta instituendo pro oue ista. Tandem inuentam in humeros posuit: quando peccata nostra ipse pertulit in corpore suo, id est pœnam peccatorum, super lignum crucis. Vt peccata mortui iustitiæ viuamus inquit Petrus in canonica. Eamque reduxit ad desertum cœli cum ceteris: quando ascendit in cœlum in nostra natura & aliis aperuit & cum amicis, sanctis animabus, & vicinis, sanctis angelis magnum gaudium & festum egit de natura humana reparata. Et concludit de quolibet peccatore conuerso ad pœnitentiam. Ita dico vobis: gaudium est in cœlis super vno peccatore pœnitentiam agente: quam super nonaginta nouem iustis: qui non indigent pœnitentia. Quod intelligitur dupliciter. Vno modo vt intelligatur de fictis iustis quise reputant iustos, & non egere pœnitentia: sed non sunt iusti. Et clarum est quod dicitur. xj. quæstio. iij. iniustum. Melior est in malefactis humilis confessio quam in bonis superba gloriatio. Alio modo potest intelligi de vere iustis: sed imperfectis, & de peccatore conuerso: & per feruorem ad magnam perfectionem ascendenti. Ceteris enim paribus maius gaudium esse debet de iusto in innocenti permanente, quam de peccatore pœnitente. Matthæus addit. Non est voluntas patris mei vt pereat vnus de pusillis istis. Quod intelligitur de electis. Vel si dicatur de omnibus: intelligendum est de voluntate antecedente: non consequente: de qua supra in prima parte tituli de lege æterna. Et hoc exemplo ostenditur peccatoribus reuerti volentibus ad pœnitentiam, compassione & clementia vrendum. Vnde dicitur 26. quæst. 7. pœnitentem. Pœnitentem ex corde ita oportet suscipi, sicut dominus ostendit cum dicit: quia conuocauit amicos meos, & vicinos dicens. Congratulamini mihi: quia inueni ouem quam perdideram. Ad idem Amb. in libr. de paradiso ait. Pastor ille Euangelicus lapsam ouem vexisse legitur: non abiessisse. Et Salomon ait. Noli esse nimis iustus. Debet enim iustitiam temperare moderatio. Nam quem admodum tibi curandus præbeatur, quem fastidio habes qui contemptui se non compassioni medico suo putet futurum. Idem in persona Christi. Libèter ignosco, prompte indulgeo, misericordiam magis volo quam sacrificium: quia per sacrificium iustus commendatur: per misericordiam redimitur peccator. Non veni vocare iustos sed peccatores ad pœnitentiam. In lege sacrificium: in Euangelio misericordia est. lex per Moysen data est: per me gratia. hæc ille. de pœ. dist. j. serpens, & c. seq.

Greg. in hom. 34. in Euan. Angelorum ordines nouem.

Lucerna accensa Christus.

Lucerna accensa Christus. Addit Christus ad idem aliã parabolam quam solus Lucas refert dicens. Quæ mulier habet decem drachmas: si perdidit vnã: nonne accendit lucer. & c. Mulier hæc, vt exponit Gre. est diuina sapientia, quæ habuit decem drachmas, id est, decem differentias creaturarum, sua imagine insignitarum. Nouem, fuerunt nouem ordines angelorum. Decima, perdita natura humana peccato primorum parentũ quasi ignota, id est, visione sui priuata. Sed ad inueniendam, à diuina sapientia lucerna est accensa, quando verbum caro factum est Deo operante. In Christi enim persona lucerna (quæ antiquitus & nunc etiam pro pauperibus fit, de terra) est Christi caro denotata carne terrea assumpta, vt elychniũ album cum oleo fuit anima purissima plena oleo gratiæ. Vt ignis

A. V. C. 12. 1. Pet. 1. Calix. pa. ep. 1. ad Be. nedi. Ceteris parib. ma. ius gau. dium de iusto per. manente. quàm de peccatore conuerso. Matth. 18. Voluntas antecedens & conse. quens. Ex Syn. 8. Amb. in li. de parad. c. 14. Eccle. 7. Am. c. 11. i. pœn. Ose. 6. Mar. 2. Io. 1. Greg. in hom. 34. in Euan. Angelorum ordines nouem. Lucerna accensa Christus.

fuit diuinitas. Deus enim noster ignis consumens est, vt dicitur Deut. 4. Accensa igitur lucerna, id est incarnato Dei filio: euerit domum conuersationis humana: mutando mores per doctrinam suam & exempla, quæsiuit diligenter, illa operans donec inueniretur & à deo videretur per approbationem & gratia infusionem. Qua inuenta vicinas & amicas conuocat ad congaudendum, scilicet creaturas angelicas & sanctas animas, eis manifestando per affectum, & gaudium de hoc eis tribuendo & concludit. Ita dico vobis gaudium est coram angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Hieron. 3. Lam. Hier. Quia diuinitatis natura est clemens & pia, magisque ad indulgentiam quam ad vindictam pronã: quia non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, si quis post lapsum peccatorum ad veram pœnitentiam conuersus fuerit, cito à misericordie iudice veniam impetrabit. de pœ. dist. j. quia. Idem. Possibile est vt quomodo ecclesia Christi, suus prius habuit rugam & maculam & immunditiam postea restituta est, ita & peccator currat ad medicum, quia non habent opus sani medico, sed male habentes, vt curentur vulnera ipsorum, & fiant de ecclesia quæ est corpus Christi di. ca. c. Ecclesia Christi. Idem. Ne forsitan peccati immemores tardius reuertantur, adhuc inquit, sedere vos faciam in tabernaculis sicut in diebus festiuitatis, vt quod facit baptisma hoc faciat & pœnitentia, & habitent in tabernaculis saluatoris: hoc est in ecclesia saluatoris de pœn. dist. j. ne forsitan.

§. VII.

Parabolam de prodigo suscepto lætissime à patre, solus narrat Lucas, quæ pulcherrima est. Homo quidam, inquit, habuit duos filios, & dixit adolescentior, pater da mihi partem substantiæ quæ me contingit & c. Dupliciter datur expositio. Prima quæ breuissime tangam, est de duobus populis scilicet Iudaico vt maiore, propter dignitatem, & gentili vt minori, sub vno patre Deo communi per creationem & gubernationem. quorum minor, id est, gentilis à patre discedens vt idololatram, incidit in multa scelera, & inopiam veritatis. Nec doctrinæ philosophorum & poetarum siliquis figurat, vt 37. dist. c. legimus j. s. hinc etiam poterant ventrem mentis figurare: maior vero domi remansit quia populus Iudæorum cum patre Deo remansit per notitiam & cultũ veri Dei. Demum populus gentilis in se reuertens & miseriam suam agnosens ex doctrina ei propinata Euangelij, reuertens ad patrem cœlestem per conuersionem ad fidem, cum magno gaudio & ornamentis receptus est ad gratiam. Quod maior filius, id est Iudaicus percipiens, indignatus non vult intrare domum patris scilicet ecclesiam: quamuis pater cœlestis per scripturas ad hoc eum exhortetur, sed extra in perfidia perseuerat adhuc. Moraliter significat duos status, scilicet superbiorum, & peccatorum conuersorum. Vtriusque tamen status pater & gubernator est Deus. Et quia prona est omnis ætas ad malum ab adolescentia sua: in principio cum haberet vsu rationis, & concupiscentia carnis ad delectabilia incitat, appetit quis in ea ætate libertatem, vt excutatur à iugo subiectionis parentum & magistrorum, quibus prius subiicitur. & hoc est adolescentem petere patrem vt det sibi portionem substantiæ. Substantia quippe patris cœlestis est, quicquid habemus naturalium, spiritalium, & temporalium bonorum. Quid enim habes quod non accepisti

A. V. C. 12. Hier. in c. 3. Lam. Hier. Matt. 9. in 12. c. Ose. 12. Pœnitentia facit quod baptisimus: vtrumque igitur sacramentum. Parabolam de filio prodigo. Luc. 15. c. Expositio parabola prior. Ex Raba. de praes. Eccles. Posterior. expositio. num.

pisti ait Apostolus. 2. ad Cor. 4. Petit ergo id est, affectat & desiderat in tali ætate vt libertate arbitrij circa dicta bona, existimans hoc sibi ad bonum suum cedere. Pater autem cœlestis diuidit substantiã: quia libertatem arbitrij tribuit & bene & malè ventibus circa bona concessa. Hieron. lib. contra Iou. Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahimur: alioquin vbi necessitas ibi nec damnatio, nec corona. de pœn. dist. 2. si enim inquit. s. ceterum confido. Sed communiter in adolescentia incipiunt homines malè vt libertate arbitrij, quia stultorum infinitus est numerus. Ecclesiast. 1. Et recedentes à patre cœlesti per amissionem gratiæ: pergunt in regionem longinquam, intrantes statum iniquorum dissimilem De bonitati. Et potest ex Euangelij textu notari incurfus talis peccatoris in septem capitalia. Nam in eo quod adolescens petit portionem substantiæ à patre, notatur superbia præsumptionis, quasi Deus sibi obligetur, quia præsumes per se bene se regere. In eo quod abiit in regionem longinquam à patre, notatur inuidia. Nihil enim tã longinquum à Deo quàm inuidia, cum sit ipsa bonitas & charitas cui contrariatur inuidia. In eo quod dissipauit substantiam suam viuendo luxuriose, notatur aperte luxuria, quæ præ ceteris & apertius dominatur in adolescentibus. Et si in omni vitio mortifero dissipetur substantia spiritualis virtutum, tamè in luxuria non solum gratia, sed & substantia temporalis & fama, & substantia naturalis maximè dissipatur in eo quod dicitur. Ipse facta fame in regione illa, cepit egere, notatur auaritia. Nam vt dicit Hieron. infidelis id est auarus quod secundum Apostolum ad Col. 3. est idolorum seruitus, etiam obolo indiget, sibi enim videtur omnibus egere. Et nota quod in regione illa longinqua à patre id est, statu peccati famas magnas surgit, quia cum non inueniatur nec in luxuriis nec in aliis vitiis quies mentis, remanet veri summi que boni naturaliter mentib. hominum inserta cupiditas, vt dicit Boe. & hæc est famis spiritualis. In eo quod dicitur quod abiit & adhæsit vni ciuium regionis illius, signatur ira. Ciues enim huius regionis longinqua sunt demones in malitia obstinati, vnus eorum dicitur Abadon quod interpretatur exterminator tentans de ira: huic adhæret, ei similis effectus, iratum enim dicit Christo similem demoniaco, qui furiosa agit, & iræ & infantiæ nihil est medium ait idem. In eo quod dicitur: quia misit eum in villam vt pasceret porcos, innuitur accidia. In villa enim communiter ciues & nobiles (vt iste erat) stant otiosi, qui & pasceret porcos, quia accidio sus & otiosus pascit & nutrit cogitationes immundas & lasciuas figuratas per porcos. In eo tãdè quod dicitur, quia cupiebat implere ventrem de siliquis & c. insinuatur gula, quæ etiam in vilissimis cibis nimis ardentem vel ultra mensuram offendit. Deinde insinuatur modus conuersionis eius ad pœnitentiam scilicet contritio, confessio & satisfactio. principium autem salutis est sui cognitio inquit Sen. quod fit per interiorum considerationem. Vnde dicit Euangelista Dionem. in se autem reuersus. Extra se manet quis dum peccatis inuoluitur, ratio non vtens. Sed reuertimini ad cor ò præuaticatores, ait dominus per prophetã Ela. 46. Et quia quatuor modis auertitur quis à Deo & magis ac magis elongatur extra se manens. Et pri mus vt ait Hieron. est cogitasse qui mala sunt. Secundus cogitationibus acquiescere peruersis. Tertius quod mentem decreueris opere implere. Quartus non agere pœnitentiam, sed sibi suo complacere delicto.

Hæc Hieron. de pœn. dist. 7. super tribus. Et in primo gradu posset etiam notari mortale, scilicet ex delectatione morosa sine cõsensu ad opus, ideo quater Deus animam inuitans ad pœnitentiam ait. Canticorum sexto. Reuertere reuertere Sunamitis reuertere, reuertere vt intueamur te. Sunamitis interpretatur secundum Hieronymum. misera, vel captiua, vel mortifera, & totum congruit animæ peccatrici: reuertere ergo exeundo de quatuor illis gradibus. Reuertere in te, considerans & statum bonorum & statum peccatorum. Vnde dicit in se reuersus. Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus. In domo patris, quæ est Ecclesia, mercenarij sunt, qui Deo seruiunt: et si principaliter propter dilectionem patris: tamen sperant aliquid præmij nec dubitant consequi & maxime à patre. Hi abundant nunc vltra mercedem speratam panibus consolationis spiritualis in ipsis operibus suis qui excedunt omnes humanas consolationes, & quæ narrari possent nõ omittantur. Ego autem hic fame pereore scilicet in hoc statu peccati. Quæ enim ibi refectio: cū & Philosophus dicit. Omnis malus impletur pœnitentia, & nunc hinc nunc inde suis passionibus ad diuersa & contraria distrahitur. Et August. Iussisti domine, & sic factum est, vt omnis inordinatus animus ipse sibi pœna sua sit. Hic ergo fame deficit priuatus spiritualibus, & in alia vita supernaturalibus bonis Et quanta mala sustineat & incurrat per peccatum: non hic est dicendum. Surgam igitur: ab actu peccandi desistendo: ibo ad patrem meum, ad Deum me dirigendo per timorem & spem, per singulos passus recordationis peccatorum me conterendo. Dicam ei. Pater peccaui in cœlum & coram te. In confessione scilicet fecerodoti pandendo, & peccata manifestata, quæ dicuntur esse coram cœlo, & peccata occulta quæ dicuntur coram Deo, quia solus nouit. Et totum hoc cum humilitate vt dicat hoc sentiens. Iã non sum dignus vocari filius tuus, & proponat satisfacere ad mandatum Dei & confessoris, dicens cum affectu. Fac me sicut vnus ex mercenariis tuis, id est, sicut illis mandas quod vis eos facere, ita & mihi iniunge & paratus sum. Et sicut illos reficis spiritualibus, ita & me conforta: licet indigni. Si igitur peccator verè conuertitur sicut mente concipit, ita & opere exequitur. Surgit ergo à proposito peccandi recedens. Dicit enim Callistus papa. Mundetur homo à peccato & gratia Dei resurgat à lapsu. dist. 1. ponderet. Venit versus domum patris id est Ecclesiam, dolendo de commissis quæ recogitat Amb. Nihil est quod tam summi doloris sit, quã si vnusquisq; sub captiuitate peccati positus recorderetur, vnde lapsus sit, atque vnde ceciderit, & quod ad corpora atque terrena ab illa speciosa & pulchra diuinæ conditionis intentione defluerit. de pœn. dist. 1. sunt qui arbitrantur. Cum autem adhuc longe esse (quia et si attritus nondum tamen contritus) vidit eum pater ipsius oculo pietatis, qui oculo dominus respiciens Petrum postquam negauit, fecit eum amare suum flere peccatum. Conuertimini inquit dominus Zach. 1. scilicet ad me disponendo vos & habilitando ad gratiam, & ego conuertar ad vos eam conferendo. Et vt ait Hieron. Moderatio Dei & pietas solum nostrum reditum quarit ac nos cupit longa sua bonitate saluari: dist. 103. diaconi in fi. Et Leo papa. Misericordia Dei mensuram ponere non possumus nec tempore definire, apud quem nullas patitur moras conuersio. Vnde sequitur. Misericordia motus super eum occurrit ei. Psalm. Misericordia

A. V. C. 12. Sunamitis quid inter. preatur. Ari. 9. Eth. c. 4. Aug. 1. con. fec. c. 12. Peccata omnia & manifesta & occulta facerodoti pandenda. Call. ep. 2. ad Episco. pos Gall. Amb. li. 2. de pœ. c. 9. Hic ad ru. Et vt ait Hieron. Moderatio Dei & pietas solum nostrum reditum quarit ac nos cupit longa sua bonitate saluari: dist. 103. diaconi in fi. Et Leo papa. Misericordia Dei mensuram ponere non possumus nec tempore definire, apud quem nullas patitur moras conuersio. Vnde sequitur. Misericordia motus super eum occurrit ei. Psalm. Misericordia eius

A.V.C. 12. Hieron. ad Dam.

eius prouenit me, gratiam primam que prouenit dicitur sine aliquo merito procedente infundendo. Hieron. Vt paruum magnus aspicias: vt diues pastor morbidam non contemas ouem, Christus de cruce latronem in paradysum tulit, & ne quis aliquado feram putaret conuersionem homicidij pœnam fecit martyrium. Christus inquam prodigum filij reuertē tē latus amplectitur. & 99. pecudibus derelictis vna ouicula que remanserat humeris pij pastoris aduehitur. Vbi verò peccator intelligens vulnus suum, medico se curandum tradidit: tibi non est virga necessaria, sed spiritus lenitatis de pœn. dist. i. importuna. Et cecidit super collum eius amplexans eam: vbi innuitur conuictio per dilectionem. Amor enim secundum Dionysium habet vim vnitium. Vnde Apostolus dicit i. Cor. 6. Qui adhæret Deo scilicet per charitatem vnus spiritus est cum eo. Osculatus est eū scilicet reconcilians eum sibi: qui prius erat inimicus. Apostolus ad Rom. 5. Cum inimici essemus scilicet Deo, per peccata reconciliati sumus per mortem filij eius, ex qua habet virtutem pœnitentiæ, & alia sacramenta. Osculum enim signum est reconciliationis & pacis. Et remissa offensa circūstituit merita acquisita, viuificans opera bona mortificata. Vnde Aug. de pœn. dist. 3. pium est. Pium est credere & nostra fides hoc exoptulari: vt cum gratia Christi destruxerit mala priora in homine, etiam remuneret bona. Et cum destruxerit, quod suum non inuenit, diligit & amat bonum quod in peccante plantauit. Dixit autem filius voce scilicet cōfiteudo. Hinc Am. in sermone quadagesima. Ecce nunc tempus acceptabile adest, in quo cōfessio à morte animam liberat. Confessio aperit paradysum. Confessio spem saluandi tribuit. Vnde scriptura ait. Dic tu iniquitates tuas primus vt iustificeris, hæc ille. de pœn. dist. 1. ecce nunc. Pater peccavi in cœlum & coram te. Pater sacerdos dicitur. Greg. dist. 96. quis dubitet. Quis dubitet sacerdotes Christi regum & principum omniumque fidei patres & magistros censeri. Huic ergo confitens dicat omnia peccata & in Deum cōmissa & hoc est in cœlum peccare, & commissa cōtra homines, & hoc est coram te. Vel in cœlum, id est occultata: nota in cœlo, id est Deo, & manifesta coram te id est, hominibus. Multiplex enim misericordia Dei (ait Leo Papa) ita lapsibus humanis subuenit, vt non solum per baptismi gratiam, sed & per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparatur æternæ, vt qui regenerationis dona violassent, proprio iudicio condemnantes (scilicet sacerdoti confitendo) ad remissionem criminum peruenirent. de pœn. di. 1. cap. multiplex. Tam non sum dignus vocari filius tuus. Non peto vt filius deliciose tractari, sed pœnitentiis affligi. Augustin. Ponat se, scilicet pœnitens in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis: nil sui referuans sibi: vt omnia faciat eo iubente pro recuperanda anima vita que faceret pro euitanda corporis morte. Et hoc cum desiderio, quia vitam recuperat infinitam. hæc ille. de pœ. di. 5. c. cōsideret, post medi. Idem Aug. in sermone de pœnitentiis. Non sufficit mores in melius commutare, & à præteritis malis recedere, nisi etiam satisfiat Deo de his que facta sunt, per pœnitentiæ dolorem: per humilitatis gemitum, id est humilem confessionem, per contritum cordis sacrificium cooperantibus elemosynis & ieiuniis. de pœn. di. 1. non sufficit. Quod intellige cum adest factas, quantum ad confessionem & satisfactionem Et 26. q. 7. c. affectum dicitur. Affectum illum in se recipiat pœnitens, quem gerebat ille qui dicebat. Ini-

Amor habet vim vnitium. Dionys. lib. de diu. nō. c. 4. p. 2.

Aug. de pœn. cap. 14.

Isa. 43. iuxta. 70. iur. Ex epi. Gre. ad Hermianū Episcopū. Metecul.

Leo Theodoro Frol. ep. 85. Pœnitentiæ & baptismi congruentia.

Sacerdotis iudicio se pœnitens subiciat. Aug. li. de vera & fal. pœn. c. 14.

Aug. in li. de pœ. medicina.

Ex o. d. Sym. Pict. 118.

quitatem odio habui, & abominatus sum vel secundum ea que dicit Apostolus ad eos qui secundum Deum contristati sunt. Quam inquit operatus est in vobis sollicitudinem, sed excusationem, sed indignationem, sed æmulationem, sed vindictam, in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio, sed & ipsis, in quibus deliquit, agens multa contraria sicut & Zacheus fecit: hæc ibi. Dixit autem pater ad seruos, siue Angelos, qui cooperantur ad reducendū peccatores ad Deum, & bona eis procurandum: siue prædicatores, qui in sermonibus debent dare fiduciam veniæ conuersis ad pœnitentiam: dicente domino per Ezechiel. cap. 18. Nunquid iustitiam meam est mors impij & non potius vt conuerterat à viis suis & viuat: Et iterum ibidem. Si auerterit se impius ab impietate sua, omnium iniquitatum eius nō recordabor. Siue ministros sacramentorum, qui omnibus pœnitentibus debent esse parati ad ipsa ministranda præcipue in morte, vnde dicitur. 26. q. 6. si presbyter negauerit pœnitentiam morientibus, scilicet facientibus quod debent, reus erit animarum, quia dominus dicit Ezech. 18. Quacunque die cōuersus fuerit peccator ad pœnitentiam: vita viuet: & non morietur. Vera enim confessio in vltimo tempore esse potest quia dominus nō solum temporis, sed & cordis est inspector, sicut latro vnus momēti pœnitentiam meruit esse in paradiso, in hora vltimæ confessionis, hæc ibi. Citò proferte stolam primam, id est declarete & ministerio vestro ad hoc operamini, vt puritas perditæ per scelera reparetur: vera enim pœnitentia ait Aug. ad puritatem baptismi conatur adducere consistentem. de pœn. dist. 3. sunt plures: Ioan. Christo. in lib. de reparatione lapsi ad huiusmodi sic deuotissime loquitur. Talis mihi crede, & talis est erga homines Dei pietas, nunquam respuit hominis pœnitentiam, si ei sincerè & simpliciter offeratur, etiam si ad summum quis perueniat malorum, tamen si inde reuertit ad virtutis viam, suscipit: & libere amplectitur, facit omnia, quatenus ad priorem reuocet statum. Quodque adhuc est præstantius & eminentius: etiam si non potuerit quis implere in presenti omnem satisfaciendi ordinem quantumcumque tamen & quamlibet breui tempore gestam non respuit pœnitentiam, hæc ille. de pœn. dist. 3. talis. Exempla ponit de Achab & Manasse & de vitis patrum. Citò proferte stolam primam, & induite illum. Vt enim dicit Amb. 32. q. 1. cap. cum renunciat. Cum renunciat improbitati, statim acciscitur virtus. Egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum. Stola autem ista prima, id est, præcipua & principalis virtus potest intelligi charitas, que est vestis nuptialis. Prima enim virtus est que restituitur per pœnitentiam, que operit multitudinem & turpitudinem peccatorum. Hac spoliati primi parentes per peccatum nudos se cognouerunt: qui prius ea induti erant. Induite autem dicit, id est, docete conuersum peccatorem ipsam charitatem ostendere & exteriori conuersatione. Date annulum in manu eius. Annulus est fides, qua Deo desponsamur. Vnde Oseas propheta cap. 2. Desponsabo te mihi in fide. Date in digito, non in bursa, id est, instruite eum vt eam operibus ostendat. Vnde August. contra Donatistas. In corpore vnice columbæ & immaculate scilicet Ecclesiæ, nec hæreticus nec malus Christianus inuenitur, vt si cuius manus esset arida: verum quidem esset membrum: quamuis sine sanguine & inefficax esset & mortuum, ita & fides cum sit vera: tamē sine operibus mortua est, i. q. 1. sicut virgeri. Et calcamenta

A.V.C. 12.

Iul. Papa. Presbyteri ad ministranda sacramenta parati esse debent. Vera confessio in vltimo tempore esse potest. Luc. 12.

Aug. de pœ. lib. 9. ad Theodorū Lapsū.

Amb. li. 1. de Cain & Abel. c. 4.

Annulus nō debet in digito. Au. li. 4. de bapt. c. 4. Non inuenitur malus Christianus in Ecclesiā merito quidē: sed numero plures in reperiuntur.

A.V.C. 12.

Exempla pœnitentiæ. Luc. 7. 18. Mat. 15. Ad. 9. Luc. 12. Amb. lib. 1. de pœ. c. 1.

Luc. 22. Act. 9.

Ex 19. Le. vi. 9.

Eucharistia vitulæ signatæ immolatio in peccatorum cōuersione. Quæritur si in sacrificio immolatus in sacrificio. Aug. Ep. 25. ad Bonifac.

Orig. in Leu. c. 10.

Ioan. 4.

Annulus nō debet in digito. Au. li. 4. de bapt. c. 4.

Non inuenitur malus Christianus in Ecclesiā merito quidē: sed numero plures in reperiuntur.

ceamenta in pedes: calcamenta, que sunt de pellibus animalium mortuorum, sunt exempla sanctorum, præcipue quos de mortuis dominus viuos fecit per penitentiam mortificatos. Hæc debent proponi vt pedes affectus calcantur, ne forte offendant nudi ad lapidem obliuionis & superbiæ desperatione, vel vulnerentur spinis auaritiæ, vel deturpentur cœno luxuriæ, priorum peccatorum. Sed spe concepta veniæ & exemplis sanctorum, peccatrici pœnitentiæ, publicani deprecantis: Chanaanæ persecuerantis, Pauli persecuentis, latronis confitentis, fiducialiter incedatur in domo Ecclesiæ. Amb. Ne modò digne potest agere penitentiam qui non sperauerit veniam, de pœn. dist. 1. cap. nemo potest immò & gloriam, cum latroni pœnitenti dictum sit, hodie mecum eris in Paradiso, & Paulo conuerso visa est gloria superna. Adducite vitulum signatum, id est, admittite ad sacramentum Eucharistia, & ei pœnitenti proponite, in quo est Christus, signatus per vitulum signatum qui offerbatur in lege. Vt enim ait Leo Papa. Mediator Dei & hominum homo dominus Iesus Christus, hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt contentibus pœnitentiæ satisfactionem darent, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per ipsam reconciliationis admitterent. de pœn. dist. 1. multiplex. Et occidite, id est ostendite quod pro peccatis eius Christus vitulus occisus est, quod in sacrificio representatur. Vnde in lib. sentent. Prospeci dicitur. Semel immolatus Christus est in semetipso, tamen quotidie immolatur in sacramento, id est immutationis sui representatio. Quod ita intelligendum est, quia in manifestatione sui corporis, in distinctione suorum membrorum omnium verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pependit, offerens patri seipsum, hostiam viuam, & passibilem, mortalem, viuorum & mortuorum redemptionis efficacem: eorum scilicet, quos altitudo diuini consilij redimendos iudicauit, præcinit, prædestinauit, & vocauit de cons. dist. 2. semel immolatus. Et manducemus & epulemur. Apoc. 3. Si quis aperuit mihi ianuam, scilicet per confessionem intrabo ad illum cœnabo cum illo, & ipse mecum. Non autem cum eo possunt epulari sacerdotes qui dolose se offerunt, scilicet ad pœnitentiam, quorum cibus est remissio peccatorum, inquit Origen. Vnde & verus sacerdos ait. Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei, id est vt peccatores conuersi & pœnitentes soluantur, de pœn. dist. 4. inter hæc hircum. 1. Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit. Obstinatio animi & confessionis contemptus (ait Gratia.) quedam mors est impietatis, & lepra superbiæ, à qua quis reuiuiscit, dum sibi per gratiam dolor delicti & confessionis vortum inspiratur. de pœn. dist. 1. cap. quis aliquando, s. item cuncta. Perierat & inuentus est. Psal. 118. Erraui sicut ovis que perit, quare seruum tuum domine. supra. Inueni ouem meam quam perdideram. Et cooperunt epulari, quia gaudium est in cœlo, Ecclesiæ scilicet militantis & triumphantis, super vno peccatore pœnitentiam agente. Dum hæc sunt, dicitur quod senior filius his auditis indignatur, extradomum moratur, nec cum patre & fratre & cætera familia vult congaudere, signat quia aliqui superbi qui sibi aliis videntur iusti & innocentes, quia non se elongarunt à domo Ecclesiæ: per magna & aperta scelera, sicut magni peccatores, & in agro paterno laborant per opera, que sunt de genere bo-

A.V.C. 12.

Ioan. 11.

Ioan. 12.

Amb. c. 7. lib. 2. de pœn.

Ioan. 12.

Aug. in li. de pœn. cap. 5.

14. Euang. de filo. P. digo. materia prædicatio- nis totius quadragesimæ. Secundo de reuersione ad pœnitentiam, & ibi de contritione, confessione, & satisfactione, in alia parte. Deinde de restitutione virtutum, fidei, spei, & charitatis, vt notandum est. Demum de communionem & passione, & in fine in resurrectione de conuiuio cœlestis gloriæ, & resurrectione, &c.

§. VIII.

DE parabolis quibus Christus ostendit immensam Dei benignitatem & diligentiam in vocando homines ad conuiuium Ecclesiæ militantis & triumphantis. Et primò de militanti Ecclesiā parabolam scribit solus Mattheus dicens. Simile est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo &c. id est quod fit in Ecclesiā, que dicitur regnum cœlorum. (cœli enim dicuntur boni fideles, facti & eius expositio.) simile est ei quod narratur ista similitudine. Vbi nota quod quia omnis nostra cognitio ortum habet à sensu,

Matth. 22. Parabola de nuptiis filio Regis & eius expositio.

A. V. C. 11. Sermones de reb. spiritalibus sunt per similitudines rerum corporali-um.

Sensu, nec spiritalia & diuina possunt intelligi ab hominibus, præcipue deditis sensibilibus vt communiter accidit, nisi manducantur per exempla & similitudines rerum sensibilibus, quæ nouerunt, ideo in sacris scripturis veteris & noui testamenti sermo- nes de reb. spiritalibus & diuinis sunt per simili- tudines rerum corporali-um, vt inde aptius capian- tur. Confueuerunt autem homines maxime gau- dere & delectari in conuiuio, quorum præcipua sunt, quæ sunt in nuptiis, & in huiusmodi appe- tunt personæ se reperire. Ideo ad exprimendum aliquantulum gaudium & refectionem spiritualem, quæ habetur ab electis, non solum in futura gloria, sed etiam hæc in militanti Ecclesia, loquitur de ipsa sub parabola conuiuij nuptiarum regali-um, vt ho- mines incitentur ad querendum huiusmodi refe- ctionem spiritualem, cum omnes inclinentur ad gaudia & delectationes, & spirituales delectatio- nes sine comparatione vincant omnes corporales, vt perfectiores, propter quod dicit Bern. Gustata suauitate spiritus, desipit omnis caro. Homo iste, Deus pater est, qui homo dicitur propter intelle- ctum, aliter tamen & incomparabiliter excessiuum quam homo vel Angelus, qui habitat nucem inac- cessibilem, ait Apostolus. 1. ad Timo. 6. Rex est, quia regit affidue quos condidit. Psal. Deus magnus Do- minus & rex magnus super omnes Deos. Filius eius est vnigenitus patris, ideo primo vidimus gloriam eius quasi vnigeniti à patre. Tunc autem fecit pater nuptias filio quando eum incarnari constituit. Sponsam enim assumpsit naturam humanam, ex qua & Ecclesia, cuius est caput, cum eam sibi vniuit in vnitatem personæ verbum caro factum, homine scilicet Deo assumpto non Deo consumpto, huius thalamus fuit vterus virginis secundum illud Psal- mistæ 18. Tanquam sponsus procedens de thalamo suo, vt gigas fortissimus ex gemina substantia: diuina & humana, exultauit ad currendum viam, id est alacriter & desideranter, quasi velocissimè cur- reret, fecit viam de caelo in terram, de quo mysterio incarnationis figurato in nuptiis Hester & Assueri summè Angelilætantur in patria dicentes. Apoc. 19. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriã ei, quo- niam venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se. Et vocauit multos. Non dicit omnes, quia illi qui moriuntur paruuli, non purgati ab originali, & sine vsu rationis, cuiuscunque nationis sint: etiam Christiana, non vocantur ad nuptias Ecclesiæ. Om- nes alij vocati sunt, qui vtique & multi sunt, quia de omni natione, quæ sub caelo est. Et ante ipsas nuptias celebratas actu, id est, mysterium peractum incarnationis, vocati sunt omnes, saltem per legem naturalem, quam qui seruabant, vocabantur etiam per occultam inspirationem seu reuelatio- nem ad credendum saltem de Deo, quia est, & quod inquirerentium se, scilicet per bona opera, est remunerator, quæ remuneratio procurata est in istis nuptiis. Er tales, has nuptias intrabant Ecclesia- sticæ, vt membra eis, paucissimi tamen erant, vt lob, cui & plenius reuelatæ sunt nuptiæ istæ. Vocati sunt speciali modo populus Iudæorum per legem Mosaicam, per prophetas, & per exempla san- ctorum illius temporis. Et pro maxima parte, misit seruos vocare inuitatos, cum videlicet Deus ali- quos sanctos viros qui fuerunt veri serui eius per- fectè ei obediens, in mundo esse disposuit, qui & verbis & exemplis alios sollicitarent ad bonos mo- res secundum legem naturalem, vel etiam scriptam,

Spirituales delectationes vincunt carnalem.

Psal. 94. Ioan. 1.

Hest. 2.

Qui vocati ad nuptias.

Heb. 11.

A vel Patriarchas prophetas & gentiles. Et nolebant venire, quia vt dicitur in Psal. 13. & 52. Omnes declinauerunt, scilicet à via recta, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnium. Gentiles declinauerunt omnes ad idolola- triam, Iudæi ad legis inobedientiam, secundum illud Hier. 2. A seculo confregisti iugum legis natu- ralis, rupisti vincula, præceptorum, scilicet legis scriptæ. dixisti, non seruiam scilicet Deo obediendo. Iterum misit alios seruos scilicet Apostolos suos & discipulos ac martyres, & ipsum sponsum Ecclesiæ, magistrum eorum in humanitate docen- tem & homines inuitantem ad nuptias, id est, ad fidem Nunc Dominus Deus misit me (ait ipse per Esa. cap. 48.) & spiritus eius, Euangelizare pauperi- bus, vt prædicarem annuum placabilem domino, & diem retributionis bonorum pro malis, dicens per eos. Dicite inuitatis. Ecce prandium meum parauit. Conuiuium enim refectionis spiritualis promissum est in veteri testamento secundum illud Esa. 27. Et faciet Dominus in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium medullatorum, conuiuium vindemiæ defœcatæ, & præcipitabit mor- tem in sempiternum. Christus & Apostoli nuncia- uerunt esse parata. Venite inquit Iesus ad me om- nes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Mat. 11. Et iterum. Ego dispono vobis, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, ait ipse Luc. 22. Et quantum roboris tribuant cibi huius mensæ, & nuptiarum regali-um ostendit Psal. dicens. Parasti in conspectu meo mensam aduersus qui tribulant me, scilicet reficientem & fortifican- tem contra Diabolum, carnem & mundum. Quam exquisitæ epulæ sint insinuat Apostolus. 1. Corinth. 2. dicens. Oculis non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparauit Deus dili- gentibus se. Et princeps Apostolorum, ait. Rege- nerauit nos Deus in spem viam, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immar- cessibilem, conseruatam in caelis in vobis, qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem pa- rata reuelari in tempore nouissimo. Et infra. In quem credentes exultatis lætitia inenarrabili & glorificata. 1. Pet. 1. cap. Ipse autem fides huius my- sterij iam peracti, scilicet incarnationis, & spes per- ueniendi ad gloriam per hoc nobis paratam, est refectionis spiritualis huius prandij Ecclesiæ. Ecce in præfenti dicit prandium meum parauit. Tauri mei & altitia occisa. Tauri signant patres veteris testa- menti, & altitia sanctos noui testamenti, quorum iam defunctorum exempla nobis pronuntur imi- tanda, quæ nos in prandio huius militantis Eccle- siæ reficiunt, vnde Greg. in homil. Quid per tauros nisi patres veteris testamenti significantur. Nam dum ex permissione legis acceperant quatenus ad- uersarios suos odij retributione percuterent, vt ita dicam, quid aliud quam tauri erant, qui inimicos suos corporeæ virtutis cornu feriebant? Quid verò per altitia nisi partes noui testamenti figurantur, qui dum gratiam internæ pinguedinis percipiunt, æternis desiderijs innitentes, ad sublimia contem- plationis suæ pœna subleuantur. 23. quæ est. 4. cum in lege. Notandum (dicit Greg.) quod in priori inuita- tione nil de tauris & altitibus dicitur, in secunda autem iam tauri & altitia mactata memorantur, quia omnipotens Deus cum verba eius audire no- lumus, adiungit exempla, vt omne quod impossibi- le credimus, tanto nobis ad spectandum fiat faci- lius

If. 61.

Conuiuium in veteri testamento promissum.

Psal. 23. Conuiuium hoc quantum habet.

Gre. hom. 38. in Euã. Tauri qd & altitia.

Greg. Ibi.

A. V. C. 12. Inuitati nolunt venire.

lius, quanto per hæc transisse & alios audimus. Vel secundum Origen. preparatum prandium est, in quo tauri & saginata regis occisa erant solida & rationabiles mysteriorum Dei esca. Et omnia para- ta quæ scilicet pertinent ad mysterium dominicæ passionis & nostræ redemptionis secundum Chryf. Vel omnia parata, secundum glo. id est introitus regni apertus est per fidem meæ incarnationis, qui ante fuerat clausus. Vel secundum Chryf. Omnia parata sunt, quia quicquid queritur ad salutem iam impletum est in scripturis. Qui enim ignorans est, inuenit ibi quid discat, qui contumax est, inuenit ibi quid metuat, qui laborat, inuenit ibi promissa, quibus excitetur ad opus vel omnia parata sunt. Nil deest in prandio Ecclesiæ de necessariis & conferentibus ad salutem & spiritualem refectionem, ibi enim sa- cramenta purgatiua peccatorum, augmentatiua virtutum, causatiua spiritualium gaudiorum, ibi Angelorum esca panis de caelo habens omnem sa- pore suauitatis, & quid melius corpore & sangui- ne domini ait Greg. 1. quæst. 1. multi. Ibi in Ecclesia, scilicet scripturarum documenta, de quibus Psal. 118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo! Ibi diuina officia cantus organa (suaue fo- nantis Ecclesiæ venite ergo ad nuptias, scilicet Ec- clesiæ dicebant Apostoli per orbem discurrentes, quia in omnem terram exiuit sonus eorum. Psal. 118. Et quid sonabant prædicando subdit. In sole posuit tabernaculum suum. i. mysterium incarnatio- nis. Et quomodo ad nuptias venient docebant per legem, scilicet domini immaculatam, de qua subdit. Lex domini immaculata, legem scilicet doctrinam Euangelicam accipiendi, legem charitatis seruando. At illi neglexerunt scilicet pro maxima parte. Nam pauci conuersi sunt ad fidem per Christum & Apostolos, & primos prædicatores Euangelij, re- spectu remanentium in perfidia. Non venerunt ergo ad nuptias est inuitati per prædicatores qui non crediderunt. Et causa huius negligentie fuit vel inordinatus affectus ad delectationes corporales vel nimis appetitus ad diuitias temporales, vel perfidus contemptus circa res diuinas. Et hæc no- tantur, cum dicitur. Abierunt alius in villam suam & c. Ad villam pergunt ciues ad recreationem cor- poris, quod de se non est illicitum. Sed cum quis ita delectationes & recreationes corporis querit, vt negligat propter hoc accedere ad conuiuium Ec- clesiæ per viam scilicet virtutum, iste eo priuatur, & salute sua. Qui ergo ne amitterent delectationes carnis, noluerunt doctrinam Apostolorum recipere, quæ erat in contrarium dicente Petro. 1. Pet. 2. Obsecro vos tanquam aduenas aduenas, quæ militat ad- uersus animam, sicut & nunc multi sunt quorum Deus venter est vacans libidini sicut equus & mu- lus, hi neglexerunt ad nuptias accedere. Alius ad negotiationem suam. Negotiatio proprie est cum res emitur, vt ea in substantia, & qualitate non mu- tata carius vendatur, scilicet alio tempore vel loco: vt dicit Chrysof. distinct. 88. ciiciens. Hæc quam- uis ex fine possit honestari, cum propter bonum finem scilicet exercetur, vt est sustentatio sui & suo- rum, prouisio rei publicæ, subuentio pauperum, & debito modo fit: de se tamen videtur deferuire cu- piditati, quæ finem nescit, cum fiat propter lucrum. Et ideo per eam auaritia designatur, cui commu- niter, mercatores vacant: bonorum autem auctori inharere non valemus (scilicet per fidem viam)

In prædio Ecclesiæ nihil deest. Sacramenta Ecclesiæ quam vim habeant.

Causæ eorum ad nuptias non accedunt.

Chryf. 116. 38. in Mat. c. 21. Nego- tiatio qd.

Greg. ep. 111. li. 7. ad Serg.

nisi cupiditatem à nobis, quæ radix est omnium ma- lorum, primo ad Timoth. 6. funditus eleuamus, ait Gregor. distinct. 47. bonorum in quantum scilicet amor substantiæ temporalis præponitur Deo. Multi igitur non audierunt assentiendo prædicationibus discipulorum Christi, quia auaritiæ dediti erant, vnde & Paulus dicebat. 1. ad Tim. 6. Diuitibus præci- pe non sublime sapere, neque sperare in incerto di- uitiarum suarum & c. Vel aliter secundum Hilarium. Alius in villam, alius ad negotiationem exponitur ambitione seculi tanquam villa homines occupan- tur, in quantum videlicet in villa habetur domi- nium per possessionem eius, & plures ob pecuniæ cupiditatem negotiatione detinentur. Vel secun- dum Gregor. per villam exercitatio terreni laboris, per negotiationes aliarum mundi actiones. Quia ergo alius intentus labori terreno, alius verò mudi actio- nibus deditus, mysterium dominicæ incarnationis pensare, & secundum illud viuere dissimulat, quasi ad villam vel negotium pergens, ad nuptias regis venire recusat. Reliqui vero contumelias affectos occiderunt, scilicet seruos inuitantes. Et hi fuerunt maligni & pessimi homines qui Christum & Apo- stolos & alios martyres occiderunt prædicantes ve- ritatem, quorum primi fuerunt Iudæi persequen- tes Ecclesiam, deinde alij tyranni Gentiles, vt impe- ratores Romani & alij principes mundi infideles. In Deo Quod audiens rex turbatus est ira non proprie, sed quod translatiue in Deo dicitur, id est, ad similitudinem hominum qui dicuntur irati cum puniunt. Vnde Gregor. Ira Dei non est vt hominis, id est concitati animi perturbatio, sed tranquilla iusti supplicij con- stitutio, de pœnit. distinct. 3. productior. Et missi exercitibus suis perdidit homicidas illos. Exercitus regis superni secundum Gregor. sunt agmina An- gelorum in hominibus eius omne iudicium eius per Angelos exercetur, ministerio ergo eorum perfe- ctiores Ecclesiæ qui Apostolos & martyres occi- derunt, vt doctrinam Euangelicam extinguerent, perdidit Deus, & temporaliter malè perdendo, & æternaliter ad damnationem deputando. Et ciui- tatem eorum igni succendit, quia secundum Greg. illorum non solum animæ, sed & caro quoque in qua habitauerunt æternæ gehennæ flamma crucia- tur. Vel etiam secundum Origen. Ciuitas horum impiorum est peruersum dogma variorum infide- lium, quod totum consumitur & eradicatur. Notandum autem quod secundum aliquos do- ctiores prima & secunda vocatio per seruos ad nu- ptias exponitur & refertur ad populum Iudæorum, vt prima vocatio sit inchoata in Abraham, cui facta fuit specialis promissio de incarnatione. Ibi. In femine tuo benedicentur omnes gentes, & conse- quenter per alios Patriarchas inuitatio ante voca- tionem videtur intelligenda per legem insitam natu- ralem, quæ instigat ad bonum, & appetit natura- liter sclicitatem. Secunda vocatio intelligitur in- choata per Moysen data lege, & continuata perfe- quentes prophetas vsque ad Christum & Aposto- los in Iudæa prædicantes. Et per illos qui neglexe- runt euntes in villam, intelligit Chrysof. popula- res Iudæorum, quos mundi delectatio separauit à Christo. Et per euntes ad negotiationem intelligit sacerdores illius populi & ceteros ministros tem- pli deditos auaritiæ, quibus & Christus dixit. No- lite facere domum patris mei domum negotiatio- nis, & ideo à fide vera separatos. Qui verò odio & inuidia malignitatis Christum & Apostolos oc- cidunt,

A. V. C. 12. Hila. can. 22. in mal.

Gre. hom. 28. in euã.

Irati Deo quod in ea. hõ.

Gen. 22.

Ioan. 2.

A.V.C. 12. cederunt, hi signantur per occifores, contra quos iratus rex caelestis obftinatos in perfidia, misit exercitus suos scilicet secundum Hieronym. Romanos sub principib. Tito & Vespasiano, qui perdidit eos & dispersit reliquias remanentes, & ciuitatem Hierusalem principalem incendit, & ad nihilum reduxit. Et dicuntur exercitus Dei cum tamen essent infideles ipsi Romani cum principibus suis quia iussu & dispensatione Dei excitati sunt ad puniendum illos, vt dicitur. 23. quae. 5. s. vltim. Et quod sequitur. Tunc dixit rex, Ite ad exitus viarum, & omnes vocate &c. exponitur de vocatione gentium, & quando scilicet Iudaeis repellentibus Apostolos de finibus eorum, dispersi sunt per orbem ad praedicandum gentibus. Potest tamen secunda vocatio exponi magis generaliter, vt dictum est, vt inchoata dicatur in Christo & Apostolis, & terminata in pace Ecclesiae, data à Constantino conuerso ad fidem.

Dei propositum tamen Dei & praedictio defecere seu frustrari non potest, quin habeat numerum electorum suorum in Ecclesia militanti & postea triumphanti, vnde dixit rex ministris suis, id est, praelatis Ecclesiae vel Angelis, qui praepositi sunt in vocatione gentium, quibus reuelat secreta sua & ordinationes. Et hoc est eis dicere. Nuptiae quidem paratae sunt. Sed qui inuitati fuerunt non fuerunt digni. q. d. preparata est refectio spiritualis & aeternalis per mysterium incarnationis & multi erant inuitati & vocati, & praecipue Iudaei per praedicationis exempla & miracula ostensa. Sed ex quo se fecerunt indignos ex sua negligentia vel malitia, non ex parte mea, (quia Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, ait Apostolus. 1. ad Timo. 2.) Ite ergo ad exitus viarum, vos scilicet praedicatores, ad Gentiles qui secundum Remigium erant in exitibus viarum, id est in erroribus, qui sunt extra viam veritatis. Vel secundum Chrysost. ad omnes peccatores cuiuscunq; conditionis, qui sunt extra viam virtutum quae ducit ad Deum, & in diuersis vitiis, quae ducunt ad Diabolum. Vel secundum Gregorium, quia in scriptura sacra viae actiones dicuntur hominum, exitus viarum intelligi possunt defectus actionum, quia illi facilius ad Deum veniunt, quos in terrenis actionibus nulla prospera comitantur. Et omnes quos inuenieritis vocate ad nuptias. Ambros. Deus nullum crimen excipit, qui peccata omnia donauit. de poenitentia. distinct. 1. nemo potest, scilicet venient ad has nuptias per baptismum & poenitentiam. Venit enim non pedibus, sed fide & moribus. Egressi autem serui vel Apostoli de Iudaea ad ciuitatem gentium euntes, intelliguntur vel Angeli ab interioribus diuinae consultationis, ad mysteria agenda ibi comprahensa, ad exitus viarum, id est, ad homines in diuersis ritibus conuersantes extra verum cultum Dei congregauerunt omnes quos inuenierunt bonos & malos, quia secundum Hier. inter Gentiles infinita diuersitas. Nam aliqui dediti erant honestati & vitae morali, etsi infideles, & hi dicuntur boni. Alij dediti sceleribus, & hi mali. Ex vtroque tamen genere ad nuptias Ecclesiae conuersi ad fidem congregati sunt. Vel boni dicuntur verè conuersi ad fidem. Mali, scilicet accedentes, vt Simon Magus, quos tamen praelati Ecclesiae ministri regis huius simul admiserunt ad sacramenta, quia bonos se ostendentes fictionem eorum ignorauerunt. Vel bonos & malos electos & reprobos qui etsi verè conuersi fuerunt, vitiis postea se implicauerunt, vt Nicolaus vnus

obmutuit. Qui peccat & non induit dominum Iesum, scilicet suscipiendo fidem & baptismum. ait Orig. habere videtur aliquam excusationem ignorantiae & huiusmodi, sed Christianus nullam, cum sciat quomodo conuersari oportet, & ideo obmutescit. Infidelis etiam quia iam iudicatus est, & nota eius damnatio, ideo in iudicio non arguitur, nec discutitur vita eius, sed tantum damnatur. Sed malus Christianus examinatur & interrogatur, quomodo intrauerit sine veste nuptiali. Sed obmutescit, quia conscientia eius sibi indicat mala opera sua, & iuste damnandum. Et quia non est tempus amplius penitendi, vel voluntatem mutandi, ideo dicit rex ministris. Ligatis manibus eius & pedibus. Manus sunt opera, pedes affectus, qui tunc dicuntur ligati, quia aufertur facultas operandi vel volendi bonum meritorium. Ministri eius sunt Angeli de quibus dicitur Matt. 13. Exhibunt Angeli & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Mittite in tenebras exteriores, id est, in infernum, terram tenebrosam & operam mortis caligne. Iob. 10. Nam etsi ibi sit ignis crucians, est tamen non lucens eis, sed obscurus & fumigans & fetulentus. Vel secundum Gregor. ligantur tunc manus & eorum pedes per distractionem sententiae, qui modo à prauis operibus ligari noluerunt per meliorationem vitae, vel tunc ligat poena, quos modo à bonis operibus ligauit culpa: tenebras interiores dicimus caecitatem mentis, exteriores verò tenebras damnationem aeternam. Ibi erit fletus & stridor dentium. Hier. 16. per metaphoram membrorum corporalium, magnitudo ostenditur tormentorum, vel etiam membra describuntur ad comprobandum resurrectionis corporum veritatem, vt secundum Gregorium illic dentes strideant, scilicet corporis, quae hic de edacitate gaudebant. Illuc oculi desceant, qui hic per illicitas concupiscentias versabantur quatenus singula membra supplicio subiaceant, quae hic singulis quibusque vitiis subiecta seruiebant. Et quia nuptialis conuiuio non initium sed finis queritur, ideo subditur. Multi sunt vocati, pauci verò electi. Hilarius. In inuitatis enim sine exceptione publicae bonitatis humanitas est. In inuitatis vero vel vocatis de iudicio meritum probatis electio est. Nonnulli enim, ait Gregor. bona nec incipiunt, nonnulli vero in bonis quos inceperunt minimè perstiterunt. Tanto ergo vnusquisque metuar, & in humilitate se deprimat quanto si sit electus ignorat. Elegit nos ait Apostolus ad Ephese. 1. ante constitutionem mundi vt effemus sancti, & immaculati, id est, sine macula mortalis, & sancti, id est, firmi & perseuerantes, quia igitur hoc est proprium electorum eorum qui vocati intrant nuptias Ecclesiae, per fidem multi, sunt pauci qui vult sine mortali & in bono perseuerantes. Ideo multi vocati & pauci electi.

§. IX. Parabola de talentis in diuerso numero seruus concessis à Domino narrat solus Matthaeus cum Christus prope tempus passionis Iudaeis praedicaui dicens. Homo quidam peregre proficiscens vocauit seruos suos &c. Vbi ostenditur rigor diuinae iustitiae in exigenda ratione in particulari per mortem iudicio, vel vniuersali in fine mundi de bonis nobis concessis: vnde primo ponitur bonorum à Deo varia collatio, secundo collatorum ab homi-

obmutuit

A.V.C. 12.

Dei propositum frustrari non potest.

Genes vocati ad nuptias.

Chrysost. Matth.

Ambros. lib. 1. de poenitentia. cap. 1.

Hier. lib. 3. in Mat. in cap. 22.

A ex septem diaconibus. Et impletae sunt nuptiae discumbentium, quia Ecclesia repleta est conuersorum ad fidem, quod praecipue fuit quando pace data Ecclesiae post persecutionem imperatorum infidelium data est facultas, & libertas à Constantino adificandi & efficiendi publice Ecclesias, & idola destruendi, & concilia congregandi & praedicandi publice, impleta est domus Ecclesiae, bonis tamen & malis immixtis: Vnde Gregor. in homil. Haec vita quae inter caelum & infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita vtrarumque partium ciues communiter recipit, quos tamè sancta Ecclesia & indifferenter suscipit, & postmodum in egressione discernet. Si ergo boni estis, quamdiu subsistitis aequanimiter tolerate malos, quia quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quia bonus non est. 23. quae. 4. haec autem vita. Item August. Sponsus ille qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, congruens inuitatis nasci voluit de bonis & malis. Quo exemplo discant filij parentum suorum iniquitatem sibi obesse non posse. distinct. 56. cap. sponsus. Impletae sunt nuptiae scilicet bonis & malis: quoniam secundum Orig. bonos & malos oportuit quidem vocari, non vt mali remanerent mali, sed vt deponerent vestimenta contraria nuptiis, & induerent vestimenta nuptialia, de quib. Apostolus ad Col. 4. Induite vos viscera misericordiae, & benignitatem &c. Intrauit autem rex vt videret discumbentes. Chrysost. Hoc non dicitur quia ipse Deus alicubi non sit, sed quia vbi vult per iudicium aspicere ibi dicitur praesens, vbi autem non vult per iudicium aspicere, ibi dicitur absens, scilicet pro eo tempore, dies autem aspectionis est dies iudicij, quando visitaturus est Christianos qui super mensam scripturarum vel sacramentorum nunc recumbunt. Vidit autem, dicitur ibi, hominem, quia videre facit omnes, in iudicio demum vniuersali malos cum malitiis eorum. vnde subdit. Non vestitum veste nuptiali. Singulariter dicit hominem, quia secundum Origen. vnus generis sunt omnes qui seruant malitiam post fidem, quae habuerant, per vestem nuptialem intelligitur charitas secundum Gregor. quia hanc dominus habuit, dum ad sociandum sibi Ecclesiam venit: intrat ergo ad nuptias, sed sine veste nuptiali, qui in Ecclesia fidem habet, sed charitatem non habet, de qua veste charitatis dicitur in Psal. 44. de Ecclesia. Adstitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, quo scilicet ad bonos intrat ad nuptias, & expellitur.

B Si ergo boni estis, quamdiu subsistitis aequanimiter tolerate malos, quia quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quia bonus non est. 23. quae. 4. haec autem vita. Item August. Sponsus ille qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, congruens inuitatis nasci voluit de bonis & malis. Quo exemplo discant filij parentum suorum iniquitatem sibi obesse non posse. distinct. 56. cap. sponsus. Impletae sunt nuptiae scilicet bonis & malis: quoniam secundum Orig. bonos & malos oportuit quidem vocari, non vt mali remanerent mali, sed vt deponerent vestimenta contraria nuptiis, & induerent vestimenta nuptialia, de quib. Apostolus ad Col. 4. Induite vos viscera misericordiae, & benignitatem &c. Intrauit autem rex vt videret discumbentes. Chrysost. Hoc non dicitur quia ipse Deus alicubi non sit, sed quia vbi vult per iudicium aspicere ibi dicitur praesens, vbi autem non vult per iudicium aspicere, ibi dicitur absens, scilicet pro eo tempore, dies autem aspectionis est dies iudicij, quando visitaturus est Christianos qui super mensam scripturarum vel sacramentorum nunc recumbunt. Vidit autem, dicitur ibi, hominem, quia videre facit omnes, in iudicio demum vniuersali malos cum malitiis eorum. vnde subdit. Non vestitum veste nuptiali. Singulariter dicit hominem, quia secundum Origen. vnus generis sunt omnes qui seruant malitiam post fidem, quae habuerant, per vestem nuptialem intelligitur charitas secundum Gregor. quia hanc dominus habuit, dum ad sociandum sibi Ecclesiam venit: intrat ergo ad nuptias, sed sine veste nuptiali, qui in Ecclesia fidem habet, sed charitatem non habet, de qua veste charitatis dicitur in Psal. 44. de Ecclesia. Adstitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, quo scilicet ad bonos intrat ad nuptias, & expellitur.

C sed vt deponerent vestimenta contraria nuptiis, & induerent vestimenta nuptialia, de quib. Apostolus ad Col. 4. Induite vos viscera misericordiae, & benignitatem &c. Intrauit autem rex vt videret discumbentes. Chrysost. Hoc non dicitur quia ipse Deus alicubi non sit, sed quia vbi vult per iudicium aspicere ibi dicitur praesens, vbi autem non vult per iudicium aspicere, ibi dicitur absens, scilicet pro eo tempore, dies autem aspectionis est dies iudicij, quando visitaturus est Christianos qui super mensam scripturarum vel sacramentorum nunc recumbunt. Vidit autem, dicitur ibi, hominem, quia videre facit omnes, in iudicio demum vniuersali malos cum malitiis eorum. vnde subdit. Non vestitum veste nuptiali. Singulariter dicit hominem, quia secundum Origen. vnus generis sunt omnes qui seruant malitiam post fidem, quae habuerant, per vestem nuptialem intelligitur charitas secundum Gregor. quia hanc dominus habuit, dum ad sociandum sibi Ecclesiam venit: intrat ergo ad nuptias, sed sine veste nuptiali, qui in Ecclesia fidem habet, sed charitatem non habet, de qua veste charitatis dicitur in Psal. 44. de Ecclesia. Adstitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, quo scilicet ad bonos intrat ad nuptias, & expellitur.

D Vel secundum Augustinum sine veste nuptiali venit ad nuptias, qui querit ibi gloriam non sponsi, sed suam. Vel secundum Hilarium, vestis nuptialis est gratia spiritus sancti, & candor caelestis habitus, id est, puritas, de qua dicitur Eccl. 9. Omni tempore vestimenta tua sint candida, id est, conuersatio munda. Vel secundum Hieronym. Vestis nuptialis est obseruantia legis & Euangelij, quasi noui hominis vestimentum, quam qui sub nomine Christiano in die iudicij non habuerit, corripitur. vnde subditur. Et ait illi. Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem. Amicum vocat, quia inuitatus est ad nuptias vt amicus per fidem, intrat enim & manet ibi, quia cum alijs Christianis connumeratur, & ad sacramenta admittitur. Sed impudentiae arguitur, quia veste sordida munditias polluit nuptiales. Sicut enim per bonos Deus honoratur, & Ecclesia decoratur, ita per malos fideles ex peccatis eorum dominus blasphematur, vt dicit Apostolus. 1. Pet. 2. & Ecclesia decoloratur.

E Vel secundum Augustinum sine veste nuptiali venit ad nuptias, qui querit ibi gloriam non sponsi, sed suam. Vel secundum Hilarium, vestis nuptialis est gratia spiritus sancti, & candor caelestis habitus, id est, puritas, de qua dicitur Eccl. 9. Omni tempore vestimenta tua sint candida, id est, conuersatio munda. Vel secundum Hieronym. Vestis nuptialis est obseruantia legis & Euangelij, quasi noui hominis vestimentum, quam qui sub nomine Christiano in die iudicij non habuerit, corripitur. vnde subditur. Et ait illi. Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem. Amicum vocat, quia inuitatus est ad nuptias vt amicus per fidem, intrat enim & manet ibi, quia cum alijs Christianis connumeratur, & ad sacramenta admittitur. Sed impudentiae arguitur, quia veste sordida munditias polluit nuptiales. Sicut enim per bonos Deus honoratur, & Ecclesia decoratur, ita per malos fideles ex peccatis eorum dominus blasphematur, vt dicit Apostolus. 1. Pet. 2. & Ecclesia decoloratur.

F non habens vestem nuptialem. Amicum vocat, quia inuitatus est ad nuptias vt amicus per fidem, intrat enim & manet ibi, quia cum alijs Christianis connumeratur, & ad sacramenta admittitur. Sed impudentiae arguitur, quia veste sordida munditias polluit nuptiales. Sicut enim per bonos Deus honoratur, & Ecclesia decoratur, ita per malos fideles ex peccatis eorum dominus blasphematur, vt dicit Apostolus. 1. Pet. 2. & Ecclesia decoloratur.

A.V.C. 12. Quando nuptiae impletae.

Gre. hom. 38. in euā. In Ecclesia & boni sunt & mali.

Origen. in Mat. tract. 20.

Chrysost. sup. Matth. Deus quo modo intrat vbi non est.

Gregor. in ea homil. Fidem habens & nō charitatem intrat ad nuptias & expellitur. Aug. cont. Faustum. Hil. sup. Mat. c. 22. Hier. lib. 3. in Matth. 1. 22.

ne diuersa exercitatio, tertio exercitatorum congrua retributio, dicit ergo. Homo quidam peregre proficiscens. Homo iste ait Gregor. redemptor noster est, qui in ea carne quam assumpsit, abiit in caelum. Carnis enim locus proprius terra est, quae quasi ad peregrinam ducitur, dum per redemptorem nostrum in caelo collocatur. Vel secundum Orig. dici potest quod Deus peregrinatur in nobis ambulans per fidem, non per speciem. Cum enim sumus in hoc corpore, ait Apostolus. 2. ad Corinth. 5. peregrinamur à Domino. Vocauit seruos suos sive Apostolos sive omnes fideles sive omnes homines qui diuersis modis serui eius dicuntur, vel obedientia mandatorum eius, vel seruitute laetiae, vel prouidentia vniuersali. Tradidit illis bona sua. Omnia quae habemus bona sunt domini. Quid enim habes quod non accepisti, inquit Apostolus. 1. ad Corinthios 4. Et vni dedit quinque talenta, alij autem vnum. Hilarius. In quinque, duobus, & vno talentis, diuersas gratias intelligimus, quae vnicuique traditae sunt. Magis autem particulariter ista talenta à diuersis diuersimode exponuntur, & aliqui tantum pro doctrina tradita Apostolis & alijs communicanda populis exponunt, vt Orig. 16. qui dicit quod dispensationem eloquiorum Dei à Christo alij acceperunt amplius, alij minus & vt ita dicam, neque in dimidio rerum negotia intelligentes comparatione eorum qui multo sunt meliores, alij adhuc minus quasi vnum talentum. Et quinque quidem accepit talenta, qui omnia sensibilia scripturarum possit adducere ad sensus diuiniore. Duo, qui est corporali doctrina edoctus, id est sensu literali. Duo enim videtur carnalis numerus esse, scilicet in statu matrimonij. Sic adhuc minus potenti, vnum talentum paterfamilias dedit. Aliter secundum Gregor. in homil. Vni dedit quinque talenta &c. Quinque talentis domini quinque sensuum exteriorum scientia exprimitur, id est, magna notitia & administratio rerum temporalium, quae per sensus apprehenduntur, duobus vero talentis intellectus & operatio designatur, vnus autem talis nō se intellectus exprimitur. Duplicat autem ea negociando qui quinque talenta acceperat quia acceptis terrenis sensibus. vt ait Hier. caelestium sibi notitiam duplicauit, ex creaturis intelligens creatorem, ex corporalibus incorporalia. Vel secundum Gregor. Qui ex scientia corporali affurgit perfectus in cognitionem diuinorum, ea vtens & dirigens ad Dei contemplationem & amorem vel debite administrationem temporalium exercet: vel quinque accipiunt & multiplicant secundum Gregor. qui etsi mystica & superna penetrare non possunt, pro intentione tamen supernae patriae docent recta quos possunt, & dum se à voluptatibus & alijs vitiis custodiunt, ab his etiam alios admonendo compefcunt. Vel duo talenta accipit, qui & virtutem bene operandi, & intelligentiam supernorum accipit, secundum Gregorium. Aliter secundum Hilarium. Vni dedit quinque talenta. Qui quinque talenta acceperat populus est ex lege creditentium, id est, Iudaicus, ex qua profectus meritum ipsius rectè probèque perfunctus, euangelicæ fidei operationem duplicauit. Quinque enim sunt libri legis Moisaicae. Qui duo accepit, gentium populus est fide atque confessione filij iustificatus & patris Dominio nostri Iesu Christi, qui dominum nostrum Iesum Christum Deum atque hominem & spiritum & carne confessus est. Sicut enim populus Iudeorum omne sacramentum quod in quinque talentis, id est,

A.V.C. 12. Christianus nullam excusationem peccati habere potest.

Poenae datorum quae.

Electus si sit ignorat.

Parabola de talentis. Mat. 25. c.

Summa parabola.

A.V.C. 12. Ex D. Th. in cat. aur. Gre. hom. 9. in euāg. Orig. trac. 33. in Mat.

Hilar. in Mat. c. 27.

Gregor. in homil. Talenta quinque quae sunt vel duo.

Gregor. in hom.

Hilar. in Mat. can. 27.

A.V.C. 12.

id est, in lege cognouerit id ipsum fide euangelij duplicauit, ita iste populus gentilis incremento duorum talentorum intellectum atque operationem promeruit. Qui autem vnum acceperat, quod abscondit in terra, populus est in lege persistens, qui propter inuidiam saluandarum gentium in terra acceptum talentum abscondit. In terra enim talentum abscondere, est noue praeudicationis gloriam sub obtrectatione corporeae passionis occultate. Aliter, vni dedit quinque talenta &c. per quinque talenta possunt intelligi quinque genera bonorum, quae Deus confert aliquibus ex seruis suis. Vt primum sit bonum naturae: scilicet, corporis & animae cum suis potentiis, secundum sit bonum fortunae, vt diuitiae, potentia, gloria & huiusmodi, tertium sit bonum gratiae gratum facientis cum virtutibus & donis: quartum sit bonum gratiae gratis datae, vt prophetia, operatio miraculorum, & huiusmodi: quintum sit bonum gloriae, id est Eucharistia, vbi realiter est ipse Deus, quae est consummatio omnium sacramentorum, & finis, id est, eius sciendi & administrandi facultas, vt in sacerdotibus, haec quinque genera bonorum aliquibus dedit Deus, qui ea multiplicauerunt, in quantum debite se exercentes in eis meritum auxerunt gratiae & gloriae. Duo autem accipit, qui recipit & bona naturae & bona gratiae gratum facientis, etsi alia deessent, vel parum de eis, quod commune est omnibus in baptismo, & postmodum iterum in vera poenitentia. Qui ea duplicant quando recte eis vtuntur, vel ad dilectionem Dei & proximi referunt. Vnum autem accipit & nulli negatur, scilicet bonum naturae. Qui & hoc abscondit, cum non sequitur dictamen rationis. Sed abscondit in terra cum rationem obfuscat terrenis se implicans. Vnicuique dedit secundum propriam virtutem. Quantum ad talenta doctrinae & cognitionis, dat Deus secundum virtutem capacitatis. Quantum vero ad talenta gratiae & virtutum, dat secundum virtutem conatus ad ea recipienda. Et profectus est statim. Glo. non locum mutans, sed liberam eis potestatem operandi permittens, suo arbitrio relinquens. Qui ergo quinque talenta acceperat operans cum eis lucratur alia quinque, cum exercens se in bonis receptis, in dicendo, vel in sensationibus corporis & animae potentiis, in bonis temporalibus, in virtutibus & gratiis gratis datis & sacramentis merita multiplicat. Similiter qui duo tandem lucratur. Qui vnum non exercet, est qui otio & omissione marcescit. Post multum vero temporis, ideo hoc dicit, ait Hieron. quia grande tempus est inter ascensionem saluatoris & secundum eius aduentum. In quo etiam, inquit Chrysostr. Vide dominum etiam vbique non confestim expectantem rationem, vt dicas eius longanimitatem. Vel etiam secundum Orig. Post multum temporis, id est, postquam dimisit aptos ad negotiandum animarum salutem. Et ideo forsitan non facile inuenitur quis ex eis qui apti fuerunt ad huiusmodi opus, vt cito transeat de hac vita. Sicut manifestum est ex eo quod Apostoli seruauerunt, vt patet de Petro & Paulo. Venit dominus seruorum. Origen. Obserua in hoc loco quia non serui ad dominum vadunt vt iudicentur, sed dominus venit ad omnes cum tempore impletum fuerit, id est, praordinatum. Et posuit rationem cum eis. Hieronym. In ratione ponenda iudicij est examen. August. Animalia scilicet bruta de suis factis nullam rationem reddunt, quia ratio-

Quinque bonorum quam Dei confert aliquib. ex seruis suis.

In Eucharistia realiter Deus est.

Hier. lib. 4 in Matth. cap. 25.

Orig. 16.

Hier. 16. Aug. de fide ad Pet. cap. 30.

nabilia non sunt, homines vero quia rationabiles sunt facti, & de se & de omnibus rebus, quas in usum vitae praesentis acceperunt, rationem redduntur sunt Deo, & pro actu suorum qualitate recipient aut poenam aut gloriam. 15. quae. 1. cap. firmissime tene. s. ex eo. Gregor. in homil. Haec lectio considerare nos admonet, ne nos qui plus careris in hoc mundo accepisse aliquid cernimur, ab auctore mundi grauius inde iudicemur. Cum enim augetur dona & rationes donorum crescunt. Tanto ergo humilior atq; ad seruicium Deo promptior quisq; debet esse ex munere, quanto se obligatiorem esse conspiciat in reddenda ratione. Et accedens qui quinque talenta acceperat. Origen. Fiducia fecit eum audere, vt ad dominum primum accederet. Et seruus iste qui geminata retulit talenta, a domino laudatur, atque ad aeternam remunerationem perducitur, vnde subditur. Euge serue bone & fidelis. Rabanus. Euge interiectio est letantis per quod gaudium suum Dominus exprimit, qui bene laborantem seruum ad gaudium aeternum inuitat de quo Propheta ait. psalm. 20. Laticordis es in gaudio cum vultu tuo. Serue bone, Chrysostr. qui de bono loquitur, quod est ad proximum. Fidelis, quia nihil eorum quae sunt Dei sibi appropriat. Quia super pauca fuisti fidelis Hieronym. quia omnia quae in praesenti habemus licet magna videantur & plurima, tamen comparatione futurorum parua & pauca sunt. Super multa te constituam. Tunc secundum Gregor. super multa constituitur, quando deuicta omnis corruptionis molestia de aeternis gaudiis in illa caelesti sede gloriatur. Tunc etiam ad domini sui gaudium perfecte intronitur, quando in illa aeterna patria assumptus atque Angelorum caribus, sic interiori gaudet de munere, vt non sit quod exterius doleat de corruptione. Hieronym. Quid autem maius dari potest fidei serui, quam esse cum domino, & videre gaudium domini sui? Per hoc enim verbum ait Chrysostr. omnem beatitudinem ostendit. August. Hoc enim erit plenum gaudium nostrum, quo amplius non est frui Deo trinitate, ad cuius imaginem facti sumus. Accedens autem & qui duo acceperat &c. Origen. Intelligit accessum, transitum ex hoc mundo ad illum. Vtrique seruo ait Hieron. scilicet & qui de quinque decem fecerat, & qui de duobus talentis quatuor fecerat, idem patrisfamilias sermo blanditur, vtrunque etiam simili gaudio recipit, non considerans lucri magnitudinem, sed studij voluntatem. Et inde ait Origen. quoniam eadem dicta sunt ambobus, scilicet intra in gaudium ne forte qui minorem habuit virtutem, totam illam quam habuit secundum quod oportebat exercuit, nihil minus habiturus sit apud Deum, quam ille qui fuit in maiori virtute, hoc enim solum quaritur, vt quod habuerit homo ex Deo toto eo vtatur ad gloriam Dei: haec sane intelligenda, videlicet vt omnes qui virtuosè operantur, licet vnus altero copiosius & perfectius, simili gaudio fruatur in genere, quia omnes Deo fruuntur, & omnino quietantur in Dei visione, sed in particulari illi limpidius vident & plenius fruuntur, qui hic ardentius Deum dilexerunt, & gaudio accidentali plus recipiant, qui pro Deo hic laborauerunt plus. Accedens autem & qui vnum talentum acceperat. Hieronym. Verè quod scriptum est, ad excusandas excusationes in peccatis, etiam huic seruo contigit vt ad pigritiam & negligentiam, superbia quoq; nomen adiceret. Qui enim debuit inertiam simpliciter

A.V.C. 21.

Homines quare ratione sunt reddidit. Gre. hom. 9. sup. euā.

Omnia quae in praesenti habemus parua sunt.

Augu. de Trin. ca. 8.

In beatitudine quae conueniat omnibus & quae propria sunt.

A.V.C. 12.

simpliciter confiteri, & orare patrem familias conuerso calumniatur, & dicit se prudenti fecisse consilio: ne dum lucta pecuniae quaereret, etiam de sorte periclitaretur. Vnde dicit, Domine scio quia homo durus es &c. Origen. Verè durus est Dominus is qui misericordia eius abutuntur ad negligentiam, non ad conuersionem. Hier. Si non conuertimur, si duri colli fumus, si in peccatis vsque ad mortem illicite perduramus, affidue peccantium non miseretur Deus di. 93. diaconi. Metis, vbi non seminasti, colligis, vbi non sparisti. Orig. Intelligimus, quod verè Dominus noster metit, vbi non seminauit, quoniam iustus seminat in spiritu, ex quo metit vitam aeternam. Congregat etiam vbi non spargit, quia sibi computat esse collata quaecumque in pauperibus fuerint seminata vel secundum Hier. intelligimus per hoc etiam Gentilium & Philosophorum vitam bonam quam recepit Dominus vt ducat ad fidem. Timui enim te. Gre. Sunt plerique in Ecclesia (quorum iste seruus imaginè tenet) qui melioris vitae vias aggredi metuunt: & tamen iacere in sui corporis ignauia non pertimescunt, cumq; se peccatores considerant, sanctitatis vias accipere trepidant, vel secundum Hilar. per hunc seruum populus intelligitur Iudaorum in lege persistens, dicens Timui te, tanquam metu veterum praceptorum, ab vsu euangelicae libertatis abstineat, dicatq;. Ecce quod tuum est, scilicet talentum, velut in his, quae a Domino praecipita sunt, fuerit immoratus, cum tamè sciuerit merendos illic iustitiae fructus vbi lex facta non sit, & colligendos ex gentilibus qui non ex Abrahā sunt stirpe. Sed quod putauerat se pro excusatione dixisse, ait Hier. in culpam propriam vertitur. Vnde sequitur. Respondit ei Dominus. Serue male & piger. Seruus autem malus dicitur, ait Hier. quia calumniā domino fecit, piger: quia talentū noluit duplicare. Vt in altero superbig, & in altero negligentiae condemnatur. Oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis. Hier. Si inquit durum & crudelē me esse noueras, & aliena sectari, tu scires. i. scires me mea diligentius quaesitum, & dares pecuniam meam numulariis. Pecunia praedicatio est euangelij & sermo diuinus, qui dari debuit numulariis vel carteris doctoribus quod fecerunt Apostoli per singulas prouincias praesbyteros & episcopos ordinando, vel cunctis credentibus qui possunt pecuniam duplicare, & cum vsuris reddere, vt quod sermone didicerunt, opere expleat. vnde dicitur. Et veniescum vsuris exegisses q. meū est. Greg. Sicut periculum doctorum aspicitur, si dominicam pecuniam teneant, id est, doctrinam, ita & auditorum quia cum vsuris ab eis exigitur quod audierunt, vt. l. ex eo quod audiunt, studeant etiam intelligere non audita, adde & operari. vnde Nico. Mich. imp. Pa. Sicut non leue delictum incumbit pontificibus si uis se quod congruit, ita non mediocre (quod absit) periculum est iis qui cum debeant parere, despiciunt dist. 43. dispensatio. Cum vsuris exegisses, vt vsuram vocat multiplicationem honorum concessorum spirituales de qua vsura spirituali dicit Leo pa. Fenus exercere debemus hoc solum & aspicere, vt quod hic misericorditer tribuimus, a domino (qui multipliciter & in perpetuum mensura tribuit) recipere valeamus. dist. 46. sicut non suo. Gregor. Pigrum seruum qua sententia dominus feriat audiamus. Tollite ait dominus ei talentum, & date ei, qui habet decem talenta. Grego. Opportunum videbatur vt ei potius qui duo talenta acce-

Hier. li. de sept. ord. Eccl. ca. 5. Orig. 16.

Hil. ca. 27. in Mat.

Hier. lib. 4. in Matth.

Sermo diuinus quo numulariis donatus est.

Nico. pa. ad Mich. imp.

Leo. pa. 1. cap. 4. Fenus quod exercendum.

perat quam qui quinque daretur. Illi enim dari debuit qui minus habuit. Sed cum per quinque talenta scietia exteriorum designatur, per duo autem intellectus & operatio, plus habuit qui duo quam qui quinque; talenta acceperat, quia qui per talenta quinque exteriorum administrationem meruit, ab intellectu aeternorum adhuc vacuus fuit. Vnum ergo talentum per quod intellectum signari diximus, illi dari voluit qui bene exteriora, quae acceperat ministravit, quod quotidie in sancta Ecclesia cernimus, vt etiam intelligentia interna polleant, qui exteriora fideliter administrant, vel secundum Hier. datur talentum ei qui decem fecerat, vt intelligamus licet aequale sit gaudium in vtriusque labore, scilicet qui quinque & qui duo duplicauit, tamen maius debetur eis praemium, qui plus in domini pecunia laborat. Aequale intelligitur in genere vt supra dictū est. Omne enim habenti dabitur &c. Qui gratiam sermonis & doctrinae habet ad proficiendum non vtes ea. inquit Chry. gratiam perdit. Qui autem studium adhibet, amplius attrahit donum. Et autem qui non habet & quod habet auferetur ab eo. Hier. Multicū sint sapientes naturaliter, & habeant acumen ingenij, si fuerint negligentes, & desidia bonum naturae corruerint, & perdit bonum naturae & praemium quod eis fuerat repromissum videtur ad alios transire. Potest etiam sic intelligi. Qui fidem habet & bonam in domino voluntatem, etiam si quid minus in opere, vt homo habuerit, dabitur ei a bono iudice. Qui autem fidem non habet, etiam carteras virtutes, quas naturaliter videbatur habere perdet vel etiam secundum Greg. Qui charitatem non habet, & ea etiam quae percepisse videbatur, amittit. Seruus autem malus, ait Chrysostr. non solum damno punitur, sed etiam intolerabili poena, vnde subditur. Inutilem seruum mittite in tenebras exteriores. Vbi ait Orig. nulla illuminatio est forsitan nec corporalis, nec est respectio Dei illic, sed quasi indigni speculatione Dei, [qui talia peccauerunt condemnantur in his, quae exteriores tenebrae appellantur.] Et inde ait Chrysostr. quia non solum qui rapit aliena aut qui male operatur, punitur, sed etiam qui bona non facit.

A.V.C. 12.

Qui bona non facit punitur.

§. X.

Parabolam de decem virginibus, quinq; prudentibus & quinque fatuis solum Matthaeus refert. Ex qua ostenditur quod non sufficit agere quae sunt de genere bonorum, nisi fiat cum debito modo, scilicet in charitate, vel cum laetitia spirituali, quae procedit ex puritate intentionis in bonis operibus, vel cum misericordia & aliis virtutibus, quorum quodlibet signatur per oleū. Dicit ergo Iesus, Simile tunc erit. s. in iudicio futuro de quo loquebatur, regnū caelorum. i. praesens Ecclesia secundum Greg. decem virginibus, quae exierunt obviam spōso & sponsae &c. Multipliciter a diuersis exponitur, secundum Chry. Ideo dominus ponit parabolā in virginū persona, vt ostendat, q. licet virginitas sit maguū quid, est enim gradus summus in castitate, quae debet esse in fidelibus, scilicet coniugalibus & vidualibus vel virginalibus, tamen si ab operibus misericordiae sit deserta foris cum adulteris efficitur. vnde & Hieron. Qui non habet clementiam nec est indutus viscera misericordiae & lacrymarum, quamuis spiritualis sit: non adimpler legem Christi disti. 86. qui clementiam. Decem autem Prima pars Hist. Ant. v dicuntur

Parabola de decem virginibus. Matth. 25.

Ex cate. aurea D. Thomae. Gre. hom. 22. super euang.

Th. in 2. 2. q. 152. ar. 3. Virginitas magnum quid.

A.V.C. 12. Greg. 16.

Origen. in March. in tract. 32.

Hieron. in Mat. lib. 4. cap. 15.

Quinque sensib. quibus bene & male homines utuntur.

Aug. in li. 83. qd. 59. & de verbis domini ser. 22.

Prudentia ubi maxime consistit.

Oleum quid significat hoc in loco. August. de verb. domini ser. 22.

dicuntur, quarum quinque prudentes & quinque fatuæ. Quia secundum Gre. in quinque corporis sensib. vnusquisque subsistit. Geminatus autem quaternarius denarium perficit, qui numerus est primus limes numerorum, vnde & vniuersitatē signat. Et quia ex vtroque sexu fidelium multitudo colligitur, sancta Ecclesia decem virginibus similis denunciatur, in qua quia admixti sunt boni cum malis, & electi cum reprobis recte similis decem virginibus prudentibus & fatuis esse perhibetur, vel secundum Orig. Virgines dicuntur omnes, qui receperunt verbum Dei, id est, fidem, quia cum verbum Dei sit summa munditia, id est, sine fallitate, accommodat de sua munditia his qui recipiunt, id est, credit, vt scilicet sint liberi ab idolorum cultura & aliis erroribus, vel secundum Hieron. Possimus quinque virgines sapientes & stultas quinque sensus interpretari: quorum alij festinant ad cœlestia, & superna desiderant: deservit enim, auditu & tactu spiritualiter dictū est per Io. I. Ioa. 1. Quod vidimus, quod audiuius, quod oculis nostris percipimus, & manus nostrae contrectauerunt de verbo vitæ. De gustu ait psal. 33. Gustate & videte, quoniam suavis est dominus. De odoratu. Cant. 1. In odorē vnguentorum tuorum currimus. Alij sunt terrenis fecibus inhiantes, scilicet mente terrena cogitantes, quod est videre, amātes, quod est palpare: ab alijs percipientes, quod est audire: ad fetorem malorum exemplorum se inclinātes, quod est odorare & in vitis se delectātes, quod est gustare. Et hi sunt per quinque fatuas designati, vel secundum Aug. de verbis domini. Quinque prudentes & quinque fatuæ, signant quinque partitam continentiam à carnis illecebris. Continentus est enim animi appetitus à voluptate oculorum, aurium, olfaciendi, gustandi, & tangendi. Sed ista continentia potest reperiri in bonis & malis. Partim enim coram Deo fit, ab illis scilicet, qui ab huiusmodi se continent, vt ei placeant in interiori gaudio conscientia, exurgit ex pura intentione scilicet placēdi Deo & huiusmodi, & hi sunt prudentes virgines. Prudentia enim maxime respicit debitum finē, iuxta illud. Quicquid agas, prudenter agas, & respice finem. Partim vero seruatur ista continentia, quæ virginitas dicitur, quia abstinet se ab huiusmodi delectationibus, sensuum coram hominibus tantū ab illis scilicet, qui hoc faciunt propter gloriam humanam, & hi sunt quinque fatuæ quæ non bene de fine iudicant. Vtrique tamen virgines. Orig. Sicut autem sequuntur seipsas inuicem virtutes, vt qui vnā habent habeant omnes, sic & sensus omnes alterutrum se subsequuntur, propterea necesse est vt omnes quinque sensus sint aut prudentes, aut omnes fatui, vel secundum Hil. in quinque prudentibus, & quinque fatuis fidelium atque infidelium constituta est diuisio & secundū hoc, oleum in vase erit fides cum operibus in conscientia, quam infideles non habent. Quinque igitur prudentes sumpserunt oleum in vasis cum lampadibus, fatuæ vero non acceperunt oleum. Istud oleum secundum diuersam expositionem positam sic diuersimode accipitur, quia secundum primam signat charitatem vel misericordiam secundum effectum eius, secundum illud Eccl. 9. Oleum de capite tuo, id est, mente nō deficiat. Quantum ad secundam signat deuotionem secundū illud Mat. 6. Vnge caput tuum. Secundum tertiam quæ est Aug. signat lætitiā spiritualem ex pura intentione procedentem, secundum illud psal. 44. Vnxit te Deus oleo lætitiæ, secundum quartam Hilarij, signat fidem cum opere eius. Vasa signant corda vel conscientia. Lam-

pas ex qua apparet lumen, signat opera. De vase oleum ponitur in lampade ad nutriendū lumen, quia ex charitate vel deuotione vel spirituali lætitiā vel fide vera habituata in mēte, ad actum proceditur bonum, vt luceant alij per exemplū, quod faciunt boni, non autem mali, quia oleum deficit eis. Vel etiā secundum Orig. Oleum signat verbum doctrinæ quo vasa animarum implentur. Nihil enim sic confortat, vt moralis sermo qui oleum luminis appellatur. Conseruat enim lumen fidei charitatis ignem. Accipiunt ergo prudentes virgines oleum, quod satis sit eis, etiā tardante exitu, scilicet mortis & fatuæ est acceperunt lampades in primis quidē accensas, tamen quia non acceperunt tantū oleum quod sufficeret eis vsq; ad finē, negligētes circa susceptionē doctrinæ quæ conformat fidem & lumen bonorū actū, ideo extinctæ sunt lampades earū. Quod dicitur de vtriusque, Exierunt obuiam sponso & sponse, secundū Hil. sponso & sponsa possunt dici duæ naturæ in Christo. Vna persona scilicet verbum vt sponso, natura humana sibi vnita vt sponsa. Vel sponso Christus, sponsa, Ecclesia triumphans. Apoc. 21. Vidi ciuitatē sanctā Hierusalem descendentem de cœlo vt sponfam. Obuiam autē vadunt ad Christi aduentum, quia continue ad mortem tēdimus. Vnde ad nuptias cœlestes alij admittuntur, alij excluduntur. Morā autē faciente sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt. Mora ista est tempus quo differtur finis vitæ humanæ, vel finis mundi. Dormire autem secundū Gre. mori est. Dormitare vero ante somnum, est ante mortem à salute languescere, quia per pōdus egritudinis peruenitur ad somnū mortis, vel quoad finem particularem cuiuslibet dormire & dormitare est in expectatione remunerationis requiescere, quod fit secundū plus & minus, vel secundum Orig. Tardante sponso ad consummationē vitæ, patiuntur aliquid sensus dormitantes, quasi in nocte mundi agentes, & dormiunt vt puta remissius agētes à sensu illo vitali. Non tamen & lampades perdiderunt neq; de consuuetudine olei desperauerunt prudentes virgines. vnde sequitur. Media autem nocte clamor factus est. Hier. Traditio est Iudæorum Christū media nocte venturum, in similitudinē Egyptij tēporis quādo Pascha celebratum est, & exterminator venit. Vnde & reor traditionem Apostolicam permansisse, vt in die vigiliarū Pasche populos ante noctis dimidium dimittere non liceat Christi aduentum. Vel media nocte, id est, nullo sperante vel sciente, vnde Hier. Subito ergo quasi in tempesta nocte & securis omnibus, quando grauius sopor est, per Angelorū clamorē & tubas præcedentium fortitudinē Christi resonabit aduentus. Ecce sponso venit. Hil. Tuba enim excitante, id est, virtute diuina sponso tantum obuiam proceditur. Erunt enim iam ambo vnū, id est, caro & Deus, quia in gloriam spiritualem humilitas carnis transformata erit, vel secundum Aug. quod dicit sponso obuiam venire virgines, sic intelligendum puto, vt ex ipsis virginibus, cōstet ea, quæ dicitur sponsa, tanquam si omnibus Christianis in Ecclesiam concurrentibus, filij ad matrē concurrere dicantur cum ex ipsis filiis congregatis constet ea quæ dicitur mater. Nunc enim desponsata est Ecclesia, & virgo est ad nuptias perducēda cum se contineat à corruptione seculari: illo autē tempore nubit, quo vniuersa mortalitate in ea prætereunte in mortali coniunctione tardatur, vel secundū Orig. Media nocte, i. in altitudine remissæ negligentie clamor factus est, id est, instigatio Angelorum ad bonum clamantium in sensibus

A.V.C. 12. Aug. 16. Hier. 16. Hier. 16. Aug. de verbis domini ser. 22. Aug. de verbis domini ser. 22.

A.V.C. 12. Greg. 16.

Fiducia qualis habetur in rebus, est virtus, quæ in rebus fiduciam facit.

Virginalis anima habet medietatem esse conseruat.

Chryl. in homil.

Nullus potest adire opem, nisi in seipso fuerit.

August. de verb. domini ser. 22.

August. de verbis domini ser. 22.

ibus dormientium, id est, negligentium. Et fugerunt hanc omnes audiunt, & surrexerunt. Non autem omnes ornati decenter lampadibus, imposuerunt, sed prudētes. vnde dicitur. Tunc surrexerunt omnes virgines. Gre. Omnes virgines surgunt, quia omnes electi & reprobi à somno suæ mortis excitantur, lampades ornant, quia secum sua opera munerant, pro quibus æternam recipere beatitudinē expectant, vel secundū Aug. ornauerunt, quia rationes reddendas operum suorum aptauerunt, vel secundum Hilariū. Lampadam assumptio animarum est reditus in corpora, earūq; lux, est conscientia boni operis elucescens, quæ vasculis corporum continetur. Fatuæ autē sapientibus, dixerunt date nobis de oleo vestro. Quia lampades nostræ extinguuntur. Lampades fatuarum extinguuntur, quia earum opera, quæ clara hominibus foris apparuerant, in aduentu iudicis intus obscurantur. Date nobis de oleo vestro. Greg. Quid est quod à prudentibus oleum petunt, nisi quia in aduentu iudicis cum se intus vacuas inuenerunt, testimonium foris querunt? ac si à sua fiducia decipiant dicant proximis, quia nos quasi sine opere repelli conspiciunt, dicite de nostris virtutibus quod vidistis. Aug. Quorum facta aliena laude fulciuntur, eadem subtrahēta deficiunt. Vnde earū lampades extinguuntur vel lampades suæ extingui conqueruntur, ostendunt eas ex parte lucere, & tamen non habent lumen indeficiens nec opera perpetua. Si quis igitur habet animam virginalē & amator est pudicitie, nō debet mediocriter esse cōtentus iis qui cito exoleunt, & cito caumate arefunt, sed perfectus virtutes sequatur, vt lumen habeat sempiternum. Non solum autem hæc virgines fatuæ fuerunt quādo hinc recesserunt misericordia carentes, sed quia existimabant se accepturas sibi, vbi importunē quæsierunt. Quamuis autem illis virginibus prudentibus nihil misericordius sit, quæ propter misericordiam sunt approbate, non tamen sua petitione stultæ poritæ sunt, vnde sequitur. Responderunt prudentes dicentes, ne forte non sufficiat &c. Hinc discimus quod nullus nostrum adicere ibi poterit operibus, cum quibus inueni fuerimus. Et secundū Hier. Non est hæc responsio prudentiū de auaritia, sed de timore, neq; possunt in die iudicij aliorū virtutes aliorum vitia subleuare. Dant autē consiliū prudētes vt nō debeant sine oleo sponso occurrere. Hier. venditur hoc oleum, multo pretio emitur, ac difficili labore conqueritur, quod non solum in elemosynis, sed in cunctis virtutibus & cōsiliis intelligimus magistrorum. Dicunt autem prudentes, ne forte non sufficiat nobis vobis, quia secundum Aug. Alieno testimonio nō adiuuatur quisquam apud Deum, cui secreta cordis apparent, & vix quis sibi sufficit, cui testimonium perhibeat conscientia sua. Ite potius ad vendētes, id est, ad doctores, secundum Orig. & emite vobis, id est, ab eis accipite, & pretium eius est perseverantia & amor discendi, & diligentia & labor cupientium discere, vel secundum Aug. Ite potius &c. Ex isto verbo nō sunt putandæ dedisse consilium, sed crimen earū ex obliquo commemorasse. tendunt enim oleum adulatores qui sine falsa siue ignorata laudando, animas in errores mittunt, & eis vana gaudia tanquam fatuis consulendo aliquam de his mercedem commodi temporalis accipiunt: dicitur ergo ire ad vendentes & emite vobis, id est, videamus nunc quid vos adiuuent, qui vobis laudes vendere cōsueverunt. Verum quia vt ait Hier. iam tempus emendi exceperat, & adueniente die iudicij locus non erat penitentia,

nō noua opera patrare, sed præteritorum rationem exoluere coguntur, vnde subditur. Dum irentemere, venit sponso, vbi secundum Chryl. ostenditur quod est efficiamur misericordes post mortē, nihil hinc lucrabimur ad effugiendum, sicut nec diuiti profuit quod factus est misericors post mortem, & sollicitus circa eos qui sibi atinebant, vel secundum Origen. Dum irent emere &c. Est inuenire quosdā qui quando debuerunt, neglexerunt discere aliquid vtile. In ipso autē exitu vitæ suæ dum disponunt discere comprehenduntur à morte, vel secundum Aug. Dum irent emere &c. id est inclinantibus. se in ea quæ foris sunt & solitis gaudere quærentibus, quia gaudia interna non nouerāt, venit ille qui iudicat. Et quæ paratæ erant intrauerunt cum eo ad nuptias, id est, secundum Aug. Quibus testimonium conscientia coram Deo perhibebat, intrauerunt cum eo ad nuptias i. vbi munda anima puro & perfecto Dei verbo fecunda copulatur. Et clausa est ianua, quia secundum Hier. post diem iudicij, bonorum operum & iustitiæ occasio non relinquitur. Receptis enim illis qui sunt in Angelicam vitam (ait Aug.) commutati, clauditur aditus ad regna cœlorum. Nouissimē veniunt & stititæ reliquæ virgines. Aug. Nō dictum est quod emerūt oleum & ideo intelligēda sunt nullo iam remanente de alienis laudibus gaudio, in angustiis & magnis afflictionibus, redire ad implorationem Dei. Sed magna est eius seueritas post iudicium, cuius ante iudicium ineffabilis misericordia prærogata est. Dicunt ergo, Domine domine aperi nobis. Egregia in domini appellatione (ait Hier.) confessio idēque repetitum indicium fide est. Sed quid prodest voce inuocare, quem operibus negas? vel secundum Greg. Dolore compulsa expulsio appellacionem ingeminant dominationis, inuocando patrem, cuius in vita sua misericordiam contempserunt. Et respondit. Amen dico vobis, nescio vos. Aug. ex illa scilicet regula, quia non habet ars Dei, id est, eius sapientia vt intrent in gaudium eius, qui non coram Deo, sed vt placerent hominibus, conati sunt secundum præcepta eius operari. Hieron. Nouit dominus qui sunt eius, id est, probat bonos, & qui ignorat scilicet necessaria ignorabit, id est, reprobabitur. Omnis malus secundum Philosophum est ignorans, scilicet in actu electionis peccati, & licet virgines vel corporis puritate vel veræ fidei confessione, tamen quia oleum non habent, scilicet charitatis vel lætitiæ spiritualis ex pura intentione, ignoratur à sponso. Concludit. Vigilate itaq; quia nescitis diem neq; horam. Hier. Intelligitur hæc oīa dicta, quæ præmissa sunt, vt quia ignoramus diem iudicij, sollicitē nobis bona opera præparemus. Aug. non solū autem illius vltimi tēporis, quo venturus est sponso, sed suæ quicquid dormitionis diem & horam nescit, ad quā qui paratus est, etiam paratus erit, cum illa vox sonuerit qua omnes euigilaturi sunt. Potest etiā hæc petitio fatuarum ad prudētes, & postea ad Deū intelligi per hypothēsim, id est, per præsumptionē. Cum enim sciāt omnes reprobi in die iudicij non esse locum penitendi vel misericordiam impetrandi, vnde nec petent, tamen præsupposito quod pererēt à sanctis suffragia, vel à Deo misericordiam liberationis nihil recipere, vnde Hier. In præsentī sæculo scimus siue orationibus siue consiliis inuicem nos posse adiuuari, cum autem uenerimus ante tribunal Christi, nec Iob, nec Daniel, nec Noë rogare posse pro quoquam: sed vnūquemque onus suum portare. 13. quæst. 2. in præsentī.

A.V.C. 12. Luc. 15. August. de verb. domini ser. 22. Post iudicij diem nulla est occasio in stititæ. Seueritas Dei post iudicium magna est. Arif. 3. eth. cap. 1. Omnis malus est ignorans. Paratus in diem mortis suæ etiam in die iudicij paratus erit. Ezech. 47. Parabola patrisfamilias & ser. ut dispensatoris.

A.V.C. 12. Ex Carena aurea D. Thom. August. ad Hefich. ep. 80.

Orig. trac. 30. in Mat.

Gre. hom. 13. in euag.

Vltima hora quare incerta.

Hi. in Mat. can. 17.

Ad istam etiam vigilatiam dominus supra c. 24. A hortatus est sub exemplo patrisfamilias & serui dispensatoris, dicens. Vigilate, quia nescitis qua hora dominus vester vterus sit. Aug. non solum Apostolis dixit esse vigilandum, sed & successoribus eorum, & omnibus vsque ad nouissimum eius aduentum. Tunc enim vniciue veniet dies ille iudicij vltimus de quo Christus loquebatur, cum venerit dies eius (scilicet mortis) vt talis hinc exeat qualis est iudicandus in illo iudicio, ac per hoc inuigilare debet omnis Christianus, ne imparatum inueniat eum aduentus domini. Imparatum enim inuenit dies ille. vltimi iudicij, quem imparatum inuenit dies vite sue vltimus. Nescitis qua hora. Ori. Vani sunt omnes siue qui consummationem mundi scire se profitentur quando erit, siue qui vite propria finem se scire gloriantur, quem nemo cognoscere potest, nisi spiritu sancto illuminatus scilicet huiusmodi. Vigilate ait Greg. Vigilate qui ad aspectum veri luminis oculos apertos tenet: vigilat qui seruat operando quod credit: vigilat qui a se torporis & negligentie tenebras repellit. Inducit ad hanc Christi exemplum dicens. Illud scitote quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique, & non iniret perfodi domum suam. Orig. Paterfamilias domus, est sensus hominis, id est ratio: domus autem eius anima, fur Diabolus. Est autem omnis sermo contrarius, qui non per naturalem introitum intrat ad animam negligentis, sed quasi qui effoderit domum, primum destruens quasi naturalia anime edificia, id est, naturales intellectus, & per ipsam direptionem ingressus spoliat animam, vt domum. Aliquoties autem inuenit, quis furem in ipsa perfossione, & comprahedens eum, percussorem sermonem immittens interficit ipsum, videlicet instigationem tentationis perpendens, gladio verbi Dei illud malum prohibentis vincit tentationem, sic quasi Diabolus occidit. Non autem in die fur venit, cum scilicet a sole iustitie anima est illuminata hominis studio, sed in nocte, id est in tempore adhuc malitie vel negligentie permanentis, vel in tempore tentationum, vel tribulationum, in qua nocte est lumen non habeat solis, saltem lucernam verbi scilicet Dei, id est sermonis diuini habens & propositum meliorum & vigilantium ne perfodiatur, hoc eius propositum non spoliabitur, sed expeller, vel secundum Greg. Fur est mors, quae cum patremfamilias, id est, spiritum dormientem inuenit & impreparatum, domum corporis diruit occidendo, & animam nescientem ad supplicia rapit, & ideo ait. Estote parati, quia nescitis diem neque horam. Horam vltimam dominus noster vtique voluit non esse incognitam, vt semper possit esse suspecta, vt illam dum minime prouideri possumus, ad illam sine intermissione prepareremur. Addit etiam Christus exemplum de fidelis seruo dicens. Quis putas est fidelis seruus & prudens quem constituit dominus super familia suam vt det illi cibum in tempore: Hilar. Dominus in communis ad indefessam vigilatiam curam supra fuit adhortatus. Speciale tamē populi principibus, i. episcopis in expectatione aduentus suo sollicitudine mandat. Hunc enim seruū fidelē atq; prudentia prepositū familia signat dicens. Quis putas &c. Quod autē dicit quis putas non est ignorantis domini, neq; secundum Remigium importat impossibilitatem perficiendae virtutis, sed difficultatē vel raritatem secundū Gratianū, de pœn. di. 1. si sacerdos peccauerit. Et in dictis verbis secundū glo. tres boni serui conditiones notantur. Prima est fidelitas, dum dicit, Fidelis. Rarus

enim est fidelis seruus domino propter dominum seruiens, oues Christi non ad lucrum, sed pro amore Christi pascens. Fidelis est qui nihil quod domini sui est, propriū facit nihil de rebus domini sui vanē & inamiter consumit. Secunda est discretio, cum dicit prudens. Seruus prudens est, qui subditorum capacitatem, vitam, & mores discit. Prudens est qui cognouit id, ad quod oportet dispensare, quae data sunt. Vt det cibum in tempore necessarium, opus est prudentia ait Orig. vt autem non adimat cibos indigentium, opus est fide. Tertia est vitatio ambitionis, cum dicitur. Quem constituit dominus qui scilicet secundum glo. lit vocatus à Deo, non qui se iniecerit. Vt enim ait Leo Papa. 1. q. 1. principatus. Principatus quem aut seditio extorsit, vel ambitus occupauit, est actibus suis vel moribus non offendit, sui tamen initij est perniciosus exemplo. Et difficile est vt bono peragatur exitu, quae malo sunt inchoata principio. Dicitur etiam fidelis & prudens praefatus Ecclesiae secundū Orig. circa reditus Ecclesiae vt non deuoret, quae sunt viduarū, & vt memor sit pauperū, & non amplius teneat sibi, quā his qui necessitatem patiuntur. Prudens intelligitur, vt intelligat indigentium causas propter quas sunt indigentes. Multa enim sapiētia opus est, qui vult dispensare Ecclesiasticos reditus, & ad hoc facit & modum & considerationem dirigit, quod habetur dist. 86. non satis. Et quantum ad fidelitatem, quod ait Hier. 12. q. 2. gloria ep. scopi. & 16. q. scilicet quoniam quicquid habent clerici pauperum est. Ac etiam secundum Orig. dicitur, si fidelis & prudens, vt non effundat rationabilem & spiritualem cibum, quibus nō oportet, volens ostendere se esse prudentem, illi scilicet qui magis necessariū habent verbum, quā mores eorum edificet & vitam componat, quā quod illuminet scientiae lucem, aut vt ne his qui possunt acutius audire, pigeat exponere altiora, neque exponentes vilia, contemnantur ab his qui naturaliter sunt ingeniosi, aut per exercitationem saecularis sapientiae acuti. Ad quod etiam facit quod dicitur dist. 43. in mādat. & c. sit rector. s. vlti. & 8. q. 1. oportet. Chryf. dicit quod adaptatur etiam hanc parabola ad principes saeculares. Vnumquemq; enim his quae habet, ad communem vtilitatem vt oportet, non ad nocuentū conseruorum neque ad perditionem sui ipsius, siue habeat sapientiam siue principatum siue quodcunque aliud. Quamuis autē ait Rabanus, difficile sit inuenire in vno vt sit fidelis & prudens, non tamen impossibile.

Nec enim dominus beatificaret eum, qui non potest esse. Dicit enim, beatus ille seruus, quem cum venerit &c. Super omnia bona sua constituet eum, secundum Orig. vt scilicet conregret cum Christo, cui omnia sua tradidit pater vt sint & ipsi dispensatores super omnem creaturam, vel secundum Hilarium. Super omnia bona, id est, in Dei gloria collocabitur, quia nihil est vltra quod melius sit. Et secundum Rabanum non vt soli, sed vt pre ceteris aeterna praemia habeant, scilicet maiora, tum pro vita suarū pro gregis custodia. Si autē dixerit malus seruus ille &c. nō solū ab honore, ait Chry. qui imminet bonis, sed etiā à pœna quā minatur malis, erudit auditorē dominus, cum dicit si dixerit &c. Moram facit dominus meus venire. Mores huius describit, primo à vana fiducia longae vitae. Et vt ait Hier. Securitas parit negligentiam, negligentia offensam, de pœnitentiā. vbi nota superbia, percutit enim vt timeatur, & vt ostendat se dominari in clero. At quod oprime facit

A.V.C. 21. Tres boni serui conditiones. Chryf. in hom.

Leoprim. ad Episcopos Aph. ep. 85.

Malo peragatur exitu quae malo sunt inchoata principio.

Hiero. ad Nepotianum.

Chryf. in hom.

Hier. in c. 9. Dan.

A.V.C. 12. Ana. ep. 2. Hier. in 3. c. in Mich. August. ad Hef. ep. 30. Hier. in 3. c. in Mich. Viuere de altari non luxuriari clericis cōceditur.

Hier. in c. 24. Mat. 4. com.

Cur finem nostrum ignoramus.

Parabola de seruo cōseruorum vexante. Math. 18. Ex Catena D. 1. ho. in 18. c. Mat. Summa illius parabola.

August. de verb. domini sc. 15.

facit quod habetur. di. 45. licet. cum c. sequenti. vel secundum Rabanum Conseruos percutere, est conscientias infirmorum verbo vel exemplo vitare. & dist. 45. cap. vlt. dicitur. Percussor est doctor qui sermone inutili conscientiam pecutit infirmorum. Manducet autem & bibat cum ebriosis. Hic secundum Aug. notatur luxuria & voluptas. Hier. Tibi o sacerdos de altari viuere, non luxuriari permittitur. Veniet dominus in die qua non speratur, dicit Aug. ad Hefichium, quod de tribus seruis Dei parantibus se ad aduentum Christi vno dicte quā citius venire eum, secundo tardius, tertio seruat; ignorare, scilicet si citius vel tardius veniat, hic tertius magis euangelio consonat. Oportet enim quod primus dixit, tolerat quod secundus sensit, in nullo errat, quia nihil horum affirmat aut negat. Nam primus si non veniat vt dicit vt credit, non solum errauit, sed etiam in periculum incidit, ne credat non venire vnuquam, ex quo non venit vt dixit. Secundus etiam potest errare, si scilicet cito veniat, & videtur etiam negligentia occasionem dare. Diuidet eum dominus. Hier. Non est intelligendum quod gladio eum dissecat, sed à confortio sanctorum eum separabit. Vel diuidet eum secundum Orig. quando spiritus eius, id est, spirituale donum sibi collatum, potestatis scilicet vel scientiae reuertetur ad Deum, qui dedit illum, anima autem] cum corpore suo vadit in gehennam. Quomodo autem tales serui debeant esse preparati & in diuersis vigiliis, idem dominus ostendit dicens discipulis, vt refert Lucas. 12. c. Vigilate, & Marcus refert dominū dixisse. Vigilate quia nescitis quando dominus veniet, sero in media nocte, an gallicantu, an mane. Ne cum venerit repente inueniat vos dormientes. Hier. Qui dormit non corpora vera sed phantasmata intendit, & vacuus somniat de his quae vigilans viderat. Sic nimirum sunt quos mundi amor rapit in vita, deserūt vitam, quam somniabant pro certo. Theophilus, Ideo dominus tempus aduentus sui nobis occultauit, quia nobis expedit. Nam si nunciator nos finem non curamus, quid faceremus si finem sciremus, malitias nostras differemus vsque ad vltimum. Sero existit, quando quis moritur in senectute, media nocte, cum moritur in senectute medio, gallicantu, cum ratio in nobis completur. Cum enim incipit puer secundum rationem viuere tunc gallus in eo vociferatur id est instinctus rationis excitans à somno sensualitatis. Mane, est puerilis aetas.

§. XII.

Parabola de seruo narrat solus Matthaeus, cui cum Dominus humilianti se remisisset decem millia talenta, quia postea conseruo sibi debitori in centum denariis penenti dilationem ad soluendum, dare noluit, iratus contra eum dominus, totum debitum relaxatum repetit, & tortoribus. propter hoc tradidit. Vbi ostenduntur & diuina clementiae plenitudo, & fraterni odij magnitudo, & ingratitude nis punitio. Et primo ostenditur immensa Dei clementia in remissionem peccatorum penitentibus. Cum immediatē Petro interroganti si fratri delinquenti deberet dimittere vsque ad septies, Christus respōdit. Non dico tibi vsque ad septies, sed vsque ad septuagies septies, id est omnes transgressiones, quae hinc trahit Aug. Nam lex per denariū signatur, quia in decem praecceptis commendatur, peccatum vero per vndenarium, quia transgreditur denarium. Septenarius signat vniuersitatem, quia septem diebus voluit tempus ducto autē septenario numero per

vndenarium, id est, septies vndenario multiplicato, constituntur septuaginta septem. Omnia ergo peccata voluit dimittere penitenti verē. Et ad hoc inducit parabolam, dicens. Simile est regnum caelorum homini regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Orig. dicit quod sicut Dei filius est sapiētia iustitia, & veritas, ita ipse est regnum non alicuius eorum quae sunt deorsum, sed omnij quae sunt sursum, in quorum sensib. iustitia & ceterae virtutes regnant, qui facti sunt caeli, qui portat imaginem caelestis, id est, Christi. Hoc ergo regnū caelorum, id est, filius Dei quando factus est in similitudinem carnis peccati, tunc similis factus est homini regi vniciue homines sibi, vel secundum Remigium. Regnū caelorum dicitur Ecclesia, in qua dominus operatur hoc quod loquitur in ista parabola. Rex ergo iste Deus est cuncta regendo & gubernando quae creauit, per seruos designantur omnes homines quos ad laudandum se creauit, quibusque naturae legem dedit, cum quibus vult rationem ponere, quando vitam & mores & actus singulorum discit. Orig. Omnis vitae nostrae ratio ponenda est à rege quando nos omnes praesentari oportuerit ante tribunal Christi. Nec hoc dicimus vt suspicio sit ne forte res necessario habeat longum tempus. Volens enim Deus ventilare omnium mentes, cito omnia ab omnibus omnino tempore gesta singulis quibusque faciet in mentem ineffabili quadam virtute venire. Et cum cepisset rationē ponere, oblarus est ei vnus qui debebat 10. millia talenta. August. Quia lex in decem praecceptis cōmendatur, obligatio decem talentorum est transgressio omnij praecceptorum & plenissima. Et cum non haberet vnde redderet. Homo sua voluntate & sponte peccans, suo conatu nullo modo resurgere valet, & non habet vnde reddat, quia in se non inuenit, per quod se à peccatis soluat. Iussit ergo eum dominus venundari, & vxorem, & filios, & omnia quae habebat, & reddi. Vxor peccatoris iustitia est, carnis voluptas seu cupiditas, per hoc ergo significatur secundum Aug. transgressorē decalogi pro cupiditate & prauis operibus tāquam vxore & filiis peccatis soluere debuisse, quod est pretium eius. Pretium enim venditi supplicium damnati intelligitur. Hoc autem vt ait Chryf. non ex crudelitate iussit, sed ex ineffabili affectione. Vult enim terrere per has minas, vt supplicet seruus & non vedatur, quod factum est. Vnde subditur, prociens autem seruus ille &c.

Vbi notandum quod rex iste Deus vult rationem ponere, & incipit ponere cum seruis suis in hac vita & in futuro iudicio particulari in morte & postea vniuersali in vltima resurrectione. Et in futuro quidem nullus ibi locus penitentiae vel misericordiae, sed vt ait Cyprianus. Qualē te inuenit dominus cum vocat (scilicet per mortem) talem pariter & iudicat. de pœn. di. 1. nunquid. Et de impœnitentibus morientibus dicit Gratianus intelligendum illud psalm. Non dabit Deo placationē suam, & pretium redemptionis animae suae, sed laborabit in aeternum. 13. q. 2. In presenti. Nūc rex iste incipit rationem ponere cum seruo obnoxio magno debito, quādo infundens cōpunctionē transgressori omnij praecceptorum, ostendit ei multitudinē & grauitatem peccatorum, propter quā iubet, vt in scripturis patet, ipsum cū vxore mala voluntate & filiis, operib. scilicet suis omnib. potētiis vendi, & reddi, id est, exigēte hoc diuina iustitia in gehēna cruciari ppter delicta sua. Quod intelligens peccator, se. l. iuste condēnandū, tamen cōfidens de regis huius clemētia in vita ista procedit

A.V.C. 12. Ex numero rationis probat quod sit semper de linguenti indulgentia.

Orig. in Mac. tract. cap. 7.

Filius Dei quomodo est regnū caelorum.

August. de verb. domini sc. 15.

Homo sponte peccans non potest se releuare.

Aug. de euang. lib. 1. cap. 15.

Cyp. ser. 4. de mortal. Psalm. 48.

A.V.C. ad terram se prosternens, seruus iste humilitans se & recognoscens se terram, & vt terram datum serpenti ad comedendum de merito suo non se excusat, sed rogar sibi misericordiam fieri promittens proposito in futurum se satisfacturum. vnde dicit. Patientiam habe in me, scilicet expectando, & omnia reddam tibi, scilicet satisfaciendo. Est enim satisfactio secundum Anselmum, hic honorem Deo debitum reddere, quem scilicet peccato abstulit, dum scilicet tempus in quo continuo ei seruire debuit, male viuendo subtraxit. Sed faciendo postmodum opera satisfactionis, ad quae alias non tenebatur, quasi recompensat subtracta. Hier. Quisquis es ille qui tibi conscius alicuius erroris quanto tempore errare te nosti, quanto tempore deliquisti, tanto nihilominus tempore humilia te ipsum, & satisfactio ei in poenitentia confessione, quia si te emendaueris, si te ipse correxeris, pius est dominus & misericors, qui & vindictam temperet ei qui illum poenitendo praenit. de poen. dist. 1. vide benignum. vnde Aug. Magna pietas Dei vt ad solam promissionem peccata dimiserit, id est, cum proposito confitendi & satisfaciendi. de poen. dist. 1. magna est autem larga Deo benignitas & clementia erga peccatores conuersos, ait Remigius, quoniam semper paratus est per baptismum aut per poenitentiam peccata dimittere, vnde subditur. Misertus autem dominus eius dimisit eum & debitum dimisit ei. Chryl. Vide diuini amoris superabundantiam, perit seruus solius temporis dilationem, ipse autem rex maius eo quod petiit, dedit & dimissionem eius & concessionem totius mutui. Ideo autem antequam rationem redderet, debitum non dimisit, quia docere voluit quantis debitis eum liberat, vt saltem ita ad conseruos mansuetior fieret. Sed quae postea fecit indigna fuere prioribus. Sequitur enim. Egressus seruus ille. Chryl. per hoc quod dicit egressus, ostenditur quod non post multum temporis, scilicet confestim adhuc in auribus habens beneficium, in malitiam abusus est liberatione a proprio domino sibi data. Nam inuenit vnu de conseruis, qui debebat ei centum denarios. In vtroque inuenitur peccatum inquit Aug. In decem millibus talentis obnoxio, & decem denariis obligato: denarius enim est numerus legis. Et decem decies centum faciunt decem millia. Vterque ergo est debitor, vterque veniae deprecator. Omnis enim homo & debitor est Dei, & debitorem habet proximum suum Chryl. Tanta est autem differentia peccatorum quae committuntur in hominem, & quae committuntur in Deum, quanta est differentia decem denariorum & decem millium talentorum, magis autem & multominus, quod patet ex differentia personarum & paucitate peccantium, homine enim vidente, & desistimus & pigritamur peccare, Deo autem vidente secundum vnumquemque diem non obstitimus, sed agimus infirmidabiliter omnia & loquimur. Non hinc autem solū apparent grauiora peccata in Deū: sed etiā beneficio quo sumus potiti ab ipso, fecit enim nos esse, & omnia propter nos operatur est, animā rationāle inspirauit nobis, filium suū misit, caelum nobis aperuit, & nos filios suos fecit. Nunquid ergo si vnaquaque die moreremur pro illo, retribuere mus ei aliquid dignum? Nequaquam sed & hoc rursus ad vtilitatem nostram pertineret. Nos autem e contrario in legibus eius offendimus. Sic ergo per debitorem decem millium talentorum designatur secundum Remigium, qui maiora committit in Deum, per debitorem vero centum dena-

Gen. 3.
Satisfacere qui dicitur in sc. li. i. cut Deus homo cap. 11.
Propeccatis est satisfaciendum.
Ori. hom. 3. ad cap. 3. Ind.
August. in psal. 31.
Aug. ser. 15. de verb. domini.
Omnis homo debitor est Dei, & debitor est proximo suum.
Peccati grauitas in Deum quanta.

A riorum, qui minora comittit in proximum. Sed ille seruus iniquus & ingratus noluit ea praestare, ait Augustinus quod illi indigno praestitum fuit. Sequitur enim. Et tenens suffocabat eum dicens. Redde quod debes. Remigius id est, acruis insiltebat vt exigeret ab eo vindictam. Orig. Ideo vt arbitror suffocabat, quoniam a rege exierat. Non enim suffocaret conseruum suum, si non exisset a rege. Et proci-dens conseruus ille rogabat eum dicens. Patientiam habe in me & omnia reddam tibi. Aug. Quod debetur est benigne remittitur, non tamen iniuste re- peitur. Peccat autē qui vltra exigit debitum. 14. q. 1. peccat, vt iste ei qui tunc non poterat soluere, violentiam personae inferere. Ille autem noluit, id est, tenuit contra eum hunc animum vt supplicia illi veller, sed abiit & misit illum in carcerem, id est, se-cundum Remigium, magnam in iram exarsit, vt ab eo vindictam exigeret, a quo scilicet recepit iniuria quod est debitum decem denariorum. Donec redderet debitum, id est, secundum Remigium, appra-henso fratre vindictā ab eo exigit de iniuria. Chryl. Vide domini charitatem & serui crudelitatem, hic totalem solutionem accepit a domino, hic solam dilationem petebat a seruo, nec tamen hoc dedit. Sequitur. Videntes autem conserui eius quae fiebant, contristati sunt valde. Aug. Per conseruos intelligitur Ecclesia, quae illum soluit & eum ligat, vel secundum Remigium, Conseruiforte Angelifunt intelli-gendi, vel praedicatores sanctae Ecclesiae, vel quicun- que fideles, qui videntes aliquem fratrem remissio-nem peccatorum adeptum non velle misereri conserui sui, contristantur de eius perditione. Sequitur & venerunt & narrauerunt domino suo. Narrare hoc domino suo secundum Remigium, est dolores & contritiones in suo affectu demonstrare. Tunc vocauit eum dominus eius, scilicet per sententiam mortis, & ab hoc saeculo migrare iussit & dixit ei. Serue nequam, omne debitum & c. Chryl. Quando-quidem debebat ei decem millia talenta non vocauit eum nequam, neque est ei conuiciatus sed mi-serertus. Quando autem contra seruum ingratus est effectus, tunc vocat eum nequam. Nonne oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui miserus sum? Aug. Dimitte, & dimitteret tibi, dimisi prius, dimitte vel postea. Nam si non dimiseris, reuocabo te, & quicquid dimiseram replicabo tibi, de poen. di. 4. c. dicit dominus. Vbi etiam notandum quod ser- uum nullum dedit responsum, quia statim quod hanc lucem argumentū excusationis cessabit. Quia ergo beneficio non est factus melior, relinquatur vt poe-na corrigatur. Et iratus dominus tradidit eum tor-toribus, quod non dixit quando iussit eum venun-dari, scilicet esse iratum quia illud non erat irae, sed magis amoris ad correctionem, nunc autem est sen-tentia supplicij & poenae. Tortores dicuntur demo- nes, quia semper ad hoc parati sunt vt animas per-ditas suscipiant, & in poena aeternae damnationis eas torqueant. Remigius. Quousque redderet vni- uersum debitum, ponitur, vt ait Remigius finitum pro infinito, & est sensus, semper soluet & nunquam persoluet, & ideo semper poenam luet. Concludit Christus. Sic faciet pater meus caelestis vobis scili-cet, sicut isti seruo fecit dominus eius. vnde Au. Qui diuini beneficii oblitus suas vult vindicare iniurias, non solum de peccatis futuris veniam non merebitur, sed etiam quae sibi fuisse dimissa credebatur, ei im- putabitur ad poen. de poen. di. 4. qui diuini. & Greg. di. ea. Ex dictis euangelicis constat, quia si id quod in

A.V.C.
Aug. li. 19. contra Fau. cap. 25.
Ecclesia soluit & ligat.
Aug. quae. euang. lib. 1. cap. 23.
Aug. de verb. domini.
Post hanc lucem excusatio cessabit.
Greg. lib. 4. di. c. 6.

A nos delinquitur ex corde non dimitimus, illud rursus a nobis exigitur, quod nobis iam per poenitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Vnde dicit. Si non dimiseris vnusquisque fratri suo ex cordibus vestris. Ex iniuria illata alicui tria solent oriri secundum Pet. scilicet rancor in corde, id est, odium, & istud debet cito dimitri, id est, nunquam haberi. Secundum est signum rancoris, vt vitatio loquelae, saluationis & huiusmodi, & istud debet dimitri: quando praecipue ille iniurias petiit veniam. Tertium est actio iniuria rum, & istud non tenetur dimittere nisi facta satisfactioe debita. Et ex ista parabola mouetur quaestio a Theologis in quarto distinctio. 22. & a canonistis de poen. dist. 4. per totum, vt rum peccata dimissa per poenitentiam, redeant ad animam per sequentem culpam mortalem, & tam in textu, quam in gl. ponuntur plu-res opin. Sed sanctus Thom. super 4. in dicta distin. perfectius respondet, & determinat simpliciter, quod non redeunt, nec quo ad culpam, nec quo ad poenā: sed quo ad certum effectum ingratitudinis: quia per illam ingratitudinem de venia habita peccatorum peccatum sequens est grauius, & peniendum grauiori poena, quam si non esset illa circumstantia ingratitudinis. Et secundum istum effectum dicuntur peccata redire, vt in dictis capitulis.

S. XIII.

Non solum autem per parabolas, sed per exem- pla in vtroque sexu ostendit Iesus magnitudi-nem misericordiae suae ad peccatores poenitentes. Et primo in peccatrice: de qua solus Luc. ait. Rogabat e sum quidam Pharisaeus vt manducaret cum illo. Vbi primo notandum quod ait a postolis. Deus cum di- ues esset in misericordia sua propter nos egenus factus est, vt illius inopia vos diuites essetis: cum enim esset dominus omnium, filius hominis non haberet vbi caput suum reclinet, nec domum, nec agrum: sed pauca eleemosynas sibi oblatas pro necessitatibus suis & suorum retinebat. Vnde pauper inuitatus ab isto Pharisaeo accessit ad prandium: non ignorans pec-catricem venturam, & melius sibi conuuiuium poeni-tentiae oblaturam. Et ingressus in domum Pharisaei discubuit. Gregor. Nyssenus. Lucas plus medicus animarum quam corporum, ostendit ipsum Deum & saluatorem nostrum, piissime alios visitantem: non vt de diuitiis aliorum aliquid fortitaret, sed vt imper-tiatur de iustitia propria. Et infra dicitur quod cir-cumibat discurrens, vnde Greg. Nazianzenus. Vadit quippe de loco in locum, non solum vt plures lucretur: sed etiam vt multa dedicet loca. Dormit & labo-rat, vt fomnum & laborem sanet: sicut plorat vt det pretium lachrymis, praedicat caelestia, vt audientes exaltet. Et ecce mulier quae erat in ciuitate peccatrix. Cyrillus. mulier inhonestae vitae, promens autem fide-lem affectum, venit ad Christum: quasi perentem ve-niam commissorum largiri. Graecus quia quatuor Euā-gelista dicunt Christum vnctum fuisse vnguento a muliere, tres puto fuisse mulieres: ex personarum qualitate, ex modo agendi: ex differentia temporum. Ioannes quidem narrat de Maria sorore Lazari, quae sex dies ante Pascha vnxit pedes Iesu propria in do-mo. At Mathaeus postquam dominus dixerat. Sciri-tis quia post biduum Pascha fiet: subdit, quod in Be-thania in domo Simonis leprosi, mulier fudit vnguē-tum super caput dominum: non autem vnxit pedes vt Maria, Marcus etiam cum Marthae similiter. Lucas autem non circa tempus Paschae sed in medio Euan-

A.V.C.
Th. in 4. di. 22. q. 1. 2. & in 3. p. q. 88. a. 1.
Ex Cot. Aurea D. Thom. Lu. c. 7. Luc. 7. De mulie re peccatrice. 1. Cor. 8. Mat. 8. Dominus pauper & ex eleemo syis viuens.
Luc. 13.
Orig. in Mat. 23. 35. Ioan. 12. Mat. 26. De mulie re quae vn xit do-minum le-gitur, an fuerit vna vel plures.
M. 26. Mat. 14.

A gelij hoc refert. Chryl. autē binas asserit fuisse has mulieres, vnam quae continetur in Ioanne: alteram quae a tribus ponitur. Ambr. sub dubio ponit dicens. Quod potest non eadem esse mulier quae vnxit pe-des, & quae postea caput: ne sibi contrarium euange- listae dixisse videantur. Potest etiam quaestio metiri & temporis diuersitate dissolui vt adhuc illa peccatrix, iam ista perfectior. August. de consensu Euangelista rum: ait eadem Mariam bis hoc fecisse intelligendū arbitror. Semel scilicet quod Lucas narrat: cum pri-mo accedens cum illa humilitate & lachrymis mere-ruit remissionem peccatorum, vnde & Ioā. cum de Lazaro resuscitando cepisset loqui, ait. Maria autem erat quae vnxit dominum vnguento, & extersit pedes capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Quod autem in Bethania rursum fecit, prope tempus pas-sionis aliud est: quod ad narrationem Lucae non per-tinet, sed pariter narratur ab aliis tribus. Grego. in ho-mil. ponit eandem esse & vnam Mariā scilicet Mag-dalenam primo peccatricem, de qua Lucas hic, postea conuersam perfectē vnxisse caput & pedes in Be-thania, & sibi primo resurgentem. apparuisse secun-dum Luc. Mar. & Ioan. Vnde & Lucas ipse post nar- rationem huius historiae, scilicet de conuersione pec-catricis lauantis pedes Iesu lachrymis suis, immedia-te ponit quod discurrens Iesu ad praedicandū, seque-bantur eum mulieres plures, inter quas erat Maria Magdalena de qua exierant septem demonia, quod & Mar. scribit in cap. vltimo. Vbi & Beda super Lu. di-cit quod ipsa Magdalena est illa eadem peccatrix, cuius poenitentiam prius immediate narrauerat. Et Gre-gor. in homil. dicit quod Maria septem demonia ha-buerat: quia vniuersis vitiis plena fuit. Septenarius enim numerus vniuersitatem significat. Thom. in po-stilla super Ioan. dicit quod Hier. Chryl. & Origines. tenent quod ista peccatrix de qua hic, non fuit Maria Magdalena soror Lazari, quae postea vnxit in Betha-nia pedes Iesu vnguento: sed alia cuius nomen non habetur. Gregor. August. & Beda. dicunt vnam esse & eandem, scilicet peccatricē & Mariam Magdale-nam sororem Lazari de qua hic, quae vnxit nunc pe-des, & iterum in Bethania. Ambr. vtrunque opinio-nem refert, & neutram praefert. Communior ta-men opinio est Gregor. August. & Bedae praedicta. Et ad hanc videtur declinare Thom. in dicta postilla c. 12. Quae erat in ciuitate peccatrix. Hic oritur alia quaestio: videlicet, praesupposito quod fuerit Maria Magdalena ista mulier soror Lazari, vtrum fuerit meretrix publica? Quod videtur: tum quia communi-ter meretrices dicuntur peccatrices: tum quia aliqui doctores sancti hoc dicunt. Chryl. enim ait. Meretrix honestior est effecta virginibus. Postquam enim accensa est poenitentia: exarsit in Christi amore. Et Leo papa inquit. Quando haec mulier egressa est prostibulum, discipulus, scilicet Iudas ingressus est gehennam. Alij opinati sunt eam virginem corpore, et si non mente, vt Ioan. Damasc. a qua Christus eiecit septem demonia, id est vnum vitium capitale cum sex aliis. Luxuriam quo ad cogitationem, per cuius assensum ei dominabantur non per opus. Media via videtur rationabilior, videlicet quod nec fuit meretrix publica, nec virgo corpore, sed in domo sua men-te & corpore inhonesta: sicut accidit in multis mu-

A.V.C.
Chryl. ho. 81. in 2. in Io. ho. 61. Amb. l. 6. c. 6. in Lu.
Aug. d. c. 6. S. o. Eu. l. 2. c. 79.
Ioan. 11.
Gr. ho. 33.
Luc. 14. Mar. c. 6. Io. 2. Luc. 8.
Beda l. 3. c. 6. in Lu.
Gr. ho. 33. sup. caa.
Th. in c. 12. Ioan. lect. 1.
Locis ita citatis.
An Maria Magd. le-prosa fuerit meretrix publica.
Quid sen-tendū de statu Mag-dalenae: an fuerit conuer-ta.

A.V.C. 12. Iieribus nobilibus & diuitibus. Quod enim esset publica meretrix, non videtur, tum quia opulenta domina castri Magdali, tum quia manifeste contra legem Moysis ubi precipitur: non erit meretrix de filiabus Israel, cuius generis ipsa erat. Tum quia habebat germanum Lazarum, nobilissimum ciuem, & honestam sororem Martham: que nunquam fuissent passi tantam ignominiam in ciuitate sua Hierusalē. Et ad positionem doctotum quā eam nominant meretricem, potest dici, quod loquuntur per excessum: sicut & frequēter dicitur de muliere inhonesta quod est vna meretrix, etsi non in loco publico maneat. Sed proprie loquendo peccatrix hoc non signat. Est enim verbale importans habitum vel frequentiam peccati, vt sicut de masculo dicitur peccator, non solum luxurioso, sed & aliis vitiis irretito, ita & peccatrix dicitur de muliere dedita diuersis vitiis. Quod etiam fuit virgo corpore, non videtur, vnde & in hymno de ea dicitur. *Maria soror Lazari Quae tot commisit crimina. Ab ipsa fauce Tartari Rediit ad vitam.* Et postea: *Post fluxa carnis scandala Fit ex leuēre phiala In vas translata glorie De vase contumelia.* Sed nec dicitur in officiis eius vericulus qui dicitur de virginibus, scilicet Adducuntur regi virgines post eam: sed loco huius dicitur dimissa sunt ei peccata multa. Nil tamen de his determinatum est ab ecclesia. Vt cognouit quod Iesus accubisset in domo Pharisaei. Vnde fuerit Maria inducenda ad penitentiam quāuis ex Euangelio non habetur, potest pie credi quod ex auditu praedicationis Christi, nam cum multitudo maxima ad praedicationes eius concurreret, ex omni genere hominum etiam iuuentū, Maria quae erat pulchra, vana, & curiosa appetens videri, & amari à mūdānis, ibat ad loca vbi erat concursus hominum, vt videretur, pergens ergo ad praedicationem Christi, cum Iesus eam videret, & conuersionem eius futurā praesiceret, cepit loqui contra vanitates mundi, & de peccatis sequendis. Inde Maria compuncta finita praedicatione, audito quod pergeret ad prandium: attulit alabastrum vnguenti. Beda. Alabastrū est genus mar moris cādidum variis coloribus interinctum, quod ad vasa vnguentaria congruere solet: eo quod optime ea seruare dicitur sup. Euan. Intrauit domum vbi erat Iesus Greg. Quia enim haec mulier turpitudinis suae maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiae cucurrit. Coniungentes non erubuit: nam quia semetipsam grauiter erubescere intus, nihil esse credidit quod verecundaretur foris. Discite quo dolore ardeat, quae flere inter epulas non erubescit. Et stans retro secus pedes eius. Gre. Nylenus. Indignitatem suam ostendens, stabat post tergum, deiectis luminibus & effusa coma pedes amplectens, lachrymisque eos perfundens, rebustritem animum ostendebat, veniam implorans. Lachrymis cepit rigare pedes eius, & capillis suis tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vnguebat. Grego. in homil. Quot in se habuit oblectamēta, tot de se inuenit holocausta. Conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum, vt totum Deo seruiret in penitentia: quicquid ex se Deum contempserat in culpa. Oculis terrena concupierat & vanē aspexerat: sed hos iam per penitentiam conterens flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat: sed iam capillis lachrymas tergebat. Ore superba dixerat, & forte turpia, sed pedes domini osculans, hoc in redemptoris sui vestigia figebat, vnguentum sibi pro odore carnis turpiter exhibuerat: hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Haec Pharisaeus intuens despicit, & non solū venientem

Peccator quid pro- priefignat Psal. 44. Luc. 7.

Maria quo modo ad conuersionem induc- ta.

Beda. lib. 3. comm. in Luc. Alabastrū quid. Greg. ho. 33. sup. Eu.

Greg. 16. Mariae in sua conuer- sione ope- ra.

A peccatricem mulierem: sed etiam suscipientem dominum reprehendit. vnde sequitur. Videns autem Pharisaeus qui vocauerat eum, ait, intra se. hic steset propheta sciret vtrique quae & qualis est mulier, quam tangit eum: quia peccatrix est. Grego. ecce Pharisaeus veraciter apud se superbus & fallaciter iustus agrā repraesentat de agitudine: medicum de subuentione. Quae profecto mulier si ad pedes Pharisaei venisset: calcibus repulsa discederet. Inquinari enim se alieno peccato crederet, sed quia hanc verā suā vestigia non replebat, de alieno vulnere egrotabat. Sic & quidam sacerdotali officio praediti si quid fortasse iuste exterius vel tenuiter egerint, protinus subiectos despiciunt, & peccatores quosque in plebe positos dedignantur. Necessē est autem, vt cum peccatores quosque conspiciamus, nos etiam ipsos prius in illorum calamitate deseamus: quia fortasse in similibus aut iam lapsi sumus aut labi possumus. Inter duos ergo agros (scilicet Mariam & Simonem) me dicus Christus aderat: sed vnus in febre sensum tenebat, alter sensum perdidit mentis. Dominus autem (inquit Titus) non verba eius audiens: sed cogitationes inspiciens, dominum se prophetaum ostēdit. vnde sequitur. Et respondens Iesus (scilicet cogitationi Pharisaei) ait. Simon habeo tibi aliquid dicere. Ex quibus verbis attentior factus Simon, ait. Magister dic. At Iesus de duobus debitoribus paradigma proponit, dicens. Duo debitores erant cuidam sceneratori, &c. Titus q. d. neque tu abique debitor es: quid igitur si in paucioribus teneris, ne superbiat: quia tu quoque venia eges. Vnde & de venia subdit. Nō habentibus illis vnde redderent, donauit vtrique, gloss. nullus enim potest per seipsum à debito peccati liberari: nisi diuina gratia veniam consequatur. Interrogatur exinde quis amplius largitorem debiti diligit, scilicet an ille cui dimissa sunt quingenta, an cui dimissa sunt quinquaginta. Cui protinus Pharisaeus respondit. Existimo quia is cui plus donauit. Quia in re notandum est: quia dum sua sententia Pharisaeus conuincitur, quasi phreneticus funem portat in quo ligetur. Ait Iesus. Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierem dixit. Vides hanc mulierem &c. Enumerantur bona peccatricis: quae erga eum ex dilectione egerat: & mala falsi iusti, quae ex neglectu omiserat. Intraui domum tuam. Titus: quasi diceret. Facilis est vsus aquarum: non est facilis effusio lachrymarum, tu promptis non es vsus, haec effudit non prompta lauans lachrymis pedes meos. Chryso. Sicut autem vbi vehemens imber prorumpit, fit serenitas, sic lachrymis effusus apparet tranquillitas, & perit caligo reatum. Et sicut per aquam & spiritum, sic per lachrymas & confessionem denuo mundamur, vnde subdit. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Gregor. Tanto ergo amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne concrematur. Titus. Contigit autem saepius eum qui multum peccauit, per confessionem purgari, pauca verò peccata ex arrogantia non venire ad confessionis remedium. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Chryso. Opus est ergo nobis seruenti anima, quia nihil impedit hominem fieri magnum. Nullus ergo cōstitutorum in peccatis desuperet, nemo virtuosus dormitet, nec hic confidat. Saepē enim meretrix praecedet eum, nec ille diffidat, possibile nanque est eum etiam primos superare: vnde sequitur. dixit autem ad illam, dimittuntur tibi peccata tua. Ecce quae ad medicum venerat agra, sanata est. Sed de salute eius adhuc

A.V.C. 12.

Gre. Ibid.

Pharisae- ca super- bia, qua etiam all- qui facer- dotes ho- tantur.

Nota.

Publicanus quis esset.

confessio peccati.

A. V. C. 12. adhuc alij egrotant. vnde subditur. Et ceperunt qui simul discumbebant dicere intra se. Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? Greg. Sed caelestis medicus agros non respicit, quos etiam de medicamento fieri deteriores vidit. Eam autem quam sanauerat per pietatis suae sententiam confirmat dicens. Fides tua te saluam fecit. Greg. Quia hoc quod petiit posse se accipere non dubitauit. Theophilus. Postquam autem peccata dimisit, non stetit in remissione peccati, sed adiecit operationem boni. vnde subdit. Vade in pace, id est, in iustitia. Nam iustitia est pax hominis ad Deum, sicut peccatum est inimicitia inter hominem & Deum, quasi diceret. Operare omnia quae ad pacem deducunt. Mystice autem signat haec mulier gētilitatem deditam omnibus vitiis. Quae audito quod accubisset per incarnationem in domo Simonis leprosi, id est, in populo Iudaeorum, conuersa per praedicationem, accessit per fidem ad dominum Iesum, desendo peccata, vngendo deuotione pedes, id est, humanitatem Christi venerat. Post, altera vice etiam caput id est, diuinitatem eius adorando, magis edocta, & in virtute proficiens. Murmurat autem Pharisaeus, id est, populus Iudaeorum, de tali conuersione & susceptione. Sed Christus ostendit populum Gentilem post conuersionem signa maioris dilectionis ostendisse ad eum, quam populum Iudaeorum, & ideo sibi remissa peccata. Ad quod facit similitudo inducenda de duobus debitoribus. Populus enim Iudaeorum debitor erat Deo qui scenerator dicitur ex eo quod bona nobis ab eo collata quasi per mutuum vult, quod ei reddamus: ab eo recognoscendo, ad suum honorem vtendo: cum multiplicatione meritorum. Et populus quidem Iudaeorum debitor erat etiam quinquaginta: qui est numerus Iubilei, in quo fiebat remissio debitorum: liberatio à seruitute, & requies à cultura terrae. Erat enim populus ille etiam quo ad electos debitor Dei, debito peccati originalis, nondum purgata natura, debitor seruitutis diabolicae, debitor quietis aeternae, quam habere non poterat etsi ad illam creaturae. Omnia sibi haec fuerunt ei dimissa à Christo per passionem eius, quo ad conuersos ad fidem, seu virtualiter. Populus Gentilis debitor erat in quingentis: qui numerus resultat ex quinquaginta per decem multiplicationis: quia non solum per originale erat obnoxius Deo, & seruiens Diabolo, & alienus à quiete supernae beatitudinis: sed per actualia debitor, contra decem praecipua agens. Vtrique populo dimissum quantum ad electos. Vbi autem abundauit delictum ait apostolus: superabundauit & gratia remissionis, & deuotionis ac delectationis, scilicet in populo Gētili conuerso. Exemplum etiam notabile de misericordia eius apparet in adultera cui dixit. Nec ego te condemno vade & amplius noli peccare. Vbi tamen aduertendum quod Christus habebat potestatem absolutam super quantuncunque sceleratos in vtroque foro. vnde & poenam mortis debitam pro adulterio in iudicio contentioso potuit simpliciter remittere, absque alterius poenae impositione, & in foro penitentiali potuit remittere quo ad culpam & poenam, sine confessione & satisfactione aliqua: quia potestatem excellentiam habebat in sacramentis. Credendum tamen est quod infudit adulterae tunc tantam contritionem quod sufficeret illi ad delectionem omnis culpae & poenae: sicut & Magdalenae fecerat. Vnde cum homines non habeant talem potestatem absolutam: nec in foro causarum, nec in foro animarum: non possent

Iustitia quid.

Greg. 16. Sententia y iudicis.

Dominus quare scenerator.

Rom. 5. De muliere in adulterio deprehensa.

Ioan. 8. Christi potestas absoluta in vtroque foro.

Amb. in Psal. 118.

A iudex nec deberet absoluerere sine aliqua impositione poenae: siue in foro contentioso siue in foro penitentiali, quia vt ait Ambrosius, bonus iudex iuxta leges & iura pronunciat. 3. q. 7. iudicet.

§. XIII.

Manifestatur & erga viros delinquentes im- mensa clementia eius: non solum in Petro negante, & apostolis tempore passionis omnibus a fide diuinitatis eius recedentibus, sed etiam in Zachaeo qui erat princeps Publicanorum. Nam referente Luca, cum perambularet Iesus Hiericho. Hierico interpretatur Luna, & signat mundum plenum mutationibus, vt luna perambulatio Iesu, est incarnatio eius. Et sicut ibi illuminatus est caecus, sic & Zachaeus ab effectu terrenorum immoderato est separatus: quia per Christi incarnationem mundus qui caecus erat, multis erroribus obscuratus, & amori terreno rō totaliter deditus, illuminatus fuit & à cupiditatibus absolutus Dei gratia & doctrina. Sequitur, Ecce vir nomine Zachaeus. Nomen exprimitur, vt intelligatur vera historia, non parabola. Princeps Publicanorum. Cyrillus. Publicanus vir est auarus, effrenis erga superflua, alieni amator: hoc enim est Publicanorum officium. Vel Publicanus publicus peccator. Horum talium hic erat princeps, quasi peior ceteris. Quis ergo de se desperat quando iste peruenit ad Christum, cui census ex fraude inquit Ambrosius, restituta tamen fraude: vt patet infra. Et ipse diues vt intelligas omnes diuites auaros: scilicet communiter. Hier. Omnis diues aut iniquus, aut heres iniquit. Et quarebat videre Iesum, quis esset. Titus. Pullulaue rat in eo semen salutis: quia cupiebat videre Iesum, vt pote qui nunquam eum viderat: quia si vidisset, dudum iam recessisset malitia Publicana: qui enim Iesum videret, non potest in nequitia perdurare. Et non poterat praeturbata, quia statuta pusillus erat. Titus. Duo erant impedimenta huiusmodi visioni. Nam re tardabat eum populus, non tam viroreum quam peccatorum, & quia statuta pusillus erat. Amb. Pusillus malitia, id est, ex defectu bonitatis, quae est magnitudo anime, vel pusillus fide. Et praecurrens ascendit in arborem sicomorum, vt videret illum. Cyrillus. Turba autem est imperitiae multitudinis confusio, quae vericem nequit videri sapientiae. Ergo Zachaeus quā diu in turba est, non vidit Christum: sed plebem, iam transgressus iustitiam meruit quem desiderabat aspicere in arbore sicomoro. Beda. Sycomorus est arbor foliis moro similis, sed altitudine praestans: vnde & à latinis celsa nūcupatur, ficus fatua dicitur: & eadem dominica crux, quae credentes alit, vt ficus, ab incredulis irridetur, vt farua, hanc arborem statuta pusillus Zachaeus, vt coxaltari possit ascendit, dum quilibet humilis & proprie conficius infirmitatis, clamat. Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Quia inde erat Iesus transiturus. Amb. Pulchre addit Euangelista: quia illa parte Iesus erat transiturus. Vel vbi sicomorus: vel vbi crediturus, vt & mysterium seruaret, & gratiam feminaret. Sic enim

A.V.C. 12. Iudicādū est fecūdū leges & al legata & probata f. l. illicitas. ff. de oīū. praes. Luc. 91. Ex Cat. aur. 9. Th. de Zachgo publican.

Publicanus quis esset. Amb. l. 8. cō. in Lu.

Hiero. ad Hedib.

Amb. in Lu. l. 8. Arbor sicomorus.

Beda. in Lu. 19. c. 1. lib. 5. com. Aboc sycomorus signat dominicam crucem. B. l. 6. Amb. ibi.

a Haec publicani d. fuitis ex libris sacris petita est, in quibus ob auaritiam & quasi vni vni amque hi male audivit. Sed apud Romanos Publicani fuerunt equites Romani qui publica populi Romani vestigia, & vltro tributa quas illi sui gratia conducebant. vide Sigon. de antiq. iur. civ. Rom. l. 2. c. 4.

venerat,

A.C.V. venerat, ut per Iudæos transfret ad gentes. Et cum venisset ad locum: suscipiens Iesus vidit illum. Cyrilus. Vidit quidem hominis animam promptissimè nitentem ad sanctè viuendum, & cum ad pietatem conuerterit. Beda. Perambulans dominus venit ad locum ubi Zachæus Sycomorum conscenderat: quia missis per mundum sui verbi præconibus, in quibus ipse nimirum loquebatur, & ibat: venit ad populum nationum, qui passionis eius fideiam sublimis existens, etiam diuinitatis eius ardebat agnitæ facie beari. Quem suspiciens vidit: quia per gratiam elegit. Vt secundum Ambro. Zachæus super arborem: quia supra legem est. Et dixit illi Iesus. Ambro. Capitulum se non inuitatus inuitat, sciebat enim vberem hospitii sui esse mercedem. Sed & si non vocem inuitantis, audierat tamen affectum: ideo dixit, Zachæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere. Titus. Hic solam visionem eius desiderauit, sed qui nouit plus facere quam quærimus, deditei supra id quod expectabat, scilicet ut in domo sua eum reciperet. Beda. Ecce camelus deposita gibbi sarcina, per foram è acus transit: hoc est diues & publicanus relicto amore diuitiarum: contempto sensu fraudium, angustam portam, arctamque viam, quæ ad vitam ducit ascendit. Vnde subdit. Et festinans descendit. Beda. Quod descendere de Sycomoro Zachæus & sic in domo sua Christo mansionem parare iubetur, hoc est quoddam ait apostolus. Et si cognouimus secundum carnem Christum: sed nunc iam non nouimus. Et si crucifixus est ex infirmitate: sed viuuit ex virtute Dei. Et excepit illum gaudens. Chryso. Considera saluatoris nimiam bonitatem. Insons cum fontibus conuersatur. Fons iustitiæ cum auaritia, quæ est materia prauitatis. Ingressus domum Publicani nullam ex auaritiæ nebula iniuriam patitur: sed fulgore iustitiæ auaritiæ delet. Sed mordaces & criminationis amatores inuchi tentant in his, quæ ab eo fiebant. Sequitur enim. Et cum viderent: omnes murmurabant: dicentes quod ad hominem peccatorem diuertisset. Ipse vero inquit Chryso. inculatus ut epulo, & publicanorum amicus, spernebat hæc, ut consummaret propositum. Quia & medicus nisi patiatur saniem ægrotorum: non liberat à morbo: quod & tunc contigit: quoniam conuersus est publicanus & factus est melior. Nam sequitur. Stans Zachæus dixit ad Iesum. Chryso. Audi mirabile: nondum dicit, & obedit. Et sicut sol per radios infulsus in domum non illustrat verbo, sed opere, ita saluator radiis iustitiæ nequitia fugauit caliginem. Ecce inquit dimidium bonorum meorum do pauperibus. Chryso. Est autem diligentius attendendum quod opes Zachæi non solum erant iniuste, id est, per fraudes & rapinas acquisitæ, sed etiam ex patrimonio fuerant congregatæ, alioqui quomodo poterat extorta iniquè restituere in quadruplum. Sciebat enim legem iubentem restituere in quadruplum. Et ideo subdit. Siquid aliquem de fraudauit reddo quadruplum. August. Qui contra ius societatis humanæ furtis, rapinis, calumniis, oppressionibus, inuasionibus, aliqua abstulerint, reddenda potius, quam donanda censemus Zachæi publicani exempli. q. s. non sane. Quod fraudatis restitueret quod fraudauerat, iustitiæ debitum exigebat: quod vero quadruplum, supererogationis. Quod dimidia tem bonorum suorum pauperibus largiretur: perfectionis. Restituit enim male ablatis, quod sibi restabat pauperibus erogabat. Et notandum secundum Theop. quod non dicit dabo, & reddam scilicet in fu-

Zachæi opes ex quib. sic bac restituitio ex patrimonio erant. Aug. ep. 54. ad Maced. Restitutio faciendæ de his quæ iniuste ablata sunt non danda.

A turum promittendo, sed do medietatem & reddo quadruplum, in præsentem faciendæ, quod est contra eos, qui proponunt & non faciunt. Et respondit Iesus ad eum. Quia hodie salus domui huic facta est, per hoc ipsum Zachæum signans assecutum fuisse salutem, per domum habitatorem significans. Eo quod ipse sit filius Abraham. Beda. Filius Abraham dicitur Zachæus non quia sit de eius stirpe generatus: sed quia est eius fidem imitatus, ut sicut ille terram domumque paternam deseruit, ita iste bona sua partienda pauperibus reliquerit. Pulchrè autem dicit & ipse: ut non solum eos qui iusti perseuerant, sed & eos qui ab iniustitia respiciunt, ad filios promissionis pertinere declarat. Venit enim filius hominis querere, & saluum facere quod perierat. Quia enim murmurabant quidam, eo quod cum viro peccatore moraretur, ad compescendos illos dixit. Venit filius hominis &c. q. d. Quid me criminamini si rectifico peccatores? secundum Chryso. Tam enim procal est à me odium peccatorum, cum eorum causa adnecrim. Nam medicus veni non iudex. Ob hoc coniuua fio languentium, patiorque factorem ut præstem remedia. Quærit autem hic aliquis quomodo Paulus iubet, si quis frater fuerit procaus, aut auarus, & hu iusmodi cū talibus nec cibum sumere, Christus autè erat publicanorum coniuua. [Sed nondum prouocati] erant isti, ut fierent fratres, sed & tunc vitare præcepit apostolus fratres cum perstant in malo: hi autem iam mutati erant. hæc Chryso. Beda. Mystice vero Zachæus qui interpretatur iustificatus credentem ex gentibus signat populum, qui [quanto curis secularibus occupator: tanto flagitiis deprimentibus erat factus humilior], sed à domino sanctificatus est qui intrantem domum Hiericho saluatorem videre quærebat, dum fidem quam mundo attulit, participare quæsiuit.

D i, participare quæsiuit.

§. XV.

S Int lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes, &c. Theophilus sint lumbi, id est, semper procliuus ad opera exequenda domini nostri. Lucernæ ardentes. Theophilus id est, non ducatis vitam in tenebris, sed ad sit vobis lux rationis ostendens vobis agenda & fugienda. Est enim mundus nox. cincti vero lumbos sunt qui practicam exequuntur, nam talis est ministrantium habitus, quibus oportet adesse & lucernas ardentes, id est, discretiois donum, ut non solum valeat cognoscere practicus quæ agere oporteat, sed & quomodo alioquin in precipitio superbiæ homines ruunt. Lucernæ in plurali. Theophi. duas lucernas habeamus ardentes, scilicet conceptum mentis iugiter in anima emicantem, quo illustramus, & doctrinam qua ceteros illuminamus. Vel secundum Gregor. lumbos præcingimus cum carnem à luxuria coercemus. In lumbis enim vitis luxuria est: quia scilicet, inde deciditur semen. Lucernas habemus in manibus, cum exemplarum lucerna in operibus nostris ostendimus. Vel secundum August. Docet lumbos præcingere per continentiam ab amore terrenorum. Et lucernas habere accensas, ut hoc ipsum vero sine & recta intentione faciamus, sed si vtrumque horum agitur, restat ut totam spem nostram in redemptoris aduentu constituamus. Vnde subditur. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis. Ad nuptias quippe dominus abiit:

A.V.C. 12. **Gen. 12.** Filius Abraham hæc Zachæus & quare. **1. Cor. 5.** Quando cum iustis non peruersis non est cõuersandus. Zachæus mystice quid signat. **Expositio Eua. de li bis præcinctis. Ex D. Th. Cat. aurca Luc. 12.** Cincti lumbos qui. **Luc. 12.** **Gre. ho. 13 in Euan.** **Aug. lib. 2. quæst. Eua. 6. 15.**

A biit: quia ascendens in cælum supernam sibi multitudinem Angelorum nouus homo copulauit. Theophi. Quotidie etiam dominus in cælis desponsat sanctorum animas quas ei Paulus vel alius similis virginem castam offert. Rediit autem à nuptiis celebratis in cælis, forsitan vniuersaliter in consummatione totius, quando veniet de cælo in gloria patris, forsitan etiam singulis horis aditans inopinatè particulari vniuersi cuiusque consummationi. Ut cum venerit & pulsauerit, &c. Greg. Venit dominus cum ad iudiciū properat, pulsatur vero cum iam per ægritudinis molestiam mortem vicinam esse designat. Cui confestim aperimus: si hunc cum amore suscipimus, aperire enim iudici pulsanti non vult qui exire de corpore trepidat, & cum quem contempsisse se meminit, iudicem videre formidat. Confestim aperit, qui cum tempus propinquæ mortis cognouerit, ex spe bonæ operationis factæ de gloria retributionis hilarescit. Beati sunt ferui illi quos cum venerit dominus, inuenit vigilantes. Greg. Vigilat qui ad aspectum veritatis luminis mentis oculos apertos tenet, qui seruatur operando quod credit, qui à se corporis & negligentia tenebras repellit. Amen dico vobis quod præcinget se. Orig. Erit enim præcinctus iustitia circa lumbos suos secundum Esa. per quam præcingit se, id est, ad retributionem se præparat. Vel secundum Theophilum præcingit se, eo quod non totum vberitatem bonorum largitur, sed hanc cohibet secundum certam mensuram. Quis enim Deum capere potest quantum est? Vnde & Seraphim velari dicitur propterea excellentiam. Et faciet illos discumbere, id est, omnino requiescere: sicut enim discumbendo totum corpus facit pausare, sic in futura gloria totus in corpore & anima, tandem dominum contempletur. faciet discumbere fessos refocillans, & apponens spirituales delicias. Transiens ministrabit illis, id est, secundum Theophi. quasi vicem æqualem eis reddens, ut sicut illi ministrauerunt ei, sic ipse eis ministrat. Transiens dicitur secundum Greg. cum de iudicio ad regnum redit. Vel transit dominus cum ab humanitatis forma in diuinitatis suæ contemplationem nosleuat, prima vigilia secundum Grego. est pueritia: secunda iuuentus, tertia senectus, &c.

§. XVI.

D e diuite epulone & Lazaro mendico non parabola, id est, similitudo tantum, sed exemplum rei factæ secundum Bedam & vera Historiæ narratione, secundum Amb. id insinuat ex quo nomen exprimitur, dicitur tamen & parabola vel similitudo, ut ex hoc alij admonentur. Nam secundum Cyrillum refert traditio Iudæorum Lazarum quendam fuisse tunc temporis in Hierusalem extrema pressum Lazarus inopia & infirmitate: cuius meminit Dominus intro ducens eum in exemplum, ad maiorem sermonis manifestationem. Et ex hoc innuitur aperte mirabilis prouidentia Dei in hoc sæculo bonos deprimi & multipliciter affligi, & malos prosperari: in alio vero malos in inferno torqueri: & bonos in requie felicitatis permanere. Vnde dicitur. Homo quidam erat diues: quia in presenti mali sunt præminentes bonis in dominio: ideo prius ponitur vita mali diuitis. Homo dicitur prout dicitur ab humo: non in quantum est animal rationale. nam toto effectu deditus erat terrenis cupiditatibus non utens ratione. Quid dicitur nec proprium nomè exprimitur: ut in eo cruce-

A cietur in quo deliquit: quia enim fuit de numero illorum qui vocauerunt nomina sua in terris suis secundum Psalmistam, inde post transitum huius vitæ nomè amittit. Tacetur etiam nomen eius quasi ignoretur à Christo: quia peccatores dicitur ignorare, id est, facta eorum non approbare. Tacet etiam Christus eius nomen, licet sciret, ne scandalizaret audientes. Nam iste diues ut refert Io. Damasc. dicitur fuisse cõsanguineus Zachariæ patris Baptistæ: & multis notus. Erat diues. Non est modò diues: sed pauper, cæcus, & nudus. Erat: quia præterierunt omnia velut umbra. Non sunt: ait Amb. diuitia in se criminosa: sed luxuria infamat diuitias, & omnis diues, ait Hieron. aut iniquus, aut auarus. Et vermis diuitum superbia secundum August. Non solum enim auaritia consistit in illicite acquirendo, sed etiam in tenaciter retinendo, & non subueniendo pauperibus, quado oportet, ut iste epulo. Insuper inordinate amando: in diuitiis, constituto vltimum finem, secundum Tho. in summa. Qui induebatur purpura & bysso. Ecce iactantia superbiæ. Nam purpura secundum Bedam est color regij habitus: & conchis marinis ferro circumcisus emissæ. Bysso vero genus lini cãdidissimi & mollissimi. Gre. Si subtilium pretiosarumque vestium cultus culpa non esset: nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, [quod diues qui torquebatur apud inferos bysso & purpura indutus fuisse] nemo quippe preciosa vestimenta nisi ad inanem gloriam quærit. glo. Tho. preciosa, id est, excedentem qualitatem conditionis suæ. Et epulabatur quotidie splendide. Epule notant superfluitatem, quotidie continuitatem: splendide latam studiositatem. Chryso. Cinerem & puluerem de diuite & terrâ purpura & serico protegebatur. Et qualia vestimenta tales & epule, corpori vermicibus corrodo. Gre. Solerter intuemus est, quia celebrari conuiuia sine culpa vix possunt, penè semper epulas concomitatur voluptas. Hic. Venter & genitalia vicina sunt membra, ut ex vicinitate membrorum intelligatur confæderatio vitiorum. di. 44. s. 1. Exinde ponitur conuersatio Lazari, vnde sequitur. Erat mendicus quidam. Transiit mendicitas eius & omnis miseria & non est modo pauper: sed ditissimus nomine Lazarus. Ponitur nomè eius: quia tales Deo notis sunt, id est, approbati & grati in operibus suis: quia gratia Deifultus: sic enim interpretatur Lazarus, adiutus, scilicet gratia Dei. Vlceribus plenus, ut magis ad meritum cresceret: non solum mendicitas cõmemoratur quæ est extrema paupertas perens elemosynas: vnde mendicus quasi manu dicens dicitur sed & infirmitas, & grauis quia vlceribus plenus, non vnum sed multa habebat, adeo quod iacebat despectus à cunctis, ut domum vel hospitale non inueniret eum recipientem, sed in via iacebat. Iacebat enim ante ianuam diuitis. Mirum est, quod diues ille superbus & auarus permittebat eum antedomum eius manere, & non expellebat. Sed torum creditur diuina dispensatione peractum, ut pauperi inde aueretur corona patientiæ, quotidie cernenti illum iniquum ita prospere: & se ab illis sceleribus liberum tanta calamitate teneri, vnde tentari poterat, & diuiti iudicium damnationis cresceret, dum quotidie videns tantam inopiam non subueniret etiam in minimis. Nam ut sequitur. Cupiebat saturari mendicus non de carnibus & rebus preciosis: sed de micis quæ cadebant de mensa diuitis. Inter tot vulnera non meminit dolores plagarum sed famem: quasi ei diceret. Quod proicis de mensa prebe mihi in elemosynam, fac damna lucrum. Sed nemo illi dabat. Crudelis enim dominus crudeliter ha-

A.V.C. 12. **Mar. 8.** **Amb. in Luc. lib. 8. Hic. ep. ad Hed. b.** **Auaritia in iuo con sicut. Th. in 2. 2. q. 118. a. 4.** **Bed. l. 5. in Luc. Gr. ho. 40. in Euan.** **Hic. ad An nian. epi. stol. 147. Inter gulam & luxuriam cõfæderatio.** **Lazari crymol.**

A.V.C. les habebat & famulos. Ita enim ait Amb. sunt conditionis humane immemores diuites: vt tanquam supra naturam siti, de miseris pauperum suarum captant inuentiu voluptatum, vident inopem, insultant egentem, & quorum miseriam de carnis auferunt, Non tamen suos etsi afflictos deserit Deus. Vnde & sequitur. Canes veniebant, & lingebant vlcera eius. Chryf. vlcera quæ nullus hominum lauare dignabatur & contrectare, feræ mites lambunt. Deinde ponitur migratio vtriusque. Factum est inquit dominus vt moreretur mendicus, factum est scilicet diuina dispensatione operante, vt merces redderetur inopi: vt moreretur mendicus. Non est mortuus Lazarus, sed mendicus, paupertas & miseria eius, ipse autem quo ad animam viuunt in æternum & in requie. vnde sequitur, & portaretur ab angelis. Chryf. tanta pœna repente delicia commutatur: portatur post tantos labores, qui defecerat, ne saltem ambulans laboraret. Sed ista portatio non est corporalis sustentatio: cum nec anima nec angelus corporalis sit, sed gaudiosa associatio, & defensio ab insidiis diaboli. Chryf. Suffecerat ad portandum pauperem vnus Angelus, sed propterea plures veniunt, vt chororum legitur faciunt, gaudet vnusquisque Angelus tantum onus tangere, libenter talibus oneribus prægrauantur, vt ducant homines ad regna cœlorum. In sinum Abrahamæ. Chryf. In sinum Abrahamæ portatur vt illum palparet & refocillaret. Sinus Abrahamæ paradysus est. hæc Chryf. scilicet nunc. Nam in veteri testamento sinus Abrahamæ erat limbus patrum. Qui sic dicitur, quia sicut sinus est locus securitatis & quietis: nã quæ secuta esse volumus ne amittamus in sinu ponimus, & paruuli in sinu matris requiescunt, ita animæ descendentes ad limbū securæ erant suæ salutis, & que scebant, scilicet non afflictæ à pœna ignis: etsi Deum non viderent, Abrahamæ autem dicitur sinus: quia illuc descendebat animæ fidelium, quorū credentiū Abrahamæ dicitur pater, & pater fidei: quia primus fuit qui publice confiteretur verū Deum inter Chaldeos idololatrias & solum in familia eius remansit cultus veri Dei: & ex magna fide credidit ex se iam centenarium & sterili vxore filium nasciturum, in quo gentes saluarentur.

Sequitur de morte epulonis. Mortuus est autem & diues: quia defecerunt ei diuitiæ: quoniam vt ait Psalm. 48. & Iob 27. Diues cum interierit non sumet omnia, nec descendet cum eo gloria domus eius. Chryf. Mortuus nunc quidem est corpore, sed erat illi anima mortua antea, nihil enim agebat ex operibus animæ: nam totus feruor eius qui prouenit ex dilectione proximi expirauerat, & erat defuncto corpore defunctior. Nullus est autē qui sepeliendo diuiti ministrasse dicatur, vt Lazaro, eo namq; quod in lato itinere delectatus, multos habuit obsequentes adulatores, vt peruenit ad finem, priuatus est omnibus. Et quid receperit anima eius audiamus. Sepultus est in inferno, ea scilicet sepultura quam Hiero. describit de Ioachim rege. Sepultura scilicet asini sepelietur, quæ talis est. Eo mortuo sunt de eo tres partes: nam pellem recipiunt domini eius, sic & temporalia seu exteriora bona signata per pellem recipiunt atinentes sui. Et sicut de pelle asini sunt tympana: ad quorum sonitum homines gaudent & tripudiant, ita diuitiis peccatorum, remanentes homines ad vana gaudia vtuntur. Caro asini à vermibus roditur & consumitur, ita & cadauet hominis. Ossa vero exponuntur caloribus & frigoribus duratura, & animæ peccatorum cum patientiis suis permanentes

Amb. 8. in Luc.
Deus afflictos non deserit.
Lazarus non mortuus hic sed medicus.
Chryf. 16.
Limbus est locus securitatis.
Abrahamæ sinus quis.
Abrahamæ fides.
Mors epulonis.
Chryf. libi.
Hic. 21.
Asini sepulchra hominum in pio accommodantur.

A transibunt ab aquis niuium ad calorem niuium in inferno: vbi nulla est redemptio, vt ait Iob. Basilius. Est autem infernus quidam locus communis in initio terre obumbratus vndique & opacus. Cuius est quoddam orificium in profundum tendens per quod pater descensus animabus ad pœnam damnatis. Aug. Sepultura inferni pœnarum est profunditas: quæ superbos & immisericos post hanc vitam deuorat. Demum ponitur retributio eius pœnalis: vnde sequitur. Eleuans autem oculos cum esset in tormentis Greg. Oculos quos culpa clausit, nunc pœna aperit, noluit in vita aperire oculos misericordie ad mendicum, nunc cogitur aperire cum pœna ad eum consolandum. Chryf. Diuiti enim mortuo agebat exitum accubitus in gehenna, & prospectus delectationis Lazari, ne sola tormentorum natura, sed & toleratione honoris illius intolerabilius sentiret supplicium. Vnde dicit, cum esset in tormentis. Chryf. non dicit tormentos: sed tormentis. Infinita cum tormenta possident. Glo. Infinita duratio: ac etiam à nostra hic comprehensione, totus in tormentis erat: oculos suos liberos habebat, vt alterius lætitiā posseserit aspicere, & magis torqueretur inde. Vidit Abraham à longe. Greg. Si Abraham tunc in imis non esset, hunc diues in tormentis positus non videret. Eos enim qui cœlestis patriæ vias secuti sunt, in egressu carnis, inferni claustra tenuerunt, id est limbi. Nō vt pœna scilicet ignis quasi peccatores plecteret, sed vt illos in locis remotioribus requiescentes, quia nec dum intercessio mediatoris aduenerat, ab ingressu regni reatus primæ culpæ retineret. Et Lazarum in sinu eius. Chryf. Multi ibi erant pauperes iusti, sed qui iacuit ad limina eius aspectui eius occurrit ad eius tristitiam. Hic innotescit, quia omnes qui à nobis offenduntur, obiciuntur nostro aspectui. Et ipse clamans dixit. Chryf. Magnitudo pœnæ magnam vocem reddebat. Pater Abraham, patrem vocat Abraham natura: quia recognouit se de eius genere descēdisse. Sed non fuit filius eius imitatione, quia Abraham charitativus, iste crudelis. Ille ante fore stabernaculi manebat vt transeuntes reciperet: hic & manentes ante domum auertebar non miserādo. Chryf. nec tamen dirigit sermonem ad Lazarum, sed ad Abraham, quia forsitan erubescere, vel putabat Lazarum reminisci malorum ex propriis iudicandis de illo. Miserere mei (ait) Chryf. Frustra agis pœnitentiam vbi non est pœnitentiæ locus. Tormenta te cogunt, non mentis affectus: qui est in regno cœlorum, nescio an eius, qui in inferno est, valeat misereri. Mitte Lazarum. Chryf. Erras miser, Abraham mittere non potest: sed suscipere potest, Lazarum videre non dignaberis, & nunc digitum eius desideras, hoc quod petis, tu ei debebas facere cum adhuc viueres, aquam desideras, qui delibutos cibos ante fastidiebas. Chryf. mutantur res, & notificatur omnibus quis esset diues, & quis esset pauper. Sicut enim in teatro cum aduersus pœnitentem & adstantes recedunt, exuentes se & amictum deponentes, qui reges & prætores visi fuerant omnibus, vltimus videntur vt sunt, sic & adueniente morte, & soluto spectaculo, vniuersis laruis egestatis & diuitiarum depositis ex solis operibus diiudicantur, qui verè sunt diuites, & qui pauperes: qui gloriosi & qui inglorij. Gregor. Diues guttam aquæ petiuit, qui in vita micæ panis negauit: vnde dicit. Quod autem hic fiat mentio de membris vt oculis, lingua & digito, non est intelligendum materialiter, vt de membris corporis, sed tropice, nam & ita dicuntur de Deo

A.V.C. 12.
Iob. 10.
Aug. 1. 2. q. 9.
Euan. c. 38.
Inferni de scriptio.
Chryf. de Lazaro conc. 62.
Tormen. ta inferorum infinita.
Greg. 1. 12. mor. ca. 7.
& 13. c. 21.
Iusti ante Christum ad cœlum non ascēdebant.
Gen. 18.
Chryf. libi.
Egregia similitudo quam à Luciano in parasitico sumpsit Chryf.
Greg. 1. 18. mor. c. 10.

A. C. de Deo in quo nil est corporeum: diues enim ille & A. C. 30.
Lazarus erant apud inferos in anima non in corpore: quæ cum sit spiritus, non habet linguam vel digitum corporeum. Sed visio eius, cognitio eius, est lingua eius reatus malæ locutionis in mundo: locutio eius conceptus intellectualis vel manifestatio eius: in extremū digiti minima operatio sicut & aqua ali-quod refrigerium à pœna, secundum Aug. Vnde subdit. Vt refrigerer linguam meam. Grego. Quid est quod in tormentis positus linguam suam refrigerari postulat, aliud magis quàm nisi quia in conuiuando loquacitate offenderat: puta detrahendo, deridendo, vana & turpia loquendo. Ideo in lingua potius ardebat id est, propter peccatum linguæ specia-lius torquebatur, Chry. Multa enim superba lingua eius locuta est, vbi peccatum ibi & pœna. Et quia plurimum peccauit, ideo amplius torquetur. Vnde secundum Aug. quod linguam suam vult refrigerari cum in flammā vtique totus arderet signat q̄ scriptū est. Mors & vita in manibus linguæ, & quia ore confessio fit ad salutem, quod per superbiam ille non fecerat. Extremum autem digiti minimam operationem significat, quia per spiritum sanctum subuenitur. Quia crucior inquit in hac flamma. Ignis ille seu flamma materialis cum sit corporeus non agit in animam quæ spiritus est & nobilitor naturaliter, sed velut instrumentum diuinæ iustitiæ supernaturaliter affligens eam per modum detentionis, secundum Thom. in quarto, vel etiam per modum inflectionis, secundum Petr. de palude, excedens secundum omnes pœnam omnem vitæ præsentis secundum August. distin. 25. vnum §. alias autem ea. Quia crucior, &c. Bas. Condignum præmium redditur illi, ignis & infernalis pœna, lingua arefacta, vice lyre sonantis, gemitus, vice potus, desiderium stillæ, vice spectaculorum enormium, caligo profunda, vice ambitus incessantis perugil vermis. Chryf. Non quia diues erat, torquebatur, sed quia miserus non est. Grego. Hic colligendum est quæ pœna multandus sit, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur luxurioso carere delictis pœna est, aqua autem non est refectio animæ in doloribus constituta, sed quia diues non fuit miserus (ait Greg.) pauperis iacentis ad ianuam, cum misericordia egeat, non exauditur. Vnde sequitur. Et ait illi Abraham, fili recordere. Chryf. Aspice patriarchæ bonitatem, vocatillum filium, nullum tamen præbet illi auxilium qui se remedio priuauerat. Recordare ait, id est aduertas præterita, nec obliuiscaris quor fueris oblectatus diuitiis. Recepisti bona in vita tua. Chryf. Illa quæ vere bona esse putabas & non alia credebas, & ideo illis amissis non tibi restant alia bona habenda, & Lazarus mala, quæ tu putabas vera mala sed non erant, etsi mala corporis, non tamen animæ. Ambr. Mala enim non sunt nisi quæ crimine mentem implicent: & conscientiam ligant. Ceterum paupertatem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem nemo sapiens mala dixerit. 25. q. 1. illa cauenda. Recepisti bona &c. Chryf. Non potest vel malus in omnibus esse malus: sed habet aliqua bona opera de genere bonorum: nec bonus potest in omnibus esse bonus, sed habet aliqua peccata. Cum ergo malus prosperitatem accipit, malo capitis sui est: cum enim pro illis paucis bonis retributionem hic accipit, illic amplius punitur, de pœna. d. 3. quid re-ritur.

ergo. Et cum bonus mala, id est aduersa tolerat, per ea de peccatis purgatur. Nunc autem hic consolatur Apostolus ad Rom. 8. & 2. ad Corin. 1. Si compatimur & conregnabimus, si fuerimus socij passionū simul & consolationum erimus, & Psalm. 95. Secundū multitudinem dolorum meorum &c. tu vero cruciaris Hiero. Difficile est immo impossibile, vt præsentibus quis & futuris fruatur bonis: vt de deliciis transeat ad delicias: vt in vtroque sæculo primus sit: vt & in cœlo & in terra appareat gloriosus: hic impleat ventrem, illic mentem. hæc ille. Sed nota verbum illud fruatur Gregor. Quicumque bona in hoc sæculo, habetis cum vos bona egisse recolitis, valde de ipsis pertimescite ne concessa vobis prosperitas eorundem remuneratio sit bonorum. Et cum quoslibet pauperes nonnulla reprehensibilia perpetrare conspiciatis: nolite despiciere, nolite desperare quia fortasse quos superfluitas tenuissima prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. Et in his omnibus &c. Chryf. Post misericordiam Dei sperandum est in propriis studiis de salute: non in nominādo patres amicos vel proximos: frater enim non redimit. Idem Hiero. 13. q. 2. in præfati cum. 5. seq. Chaos magnum firmatum est. Theophi. Chaos magnum signat iustorum à peccatoribus distantia. Nam sicut affectus eorum varij in vita fuerant: ita & mansiones non modicum differunt. Firmatum autē dicitur: quia secundum Chryf. dissolui non potest, agitari, vel concuti. Ambr. Inter diuitem ergo & pauperem Chaos firmatum est: quia post mortem nequeunt merita mutari. Vnde sequitur. Vt hi qui volunt hinc ad vos transire non possint: neque inde huc transire Chryf. q. d. Videtepossumus: transire non possumus, & nos videmus quid fugerimus: & vos videtis quid perdidistis: & nostra gaudia cumulant tormenta vestra, & vestra tormenta cumulant gaudia nostra Greg. Sicut enim transire reprobi ad electos cupiunt, id est à suppliciorum suorum afflictione migrare: ita ad afflictos & in tormentis positos transire iustorum, est mente ire per misericordiam: eosque velle liberare, scilicet quodam instinctu naturali: quæ dicitur voluntas & natura. Sed iustorum animæ quamuis in naturæ suæ bonitate misericordiam habeant: ita tamē authoris sui iustitiæ cōiuncti tanta rectitudine constringuntur: vt nulla ad reprobos compassione moueantur. Nec ergo transeunt iniusti ad beatorum sortem quia à damnatione perpetua non liberantur. Nec iusti ad reprobos transire possunt, quia erecti iam per iustitiam iudicij eis, nullo modo aliqua ex compassione miserentur. Et quod dicuntur gaudere de pœnis damnatorum sancti: intelligendum est, non quod de miseria eorū gaudeant: sed de impletione diuinæ iustitiæ, & euasione similis pœnæ. Theophi. Hinc elicias argumentum contra Orige. qui dixit, Cum terminus impo-nendus supplicij, erit tempus quo peccatores ag-gregabuntur iustis & Deo. Contra illud etiam est hoc quod Christus ait. Ite maledicti in ignem arerunt Matth. 25. Et ait. Rogo ergo te pater. Gregor. Postquam ardenti diuiti spes tollitur de se, animus ad propinquos quos reliquerat incurrit. Vnde ait. Rogo ergo te pater. Chryf. vide peruersitatem, nec in ipsis pœnis continet veritatem: pater est Abraham: quomodo dicis mitte eum in domum patris mei? Augustin. Lazarum petimitti: quia sentit se vtique indignum qui testimonium perhibeat veritati. Et quia non impetrauerat paululum

Animæ sicut & Deo corporea membra tropice inueniuntur. Aug. 16. Gre. hom. 40.
Aug. 16.
Prou. 18. Rom. 10.
Ignis quæ ratione animas cruciat.
Thom. in 4. d. 44. q. 3. a. 3. & in suppl. q. 70. a. 3.
Aug. ser. 4. de animab. def.
Est etiam conc. Tol. 4. c. 66.
Amb. li. 1. Exam. c. 8. mala quæ vere sunt.
Chryf. hō. 67. ad pop. Antioch.
Bonus sine malis, & malus sine bonis hic non reperitur.

A. C. 30.
Hiero. ep. 34. ad Iulianum.
Grego. in hom. cad.
Post misericordiam Dei, quæ ad diu est de propriis istius. Psalm. 48.
Ambr. 1. 8. in Luc.
Gre. hom. cad.
Beati quomodo ergo damnatos afflicti sunt.
Origenis error con-futatur.

A. C. refrigerati, multominus credit se posse relaxari ab inferis ad prædicationem veritatis. Et subdit. Ut restetur illum ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Vbi notandum quòd diues ad hoc petendum non mouetur ex charitate fratrum quam nullam habebat, sed ex amore proprio. Nam cum fratres sui abuterentur diuitiis, quas ille eis indiscrite reliquerat, ex malis operibus eorum in abusu diuitiarum illarum augebatur poena diuiti in inferno: inquantum erat occasio illis delinquendi. Ut ergo non sibi augeretur poena quotidie, propterea mitti Lazarum postulabat ad corrigendum illos ne male diuitiis vterentur, aut ipsum in malis imitarentur. Mitte eum in domum patris, &c. Grego. Qua in re notandum est: ardenti diuiti quanta supplicia cumulantur. Ad poenam namq; suam ei cognitio feruatur, & memoria. Cognouit enim & Lazarum quem desepit: & fratrum suorum meminit quos reliquit. Ut enim peccatores in supplicio amplius puniantur, & eorum vident gloriam quos contempserunt & de illorum poena torquentur, quos inutiliter amauerunt. Querit etiam hic Aug. Vtrum mortui sciant quæ hic aguntur, quia diues dixit de fratribus: an electi hoc etiam nouerint, quia Abraham dixit de vita quam hic tenuit Lazarus, & diues, & de Moyse, & respondet quòd eismortuis, potuit Lazaro indicante cognoscere Abraham, ne fallum sit quod scriptum est. Abraham nesciuit nos: possunt etiam & ab angelis, qui rebus quæ aguntur hic præsto sunt, audire aliquid mortui, possunt etiam aliqua quæ necessarium est eos nosse, non solum præterita, sed etiam futura spiritu Deireuelante cognoscere. Idem Aug. 2. & plenius 13. q. 2. fatendum. Addens quòd & multi ex mortuis ad viuos aliquos venire creduntur. Cui Abraham. Habent Moysem & prophetas audiant illos. Chryl. Non sint tibi nunc magis curæ fratres tui, quam Deo qui eos creauit & statuit doctores eis qui eos sollicitarent & commonerent. Vocat autem hic Moysem, & prophetas scripta Moyse & prophetarum. Amb. quo loco euidentissime declarat dominus vetustestamentum esse fidei firmitatem retundens perfidiam Iudæorum, & excludens nequitas hæreticorum. Greg. Sed qui verba Dei despexerat, hæc audire non posse suos sequaces aestimabat vnde subiungens ait. Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis irerit, ad eos poenitentia agent. Chryl. Quia enim audiendo scripturas, contemnebat, & fabulas esse putabat, ex his quæ passus fuerat, de fratribus quoque ipse diiudicabat. Greg. Nyssenus. Sed & aliud quoddam dogma docemur, quòd Lazari quidem anima non est erga præsentia sollicita, nec retorquet se ad aliquid relictorum, at diues quasi quodam visco etiam post mortem à vita detinetur carnali. Nam si quis omnino carnalis secundum mentem fiat, nec postquam corpus exuerit remouetur à passionibus eius. Sed mox diuiti veraci sententia responderetur. Ait enim ei Abraham, Si Moysem & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit credent. Greg. Quia qui verba despiciunt legis, redemptoris præcepta qui ex mortuis resurrexerit, quanto subtiliora sunt, tanto difficilius implebunt. Chryl. Quod autem hoc verum sit [quod qui non auscultat scripturas, nec mortuis rediviuus auscultat] ostenderunt Iudæi, qui nunc quidem volebant occidere Lazarum, nunc vero inuadebant Apostolos, cum tamen à mortuis nonnulli resurrexerint hora crucis, id est resurgente Christo. Sed & illud considera, quòd quisque mortuus seruus

An mortuis res huius mundi di sint cognita. Aug. 1. de cura pro mort. ag.

Greg. 18.

A est, quæcunq; verò dicunt scripturæ dicit dominus, vnde & si resurgat mortuus, & carnis descendit angelus, omnibus magis sunt dignæ fide scripturæ. Nam angelorum dominus mortuorum & viuorum eas instruit. Si autem hoc sciret Deus quòd mortui resurgentes prodessent viuentibus, non hoc omisisset, qui pro utilitate nostra singula quæq; tractat. Sed etiam crebro resurgerent mortui, hoc iterum tempore contemnerentur. Sed & Diabolus facile peruersa dogmata introduceret, id quoque per organa sua fingens, non quidem suscitans vere defunctos, sed quibusdam fallacis spectantium frustrans intuitum, vel faciens de industria quosdam mortem simulare. Allegorice Greg. dicit Lazarum signare populum Gentilem plenum vlceribus peccatorum, cuius canes, id est prædicatores linxerunt vlcera, id est absterferunt peccata, qui mortuus peccatis requeirit in fide Abraham. Diues signat populum Iudæorum qui glorians se de lege, & contemnens populum Gentilem, demum propter infidelitatem reprobatu est.

Mortui quare non resurgant, vt viuos erudiant.

Greg. ibid

§. XVII.

DE parabola Villici diffamati de dilapidatione bonorum domini sui, & astutia eius in prouidendo sibi. Narrat ergo Lucas solus, quod Iesus dixit discipulis suis, Homo quidam erat diues. Beda. quia ordo prædicandi aptissimus est vt post poenitentiam eleemosyna suggeratur, ideo postquam retulit Lucas tres parabolas de poenitentibus ex Dei immensa clemetia receptis ad gratia, subdit parabola de cleemosynis dâdis dicēs. Homo quidam & c. Hic homo dominum deum signat, qui est diues in omnibus qui inuocant eum, cuius est terra & plenitudo eius. Hic habebat villicum. Beda Villicus quippe villæ gubernator est, vnde & à villa nomen accepit, & conomus autè tam pecuniæ quàm frugum & omnium rerum domini dispensator est. Hæc Beda. Et quia respectu patriæ & superne ciuitatis nostræ mundus iste qui à mortalibus inhabitatur villa dici potest, ideo & quilibet mortalis, villicus appellari potest, cui à Deo bona quæ dantur omnia siue naturalia siue temporalia siue spiritalia ad dispensandum, id est bene vtendum ad vtilitatem domini, id est ad gloriam, non sui commodum, collata sunt, & inter alia sunt diuitiæ quas debet quis pauperibus dispensare, non sibi tenaciter referuare, vel male expendere. Sequitur. Et hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona illius, Chryl. Opinio quædam erronea generata à mortalibus auget crimina, minuit bona. Ea vero est opinari quòd ea quæcunq; possidemus in vsu vitæ, possideamus vt domini, & ideo etiam opportunè ea apprehendimus vt bona præcipua. Sed contrarium est. Non enim nos vt domini in vita præsentis collocati sumus in propria domo: sed tanquam hospites & aduenæ quòd nolimus, ducimur, & quo tempore non putamus. Qui nunc locuplex est, in breui fit mendicus. Ergo quicunq; sis noueris te esse dispensatorem alienorum, & transitorij vsus & breuis tibi iura concessa sunt. Abiecto ergo ab anima domini fastu, sumas humilitatem & modestiam villici boni, & non dissipatoris. Nam hic dicitur diffamatus, quia dissipasset, & c. Theophi. Cum non exercemus dispensationem opum ad libitum domini, sed ad proprias illecebras abutimur, criminosi villici sumus. Vnde & iste diffamatus est. Vbi etiam ostenditur quòd fama præcedente fieri debet inquisitio criminum, extra de accus. qualiter

A. C. 30.

De villico diffamato Luc. 16. Bed. in p. h. lib. 5. Luc. 15. Post poenitentiam eleemosynas qui debet Rom. 10. Psal. 13.

Non sumus domini reu nostrarum sed dissipatores.

Forma præcedente debet fieri inquisitio.

A qualiter & quando 2. Et vocauit illum dominus eius. Ista vocatio domini non videtur intelligenda de uocatione per meritum, quia tunc ita remouetur à dispensatione rerum sibi commissarum, quòd non potest sibi prouidere in alia vita ad salutem, si male dispensauit, & in ipsa mala dispensatione moritur. Sed intelligendum videtur de uocatione intrinseca, qua Deus mentem hominis illuminat ad recognitionem se & suos defectus, ostendens ei quòd meretur vt sibi auferantur omnia, & priuetur etiam vita. Et ait illi, quid hoc audio de te? non hæc dicit tanquam se se nesciat malefacta hominum etiam occulta, sed ex relatu aliorum, vt ostendat talia esse opera aliquorum peccatorum vt quod multi sciunt, ad illum quodam modo referre videantur. Redde rationem villicationis tuæ, id est dispensationis, quomodo scilicet vsus es bonis tibi à Deo concessis, subditis tibi commissis, bonis omisissis. Iam enim non poteris villicare, quod meum peccatoris dicitur, quando compungitur, Deo sibi ostendente, quòd meretur subtractionem omnium bonorum, etiam vitæ. Cogitat ergo peccator quid sibi agendum, ne fame æterna pereat, cum contingeret eum mori, quia tunc amouebitur à villicatione. Et dicit. Quid faciam, quia dominus meus auferet à me villicationem? nesci. famam postea percipiam. Redde rationem villicationis tuæ, & c. Chryl. Quotidie talia per effectus nobis exclamat dominus, ostendens nobis fruuentem in meridia sospitate priusquam vesperascat exanimum & alium inter prandia expirantem, & diuersimode ab hac villicatione discedimus. Sed fidelis dispensator qui de propria dispensatione confidit, desiderat eum Paulo dissolui, & esse cum Christo, is autem cui sunt nota, id est amata terrena, anxiatur in exitu. Fodere non valeo, mendicare embesco, id est in alia vita non possum mihi prouidere per fossionem, id est per contritionem & confessionem, quia non est ibi tempus poenitendi, nec per medicationem ab aliis: quia non est tempus miserendi. Et si peterem subuentionem mihi negaretur, sicut factis virginibus accidit, oportet ergo nunc mihi prouidere: & ideo Deo inspirante ait. Scio quid faciam, vt recipiant me in domos suas, in mansiones scilicet æternas, quæ scilicet mihi debentur, vel ratione iniuriæ receptæ, vel ratione temporalis obligationis, cum tamen tales sint adhuc principales domini Dei debitores, quia omnia nostra sua sunt, remittam eis, saltem pro parte: quia in eiusmodi iniuria proximi est offensus Dei in quantum ad ipsum spectat, remittat proximo in eum delinquenti, vindictam, scilicet non affectando, cum humilis est sibi veniam postulando, de bonis suis largas eleemosynas dando, cum tamen ex hoc det de bonis domini sui. Chryl. Quotiescunq; quis exitum suum percipit leuat beneficio sarcinam peccatorum, vel relaxando debita debitoribus, vel tribuens in opibus copiam, ea quæ sunt domini largiens, multos amicos sibi conciliat, præbituros coram iudice testimonium bonitatis, non vocibus sed bonorum operum ostensione, quinetiam paraturos refrigerij mansionem. Nihil autem est nostrum, sed omnia sunt ditionis diuinæ. Et ideo dicit debitoribus domini sui. Centum cados olei. Beda. Cadus Græce amphora est, continens vinas tres: corus vero tritici 30. modis compleretur, quantum autem continet modius ignoratur. Et laudauit dominus villicum iniquitatis Aug. Nō debemus omnia scripta ad imitandum assumere. Non enim aut domino nostro

A. C. 30.

Phil. 1. In altera vita nulli est poenitendi tempus. Matth. 25.

Cadus & corus.

A facienda est in aliquo fraus vt de ipsa fraude eleemosynas faciamus. Laudauit quia prudenter egisset. Orig. Notandum prudentiam aliquando & propriam tunc sumi pro recta ratione agibilium, secundum illud Prou. 4. Dominus stabiluit celos, id est sanctos viros, prudentia. Aliquando sumitur & improprie in malum, id est pro astutia & callida inuentione ad intentum consequendum, secundum illud Gene. 3. Serpens prudentissimus erat super omnia animantia, id est astutior & callidior. Non ergo secundum veram commendationem: sed abusiue dictum est laudauit, sicut & mali aliquando laudantur de acumine ad mala, laudauit dominum villicum. August. E contrario dicuntur istæ similitudines, vt intelligamus, si laudari potuisse à Domino qui fraudem faciebat, quanto amplius placet domino Deo qui secundum præceptum illa opera faciunt? Vel laudauit, non de fraude sibi facta, sed de prouisione sibi procurata. Quia filij huius sæculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Bed. Filij lucis, & filij huius sæculi, hic dicuntur sicut & filij regni & filij perditionis. Cuius enim quisq; agit opera, eius cognominatur & filius, quasi geniti à luce vel sæculo. Theophi. Filios huius sæculi vocat cogitantes & affectantes sibi commoda: sed super terram, scilicet principaliter. Filios vero lucis spirituales opes tractantes intuitu diuini amoris. Inuenimur autem in humanis quidè administrationibus prudenter omnia disponentes, ac summo opere satagentes, vt si liberemur ab administratione: habeamus vitæ refugium. Cum vero dispensare debemus diuina, non præmeditatur, quæ postmodum nobis sunt profutura. In generatione sua sunt. Orig. non sapientiores dicit, sed prudentiores, nec simpliciter & absolute dicit prudentiores, sed in generatione sua, id est in iis quæ sua sunt. Gre. in moral. Vt ergo in manu sua diuites post mortem quicquam inueniant, eis ante mortem dicitur diuitias suas, scilicet per eleemosynas in quorum manibus pauperum ponant. Vnde subdit dominus, & ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Aug. Quod Hæbrei dicunt mammonia, Latine diuitiæ vocantur, hoc quidam male intelligentes, rapiunt res alienas & inde pauperibus largiuntur, & putant se facere quod præceptum est, & intellectus iste corrigendus est. De iustis enim laboribus facite eleemosynas, ex eo quod recte habetis date. Nolite ergo, ait idem velle facere eleemosynas de fenore & vfuris 14. q. 5. nolite. Nam si totum tribuat quis, scilicet pauperibus, quòd abstulerat, additur potius peccatum quàm minuatur, ait idem Aug. q. e. forte Remoto ergo isto falso intellectu, vt scilicet quis iniuste accipiat vt pauperibus tribuat, istud multipliciter potest expom & bene. Dicuntur enim istæ diuitiæ temporales diuitiæ iniquitatis vel quia iniuste sunt acquisitæ ita quòd competat repretio vel restitutio, & tunc de eis facimus nobis amicos cum eas restitimus, à quibus accepimus, non pauperibus, vel etiam cum pauperibus taliter acquisita dantur cum scilicet nesciuntur vel nō reperiuntur, certo tamen modo & forma debita vt patet in 2. parte. Vel etiam dicuntur diuitiæ iniquitatis quæ ex iniquis actibus & prohibitis acquiruntur, vt quæ per artem magicam: diuinatorem, meretricium, ludum & huiusmodi acquiruntur, & de istis facimus nobis amicos pauperes, quibus danda sunt talia: ita tamen quòd in posterum eurentur talia opera. Et de hoc 14. quæst. 7. habetis. Vel diuitiæ dicuntur

A. C. 30. Aug. 1. 2. q. 1. uan. cap. 34. Prudentia duobus modis sumitur.

Aug. 15.

Filij lucis & huius sæculi qui.

Greg. li. 18. mor. c. 9. Aug. de verb. domini. ser. 35. Mammona quid significet Eleemosynæ ex vfuris non faciendæ Aug. 16.

Aug. Hom. 7. 1. 30. hom.

Diuitiæ iniquitatis quare dicantur.

Thom. in 2. 2. q. 62.

A.C. 30.

Aug. lib. 2. de Euang. cap. 34.

Ambr. l. 7. in Luc.

Psal. 123

August. de ver. domini. l. 1. ser. 35.

Amb. l. 7. de conu. in Luc. c. 16.

De Christi tentatione. Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Ioan. 1. Quare Ioannes non faciat mentionem tentationis Christi.

cuntur iniquitatis, quia etsi iuste acquisitae sunt, tamen cum multo labore & nimia solitudine mentis quae nimia anxietas dicitur iniquitas. Et exponit Gratia 14. quast. 5. s. sed hoc multipliciter. Et de huiusmodi facimus amicos pauperes quibus de eis eleemosynas damus. Vel etiam dicuntur diuitiae iniquitatis secundum August. quia ista temporalia bona non reputantur ut diuitiae magna bona, nisi ab iniquis habentibus spem suam & affectum immersum in eis. Nam a iustis diuitiae reputantur bona spiritualia & caelestia. Vel secundum Basilium dicuntur diuitiae iniquitatis quasi iniquitatis, quia scilicet non aequaliter distribuuntur hominibus. Nam vni plura dantur, alij pauciora, iusta tamen Dei dispensatione vel permissione, etsi a nobis ignota. Vel secundum Amb. dicuntur diuitiae iniquitatis non quia in se male sunt, sed quia variis diuitiarum illecebris animas nostras earum tentat affectus, ut velimus seruire diuitiis. Vermis enim diuitum est superbia ait August. Vel secundum Basilium. Si successeris patrimonio in diuitiis, ab iniustis congregata accepisti. In pluribus enim praedecessoribus, necesse est aliquem reperiri qui iniuste usurpauerit aliena. Ponatur autem ut nec pater exegerit, sed aurum unde habetur? Si quidem dicitis me: ignarus es Dei, non habens notitiam creatoris. Si vero a Deo, dic nobis rationem propter quam eas accepisti, an non domini est terra & plenitudo eius? Ergo si communis domini nostra sunt, erunt & conferuorum nostrorum: haec ille. Et sic dicuntur diuitiae iniquitatis, quia inique retinentur etiam iuste acquisitae, cum non subuenitur per eas indigentibus. Et sic patet quod septem modis dicuntur diuitiae iniquitatis, de quibus facere nobis debemus amicos restituendo quo ad primum modum, dando pauperibus eleemosynas quo ad alios modos, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. Grego. si eorum amicitias quibus damus, aeterna tabernacula acquiritur, dantes pensare debemus quantum egenis bona largiamur. Vel secundum August. Qui sunt qui habebunt aeterna tabernacula nisi sancti Dei? Et qui sunt qui ab eis accipiendi sunt in tabernacula aeterna, nisi qui eorum indigentiae seruiunt, & quod eis opus est hilariter subministrant? Isti sunt illi minimi Christi qui omnia sua dimiserunt & secuti sunt eum. Et quicquid habuerunt pauperibus distribuerunt, ut Deo sine seculari compede expediti seruirent, vel aliter secundum Ambr. Facite vobis amicos de iniquo mammona, ut largiendo pauperibus, angelorum nobis carerorumque sanctorum gratiam comparemus. Chryso. non dixit dominus ut recipiant vos in suis mansionibus, sed in aeterna tabernacula, quia non simpliciter sanctorum amicitia nobis patrocinabitur, nisi opera bona nos comitentur. Ars ergo artium peritissima est eleemosyna. Non enim nobis domos fabricat, scilicet eleemosyna luteas: sed vitam perennem impendit.

S. XVIII.

DE tentatione Christi de qua dicitur Matt. 4. Ductus est Iesus in desertum, &c. Vbi primo notandum quod tres Euangelistae: scilicet Matthaeus, Marcus, & Lucas de tentatione Christi faciunt mentionem, non autem Ioannes. Et ratio est sequendum Origen. quia Ioannes a Deo exordium fecerat sui euangelij, dicens. In principio erat verbum. Deus autem non tentatur. In aliis tribus euangelistis ponitur generatio seu conuersatio Christi hominis, ho-

mo autem est qui tentatur, & ideo ipsi de ea faciunt mentionem, diuersimode tamen. Nam Marcus solum in genere, scilicet quod tentabatur a Sathana. Sed Matthaeus & Lucas in specie, scilicet de quibus tentatus sit, & diuersimode. Nam tentationem in pinnaculo scilicet de inani gloria seu superbia, Matthaeus ponit in secundo loco. Lucas autem in tertio, & tentationem in monte scilicet de auaritia, quam Matthaeus ponit in tertio loco, Lucas ponit in secundo. Et dicit August. Incertum est nobis quod horum prius fuerit factum. Nec tamen ex hoc in altero ipsorum debet reputari falsitas, quia nihil ad rem vitrum prius an posterius, dummodo ipsa fuerint. Potest etiam dici quod ex mysterio hoc actum fuerit ut hanc ille praerit, ista aliam, ad signandum quod inanis gloria & auaritia inuicem sese gignunt, ut ait Maximus, vel secundum Grego. quod Lucas tenuerit simpliciter ordinem rei gestae: Matthaeus vero posuit ordinem per correspondentiam ad tentationem primorum parentum, utrumque enim diabolus tentauit, sed primum Adam vincens, a secundo deuictus est, scilicet a Christo. Tentauit autem Adam ut notat etiam Magister in 2. sen. de gula primo dicens. In quacunque die comederitis ex eo, suggerens comedendum esse. Secundo de superbia, cum promissit eis diuinitatis similitudinem, subdens. Eritis sicut dii. Tertio de auaritia: large sumendo, eam, prout importat immoderatum affectum habendi scientiam vel dominium & diuitias. Unde addidit. Scientes bonum & malum. Et secundum hunc ordinem curauit Matth. ponere processum ordinis tentationis Christi. Secundo aduertendum est quod aliter Christus tentatus est, aliter nos. Nam cum tentatio Diaboli sit quaedam suggestio seu propositio alicuius actus mali, quam menti nostrae offert sub specie alicuius boni, & hoc contingit fieri per triplicem progressum, ut notat Greg. dist. 6. c. sed pensandum. Primo per subitam representationem alicuius rei fiendae, quae dicuntur primi motus, & ab aliis primò primi. Et in hoc nullum est peccatum: sed materia exercij & corona si resistitur, meriti. Secundo progreditur talis suggestio ad sensualem complacentiam, sed citra consensum, & ibi est veniale peccatum. Tertio aliquando sequitur consensus rationis ad illud deliberate appetendum quod suggeritur malum, vel morose in eodem latendum: & non de mente repellendum & ibi est mortale, si illud est contra Dei praecipua vel Ecclesiae. Christus igitur etsi tentatus fuit primo modo scilicet per suggestionem, non tamen processit tentatio alterius, quia nec etiam ad sensualem complacentiam, ubi est veniale, in quo secundo gradu frequenter etiam perfecti peccant. Et hoc est quod dicit Grego. Nos cum tentamur, [plerumque in delectationem, aut etiam in consensum labimur. Tentari autem Christus per suggestionem potuit sed eius mentem] peccati delectatio non momordit. Tertio sciendum quod tentatio ista secundum aliquos fuit solum per phantasiam, ita quod nulla specie visibili apparente fierent istae locutiones, sed solum phantasiae Christi fierent istae representationes, sicut quando nobis occurrunt cogitationes circa aliqua agenda: in quibus nobis ipsis respondemus, in deliberando facere vel non facere quod menti proponitur. Et sic quod dicitur. Accedens tentator dixit. Iste accessus fuit non localis sed a phantasia per suggestionem. Sed glos. dicit contrarium ut dicitur: & Chryso. & Greg. Alij vero dicunt quod fuit per speciem visibilem, sumentem diabolo

A.C. 30.

Aug. lib. 2. de conf. Euang. c. 16.

Gregor. hom. 16. sup. Euang. Gen. 3. Mag. in 2. d. 1. s. qui ad suam. Tentatio Christi responderet tentationi primorum parentum

Tentatio Diaboli quid Greg. in resp. 1. ad interrog. Angult.

Gregor. hom. 16. sup. Euang. Qua ratio de Cari. fuit tentatus.

A.V.C. 127.

Greg. 16.

Chryso. hom. 13. in Matt.

De gratia percepta non debet quis confidere.

Leo. ser. 3. de quad. Not. ista quae sequuntur.

Hieron. l. 1. com in D. Math.

Sanctitas virginis Matris quanta Luc. 1. Matth. 2. Cōtēcturq; in vtramq; partem ex quib. Christum nunc esse Dei filij, nunc non esse colligebat demon.

te diabolo formam hominis formato corpore ex aere, sicut fit in apparitionibus angelorum bonorum vel malorum factis hominibus, imaginantes tanquam assumpserit formam haeremitae accedentis ad eum in deserto quasi per modum visitationis, & sic loquentis ad eum in illa forma. Expresse glos. hic dicit, scilicet quod corporeis sensibus haec sunt operata & quod diabolus in specie hominis apparuit. Et illa ductio eius in ciuitatem vel in montem potuit esse per modum suasionis, puta dicendo ei. Eamus ad ciuitatem: & postea in montem, & Christus secum iuit non coactus sed voluntarie, ut eum superaret, & nos inde sua merito victoriae & exemplo iuuaret in tentationibus nostris. Vel si non per terram sed per aera permisit se duci, non tamen permisit se ab aliis videri, ut dicit Chryso. nec hoc indignum debet videri nobis, ait Greg. si ad horam permisit se a diabolo duci, quia a membris diaboli scilicet Caipha, Pilato & ludaeis permisit se capi, deludi & crucifigi. Haec expositio est communior & populis ad praedicationem aptior. Notandum quarto quod Christus post baptismum immediate accessit ad desertum locum penitentiae, dans se ieiunio non delictis, ibique tentatus est, & vicit, ad inueniendum secundum Chryso. quod post baptismum vel veram penitentiam non debet quis ita confidere de gratia percepta: ut det se otio & delictis: sed oportet eum exerceri in austeritatibus corporis, & fugere occasiones malorum, solitudini mentis & meditationi vacare & sic se preparare ad tentationes Diaboli, ad resistendum iuxta illud Eccl. 2. Accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia & timore: & prepara animam tuam ad tentationem. Quanto enim quis melioribus studiis inuigilat, tanto hostis antiquis magis infestat. Vnde Leo Papa. Nemo de cordis sui puritate confidat. Nam per uigilantem tentator, eos acrioribus pulsant insidias quos maxime euidet abstinere a peccatis, a quo enim malitiae suae dolos contineat, qui dominum maiestatis ausus est calliditate sua fraude tentare?

Quanto aduertendum quod cum diabolus sciret Dei filium incarnandum, & mundum liberandum, id est genus humanum, de manibus suis, sed tempus vel modum ignoraret, diligenter obseruabat, si forte posset hunc agnoscere, & liberationem nostram impedire. Cum ergo videret aliquos sanctos viros magna operari, aspicebat ne forte ipsi essent. Et quia in omnibus perpenderat esse defectus & peccata, nullum priorum tale existimauit. Sed videns Christum in mundum venisse, & se modum ignorasse, nam etsi virgo conceperat, tamen quia sponsum eam habere videbat, scilicet Ioseph existimauit de illo esse conceptum, & propterea desponsatam eam voluit Deus esse, ut mysterium hoc Diabolo celatur, & tanta erat sanctitas virginis, quod Diabolus non potuit cognoscere quomodo conceperit. Christo autem nato utique Sathanas audiens angelos decantantes in aere, gloria in excelsis Deo: & stellam nouam apparuisse Magis, & pastores euntes ad ipsum adorandum, & aliis nunciantes, mente confertus, quasi firmiter arbitrabatur, & sibi ipsi dicebat hunc esse filium Dei. Sed cum attenderet conditiones pueri nati: quia scilicet ut ceteri infanturi vagiebat, lamentabatur, vbera sugiebat, frigebat in tugurio, resumpta fiducia mentis sibi ipsi respondebat, quis non rideret Deum audire vagientem, aut plorantem & vbera sugentem? haec

hominis sunt non Dei, ergo homo est iste non Deus est magna sanctitatis indicia sunt ista. Deinde perpendens adorationem Magorum & in templo oblato magna testimonia Simeonis & Annae, satis trepidauit de eius diuinitate: sed considerans, ut purum hominem propter timorem Herodis ne occideret eum fugisse in Aegyptum, dicebat sibi ipsi: Nunquid Deus timet homines? non ipse est Deus. Et veniente ab baptismo, audit vocem de caelo dicentem, hic est filius meus dilectus. Et dicit, confusus sum, quid clarius hoc testimonio? Sed cernens cum peccatoribus baptizari, sibi ipsi respondit. Ad quid iste baptizaretur si Deus esset? Deus enim sine peccato est, & baptismum dat Ioannes in penitentiam peccatoribus. Illa ergo vox indicat quod filius Dei est per excellentiam magna sanctitatis, non quod Dei filius sit naturalis. Et cum multa miracula postea faceret Iesus maiora & copiosiora ceteris prioribus non deprecando, sed imperando clamabant daemones, non ex certificatione, sed ex vehementi coniectura, quia tu es filius Dei. Sed Christus occultabat eis suam diuinitatem addendo aliquid, quod erat humanitatis, ut comedendo cum aliis, famescendo, & huiusmodi. Cum ergo vidisset Diabolus nunc quod in deserto quadraginta diebus fuisset sine cibo, quod est contra humanam conditionem, vrgeri cepit ad suspicandum ne forte Deus ipse esset, sed cum aduertit eum esurire, suspicionem illant abiecit dicens. Deus esurire non potest. Nec quod egit sine cibo tantum temporis permanens solus fecit: nam & Moyses & Helias puri homines hoc fecerunt. Non igitur Deus iste: sed valde sanctus homo, ut illi sanctissimos autem homines ego plures decepi, ut Adam & Moysen & Dauid diuersis modis, accedam ergo ad eum, si aliquid cum eo possem lucrari, ad aliquod peccatum eum inducendo, vel saltem certius agnoscere, si Dei filius est. Christus autem sciens eius malitiam ad locum accessit tentationis, scilicet desertum, ut in ipso prelio tentationis, diabolus debilitaretur, & virtus eius in tentationibus nostris formam nobis traderet eum superandi. Dicit ergo euangelista. Ductus est Iesus in desertum, &c. Tunc diabolus maxime instat ad tentandum, cum viderit solitarios, vnde in principio mulierem tentauit eam inueniens sine viro. In deserto, glo. hic locus est inter Hierusalem & Hiericho, vbi morabantur latrones, vbi & homo qui descendebat ab Hierusalem in Hiericho incidit in latrones, gerens figuram Adae qui a demonibus victus est, & ideo conueniens fuit ut Christus ibi diabolum superaret, vbi diabolus hominem superauit sub figura. A spiritu, non utique a spiritu maligno sed spiritu suo, id est ratione instigante ad opera virtuosa. Fuit ergo ista ductio persuasio rationis, non violentia compulsionis. Grego. & alij Et sic intelligendum quod dicit Marcus, Expulit eum spiritus in deserto. Basilium. Non verbo prouocans inimicum, sed opere intrans quare desertum, delectatur enim diabolus in deserto, non patitur esse in urbibus, contristat enim eum concordia ciuiliis. Non solum autem Christus ductus est in desertum, ait Chryso. sed & omnes filij Dei habentes spiritum sanctum. Non enim contenti sunt, sed otiosi: sed spiritus sanctus vrget eos aliquid magnum opus apprehendere, quod est ire in desertum quantum ad diabolum, quia non est ibi in iustitia, qua diabolus delectatur. In deserto Omne etiam bonum est extra carnem & mundum: cum ire quia quid sit.

A.V.C. 127. Luc. 2. Math. 2.

Math. 5.

Math. 8.

Chryso. in hom. Luc. 10.

Grego. hom. 16. Mar. 1.

Chry. sup. Math. hom. 5.

A.V.C. 12. quia non est secundum voluntatem carnis & mundi. Ad tale ergo desertum omnes filij Dei exeunt vt tententur, consecutiue intelligendo, quia non propter hoc faciunt: sed hoc inde sequitur in eis à diabolo. Vt tentaretur à Diabolo. Cyrillus. Ecce factus est in athleticis iubens agones dominus, & in his qui coronantur qui coronantur sanctorum vertices. Orig. Tentatur Iesus quadraginta diebus à Diabolo, & quæ fuerint tentamenta nescimus, scilicet alia ab his quæ forsitan prætermissa sunt, quia maiora essent quàm milites crederent. Et cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Basilus. Ieiunauit nobis ostendens, quòd illi qui se vult ad pugnantiationum accingere sobrietatis est necessaria, sed ne crederetur hoc ieiunium Christi simile nostris, qui semel in die naturali comedimus, addit Lucas. Et nihil manducauit, vt tentaretur à Diabolo. Chryso. Quisquis post baptismum maiores sustinet tentationes, non turberis. Etenim propter hoc accepisti arma, non vt vaces, sed vt prælicris. Ideo autem Deus tentationem à te non prohibet, primò quidem vt dicas, quia multo fortior factus es, deinde vt magnitudine donorum non extollaris. Tertio vt diabolus experientia cognoscat quòd perfecte ab eo discessisti. Cum quis enim tyrannus videt castum sibi rebellare, omnino omnem adhibet conatum prælij ad sibi iterum subiiciendum. Quarto vt per hoc fortior reddaris, per exercitium enim in aliqua arte quis habilior redditur ad opera illius & fortior. Quinto vt crediti tibi thesauri signum accipias. Neque enim diabolus tibi superueniret ad tentandum, nisi te maiori honore affectu videret. Hila. In sanctificationis nobis enim maxime diaboli tentamenta grassantur, quia victoria est ei magis exoptata de sanctis. Et cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Chry. Ieiunauit Christus non eo indigens, sed nos instruens, & vt quadagesimi nostri ieiunij poneret mensuram, tanto tempore ieiunauit. Non autem vltra quàm Moyses & Helias processit ieiunando quadraginta diebus, ne incredibilis videretur carnis assumptio. Greg. Ipse autem author hominum quadraginta diebus & noctibus nullum cibum sumpsit, quod expresse Lucas dicit, nos autem in quantum possumus quadagesimæ tempore carnem nostram per abstinentiam affligamus (scilicet ieiunando,) & vna in die comestione contenti sumus. Quadragenarius autem numerus custoditur, quia virtus decalogi per libros quatuor euangelij impletur, denarius etiam quater ductus in quadragenarium surgit, [quia tunc decalogi mandata perficimus, cum profecto quatuor libros sancti euangelij custodimus; ex qua re sentiri & aliud potest: in hoc enim] mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus, & per voluptatem eiusdem corporis præceptis dominicis contrahimus, quæ per decalogum sunt accepta, quia ergo per carnis desideria decalogi mandata cõtempnimus, dignum est vt eandem carnem qua terdecies affligamus, assignantur & alia rationes ieiunij quadagesimalis quæ habentur in secunda parte, & de modo ieiunij. Et habes etiam de conf. d. c. quadagesima, & c. ieiunium. Postea esurit. Hila. riuus. Nam post quadraginta dies non in quadraginta diebus esurit. Igitur cum esuriuit dominus non inedia surrepsit operatio sed virtus illa quadraginta dierum non mota ieiunio naturæ suæ hominem dereliquit. Non enim erat à Deo Diabolus, sed à carne

Ieiunio semel in die naturali comedimus. Deus quare permittit hominem tentari.

Chryso. in hom.

Hila. can. 3. in Mat.

Quare ieiunium est quadragenarium.

Hila. can. 3. in Mat.

A.V.C. 12. vincendus. Chryl. Sciebat dominus cogitationem diaboli, quia volebat eum tentare, vnde dominus processit contra eum, non quasi Deus: sed quasi homo, magis autem vt Deus & homo. Nam per quadraginta dies non esurire, non erat hominis. (Moses enim & Helias ieiunantes quadraginta diebus esuriebant, vt puri homines, sed sustinebantur à Deo confortati: sed Christus non esuriit illis diebus, quod est diuinæ naturæ) aliquando autem esurire, non erat Dei, vnde esuriuit ne manifeste intelligatur Deus & sic Diabolo spem tentandi extingueret, suam autem victoriam impediret. Postquam autem diabolus esurientem sensit, spem resumpsit tentandi vnde sequitur. Accedens tentator dixit ei. Chryso. Si ergo ieiunaueris & teneris, non dicas, quia perdidisti fructum ieiunij mei. Nam tibi non proficit ieiunium tuum, vt non teneris, tamen proficiet vt à tentationibus non vincaris. Dic, ait diabolus vt lapides isti panes fiant. Ambro. Inde autem cepit vnde iam vicerat, scilicet primos parentes, id est à gula. Quod autem sibi vult talis sermone exorsus, nisi quia cognouerat Deum filium esse venturum? sed venisse per hanc infirmitatem corporis non putabat: aliud explorantis, aliud tentantis est, & Deo proficere te credere: & homini conatur illudere. Hilarius. Eam ergo in tentando conditionem operis proposuit, per quam in Deo ex mutatione lapidum in panes virtutem potestatis agnosceret, & in homine oblectamento cibi patientiam esurientis illuderet. Hier. Sed ex duobus contrariis teneris, & diabole. Si enim ad imperium eius panes possunt lapides fieri, ergo frustra tentas eum, qui tanta potentia est. Si autem non potest facere, frustra filium Dei suspicaris. Chryso. Sicut autem diabolus omnes homines excacabat, sic modo à Christo inuisibiliter excacatus est, vt scilicet nec tentationi eius acquiesceret, nec tamen filium Dei eum esse agnosceret quorum saltem alterum intendebat. Sed si queratur quomodo exhistentaui de gula, cum esurire & appetere cibum cum eo quis eget, & comedere sit naturale, & de se licitum. Ad hoc respondetur quòd licet illud de se sit licitum, tamen aliqua circumstantia potest fieri illicitum, puta si propter satisfaciendum tali appetitui faceret quis aliquid indecens, puta si religiosus famelicus non dicta benedictione comederet, vel ante horam debitam & huiusmodi. Sic cum quis indiget cibo, quòd querat miraculose fieri, qui sibi aliter potest providere, peccatum esset. Cum ergo Christus posset providere suæ necessitati, eundo ad loca proxima, superfluum videbatur & vanum, vt sine causa vrgente fecisset conuerti lapides in panes ad comedendum. Respondens autem Iesus dixit ei. Greg. Tentatus à Diabolo dominus sacri eloquij præcepto respondit. Et qui eo verbo quod erat tentatorem suum mergere in abyssum poterat, virtutem suæ potentia non ostendit, quatenus suæ nobis patientia præberet exemplum, vt quoties à prauis hominibus aliquid mali patimur: ad doctrinam potius, quàm ad vindictam excitemur. Ait etiam. Scriptum est scilicet in Deuter. c. 8. Rabanus ergo si quis non vescitur verbo Dei, iste non viuunt: quia sicut corpus humanum non viuunt sine corporali cibo: ita anima sine Dei verbo, quod procedere dicitur de ore Dei, cum voluntatem suam per scripturarum testimonia reuelat. Et subdit quòd ibi scriptum est cap. 8. Non in solo pane viuunt homo: sed in omni verbo quod procedit

A.V.C. 12. Chry. sup. Mar. ho. 5.

Prima tentatio.

Chryso. sup. Mat.

Amb. lib. 4. in Luc.

Hier. li. 1. comm. in Mat.

Chryl. sup. Mat.

D. Thom. in 2. 2. q. 141. a. 4. Quomodo Christus sit tentatus de gula licet comedere de se sit illicitum.

A.V.C. 12. procedit de ore Dei. Hiero. propositum Christi erat humilitate vincere, vnde & aduersarium vicit testimoniis legis, non potestate virtutis, vt hoc ipso hominem plus honoraret, & aduersarium plus puniret, cum hostis humani generis non quasi à Deo sed quasi ab homine vinceretur. Chryso. non dixit, non in solo pane viuunt, sed viuunt homo, vt possit dicere diabolus. Si filius Dei est, abscondit se ne ostendatur quod potest, si homo est, excusat se astute, vt non ostendatur quod potest, & potest sic exponi, cum homo duplici substantia constet, anima & corpore, & anima sit nobilior, magis debet curare de cibo spirituali, quod est verbum Dei obseruatum non solum auditum. Vnde indecens est, vt propter prouidendum de cibo corporali, anima priuetur cibo suo, id est faciendo contra verbum Dei, in faciendo quod suadet, vbi non vrger necessitas, quotidie diabolus ista dicit mentibus hominum. Si filius Dei. Si pro quia, filius Dei & per gratiam, dicit, vt lapides isti panes fiant, id est tanta abstinentia, tanta duritia rigoris, muretur in molliem sub specie necessitatis corporalis. Sed ad testimonia scripturarum recurrendum est, cum (ait Chryso.) ex ista responsione Christi diabolus nil certum potuisset accipere, vtrum Deus esset an homo. Assumpsit enim diabolus ad aliam tentationem, dicens apud se. Iste qui fame non moritur, est non est filius Dei, tamen sanctus homo est. Valent sancti homines fame non vinci, sed per vanam gloriam aliquando cadunt, ad hanc ergo tentationem se cõuertit. Tunc assumpsit eum in sanctam ciuitatem, id est in Hierusalem, sanctam dictam secundum Rabanum, quia ibi erat templum Dei, & sancta sanctorum: & cultus vnus Dei, & postea sanguine Christi fuit consecrata. Et secundum Remigium ex hoc ostenditur, quia diabolus fidelibus Christi etiam in sanctis locis insidiatur: & statuit eum supra pinnaculum templi. Remigius. Pinnaculum sedes erat doctorum, templum enim nõ habebat culmen erectum tecto, sicur nostræ domus. Sed planum erat desuper more Palestine: & in ipso templo tria tabulata erant, & in quolibet horum erat pinnaculum, quasi pulpium vel cathedra ad prædicandam vel legendam, vnde doctores legem populo nuntiabant. Super vnum ergo illorum posuit eum valde altum, vnde erat magnum præcipitium. Statuit ergo eum supra pinnaculum, gloriolam. Diabolus semper ad alta ducit, eleuando per instantiam vt precipitare possit. Quia enim in cathedra doctorum multos deceperat inani gloria, ideo putauit istum positum in sede magisterij inani gloria extolli posse. Vnde dixit ei, si filius Dei es: mitte te deorsum. Chryl. per hanc propositionem quomodo poterat cognoscere si filius Dei esset an non? Volare enim per aera non est proprie opus Dei, quia nulli vtile est, si ergo aliquis volauerit propter ostentationem solam hoc facit, & est potius ex Diabolo quàm ex Deo. Mitte ait te deorsum. Hiero. Hæc vox est diaboli, quia semper homines cadere deorsum desiderat. Sed persuadere potest, precipitare non potest. Cogitabat diabolus in se, si iste se precipitet, quia sanctus homo est, nil læderet. Sed homines hoc miraculum videntes ipsum vt sanctum venerabuntur, & ex hoc honore & laude in vanam gloriam forte labetur. Vel ex aliquo si Dei filius est cognosceret. Et quia Christus supra induxerat autoritates scripturæ, ipse quoque ne eius videatur ignarus, ad confirmandum quod suadebat, subdit. Scriptum est enim in Psal. 90. An-

Christi propositum diaboli per humilitatem vincere.

Chry. sup. Mat.

Sancti homines fame non vincuntur sed gloria.

Pinnaculum scilicet quid.

Secunda tentatio.

Chry. sup. Mat.

Diabolus per uoluntatem potest precipitare non potest.

gelis suis Deus mandauit dete, & c. Amb. Quia enim diabolus transfiguratur se in angelum lucis & de scripturis ipse sepe diuinis laqueum fidelibus parat, sic hæreticus facit, sic euiscerat fidem: sic iura pietatis impugnat. Ergo non te capiat hæreticus, quia potest de scripturis aliqua exempla proferre, nec sibi arroget, quod doctus videtur: vtritur & diabolus testimoniis scripturarum, non vt doceat, sed vt circumscribat & fallat: vnde quod allegat non de Christo sed de viro sancto (inquit Hiero.) propheta est. Male ergo diabolus interpretatur scripturas, sic & hæretici faciunt cum scripturas ad confirmandos suos errores inducunt. Est ergo sic exponenda illa autoritas scripturæ secundum glossam de quolibet bono homine, Deus mandauit angelis, quòd in manibus suis, id est auxiliis, scilicet suis tollant eum, & iuuent: & custodiant ne offendat pedem, scilicet affectum mentis ad lapidem, id est veterem legem scriptam in tabulis lapideis. Vel per lapidem potest intelligi omnis occasio peccati vel ruina. Chryso. Vere filius Dei angelorum manibus non portatur, sed magis ipse angelos portat. Et si portatur manibus angelorum, non vt non offendat ad lapidem pedem suum quasi infirmus, sed propter honorem quasi dominus à diabole quomodo quòd filius Dei manibus angelorum portatur legitur: & quia super aspidem & basiliscum calcat non legitur: sed illud exemplum profert quasi superbus, istud tacet vt astutus, nec quod scriptum est: suadet se ipsum proicere & precipitare. Falsas autem de scripturis diaboli sagittas ait Hieron. veris scripturarum clypeis frangit, vnde sequitur. Scriptum est scilicet in Deuter. cap. 6. Non tentabis dominum Deum tuum, quòd dicere poterat omnis tentatus, quoniam & qui hominem Dei tentat, Deum tentat. August. Pertinet aut ad sanam doctrinam, quando habet quid faciat non tentare dominum Deum suum, quod vti que sit, cum quis potest prouidere aliquid periculo vel necessitati via humana, & illa omnia querit à Deo effectum miraculosum, sicut in casu isto. Poterat Christus per scalas descendere de pinnaculo, nec necesse erat se precipitare. Transit diabolus ad tertiam tentationem, scilicet auaritiæ secundum Chryso. Assumpsit enim eum in montem excelsum valde, cæteris altiore, vt inde plura spatia posset videre, & ostendit illi omnia regna mundi & gloriam illorum. Chryso. hæc in genere fecit puta digito ostendens, in tali parte versus orientem est tale regnum, & tales ciuitates nobiles in eo, tanta diuitiæ, aurum & argentum & lapides prætiosi & huiusmodi. Et versus occidentem talia regna & ciuitates & res prætiosæ, & sic de aliis. Quod autem dixit vt refert Lucas, Omnia esse in potestate sua, & tradere cui veller ea, mendacium dixit, nec mirum, quia mendax est & pater eius, sed in ditione tua cuncta sunt posita. Quomodo potest regna dare, qui non potuit in porcos nisi licentiatus à Christo intrare? nisi dicamus regna mundi multitudines hominum, in quibus diabolus dominabatur per diuersa vitia: quasi diuersa regna, vt per superbiam, luxuriam & huiusmodi. Ostendit ei omnia regna, non quòd diabolus visum eius amplificare posset, aut aliquid ignotum demonstrare, sed vanitatem pompæ mundanæ, quam ipse diligebat, quasi speciosam ac desiderabilem verbis ostendens in amore Christo suggerens venire volebat, & ait. Hæc omnia tibi dabo Hieron. Arrogans & superbus de iactan-

A.V.C. 12. Diabolus vtritur scripturis sicut hæreticus.

Hier. ibid.

Aug. cont. Faust. li. 21. c. 36.

Tentare Deum quid sit. Tertia tentatio.

Chryl. sup. Mat.

Rab. sup. Mat.

A. C. 30. iactantia loquitur. Non enim omnia regna potest dare [cūm sciamus plerōque sanctos viros à Deo reges factos] sed ea quæ per iniquitatem fiunt in mundo, puta per furtum & alias iniustitias acquiritas diuitias diabolus dat. Remigius. Miranda est etiam diaboli dementia. Illi promittebat dare regna terrena, qui suis fidelibus dat regna cœlestia, & gloriam mundi ei, qui est cœlestis gloriæ dominus. Si cadens in terram adoraueris me. Ambro. Habet ambitio forensē gratiam & domesticum periculum, vt enim dominetur aliis, prius seruit, curuatur obsequio, vt honore donetur, & dum vult esse sublimior, fit remissor. Si cadens in terram adoraueris me. glos. Ecce antiqua diaboli superbia. Sicut enim in principio voluit se facere similem Deo, ita nunc volebat diuinum cultum sibi usurpare: dicens. Si cadens adoraueris me. Ergo qui adoraturus est diabolus, ante corrumpitur. Sequitur. Tunc dicit ei Iesus. Vade Sarana, Chrysol. in quo finem tentandi diabolo ponit, ne vltra progrediatur tentans. Hieron. Non vt plerique putant, eadem Satanas & Petrus condemnantur sententia. Petro enim dicitur. Vade retro me Sathana, id est sequere me, qui contrarius es meæ voluntati, huic autem dicitur, vade Sathana, & non additur retro, vt subaudiatur in ignem æternum. Remigius, vel secundū alia exemplaria. Vade retro, id est reminiscere in quantam gloriam conditus es, & in quantam miseriam cecidisti. Et notandum secundum Chrysol. quod cūm Christus passus est iniuriarum dicente diabolo. Si filius Dei es mitte te deorsum, vel dic vt lapides, &c. Non est turbatus, nec Diabolus increpauit. Nunc autem quādo sibi diabolus Dei vsurpauit honorem exasperatus est, & repulit eum dicens. Vade Sathana, vt nos discamus illius exemplo nostras iniurias magnanimiter sustinere, Dei autem iniurias, nec vsque ad auditum sufferre, quoniam in propriis iniuriis esse patientem laudabile est, iniurias Dei dissimulare nimis impium. Et sequitur. Scriptum est, scilicet in Deute. cap. 6. & 10. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias: August. vnus dominus Deus noster est ipsa trinitas, cui soli seruitutem pietatis iure debemus. Et in lib. 10. de ciui. Dei, cap. 1. Nomine autem seruitutis cultus Deo debitus intelligitur. Latriam quippe, vbicunq; sanctarum scripturarum positum est, nostri interpretati sunt seruitutem. Sed ea seruitus quæ debetur hominibus, secundum quam dicit Apostolus Ephe. 6. seruos dominis suis esse subditos alio nomine, scilicet Græce nuncupari solet. Latria vero aut semper aut tam frequenter vt pœne semper ea seruitus dicitur quæ pertinet ad colendum Deum. Chrysol. Diabolus autem non quasi obediens præcepto recessit, sed diuinitas Christi & spiritus sanctus, qui erat in eo excussit diabolus, vnde subditur. Tunc reliquit eum diabolus. Quod vt ait Chrysol. ad nostram proficit consolationem, quia non tandiu homines Dei tentat Diabolus quādiu vult, sed quādiu Christus permittit, est enim permittit paulisper tentare, tamen repellit propter infirmitatem nostram.

Post tentationis victoriam sequitur consolatio. Nam sequitur Ecce angeli accesserunt. Chrysol. Non dicit descendentes angeli, vt ostendat quia semper ad ministerium eius erant in terris. Sed præcipiente domino, recesserunt ab eo, vt locus diabolo daretur aduersus Christum, ne forte videns angelos circa ipsum, non appropinquaret ad eum. Ministrabant ei, forte afferentes cibos ad confortandum elucten-

Amb. li. 4. in Luc.

A tem hominem. Lucas autem ait. Et consummata omni tentatione. Ambr. non dixisset scripturæ omnem tentationem consummatam, nisi in tribus promissis esset omnis materia delictorum, quia causæ tentationum causæ sunt cupiditatis, carnis oblectatio, spes gloriæ, auditas potentia. Diabolus recessit ab eo. Accesserat quippe ad eum vt hominem, non inueniens autem in eo antiqui sui feminis signa, discessit ab eo. Ambr. Vides ergo ipsum diabolus non esse in studio pertinacem, cedere verè solere virtuti, est inuidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Vsq; ad tempus. Ambr. Postea enim non tentaturus sed aperte pugnaturus aduenit. Vel secundum Theophi. quia de voluptate tentauerat in deserto, recessit ab eo vsque ad tempus crucis, in quo eum erat de tristitia tentaturus. Vel secundum Maximum diabolus in deserto Christo suggesterat præferre mundi materiam diuino amori, postea eum satagebat facere præuaricatorem dilectionis ad proximos, quando videlicet postea prædicanti veritatē, scriba & Pharisei ponebant ei insidias & detrahebant, vt sic prouocaretur ad odium contra eos. Vel vsque ad tempus scilicet passionis. Nam tunc etiam accessit ad eum inquirens, si quid suum inueniret in eo, vnde Christus dixit. Venit princeps mundi huius, id est diabolus venit & in me non habet, id est habebit quicquam. Tentabat, quando dicebat per ora Scribarum & Phariseorum. Si filius Dei est, descendat de cruce, & credimus ei, quasi instigās ad descendendum de cruce, ob conuersionem illorum, vt vel sic impediretur liberatio generis humani.

De doctrina Christi in redarguendo diuina hominum vitia.

CAP. III.

DE Doctrina domini Iesu in redarguendo vitia hominum. Et præcipue auaros, ambitiosos, vanæ gloriæ deditos, superbos, hypocritas, & voluptuosos. Vnde dum quidam vt refert Lucas dixisset Iesu. Magister dic fratri meo, vt diuidat mecum hereditatem, & ipse respondisset. Quis me constituit iudicem aut diuisorem inter vos? Subdidit sciens illum auaritia deditum. Videte & caute ab omni auaritia, exemplum adiciens, hominis cuiusdam diuitis (ait) ager vberes fructus attulit qui ex hoc cœpit animo æstuarē quid de illis fructibus agere deberet. Cui cum respondisset in mēte sua cogitatio auaritiæ. Destruam horrea, mea & maiora faciam, & illic omnibus congregatis dicam animæ meæ. Habes multa bona reposita in annos plurimos, comede, requiesce, epulare, deinde fuit ei à domino dictum, Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt? Conclufitque: sic est qui sibi thesaurizat & non est in Deum diues. Altera vice teste Matt. & aliis euangelistis dixit. Quam difficile, qui diuitias habent, regnum Dei intrabunt. Amen dico vobis, id est vere, facilius est camelum per foramen acus transire quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Et propter quid nisi propter auaritiam? Nam & Abraham diues fuit in possessionibus auri & argenti, & David rex, & Iob Gentilis vt patet in sacra pagina, & rex Francorum sanctus Ludouicus, & tamen quia liberales, non avari, & pauperes spiritu intrarunt proculdubio in regnum cœlorum. Loquitur ergo Iesus de diuite auaro illicite acquirente: vt

Hiero. ad Hedib.

A. C. 30. re, vt communiter accidit, propter quod dicit Hier. Omnis diues aut iniquus, aut haeres iniqui, vel de diuite est iuste acquirente, tamen tenaciter & auare retinente, non pauperibus cūm debet erogante. De quo pulchre Amb. d. 47. sicut hi. Vel de diuite finem suum in diuitiis constituite, & inordinate amante. De quo Leo, Virum Catholicum sicut nullo errore implicari sic nulla oportet cupiditate violari d. 47. virum Catholicum. Exponitur illud de camelo alio modo secundum Comestorem. Erat enim quædam porta Hierusalem quæ dicebatur acus propter sui arctitudinē, vnde & animalia onerata per eā transire non poterant, nisi depositis sarcinis & præcipue camelus, vult ergo dicere, quod sicut camelus onustus transire non poterat per illam portam arctam, nisi exoneratus & tunc transibat: sic diues depositis rebus male acquisitis vel detentis, & inordinato affectu eorum per arctam viam regni cœlorum intrare non poterat, nisi camelus inordinatus inordinatus per rimam acus integer, sed dissolutus & ad similitudinem redactus. Sic, &c. Superbiam, & ambitionē reprehendit cūm gloriantibus discipulis suis de eo, quod expellerent demones ab obsessis, adduxit terribile exemplum punitionis superbie Luciferi. Videbam iniquiens Sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Nolite ergo gaudere quod spiritus vobis subiiciuntur, sed quod nomina vestra scripta sunt in cœlis. Hoc Lucas testatur. Et cūm intrasset cogitatio ambitionis in eostempore passionis contendens quis eorum esset maior, compefcuit eos, declarans maiorem in prælatione habere ceteris seruire non dominari, vt existimabant. Paulò ante Iacobum & Ioannem qui per matrem eorum petierant secum in regno sedere, vnus ad dextrā & alius ad sinistram suam, modeste corripit dicens. Nescitis quid petatis, quia sedere à dextris vel sinistris, id est in maiori vel minus digno gradu gloria non est meum dare vobis, scilicet ambitionis, sed quibus paratum est à patre meo, scilicet humilibus, iuxta illud. Qui se humiliat exaltabitur, sicut cōtra qui se exaltat, scilicet per superbiam, humiliabitur vsque ad inferos deiectus. Vane gloriosos increpans ait & de Scribis & Phariseis. Omnia opera sua faciunt vt videantur ab hominibus. Amant autem primos accubitus in cœnis & cathedras in synagogis, salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Et dilatant phylacteria sua, & magnificant simbrias, hoc Matthæo recitante. Et per Io. Quomodo potestis credere inquit Iesus Iudæis, qui gloriam abinuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis. Cautos autem reddidit vt se ab ipsa vana gloria præferendum, cūm vitium sicilicet intrans, dicens secundum Matt. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis, hoc particulariter explicans de operibus quæ sunt de genere bonorum, scilicet ieiunio, elemosyna, & oratione, ne scilicet fiant in manifesto propter laudem humanam quærendam. hoc idem exemplo docuit suo, quia miracula faciens mandabat sanitate recipientibus, ea occultare. A voluptatibus retrahere dicens secundum Luc. Attendite ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate. A luxuria quoque dum ait. Sint lumbi vestri præcincti & lucernæ ardentes, præcingere lumbos secundum Grego. est à carnis luxuria se restringere. Ostendens in super non solum ab actibus carnalibus illicitis abstinendum: sed etiam à cogi-

Voluptatium vitio peratio. Luc. 21. Luc. 12. Gie hom. 13. in euā.

A tationibus turpibus, præcipue quo ad consensum dum ait. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Et de corde exeunt cogitationes malæ fornicationis, furta, adulteria, &c. Er hæc sunt quæ coinquinant hominem, scilicet peccatis. Sicut autem vitia carnalia honestissimis verbis reprehendit seu cauenda docuit, ita & conuersationem omni suspitione carentē tenuit. propter quod Iudæi & amulii eius cūm multa mala est falsò de eo loqueretur, vt qd esset vorax, potator vini, dæmoniachus, incantator demonum, violator legis, & seductor, nunquam tamen ausi sunt detrudere honestati eius. Tanta erat puritas vitæ eius, quod decet prædicatores attendere. Hypocritisim accerrime increpauit frequenter, præcipue Scribarum & Phariseorum & sacerdotum, qui scribae doctores legis erant, Pharisei vero vt nunc religiosi in austeritatibus & carimonis ceteris obseruatores, quibus vā, æternæ scilicet damnationis eis prænuntiat, explicando eorum hypocritism in multis, vt patet Mat. 23. per totum. Præmittens tamen & docens eos prædicantes est malos doctores, tamen reuerendos & audiendos, cūm licita mandarent, sed vitam eorum cūm est mala nō imitandam vnde dicit. Super cathedram Moysis sederit Scriba & Pharisei id est, docendi officium acceperunt, vnde Chrysol. super illud. Super cathedra. &c. ait: Videre quomodo sedetis super cathedram. Malus sacerdos de sacerdotio suo nō dignitatem sed crimen acquirit. In iudicio enim tuo sedes. Nā bene viuendo & bene docendo, populum instruis, quomodo debeat viuere, bene autē docendo & male viuendo Deum instruis quomodo te debeat condemnare. distinet. 40. multi Super cathedram ergo sederunt & nunc sedent nostri sacerdotes & prælati Ecclesiæ & prædicatores, qui succedunt illis, id est, docendi, instruendi, & regendi populū officium & autoritatem sicut Moyses habuit acceperunt, & ideo omnia quæcunq; dixerint vobis, scilicet pertinentia ad officium eorum seruate mente, & facite opere, secundum opera eorum, scilicet cūm sunt mala nolite facere. Idē exemplo docuit mittens ad sacerdotēs est malos, leprosus mundatos ad offerendum sacrificium secundum legem, hypocritism appellans ostendere sanctitatem exterius, sed intus habere malignitatem. Vnde eos assimilat sepulchris dealbatis, quæ ab extra videntur pulchra depicta, sed intus sunt plena spurcitia & immunditia cadauerum. Item hypocritas asserit in eo quod ædificabant sepulchra prophetarum, quos patres eorum occiderant. Nam in eo quod ædificabant & venerabantur sepulchra prophetarum, insinuabant populo se detestari scelera patrum, qui eos occiderant, tamen imitabantur eos opere, quærendo occidere dominū Prophetarum Iesum, vnde contra se sententiam proferebant detestabilis operi sui. Hypocritas esse eos dicit in eo quod decimabant mentem, anetum & omne ojus, quali ex hoc ostendere vellent etiam in minimis obseruare legem, & tamen grauiora eius omittēbant, scilicet iudicium rectum & charitatem. Item in eo quod deuotabant domus viduarum simulantes longam orationem. Item in eo quod tulerant clauem scientiæ, id est, potestatem docendi obseruantiam mandatorum, quæ cœlum aperitur, & tamen nec ipsi intrabant obseruando ea, nec alios sinebat intrare suo malo exemplo vel falsa doctrina. Vnde & alibi Christus dicit discipulis. Attendite à fermento Phariseorum, quod est hypocritism, quod postea Apostoli intellexerunt dictum

Mat. 16.

Nostri sacerdotes super cathedram Moysis sedent.

Mat. 23.

Leu. 14.

Hypocritism quid.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

A. G. Plurisetiam inferens. Qui se humiliat exaltabitur: & iterum. Qui humiliaverit se sicut paruulus iste que. s. ad se vocauerat, hic maior est in regno caelorum. Et sicut dicitur in lib. Sapien. sobrietatem id est temperantiam: & sapientiam id est prudentiam, docet: iustitiam & virtutem id est fortitudinem scilicet diuina sapientia incarnata: quibus nihil est melius in vita hominibus.

§ II.

DE doctrina eius quo ad consilia, ad qua nullus obligatur implenda cum liber est, sed si per votum ad ea se obligauerit: seruare de necessitate tenetur. Quae quidem seruata maioris sunt meriti & inductiua perfectionis, vnde Aug. Consilio domini si vti nolueris: minus boni adipisceris. Ibidem ubi co silio vobis datur, offerentis arbitrium est: ubi praecipitur adfritus omni no. Aug. de ee po. ser. 16. Consilia in statu perfectionis hominis locant. Hiero. l. 1. adu. Iouid. Thom. in 1. 2. q. 136. a. 2. Consilia tria. Luc. 14.

Apostoli seruauerunt consilia.

Perseuerandum in consiliis semel arreptis. Volente turrim aedificare, quae signat altitudinem perfectionis: prius cogitat sumptus ad perficiendum alioquin non inchoat: ne incipiens & non perficiens irrideatur. Sic qui statum talem vult assumere: debet omnino bene examinare, si paratus est ad omnia perficienda. Et postmodum ea profequi, si propositum arreptum est. Nam retrocedendo etiam si habitum gesserit: & turrim perfectionis non intendat perficere: irridetur a cunctis. Ponit aliud exemplum de rege, contra quem venatus ad pugnandum: quia si non videt se aptum ad resistendum non suscipit bellum. Qui huiusmodi discipulatum & statum capit: hostis antiquus terribiliter parat se ad eum tentandum quam alios & mille modis. Vnde qui non est paratus ad omnia sufferenda usque ad mortem: & semper viriliter dimicandum, non intret huiusmodi bellum. Verum ut dictum est, quod nullus ad hoc cogitur, sed inuitatur ut ad melius: patet ex modo loquendi ipsius Christi de singulis horum. Nam de paupertate ait in Matth. cuidam adolefcenti. Si vis perfectus esse vade, vende omnia quae habes, & da pauperibus: & sequere me. Non enim imperat: sed in libertate voluntatis dimittit. De castitate vero cum dixisset aliquos se abstinere ab actu venereo a natura scilicet propter frigiditatem: aliquos casu scilicet abscissi seu castrati ab hominibus: alios pro spontanea voluntate, qui scilicet castrauerunt se ipsos propter regnum caelorum, id est ab huiusmodi continent propter Deum. Subdit. Qui potest capere, scilicet talem statum, capiat. q. d. nullus cogitur. De obedientia ait. Qui vult venire post me, id est ad statum perfectionis: abneget se ipsum, id est propriam voluntatem: & tollat crucem suam mortificando sensus & voluptates: & sequatur me. Et nota quod Aug. dicit. Simpliciter fateor coram domino Deo nostro super animam meam quomodo difficile sum expertus meliores quam qui in monasteriis profecerunt: ita non sum expertus peiores quam qui in monasteriis ceciderunt, dif. 47. quantumlibet, & ideo attendant religiosi ad obseruantiam consiliorum. De consiliis patientiae de quibus dominus ait. Si quis te percusserit in dextram maxillam, prebe ei & alteram. Et qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere: dimittee & pallium. Et qui te angariauerit mille passus: vade cum illo & c. Dicit Aug. quod haec praecipua magis sunt intelligenda ad preparationem animi, quam ad opus quod in aperto fit ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia. In manifesto autem id fiat quod eis prodesse videtur, quibus bene velle debemus 23. qua. 1. paratus. Quantum ergo ad preparationem animi sunt in praecipuo: ut scilicet homo sit paratus ad sufferendum etiam maiorem iniuriam seu aliam si faceret idem cum patientia, & sine odio. Sed quod hoc ad litteram faciat ad extra, est sub consilio, quando scilicet crederet illud iniuriant prodesse, non malum malo addere. Datur & alia expositio moralis, quam omitto.

tem: & tollat crucem suam mortificando sensus & voluptates: & sequatur me. Et nota quod Aug. dicit. Simpliciter fateor coram domino Deo nostro super animam meam quomodo difficile sum expertus meliores quam qui in monasteriis profecerunt: ita non sum expertus peiores quam qui in monasteriis ceciderunt, dif. 47. quantumlibet, & ideo attendant religiosi ad obseruantiam consiliorum. De consiliis patientiae de quibus dominus ait. Si quis te percusserit in dextram maxillam, prebe ei & alteram. Et qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere: dimittee & pallium. Et qui te angariauerit mille passus: vade cum illo & c. Dicit Aug. quod haec praecipua magis sunt intelligenda ad preparationem animi, quam ad opus quod in aperto fit ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia. In manifesto autem id fiat quod eis prodesse videtur, quibus bene velle debemus 23. qua. 1. paratus. Quantum ergo ad preparationem animi sunt in praecipuo: ut scilicet homo sit paratus ad sufferendum etiam maiorem iniuriam seu aliam si faceret idem cum patientia, & sine odio. Sed quod hoc ad litteram faciat ad extra, est sub consilio, quando scilicet crederet illud iniuriant prodesse, non malum malo addere. Datur & alia expositio moralis, quam omitto.

Dare eleemosynam cum dominus dicit. Dare & dabitur vobis: in consilio est quando quis non habet de superfluo personae: etsi habeat superfluum natura pro se & suis: & cum non vider extremam necessitatem, etsi indigentia. Et similiter dare mutuū, dummodo non speretur lucrum: quia tunc usura esset, extra de vsur. consuluit, dicente Christo. Mutuū date nihil inde sperantes. Benefacite iis qui oderunt vos: & orate pro calumniantibus, quod dominus dicit in Evangelio: quantum ad beneficia specialia & orationes speciales quae faciunt pro amicis, hoc age recadit sub consilio, quantum ad beneficia communia vel in extrema necessitate: est in praecipuo, secundum Thom. Et quia homines sunt procliuēs ad diuitias appetendas, & ad voluptates: & ad vanam gloriam, seu honores: habent autem in horrore & fugiunt contraria eis. Paupertatem, infirmitatem corporis, & vilitatem & deiectionem: ideo dominus Iesus non parabolam: sed verā historiam referre Lu. ponit diuitis & pauperis Lazari: qui diues erat & caurus non subueniens mendico, induebatur purpura & bysso propter superbiam & vanam gloriam: & epulabatur quotidie splendide propter gulā ad qua sequitur luxuria. E contrario Lazarus mendicus, vltibus plenus, ita deiectus & vilificatus, ut in via maneret plagatus, ab omnibus derelictus. Sed moriens diues cum bonis suis: sepultus est in inferno & cruciatus in flamma: nec guttam aquae habere potuit ad refrigerium. Lazarus defunctus cum sua miseria, portatus ab angelis in sinum Abrahae: & nunc in gloria requiescit: ut hoc exemplo homines retrahantur a mundanis: & austeritates & infirmitates & alia aduersa libenter ferant.

§ III.

DE responsionibus Iesu ad inquisitiones factas ad Iudaeis: causa tentandi & detrahendi: de diuersis materiis: & solutione quaestionum. Cum Matthaeus Apostolus conuersus ex Publicano, fecisset Iesu conuiuium magnum in domo: in quo plures peccatores inuitauerat, ut & ipsi conuerterentur: interrogauerunt Pharisei discipulos Iesu Quare

De consiliis Christi. Christi nullus liber seruare obligatur: sed si per votum ad ea se obligauerit: seruare de necessitate tenetur. Quae quidem seruata maioris sunt meriti & inductiua perfectionis, vnde Aug. Consilio domini si vti nolueris: minus boni adipisceris. Ibidem ubi co silio vobis datur, offerentis arbitrium est: ubi praecipitur adfritus omni no. Aug. de ee po. ser. 16. Consilia in statu perfectionis hominis locant. Hiero. l. 1. adu. Iouid. Thom. in 1. 2. q. 136. a. 2. Consilia tria. Luc. 14.

Apostoli seruauerunt consilia.

Perseuerandum in consiliis semel arreptis.

Mat. 19.

Mat. ibid.

A. C. 30. Christus medicus. A. C. 30. Aug. epist. 137. ad Hip. pon. Consilium patientiae. Mar. 5. Lu. 6. cap. Aug. ep. 5. ad Mar.

Christus discipulos tradidit Phariseis & Iudeis ut occiderent eum.

Exo. 22. & Deut. 5. Leu. 22.

Quomodo Scribae propter suas traditiones verbum Dei infringunt.

Cibus de se qualiscunque non maculam, sed inordinatus eius appetitus.

Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? Respondit Iesus. Non est opus valētibus medicus, sed malē habentibus. q. d. veni in mundum ut medicus, vt mederer, vt dicitur in Esa. ca. 61. scilicet infirmitatibus animarum. Sicut ergo medicū corporum non decet vel oportet visitare sanos sed infirmos, ita me medicum animarum oportet conuersari cum peccatoribus infirmis, vt sanem eos, vnde concludit. Non veni vocare iustos, qui nulli erant. Omnes enim peccauerunt, ait Apostolus ad Roma. 3. sed peccatores ad poenitentiam, haec est medicina.

Interrogantibus Scribis & Phariseis, quare discipuli sui transgrederebantur traditiones seniorum, ex eo quod non lauant manus cum manducarent. Dicebant enim Scribae populum frequenter manus lauantis cum comedebant, vt sic viderentur obseruare illud à Domino dictum per Esa. c. 1. Lauamini, mundiferte, quod intelligitur de lotionē mentis per poenitentiam. Discipuli Christi aliquando hoc non faciebant, scilicet vt lauant manus, vel propter inadvertentiam, vel quia non habebant aptitudinem. Quibus Iesus respondit. Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditiones vestras? Ex hoc ostendens non rationabiliter eos reprehendere, tum quia ipsi grauiora committabant. Nam peius est transgredi mandata Dei quam hominum. Cum ergo ipsi transgrederebantur mandatum Dei vt ostendit, non erant idonei ad reprehendum alios de transgressione traditionum hominum. Tum etiam quia illud de se non erat peccatum, scilicet, non lauare manus ante comestionem. Quod autem transgrederebantur mandatum Dei Scribae & Pharisei, declarat dicens. Deus dixit, Honora patrem tuū & c. & vos dicitis, id docetis filios dicere parentibus. Munus quodcunque est ex me, tibi proderit, & non honorificauerit patrem suum. Obscura locutio est. Pro cuius declaratione sciendum quod Scribae & Pharisei seu sacerdotes suadebant turbis, vt facerent vota Domino seu templo de rebus suis. Et cum vellet ea implere, & parentes illis rebus indigentes contradicerent, & potius vt ipsi suis parentibus subuenirent, peterent, docebant filios illis respondere. Munus quod est ex me, d. pater mi, id est, quod voui templo, soluendo ibi, proderit anima tua sicut & mihi. Et sic offerendo illud templo etsi non honoraret patrem, scilicet, in dando ei & subueniendo suae necessitati, sufficiebat sibi ad salutem, quod tamen realiter erat contra mandatum illud de honoratione parentum. Vel sic interrogatiue exponedo. Cum pater peteret subsidium à filio, dicebat filius, secundum doctrinam ei datam à sacerdotibus. O pater munus quodcunque est ex me, tibi proderit. q. d. Quod ergo deuoui munus, tibi darem quomodo posses prodesse, cum illud debeam Deo? Et sic parentes timentes ne auertendo filios ab oblationibus templi animae suae nocerent, dimittebant filios dare illa, quibus ipsi indigebant. Et per hoc irritum faciebant Scribae illud Dei mandatum per doctrinam suam, quasi illud non obligaret filios. Et quod comedere sine manus lotionē non coinquinet hominem, id est non sit peccatum declarat, vnde conuocatis turbis dixit. Non quod intrat in os, hoc coinquinat hominem, sed quod exit de ore. Et vult dicere quod cibus de se qualiscunque sit, & quomodocunque sumatur, siue lotis manibus siue non lotis, non maculat animam peccato: sed quod egreditur de ore

corporis, quo ad verba vel desiderium. Cumque quis peccat in gula, peccatum illud non est ex eo quod comedit talem cibum delicatum vel tali die prohibitum. Nam alius similem cibum comedit: vel eadē die absque vitio gulae, sed quia ex inordinato appetitu hoc agit, ideo peccat, & illud procedit ab ore cordis. Quod autem in lege aliqui cibi essent prohibiti, fuit in figura & ex alia causa non autem quod de se essent immūdi. Et cum Petrus dixisset ex his verbis Phariseos scandalizatos, respondit Iesus. Sinite illos, caeci sunt & duces caecorum, docens de scandalo Phariseorum, id est, procedente non ex ignorantia vel fragilitate, sed ex malitia, non esse curandum, ita scilicet quod propter hoc vitandū bona opera dimittantur vel vera doctrina. Et cum Petrus peteret, Ediffere nobis parabolā, Iesus durè locutus est ei more boni magistri arguentis discipulos de grossitie ingenij vt acuat eos. Adhuc vos sine intellectu estis, ait, non intelligitis, quia omne quod intrat in os, in ventrem vadit & in secessum emittitur, id est, de omni quod comeditur pars emittitur per faeces, materia scilicet grauior & pars subtilior in nutrimentum veritur. Et hoc de se non coinquinat scilicet cibus de se, sed quod proderit ex ore, & ex corde prius. Nam cogitationes mala & omnia peccata à corde procedunt, id est, à voluntate, iuxta illud Amb. Nemo nostrum tenetur ad culpam n. si propria voluntate deflexerit 15. quaest. 1. non est.

Narrat Lucas quod altera vice quidam Phariseus vocans Iesum ad prandium cepit in mente eum arguere quare ante prandium non fuisset baptizatus, id est, lotus. Cuius cogitationem Christus videns, & in hoc diuinitatem ostendens, reprehendit de superstitione vana, scilicet, quod multam diligentiam habebant de munditia exteriori, & nullam de interiori dicens. Stulte, nonne qui fecit quod deforis, etiam id quod deintus est fecit? id est animā quae principalior est, & ideo magis mudanda quam corpus.

Item quum Iesus itinerando transiret per fara discipuli eius fame deuicti ceperunt colligere spicas & manibus confricando grana manducare, & hoc erat in sabbatho. Accedentes ergo Pharisei dixerunt. Ecce discipuli tui faciunt quod non licet in sabbatho. Quibus Christus respondit, asserens eos innocentes in hoc, quia necessitas in huiusmodi non habet legē, nec quoad diē demandatū, nec quoad tē alienatū de consecrat. dist. 5. discipulos, cum glo. Et ad hoc induxit Christus exemplum Dauid & sacerdotum: qui famelicentes comederunt panes propositionis eis oblatos ab Achimelech summo sacerdote, quos secundum legem non licebat laicis comedere. Nec arguitur de hoc.

Altera vice dicente eo in templo, cum interrogasset principes sacerdotum & Pharisei Iesum, in qua potestate illa faceret quae faciebat, respondit eis. Interrogabo vos & ego vnum sermonem, respondete mihi. Baptismus Ioannis vnde fuit? à Deo an ex hominibus? Qui noluerunt ei respondere: ex eo quia viderunt se confundi quicquid respondissent. Nā si dixissent ex Deo, Christus subintulisset Quare ergo non credidistis ei? Si dixissent ex hominibus, timebant lapidari à populo, qui habebat Ioannem in maxima reuerentia vt Prophetam, dixerunt ergo se nescire. Et Christus eis respondit. Nec ego dicam vobis in qua potestate haec facio. Interrogabant causa calumniandi & ideo non respondit eis.

Primapars Hist. Ant. y §. 1111.

A. C. 30. Amb. li. 1. de 1ac. & vit. bea. c. 5. Luc. 11. c. Luc. 12. c. Mar. 2. c. Luc. 6. c. 3. Reg. 21. Mat. 21. Mar. 11. Luc. 20.

A.C. 30. Luc. 10. De mandato legis maximo & homine qui in latrones incidit. Visio Christi triplex Marc. c. 13. & Luc. 10.

S. IIII.

ITEM cum Iesus dixisset predicando, Beati occurrunt illi qui vident quae vos videtis, quod non intelligitur de visione corporali tantum Christi, quia sic vidit Caiphas, Pilatus, & alij reprobi multi. Nec de visione spirituali tantum, quia sic viderunt patres veteris testamenti. Sed de visione vtraque simul, quam habuerunt Apostoli & plures alij videntes, & credentes in eum. Erat enim quasi quaedam fruitio videre ipsum verbum incarnatum, vnde nostra beatificatio. Et hoc quasi ostendens optare beatitudinem, interrogavit quidam legis peritus tentans tamen eum, scilicet si sciret respondere. Magister quid faciendum vitam aeternam possidebo? Cui respondit Iesus in lege quid scriptum est? Si interrogas causa sciendi, cum sis doctor legis, tu debes scire, tu ergo dicas. Et cum respondisset. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Et proximum tuum sicut teipsum. Cuius expositionem habes plenè in 3. parte sum. tit. de charitate. Respondit Iesus. Rectè respondisti, hoc fac, & viues. Vbi ostenditur etiam quod aduersarij dicunt vero esse assentiendum. Interrogavit autem legis peritus. Quis est meus proximus? nõ vt doceretur, sed ex arrogantia reputans se ita bonum & peritum, vt nullum haberet similem vel propinquum suae bonitati. Et ideo dicit Euangelista qui hæc narrat, Volens iustificare seipsum, ita rudis erat vt non vere intelligeret, quis dicatur proximus, sed propinquum natura vel moribus & sciētia sibi similem proximum existimaret. Sed per parabolam Dominus Iesus declarauit proximum nostrum esse omnem hominem qui eget aliquo, vel potest alteri subuenire, & potest alterum iuuare in aliquo, ideo omnishomo est proximus noster. Cum autē ipse Iesus maxime omnibus nobis subuenerit, nos à morte eruendo & ideo super omnes est proximus noster, & à nobis præcipue diligendus. Quia vero parabola eum tangebat descendentem de caelo vt nos ad caelum leuaret, ideo (vt dicit Luc. Euangelista) ipse Iesus suspexit in caelum cum dixit eam. Homo quidam (ait) descendebat ab Hierusalem in Hiericho, qui incidit in latrones, &c. Homo iste signat genus humanum, qui descendit à statu verae pacis quam in se videbat. (Interpretatur enim Hierusalem visio pacis) quando in paradiso terrestri transgressus est præceptum, & venit in Hiericho, id est in mundum istum mutatione & miseria plenum. Interpretatur enim Hiericho, Iona: quæ frequenter mutatur. Latrones in quos incidit fuerunt demones, qui expoliauerunt ipsum genus humanum per peccatum originale & actualia addita, bonis gratuitis virtutum, & vulnerauerunt in naturalibus potentijs, ignorantia, malitia, fragilitate seu debilitate ad bonum, & concupiscentia, id est, inclinatione ad mala. Non autem fuit ex toto ab eis occisus, sed semiuuus relictus, quia etsi morti obnoxius & multum vicinus, tamen sanabilis per Christi redemptionem. Per hanc autem viam vitæ presentis vbi iacebat iste vulneribus sauciatus, transiens sacerdos quidam, videns eum pertransiit, in nullo eum iuuans, quia Aaron primus sacerdos cum omnibus alijs sacerdotalis ordinis, qui afferbant pro populo sacrificia, etsi intelligerent plagas humani generis, sciebant nec sibi eas posse mederi, nedum humano generi. Similiter & leuites Moyses dux populi cum omnibus regibus & ducibus mundi scilicet illius populi iuuare ipsum non potuit, etsi miseriam eius cognou-

Tho. in 2. 2. q. 44. a. 3. 4. & 5.

Proximus quis. Christus noster super omnes proximus.

Luc. 10.

Expositio parabola hominis in latrones incidens.

Homo in quibus sit spoliatus & vulneratus.

Sacerdos Aaron quid faciebat.

uerit. Et hoc est quod dicit. Quia leuita per viam illam transiens & videns similiter fecit, sicut & sacerdos. Samaritanus autem quidam iter inde faciens videns plagatum, misericordiam motus est, Hic est Dei Filius cultus noster. Interpretatur enim Samaritanus cultus, qui viam ipsam fecit quando per carnis nostræ assumptionem viator factus est, & perfecte intelligens miseriam nostram, misericordia motus appropinquavit vulneribus sauciato, non in loco illo vbi iacebat se posuit sed propè, quia carnem nobis similem, id est, passibilem sumpsit, sed non culpam nostram, & in vulneribus sauciati vinum, arrodens posuit, & postea oleum leniens, plagas fasciis alligans, quia & iustitiam poenam infligentem pro satisfactione peccati exhibuit in se & misericordiam lenitiam, id est peccata remittentem humani generis, obtulit harum virtutem, scilicet suæ passionis in sacramentis reliquit & sic plagas alligauit. In iumentum suum posuit, quia vt ait Petrus. Peccata nostra, id est poenam peccatorum, ipse pertulit in corpore suo super lignum crucis. Altera autem die, id est, post resurrectionem, qui fuit alter status ab eo, quo erat mortalis, vocauit stabularium, id est, Petrum & quemlibet successorem eius, & prælatum sub nomine eius comprehensum & protulit ei duos denarios, id est, duo testamenta scripturæ sacræ, vel duo præcepta charitatis Dei & proximi, vel auctoritatem, cum vita bona & doctrina, & dixit ei, Curam illius habe, quando, scilicet Christus dixit Petro, pasc oves meas & quodcumque supererogaueris, vel quo ad mores agendo vltra quam tenearis, vel quo ad doctrinam, scilicet vltra duos denarios veteris & noui testamenti, adiciendo aliquando dicta Gentilium, vt fecit Paulus, qui cum possit licite petere sustentationem à Corinthiis quibus prædicabat, abstinuit, vt in eis faceret fructum, & manibus suis laborabat ad prouidendum sibi & suis socijs, qui etiam aliquando allegabat docendo vel Philosophos, vt patet in actibus & epistolis suis. Quum ergo rediit Samaritanus, veniens scilicet ad iudicium reddidit talibus præmium de supererogatis. Hac parabola dicta interrogauit Iesus legis peritum, quis illorum trium, scilicet Sacerdotis, Leuitæ, vel Samaritani videretur sibi fuisse proximus vulnerato. Quo respondente qui fecit misericordiam in illum, dixit ei Iesus. Vade & tu fac similiter vt quem scilicet, videris necessitatem habere: illi subuenias vt proximo tuo, & qui te adiuuat illum etiam proximum existimes. Et quia sum te, & alios omnes liberandus, debes me vt præcipuum proximum tuum diligere & non tentare. Interrogavit & altera vice alius legis peritus Iesum tentans & dicens: Magister quod est mandatum magnum in lege? Cui respondit. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Hoc est maximum & primum mandatum, scilicet dignitate & prioritate. Ex toto corde dicit, quia vt dicit Prosper in lib. de vita contemplatiua. Ex ea parte quis peccat, quam minus diligit Deum, quoniam si ex toto corde diligamus nihil erit in nobis vnde peccati desiderijs seruamus. Et quid est Deum diligere, nisi illi copulari animo, cõcipere fruendæ visionis eius affectum, peccati odiũ, mundi fastidium, de pe. di. 2. §. charitas ergo si. Et subdit Iesus. Secundum simile est huic scilicet, vtilitate. Vnum enim includit alterum. Nam qui verè diligit Deum diligit & proximum quia hoc ipse mandat, & nobilissima eius res est. Et qui verè diligit proximum

A.C. 30.

1. Pet. 2. Petrus ita bularius magnus & quilibet eius successor. vide etiã Sand. li. 5. de visib. mo. c. 1. Ioan. 21.

Opera suæ pererogationis.

Mat. 21.

Prof. 13 de vit. cont. c. 16. Diligere Deũ quid.

A.C. 30. Arist. li. 1. Post. c. 2.

Diligere proximum quomodo & quantum cõueniat.

Ordo dilectionis præpositus quis.

Tho. in 2. 2. q. 44. a. 8.

Gal. 5.

Matth. 22.

Error Iudæorum de Christo.

Psal. 109.

Exponitur Psal. dixit Dominus.

Tho. in 3. p. q. 58. a. 3.

ximum, diligit vtique Deum per illam regulam topicam, Propter quod vnum quodque tale: & illud magis. Propter Deum enim proximus à nobis diligendus est, quia Deum mandat hoc, & quia ad ipsum consequendum in patria cum eo, creati sumus. Et modus dilectionis exprimitur. Diliges ait, proximum tuum sicut teipsum. Et est similitudo in genere. Non enim tantum quantum seipsum debet quis diligere proximum: sed magis seipsum proximo. Sed ad illa eadem debet proximum diligere & illo ordine sicut & seipsum, primò, scilicet, ad bonos mores & vitam æternam consequendam: secundò quantum ad corpus in prouidendo in eo quod potest necessitatibus eius: vt declarat Prosper in dict. §. ergo. de pe. di. 2. qui etiam ibi ait. In ipso amore seruare legitimum modum nos oportet, nec peruertere dilectionis ordinem constitutum. Ordinem dilectionis illi peruertunt qui aut mundum (qui contemnendus est) diligunt aut corpora sua minus diligenda, plus diligunt, aut proximos non sicut seipsum, aut Deum plusquam seipsum forsitan non diligunt. Et secundum Thomam 2. 2. etiam ipse ordo, non solum dilectio est, in præcepto. vnde dicitur Cant. 1. Introduxit me rex scilicet, Christus in cellam vinariam, id est, in Ecclesiam, vbi est præcipuum vinum charitatis, & ordinauit in me charitatem, id est, non solum dedit vinum charitatis: sed & ordinem eius. In his duobus mandatis vniuersa Lex pendet & Propheta. Primum habetur Deut. 6. secundum habetur Leuit. 19. Sub his tamen verbis, Diliges amicum tuum sicut teipsum, qui amicus à Christo dicitur proximus. Et vt dicit Prosper & omnes alij doctor. proximus intelligendus est non quæ gradus sanguinis iungit, scilicet solum, sed omnes homines naturæ nostræ participes. de pe. di. 2. in dicto §. ergo. Omnia ergo quæ tradita sunt nobis in lege & prophetis, & quæ addenda sunt à nobis ad hunc finem scripta sunt vt per illa cognoscamus Deum, & cognoscendo diligamus Deum, nos, & proximum modo debito, & ideo bene ait Apostolus. Omnis lex in vno sermone impletur, diliges proximum tuum sicut teipsum, in qua dilectione includitur dilectio iurionabilis & multo magis dilectio Dei: vt dictum est. Congregatis autem illis Phariseis & scribis, tunc Christus mouit eis vnam questionem interrogans & dicens. Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est, scilicet, Deine an hominis? Qui responderunt Dauid. Hic est error Iudæorum, quia Christum seu Messiam eis in lege promissum non solum non credunt iam venisse licuti est: sed & cum venerit secundum ipsos non credunt eum esse filium Dei naturalem: sed purum hominem, & filium Dei per adoptionem & gratiam præcipuum, non per naturam, & ideo dicunt nunc. Dauid, quod ex stirpe Dauid naceretur sicut alij homines. Sed Iesus confutat errorem eorum per auctoritatem ipsius Dauid in Psal. quam verissimam tenent, vnde dicit Iesus. Quomodo ergo Dauid in spiritu loquens dixit. Dixit Dominus Domino meo sedere à dextris meis, &c. Quod sic veraciter exponitur. Dixit dominus Pater, domino meo scilicet Christo filio eius, domino, scilicet, per diuinitatem, meo per assumptionem carnis ex genere meo. Nam si solum habuisset respectum ad Deum creaturam, non dixisset meo magis quam nostro, sic & ab omnibus nominatur. Sed à dextris meis, secundum quidem deitatem esto mihi æqualis in gloria, & suum dicere est facere. Sed humanitatem sedere à dextris, est quiescere in potiori statu gloria: super o-

Amnes Angelos & sanctos. Illud autē. Donec ponam inimicos, &c. ponitur infinitè, q. d. quia semper inimici tui siue infideles, siue demones semper ponentur & erunt sub pedibus tuis, id est, subiecti tibi, ideo semper sedebis à dextris. Vel etiam potest intelligi finitè, vt notetur tempus aduentus eius ad iudicium. Vnde enim nunc localiter situatus est in caelo empyreo: tunc in humanitate gloriosa inde descendet in aerem ab omnibus bonis & malis videndus. Et tunc ponet Deus omnes inimicos Christi sub pedibus eius, id est, manifestabit omnibus Christum vt hominè, esse verum Dominum & Deum iudicem omnium, quod infideles modo non credunt. Concludit ergo Iesus conuincendo eos de errore. Si Dauid vocat eum Dominum quomodo filius eius est? q. d. pater non consuevit filium suum vocare Dominum, sed subditum. Quia verò cognouit in spiritu Dauid Iesum Christum ita per humanitatem ab eo descensurum, vt tamen esset verus Deus, ideo vocat eum dominum suum. Ex quo illi consili non sunt ausi amplius interrogare Iesum, vnde videtur quod hoc fuit propè tempus passionis.

A.C. 30.

S. V.

CV M autem quadam vice de monte oliuarum diluculo venisset in templu, Scribæ & Pharisei adduxerunt ante eum quadam adulteram dicentes. Magister hæc mulier modo in adulterio deprehensa est: Moyses autem mandauit in lege huiusmodi lapidare, tu ergo quid dicis? Et vt dicit Io. ista narrans interrogationem hanc fecerunt non causa veritatis noscendæ, sed terant & calumniandi, cogitauerant enim & condixerant. Si iste respondeat adulteram fore lapidandam, tunc diffamabimus eum in populo de crudelitate & quia non habet misericordiam ad peccatores & benignitatem. Sed quia se nouit gratum populo propter misericordiam & pietatem, quam ostendit ad peccatores, ideo hoc cauebit dicere. Si autem dixerit ei parcendum & non lapidandam, tunc accusabimus eum quod sit transgressor legis, seu quod dicat contra legem Moysis. Oportet ergo quod ad alterum horum respondeat, & quocumque modo responderit, eum capiemus in verbo. Nã tacere erubescetne videatur ignorans. Sed non est sapientia, non est prudentia, non est consiliũ contra Dominum. Pro. 21. Iesus autem audita questione sibi proposita, non subito respondit sed inclinans se digito scribebat in terrã. In hoc instruens iudices non debere esse præcipites in ferendis sententijs, vel in respondendo questionibus. Sed vt dicit Gre. 3. q. 7. postularus, debet digito discretionis & discussionis in terra cordis examinare causam, & postea secundum legem ferre sententiã. Cum autē Scribæ instaret vt responderet Iesus surrexit & dixit. Qui sine peccato est vestri primus in illam lapidè mittat. q. d. Iustitia exigit vt adultera puniatur, sed etiam hoc dicit, vt non à grauius peccantibus & peioribus ea, accusetur & condemnetur, quales sunt accusantes istam. Et iterũ inclinã scribebat in terram. Quid autem a scriberet non exprimit Euangelista. Et alij quidem dicunt scripsisse. Terra terram accusat. Alij vero, quod scribebat peccata accusantium: sed taliter quod ipsi soli sua legerent, nec aliena legere valerent ne diffamaretur.

Doctrina pro iudicibus.

Hayme hanc sententiam tenet.

a De hac scriptura Christi digitea Six. Sen. in l. 2. Bibli. sanct. in nomine Iesu Christi fuisse agere: proferens omnes, qui de illa memin erunt Patrum sententias.

A. C. 30. Quo facto creperunt Scribae ipsi & Pharisei recedere, vnus post alium, incipientes a senioribus, forte erubescens de peccatis suis, quae legebant, & timētes ab aliis illa legi. Remanente autem adultera sola id est sine accusatoribus: nam aderant discipuli & turbae, surrexit Iesus & dixit. Vbi sunt qui te accusabant? nemo te condemnauit? At illa inquit. Nemo Domine, q. d. Tibi soli sum referuata ad iudicandum, qui solus sine peccato, tu fer sententiam, sed secundum magnam misericordiam tuam: nam iustitia sola damnat. Et Dominus ait. Nec ego te condemnabo. August. Ideo Dominus liberauit peccatricem: quia non erat qui iuste proiceret lapidem. Quomodo enim lapidaret qui se lapidandum cognosceret? Nullus enim eorum erat sine peccato & graui. Nam venialia remittebantur per ceremonias: secundum gloss. ibi. Venialia dicuntur hic quae verē erant mortalia, sed talia quod ceremoniis legis remittebantur, quo, scilicet, ad euitandam poenam temporalem legis, non quo ad Deum nisi per poenitentiam interio rem. Erant igitur illorum Phariseorum crimina ita graua, quod per legem morte puniebantur, non sacrificiis expiabantur: de poeni. dist. 6. qui vult. Vtrum autem peccet in mortalibus existens iudex dando sententiam. Vide de hoc in tertia parte titu. de iudicibus. Nec etiam ex hoc exemplo potest quilibet iudex reum mortis liberare, quia non habet potestatem absolutam, quam Christus habebat super omnem legem author omnis iuris & dominus totius creaturae. Bonus autem iudex (ait Ambr.) iuxta leges & iura pronuntiat. 3. quaest. 7. iudicet. Vade (subdit Iesus) & noli amplius peccare. Non solum autem non pecces actū, sed nec voluntatem habeas peccandi: sed habeas propositum voluntatis non peccandi in futurum. Cū autem esset Iesus in confinibus Iudaeae trans Iordanem, accedentes Pharisei ad eum interrogauerunt tentantes si licet homini dimittere vxorem suam quacunque ex causa. Qui respondit. Non legistis quoniam qui fecit hominem ab initio masculum & foeminam, dixit, scilicet, per Adam. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, vt scilicet, non coniungatur eis in matrimonio, nec filius matri, nec filia patri. Solum iste gradus in principio fuit prohibitus ad contrahendum non autem gradus primus literalis, id est, inter fratrem & fororem, quia alij non erant. Sed postea prohibiti certi gradus lege naturali, & illi & alij plures lege Moisaica, & alij additi lege canonica, vt patet extra de consang. & affi. cap. vlti. Et adhærebit vxori suae. In singulari dicit, quia vnus non pluribus. Et erunt duo in carne vna, scilicet, ad procreandum vnam prolem, itaque iam non sunt duo: sed vna caro, id est, post vnum vinculum indissolubile matrimonij quod solui non potest, scilicet post coniunctionem coniugalem cum altero coniuge. Quod ergo Deus, coniunxit, scilicet, vinculo coniugali ab eo instituto, homo non separet, propria auctoritate aliam coniugem sumendo, vel alium mulier, nec iudex sua sententia, vel lege. Et de matrimonio consummato certum est quod auctoritate Papae non potest dissolui vellege humana: cū hoc sit de lege diuina, vt dicit Greg. 27. quaest. 2. sunt qui dicunt, Et glossa ibi dicit de coniunctione per copulam, de coniunctione verò animorum expressa per verba de praesenti, vtrum possit dispensari dubium est apud Theologos, tamen Papa dispensat, quod tenent Canonistae fieri posse. Sed de hac materia habes plenē in tertia parte summę titu.

Augu. lib. de vera & falsa poeni. c. 10. Venialia per legem dimittuntur, & quomodo

Vide etiā Tho. in 2. 2. q. 60. a. 2.

Ambr. in Psal. 118.

Christus an vxorē liceat dimittere in tetragam. Mar. c. 19.

Gen. 2.

Gradus in matrimonio prohibiti ab initio mundi. Leu. 18.

Papa non potest dispensare super matrimonio rato & consummato. Greg. epi. 39. l. 9.

A 1. & in titu. de sacramentis, & de impedimentis matrimonij. Hinc mouerunt Pharisei aliam quaestionem dicentes. Quid ergo Moyses mandauit dari libellum repudij: & dimittere vxorem & aliam sumere? Quibus respondit. Quoniam Moyses ob duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic, scilicet, institutum à Deo. Vtrum dare libellum repudij esset illis peccatum est quaestio dubia, & habet rationes secundum Theologos in vtramque partem. Videtur tamē verius secundum istam literam, quod in illo repudio non excusarentur à peccato, sed solum à poena legis temporalis quae dabatur adulteris. Et propterea dicit Christus. Moyses ob duritiam cordis vestri permisit hoc, quae fuit comparatiua permissio, quando scilicet permittitur minus malum, id est, non punitur à lege, vt euitetur maius. Et sic Moyses illud permisit vt vitaretur vxoricidium. Nam si non potuissent dimittere lege prohibente, id est, puniente, occidissent eas, vt alias sumerent. Et hoc dicit Chryso. 31. quaest. 1. hac ratione, obscure tamen, sed glossa declarat. Dico autem vobis (ait Christus), quod quicumque dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, & alteram duxerit, mœchatur, id est, adulterium committit. Et sic in nouo testamento nullo modo hoc permittitur, sed prohibetur, 31. quaest. 1. s. sed obicitur, & humana etiam lege puniretur. Vbi notandum quod vxor potest dimitti à viro vel econuerso vir ab vxore tripliciter, vno modo quoad vinculum, vt scilicet dissoluitur: sicut fiebat per libellum repudij, & alteri coniungatur. Et hoc nullo modo fieri potest consummato matrimonio, nisi matrimonij probaretur fuisse de facto, sed de iure nullum, propter impedimentum dirimens repertum. Et tunc proprie non dimittitur, quia vxor & maritus non erāt. Si autem de communi consensu intrarent monasterium, quod fieri potest. 27. quaest. 2. Agathosa. non propterea dissoluitur vinculum illud, sed transfit in spirituale commercium: propter quodcumque autem aliud: superueniens impedimentum vero matrimonio consummato siue hæresis siue alterius peccati, siue maleficii facientis impotentem: siue paupertatis, siue infirmitatis incurabilis: lepra & huiusmodi, dimitti non potest, vt alteri in matrimonio coniungatur, vel carnaliter copuletur, vt 32. quaest. 5. puro & cap. horrendus. Secundo modo dimittitur coniunx quo ad habitationem & mutuum seruitium. Et istud fieri non potest scilicet, dimittere alter alterum, nisi ob fornicationem, id est, adulterium, seu quamcumque cum altera vel altero commixtionem probatam in iudicio vel notoriam factam: & fornicationem etiam spiritualem vt idololatriam, hæresis, & etiam ob quodcumque aliud mortale peccatum, ad quod alter alterum præcipue vir vxorem vellet inducere, & non potest resistere, dicit gloss. in cap. vxor. & cap. idololatria, 28. quaest. 1. quod potest dimittere: quia includitur nomine fornicationis spiritualis anima. Propter fornicationem autem carnalem etiam semel commissam, potest dimittere modo prædicto: sed propter spiritualem nõ, nisi perferueret, vt dicit glossa illa. In illo tamen casu non potest alteri in coniugium iungi, nisi inter infideles esset contractum, & vno conuerso alter nollet cohabitare nisi cum contumelia creatoris, vel procurando reducere ad infidelitatem, vel nolente infideli cū eo cohabitare, tunc potest aliam coniugem sumere. Tertio modo dimittitur coniunx quo ad redditionem

A. C. 30. Deut. 24. Alia quaestio Phariseorum. Vide sup. 3. p. 9. 67 a. 3.

Chryso. 33. in Mar. c. si qua fuerit.

Trib. mōdis vir r. xorē potest dimittere.

A. C. 30. Quando vir potest dimittere vxorem & contra.

Matt. 22.

Saducei Christum interrogant. Deut. 25.

Vide Th. in suppl. 3. p. 81. a. 3. & 4.

Status corporum & conjugatorum qualis post resurrectionem.

Matrimonio causa.

Aug. lib. 2. cont. aduer. leg. & prop. c. 11. Aug. in li. de bono vidu. c. 12.

Ex. 3.

tionem debiti. Non autem potest alter alteri denegare debitum seruatis debitis constantiis, nisi ob fornicationem carnalem quod etiam includit sodomiā non autem mollitiem, vt dicit gloss. 32. quaest. 7. omnes accusationes. Tunc potest si certus est, & ipse in castitate permanserit, alius non possit incontinens incontinentem repellere denegando debitum: vt 32. quaest. 6. cap. 1. cum sequen. potest tamen castus coniugem, quam scit adulterium perpetrasse, sibi reconciliare & sibi reddere debitum: quod postquam fecerit, non potest postea illi denegare nisi reciderit. Quod consulendum & persuadendum sibi est, secundum cap. non erit turpis, cum duobus sequentibus 32. quaest. 1. Et hoc cum videt vel credit illum poenituisse. Nam si perseveraret in adulterio (quod esset notorium) tunc debet dimittere, id est debitum denegare vt dicitur 32. quaest. 1. dicit Dominus. & ca. in coniugio. De his plenius habetur in tertia parte sum. tit. 1. & multum diffusē de pertinentibus ad matrimonium.

In illo die quo Iesus soluit quaestionem de censu (vt infra dicitur) accesserunt ad eum Sadducei, qui negant resurrectionem mortuorum. Hi erant vna secta Iudaeorum falsa sentientes de resurrectione, & interrogauerunt eum dicentes. Magister dixit Moyses. Si quis frater mortuus fuerit non habens filium, ducat frater eius vxorem illius, & suscipiat semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres: & primus ducta vxore mortuus est sine liberis, & relictā eius vxorem accepit frater. Et ipse etiam defuncto non relicto filio tertius eam accepit vxorem. Similiter & alij omnes acceperunt illam in vxorem successiuē, prioribus mortuis. Demum & illa mulier defuncta est. Querunt ergo cuius de septem in resurrectione erit vxor? Quibus Christus respondit. Erratis nescientes scripturas, quae asserunt resurrectionem futuram, quam vos negatis. Neque virtutē Dei, scilicet scitis: quia non resuscitabit corpora illa taliter quod viuant & agant sicut in vita praesenti vt vos putatis. Et subdit Iesus. In resurrectione enim neque nubent neque nubentur: sed erunt sicut Angeli Dei. Resurgent quidem in veris corporibus, nõ aereis, in quibus & sexus erit distinctus: sine aliqua erubescencia nudi, quia sine vlla concupiscentia: remanebit in coniugatis aliquis ornatus sacramenti coniugij, cum debita dilectione. Sed nullus ibi actus coniugalis cum incorruptibilia sint corpora illa. Cessante autem causa cessabit effectus. Causa enim prima coniugij fuit multiplicatio generis humani: quae tunc cessabit collecto numero saluandorum, & ideo actus carnalis cessabit, qui ad generandum est institutus. Secunda causa post lapsum fuit ob vitandam incontinentiam, quae nulla ibi esse potest, nec concupiscentia. Aequales enim sunt Angeli Dei, de quibus certum est quod ab omni corruptione & commixtione sunt liberi, vnde Augustinus. Deus masculinum & foeminam propagandi generis causa nuptiali castitate coniunxit: & secundas nuptias quae in vtroque testamento permittuntur licitas esse monstrauit. Dominus autem septemuiram non damnauit, nec dicit in resurrectione esse non posse: sed tantum, neque nubent neque nubentur. 31. quaest. 1. Deus, & cap. seq. Quod autem resurrectio sit futura probat Christus ex eo quod Deus apparet Moysi in rubo: dixit. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac & Deus Iacob. Non est autem Deus mortuorum, sed viuentium, q. d. Deus non dicitur Deus rerum non existentium, Abraham autem dicit hominē, id est, animā

A cum corpore. Si ergo Abraham & Isaac & Iacob non resurrexerunt essent, non dixisset Deus se esse Deū illorum. Et mirati sunt in responsione eius. Sadducei isti credebant animam interire cum corpore, quod si verum esset: non dixisset Deus ego sum sed ego fui Deus Abraham, &c. Sunt & aliae auctoritates in Prophetis apertius de resurrectione tractantes. Sed quia isti Sadducei non tenebant prophetas, sed tantum quinquelibros Moyses, ideo de illis testimoniū induxit. Et quia Pharisei erant contrariae opinionis & bene, ac Sadducei, ideo vt refert Lucas, confutatis Sadduceis vt respondere, contra non possent dixit vnus ex Phariseis: Magister bene dixisti.

A. C. 30.

secta Sadduceorum qualis.

Luc. 20.

§. VI.

POTSQVAM autem loquutus fuerat Iesus parabolam de vinea contra eos, tunc abeuntes Pharisei consilium inierunt vt caperent Iesum in sermone, & ex illo possent accusare, & tradere in manibus praesidis. Hoc referunt Matthaeus, Marcus, & Lucas apertius. Herodiani dicuntur milites Herodis qui fauebant iuri imperij vel etiam quidam ex Iudaeis qui tenebant tributum dandum esse Imperatori: cū tamen multi alij tenerent contrarium: quia ipsi Iudaei dabant decimas & primitias Deo. Cum istis ergo Herodianis mittunt Pharisei discipulos suos, noluerunt ipsi Pharisei accedere ne deprehenderentur de malitia. Iam enim frequenter deprehenderat eos esse sibi amalos: & turbis hoc esse notum: & si ipsi discipuli ab eo conuincerentur, ipsi vt simplicibus minus imputaretur. Qui discipuli vt magis deciperent, & vt apertius simpliciter eis aperiret cor suum, vt ostendentibus benevolentiam ad eum, creperunt eum laudare de triplici veritate. s. vna cū dicunt. Magister scimus, quia verax es, de veritate doctrinae subiicientes. Vñ Dei in veritate doces: de veritate iustitiae, nõ accipiendo personas. cū aiunt. Nõ est tibi cura de aliquo. Pro quo alter Euangelista. Nec enim vides in facie hominis, sed viam Dei in veritate doces. Licet censum dare Caesari, an non? Pro quo Lucas dicit tributum, & idem est. Cogitauerant isti sic intra se, & condixerant. Aut tacebit, aut respondebit. Si taceret, dicemus eum ignorantem, quia nescit quaestionibus sibi propositis respondere, & ideo ne notetur de ignorantia non tacebit. Si autem respondeat, oportet alterum eum dicere aut quod dandum est, aut non est praestandum. Si affirmet dandum, reddetur ex hoc exofus populo, & contra legem loqui videbitur, quae mandat decimas dari & oblationes offerri Deo, non censum homini. Si autem dicet non dandum, erunt praesentes Herodiani, qui subito capient eum & tradent praesidi. Vnde dicit Euangelista quod cognita nequitia eorum dixit Iesus. Quid me tentatis hypocritae? ostendite mihi numisma census. Quibus offerentibus denarium, dixit Iesus. Cuius est haec imago, & superscriptio eius? Quibus dicentibus, Caesaris, respondit Iesus. Reddite quae sunt Caesaris, Caesari, scilicet tributum seu censum imperatori, & quae sunt Dei Deo, scilicet decimas, sacrificia, oblationes. Non ergo potuerunt capere eum in verbo, quia non negauit tributum dandum Caesari, & decimas & oblationes Deo offerendas dixit: vnde confusi remanserunt.

In Christi triplici veritas.

Mar. 12.

A. C. Interrogavit altera vice quidam adolescens Ie-
sum, quem Lucas dicit principem, & Marcus refert
quod accedens in via genuflexit se coram Deo, & di-
xit teste Matthæo. Magister bone, quid boni faciam
vt habeam vitam æternam? Cui Christus respondit
secundum Lucam. Quid me dicis bonum, nemo bo-
nus nisi solus Deus. Si intelligatur de bonitate essen-
tiali, seu per essentiam, sic nemo non solum homo
sed nec Angelus est bonus per essentiam, id est, cuius
bonitas sit essentia sua nisi Deus. q. d. Ex quo me dicis
bonum absolute, fateris Deum Si intelligatur, de bo-
nitate accidentali, qualis est in creatura, excludens
scilicet peccatum. sic nemo, id est, nullus & nulla ho-
mo bonus, si purus homo, nisi Deus, id est, Christus
Iesus homo & Deus. Omnes enim secundum Apосто-
lum Rom. 3.) in Adam peccauerunt peccato origina-
li infecti, Christo excepto. Et addidit Christus. Si vis
ad vitam ingredi serua mandata. Et interrogavit iuue-
nis. Quæ? Forte hoc dicit quia multa sunt in lege ve-
teri mandata: vt ceremonialia & alia. Sed Christus
declarauit quod loquebatur de moralibus, vnde ex-
pressit non omnia, sed quadam per modum exem-
pli ex decalogo dicens. Non homicidium facies &c.
Cui dixit adolescens. Hæc omnia custodiu à iuuen-
tute mea. Quod audiens Iesus, vt testatur Marcus, in-
ruitur eum, dilexit eum. Et dixit ei. Adhuc vnum tibi
deest. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ
habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in
cælo, & veni & sequere me. Paupertas vt instrumen-
tum disponit ad perfectionem, sed perfectio confi-
sit in perfecta Christi imitatione per obedientiam,
humilitatem, & charitatem. Quæ audiens iuuenis
contristatus est: & mœrens recessit, secundum Marcum:
quia diues erat, & multas possessiones habebat. Tunc
Christus ait discipulis. Quam difficile est diuitem
intrare in regnum cælorum.

§. VII.

Christus interro-
gatus à Iu-
dæis an
esset Mes-
sias respō-
det.
Ioan. 10.
Mat. 10.
Ecclesia
quid.

Christus interro-
gatus à Iu-
dæis an
esset Mes-
sias respō-
det.
Ioan. 10.
Mat. 10.
Ecclesia
quid.

Christus interro-
gatus à Iu-
dæis an
esset Mes-
sias respō-
det.
Ioan. 10.
Mat. 10.
Ecclesia
quid.

Christus interro-
gatus à Iu-
dæis an
esset Mes-
sias respō-
det.
Ioan. 10.
Mat. 10.
Ecclesia
quid.

Christus interro-
gatus à Iu-
dæis an
esset Mes-
sias respō-
det.
Ioan. 10.
Mat. 10.
Ecclesia
quid.

A. V. 30. hoc verbū dicere potuit, nisi ipse dominus. & Greg.
in hom. Penfate mansuetudinem domini. Non de-
dignatur ex ratione ostendere se peccatorem non
esse, qui ex virtute diuinitatis poterat peccatores
iustificare. Et vt dicit Gratia. 2. quæst. 7. s. ecce. post
cap. testes Christus admisit Iudæos ad se arguendum
perfectione humilitatis, non iuris seueritate. Non
enim criminosi & infames, quales erant illi Iudæi,
de rigore legis sunt admittendi in accusatione reli-
giorum personarum. Vnde datur exemplum præ-
latis, quod possunt tales admittere, si volunt, in sui
redargutionem, sed non tenentur. Si veritatem di-
co vobis, quare non creditis mihi? Veritati quilibet
debet credere. Sed cum ego dicam vobis veritatem
asserendo me esse filium Dei, nec possitis me in hoc
arguere de mendacio, sicut nec in aliquo peccato,
quare non creditis mihi? Hoc non procedit nisi quia
non estis à Deo scilicet nati, per gratiam, & si secun-
dum naturam ex eo creati ab eo. Qui enim est ex
Deo, verba Dei audit, sicut bonus filius audit ver-
ba patris. Greg. in hom. Interroget se vnusquisque
si verba Dei in aure cordis percipit, & intelliget,
vnde sit. Nam sunt nonnulli qui præcepta Dei nec
aure corporis percipere dignantur, sed C
nulli ea mentis desiderio complectuntur, & sunt
nonnulli qui verba Dei libenter suscipiunt, ita vt
etiam in fletibus compungantur, sed post lachry-
marum tempus ad iniquitatem reuertuntur. Hi pro-
fecto verba Dei non audiunt, quia hæc exercere in
opere contemnunt. Vnde subdit propterea vos non
auditis, quia ex Deo non estis (scilicet per gratiam
filij.) Ad hæc verba responderunt Iudæi contume-
liosè dicens. Nonne bene dicimus, quia Samarita-
nus est, & dæmonium habes, id est, cum ista dici-
mus, bene & verè dicimus. Ex quibus ostenditur quod
pluries dixerant talia verba contumeliosa. Sed quod
dixerunt ei alias quod esset Samaritanus non habet
in euangelij. Ex quo ostenditur secundum Theo-
philum, quod multa fuerunt dicta & facta de Iesu
quæ non sunt scripta. Samaritanum vocant quasi
hereticum & excommunicatum. Nam Samari-
tani in multis errabant nec credebant futurum
seculum & iudicium futurum. Vnde Iudæi non
conuersabantur cum eis. Quod dæmonium ha-
beret dicebant, quia in Beelzebub putabant eum
eiicere dæmonia, vel quia reuelabat occulta eor-
um, vel quia loquebatur alta supra intellectum.
Ex duobus autem sibi obiectis Christus vnum ne-
gavit, scilicet quod dæmonium haberet. Alterum
tacendo videtur concessisse, scilicet, quod esset Sama-
ritanus, extra de præsump. nonne Samaritanus autè
erat non natione vel moribus, sed interpretatione.
Nam interpretatur Samaritanus custos, ipse autem
secundum diuinitatem sicut creauit, ita & custodit
omnia. Respondens ergo Iesus ad obiectas contu-
melias: ait Ego dæmonium non habeo. Ecce ait
Greg. iniurias suscipiens dominus non irascitur, non
contumeliosa verba respondit. Potuisset enim di-
cere eis verè. Dæmonium habetis vos, quod tamen
non egit. Ex qua re quid aliud nobis innuitur, nisi
vt eo tempore quo à proximis ex fallitate contume-
lias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus,
ne ministerium iustæ correctionis, in arma verta-
mus furoris. Et attende ait Chrysof. quia vbi opor-
tebat docere & superbia eorum subtrahere, asper
erat Iesus scilicet in loquendo. Vbi verò oportebat
eum exprobratum sufferre multa mansuetudine vte-

§. VIII.

De doctrina Christi quo ad responsiones factas
Iudæis in verbis contumeliosis & factis, cū Chri-
stus dixisset eis. Quis ex vobis arguet me de peccato?
q. d. Nullus me potest reprehendere de peccato, quia nullū
habuit, nec originale nec actuale, vbi d. Ori. q. nullū
hoc

A. C. 30. hoc verbū dicere potuit, nisi ipse dominus. & Greg.
in hom. Penfate mansuetudinem domini. Non de-
dignatur ex ratione ostendere se peccatorem non
esse, qui ex virtute diuinitatis poterat peccatores
iustificare. Et vt dicit Gratia. 2. quæst. 7. s. ecce. post
cap. testes Christus admisit Iudæos ad se arguendum
perfectione humilitatis, non iuris seueritate. Non
enim criminosi & infames, quales erant illi Iudæi,
de rigore legis sunt admittendi in accusatione reli-
giorum personarum. Vnde datur exemplum præ-
latis, quod possunt tales admittere, si volunt, in sui
redargutionem, sed non tenentur. Si veritatem di-
co vobis, quare non creditis mihi? Veritati quilibet
debet credere. Sed cum ego dicam vobis veritatem
asserendo me esse filium Dei, nec possitis me in hoc
arguere de mendacio, sicut nec in aliquo peccato,
quare non creditis mihi? Hoc non procedit nisi quia
non estis à Deo scilicet nati, per gratiam, & si secun-
dum naturam ex eo creati ab eo. Qui enim est ex
Deo, verba Dei audit, sicut bonus filius audit ver-
ba patris. Greg. in hom. Interroget se vnusquisque
si verba Dei in aure cordis percipit, & intelliget,
vnde sit. Nam sunt nonnulli qui præcepta Dei nec
aure corporis percipere dignantur, sed C
nulli ea mentis desiderio complectuntur, & sunt
nonnulli qui verba Dei libenter suscipiunt, ita vt
etiam in fletibus compungantur, sed post lachry-
marum tempus ad iniquitatem reuertuntur. Hi pro-
fecto verba Dei non audiunt, quia hæc exercere in
opere contemnunt. Vnde subdit propterea vos non
auditis, quia ex Deo non estis (scilicet per gratiam
filij.) Ad hæc verba responderunt Iudæi contume-
liosè dicens. Nonne bene dicimus, quia Samarita-
nus est, & dæmonium habes, id est, cum ista dici-
mus, bene & verè dicimus. Ex quibus ostenditur quod
pluries dixerant talia verba contumeliosa. Sed quod
dixerunt ei alias quod esset Samaritanus non habet
in euangelij. Ex quo ostenditur secundum Theo-
philum, quod multa fuerunt dicta & facta de Iesu
quæ non sunt scripta. Samaritanum vocant quasi
hereticum & excommunicatum. Nam Samari-
tani in multis errabant nec credebant futurum
seculum & iudicium futurum. Vnde Iudæi non
conuersabantur cum eis. Quod dæmonium ha-
beret dicebant, quia in Beelzebub putabant eum
eiicere dæmonia, vel quia reuelabat occulta eor-
um, vel quia loquebatur alta supra intellectum.
Ex duobus autem sibi obiectis Christus vnum ne-
gavit, scilicet quod dæmonium haberet. Alterum
tacendo videtur concessisse, scilicet, quod esset Sama-
ritanus, extra de præsump. nonne Samaritanus autè
erat non natione vel moribus, sed interpretatione.
Nam interpretatur Samaritanus custos, ipse autem
secundum diuinitatem sicut creauit, ita & custodit
omnia. Respondens ergo Iesus ad obiectas contu-
melias: ait Ego dæmonium non habeo. Ecce ait
Greg. iniurias suscipiens dominus non irascitur, non
contumeliosa verba respondit. Potuisset enim di-
cere eis verè. Dæmonium habetis vos, quod tamen
non egit. Ex qua re quid aliud nobis innuitur, nisi
vt eo tempore quo à proximis ex fallitate contume-
lias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus,
ne ministerium iustæ correctionis, in arma verta-
mus furoris. Et attende ait Chrysof. quia vbi opor-
tebat docere & superbia eorum subtrahere, asper
erat Iesus scilicet in loquendo. Vbi verò oportebat
eum exprobratum sufferre multa mansuetudine vte-

A. C. 30. hoc verbū dicere potuit, nisi ipse dominus. & Greg.
in hom. Penfate mansuetudinem domini. Non de-
dignatur ex ratione ostendere se peccatorem non
esse, qui ex virtute diuinitatis poterat peccatores
iustificare. Et vt dicit Gratia. 2. quæst. 7. s. ecce. post
cap. testes Christus admisit Iudæos ad se arguendum
perfectione humilitatis, non iuris seueritate. Non
enim criminosi & infames, quales erant illi Iudæi,
de rigore legis sunt admittendi in accusatione reli-
giorum personarum. Vnde datur exemplum præ-
latis, quod possunt tales admittere, si volunt, in sui
redargutionem, sed non tenentur. Si veritatem di-
co vobis, quare non creditis mihi? Veritati quilibet
debet credere. Sed cum ego dicam vobis veritatem
asserendo me esse filium Dei, nec possitis me in hoc
arguere de mendacio, sicut nec in aliquo peccato,
quare non creditis mihi? Hoc non procedit nisi quia
non estis à Deo scilicet nati, per gratiam, & si secun-
dum naturam ex eo creati ab eo. Qui enim est ex
Deo, verba Dei audit, sicut bonus filius audit ver-
ba patris. Greg. in hom. Interroget se vnusquisque
si verba Dei in aure cordis percipit, & intelliget,
vnde sit. Nam sunt nonnulli qui præcepta Dei nec
aure corporis percipere dignantur, sed C
nulli ea mentis desiderio complectuntur, & sunt
nonnulli qui verba Dei libenter suscipiunt, ita vt
etiam in fletibus compungantur, sed post lachry-
marum tempus ad iniquitatem reuertuntur. Hi pro-
fecto verba Dei non audiunt, quia hæc exercere in
opere contemnunt. Vnde subdit propterea vos non
auditis, quia ex Deo non estis (scilicet per gratiam
filij.) Ad hæc verba responderunt Iudæi contume-
liosè dicens. Nonne bene dicimus, quia Samarita-
nus est, & dæmonium habes, id est, cum ista dici-
mus, bene & verè dicimus. Ex quibus ostenditur quod
pluries dixerant talia verba contumeliosa. Sed quod
dixerunt ei alias quod esset Samaritanus non habet
in euangelij. Ex quo ostenditur secundum Theo-
philum, quod multa fuerunt dicta & facta de Iesu
quæ non sunt scripta. Samaritanum vocant quasi
hereticum & excommunicatum. Nam Samari-
tani in multis errabant nec credebant futurum
seculum & iudicium futurum. Vnde Iudæi non
conuersabantur cum eis. Quod dæmonium ha-
beret dicebant, quia in Beelzebub putabant eum
eiicere dæmonia, vel quia reuelabat occulta eor-
um, vel quia loquebatur alta supra intellectum.
Ex duobus autem sibi obiectis Christus vnum ne-
gavit, scilicet quod dæmonium haberet. Alterum
tacendo videtur concessisse, scilicet, quod esset Sama-
ritanus, extra de præsump. nonne Samaritanus autè
erat non natione vel moribus, sed interpretatione.
Nam interpretatur Samaritanus custos, ipse autem
secundum diuinitatem sicut creauit, ita & custodit
omnia. Respondens ergo Iesus ad obiectas contu-
melias: ait Ego dæmonium non habeo. Ecce ait
Greg. iniurias suscipiens dominus non irascitur, non
contumeliosa verba respondit. Potuisset enim di-
cere eis verè. Dæmonium habetis vos, quod tamen
non egit. Ex qua re quid aliud nobis innuitur, nisi
vt eo tempore quo à proximis ex fallitate contume-
lias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus,
ne ministerium iustæ correctionis, in arma verta-
mus furoris. Et attende ait Chrysof. quia vbi opor-
tebat docere & superbia eorum subtrahere, asper
erat Iesus scilicet in loquendo. Vbi verò oportebat
eum exprobratum sufferre multa mansuetudine vte-

Orig. to. 26. in Ioā.

Gloria filij quam quidem reperiet in operantibus secundum qm̄o pater regnat. August. in Ioā. tract. 43.

Quare euangelista communitè tradunt de Christo perti-
nentia ad humanitatem, quæ sunt magis nota, sed geminet
Ioan. pertinentia ad diuinitatem, vnde & minus nota, dictione
ta, & ideo exigunt maiorem affirmationem. q. d. Ve-
alij se-
rè, verè. Si quis sermonem meum seruauerit, mor-
mel tantū
tem non videbit in æternum: Si quis, id est si aliquis inculcent.

A. C. 30.

autem dicunt cum aiunt eum habere demonium, & cum subdunt Abraham & prophetas mortuos illa morte de qua locutus est eis, scilicet aeterna. Quia enim ipsi seruauerunt ad eos factum verbum Dei, ideo semper viuunt. Quem teipsum facis inquit? q. d. Tu qui nulla gloria dignus es, filius carpentarij de Galilea tibi subripis gloriam, secundum Theophilum. Vel secundum Bedam. Cuius meriti, cuiusve dignitatis vis credi? Sed vt dicit Orig. Caecutiendum fuit haec prolatio, quoniam non se fecit Iesus id quod est, sed ex patre recepit. Vnde respondit Iesus. Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Suspicabantur Iudaei dominum dicere de gloria temporali, ideo eis respondit de gloria praesenti. Quibus verbis (dicit Beda) ostendit nihil esse gloriam vitae praesentis. Refert autem Iesus gloriam suam ad patrem de quo est, vnde subdit. Est pater qui glorificat me. Glorificauit autem pater filium vt ait Alchuinus, cum tempore baptismi, & in morte in transfiguratione, & tempore passionis appropinquante, coram turbis facta est vox ad eum. Et post passionem cum resuscitauit & collocauit ad dextram suae maiestatis. Sed & filius glorificauit patrem, eum manifestans, vnde dixit. Ego te clarificaui super terram. Et addidit Iesus. Quem vos dicitis quia Deus noster est, volebat eis ostendere, quod non solum eum patrem nesciebant, sed neq; Deum. Nam si patrem cognoscerent, & filium eius venerarentur. Deum etiam contemnunt, dum homicidium in lege eius prohibitum aduersus Christum tractant. Et non cognouistis eum Alchuinus q. d. Vos carnaliter illum Deum vestrum vocatis, pro temporalibus ei seruitis, & non cognouistis eum sicut intelligendus est. Spiritualiter ei seruire nescitis. Et hoc est contra haereticos quosdam, qui dicebant patrem Christi non esse Deum annunciatum in veteri testamento, sed Christus dicit patrem suum quem illi dicebant Deum, & ipsum non cognouerunt, quia si cognouissent, filium eius recepissent. Ego, subdit, noui eum. Potuit & hic secundum Augustinum iudicantibus secundum carnem arrogans videri, sed arrogantia non ita caueatur, vt veritas relinquatur. 20. quaest. 2. non ita. Et ideo dicit. Ego scio eum, & si dixerio quia nescio eum, ero similis vobis mendax, qui scilicet dicitis eum nosse, & nescitis. Maxima demonstratio, quod ab illo sit missus, est quod dicit. Sed scio eum, naturaliter ipsius cognitionem obtinens. Qualis enim ego sum: talis & pater, secundum Theophilum. Quoniam ego meipsum cognosco, & illum cognosco: praebet autem iudicium quod illum cognoscat: quod subdit. Et sermonem eius seruo, sermonem mandata eius nuncupans. Quidam autem sic intelligunt hoc quod dicitur sermonem eius seruo, hoc est, Rationem substantiae eius: eadem enim ratio substantiae patris & filij. Ideoque patrem cognosco. Nam & pro quoniam sumitur. Et est sensus. Quoniam sermonem eius seruo. Sermonem patris, tanquam filius loquebatur. ait August.

Matt. 3. Ioan. 12.

Ioan. 17.

August. in Io. tr. 43.

Aug. ibid.

Aug. ibid. Chryl. ibi.

Aug. 16.

Et ipse erat verbum patris, quod hominibus loquebatur, & quia dixerant. Nunquid maior es patre nostro Abraham, ostendit se eo maiorem, in eo quod subdit. Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum. q. d. Diem meum desiderabilem habuit, & laetitiae plenum, non quasi alicuius minimi aut fortuiti, secundum Theophilum. Non timuit, inquit August. sed exultauit vt videret, credens vtique exultauit sperando, vt videret intelligendo. In certum autem est vtrum dixerit de die domini quo

uenturus erat in carnem, an de die domini, qui nescit ortum, nec scit occasum, id est, de natiuitate aeterna secundum deitatem. Sed ego non dubito patrem Abraham totum sciuisse, & de incarnatione quidem cum dixit procuratori suo. Pone manum sub scemore meo &c. Gen. 24. Diem autem domini secundum diuinitatem vidit, secundum Greg. quando in figura summae trinitatis tres Angelos hospitio recepit. Ge. 14. Vel secundum Chrysostr. diem suum dicit diem crucis, quem Abraham in oblatione arictis & Isaac praefigurauit. Gen. 22. vel secundum Ioan. dominici in sacrificio Abraham de capra, vacca, arietis trium annorum, & turture & columbae. Gen. 15. Vidit & gauisus est Aug. Quale autem fuit gaudium videntibus cordis oculis lucem ineffabilem, verbum manens: splendorem piis refulgentem mentibus hominum sapientiam indeficientem, apud patrem manentem Deum, & aliquando in carne venturum nec de patris gremio recessurum. q. d. inerrabile. Sed carnales mentes Iudaeorum hac audientium verba Christi, mentem a carne non subleuant, dum in eo solum carnis substantiam pensant. Vnde dicunt. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? q. d. Multa sunt annorum curricula ex quo Abraham mortuus est, quomodo ergo vidit diem tuum? Theophilus. Quidam quaerunt cum Christus esset tunc. 33. annorum, quare non dixerunt quadraginta. Sed superuacua est ista quaestio. Nam simpliciter prout eis occurrit, dixerunt. Vel secundum alios, ex reuerentia Israhel qui erat sub numero illo. Vel secundum alios, quia dominus Iesus erat ita abstinens, quod videbatur antiquior multo quam erat. Dixit ergo eis Iesus. Amen amen dico vobis antequam Abraham fieret ego sum. Per hoc secundum Gregor. benigne redemptor noster a carnis suae intuitu submouet & ad diuinitatis suae contemplationem trahit. Quia enim diuinitas praeteritum vel futurum tempus non habet, sed semper esse habet, ideo non dicit. Antequam Abraham fieret ego fui, sed ego sum, secundum illud. Ego sum qui sum, quod dixit Deus Moyli. Et quia creatura est Abraham, non dixit antequam esset, sed antequam fieret Abraham. Nec dicit, ego factus sum, sed ego sum. In principio enim erat verbum. Sed sustinere verba ista aeternitatis non valentes mentes infidelium, quae intelligere non poterant obrutere quaerebant. vnde dicitur. Sustulerunt lapides Iudaei, vt iacerent in eum. Tanta duritia, ait August. quod currebant nisi ad sibi similes? Et cum lapides non essent in templo, satis videretur quod portauerunt illum cum a principio viderunt loquentem. Et quia correptionem non receperunt, deseruit eos. Vnde sequitur Iesus autem abscondit se, non sub aliquo pariete vel post parietem de domunculam. Sed secundum August. caelica potestate inuisibilem se insidiantibus faciens, per medium illorum exiuit de templo. Magis erat commendanda patientia, quam exercenda potentia in occidendo illos solo nutu. Quo exemplo ostenditur cum resistere possumus vt iram superbientium humiliter declinemus.

A. C. 30.

Gre. hom. ca.

Chryl. ibi

Aug. ibid. Greg. ibi.

Christus triginta tres annos natus.

Diuinitas praeteritum & futurum non habet sed praesens.

Ioan. 1.

Aug. ibid.

Aug. ibid.

Exemplum declinandi iram superbientium.

Euangelij ego sum lux mundi expositio.

S. IX.

POSTquam Iesus absoluit adulteram a crimine dicens. Nec ego te condemnabo. vade &c. Ne aliqui dubitarent, an ille quem videbant verum hominem, posset peccata dimittere, dignatur aperire diuinitatis suae potentiam demonstrare, vt ait Alchuinus, dicens, Ego sum lux mundi. Non quidem lux

A. C. 30.

Christus quae lux mundi sit. Ioan. 1.

Laudare se licitum aliquando

Iob. 6. 9. & 12. Reg. 17. 2. Cor. 12.

Aug. tract. 35. in Ioan.

Aug. ibid.

Aug. 16.

lux naturalis solis, vt dixerunt Manichei, quae quidem ab eo secundum diuinitatem sicut caetera facta est, secundum illud. Omnia per ipsum facta sunt, sed lux spiritualis. Nec dicit (vt ait Beda) Ego sum lux Angelorum vel caeli sed lux mundi, id est, hominum in tenebris commorantium. Sed nec est lux ipsa gratiae habitus nostri vel gloriae, sed est lux vera quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, sine lumine naturali intellectus, seu lumine gratiae vel gloriae: quia nullus aliunde illuminatur, nisi ab eo omnem illuminationem causante. Vel etiam dicitur lux mundi exemplariter, quia vita eius per exemplum docet omnes perfecte & rationabiliter viuere, cuius vitam qui imitatur consequenter euadit malum maximum, & consequitur omne bonum. vnde subdit. Qui sequitur me imitando actus meos pedibus asfectionum & actionum, non ambulat in tenebris errorum, peccatorum, & demum infernalium. Sed habebit lumen vitae. Lumen scilicet gloriae, vbi est vera vita, non deficiens. Et autem respondentes Iudaei calumniati sunt de iactantia & de mendacio, dicentes. Tu de teipso testimonium perhibes. Laudare se ad sui gloriam, Dei, & utilitatem proximorum licitum & charitatum est, non iactantia. Sicut fecerunt Iob, Dauid, Paulus, & alij, sic Deus te laudat, vt notis a nobis virtutibus eius, inde proficiamus in amorem eius. Testimonium tuum non non est verum. q. d. Tibi credi non debet, quia solus es ad testificandum de te, cum tamen vt dicit Alchuinus multos testes praemisisset, scilicet prophetas antequam in carne appareret, qui eius sacramenta praedixerunt, & de eo testificati sunt plurima. Vnde & Iesus eueritit quod dicunt, respondens hoc eis. Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum verum est, hoc secundum suspicionem eorum dixit existimantium eum esse purum hominem. Et causam subiungit, quia scio vnde venio, & quod vado. q. d. Ex Deo sum, & Deus Dei filius. Non autem hoc dicit manifeste, quia semper humilia in terferat. Deus autem ipse sibi fide dignus testis est qui mentiri non potest. August. Verum est testimonium luminis siue se ostendat siue alia. [Quia sine lumine non potes videre lumen, & sine lumine non potes videre quodlibet quod non est lumen.] Locutus est propheta verum. Sed vnde haberet, nisi de fonte veritatis hauriret? Ergo idoneus est dominus noster Iesus Christus qui sibi testimonium perhibeat dicens. Quia scio vnde venio, & quo vado. Augustinus. Patrem intelligi volebat: patri enim gloriam dabat, filius aequalis dabat gloriam ei a quo est missus. Quantum debet homo glorificare eum a quo est creatus? Venit autem cum est incarnatus. Iuit ad patrem cum passus est, & resurgens ascendit in caelum. Istud iter fuit assumpta humanitatis, non suae diuinitatis quae vbique est. Vnde veniendo non a patre discessit, nec eundo ad patrem, nos dereliquit. Vos autem, subdit Iesus nescitis vnde venio, aut quod vado. August. quia scilicet videbat hominem, nec credebant Deum. Sicut sol iste faciem illustrat & videntis & caeci, sed eum videt visum habens, non caecus, sic sapientia Dei vbi que & verbum Dei praesens est, etiam infidelibus, qui tamen illud non vident propter caecitatem cordis, id est, non cognoscunt, & fidelibus qui vident credentes in eum. Vos secundum carnem iudicatis, cum dicitis. Tu de teipso testimonium perhibes &c. ac si diceret. Quoniam in me carnem solum esse

putatis, & non Deum in carne, ideo fallibiliter iudicatis, & arrogans vobis videor de me testimonium perhibendo. Ego non iudico quemquam, scilicet secundum carnem, id est, exteriora tantum. Sicut enim viuere secundum carnem, ita & iudicare secundum carnem iniustum est, secundum Chrysostr. sed iudico secundum rei veritatem. Vel non iudico quemquam nunc, non ergo negat iudicium per eum fiendum, sed nunc differendum. Et si iudico, iudicium meum verum est. q. d. Si iudicarem nunc, iuste vos condemnarem, sed nunc non est tempus iudicij. Et fiet verum iudicium, quia solus non sum ego, sed ego & qui misit me pater, ostendens quod non ipse solus condemnabit, sed & pater. Haec autem ad suspicionem illorum loquitur. Non enim existimabant dignum fide esse filium, nisi patris testimonium assumpisset. Iudicabit ergo Christus secundum diuinitatem simul cum patre & spiritu sancto, quorum est vna diuinitas, reprobos condemnando, electos remunerando, & glorificando. Sed in quantum homo iudicatur solus, secundum illud Ioan. Paternon iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio, quia ipse solus apparens in humanitate assumpta, ab omnibus videbitur, bonis & malis. August. Erubescet hic Sabelliane, [Audis filium audis patrem. Pater, pater est, filius, filius est] non dixit ego sum pater & ego sum ipse filius, sed solus non sum, quia mecum est pater: [Ne perdas personam, distingue personas] distingue intelligentiam, agnosces quia pater est pater, & filius est filius, alia scilicet & alia persona [bene agnoscis] Sed noli dicere pater maior est, filius minor est, vt Arrius. Vna enim trium personarum substantia: vna coaeternitas, perfecta aequalitas [dissimilitudo nulla.] Et quia de iudicio iam dixerat, nunc de testimonio subdit. Et in lege vestra, id est, vobis data a Deo scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est, id est, pro vero habetur in iudicio. Dicitur enim. 2. quaest. 4. §. 1. In ore duorum vel trium stabit omne verbum, id est, pro vero & firmo habetur. Quod potest sic intelligi, secundum Alchuinum. Si lex vestra approbat testimonium duorum, quae possunt decipi & falsum testari, qua ratione meum & patris testimonium quod summa stabilitate firmum est, verum esse non dicitis? vel secundum August. Cum duo possint mentiri, vt paruit in Susanna, & vniuersus populus sit meritis contra Christum quomodo ergo in ore duorum vel trium stabit omne verbum, nisi quia hoc modo per mysterium trinitas commendata est, in qua est perpetua stabilitas veritatis? Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso. Non solum per verba dicens Ego & pater vnum sumus, & in aliis locis, sed & per opera miraculosa, vt ipse ait. Opera quae ego facio in nomine patris mei testimonium perhibent de me. Ioan. 10. Et testimonium perhibet de me qui misit me pater, cum scilicet dixit per psal. 2. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, &c. Et in baptismo & transfiguratione. Tu es filius meus dilectus. Et dixerunt Iudaei. Vbi est pater tuus? q. d. Solum te videmus, & tu dicis pater mecum est hunc non videmus, ostende ergo nobis eum. Quidam autem (inquit Theophilus) notant hoc ad improperium & contumeliam ei dictum, & tanquam ex fornicatione genito, & pro genitorem ignorantem, vel ex vili patre & ignobili. Ioseph vt putabatur natus. q. d. Ignoratus es, & ignobilis pater tuus. Quid ergo tam frequenter nobis patrem inducis? Quia ergo non

A. C. 30.

Christus quo non iudicat secundum carnem.

Christus quomodo iudicat.

Ioan. 5. Sabelli error confutatur. August. in Io. tra. 36.

Deut. 16. Matth. 18. Ioan. 8. ad Heb. 10. 2. ad Cor. 13.

Aug. 16. Dan. 13.

A. C. 30. go non vtfcire veritatem volentes, fed vt tentantes: ideo non refpondet ad propofitam quæftionem, fed dicit. Neque me fcitis, neque patrem meum. q. d. De me non quæritis, fed de patre, quafi me iam fcitis, quafi totum hoc fim quod videtis (fcilicet fola humanitas.) Ergo quia me non noftis, f. fecundum deitatem, ideo & patrem vobis non oftendo. Me quidem purum hominem putatis, ideo & patrem meum hominem carnalem quæritis. Quia ergo aliud fum, fecundum quod videtis & aliud fecundum quod non videtis, patrem autem meum loquor occultus occultum, prius eft vt me noueritis, tunc & patrem meum fcietis. vnde fubdit. Si me

Aug. 16. Aduerbiū forfitandē Deo quā vim habeat. **Aug. 16.** Hoc verbum forfitan increpatiue dicitur, quod tamen videtur eſſe verbum dubitationis, [fed dubitationis verbum eſt, quādo dicitur ab homine, cum verō dicitur à Deo verbum redargutionis, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur diuinitas] velut ſi indignis ſeruo tuo, & dicas, Contemnis me, confidera, forſitan ego dominus tuus ſum. Sic dominus dubitando increpat infideles, cum dicit. Et forſitan patrem meum ſcietis. Orig. Quærat hic aliquis quomodo verum ſit hoc. Si me ſcietis & c. q. d. Me ne ſcitis, & ideo nec patrem meum ſcitis.

Repugnātia in verbis Chriſti conciliatur. **Aug. 16.** cum alibi dixerit Iudæis. Et me ſcitis. Ioan. 7. Ad quod dicendum quōd ſaluator noſter aliquando de ſeipſo vt de homine loquitur, & ſic loquebatur cum dicitur alibi. Et me ſcitis. Sciebant enim eum natum ex Maria. Aliquando de ſe loquitur ſecundum naturam diuinam. Et hoc modo loquitur cum ait. Si me ſcietis. Quid eſt dicere ſi me ſcietis & c. niſi ego & pater vnū ſumus? Quando enim vides aliquem alicui ſimilem quotidiana locutio eſt. Si hunc vidisti, illum vidisti, propter ſimilitudinem. Talem dedisti reſponſum: hinc & dominus. Si me ſcietis & c. Non quia pater eſt filius, ſed quia patri ſimilis eſt filius, Erubefcat hic Arianus: nam ſi iuxta eum creatura eſt filius, qualiter qui nouit creaturam, Deum nouit? Non enim qui ſubſtantia creatam nouit, & diuinam nouit. Cum igitur & qui filiū nouit, patrem

Orig. in Ioā. to. 19. Gen. 4. 1. Cor. 6. nouit, igitur conſubſtantialis eſt patri filius, vel aliter ſecundum Orige. dicitur aliquis cognoscere aliquem cum coniungitur ei. Sicut dicitur de Adam quōd cognouit vxorem ſuam, cum ei coniunctus eſt. Si ergo qui adheret Deo vnus ſpiritus eſt & Deū cognoscit, ergo Phariſæi qui Deo coniuncti non erant per gratiam, nec patrem nec filium nouerant. Hæc locutus eſt in gazophilacio. hic eſt locus in templo, id eſt, porticus templi, in quo ſeruabantur diuitiæ. Et nemo apprehendit eum. q. d. voluiſſent capere, ſed non permiſit, quia nondum venerat hora eius. Non hora fatalis neceſſitatis, ſub quo fatui dicunt aliqui natum Chriſtum, ſed quomodo habet fatum, id eſt, conſtellationem illum cogentem ad ſic viuendum & moriendum per quem factum eſt cælum & ſidera? neque enim creator creaturæ ſubiicitur. Non venerat ergo hora eius, qua cogeretur mori, ſeu qua dignaretur occidi.

Chriſtus nulli conſtellationi ſubditus. **Aug. 16.** Hæc locutus eſt in gazophilacio. hic eſt locus in templo, id eſt, porticus templi, in quo ſeruabantur diuitiæ. Et nemo apprehendit eum. q. d. voluiſſent capere, ſed non permiſit, quia nondum venerat hora eius. Non hora fatalis neceſſitatis, ſub quo fatui dicunt aliqui natum Chriſtum, ſed quomodo habet fatum, id eſt, conſtellationem illum cogentem ad ſic viuendum & moriendum per quem factum eſt cælum & ſidera? neque enim creator creaturæ ſubiicitur. Non venerat ergo hora eius, qua cogeretur mori, ſeu qua dignaretur occidi.

Expofitio euangelij ego vado & quæritis me. Ioan. 8. **Q**VIA dixerunt euangeliftæ immediate quod nemo apprehendit Ieſum quia nondum venerat hora eius, nunc de paſſione ſua loquitur Ieſus oftendens quod non neceſſe, ſed in eius poteſtate poſita erat. Dicit ergo eis iterum Ieſus. Ego vado. Et vt dicit Beda, quæ hic narrantur potuerunt

§. X.

A eſſe eodem tempore & loco, & etiam diuerſis locis & temporibus. Ego vado, ſcilicet ad patrem per mortem, poſt reſurrectionem in cælum aſcenſurus & non coactus ſaro, vel ab aliis, ſed ſponte me offero, iuxta illud. Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Eſa. 53. ideo dicit Vado. Et quæritis me. Orig. Dupliciter quæritur Ieſus, recte & deſiderio amoris, vt cupientes virtutes & ſalutē. Et hi inueniunt & vadunt vbi eſt ipſe, ſcilicet ad gloriam & pacem. Alij quærunto odio & actu perfectionis iniuſtæ vt Iudæi quibus loquebatur. Et hi non inueniunt, ſcilicet ſalutem, ſed mortem æternam. Vnde his dicit. Morieminus in peccato veſtro, ſcilicet perſidiæ & obſtinationis. Et quo ego vado vos non poteſtis venire. Ad illos loquitur quos præſciebat permaſuros in incredulitate, qui vti que non potuerunt venire ad gloriam, quia noluerunt illud agere quo peruenitur, ſcilicet credere recte. Dicebant ergo Iudæi carnaliter intelligentes, nunquid interficiet ſemetipſum, quia dicit, quo ego vado vos non poteſtis venire? Auguſt. Stulta verba, ſi enim ſe interfeciſſet, nunquid non ipſi erant morituri aliquando, & ituri ad aliud ſæculum vbi fuiſſet? Sed Orig. Iudæi multa habebant tradita eis de Chriſto, vel ex apocryphis, vel ex teſtimonijs prophetarum non ſolum de natiuitate, ſed de morte, quod de hoc mundo tranſire deberet. Vnde non ſolum ſecundum ſimplicem ſenſum ſed ſecundum aliquam de Chriſto Iudæorum traditionem, quæ ad eos deuenerat, ignominioſe hoc proferebant non gloriam dantes. Dominus autem eos qui terrena ſapiebant, quafi ad terrenos loquitur dicens. Vos de deo ſum eſtis, id eſt, terram ſapius, & ad terrena cor habetis, & ideo non mirum talia vos cogitare vt carnales & nihil ſpirituale intelligentes. Ego de ſupernis ſum, id eſt, ab ipſo patre quo nihil eſt ſuperius, ſecundum Auguſt. Vos de hoc mundo eſtis, ego non ſum de hoc mundo. Quomodo enim de mundo erat, ſcilicet ſecundum diuinitatem, per quem factus eſt mundus, & qui ante mundum fuit? Illi autem de mundo erāt, quia poſtquam factus eſt mundus creati ſunt, vel propter mundanas & carnales cogitationes, hoc dicit, quafi illi habebant, Ieſus non habebat. q. d. Cum nil terrenum & mundanum affectem, non ad tantam infaniam deuenirem vt me occiderem. Theophilus. Sed Appollinaris hæreticus hoc male intelligens, dixit corpus Chriſti non fuiſſe de hoc mundo ſed de cælo atuliffe de materia cæleſti, & per virginem vt per fiſtulam conductū traxiſſe. Sed ſic intelligendum eſt. Non ſum de hoc mundo, id eſt de numero veſtrū, qui mundana curatis & amatis. Sic etiam Chriſtus dixit de diſcipulis ſuis Ioan. 17. de mundo non ſunt, quia ſcilicet non inordinate eum amabant. Quia igitur ſecundum Auguſt. magis dicendus eſt animus eſſe vbi amat, quàm vbi animat, ideo ſecundum Orig. qui amat terrena, ſuum finem in eis conſtituens, eſt de hoc mundo. Quod optime & continuè non fecit Chriſtus. Et ideo dicit ſe non eſſe de hoc mundo, vel ſecundum Auguſt. ipſe ſolus de hoc mundo non fuit, quia peccatum nullum contraxit vel habuit, vel quia in Chriſto, in quantum eſt Dei filius, eſt totus mundus, vt in ſapientia patris, in tantum differens à mundo materiali in quantum differt ratio totius mundi ab omni materia denudata, à mundo materiali. Anima igitur Chriſti dicit. Ego non ſum de hoc mundo, quia conuerſatur in illo mundo, ſcilicet continuè clarè videns. Et quia ſciebat Ieſus quod aliqui ex auditorib. conuertendi erant

Orig. in Ioā. to. 19.

Auguſt. in Io. trac. 38.

Orig. ibid.

Aug. trac. 38. in Ioā.

Appollinaris hæreticus, qui dixit Chriſtum corpus de cælo atuliffe.

Animus eſt vbi amat magis quàm vbi animat.

A. C. 30. erant, ideo ſubdit. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris. Non quidem ſimpliciter & absolute, ſed cum hac conditione intelligendo. Si nō crederitis quia ego ſum, moriemini & c. Chryſoſt. Quia nihil addit, multum eſt quod commendat. Sic enim dixit dominus Moſi. Ego ſum qui ſum: quafi alia non ſint. Sed proſus qualicumque eſſentia, ſi mutabilis eſt, vera non eſt. Non eſt enim ibi verum eſſe, vbi eſt & non eſſe. Diſcite rerum mutationem, inuenies fuit & erit, cogita Deum, inuenies eſt, vbi præteritum & futurum eſſe non poſſit, vt ergo tu ſis tranſcende tempus. Hic ergo nil aliud videtur dixiſſe cum ait. Niſi crederitis quia ego ſum quàm niſi crederitis quia ego ſum Deus. Aug. Deo gratias, quia dixit. Niſi crederitis quia ego ſum. Non dixit niſi ceperitis. Quis enim hoc capiat? Sic ergo qui non credit Chriſto moritur in peccatis ſuis non credit qui operatur cōtraria Chriſto. Eſt enim Chriſtus iuſtitia, ſapientia, & qualibet alia virtus. Qui ergo non operatur ſecundum virtutem ſecundum Orig. hic non credit Chriſto, vnde moritur in peccatis ſuis. Interrogantibus autem tunc Iudæis. Tu qui es? ſiue deſpectiuè quali dicat. Quanti te facis? vt dicas minando, niſi crederitis & c. nonne tu es filius Ioseph? Vel interrogatiuè. Tu qui es? Ex quo oportet credere quia es & non dixiſti, quid. Ieſus autem ſciens aliquos credituros, eſt non omnes, pro illis veritatem expreſſit ſuæ diuinitatis dicens. Principium qui & loquor vobis. Principium vnū omnium rerum creatarum cum patre & ſpiritu ſancto, principium cum patre ſpiritu ſancto, quia ab vtroque procedit in quantum Deus, & in quantum homo principium exemplare omnis gratiæ, ſapientiæ & virtutis. Qui incarnatus loquor vobis in aſſumpta humanitate ad veſtram vtilitatem, quia humilis propter vos factus ad iſta verba deſcendi. Credite ergo me eſſe principium, quia vt hoc credatis, non ſolum ſum principium, ſed etiam loquor vobis. Nam ſi principium vti eſt, maneret apud patrem, non acciperet formam, ſed quomodo ei crederent, cum infirma corda intelligibile verbum ſine voce ſenſibili audire non poſſent vel ſecundum Chryſoſt. conſideranda eſt amentia Iudæorum, qui poſt tantum tempus & ſigna & doctrinam interrogant Chriſtum. Tu quis es? Quid ergo Chriſtus reſponderet. Principium qui & loquor vobis quali dicat ſermones meos indigni eſtis audire, nō ſolum vt vobis dicam quis ego ſum, vos enim omnia tentantes loquimini, & hæc omnia poſſem arguere, & vos punire. Vnde ſequitur. Multa habeo de vobis loqui & iudicare, iudicium non præſens, ſed futurū dico: ideo in iudicio verus ero, quia filius veracis veritas ſum, vnde ſubdit. Sed qui miſit me, ſcilicet pater, verax eſt. Auguſt. Verax eſt pater non participando, ſed generando veritatem. [Pater verax, filius veritas, quid cogitamus eſſe amplius? Cogitemus ſi poſſumus quid eſt amplius verax an veritas. Nōne ſi plus pietas quàm pius, pulchritudo quàm pulcher, plus caſtitas quàm caſtus?] Nunquid enim dicturi ſumus plus veritas quàm verax? Si hoc dixerimus, filium incipientes dicere patre maiorem, hæc autem dicit Chriſtus ſecundum Chryſ. vt non æſtiment quoniam tora audiens ex imbecillitate, non punit, aut quia eorum cogitationes & cōtumelias non nouit vel aliter ſecundum Chryſ. in hoc me miſit pater nō vt iudicē mundū ſed vt ſaluem mundum. Verax autem eſt pater conuenienter: nullū ego nunc iudico, ſed hæc loquor quæ ſunt

Omnis eſſentia ſi mutabilis non eſt, vera non eſt.

Aug. trac. 39. in Ioā. Chriſtus quorū mo dis principium ſit.

Chryſ. ho. 51. in Ioā.

Augu. tra. 39. in Ioā.

A ad ſalutem, non quæ ad iudicium. Vnde ſequitur. Et ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo. Alcinus, audiſſe à patre idem eſt & eſſe à patre, quia ab illo habet audientiam à quo habet & eſſentiam. Aug. Der gloriam patri filius æqualis, tanquam dicat, Do gloriā ei cuius ſum filius, quomodo tu ſuperbus es aduerſus eum cuius es ſeruus? Cum autem diceret, verax eſt qui miſit me, non intellexerunt Iudæi quōd de patre illis diceret. Et ideo ſubdit Euāgelifta, Et non cognouerunt quia patrem eius dixit Deum. Non enim oculos apertos habebant, quibus patris & filij æqualitatem intelligerent. Videbat tamen Ieſus ibi aliquos eſſe qui poſt reſurrectionem ſuam in eum crederent, & ideo pro eis dixit. Cum exaltaueritis filium hominis à terra, ſcilicet per crucis paſſionem, tunc cognoscetis quia ego ſum, & à me ipſo facio nihil: plures enim poſtea conuerſi ſunt & cognouerunt eius diuinitatem. Et hoc dicit vt nemo deſperaret, ait Auguſt. in quocunque ſcelere male ſibi conſcius ſit, quando videat eis donari homicidium. Deſperandum nemini eſt in quocunque ſcelere ſibi conſcius ſit, qui occiderunt Chriſtum, vel ſecundum Chryſ. qui multa docens & ſigna faciens Chriſtus non conuerterat, de ſe in cruce relinquendo loquitur dicens. Cum exaltaueritis & c. quali dicat. Vos exiſtimatis quod tunc maximè à me ſeparati eritis, cum me occideritis. Ego autem dico quod tunc maximè ſcietis & gratia ſignorū & reſurrectionis & captiuitatis veſtræ, quoniam ſum Chriſtus filius Dei, & quod non contrarior illi. Propter quod ſubdit. A me ipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me pater, ſic loquor. Per hoc indifferentiam ſubſtantia magniſtat, & quōd nihil extra paternales intelligentias loquitur: quali dicat ſecundum Auguſtinum. Filius de patre eſt Deus. A me ipſo non ſum. Sed ſicut docuit me pater hæc loquor. Incorporaliter locutus eſt pater filio, quia incorporaliter pater genuit filium, nec eum ſic docuit quali indoctum genuerit, ſed hoc eſt eum docuiſſe quōd eſt genuiſſe ſcientem, ſi enim ſimplex eſt natura veritatis, hoc eſt filio noſſe, quod eſſe. Nolite ergo cogitare patrem loqui filio ſicut duos homines, puta patrem loqui filio ſuo homini puro. Quæ enim verba fierent vnico verbo? Sicut autem Deus loquitur in cordibus noſtris ſine ſono, ita loquitur filio ſuo, quemadmodum ergo gignendo dedit, vt eſſet, ſic dedit & vt noſſet. Et ſequitur. Qui miſit me, mecum eſt, primum minorationis eſt, ſcilicet in quantum homo factus, in tantum miſſus, ſecundum ad deitatem pertinet, ſcilicet mecum eſt. Et non reliquit me ſolum. Non enim quōd miſit filium, ſcilicet in mundum, ibi non erat pater. Qui ait. Cælum & terram ego impleo. Quia quæ placita ſunt ei, facio ſemper, non ex quodam initio ſed ſine principio & ſine fine cum eo facit. Vel ideo hæc dicit ſecundum Chryſoſt. quia dicebant eum ex Deo non eſſe, quōd ſoluere ſabbatum, oftendit hoc eſſe beneplacitum patri. Et multi crederunt in eum hæc loquentem. Crederunt quidem ſed non, vt oportebat ſimpliciter, quali letantes, & requieſcentes in humilitate verborum, quæ ſuaſi non erant in alta doctrina.

A. C. 30.

Aug. 16.

Auguſtin. in Ioan. tra. 40.

Aug. 16.

Pater filiū docuit & genuit ſimul.

Hier. 2.

§. XI.

DE perſuaſione Ieſu ad credentes vt perfeuerarent, & dura increpatione Iudæorum perſidorum. Dicebat ergo Ieſus (ait Ioan.) ad eos qui crederant in eum Iudæos. Si manſeritis in ſermone

Expofitio euangelij ſi manſeritis in ſermonem Ioan. 8.

A. C. 30. mone meo. Quid est manere in sermone Christi seu verbis domini, nisi nullis tentationibus cedere? Si labor est (ait Augustin.) attende magnum premium. Sequitur. Cognoscetis veritatem, quasi dicat qui nunc credentes estis manendo videntes eritis. Quid est enim fides, nisi credere quod non vides? Si ergo permaneat in eo quod creditur, peruenitur ad id quod videtur, ut scilicet contempleremur ipsam veritatem, non per verba sonantia, sed per lucem splendens, veritas incommutabilis est, panis est mentis, reficit, non deficit, mutat vespem, non ipsa in vespem mutatur. Ipsa autem veritas verbum Dei est, hac veritas carne induta est, vel secundum Chrysostomum. Cognoscetis veritatem id est me qui sum veritas. Iudaica quidem omnia, scilicet legalia typus erant veritatem autem ex me scietis. Et quid sequatur ex hac cognitione ostendit cum subdit. Veritas liberabit vos, quasi dicat & si non delectat veritas, delectet libertas: liberari dicitur proprie liberum fieri [quomodo saluari saluum fieri, & sanari sanum fieri, liberari liberum fieri,] August. Vnde veritas liberabit nisi a morte, a corruptione, a mutabilitate? Responderunt ei Iudaei. Chrysostomus dicit eos, qui crederant infra scripta respondisse turbatos & saevientes contra eum ista dicentem quasi serui essent. Augustinus autem exponit hoc non de creditibus, sed de aliis Iudaeis qui erant in turba cum eis, qui non credentes dicunt. Semen Abraham sumus, & nemini seruiimus unquam. q. d. ij, qui sunt de semine Abraham, ut nos, ingenui sunt, & ideo non oportebat eos seruos vocare. Nunquam enim seruiimus, loqui autem intendebant de seruitute temporali, & mendacium dicunt, cum frequenter seruituti addicti fuerint. In seruum enim venundatus est Ioseph, pater eorum in Aegypto seruiert Pharaoni. In terra promissionis multis tyrannis finitimis seruiert ut patet in lib. Iudicum per totum. Nabuchodonosor in Babylone, postea Persis & Medis. Exinde Antiocho regi Syriae. Et tunc Romanis seruebant, propter quod enim dabant eis tributa? Sed quia non ad vanam gloriam erant quae dicebantur a Christo, sed ad salutem, non voluit Dominus ostendere eos seruos hominum, ut potuisset, sed peccati, a qua durissima seruitute solus Deus eripere potest. Et hoc est, quod respondens dicit. Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. August. Amen est verbum Hebraicum, & interpretatur verum, nec tamen Graecus nec Latinus interpretatus est interpretationem ponere, ut honorem haberet velamento secreti non ut esset negatum, sed ne vilesceret nudatum. Iam quantum hoc commendatum sit ex ipsa geminatione [cognoscite verum dico vobis veritas dicit, quae est non diceret verum dico, mentiri omnino non posset, tamen inculcat] dormientes quodammodo excitat contemni non vult quod dicit. Omnis (dicit) qui facit peccatum, siue Iudaeus siue Graecus, siue pauper siue dives siue imperator siue seruus, qui omne dicit, nihil excludit. distinctione 19. si Romanorum, s. dicendo circa medium. Seruus est peccati, quia quisquis se pravo desiderio subicit, iniquitatis dominio dudum libera colla supponit. Sed huic dominio contradicimus, cum iniquitati quae nos ceperat reluctamur, dum consuetudini violenter resistimus, cum culpam poenitendo perdetur. Currimus, & maculas lachrymis lauamus. Quanto autem aliqui liberius peragunt peruersa, quae volunt (ait Gregor. in moral.) tanto eius seruitio ob-

interimit

A. C. 30. noxius obligantur. August. Solus de peccato liberare potest, qui venit sine peccato, & factus est sacrificium pro peccato, de consecrat. distinct. 4. cap. nemo tollit peccata mundi &c. Et subdit. Seruus non manet in domo in aeternum, quia peccator in seruitute peccati, neque in domo Ecclesiae militantis moratur merito, nec triumphantis. Hieronymus. Qui peccator est aliqua sorte maculatus (scilicet mortali) de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subiectus dici, de poenit. distinct. 1. Ecclesia. Filius manet in aeternum, scilicet in domo praedicta. Filius, scilicet Christus secundum August. An forte in hoc quod dicit filius corpus & caput est? Ipse enim pretium dedit sanguinem suum, iuxta illud Apostoli. i. ad Corinth. 6. Empri estis pretio magno. Et sic nos liberabit, scilicet virtute, quae virtus cum remanserit in sacramentis, per ea deuote suscepta a seruitute peccati liberamur per filium. Vnde dicit. Si ergo liberauerit vos filius, verè liberi eritis, non a Barbaris, sed a Diabolo, non a corporis captiuitate, sed ab animae iniquitate. Prima libertas est carere criminibus, sed haec inchoata est & imperfecta in mundo, quia caro concupiscit aduersus spiritum. Secunda plena & perfecta erit in patria, quando nulla erunt inimicitiae, quando nouissima inimica mors destruetur. Et quia Iudaei dixerunt, quia semen Abraham erant, ad hoc respondet. Scio quia filij Abraham estis: quasi dicat. Agnosco vos quia filij estis Abraham carnis origine, non cordis fide. Et ideo subdit. Sed me queritis interficere. Hoc autem addit, ne dicant peccatum non habemus, dimitens omnem eorum vitam redarguere, hoc quod praemanibus erat, quod adhuc agere volebant inducit in medium, paulatim enim eos a cognatione illa remouit erudiens in hoc magna non sapere. Sicut enim libertas & seruitus est ab operibus, ita & cognatio. Sed ne dicerent hoc iuste agimus, hoc remouet, dicens causam. Quia sermo meus non capit in cor vestrum, quia non recipitur a corde vestro. Sic est sermo Dei fidelibus, sicut piscibus hamus. Tunc enim capit quando capitur, alitudo enim etiam suorum dogmatum secundum Chrysostomum in hoc ostendens. Et quia possent dicere. Quid si a te ipso loqueris? hoc excludens subdit. Ego quod vidi apud patrem loquor. Non enim solum eandem substantiam, sed eandem veritatem patris habeo. Patrem suum vult Deum intelligi, quasi dicat veritatem vidi, veritatem loquor, quia veritas sum. Si ergo dominus veritatem loquitur quam vidit apud patrem, se vidit, se loquitur, quia ipse est veritas patris quam vidit apud patrem. Theophilus. Cum audis, quod vidi loquor, nequam corporalem visionem intelligas, sed naturalem notitiam, veram & approbatam. Sequitur. Et quod vidistis apud patrem vestrum facitis, id est, Diabolum cuius filij erant, eius acta imitando. Cuius enim opera quisque facit, eius filius comprobatur, imitatio scilicet non natura. Gratia. de poenit. distinct. 1. porro illi. s. resuscitatus post medium. Illi autem intelligentes de patre carnalis cognationis responderunt. Pater noster Abraham est, quasi dicant. Quid tu diciturus es contra Abraham? Videbantur enim eum prouocare, ut aliqui mali diceret de Abraham, & esset eis occasio faciendi quod cogitabant, scilicet occidendi. Sed hoc ipsum Iesus

interimit

A. C. 30. interimit ut falso dictum: vnde respondet, Si filij Abraham estis, opera Abraham facite. Non negat eorum originem, quod ex semine Abraham descenderant, sed facta eorum condemnat, & dicit in plurali opera non opus, ad innuendum, secundum Orig. quod non solum opus vni Abraham, scilicet illud quod dicitur de eo, & credidit Abraham Deo, sed & alia eius opera oportet imitari, ut quis sit verus filius Abraham. Nunc autem queritis me interficere hominem, qui vobis veritatem locutus sum, hanc scilicet veritatem quae patri aequalis: propter hoc enim querebant eum Iudaei interficere. Et ut ostendat quod non sit contrarius patri subdit. Quia audiui a Deo. Audire autem nihil aliud est quam esse a patre. Occidere me inquit hominem: hominem dicit, non Dei filium, non verbum, quia non moritur verbum. Hoc Abraham non fecit, q. d. In hoc probatis vos non esse filios Abraham, quia facitis opera contraria Abraham. Orig. Et si tempore Abraham non est natus Christus, erat tamen aliquis temporibus Abraham, qui diceret veritatem, quam audisset a Deo, quem Abraham non quaesivit eum occideret. Et scias quod spiritualis aduentus Iesu nullo tempore defuit sanctis. Vos facitis opera patris vestri, ait Iesus. Dicit hoc dominus (ut ait Chrysostomus) volens eis auferre superfluum gloriam de cognatione, & suadere eis ut non vltra spe salutis habeant in cognatione naturali, sed in ea quae est secundum adoptionem. Hoc enim eos prohibebat venire ad Christum, quia existimabant cognationem Abraham sibi sufficere ad salutem. Et quia ceperant Iudaei vtrique cognoscere, non de carnis generatione dominum loqui, sed de vitae institutione, ideo responderunt Iudaei. Nos ex fornicatione non sumus nati. Consuetudo scripturarum, ait Aug. est fornicationem spiritualiter appellare, cum diis multis & falsis animam tanquam profuturam subiicitur, q. d. Non sumus idololatrae, vnum patrem habemus Deum scilicet eum colendo. Sed quid dicitis, ait Chrysostomus patrem habere Deum, & Christum inculatis hoc dicentem, ut supra dictum est: Et quamuis multi eorum essent nati ex fornicatione, quia illicitas commixtiones faciebant, non tamen hoc redarguit, sed adhuc instat quod non sunt ex Deo, dicens. Si Deus pater vester esset diligeritis me vtrique. Fil. non improbatum quod Deum patrem sibi dicerent, qui sunt filij Dei, sed temeraria Iudaeorum usurpationem, patrem sibi Deum praesumentium per id quod se non diligerent, obiurgat: idcirco se diligendum ait, quia ex Deo exiit: causam dilectionis ex causa docuit esse nascendi, vnde dicit. Ego enim ex Deo processi & veni, processio eius pertinet ad naturam spiritualem, aduentus ad corporalem ex matre. Dicitur Deum patrem, cognoscite me vel fratrem. Non esse autem a se sibi originem, docuit cum subdit. Neque a meipso veni, sed ille me misit: includit enim missio processione a patre aeternale & temporale. Quare loquelam meam non cognoscitis, subdit Christus quia non potestis audire sermones meos Aug. Ideo audire non poterant, quia corrigi credendo volebant. Et quia iam Christum excluderat Iudaeos a cognatione Abraham, & a cognatione seu filiatione diuina, nunc percutit eos aperte dicens. Vos ex patre Diabolo estis, non natura sed imitatione. Non enim erant Iudaei mali natura, quasi ducentes originem de gente tenebrarum, ut dicit Haereticus Manichaeus scilicet quod Diabolus & caro nostra haberent originem a quadam natura mali & principe tenebrarum. Gratia. 22. quaest. 2. cap. queritur. s. utem opponitur, ait. Erant filij Abraham carne, sed quia non fuerunt filij eius imitatione,

interimit

A. C. 30. non deputantur inter filios Abraham, sed dicuntur a Christo filij Diaboli, non nascendo sed imitando, praefertur ergo imitationi operis, origini carnis. Et desideria patris vestri vultis facere. Ecce vnde filij, quia talia desideratis qualia Diabolus, non quia de illo nati estis. Queritis me occidere hominem, qui veritatem locutus sum, sicut Diabolus inuidit & occidit primos parentes. Ille, ait Iesus, homicida erat ab initio, vtrique in primo homine, non ferro accinctus ad hominem venit, ait Aug. sed malum verbum seminavit, cum scilicet ait. Eritis sicut diabolus &c. Et occidit. Non ergo putare te non esse homicidam, cum fratri tuo mala persuades, si mala persuades fratri tuo, occidis. Qui mala de poen. di. i. noli. Et quia frequenter etiam ipsi Iudaei dicebant de Christo, quod non erat ex Deo, ostendit etiam ex hac falsitate eos esse ex Diabolo, quia ut subdit, in veritate non stetit. Grat. Diabolus in veritate stetit non in veritate creatus fuisse negatur. Fuit enim in veritate conditus, sed dum de se superbiendo praesumpsit, ab ea alienus factus est, in veritate autem quomodo esse creatus perhibetur si sine dilectione sui conditoris creatus esse probatur. de poen. di. 2. ca. citius ad hoc responderetur. s. quod vero. Aug. 11. de ci. Dei. Diabolus in veritate non stetit, & ideo nunquam cum sanctis Angelis beatus fuit recusans suo esse subditus creatori, & sua per superbiam velut priuata potestate elatus, ac per hoc fallus & fallax, quia [nec unquam potestatem omnipotentis euadit & qui per] piam subiectionem noluit tenere, quod verè est, affectat per superbiam elationem simulare, quod non est. Oportet ergo intelligere quod in veritate non stetit, quod fuit in veritate, scilicet creatus, sed non permanfit in ea. Et quod Ioannes in canonica ait. Ab initio Diabolus peccat, non ab initio ex quo creatus est peccare putandus est, sed ab initio peccati [quod ab ipsius superbia ceperit esse peccatum.] Et cur Diabolus veritatem non colat, subditur. Quia non est veritas in eo, secundum Orig. quod vana suspicatur, & seductus est ipse a seipso, in hoc deterior, quod alij quidem ab eo falluntur, is autem sibi ipsi praedictae deceptionis author extiterit. Vel veritas dicitur non esse in eo secundum Orig. quia particeps Christi non fuit, qui ait. Ego sum veritas. Vel ex hoc patet secundum Aug. quod in veritate non steterit, est in ea fuerit, quia non est nunc veritas in eo, esset autem in eo si steterit in illa. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, id est, ex se, quia mendax est & pater eius. Non sic est illud intelligendum ut Manichaei haeretici, scilicet quod Diabolus sit mendax & pater Diaboli. Non enim Diabolus habet patrem alium quam Deum, qui pater eius est, quia eum creauit & bonum, sed effectus est ex se mendax, ut dictum est, & pater mendacij, id est, eius inuentor. Nam & mendacium dixit cum criminatus est Deum apud homines, ad Euam dicens. Quoniam inuidens vobis Deus lignum inhiuit. Et apud Deum criminatus est homines, cum ait de Iob. An gratis Iob colit Deum? &c. Iob. 1. secundum Theophilum Caueat, inquit Amb. fratres mendacium, quia omnes qui amant mendacium filij sunt Diaboli. Est autem mendacium non solum in verbis falsis, sed in simulatione etiam operibus, mendacium nanque est Christianum se dicere, & opera Christi non facere. 22. q. 5. caueat. Quod autem dicit, ex propriis loquitur. s. Diabolus, ostenditur in hoc, secundum Aug. non aliunde Diabolus accipere vnde loquatur cum loquitur mendacium & proinde vnumquemque, non nisi propria voluntate peccare ad hoc Amb. 15. q. 1. non est. Ego

autem

autem

autem

A. C. 30.

autem si veritatem dico non creditis mihi. Alcuinus, Quia dominus veritas est, & filius veritatis, Dei veritatem dicit. Sed Iudæi quia filij erant Diaboli, auerfi erant à veritate.

§. XII.

Septimi c. D. Ioan. expositio.

Etiam narratur persecutio & contumeliæ contra Christum explicabimus, dicitur quod ambulabat Iesus in Galilæam, alteram scilicet prouinciam à Iudæa, vbi erat Hierosolyma. Et assignat causam Non enim volebat in Iudæa ambulare, quia querebant eum Iudæi interficere. In hoc secundum Aug. dās exemplum quod cum quis queritur ad mortem iniuste, etiā prelatas, potest & debet locum mutare, vt se preferuet, & hoc quādo sine eo potest grex sibi commissus, saluus consistere. De quo plenius habes. 7. q. 1. c. sciscitari. & c. aduersitas. & per c. præ. & seq.

Aug. tr. 32. in Ioan.

Et cum esset in proximo dies festus Iudæorum Scenophegia, id est, tabernaculorum mēse septembris, Dixerunt eistates eius, non fratres carnales, quia Maria eum habuit vnigenitum, secundum Aug. & omnes alios. Fratres ergo dicuntur hic consanguinei, quos in diuersis gradib. habebat. Transi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera que tu facis &c. Non intelligitur de duodecim discipulis qui semper sequebatur eum, sed de alijs qui ex turbis afficiebantur ad eum & doctrinam eius, quierant in Iudæa. Gloriæ autem temporali eius & lux consulebant. Et quia humanam gloriam querebant, ideo in eum non credebant, ait Aug. & euāgelista narrat quod non credebant fratres sui in eum. Christum enim vt consanguineum potuerunt habere, credere autem in eum ipsa propinquitate fastidierunt. Multæ autem amaritudinis secundū Chryf. verba illa erant quia & de formidine & de amore gloriæ eum notat, & de veritate signorum, quasi suspicarentur non esse vera miracula. Respondit autem Christus māfueret, docēs nos non indigne ferre debere, si etiam aliqui viles nobis consulant. Tempus meum, ait, nondū aduenit, scilicet gloriæ meæ, quo veniā in altitudinem, tempus autē vestrum semper est paratū, id est, mundi gloria quam intenditis. Vel secundum Chryf. fortasse isti fratres querebant eum proderet Iudæis, & ideo dicit tempus suum nondum aduenisse, scilicet mortis & passionis. Tempus eorū dicit paratū scilicet ad hoc querendū cum Iudæis, scilicet mortē suā. Et quia duo videbantur impingere & scilicet formidinem, & inanem gloriam, contra primū dicit. Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quia opera eius, id est, amatorum mundi, mala sunt. Ex quo patet quia non formidabat, cum reprehēderet vitia. Contra secundum dicit vos ascendite ad diem festū hunc. Si enim gloriā affectasset, secum eos retinisset, vt cum maiori comitū multitudine ascenderet. Ego autem non ascendam, scilicet vobiscū, vel palā, vt suadebant. Nā vtiq; ascendit, vt subdit euāgelista, sed nō cum eis. Post ascensum enim corū ipso occulte ascendēte ad festum, fiebat de eo murmur multum, dicentibus vbi est ille. Et varietas erat loquentiū, quia quidam dicebāt eum esse bonum, alij deductorem bonū eum dicebant turbæ, seductorem vero principes sacerdotum, & Pharisei. Nemo tamen palam loquebatur de eo, scilicet eorū qui dicebant eum bonum, propter metum Iudæorum. Iam autem die festo mediante ascēdit Iesus in templum. Festū illud Scenophegio-

Aug. 16.

Aug. 16.

Chryf. ho. 47. in Ioā.

Chryf. 16.

rum septē diebus celebrabatur. Non ergo ascendit in primis diebus, sed die festo mediāte, id est, in medio festi. Ideo autem tardauit venire, vt auditores attentiores faceret. Nam in principio festi magis atdebant ad ea quæ erant festi, nec ascendit ipse ad diē festū vt fratres sui, quia non ad fruendū delicijs festi sed ad lucem præbendam doctrinæ veniebat, vnde subditur. Et docebat. Et mirabantur Iudæi dicentes. Quomodo hic literas scit, cum non didicerit? tanta erat virtus docentis, vt qui dixerant, seducit turbas, transmutati mirarētur. Nunquam qui nouerant vbi natus & educatus, viderant eum literas discentē, & tamē audiebant de lege disputantem, legis testimonia proferentem, quæ nemo posset proferre, nisi legisset, nemo legere, nisi literas didicisset. Ab hac quæstione ait Chryf. cognoscere debebant quoniā hæc scientia non erat humanitas in eo, sed diuinitus. Et hoc eis dominus Iesus reuelauit, dicens. Mea doctrina nō est mea, sed eius qui misit me patris, id est, qui incarnari constituit. Doctrinam quam docui, & doceo nō est à me, in quantum homo quem videtis, vel secundum Aug. quia Christus in quantum Deus est verbū, seu sermo siue doctrina patris, ideo dicit, Mea doctrina nō est mea, q. d. Ego non habeo esse à me, sed à patre, vbi vehementer ostendit suam & patris vnam esse doctrinam, ac si diceret, secundum Chryf. Nihil habeo per me tantum, aut diuersum à patre. Et ad cognitionem altitudinis huius rei dat modū subdens. Si quis voluerit voluntatē eius facere, hoc est facere voluntatem Dei patris, scilicet credere in eum cognoscat de doctrina mea vtrū ex Deo sit &c. quia peruenit ad gloriā, vbi perfectē cognoscitur, vesterium trinitatis, & processus personarum, vel secundum Chryf. auferte. q. d. iram, inuidiam, odium, quæ sine causa habetis contra me, contra voluntatē Dei, nihil prohibebit vos cognoscere, quoniā verba Dei sunt quæ loquor. Qui à semetipso loquitur, id est, qui vult aliquam propriā instituire doctrinam, propriam gloriam querit, id est, propter nihil aliud hoc vult, quā vt gloriā propriam acquirat. Qui autem querit gloriam eius qui misit eum, hic verax est, & iniustitia in eo non est, q. d. Verax sum, quia doctrina mea continet veritatem. Iniustitia in me non habeo, quia alterius gloriam non vsurpo. Dominus (inquit Aug.) dedit nobis magnum exemplum humilitatis, dum habitu inuentus vt homo, non querit gloriam suam, sed patris. Nonne Moyses dedit vobis legem? Et nemo ex vobis facit legem? Quid me queritis interficere? Duas criminationes, inquit Chryf. Iudæi contra Christum inducebāt, vnam quod sabbatum nō custodiebat, aliam quod patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Hoc igitur primo confutauit, dum ostendit quod non est Deo contrarius: sed eadē cum illo docet, de reliquo ad sabbathi solutionem instat, dicens. Nonne Moyses dedit vobis legem? &c. ac si diceret, lex cōtinet non occides, vos autē vultis occidere, quasi dicat. Si ego solui legem, sanans in sabbato, hoc tamē feci in salutem, vos autem transgredimini in malum, scilicet querendo interficere me. Vnde non debeo à vobis de transgressionem legis iudicari, vel secundum Aug. quia si legem facerent, id est, implerent, Christū in ipsis literis cognoscerent, & præsentem non occiderēt. Respondit autem ei turba, nō pertinentia ad ordinē, sed ad perturbationē, & ideo turba. Demonum habes. Dicitur est ei quod dæmonium haberet, qui dæmones expellebat. Quis te querit interficere? Negauerunt, quod frequenter intendebant. Dominus autem non turbatus,

A. C. 30.

Aug. tr. 29. in Ioan.

Chryf. ho. 42. in Ioā.

Aug. 16.

Chryf. ibi

Chryf. ibi

Aug. 16.

Chryf. ibi.

Ex. 20. Ioan. 5.

Aug. tr. 30. in Ioan.

A. C. 30.

turbatus, sed in veritate tranquillus, non reddens maledictū pro maledicto. tranquille respōdit, exemplum nobis patientiæ tribuens. Vnum opus ait, feci, & omnes miramini, quid si omnia opera mea videretis? Ipsius enim omnia opera erant, quæ videbant in mundo, & ipsum qui fecit omnia, non videbant. Miramini, ait, id est, turbamini tumultuantes, hominem scilicet qui iacebat in piscina languidum sanando. De quo Ioan. 5. Propterea Moyses dedit vobis circuncisionem &c. Fuit propterea data circuncisio vt signum esset, secundum Aleuinum magnæ fidei Abraham qui credidit ex se antiquissimo Christus nasceretur, id est, Isaac, ex quo Christus. Item in signū distinctionis illius nationibus, ex qua Christus erat nasciturus, à cæteris nationibus. Illud enim membrum in quod dabatur tale signum, est instrumentū generationis. Item in signum castitatis animæ & corporis, eorum qui sunt veri filij Abraham. Et forsitan, inquit Aug. ipsa circuncisio Christum significabat, id est expoliationem carnis, videlicet carnalium cupiditatum à corde. Non enim siue causa dabatur in eo membro, quoniam per illud membrum procuratur creatura mortaliū, & per vnum hominem mors, & per vñū hominem resurrectio mortuorum, ideo quisque cum præputio nascitur, quia cum vitio propaginis nascitur, & non mundat Deus à vitio, siue originali siue actuali nisi per Christum. Cultellis petrinis fiebat, & petra Christum signat. Intelligite ergo hoc significare opus bonum, quod feci sanando totum hominem (quia in anima & corpore) in sabbatho. Estis prohibiti seruilia opera facere in sabbatho, sed nō est opus seruire sanare in sabbatho, sicut nec māducare & bibere ad conseruandā salutē corporis & multo magis animæ. Dicitur autē circuncisio esse non à Moysē, sed ex patribus, quia ab Abraham habuit initium, qui fuit ante Moysen. Et quia fieri debebat secundū Dei mandatum, die octaua à natiuitate pueri, ideo si illa dies octaua fuisset in sabbatho, nihilominus circuncisio fiebat, non existimantibus propter hoc soluere legem Moysis, id est cōtra facere tale opus agēdo, quod ad salutem erat animæ. Et hinc arguit Christus probans se non agere cōtra legem cum in sabbatho curaret. Si ergo circuncisionem accipit homo in sabbatho [mihi indignamini qui totum hominem sanum feci in sabbatho.] Totum hominem dicit, qui animā à peccatis, & corpus ab infirmitate liberauit, de pœn. dist. 3. c. sunt plures, paulo post principium. Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate, id est, non à personarū dignitate, vt scilicet Moyses apud vos in maiori gloria & honore quā ego, in eodē opere scilicet salutis, & illum excusetis à peccato, & me culpetis. Hoc enim est iudicare secundum faciem, id est, secundum acceptionem personarum, quod est iniustum, sed iudicate iuste, id est, ex natura rerū. Aug. hoc magni laboris est in hoc sæculo, non iudicare personaliter. Quod enim pretiosum de ore domini sonabat propter nos scriptū est. Quis est qui non personaliter iudicat, qui equaliter diligit? Cum enim homines diuerso modo pro suis gradib. honoramus timendum est ne personam accipiamus. Nonnunquam est iudicium inter patrem & filium, nō æquanim filij patri in honore, sed præponimus filium patri, si bonam causam habet in veritate. Idem plenius, 3. q. 7. queritur. Dicebant ergo quidam ex Hierosolymis. Nonne hic est quē querūt Iudæi interficere? &c. Signanter dicit ex Hierosolymis, hi enim magis potiti sunt signis eius, & ideo

Circuncisio quare data vide S. Th. 2. 2. q. 101. ar. 5. & in 3. p. q. 70. a. 1.

Aug. 16.

Quisque cum vitio nascitur. Ex. 20.

Gen. 19.

Aug. in li. de pœnit. cap. 9.

Aug. 16.

misericordiores alijs. An non magnum signum erat infantes, & quæretes occidere, cum haberent eū in manib. subito quiescere. Et infra dicit, Christus cum venerit, nemo scit vnde sit, hoc ideo dicit, quia de Christo dixerat Esa. c. 53. Generationem eius quis enarabit? Loquens quidem de eius diuinitate, nam secundum humanitatem eis Propheta Michas. c. 5. prædixerat quod in Bethlehē nasceretur. Et alibi. Quoniam Nazareus vocabitur. Clamabat ergo Iesus in tēplo super his dicens. Et mescitis, & vnde sum scitis. Loquitur de se secundum humanam natiuitatē, quia sciebant ipsum filiū esse Mariæ, de Nazareth, parū tamē virginis ignorabant, ipsum secundū effigiem sciebāt. A me ipso nō veni, quia Dei operatione incarnatus est: sed est verus qui misit me, scilicet Deus pater à quo sum, quē vos nescitis. Ignorantia eorum dicit secundum Chryf. quæ est per opera, de qua Paulus ad Titum. 1. Cōfitemur se nosse Deum, factis autē de Trinitate negant, vel secundū Hilar. eum nesciebant secundum diuinitatē, patrem scilicet, cum & filiū nescierēt, à quo est. Ignorato vno relatiuorū, & aliud nescitur. Et infra. Et querebant eum apprehendere. Nemo tamen in eum misit manus, eos scilicet propria virtute ipso retere. Et ratio, quia nondū venerat hora eius, scilicet esse nō est ceter ab eo volita & præordinata: non hora fati. Non enim dominus (ait Aug.) sub fato natus est, hoc nec de te credendum est, quantum minus de illo per quem factus es? Multi autem de turba crediderunt in eum Aug. humiles & pauperes saluos faciebat dominus veritatem ait Chryf. Neq; in his sana fides erat: sed morē multitudinis vulgaria loquebantur dicentes. Christus cum venerit, nunquid plura signa faciet, quā quæ hic faciebat? hoc enim dicere, est nō firmiter credere ipsum esse Christum. Audierūt Pharisei turbam murmurantē de eo, vnde miserūt principes & Pharisei ministros, vt eum apprehēderent. Quibus aduenientib. dixit Iesus. Adhuc modicum vobiscum sum. Verba loquitur humilitatis plena, ac si diceret. Quid festinatis me interficere? paruum tempus expectate. Non autem simpliciter dicit, sum hic: sed vobiscū. q. d. Etsi me persequimini, non tamen cessabo docere & facere quæ sunt ad salutem vestram. Vado ad eum qui misit me, ac si dicat, Reuertens ascendo ad patrem, qui me incarnari permisit. Quæretis me, id est, quæretis post resurrectionē compuncti ad penitentiam, vel in excidio Hierosolymæ, & non inuenietis, secundum præsentiam corporalem. Vel in illa angustia obsidionis adiutorium meū non inuenietis. Et vbi ego sum vos nō potestis venire. Non dixit vbi ero, sed vbi sum. Semper enim ibi Christus erat, quod fuerat rediturus, scilicet in gloria, quia cōtinuē eius anima gloria deitatis fruebatur, & ad illam tunc nō poterant venire propter peccata eorum. Dixerunt Iudæi &c. Nunquid in dispersionem Gentium iturus est, & doctusus gētes? Prophetauerunt quod non intellexerant, sicut Caiphas. Nā iturus erat Christus non præsentia sua corporali, sed tantum pedib. suis spiritalib. per discipulos suos qui sunt mēbra sua, ad docendū gentes dispersas in diuersas regiones & ritus. Nouissimo autem die magno festiuitatis, id est, in vltimo septē dierum Scenophegorū, clamabat Iesus propter turbam multitudinem, vt audibilis fieret secundum Theophilum, atque fiduciam largiretur, quia neminē formidabat. Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, ac si dicat, secundū Chryf. Neminē necessitate vel violentia attraho. Sed si quis habet desiderium multum, hunc voco. Est sitis interior (ait Aug.) quia est homo interior. Si ergo sitimus, veniamus,

A. C. 30.

Mat. 2.

Chryf. ho. 49. in Ioā.

Hil. lib. 6. de Trinitate.

Aristot. in cat.

Sub fato

Aug. tr. 31. in Ioan.

Aug. ibid. Chryf. ibi.

Ioan. 7. Chryf. ibi.

Aug. ibid.

Ioan. 12. Aug. ibid.

Christus neminem necessitate attrahit.

Chryf. ho. 50. in Ioā.

Aug. tr. 32. in Ioan.

A. C. non pedibus, sed affectibus. Bibat, ait Gratia. Aliud est degustare, aliud bibere. Gustat qui aliquatenus communicat charitati, sed postea ab ea delinquendo recedit. Sed bibit qui in charitate radicem figit. de poen. distin. 2. ca. citius ad hoc. s. quod vero, ante c. principium. Et quod de intellectu loquatur potest, patet per hoc quod subdit. Qui credit in me, id est, credendo amat me. de conse. dist. 2. charitas per totum, sicut dicit scriptura, id est, eo modo quo dicit scriptura, quoniam rectam oportet habere cognitionem opere & non à signis sicut à scripturis, vel secundum Hier. quod dicit scriptura potest referri ad sequentia, scilicet flumina de ventre eius fluent aquae vitae, hoc scriptura dicit. Et de Prouerbiis hoc testimonium assumptum est, ubi dicitur. Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Venter interioris hominis, est conscientia cordis eius: fons vel flumen quod manat de corde ventris, est benevolentia, quae vult consulere proximo. Greg. Cum in mente fidelium sanctae praedicationes defluunt, quasi de ventre credentium aquae vitae flumina decurrunt. Ventris autem viscera quid sunt aliud, nisi mentis interna, id est, recta intentio, sanctum desiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas. Hoc autem dixit (inquit euangelista) de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Quid autem dicit spiritum, nisi spiritum sanctum quem postea acceperunt in linguis igneis, post ascensionem, vnde dicit, subdens de hac datione. Nondum erat spiritus datus quia nondum erat Iesus glorificatus, scilicet quo ad corpus, existens adhuc mortalis, fuerat quippe spiritus sanctus datus Iohanni Baptiste in vtero sanctificato, Zachariae, Simeoni, Elizabeth, quinimo & omnibus sanctis veteris testamenti, sed non in illa plenitudine, & signo visibili, & effectu singulari, scilicet locutionis omnium linguarum, sicut fuit post Christi ascensionem. Ex illa hora (ait Euangelista) turba cum audissent hos sermones, dicebant Hic est verè propheta, alij autem dicebant. Hic est Christus: alij vero, Nūquid à Galilea Christus venit? Nonne scriptura dicit, quia ex semine Dauid, & de Bethlehém castello ubi erat Dauid venit Christus? Et sic de eo dissensio facta est in turba. Quidam autem volebant eum apprehendere, sed nemo misit in eum manus. Et cum inuisti reuerfi essent ad Phariseos qui miserant eos ad capiendum, interrogati quare non adduxissent eum captum, responderunt. Nunquam sic locutus est homo, sicut hic loquitur. Qui dixerunt eis. Nunquid & vos seducti estis? Nunquid ex principibus, aliquis credit in eum, aut Phariseis? Sed turba haec quae non nouit legem & prophetas sunt. Dixit autem Nicodemus ad eos. Nunquid lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat? Qui responderunt. Nunquid & tu Galilaeus es? sciretate scripturas, & vide, quia propheta à Galilea non surgit. Et reuerfi sunt vnusquisque in domum suam. Haec Euangelista.

De responsione Christi ad inquisitiones, causas sciendi veritatem. CAP. IIII.

Petro seisciantem de primo suo sequela Christi respondit. Math. 19.



De doctrina Iesu Christi in responsionibus eius ad inquisitiones pijs factas à discipulis eius causas sciendi veritatem. Cum Iesus ostendisset difficultatem salutis diuini, interrogauit Petrus narrate Math. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, scilicet in paupertate, quid ergo erit nobis, scilicet quae merces, quod praemium? Omnia dicit, scilicet temporalia diuitiarum, corporalia voluptatum, interna propria-

rum voluntatum. Qui enim omnia dicit nihil excludit. di. 19. si Romanorum. s. dicendo vero. Prædicta omnia possidemus vel possidere, vel affectare possumus. Cui respondit Christus: Vos qui secuti estis me. Non enim perfectio consistit in paupertate, sed in sequela & imitatione Christi, maxime per charitatem & patientiam, humilitatem, & alias virtutes. In regeneratione, id est, in vltima resurrectione, ubi iterum generantur quodammodo homines, resurgendo, sed ad esse immortale. Cum sederit filius hominis in maiestate sua, id est, cum apparuerit in finali iudicio, in gloria & potestate sua iudicaturus orbem, sedebitis & vos super sedes duodecim, id est, mecum eritis quasi assessores ad iudicandum, vtpote approbando sententiam quam Christus feret, quod erit maximae dignitatis. Iudicantes duodecim tribus Israel. Duodenarius numerus est superabundans, quia eius partes aliquoties in se multiplicat transcendunt ipsum numerum duodenarium, vnde signat vniuersitatem tam iudicandorum omnium, quam iudicantium assessorum. Non solum duodecim Apostoli erunt cum Christo iudices assessores, sed & omnes alij qui perfecte mundum deseruerunt, vnde subdit. Et omnis qui reliquerit patrem, matrem, filios, sorores, & agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Marcus vero sic refert. Nemo est qui praedicta reliquerit, propter me, & propter Euangelium qui non recipiat centies tantum in hoc saeculo, nunc domos, fratres, sorores, aut filios, aut matres, aut agros cum persecutionibus, & in futuro saeculo, vitam aeternam. Quod quidem sic intelligitur secundum Ioh. Cassi. in colla. Qui verè deserit praedicta, vt probi religiosi vtiq; pro vno patre & vna matre quos deserunt, recipiunt in religione centum patres spirituales, scilicet praelatos ipsius religionis, & seniores, & matres benefactrices in locis illis, & fratres, scilicet socios, & agros possessionum conuentuum vel secularium, de quibus dant eis eleemosynas, & domos conuentuum, vel eorum qui recipiunt eos ad hospitium. Et ponitur numerus determinatus pro indeterminato, id est, multo plura. Sed cum perfectionibus, addit, scilicet, mundi, Diaboli, & carnis, & in futuro vitam aeternam. Aliter intelligitur centuplum. Nam signat spiritualia bona, quia ponitur talis numerus secundum allegorismum in manu dextra, quae signat spiritualia, sicut sinistra signat temporalia. Et in sinistra ponuntur omnes numeri vsque ad centum. Est ergo sensus quod pro temporalibus, quae relinquunt, recipiet bona spiritualia virtutum, & perfectiones earum, quae excedunt incomparabiliter omnia temporalia quae dimittuntur. Quod autem perfectè deserentibus, mundum pauperibus, detur potestas iudicaria in fine mundi, patet ex autoritatibus Iob. Pauperibus tribuit iudicium. Et declaratur per beatum Th. in 4. Th. 4. d. 47. q. 1. a. 2. q. 1. & seq. Math. 18.

Cum admonuisset Christus de correptione fraterna, interrogauit eum Petrus dicens. Domine quotiens peccabit in me frater meus, & dimittam ei vsque septies? Forte inde motus est ad istum numerum exprimendum, quia numerus est frequentatus in scripturis, & quia in septem diebus completuit Deus opus suum quod pararat, & per septenarium hebdomadarum & aetatum transit tempus mundi vel magis, quia Salomon dicit Prouerbiis 2. 4. Septies in die cadet iustus. Ei autem Christus respondit. Non dico tibi vsque septies, scilicet tantum, sed vsque septuagies septies. Quod exponitur multipliciter. Vno modo sic vt intelligatur omne peccatum. Nam septuaginta septem resulant ex vndenario

A. C. 30.

Vota religiosi ab Apostolis amplexata.

Perfectio ubi consistit.

Omnes qui perfectè mundum deseruerunt erunt Christi assessores. Mar. 12.

Ioh. Cassi. col. 2. 4. ca. 26.

Iob. 16. i. Th. 4. d. 47. q. 1. a. 2. q. 1. & seq. Math. 18.

Gen. 1.

vndenario septies multiplicato, vndenarius autem est numerus transgressionem signans, quia excedit denarium, per quem notatur decalogus, & septenarius signat vniuersitatē. Dimittere ergo delinquenti 77. vicibus, hoc est dicere omnem transgressionem quam incurrisset contra omnia praeccepta. Alio modo vt intelligatur septem vicibus septuaginta, quae constituunt, 490. id est quotiens quilibet homo peccare potest in aliquem, & ponitur determinatus pro indeterminato. Tertio modo, quia secundum Lucas numerantur ab exordio mundi ab Adam vsque ad Christum, 77. generationes per quas successiue Christus descendit, q. d. Et si peccata committeret tot quos omnes illae 77. generationes commiserunt, sicut ego omnium veni peccata dimissurus, ita & tu vicarius meus omnia peccata ignosce, cum scilicet quis reuertitur ad veram poenitentiam. Et hoc est quod ait Lucas. c. 17. Si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens, poenitet me dimitte ei. Quod est intelligendum in foro poenitentiae, & cum apparerit verè poenitens, & ideo signanter dicit. Conuersus fuerit. Conuersus enim importat veram poenitentiam, prout apparerit, aliter non debet sacerdos dimittere, id est, absolueret quia vt habetur in 6. de reg. iur. peccati. Venia non datur nisi correcto. & de poen. distin. 1. neminem. & eo. dist. 5. fratres. In foro autem iudicali quantumcunque reum poeniteat, iudex tamen debet secundum excessus qualitatem punire, & non dimittere impunitum. Dum enim vni parcitur indigno, ait Amb. plurimos facit ad prolapsionis contagium prouocari. Facilis enim venia incitentium praebet delinquendi. 23. q. 4. est iniusta. In propriis autem iniuriis, priuata persona debet dimittere semper iniuriam, id est, nunquam odium vel rancorem habere, & cum veniam petit, qui in eum peccauit, signum rancoris non debet ostendere, vt est subtractio loquelae, & huiusmodi. Actionem autem iniuriarum, cum satisfacit competenter in quantum potest, vnde Fabianus pa. Si quis contristatus fratri suo noluerit reconciliari, satisfaciens eo qui contristatus, acerrimis maceret inedijs, vsque ad gratanti animo satisfactionem acceperit, dist. 90. si quis. 2. gl. id est poena excommunicationis.

Item cum dominus Iesus discipulis praediceret, quia oportet eum ire Hierosolymam & multa pati puta per vestimentum retinens ex nimio affectu ad eum compassionem motus cepit increpare eum dicens. Absit à te domine, non erit tibi hoc. q. d. non ibis Hierosolymam, ne ista patiaris. Non est bonum quod tu vadas ad faciendum te occidi. Conuersus autem Iesus respondit Petro, vade post me Sathana, scandalum es mihi, quia non sapis quae Dei sunt, sed ea quae sunt hominum. Sathan interpretatur aduersarius seu contrarius. Dicitur igitur Petrus Sathan, id est, contrarius Christo, sed non eo modo quo Diabolus. Nam Diabolus est contrarius voluntati Christi & saluti nostrae, ex malignitate. Petrus vero erat contrarius voluntati Christi qui scilicet cupiebat pati pro salute mundi, ex pietate erga Christum, ignorans mysterium redemptionis humanae. Et ideo Diabolo victo dictum fuit à Christo in tetatione. Vade Sathana, id est recede à fidelibus, reprimendo malitiam suam, vt non audeas tantum tentare & decipere. Petro autem fuit dictum. Vade post me, id est, vt eum imitaretur in passione crucis, & quod scilicet volebat detinere eum, ne iret ad passionem ad quam tendebat. Et scandalum non sumi-

A. C. 30. Dimittere delinquenti peccata septies.

Luc. 3.

Dimittere delinquenti in foro poenitentiae semper, sed non in foro iudicali.

Amb. in p. 12. ser. 8.

Math. 16. Petrus quomodo diuini voluntati aduersabatur.

tur pro scandalo, quod includit peccatum, quia nullo tale scandalum fuit in eo, nec actuum nec passiuum, sed quantum ad se qui tale agit vel loquitur, scandalum est alteri, licet ille scandalizabilis sit. Non sapiebat Petrus in hoc quod Dei erat voluntatis, scilicet patris, sed quod hominum dicitur natura & sensuualitas, scilicet vitare mortem. Vnde & consequenter ostendit Christus, quod ad perfectam sequelam Christi ad salutem consequendam, oportet mortificare sensuualitatem, & exponere se morti cum expedit, dicēs. Si quis vult post me venire abneget semetipsum, id est proprias passiones vitiorum abdicet, eas non sequendo, tollat crucem suam, non quidē Christi, quia ferre non posset praemagnitudine, sed suam, scilicet tribulationum & afflictionum, quae Dei voluntate ei parantur. Tollat (ait) non in verbis tantum, alios hortando, sed super se opere sufferendo, & voluntariè patiendo, & sequatur me, vitam propriam cum expedit morti exponendo. Et hoc est quod sequitur. Qui enim voluerit animam suam scilicet rationalem, saluam facere, perdet eam, scilicet animam sensualem & vegetabilem. Est enim ibi relatio simplex, cum dicitur eam, refertur ad nomen idem, non ad totum significatum. Nec ex hoc dicuntur esse plures animae in homine, sed plures potētia, quae in diuersis rebus dicuntur animae. Vel abnegatio sui est, secundum Basilium, recessus à propriis voluntatibus, vel secundum Greg. abnegat quis seipsum, dum vitam prius in malitia consuetam alteratione debita commutat, vt de lasciuia ad castitatem, de gula ad abstinentiam. Animam suam vult saluam facere, qui vult secundum praesentem vitam, & viuere, & animam propriam in sensibilibus conseruare, & hic perdit eam, & occidit spiritualiter. Sed qui perdit, quo ad vitam vitiosam, hic eam saluat.

Post transfigurationem, interrogauerunt Iesum quadam die discipuli dicentes. Quis putas maior est in regno caelorum? Et aduocans Iesus paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit. Amen dico vobis nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum. In quo ostendit virtutes necessarias ad beatitudinem, scilicet conuersionem morum. Conuersio enim dicitur cordis vndiq; versio, de poen. di. 1. c. porro illi. s. hoc idem. post. s. facilius. & ibidem di. 7. c. nullus expectet. s. non itaque vt scilicet totus immutetur per poenitentiam, auertendo se ab omni peccato, & totum se conuertendo, & dirigendo ad incommutabile bonum, efficiatur in super paruulus, non aetate, vel ignorantia, sed proprietates spiritualiter paruuli obtineat, scilicet simplicitatem, humilitatem, obedientiam, mansuetudinem, humanitatem, credulitatem, & huiusmodi. Et quia per ambitionem aliqualem videntur fecisse talem interrogationem, affectantes maioritatem, ideo Christus benigne eos ab hoc remouēs subdidit. Qui ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, siue de se intelligatur humillimo, siue de illo quem statuit in medio quem quidam dicit sanctum Martialem fuisse: Hic maior est in regno caelorum, Ecclesiae, scilicet militantis & triumphantis. vnde mater eius virgo Maria humillima fuit super omnes, ideo exaltata canitur super choros Angelorum. hinc Chryso. Nec vnusquisq; festinet quomodo aliis maior appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam non qui maior fuerit in honore inter homines ille est iustior, sed qui fuerit iustior, ille maior. dist. 40. multi. Subiecit de materia scādali, quod admonuit summe esse cauedum, quod vtiq; sequitur cum superioritas procuratur

A. C. 30.

Gre. hom. 10. in Ezech. Matth. 18.

Ad conuersionem quae necessaria.

Christima ter humillima.

Chry. ho. 35. in c. 20. Matth.

A. G. 30. procuratur. i. q. i. principatus. Demum ostendit Angelos fore ad custodiam hominum deputatos, cum ait, Angeli eorum in caelis &c.

Christus per Samariam transiens, praemisit duos ex discipulis, scilicet Jacobum & Ioannem fratrem eius, ut pararent in hospitio necessaria ad prandium. Intranses autem quandam ciuitatem Samaritanorum noluerunt eos Samaritani recipere, quia cognouerunt iter eorum directum ad Hierusalem. Et Samaritani non conuersabantur cum Iudaeis, sed ad inuicem se abominabantur. Dixerunt ergo Ioannes & Iacobus, Domine vis dicimus ut ignis descendat de caelo & consumat illos, sicut Helias fecit? &c. Quos Iesus increpauit dicens. Nescitis cuius spiritus estis, filius enim hominis non venit animas perdere, sed saluare. Et abierunt in aliud castellum. Vbi Amb. 23. q. 4. quod Christus sic ait. Quod Christus discipulos suos increpauit, quia igne descendere super eos cupiebant, qui ipsum non receperant, ostenditur nobis non semper in eos qui peccauerunt vindicandum, quia nonnunquam amplius prodest tibi clementia ad patientiam quam lapsio ad correctionem. Denique Samaritani citius crediderunt, a quibus ignis arceretur hoc loco, nec discipuli peccant, qui legem sequuntur, sciebant enim & Phinees reputatum fuisse ad iustitiam, quod sacrilegos interemerat, & ad praeces Helias ignem descendisse de caelo. Hae ille. & subdit Gratia. in §. seq. Potest in hac prohibitione Apostolorum illud intelligi. Apostoli non zelo iustitiae, sed amaritudinis odio ob iniuriam suae expulsiōnis vindicandam, Samaritanos voluerunt igne consumere. Dominus autem volens eos iniuriam propriae personae cum patientia & gaudio tolerare, iniuriam vero diuinam seruitutis non inultam relinquere, ait, Nescitis cuius spiritus estis, haec ibi, id est, non intelligis quo spiritu ducimini, nam vobis videtur moueri ad diuinam iniuriam ex zelo, & vos mouemini ob propriam commoditatem ex indignatione.

4. Reg. 1. Amb. in c. 9. com. in Lu. Num 25. 4. Reg. 11. Christi ad interrogationem filiorum Zedechiae responsio. Mat. c. 20.

Christi ad interrogationem filiorum Zedechiae responsio. Mat. c. 20.

Christi ad interrogationem filiorum Zedechiae responsio. Mat. c. 20.

Christi ad interrogationem filiorum Zedechiae responsio. Mat. c. 20.

A. C. 30. 2. Corin. 1. A. C. 12. Terrul. & D. Hier. li. 2. cont. Iovin. Chryl. ho. 35. in c. 10. Match. Primarius non appendendus.

§. I.

IN sermone facto a Christo in vltima caena, quem scribit Ioannes 13. cap. vsque ad 18. exclusiue interrogantibus aliquibus ex Apostolis, Christus respondit verba profunda & sapientia plena. Dicente enim domino Iesu. Si abiero & praeparauero vobis scilicet discipulis meis & aliis vere fidelibus, locum, scilicet gloriae iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum ut vbi ego sum, & vos sitis. Et quo ego vado scitis, & viam scitis. Aug. Quomodo Christus vadit & parat locum, si iam mansiones multae sunt? Respondit August. ipsi quaestioni dicens. Nondum sunt sicut paranda sunt. Eadem enim mansiones quas praeparauit praedestinando, praeparat operando. iam ergo sunt in praedestinatione, si quo minus dixisset ibo & praeparabo. j. praedestinabo. Sed quia nondum sunt in operatione, ideo dicit. Si abiero & praeparauero vobis locum. Parat autem quodammodo, mansiones, [mansionibus.] praeparando manfones, [Quid putamus autem esse] domum Dei, nisi templum Dei sanctum, quod sunt fideles? Haec ergo domus Dei adhuc aedificatur, adhuc paratur, de qua domo dicitur. 24. q. 2. omnib. vadit ergo Christus latendo, id est, subtrahendo praesentiam suam: vnde & fides. Venit apparendo, scilicet per gloriam: sed nisi maneat regendo, ut perficiamus bene viuendo, non parabitur locus vbi possimus permanere perfruendo, subiungit autem. Quo ego vado scitis. scilicet ad patrem, & viam scitis, scilicet per me ipsum. Dicit igitur Th. interrogans, Domine nescimus quo vadis. Theophi. Si Iudaei separari a Christo volentes, querebant quo iturus esset, multo magis discipuli vtcunq; ab eo separari nolentes, hoc dicere cupiebant, & interrogabant eum ex multa dilectione & timore, vnde dicit Tho. domine nescimus quo vadis, & quomodo possumus via scire? August. Vtrumque Dominus dixerat illos scire: vtrumque dixit iste scilicet Thomas nescire, sed nescit ille mentiri, ergo isti sciebant, & se scire nesciebant. Conuincat ergo Dominus eos hoc scire, quod se putant

Interrogationes Apostolorum & responsiones in caena factae. Ioan. 14. Aug. tract. 68. in Ioa. 1. Cor. 3.

A. C. 30. se putant adhucque nescire: vnde sequitur. Dixit ei Iesus. Ego sum via, veritas & vita, tanquam diceret. Quo vis ire? ego sum via. Quid vis scire? ego sum veritas. Vbi vis permanere? ego sum vita. Aug. Veritatem & vitam omnis homo cupit, sed viam non omnishomo inuenit, Deum esse quandam viam aeternam: & veritatem stabilem etiam huius saeculi Philosophi viderunt. [viderunt quidem, sed de longinquo, & idcirco ad beatificam possessionem non peruenierunt, quia qua vi perueniret non inuenierunt.] Verbum ergo Dei apud patrem est veritas & vita, assumendo hominem factum est via, ambula per hominem, & peruenies ad Deum. Melius, est in via claudicare: quam praeter viam fortiter ambulare. Hila. de Trinitate. Ego sum via, &c. Non enim nos in erratica atque in inuia deducit ille qui est via, neque illudit per falsa, qui est veritas, neque in mortis relinquit errore, qui est vita. Theophi. Cum ita aeternam exerces, sit tibi Christus via, cum autem in contemplatiua perseveras, sit tibi Christus veritas, adiecta autem vita est actiua & contemplatiua. Doceat enim ire & praedicare profuturo saeculo. Ego sum via, veritas, & vita. Greg. dist. 8. si consuetudinem fortassis opponas, aduertendum est quia Dominus non dixit, Ego sum consuetudo, sed ego sum veritas. Et vt beati Cypriani vtamur sententia, qualibet consuetudo quantumuis vetusta, quantumuis vulgata omnino postponenda est veritati: & vsus qui est veritati contrarius, est abolendus. Haec ille. Nemo venit ad patrem nisi per me, subdit. Cum autem supra dixerit (ait Chryl.) Nemo potest ad me venire, nisi pater traxerit eum: nunc dicit, quia nullus potest venire ad Patrem nisi per me, exaequat se ipsum ei qui genuit. Qualiter autem dixerit. Quid ego vado scitis, & viam scitis, declarat Christus, subdens. Si cognouissetis me, & Patrem meum vti que cognouissetis. q. d. secundum Chryl. Si sciretis meam substantiam & dignitatem, & eam qua patris est sciretis. Nouerant quidem eum, sed non vt oportebat: postea autem spiritu veniens perfectam in eis construxit cognitionem. Et propter hoc subditur. Amodo cognoscetis eum. Dicit autem eam qua secundum mentem est cognitionem. Et vidistis eum, scilicet, per me, ostendens quoniam, qui viderit eum, videt & patrem, quantum scilicet, ad diuinitatem, cum vtriusque sit vna substantia simul cum Spiritu sancto. Viderunt autem eum Apostoli tunc non in nuda substantia, sed carne indutum, quem tamen Deum crediderunt, licet imperfecte. Et cum supra Christus dixerit. Quo ego vado scitis. Et nunc si cognouissetis me & c. dicit, dat ex his intelligi (ait Beda) quod quidam eorum sciebant, quidam nesciebant, quorum vnus erat Thomas. Comouit autem Apostolum Philippum (ait Hila. in lib. de Trinitate) nouitas dictorum, homo cernitur, Dei se filium confiteatur. Cognito se, Deum Patrem cognoscendum fateatur, Patrem visum esse dicit. Prorupit igitur Apostolica familiaritas dominum interrogans, vt subdit Euangelista, dicit ei Philippus. Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis. Non visum negauit, sed ostendit sibi rogauit, neque ostentionem veluti corporalis contemplationis intuitum desiderauit, sed demonstrationem intelligendi eius qui visus est postulat. Filium enim in habitu hominis viderat. Sed quomodo per id patrem viderit, nescit, nam vt osteso illo intelligendi potius esset demonstratio quam videndi, subiicit, Et sufficit nobis. Aug. lib. 1. de Trinitate. Illa enim laetitia, qua nos implebit cum vultu suo, nihil amplius requiretur, quia nec erit quod am-

Aug. de ver. Domini ser. 55. Hill. 7. de Trinitate. Aug. c. 5. & b. h. 4. de baptis. Cyp. in ep. ad Pom. & 6. g. c. consuetudo. Ioan. 6. Chryl. ho. 71. in Io.

Aug. c. 5. & b. h. 4. de baptis. Cyp. in ep. ad Pom. & 6. g. c. consuetudo. Ioan. 6. Chryl. ho. 71. in Io.

Aug. c. 5. & b. h. 4. de baptis. Cyp. in ep. ad Pom. & 6. g. c. consuetudo. Ioan. 6. Chryl. ho. 71. in Io.

Aug. c. 5. & b. h. 4. de baptis. Cyp. in ep. ad Pom. & 6. g. c. consuetudo. Ioan. 6. Chryl. ho. 71. in Io.

Aug. c. 5. & b. h. 4. de baptis. Cyp. in ep. ad Pom. & 6. g. c. consuetudo. Ioan. 6. Chryl. ho. 71. in Io.

Aug. c. 5. & b. h. 4. de baptis. Cyp. in ep. ad Pom. & 6. g. c. consuetudo. Ioan. 6. Chryl. ho. 71. in Io.

A. C. 30. plus requiratur: ostendetur enim nobis pater, & sufficit nobis: quod bene intellexerat Philippus cum dixerat. Domine ostende nobis Patrem & sufficit nobis, sed nondum intellexerat, eo quomodo ad ipsum Iesum se potuisse dicere, Domine ostende nobis te, & sufficit nobis. Vt enim hoc intelligeret, respondit ei a domino: vnde sequitur. Dicit ei Iesus. Tantotempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Aug. Sed quomodo hoc dicit cum & quod iter, scirent, & viam scirent, non ob aliud, nisi quod ipsum scirent? sed facile illa quaestio soluitur, si dicamus, quod aliqui eorum sciebant, aliqui nesciebant in quibus erat Philippus. Hilar. arguit ergo Apostolum in cognoscendo se ignorantem, cum ea enim qua gereret propria Deo essent, calcare vndas, imperare ventis, peccata dimittere, vitam mortuis reddere, hinc quarelae omnis conquestio orta est, quod in homine assumpto Dei non intellecta natura est, & ideo postulanti vt sibi patrem ostenderet ait. Philippe, qui videt me, videt & patrem. Aug. Solemus enim de simillimis duobus ita loqui. Vidisti istum? vidisti illum. Sic ergo dictum est. Qui videt me videt & patrem. Non vti que quod ipse sit Pater & Filius, sed quod a patris similitudine in nullo prorsus discrepet filius. Non enim hic (ait Hila. de Trinitate) visum carnalium oculorum signat. Non enim hoc quod ex partu virginis carnale est, ad contemplandum in eo Dei formam & imaginem proficit, sed intellectus Dei Filius id praestat, vt & intellectus pater sit, dum ita imago est: vt non differat genere, sed significet auctoritatem. Non enim solitarii sermo significat & indifferenter tamen naturam professio docet. Cum enim dicitur, & patrem, exclusa est singularis & vnici intelligentia: & quid reliquum est, nisi vt per naturam vnitam similitudinem pater per filium visus sit? Sed ideo inquit Aug. Magister discipulum arguebat, quia cor postulat videbat, tanquam enim melior esset pater quam filius ita Philippus patrem nosse cupiebat, & ideo nec filium sciebat, quo aliquid melior esse credebatur. Adhuc ergo sensum corrigendum dictum est. Non credis quia ego in patre, & pater in me est? q. d. Si ad te multum est hoc videre, saltem quod non vides crede. Hila. Quae enim ignorandi patrem, aut ostendi ignorantibus necessitas relinquebatur, cum pater in filio visus esset? visus autem a Deo est ex proprietate naturae dum ex indifferentia atque in genere veritatis vni sunt natus & generans: vt hic sermo Domini sequebatur, non credis, quia ego in patre & pater in me est? Pater in filio & filius in Patre est, non per duplicem generum conuenientium coniunctionem, neque per inistiuam capitoris substantiae naturam, quia per corporalem necessitatem exteriora fieri his quibus continentur, interiora non possunt, sed per naturam viuientis naturae, ex viuentis, dum non aliud aliquid quam in Deum ex Deo Deus nascitur. Vel aliter totum secundum Chryl. Philippus corporeis oculis patrem volebat videre, quia & ipsum filium ita se existimabat vidisse, fortasse a Prophetis audiens, Vidi Dominum: & ideo dicit. Domine ostende nobis patrem. Et Iudei eum interrogauerant. Vbi est pater tuus? Et Petrus & Thomas quod iter: & nullus didicit manifeste. Vt ergo non videatur esse onerosus Philippus interrogans. Ostende nobis patrem, adiungit, & sufficit nobis, id est, nihil plus quarimus. Dominus autem non dixit ei, impossibile petis, sed ostendit quoniam ne ipsum filium

Aug. tract. 70. in Io. Hil. 7. de Trinitate. Aug. 16. Hil. 7. de Trinitate. Aug. 16.

Aug. 16. Hil. 7. de Trinitate. Aug. 16.

Aug. 16. Hil. 7. de Trinitate. Aug. 16.

Aug. 16. Hil. 7. de Trinitate. Aug. 16.

Aug. 16. Hil. 7. de Trinitate. Aug. 16.

Aug. 16. Hil. 7. de Trinitate. Aug. 16.

a Nota quomodo Pater sit in Filio & Filius in Patre.

A.C. 30. vidit. Nam stillum potuisset videre, & illum vidisset: & ideo dicit. Tanto tempore vobiscum sum & non cognouistis me? Non dixit, non vidistis me, sed non cognouistis me, quantum scilicet ad hoc quod filius hic manens quod pater, decenter in seipso ostendit eum qui genuit. Deinde diuidens hypostasias ait. Qui videt me, videt & patrem: ne quis dicat quod ipse est pater, ipse filius, ostendit autem per hoc quoniam neque filium visu corporeo vidit. Si autem aliquis hic visum cognitionem dicere velit, non contradico, q. d. Qui cognouit me, cognouit & patrem. Sed non dixit hoc, sed substantialitatem representare volens dixit, qui meam substantiam vidit, vidit & eam quae est patris. Vnde patet quod non est creatura. Creaturam enim videntes, Deum nesciunt omnes. Philippus etiam substantiam patris videre querebat, si ergo esset alterius substantiae, non diceret, qui videt me, videt & patrem. Sed nec aliquis in argento auri substantiam videre potest, non enim alia peraliam apparet natura. Deinde non solum ad Philippum, sed ad omnes pluraliter loquitur, dicens. Verba quae ego loquor, a meipso non loquor. Quid est hoc: nisi a meipso non sum qui loquor? Ei quippe tribuit quod facit, de quo est ipse qui facit. [Pater enim Deus non est de aliquo, filius autem Deus est quidem patri aequalis, sed de patre Deo.] Vnde neque si filium denegauit, nec naturam in se paternae virtutis abscondit. Nam dum loquitur, ipse in substantia manens loquitur, dum autem non a se loquitur, natiuitatem in se Dei a Deo testatur. Vide autem vnus substantiae superabundantem demonstrationem. Nam subditur. Pater autem in me manens ipse facit opera, q. d. Nequaquam aliter facit pater, & aliter ego. A verbis igitur incipiens venit ad opera. Conueniens enim erat dicere. Ipse loquitur verba. Sed duo ponit de doctrina & signis, aut quia & verba opera erant. Nam & qui proximum loquendo aedificat, bonum opus operatur. Quid est autem, Pater in me manens ipse facit opera: nisi in me maneo ego, qui facio? August. Sed manere in filio patrem (inquit Hilarius) non est singularis atque vnici, operari vero filium per patrem non est differentis aut exteri. [Sicut non vnus est non a se loqui qui loquitur, neque rursus alieni, aut separabilis loqui per loquentem.] Et quia inseparabilem & loqui & operari docuerat, perfecta huius vnitate fides statuit, dicens. Credite mihi quia ego in patre & pater in me est, ne scilicet per virtutis efficientiam & non per naturam quae secundum natiuitatem est, proprietate, pater in filio & operari crederetur & loqui. Sic enim a haberetur in Graeco nostra autem litera sic habet. Non creditis quia ego in patre & pater in me est? Si vero non sufficit hoc ad ostendendum consubstantialitatem, saltem ab operibus discite. Vnde subditur. Alioquin propter opera ipsa credite. Vidistis enim signa cum autoritate, & omnia quae Deitatis erant propria, & quae pater solus operatur, peccata soluta, mortem recedentem, & huiusmodi. Hoc ergo propter opera credite, quia ego in patre, & pater in me est. Neque enim si separati essemus, inseparabiliter operari vlla ratione possemus. Et quia Dominus dixerat. Propter opera credite: ostendens quod non hoc solum potest, sed multo maiora, & (quod mirabilis est) aliis potest dare. Ideo adiunxit. Amen dico vobis, qui credit in me opera quae ego facio: & ipse faciet, & maiora horum

Personarum in Trinitate diuino. Consubstantialitas patris & filij.

Aug. trac. 71. in 10. Sil.

Chryf. 16.

Aug. 16.

Hil. 7. de Trin.

Aug. 16.

Aug. Tri. 71. in 10.

Aug. 16.

a Gr. ecc. est πιστες τε μοι, οτι εγω εν τω πατρι εμι εω εν εμοι.

A faciet. August. Sed quae sunt tandem ista maiora, an forte quia aegros ipsis transeuntibus etiam eorum umbra sanaret? Maius est enim quod sanet umbra, quam fimbria: illud per se fecit, hoc per ipsos sed tamen vtrumque fecit. Veruntamen quando ista dicebat, verborum suorum opera commendabat. Cum enim dixit. Pater in me manens facit opera, quae opera tunc dicebat, nisi verba quae loquebatur audiebatur & credebant illi: & eorum verborum fructus erat fides illorum. Veruntamen euangelizantibus discipulis non tam pauci, quam illi erant, sed gentes etiam crediderunt. Nonne ab ore illius tristes ille diebus abcessit, & tamen quod ab illo audierunt non fecit vnus, fecerunt multi cum per discipulos loqueretur. Ecce maiora fecit praedicatus a credentibus, quam locutus audientibus. Verum hoc adhuc mouet quod haec maiora per Apostolos fecit, non autem ipsos tantum significans ait. Qui credit in me. Nunquid inter credentes in Christum non est comparandus, qui non fecerit maiora opera quam Christus? Durum est, nisi intelligatur. Apostolus dicit credenti in eum, qui iustificat impium, deputatur fides ad iustitiam. In hoc opere facimus opera Christi, quia & ipsum credere in Christum est opus Christi, hoc operatur in nobis, non vti que sine nobis. Audi ergo iam & intellige. Qui credit in me, opera quae ego facio, & ipse facit, prius ego facio, deinde ipse facit, quia facio ut faciat. Quae opera, nisi vt ex impio iustus fiat [Et maiora horum faciet, quorum obsecro: numquidnam omnium operum Christi maiora facit, qui cum timore & tremore suam ipsius salutem operatur.] Quod vti que in illo, sed non sine illo Christus operatur, b prorsus maius hoc esse dicerem quam creare caelum & terram. Coelum enim & terra transibunt, praedestinatorum autem numerus & iustificatio permanet. Sed in caelis sedes, dominationes, principatus, potestates, Archangeli, Angeli, opera sunt Christi. Nunquid etiam his operibus maiora facit, qui operante in se Christo cooperatur, salutem aeternam ac iustificationem suam? Non hic audeo praecipitare sententiam. Iudicet qui potest, vtrum maius sit iustus creare, quam impios iustificare. Certum enim si aequalis est vtrumque potentia: hoc maioris est misericordiae: Sed omnia opera Christi intelligere, vbi ait. Maiora horum faciet: nulla non necessitas cogit. Horum enim forsitan dixit quae faciebat in illa hora, tunc etiam verba fidei faciebat, & vti que minus est verba iustitiae praedicare, quod fecit praeter nos, quam impios iustificare: quod ita facit in nobis vt faciamus & nos. Magnam autem spem Dominus suis promissit sperantibus dicens: quia ego ad patrem vado. Haec August. Hoc est non pereo, sed in propria manebam dignitate, & in caelis ero. Vel hoc dicit ac si diceret. Vestrum est de caetero miracula facere, ego enim vado. Et ne cuiquam hoc sibi tribueret: vt etiam illa opera maiora a seipso facere ostenderet, adiecit. Et quodcumque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam. q. d. Ego sum facturus & tunc maiora: per eos qui credunt in me: quod non est defectio, sed dignatio. Dicit autem. In nomine meo, quia in nomine Iesu Christi Apostoli dicebant, surge & ambula. Omnia enim signa quae fecerat, ipsi faciebant, & manus Domini erat cum illis. Sed quid est, Quodcumque petieritis, cum videamus plerumque fideles eius petere & non accipere, vt Paulus Apostolus de stimulo carnis? Sed

A.C. 30. Acto. 5. Math. 5.

Aug. Tri. 71. in 10. Math. 19.

Apostoli maiora quam Christus in nobis operatur sed non sine nobis.

Vide hic expressam de iustificatione caec. Tri. doctrina.

Aug. Tri. 71. in 10. Chry. ibi.

Aug. Tri. 73. in 10. A. 3.

1. Cor. 12.

b Iustificatio, quae fit a Deo sed non sine nobis est maius opus quam creare caelum & terram.

audi

A.C. 30. audi quod illic positum est. In nomine meo, quod est Christus Iesus. Iesus inquit Aug. significat saluatore ac per hoc quodcumque petimus aduersus vtilitate salutis non petimus in nomine saluatoris, & tamen ipse saluator est, non solum quando facit quod petimus, sed etiam quando non facit. Nouit enim medicus quid pro sua, quid contra suam salutem postulet aegrotus. Sanè quaedam quamuis in eius nomine petamus non tunc quado petimus facit, sed tamen facit. Differunt enim quod petimus, non negatur: vt illud. Adueniat regnum tuum. Et subiungit, vt glorificetur pater in filio &c. Nullo igitur modo sine patre hoc filius facit, quando quidem vt in illo pater glorificetur, propterea filius facit. Cum enim ostendatur filius magna potens, glorificatur ille qui genuit. Deinde promissit Dominus Iesus discipulis, si eum diligerent quod in mandatorum suorum obseruatione ostenderet Spiritum sanctum dicens. Ego rogabo patrem: in quantum homo, vt minor patre rogat, in quantum Deus vna cum patre praestet. Et alium paraclatum dabit vobis. Paracletus nomen est Graecum & Latine interpretatur consolator vel aduocatus, quia consolatur in aduersis, spe praemiorum, & peccata lugentes fiducia remissionis eorum. Aduocatus autem dicitur quia ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, id est, postulat nos facit. Alium autem dixit a se, non diuersitate substantiae, sed veritate personae. Vel secundum Dvidinum Spiritum sanctum alium paraclatum nominauit Christus, non iuxta naturam suae differentiam, sed iuxta operationis diuersitatem: cum enim saluator mediatoris & legati personam habeat: ex qua pontifex deprecetur pro peccatis nostris, Spiritus sanctus secundum aliam significationem paracletus, ab eo quod consolatur in tristitia postus, nuncupatus est. Verum noli ex Filij & Spiritus sancti operatione diuersa varias existimare naturas. Nam in alio loco paracletus Spiritus sanctus reperitur apud patrem legati persona fungi, & Christus Iesus consolationem in cordibus operari vt maneat vobiscum in aeternum, quoniam neque post mortem recedit. Spiritum veritatis vocat, eo quod figuris veteris testamenti manifestat, & etiam quia a veritate procedit, scilicet, filio. Et quia veritas a quo cuncta dicuntur, a Spiritu sancto est simul cum Patre & Filio. Quem mundus non potest accipere, id est, homines dilectores mundi in hoc permanentes, non possunt accipere, propter indispotionem eorum: quia non vident eum, scilicet certissima cognitione fidei. Non enim inuisibiles habet oculos mundana dilectio, per quos Spiritus sanctus videri potest, qui videri nihil inuisibiliter non potest. Et post aliqua dicit Dominus Iesus. In illa die vos cognoscetis per fidem perfectam, vel in gloria per speciem quia ego in patre meo sum, & vos in me, & ego in vobis, secundum Hila. de Trin. Christushoc dicit vt eum ille in patre per naturam diuinitatis esse, nos autem in eo per corporalem eius natiuitatem qua nostram naturam assumpsit, & ille rursus in nobis per sacramentorum inesse mysterium crederetur. Ipse enim testatus est. Qui edit carnem meam, in me manet, & ego in eo de consec. dist. 2. in Christo pater. Demum conclusit. Qui diligit me diligitur a patre meo, & ego diligam, & manifestabo ei meipsum. Ipsum quoque paraclatum Spiritum sanctum, in cap. 16. promissit semel eorum eis post receptionem eius, quia eo manente cum eis, scilicet, in corporali presentia eis dare non poterat, propter indispotionem, scilicet eorum, quia ita afficiebantur ad illam humani-

Aug. 16.

Aug. 16.

Paracletus quid interpretatur. Rom. 8.

Spiritus sanctus a filio Dydi. l. 2. de Spiritu sancto.

Spiritus sanctus quae est ipsius creatio.

Aug. trac. 74. in 10.

Hil. 8. de Trin.

Christus in nobis est per sacramenti mysterium. Ioan. 6.

A tatem ex miraculis, doctrina, & benignitate, quod ad diuinitatem eius mentem & affectum non erigebant. Et quid in eis sit spiritus facturus, & per eos, ostendit dicens. Cum venerit ille, arguet mundum de peccato, scilicet incredulitatis, quod infideles habent. Et de iustitia, scilicet virtuositatis, qua fideles multi cauent: quia cum princeps mundi, id est, peccator diabolus sit iudicatus & aeternaliter condemnatus ad ignem, miseri homines non curant eum imitari in malis & suggestionibus eius vitiosis adherere propter quod & eum secuturi sunt in poenis. Exinde infinuauit, quod ipse spiritus doceret eos omnem veritatem, scilicet vitam, doctrinam & iustitiam, scilicet necessariam in viuendo, in docendo, in iudicando. Ille etiam cum clarificaret, scilicet, faciendo eos intelligere suam deitatem, & faciendo per eos miracula in nomine Iesu, & omnia haec spiritus faceret, non ista a se habendo, sed a patre & ipso filio a quo est. Tunc interrogauit eum Iudas non Scariothes ille, sed qui alio nomine dicitur Thaddeus, Domine quid factum est quia manifestaturus es te ipsum nobis: & non modo, id est, diligentibus te, & non his qui non diligunt te, sed mundum propter quod mundus dicitur a Christo. Respondit Iesus. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Greg. Probatio enim dilectionis exhibitio est operis: nunquam amor Dei est otiosus: operatur enim magna si est: si operari renuit, amor non est. Et pater meus diligit eum: dilectio (ait Aug.) sanctos discernit a mundo [quae facit vnanimis habitare in domo, in qua facit pater & filius mansionem qui donat ipsam dilectionem, qua eum diligamus non excluso Spiritu sancto, quia inseparabilia sunt opera trinitatis de cons. dist. 3. omnes. Opera scilicet, a dextra: vt dicit glo. quibus dant suam manifestationem interiorum, scilicet, Patris & Filij & Spiritus sancti, quam impij non nouerunt. Et ad eum (inquit Christus) venimus & mansionem apud eum faciemus. Veniunt ad nos, ait Aug. dum venimus ad eos. Veniunt subueniendo, venimus obediendo [veniunt illuminando, venimus intuendo, veniunt implendo, venimus capiendo.] vt sit nobis eorum non extranea visio, sed interna & in nobis eorum non transitoria mansio, sed aeterna. Et mansioem apud eum faciemus. In quorundam enim corda venit & mansioem non facit, quia per compunctionem quae de Dei respectu percipiunt, sed tempore tetationis hoc ipsum quod compuncti fuerat obliuiscuntur, scilicet, ad peccata redeunt. Ille autem verè amat cuius mentem delectatio praua per consensum non superat, intellige de mortalibus, non venialibus. Et coniunctim, dum scilicet, dilectionem habet secundum illud Augu. Radicata est charitas, securus esto nihil mali producere potest. de pe. dist. 2. radicata. Aug. li. de Trin. Non est putandum mansionem in dilectore suo facientibus patre & filio, exclusum esse ab hac mansione Spiritum sanctum, cum superius dictum sit de Spiritu sancto. In vobis manebit. Et iterum. Vt maneat vobiscum in aeternum. Sed propter insinuationem trinitatis personis singulis nominatis dicuntur quaedam separatim, non tamen aliis separatim intelliguntur propter eiusdem trinitatis vnitatem, & vnam substantiam Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Greg. de dilectione conditoris lingua, mens & vita requirantur. Tanto vnusquisque a superno amore disungitur quanto in infimis delectatur. Et sermonem quem audistis non est meus: sed eius qui misit me patris. Augu. For-

A.C. 30. Ioan. 16.

Spiritus sanctus. mundum vt arguet.

Expositio Euangel. Si quis diligit me, &c.

Greg. ho. 30. lu. Eu.

Aug. Tri. 76. in 10.

Aug. 16.

Greg. ho. ca.

Aug. Tri. 1. in ca. Ioan.

Aug. l. de Trin. c. 9.

Greg. ho. ca.

Aug. Tri. 76. in 10. ca. 11.

A.C. 30. **Filius est à Patre.** tate propter aliquam distinctionem, ubi suos dixit, pluraliter dixit sermones, ubi autem nunc sermonē, hoc est verbum, non suum esse dixit, sed patris, scilicet in intelligi voluit, non enim suū, sed patris est verbum: quomodo nec sua imago, sed patris est, nec suus filius idem ipse, sed Patris. Recte ergo auctori tribuit quicquid facit, æqualis, à quo habet hoc ipsum quod illi est indifferenter æqualis. Hæc loquutus sum vobis apud vos manens subdit Iesus. Aug. Alia enim est mā sio, quam promisit futuram, alia quam testatur præsentem. Illa spiritalis est, atque mentibus intrinsecus redditur, hæc corporalis, quæ foris exhibetur. Et quia eorum quæ dixerat, quædam intellexerant, quædam non intelligebant, ne turbarentur & facilius eius recessum sustinerent, promittit Spiritum sanctū, qui & consolaretur eos, & doceret non intellecta, quæ ab eo erant dicta, subdit. Paracletus autem Spiritus sanctus quæ mittet in nomine meo. **Quæ Spiritus sanctus paracletus dicitur, declaratum est supra. Et de septem nominibus eius designantibus proprietatem eius, & effectus, quos operatur in electis patet in hymno. Veni creator Spiritus. Quem mittet pater. Beda. Cùm gratia Spiritus sancti datur hominibus, mittitur Spiritus à Patre, mittitur & à filio, quia procedit à Patre, procedit à Filio, quia eius missio processio est. Hæc ille. Et quia missio includit processionem & ipse Spiritus à se non procedit, sed à patre & filio, ideo non dicitur mitti à se, ipsa tamen infusio gratiæ in creaturam qua dicitur mitti, procedit etiam à Spiritu sancto, cùm sit opus, quod est in creatura. Et quod Spiritus sanctus mittatur à filio, ipse infra dicit. Mittam vobis à patre Spiritū veritatis, id est, à me veritate procedente. Vnde & contra errorem Græcorum negantium Spiritum sanctum à filio procedere dicitur, de cons. dist. 7. de spiritu, ex consilio Ephesino, Spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est. Vnde ab ipso sicut à Deo patre procedit. Item Dydimus in cap. vi. decretorum ait, Saluator qui & veritas est (ait scilicet loquens de Spiritu sancto) non enim loquitur à semetipso: hoc est non sine me & sine meo & patris arbitrio, quia inseparabilis est à meo & patris voluntate (& amplius) quia ex se non est, sed à patre & à me est, quia hoc ipsum quod subsistit & loquitur, à patre & à me illi est, ipsa autē locutio sua est spiratio in corda hominum. Et infra. Spiritus sanctus procedit à filio, Deus de Deo, Spiritus veritatis procedens à veritate, consolator manans de consolatore Deo Christo. Et quia Spiritus sanctus nomine filij à patre mittitur, ait Dydimus, ostendit quod unitate sit iunctus ad filium. Vnde & filij dicitur est Spiritus per adoptionem suam filios faciens qui enim recipere voluissent. Et sequitur. Ille vos docebit omnia. Omnia scilicet, quæ spiritalia sunt & intellectualia & (vt breuiter vniversa concludam) omnia veritatis & sapientiæ sacramenta. Docebit, non sicut qui artes aliquas & sapientiæ studio iudiciali que didicere, sed quasi ipsa ars atque doctrina, & sapientia & spiritus veritatis inuisibiliter menti infundat scientiam diuinorum. Greg. Nisi enim Spiritus sanctus cordi adstantis, otiosus est sermo docentis. Aug. Nec sic intelligendum est quasi docente filio verba capiamus, & docente Spiritu sancto eadē verba intelligamus. Omnis enim dicit & docet Trinitas, sed nisi etiam sigillatim commendaretur, eam nullo modo humana capere vtique post inimitas. [Cùm ergo omnino sit inseparabilis, nunquā trinitas esse sciretur si semper inseparabiliter diceretur. Nā & cūm dicimus & patrē, & filium & Spi-**

ritum sanctum, non eos vtique dicimus simul, cūm ipsi non possint esse nisi simul.] Et suggeret vobis omnia quæcunque dixerō vobis. Greg. Inuisibilis spiritus suggerere dicitur, non quod scientiam nobis ab imo vt ab inferiori inferat, sed ab occulto. Vel secundum Aug. Suggestet, id est, commemorabit vobis. Intelligere enim debemus quod iubemur non obliuisci saluberrimos monitus ad gratiam pertinere, quam nobis commemorat Christus. Theoph. Spiritus sanctus & docuit & suggestit, id est, commemorauit quæ eis dixerat Christus tanquā non valentibus portare, id est, intelligere. Cōmemorauit autem quæ Dominus dixerat, scilicet, quæ intellectus tarditate cōmendare memoria nequiverant. Et quia vt ait Chryso, hæc audientes turbabantur, cogitantes odia & prælia sibi imminere post eius recessum, ideo rursus consolatur eos dicens. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quomodo mundus dat ego do vobis. Vbi notat triplicem pacē: internalem, supernalem, & carnalem. Aug. sic ait. Pacē nobis relinquit in hoc sæculo, in qua manentes hostem, id est, diabolu vincimus, pacem suā nobis dabit, in futuro sæculo, quādo sine hoste regnabimus [pacem relinquit nobis, vt etiam hic inuicem diligamus, pacem suam nobis dabit.] Vbi nunquam dissentire possumus. Pax autem ipse nobis est & cūm credimus quia est, & cūm videbimus eum sicuti est. Et nota cūm dicit. Pacem relinquo vobis, non addit meam. Cūm ante dicit pacem do vobis, dicit meam, quamuis eis dici possit, quod subintelligitur, cūm ait. Pacem relinquo vobis meā, tamen secundum Aug. fortē & hic aliquid later. Pacē enim suam intelligi voluit qualē ipse habet, in quo nullum repugnat omnino peccatū, quā in futuro habebimus regno. Sed pax quam nobis reliquit in hoc sæculo, potius dicenda est nostra quā sua, quia quantumcunque perfecti semper habent cum quo pugnent, & vnde dicant. Dimitte nobis debita nostra. Quod verō ait. Non quomodo mundus dat, ego do vobis, pax ista mundana est eorum, qui diligunt mundum, qui propterea dant sibi pacem, vt mundo perfruatur sine molestia: & quando iustis dant pacem, vt non eos persequantur, pax nō potest esse vera, vbi non est vera concordia, quia disiuncta sunt corda. Pax etiam exterior, dicit Chryso, ad malum sic multoties & eis qui eam habent nihil prodest. Aug. Non poterit autem ad hereditatem Domini pertinere qui noluerit testamentum Domini obseruare. Cyp. Inexpiable est culpa discordiæ, nec passione purgatur. dist. 9. Quia verō dixerat. Pacem relinquo vobis: quod erat recedentis, & hoc poterat turbare eos, ideo eos confortat dicens. Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Aug. Hinc turbari & formidare poterat cor eorū, ne forte hoc intervallo cūm recederet ab eis quāuis reuersurus in resurrectione ad eos gregem lupus inuaderet pastoris absentia. Vnde desequitur. Audistis quia vado & venio ad vos. Vado ad mortem per passionem, venio per resurrectionē. Vado ad patrem per ascensionem, venio per Spiritu sancti missionē, & demum ad glorificationē vestri. Vt autem intelligeret secundum id quod homo erat eum dixisse. Vado & venio ad vos. Subiecit. Si diligereis me, gauderetis vtique, quia pater maior me est. Per quod ergo filius non erat æqualis patri, per hoc erat iturus ad patrem, à quo venturus est iudicaturus viuos & mortuos. Nam per id in quo est æqualis gignenti vngentis, nunquam recedit à patre, quia est cum patre & Spiritu sancto in essentia vbique semper existens, & sanctos nunquam relin-

A.C. 30. Greg. ib. Aug. ib. Chry. ho. 74. in lo. Triplex pax. Aug. 16. Eph. 2. 1. Ioan. 3. Aug. 16. Perfecti semper habent eū quo pugnant. Math. 6. Aug. 16. Chry. ib. Aug. de verb. Domini ser. 57. Aug. Tri. 78. in lo. Chry. ib. maior patris modo in religione.

A.C. 30. **Humani- tas Christi à tota Trinitate formata.** quens: secundum igitur suam humanitatem minor est patre Christus, minor Spiritu sancto, minor & seipso, secundum suam deitatem, quia illa humanitas à tota trinitate formata est: formata est de substantia virginis quantum ad corpus, anima à Deo in instanti creata & infusa. Vtrumque tamen scilicet humanitas & diuinitas, non duo sed vna persona, ne sit quaternitas, sed Deus trinitas. Et ideo dixit: Si diligereis me, gauderetis vtique. Quia secundum Aug. naturæ humanæ gratulandū est, eo quod sic assumpta est à verbo nigenito vt immortalis constitueretur in cælo, atque ita fieret terra sublimis, vt incorruptibilis pulvis sederet ad dexteram patris. Quis nō dehinc gaudeat qui diligit Christum, vt etiam iam suam naturam immortalem gratuletur in Christo, atque hoc ipsum speret se futurum per Christum? Sequitur. Et nunc hæc dixi vobis priusquam fiat, vt cū factum fuerit credatis: non scilicet noua fide sed aucta, aut certē cū mortuus esset defecta, cū resurrexisset refecta. Vel credatis meam diuinitatem extor prænantis & visis impleri, & si non videretis etiam resurgentis nisi humanitatem. Iam non multa loquar vobiscum. Iam enim instabat tempus quo comprehenderetur & occideretur. Venit enim princeps huius mundi. Aug. Et quis iste, nisi diabolus, qui princeps est, non creaturarum, sed peccatorum mundana diligentium? Venit, id est, veniet scilicet ad crucem cūmpateretur, ignorans eum Dei filium esse, si forte quid peccati reperiret in eo. Sed in me ait non habet quicquam, scilicet sui, quia neque cum peccato venerat Deus, nec eius carnem ei diceretur. Cur ergo morieris si non habes peccatum, cui debetur mortis supplicium? continuo subiungit. Sed vt cognoscat mundus quia diligo patrem, q. d. Ideo me ad mortem offero & passionem, cuius non sum debitor, sustinco, vt cognoscat mundus, id est, homines mundi, quia propter dilectionem quam habeo ad patrem hoc facio, quæ in hoc ostēditur per opus. Quia sicut mandatum dedit mihi pater, scilicet, vt sustineam mortem pro redemptione humani generis, sic facio, scilicet, eam sustinendo.

§. II.

Oratio dominica exponitur. Luc. 11. **Christus cur orauerit.** Bed. lib. 3. com. in Luc. **Matth. 6.** DE oratione dominica facta à Iesu Christo, in qua nos orare perdocuit. Lucas hoc narrat, postquam reuult Christum, susceptum in hospitium à Martha, in cuius domo Maria soror eius sedebat secus pedes Domini, & Martha ipsa ministrabat, scilicet, necessaria ad prandium. Post quæ in mediā tē subdit Lucas. Factum est cū esset in quodam loco orans, vt cessauit dixit ei vnus ex discipulis suis. Domine doce nos orare, sicut & Ioannes docuit discipulos suos. Et ait illis. Cūm oratis, dicit. Pater sancti ficetur nomen tuum, &c. Vbi primo notandum secundum Cyrillum, quod ideo Christus orauit, non quod aliquo egeret, plenus existens omni virtute, sed vt nobis præberet exemplum orandi. Et secundum Bedam, ideo hoc fecit, & orare docuit post narrationē hystoriæ de Martha & Maria suscipiētibus Christū, ad inuendū quod perfectio vitæ actiua & contemplatiua, quæ in illis designatur, non nisi orationibus obtineri valent. Hanc autem orationem dominicam Matthæus asserit à Christo editam, & Apostolis ipsam traditam in monte, vbi eis fecit prolixū sermonem absque intermissione alicuius ex discipulis. Et vbi in ea Matthæus ponit septē petitiones, Lucas hic exprimit tantū quinque: Vnde pro con-

cordia horum dici potest, quod sicut August. dicit de beatitudinibus, quod cūm Matthæus referat à Domino expressas octo, & Lucas quatuor, quod alius & alius sermo fuit. Nam in sermone in monte expressit Iesus octo beatitudines, vt refert Matthæus, & in loco campestri, vt refert Lucas, prædicando turbis in sinuauit quatuor tantum, vt minus capacibus. Sic & de ipsa oratione dominica dicendū, quia in monte septem petitiones expressit non interrogatus ab aliquo vt narrat Matthæus, altera vice postea interrogatus ab aliquo de orationis forma, breuius docuit, vt refert Lucas. Et vt dicit etiam Aug. tertia petitione inducitur in primis duabus, & vltima in penultima. Et ideo Lucas breuitati intendens non curauit etiam expressere, scilicet, Fiat voluntas tua, nec vltimam: Sed libera nos à malo. Credibile enim est Christum aliquas materias doctrinæ suæ pluries dixisse, & discipulis & turbis, aliquando prolixius, aliquando breuius, sicut & faciunt omnes doctores & prædicatores. Pater sanctificetur. Basilus. Duo sunt modi orationis. Vnus quidem laudis cum humilitate. Secundus verò remissionis petitionis. Quotiens ergo oras, non prius ad petendum prorumpas, sin minus tuum criminis affectu, quod necessitate coactus supplices Deo. Sed cū incipis orare, quilibet desere creaturam, visibilem pariter & inuisibile. Sumas autem exordium à laude eius qui cuncta creauit. Vnde dicit. Cūm oratis dicit. Pater, &c. Aug. de verbis Domini. Primus sermo quantæ gratiæ est: Sed homo: Non audebas oculos ad cælum attollere: & subito accipiens gratiam Christi, ex malo seruo factus es bonus filius, ideo præsume non de tua operatione: sed de gratia Christi. Non argo hic arrogantiæ est, sed fides: prædicare quod acceperis, non est superbia sed deuotio. Ergo attolle oculos ad patrem, qui te per lauacrum, genuit ad patrem, qui per filium te redemit, patrem dicas quasi filius. Sed nolite ali-

A.C. 30. Aug. de con. Enā. l. 2. c. 19. Matth. 5. Luc. 7. Matth. 6. Aug. in Enchir. c. 114. & 116. Ser. 28. Cyp. de oratione domini ser. 6. Ioan. 18. Psal. 118. Agu. 16. Prima petitio. Aug. ib. nos

A.C. 30.

nos possit eius sanctificatio peruenire, vel secundum Titum. Sanctificetur nomen tuum, id est, nota sit tua sanctitas toti mundo, ut laudet te decenter. Iussit ergo orare pro emendatione totius mundi. Et quia in nomine Iesu est gloria patris, tunc nomen patris sanctificabitur, quando Christus erit notus, vel secundum Orig. quia nomen Dei ab errantibus attribuitur sculpturis & creaturis: nondum est sanctificatum ut scilicet, sit separatum à quibus debuit separari, de- cet ergo nos orare ut nomē Dei adaptetur soli vero Deo. Adueniat regnum. Secunda petitio, ut scilicet, secundum Orig. euacuetur principatus & potestas & virtus & regnum mundi, quinetiam & peccatum quod regnat in nostris mortalibus corporibus, vel secundum Greg. Nice. Imploramus etiam à domino liberari à corruptione, & exui à morte, vel secundum quosdam. Adueniat regnum tuum, id est veniat super nos Spiritus sanctus tuus & purificet nos. Aug. Tunc enim venit regnum Dei, quando eius sumus gratiam consecuti. Ipse enim ait. Regnum Dei intra vos est, vel secundum Cyrillum. Qui hoc dicit, scilicet, adueniat regnum tuum, videtur optare rursus, resurgentem in mundo omnium saluatorem. Mandauit autem in oratione illud petere tempus reuera terribile: ut sciant, quod viuere eos docet, non lente non remisse, ut illud tempus non pareat eis vindictā & flammam. Et sequitur tertia petitio secundum, Matthæum, quam tacet Lucas, scilicet Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra. Chryf. q.d. Presta nobis quasumus conuersationem imitari cælestem quatenus quæcunque tu vis, nos etiam velimus. Greg. Nic. Quoniam vitam humanam post resurrectionem similem dicit esse futuram vitæ Angelicæ, consequens est vitam mundanam ad vitam quæ postmodum speratur disponi, ut in carne viuentes non secundum carnem viuamus. Et per hoc verus medicus animæ soluit morbi naturam, ut quos occupauit infirmitas per hoc quod à voluntate diuina recesserant à morbo, de- nuo liberet copulatio ad voluntatem diuinam. Vnde dicit. Sicut in cælo & in terra. Vel sicut in cælo intellectione nostræ facultatis, ita & in terra sententiæ seu corporis. Cyp. Quam præposterum quamque peruersum est, ut cum Dei voluntatē quotidie fieri postulemus, scilicet, dicendo, Fiat voluntas tua, quādo euocat nos & accersit de hoc mundo, non statim voluntatis eius imperio pareamus, obnitimur, & reluctamur, & periclitamur more seruorum ante confectum Domini cum tristitia & mœrore perducimur inuiti, exeuntes hinc necessitatis vinculo, non voluntatis obsequio. 13. quæst. 2. quam præposterum. Fiat voluntas tua, scilicet, à nobis, non solum de nobis. Nam de malis hominibus utique fit voluntas Dei, quia voluntariē seruant Dei præcepta, quibus nobis manifestatur voluntas Dei. Et quia inquit Aug. nomen Dei sanctificatur in spiritu, Dei autem regnum in resurrectione venturum est, ideo Lucas prætermisit istam tertiam petitionem, eam intelligi volens in duabus præcedentibus. Sequitur quarta. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Matth. dicit, panem substantialem. Ambr. Nō est iste panis qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui anime nostræ substantiā fulcit. de conf. di. 2. ca. nō iste. Aug. Quotidianū habet Latinus, si quotidianus est panis car illam post annum sumas, quemadmodum Græ-

Secunda petitio.

Aug. 16.

Luc. 17.

Tertia petitio.

Cyp. ser. 4. de morta.

Gre. lib. 6. mor. c. 11. & 14.

Aug. in Enc. c. 116.

Quarta petitio. Ambr. li. 5. de sa. c. 4. Aug. de verb. Do. mai. ter. 28.

ci in Oriente facere consueuerunt. Idem de conf. dif. 2. præal. ca. non iste. Accipe quotidie, ut quotidie tibi proficit viue ut quotidie merearis accipere. Panis est, non venum, de conf. dif. 2. panem. Medicina est cæleste & venerabile sacramentum: vel secundum Titum. Panis animarum est virtus diuina afferens futuram vitam perennem: sicut panis ex terra prodiēs vitam temporale conseruat: vel secundum Cyrillum per panē quotidianum potest intelligi sustentatio vitæ corporalis. Sed ex eo quod panem iussit quære- re, id est quotidianum alimentum, videtur quod nihil concedat eos habere, scilicet, superfluum, sed magis honestam colere paupertatem. Chryf. Postulanda igitur sunt necessaria vitæ, non ciborum diuersitates, & vina odorifera, & cetera quæ delectant guttur, onerant autem ventrē, & mentem perturbant: sed panis qui potest substantiā nostri corporis sustentare, & ille qui nobis sufficiat hodie ut de crastino non cogitemus. Vnā autē solam petitionē sensibilem quarimus, ut præsentibus non affligamur. Sequitur quinta petitio: Dimitte nobis debita nostra. Titus. Hoc autē additum est necessario pro eo quod nullus sine peccato inuenitur, ne impediamur à sacra participatione propter humana peccata. Cū enim teneamur Christo exhibere omnimodā sanctitatē, qui Spiritum sanctum habitare facit in nobis, redarguendi sumus si non obseruemus ei tēplum mundū. Huic autē defectui subuenitur per Dei bonitatē indulgentem humanæ fragilitati: hoc autē ipsum iussit fit à iusto Deo, quando nos quasi debitoribus relaxamus iis qui nobis nocuerunt, & debita non exhiberunt. Vnde s. dicitur. Sicut & nos dimittimus debito- ribus nostris. Chryf. de pæn. dif. 3. de quotidianis. De quotidianis breuibus leuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, satisfacit quotidiana oratio fidelium, scilicet, Pater noster. Si quidem & nos dimittimus ex corde debitoribus nostris. Chryf. hæc igitur animaduertentes grates habendæ sunt debitoribus nostris. Fiant enim nobis si sapimus causa indulgentiæ maximæ: & pauca exhibentes plurima reperiemus. Nam & nos multa debemus & magna debita Domino: quorum si minimā partem à nobis vellet exigere, iam perissemus. Aug. Debitum quid est, nisi peccatum? Ergo si non accepisses alieni sa- noris pecuniā, non deberes, & ideo peccatum tibi imputatur. Sequitur sexta petitio. Et ne nos inducas in tentationem. Aug. quam scilicet ferre non possimus, sed quasi athleta talem vult tentationem qualē ferre possit humana conditio. Titus. A diabolo non tentari est impossibile: sed ne à Deo derelinquamur in tēratione, hoc deprecamur. Nisi enim prohibeat tentationis inualefcentiam, quæ supra nos est, tunc nos in tentationē inducit, scilicet permissendo, vel secundum Maximum, Mādat Dominus ut peramus, Ne nos inducas in tentationē, id est, non permittas nos voluptuosarum tentationum experientiā pati. De tentationibus autem afflictionum & laborū dicit Iac. cap. 1. Omne gaudium existimate fratres cū in tentationes varias incideritis. Basilius. Non tamen deceat nos orādo petere afflictiones corporales. Vni- uersaliter enim præcepit orare non subire tentationem, sed postquam aliquis subiit, expedit à Domino petere virtutem perferendi, ut consummetur in nobis illud Matt. 10. & 24. & Mar. 13. Qui sustinuerit vsque in finē, hic saluus erit. Vltima petitio. Sed libera nos à malo. Aug. Ista Lucas non posuit, ut intelligamus istud ad illud pertinere quod dictum est immēdiatē. Et ne nos, & c. Vnde non dicit. Et libera nos: sed

C.A. 30.

Amb. 16.

Quotidia- na Bacha- risticæ sum- ptio.

Quinta petitio.

Hæcha- ber Agult. in Ench. c. 71.

Aug. de ver. Domi- ni ser. 18.

Sexta petitio. Aug. 16.

Non ten- tari est im- possibile.

Septima & vltima petitio. Aug. in Enc. c. 116.

A.C. 30.

sed libera nos à malo, tanquam vnam petitionem A demonstrans. q.d. Noli hoc sed hoc, ut fiat se vnus- quisque liberari à malo, in quod non inducitur ten- tatus, id est, nō acquiescit, vel à malo, id est, diabolo, vel à malo tribulationis temporalis nimis affligen- tis.

§. III.

De vltimo iudicio

DE pertinentibus ad finale iudicium, & finis ad- uentus eius, quæ Christus expressit inquisitus de his ab Apostolis. Cū enim feria tertia ante pas- sionem multa docuisset populum per parabolas, quas scribit Matth. c. 22. & scribas & Phariseos in- crepasset de eorum multiplici hypocrisis ut idem po- nit in c. 23. Demum cū egredere- tur de templo, vbi docebat, discipuli ostendebant ei magnificentiam ædificij illius templi, dicente vno ex eis, ut refert Marcus. c. 13. Magister aspice quales lapides & qua- les structuræ. Quibus Christus respondit. Amen dico vobis, non relinquetur lapis super lapidem qui nō destruetur. Quod impletum fuit in obsidione & expugnatione Hierosolymæ per Titum & Vespasia- num principes Romanorum. Et cū inde Iesus fu- ectus in montem oliuæ cum discipulis suis sedif- set, interrogauerunt eum discipuli secundum Matt. 24. & Lu. 19. & ca. 21. sed Marcus c. 13. insinuat qui ex discipulis scilicet Petrus, Iacobus, Ioannes, & An- dreas interrogauerunt secerō dicentes. Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui & consummationis sæculi? Quod Christus dixerat de destructione templi, dabantur et talis destructio fieri deberet in breui vel in consummatione sæculi, de vtroque interrogant & Christus de vtroque re- spondit, aliquando de vno, aliquando de altero. Nā de solutione ciuitatis & templi fienda prædicens ait: referente Luca. Cūm videritis circumdari ab exerci- tu Hierusalem, tunc scitote, quia appropinquat deso- latio eius. Tunc qui in Iudæa sunt fugiant in montes & qui in medio eius discedant, & qui in regionibus, non intrent in eam, scilicet quarentes se tutiores esse in ciuitatibus, vel in Hierusalem quasi in loco à Deo protecto. Et dicit hic Aug. quod hæc verba do- minico Lucas hoc loco commemorat, ut ostendat tunc factam esse abominationem desolationis quæ à Daniele prædicta est, de qua Matt. & Mar. lo- cuti sunt, quando expugnata est Hierusalem. Quam desolationem notat Daniel. c. 9. in fine, vbi & destru- ctionem Hierusalem prænuñciat. Dicit Beda quod Ecclesiastica narrat historia cunctos qui in Iudæa erant Christianos, imminente Hierosolymorum ex- cidio commotos à domino, loco discessisse, & trās Iordanem habitasse in ciuitate quadam Pella nomi- ne, donec desolatio Iudææ completeretur. Et post pau- ca subdit dominus Iesus. Erit pressura magna super terram: & ira populo huic: & cadent in ore gladij: & captiui ducentur in omnes gentes: & Hierusalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora- tionum. Et quod dominus ait. Væ pregnantibus & nutriendibus. Tunc secundum Theophilum qui- dam dicunt dominū designasse eum filiorum præ- riorum: quod & Iosephus narrat. Vel etiam eo de bel. Iu. quod tales prægrauate non possent cito discedere à tali obsidione. Talis autem pressura tunc fuit, & tanta mala eos occuparunt, ut nulla ærumma deinceps possent eorum calamitatibus adæquare, ut scribit Io- sc. Ceciderunt in ore gladij, capientibus Romanis Hierosolymam: sed & fame multinecati sunt. Et pri- mo hoc accidit sub Tito & Vespasiano principibus,

Aug. 1. de conf. Euā. c. 87.

Beda li. 6. in Luc. c. 21. 88.

Ioseph. 1.7. de bello Iud. per Io. cap. 8.

Ioseph. 1.7. de bello Iud. per Io. Hierosolymam: sed & fame multinecati sunt. Et pri- mo hoc accidit sub Tito & Vespasiano principibus, 17.

& postea sub Hadriano imperatore, quando natale solum Iudæis inaccessibile est factum, ex mandato illius, ut dicit Euseb. Et ut dicit Ambr. mystice abo- minatio desolationis, Antichristi est aduentus, eo quod sacrilegiis inausultis mentiū interiora contami- net, sedens iuxta historiā in templo, ut sibi vendicat diuinā solium maiestatis, ex scripturis disputans se Christū, & alius est Antichristus, id est, diabolus qui Hierusalē, animā, s. pacificam, oblidere nititur suæ le- gionis exercitu. Ergo quādo in medio tēpli est dia- bolus, desolatio abominationis est. Est & tertius An- tichristus, ut Arius, & Sabellius, imo omnes sunt An- tichristi, qui nos praua intentione seducunt. s. à veritate. Hæc Amb. Et de Antichristo verō homine pes- sūmo, de quo dicit Apostolus. 2. ad Thessa. 2. quod re- uelabitur homo ille iniquus, filius perditionis, qui extollitur supra omne quod colitur, aut dicitur Deus ita ut in tēplo Dei sedeat, tanquā sit Deus, quē Iesus interficiet spiritu oris eius. Et de quo Christus ait Iu- dæis. Ego veni in nomine patris mei, & nō me recepistis, alius veniet in nomine suo, id est, quæres gloriā suā. Antichristus, & illū accipietis. In Christum & messīā vestrū. Hic igitur venturus est ante finale iudi- ciū, de quo sunt multæ prophetiæ in veteri & nouo testamēto, præcipue Daniel. 7. & 8. c. Et in Apocal. & omnes doctores de hoc scribunt. Circa ipsum autē fi- nale iudiciū & consummationē sæculi Christus mul- ta prædicit. Et primo signa præcedētia. Secūdo pecu- cula tūc imminētia. Tertio ad iudiciū ipsum cōcurrē- tia. Signa præcedētia insinuat, ut ad præparationem cōmoneat, quia iacula preuisa ministeriunt, & vt ab amore mundi cōpescat, cū aliquando defecturus sit in his, quæ vitiosè amantur. Ponit autē signa futu- ra in sole & luna & stellis, ut narrat Matthæus, Mar- cus, & Lucas. s. per obscurationē eorū vltra solitū. In super pestilentia, famē & terræ motus frequentiores & maiores, regiones & regna bellis cōquallanda, cō- fusionē sonitus maris & fluctuū, ex quibus malis ho- mines arefescēt, id est tabescēt præ miseria. Pericula ve- ro secūdo imminētia quo ad animam, erunt errores multi qui tunc exurgent, præcipue aduentus Anti- christi, qui contra veros fideles pugnabit subtili & falsa doctrina, reprobandos doctrinam euangelicam, suā confirmans miraculis, sed falsis, ut dicit Apost. 2. ad Thessa. 2. cuius aduentus est secundū operationē Sathanæ in omnibus prodigijs & signis mendacibus. Et hoc Christus dicit de prædicatoribus eius. Surgēt pseudoprophete & dabunt prodigia & signa ma- gna, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiā electi. Et si quis non creder in eū afficietur tormen- tis exquisitissimis. Vnde & Christus dicit, quod erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mūdi vs- que tunc, & nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Etiam Christus excitat fideles ad orationē & abstinentium à curis mundi nimis, & vo- luptatibus & ad constantiā. Demum tertio ad iudi- cium cōcurrentia exprimit, quia prædictis impletis, videbunt filium hominis venientem cum potestate magna, scilicet, ad iudicandum. Sed prius ut refert Matthæus, mittet angelos suos cum tuba & voce magna, ad congregandum electos suos à quatuor ventis, qui scilicet separabunt bonos à malis, ut di- citur Matth. 13. Quia virtute diuina fiet resurrectio omnium mortuorum, post mundi conflagratio- nem per ignem cælestis missum, ut dicit Psalmus. Ignis ante ipsum præcedet. Angelorum ministre- rio colligentur cineres mortuorum. Et veniens Christus in forma humana à cunctis videbitur.

A.C. 30.

Euseb. 1. 4. c. 3. Ambr. l. 10. comm. in Luc. Antichri- sti aduen- tus.

Antichri- stus verus qualis fu- turus.

Ioan. 5.

Apo. ca. 13. Aug. 20. de ciu. c. 19. & in l. de An- tichristo. Extremi iudicij si- gna. Mar. 24. Luc. 21.

Mat. 24.

Ibid.

Psal. 26.

A. C. Et vt refert Matthaus: statuer ipse Iesus oues, id est electos à dextris & hædos à sinistris, id est, reprobos. **Mat. 25.** **Judicium.** Et his qui à dextris erunt, dicit. Venite benedicti patris mei, possidete regnum &c. Illis autem qui à sinistris. Discidite à me maledicti in ignem æternū &c. Et concludens ait. Ibuti hi, scilicet qui nec sibi nec aliis subuenerunt, in illis operibus misericordie corporaliter & spiritualiter intellectis, in supplicium æternū, iusti autem, qui ea fecerunt in vitam æternam. **Mat. 25.** Et ideo dominus ipse admonet ad bona ab eo nobis concessa spiritualiter multiplicanda, per parabola de talentis commissis ad negotiandum, & ad euitandum gloriam mundi in bonis operibus per parabolam de decem virginibus, quinque fatuis, & quinque prudentibus. **Mat. 13.** Insuper ad vigilandum, expectando præparati aduentum eius in particulari iudicio mortis, qui sicut est communiter nobis ignotus, ita & dies iudicij vniuersalis. Vnde de eo dicit. De illo autem die nemo scit, neque angeli, neque filius, nisi pater, quod sanè intelligendum est. Nam cum sit vna scientia patris & filij & spiritus sancti sicut & vna essentia, filius Dei Christus, vti que scit in quantum Deus sed etiam in quantum homo nouit à verbis: sed non vt nobis reuelandum. **Mat. 24.** Quamuis aduentus Antichristi tempore suo sciatur, & vicinus creditur ipsi finali iudicio, non tamen pro certo cognoscitur à quoquam, post mortem Antichristi quando mundus sit permansurus in ista sua figura. Sed vt dicit ipse Christus. Sicut in diebus Noe, appropinquante diluuiō, etsi ille annunciarer hominibus, non credebant, sed dabant se voluptatibus & vitijs, & subito ex insperato superuenit diluuium, omnes necans, nisi referuatos in arca. Sic erit aduentus iudicij subitus, in quo salui erunt tantum, qui in arca Ecclesie per vnitatem charitatis, erunt, vt dicitur. **23. q. 1.** quia ex sola. Et hoc Christus notat cum ait. Tunc erunt duo in agro, vnus assumeretur, & alter relinquetur. **Ibid.** Duæ molentes in mola, vna assumeretur & alia relinquetur. Duo in lecto, vnus assumeretur & vnus relinquetur. Per lectum signatur status quieris contemplatiuorum, per agrum status laborantium prælatorum, per molam status actiuorum. Et de his omnibus, qui fuerit in charitate & vnitate Ecclesie assumeretur ad regnum, qui vero alter, id est diuersus, & diuisus ab hac vnitare relinquetur in terra infernali. **Dan. 13.** Et tunc condemnabuntur duo senes inueterati dierum malorum, id est Scribæ & Pharisei, qui accusabant Susannam castissimam falso, id est Ecclesiam de adulterio, id est de coniunctione eius cum Christo per fidem, & puer qui natus est nobis Daniel id est Iesus, conuincens eos, & omnibus manifestans eorum falsitatem, quod scilicet legitimum sponsum Christum secuta erat, nec ad hæserat alicui errori, vt ipsi fornicantes & fornicari facientes animas Iudæorum cum eis in falsis dogmatibus, ad ignem iudicabit, vt ostendit Gratianus. **2. q. 7. c. nos inuicem competentes. 5. item Daniel.**

De clauibus Ecclesie Petro collatis à Christo, Quodcumque ligaueris &c.

CAP. V.

Clauis D. Petro collata. **Mat. 16.**



E clauibus Ecclesie à Christo collatis Petro, & potestate eius. Interrogante Christo existente tunc in partibus Cæsariæ Philippi discipulos suos. Quem di-

cūr homines esse filiū hominis, id est, se filiū virginis homines dicerent: Alij omnes vtriusque sexus, sunt filij hominum, scilicet viri & mulieris, solus Christus filius hominis, id est virginis tantum. Respondent, alij Ioannem baptistam, scilicet refuscitatum, alij Heliā, alij vero Hieremiam, aut vnū ex Prophetis. Et Iesus dixit. Vos autem, quem me esse dicitis? Cui respondens Petrus pro omnibus, ait. Tu es Christus filius dei viui: humanitatem designauit, in eo quod Christus, qui interpretatur vnctus, scilicet vnctione gratie summæ in anima sua: diuinitatem quia filius Dei. **Amb. 1. 4. cō. in Lucam.** Quid est tam altum quam altitudinem diuitiarum videre, scire Dei filium: & professionem diuinæ generationis assumere? Quam licet mens nequeat humana plena rationis inuestigatione comprehendere: fidei tamen plenitudo complectitur. **24. q. 1.** non turbatur. Petrus autem Christus ait beatus es Simon bariona, id est filius Ioanna vel Ioannis. Bariona enim interpretatur filius Iona id est Ioanna, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, id est purus homo, qui ex carne constat & sanguine, non tibi dedit hanc notitiam diuinitatis meæ vel ratio naturalis hominis, vel cognitio sensus: sed pater meus qui est in cœlis, donum enim Dei est fides diuinitatis Christi, qua viuā beatificamur in spe, & tandem in re, & ideo beatus. Vnde Apostolus ad Ephesios. **2.** Salui facti estis per fidem non ex vobis, donum enim Dei est. Et ego dico tibi quia tu es Petrus, deriuatus à me petra, vt mutato nomine, ex Simone in Petrum muteris, & re, perfecte Christum imitando vsque ad mortem crucis, & sic tui successores aliquando imitabuntur. Et super hanc petram, non à te demonstrando: sed me, quem confessus es Deum & hominem: super hanc veritatem à te confessam ædificabo Ecclesiam meam. **Hinc b. Pelagius Papa.** Quamuis vniuersæ per orbem catholice & Apostolicæ constitutæ Ecclesie, vnus thalamus Christi sit, tamen sancta Romana Ecclesia Catholica & apostolica nullis synodis constitutis ceteris Ecclesiis prælata est: sed euangelica voce domini & saluatoris nostri primatū obtinuit. Tu es (inquit dominus) Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. **di. 21. quamuis. Item Leo papa. 89. ad episcopos Viennens.** Ita dominus ad omnium apostolorum officium pertinere voluit huius muneris sacramentum, scilicet prædicandi, & regiminis animarum, vt in beatissimo Petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in omne corpus, scilicet Ecclesie diffunderet, vt exortem se intelligeret ministerij esse diuini, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere: hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat dominus, voluit nominari dicendo. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, vt æterni templi ædificatio mirabili munere gratie Dei in Petri soliditate consisteret. **di. 19. ita dominus. Item Cyprianus papa.** Quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, dicens. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa sunt &c. Tamē vt vnitare manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua autoritate disposuit. Vnde Petro soli loquitur, dicens. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Super vnū ædificat Ecclesiam: hoc erant vti que ceteri Apostoli, quod Petrus fuit, pari cōsortio præditi & honoris & potestatis: sed exordiū ab vnitare proficiscitur vt Ecclesia Christi vna mōstretur. **2. q. 1. loquitur. Glo. Dicit quod**

A. C. 30. **Expositio Euangelij quem dicit homines.**

Amb. 1. 4. cō. in Lucam.

Eccle. Roman. primatus Leo papa. 89. ad episcopos Viennens. Petrus in regimine animarum principaliter à Christo collocatus.

Cyp. ep. 3. de simpli. prælat. Ioan. 20.

Mat. 16.

cit quod Apostoli fuerunt pares Petro: scilicet in ordine, quia episcopi, & dignitate consecrationis: sed non in administrationis plenitudine seu iurisdictione. **Item Greg. in moral. In petra Moyses ponitur, vt Dei faceret cōtempuler. Sic enim dominus ei dixit cum pereret faciem eius videre. Sta in petra, quia nisi quis soliditatem fidei tenuerit Dei præsentiam non agnoscit. de qua soliditate dominus dicit. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Sola quippe est per quam dominus accipiat sacrificium libenter: sola quæ pro errantibus intercedat fiducialiter, sola quæ intra se posita valida charitatis compage custodit. **24. q. 1. quia ex sola.** Et portæ inferi non preualebunt aduersus eam. Portæ inferi, per quas homines intrant ad inferos damnatorum, sunt errores & vitia, quæ non possunt præualere contra Ecclesiam, ita vt deficiat. Deficere possunt aliqui à veritate fidei & à gratia: sed non omnes, semper enim aliqui boni remanent. Vnde Hiero. Ecclesia est non habens maculam, scilicet peccati mortalis, neque rugam, scilicet erroris & duplicis. Et ideo quicumque est aliqua sordē peccati pollutus, de Ecclesia dici non potest, neque Christo subiectus de pœni. **di. 1. Ecclesia Christi. Hæc Ecclesia ait idem Hiero. est domus Dei quæ dicitur ædificari supra firmam petram, quæ vnicula columba appellatur, quæ spona pulchra sine macula & ruga, & hortus conclusus, fons signatus, & puteus aquæ viuæ, paradisi cum pomorum fructu, quæ domus etiam clausæ accepit ac potestatem soluendi atque ligandi. **24. q. 1. omnibus. Idem Hiero. Ad Damasum. Sancta Romana Ecclesia, quæ semper immaculata permansit, domino prouidente, & beato Apostolo Petro opem ferente, in futuro manebit sine vlla insultatione hereticorum atque firma & immobilis omni tempore persistet. 24. q. 1. hæc est fides. Et Christus dicit. Lucæ. 22. Ego pro tero gani Petre, vt non deficiat fides tua, scilicet Ecclesie. Et tibi (ait dominus) dabo clausas regni cœlorum. In singulari dicit, tibi, vt insinuet Ecclesie vnitatem & autoritatis originem. Dabo, subdit, vt demonstret numeris largitatem. Clausæ, addit, vt explicet potestatis pluralitatem. Regni cœlorum, concludit, vt annunciet effectus huius fructuositatem. Primo quia dicit tibi, non nobis, ostenditur Ecclesie vnitatis. Vnde Gratianus. Cum omnibus discipulis parem ligandi atque soluendi potestatem dominus daret, Petro pro omnibus & præ omnibus clausas regni cœlorum datum se promissit, dicens. Tibi dabo &c. Quicumque ergo ab vnitare Ecclesie, quæ per Petrum intelligitur, fuerit alienus, excommunicare potest, consecrare non valet, (scilicet non tenendo formam Ecclesie, vel si feruat formam quantum ad virtutem sacramentorum, non quantum ad veritatem) excommunicationis vel reconciliationis potestatem non habet. **24. q. 1. c. audiui mus, ad medium. Item Anacletus ait. In nouo testamento post Christum dominum à Petro cepit sacerdotalis ordo, quia ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est dicere domino ad eum. Tu es Petrus &c. tibi dabo clausas regni cœlorum. Hic ergo ligandi atque soluendi potestatem primus accepit à domino, primusque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. **dis. 21. in nouo. Dabo inquit non vendam sed gratis, & liberaliter tribuam. Vnde dicitur. 1. q. 1. quicquid. Quicquid inuisibilis gratiæ consolatione tribuitur (id est sacramentis, quæ continent gratiam) nunquam quasi tribus vel quibuslibet præmiis vendari debet, dicente domino. Gratis accepistis: gratis date. Hinc & Leo Papa. 1. q. 1.**********

Ex com. Tolet. 5.

ci. Gratia si non gratis datur, vel accipitur gratia non est. Simoni autem non gratis accipiunt. Igitur gratiam quæ maxime in Ecclesiasticis operatur ordinibus non accipiunt. Vbi dicitur glo. gratia id est donum spiritus sancti quod habetur in sacramentis, vel dignitas Ecclesiastica, vel ordo. Clausæ in plurali dicitur, quia etsi sit vna potestas spiritalis in essentia & radice, quæ clausis dicitur per similitudinem, est tamen duplex in effectu, scilicet potestas ordinis ad conficiendum corpus Christi verum, & potestas iurisdictionis ad conficiendum corpus Christi mysticum in foro animæ. Quæ potestas secundum integratur ex duobus: scilicet ex potestate discernendi, seu cognoscendi, non quidem per scientiam, sicut doctor: sed per potentiam officij, vt iudex ecclesiasticus, & ex potestate sententiandi, scilicet absolucendo vel ligando. Vnde Gratia. **di. 20. §. 1. ait. Christus dicitur Petro quodcumque ligaueris &c. prius dedit sibi. i. promissit dare clausas regni cœlorum, in altera dans ei scientiam discernendi inter lepram & lepram, id est potestatem discernendi, in altera dans ei potestatem eiiciendi aliquos de Ecclesia, & aliquos recipiendi. Et ad hoc facit sibi glo. Item Antherius papa. Abit per quicquam sinistram de his arbitremur, qui Apostolicæ gradui succedentes Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos nos Christiani sumus, qui clausas regni cœlorum habentes ante diem iudicij iudicant. **11. q. 3. ab it. Et per istas clausas, id est, potestatem aperitur & clauditur regnum cœlorum. Vnde sequitur. Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatū & in cœlis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis, quod intelligendum est clausæ non errante, seu quando iudicium Petri, id est, prælati sequitur & conformatur iudicio Dei. Vnde Greg. **11. q. 3. tunc est. Tunc est vera præsentis sententia quando interni sequitur arbitrium iudicis, id est, Dei. Et dat exemplum de Lazaro prius à Christo intus suscitato, & postea ab Apostolis iussu eius à ligaminibus institutum absolutum. Item Leo Papa. 24. q. 1. manet. Manet Petri priuilegium, vbi quicumque ex ipsius auctoritate fertur iudicium, nec nimia vel seueritas vel remissio est, vbi nihil erit ligatum vel solutum, nisi quod beatus Petrus aut ligauerit aut soluerit, id est, iuste quo ad Deum. Item Aug. super Ioannem. Quodcumque ligaueris &c. Si hoc Petro tantum dictum est, non hoc facit Ecclesia, si autem in Ecclesia hoc fit, vti que quæ in terra ligantur & in cœlo, & quæ in terra soluantur, & in cœlo soluta erunt, quia cum excommunicat Ecclesia, in cœlo ligatur excommunicatus, & cum Ecclesia reconciliat, scilicet absolucendo, in cœlo soluitur reconciliatus. Si hoc ergo in Ecclesia fit: Petrus quando clausas accepit, sanctam Ecclesiam significauit, & si ergo in persona Petri significati sunt in Ecclesia boni, in Iuda significati sunt in Ecclesia mali, scilicet prælati. **34. q. 1. quodcumque. quod verum est, scilicet quod mali prælati ita soluit & ligant sicut & boni, dum tolerantur ab Ecclesia. Et quod dicit Aug. 1. q. 1. remissionē. Remissionē peccatorū auari non dant, scilicet prælati seu sacramenta administrantes, intelligitur secundum gl. ex merito veritatis & virtutis, id est, effectū sacramentorū cū toleratur: si sunt prælati, dant tantū veritatis sacramentorū, id est, vera sacramenta, quæ conficiunt, sed non virtutis corū, id est, gratiam, si sciuntur. Quod ergo dicitur de ligandi & soluendi potestate, potest intelligi quadrupliciter. Vno modo quantum ad excommunicationem, qua quis ligatur, vt non possit participare cum********

A. C. 30. **Mat. 10.**

Clauis in Ecclesia duæ.

Anther. papa episcopus Hispa.

Greg. hom. 26. in Euan. Ioan. 11.

Au. tra. 50. in Ioan.

Quæ soluantur in terra & in cœlo soluta sunt.

Aug. 1. 3. de bapt. ca. 18.

Ligandi & soluendi quadruplex ratio.

A. C. 30. Sententia excommunicacionis quid sit, & quorum sit, & quando tenenda.

Greg. homi. 27.

Habetur etiam in supplem. 3. par. q. 2. ar. 4.

De his qui foris sunt Ecclesia non iudicat. Confessio peccatorum sacramentalis, in qua sacerdos soluit & ligat.

Aug. c. 102 de vera & fal. pœn.

Mat. 15.

Indulgentiæ peccatorum.

aliis fidelibus in diuinis, & aliis cõmunibus actionibus, & soluitur cum ab ea absoluitur. Et ista potestas est episcoporum, vnde dicitur mucro episcopalis, vel habentium iurisdictionem quasi episcopalem, vt abbatum vel priorum, quoad subditos suos & vicarios eorum. Alij inferiores non habent, nisi consuetudo contrarium habeat. Et sicut excommunicatio ferri potest ab omni sacerdote: sed tamẽ clericis, ita absolutio eius extra de reg. iur. omnes res et si sit iniusta non ligat quo ad Deum. 11. q. 1. 3. cepisti. sed quo ad Ecclesiam. Vnde secundum Grego. 11. q. 3. sententia. Sententia Pastoris siue iusta siue iniusta timenda est & seruanda, alijs quo ad Deum ligaret per contemptum. Et hoc nisi contineret intolerabilem errorem, quia tunc non esset seruanda. 11. q. 3. cui est illata. Vel cum est lata post appellationem. Nec debet fieri nisi pro peccato, vt habetur. 11. q. 3. nemo episcoporum, vero scilicet, vel præsumpto secundum Tho. in quarto. Hæc videtur habuisse initium à Christo implicite, cum ait Petro. Mat. 18. Si Ecclesia non audierit, id est, prælato non obediit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus, scilicet postquam fuerit excommunicatus, quod facere debet prælatus, quando est contumax & peccatum manifestum. Nam occultorum cognitor & iudex est Deus di. 32. erubescant. Manifestum dico, id est, notorium, de iure vel de facto. Vnde & Christus immediate subdit. Quicumque ligaueritis super terram &c. Mat. 18. Exercitium autem eius cepit ab Apostolis, præcipue Paulo, vt patet. 1. ad Corin. 5. cum ait: hunc tradidi Sathanæ. Vide de hoc. 11. q. 3. audiuius & 2. q. 1. multi. Quod etiam excommunicati vitarentur à fidelibus, ordinatum fuit ab Apostolis. Vnde Apostolus, 1. ad Corin. 5. Siquis frater nominatur aut fornicator, aut idolis seruens, aut auarus &c. nominatur, id est, excommunicatur, vel denunciatur excommunicatus, frater, dicit, id est, Christianus, quia de his quæ foris sunt, vt omnino Pagani & Iudæi Ecclesia non iudicat quo ad sententias spirituales. Et cum huiusmodi, scilicet nominatis excommunicatis nec cibum fumere, scilicet licet. Vide. 2. q. 1. multi. & 11. q. 3. sicut ipsi Apostoli, & c. seq. Secundo modo quo ad confessionem sacramentalem, quæ fieri non potest nisi apud sacerdotem, qui absolueret debet, quem verisimiliter intelligit contritum, & absolueno ligat obligando eum ad certam pœnitentiam seu satisfactionem faciendam, secundum arbitrium ipsius sacerdotis. 26. q. 7. tempora. & de pœni. dist. 1. mensuram. Quem autem videt impœnitentem: vt qui non est contritus de omnibus, vel non vult satisfacere cui tenetur, & huiusmodi: debet ligare, id est, non absolueret, de pœn. di. 5. falsas & 14. q. 6. si res.

Et, vt dicit Aug. in lib. de pœnitentia, Qui vult confiteri peccata sua, vt inueniat gratiam, sacerdotem quærat scientem soluere & ligare, ne cum circa se negligens extiterit, scilicet ad inquirendum de peccatis suis, & sciendum discernere quod oportet, negligatur ab illo, id est, reprobetur, qui salubriter monet eum, vt vitet cæcum, ne in foueam cadat. de pœni. di. 6. qui vult. Tertio modo intelligitur de indulgentiis, quibus soluentur debita pœnarum pro peccatis commissis, quæ potestas est episcoporum & superiorum. Ligantur autem in his, in quantum imponitur aliquid faciendum ad consequendum eas. Et tunc potest dupliciter exponi illud. Quodcumque solueris &c. videlicet vt illud, super terram referatur ad absoluentem, id est, quodcumque tu prælatus existes super terram, absolueris, siue viuentem, siue defun-

ctum in gratia erit solutum, scilicet quantum ad illud quod continet indulgentia. Et sic indulgentia possunt extendi etiam ad mortuos, si hoc intendat concedens, secundum Tho. in 4. Alio modo vt referatur ad absoluentem, sic quodcumque absolueris super terram, id est, dummodo ille absolendus sit super terram. Et sic non extenditur ad defunctos aliqua indulgentia secundum alios, sed primum communis, & totum intellige quod dicitur rationabiliter in indulgentia & homo sit aptus ad recipiendum eius effectum, vt quia in gratia constitutus & faciens quod ipsa continet. Quarto modo intelligitur de statutis ecclesiasticis, quæ possunt facere prælati, quæ vtique ligant id est obligant subditos ad seruandum, cum fuerint promulgata & moribus ventium firmata. d. 4. c. in istis. s. leges, & c. denique. s. hæc est legibus, 25. q. 1. violatores & c. sunt quidam dicentes. Soluuntur autem cum tolluntur: vel etiam quo ad aliquos cum in eis dispensatur, quæ dispensatio fieri non debet absque causa rationabili. 1. q. 7. c. quoties. s. cæte rum ex canonum. & c. dispensationes.

a Hanc expositionem, quam Lutherani & Calvinisti tuentur ad Romani Pontificis D. Petri successoris auctoritatem conuellendam ac uisum in nostra aetate Theologi reprobant. Caiet. imprimis in opus. de Rom. Pont. inst. c. 2. qui sic scribit, Licet in hac pronuntiatione triplex innuatur intellectus, exponendo vel Christum, vel Petrum vel confessionem Petri, si tamen subtilius perspexerimus vnicus est sensus literalis, hoc est quod per hanc petram demonstratur Petrus. Si enim seipsum dominus demonstrasset, non dixisset edificabo, sed edifico: quoniam tunc vere super seipsum edificabat faciendo de Simone Petrum. Super Petrum autem non tunc, sed post resurrectionem edificare cepit & propterea dixit in futuro, edificabo ac si apertius diceret. Te quomodo nunc facio Petrum, postea faciam fundamentum Ecclesie meæ. Magis vrget hunc locum Sanderus lib. 6. de visit. mon. c. 4. Non dico tantum quod confessio tua hæc est petra: sed tu ipse es petra, vt postis tam alias confiteri veram fidem, pro confirmandis fratribus tuis, quam nunc eam confessus es, & paulo post. Si idem est Petrus & Petrus & Cephas, consequitur vt Christus dixerit ad Simonem, tu es Petrus & quando addidit super hanc petram & c. profecto significauit se super Simonem ipsum quem vocauerat petram edificaturum Ecclesiam suam. Hæc ille, & multa alia in hanc sententiam. Nec tamẽ nosse non hæreticis fauet, quia ille sic locum exponens nihil de auctoritate D. Petri & Rom. Pontificis primatu detrahit: quem ille vtique & præsertim hoc in loco accerrime propugnat.

b Gelas. 1. in com. 70. epist. id protulit. tom. 2. conc.

c Hoc Cypriani testimonium, quod hæretici frequenter obiciunt, sic diluit Sander. l. 6. de visit. mon. c. 4. Cyprianus docet quod & nos credimus, Apostolos non inter se (nam sic primus electus & omnium princeps est Petrus) verum quoad alias oues domini fuisse pares, itæque non exordium sed exercitium Apostolicæ potestatis æquale esse sortitos. Denique in Apostolatu, ac nõ in cathedris episcopalibus, idem iurisdictionis exercitium omnes Apostolos esse consecutos.

§ I.

De regimine Ecclesiæ collato Petro à Christo: Petro regi men Ecclesiæ concessum. Sciendum quod dominus cum Petro ait, Tibi dabo clauas, non tunc ei dedit regimen Ecclesiæ sed promissit

A. C. 30. Indulgentiæ mortuis concessunt.

Prælati possunt cõdere statuta.

Chryl. homin. 43. in Mat. Thom. in 4. d. 5. q. 1. a. 2. q. 2. & in 3. par. q. 64. a. 6.

A. C. 30. Mar. 16. promissit dicens in futuro dabo. Concessit autem & eum omnibus præfecit, cum post resurrectionem apparet Apostolis, Petro dixit, pascue oues meas, vt dicit glo. dist. 21. in nouo, & extra de elec. significasti. Pro cuius declaratione diligenter attendenda sunt

Ioan. 21.

Grego. ep. 169. l. 6. Ad curam animarum nullus debet se ingerere. Aug. in 19. ciu. c. 19.

Chryl. homin. 43. in Mat. Thom. in 4. d. 5. q. 1. a. 2. q. 2. & in 3. par. q. 64. a. 6.

Hier. in 2. c. Michæ.

Diligere debet prælati Christum plus his quomodo intelligendū

Aug. in 19. ciu. c. 19.

Aug. traçt. 23. in 10.

Ambro. li. 10. com. ia Luc.

verba Christi. Interrogauit enim Christus Petrum dicens. Simon Ioannis diligis me plus his? Simon interpretatur obediens, volens ergo cum præficeret aliis, obediens vocat, vt innuat, quod ad curam animarum nullus ex ambitione se debet ingerere, vel quærere, sed vocatus demum obedire, vt docet Gre. 8. q. 1. in scripturis. Et Aug. Locus superior, siue quo populus regi non potest, est illa tenetur, & administratur vt decet, indecenter tamen appetitur. 8. q. 1. qui episcopatum. Et addit, Ioannis, qui interpretatur gratia, quia filius gratiæ, id est, habere eum gratiam oportet qui præficeret animarum, alijs frequenter, peccat mortaliter. Vnde Chry. Malus sacerdos de sacerdotio suo crimen non dignitatem acquirit. di. 60. multi. vbi dicit Archi. post Thom. in 3. quod sacerdos administrando sacramenta, vel actus ordinum exercendo, mortaliter peccat si est in mortali, & toties quoties, ac etiam predicando, & subdit. Diligis me plus his? tribus vicibus de hoc interrogans, ipso semper respondente quod amaret, vt ostendat quod prælati debent habere dilectionem plus his temporalibus quibuscumque diuitiis, honoribus, & huiusmodi, vt omnia cum expedit, postponent Christo, & salute gregis sui. 8. q. 1. sunt in Ecclesia. Secundo diligat ipsum plus his, scilicet commodis corporalibus. dist. 35. Ecclesiæ principes. Vbi Hiero. Cõfusio & ignominia est, Christum crucifixum, pauperem & esuriẽtem fartis corporibus predicare, & ieiuniorum doctrinam rubentes buccas tumentique ora proferre. Si in loco apostolorum sumus: non solum eorum imitemur sermonem: sed etiam conuersationem & abstinentiam. Tertio diligat plus his, scilicet vitam propriam & speculationibus, vt paratus sit cum oportet, pro salute gregis sui ponere animam suam, id est, vitam pro ouibus suis, vt. 7. q. 1. c. aduersitas. s. cum vero. Nec tantum etiam debet vacare speculationi scientiæ, vt necessaria gregis deferat. Vnde Aug. Si imponatur sarcina, scilicet regiminis, suscipienda est propter necessitatem charitatis. Sed nec sic omnimodo delectatio veritatis, scilicet in legendo & speculando, deferenda est, ne subtrahatur illa suauitas, & opprimatur ista necessitas. 8. q. 1. qui episcopatum. Et intelligitur, quod in exercendo curam, non debet omnino dimitti lectio & speculatio, nec tantum ei vacare quod dimittatur cura circa necessaria. Et notandum quod Petrus in tertia vice contritus est, quia difficilior est exponere vitam propriam, quam aliam, nec sine tristitia naturali vel sensuali fieri potest. Vnde & Christus prænuntians passionem Petri, ait. Cum senueris, alius te cinget, id est ligabit, & ducet te quod tu non vis, scilicet ad mortem. Vbi Aug. Petrus nolens ad illam molestiam est ductus, scilicet secundum instinctum naturæ & sensualitatis, sed ab ea volens eductus est: nolens ad eam venit, sed volens illam vicit, scilicet patienter ferens voluntate rationali. Amb. Imitare Petrum tertio dicentem: Domine tu scis quia amo te. Etenim quia tertio negauerat: tertio confiteretur. Sed negauit in nocte: confiteretur in die. 6. q. 1. imitare, id est, si contingat aliquid cadere quam citissime surgat: & confiteatur. Christus autem ter ei dixit. Pascue oues meas, vel agnos: quia triplici cibo pascere debet: cibo spiri-

tuali scilicet verbi Dei & sacramentorum, quæst. 42. sit rector. & cap. dispensatio. Dispensatio cælestis seminis nobis commissa est, vt si tacuerimus, vt si non sparserimus, ait Nicol. Papa. Secundo cibo exemplari. Vnde Hieron. Non solum episcopi, presbyteri & diaconi debent magnopere providere, vt cunctum populum cui præsentent, sermone & conuersatione ac scientia præeant, verum etiam inferior gradus, exorcista, lectores, custodes adium, acolyti & omnes qui domui Dei deseruiunt, quia vehementer Ecclesiam Dei destruit laicos meliores esse quam clericos. 8. q. 1. qualis. Tertio debet pascere in quantum potest cibo corporali pauperes, secundum facultatem suam. Vnde Hier. 12. quæst. 2. gloria. Gloria episcopi est pauperum opibus prouidere, ignominia sacerdotis est propriis studere diuitiis. Et 16. quæst. 1. cap. Quoniam quicquid habent clerici, pauperum est & domus eorum omnibus debent esse communes. Qualis autem debeat esse pastor Ecclesiæ, ipse suo exemplo docet dicens. Ioan. 10. Ego sum pastor bonus, bonus vtique per essentiam, secundum quod nemo bonus nisi Deus. Adeo pastor bonus etiam in quantum homo, vt carnem suam in cibum & sanguinem suum in potum dederit ouibus suis, qui & animam suam, id est, vitam pro eis liberandis ad mortem posuit. Vnde subdit ibidem. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis, animam vegetatiuam, id est, vitam exponendo pro eis cum oportet, & temporalia quibus vita sustentatur. Qui non tribuit temporalia pro ouibus suis in cleemosynas, nunquam dabit vitam. Ambro. in lib. de officiis. Aurum habet Ecclesia non vt seruet, sed vt erogat & subueniat pauperibus. 12. q. 2. aurum. Animam sensitiuam dat pro ouibus suis, videlicet audiendo, inquirendo, videndo gesta ouium suarum, iuxta illud. Agnosce vultum pecoristui, ac etiam sensum & sensibilitatem mortificando in se, in exemplum aliorum. Vnde dist. 41. episcopus dicitur, Episcopus vilem supellectilem habeat ac mensam & victum pauperem & dignitatis suæ auctoritatem fidei & vitæ meritis quærat. Animam intellectuam ponat: scilicet legendo, docendo & orando pro ouibus suis. Vnde Hierony. Hæc sunt duo pontificis opera, vt aut adeo discat legendo sacras scripturas, & sapius meditando, aut populum doceat: sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerat. Et est aliud opus quod fecit Moyses, scilicet qui fuit pastor illius antiqui populi, quia ad bella non vadit: sed orat, & donec orat, vincit populus. Oret. O sacerdos Ecclesiæ indefinenter, donec vincat populus, qui sub ipso est, hostes inuisibiles Amalechitas, id est, demones, distinctio. 36. si quis vult. Et subdit Christus. Mercenarius autem est quinon est pastor, videt lupum venientem, & fugit. Vbi notandum quod dicit August. 23. quæst. 4. res personas. Tres personas dixit dominus, & debemus illas inuestigare in euangelio, pastoris, mercenarij, & furis. Pastorem dixit animam suam ponere pro ouibus & intrare per ianuam, furẽm & latronem dixit ascendere per aliam partem, mercenarium dixit, lupum vel furem si viderit fugere: quia non est illi cura de ouibus. Itaque diligendus est pastor, tolerandus est mercenarius, cauedus est latro. hæc ille. Ad insinuandum autem auctoritatem & exercitium suæ iurisdictionis, episcopi qui præcipue dicuntur pastores: vt tunc in loco suæ iurisdictionis, baculo pastoralis: non autem summus pastor, id est, Papa: qui vires Christi tenet in terris: quia eius iurisdictionis non est

Expositio euangelij ego sum pastor bonus. Christus bonus pastor dat carnẽ suã in cibum.

Expositio euangelij ego sum pastor bonus. Christus bonus pastor dat carnẽ suã in cibum.

Expositio euangelij ego sum pastor bonus. Christus bonus pastor dat carnẽ suã in cibum.

Expositio euangelij ego sum pastor bonus. Christus bonus pastor dat carnẽ suã in cibum.

Expositio euangelij ego sum pastor bonus. Christus bonus pastor dat carnẽ suã in cibum.

A. C. 30. Pascendi tripliciter Christiani. Hier. in c. 1. ep. ad Titum.

Hiero. ad nepot. Hier. Damiao.

Expositio euangelij ego sum pastor bonus. Christus bonus pastor dat carnẽ suã in cibum.

li. 2. c. 28.

Prou. 17.

Cõc. Carr. 4. c. 17.

Ex. 17.

August. de verb. domi. ier. 49. Tres personas in euangelio notanda: pastoris, furis & mercenarij.

A. C. 30. limitata, sed vbiq; terrarum. Aliam rationem habes extra de sac. vñct. cum venisset, in fin. Signat autem baculus pastoralis tria quae debet facere praelatus erga oves suas. Nam ex parte suprema in qua recurvus & aduncus, signat quod pastor, seu praelatus debet oves errantes reducere ad viam salutis. Aug. ad Vincentium Donatistam, Noueris aliquando furem auertendis pecoribus pabulum spargere: & pastorem flagello etiam ad gregem errantia pecora reuocare, s. quæst. 5. non omnis. In quantum autem baculo nos vitimur ad sustentandum: vnde c. 43. infirmi baculo innituntur, signat quod praelatus debet sustentare infirmos & debiles spiritualiter & temporaliter. August. in regula. Consoletur pusillanimes, suscipiat infirmos: patiens sit ad omnes. Leo Papa, distin. 86. odio habeantur. Odio habeantur peccata, non homines corrigantur tumidi, tollerentur infirmi. Et quod seuerius castigare necesse est, non seuerius plectatur animo: sed medentis. Ex parte infima baculus pastoralis est acutus, vt Ser. 34. innuatur quodd negligentes debet pungere, & excitare ad bona opera. Ambro. 5. quæst. 5. non osculatur. Non osculatur semper pater filium: sed aliquando castigat, ergo quando castigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur, habet enim & amor plagas suas. Hæc tria in hoc versu comprehenduntur.

Aug. trac. 16. in Ioan. ad Phi. 2. De mercenario quis sit, & quomodo fugiat, nota quod ait August. 3. quæst. 1. sunt in Ecclesia. Sunt Ecclesiae quidam prepositi de quibus Paulus dicit. Sua quærentes, non quæ Iesu Christi. Quid est sua quærentes? Non Christum gratis diligentes, sed Deum non propter Deum quærentes, temporalia commoda sectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes, hæc quando amantur a preposito, & propter hoc Deo seruitur, quisquis talis est, mercenarius est: hæc ille. Fugit autem mercenarius, dum praelatus tacendo non resistit. Vnde Greg. c. 4. Partic. 2. Gregor. in pastoral. Sæpe rectores improvidi humanam amittere gratiam formidantes, loquillibere recta pertimescunt, & iuxta veritatis vocem, nequam gregis custodia pastorum studio: sed mercenariorum vice deserunt, quia veniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt, distin. 43. sit pastor. Lupus autem hic dicitur diabolus, tentationibus vitiorum quærens oves dominicas deuorare, vel hereticus veniens in vestimento ovium, sed intrinsecus lupus rapax, vnde Ierannus vel alius inducens alios ad malum, quibus mercenarius non resistit. Sed vt dicitur, distin. 83. error. Error cui non resistitur approbatur, & veritas cum minime defensor, opprimitur: negligere enim cum possis perturbare peruersos, nihil est aliud quam fouere: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto crimini desinit obuiare. Hæc Inno. hic tamen mercenarius tolerandus est: ab ecclesia toleratur. 3. q. 4. nonne. De fure & latrone loquitur dominus in alio euangelio. c. eo. vbi ait Ego sum ostium: per me si quis introierit saluabitur. Qui intrat per ostium: pastor est ovium. Qui ascendit aliunde fur est & latro, qui non venit nisi vt furetur, mactet & perdat. Qui autem intrat per ostium Christum, ingreditur & egredietur, & pascua inueniet: fur & latro est qui suscipit curam aliorum in iustotitulo, vt per simoniam, vel per laicorum potentiam, vel alias illegitimam. Et regula dicit, beneficium ecclesiasticum non potest sine institutione canonica possideri, de reg. iur. lib.

A 6. cap. beneficium. Talis furatur fructus Ecclesiae, quos tenetur restituere, secundum Inno. Et quantum in eo est, secundum Ostien. mactat & occidit oves sibi subditas, cum non possit absolue. Excusantur tamen oves si hoc rescunt, & aliis bene viuunt. Et perdit, ducendo ad perditionem se cum suis, malis exemplis. Vel etiã fur est diabolus, qui furatur cum tentat, occidit cum ovis ei assentit, perdit cum ad damnationem secum ducit. Vel fur & latro est qui libet hereticus & paganus: qui non intrat in ouile per ostium, id est Christum id est fidem Christi: sed aliunde, id est per errores. Et hic occidit oves: non pascit. Vnde Aug. super Io. fuerunt quidam philosophi de virtutibus & vitiis multa tractantes subtilia, diuidentes, desinentes, ratiocinantes, acutissima conclusiones, libros implentes, sapietiam suam buccis concrepantibus ventilantes, qui etiam audent dicere nos sequimini si vultis beatè viuere. Sed quia per ostium, id est fidem Christi non intrabant: mactabāt & perdebant. Nemini enim datur bene viuere: cui non datur semper viuere. Nulli autē spes potest esse semper viuendi, nisi intret per ostium Christi, qui vita est, & vitam beatam confert. f. credendo. Vnde dicit. Qui intrauerit per me & ingreditur, scilicet in Ecclesiae ouile, & egredietur vitam beatam, vel ingreditur in seipsum, per bonas cogitationes & affectiones, egredietur ad extra, per bonas operationes. Vel ingreditur ad se, egredietur ad proximum, bene conuersando. Vel ingreditur in vitam beatam videndo deitatem: egredietur ad extra videndo humanitatem Christi, & pascua inueniet gaudij & fructus nis. Omnes etiam qui venerunt ante eum, id est, prater eum dicit fuisse latrones, qui, scilicet non attulerunt doctrinam veram secundum fidem secundum Aug. Nec inconueniens est quod Christus dicatur ostium, ostiarius, pastor & ovis, qui termini sunt in euangelio isto. Nam secundum diuersos respectus ista dicuntur de eo: ostium dicitur in quantum per eum, id est per fidem eius & imitationem intratur ad ouile Ecclesiae militantis & triumphantis: ostiarius vero, quia ipse tribuit gratiam & virtutes, quibus intratur ad ipsum ouile. Pastor autem quia doctrina sua & sacramentis & aliis modis nos pascit: ovis & agnus, quia tanquam ovis ad occisionem ducetur, vt dicitur Esa. 53. Et agnus qui tollit peccata mundi. Io. 1. de quo Petrus in cano. 1. Pet. 1. Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis, sed pretioso sanguine agni immaculati, s. Christi, de quo August. contra Iulianum li. 2. de conse. di. 4. c. nemo tollit. Nemo tollit peccata mundi nisi solus Christus, qui est agnus tollens peccata mundi. Tollit autem & dimittendo ea quæ facta sunt, vbi & originale continetur, & adiuvando nesciant, & perducendo ad vitam, vbi fieri omnino non possint. Postquam autem Christus dixit se pastorem, subdidit. Alias oves habeo: quæ non sunt ex hoc ouili, & loquitur de Gentilibus conuertendis, qui non erant de ouili, id est genere Iudæorum. Et illas oportet me adducere, scilicet ad fidem & ouile Ecclesiae. Erant autem tunc Gentiles oves predestinatione seu praescientia, sed non secundum praesentem iustitiam: de hoc habes de pæn. di. 4. c. qui recedit. 8. fines. Et fiet vnum ouile & vnus pastor, id est vna Ecclesia ex ouibus populi Iudaici, & Gentilibus conuersis ad fidem. De hac vnitae Ecclesiae pulchre loquitur Cyprianus Papa. 24. q. 1. c. loquitur dominus dicens, Vnam Ecclesiam in cantico quoq; canticorum spiritus sanctus ex persona Christi domini designat dicens. Vna est columba mea, scilicet simplicitate,

Traçt. 45.

Christus ostium, ostiarius, pastor & ovis diuersa ratione.

Vnitae Ecclesiae.

Cyp. tract. 3. de sim. pli. prelat.

A. C. 30. citate, perfecta mea scilicet virtutum plenitudine. Vna est mater: electa genetricis suae. glo. Mater Ecclesiae potest dici triumphans Ecclesia, quia eam fouet & iuuat vt mater filiam. Vel mater eius est genitrix Maria & genitor Deus. Vel mater eius est synagoga, a qua profficit. Et subdit Cypria. hanc Ecclesiam vnitatem beatus Paulus Apostolus docet & sacramentum vnitatis ostendit dicens. Vnum corpus mysticum vnus spiritus gratia viuificans eam videlicet spiritus sancti & vna spes vocationis vestræ, id est vna res sperata ad quam vocati estis: vnus dominus mundum gubernans & ei prouidens, praecipue Ecclesiae, vna fides, id est, confimilis vel de vno, Deo, scilicet & homine, vnum baptisma, scilicet eiusdem formæ & æqualis effectus, vnus Deus, non plures vt Paganitent. Quam vnitatem tenere (inquit Cypria.) firmiter & vendicare debemus, maxime nos episcopi, qui in Ecclesia Dei praesidemus, vt episcopatum quoque ipsum vnum atque indiuisum probe mus. 4. Episcopus vnus est cuius a singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia vna est quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur, quomodo radij multi sunt, sed vnum lumen & rami arboris multi sunt, sed robur vnum tenaci radice fundatum, & quomodo de fonte vno riuus multi defluit & numerositas licet diffusa videatur exundantis copiae largitate, vnitatem tamen seruat integra in origine. Sic & Ecclesia domini luce perfusa per totum orbem radios suos porrigit vnum tamen est quod vbi que diffunditur, nec vnitatem corporis separatur. A uelle radium solis a corpore, diuisionem vnitatem non capit. Ab arbore frange ramum, fructus germinare non poterit. A fonte frange de riuum, praescillus arcescit. Ramos suos per vniuersum orbem copia vberatatis extendit, scilicet Ecclesia per varias nationes profuente riuos largitur, scilicet doctrinarum & ramos gratiarum latius expandit, vnum tamen caput est & origo vna & vna mater fecunditatis copiosa. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica: hæc ille 24. q. 1. loquitur. Ex quibus patet verbum Christi. Fiet vnum ouile & vnus pastor, id est vna Ecclesia: & vnus pontifex summus vicarius Iesu Christi. Idem Cypria. Quisquis post vnum qui solus debet esse, scilicet pastor summus, factus est, iam non secundus ille sed nullus est. 7. q. 1. factus. Et loquitur de Nouato qui post Fabianum creatum Papam per schisma fuit factus & ipse Nouatianus Papa immo Antipapa: vt patet in capitulo sequenti, quod incipit Nouatianus: ad idem facit. c. in apibus. q. ead.

a Quoniam locum hunc Cypriani aduersarij nostri nobis opponunt, ad tollendam Rom. Pont. super vniuersalem Ecclesiam in iudicium. Non alienum ab officio meo duxi Sandersi, ad hoc argumentum responsionem hic apponere: Quoad ordinem, inquit, episcopalem, qui per consecrationem confertur, omnes ex æquo episcopos esse, atque vnus episcopatus in solidum a singulis possideri facile concesserim. Neque enim minus vere aut confirmabili baptizatos aut presbyteros ordinabit episcopus Eugubinus quam Romanus. Ceterum de gradu & dignitate seu iurisdictione episcopali Cyprianus hic locutus non est.

Duritia & reprobatio Iudæorum.

A cesser Iesus coram Iudæis non credebant in eum vt sermo Esa. impleretur quem dixit, scilicet circa. 53. Domine quis credit auditui nostro: &c. Vbi Augu. ait. Quidam inter se mussitant dicentes. Quæ culpa fuit Iudæorum, si necesse erat vt sermo Esa. impleretur? Quibus respondemus Deum praescium futurorum per Prophetam praedixisse infidelitatem Iudæorum: non fecisse. Non enim propterea quemquam Deus ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata nouit, ipsorum enim praesciuit peccata, non sua: fecerunt ergo peccata Iudæi, quæ facturos esse praedixit, quem nihil latet, ad idem optime quod idem dicit. 23. q. 4. Nabuchodonosor. Quod ergo dicit vt sermo Esa. impleretur dicit Chryl. ly. vt, non est causa lesed euentus. Non enim quia praedixit Esa. non crediderunt: sed quia non erant credituri, propterea dixit Esa. tenetur ergo, vt, consecuti uenon causati uer. Quis credidit. Importat, quis, non negationem: sed raritatem, id est pauci. A uditui nostro, id est, his quæ audiuius a te: cum ea disceremus de filio tuo. Et brachium domini cui reuelatum est: q. d. valde paucis. Et dicitur brachium domini filius: quia omnia per ipsum facta sunt: sicut homo operatur per brachium ita per similitudinem, filius Dei dicitur brachium eius. Et sequitur in euangelio. Propterea non poterant credere quia iterum dixit Isaias. Sed quod peccatum est hominis: si non facit quod non potest vitare? Augu. Nemo peccat in eo quod vitare non potest. Cui respondetur quod non poterat, dicitur quia non volebant credere: hoc enim (ait Chryl.) in consuetudine custoditur, vt quis dicat. Non possum amare illum. Vehementiam ergo voluntatis potentiam dicit euangelista. Sed adhuc grauius est, quod sequitur praedictum ab Esa. c. 6. Excæcauit cor eorum & indurauit coreorum, scilicet Deus. Sed hoc etiã voluntatem eorum meruisse respondeo. Sic enim excæcabat Deus quo ad intellectum: & obdurabat quo & ad voluntatem, deserendo. Neque enim derelinquit nos nisi uoluerimus. Excæcat igitur & indurat Deus, non causatiue, sed permissiue. Et sequitur: hæc dixit Esa. cum vidit gloriam Dei. Non quidem per essentiam, sed per imaginariam visionem magnificam, cum, scilicet vidit dominum sedentem super solium excelsum. Esa. c. 6. Et subdit euangelista quod multi ex principibus crediderunt in eum, sed propter Pharisæos non confitebantur, vt de synagoga non eicerentur. Isti non perfecte credebant: quia non timuissent displicere Pharisæis vel eiici cõstitendo Christum. Vnde subdit dilexerunt enim magis gloriam hominum: quam Dei. Ad gloriam Dei pertinebat Christum publice confiteri. Sed Christus contra hostimentes confiteri loquitur. Vnde clamauit Iesus dicens. Qui credit in me, scilicet vt debet, non credit in me, id est in eum quem videt tantum, scilicet hominem quem sum purus homo: sed in eum, qui misit me, quem tamen non videt, scilicet patrem. Et qui videt me, scilicet secundum diuinitatem quam habeo: videt & eum qui misit me: siue visione fidei, siue visione spei, quia vnus dominus pater & filius cum spiritu sancto. Et alibi, scilicet Io. 15. ait Christus. Si non venissem & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent. Non loquitur Christus de omni peccato, ait Augu. sed de peccato infidelitatis: quod excedit quasi omnia alia, & ideo per excessum dicitur peccatum, potuissent vtique habere & alia: sed istud non haberent: si non incarnatus praedicaasset eis: & signa tanta fecisset. Credebant enim prius Iudæi Christum venturum: & sic non habebant istud peccatum infidelitatis.

A. C. 30.

Ioan. 12. In Ioan. tract. 33.

Praescientia Dei non cogit ad peccandum.

Hom. 67. in Ioan.

Filius Dei brachium cur Ioan. 15. 6.

Aug. 16.

Chryl. h6. 67. in Ioan.

Quomodo Deus excæcat & obdurat.

In Ioan. tract. 91. Infidelitas est peccatum per antonomasiam.

§ II.

Duritia & reprobatio Iudæorum. De duritia & reprobatione Iudæorum & conuisione sequenda gentium: & utilitate huius dicit Ioannes Euangelista, quod cum tanta signa fe-

A.C. 30. delitatis. Sed alia nationes quæ non audierunt eum: nec signa eius viderunt: & non credunt, non propter ea excusantur à peccato infidelitatis: sed non ita graue est in eis.

Gentiles videre & sum deliderant. Cum autem in die palmarum intrasset Hierosolimam appropinquante festo præcipuo Iudæorum: scilicet solennitate azimorum: in quo de diversis regionibus mundi Iudæi conueniebant ad templum, & aliquando etiam Gentiles: Erant ut refert. Io. 12. c. quidam Gentiles, qui venerant ad adorandum in illo festo, & hi accesserunt ad Philippum & rogabant dicentes. Domine volumus Iesum videre. Audiuerunt isti de doctrina eius & miraculis, Philippus autem dixit Andreas: & Andreas & Philippus simul dixerunt Iesu. Ecce (ait Au.) Gentiles volunt Iesum videre: sed & illi ex Iudæis erant qui clamabant. Benedictus qui venit in nomine domini. Ecce illi ex præputio, isti ex circumsione, velut duo parietes de diverso venientes, & in vnam fidem Christi osculo pacis concurrentes. Audiamus ergo vocem lapidis angularis. Sequitur enim. Iesus autem respondit, dicens. Venit hora ut clarificetur filius hominis. Aug. Videbat Iesus Gentiles post passionem & resurrectionem suam in omnibus gentibus credituros, ex occasione ergo istorum Gentilium qui eum videre cupiebant: annuntiat futuram plenitudinem gentium: & promittit iam que ad esse horam glorificationis suæ, qua facta in cælis, gentes credituræ erant: secundum illud Psal. 97. Exaltate super cælos Deus: & super omnem terram gloriatua. Sed altitudinem glorificationis oportuit, ut præcederet humilitas passionis. Vnde adiunxit. Amen amen dico vobis. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Aug. Scipsum Iesus dicebat granum mortificandū, & multiplicandū, mortificandū in infidelitate Iudæorum, & multiplicandū in fide omnium populorum, scilicet gentium conuersarum. D Beda. Ipse enim Christus ex semine patriarcharū in agro huius mundi seminatus, id est, incarnatus, ut moriendo cum multiplicatione resurgeret, solus mortuus est & cum multis resurrexit. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Utitur experimento quia mortuum cum fuerit frumentum maiorem fructum affert. Quia enim, ait Chry. videt Iesus Gentiles præsilientes ad fidem: ostendit quodd tempus erat, quo veniret ad crucem: in qua ipse granum fuit mortificatum. Non enim prius Iesus Apostolos ad gentes misit: donec Iudæi offenderunt, donec crucifixi erant. Et quia præuidit discipulos de morte sua contristandos, ostendit, quod non solum si mortem suam ipsi non patienter ferrent: sed etiam si ipsi discipuli non morerentur mundo, nullum lucrum eis esset, ideo subdit. Qui amat animam suam, perdit eam, id est, sincere amat, perdit, id est, occidit quo ad vitia & sensualitates. Vel sic. Qui amat animam suam, secundum mundum, perdit, id est, occidit gratia se priuando. Hanc etiam reprobationem Iudæorum & conuersionem Gentilium Christus prænuntiavit circa principium suæ prædicationis, quando de Centurione Gentili orante pro seruo eius paralytico ait. Non inueni tantam fidem in Israel, quanta, scilicet ostensa fuit in Cæturione, quia minus viderat vel audierat de Iesu, & tamen credidit eius diuinitatem, ut patet in verbis eius, & signabat magnitudinem fidei Gentilitatis conuertenda. Vnde hoc prænunciatis subdit. Multi venient ab oriente & occidente. Ista dux partes sunt magis habitabiles. Nam in aquilone & austro magna pars est inhabitabilis, in aquilone

Aug. in Io. tract. 51.

Aug. ibid.

Expositio Evangelij nisi granum frumenti ibidem.

Chryso. in Io. hom. 65.

Centurionis fidem.

Mat. 8.

Oriens & occidentes partes mundi magis habitabiles.

propter intensum frigus: in austro propter excessiuum calorem & ibi fuerunt monarchiæ principales. Venient à tenebris, ad lucem fidei, à vitio, ad virtutes, à diabolo ad Christum mediante poenitentia in adultis. Vnde Aug. Omnis qui iam suæ est voluntas arbitri constitutus, nouam non potest inchoare vitam, nisi eum poeniteat veteris vitæ. de poen. dist. 1. tres sunt. Vel moraliter ab oriente pueritiæ, & ab occidente aduersitatis. Et recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob, in regno cælorum, id est, in Ecclesia militanti, & postea triumphanti in fide, & postea in visione trinitatis designatæ in illis tribus. Vel in fide, spe, & charitate, vel in regno, id est, scripturæ vero intellectu, vel perfectione virtutum, quod etiã regnum dicitur. Filij autem regni, quibus scilicet paratum erat quodlibet prædictorum regnorum, id est Iudæi euidentur ab Ecclesia, à vero intellectu scripturæ: ab omni vera virtute, propter suam infidelitatem, in tenebras exteriores, prius interiores & postea infernales. Et quia valde onerosum est, quod oportet odisse animam suam: ideo consolatur eos qui bus hæc dixerat, per hoc quod dicit in hoc mundo, ostendens partem temporis, & modicum non in perpetuum. Ponit & lucrum, quia in vitam æternam custoditeam odiendo. i. abstinendo à mundanis vitio. Quid autem sit vita æterna promissa, seu in quo consistat, ipse declarauit in fine sui vltimi sermonis ad discipulos cum ait. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum, id est, in hoc consistit vita vera, quæ æterna est. Nam vita præsens potius mors dicenda est, quàm vita. Quotidianus enim nostræ corruptionis defectus, quid est aliud quàm quædam prolixitas mortis. Hæc vita æterna vltimus finis noster est, quam naturaliter appetimus, quia ipsa est perfecta beatitudo. Hæc autem consistit in visione clara & manifesta trinitatis sanctissimæ & Christi humanitatis, ex qua visione sequitur necessaria fructio. Et hoc est quod dicit, ut cognoscant scilicet perfecte te, scilicet patrem omnipotentem & Iesum Christum filium tuum vnigenitum quem misisti, id est, incarnari constituiti, quæ incarnationi attribuitur spiritui sancto, quia ex amore immenso, qui amor dicitur spiritus sanctus proficitur. Ut cognoscant ergo te patrem, & Iesum Christum filium & spiritum sanctum, tunc vnum verum Deum & ipsam Christi humanitatem in missione notatam. Et vait Aug. Vifio est tanta merces, & tantæ pulchritudinis, tantoque amore dignissima, ut animam quibuslibet, & quantilibet bonis præditam, sine hac Plotinus, scilicet Platonius philosophus existimet infelicissimam.

Aug. l. de poen. dist. cap. 2.

Vita æterna quid sit.

Ioan. 17.

Aug. l. 12. ciu. ca. 20.

Aug. in Io. ciu. ca. 16.

§. III.

DE transfiguratione Christi dicit venerabilis Christi Gratianus. Bis Christus est transfiguratus cum esset in carne, in vna transfiguratione sicut sol apparuit mirabilis, ut fides credentium augetur ad contemplandam cælestem gloriam super se eleuatam. Thom. in In altera ut peregrinus incognoscibilis de se dubitantibus se longius finxit, & ne agnosceretur eorum oculos tenuit. Ad quid aliud nisi ut quia per fidem non erat in cordibus eorum, longius se ab eis recedere ostenderet & quia non credebant eum esse quod erat, viderent etiam eum alium quàm erat? Ecce in vtraque visione sua erat præsentia & veritas, sed in vna excercebatur fides ut magis crederent quàm credebant,

Mat. 17.

A.C. 30. Mat. 9. Luc. 9. credebant, in altera tenebatur incredulitas ne etiam agnoscerent quod videbant. i. q. i. c. quod quidam. s. dominus in patria, non procul à fine: & de ista transfiguratione narrat Mattheus, Marcus & Lucas: & Lucas quidē sic ait. Facti est post hæc verba, fere dies octo. Et loquitur de verbis quibus expresserat discipulis, passionē suā, exhortans ad imitandū & dicens. Siquis vult post me venire & c. alliciens ex præmio consequendo tali, cuius aliquam degustationem dare voluit in ipsa transfiguratione, & ut fortiores redderet in tribulatione eorum in sua passione: & lapsi a fide citius reuertentur recordati degustata tantæ suauitatis refectione. Vbi autem Lucas dicit, dies octo, Mattheus dicit dies sex: quam superficialē contrarietatem Damascenus sic soluit, quia Lucas in isto numero computat primum diem, quo Christus illa dixit: & vltimum quo transfiguratus est: Mattheus vero dies intermedios qui sunt sex. Assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem fratrem eius ex duodecim, hos tres secum duxit & talem quidem numerum, quia in ore duorum vel trium stat omne verbum, ad consummandum per testimonium veritatem eius, quod dicitur, & signandum mysterium. Prædictos autem potius quam alios assumpsit, secundū sit transfigurationis. Petrum quidem assumpsit: volens testimonium quod testatus ei fuerat, cum ait. Tu es Christus filius Dei viui, per testimonium patris confirmari, & quasi præsidem futurum totius Ecclesiæ: Iacobum verò tanquam mortuorum pro Christo, ante omnes discipulos. Ioannem vero tanquam Theologia purissimum organum, ut vifa gloria filij, quæ nō subiacet tempori, resonet illud. In principio erat verbum, & quia matrem ei commendare debebat. Vel etiam quia per hos tres signantur tres status Ecclesiæ saluandorum, scilicet prælatorum, actorum & contemplatiuorum, vel coniugatorum, continentium, & virginum, qui tamen habent tres conditiones quæ notantur in interpretatione nominum eorum. Ut sit Petrus qui interpretatur discalciatus, per contemptum terrenorum. Iacobus qui interpretatur supplantator: scilicet tentationum demonum, & Ioannes dilectus qui interpretatur, in quo est gratia per amorem diuinorum. Ascēdit in montem excelsum, quia deferenda est vallis cogitationis terrenorum, ut ascendatur in montem contemplationis. Seorsum addit Mattheus, in loco solitario, non solum ab hominibus, sed à phantasiis corporalium. Et ut dicit Lucas. Facta est dum oraret species vultus eius altera. Dam. Aliter orant serui, aliter orabat dominus. Oratio serui est per intellectus ascensum in Deum: sed facer intellectus Christi, qui secundum hypostasim erat Deo vnitus, est manuducens nos ad ascensum in Deum, id est, inducens nos exemplo ad orandum, & Deum venerandum, & [docens quod aduersarius Dei non est, sed tanquam principium veneratur genitorem, quineriam] alliciens tyrannum diabolum, explorantem si Deus esset, & oratio eius est diuina: gloriæ reuelatio. Idem Euangelista dicit: Facta est species eius altera, pro quo Mattheus tras figuratus est ante eos. Non quod amitteret corporis formam suam: sed quadam gloria splendida superueniente non ad extra ut in Moyse: sed ab intra. Cū enim ait Dam. secundum hypostasim vnionem, vna & eadem sit gloria verbi & carnis, transfiguratur non quasi accipiens quod non erat: sed quod erat manifestans discipulis, gloria scilicet animæ redundante ad corpus. Vnde & declarans Euangelista Mattheus ait. Et respexit facies eius sicut sol. Quod

Luc. 9.

Hierony. sic conciliat. l. 3. comment. in Mat. Mat. 17. c. Deut. 17. Mat. 18.

Quare Christus corā trib. sit transfiguratus. Mat. 16. Ioannes Euangelista organū Theologia. Ioan. 7.

Dam. l. 3. de orth. c. 24. Differentia inter Christum orantem & nos.

Ex. 34.

A in sensibilibus est sol: hoc in intelligibilibus Deus, & sicut sol qui est lucis fons, de facili videri non potest: lux autem eius quæ ad terram ex eo prouenit, aspiciuntur, sic facies Christi intentius refulget quam sol. Ve stimenta autē eius facta sunt alba sicut nix. Mar. ad. 13. c. Qualia fullo non potest facere super terrā, adeo alba erant. Illustratio faciei signat fulgorem animæ: albedo vestimentorum gloriam & puritatem corporum resurgentium sanctorum, quæ per exercitiū humanum fieri non possent. Et ecce duo viri loquebantur cum illo, Moyses & Helias visi in maiestate. Dam. ut vnus ostenderetur dominus noui & veteris testamenti & hæreticorum ora obturentur, adfiterent de vtroque testamento homines, discipulis scilicet & Prophetæ. Et ut ostendatur dominus viuorum & mortuorum, apparuerunt vnus Moyses iam mortuus, cuius vel corpus resuscitatum assumpsit anima eius, vel melius anima eius de limbo exiens in corpore de aëre assumpto in effigie eius apparuit: & Helias adhuc viuus de paradiso terrestri illuc adductus, tanquam famuli domini adfiterent in gloria. Vifi in maiestate, id est, in magna gloria. Oportebat enim, ait Dam. ut videntes conferuorum gloriam & fiduciam, miraretur quidem discipuli pium dominicum descensum, zelarent verò eos qui prius laborauerunt, visuri amicitiam futurorum bonorum, & magis fortificarentur in laboribus nam qui laborum nouit incolumenta, labores facilius tolerabit. Apparuerunt etiã illi, ut ostenderetur eum non esse aduersarium legis & Dei. Nam si hoc esset Moyses legis tor, qui pro gloria Dei zelatus est, & similiter Helias non ei adstitissent, & ut induceret discipulos ad imitandum illos, qui multoties pro Deo morti se exposuerunt: & ut in regimine essent mites ut Moyses: zelantes, ut Helias. Dicebat autem ut ait Luc. excessum eius, quem cōpleturus erat in Hierusalem, id est, excessiuam charitatem, quam ostensus erat in passione, excessiuam humilitatem, quam exhiberet in morte, excessiuam dolorem, quæ pateretur in cruce. Am. Tres eliguntur qui ascendunt in montem: quia nemo potest resurrectionis videre gloriam, nisi qui integrum mysterium Trinitatis incorrupta fidei sinceritate seruauerit. Transfigurauit autem se ait Beda ut gloriam futuræ vel suæ vel nostræ resurrectionis ostenderet. Et dicit Lucas quod Petrus & qui cum eo erant grauari erant somno. Chryso. somnum vocat ingestum eis nimium stuporē ex illa visione. Neque enim nocturnum tempus erat: sed lucis excellentia grauabat oculorum debilitatem, premit enim incomprehensibilis splendor diuinitatis nostri corporis sensus. Amb. Et fortasse, ideo grauari somno erant, ut resurrectionis viderent speciem post quietem itaque vigilantes viderunt maiestatem eius & duos viros qui stabant cum eo, prædictos videlicet. Et cum discederet ab eis: scilicet illi duo, ait Petrus ad Iesum: Domine bonum est nos hic esse. Existimabat enim diuus Petrus imminere tempus regni Dei & ideo approbat, montis incolatum. Si vis, ait Mattheus: ideo conditionaliter loquitur, quia pluries reprehensū fuerant, absolute petentes. Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moyfi vnum, & Helie vnum: ipsi verò in tabernaculo Christi moraretur. Et subdit Lu. Nesciis quid diceret. Dam. nō est Petre bonū tibi: quod Christus tibi moratur, quoniam si ibi mansisset, nequaquā tibi facta promissio consequeretur effectum nec clares obtinuisse regni, nec mors tyranni abolita esset. Non autem dominus tabernaculorum, sed vnuerfalis Ecclesiæ constructorem te constituit: verba tua, tui

Quare Moyses & Helias in transfiguratione visi.

Amb. l. 7. com. in Luc.

Bed. in Lu. 13.

Amb. 16.

Petrum vnuerfalis Ecclesiæ constructorem dominus constituit.

A. C. 34. **Aug. 16.** **Amb. 16.** **Ex. 20.** **4. Reg. 1.** **Ibid.** **Nubes fuit spiritus sanctus.** **Tom. in 3. p. 945. 3. 4.** **Aug. in 1. de Trin. c. 4.** **Amb. 16.**

tui discipuli, ouestue, mandauerunt effectui, Christo tabernaculum constructes. Hæc autem non ex intentione Petrus proferebat, sed inspiratione spiritus reuelantis futura. Nesciebat Petrus quid diceret. Nondum enim aderat tempus finis sæculi, nec participanda à sanctis promissa spei, nec Christum oportebat desistere à mundi dilectione, volentem mori pro eo, nec decebat fructum incarnationis perfringere, ad opus exitum in monte, sed diffundi ad omnes credentes quod per passionem erat consummandum. Titus Ignorabat etiam Petrus quod dixerat, quia non oportebat tribus tria tabernacula facere, non enim connumerantur domino famuli, nec creatura creatori. Nesciebat quid diceret Petrus, quia ut ait Amb. non capit humana conditio, in hoc corruptibili corpore facere tabernaculum Deo, siue in animo, siue in corpore, siue in alio quolibet loco. Vel secundum Chryl. audiebat Petrus quod oportebat eum mori, videbat autem multam distantiam & solitudinem, vnde considerauit quod plurimum haberet locum tutelam, & ideo dixit, bonum est nos hic esse, ad rat quoque Moyses, qui nubem intravit, & Helias, qui in monte ignem deduxit. Nec est contrarium quod dicit Lucas, scilicet Petrum ista locum postquam Moyses & Helias discesserunt: Marthæ autem & Marcus ita coniunxerunt Petrum hæc suggestisse, quasi Moyses & Helias adhuc loquerentur cum domino. Non enim expresserunt tunc, sed tacuerunt potius quod iste addidit, scilicet quod illis discendentibus Petrus hoc dicit. Theophi. Petro dicente. Faciamus tria tabernacula: dominus tabernaculum non manufactum fabricat. Vnde subditur. Hæc eo loquente ecce nubes lucida obumbravit eos. Ideo lucida, quia obscuritas legis transierat. Basilus, sicut fumus ab igne, & sic nubes à luce causata est. Verum quia nebula signum tranquillitatis est, quies futuræ mansionis ostenditur per nubis operimentum. Amb. Diuini spiritus est obumbratio ista, quæ non caligat affectus hominum: sed reuelat occulta. Fuit autem spiritus sanctus, nubes ista, non quidem essentialiter vel personaliter, sed representatiua, sicut & columba in baptismo apparet dicitur spiritus sanctus quia scilicet illa columba & nunc ista nubes de nouo formata representabat spiritum sanctum secundum Tho. in 3. parte. Et vox de nubefacta est dicens, hic est filius meus dilectus. Et ista vox ita representabat patrem quod non filium: & columba vel nubes ita spiritum sanctum, quod non patrem vel filium, & Christus in carne solus filius erat, non pater vel spiritus sanctus, quamuis humanitas illa & columba vel nubes & vox illa in quantum creatura, fuerint à tota Trinitate, de cons. dist. 3. omnes. Non Moyses filius non Helias filius sed hic qui solus remansit, scilicet Iesus est filius meus dilectus. Vnde & Luc. dicit quod cum fieret vox, inuentus est Iesus solus, iam enim Moyses & Helias discesserant. Cyrillus. Qualiter ergo oportet cum qui reuera filius est, factum vel causatum existimare: Deo patre desuper in tonante. Hic est filius meus dilectus, q. d. Nō vnus ex filiis: sed vere & naturaliter filius est, ad cuius exemplar alij sunt filij adoptiui. Illi ergo iussit obedire, cum subdit. Ipsum audite, & magis quam Moysen & Heliam quia Christus est finis legis & prophetarum. Amb. Tres in principio videntur: vnus in fine perfecta enim fide vnus sunt denique hoc etiam dominus patrem orat, vt vnus omnes simus. Nec solum Moyses & Helias in Christo vnus sunt, sed etiam nos vnus corpus sumus Christi: ergo & illi in vnica in vno corpore

A re recipiuntur in Christi corpus j quia & nos vnus erimus in Christo Iesu. Aut fortasse quia lex & propheta ex verbo: quæ autem in verbo ceperunt, in verbo desunt. Et nota ait Beda, sicut domino in Iordane baptizato, sic etiam & in monte clarificato totius Trinitatis mysterium declarari, quia gloriam illius, quam in baptismo confitemur, in resurrectione videbimus. Nec frustra spiritus sanctus hic in lucida nube apparuit, illic in columba, quia qui nunc fidem simplici corde quam tenet, seruat, tunc luce aperta visionis quod crediderat, contempletur. Accedens autem Iesus, retracta illa claritate, ad discipulos, qui in auditu vocis exterriti fuerat, & quasi mortui præ timore, dixit. Surgite, nolite timere. Et descendens cum eis de monte, qui dicitur fuisse mons Thabor, dixit eis. Nemini dixeritis visionem hanc, donec filius hominis à mortuis resurgat. Quod ideo mandauit, vt doceret visiones & occultas illustrationes non de facili publicandas. Item ne impediretur ministerium redemptionis per crucem. Item ne alij discipuli inuiderent.

§. IIII.

C De concilio Iudæorum de morte Christi, & conuentione ei exhibita in Bethania. Cum resuscitasset Iesus Lazarum quatruiduanum, quod multum fuit præ cæteris diuulgatum miraculum, vt magis admirandum propter difficiliorem effectum, quianon poterat calumniari à Iudæis quod fecisset hoc in sabba to, sicut de quibusdam alijs faciebant: & fuerat hoc factum in persona notabili, & multis cognita, ideo videntes ex hoc sibi famam crescere ei inuidentes, collegerunt pontifices & Pharisei concilium aduersus Iesum ait Ioan. & dicebant. Quid facimus, q. d. Cur non prouidemus huic facto: sed recta prouiso fuisset vt videntestanta signa, in eum credidissent. **D** Hic homo multa signa facit: hominem purum existimant, qui & verus Deus erat. Multa signa facit, non enim negare poterant tanta miracula facta. Ecce causa quam allegant vt tractent de morte, quia signa faciebat, propter quod magis debebant eum reuereri, & credere eum in quo apparet & insipientia & cæcitas eorum. Insipientia quidem, quia sciuerunt semper eum miracula fecisse hoc testificantes & tamen æstimabant se posse aduersus eum æmulari. Cæcitas autem apparet, ad facientem enim tot miracula pertinebat, vt se ab eorum insidijs eximeret, nisi forte crederent ea signa non fieri virtute diuina. Si dimittimus eum sic quod non obuiemus operibus huiusmodi, omnes credent in eum. Et quid melius pro salute hominum, quam credere in eum? Et venient Romani, & tollent locum nostrum & gentem, q. d. audientes eum, credent, & sequentur eum in magno numero. Quod Romani audientes putabant nos rebellasse, & alium dominum sumpsisse. Et propter hoc venient contranos in bellum, & tollent gentem nostram, ducentes in seruitutem, & locum, id est, ciuitatem & templum auferent destruendo. Sed fictio erat quod plebi ostendebant. Nam Christus non armigeros secum ducebat, non equitaturas trahebat: sed pauperes eise volebat suos discipulos, fugieteshonores & dominia: subiectionem superioribus prædicabat, & census Cæsari dari. Aug. Temporalia perderet: inuenerunt, & vitam æternam non cogitauerunt, ac sic vtrumque amiserunt, & ciuitatem, & omnem dignitatem regiam & sacerdotalem & vitam æternam, propter pertinaciam incredulitatis eorum. Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine inuerecunde & cū credulitate cla

A. C. 34. **Aug. 16.** **Beda. 16.** **in Baptis. mo Christi & trasfiguratione S. Trinitas apparuit.** **De concilio Iudæorum contra Christum.** **Ioan. 11.** **Lazarus resuscitatus miraculum maxime admirandum.** **Ioan. 11.** **Exponitur Euangelium, quid factum hic homo.** **Ori. in Ios.** **Chryl. hom. 46. in Ioan.** **Aug. in Io. tract. 49.** **Iudæi quot & quanta amiserunt.**

A. C. 34. **Aug. 16.** **Iosep. 1. 18. an. Iud. cap. 3.** **Aug. in 1. q. noui & veteris test. q. 11.** **Sacerdotum officij dignitas eam in malis.** **Propheta quis dicitur.** **Gen. 41.** **Christus vnus quomodo.** **Au. de corrept. & gratia. c. 9.**

te clamauit, cum esset pontifex anni illius. August. Quamuis dominus constituerit summum sacerdotem per successionem naturalem mortui officio fungitamen per ambitionem & contentionem inter Iudæos postea constitutus, vt plures essent, & per annos singulos vicibus ministrarent. Et forte vnus annus plures administrabant, quibus alio anno alij succedebant. Alcuinus de hoc Caipha. Iosephus refert quod pretio sibi vnus annus sacerdotium emerit, dixit eis. Vos nescitis quicquam neque cogitatis, q. d. Vos sedetis, & adhuc segnius rem attenditis: sed attendatis vnus hominis salutem pro communi re publica oportere contemnere. Expedit vobis vt vnus moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem praua intentione ipse dixit, quasi volens ostendere quod tota gens eorum periret, si Christus non occideretur: quia Romani, vt rebellare volentes si sentirent multitudinem maximam Christum sequentem, eos debellarent. Sed spiritus sancti gratia ore eius vta est ad futuri præfagium. Vnde subdit euangelista. Hoc autem à semetipso non dixit: sed cum esset pontifex, prophetauit quod Iesus moriturus erat pro gente. Aug. Quanta sit dignitas sacerdotum talis officij vel ordinis hinc aduertamus, dictum est de nequissimo Caipha interfectore saluatoris, hoc à semetipso non dixit: sed cum esset princeps sacerdotum anni illius, prophetauit, per quod ostenditur spiritum sanctum gratiarum datorem non personam sequi digni aut indigni: sed ordinem traditionis, vt quamuis aliquis boni meriti sit, non tamen possit benedicere, nisi fuerit ordinatus, vt officij ministerium exhibeat. Dei autem est effectum tribuere benedictionis. i. q. 1. dictum est. Et loquitur de effectu gratiæ in sacramentis, qui etiam per malos confertur. Prophetauit Orig. Non quicunque prophetauit est propheta (scilicet proprie) sicut non quicunque ius prosequitur, iustus est [sicut qui facit aliquid opus propter humanam gloriam.] Ad prophetam proprie pertinet intelligere quæ prænuunciat. Vnde nec Pharaon dicitur propheta, quia vidit & expressit visionem de spicis & bobus: sed Ioseph qui intellexit prænuunciata in illis, & exposuit. Expediens autem fuit, id est necessarium nobis, id est, omnibus saluandis vt vnus, id est, Dei filius vnigenitus patris, vnus Deus cum patre & spiritu sancto, & vnus in humanitate, id est, totus vnus Deo in vnitate personæ, cuius anima vnica dicitur, quia semper fruebatur Deo. Moriturus in quantum homo, & vt verus homo mortuus est. Nam Deus immortalis est & impassibilis. Pro populo scilicet saluando. Quantum ad efficaciam pretij, pro omni populo mortuus est, quantum vero ad efficientiam, solum pro populo electorum, fructu mortis seipsum reprobis priuantibus. Et non tota gens pereat. Aug. Tantum erat debitum nostrum, vt saluari non possimus, nisi vnigenitus Dei qui nō erat debitor mortis, moreretur pro nobis debitoribus mortis. Et subdit Euangelista, quod non tantum pro gente dispersi, congregaret in vnus. Vbi Aug. Sunt quidam filij Dei qui nondum sunt nobis, scilicet per præsentem iustitiam filij Dei & sunt iam Deo, scilicet per prædestinationem filij, de quibus ait Euangelista Ioannes quia Iesus moriturus erat, non tantum pro gente: sed vt filios Dei qui erant dispersi, scilicet tunc in variis locis & ritibus idololatriæ & erroribus congregaret in vnus dilectionis. Quod vtrique credendo erant futuri per Euangelij prædicationem, & tamen antequam esset factum, iam filij Dei erant

A in memoriam patris sui inconcussa stabilitate conscripti de pœn. di. 4. si ex bono. Ab illo ergo die cogitauerunt occidere eum. Iesus autem (vt subdit Euangelista) non iam palam ambulabat apud Iudæos sed abiit in regionem iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur Effrem. Hoc fecit Iesus, ait Aug. non quasi potentia ei defecerit, quia posset si vellet palam cum Iudæis conuersari, & in nulloladid: sed in hominis infirmitate vt daret exemplum suis discipulis in quo appareret non esse peccatum, si fideles eius oculis persequentium se subtraherent, & furorem sceleratorum latendo potius euitarent, quam se ostendendo magis accederent. Dederunt autem (ait Euangelista) pontifices & Pharisei mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit, scilicet, Iesus, indicet, vt apprehendant eum. Antefex dies Paschæ principalis, scilicet festi Iudæorum venit Iesus Berhaniam: hæc erat quoddam castrum, quod dicitur fuisse Marthæ, & Mariæ genere nobilium distans ab Hierosolymis per duo miliaria & paulo minus vt patet supra: huc venit sabbato ante dominicam in ramis palmarum, appropinquante enim passione appropinquare voluit loco passionis, vt ostenderet quod voluntarie non coacte patiebatur. Fecerunt autem ei cenam ibi decima mensis primi: quem Iudæi computant secundum menses lunares, vnde aliquando est primus mensis in Martio secundum computationem nostram, aliquando in Aprili. Nam annus Hebræorum habet. 12. lunationes, aliquando 13. menses lunares, quia super excrecentia vltra 12. lunationes in capite trium annorum addit vnus mensis lunarem. Decima die primi mensis agnum Iudæi capiebant immolandum in festo Paschæ: tunc enim festiuitatis illius prælibabant solemnia. Quapropter ait Theophi. in die qui est nona mensis, & præcedit sextum diem ante Pascha epulantur Iudæi splendide, & exordium festi constituunt hanc diem, quo factum est vt Iesus pergens Bethaniam conuiuaretur. Et Martha ministrabat. Attende mulieris fidelitatem, non enim famulabus imponit ministerium: sed ipsa in se suscepit. Volens autem Euangelista in nuere veræ resurrectionis Lazari signum, subdit. Lazarus vnus erat ex discumbentibus. Aug. viuebat, loquebatur, epulabatur, veritas ostendebatur miraculi: infidelitas u-tract. 50. daorum confundebatur. Et secundum aliquos narrabat de pœnis inferni quas viderat. Maria vero accepit libram vnguenti nardi pistici pretiosi, hæc odor erat Marthæ & Lazari, vt patet supra. Et secundum Alcuinum, quod communiter tenetur, ipsa fuit illa peccatrix, quæ narrante solum Luca, in principio suæ conuersionis in domo Simonis Pharisei lauit la chrymis suis pedes Iesu & vnxit, licet aliqui dicant illam fuisse aliam mulierem ab ista. Accipit ergo ista libram vnguenti, id est, vnctionis factæ ex herba

a Et si menses scriptura lunares sunt, eius tamen anni Solaris haberi debent. Nam etiamnum hodie Hebræi, tertio quoque anno, & interdum secundo, quando vnus vnus exposcit, vt ratio lunæ motui solis respondeat, vnus lunam siue lunarem mensis intercalant: illiusque anni mensium tredecim, extremo (quem Adar nominant, & in nostrum februarium seve incurrit) cum hac particula readar repetito faciunt. Quamquam etiam primus potest repeti, vt mensis intercalaris sit Vemisan, qui & Martius. Ita enim solebant veteres dicere, vt Talmudicæ narrant. Geneb. in extr. 2. Chronogra. ex quibus D. Antonini sensum capies, & melius rationem Hebræici anni intelliges.

quæ dici

A. C. 34. **Aug. in Io. tract. 49.** **Io. 12.** **Expositio Euangelij ante festum Paschæ.** **Ioan. 12.** **Annus Hebræorum qualis.** **Aug. in Io. tract. 50.** **Luc. 7.**

A.C. 34. Ang. 16. Mat. 26. Mar. 14. Allegoria huius Evangelij expositio. Sexto numero, quid Deus fecerit. Cal. 7. Bethania quid interpretatur. Aug. ibid. Aug. 1. de cons. Euan. gel. 79. Aug. 16. in Ioan. tr. 50. Hom. 64. in Ioan.

quæ dicitur nardus multum odorifera & medicinali. Pistici dicitur quod est Græcum, id est fidelis non scilicet adulterati mistura alia, vel secundum August. est nomen loci vnde erat herba. Et vixit pedes Iesu, & extersit capillis suis. Matthæus & Mar. per resumptionem narrant hanc vñtionem factam, cum incipiunt passionem Christi describere. Et quod non solum pedes, sed etiam caput vñxerit Christi: fiducia sumpta ex remissione peccatorum percepta quod Io. hic tacuit. Referunt etiam hoc factum in domo Simonis leprosi, id est, qui olim fuerat leprosus, sed postea emundatus: potuit esse quod in dicto castro Bethaniæ etiam esset Martha: tamen ille Simon haberet ibi domum notabilem, in qua conuiuatus est Christus, & prædictæ sorores cum Lazaro adessent. Domus autem repleta est ex odore vnguenti, Alcuinus, mystice quod ante sex dies venit Iesus: signat quod ille qui sex diebus omnia fecerat sexta die hominem creauerat, ipsa sexta ætate, feria sexta hora sexta redimere mundum venerat. Cæna dominica fides est Ecclesiæ, quæ per dilectionem operatur. Martha ministrat, cum fidelis anima opera suæ deuotionis domino impendit. Lazarus vnus est ex discumbentibus, cum hi qui à peccatorum morte resuscitati sunt ad iustitiam: vnà cum eis qui in sua iustitia permanserunt de præsentia veritatis exultant, & cælestis gratiæ muneribus aluntur. Et bene hæc in Bethania, quæ interpretatur domus obedientiæ quæ vtrique est Ecclesiæ. Vnguentum quo vñxit Maria Iesum iustitia est, & ideo libra est. Vngit pedes Iesu qui bene viuendo dominica sectatur vestigia, vngit caput, qui deuotione afficitur ad diuinitatem, pedes autem, qui ad humanitatem mentem & affectum dirigit. Extergit capillis pedes, qui de superfluis dat pauperibus. Domus ex hoc repletur odore, quia mundus bona fama Ecclesiæ operibus respersitur. Dixit autem vnus ex discipulis, Iudas Iscariotes. Quare hoc vnguentum non vanit trecentis denariis, & datum est egenis? Quod alij Euangelistæ dicunt discipulos de hoc murmurasse Ioannes autem solum Iudam dupliciter concordatur, quia vel ponitur pluralis numerus pro singulari, quia vnus ex discipulis murmurauit, vel quia vtrunque fuit. Nam primo Iudas murmurans & mustans sine aliis, postea induxit alios ad murmurandum secum. Sed erat differentia, quia illi pietate mouebantur ad pauperes, iste ex auaritia, vtrique eorum quæ sibi dabatur ad seruandum, furaretur. Vnde ipse euangelista Ioan. subdit: hoc dixit, non quia de egenis pertinebat ad eum scilicet ex compassione ad pauperes: sed quia fur erat, & loculos habens ea quæ mittebantur, id est dabatur Christo & discipulis in elemosynam, quæ mittebantur in loculos, id est, in saccum, quod habet diuersos fiscos quasi diuersa loca propter varietatem monetarum portabat. Alcuinus, Portabat ministerio (scilicet vt œconomus vel procurator) exportabat furto. Dicitur enim eum habuisse vxorē & filios quibus domum portabat. Hinc Aug. 15. q. 1. exemplum. Exemplum domini accipite conuersantis in terra, quare loculos habebat, cui angeli ministrabant, nisi quia Ecclesiæ ipsius loculos habitura erat? Quare furem admisit, nisi vt eius Ecclesiæ cum fures patitur, tolleraret? Chrys. dicit quod ideo Iudas furi existenti loculos commisit pauperum, vt omnē abscindat occasionem. Non enim habebat dicere quoniam propter pecuniarium desiderium hoc fecit, etenim sufficientem habebat ex loculo concupi-

A scentiæ mitigationem. Christus autem hoc sciens ex multa condescensione ad Iudam non eum inculpauit sed communem intulit excusationem, dicens, secundum Mat. Quid molesti estis huic mulieri, scilicet murmurantes contra eam. Opus enim bonum operata est in me, non prodigalitati, vt putatis, sed pietatis. Mittens enim vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit, id est fecit quod facere curabit pro officio sepulture meæ: sed non poterit. Nā transacto sabbato sancto, mane sequenti venit cum aliis matronis ad sepulchrum cum aromatibus vt vñgerent corpus Iesu: sed non inuenerunt, quia iam surrexerat: vnde & Ioan. dixit, Sinite illam, scilicet facere quod agit, vt in die sepulture meæ seruet illud, id est, vt obseruet & faciat quod vult facere pro die sepulture, sed non poterit. Nam pauperes semper habebitis vobiscum secundum præsentiam & indigentiam corporalem, me autem non semper habebitis, scilicet secundum corporalem & visibilem præsentiam. Nam secundum maiestatem suam, secundum prouidentiam (ait Aug.) secundum ineffabilem & inuisibilem gratiam, & secundum etiam sacramenti veritatem in Eucharistia, impletur illud ab eo dictum. Matthæi vlti. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Et vt dicit Ioan. Turba multa quæ venerat ad festum in Hierusalem audiens Christum esse Bethaniæ venit illuc, non tantum propter eum sed vt viderent Lazarum resuscitatum à Christo, prout dicebatur à multis, propter hoc cogitabant Pharisei Lazarum occidere, ad miraculum occultandum vel calumniandum, quia multi illo viso credebant in Iesum, de pœn. dist. 1. quantumlibet.

§ V.

D E ingressu Iesu in die Palmaram cum gloria magna & laude in Hierosolymam super asinam & pullum. De quo narrat omnes quatuor Euangelistæ inducentes testimonium propheta super hoc. Dicit ergo Ioannes, quod in crastinum scilicet à die prædictæ cœnæ factæ, Turba multa quæ venerat ad diem festum, cum audissent quia Iesus venit in Hierosolymam, exierunt obuiam ei cum ramis palmaram: dicit Beda, Præceptum legis erat vt decima luna primi mensis agnus siue hædus in domo clauderetur vsque ad 14. lunam eiusdem mensis, qui ad vesperam immolabatur, vnde & verus agnus ex omni grege sine macula electus pro sanctificatione populi, ante quinque dies, id est, luna decima Hierosolymam ascendit. Alij Euangelistæ plenius hoc narrant, dicit enim Mat. quod cum appropinquaret Iesus Hierusalem & venisset Bethphage ad montem oliueti, Bethphage est quedam villa prope Hierosolymam in latere montis oliueti, vbi morabantur sacerdores, Tunc Iesus misit duos ex discipulis dicens eis. Ite in castellum. Castrum dicitur Hierusalem cum tamen esset regia ciuitas, quia non erat ibi vnitas sed maxima inhabitantium diuisione. Quod contra vos est. Vtrique Hierusalem, siue etiam mundus ad quem destinati sunt discipuli Christi ad prædicandum, fuit contra eos ad persequendum. Et statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea, scilicet alligatam. Soluite & adducite mihi. Ex pietate ad pauperes tenebatur à ciuibus iuxta portam asina quadam communis, vt pauperes qui à se non habebant animalia, illa vterentur in suis necessitati

A.C. 34. Mat. 26. Mar. 15. Christus quomodo nobiscum perpetuo versatur. Aug. ibid.

Matt. 21. Ioan. 12. e. Mar. 11. Lu. 19. Christi in gressu in Hierosolymam. Beda in mar. 13. Ex. 12.

A.C. 34. Parua opera Dei in mundo magno studio eggeredienda. I. de cõf. Eu. c. 66.

tatibus, & postmodum ad locum remirebant, quare soluitis pullum dicit quia Dominus his opus habet: & statim dimittet eos: Qui obedientes adduxerunt asinam & pullum. Basilus. Sic decet nos & infirma opera plurimo cum affectu & studio aggrediscientes quia quicquid intuitu Dei fit, non est paruum, sed dignum regno cælorum. Sed sciendum secundum August. quod licet alij tres Euangelistæ solum faciant mentionem de pullo asinæ adducto ad Iesum, super quem nullus hominum sedit, scilicet, adhuc super quem Iesus ascendit, Matthæus autem vt dictum est, refert vtrumque, scilicet, asinam & pullum deductum, in hoc tamen non est contrarietas: sed quod alij tacuerunt de asina, Matthæus suppleuit. Et super vtrumque Christus ascendit, in parte viæ super asinam: in alia parte super pullum, non propter necessitatem quod animalia essent fessæ: sed propter significationem. Signabatur enim ibi quod in vtroque sexu vel melius, quod in vtroque populo scilicet Iudæorum & Gentilium Christus super adductos, id est, per prædicationem Apostolorum conuersos ad fidem esset mansurus, & eos ducturus in supernam Hierusalem. Signat enim asina populum Iudæorum subditum iure legis, & domitum oneribus pœnarum. Asellus verò seu pullus populum Gentilem lasciuientem, super quem nullus sederat, quia secundum Ambros. Nullus præterquam Christum nationum populos vocauit ad ecclesiam. Et quia alij tres Euangelistæ Euangelium scripserunt Gentilibus: ideo eis fuit cura de pullo asinæ figurante populum Gentilem, facere mentionem, Matthæus vero scripsit Hebræis conuersis: prædicauit tamen & diu Gentilibus, scilicet, Ethiopibus, ideo de asina & pullo mentionem facit. Inducunt autem Matthæus & Ioannes huius rei gestæ prophetiam prænunciantem, quæ habetur, scilicet Zacha. 9. referentes substantiam facti non propria verba propheta. Nam Zacharias ait. Exulta satis filia Syon, iubila filia Hierusalem. Ecce rex tuus veniet tibi iustus & saluator. Ipse pauper & ascendens super asinam & super pullum filium asinæ. Ioannes autem sic refert. Nolite timere filia Syon, id est, Hierusalem, quæ dicitur filia Syon: ex eo quod quodammodo erat arx seu munitio vrbs Hierusalem, & custodia & tutela eius, sicut mater custodit filiam & ideo dicitur Hierusalem filia Syon supple, Sed potius exultate Hierusalem quæ es filia Syon, vt dicit propheta. Ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ: quod fuit in parte viæ. Matthæus vero dicit. Dicitur filia Syon, id est, Hierusalem, hoc est habitatoribus eius: vos scilicet, prædicatores & doctores legis ad confortandum populum & consolandum missi: lætare & gaude, o Hierusalem in aduentu tui Messia. Et vt ex humilitate & mansuetudine eius poteris cognoscere ipsum esse, huius rei do tibi signa. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus sedens super asinam & pullum filium subiuugalis, id est, asinæ. Ecce in propinquo est: ideo demonstro. Agnosce dignitatem eius, quia rex in temporalitate quantum ad dominium: quia rex regum & Dominus dominantium, licet vt pauper vixerit in spiritualitate. Psal. Ego (ait in psal.) constitutus sum rex ab eo super Sion, &c. id est, ecclesiam in superna felicitate, vnde potestas eius potestas æterna & regnum eius quod non corrumpetur. Tuus, per assumptionem humanitatis. Non enim Angelos sed semen Abraham apprehendit. Hebr. 2. Tuus per carnis originem.

Rom. 1. Qui factus est ei ex semine David secundum carnem. Tuus per sui largitatem. Nam dedit semetipsum pro nobis. Ad Galat. 1. & 1. ad Tim. 2. In cibum in pretiū, in præmium. Venit, id est, veniet citò, visitatum est in scriptura ponere præsens tempus pro futuro, vt illud Io. 4. Scio ait Samaritana, quia Christus venit, id est veniet sic intendebat dicere, vel venit dicit præsentis temporis, quia secundum Hiero. Prophetæ in his quæ prophetant, legunt in libro diuinæ præsentis cui omnia sunt præsentia. Vel venit præteriti temporis dicit: ad ostendendum infallibilitatem huius aduentus. Sicut enim impossibile est præteritum quod fuit, non fuisse, ita est impossibile, quod prænunciatum est à Deo, non euenire. Tibi, scilicet, ad tuam vtilitatem ad te curandum. Luc. 19. Venit filius hominis saluum facere quod perierat. Ad te illuminandum. Esa. 60. Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, ad viuificandum, & de manibus diaboli liberandum. Ioan. 10. Ego veni vt vitam habeant. Et prima Ioan. 3. Venit filius Dei vt dissoluat opera diaboli. Si autem non receperis, veniet tibi, id est, contra te ad condemnandum. Mansuetus, non iratus vt Nabuchodonosor ad te destruendum armatus. Non superbus, vt Antiochus profanus ad tollendum cultum Dei veri. Non pomposus & elatus, vt Salomonis filius Roboam nimis aggrauans populum in oneribus. Non vt tyrannus ad dominandum, vt populus Romanus. Sed mansuetus, cuius mansuetudinis signum euidentis do tibi, quia sedens non super equum superbum, qui à longe odoratur bellum, sed super asinam pacis & simplicitatis amicam. Sic ergo quæcumque anima quæ operat Christum supra eam quiescere, & ad supernam Hierusalem adduci, vt Asellus pacis amator, quia in pace factus est locus eius, in psal. 75. Sic simplex: quia cum simplicibus sermocinatio eius. Prou. 3. Sic patiens & onerum portator, id est laborum & afflictionum. Psal. Vt iumentum factus sum apud te: & ego semper tecum. psal. 72. Eunt autem discipuli missi à Iesu, fecerunt quod eis fuerat imperatum. Et cum soluere vellent asinam & pullum: prout eis dictum fuerat ab eis inuentos, interrogantibus Domini quare soluerent: & illis respondentibus quia Dominus necessarium habebat, dimiserunt. Et adducto vtroque Apostoli vestimenta sua posuerunt super asinam. Quo iter faciente, alij qui vestimenta sua à se exuta lternebant in via: vt asinus transiret super illa: ob deuotionem ad eum: Alij cadebant ramos de arboribus oliuarum & palmaram, & sternebant in via: in figuram victoriæ habendæ à Christo contra Diabolum & mortem. Et vt refert Lucas cum appropinquaret ad descensum montis Oliuarum: cœperunt omnes turbæ discipulorum qui ei venerant de Hierusalem obuiam, gaudentes laudare Deum voce magna super virtutibus, quas viderant de eo. Appellatur autem hic discipuli non solum duodecim Apostoli: vel septuaginta duo discipuli eius: sed & quicumque alij sequentes eum ob fidem & deuotionem ad eum. Dicit autem Matthæus. Turbæ autem quæ præcedebant & quæ sequebantur clamabant, Hofanna filio David: id est, obsecro salua. Benedictus qui venit in nomine Domini, Hofanna in excelsis. Hoc sumptum est ex psal. 117. Addit Lucas. Qui venit, rex in nomine Dñi: pax in cælo & gloria in excelsis Theo. Iudæi regem Israel ipsum nuncupabant, quasi sensibilem regem somniantes. Expectabatur namque

A.C. 34. 4. Reg. 25. 1. Mach. 7. 3. Reg. 12.

Anima quæ operat in Christo quiescere sic similis asinæ.

A.C. 34. ait Christus. Aug. denique homo qui sequitur, audiatur qua sequatur. Accessit tibi forte hora terribilis: proponitur tibi optio, aut faciendae iniquitatis, aut subeundae passionis: turbatur anima infirma: audi ergo quid subiungat. Et quid dicam? d. secundum Bedam. Quid aliud, nisi ut membra mea instruantur. Pater saluifica me ex hac hora, scilicet, passionis. Aug. Docuit te, quae innocens, cuius voluntatem certae atque diuinae tuae voluntati humanae infirmamque proponas. Non ideo tibi videatur ex alto deessere, quia te vult ab imo proficere hominis suscepit infirmitate, ut doceret te contritum dicere. Non quod ego volo, sed quod tu vis: vnde & hic subdit. Sed propterea veni in hora hanc. Pater clarifica nomen tuum, scilicet in mea passione & resurrectione. q. d. Non habeo, quid dicam: exceptionem quaerens, propterea enim veni in hanc horam, ac si diceret. Esti turbemur, & tumultum patiamur, non fugiamus mortem, scilicet, cum oportet, quia ego nunc turbatus non dico, ut effugiam, oportet enim ferre, quod superuenit. Non dico, eripe me ex hac hora, sed contrarium dico, scilicet Clarifica nomen tuum. Ostendit enim quoniam pro veritate moritur, gloriam Dei vocans. Et hoc euenit. Fatuum enim erat ut post crucem conuerteretur ois bis terrarum & cognosceret orbis terrarum Domini nomen & coleret, & non solum patris, sed & filij, sed tamen hoc silet. Dicit autem Euangelista Ioan. quod venit vox de caelo dicens. Et clarificauit, & iterum clarificabo. Greg. His vobis namque per Angelum loquitur Deus, cum nihil in imagine ostenditur, sed supernae verba locutionis audiuntur. Et nimirum de caelestibus loquens, verba sua, quae audiri ab hominibus voluit, rationali creatura administrante formauit. Clarificauit autem dicitur, scilicet, quod facerem mundum, & clarificabo iterum, cum resurget a mortuis, & ascendet in caelum, & aliter intelligi potest clarificauit cum natus est ex virgine, cum miracula fecit, cum Spiritu sancto descendente super eum in specie columbae monstratus est. Iterum clarificabo, cum resurget a mortuis, cum exaltabitur super caelos Deus, & super omnem terram gloria eius. Dicit autem Euangelista, quod turba quae stabat & audierat, dicebat tonitruum factum esse. Chryl. Aperit quidem & pene signata erat vox, sed cito ab eis euolauit, quasi & erasioribus, & carnalibus & desideriosis, & sonitum tantum tenuerunt. Alij autem quoniam articulata erat vox, nouerunt, quid autem significaret, non ad huc, de quibus dixit Euangelista. Alij autem dicebant quia Angelus ei locutus est. Respondit autem Christus, & ait. Non propter me vox haec venit, ut scilicet, mihi indicaretur aliquid, quod nescirem, sed propter vos, ut indicaretur eis, quod ignorabant. Ut scirent, quoniam ex Deo erat. Qui enim glorificatur a Deo, qualiter non est ex Deo, quia verbum dictum est, & clarificabo, consequenter ostendit modum gloriae subdens. Nunc iudicium est mundi. Aug. est duplex iudicium, unum scilicet quod in fine expectatur, retributionis poenarum & praemiorum secundum opera hominum, & de hoc non loquitur. Sed de iudicio, quod importat discretionem & separationem, quo scilicet, redempti sui separati sunt, & eruti de manu diaboli. Vnde subdit. Nunc princeps mundi huius eicietur foras. Aug. Principem mundi appellat diabolum, non quia dominetur mundo, id est, caelo & terra & alijs, sed quia dominatur mentibus peccatorum consentientium eius tentationibus, qui mundus dicuntur propter affectum mundanorum. Eiectus est autem foras de mentibus conuersorum ad fidem. Quamuis enim diabolus etiam post conuer-

siorem hominum tenet, adhuc tamen aliud est intrinsecus regnare, scilicet, per consensum mali, aliud forinsecus oppugnare, scilicet, tentando, quod nunc facit, sed per hoc non regnat intus. Fuit etiam hoc iudicium simile huic. Si quis suos debitores in carcere coniciat, & postea idem sua dementia alium immittat nil sibi debentem, qui sua virtute alios educat, ita fuit in Christo. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. Exaltatus fuit in cruce a terra, & postea in resurrectione, exinde in ascensione. Traxit autem omnia ad se, ait Aug. id est, eos, ex quibus diabolus est eiectus. Non autem dixit, omnes, quia non omnium est fides, sed omnia, quod ad creaturam integritatem refertur, id est, corpus, spiritum & animam, corpus, quo sensibiles sumus, animam, qua viuimus, spiritum, quo intelligimus. Aut etiam omnia praedestinata traham ad me, scilicet, per virtutem passionis meae ad gloriam adducendo, aut certe omnia, scilicet, hominum genera secundum innumerabiles differentias quibus inter se praeter solam peccata distant, aut secundum Leonem Papam. Omnia traxit moriendo, scilicet, subtrahendo lumen lumini ab omnibus hominibus. Aut etiam resurgendo omnia traxit, quae fuerant separata a se, scilicet animam, corpus, sanguinem totum. Traham dicit, secundum Chryl. quod quasi a tyranno detentos per seipsum nequeunt accedere, & illius manus effugere. Cum autem intelligerent Iudaei, quod de sua morte dixerat, mouent ei questionem dicentes. Nos audiuimus ex lege quia Christus manet in aeternum. Et quomodo tu dicis exaltari oportet filium hominis? Quis est iste filius hominis? Frequenter se appellauerat filium hominis, quia scilicet vnus, id est, virginis: non hominum, quamuis nunc non sic de se loquitur. Exaltationem a terra suspicari sunt eum dixisse de morte crucis. Intelligebant quod facere cogitabant. Non ergo eius verborum horum obscuritatem aperuit infusa sapientia, sed stimulara conscientia. Et vide ait Chryl. qualiter malitiose interrogant. Non enim dixerunt nos audimus ex lege quod Christus nil patitur, in multis enim scripturae locis & resurrectio Christi ponitur simul, sed dicunt quoniam manet in aeternum. Et hoc nimirum non erat contrarium, immortalitati enim per passionem non est factum impedimentum. Sed existimauerunt per hoc ostendere ipsum non esse Christum, quoniam Christus manet in aeternum. Quis est iste filius hominis? q. d. Non nouimus, de quo dicis. Ipsi ergo Christus respondit. Adhuc modicum lumen in vobis est, Chryl. sic exponit. Adhuc modicum, id est, paruo tempore lumen, id est, ego qui sum lux mundi in vobis est, id est, vobiscum sum. q. d. Lux solaris non interimitur cum occumbit, sed parum recedens rursus apparet. Sic & ego si paruo tempore moriar: quam certissime me resurgam. Aug. verum sic. Adhuc modicum lumen, id est, parua cognitio & imperfecta est in vobis de me: per hoc, quod intelligitis quod Christus manet in aeternum, [tenebrae autem vos comprehendunt, si scilicet, ita credideritis] Christi aeternitatem, ut negetis in eo mortis humilitatem. Et ideo ambuladum lucem habetis, id est, proficite in luce fidei dum vobiscum est, &c. Et post haec verba abiit, & abscondit se ab eis non in occultata loca fugiendo, sed se ab eis subtrahendo. [Cum autem se abscondit ab eis qui eum occidere cupiebant nostrae infirmitati consuluit non suae potestati derogauit] Quando haec facta sunt, scilicet, de Gentilibus. Iesum cupientibus videre, & de voce facta de caelo: de quo dictum est: non clarè potest percipi, vtrum sit Dominica in ramis an

A.C. 44.

Christus qua ratione diaboli vicere

Aug. ibid.

2. Theil.

Leo Papa scilicet de pass. Domini

Chryl. ho. 66. in lo.

Pfal. 109. & 116. Uta 49. Ezech. 37. Aug. ibid.

Chryl. ho. 67. in lo.

Chryl. ibi.

Aug. ibid.

A.C. 34. ramis, an in die sequenti. Ioannes tamen ea continuat cum iis quae facta sunt in dominica in ramis. Facta autem vespera secundae feriae, egressus est Iesus iterum de ciuitate, & mane sequenti, id est, feria tertia seu die martis, vt refert Marcus, Hierosolymam regressus in templo multas parabolas docuit scilicet de vinea plantata & locata colonis: qui occiderunt filium locatoris, & de rege faciente nuptias filio. Quaestiones soluit de censu dando Caesari vel non: de muliere septemvira cuius in resurrectione foret vxor, de mandato maximo legis, quae narrat Matthaeus, Marcus, & Lucas, & de eis dictum est supra. Ac etiam reprehendit Scribas & Phariseos de multiplici hypocriti eorum, vt narrat Matth. per totum 23. chap. Demum egressus de ciuitate in montem Oliueti, interrogatus de iudicio multa de signis eius praenuntiavit, vt narrat Matthaeus, Marcus & Lucas. Adiciens parabolam de talentis commissis exactae actione & ratione. Et de decem virginibus quinque fatuis, & quinque sapientibus. Et demum de discussione in iudicio quae scribit Matth. vt supra dictum est.

Mar. 11. Mar. 12. & Luc. 21. Mar. 24. Mar. 13. & Luc. 21. Mar. 25.

De passione Domini.
CAP. VI.

PASSIO Domini nostri Iesu Christi a principio, in primo Adam protoparente (ex cuius inobedientia cum extendit manus ad lignum vitium hora sexta sexta feria gustans suauitatem cibi est totum genus humanum infirmatum ad mortem) est figurata, vt medicina morbi, per quam sanaretur, quando videlicet post lapsum abscondit se in medio ligni paradisi vt dicitur Gen. 3. significabatur enim, quod per lignum crucis in qua Iesus ex obedientia patris manus extendit innocentes, hora sexta sexta feria vicessim quinto Martij gustans amaritudinem fellis, peccatum ipsum esset abscondendum a Deo, non quidem vt ignoraret, sed dimitendum ne puniret, & sic medelam ferret inde Christus, hostis vnde laferat. Haec igitur passio sacratissima in patriarchis extitit praefigurata, a Prophetis praenuntiata, ac ab Euangelistis omnibus post factum enarrata. Circa cuius insinuationem aliquando quod vnus eorum subicit, alter supplet. Ad ostendendum autem quod Christus voluntarie sustinuit passionem ipsam non coactus, secundum illud Esai. 53. Oblatus est quia ipse voluit, ideo pluries praenunciavit discipulis ipsam suam passionem, vt ostenderet quod cum praesciret eam poterat euitare, & ad alia loca accedere. Non solum autem mortem ipsam ac genus mortis, sed & diem praedixit. Nam vt narrat Mat. primus Euangelistarum, dixit discipulis suis, Scitis quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Si intelligatur de biduo integro, hoc dixit feria tertia ante passionem. Si de biduo summo partem pro toto, potuit & hoc esse feria quarta, Pascha fiet, id est, comedetur agnus paschalis, qui secundum legem erat immolandus & comedendus post vesperam, vt patet Exod. 12. ob memoriam beneficii recepti a Deo tali nocte: quando, scilicet, agno immolatum in Aegypto a filiis Israel interfecit primogenitis illius egressi sunt deseruente Pharaonis, & in figuram passionis Christi agni immaculati, quae inchoata fuit in tali nocte, per quam Israelitae, id est, veri fideles liberantur de seruitute diaboli occisis vitijs, sal

A. C. 34. uisque sunt si tamen sanguine agniliti sunt postea domus, id est, fides passionis habeatur in mente & opere. Filius hominis, id est, virginis, tradetur vt crucifigatur. Fuit autem traditus a Deo Patre ipsum ad mortem exponendo & promittendo propter nimiam erga nos charitatem. Ad Rom. 8. Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Traditus est a seipso ad nostri redemptionem, vnde ad Ephes. 5. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo in odorem suauitatis. Traditus est a Iuda Schariothe ad auaritia satisfactionem. Luc. 22. Accepta pecunia quaerebat opportunitatem vt eum traderet, scilicet, Iudaeis. Traditus est a Iudaeis Pilato ob inuidiam infestationem. Matth. 27. Sciebat enim Pilatus quod per inuidiam tradidissent eum Iudaei. Ad ipsam autem passionem secundum historiam explicandam, faciamus septem considerationes.

De Iudaeorum circa hoc concilio & determinatione. De Christum Apostolis vltima resurrectione. De eius in hortu prece & comprehensione. De eius ad diuersa iudicia deductione. De eius cause discussione & decisione. De sententia ad crucem executione. De eius anima a corpore separatione.

X I.

QVANTVM ad primum dicit Matthaeus. Iudaeorum tunc, scilicet, illa die, qua Christus dixerat de capite illa verba, congregati sunt principes sacerdotum & magistratus: quidam scilicet, officiales, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: vbi concilium de captura factum, pretium de prodicione postulatam & pactum circa hoc firmatum est. Congregati igitur sunt ad concilium faciendum & tractandum vt Iesum dolo tenerent & occiderent. Alias Caipha dante consilium decreuerant eum occidendum. Nunc quaerunt de modo capiendi diligenti ne euaderet: vnde dicunt. Non in die festo, supple hoc faciamus, scilicet, capere eum. Et ostendit Euangelista, quod non hoc dixerunt ex reuerentia ad festum, sed ne extraheretur de manibus eorum a populo: vnde subditur. Ne forte tumultus fieret in populo. Horum concilium vel potius conspirationem prauidens Iacob Patriarcha deestatus ait. Simeon & Leui fratres vasa iniquitatis bellantia, in consilijs eorum non veniat anima mea: & in coetu eorum non sit gloria mea: & rationem assignans subdit, quia in furore suo occiderunt virum: & postea, maledictus furor eorum quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura. Genes. penult. De tribu Leui certum est fuisse sacerdotes, de tribu Simeon dicitur plurimos ex Scribis descendisse, Scribae fuerunt principales in concilio de morte Christi, quorum mentes fuerunt inique bellantes contra Christum, qui non ex ratione sed furore & inuidia tractauerunt, & procurarunt virum, id est, Christum totum virtuosum occidi, furor eorum fuit pertinax: quia cum Pilatus vellet liberare eum vt innocenter, pertinaces erant in clamando, Crucifigatur. Addunt autem hic Euangelistae Matthaeus, Marcus, & Lucas, vnde dicitur factam Christo a Maria Magdalena in caena, & murmurationem Iude per recapitulationem, non quod die cocilij Iudaeorum fuerit facta, sed sabbatho praecedenti vt narrat Ioan. vt supra patuit. Sed forte ideo hic

A.C. 34.

Christus a multis ad crucifigendum traditus.

Gen. 49. Prophetia Iacob de concilio Iudaeorum contra Christum. Matth. 26.

Ioan. 18.

A.C. 34. Iudas qua re triginta denariis Christum vendidit.

Luc. 22.

Ioseph venditus figura Christi.

Phil. 2.

Iuda seclera.

Beda sup. 14. c. Mar. Iuda secleris imitatores. Ioan. 14. 1. Io. 4.

Feria quarta olim ieiunabatur.

annexa est narratio huius: quia illud fuit occasio accepta tamen non data Iuda ad prodicionem faciendam. Nam vt dicit glossa 14. quaest. 1. §. arguitis nos. paulo post medium. Iudas confuenerat furari decimam partem eorum quae sibi dabantur seruanda, & vnguentum illud effusum volebat vendi, cuius precium erat. 300. denariorum, horum decima pars erat triginta. Quia igitur non potuit furari decimam partem, quandoquidem venditum non fuit, quasi volens recompenlare damnum sibi secutum triginta denariis argenteis fecit prodicionem, vnde ipse Iudas percipiens sacerdotes congregatos ad tractandum de captura Christi, intrante in eum sathana (vt dicit Lucas) non quidem per vexationem corporis: sed ad nouum malitiae effectum, accessit ad congregatos in concilio dicens. Quid vultis mihi dare: & ego vobis eum tradam? O vocem temerariae praesumptione plenam! Omnium dominum cui omnia tradita sunt a Patre aeterno tanquam esset sub sua potestate promittit se illis traditurum: vnde dicit. Quid vultis, &c. O vox omni patna dignissima, dominum & magistrum suum, qui ei tot beneficia contulerat, ad dignitatem summam Apostolatus vocauerat, ad praedicandum & faciendum miracula cum aliis miserat, suum procuratorem instituerat, & nunc eum venditioni exponit ac vt vilis mancipij pretium in emptorum voluntate ponit, dicens. Quid vultis, &c. Haec est doctrina quam tibi tradidit magister optimus: Ipse te docuit temporalia contemnere, neminem laedere, proximum pro posse iuare & tu nunc pra avaritia innocentissimum prodis & ad mortem tradis, dicens. Quid vultis, &c. At illi Iudaei congregati hoc audito gauisi sunt, dantes ei triginta argenteos pro hoc opere. Sicque impleta est figura quae habetur Gen. 37. de Ioseph iuvene perfectissimo, qui fuit venditus triginta argenteis suggerente Iuda fratre suo, & traditus in manibus Hismaelitarum ex zelo inuidiae, ne dominaretur eis. Sed sicut contrarium accidit eius quod intendebant, quia per hoc ille exaltatus est, adoratus & vocatus saluator mundi. Ita & Iesus per istam traditionem in manibus gentiliu, & passionem Deus exaltatus & dedit ei nomen quod est super omne nomen, Iesus, qui interpretatur saluator, vt in nomine Iesu omne genu flectatur. Et sicut propositus Iudas facturum se prodicionem recepta pecunia, exinde quarens opportunitate tradendi eum, cum esset sine tui bis. In quo opere sceleratissimus Iudas perpetravit non solum prodicionem & plagium, vendendo liberum hominem sed & sacrilegium & simoniam, vendendo Christum fontem omnis gratiae. vnde Greg. Nazianzenus. Iudas qui omnium redemptorem vendidit, mox laqueo suspensus, eandem gratiam redemptoris non obtinuit, & merito quia nemo potest retinere quod vendidit. 1. q. 1. quaest. 1. Vbi etiam norandum quod ait Beda super Marcum. Multi hodie Iudaei scelus, qui dominum ac magistrum Deumque suum pecunia vendidit, velut immane & nefarium exhorrent, nec tamen cauent. Nam cum pro muneribus falsum contra aliquem testimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecunia negant Deum pecunia vendunt, ipse enim dixit. Ego sum veritas. Et cum societatem fraternitatis aliqua discordiae peste commaculant, Deum produnt, quia Deus charitas est, maxime cum non infirmitate vel ignorantia peccant, sed in similitudinem Iudae quaerunt opportunitatem qualiter mendacio veritatem & virtutem crimine mutant. 11. q. 3. abiit. & de conse. dist. 3. ieiunia: dicitur quod feria quarta Iudas tradi-

tionem Domini cogitauit, id est, tractauit. Vnde antiquitus tale ieiunium seruabatur, vt patet in dicto cap. ob reuerentiam passionis, nunc autem loco huius a pluribus tali die carnes non comeduntur, no ex praeccepto: sed ex deuotione.

§. II.

Q VANTVM ad secundum de vltima cena Christi. Prima autem die Azimorum, vt dicit Matthaeus, Marcus & Lucas, id est, feria quinta quae dicitur prima Azimorum, quia in sero illius diei cum agno comedebant panem azimum, id est, non fermentatum, qui postea seruabatur per septem alios dies sequentes, qui dicebantur dies Azimorum. Accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes. Vbi vis paremus tibi comedere pascha, id est, agnum paschalem qui secundum legem ab omnibus Iudaeis debebat comedi. Et quia Christus cum Apostolis domum propriam non habebat, ideo quaerunt de loco determinato. Tunc Christus, vt narrat Lucas, misit Petrum & Ioannem: primum, vt magis diligentem secundum, vt magis ceteris dilectum, dicens eis, & dans signa. Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem, occurret vobis homo amphoram aquae baiulans, sequimini eum in domum, inquam intrat & dicit patrifamilias domus. Dicit tibi Magister, vbi est diuersorium, id est, locus secretus, vbi manducem Pascha cum discipulis meis, id est, agnum paschalem. Et ostender vobis cenaculum magnum stratum, id est, aulam, & ibi parate, scilicet, necessaria nobis. Noluit autem Christus nominare hominem necessarium Chrysostrum, Iudas audiens, ordinasset eum ibi capi ante horam statutam. Euntes ergo & inuenientes omnia parauerunt quae oportebat. In quo conuiuio sancto nota tria quae Christus egit, pedes discipulorum lauit, sacramentum Eucharistiae instituit, sermonem dulcissimum protulit. Primum narrat solus Ioannes dicens, Cena facta, id est, preparata in monte Sion, vbi vespere facto Christus ierat cum duodecim, secundum Lucam: ait eis. Desiderio desideravi, id est, valde, hoc Pascha id est, agnum paschalem manducare vobiscum. Nam hic designat meam passionem, quam desideravi sustinere pro liberatione humani generis. Figuratur sacra communio in qua me totum relinquo vobis. Inclinat autem ex opere ipsam humilitatem, quae est nobis necessaria ad ipsam & supernam glorificationem, vnde secundum Ioannem. Surgit a cena Iesus. Et cum accepisset linteam, misit aquam in peluim, & cepit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat praecinctus. Cum ergo venisset ad Petrum, vt lauaret pedes eius, stupefactus Petrus ad tam profundam humilitatem, ait. Domine tu mihi lauas pedes? q. d. Non est decus vt tu Dominus mihi seruo, tu magister mihi discipulo, tu sanctissimus mihi peccatori laues pedes. Cui Iesus. Quod ego facio tu nescis modo, scies autem postea. Non enim tunc Petrus intelligebat mysterium ibi signatum. Figurabatur enim in eo, quod accedentem ad eucharistiam, quam sumere habebat, oportet esse mundum etiam quantum ad affectuum pedes a pulueribus vitiorum. Respondit Petrus non ferens tantam magistrum humilitatem. Non lauabis mihi pedes in aeternum. Gelasius Papa. Non quia beatus Petrus Apostolus pro affectu diuinae reuerentiae Domino respondit, non lauabis mihi pedes in aeternum, sed esse (q. absit) aut in sua putabitur minime constitissa

A.C. 34.

De cena Christi. Matt. 26. Mar. 14. Luc. 22. Ioan. 13.

Tria in cena Christi egit. Ioan. 13.

Paschalis agnus tria designat.

Lotio pedum.

A.C. 34.

Comuni- caro lauandae manus, pedes & caput.

Aug. lib. 3. de euang. & eius orig. cap. 9.

Hier. in c. 26. Math. 26.

Eucharistia institutio.

Hom. 5. de paschate.

Christus sumpsit Eucharistiam. Hiero. ad H. di. q. 2.

Aug. in pl. 10.

Iudas Eucharistiam sumpsit.

stitisse sententia, quia mox eidem diuinae voluntati cesserit. Et quod dixerat se non esse facturum, causis adstrictus humanae salutis, passus est prona voluntate faciendum. 22. quaest. 2. beatus Paulus. Cui Christus dixit. Si non lauro te, non habebis partem mecum, scilicet in regno. Subito Petrus acquieuit dicens. Domine non tantum pedes, sed & manus & caput oportet enim ad digne communicandum, pedes voluit lauari ab ordinatis affectionibus, manus executiue a prauis actionibus, & caput intellectiue a cunctis erroribus. Lauans ergo Iesus pedes Petri dixit. Qui lotus est, id est, affectum ab illicitis desiderijs, quasi dicat. Non decet iterum baptizari, sed per poenitentiam emundari a peccatis postea commissis. August. Ipsos Apostolos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit, q. beato Petro Apostolo Dominus ait. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. de consecrat. dist. 4. si eos. sequitur Sed est mundus torus, & vos mundi estis, sed non omnes, quod dixit propter Iudam ad prodicionem intentum. Post Petrum lauit & pedes aliorum, etiam Iudae. Quinimo aliqui dicunt quod cepit lauare a Iuda, vt ex maiore humanitate magis a malo reuocaret. Perfecta ergo lotione resumptis vestibus, posuit se in mensa dicens. Scitis quid fecerim vobis, vos vocatis me magister & dominus &c. Si ergo laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes, id est, obsequia humanitatis impendere, etiam inimicis, exemplum enim dedi vobis &c. Exinde manducato agno paschali, vt dicit Hier. de consecrat. dist. 2. accipite. cum discipulis, accepit panem in manus suas, & gratias agens fregit, & dixit. Accipite, & manducate, hoc est corpus meum. Similiter & calicem, postquam coenauit, id est, circa finem cenae, accepit, & dixit. Accipite, & bibite ex hoc omnes, hic est enim calix &c. Et per haec verba Christus conuertit panem illum & vinum in substantiam corporis & sanguinis sui, & potestate dedit Apostolis & omnibus sacerdotibus ordinatis bonis & malis, conficiendi per illa verba sacramentum corporis & sanguinis sui, vnde Eusebius Emisenus. de consecrat. dist. 2. Quia corpus assumptum ablaturus erat Iesus ab oculis fidelium, & illaturus syderibus, necessarium erat, vt die cenae sacramentum nobis corporis & sanguinis consecraret, vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium. Et infra: Inuisibilis sacerdos, scilicet Christus visibiles creaturas in substantiam sui corporis & sanguinis verbo suo secreta potestate conuertit. Hec ille. Facta autem consecratione & ipse sacramentum sumpsit, non quod egeret, vel nouum effectum gratiae ex eo susciperet, sed vt exemplum illud accipiendi nobis praeberet, vnde Hieronymus. de consecrat. dist. 2. Nec Moyses dedit vobis panem verum, sed dominus Iesus, ipse conuiuia & conuiuium, ipse comedens & qui comeditur. Dedit quoque omnibus Apostolis, etiam Iudae vnde Augustinus 1. quaest. 1. Christus, quid fecit vobis, id est, quale exemplum dedit, qui tanta patientia sustinuit suum traditorem, vt ei primam Eucharistiam manibus suis confectam & proprio ore commendatam sicut alijs Apostolis daret. Subdit autem Iesus, Dico autem vobis quod non bibam de hoc genimine vitis, id est, de hoc vino quousque bibam illud nouum in regno patris me, id est, nouo, quia post resurrectionem comedente & bibente illo cum eis, vinum illud non conuertebatur in nutrimentum cor-

poris sui, sicut cum erat mortalis. Hoc sacrum conuiuium praenunciavit Elaias dicens, Faciet dominus exercituum omnibus populis in monte hoc, scilicet Sion, conuiuium, per excellentiam, conuiuium pinguium & medullatorum, conuiuium vindemiae defecatae, & praecipitabit dominus mortem in sempiternum. Conuiuium per excel. Th. Quid hoc conuiuio pretiosius esse potest, in quo nobis sumendus proponitur Deus verus? Conuiuium pinguium. Gene. 49. Pinguis panis eius, & praebit delicias regibus. Thom. Quid hoc sacramento salubrius in quo remittuntur peccata, virtutes augentur, & omnium charismatum abundantia mens impinguarur? Conuiuium medullatorum, id est, rerum electarum & suauissimarum. Sap. 16. Panem de caelo praestitit illis, sine labore habentem omne delectamentum & omnis saporis suauitatem. Vindemia defecatae, i. vini purissimi, scilicet sanguinis Christi purissimi. Cant. 5. Bibite & inebriamini, non vino materiali, sed sanguinis Christi seruore. Vno quod lactificat cor hominis, in Psalm. cap. 3. mortem praecipit hic, quia qui manducat hunc panem, viuet in aeternum. Iob. 6. vnde & Salomon ait. Laudauit quod non esset homini sub sole, id est, in praesenti bonum, scilicet melius nisi vt comederet & biberet, scilicet digne hoc sacramentum, & gauderet, scilicet spiritualiter. Eccles. 8. Quid est melius corpore & sanguine domini? ait Grego. 1. quaest. 1. multi. Hoc etiam conuiuium fuit figuratum in conuiuio, quod fecit Afluerus principibus suis & alijs tertio anno, id est, in statu gratiae. Hester. 1. & 2.

Post haec ait Iesus vt refert Lucas, licet Matthaeus & Marcus referant hoc ante sacramenti institutionem, quod potest intelligi dictum ab eis per recapitulationem. Amen dico vobis, quia vnus ex vobis me traditurus est. Et dicit Ioannes quod tunc Iesus turbatus est spiritu, vbi August. Pereant argumenta Philosophorum, qui negant in sapientem cadere perturbationes animorum qui profecto sicut vanitatem existimant veritatem, sic stuporem deputant sanitatem. Turbetur animus Christiani, sed non deficiat. Et contristati valde coepunt singuli dicere. Numquid ego sum domine? quasi dicat quamuis conscientia nos non remordeat de cogitatione tanti sceleris, tu tamen qui nosti occulta cordium, indica vt tantum nefas impediatur. Iudas autem ne accendo se suspectum ostenderet, & ipse ait. Nunquid ego sum rabbi? Cui Christus. Tu dixisti. Quod non est intelligendum, quasi dicat. Tu dicis veritatem, quia tu es ille, sic enim illum manifestasset alijs. Sed tu dixisti, id est, tu hoc dicis, ego non dico, quod tu sis. Et subdit. Qui intingit mecum manum in paropsidem, hic me tradet. Vt autem homini illi, scilicet aeternae damnationis, per quem tradat ego. Melius fuisset homini illi si natus non fuisset, quia si mortuus fuisset in vtero matris, ad limbum descendisset, sed natus propter hoc flagitium non poenitens descendet ad infernum. Vel etiam, quia quamuis esse melius sit, quam non esse, tamen non esse, videtur melius quam male esse, quia priuari malo, habet rationem boni: ideo melius ei esset, si natus non fuisset etiam in vtero, id est, si non fuisset. Ex his tamen verbis non fuit proditor manifestatus, quia omnes simul intingebant in vno catino, vbi erat succus lactucarum agrestium, vt falsamentum, secundum mandatum legis. In quo ostenditur quantum peccata occulta non debeant alijs intimari, vnde Zepherinus Papa. 2. quaest. 1. vnus ex vobis. ait, Vnus ex

A.C. 34. Esac. 25.

Th. in off. cor. Christi opus. 57.

Euchomia Eucharistiae.

Aug in Io. tract. 60. Perturbationes cadant in Christianos. Mar. 14. Lu. 22.

Quomodo melius sit non esse natum quam damnatum.

Ex. 12.

Zeph. ep. ad Episcopos Sicilienses.

A. C. 34. vobis me traditurus est. Bene dixit ex vobis, non ex nobis. Ex vobis enim est, à quibus per iudicium potestatem confessus aut conuictus exclusus non est, à me verò qui nullis ego argumentis, & omnia certissimè noui separatus & diuisus est. Tale est ac si diceret. Etsi ego eum per occulti iudicij sententiam damnatum habeo, vos tamen adhuc illum per tolerantiam sustinere. Hæc ille. Petrus autem zelo magistri scire cupiens proditorem, quia si cognouisset eum occidisset: ait Chrisost. Non audens ipse per se, submittit focium, scilicet Ioannem euangelistam, vt quærat ab eo de proditore. Cui Ioanni quæret quis esset, Christus submisit respondit ut alij nõ audirent. Ille est cui intrinsecam buccellam dederò. Petrus Dam. O incomparabilem virum, profert Christus verbum in medium, tacet totus senatus Apostolorum: Ioannes solus consultor accedit. Dicitur autem Ioannes recubuisse tunc in sinu, vel supra pectus Iesu quo ad literam, quia cum iuxta eum staret in mensa, vel econtra, inclinavit Ioannes caput suum super pectus Iesu, vt secretius loqueretur. Mystice autem dabatur intelligi, secundum Bedam, quòd de dominici pectoris fonte vbi sunt thesauri sapientiæ Dei absconditi, potandus erat, quo eructaret illud diuinum mysterium. In principio erat verbum. Et cum Iesus intinxisset buccellam, Iudæ porrexit. Et post buccellam introiuit in eum Sathanas, non quidem de nouo, iam enim intrauerat sed per nouum effectum malitiæ, vt q̄ conceperat, executioni mandaret per proditorem. Non fuit buccella ista sacramentum, iam enim dederat, sed figura eius qui indigne accedit. Aug. de consecrat. dist. 2. sicut Iudas. Sicut Iudas cui buccellam tradidit Christus non malum tradendo, sed bonum male accipiendo, locum dedit Diabolo, sic quisque indigne sumens corpus Domini nostri Iesu Christi, non efficit, vt quia malus est, malum fit, aut quia non ad salutem accipit, nihil accipiat. Dixit autem ei Iesus. Quod facis, fac citius, quasi dicat, Ex quo nec minæ nec blanditiæ te à malo proposito reuocant, quod facis, id est, disponis facere, scilicet proditorem, fac citius, non sollicitans ad malum, sed desiderium ostendens humanæ redemptionis. Nemo tamen discipulorum (dicit Ioannes) intellexit ad quid illa dixerat, sed quia loculos habebat Iudas, putauerunt eum dicere vt emeret necessaria in festo vel vt egenis aliquid daret. vbi Aug. 12. quæst. 1. habebat. Habebat dominus loculos, à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus & aliis indigentibus tribuebat. Post buccellam, egressus est Iudas ad exequendam proditorem suam factam nocte. Hunc processum Iudæ ingrediendo & egrediendo, ad tractandum proditorem & ipsius executionem in psal. 40. his verbis expressit Propheta. Si ingrediebatur, scilicet in domum, vt videret, scilicet aptitudinem ad opus, vana loquebatur, id est, mala & fallã, murmurans de effusione vnguenti. Cor eius congregauit iniquitatem sibi, multas iniquitates proponendo facere, vt sacrilegium & alia. Egrediebatur foras, ad capiendam opportunitatem, & loquebatur in idipsum, id est, in malum perficiendum. Et qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem, id est, magnam fecit super me proditorem. Et tunc Iesus dixit. Nunc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo, id est, iam in ipsa passione mea quando Iudas exiit ad tractandum. Ego in quantum homo clarificatus apparebo, debellans aëreas

Chryl. ho. 71. in loa.

Ioannis elogium.

Ioan. 21.

In c. 1. Ioa.

Aug. c. 8. lib. 5. de baptis.

Aug. ca. 15. de menda. 510.

Iudæ proditio po. phetata.

Ioan. 13.

A. potestates, & quæ in cælis & quæ in terra sunt pacificans. Et ex hoc Deus glorificatus est in eo homine Christo, quia virtute ipsius Dei hoc fiet. Quod si Deus glorificatus est in eo (vt dictum est) cum sit vna persona Deus & homo, & vna essentia ipse cum patre & Deus glorificauit eum in semetipso, id est, per se non per alium, & continuo glorificabit eum, scilicet in ipsa passione per miracula tunc facta, & postea in resurrectione, manifestanda gloriam diuinitatis eius, vel secundum Augustinum. Nunc clarificatus est, &c. Quia exeunte immundo Iuda remanserunt soli mundi cum suo mandatore, quasi dicat. Hæc est figura futura glorificationis vniuersalis, in qua nullus malus ibi erit, & nullus bonus exiit. Et Deus clarificatus est in eo, id est, Dei gloria perfectè manifestabitur, & hoc per virtutem suam. Deinde fecit prolixum sermonem, quem solus Ioannes describit in quatuor cap. scilicet à capitulo decimo quarto inclusiue, in quo hortatus est eos, & præcepit fraternam charitatem, proposuit diuinorum & præcipue de spiritu sancto maiestatem, demum terminauit in orationis humilitate, orans pro se, & pro Apostolis, & pro omnib. electis.

B

§. III.

Q VANT V Mad tertium scilicet de eius compræhensione, dicit Matthæus, quòd post cœnam, scilicet & sermonem hymno dicto, scilicet pro gratiarum actione, in quo docemur post cœmestionem Deo gratias agere. Exierunt in montem oliuarum & venerunt in villam quæ dicitur Gethsemani, transeuntes prius quandam torrentem, qui ob cedrorum frequentiam, torrens uel dicitur, id est, cedrorum dicebatur, eratque in montis oliuarum radice. Et ab hoc transitu torrentis cedrorum Ioannes incipit narrationem passionis. In dicta autem villa erat quidam hortus, in quo Iesus solitus erat aliquando conuenire cum discipulis ad orandum, & docendum secretiora. Quod autem dominus prædixit negationem Petri, hoc Matthæus & Marcus referunt factum, postquam egressus est de domo in montem oliuarum. Lucas vero & Ioannes narrant hoc factum in domo vbi cœnauerant. Quod August. ad concordiam reducit dupliciter. Vno modo quòd illi duo, scilicet Matthæus & Marcus illa dixerunt per recapitulationem, scilicet eorum quæ omiserant facta in domo. Aut Lucas & Ioannes per præoccupationem, id est, narrando prius quod factum est postea, qui modus frequentatus est ab Euangelista. Alio modo potest dici quòd pluries Christus prædixerit negationem Petri futuram, & Petrus ostenderit suam responsonem præsumptuosam, scilicet in domo, de qua Lucas & Ioannes, & postea iterum in orto, de qua Mar. & Mar. in monte oliuarum.

Circa hoc tertium nota Petri negationem, quam Christus prædixit, orationem, quam ter fudit, & multitudinem quæ ad capiendum venit. De hac captura eius Prophetauit Hieremias dicens Threnorum. 4. Christus ostenderit suam responsonem præsumptuosam, scilicet in domo, de qua Lucas & Ioannes, & postea iterum in orto, de qua Mar. & Mar. in monte oliuarum.

F

A. C. 34. Christus quomodo descendente Iuda clarificatus.

Aug. in lo. tract. 63.

Sermonis in cœna summa.

De Christi compræhensione. Matth. 26.

Ioan. 18.

Aug. lib. 3. de conf. euang. c. 2.

Tria tempore quo Christus captus est euenerunt.

A. C. 34. Confirmat autem dictum suum per prophetiam Zachariæ hoc prædicentis, Zac. 13. Percute pastorem, & dispergentur oues. Loquitur propheta ad Deum patrem. Percute, id est, percutit, vt percutiatur pastor, scilicet Christus, passione à Iudæis, & sequetur ex hoc dispersio, id est, fuga omniũ suarũ id est, discipulorum. Euangelista autem videns prophetiam impletam, loquitur in persona patris ad prophetã dicēs. Percutiã, id est, percutiam, vt percutiatur, & sic dispergētur oues gregis, id est, Apostoli. Sed confortans eos, subdit. Postquã autẽ resurrexero, scilicet die tertia, vt prædixerat alias inducens figuram Ionæ, qui stetit trib. diebus in ventre ceti. Præcedam vos in Galilæam, apparet scilicet vobis. Cui respondit Petrus. Etsi omnes scandalizati fuerint, sed non ego. Iesus autem ad Simonem Petrum, qui magis videbatur de sua virtute confidere, ait. Simon, ecce Sathanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum, id est, qua siuit, & licentiã à Deo accepit, alias non potuisset facultatem habere commouendi & separandi vos à tritico electorũ Dei. Nam ex commotione multa cribri aliquando etiam triticum cum lolio descendit in terram. Ego autem (subdit) orauit pro te, in quantum homo, vt non deficiat fides a tua, scilicet finali defectione. Nõ enim dixit, orauit, vt non neges. Non solum autem Christus orauit pro Petro, sed pro tota quoque Ecclesia Petro commissa, & non potest non fuisse exauditus. Nunquam enim fides Ecclesiæ deficit. Quamuis enim aliqui decendant à fide, semper tamen aliqui permanent in ea. Vnde tempore passionis, etiam in Apostolis defecit, remansit tamen in virgine matre. Et tu aliquando conuersus, subdit, confirma fratres tuos, conuersus scilicet ad penitentiam de lapsu suo. Et Petrus. Domine paratus sum tecum & in carcerem, & in mortem ire. Cui Iesus. Dico tibi Petre antequam gallus bis vocem dederit in nocte ista, vt ait Marcus, ter me es negaturus. Et Petrus. Etiam si oportuerit me mori a Significat his verbis D. Petri fidem tempore illo, quo Christum negauit defecisse, nullo post tamen eum facti penituisse, & fidem recuperasse, quã constantissime ad mortem vsque seruauit. Caterum plurimi veterum scribunt eum, neque tunc temporis amisisse fidem, quamuis vt scribit D. Hiero. praua cõfessionis error in eo locũ inuenit. Nam in primis Leo. 1. serm. 3. in Mat. 9. de passione, in Petro, inquit fuit fides nõ sicut non dilectio auersa, sed cõstãtia turbata. Hinc abidauit fletus, vbi nõ defecit affectus, & fons caritatis lauit verba formidinis, nectardatum est remedium abolitionis, vbi non fuit iudicium voluntatis. Et D. Ber. in lib. de natura & dignitate diuini amoris. c. 6. Petrus, inquit, cum peccauit caritatem non amisit, quia peccauit potius in veritatem, quam in caritatem, cum se nõ esse eius mentitus est in ore, cuius totus erat in corde. Quæ verba D. Thomas in 2. 2. q. 24. a. 12. more suo. doctè & egregiè exponit dicens duobus modis amitti caritatem vno modo directè per contemptum actuale. De hoc modo Petrus caritatem non amisit, alio modo indirectè quando committitur aliquid contrarium caritati propter aliquam passionem concupiscentiæ vel timoris, & eo modo Petrus contra caritatem facti caritatem amisit, sed eam cito recuperauit. Quibus verbis S. doctor sicutur quidem D. Petrum caritatem ad tempus amisisse, sed nõ fide. Huic accedit Theophylactus, qui in Lucã scribit. Quamuis breui tempore concutendus sis Petre habes tamen recondita semina fidei, vt etiam si solua alicuius spiritus inuadentis, radix tamen viuat, & non deficiat fides tua hoc denique aperte testatur in lib. Cathemerimon rudentius dicens. Fletur negator denique Ex ore prolapsum nefas Cum mens maneret innocens Animusque seruaret fidem Quod deinde subiungitur non solum autem orauit pro Petro, sed pro tota ecclesia intelligendum est iuxta Aug. in quæst. in nouum testam. mentum, quæst. 75. scribentem. Quid ambigitur

A. C. 34.

Deus quomodo Christus percutiuit ex Hiero. in cap. 13. Zach.

Mat. 12.

Ionat. 2.

Christus orauit pro fide Petri.

Mat. 14. 7.

Hier. lib. 3. in Mat. 9.

F

pro Petro rogabat, & pro Iacobo & Ioanne non rogabat, nisi in Petro omnes contineri, Rogans enim pro Petro pro omnibus rogasse dignificatur. Semper enim in proposito populus aut corrumpitur aut laudatur. hæc ille. Quod si pro Petro rogauit, p. Apostolorũ capite Christus rogauit, vt illius fides non deficeret, cum successores Apostolorum multè magis indigeant proposito quam ipsi Apostoli, certè Christum etiam rogasse conueniunt est, vt apostolorum successores. i. episcopi confirmarentur per stabilem fidem Petri ac successorum eius, vt ita Petri fides in ipsius sede non deficeret, sed tam is quam successores eius confirmarent fratres suos vsque ad consummationem sæculi, vide plura apud Caiet. in opus. de Rom. Pont. l. 1. c. 12. & San. l. 6. de v. sib. mon. cap. 4.

tecum non te negabo. Non dixit Petrus mendacium quia sic tunc proponebat, sed nimis præsumptuosè loquebatur, ignorans suam infirmitatem, quam & Iesus cognoscens in sinuabat. Similiter & omnes alij dixerunt. Ambros. Hæc ideo dicta sunt, vt sciamus nemini iactare se debere. Nam si Petrus lapsus est, quia dixit. Et si alij scandalizati fuerint, sed nõ ego, quis alius iure de se præsumat? 6. quæst. 1. imitare. Facta est autem contentio inter eos, quis eorũ videretur esse maior, Lucas referente. huius contentionis, inquit Græcus, potuit esse causa quia audierant dominũ migraturum ab eis, vnde quærebatur quis post hoc esset heres vices eius, Sed ad humilitatem eos dominus subito rediit, ostendens præidentes animarum non debere esse, vt principantes in sæculo, qui quærunt dominari subditis, sed qui maior esset ille omnibus, ministraret dans in hoc sæculo exemplum sui, qui dominus existens eis seruierat lauando pedes. Deinde vt scribit Lucas solus, dixit Iesus discipulis. Quando misit vos sine sacco & peta & calecamentis, nunquid aliquid defuit vobis? Qui responderunt. Nihil. Et ait. Sed nunc qui habet sacco, scilicet pro pecunia seruans da collar, similiter & peram, scilicet pro victualibus, qui non habet, vendat tunicã suam, & emat gladium, quã dicat. Nunc vsq; sine prædictorũ refectione habitus abundatè necessaria me p̄sente. Deinceps autem quia p̄sentatione parietini, nõ dabunt vobis ista, & ideo cõcedo vobis, vt p̄ necessitate de his vobis p̄uideatis, nõ solũ de victualibus ad viuendũ, sed & de armis ad defendendũ cũ oportet. Dixerunt autẽ discipuli. Dñe ecce duo gladij hic vnũ scilicet, q̄ incidat aurẽ ferui, & appareat virtus dñi in sanãdo, aliter q̄ non euagari poterat p̄ dño. Dixit ergo Iesus, Satis est, habet Ecclesia vtrũq; gladiũ. Exinde ingressus in hortũ illũ villæ Gethsemani assumptis ad partem Petro, Iacobo & Ioanne, cepit Iesus tædere, pauere, & mœstus esse. Ostendens ex hoc se veram humanitatem habere, quæ affligitur ex consideratione peccatorum, quas sibi paratas videt, vnde & dixit eis. Tristis est anima mea vsque ad mortem, id est, tristitiam & afflictionem sentio quis dicat mortalem. Sustinete hic & vigilate mecum, et quia in me impati angustis nihil decetius, quàm in oratione ad Deũ habere recusum, ideo recedens ab eis, quantum iactus est lapidis, vt ait Luc. procidit in facie suã orans & dicēs: Pater, si possibile est, transfer calicẽ istũ à me. Calicẽ dñi appellat passionẽ, quod tripliciter exponitur. Vno modo petens, vt virtus suæ passionis transferretur à se ad omnes martyres, & patientes pro Christo afflictionẽ, vt scilicet merito eius daretur illis constantia ad sufferendum, sicut & ipse habuit & hæc Hila. Secundo modo, vt quia sciebat populu illũ Iudæorũ pro eius salute tantũ laborauerat, ex ipsa passione propter perfidiam suã excecandũ & damnandũ, et compariter rogat non vt non bibat calicẽ passionis, sed transeat ab illo populo, vt per alios procuraret. Hæc Beda. Tertio modo secundũ Dion. Alexan. Non hoc petit vt non adueniat

A. C. 34.

Amb. 1. 10. in Luc. 1. cap. 22.

Ex D. Thom. in Carena.

Luc. 22.

Bedam c. 22. Luc. 1. 6. cõmen.

Mat. 6. Ioan. 12.

Ber. lib. 4. de Conf. dera. ad

Christus in orto quid fecerit

22. Luc. 12.

Theodori in dial. quibus diei

bilis. c. 27. in Mal. Expositio.

calicem.

Bedam in Luc. 22. & Euf. E.

missi in hom. de Passione.

niat

A.C. 34. nat ei calice, nisi enim aduenerit transferri non poterit, A sed ut sentit iam presentem passionem, cepit affligi & tristari, & quasi iam propinquante hoc dixit. Trāser calicem istum. Sicut enim quod praterit, nec intratum est, nec permanens, sic & saluator, leuiter inuadentem tentationem flagrat pelliculi. Et hoc est non intrate in tentationem, quod consuluit esse orandum. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Athanasius enim super hoc dicit: Geminum uelle ostendit, alterum quidem humanum, quod est carnis, id est partis sensitiuæ, alterum uero diuinum. Humanitas enim ob carnis fragilitatem recusat passionem, sed diuinus eius affectus affectanter eam lubit. Hæc ille. Quod ergo dicit, Non mea voluntas, intelligitur secundum in finem naturalem & sensualem. Et quod addit, sed tua fiat, scilicet voluntas, quæ una est patris & filij & spiritus sancti, cui omnino semper subdita erat voluntas sua humana secundum instinctum rationis. Et ut dicit Magister in 3. sententia. Sciebat Christus orationem non exaudiendam, sed nec uolebat secundum rationem exaudiri. Nec tamen frustra hoc orabat. unde Psal. 21. in eius persona. Deus meus clamabo per diem & noctem, & non exaudies, non tamen ad insipientiam michi, scilicet imputabitur, sed ad dandum nobis formam, quod in angustiis postquam petere licet ab eis liberari, si illud sit secundum uoluntatem Dei. Quod si non audimus, debemus existimare Deum illud non uelle & ideo patienter ferre debemus. Oratione facta, reuerfus est ad locum ubi discipulos dimiserat, & ubi illi tres, Petrus, Iacobus & Ioannes ab eo abscesserant, & inueniens eos dormientes, dixit Simoni, qui plenius p miserat pro eo mori, Simo dormis? non posuisti una hora uigilare mecum? Ad oēs autē etiā alios: Vigilate, & orate ne intretis in tentationē, id est, ne succumbatis uitationi. Spiritus quidē proptus est, id est ratio & ser uor ad patiendū & bene agendū, caro autē infirma, id est sensualitas debilis ad exequendū quod dicitur ratio & instigat spiritus. Et eos dimittens iterū accessit ad locū, ubi prius orauerat, eadem orationem fundēs & reuertēs secundo ad discipulos & inueniēs dormientes, præ tristitia enim & somno grauati erant oculi eorum, dimisit illos. Et tertio ad locum reuersus eundem sermonem orando expressit. Et ut dicit Lucas solus, apparuit ei angelus de caelo confortans eum, id est, dicens aliqua uerba consolatoria illi parti sensitiuæ exercitæ ex representatione sibi facta pona in mentis, quam iam debebat sustinere. O domine domine, inquit, passio ista cito transibit, & ex ea fructus maximus sequetur, scilicet redemptio humani generis, quod tantum dilexisti, & instauratio ruinæ nostræ, & ideo confortetur cor uestrum. Et factus in agonia, id est, anxietate, prolixius orabat. Tantam autem afflictionem sentit in illa agonia, præ consideratione passionis imminuentis, quod factus est sudoreis sicut gutta sanguinis decurrentis in terram. Et cum uenisset postea ad discipulos, & dormientes inuenisset, dixit: Dormite iam, & requiescite. Sufficit. Et ut ostendat se uoluntariē pati, deposito omni timore, ait: Surgite eamus uersus nostros aduersarios. Nō dormiuit Iudas ad prosequendam proditorem. Ecce appropinquabit qui me tradet. Adhuc eo loquente ecce uerba, & Iudas unus ex duodecim antecedebat eos. Sciebat enim Iudas locum, dicit Ioannes, quia frequenter Iesus illuc conuenerat cum discipulis suis, & præcipue diebus sabbatis, aliqua sublimē docens eos ad quod capiendum eos magis uolebat esse semotos à tumultu popularum, & ideo (ut ait Theophilus) imaginatus est Iudas, quod solennitate iam inchoata ibi

esset cum discipulis ad docendum. Nocte enim Iesus extra ciuitatem manebat, & sepe, ideo non accessit ad domum ubi eisdem dimiserat. Nō uenit autē, solus, sed ut dicit Ioan. accepit cohortem scilicet militum à præfide, & à Pontificibus & pharisæis ministros cum lanternis & facibus, ne scilicet possent occulte fugere, & armis ad resistendum & defendendum, si forte turbæ de nocte erga eum, uellent illum de manibus eorum liberare. Propterea duxerunt Gentiles milites, ut magis timerentur. Processit ergo Iesus obuiam eis, & ait, ut testatur Ioannes solus. Quem queritis? Non hoc dixit, quasi nesciens, sed ostendere uolens quod & cum præfens esset, eum uideri non poterant, uel ab aliis discernere. Et cum respondisset, Iesum Nazarenum, dixit Iesus. Ego sum. In medio eorum existens ait Chryso. excæcauit eorum oculos. Ut autem dixit Iesus, Ego sum, ad uocem istam omnes ceciderunt retro sum in terram, simul cum Iuda. Quod ideo fecit Iesus secundum Chryso. ut ostenderet quod non solum, nō comprehendere, sed nec eum uideri possent, nisi ipse concederet. Aug. Quid iudicaturus faciet, qui iudicandus hoc fecit? Et nunc utriusque per euangelium dicit Christus. Ego sum. Et à Iudæis expectatur Antichristus, ut retro redeant, & in terram cadant, quoniam deserentes caelestia, terrena desiderant. Iterum autem interrogauit eos. Quæra quæritis? Chryso. Ne quis diceret, quod ipse Iudæos ad hoc induxerit, ut eum occiderent, ipsi sum in manibus eorum tradens, manifeste eis ostendit omnia, quæ reuocare eos sufficiebant, sed quia permanebant in malitia, & nullam habebant excusationem tunc in manibus eorum se tradidit. Unde respondens illis secundum, testum Nazarenum, dixit: Dixi uobis quia ego sum. Si ergo me quæritis, sinite hos abire, scilicet discipulos meos, quia si dicat, me ipsum uobis trado, dimittite illos usque ad ultimā horā suam, ait Chryso. in eos dilectionis benignitatem ostendens. Tunc, ut ait Luc. appropinquauit Iudas ut osculareretur eum inā (referente Mar.) Dederat eis signum traditor, dicens. Quemcumque oscularis fuero, ipse est tenete eum, & ducite eum. Dicit Magister in hystor. schol. quod Iacobus minor erat ualde similis Christo in effigie, adeo quod qui non habuisset familiarem conuersationem cum eis, non sciuisset discernere alium ab altero. Iudas autem, qui conuersatus erat diu cum eis, sciebat discernere, ne ergo daret signis aliis de Iesu effigie. caperent Iacobum loco eius, ideo dedit signum osculi. Et addit. Ducite eum, ne scilicet euaderet de manibus eorum. cum tamen sceleratissimus ille expertus fuisset, quod cum uolebat, in medio eorum Christum existentem nemo contingere poterat. Accedens ergo, oscularus est eum dicens. Aue rabbi, Cui Iesus. Amice ad quid uenisti? quasi dicit. Cum te habuerim ut amicum carissimum, quomodo deuenisti ad tantam offensam? Iudas, osculo filium hominis tradis, ut refert Luc. Osculum est signum amoris, & pacis, & tu hoc signo proditorem facis? Chryso. Non est discendum à fratrum ad monitione, quamnis nihil propter nostra uerba teneat. Et si non persuaseris hodie, persuadebis forsitan cras. Piscator per totam diem retia trahens uacua, sero piscem capuit. Unde & dominus etsi seret Iudam non conuertendum, non destitit facere quæ sua intererat. Proprium nomen imponit, dicens Iudas, quod magis dolens erat, & reuocantis, quam prouocantis ad iram. Videntes autem discipuli, quod futurum erat, scilicet capiendum esse Iesum, dicunt, secundum Luc. Domine si percussus in gladio, scilicet ut defendamus te? Petrus autem feruentior cæteris

non expectauit responsum, scilicet extrahens gladium de vagina, seruum principis sacerdotum nomine Malchum (ut dicit Ioan.) percussit amputauit auriculam eius dexteram. Amb. Cauemus ne cui tollatur auricula, cum legitur passio domini. Si autem ad diuinitatem eius referamus infirmitatem corporis passionis, excidit auricula, & excidit à Petro, qui non est passus Christum prophetam existimari: sed Dei filium docuit fidei confessione signari. 24. quæst. 1. si Petrus. Ille seruus ut audacior cæteris, uoluit extendere manus ad capiendum Iesum propter quod Petrus intendens percussit caput declinantis ictum abscidit auriculam. Omnes euangelistæ abscissionem hanc narrant, sed Ioan. & Marth. adducunt reprehensionem quam Iesus fecit Petro dicens. Conuerte gladium tuum in uaginam. Non enim licebit prælaris Ecclesiæ ut gladio materiali, sicut licuit in ueteri testamento, ut patet in Phinees & aliis: sed gladio spiritali. Calicem quem dedit mihi pater, non uis ut bibam illum, id est, passionem non uis ut sustineam? Omnis enim qui accepit gladium, scilicet propria autoritate, & non datum sibi à Deo, uel à lege, gladio peribit, temporalis iustitiae iudicabitur, uel saltem gladio diuinae sententiae in alia uita, si non penituerit. August. 23. quæst. 4. ille gladium. Ille gladium accipit qui nulla superiori ac legitima potestate uel iubente uel concedente, in sanguinem alicuius armatur. An putas quia non possum rogare patrem meum & exhibebit mihi, id est, ad meam defensionem plus quam duodecim legiones Angelorum? Legio est numerus sex millia sexcenta sexaginta sex continens. Etsi unus Angelus solus. 4. Regum. 19. & Esa. 37. de exercitu Sennacherib occidit in una nocte centum octoginta quinque millia, quid facerent tot millia Angelorum? Non est ergo nunc tempus uindictionis: sed humilitationis. Quomodo enim implebuntur scripturæ tot de passione loquentes, si non permittant eos uim inferre: quia sic oportet fieri, cum Deus hoc præordinauerit, & prænuntiauerit. Lucas autem scribit solus sanationem huius. Dixit enim Iesus, Sinite usque huc, scilicet uenire ad me. Et cum tetigisset auriculam eius, sanauit eum. Non poterat se continere fons pietatis ab exhibitione beneficiorum etiam erga inimicos. Dixit autem Iesus ad principes sacerdotum & magistratum templi, & seniores. Tanquam ad latronem exiit cum gladiis & fustibus comprehendere me, quotidie apud uos eram docens in templo, & non me tenuistis, quasi dicat. Per experientiam uidistis, quod non possentis me apprehendere, si non uellem, & ideo non erat necesse, quod ueniretis ad me capiendum, sicut itur ad unum latronem, ne possit euadere. Sed hæc est hora uestra id est, uobis à me permittit ad capiendum, & potestas tenebrarum concessa uobis tenebris peccatorum detentis. Et tunc iniecerunt manus in Iesum & ligauerunt eum ut captum ducerent. Quo facto omnes discipuli fugerunt eo relicto.

§. IIII.

Christus ad varios iudices deducitur. Ioan. 18. Beda hoc habet ex quo citat D. Thom. in cat. Q VANTVM ad quartum scilicet de eius deducione ad diuersos iudices sciendum quod primò fuit ante Annam presentatus, secundo ante Caipham, & ibi à Petro negatus & falso cõtra eum testificatus, tertio Pilato assignatus. Ut ergo dixit Ioan. Principes sacerdotum & magistratus populi uenientes, non per se, ut dicit Aug. sed per suos mi-

nistros ad Iesum, demum ligauerunt eum ut latronem & ducebant eum captum (ut credibile est) cum multis contumeliis, irrisionibus, clamoribus, & percussionibus, habentibus eum pro inimico capitali: via erat satis longa. Sequebatur autem istos quidam adolefcens, ut refert solus Mar. indutus sindone super nudum, quem ministri arbitantes discipulum Iesu tenere curarunt, sed relicta eis sindone nudus aufugit ab eis. Dicunt aliqui hunc fuisse Ioannem, alij Iacobum minorem: sed communior & uerior opinio est, quod nullus illorum fuit: sed quidam qui habebat habitationem suam in uia per quam Iesus ducebatur, qui cum iam iuisset dormitum, audito rumore transeuntium, surrexit, ut citius percipere posset causam clamorum, sumens uestem lineam super carnem, exiit domum, & uidens Iesum duci captum, motus deuotione uel curiositate, sequebatur eos. Duxerunt autem ministri intrantes ciuitatem, Iesum ad Annam pontificem socerum Caiphæ qui cum esset pontifex anni illius, consilium dederat de morte Iesu. Erant enim plures principes sacerdotum, qui uel forte uel pretio, ut Caiphas, secundum Iosephum, officium exercebant ad tempus, summi pontificis. Ideo primo adduxerunt ad Annam, quod refert solus Ioan. Vel quia habitatio eius erat in uia, qua ibatur ad domum Caiphæ ut complacerent in hoc utriusque. Erant enim affines non solum carne, sed & crimine, ut magis excusaretur Caiphas consilio etiam senioris, si argueretur processisse contra Iesum. Petrus autem sequebatur eum à longe, & alius discipulus qui creditur fuisse Ioannes. Ideo à longe sequebatur, quia timebat ne pararetur esse ex discipulis Iesu: à longe, secundum Amb. quia elongabatur iam à Christo mente, passionis timore ductus. Ioan. à longe secundum Bedam, quia & si Ecclesia signata in Petro, sequatur Christum in passionibus, tamen à longe, quia Christi Ecclesia patitur pro suis peccatis, Christus autem pro ea. Et quia nimis distat utraque passio, quantum inter iniuriam creatoris & creaturæ. Intrantes ergo arrium Annæ pontificis, ministri statuerunt Iesum uinctum ante Annam. Intrauit autem cum multitudine illa & Ioannes, quia notus erat pontifici. Forte quia ante discipulatum cum esset piscator, referebat ei & ferebat electos pisces. Petrus autem non ausus est intrare, sed socius eius Ioannes accessit ad ancillam ostiariam, rogans ut sineret eum intrare. Quod cum faceret, intrauit Petrus. Nunquid & tu es ex discipulis hominis istius? Nota secundum doct. quod quia causa dominicæ passionis, fuit prima culpa utriusque parentis, Adæ scilicet & Eue: ad inuadendum quod per eam passionem uterque sexus liberandus erat, ideo diuina dispensatio prouidit, ut non solum sexus uirilil, sed & muliebris ad eam operaretur. Et quod non potuit ancilla agere in personam Christi, quia uilioris conditionis erat, hoc facere curauit in discipulo, ad negandum instigando, uel potius ut discipulus esse repperit ad affligendum caperetur. Qui subito negauit dicens. Mulier non noui illum. Chryso. Quid agis o Petre? uox tua repente mutata est, non tibi flagella, non dura tibi sunt illata tormenta, nullus te interrogat, cuius autoritatem possis formidare, mulier est quæ interrogat, & uilis ancilla, quia ostiaria. Ambros. Ideo negauit Petrus, quia promissit incaute. August. 11. quæst. 3. non solum testificatur, tertio Pilato assignatus. Non solum abnegat Christum qui dicit eum non esse Christum, sed ille etiam qui cum sit, negat se esse Christianum. Dominus enim non ait

De hac angeli Christi conuolatus appaitione & Christi sanguineo sudore, uide Sixtum Senensem. lib. 1. Bibli. 22.

Ioan. 18.

A.C. 34.

Christus caput.

Chryso. hom. 82. in Ioan. 2. 18.

Chryso. in lo. ho. 82.

Aug. tract. 112. in lo.

Chry. ibi.

Chry. ibi.

Com. in hyst. Euan. cap. 47.

Correptio fratrum nō dimittenda, cuius si nihil inueniat. D. Thomas in carthena id refert.

Luc. 22.

non

A.C. 34. non expectauit responsum, scilicet extrahens gladium de vagina, seruum principis sacerdotum nomine Malchum (ut dicit Ioan.) percussit amputauit auriculam eius dexteram. Amb. Cauemus ne cui tollatur auricula, cum legitur passio domini. Si autem ad diuinitatem eius referamus infirmitatem corporis passionis, excidit auricula, & excidit à Petro, qui non est passus Christum prophetam existimari: sed Dei filium docuit fidei confessione signari. 24. quæst. 1. si Petrus. Ille seruus ut audacior cæteris, uoluit extendere manus ad capiendum Iesum propter quod Petrus intendens percussit caput declinantis ictum abscidit auriculam. Omnes euangelistæ abscissionem hanc narrant, sed Ioan. & Marth. adducunt reprehensionem quam Iesus fecit Petro dicens. Conuerte gladium tuum in uaginam. Non enim licebit prælaris Ecclesiæ ut gladio materiali, sicut licuit in ueteri testamento, ut patet in Phinees & aliis: sed gladio spiritali. Calicem quem dedit mihi pater, non uis ut bibam illum, id est, passionem non uis ut sustineam? Omnis enim qui accepit gladium, scilicet propria autoritate, & non datum sibi à Deo, uel à lege, gladio peribit, temporalis iustitiae iudicabitur, uel saltem gladio diuinae sententiae in alia uita, si non penituerit. August. 23. quæst. 4. ille gladium. Ille gladium accipit qui nulla superiori ac legitima potestate uel iubente uel concedente, in sanguinem alicuius armatur. An putas quia non possum rogare patrem meum & exhibebit mihi, id est, ad meam defensionem plus quam duodecim legiones Angelorum? Legio est numerus sex millia sexcenta sexaginta sex continens. Etsi unus Angelus solus. 4. Regum. 19. & Esa. 37. de exercitu Sennacherib occidit in una nocte centum octoginta quinque millia, quid facerent tot millia Angelorum? Non est ergo nunc tempus uindictionis: sed humilitationis. Quomodo enim implebuntur scripturæ tot de passione loquentes, si non permittant eos uim inferre: quia sic oportet fieri, cum Deus hoc præordinauerit, & prænuntiauerit. Lucas autem scribit solus sanationem huius. Dixit enim Iesus, Sinite usque huc, scilicet uenire ad me. Et cum tetigisset auriculam eius, sanauit eum. Non poterat se continere fons pietatis ab exhibitione beneficiorum etiam erga inimicos. Dixit autem Iesus ad principes sacerdotum & magistratum templi, & seniores. Tanquam ad latronem exiit cum gladiis & fustibus comprehendere me, quotidie apud uos eram docens in templo, & non me tenuistis, quasi dicat. Per experientiam uidistis, quod non possentis me apprehendere, si non uellem, & ideo non erat necesse, quod ueniretis ad me capiendum, sicut itur ad unum latronem, ne possit euadere. Sed hæc est hora uestra id est, uobis à me permittit ad capiendum, & potestas tenebrarum concessa uobis tenebris peccatorum detentis. Et tunc iniecerunt manus in Iesum & ligauerunt eum ut captum ducerent. Quo facto omnes discipuli fugerunt eo relicto.

A nistros ad Iesum, demum ligauerunt eum ut latronem & ducebant eum captum (ut credibile est) cum multis contumeliis, irrisionibus, clamoribus, & percussionibus, habentibus eum pro inimico capitali: via erat satis longa. Sequebatur autem istos quidam adolefcens, ut refert solus Mar. indutus sindone super nudum, quem ministri arbitantes discipulum Iesu tenere curarunt, sed relicta eis sindone nudus aufugit ab eis. Dicunt aliqui hunc fuisse Ioannem, alij Iacobum minorem: sed communior & uerior opinio est, quod nullus illorum fuit: sed quidam qui habebat habitationem suam in uia per quam Iesus ducebatur, qui cum iam iuisset dormitum, audito rumore transeuntium, surrexit, ut citius percipere posset causam clamorum, sumens uestem lineam super carnem, exiit domum, & uidens Iesum duci captum, motus deuotione uel curiositate, sequebatur eos. Duxerunt autem ministri intrantes ciuitatem, Iesum ad Annam pontificem socerum Caiphæ qui cum esset pontifex anni illius, consilium dederat de morte Iesu. Erant enim plures principes sacerdotum, qui uel forte uel pretio, ut Caiphas, secundum Iosephum, officium exercebant ad tempus, summi pontificis. Ideo primo adduxerunt ad Annam, quod refert solus Ioan. Vel quia habitatio eius erat in uia, qua ibatur ad domum Caiphæ ut complacerent in hoc utriusque. Erant enim affines non solum carne, sed & crimine, ut magis excusaretur Caiphas consilio etiam senioris, si argueretur processisse contra Iesum. Petrus autem sequebatur eum à longe, & alius discipulus qui creditur fuisse Ioannes. Ideo à longe sequebatur, quia timebat ne pararetur esse ex discipulis Iesu: à longe, secundum Amb. quia elongabatur iam à Christo mente, passionis timore ductus. Ioan. à longe secundum Bedam, quia & si Ecclesia signata in Petro, sequatur Christum in passionibus, tamen à longe, quia Christi Ecclesia patitur pro suis peccatis, Christus autem pro ea. Et quia nimis distat utraque passio, quantum inter iniuriam creatoris & creaturæ. Intrantes ergo arrium Annæ pontificis, ministri statuerunt Iesum uinctum ante Annam. Intrauit autem cum multitudine illa & Ioannes, quia notus erat pontifici. Forte quia ante discipulatum cum esset piscator, referebat ei & ferebat electos pisces. Petrus autem non ausus est intrare, sed socius eius Ioannes accessit ad ancillam ostiariam, rogans ut sineret eum intrare. Quod cum faceret, intrauit Petrus. Nunquid & tu es ex discipulis hominis istius? Nota secundum doct. quod quia causa dominicæ passionis, fuit prima culpa utriusque parentis, Adæ scilicet & Eue: ad inuadendum quod per eam passionem uterque sexus liberandus erat, ideo diuina dispensatio prouidit, ut non solum sexus uirilil, sed & muliebris ad eam operaretur. Et quod non potuit ancilla agere in personam Christi, quia uilioris conditionis erat, hoc facere curauit in discipulo, ad negandum instigando, uel potius ut discipulus esse repperit ad affligendum caperetur. Qui subito negauit dicens. Mulier non noui illum. Chryso. Quid agis o Petre? uox tua repente mutata est, non tibi flagella, non dura tibi sunt illata tormenta, nullus te interrogat, cuius autoritatem possis formidare, mulier est quæ interrogat, & uilis ancilla, quia ostiaria. Ambros. Ideo negauit Petrus, quia promissit incaute. August. 11. quæst. 3. non solum abnegat Christum qui dicit eum non esse Christum, sed ille etiam qui cum sit, negat se esse Christianum. Dominus enim non ait

Mar. 14.

Ioan. 12.

Hoc inquit li. 18. antiq. ca. 3.

Ioan. 18.

Petrus Christum sequitur. Amb. li. 10. in Luc.

Beda li. 6. in Luc.

Petrus Ecclesiam significat.

Amb. li. 10. in Luc.

Chryso. in lo. ho. 82.

lib. 10. in Luc. Christum negat qui se Christum nō negat. Aug. tr. 113. in Ioan.

ait

A. C. ait Petro, discipulum meum te esse negabis: sed me negabis. Negavit ergo Christum cum se esse discipulum eius negavit. Quid autem aliud isto modo quam se negavit esse Christianum? An Petrus non negavit Christum sicut quidam eum præverso favore excusare nituntur, quia ab ancilla interrogatus hominem se nescire respondit: Hæc ille. Vbi & glo. dicit quod licet corde credatur Christum & ore negat, non excusaretur à mortali. Et idem Thom. in summa. Annas vero Pontifex cepit Iesum interrogare de doctrina sua, & discipulis ut scribit Ioan. solus, & hoc non causa intelligendæ veritatis, sed occasione calumniandæ, si esset doctrina eius contra legem. Vel quare discipulos congregasset, quasi seditionem querens. Cui Christus misissimè respondit dicens. Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in synagoga, & in templo, quod omnes Iudæi conveniunt, & in occulto locutus sum nihil, quoniam, scilicet essent aliqui presentes, saltem discipuli, quid me interrogas? interroga eos qui me audierunt, ecce hi omnes sciunt quæ dixerim ego. Nichil etiam in occulto locutus est, quia non ut trepidans, & seditionem concitans, ut aliqui existimabant. Interroga eos qui audierunt &c. quasi dicat, secundum Chryso. Quid me interrogas de meis? interroga inimicos meos qui mihi insidiantur. Sunt autem hæc verba confidentis de eorum, quæ dicta sunt, veritate. Hæc est enim veritas inalterabilis demonstratio, cum quis inimicos inducit in testes. Tunc vnus ex ministris assistens dedit alamp Iesu, ut refert Ioan. solus. Hunc dicit Chryso. fuisse Malchum, cui Iesus auriculam abscissam à Petro restituerat, & dixit, sic respondes pontifici? Cui Iesus ut agnus mansuetus qui portatur ad victimam, misissimè respondit, dicens. Si male locutus sum, vel respondens pontifici vel docens in templo, testimonium perhibe de malo. August. Quid ista responsione verius, mansuetius, iustius? Si cogitemus quis acceperit alamp, nonne vellemus eum qui percussit aut cælesti igne consumi, aut terra deficiente absorberi, aut correptum dæmonio volutari, aut pena aliqua etiam grauiori puniri? Quid enim horum per potentiam iubere non poterat, per quem factus est mundus? nec tamen horum aliquid egit. Cyprianus disting. 93. dominus noster. Dominus noster Iesus Christus rex & iudex & Deus noster passioni subditus, cum alamp accepisset, nihil contumeliosè in personam pontificis locutus est: sed sic magis innocentiam suam tutatus est, dicens. Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo. Quæ omnia ab eo ideo humiliter facta sunt, & patienter, ut nos humilitatis & patientiæ haberemus exemplum.

Sed nota quod dominus non præbuit alteram maxillam percutiendam: sed potius de illata piè reprehendens, ait. Si autem bene, quid me cædis? Vbi nota secundum August. quod dominus percutienti se non præbuit alteram maxillam: sed potius prohibuit ne faceret, & iniuriam auerteret, & tamen paratus aduenere non solum in faciem percuti: sed etiam pro his à quibus hoc patiebatur, crucifixus occidi. Ex hoc ostendens quod præcepta quæ dederat de patientia, illa scilicet, si quis te percussit in dextrâ maxillam, præbe illi & alteram &c. sunt in præparatione cordis retinenda, magis quam opere exequenda, ut in secreto teneatur animi patientia cum benevolentia. In aperto fiat id quod eis prodesse videtur, quibus bene velle debemus. 23. quæst. 1.

Quare Christus in maxilla percussus non præbuit alteram.

paratus. Demum misit eum Annas ligatum ad generum suum Caipham, vbi accenso igne in medio atrij propter frigus, Petrus introgressus cum aliis, ut videret sine magistri sui ne agnosceretur esse discipulus Iesu, & ipse cum aliis se calefaciebat ad ignem. Quia enim iam ignis charitatis in eo erat extinctus, igne accenso in medio synagogæ vitiorum, ad illum Petrus se calefaciebat. Intuita autem eum alia ancilla dixit astantibus. Et hic de discipulis eius est. Cuius verbis moti sunt audientes, ex quibus vnus dixit. Verè & tu ex illis es. Petrus autem secundò negavit dicens. O homo non sum. Et quamuis Petrus intenderet dicere, quod non esset discipulus Iesu, tamè verum dixit secundum alium sensum, quia scilicet nõ habebat esse spirituale. Et aduertendum quod Ioan. ponit Petri negationem primam factam in domo Annæ, & tunc primò gallus cecidit, secundam vero & tertiam in domo Caiphæ, & post tertiam immediate gallus secundò cantauit. Sed alij euangelistæ describunt trinam negationem factam in domo Caiphæ. Quod dici potest ideo sic narrasse, quia illi tres euangelistæ non curarunt mentionem facere de præsentatione Iesu coram Anna, quia extraordinaria erat, cum non esset summus pontifex, qui haberet discutere causam, sed ad complacentiam vtriusque, ut affinitur fecerunt, tanquam pro vno iudicio habentes [quicquid illi duo statuerant.] Vel quia ambo simul fuerunt summi pontifices pro illo anno, etiam contra legem. Vnde quilibet habebat causam discutere, & pro vno tribunali habebatur. Et ideo in domo Caiphæ vbi terminata fuit, omnem illam negationem referunt factam. Post pusillum autem, quod pusillum quantum foret Luc. expressit dicens, interuallo facto quasi vnus horæ cum quidam diceret. Verè tu ex illis es: nam & Galilæus es, loquela tua manifestum te facit. Non quòd diuersum esset idioma Galilæorum à Iudæis: nam vnum, scilicet Hebraicum commune eis, sed erat differens modus pronuntiandi seu accentuandi, sicut inter Senenses & Florentinos. Et cum Petrus veller se excusare, dixit cognatus Malchi cui Christus auriculam sanauit. Nonne ego te vidi in horto cum illo, scilicet quando apprehendimus eum. Tunc Petrus (ut magis sibi crederetur) cepit iurare, anathematizare & detestari, quod non nouisset illum. Et continuo gallus secundò cantauit. Vbi nota plura mysteria. Et primo quia ista negatio Petri significat offensam mortalem cuiuslibet de Ecclesia. Nam ut dicit Hieronym. quotienscunque vincimur à vitiis atque peccatis: totiens Deum negamus. 11. quæst. 3. exultimât. Trina negatio signat offensam tristitiam, cordis, oris, & operis. Quæ negatio fit ad investigationem ancillæ & vitiorum, id est, ad suggestionem vel incitationem sensualitatis & dæmonum, per se vel persuasionem malorum vitiorum. Ad cantum galli Petrus recognoscit excessum suum, non primum, sed secundum cantum, quia ad prædicationem vel admonitionem bonorum, non solum ad aures, sed ad mentem attingentem peccator compungitur & pœnitet. Secundum sciendum secundum Gregor. in homil. dominicæ resurrectionis, quod omnipotens Deus eum, quæ cunctæ Ecclesiæ [præferre] disposuerat, ancillæ vocè pertimescere, & se negare permisit quod nimirum magna esse actum pietatis dispensatione cognoscimus, ut is qui futurus erat pastor Ecclesiæ. In culpa sua disceret, qualiter aliis misereri debuisset. disting. 50. considerandum. Conuersus autem Dominus (ait Luc.) respexit Petrum quasi

A. C. 34. Luc. 22. Petrus Christum negat. C. Sicilian. tur ea Eu. gelistæ de Petri negatione loquentes. Luc. 21. Moral. negationis Petri expositio. Gre. hom. 11. in Eu. 21.

quasi dicat ei. Recognosce peccatum tuum, vbi & eius immensa pietas ostenditur, ut inter illusiones & tortores positus, quasi suarum pœnarum oblitus Petri lapsum dolens respicit, ut desinat. Quem tamen respectum & conuersionem Aug. magis dicit intelligendum de conuersione & respectu spirituali diuinæ miserationis, qua dicitur per prophetam. Conuertere domine & eripe animam meam, & illud. Respice in me &c. quàm de corporali respectu. Et egressus Petrus foras fleuit amarè. Cum bonis discipulis conuersans confessus est Christum filium Dei, inter malos se referens Iudæos, ipsum negavit, & negationem segregans à malis fleuit. Et nocte illa ministri iniquissimi & crudelissimi, qui tenebant eum, scilicet ligatum multipliciter, vexauerunt, iuxta illud Psalm. 72. Castigatio mea in matutinis. Nam (ut dicit Luc.) illud eant illi cædentes, & velauerunt eum & percutiebant faciem eius, dicentes. Prophetia nobis Christe, quis est qui te percussit. O ineffabilis humilitas & patientia Iesu Christi ò inenarrabilis crudelitas Iudaici populi, faciem illam plenam omnium gratiarum spiritus deitatis non verentur, in quam desiderant Angeli prospicere. Caput illud gazophilacium thesaurorum sapientiæ & scientiæ Dei percutientes affligunt. Oculis domini lucidiores sole & pietate plenos, velis operuerunt. Aures quæ audiunt organa sanctorum & choros Angelorum, conrumeliosis & blasphemiosis malignorum plenæ sunt, vnde & ipse Luc. dicit. Et alia multa blasphemantes dicebant in eum. Mane autem facto, id est, tempestiue conuenerunt omnes principes sacerdotum & seniores plebis & scribæ in concilium, querentes falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent, & non inueniebant. Demum venerunt duo falsi testes, ut refert Mat. 27. Mattheus, & Marcus qui dixerunt. Nos audiimus quia hic dixit. Possum destruere hoc templum manufactum, & in triduo reedificari aliud non manufactum. Et non erant conuenientia testimonia eorum, & merito, quia hoc nunquam dixerat, sed dixerat. Soluente templum hoc, id est, soluens templum hoc, & in triduo excitabo illud loquens de templo corporis sui, non de illo Salomonis templo. Et surgens princeps sacerdotum, scilicet Caiphæ dixit. Nichil respondes ad ea quæ isti testificantur contra te? Iesus autem tacebat, sciens quia non causa inueniendi veritatem, sed calumniandi interrogabat. Dixerunt quidam alij ex primoribus. Si tu es Christus dic nobis. Et Christus respondit, ut refert Luc. Si dixerò vobis, non credetis mihi, si autem interrogauerò, non respondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. q. d. quia iniuste iudicor ex hoc dabitur mihi potestas mundum iudicandi. Et quia non aperte dixerat se esse filium Dei surgens princeps sacerdotum motu corporis indicans insaniam mentis ait, ut refert Mattheus, & Marcus Adiuo te per Deum viuam, ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei benedicti. Iesus autem, etsi non teneretur respondere, quia superior eius non erat, vnde & grauius peccauit sic eum adiuuando, tamen ob reuerentiam nominis Dei inuocati, respondit. Tu dixisti, quia filius Dei sum ego. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens. Blasphemauit, quid adhuc egemus testib. ecce omnes audiuitis blasphemiam, quid vobis videtur? Responderunt omnes. Reus est mortis. Etsi isti pessimi erant, & falso mouebantur dicentes Iesum blasphemare, cum diceret

se filium Dei, in quo dicebat summam veritatem tamen ita horrebant Dei blasphemias quòd non poterant patièter audire, sed iudicarent talem reum mortis, & vestimenta sua scindebant in signum detestationis. In quo etiam figurabatur sacerdotium Iudæorum destruendum, ut dicit Gratia. 2. quæst. 7. plerumque boni viri. scilicet vestis. circa fi. Tunc ipsum Iesum consputum, colaphizarum, & vinctum duxerunt ad Pilatum. Iudas autem traditor videns Iesum morti adiudicandum pœnitentia ductus, ut refert Matth. retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus, di. Peccauit tradens sanguinem iustum. At illi. Quid ad nos? tu videris, quasi dicat. Si malum fecisti, tu subeas pœnam. August. Iudas qui pœnitens iuit ad Phariseos relinquens Apostolos, nihil inuenit auxiliij, nisi augmentum desperationis. Dixerunt enim. Quid ad nos? tu videris, si peccasti, tibi sit, non tibi succurrimus, non peccata tua charitatiuè suscipimus, [non comportanda promittimus] nec qualiter deponas onus docemus. Quid enim nobis & misericordia, qui nec opera sequimur iustitiæ: Ister ad fratres, ister ad illos qui orauerant pro socio Petri febricitate, qui Chananaeam improbam misericordie obtulerant. Interrogasset Petrum pro se effundentem lachrymas, non fugisset Mariam & Martham quæ vitam Lazaro impetrauerant, iuit ad diuinos, scilicet Phariseos, & diuinus perit. de pœn. disting. 6. ca. 1. Et proiectis 30. argenteis in templo, abiens laqueo se suspendit. Et dicitur. Actuum. i. suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius, & notum factus est verbum istud omnibus habitantibus Hierusalem. Hier. de pœn. dist. 3. nihil. Nichil profuit Iudæ egisse pœnitentiam, per quam scelus corrigere non potuit. Si quado frater sic peccat in fratrem, ut emendare valeat quod peccauit, potest ei diuinitus dimitti, si opera permanent, frustra assumitur pœnitentia. Hæc ille. Item Leo Papa Sceleratior ò Iuda omnibus & infelicior exististi, quem non pœnitentia reuocauit ad Deum, sed desperatio traxit ad laqueum &c. de pœn. dist. 3. sceleratior. Principes autè sacerdotum sumptis argenteis, dixerunt. Non licet mittere i. remittere in carbonem, id est, locum oblationum, quia pretium sanguinis est. Et consilio inito emerit ex eis agru figuli in sepulturam peregrinorum, volentes crudelitatem sceleris cooperire sub opere pietatis, scilicet emptionis agri pro sepultura. Sed ne lateret mundum scelus eorum factum est. Deo dispensante, quæ ager ille emptus vocatus sit acheldemac, quod Latine sonat ager sanguinis. In quo facto ostendit euangelista Matth. prophetiam Hieremias impletam, qua dicitur. Acceperunt scilicet principes sacerdotum triginta argenteos pretium appretiarum, id est, qui triginta argentei fuerunt pretium Christi appretiarum, quos appretiauerunt, id est, pro pretio obrulerunt ipsi Iudæi, acceperunt autè à filiis Israel, id est, à Iuda qui fuit de filiis Israel, ponitur pluralis pro singulari, cum proiecit eos in templum, & dederunt eos in agrum figuli, scilicet pro emendo agro pro sepultura peregrinorum. Hæc propheta pro parte etiam habetur Zacha. 11. c.

A. C. 34. August. de vera & fal. pœn. cap. 10. Mart. 15. Luc. 4. Ioan. 11. Iudas non debuit ire ad Phariseos, sed ad Apostolos. Hier. ad c. 27. Mar. Gloss. ord. le. in cap. 27. Marth. Hier. 32. Christus coram Pilato iustificatur. Ioan. 19.

§. V.

Q VANTVM ad quintum, scilicet de causa ipsius coram Pilato discussione & decisione, dicit Ioan. Adduxerunt, scilicet ministri Iudæorum Prima pars Hist. Ant. C. Iesum

Christus adiuuans se filium Dei profitecur.

A. C. 34. Iesum à Caiphain pratorium, & ipsi non intrauerunt in pratorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras. Pratorium dicitur sedes pratoris, id est, locus ad dandam sententiam, & est locutio obscura, quia cum dicitur quod Iudaei non introierunt in pratorium, videtur loqui de pratorio Pilati, in cuius domo, quia Gentilis erat, intrantes in solennitate, existimabant se contaminari, & immundos fieri. Sed quomodo prius dicitur, quod adduxerunt Iudaei Christum in pratorium ad Caipham? Hoc autem August. sic concordat, quia in domo Caiphæ, quæ lata & spatiosa erat, erat & pratorium Caiphæ iudicantis de quibusdã. Et in alia parte domus erat & pratorium Pilati iudicantis etiam in causa sanguinis. Et sic de vno pratorio, scilicet Caiphæ ductus fuit ad aliud, scilicet Pilati. Vel quod Caiphæ dimisso Iesu in palatio suo, accessit ad domum Pilati pro aliqua informatione, qui tamen cum suis noluit introire in pratorium eius, quia Gentilis, sed Pilatus exiit ad eum & socios, & demum reuersus Caiphæ ad palatium suum, misit Iesum vincitum ad Pilatum. Exiens ergo Pilatus ad eos ait. *Quam accusacionem affertis aduersus hominem hunc? At illi, vt refert Ioan. dixerunt, Si non esset malefactor, non tibi tradidisset eum. Quibus Pilatus. Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum, scilicet ex quo non exprimitis mihi malefium suum. Cui responderunt, Nobis non licet interficere quemquam. Cum enim essent Romani subditi non habebant Iudaei causam sanguinis, sed præsides quem mittebant illuc Romani ad regendum eos. Et tunc erat Pontius Pilatus præsides pro Romanis. Dicit ergo eis Pilatus. Quid mali fecit iste? At illi explicauerunt, dicentes secundum Luc. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributum dari Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. Quæ omnia falsa erant, non enim gentem subuertebat quærens sibi gentem congregare ad seditionem, sed conuertebat ad salutem, inducens humilitatem & subiectionem. Nec prohibuit censum vel tributum dari Cæsari, sed proposita sibi questione à quibusdam super ea re, responderat. Reddite qua sunt Cæsaris Cæsari. Neque se regem faciebat, sed cum voluit eum populus satiatus ab eo ex quinque panibus hordeaceis, & duobus piscibus, facere regem, fugit, & pauper cum pauperibus & mitibus incedebat. Pilatus ergo duabus primis objectionibus omisis, quali eas frivolas & falsas reputans, intrans pratorium quæsiuit à Iesu de tertia dicens. Tu es rex Iudæorum? Cui Iesus (vt refert Ioan.) ait. A temetipso hoc dicit, an alij tibi dixerunt de me, scilicet quod sum rex Iudæorum? Ad quem Pilatus. Nunquid Iudæus ego sum? gens tua & pontifices tradiderunt te mihi, quasi dicat. Ego non sum Iudæus, vt sciam conuersationem tuam, sed Iudaei qui sciunt facta tua, dederunt te in manus meas, quid ergo fecisti? propter quam causam te ita vincitum duxerunt ad me vt reum? tu explica. At Iesus ad eum. Regnum meum, vt narrat solus Ioan. non est de hoc mundo, quasi dicat. Non me habeo, vt rex temporalis, nec mihi vsurpo dignitatem regalē, vt gens mea imposuit mihi, sed vt pauper & mendicus & abiectus incedo. Si enim regnum meum esset de hoc mundo, ministri vtriusque mei decertarent, vt non traderent Iudæis, pugnarent enim pro me & defenderent, ne qui præualerent contra me. Nunc autem regnum meum non est hinc. Regnum enim*

A. C. 34. spirituale virtutum, quod perducit ad regnum æternum erat, quod nobis quærebat, & pro quo nobis conferendo patiebatur. Quando Pilatus interrogauit eum, quid fecisti? poterat respondere Iesus, Quæ ego feci in populo isto, ista sunt. Eduxi patrem eorum Abraham de Vr Chaldaeorum, ego protector eius & Isaac & Iacob fui, vbicumque ambulauerunt: ego Ioseph in Ægyptum præmisi ad sustentandum eorum tempore famis, in Ægypto quasi dominum constituedo, ego populum istum de dura seruitute Pharaonis eduxi, flagellatis multipliciter Ægyptiis, & demum in mari submersis. Ego populum istum vt peculiarem elegeri ex cunctis nationibus, dando eis legem meam, ego quadraginta annis manna per desertum cibavi, ego in terram promissionis eos adduxi, expugnatis habitatoribus terræ illius &c. Deum ego ex eis carnem assumens, inter eos humiliter conuersatus sum. Ego omnibus beneficia contuli, innumeras sanitates perficiens, cæcis visum, claudis gressum, surdis auditum, loquelam mutis, mundiciam leprosis, vitam mortuis restitui, peccatoribus donaui indulgentiam, mortis lætitiã, plurimis gratiam, ignorantibus sapientiã doctrinam. Hæc sunt Pilate quæ feci, de quibus possunt me accusare, si digna sunt ista. Tunc dixit ei Pilatus. Ergo rex es tu, scilicet ex quo regnum habes, et si non de hoc mundo. Cui Iesus. Tu dicis, scilicet veritatem quia rex sum ego: & merito, habet enim omne dominium, & super omnia, cui flexit omne genu cœlestium, terrestrium & infernorum. Ego in hoc natus sum (subdit) & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati, repræhendendo vitia, confutando errores. Et quia veritas odium parit, ideo Iudaei nolentes vitam eorum argui, ex odio mortem meam procurarunt. Omnis qui est ex veritate, id est, cui placet veritas seu qui est ex Deo per gratiam genitus, qui est veritas, audit vocem meam, obseruando meam doctrinam verissimam. Cui Pilatus. Quid est veritas? Non expectauit Pilatus responsionem, anhelans ad liberationem eius. Sciebat enim, dicit Marthæus & Marcus, quod per inuidiam tradidissent eum, Exiit ergo ad eos Pilatus, dicens. Ego nullam causam mortis inuenio in homine isto. At illi clamauerunt, dicentes. Commouit vniuersum populum, scilicet seditiones faciens, & congregans sibi gentes ad rebellandum, docens à Galilæa vsque huc, scilicet in Iudæam. Pilatus audiens Galilæam nominari, vt refert Lucas, interrogans & percipiens, quod Galilæus esset, id est, nutritus & conuersatus in Galilæa, misit Iesum vincitum cum accusatoribus suis ad Herodem regem Galilææ, qui venerat tunc Hierosolymam ad solennitatem illam, tanquam pertinentem ad iurisdictionem suam & iudicium, vt subditum suum. Herodes autem viso Iesu coram eo adducto, gauisus est valde, cupiebat enim à multo tempore eum videre, eo quod multa audisset de eo, & sperabat aliquod signum videre ab eo. Stabant autem & principes sacerdotum ante eum in multis accusantes eum. Interrogauit autem eum Herodes de multis, qui ad nihil eorum respondit, & hoc, quia non causa veritatis sed curiositatis illa quærebat. Quod cernens Herodes preuit eum cum exercitu suo, & vt insanum indutū veste alba linea, remisit illum ad Pilatum. Ex hac delatione honoris, quam fecit Pilatus Herodi, facti sunt amici adinuicem Herodes & Pilatus, qui antea inimici erant. Hæc inimicitia contracta erat, quia Pilatus videbatur perturbasse iurisdictionem Herodis, ex

Beneficia Christi Hebraeis collata. Gen. 12. & deinceps. Ex. 20. Ex. 3. & 4. & deinceps.

Ios. per totum.

Phil. 2.

Ter in An. a. l. c. i.

Marth. 27.

Luc. 23.

Christi cū Pilato discipulatio.

A. C. 34. **Causa iniuncta inter Herodem & Pilatum.** dis, ex eo quod occidit quendam Iudam Galilæum, A qui multos secum adunauerat, quasi principem se faciens populi Iudæorum, dum in monte quodam sacrificiis insisteret. Remisso igitur Iesu ad Pilatum, dixit Pilatus. Obtulisti mihi hunc hominem quasi subuertentem populum, & ecce coram vobis interrogans, nil inuenio causæ in eo, ex his in quibus accusaris eum sed neque Herodes, nam remisisti vos ad illum, & ecce nil morte dignum actum est ei, emendatum ergo illum dimittam. At illi clamabant dicentes. Crucifige crucifige eum. Pilatus igitur existimans, quod si faceret Iesum flagellari acriter Iudaei moti compassione, non aliud pœnæ vel punitionis quærerent de eo, apprehendit Iesum & flagellauit, vt refert Ioannes. Et flagellationem istam fuisse diuinam ostendit Psalm. dicens in eius persona. Fui flagellatus tota die, id est, in magna parte diei & Esa. quinquagesimo tertio. Disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius scilicet percussionibus diris, sanati sumus. Flagellatum autem Pilatus adducit eum foras dicens. Ecce homo. q. d. Nonne videris vobis sufficienter castigatus? At illi clamabant. Crucifige crucifige eum. Et ille. Ego nullam causam mortis inuenio in eo. Est autem vobis consuetudo, vt dimittam vobis vnum ex vincitibus, scilicet morte dignum. Hunc enim morem introduxerant Iudaei, vt scilicet in memoriam beneficii recepti à Deo, in tali solennitate, scilicet liberationis ipsius populi de morte primogenitorum & de seruitute Ægyptiaca mortifera, vnus ex malefactoribus captis morte plectendus liber donaretur populo, alij ad mortem iudicarentur, quem morem Romani præfides eis seruabant. Dixit ergo eis Pilatus. Quem vultis de duobus dimitri, Iesum qui dicitur Christus, an Barabbam? Hic Barabbas larro erat secundum Ioan. sed secundum alios & homicida, qui in seditione fecerat homicidium. At principes sacerdotum persuaserunt turbis, vt peterent Barabbam. Clamauerunt ergo omnes dicentes. Non hunc sed Barabbam. Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciem de Iesu, qui dicitur Christus? At illi dixerunt, crucifigatur. Dixit eis Pilatus. Accipite eum vos & crucifigite, ego enim nullam causam inuenio in eo. At illi, Nos legem habemus & secundum legem nostram debet mori, quia filium Dei se fecit. Videntisque quod Pilatus tendebat ad liberationem eius, dixerunt, Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se regem facit contradicit Cæsari. Pilatus autem hæc audiens, magis timuit, sed timore tamen mundano, ne scilicet incurreret indignationem Cæsaris, si accusaretur, & dignitate illa priuaretur. Iterum ergo introiit Pilatus in pratorium, & interrogauit Iesum. Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. Cui Pilatus. Mihi non loqueris? nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & dimittere te? At Iesus ait. Potestatem non haberes in me vllam, nisi tibi datum esset desuper, scilicet Deo permittente. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. q. d. Et si Deo permittente hoc agas, nõ tamen excusaris à peccato me condemnando, cum tu ipse dicas, quia habes potestatem dimittendi, & iam cõfessus es publice, quia non inuenisti causam mortis, & tamẽ me non dimittis. peccatum quidem tuum non est ita graue cum ex infirmitate procedat, sicut Iudæorum qui me tibi tradiderunt ad mortem cum procedat ex malitia. Pilatus ergo videns, quia nihil proficeret, sed magis tumultus fiebat Iudæis,

A. C. 34. **August. de cõf. euan. lib. 3. c. 8.** vocibus magnis postulantibus vt crucifigeretur, dimisso eis Barabba vt postularunt, duxit foras Iesum, & sedit pro tribunali in loco qui dicitur lithostratos, Hebraicè gabatha. Erat autem pasche hora tertia crucifixerunt eum. Quam superficialemsolentiam August. de pœn. distinct. 1. periculosè, sic resoluit, quia videlicet Christus hora tertia crucifixus est linguis, scilicet Iudæorum hoc petentibus quemadmodum scribit Marcus, sed actualiter & manibus Gentilium hora sexta crucifixus est, prout refert Ioannes.

§. VI.

S E D E N T E autem eo pro tribunali Pilato, missitad eum vxor eius teste Marthæo dicens. Nihil tibi & iusto illi, scilicet commune. q. d. vide ne feras sententiam contra eum. Nam & multa passa sum ista nocte propter eum, scilicet terribiles visiones & comminationem. Creditur quod, quia Diabolus cepit pendere Iesum esse redemptorem humani generis, & virtutem crucis, quia sentiebat patres limbi iam exultare pro sua quam expectabant liberatione, ideo tentabat impedire. Et ideo in somnis immisit visiones vxori Pilati comminatorias malorum quæ Pilato euenirent, si ipsum condemnaret, vt his auditis Pilatus se retraheret, sed non valuit aliquid efficere. Nam Pilato dicente, Ecce rex vester quasi derisorie, clamauerunt illi. Tolle, tolle crucifige eum. Quibus Pilatus. Regem vestrum crucifigam? At illi. Non habemus regem, nisi Cæsarem. Pilatus ergo, vt dicit Marthæus, accepta aqua coram populo lauit manus suas dicens. Innocens ego sum à sanguine iusti huius. q. d. Ego quantum esset ex me non condemno eum sciens esse iustum, sed importunitas vestra me cogit ad eum condemnandum, vos videritis. Sed certè hoc non excusauit eum, quia nunquam iudex propter quodcumque malum vel scandalum euitandum, debet innocentem cõdemnare contra ordinem & formam iuris, vt hic accidit. Clamauit autem populus. Sanguis eius super nos & super filios nostros, quasi dicant. Si tu in hoc peccas, pœna huius peccati & vindicta, veniat super nos & super filios nostros. Quæ impræcatio vtrique accidit eis. Nam in punitionem tanti sceleris Hierusalem. capta fuit innumeris millibus hominum mortuis, ferro, peste & fame, qui remanserunt venditi sunt in seruos & dispersi per orbem.

D **E** **F** **C**

Dara itaque sententia contra Iesum, vt crucifigeretur, milites præfidis congregauerunt circa eum vniuersam cohortem, teste Marthæo. Et exuentes eum vestimentis suis, chlamydem coccineam circumdederunt ei, scilicet rubei coloris, quasi purpuream vestem. Et plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius loco coronæ. Hæc corona seu ferum dicitur fuisse de spinis duris & oblongis, quæ perforabant caput suum vsque ad cerebrum, & dederunt ei arundinem in manu eius, & percutiebant caput eius. Denum post illas contumelias & illusiones, exuta chlamyde coccinea, & vestimentis propriis indutus, ducebatur ad locum Caluarie, sociatus duobus latronibus condemnatis etiam ad crucem pro sceleribus suis, vt impleretur propheta Esaia quinquagesimo tertio. Cui iniquis deputatus est. Et baiulans sibi crucem, secundum figuram Isaac qui ligna portauit in humeris, super

Vxor Pilati dimittere pro curat. Mar. 27.

Pilat' fert in Christi sententiã.

Pilatus peccauit condemnando Christum.

Mat. 27.

Christus spinis coronatur.

A. C. 34. Homil. 84. in Ioan.

Christus in nobis regnat per asperitates.

Simon Cyrenæus crucem post Iesum portat.

Amb. li. 10. in Luc.

Matth. 16.

Bed. lib. 6. cō. in Luc.

Luc. 23.

Beda li. 6. cō. in Luc.

Ios. de bel. Iud. lib. 3. cap. 3.

Bed. 16.

Christus cruci figur.

ris, super quibus fuit extensus, ut occideretur, ut dicit Chryso. Et in dicto loco in quo Iesus crucifixus est, ibi non filius Abrahæ, sed aries habens caput spinis inherens, occisus est, quia non filius Dei patris, sed humanitas dux Ecclesiæ spinis coronata mortua est. Theophilus. Et baiulans sibi crucem. Hic adimpletur, illud Esa. 9. Factus est principatus super humerum eius. Principatus enim Iesu, crux est propter quam Deus exaltauit eum secundum Apostolum ad Philip. 2. Et sicut in signum dignitatis alij portant baltheum, alij mitram, sic Christus crucem. Et si inquiras, inuenies non aliter in nobis regnare Iesum, nisi per asperitates, quo fit ut delicti inimici sint Christi. Verum quia debilitatus Iesus flagellis, & spinis, ac vigiliis noctis quibus fuerat afflictus, tarde incedebat cum cruce, timentes Iudæi ne ista tarditate Pilatus, quem viderant quasi inuitum ferre sententiam, eam reuocaret, & vitam donaret, inuenientes in via quendam nomine Simonem Cyrenæum venientem de villa, patrem Alexandri & Ruffi, ut referunt Matthæus & Marcus, hunc angariauerunt, ut portaret crucem Iesu, ut citius ambulare posset. Portabat autem Simon crucem post Iesum, quia secundum Ambrosium congruum erat ut prius ipse crucis trophæum irigeret, & postea illud martyribus traderet erigendum. Nec Iudæus est iste Simon, sed alienigena & peregrinus, quia Cyrenæus, nec ante, sed post Iesum portat crucem, Gentilis enim populus, non Iudæus sequitur crucem & fert eam, implens illud, Tollat crucem suam & sequatur me. De villa veniens crucem amplectitur, cum Paganis ritibus derelictis, ait Beda, vestigia Christi sequitur. Villa enim Latine, *παγος* Græcè dicitur. Vnde dicti sunt pagani scilicet à pagis. Simon interpretatur obediens, quia obedit diuinis præceptis. Sequebatur autem eum multitudo magna mulierum & populi, quæ ex deuotione ei compatientes plangebant & lamentabantur illum. Iesus autem conuersus ad eas, ut refert solus Lucas, consolatus est eas dicens. Filie Hierusalem nolite flere super me moriturum, quia scilicet mortem citò resurrectione gloriosa dissoluet, & ipsa mea mors mortem ipsam & mortis auctorem Diabolum destructura est, inquit Beda. Sed super vos ipsas flete, & super filios vestros, scilicet propter mala quæ ventura sunt vobis. Quoniam ecce venient dies in quibus dicent, Beate steriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera, quæ non lactauerunt. Quod dicit propter obsidionem futuram à Romanis, in qua ad tantam calamitatem famis deuenerunt, ut matres aliquæ comederent filios proprios. Tunc incipient dicere montibus, videntes se in tantis angustiis, Cadite super nos, & collibus, Operite nos. Beda. Refert enim Iosephus Romanis insistentibus Iudæos cateruatim petiisse montium & collium cauernas ad euadendum. Quia si in viridiligno hæc faciunt in arido quid fiet? id est secundum Theophilum, Si in me, qui sum lignum viride per virtutem faciens fructum, Romani hoc faciunt, quid facient in populo Iudæorum arido & infructuoso? Vel secundum Bedam. Si ego qui sum sine peccato, lignum vitæ appellatus, sine igne passionis de hoc mundo non exeo, quid eis putas imminere tormenti, qui sunt fructibus bonorum operum vacui? Et postquam venerunt in locum, qui Caluarie dicitur, ibi crucifixerunt eum. Quidam voluerunt dicere ut Hebræi, ideo dictum locum Caluarie, quia ibi

erat Caluarie, id est caput Adam primi hominis sepulti, sed Hieronymus reprobat hoc, quia in Hebron dicitur sepulchrum Adæ esse, sed Beda dicit quod extra portam erant loca ubi truncabantur capita damnatorum, ideo Caluarie locum illum appellatum. Et sic pro omnium salute innoxius, quasi noxius, inter noxios crucifigitur, ut ubi abundauit delictum, superabundet & gratia. Crucifixerunt eum. Prius autem quam eum in cruce figerent, dederunt ei vinum mirrhatum, id est, mirra amarissima mixtum, vel ut dicit Matthæus vinum cum felle mixtum. Mos erat Iudæis, qui adhuc seruatur apud Christianos in multis locis, ut debilitati rei cum ducuntur ad mortem ex horrore huius confortarentur confectioib. & optimo vino, cuius loco ad augmentum pœnæ Christo dederunt vinum mirrhatum. Exuentes autem omnibus vestibus vulnera renouauerunt. Nam cum per flagella durissima totum corpus eius esset dilaceratum seu excoiatum, vestimenta resumpta fortiter inhaeserant carni, à qua ut separarentur non sine magno dolore & vulneratione fieri potuit, ut accidit in vulneribus facieis resolutis. Modum autem crucifixionis nullus euangelistarum explicat. Vnde potuit fieri secundum aliquos ut cruce in terram extensa, super eam affigerent corpus Iesu manibus & pedibus, postea erigerent ipsam. Vel etiam quod prius erigentes crucem, & in terram truncum figentes & firmantes postea in eo corpus crucifixerint, aliquo corpore sustentante dum confingerentur manus eius, deinde pedes clavis ferreis valde magnis ut ostenditur. Et quia ex confixione & maximo dolore nervi erant retracti, & membra decurtata, quando secundam manum affixerunt, & pedes etiam fune per violentiam, brachia aliud & pedes protraxerunt intantum, quod omnia ossa corporis dinumerari possent, impleto quod prædixerat Psalm. in persona Christi. Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerarunt omnia ossa mea. Nulla historia docet hoc in Dauid impletum, vel alio de populo illo, sed in domino nostro Iesu Christo. Erat autem titulus continens causam mortis in quadam tabula scripta literis Græcis, Latinis & Hebraicis, ut ex omni natione qui conuenerant in die festo legere possent, quæ tabula affixa erat paxillo, posita in parte superiori crucis in medio, versus quam caput Iesu pendebat. Nam crux per se erat ad modum literæ *TAV* nec habebat aliquid super lignum quod erat per transversum, sed appositus fuit paxillus cum tabula ut dictum est. Scriptura autem tituli hæc erat. Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Sed ut refert solus Ioannes, quia locus ubi crucifixus fuit, erat prope ciuitatem, extratamen Hierusalem, pene omnes de ciuitate ibant ad videndum, quod fuit ad maximam pœnam confusionis ipsi Iesu, secundum illud Psalm. Tota die verecundia mea contra me est & confusio facie meæ operuit me &c. Pontifices ergo cum legissent scripturam, reputantes hoc esse ad iniuriam ipsorum, scilicet quod rex illorum crucifixus esset, dixerunt Pilato. Noli scribere rex Iudæorum, scilicet quod sit, sed quia dixit, rex sum Iudæorum, ut scilicet appareat quod propter istam arrogantiam & ambitionem, qua se voluit facere regem sit crucifixus. Quibus Pilatus. Quod scripti scripsi, id est, scripturam illam volo sic permanere firmam hoc disponente Deo, quia verè est rex Iudæorum. Ad litteram & Iudæorum & omnium nationum. Moraliter rex

A. C. 34. Origen. in Mat. tr. 23. & Theop. & Amb. in lac. Hier. in 4. cō. in Mat. Rom. 5.

Christus quo crucifigitur.

Psalm. 21.

Crux erat ad modum literæ TAV.

Psalm. 43.

A. C. 34.

Psalm. 22.

Aug. in Io. tract. 118.

Tunica Christi est Ecclesia.

Aug. ibid. Vide D. T. in 3. par. q. 46. ar. 4. Christus cruci affixus irridentur.

rex Iudæorum, id est, consentientium. Interpretatur enim Iudæus confessio vel confitens. Est enim speciali modo rex, id est, regnans per gratiam, & postea per gloriam eorum qui consentiunt scilicet fidei articulos credendo, defectus proprios sacerdoti pendendo & diuinas laudes gratias agendo. Milites autem Gentiles qui eum cruci affixerunt, id est, lictores Pilati diuiserunt sibi adiuuicem vestimenta sua per sortem, statuentes quis quid acciperet, quod narrant omnes euangelistæ. Sed Ioannes plenius. Dicit enim, quod milites qui crucifixerant quatuor fecerunt partes de vestibus, vnique suam dantes. Tunica autem suam, quæ erat inconsutilis, & desuper contexta per totum, id est, facta ad acm, non diuiserunt, dicentes. Non scindamus eam, sed fortiamur de illa cuius sit. Quod factum inducit Ioannes Psalmistam prænuiciasse, cum ait in persona Christi: Partiti sunt seu diuiserunt sibi vestimenta mea, scilicet qui me crucifixerunt, & super vestem meam miserunt sortem, id est, super tunicam inconsutilem. Aug. Matth. autem dicendo, Diuiserunt vestimenta eius sortem mittentes, ad totam vestimentorum diuisionem voluit intelligi etiam illam tunicam pertinere, de qua sortem miserunt, quia vtique omnes vestes diuidendo in quibus & illa fuit de ipsa sortiti sunt. Tale est etiam quod ait Lucas, diuidentes vestimenta eius miserunt sortes: diuidentes enim venerunt ad tunicam, de qua facta est sortitio. Dicendo autem sortes, pluralem pro singulari posuit. Marcus autem solus videtur intulisse aliquam questionem. Dicendo enim, mittentes sortem super eis quis quid tolleret, tanquam super omnibus vestimentis non super sola tunica fors missa sit, locutus videtur, sed hic etiam breuitas obscuritatem facit. Sic enim dictum est. Mittentes sortem super eis, ac si diceretur, mittentes sortem cum diuiserent quod & factum est. Quod autem dicit. Quis quid tolleret, id est, quis tunicam tolleret, tanquam si totum ita diceretur, diuiserunt vestimenta eius, mittentes fortes super eis, quis tunicam, quæ partibus æqualibus super fuerat tolleret. Spirituualiter verò quadripartita vestis domini nostri Iesu Christi quadripartitam figurauit eius Ecclesiam, in quatuor scilicet partibus, per orbem diffusam, & in eisdem æqualiter & concorditer distributam. Tunica vero illa sortita, omnium partium significat vnitate, quæ charitatis vinculo continentur. Si autem charitas supereminetioriam viam habet, & supereminet scientiæ, & super omnia præcepta est, merito vestis, quæ significatur desuper contexta perhibetur. Et addidit. Per totum, quia nemo est expertus eius qui pertinere inueniatur ad totum, à quo toto sicut Græca indicat lingua catholica vocatur Ecclesia. Inconsutilis autem ne aliquando discindatur. Et ad vnum peruenit, quia omnes in vnum colligit. In sorte autem Dei gratia commendata est. Cum enim fors mittitur, non per sortem vel cuiuscunq; meritis, sed occulto iudicio Dei ceditur, hæc Aug. Quare autem potius mortem crucis sustinuerit quam aliam: omitto hic ponere, Et prætereuntes turbæ, inquit Matth. & Mar. blasphembant eum dicentes: vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reedificas. Sed & principes sacerdotum cum scribis & senioribus illudebant, dicentes. Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere, q. d. Nunc apparet quia non verè sanabat infirmos, sed in virtute Beelzebub. Si filius Dei est descendat nunc de cruce, & credimus ei. Dixit enim, Filius Dei sum. Sed & milites scilicet Pilati illudebat ei, dicentes. Si tu es rex Iudæorum saluum te fac. Iesus autem

in cruce manens, sustinet tot dolores imensos tot irrisiones, & contumelias. Primum quidem verbum dixit in cruce, ut refert solus Lucas, instruens ad dilectionem inimicorum. Dixit enim. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Contra omnem iustitiam offenditur, quia innocentissimus sine aliquo peccato, solus ab eis quibus semper benefecerat, à populo quem in peculiarem assumpserat, læditur in omnibus rebus suis atrocissimè, in substantia, ablatis sibi vestibus, in fama contumelias & blasphemias, in persona morte turpissima & acerbissima cõdemnatus, & tamen pro illis orat, dicens. Pater ignosce &c. Et sic impleta est propheta Esa. dicentis, 53. Pro transgressoribus, id est, contra legem agentibus exorauit, ne perirent. Cum autem cum eo crucifixi essent duo latrones, vnus à dextris, alius à sinistris, dicit Matth. & Mar. abbreviando, id ipsum autem & latrones improperebant ei & conuiciabantur, qui cum eo crucifixi erant. Sed Lucas plenius hoc exprimit. Dicit enim quod vnus ex latronibus, qui scilicet erat à sinistris, blasphemabat eum dicens. Si tu es Christus, saluum fac te ipsum & nos. Dicendum est ergo, quod vel in eo quod dicunt Matthæus & Marcus de amobus latronibus conuiciantibus Christo, ponitur ibi pluralis pro singulari, quia vnus eorum fuit tantum, prout dicit Lucas, vel quia si ambo fuerunt qui conuiciati sunt Christo, hoc fuit in principio. Sed postea qui à dextris erat penitentia ductus reprehendit socium, & Christo se commendans ait. Memento mei &c. ut dicit Lucas, vnde subditur. Respondens autem alter, increpabat eum dicens. Nequius times Deum, qui in eadem damnatione es, scilicet qua isti perfidi Iudæi, qui crucifixerunt hunc tam innocentem. Et nos quidè iuste, scilicet condemnati sumus, propter scelera nostra. Nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali fecit. Erat dicitur ad Iesum, Domine memeto mei cum veneris in regnum tuum. Et dixit ei Iesus, quod est secundum verbum, Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso. Quod vtique verum fuit. Nā mortuo Iesu illa die anima separata à corpore sociata diuinitati descendit ad limbum patris, etiam huius latronis anima post mortem Christi & ipsa à corpore separata descendit, non ad infernum damnatorum, vel purgatorium, sed ad limbum, vbi clare videns diuinitatem Christi fuit beata. Et hoc est verè Paradisus, locus, scilicet qui parat Dei visum. Hodie mecum &c. Hier. Vt paruum magnus aspicias, ut diues pastor morbidam non contemnas ouem, Christus de cruce in Paradisum etiam latronem intulit, & ne quis seram aliquando putaret conuersionem, fecit homicidij pœnam martyrium, de pœnitentia. distinct. 1. importuna. Hinc & Iulius Papa. Vera confessio in vltimo tempore esse potest, quia dominus non solum temporis, sed etiam continentis inspector est, sicut latro vnus momenti penitentia meruit esse in Paradiso in hora vltimæ confessionis. 2. G. q. 6. si præsbiter. Aug. Qui prius à peccatis relinquitur, quam ipse relinquat ea, nō liberè sed quasi necessitate cõdemnatur. Licet enim latro veniam meruisset in fine de omni crimine, non tamen dedit baptizatis peccati & perseverandi auctoritatem. Tunc enim primum baptizatus est (scilicet baptismo fluminis) qui tunc primum in cruce Christum confessus est. de penitentia distinct. 7. nullus. Sed certè mirabilis fuit deuotio & fides huius latronis. Nullum viderat eum facere miraculum, non prædicantem, non turbis circumdatum eius doctrinam stentibus, sed crucifixum Iesum cum eo

A. C. 34. Primum verbum Christi in cruce peccantis.

Christus in omnibus rebus vexatur.

Secundum verbum Christi.

Paradisus cymon. Hic ad Damascum ep. 58. cō. 2.

Vera penitentia in extremo esse potest.

August. de vera & falsa poen. cap. 17.

De laude boni latronis.

A. C. 34. omnēq; maiores, scilicet principes sacerdotum & milites & doctores legis eum subsanantes & exprobrantes, & socium suum idipsum facientem, & tamen veneratur ut Deum, sua delicta confitens, socium increpans & omnes ei iniuriantes, non veritus scuitiam Iudaeorum, seque ei humiliter commendās & dicens. Memento mei &c. Petrus Apostolus & ceteri negāt & populi derident, & ipse ipsum commendat, ipsum regem facitur, se ei commendans. Iesus autē ut oblitus suarum poenarum, ipsum confortat, de sua conuersione & fide, promittens ei prēmium maximum. Hodie inquit mecum &c. Et de tanto labore suae passionis, quod erat sufficiens prēmium redemptionis omnium, non solum huius mundi: sed & mille si essent, Iesus non videns nunc sequi stultū nisi conuersionis vnus Iarionis, nec hunc minimum despicit, sed ipsum colligit.

Matig virginitatis ante crucē itantis praecordia vide Can. lib. 4. de virg. Ma. c. 26. Stabat autem iuxta crucem mater Iesu, & soror matris eius Maria Cleophae, & Maria Magdalene. Quod refert solus Ioannes de matre Iesu & ipso Ioanne. Stabat dolore anxiosa, amaritudine vulnerata, mente autem & intellectu erecta, & firmata in Dei voluntate, quam sciebat esse ut filius suus pareretur pro redemptione humani generis. Et cum omnes discipuli & discipulae cecidissent a fide suae diuinitatis, ipsa sola stabat in fide firma. Et quia sciebat ipsum qui patebatur esse Dei filium, inde maxime dolebat de tanta offensa Deo facta. Et sicut nulla mater vnquam tantum dilexit filium suum, tum non solum, quia vnigenitum, sed quia ex se totum sine patre generatū, tum quia optimum & sanctissimum, tum quia verum Deum. Ita nulla mater vnquam dolorem tantum habuit de morte filij. Tunc fuit impleta propheta Simeonis dicentis. Lucā 2. Tuam ipsius animam pertransibit gladius ipsius, scilicet passionis. Vnde dolores, quos aliae mulieres sustinent in partu, sibi reseruati fuerunt in passione filij, ut congruere sibi possent illud Psal. 40. Ibi dolores ut parturiētis. Nec vnquam aliquis martyr sustinuit tantam poenam in suis tormentis, sicut virgo Maria iuxta crucem filij. Vnde & plus quam martyr fuit, ut ait Hieron. Cum ego vidisset Iesum matrem ne videretur eius oblitus, in hoc ostēdens pietatem quam debent filij exhibere parentibus, & prouidere quantum in eis est cum ab eis discedunt, dixit matri suae. Mulier ecce filius tuus. Dicere noluit, mater, ne sic nominando magis vulneraret dolore cor eius. Sed mulier exprimens sexum, non virginitatis violationem. Ecce filius tuus, q. d. Humanitas ista quae cernitur, est filius tuus qui patitur. Et quia dissoluenda est ista humanitas per mortem, ne sola remaneas, ecce Ioannes erit filius tuus pro me. Ipse virgo & virginem sociavit. Nam tunc creditur mortuum fuisse sponsum eius Ioseph, aliās non alteri eam commendasset quam sponso suo, si viueret, ut dicitur. 27. q. 2. beata Maria. Deinde dicit discipulo, scilicet Ioanni licet non se nominet, sicut nec alibi cum de se loquitur. Ecce mater tua, id est, habes eam commendatam ut matrem. Thesaurum maximum quem in terra relinquo, nulli alteri quam tibi praeceteris dilecto relinquo. Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam, scilicet Ioannes, in suam, scilicet matrem, vel curam. Incompatibilis certe ista permutatio, qua datur Mariae discipulus pro magistro, seruus pro domino, riuius pro sapientiae fonte, nepos pro filio, creatura pro creatore. Et tamē acquieuit humiliter ei quod filius instituit.

Mariaplus quam marty. Hic inferde assumbeate virginitis. Tertium verbum Christi. Matth 27.

A sexta autem hora vsque in nonam ut referunt

A euāgelistae omnes, tenebrae factae sunt super vniuersam terram, sole scilicet patiete eclipsis, quod naturaliter esse non potuit. Nam eclipsis naturalis accidit ex interpositione lunae inter solem & nos, dum est supra nostrum hemisphaerium sol ipse in cursu suo. Tunc autem cum esset luna quintadecima primi mēsis, quia secundum legem tunc inchoabatur festum Azymorum, directe ex opposito erat luna ad solem. Vnde cum tunc sol esset hora sexta diei in medio hemisphaerij nostri, luna erat in medio hemisphaerij quod est infra nos, seu subius nos. Vnde non poterat naturaliter esse eclipsis. Quod cernens Dionys. Arcopagita maximus Philosophus, cum tunc esset Athenis quando facta est ista eclipsis, perpendens non esse naturalē, inquit. Aut Deus naturae patitur, aut totius mundi machina citō dissoluetur. Secundum autem non accidit adhuc, sed primum impletum est, quia Iesus Deus verus & homo passus est. Et tunc ab Atheniensibus fabricatum est altare in venerationem illius, qui tunc passus est, intulantibus illud altare ignoto Deo. Vbi etiā aliae eclipsationes solis non durant per horam, haec permansit per tres horas. Ad literā. Tanta erat iniquitas & crudelitas Iudaeorum, ut ipse sol quasi non ferens tantam iniuriam sui creatoris subtraheret radios suos ab eis quasi compatiēs morti eius, tenebris, ut nigro indueretur. Spiritualiter, Tārus fuit dolor huius passionis, ut sol intelligentiae nostrae eclipsaretur & obscuraretur ad intelligentiam eius, nec plenē capere poterat. Et ex immensitate huius doloris clamauit Christus voce magna secundum Matth. & Marc. Hely Hely lamazabachani, id est, Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me? Quae verba sunt sumpta originaliter ex psalmo vigesimo primo vbi Dauid loquitur in persona Christi totum illum psalmum de sua passione. Dicit enim. Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longe a salute mea, corporalis, scilicet faciūt me esse, verba delictorum meorum. Appellat autem delicta sua peccata

a. Trium in hac eclipsis portenta acciderunt. Primum quod extra tempus solis & luna congressus accidit, immo de cetera circa plenilunium. Nam sol naturaliter nunquam eclipsari potest in plenilunio, nisi in nouilunio. Alterum quod ea pars solis quae ad ortū vergit primo fuit obscurata, & postremo illuminata, quod in solis defectu naturali secus accidit. Nam ea solaris corporis pars, quae occasum respicit prius obscuratur, & deinde prius illuminatur. Porro tertium fuit, quod ab oriente luna regrediens in occasum, contra motum ei naturalem atque coeternum, qui semper est ab occidente in orientem, se radius solis subiecerat, qui tunc in summo caelo erat, & postea solis eclipsis facta rursus rediit ad pristinum orientis locum. Onuph. in com. in fast.

b. Praestat Dionysium ipsum ad Apollonem ep. 9. audire loquentem. In Helio poli, tu quidem mihi coaeuus, & ego fere quinque & viginti annorum tempus euoluens vna morantes constitueramus, cum feria quadam sexta & hora etiam pene sexta, sol horribilibus subito est obscurus tenebris, luna ipsum intercurrente, nō quia Deus sed creatura Dei, in ipsius verae lucis occubitu lucere non potuit. Quarebam enim tum apud te, qui mihi sapientissimus videbare, quid inde ipse sentiret, neque enim adhuc mysterij tanta rei conscius eram. O ingentis prudentiae promptuarium, quid inquam o detrina speculum Apollonem, us secretis adscribis, ad que nescio quo pacto diuino quodam afflatu & non humani sensus sermonem subintulisti. O bone Dionysi diuinarum vicissitudines sunt rerum, haec ille.

A. C. 34. Solis in passione defectus praeter naturam.

Quintum verbum Christi.

Quartum verbum Christi.

A. C. 34. Qualiter intellegendum Christum fuisse derelictum a patre.

Quintum verbum Christi.

Exponitur portus Christi datus.

Sextum verbum Christi. Matth. 20.

Christus omnibus sensib. est dolores percipis.

A ficauit totum genus humanum, visu offendit aspiciendo lignum seu fructum eius, quod erat pulchri visu. Et verisimile est quod odoriferum erat sentiens olfactu. Auditū audiens verba serpentis in iniuriam Dei. Tactu quoque cum tulit depomo verito. Gustu cum sensit comedendo suauitatem cibi. Per quos sensus velut per portas, peccatum intravit in mundum. Quare sicut canit Ecclesia.

Hoc opus nostrae salutis Ordo depoposcerat, Multiformis proditoris Ars ut artem selleret, Et medelam ferret inde Hostis vnde lastrat.

decuit ut Christus cum in aliis sensibus tum maxime in gustu cruciaretur. Ideo gustata amaritudine potus ait, Consummatum est, id est impleta solutio est debiti humani generis. Insuper & matrimonium contractum inter Christum & Ecclesiam: initiatum in patriarchis & prophetis, per promissiones etiam iuratas, ratificatum in eius incarnatione, in cruce, per cuius virtutem ecclesia mundata, vnita est Christo. Consummatum est. Et ibi offensa est maxime plenitudo suae ad nos dilectionis, quae est finis omnis consummationis secundum psalm. 8.

A. C. 34. Adā peccauit quibusque sensibus.

Matrimonium inter Christum & Ecclesiam.

Christus animum Deo Patri reddidit. Septimū verbum Christi.

Signa mortem Christi confitentia.

Larronibus crura franguntur. Ioan. 19.

§. VII.

DE MV M inclinato capite dicens. Pater in manus tuas commendo spiritum meum: quod fuit septimum & vltimum verbum, ut testatur solus Lucas: tradidit spiritum, id est, animam suam, quae tunc separata a corpore est, & sociata Deitati ad limbū patrum descendit. Commendo inquit in manus tuas potestatis: ad carnem resumendam. In manus tuas misericordiae & benignitatis: ad visitandum animas quae erant in penis tenebrarum. In manus tuas voluntatis: ut semper tibi ab ea deferuatur. Et hoc quidem verbum sumptum est ex psal. 30. vbi ait, In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis. Quod sic videtur exponendum. O domine: qui es Deus autor veritatis, tu me redemisti, scilicet, morte tua qua dixisti. In manus tuas commendo spiritum meum. Et tunc omnia insensibilia visa sunt compati & dolere de morte domini sui. Nam terra mota est, petrae scissae sunt, veluti templi quod erat ante sancta sanctorum, diuisum est a summo vsque deorsum ut pateret sancta sanctorū signans regnū caeleste prius nobis clausum, iam referatū. Tenebrae factae sunt super vniuersam terram & monumēta aperta sunt. Et ut ait Matthaeus (per praecoccupationem tamen) multa corpora sanctorum surrexerunt, quod utique fuit factum non tunc: sed Christo resurgente, & venerunt in Hierusalem, & apparuerunt multis, referentes (ut piē credi potest) de diuinitate Christi & redemptione humani generis facta per eius passionem, & de visitatione patrum in limbo. Multi autem ex simplicioribus Iudaeis vel Gentilibus videntes huiusmodi signa, compuncti sunt, & reuertentes ad poenitentiam percutiebant peccata sua, confitentes scilicet, peccatum suū quod commiserant cooperando passioni Christi, dicētes. Vere hic homo iustus erat. Centurio autem qui missus fuerat a Pilato ad exequendam iustitiam, & ipse compunctus dicebat. Vere filius Dei erat homo iste. Cum autem sero fieret, ne corpora illa remanerent in crucibus, die sequenti sabbati qui erat solemnior inter dies illius festi: sic videretur festum de honorati: accesserunt ad Pilatum Iudaei: postulantes ut

A.C. 34.

Nonina boni latronis & matris.

Omnes homines peccato originali maculati. August. in Psal. 68. Gen. 3.

Num. 21.

Longinus.

Christus est verus homo.

Chryso. 84. in Io.

possent eos qui in cruce erant crucifragio occidere: & inde deponere. Quod cum concessisset eis Pilatus venerunt ministri eius: & cum adhuc latrones in cruce viuerent, fregerunt crura eorum, ex qua confractione ossium ex vehementia doloris mortui sunt. Ex quibus anima eius qui erat a dextris, qui vulgari- ter dicitur nuncupatus Dismas, descendens ad limbum patrum fuit subito glorificata ex visione diuinæ essentia cui vnita erat Christi anima: & sic habuit paradysum sibi promissum. Alter latro dicitur Gethas impunitus mortuus descendit ad locum damnatorum. In quibus duobus latronibus figurati sunt omnes homines electi & reprobi. Omnes enim furati sumus in primis parentibus secundum virtutem femalem existentes, diuinitatem quantum in nobis fuit cum primis parentibus dictum fuit a serpente. Eritis sicut dii. Hoc affectantes voluerunt, ait Aug. rapere diuinitatem, & perdidit feclicitate. Et propter istam rapinam, omnes damnati ad crucem: & pœnalitatem huius vitæ, & mortem: sed cum hac differentia: quia reprobi patiuntur crucem suarum pœnarum: sed sine fructu salutis, quia non eos peniter nec se recognoscunt: sed de cuius vita sua blasphemant, & ideo damnantur. Electi autem contentes peccata sua: & se Deo humiliantes: ad gloriã perueniunt, nõ virtute sua, sed misericordia Christi virtute passionis eius, qui vt serpens aeneus, id est, sine veneno peccati: sed carnem similem nobis peccatoribus habens, suspensus fuit in ligno crucis: propter debitum furti nostri soluendum, iuxta illud psal. 68. Quæ non rapui (inquit Iesus) tunc exolvebam, scilicet in cruce. vnde Apostolus ad Philip. 2. Cum in forma Dei esset, scilicet, Iesus, id est, verus Deus: non rapinã arbitratus est esse se æquale Deo, scilicet, ipse in quantum homo, sicut primi parentes, sed semetipsum exinanivit factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Cum autem venissent ad Iesum, videntes eum mortuum, non eius crura fregerunt: vt impleteretur scriptura, inquit Ioãnes, quæ habetur Exod. 12. de agno eius figuratiuo. Os non comminueris ex eo. Sed vnus militum illorum Gentilius lancea sua directa contra latus eius transiit illud magnum vulnus infligens, & continuo ex latere eius exiit sanguis & aqua, vt testatur Ioannes solus, impletatq; est illa prophetia Zac. 12. Videbunt in quem transfixerunt. Hic dicitur Longinus, qui postea conuersus ad fidem, martyrium pro Christo sustinuit. Dicunt etiam aliqui quod cum esset cæcutiens, id est, parum vel nihil videns ex stilla sanguinis tangente oculos eius, subito perfecte vidit. Et his etiam ostensa est vera humanitas Christi nobis similis. Vnde, & 2. Ioan. 5. dicitur. Tres sunt qui testimonium dant in terra, scilicet, de Christi humanitate vera: homo enim est de terra originaliter, Spiritus, aqua & sanguis. Quod Christus habuerit spiritum, id est, animã: patet, quia inclinato capite vt dictum est tradidit spiritum, scilicet, Deo commendans ipsum spiritum, animam suam. Aqua autem & sanguis quæ exierunt de latere, qui sunt duo humores in corpore nostro magis noti & copiosi, ostenderunt corpus suum verum esse non phantasticum: quia tale non habet sanguinem neque aquam. Et spiritualiter signant sacramenta ecclesiæ, eo quod virtutem habent ex passione Christi. Nam baptismus qui est primum sacramentorum & maximum in effectu signatur in aqua. Eucharistia quæ est vltimum & finis aliorum sacramentorum & maximum in esse, innuitur in sanguine. vnde Chryl. Quia hinc sumunt initium sacramenta cæle-

stia: vide vt quoties ad admirandum calicem accedis sicut a Christi costa bibiturus: accedas, scilicet, ad ipsa. Quidam autem ex Iudæis nobilis decurio & discipulus Iesu, qui non consenserat actibus & consilio Iudæorum de morte Iesu, sed contradixerat potius. Hic accessit ad Pilatũ, & petijt sibi dari corpus Iesu, vt scilicet, deponere posset de cruce & sepelire. Pilatus autem miratus quod ita cito obisset, accessit Centurione qui executor fuerat iustitie interrogans an res ita se haberet, comperto hoc esse dedit illi licentiam deponendi. Vnde veniens cum Nicodemole legisperito, qui discipulus occultus erat Iesu: & ad eum nocte venerat pro informatione sui circa eum: deposuerunt eum de cruce clavis euulsis. Quis autem dubium habere potest quin mater eius corpus depositum suscepit in gremio suo, & in brachiis suis: & nunc caput spinis perforatum, nunc manus sanctissimas quarum tactu infirmi sanati fuerant, aspiciens clavis perfossas: nunc pedes, qui quotidie discurrerant ad querendã hominum salutem: nunc latus lancea apertum: copiosissimis lachrymis perfundebat. Sed & Maria Magdalena ad cuius pedes remissionem peccatorum acceperat, non oblita beneficii magistri sui illos lachrymis irrigabat: & alia Mariæ & discipulæ Iesu. Et quod dicit Lucas, stabant a longe noti eius & mulieres, &c. priusquam in cruce pateretur locum habuit. A principio quidem stabat iuxta crucem mater Iesu & Ioannes: sed post verbum ad eam. Ecce filius tuus, &c. multitudine succrescente elongati fuerunt a cruce mater & alij noti.

Demum quia nox appropinquabat Ioseph & Nicodemus afferentes myrrhæ & aloes mixturas quasi libras centum, ad condiendum corpus Iesu, quod obseruabatur in corporibus hominum nobilium ad præseruandum a corruptione: inuolentes corpus ipsum in sindone munda, id est, linteaminibus, & sudario posito super faciem eius, secundum morem Iudæorum, posuerunt eum in monumento nouo ipsius Ioseph in petra exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat, quod monumentum erat in quadam spelunca cuiusdam horti iuxta montem Caluariat, vbi crucifixus fuerat. Quod alij Euangelistæ narrant solum de Ioseph, non est contrarium ei, quod dicit Ioannes & de Nicodemole. Sed quod illi tacuerunt, ille expressit, ait Aug. Et quod alij dicunt de sindone, Ioannes de linteis scripsit. Accedentes autem principes sacerdotum & Pharisei ad Pilatũ dixerunt. Domine recordati sumus quia seductor ille adhuc viuens dixit. Post tres dies resurgam: iube ergo custodiri sepulchrũ vsque in diem tertium, ne forte veniant discipuli eius nocte & furentur eum, & dicant plebi, surrexit a mortuis, & erit error no- uissimus peior priore. Quibus Pilatus, habetis custodiam, ite & custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes signauerunt lapidem, scilicet sigillo: & dimiserunt ibi custodes, vt custodirent ne quis ipsum raperet. Mariæ autem associates matrem Iesu, postquam corpus Iesu fuit in sepulchro collocatũ, quod semper erat deitati vnitum, reuersæ sunt in ciuitatem. Et illo sero ementes aromata pretiosa, composuerunt vnctionem pretiosam, vt vngerent postea corpus Iesu vt hominis sanctissimi, ad ipsum conseruandum, non credentes eum Deum esse. Et sabbato quidem sequenti quo corpus Christi iacuit in sepulchro, siluerunt propter solemnitatem sabbati, expectantes dominicum diem.

A.C. 34.

Christus sepulture mandatur.

Ioan. 3.

Aug. 13. de conf. Euã. c. 23. Custodes sepulchro dominico datur.

De Christi

A.C. 34.

De resurrectione Domini.

Act. 4.

Gen. 49. Prophetie de resurrectione Domini.

Osee 5.

Iudi. 16.

Leo Papa epi. 79.



De Resurrectione Domini & eius ad cælum ascensione breuiter secundum historiam narrabimus, secundum quod omnes Euangelistæ describunt. A postoli, vt dicitur in Actibus Apostolorum, virtute magna reddebant testimonium, scilicet prædicando, resurrectionis Iesu Christi Domini nostri. Hanc prænuntiauit patriarcha Iacob, cum ait Gen. penult. Ad prædam ascendisti fili mi: ascendisti de inferno, prædam animarum que erant in limbo à diabolo auferendo, dormiens (aliàs requiescens) scilicet per mortem ac cubuisti vt leo, & quasi læna. Quis suscitabit illum? q. d. nullius adiutorio, quia virtute propria suæ diuinitatis, sicut leo cum dormit nunquam sua lumina claudit, ita et si Christus somnum mortis cepit: lumina suæ prouidentia non clausit: sed continuè lumine intellectus anima Dei, visione perfruens in eo omnia aspiciebat. Prophetauit & de ea sanctus Dauid psal. 3. dicens in persona Christi. Ego dormiui, scilicet, per mortem, & soparatus sum quasi facies prolixam somnum, quia quadraginta horarum spatio, vt dicitur mortuus stetit. Nam hora nona sexta feria expirando, remanserunt de die illa sex horæ, de nocte sequenti cum sabbato fuerunt viginti quatuor horæ, de dominica nocte fuerunt decem horæ, quia in aurora surrexit. Et subdit Psal. Et exurrexi quia Dominus suscepit me. Quod Aug. 17. de Ciuit. Dei. cap. 18. dicit implerem in Christi resurrectione. Propheta Osee diem suæ resurrectionis à morte expressit dicens. Viuificabit nos post duos dies, & in die tertia suscitabit nos. In ipso enim qui nostram naturam mortalem assumpsit, inchoata est resurrectio nostra finalis: quæ eius resurrectio fuit tertia die. Sic & ipse prædixerat discipulis cum ait, Matth. 20. Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, &c. occidetur eum: & tertia die resurget. Figurauit etiam Ioseph, quando eductus de carcere, scilicet, limbi, tonso capite, scilicet, mortalitatis, indutus veste regia, scilicet, figuræ eiusdem gloriæ corporis, manifestauit sapientiam suam factus Dominus Egypti & saluator nuncupatus. Figurauit & Sanson, quando clausus in ciuitate: cum inimici Philistæ putarent eum detinere captiuum, in profundo noctis surgens portas & venter earum in humeros sumens: in montem eas portauit illæsus. Et sicut morte sua plurimos Philistæos occidit, ita Christus sua morte demones strauit. Aliis autem testimoniis innumeris omissis, resurrectio Christi ad vitam immortalem fuit celebrata dominica die: quæ fuit luna 17. & die 27. Martij. Passio enim fuit & mors feria sexta, & die 25. Martij, scilicet, ea die quo & incarnatus est de virgine: reuolutis postea annis 3. tringentis ab eius incarnatione. Et ex hoc ob reuerentiam dominicæ resurrectionis omnem diem dominicam præcipitur celebrari per totum annum, de consec. distinct. 3. ca. 1. Et vt dicit Leo Papa. Quicquid in signe à domino est gestum, in hac die reperitur factum. Nam & mundus acceptum initium: & mors interitum, & vita accipit principium, dist. 76. quod die. Cum autem dicitur Christus tertia die resurrexisset, seu tribus diebus mortuus stetit, sumitur generaliter pars pro toto per synecdochen. Nam spatium temporis ab hora nona quando expirauit vsque ad noctem, sumitur pro vna die, nox vero sequens sabbati cum die artificiali suo fuit secunda dies integra & naturalis, sci-

licet, 24. horarum. Noctis vero sequentis spatium vsque ad mediam noctem, vel vt communis dicitur vsque ad auroram, cum Christus resurrexit, sumitur pro tertia die. Dicitur autem dies naturalis spatium 24. horarum, quod sol peragit cursum suum per totum gyrum cœli, scilicet, nostrum hemispheriũ, & quod est infra nos, reuertens ad orientem. Artificialis vero dies dicitur spatium quo sol ab Oriente & Occidentem transit per hemispherium nostrum. Et vt dicit Beda, mutatus est in ipsa resurrectione ordo dierum quo ad suum initium. Nam à principio mundi vsque ad ipsam resurrectionem: dies inchoabatur ab ortu solis, & terminabatur in finem noctis sequentis, vt patet Genes. 1. Dies ergo artificialis præcedebat, & nox sequebatur, ad innuendum quod homo à luce gratiæ casurus erat in noctem culpæ. Sed Christo resurgente dies naturalis inchoatur à nocte, & terminatur in sero diei artificialis sequentis, ad signandum quod per ipsam Christi resurrectionem à nocte culpæ transiuimus ad lucem gratiæ. Athanasius. Porcorat citius suscitari corpus à mortuis: sed dixisset aliquis eum nequaquam fuisse mortuum, vel non plene ei mortem inheuisse, & fortasse si resurrectio fuisset dilata latuisset incorruptionis honor. Vt igitur Christi corpus ostenderetur mortuum: vnus interpolationem diei passus est, & tertia die corpus suum incorruptum demonstrauit. Beda & Greg. Vno etiã die in sepulchro & duabus noctibus iacuit: quia lucis suæ simplæ mortis, tenebris duplæ nostræ mortis, scilicet, animæ & corporis adiunxit. Et sicut canit ecclesia. Qui mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparauit. Surrexit ergo Christus à mortuis in aurora dominicæ diei, secundum illud ecclesiæ in hymno. Aurora lucis rutilat, cælum laudibus intonat, &c. Tunc enim anima Christi de limbo egressa, animabus omnibus de eo eductis & ad corpus suum clausum in sepulchro reuersa, resuscitatus Christus exiit de sepulchro remanente clauso & sigillato, sicut & mortalis factus in sua natiuitate exiit de vtero virginis, saluo virginali signaculo. Eo autem resurgente tertia motus factus est magnus. Ob quem territi sunt custodes sepulchri & facti sunt veluti mortui, vt ait Matthæus. Et Angelus Domini descendens de cælo reuoluit lapidem ab ostio monumenti. Ad se autem reuersi dicti custodes, videntes lapidem reuolutum, aspicientes intrus, & corpus Iesu non inuenientes, regressi sunt in ciuitatem: narrantes principibus sacerdotum & scribis quæ gesta erant. At illi ad occultandum mysterium resurrectionis, dederunt custodibus illis magnam summam pecuniarum: referente Marthæo, vt diuulgarent in populo mendacium istud, scilicet, quod de nocte ipsi dormientibus venerant discipuli eius: & furati fuerant corpus eius. Et si Pilatus vellet eos punire de neglectu custodiæ, ipsi eos securos facerent, excusando ipsos. Et ita factum est, manifestando in plebe hoc maximum mendacium, vsque in hodiernam diem permanentibus Iudæis in hoc errore: Hæc autem diem qua resurrexit, Euangelistæ diuersissimo dis loquendi manifestant. Nam Marcus dicit, Valde mane vna sabbathorum, & Ioannes, Vna sabbathorum, Matthæus autem dicit. Vespere sabbathi quæ lucefcit in prima sabbathi, quod est obscuitus. Vbi sciendum quod apud Hebræos hebdomada terminabatur in sabbathum, quia dies erat eis præcipua & festa. Vnde ab eo denominabant seu dinumerabant dies omnes hebdomada, vt dicerent primam diem post sabbathum, primam sabbathi, vel vnam sabbathi,

A.C. 34.

A Christi resurrectione Dei ordo mutatus est.

Beda in l. deratione temp. cap. de die.

Quare Christus nec statim resurrexit nec diu- rius resur- rectione distulit.

Greg. 1. 4. mor. c. 20.

In præfatione Paschali.

Matth. 28.

Ratio Hebreorum in diebus computã. dis.

A.C. 34. Math. 18.

Piarum mulierum ad Christum vngendum diligentia. Aug. de con. Euā. 1.3. c. 24. Ioan. 10. Mar. 16.

Euangelij diei resurrectionis expōitio.

Aug. ib.

Petrus nominatim Christi resurrectionis quare sit certior.

thi, & secūda die secūda sabbathi, & sic de alijs. Vna ergo sabbathorū vult dicere prima die hebdomada, quæ denominatur à sabbatho & sic numeratur dies eius. Et hæc est dies dominica. Quod autem dicit Mathæus, vespere sabbathi, loquitur de vespere, id est, sero non diei sed noctis sabbathi sequentis. Vnde se declarat ait. Quæ lucefcit in prima sabbathi, id est, quæ hora vespertina tendit ad lucem primæ diei sabbathi, id est, post sabbatum, & hæc est dominica dies, id est, in aurora dominicæ. Venit Maria Magdalena ad monumentum, inquit Ioannes. Solam eam nominat, quia vt dicit Aug. feruentior cæteris erat ad quærendum dominum, non tamen sola venit sed vt refert Marcus, cum Maria Iacobi minoris, scilicet, matre, & Salome matre, scilicet, Iacobi maioris & Ioannis, quæ ambæ sorores erant virginis Mariæ, venerūt vt vngerent corpus Iesu, isaromatibus, quæ emerant in sero sextæ feriæ, quibus confecerat vnctiones præseruatiuas à corruptione. Venerunt autem secundum Marcum orto iam sole, id est, apparentibus signis solis orturi, scilicet, albescente iam aere. Vnde ex hoc non discordat à Ioanne dicere, quod adhuc tenebræ erant: quia nondum clara dies erat. Erant vtique tenebræ spirituales in mentibus istarum. Nam credebant purum hominem fuisse, et si sanctissimū, ob cuius deuotionem hoc pium opus exercere intendebant. Applicantes autem ad locum cæperunt dicere inter se. Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? vt ait Marcus. Erat quippe magnus valde. Et aspicientes, viderunt lapidē roouolutum à monumento, & angelum coopertum stola candida sedentem super eum. Et Addit Math. quod erat aspectus eius, id est, vultus eius sicut fulgur & vestimenta eius sicut nix. Marcus & Mathæus narrant de vno Angelo solo viso à Mariis: sed Luc. & Ioann. de duobus. Concordat Aug. dicens: quod in illo spatio, quod erat ante sepulchrum faxeum, quod erat ad modum speluncæ, viderunt vnum Angelum: quod refert Mathæus & Marcus, & postea respiciētes infra sepulchrum faxeum, viderunt duos Angelos, secundum Luc. & Ioan. Et obstupuerunt timore magno: sed Angelus consolatur eas, dicens. Nolite expauescere. Scio quod Iesum Nazarenum crucifixū quæritis, surrexit: non est hic: venite & videte locum vbi positus erat Dominus. Et cito euntes dicite discipulis eius & Petro quia surrexit Dominus, & præcedet vos in Galilæam, sicut prædixit vobis apparente. Ideo spiritualiter nominauit Petrum, quia in magno dolore erat de peccato negationis, & ideo voluit eum specialius consolari. Mariæ ergo accesserunt vbi sciebant Apostolos simul habitare: & nunciauerunt ista. Sed Maria Magdalena citius cæteris, vt feruentior, vnde de sola Maria refert Ioannes: non tamen excludit alias. Sed vt ait Lucas, visa sunt apud eos velut deliramentum tamen Petrus & Ioannes feruentiores cæteris, his auditis iuerunt ad sepulchrum currentes simul. Et licet Ioannes quia iunior, citius peruenisset ad monumentum: non tamen fuit ausus intrare, scilicet, in speluncā, quæ ad modum domūculæ continebat sepulchrum. Petrus verò superueniens introiuit cum eo. Et aspicientes in monumentum viderunt linteamina posita, in quibus fuerat inuolutum corpus Iesu, & sudarium quod fuerat positum super faciem, eius: corpus non inuenientes. Vt autem refert Luc. Petrus cui primo dictum est, currit. Et quia ante Ioann. ideo de ipso solo dicit Lucas. Et adueniens, procumbens vidit linteamina & discessit paululum. Superueniente Ioanne qui cu-

currerat post eum. Petrus introiuit in monumentū, & post eum Ioannes, vt ipse refert. Beda, iuxta intellectum mysticum per hoc quod mulieres valde diculo veniunt ad monumentum, datur nobis exemplum, illuminata facie, discussis vitiorum tenebris ad sacro sanctum Domini corpus accedendi. Nam & sepulchrum illud venerabile figuram domini habebat altaris. In quo corporis Christi mysteria non in serico: non in panno tincto: sed instar sindonis, qua eum Ioseph inuoluit in linteo puro debent consecrari: vt sicut ipse veram terrenam mortalisque nature substantiam pro nobis morti obtulit, ita & nos in commemoratione ipsius, purum de terre germine candidūque quasi mortificationis genere castigatum altari linum imponamus. Aromata autem, quæ mulieres deferunt: signant odorem virtutum, & orationum suauitatem, quibus altare appropinquare debemus. Reuolutio verò lapidis reuelationem sacramentorum, quæ tegebantur velamine literæ legis quæ in lapide scripta est, insinuat. Cuius ablato regimine corpus mortuum non inuenitur: sed viuum euangelizatur. Sicut autem Angeli adstiterunt sepulchro Christi, ita & nunc mysterio corporis & sanguinis Christi. Exemplo autem sanctarum mulierum, quoties mysteris Christi adsumus, propter angelicam præsentiam vel Domini, cum omni humilitate vultum declinemus, recognoscetes nos puluerem & terram.

a Annos vitæ Christi varij variè computant tam recentes quam noui Chronologi. Caterum hanc rem accuratissimè meo iudicio tractauit Onuph. in com. in factos: qui primum ex D. Luc. in 3. cap. probat Christi natalem incidisse in a. 7. c. 152. quomodo Cesar Augu. 13. & M. Plautius Syluanus Consules fuerunt. Passiones verò diem vigesimum quintum diem Martij fuisse. Annum verò Christi trigessimum quartum vitæ eius fuisse. Sed præstat eius verba inferere. Aelius Phlego Tralhanus. Adriani imperatoris libertus fuit, is egregius olympiadum supputator in 14. lita scripsit. Quarto anno dicente sima. secundæ Olympiades magna & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderunt defectio solis est facta, & c. si igitur hæc eclipsis solis, eo tempore quo Iesus Christus passus est, fuit, profecto necesse est vt dicamus Dominum Iesum Christi passum fuisse ætatis suæ anno 33. & mense tertio exactis. Is enim annus ad amussim cum anno & mense eius solis defectus quadrat. Phlegonis sententiam sequitur ante omnes S. Rom. Ecclesia, & quidem antiquissimis temporibus, quæ suis in cereis, vbi tempus dominicæ passionis in memoriā populis reuocat, triginta semper & tribus annis minorè, quæ ab eius incarnatione Dionysius ponat, annotat. Bedas ipse concludit Dominum Iesum 34. ætatis anno passum fuisse, ex Dionysii exigui Rom. abbas calculis. Eiusdem sententiæ etiam fuerunt S. Ioannes Chrysostomus in sermone de B. Ioanne Baptista, Nicetus Græcus scriptor, & ecclesia Græcorum, & ex recentioribus, Albertus magnus in com. epi. Dionysii ad Polycarpū, Gerardus Lotharingus accuratissimus computator, Ioannes de monteregio, Bernardus Mutinosis, Campanus Nouariensis, Paulus Middelburgensis & Lucas Gauricus. Hi omnes Christum passum fuisse scribunt ætatis suæ anno 34. mensib. tribus exactis. Quare in eiusmodi re Apollinarius Laodiceni, Victoris Lemonicensis Episcoporum, Petri Comesthoris, & aliorum qui Christum 33. ætatis anno crucifixum scribunt, sententiæ non sunt suscipiendæ, cum Ecclesia Romana, antiquæ fidei, & Phlegonis auctoritatē repugnet. Hactenus Onuph. Christus igitur mortuus est anno 34. ab eius incarnatione im egrè reuoluit: siquidem die 25. Martij

A.C. 34. Moralij Euangelij expōitio. Bedal. 6. in Luc. c. 25.

Christi corpus qua ratio ne suatum.

Angeli adstant corpori Christi.

A.C. 34.

Aparitiones Christi.

Christus apparuit matri suæ imprimis.

Prima Christi apparitio. Mar. 16. Ioan. 10.

Greg. ho. 25. in Euā.

Quare Christus primo Magdalena apparuit. Rom. 7. Gen. 3.

Chryl. ho. 88. in Io.

Martij in vtero purissima virginis humanam naturam suscepit: & anno ætatis suæ 34. 25. die Martij sanctissimi & integerrimam animam pro nostra salute exiit, cui honor & gloria in sæcula sæculorum.

S. I.

DE apparitionibus Christi resuscitati factis discipulis, de quibus narrat Euangelista. Creditur tamen licet in Euangelio non habeatur, quod ante omnes, primò apparuit Mariæ matri suæ: vt quæ plus omnibus doluit: citius & magis consolaretur de eius visione. Et quia plus hoc meruit, cum omnibus salis deficientibus in fide eius diuinitatis & resurrectionis, ipsa sola firma in fide permansit. Et hæc potest esse ratio quare ipsa eorum alij Mariis ad sepulchrum non accessit, non solum, quia nimis debilitata erat ex dolore mortis filij secundum Bernar. sed quia certa de eius resurrectione illa die fienda, vnde noluit quærere viuentem cum mortuis. Ideo etiam expressè dicit Ambr. scilicet, prius apparuisse matri suæ. Hoc & tenere videtur Ecclesia, eo quod mane celebrat Papa in sancta Maria maiori. Ideo etiam Euangelista non curauerunt de hoc dicere vel quia vt præsuppositū & ab omnibus creditū sensuerūt. Vel quia vt testes describentes huius resurrectionis, ne naturalis affectione, non ipsam, sed alios quibus apparuit insinuauerunt. Apparuit ergo primo Mariæ Magdalena, inquit Marcus, de qua eiecerat septem demonia, id est, vitia. Sed modum huius apparitionis seriosè describit Ioannes. Reuerfis enim à sepulchro Mariis, cum aliæ circa locum manerent, Magdalena stabat ad monumentum plorans. Greg. Maria Magdalena quæ fuerat in ciuitate peccatrix, amando veritatem lauerat lachrymis maculas criminis. Cuius mentem magna vis amoris accenderat, quæ à monumento discedentibus discipulis, non recedebat. Amanti semel aspectu non sufficit, quia vis amoris intentione multiplicat inquisitionis. Quæsiuit enim prius, & minime inuenit, perseuerauit vt quæreret, vnde contigit quod inueniret. Aliqui tamen, vt Hier. & Theop. videntur dicere quod ista Maria, cui Christus apparuit, non fuit illa in ciuitate peccatrix. Et aspiciens vidit duos Angelos in albis sedentes, vnum ad caput, alium ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu. Potest esse quod hi fuerit illi Angeli quos prius viderat cum aliis Mariis. Sed alij Euangelista narrantes de vno posuerunt singulare pro plurali, quia ad vnum effectum apparuerunt. Vel quia primo apparuit vnus Angelus, postea Magdalena & alij Mariis duo isti Angeli. Qui interrogantes dixerunt. Mulier quid ploras? quem quæris? q. d. Noli flere. Quæ respondit causam sui doloris insinuans. Tulerunt dominum meum, id est, corpus Domini, & nescio vbi posuerunt eum. In quibus verbis defectum fidei ostendit, quia si Deum credidisset, profecto nō ablatum existimasset. Et amorem intentum ad eum inuenit, dicens. Nescio vbi posuerunt eum. q. d. Nescio quod quærā eū. Et quia plus ardebat cæteris desiderio videndi eū, prima meruit habere gaudia visæ eius resurrectionis. Tum etiam ad dandam fiduciam peccatoribus verè pœnitentibus, quia vbi abundauit delictum superabundabit & gratia, si vere conuertatur peccator. Tum etiam quia mulier in paradiso fuit prima nuncia mortis viro, decuit vt etiam mulier esset prima nuncia vitæ inchoatæ in Christi resurrectione. Conuersa autem Maria (ait Euangelista) vidit Iesum stantē, nesciens tamen ipsum esse Iesum. Cau-

sam huius conuersionis assignat Chryl. eo scilicet, quod cum ipsa Maria respondens verba esset ad Angelos, apparente Iesu post tergum eius, ipsi Angeli Christi figura respectione moti, ostenderunt Dominum adesse reuerentiam exhibentes, propter hoc Maria conuersa est retrorsum, vt videret quis ibi esset. Cui Iesus. Mulier quid ploras? Quem quæris? Interrogatur causa doloris, ait Greg. vt augetur desiderium quærentis: quatenus cum nominaret quem quæreret, amore eius ardentius æstuar. Illa existimans quia hortulanus esset. Greg. Forstā hæc mulier nec errando errauit: cum hortulanum existimauit, quo scilicet, ad significatum. An non spiritualiter ei hortulanus erat, qui in eius pectore per amoris sui vim semina virtutum virentia plantabat? Dicit ergo, Domine si tu sustulisti eum, dicit mihi vbi posuisti eū: & ego eum tollam. Sed quid est quod, cum nondum expressisset quid quæreret, dicit illi, Domine si tu sustulisti, &c. Nisi quia vis amoris hoc agere solet in animo amantis: vt quem semper ipse cogitat, nullum alium credit ignorare? Dicit mihi vbi posuisti eū. Theoph. Timebat ne Iudæi etiā in corpus exanime inuentū scirent, & ideo volebat in alium locū incognitum transportare. Ego eum tollam. Magna ex amore audacia mulieris. Quid enim, ait Orig. si positus fuisset in domo Caiphæ, vel Annæ in inimicorum eius? Ego certe eum tollam: in mortem non timens, nec minas. Vocat autem Iesus eam ex nomine dicens. Maria: ac si diceret. Recognosce eum à quo recognosceris. Maria autem conuersa ad eum ait. Rabboni, quod interpretatur magister, sed quomodo conuersa est ad eum, cum ad eum verba esset, quando dixit, Domine si tu sustulisti, &c. Respondet Chryl. Mihi videtur quod postquam Maria dixerat illa verba hortulano subito conuersa est iterum facie suā ad Angelos, illos, vt interrogaret eos cur fuissent stupefacti, scilicet, in apparitione hortulani, vel secundum Aug. quia prius conuersa corpore quod non erar putauit: nunc conuersa corde, quod erat agnouit, licet autem ab Euangelista non dicatur quid tunc mulier egerit, ex eo tamen inuenitur quod audiuit. Dixit enim ei Iesus. Noli me tangere. Ex quibus verbis ostenditur (ait Gre.) quod Maria amplecti voluit eius vestigia, quem recognouit. Sed cur tangi non permittitur, causa subinfertur: nondum enim ascendi ad patrem meum. Chryl. volebat hæc mulier esse cum Christo sicut & ante passionem: & præ gaudio. nihil magnū excogitabat, quam vis caro Christi multo melior facta fuerit resurgendo: ab hac igitur intelligentia eā abducens, dixit. Noli me tangere, vt cum multa reuerentia ei loquatur, vnde nec discipulis apparens de reliquo cum eis conuersabatur (scilicet & cōtinuè) vt reuerentius ei intendant. Nondum enim ascendi ad patrem meum, ostendens quoniam illud poterat & festinat, & ideo non oportet eum eadem mente videre sicut ante, vel secundum Aug. hoc sic dictum est, vt in illa forma figuraretur ecclesia de Gētibus, quæ in Christum non credit, nisi postquam ascendit ad patrem. Aut sic in se credi voluit Iesus, hoc est sic se spiritualiter tangi, quod ipse & pater vnū sunt: eius quippe intemis sensibus quodammodo ascendit ad patrem, qui sic in eo profecerit, vt cognoscat patri æqualem: quomodo hæc mulier in eum non credebatur, quæ carnaliter sicut hominem fiebat. Tactus tanquam finem facit notionis. Idcirco nolbat in ea esse finem intenti cordis in se, vt hoc, quod videbatur tantummodo putaretur, & subdit Iesus. Vade ad fratres meos, scilicet, discipulos & dic eis. Ascendo ad patrem

A.C. 34.

Greg. eo. hom.

Greg. ib.

Orig. ho. 9. in diuer. sa facie scripturæ loca.

Chryl. 16.

Aug. trac. 12. in Io.

Greg. ho. 25. in Euā.

Chryl. ib.

Aug. ib. Christus à Magdalena cur tangi non licuit.

Aug. 1. de Tric. 9.

A.C. ad patrem meum & patrem vestrum: Deum meum & Deum vestrum. Hila. 11. de Tri. [Manes Dominus in forma serui, qui manebat ante in Dei forma, homo Christus Iesus locutus est. Ascendit ad patrem meum & patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum, Et cum haec omnia ad homines seruos homo in forma serui loquatur, non ambigitur, quin pater sibi ut ceteris sit, ex ea parte qua homo est, & Deus sibi ut eundem sermonem huiusmodi sermonis cepit exordio dicens. Vade ad fratres meos, fratres ex carne sunt Deo quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis: ceterum vnigenitus Deus in vnigeniti exceptio ne sine fratribus est: tunc Maria egressa est de monumento, id est, ab illo loco vbi erat horti spatium ante lapidē effossum, inueniensq; alias Marias, & factum narrans, ibat cum illis ad nunciandum discipulis resurrectione: sed in via occurrit eis Iesus se eis manifestans, vt narrat solus Matth. & saluans eas ait, auerte. At illae accesserunt, & tenuerunt pedes eius, vt pie credi potest, osculantes eos summa deuotione, & quia iam fidem suam resurrectionis resumpserat, permisit se Christus tangi ab eis. Venit ergo Magdalena cum aliis nuntians discipulis, quod sibi fuerat imperatum. Apparuit Iesus tertia vice Petro, vt patet Luc. vlt. vbi dicitur. Surrexit Dominus verē, & apparuit Simoni, & Apostolus 1. ad Corint. 15. Visus est & Cepha. Sed quando apparuit, vbi vel quomodo, nō claret ex Euangelio. Creditur tamen hoc factum ipsa die Petro solo existente & forte accedenti iterum ad monumentum post nuntiationē factā à Maria. Nam quod fuerit ante quartam apparitionē patet ex Euangelio Lucā diffuse historiam narrante. Sed & Mar. refert cum duobus verbis dicens: post haec, scilicet apparitionē illā quā fecerat Iesus Magdalena, etiā aliis duobus discipulis ex eis euntibus in villā in illa effugie ostensus est. Qui venientes nuntiauerunt aliis, & non crediderunt eis. Sed Lucas clarē exprimit. Et quod Luc. dicit castellum, Marcus vocat villam quia & castellum villa appellatur à pluribus. Apparuit igitur quartō duobus discipulis euntibus in Emaus castrum prope Hierusalē, quod distabat ab ea stadiis 60. Stadium autē erat spatium octauum miliarij, de qua apparitione Luc. testatur Luc. vlt. Vnius illorum duorum nomen ponitur, scilicet, Cleophas qui de 72. discipulis Christi fuisse perhibetur. Alterius reticetur, propter quod quidā dicunt fuisse ipsum Lucā: qui ex humilitate noluit suum nomen exprimere. Quam opinionē tangit Greg. in prologo Moralium. Sed hoc non videtur, quia Lucas non fuit de discipulis Christi: sed de discipulis Apostolorum ab eis conuersus: vnde & Amb. dicit alium fuisse, nomen eius ponēs, scilicet Ammaō. Et itinerantes loquebantur adinuicē de iis omnibus quae acciderant circa Iesum non verē credentes, sed admirantes sicut in rebus extraneis: Et factum est dum fabularentur, & secum quærerent de iis ipse Iesus appropinquans, ibat cum illis, sicut aliquis viator videns alios viatores ante se, saepe associat se cum eis, quod quidē egit, secundum Bedā, & vt veritatē resurrectionis mentibus eorum inferat, & quod facturum se mortalis existens promiserat, impleat, cum ait. Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, scilicet, ad loquendum de me: vel de salute sua ibi sum in medio eorum. Obrepto autē iam spiritali corpore, glorificato, ait Theop. nō obstat loci distātia: quin adesset quibus volebat. Nec vterius naturalibus legibus corpus suū regebat sed spiritaliter, & supra naturā, vnde & Marcus di-

Secunda Christi apparitio. Marc. 16.

Tertia Christi apparitio.

Luc. 24. Quarta Christi apparitio. Exponitur Euangelium de duobus discipulis euntibus in Emaus.

Greg. in praefatione in Iob. c. 2. Amb. 1. 10. in Luc.

Beda 1. 6. in Luc. c. 96.

cit q; sub alia forma videbatur, in qua impeditur eius cognitio: vnde & sequitur. Oculi eorū tenebantur ne eū agnoscerēt, vt. s. corā suā intentionē detegerent dubiā, & vulnus reuelantes medicinā reciperēt. Et vt cognoscerēt q; quāuis corpus ipsum, quod passum fuerat, resurrexerit, nō tñ amplius tale erat, vt esset omnibus visibile: sed tantum iis à quibus vellet videri. Greg. Conuenienter etiā eis specie quā recognoscerent non ostendit, hoc agens foris in oculis corporis, quod intus agebatur apud ipsos in oculis cordis, ipsi enim apud semetipsos & amabant intus & dubitabant. De se ergo loquentibus ex amore presentia exhibuit: sed de se dubitantibus cognitionis suae specie abscondit. i. q. n. c. quod quidē s. Dominus, dixit ergo ad eos. Qui sunt hi sermones quos cōferatis adinuicē: & estis tristes? Greg. Conseruabat quidem inter se quasi non amplius expectantes Christū viuētē sed dolerosi: sperē pro saluatore suo. Cui Cleophas, tu solus es peregrinus in Hierusalē, & nō nosti quae facta sunt his diebus in ea? q. d. Tu solus es peregrinus habitans extra confinia Hierusalē: & expertus eorum que facta sunt in medio eius: Beda in peregrinum enim eum putabant, cuius vultum non agnoscebant. Sed & reuera peregrinus eis erat, à quorū natura fragilitate, percepta iā rationis gloria longe distabat, & à quorum fide vt pote resurrectionis eius nescia manebat extranea. Cū autē Christus habuit conditiones moraliter peregrini, in quo omnes electi eum imitantur: secundum illud Psal. Ego aduenam sum & peregrinus apud te: sicut omnes patres mei & ad quod hortatur Petrus in prima epistola canonica. ca. 2. omnes fideles, dicens, Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere à carnalibus desideriis, quae militant aduersus animā, non est praesentis operis declarare. Respondit autē peregrinus Iesus Cleophas. Quae qui vtique cuncta sciebat, quia omnia in corpore suo percellus fuerat: sed tanquam ignoraret interrogat, ad inuendum q; tā ineffabilis est gloria & praemium beatorū pro laboribus hinc toleratis: quod quasi omnium videbuntur oblitum praemaximo gaudio illius gloriae: secundum illud Greg. Exemplū. Saepē tristitiū laeti meminimus. Ad quod ait Esa. Oblitiōni traditae sunt angustiae priores, & nō ascendunt ultra in cor. Dicit ergo Cleophas. De Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta. Prophetā dicit non Dei filium: vel quia non credebant eum Dei filium: sed quia timebant ne inciderent in manus Iudaeorum persequentium, cū non cognoscerent eum cui loquebantur. Potens in opere & sermone. Theop. Nullus enim doctrinae sermo approbatur, nisi prius sit quid docet se ostendat authorē: praecedit enim opus aspectum: nā nisi mundaueris speculum intellectus per opera non emicet decor operatus. Ad idē Simachus papa ait. di. 71. nemo. Corā Deo & omni populo. The. Primō cōplacendū est Deo. s. per purā intentionē ad eū: Deinde curandū est, quantum possibile est de innocētia apud homines, vt praecedat diuino cultu, viuamus sine scandalo aliorum: & de hoc 12. q. 1. nolo. Deinde assignat causam tristitia. s. Christi traditionē & passionē dicens. Quomodo tradiderunt, & c. Et deinde desperationē eorum dicens. Nos sperabamus, q. d. non amplius speramus q; ipse esset redēpturus Israel. i. saluatorus ab insurgentibus malis: & à seruitute Romanorum ipsumque credebāt terrenum regē fieri, quē putabant promulgatam in se mortis sententiā cauere potuisse. Et nunc super haec omnia, & c. Quia ergo discipuli hi nimia dubietate labora-

A.C. 34. Greg. ho. 23. super Euang.

Beda in Euang. Luc. 16. c. 96.

Iesus peregrinus.

Psal. 38.

Beati praemaximo gaudio omnium laborum oblitum videntur. Beda. ib. E. fa. 65.

laborabant: Iesus redarguit eos, di. O stulti, & tardi corde ad credendū in omnibus, quae locuti sunt prophetae! Theophilus. Nō sufficit credere quaedam particulariter de Christo, sed vnuerfaliter omnia, quae tradiderunt prophetae vt non solum quae dicitur de cruce & ignominia passionis à prophetis credenda sint: vt illud, Foderit manus meas & pedes meos: sed etiā quae de resurrectione & aliis gloriois mysteriis referuntur vt illud. Non dabis sanctum tuum videre corruptionē. Notas mihi fecisti vias vite: ex passione enim eius ingressus est in gloriā. vnde subdit, Nonne haec opus tuum Christū pati, & ita intrare in gloriam suā? Bern. Si Christum oportuit sic pati, & ita intrare in gloriā suā, quomodo nos miseri intrabimus in gloriā nostram nisi prius patiamur? Apostolus. Si comparamur & cōregnabimus. Iisd. Eri oportebat Christū pati, tamē qui crucifixus erant eum, rei sunt poenae. Non enim satagebant perficere, quod Deus disponebat. Vnde & eorum executio fuit impia, Dei vero dispensatio prudentissima, qui nequitia eorū in beneficiū generis humani conuertit, quasi vtens vipereis carnibus ad antidotū salutiferi confectionē. Et incipiens à Moysē, id est, à Genesi, & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quae erāt de illo. q. d. postquā estis tardi ad credendū, ego propterea vos reddam exponēdo scripturas. Plurimae sunt prophetae & figurae in lege & prophetis, quae satis aperte passionē & resurrectionē Christi prenuntiauerūt, quas omnes omittimus explicare. Et sic exponendo appropinquauerūt castello quo ibāt. Et ipse finxit se longius ire. Aug. Hoc nō ad mendaciū pertinet. Non enim omne quod fingimus, mendaciū est: sed quādo id fingimus, quod nihil significat, tunc est mendaciū. Cū autē fictio nostra refertur ad aliquā significationē, non est mendaciū: sed figurauit, alioquin omnia quae à sapiētibus & sanctis viris vel etiā, ab ipso domino figurate dicta sunt, mēdacia deputabuntur, quia secundū vnitatē intellectū nō subsistit in talibus verbis veritas. Sicut autē dicta, ita etiā finguntur facta sine mēdacio ad aliquā rē significandā. Haec Aug. Nō ergo dixit Christus se velle ire ulterius, quia hoc esset mendaciū, quod semper est peccatum. 22. q. 2. primū. Sed finxit, id est, cōposuit se ad faciendū aliq; actū, quasi vellet procedere ulterius, & hoc ad significandū dispositionē mentis illorum, quia adhuc longe erāt à vera eius cognitione. Et coegerunt illi. s. ad intrandū secū. Quo exemplo innuitur quod peregrini & pauperes non solū sunt inuitā di: sed & aliquando cogendi ad necessaria recipienda, & dixerunt. Mane nobiscū domine, quoniam aduersperascit & c. Et intravit cū illis. Et parata mensa cū recumberent, & Iesus accepisset panē, & benedictū frāgeret, porrigendo eis, aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eū. Greg. Deum, quem in expositione scripturae nō cognouerant, in fractione panis cognoscunt, quia per pia opera mens illuminatur. Cognouerunt eū. Non de sensibilibus oculis dictū est: sed de sensu mentali. Neque enim, ait August. clausis oculis ambulabant: sed inerat aliquid, quo non finerentur agnoscere quod videbāt, quod. s. & caligo & aliquis humor efficere solet. Non quia dominus nō poterat transformare carnē suā in aliā effigiem, sicut in trāsfiguratione: sed nō ita factum est nūc. Non autē incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum nō à Sathana factū fuisse, ne agnosceretur Iesus: sed tamen à Christo facta est permissio vsque ad sacramentū panis, vt vnitatem corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimi-

Quaerit Christum cruci affixerunt etiam si faciāt quod oportebat facere poenam non effugiant.

Aug. 1. 2. q. sup. euang. ca. 31. Nō omne quod fingimus mēdaciū est.

Gregor. in hom. 25.

Greg. 16.

Aug. 1. 2. de conf. euang. c. 25.

Mat. 19.

ci vt Christus possit agnosci. haec ille. Theophi. Sed & aliud innuit: quod, scilicet sumentibus sacrum panem, aperuntur oculi vt eum agnoscant. Magnam & ineffabilem vim habet domini caro. Et ipse euauit ab oculis eorum, id est subtraxit aspectum suū. Est enim in potestate corporis glorificati visibilem se praebere, suspendendo claritatem, vt à mortalibus possit intueri, & aspectum suum subtrahere à praesentibus. Nō enim tale corpus habebat, vt diutius cum eis commorari deberet, & hoc pariter augeret affectum eorum, ideo euauit. Et dixerunt ad inuicem. Nonne cor nostrū ardens erat in via dum loqueretur & c. Theophilus. Ardebat ergo cor eorū vel igne verborum domini, quibus intendebant tanquam veris, vel quia eo referante scripturas, percellerunt in trinfecus cor eorum quod ille qui differebat dominus esset, aded ergo laxati sunt, vt nullam mortē passi, mox reuersi sunt in Hierusalē, vnde subditur. Et surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalē. Et inuenerūt congregatos vndecim & eos qui cum ipsis erant dicentes. Quia surrexit dominus vere, & apparuit Simoni. Illi ad quos ingressi sunt dicebant. Surrexit & c. Beda. Omnium enim virorum primo dominus apparuisse intelligitur Petro, ex iis quos euangelista quatuor & Paulus Apostolus commemorauerunt. Et narrauerūt quae gesta erāt & c. Quod autem Mar. dicit quod hi annuntiauerunt ceteris, nec illis crediderunt, referendū non est ad omnes sed aliquos, vt ad Thomā: vnde ex collegio vndecim ipse Thomas vnus casu aliquo discessit ab aliis. Et tunc quinto apparuit Iesus, vt referunt Luc. & Io. sed Luc. plenius. Chryf. Primō digniori & fideliori omnibus Petro apparuit. Erat enim opus animae fidelissimae quod prius acciperet hunc aspectū, vt minime turbaretur visione inopinata, & idē primō videtur à Petro, vt qui primō confessus est eum esse Christū, primo resurrectionē videre mereretur, id est, ante omnes viros. Et etiam quia eum negauerat, prius ei voluit apparere, cōsolans eum, ne desperaret, & Amb. di. 50. fidelior, ait. Fidelior factus est Petrus postquā fidem se perdidisse desceuit, atque ideo maiorē gratiam reperit quā amiserat. Tanquā enim bonus pastor, tuendū gregē accepit, vt qui sibi ante infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum. Et Gre. dicit, quod dispensatione diuinae pietatis permixtum est Petrus peccare, vt ex sua infirmitate disceret qualiter aliis infirmis misereri deberet. di. 50. cōsiderandum. Apparuit & Iacobo minori, vt Apostolus prima ad Corint. 15. De qua tamen apparitione euangelista nullam faciunt mentionem, nec tamen propterea non est credenda, cū hoc reuelatum fuerit à Christo ei, vt ipse ait. Non enim omnia narrant euangelista quae dominus fecit, vt dicit Io. in fine euangelij. Quando autem vel vbi fuerit ista apparitio, nescitur. Apostolus tamen eam narrat post eā, quae fuit in Galilea: quingentis simul. Et in euangelio Nicodemī (licet illud sit apocryphum) dicitur quod ipse Iacobus mortuo Christo votum vouit se non comesturum, nisi prius videret ipsum resurgentem. Resurgens autem Iesus ei apparuit dicens. Surge frater mi, & comede, quia filius hominis surrexit a mortuis. Sed quaerit merito potest. Anima illa quas Christus de limbo eduxerat, vbi erant seu manebant antequam Christus ascenderet in caelum? Ante ipsum enim nullus ascendit, quamuis enim anima, quia spiritus est, non sit in loco circumscribitur, quia non circumscribitur loco, est tamen definitiue, ita scilicet in vno loco, quod non in alio. Et Prima pars Hist. Ant. D quamuis

A.C. 34. Glorificati est corporis potestas subtraheam claritatē.

Beda 1. 6. in Luc. ca. 98.

Petro primo virorū dominus apparuit.

Quare Christus prius apparuit Petro.

Amb. ser. 47. de fide Petri id habet.

Gre. hom. 22. sup. eu. Quinta Christi apparitio. Meminit huius apparitionis Hieron. in catal. inter. illust. Ioā. c. 21.

Anima quas Christus de limbo eduxerat vbi erant inter resurrectionem & ascensum. Anima in loco quomodo. Et

A. C. 34. An corpora eorum qui resurrexerunt rursus dormierint Iob 19.

Greg. l. 14. mor. c. 29.

Gen. 50.

Au. ep. 99. ad Eno. dium. Th. in 3. p. 9. 53. a. 3.

Exp. positio euang. l. ij. cum scio esset. Iob. 10. c.

quamuis hoc determinatum non inueniatur: conuenientius tamen & pie opinari potest, quod Christum comitabantur, videntes eius diuinitatem clare, quam etiam vidissent vbiunque fuissent, nec tamen videbantur a quocunq; quia ab oculo corporali anima videri non potest. Solum ergo corpus Christi resuscitatum discipuli, & alij viderunt cum apparuit, non animam eius vel patrum illorum qui cum eo erat. Sed cum multa corpora sanctorum (ait Matthaeus) scilicet cetin Christi resurrectione quae dormierunt surrexerunt & apparuerunt multis, quae potest de illis quid actum sit, vtrum cum Christo ascenderint. Greg. 14. moral. in fine dicit, quod Iob sicut notauit Christi passionem, cum ait. Scio quod redemptor meus (redemit enim per mortem) ita & resurrectionem, cum subdit: viuit, scilicet resuscitatus, & vtrum praesentis pro futuro, id est, viuet, propter certitudinem fidei ex ineffabilitate praesentiae Dei, in qua ut in libro legunt prophetae futura. Et quia resurrectio Christi est causa nostrae resurrectionis, ideo immediate subdidit. Et in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et quia in vero & proprio corpore, ideo addit. Et in carne mea videbo Deum saluatorem meum. Vt autem non videretur impossibile alicui vt redacta in puluerem resurgerent, ideo Christo resurgente multa corpora sanctorum surrexerunt, & apparuerunt multis. Et ibi multa exempla de resurrectione fienda. Circa hoc autem vtrum ascenderint cum Christo corpora illa sanctorum, an reuera sint in puluerem vt prius, sunt duae opiniones. Aliqui enim dicunt ipsos cum Christo ascendisse, glorificatos in anima & corpore simul: quam opinionem tangit Hiero. in sermone de assumptione in principio: sed dimittit indeterminate, & propterea dicunt aliqui vt notat gl. 13. q. 2. c. vnaqueque, s. item Ioseph. Ioseph & alij mandauerunt de corporibus suis vt non in Aegypto sed in terra quod Christo resurgente multi in illis partibus sepulchri resurgerent, vt illi essent ex ipsis. Et ad hoc etiam inducunt verbum Petri Apostoli dicentis in actibus Apostolorum. c. 2. de David. Sepulchrum eius apud nos est, quasi vellet dicere non corpus, quia vnus fuerat ex resurgentibus cum Christo, & ascendentibus in caelum, & ideo non corpus eius ibi erat: sed tantum sepulchrum. Alij autem dicunt ipsos qui surrexerunt post officium eorum, id est apparitionem & locutionem aliis factam, reuerfos in cinerem quo ad corpora: & ad istam vt rationabilior videtur declinare Aug. & Tho. in 3. parte. Et ex autoritate Petri inducta potest etiam hoc probari. Nam cum ad probandam Christi resurrectionem Petrus induxisset auctoritatem. Psal. 15. scilicet. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, volens Petrus ostendere, quod David non est locutus illa de se: sed de Christo, ideo dicit sepulchrum eius apud nos est. q. d. Ipse David vidit corruptionem: cum in sepulchro eius quod est apud nos, non sint ossa eius & cineres, & sic patet de corruptione eius. Dubia ergo quaestio remanet. Sed si immortales manserunt cum Christo apparente sociarunt, non videbantur ab alijs, quia in potestate est corporis glorificari permittere se videri vel non.

* De quinta apparitione dicit Ioan. Cum sero esset die illa vna sabbatorum, & fores essent clausae, vbi erat discipuli congregati propter metum Iudaeorum, quia timebant ne caperent eos, cum fuissent discipuli Iesu.

a Haec apparitio quinta est, si illa quae facta est Iacobo Apostolo non computetur, alioquin sexta erit.

A. C. 34. Luc. 24. Au. ser. 19. de tempo. hac vel his penitus similia habet.

Aug. traq. 121. in Ioa.

Christicorpus ad discipulos clausis ianuis intrauit.

Corpus gloriosum simul cum alio esse non potest.

Pacis comendatio.

Dei est Pax.

Ex. 3. Nomen Dei maxime proprium: ergo sum, vnde Thom. in 1. p. q. 13. ar. 11.

Cogitationes bonae descendunt & malae ascendunt.

Et vt dicit Lucas dum hac loqueretur. f. quomodo apparuerat Christus iam pluribus, venit Iesus, & stetit in medio discipulorum apprensus & se visibiliter ostendens. Thomas tamen tunc non erat cum eis, quia recesserat ab eis ex aliqua invidenti causa nobis ignota. Aug. Non nulli de hac re ita mouentur, vt pene periclitentur, afferentes contra miracula diuina praedicia suarum rationum. Si enim corpus erat, si hoc corpus surrexit de sepulchro quod pepedit in ligno, quomodo per ostia clausa intrare potuit? Si comprehendis modum, non est miraculum. Vbi deficit ratio, ibi est fidei edificatio. Moli quidem corporis vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstitit. Ille quippe eis non apertis intrare potuit, quo nascere virginitas matris inuoluta permaneret, nec de virtute corporis glorificati, in quantum glorificati, sine alia virtute vnus corpus esse simul in eodem instanti alio corpore, nec possit vnus corpus transire per aliud, nisi per cessionem, apertionem seu fractionem sicut cum corpus hominis ambulat, aer ei cedit, & sic de aqua cum quis natat. Ideo cum Christus in corpore resurgens, exiit de sepulchro, vel nunc intravit ad discipulos clausis ianuis, fuit hoc per speciale miraculum virtutis diuinae contra consuetudinem vel vinnaturam. Stetit in medio discipulorum. Ideo in medio, vt ab omnibus videretur, & nulli contentens, ne videretur acceptator personarum si magis iuxta vnum quam alium cerneretur. Et vt in virtutibus habitare ostenderetur, quae consistunt in medio, dixit eis, pax vobis, Cyrillus. Pudeat ergo nos pacis munus deferere, quae nobis Christus hinc discedens reliquit. Pax & res & nomen dulce, quonia & Dei esse accipimus. Iuxta illud pax Dei. Eccl. 38. & ad Phil. 4. Et eius esse Dei, iuxta illud, Deus pacis. 1. ad Cor. 14. & 2. ad Corin. 13. 1. ad Tessa. 5. & 2. ad Tessa. 3. Et ipsam esse Deum, iuxta illud ad Eph. 2. 1. pax est pax nostra. Pax bonum commendat ab omnibus, obseruatur a paucis. Quae autem est causa, forsasse ambitio dominij, aut facultatum, aut liuor, aut odium aut contemptus, aut aliquid huiusmodi ex iis in quae Dei ignaros videmus incurrere. Dei quippe praecipue pax est qui considerat omnia, cuius nihil est adeo proprium sicut vnitatis naturae, & pacificus status. Transsumitur vero ab angelis & diuinis potestibus, quae ad Deum & adiuuunt pacifice se habent. Diffunditur vero per tota creaturam, cuius est decor & tranquillitas. In nobis autem manat secundum animam quidem per inuestigationem virtutum & communicationem: secundum corpus vero, scilicet in membrorum & elementorum commensuratione, quorum alterum pulchritudo, alterum sanitas nuncupatur. hac ille. Et subditur. Ego sum, scilicet vester magister, vester dominus, immo & vester Deus, cuius nomen est, ego sum, propriissimum, quia scilicet immutabilis secundum deitatem. Nolite timere. Conurbati vero & contreriti discipuli existimabant se spiritum videre, id est, aliquod corpus phantasticum & aereum. Turbari poterant ex eo quod ianuis clausis intrauerat. Theoph. Et quia per verbum pacis non est sedatus turbo in animabus eorum, aliunde ostendit se esse filium Dei qui mentis cognoscebat arcana, vnde dixit eis, Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra: Cogitationes bonae vti que descendunt in cor, quia a Deo desuper immittuntur vt bona semina: sed cogitationes malae & falsae ascendunt quia a diabolo vel sensualitate ab infra in cor ascendunt, vt male herbae a terra, & quia falsum erat quod existimabant. f. corpus Christi esse phantasticum, ideo dicit ascendere huiusmodi cogitationes. Et cum hac dixisset,

A. C. 34. Luc. 24. Defuncti circa sepulchra videri soliti.

Greg. l. 14. mor. c. 31. Corpus nostrum in resurrectione palpabile & subtile. Beda in Lucam.

Tho. in 3. p. 9. q. 4. 4.

Ioan. 16. Sap. 3. & Mar. 13.

Pacis comendatio.

Chryl. in Ios. hom. 35.

Beda in 20. c. Ioan.

Crucis efficacia.

Greg. hom. 12. in euang.

Aug. traq. 121. in Ios. Christus mediator. Chryl. ibi.

Aug. de trin. l. 4. ca. 20.

Spiritus sanctus non tantum a patre, sed etiam a filio procedit.

Gre. hom. ead.

Chryl. hom. ead.

xisset, ostendit eis manus & pedes, id est, signa clauorum Cyrillus comprobans deuictam esse mortem, & humanam naturam iam in eo corruptione exuisse, & in eodem ipso suo corpore, quod fuerat clausis confossum, vere resurrexisset. Theoph. Adiungit quoque & aliud, scilicet palpationem dicens. Palpare & videre, id est, noscite, quia spiritus carnis & ossa non habet, id est, phantasma, sicut plures defunctorum circa sepulchra videri soliti, non tamen habent carnem & ossa sicut me videtis habere. Greg. in moral. Non enim in illa resurrectionis gloria corpus nostrum erit impalpabile, & ventis aereque subtilius, vt dixit Eutichius haereticus: sed subtile per effectum spiritualis potentiae: palpabile autem per veritatem naturae. Et cum hac dixisset, ostendit eis manus & pedes, ac etiam latus secundum Ioan. quibus, scilicet indita clauorum vestigia clarere & lanceae, vt scilicet ostensa vulnerum cicatrice, dubietatis eorum vulnerum sanaret. Solent hic Gentiles calumniam instrere, quod non valuerit dominus vulnera sibi inflata curare. Sed conuersus est vt quia maiora fecisse probatur, scilicet resurgere, potuit & minora, scilicet signa mortis destruere, vt cicatrices. Sed sibi ea referuauit quintuplici ratione, prout notat in 3. parte. B. Tho. Exinde, vt ait Ioan. gauisi sunt discipuli viso domino. Et sic impletur quod ante mortem praedixerat, scilicet. Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum. Aug. 22. de ciui. Dei. c. 19. Claritas qua iusti fulgebunt, sicut sol in regno patris eorum (vt ait Christus) in eius corpore cum resurrexit ab oculis discipulorum potius abscondita fuisse, quam defuisse credenda est. Non enim ferret eam humanas atque infirmis aspectus quando ille a suis ita deberet attendi, vt posset agnosci. Quia vero, vt ait Chryl. praesidium in expugnabile habebant cum Iudaeis, rursum eis pacem annuntiat dicens. Pax vobis. Beda. iteratio pacis confirmatio est. Siue ideo repetit, quia gemina est virtus charitatis vel quia ipse est qui fecit vtraque vnum ad Ephe. 2. Chry. Simulque demonstrat crucis efficaciam perquam soluit omnia tristitia, & contulit omnia bona. Et hac est pax. Et quia omnia prohibentia sunt destruit, ideo subdit. Sicut misit pater. Gre. misit pater filium, cum hunc pro redemptione humani generis incarnari constituit. Ita & ego mitto vos. Gre. id est charitate vos diligo, cum inter scandala perfectorum mitto, quae me pater charitate dilexit, quae ad tolerandas passiones venire fecit. Aug. Aequalem filium patri nouimus: sed haec verba mediatoris agnosceamus: medium quippe se ostendit dicendo. Ille me, & ego vos. Et vt ostendat eis (ait Chryl.) suam dignitatem & potestatem, sua autoritate dat eis virtutem, vnde sequitur. Haec cum dixisset, insufflauit in eos dicens. Accipite spiritum sanctum. Aug. Flatus ille corporeus, substantia spiritus sancti non fuit: sed demonstratio per congruam significationem, non tantum a patre, sed etiam a filio procedere spiritum sanctum. Quis enim dementissimus dixerit, alium fuisse spiritum quam sufflans dedit, & alium quem post ascensionem misit? Greg. Cur autem prius in terra discipulis datur, postmodum de caelo mittitur, nisi quia duo sunt praecipua charitatis, dilectio scilicet Dei & proximi? In terra datur spiritus, vt diligatur proximus, de caelo datur vt diligatur Deus: prius a consistente domino in terra datur, postmodum de caelo mittitur, quia in proximi dilectione dicitur qualiter perueniri debeat ad amorem Dei. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis &c. Chryl. Nequaquam quis peccabit dicens tunc eos suscepisse quandam po-

restatem spiritualis gratia non vt mortuos suscitent & vt miracula faciant sicut in die Pentecostes: sed vt peccata dimittant. Grego. Sciendum, quod ij qui prius Spiritum sanctum habuerunt, vt & ipsi innocentes viuerent, & in predicatione quibusdam prodesse, idcirco hunc post resurrectionem domini parenter acceperunt, vt prodesse non paucis sed pluribus possent. Et ij ad tanta onera humilitatis vocati non solum de semetipsis seuri sunt: sed etiam alienae obligationis potestatem relaxationis accipiunt, & principatum superni iudicij fortuntur, vt vice Dei, quibusdam peccata retineant, scilicet non absolucendo, quibusdam relaxent, debite absolucendo. Chryl. ibi. Sacerdos si propriam bene dispensauerit vitam: aliorum vero non diligenter curam habuerit, cum perniciosus in gehennam vadit. Non autem iustum est eos qui in principatu sunt, ab eis qui subiciuntur iudicari, est vita eorum fuerit valde detractabilis, in nullo laedens in iis quae sunt data a Deo. Non enim sacerdos: sed nec angelus, neque archangelus operari aliquid potest in iis quae sunt data a Deo: sed pater & filius & spiritus sanctus omnia dispensant: sacerdos autem linguam suam & manum tribuit, haec ille. Et ad idem facit quod ait Amb. de peen. di. i. verbum Dei, Verbum Dei peccata dimittit, scilicet cum patre & spiritu sancto, & sacerdos est iudex. Sacerdos quidem officium suum exhibet, & nullius potestatis iura exerceat. Quae omnia intelligenda sunt, vt causa principalis & effectiua. Nam hoc solum operatur Deus, vt de conse. dif. 4. nemo tollit. Na vt causa instrumentalis operatur minister sacramenti, nec per malum ministrum maculatur virtus sacramenti, vt pater. r. q. 1. si fuerit. Sequitur, Thomas autem non erat tunc cum eis. Adhuc autem discipulis qui Christum videbant (vt ait Lucas) mirantibus praeter gaudio & aliquibus nec perfecte credentibus, dixit Iesus, Habetis aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis. Qui assumens comedit coram eis. Vbi notandum quod Christus aliter comedeat mortaliter, aliter resuscitatus immortaliter. Nam passibilis existens cum comedeat vere comedeat, digerens cibum & in nutrimentum partem conuertens, vt alij homines. Resuscitatus vero non comedeat, vt cibo egens, sicut nec etiam alia corpora glorificata comedent, quia non egebunt, possent tamen si vellent: sed quia non volent non egebunt. Comedit Christus resurgens, ad ostendendum plurimis modis veritatem resurrectionis in corpore suo. Et vere masticabat & deglutiebat, sed non digerebat, quia nutrimento non indigebat & inalterabilis erat. Resoluebatur igitur cibus in deglutendo in materiam praeciuentem, seu in vapores aereos. Dat exemplum Beda, dicens. Aliter absorbet terra aquam fructus, quia conuertitur in ipsam, aliter solis radius calens, illa indigentia, iste potentia, nec aqua conuertitur in radium solis videlicet vapor ille: sed virtute eius in aereum resoluitur. Partem piscis assi &c. Per piscem assum, secundum Theoph. designatur vita actiua coluens nostra humanitate id est, cupiditate laborum prunis. Cetera platina per fauum mellis, propter dulcedinem eloquiorum. Comestio ergo vtriusque, est incorporatio vitae vtriusque in se. Et sumes reliquias dedit eis, secundum Gre. & Beda. Si dignatus est in aquis humani generis, capi voluit laqueum mortis, & assari igne passionis. Faum mellis, jmel in cera est diuinitas in humanitate. Haec offert suis comededa per meditationem, f. eorum mysteriorum. Et dixit

A. C. 34. Porcitas spiritualis collata a postolis dimittendi peccata. Greg. 16.

Chryl. ibi.

Sacerdos ab eis qui subiciuntur iudicari non debet.

Amb. l. 2. de Cain & Abel. c. Sacerdos est iudex.

Vide Tho. in 3. p. 9. 55. ar. 6.

Qualiter Christus post resurrectionem comedit.

Beda l. 6 in Luc. c. 97.

Gre. hom. 23. in euang. Beda l. 6. in Luc.

A. C. dixit ad illos. Hæc sunt verba, quæ locutus sum vobis &c. quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt de me in lege Moysis, prophetis, & psalmis. Et tunc aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas. Augu. Illud attendant qui magicis artibus Christum tanta potuisse, & nomen suum ad Apostolos in se convertendos arte ipsa consecrasset delirant, vtrum potuit magicis artibus tantos prophetas diuino spiritu in terra antequam nasceretur implere? Neque enim si magicis artibus fecit, vt coleretur mortuus, magnus erat antequam esset natus, cui prophetando venturogens vna deputata erat. Quoniam scriptum est ait, &c. Et paulo post, prædicari in nomine eius penitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Eusebius, dictum ei erat. Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam. Oportebat autem conuersos ex gentibus expiari à quolibet contagio & macula, per ipsius virtutem, quasi contaminatos ab errore demonum [idololatriæ, & quæ si nuper conuersos à vita execrabili & impudica. Post hæc refert Luc. quod eduxit discipulos suos Iesus extra ciuitatem Hierusalem in Bethaniam, quæ erat in latere montis oliueti. Quibus apparens, scilicet in die ascensionis, eleuatis manibus ferebatur in cælum benedicens eos. Quæ peracta, scilicet eius ascensione, reuersi sunt Apostoli in Hierusalem. Et erant in templo benedicentes Deum. Sicque Lucas terminat euangelium suum.

§. II.

Octauo autem die suæ resurrectionis, vt refert Ioan. solus cum discipuli essent congregati, & decem Apostoli, & Thomas qui & vndecimus, esset cum eis [Christus iterum omnibus simul discipulis apparuit.] Nam in die resurrectionis cum sero apparuit Iesus discipulis, Thomas non erat cum eis. Quo reuerso cum alij focij eius ei retulissent, quia viderant dominum resuscitatum, Respondit eis. Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Vbi primo notandum quod ideo non vidit Thomas Iesum, quia non erat cum eis quando venit Iesus. In quo arguitur tacite vitium singularitatis. Vnde Ber. ait. Quid dicis tu amator singularitatis, communia loca, communem vitam, communes obseruantias qui fastidus, Christus nascens exponitur in medio duorum animalium, quia non erat ei locus in diuersorio. Resurgens stetit in medio discipulorum, vt persona communis, non diligens angulum duplicis vel singularitatis, sed medium communitatis. Secundo considerandum est secundum Greg. in hom. 27. q. 2. sic quippe. vbi dicitur, Sic quippe discipulum post resurrectionem suam dubitare permisit nec tamen in dubitatione deseruit, sicut ante natiuitatem suam habere Mariam sponsum voluit, qui tamen ad eius nuptias non peruenit. Nam ita factus est discipulus dubitans & palpans, testis veræ resurrectionis, sicut sp. s. matris fuerat custos integerrimæ virginitatis. Plus enim Thomæ nobis infidelitas ad fidem quam fides discipulorum credentium profuit, quia dum ille ad fidem palpando reducit, nostra mens omni dubitatione postposita in fide solidatur. Et mittam manum meam in latus eius. Chryf. Aliis Thomas crassior existens, eam quæ est per sensum crassissimum, scilicet tactum quærebat fidem. Vnde dicit. Et mittam manum meam vel digitum meum in locum clauorum. Veniens ergo Iesus post dies octo ad discipulos inanis clausis, post salutationem

Aug. de cõ. se. euang. l. 2. c. 11. Christus magis artibus vsus non est. Psal. 1. Ber. sup. cã. 19. his similia habet. Luc. 2. Gre hom. 26. in euã. Chryf. ho. min. 86. in Ioan.

pacis dicit Thomæ infer digitum tuum huc, & vide manus meas. Chryf. Considera clementiam dominatoris, qualiter & pro vna anima ostendit seipsum vulnera habentem, & accedit, vt saluet vnum. Et mirum discipuli nuntiantes digni erant fide, & ipse promittens. Sed tamen quia plus Thomas quæsiuit, nec hoc eum priuauit Iesus. Non autem statim apparuit, sed post octo dies, vt in medio à discipulis adnotus magis accendatur ad maius desiderium, & fidelior in futurum permaneat. Stetit Iesus, & non expectat à Thoma interrogari; sed vt ostendat. cum loquebatur ad condiscipulos, quod aderat, eisdem verbis vsus est, & primo increpat vel improperat dicens, infer digitum tuum, secundo erudit subdicens. Noli esse incredulus: sed fidelis. Infer digitum tuum &c. August. post dominum si vellet de corpore suscitaret & glorificato omnem maculam cuiuslibet cicatricis abstergere: sed sciebat quare cicatrices reseruaret. Sicut enim demonstrauit Thomæ non credenti, nisi tangeret, & videret, ita & inimicis suis vulnera demonstraturus est in fine, vt conuincens eos veritas dicat. Ecce hominem quem crucifixi sitis. Videtis vulnera quæ infixi sitis. Agnoscat is latus quod pupugit, quoniam per vos & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis. Quæstio hic fit à modernis, vtrum illa signa vulneri, quæ in Christi corpore suscitato remanserunt sint cum carnis discontinuatione, seu apertura. Quibusdam dicentibus, quod non, alijs quod sic. Nec tamen ex hoc sequitur aliqua deformitas in corpore: sed magis decoret & indicium virtutis. Quæ opinio videtur magis secundum literam euangelij, cum dicitur. Mitte manum tuam in latus meum, scilicet in aperturam, vt dicit Tho. in 3. parte. Respondit Thomas & dixit, Dominus meus & Deus meus. Augu. Videbat & tangebatur hominem & confitebatur Deum, quem non videbat neque tangebatur. Sed per hoc quod videbat atque tangebatur illud iam remota dubitatione credebat quod non videbatur, vnde secundum Theop. Qui prius infidelis erat, post lateris tactum optinuit. Theologus se ostendit. Nam duplicem naturam vnitam que hypostasi Christi edisseruit. Nam dicendo. Dominus meus, humanam naturam, subdendo Deus meus, diuinam confessus est, & vnum & eundem Deum & hominem. Cui Iesus. Quia vidisti me. Aug. Quamuis dici posset non ausum fuisse discipulum eum tangere, cum se offerret ille tangendum, & ideo dixit ei, quia vidisti, non quia tetigisti, tamen hoc non obstat intelligi, quin etiam tangere potuerit, vt palpando, efficacius testificari valeret de veritate carnis resurrectionis: nam generalis quodammodo sensus est visus scilicet quia principalior & acutior, sumitur pro qualibet sensu operatione secundum vsum communem loquendi. Et sic hic quia vidisti, id est, quia tetigisti, credidisti. Greg. Cum fides sit de rebus non visis, quomodo Thomas videns credidit, cum visio opponatur fidei: Respondet Thomas, et si vidit humanitatem, confessus est etiam diuinitatem, quam videre non poterat, & hanc credidit. Latificata tamen nos quod sequitur ait Grego. scilicet, Beati qui non viderunt, scilicet etiam humanitatem, & crediderunt, scilicet vtrumque. Quod intelligitur si fide nostrâ operibus sequimur. Ille enim vere credidit qui credendo exercet quod credit. Chr. Et quia Ioanes euangelista ceteris euangelistis pauciora dixerat, ideo subdidit. Multa & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Sed nec alij euangelistæ omnia scripserunt: sed quæ erant sufficienter

A. C. 34. Chryf. ho. min. 8. in Ioan. Clementia Christi im. mensa. Aug. 1. de symb. ca. 8. vide Thomam in 3. p. q. 54. 2. 4. An signa vulnerum cum carnis separatione remanserint Thom. in 3. p. q. 54. 2. 4. in resp. ad secund. Augu. in Ioan. trac. 111. Hypostasis quid sit. Aug. 16. Greg. 16. Fides quæ prodest. Chryf. 16.

sufficiencia attrahere ad fidem audientes mihi tamè videretur hoc dicere, quæ fecit signa post resurrectionem. Et ideo subdit in conspectu discipulorum cum quibus solis post resurrectionem conuersus est. Deinde vt discas quia non solum discipulorum gratia signa fiebat, sed nobis hæc credere vtile est, ideo subdit. Hæc scripta sunt vt credatis quoniam Iesus est filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius, id est per ipsum, ipse enim est vita.

§. III.

Descripsit Ioannes solus & aliam apparitionem Christi quo ad locum: sed tempus non designat. Dicit enim. Manifestauit se iterum Iesus ad mare tyberiadis: dicit autem manifestauit se, quia secundum Chryf. non videretur, nisi condescenderet, scilicet suspendendo claritatem corporis sui glorificati. De domo iam exierant, & in Galilæam ierant periculum declinantes Iudaicum. Quia vero ait Chry. neque dominus cum eis continue erat, nec spiritus adhuc datus erat, scilicet copiosè, vt in die Pentecostes, neque aliquid habebant, quia scilicet omnia reliquerant, propterea artem piscatoriam tractabant. Existentibus ergo simul Petro, Thoma, Nathanaele, filiis Zebedæi, id est, Ioanne & Iacobo maiori, & alijs duobus, quorum nomina reticentur, dixit Petrus. Vado piscari. Cui illi, venimus & nos tecum. Cum exierunt ergo ad piscandum. Greg. in homil. Quæritur potest cur Petrus, qui ante conuersionem piscator fuit, post resurrectionem ad piscationem rediit: cum veritas dicat, Nemo mittens manum suam ad aratrum & aspiciens retro aptus est regno Dei, cur repetiit quod reliquit: Cui quæstioni ipse respondet. de pæn. dist. 5. negotium. Negotium quod ante conuersionem sine peccato extitit: hoc etiã repetere post conuersionem culpa nõ fuit. Sunt enim pleaque negotia quæ sine peccatis exhiberi aut vix aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicent, ad hæc necesse est vt post conuersionem animus non recurrat. Hæc ille. Et est intelligendum de peccato mortali, vnde Matthæus telonearius post conuersionem, ad teloneum non est reuersus, quia ars scilicet illicita, piscatoria licita. Illa autem nocte piscantes nihil prendiderunt. Mane autem facto stetit Iesus in littore, sed non cognouerunt eum videntes. Qui ad interrogationem eius dicentes se nil prendidisse, iussi sunt in dexteram nauigij mittere rete. Quo facto cõprehenderunt piscium multitudinẽ copiosam, vt non possent rete trahere præ multitudinẽ eorum. Ex quo actus Ioannes recognoscens dominum esse qui iusserat, dixit Petro, dominus est. Quod audiens Petrus vt feruentior, sumpta veste, quia nudus erat, vel quia nõ omnibus suis vestibus indutus, misit se in aquam vt natando citius veniret ad Iesum. Alij vero venerunt in naui trahentes secum rete, erat enim prope litus. Ascendens ergo Petrus traxit rete in terram plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus, nec ex tanta multitudine est scissum rete. Descendentes autem viderunt prunas in terra, & piscem superpositum, & panem, quæ Iesus miraculose sine præiacenti materia tunc fecerat vt Deus. Aug. mystice in captura piscium commentario. datur Ecclesiæ sacramentum, qualis futura est in vltima resurrectione mortuorum. Quod autem septem discipuli fuerunt in illa piscatione, suo septenario numero finem temporis significat vniuersum. Septem quippe diebus reuoluitur tempus. Piscatores, præsi-

dent, doctores & prædicatores sunt. Cum autem nox erat, ante solis, id est Christi præsentiam, nihil cõperunt propheta, quia et si vitam nationis Israel corrigere conarentur, illa tamen frequenter in idololatriam labebatur, ait Theop. Iesus in littore stetit. Augu. Littus est finis maris, & ideo finem significat seculi, sicut autem in hoc loco qualiter in fine seculi futura sit, ita dominus alia piscatione significauit Ecclesiam qualiter nunc sit, vnde ibi Iesus non stabat in littore: sed ascendens in vnam nauim quæ erat Simonis, rogauit eum vt à terra reduceret pusillum, vt habetur Luc. 5. quia tunc mortalis erat, vnde in mari, hic immortalis factus ex resurrectione, & ideo in littore firmo, non in mari fluido. In alia piscatione non mittuntur retia in dexteram, ne solos significent bonos, nec in sinistra ne malos tantum, sed indifferenter, laxate inquit retia vestra in capturam, vt per mixtos intelligamus bonos & malos, hic autem ad dexteram mittitur rete, vt significetur qui ad dexteram penendi sunt, scilicet soli boni. Illud fecit initio suæ prædicationis, hoc post resurrectionem, signas illa piscatione quos nunc habet Ecclesia, hac quos habebit in æternum completa in fine seculi mortuorum resurrectione. Illi qui pertinent ad resurrectionem vitæ, id est, ad dexteram, & inter Christiani nominis retia, doctrinam scilicet euangelicã defiguntur, non nisi in littore, id est, in fine seculi cum resurrexerint apparebunt. Ideo non valuerunt sic trahere retia, vt in nauem refunderent quos ceperant pisces, quia non sunt noti præsentis Ecclesiæ electi, habet autem istos dexteros Ecclesia post finem vitæ huius in somno pacis velut in profundo latentes donec ad litus rete perueniat quod trahatur. Et quod in prima piscatione duabus nauiculis, hoc isto loco vna tantum, ducentis etiam cubitis, existimo figuratum propter vtriusque generis electos circumcissionis & præputij, tanquam centum ad centum, quia in summa centenarij numerus ad dexteram transit vel secundum Bedam, per cubitos ducentos gemina charitatis virtus exprimitur, per dilectionem enim Dei & proximi Christo appropinquamus. Piscis autem assus est Christus passus, qui latere dignatus est in aquis humani generis, & capi voluit aqua quo mortis. Et qui factus est nobis piscis humanitate, extitit nobis panis reficiens ex sua dignitate, quod totum notatur per piscem assum & panem, quæ viderunt discipuli apposita. Greg. Petro autem sancta Ecclesia est commissa, ipsi enim specialiter dictum est, pascite oues meas. Quod ergo postmodum aperitur in voce, hoc nunc significatur in opere. Ipse enim pisces ad soliditatem pertrahit, quia stabilitatem æternæ patriæ fidelibus ostendit, hoc egit verbis, hoc egit epistolis, hoc agit quotidie miraculorum signis. Et subditur. Plenum scilicet rete magnis piscibus centum quinquaginta tribus August. In alia piscatione numerus non exprimitur tanquam illud ibi fiat quod prædictum est per prophetam. Nunciaui, multiplicati sunt super numerum, hic vero certus est numerus, cuius reddenda est ratio: numerus enim qui legem significat, decimus est, propter decalogum, cum autem accedit ad legem gratia, id est, ad literam spiritus, quodammodo denario additur septenarius. Septenario quippe numero signatur spiritus sanctus, propter septem dona eius, ad quem sanctificatio proprie pertinet, primum enim in lege sonuit sanctificatio in die septimo. Esaias etiam capitulo vndecimo eum commendat opere vel munere septenario. Cum itaque legis denario spiritus

A. C. 34. Aug. ibid. Quæ inter duas Christi iussu factas piscationes differentia. Elesti præfenti Ecclesiæ noti non sunt. Bed. in ca. 21. Ioan. Petro sancta est commissa Ecclesia. Gre. hom. 24. in euã. Aug. 16. Psal. 59. Spiritus sanctus numero septenario signatur. Gen. 2.

A. C. 34. ritus sanctus per septenarium numerum accedit, sicut decem & septem, qui numerus ab uno usque ad septimum computatis omnibus crescit ad centum quinquaginta tres peruenit. Grego. Ducamus etiam per trigonum decem & septem, & veniunt quinquaginta unum, in quinquagesimo autem anno cunctus populus quiescebat ab omni operatione: sed vera requies in unitate est. Vbi verò scissura diuisionis est, ibi vera requies non est. Aug. Omnes ergo ad gratiam spiritus sancti pertinentes, hoc numero signantur ad vitam resurrecturi eternam. Qui etiam numerus ter habet quinquagenarium numerum, & in super ipsa tria propter mysterium trinitatis, quinquagenarius autem multiplicatis septem per septem & vnus adiectione completur: nam septies septem fiunt quadraginta nouem. Vnus autem additur, ut eos esse vnum sciamus. Non autem frustra dictum est, quod erant magni. Cum enim dixisset dominus. Non veni legem soluere: sed adimplere, daturus utique spiritum, per quem lex posset impleri, paucis verbis interpositis, ait. Qui autem fecerit & docuerit homines, hic magnus vocabitur in regno caelorum. In prima piscatione rete propter significata schismata rubebatur, hic vero quia in illa summa pace sanctorum nulla erunt schismata, pertinuit ad euangelistam dicere cum tanti essent, id est, tam magni, non est scissum rete. Peracta piscatione dominus ad prandium vocat dicens. Venite & manducate. August. Piscis assus est Christus passus. Ipse est & panis qui de caelo descendit. Huic incorporatur Ecclesia ad participandum beatitudinem sempiternam, propter hoc dictum est. Afferte de piscibus quos prendidistis nunc, ut omnes qui hanc speciem gerimus intelligamus. Greg. Et per hoc etiam quod septem discipulis vltimum conuiuium preparat, eos tantum qui septi formi gratia spiritus sancti pleni sunt, futuros secum in aeterna refectione denunciat. Septem quippe diebus omne hoc tempus voluitur, & septenario numero perfectio designatur. Relectio ergo illa in futura resurrectione erit in pane diuinitatis, in pisce humanitatis Christi, in piscibus hic captis, id est, ex gloria beatorum & societate. Et nemo audebat interrogare discumbentium tu quis es, scientes quia dominus est, nulla enim dubitatio vel ignorantia: sed clara scientia in superna patria, vel secundum Chryf. hoc ideo dicit, quia de reliquo non similiter confidebant ei loqui sicut prius: sed cum silentio & reuerentia multa, sedebant attendentes in eum, & formam quidem alteratam videntes, & multa admiratione plenam, valde stupefacti volebant interrogare: sed formido in hoc quod sciebant quia dominus est, detinebat interrogationem, & solum comedebat quae eis dabatur. Quod autem dicit euangelista. Hoc iam tertio manifestatus est Iesus cum surrexisset, ut ait Aug. non refertur ad ipsas demonstrationes: sed ad dies. Nam prima die scilicet resurrectionis, quinquies apparuit, secundo in octaua die iterum existente Thoma cum aliis decem Apostolis. Tertio autem id est, vna alia die istis piscantibus. Post hoc autem prandium dominus Iesus instituit Petrum rectorem Ecclesiae cum ait: Pascite oues meas de quo supra, exinde praedicit ei martyrium. De Ioanne autem ipso cum Petrus interrogasset. Hic autem quid? Respondit, si eum volo manere, donec veniam quid ad te? propter quod exiit sermo iste inter fratres, id est, Apostolos, quod discipulus ille non moritur: sed hoc non est exponendum ad praesens. Sicque terminat Ioannes Euangelista euangelium suum dicens. Sunt multa alia

Greg. 16.

Luc. 25.

Mat. 5.

Aug. in Io. tract. 123. Ioan. 6.

Greg. 16.

Beatitudo vbi erit.

Chryso. in Io. hom. 86.

Aug. 16.

Christus instituit Petrum rectorem Ecclesiae.

quae fecit Iesus quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt libros, quod non spatio, locorum, ait Aug. credendum est mundum capere non posse: sed capacitate legentium comprehendendi non posse. Vel secundum Chryf. hoc referendum est ad eius qui faciebat virtutem. Sicut enim nobis facile est loqui, ita & illi & multo facilius facere quae volebat.

§. IIII.

Octauam apparitionem describit solus Matthaeus, licet enim ipse dicat de vndecim discipulis, quod ierunt in Galilaeam, quae scilicet erat altera prouincia à Iudaea, tamen & plures alij fuerunt. Nam secundum Euseb. Haec est eadem apparitio de qua dicit Paulus. 1. ad Corinth. 15. quod visus est plusquam quingentis fratribus simul, inter quos & principales erant vndecim Apostoli. Et dicit Matthaeus, quod ierunt in Galileam, in montem quem constituerat illis Iesus, id est, montem Thabor. Haec est illa apparitio quam eis promiserat ante passionem cum ait. Postquam autem resurrexero, praecedam vos in Galilaeam. Hoc etiam cum resuscitatus apparuit mulieribus in via euntibus nuntiare discipulis resurrectionem, dixit. Nuntiate fratribus meis ut eant in Galilaeam. Hoc & angelus cum ad monumentum apparuit Mariis dixit. Ecce praecedet vos in Galilaeam, ibi eum videbitis sicut praedixit vobis. Vbi Amb. Hoc conuenientius arbitror, quod dominus quidem mandauerit discipulis, ut in Galilaea eum viderent: sed illis ob metum intra conclaue residentibus primum se obtulisse. Greg. Nec hoc est promissi transgressio sed potius festinata ex benignitate impletio propter pusillanimitatem discipulorum [postea vero confirmatis animis, vndecim illis Galilaeam petisse] quod ergo Lucas & Ioannes solum. 11. scribant Iesum apparuisse in Hierusalem, alij duo in Galilaeam prope rare, & vniuersis discipulis & fratribus apparere secundum Euseb. vterior in hoc solutio est, quod postquam in Hierusalem latitantibus semel aut bis visus est ad eorum consolationem, in Galilaea dominus non clam, aut semel, aut bis: sed cum multa potestate ostensionem sui fecit, praebens se eis videntem post passionem in signis multis ut Lucas testatur in actibus Apostolorum. Vel secundum Aug. quod ab angelo dictum est, praecedet vos in Galilaeam, propheticè accipiendum est, Galilaea enim interpretatur transmigration. In Galilaea ergo secundum transmigrationis significationem intelligendum occurrit, quia de populo Israel transmigrationi essent ad gentes, quibus Apostoli praedicantes, euangelium nullo modo crederetur nisi ipse dominus viam in cordibus hominum prepararet. Et hoc intelligitur praedecere eos in Galilaeam. Secundum autem istud quod Galilaea interpretatur reuelatio, non iam in forma serui intelligendus est: sed in qua est aequalis patri, quam promisit apud Ioannem, dilectoribus suis. Illa enim reuelatio tanquam Galilaea erit, cum videbitur eum sicuti est. Ipsa etiam erit beatorum transmigrationis ex isto saeculo in illam aeternitatem. Vnde ad nos veniens non recessit, & quod nos praecedens non deseruit. Eis ergo apparendo in Galilaea dicit Matthaeus, quod adorauerunt, scilicet ut verum Deum & dominum eorum, quidam autem dubitauerunt scilicet de veritate suae resurrectionis. Quod ut dicit Grego. Non tam ascribendum est in culpam eorum tarditati, quam nostrae futurae vilitati. Minus enim mihi praesti

A. C. 34.

Aug. tra. 124. in Io. 87.

Chryso. in Io. hom. 87.

O. 2. au. ap. paritio facta in Galilaea.

Mat. 28.

Mat. 26.

Mat. 28.

Mar. 16.

Amb. l. 10. in Luc. in fine.

Act. 1. Aug. de cō. se. euang. c. 25.

Quid significet Galilaea.

Gre. hom. 29. in eu. 3.

hi praestitit Maria Magdalena quae cito credidit, quae Thomas qui diu dubitauit, quia dum dubitans tetigit vulnus corporis, id est, aperit ianua lateris, à nobis abstulit dubietatem seu incredulitatem mentis. Ipse autem apprensus ait Christus. Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. Non quod tunc in resurrectione fuerit sibi de nouo collata omnimoda potestas, sed ab initio conceptionis suae. Sed in resurrectione dicit sibi datam, quia in ea & post eam manifestata est ista potestas, & dominium sibi omnium datum in caelo & in terra, secundum morem scripturarum, quae dicunt aliquid fieri cum illud manifestatur fieri, ut dicit Magister in. 3. sen. Et sequitur. Euntes, scilicet per mundum discurrendo quod refertur ad tempus post aduentum spiritus sancti, docete omnes gentes, id est, omne genus gentium, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, id est, dicens. Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti docentes eos seruire, quae mandati vobis, id est, necessaria ad salutem. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi. Vobiscum scilicet per gratiam, vel per sacramentum Eucharistiae, non per praesentiam corporalem. Et in hoc Matthaeus finit euangelium suum.

Christo potestas omnimoda quando data.

Mag. in 3. d. 18. lit. c.

a Corporalem praesentiam intelligit D. Anto. palpabilem & visibilem qualis in terris erat ante resurrectionem. Sic enim Christum non iam in terris habemus, non autem corporalem praesentiam sub sacramento Eucharistiae inuisibiliter latente indicat. Nam talem praesentiam Christi corporalem & hic habemus & in aeternum sumus habituri.

§. V.

Nonam apparitionem & decimam die ascensionis factas narrat Mar. & Lucas: sed nonam Marcus diffuse factam, scilicet in coenaculo. Dicit enim. Recumbentibus vndecim discipulis, scilicet in illo coenaculo, ubi simul manebant tunc positum ad mensam causa comedendi, & hora erat inter tertiam & sextam, apparuit illis Iesus, & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis, scilicet praeteritam, ut Thomae & aliorum aliorum, quia illi qui viderat eum resurrexisse non crediderant, ut paruit supra de Thoma. Et conuescens, scilicet cum eis, ut verum corpus suum ostenderet, & sic eos in fine resurrectionis stabiliret, ut dicit Luc. in principio actuum apostolorum, praecipit eis ab Hierosolymis ne discederent, scilicet post ascensionem ab Hierosolymis: sed expectarent promissionem patris, quam audistis, inquit, per os meum, &c. Quod etiam tangit Lu. in fine euangelij sui. Et post prandium factum cum eis, dixit, ut refert Mar. Euntes in mundum vniuersum, scilicet post aduentum spiritus sancti tempore suo, praedicate euangelium omni creaturae, id est, nationi hominum, vel secundum Grego. homini, quia participat de natura omnis creaturae aliquo modo. Nam esse habet commune cum lapidibus, vegetari cum plantis, sentire cum brutis, intelligere cum angelis, ideo dicitur omnis creatura. Qui crediderit, scilicet verè habendo opera eius, & baptizatus fuerit, actu vel proposito, saluus erit hic per gratiam, & in futuro per gloriam. Qui verò non crediderit condemnabitur, scilicet ad mortem aeternam. Nec ali-

Mar. vii. Luc. vltimo.

Gre. hom. 19. in eu. 3.

b Nonam apparitio in coenaculo facta quae continet expositionem Euangelij Ascensionis.

qua ignorantia potest excusare hominem, quin percat, si non credit, quae credenda sunt, & secundum eam fidem viuat. Paruuli autem etiam non credant actu, propter defectum usus rationis, tamen habent fidem habitu receptam in baptismo sicut & gratiam & omnes virtutes, & ideo saluantur, extra de baptismo maiores. cum ergo. Signa autem eos, qui crediderint (subdit dominus Iesus) haec sequentur, daemones eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super agros manus imponent, & bene habebunt. Haec signa seu miracula ad literam sunt facta ab Apostolis & multis aliis sanctis, ad confirmationem fidei quam praedicabant. Cum enim secundum Thom. 2. 2. fides sit de rebus quae sunt supra lumen naturale intellectus, melius probari non potuit quam per opera supernaturalia, quae natura agere non potest, sed solum virtus diuina, cuiusmodi sunt opera miraculosa. Nec enim Apostoli & alij sancti miracula faciebant in propria virtute: sed Dei. Ad literam. Omnes Apostoli & plures alij locuti sunt variis linguis, & sic nouis, id est, insolitis, ut patet Actuum. 2. daemones eiiecerunt, ut patet in Legenda Bartholomaei, & aliis multis. Serpentes abstulerunt, ut Simon & Iuda quos magi adduxerant. Venenum Ioannes Euangelista sibi propinatum ab Aristodemobibit, & nullam lationem sensit. Super agros manus imponentes sanabant eos. Quin immo ad vmbra Petri traeseuntis per viam, infirmi tacti ipsa vmbra sanabantur, & mortui plures ab eo & aliis resuscitati sunt. Signa autem ista & miracula nunc non fiunt etiam à sanctis & perfectis viris, vel ita copiose ab omnibus sanctis, quamuis nullo tempore in Ecclesia defuerint in variis locis, qui vera & magna miracula fecerunt. Verum ex hoc quod non fiant miracula à fidelibus, non potest inde argui eos non vere credere. Nam miracula corporalia necesse fuit eo tempore copiose agi, quo infideles eis visis traherentur ad veram fidem. Sed postquam firmata est fides & multipliciter roborata miraculis plurimis, doctrinis sanctorum, exemplis perfectionis, tolerantia martyrum, non est necesse ipsam amplius probare. Et ponit Grego. exemplum de plantula quae indiget irrigari, cum paruula est ut radice, & cum fuerit bene radicata & augmentata, non vltius irrigatur, quia immobilis existimatur. Tum miracula ista spiritualiter adhuc à veris fidelibus fiunt, quae utique sunt animae magis salubria facientis, quam illa materialiter facta. Verus enim Christicola eiicit daemones à se & ab aliis, resistendo tentationibus omnibus, & à proximis, orationibus & documentis propulsando. Loquuntur nouis linguis non antiquis, id est, verba proferunt ad confitendum peccata sua, non ad excusandum, ad laudandum Deum, non se ipsos, ad instructionem, non ad malam suasionem, serpentes tollunt mortiferas doctrinas haesum reiciunt, venenum bibitum non eis nocet, quia malis exemplis quae vident non inficiuntur ut illa sequantur. Sanant agros dum in necessitatibus spiritualibus vel corporalibus subleuant. Ut lius ergo est facere miracula spiritualiter, quam temporaliter. Vnde August. 1. q. 1. tenemus. Tenemus vnitatem fratres, praeter vnitatem, scilicet charitatis etiam qui facit miracula nihil est. Et post haec subdit de decima apparitione sed eam non explicat: sed dicit, Postquam locutus est haec, assumpsit Iesus in caelum &c. Et sic terminat Marcus suum euangelium dicens. Illi praedicae runt vbi que domino cooperante & sermonem con-

A. C. 34.

Ignorantia non excusat eum qui non credit, quae credenda sunt.

Thom. in 2. 2. q. 2. a. 3.

Miracula nunc non fiunt, vel saltè pauca. Act. 5.

Greg. 16.

Miracula in Ecclesia facta sunt spiritualiter.

Aug. 11. q. 1. in Ioan.

A. C. 34. Decima apparitio facta in monte oliueti ex quo assumptus est. Beda. l. 6. comm. in Luc. c. 27.

firmitate sequentibus signis. Decimam ergo latius scribit Lucas. Act. 1. c. & tangit circa finem euangelij sui dicens: quod eduxit eos Iesus foras, scilicet Hierusalem, in Bethaniam, scilicet in montem Oliueti. Vbi congregatis Apostolis & Mariis & aliis discipulis apparuit. Beda in hunc locum ait, Prima diei resurrectionis eius coniungit euangelista tacite nouissimum diem quo ascendit in caelum dicens. Eduxit eos, &c. Primo quidem propter nomen ciuitatis, quae domus obedientiae dicitur, scilicet Bethania. Qui enim propter inobedientiam peruersorum descendit, propter obedientiam nimirum conuersorum ascendit. Deinde propter situm eiusdem villae quae in latere montis oliuarum posita esse narratur, quia videlicet obedientis Ecclesiae domus Apostolico digna hospitio in ipsius summi montis Christi latere, fidei, spei, dilectionisque suae fundamenta locauit, in hoc signatur quia in caelum cum Christo ascenditur ex obedientia & perfectione virtutum oliueti montis praecipue misericordiae & palmis victoriae contra tentamenta, & in nube humilitatis.

Et qui conuenerant illuc inquit Lucas Act. 1. inter rogabant eum dicentes, Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel? Quibus respondit. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae pater posuit in sua potestate. Vbi notandum quod triplex intelligitur regnum Israel, scilicet temporale, spirituale, & supernale. Et temporale quidem, id est, dignitas regalis temporalis in Israel populo, scilicet Iudaeorum, inchoatum est in Saul de tribu Beniamin. 1. Reg. 9. & 10. Sed propter inobedientiam suam translatum adhuc eo viuente in Dauid, qui erat de tribu Iuda. 1. Reg. 16. In eaque tribu permansit regnum vsque ad Sedechiam vltimum regem de Iuda. Licet tempore Roboam. 3. Reg. 12. regnum totius populi Iudaeorum sit diuisum in duo regna. Regnum, scilicet Iuda, quod continebat duas tribus tantum, scilicet Iudam & Beniamin, & istud erat notabilius, quia apud eos summum sacerdotium & templum Hierusalem. Et regnum quod dicitur est Israel, continens decem reliquas tribus, quod ductum est in captiuitatem regnante Osee vltimo rege Israel a Salmanasar rege Assyriorum propter scelera eorum & praecipue idololatriam. Nec vnquam auctum de illa captiuitate. Regnum autem Iuda propter iniquitates etiam suas ductum est in captiuitatem a Nabuchodonosor rege Chaldaeorum, nobiliores scilicet illustribus Iuda cum rege suo Sedechia excaecato & victo in Babylone ex quo ablatum seu interpolatum fuit regnum ipsum Israel, id est populi Iudaeorum. 4. Reg. 25. Reuersa autem Iudaeis a captiuitate Baby Ionica in Hierusalem per licentiam Cyri regis Persarum. 1. Esdr. 1. paulo post tempore Machabaeorum Iudas Machabaeus sumptit ducatum illius populi, & multo magis fratres eius Ionathas & Simon, & ducatu simul & summo sacerdotio fungentes cum essent de tribu Leuitica, quae frequenter matrimonia contrahebat cum tribu Iuda. Ex quibus, scilicet Simon descendens Alexander, Iannaeus regalem dignitatem in illo populo sibi assumpsit: sed paulo post Herodes alienigena ipsum regnum Iudaeae ab Octauiano imperatore obtinuit, & demum ob rebellionem ad Romanum imperium, cui tempore passionis Christi tributarij erant, in vltionem mortis Christi innumeris mortuis ex eis gladio, peste, fame, qui residui fuerant dispersi sunt per orbem, sed nunquam in regnum confluxerunt. Credunt tamen ipsi Iudaei messiam, quem expectant, Antichri-

Captiuitas decem tribuum. 4. Reg. 17.

stum pro Christo suscipientes, quod ipse sit eis regnum temporale restitutus, cui adhaerebunt. Et quia discipuli Christi credebant & verè, ipsum esse Messiam in lege promissum, & ipse pluries eis locutus erat de regno suo, vt illud. Ego dispono vobis &c. vt edatis & bibatis in regno meo, quod intelligebant satis materialiter, propter quod & mater Ioannis & Iacobi eum rogauerat, vt sederent secum in regno, vnus à dextris, alius à sinistris. Et propheta Michas dixit de Messia. c. 5. Exte, scilicet Bethlehem, exiit dux qui regat populum meum Israel, ideo nunc isti interrogant an debeat restituere regnum temporale populo Israel, & sic liberare à seruitute Romanorum. Et quia hoc futurum est circa finem mundi, scilicet in aduentu Antichristi, à quo nimis distabant, cum iam transferint mille 477. anni ab incarnatione Christi: ideo dixit eis. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae pater posuit in sua potestate. Regnum spirituale est virtus infusa seu gratia, qua mediante Deus regnat in mentibus hominum. De quo Apostolus ad Rom. 14. Regnum Dei est iustitia, pax, & gaudium, in spiritu sancto, id est, quae habentur ex gratia spiritus sancti. Regnum istud habuit principium in illo populo in Abraham patre eius, vnde & dicebant Christo, pater noster Abraham est. Ioan. 8. à quo denominati sunt Hebraei, nam hic dicitur pater fidei, quia declinantibus ceteris sanguineis eius, etiam cunctis nationibus mundi ad idololatriam, in ipso solo & domo sua remansit fides & cultus vnus veri Dei. Qui etiam creditur ex se esse centenario, & sterili vxore filium nasciturum in quo benedicentur omnes gentes, id est, in semine suo quod est Christus. Creditur Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, vt dicitur Gen. 17. id est, ad iustificationem. Et fidem veram ex operibus ostendit in omnibus mandatis eius etiam durissimis vt de interfectione filij obediendo Deo, ex cuius filio, scilicet Isaac ortus est Iacob, qui & Israel ab angelo nuncupatus est, & ab eo nomine populus Iudaeorum dicitur est Israel. Qui Dei cultus & fides factus auctus est tempore Moysis lege data, vt patet in ceremonialibus eius. Amplificatus quoque est cultus diuinus in illo populo tempore Dauid & Salomonis aedificato magnifico templo Hierosolymis, quod succensum à Chaldaeis, reparatum fuit à Zorobabel & Neemia & aliis. Sed & postea prophanatum ab Antiocho rege Syriae, emundatum & purgatum fuit à Iuda Machabaeo cum fratribus suis. Hoc igitur regnum spirituale cum debuisset perfici Christo adueniente, eis in lege promisso, cui omnes prophetae testimonium perhibent, inquit Petrus in actibus, in eis defecit. Nam discipulis Christi & fidelibus Ecclesiae primitiuae exceptis, omnes deciderunt à fide & vero cultu Dei & omni virtute, propter quod non regnat in eis Deus per gratiam: sed diabolus per malitiam. Nec confluent ad istud regnum spirituale, nisi post mortem Antichristi. Nam tunc videntes se deceptos ab ipso Antichristo, conuertentur ad vespem, id est, in fine mundi ad veram fidem, & famem patientur vt canes, scilicet aadiendo veritatem fidei, & circumdantur ciuitatem Ecclesiae, ait Psal. 58. Quia igitur & istud erat distantius primo regno, si de hoc intellexissent regno spirituali cum interrogarunt, domine si in tempore hoc restitues regnum Israel? congrue responsum est. Non est vestrum nosse &c. id est, tale tempus. Tertium regnum est supernale, in quo scilicet sancti regnabunt cum Christo non solum in anima, sed in corpore glorificati. Et tunc

A. C. 34.

Luc. 22.

Mat. 20.

Quo tempore floruit antichristi operis.

Gen. 32.

In Ex. & Leuit. 4. Reg. 25. Neemia seu Esdras. 1. & 2. 1. Mac. 22. Act. 10.

Gen. 32.

In Ex. & Leuit. 4. Reg. 25. Neemia seu Esdras. 1. & 2. 1. Mac. 22. Act. 10.

Gen. 32.

In Ex. & Leuit. 4. Reg. 25. Neemia seu Esdras. 1. & 2. 1. Mac. 22. Act. 10.

Gen. 32.

In Ex. & Leuit. 4. Reg. 25. Neemia seu Esdras. 1. & 2. 1. Mac. 22. Act. 10.

Gen. 32.

In Ex. & Leuit. 4. Reg. 25. Neemia seu Esdras. 1. & 2. 1. Mac. 22. Act. 10.

Gen. 32.

In Ex. & Leuit. 4. Reg. 25. Neemia seu Esdras. 1. & 2. 1. Mac. 22. Act. 10.

Gen. 32.

In Ex. & Leuit. 4. Reg. 25. Neemia seu Esdras. 1. & 2. 1. Mac. 22. Act. 10.

Gen. 32.

In Ex. & Leuit. 4. Reg. 25. Neemia seu Esdras. 1. & 2. 1. Mac. 22. Act. 10.

A. C. 34. Thom. in 3. p. 9. 56. a.

Dotes corporis gloriosi mortali in nobis esse debent.

Diem iudicij nemo scit. Mart. 24. Tho. in 4. d. 43. q. 7. art. 3. & in supp. 3. p. 9. 77. ar. 2.

1. Thess. 4. Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

Act. 1. 4. Reg. 2. 4. Reg. 2.

tuum connaturale est illi corpori, erit igitur & corpus tuum tam agile quod possit transire per aera. Nam sicut caput ita & corpus, sicut principium ita & finis. Et nubes suscepit eum in caelum. Non quod egeret auxilio nubes: sed vt ostendatur omnis creatura ei obsequi. Paulatim autem ascendit per aera: sed cum fuit ita eleuatus à terra, vt oculi eorum amplius eum videre non possent, subito transcendens omnes caelos materiales absque apertura vel scissura eorum miraculo diuino, omnesque caelos intellectuales, id est, ordines angelorum: omnesque caelos rationales animarum seu creaturarum rationabilium, iuxta illud Eph. 4. Qui descendit ipse est & qui ascendit super omnes caelos, & Psal. 17. Ascendit super Cherubin & volauit super pennas ventorum, id est subtilitatem & sublimitatem animarum. Assumptus est in caelum, ait Mar. vlti. & sedet à dextris Dei, id est in aequalitate patris requiescit secundum suam diuinitatem. Secundum vero humanitatem sedet à dextris, id est, in potioribus bonis gloriae, summum gradum eius tenens. Sicq; terminat Marcus Euangelium dicens, quia illi, scilicet discipuli praedicauerunt vbiq; scilicet post aduentum spiritus sancti, domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Postquam autem ascendit Iesus vt ait Lu. Act. 1. c. Ecce duo viri, id est, duo angeli in forma virorum adstiterunt iuxta eos in vestibus albis, ad insinuandum festiuitatem etiam eorum, qui & dixerunt. Viri Galilaei quid statis aspicientes in caelum? quod non expectetis, quod nunc reuertatur ad vos. Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in caelum sic veniet ad iudicandum, quemadmodum vidistis eum ascendentem in caelum.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

Christus sedet ad dexteram patris.

§. VI.

Demum quantum ad passionem Christi nota De passione eius necessitate, quia oportuit Christum pati. Lu. vlti. & eius qualitate: quia in cruce propter multas rationes, & quia sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ait ipse Ioan. 3. & de doloris Christi immensitate & multiplicitate, iuxta illud Thren. 1. O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte si est dolor sicut dolor meus. Et Psal. 87. Repleta est malis anima mea, quantum ad partem sensitiuam, malis, scilicet poenarum pro malis culparum nostrarum, & vitamea in inferno appropinquauit. Et de eiusdem passionis utilitate seu virtute Psal. 20. Exaltare domine in virtute tua. i. in cruce eleuare, in virtute, id est, fortitudine vel misericordia, & cantabimus ore laudando, psal

A.C. 34. Christi Ie sa profopographia elegans.

cuis discipuli vocant filium Dei, suscitans mortuos, & sanans omnes languores, homo quidem statura proceræ: & spectabilis, vultum habens venerabilem, quem inuentes possunt & diligere & formidare, capillos habens coloris nucis auellana præmatura, & planos ferè vsque ad aures, Ab auribus vero cincinnos, crispis aliquantulum, cæruleos & fulgentiores, ab humeris ventilantes, discrimen habens in medio capitis iuxta morem Nazarenorum, frontem planam & serenissimam cum facie sine ruga, & macula aliqua, quam rubor moderatus venustat, nasi & oris nulla prorsus est reprobatio, barbam habens copiosam & rubram, capillorum colore, non longam sed bifurcatam. Aspectum habens simplicem & maturum. Oculis glaucis, variis & claris existentibus, in increpatione terribilis, in admonitione placidus & amabilis, hilaris seruata gratitudine. Qui nunquam visus est ridere, flere autem sæpè in statuta corporis propagatus, manus habens, & membra visu delectabilia. In colloquio grauis, rarus & modestus, speciosus inter filios hominum.

De initio euangelij Ioannis, in principio erat verbum.

CAP. VIII.

Expositio euangelij in principio erat verbum. Euangelij secundum Ioannem excellencia.

1. Ioan. 1.

Ioan. 9. 10. 11.

Ioan. nonagenarius euangelij scriptit. Tres Christi natiuitas æterna, temporalis & spiritalis.

DISCIPVLVS ille, quem diligebat Iesus, Ioannes attendens Matthæum, Marcum, & Lucam, in suis euangeliis de humanitate Christi tractasse, & gesta per eum in terris miranda non omnia, quia miracula eius secundum Chryso. sunt pelagus immensum: sed quæ Spiritus sanctus eos edocuit, congrue hominibus enarrasse, ac doctrinam eius parabolicam vt populis aptiorem, ipse vt Aquila grandis magnarum alarum ad altissimam libani cedrum, sanctissimam trinitatem candore gloriæ feliciter euolauit. Et quod audierat, quod viderat, quod manibus atteratauerat de verbo vitæ liquidius contemplatus, vnicam angelorum & hominum escam, medullam cedri quasi in medio consistentem patris & spiritus almi, non sicut aliter, sed numeraliter (vt ita dixerim) inde attulit nobis, quædam etiam mira per illos omnia, vt illuminationem cæci nati, reuiuiscenciam Lazari, supplendo disputationes cum Iudeis, plures exhortationes adiciens, nec non sermonem mellifluum in vltima cœna, plenum fraternæ dilectione & sacris mysteriis diuinorum. Et ita altè euangelium ipsum inchoauit, In principio inquit erat verbum, vt si alius intonasset, totus mundus, ait Orig. cum capere non posset. Demum post volatum sublimem ad solè vsque iustitiæ veluti Aquila ad cadauer nostræ mortalitatis per eum assumptè se inclinauit, dicens. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Scripsit autem. Ioannes euangelium iam nonagenarius vel circa, post reuersionem in Ephesum ab insula Pathmo, vbi scripserat Apocalypsim, & hoc ad preces fidelium, & præcipue eo quod iam insurrexissent plures hæreses contra Christum, eius diuinitatem negantes vel blasphemantes. Et in illis verbis potest notari triplex Christi natiuitas, quæ representatur in tribus Missis die natalis celebratis. Prima natiuitas æterna & diuinalis, verbum. Secunda natiuitas humana & temporalis, caro factum. Tertia natiuitas interna & spiritalis, habitauit in nobis, & de prima agitur in principio euangelij, de tertia in medio ibi, Lux in tenebris: de secunda in fine, ibi, in propria venit. Vnde & introitus primæ Missæ aperte loquitur de natiuitate æterna. Dicitur enim illud Psalm. Dominus dixit ad me filius meus es tu. Loquitur filius de patre, cuius dicere ad eum, est ipsum verbum generare, quæ natiuitas est æterna. Et ideo dicit. Ego hodie, id est, æternaliter, æternitati enim omnia sunt presentia & perfecta, & ideo genui, subdit temporis præteriti perfecti. Introitus secundæ satis videtur esse seu agere de interna natiuitate & spiritali, qua Christus habitauit in nobis. Et propterea natus est temporaliter, vt ad spirituale nos duceret, vnde dicitur: Lux fulgebit hodie super nos &c. Et cantatur vel legitur in aurora quando tenebris abeuntibus, incipiunt signa lucis apparere: sed non clara lux. Ita & natiuitas quæ est per lucem gratiæ spiritalis, quæ fit in nobis, per aliqua signa & coniecturas potest deprehendi à se & ab aliis: sed non certò sciri. Introitus tertiæ loquitur de temporalis, secundum illud Esa. 9. Puer natus est nobis, quæ cantatur clarissima diei luce, quia manifesta fuit. Nam omnes potuerunt oculis corporeis intueri carnem eius. Et sic intelligitur illud. Videbit omnis caro salutare Dei. Prima autem missa dicitur in obscurissimo noctis, quia illa æterna natiuitas est nobis viatoribus omnino ignota. Et quia illud euangelium seu pars & inchoatio euangelij Ioan. vsque ad illud, Plenum gratiæ & veritatis, quotidie dicitur in fine missæ, & literis aureis quidam Philosophus Platonicus [conscribendum, & per omnes Ecclesias in locis eminentissimis proponendum esse dicebat] Platonem quoque principium eius in suis libris notasse, non tamen quòd intellexerit verbum diuinum personaliter distinctum à patre. Nam vt ait Hieronymus. hoc doctus Plato nesciuit, hoc Demosthenes eloquens ignorauit, ideo ipsum diffuse exponitur. Et in prima parte de ipso verbo nato possumus quatuor notare. Primo eius sublimissimam maiestatem, In principio, &c. vsque omnia per ipsum. Secundo eius vniuersalissimam virtuositatem, Omnia per ipsum, vsque, Quod factum est. Tertio eius illustrissimam sapientialitatem: Quod factum est in ipso vita erat. Quarto eius ad nos ardentissimam charitatem, ibi: Et vita erat lux hominum. Prima pars habet quatuor clausulas, quatuor modis maiestatem suam innuentes. Prima essentia spiritalitatem, In principio &c. Secunda personæ eius diuersitatem, Et verbum. Tertia substantiæ identitatem, Et Deus. Quarta permanentiæ æternitatem: Hoc erat. Essentiæ filij Dei spiritalitas, notatur in nomine verbi, verbum enim de quo loquimur non est quid corporale, nec vocale: sed mentale, vnde & spirituale secundum illud Psalm. Eructauit cor meum (ait Deus) id est, mens mea verbum bonum. Diligenter autem videnda sunt istæ tres dictiones: scilicet, verbum, & erat, & in principio. Pro declaratione primi dicit Beatus Thomas, in postilla super Ioan. Sciedum quod ea quæ sunt in voce secundum Philosophum sunt signa earum, quæ sunt in anima passionum. Cõsuetum est autem quod res signate in sacris scripturis, fortiantur vocabula signorum, & cõuincunt, vt illud, petra autem erat Christus. De necessitate

B

C

D

E

F

A.C. 34. Tres missæ in nata li diei soli tæ quid re presentat. Psal. 10.

Nemo scit se esse in gratia quâ uis coniecturas habere possit. Esa. 40. Luc. 3.

Aug. in to. ciuit. c. 19.

Hiero. ad Paul.

Horu verborum in principio erat verbum &c. bona interpretatio.

Psal. 44. De nomine, Verbu.

Tho. lect. 1. in c. 10. Arist. in 1. de inter.

1. Cor. 10.

ergo

A.C. 34. Intellectus tria obtinet.

Arist. in cat.

Verbum quid est.

Aug. lib. 9. de Trin. ca. 12.

Tho. ibi. Verbum diuinum differt à nostro.

Aug. li. 15. de Tri. c. 15.

ergo oportet quòd illud intrinsecum animæ nostræ, quod signatur exteriori verbo nostro, verbum vocetur. Planum est autè, quòd id quod voce signatur interius in anima existens prius est, quàm ipsum verbum voce prolatum exteriori, vt pote causa eius existens. Si ergo volumus scire, quid sit verbum interius in anima nostra, videamus quid significet verbum exteriori voce prolatum. In intellectu autem nostro tria sunt, scilicet ipsa potentia intellectus, species rei intellectæ, quæ est forma eius, se habens ad ipsum intellectum sicut species coloris ad pupillam oculi, & tertium ipsa operatio, quæ est intelligere. Nullum autem istorum signatur verbo exteriori voce prolato. Nam hoc nomen, lapis, non signat substantiam intellectus, quia non intendit hoc dicere nominans ipsum, nec signat speciem, quæ est quo intellectus intelligit, cum etiam hoc non sit intentio nominantis, nec signat ipsum intelligere: cum intelligere nõ sit actio exterioris progrediens ab intelligente, sed in ipso permanens. Illud ergo propriè dicitur verbum interius, quod intelligendo intelligens format. Intellectus autem duo format secundum duas eius operationes. Nam secundum operationem illam quæ dicitur indiuisibilem intelligentiam, format definitionem. Secundum verò operationem suã quæ componit & diuidit, format enuntiationem vel aliquid huius: & ideo illud sic formatum interius & per operationem intellectus expressum definitis vel enuntiantis exteriori voce signatur. Vnde & Philosophus dicit quòd ratio, quam significat nomen, est definitio. Illud ergo sic expressum, scilicet sic formatum in anima, dicitur verbum interius, & ideo comparatur ad intellectum non sicut quo intellectus intelligit: sed sicut in quo intellectus intelligit, quia in ipso sic expresso & formato verbum naturæ rei intellectæ. Et sic pater quid significetur per verbum, & quòd est quid spirituale in anima. Ex dictis autem duo concipere possumus de verbo. Primum quòd verbi semper est aliquid procedens ab intellectu in actu existente. Secundum est, quòd verbum est ratio & similitudo rei intellectæ. Et siquidem eadem res sit intelligens & intellecta, tunc verbum est ratio & similitudo intellectus, à quo procedit. Si autem sit aliud intelligens & intellectum: tunc verbum nõ est ratio & similitudo intelligentis: sed rei intellectæ sicut conceptio quam quis de lapide in mente habet est similitudo lapidistantium: sed quando intellectus intelligit se, tunc huiusmodi verbum est ratio & similitudo intellectus. Et ideo August. ponit similitudinem trinitatis in anima secundum quod mens intelligit seipsam: non autem secundum quod intelligit alia. Patet ergo quòd in qualibet natura intellectuali, cui competit intelligere necesse est ponere verbum. De ratione enim intelligendi est quòd intelligendo intellectus aliquid format. Huius autem formatio dicitur verbum: & ideo in omni intelligente oportet ponere verbum.

statim intelliguntur. Quandiu ergo intellectus ratiocinando discurret, hac illacque iactatur, necdum formatio perfecta est: nisi quando ipsam rationem rei perfectè conceperit: & tunc primò habet rationem verbi. Et inde est quòd in anima nostra est & cogitatio, per quam significatur ipse discursus inquisitionis, & verbum quod est iam formatum perfecta contemplatio veritatis. Et sic verbum nostrum prius est in potentia quàm in actu: sed verbum Dei semper est in actu: vnde nomen cogitationis propriè verbo Dei non conuenit. Et ideo dicit August. in 15. de Trinitate, quòd ita dicitur illud verbum Dei: vt cogitatio non dicatur, ne aliquid quasi volubile in Deo credatur. Secunda differentia verbi diuini ad nostrum est: quia verbum nostrum est imperfectum: verbum autem Dei perfectissimum. Quia enim non possumus omnia, quæ sunt in anima nostra vno verbo exprimere, ideo oportet quòd sint plura verba imperfecta per quæ diuisim exprimamus omnia quæ sunt in scientia nostra. In Deo autem sic non est: cum ipse intelligat & seipsum, & quicquid aliud per essentiam suam vno actu: & ideo vnicum verbum diuinum est expressum totius quod est in Deo: non solum patris sed etiam creaturarum, aliàs esset imperfectum. Et ideo dicit Augustinus. Si aliquid minus esset in verbo quàm in scientia dicentis continetur, verbum esset imperfectum. Si est perfectissimum, ergo vnum tantum. Iob. 33. cap. Semel loquitur Deus. Tertia differentia est, quia verbum nostrum non est eiusdem naturæ nobiscum: sed verbum diuinum est eiusdem naturæ cum Deo: & ideo est aliquid subsistens in natura diuina. Nam ratio intellecta de aliqua re, quam intellectus noster format: habet esse in anima nostra intelligibile tantum. Intelligere autè animæ non est idè, quòd esse naturale animæ, quia anima non est ipsa sua operatio, & ideo verbum quod intellectus noster format, non est de essentia animæ, sed est accidens ei. In Deo autem est idem intelligere & esse, & ideo verbum intellectus diuini non est aliquid accidens: sed pertinet ad naturam eius, vnde oportet quòd sit subsistens, quia omne quod est in natura Dei est Deus: ex præmissis ergo tenendum est quòd proprie loquendo verbum semper accipitur personaliter indiuisis, cum non importet, nisi quid expressum ab intelligente. Item cum verbum in diuinis sit similitudo eius, à quo procedit, oportet quòd sit coæternum ei à quo procedit, cum non prius fuerit formabile, quàm formatum, sed semper in actu. Et quòd sit coæquale patri, cum sit perfectum, & totius esse patris expressum. Et quòd sit coessentialis & consubstantialis, cum sit subsistens in natura eius. Patet etiam quòd, cum sit in qualibet natura id quod procedit habens similitudinem naturæ eius à quo procedit, vocetur filius, & hoc verbum procedit in similitudine & identitate naturæ eius à quo procedit: conuenienter & propriè dicitur filius hoc verbum, & productio eius dicitur generatio. Et sic patet primum scilicet quid sit hoc quod dicitur verbum, & quia spirituale quid est. Et hæc ratio secundum Chryostomum quare Chryso. Ioan. loquens de Filio Dei nõ dixit. In principio erat in filius, ne scilicet, audiendo generationem sub nomine filij in diuinis, putarem illam qualis est in humanis talem esse, scilicet, materialem & passibilem, & ideo non dixit filius sed verbum: Primæ pars Hist. Ant. E quod

Quare verbum Dei non dicitur cogitatio. Aug. in 15. de Trin. c. 16.

Aug. in 15. de Trin. c. 14.

Intelligere Dei est aliquid subsistens.

Verbum Patri coæternum & æquale & consubstantialis.

A.C. quod importat intelligibilem processum, ut non intelligas materialem & passibilem illam generationem sed spiritualemente. Ioan. 4. Spiritus est Deus. Et eiusdem. Quod natum est ex spiritu, spiritus est. Vel ideo dicit Ioannes verbum & non filius, quia filius dicitur solum respectum ad patrem: sed verbum dicitur comparationem ad dicentem, & ad id quod verbum dicitur: & ad vocem quam induit, & ad doctrinam quam per verbum influit: & ideo nullum nomen ita propriè decuit poni quam verbum. Et quia importat comparationem ad patrem, à quo procedit, sicut & nomen patris ad filium, & ad creaturas, quas verbum fecit, & ad carnem, quam induit, & ad doctrinam, quam praeberit. Dicitur etiam erat de eo in quantum venerat ad manifestandum patrem quae manifestatio sit potissimum per verbum, & ideo apertissime sub nomine verbi describit. Mouet Chryso. & aliam quaestionem, quare, scilicet, Ioannes patrem dimittens statim cepit à filio, dicens. In principio erat verbum? Ad quod ipse responderet quod pater innoverat omnibus in veteri testamento, non tamen in ratione patris, sed ut Deus. Dei Filius autem ignorabatur, & ideo in nouo testamento, in quo agitur de cognitione verbi incepit à filio. Tum etiam quia per filium inducuntur homines in notitiam patris secundum illud Ioan. 17. Pater manifestaui nomen tuum hominibus, & ideo congruenter Euangelium inchoavit à filio dicens. In principio, &c. Tertia quaestio est Aug. quarentis quare cum in Graeco habeatur λόγος, vbi nos dicimus verbum, & λόγος Latine significat rationem & verbum, quare potius dicitur quod est verbum quam ratio. Responderet, quod ratio propriè importat conceptum mentis secundum quod est in ipsa mente, & si quid per illam exterius fiat, sed verbum, aliquid ad exteriora comparatum. Et quia Euangelista per hoc quod dixit λόγος, non solum intendebat signare respectum & existentiam filij in patre, sed etiam operatiuam potentiam filij in patre, quia omnia per ipsum facta sunt, ideo antiqui nostri magis transfulerunt λόγος in verbum quam in rationem, quia verbum importat respectum ad exteriora, ratio autem tantum conceptum denunciat. Quartam quaestionem mouet Orig. scilicet cum in multis locis scripturae vbi sit mentio de verbo addatur Dei, id est, verbum Dei. vt Apoc. 19. Nomen eius verbum Dei. & Esa. 40. Verbum Domini stabit in aeternum: quare Ioannes hic absolute ponit verbum sine additione aliqua. Responderet idem quod licet sint multae veritates participatiuae: tamen vna est veritas absoluta, scilicet ipsum esse diuinum, qua veritate omnia sunt vera, eodem modo est vna sapientia, quae per essentiam suam est sapientia absoluta supra omnes eleuata: scilicet, sapientia diuina, per cuius participationem omnes sapientes sunt sapientes. Ita est etiam vnum verbum absolutum, per cuius participationem omnes habentes verbum, dicuntur esse dicentes, quod est verbum diuinum: quod per seipsum est verbum super omnia eleuatum verba. Vt ergo Euangelista hanc superuenientiam verbi in sinuaret: ipsum verbum absque aliqua additione nobis absolute proposuit.

§. II.

Cur non dicitur verbum Dei. Cur Euangelista praeferat imperfecto vsus fuerit. SUPER illo verbo, erat, cum praeferat imperfectum repugnet aeternitati, in qua nulla est praeteritio: videtur quod non congrue describatur verbum Dei per erat. Sed respondetur quod cum esse verbi hic notetur vt permanentis & immutabile & omnia antecedens, & haec tria importat hoc verbum erat, ideo congrue dicitur, erat. Cum enim sit medium inter praesens & praeteritum, & medium sapiat naturam extremorum, à praesenti, erat, habet permanentiam, à praeterito immutabilitatem, & à seipso antecedentiam & ordinem, scilicet, aeternitatis ad tempus, & ideo conuenientissime dicitur, erat. Vnde dicit Thom in postilla sua, quod verbum temporis praeteriti imperfecti maxime videtur competere ad significandum aeterna, si attendamus naturam temporis & eorum quae sunt in tempore. Nam futurum non ponitur esse in actu, praesens autem ponitur esse in actu: sed non designatur fuisse, praeteritum autem perfectum designat aliquid extitisse: sed iam esse terminatum & desuisse: sed praeteritum imperfectum designat aliquid extitisse, sed nondum terminatum esse, nec desuisse: sed adhuc remanere & ideo signanter Ioannes vbi cumque aliquid aeternum ponit, dicit erat, vbi aliquid temporale, dicit fuit. Sed quantum ad rationem praesentis, maxime conuenit ad designandum aeternitatem praesens, quia signat aliquid esse in actu, quod semper conuenit aeternis, vnde Exod. 3. dicitur. Ego sum qui sum. & August. dicit quod ille solus verus est, cuius esse non nouit praeteritum nec futurum. Est etiam considerandum secundum gloss. quod hoc verbum, Erat, non sumitur hic secundum quod significat temporales motus more aliorum verborum: sed secundum quod significat rei existentiam, vnde & verbum substantiuum dicitur. Sed potest hic aliquis quaerere. Cum verbum istud sit genitum à patre, quomodo potest esse ei coaeternum: cum filius genitus à patre sit posterior eo in humanis: Ad quod dicendum secundum Thom. vbi supra. quod principium originis inuenitur esse prius duratione, eo quod est ex principio propter tria: primo quidem quia principium originis alicuius rei praecedat tempore actionem per quam producit rem cuius est principium, sicut non statim quando est homo incipit scribere, & ideo homo tempore praecedat scripturam. Secundo propter hoc quod actio habet successiorem: & ideo etsi simul incipiat cum agente, tamen terminus actionis est post ipsum agentem. Sicut cum simul generatus est ignis in istis inferioribus, incipit sursum tendere, prius tamen est ignis, quam sursum tendere: quia motus quo sursum tendit, quodam tempore mensuratur. Tertio modo eo quod ex voluntate principij determinatur initium durationis eius quod est in principio, sicut ex voluntate Dei determinatur initium durationis creaturae, vnde prius fuit Deus quam creatura. Nil autem horum trium in generatione diuini verbi reperitur. Non enim prius fuit Deus, quam inciperet generare verbum. Cum enim generatio verbi, nihil aliud sit quam intelligibilis conceptio, sequeretur quod Deus prius in potentia esset intelligens, quam in actu, quod est impossibile. Similiter non potest esse, quod ipsa generatio verbi sit successiua, nam sic prius esset diuinum verbum informe, quam formatum, sicut accidit in nobis: qui cogitando formamus verba, quod est falsum. Similiter non potest dici quod pater sua voluntate initium durationis filio praestiterit, quia Deus pater non generat filium voluntate, vt Arriani dixerunt.

teritio: videtur quod non congrue describatur verbum Dei per erat. Sed respondetur quod cum esse verbi hic notetur vt permanentis & immutabile & omnia antecedens, & haec tria importat hoc verbum erat, ideo congrue dicitur, erat. Cum enim sit medium inter praesens & praeteritum, & medium sapiat naturam extremorum, à praesenti, erat, habet permanentiam, à praeterito immutabilitatem, & à seipso antecedentiam & ordinem, scilicet, aeternitatis ad tempus, & ideo conuenientissime dicitur, erat. Vnde dicit Thom in postilla sua, quod verbum temporis praeteriti imperfecti maxime videtur competere ad significandum aeterna, si attendamus naturam temporis & eorum quae sunt in tempore. Nam futurum non ponitur esse in actu, praesens autem ponitur esse in actu: sed non designatur fuisse, praeteritum autem perfectum designat aliquid extitisse: sed iam esse terminatum & desuisse: sed praeteritum imperfectum designat aliquid extitisse, sed nondum terminatum esse, nec desuisse: sed adhuc remanere & ideo signanter Ioannes vbi cumque aliquid aeternum ponit, dicit erat, vbi aliquid temporale, dicit fuit. Sed quantum ad rationem praesentis, maxime conuenit ad designandum aeternitatem praesens, quia signat aliquid esse in actu, quod semper conuenit aeternis, vnde Exod. 3. dicitur. Ego sum qui sum. & August. dicit quod ille solus verus est, cuius esse non nouit praeteritum nec futurum. Est etiam considerandum secundum gloss. quod hoc verbum, Erat, non sumitur hic secundum quod significat temporales motus more aliorum verborum: sed secundum quod significat rei existentiam, vnde & verbum substantiuum dicitur. Sed potest hic aliquis quaerere. Cum verbum istud sit genitum à patre, quomodo potest esse ei coaeternum: cum filius genitus à patre sit posterior eo in humanis: Ad quod dicendum secundum Thom. vbi supra. quod principium originis inuenitur esse prius duratione, eo quod est ex principio propter tria: primo quidem quia principium originis alicuius rei praecedat tempore actionem per quam producit rem cuius est principium, sicut non statim quando est homo incipit scribere, & ideo homo tempore praecedat scripturam. Secundo propter hoc quod actio habet successiorem: & ideo etsi simul incipiat cum agente, tamen terminus actionis est post ipsum agentem. Sicut cum simul generatus est ignis in istis inferioribus, incipit sursum tendere, prius tamen est ignis, quam sursum tendere: quia motus quo sursum tendit, quodam tempore mensuratur. Tertio modo eo quod ex voluntate principij determinatur initium durationis eius quod est in principio, sicut ex voluntate Dei determinatur initium durationis creaturae, vnde prius fuit Deus quam creatura. Nil autem horum trium in generatione diuini verbi reperitur. Non enim prius fuit Deus, quam inciperet generare verbum. Cum enim generatio verbi, nihil aliud sit quam intelligibilis conceptio, sequeretur quod Deus prius in potentia esset intelligens, quam in actu, quod est impossibile. Similiter non potest esse, quod ipsa generatio verbi sit successiua, nam sic prius esset diuinum verbum informe, quam formatum, sicut accidit in nobis: qui cogitando formamus verba, quod est falsum. Similiter non potest dici quod pater sua voluntate initium durationis filio praestiterit, quia Deus pater non generat filium voluntate, vt Arriani dixerunt.

A.C. 34. Thom. in Io. lect. 1. Imperfectum ad aeterna significanda aptum. Praesens aeternitatem designat. August. de Trin. 1. c. 2. Thom. ib. Filius quomodo patri coaeternus. Tres ob causas principium praecedat id quod ex principio quare nullum in filium Dei cadit. Thom. ib. Filius quomodo patri coaeternus. Principium triforme hic sumi potest.

Cur non dicitur verbum Dei. Cur Euangelista praeferat imperfecto vsus fuerit. SUPER illo verbo, erat, cum praeferat imperfectum repugnet aeternitati, in qua nulla est praeteritio: videtur quod non congrue describatur verbum Dei per erat. Sed respondetur quod cum esse verbi hic notetur vt permanentis & immutabile & omnia antecedens, & haec tria importat hoc verbum erat, ideo congrue dicitur, erat. Cum enim sit medium inter praesens & praeteritum, & medium sapiat naturam extremorum, à praesenti, erat, habet permanentiam, à praeterito immutabilitatem, & à seipso antecedentiam & ordinem, scilicet, aeternitatis ad tempus, & ideo conuenientissime dicitur, erat. Vnde dicit Thom in postilla sua, quod verbum temporis praeteriti imperfecti maxime videtur competere ad significandum aeterna, si attendamus naturam temporis & eorum quae sunt in tempore. Nam futurum non ponitur esse in actu, praesens autem ponitur esse in actu: sed non designatur fuisse, praeteritum autem perfectum designat aliquid extitisse: sed iam esse terminatum & desuisse: sed praeteritum imperfectum designat aliquid extitisse, sed nondum terminatum esse, nec desuisse: sed adhuc remanere & ideo signanter Ioannes vbi cumque aliquid aeternum ponit, dicit erat, vbi aliquid temporale, dicit fuit. Sed quantum ad rationem praesentis, maxime conuenit ad designandum aeternitatem praesens, quia signat aliquid esse in actu, quod semper conuenit aeternis, vnde Exod. 3. dicitur. Ego sum qui sum. & August. dicit quod ille solus verus est, cuius esse non nouit praeteritum nec futurum. Est etiam considerandum secundum gloss. quod hoc verbum, Erat, non sumitur hic secundum quod significat temporales motus more aliorum verborum: sed secundum quod significat rei existentiam, vnde & verbum substantiuum dicitur. Sed potest hic aliquis quaerere. Cum verbum istud sit genitum à patre, quomodo potest esse ei coaeternum: cum filius genitus à patre sit posterior eo in humanis: Ad quod dicendum secundum Thom. vbi supra. quod principium originis inuenitur esse prius duratione, eo quod est ex principio propter tria: primo quidem quia principium originis alicuius rei praecedat tempore actionem per quam producit rem cuius est principium, sicut non statim quando est homo incipit scribere, & ideo homo tempore praecedat scripturam. Secundo propter hoc quod actio habet successiorem: & ideo etsi simul incipiat cum agente, tamen terminus actionis est post ipsum agentem. Sicut cum simul generatus est ignis in istis inferioribus, incipit sursum tendere, prius tamen est ignis, quam sursum tendere: quia motus quo sursum tendit, quodam tempore mensuratur. Tertio modo eo quod ex voluntate principij determinatur initium durationis eius quod est in principio, sicut ex voluntate Dei determinatur initium durationis creaturae, vnde prius fuit Deus quam creatura. Nil autem horum trium in generatione diuini verbi reperitur. Non enim prius fuit Deus, quam inciperet generare verbum. Cum enim generatio verbi, nihil aliud sit quam intelligibilis conceptio, sequeretur quod Deus prius in potentia esset intelligens, quam in actu, quod est impossibile. Similiter non potest esse, quod ipsa generatio verbi sit successiua, nam sic prius esset diuinum verbum informe, quam formatum, sicut accidit in nobis: qui cogitando formamus verba, quod est falsum. Similiter non potest dici quod pater sua voluntate initium durationis filio praestiterit, quia Deus pater non generat filium voluntate, vt Arriani dixerunt.

A.C. 34. Pater non generat filium voluntate sed naturaliter. Varia filij Dei nomina. Thom. in Io. lect. 1. Principium reperitur in omnibus in quibus & ordo. Principium triforme hic sumi potest. Pal. 106. dixerunt haeretici, sed naturaliter. Deus enim pater seipsum intelligendum verbum concipit, & ideo non ante fuit Deus pater quam Filius. Sicut quam cito fuit ignis, habuit lucem à quo procedit splendor non successiue: sed subito, non voluntate sed naturaliter, & ideo quam cito est ignis, & splendor eius. Vnde si esset ignis aeternus esset splendor coaeternus, propter quod filius dicitur splendor patris ad Hebr. 1. Qui cum sit splendor gloriae. Sed in hac similitudine deficit connaturalitas, & ideo nominamus eum filium: cum tamen in filiis qui sunt apud nos deficit coaeternitas. Oportet enim ex multis similitudinibus sensibilem in diuinam cognitionem deuenire: quia vna non sufficit. Nominamus ergo Dei filium diuersis nominibus ad exprimendum diuersimodè perfectionem eius, quae vno nomine exprimi non potest. Vt enim ostendatur connaturalis patri dicitur filius, vt ostendatur omnino similis dicitur imago, vt ostendatur coaeternus, dicitur splendor: vt ostendatur immaterialiter genitus & quid spirituale, dicitur verbum. SUPER illo verbo In principio, dicit Thom. vbi supra. Sciendum quod principium multis modis dicitur. Principium enim importat ordinem quendam ad alia, & ideo in omnibus in quibus inuenitur ordo, inuenitur & ratio principij. Inuenitur enim ordo & in quantitativis. Et sic in numeris principium est vnitas: & longitudinis principium linea, & linear punctus. Et in tempore inuenitur ordo: & sic principium dicitur temporis vel durationis. In disciplinis quoque est ordo & principium duplex, quia vel secundum naturam, vel quo ad nos. Et hoc modo secundum naturam quidem in disciplina Christiana inuenitur & principium sapientiae nostrae est Christus, in quantum est sapientia & verbum Dei, id est, secundum diuinitatem. Quo ad nos vero est principium ipse Christus, in quantum verbum caro factum est, id est, secundum incarnationem. Inuenitur etiam ordo in productione rei, & secundum hoc principium dicitur, vel ex parte generati, scilicet, ipsa prima pars generatiue facti, & sic fundamentum dicitur principium domus. Vel ex parte facientis: & sic est triplex principium, scilicet intentionis, quod est finis, qui mouet agentem: rationis, quod est ipsa forma in mente artificis, & executionis, quod est in potentia operandi. His ergo modis cum dicatur principium videndum est quomodo hic sumatur principium, cum dicitur In principio. Vbi attendendum quod tripliciter potest sumi. Vno modo secundum quod principium supponit pro persona filij, qui est principium creaturarum & secundum quod est principium virtutis actiuae, & per modum sapientiae quae est ratio eorum quae fiunt: vnde dicitur. 1. ad Corint. 1. Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Et Dominus de se dicit Ioan. 8. Ego principium qui & liquor vobis. Sic ergo intelligendum principium, exponendum est quod dicitur. In principio erat verbum, ac si diceret. In filio erat verbum: vt sit sensus. Ipsum verbum erat principium: eo modo loquendi quo etiam dicitur vita esse in Deo: quae vita non est aliud quam ipse Deus, & sic exponit Orig. & Chry. dicit. Vt ostendat Euangelista statim in principio Christi diuinitatem, ait. In principio erat, &c. quia secundum estimationem omnium honorabilissimum est principium. Secundo potest accipi principium

prout supponit pro persona patris, qui est principium non solum creaturarum: sed etiam filij & sic accipitur principium in Psal. cum dicitur, Tecum principium in die virtutis tuae, &c. Sic accipitur cum dicitur. In principio erat verbum, ac si dicitur. In patre erat filius: & sic exponit Orig. & Aug. Dicitur autem filius esse in patre, quia est eiusdem essentiae cum patre. Cum enim filius sit essentia sua in quocunque est essentia filij, est filius, quia ergo in patre est essentia filij per consubstantialitatem, consequens est quod filius sit in patre, vnde & Ioan. 1. 4. Ego in patre, & pater in me est. Tertio modo potest accipi principium pro principio durationis, vt sit sensus. In principio erat verbum, id est, verbum erat ante omnia, vt exponit Aug. Et designatur per hoc verbi aeternitas secundum Basilium, & Hilarium. Per hoc enim ostenditur quod quodcunque durationis principium aliquis acceperit, siue temporis rerum corporaliū, siue saeculi rerum aeternarum, siue aeternarū, quod est eum, siue totius mundi, siue quodcunque imaginatum principium durationis: in illo principio iam erat verbum. Et hoc est quod dicitur Proverb. 8. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio. Quod autem est ante principium durationis: est aeternum. Et sic per istam expositionem asseritur verbi causalitas, per secundam ad patrem consubstantialitas, per tertiam aeternitas. Q VANTVM ad secundam clausulam: illud scilicet. Et verbum erat apud Deum, Thom. vbi supra. Consideranda est significatio diuinarum verborum quae non sunt posita in prima clausula: & haec duo sunt, scilicet Deum & Apud. Sciendum igitur quantum ad primam dictionem, scilicet, Deum: quod hoc nomen, Deus, significat diuinitatem: sed in supposito & concreto: sed hoc nomen deitas significat deitatem in abstracto & absolute, & ideo hoc nomen deitas ex naturali virtute & ex modo significandi non potest supponere pro persona diuina: sed pro natura tantum: Sed hoc nomen Deus naturaliter & ex modo significandi, oportet quod supponat pro quacunque persona, sicut hoc nomen homo, supponit pro persona humanitatis. Et quotiescunque veritas locutionis vel ipsum praedicatum exigit, vt hoc nomen Deus supponatur pro persona: tunc supponit pro persona, vt cum dicitur. Deus generat Deum, Et ita cum dicitur, Apud Deum, quia, apud, est praepositio significans distinctionem ipsius verbi, quod tamen non est distinguendum à natura patris, apud quem est, sed à persona prima tantum per relationem originis. Et ideo oportet quod Deus hic supponatur pro persona patris. Signat ergo Euangelista cum dicit Apud Deum, personam patris. Circa secundum, scilicet apud, &c. sciendum quod haec praepositio, apud, quandam coniunctionem rei significat per rectum ad rem significatam per obliquum importat, sicut & alia praepositio, in, importat coniunctionem intrinsecam: haec autem praepositio, apud, dicit coniunctionem extrinsecam quodammodo, & ideo vtriusque in diuinis dicimus, scilicet, filius esse in patre, & apud patrem. Et intrinsecum quidem in diuinis ad consubstantialitatem pertinet, intrinsecum verò (vt sic liceat loqui in diuinis, cum non propriè dicatur extrinsecum) non nisi ad distinctionem

§. III.

Thom. in Io. lect. 1. Quod dicitur Deitas & deitas. Tres ob causas principium praecedat id quod ex principio quare nullum in filium Dei cadit. Thom. ib. Filius quomodo patri coaeternus. Tres ob causas principium praecedat id quod ex principio quare nullum in filium Dei cadit. Principium triforme hic sumi potest. Pal. 106. dixerunt haeretici, sed naturaliter. Deus enim pater seipsum intelligendum verbum concipit, & ideo non ante fuit Deus pater quam Filius. Sicut quam cito fuit ignis, habuit lucem à quo procedit splendor non successiue: sed subito, non voluntate sed naturaliter, & ideo quam cito est ignis, & splendor eius. Vnde si esset ignis aeternus esset splendor coaeternus, propter quod filius dicitur splendor patris ad Hebr. 1. Qui cum sit splendor gloriae. Sed in hac similitudine deficit connaturalitas, & ideo nominamus eum filium: cum tamen in filiis qui sunt apud nos deficit coaeternitas. Oportet enim ex multis similitudinibus sensibilem in diuinam cognitionem deuenire: quia vna non sufficit. Nominamus ergo Dei filium diuersis nominibus ad exprimendum diuersimodè perfectionem eius, quae vno nomine exprimi non potest. Vt enim ostendatur connaturalis patri dicitur filius, vt ostendatur omnino similis dicitur imago, vt ostendatur coaeternus, dicitur splendor: vt ostendatur immaterialiter genitus & quid spirituale, dicitur verbum. SUPER illo verbo In principio, dicit Thom. vbi supra. Sciendum quod principium multis modis dicitur. Principium enim importat ordinem quendam ad alia, & ideo in omnibus in quibus inuenitur ordo, inuenitur & ratio principij. Inuenitur enim ordo & in quantitativis. Et sic in numeris principium est vnitas: & longitudinis principium linea, & linear punctus. Et in tempore inuenitur ordo: & sic principium dicitur temporis vel durationis. In disciplinis quoque est ordo & principium duplex, quia vel secundum naturam, vel quo ad nos. Et hoc modo secundum naturam quidem in disciplina Christiana inuenitur & principium sapientiae nostrae est Christus, in quantum est sapientia & verbum Dei, id est, secundum diuinitatem. Quo ad nos vero est principium ipse Christus, in quantum verbum caro factum est, id est, secundum incarnationem. Inuenitur etiam ordo in productione rei, & secundum hoc principium dicitur, vel ex parte generati, scilicet, ipsa prima pars generatiue facti, & sic fundamentum dicitur principium domus. Vel ex parte facientis: & sic est triplex principium, scilicet intentionis, quod est finis, qui mouet agentem: rationis, quod est ipsa forma in mente artificis, & executionis, quod est in potentia operandi. His ergo modis cum dicatur principium videndum est quomodo hic sumatur principium, cum dicitur In principio. Vbi attendendum quod tripliciter potest sumi. Vno modo secundum quod principium supponit pro persona filij, qui est principium creaturarum & secundum quod est principium virtutis actiuae, & per modum sapientiae quae est ratio eorum quae fiunt: vnde dicitur. 1. ad Corint. 1. Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Et Dominus de se dicit Ioan. 8. Ego principium qui & liquor vobis. Sic ergo intelligendum principium, exponendum est quod dicitur. In principio erat verbum, ac si diceret. In filio erat verbum: vt sit sensus. Ipsum verbum erat principium: eo modo loquendi quo etiam dicitur vita esse in Deo: quae vita non est aliud quam ipse Deus, & sic exponit Orig. & Chry. dicit. Vt ostendat Euangelista statim in principio Christi diuinitatem, ait. In principio erat, &c. quia secundum estimationem omnium honorabilissimum est principium. Secundo potest accipi principium

A.C. 34. Aug. in 5. de Trin. c. 2. Filius quomodo in patre. Ias. lib. 2. cōt. Euno. Aug. lb. Hil. in 2. de Tri. Thom. in Io. lect. 1. Quid dicitur Deitas & deitas. Deus pro persona aliquando sumitur. Apud praepositio qualiter accipitur. Filius esse in patre & apud patrem quomodo intelligendum. E 2 perfo

A.C. 34. personarum refertur eum filius non distinguitur a patre nisi personaliter. Et sic ideo per verumque istorum & consubstantialitas in natura & distinctio in personis designatur. Consubstantialitas quidem in quantum importat coniunctionem: distinctio vero personarum, in quantum distinctionem quandam signat. Et quia hæc præpositio, in principaliter consubstantialitate designat in quantum importat: coniunctionem intrinsecam: & ex consequenti distinctionem personarum, in quantum omnis præpositio est transitiva: hæc verò præpositio, apud, coniunctionem quidem designat: sed distinctionem personarum principaliter in quantum coniunctionem quodammodo extrinsecam. Et ideo Evangelista specialius in hoc loco hæc præpositionem, apud, usus est, ut personalis distinctionem filij à patre insinuarét, dicens. Et verbum erat apud Deum, id est, filius apud patrem. Sciendum autem quod per hanc præpositionem apud, quatuor designantur: per quæ quatuor obiectioes contrariæ excluduntur. Significat enim hæc præpositio, apud, substantiam in recto. Non enim proprie dicitur, albedo est apud corpus, cum albedo non sit subsistens: sed quia homo est aliquid subsistens, proprie dicitur, homo est apud hominem. Secundum significat auctoritatem in obliquo. Non enim dicitur esse Dominus apud servum, vel rex apud militem suum: sed e contrario dicitur servus esse apud Dominum, & miles apud regem. Tertio signat distinctionem. Non enim dicitur vnus homo esse apud seipsum, sed apud alium hominem. Quarto signat coniunctionem & societatem quandam. Cum enim dico, talis est apud talem, quãdam socialem coniunctionem insinuo. Secundum igitur has quatuor conditiones importantes in significatione huius præpositionis, apud, convenienter Evangelista hanc clausulam, scilicet, Et verbum erat apud Deum, subiunxit primæ clausulæ, scilicet In principio erat verbum. Secundum enim quod in principio sumitur pro eo quod est ante omnia, vel etiam secundum quod sumitur pro patre, insurgunt quatuor obiectioes factæ ab hæreticis: sed per quatuor conditiones supradictas huius præpositionis, apud, excludi possunt. Harum igitur obiectioem prima est talis. Tu dicis quod verbum erat in principio, id est, ante omnia, secundum illam expositionem supradictam. Vbi ergo verbum erat, si ante omnia erat? Hæc obiectio procedit secundum imaginationem illorum qui ponunt omnia quæ sunt alicubi & in loco esse. Quæ quidem obiectio excluditur à Ioanne cum dicit. Apud Deum, vly, apud, designat coniunctionem secundum vltimam eius conditionem supradictam, vt sit sensus secundum Basilium, quasi si quis quæreret à Ioanne. Vbi ergo erat verbum, si erat ante omnia? Respondet, quod ante Deum, quasi diceret, Non in loco, cum incircumscriptibile sit: sed apud patrem, neque pater loco, neque filius aliqua circumscriptione continetur. Secunda quæstio est talis. Tu dicis quod verbum erat in principio, id est ante omnia: sed ea quæ sunt ante omnia, videntur non ex aliquo procedere: sed hæc obiectio excluditur cum dicit Ioan. Et verbum erat apud Deum, vly, apud, accipitur secundum secundam acceptionem, secundum quam importat auctoritatem, vt sit sensus secundum Hila. cum dicit. A quo est verbum si ante omnia est? Respondet Ioannes, Est apud Deum. q. d. licet careat initio durationis, non tamen careat auctoritate originis, erat enim apud patrem vt apud auctorem. Tertia quæstio est ad aliam expositionem

Tho. ibi. Apud præpositio quatuor designat.

Quatuor obiectioes hæreticorum.

Filius erat apud patrem ante omnia creata: Basil. ho. 16.

Hila. in 2. de Trin. Filius erat apud patrem vt apud auctorem.

A de principio, prout scilicet signat patrem & est talis. Tu dicis In principio erat verbum, id est filius in patre. Sed quod est in aliquo, non videtur esse subsistens, sicut nec albedo quam dicimus esse in corpore non vtrique subsistit, ergo verbum non est subsistens hypostasis. Sed hæc obiectio tollitur in hoc quod dicit Ioannes. Et verbum erat apud Deum secundum quod dly, apud, sumitur secundum primam acceptionem, in qua signat substantiam in recto & sic exponit Chryl. Verbum erat apud Deum: non vt accidens: sed apud Deum vt subsistens & hypostasis. Quarta obiectio est. Tu dicis quod verbum est in patre quia in principio, sed quod est in aliquo, non est distinctum ab eo, si ergo filius in patre: ergo non est distinctus ab eo. Sed hæc obiectio tollitur per hoc quod dicitur, Verbum erat apud Deum, vly, apud, sumatur prout importat distinctionem quandam, vt sit sensus secundum Alcuinum & Bedam. Verbum ita erat in principio, id est, in patre per consubstantialitatem naturæ, quod tamen est apud Deum patrem per distinctionem personæ: & sic ex ista clausula habes coniunctionem verbi ad patrem in natura secundum Basil. distinctionem: in persona secundum Alcuinum & Bedam. Subsistentiam verbi in natura diuina secundum Chryl. Auctoritatem originis patris ad verbum, secundum Hila.

§. IIII.

TERTIA clausula est. Deus erat verbum. Hæc clausula secundum ordinem doctrine congruentissimè sequitur secundum Thom. vbi supra. Quia enim Ioan. dixerat de verbo quando erat, & in quo erat, restabat quærere quid erat. Ad quod respondet Ioannes dicens. Deus erat verbum, id est, verbum erat Deus, vly, verbum, ponatur ex parte suppositi, & Deus ex parte prædicati. Sed cum quærendum sit de re prius quid est quam vbi sit, vel quando sit, quare Ioannes e contrario posuit posterius, hoc scilicet, quid sit verbum? Respondet Orig. quod aliter dicitur verbum Dei esse apud Deum, aliter apud homines. Nam apud homines est vt perficiens eos, quia per verbum Dei homo efficitur sapiens & propheta: vnde Sap. 7. dicitur de sapientia. Amicos Dei & prophetas constituit, illustrans, scilicet, lumine sapientie. Apud Deum verò non ita dicitur esse verbum quasi pater perficiatur per verbum & illustretur ab eo, sed sic verbum est apud Deum, quod accipit [naturalem diuinitatem ab ipso, qui verbum loquitur: à quo habet vt sit idem Deus cum eo.] Et quia verbum habet quod sit Deus per hoc quod est apud Deum & in Deo: ideo necessarium fuit primo ostendere quod verbum erat in patre, & apud patrem, quam quod verbum erat Deus.

Sciendum etiam quod per hanc clausulam, Deus erat verbum, responderi potest duabus quæstionibus, quæ ex prædictis insurgunt: quarum vna est ex nomine verbi: & est talis, Tu dicis quod verbum erat in principio & apud Deum. Sed constat quod verbum secundum communem vsum loquendi signat vocem aliquam & enuntiationem negotiorum & manifestationem: sed ista transeunt & non subsistunt: quomodo ergo credi potest de verbo quod Ioannes dicit? Sed hæc quæstio soluitur secundum Augustinum super Ioannem. Nam cum dicit. In principio erat verbum: satis ostendit quod non accipitur verbum pro locutione: quia cum locutio sit in motu & transeat: non potest dici quod erat in prin-

A.C. 34. Verbum est subsistens hypostasis. Chryl. ho. 3. in Io.

Bed. in ca. 1. Ioan. verbum in persona à patre distinguitur Basil. ib.

Thom. ib. Deus erat verbum exponitur.

Orig. to. 2. in Ioan.

An verbū aliquid subsistens significet.

Aug. trac. 1. in Io.

A.G. 34. principio. Item cum subdit, Et verbum erat apud Deum, idem satis datur intelligi. Pater enim quod aliud est inesse, aliud adesse. Verbum enim nostrum cum non subsistat non adest: sed inest, sed verbum Dei cum sit subsistens: ideo adest, quod signanter ostendit Evangelista dicens. Et verbum erat apud Deum. Sed vt obiectiois causa totaliter auferatur, nomen & esse verbi expressit dicens. Et Deus erat verbum. Alia quæstio insurgit ex hoc quod dixerat verbum erat apud Deum. Nam cum, apud, dicat distinctionem, posset credi quod verbum ita esset apud Deum, scilicet, patrem ab eo natura distinctum. Et ideo ad hoc excludendum statim subdit. Et Deus erat verbum. q. d. Verbum non est separatum à natura diuina: sed verbum est Deus ipse. Notandum est etiam modus iste loquendi, cum dicit. Verbum erat Deus. Absolute enim ponit Deum, vt ostendat non eo modo esse verbum Deum, quo creatura dicitur Deus, in sacra scriptura: sed simpliciter & absolute dicit verbum Deum. Cum enim de creatura aliqua dicitur quod sit Deus, semper hoc manifestatur per aliquam additionem: sicut est illud Exod. Constitui te Deum Pharaonis: ad designandum quod non simpliciter est Deus sicut verbum Dei: sed quod sit datus Deus Pharaoni ad puniendum, & liberandum filios Israel. Et illud Psal. Ego dixi dii estis. q. d. secundum meam reputationem non secundum rei veritatem. Aliud est enim dici Deum, aliud esse Deum. Verbum ergo Dei absolute dicitur Deus, quia est secundum essentialiam suam Deus, non secundum participationem, vt homines & Angeli. Sciendum etiam quod cum necessarium sit ponere verbum in omni natura intellectuali: de ratione intelligendi enim est, quod intellectus intelligendo formet aliquid, & illa formatio dicitur verbum. Ideo sicut triplex est natura intellectualis, ita triplex est verbum. Est enim natura intellectualis humana, angelica, & diuina, sic est verbum humanum. Psal. Dixit in sinu corde suo, & c. Verbum angelicum. Zach. 1. Dixit Angelus qui loquebatur, & c. Verbum diuinum. Genes. 1. Dixit Deus, Fiat lux, & c. Cum autem Evangelista loquitur de verbo, constat quod non intelligit de verbo humano vel angelico, quia vtrumque est factum, & non præcedit dicentem. Homo autem & Angelus habent principium suum & causam. Item verbum humanum est triplex, scilicet mentale. Psal. Eructauit cor meum verbum bonum: prout loquitur Dauid de se. Verbum vocale. Matth. 8. Dixit Centurio Christo, Tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Verbum manuale operis vel scripturæ. vnde Dauid interrogauit. Quod est verbum quod factum est? Præcipue tamen sermo & scriptura Dei dicitur verbum per excellentiam, quasi verbum boans, id est, intonans. Augustinus. Non est minus verbum Dei, scilicet, quod prædicatur quam corpus Christi. 1. quæstio. 1. interrogo. Hic etiam notandum quod Origen. turpiter errauit dicens quod verbum non esset Deus per essentialiam, etsi sit verbum essentialiter, sed est Deus per participationem. Et solus pater est Deus per essentialiam: & sic posuit filium minorem patre. Sed cum Apostolus ad Roman. 9. dicat. Ex quibus est Christus, qui est super omnia Deus & 1. Ioan. vltima de Christo dicitur. Hic est verus Deus & vita æterna. Ideo quod fingit Origen. est falsum & hæreticum. Cum igitur verbum dicatur hic & sit Deus, & pater sit Deus, non autem sit nisi vna deitas, patet quod est consubstantialis patri & vnus Deus cum eo.

§. V.

QUARTA clausula est. Hoc erat in principio apud Deum. Hæc introducit propter clausulam præcedentem. Ex hoc enim quod Evangelista præmiserat, quod verbum erat Deus: duplex falsus intellectus elici poterat à non rectè sentientibus. Vnus à Gætilibus, & Manichæis. Gentiles enim ponunt deorum multitudinem & deorum diuersitatem. Contra quos Dominus dixit Deu. 6. Audi Israel Dominus Deus tuus Deus vnus est. Ponunt etiam contrarias voluntates deorum: sicut illi qui fabulantur Iouem cum Saturno pugnassee. Et Manichæi, qui duo principia prima contraria fingunt. Quia ergo Evangelista dixerat, Verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, posset isti in fulcimentum sui erroris hoc inducere intelligentes alium Deum esse siue contrarium, quod est contra legem. Evangelij. Et ideo ad hoc excludendum dicit. Hoc erat in principio apud Deum. q. d. secundum Hila. Ita dico quod verbum est Deus, quod tamen non habet diuisam diuinitatem: sed est apud Deum, id est, in vna natura, in qua est ipse. Item per hoc quod dixit, Verbum erat Deus. ne intelligatur habere contrariam voluntatem, addidit hoc, Verbum erat in principio apud Deum, scilicet patrem, non ab eo diuisum, non contrarium: sed habens cum ipso vnitatem naturæ: & concordiam voluntatis. Quæ quidem vnio fit per comunem diuinæ naturæ in tribus personis, & per nexum naturalis amoris patris & filij, qui nexus amoris dicitur, & est Spiritus sanctus: est enim secundum Hiero. Spiritus sanctus non pater nec filius, sed amor patris in filij & filij in patre. Non quidè amor accidentalis, vt est amor noster vel Angeli & verbuorum, sed subsistens & persona tertia in trinitate, & vnus Deus sicut & verbum cum eo & patre secundum illud 1. Ioan. 5. Tres sunt qui testimonij dant in celo. s. trinitatis: pater, verbum, & Spiritus sanctus, & hitres vnū sunt. s. in essentia. Sicut. n. sol producit splendore immediatè, & ipse p. splendore reuerberat super terram, calorè gignit: ita pater filij, & pater filius & Spiritus sanctus. Sed in isto Euangelio Io. nil expresse de Spiritu sancto dicit quia nõ erat propositum suū tractare nunc nisi de verbo: sed infra multa expresse dicit de eo in ca. 14. & 16. Ariani verò filij minorè patre dicunt propter illud, Ariani re- quod Christus ait Io. 14. Pater maior me est, cum tamen secundum Aug. ibi loqueretur Christus de se: secundum humanitatem, secundum quæ vtrique minor est pater: quia est creatura, sed secundum deitatem æqualis est patri. Dicunt autè dicti Ariani filij minorè patre, & quantum ad æternitatem & quantum ad naturam diuinitatem, sed hæc excluduntur per ea, quæ subduntur. Dicit enim propria esse magni Dei, quæ patre vocant, hæc duo. s. æternitatem & omnipotentiam, & in quo ista duo inueniantur dicunt esse alij magni Dei. Sed Evangelista ostendit hæc duo esse in verbo. Æternitatem quidè cum dicit, Hoc erat in principio apud Deum, id est, ab æterno hoc verbum, non à principio creaturæ, vt exponunt Ariani. Omnipotentia vero in eo quod subdit. Omnia per ipsum facta sunt. Ergo ipsum verbum est magnus Deus & non minor patre. Si quis verò rectè consideret dictas quatuor clausulas, euidenter inueniet destrui hæreticorum & philosophorum errores. Quidam enim hæretici, vt Ebion & Terinthus errantes dicebant Christum non fuisse ante virginem Mariam: sed ab eadurationis sumpsisse initium, eum purum hominem dicentes, & post modum diuinitatem E 3 habuisse

A.C. 34.

Manichæi

Hila. in 2. de Trin.

Spiritus sanctus amor patris & filij sed amor subsistens.

Christus minor pater secundum humanitatem.

Omnes hæreticorum de Trinitate errores confunduntur.

A.C. habuisse per bona merita. Quem errorem & Photinus & Paulus Samofatenus secuti sunt. Horum error excluditur dum dicitur à Ioanne. In principio erat verbum, id est, ab aeterno in patre & ante omnia. Non ergo sumpsit initium ex virgine. Sabelius quidem ferebat: Christum non sumpsisse initium à virgine: sed fuisse ab aeterno, dicebat tamen quod non erat alia persona patris, qui fuit ab aeterno, & filij, qui sumpsit carnem ex virgine, sed eadem persona patris & filij & Spiritus sancti, & sic ponebat in trinitate confusionem. Contra quod dicit Evangelium. Et verbum erat apud Deum, id est, filius apud patrem, ut alius apud alium. Eunomius posuit filium omnino esse dissimilem patri. Sed hoc excludit Evangelista dicens. Et Deus erat verbum. Si enim verbum dicitur Deum, & patrem Deum, & filius est Deus: ergo filius est similis patri. Arius dicit quod filius erat minor patre. Sed hoc excluditur cum dicitur, Hoc erat, &c. ut expositum est. Excluduntur etiam per hæc falsa opinioniones philosophorum. Quidam enim philosophi naturales ponebant mundum non ex aliquo intellectu, nec per aliquam rationem, sed casu fuisse, & ideo non posuerunt in principio aliquem intellectum vel rationem causam rerum: sed solum materiam fluitantem ut pote atomos: sicut Democritus posuit: & alia huiusmodi principia materialia: sicut alij posuerunt. Contra hos igitur est quod ait Ioannes. In principio erat verbum, à quo scilicet, res sumpsit principium, & non à casu. Plato autem posuit omnium rerum factarum rationes subsistentes separatas in propriis naturis, per quarum participationem res materiales essent, puta per rationem hominis separatam, quam dicebat per se hominem, haberent homines, quod sint homines. Ne ergo hanc rationem per quam omnia facta sunt intelligas separatam à Deo ut Plato ponebat, addidit Evangelista. Et verbum erat apud Deum. Non ergo idea: sed verbum. Alij etiam à Platonici (ut Chryso. refert) ponebant Deum patrem eminentissimum & primum, sub quo ponebant mentem quandam: in qua dicebant esse similitudines & ideas omnium rerum. Ne ergo intelligas quod verbum erat apud patrem, ut sub eo & minor co:subdit Evangelista. Et Deus erat Verbum. Aristot. non posuit in Deo rationes omnium rerum, & quod idem est in Deo intellectus, intelligens & intellectum: sed posuit mundum Deo coaeternum, contra hoc dicit Evangelista. Hoc scilicet, verbum solum erat in principio apud Deum, ita quod ly hoc: non excludit aliam personam: sed aliam naturam sibi coaeternam. Notatur ergo in hoc coaeternitas verbi cum patre.

a Platonici tres intellectus constituerunt, supremum, medium, & simplicem. Primum maximum vnum & simplicem, proinde quod ideis, quippe quae multae & variae essent vnum. Secundum idearum receptatorem, aliquantulum à primo simplicitate descendente. Tertium animam mundi, spiritu suo omnia peruadentem, omnia continentem. Genes. in 1. de Trin.

§. VII.

Omnia per ipsum facta sunt. Post descriptionem maiestatis verbi, hic ponit eius virtuositatem generalissimam. Aug. super Ioannem, per quem factus est Angelus, per ipsum factus est vermiculus, & per quem factus est homo, factus est lapis: & per quem factus est

Errores philosophorum reprobantur de mundi origine.
Plato in Parm. Theod. & alij.

Ari. 8. Phi.

Verbi divini imensa potentia.
Aug. trac. in Io.

A coelum, facta est terra, quia omnia per ipsum facta sunt. Per ista clausula ostenduntur tria de verbo Dei. Et primo secundum Chr. eius aequalitas ad patrem. Sicut enim per hoc quod dixerat Ioannes, Hoc erat in principio apud Deum, excludit errorem Arii, ostendens coaeternitatem filij quam & iste negabat, sic hic excludit alium errorem Arii, ostendens omnipotentiam filij quam & iste negabat, & ideo dicit. Omnia per ipsum facta sunt: esse enim principium omnium factorum, est proprium Dei magni omnipotentis, secundum illud Psal. Omnia quaecumque voluit Dominus fecit, &c. Verbum igitur per quod omnia facta sunt, est magnus Deus & aequalis patri. Secundo ostenditur coaeternitas filij ad patrem secundum Hilarium. Quia enim per hoc, quod dixerat in principio erat verbum, posset aliquis dicere eum fuisse in principio creaturarum, & fuisse tamen aliquod tempus ante creaturas, in quo verbum non erat: ideo hoc excludens Ioannes ait. Omnia per ipsum facta sunt. Si omnia, ergo & ipsum tempus. Ex quo sic argumentatur. Si omne tempus ab ipso factum est: ergo nullum tempus fuit ante ipsum, nec ipse in aliquo saeculo esse cepit, quia tempus incipit cum creatura fuit, ergo coaeternum patri ab aeterno. Tertio innuitur consubstantialitas verbi ad patrem, secundum Aug. super Ioannem. Si enim omnia per ipsum facta sunt, non potest dici, quod ipsum verbum sit factum. Quomodo enim (dicit Aug.) potest fieri, ut verbum Dei factum sit, cum Deus per verbum fecit omnia: Si & verbum Dei ipsum factum est: per quod aliud verbum factum est: Si hoc dicitur quia hoc est verbum, per quod factum est, illud ipsum dico ego vnicum filium Dei, Si autem non dicitur verbum verbi concedere non factum verbum, per quod facta sunt omnia. Item Aug. de Trinit. Si factum non est, creatura non est: si autem creatura non est, ergo eiusdem substantiae cum patre est. Omnis enim substantia quae Deus non est, creatura est: & quae creatura non est, Deus est. Itē circa ista verba cauedi sunt tres errores aliquorum circa hoc. Omnia per ipsum facta sunt. Primus error est, quod verbum deleverit causam creatori, quod mundus crearetur. Secundus est quod Spiritus sanctus sit factus: per verbum ut creatura. Tertius est quod pater operatus sit mundum creando per verbum, ut instrumentum suum seu ministrum inferiorem eo. Inchoando à secundo errore qui fuit Orig. dicebat ipse Orig. Cum omnia simpliciter dicat, & qui omnia dicit nihil excludit, sequitur quod Spiritus sanctus, qui est aliquid, sit factus per verbum. Sed si ista esset sufficiens ratio, sequeretur quod etiam pater cum sit aliquid, esset factus per verbum, quo nihil absurdius dici potest. Si enim Spiritus sanctus esset factus, sequeretur quod esset creatura & minor patre & filio, & non Deus, cum dicitur Ioan. 3. Spiritus est Deus & eiusdem substantiae est cum patre & filio & dignitatis, 1. Ioan. 5. tres sunt qui testimonium dant in caelo. Pater & Filius & Spiritus sanctus & hi tres vnum sunt. Haereticum est ergo quod ait Orig. quia Spiritus sanctus non est factus nec creatus per verbum. Vnde cum Evangelista dicit. Omnia per ipsum facta sunt: ly omnia non ponitur simpliciter & absolute: sed est distributio accommodata, includens omnia quae sunt in genere factorum, id est, creaturarum, & exponitur, omnia eorum, scilicet, quae facta sunt, per ipsum verbum, facta sunt. Omnis tribulatio & afflictio hominis in quantum est in pena à verbo facta & inflicta est: quia in quantum huiusmodi: iusta est. Deus autem author est

A.C. 34.

Chryso. 3. in Io.

Ariani co: futatur.

Psal. 134.

Hil. in 2. de Trin.

Verbum non in tempore factum.

Aug. trac. in Io.

Aug. in 1. de Trin.

Tres errores vitandi.

Origenis error de spiritu sancto re: darguitur

A.C. 34. omnium rei iustae. vnde Amos propheta. Non est malum in ciuitate, scilicet poena quod non fecerit Deus, in quantum autem poena & afflictio iniuste infertur, creatura ex malitia eius. Deus, est si causa actionis in quantum est actio, sicut & omnis motus, non tamen est causa defectus rationis in illo, qui male agit, vnde August. Non te persequitur creatura, quam fecit Deus, scilicet homo vel anima eius, sed malitia, quam fecit homo, & ideo omnia patienter ferenda aduersa, quia nunquam hoc accidit nisi iusto Dei iudicio est nobis occulto. Et nota (ait Chryso.) quod omnia quae Moyses per multa capitula enumerat dicens. Dixit Deus fiat lux & firmamentum &c. hæc omnia vno verbo excedens exprimit dicens. Omnia per ipsum facta sunt. Cuius ratio est, quia Moyses intendebat tradere emanationem creaturarum à Deo, & ideo eas enumerat. Ioannes vero ad altiorem materiam in hoc libro intendit nos inducere, videlicet in cognitionem creatoris carum.

Th. in Io. lec. 2. Notandum pro confutatione primi & tertij erroris praedictorum quod hæc praeposito, per, importat causalitatem in obliquo respectu operationis aliquo modo, sed diuersimode. Cum enim operatio sit media inter operantem & rem operatam, operatio ipsa potest dupliciter considerari. Vno modo secundum quod exit ab operante, alio modo secundum quod terminatur ad operatum. Quandoque igitur hæc praeposito, per, significat causam operationis secundum quod exit ab operante, quadoque secundum quod terminatur ad operatum. Causam quidem operationis, secundum quod exit ab operante significat, quado id quod significatur per obliquum est causa operanti quae operatur, vel efficiens vel formalis. Formalis, sicut cum ignis dicitur calefacere per calorem, calor est causa formalis calefactionis, ignis: quia ignis calefacit calore. Causa autem mouens vel efficiens est, ut secunda agentia operantur per primam: cum dicitur quod balneus operatur per regem, rex est causa balneus quae operatur. Causalitatem vero operationis secundum quod terminatur ad operatum significat hæc praeposito, per, sicut cum dicimus quod faber lignarius facit scamnum per securum, securus non est causa fabri lignario quod operatur, sed potius est causa quod scamnum fiat ab operante. Modo ad praeposito, cum dicitur. Omnia per ipsum facta sunt. Si ly, per, denotat causam efficientem seu mouentem patrem ad operandum, dicendum est quod pater nihil operatur per filium, sed per seipsum operatur omnia. Falsum ergo sensit Valentinus haereticus, omnia facta per verbum, quia verbum fuisse causa conditori, quod mundum faceret. Falsum est etiam quod alij dixerunt exponentes illud. Omnia per ipsum facta sunt, quia scilicet verbum fuit causa creatori, praestans ei ad mundum faciendum materiam, quod si esset, dixisset. Omnia à verbo facta sunt per creatorem, sed non sic, immo omnia per ipsum facta sunt. Sed si hæc praeposito, per, dicat causam formalem, sic, cum pater operatur per sapientiam suam, sicut operatur per suam essentiam, omnia per verbum facta sunt per sapientiam suam, sicut per essentiam. Quia enim sapientia & virtus patris attribuitur filio iuxta illud, 1. ad Corinth. 1. Christum Dei virtutem & Dei sapientiam, ideo per istum modum appropriationis dicitur omnia patrem operari per filium, vel sapientiam suam operatur. Si vero praeposito, per, de-

A.C. 34.

Verbum non est instrumentum patris, nec minor patre.

A notat causalitatem ex parte operati, tunc hoc quod dicimus patrem omnia facere per filium non est appropriatum verbo, sed proprium eius, quia hoc, quod verbum sit causa creaturarum habet ab alio, à patre scilicet à quo habet, ut sit. Nec tamen per hoc sequitur quod verbum sit instrumentum patris, licet omne, quod est ab alio motum, ad operandum aliquid, rationem vniuersaliter habeat quasi instrumenti, quia istud habet veritatem quado illud quod significatur per ipsam causalitatem non est causa operanti quod operetur, sed est causa operationis secundum quod terminatur ad operatum. Cum enim dicitur aliquid operari per virtutem ab alio acceptam, hoc potest esse dupliciter. Vno modo ita quod sit vna & eadem numero virtus dantis & accipientis. Et hoc modo qui operatur per virtutem acceptam ab alio non est minor, sed aequalis ei à quo accepit virtutem, quia ergo pater eandem virtutem quam habet, dat filio, per quam filius operatur, cum dicitur pater operari per filium, propter hoc filius non est dicendus minor patre, nec instrumentum eius, ut dixerunt aliqui haeretici, quia hoc sequitur in illis qui non eandem virtutem recipiunt ab alio, sed aliam & causam. Et hic est alius modus, quo accipiens virtutem ab alio est minor eo, à quo accipit sicut iudex operari dicitur per regem, scilicet ex virtute sibi data à rege, quae est minor virtute regis & sic minor iudex rege. Concludendo dicta ly, per, potest notare causam formalem efficientem, & etiā licet improprie, finalem, & sic diuersimode exponitur. Secundum causam formalem sic, per ipsum facta sunt, id est, per sapientiam suam quae filio attribuitur. Quicumque enim aliquid facit, oportet quod illud praecoceptum in sua sapientia, alioquin nunquam aliquis faceret nisi praexistat actualis conceptio suae sapientiae, quae sit forma & ratio rei factae, sicut forma arcae in mente artificis praecocepta, est ratio arcae faciendae. Sic ergo Deus nihil operatur nisi per conceptum sui intellectus, qui est sapientia ab aeterno concepta, scilicet Dei verbum & Dei filius, & ideo impossibile est quod aliquid fiat nisi per verbum, vnde August. dicit. Verbum Dei est ars plena omnium rationum viventium. Secundum causam efficientem vero omnia per ipsum facta sunt, scilicet per virtutem actiuam aequalem patri & eandem quam accepit à patre, & non ut per instrumentum & virtutem inferiorem. Secundum causam finalem licet improprie facta sunt omnia per verbum, quia ad hunc finem, scilicet ad manifestandum sapientiam & pulchritudinem Dei, creata sunt, secundum illud Proverb. 16. Omnia propter semetipsum scilicet manifestandum operatus est dominus.

§. VII.

ET sine ipso factum est nihil. Quod potest exponi ut sit magis expressiuum eius quod dixit. Omnia per ipsum facta sunt, quasi dicat ita vniuersaliter omnia, ut ex creatis nullū sit quod per ipsum non sit factum. Potest & aliter exponi & tripliciter. Vno modo, ut notetur causa in nobis esse ab eo & virtus nostrae operationis, ut sicut ab eo habemus esse, quia omnia per ipsum facta sunt, ita & operandi virtutem, quia sine eo, id est, nisi eo mouente factum omne, est nihil, id est, nullius virtutis operandi aliquid, secundum illud Ioan. 15. Sine me (ait) nihil potestis facere. Alio modo ut significetur

Nihil factum sine verbo quod intelligendum.

A. C. 34. in nobis ab eo esse causa & influxus nostrae sustentationis, & sic sine eo, scilicet continue influente & sustentante factum omne, est nihil, id est, ad nihilum devenit. Sicut enim creatura est ex nihilo ita ex se habet ut tendat in nihilum: unde Gregor. in moral. Omnia in nihilum redigerentur nisi ea manus omnipotentis, id est, virtus Dei sustentaret. Tertio modo ut insinuetur a nobis solum non ab eo esse causam nostrae iniquationis, & sic exponitur sine ipso, id est, eo non agente. Factum est, id est, operatum a creatura nihil, id est, peccatum, sic exponit Aug. super Ioan. dicitur autem peccatum nihil, quia non est aliqua natura, sed defectus rationis, sicut tenebrae indicant privationem lucis non naturam. Et nihil sunt homines, cum faciunt peccatum id est, merentur ex eo annihilari, & nihil sunt in esse spirituali, quod ergo quis peccatum faciat ex se est, non a Deo iuxta illud Osee. 13. Perditio tua ex te Israel. Vbi etiam notandum secundum Thom. vbi supra quod quidam exposuerunt istud, nihil, affirmatiue, quasi dicat euangelista. Ita omnia dixi facta per verbum quod per se non est factum nihil, tanquam, nihil, aliquid existens importet. Ex qua falsa acceptione insurrexit triplex error. Primus est Valentini qui dicebat quaedam principia processisse verbum istud, & triginta ex eis saecula, & ista principia & saecula fuisse ante verbum, dicit, & appellat nihil, ex eo quod sunt supra rationem nostram, & non possint ab intellectu nostro comprehendi. Iste August. in cat. haer. cap. 11. Valentini (ut dicit Aug.) ponebat multa principia, & ex illis triginta aetates, id est, saecula. Primo ponit duo principia, quae nominat Profundum & Silentium. Profundum etiam dicens patrem. Ex quibus duobus velut ex coniugio dicit processisse duo alia principia, scilicet intellectum & veritatem, ex quibus processerunt octo saecula, de intellectu autem & veritate dicit processisse vitam & verbum, ex quibus processerunt aetates, id est, saecula decem. Ex verbo autem & vita dicit, processisse hominem & Ecclesiam & protulisse aetates duodecim. Itaque octo & decem & duodecim fieri triginta aetates, habentes ut diximus primum principium de profundo & silentio. Christum autem a patre missum, id est, de profundo, spiritale vel caeleste corpus secum attulisse, nihilque assumpsisse de virgine Maria, sed per illam tanquam per fistulam sine vlla de illa assumpta carne transisse. Et sic Valentinus ponebat ista ante verbum. Et propterea dicit talia sine eo facta, id est, ante eum. Sed fatua sunt ista & haeretica. Secundus error circa hoc fuit Manicheorum ponentium duo principia, vnum incorruptibile, & aliud corruptibile. Dicit ergo iste haereticus, quod cum Ioannes dicat de verbo, Omnia per ipsum facta sunt, quod ne quis intelligeret non solum incorruptibilia, sed etiam corruptibilia facta per verbum, cum corruptibilia secundum eum sint a contrario principio, id est, Diabolo. Ideo subdidit euangelista. Sine ipso factum est nihil, id est, corruptibilia, quasi dicat. Omne quod conuertitur in nihil factum est sine eo. Tertius error fuit eorum qui dixerunt quod per, nihil, intelligitur Diabolus, secundum illud Iob. 18. Habitet in tabernaculo qui non est, id est, Diabolus. Et exponunt ita. Omnia facta sunt per verbum, & quod non est factum per ipsum nihil, id est, Diabolus. Omnes istae haereses sunt exorta ex hoc, quod intelligunt affirmatiue, quod negatiue intelligitur, ut supra expositum est. Et ut dicit Chrysof. quamuis Ioannes dixerit, Om-

Diabolus non esse conditum a Deo error. Chryf. ho. 4. in Ioan.

A nia & c. non superflue additur. Sine ipso factum est nihil. Quia enim Moyses enumerando creaturas ab initio factas ponit tantum visibilia, ne quis crederet cum Ioan. dicit omnia, quod intelligeret de visibilibus tantum, ideo addit. Sine ipso factum est nihil, ad ostendendum quod nihil est creatum sine visibile siue inuisibile quod non fit per verbum factum. Vel etiam secundum Chrysof. sic. Non solum signa facta per Christum, de quibus narrat euangelista, sunt facta per verbum, sed & omnia alia quae sunt. Et sic ista clausula. Sine ipso & c. ponitur quasi completiua primae particulae, Omnia & c. ad ostendendam totam causalitatem in eo, & omnipotentiam, vel secundum Hil. non ostendit ex hoc patrem non excludi ab operatione omnium, unde sine eo scilicet cooperante, id est, non a patre solum, sed etiam a filio cum patre, non est aliquid quod non sit factum, secundum illud Prouerborum. 8. Cum eo eram cuncta componens, eo scilicet patre ego sapientia.

a Hilarij verba sunt. Et sine eo factum est nihil. Pater enim nihil sine eo intelligo non solum quia alius est per quem, & alius sine quo, vtrumque discernitur, significatio & interuenientia & agentis.

§. VIII.

QUOD factum est in ipso vita erat. Hic notatur verbi summa sapientia & bonitas, quia quicquid est factum habet rationem in sapientia sua quae ipse est, sicut ratio artificatorum est in sapientia artificis. Et cum multa bona reperiantur in istis inferioribus, pulchra, suauia, lucida, pretiosa, scientifica, quae trahunt hominem ad sui amorem, omnia ista sunt in verbo diuino sicut effectus in causa sua, & perfectius in eo sunt quam in seipsis, ex hoc immensa bonitas & sapientia eius debent rapere affectum nostrum ad ipsum. Unde & commentator dicit quod perfectiones omnium rerum sunt in Deo sed sine mixtura defectus quae est in creaturis. Unde & Moysi dictum fuit Exod. 33. Veni ad me & ostendam tibi omne bonum, scilicet me ipsum. Et quia indeficientia sunt bona in eo, ideo dicitur. In ipso vita erat. Exponitur autem hoc, Quod factum est & c. & punctuatur multipliciter. Et Origen. in homil. exponit sic. Quod factum est in ipso, id est, per ipsum. Sic enim aliquando, in pro, per, ponitur in scriptura ut illud ad Col. 1. In ipso condita sunt & c. id est, per ipsum. Vita erat, non in seipso, sed in causa sua. In omnibus enim creatis hoc commune est, quod effectus siue per naturam, siue per intellectum producti, sunt in causis suis, non secundum proprium esse, sed secundum virtutem propriae causae, sicut effectus inferiores sunt in sole ut in causa, non secundum suum esse, sed secundum virtutem solis. Quia ergo Deus est causa effectiua omnium productorum, qui est vita quaedam & ars plena omnium rationum viuentium, ideo omne quod factum est in ipso, id est, per ipsum, vita erat in sua causa, scilicet ipso Deo. August. autem sic legit punctuando Quod factum est, distingue, in ipso verbo vita erat. Res enim dupliciter possunt considerari. Vno modo secundum quod sunt in semetipsis. Alio modo secundum quod sunt in verbo. Si autem considerentur secundum quod sunt in semetipsis, sic non omnes

A. C. 34.

Hilar. li. 2. de trinit.

Quod factum est & c. explicatur.

Auerro. is 1. metaph. tex. 21.

Aug. tra. 1. in Ioan.

A. C. 34. res sunt vita nec viuentes, sed aliqua sunt viuentes, aliqua carent vita. Nam terra & metalla & huiusmodi facta sunt, quae nec sunt vita, nec viuunt. Facta sunt & animalia & homines, quae est viuunt, non tamen sunt vita, sed secundum quod sunt in semetipsis, viuunt solum. Manichaeus autem male intellexit exponens & punctuans sic. Quod factum est in ipso, id est, per ipsum verbum. Erat vita, id est, viuens, dicitur omnia habere vitam, lapidem & lignum & alia etiam in seipsis considerata, quod falsum esse experientia docet. Si vero res considerentur, secundum quod sunt in verbo, sic quodcumque factum in ipso verbo non solum est viuunt, sed & vita. Nam & rationes in sapientia Dei existentes spiritualiter quibus res facta sunt, ab ipso verbo sunt vita, sicut arca quidem facta per artificem in se non viuunt nec est vita. Ratio vero artis quae praecessit in mente artificis viuunt quodammodo, in quantum habet esse intelligibile in mente artificis, non tamen vita, quia ipse intellectus artificis non est sua essentia, nec suum esse. In Deo autem suum intelligere est sua essentia, & sua vita, & ideo quicquid est in Deo est sua essentia. Unde creatura in Deo, est creatrix essentia. Si ergo considerentur res secundum quod sunt in verbo, sic sunt vita.

Origen. in Ioan. Th. in Ioan. Aliquid de Dei filio dicitur tripliciter.

Hilar. in 2. detrin.

a Hilarij verba hic etiam afferenda censuimus. Quod factum est in ipso vita erat: hoc igitur non sine eo, quod in eo factum est. Nam id quod in eo factum est etiam per ipsum factum est: omnia enim per ipsum, & in ipso creata sunt. In ipso autem creata, quia nascitur creator Deus, sed etiam ex hoc sine eo nihil factum est quod in eo factum est, quia nascens Deus vita erat & quia vita erat, non postquam est natus effectus est vita, non enim in eo aliud est quod natus est, aliud quod natus accepit.

A filius ab aeterno fuerit vita perfecta quam habuit a patre, secundum illud Ioan. 5. Sicut pater habet vitam in semetipso, ita dedit & filio vitam habere in semetipso, ideo sine eo factum est nihil. Chrysof. alium modum ponit & distinguit sic cum praecedenti clausula coniungens. Sine ipso verbo factum est nihil, quod factum est. Per quod excludit Spiritum sanctum, qui non est factus a verbo sed procedens. Et postea dicit, In ipso vita erat. Quod propter duo introducitur, ut scilicet post productionem omnium rerum ostendatur indeficientia influentiae & causalitatis, non solum ad res productas, sed etiam ad producendas, quasi dicat. In ipso vita erat, quia non solum omnia producere potuit, sed etiam quae habet indeficientem influxum & causalitatem absque mutationis dispendio ad res continue producendas, utpote. fons viuus, qui est continuo fluxu non minoratur. Psalm. Apud te est fons vitae. Item ut ostendatur gubernatio rerum esse per verbum. Quia enim in ipso est vita, ostendit quod non producit res per necessitatem naturae, sed per voluntatem & intellectum, ex quo res productas gubernat. Et quia Chrysof. apud Graecos est tanta auctoritas in expositionibus scripturarum, quod vbi ipse exponit, nullam expositionem admittant nisi suam, hinc est quod in omnibus libris Graecis non inuenitur aliter punctuatum, nisi sicut ipse punctuat.

Elegantius omnibus exponit Aug. dicens quod cum dicitur, Quod factum est in ipso vita erat, quia scilicet in ipso habebat exemplar & rationem viuentem omnium factorum. Quae ratio dicitur viuens, quia spiritualis non materialis, quia intransmutabilis non variabilis, quia aeterna non temporalis & haec est ratio vitae. Vita enim est actus spiritualis continuus ab ente quieto & sempiterno fluens.

§. IX.

ET vita erat lux hominum. Hic potest notari de verbo Dei eius ad homines effectuosissima charitas. Tantum enim bonum habet vnaquaeque creatura, quantum Deus eam amat. Amor enim Dei dat esse & omne bonum creaturis, & cui plura dat, magis ostendit illam diligere. Cum igitur creaturis quibusdam dederit esse, ut elementis & caelis & planetis, aliis esse & viuere, ut plantis quod maius est, aliis esse viuere & sentire, ut brutis, homini autem dedit cum Angelis & Deo intelligere. Et per hoc dicitur esse ad imaginem Dei. Genes. 1. Et ista intelligentia notatur, cum dicitur. Et vita erat lux hominum, id est, ipsum verbum qui est vita, est lux hominum, praebens scilicet eis lucem rationis, quae possunt Deum cognoscere, quod aliae creaturae irrationabiles non habent. Et quamuis etiam sit lux Angelorum, qui Deum per lumen intellectus cognoscunt, dicit tamen Ioannes lux hominum, quia ratio importatur in nomine hominis, cum homo sit animal rationale, & per rationem dicitur lux, & per rationem naturalem inuestigando philosophi cognouerunt Deum & probauerunt. Rom. 1. Quod notum est Dei manifestum est in illis & c. Et sic ostenditur intentio eius ad nos dilectio cum prius aliis nobis dederit. Vbi notandum secundum Aug. & plures alios quod nomen lucis proprie magis dicitur in spiritualibus quam in sensibilibus. Ambros. tamen vult quod splendor metaphoricè dicatur de Deo

A. C. 34.

Chryf. ho. 4. in Ioan.

Psalm. 35.

Verbum res gubernat.

Aug. tra. 1. in Ioan.

Vita quid est.

Charitas Dei in homines quantae.

Aug. tra. 1. in Io. & in 4. de gen.

Ambros. in prin. prol. lib. 2. de fide ad Gra.

A.C. 34

Deo. Sed in hoc secundum Thom. non est facienda magna vis. Nam de quocunque nomen lucis dicitur, ad manifestationem refertur, siue ista manifestatio sit in intelligibilibus siue in sensibilibus. Si ergo comparentur manifestatio intelligibilis & sensibilibus secundum naturam, nomen lucis prius inuenitur in intelligibilibus quam in sensibilibus, sed si attendamus ad nominis impositionem, est e conuerso. Ad euidenciam autem huius quod hoc dicitur, Vita erat lux hominum, sciendum quod multiplex est gradus vitæ. Nam quedam viuunt, sed absque luce, quia nullam cognitionis manifestationem habent, sicut plantæ, vnde vita eorum non est lux. Quedam vero viuunt & cognoscunt, sed tamen cum eorum cognitio sit sensus tantum, non est nisi particularium & materialium, sicut est in brutis, & ista vitam habent & lucem, non autem lucem habent hominum. Quedam autem & viuunt & cognoscunt, non solum ipsa vera, sed & veritatis rationem: sicut sunt creaturæ rationales, quibus non solum manifestatur hoc vel illud, sed & ipsa veritas quæ manifestabilis est, & manifestatiua omnium rerum. Et ideo euangelista de verbo loquens, ipsum esse vitam non solum, sed etiam cognitionem asserit. Et ne suspiceris cognitionem esse qualis est in brutis, addit, hominum. Et quamuis etiam sit lux Angelorum, quia tamen Ioannes intendebat tradere nobis noticiam de verbo secundum quod est ordinatum ad salutem hominum, ideo dixit. Lux hominum [eo quod suam intentionem magis ad homines quam ad Angelos referebat. Origenes vero dicit quod participatio huius lucis pertinet ad homines in quantum sunt rationalis naturæ, & ideo Euangelista dicens, erat lux hominum, voluit intelligi totus rationalis creaturæ. Importatur etiam in hoc perfectio & dignitas huius vitæ, quia scilicet est intellectualis vel rationalis. Illa enim dicuntur viuere, quæ se aliquo modo mouent. Mouere autem seipsum perfecte & proprie in creaturis inferioribus, est solius hominis. [Nam etsi alia ex seipsis ab aliquo principio intrinseco moueantur, non tamen illud principium se habet ad opposita, & ideo ex necessitate mouentur, & non liberè. Mota igitur à tali principio, magis aguntur, quam agunt.] Homo vero cum sit dominus suorum actuum, liberè seipsum mouet ad quæ vult, & ideo homo habet vitam perfectam, non autem bruta. Vita ergo verbi quæ est lux rationalis creaturæ, est perfecta. Et dicitur lux hominum verbum dupliciter. Vno modo per verbum obiecti, quasi solis hominibus conspicibilis, quia ipsum sola creatura rationalis conspici potest, quoniam ipsa sola est capax diuinæ visionis. Alio modo dicitur lux hominum, vt lux participata. Verbum enim Dei & ipsam lucem nunquam possemus conspiciere, nisi per participationem eius, quæ est in ipso homine, quæ est pars superior animæ, i. lux intellectiua.

Epilogus de naturate verbi æterna.

Ex prædictis accipe breuem epilogum de naturate verbi æterna. Nam primo ponitur maiestatis eius sublimitas. Vnde ipsum verbum est spirituale, quia in principio, i. in patre, qui dicitur principium, quoniam non solum creaturatum sed & ipsum verbi est principium & spiritus sancti. Erat verbum, i. filius, non naturaliter genitus vt in humanis, sed spiritualiter, vt verbum generatur in mente quod tamè verbum diuinum differt à nostro verbo mentali in tribus, vt scilicet pater in prima clausula. Secundo ostenditur verbum de patre natum esse subsistens, & in persona à patre distinctum: quia verbum ipsum erat apud Deum.

A Non autem accidens dicitur esse apud subiectum, sed quid subsistens apud aliud. Nec vna persona dicitur apud seipsam esse, sed apud aliam distinctam ab ea. Tertio ostenditur verbum illud non humanum, nec Angelicum verbum, sed diuinum, quia Deus erat verbum. Vnde cum non sit nisi vnus Deus essentialiter, & pater sit Deus, & verbum filius Deus, sequitur quod vnus sit substantiæ & essentiæ cum patre. Quarto quod verbum illud est æternum, quia hoc erat in principio apud Deum, à principio, id est, ante omnia sæcula & tempora. Psal. In æternum domine permanet verbum tuum. Secundo notatur ipse verbi virtuositas in operando, quia omnia per ipsum facta sunt, scilicet in genere eorum quæ facta sunt, id est creata, vnde non spiritus sanctus sicut nec pater. Et ipsum omnia conseruat, & gubernat, quia sine ipso, scilicet influente & gubernante, quod factum est, nihil, scilicet est. Tertio signatur eius sapientia infinita & bonitas, cum rationes omnium factorum & omnis bonitas sunt in eo, quia quod factum est in ipso vt in sapientia & causa, vita erat, id est, viuæ & perfectissima. Quarto verbi ipsius ad nos maxima charitas in hoc, quod hominibus dedit non solum vitam, sed & lucem rationis per quam cognoscere potes Deum.

§. X.

DE secunda natiuitate verbi siue Christi, per quam verbum habitauit in nobis, intus scilicet per lucem gratiæ, prosequendo dicit Ioan. Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehendunt &c. De qua natiuitate spirituali in mente dicitur Malach. 3. Timentibus nomen domini orientur sol iustitiæ, qui scilicet est Christus. Et qui fecerit voluntatem patris mei (ait Christus) mater mea est concipiendo me in mente per fidem viuam, secundum illud Apostoli ad Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris, & pariendo per opera meritoria. Vbi notandum quod secundum Magistrum sentent. in 1. & Thom. super eodem in scripto, sicut Spiritus sanctus mittitur ad creaturam rationalem dupliciter, ita & filius scilicet visibiliter & inuisibiliter. Et missione visibili missus est Spiritus sanctus in igne, vel columba vel nube apparendo, non tamen quod persona Spiritus sancti sit vnica columbæ vel nubi in vnitate personæ, sed illa species ignis vel alia de nouo formata paulo post resoluta est in præiacentem materiam. Filius autem missus visibiliter, cum assumpsit carnem seu nostram humanitatem in vnitate personæ, nec vnquam eam deseruit, vt dicit Damasc. Inuisibiliter autem mittitur simul filius & spiritus sanctus, cum gratia creaturæ infunditur ad eam sanctificandam & Deo gratificandam. Vnde ista missio à principio fuit facta & Angelis & primis parentibus, & cuilibet sit in veteri & nouo testamento cum iustificatur. Et quia sanctificatio huiusmodi est opus in creatura, & inseparabilia sunt opera trinitatis, ideo ad sanctificandam creaturam per gratiam operatur & venit pater, secundum illud. Ad eum veniemus (ait Christus Ioan. 14.) ego, scilicet & pater, sed non dicitur mitti pater sicut filius & Spiritus sanctus: ex eo quod missio importat quandam processione nem missi à mittente aliquo. Et quia pater à nullo procedit, ideo non congrue dicitur, quod pater mittatur in iustificatione. Ergo creaturæ in collatione gratiæ

A.C. 34

Psal. 112.

Defectiua Christi natiuitate.

Matth. 11.

Mag. in 1. d. 16. lit. ar. Tho. in 1. sen. d. 15. q. 4. & in 1. p. q. 43. art. 5. & 7.

Act. 1. Mat. 3. & 17. Duplex & filij & spiritus sancti missio visibilis & inuisibilis.

Dam. li. 3. de fide orth. c. 27.

Pater quæ nisi in iustificatione veniat quæ renouatur Th. in 1. p. 3. 43. art. 4.

A.C. 34

Psal. 41.

Gratiæ Deincepsitudo.

Omnis creatura potest dici tenebræ.

Greg. in 5. mor. c. 16. Ioan. 1. c. 1.

Deus comprehendit non potest.

Th. in Io. lect. 3. & f. 1. p. q. 1. art. 7. Hier. 32.

Augu. ep. 112. cap. 2.

Con. Trid. sess. 6. c. 12. & 3. & c. 15. & 16.

Tenebræ sunt peccatores.

gratiæ gratum facientis dicitur filius mitti, quia est sapientia, in quantum mens iustificata illuminatur lumine veritatis ad cognoscendum Deum, vt bonum optimū omnibus præponendum. Et similiter etiam inuisibiliter mittitur Spiritus sanctus, qui est amor ad inflammandum affectum, ad amandum Deum, & bene operandum. Hanc missionem postulat Dauid dicens, Emitte lucem tuam, scilicet verbum tuum per gratiam tuam & veritatem tuam, scilicet fidei viuæ ab ea procedentis, per quæ deducitur homo de vno bono opere ad aliud, & demum adducitur in montem gloriæ. De hac igitur natiuitate spirituali in mente nostra verbi Dei ex patre Deo & matre Ecclesia dicit Ioan. Lux in tenebris lucet. Circa quam quatuor notantur. Primum quod habet in cunctis incertitudinem & incomprehensionem. Lux &c. & tenebræ &c. Secundo quod habet in multis aptitudinem & præparationem, ibi. Fuit homo missus à Deo &c. Tertio quod habet in se, & in electis latitudinem & diffusionem: ibi, erat lux vera quæ illuminat &c. Quarto quod habet in malis ingratiudinem & reculationem: ibi. In mundo erat & mundus &c. Quantum ad primum, sciendum quod tenebræ indicant defectum, quia dicuntur priuatio lucis. Et quia in omni creatura est aliquis defectus saltem mutabilitatis, ideo omnis creatura præcipue respectu Dei potest dici tenebræ, vnde Gregor. dicit in moral. quod omnis creatura quantumcumque pulchra & iusta & permanens sit, comparata Deo neque pulchra, neque iusta est. Et ideo Ioan. in 1. canonica ait. Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ, id est, aliquis defectus. Lux ergo, id est, verbum Dei lucet, nascendo per gratiam vel gloriam in tenebris, id est, creaturis viatoribus, vel comprehensoribus etiam Angelis. Sed tenebræ, id est, ipsæ creaturæ etiam beatæ non eam comprehendunt, id est, includere non potuerunt, secundum Thom. Illud enim proprie dicitur comprehendendi, cuius fines concluduntur & conspiciuntur, quod de Deo fieri non potest per creaturam etiam beatam. Hier. Magnus consilij Deus & incomprehensibilis cogitatu, & Augu. Attingere mente Deum magna beatitudo est, comprehendere verò ipsum impossibile. Et quod Apostolus ait. 1. Corinth. 9. Sic currite vt comprehendatis. Illud sumitur large pro attingentia & apprehensione per beatam visionem Dei. Claram tamen & certam ac perfectam cognitionem habent beati de eo & gloria eorum. Sed in vita tenebris inuoluimur, ait Iob. cap. 37. quia nos habere lucem gratiæ scire per certitudinem non valeamus. Consequenter Iob. 3. Viro cuius abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris. Lux ergo, id est, verbum Dei in tenebris, id est, hominibus in tenebris vitæ præsentis existentibus, lucet. Et tenebræ, id est, ipsi tales eam non comprehendunt quia nesciunt certitudinaliter, an in eis sit lux gratiæ, secundum illud Ecclesiast. 9. Sunt iusti atque sapientes in conspectu Dei, & tamen nescit homo vtrum amore, an odio dignus sit. Tenebræ etiam dicuntur & plenius tenebrosi peccatores, propter tenebras peccatorum. Ad Roman. 13. Abiiciamus opera tenebrarum, id est, peccata quæ mentem obfcurant. Licet autem peccatores sint tenebrosi, scilicet sapida Dei sapientia priuati, nulla tamen mens est adeo tenebrosa quin participet aliquid huius lucis, scilicet per cognitionem alicuius veritatis, quia quicquid veritatis à quocunque cognoscitur, participatio quædam est huius lucis. Propter quod dicit

Ambros. Verum à quocunque dicatur, ore vel mente, à Spiritu sancto est. Lux ergo verbi in tenebris lucet, id est, peccatoribus secundum naturalem influxum, saltem in cognoscendo aliquam veritatem. Sed tenebræ, id est, huiusmodi peccatores eam non comprehendunt, per participationem lucis gratiæ, vnde Iob. 36. In manibus, id est, superbis abscondit lucem. Potest & illud secundum Thom. exponi de verbo incarnato, vt lux verbum sit, tenebræ vero sint caro assumpta, ratione pœnalitatum, quas assumpsit. Nam defectus huiusmodi pœnarum dicuntur tenebræ. Psal. Sicut tenebræ eius, id est, aduersitates, ita & lumen eius, id est, prosperitates. Lux ergo in tenebris lucet, quando verbum caro factum est. Sic enim lux verbum circumuelarum tenebris mundi, secundum illud Ezechiel. 32. Solem nube tegam. Sed tenebræ scilicet alicuius ignorantia vel peccati non comprehendunt, quia speculum sine macula. Sapient. 7. Impeccabilis enim erat dominus Iesus, ait Damasc. Vel sic. Lux verbum lucet in tenebris carnis per doctrinam & miracula & opera sancta. Tenebræ, id est, dæmones qui dicuntur rectoris tenebrarum harum. Non comprehendunt eam, vt certè cognoscerent ipsum esse filium Dei, vnde Paul. 1. ad Corint. 2. Si cognouissent nunquam dominum gloriæ crucifixissent, id est, nunquam instigassent Iudæos ad crucifigendum. Vel sic. Tenebræ sunt ignorantia & errores quibus totus mundus erat deditus, secundum illud Esai. 60. Ecce tenebræ operient terram. Et Sapient. 17. Vna catena tenebrarum omnes tenebantur. Lux ergo, id est, verbum Dei, lucet in tenebris, inter peccatores tenebrosos conuersando. Et tenebræ eam non comprehendunt, id est, non vicerunt, quia quantumcumque homines tenebrosi inuidia excæcati, superbia obstinati, malitia aggrauati, conati fuerint extinguere istam lucem, perdere famam & fidem per contumelias, opprobria & martyria in ipso & suis, non potuerunt eam obscurare, quin claritas eius per totum orbem diffusa sit.

A.C. 34. Amb. in c. 12. ad Cor.

Thom. ib. Tenebræ humana caro.

Psal. 48.

li. 3. de fid. orth. c. 27.

Tenebræ sunt dæmones.

Tenebræ errores.

§. XI.

QUANTVM ad secundum, scilicet præparationem huius lucis in nobis oriundæ, sequitur. Fuit homo missus à Deo &c. Qui fecit te (ait Aug.) non iustificabit te sine te, i. sine tua præparatione, per quam iustificatione oritur nobis lux & verbum. Psal. lux orta est iusto. Et ideo dicitur Amos. 4. Preparare in occursum dei tui. Et ad hoc fuit missus Ioan. Bapt. vt prepararet viam isti luci. Vnde Matth. 11. ipsa lux ait. Hic est, scilicet Ioannes, de quo scriptum est. Malach. 3. Ecce ego mitto Angelum meum qui præparabit viam ante faciem meam. Et ipse Ioannes interrogatus quis esset, ait. Vox clamantis in deserto parate viam domini. Præparauit autem Ioannes viam luci isti, vt recipere ab hominibus, vt à vitis se abstinere, vt à deliciis se arcerent, verbo & exemplo, vt eleemosynas insisterent, vt baptismum reciperent, qui etsi non erat purgatiuus culparum, erat tamen dispositiuus ad bonum & præfiguratiuus nostri, qui est ianua sacramentorum. Per hæc igitur homo se disponit ad lucem gratiæ in eo oriendam, cum scilicet non continuat peccata, sed se refrænât, vitam pœnitentiæ & austeritatis tenet, eleemosynas facit, ad sacramenta se se deuote disponit, de Deo loquitur & audit. Vnde & Ioannes interpretatur

Præparatio ad gratiam nesciam cessaria. August. de verb. Apo. ser. 15. Psal. 96. Ioan. 1. If. 40.

Ioannes viam luci præparauit. Baptisma non purgabat peccata. Tho. 103. p. 9. 38. art. 3. Con. Trid. sess. 6. cap. 5. & 6.

A. C. 34
 De æternis euang. loquens erit dicitur & fuit de temporalib.
 Mitti debet à Deo q. de Deo perhibet testimonium. Tripliciter quis mittitur à domino.
 Th. in Io. lect. 4. & in 1. p. 9. 44. art. 4.
 Creatura præstat Deo triplex testimonium.
 Psal. 67.
 præteratur, in quo est gratia. De ipso ergo Ioannes loquens ait. Fuit homo missus à Deo &c. Vbi notandum quod ubi supra euangelista loquens de æternis, vsus fuit verbo præteriti imperfecti dicens, Erat. Hic de temporalibus loquens vtitur præterito perfecto dicens, Fuit: ad innuendum quod temporalia sic prætereunt quomodo terminantur. Homo, dicit ad excludendum errorem quorundam qui dixerunt, Ioannem esse Angelum, quia Christus vocauit eum Angelum, vt dictum est. Dicit ergo, Fuit homo non Angelus. Conuenienter autem homo ad homines mittitur, per quem homines magis alliciantur ad præparandum se, vt per sibi similem. Quamuis autem Ioannes non fuerit natura Angelus, fuit tamen officio, & ideo dicitur, missus à Deo. Proprium enim est officium Angelorum, quod mittantur à Deo, & sint amici Dei. Ad hoc autem quod aliquis perhibeat testimonium de Deo, oportet quod mittatur à Deo. Rom. 10. Quomodo prædicabunt nisi mittantur? Ideo dicitur, Missus à Deo, vt intelligas eum diuinam nunciare, non humana, non seipsum. Vbi nota quod tripliciter mittitur quis à domino: per internam inspirationem. Esa. 28. Me misit dominus & spiritus eius, & sic missus Ioannes fuit. Item per apertam & expressam visionem corporalem vel imaginariam, & sic fuit missus Esaias. Esa. 6. Quem mittam, ait dominus &c. item. Per prælati iniunctionem, qui in hoc tenet locum Dei, & sic fuerunt missi à Paulo Barnabas & Timotheus. Fuit autem missus ad prædicandum & baptizandum. Cui nomen erat Ioannes. Erat dicit, quia ex Dei præordinatione æterna fuit sibi impositum illud nomen, quod etiam designat idoneitatem officij ex interpretatione eius. Interpretatur enim in quo est gratia, quæ facit hominem idoneum ministrum Dei. Officium autem ad quod missus dicitur, subdit. Hic venit in testimonium &c. Vbi notandum secundum Thom. vbi supra, quod Deus & homines & omnia facit propter seipsum, non vt aliquid ei accrescat ex factis, quia bonorum nostrorum non indiget, sed vt eius bonitas manifestetur in omnibus à se factis, & sic triplex testimonium creatura Deo præstat. Vno modo naturaliter in quantum scilicet per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas. Rom. 1. Fit ergo creatura qualibet testimonium Dei, in quantum ex sua bonitate est testimonium diuinæ bonitatis, ex sua magnitudine & virtute, est testimonium diuinæ virtutis & omnipotentiae, ex pulchritudine suæ sapientiae. Secundo modo creatura testimonium reddit Deo, in quantum per sua bona opera Deus gloriosus ostenditur apud homines, cum bona opera à Deo procedant, & sic Psal. Gloriosus Deus in sanctis suis. Et Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum &c. Et sic omnes boni dicuntur testes Dei. Tertio modo per gratiam specialem, quam quidam recipiunt à Deo ad diffundendum ad alios, docendo, admonendo, & alia Dei dona aliis communicando, & isto modo Ioannes venit in testimonium: Christus etiam dicitur venisse in testimonium. Ioan. 19. Ego (ait) in hunc mundum veni, vt testimonium perhibeam veritati. Et Esaias quinquagesimo quinto. Ecce testis populi dedi eum. Sed aliter Ioannes venit in testimonium, aliter Christus. Nā Christus reddidit testimonium de lumine, vt ipsum lumen comprehendens, & ipsum existens lumen: Ioannes autem, vt participans lumen. Fuit er-

A
 go magnum officium Ioannis, & ex participatione istius luminis, & ex similitudine ad Christum. Vt testimonium perhiberet de lumine. Sed si istud lumen est sufficiens per se, omnia manifestare, non solum seipsum, ergo non indigebat testificante, non igitur, sunt necessaria testimonia Ioannis & prophetarum de Christo. Ioannis quinto. Ego (ait ipse) testimonium ab hominibus non accipio. Responder Thom. vbi supra, quod hæc erat obiectio Manicheorum, qui volebant destruere prædicta. Sed à sanctis assignatur multiplex ratio quare Christus voluit habere testimonia prophetarum. Origenes assignat tres. Quarum prima est, quod Deus vult habere aliquos testes, non q. ipse eorum testimonio indigeat, sed vt eos nobilitet, quos constituit testes, sicut etiam videmus in ordine vniuersi, quod Deus producat aliquos effectus per causas medias, non quod ipse sit impotens ad producendum eos immediate, sed quia ad nobilitandas ipsas causas medias eis causalitatis dignitatem communicare dignatur. Sic in proposito. Et si Deus potuerit omnes homines illuminare per se, & in cognitionem suam inducere, vt tamen debitus ordo seruetur in rebus, & vt aliquos homines nobilitaret, voluit diuinam cognitionem ad homines per alios homines deuenerit. Esa. 44. Vos estis testes mei. Secunda ratio, quia Christus illuxit mundo per miracula, quæ quidem, quia facta sunt in tēpore, temporaliter transierunt, nec peruenerunt ad omnes. Verba vero prophetarum commendata scripturæ poterant non solum ad præsentis, sed ad futuros peruenire. Voluit ergo Deus ad sui cognitionem homines deuenerit per testimonium prophetarum, vt non solum præsentis, sed & futuri de ipsa illuminarentur, vnde subdit. Vt omnes crederent in eum, non solum præsentis, sed & futuri. Tertia ratio est, quia homines sunt diuersæ conditionis, & diuersimode ad veritatis cognitionem perducuntur. Quidam attrahuntur magis per signa, quidam magis per sapientiam. 1. ad Corinth. 1. Iudæi signa petunt, Græci sapientiam querunt. Vt ergo dominus omnibus panderet viam salutis, miracula & testimonia scripturarum dedit, vt qui non perducitur ad viam salutis per miracula in veteri & nouo testamento facta, perducatur per testimonia scripturarum & prophetarum. Quarta ratio est Chrysof. scilicet quia homines cum veritatem & cognitionem Dei in seipso cognoscere non possent, voluit Deus eis condescendere, illuminando quosdam homines de diuinis præ aliis, vt ab eis humano modo de ipsis diuinis cognitionem acciperent, quorum cognitionem in seipsis accipere non valebant. Vt omnes crederent per illum, scilicet per Ioannem in Christum, quasi dicat. Non venit in testimonium, tanquam pro re dubia & incerta, cum ipsum sit lumen omnia manifestans, sed propter duritiam & tarditatem ad credendum, vt scilicet omnes crederent. Sed contra, quia non omnes credunt in eum, ergo frustra venit cum non sit consecutus finem. Respondet Thom. quantum est ex parte Dei mittentis, & Ioannis venientis sufficiens modus est adhibitus omnibus perueniendi ad fidem, sed ex parte eorum qui statuerunt oculos suos declinare in terram, & noluerunt videre ipsum lumen, defectus fuit quod non omnes crederent. Quamuis autem Ioannes missus sit à Deo, & magnus fuerit, tamen aduentus eius non fuit sufficiens ad salutem, quia salus hominis in hoc consistit, quod percipiat ipsam lucem, sed Ioannes non erat

A. C. 34
 Th. ibid.
 Tripliciter Christus voluit habere testimonium à prophetis.
 Chr. in Io. hom. 5.
 Th. ibid.
 Psal. 16.

A. C. 34
 erat lux, vnde subdit. Non erat ille lux. Contra Eph. 5. Nunc autem estis lux in domino. Et Matt. 5. Vos estis lux mundi, ergo & Ioannes lux. Respondeo. Verbum est lux absolute, quia per essentiam, sed Ioannes & alij sancti, de quibus ait Apolos, sunt lux non absolute, sed per participationem.

§. XII.

ERAT lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ex his ostenditur quod verbum erat lux per natiuitatē spiritualem irradiando, & per gratiam habens diffusionem vbique, quia illuminat omnem hominem &c. Iob. penul. Si scis per quam viam spargitur lux, q. d. non successit, sed subito longe lateque diffunditur. Ecclesiast. 42. Sol illuminans per omnia respexit. Sic sol iustitiae illuminat omnem hominem vt lux vera. Vbi tria videnda secundum Thom. Primo quomodo lux vera secundo quomodo omnē hominem illuminat: tertio venientem in hunc mundum. De primo dicit quod verum in scripturis tribus opponitur, scilicet falsitati, figurati, & participati. Aliquando enim verum diuiditur contra falsum, vt illud Eph. 4. Deponentes mendacium loquimini veritatem. Aliquando diuiditur contra figurale secundum illud Ioan. 1. Lex per Moysen data est: gratia & veritas per Iesum Christum facta est, quia veritas figuratum legis facta est & impleta per Christum. Aliquando diuiditur contra participans, secundum illud 1. Ioan. vt. Vt simus in vero filio eius &c. qui scilicet nō est filius per participationem vt nos, fuit autem ante aduentum verbi quædam lux. Siquidem antequam verbum veniret in mundum erat quædam lux cognitionis, quam philosophi se habere iactabant, sed hæc falsa erat. Ad Ro. 1. Qui cum cognouissent Deum &c. Fuit & quædam alia lux, quam se gloriabantur habere Iudæi, ex doctrina scilicet legis, sed hæc erat figuralis. Heb. 10. Vmbra habens lex futurorum bonorum &c. Erat & in Angelis & sanctis lux quædam, in quantum specialiori modo Deum cognoscobant per gratiā Iob. 25. Super quem non fulget lumen illius. q. d. omnes lucidi, in tantum lucent in quantum participant lumen Dei. Sed istud verbum Dei non erat lux falsa, nec figuralis, nec participata, sed erat lux vera scilicet per essentiam [in quo quidem verbo excluditur duplex error scilicet Photini, qui Christū opinatus est ex virgine initium sumpsisse, & ideo ne aliquis hoc suspicari posset,] Erat dicit, scilicet ab æterno, non solum ante virginem, sed & ante omnia. Dixit enim Photinus & in hoc hæreticus, Christum sumpsisse initium à virgine Maria. [Alter error est Arii & Origenis dicentium Christū non esse verum Deum sed per participationem tantum. Quod si verum esset, Christus non esset lux vera. Sicut enim dicitur 1. Io. 1. Deus lux est non per participationem, sed lux vera. Si ergo verbum est, lux vera per essentiam vt verus Deus, non est per participationem vt dixit hæreticus, Arius & Orig. Efficacia autē huius verbi ad illuminandū ostenditur in eo quod illuminat omnē hominem. Omne enim quod per participationem est tale, ab eo deriuatur quod est per essentiam tale: sicut omne ignitum est tale per participationē ignis, qui talis est per suam naturā. Quia ergo verbum est lux vera, id est, per essentiam suam, oportet quod omne lucens luceat per ipsum, & sic illuminet omnem hominem. Quod tripliciter potest exponi. Vno modo de lumine naturalis cognitionis, scilicet per ra-

Lux ante Christum qualis.
 Omnes homines per verbum illuminari quō intellegendum.

A
 tionem, & sic omnis homo illuminatur, quia omnis homo habet cognitionem naturalem intellectus alius veri. Et hoc est per participationē lucis verbi. Psal. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui &c. Secundo modo, vt intelligatur de illuminatione per gratiam vel gloriam. Et sic secundum Augustinum ly Omnem, est distributio non simpliciter, sed accommodata, distribuens pro iis qui illuminantur, non pro aliis. Non enim omnes homines illuminantur gratia, sed qui illuminantur non aliunde illuminantur nisi à verbo luce, sicut exponitur etiam illud. 1. ad Timoth. Vult omnes homines saluos fieri. Tertio modo intelligitur quod verbum illuminat omnem hominem quantum est ex parte sui, quia nulli se subtrahit paratus omnes illuminare, omnibus exhibens documenta & sacramenta salutis. Vel est distributio non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum. De omnem enim genere aliqui illuminantur, & mares & foeminae, parui & magni, liberi & serui, & de omni tribu, lingua, populo & natione. Venientem in hunc mundum. Dicitur tripliciter mundus. Vno modo pro mundo creationis, id est, pro mundo sensibili, secundum illud Ioan. 17. Hi, scilicet discipuli mei in mundo sunt. Venire autem dicitur in hunc mundum cum quis nascitur, non quod de alio mundo veniat in istum, vel quod anima omnis hominis fuerit creata à principio, & veniat in istum mundum cum corpus eius conceptum & formatū est, quod fuit error Orig. sed tunc de nouo creatur anima & infunditur corpori formato, & venit in mundum. Illuminatur autem modo prædicto per naturam, gratiam, vel gloriam. Secundo modo dicitur mundus Ecclesia, secundum illud. Deus erat in ipso. f. Christus mundum reconcilians sibi. Venit autem quis in hunc mundum spiritualiter per fidem, & illuminatur per gratiam. Tertio modo dicitur mundus omnis malus amator mundi, secundum illud. 1. Ioan. 2. Totus mundus in maligno positus est. Et quia talis mundus est plenus tenebris errorum & vitiōrum, ideo veniens in hunc mundum, id est, conuersans indiget illuminari, ne obscuretur ab aliis, & à verbo illuminatur quantum in se est.

§. XIII.

IN mundo erat & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. Quia immediate ostendat euangelista efficaciam verbi diuini, ex eo quod sufficiens sit ad omnes illuminandos vt lux vera: quod multi non illuminentur gratia eius, ostendit hoc non esse ex remotione sua vel absentia vel occultatione sui, sed hoc procedere ex defectu hominis. Ideo dicit. In mundo erat, quasi dicat euangelista. Verbum diuinum & efficax est & præsens omnibus ad illuminandum, quia in mundo erat. Actū ostendit decimosextimo. Non longe est ab vnoquoque nostrum, in ipso enim viuimus mouemur & sumus. Sed notandum secundum Thom. vbi supra, quod aliquid dicitur esse in mundo tripliciter. Vno modo per continentiam, sicut locatum in loco. Vnde Pau. 2. ad Corin. 5. Dum sumus in mundo peregrinamur à domino. Secundo modo vt pars in toto, sicut quælibet pars mundi dicitur esse in mundo, etiam si non sint locales, sicut substantiæ intellectuales, quia localiter non sint in mundo, sunt tamen in mundo vt pars eius. Psal. Qui fecit cælum & terram mare & omnia quæ in eis. Neutro autem istorum modorum verbum erat in mundo, quia nec Prima pars Hist. Anto. F. localiter

A. C. 34
 August. in ench. ad laur. c. 103.
 Mundus dicitur tripliciter.
 1. Cor. 5.
 Cur multi à luce Christo non illuminentur.
 In mundo dicitur aliquid tripliciter. Th. in Io. lect. 5.

A. C. 34. localiter, nec pars vniuersi, immò vero quodammodo (vt ita loqui liceat) totum vniuersum est pars eius, bonitatem eius partialiter participans. Erat ergo in mundo tertio modo, scilicet vt causa efficiens & conseruans, secundum illud Hier. 23. Cœlum & terram ego impleo. Sed tamen, aliter est de verbo Dei agente & causante omnia, & aliter de alijs agentibus. Nam alia agentia operantur, vt extrinsecus existentiã, cum enim non agant nisi mouendo, & alterando aliquo modo, quantum ad ea quæ sunt extrinseca rei, vt extrinseca operantur. Deus vero operatur in omnibus rebus vt interius agens, quia agit creando. Creare autem est dare esse rei creatæ. Cum ergo esse sit intimum cuiuslibet rei, Deus qui operando dat esse, operatur in rebus vt intimus agens. In mundo ergo erat, vt dans esse mundo. Conseruatum est autem dici (quod etiam ponit Mag. in 1. d. 37. lib. 2. Th. in 1. p. q. 8. art. 3. Aduentus Christi fuit multipliciter figuratus.

Pfal. 138. Th. in 1. p. q. 8. art. 1. Anst. lib. 7. t. 10. Th. in 1. p. q. 104. art. 1. Or. in ho. Quo pacto si verbum subtraheret suã gubernationem omnia deficerent.

Mundus quid theologicè.

A tificij forma quàm similitudo artis artificis, ita totus mundus nihil est aliud quàm representatio diuinæ sapientiæ in mente patris conceptæ. Sapient. 1. sparsit illam super omnia opera sua.

Subsequenter ostendit euangelista, quòd iste defectus est ex homine. Vnde subdit. Et mundus eum non cognouit. Ponitur autem hic mundus pro homine. Angeli enim cognouerunt intelligendo, elementa cognouerunt modo suo obediendo, sed mundus, id est, habitator mundi homo non cognouit. Et potest quidem defectus cognitionis Dei referri ad hominem, vel quo ad naturam, vel quo ad culpam.

B Quo ad naturam quidem, quia quamuis data sint ista auxilia homini ad inducendum in cognitionem Dei, ratio tamen humana in se deficiens est ad huiusmodi cognitionem. Vnde Iob. 36. Vnusquisque intuetur eum procul. Esti aliqui eum cognouerunt, hoc fuit in quantum non fuerunt de mundo vel in mundo. Vnde Aug. Cum aliquid æternū mente concipimus iam in hoc mundo nō sumus. Si verò referatur mundus ad culpam, tunc dicitur mundus inordinatus amator mundi, secundum illud. 1. Io. 2. Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Et talis mundus, id est, peccator vtique non cognouit eum. Isti ergo vt ingrati designati per mundum propter inordinatum amorem eius non, cognouerunt verbum, nec recipiunt lucem gratiæ propter vitia sua. Collige ex dictis, quòd natiuitas spiritalis verbi, scilicet per gratiam, vel gloriam, habet incertitudinem quo ad gratiam, & incomprehensionem quo ad gloriam. Lux in tenebris &c. Habet congruam præparationem ibi. Erat lux vera. Habet in malis reculationem, ibi In mundo erat &c.

§. XIII.

TERTIA Christi natiuitas est tempore ex virgine matre sine patre, de qua sequitur. In propria venit, scilicet verbum diuinum. Venit autem non deserendo cœlum, nec mutando locum, sed veniendo sibi assumptum, id est, humanitatem nostram assumendo, in qua visibilis mundo apparet. Ita ergo natiuitas verbi temporalis vel in vtero Mariæ facta, id est, conceptio secundum illud Matt. 1. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Vel ex vtero Mariæ virginis, de qua Angelus. Natus est nobis hodie saluator. Lu. 2. qua venit in propria multum à patribus prænnunciata & optata. Vnde Iacob. Gen. penultimo. Non auferetur sceptrum Dei Iuda &c. donec veniat qui mittendus est. Et David in psalmo. Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos facias nos. Et Esa. Deus ipse veniet, & saluabit nos. Et Aggæus cap. 2. Veniet desideratus cunctis gentibus. Et Malachias cap. 3. Statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quaritis. Quæ omnia promissa & vota, impleta sunt quando in propria venit. Exiui à patre (ait Christus) & veni in mundum. Qui aduentus, id est, incarnatio fuit multipliciter figuratus, scilicet in virga Aarō & eius flore. In vellere Geleonis in area, & eius rore. In area domini impudibilibi deaurata, legē, manna, & virgam continentem. In porta secundum Ezech. in domo domini clausa & solo domino ingrediente & egrediente. In lapide secundum Dan. exciso sine manib. de monte. In virgine prænnunciata aperte secundum Esa. Emanuel con-

A. C. 34. **Mundus** nō cognouit verbū quō intellegendum. **Epilogus** corū quæ de natiuitate Christi spiritali dicta sunt. **Detēpora** li Christi natiuitate. **Prophetiæ** de Christi natiuitate. **Gen. 49.** **Pfal. 79.** **Isa. 51.** **Ioan. 16.** **a Num. 17.** **b Ind. 6.** **c Ex. 25.** **d Eze. 44.** **e Dan. 2.** **f Isa. 7.**

A. C. 34. lem concipiente & parturiente. Ex ista autem natiuitate temporali quatuor notantur. Primum nostre humanitatis in eo veritas. In propria &c. Eius natiuitatis fructuositas. Quotquot autem receperūt &c. Eius nobiscum cōuersabilitas. Verbū &c. Et habitauit. Vidimus gloriam eius. Quantum ad primum istud potest exponi tripliciter. Vno modo sic. Venit in propria, id est, in ea quæ erant sua, quia ipse fecit omnia & in eis erat, seu venit in mundum, in quo quidem est prius erat per gubernationem, non tamen prius ibi erat per carnis assumptionem. Hier. Inter illas sacrati ventris angustias manus omnipotentis Dei semper operatur, idem creator corporis pariter & animæ est, ipse est Dei virtus & sapientia qui in vtero virginis edificauit sibi domum. di. 5. n. 6. n. 6. n. 6. Et sui eum nō receperūt. Sui sunt homines omnes, quia ab eo formati. Non receperunt pro maiori parte hominum. Secundo modo sic. In propria venit, id est, incarnatus est ex populo Iudæorum, qui erat populus Dei ab in eo peculiari præ cæteris electus. Deut. 26. Elegit te dominus vt sis ei populus peculiaris. Dicuntur & proprii Iudæi quia coniuncti secundum carnem, quoniam mater eius Maria ex illo populo orta. Tum etiam quia multis beneficiis præ cæteris exaltati. Es. 1. Filios enutriui & exaltaui. Et sui eum non receperunt, in Messiam suum & saluatorem, credendo in eum. Ioan. Ego veni in nomine patris mei (ait ipse Iudæis) & non me receperistis. Tertio modo. In propria venit, assumendo scilicet omnes proprietates naturæ humanæ & mortalitatis & pœnalitates & passionis omnes & alia propria & communia hominibus, excepta ignorantia & peccato. ad Heb. Debuit per omnia fratribus assimilari. Sed sui eum non receperunt. i. heretici, sui per baptismum, eum non receperunt, vt veram humanitatem habentem, immò vnus dixit verbum conuersum in carnem, alius non habuisse animam, alius alia fatua vel falsa, vt dicitur infra.

§. XV.

QUOTQVOT autem receperunt eum &c. Hic ostenditur fructus huius natiuitatis temporalis Christi, quæ est maxima dignitas, scilicet filiatio diuina. Quia dedit eis potestatem filios Dei fieri. Ad Galatas. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere &c. vt adoptionem filioeum Dei reciperemus. Vnde & ipse Christus ait Magdalene. Vade ad fratres meos, & dic eis. Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum. Ioan. 20. Vnde & Leo Papa in sermone. Agnosce o Christiane, dignitatem tuam, & diuinæ confors factus naturæ, noli in veterem peccati vilitatem degeneri conuersatione transire. Et hoc satis congruit. Vt qui sumus filij Dei per hoc quod assimilamur filio, reformemur per filium. Vnde dedit eis, scilicet verbum ipsum, filios Dei fieri ad Rom. 8. Prædestinauit scilicet Deus electos conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Eis dedit, dedit quibuscunque scilicet recipientibus eum per fidem, Iudæis vel Gentibus, maribus vel feminis, seruis vel liberis. Vbi notandum quod homines dicuntur filij Dei per assimilationem ad Deum, sed hæc assimilatio potest esse si tripliciter, & sic etiam tripliciter homo potest esse filius Dei. Primo enim per gratiæ infusionem, vnde quicumque habet gratiam gratum facientem efficiatur filius Dei. Rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis, &c. I ad Gal. 4. Quoniam estis filij Dei, scilicet gratia habita. Secundo assimilatur Deo per operum perfectionem. Mat. 5. Diligite inimicos vestros vt scitis filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos &c. Tertio per gloriæ adeptionem, quantum ad animam per lumen gloriæ. 1. Ioan. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus. Et quantum ad corpus. Phil. 3. Reformabit corpus suum con figuratum corpori claritatis suæ. Et. 1. Ioan. 3. Videte qualem charitatem Deus pater dedit nobis, vt filij Dei nominemur & simus. Et ista filiatio compræhendit virtutes, ad quas promouemur per natiuitatem Christi. De hinc dicit August. in libro de ciuitate Dei. Vt homo fidentius ambularet ad veritatem, fidei, veritas ipsa Dei filius homine assumpto non Deo consumpto eandem constituit & stabilis fidem. De spe idem August. Quid tantum mentes nostras erigit, & à desperatione vitæ immortalis eripit, quàm quòd vnigenitus Dei filius nostrum dignatus est inire consortium, & mala nostra sustinere? De charitate idem. Quæ maior causa aduentus sui ad nos, vt si amare piget, reamare non piget? A malis etiam reuocat peccatorem. Luc. 9. Venit filius hominis saluum facere, quod perierat. Si ergo accipiat istud. Dedit potestatem eis filios Dei fieri, quantum ad operum perfectionem vel gloriæ adeptionem, tunc illud dictum nullam habet difficultatem, quia tunc intelligitur de potestate gratiæ gratum facientis, quæ habita homo potest facere opera perfectionis, & adipisci gloriam. Rom. 6. Gratia Dei vitæ æterna. Sed si intelligatur ista potestas de gratiæ infusione, tunc habet dubitationem illud. Dedit eis potestatem filios Dei, cum non sit in potestate nostra gratiam habere, hoc ergo quod dicitur dedit eis potestatem, aut intelligitur de potestate naturæ & tunc non videtur esse verum, quia supra naturam nostram est infusio gratiæ. Aut intelligitur de potestate gratiæ, & tunc hoc ipsum est gratiam habere, quod habere potestatem filios Dei fieri, & sic non dedit eis potestatem filios Dei fieri, sed esse. Ad quod dicendum secundum Diuum Thom. vbi supra, quòd in donatione gratiæ requiritur in homine adulto ad iustificationem suam cōsensu per motum liberi arbitrij. Vnde quia est in potestate hominis, vt consentiat vel non consentiat, dedit eis potestatem, hanc scilicet potestatem suscipiendi gratiam dedit hominibus dupliciter. Primo quidem gratiam præparando & hominibus proponendo. Sicut enim qui facit librum & proponit homini ad legendum, ita & Christus, per quæ gratia facta est. Ioan. 1. Et qui operatus est salutem in medio terræ, dicitur in Psal. Dedit nobis potestatem filios Dei fieri, per gratiæ susceptionem. Secundo, quia hoc non sufficit cum liberum arbitrium indigeat ad hoc, quòd promoueatur ad gratiæ susceptionem, auxilio gratiæ diuinæ, non quidem habitualis, sed mouentis, ideo dat potestatem mouendo liberū arbitriū hominis, vt consentiat ad gratiæ susceptionem, iuxta illud. Conuertere nos domine ad te, serua Con. mouendo scilicet liberum arbitrium ad amorem tuum, & conuertemur &c. Thren. vlt. Et hæc motio vocatur interior vocatio, de qua dicitur. Rom. 8. Quos vocauit scilicet interior voluntatem infligendo ad animam.

A tutis, &c. I ad Gal. 4. Quoniam estis filij Dei, scilicet gratia habita. Secundo assimilatur Deo per operum perfectionem. Mat. 5. Diligite inimicos vestros vt scitis filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos &c. Tertio per gloriæ adeptionem, quantum ad animam per lumen gloriæ. 1. Ioan. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus. Et quantum ad corpus. Phil. 3. Reformabit corpus suum con figuratum corpori claritatis suæ. Et. 1. Ioan. 3. Videte qualem charitatem Deus pater dedit nobis, vt filij Dei nominemur & simus. Et ista filiatio compræhendit virtutes, ad quas promouemur per natiuitatem Christi. De hinc dicit August. in libro de ciuitate Dei. Vt homo fidentius ambularet ad veritatem, fidei, veritas ipsa Dei filius homine assumpto non Deo consumpto eandem constituit & stabilis fidem. De spe idem August. Quid tantum mentes nostras erigit, & à desperatione vitæ immortalis eripit, quàm quòd vnigenitus Dei filius nostrum dignatus est inire consortium, & mala nostra sustinere? De charitate idem. Quæ maior causa aduentus sui ad nos, vt si amare piget, reamare non piget? A malis etiam reuocat peccatorem. Luc. 9. Venit filius hominis saluum facere, quod perierat. Si ergo accipiat istud. Dedit potestatem eis filios Dei fieri, quantum ad operum perfectionem vel gloriæ adeptionem, tunc illud dictum nullam habet difficultatem, quia tunc intelligitur de potestate gratiæ gratum facientis, quæ habita homo potest facere opera perfectionis, & adipisci gloriam. Rom. 6. Gratia Dei vitæ æterna. Sed si intelligatur ista potestas de gratiæ infusione, tunc habet dubitationem illud. Dedit eis potestatem filios Dei, cum non sit in potestate nostra gratiam habere, hoc ergo quod dicitur dedit eis potestatem, aut intelligitur de potestate naturæ & tunc non videtur esse verum, quia supra naturam nostram est infusio gratiæ. Aut intelligitur de potestate gratiæ, & tunc hoc ipsum est gratiam habere, quod habere potestatem filios Dei fieri, & sic non dedit eis potestatem filios Dei fieri, sed esse. Ad quod dicendum secundum Diuum Thom. vbi supra, quòd in donatione gratiæ requiritur in homine adulto ad iustificationem suam cōsensu per motum liberi arbitrij. Vnde quia est in potestate hominis, vt consentiat vel non consentiat, dedit eis potestatem, hanc scilicet potestatem suscipiendi gratiam dedit hominibus dupliciter. Primo quidem gratiam præparando & hominibus proponendo. Sicut enim qui facit librum & proponit homini ad legendum, ita & Christus, per quæ gratia facta est. Ioan. 1. Et qui operatus est salutem in medio terræ, dicitur in Psal. Dedit nobis potestatem filios Dei fieri, per gratiæ susceptionem. Secundo, quia hoc non sufficit cum liberum arbitrium indigeat ad hoc, quòd promoueatur ad gratiæ susceptionem, auxilio gratiæ diuinæ, non quidem habitualis, sed mouentis, ideo dat potestatem mouendo liberū arbitriū hominis, vt consentiat ad gratiæ susceptionem, iuxta illud. Conuertere nos domine ad te, serua Con. mouendo scilicet liberum arbitrium ad amorem tuum, & conuertemur &c. Thren. vlt. Et hæc motio vocatur interior vocatio, de qua dicitur. Rom. 8. Quos vocauit scilicet interior voluntatem infligendo ad animam.

A. C. 34. **Hæc Th.** in 3. p. q. 1. ar. 2. **Aug. in 11.** de ciu. c. 2. **Aug. in 13.** de trin. c. 2. **Th. in Io.** lect. 6. **Cō.** Trid. sess. 6. c. 7. Cōsensu ad iustificationem requiritur. **Pfal. 73.** **Vide & ob.** Trid. de iustificatione expressam doct. in animam.

A. C. 34. nina filiatione, ideo potest & aliter dici. Dedit eis, eum recipientibus, potestatem filios Dei fieri. i. gratiam per quam sunt potentes conferuare se in diuina filiatione. i. Ioannis vltim. Omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conferuat eum. Et sic dedit eis potestatem filios Dei fieri, per gratiam gratum facientem, per operum perfectionem, per gloria consecutionem, & hoc praparando, mouendo & conferuando gratiam.

Quibus autem conferatur fructus huiusmodi lucis orre subdit. His qui credunt in noie eius. q. d. Hoc est recipere eum, credere in eum. Vel sic secundum Orig. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui receperunt eum per fidem, & credunt in nomine eius, id est, illis qui nomen Christi integrum seruauit, vt nihil de diuinitate vel humanitate diminuat, falso crededo vt heretici. Vel sic. His qui credunt in nomine eius. i. habitibus fide formatam & facientibus opera salutis. [Illi enim qui habent fidem informem non credunt in nomine eius, quia non operantur salutem.] Nomen enim eius salutem importat. Ne quis autem audiendo hunc fructum, filiationis existimet generationem istam carnalem. Ideo subdit. Qui non ex sanguinibus. In carnali generatione duo concurrunt. scilicet causa materialis, & causa motiua. Materialis causa est sanguis. Per hoc igitur quod ex sanguinibus, intelligitur quicquid ex sanguine generatur concurrens vt materia, ad carnalem generationem. Semen autem secundum philosophum est superfluitas vltima cibi sanguinei. Vnde siue semen viti siue menstruum mulieris intelligitur per sanguinem. Causa vero motiua ad generationem est voluntas casualis se commiscens, scilicet maris & femine, quia licet actus virtutis generatiue in quantum huiusmodi non sit subditus voluntati, preambula tamen ad ipsum voluntati subiiciuntur. Et ideo dicitur. Neque ex voluntate carnis, id est, mulieris, neque ex voluntate viri, vt ex causa efficienti, sed ex Deo nati sunt, id est, non carnaliter sed spiritualiter sunt filij Dei tales. Vel etiam potest dici quod duplex est motiua ad generationem carnalem. Vnum ex parte appetitus intellectiui, qui est voluntas, & hic dicitur vir. Aliud ex parte appetitus sensitui, quod est concupiscentia, & hic dicitur caro.

Origen. in hom. quae incipit vox scripturae.

Fides formata & informis.

In generatione carnali quae concurreat. Arist. lib. 1. de gener. animalium cap. 19.

Verbum caro factum.

Chrysostomus in Ioan. 10.

Aug. in Io. tract. 2.

Aug. ser. 13. de temp. Ber. ser. 3. in vig. nat.

§. XVI.

ET verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Istud potest continuari ad praecedentia tripliciter. Vno modo ad illud quod dixerat. In propria venit. q. d. Nec credas venisse mutando locum, ita dixit. Vnde refertur ad id quod dixerat. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, quasi quaeretur ab aliquo: Vnde habitauit verbum hanc potestatem? Respondens subdit. Et verbum caro factum est. q. d. Hoc ipsum quod verbum caro factum est, dedit nobis potestatem, vt fieri possimus filij Dei. Aug. vero continuat ad illud, quod immediate dictum erat. Ex Deo nati sunt, dicens. Quia dum videbatur vt homines ex Deo nascerentur, ideo quasi in argumentum huius dicit, vt verum esse credatur, subdit illud, de quo mirum videtur. Et verbum caro factum est. q. d. Ne mireris homines ex Deo nasci, quia verbum caro factum est. i. Deus factus est homo. Vnde Aug. Deus factus est homo, vt homo fieret Deus. Bern. Tres mixturas seu tria opera fecit Deus ita mirabiliter singularia, & ita singulariter mirabilia, vt nec prius facta sint nec postea facienda. Coniuncta quippe sunt adinueniem Deus & homo, mater & virgo, fides & cor humanum, scilicet ista

credendo. Dicitur autem. Verbum caro factum est, id est, conceptum de virgine Maria, & de Spiritu sancto. Sed de virgine Maria, quia caro eius de substantia eius & de purissimis eius sanguinibus formata est. Quod vero dicitur conceptus de Spiritu sancto, non sic est intelligendum, vt tanquam de substantia Spiritus sancti sit factus, sicut cultellus de ferro, sed quia opere Spiritus sancti, non humano facta est illa conceptio. Nec tamen ibi solus Spiritus sanctus operatus est ad formandum illam carnem & creandam illam animam, & faciendam illam vnionem, sed simul pater, filius, & Spiritus sanctus, trinitas vnus Deus. Attribuitur tamen magis Spiritu sancto, quia ex solo amore Dei & gratia sine meritis nostris verbum caro factum est. Amor autem in diuinis attribuitur Spiritu sancto. Non tamen persona patris, vel Spiritus sancti, sed persona verbi carnem assumpsit. Et habitauit in nobis, id est, conuersatus est inter homines. Baruch. 4. Post haec in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, dans nobis formam viuendi, doctrina & exemplo. Vnde Aug. in sermone. Homo sequendus non erat, qui videri poterat, quia scilicet peccator, Deus sequendus erat qui videri non poterat. Vt ergo homini exhiberetur & qui ab homine videretur, & quem homo imitaretur, Deus factus est homo: quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Mat. 2. Veniens habitauit Nazareth. Bern. O bone Iesu, quam dulciter cum hominibus conuersatus es, quanta eis bona largitus es, quanta pro eis passus es, dura verba, duriora verbera, durissima crucis tormenta. Gregor. in moral. Studebant superbi homines ex Adae stirpe generati prospera vitae praesentis appetere, aduersa deuitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos incarnatus dominus, aduersa appetens, prospera spernens, opprobria amplectens, gloriam fugiens. Et a principio suae natiuitatis ostendit viam virtutum tenendam, scilicet humilitatis, charitatis, & austeritatis, quia paruulus natus est nobis, & in magna paupertate & charitate. Hier. 31. In charitate perpetua dilexi te. Et Dion. ait. His diebus Deus passus est excessum amoris, quando verbum caro factum est &c. Quidam male intelligentes dicta verba, sumpserunt sibi inde occasionem erroris & diuersimode. Nam Eutyces cum sequacibus dixit, Verbum ita carne factum, ac si aliquid eius sit conuersum in carnem, sicut farina fit panis, & aer ignis, vnde ponebat Dei & hominis vniam naturam, quod haereticum est. dist. 15. c. 1. & impossibile. Nam supradictum est, Verbum erat Deus, sed Deus est immutabilis. Malachia. 3. Ego Deus & non mutator. Vnde esse non potest, quod conuertatur in aliam naturam. Intelligitur ergo Verbum factum est caro, id est, carne assumptum, non quod sit conuersum in carnem. Alij haeretici dixerunt: Verbum non quidem conuersum in carnem, sed carnem assumpsisse sine anima, & ideo Ioannes dixit. Verbum caro factum est. Nam si sumpsisset animam, dixisset, Caro factum est cum anima. Hic fuit error Arii qui dixit Christum non habuisse animam, sed verbum Dei fuisse loco animae in illa carne. Sed huiusmodi passiones, nec in verbo possunt esse, nec in carne sola. Tum etiam, quia Deus non potest esse forma alicuius corporis. Praeterea caro non fortitur speciem carnis nisi per animam. Nam recedente anima caro hominis vel bouis non dicitur caro nisi aequiuoce.

Alij haeretici, vt Apollinaris, dixerunt verbum vtique assumpsisse

carne, & etiam animam, sed sensitiuam non intellectuam. Nam loco intellectiuae dicunt fuisse verbum. Sed hoc apparet esse falsum ex sacra scriptura. Nam quaedam dicuntur de Christo quae nec in deitate, nec in anima sensitiua sola possunt reperiri, vt admiratio. Mat. 8. Iesus dicitur admiratus fidem Centurionis. Praeterea secundum quod ait Damas. Quod assumbatur, hoc curabatur vel reparabatur. Si ergo non sumpsisset animam intellectuam, non eam curasset. Sic ergo intelligendum est illud, Verbum caro factum est, id est, verbum assumpsit carnem animatam anima intellectuam. Vnde Leo Papa in sermone. Verbum Dei Deus filius Dei vt hominem ab aeterna morte redimeret, factus est homo [ita se ad susceptionem humanitatis nostrae sine diminutione suae maiestatis inclinans, vt manens quod erat, assumensque quod non erat, verum serui formam ei formae in qua est patris aequalis vniret.] Et tanto sedere naturam vt ranque consereret, vt nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio. Salua igitur vtriusque proprietate substantiae & in vniam coeunte personam, suscipitur a maiestate humilitas, a virtute infirmitas, ab aeternitate mortalitas [& ad rependendum nostrae conditionis debitum, natura inuolabilis naturae est vnica passibili, Deusque verus & homo verus, in vnitatem domini temperatur, vt quod nostris remedijs congruebat, vnus atque idem Dei hominumque mediator, & mori posset ex vno & resurgere ex altero.]

Ex qua autoritate reprobat opinio haeretica Nestorij dicentis in Christo esse duas personas & duos filios, dist. 15. cap. 1. Vnum filium Dei, alium filium virginis. Et secundum istos dici non posset, Deus factus est homo, quae tamen est vera expositio huius. Verbum caro factum est, quia impossibile est, quod duorum singularium, quae sunt diuersa secundum suppositum, vnium praedicetur de alio. Vnde si esset aliud suppositum seu persona verbi, alia persona vel suppositum hominis, non esset verum quod dicitur, Verbum caro factum est. Signanter ergo euangelista dicit, Factum est, & non dicit, assumpsit, vt ostendat quod vnio verbi ad carnem non est talis qualis fuit assumptio prophetarum, qui non assumebantur in vnioem suppositi, sed ad actum propheticum tantum, sed est talis quod hominem faceret Deum, & Deum hominem, id est, quod Deus esset homo. Fuerunt & alij qui non intelligentes modum incarnationis, posuerunt incarnationem praedicatam ad vnitatem personae terminatam, consistentes in Christo vniam personam Dei & hominis, sed tamen dicebant in Christo duas esse hypostasies seu supposita. Vnum humanae naturae creatum, aliud diuinae naturae increatum. Quae opinio ponitur in 3. sent. dist. 6. Sed hoc est ha-

ereticum, quia sic non posset saluari hoc quod Deus factus est homo. Vnde in concilio dicitur, Si quis dixerit in domino Iesu vniam personam & duas hypostasies, anathema sit. Vnde euangelista ad excludendum omnem assumptionem quae ad vnitatem personae non terminatur, vtitur hoc verbo, factum est. Quare autem euangelista non facit mentionem de anima, sed tantum de carne dicens Verbum caro factum est. Tho. vbi supra assignat quatuor rationes. Prima est ad instruendam veritatem incarnationis contra Manichaeos, qui dicebant non assumpsisse veram carnem, sed phantasticam tantum, cum non esset conueniens, vt dicebant ipsi, quod boni Dei verbum assumeret carnem, quam ipsi dicebant ad Diabolo factam. Et ideo ad hoc excludendum Io. tantum nominauit carnem, dicens Verbum caro factum est. Secunda ratio est ad demonstrandam Dei erga nos benignitatis magnitudinem. Constat enim quod anima rationalis magis conformis est Deo quam caro, & quidem magnum pietatis sacramentum fuisset, si verbum assumpsisset animam humanam: vt potest sibi magis conformem. Sed assumere etiam carnem elongatam a simplicitate diuinae naturae fuit multo maioris immo inestimabilis pietatis indicium. i. ad Tim. 3. Magnum pietatis sacramentum quod manifestatum est in carne, & ideo euangelista fecit mentionem de carne. Tertio ad demonstrandum veritatem & singularitatem vnionis in Christo: aliter quidem hominibus sanctis vnitur Deus quantum ad animam. Sap. 7. In animas sanctas se transferat, & amicos Dei constituit. Vniri autem carni hoc est singulariter in Christo secundum illud Psal. Singulariter sum ego. Et Iob. 28. Non adequabitur ei aurum &c. Hanc singularem vnionem volens ostendere Ioan. ideo dixit, Caro factum est. Quarta est ad insinuandam congruitatem humanae reparationis. Homo enim, per carnem infirmabatur, ideo euangelista annuncians aduentum Christi congruum verbum assumpsit nostrae praeparationi, mentionem de carne faciens, ostendendo quod caro infirma per carnem verbi reparata est: quam rationem tangit Apostolus ad Rom. 8. dicens. Nam quod impossibile erat legi in qua infirmabatur per carnem &c.

Si vero quaeritur quomodo verbum est homo, dicendum secundum Th. vbi supra, quod eo modo quo Sortes est homo habens humanam naturam, non quod verbum sit ipsa natura humana: sed est diuinum suppositum vnium humanam naturam, nec hoc quod factum est homo, ponit aliquam mutationem in Christo ex parte verbi, sed ex parte carnis assumptae de nouo in vnitate personae. Dicitur enim verbum caro propter vnionem, vnio autem quaedam relatio est, relationes autem de nouo dictae de Deo in respectu ad creaturas non important mutationem ex parte Dei, sed ex parte creaturae ad Deum, nouo modo se habentis. Quod sequitur habitauit in nobis. i. in natura nostra manens in sua natura distinctum secundum Chr. & Hilar. ideo hoc dixit euangelista ad excludendum errorem dicentium ex hoc quod dictum est, Verbum caro factum est, confusionem & transmutationem naturarum factam fuisse. Nam ne credatur ex hoc vniam naturam coniunctam factam ex verbo & carne, ideo subdit. Habitauit in nobis. Illud enim quod in aliud conuertitur, non manet distinctum: quod autem non distinguitur ab aliquo, non inhabitat illud, sed verbum habitauit in nostra natura, ergo quantum ad suam naturam est distinctum ab ea. Et intelligendum est habitauit in nobis

A. G. 34. Qualiter dicitur conceptus de Spiritu sancto. Th. in 3. p. 1. q. 32. art. 1.

Aug. in quod sec. denat.

Gr. lib. 30. mor. c. 30.

Dio. Aereo. dedi. nom. c. 7. hoc videtur inuenire. Error Eutycheus, naturas in Christo co fundentis.

Arij error afferentis Christum anima carnis fuisse.

A. C. 34. Apollinaris haereticus. assumpsisse carnem, & etiam animam, sed sensitiuam non intellectuam. Nam loco intellectiuae dicunt fuisse verbum. Sed hoc apparet esse falsum ex sacra scriptura. Nam quaedam dicuntur de Christo quae nec in deitate, nec in anima sensitiua sola possunt reperiri, vt admiratio. Mat. 8. Iesus dicitur admiratus fidem Centurionis. Praeterea secundum quod ait Damas. Quod assumbatur, hoc curabatur vel reparabatur. Si ergo non sumpsisset animam intellectuam, non eam curasset. Sic ergo intelligendum est illud, Verbum caro factum est, id est, verbum assumpsit carnem animatam anima intellectuam. Vnde Leo Papa in sermone. Verbum Dei Deus filius Dei vt hominem ab aeterna morte redimeret, factus est homo [ita se ad susceptionem humanitatis nostrae sine diminutione suae maiestatis inclinans, vt manens quod erat, assumensque quod non erat, verum serui formam ei formae in qua est patris aequalis vniret.] Et tanto sedere naturam vt ranque consereret, vt nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio. Salua igitur vtriusque proprietate substantiae & in vniam coeunte personam, suscipitur a maiestate humilitas, a virtute infirmitas, ab aeternitate mortalitas [& ad rependendum nostrae conditionis debitum, natura inuolabilis naturae est vnica passibili, Deusque verus & homo verus, in vnitatem domini temperatur, vt quod nostris remedijs congruebat, vnus atque idem Dei hominumque mediator, & mori posset ex vno & resurgere ex altero.]

Ex qua autoritate reprobat opinio haeretica Nestorij dicentis in Christo esse duas personas & duos filios, dist. 15. cap. 1. Vnum filium Dei, alium filium virginis. Et secundum istos dici non posset, Deus factus est homo, quae tamen est vera expositio huius. Verbum caro factum est, quia impossibile est, quod duorum singularium, quae sunt diuersa secundum suppositum, vnium praedicetur de alio. Vnde si esset aliud suppositum seu persona verbi, alia persona vel suppositum hominis, non esset verum quod dicitur, Verbum caro factum est. Signanter ergo euangelista dicit, Factum est, & non dicit, assumpsit, vt ostendat quod vnio verbi ad carnem non est talis qualis fuit assumptio prophetarum, qui non assumebantur in vnioem suppositi, sed ad actum propheticum tantum, sed est talis quod hominem faceret Deum, & Deum hominem, id est, quod Deus esset homo. Fuerunt & alij qui non intelligentes modum incarnationis, posuerunt incarnationem praedicatam ad vnitatem personae terminatam, consistentes in Christo vniam personam Dei & hominis, sed tamen dicebant in Christo duas esse hypostasies seu supposita. Vnum humanae naturae creatum, aliud diuinae naturae increatum. Quae opinio ponitur in 3. sent. dist. 6. Sed hoc est ha-

ereticum, quia sic non posset saluari hoc quod Deus factus est homo. Vnde in concilio dicitur, Si quis dixerit in domino Iesu vniam personam & duas hypostasies, anathema sit. Vnde euangelista ad excludendum omnem assumptionem quae ad vnitatem personae non terminatur, vtitur hoc verbo, factum est. Quare autem euangelista non facit mentionem de anima, sed tantum de carne dicens Verbum caro factum est. Tho. vbi supra assignat quatuor rationes. Prima est ad instruendam veritatem incarnationis contra Manichaeos, qui dicebant non assumpsisse veram carnem, sed phantasticam tantum, cum non esset conueniens, vt dicebant ipsi, quod boni Dei verbum assumeret carnem, quam ipsi dicebant ad Diabolo factam. Et ideo ad hoc excludendum Io. tantum nominauit carnem, dicens Verbum caro factum est. Secunda ratio est ad demonstrandam Dei erga nos benignitatis magnitudinem. Constat enim quod anima rationalis magis conformis est Deo quam caro, & quidem magnum pietatis sacramentum fuisset, si verbum assumpsisset animam humanam: vt potest sibi magis conformem. Sed assumere etiam carnem elongatam a simplicitate diuinae naturae fuit multo maioris immo inestimabilis pietatis indicium. i. ad Tim. 3. Magnum pietatis sacramentum quod manifestatum est in carne, & ideo euangelista fecit mentionem de carne. Tertio ad demonstrandum veritatem & singularitatem vnionis in Christo: aliter quidem hominibus sanctis vnitur Deus quantum ad animam. Sap. 7. In animas sanctas se transferat, & amicos Dei constituit. Vniri autem carni hoc est singulariter in Christo secundum illud Psal. Singulariter sum ego. Et Iob. 28. Non adequabitur ei aurum &c. Hanc singularem vnionem volens ostendere Ioan. ideo dixit, Caro factum est. Quarta est ad insinuandam congruitatem humanae reparationis. Homo enim, per carnem infirmabatur, ideo euangelista annuncians aduentum Christi congruum verbum assumpsit nostrae praeparationi, mentionem de carne faciens, ostendendo quod caro infirma per carnem verbi reparata est: quam rationem tangit Apostolus ad Rom. 8. dicens. Nam quod impossibile erat legi in qua infirmabatur per carnem &c.

Si vero quaeritur quomodo verbum est homo, dicendum secundum Th. vbi supra, quod eo modo quo Sortes est homo habens humanam naturam, non quod verbum sit ipsa natura humana: sed est diuinum suppositum vnium humanam naturam, nec hoc quod factum est homo, ponit aliquam mutationem in Christo ex parte verbi, sed ex parte carnis assumptae de nouo in vnitate personae. Dicitur enim verbum caro propter vnionem, vnio autem quaedam relatio est, relationes autem de nouo dictae de Deo in respectu ad creaturas non important mutationem ex parte Dei, sed ex parte creaturae ad Deum, nouo modo se habentis. Quod sequitur habitauit in nobis. i. in natura nostra manens in sua natura distinctum secundum Chr. & Hilar. ideo hoc dixit euangelista ad excludendum errorem dicentium ex hoc quod dictum est, Verbum caro factum est, confusionem & transmutationem naturarum factam fuisse. Nam ne credatur ex hoc vniam naturam coniunctam factam ex verbo & carne, ideo subdit. Habitauit in nobis. Illud enim quod in aliud conuertitur, non manet distinctum: quod autem non distinguitur ab aliquo, non inhabitat illud, sed verbum habitauit in nostra natura, ergo quantum ad suam naturam est distinctum ab ea. Et intelligendum est habitauit in nobis

Verbum est homo quod verum enunciat. In Ioan. lect. 6.

Vnio relictio quaedam.

Verbum est homo quod verum enunciat. In Ioan. lect. 6.

Vnio relictio quaedam.

Verbum est homo quod verum enunciat. In Ioan. lect. 6.

Vnio relictio quaedam.

Verbum est homo quod verum enunciat. In Ioan. lect. 6.

Vnio relictio quaedam.

Verbum est homo quod verum enunciat. In Ioan. lect. 6.

Vnio relictio quaedam.

Verbum est homo quod verum enunciat. In Ioan. lect. 6.

Vnio relictio quaedam.

A.C. 34. nobis, id est, natura verbi inhabitavit naturam nostram non hypostasim vel personam, quae est eadem vtriusque naturae in Christo. Vel sic, habitavit in nobis. i. conuersatus est in nobis, sicut vnus ex nobis. Et sic de eo multa videmus & audimus dicta & facta in nostri informationem & directionem.

§. XVII.

Et vidimus gloriam eius exponitur. In Ioan. tract. 2.

Cæci nati curati allegoria.

Per sacramenta gratia comunicatur.

Moyse non vidit gloriam Dei iud. Apostoli.

Excellētia Christi ex quatuor eius prae-rogatiuis Apost. de mōstrata. 18. mor. c. 4. Mat. 17.

ET vidimus gloriam eius, gloriam quasi vngenti a patre, plenum gratiae & veritatis. Istud potest continuari ad praecedentia tripliciter. Vno modo sic secundum Aug. vt referatur ad beneficium gratiae. Oculi enim hominum spirituales deficiebant a cognitione diuinae lucis, non solum naturaliter sed etiam ex peccato, secundum illud Psal. 17. Supercecidit ignis, scilicet concupiscentiae, & non viderunt solem, scilicet iustitiae. Vt ergo posset a nobis videri ipsa lux diuina, fecit Deus collyrium de carne sua sanans oculos nostros, vt sic oculos nostros carnis concupiscentia corruptos verbu collyrio suae carnis sanaret. Et ideo dicto, Verbum caro factum est, statim subdit, Et vidimus. Quod signatum fuit Io. 9. quando Iesus luto facto ex puluere & ex sputo liniuit oculos caeci nati, & lauans eos vidit clare. Sputum ex capite descendens, est verbum a patre procedens quod cum puluere nostrae mortalitatis fuit vnitum, quando verbum caro factum est. Et hoc mysterio incarnationis suscepto per fidem ab oculis mentis, aqua baptismi addita, actu vel proposito, illuminatur quisque per gratiam, qua gratia fuit plenum verbum ipsum incarnatum, in quantum verbum, ipsam gratiam conferens, in quantum caro. i. homo gratiam omnem gratis datam & gratum facientem ab initio conceptionis suae sine mensura recipiens vt non posset in eo crescere, & in quantum caput Ecclesiae in alios omnes suo exemplo detrans. Io. 1. De plenitudine eius recepimus gratiam. Quae gratia nobis applicatur per baptismum & alia sacramenta ab eo instituta, vt ipsius gratiae contentiuam & virtutem habentia ab ipso verbo incarnato. Vnde ad ipsum representandum, constant ipsa sacramenta ex verbis vt forma, & re visibili vt materia. Psal. 106. Misit verbum suum, & sanauit eos &c. scilicet per sacramenta, vt dicitur in principio quarti sen. Plenum etiam fuit verbum incarnatum veritatis, id est, omni sapientia, quam communicauit sua doctrina. Aliter & secundo sic potest continuari istud. Vidimus &c. vt fit quasi argumentum eius quod dixerat, Verbum caro factum est. q. d. Ex hoc habeo & scio, quod verbum Dei est incarnatum, quia ego cum aliis Apostolis gratiam eius vidimus, id est, claritatem. Importat enim gratia quandam manifestationem alicuius excellentiae. Et Moyse quidem desideras hanc gloriam dicebat domino Exod. 33. Domine ostende mihi gloriam tuam. Sed non meruit eam videre, quoniam ei dictum fuit. Posteriora mea videbis, id est, umbras & figuras eius, non ipsam: Apostoli vero ipsam claritatem viderunt, id est, verbum incarnatum. Vnde 2. ad Cor. 3. Nos (ait Apostolus) reuelata facie gloriam domini speculantes, id est, absque figuris, vnde & Christus dixit eis. Luc. 10. Beati oculi qui vident quae vos videtis. Multi enim prophetae & reges &c. Erat enim quasi quadam beatitudo & fruitio, videre & cognoscere fide verbum incarnatum. Gloriam quasi vngenti a patre. Istud, quasi, secundum Greg. non est similitudinis, sed expressio veritatis, id est, gloria eius, qui est vngentus patris. Attenditur autem singularitas huius gloriae visae ab Apostolis ex quatuor. Primo ex patris testimonio,

A quod reddidit filio in transfiguratione, cui praesens fuit ipse Ioan. euangelista. De hac gloria dicitur. 2. Pet. 1. Accepit Iesus a Deo patre honorem & gloriam voce ad eum delapsa de caelo, scilicet hic est filius meus &c. Secundo quantum ad Angelorum ministerium. Nam ante incarnationem homines erant Angelis subiecti, vnde permittentur se adorari veneratione tamen dulci, sed postea Christo subiecti ministraverunt. Mat. 4. Accesserunt Angeli, & ministrabant ei. Nec Angelus, qui ostendit Ioanni mysteria Apocalypsis, voluit ab eo adorari. Apoc. penul. Tertio quantum ad naturam obsequium. Tota enim natura Christo obediens obsequabatur ad nutum, vt pote ab ipso instituta in quantum verbum, quod nec homini, nec naturae Angelicae concessum est, vnde & Mat. 8. dicebant Apostoli. Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei? Quarto quantum ad docendi & operandi modum. Moyse enim & prophetae alij non praepcepta propria auctoritate dabant, sed Dei, dicendo. Haec dicit dominus. Christus autem tanquam dominus potestatem habens propria auctoritate docebat, vnde dicebat Mat. 5. Ego autem dico vobis. Item alij sancti operabantur miracula virtute non sua sed Dei, Christus autem virtute propria. Sic ergo viderunt gloriam verbi, non quod viderent essentiam diuinam, quae erat in Christo, sed ex praedictis intellexerunt ipsum quem videbant ita gloriosum, esse Deum incarnatum.

C Tertio sic continuatur illud, Vidimus &c. ad praecedentia secundum Chrys. vt fit expressum multiplicari beneficii, q. d. Non solum recepimus per istam incarnationem diuinam filiationem, vt dictum est, sed etiam quod vidimus gloriam eius, & ideo subdit, Vidimus &c. Et ista vltima expositio est ad propositum pro vltima ex quatuor notatis circa Christi naturam te temporalē. Vnde & Christo Angeli cecinerunt. Gloria in altissimis Deo. Lu. 2. Manifestabitur, quae nunc usque fuit occulta eis, & pax reconciliationis hominibus bona voluntatis. Esa. 40. Reuelabitur gloria domini, & videbit omnis caro salutare Dei, id est, videre poterit Deum saluatorem. Vnde & in festis cantatur ille hymnus ad representandum gloriam caelestem: vnde Greg. in hom. Quid est quod nascituro domino mundus describitur? nisi quia ille apparebat in carne, qui suos adscriberet in aeternitate, scilicet dando eis gloriam supernam. Oculi debiles & infirmi lucem solis in seipsa aspicerent non valent, sed eam videre possunt in aliquo corpore opaco, quando in eo resplendet. Ante incarnationem igitur oculi mentium hominum erant inualidi ad intuendam lucem, quae illuminat omnem hominem. Et ideo vt suae visionis gaudio non priuaretur ipsa lux, verbum carne indui voluit, vt a nobis videretur, iuxta illud figurae Exo. 16. Viderunt gloriam domini in nube, id est, verbum Dei in carne, & demum videbimus gloriam Dei aperte in patria.

F Sed contra infra dicitur. Deum nemo vidit vnquam. Exo. 33. Non videbit me homo & viuere. Circa quae nota quod tripliciter potest Deus videri, secundum quod triplex est visio. Prima est visio naturalis & philosophorum. Secunda est visio supernaturalis & viatorum. Tertia est visio facialis & comprehensorum. Videtur gloria Dei, id est, maiestas eius & ipsum esse gloriosum naturaliter, in quantum scilicet per aliquam speciem intelligibilem a sensibus abstractum ab iis qui per considerationem magnitudinis creaturarum, per intellectum intuentur magnitudinem creatoris, secundum illud, A magnitudine speciei

A.C. 34.

Hom. 18. in Ioan.

Cur in festis dicitur gloria in excelsis. Homil. 8. in euang.

Similitudo pulchra.

Tripliter potest Deus videri.

A.C. 34. Rom. 1. Deum esse probatur trib. rationibus. Tho. in 1. par. q. 2. a. 3. In consolat. 1. 3. met. 9. A.C. 34. speciei & creature, &c. Sap. 13. & illud, Inuisibilia Dei à creatura mundi, &c. Et vidimus gloriam Dei, id est, Deum esse, & quid gloriosum super omnia, ex causatione effectuum, ex rerum motione, & earum comparatione. Ex causatione. Omnis effectus habet causam suam: vnde Iob. c. 7. Nihil sine causa fit. Multos autem effectus videmus, quorum vnus est causa alterius. Et cum non sit processus in infinitum, oportet deuenire ad aliquam primam quae est causa produca omnia & non produca ab aliquo. Et haec est Deus gloriosus. Quantum ad motum. Omne quod mouetur, ab alio mouetur. Mouetur homo corporaliter ad motum caeli. Caelum mouetur ab Angelo. Angelus à Deo virtualiter. Oportet ergo deuenire post multum discursum mouentium ad primum motorem, qui non mouetur ab alio: & hic est Deus gloriosus, [qui tempus ad vno ire iuber, stabilisque manes dat cuncta moueri.] ait Boetius. Quantum ad comparationem. Bonum & melius non dicuntur nisi per respectum ad optimum, sed diuersi gradus bonitatis reperuntur in rebus, quibus vna est melior altera, quia perfectior est planta lapide, & perfectior brutum animal planta, quia viuunt & sentit, & in animalibus melior vna species altera, vt equus melior asino, & huiusmodi: sed nobilior homo omnibus brutis, quia intelligit, & in ipsis melior & sapientior, & pulchrior vnus altero. Perfectior quoque in natura Angelus homine, quia purus spiritus, & in Angelis perfectior natura & gratia vnus altero. Et sic discurrendo oportet deuenire ad vnum supremum optimum bonum: ratione cuius aliquid dicatur melius altero, in quantum magis participat de bonitate illius optimi. Et hic est Deus gloriosus. Vnde Philosophus. Vnus est ergo princeps qui est aeternus & infinitae nobilitatis, ait idem. Secunda visio est perfectior, quia est per supernaturalem cognitionem à Deo collatam, de qua Apostolus. 1. ad Cor. 13. Videmus nunc, scilicet, Deum & diuina per speculum, scilicet, creaturarum & in anigmate figurarum. Quae visio est non sit clarior scientia nostra, est tamen certior: & supra opinionem & dubitationem & infirmitatem per demonstrationem. Est et triplex, per fidei communem notitiam per prophetiam variam scientiam, per raptus excellentiam. De prima visione Psal. Viderunt omnes fines terrae salutare Dei nostri, id est saluatorem Deum nostrum, quia de omnibus Gentibus vsque ad finem mundi crediderunt aliqui ex praedicatione Apostolorum. de quibus Psal. Caeli enarrant gloriam Dei, & in omnem terram, &c. Et si fides est firmata per charitatem, perfectius videtur: quia per gustum etiam, secundum illud Psal. Gustate & videte quoniam suavis est Dominus. Et alius etiam qui credendo in Christum eum incarnatum viderunt. Vnde Simeon dixit Luc. 2. Viderunt oculi mei salutare tuum. Lumen ad reuelationem Gentium & gloriam plebis tuae Israel. Non enim exclusa fuit fides ab Apostolis, nec etiam à virgine Maria ex hoc quod viderunt verbum incarnatum. Nam carnem videbant non verbum, & ideo Thomae dixit Christus Ioan. penul. Quia vidisti me scilicet, carnem, credidisti deitatem. de secunda visione, scilicet prophetica Dominus Osee 12. Ego visionem multiplicavi & in manibus prophetarum assimilatus sum: vnde prophetae antiquitus videntes dicebantur, quia videbant quae populi non videbant, scilicet, Dei mysteria. Est autem triplex genus propheticae visionis, vna corporalis, alia imaginaria, tertia intellectualis. Corporalis est cum Deus per subiectam creaturam visui corporali proponitur. Sicut Abra-

A.C. 34. Rom. 1. Deum esse probatur trib. rationibus.

Tho. in 1. par. q. 2. a. 3.

In consolat. 1. 3. met. 9.

Arist. 12. met. c. vlt.

Secunda visio.

Triplex visio Dei supernaturalis.

Psal. 97.

Psal. 18.

Psal. 33.

1. Reg. 9.

Visio prophetica triplex.

A ham vidit diem Christi, vidit & gauisus est. Ioan. 8. quando, scilicet, vidit tres sibi occurrentes, & vnum adorauit. Gen. 18. quia quos prius homines reputauit, post Angelos credidit, in eis recognoscens mysterium Trinitatis in vna essentia, vel trinitate substantiarum in Christo, id est, verbi, animae, & carnis, in vna persona. Et Moyses vidit rubum ardere & non consumi, intelligens in hoc significari Deum ignem spineto nostrae mortalitatis vniri. Imaginaria visio est quando per subiectam creaturam, representatam imaginationi, est non sensu exteriori perceptam, Deus reuelatur: sicut vidit Esa. Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & plena erat omni terra maiestate eius, &c. Esa. 6. Haec dicit Esaias cum vidit gloriam Dei, scilicet imaginariē. Et Iacob vidit in somnis Dominum innixum scalae tangenti caelum, &c. Gen. 27. Visio intellectualis est cum per aliquod lumen seu species intelligibiles à Deo mentibus sanctis infusas non à phantasmatibus abstractas Deus vel aliquid diuinum reueletur, sicut est prophetia in Psal. Dauid plena mysteriis incarnationis. De visione per raptum si loquamur de raptu Pauli, de quo Aug. Iesum videbat, quando caetera non videbat, communiter tenetur quod viderit tunc Deum per essentiam: sed ad horam, non perpetuiter: & ideo non fuit simpliciter beatus. Et idem dicitur de Moyse: vtrum autem fuerit tunc in corpore an extra corpus dicit senescire. Poterat tamen anima esse in corpore, & Deum videre intellectu vt beati, dummodo esset omnino alienatus à sensibus. Istam talem visionem per raptum ponimus inter visiones Dei à viatoribus: quia est fit per essentiam, tamen non permanet, & etiam fit à viante dum est viator, licet pro tunc fit alienatus à sensu & imaginatione. Et quod Paulus dicit, Audiu arcana Dei, exponit Nico. de Ly. id est, vidi arcana, &c. Quod autem vidit Stephanus in caelum intuens gloriam Dei: vt dicitur Act. 6. magis pertinet ad visionem imaginariam vel sensibilem, quam ad visionem beatificam. Per nullam autem praedictarum visionum peruenitur ad visionem diuinam essentia: nisi in raptu Pauli & Moyse quae visio tamen non permansit. Nulla enim species creata, siue qua informatur sensus exterior, siue qua informatur imaginatio, siue qua informatur intellectus, est representatiua diuinae essentiae, vt est. Illud autem homo cognoscit per essentiam, quod species, quam habet intellectus in sensu representat vt est: sed per nullam speciem creatam potest representari diuina essentia, vt est: & hoc patet ex eo, quod nullum finitum potest representare infinitum vt est. Omnis autem species creata est finita. Vnde cum Deus hoc quod est, sit infinitum, non potest representari per speciem creatam: vnde Iob 36. Omnes homines vident eum, scilicet, Deum aliquo, scilicet dictorum modorum: sed vnusquisque intuetur eum procul, quia, scilicet, per omnes alias cognitiones quam per essentiam cognoscitur: Non cognoscitur de Deo quid sit sed quid non est. Vnde, vt dicit Dionysius, in li. de mystica theologia. Potissimum per quod homo per species creatas peruenire potest in cognitionem Dei, est per remotionem, scilicet, remouendo à Deo ea quae sunt in creaturis, quantum ad eum modum qui est in creaturis. Est enim bonitas & sapientia & alia huiusmodi in creaturis, quae non eo modo sunt in Deo, quia non vt accidentia, sed omnia sunt sua essentia. Est tertia visio facialis, de qua Apostolus 1. ad Cor. 13. Tunc, scilicet, in patria facie ad faciem videbimus, quia vt dicitur Esa. 33. Regem in decore suo videbunt. Fuerunt tamen aliqui qui dicerent distinctionem.

A.C. 34. Aug. li. 11. sup Gen. ad lit. c. 7. & Iud. 1. 7. etym. c. 8. Exod. 3.

Th. in 2. 1. q. 173. a. 3. Paulus in raptu vidit Deum.

2. Cor. 13.

Cur Deus videri non potest. Tho. in 1. p. q. 12. a. 2.

Dionysius de myst. the. c. 1.

Tertia visio Dei beatifica. Deum videri non posse in patria eternam.

354 CAP. I. EXPOSITIO APOCAL. DE MYSTICO CHRIS. CORPORE.

A.C. 34. uinā essentiam nunquā ab aliquo intellectu creato A. uideri posse: sed quōd ab Angelis & animabus beatis videtur solum claritas Dei, non autem essentia. Sed hoc esse erroneum, probatur tripliciter: primo quia repugnat authoritati scripturæ i. Ioan. i. Videmus, inquit, eum sicuti est. Secundo quia claritas Dei non est aliud, quā sua essentia. Non enim est lucēs per participationē luminis, sed per seipsam. Tertio quia impossibile est quōd ipsam beatitudinem quis consequatur nisi in visione ipsius diuinæ essentia. Nullus enim beatus perfectē esse potest, nisi omnino quietetur eius naturale desiderium. Naturaliter autem inest rationali creaturæ, quōd si quis alicuius effectus visi ignoret causam admiretur & desideret de ea scire, non solum an sit, sed etiam quid sit, unde secundum Philosophum hoc mouit homines ad philosophandum. Si ergo intellectus creatus videt omnia creata, constat quōd nisi scire causam, admiraretur & naturaliter eam scire desideraret. Causa autē omnium rerum est ipse Deus. Quicquid ergo de creaturis intellectus creatus intelligeret, non explebitur eius naturale desiderium, nisi ipsam diuinam essentiam videat & cognoscat. Et ideo auferre hominibus visionem diuinæ essentia, est auferre eis beatitudinem. Necessē est ergo ad beatitudinē intellectus creati quōd diuina essentia videatur. Vnde Dominus Matth. 5. Beatimundo corde quoniam ipsi deum vident. Hæc autē visio clara, est tota merces secundum Aug. Ioan. 17. Hæc est vita æterna (dixit Dominus Iesus) vt cognoscant te solum Deum & quem misisti Iesum Christum. Et est hæc visio tantæ pulchritudinis tantōque amore dignissima: vt quibuslibet & quamlibet bonis præditam animā sine hac existimet infelicitissimam Plotinus philosophus, vt refert Aug. de Ciui. Dei. Vident ergo sancti & Angeli diuinam essentiam non per aliquā speciem creatam intelligi bilem: sed per lumen gloria irradiatū intellectui eorum: secundum illud Psal. Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen, id est, in lumine gloria videbimus lumen diuinæ essentia. Aug. Pater & Filius & Spiritus sanctus vnum sunt lumen. Et istud lumen gloria est quid creatū, non quidem obiectum visionis: sed confortans & eleuans intellectū ad videndum ipsam diuinā essentiam, quæ est tota videatur quæ, in se infinita est, tamen à creatura quæ finita virtutis est, non infinite vt totaliter videtur, id est, vt tota comprehenditur: sed quasi finite. Et solus Deus se infinite videt, quia se comprehendit. Nullus tamen sanctus vel creatura aliqua ita videt Deum vt comprehendat eum: Et sic ad litteram verum est quod nemo vidit Deum, scilicet, comprehendendo. Nam cum omnis intellectus creatus sit finita virtutis, & Deus infinitus, totum eum cognoscere non potest, quantū, scilicet, est cognoscibilis: sed solus Deus se videt cōprehensiuē. Et sic intelligitur, Nemo nouit filiū nisi pater, neque patre quis nouit nisi filius, scilicet, comprehensiuē, non inde exclusio Spiritus sancto, quia vnus cum eis est Deus. Et hoc est quod ait Apostolus, Qui habitat lucē inaccessibile, quam nemo videre potest. Vident tamen sancti Deum per essentiam vt dictū est, vnde fatiatur sine fastidio desiderium eorum, secundum illud Psal. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et licet vnus sanctus Iympidius diuinam essentiam altero contempletur: sicut & corporaliter & intellectualiter acutius videt aliquam rem vnus quam alter: propter corporis vel intellectus meliorē dispositionem, quod procedit ex maiore charitate habita, non tamen aliquis videre

potest diuinam essentiam oculo corporali eā glorificato, vel imaginatione materiali, quia Deus est spiritus: & ideo percipi non potest ab oculo materiali: propter disproportionem potentia ad obiectum. Et sic potest etiam intelligi illud, Non videbit me homo & viuet. Et Deum nemo vidit vnquam, scilicet, oculo corporali, vel imaginatione, quæ est de rebus tantum materialibus. Sed videre potest oculus corporis glorificati Christi humanitatem gloriosam: sicut, & corpora aliorum sanctorum. Sed anima Christi habuit ab initio conceptionis & habet continuē visionē diuinæ essentia longe eminentius super omnes Angelos & sanctos. Vnde Sapiens. Eccl. 23. Oculi Domini lucidiores sole. & Eccl. 1. nil sub sole nouum, scilicet, Iesu Christo. Habuit enim & habet visionē seu notitiā omnium quæ fuerunt vnquā, sunt & erunt in actu, ad Hebr. 4. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Multa tamen videt Deus quæ facere potest, quamuis nunquā sit facturus. Et talia anima Christi non videt. Vnde nec ipsa anima Christi cōprehendit totaliter diuinā essentiam. Et hoc notat Psal. in persona Christi dicens. Mirabilis facta est scientia tua, scilicet, Deus, ex me, confortata est & non potero ad eā, scilicet, peruenire cōprehendendo. Videt ergo anima Christi à principio suæ creationis in verbo omnia quæ actu fuerunt, sunt, vel erunt. Et dicitur scientia visionis, quia præsens intuitus Dei fertur in totum tempus, & in omnia quæ sunt quocumque tempore, sicut in subiecta sibi præsentialiter. Sed non videt omnia, quæ Deus potest facere, quæ non faciet. Et dicitur scientia simplicis intelligentia, quæ sola est Dei. Nemo tamē peruenit ad illam Dei visionē & viuūt, vt homo, id est, sensualiter. Vidimus ergo gloriam eius inquantū per verbum incarnatum prouisum est nobis, vt videamus gloriam diuinæ essentia si volumus.

Titulus sextus de Ecclesia militante.

De mystico corpore Christi inquantum est caput Ecclesie, & Christicolæ membra, secundū representationem beati Ioan. in Apocalypsi. C A P. I.

PSVM scilicet, Christum dedit caput supra omnem ecclesiā, scilicet, Deus (ait Apostolus) Omnes enim sumus vnum corpus in Christo, scilicet, Ecclesia, cuius caput est Christus. Cum igitur dictum sit de capite, scilicet, verbo incarnato Domino Iesu Christo quo ad conuersationem eius omni perfectione plenissimam in quo ad doctrinam mirabilem ac mira-

a Cum Christus caput corporis Ecclesie passim in sacris scripturis appelletur, & in omnibus primatum tenere dicatur: sunt qui putant nonnihil de Christi gloria detractum, si alius aliquis vel caput Ecclesie sub Christo, vel primatum aliquomodo in terris respectu eorum quos ad tempus gubernat, tenere statuatur. Sed si nos dicemus aliquē præter Christum hic esse caput Ecclesie, vt Christus est, aut talem primatum tenere, qualem Christus tenet, merito blasphemia accusari possit oratio. Nunc autem dicimus Christum suo iure, esse totius corporis Ecclesie æternum caput. Petrum vero & Papam Romanæ Ecclesie, non nisi eius partis Ecclesie caput esse, quæ ad tempus aliquod in terris agit idque non suo sed alieno iure, quod ius ipsi Christus delegauit. Sand. de vision. l. 3. c. 2.

cula eius gloriosa: passione quoque & resurrectione simē à Ioanne in sinuata. Iā accedamus ad tractandū de ipsa ecclesia, cuius primi duces & pastores fuerūt Apostoli: quæ militans in mundo isto extat vsque ad finē mundi, tunc autem trāset in triumphantē, tota etiam in corporibus, scilicet, glorificatis. Ipsum autē decursum ecclesie per varios status in diuersis temporibus vsque in finem, reuelauit Dominus Iesus Ioanni, sed multum obscure per visiones, scilicet, imaginarias quæ à paucissimis intelliguntur, vnde ad litteram prophetando, vel diuinando exponuntur, prout notauit Nico. de Ly. Beatissimus igitur Ioan. Apostolus & Euangelista & propheta. Apostolus in epistolis. Euangelista in Euangelio suo. Propheta in Apocalypsi ob insuperabile euangelizandi constantiam à Domitiano imperatore ob Domini martyrium relegatus est in insulam Pathmos, in qua destitutus humanæ consolationis consortio, diuinā meruit allocutionis cōsolationibus releuari. Vna enim dominica die apparuit sibi Angelus Christum representās: qui status ecclesie militantis in nouo testamēto, per discursum diuersorum temporum sibi reuelauit in visionibus imaginariis diuersarum rerū quas ab eo tunc habuit, de quibus librum Apocalypsis scripsit: quod interpretatur reuelatio. In cuius libri commendationem, Hic dicit quod Apocalypsis rotō habet sacramenta, quot verba: & in commendationem voluminis omnis laus inferior est. Designat autem sed obscurissime persecutiones & afflictiones, quas passura est ecclesia à tyrannis, Gentilibus, imperatoribus, & hæreticis, ac etiam malis fidelibus & consolationes diuinis hic & in futuro percipiendas & iudicia & pœnas malorum, vt iacula prauitū minus feriant, & fideles spe diuini adiutorij & futuræ remunerationis eorum, ac punitione malorū numero multa mysteria describit. Nam salutationē in principio ponit post Deum, à septem spiritibus, qui in conspectu sunt diuini throni. Angelum Christum representantem in medio vidit septem candelabrorum aureorum habentē in manu septē stellas. Hæc scribit septem ecclesiis Asia, & septem Angelis eorum, id est, episcopis, singula singulis. Exinde ante thronū diuinæ maiestatis ei ostendit & consortium eius, scilicet, quatuor animalū, & viginti quatuor seniores, septem lapades quæ sunt septē spiritus Dei, vt ibi dicitur. Postea librum quem habebat sedens super thronū: deinde vidit clausum septē signaculis. Agnus autē & leo Iesus qui inuentus est volens aperire & soluere dicta signacula, ostensus est habere cornua septē. Post aperitionem septem signaculorū visi sunt & Angeli septem fortiter tubicinantēs, & loquentēs quilibet vnus post alium varia & diuersa. Demum & septem alii Angeli apparuerunt habentes septem phialas plenas aqua: quas effuderunt super terram vnus post alium. Sed & draco horribilis demonstratus est habens capita septem.

Septē spiritus qui sint. in Ap. c. 1.

Grego. l. 3. mor. c. 19. Gen. 1. VANTVM ad primum septenariū, exponit Nic. de Ly. A septē spiritibus, & c. id est, vniuersitate Angelorū. Nā septenarius numerus in scriptura frequenter vsitatus significat vniuersitatem, ex eo vt dicit Greg. qd omne tempus decurrit per septenarium hebdomadarū. Et in prima hebdomada Deus omnia fecit, septima die ab opere cessans, & ipsam sanctificans. Et quia vt ait Apostolus ab Hebræ.

Omnes administratorij spiritus sunt missi in adiutorium eorū qui hereditatē capiunt salutis. Omnes septem dicuntur: propter septem, quæ Deus circa nos Angelorū ministerio operatur. Primū circa naturalia ea mouendo vel immutando. Vnde & philosophi ponunt substantias separatas motores orbium celestium. Et Orig. exponit illud Christi quod scribitur Luc 21. Virtutes cœlorum mouebuntur, de Angelis qui mouebuntur. i. amouebuntur in fine mundi ab officio mouendi cœlos seu planetas. Nā tunc cessabit omnīs motus cœli. Sed & virtutes secundū Gre. dicitur illi Angeli, p quos Deus miracula operatur: in quibus natura immutatur. Secundū opus eorum, est circa infernalē ad coercendū. Officiū enim Angelorum qui dicuntur potestates secundum Greg. & alios, est refrænare malitiā dæmonum, ne tantū nobis noceant quantū vellēt in anima & corpore. Huius exemplū habemus in Tobia de Angelo Raphael: qui reliquit dæmonem Asmodeū in deserto, ne noceret filio Thobie & cōiugis eius, sicut fecerat septē maritis eius. Tertium circa criminalia, ad puniendū & electos & reprobos. Sic experti obstinationem in crimine pessimo Sodomorū & aliarum quatuor ciuitatum immiserunt super eos ignem & sulphur ex aere, & subuersæ sunt. Exercitum Sennacherib Deū blasphemantis vna nocte interfecit Angelus vnus centum octoginta quinque millia hominum. Dauid quoque gloriāntem in multitudine subditorum Angelus afflixit vulnerando peste morifera per tridū septuaginta millia hominum de populo suo. Quartum circa intellectualia, ad erudiendū. Omnes enim visiones & reuelationes prophetica sunt ministerio Angelorum. Nā & legē Moysæ dicit Apostolus ad Gal. ordinatā per Angelos in manu mediatoris. Angelus enim erat qui loquebatur Moysi in persona Dei dicens. Leges meas custodite, ego Dominus. Gabriel Angelus fuit qui reuelauit Danieli vtrumque Christi aduentum, determinans tempus primi, vt patet Dan. 9. Gabriel nuntiāuit Zachariæ conceptionē futurā Ioannis Baptiste, & Mariæ conceptū Christi. Angelus in somnis Ioseph manifestauit conceptionem Mariæ de Spiritu sancto, & accessum in Agyptum, & reuersionem inde Iesu nati. Et significauit Deus per Angelum suum seruo suo Ioanni statum ecclesie per successionem temporū, vt hic dicitur. Quintum circa voluntaria ad accedendum. Psal. Qui facit Angelos suos spiritus & ministros suos ignem vrentem, qui, in ministrando hominibus facit eos vrere diuino amore. Licet enim non Angelus immediate moueat voluntatē ad bonum, sed solus Deus: tamen purgat phantasiā à malis representationibus ex quibus homo incitatur ad malū & bonas imaginationes suggerit vnde quis affectet bona. In cuius figurā vnus Seraphim ex officio quidē, nō ex ordine trahens nomen: tetigit labia Esaiæ calculo ignito, & purgauit iniquitatem eius. Esai. 6. Os animæ est voluntas. Sextū circa pœnalē, ad blandiendū seu confortandū. Vnde & Christo agonizātū in oratione appropinquante passione apparuit Angelus de cœlo confortans eum. Tribus pueris missis in fornacē descendit Angelus de cœlo consolans eos, & ab ignis combustionē liberans. Dan. 3. Helix dormienti fessō ex labore & persecutione impia Iezabelis apparens & excitās confortantia proposuit. Septimū circa agibilia: ad dirigendū. Malac. 3. Ecce ego mitto Angelū meū qui pparabit viā. Sic Angelus qui dicitur fuisse Michael præcedebat populū Israel egressum de Aegypto, & per desertū pergentē ad terrā promissionis de die

A.C. 34. Arist. in 12. met. c. 3. Angelorū ministerio septē circa nos operatur Deus. Greg. h. 34. in Euā. Tob. 8. Gcn. 19. 4. Reg. 19. 2. Reg. 24. Gal. 3. Luc. 19. Luc. 1. Mat. 1. & 2. Solus Deus mouet voluntates hominum ad bonū. Luc. 12. 3. Reg. 19. Exod. 13. de die

A.C. 34. de die in forma columnæ nubis & de nocte in forma columnæ ignis. Sic & Raphael dicitur associans Tobiam per totam viam, pergens in Rages: & domum sopitè reduxit diuitem factum. Demum Angeli electos in extremis dirigentes ne deficiant, eos in supernam patriam associant, sicut legimus de Lazaro mendico qui portatus est ab Angelis in sinum Abraham, & sancto Martino & sancto Nicolao & aliis.

S. II.

Septē candelabrū aureorū interpretatio. Q VANTVM ad illum quem vidit in medio septē candelabrū aureorū similem filio hominis Angelū. Christum representantē. Septē candelabra signant in ecclesia militanti omnes sanctos viros, præcipuè regentes & docentes alios aurea per charitatē, candelabra lucentia per doctrinā & exemplarem vitā, in medio autē eorū. i. ecclesie Christus est eos protegens. Vel etiā septem candelabra designant septē status beatorū ecclesie triumphantis, scilicet, Patriarcharū, Prophetarū, Apostolorū, Martyrum, Doctorū, Virginum, & Confessorū in quorum medio Christus est ab omnibus visus.

Describuntur autē septē conditiones seu qualitates huius similis filio hominis: quæ signant septē virtutes, & octaua conditio eius signat septē dona Spiritus sancti: quæ omnia fuerunt in Christo & sunt in quolibet sancto viro perfecto, qui similis est filio hominis. i. Christo aliquo modo. Et primo iste similis filio hominis dicitur vestitus potestate. i. veste linea vltimæ ad pedes quæ signat constantiā in aduersis vsque in finē vitæ. Nā linū per malleationē & multas percussiones peruenit ad pannum album, vt vestis fiat, & habitus constantiæ & fortitudinis acquiritur per multa aduersa tolerata, quæ debet ad pedes pertinere. i. finē vitæ: pes enim est finis corporis. Apoc. 2. Esto fidelis, s. constanter dimicans vsque ad mortem: & dabo tibi coronā vitæ. Erat secundo ille præcinctus ad mammillas zona aurea, quod signat continentiam. Nam præcinctio significat restrictionē carnaliū delectationū in cibis per abstinentiā, in venereis per castitatē, & vt unque pertinet ad temperantiam. Signanter autē dicitur præcinctus ad mammillas non in lumbis. Mammillæ enim sunt intellectus & voluntas, in quibus debet esse restrictio carnaliū delectationū. Nō enim solū debet quis, vsque verē continens, abstinere à carnalibus delectationibus vitiosis exterioribus, sed etiā interioribus: vt nec cogitet seu concupiscat illicita, iuxta illud Apostoli. E mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus: zona autē, qua fit ista præcinctio dicitur aurea, quia ex Dei amore debet castitas seruari. Tertia conditio signat agendorū prudentiā, quæ exprimitur in hoc quod dicitur. Caput eius & capilli candidi tanquam lana alba & tanquā nix. In quibus ostenditur canities: quia, s. senex apparebat & canus. Prudentia autē est in senibus & in iis qui multo sunt tēpore (inquit sapiens). Ex multis enim experiētiis acquiritur prudentia, quæ multū tēpore requiritur. Caput autē animæ mense est, capilli cogitationes. Quarta conditio diligendorū insinuat congruentiā, cum subditur. Oculi eius sicut flamma ignis & pedes eius similes aurichalco sicut in camino ardenti. Ignis charitatē innuit, secundū id Dñi nostri Luc. 12. Ignē veni mittere in terrā. Oculi qui membra sunt in eminentiori loco & nobiliori qui cuncta cōspiciunt, sunt contemplatio diuinorum, quæ dupliciter habetur. s. de Deo in se tanquā dexter oculus, & de creaturis in Deū reducēdo vt oculus sinister. Hæc contemplatio Dei ignea est

Circa Angeli vultu habitum consideranda.

2. Cor. 7.

Prudentia est in senibus.

Oculi signant contemplationem.

A in electis & affectiua seu gustatiua ex charitate procedens & ipsam magis accendens. Sicut autē obiectū dilectionis est nō solū Deus, sed & proximus, ita & vita ac cōuersatio hoīs nō solū est contemplatiua: sed & actiua, Actiua autē ipsa signatur p pedes, quia sicut eis per terrā discurretur, ita per actiua circa proximū exercetur qui in terra est & in terra versatur. Pes autē dexter, est actio circa spiritualia: sinister, circa corporales eleemosynas. De prima.

Consule, castiga, remitte, solare ser ora De secunda Vistro, potō, bibo, redimo, tego, colligo, condo.

Actiua autē debet esse firma, lucens & charitate feruens, ideo pedes de aurichalco solido metallo & lucenti in camino ardenti. Quinta conditio demonstrat donorum affluentiam, quia habebat in dextera eius stellas septē. Stellæ cœlestes sunt munera cœlestia Spiritus sancti, quæ stellæ sunt lucentes alii per bona exēpla, secundū illud. Species cœli. i. pulchritudo hoīs cœlestis gloria stellarū. i. relucētia earū. Hæc septē stellæ designantur per Arctō seu vltimam, quæ signū in cœlo habet septē stellas quæ nunquā occidunt: & dona Spiritus sancti nunquā deficiunt etiā in brā vitæ. Hæc habentur in manu opis, nō solū in habitu mentis, & dextera manu. i. ex recta intentione bonæ actionis secundū illud Matr. 6. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. i. se nō immisceat sinistra intentio, fauor popularis, & hmoi in opibus bonis. Hæc dona fuerunt in Christo perfectissimè, vt patet. s. a. u. & habetur à quolibet vere bono, secundū tñ magis & min⁹. Sexta conditio notat verbi seu doctrinæ authoritatē & confidentiā, quia vox eius sicut vox aquarū multarum. Aqua signat doctrinā scripturarū, iuxta illud. Aqua sapientiæ salutaris potauit illū. Sacti autē viri & in mēte & in verbo alios docēdo maxime habent documenta scripturarū sanctarū, nō Gentilium, quæ habet in se magnū clamorē diuinæ authoritatis purgantem maculas vt aqua peccatorū, & refrigerantes contra aestū laborū per sp̄ supernorū quā ingerunt. Vñ Apostolus ad Rom. c. 15. Per consolationē scripturarū sp̄ habeamus. Cum. n. tales quæ fideles dicantur, quia fallere non possunt, vt à Deo productæ, & in eis promittatur præmiū imensum viriliter dimicantibus, fit vt inde generetur spes in mētibus eas tu minantiū & ipsas audientiū cōfortans eos ad agones. Septimā conditio importat iudicandorū iustitiam sententiā. Quia gladius ex ore eius ex vtraque parte acutus. Iustitia exercetur in iudiciis circa distributiones & cōmutationes, vt vnicuique tribuatur, quod debet per sententiā, quæ tanquā gladius procedere debet ex ore cordis, quod rō dicitur & postea ex ore corporis. Qui gladius ex vtraque parte debet esse acutus. i. ex parte cōmutationū, vt nullus lædatur in cōmmerciis, & abscindatur oē iniquum, & ex parte distributionum, vt dentur honores & beneficia idoneis, & à malis auferantur. Et pro sceleribus inferantur supplicia. Iuste iudica proximo tuo, inquit Dñs in lege Leu. 19. & Greg. Summū bonū in regibus est iustitiā colere, & sua vnicuique iura seruare, & in subiectos non sinere, quod potestatis est fieri: sed quod æquū est custodire. 12. q. 2. si sæculi leges. Octaua conditio significat credendorū relucētiam. Et facies eius sicut sol in virtute sua lucet. Sicut lumē solis excedit lumina omnium aliorū, ita lumē fidei oēm sciendorū notitiam. Qui nō credit, in tenebris est, inquit Ios. Vñ ex quibuldā nō habentibus rectā fidē, dixit Dñs Iesus Ios. 12. Adhuc modicū lumē in vobis est, dū lucē habetis credite in lucē, vt filij lucis sitis. s. per fidē. Facies autē qua discernitur à brutis est ratio, quæ vt sol luminosa est

Dona Spiritus sancti sunt in quolibet bono.

Ecd. 15.

Iustitia circa quæ versetur.

Iustitiæ commendatio. Greg. 17. epi. 110.

1. Ioan. 2. dicitur qui odit fratrem suum in tenebris est.

A.C. 34. est virtute fidei. Et in lumine tuo, scilicet fidei, videbimus lumen, ait Psal. Quod lumen nobis est à sole iustitiæ: qui est Christus Deus noster, lux vera quæ illuminat omnē hominem venientem in hunc mundum. Ioan. 1. Et ex isto lumine fidei facta sunt miracula, quia omnia opera eius in fide. Psal. & Marc. vlt. Signa eos qui crediderunt hæc sequentur, & c. Vnde totus mundus illuminatus est. Septem autem ecclesie Asiæ, quibus scribitur in cap. 2. & 3. signant omnes ecclesias: quia vt dictum est, septenarius erat numerus signans vniuersitatem in quibus reperiuntur diuersi defectus & vitia, de quibus Ioannes reprehendit, & virtuosa de quibus commendat. Angeli autem earū sunt prælati ipsarum, quibus scribens redarguit, quia vt ait Leo Papa. Inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides negligentes quæ prælatos, qui multam sæpe nutriunt pestilentiam: dum seueriorem dissimulant adhibere medicinam distinct. 86. inferiorum.

S. III.

DEINDE in capitulo quarto volens Ioan. de cursu ecclesie describere à tempore Apostolorum vsque ad finem mundi sibi ostensum sub certis imaginibus sibi declaratis: sed nobis in ipsolibro non clare expositis, ait. Statim fui in spiritu, & ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens. Porro ista sequens expositio est Nico. de Ly. per totum. Et primo designat diuinam maiestatem, vt præsidet ipsi ecclesie militanti, & eam regentem. vnde dicit. Fui statim in spiritu, visionem, scilicet, imaginariam intelligendo. Et qui sedebat similis erat in cœlo. Cœlum signat ecclesiam. Per sedem intelligitur auctoritas & potestas Dei ecclesiam regentis. Et supra sedem sedens, scilicet, Deus trinus in personis: sed vnus in essentia. Et qui sedebat similis erat aspectu lapidis iaspidis & sardinis. Tales apparitiones fiunt secundum conuenientiā ad id quod reuelatur. Deus autem sic apparebat, vt gubernans ecclesiam militantem: circa quam sic se habet, vt consolator & charitatis incensor. Et ideo dicitur hic coloris iaspidis qui est viridis: qui color est confortatiuus visus: & sardinis qui est coloris rubei propter similitudinem ad ignem signat incendium charitatis. Et iris erat in circuitu sedis, per quam designatur fœdes Dei ad ecclesiam suam. Nam iris, id est, arcus cœlestis data est in signum fœderis inter Deum & terrā. Gen. 9. Similis visioni smaragdine. Smaragdus est viridis coloris, & vnus de coloribus Iridis, & sic apparebat illa iris imaginaria, quod color ille viridis intensior cæteris videbatur, in quo designatur consolatio Dei affutura, maxime in tribulationibus ecclesie futuris, eo quod color viridis est confortatiuus visus vt dictum est. Deinde describitur maiestas Dei ex nobili confortio, cum dicitur. Et in circuitu sedis viginti quatuor sedilia: per quæ designantur vniuersæ cathedrales ecclesie, quæ licet sint multe, tamē sub hoc numero designantur, propter concordiam noui testamenti ad vetus, in quo legitur. 1. Paral. 25. quod Dauid volens ampliare cultum diuinum in templo instituit viginti quatuor sacerdotes, qui erant principes sacerdotum, & quilibet eorum hebdomada sua cum suis officium peragebat. Et viginti quatuor seniores sedentes super sedilia, sunt Episcopi ecclesiarum in quibus debet esse aratis & morum maturitas. Circumacti hi erant vestimentis albis, quia maxime in Episcopis debet lucere castitas & puritas. Et in capitibus coronæ aureæ, quia in mentibus

Leo Papa epi. 3.

In cap. 4. Apo.

Cursus ecclesie in Apocalyp. designatur.

Nicol. de Ly. in Ap.

Deus gubernans ecclesiam qualis.

Cathedrales ecclesie quomodo designantur.

Episcopi quales esse debent.

eorum quæ capita dicuntur respectu virium sensitiuarum, debet esse sapientia: claritas, signata per aurum, & de throno, scilicet Dei procedebat fulgur, voces & tonitrua, id est, conuulsio miraculorum, & denuntiatio præmiorum, pro bonis operibus & promalis terror suppliciorum. Ista verò concedebantur à Deo in primitiua ecclesia, & postea aliquo tempore prælati ecclesiarum. Et septem lampades ardenes ante thronum, quæ sunt septē spiritus Dei missi in omnem terram. Per hæc intelliguntur septem dona Spiritus sancti, vel omnes Angeli qui mittuntur ad ministeria peragenda. Ardenes sunt, quia illuminant & accendunt ad cognitionem & amorem Dei. Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile Chrystallo, scilicet, baptismi sacramentum, quod non est mobile & fluidum, sed firmum & indelebile respectu characteris impressi. Et in medio sedis, & in circuitu quatuor animalia: quorum vnū simile leoni, aliud vitulo, tertium homini, quartum aquilæ. In quibus designantur quatuor Euangelistæ secundum alios. Sed Nico. de Ly. dicit, quod melius per hæc possunt intelligi quatuor patriarchales ecclesie, scilicet, Hierosolymitana, Antiochena, Alexandrina, & Constantinopolitana, de quibus habetur dist. 22. per totum, & adaptationem ponit ex conditionibus animalium illorum ad tales ecclesias. Et habebant animalia illa alas fenas, quæ sunt sex leges, scilicet, naturalem, Moisaicam, Propheticam, Euangelicam, Apostolicam doctrinam, & conciliorum seu ecclesie statuta. His alis ecclesiastici debent sursum ascendere per contemplationem, & deorsum descendere per proximorum adificationem. Et requiem non habebant, ex reuerentia, scilicet, & obsequio ad diuinam maiestatem. Nam in dictis ecclesiis deuote fuit celebratum diuinum officium nocturnum & diurnum. Vel etiā si Euangelistæ intelligantur, dicuntur requiē nō habere à laude diuina, quia continuè per suorum doctrinam Euangeliorum nos excitant ad laudem Dei. Tricentes ter sanctus, ad innuendum mysterium Trinitatis. Et subditur. Dominus Deus omnipotens, propter mysterium vnitatis essentia in personis ipsis diuinis. Sex alæ etiam possunt dici sex conditiones virtuosæ quibus volumus ad Deum, dux circa Deum, scilicet, obedientia & speculatio: dux aliæ circa proximum beneuolentia & suffragatio, & dux aliæ circa seipsum modestia & circumspectio. Per viginti quatuor seniores possunt intelligi patres veteris, & noui testamenti duodecim patriarchæ in veteri, & duodecim Apostoli in nouo, qui fuerunt in ecclesia militanti, & nunc in triumphanti ante Deum. Et cum illa quatuor animalia darent gloriam & honorem & c. seruendo, scilicet, Deo & collaudando in officiis diuinis, ille quatuor ecclesie patriarchales, in claudendo tamen Romanam vt caput omnium in Constantinopolitana, in qua Constantinus, qui exaltauit ecclesiam posuit imperium, aliæ cathedrales conformantes se eis, sequuntur in diuinis officiis celebrandis. Dimittunt coronas suas ante thronū: significat quod recognoscunt sapientiā suā à Deo, dicentes. Dignus es Domine accipe gloriā, & c. Nō per hoc intelligendum est quod Deus accipiat aliquid de nouo, vel ei aliquid accrescat ex laudibus & operibus nostris: sed quod homines ex beneficiis receptis tenentur assurgere ad laudandū Deū. Et propter voluntatē tuā erant creata omnia, scilicet, in dispositione tua ab aeterno sicut artificata sunt in mente artificis antequam faciat. Et creata sunt, scilicet, in tēpore producta in effectu, propter voluntatem tuam: nō ex necessitate nature.

A.C. 34.

Quatuor ecclesie patriarchales.

Sex alæ significat sex leges.

Sex conditiones virtuosæ quibus volumus ad Deum volumus.

Romana ecclesia est caput omnium.

A. C. 34.

paret de Marcellino papa qui idolis thurificavit, unde, & de aliis multis verisimile est quod deficiebant à fide. Marcellinus tamen poenitentia ductus martyrium postea pro fide Christi suscepit, & cessavit tunc episcopatus Romanus 2 annis septem & mensibus quinque propter immanitatem persecutionis illius. Sicut ficus emittit grossos suos cum à vento magno motetur. Ficus grossi dicuntur ficus primi temporis immatura: quæ de facili cadunt à magno vento conculsa. Tunc enim flavit in ecclesia turbo tempestuosæ persecutionis. Et cælum recessit veluti liber inuolutus, id est, ecclesia tunc temporis, quia Christiani tunc se occultabant quantum poterant, nisi aliqui paucifervore spiritus martyrio se exponentes & offerentes & omnis mons & insula de locis suis motæ sunt. Nam in montibus & super rupes inaccessibiles & insulis mari clausis, ubi fuerant Christiani, quærebantur. Et sic dicuntur loca ista mota propter motum inhabitantium, sicut dicitur civitas moveri, quia inhabitantes in ea moventur. Cum enim ecclesia iam diffusa esset per totum orbem, timentes descere in tormentis à fide tempore persecutionis Diocletiani & Maximiani quærebant se abscondere in locis cavernosis sub montibus, ideo subditur absconderunt se in speluncis & jali qui etiam timentes capi & cruciari & non suffere posse, desiderabant (supposita tamè Dei voluntate) brevi morte finiri. Et horum desiderium exprimitur cum subditur. Et dicunt montibus cadite super nos. Et quia cum Deus flagellat nos ali qua tribulatione dicitur iratus contra nos per similitudinem hominis irati, ideo subditur, Abscondite nos à facie sedentis super thronum, irati. scilicet contra nos, quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, id est, tempus persecutionis magnæ à Deo permixta. Et quis poterit stare, q. d. paucissimi permanebunt respectu cadentium. Vel secundum alios potest intelligi in his quod perunt fideles illius temporis suffragia sanctorum, qui dicuntur mōtes & petra propter exaltationem & firmitatem in bono, à quibus postulant ut cadant super eos, id est, ut cooperiant eos protegendo suis orationibus.

Grossi in ficibus qui dicantur.

Suffragia sanctorum in celo de gentium sancti hic degentes postulant. In ca. 7 A. poc.

a Nulla persecutionum immanitate, nec vlllo vnquā tempore sedes Apostolica Romana septem annos vacavit. Porro hoc Marcellino, qui idolis thura adoleverat, pro Christi nomine postea occiso, vacavit sedes menses duos, ait Onuph. in catal. Pont. & ei in ipsificatione S. Marcellus Romanus successit.

§. VI.

IN capitulo septimo post magnā tribulationem persecutionis tempore Diocletiani & Maximiani, ponitur facta suavitas consolationis in ecclesia militanti & triumphanti secuta tempore, scilicet Constantini magni. Sed ponitur alia brevis ecclesiæ tribulatio post Diocletianum & Maximianum, quæ repressa est per Constantinum, quæ notatur cum dicitur. Et vidi alterum angelum &c. Pro quorum declaratione sciendum, secundum quod habetur in historia ecclesiastica. li. 9. quod postquā Diocletianus & Maximianus deposuerunt in signa imperij, constituti sunt duo imperatores Galerius & Constantinus. Galerius autē duos Cæsares instituit, id est, sibi adiutores. Severum in Italia, & Maximinum in oriente. Constantius autē moriens regni sui cōstituit heredem Constantinum magnum filium suum ex Helena susceptum, qui factus imperator assumpsit in cōsortium imperij sui Licinium cognatum suum, qui etsi prius fuit paci-

& l. 8 hist. eccl. 1. 26.

ficus Christianus, postea tamen factus est persecutor. Maxentius vero Romæ tyrannizabat vsurpans sibi imperium. Quatuor ergo persecutores erant in quatuor partibus imperij, scilicet Maximinus in oriente, Severus in Italia, Maxentius Romæ, Licinius Alexandria in Ægypto. Et notandum quod homines maxime potentes & in dignitate constituti in hoc libro frequenter nominantur angeli, qui si sunt boni sunt angeli Dei, si mali, angeli Sathanæ, unde & de angelo Sardis, id est, præfidenti dicitur supra. Nomen habes ut viuas & mortuas. scilicet in spiritu unde & malus: dicit ergo Ioan. Post hæc vidi quatuor angelos, i. malos persecutores ecclesiæ stantes. i. dominantes super quatuor angulos terræ, id est, quatuor partes imperij, tenentes quatuor ventos terræ ne flarent, id est, impediens doctores ecclesiæ, ne verbum Dei prædicarent, de quo flatu dicitur Canti. 4. Surge Aquilo, & veni Auster, & perfla hortum meum & fluent aromata eius, quia per flatum prædicationis fœcundatur bonis operibus hortus ecclesiæ militantis. Ne flarent super terram, nec super vllā arborē. Christianorum enim aliqui habitant in terra, aliqui in insulis maris, aliqui in sylvis persecutione fugientes [& omnes isti designantur nominibus locorum istorum, sicut habitantes Parisiis nomine ipsius.] Exinde ponitur repressio actus diæ persecutionis cum subditur. Et vidi alterum angelum, id est, imperatorem Constantinum ascendente ab ortu solis, quia ex ordinatione solis iustitiæ ascendit ad dignitatem imperiale habentem signum Dei vivi, i. signum crucis Christi. Nam, ut scribitur lib. 9. historia ecclesiastica, Constantino venienti ad bellum contra Maxentium, anxio de exitu belli, fuit ostensum signum crucis, & ei dictum, In hoc signo vinces. Unde securus de victoria signum crucis in vexillis suis ponit fecit, & contra Maxentium prælians triumphavit. Et clamavit voce magna quatuor angelis, id est, quatuor tyrannis prædictis quibus datum est nocere terræ & mari, id est, permissum nocere Christianis habitantibus in terra & insulis maris dicens. Nolite nocere &c. Nam illos quatuor tyrannos repressit à persecutione Christianorum, duos debellando, scilicet Maxentium & Licinium, alios mero suo deterrendo, scilicet Constantinum & Severum. Quoad vsque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Constantinus enim baptizatus à beato Syluestro honoravit & exaltavit ecclesiam, & maxime sacerdotes & ministros eius, multa privilegia conferens Christianis & pio suo exemplo multos ad baptismum induxit, & per ministerium sacerdotum Christo consignavit seruos eius. Et sciendum quod ista dictio, quousque, non tenetur hic finiri, sed indefinite: sicut cum dicitur, iste non penituit quousque vixit, id est, nunquam penituit: quia post mortem penitere non potuit. Sic isto loco. Nam post istam consignationem & Constantini repressioem, illi tyranni non sunt reuersi ad persequendum Christianos: sed exterminati sunt.

Et audiui numerum signatorum. Hic describitur repressio diæ persecutionis fructus, qui fuit fidelium multiplicatio. Centum quadraginta quatuor millia ex omni tribu filiorum Israel. Aliqui dicunt, quod hic ponitur numerus conuersorum ex Iudæismo, & numerus determinatus pro indeterminato, & postea numerus conuersorum ex gentilitate, ibi. Post hæc vidi turbam magnam, quā dinumerare nemo poterat &c. Sed hoc non videtur, quia cum secundum Hebræos & Latinos decem tribus fuerint captiuaræ & incluse intra mōtes Caspios, de illis tribus non videtur, quod fuerint baptizati

A. C. 34.

Angelique vocentur in Apoc.

Constantinus imperator quo modo à Ioanne præuisus. c. 9. E. a. sed potius ista petenda sunt ex l. de vita Constantini c. 11. Cruz Constantino apparuit.

Constantinus à B. Syluestro baptizatus est.

Decem tribus Israel intra mōtes caspios clausæ, si Deo placeat. Nam mihi hæc fabula nunquam potest arde re.

A. C. 34.

Conuersi ad fidem nomen Israelis forniuntur.

Ex Dā Antichristus nascitur.

Deo nihil accrescit in seipso.

Expositio capituli octau.

Diuisio Apocalypsis

baptizati in tanto numero, cum tamē de illis etiā ponatur numerus duodecim millium. Melius ergo videtur dicendum quod hic designatur multitudo conuersorum ad Christum tempore Constantini de qua cuncte natione fuerint, qui per baptismum rem nominis consequuntur. Interpretatur enim Israel videns Deū. Videtur autē hic per fidem & in futuro per speciem. Nomen ergo Israel secundum re & veritate transit ad omnem populum in Christo regeneratum per consequens nomina duodecim tribuum ad fideles Christi. & præcipue ad duodecim Apostolos correspondentes duodecim patriarchis filiorum Israel. Dan vero non ponitur, quia ex ipsa tribu dicitur Antichristus nasciturus. Post hæc videtur turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat. Hic ponitur consolatio quantum ad eos qui sunt in ecclesia triumphante. Nam sicut post persecutionem acerbissimam Diocletiani & Maximiani facta est consolatio ecclesiæ militantis per Constantinum pacem redita, sic in triumphanti facta est lætitia magna de martyribus innumerabilibus passis in omni natione tempore Diocletiani & Maximiani per Christum eorum animas suscipientem. Illud, Post hæc, non refertur ad gloriam martyrum, id est, tanquam gaudium fuerit in cælo post Constantinum de coronatione martyrum cum immediatè fuerint glorificati: sed ad narrationem visionis Ioannis. Stantes ante thronum, clare, scilicet intuentes Deū & fruentes eo. Amicti stolis albis, id est, gloria anima. Palmæ in manibus eorum, id est, perfecta victoria tentationum. Et clamabant voce magna, feruenti amore. Salus Deo & agno. i. salus quam habemus hic in gloria, inest nobis à Deo & Christo, scilicet merito suæ passionis. Et omnes angeli stabant in conspectu throni parati, scilicet ad exequendum voluntatē Dei gratias agentes, de victoria sanctorum. Benedictio. i. laus & claritas. i. diuulgatio nominis eius & quæ sequitur, Deo nostro, attribuantur. Nec ex his intelligendum quod aliqui accrescat Deo ex creaturis in seipso: sed tantum in effectibus suis. Et cum interrogasset vnus. Qui sunt isti & unde venerunt, respondit vnus ex senioribus, scilicet beatus Petrus. Hi sunt qui venerunt magna tribulatione, scilicet per martyrium ad gloriam, & lauerunt stolas suas. i. animas purgarunt in sanguine agni sustinentes mortem propter ipsum. Vel quia fuerunt membra corporis Christi sanguis eorum dicitur sanguis agni, id est, Christi. Et deducet eos ad vitæ fontes aquarum agnus, id est, Christus continuabit in eis gloriam animarum, vsque ad aliam stolam, quam recipient. scilicet gloriam corporum in resurrectione corporum. Et ab eis absterget omnem lachrymam &c. Imperavit ante Constantinum cum reddita est pace ecclesiæ anno domini, 309. vel circa.

§. VII.

ET cum aperuisset sigillum septimum. Post persecutionem & pugnam ecclesiæ contra tyrannos, hic ponitur pugna contra hæreticos sub apertione septimi sigilli. Vbi sciendum quod ista diuisio non est præcisa. Nam tempore primitiuarum ecclesiæ fuerunt hæretici aliqui, ut patet ex epistolis Apostolorum. Et post Constantinum magnū fuerunt tyranni persequentes ecclesiam. Sed accipitur hæc diuisio secundum illud, quod principaliter describitur in præcedentibus & sequentibus. Hæretici autē futuri sunt inter Christianos vsque in finem mundi ut ostenditur in parabola boni seminis & zizaniorum. Matt. 13. Pars ergo ista libri in generali durat vsque ad finem mundi seu terminum huius libri. Et diuiditur in tres partes. Nam primo describitur status ecclesiæ iudicium præ-

dens. Secundo status ecclesiæ iudicium concomitans 19. c. ibi. Et vidi thronum magnum. Tertio status iudicium subsequens. ibi. Et ego Ioannes. Quātū ad statum iudicium præcedentem, primo ponit pugnam inter ecclesiam & hæreticos proprie dictos, & postea contra hæreticos extense & large dictos & hoc in 12. c. Et de hæreticis proprie dictis. Primo agit de hæresiarhis seu inuentoribus hæresum, secundo de fautoribus eorum, & hoc in ca. 9. Continuans ergo Ioannes se ad præcedentia in quibus dixerat de persecutionibus tyrannorum contra ecclesiam & de consolatione ecclesiæ per Constantinum, ponit quandam breuem persecutionem, quam passa est ecclesia per Iulianum apostatam imperatorem, quæ tamen paululum duravit, scilicet vno anno cum dimidio quo imperauit. Hic enim occidit Paulum & Ioannem, & multi eo imperante alij Christiani martyrio coronati sunt. Præceperat etiam ecclesias claudi, prohibens diuina officia publice celebrari. Hoc autem notatur cum dicit Ioannes. Factum est silentium in cælo, id est, in ecclesia militanti prohibente Iuliano officia celebrari publice, quasi dimidia hora, quia parum duravit hæc persecutio. Nam in bello contra Persas occisus est Iulianus, quo mortuo cepit Christiana religio gaudere.

Et vidi septem angelos &c. De horum singulis & eorum tubicinis dicitur infra. Et alius angelus &c. Hic ponitur continuatio ad liberationem factam per Constantinum. Nam post mortem Iuliani paulo post, Damasus papa creatus ampliauit cultum diuinum in ecclesiis ordinans die noctūque ut psalmi cantarentur in ecclesia & in fine psalmorum diceretur Gloria patri &c. & ipse Damasus intelligitur hic esse alius angelus, alius ab illis septem de quibus declarabitur, id est, contrarius, quia sanctus. Venit & stetit ante altare, quia præfuit ecclesiæ Romana, habens thuribulum aureum. i. cor deuorum & data sunt ei incensamulta, quæ sunt orationes fidelium, ut daret super altare aureum. i. Christo offerret, qui est altare aureum charitate plenum ante thronum Dei: ad summum enim pontificem, ut caput ecclesiæ vniuersalis pertinet referre deuotionem populi in Deum. Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, id est, accepit Damasus donum à Deo in corde feruida charitatis. Et misit in terram, quia ex sua ordinatione & exemplo induxit habitantes in terra & ad feruorem deuotionis & charitatis. Et facta sunt inde tonitrua sanctæ prædicationis, & voces diuinae laudis. Fulgura & coruscationes miraculorum. Tunc enim aliqui prælati, & alij in ecclesia clauerunt miraculis. Et terra motus, quia multi terreni homines moti sunt ad bene operandum ex his.

Et septem angeli. Hic ponitur continuatio ad præcedentia & agit de hæresiarhis. Et primus angelus. Licet multi diuersis temporibus fuerint hæresiarhe, tantum de quatuor videtur hic facere expressam mentionem contra quos quatuor generalia concilia & principalia congregata sunt. Fuit ergo primus de istis quatuor, Arius presbyter qui superbia elatus errorem asseruit contra articulum sanctæ trinitatis, patrem & filium & spiritum sanctum sicut distinctos in personis ita in essentiis dicens. Unde referebat patrem solum esse Deum essentialiter, filium vero & spiritum sanctum participatiue. Contra quæ congregati patres trecenti decem & octo episcopi in concilio Niceno eum condemnarunt, & peruersum eius dogma. Nectamē ab errore destiterunt plures eius discipuli eum renouantes in fecerunt plures principes & imperatores

A. C. 34.

Iulianus Apostata quomodo visus.

Damasus Gloria patri in fine psalmorum dicitur in fuit.

Summus pontifex vniuersalis Ecclesiæ caput.

Arius presbyter hæresiarcha.

A. C. 34. peratores tali errore, persecutionem contra catholi-
 eos mouentes, ut in sequentibus apparebit. De isto
 ergo Arrio dicitur. Et primus angelus, id est, Arrius.
 Nam ut dictum est supra homines malitia nomina-
 tur hic angeli sicut & boni. Tuba cecinit cum ma-
 gno boatu & superbia, dictam haresim publicando.
 Et facta est grando, id est, grandis tempestas in eccle-
 sia quia per hoc homines in ecclesia fuerunt interse-
 diuisi. Vnde dicitur in hist. eccles. Ea tempestate ec-
 clesie facies fœda & admodum [turpis erat. Non enim
 sicut prius ab externis sed à propriis vastabatur.
 fugabat alius & alius fugabatur] & vterque de eccle-
 sia esse se dicebat. Et ignis mistus sanguine, id est, i-
 gnis amulationis ex qua secuta est effusio sanguinis,
 & potissimum tempore Valentis imperatoris, qui la-
 psus in haresim Arianam persequatur catholicos
 diuersis modis occidendo, & etiã prius tempore Cō-
 stantij filij magni Cōstantini. Et tertia pars terræ cō-
 busta est, id est, Christianitas. Nam alia duæ partes
 sunt Iudaismus & Paganismus. Igne ergo Arianae
 perfidia Christianitas corrupta est. Terra, quo ad lai-
 cos terrenis innitentes. Arborum, quo ad præsiden-
 tes qui aliis præminent sicut arbores terræ. Fœnum
 quo ad nouellos dispositos ad conuersionem & re-
 uerios. Nam Valens imperator postulantibus Gothis
 dispositis ad fidei receptionem ab eo, ut mitteret eis
 episcopos & presbyteros qui imbuerent eos doctrina
 Christi, misit presbyteros Arianos qui facie illius
 erroris eos imbuerunt. Secundus Angelus, scilicet
 Sathana hic fuit Macedonius, qui dixit filium esse
 eiusdem naturæ & essentia cum patre, sed spiritum
 sanctum esse creaturam & seruum filij. Hic ergo an-
 gelus malus tuba cecinit, falsa sua doctrina manife-
 stauit suum errorem. Et tanquam mons magnus, id
 est, haresis magna, alta superbia, ardèsigne perfidie,
 missus est in mare. In Ecclesia, quæ mare dicitur ra-
 tione baptismatis. Et facta est tertia pars maris san-
 guis, id est, deturpata est tertia pars aquæ bap-
 tismatis, accipiendo tamen partem valde large. Baptismus
 enim confertur in nomine trinitatis, qui dicitur de-
 turpari, cum spiritus sanctus secundum Macedoni-
 um afferitur creatura & seruilis conditionis, & mortua
 est in eo tertia pars creaturæ, quia multi per bap-
 tismum regenerati & nouæ creaturæ facti corrupti sunt
 illo errore. Et tertia pars nauium, quia multi præla-
 torum, qui naues dicuntur, quia alios debent deferre
 ad portum salutis, corrupti sunt dicto errore, qui con-
 demnatus est in concilio Constantinopolitano.
 Et tertius angelus &c. Hic fuit tertius haresiar-
 cha, scilicet Pelagius, qui tempore Archadij & Ho-
 norij imperatorum induxit hunc errorem circa gra-
 tiam spiritus sancti, dicens, quod homo ex suis natura-
 libus puris sine gratia Dei posset promereri vitã eter-
 nam. Qui error reprobatur de conse. di. 4. placuit igi-
 tur, &c. se. & quod paruuli nascuntur sine originali
 culpa, & per consequens non purgantur ab origina-
 li per baptismum. Quod reprobatur de conse. di. 4.
 firmissime. Ille ergo malus angelus tuba cecinit, cū
 errorem suum docendo palam fecit. Et cecidit de
 cœlo scilicet ecclesie incidendo in talem errorem.
 Stella magna, ipse scilicet, Pelagius qui fuit literatus
 & religiosus, quia monachus. Ardens tanquã facu-
 la. Multos enim corrupti ratione literaturæ & appa-
 rentis sanctitatis in conuersione, & cecidit in ter-
 tiam partem fluminum & c. Per flumina & montes
 designatur ecclesia baptismalibus aquis sanctificata.
 Et nomẽ stellæ dicitur absynthium: quia, scilicet, contra dul-
 cedinem gratiæ spiritus sancti prædicabat. Et facta

Gothi A-
 riani quo-
 modo eua-
 serint.
 Macedo-
 nius hære-
 sarcha
 qualis.

Macedo-
 nius de tur-
 bauit S.
 Trinitatē.

Pelagius
 hære-
 sarcha
 qualis

A est tertia pars aqua rû absynthiũ, quia magna pars ec-
 clesie per eius dogma corrupta fuit. Et multi homi-
 nes mortui sunt spiritualiter. De aquis. i. peruersis il-
 lius dogmatibus. Quia amara facta sunt. i. cõtra dul-
 cedinẽ gratiæ spiritus sancti. Et quartus angelus &c.
 Hic fuit quartus haresiarcha. i. Eutyches, qui afferuit
 in domino nostro Iesu Christo tantum vnã natu-
 rã sicut & vnã personã, dicẽs quod ex diuina natura
 & humana incarnatione facta sit vnã natura per
 quãdã confusionẽ seu cõmisionẽ, sicut ex elementis
 suo modo resultat vnã misti natura, quod est impos-
 sibile, cū diuina natura nõ sit alteri cõmistiibilis, nec
 aliquo modo trãsmutabilis. Ille ergo angelus malus
 Eutychestubacccinit, cū suũ peruersum dogma diuul-
 gauit. Et percussa est tertia pars solis. i. deitatis, quẽ di-
 citur sol. Sap. 5. Pars tamẽ hic accipitur valde large,
 inquantũ. i. filius Dei dicitur tertia persona in trinita-
 te. i. vnã ex tribus. Et dicitur percussus, quia secundũ
 illũ errorẽ Dei filius nõ esset neque Deus neque ho-
 mo, sicut mistum ex elemẽtis nõ est aliquid elemẽ-
 torũ: sed alia natura ex eis resultãt. Et tertia pars lunæ.
 i. prælatorũ, qui adhæserũt illi. Et tertia pars diei,
 & tertia pars noctis obscurata est. Per diẽ nouũ testa-
 mentũ: per noctẽ vetus designatur, secundũ illud. Rom. 13.
 C præcessit, dies autẽ appropinquauit. Ille ergo Euty-
 ches obscurauit partẽ scripturã veteris & noui
 testamenti suo errore quantum in se fuit, dicẽdo contra
 eas, quæ loquũtur de diuina & humana natura Chri-
 sti vt de distinctis naturis non commixtis, quas scri-
 pturas male Eutyches exponit. Post hæc dicit Ioan-
 se vidisse & audisse vocem vnus aquilę volantisper
 mediũ cœli voce magna dicentis. Vã, vã, vã habitã-
 tibus in terra. Aquila ista est vel Ioannes ipse euan-
 gelista, vel aliquis ex sanctis patriarchis Constantinopoli-
 tansiam defunctis prænũtians tribulationẽ
 adhuc maiorẽ superuenturã ecclesie bonis & malis
 D sub tubiciniotrium angelorũ sequentiũ quã sub tubi-
 cino, quatuor præcedentiũ. Et quintus angelus. Hic
 psequitur Io. de hereticorũ fautoribus quãtũ ad Vã
 dalos in tubicinatione quinti angeli. Secũdo quantum
 ad Italicos in tubicinatione sexti angeli. Tertio quã-
 tũ ad Gothos in tubicinatione septimi angeli, est igi-
 tur sciedũ pro declaratione dicendorũ quod Valens im-
 perator ad terrã Gothorũ volẽtiũ recipere fidẽ Chri-
 sti misit sacerdotes Arianos vt dictum est supra, per
 quos infecta est gens illa Gothorũ illo errore, & simi-
 liter gẽs Vãdalica, quæ magnã tribulationẽ fecit ec-
 clesie in Africa, & postea in Gallia ac etiã in Italia vt
 habetur li. 21. spe. histo. & in pluribus chronicis. Di-
 citur igitur. Et quintus angelus. i. Valẽs, qui cepit impe-
 rare anno domini 467. Et vidi stellã de cœlo cecidisse
 in terrã. i. Valentẽ qui ex persuasione vxoris de al-
 titudine catholice fidei cecidit in haresim Arianam:
 dicuntur enim homines angeli & stellæ diuersis re-
 spectibus tã boni quã mali. Et data est ei clauis putei
 abyssi. i. potestas reuelandi & exaltandi haresim Arij
 condemnatã. Nã per potestãtẽ imperialẽ misit sacer-
 dotes Arianos ad illas gentes inficiendas, & aperuit
 puteũ abyssi, & ascendit fumus &c. id est, doctrina
 erronea veritatis obscuratiua. Et ideo subditur. Et
 obscuratus est sol. i. Christus, qui secundũ illã hære-
 sim negatur esse verus Deus. Et ceteri. i. ecclesia, quæ il-
 luminatur à Christo sicut aer à sole visibili. Magna en-
 nim pars Christianorum infecta fuit illo errore, &
 de summo putei exierunt locustæ, id est, Vandalici
 Ariana heresi infecti, qui dicuntur locustæ, quia sicut
 locusta saltat de loco ad locum, ita & Vandalici
 de Hispania transferunt in Africã, & deinde
 intraue

Eutyches
 qualis hære-
 sarcha.

Rom. 13.

Expositio
 capitis no-
 ni.

Valens im-
 perator hære-
 ticus.

Vandalici
 quales.

A. C. 34. intrauerunt Italiam & Galliam eas vastando. Vnde
 sequitur. Et data est illis potestas, scilicet à Deo per-
 missa. Nocendi hominibus, cautelis, deceptionibus
 & armis: hoc enim permillum est eis à Deo iusto suo
 iudicio occulto. Et præceptum est illis, id est, à
 Deo propheta tum. Ne laderent fœnum, vbi aduer-
 tendum, quod Africa tunc temporis erat inhabitata
 partim à Christianis, & partim à Paganis ante in-
 gressum Vandalorum in cam. Paganis autem oc-
 ciderunt, non autem Christianos, qui quantum ad
 minores signantur per fœnum terræ, quantum ad
 mediocres signantur per omne viride, quantum ad
 maiores per arbores. Nisi tantum homines qui non
 habent signum Dei, id est, Paganos, qui non sunt si-
 gno crucis consignati. Et datum est illis ne occide-
 rēt eos, scilicet Christianos, ad ipsos enim referuntur:
 sed cruciarent eos. Licet enim non occiderent Chri-
 stianos, tamen afflixerunt eos multipliciter, episco-
 pos eorum expellendo, & aliquos etiam eorum af-
 fligendo corporaliter. Vnde Honoricus rex Vanda-
 lorũ multos episcopos in exiliũ misit, & Trasimundus
 successit eius & Gillimer a quibus episcopis ca-
 tholicis linguas radicitus amputauit. Et tamẽ postea
 miraculose loquebantur & prædicabant [secundũ
 quod dicit Greg. dial. 1. 3. c. 32.] Mensibus quinque. Per
 hoc designatur quod regnum Vandalorum dura-
 uit sub regibus quinque, postea extinctum est & ex-
 terminatum per Bellisarium patricium à Iustiniano
 imperatore in Africã missum, & cruciatus eorum
 vt cruciatus scorpionum. Nam istorum reges prius
 simulauerunt beneuolentiam Christianis, postea
 grauiter afflixerunt, intantum quod multi de eccle-
 sia volebant magis mori, quã videre conculcacionem
 illam ecclesie. Et ideo subditur, & quarent ho-
 mines mortem &c. [Et similitudines, hic consequẽ-
 ter declarat quoddam dictum: Vandalos enim di-
 xerat locustas, ideo] conditiones Vandalorum
 describit quos locustas vocauerat dicens. Similitudi-
 nes locustarum simile equis paratis ad prælium, vbi
 innuitur quod Vandalici erant homines bellicosi. Et
 super capita earum tanquam corona similes auro.
 Aurum in scriptura significat sapientiam, & Vuan-
 dali plusquam ceteri barbari videbantur habere sul-
 gorem naturalis indutrig, quæ large dicitur sapientia.
 Et facies earum sicut facies hominum, quia, scilicet,
 ratio naturalis, quæ facies animæ dicitur, magis
 vigeat in eis quã in aliis barbaris. Et habebant
 capillos mulierum, quia scilicet nutriebant capilla-
 turam. Et dentes earum sicut dentes leonum erant
 [in quo designatur ferocitas eorum, &] habebant
 loricas sicut loricas ferreas. Nam armati erant ad in-
 uadendum alias gentes. Et vox alarum earum sicut
 vox currum, quia cum magno strepitu processit
 exercitus eorum. Et habebant caudas vt scorpionũ
 vt supra. Et habebat super se regem angelum abyssi
 Abaddon, scilicet magnum aliquem principem dæ-
 motium ad impellendum eos ad mala. Vã vnũ
 abiit & ecce animalia duorũ, id est, tribulatio facta
 per vnã gentem, scilicet Vandalorum defecit: sed
 afflictio aliarum duarum sequitur. Et sextus an-
 gelus. Hic profertur, Ioan. de fautoribus heretico-
 rum quantum ad Italicos & Constantinopolitanos,
 pro cuius declaratione sciendum quod Anastasius
 imperator heresi Eutychiana infectus cepit impe-
 rare anno domini. 493. & imperauit annis 25. Et tunc
 rex erat in Italia Theodoricus Arianus, eo autem tẽ-
 pore electi sunt duo papæ in cõteptione. i. Symma-
 chus & Laurentius, pro quibus facta est cõteptio ma-

A gna in populo Christiano & in clero procedens vsq;
 ad homicidia multa. Demũ ecclesia repulit Laurẽtiũ
 & Symmachũ acceptauit. Paschasius autẽ cardinalis
 licet esset sanctus & deuotus, in hoc errauit, quod
 quantum potuit substinuit Laurentiũ existimãs ad illũ
 papatũ pertinere, propter quod post mortẽ ipse Pas-
 chasius visus est in pœna purgatorij à Germano: vt
 refert Greg. in 4. dialo. Ex his autẽ mota est magna tri-
 bulatio in ecclesia propter istos quatuor. i. Symma-
 chũ & Laurentiũ cõtendentes de papatu, & Anastasiũ
 & Theodoricũ pro zelo haresum suarũ. Nã vidẽ-
 tes clerum catholicũ cõtendentem vsque ad homi-
 cidia, reputauerunt eũ peiorẽ quã ante, & similiter
 doctrinã catholicã, propter quod incitati sunt ad
 eius persecutionẽ. Dicit ergo, sextus angelus. i. Laurẽ-
 tius tuba cecinit qui conatu improbo & verbo su-
 perbo ad papatũ anhælauit. Et audiui vocẽ vnã ex
 altariis cornibus. i. vocẽ Paschasij cardinalis existẽtis
 de collegio Romanæ ecclesie, qui in electione dedit
 vocẽ suã Laurentio, & eius partẽ sustinuit cõtra ec-
 clesie cõmunitatẽ. Dicentẽ sexto angelo. i. Laurẽtio.
 Solue quatuor angelos qui alligati sunt in flumine
 magno Euphrate. i. in Romano imperio, quod voca-
 tur flumẽ magnũ propter multitudinẽ populorũ in
 eo existentium. Euphrates dicitur, quia sicut Euphra-
 tes est quartus fluius paradisi, sic Romanũ imperiũ
 est quarta monarchia regnorũ mudi. In hoc ergo flu-
 uio. i. populo quatuor angeli. i. Symmachus & Lau-
 rentius, Anastasius, & Theodoricus tenebantur quasi
 ligati ante electionẽ huius. Ad turbacionẽ autẽ præ-
 dictã excitati fuerunt modo prædicto. Et soluti sunt
 qui parati erant in horã & diẽ. i. ecclesie continue cõ-
 turbare. Quãuis autẽ Paschasius qui bonus erat, nõ
 intenderet perturbationẽ ecclesie, tamẽ quia secuta
 fuit licet præter eius intentionẽ ad electionẽ Laurẽ-
 tij, cui vocẽ dedit ideo dicitur hoc dixisse Laurentio:
 D Solue quatuor angelos &c. quia per eius ambitionẽ
 ipsi & alij tres processerunt ad ecclesie turbacionẽ. Vt
 occideret tertiã partẽ hominũ. Hæc tertia pars dicitur
 populus catholicus, qui in magna parte fuit occi-
 sus, partim per malos adherentes Laurentio, partim
 similiter per adherentes Symmacho, & partim per
 Anastasiũ imperatorẽ hereticũ qui multos episco-
 pos catholicos in exiliũ misit, & multos fideles sa-
 flixit, & partim per Theodoricũ regem Arianũ, qui
 torã Italiam perdere quantum ad hoc voluit. Et fan-
 ctũ Ioannem papã, ac Symmachũ patriciũ & Boe-
 tiũ viros clarissimos martyrizauit. Et numerus equo-
 rum stis exercitus. i. adherẽtis ipsi quatuor & sequentium
 eos ad turbacionẽ Christianorũ. Vicies millies dena
 millia. Hic ponitur numerus determinatus pro inde-
 terminato, & notatur magna eius multitudo. Et ita
 vidi equos in visione. i. subditos dictis quatuor, & o-
 bedientes eis in malo, & spiritualiter Anastasio &
 Theodorico, & qui sedebat super eos. i. prædicti qua-
 tuor ducentes eos. Habebat loricas. Lorica malorum
 est iniustitia, sicut & cõtrario bonorum est iustitia.
 Ignea per appetitũ feruidum nocendi. Et Hiacinthi-
 nas. i. cœlestis coloris, in quo designatur apparatus ze-
 lus fidei. Et sulphureas propter feditatẽ vitiorũ exi-
 stentẽ in eis, & capita equorũ. i. principes malorum,
 [ei obedientiũ, erant] tanquã capita leonũ. i. crude-
 lissimi. Et de ore eorũ procedit ignis. i. amulationis,
 quantum ad Laurentiũ & Symmachũ. Et fumus. i. vani-
 tatis quantum ad Anastasiũ imperatorẽ. Et sul-
 phur quantum ad Theodoricũ Arianum. Ab his
 plagis occisa est tertia pars hominum, id est magna
 pars Christianorum. Et ceteri hominũ, qui non sunt
 occisi

Anastasius
 & Theo-
 doricus hære-
 tici.

Euphra-
 tes Roma-
 num im-
 perium de-
 signat.

Vide D.
 Grego. 4.
 dialo. c. 30.
 Sanctus
 Ioan. Sym-
 machus &
 Boetius.

G 3 occisi

A. C. 34. occisi his plagis, scilicet pro fide Christi vtilli sup- ple: sed sunt occisi morte corporali & aeterna. Et tan- git incidenter quandam magnam occisionem, quæ facta est de Paganis, qui non sunt de Ecclesia tem- pore Theodorici. Nam Saxonibus congregentibus in bello contra Thuringos: magna strages facta est ex parte vtriusque. Ratio mortis eorum aeternalis ponitur in eo quod subditur, Quia non egerunt pœ- nitentiam de operibus &c.

§. VIII.

Expositio cap. 10.

Iustinus imperator Catholicus.

ET vidi alterum angelum. Hic ponit Ioan. post tribulationem præfatam Ecclesiæ, consolationem eius, & fructum ex ea, scilicet deuotionem. Pro quorum declaratione sciendum, quod post Anastasium hæreticum imperauit Iustinus annis decem: cœpit autem imperare anno domini quingentesimo decimo octauo. Hic amore Christianæ religionis feruens voluit in partibus orientis Ecclesias Arianorum eis auferre, & per Catholicos eas consecrari. Sed non perfecit impeditus precibus Papæ Ioan. ne huius occasione omnes catholici occiderentur in Italia gladio Theodorici regis Ariani, quod comminatus fuerat, si illud fieret. De isto ergo Iustino dicitur. Vidi alterum angelum fortem scilicet propter imperialem potestatem, descendentem de cœlo, scilicet militantis Ecclesiæ per baptismum. Amictum nube, scilicet gratiæ cœlestis. Et iris in capite eius, quæ est signum fœderis, id est pacem habens in mentis proposito. Facies eius sicut sol: propter fidei suæ splendorem. Et pedes eius sicut columna ignis, id est affectus eius accensum ex charitate ad promotionem Christianitatis, & habebat in manu sua libellum apertum, quia scripsit & misit epistolas per imperium suum in fauorem Christianorum. Et posuit pedem suum dextrum super mare, & sinistram super terram, quia scripsit habitantibus in insulis maris & in terra. Vel per mare signantur Christiani propter aquam baptismi. Per terram Pagani, quia terrenis immersi. Vtriusque mandauit. Sed quia magis fuit fauorabilis Christianis, ideo dicitur super mare posuisse dextrum pedem. Et clamauit voce magna, dās mandata imperiali autoritate, quæ magna est. Quæ admodum cum leo rugit, ad terrorem Arianorum. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas, id est, vniuersitas ecclesiarum septenario numero designata, exclamauit in voces diuinæ laudis. Veruntamen quia Iustinus non perfecit, quod intendebat contra Arianos ratione iam dicta, ideo prohibetur Ioan. ea describere, vnde dicitur. Signa quæ locuta &c. Et angelus quem vidi stantem supra mare. Hic notandum quod reges & principes habent duos angelos custodes. Vnum ratione singularis per sonæ, sicut & homines, de quibus Mat. 18. angeli eorum &c. [& isti angeli sunt de ordine inferiori.] Alium ratione dignitatis seu officij: qui dicuntur esse de ordine principatum de quibus Daniel. 10. Et isti angeli aliquando sumuntur pro regibus & regnis quibus præfunt & sic est in proposito, vnde dicit. Angelus quem vidi stantem super mare, id est, angelus Iustini. Leuaui manum suam ad cœlum, & iurauit, ad maiorem scilicet rei futuræ assertionem. Quia tempus amplius non erit. Non est per hoc intelligenda cessatio temporis simpliciter, quia etiam post tubicinium septimi angeli describitur magnus decursus temporis vsque ad finem mundi, sed intelligitur cessatio temporis quantum ad sectam hæresis Aria-

Principes habent duos angelos custodes.

na, vt patebit in ca. sequenti, quod fuit impletum tempore Iustini minoris, qui fuit tertius imperator ab isto Iustino seniore. Et ex hoc patet quod illud quod dicitur hic de angelo stante super mare & super terram, non potest intelligi de Iustino seniore, quia non habuit notitiam de fiendis post mortem suam: sed angelus suus cognouit per diuinam reuelationem, quod voluntas Iustini senioris de destructione hæresis Ariana (quæ tamen fuit impedita ratione prædicta) tempore Iustini iunioris foret complenda. Et sicut præcognouit, sic iurauit. Cum cœperit tuba canere. Nam in principio Iustini iunioris fuit hoc impletum. Consummabitur omne mysterium, id est, secretum à Deo præuisum. Sicut euangelizauit per seruos suos prophetas. Et in diebus septimi angeli præualuerunt Christiani contra hæreticos infideles. Et tunc audiuit Ioan. voces in cœlo dicentes. Factum est regnum huius mundi Christi &c. Et vocem quam audiui. Hic ponitur consolationis continuatio per imperatorem Iustinianum, qui in principio sui imperij fuit vere Catholicus, & succedens Iustino cœpit imperare anno domini quingentesimo vigesimo octauo. Fuit autem iste homo literatus, & leges Romanas abbreviauit, & vno volumine compilauit, quod dicitur est codex Iustiniani, in quo multas leges Christianis fauorabiles posuit: de quo hic loquitur Ioan. dicens. Et vocem quam audiui. Ista fuit vox angeli per quem Christus loquebatur Ioanni. Vade, accipe librum apertum, id est, codicem Iustiniani qui dicitur hic accipiendus à Ioanne, quia fauorabilis erat Ecclesiæ. De manu angeli stantis supra mare, hic fuit angelus Iustiniani ratione imperij. Et dixit mihi. Accipe & deuora illum, tanquam rem delectabilem. Et faciet amaricari ventrem tuum, quia Iustinianus in fine vitæ suæ fuit hæresis deprauatus, & sic eius memoria in libro contenta fuit facta fidelibus amara, quæ prius erat dulcis. Et ex hoc patet quod angelus iste qui tradidit librum Ioanni non fuit Iustiniani, qui lapsum suum in hæresim non præuidit: sed angelus eius, qui etiam addidit loquens Ioanni, Oportet te iterum prophetizare, quia postea de multis gentibus & populis Ioannes propheticè scripsit.

Iustinianus imperator in principio imperij Catholicus.

Codex Iustiniani.

Hic Felix fuit Bene uentanus huius nominis certius, vel secundum alios 4. Templi dedicatio à Felice instituta.

a Hoc verum non est si Suidæ credimus qui Iustinianum ἀναλαβόντων ἑξή ἀμείνων, nominat vide Budæum in Pand.

Eutythianam

A. C. 34. Iustinianus imperator & Theodora Augusta hæretici. Eutythianam, qua erat corruptus per Agapitum papam fuit depositus, & loco eius Mennas seruus Dei monachus institutus. Sed Theodora Imperatrix infecta eadem hæresi petiit à Syluerio papa Arthemiu restitui. Et quia renuit hoc facere, Theodora Imperatrix indignata & maritus eius Iustinianus hæresi Eutythiana per Arthemium deprauatus, mouerunt persecutionem contra ministros ecclesiæ, ita quod Syluerius de facto fuit depositus & in exilium relegatus per Bellisarium patritium. 23. q. 4. Guilifarius & Mennas seruus Dei in carcere afflictus. Et hoc est quod ait Ioan. Et ciuitatem sanctam scilicet ecclesiâ ciuium fidelium vnitatem collectam calcabunt, scilicet Arthemius & Iustinianus, Theodora & Bellisarius, ecclesiæ ministros grauius opprimendo. Mensibus quadraginta duobus, id est tribus annis cum dimidio. Tantum enim temporis dicitur durasse illa persecutio. Et dabo duobus testibus meis, scilicet constantiam & sapientiam. Et hi fuerunt Syluerius & Mennas, qui steterunt constanter contra fautores illius hæresis Eutythetis. Et prophetabunt, id est, prædicabunt diebus. M. cc. scilicet tantum temporis. Amicti saccis, id est, vilibus. Nam Syluerius spoliatus habitu papali, vestitus fuit monachali. Hi sunt duæ oliuæ &c. propter plenitudinem pietatis. Quæ sequuntur, exponuntur in commendationem eius. Bestia, quæ ascendit de abyso, hæc est Bellisarius patritius crudelis. Faciet bellum aduersus eos, scilicet Syluerium & Mennam. Et occidet eos, morte ciuili eos relegando. Et corpora eorum iacebunt, id est, reputabuntur vilia sicut cadauer iacens in platea. Et post tres dies & dimidium, spiritus vitæ à Deo intrabit in eos. Post tres annos cum dimidio fuerunt restituti ad statum pristinum. Nam anno domini quingentesimo trigesimo sexto iterum Syluerius sedit in sede papali, & timor magnus cecidit super eos, id est, super Eutythianos. Verum Syluerius iterum remissus in exilium ibi mortuus est martyr, & sic per palmam martyrij ad cœlum ascendit. Et idem de seruo Dei Menna, qui etiam Syluerius legitur post mortem claruisse miraculis. Vbi tamen sciendum quod iste textus de duobus testibus, communiter exponitur de Enoch & Helia qui in fine mundi venient testificari contra Antichristum, quos demum occidet. Et in illa hora. Descripta persecutione ecclesiæ à Vuandalis & principibus Constantinopolitanis & Italicis facta, hic ponitur persecutio à Gothis. Vbi sciendum quod eo tempore quo Iustinianus & Theodora & Arthemius persequebantur ministros ecclesiæ, Vigilius papa fuit in collo missus fuit tractus per ciuitatem Constantinopolitanam, & clerus qui cum eo adductus fuerat, damnatus ad metallâ sciendenda per diuersa loca. Propter hoc autem Dei iudicio Totila rex Gothorum collecto magno exercitu inuasit imperium, & multas prouincias peruagatus Italiam vastauit, & sanctum Herculianum episcopum Perusinum cum populo eius interfecit, & multos alios Christianos per diuersa loca: dicit ergo, In illa hora, scilicet tempore Iustiniani, hæresi Eutythiana deprauati, cito, post mortem Syluerij & Mennæ factus est terræ motus magnus, id est commotio magna habitantium in terra, per Totilam regem. Et decima pars ciuitatis cecidit, id est, magna pars populi Christiani, ita vt ad decimam partem posset peruenire. Et occisa sunt in terræ motu nomina hominum septem millia, id est, hominum nominatorum magnus numerus: ponitur enim numerus determinatus pro indeterminato. Et reliqui

Arthemius patriarcha Constanti.

Martyrij Syluerij papæ.

Persecutio facta à Gothis.

Vide D. Greg. 13. c.

A in timorem missi, id est, populus Romanus qui multum timebat, quando Totila cepit ciuitatem Romanam, verum populum non occidit, nec ciuitatem incendit & ideo subditur. Dederunt gloriam Deo, scilicet de sua euasione: secundum vā abiit, id est, tribulatio prædicta.

§. IX.

ET septimus angelus: hic describitur Gothorum destructio. Iustinus enim iunior successit imperio Iustiniano. Et cœpit imperare anno domini quingentesimo sexagesimo tertio. Hic autem contuit Narsetem patritium Romanorum virum in armis strenuum, mittens eum ad reprimendum gentem Gothorum, qui collecto magno exercitu Gothos expugnauit, & regem eorum occidit. Et sic Italia liberata Christo absque timore seruiuit. Et hoc est quod dicitur. Et septimus angelus, id est, Iustinus imperator tuba cecinit, id est, autoritate imperiali, Narsetem misit in Italiam. Et factæ sunt voces magnæ in cœlo, id est, in ecclesia militanti, quia Gothi occisis ecclesia prorupit in voces diuinæ laudationis dicens. Factum est regnum huius mundi domini nostri & Christi eius. Tunc enim Italia, in qua est Roma, quæ est caput regni Christi in terra liberè Christo seruiuit, liberata à Gothis & aliis Arianis. Et viginti quatuor senatores, id est, prælati ecclesiarum gratias Deo egerunt de liberatione sua. Et iratæ sunt gentes, id est, Gothi de sua debellatione. Et apertum est cœlum. Hic ponitur deuotionis augmentatio. Nam illo in tempore contigit magna mortalitas. [Ad quam reprimendam institutum fuit festum purificationis beatæ Mariæ virginis secunda die Februarij solenniter celebrari, quæ est arca testamenti. Nā in ea est plenitudo scientiæ & veritatis designata per tabulas & potestatis per vnam, & pietatis per manna: & tunc cessauit mortalitas.] Et signum magnum apparuit in cœlo &c. Descripta impugnatione ecclesiæ ab hæreticis proprie dictis, nunc ponitur impugnatione eius ab hæreticis large dictis per quem modum Pagani, Saraceni, schismatici, discipuli Antichristi & alij infideles, dici possunt hæretici. Agitur ergo nunc de impugnatione à Paganis, postea à Saracenis. Sciendum igitur quod Phœa imperante qui cœpit imperare anno domini sexcentesimo quinto, Persæ sub Cosdroe rege grauisissima bella mouentes, multas Romanorum prouincias, & ipsam etiam Hierosolymam inuasit, Et destruentes ecclesias sacræque loca. profanantes inter ornamenta sacra, quæ rapuerunt, etiam crucem sanctam pro parte ibi ab Helena relictam asportauerunt vt patet in Legendâ exaltationis sanctæ crucis. Ecclesia igitur sic afflictâ cruciabatur, donec pareret filium, qui eam liberaret ab afflictione Cosdroe & suororum & hoc est quod dicitur in c. 12. Signum magnum apparuit in cœlo, scilicet militantis ecclesiæ. Mulier, ecclesia id est, ecclesia generaliter & spiritualiter Hierosolymitana, amicta sole, conuersatione & imitatione sancti Christi, qui dicitur sol iustitiæ. Et luna sub pedibus eius, id est omnia mutabilia & transitoria sub affectibus eius per contemptum. Et in capite eius, id est, in mente corona stellarum duodecim, id est fides duodecim articulorum seu doctrina & prædicatio duodecim apostolorum. Et in vtero habens desiderium, scilicet suæ liberationis in animo. Et clamabat parturiens. In angustia enim posita clamabat ad Deum vt cito daret sibi filium, qui eam liberaret ab oppres-

A. C. 34.

Iustinus imperator.

Gothi & Narsete deleri.

Roma caput regni Christi.

Expositio c. 12.

Persæ loca sacra occupant.

Mulier amicta sole.

mulier amicta sole.

A. C. 34. Cosdroes rex Persarum.

fione infidelium. Et visum est aliud signum in caelo, scilicet Cosdroes rex Persarum, qui dicitur visus in caelo ecclesie militantis videlicet vt persecutor eius: vnde subditur de qualitate eius. Et ecce draco, ipse Cosdroes propter malitias eius & dolos. Magnus, propter potestatem. Rufus propter sanguinis effusionem & propter incendium sacrorum locorum. Habens capita septem, id est, septem reges sibi subditos, ipse tamen erat septimus, & cornua decem. i. decem acies in suo exercitu. Vel per septem reges intelligitur vniuersitas principum sibi subditorum, per cornua vniuersitas suorum bellatorum. Et eius cauda, id est, exercitus sequens eum. Trahebat tertiam partem stellarum, id est fidelium. Nam de Aegypto, Libya & terra sancta multos fidelium cepit & occidit, & draco ille stetit ante mulierem, quia Cosdroes omnibus modis insidiabatur ad interficiendum omnem principem Christianorum volentem eam defendere. Et peperit filium. Hic notatur Heraclij imperatoris creatio. Peperit ergo filium scilicet Heraclium, que tunc peperit, cum sublimatus fuit ad imperium. Qui imperare cepit anno domini sexcentesimo decimo tertio, post Phocam. Et imperauit annis 30. Masculum dicitur, ad signandum quod erat vir strenuus & exercitatus in armis. Qui rectorus erat omnes gentes in virga ferrea, quia rexit Romanum imperium omnes rebellantes ei domando per gladium. Et raptus est filius eius ad thronum Dei, id est, in protectione Dei positus est, qui eum protexit contra insidias & dolos Cosdroe quibus querebat occidere eum. Et mulier fugit in solitudinem. Nam ecclesia que erat in Asia timore Cosdroe transiit mari, quod dicitur brachium sancti Georgij, venit in Graciam, quia dicitur hic solitudo, non quia inhabitabilis, sed istis fugitiuis [eo modo loquendi quo fugitiui ad aliam terram dicuntur ibi esse, quasi in exilio seu deserto] vt ibi pascant eam, scilicet Christiani habitantes in Gracia. Diebus mille ducentis, id est, tribus annis & dimidio. Et in fraeodem dicitur quod mulier hanc ibi alitur per tempus, id est, vnum annum & tempora, id est duos annos, & dimidium temporis, id est, medium annum, hoc est tribus annis cum dimidio. Hanc igitur tempora simul iungendo, id est tres annos cum dimidio notatos in diebus mille & ducentis, & tres annos cum dimidio comprehensos in temporibus dictis constituunt septem annos. Et tantum durauit bellum inter Persas & Heraclium. Deinde ponitur victoria Heraclij contra Cosdroem: vnde sequitur. Et factum est praelium magnum, intensum & extensum, quia multi erant ex vtroque exercitu & longo tempore durauit, & Michael prelabatur & angeli eius. Quamuis istud possit exponi de Michael archangelo qui est princeps ecclesie ad protegendum ipsam & iuuandum cum angelis bonis, qui in tali praelio protegebat & dirigebat Heraclium contra Cosdroem, sicut & diabolus potest intelligi per diabolum & demones per angelos eius, qui sollicitabat Cosdroem contra Heraclium & ecclesiam: aptius tamen dicitur quod Michael eum angelis suis signat Heraclium cum exercitu Christianorum, & Cosdroem eum suis intelligatur per draconem cum suis. Et non prauauerunt, id est, Cosdroes contra Heraclium. Neque locus eorum amplius inuentus est in caelo, id est, in ecclesia militante, in qua erat cum gente sua, non vt membrum: sed vt persecutor, quia fugatus est ab Heraclio de Aethiopia, Lybia & terra sancta, in quibus locis vigebat prius ecclesia, & compulit eum turpiter redire in terram suam.

Heraclius imperator.

Cosdroes & Heraclij certamina.

Cosdroes ab Heraclio superatus.

Et proiectus est draco ille magnus antiquus, qui dicitur antiquus siue quia regnum Persarum erat antiquum, siue quia ipse Cosdroes antiquus erat aetate, qui vocabatur diabolus & Sathanas, scilicet propter nimiam eius nequitiam, sicut etiam nunc de homine pessimo dicitur quod est vnus diabolus. Qui seducebat vniuersum orbem, quia faciebat se adorari vt Deum vnde & fecerat turrim argenteam in qua residebat, & alia de quibus habetur in Legenda exaltationis sanctae crucis. Et cum dicitur, Vniuersum orbem, est locutio hyperbolica, id est, magnam partem orbis quam scilicet sibi subiecerat. Et audiui vocem magnam, scilicet gratiarum actionis actae Deo a filiis ecclesie pro deiectione Cosdroe de caelo, scilicet militantis ecclesie, dicens. Nunc facta est salus & virtus &c. quia scilicet fideles poterunt Christo libere seruire liberati a tyranno illo. Quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, scilicet Christianorum, quos faciebat accusabiles coram Deo inducendo eos ad malum idololatrie. Et ipsi vicerunt eum. Istud non refertur ad eos qui aciescebant Cosdroe idololatrando: sed ad fideles eligentes potius mori, quam a fide vera discedere, vnde subditur. Et non dilexerunt animas suas, id est, vitam suam corporalem. Propterea latamini caeli &c. scilicet de martyrum glorificatione & Cosdroe deiectione. Vt terra & mari, id est, subditis Cosdroe qui habitabat in terra & alijs in insulis maris: Nam compulsi redire ad terram suam, iratus fecit grauare subditos ad multiplicandum bellatores, vt possit regnum suum defendere ab Heraclio imperatore. Quia descendit diabolus, id est, Cosdroes ratione iam dicta. Sciens quod modicum tempus haberet, erat enim senex, propter quod & regnum tradidit filio suo. Postquam vidit draco &c. Licet enim ante persecutionem fuisset ecclesiam: [maxime extra suam terram, tamen tunc cepit eam vexare grauius in sua ditione: sub qua erant multi Christiani, quos in bonis & corporibus suis varie afflixit] sicut fecit Sennacherib rex erga filios Israel: reuerfus de Iudaea confusus interfectione sui exercitus. Et data sunt ei duae aquilae magnae. Hic declaratur quoddam superius dictum, scilicet qualiter mulier amicta sole fugit in solitudinem: fuit enim hoc per auxilium Heraclij. Aquila enim est signum imperij Romani. Alae eius sunt acies exercitus militaris. Heraclius enim misit milites multos ex parte Graciae ad recipiendum Christianos fugientes de Perside. Vel etiam quia misit ita copiosum exercitum in extremitates Persidis, quod Cosdroe gentes erant ibi totaliter occupate ad resistendum: & eis sic occupatis potuerunt Christiani, qui erant ibi exire & ire in Graciam. Et sic inuit in heremum, id est, ecclesiam vt iret in solitudinem Graciae: Vbi alitur per tempus &c. expositum est supra. Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam, id est, gentem multam ad interficiendum Christianos. Et adiuuit terra mulierem, id est, Gracia velexercitus Heraclij ecclesiam. Et absorbit flumen, quia scilicet gens a Cosdroe missa fuit debellata. Et iratus est draco in mulierem, id est, contra catholicam plebem. Erabit facere bellum cum reliquis de femine eius, id est, cum illis Christianis qui non poterunt fugere cum alijs vel cum Heraclio ne intra ret regnum Persidis: Et stetit super arenam maris, id est, in extremitatibus territorij regni Persarum, quod regnum dicitur mare, quia multum populosum: Arena autem est extremitas maris, & hoc ne Heraclius excitaret fines regni.

A. C. 34.

4. Reg. 19. & Tob. 1.

Aquila signum Romanam militaria.

Expositio c. 13.

Et vidi

A. C. 34. Cosdroes filius est bestia.

Monomachia Heraclij & filij Cosdroe.

Nicolae de Irayn c. 13. Apoc.

Liber vitae liber est praedestinationis.

Christus quomodo ab origine mundi occisus.

Gen. 4.

Et vidi de mari. Post descriptionem persecutionem factam ecclesiae a Cosdroe, nunc ponit persecutionem factam eidem sub filio eius succedente sibi in regno. Dicit ergo in ca. 13. Et vidi de mari, id est de regno Persidis. Bestiam, id est filium Cosdroe bestialiter viuentem. Ascendentem, ad regni scilicet Persidis potestatem, habentem capita septem & cornua decem, exponitur vt supra in cap. praecedenti de patre eius & super cornua eius diademata decem, quia ducibus sui exercitus fere honorem regium attribuit vt fortius contra Heraclium decerarent.] Et super capita nomina blasphemiarum, quia capitanei exercitus sui prorumpbant in blasphemiam Christi. Et bestia similis erat pardo, propter varietatem vitiorum in quibus erat obstinatus. Et pedes eius vt vrsi habentis plantas magnas ad calcandum, sic iste anhelabat ad conculcandum ecclesiam, & os eius sicut os leonis, propter magnam crudelitatem. Et dedit illi draco virtutem suam quia Cosdroes pater eius tradidit ei regnum remanens in turri sua argentea. Et vidi &c. In historia exaltationis crucis dicitur quod exercitus Heraclij & exercitus filij Cosdroe occurrerunt sibi iuxta Danubium, & ex communi consensu vtriusque partis decretum & conuentum est vt Heraclius & filius Cosdroe soli inuicem dimicaret, vt victus cum exercitu suo, victori se subiceret. Pugnando igitur Heraclius victor exiit, vnde illi se filius Cosdroe subdidit, quod notatur dum dicitur. Et vidi vnum de capitibus, id est, filium Cosdroe, primum & principale caput. Quasi occisum in mortem, id est, deuictum & subiectum Heraclio. Et ideo dicit, quasi occisum, quia non fuit mortuus simpliciter, & plaga mortis eius curata est, quia postea rebellauit Heraclio, & sic curata fuit ab eius subiectione. Et adorauerunt bestiam, scilicet illi de gente sua, dicentes. Quis similis bestia, se iactantes de potentia eius: Sed Nico. dicit melius exponi, quod cum filius Cosdroe in vno conflictu cum Heraclio fuerit vulneratus ad mortem, contra omnem spem fuit cito curatus ad vulnere, propter quod gentes ei subditae crediderunt aliquid numinis esse in eo, cuius virtute fuerit sic sanatus, & ideo vt patris suum ita eum adorauerunt vt Deum vnde dicebant. Quis similis bestiae? q. d. nullus, quia essi vulneretur in bello, curabitur cito. Et data est illi potestas facere bellum cum sanctis, quia sanctum Anastasium cum septuaginta monachis & multos alios occidit mensibus quadraginta duobus, id est, tribus annis cum dimidio. Sicut enim bellum Heraclij cum Cosdroe durauit tribus annis cum dimidio, ita & bellum huius Heraclij cum filio eius, alijs, tribus annis cum dimidio. Et data est ei, scilicet bestiae, potestas in omnem tribum &c. Est locutio per excessum, id est, in multos. Et adorauerunt eum omnes qui non sunt scripti in libro vitae & agni, id est, in libro praedestinationis. Qui dicitur liber vitae agni ratione diuinitatis & etiam humanitatis, in quantum omnes praedestinati saluantur in fide mediatoris. Qui occisus est ab origine mundi, quod intelligitur dupliciter, videlicet dispositiue, in quantum disposuit ab aeterno Christum occidi, sicut & mundum disposuit creare, & tunc fuit origo prima mundi. Vel figuratiue, quia Christi passio fuit figurata ab initio creationis mundi, vt in Abel morte & multis alijs. Qui habet aures audiendi, id est, intellectum, audiat, scilicet finem huius belli Heraclij & Persarum, quia Perse qui multos captiuauerat fuerunt captiuati ab Heraclio. Et qui gladio occiderit &c. quia Cosdroes qui mul-

tos occiderat, occisus fuit. Hic est patientia & fides sanctorum, scilicet probata & exaltata, quia Zacharias patriarcha Hierosolymitanus qui cum multis alijs sanctis fuerat ductus captiuus in Persidem per Cosdroem habuit meritum patientiae, & reductus fuit liber in Hierusalem.

A. C. 34.

Gen. 16.

Machometus imitatus parissimus fingit se Christo omnem prioris bestiae faciebat. Ita prior bestia potest dici Cosdroes, cuius regnum, scilicet Persarum transfuit ad Saracenos. Sed melius dicitur quod bestia illa prior, sit ipse Machometus primus rex Saracenorum bestialiter viuentium, quia quicquid solet agere primus rex alicuius regionis ad firmandum statum suum & dilatandum, id iste diligenter agebat potestatem suam exercens. Et fecit terram & habitantes in ea adorare bestiam primam, id est, se ipsum bestialiter viuentem, non tamen fecit se adorare tanquam Deum, sicut fecit Cosdroes: sed vt prophetam Dei summi. Cuius curata est plaga mortis. Fuit enim Machometus in quodam bello grauiter vulneratus: sed postea curatus vt dicitur in lib. historiarum orientalium. Et fecit signa magna, falsa tamē ita vt ignem faceret de caelo descendere. Hic ignis dicitur metaphoyice. Machometus enim postquam fuit magnus effectus, cepit cadere epileptica passione, propter quod ne ex hoc vilificaretur, dixit se hoc pati ex apparentia angeli Gabrielis, vt pote homo purus non valens sufferre angeli apparitionem resfulgentem, sicut etiam multis factum est in veteri testamento. Angeli autem ignis dicuntur, vt patet in psal. 103. Sed quia istud erat falsum, ideo subditur. In conspectu hominum, id est, in opinione falso sibi credentium. Dixerunt etiam sui discipuli quod lunam a se vocatam fecit descendere, quae ratione luminis

1. Hist. orient. c. 5. Machometus epileptica laborauit. Dan. 10.

§. X.

Descripta persecutione ecclesiae per Cosdroem & filium eius, nunc ponit persecutionem eius sub Machometo. Vbi sciendum quod licet de inchoatione sectae Machometi varia dicantur a diuersis, tamē conuenientius tenetur quod incepit circa finem imperij Heraclij, de quo dictum est. Hic autem Machometus de paupertate ad diuitias eleuatus, cogitauit fieri rex Hismaelitarum, de quo populo erat, qui proprie dicuntur Agareni. Hismael enim a quo habent originem, filius fuit Agar ancillae, non Sarae liberae: sed sibi vsurpauerunt nomen a Sara, vt dicantur Saraceni. Ad obtinendum igitur propositum suum, vsus fuit consilio & auxilio cuiusdam haeretici nomine Sergij monachi condendo legem falsam & carnalem, & quibusdam autoritatibus veteris & noui testamenti coloratam, vt sic non solum a gentibus ad carnalia prouideret: sed etiam a simplicibus Christianis & Iudeis qui habitabant in illis partibus reciperetur facilius. Finxit etiam legem illam sibi a Deo vt propheta summo reuelatam. Et ideo nunc de hoc dicitur. Vidi aliam bestiam, scilicet Machometum vitam voluptuosam vt bestiam ducentem. Nam fuit luxuriosus super omnes homines orientales. Ascendentem de terra, quia per negotiationes & rapinas de paupertate ascendit ad diuitias. Et habebat cornua duo similia agni, id est, Christi. Hae cornua sunt prophetia & legis nouae latio. Finxit enim Machometus maledictus se esse prophetam, & legis diuinae latorem, sicut Christus vere fuit & realiter, multa futura & occulta praenuntiando, & legem nouam condendo. Et loquebatur sicut draco, se scilicet astute, mendaciter & dolose. Et potestatem omnem prioris bestiae faciebat. Ita prior bestia potest dici Cosdroes, cuius regnum, scilicet Persarum transfuit ad Saracenos. Sed melius dicitur quod bestia illa prior, sit ipse Machometus primus rex Saracenorum bestialiter viuentium, quia quicquid solet agere primus rex alicuius regionis ad firmandum statum suum & dilatandum, id iste diligenter agebat potestatem suam exercens. Et fecit terram & habitantes in ea adorare bestiam primam, id est, se ipsum bestialiter viuentem, non tamen fecit se adorare tanquam Deum, sicut fecit Cosdroes: sed vt prophetam Dei summi. Cuius curata est plaga mortis. Fuit enim Machometus in quodam bello grauiter vulneratus: sed postea curatus vt dicitur in lib. historiarum orientalium. Et fecit signa magna, falsa tamē ita vt ignem faceret de caelo descendere. Hic ignis dicitur metaphoyice. Machometus enim postquam fuit magnus effectus, cepit cadere epileptica passione, propter quod ne ex hoc vilificaretur, dixit se hoc pati ex apparentia angeli Gabrielis, vt pote homo purus non valens sufferre angeli apparitionem resfulgentem, sicut etiam multis factum est in veteri testamento. Angeli autem ignis dicuntur, vt patet in psal. 103. Sed quia istud erat falsum, ideo subditur. In conspectu hominum, id est, in opinione falso sibi credentium. Dixerunt etiam sui discipuli quod lunam a se vocatam fecit descendere, quae ratione luminis

A. C. 34.

minis conuenit cum igne] & sic secundum opinionem hominum fecit ignem descendere.] Et seduxit habitantes in terra, per se & discipulos suos. Propter signa, quae falso data sunt illi, in conspectu bestiae, sui ipsius vel populi istius bestialiter uiuentis. Vt faciat imaginem bestiae [hoc additur ad designandum quod bestia hic accipitur pro ipso Machometo, & non pro populo per ipsum decepto.] Dicitur autem eius imago lex ab eo data, in qua representatur eius conditio & vita, quam precepit firmiter custodiri, & hoc est quod dicitur, vt faciant imaginem, id est, opere adimpleant eius legem. Et datum est illi, id est, permillum à Deo. Vt daret spiritum imagini, id est, vigorem suae legi. Lex enim dicitur viua quamdiu viget, & mortua cum abrogatur. Et vt loquatur imago bestiae, id est, sententiam suam ostendat, sicut dicitur, lex talis loquitur in tali casu. Nam omnia fere hic accipiuntur metaphorice. Et facit vt quicumque non adorauerint imaginem bestiae. Nam precepit sub poena mortis legem suam haberi in magna reuerentia, & faciet omnes pusillos & magnos, id est, omnes homines cuiuscunque conditionis. Habere characterem id est, circumfionem, vt aliqui dicunt. Nam Saraceni sunt circumcisi sicut & Iudaei. Vel melius per characterem intelligitur determinatus modus viuendi secundum legem Machometi, quo Saraceni à ceteris nationibus distinguuntur. Ideo dicitur, in dextera manu, quantum scilicet ad operationem, aut in frontibus suis, per apertam confessionem. Et ne quis possit emere vel vendere, id est, cum Saracenis in suis legibus communicare. Nisi qui habuerit characterem bestiae, id est, modum viuendi dictum. Aut nomen, sicut sunt Saraceni ficti. Nam sicut inter Christianos sunt aliqui ficti, qui permittuntur communicare cum Christianis veris, sic est inter Saracenos. Aut numerum nominis eius, sicut sunt serui Saracenorum, alterius tamen legis, qui communicant eis in humanis, eo quod sunt de numero familiae domus Saracenorum. Hic est sapientia. Hic ponitur reuelatio cuiusdam secretae sententiae, scilicet numerus annorum respiciens Machometum. Et ideo dicitur. Hic est sapientia, id est, res occulta ad intelligendum, qua capere proprie est sapientum. Qui habet intellectum, viuacem & penetratiuum oculorum, Computet numerum bestiae, id est, Machometi, qui vt bestia uixit. Numerus enim hominis est, & numerus eius sexcenti & sexaginta sex. Sed ad quid refertur determinatus iste numerus, patet quod non refertur ad numerum annorum uiae Machometi, quia uixit sexaginta tribus annis, vt habetur in specu. histo. Aliqui dicunt quod refertur iste numerus ad durationem legis eius, quia tantum durauit. Sed hoc patet esse falsum, nam lex eius cepit circa finem imperij Heraclij qui imperare cepit anno domini sexcentesimo decimo tertio, & imperauit annis triginta. A fine autem huius temporis usque ad praesens (scilicet tempus Nicol. de lyra, qui hoc scribit) multo maius tempus est. Nam agitur annus domini. M. cccxxix. & tamen adhuc durat illa lex maledicta. Alij dicunt quod post mortem Machometi lex illa fuit correcta per sapientes Saracenos, & ab illa correctione computatur numerus. Sed nec hoc uidetur verum, quia illi sapientes fuisse dicuntur discipuli Machometi, & sic non fuit illa correctio multo tempore post Machometum, nec defecit lex illa. Et cum durauerit à principio eius usque ad praesens per septingentos & octoginta annos, nunc enim sumus in anno domini. M. cccclij, quasi completo, immo magis inualuit.

Lex viua & mortua quando dicitur.

Numerus bestiae ad quid refertur.

Nicolaus de lyra quando scripsit in Apoc.

Nam vt dicitur, tartari qui sunt in magno numero pro maiori parte receperunt eam. Videtur ergo quod iste numerus sit incipiendus ab incarnatione domini usque ad mortem Machometi, de quo prophetae loquitur hic Ioan. Potest ergo litera sic exponi. Numerus est enim hominis scilicet Christi, qui fuit perfectus in scientiis & virtutibus à principio suae conceptionis. Et numerus eius est, id est Machometi sexcenti sexaginta sex, quia tantus numerus fuit ab anno quo dominus factus est homo usque ad annum mortis Machometi. Sciendum autem, quod liber Apocalypsis, fuit scriptus in Graeco, in quo habetur nomen antemos, ubi dicitur hic sexcenti sexaginta sex cuius significatum proprium est, contrarius, quod proprie conuenit Machometo, qui fuit contrarius Christo, negans eius diuinitatem, & persequens Christianos. Significatum autem dictae dictionis accommodatum est numero sexcentorum sexaginta sex. Sciendum est enim quod sicut in Latino, aliqua litera accommodata sunt ad significandum certos numeros, sicut, c. centum, l. quinquaginta & huiusmodi: ita & in Graeco aliqua litera ponuntur pro numeris. Et illa litera quibus hoc nomen Antemos in Graeco scribitur, signant numerum istum, scilicet sexcentorum sexaginta sex. Propter quod in antiquibus Bibliis in Latino ponitur sic, & numerus eius est, diei, sex, quae dictio apud Latinos signat numerum praedictum. Nam, d. signat quingentos, & id est, vnum, c. centum, l. quinquaginta. 7. quinque. 10. decem & sic habetur numerus ille.

a Nostra Graecorum testamentorum exemplaria non habent *ἀντμος*: verum tamen est *Primsium* (sicut anno rati *Sixtus Senensis* l. 3. *Bibliotheca Sanctae*) ex litteris numerabilibus quae *conficiunt* 666. hanc vocem *ἀντμος* collegisse, sicut paulo post auctor declarat.

b Mirum in modum se torquent nostrae tempestatis haereticus, vt numerum bestiae Pontifici Romano (quem illi impie *Antichristum* esse dicunt) accommodari posse confirmant. Sed horum execrandam calumniam cum impietate maxima coniunctam, egregie redarguit *Sanderus* l. 8. de *vis mon.* c. 44. ubi ostendit nullam Rom. Pont. habuisse nomen, quod talem numerum exprimeret. Nam si esset tale nomen, cur ipsi haereticus tam ingeniosi, tam periti in Ponti. Rom. recensendis nominibus, alienius nomen non produnt, quod talem numerum conuincat? Quod vero *Ilyr. in Cacal.* asserit nomen hoc *Latinus*, conficere hunc numerum, id est, teste *Hircano*, & proinde Rom. Pont. qui in *Latia* regnat, illum esse *Antichristum* à D. *Ioanne* praesum, redarguitur imprimis, quod D. *Hiren.* potius probet nomen *Teitan* esse nomen *Antichristi* quae nomen *Latinus*. Deinde nomen hoc *Latinus* non continet numerum bestiae nisi per e scribatur hoc modo *λατμος*: im ergo propria & Germana scriptura huius nominis haec non sit, hoc nomen nequaquam *Antichristo* conuenire potest. Tertio *Apostolus* voluit indicare proprium *Antichristi* nomen non commune aliquod, sed nullum Pont. Rom. *Latinus* est vocatus proprio nomine: nullus igitur Rom. Pont. est *Antichristus* à D. *Ioanne* praesum. haec ille. Ceterum *Geneb.* hunc numerum nominis bestiae nomini *Machometo*, si illud Graece scribatur ita *μαχμετς* vt *naqs* negados conuenire omnino asserit, cuius litera iuxta suam numeri significandi rationem hanc summam sexcentorum sexaginta sex conficiunt. Nam *μ*, quadraginta. *α*, vnum. *σ*, septuaginta. *τ*, quadraginta. *ς*, quinque trecenta. *ι*, decem. *ς*, ducenta apud *Gracos*. significare certum est, ex his autem omnibus numerus bestiae 666. conficitur.

A. C. 34.

Expofitio. c. 14.

Et

A. C. 34.

§. XI.

Persecutio Christianorum in Syria.

Et vidi & cetera. Hic describitur premium sustinentium persecutionem Machometi. Pro cuius declaratione notandum secundum chron. Hugo. Floriacen. quod circa finem imperij Heraclij, Saraceni Machometo duce ceperunt Egyptum & Aethiopia grauiter inuadere. Et similiter Homarus Machometi discipulus Damasum & regionem Phoenicis & Hierusalem, totamque Syriam occupauit & Antiochiam. Et in his locis erant multi deuoti Christiani in conuiciis magnis ducentorum, trecentorum vel amplius monachorum quorum maior pars uiuebat in virginitate vel viduali castitate, qui per gladios Saracenorum transierunt ad regna colorum. Ad quod insinuandum dicit Ioannes. Et vidi, & ecce agnus, id est, Christus, qui stabat supra montem Sion. i. in ecclesia triumphante. Stans dicitur quasi ad iuuandum martyres illos ad martyrium sufferendum. Et cum eorum quadraginta quatuor millia, in tanto enim numero vel circiter praedicti occisi fuisse existimantur. Habentes nomen eius & nomen patris eius. Et per consequens spiritus sancti, qui est nexus amborum. Scriptum in frontibus suis, per apertam & liberam confessionem. Et audiui vocem in caelo tanquam aquarum multarum. i. multitudinis sanctorum illorum, laudantium Deum de sua victoria, & tanquam vocem tonitruum ubi notatur magnitudo laudis. Sicut citharodorum & c. quia laus ista coram Deo & angelis gratiosa. Et cantabant canticum nouum, quia pertinentes ad nouum testamentum. Et nemo poterat cantare & c. Ex voto enim continentiae illi habebant aliquid speciale in merito, unde & in premio. Qui empti sunt de terra. i. sanguine Christi. Qui cum mulieribus non sunt coinquinati, vel integritatem carnis simpliciter seruando, vel post vorum, castitatem. Hic sequuntur agnum, id est, Christum, non solum quod ad obseruantiam mandatorum: sed etiam consiliorum. Hi empti sunt primitiae, id est, gratiosi, sicut primi fructus & in ore eorum & c. Nam veritate fidei coefferi sunt animo constanti. Sine macula enim sunt, quia purgati ab omni macula per martyrium. Et vidi alterum angelum. Hic ponitur incidenter quaedam conuersio mirabilis multorum infidelium quae facta est circa illa tempora. Nam Sanctus Bonifacius missus fuit à Romano pontifice ad praedicandum Thuringis, Austriae & Phrysiis fidem catholicam in qua legatione multos conuertit ad fidem. Et hoc est quod dicitur hic. Et vidi alterum angelum, id est, sanctum Bonifacium, volantem per medium caeli, id est, velociter & prope exequentem officium sibi iniunctum. Habentem in corde & ore Euangelium aeternum. Nam ei non succedet aliud. Vt euangelizaret illud sedentibus super terram, id est, populis praedictis, in quibus diuersificantur linguae saltem in aliquo. Et quia non solum illis gentibus paratus erat praedicare: sed omnibus gentibus generaliter euandire volentibus, ideo dicitur. Super omnem gentem & c. Dicis voce magna, in quo notatur efficacia praedicationis suae. Timete dominum, timore filiali. Et date ei honorem, sicut filij patri. Quia venit hora iudicij eius, generaliter in fine mundi, particulariter in morte cuiuscunque, & adorare eum & c. qui est creator omnium & non idola vana. Constans imperator Monothelita, consequenter ponit punishmentem persequentium Christianos. Et alius. Vbi sciendum quod Constans nepos Heraclij imperatoris, qui incidit in haeresim Monothelitarum negantium duas na-

Vorum continentiae speciale habet meritum & premium.

Bonifacius ad fidem Thuringos conuertit.

turas in Christo, & multos ecclesiae ministros non assentientes haeresi suae grauer afflixit, & in exilium relegauit, propter quod Martinus papa conuocato concilio dictam haeresim cum fautoribus suis damnauit. Propter quod Constantinopolim fuit ductus, vt dicta haeresi assentiret. Et quia hoc tenuit missus est in exilium, & ibi mortuus est. Et de hoc exponit aliqui locum istum cum dicitur, Alius angelus, id est papa Martinus fecutus est dicens, i. dictam haeresim condemnando. Cecidit cecidit Babilon, imperium. f. Graecorum. Et dicitur dupliciter cecidit, quia in patriarcha & imperatore haereticis, quibus cadentibus multi alij ceciderunt. Et vocatur Babilon, quod interpretatur confusio, quia confusibile illud erat. Et quod sequitur. f. Et tertius angelus. Exponit de Gregorio 3. qui excommunicauit Leonem imperatorem qui post Theodosium sumpsit imperium anno domini 718. eo quod haeresim damnatam sequebatur. Sed melius videtur dicendum quod loquatur de Machometo & eius sequacibus, de quorum persecutione locutus fuerat prius, sed poenam eorum non expresserat, unde dicit, & alius angelus scilicet sanctus Ioannes loquens ait. Cecidit, cecidit Babilon, id est, gens Saracenorum. Nam lex eorum est confusio in plebe, quia ibi laxatur vita voluptuosa [quae vita peccatum dicitur i. Eth.] Et etiam propter confusum procedendi modum: nam inordinate traditur, & id est frequenter & inutiliter reperitur, nec scriptura vel ratione aliqua fulcitur nec autoritate. Magna dicitur quia multum est multiplicata illa gens & dilatata. Dicitur autem cecidisse, quia circa tempora illa confluit cum Romanis, in quo conflictu tres Amiraui cum multis aliis sunt perempti, vt patet in chron. Sigumberti. Quae à vino irae fornicationis suae potauit omnes gentes, hyperbole est ad designandam magnam multitudinem gentium errore Machometi infecta. Cōcedit enim in sua lege carnis delectabilia, ad quae est prona hominum multitudo. Et tertius angelus. Hic describitur poena eorum aeterna. Unde tertius iste angelus est aliquis angelus bonus vel aliquis sanctus praedicator contra sectam Machometi. Si quis adorauerit bestiam, id est, Machometum, vt dictum est supra de eius imagine, & characterem. Hic bibet de vino irae. Dei. i. punietur à domino grauer. Quod mistum est mero. Punio Dei temporalis ad correptionem, nem dicitur vinum merum, cum autem sequitur poena gehennae, dicitur vinum mistum. Sic Saraceni puniti sunt tunc vt dictum est temporaliter à Romanis & cum hoc poena aeterna, & ideo subditur. Et cruciabitur igne & sulphure. Et fumus tormentorum eorum & c. i. aeterna est punio & continua: & ideo sequitur. Et requies non habebant & c. quae patet ex dictis in praecedenti ca. Hic est patientia sanctorum, quae patientia Christianorum multoties & multipliciter exercitata est per Saracenos. Et audiui. Hic post punishmentem malorum perpetuam describitur retributio bonorum aeterna, vt sic opposita iuxta se posita magis elucefcat. Et ideo dicitur hic Ioanni. Scribe, tanquam rem nobilissimam. Beati mortui qui in domino moriuntur, id est in confessione domini per palmam martyrij, quales fuerunt illi centum quadraginta quatuor millia de quibus supra. A modo iam dicit spiritus, scilicet sanctus, qui est vnus Deus cum patre & filio, & inseparabiliter in nobis operatur: tamen quia opera nostra quod sint meritoria habent efficaciam à gratia spiritus sancti, ideo & merces speciali modo ei attribuitur. Vt requiescant à laboribus suis, nam in beatitudine appetitus totaliter quietatur.

A. C. 34. Martinus imperatorem haereticum condemnat.

Babilon in Apocal. quid nocet.

Babilon est lex Saracena.

Vinum merum est punio temporalis, vinum mixtum est punio aeterna.

Abfoluta

A.C. 34 Absoluta persecutione Saracenorum, hic ponitur alia. Longobardorum, unde dicit. Et vidi. Sciendum igitur anno domini. DCCLXII. Astulphus Longobardorum rex in Italia multum afflixit ecclesiam, propter quod Stephanus papa transiit in Franciam...

Francia nobes candida.

Pipinus rex Francia liberat ecclesiam a Longobardis.

Carolus magnus regnum Longobardorum penitus subulit.

Ignis est pena omnis.

quadratus qui [con]furgit ex ductu numeri in seipsum sicut quaternarius qui confurgit ex ductu binarij in seipsum, sic mille sexcenta est numerus confurgens ex ductu quadragenarij in seipsum.]

A.C. 34 Numerus quadratus quis.

§. XII.

ET vidi aliud signum. In c. 15. post destructionem nuntiata Longobardorum ponit persecutionem plurimum persecutorum ecclesiae. Vidi (ait) aliud signum, id est, futuræ rei signatum. Magnum & mirabile. Nam persecutiones inimicorum ecclesiae per hoc signata factæ sunt diuina virtute per angelos...

§. XIII.

ET audiui vocem magnam. In quo notatur magnitudo authoritatis diuinæ. De templo scilicet gloriæ diuinæ, Dicentem septem angelis. Ite & c. ad exequendum diuina mandata de reprobis punitione. Vbi sciendum quod Constantinus qui cepit imperare anno domini. DCCLII. fuit pessimus. Nam sicut dicit Sigübertus, imagines Christi & sanctorum ab eccle

Expositio. Constantinus copronymus de quo vide Suidam.

ab ecclesiis remouit, eosque qui Dei genitricem invocabāt, & qui vigilas in ecclesiis agebāt, & qui religiose vivebāt & qui iuramentis & immundis peccati abstinebant, patrimonis priuauit & multipliciter cruciauit, & monachos & sanctimoniales contrahere matrimonia coegit. Quæ multi vitæ martyri zati sunt. Postea verò imperante Hyrene vxore Leonis cum filio suo Constantino ad instantiam patriarchæ Constantinopolitani congregauit Hadrianus Papa Synodum in Nyceæ. Horum autem imperium cepit anno Domini DCCLXXXII. Et in illa Synodo condemnata fuit hæresis execrantiæ imagines Christi & sanctorum, cum sint libri laicorum mouentes eos ad deuotionem, de consec. dist. 3. venerabiles. Cõdemnauit etiam hæresim Felicianam, quæ posuit in Christo duplicem Dei filiationem, scilicet, veram in natura diuina, & adoptiuam in humana. Ad quod sequitur in Christo duplicem esse personam: quod dixit Nestorius hæresarcha. Et quòd virgo Maria non sit mater Dei, sed hominis tantum. Et istæ hæreses habent similitudinem cum perfidia Machometi. Nam Saraceni imagines execrantur, & dicunt Iesum filium Mariæ virginis esse purum hominem. Quod ergo dicit. Et abiit primus Angelus, intelligitur de Hadriano sancto & bono viro. Et effudit phialam suam in terram, proiciendo excommunicationis sententiam in terrenos homines dicitam hæresim tenentes. Et factum est vulnus seuum & pessimum. Nam spiritualis plaga, scilicet, excommunicationis est peior quàm temporalis. In homines qui habebant characterem bestiarum, id est, similitudinem vitæ Machometi, & in eos qui adorauerunt imaginem eius referendo ad principes Machometi conformes. Et secundus Angelus. Hic ponitur secunda plaga. Iste Angelus fuit Carolus Magnus qui tempore illo debellauit Saxones: qui hic per mare designantur propter multitudinem illius populi, quia vt infra dicitur. Aquæ multa sunt populi multi. Tum etiam quia Saxones mare transcentes plures terras Christianorum afflixerunt. Dicit ergo, Et secundus Angelus, id est, Carolus Magnus [rex Deo & Ecclesiæ deuotus] Effudit phialam suam in mare, id est, exercuit vindictam diuinam in Saxones. Et sanguis factus est tanquam mortui, quia multi ex Saxonibus occisi sunt. Sed quia de remanentibus aliqui videntes virtutem Caroli factam Deivirtute, baptismum susceperunt, ideo non dicitur. Factus est sanguis mortui simpliciter, sed tanquam mortui. Ceteri verò obstinati fuerunt occisi. Nam vna die de illis Carolus quatuor millia quingentos fecit decollari & ideo subditur. Omnis anima viuens mortua est in mari: quia quicapti fuerunt viui, obstinati in infidelitate Saxonum, occisi sunt.

Copronium ante signum & ducem sequitur ne sita repletis hæretici.

Iconomachorum hæresis condemnata. Felix hæreticus.

Hæresis Luterano & Calvinistarum habet similitudinem cum perfidia Machometi. Excommunicationis grauis plaga.

Saxones a Carolo Magno subugati.

Carolus Magnus bis nominatur Angelus & quare.

Humini nominantur flumina & fontes.

sunt multæ ebullitiones aquarum ad modum fontium. Quas paludes cum putarent imbecabiles: non audebant transire, sed experti eas esse meabiles transentes eas, Gothos qui vltra illas paludes in Scythia habitabant, debellauerunt. Ex qua victoria elati, alias terras vsque in Galliam sub Athila rege ferro & igne vastauerunt. Et factus est sanguis: quia Caroli exercitus multos de illis Hunnis interfecit. Et audiui Angelum. Vbi sciendum quod Angeli boni de ordine principatum diuersis regnis & gentibus præpositi vt procurent bonum regni sibi crediti videntur aliquando sibi inuicem resistere: quando gentes eis commissæ contrariantur ad inuicem & belligerant: antequam sciant determinationem diuinæ voluntatis, de futurâ illius vel illius gentis subiectione vel prælatione: vt patet Dan. 10. Sed quando sciunt diuinam voluntatem per reuelationem vel effectus positionem, concorditer approbant diuinam sententiam: & eam exequuntur. Dicit ergo. Audiui Angelum aquarum, id est, Hunnorum per aquas signatorum dicentem. Iustus est, & approbantes diuinam sententiam de gente sibi commissa deuicta. Quia sanguinem sanctorum tuorum suderunt. Hunni enim antequam debellarentur, multos Christianos occiderunt. Et sanguinem dedisti eis bibere ees, scilicet, puniendo simili pœna. Et audiui alterum, scilicet, Angelum Francorum dicentem. Etiam Domine. Nam ambo Angeli approbauerunt diuinam sententiam, scilicet, Angelus Francorum & Angelus Hunnorum.

A.C. 34

Gothi Angeli qui sunt diuersi regnis sibi inuicem videntur contradicere.

Angeli idem diuinam sententiam approbant.

Gregori⁹ hic quem Crescentius patrius amouit, quintus fuit eius nominis pontifex. Hic Leo Papa est eius nominis tertius.

Laus Caroli Magni.

Et quartus Angelus. Quamuis quidam hoc exponant de Crescentio Romano patricio, qui deposuit Gregorium Papam non primū sed aliū: & loco eius Ioannem nullius meriti virū instituit fecit: sed meli⁹ tamē exponitur de Leone Papa sancto viro: qui a Romanis inuasis oculis orbatus fuit: lingua etiam ei abscissa, sed diuinitus lingua & visu ei restitutus misit ad Carolum, auxilium petens. Dicit ergo, Et quartus Angelus, id est, Leo Papa sanctus homo. Effudit phialam suam in solem, denunciando animi sui amaritudinem Carolo imperatori: eoquod iniuste & in Dei contemptum fuerat sic male tractatus & a sede sua deiectus. Dicitur autem Carolus sol, quia sicut sol resurgens præcellit alios planetas: ita Carolus præcellit alios reges terræ fide & magnanimitate. Et datum est illi estu affligere homines: quia data sibi a Deo virtute Romam adiit, causas examinavit: & Deo rebelles & ecclesiæ grauiter afflixit & puniuit, & Leonem Papam iterum in sua sede collocauit. Vt habetur in Chron. Sigisber. Et astuarunt homines, scilicet, mali, astu magno doloris & iracundiæ: quia non poterant Carolo resistere. Et blasphemauerunt nomen Domini, scilicet, quantum ad obstinatos, qui a peccatis suis morni sunt.

Et quintus Angelus. Hic ponitur quinta plaga in qua Ioannes reuertitur ad persecutionem factam per Saracenos & punitionem eorum. Et quantum aliqui exponant hoc de Othone imperatore, qui Gregorium eiectum per Crescentium reposuit in sede sua: & Ioannem intusum expulit, melius tamen exponitur de Saracenis, vt scribit Helinandus cum patriarcha Hierosolymitanus de ciuitate expulsi fuisset a Carolo imperatore petiit subsidium, denunciandis ei terræ sanctæ dissidium. Qui collecto exercitu maiori quàm vnquā habuit, perrexit in terram sanctam, & infidelibus repertis ibi partim occisis, partim fugatis, patriarcham in sede sua reposuit. Dicit ergo, Et quintus Angelus, i. patriarcha Hierosolymitanus. Prima pars Hist. Anto. H Hierosolymitanus.

CAP. II. EXPOSITIO DECIMISEPTIMI CAP. APOCAL.

A.C. 34. mitanus effudit phialam suam, id est, Carolum, qui fuit instrumentum Dei ad puniendum gentem Machometi. Super sedem bestiarum, id est, gentem Machometi bestialiter viventis. Dicitur autem patriarcha effudisse hanc phialam, quia Carolum inuitavit ad puniendum contemptrum Dei & ecclesie. Et factum est regnum eius, scilicet, Machometi tenebrosum, quia Saraceni partim fuerunt occisi, partim ibi confusibiliter expulsi, & manducaverunt linguas suas pro dolore. Mos est hominis irati & afflicti mordere labia sua, & fremere dentibus, quasi linguam manducantis. Et blasphemaverunt Deum celi ex nimia impatientia vel Deum celi, id est, Christum, qui vere Deus est celi & terre. Saraceni tamen Christum purum hominem. Et sic blasphemabant. Et non egerunt penitentiam, mortui in sua perfidia. Et sextus Angelus. Hic ponitur sexta plaga. Exponitur hoc aliqui de Gregorio Papa qui fuit prius nominatus Hildebrandus, qui precessit ecclesie imperante Henrico quarto, qui cepit imperare anno Domini. M. LVII. inter quem & Gregorium Papam orta est dissensio, eo quod Gregorius Papa excommunicavit omnes electos in ecclesia qui acciperent inuestituram per anulum & baculum de manu laici, cum tamen reges & imperatores, vsi fuissent prius tali potestate: sic sextus Angelus esset Gregorius iste papa. Sed aliter potest exponi & melius de Carolo Magno qui inuitatus a beato Iacobo purgavit viam ad sepulchrum eius prius ignotum: eo quod tota Hispania prius erat a Saracenis occupata: & Vasconia & Navarra, quos Carolus cum multis laboribus, & bellis partim occidit, partim fugavit, partim subiecit fidei Christiane, vexatione illis dante intellectu. Et hoc est quod sequitur. Et sextus Angelus beatus Iacobus effudit phialam suam, id est, Caroli Magni potentiam, quem inuitavit ad puniendum gentem Saracenorum, quae dicitur flumen magnum propter magni populi multitudinem. Et sicavit aqua eius auferendo Saracenorum potentiam. Ut prepararetur via regibus, id est, peregrinis sancti Iacobi, inter quos fuerunt & sunt multi reges & principes & potentiores. Vnde & ipse Carolus deuote illum locum adiit. [possunt etiam & ipsi peregrini reges dici, eo quod viuunt secundum regimen rationis rectae & legis diuinae.] Et ab ortu solis. Sepulchrum enim beati Iacobi est in Occidente terrae habitabilis, & ideo viuentium ad ipsum: est ab ortu solis simpliciter quantum ad illos, qui veniunt ab Oriente, vel secundum quid, quantum ad venientes ab Aquilone & Meridie. Et videtur. Hic ponitur septima plaga. Circa hoc sciendum quod a tempore Cosdroe regis Persarum pro maiori parte populus catholicus in terra promissionis & circa fuit in afflictione & seruitute dura vsque ad eius liberationem per principes occidentales Christianorum, & tempore Gotifredi Bullonij ducis Lotharingiae. Nam aliae liberationes factae dicuntur per Heraclium & Carolum Magnum, de quibus supra, fuerunt quasi momentaneae, quonia cito transferunt. Nam recedente Heraclio de Hierusalem: Arabes Hummaro duce terram sanctam & plures alias regiones subiugarunt. Similiter post recessum Caroli Magni de Hierusalem Saraceni dominantes in Aegypto Iudaeam sibi subiugarunt. Et postea Turci ea de manu Caliphae Aegyptij auferentes tenuerunt, quousque debellati fuerunt per principes praedictos in partibus Antiochenis. Tunc enim debilitata Turcorum virtute: Aegyptij abstulerunt Hierusalem & Iudaeam de manibus Turcarum. Sed intra annum

Greg. hic fuit eius nominis septimus.

Caroli Magni in Hispania expeditione. Diuus Iacobus Co postellanus.

Cosdroes Persarum rex.

Status terrae sanctae antequam eam occidentales principes liberaret.

vel circiter Christiani de manibus Aegyptiorum eam abstulerunt vi armorum. Norandum etiam quod sicut inter Christianos sunt praedicatores eos excitantes ad impugnandum Saracenos, ita sunt inter ipsos aliqui literati excitantes eos contra Christianos. Quod Ioannes prauidens ait. Et vidi de ore draconis, id est summi principis in regno Persidis, & de ore bestiae, id est, Caliphae seu summi principis in Aegypto: & de ore pseudoprophetae, id est, praedicatorum, Saracenos contra Christianos excitantium tres spiritus immundos, id est verba Prophetarum, Doctorum, & etiam Principum. Et dicuntur spiritus immundi quia inducunt nos ad immundiciam peccati in modum ranarum, nam suo garritu alios inquietant. Sunt enim spiritus daemoniorum, quia daemones ad hoc excitant facientes signa: nam & inter infideles permittuntur aliquando daemones facere signa iusto Dei iudicio. [& procedunt ad reges totius terrae, scilicet in qua habitant infideles supradicti. Congregate illos in praelium.] Dicunt qui feribunt de historiis transmarinis, post mortem Machometi, Saraceni diuisi sunt in duas sectas: & vna pars posuit sedem in Aegypto, alia in Persidis regno. Et non solum fuerunt diuisi locis: sed etiam in aliquibus punctis suae legis, ita quod isti alios vocant subuersores & schismaticos, & e converso: inter eos fuit contentio & bellum vsque ad tempus Saladini qui cepit regnare anno Domini M. CLXXXIX. post liberationem terrae sanctae per principes supradictos per magnum tempus. Hic enim Saladinus induxit Saracenos habitantes in Aegypto ad tenendum ceremonias aliorum in Perside existentium, & reduxit eos in concordiam. Vnde quod hic dicitur, Congregate eos ad praelium, non est intelligendum simul quantum ad omnes: sed successiue ad diem magnum, & c. quae satis ex praedictis possunt intelligi.

§. XIII.

ET septimus Angelus. In 17. cap. describitur persecutio septimae plagae, ubi sciendum, quod aliqui expositores dixerunt hunc septimum Angelum esse Alexium imperatorem Constantinopolitanum, qui scripsit Urbano Papae pro recuperatione terrae sanctae. Sed hoc non videtur: quia ille fuit dolosus contra Latinos [& sepiissime tentavit destruere exercitum Principum occidentalem dictam expeditionem deuote suscipientium.] sed melius alius videtur de quodam Retro Heremita, qui deuotione motus visitans loca illa sancta: & colloquium habens cum catholicis in illa regione existentibus pro recuperatione terrae sanctae, induxit illos ad supplicandum Papae Urbano, pro eo opere. Qui Petrus Heremita litteras ipsas praesentavit accedens ad Urbanum Papam & idem persuadens. Urbanus autem celebrato concilio generali in Gallia apud Clarum montem, post edita plura statuta anno Domini M. LXXXV. fideles principes animavit ad recuperandum dictam terram sanctam sollicitans dominos hinc inde per dictum Petrum Heremitam ad opus ipsum, Multi enim Catholici de Francia, Hispania, Anglia, Alemannia, Italia, & aliis partibus cruce[m] suis humeris affixerunt vno animo Christianis in seruitute detentis in illis partibus succurre re intendentes. Et sic iste septimus Angelus Petrus Heremita effudit phialam suam in aere, quia verbis efficacibus terrae sanctae miseriam exposuit. Et exiit vox magna de templo, id est ecclesia, a throno, id est auctoritate summi pontificis

Petrus A. nachorica sacri belli persuasor.

A.C. 34. Bellum factum quomodo susceptum.

Expositio c. 17.

Diuus Iacobus.

Secta Saracenorum metrix magna.

pontificis dicens. Factum est, id est, exaudita est petitio populi Christiani Hierusalem habitantis. Et facta sunt fulgura visionum & signorum: voces & tonitrua praedicationum crucis, & terramotus factus est magnus, id est, commotio magna in populis reliquentibus terras proprias qui magno imperu ad dictum locum tendebant, qualis nunquam fuit, & c. quia sicut dicitur in Chronicis Guilielmi Tyrij. Nunquam tot gentes in vnam conuenerunt sententiam. Opinionem hominum vincebat numerus, quamuis aestimaretur sexagesies centum millia. Et facta est ciuitas magna, id est, exercitus ille. Nam vno animo Hierosolymam pergebant in tres partes. Nam propter hospitia & commearum reperienda vna pars sequebatur Petrum Heremitam. Alius exercitus secutus est principes praecipuos, Gotifredo duci se iungentes. Tertius iuit cum Boemundo duce Appuliae per nauigium. Et ciuitates Gentium, id est, Saracenorum ceciderunt, quia a Nicea Bithyniae & Antiochiae quae sunt in regno Persidis, vtrique in Hierusalem & vltra vsque ad riuum Aegypti ciuitates detentae ab infidelibus, per dictum exercitum subiugatae fuerunt. Et Babylon magna, id est, secta Saracenorum plena confusione in suis legibus & ritibus, venit in memoriam ante Deum, scilicet, ad puniendum eam. Et omnes infideles fugerunt, id est, habitantes in infidelis, qui sunt proprie Saraceni, fugerunt per mare. Et grande magna sicut talentum, id est, bellum importabile Saracenis. Et venit vnus. Hic describitur septima plaga magis in specialibus: secundum tamen opinionem illorum qui dicunt quod tota ista littera ab isto loco vsque ad illum textum, cum consummati fuerint mille anni, circa medium c. xx. sit impleta praeterito iam tempore, & secundum hoc exponitur littera vsque ad dictum locum, postea dicam quid mihi videatur super hoc. Secundum ergo opinionem illorum iste Angelus non fuit Alexius imperator, vt quidam dicunt, neque Petrus Heremita, sed magis beatus Iacobus Apostolus qui in caelis triumphans reuelauit Ioanni dicens. Veni & ostendam tibi damnationem meretricis magna, id est, sectae Saracenorum, quae sedet super aquas, id est, dominatur populis multis. Cum qua fornicati sunt reges terrae. Quia multi reges receperunt leges Machometi. Et inebriati sunt, & c. [nam populi sub dictis regibus existentes similiter receperunt legem Saracenorum immundiciis plenam.] Et abstulit me (ait Ioannes) in desertum ad videndum, scilicet statum Saracenorum a Deo propter peccata sua derelictum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam, sectam Turcorum & Saracenorum bestialiter viventium & effeminate[m]. Coccineam, id est, sanguine Christianorum rubricatam. Plenam nominibus blasphemiarum, quia dicunt Christum hominem purum, & virginem Mariam non Dei matrem esse. Habentem capita septem, cornua decem: expositum est supra, vel septem capitalia vitia, & transgressionem decem praeceptorum habentes huiusmodi gentes. [Et mulier erat circumdata purpura & coccino & c. quia Turci fuerunt opulentissimi, in istis & in aliis rebus preciosis.] Habens pedum aureum, scilicet doctrinam suauem carni. Et quae sequuntur in isto capitulo per totum exponuntur de Saracenis & Turcis vsurpantibus Iudaeam & Siriam vnus post alium. Et postea ipsi a Christianis inde eiectione tempore Gotifredi. Prius enim Syria & Iudaea possessa est per Aegyptios, sed a Turcis ablata est eis, & postea Aegyptij recuperauerunt eas eiectione Turcis & ista variatio regni notatur hic.

A

B

C

D

E

F

§. XV.

QVAE habentur in sequenti ca. isto 18. quod incipit. Post haec vidi alium Angelum, & c. Exponitur a quibusdam de Ademaro Podiensis Episcopo angelicae munditiae viro, qui in exercitu principum occidentalium Christianorum suscepit legationis officium ad directionem exercitus Christianorum. Et in eo quod subdit. Descendentem de caelo exponunt procedentem a sublimitate sedis apostolicae, habentem potestatem magnam in spiritualibus, quia legatus de latere. Et terra. i. exercitus Christianus illuminata est a gloria eius, scilicet vita & doctrina. Et exclamavit vocem magna, praedicando verbo & exemplo. Cecidit cecidit Babylon magna, scilicet gens Saracena. Bis dicit cecidit, quia bis fuerunt per Christianos debellati, primo per Carolum, postea per Gotifredum. Et quae sequuntur in textu exponuntur de debellatione gentis Saracenorum. Post haec autem voce magna dixit Alleluia. In cap. 19. ponit Ioannes gratiarum actionem in militanti ecclesia de Saracenorum debellatione & Christianorum exaltatione, in ecclesia etiam triumphanti, in qua sancti de beneficiis collatis fidelibus in praesenti gratias agunt Deo. Et cum Ioannes voluisset adorare Angelum qui haec ei ostendebat, prohibuit Angelus dicens. Vide ne feceris, & c. quia post incarnationem verbi, Angeli reformidant reuerari a natura humana, quam vident in verbo unitam sicque super se eleuata. Deum adora, scilicet adoratione patrie. Et quod postea dicitur. Et vidi caelum apertum, quia, a Ioanni fuit reuelatum, quod erat in Dei praesentia nobis clausum. Et ecce equus albus, exponitur de regno Hierosolymitano dealbato per sanctitatem Christianorum, qui habitabant ibi postquam Gotifredus cepit illud primus rex ibi institutus. Et qui sedebat super eum, & c. Iste fuit Balduinus qui successit Gotifredo fratri eius in dicto regno Hierosolymorum, qui statim cepit dilatare regnum illud per expugnationem Saracenorum anno Domini M. C. Oculi eius, & c. describuntur conditiones eius. Et quod infra subdit. Vidi Angelum vnum, & c. Hic notat Ioannes quandam magnam victoriam quam habuit Balduinus praedictus quinto anno regni sui contra Saracenos. Nam cum Soldanus rex Aegypti congregasset maximum exercitum, & venisset contra Christianos pro recuperanda terra sancta amissa, Balduinus cum paucis victoriam habuit magna strage facta de Saracenis. Et vidi Angelum, & c. quae habentur in capitulo isto 20. vsque ad locum istum. Et cum consummati fuerint mille anni, & c. exponunt aliqui de Callixto Papa & de Henrico imperatore quinto huius nominis, qui cogente eum Papa sub interminatione anathematis, renunciauit consuetudini qua vsi fuerant imperatores, id est inuestiendi Episcopos & Abbates per baculum & anulum per trecentos annos & amplius, scilicet a tempore Caroli Magni, quae potestas ei concessa fuerat sub Hadriano Papa in concilio Romae habito: vt habetur in Chr. Sigib. vnde exponunt. Vidi Angelum, id est Calixtum Papam habentem clauem abyssi. i. potestatem excommunicandi, & catenam magnam, id est multitudinem Cardinalium & Praelatorum, & apprehendit draconem. i. Romanum imperatorem: & ligauit per censuram ecclesiasticam, ne amplius vteretur tali potestate per mille annos. [per tempus Christi quod durabit] vsque ad tempus Antichristi. Ponitur enim numerus determinatus pro indeterminato: Viderur tamen melior expositio secundum Nic. de Ly. eorum qui dicunt hunc Angelum

A.C. 34.

Expositio c. 18. Ademarus Podiensis Episcopus. Nicol. de Ly. in c. 18.

Gotifredus Boloniensis Lotharingiae dux & Balduinus fratres.

Expositio c. 20.

Calixtus secundus imperator iurisdictionis Episcoporum coegit.

A.C. Angelum esse Innocentium Papam tertium, qui approbavit ordines predicatorum & minorum anno Domini m. c. c. per quorum doctrinam & exempla ecclesia est quodammodo renouata, & potestas demonum restricta [vnde multa demonum illusiones quae antea fiebant cessauerunt.] Dicit ergo. Vidi Angelum, scilicet, Innocentium Papam, descendentem de caelo, id est, de capite pontificali, condescendentem sanctis Dominico & Francisco, habentem clauem abyssi, id est, potestatem approbandi dictos ordines ad reprimendum potestatem demonum, & catenam magnam, id est, fratrum dictorum ordinum multitudinem, & apprehendit draconem, quia per eorum doctrinam & vitam, potestas diaboli est repressa, & reprimetur vsque ad tempus Antichristi quod signatur per mille annos. Sed tunc tempore Antichristi soluetur, data ei potestate magis sciendi: sed hoc modico tempore. Et quod postea subditur. Et vidi sedes, &c. aliqui exponunt de persecutione Saladini: sed melius videtur exponi de Tartariis qui anno Domini m. c. c. x. i. de terra sua exeuntes multos populos tam Christianos quam Paganos occiderunt. Sed dicit Nico. de L. y. quod expositio, scilicet, a. xvij. vsque ad istum locum sibi videtur impropria & extorta, & in pluribus improbat eam: vt quod dictum est in ea de gente Saracenorum signata per Babylonem, quod sit temporaliter destructa: cum magis nunc vigeat, & Hierosolymam cum illis partibus possideat. Item quod intelligantur de Balduino, quae communiter a doctoribus exponuntur de Christo, vt illud quod habet scriptum nomen quod nemo nouit nisi ipse. Et illud nomen eius Verbum Dei: & illud habet scriptum in femore suo rex regum. Item quia secundum dictam expositionem, scripta in tribus dictis ca. ab annis ducentis & amplius sunt impleta, litera autem sequens immediate exponitur communiter ab omnibus de tempore Antichristi. Quod autem in tanto tempore quantum ad contingentiam, de statu ecclesiae, cum aduentus Antichristi non appareat propinquus, Ioannes nihil scripserit, non videtur conueniens, maxime cum dicatur communiter a doct. quod Ioan. in hoc libro scripserit notabilia circa ecclesiam contingentia vsque ad mundi terminum. Propter haec & alia quae dici possunt contrariam expositionem mihi videtur saluo meliori iudicio, quod tota ista litera a cap. 17. vsque ad locum istum nondum sit impleta. Et quia non sum propheta, neque filius prophetae nolo de futuris aliquid dicere, nisi quod a sacra scriptura vel a doctoribus sanctis & authenticis elici potest. Potest etiam hoc addi ad dicta Nicolai, quod expositio etiam facta septem sigillis & septem angulis tubicinantibus, & septem Angelis effundentibus phialas suas, quamuis sit pura adaptatio, & illa gesta descripta sint verè impleta, vt tamen Ioannes Euangelista de illis intellexerit expositis, an de aliis incertum est nobis, & de quacunque alia litera expositione: vnde Hugo cardinalis omnia exponit moraliter, potius quam literaliter. Et cum consummati fuerint mille anni, &c. Hic describitur persecutio Antichristi: de qua sacra scriptura & sancti doctores loquuntur in pluribus locis. Per Gog, quod interpretatur tecum intelligitur Antichristus, qui erit tecum, id est, habitaculum Sathanae. Per Magog, quod interpretatur de teo, intelliguntur adherentes Antichristo sui sequaces. Et congregabit eos in praelium, id est, contra caeterum fidelium. Et vidi thronum. Postquam Ioannes descripsit generalem ecclesiae persecutio-

A.C. 34. Ordinis minorum & fratrum praedicatorum ap. probatio.

Tartari multos populos occiderunt. In c. 20. Apo.

c. 19.

In expositione Apocal. litera li multa incerta sunt.

Persecutio Antichristi futura. Vide Au. in 20. de Ciui. cap. 11. & 13.

nem iudicium praecedentem, hic ponit iudicium ipsum deinde in cap. sequenti, scilicet, 21. describit statum ecclesiae triumphantis post iudicium dum ait, Et vidi caelum nouum & terram nouam, quia post iudicium omnia innouabuntur in melius non mutata substantia: sed qualitate caelorum & elementorum in claritatem & huiusmodi, quod totum cedit ad gloriam beatorum. Et vidi sanctam ciuitatem Hierusalem, id est, electorum societatem, perfecta claritate vnitam. Nouam, quantum ad corporum glorificationem. Et quia hoc fiet per gloriam animarum ad corpora redundantem, ideo subditur, Descendentem de caelo. Nam animae descendunt de caelo vt corpora reassumant, & in iudicio appareant quae erunt impassibilia, clara, agilia, & subtilia. A Deo paratam, dotibus scilicet animae, visione, comprehensione & fruitione: & corporis dotibus, scilicet, dictis, vnde subditur. Sicur sponfam ornatam viro suo. Et describens Ioannes finalem consummationem quo ad electos, dicit. Audiuui vocem magnam de throno, scilicet, diuinae maiestatis, dicentem effectus. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, id est, habitatio Dei inseparabilis cum hominibus beatissis, quia semper cum habebunt praesentem per apertam visionem. Et per hoc excluditur omne malum culpae & poenae. Vnde subditur. Et mors ultra non erit, &c. nec animae nec corporis quo ad beatos. Nam quo ad reprobos erit mors sine morte. Et dixit qui sedebat in throno, scilicet, per effectum operis, dixit Deus trinus & vnus. Ecce noua facio omnia, scilicet caelos, elementa & corpora sanctorum. Et dixit mihi, scribe, ad informationem, scilicet, ecclesiae militantis. Factum est, id est consummatum est gaudium beatorum. Ego sum a & w, principium & finis. Est enim Deus principium effectuum omnium, quia omnia procedunt ab eo, & finis ad quem omnia ordinantur. Ego sitienti dabo de fonte aquae viuae, id est, debito modo desideranti dabo participationem vitae beatae gratis: quia primam gratiam nullus meretur. Qui vicerit, scilicet carnem, mundum & diabolum, possidebit haec, scilicet haereditate perpetua. Et ego ero illi in filium, per assimilationem. Timidis autem scilicet timore mundano, & propter hoc ad mortalitatem declinantibus & in eis descendentibus, Et incredulis, vt iudaeis, Saracenis, haereticis & caeteris infidelibus, Execratis, id est, reuertentibus ad peccata enormia: Veneficis, id est, maleficis & fortilegis, Et mendacibus, scilicet mendacio pernicioso, & aliis vitiiis mortalibus. Pars illorum in stagnum ignis, id est, retributio eorum in gehenna infernali. Postea describit Ioannes magis in particulari magnificentiam supernam Hierusalem & nomina Apostolorum ibi descripta de quibus modo agetur.

De ecclesia primitiua & gestis suis, vt dicitur ex actibus Apostolorum.

CAP. II.

HERONYMVS in prologo Bibliae sic ait. Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & ecclesiae nascentis infantiam texere: sed si nouerimus scriptor eorum Lucam esse medicum, cuius laus est in Euangelio, animaduertimus pariter omnia verba eius aetate languentis esse medicina. Tractat igitur in principio de Christi ascensione: qua peracta (vt ibi dicitur) reuersi sunt Apostoli in Hierusalem in caena-

A.C. 34. Vide Th. in suppl. p. 91. Expositio c. 21.

Animae & corporis doctes.

Deus Alpha & Omega quomodo gratiam nullus meretur.

Hier. in epist. ad Paulin. Actus Apostolorum breuiter comprehendit.

A.C. 34.

in caenaculum vnde decem, scilicet. Nam Iudas Iscariothes duodecimus post prodicionem seipsum ex desperatione suspendens crepuerat medius ad inferna descendens. Hi autem omnes Apostoli erant per seuerantes in oratione vnanimiter cum mulieribus & Maria matre Iesu, & fratribus eius, id est, consanguineis Christi ex parte matris, non quidem germanis, quia sicut Christus peperit virgo primogenitum, ita & vnigenitum. Erat autem turba hominum simul fere centum viginti. In illis ergo diebus qui sunt inter Ascensionem & Pentecosten, Petrus sciens se a Christo summum pastorem institutum, exurgens in medio fratrum dixit. Viri fratres oportet impleri scripturam, quam prae dixit Spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Iesum, qui connumeratus erat in nobis (scilicet, in collegio duodecim Apostolorum) illud videlicet quod scriptum est per Psal. 118. Fiat commotio eius deserta, & episcopatum eius accipiat alter. Omnes enim Apostoli a Christo fuerunt facti Episcopi in vltima caena. Oportet ergo ex his viris qui nobiscum congregati sunt in omni tempore, quo intravit & exiit inter nos Dominus Iesus, incipiens a baptisate Ioannis vsque in diem, qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis eius fieri nobiscum vnum exiit. Et de communi consilio & assensu elegerunt duos ex septuaginta duobus discipulis Christi fama sanctitatis celebriores, videlicet Ioseph qui vocabatur Barfabas qui cognominatus est iulius, germanum Iacobi minoris, & Matthiam in lege eruditissimum Et statuentes eos in medio orauerunt dicentes. Tu Domine qui corda omnium nosti ostende quem elegeris ex his duobus, scilicet aliquo signo, in locum apostolatus Iudae, & dantibus eis sortes, cecidit fors super Matthiam. De istis fortibus quales fuerint est duplex opinio. Nam Dionys. dicit hanc sortem fuisse quendam radium splendoris, qui apparuit super Matthiam. Ex quo signo insinuatum est omnibus videntibus ipsum a Deo vocari in apostolatam pro Iuda. Sed alia opinio communior est quod fuerint sortes communes, siue dicantur diuinae siue consultoriae, quibus homines frequenter vtuntur ad aliquid diuidendum vel cognoscendum de re dubia fienda. Et nota quod quia vt dicit Iud. Matthias forte est electus, quem primum per Apostolos legitimus ordinatum, ideo ordinati in minoribus vel maioribus ordinibus dicuntur clerici: *κληρικός*. n. Graece, vnde clericus dicitur, Latine fors vel hereditas dicitur. Ideo clerici dicitur tales, quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominum partem habent. dist. 21. c. 1. Item nota quod si Dominus Iesus elegerit Apostolos duodecim simplices & illiteratos, ne scilicet, conuersio mundi per praedicationem eorum attribueretur humanae industriae & sapientiae, sed virtuti diuinae: voluit tamen ab Apostolis assumi in coapostolatam Matthiam eruditum in lege, ad insinuandum posteris rectoribus ecclesiarum quod periti viri non idiotae, sunt ad clerum & regimen animarum assumendi, sic & Paulum doctissimum in lege de caelo vocauit ad apostolatam. Annumeratus est ergo Matthias cum vndecim Apostolis, vt esset duodecimus. Qui numerus sacer denotat & perfectionis eorum plenitudinem, & officij sui effectum salutarem. Est enim numerus superabundans, quia partes eius aliquotae in se multiplicatae superabundant ad ipsum numerum. Sunt enim partes aliquotae vnus, duo, tria, quatuor, sex, quae simul collectae constituunt sexdecim. Signatur etiam quod per ipsos Apostolos duodecim doctrina Evangelica Christi

A.C. 34. Frates Christi qui

Petrus a Christo sciens se summum pastorem institutum de deligendo Matthiam sermonem instituit.

Apostoli facti sunt Episcopi.

Sortes quales fuerint. Dionys. Areo. de ecc. Hier. c. 5. par. 3.

Vnde Th. in 2. q. 95. art. 8.

Clericorum nomen vnde sumptum. Iud. l. 1. Ethim. c. 2.

Periti ad ecclesiarum regimen assumendi.

A.C. 34.

Apostolorum duodecim numerus quid significet.

quaternaria in quatuor partibus mundi, Orientis, Occidentis, Australis, & Aquilonis, erat propaganda, ex qua susciperet mundus notitiam trinitatis cum tribus virtutibus theologis. Ab his dicitur editum symbolum continens totam substantiam credendorum distinctum in duodecim articulos, vt quilibet eorum apposerit partem suam, vt notat Host. in summa. Hi figurati sunt per duodecim patriarchas filios Iacob: per duodecim exploratores terrae promissionis: per duodecim lapides preciosos insertos in ornamento pontificis: per duodecim fontes aquarum repertos in Helim in deserto.

A.C. 34. Symbolum ab Apostolis conditum. Host. de summa Tri. & fig. de cat. 5. Gen. 29. & 30. Num. 13. Exo. 39. & 15.

§. I.

CVM autem completerentur dies Pentecostes, Act. 2. qui erat quinquagesimus dies a solemnitate Paschae, quam diem Pentecosten solebant Iudaei per hebdomadam: in memoriam beneficij eius a Deo collati, scilicet legis Moisaice in monte Sina. Ad quod festum concurrebant Iudaei de diuersis partibus mundi secundum praecipuum legis ad Hierusalem. Iam enim per varias captiuitates eorum erant Iudaei dispersi per orbem. Illa ergo die quinquagesima a Christi resurrectione Apostolis simul congregatis cum aliis discipulis Christi vtriusque sexus, & Maria matre Iesu hora tertia ipsis orantibus factus est de caelo tanquam sonus aduentus spiritus vehementis, id est, ac si spiraret vehemens ventus, qui & repleuit domum totam illius caenaculi. Et in illo sonitu apparuerunt super omnes illos congregatos dispersae linguae tanquam ignis, quo signo visibili missa est in eis inuisibiliter Spiritus sancti gratia in maxima plenitudine. Non ergo ille ignis visibilis qui apparuit super eos sanctus erat persona Spiritus sancti, qui spiritus inuisibilis est. Nec in vnitate personae Spiritus sanctus ignem illum assumpsit, sicut Dei filius naturam humanam: sed ignis ille de nouo formatus est a Deo & in praesentem materiam postea redactus, ad ostendendum inuisibilem effectum, quem in eis operabatur, vt scilicet legem igneam charitatis insulam in cordibus suis feruentibus, linguis ignitis per orbem promulgarent, corda auditorum accendendo ad Dei amorem & proximi, & zelo ignito animarum salutem quaererent. Quod per effectum subito patuit. Nam postposito omnimode, quo prius clausi manebant, domum egressi sunt ad praedicationem publice omnibus. Audito enim per ciuitatem illo magno sonitu versus illud caenaculum, subito concurrebat maxima multitudo diuersarum nationum, quae venerant ad diem festum, ad sciscitandum causam illius sonitus: Apostoli ergo visa multitudinis caeperunt loqui variis linguis magnalia Dei. Aliqui intelligunt isto modo, videlicet vt loquentibus Apostolis in vno idiomate solo, puta Hebraico, omnes audientes aliorum idiomatum, sub illo intelligeret suum vnusquisque eorum. Sed si hoc fuisset, potuisset hoc miraculum calumniari, & magis attribui virtuti auditorum, qui intelligerent idioma alienum, quam virtuti loquentium. Et ideo dicit Thom. in Summa, quod loquebantur (vt dicit litera) variis linguis ipsi Apostoli in diuersis temporibus: nunc Hebraica, quod intelligebant Hebraei praesentes: nunc Graeca, quod percipiebant Graeci: nunc Italica, quod sciebant Romani: nunc Arabica & sic de aliis. Propter quod admirati qui conuenerant dicebant adinuicem, Nonne

Exo. 23. & Deu. 16. Exo. 16.

Spiritus sancti missio.

Spiritus sanctus non erat ignis qui descendit in Apostolos.

Ignis ille quid significabat.

Apostolos variis linguis fauisselocutos, quomodo intelligendum.

Tho. in 2. 2. q. 17. art. 1.

A.C. 34. Ordinis minorum & fratru predicatorum ap probatio.

Tartari multos populos occidit. In c. 20. Apo.

c. 19.

In expositione Apocal. littera li multa incerta sunt.

Persecutio Antichristi futura. Vide Au. in 20. de Ciui. cap. 11. & 13.

Angelum esse Innocentium Papam tertium, qui approbavit ordines predicatorum & minorum anno Domini m. cc. per quorum doctrinam & exempla ecclesia est quodammodo renouata, & potestas demonum restricta; unde multae demonum illusiones quae antea fiebant cessauerunt. Dicit ergo. Vidi Angelum, scilicet, Innocentium Papam, descendentem de caelo, id est, de capite pontificali, condescendentem sanctis Dominico & Francisco, habentem clauem abyssi, id est, potestatem approbandi dictos ordines ad reprimendum potestatem demonum, & catenam magnam, id est, fratrum dictorum ordinu multitudinem, & apprehendit draconem, quia per eorum doctrinam & vitam, potestas diaboli est repressa, & reprimetur vsque ad tempus Antichristi quod signatur per mille annos. Sed tunc tempore Antichristi soluetur, data ei potestate magis sciendi: sed hoc modico tempore. Et quod postea subditur. Et vidi sedes, &c. aliqui exponunt de persecutione Saladini: sed melius videtur exponi de Tartaris qui anno Domini m. c. c. x. de terra sua exeuntes multos populos Christianos quam Paganos occiderunt. Sed dicit Nico. de Ly. quod expositio, scilicet, a. xvij. vsque ad istum locum sibi videtur impropra & extorta, & in pluribus improbat eam: vt quod dictum est in ea de gente Saracenorum signata per Babylonem, quod sit temporaliter destructa: cum magis nunc vigeat, & Hierosolymam cum illis partibus possideat. Item quod intelligantur de Balduino, quae communiter a doctoribus exponuntur de Christo, vt illud quod habet scriptum nomen quodd nemo nouit nisi ipse. Et illud nomen eius Verbum Dei: & illud habet scriptum in femore suo rex regu. Item quia secundum dictam expositionem, scripta in tribus dictis ca. ab annis ducentis & amplius sunt impleta, littera autem sequens immediate exponitur communiter ab omnibus de tempore Antichristi. Quod autem in tanto tempore quantum ad contingentiam, de statu ecclesiae, cum aduentus Antichristi non appareat propinquus, Ioannes nihil scripserit, non videtur conueniens, maxime cum dicatur communiter a doct. quod Ioan. in hoc libro scripserit notabilia circa ecclesiam contingentia vsque ad mundi terminum. Propter haec & alia quae dici possunt contra dictam expositionem mihi videtur saluo meliori iudicio, quod tota ista littera a cap. 17. vsque ad locum istum nondum sit impleta. Et quia non sum propheta, neque filius prophetae nolo de futuris aliquid dicere, nisi quod a sacra scriptura vel a doctoribus sanctis & authenticis elici potest. Potest etiam hoc addi ad dicta Nicolai, quod expositio etiam facta septem sigillis & septem angulis tubicinantibus, & septem Angelis effundentibus phialas suas, quamuis sit pura adaptatio, & illa gesta descripta sint vere impleta, vtrum tamen Ioannes Euangelista de illis intellexerit expositis, an de aliis incertum est nobis, & de quacunque alia literali expositione: vnde Hugo cardinalis omnia exponit moraliter, potius quam literaliter. Et cum consummati fuerint mille anni, &c. hic describitur persecutio Antichristi: de qua sacra scriptura & sancti doctores loquuntur in pluribus locis. Per Gog, quod interpretatur tecum intelligitur Antichristus, qui erit tectum, id est, habitaculum Sathanae. Per Magog, quod interpretatur de tecto, intelliguntur adhaerentes Antichristo sui sequaces. Et congregabit eos in praelium, id est, contra caeterum fidelium. Et vidi thronum. Postquam Ioannes descripsit generalem ecclesiae persecutio-

nem iudicium praecedentem, hic ponit iudicium ipsum deinde in cap. sequenti, scilicet, 21. describit statum ecclesiae triumphantis post iudicium dum ait, Et vidi caelum nouum & terram nouam, quia post iudicium omnia innouabuntur in melius non mutata substantia: sed qualitate caelorum, & elementorum in claritatem & huiusmodi, quod totum cedit ad gloriam beatorum. Et vidi sanctam ciuitatem Hierusalem, id est, electorum societatem, perfecta claritate vnitam. Nouam, quantum ad corporum glorificationem. Et quia hoc fiet per gloriam animaru ad corpora redundantem, ideo subditur, Descendentem de caelo. Nam animae descendunt de caelo vt corpora reassumant, & in iudicio appareant quae erunt impassibilia, clara, agilia, & subtilia. A Deo paratam, dotibus scilicet animae, visione, comprehensione & fruitione: & corporis dotibus, scilicet, dictis, vnde subditur. Sicut sponsam ornata viro suo. Et describens Ioannes finalem consummationem quo ad electos, dicit. Audiui vocem magnam de throno, scilicet, diuinam maiestatis, dicentem effectum. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, id est, habitatio Dei inseparabilis cum hominibus beatis, quia semper eum habebunt praesentem per aeternam visionem. Et per hoc excluditur omne malum culpa & poenae. Vnde subditur. Et mors vltra non erit, &c. nec animae nec corporis quo ad beatos. Na quo ad reprobos erit mors sine morte. Et dixit qui sedebat in throno, scilicet, per effectum operis, dixit Deus trinus & vnus. Ecce noua facio omnia, scilicet caelos, elementa & corpora sanctorum. Et dixit mihi, scribe, ad informationem, scilicet, ecclesiae militantis. Factum est, id est consummatum est gaudium beatorum. Ego sum a & o, principium & finis. Est enim Deus principium effectuum omnium, quia omnia procedunt ab eo, & finis ad quem omnia ordinantur. Ego sitienti dabo de fonte aquae viuae, id est, debito modo desideranti dabo participationem vitae beatae gratis: quia primam gratiam nullus meretur. Qui vicerit, scilicet carnem, mundum & diabolum, possidebit haec, scilicet haereditate perpetua. Et ego ero illi in Deum, scilicet, dans gloriam. Et ipse erit mihi in filium, per assimilationem. Timidis autem scilicet timore mundano, & propter hoc ad mortalia declinantibus & in eis descendentibus, Et incredulis, vt iudaeis, Saracenis, haereticis & caeteris infidelibus, Execratis, id est, reuertentibus ad peccata enormia: Veneficis, id est, maleficis & sortilegis, Et mendacibus, scilicet mendacio pernicioso, & aliis vitiis mortalibus. Pars illorum in stagnum ignis, id est, retributio eorum in gehenna infernali. Postea describit Ioannes magis in particulari magnificentiam supernae Hierusalem & nomina Apostolorum ibi descripta de quibus modo agetur.

De ecclesia primitiua & gestis suis, vt dicitur ex actibus Apostolorum.

CAP. II.

HIERONYMVS in prologo Bibliae sic ait. Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & ecclesiae nascentis infantiam texere: sed si non uerimus scriptor eorum Lucam esse medicum, cuius laus est in Euangelio, animaduertimus pariter omnia verba eius aetate languetis esse medicina. Tractat igitur in principio de Christiana ascensione: qua peracta (vt tibi dicitur) reuersi sunt Apostoli in Hierusalem in caena-

A.C. 34. Vide Th. in suppl. p. q. 91. Expositio c. 21.

Animae & corporis doctes.

Deus Alpha & Omega quomodo Gratiam primam nullus meretur.

Hier. in epist. ad Paulinu. Actus Apostoloru breuiter comprehendit.

A.C. 1.

A.C. 34. Fratres Christi qui

Petrus a Christo sciens se summum pastorem institutum de deligendo Matthiam sermonem instituit.

Apostoli facti sunt Episcopi.

Sortes quales fuerint. Dionys. Areo. de ecc. Hier. c. 5. par. 3.

Vnde Th. in 2. 2. q. 95. art. 8.

Clericoru nomē vnde sumptum. Iud. l. 2. Ethim. c. 2.

Periti ad ecclesiaru regimen assumendi.

A.C. 9.

Apostoloru duo denarius numerus quid significet.

in caenaculum vndecim, scilicet. Nam Iudas Iscariothes duodecimus post prodicionem seipsum ex desperatione suspendens crepuerat medius ad inferna descendens. Hi autem omnes Apostoli erant per feuerantes in oratione vnanimiter cum mulieribus & Maria matre Iesu, & fratribus eius, id est, consanguineis Christi ex parte matris, non quidem germanis, quia sicut Christum peperit virgo primogenitum, ita & vnigenitum. Erat autem turba hominum simul fere centum viginti. In illis ergo diebus qui sunt inter Ascensionem & Pentecosten, Petrus sciens se a Christo summum pastorem institutum, exurgens in medio fratrum dixit. Viri fratres oportet impleri scripturam, quam praedixit Spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Iesum, qui connumeratus erat in nobis (scilicet, in collegio duodecim Apostolorum) illud videlicet quod scriptum est per Psal. 118. Fiat commotio eius deserta, & episcopatum eius accipiat alter. Omnes enim Apostoli a Christo fuerunt facti Episcopi in vltima caena. Oportet ergo ex his viris qui nobiscum congregati sunt in omni tempore, quo intrauit & exiit inter nos Dominus Iesus, incipiens a baptisate Ioannis vsque in diem, qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis eius fieri nobiscum vnum ex istis. Erde communi consilio & assensu elegerunt duos ex septuaginta duobus discipulis Christi fama sanctitatis celeberrimos, videlicet Ioseph qui vocabatur Barfabas qui cognominatus est iustus, germanum Iacobi minoris, & Matthiam in lege eruditissimum Et statuente eos in medio orauerunt dicentes. Tu Domine qui corda omnium nostri ostende quem elegeris ex his duobus, scilicet aliquo signo, in locum apostolatus Iudae, & dantis eis sortes, cecidit fors super Matthiam. De istis fortibus quales fuerint est duplex opinio. Na Dionys. dicit hanc sortem fuisse quendam radium splendoris, qui apparuit super Matthiam. Ex quo signo infinuatum est omnibus videntibus ipsum a Deo vocari in apostolatam pro Iuda. Sed alia opinio communior est quod fuerunt sortes communes, siue dicantur diuinae siue consaloriae, qui bushomines frequenter vtuntur ad aliquid diuidendum vel cognoscendum de re dubia fienda. Et nota quod quia vt dicit Iud. Matthias forte est electus, quem primum per Apostolos legimus ordinatum, ideo ordinati in minoribus vel maioribus ordinibus dicuntur clerici: a *κλῆρος*. n. Græce, vnde clericus dicitur, Latine fors vel hereditas dicitur. Ideo clerici dicitur tales, quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominum partem habent. dist. 21. c. 1. Item nota quod si Dominus Iesus elegerit Apostolos duodecim simplices & illiteratos, ne scilicet, conuersio mundi per predicationem eorum attribueretur humanae industriae & sapientiae, sed virtuti diuinae: voluit tamen ab Apostolis assumi in coapostolatū Matthiam eruditum in lege, ad infinuandum posteris rectoribus ecclesiaru quod periti viri non idiotae, sunt ad clerum & regimen animarum assumendi, sic & Paulum doctissimum in lege de caelo vocauit ad apostolatam. Annumeratus est ergo Matthias cum vndecim Apostolis, vt esset duodecimus. Quinumerus sacer denotat & perfectionis eorum plenitudinem, & officij sui effectum salutarem. Est enim numerus superabundans, quia partes eius aliquotae in se multiplicatae superabundant ad ipsum numerum. Sunt enim partes aliquotae vnum, duo, tria, quatuor, sex, quae simul collecta conuertuntur sexdecim. Signatur etiam quod per ipsos Apostolos duodecim doctrina Evangelica Christi

quaternaria in quatuor partibus mundi, Orientis, Occidentis, Austri, & Aquilonis, erat propaganda, ex qua susciperet mundus notitiam trinitatis cum tribus virtutibus theologis. Ab his dicitur editum symbolum continens totam substantiam credendorum distinctum in duodecim articulos, vt quilibet eorum apposerit partem suam, vt notat Host. in summa. Hi figurati sunt per duodecim patriarchas filios Iacob: per duodecim exploratores terrae promissionis: per duodecim lapides preciosos insertos in ornamento pontificis: per duodecim fontes aquarum repertos in Helim in deserto.

A.C. 34. Symbolu ab Apostolis conditum. Host. de summa Tri. & fi. de cat. §. 4. Gen. 29. & 30. Num. 13. Exo. 39. & 15.

§. I.

CVM autem completerentur dies Pentecostes, qui erat quinquagesimus dies a solemnitate Pascha, quam diem Pentecosten solemnizabant Iudaei per hebdomadam: in memoriam beneficij eius a Deo collati, scilicet legis Moisaice in monte Sina. Ad quod festu concurrerant Iudaei diuersis partibus mundi secundu praecipu legis ad Hierusalem. Ita enim per varias captiuitates eoru erat Iudaei dispersi per orbem. Illa ergo die quinquagesima a Christi resurrectione Apostolis simul congregatis cum aliis discipulis Christi vtriusque Iesus, & Maria matre Iesu hora tertia ipsis orantibus factus est de caelo tanquam sonus aduenientis spiritus vehementis, id est, acsi spiraret vehemens ventus, qui & repleuit domum totam illius caenaculi. Et in illo sonitu apparuerunt super omnes illos congregatos dispersae linguae tanquam ignis, quo signo visibili missa est in eis inuisibiliter Spiritus sancti gratia in maxima plenitudine. Non ergo ille ignis visibilis qui apparuit super eos erat persona Spiritus sancti, qui spiritus inuisibilis est. Nec in vnitate persona Spiritus sanctus ignem illum assumpsit, sicut Dei filius naturam humanam: sed ignis ille de nouo formatus est a Deo & in praesentem materiam postea redactus, ad ostendendum inuisibilem effectum, quem in eis operabatur, vt scilicet legem igneam charitatis infusam in cordibus suis seruentibus, linguis ignitis per orbem promulgarent, corda auditorum accendendo ad Dei amorem & proximi, & zelo ignito animarum salutem quaererent. Quod per effectum subito patuit. Nam postposito omnimotore, quo prius clausi manebant, domum egressi sunt ad praedicandum publice omnibus. Audito enim per ciuitatem illo magno sonitu versus illud caenaculum, subito concurrunt maxima multitudo diuersarum nationum, quae venerant ad diem festum, ad sciscitandum causam illius sonitus: Apostoli ergo visa multitudinē coeperunt loqui variis linguis magnalia Dei. Aliqui intelligunt isto modo, videlicet vt loquentibus Apostolis in vno idiomate solo, puta Hebraico, omnes audientes aliorum idiomatum, sub illo intelligeret suum vnusquisque eorum. Sed si hoc fuisset, potuisset hoc miraculum calumniari, & magis attribui virtuti auditorum, qui intelligerent idioma alienum, quam virtuti loquentium. Et ideo dicit Thom. in Summa, quod loquebantur (vt dicit littera) variis linguis ipsi Apostoli in diuersis temporibus: nunc Hebraica, quod intelligebant Hebraei praesentes: nunc Graeca, quod percipiebant Graeci: nunc Italica, quod sciebant Romani: nunc Arabica & sic de aliis. Propter quod admirati qui conuenerant dicebant adiuuicem,

A.C. 2. Exo. 23. & Deu. 16. Exo. 16.

Spiritus sancti missio.

Spiritus sanctus non erat ignis qui descendit in Aposto sed ignis ille de nouo formatus est a Deo & in praesentem materiam postea redactus, ad ostendendum inuisibilem effectum, quem in eis operabatur, vt scilicet legem igneam charitatis infusam in cordibus suis seruentibus, linguis ignitis per orbem promulgarent, corda auditorum accendendo ad Dei amorem & proximi, & zelo ignito animarum salutem quaererent. Quod per effectum subito patuit. Nam postposito omnimotore, quo prius clausi manebant, domum egressi sunt ad praedicandum publice omnibus. Audito enim per ciuitatem illo magno sonitu versus illud caenaculum, subito concurrunt maxima multitudo diuersarum nationum, quae venerant ad diem festum, ad sciscitandum causam illius sonitus: Apostoli ergo visa multitudinē coeperunt loqui variis linguis magnalia Dei. Aliqui intelligunt isto modo, videlicet vt loquentibus Apostolis in vno idiomate solo, puta Hebraico, omnes audientes aliorum idiomatum, sub illo intelligeret suum vnusquisque eorum. Sed si hoc fuisset, potuisset hoc miraculum calumniari, & magis attribui virtuti auditorum, qui intelligerent idioma alienum, quam virtuti loquentium. Et ideo dicit Thom. in Summa, quod loquebantur (vt dicit littera) variis linguis ipsi Apostoli in diuersis temporibus: nunc Hebraica, quod intelligebant Hebraei praesentes: nunc Graeca, quod percipiebant Graeci: nunc Italica, quod sciebant Romani: nunc Arabica & sic de aliis. Propter quod admirati qui conuenerant dicebant adiuuicem,

Apostolos variis linguis fuisse locutores, quomodo intelligendum.

Tho. in 2. 2. q. 17. a. 1.

A.C. 34.

Nonne omnes isti Galilaei sunt? & quomodo nos auimus vnusquisque linguam nostram, in qua nati sumus? Parthi & Medi, &c. Alij vero irreligiosi & leues irridebant eos dicentes, Quia multo pleni sunt isti, putantes quod ex ebrietate sic varie loquerentur. Petrus autem cum alijs Apostolis praedicando reprobauit locutionem illorum & opinionem qui dicebant eos ex ebrietate taliter loqui, quia hora erat diei tertia, in qua pro magno crimine habebant Iudaei ante illam horam bibere. Sed declarauit tunc in eis impletam prophetiam Ioelis, quia praedixit missionem copiosam Spiritus sancti dicens cap. 2. In nouissimis diebus effundam de spiritu meo super omnem carnem, id est, super vtrumque sexum hominum, &c. Effusio importat superabundantiam. Exinde ostendit Petrus praedicando prophetiam Dauid de Christi morte & resurrectione impletam, in eo quod Psal. dicit. Non dabis sanctum tuum, id est, Christum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitae (ait Christus ad patrem) quod fuit in resurrectione, quae de Dauid ostendit non posse intelligi, cum viderit corruptionem, quod patebat ex sepulchro eius. Inducit & illud. Dixit Dominus Domino meo, &c. Quibus auditis compuncti sunt corde, & venientibus illis quid deberent facere pro sua salute, respondit Petrus, ut peniterent, & baptismum reciperent in nomine Iesu Christi. Quod & factum est, & super eos baptizatos descendit Spiritus sanctus in forma ignis, & loquebantur varijs linguis, & appositi sunt ad eos homines numero tria millia baptizati. In illo autem principio ex inspiratione & dispensatione Spiritus sancti baptizabantur illa forma, scilicet, Baptizo te in nomine Iesu Christi, ut dulcesceret nomen, & ipse Iesus in cordibus fidelium, per cuius inuocationem tantum donum videbant se recipere, quod aliterat infidelibus abominabile. Et dicit Lucas quod erant perseverantes, scilicet, conuersi ad fidem in doctrina Apostolorum & communicatione fractionis panis, id est, sacrae communionis, & orationibus. Fiebat autem omni animarum timor, & multa miracula faciebant Apostoli in Hierusalem. Qui autem conuertebantur, vendebant possessiones suas, & pretium rerum venditarum ponebant ante pedes Apostolorum, omnia habentes in communi, & diuidebant singulis necessaria prout vnusquisque opus erat. Erant quotidie frangentes circa domos panem, quod communiter exponitur de pane sacramentali Eucharistiae. Nam congregatis simul in domo aliqua, & praemissis orationibus quibusdam & ceremonijs deuotis (ut pie credi potest) etsi non per scripturam expressum sit, omnes communicabant, etiam laici, quod sacramentum conficiebant ipsi Apostoli, vel alij discipuli ordinati a Christo vel Apostolis eius in sacerdotes.

Act. 3.

Petrus claudum in atrio templi curat.

§. II.

VNA autem dierum ascendentibus in templum ad horam orationis non a Petro & Ioanne, qui dicat ad portam templi, id est, atrij templi dictam speciosam, petebat eleemosynam ab ipsis Petro & Ioanne introeuntibus in templum. Cui respicienti in eos, & expectanti eleemosynam ait Petrus, Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Qui statim sanatus ambulauit, intrans cum

eis in templum, & laudans Deum. Cumque omnes stuperent, & multi concurrerent ad intuentum miraculum, dixit Petrus ad populum. Viri Israelitae quid admiramini & intuemini in nos: quasi nostra virtute fecerimus hunc ambulare? Iesus quem vos interfecistis: sed Deus eum suscitauit a mortuis, ipse eum sanauit, penitemini igitur & conuertimini, scilicet, ad fidem eius, ut deleantur peccata vestra. Hic enim Iesus est ille, de quo praedixit Moyses. Prophe tam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris tanquam me ipsum audietis, iuxta omnia quaecumque vobis locutus fuerit. Erit autem omnis anima quae non audierit prophetam illud: exterminabitur de plebe, scilicet, caetera sanctorum. Et omnes prophetae a Samuele & deinceps annuauerunt dies istos. Ad Abraham etiam dixit, In semine tuo benedicentur omnes familiae terrae. Vobis igitur primum Deus suscitans filium suum misit eum benedicentem vobis, scilicet, hunc Iesum, ut conuertat se vnusquisque ad suam nequitiam. Multi autem eorum qui audierant verbum crediderunt. Et factus est numerus eorum quinque millia. Nota quod die Pentecostes conuertat ad fidem tria millia, ut supra patuit. Nunc autem factum miraculo conuertit quinque millia. Et sic iam ecclesia primitiua Hierosolymis habet octo millia fidelium. Sed loquentibus Apostolis ad populum superuenerunt sacerdotes & magistratus templi & Sadducaei dolentes quod praedicarent Iesum & resurrectionem a mortuis, ceperunt eos, & posuerunt in carcerem. Sequenti autem die conuenientes in Hierusalem principes sacerdotum & Scribae & Anna, & Caiphas, & omnes de genere sacerdotali, statuentes Apostolos coram se in medio interrogabant in qua virtute fecerant illud miraculum, scilicet, claudum sanari. Respondit Petrus, quod in virtute & nomine Iesu Nazareni quem crucifixerant: sed Deus eum suscitauerat. Et quia hic est lapis reprobatus a vobis adificantiis, qui factus est in caput anguli, nec est aliud nomen sub caelo datum hominibus, in quo oportet saluos fieri. Videntes autem Petri & Ioannis constantiam: comperto quod essent homines sine literis, & scietae quia cum Iesu fuerat, admirabantur, nec poterant celare miraculum vel calumniari, cum esset praesens ille senatus. Et factum inter eos concilio quid agerent de eis, demum vocantes eos, mandauerunt sub comminationibus ne vltra loquerentur, nec docerent vltra in nomine Iesu. Quibus respondentes Petrus & Ioannes, dixerunt. Si iustum est vos potius audire quam Deum, iudicate. Non enim possumus, quae audiimus & vidimus non loqui. Quid dimissi cum comminationis mandatis, reuersi ad confratres narrauerunt, quae dixerant eis principes sacerdotum. Omnes autem orantes dixerunt. Domine qui fecisti caelum & terram, qui per os Dauid dixisti, Quare fremuerunt gentes, &c. respice in minas eorum, & da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum. Oratione completa motus est locus, & repleti sunt Spiritus sancto loquentes cum fiducia verbum Dei, & virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri. Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna. Nec quisquam eorum quae possidebat suum aliquid esse dicebat: sed erat illis omnia communia. Nec quisquam egres erat inter illos. Pretium enim eorum quae vendebant & possessionum & agrorum erat in dispensatione Apostolorum. Vnde & Barnabas Leuites genere Cyprius, socius peregrinationis Pauli postea deputatus, cum haberet agrum, vendidit

A.C. 34.

Deut. 18.

Gen. 12. & 21.

Petrus & Ioannes ob claudum sanarum in vincula conieci.

Act. 4.

Psal. 117.

Psal. 117.

Primorum Christianorum inter se bonorum communitas.

A.C. 34.

Proprietatis vitium in religione detestabile.

Petri vmbra curat infirmos.

Petrus os Apostolorum.

Gamalielis p. Apostolis oratio.

didit, & pretium Apostolis assignauit. Quidam autem Ananias nomine conuersus ad fidem cum vxore Sapphira vendentes agrum suum partem pretij attulerunt Petro, asserentes non pluris agrum illi se vendidisse, istae partem pretij sibi retinuit conscia vxore. Quod Petrus in spiritu cognoscens, dure redarguit eum de tali mendacio. Ad cuius increpationem subito cecidit mortuus: inde delatus est ad sepulchrum. Et cum paulo post vxor Sapphira Petro se praesentans, interrogata foret ab eo de quantitate pretij, & ipsa mentiretur, redarguta a Petro subito exspirauit. In quo insinuatum est quam sit damnable & mortiferum vitium proprietatis in religione, vbi omnia esse debent in communi, sicut primi Christiani: degebant Hierosolymis, & de hoc. 12. quaestione 1. dilectissimis, & cap. futuram. Per manus autem Apostolorum fiebant prodigia & signa magna in populo. Magis autem augebatur multitudo virorum ac mulierum credentium in domino, ita ut in plateis eicerent infirmos, & ponerent in lectulis, ut veniente Petro saltem vmbra eius obumbraret quemquam illorum & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis. Currebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Hierusalem afferentes aegros & vexatos a spiritibus immundis, qui omnes curabantur. Principes autem sacerdotum cum illis qui erant de secta Sadducorum repleti zelo inuidia, quia magis ac magis augebatur numerus fidelium & doctrina & fama sanctitatis, ceperunt Apostolos, & miserunt in carcerem. Sed nocte illa Angelus domini soluit illos & mandauit, ut mane populo praedicarent. Quod & factum est. Mane autem congregato concilio mandarunt ministris suis, ut eductos de carcere eos coram se sisterent. Qui euntes ad carcerem, restitentes illis se carcerem inuenisse clausum, & custodes ante eum, sed vacuum inuenisse, super quo cum ambigerent quid de eis factum esset, aduenit quidam dicens illos esse in templo populum docentes. Tunc abiit magistratus adducens eos sine vlla vi, quia timebat vim eis inferre propter populum, ne scilicet lapidaret eos. In medio autem concilij positi redarguti sunt quare non seruassent praecipia eorum, scilicet de non praedicando vltius Iesum, sed tota ciuitatem repleuerat doctrina illa. Quibus Petrus: Obedire oportet Deo magis quam hominibus, addens resurrectionem Iesu factam a Deo, quem illi crucifixerant. Quae cum audissent, dissecabantur & cogitabant interficere illos. Surgens autem quidam in concilio Pharisaeus nomine Gamaliel legis doctor & honorabilis vniuersae plebi, iussit foras ad breue fieri homines, id est, Apostolos, & dixit ad congregatos in concilio. Viri Israelitae attendite vobis super hominibus istis, quid acturi sitis. Et posuit exemplum duorum qui sua praesumptione fecerunt se capita multorum nouitates intentando, scilicet Theodas quidam dicens se aliquod magnum, & multitudini congregatae ad eius doctrinam promissit eam per Iordanem euicendae. Qui cum suis, scilicet quadringentis viris occisus est. Deinde Iudas quidam Galilaus, qui congregatione facta asserere tributa non danda Romanis, & occisus, ad nihilum redactus est cum suis. Et his conclusis sic. Discedit ab hominibus istis, & finite illos, quoniam si est ex hominibus consilium hoc, dissoluetur, si vero ex Deo, non poteritis dissoluere eos, ne forte & Deo videamini repugnare. Et placuit omnibus consilium eius. Vnde conuocantes Apostolos eis caelis demandauerunt ne amplius loquerentur in nomine Iesu. Qui dimissi ab

eis ibant gaudentes a conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Hic Gamaliel fuit Magister Pauli, ut ipse ait, deum Christianus effectus est cum filio, cuius corpus repertum est cum corpore sancti Stephani eo reuelante.

A.C. 34.

Act. 22.

Gamaliel praepceptor Pauli & Christianus. Act. 6. c. Septe diaconorum electio.

Prima diaconum institutio.

Th. in 4. d. 24. q. 2. a. 1. Christus instituit oes ordines sicut & omnia sacramenta.

§. III.

CRESCENTE autem numero discipulorum factum est murmur Graecorum aduersus Hebraeos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduae eorum, vel quia nimis grauebantur in exercitijs manualibus plus quam mulieres Hebraeorum, vel quia non admittebantur sicut illae. Solent enim mulieres etiam bonae amulari adiuuicem, quando plus requiruntur obsequia ab alijs quam a seipsis, repurantes se contemni. Quod murmur statim Apostoli duodecim sedauerunt. Nam congregata multitudo, dixerunt non esse equum eos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis, id est, dispensationi temporalium. Considerate ergo (aiunt) fratres ex vobis viros boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus, & nos orationi & praedicationi vacabimus. Placuit hoc omni multitudini, & elegerunt septem ex eis qui magis idonei sunt existimati optima fama, scilicet Stephanum, Philippum, Prochorum, Nicanorem, Timonem, Parmenam, & Nicolaum aduenam Antichenum, & imposuerunt Apostoli eis manus diacones instituentes eos. vnde Gratia. distinct. 20. s. 1. in fi. dicit, Leuitas ab Apostolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus. Subdiaconos autem & acholytos procedente tempore Ecclesia sibi constituit, haec ibi. Quod intelligendum est secundum Thomam in 4. quantum ad explicationem & manifestam distinctionem ordinum in officijs suis. Nam quantum ad primam institutionem Christus omnes ordines instituit, sicut & omnia sacramenta, sed vltimus superdictorum fuit haeresarcha. Vnde dicti sunt Nicolaus, de quo fertur quod habuerit vxorem pulcherrimam. Et quia suspicio orta est contra eum quod zelotypus esset de ea, ad tollendam suspicionem dixit ipsam & alias vxores debere esse communes omnibus, scilicet in cognoscendo eas. 7. non omnis.

§. IIII.

STEPHANVS autem plenus gratia Spiritus sancti & fortitudine, vltra officium administrationis rerum, viduis praecabat, & faciebat prodigia & signa magna in populo. Quadam autem die surrexerunt quidam ex Iudaeis Alexandrinis Cyreniensibus & Arianis ad disputandum cum Stephano, ut puta de scripturis circa aduentum Messiae, & cum non possent resistere sapientiae eius, submiserunt falsos testes qui accusarent eum, se audisse verba blasphemiae ab eo in Deum & Moysen. Et captientes eum duxerunt in concilium, dicentibus testibus falsis. Iste non cessat loqui aduersus locum sanctum & legem. Audiuimus enim eum dicentem quod Iesus Nazareus destruet locum istum, & mutabit traditiones Moysis. Et intuentes in eum qui erant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli. Interrogauit autem princeps sacerdotum si haec ita se haberent. Stephanus autem respondens fecit prolixum

De S. Stephano pro martyre. Act. cap. 6.

CAP. II. HISTORIA ACT. APOSTOLORVM.

378

A.C. 34. Act. c. 7.

Beati Stephani martyrium.

Act. 8.

Corpori diui Stephani & Nicodemi inuentio.

Beda in Mart. di. Aug. & Luc. in ep. quæ extr. apud Suidam. tom. 4.

Aug. in 22. ciu. c. 8.

Quo inuentum inuentio S. Stephani in martyrii sit trallata & contra.

Act. c. 8.

zum sermonem, refellens falsitatem testium contra eum de blasphemia. Nam commendat Deum dicēs, Deus gloria, scilicet autor, dator & contentor, id est, continens omnem gloriam commendat multipliciter patres eorum, maxime Abraham, Isaac, Jacob, & Ioseph, & Moysen magis, Dauid quoq; & Salomonem, & ipsum templum, & beneficia plurima eis collata à Deo. Demum increpans duritiam eorum dixit. Dura ceruice & incircuncisi cordibus & auribus vos semper Spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri, ita & vos. Quem enim prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui annuntiabant de aduentu Iusti cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis. Audientes autē hæc stridebant dentibus in eum. Intendens autem Stephanus in cælum vidit gloriam Dei, & ait. Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei. Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, scilicet in derelictionem reputantes eum blasphemasse, quia se dixerat Iesum videre à dextris Dei. Et eiicientes eum extra ciuitatem lapidabant inuocantem & dicentem, Domine Iesu accipe spiritum meum. Et postis genibus pro inimicis orabat dicens, Ne statuas illis hoc peccatum. Quo dicto obdormiuit in domino. Vt autē expeditius possent in eum lapides acere, exuentes vestimenta sua deposuerunt ea secus pedes adolescentis Sauli qui postea conuersus factus est Apostolus Paulus dictus.

In illa autem die facta est magna persecutio in Ecclesia primitiua Hierosolymis, ita vt omnes dispergerentur per regiones Iudææ & Samariæ præter Apostolos. Sepelierunt autem Stephanum lapidatum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. Fuit autem lapidatus Stephanus eodem anno quo & Christus crucifixus scilicet mensis Augusti sequentis tertio die. Sed corpus eius inuentum fuit anno domini. 407. & imperij Honorij anno. 7.

Quæ inuentio facta est secundum Bedam in martyro. hoc modo. Nam cuidam presbitero Luciano moranti in territorio Hierosolymitano & in strato suo quiescenti, sed vigilanti, apparuit sanctus Gamaliel magister Pauli & doctor eximius tribus vicibus in diuersis noctibus, ostendens ei corpora eorum sub specie quatuor calathorum, trium aureorum habentium rosas, & quartum erat argenteum plenum croco, & locum ubi iacerent declarans ei illa esse sanctorum Stephani lapidati à Iudæis, & Nicodemi qui Christum sepeliuit, & suū qui magnū Paulū erudierat, qui fuerunt Christiani, & filij sui Abibonis qui etiam fuerat fidelis, & vt hoc intimaret Ioanni Hierosolymitano archiepiscopo. Quod & fecit, & inuenta corpora in ipso loco designato transtulit in Sion cum magna ueneratione, cuius intercessione narrat August. in 22. de ciuit. Dei sex mortuos suscitatos, & septuaginta homines à variis infirmitatibus liberatos è quibus aliqui in Hipponensi diocesi sanati sunt. Postea translatum est corpus illius Constantinopolim, deinde Romam. Fiebat autem festum inuentiois corporis eius sequenti die post natalem domini. Sed quia magis decet solennizare martyrium quam inuentioem corporis, ideo postea transtulit Ecclesia festa, vt scilicet de martyrio eius agatur post natalem immediate, de inuentioe eius tertia Augusti quando fuit lapidatus.

§. V.

VI autem dispersi erant fideles & recesserant ab Hierusalem, pertransibant per ciuitates

euangelizantes verbum Dei: Philippus autem non quidem Apostolus, sed vnus ex septem diaconibus descendens in ciuitatem Samariæ prædicabat illis Christum. Intendebant autem turbæ verbis eius, videntes signa que faciebat eiciendo demones ab obsessis & sanando infirmos. Vir autem quidam nomine Simon qui fuerat in ciuitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquid magnum, cui assentiebant omnes, dicentes, Hic est virtus Dei magna, & multo tempore sic infatuauerat eos hic. Cum homines alij credidissent Philippo euangelizanti de regno Dei & nomine Iesu, & baptismum reciperēt, credidit vel potius simulauit se credere, & baptizatus est, adhæsitque Philippo admirans super miraculis maximis que fiebant à Philippo. Cum autem audissent Apostoli qui erant Hierosolymis, quia receperat Samaria verbum Dei, scilicet credēdo & baptismum suscipiendo, de communi consilio miserunt ad eos Petrum & Ioannem vt principales, vt darent eis sacramentum confirmationis. Erant enim tantum baptizati in nomine Iesu, sed nō dum christiati. Huius enim sacramenti collatio semper fuit episcopis reservata. Petrus igitur & Ioannes qui episcopi erant, præmissa oratione imposuerunt manus super illos baptizatos, & immediate accipiebant Spiritum sanctum, scilicet in signo ignis visibili, de quo sacramento habes in tertia parte. Cum autem vidisset Simon, quod per impositionem manus Apostolorum accipiebant homines Spiritum sanctum, obtulit Apostolis magnam pecuniæ summam vt darent ei illam potestatem, scilicet dandi Spiritum sanctum. Cui Petrus maledixit dicens in detestatione criminis. Pecunia tua tecum sit in perditione, quoniam existimasti donum Dei pecunia possideri &c. Et ille. Precamini vos pro me ad Deum, vt nihil eorum que dixistis veniat super me. Quia igitur iste fuit primus in nouo testamento, qui commisit simoniam, & complete, quia ideo voluit emere spirituale illam gratiam, vt aliis postea ipse venderet, in quo consistit vitium simoniæ, scilicet emendo vel vendendo spiritualia, ideo ab eo denominantur tale vitium perpetrantes, scilicet simoniaci. i. q. 1. qui studet. Et in detestationem tanti criminis etiam pecunia ipsa maledicta est. Sed de hac materia simoniæ vide. 2. partem diffuse. tit. 1. cap. 1. Exinde Angelus domini dixit Philippo vt ireret in viā, qua descenditur ab Hierusalem in Gazam cōtra meridiem. Qui pergens inuenit ibi quemdam eunuchum Æthiopem potentē, qui erat super omnes Gazæ reginæ Æthiopum Candacis, qui venerat adorare in Hierusalem & inde reuertebatur in patriam, sedēnsque in curru suo legebat Esaiam prophetam. Appropians autem Philippus currui & audiens eum legentem Esaiam dixit eunuchō. Putas ne intelligis quæ legis? Qui respondit. Quomodo possum intelligere nisi quis mihi ostenderit? Rogauitque Philippum vt ascenderet in currum suum. Erat autem locus scripturæ quæ legebat, illud. Tanquam agnus ad occisionem ductus est &c. Generationem eius quis enarrabit? Interrogabat ergo Philippum an propheta illud loqueretur de se, an de alio, & de quo? quod Philippus exposuit, quia de Christo Iesu intelligebatur, annuntians ei mysteria Christi & viam salutis scilicet per baptismum. Et ambulando simul applicuerunt ad locum ubi erant aquæ. Cūque eunuchus affirmaret se omnia credere, quæ Philippus ei prædicauerat, baptizatus est ab eo, reuersus cum gaudio in terram suam, & Philippus inuentus est in Azoto. Interea Saulus

A.C. 37.

Philippus non Apostolus sed diaconus Samaritanos ad Christum conuertit.

Simon magnus.

Sacramentum confirmationis.

Th. in 3. p. 972.

Simoniaci cur sic dicti.

Vide Th. 2. 2. q. 100.

Philippus diaconus. Eunuchū conuertit.

II. 33.

A.C. 37.

Act. cap. 9.

Sauli conuersio. Saulus qui postea Paulus.

Iniqui ad bonū cogendi. -ug. ep. so. ad Bon. hæc habet quamuis nō isdem omniūdo verbis.

Pauli ad huc neophyti pro Christo certamina.

Saulus deustabat Ecclesiam vt lupus rapax domos intrans conuerforum ad fidem, & trahens eos vtriusque lexus in custodiam.

§. VI.

S A V L V S igitur ipse spirans minarum & cædis in discipulos domini, abiit ad principes sacerdotum petens epistolas potestatis, vt quos inueniret in via pergens Damascum fideles, vinctos perduceret in Hierusalem. Cū autem iter faciens appropinquaret Damasco circumfulsit eum lux de cælo & cecidens in terram ex terrore, audiuit vocem dicentem sibi. Saule Saule quid me persequeris? Persequeretur vtiq; Christum, quia persequeretur fideles membra Ecclesiæ, cuius ipse caput erat. Cui Saulus. Quis es domine? Et ille. Ego sum Iesus Nazareus quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Cui Saulus tremens ait. Domine quid me vis facere? Cui respondit. Ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem qui comitabantur eum stabant stupefacti, audientes vocem, & neminem videntes. Qui trahentes eum ad manus quia nihil videbat, introduxerunt in ciuitatem, vbi in domo cuiusdam qui dicebatur Iudas mansit tribus diebus non videns, neque manducans, nec bibens. Apparuit interea dominus cuidam discipulo, nomine Anania simplici viro, mandans ei vt accederet ad Saulum in domo Iudæ. Et cū ille timeret eum dicens. Domine audiui de homine isto quanta mala fecerit contra fideles in Hierusalem &c. Dominus confortauit eum dicens. Vade ad eum quoniam vas electionis est mihi iste vt portet nomen meum coram gentibus & regibus & filiis Israel, & ego ostendam illi quanta oporteat eum pati pro nomine meo. Accessit ad eum Ananias ei dicens quod dominus Iesus, qui sibi apparuerat in via, miserat eum. Et posita manu super eum, ceciderunt tanquam squamæ ab oculis eius, & visum recepit. Baptizatusque accipiens cibum confortatus est. Ingressusque synagogas, quæ erant Damasci, prædicabat Iesum, quoniam hic est filius Dei, & per scripturas conuincebat Iudæos, disputans cum eis. Stupebantque magis eo quod prius persequeretur discipulos Christi. Vbi nota secundum Augustinum, quod vbi potestas datur, iniqui à malo prohibendi sunt, & ad bonum cogendi exemplo hoc. Nam si voluntas mala semper suæ permittenda esset libertati, quare Paulus non est permissus in persecutione Ecclesiæ perseuerare? Sed prostratus est vt excæcetur, & excæcatus vt mutaretur, mutatus, vt mitteretur, missus est, vt qualia fecerat in errore talia pro veritate pareretur, vigesimatertia quæst. 4. quis non potest.

Cūque Iudæi facti cōcilio quærerent mortem eius, & custodiri facerent portas ciuitatis vt caperent, hoc scito submissus est nocte in porta per muros ciuitatis à discipulis, & sic euasit. Cūque inde venisset Hierusalem, tentabat iungere se discipulis: sed omnes timebant eum, non credentes verum esse discipulum, sed simulatum ad nocendum. Barnabas autem duxit eum ad Apostolos, insinuans quomodo in via vidisset dominum, & verè esset conuersus, ac Damasci fiducialiter prædicasset in nomine Iesu. Eratque cum illis intrans & exiens in Hierusalem, disputabatque cum Græcis & loquebatur cum gentibus. Et quia reuincebat eos, quarebant eum oc-

cidere. Quod cū cognouissent fratres deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum. Ecclesia autem per totam Iudæam & Samariam habebat pacem, & edificabatur ambulans in timore domini, & consolatione Spiritus sancti replebatur.

§. VII.

P E T R V S autem discurrens venit Lyddam, ibique in nomine Iesu sanauit paralyticum nomine Æneam. In Ioppe quoque, quæ prope Lyddam erat cū moreretur diebus illis, quædam discipula nomine Tabitha plena eleemosynis & operibus bonis, missa fuit pro Petro rogando ne pigritaretur venire illuc. Qui cū venisset & mortuam inuenisset motus lachrymis, & precibus viduarum & aliorum, quibus Tabitha faciebat vestes & alias eleemosynas, resuscitauit eam. Quo diuulgato miraculo multi crediderunt in Iesum.

Erat autem in Cæsarea quidam Gentilis nomine Cornelius, centurio cohortis quæ dicitur Italica vir religiosus & timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas & deprecans Deum semper. Hic hora nona vidit Angelum Dei manifeste, scilicet in forma humana sibi dicentem, quod orationes sue & eleemosynæ ascenderant in conspectu Dei (orabat enim pro salute sua.) Et quod mitteret ad Petrum qui tunc erat in Ioppe in domo Simonis coriarij. Et cū misisset duos ex domesticis suis appropinquantibus illis ciuitati Ioppe, Petro hora sexta oranti in superiori parte domus cū esuriret, & interim ei pararetur cibus, factus est super eum excessus mentis, & vidit cælum apertum & vas quoddam velut lintreū submitti de cælo quatuor initiis in quo erant omnia quadrupedia serpentina & volatilia. Et facta est vox de cælo dicens. Surge Petre occide & manduca. Et Petrus. Absit à me domine, quoniam nunquam manducaui commune & immundum. Et vox secundo ad eum. Quod Deus purificauit tu ne commune dixeris. Et factum est hoc pariter tertio. Et vas demum receptum est in cælum. Cūque Petrus cogitaret super visionem, quid significaret, nuntij Cornelij pulsauerunt ostium domus illius, quærentes Petrum. Cui dixit spiritus. Surge, vade cum illis qui petunt te, nihil dubitans, quia ego misi illos. Per illam autem visionem dabatur intelligi quod Petrus cum cæteris Apostolis non solum Iudæos, sed & Gentiles immundos per ritus idololatriæ deberet occidere à vitis, & comedere, id est, incorporare conuersos ad fidem Ecclesiæ, quod factum est tunc in Cornelio cum familia sua, postea in toto orbe. Applicate ergo Petro Cæsaream, Cornelius conuocatis cognatis & amicis obuius fuit Petro, & prociens adorauit eum. Sed Petrus subito leuauit eum dicens. Surge, & ego homo sum sicut tu. Intrānsque domum interrogauit à Cornelio causam suæ uocationis. Qui explicauit sibi apparitionem Angeli hoc dicentis. Vnde & parati erant facere quæcunque mandaret eis. Et Petrus. In veritate comperi, quia non personarum acceptor est Deus, sed in omni gente qui timet Deum & operatur iustitiam, acceptus est illi. Et prædicabat illis Iesu passionem, resurrectionem, miracula & sanctitatem, cui omnes prophetæ testimonium perhibent accipere remissionē peccatorum per nomen eius. Hæc Petro loquente cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum, scilicet in specie ignis. Er obstupuerunt ex circuncisione

A.C. 40.

Act. cap. 9. Petri in Iudæa miacula. Tabithæ suscitatio.

Act. 10.

Cornelij Centurio nis visio.

Petrus ad Cornelij Gentilem conuertendum legatur: non ergo fuit circuncisionis tantū Apostolus vt voluit hæretici.

Cornelij Centurio nis conuersio.

A. C. 40. Circuncisione fideles, qui venerat cum Petro, quia & in nationes, id est, Gentiles gratia Spiritus sancti diffusa est. Audiebant enim & illos loquentes variis linguis & magnificantes Deum. Quos omnes Petrus fecit baptizari in nomine Iesu Christi.

Reuerente autem Petro Hierosolymam post aliquot dies, quidam ex Iudæis conuersis ad fidem zelante pro lege disceptabant aduersus Petrum quare introisset ad viros Gentiles & manducasset cum eis, scilicet cum Cornelio & familia sua. At Petrus retulit eis visionem suam super his, & legationem Cornelij vocantis eum, & mandatum domini: concludens. Ego quis eram qui possem prohibere Deum?

Prælati debent ratione suarum actionum subditis aliquando reddere. His auditis tacerunt glorificaueruntque Deum dicentes, quia & Deus Gentibus penitentiam ad vitam dedit. Ex quo innuitur quod prælati, etsi non teneantur ex debito, tamen debent aliquando rationem suarum actionum assignare subditis in rebus obscuris, quæ disponunt ad reprimendum querelas, vt habetur. 2. quæst. 7. Petrus & seq. Qui autem dispersi erant in lapidatione Stephani, discurrebant prædicando per Phœnicem, Cyprum, Antiochiam, Iudæis tantum loquentes. In Antiochia autem loquentibus ipsis ad Græcos, magna multitudo ibi conuersa est. Quo audito miserunt Apostoli ex Hierosolymis Barnabam pleni fide & Spiritu sancto ad consummandum illos in fide & doctrina. Qui Barnabas pergens Tharsum, vbi erat Paulus, duxit eum Antiochiam, & per annum ibi conuersati sunt in Ecclesia, docentes turbam multam ibi conuersam. Et primum ibi, scilicet Antiochiæ discipuli Christiani nuncupati sunt Christiani, quod nomen omnes fideles retinent semper. Superuenientibus autem quibusdam prophetis ab Hierosolymis Antiochiam, Agabus propheta prænuñciauit famem magnam futuram in vniuerso orbe, quæ facta est sub Claudio imperatore. Discipuli autem prout quisque habebat, proposuerunt in ministerium mittere habitantibus in Iudæa fratribus, quod & fecerunt mittentes ad seniores, qui scilicet habebant prouidere conuersis viuentibus in communi, per manus Barnabæ & Pauli.

Christifideles quando Christiani fuerint vocati.

§. VIII.

A. C. 42. Eo tempore misit Herodes rex manus, vt affligeret quosdam de Ecclesia. Et cum occidisset iam Iacobum Apostolum fratrem Ioannis decapitando in festo Azymorum, apposuit apprehendere & Petrum. Quod & fecit, ponens eum in carcerem sub magna custodia vinctum duabus catenis. Nocte autem præcedente diem, qua erat eum occisurus, Ecclesia quidem interea sine intermissione orante pro eo, Angelus ei adstitit cum lumine, & excitans eum dixit. Surge velociter. Et subito ceciderunt catenæ de manibus eius. Et dixit ei quod se præcingeret, & calcearet, & vestimentum sumeret sequendo eum. Et portis reueratis miraculosè prima, secunda, & tertia, quæ erat ferrea, egressus est cum Angelo disparente. Petrus ad se reuersus qui prius existimabat se somnare, ait. Nunc scio verè quia misit dominus Angelum suum qui eripuit me de manu Herodis & c. Accessit inde Petrus ad domum Mariæ matris Marci: vbi multi erant congregati orantes pro liberatione Petri, & pulsante ostium Petro, accessit puella ad ostium, vt sciret quis esset. Et cum cognouisset vocem Petri: præ gaudio non subito aperuit, sed

A. C. 42. Petrus à vinculis Agrippæ diuinitus liberatur anno post Christi passionem.

A. C. 44. iuit nuntiare quod Petrus erat. Cui dixerunt. Infanis. Cum autem illa affirmaret, dixerunt. Angelus eius est. Cumque Petrus perseveraret pulsans, aperientes ostium viderunt verè esse Petrum, & obtulerunt. Et narrauit quomodo liberatus esset. Et significarunt Iacobo & fratribus. Et egressus abiit Petrus ad alium locum tutiorem. Herodes autem frustratus est malignitate sua in Petrum. Sed & punitus est. Nam descendens à Iudæa in Cæsaream, ibi commoratus est. Erat autem iratus Tyriis & Sydoniis: at hi persuaso Blasto cubiculario regis postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab eo. Statuta autem die, Herodes vestitus veste regia sedebat pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat voces Dei & non hominis, adorans eum pro Deo. Nam veste sua auro & argento mirabiliter intexta & ornata, sedensque in loco vbi sol radiabat, mirabilis splendor in eo apparebat propter quod populus adorabat. Et quia non dedit gloriam Deo, sed sibi complacuit in illo cultu & veneratione Dei sibi exhibita, Angelus domini percussit eum, & consumptus à vermibus expirauit.

Mors Herodis turpissima.

§. IX.

CVM autem essent in Ecclesia Antiochiæ plures prophetae & doctores, inter quos erat Paulus & Barnabas, ministrantibus illis domino & ieiunantibus dixit Spiritus sanctus. Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod assumpsi eos, scilicet ad prædicandum Gentibus discurrendo per orbem. Qui ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus dimittentes eos, qui venerunt Seleuciam & inde Cyprum, & cum perambulassent Paulus & Barnabas vniuersam insulam vsque Paphum, inueniunt quendam Iudæum magum pseudoprophetae nomine Barieu, vel Bar Iesum Elymam cum proconsole Sergio Paulo viro prudente, qui proconsul vocari fecit Paulum & Barnabam desiderans audire verbum Dei ab eis. Sed ille magus Barieu resistebat, quærens auertere proconsulem à fide. Sed Paulus increpans eum dure de sua malitia & fallitate: vocans eum filium Diaboli, percussit eum cæcitate solo verbo, quod cernens proconsul admirans super doctrinam domini credidit. Exinde profecti sunt Pergen Pamphiliæ, vbi Ioannes qui & Marcus consobrinus Barnabæ recessit ab eis, pergens Hierosolymam videre suos. Ipsi autem Paulus & Barnabas venerunt Antiochiam, & ingressi synagogam Iudæorum, ad requisitionem eorum Paulus surgens fecit sermonem, referens quomodo Deus elegisset partes eorum, ducensque de Ægypto dederat eis terram promissionis post peregrinationem eorum per desertum quadraginta annis, in qua terra eiectis & exterminatis septem nationibus Chananæorum, dediteis iudices vsque ad Samuelem, & post eum reges præcipue Dauid de cuius semine Iesus Christus erat, quem Ioannes Baptista prædicauerat populo esse saluatorem, quem cum procurassent à Pilato, vt crucifigeretur sine vlla causa, Deus suscitauerat à mortuis die tertia, & visus fuerat à multis, qui tunc hæc prædicabant, quod totum prædixerat Dauid in Psalmo. Filius meus es tu & c. Et alibi. Non dabis sanctum tuum videre corruptione, quod de Dauid non poterat intelligi. Et quod per Iesum omnis qui credit iustificatur, non per opera legis Moysæ, exhortando eos ad fidem Iesu, & ne in duritia remanerent, & multi Iudæorum & aduenarum secuti sunt Paulum & Bar

A. C. 44

Barnabas & Saulus in Apostolos Gentium consecratur. Act. c. 13.

Pauli & Barnabæ peregrinatio.

Ex. 1. 15. 16. Ios. 14. Iud. 3. 1. Reg. 8. 1. Reg. 16. Mat. 3. Ioan. 1. Psal. 2. Psal. 15.

A. C. 46. & Barnabam. Sequenti sabbatho cum pene vniuersa ciuitas conueniret audire verbum domini, Iudæi repleti zelo inuidia contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur blasphemantes. Quibus Paulus & Barnabas constanter dixerunt. Vobis quidem, scilicet Iudæis oportebat primum loqui verbum Dei. Sed quoniam illud repellitis & indignos vos iudicatis æterna vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Audientes autem gentes gauisæ sunt & glorificabant verbum Dei, & crederent omnes quotquot præordinati erant ad vitam æternam. Iudæi autem concitauerunt religiosas mulieres & honestas & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionem in Paulum & Barnabam, & eiecerunt de finibus suis. At illi excusso puluere pedum in eos, venerunt Iconium.

In Iconio prædicantibus in synagoga Iudæorum multi crederunt Iudæorum & Græcorum. Qui autem non crederunt ex Iudæis suscitauerunt persecutionem, & ad iracundiam concitauerunt animas gentium aduersus fratres, sed dominus dedit pacem, & multa signa fiebant per eos. Diuisa autem est multitudo ciuitatis, & quidam erant cum Iudæis, quidam cum Apostolis. Factoque Gentilium & Iudæorum cum principibus suis magno tumultu, ita vt contumeliis eos afficerent & lapidarent intelligentes hoc, fugerunt ad ciuitates Lycaoniae Lystræ & Derben. Prædicabant autem Paulus & Barnabas Lystris, ibique Paulus quemdam claudum non valentem ambulare, cum credidisset doctrinam eius, sanauit. Quod videntes turba clamauerunt dicentes. Dij similes facti hominibus descenderunt ad nos, vocantes Barnabam Iouem, & Paulum Mercurium, qui ipse erat dux verbi. Quibus etiam sacerdos Iouis volebat cum turba tauros in sacrificium offerre, sed Paulus & Barnabas conuersis vestibus prohibuerunt clamantes & dicentes. Quid facitis & nos mortales sumus similes vobis homines, & annunciamus vobis conuerti à Diis vanis ad Deum vniuersum creatorem omnium, qui vix sedauerunt eos ne immolarerent. Superueniunt autem quidam de Iconio & Antiochia Iudæi, qui persuaserunt turba, & lapidantes Paulum traxerunt extra ciuitatem existimantes mortuum. Circundantibus autem eum discipulis surgens ingressus est ciuitatem. Et exinde profecti sunt in Derben, reuersisque Lystram per Iconium & Antiochiam confirmabant animos discipulorum, exhortantes vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Et cum constituisset illis per singulas Ecclesias presbiteros, & orassent cum ieiunantibus, commendauerunt eos domino, in quem crederunt. Trãseuntesque Pisidiam venerunt in Pamphiliam, postea in Pergen & in Antiochiam euangelizantes vbi que & narrantes, quanta per eos fecisset Deus & de conuersione gentium.

In Iconio verbum Christi prædicatur. A. C. 44.

Lystris Paulus vt densus datur.

Cõstituit per singulas Ecclesias presbiteros.

A. C. 45.

§. X.

QVIDAM autem descendentes de Iudæa ex conuersis ex Iudaismo, docebant fratres, quoniam nisi circumdamini secundum morem Moysis, non potestis salui fieri. Quibus contradicentibus Paulo & Barnaba facta est seditio non modica inter discipulos Antiochiæ ex ista contrarietate opinionum. Stauerunt autem mittere Hierosolymam ad Apostolos pro decisione huius questionis. Missi sunt autem ex vna parte Barnabas & Paulus, & alij

A. C. 49. Hierosolymam suscepi sunt honorifice ab Apostolis & Ecclesia, & conuenerunt Apostoli & seniores videre de verbo hoc. Vbi nota hoc fuisse primum concilium Ecclesiæ. Cum autem quæstio proposita esset, surgens Petrus qui vt summus pontifex habebat determinare quæstionem, in qua quæstione negotium fidei versabatur, scilicet de obseruatione legalium dixit. Viri fratres vos scitis quia à diebus antiquis elegit Deus per os meum audire gentes verbum euangelij & credere, fide purificans corda eorum & c. Concluserunt determinando non esse Gentiles conuersos grauandos in obseruatione legalium circuncisione, & aliorum ceremonialium. Exinde locutus est in concilio Iacobus minor archiepiscopus Hierosolymis factus ab Apostolis, non tanquam maior Petro vel determinans quæstionem, cum hoc ad eum non pertineret, sed pro parte concilij seu aliorum de concilio, approbans & confirmans determinationem Petri sicut patres in concilio respondere solent per Placet. Quod cum placuisset omnibus destinarunt Apostoli & seniores nuncios Antiochiam Paulum & Barnabam, & alios cum literis hæc continentibus. Apostoli & seniores fratres iis qui sunt Antiochia, & Syria & Cilicia fratribus ex gentibus salutem. Quoniam audiimus quia quidam ex vobis exeuntes turbauerunt vos verbis, euerterentes animas vestras, quibus non mandauimus & c. Concludentes, Visum est Spiritui sancto & nobis nihil vltra oneris vobis imponere, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. Valere. Primum prohibuerunt vt tolleretur suspicio & occasio idololatriæ. Secundum & tertium, ne conuersantes cum Iudæis conuersis, qui ab his ex obseruantia legis abstinebant, redderentur abominabiles huiusmodi vtentes, & inde oriretur indignatio & contentio inter eos. Quartum prohibuerunt, vt per se malum. Sed quia Gentiles existimabant illud licere, scilicet, soluti cum soluta commixtionem, ideo prohibuerunt, secundum Thomam in Summa. Venen-

Th. in 2. 2. q. 154. ar. 2.

runtergo nuncios Antiochiam, lectisque literis gauisifunt omnes & consolati sunt in his. Post aliquot dies dicente Paulo ad Barnabam vt discurrerent per ciuitates quibus prædicauerant ad confirmandos conuersos in fide, Barnabas volebat in itinere, vt cum eis duceretur Ioannes qui & Marcus consobrinus eius. Paulus autem contradicebat, non enim iudicabat eum idoneum ad tale ministerium, ex eo quod vt timidus recessisset ab eorum societate, vel quia vt nimis affectus ad propinquos iuisset ad eos videndum Hierosolymam. Barnabas compatiens infirmitati in eum affectus omnino volebat secum il-

Nota legitimorum conciliorum formam, quam à temporibus Apostolorum Catholica tenet Ecclesia de qua sand. li. 7. de visib. mon. sic scribit. Paulus & Barnabas ob quæstionem de circuncisione propositam ascenderunt Hierosolymam ad Apostolos & seniores, ut Theodor. in ep. ad mag. Leon. notauit, quia Petrus Hierosolymis erat, cum alioquin Antiochia non desisset Apostoli & Seniores. Ad illos Apostolos & presbiteros ibatur: inter quos Petrus fuit, quia vbi caput Apostolorum erat, ibi totius Apostolici collegij maiestas versabatur. Præscriptaque est forma in æternum, vt plenum & æcumenicum concilium id demum habeatur, vbi vni cum cæteris coepiscopis, successor Petri, hoc est princeps episcoporum adesset. san. lib. 7. de visib. mon.

Iacobus quo in concilio sententiã dixit.

A. C. 49. Concilium Hierosolymitanum Ecclesiæ primum. Petrus vt summus Pontifex in concilio præsedie

Iacobus quo in concilio sententiã dixit.

Th. in 2. 2. q. 154. ar. 2.

A. G. 49.

lum proficisci, factaque est inter illos dissensio, ita ut abinuicem discederent. Quod totum dispensauit Deus, ut diuisi ad diuersas partes accederent, magisque fructificarent pluribus nationibus predicando. Nec in illa dissensione peccauerunt, quia vterque bono zelo mouebatur ut dicit Vincen. in spe. histo. Barnabas ergo cum Ioanne seu Marco nauigauit Cypriam, Paulus autem cum Sila perambulauit Syriam & Syliciam confirmans Ecclesias, & precipies custodire precepta Apostolorum & seniorum.

§. XI.

Timotheus à Paulo assumitur. Act. c. 16.

PERVENIENS autem Paulus cum Sila Lystram, inuenit ibi quemdam discipulum, scilicet conuersum ad fidem nomine Timotheum filium viduae fidelis, patre tamen gentili. Hic est cui Apostolus descripsit epistolas duas, quae habentur in canone. Et cum perciperet hunc Paulus optimae famae, decreuit secum ducere, & quia incircuncisus erat, ne Iudaei conuersi in illis partibus zelantes pro obseruatione legalium scandalizarentur ducendo secum incircuncisum, circuncidit eum secum ducens. Cum autem transirent Phrygiam & Galatiam, vetiti sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia, scilicet per reuelationem. Et cum tentarent ire Bithyniam, non permisit Spiritus sanctus, forsitan praestans aliquod impedimentum. In Troade autem morantes in visione apparuit Paulo vir Macedo deprecans eum & dicens. Transi in Macedoniam & adiuua nos. Intelligens ex hoc Paulus Deo placere, ut in Macedonia praedicaret, illuc accessit. Permanentes autem aliquo tempore Philippis, quae est pars Macedoniae, cunctes foras portam Paulus cum sociis ad certum locum orationis obuiauerunt cuidam puellae habenti spiritum Pythonicum, quae magnum quaestum praestabat dominis suis diuinando. Clamabat autem ista post eos dicens. Hi homines sunt serui Dei excelsi qui annuntiant vobis viam salutis. Et cum hoc ageret pluribus diebus, dolens super hoc Paulus vna dierum dixit spiritui illi diabolico. Praecipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Qui statim dimisit eam. Quod videntes domini eius quoniam quaestum illum perdidissent, indignati contra Paulum & socios perduxerunt eos ad principes in foro, & offerentes magistratibus, dixerunt. Hi homines conturbant ciuitatem cum sint Iudaei, & annunciant morem quem non licet nobis tenere cum simus Romani. Plebs ergo accurrens & magistratus scissis tunicis eos iusserunt virgis caedi acriter, & in carcerem arctum miserunt, ligno stringentes pedes eorum & sub diligenti custodia seruantes. Media autem nocte Paulo & Sila laudantibus Deum terrae motus factus est magnus, & carceris ostia aperta sunt ac vincula dissoluta. Expergestus autem custos carceris, videns eum apertum, existimauit illos fugisse propter quod euaginato gladio suo volebat se occidere. Sed clamauit Paulus dicens. Nil mali tibi feceris, hic enim omnes sumus. Qui assumptolamine introiens procidit ad pedes Silae & Pauli, & credens in Iesum ad doctrinam eorum baptizatus est cum familia sua. Facta autem die magistratus iussit custodi ut dimitteret eos liberos. Paulus autem dixit, Ceteros nos publice & indemnatos homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occulte eiciunt. Non ita erit, sed veniant, & ipsi nos eiciant. Quod audientes magistratus, scilicet quod essent Romani rimuerunt. Vnde venientes deprecati sunt eos, ut exi-

Paulus de monem Pythonicis eiciit.

rent ciuitatem. Dicit Aug. contra Petilianum haereticum. Si in adiutorium vestrum terreni imperij leges assumentes putatis, non reprehendimus. Nam fecit hoc Paulus, cum aduersus iniuriosos Romanum ciuem se esse restatur ut hic & infra cap. 22.

A. G. 50. Lib. 2. contra Iulian. Pe. tit. 6. 18.

Recedentes ergo venerunt Thessalonicam in qua per tria sabbatha Paulus in synagoga Iudaeorum differebat de scripturis, insinuans quia oportuit Christum pati & resurgere, & quia hic est Christus, quem annuncio vobis, & multi crediderunt ex Iudaeis & Gentilibus. Alij Iudaei repleti zelo quosdam de vulgo malos concitauerunt & turbam ciuitatis contra Paulum & socios, & venientes ad domum Iasonis non inuenientes eum ibi, traxerunt ipsum Iasonem fidelem & aliquos alios ad principes ciuitatis, clamantes, quod turbarent ciuitatem contra decreta Caesaris facientes, dicentes alium regem esse Iesum. Sed accepta satisfactione ab Iasone & sociis dimiserunt eos. Paulus autem occulte per noctem dimissus est, & venit in Beroeae. Beroenses autem susceperunt eum audiente verbum Dei, quotidie scrutantes scripturas in synagoga, si haec ita se haberent. Et multi crediderunt ex Iudaeis ac Gentilibus, vtriusque sexus. Suscitataque turbatione à quibusdam contra Paulum, fratres dimiserunt Paulum. Indequo deductus fuit Athenas, & ibi disputabat cum Iudaeis in synagoga, & etiam cum colentibus idola in foro per omnes dies. Quidam autem Epicurei & Stoici philosophi differebant cum eo. Et quidam dicebant. Quid sibi vult seminuerbis hic dicere? Alij dicebant, Nouorum demoniorum videtur hic annunciator esse, quia praedicabat resurrectionem mortuorum. Et apprehensum eum duxerunt ad Areopagum dicentes. Possumus scire quae haec est noua doctrina tua? Volumus scire quana haec sunt. Areopagus est quaedam villa seu ciuitas, vbi colebatur Mars, in qua erat praecipuum studium philosophorum. Et dicitur in textu, Athenienses omnes & aduenae hospites ad nil aliud vacabant, nisi audire aut dicere aliquid noui. Stans ergo Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores vos video. Praetereis enim & videns simulachra vestra, inueni & aram in qua scriptum erat, scilicet pro titulo, Ignoto Deo. Quod ergo vos ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis. Ex his igitur sumpsi materiam praedicandi, dicens quod Deus creator caeli & terrae cum det omnibus vitam & inspirationem, factusque ex vno omne hominum genus inhabitare super terram, definiens statuta tempora & terminos habitationis eorum, quarere Deum si forte attrahent eum, aut inueniant, quamuis non longe sit ab vnoquoque nostrum. In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus, sicut quidam vestrorum poetarum dixerunt: ipse enim & genus sumus. Ex hoc probat Beda licere doctoribus seu praedicatoribus inducere auctoritates Gentilium. distinet. 37. turbat. Raro tamen hoc egit Apostolus. Cum ergo audissent verba Apostoli praedicantis futuram resurrectionem, quidam irridebant eum: alij dixerunt. Audiamus te de hoc iterum, & aliqui inhaerentes doctrinae Pauli

Act. 17.

Paulus Thessalonicis eiciit.

Paulus venit Athenas.

Licet doctoribus al. legare auctoritates Gentilium. Aratus in phenom. Iuo Cap. not. li. 2. id refert.

a Arcopagus fuit iudicium quoddam Athenis, cuius praesides qui Arcopagites dicti sunt, tum ciuitatis totius quasi speculatores constituti de summa republ. consultabant tum iudices seuerissimi de caede maxime & de quibusdam alijs criminibus iudicabant Aug. in 18. ciui. c. 10. & in 19. in 1. de rep. Athen. cap. 3. & 2. ca. 5. & 3. cap. 2. credide

A. G. 50.

Paul. Corinthi agit. Act. 18.

crediderunt, inter quos fuit Dyonisius Areopagita supradictus maximus Philosophus cum Damario vxore sua.

Egressus Paulus ab Athenis venit Corinthum, & inueniens quendam Iudaeum nomine Aquilam Ponticum genere, & Priscillam vxorem suam, qui venerat ab Italia, eo quod praecipisset Claudius imperator abscedere omnes Iudaeos à Roma, accessit ad eos. Et quia eiusdem erant artis, scilicet sceno factoriae, manebat apud eos & operabatur. Sicque de labore manuum suarum prouidebat sibi & sociis Timotheo & Silae qui secum erant. Contradictibus autem Iudaeis & blasphemantibus doctrinam Pauli, ait ad eos. Sanguis vester super caput vestrum Mundus ego ex hoc ad gentes vadam. Et inde migrans venit in domum Titi iusti & colentis Deum. Crispus autem archisynagogus credidit cum omni domo sua, & multi Corinthiorum baptizati sunt. Per noctem autem dominus in visione confortauit eum ne timeret, quia secum erat, & constanter praedicaret, quia multus populus erat sibi in ciuitate illa, scilicet conuertendus ad fidem. Vnde & ibi permansit per annum cum dimidio docens verbum Dei. Gallione autem proconsole Achaiae existente, insurrexerunt Iudaei vno animo in Paulum, & duxerunt ante tribunal accusantes, quia contra legem hic suadet colere Deum. Incipiente autem Paulo respondere dixit Gallio ad Iudaeos. Si esset iniquum aut pessimum facinus à Iudaei, audirem vos. Si vero quaestiones sunt de verbo & nominibus legis vestrae, vos ipsi videritis: Iudex ego horum esse nolo, & remouit eos à tribunali.

Apollo Christi discipulus qualis.

Demum valescens Paulus fratribus perrexit in Siriam, & profecta in Ephesum, exinde in Galatiam & Phrygiam confirmans omnes discipulos. Ephesi autem cum esset, deuenit illic quidam Iudaeus nomine Apollo, Alexandrinus, vir eloquens, & doctus in scripturis. Hic edoctus viam domini feruens spiritu loquebatur, & docebat diligenter, quae erant Iesu, sciens tantum baptisma Ioannis. Hunc cum audissent Priscilla & Aquila, qui illuc venerant cum Paulo assumpserunt eum, & diligentius docuerunt eum viam domini. Veniensque Apollo in Achaiam multum contulit iis qui crederant. Vehementer enim Iudaeos reuincibat publice ostendens per scripturas esse Iesum Christum quem scilicet praedicabat.

Paulus Ephesum venit. c. 19.

Baptismus Christi confertur baptizatis à Ioanne.

Confirmatio post baptismum confertur.

Cum autem Paulus iterum venisset Ephesum, inuenit quosdam discipulos, id est, Christianos, quos interrogauit an recepissent Spiritum sanctum, scilicet visibiliter in specie ignis. Qui cum respondissent se nescire, si est Spiritus sanctus, & tantum se baptizatos baptismo Ioannis, Paulus fecit eos baptizari in nomine domini Iesu Christi. Quo facto Paulus imponente manus ut episcopus christiatis, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis prophetates. Erant autem numero duodecim. Quotidie autem disputabat suadens de regno Dei, quod factum est per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Asia audirent verbum Dei, Iudaei, & Gentiles. Virtuteque Deus faciebat per manus Pauli, ita ut & etiam super languidos deferrentur à corpore eius sudaria vel semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus immundi egrediebatur. Tentauerunt autem quidam ex Iudaeis exorcista inuocare nomen Iesu super daemoniacos, ut repellerent daemones, dicentes. Adiuro vos per Iesum, quem praedicat Paulus.

Erant autem cuiusdam Sceuae principis sacerdotum septem filij hoc facientes. Respondens autem spiritus nequam ait, Iesum noui, & Paulum scio: vos autem qui estis? Et insiliens homo in quo erat daemonium pessimum in eos, inualuit contra ipsos, ita ut nudi vulnerati effugerent de domo illa. Et divulgatum est hoc omnibus Iudaeis & Gentilibus habitantibus Ephesi, & magnificabatur nomen domini Iesu. Multique credentium veniebant confitentes actus suos. Multi autem ex iis qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, scilicet artis Magicæ, & combusserunt eos coram omnibus. Et computatis pretiis eorum inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

A. G. 50.

Confessio peccatorum.

Artis Magicæ libri comburuntur.

Paulus Hierosolymam ire cogitat. Act. 19.

Demetrii seditio.

§. XII.

HIS expletis disposuit Paulus in spiritu transire in Macedonia & Achaia ire Hierosolymam dicens, quoniam postquam fuero ibi oportet me videre Romam. Et mittens in Macedoniam Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia. Eo autem tempore facta est turbatio non minima de vita domini. Nam quidam Demetrius nomine argentarius, qui faciebat aedes Dianae argenteas, vnde praestabat quaestum non modicum artificibus ex illo artificio, concitauit opifices contra Paulum, dicens, quia cum praedicet contra Deos asserens, quoniam non sunt Dij qui sunt manibus hominum, euacuabitur cultus Dianae non solum Ephesi, sed etiam in tota Asia, & destruetur maiestas eius quam colit tota Asia & orbis. His auditis repleti ira clamauerunt dicentes. Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas confusione. Et impetum fecerunt vnanimiter in theatrum rapto Caio & Aristarco Macedonibus comitibus Pauli. Ipse autem Paulo volente intrare in populum, non permisit discipuli, ne scilicet occideretur. Sed & quidam amici eius rogauerunt, ut non se daret in theatrum. Alij aliud clamabant. Eratque Ecclesia confusa, & plures nesciebant qua ex causa conuenissent. De turba autem detraherunt Alexandrum propellentibus eum Iudaeis. Alexander autem silentio manu postulato, cum vellet reddere rationem cognoscentes eum Iudaei esse, quasi per duas horas clamauerunt, Magna Diana Ephesiorum. Et cum sedasset Scriba turbam, dixit. Viri Ephesij & quis est qui nesciat Ephesiorum ciuitatem cultricem esse magnae Dianae Iouisque prolis? Cum ergo his contradici non possit, vos sedatos esse & nil temere agere oportet. Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram. Quod si Demetrius & qui cum eo sunt artifices habent aduersus eos aliquam causam: conuentus forenses aguntur & proconsoles sunt: accusent inuicem. Nam & periclitamur argui seditionis hodiernae: cum nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius. His dictis dimisit Ecclesiam.

Paulus Hierosolymam ire cogitat. Act. 19.

Demetrii seditio.

Paulus Epheso recedens hac illuc que discurrunt.

Et postquam autem cessauit tumultus vocatis Paulus discipulis & exhortatus eos valedixit, & venit in Graciam, vbi cum fecisset menses tres, facta sunt illi insidiae à Iudaeis nauigaturo in Syriam: habuitque consilium ut reuerteretur per Macedoniam. Et comitatus fuit eum Timotheus secundus & Caius & alij sex. Prima pars Hist. Anto. I Asia

§. XIII.

A. C. 54

Aſia & Theſſalonica. Venientesque Troadem ibi morati ſunt diebus ſeptem: vna autem dierum cum conueniſſent ad frangendum panem, Paulus diſputabat cum eis, protraxitque ſermonem uſque in mediam noctem. Erant autem lampades copioſe in cenaculo, ubi erant congregati. Quidam autem adoleſcens nomine Eurychus ſedens ſuper fenestram ad audiendum, cum mergeretur ſomno graui diſputante diu Paulo cecidit de tertio cenaculo deorſum, & ſublatus eſt mortuus. Ad quem, cum deſendiſſet Paulus, incubuit ſuper eum, & complexus dixit. Nolite turbari. Anima enim eius in eo eſt. Aſcendensque in domum, frangensque panem & guſtans protraxit ſermonem uſque in lucem. Adduxeruntque puerum uiuentem, & conſolati ſunt valde. Aſcendensque nauem, Paulus ſcilicet cum diſcipulis applicauerunt in Aſſon, & inde nauigarunt contra Chion, poſtea applicuerunt Samon, & die ſequenti Mileſum. Feſtinabat autem ſi poſſibile ſibi eſſet diem pentecoſtem facere Hieroſolymis. A Mileto autem mittens Ephesum uocauit maiores natu Eccleſiæ, qui cum ueniſſent ad eum, dixit illis. Vos ſcitis à prima die qua ingreſſus ſum Aſiam, qualiter uobiscum per omne tempus fuerim ſeruiens Deo cum omni humilitate, & lachrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex inſidiis Iudæorum, quomodo nihil uobis ſubtraxerim uſum quo minus annuntiarem uobis & docerem uos publice & per domos, teſtificans Iudæis atque gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Et nunc ecce ego alligatus ſpiritu uado in Hieruſalem, quæ in ea mihi uentura ſunt ignorans, niſi quod Spiritus ſanctus per omnes ciuitates proteſtatur mihi dicens, quoniam uincula & tribulationes me manent Hieroſolymis. Sed nihil horum uereor, nec facio animam meam pretioſiorem quàm me, dummodo conſummem curſum meum & miniſteriu uerbi. Et nunc ecce ego ſcio quia faciem meam amplius non uidebitis. Quapropter contectoſt uos hodierna die, quia mundus ſum à ſanguine omnium. Non enim ſubterfugi quo minus annuntiarem uobis omne conſilium Dei. Et de hoc nota, diſtinctione quadragemate terra Epheliis. Attendite ergo (ait) uobis & uniuerſo gregi, in quo poſuit uos Spiritus ſanctus epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quum acquiſiuit ſanguine ſuo Ego ſcio quod poſt diſceſſum meum in uos uenient lupi graues non parcentes gregi, ſcilicet hæretici & falli prædicatores. Et nunc commendo uos Deo & uerbo gratiæ eius, & uigilare memoria retinentes quæ dixi. Argentum, & aurum, aut ueſtem cuiuſquã non conſumpſi. Vos ſcitis quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & iis qui mecum ſunt miniſtrauerunt manus meæ. Omnia oſtendi uobis, quoniam ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe uerbi domini Ieſu, quoniam ipſe dixit. Beatius eſt magis dare quàm accipere. Iſtud non reperitur in euangelii dictum, nec tamen dubitandum quin dixerit, cum Apoſtolus cui à Chriſto reuelatum eſt euangelium, referat. Multa enim Chriſtus & fecit & dixit quæ euangeliiſtæ reticuerunt, ut extra de cœle. miſſ. cum Martha. de hoc etiam. 16. quaſt. 1. prædicator. Demum poſitis genibus orauit cum illis, magnuſque ſtetus factus eſt omnium, obſculabanturque eum dolentes maxime, quia dixit, non eum uiſuros amplius, & deduxerunt eum ad nauem.

Multa Chriſtus dixit & ſcripſit ab euangeliiſtæ præterita.

A. C. 57.

NAVIGANTES uenimus Coum, & ſequenti die Rhodum, inde Pataram. Et nota quod Luc. author libri hęc & aliis in locis loquitur de huius peregrinatione in perſona prima, ſcilicet uenimus, quia ſocius fuit itineris & comes indiuiduus. Exinde Syriam & Tyrum, à Tyro in Prolemaidam, & alia die uenerunt Caſaream, ibique intrauerunt in domum Philippi qui vnus erat de ſeptem diaconibus, de quo ſupra, cui erant quatuor filię uirgines prophetantes. Et cum moraremur in domo eius per dies aliquot, ſuperuenit quidam à Iudæa propheta nomine Agabus, is intrans in domum ubi erat Paulus cum ſociis, tulit zonã Pauli ea ligans manus & pedes ſibi ipſi & ait. Hęc dicit Spiritus ſanctus, Virum, cuius eſt zona hęc ſic alligabunt in Hieruſalem Iudæi, & tradent in manus gentiu. Quod cum auditu eſſet, rogabant ſui & alij illius loci ne aſcenderet in Hieruſalẽ. Tunc Paulus ait. Quid facitis ſtẽtes & aſſiſtes cor meum? Ego enim non ſolum alligari ſed etiam mori paratus ſum in Hieruſalem propter nomen domini Ieſu. Et cum ei ſuadere non poſſemus (ait Lu.) quieuiſimus dicentes, Domini uoluntas fiat. Poſt dies igitur illos aſcenderunt Hieruſalem, qui libenter recepti ſunt à fratribus, & ſequenti die introiuit Paulus cum ſociis ad Iacobum ſcilicet minorem, ubi erant & ſeniores Eccleſiæ cõgregati. Quos cum ſalutaſſet, narrabat Paulus per ſingula, quanta per eum feciſſet in gentibus dominus per miniſterium eius, ſuper quibus magnificabant Deum. Dixerunt autem Paulo, Vides frater quot millia ſunt in Iudæis qui crediderunt & omnes æmulatores ſunt legis? Audierunt autem de te, quia diſceſſionem doceas à Moyle eorum qui ſunt per gentes Iudæorum, & quod non debent circuncidere filios, & alia ceremonialia ſeruare. Conſuluerunt ergo ei ad tollendum ſcandalum & huiusmodi opinionem à Iudæis, quod cum quatuor ex Iudæis conuerſis qui habebat ſuper ſe uotũ, ut ſanctificaret ſe cum eis in templo ſecundũ morem legis, & propter hoc reputarent Iudæi zelatores legis, & iudicarent falſa eſſe quæ audierant de Paulo, ex quo & ipſe ſeruabat legem in huiusmodi uotis explendis cum aliis. Quod fecit Paulus die ſequenti intrans in templum cum illis quatuor ad oblationem faciendam: Ij autem qui de Aſia uenerant Iudæi uidentes Paulum in templo, concitauerunt omnem populum aduerſus eum, & iniicientes manus in eum clamabant. Viri Iſraelitæ adiuuate, hic eſt homo qui aduerſus populum & legem & hunc locum ubique docet. In ſuper & Gentiles induxit in templum. Commota eſt igitur tota ciuitas, & apprehendentes Paulum trahebant extra templum, id eſt, atria templi. Et cum quererent occidere Paulũ, audiens tribunus, quia tota confunditur ciuitas, cucurrit ad locum cum militibus, quẽ uidentes Iudæi ceſſauerunt percutere Paulum. Tribunus autem apprehendens Paulum ligauit duabus catenis, interrogans quis eſſet. Alij aliud clamabant, & cum non poſſet certum diſcerni præ tumultu, iuſſit duci in caſtra. Et cum ueniſſet ad gradus, cõtiguit ut portaretur à militibus propter vim populi clamantis, Tolle eum. Dixit autẽ Paulus tribunus. Si liceret mihi etiã loqui aliquid ad te. Qui dixit Paulo. Nõne tu es Ægyptius ille, qui ante hos dies multũ concitaſti, & eduxiſti in deſertum quatuor millia ſicariorum uirorum? Cui Paulus, Ego ſum Iudæus à Tharſo Ciliciæ, non ignota ciuitatis municeps. Rogo te

Paulus di. uerſa loca peragrar cap. 21. Act. 21.

Prophetia Agabi de Paulo.

Paulus Hieroſolymis captur.

A. C. 67.

Act. 21.

go te permite mihi loqui ad populum. Quod cum conceſſiſſet, ſtans Paulus in gradibus & manu ſilentio factõ ut audiretur, locutus eſt Hebraicẽ dicens. Viri fratres & patres audite quam ad uos reddo rationem. Ego ſum vir Iudæus à Tharſo Ciliciæ, eruditus ad pedes Gamalielis, nutritus in ciuitate iſta æmulator legis ſicut & uos nunc eſtis. Profecutusque eſt rem circa ſe geſtam, quomodo euntem Damascum ad perſequendum & capiendum Chriſtianos circumfulſit eum lux prope Damascum, quã quidem uiderunt ſocij, ſed uocem non audierunt ſibi dicentem, Saule Saule &c. prout habetur ſupra capitulo nono. Factum eſt autem reuertenti mihi in Hieruſalem & oranti in templo, me fieri in ſupore mentis & uidere illum dicentem mihi, Feſtina & exi uelociter de Hieruſalem, quia non recipient teſtimonium tuum de me. Vade, quoniam in nationes longe mittam te. Audierunt ergo eum uſque ad hoc uerbum, & tunc leuauerunt uocem dicentes. Tolle de terra huiusmodi hominem, non enim faſ eſt eum uiuere. Vociferantibus autem eis & proiicientibus ueſtimenta & puluerem in ærem iactantibus, iuſſit tribunus eum in caſtra induci & flagellis cædi & torqueri, ut ſciret cauſam propter quam ſic acclamarent ei. Et cum aſtrinxiſſent eum loris, dixit Paulus centurioni. Si hominem Romanum & indemnatum licet uobis flagellare? Quod cum centurio nunciaviſſet tribuno: Tribunus autem interrogaviſſet an Romanus eſſet, & ille affirmaviſſet, dixit tribunus. Ego multa ſumma, ſcilicet pecunia hanc ciuitatem conſecutus ſum. Et Paulus. Ego autem in ea natus ſum. Ex hoc receſſerunt ab eo, qui erant eum torturi comperto quod eſſet Romanus, & tribunus timuit. Poſtera die uolens ſcire diligentius, qua ex cauſa accuſaretur à Iudæis ſoluic eum, & iuſſit ſacerdotes conuenire & omne concilium. Et producens Paulum ſtatuit inter eos. Intendens autem Paulus in concilium ait. Viri fratres, ego omni conſcientia bona conuerſatus ſum ante Deum uſque in hodiernum diem. Princeps autem ſacerdotum Ananias præcepit aſtantibus ſibi percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eum. Percutiet te Deus paries dealbare. Et tu ſedens iudicas me ſecundum legem, & contra legem iubes me percuti. In quo Apoſtolus non maledixit, ſed prophetãdo dixit ſacerdotium illud uerus quaſi dealbatum per hypocryſim deſtruendum. Et cum dicerent aſtantes. Summum ſacerdotem Dei maledicis? Reſpondit. Neſciebam fratres, quia princeps eſt ſacerdotum. Nec in hoc dixit mendacium, ſcilicet quia non reputabat illum ſummum ſacerdotem, quoniam reuera non erat, ſed ceſſauerat figura. Hęc Aug. 23. quaſt. 1. paratus. Sciens autem Paulus quia vna pars congregatorum in concilio erat Phariſæorum, altera Saducæorum, exclamauit in concilio. Viri fratres, ego Phariſæus ſum filius Phariſæorum. De ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudico. Et ex hoc facta eſt diſſenſio inter eos, & ſoluta eſt multitudo. Saducæi enim dicunt non eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neque ſpiritum, Phariſæi autem utrumque conſentunt, & bene. Factus eſt ergo clamor magnus, & ſurgentes quidam Phariſæorum pugnant pro eo, ſiquidem erat de ſecta ipſorum dicentes. Nihil mali inuenimus in homine iſto. Quid ſi ſpiritus locutus eſt ei aut Angelus? &c. Cum ergo magna diſſenſio facta eſſet inter eos, timens tribu-

Paulus in concilio ſtatuitur. Act. 23.

Aug. epiſt. 4. ad Marcellinum. Saducæorũ hæreſis.

A. C. 58.

nus, ne Paulus diſcerperetur ab eis, iuſſit milites rapere eum de medio, & deduci in caſtra. Sequenti autem nocte adſiſtens ei dominus ait. Conſtans eſto Paule, ſicut enim teſtificatus es de me in Hieruſalem ſic te oportet & Romæ teſtificari. Facta autem die collegerunt ſe quidam uotum facientes ſe nil comesturos uel bibituros niſi prius occiderent Paulum, qui erant plus quàm quadraginta uiri. Quod uotum inſinuarunt principibus ſacerdotum dicentes, quod peterent à tribuno Paulum iterum mitti ad eos, tanquam aliquid certius de eo cognituros, quo facto in uia occiderent eum. Audiuit autem hoc filius fororis Pauli adoleſcens, & intrans caſtra nunciavit inſidias Paulo. Qui centurionem vnũ rogauit, ut duceret eum ad tribunal habentem ei ſecreta reuelare. Ad quem accedens, explicauit inſidias paratas Paulo ad occidendum. Tribunus autem timens ne Iudæi vi raperent eum, & propter hoc ipſe calumnia pateretur, quaſi huic rei acquieuiſſet pro pecunia cum Romanis eſſet, fecit parare ducentos milites & equites ſeptuaginta, & lancearios ducentos qui ſecunda hora noctis ducerent Paulum ſaluum ad Felicem præſidem cum epiſtola continente cauſam huius miſſionis ad eum, quia ſcilicet cum eſſet Romanus, & nil dignum morte patraſſet, ſed à Iudæis de quaſtionibus legis accuſaretur, & Iudæi inſidias mortis ei paraſſent, ut diligentius iudicaretur ab eo, eũ ad ſe miſſum fuiſſe. Quod totũ factum eſt. Cum autem Felix preſes recepiſſet epiſtolam, audito à Paulo, quod eſſet de Cilicia, dixit. Audiam te cum accuſatores tui uenerint, iuſſitque cuſtodiri eum. Vbi nota ſecundũ Aug. quod Paulus non uixit ſua tranſitoria ſed Eccleſiæ Dei conſuluit, quando contra illos qui occidere eum conſpirauerant, conſilium eorum, ut tribuno proderetur effecit, ſcilicet mittens ad eum nepotem ſuum. Vnde factum eſt ut eum ad locum quo fuerat productus deduceret miles armatus, ne illorum pateret inſidiis. 23. quaſt. 3. Publicolũ ep. 154.

Aug. epiſt. 50. ad Bonifacium.

Idem ad miles armatus, ne illorum pateret inſidiis. 23. quaſt. 3. Publicolũ ep. 154.

§. XIII.

POST quinque dies deſcendit princeps ſacerdotum Ananias cum quibuſdam ſenioribus & Tertullo quodã oratore Caſareã, & adierunt præſidem Felicẽ aduerſus Paulũ. Et citato Paulo cepit accuſare eũ Tertullus dicens uerba ad captandã beneuolentiam. Inuenimus hunc hominem peſtiſerum & concitantem ſeditionem omnibus Iudæis in uniuerſo orbe, qui etiam templum violare conatus eſt, quem uoluimus ſecundũ legem noſtrã iudicare, ſed ſuperueniens tribunus Lyſias vi rapuit eum de manibus noſtris. Et affirmauerunt ceteri Iudæi cum eo hæc ita ſe habere. Reſpondit autem Paulus annuente ſibi præſide. Et dixit, quod neque in templo me inuenerunt Iudæi cum aliquo diſputantem, aut concurſum facientem turbare, neque in ſynagogis, neque in ciuitate, neque probare poſſunt tibi de quibus nunc me accuſant. Conſiteor autem tibi quia patrio Deo meo deſerui ſecundũ ſectam qua dicitur Phariſæorum, credens omnibus quæ in lege & prophetis ſcripta ſunt, ſpem habens in Deum & in reſurrectionẽ mortuorum, quam & ipſi expectant. Poſt annos autẽ plures eleemoſynas facturus in gentem meã ueni, & oblationes & uota, in quibus inuen-

Act. 24. Paulus ſc. ipſũ apud Felicẽ præſidem defendit.

A. C. 58.

runt me purificatum in templo, neque cum turba neq; cum tumultu. Ipsi dicant, si quid in me inueniunt iniquitatis cum sitar in concilio, nisi de hac vna solummodo voce, qua clamauit inter eos stans quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis. Dixit autem Felix. Cum tribunus Lyfias descenderit, audiam vos. Iussitque centurioni custodiri Paulum & habere requiem. Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum & audiuit fidem Iesu ab eo. Disputante autem Paulo de iustitia, & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit. Quid tunc attinet, vade: tempore opportuno audiam te simul, & sperans quia & pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequenter accersens eum loquebatur cum eo. Biennio autem expleto accepit successorem Felix Porcium Festum. Felix autem volens gratiam prestare Iudæis, reliquit Paulum vincatum.

Festus Iudææ præses.

Act. c. 25.

Festus autem cum venisset in prouinciã ascendit de Cæsarea Hierusalem. Adieruntque cum principes sacerdotum aduersus Paulum rogantes gratiam vt iuberet Paulum perducere Hierusalem, insidias tendentes in via, vt occiderent eum. Festus autem respondit, quod ex quo seruabatur in Cæsarea, quo ipse cito erat accessurus, illuc irent qui de aliquo accusare eum vellent. Et post dies octo Festus descendens Cæsaream pro tribunali sedens iussit Paulum adduci. Cùmque Iudæi multas & graues causas obicerent, quas probare non poterant, Paulo rationem reddente, quoniam neque contra legem Iudæorum, neque contra templum, neque in Cæsarem quicquam peccaui. Festus gratiam volens prestare Iudæis interrogauit, an vellet iudicari de his ab eo Hierosolymis? Respondit Paulus. Ad tribunal Cæsaris isto, vbi oportet me iudicari. Iudæis non nocui, sicut tu melius nosti. Si nocui vel aliquid morte dignum feci, non recuso mori. Si vero nihil eorum in quibus isti me accusant feci, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello. Tunc Festus cum concilio locutus ait, Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis. Transactis autem aliquot diebus Agrippa rex & Bernice descendere Cæsaream ad saluandum Festum. Cùmque plures dies ibi morarentur, dixit Festus regi de Paulo, quomodo Iudæi cum ascendissent Hierusalem postulabant eius damnationem. Quibus responderat, quia non esset consuetudo Romanis aliquem hominem damnare, prius quam is qui accusatur præsentem habeat accusatores locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Cùm autem huc venissem, sedente me pro tribunali, Iudæi aduersus Paulum accusantes nullam causam deferebant mali, sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem Paulus affirmabat viuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione dicebam Paulo, si vellet ire Hierusalem, & ibi iudicari, appellauit ad Cæsarem. Vnde iussi eum seruari donec mittam ad Cæsarem. Agrippa autem dixit Festo, quod vellet Paulum audire. Die ergo sequenti cùm intrassent auditorium rex Agrippa & Bernice cum multa ambitione, iussit Festus adduci Paulum, referens quid actum erat cum eo, & quomodo appellauerat, propter quod intendebat mittere eum ad Cæsarem, sed nõ habebat, quid certum de eo scriberet. Et propterea ipse eum interrogaret, vt inde rex informaret Festum quid scriberet. Ne-

Pauli apud Agrippam defensionis.

que enim videbatur rationabile vincatum mittere, & causam non significare.

A. C. 60.

Act. c. 26.

Agrippa vero ad Paulum ait, Permittitur tibi loqui pro te metipso. Tunc Paulus extenta manu cepit rationem reddere dicens. De omnibus quibus accusor à Iudæis rex Agrippa existimo me beatum apud te cum sis defensus me hodie, maxime te sciente omnia quæ apud Iudæos sunt, consuetudines & quæstiones, propter quod obsecro me patienter audias. Et quidem vitam meam à iuuentute nouerunt omnes Iudæi, quoniam secundum certissimam sectam nostræ religionis vixi Phariseus, resurrectionem mortuorum credens, de qua spe accusor à Iudæis & rex. Et ego quidem existimaueram me aduersus nomen Iesu debere multa aduersa facere, quod & feci in Hierusalem. Et multos sanctorum incarcerans, & insanens persequebar vsque in exterarum ciuitates. Et adiecit visionem & locutionem sibi factam à Iesu cùm appropinquaret Damasco ad capiendum conuersos ad fidem Iesu. Concludens. Vnde rex Agrippa non fui incredulus celesti visioni, sed Iudæis & gentibus nunciabam, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum digna pœnitentiæ opera facientes. Hac ex causa, me Iudæi cùm essem in templo, comprehensum tentabant occidere. Hæc Paulo dicente Festus magna voce dixit. Infans Paule, multa literæ te ad insaniam conuertunt. Cui Paulus. Non insano optime Feste, sed sobrietatis & veritatis verba loquor. [Scit enim de his rex, ad quem hæc constanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror.] Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum. In modico suades me fieri Christianum. Et Paulus. Opto apud Deum & in modico & in magno, non tantum te, sed & omnes qui audiunt, fieri tales, qualis ego sum exceptis his vinculis. Et surgens Agrippa & præses & Bernice dicebāt adiuuicē, nil morte dignum iste fecit. Et Agrippa ait Festo. Dimitti poterat homo iste, si Cæsarem non appellasset.

§. XV.

VT autem iudicatum est eum ire in Italiam & tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Iulio, ascendentes nauem circa loca Asia sustulimus. Exinde applicuimus Sidonem, vbi centurio concessit Paulo ad amicos ire, & curam sui agere. Deinde applicuerunt Lystram, quæ est pars Lyciæ, & ibi centurio transposuit Paulum in aliam nauim Alexandrinam nauigantem in Italiam. Nauigantēsq; applicuerunt ad quendam locum qui dicebatur Boniportus. Et cùm iam non esset tuta nauigatio, Paulus hortabatur ad permanendū propter pericula imminencia maris. Centurio autem magis credens nauclero & gubernatori nauis, quam Paulo: voluit inde nauigare ad remanendum in loco comodiore. Valida autem tempestate iactati, sequenti die iactum fecerunt, & tertia die suis manibus arma menta nauis proiecerunt. Neque sole autem neque luna apparentibus per plures dies & tempestate non exigua imminente, tam erat ablata spes omnino nostræ salutis. Et cùm multa ieiunatio fuisset, stas Paulus in medio dixit. Oportebat quidem o viri audire me, non tollere à Creta, lucrique facere hanc iacturam, & nunc suadeo vobis bono animo esse, amissio enim

Pauli in Italia nauigatio. Act. c. 27.

A. C. 69.

Act. c. 28.

enim nullius animæ erit ex nobis, sed tantum nauis. Adlitit enim hac nocte mihi Angelus Dei cuius sum ego & cui deseruio, dicens. Ne timeas Paule, Cæsari te oportet adfistere, & ecce donauit tibi Deus omnes, qui tecum nauigant. Propter quod bono animo estote viri. Quartadecima nocte superueniente appropinquantes ad quendam insulam media nocte timebant in aspera loca deuenire, & nauim frangi. Nautis autem querentibus fugere de nauis, cùm mississent scapham in mare sub obtentu quasi inciperet anchoras extendere, dixit Paulus centurioni & militibus. Nisi hi in nauim manserint, vos saluifieri non potestis. Tunc abscederunt milites funes scaphæ & cùm lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes cibum sumere dicens. Quartadecima die hodie expectantes ieiuni peremeritis nihil accipientes, propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra, quia nullius vestrum capillus de capite peribit. Et cùm hæc dixisset, sumens panem gratias egit Deo in conspectu omnium, & cùm fregisset cepit manducare. Animæ quiores autem facti, omnes & ipsi sumserunt cibum. Eramus autem in nauis omnes animæ non minus ducentæ septuaginta sex. Et satiati cibo alleuiabant nauem iactantes triticum in mare. Et puppis quidem soluebatur à vi maris, prora immobilis fixa manebat. Militum autem consilium fuit, vt custodias occiderent, ne quis cùm enataisset effugeret. Sed centurio volens seruare Paulum prohibuit hoc fieri. Iussitque eos qui possent natate mittere se in mare primos & euadere ad terram, & ceteros alios in tabulis ferebant, & quosdam super ea quæ de nauis erant, & sic omnes euaserunt ad terram.

Paulus in insula Melicæ applicat alij enim legunt Melita. Act. c. 28.

Et cùm euasisset, tunc cognouimus quia Mytilene insula vocabatur. Barbari autem præstabant non modicam humanitatem nobis. Accensa enim pyra reficiebāt omnes nos propter imbrem qui imminebat & frigus. Cùm autem congregasset Paulus farramentorum non modicam multitudinem, & posuisset super ignem, vi pera calore cùm processisset, inuasit manum eius. Barbari vero vt viderunt bestiam de manu pendentem dicebant adiuuicem, vtique homicida est homo hic, qui cùm euasit de mari, vitio non sinit eum viuere. At Paulus excutiens bestiam in ignem nihil mali passus est, quem illi existimabāt in tumorem conuertendum & moriturum. Et cùm diu expectantes nil mali viderent in eo, conuersi dicebant eum esse Deum. Publius autem princeps insulæ triduo excepit eos benigne. Patrem autem Publij febribus & dysenteria vexatum Paulus ingressus ad eum orans sanauit. Sed & omnes qui in insula illa habebant infirmos, ducebant ad Paulum, & curabatur eos. Deinde post tres menses venimus Syracusam. Et post triduum inde nauigantes applicuimus Rhegium. Die autem sequenti Puteolos, vbi inuentis fratribus rogati sumus manere apud eos diebus septem. Et sic demum venimus Romam. Et cùm audissent fratres, occurrerunt nobis vsque ad Appij forum & tribustabernis. Quos cùm vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam. Cùm venissemus autem Romam, permisit Paulum esse manere sibi met cum custodiente se milite. Post tertium diem conuocauit primos Iudæorum & dixit eis. Viri fratres ego nihil aduersus plebem faciens aut morem paternum, vincus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorum. Qui cùm interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere eo quod nulla causa mortis esset in me. Contradi-

Paulus Romam venit.

non quasi gentem meam habens aliquid accusare. Propter hanc ergo causam rogavi vos videre & alloqui. Cui dixerunt. Nos neque litteras accepimus de te à Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum aliquid nobis nunciauit aut locutus est quid de te malum. Rogamus autem te audire quæ sentis. Nam de secta hac notum est nobis, quia vbique ei contradicitur. Cùm autem constituisset ei diem, venerunt ad eum plures in hospitium, quibus exponebat restificans regnum Dei suadensque eis de Iesu, ex lege Moysis & prophetis à mane vsque ad vesperam. Et quidam credebant Paulo, alij non credebant. Cùmque inuicem non essent consentientes, discedebant dicente Paulo vnum verbum, quia bene Spiritus sanctus locutus est per Esai. Vade ad populum istum, & dic ad eos, Auditum audieris & non intellegitis. Inerassatum est enim cor populi huius &c. Notum ergo sit vobis, quoniam gentibus missum est hoc salutare Dei: exierunt ergo Iudæi multam inter se de hoc verbo habentes quæstionem. Mansit autem Paulus biennio toto in suo conductu, scilicet hospitij, & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum prædicans regnum Dei & docens quæ sunt de domino Iesu Iudæos & Græcos. Et hic est finis actuum Apostolorum qui sunt descripti à Luca euangelista, approbati ab Ecclesia. Nam alij qui reperiuntur actus descripti à diuersis sunt apocriphi, vt patet distinctis sancta Romana. Et paucis exceptis gesta in eis continentur principum Apostolorum Petri & Pauli: primo Petri vsque ad 13. ca. excepta conuersione Pauli. Residuum solius Pauli. Nunc de gestis eorundem quæ habentur ex diuersis libris & martyrio, sed prius & breuissime de Maria matre Iesu.

A. C. 69. Pauliad Indos exhortatio.

De conuersatione beatæ Mariæ virginis post Christi ascensionem.

C. A. P. III.



I quæritur post ascensionem domini, inquit Hiero. in sermone de assumptione eius, quid egerit beata virgo, vnum pro certo est, quod virgo sancta permansit, quam sane Angelus Gabriel vt celestis parthenophus intactam custodiuit, & Ioannes euangelista virgo virginem seruauit, cuiusq; deseruiuit obsequiis. Non quod chorus Apostolorum eam deseruerit, in quos intrans & exiens familiaris contulit de Christi incarnatione, & tanto verius, quanto plenius ab initio per Spiritum sanctum cuncta didicerat, & perpexerat oculis vniuersa. Quam sane et si omnes venerati sunt discipuli, eique famulabantur affectu dilectionis, Ioannes tamen amplius & specialius vsque in finem vitæ. Ceterum ad exemplum humanæ vitæ, conuersatio eius cum Apostolis fuit quousque dispergerentur, sicut Lucas meminit dicens. Hi omnes erant cum Maria matre Iesu & fratrib. Ecce Iesu ascendente cum quibus virgo vacat in schola virtutum & meditatur in lege mandatorum Dei, vt & ipsa sit forma disciplinæ Christi, & exemplum perfectionis virginibus, conuersatur cum testibus sanctæ resurrectionis, & ipsa testis, conuersatur cum senatoribus cæli intra curiam Paradisi sub Spiritu sancti disciplina & magisterio, totius diuina maiestatis: inuenitur prima inter primas

Habetur in 16. 4. o. p. Hic. quamuis author potius Sophronius. Vide Canon. li. 5. de Mar. virg. cap. 1. Beata virgo post ascensionem Christi quid egerit.

Elogio gloriose virginis.

A. C. 63.

summi regis cohortes, quarum vita iam non erat de terris, sed de cœlis. Puto quod quicquid cordis est, quicquid mētis, quicquid virtutis humanae, si totum adhibeas, non sufficit, vt cogitare valeas quanto indefinenter cremabatur ardore pij amoris, quātis mouebatur repleta Spiritu sancto cœlestium secretorū incitamentis, dum reuolueret animo cuncta quæ audierat, quæ viderat, quæ cognouerat. Nouis quotidie inflammabatur desideriorum affectibus, totā incēderat diuinus amor, vt in ea nihil esset mundanus quod violaret affectus, sed ardor continuus & ebrietas profusus amoris. Fortassis ergo præ nimio amore in loco quo sepultus dicitur eius filius, interdum eā habitasse credimus, quatenus piis nasceretur interitus eius amor obtutibus. Sic nanq; locus est hinc inde medius constitutus, vt adire posset passionis eius vestigia & locum sepulturæ & ascensionis seu omnia in quibus passus est loca inuisere. Quamuis enim in spiritu esset, tamen dum in carne viueret, carnalibus mouebatur sensibus, & ideo locorum recreabatur visitationibus. Hæc omnia Hiero.

§. I.

Beate virginis assumptionis.

DE transitu eius dicit idem Hieronimus in eo sermone. Nihil aliud experiri potest pro certo, nisi quod hodie dierna die, scilicet 15. Augusti gloriosa migravit a corpore. Mōstratur autē sepulchrum eius in vallis Iosaphat medio, quæ vallis est inter montē Sion & montē oliueti posita, in qua fabricata est Ecclesia in qua sepulta fuisse ab omnib; prædicatur, sed nunc vacuū esse mausoleū cernentibus ostenditur. Quomodo autem vel quo tēpore, aut à quib; personis sacratissimū corpus eius ablatū inde fuerit, vel vbi transpositum vtrumne resurrexit, nescitur, quāuis nonnulli adstruere velint eā iam resuscitatā, & beatā cū Christo immortalitate vestiari. Quid autē horū verius ambigimus. Melius tamē Deo totū committimus, quā nostrā auctoritate audeamus aliquid temere definire, quod non probamus, hæc ille. Communiter tamen pie tenetur eam resuscitatā, & in anima & corpore glorificatam cum Christo in cœlo regnare. Hoc sentit Bern. ser. 1. de assum. vide Canif. li. 5. de Mar. virg. cap. 5. Beata virgo in cœlum corpore & animo glorificatis. Aug. in ser. de assum. Mar. vir. Beata virgo quotā nos vixit. Epiph. lib. de vita Mariæ vide Canif. li. 5. de Mar. virg. c. 1.

Bern. ser. 1. de assum. vide Canif. li. 5. de Mar. virg. cap. 5. Beata virgo in cœlum corpore & animo glorificatis.

Aug. in ser. de assum. Mar. vir. Beata virgo quotā nos vixit. Epiph. lib. de vita Mariæ vide Canif. li. 5. de Mar. virg. c. 1.

sione domini migrasse à corpore. Et inde. 40. die resuscitatam in corpore & glorificatam cœlum ascendisse. Communior opinio est, quod duodecim annis superuixit post ascensionem, & sic sexagenariam obiisse, à dolore mortis alienam sicut & à corruptione corporis, & tertia die suæ mortis in corpore resuscitatam & glorificatā cum Christo sibi obuiante ascendisse. Multa habentur de modo obitus eius & sepultura in libro qui dicitur de transitu beatæ Mariæ, sed quia liber iste inter apocryphos computatur, id est, dubios de veritate eorum vt patet distinct. 15. sancta Romana. ideo illa omittuntur. Quod autem Apostoli interfuerint in transitu eius & sepultura, & cum summa deuotione & veneratione officium illud peregerint, testatur Dionysius. De honore autem sibi exhibito à curia cœlesti & filio in transitu suo, ait Hieronymus in sermone vbi supra. Ad huius exequias Angeli famulabantur quantum fas est credere, & vniuersæ cœlorum congratulabantur curia. Nec mirum, quia honor maternus eius est qui natus est ex ea, quem omnis cœlorum ordo veneratur. Legimus enim sæpe ad funera quorumlibet sanctorum Angelos aduenisse, obsequia præstitisse, nec non & animas electorum ad cœlos cum laudibus & hymnis detulisse, in super & adhuc viuentes ibidem miri odoris fragrantiam diutius perferensisse, quanto magis credendum est hodiernā die militiam cœlorum cum suis agminibus festiue obuiam aduenisse genitrici Dei, eamque ingenti lumine circumfulsisse, & vsque ad thronum sibi antē mundi constitutionem paratum cum laudibus & canticis spiritualibus perduxisse. Nulli dubium omnem illam cœlestem Hierusalem tunc exultasse ineffabili læticia, nec immerito. Creditur enim quod saluator omnium, ipse perse totus festiuis occurrerit, & cum gaudio eam matrem in throno collocauerit, aliās quomodo impleset præceptum ab eo in lege promulgatum. Honora matrem tuam & matrem, hæc ille. Bern. quoque in sermone de assumptione ait. Quis cogitare sufficit quā gloriosa hodie mundi regina processerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cœlestium legionum prodierit multitudo quibus ad thronum gloriæ canticis sit deducta, quā placido vultu, quā serena facie, quā latis amplexibus suscepta, à filio, & super omnē creaturā exaltata, cum eo honore quo tanta mater digna fuit, cum ea gloria quæ tantum filium decuit: Hæc est dies (inquit Hiero. vel Sophro. in cod. serm. in qua vsque ad throni celsitudinem intemerata mater & virgo processit, atque in regni solio sublimata post Christum gloriosa resedit. Sic vbiq; sancta canit Ecclesia, quod de nullo alio sanctorum fas est credere, vt vltra Angelorum merita vel Archangelorū transcenderit. Hæc ille. Et nota quod hic Archangelus non accipiuntur strictē. s. pro secundo ordine Angelorū quem ordinē multi sanctorū transcendit, sed large pro principaliorib; in quolibet ordine. Exaltata siquidem fuit virgo Maria super omnes choros Angelorū. De miraculis eius viuētis erga alios non legitur, licet tota vita eius fuerit miraculosa, cum in nullo peccauerit, sed & miracula sanitarum & huiusmodi non faciunt hominem sanctiorem vel Deo acceptionem. Vnde nec Ioannes Baptista miraculis effulsit in vita, quo inter natos mulierum maior non surrexit domino attestante. Sed post mortem suam beatissima virgo innumeris claruit & claret miraculis de quibus nunc agere omitterimus. Ipsa aduocata est hominum, vnde canit Ecclesia. Mediatrix hominum ablutrixque criminum, peccato

A. C. 63.

Apostoli funeri ei interfuerunt.

Dion. cap. de diuinis nom.

Angeli virgini matri morienti adititerunt & eam in cœlo perduxerunt.

Ex. 20. Bern. ser. 1. de assum.

Hiero. vel Sophro. in cod. serm.

Miracula virginis in vita nulla.

Ioan. 10. Matr. 11.

A. C. 69.

peccatorum venia: quod intelligitur procuratiue non causatiue, & hoc meritis & precibus suis. Et alibi. Spes reorum est Maria, & c. spes, scilicet, suffragij quod debeat nos iuuare.

De conuersatione & martyrio beati Petri Apostoli. CAP. IIIII.



OST ea quæ dicta sunt de beato Petro Apostolo & Paulo contenta in Actibus Apostolorum, alia notabilia opera eorum quæ habentur in aliis libris explicare congruum est, cum ipsi dicantur principes Apostolorum, vnde de his Ambr. 2. q. 7. Beati Petrus & Paulus eminent inter vniuersos Apostolos, & speciali quadam prerogatiua præcellunt. Verum inter ipsos, quis cui præponatur incertum est. Puto enim illos æquales esse meritis, qui æquales sunt passione, & simili eos fidei deuotione vixisse quos simul videmus vna die ad martyrij gloriā peruenisse. Non enim sine causa factū putamus, quod vna die, vno in loco, vnius tyrāni tolerauerit sententiā. Vna die passi sunt vt ad Christum pariter peruenirent. Vno in loco, ne alteri Roma deesset. Sub vno persecutore, vt æqualis crudelitate vtrunque constringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute. Et in quo loco tandem martyrium pertulerunt? In vrbe Roma, quæ principatum & caput obtinet nationum, scilicet, vt vbi erat caput superstitutionis, illic caput quiesceret sanctitatis, & vbi Gentilium principes habitabant, illic ecclesiarum principes morarentur, hæc ibi. Item Pelagius Papa dist. 21. quamuis, sic ait. Quamuis vniuersæ per orbē catholice ecclesie vnus thalamus Christi sit, tamen sancta Romana ecclesia catholica & apostolica, nullis synodicis constitutis ceteris ecclesiis prælata est: sed euangelica voce Domini & saluatoris nostri primatum obtinuit. Tu es (inquit) Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Cui data est etiā societas beatissimi Pauli Apostoli vasis electionis; qui non diuerso (sicut hæretici garriunt) sed vno tempore, vna eadēque gloriosa morte cum Petro in vrbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est. Et supradictam pariter Romanam ecclesiam Christo Domino consecrarunt, eamque omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua presentia ac venerando triumpho prætulerunt. Item Anacletus Papa dist. in. cad. in nouo. sic ait. Ceteri Apostoli cum Petro pari consortio honorem & potestatem acceperunt, ipsumque principem eorum esse voluerunt. Qui etiā iubente Domino in toto orbe terrarum dispersi Euangelium prædicauerunt. Ipsi quoque decedentibus in loco eorum surrexerunt Episcopi, quos qui recipit & verba eorū, dñm recipit, & qui eos spernit, dominū spernit. Vidētibus autē Apostolis, quod etiā haberet in Euangelio Luc. 10. cap. Vnde dici potest quod Christus elegit in discipulos, & Apostoli, vt ipsi essent simplices sacerdotes. Quod autem dicitur in cap. in nouo. Apostolos omnes habuisse parem potestatem, intelligendum est vt dicit glo. ibi. quo ad potestatem ordinis episcopalis. Nam quo ad administrationem seu iurisdictionem, Petrus maior fuit omnibus. Item cum dicitur specialiter de Petro & Paulo quod sunt pares, intelligendum est vel quo ad meritum & primum, vt videtur sentire Ambr. &

Amb. ser. 66. Petrus & Paulus Apostolorum principes.

Apostoli Petrus & Paulus in quibus æquales.

Gelasius. hoc habet in decreto de script. apocryphis. Matth. 16.

Anac. epi. 2. ad Episcopos Ita.

Luc. 10.

Petrus maior ceteris Apo. Amb. ser. 66. Leo Papa ser. in nat. Pe. & Pau.

& Leo Papa, vel quo ad potestatem ordinis, quia vterque Episcopus. Nam quo ad potestatem faciendi miracula, Petrus maior fuit Paulo, cum ad vrbem eius sanarentur infirmi. Quo ad sapientiā & officium prædicandi, Paulus maior Petro, quantum autem ad iurisdictionem Petrus maior Paulo & omnibus aliis.

A. C. 69.

Petrus maior Paulo quoad iurisdictionem.

§. I.

DE Petro igitur primo sciendum, quod adductus fuit ad Iesum per germanum suum Andream ad habendam familiaritatem cum eo. Et tunc ei dixit, Tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus, id enim primo, scilicet, à petra secundum nomen deriuatur, petra autem erat Christus, scilicet significatiue, prius autem vocabatur Simon, quo nomine aliquando etiam vocatus est post Apostolatam vt patet Ioan. vlt. Postea vocatus est ad apostolatam à Christo cum Andream piscarentur in mari Galilee. Matth. 4. Et iterum referente Luc. cap. 5. quando ad verbum Christi iactantes rete in mare comprehenderunt piscium multitudinem tantam, vt impleverunt nauiculæ duæ, hic ipse præ ceteris Apostolis feruentiorem amorem & zelum in Christum ostendit. Vnde & cum passionem ei narrafferet in via, retinuit eum Petrus, dicens propitius es tibi Domine, non erit tibi hoc. Ipse infatigabiliter in cœna vltima scire proditorum, vt eum agnitiuum interficeret secundum Chryl. Ipse solus gladium euaginavit in captura magistri contra tantam multitudinem ad eum defendendum. Quamuis autem ad horam timore mortis deuictus se negauerit discipulum Christi, tamen vt dicit Ambr. dist. 50. fidelior. Fidelior factus est Petrus postquam fidem se perdidisset desertit, atque ideo maiorem gratiam reperit quā amici sit. Tanquam enim bonus pastor tuendum gregem accepit, vt qui sibi ante infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum. hæc ille. Sed & pro illo fleuit amare, & nedum fuerat confirmatus ex alto. Ferrum enim quod semper in sinu sudarium portabat, quo crebro fluentes lachrymas tergebat, quia quando dulcedinis, allocutionis, & presentie Domini memor erat, lachrymas continere non poterat, vel etiam propter negationem illam. Passionem eius plures scripserunt, vt Marcellus, Linus, & Leo papa. Dicit autem Isid. in lib. de ortu & obitu sanctorum. Petrus postquam Antiochia fundauit ecclesiam sub Claudio Cæsare, Romam pergit contra Simonem Magum ibique prædicans Euangelium 25. annis eiusdem vrbis pontificatum tenuit. Trigesimo autem & sexto anno passionem Domini à Nerone imperatore in vrba Roma deorsum verso capite (vt ipse voluit) crucifixus est. Ex quibus sequitur quod vndecim annis in partibus orientis mansit antequā Romam attingeret. Ex his autem septem cathedram tenuit Antiochia prædicans alii quatuor Hierusalem & partibus vicinis. Alij dicunt quod Petrus mansit in partibus orientis, partim Antiochia & partim Hierusalem & vicinis locis antequam veniret Romam annis quatuordecim, quod videtur verius ex eo quod habetur ad Gal. 2. quod Paulus cum post annos quatuordecim, scilicet, à sua conuersione (quæ fuit anno quo Christus passus est) venisset Hierosolimam, cōtultit cum Petro & aliis Euangelium. Et in huius venerationem, scilicet, Petri ecclesia, Antiochena post Romanam exaltata est, vt sit tertia patriarchalis. dist. 22. renouantes. Et hoc quia Petrus primo ibi cathedram

Ioan. 1.

1. Cor. 10.

Petri zelus in Christum.

Matth. 16. Ioan. 13.

Ioan. 18.

Ambr. ser. 43. de fide Petri.

Haberet in lib. de patr. noui Test.

Petrus quo anno mortuus.

Antiochena ecclesia est patriarchalis propter S. Petrum.

A.C. 69. Hæc co- piose Cle- mens nar- rat. l. 1. de cogniti- onem non procul à fine. Simon Magus Petrus in- fensus.

Vxor D. Petrus vxorem, vt patet ex Euangelio. Et filiam nomine Petronillam: quas secum Romam adduxit. Et de vxore dicitur in historia Eccl. quod cum ad pas- sionem ipsa vt Christiana duceretur, Petrus ingenti gaudio exultauit, ac eam proprio nomine vocans clamauit dicens. O coniunx memento Domini. Quod Petrus Apostolus & summus pontifex habue- rit filiam non fuit contra aliquam legem. Nam hoc fuit antequam assumeretur ad Apostolatū, statū. fre- religiofum, & promotionem eius ad ordines. Quod autē is qui habuit vxorē factus est postea pontifex, iuri communi non repugnat. Nā habens vxorem ea assentiente & viuente potest & ordinari, & religio- nem intrare vtroque in castitatis voto permanente, quod de Petro creditur & vxore eius. Sed & Chris- tus legislator etiam potuisset contra omnem legem dispensare cum eo, sed non oportebat.

Extra a- pud Suriū 3. to. in vi- ta SS. Ne- rei & A- chillei. Sancta Pe- tronilla.

Petri mi- racula.

thedram tenuit. Et propter hoc etiam festum cathe- drae Petri in Februario celebratur. Cuius etiam occa- sio extitit, quia cum Petrus Antiochiæ predicando multos conuertisset: ipso aliis etiam ciuitatibus ad- adiacentibus euangelizante, in absentia eius Simon Magus multos decepit auertens a doctrina Petri, & ad suam trahens, arte magica mira exercens, seque Dei virtutem esse proteflans. Sed reuertente Petro conuersi illi ad penitentiam eo quod Simoni Mago adhaesissent omnes de ciuitate nudis pedibus & cili- ciis induti obuiauerunt Petro quos penitentes Pe- trus benigne suscepit gratias Deo agens. Et cum ob- tulisset ei populus multos variis langoribus deten- tos & dæmoniis vexatos, & super omnes nomē Do- minileſu Petrus inuocasset, immensum lumen cæli- tus emicauit, & omnes sanari currebant ad vestigia Petri osculanda, tunc infra septem dies plus quam decem millia hominum baptizati sunt. At Theophi- lus princeps ciuitatis domum suam magnificā basi- licam fecit consecrari, & cathedram excelſam ibi poni. vbi Petrus euangelizans ab omnibus videretur. Hæc ex itinerario Clementis. Cum ergo Petrus maleficia Simonis quotidie magis detegeret, confu- sus ille demum de illis partibus recessit vrbem per- gens, vt suis præſtigijs mira ostentans adoraretur, vt Deus. Quem Petrus ad malitiam eius comprimendā inſecutus Romam & ipse peruenit. Habuit autem

Petrus vxorem, vt patet ex Euangelio. Et filiam nomine Petronillam: quas secum Romam adduxit. Et de vxore dicitur in historia Eccl. quod cum ad pas- sionem ipsa vt Christiana duceretur, Petrus ingenti gaudio exultauit, ac eam proprio nomine vocans clamauit dicens. O coniunx memento Domini. Quod Petrus Apostolus & summus pontifex habue- rit filiam non fuit contra aliquam legem. Nam hoc fuit antequam assumeretur ad Apostolatū, statū. fre- religiofum, & promotionem eius ad ordines. Quod autē is qui habuit vxorē factus est postea pontifex, iuri communi non repugnat. Nā habens vxorem ea assentiente & viuente potest & ordinari, & religio- nem intrare vtroque in castitatis voto permanente, quod de Petro creditur & vxore eius. Sed & Chris- tus legislator etiam potuisset contra omnem legem dispensare cum eo, sed non oportebat.

Petronilla verò vitam descripsit sanctus Marcel- lus. Hæc cum esset nimis speciosa, de voluntate Petri febribus laborabat. Vna autem dierū discumbenti- bus apud eum discipulis, dixit ad eum quidam ex eis. Cum omnes infirmi a te sanentur, cur permittis Pe- tronillam iacere? Cui ille. Quia sic ei expedit. Verū- tamen ne putetur impossibilitas sanitatis eius meis sermonibus excusari: aio eam, Surge Petronilla, & ministra nobis velociter. Quæ statim sana surrexit & ministravit. Completo autem ministerio dixit ei Petrus. Redi ad locum tuum. Et rediens ad lectum febribus vt prius laborauit. At vbi in Dei timore cœ- pit esse perfecta, ex integro eam sanauit. Comes au- tem quidam Flaccus nomine captus pulchritudine eius petiit eam in vxorem. Quæ ait. Si me vis habere in vxorem, iube ad me venire virgines quæ me asso- cient ad domum tuam. Quas cum misisset, Petronil- la ieiunijs & orationibus se Deo commendans & corpus Domini suscipiens, post triduum ad Domi- num migravit. Huius festum celebratur vltima Maij. Vltra miracula narrata de Petro in Actibus Apосто- lorum & Antiochiæ, plurima etiam alia operatus est Romæ & alibi. Nam cum quadam vice misisset duos ex discipulis suis ad prædicandum, & iam viginati die-

bus peregiſſent, vnus eorum mortuus est, qui dictus est Georgius. Socius autē eius qui dicitur fuisse Mar- tialis, vel secundum alios Frontonius, reuerſus ad Petrum narrauit factum. Cui Petrus dedit baculum suum, vt audiens locum sepulture ipsius Georgij po- neret super eum. Quo facto ille surrexit iam quadra- ginta dies habens in sepulchro. De cibo eius & ve- ſtitu dicit Clemens in itinerario. Panis (inquit) mihi solus cum oliuis & raro etiam cum oleribus in vſu est. Indumentū est hoc mihi quod vides, tunica cum pallio, & hæc habens nihil aliud requiro.

tas peregiſſent, vnus eorum mortuus est, qui dictus est Georgius. Socius autē eius qui dicitur fuisse Mar- tialis, vel secundum alios Frontonius, reuerſus ad Petrum narrauit factum. Cui Petrus dedit baculum suum, vt audiens locum sepulture ipsius Georgij po- neret super eum. Quo facto ille surrexit iam quadra- ginta dies habens in sepulchro. De cibo eius & ve- ſtitu dicit Clemens in itinerario. Panis (inquit) mihi solus cum oliuis & raro etiam cum oleribus in vſu est. Indumentū est hoc mihi quod vides, tunica cum pallio, & hæc habens nihil aliud requiro.

§. II.

S A T I S autem Petrus habuit laborare & certare v verbis & operibus miris cum Simone Mago. Is enim præſtigijs suis multa mira populo & impera- tori ostendebat. Et inter cætera semel dixit impera- tori * Neroni quod ad hoc vt certus esset de sua diuinitate & non dubitaret, contentus erat vt impera- tor faceret sibi caput abſcindere: & sic mortuus tertia die resurgeret, & se ei manifestaret. Quod Nero experiri volens, mandauit lictori caput eius abſ- cindi. Quo facto tertia die viuus se Neroni præſen- tauit. Hæc autem illuſio sic potuit fieri. Simon Ma- gus arte diabolica arietem (quem nemo perpendit esse arietem: quia diabolo operante corpus simile Simoni Mago ex aere formato circa illud erat) in theatrum adduxit. Simon autem ipse in propria per- ſona perſtrictis oculis hominum arte diabolica à nullo videbatur. Sicque dum lictor putauit se caput abſcindere Simonis, amputauit caput arietis, circa quem erat effigies Simonis. Caput autem & reliquū arietis ipse Simon aſporrauit nemine eum vidente. Vnde tertia die se Simon manifestans qui se occul- taucrat, creditus est surrexiſſe. Aliquando etiam lo- quente ipſo Simone cum Nerone in thalamo, ipse Simon reperiebatur extra in foro populum alloqui, non quod simul esset in pluribus locis: id est: perso- na, quæ loquebatur ad populū diabolus erat habens effigiem propriam Simonis: quod vtique permitten- te Deo potest euenire. Quod & Deus finit ad probandum electorum conſtantiam & fidem, vt habe- tur. 2.6. q. 5. nec mirum. Cum igitur hæc & alia malefi- cus ageret: populus in magna veneratione eum ha- bebat, adeo vt & imaginem ei facerent cū ſubſcrip- tione tituli huius. Simoni ſancto Deo. Nero autem ita diligebat eum: quod salutis suæ & totius ciuitatis custos putaretur. Habuit autem Petrus triplicem conſictum cum eo in particulari. Prima quidem vice, quia cum Petrus cum Paulo, qui intrauerat vrbē diebus illis, vt vterque simul confunderent Magum & falſitates eius detegerent: adiſſent imperatorem, & præſente Simone inſinuaurent ipſum Magum ple- num falſitatis & ſpiritu nequam, vt referunt Marcel-

a Simonem Magum non sub Nerone sed sub Claudio præſtigijs suis vrbis impoſuiſſe tradunt Iuſtin. in Apol. ad Anton. & Hiren. l. 1. c. 19. & 20. etiamque sub Clau- dio extinctum Romæ fuiſſe ſcribit Euſeb. l. 2. hiſt. Eccl. cap. 14. Quare non facile D. Antonio aſſentire, qui D. Petrum cum Simone Nerone tempore in certamen ve- niſſe ſcribit. eam ſub Claudio potius omnis illa cum impu- riſſimo illo Mago fuerit ſuſcepta: contentio, ad cuius impo- ſturas detegendas primū illum Romam veniſſe ſub Claudio veteres tradunt. Hieron. in catal. Euſeb. lib. 2. cap. 4.

A.C. 69. Hanc hi- ſtoriam bre- uiter rece- ſer vſua. in marty. ad 8 cal. No. Cl. l. 7. re- cogni. fe- re in prin- cipio.

Petri cum Simone Mago cer- tamina. Simonis Magi præ- ſtigijs.

Iuſtin. in Apo. 2. ad Ant.

Triplex conſictus Petri cum Simone Mago.

A.C. 69.

lus & Linus Papa. Ait Simon. Non diutius patiar hūc Petrum inimicum: sed præcipiam Angelis meis, vt vindicent me de isto. Cui Petrus. Angelos tuos non timeo: sed ipſi me timeant. At Nero. Non times Pe- tre Simonem qui diuinitatem suam factis ostendit? Cui Petrus. Si diuinitas est in eo, & Deus omnia no- uir etiam occulta, dicat ergo quid modo cogito vel facio. Et ne nos fallat, dicam o imperator in auribus tuis ſecreto quid intendo. Quod annuente Nerone egit, dicens ſubmiſſe vt panis ei occultè porrigere- tur. Hoc peracto ait Petrus. Dicat Simon quid actū vel dictum ſit, quiſe Deum facit. Et Simon. Magis dicat Petrus quid cogitem ego. Petrus autem. Quid cogitet Simon ostendam me opere noſſe. Tunc Si- mon indignatus clamauit, dicens. Procedant canes magni, id est, dæmones in forma canum apparuerunt. Et cum impetum facerent in Petrum: ipse Petrus pa- nem benedictum occultè protulit, & eos in fugam conuertit. Et Petrus ad Nerone. Ecce factis ostendi me noſſe cogitationem Simonis, & qui canes pro- duxit contra me, ostendit se non habere Angelos diuinos ſed caninos. Tunc Simon. Audite me Petre & Paule. Si verbis hic nil poſſum facere, veniemus vbi oportet vos me iudicare. Ego autem modo vo- bis parco, hæc Linus.

Alteravice cum iactaret se Simon poſſe mortuos ſuſcitare, ad hoc eum incitabant ſequaces eius & decepti ab eo vt Petrum confundere poſſet. Accidit ergo, vt quidam iuuenis moreretur. Fuit & hoc Pe- tro nuntiatum, quod Simon se obrulerat ad ſuſci- tandum mortuum. Congregatis ergo turbis pluri- mis Petrus & Simon in hanc ſententiam conuene- runt vt gente populo, vt qui mortuum ſuſcitare non poſſet, ille occideretur vt falſus homo & deceptor. Simon ergo inchoans ſuis incantationibus vſus est, quibus vſus eſt caput agitare deſunctus à circun- ſtantibus, ex quo exiſtimans multitudo illum ſuſci- tarum, exclamare cœperunt contra Petrum eum la- pidare volentes [eo quod tantæ poteſtati ſe confer- re voluiſſet]. Petrus verò imperato ſilentio ait. Si viuir deſunctus, ſurgat, ambulet, & loquatur alio- quin ſciatis phantasma eſſe quod mouerit caput. Cūque ſeparatus eſſet Simon à lectulo, vt iuſſerat Petrus cadaver immobile manſit. Exinde Petrus à longe ſtans facta oratione clamauit. In nomine Je- ſu Chriſti crucifixi ſurge adoleſcens. Qui ſtatim ſurrexit & ambulauit. Cūque vellet populus Si- monem lapidare, prohibuit Petrus dicens. Satis eſt ei quod vidit ſe in artibus ſuis ſuperatum. Magiſter no- ſter docuit pro malis bona præſtare. Hæc Egeſippus & Linus. Et addit Marcellus quod Simon ſic con- fuſus acceſſit ad Marcellum, quem nouerat diſcipulum ſuum, & alligauit canem maximum ad oſtium do- mus, id eſt, diabolus in forma canis, vt dilaceraret Petrum ad domum eius venientem. Petrus autem adueniens inuentum canem ſoluit, præcipiens, vt directè contra Simonem procederet neminem læ- dendo. Qui canis ſolutus inſecutus Simonem in eū inſiliit, dilanians omnes veſtes eius ita vt nudus re- maneret, quærens eum ſtrangulare. Sed accurrens Petrus imperauit cani, ne in corpore eum læderet, populus autem cum pueris & cane currentes poſt eum de ciuitate vt lupum figurant. Quod oppro- brium non ferens per annum ſtetit occultus.

Demum rediens Simon ad vrbem, in auaritiam Nerone ſvt prius receptus eſt. Et conuocato populo

Petrus mortuus ſuſcitatur.

Marce. ib.

Tertium cū Simo- ne certamen. Egeſip. ib. Cl. l. 6. cō- ſtitu. Apo. 6. 9.

dixit ſe grauiter à Galilæis offeſſum, & ideo vrbem quam tueri ſolebat velle deſerere. Et diem ſtatuit qua deberet in cælum conſcendere: quia non digna- batur amplius in terra habitare, vt referunt Linus. Sta- tuta igitur die & hora congregato vniuerſo populo adſtudentibus Petro & Paulo ad detegendum malefi- cia eius, cum eis fuiſſet intimatum quod ille promi- ſerat ſe facturum. Simon turrim excelſam (vel ſecun- dum Linum) capitolium aſcendit, & inde ſe deiiciēs laureatus volare cœpit, vt auis ad cælum. Dixit au- tem Paulus ad Petrum, Meum eſt orare, tuum im- perare. Et Petrus ad Paulum. Erige caput & vide. Cūque videret eum in altum volare, ait Paulus. Petre quid ceſſas? Perſice quod cœpiſti, iam enim vo- cat nos Dominus. Tunc Petrus ait. Adiuro vos an- geli Sathanæ, qui eum deſertis per aera, vt amplius non ſeratis, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtū: ſed coruere dimittatis. Sicque dimiſſus à dæmoniis pſu mor- tuus eſt.

Alteravice cum iactaret se Simon poſſe mortuos ſuſcitare, ad hoc eum incitabant ſequaces eius & decepti ab eo vt Petrum confundere poſſet. Accidit ergo, vt quidam iuuenis moreretur. Fuit & hoc Pe- tro nuntiatum, quod Simon se obrulerat ad ſuſci- tandum mortuum. Congregatis ergo turbis pluri- mis Petrus & Simon in hanc ſententiam conuene- runt vt gente populo, vt qui mortuum ſuſcitare non poſſet, ille occideretur vt falſus homo & deceptor. Simon ergo inchoans ſuis incantationibus vſus est, quibus vſus eſt caput agitare deſunctus à circun- ſtantibus, ex quo exiſtimans multitudo illum ſuſci- tarum, exclamare cœperunt contra Petrum eum la- pidare volentes [eo quod tantæ poteſtati ſe confer- re voluiſſet]. Petrus verò imperato ſilentio ait. Si viuir deſunctus, ſurgat, ambulet, & loquatur alio- quin ſciatis phantasma eſſe quod mouerit caput. Cūque ſeparatus eſſet Simon à lectulo, vt iuſſerat Petrus cadaver immobile manſit. Exinde Petrus à longe ſtans facta oratione clamauit. In nomine Je- ſu Chriſti crucifixi ſurge adoleſcens. Qui ſtatim ſurrexit & ambulauit. Cūque vellet populus Si- monem lapidare, prohibuit Petrus dicens. Satis eſt ei quod vidit ſe in artibus ſuis ſuperatum. Magiſter no- ſter docuit pro malis bona præſtare. Hæc Egeſippus & Linus. Et addit Marcellus quod Simon ſic con- fuſus acceſſit ad Marcellum, quem nouerat diſcipulum ſuum, & alligauit canem maximum ad oſtium do- mus, id eſt, diabolus in forma canis, vt dilaceraret Petrum ad domum eius venientem. Petrus autem adueniens inuentum canem ſoluit, præcipiens, vt directè contra Simonem procederet neminem læ- dendo. Qui canis ſolutus inſecutus Simonem in eū inſiliit, dilanians omnes veſtes eius ita vt nudus re- maneret, quærens eum ſtrangulare. Sed accurrens Petrus imperauit cani, ne in corpore eum læderet, populus autem cum pueris & cane currentes poſt eum de ciuitate vt lupum figurant. Quod oppro- brium non ferens per annum ſtetit occultus.

§. III.

S C I E N S ergo Petrus citius ſe per martyriū ad Dominum migraturum, prouidere voluit in ſu- turum gregi ſibi commiſſo. Congregatis ergo fide- libus inſtituit ſanctum Clementem ſucceſſorem ſuum in papatu. Vnde Ioannes tertius papa ait. 8. q. inſtituit. 1. ſi Petrus. Si Petrus princeps Apſtolorum adiuto- res ſibi aſciuit Linum & Cletum, nō tamen poteſta- tem pontificij, aut ligandi vel ſoluendi normam eis tradidit, ſed ſucceſſori ſuo Clementi, qui ſedem apoſtolicam poſt eum, & poteſtatem pontificalem, tradente ſibi beato Petro tenere promeruit. Linus verò & Cletus exteriora miniſtrabant, & princeps Apſtolorum verbo & orationi inſtabat, vbi dicit gloſſa quod ex his patet quod Linus & Cletus non fuerunt Apſtoli, quod verum eſt viuente Petro: ſed adminiſtrabant temporalia pauperibus erogando, ad quod fuerunt electi, ſeptem diacones ab Apoſto- lis. Hoc officium habet hodie camerarius papæ. Ad- iurabant etiam in ſpiritualibus: abſoluendo & ligan- do. Et

A.C. 69.

Simon la- ſus mor- tuus eſt.

Vide ho- rum con- uerſionē & vitam 3. to. epi. Sur.

Ambro. in oratione ad Aux. de Tra- d. c. 5.

A. 6.

A. C. 69.

do. Et quod dictum est in dicto capitulo, quod non habebant potestatem ligandi & soluendi, intelligitur secundum gloss. quoad plenitudinem potestatis, quam sibi papa referuat. Item secundum gloss. Linus & Cletus non fuerunt post Petrum immediate Apostolici sed Clemens a Petro institutus. Quod Clemens cernens perniciosum esse exemplo quod aliquis sibi eligeret successorem: instigatus a Spiritu sancto renunciauit papatu, & factus est papa Linus. Et eo decedente per martyrium creatus est Cletus pontifex summus. Quo migrante ad Dominum: fuit assumptus ad papatum Clemens praefatus. Et dicit gloss. 8. quae. i. s. his omnibus, quod hodie papa non potest sibi instituire successorem, quia hoc esset immutare statum ecclesiae, vt habetur 1. quae. i. per plura capita. Instituens autem Petrus Clementem in conspectu fidelium, eum admonuit dicens. Te oportet irreprehensibiliter viuere, & summo studio niti vt omnes vitae huius occupationes abicias, ne fidei usque existas, ne aduocatus litium fias, ne in vlla aliqua occupatione profus inueniaris mundialis officij occasione perplexus. Neque enim iudicem neque cognitorem secularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus, ne praefocatus praesentibus hominum curis, verbo Deivacare non possis. Haec namque opera quae tibi diximus minus congruere, exhibeant sibi inuicem discentes idem laici, & te nemo occupet ab iis studiis, per quae salus hominibus datur, haec 11. q. 1. te quidem. Item Petrus ad fideles. Oportet eum qui docet & instruit animas rudes, esse talem, vt semetipsum pro ingenio discipulorum possit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo apprimere esse eruditus & doctus irreprehensibilis, maturus, & pauidus sicut ipsi probastis hunc fore Clementem post me, vt habetur. 3. quae. 1. oportet. Item Petrus in ordinatione eiusdem Clementis populum alloquens ait, distinct. 93. si inimicus est. Si inimicus est iste Clemens alicui pro actibus suis prauis, vos nolite expectare, vt ipse vobis dicat. Cum illo nolite esse amici, sed prudenter obseruare debetis, & voluntati eius abque commotione obsecundare, & auertere vos ab eo, qui ipsum sentitis aduersum. Nec loqui iis quibus ipse non loquitur, vt vnusquisque, qui in culpa est dum cupit omnium vestrum amicitias habere, festinet citius reconciliari ei qui omnibus praestit, & per hoc readeat ad salutem, haec ibi. Scripsit autem Petrus duas epistolas, quae canonice appellantur, & authenticae sunt & approbatae. Vna eorum Romae [scripta est] quam appellat Babylonicam dicens. Salutat vos Ecclesia, quae est in Babylone. Et hoc propter confusionem errorum & vitiorum, quibus tota dedita erat, paucis exceptis ad fidem conuersis. Sed & in fine secundae epistolae commendat seu collaudat epistolas Pauli dicens, Carissimi satagite immaculati & inuiolati in uenitiam pace: & Domini nostri Iesu Christi longanimitatem salutem arbitremini, sicut & carissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt quaedam difficulta intellectu, quae indocti & instabiles deprauant, sicut & ceteras scripturas ad suam ipsorum perditionem.

Cle. epi. ad fac. fratrem Domini hoc habet.

Ibid.

Ibid.

Cum eo non loquitur, cum quo non loquitur Clemens. Sic interpretatur Papias apud Euseb. l. 2. c. 14. Hier. & alij. 1. Pet. 5.

De morte Petri.

§. III.

DE MARTYRIO EIVS. Praedicante autem Petro & multum in praedicatione casti-

tatem commendante & lasciuia arguente, quatuor concubinae praefecti Agrippae ad praedicationem eius ita sunt conuersae ad Deum & castitatem seruandam, vt nullatenus acquiescerent ulterius ad eum accedere. Propter quod iratus Agrippa quaerebat occasiones mortis contra Petrum. Cum ergo Petrus quaereretur a ministris Neronis, inuentus, praesentatus est Agrippae praefecto, cuius facies (vt ait Linus) vt sol resplenduit. Dixit autem ei praefectus. Tu ne es ille Petrus, qui in plebibus & mulierculis, quas a virorum toro separas, gloriari? Quem Petrus dure increpans de sua libidine & atrocitate, dixit se in cruce Domini gloriarum. Demum in iussu Neronis data est sententia contra Apostolos Petrum & Paulum, vt Petrus tanquam alienigena, & qui crucem praedicabat Christi Domini, cruci affigeretur. Et Paulus, quia cuius Romanus, capite plecteretur. Vbi dicit de hac sententia Dionys. in epistola ad Timotheum (si tamen eius est). O frater mi Timothee, si vidisses agones consummationis eorum, defecisses praedolore & tristitia. Data enim sententia contra eos, vidisses turbas Iudaeorum & Gentilium percutientes eos, & expuente in facies eorum. Aduenientem autem tempore consummationis eorum, cum separarentur ab inuicem, ligauerunt columnas mundi non absque fratrum gemitu & ploratu. Tunc, inquit Paulus Petro. Pax tecum fundamentum ecclesiarum, & pastor omnium agnorum Christi. Et Petrus ad Paulum. Vade in pace praedicator bonorum, mediator & dux salutis iustorum. Paulus ergo ductus est via ostiensi decapitandus, vt dicitur infra. Petrus vero alibi. Quod perueniens videns crucem sibi paratam erectam, rogauit ministros vt crucem verterent, ita vt capite & manibus deorsum & pedibus sursum in cruce maneret, dicens: Quoniam Dominus meus ad terram descendit, erecta cruce sublimatus est. Me autem, quem de terra ad caelum reuocare dignatus est, crux mea, caput meum, in terra debet ostendere, & pedes ad caelum dirigere. Et quia non sum dignus, vt in cruce sim sicut Dominus meus Iesus, ideo crucem inuertit, vt caput deorsum habeam: pedes vero sursum. Quod & factum est. Populus autem congregatus furor repletus, volebat Neronem & praefectum occidere, & Petrum liberare: sed Petrus rogauit vt passionem suam nullatenus impedirent. Dominus autem (vt ait Egeffippus) aperuit oculos discipulorum ibi lugentium & viderunt Angelos stantes cum coronis de floribus rosarum & liliorum & Petrum in cruce stantem cum eis & librum a Christo accipientem, & inde quae loquebatur legentem. Intelligens autem Petrus quod fideles gloriam suam vidissent, gratias agens & Deo fideles commendans spiritum emisit. Tunc Marcellus & Apuleius fratres discipuli ipsum de cruce deposuerunt, & diuersis condientes aromatibus sepelierunt. Tempore autem sancti Cornelij papae (vt habetur in legendis) Graeci fideles Apostolorum corpora furati eadem asportabant. Sed daemones in simulachris habitantes diuina virtute coacti clamabant. Viri Romani succurrite, quia dii vestri auferuntur. Quapropter infidelibus intelligentibus de Apostolis, Gentilibus vero de suis diis, multitudo infidelium & infidelium adunata illos persequitur. Vnde timentes Graeci, corpora ipsa Apostolorum apud Catacumbas in puteum proiecerunt: sed a fidelibus postea extracta sunt. Sed cum dubitarent, quae essent ossa Petri, & quae Pauli, orantibus fidelibus &

A. C. 69. Causam hanc mortis Apostolorum Metaph. fuisse refert.

Haec epistola non est edita cum ceteris Arceopagite libris.

Petri martyrium.

Graeci Apostolorum corpora asportantes reuocantur.

Ossa Petri & Pauli quomodo discernuntur.

A. C. 69.

Celebratur festum 29. Iun.

bus & ieiunantibus de caelo responsum est, maiora esse praedicatoris, minora piscatoris. Et sic separata, sunt in suis ecclesiis collocata. Vel secundum alios a beato Syluestro papa in consecratione ecclesiarum illorum magna cum paruis ab eo ponderata, & media pars vnus cum media parte alterius in ipsorum ecclesiis collocata. Hodie tamen capita Apostolorum Petri & Pauli mirabiliter auro & argento & gemmis exornata in ecclesia Lateranensi sancti Iohannis reposita populo ostenduntur.

De conuersatione & martyrio beati Petri Apostoli.

CAP. V.

Pauli vita.

Act. 9.

Gal. 1.

1. Cor. 15.

1. Cor. 15.

Bed. in intertemp. nom. num. Hebraeorum. Orig. in 1. ep. ad Ro. Pauli Apostoli nomina. Bed. in c. 13. AG. Phil. 3. Aug. de sanctis scr. 14.

Act. 18. Hiero. in catal.

Paulus quando Romanus venit.



AVLVS quamuis in numero duodecim Apostolorum, qui sunt a Christo in terris conuersantem vocati, non computatur, tamen Apostolus dicitur, interpretatur enim Apostolus, missus. Fuit autem vocatus a Christo ad dexteram Dei sedente, sed tunc in aere propinquo terrae descendente, & missus ad praedicandum per orbem Euangelium per reuelationem Iesu Christi edoctus non ab homine, vt refert. Qui est ex humilitate dicat, Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum ecclesiam Dei. & 1. ad Timoth. 1. Venit Iesus peccatores saluos facere quorum primus ego sum, id est, maximus: tamen cum veritate ait, abundantibus illis omnibus laboraui non autem ego: sed gratia Dei mecum. & de nomine eius Paulus quod ostendit, vel electum mirabile vel electionis miraculum Hebraice interpretatur, vel paulus quod a Graeco πωλις quod est requies & cessatio deducitur, vel Paulus Latine qui quasi modicus exponitur. De ipso inquam nomine triplex est opinio. Origen. enim dicit quod semper fuit binomius, scilicet, Saulus & Paulus dictus. Rabanus asserit prius vocatum Saulum a Saule superbo, postea Paulum propter magnam humilitatem, & hoc post conuersionem, quasi modicus dictus. Beda autem vult quod sit dictus Paulus a Paulo Sergio proconsole quem conuertit ad fidem. Fuit autem de tribu Benjamin. Vnde de ipso exponit Augustinus illam prophetiam Iacob, Benjamin lupus rapax, &c. Genes. 49. Conuersus est autem primo anno passionis Christi, id est, mense Ianuarij sequenti immediate passionis Christi. Refert Haymo, quod Paulus a pullorum cantu vsque ad quintam horam labori manuum insistebat (erat enim scenofactoriae artis) deinde praedicationi vacabat, itaque plerumque vsque ad noctem protraheret sermonem, residuum temporis comestioni, somno & orationi necessarium erat. Hieronymus de viris illustribus ait quod vigesimo quinto anno a passione Domini, hoc est, Neronis imperij secundo anno, Paulus victus Romanus mittitur, vt dictum est supra ex actibus Apostolorum, & per biennium in libera custodia mansit aduersus Iudaeos [de aduentu Christi quotidie] disputauit. Deinde a Nerone dimissus, Euangelium in occidentis partibus praedicaui. Audiens enim Nero, quod de lege Iudaeorum & fide Christianorum quaestio esset inter Paulum & Iudaeos, cum nondum esset in imperio firmatus, non curauit multum de ta-

A. C. 69. Ibid.

Senctia amicus Pauli.

Patroclus Neronis pincerna suscitatur.

Nero in Christianos debet charatur.

Pauli cum Nerone colloquiu.

li quaestione, vnde & liber dimissus fuit. Decimoquarto autem Neronis anno & die quo Petrus crucifixus, Paulus capite truncatus est secundum Hieronymum. Eius autem sapientia & religio vbique diuulgabatur & ab omnibus mirabilis habebatur. Multos etiam de domo Caesaris sibi in amicitiam copulauit, & praecipue Senecam magistrum Neronis, vnde & epistola reperiuntur ad alterutrum destinata. Quaedam etiam scripta eius coram Caesare recitata sunt, & ab omnibus mirabiliter commendata. Senatus etiam de illo alta non mediocriter sentiebat: Passionem autem eius Linus papa descripsit. Cum igitur Romae esset, & quadam die circa vesperas in quodam solario praedicaret, quidam iuuenis nomine Patroclus pincerna regis, vt Paulum propter multitudinem commodius audiret, fenestram domus ascendit. Qui dormitans, de ea in terram cadens expirauit. Quod audiens Nero mulcum de eo doluit, & alium in eius officium subrogauit. Paulus vero per spiritum hoc cognoscens, adstantibus inuauit, mandans vt illum defunctum Patroclum ad se adducerent. Quem ad sedelatum resuscitauit, & ad Caesarem remisit. Audiens Nero Patroclum adesse, & ad eum ingredi velle, quem mortuum nouerat, timens ne phantasma esset, nolebat eum admittere, sed suauis amicorum eius intrare permissus est. Cui Nero. Patrocle viuis? Et ille, Caesar viuo. Nero autem ait. Et quiste fecit viuere? Cui ille, Dominus Iesus Christus rex omnium saeculorum. Et Nero iratus ait. Ergo Iesus resoluat omnia regna mundi & ipse regnabit. Cui Patroclus. Etiam. Tunc dedit Nero ei alampam dicens. Ergo & tu militas illi regi. Qui respondit. Vtique illi milito, qui me fecit viuere. Cum autem adstantes arguerent imperatorem, quod percussisset iuuenem prudenter loquentem, & quod ipsi etiam militabant illi regi qui illum suscitauerat, furor repletus omnes illos conuersos ad fidem, in carcerauit. Et Christianos fecit inquiri, & sine interrogatione causa per varia tormenta cruciari. Inter ceteros autem fuit ductus ante Neronem Paulus, vt principalis in tali doctrina. Cui Nero. O homo magni regis seruus, mihi autem victus, cur milites meos a me subtrahis, & tuo Domino colligis? Et Paulus ad eum. Non solum de tuo angulo: sed de vniuerso orbe milites meo regi collegi, quibus donatiua quae nunquam deficit, & quae omnem indigentiam excludunt, largitur. Huius si volueris seruus esse, saluus eris. Hic tantae potentiae est vt ad iudicandum omnes sit venturus, & per ignem figuram huius mundi resoluat, & omnes ciuitates & regna destruat. Tunc Nero ira repletus iussit omnes Christianos igne cremari, & Paulum, vt maiestatis reum decapitari. Cum autem multi Christianorum trucidarentur, populus seditione facta cucurrit ad palatium Neronis dicens. Pone modum Caesar, tempera iussionem. Nostros sunt quos perdis, Romanum tuentur imperium. Timens autem Nero tumultum populi, mutauit edictum, scilicet, vt nullus Christianorum occideretur quousque plenius in ea causa deliberaretur. Iterum Paulus praesentatus est ante Neronem. Quem vt vidit, exclamauit Nero. Tollite maleficum, decollate impostorem, perdit sententiam alienatorem, auferre de superficie terrae mentium mutatorum. Ad quem Paulus, Modico tempore patiar: sed viam aeternaliter Domino Iesu Christo. At Nero auferre ab eo caput, vt intelligat me rege suo fortiorem: & videamus si semper viuere valeat. Et Paulus

A.C. 69. Neronis in Pauli sententia.

Et Paulus ad eum. Vt scias me post mortem viuere aeternaliter, cum caput mihi abscissum fuerit, viuis tibi apparebo, & tunc cognoscere poteris quia Iesus Christus est Dominus vite & mortis. Cumq; duceretur ad locum supplicij dixerunt ei tres milites qui eum ducebant. Dic nobis Paule, quis est ille rex vester quem tantum diligitis, quod pro eo magis mori quam viuere eligatis: & qualem mercedem inde habebitis? Tunc Paulus de regno Dei & penis inferni predicauit adeo quod eos conuertit. Qui cum rogarent eum vt liberè abiret quod vellet. Ille respondit, Absit vt fugiam. Non enim sum profugus: sed miles Christi legitimus. Scio enim, quod à vita ista transitoria ad vitam transibo aeternam. Qui etiam dixit eis quod post mortem suam sequenti die venirent ad locum, vbi fideles decapitatum eum sepelirent, & ibi inuenirent Titum & Lucam, & ipsi baptizarent eos. Inter ea misit Nero duos milites ad inquirendum an esset occisus. Quibus cum Apostolus predicare vellet, illi dixerunt: Postquam mortuus surrexeris tunc credemus verbis tuis. Festinantes ergo ducere ad locum decapitationis, cum transirent per portam Ostientem: obuiam habuit Paulus quandam denotam discipulam suam nomine Plautillam seu Lemobiam secundum Dionysium. Plente ergo illa orationibus eius se commendauit Apostolus: vale inquit Plautilla aeterna salutis filia. Commoda mihi velum quo caput tuum tegis, vnde oculos meos velem tempore decapitationis: & illud tibi restituum. Quod cum fecisset, irridebant eam satellites, quod tam pulchrum velum illi tradidisset, quod perderet. Veniens ergo ad locum passionis manibus ad caelum extensis versus orientem diu orauit cum lachymis. Et vale faciens fratribus congregatis ligans oculos suos velo Plautillae, extendens colum facto signo crucis ictum ferientis excepit dicens. Domine mi Iesu in manus tuas commendo spiritum meum. Caputque eius à corpore excisum Iesus Christus clara voce insonuit. Quod nomen adeo dulce fuerat sibi in vita, vt quingentis vicibus in epistolis suis ipsum Iesum vel Christum vel vtrūque simul nominauerit. Vndaque lactis de vulnere vsque ad vestimenta lictoris, & postea sanguis effluxit. Fuerat enim virgo. Luxque immensa in aere super eum emicuit. In ipso autem ictu explicauit velum, quo suscipiens sanguinem illud obuoluit portans ipsum Plautillam. Reuertentibus ministris sceleris ad urbem in porta Ostientis dixit illis Plautilla. Vbi dimisit magistrum meum? At illi. In valle pugilum detruncatum capite velatum tuo velo. Et illa. Nequaquam. Sed ecce nunc intrauerunt Petrus & Paulus ciuitatem induti veste praecleara, coronas fulgentes in capitis suis habentes, & velum mihi restituit Paulus, quod eis ostendit, vnde plures conuersi sunt ad fidem. Haec audiens Nero obstupefactus, cum loqueretur cum Philosophis & amicis super his, ianuam clausis intravit Paulus dicens Neroni. Ecce Caesar viuo aeterni regis Iesu Christi miles: vel nunc crede quia non sum mortuus sed viuo, sed tu aeterna morte morieris, eo quod sanctos Dei iniuste interficis. Nero vt amens effectus suauis amicos Patroclum & alios Christianos soluit vt irent quo vellet. Die sequenti ministri illi qui conuersi fuerant ad verba Pauli, euntes ad locum vt dixerat eis, inueniunt Titum & Lucam, à quibus baptizati sunt. Ioannes Chrysostronus in lib. de laudibus Pauli hunc mirabiliter extollit dicens, Nil prorsus erra-

Huius meminit Marcellus in vita Neroni.

Pauli obtruncatio.

Paulus mortuus Neroni offert.

Hom. 1. de lau. D. Pauli lau. 499.

uerit, qui pratum quoddam insigne virtutum, ac paradysum spiritualem animum Pauli nuncupauerit. Quae autem lingua laudibus eius inuenitur equalis, cum omnia quae sunt in hominibus bona, anima vna possideat, & ea cuncta plenè & accumulatè quae non solum hominum sunt: sed etiam quod est amplius Angelorum? Ostendit exinde excellere opera sanctorum veteris Testamenti. Nam in sacrificio offerendo Abel superauit: obtulit enim is sacrificium non agnos & oues: sed seipsum & totum mundum Deo subiiciendo. Noe in arca seruauit liberos, & animalia irrationabilia, hic ecclesiam arcam periclitantem in diluuii errorum [ex medijs fluctibus liberauit, &] multos irrationabiles vt beluas imitatores effecit Angelorum, in rationabiles commutando. Abraham mirantur omnes quod patriam & cognatos ad Dei praecceptum reliquit, hic autem non solum patriam & cognatos, sed & totum mundum & caelum caelorum propter Christum desepit. Isaac de patientia laudatur, cui putei sui ab Allophylis obruebantur, hic autem non eos qui puteum, sed qui corpus proprium lapidibus obruebant, in caelum studebat vchere. Et sic ostendit Paulum in longanimitate Iacob excellere, Ioseph in pudicitia, Iob in patientia, Moysen in charitate, Ioannem Baptistam in abstinentia, &c. Idem Chrysostronus in eodem. Vt missum in ignem ferrum, totum profecto ignis efficitur, sic Paulus charitate succensus, effectus totus est charitas: qui quasi communis totius mundi esset pater, ita in amore omnium ipsos eorum imitabatur parentes, immo cunctos non carnales tantummodo, verum etiam spirituales patres sollicitudine ac pietate superabat. Omnem prorsus hominem Deo exhibere cupiebat, ac si vniuersum mundum ipse genuisset. Idem vbi supra. Homo iste ignobilis, abiectus & circumforaneus, qui aeternam vitam in pellibus: tanta virtute progressus est, vt vix triginta annorum spatio & Romanos & Persas, & Parthos & Medos, & Scitas, Indos & Aethiopes & Sarmatas atque Saracenos & omne prorsus hominum genus sub iugum mitteret veritatis. Et sicur stipulas aut foenum ignis immisit, sic omnium opera demonum consumpsit. Idem. Cum amore Christi beatiorem se cunctis & Angelis & Archangelis reputabat, sine hoc neque dominationum neque principatum socius esse cupiebat, sed cum hac dilectione magis esse vel extremus, immo etiam ex numero punitorum, quam sine hac inter summos & honore sublimes. Hoc erat illi maximum & singulare tormentum ab hac charitate discedere, hoc illi gehenna, haec sola illi poena: hoc infinita tormenta. Sic despiciebat vniuersa, quae timebat, vt solet herba putrefacta contemni. Tyrannos & populos spirantes furorem, velut quosdam esse culices existimabat. Mortem, cruciatum, & mille supplicia quasi ludum puerorum putabat. Haec ille. Narrat Gregorius Turonensis: quod quidam ex desperatione laqueum sibi parabat ad se suspendendum. Apparuit autè ei vna vmbra squallida dicens. Eia age ne moreris, exple celeriter quod coepisti. Ipse tamè dum hoc faceret, frequenter dicebat, Sancte Paule esto adiutor meus. Erat enim ei deuotus. Apparuit autem alia vmbra, vt hominis dicens illi vmbra squallida. Fuge miserime: ecce Paulus aduenit. Sicque disparantibus vmbrae ille homo ad poenitentiam reuersus laqueum dimisit.

A.C. 69.

Gen. 4.

Gen. 6.

Gen. 12.

Gen. 24.

Hom. 3. in Paul.

Hom. 4. in euan.

Pauli in Christum amor qualis.

Homo Pauli in cetero ne à suspèdio liberat.

§. I.

A.C. 69.

D. Pauli epistolae.

Hic prologus ex rat in bib. Complut. in glo. ordin.

Ex. 14. Ib. 16. Ios.

Summa epistolae ad Romanos.

§. I.

DE doctrina epistolarum Pauli, quae sunt summa totius sacrae theologiae: quaedam excerpta inferentur. Scripsit ad populos seu nationes epistolas decem scilicet ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galathas vnam, ad Ephesios vnam, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnam, ad Thessalonicenses duas & ad Hebraeos vnam. Ad discipulos autè quatuor: videlicet ad Timotheum duas, ad Titum vnam, ad Philemonem vnam, & occasionem eius quae est ad Romanos prologus in eam insinuat dicens. Romani quibus scribit sunt, qui ex Iudaeis & gentibus crediderunt. Hi superba contentione nobilitabant se alterutrum supponere. Iudaei enim conuersi dicebant se praefereandos, quia Deus ex cunctis nationibus elegerat illum populum vt peculiarem, legem suam ei tradiderat, & per multa miracula de Aegypto educens, & manna in deserto nutriens, demum ad terram promissionis perduxerat expugnatis nationibus inhabitantium, & in finem carnem ex eis assumptis. At ipsi Gentiles semper idolis seruierat, Deum verum ignorantes. E contrario Gentiles conuersi respondebant. Quanto maiora Dei beneficia narraueritis vobis collata [tanta maioris vos criminis reos esse monstratis] cum de eis fueritis ingratiissimi, mandata legis contemnentis & sanctos prophetas persequentes, denique & ipsum dominum crucifigentes. Quare grauiora supplicia meremini, & digni estis à Deo repelli propter duritiam vestram. Nos ideo veniam meruimus, quia ignorabamus Deum, nec habuimus ostendentem errorem nostrum. Sed vbi per apostolos & alios veritatem intelleximus, subito ad fidem conuersi sumus, & ideo magis Deo dilecti & chari viuimus. His ergo altercantibus apostolus quasi se medium interponens, ita partium dirimit quaestiones vt neutrum eorum sua iustitia salutem meruisse confirmet, ambos populos Iudaeos & Gentiles & scienter & grauius deliquisse ostendens. Iudaeos quidem legem transgrediendo, Gentiles verò Deum cognitum naturali ratione non adorando: sed idola, vtrosque tamen veniam & salutem consecutos, quo ad conuersum ad fidem non ex suis meritis, sed ex Dei misericordia, & ideo aequales esse & in pace inuicem debere versari.

In primo igitur ca. post exordium ostendit Gentiles & philosophos & poetas naturali inuestigatione cognouisse Deum, dicens. Quod notum est Dei, id est quod potest ratione sciri de Deo, manifestum est in illis per inuestigationem, vt de vniuersitate essentiae Dei & attributis, scilicet sapientia, potentia, bonitate, & huiusmodi. Inuisibilia enim Dei quo ad perfectiones Dei, à creatura mundi, per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas. Sed quia cum cognouissent Deum, non ipsum glorificauerunt: sed semetipsos, in superbiam elati, & coluerunt creaturam potius quam creatorem, idola adorando cum populis, ideo tradidit eos Deus in reprobum sensum, id est, permisit eos labi in caecitatem mentis & errores, vt non facerent sibi conscientiam de maximis sceleribus sequendo proprias passionem non rationem, perpetrando vitia contra naturam & multa alia digna morte aeterna, de quibus ibi.

In 2. cap. & 3. & 4. inuicitur contra Iudaeos, quia etsi praecellant Gentiles in recipiendo legem à Deo, tamen eius erant transgressores, secundum illud Psal. 13. & Esa. 56. Omnes declinauerunt &c. Et sic omnes Gentiles & Iudaei peccauerunt, & egent gratia Dei pro salute consequenda. Ista autem iustifi-

catio, per gratiam non potest haberi ex operibus legis, vel ex circumcisione. Nam & de Abraham patre eorum ante legem, & receptionem circumcisionis dictum est. Gen. 15. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, id est, ad iustificationem. Credidit autem Christum nasciturum ex se à quo saluarentur omnes gentes. Non ergo ex lege: sed ex fide Iesu Christi, cum gratia homines saluantur.

Vnde in 5. cap. ostendit quod sicut per vnum hominem scilicet Adam, peccatum, scilicet originale intrauit in mundum, & per peccatum mors, mors scilicet animae & corporis, quod peccatum Adae fuit quando transgressus est Dei praecceptum, edendo de ligno vetito. Et quia omnes qui ab eo descendunt per commixtionem maris & feminae in eo tunc erant secundum virtutem feminalem, sicut tota arbor maxima virtute est in semine, ideo vitiosa radice quae fuit principium actuum generationis humanae omnes rami seu fructus ab eo deriuati sunt infecti peccato originali, excepto Christo, qui non est conceptus ex virili semine, sed de spiritu sancto, de conse. distin. 4. firmissime. Et istud dicitur. Omnes peccauerunt in Adā. [Sicut enim per inobedientiam vnus, peccatores constituti sunt multi.] Ita ait apostolus per obedientiam vnus hominis, scilicet Iesu Christi, qui videlicet factus est obediens vsque ad mortem crucis, multi constituentur iusti, id est, iustificati erunt per gratiam eius. Non dicit omnes, quia non omnes credunt & gratiam percipiunt: sed hoc fit per baptismum rite susceptum in quo maxime operatur passio Christi, scilicet mortificationem omnium vitiorum & resurrectionem vitae spirituales virtutum, quod etiam figurat ipse baptismus, vt notatur in principio. 6. cap. Ista autem mortificatio vitiorum & iustificatio non poterat fieri per obseruantiam legis veteris. Nam lex illa, etsi ostendebat quid esset peccatum, scilicet per ista mandata, non tamen praestabat adiutorium ad ipsa obseruanda & peccatum vitandum. Ex quo sequebatur in homine maius incitamentum ad peccatum, quia tale quid efficit prohibitum, secundum illud. Nitimur in vitium. Erat igitur lex illa occasio peccati, non quidem data, cum lex in se bona esset, quae docebat, quo modo quod erat malum vitaretur, sed occasio accepta ab homine male ea vtente. Non enim ait apostolus quod volo bonum hoc ago: sed quod odi malum, illud facio, quod intelligitur dupliciter secundum glossam. Vno modo de homine, seu in persona hominis constituti in mortali. Talis enim vult aliquando facere, aliquid bonum, secundum quod instigat naturale desiderium excitatum à ratione: sed illud non agit dominante passione peccati, sed facit malum peccati, quod secundum rationem detestatur cognoscens esse malum, nec notitia legis ad hoc eum iuuat: sed bene gratia Christi. Alio modo potest intelligi dictum in persona hominis gratia liberati. Et hoc vitium non agit bonum, quod vellet. Ita perfecte & sine aliquo defectu: sed quod odit malum. Talis defectus, illud facit: vellet enim in istis homines facere bona sine aliqua repugnancia sensualitatis & grauiamine vel suggestionem mali in primis etiam motibus: sed non potest propter concupiscentiam id est, inclinationem ad mala seu ad sensibilia, quae dicitur lex membrorum, vel lex fornicis, de qua idem apostolus hic. Video aliam legem in membris meis, scilicet concupiscentiam, repugnantem legi mentis meae, & captiuam me in lege peccati, quae est in membris meis, & de hac. 15. q. 1. in princ. & c. si concupiscentia. Liberatur autem homo à lege ista carnis per gratiam. Non quidem vt non sit pugna & inclinatio ad mala.

A.C. 69.

Peccatum originale. Gen. 3. Vide Tho. in 1. 2. q. 81. ar. 1. & 3. & erant secundum virtutem feminalem, sicut tota arbor maxima virtute est in semine, ideo vitiosa radice quae fuit principium actuum generationis humanae omnes rami seu fructus ab eo deriuati sunt infecti peccato originali, excepto Christo, qui non est conceptus ex virili semine, sed de spiritu sancto, de conse. distin. 4. firmissime. Et istud dicitur. Omnes peccauerunt in Adā. [Sicut enim per inobedientiam vnus, peccatores constituti sunt multi.] Ita ait apostolus per obedientiam vnus hominis, scilicet Iesu Christi, qui videlicet factus est obediens vsque ad mortem crucis, multi constituentur iusti, id est, iustificati erunt per gratiam eius. Non dicit omnes, quia non omnes credunt & gratiam percipiunt: sed hoc fit per baptismum rite susceptum in quo maxime operatur passio Christi, scilicet mortificationem omnium vitiorum & resurrectionem vitae spirituales virtutum, quod etiam figurat ipse baptismus, vt notatur in principio. 6. cap. Ista autem mortificatio vitiorum & iustificatio non poterat fieri per obseruantiam legis veteris. Nam lex illa, etsi ostendebat quid esset peccatum, scilicet per ista mandata, non tamen praestabat adiutorium ad ipsa obseruanda & peccatum vitandum. Ex quo sequebatur in homine maius incitamentum ad peccatum, quia tale quid efficit prohibitum, secundum illud. Nitimur in vitium. Erat igitur lex illa occasio peccati, non quidem data, cum lex in se bona esset, quae docebat, quo modo quod erat malum vitaretur, sed occasio accepta ab homine male ea vtente. Non enim ait apostolus quod volo bonum hoc ago: sed quod odi malum, illud facio, quod intelligitur dupliciter secundum glossam. Vno modo de homine, seu in persona hominis constituti in mortali. Talis enim vult aliquando facere, aliquid bonum, secundum quod instigat naturale desiderium excitatum à ratione: sed illud non agit dominante passione peccati, sed facit malum peccati, quod secundum rationem detestatur cognoscens esse malum, nec notitia legis ad hoc eum iuuat: sed bene gratia Christi. Alio modo potest intelligi dictum in persona hominis gratia liberati. Et hoc vitium non agit bonum, quod vellet. Ita perfecte & sine aliquo defectu: sed quod odit malum. Talis defectus, illud facit: vellet enim in istis homines facere bona sine aliqua repugnancia sensualitatis & grauiamine vel suggestionem mali in primis etiam motibus: sed non potest propter concupiscentiam id est, inclinationem ad mala seu ad sensibilia, quae dicitur lex membrorum, vel lex fornicis, de qua idem apostolus hic. Video aliam legem in membris meis, scilicet concupiscentiam, repugnantem legi mentis meae, & captiuam me in lege peccati, quae est in membris meis, & de hac. 15. q. 1. in princ. & c. si concupiscentia. Liberatur autem homo à lege ista carnis per gratiam. Non quidem vt non sit pugna & inclinatio ad mala.

C6. Trid. sect. 6. ca. 7.

Baptismus in iustificatione maxime operatur.

Ouid 3. Am. el. 4. Lex quomodo peccati dicitur occasio.

Non enim quod volo bonum, &c. quid significat.

Concupiscentia quid sit.

Prima pars Hist. Anto. K la, etiam

A. C. 69. Con. Trid. sess. 5. §. his concupiscentia non tollitur.

Gratia Christi liberat à damnatione.

Augu. de corr. & gratia. c. 9.

Præscientia Dei quid.

Prædeterminatione quid.

Vide Thoma in 1. p. q. 23. ar. 3.

Reprobatio expræsentia Dei non cogitur ad malum. Vocatio & iustificatio quid.

la etiam usque ad veniam, sed ut non dominetur in homine talis lex fomenti, ut assentiatur peccato mortali. Quod utique non præstabat lex, talem scilicet vigorem, unde apostolus post prædicta verba cum dixisset. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius id est, de morte peccati, ad quam inducit concupiscentia ista, quæ est in corpore, id est, in anima sensitiva. Subdit, Gratia Dei per Iesum Christum: hæc in 7. cap.

In sequenti cap. 8. scilicet, ostendit quod ipsa gratia Christi liberat à damnatione, & vincit ipsam concupiscentiam seu legem peccati, si tamen homo vivat secundum spiritum, id est rationem seu instinctum gratia, non secundum carnem, id est, sensualitatem, quam ad hoc ut sit subdita oportet mortificare multipliciter. Et ne quis exhorreat huiusmodi labores dicit. Non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ revelebitur in nobis. Et infra subdit. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti, id est, prædestinati ad vitam æternam. Et usque adeo omnia (ait Augu. de pæn. dist. 2. talibus) quod etiam si qui eorum deviant seu exorbitant, hoc etiam ipsum eis faciat proficere in bonum, scilicet ut humiliores, cautiores, & ferventiores resurgant. Et subdit apostolus. Nam quos præciuit, scilicet tales, hos prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui, scilicet affectos & mortificatos ut ipse. Et quos prædestinavit, hos vocavit, quos vocavit, hos & iustificavit, quos iustificavit, hos & magnificavit. Vbi sciendum quod præscientia Dei proprie importat præcognitionem ab æterno omnium futurorum eventuum, præcipue actuum humanorum, siue reprobatorum siue electorum, qui utique omnia novit. Prædeterminatio vero plus importat, videlicet non solum præcognitionem Dei æternam actuum humanorum: sed etiam appositionem gratia finalis temporis sui, cum scilicet creatura est in actu existens.

Et quia hoc non contingit nisi in electis, ideo prædeterminatio Dei solum respicit electos Dei. Strictius autem sumendo præscientiam, prout scilicet distinguitur ex opposito ad prædeterminationem, sumitur communiter, pro præcognitione Dei æternæ reprobationis, ex qua præcognitione non ponitur in reprobis aliquid unde cogantur ad malum. Vocatio importat præparationem ad gratiam, quam Deus facit in homine per inspirationem. Iustificatio est ipsa gratia infusa, qua de impio efficitur iustus. Magnificatio autem est collatio gloriae. Hinc August. Prædeterminatio Dei semper in bono accipienda est, quæ peccatum sola hominis voluntate commissum aut remittendum novit cum laude misericordia, aut plectendum cum laude iustitiæ. In malis autem operibus nostris sola præscientia Dei intelligenda est, quia sicut præciuit & prædestinavit, quæ ipse fecit, & ut faceremus dedit, ita præciuit tantum, non etiam prædestinavit, quæ nec ipse fecit nec ut faceremus exigit. 23. quæst. 4. vasis iræ. Cum ergo Deus tanta nobis bona concesserit, scilicet gratia & gloria, quinimo & ipsum filium suum ad mortem, obtulerit, ideo nihil aduersum & afflictivum debet nos separare à dilectione eius qui tantum dilexit nos: sed propter salutem procurandam & nostram & aliorum laborare. Unde & ipse Paul. in cap. 9. dicit. Operam ego anathema esse à Christo pro fratribus meis, id est, pro conversione Iudeorum, quos

fratres appellat, quia & ipse de gente Iudeorum. Anathema importat separationem. Dupliciter autem quis potest à Christo separari in presenti. Vno modo quo ad gratiam ut scilicet perdat gratiam, & isto modo non est intelligendum Paulum hoc optasse, quia esset contra ordinem charitatis. Alio modo quo ad quamdam fruitionem, id est, maximam dulcedinem, quæ percipitur à perfectis in contemplatione & meditatione divinorum, & hoc modo Paulus desiderabat separari à Christo in mundo, ut procuraret salutem proximorum. Ut ergo humiliter utramque partem adiuvicem contententem, scilicet conversos ex Iudæis & Gentilibus, ostendit quod neque ex operibus patrum Deus elegit nationem Iudaicam, ut peculiarem ex omnibus nationibus quibus legem dedit, & ex eis est incarnatus declinantibus aliis ad idolatriam. Neque nunc gentes vocavit ad fidem ex virtutibus earum, cum idololatrice essent, labentibus Iudæis pro maiori parte ad infidelitatem: sed sola sua misericordia seu gratia, prout voluit, illos tunc, & istos nunc vocavit. Unde inducit auctoritatem Exod. 33. domini dicens. Miserebor, cui voluero, id est, prout voluero misericordiam seu gratiam prævenientem concedam, & misericordiam præstabo, id est, gratia subsequenter, cui miserebor. Igitur subdit apostolus. Non est volentis, scilicet tantum vel principaliter, bene aliquid, scilicet velle & meritorie, neque currentis, scilicet tantum vel primò currere, id est, ferventer per viam mandatorum incedere: sed Dei miserentis. Quod igitur homo credat vel beneficiat à Deo est principaliter, quod autem male agit, à seipso est non à Deo. Unde quod dominus dixit Moyse de Pharaone. Ego indurabo cor eius, non intelligitur quod ipse immiserit malum illius indurationis in cor eius: sed quia non infudit gratiam & illuminationem malitia eius impediendo, dicitur indurasse. Diffuse igitur agit ibi de reprobatione Iudeorum & electione gentium à prophetis prænuntiata, & inducit auctoritatem legis & Esaiæ. Insuper ostendit quod nullus potest de Deo conqueri, nec populus Iudaicus, nec Gentilis, nec quis privatus homo, quod Deus ei non dederit gratiam & illuminationem, quia nullus est debitor alicuius boni: sed tota massa humani generis subdita est perditioni. Quod autem aliquos ex ipsa massa accipiat ad salvandum, prout suæ voluntati & misericordia adscribendum est, & eius bonitati gratia continuo agenda. Quod alius non dat, nil subtrahit illis debitorum, cum debitores sint damnationis. Et dat apostolus exemplum de figulo qui de eadem massa luti aliquod vas facit pulchrum & honorabile, scilicet ad continendum pretiosum, aliud vile scilicet ad continendum immunditias, nec alia ratio assignari potest, nisi voluntas figuli. Sic igitur quod aliqui populi vel personæ sint prædestinati, alij non, non debet à nobis inquiri ratio quæ inveniatur non potest: sed admiratio venerationis & timor sollicitudinis in bene operante, ne cadat. Unde ipse apostolus ait. Noli altum sapere: sed time. Et exclamans infra subdit. O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incognoscibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. id est, quæ non possunt inveniuntur rationes operum eius, quæ via dicuntur, quia per ea inducimur ad cognoscendum Deum. Et subdit. Quis novit sensum domini? q. d. nullus. Hæc habentur à. c. 9. usque ad 12. Et nota: quod ait Aug. in li. de correptione &

A. C. 69.

Paulus à Christo separari quo modo optaverit. Thom. in 2. 2. q. 27. a. 8.

Quomodo non est volentis & currentis. Ex. 7.

Deus quo modo indurat.

II. to. Ose. 1.

Rom. 10.

Deus nullus est debitor.

Rom. 11.

A. C. 69. Augu. in li. de corr. & gratia. c. 8. Sap. 4.

Augu. in li. de correptione & gratia. c. 15. & 16. hec ferè habet.

Grego. I. dial. c. 8.

Ioan. 6.

Psal. 146.

Prudentia quid.

In ecclesia varij ordinis.

Rom. 13.

Superioribus obsequendum est.

Aug. l. 22. cor. Faust. ca. 74.

ne & gratia. Qui nos irridet, quando in talibus rebus exclamamus. Quam inscrutabilia sunt iudicia eius &c. Sic coguntur fieri donum Dei esse, ut finiatur homo vitam istam antequam ex bono mutetur in malum, quia dicitur. Raptus est, scilicet innocens, ne malitia mutaret intellectum eius. Cur autem hoc alii donetur, aliis non donetur, ignorant, ita donum Dei esse in bono perseverantiam secundum scripturas fateantur nobiscum. Et cur aliis detur, aliis non detur, sine murmure aduersum Deum dignentur ignorare nobiscum, de pæn. di. 4. si ex bono, ubi diffuse tractatur ista materia, & in 5. seq. Cum ergo iudicia Dei sint nobis ignota secundum Apostolum, quis scilicet sit prædestinatus vel non, & quare iste & non ille servari debet quod ait August. 23. quæst. 4. sicut non est. Sicut non est ab oratione, nec à correctione & admonitione cessandum pro conversione & emendatione hominum, quamvis hæc præciis non proficiunt, & prædestinati sine his emendentur, ita etiam non debet quis cessare etiam prædestinatus à bonis operibus, quia ut ait Grego. ipsa æterni regni prædestinatio ita est ab omnipotente disposita, ut ad hoc electi ex labore perveniant 23. q. 4. obtineri.

Et ideo Apostolus horruit in cap. 12. omnes ad bona opera. Et primo ut bene sint ordinati in se ipsis, dicens. Obsecro vos ut exhibeatis corpora vestra, id est, actiones vestras quæ sunt mediante corpore, hostiam, scilicet per virtutum & passionum mortificationem. Mactabatur enim animal quod offerebatur in sacrificium, & dicebatur hostia. Viventem, per inhabitantem dilectionem seu spiritum gratia. Spiritus enim est qui vivificat. Sanctam perseverantem continuationem, à fancior sanciis dicitur sancta. Deo placentem, per timorofam humilationem in ipsa. Beneplacitum est domino super diligentem. Rationabile obsequium vestrum, per prudentem observationem, est enim prudentia declaratio rerum à nobis agibilem. Secundo instruit eos ut sint bene regulati erga alios in officijs suis assimilans ecclesie corpus mysticum corpori humano, in quo sunt multa membra habentia diversa officia, deseruiant alterum alteri diligenter & congruenter ad conservationem eius. Ita in ecclesia, quæ est vna fide, dilectione & fine, sunt multi fideles numero, varij in gratijs & officiis, quorum quilibet debet diligenter aliis deseruire in officio suo: unde dicit, Habentes donationes secundum gratiam datam à Deo differentes, siue prophetiam, siue ministerium, scilicet dispensandi temporalia & spiritualia, ut prælati, siue qui docent &c. Quilibet diligenter, ferventer, & humiliter aliis deseruiat in concessa sibi gratia. Ad hoc facit quod habetur dist. 89. singula. Admonet quod non reddant malum pro malo: sed bonum pro malo. Et hoc est non vinci à malo alterius: sed vincere in bono patientia & beneficentia malum iniuriæ proximi.

In 13. capit. docet superioribus debere esse subiectos. Omnis, inquit, tanquam potestatis superioribus subdita sit, de hoc. 11. quæ. 1. magnum. Et subdit Apostolus. Non est potestas nisi à Deo. glo. August. Siue iubente, quo scilicet ad bonam, siue sinente quo ad malam 23. quæst. 1. quid culpatur. Et sequitur ibi, qui potestati resistit, scilicet iubenti iuste, Dei ordinationi resistit. Secus si iubeat superior quid contra Deum, quia regulare est ut in potestatis subordinatis semper obediatur superiori potestati magis

quàm inferiori, & ideo Deus omnibus præponendus. 11. quæstio. 3. qui resistit, & distin. 8. quæ contra mores. Addit Apostolus omnibus reddenda esse debita honoris, timoris, scilicet obedientia, tributi & vestigalis temporalis substantia. Ita ergo generaliter ostendit debita solvenda, quod in nullo quis remaneat obligatus, de quo potest, nisi de dilectione quia ita quis debet soluere debitum dilectionis in diligendo proximum & iuvando, quod semper remaneat obligatus. Et hoc faciendo totam legem implet. Et per hoc induit quis dominum Iesum, sequendo, scilicet perfecte conversionem eius, ad quod hortatur.

In cap. 14. circa materiam idolis immolatorum duo dicit, scilicet non esse iudicandum de peccato eos qui comedebant ea, quia scilicet poterant comedere sine peccato, puta quia non in venerationem idoli, nec scandalizando: sed ut alios cibos. Secundo ostendit cauendum esse à scandalis pusillorum, & hoc est quod quando aliqui videntes fideles comedere talia idolorum, existimabant hoc eos facere in venerationem idoli, quamvis ea intentione hæc illi non facerent, debebant abstinere ab huiusmodi vitandum scandalum talium. Et de his intelligitur cum ait. Si scandalizat fratrem meum, scilicet immolatorum idolis esus, carnes scilicet tales non manducabo in æternum. Addit etiam quod omne quod non est ex fide, peccatum est, non sic intelligitur quod omnis actus infidelium sit peccatum: sed ut dicit Gratianus 28. quæst. 1. §. ex his itaque. Omne quod non est ex fide, id est, contra conscientiam, edificat ad gehennam, id est, est mortale, quod est verum secundum glo. si fiat contra conscientiam præcepti vel prohibitionis. Vel dicitur esse peccatum quod est extra fidem, quia inutile est & infructuosum ad vitam æternam.

In cap. 15. admonet ut firmiores, id est, perfectiores sufferant debilitatem infirmorum & imperfectionem, & omnes vnanimes & vno ore honorificent Deum de misericordia eis præstita & beneficij concessi tam ex Iudæis quam ex gentibus, & suscipiant se iniucem & charitate, sicut & Christus suscepit utrosque sua misericordia & non meritaeorum, quod etiam scriptura prænuntiant. Ultimo capit. ponit multorum nomina quos salutat.

Idolothytis quomodo abstinendum. Omnis actus infidelium non est peccatum.

In cap. 15. admonet ut firmiores, id est, perfectiores sufferant debilitatem infirmorum & imperfectionem, & omnes vnanimes & vno ore honorificent Deum de misericordia eis præstita & beneficij concessi tam ex Iudæis quam ex gentibus, & suscipiant se iniucem & charitate, sicut & Christus suscepit utrosque sua misericordia & non meritaeorum, quod etiam scriptura prænuntiant. Ultimo capit. ponit multorum nomina quos salutat.

In cap. 15. admonet ut firmiores, id est, perfectiores sufferant debilitatem infirmorum & imperfectionem, & omnes vnanimes & vno ore honorificent Deum de misericordia eis præstita & beneficij concessi tam ex Iudæis quam ex gentibus, & suscipiant se iniucem & charitate, sicut & Christus suscepit utrosque sua misericordia & non meritaeorum, quod etiam scriptura prænuntiant. Ultimo capit. ponit multorum nomina quos salutat.

§. II.

Corinthiis scripsit duas epistolas. Hi audierunt ab Apostolo verbum veritatis & ab eo conuersi sunt ad fidem, qui prius erant Gentiles: sed post recessum Apostoli ab eis, seducti sunt & subverti à pseudoapostolis, quidam à philosophia verborum eloquentia, alij ad sectam Iudaicam inducuntur, per epistolam missam ab eo ab Epheso reuocat hos ad viam salutis & euangelicam sapientiam, de multis arguens eos & instruens. Et in principio quidem epistolæ eos vngit, ut postea pungendo patientius terant. Collaudat enim eos primo valde dicens. In omnibus diuites facti estis in Christo, ita ut nil vobis desit in vlla gratia, quod quidem secundum Gregor. verum fuit quo ad perfectos esu paucos, qui inter illos erant. Exinde incipit arguere de diuisionibus & contentationibus, quæ erant inter illos, & multis alijs vitiis ut patebit, & hoc quo ad imperfectos

Epistolæ ad Corinthios summa. Act. 18. Argumentum epistolæ ex vulgariibus. Greg. sup. Etzech. bo. 11.

A. C. 69. Superiori potestati potius est obediendum quàm inferiori.

Dilectionem merito ita per se soluere quoniam eam debet.

Idolothytis quomodo abstinendum.

Omnis actus infidelium non est peccatum.

Greg. sup. Etzech. bo. 11.

Etos

A. C. 59.

Atos vel malos fideles. Contendebant enim adinuicem de iis, à quibus fuerant baptizati exultantes eos qui à sanctiori vel famosiori viro in doctrina fuerant baptizati, melius fuisse baptizatos, maioremque gratiam inde recepisse. Quod falsum est. Vnde dicitur in 2. cap. Neque qui plantat, scilicet predicando, neque qui rigat, scilicet baptizando, est aliquid, scilicet in efficiendo, seu dando virtutem sacramentis, sed cui incrementum dat Deus praestans virtutem verbo & sacramento. 1. q. 1. sicut Christus. Item gloriabantur in doctrina pseudoapostolorum quasi sapientius & eloquentius predicarent, quam Apostoli. Sed ostendit Apostolus hoc ideo se fecisse scilicet non predicasse sublimia, propter incapacitatem eorum, quia enim rudes erant, vt parvulis lac, simplicis & clarae doctrinae eis dederat non escam difficilis & altae sapientiae. Tunc etiam simpliciter predicauerat crucem Christi, vt non attribueretur sapientiae humanae & eloquentiae conuersio eorum ad fidem: sed virtuti Dei. Sapientiam autem, id est, sublimia de diuinis loquimur, ait, inter perfectos horum capaces. Sapientiam non humanam sed incarnatam, quam nemo principum huius saeculi cognouit, id est doctorum legis Moisaicae vel philosophorum Gentilium vel demonum, quia si Deum (subdit) cognouissent, nunquam gloriae dominum crucifixissent. Dæmones quidem non cognouerunt per certitudinem Christum esse Deum, vsque ad crucem, licet aliquando coniecturarent, propter quod clamabant, quia tu es filius Dei. Luc. 4. Crucifixisse autem Christum ipsi dicuntur in quantum instigauerunt ludæos ad crucifigendum. Doctores autem legis non cognouerunt hæc execrati malicia propria.

Et in 3. cap. dicit. Fundamentum aliud nemo potest ponere, scilicet in edificio spiritali operum conducentium ad beatitudinem, praeter id quod positum est à Deo, quod est dominus Iesus, in fide viuæ Christi Iesu. Superaedificatur autem duobus modis scilicet docendo, vel operando. Si quis autem superaedificauerit aurum, argentum, lapides preciosos, id est si quis recta docendo & debito fine, Christi doctrinae addiderit aurum sapientiae philosophicae, argentum humanae eloquentiae & lapides preciosos sententias morales & dicta moralia etiam Ethnorum, aedificium quidem permanebit mercedem inde recipiens. Si quis autem adificauerit super, id est, iuxta id fundamentum lignum, scænum, stipulam, id est doctrinae tradiderit friuolas & inutiles, vt fabulas & huiusmodi, ipse quidem saluus erit, ex quo fundamentum in eo non deficit, sic tamen quasi per ignem, scilicet purgatorium: vnde, Quasi, est expressiuum veritatis, non nota similitudinis. Quantum vero ad opera quæ fiunt aedificat directe super fundamentum Iesu, id est, suam vitam fidem: aurum, qui operibus contemplationis insitit: argentum, qui actiuae vitae in operibus misericordiae deseruit: lapides preciosos, qui consilia perfectionis obseruat & hoc aedificium stabile erit in merito, cum mercede praemij. Aedificat autem super id, id est, iuxta & non directe lignum, scænum, stipulam, qui scilicet permanente in eo fide viuæ perpetrat venialia grauiora, vel leuiora. Est enim & in eis gradus. Aedificium quidem hoc, id est, conuersatio, quia supra fidem vitam, ad meritum remanebit: sed quod iuxta, id est cum eo est additum de venialibus destruetur. Saluabitur quidem is, scilicet per ignem purgatorium

Purgatorium probatur verbis Pauli.

Meritum & merces.

transibit, vbi hæc purgentur, si illa secum portabit hic non poenitens. De hoc August. distin. 25. Qui in aliud ea. Insuper ostendit sapientiam huius mundi stultitiam esse apud Deum: quia non hoc est quod ipsi cogitant secundum rationem propriam & iudicium suum.

In cap. 4. ostendit quod debent prelati & doctores non vt auctores existimari sed vt ministri & dispensatores Christi & sacramentorum eius. Ad quod opus est difficile reperire fidelem. Nec tamen facile debet iudicari infidelis seu non idoneus in eo ministerio, cum non manifeste apparet. Nam si ipse Paulus nec se ipsum iudicat certitudinaliter existimando se esse iustificatum, multo minus alij. Et in aliis omnibus non debet quis iudicare de occultis alieni cordis, cum nec se ipsum valeat iudicare. 2. quaestio. 1. multi.

In 5. cap. reprehendit dure ipsos eo quod tolerabant quemdam ex eis conuersum ad fidem, publicum incestuosum cum nouerca sua non corrigentes. Vnde ipse excommunicat eum tradens eum Sathanæ in interitum carnis, id est, ad vexandum corpus. Hunc enim effectum habuit excommunicatio in primitiua ecclesia, de hoc. 11. q. 3. audi. & 24. q. 1. §. fin autem, vbi dicit Gratianus hic esse traditam formam excommunicandi, & non nisi fidelem à fidei notari, scilicet excommunicatione. Insuper declarat quod scripserat eis in alia epistola (quam tamen non habemus) scilicet quod non commiserentur, id est conuersarentur cum fornicariis, rapacibus, auaribus & huiusmodi. Quod illi intelligebant simpliciter de omnibus fidelibus & infidelibus indistincte, quod erat eis quasi impossibile obseruare. Dicit ergo Apostolus quod non de omnibus: intellexit indistincte, quia non de infidelibus, qui foris sunt de quibus ecclesia non iudicat. Neque etiam de fidelibus prauis qui tolerantur, sed de iis fidelibus qui nominantur id est excommunicantur propter tales excessus. De huiusmodi ergo mandauit eis nec cibum sumere, sed eos vitandos, vt excommunicatos ab ecclesia. Vocat ergo excommunicationem nominationem, vt ait Aug. 2. q. 1. multi.

In cap. 6. reprehendit eos, quod in negotiis traherent alios fideles ad iudicium apud infideles, & quod fraudulenter in iudicium alios vocabant, de huiusmodi 14. q. 1. §. 1. Item quia quædam crimina non reputabant esse peccata vel leuia, ostendit esse ita graua, quod excludunt à regno Dei, dicens. Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, id est, seipsos polluentes voluntarie, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque rapaces, neque male dicit scilicet ex odio regnum Dei possidebunt. Et inter omnia illa minus sibi faciebant conscientiam de fornicatione scilicet soluti cum soluta, ideo magis insitit ad detestationem eius. Nam per ipsam hominem cum corpus suum sit factum membrum Christi, quia est de corpore ecclesiae, aufert illud à Christo, & facit membrum meretricis. Per alia peccata peccatur in animam maculando eam: per istud, maculatur & corpus & sic dicit peccare in corpus suum quia illud indebite resoluit. Peccare etiam dicitur per fornicationem in corpus suum, quia se non solus ipse vt in aliis peccatis, sed etiam alios cum quibus peccat trahit ad perditionem, & sic peccat in corpus ecclesiae etiam quo ad alios. Itæ per eam efficitur templum diaboli, qui prius erat templum spiritus sancti. Fugite ergo (ait) fornicationem,

A. C. 69. Aug. de vera & falsa pen. c. 18.

Prelati non auctores sed ministri sacramentorum.

1. Cor. 5.

Excommunicationis effectus.

Qui peccatores fugiendi.

Excommunicatio est nominatio apo. Aug. hom. 50. de pen.

Crimina grauia.

Fornicationem ap. quare detestatur. In corpus peccare quid.

A. C. 69.

tionem, scilicet vitando occasiones & detestando cogitationes huiusmodi, quando occurrunt, non in eis immorando ad vincendum eas ratione, sicut in aliis vitiis, quia per hoc concupiscentia excitatur.

In cap. 6. agit de matrimonio & plenius, quam in quouis alio loco sacrae paginae. Quasi erant ab eo aliqua super hoc. Dicit ergo primo. Bonum est in se mulierem non tangere, scilicet carnaliter cognoscendo etiam per viam coniugij. Sed quia non omnes sunt apti ad continentiam virginalem vel vidualem, ideo propter fornicationem scilicet vitandam talibus, vnusquisque habeat propriam vxorem, & vxor virum, de hoc 32. q. 2. his ita aliis est. §. sub c. sicut non omnis & ca. seq. Quo contracto scilicet matrimonio, vxori vir debitum reddat & vxor viro, scilicet exactus vel exacta expresse vel interpretatiue, seruatis scilicet debitis circumstantiis loci, temporis & conseruationis subiecti, de hoc 32. q. 5. si dicat & ca. secundum verba. Nolite (inquit Apostolus) fraudare inuicem, scilicet denegando debitum nisi ex consensu. Comparando autem statum coniugalem vel vidualem vel virginalem, perfectior est vidualis & magis adhuc virginalis. Tamen quia vnusquisque habet à Deo proprium donum, vnus quidem sic, scilicet vt contineat, quod vtique donum Dei est. Alius autem non hoc: sed aliud donum habet. Qui non sentit se habere talem constantiam, melius est nubere quam vri, id est, incidere in illicitas corruptelas non contrahendo matrimonium. Non enim peccat virgo nubendo, nec pater eius nuptui eam tradendo, nec vidua mortuo viro cum alio contrahendo, melius tamen faceret non contrahendo & in virginitate manendo, quod & de Paulo creditur, vnde dicit. Volo omnes esse sanctos ego sum (exponitur) id est virgines. Nam vir coniunctus vxori vel mulier viro cogitat quæ mundi sunt, vt placeat alter alteri. Qui vero sine ea est, magis apertudinem habet ad cogitandum de Deo, & vt placeat ei. Sed cum alter ex coniugibus infidelibus conuertitur ad fidem & non alter, si infidelis conseruit habitare cum infideli coniuge, scilicet sine contumelia creatoris, & non retrahendo à fide percepta, docet Apostolus fidelem non dimittere infidelem, vt scilicet sumat alteram vel alium, quia in processu temporis infidelis poterit conuertri ad fidem & sic ratificatur matrimonium & ille vel illa saluabitur. Si autem infidelis non vult cohabitare cum infideli, vel non nisi cum contumelia Christi, vel retrahendo ad infidelitatem, tunc conuersus vel conuersa ad fidem potest cum aliis contrahere, de hoc 28. q. 1. si infidelis cum ca. seq.

Matrimonium est coëssum.

Virginalis status perfectior viduali & coniugali. Melius nubere quam vri, quid sit.

Quando cum infideli coniuge cohabitandum.

Idolothytis abstinentiam quando.

Spiritualia femina licet merere temporalia.

sua prædicatione, exemplo Pauli, si hoc fecisset. Vnde concludit omnia hæc agere & conformare se omnibus in iis quæ mala non erant Iudæis & gentibus omnibus factus omnia vt omnes saluaret. Exinde ostendit exemplo materiali, quod oportet laborare vsque in finem, & abstinere à vitiis & deliciis vt consequatur quis brauium gloriae & victoriam tentationum, se exponens in exemplum castigandorum corpus suum, & subiicendo rationi. De hoc 32. q. 5. si Paulus.

In cap. 10. insinuat quod omnia gesta populi Israel erant in figuram populi Christiani. Vnde & sacramenta eorum signabant sacramenta nouæ legis.

Propter quod dicit omnes illos baptizatos, scilicet in figura, quando scilicet transferunt aquam maris rubri Pharaone submerso. Vbi figura fuit baptismi quo ad materiam & effectum, scilicet extinctionis vitiolorum, nubesciente gratiam spiritus sancti. Acceperunt & communionem in signo, scilicet mannae & aquæ de petra emanantis. Et sic dicit. Omnes eandem escam spiritualement manducauerunt. Admonet exinde, ne imitentur illos in eorum vitiis: ne puniantur vt ipsi, non intrantes in terram promissionis, scilicet, in gloriam supernam. Aliqui enim dederunt se idololatriæ adorantes vitulum aureum in deserto. Alij in fornicationem inciderunt, scilicet in Moabitibus. Alij retrauerunt Deum. Alij in murmurauerunt propter tedium laboris, & omnes in puniti sunt etiam temporaliter. Hæc scripta dicit ad correctionem nostram. Et ideo si tentatio superueniat de aliquo vitio. Tentatio (ait) non vos apprehendat nisi humana, scilicet vt si incitetur ad peccatum vsque ad detestationem sensualem, saltem non sequatur consensus, quia tunc apprehenderet & caperet tentatio diabolica, de hoc de pen. distinct. 2. inter hæc. Et subdit Apostolus. Fidelis Deus qui non patietur vos tentari super id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouentum, id est, auxilium dabit ad vincendum, vt possitis sustinere. Hortatur in super dicens. Omnia in gloriam Dei facite, siue manducatis & c. Sine offensione, id est, scandalo estote Iudæis & gentibus & ecclesiæ, sicut & ego per omnia omnibus placeo, scilicet in licitis, non querens quod mihi vile est, sed quod multis, vt salui fiant. Et prius docuerat abstinentiam ab esu idolothytorum, cum adessent, qui de hoc scandalizarentur propter ignorantiam eorum. Omnia enim (ait) mihi licent, quæ scilicet nulla lege prohibentur. 13. q. 2. §. præcedam: sed non omnia expediunt, quod quasi declarat subdit. Omnia mihi licent: sed non omnia edificant: sed aliquando scandalizant alios & talia non expediunt, extra de vo. & vo. re. cap. magna.

A. C. 69.

Sacramenta veteris legis signabant noua Ex. 14.

Ex. 16.

Ex. 32. Num. 25. Num. 21. Num. 11.

Tentatio humana quæ & diabolica.

In cap. 11. post declarationem cuiusdam obseruantia, scilicet quod mulier debet nutrire comam capillorum, quia sunt in signum subiectæ, & orare velato capite. Vir autem non debet nutrire comam, & orare nudato capite, quæ exponuntur moraliter de sensualitate & ratione, vltra sensum literalem. In uenit contra Corinthios de irreuerentia sumptionis Eucharistiæ, & exprimens institutionem ipsius sacramenti sibi à Christo reuelatam quo ad materiam & formam & causam institutionis, scilicet in memoria sua passionis. Et ideo cum in ea sit corpus Christi ve-

Mulier debet velare caput & non vir.

In Eucharistia est verum Christi corpus.

A. C. 69. considerate sumens, de hoc de conse. di. 2. Quisce-
lerate, & c. timorem.

In Ecce-
lia sunt
gratiarum
diuisio-
nes.

Gratię gra-
tis datae
species no-
nem.

Vide Tho-
m. 2. q. 111.
a. 4.

Charitatis
commen-
datio.

Ignorans
ignorabi-
tur id est
reprobabi-
tur.

A futuram, quam quidam negabant ex consideratione
incinerationis corporum. Sed ab illa falsa opinione
cautos reddit dicens. Nolite seduci. Corruptum bo-
nos mores colloquia mala. Eam probat futuram mul-
tipliciter. Et pręcipue exemplo grani quod semina-
tur, quia illud mortificatum in terra, resurgit quodam
modo, cum oritur. Vbi etiam ponit quatuor dotes
corporum glorificatorum dicens. Seminatur in cor-
ruptione, id est, corruptibile, surget in corruptione,
id est, impassibile. Seminatur in ignobilitate, id
est, obscurum, surget in gloria, id est, in maxima clari-
tate. Seminatur in infirmitate, scilicet graue: surget
in virtute, scilicet agilitate. Seminatur animale, id est
crassum & obesum: surget spirituale, id est in subtili-
tate. Et sicut stella differt a stella in claritate, quia
vna lucidiora, sic erit & resurrectio mortuorum,
quia vnus gloriosior altero, in anima & corpore. Et
subdit quod etsi omnes sint resurrecturi, boni & ma-
li, tamen non omnes immutabuntur, scilicet de mi-
seria presentis ad prędictam gloriam, quia caro &
sanguis regnum Dei non possidebunt, id est, carna-
liter viuentes. Ista autem resurrectio erit in fine mun-
di in momęto, id est, in iunctu oculi. Canetenim tuba,
quę erit virtus diuina, se in hoc manifestans, & mor-
tui tunc simul resurgent.

C In vlti. c. sollicitat eos ad collectas faciendas scilicet
elemosynarum pro fidelibus: scilicet qui con-
gregati erant in Hierusalem viuentes in communi,
vt cum venerit ad eos, non tunc habeant parate: sed
ear paratas mittet in Hierusalem vel ipse portabit.
Demum confirmat eos dicens. Vigilate, stete in fide,
viriliter agite, & confortamini & omnia vestra in
charitate fiant. Commendat eis Timotheum, si ve-
nerit ad eos, vt humanę tractent. Salutes plurimo-
rum ponit. Salutate inuicem, ait, in osculo sancto.

D §. III.

A D Hebręos scribit vnam epistolam, quę vlti-
ma ponitur, de qua antiquitus dubitatum est
an eius foret. Aliqui enim eā alicuius alterius esse di-
cebant propter diuersum modum ab aliis, cū in prin-
cipio non ponatur nomen eius vt in aliis, sed nunc
pro certo asseritur ab ecclesia esse Pauli. Et ratio affi-
gnatur, quare nomen suum in principio tacuit, quia
exosum erat nomen eius Hebręis, & ideo ne auditio
in principio nomine suo horrore haberent talem do-
ctrinam, nomen suum reticuit. In ipsa autem ostendit
dignitatem Christi: quia & Deus & homo est. Di-
uinitatem quidem dum ait, Nouissime locutus est
nobis in filio, per quem fecit & secula, qui cum sit
splendor glorię & figura substantię eius portans
omnia, id est, sustentans verbo virtutis suę. Excellen-
tiam vero humanitatis eius deitativitę demonstrat,
dicens. Quem fecit heredem vniuersorum, id est, do-
minum. Purgationem peccatorum faciens, scilicet
humani generis per passionem suam. Sedet ad dex-
teram maiestatis in excelsis, scilicet resurgens & as-
cendens ad sublimiorem gradum glorię. Tanto an-
gelis melior effectus, quanto differentius prę illis no-
men hereditauit. Et quod angelos antecellat in quā-
tum homo probat, quia nulli angelorum dictum est
aliquando quod Christo, in psal. Filius meus es tu, e-
go hodie genui te. Neque alicui angelorum dictum
est. Sede a dextris meis. Neque illud quod de Christo
dicitur. Minuisti eum, scilicet Christum in quantum
est homo, paulominus ab angelis, per assumptionem. f.
mortalita

A. C. 69.

Gloriosi
corporis
quatuor
dotes.

De episto-
la ad He-
bręos.

Epistola
ad He-
bręos est
vere Pauli.

Christus
est Deus
& homo.

Heb. c. i.

Psal. 109.
Psal. 8.

A. C. 69. mortalitatem. Gloria resurrectionis & honore ascē-
sionis coronasti eum, & constituisti eum super opera
manuum tuarum. Omnia & c. Non enim angelis
Deus subiecit mundum. Quinimo dicitur de an-
gelis. Adoret eum, scilicet Christum omnes angeli
eius. Et de firmitate regni eius in psal. 44. Thronus
tuus Deus in seculum seculi. Cum autem ij qui non
audierunt & obedierunt angelo, id est legi datę per
angelum puniri sint, multo magis punientur non au-
dientes vocem doctrinę evangelicę. Quę scilicet
lex euangelica, cum accepisset initium enarrandi
per dominum Iesum, ab eis qui audierunt in nos cō-
firmata est, testante Deo signis & portentis & variis
virtutibus & spiritus sancti distributionibus. Et quia
non angelos sed semen Abraham apprehendit, id est,
naturam humanam ad eam liberandam, & ideo ait
Apostolus in ca. 2. Decuit eum per omnia fratribus
assimilari, scilicet sumere pęnalitates, sed sine pec-
cato, vt misericors inueniretur. In eo enim in quo
passus est ipse & tentatus, potens est auxiliari eis qui
tentantur in c. 2.

Exinde in c. 3. ostendit quod Christus amplioris
glorię fuit quam Moyses, de quo tantum gloriantur.
Nam Moyses, vt famulus Dei fidelis in domo
Dei conuersatus est, id est, in synagoga, Christus au-
tem vt filius in domo Dei conuersatus est, id est, in
ecclesia. Attendendum ergo dicit eis esse quod ait
Psal. Hodie si vocem eius audieritis: nolite & c. Nam
sicut illi in deserto, qui obdurati sunt non obediē-
tes voci domini, non intrarunt in terram promissio-
nis, vt iurauit eis, ita & nunc, qui non audient vocē
doctrinę Christi excludentur a regno & a requie.
Habentes ergo pontificem magnum qui penetrauit
cęlos, Iesum filium Dei, teneamus cōfessionem, sci-
licet fidei. Non enim habemus pontificem qui non
possit compati infirmitatibus nostris, tentatumque per
omnia pro similitudine absque peccato.

In ca. 5. probat Iesum vere magnum pontificem
cū habeat conditiones eius, dicit enim. Omnis pō-
tiffex ex hominibus assumptus pro hominibus con-
stituitur in iis, quę sunt ad Deum, vt offerat dona, f.
oblationum & sacrificia pro peccatis, qui possit cō-
dolere pro iis qui ignorant & errant, quia & ipse cit
condatus est, scilicet infirmitate. Nec quisquam su-
mit sibi honorem, scilicet pontificij: sed qui vocatur
ad Deo tanquam Aaron. Hęc omnia in Christo repe-
riuntur. Et inchoando ab vltima conditione Chri-
stus non seipsum clarificauit, vt pontifex fieret: sed
Deus pater dicens ad eum. Filius meus es tu & c. Et
Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Mel-
chisedech. Ex hominibus fuit assumptus, quia natus
ex virgine. Oblulit autem preces & sacrificiū, quan-
do, scilicet in diebus carnis suę, id est, mortalitatis
oblulit se in sacrificium in cruce orans pro salute
generis humani cum lachrymis dicens. Sitio, scilicet
salutem hominum. Exauditus est pro sua reuerentiā
saluatione inde sequuta. Nouit etiam cōdolere aliis.
Nam didicit exiis quę passus est obedientiam, & fa-
ctus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis
eternę. In c. 6. non permanentibus in gratia sed
recidiantibus dicit. Impossibile est, id est, valde dif-
ficile, eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiā
donum cęlestis & participes facti sunt Spiritus san-
cti, & prolapsi sunt, rursum renouari ad pęnitentiā
rursum crucifigentes sibi metipsos filium Dei & ostē-
tui habentes.

In cap. 7. ostendit quomodo Christus sit sacerdos
secundum ordinem Melchisedech, i. similis ei. Dici-

tur enim scilicet Gen. 14. quod erat sacerdos Dei sum-
mi, rex Salen, id est, rex iustitię & pacis. Sine patre
& sine matre legitur, in quantum, scilicet non repe-
ritur genealogia eius, non reperitur initium eius ne-
que finis. Quę omnia conueniūt Christo. Rex enim
est iustitię & pacis, sine patre in terris, sine matre in
cęlis, non habens principium nec finem, scilicet se-
cundum diuinitatem. Probat autem sacerdotium
Christi quod est secundum ordinem Melchisedech
id est, simile illi, esse dignius & perfectius sacerdo-
tio Leuitico veteris legis, ex hoc videlicet quia Abra-
ham reuertens a cęde Regum, obuiam habens Mel-
chisedech dedit ei decimas omnium & ipse Melchi-
sedech benedixit Abraham. Tunc autem Leui vnde
& sacerdotium Leuiticum, quod erat tantum de illa
tribu, erat in lumbis Abraham scilicet secundum vir-
tutem & rationem seminalem deriuandum ab eo.
Vnde offerens Abraham decimas Melchisedech &
recipiens ab eo benedictionem, obtulit in virtute
Leui & sacerdotium Leuiticum. Maior autem & di-
gnior qui recipit decimas & qui benedicit eo a quo
recipit & qui benedicitur. Minor autem cedit maio-
ri & imperfectum perfectio, & ideo adueniente Chri-
sti sacerdotio cessat Leuiticum. Exinde sequitur quod
subdit Apostolus. Translato sacerdotio, necesse est,
vt legis translatio fiat. Nam pręcipuum in lege illa,
& quacunque alia & dignius est sacerdotium, quod
pertinet ad cultum diuinum & religionem, quod
est maximum vt fundamentum in quacunque lege.
Sed sacerdotium Leuiticum transfertur & deficit
propter sacerdotium Christi superueniens, ergo &
lex illa debet deficere, scilicet quo ad ceremonialia
adueniente lege euangelica & merito, quia nihil ad
perfectum adduxit lex illa, erat enim figuralis legis
euangelicę, & ideo cessare debet impleta figura. Et
imperfectio illius legis & sacerdotij ostenditur ex
eo, quod nullum sacrificium illius legis sufficiebat
ad purgationem peccatorum, sed quotidiana at-
que alia faciebant. Sacerdotes etiam illi peccatores
erant, pro peccatis suis etiam habentes offerre & de-
ficiebant, sed Christus vna hostia, scilicet passionis
suę populum suum a delictis purgavit, quia erat
pontifex impollutus, segregatus a peccatoribus, nō
eguit pro se offerre, & viuuit in æternum.

In cap. 8. declarat per auctoritatem propheta, sci-
licet Hieremię legem euangelicam & testamentum
nouum post verum illud esse futurum dicens. Quo-
niam ipsi non permanerunt in testamento meo,
scilicet, veteri lege ipsam obseruando & ego neglexi
eos, dixit dominus, quia hoc est testamentum quod
disponam domui Israel post dies illos, dabo leges
meas in mente eorum, & in corde eorum super scri-
bam eas, scilicet pręcepta euangelicę & c.

In ca. 9. ostendit quod illud quod erat pręcipuum
in veteri lege figuratiuum, scilicet tabernaculum, &
postea templum Salomonis distinctum in sancta &
sancta sanctorum cum cōtentis in eis, & pręcipuum
officium seu solemnior actus exercitus a summo sa-
cerdote, qui erat hic, videlicet, ingressus in sancta
sanctorum semel in anno cum sanguine hircorum
& vitulorum, qui offerebantur in sacrificium. Om-
nia hęc completa sunt per Christum & per eccle-
siam signatam in tabernaculo distinctam in militan-
tem & triumphantem. Nam Christus (ait Aposto-
lus) assitens pontifex futurorum bonorum introi-
uit in sancta sanctorum, scilicet aperiens regnum
cęlorum per sanguinem non animalium, sed per
proprium sanguinem æterna redemptione inuenta.

A. C. 69. Melchise-
dech figu-
ra Christi.

Sacerdo-
tium Chri-
sti Leuiti-
coprastan-
tius.

Sacerdo-
tium est
in omni
lege prę-
stantius.
Lex vetus
per Chri-
stum abro-
gata.

Hier. 31.

Christus
comple-
uit, id
quod erat
pręcipuum
in lege ve-
teri.
Ex 30. Le-
uitic.

A. C. 69. Sacrific. 5. Verus à quibusmū dabat.

In sacramentorū susceptio- ne munda mur à peccatis.

Psal. 39.

Fidei de- finitio & eius bre- uis expli- catio. ex c. Th. in 2. 2. q. 4. a. 1.

Quod sacrificium, scilicet suae passionis fuit ita perfectum, quod suffecit vna vice oblatum, & ipsum non tantum ad emundationem carnis valet, vt illud antiquae legis, quod solum liberat à quibusdam impedimentis, quibus prohibebatur eis ingressus templi & quaedam alia sed emundat conscientias hominum ab operibus mortuis, id est, peccatis, quod fit in debita susceptione sacramentorum nouae legis, in quibus remansit virtus passionis.

In cap. 10. ostendit quod lex antiqua erat umbra nouae legis & figura, & per sacrificia illa impossibile erat auferri peccata: sed per Christum & passionem eius sunt ablata iuxta illud psal. Hostiam & oblationem noluit, veteris legis, corpus autem aprasti mihi, scilicet ad passionem tolerandam &c. Cessare ergo debet lex illa verus, scilicet quo ad ceremonialia adducta lege euangelica fidei Christi. Habentes ergo fratres (ait) fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda à conscientia mala & abluti corpus aqua munda. Irritam quis facies legem Moy si sine vlla miseratione moritur duobus vel tribus relictibus, quanto magis deteriora putantis mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit & sanguinem testamenti pollutum duxerit, scilicet male viuendo.

In cap. 11. definit fidem & commendat eam mirabiliter, ostendens ab initio ab Abel & per omnes patres veteris testamenti omnia magnifica opera facta per fidem. Definit autem eam dicens. Fides est spera- darum substantia rerum, argumentum non apparen- tium, id est, quaedam virtus seu quoddam lumen in- sursum à Deo, quo habetur substantia, id est, in- principium rerum sperandarum, scilicet futurae beatitudi- nis, quam debemus sperare, argumentum conuincens mentem, id est, quoddam medium, quo conclusio in fertur ad assentiendum ijs, quae non apparent nobis sensu, nec ratione naturali necessaria.

In cap. 12. dicit, Tantā habentes impositam nubē testium, quos supra dixerat testimonio fidei fuisse probatos, deponētes, ait, omne pondus & circumdās nos peccatum, per patientiam, curramus ad propo- situm nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui propositi sibi gau- dio sustinuit crucem confusione contempta atque in dextera sedis dei sedet. Recogitate ergo eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem: vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Nondum enim vsque ad sanguinem res- titistis aduersus peccatum repugnantes. Et ad ip- sam patientiam multiplici autoritate & ratione inducit.

In 13. & vlti. c. hortatur eos ad charitatem fraternitatis, ad hospitalitatem exemplo patrum, ad honestatem coniugalem, ad vitandam auaritiam, ad obe- dientiam praesidentium: & quod doctrinis variis & peregrinis non abducantur à veritate. Optimum est enim gratia stabilire cor, non ceremoniis legalibus. Non etiam habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus. Per ipsum ergo, scilicet, Ie- sum, offeramus hostiam laudis semper Deo.

De conuersatione beati Ioannis euange- listae. CAP. VI.

De D. Ioā- ne Aposto- lo.

IOANNES Germanus Iacobi maioris ex patre Zebedeo piscatore, & matre Maria Sa- lome, sorore ex parte matris virginis glorio-

sa euangelista, apostolus, & propheta fuit. Prophe- ta quidem in libro Apocal. in quo describit statum futurum ecclesiae: sed ita obscure vt nullus ad literā inueniatur eam certo exponere: sed potius diuinare. Apostolus autem vnus ex duodecim, scilicet à Chri- sto deputatus in epistolis suis tribus frequentius cō- mendans fraternam dilectionem, quam quicumque alius. Euangelista vero est in euangelij descriptione quartus in ordine in Aquila designatus propter alti- tudinem materiae ipsius euangelij. Vnde & à Chri- sto ipse cum Iacobo dicti sunt filij tonitru secun- dum Mar. quia (vt ait Orige.) ita alte intonuit prin- cipium sui euangelij, quod si altius intonasset, totus mundus eum capere non potuisset. Hic est (inquit Petrus Dam. in sermone) quem saluator noster ad instruendam suae diuinitatis essentiam, quasi quod- dam organum fecit, & quod ipse ad tempus dispen- satiuē suppresserat, postea per Ioannem quasi per suum vicarium nobis dereliquit. Interpretatur autem Ioannes in quo est gratia, quod apte ei congruit per quam excellentiā. Nam gratia, scilicet bene- uolentia Christi ad eum praecipua fuit, vnde cum in euangelio de se loquitur, ait, discipulus ille quem diligebat Iesus, non (vt ait Beda) quod exclusis ceteris hunc solum diligeret: sed quia familiaris carteris priuilegio amoris Ioannem dilexit Apostolum. Thom. in

Quam quidem gratiam beneuolentia ad eum Chri- stus praecipuam habuit propter tria in eo concurrē- tia secundum Tho. super Ioan. circa finem. Primo propter intellectus eius perspicacitatem. Solē enim magistri illos discipulos plus diligere, quos capacio- res inuenerint. Hiero. in prolo. Bibliae. cap. 4. Ioannes piscator rusticus & indoctus, & vnde obsecro illa vox, In principio erat verbum &c. Hoc doctus Pla- to nesciuit, hoc Demosthenes eloquens ignorauit. Secundo propter munditiam puritatem. Virgo enim est electus, à domino (canit ecclesia) quando in nu- ptijs eius conuersa aqua in vinum dimittens spon- sam intactam securus est Christum, & ideo prae- rogatiua castitatis ampliori dilectione eum fecerat di- gnum. Tertio propter caritatis teneritatem. Familia- rius enim diliguntur à parentibus iuuenuli, in mi- nori autem aetate Ioannes ad discipulatum adscitus est. In quo etiam innuitur, quod quia pueritia se Deo tradunt deuote, familiaris cum Deo conuersantur. Ex his videtur inferri, quod Ioannes, ex quo plus di- lectus fuit à Christo, plus & ipse caritatis Christum di- lexit, quia sapiens ait Prouer. 8. Ego diligētes me di- ligo, & quantum diligitur, tantum diligit. Sed in cō- trarium videtur, quod ipse Iesus ait Petro. Simon Ioannis diligis me plus his? Ergo Petrum plus de- buit diligere quam Ioannem: Cuius signum vide- tur, quia ei commisit ecclesiam. Circa hoc igitur scie- dum secundum Tho. vbi supra quod merita horum ponderare solius est Dei: vnde in Prouer. ca. 16. Spiri- tum ponderator est dominus: non potest ergo dici tute, quod Petrus plus dilexerit Christum, quia tunc fuisset maioris meriti & praemij, nam Christum non afferendo sed interrogando ait, si plus se diligeret a- lius, ostendens ex hoc congruum valde esse praesiden- tem in dilectione subditos debere praecellere: sed non ex necessitate. Nec Petrus praesumpsit hoc asse- rere: sed tantum quod diligebat. (Nec etiam tute di- ci potest quod Ioannes fuit simpliciter melior Petro: quia vt dictum est, Spirituum ponderator est Domi- nus Prou. 16.) Dicunt igitur aliqui quod Christus plus diligebat Petrum, quantum ad hoc [vt faceret eum magis sui amatorē, Ioannē autē diligebat ad aliud

A. C. 69. Hiero. l. 1. aduer. Io. uin.

Ezech. 1.

Marc. 3.

Ioan. 13. & 18.

Bed. in ca. 13. Ioan.

Thom. in 2. c. Ioan. 1. c. 5.

Hic. in ep. ad Paul. Propter tria Chri- stus praecipuus A- postolus dicitur Ioan- nem.

Apueritia se Deo tra- dens fami- liarius cū Deo versa- tur. Vter Chri- sto fuerit acceptior Petrus an Ioannes. Thom. in 2. 1. Ioan. l. 5. & in 1. p. q. 20. a. 4.

vt ei

A. C. 69. 1. Cor. 13.

Ezech. 1.

Marc. 3.

Ioan. 13.

Bed. in ca. 13. Ioan.

Thom. in 2. c. Ioan. 1. c. 5.

Bed. in c. 2. ep. 1. Ioan. Ioannes haereticos fugiendos & verbo & exemplo docet. Historiae huius me- minit Hi- ren. l. 3. c. 3. & Euseb. l. 3. hist. eccl. c. 22.

Cass. hoc refert col. 24. cap. 21. Ioannes cum auicula ludit.

Clem. Ale. in l. quis sit ille di- nes qui siluerit.

scilicet] vt ei conferret intellectum magis perspicacem. Sed cum charitas supereminet scientia Dei secundum apostolum ex hoc videtur quod maior in perfectione sit Petrus, Nisi forte quis dicat Petrum fuisse magis dilectorem, quantum ad feruorem ex- teriorem charitatis [Ioannem vero quantum ad in- teriorem ardorem amoris & beneuolentiae.] Alij dicunt & melius, quod Petrus dilexit Christum magis in membris & sic etiam à Christo fuit magis dilectus, scilicet in membris, vnde & ei commisit cura- ram ecclesiae. Ioannes autem plus dilexit eum in se- ipso, & sic magis fuit dilectus ab eo, vnde & ei ma- trem commendauit, de qua substantiam carnis acce- perat. Vel dicendum quod Petrus magis dilexit quā- rum ad promptitudinem & feruorem. Ioannes autem magis dilectus fuit quantum ad quaedam fami- liaritatis indicia, quae Christus ei magis quam alijs ostendit propter puritatem. Vnde & ei soli prodito- rem manifestauit, & super pectus in cena vltima recubuit, in signum, quia de fonte diuinae sapientiae maximam verbi profunditatem debebat haurire. Vel quantum ad mysterium, quia in his duobus figu- ratur duplex vita, actiua & contemplatiua. Actiua signata per Petrum plus diligit Deum, quia magis sentit praesentis vitae angustias, & astantius ab eis liberari desiderat & ad Deum ire. Contemplatiua vero figurata in Ioanne, plus diligitur à Deo, quia Deus magis eam conseruat. Non enim deficit hinc migrans: sed perficitur.

§. I.

Eda. Ioannes quae de haereticis & schismaticis deuitandis verbis edocuit (dicens in epistola si quis veniat ad vos & hanc doctrinam, scilicet quam praedicamus, non affert, nolite eum recipere in do- mo, neque aue ei dixeritis) hoc & factis exhibuit. Narrat enim de illo auditor eius sanctissimus vir & martyr fortissimus Polycarpus Smyrnaeorum epi- scopus, quia quodam tempore cum apud Ephesum balneas lauandi gratia fuisset ingressus, & vidisset ibi Cerinthum hereticum, exiit continuo & discessit non lotus, dicens. Fugiamus hinc, ne balnea ipsa corruiant, in quibus Cerinthus lauatur inimicus veri- tatis. 24. q. 1. omnis qui.

Cum quaedam auicula, quae per dix dicitur beato Ioanni viua fuisset oblata, & ille contrectando eam demulceret, & saepe tangeret, quidam adolescens vi- dens despexit eum, locius dicens. Videte quomodo ille senex, vt puer cum auicula ludit. Quod Ioannes perpendens eum vocans iussit, vt arcum quem tene- bat in manu, tenderet. Quod cum fecisset, nil ei di- cente Apostolo arcum remisit. Cui Apostolus. Qua- re non tenum diu tenuisti: sed dimisisti? Respondit. Quia si diu tenens teneretur, ad facienda iacula in- firmior redderetur. Cui Ioannes. Sic & humanus ani- mus ad contemplandum minus validus fieret, si sem- per in suo rigore speculationis peristeret, & huma- nae fragilitatis non quandoque condescenderet re- creationi. Nam & Aquila quae altius ceteris volati- libus scandit, & solem intuetur, necessitate ducta ad ima descendit.

Refert quoque Clemens vt habetur in historia Eccles. quod cum Ioannes quemdam iuuenem pul- chrum & ferocem conuertisset ad fidem Ephesi, in- de recedens ad praedicandum in alijs ciuitatibus, il- lum iuuenem episcopo loci sub deposito commen- dauit. Sed episcopus nimis confidens de eius boni-

tate, parum conuersationi eius attendit. Ille ex ma- la societate illectus facinoribus se tradidit, & ad pe- iora progressus demum relicta ciuitate factus est in quodam nemore princeps latronum. Post aliquan- tum vero temporis Ioannes Ephesum remeans & iuuenis episcopum illum visitans requisit ab eo depositum & sibi traditum. Quod cum ille non intelligeret cogi- tans de deposito aliquo pecuniario: Ioannes ait. Illū dico iuuenem, quem tibi commendaui attentius. At ille cum lachrymis inquit. Mortuus est in anima pa- ter, & in tali loco cum multis latrocinauit. Ioannes autem praedolore de perditione iuuenis vestem scidit & cum ingenti gemitu pugnis se caedebat dicens. Bonum custodem te reliqui animae fratris, moxque parati sibi equum iubet, & ad locum illum deduci, vbi ille morabatur. Illūque equester accessit, appro- pinquansque ad locum inuenit socios latrones, quo- rum iuuenis erat princeps antecessores cum. Cum- que Ioannes diceret eis se querere & alloqui velle dominum eorum duxerunt illum ad eum. At iuue- nis videns Ioannem à longe, maxima verecundia & confusione ductus, cepit fugiendo retrocedere ve- lociter currens. Sed Ioannes virgens calcantibus equū oblitus suae senectutis insequitur eum clamans & di- cens. O fili quare fugis patrem tuum senem & inermem? Siste gradum expecta me, ego pro te reddam rationem Deo & veniam procurabo, tantum recog- nosce delictum tuum. Ad quae verba compunctus iuuenis ad Ioannem venit, & ad genua eius prouo- lutus cum amarissimis lachrymis veniam postulabat & cum manum occultaret, conscientia scelerum tactus, quia per eam multa homicidia perpetrarat, Ioannes illam accipiens osculabatur, confortans & fiduciam ei praestans de venia vere poenitenti. Redu- ctus ergo ad ciuitatem & poenitentiam agens ad mandatum Ioannis, sanctus homo est effectus. O quale exemplum ad ostendendum periculum & prouocantem iuuenis libertatis & male societatis detrimentum negligentiae praesidentialis, & magni- tudinem diuinae misericordiae!

Ioannes praeterea post moram diuinam in Hie- rosolymis & regionibus circumstantibus ad prae- dicandum (nam post annos quatuordecim à conuer- sione sua Paulus se fuisse Hierosolymam & visitasse & contulisse euangelium cum Petro & Ioanne & Iacobo, scilicet minori restatur: aliqui etiam dicunt, eū vsque ad exterminium Hierusalem per Titum ibi mansisse) demum instigante spiritu sancto accessit in Asiam minorem, & maxime ad ciuitatem Ephe- sum, deinde à Domitiano imperatore Romam ad- ductus, post immisionem in olei feruentis dolium, ex quo illaesus exiuit, in Pathmon insulam relegatus est. Interfecto autem Domitiano, à senatu propter eius scelera omnia sunt abolita & annihilata quae ipse egerat. Et sic Ioannes ab illo exilio reuocatus esse. Reuerenti igitur Ephesum obuiauit omnis multitudo ciuitatis Deum laudans & gratias agens de tanto beneficio, clamans, Benedictus qui venit in nomine domini. Ingredientem autem ciuitatem oc- currerunt plures ferentes quandam discipulam Ioā- nis nomine Drusianam in feretro ad sepulturam, rogantes eum vt ad vitam eam reuocaret cum esset mater pupillorum & viduarum, & multum opta- uerat videre eum. Hanc Ioannes oratione praemissa suscitauit, & ad sibi praeparandum ad comedendum ire iussit.

Altera die cum Ioannes per ciuitatem incederet vidit maximam multitudinem congregatam coram Cratone

A. C. 69. Eu. feb. 13. Eccl. hist. c. 17. Iuuenis conuersus à Ioāne la- tronum princeps efficitur.

Gal. 2.

Tert. l. de praescript. ha. & Hic. l. 1. cont. Io. uin.

De Drusia na à D. Io. resuscitata. Abdias. l. 5. hist. Ap.

Drusi ana suscitatur Vide de Cratone philosopho Ab- diam.

A. C. Cratone philosopho. Is enim talj die & hora prædixerat docturum se mundi contemptum duobusque civibus Ephesinis diuitibus quos ad suam traxerat sectam, iusserat, vt lapides pretiosos emptos pretio totius patrimonij distraçti, coram populo frangeret & in puluerem redigerent. Quod & fecerunt. At Ioannes hoc aspiciens populum de huiusmodi opere redarguit, dicens hoc non esse vere mundum contemnere: sed mundi gloriam ambire, nec Christus eorum magister sic docuit mundum deserere: sed

Ibid. de pauperibus illa erogare. Tunc Craton. Si Deus inquit est magister tuus vt prædicas, in integrum hos lapides, restituar: vt quod feci ad mundi gloriam, ipse faciat ad suæ virtutis ostensionem. Quod Ioannes

facta oratione peregit. Ex quo prodigio Craton & illi duo discipuli eius & plures alij conuersi sunt ad fidem. Inter quos extiterunt iuuenes duo nobiles, qui opulento patrimonio suo pauperibus erogato, & seruis eorum libertate donatis, Apostolum in paupertate sunt secuti. Vna autem dierum post conuersionem suam, cum viderent transeuntes per ciuitatem seruos olim suos hilares incedentes in veste præclara, considerantes suum vile indumentum & vultum austerum: tentati à Diabolo spiritu accedente pœnitere cœperunt de tali statu assumpto. Reuertentes autem domum tristes vidisset eos Ioannes cognouit in spiritu eorum lapsum: vnde & dixit eis. Deo non placent coacta seruitia. Vide vos pœnitere de mundi contemptu: sed ne credatis quæ dimissis recuperare vos non posse. Pergite ad syluas: & afferite ad me virgas ligneas, & de litore fluminis lapillos: quod egerunt, quam citissime. Ipse autem virgas conuertit in autum: & lapillos in pretiosos lapides, quæ omnia iudicio plurium artificum iudicata sunt optima. Tunc Ioannes ait. Ecce plus habetis quam reliquistis. Ite & emite vobis palatia, prædia, seruos, vestes, & quæcunq; vultis talia: & florete in hoc seculo, vt in alio marcidis sitis: gaudete ad horam vt in perpetuum luceatis. Dicit Gratianus.

16. q. 4. hanc ergo. s. sed notandum, quod hoc exemplo non licet oblata ecclesie vel religioni ab ingressis, reddere iis qui dederunt vel religionis recedentibus à religione. Nec Ioannes illa reddidit: sed quasi sua quæ dimiserat miraculose procurauit. Hoc etiam fecit potius iure poli quam iure fori. Dum autem ille contra eos inucheretur: ecce quidam cum amicis & consanguineis adduxerunt adolescentem tunc deunctum: rogantes vt sicut Drusianam, sic hunc à morte suscitaret. Quod cum post prolixam orationem fecisset: imperauit adolescenti illi suscitato, vt referret illis duobus aueris à sancto proposito, quid de eis vidisset in alio seculo, ille autem dixit eis. O miseri quid egistis? Vidi angelos vestros stantes de interitu vestro, demones autem gaudentes. Amisistis æterna palatia vobis auro & argento & lapidibus pretiosis fabricata luce plena & epulis copiosis, & pœnas acerrimas vobis in inferno preparatas expectatis. Ex miraculo igitur viso & ipsius resuscitati verbis compuncti illi duo ad pedes Ioannis prostrati misericordiam postulabant. Quibus Ioannes mandauit vt triginta diebus pœnitentiam agerent, & hoc signo caperent susceptæ à Deo misericordiam, quando virgas aureas & lapides illos pretiosos ad naturam pristinam redacti essent. Quod & fecerunt. Postmodum in sancto proposito permanentes miraculis effulserunt.

Ibid. ibid. Non licet oblata religioni ab ingressis, iisdem recedentibus reddere.

Ioannes triginta dierum pœnitentiam indicat.

§. II.

Q Voniã verò per Asiam discurrendo templum euerificabat idolorum doctrina sua: sed editio populi orta est contra eum, quibus ipse disunctorum proposuit ad sedandum populum, videlicet quod si ipsi subuertere possent ad inuocationem Dianæ ecclesiam Christi, ipse cum eis Dianæ sacrificaret, si autem non possent: sed ipse ad inuocationem Christi templum Dianæ ruere faceret, ipsi in Christum crederent. Hoc cum placuisset maiori parti populi, sacerdotes Dianæ nil valuerunt efficere. Ioannes autem exeuntes cunctis de templo Dianæ, vt ordinauerat, ad inuocationem suam templum Dianæ & statua eius corruere funditus fecit. Vnde multa millia hominum conuerfa sunt ad fidem. Aristodemus verò pontifex templi cum seditionem contra Ioannem excitaret, dixit ei Ioannes. Quid vis Aristodeme vt faciam tibi ad placandum te? Cui respondit. Si vis vt credam in Deum tuum dabo tibi venenum bibere, ex quo si non contraxeris læsionem, credam in Christum. At Ioannes ait. Fac quod locutus es. Propinavit ergo venenum, & vt nollet per experimentum perniciem veneni, postulat à præfide ciuitatis duobus reis morte plectendis, eis gustandum dedit, qui subito mortui ceciderunt in terram. Hoc viso Ioannes nil pauefactus poculum lætus assumpsit, nec quidem colorem mutauit, nec dolorem sensit. Tunc Aristodemus. Adhuc in me est dubitatio. Sed si mortuos ex veneno illo viuificabis, omnino credam. Apostolus dedit ei pallium suum, vt eo tangeret corpora eorum. Quo peracto à mortuis surrexerunt. Propter quod Aristodemus & præfes prouincie cum omni familia sua & multi alij in Christum crediderunt. Qui destruentes idola ecclesiam in honorem beati Ioannis ædificauerunt, in qua diu prædicauit. Cum autem esset nonaginta annorum, & à passione domini secundum Isido. septuagesimo

septimo apparuit ei dominus Iesus vocans eum ad conuiuium suum cum discipulis suis, significans ei, quia dominica sequenti ad eum veniret. Dominica ergo die à primo pullorum cantu intrans ecclesiam & populo prædicans, & ad permanentem in fide exhortans, demum foueam quadratam quam in ecclesia fieri iusserat intrauit, luce immensa apparente, vt nullus aspicere posset. Postea recedente luce inuenta est fouea plena manna, nec reperiunt corpus eius.

De morte Ioannis quid sentiant veteres. Ibid. ibid. August. in Ioan. tract. 12. 4.

De morte Ioannis quid sentiant veteres. Ibid. ibid. August. in Ioan. tract. 12. 4.

De morte Ioannis quid sentiant veteres. Ibid. ibid. August. in Ioan. tract. 12. 4.

§. III.

DE corpore Ioannis quid sit factum est multiplex opinio. Alij dicunt quod sepulchrum eius quod est apud Ephesum continet ipsum viuum & dormientem, & in eo adhuc viuunt quousque veniat Christus ad iudicium, habentes in argumentum huius, quod illic terra sursum quasi ebulliens seaturit, quod ex eius anhelitu fieri dicunt. Sed hanc reprobant Aug. dicens quod minus est si dormiens viuunt quæ si mortuus viueret beatus cum Christo. Cur ergo Christus discipulo, quem præ cæteris diligebat pro magno munere tam longum donasset somnum, & priuasset interim eum tanto bono? Non est ergo hoc credendum: sed potius quod mortuus sit, secundum illud. Quis est homo qui viuunt, & non videbit mortem? Et postea surrexerit in anima & corpore glorificatus, & ideo corpus eius non inuenitur. Et hæc est secunda opinio. Nam tertia opinio quam etiam refert Thom. super Ioan. & eam secutus est dominus Ioan

Thom. in c. 21. Ioan. lect. 1.

nus Ioannes Dominici cardinalis, est quod Ioannes sit translatus in paradysum terrestrem, postquam in illam foueam sibi paratam descendit apparente super foueam immensa luce, vt nemo videre posset, & à paradiso veniet in mundum istum tempore Antichristi prædicaturus contra eum cum Enoch & Helia, & mortem passurus martyrij per eum cum Enoch & Helia. Cum enim dignior sit lex euangelica lege naturæ vel Mosaica, videtur satis verisimile, quod sicut lex naturæ habebit Enoch, lex Mosaica Heliam, ita euangelica Ioannem testes contra Antichristum pro Christo. Et sic ad plenum implebitur dictum à Christo sibi & Iacobo Germano eius. Calicem meum bibetis. Matth. 20. scilicet passionis per martyrium migrando. Sed etiam non morte violenta sed naturaliam decessit secundum aliam opinionem, adhuc verum est quod biberit calicem passionis, videlicet sustinendo multas persecutiones pro Christo & martyria. Nam & flagellatus legitur cum cæteris in actibus apostolorum, à Domitiano Cæsare propter insuperabilem euangelij constantiam Romam adductus ante portam Latinam in feruentis olei dolium missus fuit: sed diuina fauente gratia illæsus exiuit à dolore carnis, sicut & à corruptione alienus. Et exinde in Parthum insulam in exilium est relegatus. In qua destitutus à societate hominum consolatio ei non defuit angelorum. Ibi enim habuit reuelationes Apocalypsis per angelum. Quod ergo Christus dixit, Sic cum volo manere donec veniam, potest intelligi veniam, scilicet ad iudicium, sic viuunt in paradiso terrestri. Si autem mortuus est, siue iam resuscitatus in corpore siue non intelligitur. Sic eum volo manere, id est, sine morte violenta, sicut tu Petrus, cui loquebatur Christus, donec veniam ad eum resumendum, siue in corpore & anima simul, siue in anima tantum. Sed & quarta opinio habet, scilicet quod intrans sepulchrum obierit remanente solo corpore in sepulchro, quod tamen non inuenitur, sicut & de corpore Moysis scriptum est Deo sic dispensante iudicio nobis occulto. Vel donec veniam in regno ecclesie dilatata per orbem, sic exponit Beda illud Mat. Sunt quidam de hic stantibus vt Ioannes qui non gustabunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno suo. Dicitur enim esse vbique regnabat Christus per fidem in mentibus hominum. Nam cæteris Apostolis Ioannes pluribus annis superuixit, scilicet vsque ad tempora Traiani.

Terro. Hiero. vbi supra.

Deut. 34. Mat. 16. Beda in eum locum Mat.

De morte Ioannis quid sentiant veteres. Ibid. ibid. August. in Ioan. tract. 12. 4.

De morte Ioannis quid sentiant veteres. Ibid. ibid. August. in Ioan. tract. 12. 4.

De morte Ioannis quid sentiant veteres. Ibid. ibid. August. in Ioan. tract. 12. 4.

De conuersatione & martyrio beati Iacobi maioris.

CAP. VII.

De Iacobo Zebedæi filio. Act. 1.

Mat. 17. Mat. 9. Mat. 26. Iacobus accessit in Hispania.

nam tantum nouem vel secundum alios tantum duos ad fidem conuertit, illos duos secum ducens reuersus est Hierosolymam. Cumque seculenter prædicaret ex scripturis sacris ostendens Iesum Christum verum Dei filium esse, & scribas & legis doctores rationibus validis confutaret, miraculis doctrinam suam confirmans, oblata pecuniæ summa rogarunt quemdam magum nomine Hermogenem, vt cum eo disputans ipsum confunderet, qui promissit hoc facturum non per se sed per discipulum suum Philetum. Misit ergo Philetum cum Iudæis ad Iacobum qui disputans cum Iacobo in omnibus superatus fuit ab illo faciente etiam in conspectu eius multa miracula, ex quibus compunctus Philetus, reuersus ad magistrum suum Hermogenem multum commendauit eum, ad doctrinam irrefragabilem referens etiam prodigia facta, eique suadens Iacobo esse adherendum. Nam & ipse discipulus eius fieri decreuerat. Indignatus Hermogenes arte magica ita impediuit eum, vt se inde mouere non posset dicens. Nunc videbimus si Iacobus iste poterit te liberare. Philetus autem hoc per nuntium Iacobo significauit. Qui misit ei sudarium dicens. Istud suscipiens dicat. Dominus soluit compeditos, & ipse erigit elisos. Quo facto subito liberatus est. Et insultans Hermogeni accessit ad Iacobum, & de fide instructus baptizatus est cum sequens. Hermogenes autem iratus adiurans demones imperauit vt Iacobum cum Philetum ante se victos ducerent, ne discipuli eius ab eo aueris auerent ei insultare. Demones igitur plures adiurati ab eo euntes cum appropinquassent habitationi beatissimi Iacobi clamare cœperunt. Apostole Dei miserere nostri, quia grauiter cruciamur. Quibus apostolus. Vt quid venistis ad me? At illi, Hermogenes misit nos, vt te & Philetum olim discipulum eius victos duceremus ad te. Sed vbi appropinquauimus angelus domini catenis igneis religauit nos cruciatum inferens. Iacobus autem dixit. Ipse angelus Dei vos soluat, & pergit ad Hermogenem, & eum ligatum ad me perducite sine aliqua læsione. Quod statim fecerunt, & manibus post tergum ligatis Hermogenem capientes ante Iacobum stauerunt, rogantes, vt daret illis licentiam nocendi ei, & suas & eius vindicare iniurias. Dixit autem Iacobus. Quare Philetum non tenetis sicut imperauit Hermogenes? Cui demones responderunt. Nedom Philetum discipulum tuum, sed nec formicam domus tuæ possumus contingere. Imperauit igitur apostolus demones abire, & Philetum dixit. Quia dominus noster mandauit reddere bonam pro malo, solue tu Hermogenem à vinculis demonum, qui te prius ligauerat incantationibus suis. Eo igitur soluto dixit Iacobus ipsi. Dominus noster non vult coacta seruitia: sed voluntaria. Ecce liber es, fac quod tibi placet, & perge. quo libet. Dixit autem Hermogenes. Ego noui iras demonum, cum recessero à te interficient, nisi des mihi aliquid remedium. At Iacobus dedit ei baculum suum, quem ferebat in itinere. Qui reuersus domum compunctus omnes libros magicæ artis colligens tulit eos ad Iacobum, & prosternens se ad pedes eius ait. Liberator animarum miserere mei, & quem in præteritum inimicum habuisti, nunc accepta in discipulum. Cōuersus ergo & baptizatus libros illos magicos proiecit in mare ad iussu apostoli, & adeo perfecte secutus est, vt virtutes & ipse faceret in nomine Iesu. Iudæi autem audita conuersione Hermogenis zelo commoti Iacobum adierunt, eum increpantes, quod Iesum

Philetus Hermogenis magister discipulus. Psal. 145.

Philetus sit Christi discipulus.

Hermogenes magus à demonibus catenis ligatus.

Hermogenes magus à demonibus catenis ligatus.

Hermogenes magus à demonibus catenis ligatus.

Hermogenes magus à demonibus catenis ligatus.

Hermogenes magus à demonibus catenis ligatus.

A. C. 69.

Iesum Dei filium etiam predicaret. Ipse autem hoc verissimum esse ex scripturis eorum declarabat. Propter quod & multi ex sermonibus eius crediderunt in Christum. Sed Abiathar pontifex anni illius seditionem excitavit populi contra eum, & captum ad Herodem regem Iudae occidendum perduxit. Qui sententia ipsius Herodis decapitatus est (vt dicitur) die, qua & Christus incarnatus & passus est anno vno integro reuoluto. Quod etiam tangit Luc. in actibus apostolorum dicens. Occidit autem Herodes Iacobum fratrem Ioannis gladio. Act. 12. Cum autem duceretur ad locum passionis, & in via quemdam paralyticum se ei commendantem sanasset nomine Iesu inuocato, Iosias quidam scriba, qui eum ad decollandum ducebat, viso miraculo credidit, quem Abiathar pontifex ab Herode impetrauit cum Iacobo in locum passionis baptizato. Discipuli autem eius nocte corpus eius rapientes, illud deferentes ad maris litus, nauiculam inuenerunt paratam diuinus, quam ascendentes cum eo committentes se Dei gubernaculo ad Hispaniam oram applicuerunt & Compostellam ciuitatem inuitantes in ecclesia fabricata ad eius honorem honorifice sepelierunt. Quomodo autem adierunt principissam illius patriae nomine Lupam pro sepulchro obtinendo apostolo honorifico, quae quiescit dolose variis modis eos perdere: sed visis circa hoc miraculis credidit, & ecclesiam ei construi curauit, ob breuitatem dimittitur. Stupenda autem existit deo otio infulsa fidelium mentibus in visitando limina eius, quam etiam statum ecclesiae ita firmavit, vt nullus in huiusmodi voto citra sedem apostolicam valeat dispensare vt quod minus honoris & gloriae ceteris apostolis illi in vita collatum sit a fidelibus propter breuitatem eius, hoc quasi diuina munificentia supplenerit post mortem eius plusquam apostolorum omnium visitatis & honoratis eius reliquiis. Circa quam visitationem seu peregrinationem plurima diuersis temporibus sunt ostensa prodigia, vnum praecipue notabitur, vbi etiam apparet mira deceptio diaboli. Quidam Lugdunensis deuotus multum erga apostolum pluries visi tabat limina eius. Semel autem cum peregrinationem huiusmodi inchoasset, nocte in fornicationem incidit, post quod diabolus ei apparens in forma sancti Iacobi dixit. Ego sum Iacobus apostolus ad cuius sepulchrum saepius accessisti. Sed ista vice non est mihi grata peregrinatio ista, quia fornicatus es, nec confessus. Et ideo oportet te domum redire, & confiteri peccatum tuum, & postea in puritate conscientiae iter perficere. Quod ille totum credidit, & reuertit disposuit. Sed iterum dormienti apparuit idem diabolus, dicens peccatum illud perpetratum non posse per confessionem dimitti, nisi in satisfactionem eius sibi genitalia incideret. Sed & beatior foret, quia martyr, si se etiam ob eius honorem occideret. Quod ille euigilans, & rotum a beato Iacobo reuelatum existimans genitalibus amputatis se etiam occidit. Socij autem euigilantes & istum occisum videntes, timentes ne caperentur vt sceleris rei fugerunt quam citissime. Cum autem pararentur exequiae eius, quia ignorabatur veritas rei gesta, subito ille reuixit, ceptis que loqui & narrare cum eodem modo mortis suae, & deceptiois diaboli, addens quod cum anima recedens a corpore festinanter a demonibus portaretur versus Romam ad inferos perducenda propter sui homicidium, beatus Iacobus sequebatur eos in crepans demones de hu-

Iacobus moritur. celebratur eius festu. 23. Iulij. Huius rei fidem facit hist. eccl. 1.2. ca. c. 8. alia 9. ex Clem. Alexan.

Compostellana ad diuum Iacobum peregrinatio. De hac translatio nequidam citant librum nomine Leonis secundi & miracula nomine Callixti secundi Mol. in marty. vlt. ex quib. hac de prom. pra. arbitror.

Peregrino D. Iacobi quomodo diabolus impoluit.

A iusmodi fraude. Venientes autem ad quoddam pratum inuenerunt virginem gloriosam domini matrem cum multis sanctis ibi manentem, & cum beatus Iacobus conquereretur coram virgine de huiusmodi fraudulencia a diabolo erga suum deuotum patrata, virgo diabolum increpauit, & in abyssum ire mandauit, & ipsum vitam restituit & saluti. Remanseruntque cicatrices vulnere ad fidem miraculi astruendam, sociisque ille reperiens cuncta per ordinem enarrauit.

A. C. 69.

Peregrinus a virgine resuscitatus.

a Petrum secundo Claudij anno & decimo post Christi passionem a vinculis Aegypti liberatum diuinitus scribit Onuph. in Plat. cum ergo D. Iacobus eodem plane tempore fuerit ab Herode capite multatus quo Petrus a vinculis liberatus, vt aperte acta Apostolorum continent, necesse est vt mors D. Iacobi in diem passionis Christi anno reuoluto non incidat, praeterea Hispanica peregrinatio, & alia quae ab eodem in Iudaea ante peregrinationem, quam post illam gesta credi possunt vel traduntur, quomodo quae vno anno effici potuerunt?

De conuersatione & martyrio beati Iacobi minoris fratris domini.

CAP. VIII.



IACOBVS minor vnus ex numero duodenario apostolorum, a Christo assumptus vt patet ex euangelis. Minor autem dicitur respectu Iacobi maioris de quo supra non quo ad meritum vel sanctitatem: sed quo ad vocationem ad apostolatam, quia vocatus est post alium Iacobum. De hoc sic ait Anacletus papa dist. 66. ca. 2. Porro Hierosolymitanus primus archiepiscopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem domini frater nuncupatus est, a Petro, Iacobo, scilicet maiore, & Ioanne apostolis ordinatus est, successoribus suis danti- bus formam vt minus quam a tribus episcopis reliquisque omnibus. consensum praebentibus. episcopus non ordinetur. Hae ibi, vbi dicit glossa quod licet Iacobus, episcopus fuerit factus a Christo inuisibili vocatione sicut & ceteri apostoli, quod factum dicitur in vltima cena, tamen a praefatis apostolis episcopus fuit ordinatus in episcopum vocatione visibili, id est, quibusdam ceremonis exterioribus etiam nobis ignotis. Vel quia ordinati fuerunt a Christo episcopi: sed sine titulo alicuius loci determinati. Iacobo autem a praefatis episcopis apostolis & Petro summo pontifice fuit datus certus & terminatus titulus, & iurisdicctio, scilicet Hierosolymorum, & territorij eius. Qui postea titulus archiepiscopalis auctus est in titulum patriarchalem, ita vt post sedem Romanam, quae super omnes est, inter alios patriarchas quartum obtineat locum, vt patet dist. 22. ca. vlti.

De Iacobo Alpha filio. Quare minor dicitur.

Anac. ep. 2. ad It. episcopos. Iacobus episcopus ab Apostolis ordinatus.

E Frater domini dicitur duplici ratione. Primo, quia fuit filius Mariae Cleophae nuptae, quae Mariae foror carnalis erat ex parte matris virginis Mariae matris Christi, inde erat filius eius Iacobus minor frater Christi consobrinus seu cognatus, & quia (vt dicitur) Ioseph sponsus Mariae erat germanus Cleophae, & Ioseph a pluribus putabatur pater Christi, inde etiam a multis existimabatur frater, patruelis seu consobrinus Christi ex parte patris & matris. Secundo dicitur frater domini, quia simillimus erat Christo in effigie, vt nisi quis fuisset cum eis domestice conuersatus, alterum ab alio non discerneret. Vnde cum ministris

Quare Iacobus minor dicitur frater domini.

A. C. 69.

Isid. de par. nou. Test. Quare Iacobus minor dicitur iustus. Euse. 1. 2. hist. Eccl. c. 22.

Iacobus missam celebrant quomodo intelligendum. Hier. li. 1. c. 10. Iou. Hier. in ca. tal. vii. ill.

ministri cum Iuda proditore ad capiendum Christum venerunt ad discernendum eum ab Iacobo, ne caperent eum loco Christi, dedit eis signum osculi. Ipse enim vt domesticus optime vtrumque discernerebat. Quod etiam testatur Ignatius discipulus Ioannis in epistola ad eum dicens. Si mihi licitum est apud te, ad Hierosolymam partes volo accedere, vt videam illi venerabilem Iacobum quem dicunt Christo Iesu simillimum: facie, vita, & modo conuersationis, ac si eiusdem vteri frater esset gemellus. Quae vt referunt si videro ipsum Iesum videbo secundum omnia corporis lineamenta. Dicitur etiam iustus propter meritum excellentissimae sanctitatis. Nam secundum Isid. tanta reuerentia & sanctitatis erat in populo, vt simbria vestimenti eius certatim tangere cuperent. Vnde de eius sanctitate scribit Egesippus vicinus Apostolorum, sicut legitur in hist. Eccl. dicens. Suscepit ecclesiam, quae Hierosolymis erat regenda Iacobus frater Domini, qui dictus est iustus vsque ad tempora nostra perdurans. Hic ex vtero matris suae sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, sed neque animal manducauit, ferrum in caput eius non ascendit, oleo non est perunctus, nec balneis vsus, sindone, id est, veste lineae superinductus, toties in oratione genua flexerat, vt callos in genibus sicut in calcaneis haberet. Pro hac incredibili continentia & summa iustitia appellatus est iustus. Huic soli propter nimiam sanctitatem inter apostolos permittebatur intrare in sancta sanctorum. Hae Egesippus. Quod scilicet, faciebat causa orationis non immolationis. Dicitur etiam, quod primus inter apostolos missam celebravit cui propter excellentiam famae sanctitatis ipsi apostoli hunc ei honoris fecerunt. Vel sanctus intelligitur celebrasse eum solemnitate, scilicet pontificali. Hic perpetua virginitatis fuit secundum Hieron. contra Iouinianum. In paraseue autem sicut narrat idem Hierony. & Nicodemus in Euangelio licet apocrypho. Iacobus iste votum vouit Domini se non comesturum, donec videret filium hominis a mortuis surrexisse. Vnde cum vsque ad illum Iacobus non gustasset quicquam, ipsa die resurrectionis Dns apparuit ei, & iis qui cum ipso erant dixit. Ponite mensam & panem. Quo facto accepit Iesus panem & dedit Iacobo iusto dicens. Frater mi Iacobe comede, quia filius hominis surrexit a mortuis. Hanc apparitionem factam Iacobo notat Paulus 1. ad Corin. 15. cum dicit. Visus est Iacobo, licet non exprimat quando vel quomodo.

a Iacobus frater Domini liturgiam suae Missae promulgat, quae Graece habetur in 6. Syn. Constant. cap. 22. vnde ab Apostolis primus constitutus fuisse dicitur, vt dicitur Egesippus. Egesippus apud Euseb. id est sacrorum solemnium administrator, & officarius seu missarius. Missam enim Graeci λειτουργiam vocant.

S. I.

SEPTIMO igitur anno a passione Christi cum ad diem Paschae apostolicum venissent Hierosolymam interrogante eos Iacobo, quanta per eos Dominus fecisset & cum ea populo referrent septemque diebus fecisset populo predicaret coram Caipha & aliis Iudaeis Iacobus cum sociis, & iam quasi omnes baptizari parati essent, quidam spiritu diabolico instigatus surrexit in medio clamans & dicens. O viri Israelitae quid facitis, cur ab istis magis vos decipi permittitis? In tantum autem populum concitauit, vt eos lapidare vellent. Ascendit autem homo ille, qui clamauerat gradum vbi Iacobus praedicabat: & ipsum praecipitavit deorsum, &

Hae apud Abdiam fuit explicatur. li. 6. hi. Apo. Iacobus a Iudaeis vatur.

extunc plurimum claudicauit. Anno vero episcopatus sui trigesimo, videntes Iudaei, quod Paulum non potuissent occidere, quia ad Caesarem appellauerat, persecutionis suae tyrannidem contra Iacobum referunt, occasionem querentes. Et sicut Egesippus contemporaneus apostolorum refert, vt narratur in historia Eccl. conuenerunt Iudaei ad Iacobum dicentes. Oramus te vt reuocet populum, quia errat in Iesu putas quod ipse sit Christus. Deprecamur ergo te, vt uadeas omnibus conuenientibus ad diem Paschae, tibi enim obtemperamus omnes: & dete tam nos, quam populum testimonium ferimus, quod iustus es & nullius personam accipis. Statuta igitur die posuerunt eum Scribae & Pharisei supra pinnaculum templi, & congregata maxima multitudo clamauerunt dicentes. Virorum iustissime, cui omnes nos obtemperare debemus, quoniam populus errat post Iesum, qui crucifixus est, enuncia vobis quid tibi videtur. Tunc Iacobus cum ingenti voce respondit. Quid me interrogatis de filio hominis? Et ecce ipse sedet in caelis a dextris summe virtutis, venturus iudicare vivos & mortuos. Haec audientes Christiani plurimum gauisus sunt: Pharisei autem & Scribae conturbati dixerunt. Male fecimus tale testimonium praestare Iesu. Sed ascendamus & praecipitemus eum deorsum, vt alij terreantur, & similia non presumant. Et simul voce magna clamauerunt dicentes. Oramus, & iustus errauit. Ascendentes ergo quidam eum praecipitauerunt & praecipitatum lapidibus obruebant dicentes. Lapidemus Iacobum iustum. Qui deiectus non solum mori non potuit: sed procumbens genibus orabat pro illis dicens. Rogo Domine dimitte illis: quia nesciunt quid faciunt. Tunc vnus ex illis pericula fallonis arripens valido ictu caput eius imperiit, & cerebrum excussit, talique martyrio migravit ad Dnm sepultus iuxta templum tunc. Dicitur autem nunc esse corpus eius Romae. Refert Iosephus quod propter mortem Iacobi iusti factum sit excidium Hierosolymorum, & dispersio Iudaeorum. Sed credendum est, quod non solum propter mortem eius: sed ob passionem Domini & duritiam eorum in ipsa perfidia destructa sit Iudaea cum tanto exterminio populi illius, secundum quod ipse Dominus praedixerat eis in Euangelio. Non relinquent in te lapidem, & c. eo quod non cognoueris tempus visitationis tuae. Sed quia Dominus non vult mortem peccatoris: sed vt conuertatur & uiuat: quadraginta annis expectauit eos ad poenitentiam, vt per apostolos pluribus annis, per Iacobum continue triginta annis reuocaret eos ad poenitentiam.

A. C. 69. Euseb. hist. Eccl. lib. 2. c. 22.

Iacobi tumuli mors prima die Martij colitur. Ioseph li. 2. ca. c. 8. Euseb. 16. Ex diij Hierosolymitani causa quae. Luc. 19. Eze. 18.

De conuersatione & martyrio beati Andreae Apostoli.

CAP. IX.



ANDREAS, qui interpretatur decorus, vel respondens, seu virilis, germanus fuit Petri apostoli, & in passione crucis socius, cuius passionem descriperunt presbyteri & diaconi Achaiae. Hic prius fuit discipulus Ioannis Baptistae, qui cum vna dierum esset cum Ioanne Baptista magistro suo, transeunte illac Iesu iuxta Iordanem, dicentemque Ioanne de Iesu. Ecce agnus Dei, Andreas cum alio condiscipulo sequuti sunt Iesum: & euntes cum eo ad habitationem Iesu, manserunt cum eo illa die. Postea vero Andreas duxit fratrem suum Petrum ad ipsum Dominum Iesum vt fieret ei familiaris. E xinde altera vice ipsos in nauicula piscantes in mari Galilee Prima pars hist. Ant. L vocauit

De sancto Andrea. Extrat apud Lipp. & tom. 6. Suriij. Ioan. r.

A.C. 69.

vocavit, & secuti sunt eum, quos in numerum duodecim Apostolorum elegit. Post aduentum Spiritus sancti apostolis diuersam mundi partes ad predicandum petentibus, Andreas in Achaia Græciæ provinciam profectus est, ibique predicans ecclesiam multiplicauit plurimos ad fidem conuertendo, & inter ceteros Maximillam vxorem, perfidi Aegææ proconsulis provinciae sacro baptisate regenerauit. Audiens autem hæc Aegæas, turbatus Patras ciuitatem ingreditur, & Christianos ad sacrificandum idolis compellit. Cui occurrit Andreas & ait. Oportebat vt tu qui iudex hominum esse comprobaris, iudicem tuum, qui in cælis est cognosceres & agnitarum coleres & colendo [eum qui verus Deus est] à falsis diis animum reuocares. Cui Aegæas dixit. Tunc es ille Andreas, qui superstitiosam illam prædicas sectam quam Romani principes exterminari iusserunt? Et Andreas ad eum. Romani principes nondum cognouerunt hoc, quod pro salute hominum Dei filius veniens in mundum, docuerit idola esse demonia, quæ hoc docent homines vnde offendatur Deus, vt offensus ab eis aueratur & aucti Deum non audiât, & non audiendo eius mandata captiui à demonibus teneantur, donec de mundo exeuntes nil secum nisi peccata deferant. Ad quem Aegæas. Hæc vana Iesus Christus vester prædicans crucis patibulo est affixus. Et Andreas ad eum. O si velles scire mysterium crucis, quæ rationabili charitate auctor generis humani pro restauratione nostra non pro culpa sua voluntariè patibulum suscepit crucis. Et Aegæas. Cùm Iesus fuerit à discipulo suo proditus, & à Iudæis captus, & à militibus ad crucem ductus quomodo tu sponte dicis eum crucem subiisse? Tunc Andreas pluribus rationibus ostendit, quod voluntariè non coactè passus est. Tum quia passionem præsciens discipulis prænuñciauit. Tum quia proditorè suum sciuit, nec vitauit. Tum quia locum ad quem proditorè suum, ad capiendum venturum sciebat elegit. Quibus omnibus se præsentem fuisse asseruit, addens nimis magnum esse mysterium crucis. Cui Aegæas. Mysterium dici non potest, sed supplicium, & nisi dictis meis obtemperaueris, ipsum mysterium faciam te experiri. Et Andreas ad eum. Si crucis patibulum expauescerem, crucis gloriam non prædicarem. Audire autem te volo mysterium crucis: si forte agnitarum credas vt saluus fias. Tunc ei multis rationibus conatus est ostendere quod congruum fuit, & necessariū Dei filium in carnari, & tali modo pati. Dixit autem Aegæas. Hæc frivola tuis narra, mihi que obtèperans diis omnipotentibus sacrificia. Andreas autè ei respòdit. Oipotenti Deo [qui vnus & verus est ego] omni die sacrifico, nõ thuris fumū, nec taurorū mugientium carnes, nec hircorum sanguinem: sed immaculatum agnum quotidie in altari crucis sacrifico, scilicet, Eucharistiã, cuius carnes postea quã omnis populus credentium manducauerit, & eius sanguinem biberit, agnus qui sacrificatus est, integer perseverat & viuus & cũ verè sacrificatus sit, & vere carnes eius mäducata: sint à populo, & vere sanguis eius sit haustus, tamen vt dixi, integer permanet & immaculatus & viuus.] Aegæa verò quomodo hoc fieri poterat inquirente, dixit Andreas, vt formã discipuli assumeret, & sic mysteriū intelligeret. At Aegæas ait. Ego cũ tormentis extorquebo à te huius rei notitiã: itatūq; iussit in carcere trudi. Mane autè factò iussit Aegæas ante tribunal eius apostolū sili, & cepit iterū eum inuitare ad sacrificia idolorū dicens. Andrea restaurentur per te ruina: deorū: sin minus, in cruce quam

Math. 16. Ioan. 13. & 18.
Cruce est magnum mysteriū.

laudasti, faciã te suspendi. Cùmque ei multa supplicia minaretur, respondit Andreas. Quicquid tibi maius videtur in suppliciis excogita. Tanto regi meo ero acceptior, quanto fuero in tormentis pro nomine eius constantior. Tunc iussit eū præfès à vigintiã tellitibus cædi, & cæsum cruci funibus alligari vt in delongiorem cruciatū sufferet. Cùm autè duceretur ad crucè, factus est cõkursus populorū lugentiū & dicentiū. Innocens sanguis eius sine causa damnatur. Cùmque vellet populus seditionè excitare cõtra præfès, rogauit apostolus obnixè ne impediret martyrium eius: Nam magister eorū in sua passione patientiã exhibuit. De hoc Gratianus 23. q. 1. quoniã militare. s. item. Videns autè crucè à longe salutauit eã dicens. Salue crux sancta, quæ in corpore Christi dedicata es, & ex mēbris eius tanquã margaritis ornata. Antequã ascenderet in te magister meus, timorem terrenū habuisti, mundo amore cœlestè obtinēs pro voto susciperis. Securus ergo & gaudens venio ad te, ita vt & tu exultans suscipias me discipulū eius qui pependit in te, quia amator tuus semper fui, & desiderauit te amplecti. Quibus dictis expoliatus se ad locum veniens, & à satellitibus in cruce non clauis cõfixus, sed funibus ligatus fuit, vbi biduo viuens prædicauit astantibus viginti milibus hominū. Minantibus autè turbis Aegæa mortè, si non deponeret eum de cruce, hoc ipse promisit se facturū. Et euntem Aegæam ad locū passionis vt deponi faceret, Andreas videns, dixit ei qd si pro misericordia obtinenda venisset, adhuc tēpus erat eã consequèdi, si autè ad deponendū de cruce, hoc nõ posset, quia iam videbat regè suum se expectantè ad coronã. Cùm ergo iussit præfès vt eum de cruce deponere, non valuerunt brachijs eorum obstupescitibus. Orante ipso apostolo Dominū ne fineret eum viuū deponi: sed eum ad supernã requiè admitteret: apparet demū splendorem nimio circū eum, vt videri non posset, Domino spiritū reddidit. Aegæas autè reuertens domū in via à diabolo arreptus expirauit, & vxor eius Maximilla apostolū depositū honorificè sepeliuit. Postea translatus est corpus eius, & nunc requiescit in ciuitate Malitana in partibus regni, & adhuc manna ad modum olei fluit de sepulchro eius, de quo omnibus datur petentibus, nec deficit.

Crucis laudes.

Andreas moritur.

De eius corpore manna fluit.

a Nota sacrificatiū esse ab Apostolis, idque quotidie, & illud sacrificiū fuisse Christum, & eius carnes à populo fidelimanducatas quæ omnia contra hæreticos faciūt.

§. I.

In vita sua multis claruit miraculis. Nã quadraginta viros in fluuij submersos qui ad eum veniebant vt doctrinã fidei ab eo audirent, vitæ restituit. Quãdam mulierè ex adulterio conceptū filiū cū parere nõ posset, ad pœnitentiã reduxit, & credentè parere libere fecit. Quendã iuuenē, què mater impudicissima accusauerat apud iudicè qd eam violare voluerat, ex eo quia libidini suæ nõ consenserat, cū eo concubere volēs, mirabiliter liberauit, quia d eū con fugerat pro auxilio, cõbusta illa pelsima à fulgure & versa in carbonè corã iudice, vnde ipse cum familia sua sunt conuersi ad fidem. Nicolao cuidã septuagenario in cœno luxuriæ immerso, vt continere ita inueteratus non valeret, & si proponeret, quadriano ieiunio & oratione continentiam impetrauit & veniam. Qui senex ieiunauit in pane & aqua per sex menses, & postea laudabiliter viuens in pace quieuit. Post transitum eius quendam Episcopum sanctum

Meminit huius miraculi & multorū aliorum Abd. 3. hist. Apo. Miracula sancti Andree.

A.C. 69.

sanctum virum & deuotissimum, apprensus ei in forma peregrini ostium domus eius pulsantis, & cum alloqui petentis, à subtili diaboli deceptione liberauit, qui in forma nobilissimæ & pulcherrimæ puellæ ad Episcopum venerat, vt propositum virginitatis & vitæ spiritualis secundum doctrinam eius serua ret manifestans ipse peregrinus illam esse diabolum cuius iam concupiscentia Episcopus inflammatus erat, solutis tamen prius tribus quæstionibus, quæ illi peregrino per nuncium ab illa fuerant propositæ, scilicet, quod esset maius miraculum, quod Deus fecisset in parua re, & respondit. Diuersitas facierum hominum. Secunda fuit, vbi terra altior esset omni cælo. Et respondit. In cælo empyreo, quia ibi est corpus Christi de Adam massa assumptum super omnes cælos eleuatum, qui Adam formatus fuit de limo terræ. Tertia quæstio, quanto spatio distat cælum à terra. Qui respondit, quod ipse qui loquebatur mensurauerat de cælo cadendo, & ideo optime sciebat. Cùm autem nuntius hæc referret, euauit diabolus, & peregrinus disparuit. Episcopus autem compunctus est de malo concepto, eique reuelatum est fuisse beatum Andream.

Quæstiones à demone propositæ & solutæ.

De conuersatione & martyrio beati Thomæ Apostoli.
CAP. X.

De sancto Thoma.

Greg. ho. 29. in euā.

Hæc fuit memort Abd. 1. 9. hist. Apo.

Thomas in Indiam proficiscitur.

Sap. 7.

Thomas qui & Didimus: interpretatur abyssus vel gemitus vnus ex duodecim Apostolis fuit, qui dubitans de resurrectione Christi, magis nobis profuit quã Mariæ Magdalene credulitas subita, secundū Greg. Nam vulnus futuræ ambiguitatis dū palpaui Christi vulnera, de mente nostra amputauit, testis resurrectionis Christi factus, non solum per auditum & visum, sed etiam per tactum 27. quæst. 7. sic discipulum. Et ideo abyssus geminus interpretatur, quia cõfessus geminam in Christo naturam, scilicet, humanitatè & abyssum diuinitatis dicens. Dominus meus & Deus meus. Hic post Christi ascensionem cūm prædicaret apud Casaream, apparuit ei Dominus dicens. Thoma, Gandophorus rex Indiæ misit ad ciuitatem istam Abanem procuratorem suum, vt ducat ad eum virum peritissimū in arte architecturæ ad construendum sibi palatium more Romano. Qui demum respondit. Deus meus es tu, & ego seruus tuus, fiat voluntas tua. Pergens ergo Dominus cum Thoma per forum: inuenit Abanem. Cùmq; Dominus interrogasset vnde venisset, & quid quæreret, audito quod architectū quæreret peritissimum ducere ad partes suas iussu regis, Dominus vel potius aliquis Angelus in forma domini multum ei commendauit Thomam, qui cum eo erat, vt doctissimū in ea arte. Nec hoc mendacium, quia spiritualia palatia virtutum construere nouerat in mentibus hominum, ac etiam materialia ædificia, cū oportebat docente statim Spiritu sancto, qui est omnium artifex, omnem habens scientiam. Abanes igitur cum accipiens secum duxit. Nauigantēque peruenierunt ad ciuitatem quandam, in qua rex nuptias celebrabat filio suo, cuius sanctitate per miracula agnita, rex deprecatus est, vt benediceret spon-

a Historia hæc apocrypha est magna ex parte non solum Gelasio dist. 15. cap. sancta Romana ecclesia: sed etiam August. l. 22. contra Faustum cap. 19. & lib. ad Ad. cap. 17.

sum & sponsam, ad quos de nocte clausis ianuis in thalamum ingressus, hortatus est eos ad virginitatem conseruandam, multum eam commendans & dicens. Virginitas foror est angelorum, possessio omnium bonorum, victoria libidini, fidei trophæū, expugnatio demonū, æternorū securitas gaudiorū. Qui conuersi ad fidem virgines permanerunt: & sponsa dicta Pelagia sacro velamine suscepto martyrium sumpsit, sponsus Dionysius eiusdem ciuitatis Episcopus est ordinatus. Quod autem in conuiuio ipso nuptiarum, quidam, qui alapam dedit apostolo, eo quod suspensus in oratione manebat non comedens, de domo eiciens strangulatus fuerat à leone & laceratus à canibus, & ab vno eorum manus eius dextera induta in medium conuiuij. Aug. hoc in libro contra Faustum reprobatur, & insertum dicitur fuisse ab hæreticis. Tandem Abanes cum apostolo applicauerunt ad ciuitatem in qua Gandophorus residebat, & maiestatem regiam visiterunt, multumque Abanes commendauit apostolum de arte ædificandi. Designatque mirabili palatio ab apostolo, rex copioso thesauro propter hoc exposito, profectus est in aliam provinciam: Apostolus autem thesaurum illum pauperibus erogauit, & prædicationi insistendo non tantum vnum: sed multa palatia fabricauit in cælis intra biennium, quo rex à ciuitate defuit. Reuersus demum cū audisset, quod fecerat apostolus, putans se delusum, ipsum Thomam cum Abane in carcerem misit, vt viuos excoriatos flammis traderet. Interea Gad frater regis moritur, & sepultura eius cum ambitione nimia præparatur. Quarta die surrexit à mortuis, & fugientibus multis dixit Gad regi fratri suo. Hic homo, ò rex, quem incarceratum disponebas igni tradere, amicus est Dei omnipotentis, & Angeli Dei ei famulantur, qui me in paradysum ducentes quoddam mihi palatium ostenderunt ex auro & argento & lapidibus præiosis fabricatum, cuius pulchritudinem cum ego admirarer, dixerunt mihi angeli. Hoc est palatium, quod extruxerat Thomas fratri tuo. Sed quia eo se fecit indignum incarcerans apostolum, si vis illud habere, rogabimus Dominum vt te resuscitet, & valeas ipsum emere à fratre tuo, restituendo pecuniam ei, quam se existimat amisisse. Currētque ad carcerem eduxit eum & Abanem. postulans veniam de iniuria eis illata à rege. Obtulitque ei vestem præiosam, quam renuens ait. Ignoras quod nil carnale, nil terrenum quærat in terris, qui habitationem in cælis affectat? Egresso quoque de carcere rex occurrit ei veniam petens. Cui Thomas. Multum vobis (inquit) prælitit Deus, vt secreta sua vobis ostenderet. Credite in Christum, vt participes esse possitis regni Dei. Dixit autem frater regis suscitatus. Vidi palatium pulcherrimum, quod tu extruxisti pro fratre meo, sed ego merui emere illud. Et rex ait. Palatium pro me fabricatum mihi sit, ibi autem faciat apostolus alium: aut si non valet commune sit ambobus. Apostolus vero ait. Innumerabilia palatia sunt ab initio in cælis præparata, quæ fidei pretio & elemosynis comparantur. Fecit ergo apostolus congregari populos provincie illius, & infirmos diuersis languoribus adduci, & seorsum manere. Eo autem orante super illos corrufcatio maxima descendit, & ita exteruit: vt omnes in terram caderent velut mortui. Apollolus autem dixit eis. Surgite Dñs meus descendit sicut fulgur, & sanabit vos. Qui surgentes sani Deum glorificauerunt, & ad fidem conuersos docuit eos bene

A.C. 69.

virginitatis laudes.

Dionys. & Pelagia. l. 22. c. 79. & contra Adim. ca. 17.

Thomas in carceratur.

A.C. 59. viuere secundum duodecim gradus virtutum, vt naberur in Legendaciis.

S. I.

Thomas in superio rem India nauigat.

Mygdonia.

Isid. in li. de patrib. nou. Test.

Chryf. in Mach. in oper. imp. hom. 2. Thomam non inter- fuisse fu- ueri B. vir- ginis apo- cryphum. Celebra- tur festu die 21. De cemb.

De S. Phi- lippo.

Ioan. 1. Nathana- el quare non fuit Apofol. De his Ab dias 1. 10. hilt. Apo.

POST hac abiit in superiorem Indiam, ubi inter cetera miracula cum illuminasset caecam quandam nomine Syntyche amicam Mygdoniae vxoris Carisij cognati regis, dicta Mygdonia audita doctrina Apostoli conuersa est ad fidem, nec ultra volebat ad totum viri accedere propter eius infidelitatem. Propter quod turbatus Carisius in carcerem Thomam misit & fecit, vt vxor regis germana ipsius Mygdoniae ad ipsam accederet, vt a proposito fidei ea reuocaret. Sed & ipsa regina per Mygdoniam conuersa est. Indignatus vehementer rex propter hoc, consilio Carisij in fornacem ardentem Apostolum mitti fecit: sed illaesus in medio eius permansit. Deum cum ducifecit ad simulachrum solis vt adoraret eum. Apostolus autem genibus flexis ait clara voce, Ecce adoro non idolum, non metallum, non simulachrum sed Dominum meum Iesum Christum, in cuius nomine praecipio tibi demon, qui in eo latitas, vt egressus simulachrum comminuas. Quod cum factum fuisset pofitices templi mugitum dederunt de comminatione Dei sui. Et vnus ex eis accipiens gladium vel lanceam transtulerat Apostolum dicens. Ego vindicabo iniuriam Dei mei. Sicque Thomas migravit ad Dominum: honorifice sepultus. Sed post certum tempus inde translatum est corpus eius. Isid. in libro de ortu & obitu sanctorum dicit. Thomas Apostolus similis saluatori praedicauit Euangelium Parthis & Medis: Persis atque Bragmanis. Intransque orientalem plagam & interna Gentium penetrans, praedicationem suam usque ad titulum suae passionis perducens lanceistransfixus occubuit. Chr. de eo ait, quod ad terram magorum perueniens eos instruxit & baptizauit. Qui postea facti sunt adiutores fidei Christianae. Quod autem Thomas in transitu beatae Mariae non allerit, & postea veniens dubitauerit, scilicet, de corporis eius cum anima assumptione, & ideo virgo Maria cingulum suum ei dederit, ei apprensus in testimonium huius, apocryphum est & non credibile, licet satis pie credi possit cingulum eius haberi in terris, quod dicitur Prati esse, & populo ostenditur.

De conuersatione & martyrio sancti Philippi Apostoli. CAP. XI.

PHILIPPVS, qui interpretatur os lapidis vel manuum, vnus fuit ex duo denario Christi collegio, vocatus & Christo vt sequeretur eum, vt habetur Ioan. 1. qui & Nathanaelem fratrem suum, & doctorem legis in quodolus non erat (inquit Christus) adduxit ad eum, vt Messiam, & tamen Nathanael ita doctus & innocens ad apostolatam non fuit vocatus. Licet autem huius ratio sufficienter assignari non possit, nisi eius voluntas, quae iniusta esse non potest, tamen dici potest ex eo factum, ne conuersio hominum ad fidem per praedicationem apostolicam attribueretur humanae peritiae vel bonitati. Hic apostolus cum per triginta annos per Scythiam praedicasset, & in Hierapoli ciuitate Aethiaca contra haesum Ebionitarum, qui Christum dicunt carnem phantasticam non veram assumpsisse [diu dimicasset] demum a Paganis tentus ad immolandum statum Martis est deductus. Egre- gius autem draco ingens de infima parte basis sta-

tuam suo flatu filium pontificis, qui igne ministrabat in sacrificio, & duos tribunos, quorum ministri Apostolum derinebant occidit, plurimos etiam infecit & languidos reddidit. Dixit autem Philippus eis. Credite in Iesum Christum, & statim hanc deponite: & loco eius crucem Domini erigite, & infirmi vestri sanabuntur, & mortui suscitabuntur. At illi, qui cruciabantur ex illa infirmitate seu infectione clamauerunt, Tantum fac, vt sanemur, & Martem istum comminuemus. Philippus autem praecipit draconi vt in locum desertum abiret nulli nocens. Qui statim disparuit. Apostolus autem Dei oratione sua infirmos omnes illos sanauit, & mortuos vitam restituit & saluti. Et conuersis ipsis ad fidem per annum praedicauit. Ante autem septem dies martyrij sui, omnes Episcopos & presbyteros conuocauit, & eos admonuit ad constantiam fidei seruandam, & populos eis commissos erudiendum. Et cum esset annorum octoginta septem, infideles ipsum captum cruci quam praedicabat ad instar magistri sui affixerunt. Hic habuit duas filias, vnde & vxorem, ante quam vocatus esset ad apostolatam. Quae filiae sacratissimae virgines multos suae sanctitatis exemplo & admonitione ad fidem traxerunt. Quae in pace quiescentes sepultae sunt iuxta patrem, vna a dextris, alia a sinistris. 1. quae 2. s. item Ioseph. Et notandum quod iste Philippus differat ab illo de quo habetur Act. 8. Nam iste apostolus vnus ex duodecim: ille vnus ex septem diaconibus institutis ab apostolis, vt patet Act. 6. Iste Hierapoli sepultus, ille Caesareae requiescit. Ille apostolus duas filias habuit virgines prophetissas, iste diaconus quatuor. Et licet huiusmodi. Eccl. dicitur videretur, quod Philippus apostolus fuit, qui habuit quatuor filias: Hieronymus tamen contrarium sentit, cui magis statum.

De conuersatione & martyrio beati Bartholomaei Apostoli.

CAP. XII.

BARTHOLEMEVS interpretatur filius suspendentis me, vel filius suspendentis aquas. De eo dicit Dionysius in libro de mystica Theologia. Diuus Bartholomaeus dicit plurimam esse Theologiam, & minimam, & Euangelium latum esse & magnum & rursum concisum, vult dicere, quod vna consideratione omnia possunt de Deo affirmari, & alia magis proprie omnia de Deo negari. Euangelium est concisum, id est, breue quo ad finem, qui est fides Christi & charitas. Latum autem & magnum ratione materiae propter innumera documenta & mysteria comprehensa. Hic vnus fuit ex senatoribus ecclesiae & apostolis Christi: vt patet Luc. 9. Et post aduentum Spiritus sancti intravit in Indiam, quae est in fine orbis: & ad quandam ciuitatem deueniens habitare cepit, in templo, ubi colebatur Deus Astaroth. Diabolus autem habitans in illo idolo ita decipiebat homines immittens quasdam infirmitates, vt ipsi infirmi pro sui liberatione sacrificia idolo offerrent, quo facto diabolus ab illa passione illata cessabat. Cum autem templum Astaroth languentibus esset plenum: & quarentibus (vt solitus erat) nullum diabolus per idolum daret responsum, pergunt ad vicinam ciuitatem ubi celebratur Beireth: interrogantes eum quare Deus eorum eis non daret responsum. Qui dixit. Deus vester catenis igneis religatus

A.C. 69.

Hier. in catalo. Colitur primo die Maij.

Philippi duo.

Euseb. 13. Eccl. hist. c. 25. Hier. in catalo.

De S. Bartholom. Egrejiu D. Bartholomaei dictum. Historia hanc quae est in Ab. dia. eccle. sia igno- rat. vnde Radulph. Riuius Tungrensis lib. de can. obser. uantia prop. 11. scripsit passiones sanctorum Bartholomaei Martini & Iudae quas sub quadam deuotione indifferetia colunt sacerdotes, periculo scia officio diuino loquuntur. Ioan. Mol. in Mart. vii.

A.C. 69.

Discipulo D. Bartholomaei.

Bartholomaeus curat daemones.

Diaboli Christus victor.

gatus est, ita vt nec loqui nec respirare valeat, ex quo Apofolus Dei Bartholomaeus ciuitatem vestram ingressus est. At illi. Quis est iste Bartholomaeus? Inquit. Amicus Dei omnipotentis est, & ad hanc provinciam venit, vt euacuaret omnes deos Indiae. At illi da nobis signum eius, in quo valeamus eum discernere inter tot millia hominum & cognoscere eum. Quibus demon ait. Capilli eius nigri & crispi, caro candida, oculi grandes, nares aequales & directae, barba proluxa, habes paucos capillos canos, statura aequalis, vestitus colore albo clauato purpura induitur pallio albo, quod per singulos angulos gemmas habet purpureas. Viginti sex anni ex quibus vestimenta eius & sandalia, nec veterascunt, nec fordescunt, centies per diem orat, centies per noctem Angeli Dei eum comitantur, qui nec eum fatigari sinunt, semper eodem vultu & animo laetus & hilaris perseuerat. Omnia prouidet, omnia nouit, omnium linguarum notitiam habet. Et quod nunc loquor vobiscum, ipse iam nouit. Cum eum quaeseritis si vult, ostendet se vobis, si noluerit, non poteritis inuenire. Rogo autem vos vt cum eum inuenieritis deprecemini eum, ne huc veniat, & similia Astaroth mihifaciat. Eantes ergo cum per duos dies sollicito quaesissent, nec inuenire possent, altera die quidam Damaoniacus ambulans iuxta eum clamauit dicens Apofole Dei Bartholomaeus incendunt me oratione tua. Cui Bartholomaeus ait. Obmutescere & exi ab eo. Qui subito liberatus est. Audiens autem haec rex illius provinciae nomine Polymius cum haberet filiam lunaticam, misit ad illum rogans vt veniret, & sanaret filiam suam daemoniacam. Apofolus vero accedens ad palatium regis, cum vidisset illam catenis ligatam, eo quod appropinquantes sibi moribus lacerabat, iussit eam solui. Cum ministri timerent hoc agere: dixit. Ego daemone illum ligatum teneo, & vos timetis: Quam solutam subito a daemone liberauit. Misit autem rex Polymius multos camelos oneratos auro & argento & lapidibus pretiosis, vt quarentes Dei Apofolus ei praedicta ex munere regio offerrent. Cum ergo inuenire eum non potuissent, reuersi sunt ad regem. Ipse vero Apofolus mane sequenti, cum rex solus esset in cubiculo, apparuit ei dicens. Vt quid per totam diem hesternam me fecisti querere cum auro & lapidibus pretiosis? Haec necessaria sunt tuis, qui terrena & carnalia cupiunt, ego autem nil mundanum requiro. Tunc Apofolus loquens ei de mysterio nostrae redemptionis, ostendit ei Christum diabolum vicisse per mirabilem congruentiam, potentiam, sapientiam & iustitiam. Quibus declaratis dixit Apofolus. Si baptizari disponis, ego tibi & populo dabo Deum vestrum catenis religatum: quod cum affirmasset se facere paratum, die sequenti congregatis sacerdotibus Astaroth, & populo ad templum, cum sacerdotes ei immolarent, in praesentia regis & populorum demon in statua clamare cepit & dicere, cessate mihi ferrimi sacrificia offerre, ne peiora quam ego patiamini tormenta, qui catenis igneis religatus sum ab Angelis Iesu Christi, qui crucifixus est a Iudaeis putantibus eum a morte derineri. Ipse autem Iesus per mortem regiam nostram deicit, & principem mortis Dominum nostrum vinxit. Statimque omnes miserunt funes vt simulachrum euertent: sed non valuerunt. Apofolus autem praecipit daemone, vt idolum illud comminueret, & omnia alia simulachra templi per seipsum confringeret: Quod & factum est & omnes infirmi, qui erant in templo sanati sunt orante pro

A.C. 69.

Signu crucis aduersus daemones praepotens.

Demon qualis apparuit.

Polymij exitus.

Gre. Tur. 1. in glor. pl. marty.

Celebra- tur festum 24 Aug. tenetur

A.C. 69.

tenetur eius corpus haberi Beneuenti, licet & Romano assertante illud habere.

De conuersatione & martyrio beati Matthei Evangeliste. CAP. XIII.

MATTHÆVS vocatus est à Christo dicente. Sequere me, vt cum sederet in teloneo, vt patet Mat. 9. Dicitur autem teloneū secundum Bedam locus vbi vendigalia vel tributa exiguntur.

De sancto Mattheo Apostolo. Bed in 9. c. Mar.

Matth. 2. Luc. 5.

Greg. in Euan. ho. 24.

Abd. 17. hist. Apo. si vetū est eiusdem enim fari nā est, qua superior. Mattheus in Aethiopia quid fecerit.

teloneo, vt patet Mat. 9. Dicitur autem teloneū secundum Bedam locus vbi vendigalia vel tributa exiguntur. Telones enim Græcè, Latine vendigal interpretatur. Quod officium seu exercitium erat auaritiæ deditum & lucris iniustis. Vnde tales Publicani dicebantur, quasi publici peccatores. Et ipse Mattheus Publicanum se vocat: sed Marcus & Lucas cum de eius conuersione scribunt: appellant eum alio nomine, scilicet, Leui. Erat enim binomius, dicebaturque Mattheus & Leui. Interpretatur autem Mattheus donum festinationis vel donator consilij. Leui verò interpretatur assumptus seu appellatus seu additus. Et quia exercitium illud telonarj sine peccato exerceri non poterat, ideo post conuersionem suam ad illud nunquam rediit: sicut Petrus cum focis exercuerat actum piscationis post uocationem suam, quod sine peccato fieri potest. de pœn. dist. 5. negotiorum. Hic igitur Apostolus & Euangelista primus fuit incitatus ad Euangelium describendum Hebraicè pro Iudæis conuersis ad fidem. Et beatus Barnabas discurrens ad prædicandum, & secum illud deferens originale vel transcriptum & ponens illud super infirmos multos sanauit. Post aduentum Spiritus sancti, ad partes Æthiopiæ profectus est ad fidem edocendam in illis partibus. Qui ingressus in ciuitatem Naddauer, inuenit ibi duos magos Zaroes & Arphaxat, qui homines sic dementabant, vt quoscunque uellent arte sua magicæ membrorum officio & sanitate priuare uiderentur. Et in tantam superbiam erecti sunt, vt se quasi deos adorare facerent. Mattheus autem Apostolus habitans in domo illius Eunuchi qui erat dispensator super omnes gazas Candacis reginæ Æthiopum quem in uia reuertentem ab Hierosolymis in patriam Philippus diaconus baptizauerat, vt patet Act. 8. derogabat maleficia eorum. Et duos dracones, quos illi magi arte diabolica procurauerant missos contra Apostolum ad eum perdendum, Mattheus signo crucis vt agnos missos fecit, in desertum que locum sine læsione cuiuscunque abire præcepit. Cæpitque apostolus populo prædicare de gloria paradisi & mysterio incarnationis. Eo autem prædicante, rumor in populo suscitatus est plangentium mortè filij regis: & cum magi eum suscitare non possent ad hoc vocati suadebant regi quòd in consortium deorum transisset, & ideo templum ei extrui curaret. Eunuchus autem Apostolum ad regem adduxit, narrans uirtutem eius. Qui oratione sua eum suscitauit. Hoc uiso rex nomine Aeglippus per diuersas prouincias regni sui misit nuncios dicentes. Venite, uide Deum in effigie hominis latentem. Venit ergo innumerabilis populus cum coronis aureis, & diuersis generibus sacrificiorum offerre uolentes: sed Apostolus eos compefcuit dicens. Viri fratres quid facitis: ego Deus non sum: sed seruus Domini Iesu Christi: quem eis prædicans, cum conuertisset, de illis coronis & muneribus ei allatis & aliis rebus fabricauerunt ecclesiam magnam: intra spatium triginta dierum eam consummantes: in qua Apostolus triginta annis sedet: & totam illam regionem ad Christum conuertit. Rex autem Aeglippus cum uxore & tota familia sua baptizatus est & omni populo suo. Iphigeniam quoque filiam regis Deo dicatam in uirginitatis proposito plus quam ducentis uirginibus præfecit.

xore & tota familia sua baptizatus est & omni populo suo. Iphigeniam quoque filiam regis Deo dicatam in uirginitatis proposito plus quam ducentis uirginibus præfecit.

Defuncto autem Aeglippo successit in regno Hyrtacus, qui uirginem Iphigeniam in coniugium concupiscens, rogauit Apostolum, cuius consilio illa gubernabatur vt hoc ei suaderet, promittens ei dimidium regni si hoc obtinere posset. Apostolus autem dixit ei, vt iuxta morem sui prædecessoris die dominica ad ecclesiam cum populo conueniret, & præsentem Iphigeniam, quanta sint bona matrimonij commendaret. Quod Hyrtacus lætanter accepit putans uisurum Iphigeniæ eius coniugium. Adueniente ergo dominica congregato omni populo & Iphigenia cum sacris uirginibus rex aduenit. Mattheus autem tunc prædicans diu de bonis matrimonij tractauit. Quæ rex mirabiliter collaudauit arbitratus cõclusionem facturum: vt Iphigenia Hyrtaci coniugio assentiret. Sed sefellit eum opinio sua. Nā post commendationem matrimonij subiunxit. Cum ergo tam sanctum sit in se matrimonium si saluo fœdere fidei teneatur, bene scitis adstantes quòd si quis seruorum regis sponfam uisurpare præsumeret, non solum regis indignationem, sed & mortem mereretur crudeliter, non quia uxorem duxisse probaretur, sed quia domini sui uxorem violare præsumeret. Ita etiam tu rex cum scias Iphigeniam æterno regi Christo dicatam & sponfam effectam, quomodo poteris regis potentioris te rapere sponfam sine magna iræ Dei uindicta? His auditis Hyrtacus furibundus abscessit. Apostolus autem constans & increpidus omnes ad tolerantiam animauit, & Iphigeniam ex timore prostratam cum cæteris uirginibus benedixit, & missarum solemniam celebrauit. Misit autem rex incredulus ministrum detestabilem ad perdendum Dei Apostolum. Quem celebrata missa eleuatis in cælum manibus iuxta altare immisso à tergo gladio occidit, & martyrem consecrauit. Quod populus sentiens, ad palatium regis omnia in censurus properabat: sed monitis sacerdotum & diaconorum est detentus. Martyrium autem eius cum gaudio celebrarunt. Hyrtacus autem ab inceptis nõ desistens cum nec per matronas, nec per magos Iphigeniam ad consensum ad sui coniugium inclinare ualeret, totam domum eius nocte igne copioso ualauit: vt ipsam cum cæteris uirginibus concremaret. Sed Apostolus Dei apparens omnem illum ignem à domo Iphigeniæ excussit & ad palatium regis procedere iussit: qui omnia sua consumpsit vix eo solo cum filio euadentibus. Filius in super à demonio arreptus, patris crimina luens, ad sepulchrum Apostoli properauit. Pater uerò leprosus effectus seipsum interemit. Factusque est à populo rex frater Iphigeniæ, qui baptizatus fuerat: & per septuaginta annos regnum illud optime gubernauit, & sibi filij suum Christianissimum in regnum subituenens totā regionem Æthiopiæ ecclesiis repleuit. Postea corpus beati Matthei inde translatum est in Salernitanam ciuitatem, vbi dicitur requiescere.

De conuersione & martyrio beatorum Apostolorum Simonis & Iudæ. CAP. XIII.

SIMON Cananeus sic dictus à uilla Cana: vnde erat oriundus. Idem & Zelotes. Cana enim interpretatur Zelus, germanus Thaddæi Apostoli, qui & Iudas dictus

A.C. 69.

Hanc de Iphigenia historiam Bre. Rom. probauit.

Missarum solemniam Mattheus celebrauit. Mattheus gladio transfoditur.

Celebratur festū 21. Sept.

De sanctis Simone & Iuda. Simon & Iudas qui & Thaddæus dicitur, Apostoli.

A.C. 69.

Abd. lib. 5. hist. Apo. si fides sit penes typpographos.

Simon & Iudas mira in Perfidie operantur.

dictus est. Et Simon quidem interpretatur obediens: vel tristitiam ponens. Iudas autem interpretatur cõfitens vel gloriosus. Thaddæus uerò apprehendens principem. Et Iudas iste primo post aduentum spiritus sancti prædicauit in Mesopotamia & Ponto. Simon uero in Ægypto. Deinde ambo simul Perfidem profecti sunt. Inueneruntque ibi duos magos Zaroes & Arphaxat, quos Mattheus, Apostolus fugauerat ex Æthiopia. Vuarardach autē princeps exercitus regis Babyloniarum ad bellū tunc profecturus cõtra Indos, à diis suis nõ potuit habere responsa: quomodo brē ad ciuitatis proximæ sanū sacerdotem ducis miserūt: vt causam huius taciturnitatis inquirerēt. Quibus responsum est quòd propter aduētum apostolorum Dei non poterat eorum Deus respondere. Quæsit autem per ciuitatem, inuēti ducti sunt ad ducē exercitus. Qui interrogauit eos, qui essent, & vnde, & qua de causa aduenissent. Apostoli autem ad singula responderunt, dixerunt se esse secundum genus Hebræos, & seruos Iesu Christi, & de Iudæa illuc uenisse ob salutem eorum. Princeps autem Vuarardach ad eos dixit. Cùm reuersus fuero à prælio audiam vos. Cui apostoli. Modo magis congruum est te illum cognoscere cuius ope possis victor existere, vel saltem hostes pacatissimos inuenire. Et Vuarardach. Diis nostris potentiores vos uideo: finem ergo belli prædicite nobis. Cui apostoli. Vt Deos tuos fallaces esse noueris, iubemus illis ad quaesita dare responsa, vt dum dixerint qua ignorant, probemus eos per omnia esse mentitos. Tunc fanatici dixerunt grande bellum esse futurum, & multos hinc inde in populo ruituros. Tunc apostoli ridere cœperunt. Et Vuarardach ait. Me timor inuasit: & vos ridetis? Et Apostoli ad eum. Noli timere, quia pax nobiscum intrauit. Et die crastina hora tertia legati Indorum nuntios mittent se tuæ potestati in pace subdentes. Pontifices autem idolorum & ipsi risum leuarunt dicentes duci. Ad hoc isti te securum reddere uolunt, vt incautus manens ab hostibus opprimaris. Cui Apostoli. Non diximus vt expectes vnum mensē, sed vnam diem, & cras in pace victor ex istes. Dux autem exercitus utrosque custodiri iussit, vt ex rei exitu veraces honorarentur. Cùm ergo in crastinum quod Apostoli prædixerāt euenisset, propter quod id dux pontifices incendi iuberet, prohibuerunt Apostoli dicentes. Nos non ad occidendum homines, sed uiuificandum missi sumus. Dux autem miratus, quòd eos occidi prohibuissent, & bonis illorum eis oblata recipere nolissent, induxit eos ad regem dicens. Isti, o rex, sunt Diligentes in effigie humana, qui omnia nobis prædixerunt, quæ facta sunt cū Indis. Cū ista dux narret presentibus illis magis Zaroes & Arphaxat, illi zelo inuidiæ moti dixerunt illos homines malignos esse, & contra regnum subriliter excogitare. Quibus dux ait. Si audetis cum eis confingere? Et magi ad illum. Si vis videre, quia presentibus nobis non audeant loqui, ueniant huc viri eloquentissimi, et cõtra nos loqui ausi fuerint, nos imperitos esse probabit. Adducti ergo sunt coram eis plurimi aduocati, qui per artem magicam eorum ita muti effecti sunt, vt non solum non loqui, sed nec nutibus, quod uellent indicare ualere. Et magi ad regem. Vt scias nos Deos esse, iubemus eos loqui, sed moueri hinc non posse. Quod & factum est. Et magi iterum. Mandamus eos ambulare, sed nisi posse uideri. Quibus peractis dux exercitus Vuarardach aduocatos, ita à Magis confusus ad Apostolos duxit. Quos cū

aduocati uiderent pannosos & contemptibiliter indutos, in animo despexerunt. Quibus Simon ait. Sæpe contingit, vt intra serinia aurata & gemmata uilia habeantur inclusa, & intra uilissimas capas gemmarum monilia pretiosa sint recondita. Et cū quis merces emit, non gestatorem eius, sed rei qualitatem attendit. Promittite ergo uos ab idolorum cultura discedere, & solum Deum inuisibilem colere, & uobis signum crucis in frontibus faciemus, quo magos confutare ualebitis. Quod cū fecissent, & signo crucis eos armassent, ad regem coram Magis reuersi sunt. Quia cū à Magis superari non possent, sed eis insultarent, irati magi multitudinem serpentum aduenire fecerunt, statimque ad iussum regis sunt Apostoli introducti, qui pallia sua extendentes & serpentibus inaptes in magos proiecerunt dicentes. Non moriemini, sed à serpentibus dilacerati dolorum uestrorum mugitus dabit. Cū ergo serpentes carnes eorum dilacerarent, propter dolorem intentum ut lupi ululabant. Rex autem cum adstantibus rogabant Apostolos, vt à serpentibus eos occidi permitterent. Quibus Apostoli. Nos missi sumus (inquiunt) ut mortuos reuocemus ad uitam, non ut à uita præcipitemus in mortem. Facta igitur oratione iusserunt Apostoli serpentibus, ut omne uenenum, quod mordendo in corpora magorum infuderant, sugendo resumerent, & postea ad loca sua redirent. Maiores autem cruciatus magi experti sunt in retractione sui ueneni quàm in moribus eorum. Dixeruntque eis Apostoli. Tribus diebus dolores sentietis, in tertia autem die liberati eritis, ut uel sic à malitia uestra recedatis. Euntes ergo ad habitationem suam post triduum dolorum sine cibo & potu & somno eos manentes Apostoli uisitauerunt, & liberos eos & incolumes reddiderunt dicentes. Non placent Deo coacta seruitia, surgite & abire quo uultis. At illi in malitia perdurantes ab aspectu eorum fugerunt & pene totam Babyloniam contra eos concitauerunt. Contigit interea ut filia cuiusdam ducis ex fornicatione conciperet: parturiens autem masculum, inquirebatur à consanguineis, ex quo concepisset. Illa autem dum diaconum quendam Euphrosymon discipulum Apostolorum inculasset, propter quod parentes puellæ diaconum quærebant occidere Apostoli superuenerunt, & audientes causam interrogauerunt, quando puer natus fuisset. Qui responderunt illa die. Fecerunt autem Apostoli adducere coram se infantem & diaconum illum innocentem. Dixeruntque Apostoli. Dic infantula in nomine domini Iesu si diaconus iste hoc præsumpsit. Et infans unius diei respondit. Hic diaconus castus & sanctus, nec unquam carnem coinquinauit. Cūque parentes puellæ instarent, ut diceret infans auctorem sceleris. Responderunt Apostoli. Nos innocentes absolueret decet, nocentes prodere non decet. Ad prædicationem igitur eorum miraculis confirmatam plus quàm sexaginta millia hominum cum rege baptizati sunt, per annum & menses ibi permanentes ad instructionem eorum. Magi uero illi ad aliam ciuitatem profecti sunt, vbi erant septuaginta pontifices idolorum, quos contra apostolos magi supradicti concitauerant, ut si illuc aduenirent, aut eos sacrificare compellerent, aut occiderent. Apostoli igitur perustrata prouincia prædicando: demum ad ciuitatem illam peruenierunt. Prædicti autem pontifices cum uniuerso populo eos capiunt, & ad templum solis ducentes ad sacrificandum ei compelle-

A.C. 69.

A. C. 69.

Bant. Dæmones autem per energumenos clamare ceperunt. Quid nobis & vobis apostoli Dei viui? Ecce in ingressu vestro flammis exurimur. Tum angelus domini eis apparens dixit. Aut repentinum interitum horum eligite, aut vestrum martyrium. Facto autem silentio dixerunt apostoli. Vt sciatis simulachra vestra plena esse dæmoniis: iubemus ea inde exire & ipsa confringere. Duo igitur dæmones tanquam æthiopes nudi egressi inde omnia idola confringerunt. Quod videntes pontifices in apostolos irruerunt eos trucidantes. In illa hora cum serenitas aeris maxima esset, descenderunt fulgura templum trifariam sciendia. Et illi duo magi præsentibus fulguris in carbones versi sunt. Rex autem Babylonie Christianus effectus corpora Apostolorum ad ciuitatem suam deportari fecit, edificataque ibi Ecclesia miræ magnitudinis honorificè sepelivit. Nunc autem corpora Romæ in Ecclesia sancti Petri esse dicuntur. Horum Legendam scripsit Hebraicè Abdias episcopus Babylonie, sed in Latinum translulit Africanus. De Simone Apostolo quidam scripserunt fuisse crucifixum, vt Irido. de obitu Apostolorum. Eusebius in histo. eccle. & Beda asserunt, quòd post prædicationem eius in Ægypto mortuo Iacobo minore Apostolo factus sit episcopus Hierosolymorum, & tempore Traiani à præfide illius prouincie affixus sit cruci, cum centum viginti annorum esset mirantibus cunctis & ipso iudice, quòd tam decrepitis senex crucis supplicium sustinere potuisset. Sed rei veritas est, quòd iste Simon episcopus Hierosolymorum, non fuit Simon Apostolus germanus Thaddæi, sed alius Simon filius Cleophae. Vnde præfati doctores quod dixerant vt supra postea in suis chronicis retractauerunt. De Thaddæo Apostolo, qui & Iudas dictus est, habetur vna epistola ex canonicis in canone sacrarum literarum Et vt dicitur in histo. eccle. hic missus fuit ad Abgarum regem Edessene ciuitatis sanandum, cuius epistola scilicet Abgari missa ad Christum ante passionem reperitur. Et responsio Iesu ad eum. Sed quia inter apocrypha huiusmodi epistolæ connumerantur. distinct. 15. sancta Romana, ideo eas referre omitimus.

a Nuper ex Germania sub titulo huius Abdiæ prodidere libri decem de historia certaminis Apostolici, Opurini typis excussi: quos vt fide indignos Paulus Papa quartus inter scripta à se damnata reiecit. Sixt. Sen. lib. secundo Bibl. sanct.

¶ De conuersatione & martyrio beati Matthie Apostoli.

CAP. XV.

De S. Matthia Apostolo.

Matthias interpretatur donatus à domino, vel humilis: seu paruus. Hic ab Apostolis post Christi ascensionem in duodecimum Apostolum loco Iudæ proditoris est electus: vt patet Act. 1. vbi dicitur. Cecidit fors super Matthiam & connumeratus est cum vndecim. De qua sorte est duplex modus dicendi. Nam Diony. in libro de eccle. hierar. sic ait. De diuina sorte quæ Matthiæ diuinitus optigit, alij quidem alia sensere meo iudicio non rectè: aperiam autem & ipse quid sentiam, videtur mihi scriptura sortem appellasse diuini quiddam & præcipui muneris, per quod illi choro sacratissimo insinaretur,

quis esset diuina electione declaratus. Hieronym. autem & Beda dicunt has sortes fuisse quibus in veteri testamento frequenter utebantur. Vnde 26. q. 2. nò exemplo. ait. Non exemplo Matthia sortibus est vtendum, quia priuilegia paucorum communem legem facere non possunt. Quare autem in veteri testamèto pernitebantur sortes, nunc autem prohibentur, ponit rationem Gratianus. 26. quæst. 2. fors non est. s. his ita. Et de triplici genere sortium, scilicet consulatorio, diuinatorio, & diuinatorio, habes diffusè in 4. par. titu. de superstitionibus. Post aduentum igitur Spiritus sancti Iudæam in sortem accepit, prædicationi ibi insistenti & miracula faciens. In quadam Legèda quæ Treueris habetur, sic de eo legitur, Matthias in lege domini erat doctissimus, corpore mundus, animo prudens, in soluendis questionibus sacræ scripturæ acutus, in consilio prouidus, in fermocinatione expeditus. Qui cum per Iudæam prædicaret, multos signis & prodigijs conuertebat. Vnde Iudæi inuidentes ipsum in concilio statuerunt. Duo igitur qui eum de blasphemia accusauerant, in eum primi lapides miserunt iniuste condemnatum. Qui cum lapidaretur, à quodam securi in capite percussit. Ipse extensis in cælum manibus spiritum Deo reddidit, cuius corpus de Iudæa translatum Romam, exinde Treueres, secundum illam Legendam, deportatum est, sed secundum alios Romæ dicitur communitè requiescere in Ecclesia sanctæ Mariæ maioris sub lapide porphyretico, cuius caput populo demonstratur. De Iuda Iscariothe in cuius locum substitutus fuit Matthias, historia, quæ narrat de ortu eius & progressu, & quòd patrem occidit, & matrem in vxorem duxit ignorans illos esse parentes suos, propter quod hoc cognitò ad Iesum pro venia accessit, prosequi omitimus, quia dubia de veritate censetur.

¶ De conuersatione & martyrio beati Marci euangelistæ.

CAP. XVI.

ROST istos duodecim Christi Apostolos, iustos sæculi iudices & vera mundi lumina, qui Ecclesiam suo sanguine fundauerunt super lapidem viuum electum Iesum Christum, quorum doctrina fulget Ecclesia vt sol luna, tangemus breuissime ea quæ sunt scripta de quibusdam alijs Apostolorum discipulis, qui sanctitate & doctrina mirabiliter effulserunt. Et primo de Marco euangelista qui fuit discipulus Petri, & in baptismo filius, sacerdos de tribu Leuitica originem ducens. Interpretatur sublimis mandato, certus, declinatus. Hic cum Petro Romam profectus est, quem rogauerunt fideles, qui Romæ erant, vt euangelium quod Petrus prædicabat ad perpetuam eorum memoriam scripto commendaret. Ille autem quod ex ore magistri perceperat, fidei stylo conscripsit. Petrus autem pium furtum comperiens & diligenter examinans, vbi omni veritate plenum conspexit, recipiendum ab omnibus fidelibus approbavit. Hic (vt ait Hieronym.) dicitur sibi digitum amputasse, vt sacerdotio ineptus haberetur scilicet in noua lege, quod egit ex magna humilitate familiari consilio Spiritus sancti. Nam secundum communem legem hoc omnino prohibetur. Vt distinct. 55. si quis in glo. Præualuit tamen Petri authoritas, & (vt creditur) digito sibi diuinitus restituito,

A. C. 69.

restituito, sciens Petrus eius constantiam in Aquileiâ destinauit, vbi verbum Dei prædicans innumeras gentium multitudines ad fidem traxit, & ibi etiam euangelium scripsit, quod vsque in præsentem diem in Ecclesia Aquileiensi cum summa veneratione conseruatur. Tandem beatus Marcus Hermagoram ciuem Aquileiensem ad fidem per eum conuersum Româ ad beatum Petrum adduxit. Qui eum in Aquileia episcopum ordinauit. Hermagoras autem suscepto officio cum Ecclesiam Aquileiensem, quæ nunc patriarchatus dignitatem habet, optime gubernaret, tandem ab infidelibus captus martyrio coronatus est. Postea vero Marcus à beato Petro in Alexandriam missus est, in qua primus verbum domini prædicauit. In primo autem eius introitu, vt ait Philo disertissimus Iudæorum, maxima multitudo in fide & deuotione & continentia obseruatione ei adunata est. In eius etiam commendationem Petrus Damianus, sic ait in sermone. Tantam ei Deus apud Alexandriam gratiam erogauit, vt omnes qui tunc ad fidei rudimenta confluerent, mox per continentiam & totius supernæ conuersationis instantiam tanquam ad monasticæ perfectionis fastigium peruolarent. Ad quod non modo miraculorum prodigijs, non tantum prædicationum eloquijs, sed etiam eximijis prouocabat exemplis. Ingresso autem Alexandriam, subito calcamentum eius fractum est atque solum. Quod in spiritu intelligens ait. Verè expeditus fecit dominus iter meum, nec Sathanas impedire poterit, quem dominus ab operibus mortuis absoluit. Vidensque Marcus quemdam consuetum veteres calceos, dedit ei calciamentum suum rescindendum. Qui in ipso opere grauitè in sinistra manu vulneratus est. Vnde exclamans ait, Vnus dominus. Quo audito ait Marcus. Verè prosperum fecit dominus iter meum. Et spuro suo vulneris tangens subito sanauit eum. Vocabatur autem homo ille Ananias, qui induxit eum in domum suâ. Et sciscitatus quis esset & cuius conditionis, cum ille diceret se esse seruum Iesu Christi, dixit Ananias, Vellem ego hunc dominum tuum videre. Et Marcus Ego tibi eum demonstrabo. Euangelizansque illi misteria Christi ad fidem conuertit & baptizauit. Audientes autem viri ciuitatis illius quemdam Galilæum aduenisse, qui Deorum suorum sacrificia contemneret, posuerunt ei insidias ad perdendum. Quod cum euangelista cognouisset, dictum Ananiam, quem sanauerat episcopum ordinans, inde recessit: & Pentapolim ad prædicandum profectus est. Et post duos annos Alexandriam rediens fideles ibi multiplicatos inuenit. Pontifices autem templo eum comprehendere nitentur. Cum autem in solemnitate paschali beatus Marcus missam celebraret: conuenerunt ad eum infideles, & fune in collum eius missò ipsum per ciuitatem trahebant dicentes. Trahamus bubalum ad loca buculi. Carnes autem eius in terram defleebant, & lapides sanguine rigabantur, postea in carcerem mittitur, &

Marcus Alexandriæ miracula perpeprat.

a Marcus missam celebrat. Metaphastes habet λετςγιων: nam interpretes reddidit ministerium, quia sicut τω λετςγιων ατ. interpretes cõmunis reddidit ministrantibus sic τω λετςγιων ille qui interpretatus est Metaph. ministerium vertit.
b βσουλθ est Latine bubulcus sicut candidati lingua Græca sciunt, vnde loca buculi sunt tuguria vel mappalia bubulcorum, quæ Metaph. interpretes bubulco stabular reddidit.

A ibidem ab angelo confortatur. Sed & ipse Iesus eum visitans confortauit dicens. Pax tibi Marce euangelista meus, Noli timere, quia ego tecum sum, & eruate. Mane ergo factò, iterum mitrentes funem in collum eius per ciuitatem hincinde trahebant dicentes. Ducite bubalum ad loca buculi. Ille vero dum traheretur, Deo gratias agebat dicens. In manus tuas domine, commendo spiritum meum. Sicque spiritum emisit circa annum domini. 57. sub Nerone. Cùm autem Pagani vellent corpus exanime comburere, subito orta est tempestas grandis cum tonitruis & fulguribus tanta vt fugientes omnes eua dere niterentur. Fideles autem interea corpus rapientes in Ecclesia cū reuerentia sepelierunt. Anno autem domini 467. Veneri manu armata corpus sacrum de Alexandria tulerunt, & Venetias afferentes Ecclesiam mire pulchritudinis fabricantes honorificentissimè collocauerunt. In tanta autem veneratione Ecclesia beatorum Marcum habet, vt in Alexandria Ecclesia, quam Marcus fundauit, sit sedes patriarchalis prima post Constantinopolitanam, quæ prima erat post Romanam, vt patet. dist. 22. renouantes.

A. C. 69. Iesus Marcum euangelitam visitat.

Alexandria Ecclesia patriarchalis secunda.

a Quod Alexandrina Ecclesia sit Patriarchalis, & prima post Romanam, non tam B. Marco, quàm B. Petro tribuendum est. Nam veteres illi, qui Petrum Ecclesie totius caput & pastorem facile agnoscebant, Ecclesiam Alexandrinam quam Petri discipulus fundauerat, primum locum in Ægypti partib. tenere facile permiserunt, idque ob Petri dignitatem, quæ Christiani omnes omnium Christianorum principem cognouerunt, lege Sand. lib. 7. de visib.

¶ De conuersatione & obitu beati Lucæ euangelistæ.

CAP. XVII.

LUCAS euangelista non vnus ex septuaginta duob. discipulis Christi fuit, vt quidam opinantur, sed secundum Hieron. discipulus Apostolorum fuit conuersus ad fidem Christi post eius ascensionem. Natiua fuit Sirus, cuius Antiochenus, arte medicus, Pauli Apostoli comes indiuiduus. Vnde apostolus 2. ad Timoth. 4. Lucas est mecum solus. Et 2. ad Cor. 5. de eo dicit. Ordinatus ab Ecclesiis socius peregrinationis nostræ. Sicut autem Marcus non ex visu sed auditu à Petro suum conscripsit euangelium, ita & Lucas non ex visu, vt Matthæus & Ioannes, sed ex auditu à Paulo, qui euangelium habuit à Iesu Christo, [suum composuit euangelium] quod etiam approbatum fuit à patribus primitiuis. Vnde de eo Apostolus, Cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Licet autè multi scripserint euangelia vel actus apostolorum, tamen non sunt acceptata in canone tanquam vera & indubitata, nisi istorum quatuor euangelistarum, scilicet Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis. Nec actus apostolorum nisi descripti per Lucam. Euangelia alia vel actus apostolorum descripti ab alijs, & alijs apostolis intitulata inter apocrypha computantur, vt dubia de veritate, quod patet distinct. 15. sancta Romana. Scripsit autem Lucas in Græco. Vnde euangelium eius secundum Hieron. Græcam redolet eloquentiam. Et interpretatur Lucas surgens vel eleuans, vel secundum derivationem dicitur à luce. Hic nec vxorem, nec filios legitur

Hieron. in Catal. vir. illust.

2. Corin. 8.

Quatuor euangelia sunt tantum in canone recepta.

A. C. 69. legitur habuisse, sed in virginitate domino deseruisse. Qui & plenus Spiritus sancto ætatis suæ octogesimo quarto anno obiit in Bithynia postquam crucis mortificationem in suo corpore pro Christi nomine iugiter portauisset. Sicut autem Matthæus in homine, Marcus in leone, Ioannes in aquilla, ita & Lucas in boue per Ezech. in 1. capit. & per Ioan. in Apoc. 4. cap. figurate designantur. Propterea autem in his animalibus sic designantur ex principiis descriptionis euāgelij eorum. Matthæus enim inchoauit à genealogia patrum, ex quibus Christus in quantum homo descendit, ideo in homine figuratur. Marcus vero inchoauit à prædicatione Ioannis Baptiste clamantis in deserto tanquam leo rugiens, ideo in leone. Lucas initium sumpsit à templo in quod ingresso Zacharia cum sacrificio vitulorum fuit sibi nunciata Ioannis natiuitas, & ideo in vitulo demōstratur quod in templo offerebatur. Ioannes vero, in principio erat verbum, intonuit volans vsque ad diuinitatem verbi nunciandam, & ideo per aquilam quæ cæteris altius volat insinuat. Vel ex eo quod omnes Christum annunciant hominem in incarnatione, vitulum in crucis immolatione, leonem in resurrectione, aquilam in ascensione, ideo in his quatuor animalibus euāgelistæ designantur. Vnde Ezech. 1. dicitur quod quodlibet illorum quatuor animalium habebat quatuor facies, scilicet hominis, leonis, bouis, & aquilæ. Vel secundum Gregor. super Ezech. In his comprehenduntur omnes electi Ecclesiæ quorum caput est Christus, qui omnes quatuor virtutibus sunt præditi signatis in his animalibus. Prudentia scilicet in homine, qui solus inter animalia est ratione præditus, & prudentia est recta ratio agibilem, Fortitudine in leone, secundum illud. Leo fortissimus bestiarum. Temperantia in vitulo, qui est animal immolatiuum, & per temperantiam quiescit de corpore suo facit sacrificium mortificans passiones concupiscibilis. Iustitia in aquila, qui irreuerberato oculo respicit spheram solis, & iustitia soli comparatur, secundum illud. Timentibus nomen domini orietur sol iustitiæ, de quibus electis Gratianus. 12. quæst. 3. exponit illud psalm. 8. ex his omnibus. Animalia tua, scilicet possessa à Deo per gratiam, habitabunt in ea scilicet hereditate, de qua Iocutus fuerat, videlicet superam gloriæ, & hoc in dulcedine scilicet charitatis, quam tu Deus parasti pauperi, id est, humili. Et sequitur. Deus dabit verbum euāgelizantibus.

Gregor. in Ezech. ho. 2. & 4.

Cur singulis euāgelistis animal præcipuum assignatur.

Gregor. in Ezech. ho. 2. & 4. Ezechielis Animalia significat electos.

Prou. 30.

Malach. 4.

Psal. 67.

Celebratur festum 18 Octob.

De conuersatione & martyrio beati Barnabæ Apostoli.

CAP. XVIII.

De S. Barnaba Apostolo.



BARNABAS Leuitæ natione Cyprius, vnus ex septuaginta duobus discipulis fuit. Interpretatur autem filius consolationis, vel filius concludens. Hic multum commendatur in actibus Apostolorum. Et ex numero septuaginta duorum discipulorum Christi solùm Barnabæ festum per totum orbem solemnizat Ecclesia. Hic fuit datus in socium Paulo ab apostolis ad prædicandum in gentibus & procurandum elemosynas pauperibus Christianis in Hierusalem congregatis in communi de gentibus, præcipue tempore famis, quæ fuit sub Claudio imperatore per orbem, quod testatur ipse Paulus ad Gal. 2. dicens quod cum contulisset euāgelium cum Petro, Iaco-

Act. 13.

Act. 11.

Abo minore & Ioanne Hierosolymis, dexteræ ei dederunt & Barnabæ societatis tantum vt memores essent pauperum, qui erant in Hierusalem. Ipse etiam Barnabas fuit, qui Saulum conuersum in Paulum post triennium suæ conuersationis euntem Hierosolymam præsentauit coram Apostolis, insinuans veram eius conuersionem, quam multi non credebant sed fictam, vnde non audebant se ei iungere. Fuit hic valde ordinatus quo ad seipsum, quo ad Deum, & quo ad proximum. Quantum ad seipsum fuit ordinatus, quia secundum omnes potentias, scilicet rationalem, concupiscibilem, & irascibilem. Ordinatur enim rationalis per lumen veræ cognitionis, hæc fuit in eo non solum modo communi, scilicet per veram fidem, sed singulari, quia inter doctores & prophetas connumeratur Act. 13. vbi dicitur quod Antiochiæ in Ecclesia erant doctores & prophetae in quibus Barnabas & Simon &c. Er vt scribit beatus Dositheus, Barnabas fuit primus qui à Romæ prædicauit Christum. Concupiscibilis bene ordinatur cum est munda à puluere mundanæ affectionis & cupiditatis, quod habuisse Barnabam ostenditur Act. 4. vbi dicitur, quod Ioseph qui vocabatur Barnabas, habens agrum vendidit illum, pretium eius ponens ad pedes Apostolorum. Irascibilis tantum regitur per robur fortitudinis, aggrediendo ardua prout oportet, & patienter sustinendo aduersa. De hoc testimonium ei reddiderunt Apostoli dicens ad fideles Antiochenos, ad quos cum Paulo eum cum literis destinarunt. Act. 15. Cum charissimis nostris Paulo & Barnaba, qui tradiderunt animas suas, id est, vitam pro nomine domini nostri Iesu Christi, pro quo demum martyrium ignis tolerauit, vt infra dicitur. Quo ad Deum fuit bene ordinatus deferendo diuinæ autoritati, maiestati & bonitati. Autoritati diuinæ detulit in eo quod officium prædicationis, quod à Deo institutum est, non sibi usurpauit: sed à Deo missus fuit, secundum illud Act. 13. Dixit Spiritus sanctus, segregate mihi Paulum & Barnabam ad opus, ad quod assumpsi eos, scilicet prædicationis. Maiestati Dei detulit, quia cum diuinam maiestatem aliqui vellent sibi & Paulo attribuire, & sacrificare vt Diis pro sanatione cuiusdam infirmi appellantes Barnabam Deum Iouem & Paulum Mercurium, scissis vestibus in signum detestationis eos retraxerunt, asserentes se non Deos, sed homines seruos Iesu Christi. Act. 14. Diuinæ bonitati detulit quia cum bonitati gratia Dei, qua non ex operibus nostris, sed sua liberalitate nos saluat gratis, quidam conuersi ex Iudæis detraherent, asserentes sine circuncisione & obseruantia legalium nõ posse quemquam saluari, resisterunt eis Paulus & Barnabas, asfirmantes solum bonitati gratia Dei sine legalibus fideles salutem æternam consequi, & contra errorem aliorum ab Apostolis de Hierusalem Antiochiam epistolas detulerunt procuratas. Act. 15. Quo

A. C. 69.

Act. 9.

D. Barnabæ laudes.

Homo quo bene ordinat.

Clemens li. 1. hit. & Dosithe. in Syno.

a Barnabas primus Christum Romæ prædicauit, qui tamen paulo post rediit vniuersumque Clementem ad Christi fidem commouit, vt lib. 1. recog. idem Clemens scribit quod propterea Ro. Ecclesiam fundasse dicendus non est: cum tam paruo tempore ibi fuerit; nec illos ibi baptizasse legatur, scilicet voluit Deum hunc honorem vicario suo D. Petro seruare, qui ante D. Paulum in ea vrbe Romanam fundauit Ecclesiam & multos ad Christum ibidem conuertit: quorum fides teste D. Paulo Rom. 1. in vniuerso orbe antequam D. Paulus eo veniret annunciabatur.

ad pro

Ad proximum fuit optime ordinatus eum iuando, verbo & exemplo & temporalis subsidio. Verbo quidem, quia continue & sollicitè verbum Dei proponebat, vnde dicitur Act. 15. Paulus & Barnabas demorabantur Antiochiæ docentes, & euāgelizantes verbum Dei. Exemplo autem, quia vita sua fuit valde exemplaris. Fuit omnium virtutum bonitate conspicuus, gratia Spiritus sancti plenus, in fide præclarus. Nam Act. 11. dicitur de eo quod horrabatur omnes in proposito cordis permanere in domino, quia erat vir bonus plenus Spiritu sancto & fide. Temporalis subsidio, quia procurauit cum Paulo elemosynas, & detulit iis qui erant in Hierusalem. Elemosynam etiam spirituale exercuit remittendo offensam quam sibi fecerat Marcus sobrinus eius in relinquendo ipsum & Paulum vt iret ad visitandum suos consanguineos quadam affectione sensuali deuictus. Act. 20. Postquam autem Paulus & Barnabas diu simul discursissent per mundum prædicando, demum Angelus Paulo reuelauit quod pergeret Hierusalem. Barnabæ autem reuelatum fuit vt iret in Cyprum, quibus adiuuicem conferentibus, Barnabas prostravit se ad pedes Pauli cum multis lachrymis ex intima amicitia profusus dicens. Nunc Cyprum vado vitam ibi finiturus, pro dolor faciem tuam amplius non videbo. Cui compatiens Paulus ait. Noli flere, quia sic est voluntas domini. Nam & mihi apparuit dominus hac nocte dicens. Noli prohibere Barnabam ire in Cyprum, quia multos ibi illuminabit, & martyrium consummabit. Discedentes ergo abinuicem, Barnabas cum Marco sobrino suo de quo supra, qui etiam eius passionem Græcè scripsit, sed Beda eam in Latinum translulit, profecti sunt Cyprum. Qui euāgelium sancti Marthæ secum deferens, & illud super infirmos ponens, multos sanauit. Quadam autem die cum videret Barnabas viros & mulieres nudos simul currentes & sua festa celebrantes, indignatus tanta inhonestate maledixit templo. Et subitò pars eius corruens multos illorum oppressit. Er cum intrasset Salaminam ciuitatem, quidam Iudæus magus concitauit seditionem contra eum. Compræhendentes igitur Iudæi Barnabam multis iniuriis affectum ad iudicem trahere festinabant. Timentes autem ne liber dimitteretur à præside, funem in collum eius miserunt, & eum trahentes extra ciuitatem igni combusserunt. Nec sic sariati cum ossa eius in quadam loculo ponere disponent, & in mare præcipitari, Ioan. qui & Marcus noctu ea rapuit & in crypta sepeliuit. Quæ ibidem lauerunt vsque ad quingentesimum domini annum, & tunc præside Gelasio & imperante Zenone reuelata sunt & inde leuata.

A. C. 96.

Act. 11.

Barnabas in Cypri nauigat.

Barnabæ mors.

Celebratur festum 11. Iunij.

De conuersatione beate Mariæ Magdalene.

CAP. XIX.

De Mariæ Magdalena.



MTER Christi discipulos & discipulas fuerunt Maria Magdalena & Martha sorores, & Lazarus eorum frater à Christo familiariter dilecti, qui de stirpe regia descendentes ex populo Iudæorum patre Siro nuncupato & matre Eukaria magnas opes patrimonij sui sic inter se diuiserunt, vt Mariæ quoddam castrum Magdalen dictum (vnde Magdalena nuncupata est) in partem contigerit, Martha vero ca-

Astellum Bethaniæ quod erat prope Hierosolymam ad duo miliaria, Lazaro autem militia vacari, pars non modica Hierosolymorum. Interpretatur autem Maria quasi amarum mare, vel illuminatrix vel illuminata. Communiter autem tenetur hanc Mariam fuisse illam peccatricem, quæ pedes Iesu lachrymis lauit & capillis suis terxit in domo Simonis, de qua habetur Luca 7. cap. hoc expressè asserunt Grego. & August. Licet aliqui vt Hieron. & Orig. dicant aliam fuisse. Et 1. quæst. 7. si quis omnem, ex concilio 7. dicitur. Nouimus Mariam primùm peccatricem, quamuis post conuersionem sanctam & castam, tamen inter Diaconissas computatã non esse. Et nota quod dicitur Diaconissa, non quod habeat ordinem Diaconatus, sed officium legendi euāgelium in matutinis cum homilia. Magna autem beneficia Christus ei contulit, & signa dilectionis ostendit, vt vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Nam ab ea septem demonia eiecit, suam hospitam & procuratricem in itinere habere voluit ministrando ei Rom. 5. de facultatibus suis, vt refert Luc. eam à querelis aliorum dulciter excusauit, videlicet apud Simonem immundam & peccatricem dicentem, apud forem eam otiosam asserentem, apud Iudam & socios prodigam calumniantem. Lachrymantem videns, lachrymas ex compassione continere non valuit. Eius dilectione Lazarum fratrem quadriduanum à mortuis suscitauit. Sororem eius Martham à fluxu sanguinis per septem annos perpeffam secundum Ambros. sanauit. Hæc tempore gratia prima solemnem poenitentiam inuenit. Domini pedes & caput pretioso vnguento perunxit. Sedens secus pedes domini ad audiendum verbum eius, optimam partem elegit. Iuxta crucem in passione Christi fuit. Vnguenta ad vngendum etiam defunctum parauit. Deniq; surgentem cum victoria Iesum, viderat inferis. Prima meretur gaudia quæ plus ardebat cæteris. Apostolorum Apostolam fecit, dum eam ad nuntiandum gloriam suæ resurrectionis primam misit. Hanc inter mulieres legimus populis prædicasse. Quod autem à quibusdam Maria desponsata Ioanni euāgelistæ dicitur, quia Christus eum de nuptiis eduxit vocans ad seruandum virginitatem, Maria indignata se voluptatibus exposuit, hoc ea facilitate contemnitur, qua probatur. Nec habet veri similitudinem, vt ipsa opulenta, nobilis, & pulcherrima pauperulo, ignobili & inculto nuberet.

A. C. 69.

Greg. ho. 33. in euan. August. de conf. euā.

Diaconissæ quæ dicantur. Beneficia à Christo Magdalene collata.

Luc. 8. Luc. 7. Luc. 10.

Ioan. 12. Ioan. 11.

Luc. 7. 10. Ioan. 19.

Ioan. 10.

§. I.

POST passionem igitur domini lapsi aliquot annis Iudæi fugatis Apostolis, de partibus illis insurgentes contra Mariam, Martham, & Lazarum fratrem earum, Marcellam pedissequam Marthæ quæ Christo disputante contra Phariseos clamauerat, Beatus venter quæ portauit &c. & Celidoniū quem à natiuitate cæcum Christus illuminauerat, & Maximinum vnum ex septuaginta duobus discipulis Christi & plures alios fideles nauim imposuerunt sine gubernaculo pelago exponentes, vt quàm citissime submergerentur. Sed diuino nutu Massiliam incolumes peruenerunt, & de nauim egressos cum nullus hospitiu eos reciperet, posuerunt se in quadam porticu templi Deorum illius regionis. Venientibus autem ad immolandum idolis Maria Magdalena cepit prædicare, & de cultura Deorum arguere, de cuius sapientia & eloquentia mirabantur omnes. Apparuit

Magdalena cum suis Massiliam delata. Hæc præter publicam famam testatur Breviar. Rom. Tri. con.

A. C. 69. Apparuit interea Maria Magdalena in somnis principi provinciarum & vxori eius ter, dure increpans crudelitatem eorum, quod delicias & diuitiis abundantes sine re sanctos Dei fame cruciari. Qui timentes eos humane susceperunt. Audientes autem princeps & vxor eius cum populo predicacionem Mariarum Christum annunciantis & virtutes eius, cum essent steriles, dixerunt ei. Si nobis vales obtinere a Christo tuo, vt filium masculum habeamus, parati sumus obtemperare dictis tuis & credere in Christum: quod Maria Magdalena precibus impetrauit, exindeque mulier concepit. Quia vero Maria commendauerat Petrum Apostolum Romam existens principalem magistrum huius doctrinarum miraculis plurimis eam comprobantem, disposuit princeps illuc accedere pro pleniori informatione, quem vxor etiam pragnans sequi voluit, eiusque Maria signum crucis in humeris fecit, ne hostis antiquus eorum iter impediret. Navigantibus ergo illis repestas magna exorta est, propter quam maronam illam dolores partus arripuerunt, & enixa masculum in partu expirauit. Princeps autem vehementer expauit, tum ex morte vxoris, tum ex morte paruuli vagientis secuta, cum lacte non posset nutriri. Cum autem nauarum corpus defunctarum in mare vellente proicere, occurrit eis quidam collis ad modum paruula insula in mari. Ad quem descendentes matrem cum paruulo vagienti posuerunt comendantes illos Mariarum Magdalena. Iterque suum persecuti Romam applicuerunt. Et Petrum Apostolum visitans ipse princeps reuerenter de singulis edoctus est, & charitatiue susceptus. Qui ei renunciauit infortunium in mari & mortem vxoris. Confortauit autem eum Petrus dicens, quia dominus eum consolaturus esset. Porro reuertens princeps ad propria per mare, appropinquans loco collis illius ubi cadauer vxoris cum paruulo dimiserat, descendit de nauis, inuenitque vxorem viuam cum paruulo, qui nimium laticati de tanto miraculo immensas gratias Deo reddentes, & meritis breuiter Mariarum Magdalena totum attribuentes, ad ciuitatem suam postea deuenierunt, narrantes miracula Dei. Et destruentes omnia idola ciuitatis, Ecclesias construxerunt plurimas, fidem & baptismum plurimis recipientibus. Et beatum Lazarum Massiliensis episcopum praefecerunt. Exinde ad Aquensem ciuitatem transeuntes populum illum ad fidem induxerunt ordinato ibi in episcopum beato Maximino: de quo supra.

Petrum Magdalena commendat.

Massilienses ad Christi fide conuertuntur.

§. II.

DENIQUE beata Maria Magdalena diuinae contemplationis auida, asperrimam heremum petiit, & in loco diuinitus preparato triginta annorum spatio hominibus incognita mansit. In quo loco nec aquarum erant fluentia, nec arborum folatia, vt ex hoc ostenderetur quod redemptor noster non terrenis epulis, sed caelestibus refectionibus disposuerat eam faciare. Qualibet autem die septem horis canonicis ab Angelis in aethera leuabatur, & caelestium agminum gloriosos concentus corporalibus etiam auribus percipiebat, quibus tanquam suauissimis dapibus quotidiana saginata, & inde per Angelos ad proprium locum restituta corporeis cibis non egebat. Sacerdos autem quidam solitarius & vitam heremiticam agere cupiens sibi, cellulam fabricauit

A prope ad miliare cum dimidio ad dictum locum. Vna autem diuersi dominus aperiens oculos dicti heremitarum, vidit oculis corporeis Angelos in humana specie eleuantes a terra ex dicto loco quandam mulierem, & iterum post horam reponentes illam: Quo cum pergeret appropinquans ad locum incipiebat desistere, retrocedens vires pristinas resumebat. Ex quo intelligens mysterium Dei esse, adiurauit in nomine Iesu Christi vt si homo esset sibi indicaret quis & qualis esset. At Maria Magdalena dixit se esse illam peccatricem, de qua in euangelio legitur narrans ei tempus suae inibi mansionis, & septenariae quotidie per Angelos subleuationis, mandans ei, vt beato Maximino hoc reuelaret. Et cum esset de corpore migratura, domino reuelante, die dominica sequentis in aurora eam in Ecclesia expectaret, vt daret ei viaticum. Quod cum fecisset, ille ex hoc magnum gaudium suscepit, vt autem praedixerat beato Maximino eam in Ecclesia expectante, apparuit beata Maria duobus cubitis a terra eleuata in medio Angelorum & multo lumine circumdata. Quae coram clero & populo cum multis lachrymis Eucharistia sumpta spiritum ibi reddidit Deo, sepulta iuxta altare. Egeffippus satis concordat cum dicta historia.

A. C. 69.

Magdalena mori. bunda Eu charistia suscipit.

De D. Martha.

De conuersatione beatae Marthe.

CAP. XX.

MARTHA soror Mariae Magdalena vt dictum est in ca. praecedenti post ascensionem domini cum Maria & aliis pluribus missis a Iudeis in nauiculam vt submergerentur, deuenierunt Massilia, quarum verbis & exemplis conuersa est ad fide illa regio. Erat autem tunc teporis super flumen Rhodanum in nemore quodam inter Arclate & Auenionem draco quidam quem vocant Tarraschon, qui media sui parte habebat formam piscis, alia vero formam animalis terrestris, crassior boue, longior equo, habens dentes ad modum ensis acutos. Qui latens in flumine omnes transeuntes perimebat, & naues transeuntes submergebat. Venerat autem per mare de Galatia Asia ad Leuiatham generatus, qui est serpens aquosus & ferocissimus, ad quem Martha a populis illius regionis rogata accessit, & signo crucis ei ostenso, ac aqua benedicta asperso, vt ouis mitis effectus ab ea cingulo suo ligatus & inde educatus, a populo lanceis & lapidibus perimitur. Exinde de consilio sui magistri sancti Maximini magnam Ecclesiam fieri ibi praecipit, & habitationem suam iuxta eam, vbi congregata ad eam magna multitudo mulierum ad feruendum Deo aspera vitam duxit, carne non comedens, nec oua, vel caseum, vinum non bibens, semel in die comedens, centies in die totidem nocte genua in oratione flectebat. Nusquam legitur habuisse vi-

a Hoc redolet Rabbiorum anilem de Leuiatham traditionem: illi enim in Thalm. ord. 4. tract. 3. aiunt Deum quinta die creasse pisces duos magnitudinis pene interminatam Leuiatham appellatos, quorum ille femellam occidit, eiusque carnes salitas pro epulis delicatissimis electis praeperauit. Marem autem reseruauit viuum, vt cum eo successiuo die horis luderet. vide Sixtum Sen. lib. 1. biblioth. vbi agit de tertio & quarto libro Esdrae, hoc autem dico, non vt Draconem illum a D. Martha occisum negem, sed solum eius generationem a Leuiatham vnde sit producta insinuem, cui non assentiendum puto.

rum

A. C. 69. rum autem hominum contubernium. Quemdam Auenionem submersum & defunctum vitam restituit & salui, qui infidelis erat.

§. I.

REVELAVIT autem dominus ei obitum suum per annum antequam moreretur, in quo toto febricitauit. Sed ante octauum diem ipsius obitus Angelorum choros animam sororis tunc defunctae in caelum deferentes audiuit, cui & dixit. O soror mea dilecta Maria viuas cum magistro & hospite meo in sede beata. Congregati quoque fodalibus hoc eis intimaui. Adueniente tandem die obitus sui, admonuit suos vt accensis luminaribus vsque ad obitum suum circa eam vigilarent. Media autem nocte somno grauitatis adstantibus, ecce ventus vehemens qui extinxit luminaria omnia. Illa vero malignorum spirituum turbam cernens, orare coepit & dicere. Mi pater heli. Mi hospes chare congregati sunt seductores ad me deutorandum, scripta tenentes quae gessi. Heli ne elongeris a me, sed in adiutorium meum intende. Et ecce subito sororem Mariam vidit cum multitudinem Angelorum ad se venientem cum facula accensa, qua extincta luminaria sunt rursus accensa. Cum altera alteram vocaret, ecce Christus aduenit dicens. Veni dilecta hospita mea, & sicut me suscepisti in hospitio tuo terrestri, sic te hodie suscipio in hospitio caelestis gloriae. Appropinquantemque hora transitus sui, fecit se extra deferri vt caelum videret, & poni in terram super cinerem, & signum crucis coram se teneri, & passionem domini secundum Lucam coram se legi. Cum autem lector ad verbum illud vltimum Christi venisset, pater in manus tuas &c. spiritum ipsa emisit ad caelum cum Angelus aduolantem. Die vero dominica cum circa corpus eius laudes Dei & exequia celebrarentur hora tertia beato Frontonio apud Petragoricas missarum solennia populo celebranti, & post epistolam in sede obdormienti apparuit dominus dicens. Surge & sequere me. Cum eo igitur pergens venerunt Terraconem & intrantes Ecclesiam vbi corpus beatae Marthae iacebat, celebrabant officium aliis respondentibus, quousque dominus cum Frontonio eam sepulturae tradiderunt. Cum autem Petragoricensis populus expectaret missae absolutionem, diaconus excitauit Frontonium dormientem, qui euigilans ait. Cur me excitastis fratres? dominus noster Iesus Christus, me vocauit ad officium corporis Marthae hospita: suae & ipsam nunc tradidimus sepulturae. Mittite nuncios illos qui annulum nostrum & chirothecas deferant, quae dum ad corpus sepeliendum me apraeram adituo commendauit, & ex obliuione dimisi, quia tam cito excitastis me. Missusque nuncius annulum & vnam chirothecam reportauit, nam aliam sibi retinuit sacrista in huius rei testimonium. Non est credendum quod Frontonius in propria persona vtroque esset, & in sede dormiens apud Petragoricas, & officium exercens sepulturae Terraconi, sed cum in propria persona dormitasset, in somnis vidit se illi officio sepulturae interesse, non quod ipse fuerit praesens, sed Angelus domini in effigie eius officium illud exercens, qui & chirothecas & annulum asportauit illuc. Ad quod optime facit quod habetur. 26. quae. 5. episcopi. Ibi dicitur quod Ezechiel propheta visiones domini in spiritu non in corpore vidit. Et Paulus non audeat se dicere raptum in corpore, sed solum eius pedissequa dicitur con-

Transitus beatae Marthae. Luc. 23.

Frontonius episcopus.

Quomodo Frontonius & Petragoricis dormiens fuerit, & Terrachoni funeri D. Marthae adituerit. 2. Cor. 2. Marcella Marthepe dissequa.

A. C. 15. scripsisse vitam eius, quae postea in Sclauoniam pergens & ibi praedicans plurimos ad fidem conuertit. Et post decem annos a dormitione Marthae in pace quieuit.

De imperatoribus tempore Christi regnantibus, videlicet Octauio & Tiberio. CAP. XXI.

ROST fundamentum prophetarum & Apostolorum ipso summo angulari lapide Christo Iesu de quibus supra dictum est, in quo omnis edificatio Ecclesiae constructa crescit in templum sanctum in domino. Et vbi Christus non est fundamentum, nullum boni operis est super aedificium, ait Gregor. 1. quae. 1. cum Paulus. Iam videndum est de iis qui superaedificauit aurum, argentum & lapides pretiosos, sanctitatis, scilicet & perfectae charitatis doctrinae, fidei, sapientiae, honoris & veritatis, exquisitatum & innummerabilium poenarum, patientiae sanctorum martyrum & firmitatis, non quidem de omnibus, sed de iis qui notiores hominibus existerunt, & sunt in veneratione hominum. Quorum archidecti fuerunt summi pontifices cooperatores Christianissimi, vnde Ihsidorus. Saep per terrenum regnum proficit regnum caeleste, vt qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinam agunt, rigore principum conterantur. Cognoscant ergo saeculi principes Deo se rationem reddituros, propter Ecclesiam, quam a Christo tuendam suscipiunt. 23. quae. 7. principes. Principes vero illi qui oppugnauerunt eam, & exinanire moliti sunt vsque ad fundamentum in eam, [vixerunt vsque ad Constantinum, qui tamen illi nocere] non potuerunt, sed ipsi exterminati sunt & ad inferos descenderunt cum animis malitiae suae. Describentur ergo per ordinem successiue qui pontificio functi sunt in Apostolica & Romana sede, & qui imperio sublimati, & quae sunt mira & notoria temporibus eorum, & non solum fidelium, sed & infidelium gesta & sapientum dicta.

Eph. 2. Propositio sequentis operis.

Gr. Antio. episcopo ep. 47. li. 6. 1. Cor. 5.

Hae Euf. lib. 2. ca. 2.

Euseb. in Chroni.

§. I.

SV B Octauiano igitur natus est Christus anno imperij sui quadagesimo primo. Sub Tiberio vero successore eius anno decimo octauo, passus est, & resuscitatus tertia die, apprensus discipulis, & Petro summum pontificatum concessit, quem tenuit sub residuo vitae Tiberij, & sub Caio Caligula, & sub Claudio, & sub Nerone imperatoribus sibi inuicem succedentibus, & a Nerone ipse est cum Paulo martyrizatus. Et hi omnes, etsi ethnici, persecutionem non intulerunt Christianis, nisi Nero post aliquot annos sui imperij, qui primam persecutionem excitauit contra Christianos. Quae obrem Deo disponente data est facultas Apostolis & aliis coram discipulis illo interuallo dilatandi Ecclesiam per orbem, quamuis non cessauerint aliqua persecutiones in locis particularibus. Iudaeorum & Gentilium contra aliquos sanctos. De vita igitur & qualitate dictorum imperatorum videndum est. Mortuo igitur Octauiano Augusto (vt ait Euf.) Romanorum imperator tertius fuit Tiberius, qui regnauit annis

a Tiberius Iulius Augusti filius tertius populi Romani imperator imperauit annos viginti duos, menses sex & dies viginti sex A. C. decimo quinto, & decimo quarto cal. Sept. Tiberij Iulij Caesaris Augusti imperij initium. Onuph.

Prima pars Hist. Ant. o. M. viginti

A.C. 35. viginti tribus. Cæpit autem imperare anno à natiuitate domini decimotertio. Et ab initio mundi ter millefimo nongentesimo feptuagesimo secundùm Hebræos. Sed secundùm 70. & Ecclesiæ communio- rem opinionem & Eusebium in chron. quinquies millefimo centesimo nonagesimonono. Hic ut ait Suet. ciuilem admodum vitam in ætate principatus: ac paulò minus quam priuam egit. Ex plurimis, maximisque honorib. præter paucos & modicos non recepit. Prænomen imperatoris cognomenque patris patriæ & oblatam in vestibulo ciuicam coronam recusauit. Adulationes ad euerfatus est, vt consularem satisfaciendam sibi, ac per genua orare conantè, ita suffugerit, vt caderet lupinus, atque etiam si quid in sermone vel in continua oratione blandius de se diceretur, non dubitaret interpellare ac reprehendere & commutare continuo. Sed aduersus conuicia malòsque tumores & famosa de se, & suis carmina firmus ac patiens, subinde iactabat in ciuitate libera, linguam mentemque liberas esse debere. In appellandis venerandisque singulis & vniuersis prope excefferat humanitatis modum. Curiam nunquam nisi solus intrauit. Quædam aduersus sententiam suam decerni, nec questus quidem est: consulibus palam erat ipsum quoque adfurgere, & decedere è via. Præsidibus onerandas tribus prouincias suadentibus rescripsit boni pastoris esse tondere pecus non deglubere. Ludorum ac numerum impensas corripuit. Adhibendum supplicetili modum vsque adeo censuit, vt parsimoniam publicam exemplo quoq; iuuaret. Quæstura quemdam remouit, quod vxorem pridie fortitione ductam postridie repudiasset. Mathematicos vrbe expulit, sed depræcantibus, ac se artem desituros promittentibus veniam dedit. In castris tyro etiam tum propter nimium potus & comestationes vini auiditatem pro Tiberio Biberius, pro Claudio, Caldius, pro Nerone Mero vocabatur. Postea princeps in ipsa publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco & Lucio Pisonè noctem, continuùmque biduum epulando potandòque consumpsit, quorum alteri Siriam prouinciam, alteri præfecturam vrbs confestim detulit. Ignotissimum quæsturæ candidatum nobilissimum anteposuit, ob epotam in conuiuio propinante se vini amphoram. Afellio Sabino tertertia ducenta donauit pro dialogo, in quo boleti, & ficedulæ, & ostrea & turdi certamen induxerat. Pecuniæ parcus ac tenax, comites peregrinationum expeditionumque, nunquam salario, cibariis tantum sustentauit. Missiones verum veteranorum rarissimas fecit, ex senio mortem, & ex morte compendium captans. Procedente mox tempore ad rapinas animam conuertit. Sat constat Lentulum cui census maximus fuerit metu & angore ad fastidium vitæ ab eo actum, vt ne quo nisi ipso hærede, moreretur. Cùm soleret ex lectione quotidiana super cœnâ proponere & cõperisset Seleucû grammaticum à ministris suis perquirere, quos quoque tempore tractaret auctores, atque ita præparatum venire primum à contubernio suo remouit, deinde etiam ad mortem compulit. Militem prætorianum ob subreptum è viridario pauonem, capite puniuit. Nullus à pœna hominum cessauit dies, ne religiosus quidem ac sacer. Accusati damnatique multi cum liberis [atque etiam cum vxoribus suis.] Interdictum ne capite damnatos propinqui lugerent. Nemini delatorum fides abrogata. Omne cri-

Suet. in Tib. c. 26. Tiberij modestia.

cap. 27. Adulationes de statu.

cap. 28. Conuicia sustinet.

cap. 29. Humanitas.

cap. 31.

cap. 32. Boni pastoris esse tondere pecus non deglubere.

cap. 34. Parsimoniam.

cap. 35. Mathematicos.

cap. 36.

cap. 42.

cap. 46. Avaritia.

cap. 48.

cap. 49.

cap. 56. Crudelitas.

cap. 60.

cap. 61.

A men pro capitali receptum etiam paucorum, simpliciumque verborum. Obiectum est poëta quoddam in tragedia Agamènonem probris laceffisset. Obiectum & historico quoddam Brutum & Cassium vltimos Romanorum dixisset, animaduersum est statim in auctores, scripta abolita, quamuis probarentur etiam aliquot ante annos audiente etiam Augusto recitata. Quibusdam custodie traditis, non solum studendi solatium ademptum, sed etiam sermonis & colloquij vsus. Citati ad causam dicendam partim se domi vulnerauerunt certi damnationis, sed ad ignominiam vexationemque vitandam partim in media curia venenum hausuerunt, & tamen colligatis vulneribus ac semianimes palpitantesque adhuc in carcerem rapti sunt. Mori volentibus, vis est adhibita viuendi. Nam mortem adeo leue supplicium putabat vt cùm audisset vnum ex reis Carnulium nomine eam anticipasse, exclamauerit: Carnulius me euasit. Præcanti etiam cuidam pœnæ maturitatem, respondit. Nondum tecum in gratiam redij. Incedebat ceruice rigida atq; obstopata, adducto fere vultu, plerumque tacitus. Nullo aut rarissimo sermone etiam cum proximis, eoque tardissimo, nec sine molli quadam digitorum gestulatione, quæ omnia ingrata erant & arrogantia plena. Circa Deos & religiones negligentiior quippe addictus mathematicæ, persuasioneque plenus, cuncta fato regi putas. Tonitrua tamè præter modum expauescebat, & turbariore cælo nunquam non coronam lauream capite gestauit, quod flumine afflari negetur id genus frondis. Artes liberales vtriusque generis studiosissime coluit. Affectatione & morositate nimia stylum obscurabat in oratione, vt aliquanto ex tempore quàm à cura præstantior haberetur. Et vt refert Iosephus in omnibus negotiis suis morosus erat. Vnde cùm statueret procuratores in prouinciis, vix aut nunquã mutauit eos. Quod cùm sæpius quæsitum esset ab eo, quare non mutaret procuratores, respondit se in hoc parcere plebeculæ. Scientes enim procuratores se nisi ad modicum habere procuratorium officium, emungunt vsque ad sanguinè, & tanto dominantur grauius, quanto breuius, & qui recentis superueniunt, dissipant quicquid inuenerint. Quod & ostendit exemplo cuiusdam vulnerati, qui cùm iaceret in via & non amoueret multitudinem muscarum à vulnere, superueniens alter putauit, quod omitteret ex imbecillitate, & abegit muscas quæ operuerant vulnus. Ad quem ille. Male (inquit) fecisti mihi, quia muscæ quas amouisti iam plenæ erant sanguine, & parcius molestabant me. Quæ autem superuenient recentes acrius pungent me. Sic procuratores officiales recenter substituti acrius in subiectos desæuiunt. Secundum autem Euseb. in chron. anno imperij Tiberij vigesimoprimo, Pilato de dogmate Christianorum referente ad Tiberium, retulit Tiberius ad senatum, vt inter cætera sacra reciperetur. Richardus de sancto Victore. Mos erat Romanis, vt prouinciarum iudices senatui scripto renunciarent, si quid noui in iis, quas regebant prouincias accidisset. Pilatus ergo scripsit epistolam ad Tiberium de iis, quæ perpetrata fuerant in dominu Iesum, designans etiam ei quod ipse erat verè saluator mundi. Et ponit

A.C. 35.

cap. 68.

cap. 69.

cap. 70.

Ios. lib. 18. antiq. c. 8.

Euf. Cæf. lib. 2. ca. 2. ex Tertul.

a Nota Mathematicam illam genethicorum seu iudicariam astrologiam homines securos religionis reddere.

Vincen.

Vincen. in spec. hist. verba epistolæ, lib. 9. Vbi substantialiter narrat Pilatus quomodo Iudæi quemdam de genere suo promissum à Deo per prophetas suos multa miracula facientem, illuminando cæcos, iſtando infirmos, resuscitando mortuos, quem populus dicebat Dei filium esse, ipsi inuidia moti principes sacerdotum tradiderunt mibi eum, & alia pro aliis mentientes eum magnum & contra legem eorum agere dixerunt. Ego autem arbitrio eorum morti crucis eum adiucaui, qui mortuus tertia die resurrexit viuus. Tiberius autem (vt ait Richardus qui & supra) cum suffragio magni fauoris retulit ad senatum postulans vt Christus Deus diceretur. At senatus recusauit indignatus quod non ad se secundum morem epistola primo sit delata. Ab illo itaque die cœpit mutari laudissima prius principis modestia in pœnam senatus contradictoris. Verum tamen quamuis senatus consulto cautum esset (dicit Euseb. in chron.) Christianos eliminari ab vrbe: Tiberius tamen per edictum Christianorum accusatoribus comminatus est mortem, vt scribit Tertull.

A.C. 38. Sûma epistolæ Pilati ad Tiberium de Christo.

Tertul. in Apol. ca. 5.

Ioseph. li. 18. cap. 4.

Paulinæ Romanæ iudibrii.

Impurus Mundus Deorum fabulis suam impudicitiam velat.

§. II.

DE famoso Paulinæ iudibrio in templo Iſidis Romæ factò narrat Iosephus, quod cùm quædam mulier nomine Paulina Romæ esset prestantissimi decoris & eminentis gratiæ nupta nobilissimo ciui tentata fuit à quodam militiæ duce qui dicebatur Mundus. Nec inflexa vnquam precibus fuit nec muneribus, sed vitio superstitionis erroripatuit. Nam subornatis Iſidis sacerdotibus, qui velut Dei Anubis mandata perferrent ad eam quod ad templum eam inuitaret, delectatamque de eius sedulitate & pudicitia habere, quod ei secreta nocte committere veller. Hæc illa læta accipiens ad maritum detulit Deum suis votis adesse, ab eo suam posci præsentiam, negare se non posse obedientiam. Itaque & ex sua & mariti sententia pergit ad templum Iſidis, noctem exegit. Remotisque procul arbitris quasi sacri mysterij cognitionem percepturam sese stratis suis composuit, existimans quod Deus suus ad eam veniret in somnis. Verum vbi aliquid noctis processit, quo facilius somno plena deciperetur. Mundus ille assumpto Anubis vultu atque habitu aduenit & in oscula eius ruit. Expergefacta muliere Anubim se esse dicit. Illa Deum esse credens & se beatam asserens quod eam visitare dignatus esset amplexum petenti non negauit, prius tamen quærens, vtrum Deus homini misceri posset. Ille promit exemplo, & quod Deum Iouem summum Deorum Alcmena suscepit, & plures aliæ Deos receperint, dese quoque Deum esse generandû suadet. Post concubitum mulier redit ad maritum lætior, dicens quod Deo sit mixta & eius promissodeum generatura. Fit ingens in stupro mulieris mariti gaudium. Postea occurrir mulieri Mundus, & ait. Beata Paulina concubitu Dei. Magnus Deus Anubis. Sed discere te sicut Diis, & hominibus non negare, quibus Dij tribuunt quod tu negaueras, qui nec formas suas nobis dare nec omnia dedignantur. Ecce ad sacra sua Deus Anubis vocauit Mundum vt eum tibi iungeret. Quid ergo tibi profuit duritia tua, nisi quod te viginti millibus quæ tibi contuleram, compendio defraudauit. Mulier se illudam intelligens, & dolens iniuriam pudiciticæ, fraudem marito confessa est. Et ille

A principi querelam pertulit. Qui motus potentis viri contumelia, atque atrocis flagitij commento, sacerdotes è templo rapit quæstioni subiicit, confessos necat, simulachrum Iſidis in Tiberim demergit. Mundo autem fugiendi potestas permilla est, eo quod amoris & formæ gratia superatus leuius existimaretur multandus. Quod igitur ludibrium impetrante Tiberio acciderat prætereundum non putauit, vt ex eo colligeretur deformitas imperatoris. Sicut enim boni principis vita quædam bonitatis præscriptio & viuendi forma est, sic eius colluuiò lex flagitiorum est. Hic etiam attendenda est fallacia & stulticia idololatriæ & vanitas scæminæ. Anno secundo Tiberij duodecim ciuitates terræ motu corruerunt, Ephesus & alia. Idem Tiberius Pontium Pilatum misit in Iudæam procuratorem pro imperio. Hic post passionem Christi in quem tulit iniquam sententiam, per aliquot annos accusatus à Vitellio præside Sirie & etiam à Iudæis coram Tiberio de violentia & interfectione innocentium & quod Iudæis reclamantibus ponebat imagines Gentilium in templo, & quia pecuniam positam in corbonam redigebat in vsus suos, faciens aquæ ductum in domum suam, sententiam contra se reportauit relegationis seu exilij ad Lugdunum, vnde erat oriundus, vt in opprobrium sui generis ibi moreretur. Qui demum, vt ait Eusebius, in multas incidens calamitates manu propria se occidit.

A.C. 38.

Boni prin cipis vita viuendi forma est.

Pl. lib. 2. nat. histo. cap. 84. Ioseph. li. 18. ant. c. 4. hæc tagit. Pilari exitus miserabilis.

Euf. lib. 2. hist. eccl. cap. 7.

§. III.

HVIVS Tiberij tempore mortuus est Philippus tetrarchæ Ituree & Traconitidis regionis frater Herodis tetrarchæ Galilææ. Mortuus est etiam Lyfania Abilinæ tetrarcha. Et ita vacantibus duabus tetrarchiis aspirabat ad alteram eorum alius Herodes Agrippa nepos Herodis tetrarchæ, & frater vxoris eius scilicet Herodiadis, qua fecit decapitare Ioannem Baptistam. Fuerunt enim hic Herodes & illa Herodias filij Aristobuli filij magni Herodis, qui occidi fecit paruulos innocentes. Erat autem vir iste magnanimus & bellicosus. Disposuit ergo Romam pergere si forte posset & à Tiberio imperatore alteram tetrarchiarum consequi. Venientem ergo Romam cùm Tiberius videret eum militem strenuissimum, retinuit secum, & fecit vt adhereret Druso filio suo, cui iam in vita imperium dederat. Erat autem vir magnæ liberalitatis, & vt sibi conciliaret animos Romanorum multa expendebat, multisque se debitis obligauerat. Et vt dicit Iosephus, non fuit in quo mutabilitas fortunæ adeo posset depræhendi. Et primo in hoc male contigit ei, quia mortuus est Drusus filius Tiberij, de cuius morte adeo inconsolabiliter doluit Tiberius, vt omnes præsentia sua amoueret qui familiariter adhaeserant Druso, ne reducerent ei ad memoriam mortem eius. Vnde compellus est Herodes redire in Iudæam, qui desperans præ nimia paupertate turrim intrauit, vt ibi afficeretur fame, & ita moreretur. Quod significauit vxor eius sortori suæ Herodiadi vxori Herodis tetrarchæ. Quæ supplicauit viro suo vt reuocaret eum de turri, & daret ei ad vitam necessaria. Qui acquieuit, & statuit ei vitam in Tiberiade, & assignauit ei domum, & dedit necessaria ad vitã. Quadam vero die cùm esset Herodes

Boni prin cipis vita viuendi forma est.

Pl. lib. 2. nat. histo. cap. 84. Ioseph. li. 18. ant. c. 4. hæc tagit. Pilari exitus miserabilis.

Euf. lib. 2. hist. eccl. cap. 7.

Philippi tetrarchæ mors. Ios. lib. 18. cap. 6. Herodes Agrippa.

Ioseph. li. lib. 18. c. 8.

Sue. tamè videtur aliter sentire cap. 32.

Varia Agrippæ fortuna.

A.C. 35. rodes tetrarcha in Tiberiade & epularetur, factus A hilarior solito improperavit ei beneficia sua quæ ei cõtulerat, scilicet q̄ eum liberavit a peste famis. Et doluit idem Agrippa vltra modum. Disposuit ergo iterum redire Romam ad Tiberium, si fortè inueniret animum eius immutatum. Qui honorifice receptus est ab eo. Cùm autem haberet duos nepotes Tiberius, alterum ex filio Drufo scilicet Tiberium dictum, & alterum ex fratre Germanico nomine Caium, volebat sibi substituere in imperio filium filij sui, id est, Tiberium, eo quòd magis diligebat eum. Herodes autem diligebat Caium, magisque ei adhærebat, vnde in se suscitavit iram Tiberij latenter. Quadam enim die cùm sederet Agrippa cum Caio in curru, leuatis in cælum manibus aiebat. Vtinam viderem mortem importuni senis, & Caium dominum totius orbis. Hoc audiuit quispiã id est, auriga Agrippæ, qui postea incarceratus ab Agrippa propter furta, accusauit Agrippam de crimine læsæ maiestatis, quia orauerat pro morte imperatoris. Tiberius aliquamdiu dissimulauit. Quadam autem die cùm ambularet Tiberius in curru æquorum, & teneret Agrippam per manum, vocato carceris custode dixit. Liga hunc, & pone in carcerem. Emiratus est Agrippa & vniuersi, quòd præcepisset eum ligari cùm purpuratus incederet, quia de femine regio erat. Cùm autem duceretur ad carcerem, patiebatur Agrippa intolerabilem sitim, quia splendide comederat. Et forte occurrit ei portitor aquæ, qui dedit ei bibere. Et postquam ea refocillatus est, promisit ei quòd in proximo remuneraret ei, in regno Caij, confidens quòd Caius esset regnaturus breui. Quadã die cùm staret innixus arbori Agrippa, cuius frondibus insidebat bubo, accessit ad eum vnus de concupriuis & dixit ei. Noli existimare, quod adulando loquar tibi, sed cùm sis concaptiuus mecum, volo indicare tibi, quod indicauerunt mihi Dii. Erat hic peritus in augurijs valde. Cito inquit liberaberis, & in tantum sublimaberis, quòd inuidebunt tibi etiam omnes amici tui, & in hac prosperitate mortieris, relinquens bona tua filiis tuis. Quamcitò autem huius generis alitem super te amplius videbis, cito quòd quinta die morieris. Cùm autem esset Agrippa in carcere, deferebat ei dominus carceris sciens eum nobilem & familiarem Caij, & sustinebat tanquam ignorans sibi multas commoditates fieri in carcere ab amicis suis, & fuit ibi per sex menses.

Agrippa in carcere miseruit.

Fanatici cuiusdam de Agrippa prædictiones.

Mors Tiberij & Ioseph. li. 18. cap. 8.

Tiberius Caium successorem deligit.

§. III.

DE morte Tiberij & substitutione Caij, & sublimatione Agrippæ. Cùm autem esset Tiberius apud Capreas, cepit infirmari. Vidensque se mortituum conuocatis nobilibus imperij sui, & duobus nepotibus Tiberio & Caio, statuit vt die crastina substitueret sibi successorẽ. Et orauit Deos patrios, vt designarent manifesto aliquo indicio, quem nepotum suorum vellent substitui in imperio. Et statuit apud se, vt qui eorum prius veniret ad se in crastinum illum constitueret imperatorem, ita vt quasi per sortem eligeret: tamen significauit Tiberio, vt prior veniret, qui mane venire noluit nisi pransus. Venit ergo prior Caius. Quem videns Tiberius fleuit amare dolens, quòd alter non venerat quem volebat substituere. Et locutus est ad eum Ti-

berius. Fili tu succedes mihi in imperio, quod magis debebatur Tiberio hereditario iure vt filio filij. Sed ego te video vtilem imperio & noui mentes Deorum. Vnde conuocatis nobilibus denunciavit imperatorem, & mortuus est. Et statim insonuit aliquantulum fama Romæ, & venit quidam Hebraus amicus Herodis Agrippæ ad carcerem & dixit ei Hebraicè. Mortuus est leo. Et cepit Agrippa mirabiliter gratulari, ita vt quæreret dominus carceris causam tantæ gratulationis. Et confessus est quòd ille significauerat ei mortem Tiberij. Et statim dominus carceris liberauit eum, & statuit sibi collatorem in mensa. In crastino insonuerunt alij rumores, scilicet quòd Tiberius conualuerat, & tertia die Romam esset venturus. Tunc arguit eum dominus carceris dicens, quòd eum deceperat. Et ne in caput eius redundaret, quòd eum à carcere liberauerat, mirabiliter verberauit eum, & reposuit in carcerem. Postea increbruerunt certi rumores de morte Tiberij & sublimatione Caij. Venit ego Caius Romam, & honorifice sepeliuit Tiberium. Voluit etiam ipsa die Agrippam à carcere liberare, sed dissuasum est ei ne videretur facta Tiberij in irritum tam subito reuocare. [Elapsis tamen non multis diebus accessit ad se domum tonderi vestemque mutare præcepit. Imposito deinde in eius caput diademate,] dedit ei duas tetrarchias, scilicet quæ fuerant Philippi & Lyfanæ, & sublimauit in regem remittens eum in Iudæam. Sublimato ergo Herode Agrippa in regem inuiderunt ei omnes propinqui sui etiã soror eius Herodias, quæ enim miserta fuerat infelicitis, inuidit felicitis, & præcepit, quòd maior natu filius magni Herodis, nunquam meruit rex appellari, sed tantum tetrarcha. Persuadebat ergo viro de die in diem vt iret Romam, & satageret modis omnibus, quòd compararet sibi nomen regis. At ille malebat esse in otio, quia opulentus erat. Vnde sepe vxor eius exasperata sibi dicebat, Pereant opes tuæ, quia tu magis opes diligis quam honores. Tandem victus instantia vxoris accessit Romam cum vxore sua ad Caium in magno apparatu, & inuenerunt Caium apud Baias. Herodes autem Agrippa, qui persenserat, quòd non pro hono suo accessissent Romam, disposuit ire post eos, sed pramissit nuncium familiarem suum amicissimum Caio, per quem direxit epistolam in qua continebatur quòd etiam viuentem Tiberio ille Herodes tetrarcha amicitias contraxerat cum rege Parthorum, vt esset rebellis Romano imperio. Et in huius rei argumentum significauit ei quòd habebat in ciuitatibus suis arma quæ sufficerent septuaginta millibus hominum. Cùmque Herodes tetrarcha Antipas cognominatus, cum Herodiade vxore sua suscepti fuissent à Caio honorifice, superuenit nuncius Agrippæ deferens epistolam ipsius, Caius lecta epistola cepit inquirere aliunde de statu Herodis tetrarchæ, & vtrũ in ciuitatibus suis tanta esset copia armorum, quanta ipse audiuerat, & non negauit. Et tunc credens Caius, verum esse quòd Agrippa sibi indicauerat, relegauit eum in exilium. Vxor autem suæ, quia soror erat Agrippæ, quæ Caius maxime diligebat, dedit libertatẽ redeundi, & vt haberet terrã suam. Ipsa verò comitata est virum in exilium, dicens quia nõ dimitteret in aduersis, cui communicauerat in prosperis. Et deportati sunt in exilium Lugdunum vbi postea miserabiliter mortui sunt. Et iste fuit ille Herodes, qui

Vide mirabilem Agrippæ vicissitudinem.

Caius Iulius 4. imperator.

Ioseph 618. c. 9.

Herodes Ant pas in Italiam nauigat.

Extatque Lugduni noster q̄a te memorabile horum sepulchrum.

A.C. 38. des, qui decollari mandauit Ioannem Baptistam, & Christum irritis in passione sua indutum veste alba. Et dedit Caius Galilaam quam possederat ille Herodes tetrarcha Agrippæ & ita habuit tres tetrarchias. Hæc Iosephus.

§. V.

DE moribus pessimis huius Caij. Hic mortuo Tiberio imperauit, & dictus est Caligula secundum Hugo Floriacen. ex eo quòd natus est in exercitu, id cognomen tum calceamenti militaris id est Caligula accepit. Fuit autem filius Germanici fratris Tiberij imperatoris vt dictum est, & imperauit quatuor annis. Et vt dicit Comestor, in principio sui imperij per biennium satis mansuetus fuit, postea cor eius in tantam elationem & vesaniam prorupit, vt ab omnibus sui imperij coli vellet vt Deus dicens se fratrem iouis. Vnde & filiam vnicam quam habebat ponebat inter gentia Iouis. De eo etiam sic ait Suetonius. Caius Castoris & Pollucis cæde trãfigurata consistens sepe inter Deos fratres medium se adorandum aduentib. exhibebat. Templum etiam proprium numini suo & sacerdotes & excogitatis hostias instituit. In templo simulacrum stabat aureum Iconium, amiciebatq; quotidie veste quali ipse vteretur. Magisteria sacerdotij ditissimus quisque, & ambitione & licitatione maxima vicibus comparabant. Et noctibus quidem plenam fulgentemque lunam inuitabat assidue in amplexus atque concubitum. Interdum vero cum Capitolino Ioue secreto famulabatur, modo insulfurans ac prebens inuicem aurem, modo clarius nec sine iurgiis. Nam vox comminantis audita est. Ieis γαλαπ δαυαίω νόσασσε id est, Ad terrã Græcorum transferam te, donec exoratus (vt referebat) & in contubernium vltro inuitatus [super templum Diui Augusti palatium Capitoliumque coniunxit.]

De Caio imperatore.

Suet. in Caio ca. 9. & Sex. Aurelius. Com. in hist. A. G. Apost. cap. 63. sed his Suet. c. 15.

Caius De haberi vult.

Caij fatuitas.

a Imperauit annos tres menses decem & dies vnde. Cim. Oumph.

§. VI.

DE crudelitate eius Suetonius. Auix Antonia per indignitates & tædia causa extitit mortis, dato tamen (vt quidam putant) etiam veneno, nec defunctæ vllum honorem habuit, prospexitq; è trichinio ardentem rogam, fratrem Tiberium inopinantem immisso repente tribuno militum, interemit. Syllanum item locorum ad necem fecandã quæ nouacula fauces compulit. Iuliam Drusillam filiam suam infantem nullo firmiore iudicio sui feminis esse credebat, quàm feritatis, quæ illi quoque tantam tunc inerat vt infestis digitis ora oculòsque simul ludentium infantium incesseret. Horreis præluis nonnunquam famem populo induxit. Parentes supplicij filiorum interesse cogebat, quorum vni valetudinẽ excusantilecticam suam misit. Reuocatum quemdam à vetere exilio seiscitatus quidnam ibi facere consuesset, respondentẽ que eo per adulationem. Deos semper rogauit vt (quod euenit) periret Tiberius & tu imperares. Opinans sibi quoque exules suos mortem imprecari, misit circum insulas, vbi scilicet erant exules, qui vniuersos contrucidarent. Nil magis in natura sua laudare se ac probare dicebat quàm aduergere. Iam id est, inuerecundiam. Non temere in quemquam nisi crebris & minutis

ictibus animaduerti passus est. Quæritiam palam de conditione suorum temporum solebat quòd nullis publicis calamitatibus insignirentur. Exitium, cedes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum terræ oprabat. Animum quoque remittenti ludòque & epulis dedito, eadem factorum dictorumque seuitia aderat. Quoties vxoris vel amicu collum exosculareretur, addebat. Tam bona ceruix simul ac iussero demetur. Pulchros & comatos quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat. Pudicitia neque suæ neque alienæ pepercevit. Cum omnibus fororibus suis consuetudinem stuprificet. Eisdem sepe exoletis suis prostrauit, postremo eas velut adulteras & insidiarum aduersus se conscias puniuit Nepotinis sumptibus. Prodigorum omnium ingenia superauit, commentus nouum balnearum vsum, portentissima genera ciborum atque cœnarum, vt calidis frigidisque vnguentis lauaretur, pretiosissimas margaritas aceto liquefactas sorberet, conuiuis ex auro panes & obsonia apponeret. Valerudo, neque animi, neque corporis consistit. Incitabatur in somnio maxime. Neque enim plus quàm tribus horis nocturnis quiescebat, ac nec iis placida quies: sed pauida miris rerum imaginibus. Ideòque magna parte noctis vigilis cubandique tædio, nunc toro residens, nunc per longissimas porticus vagus inuocare idemdem expectarẽque lucem consueuerat. Vestitu, calceatu cateròque habitu neque patrio, neque ciuili, ac nec virili, ac denique non humano vsus est. Exhaustus atque egens, scilicet propter prodigalitate nimiam ad rapinas animum conuertit, vario & exquisitissimo calumniarum & auditionum & vectigalium genere. Vectigalia noua & inaudita exercuit, nullo rerum atque hominum genere omissis, cui non tributali quid imponeret. Noctissime contrectandæ cupidine pecuniæ incensus, sepe super immissos aceruos aureorum parentissimè diffusos loco & nudis pedibus spaciatus & toto corpore aliquandiu volutatus est. Militiam resque bellicas semel aggressus est. Diuersissima in eo vitia erant. Summa confidentia & nimius merus. Nam qui Deos tantopere contemneret, ad minima tonitrua & fulgura corruere, caput obuoluere, ad maiora vero prorumpere se è strato, sub lectòque condere solebat. E discipulis liberalibus minimum eruditioni, eloquentiæ plurimum attendit, quam tummi facundus & promptus, vtiq; si perorandum in aliquem esset, irato & verba & sententiæ suppetebant. Pronunciatio quoque & vox vt neque in eodem loco præ ardore consisteret, & exaudiretur à procul adstantibus. Sed & aliorum generum artes quoque ac saltandi voluptate ita efferebatur, vt nec publicis quidem spectaculis temperaret, quo minus & tragædo pronuncianti concineret, & gestum histrionis quasi laudans & corrigens palam effingeret. Et (vt ait Comestor) hic misit imaginem suam per vniuersum imperium suum, vt omnes adorarent eam, quod omnes fecerunt exceptis Iudæis. Vnde cum in Alexandria orta esset seditio inter Iudæos & gentes & venisset vtraque pars ad Caium vt discuteretur controuersia inter Gentiles & inter Iudæos, inter cæteras allegationes, quas induxerunt Gentiles cõtra Iudæos erat, quia Deum suum, quem communiter omnes Gentiles receperant, ipsi inhorabant, quia imaginem Caij nõ volebãt adorare. Et cùm Philo missus à Iudæis disertissimus & sapientissimus vir vellet pro excusatione Iudæorũ perorare,

A.C. 38.

Impudicitia.

cap. 30.

cap. 31.

cap. 32.

cap. 33.

cap. 34.

cap. 35.

cap. 36.

cap. 37.

cap. 38.

cap. 39.

cap. 40.

cap. 41.

cap. 42.

cap. 43.

cap. 44.

cap. 45.

cap. 46.

cap. 47.

cap. 48.

cap. 49.

cap. 50.

cap. 51.

cap. 52.

cap. 53.

cap. 54.

cap. 55.

cap. 56.

cap. 57.

cap. 58.

cap. 59.

cap. 60.

cap. 61.

cap. 62.

cap. 63.

cap. 64.

cap. 65.

cap. 66.

cap. 67.

cap. 68.

cap. 69.

cap. 70.

cap. 71.

cap. 72.

cap. 73.

cap. 74.

cap. 75.

cap. 76.

cap. 77.

A. C. 38.

Euf. lib. 2. hito. eccl. sap. 5.

Caij statua Petronius in templo collocata

Mag. c. 64.

re noluit audire, qui tamen libenter audierat Appionem accerrime perorantem pro Gentilibus contra Iudæos quos oderat. Philonem autem volentem perorare cum ignominia repulit itatus nimis contra Iudæos ex verbis Appionis, vnde egrediens ad Iudæos ait Philo. Bono animo oportet nos esse, quibus iratus est Caius, quia necesse est adesse diuinum vbi humanum cessat auxilium. Porro Caius mandauit per literas Petronio præfidi Siritæ vt statuam poneret in templo Hierusalem, vt facilius reciperetur à circumstantibus, etsi forte Iudæi non assentirent collecto exercitu omnes trucidaret. Cùmque hoc Petronius tentaret facere, videns periculum seditionis & rebellionis Iudæorum inde sequendum, quia Iudæi parati erant magis mori quam illi rei assentire, persuasus etiã ad hoc ab amicis Agrippæ super sedit, donec super iis scriberet Caio per honorabiles viros, qui tamen non sunt ausi se præferre conspectui Caij, sed mediatorem in hoc posuerunt Agrippam amicissimum Caio. Herodes autem inuitauit Caium in crastinum ad conuiuium suum quod magnifice & laudissime præparauit. Cùmque inter epulas Caius memoraret, quanta Herodes passus esset pro eo, propter quod si quid peteret paratus erat ei conferre. Demum rogauit vt reuocaret mandatum illud, ne scilicet statua eius poneretur in templo. Quod etsi iratus Caius, tamen concessit, significando Petronio vt si nondum posita esset statua eius in templo, amodo non poneretur. Sed postea respiciens Caius scripsit Petronio. Quia contempsisti mandatum imperatoris, & magis dilexisti munera Iudæorum, ideo elige tibi quod vis genus mortis, vt discant cæteri obedire mandatis imperatoris. Sed antequam peruenirent literæ istæ ad Petronium, prius notum factum est de morte eius, & sic statua non est posita in templo.

Item Suetonius. Perit Caius ingentia facinora ausus & aliquanto maiora moliens. Siquidem proposuerat Antiũ deinde Alexandriã cõmigrare: interempto prius vtriusque ordinis electissimo quoque. Quod ne cui dubiũ videatur, in secretis eius reperti sunt duo libelli diuerso titulo, alteri gladius, alteri pugio index erant, ambo notas & nomina cõtinebant morti destinatorum. Inuenta est & arca ingens variorum venenorum plena quibus mox à Claudio demeritis infecta maria traduntur, non sine piscium exitio, quos enectos æstus in proxima litora eiecit. De quo etiam à quibusdam creditur venenum infirmitate dedisse Tyberio, & quia non citò moriebatur, timens ne imperium alteri dimitteret, suffocauit. Non defuit plerisque animus occidendi eum, sed vna alteraque coniuratione detecta, cæteri illum aggredi formidabant. Tandem consilium inierunt occidendi eum, perfeceruntque non sine consilio potentissimorum principum: scilicet Cassius Cherna, & Cornelius Sabinus. Nono igitur Kal. Febru. dum Caius rediret à ludis circensibus, & iam circa regalia palatia prope esset, occurrit ei Cassius tribunus qui euaginato gladio plagam vehemẽtem intulit, non tamen omnino lætalem: dicens, Accipere ratum. Quo vulnere Caius nec clamauit nec doluit; sed vulneris dolorem ferens fugit. Quem suscipiens Sabinus inter collum & humerum magno ictu percussit. Tunc genu flexo multi coniurantes circumstantes & triginta vulneribus confecerunt. Nam signum erat omnibus, Repete. Quidam etiam per obscœna mortuo ferrum adegerunt. Occiso Caio ad primum tumultum læticarum tum

Mirabilis vis veneni.

Idẽ c. 58. vide etiã Ios. lib. 19. antiq. c. 1.

Caius occiditur.

Afferibus accurrerunt, mox Germani, corporis custodes accurrentes vt mortem Caij vindicarent, quibus Caius charissimus ob hoc erat, quod pecuniarum muneribus eos placauerat, euaginaris gladiis nonnullos ex percussoribus, quosdam etiam ex senatoribus innoxios occiderunt, sperantes Caium adhuc viuere. Sed cùm ipsum mortuum cognouissent, furorem populi timentes, destiterunt persequi coniuratos, ne contra se senatorum amplissimum ordinem ac nobiles concitarent, quos sciebant de morte Caij lætissimos. Igitur Cherea & Sabinus coniurationis principes periculum credentes, si Caij vxor & filia superessent, & non omnino eius progeniem cum ipso eriperent, miserunt quemdam tribunorum, Lupum nomine mandantes ei vt vxorem Caij Cæsoniam nomine, & filiam eius trucidaret. Asserebant enim quidam omnium malorum per Caium gestorum hanc fuisse causam. Caio namque poculum dederat, vt eius mentem suo possent subiugare seruitio, & amatoris incantationibus ad vesaniam transferre, & ita sibi deuixerat, vt Romanorum diuitiã totius orbis, cui præfidebat Caius eadem subditã videretur. Veniens ergo Lupus ad palatium inuenit Cæsoniam Caij coniugem iuxta viri corpus cum aliis pluribus, quia ea quæ ad sepulturam erant necessaria multo cum studio præparabãt, & filiam cum ea. Quæ cùm Lupum vidisset cum aliis armatis, cognoscens ad quid venerat nihil morata iugulum præbuit, inuitauitque eum, vt id ad quod venerat non moraretur implere. Et ita magno animo mortem à Lupo illatam suscipit, & filia cum ea extincta est. Post hæc cadauer Caij ad hortos Lamianos asportatum semiuivum est. Sed postmodum per sorores ab exilio reuersas erutum, & crematum est, ac sepultum. Sed satis constat prius quam id fieret, hortorum custodes vmbriis terris inquietatos. In ea præterea domo in qua occubuit nullam noctem sine aliquo terrore transactam, donec ipsa domus incendio consumpta sit. Prædie autem quam Caius periret, vt Suetonius refert, somnauit se in cælo iuxta Iouis solum consistere, impulsũque ab eo pollice dextri pedis in terram præcipitatum.

A. C. 38.

Ios. lib. 19. cap. 2.

Vxor Caij occiditur.

Suet. c. 59.

Philo in signis Philo.

De Philo. ne Iudæo

lib. 2. bist. eccl. ca. 2.

Hier. in catal.

§. VII.

HVIUS temporibus scilicet Caij floruit Philo supra dictus insignissimus scriptorum, qui vt ait Eusebius non solum in nostra, verum & in Græcorum philosophia primus inter primos habebatur. Hic autem genere quidem à proauis Hebræus, apud Alexandriã verò in omnibus claris & nobilibus viris clarior & nobilior erat, in diuinis autem legibus & paternis institutis quantus qualisve fuerit, ex [his quæ nobis] librorum suorum tradidit monumentis omnibus, clarũ est. Quis enim digne valeat explicare quanta eius in liberalibus literis fuerit institutio, quantũque in philosophicis & maxime Platonis & Pythagoricis fuerit disciplinis, vt omnes & qui secum floruerant, & quicquid præcesserant superaret? Fuit autem affluentissimus in eloquentia. In sensibus autem profundissimus, & in interpretatione atque intelligentia diuinarum scripturarum subtilissimus, copiose inueniens & copiosus eloquens. Scripsit autem hic Philo multos libros & super sacram scripturam, & de aliis multis & variis materiis. Cùm autem

A. C. 42. Philonis cõ D. Petro colloquium.

De Claudio Romanorum imperatore.

CAP. XXII.



Claudius Romanorum quartus. Suet. in Claudio c. 39.

cap. 39. Obliuio Claudij.

Ios. lib. 19. antiq. c. 3.

CCISO Caio quartus ab Augusto Claudius suscepit imperium, anno ab initio mundi quater millesimo sexcentesimo, secundum aliam computationem quinquies millesimo ducentesimo quadagesimo: ab vrbe verò condita DCCCLXXV. & imperauit annis quatuordecim. Fuisse autem traditur prolixo nec exili corpore maxime pulchra. Opimis ceruicibus, & incedentem destituebant poplites minus firmi. Sed & multa alia vitia dehonestabant. Risus immoderatus, ira turpior, spumante voce, humentibus naribus, capite tremulo. Inter cætera maxime mirati sunt in eo homines obliuio & inconsiderantiã. Nam occisa vxore Messalina, paulo post cur dominã ad trichiniam nõ veniret ab eunuchis petiit. Multos etiã prætores quos capite damnauerat: postero statim die & in consilium & ad aliquid lusum admoneri iussit. Hic Claudio audita morte Caij, metuens ne in omnes propinquos eius coniurati desequerentur, tumore cædis exterritus ad solarium proximum fugit, atque inter cubiculi vela se occultauit. Quem latentẽ forte discursus gregarius miles Gratus nomine animaduertens pedibus sciscitandi studio quinsnam effertagnouit extrahũque præ metu ad genua sibi accidentem imperatorem salutauit. Quo facto ipsum ad alios milites, qui de imperatore eligendo tractabant, adduxit. A quibus læticiã impositus ad castra prætoriana delatus est tristis ac trepidus, miserante obuia turba, quasi innocens ad supplicium traheretur. Cõsules autem cum senatu ad templum Iouis triumphatoris congregati sunt, vbi adinuicem consultantes rem publicam ad statum libertatis reducere cupiebant, in quo fuerat ante Iulium Cæsarem. Quibus in communi de præsentis statu tractantibus, repẽte immensus clamor congregati exercitus auditus est petens vt militaris imperator eligeretur, & nequaquã Romanum imperium multis imperantibus solueretur. Hos quidem milites decreuerunt, vt vni daretur imperium, tamen senatui concedentes, vt ipsi qui dignus videretur eligerent. Ob quam rem contraria erant vota, senatus hunc, isti hunc dignum imperio iudicabant. Inter quos dicebant aliqui nullo modo de genere superiorum principum eligendum, sed aliquem de genere nobilium qui fortitudine atque prudentia Romanorum gubernaret imperium. Marcũ Minucianum quendam in senatu potentissimũ qui Iuliam Caij sororem habebat vxorem imperio alij præponebant. Alij verò Valerium Asiaticum virum manu & consilio fortem nominabant. Sicque senatus inter se de principe eligendo non conueniebat. Postremo volente senatu & ipse Claudius per Veranium & Bracchum tribunos plebis ad curiam vocatus est, ad persuadendam quæ viderentur. Qui respondit se à militibus vti ac necessitate retineri. Missũque

Agrippa rege Iudææ, qui forte tunc Romæ erat indicauit senatui se primum inuitum ab exercitu raptum fuisse, quare iam iniquum fore si militum erga se studia tam religiosa desereret, immò iam tutam non aliter esse fortunam suam. Deinde administraturũ se rem publicam ita vt dignus rector, non tyrannus dici posset. Agrippa autem postquam in senatu hæc retulit, vnus ex centurionibus vrbanus exercitus qui tunc partes senatus fouebat educens gladium, Commilitones (inquit) quibus perturbati casibus conceit rere aduersus ciues cupimus, maxime cùm habeamus imperatorem apud quem iustis magis rationibus quam armis agere debeamus? Et hæc dicens per mediam curiam egressus est, quem egredientẽ omnis fere armata manus desertis patribus secuta est. Hoc exemplo optimates deserti, magno timore cuncti sunt. Considerantes ergo non esse tutum de cætero Claudio repugnare, omnis fere senatus cum cõsulibus ad Claudium transferunt.

A. C. 50.

Claudij in imperio gesta.

1. 19. antiq. c. 3.

Cassij Chereæ mors in trepida.

cap. 12.

cap. 13.

cap. 18.

A.C. 50. Idē c. 20. Idē c. 23.

magna comoda] Opera magna potius, quam neces- faria quam multa perfecit, sed vel præcipua aquæ ductum à Caio inchoatâ. Item Fucini lacus emissarium, portumque Ostiensem. Ludos varij generis populo exhibuit, quibus & ipse humanissime inter- fuit. Cùm quidam non infimi status Domini seruos suos infirmos & affectos in insula Æsculapij medendi- catio exponeret: omnes expositos & qui de cæ- tero exponerentur liberos esse pronuntiavit, nec vn- quam in ditionē dominorum redituros si conualuif- sent sanxit. llienfibus, id est Troianis quasi Romani generis auctoribus tributa in perpetuū remisit. a Iu- dæos [impulsore Christo tumultuantes assidue] Ro- ma expulit.

a Fortasse Iudeos Christianos vocat. Nam Pagani primo Christianos eo vocabant nomine, quod ex Iudæa duxissent originē, libris Iudaicis, id est, Prophetis nite- rentur, Christus esset Iudæus & Apost. Geneb.

§. II.

Claudij præni mo- res. p. 33. & 32.

DE malis maioribus eius, scilicet, Claudij. Cibi vinique quocunque tempore & loco appeten- tissimus fuit. Conuiuia frequentavit ampla & assidua ac fere patentissimis locis. Somni breuissimi erat. Nam ante mediam noctem plerumque vigilabat. Li- bidinis in fœminas profusissima, Alea studiosissime iustit. Sæuam autem & sanguinariam fuisse magnis minimisque rebus apparuit. Sponsas admodum ado-lescens duas habuit, Emiliam Lepidam Augusti pro- neptē. Itē Liviā Medullinā, cui & cognomen & Cam- illa erat, & genere antiquo dictatoris Camilli: qui- bus breui tēpore diuersis ex causis repudiatis, Plau- tiam Herculanillam, mox Eliā Petinam duxit vxorē: sed cum vtraque diuortium fecit. Post has Va- leriam Messalinam consobrini sui Messalæ filiam duxit in matrimoniu. Sed & istam supplicio affecit. Verum illecebris Agrippinæ Germanici fratris sui filix perius osculi & blanditiarum occasiones pelle- ctus in amorem subornauit proximo senatu, qui censerent cogendum se ad ducendam eam vxorē, quasi reipublicæ id maxime interesset, dandamque cæteris veniam talium coniugiorum quæ vsque ad id tempus incesta habebatur. Liberos ex tribus vxoribus tulit: ex Herculanilla Drusum & Claudiam, ex Petina Antoniam, ex Messalina Octauiā atque Ger- manicum quem mox Britannicum nominauit. Dru- sum Pompeium adhuc puberem amisit [pyre per lu- sum in sublime iactato, & hiatu oris excepto stran- gulum. Antonia Cn. Pompeio magno deinde Fau- sto nobilissimis adolescentibus]. Octauiam autem Neroni priuigno suo collocauit, quem postea etiam in filium adoptauit. His igitur vxoribus addictus non principem se, sed earum ministrū exhibuit, quarum studio seu libidine honores exercitus, impunitates, supplicia largitus est. Ac ne sigillatim minima quæq; enumerem, per eas reuocatas libertates, iudicia rescissa, & immutatos datorum officiorum codicillos Appium Sillanum consocerū suum, Liviāque alterā Germanici filiam, alteram Drusi crimine incerto nec defensione vlla data earum, scilicet vxorum in- sinctū occidit. Pompeium maioris filix virum, & Luciu Syllanū sponsum minoris interemit. In quin- que & triginta senatores trecentosque & eo amplius Romanos equites tanta facilitate animaduertit: vt de nece consularis viri renuntiante centurione fa- ctum esse quod imperasset, negaret se quicquam im- perasse. Tormenta quæstionum, pœnæque parrici-

Claudij sponse & vxores.

cap. 27. cap. 29. Maleficia ab eo per- petrata.

darum repræsentabat exigebatque coram. Sed nihil æque quam timidus & diffidens fuit. Nam primis imperij diebus [quamquam iactator ciuilitatis] ne- que conuiuia inire ausus est nisi vbi spiculatoris cū lanceis circumstantent, neque agrum quemquam visi- tauit, nisi excusso prius cubiculo. Quosdam autem insidias temere delatas adē expiavit, vt deponere imperium cogitauerit lachrymisque & vociferatione miseratus est conditionem suam, cui nihil tuti vsquā esset, ac diu publico abstinuit. Nulla adē suspicio, nullus tam leuis author extitit, à quo non mediocri serupulo iniecto ad cauendū vliscēdūmque cōpel- leretur. Vnus ex litigatoribus, seducto in salutatio- ne affirmavit per quietem se vidisse eum à quodam gladio confodi. Deinde paulo post quasi percussore agnosceret, aduersarium suum libellum imperatori volentem tradere ostendit: confestimque is prode- prehensio ad pœnam rapus est. Claudius igitur qua- ro imperij sui anno (quo scilicet Petrus Romam attri- git) cupiens se vtilem reipublicæ principem osten- tare, bellum & victoriam vndeunque quæsiuit. Ita- que primo expeditionem in Britanniam mouit, pri- mus post Iulium Cæsarem dictam insulam aggredi ausus: qui cum ab Ostia nauigaret, vehemēti Circio vento bis penē demersus est prope Liguriā, iuxtaq; Stochadas insulas. Transuectus inde insulam, sine vlllo periculo & sanguine intra paucissimos dies to- tam fere insulam in ditionem accepit. Orchadas præterea vltra Britanniam in Oceano positas Ro- mano adiecit imperio. Et sexto quàm profectus erat mense Romam rediit, maximoque apparatu trium- phauit. Ad cuius spectaculum commearē in vrbem non solum præsidibus prouinciarum permisit, verū etiam exulibus indulisit. Curram eius Messalina vxor carpento secuta est.

§. III.

DE morte eius & Herodis. Claudius igitur vidēs se iam senio confectum testamentum cōscrip- sit ac signis omnium magistratum ob signauit prius igitur quàm progredieretur vltierius, ab Agrippina vxore præuentus est: hæc metuens ne Britannicus Claudij ex Messalina filius crescens imperium à pa- tre ipse perciperet, quod Neroni filio parare stude- bat, de morte Claudij cum eunuchis aulicis iam tra- ctare cœpit. Vnde non multo post tempore per Ha- lotum spadonē cibi prægustatorē in domestico con- uiuiuo venenum dedit Claudio. Quo statim hausto obmutuisse dicitur, & excruciatu doloribus nocte tota, prope lucem defecit. Eius mors celata est do- nec circa successorem omnia ordinarent ij, qui cum Agrippina sentiebant. Nam eo expirante, Agrippina verum militiæ principem misit, & cum eo tribunos velut potentes, qui filium suum Neronem ad castra prætoriana deducerent, vt ipsum more aliorum prin- cipum exercitus adoraret, atque in eius verba iura- ret. Excessit autem a Claudio ætatis suæ anno sexa- gesimo quarto. Præfagia mortiseius præcipua fuerūt, ortus crinitæ stellæ, quam Græci cometem vocant: tactūmque de cælo monumentum Drusi patris. Sed nec ipsum ignorasse aut dissimulasse mortem suam Suetonius dicit. Nam in senatu, cui vltimo interfuit liberos suos ad concordiam hortatus est, atque illos suppliciter senatui commendauit addēs se ad finem

a Hic Claudius 5. populi Romani imperator, impera- uit annos tredecim menses octo, dies viginti Onuph. mortali

A.C. 50.

cap. 35.

cap. 36. Timidi- tas eius dem.

cap. 37.

Petrus Ro- mam ve- nit tempo- re Clau- dij. Idē c. 17.

Claudij mors. cap. 44.

Agrippina venenum Claudio propinat.

De come- te præfa- gio. cap. 46.

Ibid.

A.C. 56.

Iosep. l. 19. c. 5. De Hero de Agrip- pa.

Iosep. l. 19. c. 7.

Ibid.

Agrippæ mors.

Euf. l. 2. hi. Ecc. c. 10. Act. 1.

Agrippæ mors.

Iosep. l. 19. ant. c. 7.

mortalitatis accessisse. Sub hoc a Claudio Romano- rum principe Romæ descriptione habita, inuenta sunt per vniuersam vrbem ciuium Romanorū sep- tuaginta cetera quadraginta quatuor millia. Herodi- autem Agrippæ quia ipse non minus laborauerat pro Claudij imperio vt Claudius illud obtineret quā Caij, ideo ipse Claudius magis eum exaltauit. Nam omnia illa quæ Octavianus Augustus Herodi primo, scilicet Alcalonitæ auro Agrippæ qui innocentes occidi iussit dederat, Agrippæ adiecit, scilicet, Iudæā, atque maximis cumulatum donis remisit ad pro- pria. Petronio autem qui Syriam & Iudæam guber- nabat successor mittitur à Claudio Marfus quoad

Syriam. Herodes autem Agrippa veniens Hierosolymā, auream catenam, quam ei Caius dederat factam in- star catenæ ferreæ, qua Tiberij mandato in carcere compeditus fuerat, vt tristioris fortunæ memoriam reuocaret, & testimonium de rebus melioribus per- hiberet, in templo suspendit, vt maximum suū indi- care casum, & doceret spectatores vt sublimia posse correre, & Deum valere illa erigere denuō: omnes enim admonebantur per hanc consecratam catenā, quod Agrippa leui de causa priuatus dignitate sit vinctus, pauloq; post compeditus solutus, splendi- diorem quàm ante principatū adeptus sit, eam esse naturam rerum humanarum, vt cellissima quæque prolabantur facile, rursūque inclinata restituan- tur] Post hæc Agrippa Herodes muros Hierusalem publicis sumptibus & latiores & altiores quàm ante fuerant ædificare cœpit. Quam rem Marfus Syriæ præfes Claudio nuntiavit. Quare imperator rebel- landi causam suspicatus, Agrippæ mandauit vt ab æ- dificatione murorum cessaret, quod & fecit. Mores autem Agrippæ (vt dicit Iosepheus) erant mansueti circa omnes: sed circa gentem suam vltra omnē mo- dum magnificus atq; benignus. Alienigenis nihilo- minus clemens, quare ab omnibus erat dilectus. Ob quorum gratiam, ecclesiam in Iudæa nouiter exur- gentem persecutus est. Ethic Herodes Agrippa fuit qui occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio. Qui videns, quod placeret Iudæis apposuit apprehende- re & Petrum, & in carcerauit, vt occideret, vt dictū est supra. Act. 12. Ex quibus patet quod dictus Iaco- bus non fuit ab eo decapitatus in reuolutione vnus anni a passione Christi, vt à quibusdam dicitur: sed post aliquot annos. Nam anno imperij Tiberij deci- monono vel circa Christus passus est & duo vel tres anni superauerunt de imperio ipsius Tiberij: post quem Caius imperauit tribus annis cum dimidio: post quem Claudius dedit Agrippæ Iudæam [Ad quam cum, sicut dictum est, ipse venisset in Iudæorū gratiam in Apostolos animaduertente, vt exoposui- mus, deliberauit.] Quod regis facinus dilationem vt dicit Eufeb. non patitur vltionis. Nam descendens in Cæsaream cum indutus veste præclara concionare- tur pro tribunali sedens in sublimi ad populum & populus ipse acclamaret ei, Dei voces & non homi- nis, delectantem se in illis laudibus diuinis, Ange- lus percussit & verbibus caturis post aliquot dies expirauit anno ætatis suæ quinquagesimo, regni sui septimo & tertio anno Claudij. Audiēs autem Clau- dius mortem Agrippæ filium eius nomine etiam A- grippam successorem regni eius constituere voluit: sed senatus non consuluit asserens non esse cautum puero potentissimi regni sceptrā cōmitti. Erat enim septēdecim annorū. Senatui ergo acquiescens Clau- dius, regnum Agrippæ concessum in prouincia for-

mā redegit, & filio eius dicto etiā Agrippa sub no- mine regni regionem trans-Iordanem tradidit. Post Marsum, qui Syriam gubernabat, mittitur à Claudio Cuspius Fadus qui & Syriam & regnum Iudææ de- functo Herode Agrippa gubernaret.

a Anno ab v. c. octingesimo primo Tm. Claudius Cæ- sar censor, cum L. Vitellio ciuitate aliquot Galliarum pro- uincias donata, patriciis creatis, senatu lecto, censu acto, quo ciuium capita sexaginta nomen centena millia, & centum quadraginta quatuor millia censa sunt Iustrum condidit. Onuph. ex Tacito. hæc est descriptio cuius hoc loco D. Antoninus meminit.

De Nerone imperatore & eius malitiis. CAP. XXIII.

De Nerone imperatore & eius malitiis. CAP. XXIII.

NERO ergo maritus Octauiæ filia Claudij imperatoris, persuasione Agrippinæ coniugis ipsius Claudij designatus est imperator ab eodem Claudio, peratore. sicque gener prælatus est filio, id est, Nero qui erat gener Claudij, Britannico, qui erat filius ipsius Clau- dij. Hic fuit quintus imperator ab Augusto qui im- perauit annis tredecim & mensibus octo. Et secun- dum Suetonium per quinquennium: valde mode- stus fuit, & liberales disciplinas omnes fere puer at- tigit. Auerfus à philosophia ad poetiam pronus, car- mina libenter ac sine labore composuit, habuit & pingendi fingendique non mediocre studium. Orsus imperium à pietatis ostentatione ex Augusti præ- scripto imperaturū se professus ne liberalitatis, nec clementiæ nec comitatis quidē exhibendæ vllā oc- casionem dimisit. Grauiora vestigalia aut aboleuit, aut minuit. Senatorū nobilissimo cuiq; sed te fami- liari destituto annua salaria [& quibusdam quinge- na] constituit. Cūmque de supplicio cuiusdam capi- te damnati vt ex more subscriberet admoneretur, quàm vellem (inquit) nescire literas. Agenti gratias senatui respondit, Cūm meruero. Interdictum est ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera ve- niret. Porro Nero ipse inter cæteras disciplinas pueri- tix tempore imbutus est musica, nihil eorum omit- tens quæ generis eius artifices vel conseruanda vel augendæ vocis causa factitarent. Nam & plumbam chartam supinus spectore sustinere & clystere vomit- tuque purgari voluit, & abstinere pomis cibisque officientibus. [Et produit Neapolim primū, hac nec cō- cussio quidem repente terramotu theatro ante can- tare destitit, quàm inchoatum abfolueret vsq; Non dubitauit etiam priuatis spectaculis operam inter scenicos dare. Institerant ciuitates apud quas musi- ci agones edi solebant omnes citharædorū coro- nas ad ipsum mittere, easque gratē ita recipiebant vt legatos cui perulissent, non modo primos admit- teret: sed in familiaribus epulis interponeret. Cantū- te autem eo nec necessaria causa excedere theatro licitum erat. Iam autē Nero imperauerat duobus an- nis cūm Paulus (quia ad Cæsare appellauerat) ductus fuit Romam. Qui Nero audiens controuersiam esse de lege Iudæorum & Christianorum paruifecit, & permisit est Paulus libere ire per ciuitatem, cum vno tamen milite custodiente. Timebat enim ne forte Iudæi qui quæsierant mortem eius in Iudæa: misissent literas ad Iudæos, qui erant Romæ, vt do- lo occiderent eum, & per biennium sequens mansit in libera custodia in hospicio quod ipse conduxerat prædicans sine prohibitione eis qui conueniebant ad hospi-

A.C. 60.

De Nerone imperatore & eius malitiis. CAP. XXIII.

Suet. c. 32.

cap. 10.

Neronis laudes.

c. 16. & 20.

Idē c. 22. vbi dicitur quod Latine mo- dum vel centena dicimus.

Act. vit. Paulus Aposto- lus Romæ dicitur.

A.C. 71. Voluptas est fragilis.

Puilla res hominis vita.

Sen. l. 2. c. 59.

13. in prol.

Seneca in proha. contro. Adoleſcentia ſtudia qua re- prehendenda.

Troadis act. 2.

Agam. c. 3.

turpiſſima iactura temporis.

tradere, id est, habere dominium sui. Neminem tam alte ſaecula poſuerunt vt non illi amicus eo magis deſit, quo nihil abſit. Voluptas fragilis eo breuius oblectat, quo auidius hauſta eſt. Cuius ſubinde neceſſe eſt: aut poeniteat aut pudeat. Idem in libro de remedijs fortuitorum. Stultum eſt timere quod vitare non poſſis. Optimum eſt mori cum iuuat viuere. Multi aliquem comitantur: mel muſca, ſequuntur cadauer lupi, ſcumenta formicae, praedam ſequitur turba iſta non hominem. Non intelligis partem eſſe innocentiae caecitatem? Oculi enim ſunt irritamenta vitiuorum ducetque ſclerum. Naufragiū feciſti? cogita non quod perdidisti, ſed quod euaberis. Quare amicum inter recta & honeſta officia. Idem in libro de naturalibus quaſtionibus. Inter nullos magis quam inter Philoſophos aqua debet eſſe libertas. Quis non intelligit omnia conſuetudine vim ſuam perdere? Humano animo a bonis artibus robur venit & a conſideratione naturae. Quid eſt cur ego hominem, aut ſagittam, aut ſeram, aut lanceam tremam? maiora me pericula expectant a fulminibus & magnis naturae partibus. Puilla res eſt hominis vita, ſed ingens res eſt contemptus vitae. Ita a natura compoſiti ſumus vt nos quotidiana etiam admiratione digna ſunt tranſeant, & minima quaeque rerum ſi inſolite prodierunt, dulce ſpectaculum ſiant. Contemne mortem, & omnia quae ad mortem ducunt contempta ſunt. Licet illa bella ſint, ſive naufragia, ſive morſus ſerarum, ſive ruinarum ſubito lapſu procidentium [pondera, nunquid amplius facere poſſunt, quam vt corpus ab animo reſoluant? Haec nulla diligentia euitat, nulla ſollicitas domat, nulla poteſtas euincit. O te dementem & oblitum fragilitatis tuae: ſi tunc mortem tantum times cum tonat: Viuens ſi ſulmen effugis, petet te gladius, petet lapis, petet febris. Quicquid acciderit tibi, ſic ſer quaſi volueris tibi accidere, debuiffes enim velle ſi ſciſſes omnia ex decretis Dei fieri. Flere quaeri & in gemere decipere eſt. Id eſt. Nihil eſt tam mortiferum ingenio quam luxuria. Torpent ingenia deſidioſe inuentus, nec in vilius honeſte rei labore vigilatur. Cantandi ſalandique obſcenaque ſtudia eſſe minatos tenent. Capillum frangere, & ad muliebres blanditias vocem extenuare, mollitie corporis certare cum ſoeminis, & immundiſſimis ſe extollere munditijs noſtrorum adoleſcentium ſpecimen eſt. Emolliu enervetque in vitio nati ſunt, in vitio manent exugnatores alienae pudicitiae, negligentes ſuae. Idem in tragcedijs.

Quo plura poſſis, plura patienter ſeras. Volenta nemo imperia conuulit diu Moderata durant. Qui non vetat peccare cum poſſit iubet Perire mores, ius, pietas, fides, Et qui redire cum perit, neſcit pudor. Heu quam dulce malum mortalibus additum, Vita dirus amor. Quem pœnitet peccaſſe penè innocens eſt. O quam miſerum eſt neſcire mori. Dat ille veniam facile cui venia opus eſt.

Vna res eſt virtus, qua immortalitate donare poteſt & pares dijs facere. Idem in Epistolis ad Lucilium. In prima. Vindicta te tibi, & tempus quod adhuc aut auferatur aut excidebatur, aut ſurripiebatur collige & ſerua. Turpiſſima enim iactura eſt, qua per negligentiam ſit. Quem mihi dabis qui aliquod pretium

tempori ponat? qui diem aſſimet? qui intelligat ſe quotidie mori? In hoc omnes fallimur quod mortem proſpicimus. Magna pars eius iam praeterit: quicquid aetatis retro eſt mors tener, dum diſſertur vita tranſcurret. Omnia mi Lucilia aliena ſunt, tempus noſtrum eſt tantum. In huius rei nimis fugacis vnus ac lubricae poſſeſſionem natura nos miſit. Primum argumentum compoſitae mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere & ſecum morari. Iſtud autem vide, ne iſta lectio authorum & diuerſi generis volumina habeat aliquid vagum & inſtabile certis ingenijs immorari & innutriti oportet. Non prodeſt cibus nec corpori accedit, qui ſtatim emittitur ſumptus. Nihil tam vile eſt, quod in tranſitu proſit. Nihil aequè ſanitate impedit vt remediorum crebra mutatio. Diſtrahit animum librorum multitudo. Itaque cum legere no poſſis quantum habueris, ſatis eſt habere quantum legas. Faſtidientis ſtomachi eſt multa deguſtare. Idem in epist. 3. Siquem amicum exiſtimas, cui non tantum dem credas quantum tibi, vehementer erras. Errat & ille qui amicū in atrio quaerit, in conuiuio probat. Nullum habet maius malum occupari homo, & bonis ſuis obſeſſus quam quod amicos ſibi putat quibus ipſe non eſt. Tu vero omnia cum amico tuo delibera, ſed de ipſo prius. Poſt amicitiam credendum eſt, ante amicitiam iudicandum. Tam audacter cum amico tuo quam tecum loquere. Et tu quidem ita vive vt nihil ei committas, niſi & quod committere etiam inimico poſſes. Vtrumque vitium eſt, & omnibus credere, & nulli. Sed alterum dixerim honeſtius vitium, alterum tutius. Sic etiam vtroſque reprehendas, & eos qui ſemper inquieti ſunt, & eos qui ſemper quieti ſunt. Nam illa tumultu gaudens non eſt inſtabilia, ſed exagitatae mentis concuſſio. Et haec non eſt quies qua omnem motum moleſtiam iudicat, ſed diſſolutio & languor. Itaque iſta inter ſe miſcenda ſunt, & quieti agendum eſt & agenti quietendum. Idem in epist. 3. Adhuc non pueritia, ſed (quod eſt grauius) puerilitas remanet. Et hoc idem peius eſt, quia habemus autoritatem ſenum, vitia puerorum, nec puerorum tantum ſed infantiu: illi leuia, hi ſaſta formidant, nos vtraque. Plerique inter mortis metum & tormentum vitae miſer fluctuant, & viuere nolunt, & mori neſciunt: ſac itaque tibi iucundam vitam, omnem pro illa ſollicitudinem deponendo. Nullū bonū iuuat habentē, niſi ad cuius amiffione praeparatus eſt animus, ergo aduerſus omnia qua accidere poſſunt [etiam potentiſſimis] te adhortare & iudura. Id eſt in epist. 5. Quaeſt admodum deſiderare delicatas res luxuriae eſt, ita vſitatas & non magno parabiles fugere demētia eſt. Frugalitate exigit Philoſophia, non poenam: temperetur vita inter bonos mores & publicos. Qui domū intrauerit, nos potius miretur quam impelleſſe noſtra. Magnū ille eſt qui ſic fictilibus vititur quemadmodū argento. Nec ille minoreſt qui ſic argento vititur ſicut fictilibus. Deſines (inquit Cato) timere, ſi ſperare deſeris. Ferē pericula qua vident fugiunt, & cum effugerint, ſecurae ſunt. Nos autē eo venturo torquemur & praeterito, timoris enim tormentū memoria reducit, prouidentia anticipat. Nemo tamen praſentibus tantū miſer eſt. Id eſt in epi 6. hoc ipſum argumentum eſt animi in melius tranſlati, cui vitia ſua qua prius ignorabat videt. Nullius boni ſine ſocio iucunda eſt poſſeſſio. Plus tibi viua vox & conuiuius, qua oratio proderit. In re praſentē venias oportet primū, quia homines amplius oculis qua auribus credunt. Deinde quia longū intereſt per precepta, breue & efficax per exempla. In 6. Inimici

A.C. 71.

Quomo- do cu ami cis viuenda.

Reprehen- di & qui ſemper quieteant & inquiete ſunt ſemper.

Exigit fru- galitatem Philoſo- phia.

Videre ſua vitia conuerſio- nis initiū.

Per praec- pta iter longū per exempla breue.

A.C. 71.

Quibus eum verſandum.

Viuentū eum ho- minibus quaſi Deus videat.

Verecun- dia in ado- leſcente bo- nū ſignū.

Athleta quis ma- gnos affectus ſpiritus.

Timor va- nus quo- modo vt plurimū.

In 7. Inimica eſt multorum conuerſatio, & quo maior eſt populus, cui commiſcemur, plus hoc periculo eſt. Nam & aurius redeo & ambitioſior & luxurioſior, quin etiam crudelior & inhumanior, quia inter homines ſui. Vtrumque deitandum eſt, ne vel ſimilis malis ſias, quia multi ſunt, ne in inimicum ſimilis, quia diſſimiles ſunt. Recede in te ipſum quantum potes. Cum iis verſare qui te facturi ſunt meliorem. Illos admittite, quos tu poſſis facere meliores. Mutuo iſta ſunt, homines dum docent, diſcunt. In epistola 8. Vitare quaecunque vulgo placent, [quaecafus attribuit] ad omne bonum fortuitum, [ſuſpicioſi pauidique ſubſiſtite. Nam & fera & piſcis aliqua ſpe oblectante decipitur. Munera iſta fortuna putatis: inſidia ſunt. Quisquis noſtra tutam vitam agere volet, viſcata iſta beneficia vitet. Scitote hominem tam bene culmo tegi quam auro. Cogita in te nihil praeter animum eſſe mirabile, cui magno nihil magnum eſt, mihi crede. Qui nil vel minima agere videntur, maiora agūt, humana diuinitate ſimul tractant. In epistola 9. Qui vilitatis cauſa aſſumpſus eſt, tandiu placebit quamdiu vilis erit, certe florentes amicorum turba circumſederet. Circa euoſ ſingens ſolitudō eſt, & amici inde fugiunt, vbi probantur. Neceſſe eſt enim initia exituſque rerum inter ſe congruant. Negotiatio eſt iſta, non amicitia, qua ad commodum accedit. At Chryſippus. Sapientē nulla re indigere, & tamen multis illi rebus opus eſſe, contra ſtulto nulla re opus eſt, nulla enim re vti ſcit. Quid refert qualis ſit ſtatuſ tuus, ſi tibi videtur malus? Niſi ſapientia ſua non placent, omniſque ſtultitia laborat ſtultidio ſui. In epistola 10. Non inuenio cum quo malum te eſſe quam tecum, ſic eſt, fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam vnum. Sic viuere cum hominibus tanquam Deus videat. Sic loquere cum Deo quaſi homines audiant. In epistola. u. Verecundia in adoleſcente bonum ſignum eſt. Magna pars peccatorum tollitur, ſi peccaturus teſtis adſiſtat. O felicem illum qui ſic aliquem vereri poteſt, vt ad memoriam quoque eius ſe cōponat & ordinet. Qui ſic aliquem vereri poteſt, cito erit verecundus. Elige ergo illū cuius & vita placuit tibi & oratio. Illum ſemper tibi oſtende, vel cuſtodem vel exemplum. Opus enim eſt aliquo ad quem mores noſtriſe erigant. Niſi ad regulam prauam non corriges. In epistola 12. Grauiſſima ſunt poma cum fugiunt. Ille beatiſſimus eſt, & ſecurus ſui poſſeſſor, qui craſtinum ſine ſollicitudine expectat. In epistola. 13. Non poteſt magnos ſpiritus athleta ad certamen afferre, quin nunquam ſuggillatus eſt. Ille qui ſanguinem ſuum vidit, cuius dentes crepuerunt ſub pugno, nec proiectus animum proiecit: ſed quoties cecidit contumacioreſcit, cum magna ſpe deſcendit ad pugnam, multum enim adiciit ſibi virtus laeſſita. Plura ſunt lucili qua nos terrent, quam qua premunt, & ſapienter opinione, quam re laboramus. Illud tibi praecipio ne ſis miſer ante tempus, cum illa, qua vt imminetia expauiſti forte nunquam ventura ſint, certe nō dum venerūt. Quaeſt nos torqueat magis quam debeant, quaedam antequam debeant, quaedam cum omnino non debeant. Sicque aut augemus dolorem, aut fugimus, aut praecooccupamus, quam multa expectata nuſquam comparuerūt. Et ſi futurum eſt, quid iuuat dolori ſuo occurrere? Satis cito dolebit cum venerit. Nihil tam certum eſt ex iis qua timetur, vt non cert-

tius ſit & formidata ſubſidere & ſperata decipere. Quid turpius eſt quam ſenex viuere incipiens? Multis ſeruiet qui corpori ſeruit: qui pro eo nimium timet, qui ad aliud omnia refert. Sic gerere nos debemus non tanquam propter corpus viuere debeamus: ſed tanquam non poſſimus ſine corpore. Huius nos nimius amor timoribus inquietat, ſollicitudinibus onerat, contumelijs obicit. Honeſtum vile eſt ei, cui corpus nimis charum eſt. Agatur eius cura diligentiffime, ita tamen vt cum exigit ratio, cum dignitas, cum fides in ignem mittendum ſit. Etiam in obſeſſa via pauperi pax eſt. Nunquam in tantum conualeſcit nequitia, nunquam ſic contra virtutes coniuurabitur, vt non philoſophiae nomen venerabile & ſacrum maneat. Nemo ſollicito bono fruatur. Adiciere diues aliquid diuitijs ſuis ſtudet. Dum de incremento cogitat, oblitus eſt vſus, rationes accipit, forum conterit [calendarium verſat] ſit ex domino procurator. In epistola 15. Quicquid facies, cito redi de corpore ad animum. Illum diebus ac noctibus exerce. Id bonum cura, quod veſtigate ſit melius. Quam iucundum eſt nihil poſcere. Quam magnificum plenum eſſe, nec ex fortuna pendere. Diſcedent aliquando iſta inſidiosa bona, & ſperantibus meliora quam aſſecutus. Si quid in illis eſſet ſolidi, aliquando implerent, nunc autem haurientium ſtrim concitant. In epistola 16. Plus operis eſt in eo vt propoſita cuſtodias, quam vt honeſta proponas. Perſeuerandum eſt & aſſiduo ſtudio robur addendum, donec bona mens ſit, quod bona voluntas eſt. Naturalia deſideria finita ſunt, ex falſa opinione maſcentia, vbi deſinant non habent. Retrahe te a vanis, & cum vis ſcire quod petis vtrum naturalem habeat, an caecam cupiditatem, conſidera an poſſit alicubi conſiſtere, ſi longe progreſſo ſemper aliquid longius reſtat, ſcito id naturale non eſſe. In epistola 17. Proiice iſta omnia ſi ſapis, immo vt ſapias & ad bonam mentem magno curſu ac totis viribus tende. Si quid eſt quo teneris, aut expedi, aut incide. Multis ad philoſophandum obſtiteret diuitiae. Paupertas expedita eſt, ſecura eſt. Non circumſtat illam turba ſeruorum, ad quos paſcendos tranſmarinarum regionum eſt optanda fertilitas. Facile eſt paſcere paucos ventres, & bene inſtitutos, & nihil aliud deſiderantes quam impleri. Paruo famae conſtat, magno faſtidium. Paupertas contenta eſt inſtantibus deſiderijs ſatiſfacere. In epistola 18. Non eſt iucunda res aqua, aut polenta, aut fruſtum panis hordeacei: ſed ſumma voluptas eſt poſſe capere etiam ex iis voluptatem & ad id ſe reduxiſſe, quod eripere nulla fortuna iniquitas poſſit. Diuitiarum poſſeſſione non tibi interdico: ſed efficere volo vt illas intrepidus poſſideas, quod vno modo conſequeris, ſi te ſine illis beate victurum perſuaſeris, ſi illas tanquam exituras aſpexeris. In epistola 20. Facere philoſophia non dicere, & hoc exigit vt ad legem ſuam quiſque viuat, ne orationi vita diſſentiat, vt ipſa inter ſe vita vnus ſine omnium actionum diſſentione coloris ſit. Maximum hoc eſt & officium ſapientiae & iudicium, vt verbis opera concordent vt ipſe vbique par ſibi idemque ſit. Quid enim ſapientia? Semper idem velle idem- que non olle, licet illam exceptiunculam non adiciam vt rectum ſit quod velis, non poteſt ſemper Prima pars Hiſt. Anto. N. cuiquam

A.C. 71.

ep. 14. Corporis cura qualis eſt debeat.

Bona hu- ius vitae in diſidio.

Naturalia deſideria qua.

Diuitiae magnae obſtant philoſo- phijs.

Philoſo- phia docet facere non dicere.

Sapientia quid.

A. C. 71. cuiquam idem placere nisi rectum. Variatur quoti-
die iudicium hominum, & in contrarium vertitur
ac plerisque agitur vita per lusum. Quod tu benefi-
cio tuo scire non potes, paupertatis scies. Illa veros
certosque amicos retinebit. Discedit, quisquis non
re: sed aliud sequebatur. Nonne & ob hoc vnum
amanda paupertas est, quod à quibus ameris osten-
dit? O quando veniet dies, quo nemo in honorem
tuum metiatur? Huc ergo cogitationes tuas tendant,
hoc cura, hoc opta. Redige te ad parva ex quibus
cadere non possis. Non licet diuitias in sinu positas
contemnere. Quidni liceat? Ille ingentis animi est,
qui illas circumfusas sibi diu multumque miratus
quod ad se venerint ridet, suasque audit magis esse
quam sentit. Multum est non contumpe-
re diuitiarum. In epistola 22. Quod male implicui-
sti solvas potius quam abrumpas, si alia soluendi ra-
tio non erit vel abrumpas. Nemo tam timidus est,
vt malit semper pendere quam semel cadere. Turpe
est cedere oneri, luctare cum officio quod semel
recepisti. Non est vir fortis & strenuus qui laborem
fugit, verum ubi etiam crescit animus illi ipsa rerum
difficultate [dicetur tibi ista] falsum est: peiores mori-
mur quam nascimur: nostrum hoc, non naturae vitium
est. Nemoquam bene viuat: sed quam diu, curat:
cum hominibus contingere possit vt bene viuat:
vt diu nulli. In Epistola 23. Fundamentum bonae
mentis est non gaudere vanis. Mihi crede verum
gaudium resseuera est. An tu existimas quemquam
solito vultu, hilari oculo mortem contemnere,
paupertati domum aperire: voluptates tenere sub
fræno: dolum meditari patientiam? Hæc qui apud
se versat in magno gaudio est: sed parum blando.
Hæc autem quibus delectatur vulgus tenuem ha-
bent ac perfusoriam voluptatem, & quocunque
inuentitium est gaudium, fundamentum caret. Cor-
pusculum etiam sine eo nihil fieri potest: magis ne-
cessariam rem crede quam magnam: vanas suggerit
voluptates, breues poenitendas, ac nisi magna mo-
deratione temperentur, in contrarium abituras.
Modum autem tenere in eo difficile est quod bo-
num esse credideris. Veri boni auiditastuta est, quæ
subit ex bona conscientia, ex honestis consiliis
ex contemptu fortuitorum [ex placido vitæ, &
continuo tenore vnam tenentis viam.] Pauci sunt
qui consilio se suaque disponant, ceteri, eorum mo-
re quæ fluminibus innatant non eunt: sed feruntur.
Quidam tunc viuere incipiunt cum desinendum
est. Ex epistola 24. Quid necesse est mala accerere
& satis cito patiendâ cum venerint resumere, ac
præsens tempus futuri metu perdere? Est sine dubio
stultum: quia quandoque futurus sis miser, esse iam
miserum. Sed ego alia te ad securitatem via ducam.
Si vis omnem solitudinem exuere, quicquid vere-
ris ne eueniat, euenturum vtique propone, & quod-
cunque illud est malum, tecum ipse metire, ac timo-
rem tuum taxa. Acrior est virtus ad occupanda pe-
ricula, quam crudelitas ad irroganda. Dolor quidem
leuis est, si ferre possim: breuis est si ferre non pos-
sum. Hoc turpissimum est (quod nobis obici solet)
Verba nos philosophiæ non opera tractare. Ipsæ
voluptates in tormenta vertuntur, epulæ crudita-
tem afferunt, ebrietates neruorum torporem ac tre-
morem, libidines manuum, pedum & articularum
deprauationem. Pauper siam inter plures ero, exul
siam, ibi me natum putabo. Quid mittat, alligabor.
Quid enim nunc solutus sum? Ad hoc me natura

Paupertas amicos indicat.

Diuitias quis vere contemnit.

Gaudium verum solida res est.

Corpus res necessaria non magna.

Securitas via.

Voluptates noxiae.

graue corporis mei pondus adstrinxit. Moriat? desi-
nam agrotare posse, alligari posse, mori posse. Tur-
pe est, aliud loqui, aliud sentire. Quotidie morimur.
Quotidie enim demitur aliqua pars vitæ, & tunc
quoque cum crescimus, vita decreuit. In epistola 25.
Quod ad duos amicos nostros pertinet, diuersa via
eundem est. Alterius enim vitia emendanda sunt,
alterius frangenda, vt libertate rota, Non amo il-
lum, nisi offendo. An profecturus sim nescio. Malo
mihi successum, quam fidem deesse. Nutriendus est
pudor, qui quam diu in animo eius duraverit, aliquis
erit bonæ spei locus. Panem & aquam natura desi-
derat, nemo ad hæc pauper est, intra quæ quisquis de-
siderium suum clausit, cum ipso Ioue de felicitate
contendet. Sic fac omnia tanquam spectet aliquis.
Prodest sine dubio custodem sibi imposuisse, & ha-
bere quem respicias, quem cogitationibus tuis in-
teresse iudices. Omnia enim mala solitudo persua-
det. Cum autem iam tantum profeceris vt tibi sit
etiam tui reuerentia, licebit dimittere pedagogum.
In epistola 26. Quæ querela est, quod incommodum
si quicquid debeat desinere defecit? Et quis exitus est
melior, quam in finem suum natura soluente dilabi?
Incertum est quo loco morte expectat, itaque il-
lam & tu omni loco expecta. Qui mori didicit [ser-
uire didicit] supra omnem potentiam est, certe ex-
tra omnem. Quid ad illum carcer & custodia &
claustra? Liberum otium habet. Vna est catena, quæ
nos alligat ostentet, amor vitæ. In epistola 27. Numera
annos tuos, & pudebit te velle eadem quæ volueras
puer. Hoc denique tibi circa diem mortis præsta, mo-
riantur antequam vitia. Bona mens nec commodatur
nec emittitur. Et puto si venalis esset, non haberet em-
ptorem. At mala quotidie emittitur. In epistola 28. Ani-
mum debes mutare, non cælum, licet enim vastum
traieceris mare, sequentur te vitia quocunque pe-
ueneris, quæris quare fuga ista non adiuuat, tecum
fugis. Onus animi deponendum est, non ante tibi
villus placebit locus, immo quicquid facis contra
te ipsum facis & motu ipso nocet tibi: agrum enim
concurtis. At cum illud exemeris malum, omnis lo-
ci mutatio iucunda fiet. Magis quis veneris quam
quod interest. Et ideo nulli loco adiacere debemus
animum. Cum hac persuasione viuendum est
[non sum vni angulo natus.] Patria mea totus mun-
dus est. Quid tam turbidum fieri potest quam fo-
rum? Ibi quoque licet quiete viuere, si necesse sit.
Sed si liceat disponere se [conspicuum quoque &
viciniam fori procul fugiam,] initium est salutis
notitia peccati. Nam qui peccare se nescit, corrigi
non vult, ideo quantum potes te ipsum coargue.
inquire in te, accusatoris primum partibus funge-
re, deinde iudicis, tandem deprecatoris. In episto-
la 30. Venit aliquis ad mortem iratus: mortem ve-
nientem nemo hilari excipit, nisi qui se ad illam
diu composuerat. In epistola 31. Generosos ani-
mos labor nutrit. Non est viri timere sudorem. In
epistola 34. Pars magna bonitatis est velle fieri bo-
num. In epistola 36. Turpis & ridicula res est ele-
mentarius senex, Iuueni parandum, seni vtendum
est. Animus ille tranquillissimus ad perfectum ve-
nit, qui in eodem habitu est quocunque modo res
cadant. Mors quam timemus intermittit vitam
non eripit, veniet iterum qui nos in lucem repo-
nat dies, æquo igitur animo debet reductus ex-
ire. Obserua orbem rerum in se remeantium, vi-
debis nihil in hoc mundo extingui: sed vicibus
descendere

A. C. 71. Morimur quotidie.

Fac omnia tanquam spectet aliquis.

Mors semper expectanda.

Bona mens non commodatur nec emittitur.

Mutatio loci quomodo iucunda.

Resurrectio præmittitur à Seneca.

descendere ac resurgere. In 37. Si vis omnia tibi sub-
iicere, te subice rationi. Multos reges, si ratio te re-
xerit, ab illa disces, quemadmodum & quid aggredi de-
beas. Turpe est non ire: sed ferri, & subito in medio
turbine rerum stupentem quærere. Huc ego quem-
admodum veni. In epistola 39. Habet hoc in se gene-
rosus animus, quod concitatur ad honesta. Magna-
rum rerum species ad se vocat & extollit. Animus
enim noster ad modum flammæ in motu est, eo mo-
bilior & actuosior quo vehementior fuerit. Sed fe-
lix qui ad meliora hunc impetum dedit, ponet se ex-
tra ius ditionemque fortunæ, secunda temperabit,
aduersa comminuet & aliis admiranda despiciet.
Magni animi est, magna contemnere, & mediocria
mallo quam nimia. Necesse est enim in immensum
exeat cupiditas quæ naturalem modum transilit. De-
finit esse remedio locus, ubi quæ fuerant vitia mo-
res sunt. In epistola 40. Inopia verborum & exilitas
minis intentum auditorem facit tædio interruptæ
tarditatis, facilius tamen insidit, quod expectatur
quam quod præteruolat. Illa quidem quæ veritati
operam dat oratio, incomposita debet esse & sim-
plex. Hæc popularis nihil habet veri, mouere vult
turbam, & inconfultas aures impetu rapere. Remedia
non profunt nisi immoerentur. Quis medicus in
transitu ægros curat? Quemadmodum sapienti viro
incessus modestior conuenit, ita oratio pressa, non
audax, itaque tardiloquum te esse iubeo. In epistola
41. Sacer intra nos spiritus sedet malorum bonorum
que nostrorum obseruator & custos est hic prout à
nobis tractatus est, [ita nos ipse] tractat. In epistola
42. Circumspice ista quæ nos agunt in insaniam, quæ
dum pluibus lachrymis amittimus, scies in iis non
dammum esse molestum: sed opinionem damni. Ne-
mo illa periisse sentit: sed cogitat. Qui se habet nihil
perdit. In epistola 43. Vix quemquam inuenies, qui
possit aperto oculo viuere. Bona conscientia turbam
aduocat, mala etiam in solitudine anxia atque
sollicita est. Si honesta sunt quæ facis, omnes sciant.
Si turpia, quid refert neminem scire cum tu scias? In
epistola 45. Non refert quam multos liberos: sed quam
bonos habeas. Lectio certa prodest, varia delectat.
Vitia nobis sub virtutum nomine obrepunt. Teme-
ritas sub titulo fortitudinis latet. Moderatio vocat-
ur ignauia. Pro cauto timidus accipitur. In his ma-
gno periculo erratur. In epistola 46. Iam ubi etiam
causa sublata est, mentimur consuetudinis causa. In
epistola 47. Illos rideo, qui turpe existimant cum ser-
uo suo cænare. Quare, nisi quia superbissima con-
suetudine cœnantem dominum stantium seruorum
turba circumdedit? Ille quippe ingenti cupiditate di-
stentum ventrem onerat, serui autem tota nocte iei-
iuni mutique persistant. Sicque fit vt isti de domino
loquantur, quibus scorum domino loqui non licet: sic
cum inferiori viuas, quemadmodum velis superio-
rem tecum viuere, & quoties in mentem veniet
quantum tibi in seruum liceat, toties etiam in men-
tem veniat tantumdem in te domino tuo licere.
Quemadmodum stultus est qui equum empturus
non ipsum inspicit: sed stratum eius & frænos, sic
stultissimus qui hominem ex veste aut ex conditio-
ne æstimat. In epistola 49. Aperta decent & simpli-
cia bonitatem, etiam si multum superesset ætatis, par-
ce iam dispensandum erat, vt sufficeret necessarius.
Nunc vero quæ dementia est superuacua discere in-
tanta temporis egestate? In epistola 50. Quod non
perdidisti habes, cornua non perdidisti, ergo cornua

Generosus animus quatuor libris.

Magni animi quid.

Veritatis oratio simplex.

Sacer spiritus intra nos.

Lectio librorum qualis.

Quomodo cum inferioribus sit viuendum.

A. C. 71. Initium virtutis arduum.

Morbi animi, quæ grauiores eo minus sentiuntur.

Laudandus quæ non piget mori cum inuenerit.

Philautia profectum impedit.

habes, Non vaco ad istas ineptias. Ingens negotium
in manibus est. Quid agam? mors me sequitur, vita
fugit. Aduersus hæc me doce, aliquid affer, ne mor-
tem fugiam, vita me non effugiat. Dociles natura
nos edidit, & rationem dedit imperfectam: sed quæ
perfici posset. In epistola 51. Quando fatuo delectari
uolo, non est mihi longe quærendus, me rideo.
Ceci duces quærunt, nos autem sine duce erramus.
Et ideo difficulter ad sanitatem peruenimus, quia
nos agrotare nescimus. Initium euadi ad virtutes
arduum est, quia hoc primum imbecillæ atque ægra-
mentis est formidare in experta. Itaque cogenda est
mens, vt incipiat, deinde non est acerba medicina,
protinus enim delectat dum sanat. In epistola 52. Id
agere debemus vt irritamenta vitiorum quam
longissime per fugamus. Indurandus est animus &
debellandæ voluptates, quæ seua quoque ad se inge-
nia rapuerunt. Vicia sine modo, sine fine persequere.
Nam illis quoque nec finis nec modus est. Proice
quæcunque cor tuum dilaniant, quæ si aliter extrahi
nequirent, cor ipsum cum illis reuellendum erat.
Voluptates præcipue extirpa, quæ latronum more
nos amplectuntur, vt strangulent. In epistola 53. Il-
lum elige adiutorem quem magis admireris cum
videris quam cum audieris. Quid lataris, quod ab
hominibus iis lauderis quos ipse laudare non potes?
Laudatio aliquid exhortationis afferit ipsis audien-
tibus, & animos adolescentium extimulat. Epist. 54.
In illis morbis quibus afficiuntur animi, quo quis
peius se habet, minus sentit. Somnium narrare vigi-
lantis est, & vitia sua confiteri sanitatis indicium
est. Omnia impedimenta dimitte & vaca bonæ
menti. Nemo ad illam peruenit occupatus. Magni
artificis est clausisse torum in exiguo. In epistola 55.
In hoc (ni fallor) erramus quod mortem sequi iu-
dicamus, cum illa & præcesserit & secutura sit.
Quicquid ante nos fuit, mors est. Illum lauda &
imitare quem non piget mori cum inuenerit viuere.
Quæ enim est virtus cum ei ciaris, exire? Sapiens
nihil inuitus facit, necessitatem effugit, quia vult,
quod coactura est. In epistola 57. Nulla placida est
quies, nisi quam ratio composuit. Omnia vitia ad
modum morbi in aperto leuora sunt. Tunc autem
scias perniciosissima esse cum simulata sanitate sub-
sidunt. Nulla res animum sapientis auocabit, nul-
lus hominum animusque concentus interrumpat
cogitationes bonas solidasque iam & certas. In epi-
stola 59. Nemo nostrum idem est mane quod fuit
pridie. Quicquid vides currit cum tempore, Nihil
ortum stabile vel firmum & immobile est, & nos
tamen ea cupimus tanquam aut semper futura aut
semper habituri. In epistola 60. Illud præcipue in
nobis philosophiam impedit, quod cito nobis pla-
ceamus. Et quicquid in nos adulatio congerit tan-
quam debitum prendimus, optimoque nos esse ac
sapientissimos affirmantibus assentimur. Sequi-
tur itaque vt ideo mutari non velimus, quia nos
optimos esse credimus. Omne tendunt ad gaudium:
sed vnde stabile magnamque consequantur igno-
rant. Et sapiens quidem nunquam sine gaudio est.
Gaudium autem hoc non nascitur nisi ex virtutum
conscientia. Nec interrumpitur nec desinit. Quod
enim non dedit fortuna, non eripit. In epistola 61.
Taurus paucissimorum iugerum pascuis imple-
tur. Vna sylua elephantibus pluribus sufficit, ho-
mo vero & terra pascitur & mari. Verum tamen
fames ventris non magno constat: sed am-
bitio.

A. C. bitio. In epistola 62. Antefenectotem curavi, vt bene uiuerem, in illa vt bene moriar. Da operam ne quid inuitus vnquam facias. Qui imperialibense excipit, partem acerbissimam seruitutis effugit, facere quod nolit. Nec qui iustus aliquid facit miser est: sed qui inuitus facit, itaque sic animum componamus vt quicquid resexiget, id velimus. In epistola 63. Contemnere aliquis omnia potest, habere omnia nemo potest, breuissima ad diuitias per contemptum diuitiarum via est. In epistola 64. Nec sicci sint oculi, amisso amico, nec fluant, lachrimandum est, non plorandum. Id agamus vt iucunda nobis fiat amicorum recordatio amissorum. Nemo libenter ad id redit quod non sine tormento cogitaturus est. Mihi amicorum defunctorum recordatio dulcis & blanda est, habui enim illos tanquam amissurus, amisi tanquam habeam. In epistola 66. Quæ Deo faciendi mundum causa fuit: Bonus est [bona fecit.] Bono nulla cuiusquam boni inuidia est. Fecit itaque quam optimum potuit. Veras me cælo interesse, id est, iubet me capere demisso viuere, maior sum & ad maiora genitus, quam vt mancipium corporis mei sim. Quod equidem non aliter conspicio quam vinculum aliquod libertati meæ circumdatum, cuius contemptus certa libertas est. Seruiant deteriora melioribus, fortes simus aduersus fortuita. In epistola 67. Ex casa vir magnus exire potest, & ex deformi humilique corpufculo formosus animus ac magnus, nec deformitate corporis, animus fædatur: sed pulchritudine animi, corpus ornatur. Animus inueniens vera, peritus fugiendorum ac petendorum, non ex opinione sed natura pretiarebus imponens, [tori se inferens mundo, & in omnes eius actus contemplationem suam mitrens cogitationib. actionib. que intentus, ex æquo magnus ac vehemens, asperis, blandisque pariter inuictis] neutri se fortunæ submitrens, supra omnia quæ contingunt eminet [pulcherrimus cum decore cum virib. sanus ac sicus, imperturbatus, intrepidus, quæ nulla vis frangat, quem nec attollant fortuita nec deprimant. Talis animi virtus] est hæc eius facies. Omnis in modo est virtus, omne honestum voluntarium est. Nō enim potest honestum esse quod non est liberum. In epistola 68. Non sum tam clemens, vt agrotare cupiam. Sed si agrotandum fuerit, vt nihil effæminatæ faciã optabo. Non enim pati tormentalaudabile est: sed pati fortiter. In epistola 69. Multi aperta transeunt, condita & abstrusa rimantur. Furem signata sollicitant, vile videtur quicquid patet. Aperta effractarius præterit. Hos mores habet imperitissimus quisque in secreta irrumperere cupit. Incedandi genus est nimis latere & à conspectu hominum secedere. Non est agendum hoc, vt de te homines loquantur: sed vt ipse tecum loquaris. Quod homines de aliis libentissime faciunt, de te apud te mala existima, & id maxime tracta, quod in te firmissimum essentia. In epistola 70. Qui deponere vult desideria omnium rerum quarum cupiditate flagrauit & oculos & aures ab iis quæ reliquit auertat. Cito enim affectus quocumque se uerterit, rebellat. Nullum sine autoramento malum est. Auaritia pecuniam promittit, luxuria voluptatem, ambitio potentiam. Mercede te vitia sollicitant, vix effici toto sculo potest, vt vitia cū longa licetia tumida subigan-

a Deus non fecit omnia quam optime potuit: in eius enim infinita potestate res meliores efficere: sed noluit.

A. C. tur & iugum accipiant. In epistola 71. Vis aduersus hoc corpus liber esse: tanquam migraturus habita. Quomodo veniet in mentem finis suus omnia sine fine cupientibus? Nemo nisi vitio suo miser est. In epistola 72. Ideo peccamus quia de partibus vitæ omnes deliberamus, nemo de tota deliberat. Non mirum est in tranquillitate non concuti. Illud mirare ibi extolli aliquos, vbi omnes deprimuntur, ibi stare aliquem vbi omnes iacent. Imperfecta necesse est vt labent, & modo prodeant modo subsident. Sed & magna pars profectus, est velle proficere. Id agamus, vt nostrum omne tempus sit, quod non erit nisi prius nostri esse ceperimus. In epistol. 73. Quicquid expectantibus fortuna proiecit, id sine vlla voluptate dimittimus, statim ad rapinam alterius, scilicet rei erecti & attenti. Hoc sapienti non euenit, plenus est. Et si quid obuenit securè excipit ac reponit. In epistola 74. Quisquis de accipiendis cogitat oblitus est accepti, nec vllum habet maius malum cupiditas, quam quod ingrata est. Hoc docet philosophia, præcipue bene debere beneficia bene soluere. Interdum autem solutio est ipsa confessio. Miraris homines ad deos ire? Deus ad homines venit, immò in homines venit. Nulla enim mens sine Deo bona est. In epistola 75. Aut ista bona non sunt, quæ vocantur, aut homo foelicior est Deo: quoniã quæ parata sunt nobis, Deus non habet in vfu. Nec enim libido ad opes, nec epularum lautitia, nec quicquam ex his hominem inescantibus ad Deum pertinent. Placeant homini quæcunque Deo placet, ob hoc ipsum quod Deo placent. In epistola 76. Concordet sermo cum vita. Ille promissum suum impleuit, qui & cum videas illum & eum audias, idem est: non delectent verba nostra sed profint. In epistola 77. Quid stultius est quam quia diu non didiceris non discere. Quandiu viuas, tam diu discendum est. Ad honestiora vadenti contemnendus est ipse conceptus. Vir bonus quicquid ei acciderit æquo animo sustinebit. Sciet enim accidisse lege diuina qua vniuersa procedunt: cum voles verã hominis æstimationem inire, & scire quis sit, inspicere nudum, ponat honores, ponat patrimonium & alia fortuna: mendacia, corpus etiam ipsum exuat, animum intueri qualis sit, & quantus, alieno, an suo magnus. Magna autem pars est apud imperitos mali, nouitas, ideo sapiens assuescit se malis futuris & quæ alij diu patiendofaciunt leuia, hic leuia facit diu cogitando. In epistola 78. Vita non est imperfecta, si honesta est, vbi-
E cunque defines si bene defines tota est. Nonne tibi videtur stultissimus omnium qui fleuerit, quod ante mille annos non vixerat: æque stultus est qui flet, quod post mille annos non viuet, hæc paria sunt. Non eris, & fuisti, vtrumque tempus alienum est. Quid fles? ad hanc legem natus es. Quid noui est? hoc omnibus accidit. Quomodo fabula, sic vita: non quam diu, sed quam bene acta sit refert. In epistola 79. In remedium cedunt honesta solatia. Et quicquid animum erexit, etiam corpori prodest. Tria in omni morbo grauiora sunt timor mortis, dolor corporis, intermissio voluptatum. De morte satis dictum est. Dolere nemo potest valde & diu. Sic enim nos amantissima nostri natura disposuit, vt dolore aut tolerabilem aut breuem faceret. Non est autem acerbum carere eo, quod cupere deseris. Quod expectatum est diu, lætius accedit. In epistola 80. Non est bonitas pessimis esse meliorem. Nulla virtus lateret, & latuisse non ipsius est

A. C. 71.

Miser qui que vitio suo.

Quam bene tu te intelligeres Seneca, Bona non sunt que dicuntur, quia Deus his caret.

Contemprus contemnendus.

Homo qualiter inspiciebat.

Tria in omni morbo molesta.

Imperia maiorum excipienda liberer.

Via ad diuitias.

Ex Plat. in Timæo.

Idea animi perfecti.

Honestum omnelibrum.

A. C. ipsius est damnnum. Veritas in omnem sui partem eadem est. Quæ decipiunt nihil habent solidi. In epistola 82. Quid de aliis loquar? Si pendere te vis, sepe pecuniam, domum, dignitatem, intus reipsum considera. In epistola 83. Queris te incidisse in hominem ingratum, si hoc periculum vitæ volueris, beneficia non dabis: ita ne apud alium pereant, apud te peribunt. Cito inerti otio torpebit vita, si relinquendum est, quicquid offendit. Et post malam segetem serendum est. Viro sapientiorum est, quanti res quæque taxanda sit & omnia secum examinat quantum accepit, à quo, quando, vbi, & quem admodum. Vnde Metrodorus ait, solum sapientem gratiã referre scire. Beneficia crescunt mora, & tanto plus soluendum est quanto tardius. Ingratus est, qui beneficium reddit sine vltura. Semper quicquid dubiū est, humanitas inclinat in melius. Nihil carius existimamus, quam beneficium quod diu petimus, nihil vilius, cum accepimus. Abstrahunt à recto diuitia, honores, potentia, & cetera quæ opinione nostra cara sunt, prætio suo vilia. Nescimus æstimare, res de quibus non cum fama sed cum rerum natura deliberandum est. Nihil habent ista magnificum, quo mentes nostras ad se trahant, præter hoc quod mirari illa consueuimus. In epistola 83. Otium sine literis mors est, & viui hominis sepultura. Non est mors gloriosa: sed fortiter mori gloriosum est. In epistola 84. Sic recte viuendum est, tanquam in conspectu alicuius viuamus, lic cogitandum, tanquam aliquis in pectus intimum inspicere possit. Quid prodest ab homine aliquid esse secretum? Nil Deo clausum est. Nihil aliud est ebrietas quam voluntaria infania. Omne vitium [ebrietas &] incendit & detegit, obstantem malis verecundiam remouet: plures enim pudore peccandi, quam bona voluntate prohibendi abstinent. [In epistol. 85.] Alit lectio ingenij, & studio fatigatum, non tamen sine studio, reficit. Nec scribere tantum nec legere tantum debemus, altera res contrahit, & vires exhaurit de stylo dico, altera soluet ac diluet. Inuicem hoc illo commutandum est, vt quicquid lectione collectum est, stylus in corpus redigat. Apes enim imitari debemus quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt. Deinde quicquid attulere disponit ac per fauos digerunt. Sic & nos debemus, quæcunque ex diuersa lectione congestimus separare. Deinde adhibita ingenij nostri facultate, in vnum saporem varia illa libamenta confundere. Talem animum nostrum esse volo, vt multæ in illo artes, multa præcepta, multarum artium exempla, sed in vnum conspirata. Relinque diuitias aut periculum possidentium, aut onus, ac relinque voluptates, molliunt, & eneruant. Relinque ambitum. Tumida res est vana & ventosa, nullum habet terminum. Laborat duplici inuidia, cui inuidetur & inuidet. In epistola 86. Non est bona valetudo mediocritas morbi. Facilius est vitiorum initia prohibere, quam impetum regere. Facilius sustuleris ea, quam reueris. Tempestas non opus gubernatoris impedit, sed successus. Sapiens est artifex domandi mala, dolor, egestas, ignominia, carcer, exilium, vbi-que horrenda: cum ad hunc peruenere mansueti sunt. In epistola 87. Nunquam maior est animus, quam vbi aliena à se seposuit, & fecit sibi pacem nihil timendo, fecit sibi diuitias nihil concupiscendo. In epistola 89. fides quid. Fides sanctissimum humani peccatoris bonum est, nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo præmio corrumpitur. T. Imperantia vo-

Res ex natura pen- sandæ non ex hominum estimatio- ne. Otium sine literis mors.

Deo nihil clausum.

Nec legendum tantum nec scribendum est: sed vtrumque.

A. C. lupratibus imperat, aliàs odit & abigit, alias dispensat & ad sacrum modum redigit, nec vnquam ad illas propter ipsas venit. Scit optimum esse modum cupitorum, non quantum velis sed quantum debeas sumere. Potest sine liberalibus studiis veniri ad sapientiam. Quamcunque partem rerum humanarum diuinari, imque comprehenderis, ingenti copia querendorum ac discendorum fatigaberis, hæc tam multa, tam magna, vt habere possint liberum hospitium. Superuacua ex animo tollenda sunt. Plus scire velle quam satis, intemperantia genus est. Hæc omnia supra dicta excerpit ex dictis Senecæ.

§. I.

Quod dictum est supra de Nerone, quod Senecam præceptorem suum ad necem compulit, dicit Vincen. spe. histo. li. 10. ca. 9. quod in chron. legitur Senecam venarum incisione & haustu veneni perisse. Fertur autem, quod ipse Nero Senecam aliquando respiciens, & verbera que sibi à pueritia intulerat ad memoriam reducens, infremuit, ac tanquam iniuriarum vltionem expetere de illo cupiens: sed tanquam præceptoris vtique ei deserens, vt quoduis genus mortis eligeret, optionem ei cecidit. Ipse autem Seneca quasi laue genus mortis arbitratus, in balneo moti, incisione venæ elegit. Huius autem familiaritatem Paulus dum Romæ esset in custodia publica, sibi comparauit. Ex gestis sancti Pauli habetur quod institutor Cæsaris Seneca adeo illi amicitia copulatus est, videns in eo diuinam scientiam, vt se ab eius colloquio temperare vix posset, & si eum ore ad os loqui non posset, frequentibus tamen datis & acceptis epistolis, eius colloquio amabili ac consilio frueretur. Hiero. in li. de viris illu. sic ait de eo. Lucius Anneus Seneca Cordubensis Soticonis Stoici discipulus & patruus Lucani poeta continētissima vitæ fuit. Quem non ponerem in catalogo sanctorum virorum, nisi me illæ epistolæ prouocarent, quæ leguntur à plurimis Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum, in quibus cum esset Neronis magister & illius tempore potentissimus, optare se dicit eius esse loci apud suos, cuius sit Paulus inter Christianos. Hic ante biennium quam Petrus & Paulus martyrio coronarentur, à Nerone interfectus est. Aug. tamen in 6. de ciui. Dei, cap. 10. reprehendit eum de cultu exteriori idolorum, quos tamen deos non esse non ignorabat, sed vt conformaret se populo eos colebat. Dicit enim Aug. Libertas sane quæ Varroni defuit, ne istam vrbanam theologiam & theatricam simillimam aperte sicut illam reprehendere auderet, Anneo Senecæ, non quidem ex toto, verum ex aliqua parte non defuit. Assuit enim scribenti uiuenti defuit. Nam in eo libro quem contra superstitiones edidit, multo copiosius atque vehementius reprehendit ipse ciuilem istam & vrbanam theologiam quam Varro theatricam atque fabulosam. De ipse enim ritibus crudeliter turpibus, qui scilicet exercebantur in templis quam libere scripsit. Ille (inquit) viriles sibi partes amputat, ille lacertos secar. Vbi iratos deos timent, qui sic propitios merentur: Hanc libertatem Varro non habuit: tantum modo poeticam theologiam reprehendere ausus est, ciuile non ausus est, quam iste concidit. Sed iste quem philosophi, quasi liberum fecerunt, tamen quia illustris populi Romanis fenator erat, colebat quod reprehendebat.

De morte Senecæ. Ex Suet.

Hiero. in cata. scrip. eccl.

Pauli ad Senecam epistolæ. Senecæ votum.

Seneca quamuis non crediderit deos damnauit.

A.C. 70. Aug. in 9. conf. c. 7.

Mediolanum, cum in oratione leniter obdormisset, & de sepulchro leuata, quod ei fuerat intimatum.

§. II.

De S. Marciali huius vitam scripsit Aurelianus Sani discipulus, quam multa hic narrata confirmata cum Abdia est. Amator Veronice coniugis sancti in Gallia mortui.

Quare papa non vitu baculo pastorali.

Valeria Susanna filia virginitatem dicat.

Dux D. Petro nudis pedibus veniam postulat.

Colitur 30 Junij.

Martialis Stephani protomartyris consanguineus, cum esset quindecim annorum iussu Christi a beato Petro baptizatus est cum parentibus suis, & vnus de 72. Christi discipulis fuit, eique continuo adhaesit. Et dicitur fuisse puer ille qui habuit quinque panes hordeaceos & duos pisces per Christum multiplicatos, vt habetur Ioan. 6. Venit autem cum beato Petro Apostolo Romam, & per eum missus fuit in Galliam, habens in comitatu suo Amatorem & coniugem eius Veronicam, quae familiaris & praecordialis amica fuit virginis Mariae. Sanctus vero Amator in rupe, quae modo Amatoris dicitur, solitaria vitam egit, ibique obiit. Veronica autem sanctum Martialem praedicantem secuta est in territorio Burdegalensi, ibique consenuit. Et beatus Martialis totius Aquitanie primas ibi altare beatae virginis Mariae adificauit. Cum autem proficisceretur Martialis per Galliam, vno ex sociis sibi à Petro deputatis sacerdote in via mortuo, reuersus est Romam narrans casum. Cui Petrus baculum suum dedit, vt poneret super sepulchrum defuncti. Quo facto statim surrexit defunctus. Et propterea dicitur papa non vti baculo pastorali, quia primus Petrus cum concessit Martiali: qui in quadam ecclesia ibi reseruator, & in tali loco cum papa ibi residet pastorali vitur, quamuis & alia ratio spiritualis huius assignetur. Ad Lemouices inde profectus Martialis praedicans & virtutibus corruicans à Susanna nobili matrona susceptus est cum sociis, vbi phreneticum sanauit. Pergens autem Martialis ad theatrum à pontificibus idolorum captus missus est in carcerem post duram percussione. Sequenti die eo orante lux immensa carcerem illustrauit, & fractis carceris apertisque ostiis omnes qui aderant baptismum petebant. Sacerdos quoque qui eum percusserant ictu fulminis extinctos ad preces populi suscitauit. Et duodecim milia hominum baptizantur. Susanna vero moriens Valeriam filiam dereliquit, quae continuo suam virginitatem domino deuouit. Audiens autem ipsa quod Stephanus dominus pronuncia à Rhodano flumine vsque mare illuc veniret, sciens quod molente votum eius ferret, diuitias pauperibus distribuit: ille autem veniens nolentem ei assentire decollari fecit. Carnifex autem vidit angelos animam eius cum laudibus ad caelum deferentes. Quod cum Stephano nunciasset, statim cecidit ante eum mortuus. Tunc dux exercitus cum omni satellitio timere cepit, & indutus cilicio rogauit Martialem ad se venire. A quo post armigeri suscitationem cum aliquibus baptizatus est. Deinde cum in Italiam Caesaris iussu cum maximo exercitu profectus esset, completis mandatis Caesaris veniens ad beatum Petrum nudis pedibus & cilicio indutus suorum peccatorum veniam postulabat, suam narrans ei conuersionem ad Christum. Beatus vero Martialis vigesimo octauo anno episcopatus sui, vitae vero suae quinquagesimo nono: post ascensionem vero domini anno quadragesimo reuelatione sibi prius à domino facta de obitu suo post exhortationem ad populum febre correptus ex hac luce migravit, ab angelis in anima deportatus in caelum, qui multis miraculis claruit. Sex mortuos suscitauit. Multos infirmos sanauit. Expulso demones de corporibus in

humana effigie horribili apparere compulit. Hic semper nudis pedibus incedebat licet quatuordecim febris vrgeretur. In pane & aqua continue ieiunabat, in vespere tantum cibum capiens sicut à beato Petro didicerat.

§. III.

De quibusdam aliis Christi discipulis ex numero 72. Ex quibus fuerunt vt refert Vin. in spe. histo. li. 10. cap. 41. Sabinianus, Potentianus, & Altinius. Qui cum multis sanitati restituerent infirmos, & non tam verbo quam virtutibus & signis quouiscunque poterant ab erroribus reuocarent, à beato Petro missi sunt in Galliam, vt eam idololatricae diabolus auferrent, & Christo munus acceptabile offerrent. Sabinianum autem Petrus primatem Galliae constituit. Venientes ergo ad urbem Senonensem tunc famosissimam & populosissimam non cessabant populum à cultura demonum ad Deum verum reuocare. Sabinianus vero potestatem pontificalem quam à Petro accepit contra incredulos constanter & strenue exercebat. Tantaque Spiritus sancti gratia in eius corde erat diffusa, vt quos sermone tangeret, ad ardorem caelestis desiderij vehementer accenderet. Dumque caelestibus functionibus insisteret, diabolus quosdam sectae suae viros contra eum concitauit. Qui cum cernerent simulachrorum suorum cultum cessare, & ritum gentilitatis & sacrificia deorum sperni, contemptum eorum sancti viri ludibris & letho sanxerunt vlciscendum. Hunc ergo in medio pestilentis conciliabuli statuentes vna dierum, & aliquantisper de altercationibus fidei tractantes: sed veritatis assertioni cordis aures obturantes, mox eum capitali sententia feriendum censuerunt. Huic autem mox Potentianus in episcopatu successit. Qui dum praedicationi ardentem insisteret contra hunc diabolus incredulorum animos excitauit, & famulum Dei quanta potuit celeritate extinxit. Cuius corpus exanime ab infidelibus auitus & bestis exponitur deuorandum: sed Dei prouidentia mansit illaesum. A fidelibus postea occulte collectum in suburbio Senonensi sepelitur, nec minus carne solutus, quam in plaustrum posuerunt claruit. Nam demones de obfessis corporibus effugauit, caecos illuminauit, surdis auditum reddidit, sanitatem infirmis. Denique bonum pastorem Sabinianum via se martyrij praeuentem profecta est grata amicorum clientela, sanctus scilicet Potentianus & Altinius, Eodaldus & Serotinus. Hi per iter magistri gradientes & in fidem Christi cuneos credentium propagantes, martyrij gloriam assecuti sunt & iuxta eiusdem monumentum humati fuerunt. Anno autem domini MCCCLVII. regnantibus Lotario, Ludouico, & Carolo Augustis, translata sunt eorum corpora ab antistite illius ciuitatis ad Basilicam beati Petri vicinam, vbi audite sunt voces angelicae vt chori psallentes, & modulationis harmonia non solum à monachis: sed & à multis ex vulgo.

§. IIII.

De sancto Iuliano. Quatuor autem sancti sub hoc nomine reperiri iussit diuinus tempore. Primus fuit Cenomanensis episcopus. Et hic dicitur fuisse Simon ille leprosus quem Christus à lepra mundauerat, & Christum ad conuiuium inuitauerat [cum mulier illa peccatrix, illius pedes caputque perunxit.] Qui Christi discipulus post ascensionem

De S. Sabiniano Potentiano & Altinio: coluntur, 31. Decemb.

Sabinianus primas Galliarum.

Potentianus.

Eodaldus & Serotinus martyres.

De Iuliano. Cenomanensis vitam scripsit Leod. Idus ad Anesgandum.

A.C. 75.

consensionem domini ab apostolis Cenomanensis episcopus est ordinatus, & multis claris virtutibus, tres mortuos resuscitans demum in pace quieuit. Hic dicitur esse ille Iulianus qui ab itinerantibus pro honore hospitio inuocatur, eo quod Christum suscepit hospitio. Sed verius videtur quod non iste sed alius qui virtumque parentem ignorans occidit vt infra dicitur.

De S. Iuliano Aruernocui meminit Sigiberus de vitiis illius. c. 49. & G. Turo. vita composita tom. 4. Sur. Ferreolus Gie. Tur. in vita S. Iul. c. 2. celebratur festum. 28. Aug. De S. Iulio & Iuliana.

Fuit alius Iulianus Aruernus nobilis genere: sed nobilior fide, qui desiderio martyrij vitro se persecutoribus offerebat. Cum enim Crispinus consularis misisset ministrum ad eum occidendum, id sentiens Iulianus, sponte foras profiliit, & quarenti in trepide se obtulit, ictum ferientis excipiens. Eius autem caput leuantes, tulerunt illud ad sanctum Ferreolum socium suum, eique mortem similem comminanti sunt nisi idolis immolaret. Quem assentire nolentem protinus occiderunt. Caput autem sancti Iuliani cum corpore sancti Ferreoli in vno tumulo simul posuerunt. Post multos vero annos sanctus Mamertus Viennensis episcopus inuenit apertum sepulchro caput sancti Iuliani inter manus sancti Ferreoli, ita illaesum & integrum ac si eadem hora fuisset sepultum.

Fuit & tertius Iulianus frater sancti Iulij. Hi duo fratres zelo fidei accensi ad Theodosium imperatorem accedentes precibus suis ab eo obtinuerunt, vt quaeunque templidolorum destruerent, & ibi Christi ecclesias erigerent. Qui Christianissimus imperator non solum hoc concessit: sed & literas mandatorias dedit, vt eis omnes in hoc obedirent & sub poena capitali eos iuuarent. Cum igitur Iulianus cum germano suo in quodam loco qui dicitur Gandauum, ecclesiam adificarent, & cuncti transeuntes propter mandatum imperatoris eos iuuarent, contigit vt quidam rusticus cum curru illac transtrum facere vellent. Qui dixerunt adiuuicem. Quam excusationem facere poterimus, vt liberi transeamus, & in opere isto non occupemur, dixeruntque. Venite & proiciamus vnum ex nobis in plaustrum supinum, & cum pannis cooperiamus, dicemusque quod hominem mortuum in vehiculo hoc habemus, & sic libere transire poterimus. Accipientes igitur vnum ex eis in plaustrum posuerunt dicentes ei. Tu oculos claudes, & quousque transierimus quasi mortuus iace. Cumque hominem tanquam mortuum cooperuissent, & vsque ad famulos Dei Iulianum & Iulium venissent, dixerunt eis serui Dei. Filioli parumper siltite, & nos in opere hoc modicum adiuuate. Qui responderunt. Non possumus hic stare, quia hominem mortuum in plaustro habemus. Quibus Iulianus. Vt quid ita mentimini filij? Et illi. Non mentimur: sed ita est vt loquimur. Quibus Iulianus. Secundum veritatem dicti vestri ita contingat vobis. Qui boues pungentes inde tranfierunt liberi. Cumque procul essent, ceperunt illum excitare vocantes eum ex nomine, & dicentes. Surge amodo, & stimula boues vt celerius transeamus, cum autem nullatenus se moueret nec responderet, disco operientes & tangentes eum inueniunt mortuum. Tantisque timor ipsos & careros inuasit vt nullus deinceps auerteret eis illudere.

De Iuliano qui parentes occidit & quemdam ceruum repertum insequeretur, subitò ceruus vertens se ad eum dixit ei. Tu me sequebaris, qui patris & matris tuae occisor eris. Quod ille

audiens obstupuit. Et ne hoc ei accideret quod ceruus dixerat, relictis omnibus discessit ad regionem valde remotam pergens, & cuidam principi ibi adhaesit & tam strenue & in bello & in palatio se gessit, quod princeps ille militem eum fecit, & quamdam Castellanam nobilem viduam ei coniugem tradidit, castellum pro dote tribuens. Interea parentes Iuliani pro amore filij nimium dolentes, vagabundi vbique pergebant eum requirentes solliciti. Tandem ad castrum cui Iulianus praerant peruenerunt. Tunc autem casu Iulianus aberat. Vxor autem eius eos videns interrogauit, quinam essent. Cumque illi omnia enarrassent, quae filio accidissent, ipsamque ad quaerendum discurrerent, intelligens illa hos esse parentes Iuliani, vt pote quia à viro suo hoc frequenter audierat, honorifice eos recepit, eisque proprium cubiculum ad quietendum tradidit, alium sibi lectulum parans. Mane autem facto Castellana ad ecclesiam pergit, parentes Iuliani vt fessos in lecto suo quiescentes dimittens. Reuertitur interea Iulianus domum, thalamum autem ingrediens excitaturus vxorem inuenit parentes ibi dormientes. Sed ignorans parentes esse, suspicatus est vxorem suam cum adultero ibi iacere, vnde silenter extracto gladio am

bos occidit. Egressus autem domum obuiauit vxori ab ecclesiae euerenti. Qui interrogauit eam quinam essent, quos in lectulo suo reperisset. Indicaui illa eos esse parentes suos, quos dulcissime eum quaerentes honoranter susceperat, & in suo thalamo collocauerat. Quod audiens quasi exanimis effectus amarissime flere cepit dicens. Hei mihi, quia dulcissimos parentes meos occidi. Quid faciam ecce impletum est verbum cerui, & quod euitare curauit dedomina & patria recedens, in hoc impegi. Iam nunc vale soror mea dulcissima, quia de caetero non quiescam, quousque sciam Deum poenitentiam meam suscepisse. Cui illa, absit à me dulcissime frater vt te deseram, sed quae particeps fui tecum gaudij, ero & doloris & poenitentiae simul. Ergo inde recedentes iuxta quoddam magnum flumen, vbi multi periclitabantur hospitale magnum construxerunt, vt poenitentiam suam ibi agerent, & transire volentes fluuium transucherent, ac pauperes hospitio reciperent. Post multum temporis cum quadam nocte Iulianus fessus quiesceret & gelu intentum esset, audiuit vocem lachrymabiliter lamentantem Iulianumque vocitantem vt eum transueheret. Quod ille audiens concitus surrexit, & iam eum frigore deficientem inueniens in domum suam portauit, ipsumque igne accenso calefacere studuit, postea in lectulum suum duxit eum pannis operiens. Post paululum, qui sic infirmus & quasi leprosus apparuerat, splendidus factus scandit ad aethera, hospitique suo dixit. Iuliane dominus me misit ad te ad insinuandum quod tuam poenitentiam acceptauit. Erat enim angelus domini. Et ambo post modicum in domino quiescentes, sicque disparuit. Illi autem pleni electumofynis & bonis operibus non multo post animas suas domino reddiderunt. Ad honorem igitur eius

A.C. 75.

Iulianus hospitale erigit.

Iulianus & vxor in domino quiescunt.

Non dissimile est admodum, quod nostra tempestate factum est cum Caluinus Geneuensis impostor cuidam Augustudensi Geneuam profugienti iussit, vt si mortuum simularet ab eodem postea ad suae doctrine comprobanda veritatem excitandus, qui cum eidem parississet impostori spe quae fuit, diuino iudicio subita morte correptus est. lege Caluini vitam nuper fideliter etiam scriptam.

dicitur

A. C. 75. dicitur Pater noster, vel alia oratio ab aliquibus, vt scilicet detur eis bonum hospitium, & defendat a periculis. Quod autem aliqui dicunt Pater noster pro animabus parentum sancti Iuliani stula superstitio est: de quinto sancto Iuliano habes infra tempore Diocletiani.

§. V.

S. Saturninus Patarae relictis veni ad videndum Iohannem Baptistam. Et visa austeritate vitae eius & audita predicatione de regno caelorum & aduentu messie saluatoris, remansit cum eo ad tempus, vt Christum videre posset. Et hic fuit ille qui cum Andrea apostolo cum audisset ab ipso magistro eorum Iohanne, Ecce agnus Dei, scilicet demonstrante Iesum illac transeuntem, secutus est Iesum cum Andrea. De alio quodam sancto Saturnino legitur, quod factus episcopus a discipulis Christi directus est ad ciuitatem Tolosanam, in quam cum esset ingressus, demones a responsis cessarunt. Dixit autem vnus ex Gentilibus. Nisi Saturninum occideritis, nil responsi a diis obtinere poteritis. Vnde populus eum capiens, cum sacrificare diis recusaret, ad pedes tauricum ligantes & stimulantem eum a summa arce per gradus capitolij precipitauerunt. Et sic capite fracto & cerebro excusso migravit martyr ad caelum. Vtrum autem fuerit ille Saturninus socius Andreae ignoratur. Fuit & alius Saturninus Romae diu squalore carceris maceratus, & postea in eculeum leuatus, fustibus & scorpionibus caesus, & in lateribus adustus, demum decollatus pro Christi nomine. Fuit alter Saturninus in Africa, qui cum fratre Satyro & Perpetua martyro coronatus fuit. Vrsinus qui & Nathanael fuisse dicitur, frater Philippi apostoli, hic a Petro apostolo dicitur missus Bituricas, & ibi quieuit. Cleophas qui cum socio die resurrectionis ibat in castellum Emaus, quibus dominus vt peregrinus se ostendit, hic secundum alios, vt refert Vsuardus a Iudeis fuit occisus in domo in qua Christus suscitatus est & suo socio apparuit & in fractione panis recognitus fuit.

Huius festum incidit in 29. Non. Saturninus 3. Romae mortuus. Saturninus in Aphyra martyr. Iohannes 1. Nathanael. Cleophas. Vitar. in mar. 27. Septem. Luc. 24.

a Huius Ursini meminit Greg. Turon. de glor. conf. cap. 80. celebratur festum die 9. Nou.

§. VI.

A. C. 6. De septem diaconis. Vitar. in Martyl. ad 19. Ap. Vitar. 9. Apri. hunc habet. 10. Ian. vii. Apoc. 1. Mar. 15. Luc. 22. De septem diaconibus ab apostolis creatis, Stephanus lapidatus est, vt dictum est supra. Timon qui alibi dicitur Timotheus, non tamen qui dicitur Pauli discipulus, secundum Vsuardum, primus fuit doctor fidei apud Beream, & predicando iuit Corinthum, & ibi a Iudaeis & Graecis in flammis iniectus: sed illatus postea crucifixus est. Tertius scilicet Prochorus apud Antiochiam martyrij palmam suscepit. Parmena quartus Philippis martyrio pro Christi nomine suscepto migravit ad caelos. Nicanor quintus apud Cyprum requiescit. Nicolaus aduentu Antiochenus haeresiarcha fuit. Et licet quidam excusent, ex Apocalypsi tamē errasse ostenditur. Alexander & Rufus fratres & filij Simonis Cyrenae, qui negariatus fuit crucem portare post Christum, fuerunt [de quibus in historia ecclesiastica fuisse videntur de septuaginta duob. discipulis &] Amaon qui fuit socius Cleophae in via, in qua Christus se eis associavit in forma peregrini, ille scilicet

A de quo Lucas tacet, vt testantur Ambro. & Aug. Lazarus episcopus Massiliae fuit, ille scilicet quem Christus a mortuis quatuoriduanum suscitauit, frater Mariae Magdalene & Marthae, de quibus supra dictum est. Sunt qui scribunt quod Demas cum Cherinto & Ebione & Apolline & quibusdam aliis fuerunt ex septuaginta duobus discipulis Christi ab eo electi: sed transgressi viam veritatis effecti sunt mali & haeretici, qui abierunt retrorsum. Et de quibus Iohannes euangelista in epistola 1. c. 2. Ex nobis prodierunt: sed non erant ex nobis. Et Paulus vocat eos falsos apostolos & operarios iniquitatis. Dicunt etiam quod sicut apostoli loco Iuda elegerunt Matthiam in apostolatum, ita & loco praedictorum elegerunt alios in numero septuaginta duorum, scilicet Europium & Zacheum & Clementem, non illum qui fuit papa: sed alium & Eunuchum baptizatum a Philippo & alios. Longinus vt refert Iaco. de Vora in Legenda, fuit quidam centurio, qui iussu Pilati cum aliis militibus cruci Christi adtranslatus dominilancea transfurauit. Sed postea conuersus est ad fidem, ex eo maxime, vt quidam dicunt, quod cum ex infirmitate vel senectute oculi eius calligassent, & transfixo Christi latere lancea, sanguinis Christi stilla per lanceam decurrens fortuito oculos eius tetigisset, protinus clare vidit, vnde renuntians militiae & ab apostolis instructus in Caesarea Cappadociae viginti octo annis monasticam vitam duxit, & verbo & exemplo plurimos ad Christum conuertit. Cum autem a praefide regionis captus & ad sacrificandum idolis inuitatus, recusasset, praecipit praefes omnes dentes eius excuti, & linguam praecidi, qui ex hoc propterea loquelam non amisit, sed zelo fidei accensus securi accepta omnia idola confregit & comminuit, dicens. Videbimus si dij sunt. Exeuntes autem demones de idolis in praesidem & in eius socios irruerunt, qui insanientes & se lacerantes ad Longini pedes se prostrauerunt. Dixit autem Longinus ad demones. Cur habitatis in idolis? Qui responderunt. Vbi Christus non nominatur, & eius signum non est positum, ibi est habitatio nostra. Cum autem praefes insaniret, & oculos amisisset, dixit ei Longinus. Scio quod sanari non poteris, nisi postquam fueris occisus. Tunc autem pro te orabo, & sanitatem animae & corporis recipies. Fecit ergo praefes eum decollari. Quo facto idem praefes ad corpus eius prostratus cum lachrymis sanitatem recepit, & conuersus ad Christum in bonis actibus vitam finauit.

E De diuersis discipulis beati Petri sub Nerone passis, videlicet Frontino, Apollinari, Luciano & Romulo.

CAP. XXVI.

D E quibusdam discipulis Petri apostoli, & de Clemente papa dicitur inferius. Sed fuit alius discipulus eius Clemens Flavius, etiam vocatus qui cognominatus est Flavius consul Romanorum, qui fuit patruus sancti Clementis papae. Hic a beato Petro baptizatus, missus cum quibusdam gratia praediciandi in Galliam Belicam, ad ciuitatem Metensem peruenit, ibique officiosissime a quodam hospite receptus est cum sociis. A quo interrogatus qui essent, vnde & quare venissent, Respondit. Serui sumus Iesu Christi ex Deo patre ante tempora, & ex virgine Maria sub tempore nati pro salute generis humani. Haec & alia peregrinorum

A. C. 75. Metensiu vrbis excellentia. Luc. 10. 2. Cor. 15. Act. 1. Act. 7. Logini vitam, Ado & Metap. apud Lipo maum referunt colitur 15. Mart. Clemens episcopus Metensis missam celebrat. FVIT & alius beatus Petri discipulus Fronto dictus, qui a prima aetate Deo deuotus, & a Petro apostolo ordinatus, atque in vrbem Petragoricam in qua natus est, primus destinatus est episcopus, qui septuaginta monachos ibidem ad seruiendum Deo congregauit. Dumque cum eis habitans in opere Dei cresceret, a Quirino ciuitatis illius praefide persecutionem patiebatur. Nam quos episcopus in nomine Christi baptizabat, ille gladio deputabat. Tandem relicta ciuitate cum multis decreuit heremum petere nudus. Congregatisque omnibus ait. Quid nobis cum mundo, quem crucifiximus nobis? Magnum gerimus animae detrimentum inter homines habitantes. Cumque placuisset fratribus trecentis bifacuris & feminibus olerum acceptis exeuntes de ciuitate Christo duce per desertum discurrentes, venerunt ad quemdam locum super flumen Dordonium, vbi draco magnus habitabat cum multitudine serpentum. Quos videntes qui sequebantur episcopum, timore percussi ceperunt retrocedere. At ille in domino confidens in oratione se prostravit, quo facto serpentes nusquam comparuerunt. Conuer-

A sanctibus autem eis in eodem loco, ceperunt murmurare fratres dicentes. Nunquid solum in heremo castitas, & in vrbibus non est? An in heremo solum exaudit [Deus] orantes? quem ferarum delectat foliatum? Cur non regressi in nostrum locum benedicimus Deum? Audiens autem sanctus Fronto murmurationes eorum, aestuabat & pro eis orabat. Nunquam tamen inter eos diuinorum canticorum cessauit officium, nec penuria lassescens vigiliis defuerunt. Quadam ergo die post vigiliis vocauit eos ad se & ait. Filioli mei si regnum Dei querimus, quid de escis corporis sollicitamur? Quid nos cura carnis torquet mortuos post modicum? Curam ergo nostri Deo dimitramus, & eius testamentum teneamus dicentis. Non derelinquam te. Orantem ergo pro illis indefinenter dominus exaudiuit, nam per angelum suum praesidem Quirinum visitauit, eidemque apparatus in fornix dixit. Tu epularis in diuitiis splendide, & serui mei in deserto pereunt fame. Festina ergo diluculo, & de bonis, quae tibi dedit dominus seruis meis escas mitte. Quod si distuleris, iram Dei contra te prouocabis. Haec ille audiens consternatus est animo, & mane consurgens visionem explicans amicis suis, interrogabat, quid acturus esset, & vbi illi serui Dei manerent, & quis ad eos viam nosset. Cumque omnes respondissent seignorare, nil fecit. Sed sequenti nocte non solum est ab angelo super hoc increpatus: sed flagellis asperse caesus est quia non obedisset. Mane iterum vocatis suis & plagarum signa ostendens cum consilium quaereret super hoc respondit vnus prudentior ceteris. Sunt tibi camelus multi, onera eos escis quibus vntur heremita & dimitte eos onustos, & si tibi a Deo caeli visitatio est, ipse eos ad cuneum seruorum suorum deducet, & depositis oneribus animalia tua renouabit illaesa. Quod & fecit mittens septuaginta camelos oneratos rebus. Factum est ergo vt dum hora nona hymnos, in vnum omnes celebrarent, ecce camelus primus cum aliis sequentibus ad fores habitationis applicuit. Quem videns episcopus letus Deum laudauit, dixitque fratribus. Camelis nobis alimoniam ferentibus pedes lauate, & eis cibaria date. Quod fecerunt. En inquit recordatus est nostri omnipotens Deus, nobisque alimoniam misit. Non omnia tollamus: sed dimidiam partem domino eorum remittamus. Quod omnibus placuit triginta & quinque iumentorum sarcinas pro se in horreo reponendo. Qui per viam, qua venerant, sine duce ad dominum suum regressi sunt. Tunc Quirinus magna exultatione gaudens, quod camelos recepisset exclamauit. Magnus es Deus Christianorum. Rogo te vt ostendas mihi viam, per quam ambulem, vbi famulati habitent, & mihi gratiam baptismi praebent. Qui ad viros sanctos perueniens baptismum postulans accepit imposito ei nomine, Gregorius: & dein de annuatim ea die qua receperant illi heremita victualia, totidem trans mittebat per camelos domino illos dirigente.

§. I.

Beatus Fronto primus Petragoricensis episcopus. Fronte fecit in deserto. Hanc D. Apollinaris vitam

A Hec parum videntur verisimilia cum maxime in his Gallia regionibus camelorum vsus nullus sit, nisi dicatur huius vrbis auctorem quicumque ille Camelos pro inuentis sarcinariis quibuscumque vsurpasse.

§. II.

A Pollinaris Beati Petri Apostoli discipulus, ab eo ex vrbis Rauennam ciuitatem Italiae ad praedican-

A.C. 75. M.S. co. exceptra fusc repe- rics cui consen- tiunt anti- quissima martyrol. & Petrus Damiani in suis ser- mo. quæ sunt in 8. tom. Lip- pomani. Miraculi.

prædicandum est directus. Ibi autem vxore tribuni ab eo sanata baptismum Christi suscepit ipsa cum viro suo & familia. Quod cum iudici fuisset nuntia- tum, ab eo protinus accersitur, & ad templum Iouis ducitur, vt ei immolaret. Quod perueniens cum dice- ret aurum & argentum ibi appensum melius pau- peribus erogari quam anæ damones pendere, capi- tur, fustibus caditur, semivivus relictus: sed à discipu- lis collectus per sex menses in domo cuiusdam vi- duæ refouetur. Exinde ad ciuitatem Clausensem ve- niens, vt quemdam nobilem mutum sanaret, cum domum ingrederetur, puella quædam spiritum im- mundum habens exclamauit dicens. Recede serue Dei, nam faciam te ligatis pedibus de ciuitate ex- trahi. Quem Apollinaris increpans procinus exire coegit, cumque super mutum nomen domini inuo- casset & curatus fuisset, plus quam quingenti homi- nes in Deum crediderunt. Pagani autem fustibus caelum prohibebant ne nomen Iesu nominaret. At ille in terra iacens clamabat, quoniam ipse est verus Deus. Tunc nudis pedibus super prunas cum stare fe- cerunt: sed cum Christum constantissime predica- ret, extra urbem eum proiecerunt. Eo autem tempo- re dum Rufus patritius dux Rauennæ filiam habe- ret infirmam, & ad eam sanandam Apollinarem vo- cari fecisset, mox vt eius domum ingressus est, filia defuncta est: cui Rufus dixit. Vtinam domum meam non fuisset ingressus. Dij enim magnirati sunt, & eam sanare noluerunt. Tu vero quid ei facere pote- ris? Et Apollinaris ad eum. Noli timere, iura mihi per salutem Cæsaris vt si puella surrexerit, tu eam saluatorem sum sequi non prohibebis. Quod cum fecisset, oratione præmissa puella surrexit, & nomen Christi confitens cum magna voce baptisma cum matre & multitudine plurima suscepit & virgo per- manit. Quod cum audisset Cæsar, scripsit præfecto prætorij, vt aut Apollinarem sacrificare diis faceret, aut in exilium mitteret. Præfectus igitur nolentem immolare fustibus cædi iussit & in euleum leuari.

Apollina- ris mor- tuam puel- lam susci- pit.

Torque- tur in ecu- leo.

Vespasia- nus.

Vbi dum constantissime Deum prædicaret, aquam feruentem in eius vulnera recentia iactari fecit. Et tandem graui pondere ferri vincum in exilium mit- tere voluit. Videntes autem Christiani tantam im- pietatem, accens animo in paganos irruerunt, & plus quam ducentos ex eis occiderunt. Quod videns præfes abscondit se, & Apollinarem in obscurissi- mum carcerem tradi mandauit. Deinde catenarum in naui posuit, & cum tribus clericis eum sequenti- bus in exilium misit, vbi solum cum duobus clericis & duobus militibus periculum tempestatis euadens conuersos ad fidem milites illos baptizauit. Deinde Rauennam veniens à Paganis capitur, & ad tēplum Apollinis ducitur. Cuius simulachrum videns male- dixit, & subito corruit. Hoc videtes pontifices ipsum iudici Tauro præsentarunt. Qui iudex cum filium suum cæcum vir sanctus illuminasset, credidit in Christum, & ipsum quatuor annis in suo prædio ma- nere fecit. Post hæc autem pontifices eum apud Ve- spasianum accusabant, iussit Vespasianus vt quicun- que diis iniuriam faceret, aut satisfaceret, aut vrbe, priuaretur. Non enim (ait) iustum est vt deos vindicemus: sed ipsi seipfos de inimicis suis vlcisci possunt si irascunt. [Ea iussione per lara Rauennam] Demo- sthenes vir patritius [eum ad se euocatum &] sacri- ficare nolentem cuidam centurioniam Christiano tradidit. Cuius rogatu pergens in vicum leproso- rum vt propter furorem gentilium laritaret, à paga- nis infectus vsque ad mortem diuissime cæsus &

A septem diebus superuiuens, post admonitionem di- scipulorum spiritum Deo tradidit sub Vespasiano imperatore, & honorifice sepelitur, & in præfatio- ne ab Ambrosio multipliciter commendatur.

A.C. 75. Colitur: Julij. In Missali Ambrosia- no.

§. III.

S Anctus etiam Lucianus Petri apostoli discipulus à beato Clemente sancto Dionysio in socium cum aliis datus, cum ad Gallias profectus esset, Bel- louacum venit, vbi custodia Romanorum & milita- ris exercitus residebat, quia gens Bellouacensium semper bellicosa extiterat, & ideo propter insolentiam eorum vel propter custodiam cæterarum ciui- tatum, iis in partibus tunc Romanus verbabatur exercitus. Lucianus ergo à beato Dionysio presby- ter factus, ad euangelizandum Christum illuc dire- ctus, multos ad fidem sua doctrina conuertit. Erat autem vir miræ patientiæ, summæ abstinentiæ, & omnium copia gratiarum exornatus. Nec ei alius erat cibus, quam herbarum virentium esus, potum aquæ frigidæ fesso corpori tribuebant. Quadragesimæ tempore bis in hebdomada comedebat. Sustenta- bat enim eum celestis alimonie virtus. Cum autem Iulianus præfectus ex decreto imperatoris Do- mitiani Christianos insequeretur, audiens Lucia- num ex vrbe egressum ad idola conterenda, misit ministros ad eum inquirendum. Qui audientes eum Bellouaci commorantem: illuc euntes illi præ- dicantem inuenerunt populo. Cernens autem san- ctus Dei eos ad se occidentum aduenisse, imper- teritus à prædicatione non destitit: sed exhortans fideles ad permanendum in fide, totis viribus suis cepit Deo gratias agere, quod sancti patris sui Dio- nylij iam pro Christo passi dignaretur eum confortem efficere. Sanctum ergo Lucianum egressum de ciuitate cum duobus pueris Maximiano & Iuliano, ad montem distantem à Bellouaco per tria milliaria ministri sceleris profecti pueris illis occisis post contumelias capite truncatum occiderunt. LUXQUE immensa super corpus exanime emicuit, & vox de cælo audita est, euge famule bone Luciane, qui pro me sanguinem effudisti, veni ad præparatam tibi mansionem in cælis. Recedentibus autem à loco satellitibus corpus illud se erigens & caput suum ab- scissum manibus propriis assumens, quasi viuens iter capere plantis firmis cepit, portansque illud à monte Vado transposito ad locum in quo se funeri tradendum elegerat, vno ab vrbe miliario requie- uit, ibique eo mira odoris fragrantia redolente con- uersi sunt ad fidem quasi quingenti viri. In vita au- tem sua triginta millia hominum, & vltra eius do- ctrina baptisma perceperunt, exceptis mulieribus & paruulis.

Huius S. Luciani meminit Hilduinus in Areop. & Vfuar- dus in mat- ty.

Lucianus Bellouacum mit- titur.

Quadra- gesimæ tē- pus iam tum obiter uabatur.

Beatus Lu- cianus ca- pite plicti- tur.

Gestat ca- put suum post mor- tem.

Colitur à Ian.

De S. Ro- mulo & eius sociis

§. IIII.

S Anctus Romulus de nobili Romanorum proge- nie ortus parentibus orbat, cum beatus Petrus apostolus Romæ prædicaret, ad doctrinam eius con- uersus & baptizatus est. Deinde à Iustino quodam sancto viro eruditus est. Cœpitque miraculis clare- re. Quidam autem vir clarissimus nomine Roma- nus cum haberet duos filios, vnum dæmoniacum, alium grauiter infirmum, rogabat beatum Petrum vt illos sanaret, promittens se crediturum si sana- rentur, pro quo misit Petrus Romulum ad domum illius,

A.C. 75. Romulus & Iustinus ad urbem Sutrinam veniunt.

Mittitur à Petro Fæsul.

Veniunt Volaterr.

Venit Brixiam.

Deinde Bergamū.

Venit Fæsul.

illius, & facta oratione Romulus eos liberauit, vnde credentes baptizati sunt. Postea Romulus cum Iustino à beato Petromissi ad Sutrinam ciuitatem quen- dam Pergamū nomine negantē aliam vitam quam istā traxerunt ad fidem, probantes aliam vitam fœ- licissimam veris fidelibus referuatam, & hoc per mi- racula. Nam Iustinus suam tunicam vilem conuertit in regiam, & suum baculum in aureum splendorem. Romulus autem vasaquæ antepositum in gemma- rum candorem. Filiam quoque Carisæ viduæ mu- tam ibidem Romulus sanauit: Cumque multi con- uerterentur ad fidem, expulsi sunt de Sutrio à Genti- libus. Reuersum igitur ad urbem Romulum Petrus misit Fæsul, Episcopum ibi instituens & cum eo Marchitianum & Charissimum, ita tamen vt prius accederent ad ciuitatem Volaterranam, quæ tunc Antonia dicebatur, vt videret duos discipulos suos quos illuc destinauerat Petrus ad prædicandum, scri- licet, Crescentium & Dulcissimum. Quod cum fecissent, inuenerunt illos duos in latere montis in spe- lunca orationibus vacantes, quia ob prædicationem Christi expulsi fuerant de ciuitate illa: quos salutantes secum duxerunt in ciuitatem Volaterranam, vbi Romulus quendam puerum iam morientem sana- uit: propter quod multi conuerterunt ad fidem. De- inde audiens Romulus Fæsulanus crudeles & nul- lum admittere Christum prædicantem, cupiens Deo fructificare perrexit Brixiam, vbi mortuum filium vi- duæ suscitauit: ex quo miraculo plurimi baptizati sunt. Ex ea ciuitate ad Bergamum proficiscitur: vbi duos mortuos vitæ restituit, & plures languores curans, multos ad fidem Christi perduxit. Demum Angelus Domini in somnis apparuit admo- nit eum vt Fæsul, quo Petrus eundem miserat accederet, quod & fecit. Socij autem Romuli, scilicet, Marchitianus & Charissimus qui ad tempus separantes se à Ro- mulo prius prædicauerant Fæsulis verberibus afflicti, iterum iuncti Romulo intrantes ciuitatem cœ- perunt cum eo constanter prædicare Christum, Cel- sum autem puerum à dæmonio obsessum cum libera- rasset Romulus, parentes eius & multi alij collum fidei iugo subdiderunt. Cum autem doctrina eius & miraculis ecclesia ibi multiplicaretur, quidam nomine Repertianus rector ciuitatis simul cum Gen- tibus mandauit Romulo & sociis, vt aut diis eorum immolarent, aut à ciuitate recederent. Quibus res- pondit Romulus, Neque tuis diis sacrificabo, nec oues quas mihi Deus dedit, dimittam. At ille præce- pite eos fustibus cædi, & cæcos extra ciuitatem eiici. Quos expulsos nocte media Angelus apertis portis in ciuitatem virtute diuina introduxit. Qui ingressi prædicationi insistebant, & filium viduæ in extremis iacentem Romulus sanauit. Repertianus autem au- diens huius prædicationem, ipsum cum focus incar- cerauit cætenis alligatos, sed Christus apprensus eos confortauit. Et cum pluribus diebus ibi mansissent sine cibo ab homine administrato: deinde grauissi- me per ciuitatem cæsi essent tandem à quodam per- fido Romulus multis ictibus perforatur & occidi- tur. Socij decollati sunt anno Domini nonagesimo, vel circa.

De martyrio beati Nazarij, & beate Per- petuæ filijs: & de sancto Memmio.

A.C. 75.



ANCTVS Nazarius fuit filius Per- petuæ Christianissimæ feminae & Ro- manorum nobilissimæ (quæ à beato Petro baptizata fuerat) & illustrissimi viri nomine Aphricani, sed Iudei, vxoris. Hic Na- zarius cum esset nouem annorum plurimum mita- batur, videns patrem suum & matrem tam diffe- rentes in obseruantia religionis, & quod mater eius legem baptisni, pater verò legem sabbathi seque- retur. Vnde cui magis adherere deberet plurimum dubitabat, cum vterque ad fidem suam trahere eū ni- teretur. Tandē nutu Dei vestigijs matris adhaesit, & à sancto Lino (qui nondum erat, sed post passionem Petri factus est papa) baptizatus est. Quod pater intelligens cœpit eum à sancto proposito auertere velle. Et varia tormentorum genera, quæ Christia- nis inferebantur explicare. Cum autem patri mini- me assentiret, sed Christum publicè faceret, ad preces parentum qui ne occideretur timebant ab vr- be recessit, & septem iumenta diuitijs parentum onerata accipiens & per ciuitates Italiæ transiens pauperibus omnia erogauit. Decimo autem anno egressions suæ ab vrbe, Placentiam, & inde Medio- lanum adueniens, sanctos Geruasium & Protha- sium ibi in carcere derineri reperit. Audito autem, quod per Nazarium ad constantiam fidei animaren- tur, cito vincus ad præfectum trahitur, & in con- fessione nominis Christi perseuerans fustibus ver- beratus extra ciuitatem eiicitur. Dum autem de lo- co ad locum pergeret, mater eius quæ iam obierat, ei apparuit, & quod ad Gallias pergeret in somnis admonuit. Cum autem Genuam aduenisset, & plu- res ibi prædicando conuertisset, quædam matrona filium suum elegantem puerum nomine Celsum ei obrulit rogans, vt eum baptizaret & secum duceret. Quod audiens præfectus Galliarum, ipsum cum puero Celso vincis retro manibus, & collo cate- na constructo in carcerem detruxit vt die sequenti eum tormentis afficeret. Tunc vxor eius misit ad eum dicens iniustum esse iudicium, vt innocentes occideret & quod Deus omnipotens hoc vindicare præsumeret. Quibus verbis præfectus correptus sanctos absoluit, sed ne ibi prædicarent interdixit. Venit exinde ad ciuitatem Treuerim, vbi prædi- cans & multos conuertens ibi ecclesiam adificauit. Quod audiens Cornelius vicarius, Neroni intima- uit, qui plures milites ad capiendum ipsum misit. Ipsum autem inuentum iuxta dictum oratorium ligarunt dicentes. Magnus Nero te vocat. Quibus Nazarius. Incompositus rex incompositos milites habet. Quare venientes honestè non dixistis mihi, te vocat: & venissem. Vincum igitur ad Neronem ducebant, & Celsum puerum plorantem alapis cadentes, vt sequeretur vrgebant. Quos cum Ne- ro vidisset, iussit in carcerem mitti, donec excogi- tatis supplicijs faceret interire. Interea dum Nero venationi insistens in pede vulneratus fuisset, & satis doleret, recolens Nazarij & existimans deos sibi iratos quia tandiu sanctos viuere permisisset, & propterea se illud pati: iussit Nazarium calci- bus tunsum, & Celsum puerum verberibus in carcere flagellatum ante eum præsentari. Videns autem faciem eius Nero vt solem lucere, pu- tans se arte magica illudi: dixit eis vt autem mag- icam deponerent & diis immolarent. Ductus ergo ad templum Nazarius rogauit vt omnes Prima pars Hist. Anto. O exirent.

De Nazari- no & Cel- so. Meap. Amb. Ier. vlt. & Ade- ia marty.

Nazarius baptiza- tur.

Nazarius ven. Me- diolanū.

Celsus puer.

Treuiros se cõfert.

Iussu Ne- ronis ca- pitur.

A.C. 75. exirent. Quo facto ipso orante omnia idola confra- cta sunt: propter quod Nero mandauit eos in mare praecipitari: & si euaderent igne comburi. Mittentes ergo eos in nauim in medium maris praecipitauerunt. Sed in mare proiecti super aquas illas steterunt. Magna autem tempestas circa nauem orta est: ita ut nauem periclitaretur. Timentes ergo submersiorem suam penitentes de malis suis se sanctis commendabant. At illi vultu hilari ambulantes super aquas ascenderunt in illam: & subito facta est tranquillitas magna. Deinde Genuam accedentes cum multis sua praedicatione conuertissent: postmodum Mediolanum peruenierunt. Sed Anolinus praefectus remanente Celfo in domo cuiusdam matrone Nazarium in exilium misit. Qui Romam remeans inuenit patrem suum iam senem sed christianum. Qui inquisit a filio de modo suae conuersionis, insinuauit. Petrum sibi in visu apparentem admonuisse ut uxorem & filium credentes in Christum imitaretur. A templorum autem pontificibus Mediolanum in exilium cum multitudine inuicta est redire cōpulsus: ibique praefecti praesentatus, iussu eius cum Celfo puero decollatus est. Acceptis uero corporibus a Christianis & in hortis sepultis, quidam sanctus uir ipsa nocte admonitus a sanctis ipsius, ut in domo suae corpora profundius sepeliret: hoc diligenter effecit. Post multum temporis Deus horum corpora sancto Ambrosio reuelauit: qui Celfum in suo loco relinquens, Nazarium quasi eadem hora sepultum mira odore fragrantiae integrum & incorruptum cum capillis & barba reperiens: ipsum ad ecclesiam Apostolorum transtulit: & honorifice sepeliuit. Passi sunt autem circa annum domini 77.

S. I.

De sancto Memmio. Memmius quoque Memmius de nobili genere Roma oriundus: cum a sancto Petro Apostolo fuisset episcopus benedictus: ad partes Galliarum ab eo fuit directus ad euangelizandum regnum Christi cum sancto Dionysio Parisiensi futuro episcopo: & sancto Eucharis Treuerensi ciuitatis episcopo: & sancto Sauniano Senonensi futuro episcopo: & sancto Symiro Suesionensi futuro episcopo: & aliis septem episcopis & Domitiano subdiacono: qui quasi ex vno utero fratres in Christo esse noscuntur. Cumque a Roma decimo septimo miliario abessent: conuenit Domitianum subdiaconum ex hac luce migrare. Quo sepulto sanctus Memmius reuersus est ad urbem beato Petro casum lachrymaliter exponens migrationis socij sui. Cui Petrus. Accipe fimbriam uelamenti mei, & reuere ad locum sepulturae Domitiani, ponensque eum super sepulchrum dices. Imperat tibi Dominus Iesus Christus & magister meus Petrus, ut qualiter ore suo tibi mandauit, ut pergeres mecum socius ad praedicandum uerbum Dei Gentibus, ambulare non taries. Quod cum fecisset subito surrexit incolumis, & cum eo iter arripuit. Ad ciuitatem igitur Cathalaunensem idololatricam deditam, ut caeterae gentes, peruenierunt. Vbi Dominus multas uirtutes per eos operatus est caecis restituyendo uisum, surdis auditum, claudis gressum, & quicumque in infirmitate constitutus per beati Mem-

a Dionysium tamen non a D. Petro sed a D. Clemente in Gallias destinatum constans est opinio: sicut capitulo sequenti tradit D. Antonin.

huius pontificis auxilium, si fide integra illud postu- lasset, ad praesentiam reducerebatur. Cumque propter Gentilitatis errorem & duritiam cordis eorum populus ciuitatis Cathalaunen: eum recipere, nol- lisset nec eius doctrinam acquirere uir sanctus di- uina inspiratione permouit: consilio ministrorum in desertum locum distantem a ciuitate per unum mutiare secessit, ibique per annum permansit die nocteque orationibus & ieiuniis cum sociis vacans. Contigit autem quoddam puer nobilis submer- sus est in fluuio, qui erat iuxta portam ciuitatis. Quod cum cognouissent parentes, & validissimum plan- ctum super defuncto corpore excitarent, cognitis uirtutibus sancti Memmij, ad eius speluncam accesserunt, lachrymabiliter supplicantes ut filium suum suscitaret. Qui ad locum, ubi cadauer iacebat aduc- tens, orationibus suis uir restituit & saluti ipsam baptizans. Ex quo miraculo fama uirtutis eius per ciuitatem diffusa, rogauerunt eum populi, uacuitate- rem ingredi rediret ut pontifex, & cum magna mul- tudine honorabiliter eum associarent. Perueniens autem ad portam ciuitatis reses caecos & tres lepro- sos, quos in uia inuenit, in trinitatis nomine & signo crucis expresso conuincit sanauit. Pontifex ergo sus- ceptus totam ciuitatem pene ad fidem conuertit & baptizauit & diuini iudicij uerbum eum instruens ut bonus pastor annis 30. gubernauit, orationibus, ieiuniis & elemosinis insistenti.

De discipulis beati Pauli, uidelicet Dionysio Areopagita & sociis eius de sancta Thecla, Timotheo, Tito, Praxede & Potentiana.

CAP. XXVIII.

DE discipulis Pauli Apostoli. Inter omnes illos praecipuus fuit & primus do- ctor ecclesiae post Apostolos ex scri- pturis beatus Dionysius Areopagita, qui sic denominatur a loco, unde oriundus fuit, & scholas philosophiae tenuit, uel summus philosophus. Unde & dicebatur etiam Theoprophus propter em- nentiam sapientiae a deo quod est Deus & uisus quod est sapiens, quasi Deum sapiens. Propterea autem dicebatur uilla illa natiuitatis suae Areopagus, quia ibi Mars colebatur pro Deo. Dicitur enim ab uisus quod est Mars & uisus quod est uilla, quasi uilla Martis. Hic ergo cum esset gentilis uidentis eclipsim solis, quae accidit in passione Christi, esse contra naturam ordinem, qui tunc erat in Heliopoli, Aegypti ciuitate cum Apolloniam aethiolorum maximam, uisus semet referret scribens ad Policarpum, dixit. Haec uox quam nouam miramur totius mundi uenturam hunc signi- ficat. Philosophia autem qui erat Athenis dixerunt. Deus naturae patitur. Nescimus alios dixerunt. Aut ordo naturae peruenit, aut elementa sibi compatiuntur. Propterea enim erat contra naturam nauis in illa eclipsi solis in Christi passione facta, eum quia luna erat quintadecima, unde in maxima distantia a sole, tunc quia uniuersalis fuit per totum orbem eadem hora. Nam in Heliopoli in Oriente fuit ut refert Dionysius, & in Occidente Roma ut refert Orosius. Tum quia fuit dicitur natura illi. Nam a sexta usque ad horam nonam, ut scribant Euangelista, unde per tres ho-

a Dionysius post apostolos primus ecclesiae doctor. ras duras

A.C. 75.

Memius Cathalaunenensis copus.

De Dionysio Areopagita. De Hilduino num, Metaphraste & Suidam apud Lipomanu & Suidam hanc autem omnia ab Hilduino sumpta sunt.

17.c.4.

A.C. 75. ras [durasse eam compertum est] Athenienses igitur philosophi fecerunt erigi propter hoc nouum al- tare ad honorem illius [Dei] cuius causa talis eclipsi- sis acciderat innaturali, titulum ei imponentes. Ara ignoto Deo. Paulus igitur Apostolus cum profectus esset Athenas, ubi erant diuersae sectae philosopho- rum, scilicet Epicurei ponentes beatitudinem in uoluptate, & Stoici asserentes sollicitatem in animi uir- tute consistere, praedicabat & disputabat cum eis. In- tere quos erat & Dionysius philosophus maximus. Respicens ergo Paulus aras illorum deorum & ea- rum titulos: cum legisset in uo titulo, Ara ignoti Dei, dixit Paulus ad Dionysium. Quis est Deus igno- tus cui ara haec dedicata est? Adhuc, inquit Dionysius non est nobis demonstratus ille Deus, sed est incog- nitus, & saeculo uenturo futurus. Ipse est Deus qui regnaturus est in caelo & in terra, & regnum eius no- accipiet finem. Et Paulus ait. Quid uobis uideretur, homo erit an spiritus deorum? Respondit Dionysius: Verus erit Deus & uerus homo, & ipse renouaturus est mundum, sed adhuc incognitus est hominibus, & in caelis apud Deum conuersatio eius. Tunc Paulus ait. Illud Deum uobis praedico, quem appellatis incognitum. Cap- titque praedicare incarnationem, passionem caeteraque mysteria fidei. Cum autem casu quidam caecus illic tras- iret: dixit Dionysius Paulo. Si in nomine huius quem annuntias, & Deum asseris, hunc illuminaueris, omni- no credam. Cui Apostolus, Ne dubites hoc arte mag- ica fieri uel uirtute alia, quam Iesu Christi tui ipse hoc proferas. In nomine Iesu Christum recipias. Quod dicto illuminatus est caecus: & Dionysius idolis relictis conuersus ad fidem, & cum uxore sua Damari & familia baptizatus est. Qui a Paulo instructus per triennium cum eo conuersatus est, & de caelestibus qua- ipse in rapto uiderat multa edoctus, Atheniensium de- mum ab eo episcopus est ordinatus. Ibi que Dionysius maximam partem suae patriae ad fidem conuertit. Postea uero episcopus alii sibi subrogas Romam per- rexit passione Apostolorum peracta, a sanctoque Cle- mente papa in Francia directus cum Rustico presby- tero & Eleutherio diacono ad urbem Parisios idolis praeceteris dedita properauit. Ibi que post multorum conuersionem fabricata ecclesia, & clericis diuersi ordi- dinis ampliata, tanta in eo caelestis gratia enituit, ut pontifices idololorum contra eum sapissime seditionem po- puli excitantes, & plebes innumeras armatas ad eum comprehendendum mittentes, mox eo uiso omni fe- ritate deposita ante eum se prosternerent, aut pauo-

Dionysius Episcopus Athenien- sis.

Dionysius a Clemente la Gal- lias diri- gitur.

a Vines in Aug. l. 7. cap. 17. ara ignoto Deo sacra alia affert originem. Cum enim inquit pestilentia laboraret regio Atrica, consultaque Pythia respondisset, expiari oportere urbem & agros, nec cui Deo sacrum fieri oportere dixisset, Epimenides qui tunc Athenis erat, iussit dimitti hostias per agros, & quaeque eas sacrificios, & in quo loco quaeque constitisset, ibi mactari eam immolari- que Deo ignoto propicio. Itaque ex eo tempore etiam ad- atatem Laetij frequenter uisabantur per pagos Atricae terrae sacrae sine nomine. hac ille. Ad declarandum. Luca locum selubenter annotasse scribit. Sed non animad- uertit aram quam Paulus Athenis uidit, non fuisse in Atrica regione: sed in ipsa urbe: ut aperte liquet ex ipso Luca. Deinde ille sine nomine erant. Hac autem illius ignoti Dei titulum praese ferebat. tertio illa erant fre- quentes: hac autem una tantum maneat igitur hac a pa- tribus per manus suscepta de ara ignoti Dei traditio, nempe eam in Christi passione erectam fuisse sicut scri- bit Anton.

re nimio soluti, a praesentia eius diffugerent. Sed dia- bolus uidentis & inuidens sui culturam tantum eua- cuari per praedicationem sanctorum, ad tantam per- secutionem fidelium Domitianum imperatorem com- mouit, ut edicto inberet Christianos ubique repe- rirerent, aut ad immolandum idolis cogi, aut diuer- sis suppliciiis occidi. Praefectus ergo Felcencianus ad urbem Parisios directus contra Christianos, cum in- uenisset Dionysium populis praedicantem captum cum Rustico & Eleuterio colaphizatum, consputum & derisum loris dirissimis alligatum praesentari co- ram se demandauit. Cumque coram eo constanter res- ponderet, ecce mulier quaedam nobilis nomine Lis- bium uirum suum a magis illis seductum improbe quaerebatur. Qui accitus, ad primam fidei confessionem occisus est, & sancti a duodecim militibus vicissim grauissime flagellati, carenis operati in castrum car- cerem detruduntur. Sequenti uero die Dionysius su- per craterem ferream suppositis flammis nudus exten- ditur, inde que illaesus ad bestias ferocissimas multo ieiunio excitatus proicitur. Cum autem in eum im- petuosae currerent, signo crucis opposito subito ma- suescunt. Iterum iactatus est in ciborum, sed extin- cto statim incendio nil passus est, diutius in cruce torquebatur, inde que depositus cum multis fide- libus in carcerem detruditur: ubi post longam populi exhortationem dum ipse Missam ad comunicandum fideles celebraret apparuit ei Dominus cum immen- so lumine: & accipiens panem sanctum dedit ei dicens. Accipe hoc charis meus, [quod mox complebo tibi vna cum patre meo] quia mecum est maxima mer- ces tua: [& his qui audierint te salus in regno meo. Nunc facies fortiter, & memoria tua erit in laude. Dilectio autem & benignitas quam habes semper pro quibuscumque petierit impetrabit.] Exinde iudi- ci fuere praesentari & nouis suppliciiis macerati ad hoc se inuicem exhortantes. Demum post orationem flexis genibus decollatur, & caput suum inter brachia an- gelo duce & caelesti lumine praecedente a loco qui dicitur mons martyrum usque ad ecclesiam sancti Dio- nisij deportauit: ubi nunc sua electione & Dei pro- uidentia requiescit. Tantamque melodiam Angelorum societas decantauit, quod multi qui audierunt, credide- runt conuersi ad fidem, inter quos fuit & uxor praefati Lisbij, quae clamans se Christianam, ab impiis occisa est & in suo sanguine baptizata. Quaedam autem nobi- lis matrona [Catullana nomine, quae licet Paganorum adhuc erroribus necessitate potius quam uoluntate tenebatur addicta, conuertit tamen ad fidem Christi de-

Dionysius Missam celebra- uit.

Dionysius decollatur & caput portat. Colitur 9. Oct.

Dionysius decollatur & caput portat. Colitur 9. Oct.

siderabat] timens ne corpora sanctorum in flumen vi- cinum iactarentur ab occisoribus sanctorum, inuicauit eos ad solene conuiuium, sicque festiue epularum gaudio eos detinens occupatos, interea corpora illorum in agro longe sepelire iussit. Sed postea cessante rabie persecutionis honorifice leuari fecit. Passi sunt autem anno Domini 96. aetatis uero Dionysij 90. In decretis di. 38. omnes psallentes dicitur. Substantia nostrum summi sacerdotij sunt eloquia diuinitus tradita quae ad modum magnus perhibet Dionysius. Et intelligitur Substantia substantia qua non constat sacerdotium, sed qua sacerdoti sustentatur & bene regitur in officio eius: sicut sunt diuina eloquia. bona temporalia dicuntur substantia hominis, quia eis nutritur. Hic Dionysius dedit plures libros in Graeco translatos ab aliis in Latinum: librum scilicet de-

a Libri a Dionysio editi, pro quibus nonnulli scripserunt, ut alium agerem, scilicet, eos etiam ad Dionysium pertinere uellem demonstrare.

A.C. 75.

Domitia- nus in Christianos saeuit.

Dionysij tormenta.

Dionysius Missam celebra- uit.

Dionysius decollatur & caput portat. Colitur 9. Oct.

Dion. de cel. hier. c. 1.

Substantia sunt diuina eloquia.

A.C. 71. coelesti hierarchia, & librum de Ecclesiastica hierarchia: & librum de diuinis nominibus, & librum de mysticatheologia.

§. I.

Hic autem Dionysius, quendam discipulum suum Sanctinum nomine Episcopum ordinavit, & Carnutum ad predicandum misit ipsumque Meldensium episcopum designauit: cui in socium & adiutorem Antoninum dedit. Dum autem ad Italiam properant, Antoninus febre corripitur & diebus aliquot a Sanctino ei inseruitur. Placet Antonino ut mandatum Dionysij magistri eorum impleatur. Ma-

Hic S. Sanctinus Viri duni maxime II. Octo.

§. II.

CARAVNVS natione Romanus diu cum beato Dionysio eruditus est. Et post predicatum in variis locis euangelium, sexcentesimo. a. Carnuto mihiario videns filios Belial sibi occurrentes: qui putabant ipsum cum sociis magnam pecuniam deferre, trepidantibus ac fugientibus sociis ob lictores eos persequentes: malens solus quam socios cunctos perire, clamauit. Nolite innocentes perdere: pecunia, quam queritis apud me est. Concurrentes igitur omnes illi latrones ad eum solum, vnum tantum solidum quem pro viatico reseruauerat inueniunt: vnde indignati caput eius absciderunt.

Missa celebrabatur tempore virorum Apostolorum si eunt nunc feret. Crux alta ris.

Regulux ex Græcorum nobiliprofapia, Dionysij socius, auditor Ioannis euangelistæ pro tempore dimissis magnis diuitiis & pauperibus erogatis: postea Athenis Dionysium adiuit: & Roma cum eo veniens Arelatensium urbem ingressus est: post eorum facilem conuersionem ibidem a beato Dionysio presul constituitur. Hic celebrans oratione dominica completa & apostolorum nominibus recitatis, adiunxit. Et beatis martyribus tuis Dionysio, Rustico & Eleutherio. Quo dicto stupefactus cur hæc præter morem dixerit: admirans vidit super crucem altaris tres columbas residentes, horum martyrum nomina pectoribus suis inscripta habentes, vnde intellexit martyrium illorum celebratum prout inuenit. Hic ergo desiderio martyrij accensus Felicissimū ibi instituit episcopū. Et visitatis reliquiis sanctorū martyrum Syluaneum ingreditur, & simulachrum Mercurij ad quod multi conuenerant, præmissis cru-

signo baculo suo percussum dissoluit. Populum multum exinde conuertit. Puerum a dæmonio obsessum liberavit: & asellum suum a dæmone inuasum, sanauit. Demum in domino requieuit.

Ionius de partibus Atheniensium cum beato Dionysio venit, & euangelium prædicans iuxta Parisios pro cibo utebatur herbis crudis & potu aquæ frigidæ, & in quadagesima bisin hebdomada cibum sumebat. Abscissum autem sibi caput a paganis, per vnum militare manibus suis portauit post emissam lucem de caelo, [ad castrum Corbalum] vbi nunc quiescit.

§. III.

HIC Dionysius beati Eutropij confocius proficiens in Fræcia literis Græcis scripsit: & ipsam scripturam parentibus eius qui iam in Christum crediderant, in Græciam per manus beati Clementis papæ mitti ordinauit, quam Calixtus papa 2. Constantinopoli in schola Græcorum reperiens, in Latinum trāsferri fecit, vt refert Vincen. in spe. histo. lib. 11. cap. 18. Hic igitur Eutropius genere Gentili editus, excellentiori profapia oriundus quem Babylonius Adimundus nomine Xerxes & Guma regina genuerunt humanitus, qui in pueritia literis Græcis & Chaldaicis edoctus ad Herodem regem in Galileam adiit, si forte aliquid curiosum discere valeret. Et in eius curia aliquandiu manens cum audisset miracula saluatoris multum desiderabat eum videre. Cum autem Iesus abiit trās mare Galileæ contigit Eutropium se reperire præsentem, quando Christus ex quinque panibus & duobus piscibus factiuit quinque millia hominum: multumque desiderabat eum alloqui: sed pedagogum sibi datum Nicanorem quendam timebat offendere. Reuersus exinde ad parentum domum cœpit patri narrare dicens. Vidi hominem, qui dicitur Christus, cui in toto mundo nequit similis inueniri, vitam mortuis, cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum, leprosis mundationem, omnibusque generibus infirmitatum sanitatem præbentem. Quid plura? Quinque millia hominum ex quinque panibus & duobus piscibus me præsentem factiuit. Hæc audiens pater eius Adimundus cogitabat quali ter videre posset hunc Iesum. Nec multo post Eutropius impetrata licentia a patre, desiderans iterum videre Dominum Iesum, Hierusalem adiit cum decenti comitatu causa adorandi in templo, quod & plures gentiles faciebant de diuersis partibus aduenientes. Die autem Palmarum videns Dominum Iesum maxima turba associatum, & pueros clamantes Osanna filio Dauid, & flores & ramos palmarum & oliuarū plurimos sternerentes in via cum intraturus esset Hierosolymā, & ipse cum cæteris eum sequebatur, tristis tamen effectus est quia præ turbauit eum poterat videre, vnde & accedens ipse cum multis Gentilibus ad Philippū Apostolū dixerunt ei. Domine volumus Iesum videre. Quod cum eis concessum fuisset, valde lætatus est, occulte ab eo tempore credens ei, reuersusque est in patriam suam. Cum autem percepisset eum occisum a Iudeis, valde doluit: sed audita eius resurrectione & in cælum ascensione, lætificatus, & zelo dilectionis ad Christum propter occasionem Christi factam a Iudeis in vltionē omnes Iudeos qui in Babylonia reperti sunt occidi fecit. Deinde Apostolis gloriosis Simone & Iuda in Babyloniā ad prædicandum Christū proficiscētibz & doctri-

Beatus Eutropius.

Ioan. 6.

Eutropius miraculo quinque panum in testuit.

Ioan. 11.

Iudeorum clades Babyloni.

A.C. 71. & doctrinam suam plurimis miraculis confirmantibus, Eutropius gaudio repletus non solum ipse perfectè credidit & baptisma suscepit, sed & regem Babyloniæ exhortatus est, vt relicto gentilitatis errore & Iudeorum superstitionibus Christianam fidem susciperet vt cælorum regnum adipisci mereretur. Quod & factum est. Quibus conuersis Apostoli Abdiam, quem de Hierosolymis secum adduxerant, Episcopum creauerunt. Et post non multos dies cum Apostoli martyrio coronati fuissent (vt dictum est supra) Eutropius eorum passionem Chaldaicis & Græcis literis commendauit. Audita ergo fama miraculorum quibus princeps Apostolorum coruscabat Romæ, relicti parentibus & patria Romam profectus est. Qui cum a beato Petro fuisset honorificè receptus, & cum eo aliquandiu conuersatus, & de mysteriis omnibus plenius edoctus, regionem Galliam consilio eius cum aliis fratribz aggreditur. Cumque urbem Santonensem intrasset, per plateas eius & vicus discurrens verbum Dei instanter prædicabat. Mox vt illum ciues barbarum virum esse cognouerunt: & inaudita eis prædicantem audierunt, indignates illum extra urbem facibus adustum & periculis verberatum eiecerunt. Ille verò patienter ferens iniurias in quodam monte iuxta urbem turgurium ligneum fecit, in eo aliquandiu habitans: Per diem nihilominus ad ciuitatem prædicationibus erudiendam descendebat, & noctibus in lachrymis, & vigiliis, atque orationibus in tugurio permanebat. Cumque per longissimum tempus non nisi raros ad fidem traxisset Domini Iesu Christi, Romam denuo adiit. Inueniens autem Petrum iam in cruce passum, a beato Clemente ordine episcopali suscepto cum Dionysio & sociis in Galliam directus est, sed iis cum lachrymosis amplexibus & salutationibus abinuicè discēditibus, Dionysius cum sociis Parisios accessit: Eutropius verò Santonas reuersus est, & ibi opportunè & importunè instans prædicationi zelo Christi plenus multos conuertit & baptizauit. Et inter cæteros filiā Domini ciuitatis illius nomine Castellam, propter quod pater, eam abominatus extra urbem misit. Hæc puella pro Christo æquanimitè ferens iniuriam iuxta turgurium sancti viri humiliter magis elegit in paruulo habitaculo commorari: quam in palatio cum parentibus deliciis affluere & idolis immolare. Cernens autem pater impius eam non posse nec blandiriis nec minis a proposito fidei reuocari, furis inuectus contra Eutropium, iussit carnicibus ciuitatis vt ipsum sanctum lapidarent, & sustibus ac corrigiis plumbatis caderent, demum securi capite illiso peremerunt in dicto tugurio, in quo tunc sepulta est, sed postea cessantibus persecutionibus contra Christianos, & patria illa ad Christum conuersa, ingens basilica ibi ædificata est in honorem eius, vbi corpus eius requiescit crebris miraculis corruscans.

Abdias Episcopus Babyloniensis.

Eutropius Romam proficiscitur.

In Gallia dirigitur.

Eutropius Santonas redit.

Castella puella Christo credit.

Eutropius pro Christo occubuit.

a Inciderant in ea tempora graues motus Iudeorum apud Mesopotamiam ac Babyloniā habitantium, cædesque ac calamitates quales nusquam memorantur in superioribus narrationibus. Ioseph. l. 18. antiq. ca. 12. An vero istæ calamitates cædesque, hæc sint de quibus hic agit auctor. in i. x. p. vt sit Iosephus auctori aliqua ex parte suffragatur.

§. IIII.

De beato Eugenio. EUGENIUS ex sociis beati Dionysij missus ab eo ad prædicandum Toletanis, post conuersione-

nem barbaricæ illius gentis desiderio videndi beatum Dionysium iter arripuit: & cum esset prope Parisios ad, quatuor miliaria, obuians quibusdam militibus cum interrogatus fuisset, quem Deum coleret, & ipse responderet Christum se colere, martyrium capitis obruncatione promeruit.

Taurinus ex Christiana matre & patre Gentili natus, a Clemente papa baptizatus & Dionysij spiritalis filius, ab eo in Galliam ductus Ebroicensis ciuitatis tandem presul efficitur. Prædicante autem eo in domo cuiusdam cuius nomine Lucij, filiam illius diabolus inuasit & in ignem proiecit, quam mortuam cum suscitasset Taurinus, nullum adustionis vestigium in ea remansit. Et cum multos baptizasset miraculis plurimis patris, vna die vni dixit gentilibz intrantibus sanum Dianæ ad orandum. Ecce dea vestra, rogare eam vt adiuuet vos. Sacerdotes autem Dianæ stabant prostrati, dicentes. Sancta Diana inuictissima vindica nos & te de isto malefico viro. Dæmon autem qui intus latebat, respondit. Cessate miseri, cessate me inuocare. Ex quo enim intravit hac vir iste seruus Dei altissimi, igneis catenis ligor, nec loqui ausus essem, nisi ipse iussisset. Et ait Taurinus populo. Vultis videre deam vestram? Præcepit ergo dæmoni qui in statua manebat, vt exiret & ostenderet populo. Qui exiens visus est a cunctis in forma nigerrimi Ethiopis, longam habentis barbam & scintillas igneas ex ore vomentis. Quod videntes omnes prostrauerunt se ad pedes sancti rogantes vt liberaret eos ab horribili bestia illa. Angelus autem Domini apparsit vt sol, ligatam bestiam secum duxit. Et inde destructa sunt idola & ecclesiæ consecrata.

Beatus Taurinus. De quo vin. spec. hist. l. 10. c. 78 & 79. meminit eius Vtu. ad 11. Aug.

Dæmon in Diane simula chro latet quales apparuit.

§. V.

DE sancta Thecla discipula Pauli Apostoli, cuius historiam ponit Vincen. in spe. hist. lib. 10. cap. 47. Sed quia inter apocryphas scripturas connumeratur dist. 15. sancta Romana, ideo abbreviabitur. Cum Paulus Apostolus de Antiochia Iconium venisset, & secum Demam & Alexandrum ærarium comites, sed simulatos discipulos haberet, vt ipse refert in epistolis suis, audiens Onesichorus aduentum eius, ei cum familia sua obuiauit, & ad signa quæ ei Titus prædixerat, videns eum inter cæteros statura breui, naso aquilino, vultu Angelico, ipsum solum humiliter salutauit. Et cum indignarentur prædichi qui Paulum comitabantur cur & eos non saluasset: respondit Onesichorus, quia in eis fructum iustitiæ non videret. Cum autem Paulus eius domum introisset, & semper de cunctis fructibus virtutum prædicaret, Thecla virgo Tamiro desponsata, sedens ad fenestram domui illi propinquissimam Paulum prædicantem audiebat, & ita sermone eius, quæ facie non agnoscebat affecta & demta est, quod per triduum a fenestra vt eum audiret non recesserit. Quod cernens mater eius Theodia misit ad Tamirū spolum Theclæ, quæ lugens filiam seductam, Paulū accusauit.

Hæc A do habet.

a S. Thecla plurimi veterum meminerunt. vt Amb. lib. 2. de virg. quem habet Sur. tom. 5. & epist. 7. & 84. Chryf. hom. 35. in acta Naz. an. oratione 14. & 13. Epiph. her. 78. Senerus via a Mari lib. 2. cap. 16. August. lib. 30. contra Faustum cap. 4. A do denique reliquis omnibus fufius quibus quæ hoc loco dicuntur stabiluntur aliqua ex parte: alia enim ex parte apocrypha censenda sunt.

A.C. 75. Thecla cu Pauli carceri mancipatur.

Cumque eam a proposito fidei Christi concepta reuocare mater & coniux non possent, Paulus captus ad carcerem ductus est. Quem Tecla ad carcerem secuta est. Propter quod videntes eam ad Paulum affectam accusarunt...

Ambr. hoc habet.

Ado habet.

Colitur 23. Sep.

Pauli discipuli. Timotheus Pauli discipulus. Sigib. 3. ca. de viuis illi hunc citat. Sed Metaph. habet. ur. om. i.

§. VI.

REPERIVNTVR & alij plures egregij & illustres viri Pauli discipuli, vt ex martyrologio patet, inter quos fuit Timotheus, ad quem duas epistolas scripsit. De eo sic scribit Polycrates presbyter, Timotheus ciuitate Lystris Lycaonia ortus a Paulo Apostolo edoctus est...

autem Pauli, sed gloriosi theologi Ioannis Euangelista inspectore vite & doctrinae, & auditor factus est. Cum autem adhuc reliquie primae idololatrie Ephe si remansissent in die abominabilis festiuitatis eorum sanctus Archiepiscopus Timotheus transcurrens in porticus medium horribatur eos dicens. Viti Ephesij nolite idololatriam insanire, sed illum qui Deus est planè cognoscite...

A.C. 71.

Colitur 24. Ianu.

Vluar. ad verbu dce. 29. Tim. 4. Trophimus.

Titus.

Onesimus.

Idè 16. Fe.

Potentiana.

Idè 15. Maij.

Ibid. Pudentis.

Praxedis. Idè 21. Jul.

Idem 28. Iun.

Crescens.

Epafras. Idè 19. Jul.

Item

a Trophimus Pauli discipulus apud Arclatens. predicat, Irenaeus Lugduni, Crescens Vienna, visinus Biturigi, Paulus Narbona, aturninus Tolosa, Austremonius Aruernis, Martialis Lemontis, Burdegalsibus, Pithanis: Gratianus Turonis, Iulianus Cenomannis, Parisiis Dionysius, Senonis Sauintanus, Bellouaci Lucianus, Aethna Andochius, Lingonia Benignus. Caetera nationes suos primos Apostolos designent, mihi nostros Gallicos annotasse fat est. Alioquin non dubito quin eodem hoc tempore vbique terrarum alij predicationis munere fungerentur, quando intra viginti aut triginta annos a Domini morte, Euangelij doctrina vbique fere audita & recepta inuenitur. Chryf. hom. 10. in Matih. Geneb.

A.C. 71. Paulus confessor.

Idem 12. Dec.

Idè 08. 14.

Item pridie idus Decembris apud Narbonam natale sancti Pauli confessoris, quem Paulus Apostolus ordinatū eidem vrbi destinauit antistitem qui cum ipso Apostolo ad Hispaniam predicandi causa pergens ibi relictus est, vbi officio euangelizandi non segniter impleto claris miraculis coronatus quiet. Item septimo Cal. August. natalis S. Herafidi de quo Paulus scribit. 1. ad Cor. vlti. Hunc Paulus cum Timotheo misit de Asia in Macedoniam, quia ipso Paulo Philippis episcopus relictus, ibi martyrio coronatur. Item Crispus & Caius, de quibus meminit Paulus. 1. ad Corinth. 1. apud Corinthum in domino requieuerunt.

a Post Neronem in quo Caesarum genus defecit ad Romanum imperium peruenit Ser. Galba septimus pop. Ro. imperator, qui imperauit men. septem. & dies septe M. Octo. 8. imperator qui imperauit men. 3. dies. 5. & dies quinque. Quib. praetermissis vel quia nihil memoria dignum egerunt, vel quia ad historiam Ecclesiasticam quam deinceps D. Anton. pertractabit nihil conferunt studiose a Vespasione aggressus est.

Titulus septimus de imperio Vespasiani.

Quomodo & quando adeptus sit imperium Romanorum, de destructione Hierusalem, de imperio Titi filij eius, de persecutione Domitiani, & de benignitate Neruae imperatoris.

CAP. I.

T. Flavius Vespasianus. o. po. Ro. imp. a. 9. m. 6. d. 41. Onu. Hæc habet Orof. lib. 7. ca. 9.



Imperio Vespasiani. Hugo Floriacen. Vespasianus igitur illa turbida tyrannorum turba discussa, imperium adeptus, imperauit annis 9. mensibus 11. & diebus 22. Hic cum esset in obsidione Hierosolymæ missus ab imperatore, quia illa regio contra Romanos rebellauerat, multis iam Iudæorum oppidis captis, audita morte Neronis & successorum, hortatu militū exercitus sui b imperator effectus, Titum filium suum ad perficiendam obsidionem relinquens, Romanam profectus est, vt & Romanis non deesset nec Iudæis, quem filius eius Titus representaret. Imperauit autem Vespasianus imperatorum septimus vt scribit Euseb. in Chron. anno domini 71. A creatio-

Vespasianus sub Nerone fugit.

Sueton. in Vesp. c. 4.

b Percrebuerat oriente toto vetus & constans opinio esse in fatis vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur. Id de imperatore Romano quantum euentu postea prædictum patuit Iudæi ad se trahentes rebellauerunt suet. in Vesp. cap. 4. Sed sicut Iudæi errarunt, qui hoc oraculum ad se traxerunt, ita tu o Suetoni deciperis qui illud ad imperatorem tuum torques. Nam an est ille Iudæa profectus? Nonne vt ipse fateris Sabinius vel Samnis fuit? Quis Iudæa profectus potius est rerum? qui potius Italia profectus in Iudæa imperium obtinuit. Oraculum igitur non Iudæos rebellantes neq; Vespasianum attingit. Neque etiam vt pñ quidam interpretantur ipsam Christum, quandoquidem ille nunquam Iudæa profectus est, vt ad alias orbis partes imperaturus diuerteret, sed ad Apostolos nostros & ad D. maxime Petrum hoc pertinet, ille enim Iudæa profectus cum Romæ sedem sui sacerdotij fixerit toto orbe velut præcipuus Christi vicarius tā ipse quàm eius successores potius est.

A.C. 71.

cap. 8.

cap. 1.

cap. 12.

cap. 14.

Genesiu seu cōstellatio vana.

cap. 16.

Vespasiani avaritia.

Procuratores principum spongiæ.

cap. 17.

Vespasianus primus præceptorib. rhetorice præmia assignauit.

De excidio Hierosolymitano.

ne vero mundi quater millesimo 34. Sed secundum aliam vltiorem opinionem quinquies millesimo 170. Hic vt inquit Suetonius, quondam inter comites Neronis cum cantante eo aut discederet sapiens aut praesens obdormisceret, grauissimam contraxit offensam prohibitusque non contubernio modo, sed etiam publica salutatione secessit in [paruum ac deuam ciuitatem, quoad latentem ac extrema metueti prouincia cum exercitu oblata.] Iudæa autē prouincia cum exercitu ei oblata est, quæ ab imperio iugum subiectionis excusserat. Suscepta autem censura ne quam occasionem corrigendi disciplinam prætermitteret, adolescentulum fragratem vnguento, cum sibi pro impetrata prefectura gratias ageret, vultu aspernatus voce etiam grauissima increpuit, Maluissimè alium obuoluisse, literasque reuocauit. Adepto autem imperio amplissimos ordines & exhaustos caede varia, & contaminatos veterum negligentia purgavit, suppleuitque reuolens natu & equite, submotisetiam indignissimis & honestissimo quoque [Italicorum & prouincialium] allecto. Vtque ad exitum vite ciuilibis & clemens. Mediocritatem generis pristinam neque dissimulauit vnquam, ac etiam frequenter præ se tulit, nihilque ornamentorum appetiuit. Amicorum libertatem, caudicorum figuras, ac philosophorum contumaciam leuissime tulit, offensarumque & iniuriarum minime memor executore. Nam vt suspicione aliqua vel metu ad perniciem cuiusquam compelleretur, tantum abfuit, vt momentibus amicis quondam cauendum esse Metrium Pomposianum, quod vulgo crederetur Genesin habere imperatoriam, insuper consulem fecerit spondens quandoque beneficij memorem se futurum. Filiam quoque hostis sui Vitellij splendidissime maritauit, dorauitque etiam, & instruxit. Sola est in qua merito culpatur cupiditas pecunie. Non enim contentus fuit Vespasianus hic omnia sub Galba vestigalia reuocasse noua & grauiā addidisse, & auxilij prouinciis tributa, nonnullis etiam duplicasse, sed negotiationes quoque vel priuato pudendas propalam exercuit, coemendo quadam tantum vt pluris distraheret, nec candidatis quidem honores, reisse tam innoxius quàm nocentibus absolutiones venditare cunctatus est. Creditur etiam procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promouere quo locupletiores factos mox condemnaret, quibus quidem vulgo pro spongiis dicebatur vt, quod quasi ficos madefaceret & exprimeret humentes. Quiddam natura cupidissimum tradunt. Sunt contra qui opinentur ad manubias rapinæque necessitate compulsum summa ætatis fisci que inopia. Quod & verisimilius videtur, cum male partis optime usus est. In omne hominum genus liberalissimus. Expleuit censum senatorium. Consulares inopes quingenis sestertiis annis sustentauit, plurimisque per totum orbem ciuitates aut terræ motu aut incendiis afflictas restituit in melius. Ingenia & artes vel maxime fouit. Primus è fisco Latinis Græcisque rhetoribus annua centena constituit. Præstantes poëtas, necnon & artifices magna mercede coemit.

§. I.

DE destructione Hierosolymæ & exterminio Vespasiani anno secundo per Titū filium eius, quæ prænunciata fuit per Danielem prophetam, per quingentos & triginta quinque annos ante eius euerfionem.

A. C. 35.

nem, ut patet Daniel. 9. in septuaginta hebdomadibus annorum ubi dicitur in fine illius visionis. Et civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, scilicet Tito, & finis eius vastitas. Cuius excidij causam praeferat dicens. Occiderit Christus à Iudæis post sexaginta duas hebdomadas & septem, de quibus praeferat, & in septuagesima hebdomada annorum videlicet, non dierum, secundum expositionem omnium doctorum, futura est talis desolatio & vastitas. Dominus etiam saluator noster hoc praedixit quadraginta annos ante ipsam desolationem, quando scilicet videns civitatem in die palmarum in monte oliveri, fleuit super eam dicens inter cetera. Venient dies in te & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosterent te, & non reliquent in te lapidem. Et causam tantae calamitatis assignans subdit. Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae. Luc. 19. scilicet non recipiendo Christum, ut suum saluatorem, & credendo in eum. Quia igitur ut Hier. dist. 93. diaconi. moderatio Dei & pietas solum nostrum reditum quaerit ac nos cupit longa sua bonitate saluari (diu expectando videlicet) sed si non conuertimur, si duricolli sumus, si vsque in finem in malis perseueramus (ait idem) non miserebitur Deus assidue peccantium. Ideo postquam expectati sunt Iudæi per quadraginta annos post passionem, in obstinatione suae permanentes perfidiae, quinimò & Christicolae ubique persequentes, demum exterminati sunt de terra. Eius obsequii ordinem, calamitates, caedes, & subuersionem narrat plene Iosephus in lib. de bello Iudaico, qui refert in eodem etiam multa prodigia contigisse non multo ante euersionem eius. Nam stella praesulgens per omnia gladio similis visa est civitati imminere, quae quidem cometen vocant, qui per totum annum exitalibus flammis apparebat ardere. In festo azymorum hora noctis nona, tantus fulgor aram templumque circumdedit, ut omnes diem clarissimum factum putarent. In eadem festiuitate vitula ad immolandum ducta enixa est agnam. Post aliquot dies post solis occasum visi sunt currus & quadrigae in omnem regionem per aërem ferri, & armatorum cohortes miseri nubibus & urbem circumdandi agminibus improvisis. In alio die festo, qui Pentecoste appellatur, nocte sacerdotes templum ingressi ad ministeria ex more complenda, motus quosdam strepitusque senserunt, ac voces subitas audierunt, Transeamus ab his sedibus. Ante quartum annum belli quidam nomine Iesus Anani filius in festo tabernaculorum repente clamare cepit. Vox ab oriente, vox ab occidente, vox à quatuor ventis, vox super Hierosolymam & templum, vox super sponfos & super sponfas, vox super vniuersum populum. Praedictus vir capitur, caeditur, verberatur, sed ille aliud dicere nequies, quantum plus verberabatur, tanto fortius eadem clamabat. Ad iudicem ducitur, tormentis diris afficitur, vsque ad patefactionem ossium laniatur, sed ille nec preces nec lachrymas effundebat, sed cum quodam vlulatu per singula pene verbera eadem proferebat, addens, vae vae Hierosolymis. Haec Iosephus. Cum ergo ad rebellantem Iudaeam subiiciendam venturi essent Vespasianus & Titus cum exercitu Romanorum, Christicolae qui Hierosolymis erant, admoniti sunt per Angelum, ut inde recedentes trans Iordanem in ciuitates Agrippae ad habitandum irent. Vespasianus autem cum exercitu applicuit ad partes Iu-

Luc. 19.

Hieron. de sep. ordin. eccl.

Ios. lib. 7. de bel.

Iud. 6. 12.

Iesus Anani filius mirabiliter in Iudaeos vociferatur.

Ege. lib. 5. cap. 2. Euf. lib. 3. cap. 5.

de x. Et cum venisset multitudo maxima Iudaeorum ex omni natione quae, sub caelo est: ubi fuerant dispersi per diuersas praeteritas captiuitates ad festum praecipuum azymorum secundum mandatum legis eorum, tunc obfessa est ciuitas Hierosolymorum. Et ut ait Egesippus lib. 5. anno primo delati imperij Vespasiano, Iudaea bellis asperis & seditionibus domesticis lacerabatur. Trinque praelio ciuitas Hierusalem intra se laborabat. Nulla requies, nullae induciae dabantur. Momentis omnibus dimicabatur, & innumerijugulabantur. Manabat sanguis, vniuersa replebat, & quasi fluius etiam per interiores teples recessus decurrebat, ita sanguine, incendio, ruina, fame, totius urbis innumeris populi succidebantur. Nullus locus periculo vacabat, nulla fugienda copia erat, pavor ubique, clamor, morientium gemitus, viuientium desperatio, ut miserabiles diceret qui remanserant, beatos qui obierant. Quomodo decepta es ciuitas populis tuis, expugnata armis tuis, quae solebas sine praelio hostem ferire, cum pro te Angeli dimicarent, & militarent tibi fluctus maris, hiatus terrae, caeli fragores? Ecce habes quod petisti. Agnosce tibi hodie Barabbam viuere, Iesum verò mortuum esse. In te enim regnat seditio, & pax sepulta est, ut crudelius à tuis petras, quam si perires ab alienis. In templo igitur ipso pro vnguentis bene olentibus, pro thymiamaribus bene spirantibus, pro diuersorum florum suauis odore, grauis erat insulorum cadauerum foetor, quos pluuia dissoluerat, quos flamma combusserat, quos sol calefecerat. Neque enim humare corpora cuiquam vacabat eorum, qui vel in templo vel circa plateas necabantur, quia bellum inter se eos occupabat, ferendique magis quam humani cura vniuersos tenebat, nihilque magis in tantis calamitatibus, quam misericordia perierat quae sola solet alleuare miseras, solari ærumnas. Quidam tamen latrones in alios seuietes, foetorem occisorum grauitate ferentes, de muro reliquias defunctorum in profunda praecipitia deiciebant. Itaque Titus Vespasiani filius qui bellum à patre susceperat, aspiciens praeruptos specus cadauerum plenos, sanieque dilaceratis visceribus innatantem, alte ingemuit & manus ad caelum leuans, testabatur nequaquam sibi illud adscribendum, qui veniam dare voluisset, si deditio procederet, expectasse se ut pacem rogarent, paratum incolumes seruare, si & depouissent bellum. Manneus quoque Lazari asserbat per vnam portam sibi creditam quindecim milia mortuorum elata additis ad haec octingentis octoginta funeribus, idque solo eorum numero collectum qui mercede publica sepulti forent, praeter eos quos repelierunt sui. Quae autem sepultura nisi ut de muro deiicerentur cadauera? Eorum quoque quae propter multitudinem infinitam efferrè cadauera nequiverunt, numerum fuisse ineffabilem quidam asseriebant, ultra corpora extra portam delata. Nam plerique etiam de ultimo orbe ad templum venerant ad orandum in die festo.

A. C. 35.

Miserabilis reipub. Iudaicae status.

Iudæis Barabbas viuit & Christus innotuit.

Gravis Iudaeorum mortalitas.

Numerus sepulchrorum.

§. II.

DE fame acerbissima quae eos presit & auaritia eorum. Eorum autem plerique qui ad Romanos confugerant, cum accepto cibo aluum purgaret egerebant aliqui lingones aureos quos absorbuerant cum fugam arripserent, ne depræheni non solum dispendio sed etiam periculo forent, quia insidiatores omnia

Iudæi aurum suum alio egerunt.

A. C. 71.

Iudæi ad perquirendum aurum quod alio eisdiderat discinduntur.

Iudæi famelicis cibis appositis vesci non possunt.

Fames grauiissima.

Haec ex Ege. ad verb. hoc autem refert Ioseph. lib. 7. c. 8. à quo Enclib. 3. histo. eccl. cap. 6.

omnia scrutabantur, scelusque ducebatur aurum propter latrones habere. Haec itaque Iudæi mirabili specie inter inquinamenta alui aurum legebant. Comperit hoc quidam Affritius, & ab vno in omnes opinio manarat, quod hoc genus hominum praecipue ad auaritiam & paratum ad vsuram, nihil tam atrox sit quod refugiat, nihil tam turpe, quod studio pecuniae crubescat. Ab Affritio itaque in Arabes diffusa est fama, quibus non est minor auaritia, & feritas barbaricae propior immanitatis, quod farti essent auro Iudæi. Diripiunt ergo illi quoscumque aduenientes cernunt, licet contra fas, contra legem deditiois, contra promissum Caesaris, quos occidi non licebat. Inscindunt autem viuentes adhuc, cruentisque manus euiscerant ventris secreta, aluum scrutantur, & inter eius manantia purgamenta aurum inquirunt. Denique vna nocte fere duo millia virorum discissa sunt in tali flagitio. Aliaque ærua grauis in iis, qui ad Romanos transfugerant accidit. Nā defueris edendi officii, ubi data est alimenti copia, cepit esse cibis oneri qui prius erat vsui. Nulla vis erat dentium, ut cibum manderent. Obriguerant interiora viscerum, obstructi erant ductus ciborum, aruerant iecoris venae quae cibos attrahunt, bilis perierat, auaritas crescebat, ruebant super cibos miseri, & inualidus morsus more infantium meditabantur. Plerique omnes in alimentis ipso gaudio deficiebant, atque inter exoptatos sibi cibos moriebantur. Erantque pompa lachrymabilis, cum plures à cibo ad periculum surgerent quam ad salutem. Inflabantur enim insolito cibo, quasi quoddam hydropisis morbo. Etiam edendi auaritas modicam supra mensuram ingerebat, repetino forti cibo dirumpebantur. Nihil enim mirum si exhaustis periculo cibis est. Nam & post biduanum ieiunium si quid auidius sumpseris, statim crudescit. Nonnulli autem eorum euarere quadam arte pensantes cibi moderamina, donec disflucta edendi caro ad suos vsus rediret. Igitur destructis aedificiis templi finitimis & etiam porticibus, partim à Romanis, partim à Iudæis ipsis incensis, nuda iam erat templi facies & sana hominum fames. Insidiabantur sibi inuicem, quis cui raperet cibum. Vbi alimenti suspicio, ibi bellum. Necabantur etiam charissimi, discutiebantur defuncti, ne quis cibis intra eorum amictus lateret, aperto ore sicut rabidi canes aurarum captantes spiramina, huc atque illuc circunferabantur duce inopia. Et cum alia famis solatia non reperirent, detrahebant coria scutis, ut cibo sibi essent qui praesidio non essent. Mandebant calceamentum. Nec pudor erat solum pedibus ore suscipere & lingua lambere. Vetusta quoque paleae quae olim proiectae erant, non mediocri studio requirebantur, & si quis repererat, grandi pretio mercabantur.

§. III.

DE muliere quae comedit filium. Erat quoque Maria locuples femina de regione trans Iordanem, quae belli terrore exorto Hierosolymam se contulerat, ut tutior esset. Huius opes principes factionum certatim inuasert. Alimentorum etiam si quid pretio quaesuerat, demantibus eius uellebatur. Defecerantque iam omnia, & delitibus affueta asperiora palearum vel coriorum dura non emoluebant. Saxa itaque fames intimis se infudit medullis: exasperauit humores, mentem exagitauit. Habebat

autem infantulum, cuius vagitu excitata, cum se & ipsum paruulum macerari videret, tantis victa immanitatibus amisit affectum. Conuersaque ad paruulum sic ait. Quid faciam tibi o paruule? saxa te circumstant omnia: bellum, fames, incendia, latrones, ruinae. Cui te moritura credam, aut vitam tantillum relinquam? Speraui quod si adoleuisses me pasceres matrem, aut sepelires defunctam. Sed quid agam misera? Viuendum tibi ac mihi. Nullum video subsidium. Cui reseruabo? In quo te recondam sepulchro, ne canibus, alitibus vel feris praeda sis. O suauia mihi viscera, artus iucundi, priusquam vos consumar fames reddite mihi matri quod accepistis, redite in illud naturale secretum, in quo sumpstis spiritum. Domicilium tibi in eo paratur, tumulus defuncto. Exosculabor ergo te, & quod non habet spatium amoris, habeat vis necessitatis ut ipsa deuorem meos artus, non simulatis sed impressis moribus. Fecimus quod pietatis fuit, faciamus quod suadet fames. Tua tamen causa melior & quaedam pietatis species, quia tolerabilis est, quod mater dederit cibum visceribus tuis, quam quod te mater aut occidere potest aut deuorare. Haec dicens auerto vultu gladium in filium demersit, & in frustra filium secans igni imponit, partem operuit, ne quis superueniret. Sed odor incensi peruenit ad principes factionum. Qui continuo odorem secuti, hospitem introeunt mulieris, minantes ei necesse, quod ipsi ieiunantibus ausa esset edere, atque exortes cibi facere, quem reperisset. At illa, partem inquit vestram vobis seruauit, nolite indignari, de meis visceribus vobis cibum parauit. Considerate, ocyus mensam apponam. Haec dicens discooperuit ambusta membra, & epulanda obtulit adhortatione huiusmodi. Hoc est prandium meum, haec portio vestra, videte diligentius an vos fraudauerim. Ecce

A. C. 71.

Mulieris ad filium lumentabilis oratio.

Mater filium deuorat.

Mulieris tragica plane oratio.

Titus audito horrendo facinore exclaimat.

Pernicia Iudaeorum causa omnis calamitatis.

A. C. 71. Ioseph. li. 1. bell. iud. cap. 13. Nam & ipsi nos saepe de muris hortati sunt dimicare ne grauius a suis perirent. His dictis admoueri templo arietes iubet. Denique fugientibus seditionum authoribus cum exureretur templum Romani posuerunt signa sua intra circumitum eius, & contra portam orientalem hique, ibi sacrificio celebrato, imperatorem Titum magnis & summis vocibus, acclamante populo declarabant. Sacerdotes autem quos & aquae inopia & aestus finitimi incendij commacerabant siti, rogauerunt vitam: quos Titus iussit occidi, degeneris animi esse respondens, ut templo & numini superuivere cuperent. Ioanni quoque ac Simoni & ceteris seditionum principibus indulgentiam postulanti respondit, Serum nequissimi tempus est ad misericordiam, cum iam quod referretur nihil relictum sit. Pacem offerebam, non recepistis. Parcere volebam, non sinebatis. Prælia suspendebam, vos irrueratis. Et nunc populus extinctus est, templum ardet: quid adhuc statis armati? Ponite arma quasi victi: viuere vobis donabo est non meremini. Titus ergo quamuis ad iracundiâ concitatus propositum suum non soluit intuitu regalis fastigij, sed confugiens recepit solo pietatis intuitu. Nec Romani multa iam caede fessi abnuebant vitæ indigentiam, & studio captiua mancipia vendendi, proprios erant ad referuandam salutem. Plures venales, sed pauci emptores, quia & Romani habere Iudæos in seruitutem dedignabantur, & nec Iudæi supererant, qui eos redimerent. Octauo igitur die Gorpassi mensis cremata est ciuitas. Cæsa autem asseruntur per omne tempus oblationis decies centena millia. Captiui quoque sunt abducti ad nonaginta septem millia. Et (vt ait Hugo Floriacen.) fessi denique multa caede Romani quærebant quibus captiua mancipia venderent. Sed quia plurimi venales & pauci inueniebantur emptores, non desuere, qui triginta mancipia vno numismate mercarentur. Et tunc secundum Euf. in Chro. regnū Iudæorum defecit. Colliguntur autem à secundo anno Darij sub quo rursus templum ædificatum est Hierosolymis vsque ad secundum annum Vespasiani, in quo nouissime Hierosalem subuersa est, anni quingenti nonaginta. Sed si quis bene considerat & attendit ad numerum septuaginta hebdomadarum Danielis, reperiuntur pauciores. Dicit autem Hieron. super Zacha. vt habetur d. 76. c. ieiunij, q. in quinto mense apud Hebræos inchoantes menses anni ab Martio (qui mensis apud nos dicitur Augustus) à Tito & Vespasiano templum Hierosolymis incensum est, atque destructū est, capta vrbe Bethel, ad quam multa millia Iudæorum confugerant. Et in eodem mense per longa tempora ante, à Nabuchodonosor ciuitas & templum Hierosolymorum fuerant capta & incensa. Gratianus etiam. 23. quæst. 7. ca. Remittuntur. §. hinc notandum. dicit quod aliquando Deus punit peccata per necessitates, aliquando per scientes, sicut punit populum Iudæorum per Nabuchodonosor. Tales in eo quod punitur, Deo feruire dicuntur: in eo autem quod ignorantes se esse ministros ite Dei, impia vanitate superbiunt, attribuentes, scilicet victoriam suæ virtuti, mercedem suæ feruitutis à Deo nõ recipiunt nisi temporalem, pœnam verò suæ superbiz non effugiunt. Et exemplificat de Romanis, per quos cum Deus peccatum mortis perpetratum à Iudæis punire decreuisset, scilicet sub principibus Tito & Vespasiano, vrbs excidium & Iudæica plebs miseram captiuitatem suis viribus adscribere cœperunt. Psal. 73. Vnde contra eos Propheta imprecatur dicens. Leua manus tuas in superbias eorū qui te oderunt, & qui multa maligne operati posuerunt monumenta victoriæ suæ in medio atrio templi. Per scientes verò punit sicut per populum Iudæorum cum duce suo Iosepho exterminauit septem populos Chananorum: qui Iudæi sciebant à Deo deputatos ad exterminandum illos, domino hoc eis præcipiente ob scelera eorum, & ipsi Deo attribuebant victorias suas. Et sicut etiam tempore gratiæ per Carolum regem Francorum cum suis liberauit Ecclesiam & Italiam de manibus Longobardorum. distinet. 63. Adrianus. Sic igitur ciuitate destructa, Imperator Titus reuersus Romam victoriosus cum magno triumpho receptus est ab omnibus. Qui etiam dicitur asportari fecisse arcam testamēti de templo, & candelabrum, & quadam columnas templi.

A. C. 71. Principes quibus ad ministris Deus viuitur, quō peccant.

B. Sicut in Tit. 1. De Tito hominum opinio. Singularis principis Ethoret humanitas. Clemētia singularis. Titimors. cap. 11. Titus Vespasianus 11. po. Ro. imperatoris. a. 2. m. 2. d. 2. Onuph. Titus Vespasianus 11. po. Ro. imperatoris. a. 2. m. 2. d. 2. Onuph. Titus Vespasianus 11. po. Ro. imperatoris. a. 2. m. 2. d. 2. Onuph.

§. III.

C. CLARUIT autem horum temporibus Iosephus Flauius historiographus, dux belli Iudæorum, qui cum esset à Romanis interficiendus, captus in ipso bello Iudæico, prænuuciauit Vespasiano de morte imperatoris & de sublimatione eius per senatum ad imperium, vt refert Euseb. in Chron. De quo etiam sic scribit Hieron. in lib. de viris illustribus, Iosephus Matathiaz filius ex Hierosolymis sacerdos à Vespasiano captus cum Tito filio eius relictus est. Hic Romam veniens septem libros Iudæicæ captiuitatis imperatoribus patri filioque obtulit, qui bibliothecæ publicæ traditi sunt, & ob ingenij gloriam Romæ statuam meruit. Scripsit autem & alios viginti antiquitatum libros ab exordio mundi vsq; ad decimum quartum annum Domitiani imperatoris, & duos ap. 2. ad 17. os aduersus Appionem Grammaticum Alexandrinum. Alius quoque liber eius qui inscribitur *περί των εναντιων των Ιουδαίων* valde elegans habetur in quo & Machabæorum sunt digesta martyria, hic & in 18. antiq. maximum testimonium reddit de Christo & miraculis eius, prout supra dictum est. Vespasianus autem (inquit Hugo Floriacen.) Anno vitæ suæ. 70. feriis iocæ, quibus delectabatur admiscens interit. Qui cum ventris ingluuie fessus adsurrexisset, stantem (ait) imperatorem excedere terris decet. Sic exanimatus est, cui successit filius eius Titus, sub Vespasiano passus est Apollinaris, vt dictum est supra.

§. V.

HIC Titus imperavit duobus annis vtraque lingua discretissimus, vt ait Eusebius in Chron. qui secundum

Romani Iudæos habere in seruis dedignantur. Quot Iudæi in captiuitate exsi & capti. Hug. Flor. in suo Chron. Hierosolyma quādo capta. Hier. in c. 8. Zach.

a Quod sacerdotibus Iudæorum Titus clementissimus imperator non pepererit non ideo factum est, quod templo & numini superuivere eos non doceret. Nam quis Iudæorum numen immortale non credit? templo verò Hierosolymitano euerso poterat alia templa ex ædificari, ubi sacerdotes illi suo numini litare poterant, voluit ergo diuina providentia ostendere sacrificia veteris legis abolita omnia & extincta, neque amplius sacerdotibus secundum ordinem Aaron opus esse, cum præserim eo tempore sacerdotes non testamēti vbiq; terrarum hostiam nouam & oblationem litarent, de qua Malach. 1. b Mensis Gorpasius intelligitur esse Augustus: ex sequentibus intelligitur.

Titus Vespasianus 11. po. Ro. imperatoris. a. 2. m. 2. d. 2. Onuph.

A. C. 80. secundum Hugo Floriacen. fuit vir in omni virtutum genere mirabilis, & morum imperij quam pari splendore adornatus, & qui nulli quicquam negaret. Intantum etiam factū fuit, vt causas Latino scemate peroraret, & vt tragædiaz Græcæ componeret. De eo autem sic ait Suero. Titus amor & delicia generis humani fuit. In puero statim corporis & animi dotes exsplenderunt, magisque ac magis deinceps per ætatis gradus forma egregia, cui non minus authoritatis inesser quam gratia. Præcipuum robur quamquam & ventre paulo proiectiore neq; statura præcæra, memoria singularis, docilitas ad omnes fere tū bellū tū pacis artes. At morū & æquandū pertissimus: Græcæ Latinq; lingua in oratio, in fingendisq; poematibus promptus. Sed nec musæ quid tradidit, vt qui cantaret & palleret iucundè scienterque. Tribunus militum & in Germania & in Britanniā meritis, summa industria, nec minori modestia & fama. Suspecta primum in eo fuerunt sceleria, luxuria, rapacitas, libido. Denique pro palam alium Neronem opinabantur & predicabant. At illi ea fama pro bono cessit, conuersaque est in maximas laudes, neque vilo vitio reperto, & contra virtutibus summis. Coniugium instituit iucunda magis quam profusa. Amicos elegit, quibus etiam post eum principes, vt & sibi & republicæ necessariis acq̄ieuerunt, præcipueque sunt vsi. Nulli ciuium quicquam ademit, abstulit autem, ac ne concessas quidem ad solitas collationes recepit, & tamen ante se munificentiā nemine minor. Natura autem beneuolentissimus fuit. In ceteris desideris animi hominum obstinatissime tenuit, ne quem sine spe dimitteret, quin & ad mōnētib; domesticis, quasi plura polliceretur quam præstare posset. Non oportet (ait) quemquam à sermone principis tristem discedere. At qui rectoratus super cœnam quod nihil cuiquam tota die illa præstitisset, memorabilem illam meritiq; laudatam vocem edidit, Amici diem perdidit. Populum in primis vniuersum magna per omnes occasiones comitate tractauit. Nam neque negauit quicquam perentibus, & vt qui vellent perirent vltro adhortatus est. Fratrem infideli sibi nõ desinentem, sed bene ex professo sollicitatem exercitus, meditantem fugam, Ihe occidere neque seponere ac ne in mīnibre quidem honore habere sustinuit, sed vt à primo imperij die confortem successoremque testari perueniret, nonnunquam secreto lachrymis & precibus orans vt tandem mutuo ergo se animo esse vellet.

A. C. 83. suo infidelitatis, quia iam fides Christi diuulgata erat per orbem, & maxime Romæ. Et nota quod dicit Gratianus. 28. q. 1. omnes deinceps. §. ex his itaque Virtutes negantur esse vere apud infideles, scilicet morales, non quia carebant effectu salutis æternæ, quia scilicet non erant virtutes infusæ per gratiam quæ sola causat virtutes conducentes ad patriam, & hæ sunt proprie vere virtutes. Virtutes apud infideles quales.

§. VI.

De Tito hominum opinio. Singularis principis Ethoret humanitas. Clemētia singularis. Titimors. cap. 11. Titus Vespasianus 11. po. Ro. imperatoris. a. 2. m. 2. d. 2. Onuph. Titus Vespasianus 11. po. Ro. imperatoris. a. 2. m. 2. d. 2. Onuph.

SUCCESSIT autem Tito Domitianus frater eius minor anno domini 83. Hic (vt ait Hugo Floriacen.) primo clemens vitus est. Ius quoque perorabat æquissime, & Romæ multa construxit ædificia, inter quæ ædificauit templum ianicum Romæ, quod Pantheon antiquitus vocabatur, sed nunc in honorem sanctæ Mariæ Dei genitricis & omnium martyrum consecratum esse dignoscitur. Inter initia principatus quoridie secretum sibi horarium sumere solebat, nec quicquam amplius quam muscas captare ac stylo præacuto configere. Vnde cuidam interroganti. Estne quis intus cum Cæsare? non absurde responsum sit à Vibio Crispo, Ne musca quidem. Circa administrationem imperij aliquandiu varium se præstitit, mixtura quoque inæquabili virtutum ac virtutum donec virtutes quoq; in vitia deflexit, super ingenij naturam, inopia rapax, metu sauus. Multa in cōmuni rerum vltimino uauit. Castrati mares vexit. Ius diligenter & industriè dixit. Scripta famosa vulgoque edita in quibus primores viri ac feminae notabantur aboluit, non sine authorum ignominia. Quæstionum virum quod gesticuliandi salandique studio teneretur, mouit ferari. Inter initia vsque adeo ab omni cæde abhorrebat, vt edicere destinauerit, ne boues immolarentur. Cupiditatis quoque ac auaritiæ vix suspicionem aliquandiu dedit, quin etiam liberalitatis experimenta. Omnes circa se largissime profecutus nihil prius aut acrius mouit, quam nequid sordide facerent. Relictas sibi hereditates ab iis, quibus liberi erant, non recepit. Fisceles calumnias magna calumpniantium pœna repressit. Ferebatque vox eius. Princeps qui delatores non castigat, irritat. Sed neque in clementia neq; in abstinentia tenore permansit (inquit Suetonius.) Complures senatores in iis aliquot consulares inremit, quasi molitores nouarum rerum. Ceteros leuissima quemque de causa. Discipulum Parisi Pantomimum puberem adhuc etiam tum maxime agrum, quod arte formaque non abimilis magistro videbatur occidit. Sallium Cocceanum quod Orthonis imperatoris patru sui natalem diem celebrauerat. Metium Pompeianum, quod habere imperatoriam genem vulgo ferebatur, & quod depictum orbē terræ in membranis, concioneque regum ex Tito Luno circumferret, quodque seruis Magonis & Annibalii nominā indidisset. Philosophos omnes vrbe Italiaq; sum mouit. Verum aliquanto post belluiculis victoriam fauor plerisque partis aduersa dudum etiam latentescios, inuestigato nouo quæstionis genere distorsit, igne per obsecra immisso, nonnullis & manus amputauit. Erat autem non solum magna, sed & callida auitia. Acclerationem mathematicum scificitatis quis maneret exitus, affirmantem fore vt breui læceraretur à canibus, interfici iussit sine mora: sed ad arguendam temeritatem artis, sepe liri quoq; accura

Titus Vespasianus 11. po. Ro. imperatoris. a. 2. m. 2. d. 2. Onuph.

Titus Vespasianus 11. po. Ro. imperatoris. a. 2. m. 2. d. 2. Onuph.

CAP. I. DE VESPASIANIS.

454
A.C. 88.
Astrologi quo vera dicant.
Suet. c. 12.

accuratissime imperavit. Quod cum fieret evenit ut repentina tempestate deiecto funere semituum cadauer discerperent canes. De hoc sic ait Helinandus lib. 40. Non est mirandum mathematicum ante mortem potuisse predicere quod ei erat eventurum post mortem, quia ut ait Gregor. Papa. Solent demones multa vera predicere, ut possint animam ex aliqua falsitate laqueare. Et ut ait August. Quoties Astrologi multa vera respondet, non immerito creditur id occulto instinctu fieri spirituum bonorum, sed malorum, quorum cura est has falsas & noxias opiniones de astralib. fatis inferere humanis mentibus [quantum coniectare licet] non [horoscopi notari & aspecti] aliqua arte que nulla est. Esti quaeritur a me (subdit idem) quomodo demones poterunt hoc praescire. Respondeo, iam forte demones Domitiano occulte inspirauerant, ut Ascletarionem occidi & sepeliri faceret. Et iam tempestatem in proximo futuram tanquam aeris habitatores praesenserant. Et canes etiam ad eundem locum venturos nouerant, aut etiam ipsi venire fecerunt, aut ipsi demones in canes transformati hoc ipsi fecerunt. Nihil idem Domitianus pensi habuit, quin praedaretur omni modo bona uiuorum & mortuorum, usquequaque quolibet & accusatore & crimine corripiebantur. Satis erat obici quaecumque factum dictumque aduersus maiestatem principis. Consciscabantur alienissimae hereditates, vel vno existente qui diceret audisse se a defuncto cum uiuere heredem sibi Caesarem esse. Euseb. de eo ait. Ille Domitianus etiam plurimos senatorum in exilium misit & occidit. Primum se Deum & dominum appellari iussit. Huius anno 5. Quintilianus ex Hispania veniens Romae publicam scholam tenuit, qui & praceptor Plinij fuisse dicitur, cuius dicta supra posita sunt.

§. VII.

HIC tam perditus mouit secundam persecutionem contra Christianos seu Ecclesiam. Ipse enim propter insuperabilem euangelizandi constantiam Ioannem euangelistam de Epheso adduci fecit ad urbem, & in feruentis olei dolium mitti ante portam Latinam, ex quo, quia illatus exiuit eum in insulam Pathmon relexauit, ut dictum est supra. Passi sunt etiam martyrium tempore huius, Dionysius cum sociis suis prope Parisios, Eutropius apud Sanctonas, de quibus dictum est supra, & Timotheus Pauli Apostoli discipulus. Sub isto Domitiano passii sunt etiam Nereus & Archilleus, qui fuerunt a beato Petro baptizati, & erant eunuchi cubicularij Domitillae virginis neptis Domitiani, quae desponsata fuerat Aureliano filio consularis. Qui Nereus & Archilleus conuerterunt eam ad fidem, verbis suis persuadentes ei propositum uirginitatis, asserentes uirginitatem Deo esse proximam, angelis germanam, hominibus innatam, uxorem vero viro subici pugnis, & calcibus caedi, deformes partus aliquando procreari, dolores maximos in eis pati, a maritis firmatur.

a Praeter ceteros Iudaicus fescus acerbissime actus est, ad quem deferbantur, qui velut professi, Iudaicam intra urbem uiuerent vitam, vel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent Suet. in Dom. cap. 12. quae de Christianorum persecutione dicta puto. Christianum enim ab Ethnicis Iudaei uocabantur, ut dictum est.

A.C. 88.
Vide Euf. lib. 3. c. 14.

grandia conuitia inferri. Quae ipsa confessa est uidisse patrem suum egisse erga uxorem eius matrem suam. Vorum igitur emittes uirginitatis, sacra uelamē a Clemente suscepit. Quod audiens Aurelianus sponsum eius accepta licentia a Domitiano Domitillam cum Nereo & Archilleo ad insulam Pontianam exilio relegauit. Et cum non posset muneribus inducere Nereum & Archilleum ut a proposito fidei & uirginitatis illam reuocarent, sed magis illi eam confirmarent, eos decapitari fecit. Pergens autem Aurelianus ad Domitillam reductam ab exilio cum ioculatoribus, ut post cantus & saltus eam uolenter cognosceret per biduum continuum saltans demum spiritum exhalauit. Frater Aureliani Lucius nomine etiam in uindictam germani sumpta licentia Christianos factos iussit occidi, & ignem ad thalamum ubi erat Domitilla cum aliis uirginibus adhiberi, in quo animas Deo reddiderunt illis earum corporibus ab igne.

Eo tempore delati sunt quidam apud Domitianum (ut ait Egeffippus) quod essent de genere Dauid & de posteritate cuiusdam, qui dictus est Iudas: qui secundum carnem frater fuisse dicitur, scilicet consobrinus saluarioris. Domitianus enim formidabat de aduentu Christi sicut Herodes nato Christo & ideo interfici iusserat, qui erant de regia stirpe Dauid. Ad quod missus quidam nomine Reuocatus inuenit quosdam nepotes Iudae, & adduxit ad Domitianum. Qui interrogati a Domitiano an essent de familia Dauid, confessi sunt, interrogati de quantitate facultatum, responderunt certam summam, & hoc non in pecunia, sed in astimatione terrae erat [quae eis esset quadraginta, minus vno iugeribus constituta] quam excolebant manibus suis, ex quibus alebantur & tributa soluebant. Et in huius testimonium ostendebant manus rigidas & multiscallis obduratas ob rurale opus. Interrogati insuper de regno Christi quale esset & quis ipse vel vnde, & quando venturus, responderunt. Non huius mundi regnum eius, nec huius terrae designatur gnom ei imperium, sed caeleste ei regnum per Angelorum ministeria praeparatur in consummatione saeculi, quando venturus est iudicare uiuos & mortuos, redditurus unicuique secundum opera eius. Tunc Domitianus cum nil criminis in eis inueniret, & uilitatem ipsorum quam maxime contemneret, abire liberos permisit, & persecutionem quam agitari iusserat in Christianos publicis compescuit edictis. Hic in senatu iactare non dubitauit, & patri se & fratri imperium dedisse, illos sibi reddidisse. Pari arrogantia cum procuratorum suorum nomine formalem diceret epistolam sic cepit. Deus & dominus uester sic iubet. Statuas sibi in capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit, & ponderis certi. Per haec terribilis cunctis & inuis tandem oppressus est aulicorum libertorum intimatorumque conspiratione simul & uxoris. A senatu ergo damnatus in palatio, interfectus est. Hoc quoque definitum est, ut omnes quos in exilium damnauerat, decreto senatus reuocarentur, & facultates suas recuperarent. Corpusque eius humana caruit sepultura. Occisum autem populus indifferenter, miles grauissime tulit, senatus valde laetatus est, imagines eius & titulos remoueri faciens.

§. VIII.

SUCCESSIT autem Domitiano (Hug. Flor.) Nerva senex Petronio praefecto aethore & Parthenio

A.C. 97.
Euseb. lib. 3. eccl. h. ca. 23. Hiren. c. 2. c. 39.

thenio ac Spadone interfectore Domitiani, & imperavit secundum Eusebium in chronico anno vno & mensib. quatuor ab incarnatione autem domini anno 98. Hic autem Nerva primo suo edicto omnes quos Domitianus exilio relegauerat reuocauit. Vnde factum est ut Ioannes Euangelista in Pathmon insulam relegatus, attestante Mileto reuocaretur. Ephesumque remeans cum maxima populi exultatione receptus, Drusianam mortuam in ingressu suo resuscitauit. Lapidis pretiosos factos ad exhortationem Cratonis philosophi redintegrauit. Alium mortuum resuscitauit, cui & mandauit edicere praemia, quae amiserant duo discipuli Ioannis, quos poenituerat mundana reliquisse, & tormenta inferni eis parata. Ad cuius uerba compuncti sunt, de quibus omnibus supra dictum est. Ecclesia (inquit Euseb. post Hyrenam) quae apud Ephesum a Sancto Paulo quidem fundata est, a Ioanne vero postea aedificata est. Eo autem anno quo Ioannes de exilio reuersus est Ephesum, inuenit Timotheum archiepiscopum Ephesinum martyrio coronatum.

Horum martyru vita in hi. S.S. Nerei & Archillei extat to. 2. Sur. coluntur die 15. Apr.

Sub Nerva imperatore passi sunt Eutiches, Victorinus & Marco. Nam Aurelianus sponsum Domitillae audiens quod ipsa magis diligeret praedictos sanctos propter fidem & uirtutem eorum, quam Nereum & Archilleum iam martyrio coronatos, imperauit a Nerva ut eos sibi concederet, si idolis sacrificare nolissent. Qui cum uiriliter restitissent demoniis immolare, de insula deposuit, & quasi seruos per singula praedia sua diuisit, ut terram quotidie foderent, & cantabrum, id est, quiscuilias frumenti manducarent. Sed cum ibi omnibus gratiosi essent, & miracula fecerent, & multos praedicando ad fidem conuerterent, ab Aureliano diuersis poenis occisi sunt. 17. Cal. Iunij, ut habetur in martyrologio.

Adon in marty. vi. de Sur. to. 5. de Victoriano.

In eodem etiam legitur Romae nonis Septembris, beati Victorini martyris, qui sanctitate & miraculis praecelarus sacerdotium Amterninae urbis totius populi electione adipiscitur. Inde postmodum sub imperatore Nerva iustus est suspendi capite deorsum in loco ubi putentes & sulphurea emanant aqua. Quae cum per triduum pro nomine Christi passus fuisset, gloriose coronatus migravit ad Christum. Plures alij (Nerva imperante) martyrio coronati sunt.

Nerva itaque Caesar (inquit Hug. Flor.) afflictus rei publicae multum consuluit, dum Traianum uirum strenuum & sapientissimum sibi in filium adoptauit. Ipse autem Nerva in hortis Sallustianis morbo periit anno aetatis suae 72. decreto autem senatus inter Deos relatus est.

§. IX.

Nerva Traianus 14. po. Ro. imp. a. 19. m. 6. d. 15. Vide Scru. Aurel. Dio. Caesarum & reliquis.

ANNO igitur dominicae incarnationis a centesimo tertio, secundum autem aliam computationem quinquies centesimo trecentesimo minus vno, undecimus imperator extitit Traianus, qui regnauit annis 19. Hic apud Agrippinam Galliae urbem insigne a Onuph. callidissimus amorum suppulator imperij Traiani initium ponit ad a. C. 99.

A.C. 100. Traianus auxit Ro. imperium.

gnia suscepit imperij, ut ait Hug. Flor. moxque Germaniam trans Rhenum sibi subegit, & trans Danubium gentes multas superauit. Barbaras etiam nationes trans Euphratem & Tigridem sitas redegit in provincias. Denique Seleuciam & Babyloniam occupauit, & usque ad Indiae fines post magnum Alexandrum accessit. Hic etiam fuit liberalis in amicos, habens in re militari diligentiam, in ciuilitate, & in subleuandis ciuitatibus largitionem. Denique prostrato & debilitato statu Romano in remedium malorum credebatur diuinitus datus. Helinandus de eo inquit. Hic aliquando profectus ad bellum cum equum ascendisset, uida quaedam apprehenso pede illius miserabiliter lugens iustitiam sibi fieri deus, qui filium eius iustissimum, & innocentissimum occiderant poscebat. Tu (inquit) Auguste imperas, & ego tam atrocem iniuriam patior? Ego (ait ille) satisfaciam tibi cum rediero. Quid si non redieris? ait illa. Successor (inquit) meus satisfaciet tibi. Quomodo (inquit) hoc sciam quod id facturus est? & quid proderit tibi si alius benefecerit? Tu mihi debitor es secundum opera tua mercedem recepturus. Fraus autem est nolle reddere quod debetur. Successor tuus iniuriam patientibus & passuris, pro se tenebitur, te autem non liberabit iustitia aliena. Bene agetur cum successore tuo si liberauerit seipsum. His uerbis motus Traianus descendit de equo, & causam uidae praesentialiter examinauit, & condigna satisfactione consolatus est eam. Haec ille.

§. X.

HUIUS institutor fuit Plutarchus philosophus qui habuit seruum nequam hominem & contumacem sed liberalibus disciplinis eruditissimum. Contigit autem ut ei nescio quam ob causam tunicam detrahi, caedique iuberet, loco ceperat ille iam uerberari duriuscule, cum tamen iniuriarum culpam, dicens se nihil deliquisse. Postremo cum nihil proficeret rogando veniam, uociferari cepit, & inter uerba saeva & obigatoria loqui, non ita se habere Plutarchum ut philosophum, irascique turpe esse ei, praesertim qui de malo ira saepius disceptauerat, librumque pulcherrimum scripserat de patientia. Adiciet barque seruus esse probrosam quod doctrinam moribus impugnet, quia mentis integritate prolapsus effusus & prouoluit in iram, plurimisque plagis mulctaret innoxium. Ad haec Plutarchus lente & leniter & summa cum grauitate ait. Numquid quoddam uapulas tibi irasci uideo? estne ira mea, si a me debitum recipis, ex vultu meo? an ex uocem colore? an saltim ex uerbis ira me correptum intelligis? Mihi quidem nec oculi (ut opinor) truces sunt, neque os turbidum, neque immaniter clamor, neque insipiam ruboremque feruesco, neque pudenda dico, aut poenitenda, neque omnino trepido ira aut gestio. Haec omnia si nescis signa irae esse solent. Et simul ad eum qui cadebat conuersus ait. Interim dum ego & hic disputamus, tu hoc age, & sine iracundia mea retunde seruilium contumaciam, & sic bene poenitere potius doceas quam iurgari. Hic Plutarchus scripsit ad Traianum librum pulcherrimum de constitutione politica, cuius principium hoc est, Plutarchus Traiano Prima pars Histo. Anto. P salutem

CAP. I. DE VESPASIANIS.

A.C. 88. Astrologi quo vera dicant.

accuratissime imperavit. Quod cum fieret evenit vt repentina tempestate deiecto funere semiuultum cadaver discernerent canes. De hoc sic ait Helian- dus lib. 40. Non est mirandum mathematicum ante mortem potuisse predicere quod ei erat euenturum post mortem, quia vt ait Gregor. Papa. Solent daemones multa vera predicere, vt possint animam ex aliqua falsitate laqueare. Et vt ait August. Quoties Astrologi multa vera respondet, non immerito creditur id occulto instinctu fieri spirituum bonorum, sed malorum, quorum cura est has falsas & noxias opiniones de astralib. satis inferere humanis mentibus [quantum coniectare licet] non [horoscopi notati & aspecti] aliqua arte quae nulla est. Et si quaeritur a me (subdit idem) quomodo daemones puerunt hoc praescire. Respondeo, iam forte daemones Domitiano occulte inspirauerant, vt Afcletarionem occidi & sepeliri faceret. Et iam tempestatem in proximo futuram tanquam aëris habitatores praesentarent. Et canes etiam ad eundem locum venturos nouerant, aut etiam ipsi venire fecerunt, aut ipsi daemones in canes transformari hoc ipsi fecerunt. Nihil idem Domitianus pensi habuit, quin praedaretur omni modo bona uiuorum & mortuorum, vsquequaque quolibet & accusatore & crimine corripiebantur. Satis erat obici quaecumque factum dictumque aduersus maiestatem principis. Confiscabantur alienissimae haereditates, vel vno existente qui diceret audisse se a defuncto cum viueret haereditatem sibi Caesarem esse. Euseb. de eo ait. Iste Domitianus etiam plurimos senatorum in exilium misit & occidit. Primum se Deum & dominum appellari iussit. Huius anno Quintilianus ex Hispania veniens Romae publicam scholam tenuit, qui & praceptor Plinij fuisse dicitur, cuius dicta supra posita sunt.

§. VII.

Domitianus mouit secundam persecutionem. Tertul. de lib. 2. cont. Ion. Martyres re pte Do mitiani. Nereus Archilleus & Domitilla de quibus extat. anti qua histo ria apud Sur. to. 2. qua haec omnia confirmatur.

HIC tam perditio mouit secundam persecutionem contra Christianos seu Ecclesiam. Ipse enim propter insuperabilem euangelizandi constantiam Ioannem euangelistam de Epheso adduci coëtra Christi anianos persecutionem. Passi sunt etiam martyrium tempore huius, Dionysius cum sociis suis prope Patistos, Eutropius apud Sanctonas, de quibus dictum est supra, & Timotheus Pauli Apostoli discipulus. Sub isto Domitiano passi sunt etiam Nereus & Archilleus, qui fuerunt a beato Petro baptizati, & erant eunuchi cubicularij Domitillae virginis neptis Domitiani, quae desponsata fuerat Aureliano filio consularis. Qui Nereus & Archilleus conuerterunt eam ad fidem, verbis suis persuadentes ei propositum virginitatis, asserentes virginitatem Deo esse proximam, angelis germanam, hominibus innatam, vxorem vero viro subiici pugnans, & calcibus cædi, deformes partus aliquando procreari, dolores maximos in eis pati, a maritis

a Præter ceteros Iudaicus fiscus acerbissime actus est, ad quem deferebantur, qui velut professi, Iudaicam intra urbem viuerent vitam, vel dissimulata origine imposita genti tributa non pendissent Suet. in Dom. cap. 12. quæ de Christianorum persecutione dicta puto. Christianum enim ab Ethnicis Iudæi vocitabantur, vt dictum est.

grandia conuita inferri. Quæ ipsa confessa est vidisse patrem suum egisse erga vxorem eius matrem suam. Vorum igitur emittes virginitatis, sacrum velam a Clemente suscepit. Quod audiens Aurelianus sponsum eius accepta licentia a Domitiano Domitillam cum Nereo & Archilleo ad insulam Pontianam exilio relegauit. Et cum non posset muneribus inducere Nereum & Archilleum vt a proposito fidei & virginitatis illam reuocarent, sed magis illam confirmarent, eos decapitari fecit. Pergens autem Aurelianus ad Domitillam reductam ab exilio cum ioculatoribus, vt post cantus & saltus eam violenter cognosceret per biduum continuum saltans deum spiritum exhalauit. Frater Aureliani Lucius nomine etiam in vindictam germani sumpra licentia Christianos factos iussit occidi, & ignem ad thalatum vbi erat Domitilla cum aliis virginibus adhiberi, in quo animas Deo reddiderunt illesas earum corporibus ab igne.

Eo tempore delati sunt quidam apud Domitianum (vt ait Egesippus) quod essent de genere Dauid & de posteritate cuiusdam, qui dictus est Iudas: qui secundum carnem frater fuisse dicitur, scilicet consobrinus saluatoris. Domitianus enim formidabat de aduentu Christi sicut Herodes nato Christo & ideo interfici iusserat, qui erant de regia stirpe Dauid. Ad quod missus quidam nomine Reuocatus inuenit quosdam nepotes Iudæ, & adduxit ad Domitianum. Qui interrogati a Domitiano an essent de familia Dauid, confessi sunt, interrogati de quantitate facultatum, responderunt certam summam, & hoc non in pecunia, sed in aestimatione terræ erat [quæ eis esset quadraginta, minus vno iugeribus constituta] quam excolebant manibus suis, ex quibus alebantur & tributa soluebant. Et in huius testimonium ostendebant manus rigidas & multis callis obduratas ob rurale opus. Interrogati insuper de regno Christi quale esset & quis ipse vel vnde, & quando venturus, responderunt. Non huius mundi regnum eius, nec huius terræ designatur gnom. qual. ei imperium, sed caeleste ei regnum per Angelorum ministeria preparatur in consummatione sæculi, quando venturus est iudicare viuos & mortuos, rediturus vnicuique secundum opera eius. Tunc Domitianus cum nil criminis in eis inueniret, & vilitatem ipsorum quam maxime contemneret, abire liberos permisit, & persecutionem quam agitari iusserat in Christianos publicis compescuit edictis. Hic in senatu iactare non dubitauit, & patri se & fratri imperium dedisse, illos sibi reddidisse. Pari arrogantia cum procuratorum suorum nomine formalem diceret epistolam sic cepit. Deus & dominus vester sic iubet. Statuas sibi in capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit, & ponderis certi. Per hæc terribilis cunctis & iniustus tandem oppressus est aulicorum libertorumque conspiratione simul & vxoris. A senatu ergo damnatus in palatio, interfecus est. Hoc quoque definitum est, vt omnes quot in exilium damnauerat, decreto senatus reuocarentur, & facultates suas recuperarent. Corpûsque eius humana caruit sepultura. Occisum autem populus indifferenter, miles grauissime tulit, senatus valde lætatus est, imagines eius & titulos remoueri faciens.

§. VIII.

SUCCESSIT autem Domitiano (Hug. Flor.) Nerua senex Petronio praefecto auctore & Parthenio

A.C. 88. Vide Euf. lib. 3. c. 14.

Egef. & Euf. lib. 3. cap. 15.

Iudaici semine Dauid. v. 22. c. 23.

Sue. in el. vita c. 13.

Ib. cap. 14. Moys. Do. mitiani.

Suet. c. 23.

A.C. 97.

Euseb. lib. 3. eccl. hi. ca. 23. Hiren. c. 2. c. 39.

Horum martyrii vita in hi. S.S. Nerei & Archillei extat to. 2. Sur. coluatur die 15. Apr.

Adon in marty. vi. de Sur. to. 5. de Victoriano.

Nerua Traianus 14. po. Ro. imp. a. 19. m. 6. d. 15. Vide Sex. tū Aurel. Dio. Cæsium & reliquis.

thenio ac Spadone interfectore Domitiani, & imparauit secundum Eusebium in chronico. anno vno & mensib. quatuor ab incarnatione autem domini anno 98. Hic autem Nerua primo suo edicto omnes quos Domitianus exilio relegauerat reuocauit. Vnde factum est vt Ioannes Euangelista in Pathmon insulam relegatus, attestante Mileto reuocaretur. Ephesumque remeans cum maxima populi exultatione receptus, Drusianam mortuam in ingressu suo resuscitauit. Lapidem pretiosum factos ad exhortationem Cratonis philosophi redintegrauit. Alium mortuum resuscitauit, cui & mandauit edicere præmia, quæ amiserant duo discipuli Ioannis, quos pœnituerat mundana reliquisse, & tormenta inferni eis parata. Ad cuius verba compuncti sunt, de quibus omnibus supra dictum est. Ecclesia (inquit Euseb. post Hyrenæum) quæ apud Ephesum a Sancto Paulo quidem fundata est, a Ioanne vero postea ædificata est. Eo autem anno quo Ioannes de exilio reuocatus est Ephesum, inuenit Timotheum archiepiscopum Ephesinum martyrio coronatum.

Sub Nerua imperatore passi sunt Eutiches, Victorinus & Marco. Nam Aurelianus sponsum Domitillæ audiens quod ipsa magis diligeret prædictos sanctos propter fidem & virtutem eorum, quam Nereum & Archilleum iam martyrio coronatos, imperauit a Nerua vt eos sibi cõcederet, si idolis sacrificare nolissent. Qui cum viriliter restitissent demoniis immolare, de insula deposuit, & quasi seruos per singula prædia sua diuisit, vt terram quotidie foderent, & cantabrum, id est, quisquilias frumenti manducarent. Sed cum ibi omnibus gratiosi essent, & miracula fecerent, & multos prædicando ad fidem conuerterent, ab Aureliano diuersis pœnis occisi sunt. 17. Cal. Iunij, vt habetur in martyrologio.

In eodem etiam legitur Romæ nonis Septembris, beati Victorini martyris, qui sanctitate & miraculis præclarus sacerdotium Amicerninæ urbis totius populi electione adipiscitur. Inde postmodum sub imperatore Nerua iustus est suspendi capite deorsum in loco vbi putentes & sulphureæ emanant aquæ. Quæ cum pertriduum pro nomine Christi passus fuisset, gloriose coronatus migravit ad Christum. Plures alij (Nerua imperante) martyrio coronati sunt.

Nerua itaque Cæsar (inquit Hug. Flor.) afflictæ rei publicæ multum consuluit, dum Traianum virum strenuum & sapientissimum sibi in filium adoptauit. Ipse autem Nerua in hortis Sallustianis morbo periit anno ætatis suæ 72. decreto autem senatus inter Deos relatus est.

§. IX.

ANNO igitur dominicæ incarnationis a centesimo tertio, secundum autem aliam computationem quinquies centesimo trecentesimo minus vno, vnde decimus imperator extitit Traianus, qui regnauit annis 19. Hic apud Agrippinam Galliarum urbem insula Onuph. callidissimus amorum supplicator imperij Traiani initium ponit ad A.C. 99.

gnia suscepit imperij, vt ait Hug. Flor. moxque Germaniam trans Rhenum sibi subegit, & trans Danubium gentes multas superauit. Barbaras etiam nationes trans Euphratē & Tigrim sitas redegit in prouincias. Denique Seleuciam & Babyloniam occupauit, & vsque ad India fines post magnum Alexandrum accessit. Hic etiam fuit liberalis in amicos, habens in re militari diligentiam, in ciuili lenitatem, & in subleuandis ciuitatibus largitionem. Denique prostrato & debilitato statu Romano in remedium malorum credebatur diuinitus datus. Helinandus de eo inquit. Hic aliquando profectus ad bellum cum equum ascendisset, vidua quedam apprehenso pede illius miserabiliter lugens iustitiam sibi fieri de iis, qui filium eius iustissimum, & innocentissimum occiderant poscebat. Tu (inquit) Auguste imperas, & ego tam atrocem iniuriam patior? Ego (ait ille) satisfaciam tibi cum rediero. Quid si non redieris? ait illa. Successor (inquit) meus satisfaciet tibi. Quomodo (inquit) hoc sciam quod id facturus est? & quid proderit tibi si alius benefecerit? Tu mihi debitor es secundum opera tua mercedem recepturus. Fraus autem est nolle reddere quod debetur. Successor tuus iniuriam patientibus & passuris, pro se tenebitur, te autem non liberabit iustitia aliena. Bene agatur cum successore tuo si liberauerit seipsum. His verbis motus Traianus descendit de equo, & causam viduæ præsentialiter examinauit, & condigna satisfactione consolatus est eam. Hæc ille.

§. X.

HVIVS institutor fuit Plutarchus philosophus qui habuit seruum nequam hominem & contumacem sed liberalibus disciplinis eruditissimum. Contigit autem vt ei nescio quam ob causam tunicam detrahi, cædique iuberet, loco cæperat ille iam verberari duriuscule, cum tamen inficiaretur culpam, dicens se nihil deliquisse. Postremo cum nihil proficeret rogando veniam, vociferari cepit, & inter verbera sua & obiurgatoria loqui, non ita se habere Plutarchum vt philosophum, irascique turpe esse ei, præsertim qui de malo ira sæpius disceptauerat, librumque pulcherrimum scripserat de patientia. Adiciēbatque seruus esse probrosum irascendū quod doctrinam moribus impugnaret, quia mentis integritate prolapsus effusus & prouolutus in iram, plurimisque plagis mulctaret innoxium. Ad hæc Plutarchus lente & leniter & summa cum grauitate ait. Nūquid quod vapulas tibi irasci videor? estne ira mea, si a me debitum recipis, ex vultu meo? an ex voce: an colore: an saltē ex verbis ira me correptum intelligis? Mihi quidem nec oculi (vt opinor) truces sunt, neque os turbidum, neque immaniter clamor, neque inspumam ruboremque feruesco, neque pudenda dico, aut pœnitenda, neque omnino trepido ira aut gestio. Hæc omnia si nescis signa ira esse solent. Et simul ad eum qui cadebat conuersus ait. Interim dum ego & hic disputamus, tu hoc age, & sine iracundia mea retunde seruilem contumaciam, & sic bene pœnitere potius doceas quam iurgari. Hic Plutarchus scripsit ad Traianum librum pulcherrimum de constitutione politica, cuius principium hoc est, Plutarchus Traiano

Prima pars Histo. Anto. P salutem

A.C. 100. Traianus auxil Ro. imperiū.

Ioan. Da. in vita D. Gre. lib. 2. cap. 44.

Plutarchus philosophus.

Plut. librū qui scripsit de ira, id esse non esse to. 2. opul.

A.C. 88.

accuratissime imperavit. Quod cum fieret evenit ut repentina tempestate deiecto funere semivivum cadauer discerperent canes. De hoc sic ait Helinandus lib. 40. Non est mirandum mathematicum ante mortem potuisse predicere quod ei erat euenturum post mortem, quia ut ait Gregor. Papa. Solent demones multa vera predicere, ut possint animam ex aliqua falsitate laqueare. Et ut ait August. Quoties Astrologi multa vera respondet, non immerito creditur id occulto instinctu fieri spirituum bonorum, sed malorum, quorum cura est has falsas & noxias opiniones de astralib. fatis inserere humanis mentibus [quantum coniectare licet] non [horoscopi notari & aspecti] aliqua arte quae nulla est. Et si quaeritur a me (subdit idem) quomodo demones ponerent hoc praescire. Respondeo, iam forte demones Domitiano occulte inspirauerant, ut Alcletrionem occidi & sepeliri faceret. Et iam tempestatem in proximo futuram tanquam aeris habitatores praesentarent. Et canes etiam ad eundem locum venturos nouerant, aut etiam ipsi venire fecerunt, aut ipsi demones in canes transformari hoc ipsi fecerunt. Nihil idem Domitianus pensu habuit, quin praedaretur omni modo bona viuorum & mortuorum, vsquequaque quolibet & accusatore & crimine corripiebantur. Satis erat obici quaecumque factum diciturque aduersus maiestatem principis. Confiscabantur alienissimae hereditates, vel vno existente qui diceret audisse se a defuncto cum viueret heredem sibi Caesarem esse. Euseb. de eo ait. Iste Domitianus etiam plurimos senatorum in exilium misit & occidit. Primum se Deum & dominum appellari iussit. Huius anno s. Quintilianus ex Hispania veniens Romae publicam scholam tenuit, qui & praceptor Plinij fuisse dicitur, cuius dicta supra posita sunt.

Astrologi quo vera dicant.

Suet. c. 12.

§. VII.

HIC tam perditus mouit secundam persecutionem contra Christianos seu Ecclesiam. Ipse enim propter insuperabile euangelizandi constantiam Ioannem euangelistam de Epheso adduci fecit ad urbem, & in feruentis olei dolium mitti ante portam Latinam, ex quo, quia illaesus exiit cum in insulam Pathmon relexauit, ut dictum est supra. Passi sunt etiam martyrium tempore huius, Dionysius cum sociis suis prope Parisios, Eutropius apud Sanctonas, de quibus dictum est supra, & Timotheus Pauli Apostoli discipulus. Sub isto Domitiano passii sunt etiam Nereus & Archilleus, qui fuerunt a beato Petro baptizati, & erant eunuchi cubicularij Domitillae virginis neptis Domitiani, quae desponsata fuerat Aureliano filio consularis. Qui Nereus & Archilleus conuerterunt eam ad fidem, verbis suis persuadentes ei propositum virginitatis, asserentes virginitatem Deo esse proximam, angelis germanam, hominibus innatam, uxorem vero viro subiici pugnans, & calcibus caedi, deformes partus aliquando procreari, dolores maximos in eis pati, a maritis

Domitianus mouit secundam contra Christianos persecutionem. Terrul. de praef. Hic lib. 2. cont. Ion. Martyres tempore Domitiani. Nereus & Archilleus & Domitilla de quibus extat. anti qua historia apud Suet. c. 22. qua haec omnia confirmatur.

a Praeter ceteros Iudaicus fesus acerbissime actus est, ad quem referebantur, qui velut professi, Iudaicam intra urbem viuerent vitam, vel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent Suet. in Dom. cap. 12. quae de Christianorum persecutione dicta puto. Christianum enim ab Eihnicis Iudaei vocitabantur, ut dicitur est.

grandia conuitia inferri. Quae ipsa confessa est vidisse patrem suum egisse erga uxorem eius matrem suam. Votum igitur emittit virginitatis, sacri velamen a Clemente suscepit. Quod audiens Aurelianus sponsum eius accepit licentia a Domitiano Domitillam cum Nereo & Archilleo ad insulam Pontianam exilio relegauit. Et cum non posset muneribus inducere Nereum & Archilleum ut a proposito fidei & virginitatis illam reuocarent, sed magis illi eam confirmarent, eos decapitari fecit. Pergens autem Aurelianus ad Domitillam reductam ab exilio cum iocularioribus, ut post cantus & saltus eam violenter cognosceret per biduum continuum saltans demum spiritum exhalauit. Frater Aureliani Lucius nomine etiam in vindictam germani sumptu licentia Christianos factos iussit occidi, & ignem ad thalatum ubi erat Domitilla cum aliis virginibus adhiberi, in quo animas Deo reddiderunt illeceis earum corporibus ab igne.

A.C. 88.

Vide Euf. lib. 3. c. 14.

Et tempore delati sunt quidam apud Domitianum (ut ait Egeffippus) quod essent de genere Dauid & de posteritate cuiusdam, qui dictus est Iudas: qui secundum carnem frater fuisse dicitur, scilicet consobrinus saluatoris. Domitianus enim formidabat aduentu Christi sicut Herodes nato Christo & ideo interfici iusserat, qui erant de regia stirpe Dauid. Ad quod missus quidam nomine Reuocatus inuenit quosdam nepotes Iudae, & adduxit ad Domitianum. Qui interrogati a Domitiano an essent de familia Dauid, confessi sunt, interrogati de quantitate facultatum, responderunt certam summam, & hoc non in pecunia, sed in aestimatione terrae erat [quae eis esset quadraginta, minus vno iugeribus constituta] quam excolebant manibus suis, ex quibus alebantur & tributa solvebant. Et in huius testimonium ostendebant manus rigidas & multis callis obduratas ob tritale opus. Interrogati insuper de regno Christi quale esset & quis ipse vel vnde, & quando venturus, responderunt. Non huius mundi regnum eius, nec huius terrae designatur ei imperium, sed caeleste ei regnum per Angelorum ministeria preparatur in consummatione saeculi, quando venturus est iudicare viuos & mortuos, redditurus vnicuique secundum opera eius. Tunc Domitianus cum nil criminis in eis inueniret, & vilitatem ipsorum quam maxime contemneret, abire liberos permisit, & persecutionem quam agitari iusserat in Christianis publicis compescuit edictis. Hic in senatu iactare non dubitauit, & patri se & fratri imperium dedisse, illos sibi reddidisse. Pari arrogantia cum procuratorum suorum nomine formalem diceret epistolam sic cepit. Deus & dominus vester sic iubet. Statuas sibi in capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit, & ponderis certi. Per haec terribilis cunctis & inuis tandem oppressus est aulicorum libertorum intromorumque conspiratione simul & vxoris. A senatu ergo damnatus in palatio, interfectus est. Hoc quoque definitum est, ut omnes quos in exilium damnauerat, decreto senatus reuocarentur, & facultates suas recuperarent.

Egef. & Euf. lib. 3. cap. 15.

Iudaei de femine Dauid veniunt.

D multis callis obduratas ob tritale opus. Interrogati insuper de regno Christi quale esset & quis ipse vel vnde, & quando venturus, responderunt. Non huius mundi regnum eius, nec huius terrae designatur ei imperium, sed caeleste ei regnum per Angelorum ministeria preparatur in consummatione saeculi, quando venturus est iudicare viuos & mortuos, redditurus vnicuique secundum opera eius. Tunc Domitianus cum nil criminis in eis inueniret, & vilitatem ipsorum quam maxime contemneret, abire liberos permisit, & persecutionem quam agitari iusserat in Christianis publicis compescuit edictis. Hic in senatu iactare non dubitauit, & patri se & fratri imperium dedisse, illos sibi reddidisse. Pari arrogantia cum procuratorum suorum nomine formalem diceret epistolam sic cepit. Deus & dominus vester sic iubet. Statuas sibi in capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit, & ponderis certi. Per haec terribilis cunctis & inuis tandem oppressus est aulicorum libertorum intromorumque conspiratione simul & vxoris. A senatu ergo damnatus in palatio, interfectus est. Hoc quoque definitum est, ut omnes quos in exilium damnauerat, decreto senatus reuocarentur, & facultates suas recuperarent.

Christi te gnom quale.

Suet. in vit. c. 13.

Ib. cap. 14.

Mors Domitiani.

Suet. c. 23.

§. VIII.

SUCCESSIT autem Domitiano (Hug. Flor.) Nerua senex Petronio praefecto aurore & Paterbenio

A.C. 97.

thenio ac Spadone interfectore Domitiani, & imparauit secundum Eusebium in chronic. anno vno & mensib. quatuor ab incarnatione autem domini anno 98. Hic autem Nerua primo suo edicto omnes quos Domitianus exilio relegauerat reuocauit. Vnde factum est ut Ioannes Euangelista in Pathmon insulam relegatus, attestante Mileto reuocaretur. Ephesumque remeans cum maxima populi exultatione receptus, Druianam mortuam in ingressu suo resuscitauit. Lapidis pretiosos factos ad exhortationem Cratonis philosophi redintegrauit. Alium mortuum resuscitauit, cui & mandauit edicere praemia, quae amiserant duo discipuli Ioannis, quos poenituerat mundana reliquisse, & tormenta inferni eis parata. Ad cuius verba compuncti sunt, de quibus omnibus supra dictum est. Ecclesia (inquit Euseb. post Hyrenauum) quae apud Ephesum a Sancto Paulo quidem fundata est, a Ioanne vero postea aedificata est. Eo autem anno quo Ioannes de exilio reuersus est Ephesum, inuenit Timotheum archiepiscopum Ephesinum martyrio coronatum.

Euseb. lib. 3. eccl. hi. ca. 23. Hiren. c. 2. c. 39.

Horum martyrii vita in hi. S. S. Nerei & Archillei extat. c. 2. Suet. coluntur die 15. Apr.

Adon in marty. vi. de Sur. to. 5. de Victoriano.

Sub Nerua imperatore passii sunt Eutiches, Victorinus & Marco. Nam Aurelianus sponsum Domitillae audiens quod ipsa magis diligeret praedictos sanctos propter fidem & virtutem eorum, quam Nereum & Archilleum iam martyrio coronatos, imperauit a Nerua ut eos sibi cederet, si idolis sacrificare noluissent. Qui cum viriliter restitissent demoniis immolare, de insula deposuit, & quasi seruos per singula praedia sua diuisit, ut terram quotidie foderent, & cantabrum, id est, quisquilias frumenti manducarent. Sed cum ibi omnibus gratiosi essent, & miracula fecerent, & multos praedicando ad fidem conuerterent, ab Aureliano diuersis penis occisi sunt. 17. Cal. Iunij, ut habetur in martyrologio.

In eodem eriam legitur Romae nonis Septembris, beati Victorini martyris, qui sanctitate & miraculis praeclarus sacerdotum Amiterninae vrbis totius populi electione adipiscitur. Inde postmodum sub imperatore Nerua iussus est suspendi capite deorsum in loco vbi putentes & sulphurea emanant aquae. Quae cum per triduum pro nomine Christi passus fuisset, gloriose coronatus migravit ad Christum. Plures alij (Nerua imperante) martyrio coronati sunt.

Nerua itaque Caesar (inquit Hug. Flor.) afflictus rei publicae multum consuluit, dum Traianum virum strenuum & sapientissimum sibi in filium adoptauit. Ipse autem Nerua in hortis Sallustianis morbo periit anno aetatis suae 72. decreto autem senatus inter Deos relatus est.

§. IX.

Nerua Traianus 14. po. Ro. imp. a. 19. m. 6. d. 15. Vide Sex. tū Aurel. Dio. Cas. sum & reliquis.

ANNO igitur dominicae incarnationis centesimo tertio, secundum autem aliam computationem quinquies millesimo trecentesimo minus vno, vnde decimus imperator extitit Traianus, qui regnavit annis 19. Hic apud Agrippinam Galliae urbem insi-

a Omph. callidissimus amorum supputator imperij Traiani inuium ponit ad a. C. 99.

gnia suscepit imperij, vtriusque Flor. moxque Germaniam trans Rhenum sibi subegit, & trans Danubium gentes multas superauit. Barbaras etiam nationes trans Euphrate & Tigrim stras redegit in provincias. Denique Seleuciam & Babyloniam occupauit, & vsque ad India fines post magnum Alexandrum accessit. Hic etiam fuit liberalis in amicos, habens in re militari diligentiam, in ciuili lenitatem, & in subleuandis ciuitatibus largitionem. Denique prostrato & debilitato statum Romano in remedium malorum credebatur diuinitus datus. Helinandus de eo inquit. Hic aliquando profectus ad bellum cum equum ascendisset, vidua quaedam apprehenso pede illius miserabiliter lugens iustitiam sibi fieri de iis, qui filium eius iustissimum, & innocentissimum occiderant polcebat. Tu (inquit) Auguste imperas, & ego tam atrocem iniuriam patior? Ego (ait ille) satisfaciam tibi cum rediero. Quid si non redieris? ait illa. Successor (inquit) meus satisfaciet tibi. Quomodo (inquit) hoc sciam quod id facturus est? & quid proderit tibi si alius benefecerit? Tu mihi debitor es secundum opera tua mercedem recepturus. Fraus autem est nolle reddere quod debetur. Successor tuus iniuriam patientibus & passuris, pro se tenebitur, te autem non liberabit iustitia aliena. Bene agetur cum successore tuo si liberauerit seipsum. His verbis motus Traianus descendit de equo, & causam viduae praesentialiter examinavit, & condigna satisfactione consolatus est eam. Haec ille.

A.C. 100. Traianus auxit Ro. imperij.

Ioan. Da. in vita D. Gre. lib. 2. cap. 44.

Plutarchus philosophus.

Plut. libri septi. cap. 15. id est non esse irascendum to. 2. opus.

§. X.

HIVVS institutor fuit Plutarchus philosophus qui habuit seruum nequam hominem & contumacem sed liberalibus disciplinis eruditissimum. Contigit autem vt ei nescio quam ob causam tunicam detrahi, caedique iuberet, loco caperat ille iam verberari duriuscule, cum tamen inficiaretur culpam, dicens se nihil deliquisse. Postremo cum nihil proficeret rogando veniam, vociferari cepit, & inter verbera saua & obiurgatoria loqui, non ita se habere Plutarchum vt philosophum, irascique turpe esse ei, praesertim qui de malo ira saepius disceptauerat, librumque pulcherrimum scripserat de patientia. Adiciebatque seruus esse probrosum quod doctrinam moribus impugnaret, quia mentis integritate prolapsus effusus & prouolutus in iram, plurimisque plagis multaret innoxium. Ad haec Plutarchus lente & leniter & summa cum grauitate ait. Numquid quod vapulas tibi irasci videor? estne ira mea, si a me debitum recipis, ex vultu meo? an ex voce? an colore? an saltu ex verbis ira me correptum intelligis? Mihi quidem nec oculi (vt opinor) truces sunt, neque osturbidum, neque immaniter clamor, neque in spumam ruboremque feruesco, neque pudenda dico, aut poenitenda, neque omnino correpto ira aut gestio. Haec omnia si nescis signa irae esse solent. Et simul ad eum qui cadebat conuersus ait. Interim dum ego & hic disputamus, tu hoc age, & sine iracundia mea retunde seruilium contumaciam, & sic bene poenitere potius doceas quam iurgari. Hic Plutarchus scripsit ad Traianum librum pulcherrimum de constitutione politica, cuius principium hoc est, Plutarchus Traiano Prima pars Histo. Anto. P salutem

A. C. 100.

salutem dicit. Modestiam tuam noueram non appetere principatum, quem tamen semper morum elegantia mereri studuisti, quo quidem tanto dignior iudicaris, quanto à crimine ambitionis uideris esse remotior. Tuæ itaque uirtuti congratulor & fortunæ meæ, si tamen recte gesseris quæ probe meruisti, alioquin & te periculis, & me detraherentium linguis subiectam iri non dubito, cum & ignauiam imperatorum Roma non ferat, & sermo publicus delicta discipulorum refundere soleat in præceptores. Sic Seneca. Neronis sui culpa detraherentium carpitur linguis, & adolescentium suorum temeritas in Quintilianum refunditur. Et Socrates in pupillum suum fuisse clementior culpatur. Tu uero quiduis rectissime geres, si non recesseris à teipso, si primum te composueris, si omnia disposueris ad uirtutem, recte procedent uincula. [Politica constitutionis morumque vires tibi descripsi, cui si optemperas Plutarchum habes uiuendi tibi auctorem.] Idem Plutarchus quatuor principibus inculcare conatur, scilicet reuerentiam Dei, cultum sui, disciplinam officialium & potestatum, affectum & protectionem subditorum.

Sermo publicus tribuit præceptoribus peccata discipulorum.

Jo. Euan. migratio. Tercia in Christianos persecutio. Ignatij epistola ad virginem Mariam.

Areop. citat Ignatium.

Dion. li. de din. nom. cap. 4.

Amor me crucifixus est dictum Ignatij. Hist. Trip. lib. 10. c. 9. His de D. Ignatio scriptis consentiunt Euf. li. 3. c. 36. & Mar. in uita eius.

§. XI.

IMPERANTE autem Traiano Ioan. Euangelista cum esset annorum nonaginta nouem migravit ad dominum, de cuius transitu dictum est supra. Et ab ipso Traiano Romæ martyrizatus est beatus Ignatius. Fuit autem hic discipulus Ioannis euangelista Antiochenus episcopus. Hic Ignatius, epistolam ad beatam virginem direxit, quæ legitur in hunc modum. Christifera Mariae suus Ignatius, Me neophytum, Ioannisque tui discipulum confortare & consolari debueras. De Iesu enim tuo percepi mira dicta, & stupefactus sum ex auditu, à te autem quæ semper fuisti ei familiariter coniuncta & secretorum eius conscia, desidero ex animo fieri certior ex auditis. Valeas, & neophyti qui mecum sunt ex te, & per te, & in te confortentur. Cui sic respondit virgo beatissima, Ignatio dilecto discipulo humilis ancilla Christi Iesu: de Iesu quæ audisti à Ioanne & didicisti uera sunt. Illa credas, illis inhæreas, & Christianitatis uotum firmiter teneas, & mores & uitam uoto confirmes, [ueniam autem unà cum Ioanne, te & qui tecum sunt uisura.] Sta & uiriliter age in fide, nec te moueat persecutionis austeritas, sed valeat & exultet spiritus in Deo salutari tuo. Tantæ autem autoritatis fuit hic Ignatius, ut etiam beatus Dionys. Pauli discipulus & in philosophia summus & in diuina scientia perfectus uerbum Ignatij ad confirmationem dictorum suorum, tanquam pro autoritate induxerit. Cum enim in libro de diuinis nominibus assereret quosdam dicere nomen amoris non congruere in diuinis uolens ostendere hoc nomen amor etiam in diuinis dici, ait. Scribit diuinus Ignatius. Amor meus crucifixus est. Legitur etiam in historia tripertita quod Ignatius audiuit Angelos cantantes Antiphonas super quemdam montem. Indèque instituit Antiphonas in Ecclesiis cantari cum psalmis. Cum igitur Ignatius diutius pro pace Ecclesiæ orasset, non suum sed infirmorum periculum metuens Traiano imperatori de uictoria redeunti & mortem acerbissimam Christianis comminanti,

occurrit Ignatius, liberè se esse Christianum asserens. Quem ferro uinctum Traianus decem militibus tradidit custodiendum, ducens eum ad urbem, ibidem à bestiis deuorandum. Cum ergo Romam duceretur, epistolas ad diuersas Ecclesias destinabat, confortans eos & euangelicis cohortationibus edocebat [in fide permanere & obseruare se ab hæreticorum contagiis, qui tunc primum copiosius cœperant pullulare, & ut diligentius ac tenacius Apostolorum traditionibus inhærerent, quas traditiones cautelâ gratia & ne quid remaneret incerti, etiam scriptas se asserit reliquisse,] & inter ceteras unam scripsit ad Romanam Ecclesiam in hæc uerba, ut legitur in histor. Ecclesiastica. A Syria Romam usque cum bestiis terra marique depugno, die ac nocte connexus ac colligatus decem leopardis militibus dico ad custodia datus, qui ex beneficiis nostris fauiores fiunt, sed ego magis eorum nequitiis erudiri nec tamen in hoc iustificatus sum. O salutare bestias quæ præparantur mihi, quando uenient? quando emittentur? quando eis licebit frui carnibus meis [quas & ego opto acriores parari, &] inuitabo ad deuorationem mei, & deprecabor eas ne forte ut in nonnullis fecerunt, timeant contingere corpus meum quinimo est cunctabuntur, ego uim faciam, ego me ingeram. Date quæso ueniam. Ego noui quid mihi expediat. [Nunc incipio esse discipulus Christi, faceat inuidia uel humani affectus uel nequitiæ spiritalis, ut Iesum Christum merear adipisci.] Ignes, cruces, bestia, dispersiones ossium, dispersionesque omnium membrorum totius corporis pœnæ, & omnia in me supplicia Diaboli arte quæ sita confluant, dummodo merear dominum nostrum Iesum Christum adipisci. Cum ergo Romam uenisset, & coram Traiano ductus fuisset, dixit ei Traianus. Ignati Cur Antiochiam rebellare facis, & gentem meam ad Christianitatem conuertis? Cui Ignatius. Utinam & te conuertere possem, & fortissimum principatum obtineres. Dixit ei Traianus. Sacrifica Diis nostris, & omnium sacerdotum princeps eris. Cui Ignatius. Neque Diis tuis (inquit) sacrificabo, neque dignitatem tuam affecto. De me quicquid vis facere poteris, sed me nullatenus immutabis. Tunc Traianus ministris ait. Plumbatis scapulas eius tundite, uingulis latera eius laniate, & duris lapidibus vulnera eius confuscate. Cumque hæc omnia in eum fecissent, & immobilis permaneret, dixit Traianus, Carbones uiuos asserite, & nudis pedibus super eos illum ambulare facite. Cui Ignatius. Nec ignis ardens, nec aqua bulliens in me poterunt extinguere charitatem Christi. Cui Traianus. Maleficia sunt hæc quod tanta patiens non consentis. At ei respondens Ignatius. Nos Christiani malefici non sumus, sed in lege nostra maleficos uiuere prohibemus, sed vos malefici estis, qui idola adoratis. Tunc ait Traianus ministris. Dorsum eius uingulis laniate, plagas eius sale perfundite. Cui Ignatius inquit. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam. Traianus dixit. Jam nunc tollite, uinculis ferreis alligate, in cippo in imo carceris custodite, sine potu & cibo eum esse permittere, post triduum deuorandum bestiis tradite. Tertia igitur die imperator, senatus omnibusque populus conuenerunt ut uiderent episcopum Antiochenum, qui cum bestiis esset pugnaturus. Dixitque Traianus.

Ignatius Romam uinctus ducitur.

Ignatij pro Christo patendi desiderii.

Ignatij ad Traiano colloqui.

Ignatius torquetur.

Ex. 22. Christiani non sunt malefici.

A. C. 600.

lib. 3. c. 36.

Græci pro idololatriis sumitur.

Ignatius à bestiis uinctus focatur.

Hæc litteræ extant. lino. epist. Plinij secundum.

Ber. ferm. 7. in p. 90.

nus. Quoniam Ignatius superbus contumax est, ipsum alligat, & duos leones ad eum laxat, ut nec uillas reliquias ex eo relinquant. Tunc sanctus Ignatius dixit ad populum, qui astabat. Viri Romani, qui hoc certamen aspiciatis, non sine mercede laboraui, quia non propter prauitatem, sed propter pietatem hæc patior. Deinde cœpit dicere sicut legitur in hist. Eccle. Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molor & subigor ut panis mundus efficiar. Hæc audiens imperator dixit. Grandis est tolerantia Christianorum. Quis Græcorum tanta toleraret pro Deo suo? Respondit Ignatius. Nō mea uirtute, sed Christi adiutorio hæc toleraui. Tunc sanctus Ignatius leones cœpit prouocare, ut ad se deuorandum concurrerent. Accurrentes ergo duo fauui Leones ipsum tantummodo præfocauerunt, carnes uero eius nullatenus tetigerunt. Traianus autem hæc uidens cum nimia admiratione discessit, præcipiens ut non prohiberetur, si quis accipere uellet corpus eius. Quapropter Christiani corpus eius tulerunt, & ipsum honorifice sepelierunt. Cùm autem Traianus quasdam litteras recepisset in quibus Plinius secundus Christianos, quos occidi iusserat plurimum commendabat, doluit de iis quæ Ignatio intulerat, & præcepit, ut nullus Christianus inquiretetur, si quis tamen offerretur & argueretur puniretur. Legitur autem, quod beatus Ignatius inter tot tormentorum genera nunquam ab inuocatione nominis Iesu Christi cessabat. Quem cùm tortores inquirerent cur totiens replicaret, respondit dicens. Quia hoc nomen cordi inscriptum habeo, & ideo ab eius inuocatione cessare non ualeo. Post mortem igitur eius uolentes quidam hoc curiosius experiri, cor eius ab eius corpore euulserunt, & illud scindentes per medium, totum cor eius scriptum hoc nomine Iesus Christus litteris aureis inuenerunt, unde ex hoc plurimi crediderunt. De hoc sic ait Bern. super psal. Qui habitat. Magnus est ille Ignatius auditor discipuli quæ diligebat Iesum, martyr & ipse, cuius pretiosus reliquiis paupertas nostra ditata est. Mariam in plurimis epistolis quas ad eam scripsit Christifera cōsalutat. Egregius plane titulus dignitatis & commendatio honoris immensi.

a O sententiam necessitate confusam. Negat inquirendos, ut innocentes, & mandat puniendos ut nocentes, Parcit & sicut dissimulat & animaduertit. Quid temetipsum censura circumuenit? Si damnas, cur non & inquisis, cur non & absolutis? Tertul. in Apolog. cap. 2.

De summis pontificibus illorum temporum, uidelicet Lino, Cleto, & Clemente.

CAP. II.



VIA de imperatoribus pluribus actum est à Tiberio, scilicet successore Octauiani usque ad Traianum decimum quartum imperatorem, nunc tractandum est de summis pontificibus, qui fuerunt post Petrum primum vicarium Iesu Christi & pontificem summum. Quamuis autem Petrus ante passionem suam in conuentu fidelium instituerit Clementem successorem suum, tamen fideles edocti à Spiritu sancto, ne exemplo Petri, alij summi pontifices sibi

A. C. 600.

Ex Dam. in pontificati. Linus P6. Rom. 2.

Cletus P6. Rom. 3.

Clemens Ro. P6. 4.

Anacletus Rom. P6. 5. sedit ann. pontificatus diebus tredecim. Hic statuit, ut clericus non comestum neque barbam nutret. Et martyrio coronatur sub Traiano. De isto Anacleto tacet Euf. in Pont.

eligerent successorem, non Clementem aliquem sanctitate & sapientia singularem, sed ad placitum suum aliquem Clementi ualde dissimilem, decreuerunt una cum Clemente alium creare urbis episcopum, scilicet Linum beati Petri discipulum & coadiutorem in ministerio. Quamuis enim Haymo dicere uideatur quod Linus & Cletus non fuerint ipsi summi pontifices, sed coadiutores Petri, & ideo inter eos connumerentur, uerius tamen & communius dicitur, quod fuerunt præfules summi, post Petrum Linus, & post Linum Cletus, & post eum Clementis, ut habetur 8. quæst. 1. si Petrus. cum glos. cap. Linus ergo natione Tuscus post Petrum Romæ cathedralis tenuit sedem annis 12. mensibus 3. diebus 12. Hic constituit ut mulier uelato capite intraret Ecclesiam. Et martyrio coronatur tempore Domitiani imperatoris. Ei autem successit Cletus natione Romanus, qui sedit annis 12. mense uno, diebus 11. Hic primus inuenitur in litteris Apostolicis posuisse, Salutem & Apostolicam benedictionem, & martyrio coronatur. Reliquit autem sedem Petri Clementi, qui rexit Ecclesiam annis nouem, mensibus 6. diebus 7. Hic septem regiones notariis diuisit, qui diligenter describerent gesta martyrum. Et ut cathedra episcopalis in eminentiori loco in Ecclesia esset, ut ab omnibus uideretur, & ipse omnes posset uidere, dist. 95. episcopus 2. Et ut baptizatus citius cōfirmaretur christumate ab episcopo. Et martyrio coronatur sub Traiano. Post quem suscepit Ecclesiam Romanam regendam Anacletus, quam gubernauit annis nouem, mensibus duobus, diebus decem, cessauitque pontificatus diebus tredecim. Hic statuit, ut clericus neque comestum neque barbam nutret. Et martyrio coronatur sub Traiano. De isto Anacleto tacet Euf. in Pont.

a De prima successione sedis Apostolica nonnulla est inter scripturas differentia. Ceterum ego in sententiam Onuph. pedibus eo: quam etiam antiquitate peritissimus Franciscus Turrianus in lib. 2. de Can. Apost. cap. 10. tenet, quamque Haymonis esse scribit D. Anton. & quam communem esse Latinorum opinionem scribit D. Hieronym. in Catal. nempe D. Clementem D. Petro in Pont. Rom. successisse cumque primum à D. Petro locum tenere: Linum uero & Cletum à s. Petro chorepiscopos seu suffraganeos episcopos fuisse ordinatos, & Linum quid. m. Petri loci, dū ille uideret ab urbe propter aliquas Ecclesiæ necessitates abesse tenuisset, & ideo Romanum Pontificem nominari. Tantum autem abest ut D. Petro successerit, ut eo adhuc uiuo sit necatus, ut ostendit Turri. loco citato. Porro Cletus D. quidem Petro superuixit, non tamen est Pont. max. post D. Petrum designatus, sed Clemens sicut à D. Petro constitutum fuerat, Clemente à Vespasiano profecto ut uult Onuph. uel à Traiano relegato ipse Cletus Pontificatum Romanum administravit. Igitur Linus & Cletus fuerunt quidem Romani pontifices: non tamen in ordine legitime successione, sed solum quasi legitimi Pontificis vicarij.

b Cletum nunquam fuisse Functius hæreticus in hæretica sua Chronolog. asserit & cum Anacleto ob nominis uicinitatem confundit, sed errat uerissime. Nam ueteres imprimis ut Damasus & Epiphanius distictam utriusque faciunt mentionem præterea Ecclesiastica traditio, quæ utrumque peculiari die sacro obseruat, tertio Cletus sub Vespasiano & initio imperij Domitiani 6. Cal. Maij occisus est, Anacletus uero nouissimis Domitiani temporibus 3. Id. Iulij interfectus. Geneb. & Onuph.

A.C. 68. chro. & dicit, quod Anacletus est Cletus; sed Damasus ad Hieronym. in chronica Romanorum pontificum dicit, quod isti sunt duo & diuersi. Nam Cletus fuit Romanus, & Anacletus Græcus. In aliis pluribus Chronicis Eusebii ab aliis discrepare videtur.

§. I.

SEd ad Clementis gesta redeundo de conuersione eius & pariter ac fratribus cognitis multa nobilia referentur in lib. qui dicitur Itinerarium Petri, qui liber quia inter apocryphas scripturas connumeratur distin. 15. sancta Romana, ideo eius gesta perstringam, quæ diffusè profequitur Vincen. in specu. hist. Fuit igitur Clemens nobili Romanorum prosapia ortus. Cuius pater Faustinus nomine, mater Mathidia, fratres autem ante ipsum geniti Faustus & Faustinus fuere. Cum autem germanus Faustini mariti Mathidia ob pulchritudinem eius ad sui concupiscentiam abstractus eam pluries ad nefas sollicitaret, & illa ut pudicissima reluctaretur, demum nolens Mathidia crimen cognati viro suo indicare, ne dissensionem poneret inter fratres, & suam etiam periculo pudicitiam prouidere cupiens, & illi auferre occasionem tentationis fingendo viro suo expressit sibi in somnis à quodam numine reuelatum, ut pergeret cum filiis Faustis & Faustino ad partes remotas, alioquin ipsa cum eis moritur incurreret. His credens Faustinus ne simul amitteret uxorem & filios sibi charissimos, misit Athenas illos cum matre, ut ibi saltem interea scientia erudirentur. Per mare igitur nauigantes mira tempestate quassati naufragium pertulerunt, & nauis discissa Mathidia in quadam tabula ad litus cuiusdam insulæ est iactata. Filij vero eius aliis lignis longe à fluctibus maris deducti à quibusdam in alia naui collecti sunt. Mathidia igitur præ nimio dolore vexata clamores miserabiles dabat ab amissionem liberorum, circumspiciens hinc inde si forte vel filiorum cadauera vnda maris ad terram proiiceret, spemq; ablata eos reuifendi, moribus manus & brachia sibi lacerabat nullam consolationem admittens ex aliorum confortatione. Quædam autem mulier inter ceteras affuit referens ad sui leuamen virum suum adhuc iuuenem in mari perisse, seque æquanimitè tolerasse, & ob eius amorem alteri postea non nupsisse. Offerentemque illa domum suam ex compassione ad habitandum secum & commorandum accessit, quæ manibus suis sibi victum querebat. Contigit autem paulo post manus & brachia Mathidia inualida fieri ad operandum, & quasi sine sensu ea effici, viduam autem illam paralytism incurrere, propter quod ne fame deficerent, oportuit Mathidiam victum pro se & focia procurare. Filij autem eius Faustus & Faustinus recepti in nauicula à piratis, qui viderant eos in tabulis super fluctus maris, venditi sunt ab eis cuidam honestæ viduæ Iustinæ, quæ eos, ut filios enutriuit, & artibus liberalibus erudiri fecit versis eorum nominibus. Primum enim vocauit Aquilam, secundum Nicetam. Qui in processu temporis Simoni mago adhaeruerunt, sed detectis eius fallaciis per Petrum, eius discipuli relicto Simone effecti sunt. Pater ergo horum & coniunx Mathidia cum nil audiret de euentu uxoris & filiorum postquam ab vrbe recesserant, cum pluries & variis nuncios Athenas misisset & ad partes alias ad

Hæc historia in compendio vite B. Petri habetur apud Clem. & in lib. recognitionum.

Mathidia Clementis mater in Græciam nauigat.

inquirendum de eis, nec vllam vndeunque posset habere notitiam, demum dimittens Clementem puerum sub tutoribus consanguineis, profectus est ipse ex vrbe ad inuestigandum de eis. Qui & ipse naufragium passus, & in mari pauper effectus, est ad propria redire verecundatus, Clemens autem Romæ relicta philosophiæ operam dedit, & eius apicem apprehendit. Cupiebaturque vehementer & studiose quærebat, qualiter immortalitas animæ sibi perfluaderi posset. Quam ob causam scholas philosophorum frequentabat, & si quidem immortalis esse obtinebatur, gaudebat, si verò mortalis esse concluderetur, tristis abibat. Barnaba autem Apostolo Romam gratia prædicationis veniente, & mysteria Christi & vitæ futuræ publice nunciante, philosophi eum insanum existimabant audientes insolita. Ad eius tamen verba Clemens commotus eius amicitiam cupiens in domum adduxit. Qui in multis edoctus ab eo, audiens quod Petrus, princeps huius doctrinæ, quam miraculis confirmabat, esset Antiochiæ, illuc ad eum accessit, & plene eruditus in fide ab eo baptizatus est, eum vbique sequens. Et cum Petrus eum de sua progenie interrogasset, enarrauit ille quæ matri & fratribus & demum patri accidisse arbitrabatur, scilicet in mari eos perisse, exponens cuncta per ordinem. Quæ audiens Petrus lachrymas continere non potuit. Quædam autem vice cum Petrus cum discipulis Clemente & aliis ad insulam in qua Mathidia mater Clementis manebat, accessisset, videns eam mendicantem arguit eam, quod scilicet manibus suis sibi victum non quæreret, sed otiosa medicaret. Quæ cum expressisset impotentiam manuum, & causam, scilicet ex periclitatione & amissione filiorum, propter quod quasi desperata sibi manus & brachia dentibus lacerasset, narrans seriem rei gestæ, Petrus ait ad eam Est apud nos (tunc enim non erat præsens) quidam adolescens nomine Clemens, qui hæc refert matri & fratribus accidisse. Quod illa audiens rogauit ut se ad eum duceret videndum. Quo facto cognouerunt se inuicem cum lachrymis gaudiosis se inuicem amplexantes. Interea Aquila, & Niceta qui tunc aberant, reuertentes cum viderent Mathidiam cum Petro loquentem, interrogabant quænam esset mulier illa. Quibus Clemens ait mater mea est, quam magister noster Petrus fecit me inuenire. Cùmque Petrus narraret recognitionis modum, perpenderunt manifeste ex auditis à Petro, & relatis aliorum ipsam quoque esse matrem suam, & Clementem fratrem. Quod cognoscentes post mentis stuporem, irruerunt in oscula alteri alteri & piis lachrymas. Exinde vice altera cum Petrus cum Niceta & Aquila ad Clementem ad locum quemdam secretum causa orationis accessissent, quidam venerandus senex sed pauper cepit eos alloqui dicens. Misereor vestri fratres, quia sub specie pietatis vos grauiter errare conspicio. Neque enim Deus est, nec prouidentia in mundo sed genesis in constellatione & casus fortuitus omnia agunt, egometipse comperi in disciplina mathematica præ cæteris eruditus. Siue ergo oretis siue non, quod vestra genesis continet hoc erit. Cùmque diu Clemens, Aquila & Niceta cum eo de diuina prouidentia disputassent, & apertis rationibus demonstrassent nec fato quemquam cogi, vel agi ad bonum, vel malum, demum ait senex. Crederem prouidentiam esse ex verbis vestris, sed propria conscientia prohibeor huic rei

A.C. 68.

Barnabas Romam venit.

Petrus doctrinæ Christianæ princeps.

Medicare non est honestum valenti laborare.

Clemens matrem agnoscit.

Aquila & Niceta fratres Clementis se mutuo agnoscut.

Aduersus mathematicos D. Clemens disputauit.

A.C. 77.

Aspicere quæ fallax sit Genesis seu constellationis & horoscopi consideratio.

Petrus probat fallax esse mathematicorum de litameta.

Sisimius & Theodora.

Sisimius violenter Ecclesiam intrans sit cæcus.

1. Cor. 7.

rei adhibere consensum. Noui meam & uxoris meæ genesin, & scio eam prout vniciq; dictabat accidisse. Audite igitur coniugis meæ schema, habuit namq; Martem cum Venere super centrum. Lunâ vero in occasum in domo Martis & finibus Saturni. Quod schema adulteros facit & seruos proprios uxorem alicuius adamare, & in peregrinatione & mari defungi. Quod ita factum est. Nam vxor mea in amorem serui incidens periculum & opprobrium metuens cum ipso fugit, & mari se comisit. Nâ, ut frater meus retulit, ipsum primo adamauit sed quia ipse assentire noluit, in seruum suum libidinis suæ amorem retorfit. Nec tamè imputandus est, quia genesin ad hoc eam compulit, narravitq; quomodo somnium finxerat vt iret Athenas, sed in mari perierat. Dixit autem Petrus. Vt scias fallacem esse opinionem tuam homines scilicet genesi suæ fato astrorum subiici, ecce vxor tua Mathidia casta & pudica, ecce filij tui Faustus & Faustinus & Clemens. Quo ocs eos recognoscente, & eodem cognito ab eis, in mutuos amplexus & oscula irruerunt, omnes in stuporem qui adeo mittentes. Ipse quoque eorum pater Faustinus instructus in fide baptizatus susceperit, Mathidia prius & vidua illa quæ in domo eam receperat sanatis.

§. II.

DE exilio & martyrio Clementis. Post Cletum summus pontifex à fidelibus creatus est Clemens, qui ita morum ornamento pollebat, vt ab omnibus diligeretur non solum Christianis, sed & Iudæis, Cappadociis & Gentilibus. Cùm autem Domitillam sponfam Aureliani facto velamine consecrasset, & Theodora uxori Sisimij magni cuius in castitate manere persuaderet, Sisimius zelo ductus vna dieiur Ecclesiam, in qua Clemens fidelibus diuina celebrabat, intrauit, scire volens, cur vxor ita Ecclesiam frequentabat. Clemente autem orante Sisimius ita factus est cæcus & surdus, vt nil posset videre vel audire, vnde seruis suis annuit vt eum foras deferrent. Qui circumgyrantes eum ianuam inuenire nequibant Ecclesiam. Quod intelligens Theodora pro eo orauit & egredi permissus est Dei virtute. Reuerso autem ad domum cùm permaneret cæcus & mutus, Theodora hoc audies post Missam ad pedes Clementis se prostravit, casum exponens viri sui vt pro eo oraret. Facta igitur cõmuni oratione ab omnibus Clemens accessit cum Theodora ad domum Sisimij, & orans super eum, visum ei restituit & auditum. Qui videns Clementem putans se arte magica sic ab eo delusum iussit seruis vt Clementem ligarent & traherent. Qui ligabant & trahebant columnam ibi positam, existimantes ipsi se cum Sisimio Clementem ligatum trahere. Ascendens autem inde Clemens admonuit Theodoram vt ab oratione non cessaret, donec Dominus illum suo lumine visitaret. Ei autem oranti apparuit beatus Petrus dicens. Per te saluus erit Sisimius vir tuus, vt impleretur quod dixit frater meus Paulus. Sanctificatur vit infidelis per mulierem fidelem. Paulo post igitur Sisimius à Deo illustratus vocauit Theodoram rogans vt faceret ad se venire Clementem. Quod illa maximo repleta gaudio subito egit. Clemens ergo adueniens ipsum cum familia in fide instruens in sequenti paschate quadringentos viginti quatuor baptizauit de domo eius, & multos nobiles ac amicos Neruæ imperatoris per istum Sisimium domi-

nus ad veritatem fidei perduxit. Denique comes sacrorum Publius Tarquinius pecuniam multis dedit, & contra sanctum Clementem maximam seditionem commouit, sed Mamerinus præfectus adductum sibi Clementem cum multis verbis inclinare tentaret, & illis prudenter & rationaliter responderet mandauit Traiano imperatori quod Clementem episcopum, qui nil mali fecerat, sic populus accusasset. At ille remandauit eum debere aut sacrificare, aut in exilium mitti ultra mare. Quod cum fuisset à senatu firmatum, tantam gratiam sancto Clementi Deus tribuit, quod etiam Mamerinus flets propter eum & dans ei nauem & omnia necessaria multis de clero & populo eum comitantibus sic eum dimisit. Profectus autem in exilium inuenit in loco plus quàm quinque millia Christianorum iam ad secunda marmora damnatorum. Qui videntes sanctum Clementem in lachrymas proruperunt. Quos in domino confortauit dicens. Non meis meritis sed vestris orationibus misit me Deus vestris coronis participem fieri. Et cum audisset eos aquam deferre à sex miliaribus, orauit cum populo, vt fontem aquæ suis confessoribus Christus aperiret. Post orationem autem circumspiciens vidit agnum stantem, & crecto pede dextro locum ostendentem. Tunc sanctus Clemens intelligens dominum esse quem ipse viderat, solus accessit ad locum cum omnib. præcipiens vt foderent ibi. Et cum locum in quo agnus stabat non contingerent, nilque inuenirent, breui sarculo Sanctus Clemens fodit sub pede agni statimque fons viuus emanauit abundans. Ad hanc miraculi famam & Sancti doctrinam plus quàm quingenti in vna die baptizati sunt, & intra annum septuaginta quinque Ecclesiam fabricatæ sunt. Post tres annos audiuit hæc Traianus ex maligna relatione Gentilium, vnde quemdam ducem illuc misit ad prouidendum negotio. Qui cum conspiceret omnes velle mori multitudini pepercit, & Sanctum Clementem solum ligata ad collum eius anchora præcepit in mare submergi. Quo facto populus Christianus hoc videns cum staret in litore, discipuli eius Cornelius & Phæbus monuerunt omnes orare Deum vt sui martyris corpus demonstraret. Statimque mari per tria miliaria, recedente, ingressi per hanc inuenerunt in modum templi marmorei habitaculum à Deo paratum, & in arca corpus sancti Clementis discipuli Petri & anchoram iuxta eum: reuelatumque est discipulis, ne eum inde tollerent, In omni autem anno die passionis eius recedebat mare septem diebus, & aduenientibus iuxta Gerfonem siccū præbebat iter per tria miliaria, & expleto festo aquæ regrediebantur. Quadã autẽ vice contingit mulierẽ cum paruulo suo accedere, & post festum regredientib. cunctis & muliere illa paruulo qui in templo obdormierat ex obliuione & festinantia ibi dimisso, aquæ reuerfæ sunt ad locum suum, quem submersum credens, in magno luctu per totum annum stetit. In festo autem sequentis anni reuerfa ad locum inuenit eum dormientẽ vbi dimiserat. Qui excitatus à matre & quæsitus dixit se tatum vna nocte suauiter dormiisse, vt existimabat. Sed processu temporis propter peccata inhabitantiũ miraculum illud de recessu aquarũ maris cessauit, & ob incursum barbarorum templum illud destructum fuerat, & arca cum corpore inde ablata ignota erat. Sed quidam sacerdos nomine Philippus missus à

A.C. 77. Quæ se-quantur Metaph. refert in vita Clem. apud Lipomanũ.

Clementis exilium.

Hæc ex breu. Ro confirmatur.

Colitur S. Clemens 23. Nou.

Huius miraculi meminit Gr. Tur. libr. in glo. plu. mar. c. 35.

A. C. 96.

5. Euarist^{us} Pont. Ro. 6. sedit a. 13. m. 3. Oauph. 60 mor. tuo vaca. nit sedes dies 19.

Nicolao Papa ad praedicandum quibusdam nationibus, cum peruenisset, ad partes illas & diligenter inquireret de hoc corpore, & ab inhabitantibus ne sciretur, orationibus propter hoc a clero & populo factis reuelatus est ei locus, & inde deductum Romam deportari fecit, & in Ecclesia suo nomine intitulata requiescit. Clementi igitur, ut dictum est supra, successit in papatu Anaclerus, & Anaclero Euaristus natione Graecus, qui sedit annis nouem, mensibus sex, diebus duobus, & cessauit episcopatus diebus 48. Hic diuinitus titulus in vrbe presbyteris, & septem diaconos constituit, qui custodirent episcopum praedicantem.

De sancto Phoca & eius passione, de Christianorum persecutione, de Plinio secundo, & Traiani imperatoris morte.

CAP. III.

De Phoca narratio Alterij episcopi Amaseae habetur in Metaph. eiusdem gesta citat Vinc. cent. li. ii. spe. c. 64. & 65. ex quo haec sunt descripta.

Phocae viuites.

Phocae imperatoris in diebo liberatae



VB Traiano passus est sanctus Phocas, ut refert Vincen. in spec. hist. lib. 11. cap. 62. Hic non solum in igne patiens & in singulis quibusque tormentis qualis esset ostendit, sed omni vitae suae tempore tanto Dei amore deinctus fuit, ut non incurrisse martyrium sed impetrasse credatur. Sic enim infantiae tempus exegit, ut admirabile nescio quid & tunc in eo diuinae indolis appareret. Iam vero cum puberibus annis pia adolescentiae primum limen ingressus est, senilem coepit monstrare sapientiam. Accessu placidus & mente sobrius, castitate gloriosus, & amator iustitiae, misericordiae magister, & humilitatis instructor. Itaque cum singulos Christianos grauis Gentilium terror vrgeret, & aliquantos iam diuersarum poenarum excruciant saeva tormenta, & aliis latebrae fuissent auxilio, Phocas pro opinione nominis sui indagacione perigli iuberetur inquiri. Nec hoc enim virtutis gloriae diuinae latere poterat aut nolebat. Huic ergo inueto & praesentato praefectus Aphricanus ait. Quis est, qui Traianum principem nostrum Deum non esse testetur, qui omnes suos aduersarios ut vidit extinxit? Phocas ad haec tacuit, quasi non audisset, aut putasset alteri dictum. Aphricanus autem ad eum clamat & dicit. Quid taces? cur non respondes? an ignoras ante cuius tribunal assistis? Respondit Phocas. Iam Traiano non sufficit, quod dicitur imperator, nisi diuinum sibi insuper inuisibile omnium nume adscribat? Tu me imperatoris tui minis a veritate existimas posse subduci, cum tuus ille praceptor vitae suae sine completo, qui est hodie crastino non sit futurus. Desiderata sunt mihi supplicia quae minaris, festina si consulis, in celeritate gaudium dabis, in dilatione supplicium. Aphricanus ait. Non est poena quae cupitur. Parco itaque tibi, quia perire festinas. Respondit Phocas. Si parcis interficere. Viuere enim me salute mea prius scito non posse, nisi hic moriar. Cui Aphricanus. Ostende mihi Deum tuum, & ego ab imperatore meo obtinebo ut ei seruiat. Phocas respondit. Dominus Deus noster regnat in caelis, qui magnus est & inuisibilis. At ille, Demosthenis inquit loquacitatem superasti. sacrificia quod restat, ne duro vris incendio. Aspice ad quinquaginta millia & plus virorum ad te vnum oculos animosque dirigere, quos si in pertinacia tua

permaneris, ad similem vanae huius religionis es inuitatus infamiam, puris autem & magnis Diis sacrificare debemus, quos tu sceleratos esse pronuncias. Cui Phocas. Non solum scelerati sed & miseri, adulteri & sacrilegi ac demones existimandi sunt, nec illi soli, sed etiam ij qui superstitionis huius cultu, Dei nomen inhonorant, qui regnant in caelis, cuius gloria & virtus est in saecula saeculorum. Et omnis fratrum turba circumstantes respondit, Amen. Tunc tonitrua sonuerunt, & immensus imber effusus est, omnisque terra concussa est, & omnium vestigia nutare coeperunt. Cadit praefes Aphricanus in faciem cum iis militibus qui ei circumum faciebant, sine voce, sine sensu solo prostratus aduoluitur. Haec aliquanti vidimus, quibus voluntas diuina concessit. Tantus enim pavor tantaque reuerentia huius miraculi fuit, ut vix paucis cederetur aspectus. Ignis enim de caelo nimis dum haec ageretur descendit, qui feriendo oculorum aciem occultum faceret quod gestum est. Cumque splendidior sole illa lux visa esset, adstant enim tres Angeli equitum more compositi, quorum effigiem flamma vrens formabat, statim tremor omnium membra peruasit. Stetit exangues, & desperata salute iam de morte solliciti eramus. Illi autem ut erat ignei & proceritate sublimis lateri se Sancti Phocae associat, & habita secum non parua confabulatione discedunt, petunt itaque caelum volatu. Et ecce post paululum Terentiana Aphricani vxor attonita, parvis crinibus & vultu laecerata, veste deformi cum filiis quinque & omni familia ad Phocae genua se obuoluit, ibi inharens pedibus eius veniam tanti sceleris implorabat, hac fe ei pacacione constringens, si ei donaretur maritus, ut ad legem Christianam cum tota domo filiisque migraret. Nec fuit huius falsa promissio. Nam quicquid sponderat non negauit. Huius lachrymis flexus Phocas omnes clericos conuocauit, & facta pro praefecto iugi oratione, praestitit ei remedium a quo paulo ante formidat exitium. Statim Aphricanus immemor nouae salutis Traianum perdocuit. Imperator statim Phocam iussit accedere. Quo introducto ait. Contemnis regiam potestatem? Quis te ad superbiam erigit Deus, quod tu imperator spernis? Videamus quis est ille cui sacrificas. Respondit Phocas. Tibi scire nocet, Scriptum est enim. Nolite proicere margaritas vestras ante porcos. Cui imperator. Porci ergo tibi videmur ut dicis? Phocas ait. Vtinam ut animalia essetis, Dei enim iudicium super vos non veniret. Traianus vero ait. Ecce suspenderis in ligno, videamus quid tibi prosit animus iste pertinax. Ego inquit Phocas suspensus in ligno ad caelestia regna migrabo, tu autem cum Diis tuis tenebris inuolutus aeterna apud inferos morte torqueris. Tunc suspensus, ut erat in ligno, impresso vngularum impetu per omnia membra ita torquetur, ut patentibus rimis latera ipsa dehiscerent. Sed nullum in hoc sermonem aut victus aut iratus emisit, sed tantum labia commouebat, & oratione tacita agebat gratias protectori suo. Et cum venisset in finem, amen clamabat. Et de caelo vox intonuit cum ingenti murmure dicens. Alacer esto Phoca, ego tecum sum, paratus est tibi in paradiso locus cum patriarchis, & cum iis qui nec me, nec patrem negarunt. Traianus vero in eo in quo voluisti loco & in ea poena cruciabitur. Statim imperator expauit, auferturque eum ex eculeo iussit, & quatuor milites & centurio

A. C. 96.

Angeli Phocae militi adstantur.

Phocas ad Traianum introducitur.

Phocas martyrorum quetur.

A. C. 96.

Milites custodes Phocae conuertuntur.

Signum crucis baptizati accipiunt.

Phocas inflammatus illa fluit exiuit.

Psal. 41. & 113.

Corpus in igne in corruptum mansit.

Traianus Deum agnouit.

Habetur in Vitar. prid Id. Jul 14. eius.

Euseb. 3. c. 31. & in Chr. vide epist. eius. Pl. 10. c. 1.

centurionem etiam Crispinianum nomine ad eius custodiam deputauit. A quibus susceptus Phocas latro ibat ad carcerem, vota Domino persolvens. Media autem nocte cum orasset, carceris claustra reuera sunt infuso desuper lumine. Mille autem & amplius milites, quos habebat illa custodia tanta virtute perterriti, ad genua Phocae defixi remedia salutis implorant. Populi itaque extra muros ad pelagi litus accedunt, & gratiam baptismi & signum crucis accipiunt, & ut mentes adhuc teneras & rudes rapidis miraculis certiores armaret, ostendit se omnibus Dominus, & ut mortales oculi cernere poterant maiestas caelestis emicuit. Illi iam vilem ducentes huius saeculivfuram, redeunt non diuinae legis ignari ad carcerem. Sed nocte depulsa, ut lux orta est, omnis ad forum multitudo concurrat, futurum Phocae certamen expectans. Cui Traianus ait. Sacrifica Neptuno. Respondit Phocas. Non sacrificio portantis, hanc vocem semper effundam quae vis exquire tormenta, Christianus sum. Traianus iratus crudelium sententiam offert. Nam mergi in caminum ardentis calcis prope iuber: & in illum lacu fluentis ardoris praecipitem pronumque tradi, metuens ne ad aliquam membrorum partem non perueniret incendium & ait. Videamus quid tibi profuturum, quem metuis. Impositus itaque flammae quam parari iusserat, tribus horis in igne eo durauit. Qui ita integris omnibus membris & vultu inde productus: quasi non fuisset in flamma. Superatus itaque in hac passione Traianus rediit iterum inflammatur infamia dicens. Thermam propter te ante triduum sunt subusta, quas adhuc nemo patefecit: eo te iubemus induci. Phocas signo crucis sibi impresso, qua iubebatur ingreditur. Tanta autem ille ignis fuit & tanta vix flammae, ut candescentibus hinc inde fornacibus ipsi etiam parietes calorem ignis acciperent. Hic stans latus Phocas haec Deo vota soluebat. Gratias tibi ago Domine, quod ad hoc decus electus ad saeculis martyrij gloriam tui fauore perueni, quod pro confessione nominis tui carcerem, vincula, crucem, ignemque non timui. Et nunc Domine mitte Angelum tuum, & de Traiani manibus eripe me, nequando dicant gentes, Vbi est Deus tuus? Moxque oratione perfecta emisit spiritum. Patefactis itaque post paululum thermis, reliquiae compositae & nulla caloris acerbitate foedatae inueniuntur, in thermis corpus ipsum odorem nardi traxerat: balnea gelida sunt effectae ac si nunquam fuissent successae. Persectis Traianus sancti Phocae reliquias miraculo tanta nouitatis obstupuit, & referre patientiam eius militibus coepit, stupentque virtutem mentis & corporis ait. Vere non est alter Deus, quam qui regnat in caelis. Ipsi autem Traiano exeunt balnea illas ante ianuam Phocas latus se ostendit & ait. Traiane perge ad loca vltioris abyssi: & ad preparata tibi tormenta festina, vbi nocte perpetua & saeuo es exurendus incendio: triduo in hac luce versaberis: quo emenso caligo te mortis excipiet: Tunc Traianus palatium ascendit, & ex ipso miraculo febrium calore succensus tertio die expirauit. Passus est autem Phocas tertio nonas Martij in Ponto.

ministrabat, multitudine interemptorum permotus referret ad imperatorem Traianum, quod innumera hominum millia quotidie obtuncarentur, in quibus nihil omnino sceleris reperiretur admissum, nec aliquid contrarium Romanis legibus, nisi hoc solum quod Iantelucanos hymnos Iesu Christo cuiusdam canerent Deo. Adulteria vero vel caetera huiusmodi crimina apud eos & illicita haberi & poenitus arceri: caetera vero secundum leges eos agere conuenes. Tunc Traianus rescripti sui auctoritate decreuit ut Christiani quidem non requiratur, sed si qui tamen incidere puniantur: per quod ex parte aliqua persecutionis putabatur sedatum incendium. Sed iis qui nequitiam suam aduersus nos exercere cupiebant, laedendi occasio non videbatur exempta. Interdum enim populus infligabatur, interdum etiam iudex occasione vtebatur, & negabat quosquos, quos puniri voluisset oblatos. Hoc Tertullianus in apologetico suo dicit. Et inter caetera ipse ait. O sententiam necessitate confusam. Negat inquirendos ut innocentes, & mandat puniendos ut nocentes, parit & fauit, dissimulat & animaduertit. Qui remetipsum censura circumuenis. Si damnas cur non & inquiris, cur non & absoluis? Anno igitur Traiani. 18. Plinius Secundus Nouocomensis: quem alij Veronensem fuisse dicunt, orator & historiographus insignis habetur. Cuius plurima ingenij extat opera inquit Vincen. in specu. hist. li. 11. cap. 67. Hic scripsit de historia naturali libros 37. quos Vespasiano cum epistola praemissa direxit. Scripsit & epistolas ad diuersos circiter centum, ex quibus pauca infra scripta excerpta sunt. In Epistola ad Iunium. Hoc ipsum amantis est: amicum non onerare laudibus. In epistola ad Septimum Clarum. Prauum & malignum est, hominem non admirari admiratione dignissimum. In Epistola ad Cornelium Tacitum. Inuentioni suae quisque fauet. Et quasi fortissimum complectitur, cum alio dictum est, quod ipse prauidit. Et gratior multis actio breuis. In epistola ad Catullum Animi magnitudo nihil ad ostentationem facit, omnia vero ad conscientiam refert, rectique facti mercedem non ex populi sermone, sed ex facto petit. Ex epistola ad Voconium librum [quo nuper optimo principi consul gratias egi, nisi in quo] annota quae putaueris corrigenda: Sic enim magis credam quaedam tibi placere, si quaedam cognouero tibi displicuisse. In epistola ad Vrsulum. Sicut faces ignem assidua concussione seruant, dimissum agerrime reparant, sic dicentis calor & audientis intentio continuatione seruat, intercapedine vero & quasi remissione languescit. In epistola ad Arrianum. Necesse est ut laudis suae spatio & cursu & peregrinatione quisque lateatur. Etenim nescio quo pacto vel magis iuuat homines gloria lata, quam magna. In epistola ad Fundanum. Votis suis amor plerumque praecurrit, & rerum quas assequi cupias, praesumptio ipsa iucunda est. Tranquillus in lib. aut catalogo virorum illustrium de hoc sic ait. Plinius Secundus equis tribus militibus indultis functus, procuraciones quoque splendidissimas & continuas integre admirauit, & tamen liberalibus studiis tan-

A. C. 96.

Ibid. c. 33.

Plinius secundus.

l. i. epi.

Sententiae ex iniurijs Plinij epistolis excerptae.

Hae ad maiorem Plinium pertinent.

a Duo fuerunt huius nominis scriptores nobilissimi, primus fuit magnus ille Philosophus Plinius Secundus historiae naturalis confarcinator, qui sub Vespasiano vixit, alter fuit Plinius item Secundus maioris Plinij ex sorore nepos, qui sub Traiano floruit & voluminem epistolarum & quaedam alia nobis reliquit. Ex his duobus vnum D. Ant. efficit.

S. I.

DE atrocitate persecutionis contra Christianos & Plinio pro eis scribente. Eusebius. Tam imensa mensa sub Traiano caeterae martyrum iugulabantur quotidie, ut Plinius Secundus qui prouinciam ad-

A.C. 118. tam operam dedit, vt non temere quis in otio plura scripserit [dubiteretur.] Itaque bella omnia quaecum Romanis vnquam gesta sunt 37. voluminibus comprehendit. Idemque naturalis historia 37. lib. abfoluit. Perijt autem apud Gades Campania. Cum enim Miseniclaffi preffet & flagrante Vesuuiio ad explorandas propius causas Liburnicas praerendisset, nec aduerfantibus ventis remeare posset, vi pulueris ac fauilla oppressus est. Vel quidam existimant a seruo suo occisum, quem astu deficiens vt necem sibi maturaret orauerat.

§. II.

Euf. l. 4. Eccl. hist. c. 1. & in Chr. D E morte Traiani & miris illo tempore continentibus. Eusebius. Traiani 27. anno terramotus in Antiochia totam poene subruit ciuitatem. Iudaeique qui in Lybia erant aduersum cohabitatores, suos alienigenas dimicant: similiter in Aegypto & in Alexandria. Apud Cyrenem quoque & Thebaida magna seditione contendunt: verum Gentilium, pars superat in Alexandria, Iudaeis Mesopotamiae rebellantibus, praecipit Traianus imperator Lybiae Quietus aciem instituens, infinita eorum millia interfecit: & ob hoc procurator Iudaeae ab imperatore decernitur. Tandem Traianus apud Seleuciam urbem Isauriae profluvio ventris extinctus est, anno aetatis suae 73. imperij vero sui 19. Ossa eius in vnam auream collecta, & in foro sub columna posita sunt. Helinandus de eo. Hic solus omnium imperatorum intra urbem sepultus est post Iulium Caesarem, quem senatus inter deos retulit hac de causa, quia gloriam militarem, qua plenus extiterat, moderatione superauerat, Romae & per provincias omnibus aequalem exhibens, amicis salutandi causa frequentans, vel aegrotantes festis diebus cum eisdem indiscreta habens conuiuia, vicissim vehiculis eorum & vestibulis indifferenter utens publice & priuatim ditans omnes, immunitates ciuitatibus largiens, relaxans debita prouinciis, charus omnibus, nulli grauis, adeo vt vsque ad nostram aetatem in senatu non aliter exclaimetur. Felicitior sis Augusto, & melior Traiano. Statua eius in foro Traiani in hoc habitu posita est, representans quomodo in expeditione viduam liberauerit, quod beatum Gregorium postea mouit ad compassionem. Vnde & pro eo tantum plorasse dicitur, vt animam eius ab inferno obtinuerit liberari, quod tamen quomodo factum sit habes super 4. sentent. a beato Thoma. Eutropius de Troiano hoc egrum dictum ponit. Culpantibus amicis quod nimium omnibus esset communis. Respondit se talem imperatorem esse priuatis, quales esse imperatores priuatus oprasset.

De Aelio Adriano imperatore: Secundo Philosopho & dictis eius.

CAP. IIII.

Aelius Adrianus 15. Ro. im. a. 20. m. 10. d. 29.



AELIUS igitur Adrianus consobrinus Traiani filius 12. ab Augusto principatum mortuo Traiano adeptus est. Anno ab incarnatione Domini 119. vt scribit Hugo Floria. Ab initio vero mundi quater. M. LXXX. Sed secundum aliam communioem computationem quinquies millesimo trecesimo decimo octauo. Imperauit autem annis vigintivno. Hic fuit li-

Ex epist. Sex. Aure. vic.

teris Graecis impensius eruditus, & non sermone tantum eruditus, sed & ceteris disciplinis canendi mendique scientia pollens. Sic enim referebat carmine carmini, dictum dicto, vt prorsus ad omnia diceret praemeditatum. Helinandus de eo ait. Aelius Adrianus cum Romae praefecturam splendidius ageret, ex senatore imperator creatus est. Qui obsecrante senatu, vt filium quem habebat Caesarem Augustum appellaret. Sufficere (inquit) debet, quod ego inuitus regnauerim cum non mererer. Principatus enim sanguini non debetur, sed meritis. Et inutiliter regnat qui rex nascitur, & non meretur. Et proculdubio parentis affectum exiit, qui paruulos importabili subiecta mole extinguit. Hoc enim est suffocare liberos: non promouere. Alendi sunt prius in virtutibus, quam exercendi. Et cum in eis profecerint vt probentur illos virtutibus antecedere quos debent honoribus anteire, inuitati ascendunt, & se cibium suorum votis non subtrahant. Hic Adrianus (inquit Eusebius) Italicae in Hispania natus [consobrinus Traiani filius fuit] Alexandriam a Romanis subuerfam publicis instaurauit expensis. Ipse vero Traiani inuidens gloriae, de Afsiria, Mesopotamia, & Armenia, quas ille prouincias fecerat reuocauit exercitus. Idem Iudaeos capit contra Romanos rebellantes] Idem eruditissimus in vtraque lingua, sed in puerorum amore parum continens fuit, vnde Antinoum puerum & regium eximia pulchritudinis in Aegypto mortuum diligenter sepeliuit. Nam in deliciis eum habuerat, & in deos retulit. Ex cuius nomine etiam vrbs appellata est. Reliqua tributorum ipse Adrianus relaxauit chartis publice incensis, plurimos etiam ipsius tributis liberos praestitit. Ipse etiam Iudaeos cepit secundum contra Romanos rebellantes. Hac Euseb. in Chron. iste quoque Adrianus (vt ait Comestor) in Hierusalae euerfa per Titum statuam suam posuit, vbi arca Domini prius steterat: quia vestigia ciuitatis quaedam adhuc manebant. Et Iudaei qui latentes vnde cunq; remanserant, & quandoque ad locum sanctum redibant, multiplicati remouerunt statuam. Ob hoc Adrianus apposuit manum extremam & funditus euerit urbem. Et edixit ne quis Iudaeorum habitaret in terra illa. Et de hac vltima euerfione videtur dicere Lucas in Euangelio suo: cum ait, Captiui ducentur in omnes gentes. Denique (vt ait Hugo Floria) ipse Hadrianus Hierusalem reedificauit, ipsamque in suo nomine appellauit, scilicet Aeliam, quia ipse dicebatur etiam Aelius. Cuius opere factum est vt loca sancta, scilicet dominicae passionis & resurrectionis quondam extra urbem iacentia, nunc eiusdem muro septentrionali circumdarentur. Denique praecipit ne cui Iudaeo introcundi licentia esset, Christianis tantum ciuitate permissa. Vnde primus ibi de Gentibus Marcus nomine institutus est Episcopus. Et ex eo tempore & deinceps asumere Episcopos ex circumsione cessatum est. Hic cum Athenis insignes aedes plurimas fecisset agone edidit, bibliothecam miri operis extruxit. Tandem secundum Euseb. morbo intercutis aquae apud Baias defunctus est. In historia sanctae Sophiae & filiarum legitur quod Adrianus in infirmitate constitutus visum perdidit, carnes quoque eius putrefactae sunt defluentibus vermibus ex ore eius, ad vltimum in extremis dixit. Domine Deus trium virginum & matris earum velocius seduc animam meam decorpore. Scio enim quod propter illas haec parior. Et cum magno ciulatu clamans crepuit. Quod accidit ei post martyrii illarum Fidei Spei, & Charitati, vt infra

A.C. 118. Principatum non debetur sanguini sed virtuti. Euseb. in Chro. Hierosolymorum euerfio. Luc. 21. Dion. Caf. in Adriano & Paul. Or. l. 7. c. 13. Euseb. in Chro.

A.C. 118. Basilides heresiarcha. Barchofbae Iudaei impolitura. Epiph. li. de pond. & mensuris.

infra patet. Huius tempore Basilides heresiarcha apud Alexandriam commoratur [a quo Gnostici Cochebas] Iudaeicae factionis, nolentes sibi aduersus Romanum militem ferre subfidium omnimodis cruciatibus vexat. Hic vtrius Helinodum secundum alios Barchosbas appellatur, quod nomen significat stellam. Qui crudelis & sceleratus per omnia vocabulo suo velut vilibus mancipiis persuadebat se ob salutem eorum sydus magnum caelitus esse demissum aegris mortalibus, & longa obscuritate damnatis ferre salutis auxilium. Floruit illis diebus Aquila orator genere Ponticus secundus interpres Mosaicae legis post septuaginta interpretes, vt refert Hugo Floria.

Aquila Iudaeorum profelytus sacrorum librorum post septuaginta interpretes: sed pessimus. Na cum christi fidei amplexus esset & Genethliacis quotidie geniturarum positiones in speculo nascentium horos opo designaret ob id a patribus increpatum non desisteret: ab ipsi ab ecclesia pulsus est, quod ille grauius ferens abnegato christianismo profelytus efficitur, breui terebo edoctus Hebraeorum linguam sacras literas de verbo ad verbum Graece est interpretatus. Sixtus Sen. libro 4. Bibl.

§. I.

Secundi Philosophi gesta & dicta admittenda.

HUIUS Adriani tempore floruit Secundus Philosophus qui philosophatus est omni tempore silentium seruans & Pythagoricam vitam duicens. Hic vt refert Vincen. in specu. hist. lib. 11. cap. 70. Cum adhuc paruulus esset, missus est ad discendum, & audiuit in scolis, quod omnis mulier fornicatrix esset & impudica. Tandem in philosophia perfectus remeavit ad patriam suam, communem gerens peregrinationis consuetudinem, baculum & peram circumferens, coma capitis & barba proluxa. Hospitatus est autem in domo propria nemine domesticorum eum cognoscente, neque propria matre. Volensque probare de mulieribus an verum esset quod audierat: vocauit vnam de ancillis promittens ei decem aureos si matri persuaderet. At illa consentiens ancilla: fecit eum vespere ad se introduci. Cumque illa existimaret fecum illum debere commiseri: ille velut propriam matrem amplectens, inter vbera eius vsque mane dormiuit. Mane autem cum veller egredi & discedere: illa apprehendens eum ait. Vt me tentares hoc fecisti? Qui ait. Nequaquam domina mater, nequaquam dignum est illud vas me maculare, vnde exiui. Illa autem sciscitante quis esset, ait. Ego sum Secundus filius tuus. Illa autem recogitans est. Secundus ergo Philosophus sciens quod per loquelam suam mors matri suae accidisset, hanc a se in posterum exegit poenam, ne amplius loqueretur. Et sic vsque ad mortem taciturnitatem seruauit. Per idem tempus Adrianus veniens Athenis audiuit de illo, cumque ad se venire faciens, primus eum salutauit. Ille vero tacuit. Tunc Adrianus ait, Loquere Philosophophe, vt a te aliquid addiscamus. Illo autem in proposito silentij perseuerante, vocans imperator quendam spiculatorem ait. Hunc nolentem loqui imperatori viuere nolimus: abduc ergo eum & torque. Adrianus vero clam vocans listorem ait. Persuade ei in via, vt loquatur, etsi persuasus respondeat decolla eum, si vero non responderit, reduc eum ad me. Ducebatur ergo Secundus a spiculatore ad lo-

Secundi Philofophi silentium.

cum tormentorum. Qui dixit ei. O Secunde quare tacens moreris? loquere & viues. Ille autem vitam suam paruipendens, mortem tacitus expectabat. Spiculator veniens ad locum destinatum, ait illi. Extende ceruicem tuam, & suscipe mortem. Ille extendens ceruicem silentio vitam postposuit. Apprehendens ergo eum spiculator, reduxit ad Adrianum, dicens Secundum vsque ad mortem tacuisse. Tunc Adrianus videns Philosophi continentiam ait illi, Quia lex ista silentij quam tibi imposuisti, nullo modo solui potest, sumens tabulam istam scribe, & saltem manu tua loquere. At ille tabulam sumens scripsit in hunc modum. Ego quidem o Adriane, nil te timeo, quia princeps huius temporis videris existere. Me quidem occidere potes, sed vita mea proferenda: nulla tibi datur potestas. Adrianus ait. Bene quidem excusatus es: sed quaedam tibi ad haec problemata propono, vt ad haec saltem mihi scripto respondeas, quorum primum est. Quid est mundus? Quis scripsit. Mundus est quid. Incessabilis circumitus, specabilis supellex, multiformis formatio, externus tenor, circumitus sine errore. Quid est Oceanus? Respondit. Mundi amplexus, quid. terminis coarctatus, hospitium fluuioium, fons imbrium. Quid est Deus? Respondit. Immortalis mens, quid. incontemplabilis celsitudo, forma multiformis, incogitabilis inquisitio, inopertus oculus, omnia continens, lux bonorum. Quid est sol? Respondit. Caeli oculus, calor circumitus, splendor sine occasu, diei ornatus, horarum distributor. Quid est luna? Respondit. Caeli purpura, solis emula, malefactorum inimica, solamen iter agentium, directio nauigantium, signum solemnitatum, prodiga roris, praefagiū tempestatum. Quid est terra? Respondit. Basis caeli, meditullium mundi, fructuum custos & mater, operculum inferni, mater nascentium, nutritrix viuentium, deuoratrix omnium, cellarium vitae. Quid est homo? Respondit. Mens incarnata, phantasma temporis, speculator vitae, mancipium mortis, transiens viator, loci hospes, anima laboriosa, parui temporis habitaculum. Quid est pulchritudo? Respondit. Flos marcidus, carnalis felicitas, humana concupiscentia. Quid est mulier? Respondit. Hominis confusio, infaturabilis bestia, continua sollicitudo, indeficiens pugna, viri incontinentis naufragium, hominis mancipium. Quid est amicus? Respondit. Desiderabile nomen, homo vix apparens, infelicitatis refugium, indefinens felicitas. Quid sunt diuitiae? Respondit. Auri pondus, curarum minister, delectatio iniucunda, infatiabilis inuidia, desiderium inexplebile, os excelsum, inuisa concupiscentia. Quid est paupertas? Respondit. Odibile bonum, sanitatis mater, curarum remotio, sapientiae repertrix, negotium sine damno, possessio absque calumnia, sine solitudine felicitas. Quid est senectus? Respondit. Opratum malum, mors viuentium, incolumis languor, spirans mors. Quid est somnus? Respondit. Mortis imago, laborum quies, infirmantium votum, desiderium misericorum. Quid est vita? Beatorum laetitia, miserorum maestitia, expectatio mortis. Quid est mors? Respondit. Aeternus somnus, diuitum pauor, pauperum desiderium, inenitabilis euentus, latro hominis, furga vita, resolutio omnium. Quid est verbum? Respondit. Proditor animi. Quid est corpus? Respondit. Domicilium animae. Quid est barba? Respondit. Discretio sexus. Quid est cerebrum? Respondit. Custos memoriae. Quid est frons? Respondit. Imago animi. Quid oculi? Respondit. Duces corporis, vas luminis, iudices animi. Quid est cor? Respondit. Recep

A.C. 118. Secundus Philosophus multum potius mori, quam silentium frangere. Luna quid. Terra quid. Homo quid. Pulchritudo quid. Mulier quid. Amicus quid. Diuitiae quid. Paupertas quid. Senectus quid. Somnus quid. Vita quid. Mors quid. Definitio omnium corporis partium fere.

A.C. 118.

Receptaculum vitæ. Quid iecur? Respondit. Cuncta stodia coloris. Quid fel? Respondit. Suscitatio iracundia. Quid splen? Respondit. Risus & lætitiæ capax. Quid est stomachus? Respondit. Ciborum coquus. Quid ossa? Respondit. Robur corporis. Quid pedes? Respondit. Mobile fundamentum. Quid ventus? Respondit. Aëris perturbatio, mobilitas aquarum, siccitas terræ. Quid sunt flumina? Respondit. Cursus indeficiens, reflectio solis, irrigatio terræ. Quid amicitia? Respondit. Aequalitas animorum. Quid fides? Respondit. Ignota rei miranda certitudo. Quid est quod hominem lassum fieri non sinit? Respondit. Lucrum,

§. II.

Quadratus Athenarum Episcopus.

Quadratus Apostolorum discipulus, Publio episcopo Athenarum ob Christi fidei martyrio coronato in locum eius substituitur: & Ecclesiam grandi terrore dispersam fide & industria sua congregat. Cùmque Adrianus Athenis exisset hyemem inuisens Eleusina: mysteris & omnibus pœnè Graciæ factis initiatus, dedisset occasionem iis qui Christianos oderant absque præcepto imperatoris vexare credentes: tunc Quadratus porrexit ei librum pro nostra religione compositum valde vtilem plenumque rationis & fidei: & Apostolica doctrina dignum, in quo & antiquitatem suæ ætatis ostendens ait. Plurimos se visos qui sub Domino variis in Iudæa oppressi calamitatibus fuerant: & qui à mortuis resurrexerant. At fidei que Atheniensis Philosophus eloquentissimus & sub pristino habitu discipulus Christi, volumen nostrum dogmatis rationem continens eodem tempore quo & Quadratus Adriano principi dedit, id est, apologeticum pro Christianis, quod vsque hodie perseverans apud philosophos, ingenij eius indicium est. Tunc ergo (vra Hugo Floria.) præcepit Adrianus per epistolam ad Minutium Fundanum proconsulem Asiæ datam, vt nemini liceret Christianum sine obiectione criminis & probatione damnare. Hoc est autem exemplum epistolæ imperatoris ad prædictum Minutium Fundanum vt ait Euseb. Accepi literas ad me scriptas à decessore tuo Sereno Graciano clarissimo viro: & non placet mihi relationem silentio præterire: ne & innoxij perturbentur: & calumniatibus latrocinandi tribuatur occasio. Itaque si euidenter provinciales huic petitioni suæ adesse valent aduersus Christianos, vt pro tribunali eos arguant in aliquo, hoc eis exequi non prohibeo, precibus autem solum & acclamationibus vti eis non permitto. Etenim multo æquius est, si quis volet accusare: de obiectis te cognoscere. Si quis igitur apud te accusat, & probat aduersum leges quicquam agere memoratos homines, pro merito peccatorum etiam supplicia statures. Illud magnopere curabis, vt si quis calumniæ gratia quemquam horum postulauerit reum, in hunc pro sui nequitia supplicij sequioribus vindices.

Hier. ib.

Euseb. l. 4. c. 9.

Epistola Adriani in fauorē Christianorum.

De Alexandro papa sexto, & de martyribus illo tempore passis, scilicet, Eustathio: decem militibus crucifixis, sancta Sophia & filii eius, Serapia virgine, Sabina vidua, & aliis sub Adriano passis.



ALEXANDER septimus post Petrum Euaristo in papatu successit. Hic, vt habetur ex libro pontificum, Romanus fuit, sedit annis septem, & anno ætatis 19. Dam. in pont.

ris suæ trigesimo propter magnam sanctitatem ad summum præsulatum assumptus fuit. Tandem ab Arelhano comite sub Adriano imperatore martyrio coronatus est, vt dicitur infra. Hic passionem Domini miscuit in precatione sacerdotum, quando missæ celebrantur, videlicet Qui pridie quàm pateretur &c. Ipse etiam instituit sacramentale aquæ benedictæ: & asperionem eius in habitaculis, vnde ipse dicit de consec. dist. 3. aquam sale conspersam populis benedicimus, vt ea cuncti sanctificentur & purificentur. Quod omnibus sacerdotibus faciendum mandamus. Nam si cinis vitulæ aspersus populum sanctificabat atque mundabat, multo magis aqua sale aspersa diuinis precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat. Et exprimit ibi effectus eius. Hic ergo vt habetur ex gestis eius, cùm cognouisset præfectum vrbs Hermetem, ab Aureliano comite missus est in carcerem: & Hermes quia crederat. Cùm esset in vinculis Hermetem apud Quirinum tribunum, dicit ei tribunus. Miror te virum prudentem dignitatem dimittere præfecturæ, & aliam vitam credere. Cui Hermes. Ego ante hos annos omnia deridebam, & aliam vitam esse non putabam: sed solam istam. Dicit ei Quirinus. Fac ergo me probare, quod credis: & ego credam. Ad quem Hermes. Sanctus Alexander, qui in vinculis est hæc me docuit. Audiens hæc Quirinus cepit maledicere Alexandro dicens. Ego dico tibi fac me hæc probare, & tu mihi nominas, quem pro sceleribus suis teneo in vinculis alligatum. Sed tamè si verum dicis vadâ ad eum: & dicâ illi. Si vis vt per te credâ, fac vt te cum Hermete inueniâ. Aut Hermete apud te. Hermes dixit. Fiat. Abiit ergo Quirinus, & triplicauit super Alexandrum custodes & claustra, dicens ei, cur hoc faceret. Orante autem sancto Alexandro Angelus Domini duxit eum ad Hermetem in carcerem, & inueniens Quirinum eos simul in carcere miratus est. Sed & ipse Hermes dixit Quirino quomodo sanctus Alexander filium suum satitauerat, & ancillâ suam cæcam illuminauerat. Et Quirinus. Habeo & ego filiam venustam sed struma collum eius circumdat, & promitto me crediturum si illa à vobis sanata fuerit. Cui dixit sanctus Alexander. Vade & duc filiam ad carcerem, & pone boias meas, ad collum eius, & mane sanam eam inuenies. Et Quirinus ad eum. Cùm sis hic in carcere quomodo te illic inueniam? Respondit Alexander. Vade cito, quia qui me huc adduxit, me illuc reducet. Cùm ergo perrexisset Quirinus cum filia ad carcerem, inuenit illic sanctum Alexandrum, & prostratus ante eum veniam postulabat. Cui mandauit Alexander vt ad eum duceret Euentium presbyterum & Theodulum diaconum.

A.C. 118. Alexander pon. mar. 7. sedit, 7. in 3. d. 19. Dam. in pont.

Alexandri pontificis instituta. Alex. ep. 1. Aqua lustralis seu benedicta. Num. 19. Heb. 9. Hermes.

a Hæc gesta sic incipiunt, Quinto loco à beato Petro Apostolo Romana vrbs cathedram obtinuit Alexander sanctitate incomparabilis, ætate quidem iuuenis: sed fide canus, ubi videntur innuere Linum & Cletum, quos alij in numerum pontificum reponunt: ea ætate non fuisse numeratos, & proinde verum D. Petri successorem fuisse Clementem, sicut diximus.

b Boie genus vinculorum tam ligneorum quàm ferreorum teste Festo quod quasi iugum in boue sunt.

A.C. 118. Quirinus Christo credit.

Et moritur.

num pro Christo in eodem carcere alligatus. Qui antequam veniret inuenit filiam suam sanam. Et baptizatus est cum filia & aliis multis. Audiens hæc Aurelianus interrogauit Quirinum, cur se relinqueret & Alexandrū sequeretur. Qui respondit, Christianus sum, quod vis fac, quia alius non ero. Tunc Aurelianus iussit vt ei lingua absunderetur, & in eculeo torqueretur. Qui tamen adhuc loquens & Aurelianus provocans, iussus est manus & pedes abscondi, & decollatus canibus proici. Filia verò eius Balbina in virginitate permansit, cui sæpius osculanti boiam per quam sanata fuerat, dixit ei (sanctus Alexander. Noli filia boias meas osculari, sed magis osculare vincula sancti Petri. [Albina his auditis, cum multo studio ac desiderio peruenit tandem ad illa vincula, insequens gratias egit Domino nostro Iesu Christo cœpitque ea vincula cum multo tremore osculari.] Quod cū diu fecisset tradidit eas Theodoræ sorori sancti Hermetis, cuius Hermetis ab Aureliano decollati corpus ipsa Theodora sepeliuit. Cùm ergo sanctus Alexander multa miracula fecisset, & tentus nullo modo immutari posset, torquereturque in eculeo: & nil diceret, dixit ei Aurelianus. Cur taces? Respondit Alexander, quia tempore orationis homo Christianus cum Deo loquitur. Deinde in furnum triduo accensum missus illusus in eo permansit. Et cùm ibi Deū laudaret, dixit Aurelianus suis. Audiamus quid miser ille in incendio fabuletur. Cùmque se applicaret, facies eius semivista est, & mediapars chlamydis eius exarsit. Multi verò ex militibus in flamma mortui sunt. Tūc Aurelianus iussit eum inde extrahi: & in alium furnum ardentissimum mitti. Quod cùm fieret prædictus Theodulus diaconus cepit flere, & stans in populo Aurelianus de iniusto iudicio increpare. Quod audiens Aurelianus, iussit eum in eundem furnum proici. Exclamans autem Theodulus ait. Sancte Alexander adiuua me, quia peccator ego sum, & ignem ferre non possum. Cui Alexander. Noli timere ista, viriliter age. Et cùm orasset vocauit eum dicens. Veni huc ad refrigerium quia mecū est ille qui in Babylone tres pueros liberauit. Et statim Theodulus in furnum exiit, & cepit simul cum eo laudare Deum. Audiens Aurelianus Theodulum cum Alexandro loquentem iratus iussit eum in clibanum ardentem iactari. Tunc Alexander ad Theodulum. Quid eligis an sanus euadere, an mecū ad Deū pergere? Cui Theodulus. Ego pater non te deserâ quia licet in principio grauiter sim cruciatus, tamen ex quo pro me orasti, nec dolore nec ardorem sensi. Et ait Alexander ministris. Cessate laborare, quia antequam nouos ignes apponatis, properamus ad Dominum. Et orantes spiritum simul miserunt. Cùm autem hoc audisset Aurelianus, & pergeret insultare defunctis subito virga ferrea ignea ante pedes eius apparuit, & vox audita est ab omnibus dicens. Aureliane accipe brauiū meritorum tuorum cum quo in infernum sciaste esse mittendum. At ille magicis artibus hoc imputans iratus iussit adduci sanctum Euentium & in furnum in medium sanctorum iactari. Sed antequam ignis poneretur, emisit spiritum. Cùmque & huic insultaret, vox facta est dicens. Aureliane, iis quibus insultas cœli aperti sunt ad quos ascendens, tibi autè tartarus apertus est, vt illuc descendas. Ad quam vocem expauctum, tantus timor & tremor cum arripuit, vt manibus feruorum ad palatium reduceretur. Quem Se-

Theodulus.

Dan. 3.

Alexander & Theodulus migrant ad Dominū.

Coluntur hitres di. uij. Maij.

Euentius pro Christo occumbit.

uerina vxor eius accipiens, & ei nequitiam improperans accessit ad sanctos Dei: & eos honorifice sepeliuit, & ad virum rediens inuenit eum præ doloribus nimis linguam suam masticantem, & expirantem protinus. Horum corpora sanctorum requiescunt nunc in ecclesia sanctæ Sabinae.

§. I.

HVIC successit Xistus primus papa natione Romanus, qui sedit annis decem. Hic constituit vt ministeria sacrata non contingerentur nisi à ministris. Idem etiam constituit, vt quicumque Episcopus euocatus esset ad sedem apostolicam, ad parochiâ suam non reciperetur, nisi cum literis Apostolicæ salutationis. Tandem martyrio coronatur, tertio nonas Aprilis. Hic misit ad Gallias sanctum Peregrinum, quem & Episcopum Antistiodorensis instituit, vt lucernam fidei iam extinctam reinflammarer & infideles prædicando conuerteret. Cui socios dedit Marcum presbyterum, Concordianum diaconum, & Iouinianum subdiaconum, & Iouinianum lectorem ordinans. Hic post prædicationem plurimam & conuersionem multorum Antistiodorensium, ad alium locum pergens causa euangelizandi, iussu Adriani imperatoris decollatus est, & corpus eius à quodam rustico Christiano in curru suo cum bobus, Angelo sancto hoc iubente, & in via affociante, deportatum est prope Patisios, & in monasterio sancti Dionysij collocatum.

Xistus pon. mar. 8 sedit, 9. m. 10. d. 9. Onuph. Dam. in pont. S. Peregrinus Episcopus Antistiodorensis. à Ro. pont. missus.

Colitur 16. Maij.

§. II.

IN ILLO etiam tempore sanctus Taurinus Ebriocensis Episcopus, Romanus natione, ab vrbe directus est ad prædicandum in Gallias, & cùm discurreret euangelizando, duo magi Cambises & Saras sacerdotes Dianæ miserunt viginti discipulos suos ad eum occidendum. Quos cùm vidisset, signo crucis facto, iussit fixos manere non valentes se mouere. Cùm autem verbo sancti viri facti fuissent liberi ad eundem prosternentes se ante sanctum Taurinum baptismum petierunt & acceperunt. Licinius autem præses & Gentilis fecit eum sibi presentari. Quem de genitoribus interrogans, responso ab eo accepto, confessus est Licinius se esse consobrinum suum, & ante aliquot annos matrem ipsius Taurini ob fidem Christi occidi se mandasse. Super quo sanctus vir Deo gratias egit, quod mater martyrio ad cœlum ascenderit. Iussit autem Licinius eum virgis cædi. Et cùm inter flagella diceret sanctus, Domine respice in me & miserere mei iam senis, vox facta est de cœlo dicens. Noli timere famule meus, quia tecum sum, statimque aruerunt manus cædentium, interea nunciatum est præsidi Licinio, quod filius cum armigero suo venationi insistentes præcipio mortui erant. Vxor autem Licinij Leonilla, quæ iam fidei propositum conceperat, & virum suum, quod consobrinum torqueret increpauerat, hæc audiens, ad pedes sancti viri incidens rogauit pro suscitatione filij, quem iam fama vulgauerat, quod mortuum alium resuscitasset, cùm etiam Licinius quasi deridendo interrogasset sanctum an per artes suas magicas filium resuscitare valeret, ait sanctus, Omnia possibilia sunt credenti. Tu ergo tantū fidem habe

Taurinus Ebriocensis Episcopus.

S. Taurinus torquetur.

A.C. 118.
Matth. 9.
Marinus
Licinij fi-
lius à
Taurino
fufcita-
tur.

Pafcha
fuis eius
amiger.

Taurinus
in fua fe-
de epifco-
pali mori-
turi.

S. Tauri-
nus mor-
tuus lo-
quitur.

habe, & filium viuum recipies. Qui cum verbis eius credidisset, sanctus vir oratione sua iuuenem suscitauit. Qui Marinus dictus velut à somno furgens, ad pedes sancti viri prostratus baptismum petiit, dicens sibi hoc ab Angelo fuisse imperatum. Dixitque ad patrem. Heu pater, nescis quam miseram vitam ducimus, & quantæ pœnæ pro hac nobis similibus referuantur, & quanta gloria præparata est iis, qui colunt & seruiunt Deo, quem colit iste confobrinus noster Taurinus. Vidi eum inter angelorum choros esse pro nobis deprecantem. Cum hæc & alia de futura gloria prædicaret, conuersi ad fidem Licinius, vxor & filius ille baptizati sunt cum mille ducentis & octo aliis. Dixitque iuuenis rediuius factus. Vir altissimi Dei rogo te suscita armigerum meum, ne remaneat in pœnis in quibus dimisi eum. Quo pro eo orante surrexit ille nomine Paschasius, & ait Magnas sustinebam pœnas vir sancte, quando nuncius venit ab altissimis deferens in mandatis me ad te reduci. Et ait ad Dominum suum. In die octaua cum albas vestes deposueris, mandat tibi ille qui me huc adduxit, vt redeas ad illum. Qui mox leui febre corripitur, & sicut demandatum erat octaua die moritur, qui Marinus dicebatur. Dum hæc agerentur, & omnis plebs esset ouans sub tanto pastore, concitauit inimicus veritatis vastissimam Orientalem plagam contra Gallos. Cum verò certius comperissent Galli se casuros nec vilo modo quirent resistere, omnes ad virum Dei pro auxilio confugerunt. Qui triduanum indixit ieiunium. Et oranti pro huiusmodi Angelus ei apparuit, dicens. Gratias age creatori tuo quia animas tantummodo impetrasti. Locutus verò iste desertus erit per longum tempus: sed iterum in melius instaurabitur. Tu verò coronam à Deo recipies pro tuis laboribus die octaua. Mane autem factò nunciavit populo congregato reuelationem Domini: quos perterritos consolatus est plurimum, dicens. Nolite diffidere, properate Romam, & significate beato Xisto papæ diem exitus mei. Die igitur præsignata adfuitenti omni populo in Ecclesia, peracto officio, ipsum maxime lamentantem de patris recessu consolatus est plurimum: multa prædicans, quæ postea impleta sunt. Et deum in sede episcopali residens benedixit eis dicens. Abite filii mei in pace, & Dominus erit vobiscum. Et visa est subito circa altare innumerabilis multitudo hominum candidatorum. Et audita est vox. Veni nobiscum sancte Dei Taurine, &c. Et cum voce facta est nebula ita condensa, vt nullus comparem suum posset aspicere. Et post horam disparuit nebula illa odorifera, & visus est sanctus in sede defunctus, facie ad cælum versa & manibus eleuatis. Cùmque adstantes dubitarent, vbi corpus sanctum sepelirent, subito apparuit quidam venerabilis vir vultu candidus vt nix, qui dixit. Fratres sumite corpus patris vestri, & sequimini me præeuntem. Qui mox sequentes illum cum sancto corpore ad tertiam partem milliarij ab illo loco processerunt, vbi qui apparuerat subsistens ait. Deponite corpus, & ibi sepultus est. Cùmque omnes flerent & eiularent vsque ad cælum, tunc erexit se quasi viuus de fossa dicens. Quid facitis filii, nolite timere, istum audite, qui scilicet apparuerat eis prius: & inclinato capite siliuit. Ille autem qui apparuerat, quierat Angelus Domini in humana specie, ait ad illos respicientes in eum. Fratres vos timetis patrem vestrum vobis auferti ab hostibus, non erit

A hoc ego qui fui custos eius in vita, ero & in morte. Nunc autem ciuitas ista subuertetur, sed nullus vestrum peribit. Et cum omnia consummata essent, ait ille. Recedite velociter ne inuoluamini ab hostibus, quo dicto nusquam comparuit.

§. III.

AB ADRIANO etiam imperatore [occisus est] Eustathius cum vxore sua Theospita & filiis eorum Agapito & Theospito, his dum reuertentur è prælio cum victoria, & recepti fuissent cum magna gloria, quia noluerunt idolis immolare pro gratiarum actione de eiusmodi victoria, sed Christo Deo, post immersionem leonis fauissimam ad eos, à quo nullo modo læsi sunt: misi sunt ad bonam æneum concuum succensum igne, vbi Deo gratias agentes animas Domino reddiderunt: sed ignis nil de corporibus eorum, capillis vel vestibus consumpsit. Miri autem actus leguntur de conuersione eorum & processu. Nam cum [Eustathius alias Placidus dictus] esset Paganus, misericordie tamen operibus deditus & princeps militiae sub Traiano imperatore, & venationi operam daret, viso vno ceruo præ cæteris pulchriore insecutus est eum. Et cum ceruus in quodam loco sublimi sterisset, & ille cum eum capere posset, in illum aspiceret, & visa est ei inter cornua cerui imago crucifixi dicentis, Cur me insequeris? Qui cum interrogasset quis esset, respondit, Ego sum Iesus Christus filius Dei: qui de cælis ad terras veniens, crucifixus fui pro salute hominum & resurrexi. Et cum interrogasset quid agere deberet pro salute sua, respondit quòd fidem Christi & baptismum reciperet, post quæ ad dictum locum reuertenti ostenderetur quid ei contingere deberet. Quod totum egit reuertens domum. Similiter vxor cui in somnis etiam Dominus reuelauerat idem. Reuertenti igitur post baptismum suum & vxoris, & filiorum ad locum præfatum Dominus apprensus commendauit eum de baptismo & fide recepta. Et prædicans eum multa passurum, confortauit eum ad patientiam. Inde ad dies paucos mortui sunt omnes famuli & famulæ eius & pecora, & tota substantia eius ad nihilum redacta per rapinam malorum: propter quod paupertate pressus est: & præ verecundia cum vxore & filiis profectus est in Ægyptum. Sed ascendens nauem, vt mare transiret, cum vxore & filiis ad portum descendens, cum non haberet nauulum ad soluendum, nauclerus retinuit sibi vxorem eius pulcherrimam pro nauulo. Et quia conquerente super eo, volebat eam patronus nauis in mare demergere, contristatus sine ea discessit cum filiis. Dominus tamen Deus prouidit pudicitie eius vt ille eam non contingeret. Perueniens autem ad quendam fluuium, vnum ex filiis dimittens in terra, alium super humeros ponens transportauit ad aliam partem fluminis. Cùmque reuerteretur pro alio, in medio fluuii constitutus vidit leonem illum rapientem & in syluam portantem, & desperans de eo reuersus est ad alium iam transuadatum. Et vi-

a Ex miris actibus Eustathij Placidi circa Damas. libro tertio de imaginibus ipsius conuersionem per imaginem crucifixi inter cornua cerui & parum à 418. actibus diff. vt metaphrasia Simeonis 20. Sept. Ioan. Mola. in Vsur.

dens

A.C. 118.

De S. Eustathio Placido cognomine & vxore & filiis.

Eustathij Theospitæ vxoris & liberorum eius conuersio.

Eustathius cum suis peregrinatur.

A.C. 118.

Eustathij filij cum eo bellum gerunt.

Vxor maritum agnoscit.

Se inuicem agnoscunt.

coluntur 20. Octob.

dens lupum illum rapientem & in nemus fugientem cum eo, exilimans ambos ab illis feris deuoratos incitabatur ex dolore nimio ad se submergendum. Sed à Deo confortatus gratias de omnibus egit. Fuerunt autem illi paruuli eruti de ore illorum animalium rapacium à pastoribus & agricolis, videntibus illos & cum canibus insequentibus. Abiit ergo Eustathius solus ad quamdam villam, & ibi per quindecim annos agros vnius ciuis custodiuit vt villicus. Accidit autem interim quod cum quadam prouincia se imperio Traiani rebellasset, recolens Traianus solertiam in præliis, & strenuitatem Eustathij, misit plures nuncios per diuersas partes ad quaerendum eum. Quorum aliqui venerunt ad villam vbi erat, qui hospitati in domo domini sui, tandem ex signo cuiusdam cicatricis in capite recognouerunt eum. Et manifestarunt aliis conditionem eius & dignitatem, & quod imperator quærebat eum, honorificèque indutus ab omnibus est reueritus. Demum præsentatus est imperatori Traiano, qui cum magno gaudio suscepit eum. Qui interrogatus causam sui discessus, exposuit se vxorem & filios perdidisse. Factisque est magister militiae ad egrediendum contra hostes. Qui collectis de diuersis locis tyronibus, inter cæteros fuerunt ei præsentati duo filij eius iam iuuenes facti, quos licet filios suos esse nesciret, tamen ex generositate morum & industria, quadam etiam naturali instinctu primos inter conuiuas suos habebat. Profectus inde ad bellum maximam contra hostes victoriam reportauit. Rediens ergo in quodam loco in via hospitatus est vbi erat vxor eius. Cùm autem illi duo iuuenuli quodam die adiuuicem loquerentur de progenie sua, & vnus eorum referret alteri quod pater recesserat ab vrbe cum esset magister militiae cum vxore & duobus filiis, & vxor fuisset ei ablata à nauclero, & pater cum alio transportato veniret pro eo, leoraperauerat eum sed à pastoribus fuerat de ore eius liberatus. Subdiditque alter simile euenisse sibi. Vnde ex narratione ipsa cognouerunt se inuicem germanos. Mater autem eorum hæc omnia audiens recogitabat si forte ipsi essent filij eius. Altera autem die cum ipsa mulier rogaret Eustathium magistrum militiae vt Roman reduceret eam, considerans diligenter effigiem eius, & cætera signa, recognouit eum maritum suum. Quod ipsa manifestante, & ipse eam recognouit vxorem, & osculati se adiuuicem lacrymas continere non poterant. Et interrogante vxore de filiis, dixit deuoratos à bestiis explicans modum. Sed illa referente, quæ præcedenti die audierat ab illis adolescentulis, qui se fratres recognouerant, vocari cos fecit. Et interrogantes de iis quæ dixerant, recognouerunt eos esse filios suos. Factumque est magnum gaudium & festum in exercitu de inuentione eorum, & victoria barbarorum. Applicans igitur ad urbem Eustathius inuenit Traianum mortuum & Adrianum ei successisse, qui post lætam & festiuam eius receptionem ipsum cum vxore & filiis propter fidem Christi martyrio exposuit, vt dictum est in principio.

§. IIII.

Passi sunt etiam martyrium ab Adriano imperatore decem millia crucifixorum in monte

Ararath, quorum passionem & conuersionem vt dicit Vincen. in specu. histo. libro. II. cap. 98. Anastasius apostolicæ sedis bibliothecarius de Græco in Latinum dicitur translulisse. Cùm ergo Gadareni & Euphratenfes Romano imperio rebellare cepissent, contra ipsos miserunt exercitus suos numero sexdecim millia, quorum primicerius erat Achatius & dux Heliades habentes secum simulachra Iouis & Apollinis. Qui cum procederent contra hostes in prælium, videntes eorum multitudinem maximam (erant enim centena millia) pauore perterriti fugam inierunt septem millia ex eis. Dixit autem Achatius ad nouem millia quæ remanserant. Venite & sacrificemus diis nostris, vt de hostibus triumphemus. Quo factò procedentes ad bellum, ab hostibus fugati sunt. Tunc angelus domini in specie adolescentis ante faciem eorum occurrit dicens. Credite in Iesum Christum immortalem regem, & ipse pugnabit pro vobis & præualebit aduersus inimicos vestros: cùmque inito consilio inter eos, omnes suasionem angeli approbassent, exclamauerunt omnes. In te domine Iesu credimus, & quæ iste iuuenis dicit facturos nos promittimus. Sicque in eo confidentes euntes contra hostes victoriam plenam obtinuerunt, corruentibus cunctis vel gladio, vel in lacu vicino submersis, vel præcipitio interemptis. Angelus autem ille duxit istos triumphantes in montem Ararath distantem ab Alexandria stadiis quingentis, glorificantes Deum. Sedente autem angelo in medio eorum aperti sunt cæli, & descenderunt ad eos septem angeli docentes eos & dicentes. Beati estis qui credidistis Deo. Post tertiam diem quæremini, & coram regibus adducemini: sed nolite timere eos, dominus enim vobiscum est. Post tertiam igitur diem nuntij missi ab imperatoribus, scilicet Adriano & Antonino, quem ipse adoptauerat in filium, & cum eo imperabat, peruenerunt ad montem, & inuenientes eos Deum glorificantes, quod Christiani effecti essent, cognouerunt. Quod cum imperatoribus nuntiasent, valde contristati vocauerunt ad se principes aliarum legionum, vt super his conferrent. Qui venientes miserunt nouum militum exercitum contra istos. At illi cum vidissent multitudinem illam contra se venire, dixit Achatius. Surgite & contra diaboli exercitum orationi operam date. Orantibus autem ipsis vox de cælo facta est dicens. Nolite pauere eos, qui occidunt corpus, ego vobiscum ero confortans vos. Dixerunt ergo milites ad eos directi. Miserunt nos reges & imperatores vt veniat ad eos. Qui descendentes de monte præsentauerunt se eis. Et lacrymati sunt imperatores eos videntes. Adrianus ergo causam & modum quomodo derelictis eorum diis in crucifixum Christum credidissent sciscitatus, & ab Achatio edoctus, iratus nimis ait. Quia omnes in Christum creditis, omnes penas eius sustinebitis. Contemnentes autem minas eius, cùm

A.C. 118.
Achatius cum suo decem millium martyrum exercitu.

Milites eorum uertuntur.

Mar. 10.

Milites imperatoribus præsentantur.

a Decem millium martyrum passio in MS. inscribitur quoad versionem Anastasio bibliothecario, doctus tamen quædam displicent in ea.

Ioan. Mol.

Prima pars Hist. Anto.

Q

iussit

A. C. 118.

Milites cruciatur.

Mat. 10. Mille alij milites se eis adiungunt.

Sancti milites moriuntur: conluntar. 22. Iunij.

De S. Sophia & filiabus eius Fide Spe & Charitate de quibus extat narratio Med. eaph. apud Sur. to. 4. quæ huic historia plane aditipulatur.

Sophiæ cū filiabus imperatoris filitior.

Imperator blandi gurpuellis.

iussisset lapidari, lapides in facies iacentium reuertebantur. Post hæc iussit eos flagellari. Cum vero acriter cæderentur, dixit Trachonarius germanus Achatiij & Heliade. Orate pro nobis sancti viri, quia graua sunt, quæ patimur. Cui Achatius, Perseuerate fratres in confessione, quia qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Orantibus autem illis terræ tremor factus est, & arefactæ sunt manus flagellantium. Erat autem ibi quidam magister militum nomine Theodorus de exercitu Maximi principis habens sub se mille viros, hic huius miraculi stupore percussus exclamauit, Domine Deus cæli & terræ, peropem misericordie tuæ quam nouem millibus contulisti, dignare nos peccatores aggregare cum sanctis martyribus tuis. Et recedentes à principe suo Maximo adhererunt sanctis in Christum credentes & cum confidentes. Cum igitur hortarentur omnes decem millia ad culturam idolorum, & illi renuerent, tunc iussum est multitudinem clauorum acutissimorum trigenorum spargi in terram per viginti stadia, vt nudis pedibus sancti super eos incederent. Quod cum factum fuisset, angelus domini eos arrebat, & colligebat clauos, neingerentur pedibus eorum. Demum data est sententia vt ad instar Christi paterentur. Posuerunt autem singulis eorum coronas spineas, & in monte Ararath in terra clauis cruci affixerunt, calamis acutissimis eorum latera aperientes. Et circa horam sextam terra mora est, & petra scisse sunt: hora autem nona translata sunt animæ eorum ad superos apertis cælis & lumine maximo super eorum corpora emisso, ibique ab angelis corpora eorum sepeliuntur.

§. V.

DE sancta Sophia cum tribus filiabus, Fide, Spe, & Charitate. Hæc matrona nobilis cum suis filiabus [ex vrbe Mediolano, quæ ei patria fuerat, profecta] iuvenit ad urbem, & exemplo suæ religionis & sobrietatis multas etiam nobiles feminas conuertit ad Christum quæ cum viros suos infideles abhorerent propter eorum idololatram & alia vitia, quidam nobilis Antiochus nomine denunciauit Adriano imperatori quamdam mulierem Christianicam aduenisse ad urbem, quæ cum suis filiabus suæ doctrina noua faceret vxores à toris maritorum suorum abstinere, nec nisi in Christi cultu quemque posse proficere. Qui iussit eas ad se adduci. Erant autem puellæ speciosæ valde, & in diuinis scripturis erudite, quæ munientes se signo crucis ante imperatorem cum matre steterunt. Miratus autem valde Adrianus pulchritudinem illarum interrogauit matrem de nomine suo. At illa respondit. Primum mihi & nobile nomen est, Christiana: secundum carnem verò vocor Sophia de genere nobilissimo Italiae, & veni Romam causa filiarum mearum, vt eas Christo in munere offerrem. Tunc imperator tradidit eas cuidam Palladio senatori, vt eas pertriduum in palatio suo custodiret. Quod cum factum esset, mater filias hortabatur ad contemptum vitæ præsentis, & tolerantiam passionis. Post triduum cum adductæ essent cum matre coram imperatore, dixit eis Adrianus imperator. O infantula, misericordini ætatis vestræ & senectutis matris, sacrificare

dominatoribus vrbs, & adopto vos in filias sub testimonio senatus sacri, & militaris exercitus. Quod si non acquieueritis, iuro vobis deos, nec ætati, nec generi, nec decori me parciturum: sed variis suppliciis excruciatas vos consumam. Ad quem adolescentulæ sanctæ quasi ex vno ore dixerunt. Nobis imperator nec promissiones tuæ cordi sunt, nec comminationes terrori. Nos patrem habemus, qui nos adoptauit in hereditatem æternam, cuius etiam comminationes timemus, quæ sunt sempiterna supplicia. De cætero si qua tormenta habere te existimas, quæ fidem nostram vincere valeant, admo- ue, & cognosce Christianorum vires tuis cruciatus fortiores. Iratus Adrianus matrem aduocauit, & ait. Secundum ordinem ætatis edicite mihi nomina puellarum. Quæ ait. Prima Fides dicitur, annorum duodecim: secunda Spes, annorum decem: tertia Charitas annorum nouem, aduocans ergo Adrianus: Fidem, ait. Immola magnæ Dianæ, & agnosce quam pulchra sit. Cui sancta Fides respondit. O insipientia cæcitatibus humanæ, derelinquere dominum qui omnia ex nihilo verbo suo fecit, & adorare ligna & lapides, quæ facta sunt arte hominum & sculptura decorata. Audiens hæc Adrianus, iussit eam spoliari, & virginis cædi: donec polliceretur se Dianæ sacrificaturam. Duodecim ergo centurionibus ad percutiendum corpus eius mutatis, nullus tactus plagæ in ipsa apparebat. Iterum iussit ferro incidere mammillas eius. De loco autem incisuræ profanguine lac fluerebat. Et Fides ad imperatorem. Hæc sunt (inquit) omnes minæ tuæ: Iussit post hoc imperator eam in craticulam poni & affari. At illa quiescebat in ea sicut nauis in tranquillo mari. Iussit exinde illam in sartagine frigi, picæ, cera, & bitumine in vlllo fuisset laesa, iratus Adrianus quod nequam potuerat virgini ad immolandum suadere iussit eam gladio percuti.

Aduocans secundam Adrianus cœpit eis suadere, vt sacrificaret Dianæ, & tormenta euaderet. Cui puella. Scito imperator, quia nihil proficies inanibus verbis. Tunc iussit eam spoliari & flagris tauris à decem centurionibus immutatis verberari, nec ex hoc potuit in aliquo consensum virginis elicere. Et conuersa ad imperatorem ait. Tyranne inimice pietatis, si quid adhuc tormentorum habes, adhibe: vt experimento cognoscas in mei Dei esse virtutem. Iratus Adrianus præcepit eam vitæ incendi. Quæ cum ingressa esset fornacem, statim flamma extincta est, & ipsa cœpit Deum ibi laudare. Cuius vocem audiens Adrianus, educi fecit, & suspensam torqueri. Cumque torqueretur, odor suauissimus de membris eius exibat, & hilari vultu ait. Tyranne non sentio penam, adiuuante me domino Iesu Christo. Adrianus verbis eius magis inflammatus iussit adduci vas æneum, & mitti in illud picem, adipem, ceram, & resinam. Quod cum factum esset, & in illud feruens ministri puellam vellent immittere, resolutum est vas, & liquor excussus carnifices exussit vsque ad ossa. Adrianus nec tanto miraculo emollitus mandauit eam decollari.

Aduocauit demum tertiam imperator, quæ dicta est Charitas, quæ cum sermonibus eius non acquiesceret, vt idolis immolaret, iussit eam suspendi, & per noua quædam supplicia torqueri & flagellari, deinde in ignem mitti.

A. C. 118. Puellæ imperatoris prudenter alloquuntur.

Sanctæ fidei supplicium.

Spes fidei foror.

Charitatis martyrium.

A. C. 127.

Coluntur simul. die Aug.

S. Seraphia: vitæ ex MS. co. veruſto sumptum: edidit Sur. to. 5. ex quo hæc collecta sunt, eam etiam habet Ado in marty. eolitur 3. Sept.

De S. Sabina præter MS. codicem qui continet vitam B. Seraphia, Ado in marty. que adducit Sur. to. 4. ex quo hæc de sumpta sunt: colitur 29. Aug. ult.

S. Mariæ ancillæ hanc vitæ ex Vinc. spec. hist. 11. ca. 26. & 87. accepit D. An. quæ etiam edidit Sur. to. 6. colitur 1. die None.

mitti. Et cum signo crucis se muniens flammam intraret, erupit flamma de camino, & incenditur: hanc magnam ministrorum. Sancta autem deambulabat in igne laudans Deum. Audiens Adrianus iussit eam inde educi per [corporis sui] protectores. Qui cum appropinquarent ori fornacis, viderunt tres cum ea deambulantes sole splendidiore. Vnde exterriti in faciem ceciderunt. Et resumpto spiritu rogauerunt virginem, vt egrederetur. Quam & imperatori præsentatam iussit Adrianus occidi. Mater earum sancta Sophia collegit corpora filiarum, & asportari, decimo octauo milliaro ab vrbe fecit, vbi ea sepeliuit. Et cum tribus præsentibus se proiecisset in oratione super sepulchra filiarum, & cum lachrymis diceret, Filiæ meæ accipite me ad vos, velut sopore depressa quicuit in pace.

§. VI.

VB eodem Adriano imperatore martyrio coronata est beata virgo Serapia genere Antiochena: sub iudice Beryllo. Cum enim in domo illustrissima femina Sabina Romanæ vxoris olim illustriſſimi viri Valentini & Herodis filia tunc vidua maneret, raptâ à ministris, præsentata est præfato iudici. Quæ cum nollet sacrificare diis, missa est in obscurissimum thalamum. Et cum duo iuuenes laſciui nocturno tempore ex ordinatione impij iudicis fuissent ad eam introducti vt ei illuderent, cadentes in terrâ velut mortui membris resoluti sunt: sed postea ante iudicem oratione virginis sanati sunt. Iussit exinde iudex impius cum ea nollet sacrificare idolis, lampades ardentes ad latera eius apponi: sed ministri conuersi iussit retrorsum. Post quæ sustibus caditur: sed terræ motus factus est magnus, & excussa est festuca de fuste quo cadebatur, & in oculo iudicis exiit, quem post dolorem multum luscum reddidit. Et iudex sententiam mortis gladio dedit, quam sancta Sabina per eam conuersa in suo sepulchro poni fecit 4. Kalen. Augusti. Hæc autem Sabina operibus misericordie insitens, cum esset nobilissima & diues, præfeto Elpidio rabidissimo cani postea denunciata est, quod esset Christiana, quam fecit coram se sisti, & cum nollet sacrificare diis falsis & mutis, dicens se immolare Deo viuo & vero qui omnia creauit, non dæmonum simulachris cum quibus ipsi imperatores adorantes arsurî essent, capitalem sententiam accepit. 4. Calen. Septembris & ambarum corpora nunciata in ecclesia sanctæ Sabina: Roma.

§. VII.

PRæfati quoque imperatoris tempore, quædam nomine Maria ancilla conditione, Christiana autem fide: sed occulta, manifestata ab alijs, iudici est præsentata. [Nam cum esset ancilla cuiusdam Tertulli præclari viri in natali filij eius] inuitatur ad sacrificia idolorum sub comminatione suppliciorum. Quæ cum renueret, & tormenta ei pararentur, vox quasi totius populi adstantis illi virgini compatiens emerſit, clamantis, iniuste lacerari virginem crudelitate iudicis, non culpa peccantis, agique contra leges omnia. Propter quod timens iudex tumultum, fecit eam relaxari, & sub custodia libera haberi. Quæ orans vidit angelorum aciem & sanctorum

multitudinem, atque filium Dei sedentem ad dextram patris, vnde summam iucunditatem percepit. Cumque illa discederet, vbi se à persequentibus circumdatam vidit, orauit ad dominum vt liberaretur de manibus eorum, quæ protinus exaudita est. Nam petra ingens, quæ erat ante eam, aperiens se Deo iubente rimam perfugij, qua virgo susciperetur ostendit, moxque suscepta virgine latera ante aperta concludit, nec eam inuenire vel videre poterant petram ipsam circumdantes. Iudex vero hæc audiens misit magnam multitudinem, & populo concurrente cum inicere manum lapidi tentarent, statim ab oriente fulgor nimij splendoris exortus est, nec mora, tonitruum & fragor quidam auditus est, vt viderentur cuncta corrui, & terra concussa est, & omnes in terram ceciderunt. Descenderuntque de cælo duo equites, id est, angeli velut ignis rutilantes, quorum aspectus ita terruit homines adstantes vt multi morerentur. Alij cum fugientes templa simulachrorum ingrederentur ad sui tutelam, ignis de cælo missus & eos & templum exussit. Fuerunt autem ex hoc mortui duo millia & septingenti, qui vero euaserunt petentes ciuitatem magnis per iter vocibus conclamabant. Magnus Deus Mariæ, magnus Deus Christianorum. Et crediderunt ad tria millia ferme animæ.

In ciuitate quoque Italia: Brixia eodem tempore passi sunt Faustinus & Louita. Et primo quidem diuersa genera bestiarum ferocissimarum ad eos missa nil illorum laeserunt: sed in mansuetudinem versa pedibus eorum se prostrarunt, ita vt videntes populi clamarent, Magnus est Deus. Et crediderunt plusquam tria millia. In medio flammæ positum Deum benedicerent, illa si permanserunt. Deinde iussi sunt excorari: sed ministri non valuerunt. Post hæc præcepit iudex iniquus eorum brachia constringi, & in altum suspensos vehementer torqueri. Quod ministri protinus egerunt. Et alij plumbum solum super eos mittebant. Sed martyres à Deo confortati, nihil de his sentiebant. In culco quoque suspensi his cum lampades incense ad latera eorum apponerentur, extinctæ sunt. Tandem extra urbem ducti, decollati sunt. Er beatus Callocerius cum eis, quia clamauit, Vere magnus est Deus Christianorum.

De papa Telesphoro, Ifigino, & Pio successoribus eius, & martyribus tunc passis, Polycarpo, Iustino, Potino, Felicitate cum filiis: & de mirabili historia Eugenie virginis, Cecilia, Martina, Quirito, & Callisto papa, Urbano & de scriptis Origenis.

CAP. VI.

IN Papatu Xisto successit Telesphorus natione Græcus ex Anachoretis affilium. Hic statuit ieiunium quadragesimale per septem hebdomadas à clericis seruandum. Dicit enim. Sicut secreta debet esse vita clericorum à laicorum conuersatione, ita & in ieiunio debet esse discretio. Septem ergo hebdomadas omnes clerici à carne & delictis ieiunent, & hymnis & vigilijs & orationibus die noctuque inhærere studeant. distinct. 4. statuimus. Dicit tamen Gratianus distinct. ea. in si. Hæc, quia communi vsu approbrata non sunt, non obseruantes ea quasi transgressi

A. C. 127.

Petra mirabiliter virginem inuoluit.

Faustinus & Iobbia.

De S. Faustino & Louita de quibus Ado benedixerunt, illa si permanserunt. Deinde iussi sunt excorari: sed ministri non valuerunt. Post hæc præcepit iudex iniquus eorum brachia constringi, & in altum suspensos vehementer torqueri. Quod ministri protinus egerunt. Et alij plumbum solum super eos mittebant. Sed martyres à Deo confortati, nihil de his sentiebant. In culco quoque suspensi his cum lampades incense ad latera eorum apponerentur, extinctæ sunt. Tandem extra urbem ducti, decollati sunt. Er beatus Callocerius cum eis, quia clamauit, Vere magnus est Deus Christianorum.

Callocerius.

Telesphorus Pont. max. 9. sed. dit. a. 10. m. 8. d. 28. Telesphorus papa.

Telef. in ep. ca. 1.

CAP. VI. DE SVCCESOR. PETRI ET PASSIS SVB ILLIS.

A.C. 127. transgressores non arguuntur. Sed hoc dicit quantum ad duos dies qui immediate sequuntur domini cam in quinquagesima. Idem Telephorus statuit ut missa nocte natalis celebrarentur, & ut hymnus angelicus, id est Gloria in excelsis, in missa diceretur, quem aliquis doctor post verba angeli componendo perfecit. Nullus enim audebat ante tertiam, missam celebrare, quia prohibitum erat de conse. di. x. nocte. Sed hodie abrogatum est per contrariam consuetudinem. Hic Telephorus martyrio coronatur, & post annos 11. quibus ecclesiam rexit, & iuxta corpus beati Petri sepultus est in Vaticano. 4. nonas Ianuarij. Et successit Higinus papa, qui sedit annis quatuor.

a Quoniam hic Anachoreta vel ut ait Onuph. Anachoreta filius, apparet in prima ecclesia aliquos fuisse huius sancti institui sectatores Genab. b Quadragesima ieiunium iam ab Apostolis traditum Can. 69. Apost. & apud Clem. l. 5. & 7. consit. Ignat. ep. 4. ad Phil. veteres denique omnes sed a multis fortassis propter persecutiones neglectum restauravit. Genab. vel potius sancit hic Pont. ut cum alijs Apostolorum institutione non plenas septem hebdomadas ieiunarent, incipiebant enim quadragesimam vel feria 4. sicut nos solemus vel feria secunda post primam quadragesime dominicam, clerici septem plenas hebdomadas ieiunare: harum ieiunium a feria 2. dominica in quinquagesima incipientes. Vide Turrianum l. 5. pro can. Ap. capit. 8.

§. I.

Pius Pont. 11. sedit. a. 11. m. 5. d. 27. Onu. E T post eum Pius cathedram Petri tenuit annis 11. Hic fuit Italicus de ciuitate Aquileia ex patre Rustino, frater Pastoris tempore Antonini imperatoris. Sub huius episcopatu Hermes librum scripsit, in quo mandatum continetur quod ei dedit angelus apparens ei in habitu pastoris, scilicet de celebrando Paschate resurrectionis die dominico. Hic li. Pastoris ponitur inter Apocryphas scripturas, di. 15. sancta Romana. Vnde de conse. di. 3. nocte. ait Pius papa. Hermeti apparuit angelus in habitu pastoris, & præcepit ei ut Pascha die dominica ab omnibus celebraretur. Vnde & nos apostolica autoritate instituumus omnes eadem seruare debere quæ & nos seruamus, nec debetis à capite quoquo modo discedere. Ipse Pius papa de pæn. di. 3. nihil, ait. Nihil prodest ieiunare homini, orare & alia religionis opera facere, nisi mens ab iniquitate reuocetur & lingua ab obreccationibus coerceatur: gloss. ibi, nihil prodest, scilicet ad vitam æternam, et si ad alia proficit. Migrans 5. idus Iulij sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano.

Anicetus Pont. max. 12. sedit a. 9. m. 3. d. 24. Onup. Pius papa successit Anicetus natione Syrus, sedit annis 9. mensibus 3. diebus 2. Et cessauit episcopatus diebus 15. Hic constituit ut clerici portent coronam ad modum sphaerulæ, ut scilicet ostendant se reges spiritualiter esse, se & alios virtutibus bene regendo, ut dicit Hiero. 12. q. 1. duo sunt. Item quod nõ debeat episcopus, nisi à tribus episcopis ad minus consecrari. Et quod consecrationi archiepiscopi inter sint suffraganei disti. 47. archiepiscopus. Et quod archiepiscopi non primates: sed metropolitani dicantur. Post Anicetum creatus est pontifex summus Soter natione Campanus de ciuitate Fundana, sedit

Soter Pont. max. 13. sedit a. 7. m. 11. d. 8. Onuph.

annis 9. mensibus 3. diebus 21. Et cessauit papatus diebus 23. Hic constituit ut nulla monacha pallas tangat, quod forte intelligitur de corporalibus, nec ad altare incensum deferat, & quod velum portet. Constituit etiam quod non habeatur ut legitima vxor, quæ non fuerit per sacerdotem benedicta, quo ad scilicet primum matrimonium & nisi sit à parentibus tradita. Et hoc instituit ad obuiandum scandalis matrimonij ad terrorem, non quin eo obseruato quod est substantiale, sine illis sit verum matrimonium. Huius tempore surrexit hæresis Cathaphigarum.

Hunc sequitur in præfulatu Eleutherus, qui sedit annis quindecim, mensibus septem, diebus quinque. Et vacauit episcopatus diebus sex. Hic accepit epistolam à Lucio rege Britannico, ut per eius mandatum Christianus fieret. Qui Eleutherus duos destinauit ad eum Fugarium & Damianum, qui baptizauerunt regem cum populo suo. Hic firmavit, quod apostoli docuerant, scilicet quod nulla esca, quæ rationabilis & humana sit, repudiaretur à Christianis, & hoc ne viderentur Iudaizare. Item quod nullus clericus deiceretur à gradu suo nisi accusatus & conuictus. Et demum martyrio coronatur.

a Nunc post Conc. Trid. promulgationem, matrimonium quod contrahitur aliter, quàm præsentem Parochi vel alio sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarij licentia & duobus vel tribus testibus nullum penitus & irritum est, ut patet sess. 24. de r. format. matrimonij ca. 1. ex hoc autem apparet quomodo hoc sacrosanctum concilium maiorum vestigijs inherat, cum in hoc decreto cum S. Sotere tam antiquo Pontifice consentiat.

b Cur obsecro tot episcopis, qui iam tunc, & in Gallijs & in vicinioribus Italia regionibus erant præteritis ad Rom. Pont. Lucius confugit? nisi quia ex his fidelibus, qui Christum in Italia prædicabant didicerat Petrum, apostolorum principem Romæ cathedram episcopalem collocasse, ibique principum & fontem Catholice communionis sedere cuius in manu potissimum esset, nouas constituere ecclesias & nouos illis pastores præficere. sand. l. 7. de visit. mon.

§. II.

Tempore præfatorum pontificum imperantibus Antonino Pio & filiis (ut dicitur) multi glorioso martyrio & doctrina ecclesiam illustrarunt. Et præcipue Polycarpus & Papias. De quibus sic ait Hiero. in lib. de vir. il. Polycarpus Ioannis apostoli discipulus, & ab eo Smyrnæ episcopus ordinatus totius Asiæ princeps fuit. Quippe quinonnullos Apostolorum, & eorum qui dominum viderant in carne magistros habuerit & viderit. Hic propter quosdam super die Paschæ quæstiones sub imperatore Antonino Pio ecclesiam in vrberegente Aniceto Romam venit, ubi plurimos credentium Marcionis & Valentini persuasione deceptos hæretica prauitate ad veram fidem reduxit. Cumque eifortuito obuam ei fuisset Marcion & diceret cognoscis nos? Respondit ille. Cognosco primogenitum diaboli. Hoc Beda etiam refert 24. quæstio. 1. omnis. Hic postea imperante Marco Antonino & Lucio Aurelio Commodop quarta persecutione excitata contra Ecclesiam Smyrnæ, [sedente proconsule &] vniuerso populo contra eum in amphitheatro personante igni traditus est. Scripsit autem ad Philippenses

Eleutherus 14. p. 5. max. sedit, a 15. d. 13. Eleutherus in Britanniam. Fugarium & Damianum legat: D. in Pont. & sed. l. 1. h. eccl. 4.

Quarta Christianorum persecutio. Polycarpus quis fuerit.

Polycarpus Romæ venit.

In 1. ca. ep. 1. Ioan.

A.C. 140. Euf. 4. h. eccl. c. 14. & 15. Polycarpus quomodo pro Christo mortuus.

Philippenses valde vtilē epistolam: quæ vsque in hodiernum diem in Asia conuētu legitur. Hic Polycarpus cum primo audiret vulgus in se clamoribus excitatum, in nullo penitus motus est: sed mansit impavidus. Tranquillus namque erat moribus, & serenus aspectu. Qui cum in eadem ciuitate vellet interitus permanere, ac quiescens tamen deprecantibus se familiaribus suis, ad agrum quemdam ciuitati proximum secedit, atque ibi cum paucis dienoctante in orationibus permansit pro pace ecclesiarum, [quæ vbi que sunt Deo supplicat,] quod ei face re in omni vita sua perpetui moris fuit. Sed is in oratione positus ante triduum quàm comprehenderetur, vidit visionem per noctem, ceruical capitis sui flammis esse consumptum. Quod euigilans interpretatus est adstantibus somnium dicitque se pro certo ob Christum per ignem vitæ exitum fortitutum. Et cum comprehensores comperisset adesse, in occursum eis progressus letanter eos suscepit, ut illi omnes mirarentur. [Sed ille nihil moratus,] continuo mensam hostibus, quasi hospitibus iubet apponi, eisque largius epulas ministrari, vna hora ab eis orationis gratia impetrata. Et facta oratione pro ecclesia, asino insidens ad ciuitatem progreditur. Pergenti præfectus ei occurrit Herodes cum suis, qui leuantes eum in vehiculum secum sedere & persuadere sedulo conabantur dicentes. Quid enim mali est Cesaræ dominum dicere & immolare, & de cetero viuere securi, [hæc ille primo tacitus audiuit. Sed vbi persisteret ait ad eos. Quid multis opus est: facturus non sum quod dicitis.] At ubi illi senserunt se nihil proficere indignatione commoti cum contumelia eum vehiculo perturbant, ita ut pedem læderet præceps actus. In ingressu autem ciuitatis concurrente multitudine, vox de cælo lapsa est dicens. Fortis esto Polycarpe, & viriliter age. [Interea animatur ad furorē tumultus populi videntis, quia Polycarpus introducit. Cumque eminus à Proconsule interrogaretur si ipse esse Polycarpus, se esse confitetur. Sed insistente proconsule & dicente iura fortunam Cesaris & dic in Christum conuicia & dimittite. Polycarpus ad hæc. Octoginta, inquit & sex annis seruius ei, & nihil me læsit vnquam, quomodo possum maledicere & blasphemare regem meum, qui salutem mihi dedit: hæc & multa alia his similia dicens Polycarpus, confidentia simul & læritia replebatur, ita ut alacritatem vultus eius constantiamque responsionum proconsul maximo stupore miraretur, misso igitur Curione] ad populum iubet magna voce protestari Polycarpum tertio confessum Christianum se esse. Quo audito omnis multitudo tam Gentilium quàm Iudeorum Smyrnenfis ciuitatis cum magno furore acclamabant. Hic est totius Asiæ doctor & Christianorum pater, nostrorum autem deorum subuersor, viuus ardeat. Preparato igitur magno igne, & in eum ligatis post tergum manibus iniecto, flamma stabat supra corpus eius non vrens ipsum. Videntes autem sceleris ministri corpus igne non posse consumi, iusserunt propius accedere confectorem, & corpus cui ignis cesserat mucrone transfodere. Quo facto tam large profusus est sanguis ut focum extingueret. Populus autem tantum miraculi stupore discessit antonitus. Alij etiam duodecim ex Philadelphia venientes apud Smyrnæ martyrio coronati sunt.

§. III.

A Hieronymus de viris illustribus. Papias, inquit, Ioannis auditor, Hieropolitanus in Asia episcopus quinque tantum scripsit volumina, quæ prænotauit, Explanatio sermonum domini. In quibus cum in præfatione asserat se non varias opiniones sequi: sed apostolos habere auctores, ait. Considerabam quid Andreas, quid Petrus dixisset, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus [quidue alius Iacobus,] quid Ioannes, quid Marthæus vel alius quilibet discipulorum domini. Quid etiam Aristion & senior Ioannes discipulus domini loquebantur. Non enim mihi tantum libri profunt ad legendum, quantum vilia vox vsque hodie in suis authoribus personans. Ex quo apparet ex ipso catalogo nominum, alium esse Ioannem qui inter apostolos ponitur, alium Ioannem seniore, quem post Aristionem enumerat. Hoc autem diximus propter superiorem opinionem, quàm à plerisque retulimus traditam, duas Ioannis epistolâs posteriores non esse Ioannis apostoli: sed Ioannis presbyteri, hic dicitur Iudæcam mille annorū edisse dicitur, i. falsam opinionem, scilicet quod sancti regnaturi sunt cura Christo mille annis post vltimam resurrectionem in voluptatibus corporis. Propter illud quod scribitur in Apocal. Regnabunt cum illo mille annis &c. Sed 24. q. 3. ca. penulti. dicitur quod Cherintus fuit inuentor huius erroris. Quam opinionem secuti sunt Ireneus & Apollinarius Tertullianusque & Victorinus Pictauiensis & Lactantius in hac opinionem ducti sunt, ut patet quo ad Lactantium in libro institutionum. Et nota quæ dicit Helinandus circa hos & bene. Papias igitur author fuit hæreticorum qui dicuntur χιλιαστὰ id est, millenarij, non tamen inter hæreticos: sed inter sanctos in martyrologio computatur sicut nec Ireneus Lugdunen. nec Victorinus Pictauiensis hæretici reputantur, qui gloriosi martyres fuerunt, & tamen in hac opinione Papiam secuti sunt. Multi enim sancti in aliquibus simpliciter errasse dicuntur se uel leguntur: sicut sanctus Cyprianus qui negat sacramenta vera esse apud hæreticos etiam seruata debita forma, i. q. 1. si quis inquit. Cuius contrarium tenet ecclesia. di. 32. s. verum. Qui tamen error non eis perniciosus iudicatur propter cæteras eorum virtutes eminentes. Et quia non ex obstinatione: sed ex ignorantia & cum simplicitate errabant. Adde quia hæc nondum erant per ecclesiam determinata: vnde Cypria. Ignosci potest simplicitate erranti. Post inspirationem verò & reuelationem factam, qui in eo quod errauerat prudens & sciens perseverat, sine ignorantia venia peccat, præsumptione enim quadam & obstinatione nititur, cum à ratione superetur. distin. 8. consuetudo.

§. IIII.

Iustinus philosophus ut ait Hugo. Floriacen. Antonino Pio librum de Christiana religione compositum tradidit, & benignum illum erga Christianos reddidit. Hic Iustinus ut ait Hiero. philosophus habitu quoque philosophorum incedens, de Neapoli vrbe Palestinae patre Prisco Bacchio pro religione Christiana plurimum laborauit, intantum ut Antonino Pio & filiis eius & senatui contra gætes scripti daret, & ignominiam crucis non crubesceret. Et alij librū successoribus eius dedit Marco Antonino, Vero & Lucio Aurelio Comodo dedit. Extat & aliud volumen

A.C. 140.

Libri non tam profunt quam viuæ vox, i. traditio Apostolorum. Papias auctor Chiliastrum.

Apo. c. 20

Lac. l. 7. ca. 24.

Sancti patres quomodo errarunt & si propterea salutem sint consecuti. Cyp. ep. 6. ad mag. l. 24.

Cyp. ep. ad Iubaia num.

Error post reuelationem & definitionem perniciosus.

De Iustino philosopho & martyre. Euse. in Chro.

Hiero. in Catal. viro rum illust.

A. C. 127. Libri Iustini

Iust. Apol. 1. quæ habet Euseb. 1. 4. hist. ca. 26.

Cynicus philosophus Christianos sine Deo proteclatur.

1. 4. cap. 17.

volumen eius contra gentes, vbi de demonum quoque natura disputat. Et quartum aduersus gentes [cni & titulum prænotauit *ἐλαχες*.] Aliud quoque de monarchia Dei. Alterum quem prænotauit, P saltem: de anima quoque vnum. Sed & dialogum contra Iudæos, quem habuit aduersus Typhonem principem Iudæorum. Sed & contra Marcionem quoque hæreticum insignia volumina, quorum meminit Irenæus martyr. Et alium contra hæreses. Fuit autem hic Iustinus (vt ait Vincen. in specu. histo. lib. 11.) discipulus Pompeij Trogi Hispani, qui totus orbis historias à tempore Nini regis Assyriorum vsque ad Cæsaris monarchiam composuit Latino sermone per 44. libros, quorum abbreviationem fecit Iustinus. Cæterum verum hic sic ille Iustinus martyr, an alius ignoro. In apologetico quem Antonio pio destinavit inter cætera ait. Spero me ab aliquo eorum quibus pro veritate obfisto, insidias esse passurum: spero baculo aut clava ferendum, certe vel à Crescente hoc non *φιλοσόφω* sed *φιλοδωμῶ*, id est non amatore sapientiæ sed amatore iactantiæ. Neque enim dignum est, philosophum nominari eum, quide iis, quæ nescit publice protestatur, & Christianos sine Deo esse & impios dicit, ad gratiam & libidinem eorum, quos in errore positos ipse maioribus erroris laqueis inuoluit. De Iustino sic scribit Eusebius, Iustinus prius quam proprium desudaret, aliorum qui antese martyres extiterant describens agones, [mulieris, scilicet quæ turpi coniuncta viro, & Christiana effecta turpiter viuere desiderat & quorundam aliorum martyrium refert & post hæc illa verba subiungit.] Et ego spero me ab aliquo horum quibus pro veritate obfisti insidias esse passurum. Hieronymus autè de viris illustribus, Hic cum in vrbe Roma (ait) *τὰς διὰ γῆρας* haberet, & Crescentem Cynicum philosophum qui multa aduersus Christianos blasphemabat redargueret gulosum & mortis timidum: luxuriæ quoque & libidinum sectatorem ad extremum vero studio eius & vsuar. in martyre insidiis accusatus quod Christianus esset pro Christo sanguinem suum fudit. De hoc etiam alibi legitur, vt refert Vincen. quod remunerationem linguæ fidelis & eruditæ martyrij munus accepit, quodam philosopho Crescente nomine cynico tam pro confessione quam pro motibus dolos insidiis futendentem, quoniam quidem saepe cum eo disputans auditoribus mediis, nõ solum obtinuerat eum, verum & vehementius veritate sibi suffragante confuderat.

a Duo fuerunt Iustini clarissimi, vnus Trogi Pompeij abbreviator, Romanus à nostra religione alienus & in nostris libris minime versatus. vt apparet ex his quæ de Iudæis scripsit in lib. 36. alter fuit eximius philosophus omni liberali doctrina instructus, vir de nostra religione optimè meritus, cuius aduersus gentes, philosophos & Iudæos patronum egit & hic est de quo ex Eusebio & Hieronymo, & aliis fit mentio neque hic vel opinio nisi v. incertu vel D. Antonini dubitationi, quicquam est tribuendum.

§. V.

De martyribus Lugdunensibus & Viennensibus.

PER idem tempus scilicet imperij Marci Antonij & Lucij Aurelij persecutio durissima (vt ait Hugo Floriacen.) Lugdunensem atque Viennensem nobilissimas Galliarum vrbes inuasit. Vnde Potinus Lugdunensis episcopus & Iustus Viennensis

episcopus in ciuitatibus illis cum multis aliis martyrio coronati sunt. Hic Potinus episcopus (vt ait Euse.) iam nonagenarius erat: & prend iam mortuus solo martyrij amore vivebat. Ducitur ad tribunalia, immò potius defertur senio & languore resolutus. Interrogatus autem à præside quis esset. Deus Christianorum, respondit. Si dignus fueris scies, iis verbis adstantes irati, pugnis & calcibus & aliis variis modis eum affligentes in carcere cum aliis pluribus clauerunt, qui paulo post spiritum domino commendauit. Præcipue ante milites perurgebant, vt inquit Euse. in lib. histo. ecclæ. Sanctum nomine, quemdam diaconum Viennensem & Maturum, neophytum quidem: sed in fide & patientia robustissimum. Et Attalum Pergamenum ciuem, qui columna & firmamentum nostræ ecclæ in omnibus fuit, & Blandinam fœminam per quæ Christus ostendit quia ea, quæ apud homines despecta sunt & contemptui habentur, in magna gloria apud Deum, ducentur. Et quia charitas eorum quæ fragilia sunt per naturam, per gratiam facit esse firmissima, cum enim omnes nos de ea trepidaremus sed & ipsa carnalis domina, quæ vna erat ex numero martyrum, anxietur, ne forte Blandina cederet in tormentis, & prædebilitate corporis vix ad primæ confessionis tormenta sufficeret, tanta tolerantie virtute firmata est, vt resoueretur prius & conciderent carnificum manus, qui sibi pro contentiosa iudicis animositate inuicem succedebant. Denique à prima luce vsque ad vesperam semper tormenta innoantes, ad vltimum se victos confitentur: stupentes quomodo in ea spiritus permaneret, cum nihil in illa ex corpore per supplicia resedisset. Sed illa vere beata (vt postmodum nobis ipsa disseruit) quoties vocem confessionis emisit, & Christiana sum, proclamauit, toties nouæ vires corpori reddebantur, tanquam ablati per confessionem doloribus, instaurabatur reuoluitur ad agones. Diaconus quoque Sanctus nomine etiam ipse supra quàm dici potest, & supra quàm humanam fas est ferre naturam acrius insistentibus ministris demonum, quod aliquid ab eo elicere possent confessionis illicitæ: noua pœnarum genera perculit, & quæ longe substantiam humanæ conditionis excederent. At vir ille Deo plenus intantum crudelitates eorum irrisit, & fecinam in quaestione scuitiam vt nunquam dignatus sit, vel quis esset genere, vnde, domo vel patria, nomẽ suum saltem eis fateri. Sed de his singulis interrogatus, nihil aliud in omnibus tormentis nisi Christianum se esse respondit. Hoc inquit mihi nomen: hoc genus, & patria est, aliud omnino nihil sum nisi Christianus. Vnde & incredibilis eos agitabat infania, quod tantis pœnarum generibus consumptis, extorquere ei nec professionem quidem proprii vocabuli potuissent. Ad vltimum candentes laminas æris & ferri erga inguinis loca & delictiora quæque membrorum instauratis ignibus adhibebant. Ex quo quidem carnes eius adultè igni defluabant, ipse vero permanebat immobilis, inconcussus, intrepidus, caelestibus aternisque fontibus, qui procedunt de ventre

Iesu humanas in se temperans flammis [verum tamen membris omnibus martyr erat & toto corpore vnum vulnus horrebat.] Perit in eo humanæ forme agnitio & non solum quis esset: sed & quid esset tormentorum crudelitas, ne agnosci posset, abstulerat, Christus tamen in eo solus per martyrij gloriam cognoscebatur. Sed artifices scelerum nunquam martyris erubere virtutem, post paucos etenim dies

A. C. 127. S. Potinus episcopus Lugdunensis.

Sancta Blandina, Euseb. 5. c. 1.

Blandinæ virtus.

Blandina quomodo mirabiliter in tormentis confortaretur Sanctus Diaconus cõstantissimi.

Christianum esse est nomen genus & Patria.

[considerantes,

A. C. 127.

Sancti Diaconi corpus per secunda tormenta restitutum.

Veteres Christiani carnibus abstinebant.

Euseb. 5. c. 2.

Euseb. 5. c. 3.

Ponticus pro Christo martyr.

Blandina iugulatur.

1. 5. cap. 3.

Maturus Epagathus & Attalus.

[considerantes, quod si timentibus adhuc vulneribus] tormenta rursum inferrent, & denuo mœbra iam putrefacta vexarent, [vnum è duobus fore, aut in sua impietatis iura cessurum, aut] si animam poneret in tormentis crudelitate terrores & cæteris intentauerant impij cessit. Nam (quod vix credi ab infidelibus potest) restitutum est in pristinam speciem corpus per secunda tormenta, & officia membrorum, quæ abstulerat prima crudelitas, secunda reparauit, ita vt iterata supplicia nõ iam ei pœnã contulerint: sed medelam. Simili modo & Blandina, quam paulo ante memorauimus simili exemplo ad secunda supplicia reuocatur. Quæ cum semiuua pœnã, & in mortis confinio posita iteratis fuisse pulsata cruciatibus, velut è somno quodam subito euigilans, in memoriam futuræ beatitudinis venit, & voce constanter tanquam de excelso & edito concionaretur apud populum. [Multum inquit erratis ò viri, quod putatis infantum viscibus vesci eos, qui ne mutorum quidem animalium carnibus vuntur.] Et sic in confessione perdurans iterum numero martyrum consociata retruditur: & iterum cum aliis fidelibus cruciandis Blandina adducitur. Et post varia tormenta tandem eis cæcis ceruicibus Blandina ipsa religata ad stipitem, atque in modum crucis distenta bestii pabulum præparatur. Quæ cum in ligno pendens vultu interrito & satis lato orationem fundebat ad dominum [qua & sibi constantiam, & cæteris agonis sui confortibus, perseuerantiam præcæretur:] sed tamen nulla ex bestii saudebat corpus eius contingere. Deposita verò de ligno rursum reuocatur ad carcerem, aliis adhuc agonibus præparanda. Iterum altera die Blandina inducitur cum Pontico annorum fere quindecim puero. Stauunt ergo in medium, & iubentur per deos iurare. Illi vero e contrario nullos esse aiebant istos per quos iurare cogentur. Cùmque aliis pluribus verbis exprobrarent gentium Deos istos magis cepit populus insanire neque teneram pueri ætatem, neque sexum fœmine miserentur: sed omnia tormentorum genera quasi quodam circulo peragentes: nihil deesse pœnis patiebantur quod crudelitas inuenisset. Et Ponticus quidem perseuerans in confessione fidei impollutum Deo spiritum reddidit. Beata vero Blandina vltima omnium velut omnium nobilis mater, præmissos ad martyrij coronam filios insequi iam secunda festinat, exultans & ouans velut ad thalamum sponsi inuitata & ad nuptiale conuiuium. Ex quo fiebat, vt in verberibus tripudicaret, & craticulis exusta gauderet, ac tam hilaris videretur & læta, quasi inter dapes regias accubaret. Post hoc ad bestias traditur: sed ab insinacta perdurat. Deinde tauro obicitur ferociter instigato. A quo cum fuisset innumeris ictibus lacerata, & toto arenæ ambitu iactata, nihil penitus læditur sed permanet læto [vt semper vultu, mente constãti, spe ipsa & animi præsumptione cum Christo colloquens,] ad vltimum ingulari gladio iubetur, stupenubus etiam ipsis impiis & dicentibus quod nunquam fuerit fœmina quæ tanta & talia ferre potuisset.

Passi sunt & multi alij, vt Maturus, Epagathus, Sanctus diaconus præfatus, Alexander, & Attalus diuersis pœnarum generibus. Et cùm Attalus in tormentis interrogaretur, quod nomen haberet Deus, respondit. Qui plures sunt, nominibus discernuntur, qui vnus est, non indiget nomine. Et tunc ergo hi inter fratres humiles, inter persecutores elati, suis mi-

tes, aduersariis terribiles, Christo subiecti, diabolo erecti, humiliabant se sub potentissima manu domini, per quam nunc sublimius exaltantur.

A. C. 127. Elogium martyrii Lugdunensium: colitur. a. Ian.

§. VI.

Temporibus quoque Antonini imperatoris Fœlicitas illustris fœmina cum septem filiis suis Christianissimissima est, quæ in viduitate permanens Deo suam deuouerat castitatem, die noctuque orationi vacans, magnam de se edificationem castis mentibus dabat. Hanc ergo accusarunt apud Augustum pontifices idolorum dicentes. Contra salutem vestram mulier hæc vidua cum filiis suis diis vestris insultat. Quæ si non fuerit eos venerata: sciat pietas vestra deos sic irascituros, vt penitus placari non possint. Tunc imperator iussit præfecto vrbis Publio vt eam compelleret cum filiis suis deorum suorum, iras sacrificiis mitigare. Publius ergo iussit eam priuatim ad se adduci, & blando colloquio ad sacrificia exhortari, comminans si non faceret, pœnarum interitum. Cui Fœlicitas respondit. Nec blandimentis tuis flecti potero: nec terroribus frangi. Habeo enim spiritum sanctum qui non permittet me à diabolo vinci: & ideo secuta sum, quod te viua superabolo, & si intersecta sim, melius te superabo occisa. Et Publius ad eam. Misera si tibi tuæ est moti: vel filios tuos fac viuere. Cui Fœlicitas. Viuent filij mei, si non sacrificauerint idolis. Si vero tantum scelus admiserint, in æternum ibunt incendium. Alia ergo die iussit eam adduci in forum Martis: cui & dixit. Miserere filiis tuis bonis, & primo flore iuuentutis florentibus. Respondit Fœlicitas. Misericordia tua impietas est, & exhortatio tua crudelitas & conuersa ad filios ait. Videte filij cœlum, sursum aspice, ibi nos Christus expectat cum sanctis suis. Pugnate pro animabus vestris: & fideles vos exhibete in amore Christi. Audiens hæc Publius iussit eam alapis cædi dicens. Ausa es præsentem me filiis tuis ista monita dare, vt dominorum nostrorum statuta contemnant? Tunc Publius vocat primum nomine Ianuarium: promittens ei infinita bonapræsentia, si acquiescat, mala comminatus innumera, si sacrificare idolis contemneret. At Ianuarius respondit. Stulta suades me vero sapientia Dei conseruat, & faciet me hæc omnia superare. Statim iussit præfectus eum cædi & in carcerem trahi. Deinde singulos alios sigillatim alloquens, nec eos à fide Christi auertere valuit, vt pote constanter ei respondentes. Retulit igitur hæc Publius Antonino imperatori, qui iussit per varios iudices diuersimode eos torqueri. Nam primum, scilicet Ianuarium iudex vnus plumbatis occidit. Aliterum scilicet Fœlicem nomine, & tertium scilicet Philippum fustibus mactauit. Alium quartum nomine Syluanum præcipitio interemit. Alter iudex tres alios scilicet Alexandrum, Vitalem, Martialem capitalem sententiam subire fecit: matrem quoque eorum capite truncari fecit.

Sanctus quoque Pontianus in ciuitate Thuscie Spoletana passus est sub Antonino imperatore à iudice Fabiano, primo quidem virgis cæsus est, ita vt sanguis eius velut fluius emanaret. Secundo super carbones viuos nudis plantis incedens: sed nil læsus crucismunitus signaculo. Deinde in eculo suspensus vncinis ferreis laniatus: deficientibus ad hoc ministris ex cruciatu dolore. Postea duobus leonibus proicitur: sed hi ad pedes eius mansuecunt. Quod

S. Fœlicitas & septem filiorum vitam. Romanæ ecclæ Notarios scribit Io. Mola. in vfu. quàm edidit Sur. 1. 3. ex qua hæc de sumpta sunt. Fœlicitas filios suos quomodo viuere desiderat.

Ianuarius filius S. Fœlicitatis quam contemns.

Mors scilicet præm scilicet.

A.C. 140. populus videns cum admiratione exclamavit. Magnus est Deus Christianorum dimitatur sanctus Dei. Iudex autem timens seditionem iussit eum iterum in carcerem trudi, ubi angelica consolatione meruit confortari. Demum plumbo feruente perfusus & in nullo laesus gladio percussus martyr ad caelum ascendit.

Colitur. 14. Janu.

Antoninus Pius pop. Rom. imp. 16. im. perauit. a. 22. m. 7. d. 22.

Sex. Aur. Victor hac & multa alia de hoc imperator. prodit. Antonini Pij moderatio & probitas.

Euf. in Chro.

Elegans disputatio patri priuato, an si hio magistratui sit cedendum.

Galenus medicus.

Gal. in oratio. suaf. ad artes. c. 7. l.

Prolemaeus Astrologus quandovixit.

§. VII.

Veceffit ergo Adriano Antoninus Pius, quem siple sibi in filium adoptauerat, & generum suum habuerat. Fuit autem Romanorum imperator decimus tertius. Coepit autem imperare anno domini cxi. vno minus secundum Onuph. ab initio autem mandifecundum minorem computationem quam sequitur Vincen. in specu. histo. quater millesimo centesimo tertio. Secundum aliam maiorem quam sequitur Beda & 70. interpretes, quinquies millesimo. ccc. xxxix. Et imperauit annis 20. tribus. Hic (vt dicit Hugo Floria.) fuit vir peritissimus & natura benignus & ita tranquillus vt merito Pius diceretur. Nam ad illum extere gentes legatos misere. Indi scilicet, Baetri & Hyrcani, iustitia tanti imperatoris comperta. Erat enim carens appetentia gloria & ostentatione. Hic ararium opulentum reliquit, & rempublicam ampliavit & pater patrie appellatus est. Post mortem quasi Romulus colebatur. Hic dixisse fertur, malo exemplo Scipionis vnum ciuem seruare, quam mille hostes perimere. Et in omni regno retentis cautionibus debita relaxauit. Huius Antonini temporibus Apollonius Stoicus natione Chalcidicus, & Basilides Syropolitanus philosophi illustres habentur. Qui verissimi quoque Caesaris praecipuos fuerunt. Taurus quoque Berythius Platonicus secta philosophus clarus habetur. Ad istum philosophum leguntur (ait Helinandus) Athenas venisse visendi cognoscendique causa pariter Cretae provinciae praeses & pater eius sed priuatus. Tunc Taurus idem inuitauit tantum patrem primo, vt sederet. At ille dixit de filio. Sedit hic primus qui Romani populi magistratus est. Absque, inquit, prauidicio Taurus, tu interim sede dum conspicimus & quaerimus quid conueniat, te nescidere potius qui pater es, an filium, qui regit magistratum. Cumque ille resedisset, apposita est alia sella filio. Tunc Taurus iis, qui conuenerant verbum fecit de hac re inter cetera sic dicens. In publicis quidem locis & muneribus, patrum iura cum filiorum magistratibus aut potestati sunt collata, intorquescere debent paululum & etiam conuere. Sed cum extra rempublicam in domesticarumque vita sedetur, ambulatur, in conuiuio quoque familiari discumbitur, tunc inter filium magistratum & patrem priuatum honores publicos cessare, naturales autem & gentos conseruare aequum est. Hoc etiam tempore floruit Galenus medicus insignis, vt scribit Eusebius in chronicis. Hic scripsisse reperitur librum de Alchimia, cuius titulus est de ramo pomi congelati, de medicina verò libros plurimos. De eo sic ait Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum. Galenus doctissimus Hippocratis interpretis in exhortatione medicinae dicit athletas quorum vita & ars sagina est: nec posse diu viuere, nec sanos esse animalque eorum ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas nihil tenue, nihil celeste: sed semper de carnibus, & ructu, & ventris ingluuie cogitare, de consecra. distinc. §. nec tales. Circa illa tempora resulit Prolemaeus Astro-

logus vir mirabilis in mathematicis, praecipue in Astrologia, qui plus scripsit in ea, quam esset totum, quod esset scriptum ante eum. Scripsit Almagestum & Perispectium & in iudiciis Quadrupertium & Centiloquium, ubi inter cetera dicit. Vir sapiens, id est virtuosus, dominabitur astris: Hic Alexandriae nutritus fuit, fortis irae, cibi parcus, redolentis anhelus, vixit. 78. annis in Pannonia obiit.

A.C. 140.

Prolemaeus qualis.

§. VIII.

Antonino Pio successerunt in imperio duo filij Acius scilicet Marcus Antoninus qui & Verus, & Lucius Aurelius Commodus, vt refert Euse. in Chron. Hi primum aequo iure imperium administrauerunt cum vsque ad hoc tempus singuli Augusti fuerint, horum tempore excitata est quarta persecutio contra ecclesiam, multique martyrio coronati sunt. Ipsam autem persecutionem sequuta est lues magna, vt refert Vincen. in specu. histo. libro. 11. quae multas late provincias deuastauit, maxime Italiam adeo attriuit, vt passim villae & agri sine cultore & habitatore remanerent. Ab armis denique nulla vquam quies erat: sed per omnem Orientem & Illyricum, Italiam, Galliam bella feruebant. Terrae motus quoque non sine interitu ciuitatum & inundationes fluminum crebrescebant, lues etiam crebri & locuste agros infestabant. Euse. ait. Antonini temporibus, in quibus haec gesta referuntur, Marcum Aurelium fratrem eius Caesarem bella inferentem Germanis & Sarmatis: tradunt historiae, cum siti eius periclitaretur exercitus aestuantem & quarentem quid facto opus esset, reperisse in legione quadam milites Christianos, quibus (sicut & nostris mos est) flexis genibus obsecrantibus exaudivit Deum supplicationes eorum, & subito contra omnium spem largissimis imbribus perfusus exercitus quidem periclitantis, pro quo orauerant Christiani, sitim sedatam, hostes vero, qui iam exitaliter imminabant fulminibus crebris, & caelitus prolapsis ignibus effugatos. Quod factum refertur quidem ab historiis Gentilium: sed quod nostrorum orationibus id factum sit, non refertur. Quippe apud quos etiam cetera miracula, quae a nostris gesta sunt, fidem non habent. Nostrorum vero & Tertullianus hoc commemorat, & apud Graecos Apollinaris, qui & ipsam legionem, pro insignis facti miraculo mutato nomine vocitatum dixit ab imperatore fulmineam. Haec Euse.

M. Aurelius Antoninus & Lucius Aurelius Commodus. Verus Commodus. Quarta in Christianos persecutio. Ex epist. Sex. Aur. vict. Euse. in Chr. Persecutionem quantae cladis fecuta sit. Euse. 5. hi. ecel. c. 5. Christiani in exercitu M. Antonini Veri aquam impetrarunt.

Quarta in Christianos persecutio. Ex epist. Sex. Aur. vict. Euse. in Chr. Persecutionem quantae cladis fecuta sit. Euse. 5. hi. ecel. c. 5. Christiani in exercitu M. Antonini Veri aquam impetrarunt.

Tert. ad Scap. & in Apol. c. 5.

Victor cruciatus.

§. IX.

Horum tempore sanctus Victor a Sicilia, cum in conspectu Sebastiani iudicis Christi militem se esse diceret, & idolis sacrificare nolisset, iussit dux eius digitos confringi & ossa eorum euelli, quousque de cute eius exirent. Illum autem gratias agentem & infide permanentem iussit iudex in caminum ardentem mitti. Sed illo orante ignis eum non tetigit, neque fumus, & post triduum inuentus est viuus. Tunc dux fecit venenum confici mortiferum, & dari ei a malefico, vt ederet ex eo. At ille manducauit, & nil mali ex eo sensit. Tunc maleficus alia venena peiora obtulit. Cumque ille ea manduca-

a De his Martyr. Victor & Corona agit Sur. t. 3. ex Metaph. qui consentit cum vita que est M. S. codicib. vetustis quos sequitur D. Antoninus.

castet.

castet, & nil laesionis accepisset, magus ille combustis omnibus libris suis, & rebus temporalibus renuntians in Christum credidit. Iterum Victor admonitus cum sacrificare noller, iussit iudex neruos a corpore eius euelli: deinde in pudedis illius oleum bulliens mitti. Iterumque illi suspensio lampades ardentes applicari, & ad latera eius poni. Ille autem nil doloris sensit: sed a Deo confortatus est. Iratus iudex iussit acetum & calcem simul misceri & in guttur eius infundi, & post hoc oculos eius euelli. At illo dicente: Noli mihi parere, paratus sum enim omnia tormenta tua tolerare: iussit eum capite deorsum per triduum suspendi, quousque sanguis de naribus eius stillaret in terram: venerunt ergo milites post triduum vt viderent an adhuc viueret, & videntes eum caci facti sunt: sed orante sancto pro eis illuminati sunt. Qui redeunt ad iudicem omnia ei gesta narrabant. At ille iussit eum excoriari. Tunc vxor cuiusdam militis nomine Corona aetatis sexdecim annorum vel circa exclamauit voce magna dicens: Beatus es Victor & beata opera tua, sacrificium tuum sicut sacrificium Abel Deo acceptum est: quoniam te ipsum optulisti. Et post plura ait. Ecce video duas coronas de caelo venientes manibus angelorum deferri, ex quibus dabitur tibi maior, mihi autem breuior. Nam & si vas infirmum ego sum: spero tamen in regem Christum quod habeam hereditatem cum fortibus. Haec cum audisset iudex iussit eam vocari, & inuitari ad sacrificia. Cui illa respondit. Ego Corona vocor, & tu quaeris coronam meam perdere? Cumque noller acquiescere, iussit iudex militibus suis duas palmas adinuicem inclinari, illicque beatam Coronam vtriusque partibus ligari, & subito dimitti. Qui subito vt dimiserunt arbores, beata Corona scissa est in duas partes, sicque martyrium suum confidenter impleuit. Demum Victori iudex caput amputari fecit. Et lac pro sanguine de collo eius exiuit. Propter quae miracula multi crediderunt in Christum.

A.C. 140. Magus in caelum credit.

Corona mulier Christiana nam se proficitur.

Gen. 4.

Corona scissa in duas partes martyrium suum confidenter impleuit: collo eius exiuit. Propter quae miracula multi crediderunt in Christum.

Sanctus Concordius.

Sacerdos quotidie offert sacrificium laudis. i. Eucharistiam.

Colitur primo Ian.

Eodem imperante Antonino in ciuitate Cabillo nensi sub praeside Prisco sanctus Marcellus martyrio inaudito coronatus est. Nam cum praeses horraretur vt diis omnipotentibus Ioui, & Saturno & aliis immolare, prout imperatores statuerant, & ille responderet illa simulachra omnia fuisse homines mortales, & criminibus pollutos & dudum mortuos in infernum sepultos, quibus qui credit, in aeternum incendium cum eis pergit: se autem in Christum vt verè Christianum credere, Dei filium & mundi conditorem, Priscus inaudito crudelitatis exemplo plus quam furore insanens persecutoris, eum defodi erectum cingulotenus iussit [vt sepultura viuo esset ad penam, quae vita sanctis impenditur ad requiem.] Atque ita medius iam sepultus, sed totus viuus ad caeli regna festinas ferre supplicia non refugit: sed triduo in laudibus Christi omnipotentis domini & Dei sui amore & laudibus perdurans, terris interim terrena membra commendans, spiritum misit ad caelos. Idem tyrannus ibidem sanctum Valerianum post alia tormenta decollari fecit. Qui in caelum intuens vidit Christum sibi offerre coronam, qui ei dederat martyrij victoriam.

A.C. 140. De S. Marcello Cabilloensi de quo A. do in Marty. & Gre. Tur. de gl. mar. 62. 33. & Sur. ex MS. cod. tom. 5. ex quib. hae deprompta sunt.

De hoc S. Valeriano Ado in mart. Gre. Tur. de gl. mar. c. 5. & Vlu. col. 15. Sept.

§. X.

EO tempore Egecippus insignis habebatur secundum Eusebium: sed & Pinytus nobilissimus apud Creti inter episcopos fuit. Philippus etiam & Apollinaris & Melito Musanusque & Modestus & praecipuus Irenaeus, quorum omnium ad nos vsque apostolicae fidei & sanctae doctrinae praclarissima monumenta perlata sunt. Hieronymus de viris illis. Egecippus vicinus apostolicorum temporum, omnes a passione domini vsque ad suam aetatem ecclesiasticorum actuum texens historias, multaque ad vtilitatem legentium pertinentia, hincinde congregans, quinque libros composuit sermone simplici, vt quorum vitam sectabatur, dicendi quoque exprimeret characterem. Asserit se venisse suo Aniceto Romam, qui decimus post Petrum episcopus fuit, & perseuerasse ibi vsque ad Eleutherum eiusdem vrbis episcopum, qui Aniceti quondam diaconus fuerat. Praeterea aduersus idola disputans quo primo errore creuissent subterxit historiam [ex qua ostendit qua fuerit aetate. Ait enim tumulos mortuis templaque fecerunt sicut vsque hodie videmus, a quibus est Antinous seruus Adriani Caesaris.] Dionysus Corinthiorum episcopus tanta eloquentia & industria fuit, sicut episcopus vt non solum suae ciuitatis, & provinciae populos: sed & aliarum prouinciarum & vrbium episcopos epistolis erudit. Ex quibus est vna ad Laedem omnios, alia ad Athenienses, tertia ad Nicomedienfes, quarta ad Cretenfes, & plures aliae ad diuersa loca. Theophilus sextus Antiochenae ecclesiae episcopus sub imperatore Marco Antonino librum contra Marcionem composuit qui vsque hodie extat: feruntur etiam & ad Antiochum tria volumina, & contra haeresim Hermogenis liber vnus; [legit etiam sub eius nomine] commentarios in euangelium & prouerbialia Salomonis. Apollinaris Asiae Hieropolitanus De Apollinari episcopo sub eodem Antonino floruit, cui & insigne volumen pro Christianorum fide dedit. Extant & alij quinque aduersus gentes libri, & de veritate duo, & aduersum Cataphrygas [tunc primum exortos, cum Priscilla & Maximilla infans vauit, incipiente Montano.]

Euse. 4. ca. 21.

De Egecippo.

Hieron. in Catal.

Dionysus.

De Dionysio episcopo Corinthiorum.

Hieron. in Catal.

De Theophilo Antiochenae ecclesiae episcopo.

De Apollinari episcopo.

A. C. 181.

476

§. XI.

Mors L. Aurelij Commodi. Ex epit. Sex. Aure. vi. c. ex. cetera.

Verona ciuitas.

L. Aelius Aurelius Commodus 18 imperator Theodotion facre scripturae interpres. Euse. in Chron. Fronto.

Vita impura Lucij Aureij Commodi.

Euseb. h. eccl. ca. 21.

Apollo-nius.

Apollo-nius Romanus Senator edita nostris dei defensione capite multatur.

DE morte amborum imperatorum. Aurelius dicitur Antoninus (vt ait Hugo Flo.) dum in vehiculo cum fratre veheretur anno imperij sui vndecimo causa morbi quam Graeci ανωνιδία vocant, suffocatus est. Quo defuncto Marcus Antoninus solus paucis diebus reipublicae praefuit. Fuit autem vir tanta seueritatis: vt ab infantia vultum nec ex latitia, nec ex merore mutauerit. Hic ciuitatem constituens à suo nomine Veronam nominauit, quia Antoninus Verus vocabatur. Huius tempore simulachrum marmoreum moueri visum est: & aenea statua Herculis sudasse per multos dies. Leges seueriores nouis conditionibus temperauit. Per omnes enim prouincias tributa donauit: omniumque fiscalium negotiorum calumnia monumenta simul congesta in foro incendio dedit. Hic decimus quartus imperator ab Augusto. in Pannonia constitutus repentino morbo obiit. Ob cuius honorem templa & columnae & alia multa condita esse reperiuntur. Huic successit Lucius Aurelius Commodus filius eius. Temporibus Antonini Veri floruit Theodotion diuinæ legis interpres scilicet ex Hebraeo in Latinum. Et Atticus philosophus Platonianus. Eusebius, Horum imperatorum temporibus Fronto orator insignis habetur, qui Marcum Antoninum Verum Latinis literis erudiuit. Seleucia Syriae vrbs cum trecentis millibus hominum à Romanis capta est. Eo tempore Smyrna vrbs Asiae terramotu corrui. Ad cuius instaurationem remissio decemnalium tributorum data est. Tanta pestilentia per totum orbem fuit, quod pene vsque ad internitionem Romanus exercitus deletus est. Aurelius igitur Commodus patre defuncto imperauit annis 13. Hic (vt ait Hugo Floria.) luxuria & obcenitati deditus, interfecit plurimos senatorum, illos tamen maxime quos animaduertit industria, vel nobilitate praecellere. Ea tempestate inquit Euse. lib. 5. pax ecclesiis per omnem terram propagatur, & sermo domini ex omni genere hominum ad agnitionem & pietatem Dei summanimas congregabat. Denique multos in vrbe Roma ex illis illustribus & praedictibus uiris cum filiis & vxoribus atque omni pariter familia sociati ad fidem. Sed hoc non aquis oculis ille antiquus humana salutis hostis aspexit. Vnde & in vrbe Roma Apollonium quemdam virum in fide nostra & in omnibus philosophiae eruditionibus illustrem ad iudicium pertrahit, accusatore ei fulcitate quodam infelicissimo & desperatae salutis ho-

a Mortuo L. Aurelio Vero Antonino, postquam per octo annos imperium vna cum fratre M. Aurelio Antonino administrarat, hic M. Antoninus superstes 18. Pop. Rom. imperator ab Onuph. constituitur, qui postea L. Aurelium Commodum primo Casarem & postea Augustum pari secum iure regnantem nominauit: hoc denique M. Aurelio Antonino mortuo cum vna cum filio Commodus partim Casare & partim Augusto decem annos regnasset, imperium suscepit L. Aurelius Antoninus Commodus qui in hoc ordine 19. Pop. Rom. imperator dicitur, imperauit autem solus ann. 12. m. 8. d. 15. Onuph.

b Symmachus ex Samaritano Iulianus & Ebionius sacra Biblia tertius post 70. interpretes in Graecam linguam conuertit. Nam vixit sub M. Antonino Vero, cum Theodotion non nisi circa initium Commodi secundum agnitus sit. Geneb.

A mine. Exhortatur Appollonius vt defensionem suam pro fide sua quam audente senatu atque omni populo luculenter & splendide habuerat, ederet scriptam. Et post haec secundum senatusconsultum capite plexus est. Ita enim à prioribus lex inquisitissime promulgata censebat.

§. XII.

Philippus autem illustrissimus vir Romanus ab imperatore Commodus in Aegyptum directus est, vt Alexandriae praefecturam ageret. Quisecum duxit vxorem & duos filios mares ac vnam feminam filiam nomine Eugeniā, quae liberalibus literis perfectissime erat erudita. Et quia pulchra erat valde corpore, pulchrior tamen castitate, cum à multis appeteretur in coniugium, omnino obstitit. Iam enim licet sub paganissimis parentibus ageret vitam, animo Christiana esse coeperat. Cum ergo quadam die cum Proto & Hyacintho eunuchis, cum quibus erudita fuerat, extra ciuitatem Alexandriae per suburbia discurreret, vbi morabantur Christiani, audiuit Christianos psallentes & dicentes illud psal. Omnes dii gentium idemonia &c. Et firmans se & suspirans ait ad Protum & Hyacinthum eunuchos suos, Philosophorum syllogismos vano labore perstrutati sumus, Aristotelis argumenta, & Platonis ideas, & quicquid poeta cecinit, quicquid orator inuenit, quicquid philosophus cogitauit, cuncta haec sententia excluduntur, quae tripudiantes Christianos audiuius dicentes. Omnes dii gentium idemonia. Diutissime ergo vim carminum considerans ait: Si nolumus perire, credendum est. Cumque de Deo vero mutuo sermone simul tractarent, fit concordia fidei, & ordo queritur, quo possit sancta fuga statui, & fides recta teneri. Qui cum intellexissent quemdam sanctum virum ibi esse episcopum nomine Helenum, decreuerunt ad illum accedere. Hic autem Helenus ab infantia fuerat Christianus & in monasterio postea enutritus & tanta sanctitate, vt prunas arduas in chlamyde sua deferret illas. Et ipso iam facto episcopo Heliopoleos, cum quidam Zereas nomine magus populo predicaret, dicens se à Christo missum: Helenus autem in conspectu populi cum eo disputaret ad deregendum eius saltitantes, & magus verbis suis populo iam videretur superior, dixit Helenus coram omnibus. Incendatur ignis in medio ciuitatis, & intremus simul, & qui non fuerit adustus, hunc credamus quod miserit Christus. Quod dictum cunctis placuit. Accenso igitur igne, Helenus primus intrauit hoc mago postulare. Cumque iam per mediam horam in eo permansisset, nec in capillo adustus nec in veste, Sanctus Helenus mandauit vt & Zereas iam intraret. Ille vero cum reluctaretur, populus eum tradidit igni. Cumque vri ceperet: sanctus Helenus eum semivultum eripuit de flamma: sed à populo expulsum est à regione illa. Cum autem senex ille Helenus foeminarum nullam ad diuersorium suum accedere sineret, vt eum audire posset & alloqui: sumpto virili habitu & tonsa capillis vt iuuenis Eugeniā cum dictis eunuchis accessit ad ipsum episcopum, cui totum dominus reuelauerat de aduentu eorum. Petentibus ergo illis humiliter sanctum baptisma, ac etiam recipi in monasterio, dicentibus se esse germanos de vrbe Romana, desiderium eorum impletum est, licet Helenus cognouisset illam esse foeminam & illos seruos eius,

De S. Eugenia quae se xum menica, virum se dixit: eius historia ex Metaph. habet Sur. tom. 6. & habetur cum viris patrum alph. 14. Protus & Hyacinthus Eugenia virginitatis eunuchi. Psal. 95. Omnes profani voce confunduntur omnes dii gentium idemonia.

Helenus sanctus episcopus Heliopoleos vixit mirae sanctitatis.

Eius cum mago certamen.

Eugenia ad S. Helenum baptizanda se confert.

A. C. 182.

Eugenia in monasterio conuersatio.

Mat. 18.

Melantia matrona nobilis euatur ab Eugenia.

Melantia quomodo tentat Eugeniā.

Eugenia in monasterio conuersatio.

eius, quod & eis manifestauit, tamen confortans eos baptizatos recipi fecit in monachos. Pater vero eius cum tota familia cum in domum non reuertetur, de ea diligenter perquiri fecit per regionem illam, & cum inueniri non posset, per pythones & aruspices demones consulentes responsum est, quod diu eam in caelo rapuissent in numero dearum assumptam, propter quod parer simulachrum aureum ei fieri fecit. Ipsa vero in dicto monasterio virorum, in habitu virili permansens & animo, in diuinis eruditionibus ita profecit, vt intra secundum annum omnes scripturas dominicas retineret. Tanta erat ei tranquillitas animi, vt vna ex numero angelorum diceretur ab omnibus. Erat omnibus omnium tristitem consolabatur, laeto congaudebat, ita sententiam mitigabat. Tantamque gratiam à domino consecuta erat, vt quemcumque in dolore positum visitaret, statim omnis dolor recederet & salubritas adueniret. Tertio autem anno decedente abbate monasterij illius ab omnibus Eugeniā eligitur. Tunc illa metuens contra regulam viris se foeminam aliis praeponi, iterumque timens ne omnes vnanimiter hoc precantes contemneret, ait: Videamus quid dominus praecipiat in hac nostra electione. Si quis inquit vult esse primus, sit omnium nouissimus. Ecce vestris praecipis obtemperans decreui primatum suscipere, & domini iussioni obediens vltimum me constituam charitati vestrae. Igitur omne opus monasterij, quod infima persona exercere solet suscipit in omnibus, aquam portare, ligna concidere, immunditias remouere. Deoque tam chara esse cepit vt daemones ab obsessis corporibus eiiceret, & caecorum oculos aperiret. Cum autem quaedam matrona Alexandrina ceteris praestantior Melantia nomine per annum & amplius quartana vexaretur, audita eius opinione venit ad Eugeniā. Quam cum illa oleo perunxisset, mox abundantiam fellis euomens sanata est. Et cum illa tres scyphos solidis repletos ei misisset, remisit dicens. Abundamus & superabundamus: sed precor pauperibus distribue. Et illa veniens constriata cepit rogare vt reciperet. Et dum circa ista fit assidua ad visitandum, non deprehendens eam foeminam iuuentutis elegantia decipitur, & in eius concupiscentiam labitur, & putant eam amplioris pecuniae cupidior esse, infinitam ei offert. Sed videns omnia illam repellere, cepit alloqui secreto iis verbis. Quid te inanis abstinentis maceras, & perdis florem gratis sine iuuentutis, quasi Deus tristes diligit, & sua delectamenta contemnentis foueat, ac solum hominum cruciatibus delectetur. Videmus eius abuti donis. Igitur afflictionibus finem pone, & laxiora tempora suscipias. Talia dicente Melantia, Eugeniā volens animam eius à laqueis diaboli eruere ostendebat ei desideria mundi misera, & dum teneri putantur, fugere, & vnus puncti delectamentum aeterna detrimenta inducere. Sed Melantia haec surda aure audiebat, & solite agens quatenus eam irritaret, languorem simulauit & vt visitaret infirmam rogari fecit. Quae cum ex pietate ad eam fuisset ingressa & sederet, obsecrans amplicibus infelix Melantia tentare illam cepit, & verbis procaecibus ad crimen hortari. Cui Eugeniā. Recte Melantia (inquit) vocaris, quia nigredine perfidiae plena es, & te habitaculum magnum diabolo praeparasti. Discede à seruis Dei deceptrix illecebrosa, nos enim aliter militamus. Sicque illi miseram exprobrans, eam dimittit

tens recessit. At illa deceptionis suae pudorem non ferens: seque detegi timens, nisi ipsa prior detegeret, Alexandriae praefectum adiit, scelestum iuuenem Christianam religionem simulantem denuntiat, quia cum medendi gratia (inquit) à me vocatus esset in infirmitate, eo quod diceretur peritus in arte, impudenter ausus est mihi loqui, & ad crimen hortari, & nisi vocem dedissem & ancillae meae solatio liberata fuisset, sua me libidine captiuasset. Praefectus haec audiens, & furens statim ad monasterium destinauit famulos suos iubens Eugeniā cum suis vinculos duci, & praesentatos eos in diuersis custodiae carcerum mandauit includi impudente fama per totam Aegyptum diffusa. Omnes credebant, omnes condemnabant, omnibus videbatur verisimile Melantiam illustrem foeminam mentiri non posse. Constituta igitur die conueniunt ciuitates in viciniam positae vt videant ferarum morsibus tradi corruptores. Aprantur eulei, verbera, flammæ, tortores, & carera quae cordis abscondita solent extorquere, praeparantur. Et adducta Eugeniā, ait coram omni populo Philippus praefectus. Dic sceleratissime Christianorum, Haec Iesus vester vobis tradidit, vt operam corruptioni detis, & fraudulenta astutia pudorem matronalem capiatis? Eugeniā autem capite demisso, ne posset agnosci respondit. Deus meus Iesus Christus cui seruit castitatem docuit, & Mat. 19. eam seruantibus vitam aeternam promittit, [hanc autem Melantiam falsam testem possumus declarare: sed melius est, vt nos patiamur mala, quam illa, dum conuicta fuerit aliquid patiatur, ne & fractus patientiae nostrae depercat: sed tamen si per victoriam principum testetur vestra sublimitas, quod non in eam ipsam retorqueatis sententiam, nunc probabimus crimen redundare in eam. Cumque hoc praefectus promississet ad Melantiam, ait. O Melantia nigredinis nomen, tenebrosa Melantia, praecipue ancillam tuam adduci, vt possint ex ore eius refutari. Cumque adducta fuisset ancilla, cepit ab ea subornata dominae suae testimonium contra Eugeniā ferre, ceterique de familia eius. Iratus autem praefectus ait. Quid adhuc insauiste dicturus es quem tot reuincunt testes? Ad haec Eugeniā ait, Tempus est loquendi, quia transit tempus tacendi. Tanta quidem est virtus nominis Christi, vt & foemina in timore eius postea virilem obtineant dignitatem. Ego igitur foemina viriliter agendo, virum gessi, virginitatem quae in Christo est fortiter amplexando. Haec dicens tunicam qua induta erat à capite vsque deorsum scidit, & foemina apparuit. Et subdidit. Tu quidem secundum carnem mihi es pater, Claudia mater, fratres mei hi duo qui tecum sedent Auirus & Sergius. Ego autem pro amore Christi mundum cum suis deliciis respui. Et ecce Protus & Hyacinthus eunuchi mei, cum quibus scholam Christi ingressa sum. Agnoscentes igitur eam pater, mater, fratres & serui cum lachrymis amplexibus eius in excelso pro tribunali collocatur, & ab omni populo acclamatur. Vnus est verus Deus Christianus, qui est verus Deus Christianorum. Et ne tanto gaudio populi deesset probatio castitatis, visus est ignis de caelo descendens, qui Melantiae domum ita circumdedit, vt nec vestigium alicuius, quod ad eam pertinere, remaneret. Fit ergo gaudium populi cum timore Dei. Baptizatur Philippus praefectus, Claudia eius vxor, &

A. C. 182.

Melantia accusat Eugeniā.

Eugeniā cum suis vinculos duci, & praesentatos eos in diuersis custodiae carcerum mandauit includi impudente fama per totam Aegyptum diffusa.

Mat. 19.

Eccle. 3.

Eugeniā seipsam prodit.

Eugeniā liberauit.

A. C. 182. **Philippus episcopus ordinatur.** vxor, & filij, omnis familia, innumerabilisque multitudo paganorum ad Christum conuertitur. Suscipiunt Christiani priuilegia, & omnis Alexandria fit ciuitas, quasi vna ecclesia seraturque omnibus ciuitatibus gaudium & dignitas nominis Christiani effluerebat. Interea omnis Alexandria] conspirat in episcopatum Philippi. Deponitur ab imperatore Philippus à prefectura propter Christianismum assumptum: sed à fidelibus in episcopum electus ordinatur. Qui ieiuniis & orationibus vacans & aliis sanctis operibus demum martyrio coronatur. Sed Eugenia cum matre & fratribus, & Proto & Hyacintho reuersi sunt Romam. Quæ plurimos verbo & exemplo traherat ad fidem. Et inter alios quamdam nobilissimam virginem desponsatam illustri viro nomine Pompeio. Virgo autem dicebatur Bassilla. Quadam autem die ait Eugenia ad Bassillam. Reuelatum est mihi à Deo, quod te magnum virginitatis præmium expectat. Et Bassilla ad eam. Et mihi reuelatum est, quod martyrij coronam duplicem accipies, vnam quam apud Alexandriam pro iustis laboribus acquisisti, & aliam, quam ex effusione sanguinis acceptura es. Tunc Eugenia residentibus simul sanctis virginibus multis sermonibus eas de castitate seruanda admonuit, & eas domino commendans discessit ab eis. Eadem die vna ex ancillis Bassillæ accusauit eam apud sponsum suum Pompeium quod Christiana effecta esset sponsa sua, nec ei nubere vellet, & hoc per Protum & Hyacinthum factum esset magicæ artis doctores. Pompeius postquam percepit sponfam suam nolle eum vel videre, asserentem se Christo integrum corpus custodire velle, furens ipse prostrauit se coram imperatore dicens. Sacratissimi principes Romanis vestris succurrite, & deos novos quos Eugenia de Aegypto adduxit secum ab hac vrbe pellite. Ecce Christiani coniugum gratiam separant, sponsantes sibi affodiunt, inuenti sunt ab eis dii qui nasci homines prohibeant. Tunc decreuit imperator, vt Bassilla aut sponsum reciperet, aut gladio feriretur. Eugenia vero aut numinibus sacrificaret, aut crudeliter interiret. Cum autem Bassilla sponsum recipere renueret dicens se sponsum habere Christum Dei filium, regem regum, quia ex regio genere erat & publice audiri non poterat, intra domum gladio transuerberata est. Protus vero & Hyacinthos ducti ad templum Iouis cum cogentur ad immolandum ei, ceciderunt simulachrum ad pedes eorum, & ita comminutum est, vt vbi fuerit non compareret. Quod præfectus Nicetius attribuens non virtuti Dei: sed magicæ arti fecit eos decollari. Idem præfectus accersita Eugenia cepit ab ea inquirere de artibus magicis. Cui illa constanter respondit. Confiteor tibi quod ars nostra, maior est arte magica. Nam magister noster habet patrem sine matre, habet matrem sine patre, habet vxorem virginem quæ sibi quotidie filios creat, & in amore eius omnino perdurat. Cum autem ducta fuisset ad templum Dianæ vt immolaret, ea orante terramotus factus est, & templi fundamenta cum idolo subuersa sunt. Tunc fit concursus populi Romani, & sermo de ea in varia fertur, aliis innocentem & sanctam, aliis magicam affirmantibus. Relatione autem facta à præfecto imperatori super his, iubetur Eugenia saxo alligata in Tyberim iactari. Quo facto statim saxum disruptum est, & Eugenia super sedens ita fluuiali aqua ferebatur, vt omnibus appareret illum esse

A cum ea in flumine, ne absorberetur, qui cum Petro fuerat in mari, ne mergeretur. Iterum inde sublata in thermarum fornaces mittitur, quæ statim extinctæ sunt. Post hac in tenebrosam carcerem mittitur per viginti dies sine luce & cibo ibi dimissa: sed quotidie abundabat ibi splendor. Saluator etiam ibi apparuit, de cuius manu panem niuei candoris accepit, confortans eam. Die autem natalis domini missus est spiculator qui eam in carcere percussit. Cuius corpus non longe ab vrbe in proprio prædio sepultum est: vbi multos ipsa sepelierat. Claudia autem mater eius cum ad sepulchrum eius cum lachrymis oraret apparuit ei Eugenia cum veste auro texta in medio multitudinis virginum, consolans eam & dicens patrem scilicet Philippum & virum suum in numero patriarcharum collocatum, & ipsam sequenti die dominica à domino in cælo suscipendam. Quæ domum remeans filiis suis in domino instructis, die præfata emisit spiritum, ipsamque filij sepelierunt iuxta Eugenia. Et in timore domini proficientes post conuersionem multorum paganorum per eos factam migrarunt ad regna cælorum. Et notandum quod ista Eugenia simulando se virum, vt reciperetur in monachum, & assentendo vt præficeretur in Abbatem, licuit iure poli, non iure fori. Inspirata enim fuit ad hoc, à spiritu sancto, cuius lex non subicitur legi humanæ 19. quæst. 2. duæ sunt leges. Vnde huius exempla sequi non licet, nisi qui haberet ad hoc specialem inspirationem à spiritu sancto, & sibi esset certum. Vna regula iuris in 6. de regu. iu. Quæ à iure communi exorbitant, in consequentiam non sunt retrahenda. Sed & tunc temporis nondum erant instituti canones ista prohibentes.

§. XIII.

T Emporibus quoque Commodi saeuente persequutione in Christianos, adueniente natali die ipsius Commodi edictum ab eo exiit, vt omnis plebs Romanæ vrbs in vnum conueniret, & in laudem Herculis & Iouis pompatica voce acclameret. Quod & factum est. Nam rex sedem ascendens publice indutus chlamyde regia cum mitra adorauit auream statuam Iouis. Et omnis populus acclamauit. Protector esto Hercules reipublicæ, & defensor libertatis Romanae. Eo tempore morabantur in quodam vico aliqui Christiani nominis cultores, & inter ceteros Eusebius Vincentius Peregrinus ac Potentianus, qui omnia sua pauperibus erogauerant, vt expeditus Deo seruirent pro eorum desiderantes. Hi audito edicto Commodi per vicos discurrebant, omnibus prædicantes vt recederent à cultura demoniorum & penitentiam agentes crederent in Deum trinum & vnum baptismum suscipiendo. Ad horum doctrinam compunctus quidam senator Iulius nomine credidit in Christum cum domo sua, & baptismum per Rufinum presbyterum suscepit, adeo feruens effectus vt pro Christo mori optaret. Quod cum audisset Cæsar eum ad se iussit adduci, eique ait. Iulius qualiter amens effectus es, vt deserens Iouem & Herculem sequaris nescio quam amantiam vanam? Cui viriliter respondens Iulius ait. Tu simul penas cum diis tuis sustinebis, quos vano errore deos esse temerario ore mentiris

A. C. 182. Mart. 14.

Eugenia moritur 25. Dec. & colitur. Claudia.

Quomodo licentia Eugenie mentiri se sum & in Abbatem præfici.

Commodus contra Christianos concitatur. Hæc habet Vinc. in specul. l. 11. c. 119. & trib. sequet.

Eusebius Vincentius Peregrinus & Potentianus de quibus A. do in mar. 4. r. & V. u. coluntur 25. Aug.

Iulius Senator conuersus ad Commodum adducitur.

A. C. 19. mentiris. Confusus Cæsar cuidam magistro pedum Vitellio nomine commisit causam huius exquirendam, et si sacrificare Herculi nollet, eius facultates auferri, & morte damnari. Suscipiens autem cum Vitellio, animo ferus, & omnibus vitiiis obsessus, eum in carcerem truxit. Et post triduum ante tribunal suum ipsum nudum & catenatum adduci fecit, ad sacrificandum exhortans diis eorum ne periret, nec haberet in quo consideret. Respondit Iulius. Fiducia mea vita æterna est, spes mea Christus est qui te cum principe tuo damnabit in æternum. Ob quæ furore repletus Vitellius iussit eum tandiu sustibus cadi quousque spiritum exhalaret. Huius corpus occulte rapientes Eusebius cum aliis supra nominatis illud deuote sepelierunt. Hoc audiens Vitellius fecit illos capi. Cumque adducti se faterentur illum sepelisse, nec timere minas eius: sed omnibus votis pro Christo pati affectare, iussit Vitellius eos in oculis suspendi, & nervis & fustibus cadi. Cui Eusebius. Ante deficiet tibi ad torquendum nos tempus, quam mihi deficiat in Christo persistens animus. Dixit autem Vitellius ad astantes. Isti securi de arte magica in tormentis gaudent. Respondit autem Vincentius, Nos gaudemus & exultamus in Domino Iesu Christo. Deinde cum iussisset Vitellius flammam lateribus eorum applicari, illi alacres effecti dicebant, Gloria tibi Domine, qui nostua visitatione circumdas, Vnus verò ex carnificibus nomine Antoninus oculis intentis, eminus vidit cum spongia iuuenem stantem, fulgore nimio coruscantem, eorum latera extergentem. Tunc emissit vocem ingenti gaudio capiti clamare. Vnus est verus Deus Christianorum, quem hi euidentissima ratione prædicant. Video Angelum Domini circumstantem eos, & à pressura flammaram protegentem. Tunc iudex vult leo feruens cepit clamare dicens. O ars magica, o seductores, qui alienauerunt mente sua hominem clarissimum in republica. Deuouitque statim Antoninus se in Christum crediturum, & ad Rufinum presbyterum accedens baptismum suscepit. Deinde Vitellius de oculis depositis ait. Vt quid vobis istis ita crudelis estis: cur non deponitis insaniam vestram, adorantes eos quos principes iusserunt, vt fruamini nobiscum vita ista? Beatus Vincentius respondit. O infelicissime omnium, tu es crudelis, qui tibi ipsi non parcis, nos iam in gloria constituti sumus, tu verò cum principe tuo in gehennam peribis. Tunc Vitellius præcepit linguam sancto Eusebio abscindi. Accurrens autem Antoninus clamabat, dicens. O Vitelli miserrime, quid tibi cum iustis istis, cur eos crucias? Cæpit autem Vitellius sanguinem ex ore vomere. Athleta tamen Domini Eusebius post abscisam linguam laudes in excelsis Christo dabat. Antoninus autem iussu Vitellij ductus à carnificibus via Aurelia decollatus est. Eusebius autem cum focis post macerationem suppliciorum, in carcere trusus fuit. In quo apparetis eis sanctus Iulius eos confortauit prædicans conuersionem custodis carceris. Accessit autem ad eos in carcere positos sacerdos capitoli nomine Lepulus, vt instrueretur à sanctis martyribus, & baptizaretur, erat autem cæcus. Qui eruditus in fide, baptismum accepto lumine recepit. Quo miraculo viso custos carceris baptizatus est. Demum facta relatione de iis Commodi imperatori, iussit eos non deos adorarent plumbatis tan-

A diu cadi, quousque spiritum exhalarent. Quod factum est, & in Domino quiescerunt. Porro Commodus imperator Collosi capite sublato (vt ait Eusebius in Chron.) suæ imaginis caput iussit imponi. Item Commodus multos nobilium interfecit, & spectacula populo Romano præbet insignia. Incendio Romæ facta palatium, & aedes Vestæ deæ plurimæque vrbs pars solo coequatur. Flagitia (inquit Hugo Floria.) Aurelij Commodi imperatoris vrbs pena profecuta est. Nam capitolium fulmine ictum est: ex quo inflammatio facta Romanam bibliothecam rapaci turbine concremauit. Porro Cæsar Commodus cunctis incommodus, in domo Vestiliani strangulatus, interit.

A. C. 19.

Oros. l. 7. c. 16.

Oros. ib. & c. 17.

Seuerus in Britanniam transiit.

Quinta contra Christianos persecutio. Leonides Origenis pater.

Mores Seueri.

§. XIII.

A LIVS autem Pertinax senex à senatu imperator creatus est. Hic imperator secundum Eusebium obsecratus à Senatu, vt vxorem Augustam Cæsarem appellaret contradixit, sufficere restatus, quod ipse regnaret inuitus. Erat enim septuagenario maior cum præfecturam vrbs ageret, & ex senatus consulto imperare iussus est. Tandem Iuliani iurisperiti scelere occisus est. Quem postea Seuerus apud Miluuium pontem interfecit. Iulianus autem qui sibi Romanum vsurpauit imperium, imperauit septem mensibus (ait Hugo) Sicque inter Pertinacem & Iulianum eius imperij successorem vnus annus absumptus est. Seuerus igitur genere Apher, qui se ex nomine imperatoris quem occisum vltus fuerat, Pertinacem voluit appellari: Romanum consequutus imperium, imperauit annis decem & octo secundum Hug. hic fuit natura saeuus, multique bellis lacesitus. Fortissimè quidem rem publicam, sed laboriosissime rex. Nam Pescennium nigrum qui in Aegypto & Syria ad tyrannidem aspirauerat interfecit. Iudeos & Samaritas rebellare conantes superauit, Parthosque & Arabes coercuit. Et ad extremum Claudio Albino, qui se in Gallia Cæsarem fecerat, Lugduni interfecto in Britanniam bellum transtulit, ibique magnis grauibusque bellis sæpe gestis insulam recepit. Quam & vallo & turribus crebris per centum triginta duo millia passuum à mari vsque ad mare comuniuit. Hic etiam post Neconem quintam in Christianos persecucionem exercuit, qua persecucione plurimi sanctorum per diuersa loca, & prouincias passim referuntur. Inter quos fuit Leonides pater Origenis, qui pro Christo capite plexus tenebat adhuc ætatis Origenem filium dereliquit, qui Origenes decimum octauum ætatis suæ annum agens Grammaticam docens, inde sibi necessaria procurabat. Censum enim Leonidis patris sui qui maximus fuerat: regio fisco per proscricptionem sociatus erat. Cæpit autem Seuerus imperare anno Domini centesimo nonagesimo quarto secundum Euseb. in Chron. Hic etiam Seuerus fuit acer ingenio, & Græcis & Latinis litteris sufficienter instructus, & ad omnia quæ intendisset in finem perseverans, beneuolentia verò in quos se inclinasset mirabili atque perpetua, ad quærendum diligens, & ad largiendum liberalis: & in amicos & inimicos pariter vehemens. Hic primo fuit aduocatus. Primus & Prima pars Hist. Ant. R vltim

A.C. 200. vltimus ex Aphrica imperauit. ^a Cui successit in imperio filius Antoninus Caracalla. Cum enim Seuerus decedens apud Eboracum reliquisset duos filios, scilicet, Antonium qui & Bassianus dicitur, & Getam. Geta hostis publicus iudicatus interit, & imperium Antoninus sumpsit. Qui Caracalla cognominatus est propter genus vestis, quod Romae erogauerat, Cui Antonino successit in imperio Alexander.

Imperium tamen post Caracallam à Macrino & Diadumeno fuisse administratum, & post eos ab Heliogabalo, cui successit Alexander, omnes tradunt historiographi.

a Post mortem Seueri imperatoris duo eius filij Antoninus qui & Caracalla & P. Septimius Geta aequo iure Rom. imperium administrarunt a. 1. d. 22. & sic hi duo in numero imperatorum sunt 23. Occiso autem Geta solus imperauit Caracalla a. 5. m. 1. d. 12. & est in ordine imperatorum 24. Ex Onuph.

§. XV.

DE Narcisso & Alexandro Hierosolymorum Episcopis, qui fuerunt circa tempora Victoris papae & Seueri imperatoris. Hic Narcissus cum in die solemnium paschae oleum decesser luminaribus, cumque illud per ministros innotuisset, maior maximus plebi fuit, sed Narcissus fide fidens ministris imperat haurire aquam, sibi que deferri. Aquam vero sibi delatam post orationem benedixit, & infundi luminaribus praecipit. Tum repente miro & saeculis inaudito genere virtutis, natura aquae in olei pinguedinem versa splendorem luminum etiam solito reddidit clariorem. Cumque esset iusti & recti indeclinabiliter tenax, quidam homunculi nequam male sibi conscij, metuentes ne criminum suorum si arguerentur non possent effugere vindictam, praueuunt, & factionibus circumuenire parant eum, cuius iudicium verebantur. Coccinant igitur aduersus eum infame fati & noxium crimen, conueniunt auditores: testes ex semetipsis producant, qui sub sacramento iuramenti, quae obiciebantur confirmarent. Quorum vnus testis, ita non igni consumeretur vera se dicere testatur: alius ita ne morbo regio corrumpetur: tertius ita ne luminibus priuaretur. Et quamuis nec iuramenti illis quidem quicquam fidelium & Deum timentium crederet: eo quod vita Narcissi, institutio ac pudicitia nosceretur ab omnibus, ipse tamen eorum quae mota sunt indignitatem & molestiam non ferens, simul & secretam ac philosophicam vitam semper habere desiderans, subterfugit ecclesiae multitudinem, & in desertis locis & agellis secretioribus delitescit annis quam plurimis. At non ille magnus diuinae prouidentiae oculus quiescit in longum: sed in impios vltionem per ea ipsa, quae sibi in perituri statuerant maledicta molitur. Primus namque ille testis parua ignis scintilla noctis tempore domo sua succensa, cum omni genere, omnique familia sua flammis vlticibus conflagrauit. Alius repente ab imis pedibus vsque ad summum capitis verticem morbo regio, quem fuerat imprecatus, repletur atque consumitur. Tertius autem priorum exitum videns, & oculum diuinum non selatuisse perspiciens, prorupit in medium, & audientibus cunctis sera poenitentia vniuersum con-

De Narcisso Hierosolymitano episcopo. Euf. l. 6. c. 7.

Aqua in oleum vertitur.

Hic de pernis affliguntur, quas sibi fuerant imprecati

tumacis sceleris pandit ordinem. Tantis autem lachrymis immani commisso facinus desert, & intantum die noctuque durat in fletibus vsquequo luminibus orbaretur. Hi igitur figmenti sui poenas humifmodi dederunt.

Narcissus vero cum iam desertum petisset, ac locis semet secretioribus abdideret, vt vbi iam degeret nullus agnosceret, necessarium visum est Episcopis, vt alium pro ipso ordinarent, cui nomen erat Dius. Cuique cum paruo tempore praefuisset ecclesiae, successit Germanion, & Germanioni Gordius. Tunc ecce subito velut rediuius caeloque redditus ex improuiso apparuit Narcissus, & rursus à fratribus ad praesidendum ecclesiae rogatur. Veruntamen cum ipse iam senior pontificatus ministerio sufficere non posset, Alexander quidam genere Capadox, vbi erat praerelar vrbis episcopus, Hierosolymam adorandi & sanctorum locorum visitandi gratia properauerat, ostensus est euidenter à Domino non solum ipsi beato viro Narcisso: sed & aliis plurimisper reuelationes in plebe, vt ipsum in loco sancto episcopum detinerent. Propterea (quod super caetera omnia magis terrificum fuit) eo die, quo ingressurus vrbem Alexander nunciatus est, multitudiniferum plurima extra portas in occursum eius egressa est: & vox caelitus omnibus audientibus manifeste facta est, dicens. Suscipite episcopum, qui vobis à Deo destinatus est. Itaque re ita completa vt praedicta fuerat omnibus Palestinae Episcopis in vnum congregatis, adnitente quoque ipso vel maxime Narcisso, Hierosolymitanae Ecclesiae cum eo gubernaculum detinuit. Hae omnia scribit Eusebius libro histor. Eccles. Refert autem Hieronymus quod hic Alexander in fine cuiusdam epistolae, quam scribit ad Antinoitas super pace ecclesiae, ait, Salutat vos Narcissus, qui ante me hic tenuit episcopalem locum, & nunc mecum eundem locum orationibus regit, annos natus circiter centum sexdecim & vos mecum precatur vt vnum idemque sapiatis. Septima autem persecutione sub Decio, quo tempore Babylas Antiochie passus est, ductus est Cesaream, & clausus carcere ob confessionem Christi martyrio coronatur.

a Hierosolymam adorandi & sanctorum locum visitandi gratia Alexander venit: non ergo noua sunt ad loca sancta peregrinationes vbi etiam nota sic a Deo displicerent episcopum peregrinantem caelitus dato responso non honorasset.

§. XVI.

CÆCILIA virgo clarissima, ex nobili genere Romanorum exorta, & ab ipsis cunabulis in fide Christi nutrita, absconditum Euangelium Christi semper gerebat in pectore, quod intelligo de pectore mentis, & Euangelij verbis. Et non diebus nec noctibus cessabat à colloquiis diuinis & oratione, suamque virginitatem à Domino conseruari exorabat. Cum autem cuidam iuueni nomine Valeriano desponsata fuisset, & dies nuptiarum instituta aduenisset, illa subtrusa carnem cilicio erat induta & desuper auratis vestibus tegebatur. Et cantantibus organis illa in corde suo Domino decantabat dicens. Fiat Domine cor meum, & corpus meum immaculatum non confundat. Et biduanis & triduanis ieiuniis se prius

A.C. 200.

Ibid. e. 8. Aliquot Episcopi absente Narcisso ordinantur.

Ibid. e. 9. Narcissus pontificatus se fecerat. dicat.

Hier. in catal. viro rum illust.

Hier. 16.

Babylas & Alexander pro Christo.

Cæcilie gesta Notarij diligenter co fecerunt, ex quibus sua exceptit Metaph. & hoc D. Anton. Valerianus Cæcilie sponsus.

prius affligens suam Domino pudicitiam commendabat. Venit autem nox in qua suscipit cum sponso suo cubiculi secreta silentia, vbi cum ita alloquitur. O amantissime iuuenis est mysterium quod tibi confitear, si mihi iuraueris illud te conseruaturum. Quo iurante, inquit, Angelum Dei habeo amatorem, qui nimio zelo custodit corpus meum. Qui si vel leuiter sentierit, quod castitatem meam violare praesumas, vel polluto amore contingas, statim contra te iratus, te feriet, & amittes florem tuam gratissimam iuuentutis. Sed si cognouerit, quod me sincero amore diligas, te quoque diligit sicut & me, & gratiam suam tibi ostendet. Cui Valerianus nutu Dei timore correptus ait. Si vis vt credam tibi, ostende mihi Angelum ipsum, etsi verè probaueris quod Angelus Dei sit, faciam quod hortaris, si autem alium virum diligis, te & illum gladio feriam. Et dixit ei Cæcilia. Si in verum Deum credideris, & baptismum susceperis, Angelum videre valebis. Vade igitur ad tertium miliarium ab vrbe, via, quae Appia nuncupatur, & pauperibus quos ibi inuenies dices, Cæcilia misit me ad vos, vt ostendatis mihi sanctum senem Vrbanum, quia ei habeo secreta, quae perferam. Hunc cum videris nuncia ei verba mea. Et postquam ab eo purificatus fueris, rediens videbis Angelum ipsum. Perexit ergo Valerianus illuc & sanctum Urbanum intra sepulchra martyrum latitantem inuenit. Cumque omnia retulisset, Urbanus gratias agens Deo cum lachrymis ait. Domine Iesu seminator casti consilij suscipe feminum fructus, quos in Cæcilia feminasti. Domine Iesu pastor bone Cæcilia famula tua, quasi apis argumentosa tibi deseruit, nam sponsum, quem quasi leonem ferocem acceperat ad te quasi agnum mansuetissimum destinauit. Et ecce apparuit subito senex quidam niuis vestitus induentis, tenens librum apertum in manibus: vbi scriptum literis aureis erat. Vnus Dominus, vna Fides, vnus Baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui est super omnes, & per omnia & in omnibus nobis. Quem videns Valerianus praenimio timore, quasi mortuus cecidit, & senex eum eleuans ait. Crede dis ita haec esse, an adhuc dubitas? Tunc Valerianus exclamauit. Non est aliud, quod verius credi possit sub caelo. Statimque illo disparente Valerianus à sancto Urbano baptisma suscepit, & reuertens domum Valerianus Cæciliam cum Angelo loquentem in cubiculo inuenit. Habebat autem Angelus duas coronas ex rosis & liliis, & vnam Cæciliae, alteram Valeriano tradidit dicens. Ista coronas immaculato corde & mundo corpore custodite, quia de paradiso Dei eas ad vos attuli, quae nunquam marcescent, nec odorem amittent, nec ab aliis videri possunt, nisi quibus castitas placuerit. Tu verò Valeriane, quia vili consilio credidisti, pete à Deo quod volueris. Cui Valerianus. Nihil mihi in hac vita extitit dulcius quam vnus fratris mei affectus, peto ergo vt & ipse mecum veritatem agnoscat. Cui Angelus. Placet Dominum petio tua, & ambo cum palma martyrij ad eum venietis.

Angelus Domini virginum cultos.

Valerianus ad Urbanum Cæcilia mittit.

Eph. 4. Valerianus Christo credit.

Angelus cum Cæcilia loquitur.

Optima nobilis a dolescentis petio.

Tyburcius Valeriani frater conseruitur.

re valebis. Et Tyburcius ad eum. In somnis haec audio, an in veritate? Cui Valerianus. In somnis nunc vsque fuimus: sed nunc in veritate manemus. Et Tyburcius. Quis te ista docuit? Et Valerianus. Angelus me docuit, quem videre poteris, si purificatus fueris, & idolis abrenuntiaueris. Tunc Cæcilia euidenter ei ostendit omnia idola esse insensibilia & muta, ita vt Tyburcius diceret. Qui hoc non credit, pecuse est. Statimque Cæcilia osculans pectus eius ait. Hodie fateor te meum esse cognatum. Sicut enim amor Dei fratrem tuum mihi coniugem fecit, ita contemptus idolorum facit te esse meum cognatum. Vade ergo cum fratre tuo, vt purificationem recipias, & angelicos vultus videre valeas. Cumque Valerianus eam ducere vellet, dixit ei Tyburcius, Obsecro te, mi frater, ad quem vis me ducere? Et ille. Ad Urbanum Episcopum. Et Tyburcius, de illo Urbano dicens, qui tortiens est damnatus, & adhuc moratur in latebris? Hic si inuentus fuerit, cremabitur, & nos flammis eius inuoluemur, & dum quaerimus diuinitatem latentem in caelis incurreremus furorem exurentem in terris. Cui Cæcilia. Si haec sola vita esset, iuste hanc perdere timeremus, est alia melior, quae nunquam amittitur, quam nobis Dei filius enarrauit. Et de misterio trinitatis & incarnationis filij Dei & passionis plura ei exposuit. Ad quae compunctus Tyburcius dixit Valeriano. Obsecro mi frater, perduc me ad hominem Dei vt purificationem accipiam. Adductus ergo ad Urbanum & baptizatus videbat Angelos Dei, & quae postulat à Deo accipiebat. Post haec Almachius praefectus vrbis, cum Christianos persequeretur, & plures occideret, audito quod Tyburcius & Valerianus se sepelirent, & eleemosynas insisterent coram se adduci eos fecit: interrogans quare Christianos à se damnatos pro scelere suis sepelirent? Cui Tyburcius respondit. Vtinam nos serui essemus eorum quos tu damnatos appellas, qui contempti id quod videtur esse, & non est, & inueniunt id quod videtur non esse, & est. Dixit autem praefectus ad eum. Quidnam est illud? Cui Tyburcius. Quod videtur esse & non est, est id o quod est in mundo, quod hominem ad non esse perducit, scilicet, abusus rerum mundi. Quod videtur non esse, & est, vita est iustorum, & poena malorum, quia scilicet, non videntur sensibilibus. Dixit autem praefectus. Non puto quod tua mente loquaris. Iuber ergo ad stare Valerianum eique ait. Quoniam non sani capitis est frater tuus, saltem sapienter poteris dare responsum. Constat vos plurimum errare, qui gaudia respicitis, & omnia inimica gaudiis affectatis. Tunc Valerianus se vidisse ait hyemali tempore otiosos ludentes & operarios agricolas deridentes, sed astiuo tempore, dum aduenissent gloriosi fructus laborum, gaudentibus illis qui putabantur vani, ceperunt flere, qui videbantur vrbani. Sic nos Christiani qui in praesenti tempore sustinemus ignominiam & laborem, in futuro percipiemus gloriam & aeternam mercedem. Vos autem qui nunc habetis mundanum gaudium, in futuro inuenietis aeternum interitum. Dixit autem praefectus ad eum. Ergo nos & inuidiosissimi principes habebimus sempiternum luctum, & vos vilissimae personae perpetuum gaudium? Cui Valerianus. Homunciones estis non principes, tempore nostro nati citius morituri, & plus omnibus rationem reddituri. Et praefectus. Quid eris? verborum circumitu immoramur? Offerre diis libamina, & illi abscedite. Responderunt sancti. Nos quod die sacrificium Deo exhibemus. Quibus praefectus.

Cognatum vocat Italiani fratrem mariti quileuit Latine dicitur.

Alia vita post hanc.

Contempserunt Christiani id quod videtur esse & non est.

Christiani non negant se Deo sacrificare: ergo erat inter Christianos sacrificium

A.C. 200.

Maximus praefectus omni que eius fami lia.

Tiburtij & Valeria ni mors. Colatur 14 April.

Caecilia plurimos ad Christi ſu ducit.

Constanti rei praefectus ad ratiō det.

Quod est nomen eius: Ad quem Valerianus. Nomen eius invenire non poteris, etiam si pennis volaveris. Cui praefectus. Ergo Iuppiter nomen Dei non est: Er Valerianus ad eum. Nomen est homicidæ & stupratoris. Cui praefectus. Ergo totus mundus errat, & tu cum fratre tuo verum Deum nosti: Valerianus respondit. Nos soli non sumus, sed innumerabilis multitudo hanc sanctitatem recepit, [Tunc iratus praefectus fecit eum virgis caedi. Ille autem confestim dum verberatus, laetus cepit dicere. Ecce hora quam valde desiderabam & ecce dies omni festo mihi iucundior, & ad populum clamabat, viri, civis Romanorum, ne hæc plaga vos à veritate avertat: sed state fortiter & Deus lapideos & ligneos quos colit Almachius praefectus in calcem convertit. Tunc qui cum praefecto assidebat Tarquinius, dicit ei secreto. Tolle eos quamprimum à terra. Nam si tardaveris & de die in diem traxeris, omnes suas facultates distribuere pauperibus. Quod consilium cum praefecto placisset, eraduntur martyres sancti in custodiam Maximi. Quibus ille ait. O iuventutis flos purpureus, o germanus fraternitatis affectus: quomodo ad mortem quasi ad epulas festinatis? Dixit ei Tiburtius. Nos si non verè didicissimus aliam esse vitam æternam, quæ vitam præsentem sequitur, non gauderemus eam amittere. Nam post hanc vitam anima si sit sancta, feretur in paradisi delicias. Dicit ei Maximus, vellem ego quoque hanc vitam respuere, si de his quæ dicis posse fieri certior. Cui Valerianus ait, quod si crediturum se promitteret, gloriam animarum eorum post mortem videret. Et Maximus ad eum. Fulminibus igneis consumar si non illum solum Deum confitear, quem adoratis, si contingat mihi quod dicitis. Ipse igitur Maximus, & omnis eius familia ac vniuersi carnifices crediderunt, & à sancto Urbano, qui illuc venit occultè baptismum suscepit. Igitur dum aurora sinem daret, Caecilia exclamavit dicens. Eia milites Christi abiicite opera tenebrarum, & induimini arma lucis. Ducuntur deum sancti Tiburtius & Valerius quarto milliario ab vrbe ad statuum Iouis, & dum sacrificare nollent decollantur pariter. Tunc Maximus cum iuramento afferuit se in hora passionis eorum Angelos vidisse fulgètes & animas eorum quasi virgines de Thalamo egredientes, quas in gremium suum Angeli detulerunt. Almachius verò audiens Maximum Christianum effectum plumbatis tædi iussit quousque spiritum Deo reddidit. Cuius corpus Caecilia iuxta Tiburtium & Valerianum iussit sepeliri. Tunc Almachius amborum facultates cepit inquirere, & Caeciliam coniugem Valeriani iussit ad stare, ei mandans ut idolis immolaret, aut sententiam mortis susciperet. Cùmque ad hoc apparentibus vrgeretur sussonibus, vehementerque fleret, eo quòd puella tam pulchra & tam nobilis vitro se morti traderet, dixit ad eos. Hoc boni iuvenes non est iuuentutem perdere, sed mutare, dare lutum & accipere aurum: dare vile habitaculum & accipere pretiosum, &c. Concludens, Creditis iis quæ dico? Et illi. Credimus Christum verum esse Deum qui talem possedit famulam. Vocato igitur Urbano episcopo, quadringenti & amplius baptizati sunt. Fecit autem Almachius Caeciliam ad se adduci, & cum ad interrogata audacter responderet, & confunderet praefectum, ait ille. Ignoras cuius potestatis sum? Respondit Caecilia. Potestas vestra quasi vter vento plenus, quem si acus pupugerit, omnis protinus rigor flaccescit, & quicquid in se habere rigidum cernitur, incuruatur.

Nos autem scientes sanctum Dei nomen, omnino negare non possumus. Melius est enim feliciter mori, quam infeliciter viuere. Et Almachius. Vt quid cum tanta superbia loqueris? Et illa. Non est superbia, sed constantia. Dicit autem Almachius. Iam deponere amentiam & sacrificia diis. Cui Caecilia. Nescio vbi oculos amiseris. Nam quos tu deos dicis, nos esse faxa muta videmus. Mitte manum tuam, & tangendo disce, quod oculis non vales videre. Tunc iratus Almachius iussit eam ad domum suam reduci: vbi tota die & nocte iussit eam in bullienti balneo concremari, quæ quasi in loco frigidus mansit, nec modicum quidem sudoris sensit. Quod cum audisset Almachius, iussit eam in ipso balneo decollari. Quam spiculator tribus ictibus in collo percussit, nec tamè caput eius amputare valuit. Et quia decretum erat ne quartam percussione decollandus acciperet eam semiuivam cruentus carnifex dereliquit. Per triduum autem superiuuens omnia sua pauperibus distribuit, & omnes quos ad fidem conuerterat Urbano episcopo commendauit dicens. Triduanas inducias mihi à Domino postulauit, ut hos tuæ beatitudini commendarem, & hanc domum meam ecclesiam consecraret. Sanctus ergo Urbanus martyrio coronatam inter episcopos sepeliuit, & domum suam in ecclesiam (ut rogauerat) consecrauit. Passa est autem circa annum Domini ducentesimo vigesimum, tempore Alexandri imperatoris.

§. XVII.

EODEM imperante alexandro (vt refert Vincen. in spec. histo. libro duodecimo, capite vigesimo septimo) fuit quadam sancta virgo nomine Martina nobilis Romana, ex splendido senatorum genere orta, ab infantia sacris scripturæ mysteriis informata, omnibusque virtutibus adornata, quæ multas possessiones & diuitias habens pauperibus largiter erogabat. Ad imperatorem autem Alexandrum persequentem Christianos postquam hæc fidelis adducta est, aspectu eius, quia pulcherrima erat, in amorem exiit. Vnde eam inuitauit ad culturam Deorum, vt præfesset palatio & consors esset imperij sui. Cui martina respondit sese sacrificium Deo vero obtulisse, qui mundo corde & casto corpore delectatur. Cùm autem introducta esset in templum Apollinis, eius oratione terræ motu facto tota Roma concutitur, Apollo comminuitur, & quarta pars templi cadens oppressit multitudinem paganorum cum sacerdotibus suis. Et ait Martina imperatori. Adiua Deum tuum, qui comminutus est. Dæmon verò in puluere idoli se volutans clamabat. O virgo Dei Martina magni Dei ancilla, de habitaculo, in quo steti annis nonaginta octo me eiciens deformem ostendisti, cùm haberem sub me spiritus ccccl. xxi. qui mihi quotidie animas plurimas offerebant, nunc verò me tartarico tradis incendio. Dæmone autè ipso descēdente qua transibat tartarimus orat aer. Iussa est ergo virgo caedi: sed carnifices numero octo clamabant se magis ab illa torqueri, asserentes se quatuor viros videre splendissimos eis verbera intentantes. Pro ipsi ergo octo tortoribus suis virgo Deum exorās eos conuertit ad fidem, effuso super eos de caelo lumine cum hac voce pariter. Propter orationem famula meæ vobis parco. Conuertigitur ipsi ad Christum cùm iussi ab imperatore nollent idolis immolare, post suspensionem

A.C. 200

S. Caecilia gladio percussit nec moritur.

Colitur 22. Nou.

De hac S. Martina. scripte Ado & Sur. 1. ex MS. codici bus ex quibus cum Ant. tū Vinc. hæc acciperunt.

Tortores Martine conuertitur.

in eccu

A.C. 236

in oculo, post in toto corpore lacerationem decapitati sunt pro Christo. Altera autem die imperator Martinam ante se adductam spoliari fecit, & carnes eius gladiis incidit. Illa verò apparuit vt nix candida splendoreque eius ex corpore procedens caligare faciebat oculos in eam aspicientium. Ex vulneribus quoque eius pro sanguine lac fluebat. Percutientes autem eam dicebant conquerendo se ab Angelis reperturi, seque velut igne cremari. Sequenti mane missus Eumenius cognatus imperatoris vt eam adduceret, suauissimo odore repletus est. Aperiensque carcerem vidit eam immenso lumine circumfusam, & præ timore in terram cadens, indeque vix refurgens vidit eam in sede gloriosa residentē, & circa eam multitudinem virorum alborum. Ipsaque in manu tenebat tabulam æream in qua scriptum erat, Quam magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti. Eumenius hoc imperatori nunciat: sed hæc omnia arti magicæ attribuebant: dicentes Eumenium arte magicæ virginis deceptum. Educta virgo de carcere iussa est deæ Dianæ sacrificare. Qua templum ingressa, dæmon qui habitabat in idolo clamabat. Vt mihi quia ignis per quatuor angulos templi me persequitur. Cui cum virgo mandasset, vt se moueret, & stridens exiret, mox tonitruum cum fulgure factum est. Ignis etiā de caelo cecidit & cõbussit sacerdotes idolorum, & in fauillâ idoli redactum est. Tunc virgo quasi destruetrix templi iussa est extendi, & membra eius gladiis incidit, ac circa mammillas vngulis attræctari. Cùmque in iis omnibus constanter staret, & Deū glorificaret, iussa est femoris tradi vt dissiparetur, & discepta moreretur. Tunc immanissimus leo ad eam dimissus est, qui non comederat tribus diebus, vt eam citius deuoraret. Egrediturque rugit super eam, non terrorem ostendens sed compassionem: & facie blandiens ambulauit ad eam & inclinans osculabatur pedes eius. Illa vero dicebat. Fulges in virtutibus Deus: prospice enim Angelos à dextris & sinistris diuinitatem glorificantes. Quod videns imperator præcepit leonem in cauam reduci. Qui impetum faciens, Eumenium cognatum regis interfecit. Propter quod iratus imperator iussit eam igne accenso in eum proici: sed pluuia de caelo descendens ipsum extinxit, flammamque eius ventus dispersit, & ex circumstantibus multos combussit. Existimans autem in capillis eius esse virtutem malificiorum, radi capillos capitis eius fecit. Alexander autem imperator fecit eam includi in templum Dianæ, & post triduum aperientes inuenerunt eam splendètem, & cum e viros speciosos, scilicet, Angelos, & Dianam Deam cecidisse & in puluere redactam. Demum imperator præcepit eam extra ciuitatem eiici, & gladio caput eius amputari. Factaque est vox de caelo dicens, Quia certasti pro nomine meo Martina virgo, ingrediere cum omnibus sanctis in regnum caelorum. Ad quam vocem exterriti carnifices, mortui sunt. Et corpus eius à clero & populo honorificè sepultum est Kalend. Januarij. Factoque terræ motu magno crediderunt in Christiani flumi duo millia centi. Eusebius dicit in Chron. quòd tumultu militari apud Maguntiam Alexander imperator occisus est. Hic Alexander imperator se Dominum appellari prohibuit, seruat tamen nomine imperatoris. Nullam legem sancit nisi prius viginti viri doctissimi suas sententias præmiditatas inferberent. Christo templi facere disposuit, & in

A.C. 222.

Martina in carcere lumine immenso fulget.

Psal. 103.

Martina pro Christo moritur: colitur 10. Iulij.

Alexandri mors. Alexandri mors.

ter deos recipere: quod etiam dicitur Adrianus cogitasse, qui templa in omnibus ciuitatibus iussit fieri absque simulachris: sed prohibitus est ab iis, qui facta seruabant, asserentibus per hoc omnes futuros Christianos. Hic asserbat tutius esse rei publice habere malum imperatorem, quam consiliarios eius malos, quia vnus malus à multis bonis saepe corrigitur, & non conuerso. Claudius Albinus extraordinarius Cæsar fuit: hic quingentas ficus passas ieiunus comedit, centum persica campana, melones Ostiensis decem, ostrea quadringentas. Venerem abhorruit. In agricultura doctissimus fuit, vt in quodam Chronico legitur.

Claudij Albinij voracitas.

a Ante Alexandrum imperatorem collocat Onuph. M. Aurelium Antoninum Heliogabalum, quem ipse Halagabalum nominat 26. Pop. Rom. imperat. qui imperauit a. 3. m. 9. d. 4. M. anton. Aurelius s. cæuerus Alexander de quo agit D. Anton. fuit 27. pop. Rom. imper. qui imperauit a. 13. d. 9. post hunc etiam fuit C. Iulius Maximinus 28. pop. Rom. imper. qui imp. a. 2. m. aliquot, dies aliquot.

§. XVIII.

ANNO Domini ducentesimo vigesimo secundo tempore Alexandri imperatoris Romanorum, diuino incendio cremata est pars eminentior vrbis Romæ, & in templo Iouis manus eius sinistra aurea liquefacta est. Tunc venerunt sacerdotes idolorum ad Alexandrum, petentes vt dij irati sacrificijs placarentur. Et dum iubente Alexandro sacrificarent, subito sereno caelo mane die Iouis fulminati sunt quatuor sacerdotes idolorum cum ara Iouis, & dies obscuratus est, ita vt Romanus populus fugeret extra muros. Audiens autem Palmatius consul quoddam Calixtus papa cum suis clericis trans-Tiberim latitaret: rogauit imperatorem vt Christiani, propter quos hoc signum venerat ad purgationem ciuitatis vrgerentur. Accepta igitur potestate illuc Palmatius cum militibus properauit: sed statim militibus excæcatis territus Palmatius Alexandro hoc narrauit velociter. Tunc imperator iussit vt omnes populi conuenirent, & Mercurio immolarent. Quod cùm fieret, virgo templi nomine Iuliana arrepta à dæmone clamauit dicens. Deus Calixti viuus est & verus, qui nostris pollutionibus indignatur. Audiens hoc Palmatius cucurrit ad sanctum Calixtum trans-Tiberim in vrben Rauennanum, & ante ipsum prostratus, & veritatē professus, postulauit baptismum. Statimque baptizatus cum omni domo sua ac familia numero 42. per dies quadraginta omnia pauperibus erogauit. Et propter hoc Alexander eum sibi præsentatum Simplicio senatori tradidit, vt eum mantere tractando cõuerteret, eo quòd rei publicæ multum necessarius foret. Palmatio verò semper flere & orate, quiddam nomine Felix venit ad eum rogās eum pro vxore sua paralytica, promittēs se crediturum si eam sano à Calixto papa. Et ipsum etiā Simplicium senatori

In vrbe graues & ignis & terræ motus calamitates.

Calixtus pon. max. 17. sedit a. 5. m. 1. d. 13.

Palmatius sit Christianus.

b Post Eleutherum papam qui fuit vltimus pontifex his quos s. i. huius cap. D. Anton. recensuit, pontificatum obtinuit S. Victor Afer 15. pont. qui sedit a. 12. m. 1. d. 28. post quem sedit S. Zephyrinus Romanus 16. pont. Rom. qui sedit a. 20. d. 17. denique hic Calixtus martyr qui sedit a. 5. m. 1. d. 13. Onuph.

A.C. 225.

Calepodius. De S. Calisto papa.

Asterius precipitatus martyr est effectus.

Of. 6. Matth. 9.

S. Urbanus Pontiani filius Romanus sedita. 7. m. 7. d. 5.

Mammaeae Alexandri mater Christiana.

Almachius praefectus Vrbanum persecuitur.

Anolinus caput amputatur.

rem conuersum ad fidem ex miraculo viso. Hæc omnia audiens Alexander iussit omnes qui baptizati erant decollari, & Calepodium presbyterum decollatum in Tiberim iactari, capita decollatorum illorum per portas vrbs ad terrorem Christianorum suspendi. Tunc Calixtus papa cum clericis & inueniens fugiens in domum Pontiani latuit, & quaesitum corpus Calepodij in camiterio suo honorifice sepeliuit. Audiens hæc imperator Callixtum sibi adductum sine cibo & potu diebus quinque durare coegit. Vidensque eum amplius confortatum iussit eum diebus singulis fustibus cædi, & omnium inroitus ad eum prohiberi. Ille autem apparente sibi sancto Calepodio confortatus, perueniens ad se priuatum militem iussus est plumbatis usque ad mortem cædi, & de fenestra præcipitatus alligatusque saxo in puteum iactari, & in eo rudere tumulari. Sed Asterius nocte leuauit cum clericis suis corpus eius de puteo & sepeliuit. Ideoque prædictus Asterius presbyter post sex dies de ponte præcipitatus, in vrbe Ostia martyrium consummauit. Huius Callixti est illud notabile dictum: distinct. 90. ponderet. Ponderet vnusquisque sermones suos: & quod sibi non vult loqui, alteri ne loquatur. Nos enim tempore egemus vt maturius quid agamus: non præcipitemus consilia & opera nostra, neque ordinem eorum corrumpamus. Sed si aliquis quoquo modo lapsus fuerit, portemus eum, & fraterno corripiamus affectu. Et infra in fine. Sententiam quæ misericordiam vetat, fratres non solum tenere: sed audire fugite: quia misericordia prior est omnibus holo caustomatibus & sacrificiis.

§. XIX.

A byteris à sancto Vrbanò sunt optime confortati: cuius verba Anolinus carcerarius audiens, compunctus statim petiit baptizari. Et sic tota nocte peruigiles, mane factò clanculo sunt egressi. Audito igitur quòd Anolinus Christianus esset, cum sanctis Almachio præsentatur, & statim sacrificare renuens decollatur. Sequenti nocte Almachius Vrbanum cum sanctis alloquitur, promittens quòd si Iouithura imponerent, soluti libertatem & facultates reciperent. Cùm ergo ad simulachrum ducerentur, & ad imponendum thura vrgerentur, sanctus Vrbanus orauit, & protinus simulachro corruente pars templi cecidit & duodecim de sacerdotibus, qui ignem ministrabant occidit. Tunc Almachius timore & anxietate confectus iubet sanctos cum iniuriis induci, & plagis grauissimis laniari. Vbi dum bestialiter caperentur, Lucianus diaconus inter manus credentium migravit ad Dominum. Cuius corpus toto die iussu præfecti inhumatum stetit donec Fortunatus presbyter nocte sepeliuit. Vrbanus dum iterum receptus ergastulo socios ad perseuerentiam hortaretur incessabiliter, die tertia educus ad sacrificandum compellitur, & simul cum aliis sociis idolum conspuentibus plumbatis crudelissime verberatur. Et tandem cuncti colla tendentes trucidantur, corpora eorum bestiis & auibus exponuntur. Sed statim Carpasium vltio diuina sublequitur. Nam dum à cæde sanctorum rediens idolo quasi victor sacrificat à demone corripitur, deos suos blasphemans & Christianos inuitus prædicans, & post paululum suffocatur. Quod videns Armenia vxor eius cum filia sua Lucina accedens ad Fortunatum & Iulianum presbyteros baptizatae sunt & sanctum Vrbanum cum sociis decollatum anno Domini ducentesimo trigesimo honorifice sepelierunt.

A.C. 225.

Lucianus moritur.

Vrbanus cum sociis martyr efficitur.

Colitur S. Vrbanus die 25. Maij.

Quiryceus & eius mater.

Quirycei pueri ad præsidem responsiones.

Quiryceus puer torqueretur.

§. XX.

HISTORIA sanctorum Quirycei & Iulitæ matris eius quia inter apocryphas ponitur distinct. 15. sancta Romana, ideo abbreviatur. Iulita mater Quirycei de Iconio progenita, persecutionem fugiens Tharsum accessit vbi ad immolandum diis inducitur. In agone verò posita contristatur super paruulo suo Quiryco, & demum prodente matre infantulus Quiryceus præfidi præsentatur. Ille verò cum minis & blanditiis moneretur ad negandum Christum, blandientem æquè & minantem paripendens diserto sermone Christianum se esse professus est, nec se ab hac professione posse diuelli. Ait autem præfes ad eum. Volo mihi pandas quis huius doctrinæ magister tibi extiterit. Cui Quiryceus respondit. Miror ò præfes insipientiam tuam, qui in metantillam cernens æratulam, ac scientiæ discendæ minus idoneam percunctaris quis me diuini docuit sapientiam? Præfes ad hæc furore repletus iussit paruulum vehementissime cedi. At ille oculis ac manibus in cœlum erectis gratias agebat Deo. Ad carniſces autem aiebat. Christianus sum. Et quotiens præfessionis vocem emittebat, torticis ei vires corporis reparabantur. Sed & mater filium pio confortabat affectu. Post plura tormèta clausi in carcere multos conuenerunt. Qui omnes decapitati sunt, & post eos mater cum filio. Qui occisi & membratim concisi & dispersi ne sepeliretur, ab Angelo postmodum collecti à Christianis sepulti sunt. Hiero. lib. de vi. illu.

A.C. 230.

De Bostreno.

De Origene & doctrina eius qui illis temporibus fuit, varia opinio antiquorum.

De Origene Hieronymi testimonium.

Euseb. lib. 6. eccl. h. c. 3. lb. c. 2.

vi. illu. Hippolitus episcopus qui rationem paschæ & temporum canones scripsit, vsque primum annum Alexandri imperatoris & sexdecim annorum circulum reperit, & Eusebio qui super eodem pascha canonem 19. annorum circulum composuit, occasiorem dedit, clarus habetur. Scripsit nonnullos commentarios, super aliquibus libris sacre scripturæ. Beryllus Bostrenus Arabiæ episcopus cum aliquanto tempore rexisset Ecclesiam, in hæresim ad extremum lapsus est, quæ asserit Christum ante Mariam non fuisse, scilicet quo ad deitatem. Sed ab Origene correptus per epistolas gratias ei agit. Vlpianus quoque iurisconsultus adfessor Alexandri insignissimus habetur secundum Euseb. in chron.

§ XXI.

DE Origene & doctrina eius qui illis temporibus fuit, varia opinio fuit inter antiquos doctores, aliis dicentibus fuisse hæreticum, aliis laudantibus & excusantibus eum de illis erroribus, qui inuenti sunt in libris suis, scilicet quòd ab æmulis suis & falsariis inserti sunt in ipsis libris, & non ipse talia senserit. Hieronymus autem de eo sic ait in lib. de viris illu. Origenes qui & Adamantius dicitur Seueri Peritiacis anno decimo aduersum Christianos mota persecutione & Leonide patre eius martyrio coronato, cum sex fratribus & matre vidua pauper relinquitur annos natus circiter decem & septem. hic Alexandria dispersa Ecclesia [decimo octauo ætatis sue anno κατηχου opus aggressus, postea à Demetrio eiusdem vrbs episcopo in locum Clementis presbyteri confirmatus] per multos annos ibi floruit, & post in Cæsarea & aliis locis docuit. Hic apud Philippum, qui primus ex imperatoribus Christianus fuit summo honore habitus est. Hic Hebraicam linguam discens editiones veteris testamenti factas per septuaginta & per Aquilam Ponticum & per Theodotionem, & per Symmachum, & quinque & sextam & septimam editionem congregans cum cæteris editionibus comparauit dialecticam, geometricam, arithmeticam, musicam, grammaticam, rhetoricam, omniumque philosophorum sectas didicit, vt studiosos sæcularium literarum sectatores haberet, & interpretaretur eis quotidie, concursusque; ad eum miri fierent, quos ille propterea recipiebat, vt] & sub occasione sæcularis literaturæ in fide Christi institueret. Vixit autem vsque ad Gallum Volusianum imperatorem, & sexagesimum nonum ætatis suæ annum agens mortuus est Tyri. Hæc Hieronymus. In chronico Martiniano dicitur, quod Origenes post Apostolos super omnes in Ecclesia Dei scientia, eloquentia & vita floruit. Habuit autem septem iuuenes, & totidem puellas qui ex ore eius diuersarum librorum materias scriberent. Et tanta scripsit quòd beatus Hiero. 6. millia voluminum ab eo edita narrat se legisse. De eo erat prouerbum, quòd qualis eius vita, talis & doctrina. Super lectum nunquam iacuit, calceos nunquam induit, carnes nunquam comedit, vinum nunquam bibit sicut in Ecclesiast. legitur historia. Et vt narrat Euseb. cum audisset puer existens patrem martyrio decollandum, seruore fidei disposuerat patrem associare.

a D. Hiero. aduersus errores Ioan. Hierof. hoc tanquam falsum arguit, & aduer. Russ. cum qui se Origene tot volumina legisse gloriabatur repræhendit.

re, vt cum eo martyr efficeretur. Sed mater eius ne eo orbaretur, occulte noctis tempore vestimenta eius abstulit, & sic mane non inueniens ea retentus est. Et vt vbique posset sine suspitione mali etiam priuatum & inter fœminas predicare [dominicam vocem, sunt Eunuchi qui seipos castrauerunt propter regnum cœlorum Matth. 19. re atque opere in seipso aggressus est adimplere,] aliis laudantibus, aliis detestantibus hoc factum. Haymo vero in lib. qui dicitur Ecclesiasticarum rerum memoria, vt refert Vincen. in spe. hist. post plurimas laudes eius sic ait. Plurimum admirati non sufficio quod vir tam illustis tam aperte obuians hæreticis, deuolutus sit in nominatissimam hæresim ac errorem, scilicet quòd seraphim de quo in Esa. scilicet 6. cap. Spiritum sanctum esse exposuerit. Et quòd in alio loco de penitentia diaboli scripsit, & de absolutione reproborum post mille annos, & de multis aliis quæ fidei orthodoxæ aduersantur, maxime cum abstinentissimæ vitæ & castissimæ fuerit, & tam præclaræ doctrinæ. Ego sane de eo salua fide patrum dixerim, quòd hoc oino nõ scripsit, sed quod ab hereticis ad præclarum nomen eius obfusandum maligne conficta sint & conscripta, & nomine eius prætitulata, vel si scripsit, nõ statuit ex sententiâ, sed differuit ex opinione. Nam (vt ipsemet dicit) philosophorum & hereticorum dogmata didicerat, ne ad cõsultandos eos imperitior esset, si ignoraret quæ apud eos erant. Et fortasse cùm in aliquibus locis scribendo attingit eorum errores, calumniatus est ab aliis hoc à semetipso dixisse. Quod si etiam ipsas hæreses (vt quibusdam placet) ex sententiâ scripsisset, valde compatiendum est tam eruditi pectoris viro, qui tantam eruditionis copiam ministravit, de quo à Patrib. dictum est. Quia vbi bene scripsit, nemo melius. Quod autem erratum est ab Origene & contra orthodoxam fidem aliquid scriptum, opinor ex hoc ei accidisse quòd nimio lectionis studio amplexus est philosophos. Attingerat enim & omnino affectus fuerat sectam Platonis, & Pythagoræ, Cheremonis quoque Stoici, & Cornuti volumina, cæterorumque philosophorum. Et fortasse quia nimis in eis est immoratus, & diutius ebibit de calice Babylonis inaurato, coactus est quodammodo de eius fœce in sacram scripturam transfundere. Ex quo valde & diligenter cauendum Ecclesiasticis viris ne nimis philosophicis institutis det operam, ne forte cùm inebriati fuerint inanibus poculis eorum, & tumidis sensibus inflati, difficilius retracto pede ad humilitatem Christi reuocentur, & tardius fidei acquiescant cùm fuerint edocti contraria. Nec hæc dicendo lectores artium damnamus nec artes. Nam & ipsæ non inutiliter leguntur ad profundas quæstiones thelogiæ enodandas & perscrutandas rationes. Ipsa quippe theologia est domina artium, & ei cætera vt pedissequæ famulantur. Hæc ille. In decretis distinct. 15. Sancta Romana, vbi Gelasius ponit libros approbatos ab Ecclesia, reprobatos, ac etiam apocryphos, solum approbatur ex libris Origene, quos Hier. approbat. alios autem cum suo authore damnat. Ac etiam reprehenditur ibi Eusebius in histor. Eccl. eo quòd nimis commendauit Origenem. Et 24. quæst. 3. cap. penult. vbi describuntur hæreses exortæ in Ecclesia, ponitur hæresis Origene & sequacium dicentium animas à principio mundi peccasse & pro diuersitate peccatorum è cœlis vsque ad terram lapsas diuersa corpora quasi vincula meruisse, eaq; causa mūdum fuisse creatum. Et quamnis inueniatur libellus qui intulatur de penitentia

A.C. 230.

Euseb. c. 6.

Errores Origene miserandi.

Origene errores illi ab improbis conficti.

Quo in scriptis Origene hæreticorum & philosophorum errores reperiantur.

Quo Origene errauerit.

Philosophia prodest.

Ex. Isid. 8. l. eym. c. 5.

Error Origene de anima.

A. C. 230. pœnitentia Origenis, missus ab eo ad Fabianum vrbis episcopum, vbi deplorat errores suos, quem ponit Vincen. in specu. histo. lib. 12. cap. 14. rament liber ille ponitur inter Apocryphos in dicto capitul. Sancta Romana, id est, dubios de veritate eorum. Et 23. quæst. 2. sane profertur. dicitur ibi Originem propter hæresim post mortem anathematizatum. Item Hieronym. ad Pammachium de eo ait, Male sensit Origenes de filio, peius de Spiritu sancto, animarum de cælo ruinam impie protulit, veram carnis resurrectionem negavit, post multa secula vnam de omnibus fore restitutionem asseruit. Sanctus Epiphanius eum etiam hæreticum asserit. De vera pœnitentia & causa defectus eius. Adamantius (qui secundum Hieronym. ipse Orig.) sic ait super Leuiticum, & habetur de pœnit. distinct. 3. inter hæc. Non peccare solius Dei est, emendare sapientis. Sed raro inuenies qui se corrigat. Rara confessio peccati, rara pœnitentia. Repugnat natura & verecundia, quia obnoxia est culpæ omnis caro. Et qui quis erubescit peccatum confiteri, magis præsentia cogitat, quam futura. Vult enim Moyses (scilicet figurans Deum) peccati vacuum reperire animam, sed vbi irrationabilis impetum præuenit, & flamma celestium motus exurit animam, depascitur eius innocentiam. Præponderant enim futuris præsentia, feris iocunda, læta tristibus, & properata tardioribus. Velox enim iniquitas, quæ ad nocendum occasionem suggerit. Lenta virtus & cunctæ ante iudicat quam incipiat quid decorum quid honestum. Iniquitas omnia præcipitat. Pigra ergo & verecunda pœnitentia, quæ præsentium pudore premitur. Solis enim intendit futuris, quorum spes fera, tardior fructus. Interim præcurrit impudentia, & spe præsentium pœnitentia excluditur, & affectus eius exuritur & aboletur. Et infra. Qui ergo vult mundari ignem alienum remoueat. Ignis alienus est libido, auaritia, & omnis praua cupiditas. Hic ignis exurit non mundat. In quibus enim est, si offerant in conspectu domini sacramenta, scilicet ministrando vel accipiendo, ignis eos cælestis absunt, id est vindicta & punitio Dei, sicut Nadab & Abiu [cum his quæ pro peccato fuerant oblata. Qui ergo vult mundari ignem alienum, remoueat &] illi igni se offerat, qui scilicet vult emendari, qui culpam exurit non hominem. Hic ignis siccauit hamorroisæ sanguinem profluentem. Hic ignis siccauit culpam latronis. Ignis qui consumens est, sanat simpliciter & pure contentes. Hæc ibi. Item de euitione & cōfortio mulierum cauendo & pudicitia seruanda præcipue, quo ad clericos in quodam libello vt refert Vincen. specu. histo. lib. 12. sic ait. Quia feminarum deuolunt sunt, dominus me miserum pro vestra negligentia cum seueritate per reuelationem corripiens mandare præcepit, ne clericis cum feminis commorentur. Nimis certè præceps est, qui transire contendit vbi alium cecidisse conspexit. Et vehementer infirmus est, cui non incutitur timor alio pereunte. Ille autem prouidus, qui sollicitus sit casu aliorum. Aduersaria confidentia est, quæ periculis pro certo vitam suam commendat, & lubrica spes, quæ inter peccati fomenta saluari se sperat. Impof-

Hiero. ep. 65. ad Pã. & Occr.
Epiph. l. 2. cont. hæc. cap. 64.
Hieron. in Catal. Origen in 10 c. sup. Leuit.
Leu. 10.

Quid ignis alienus qui est ex sacrificio domini remouendus.

Leu. 10.
Mar. 5. Luc. 23. Deut. 4.

De vitâdo mulierum confortio.

a Adamantius Origenes dicitur eo quod sicut Adamas ferro nec metallo illo labore frangi debilitari uere poterat.

A sibilis liberatio est flammis circumdari, nec ardere. Difficile est, vt venenum quis bibat & viuat, vel dormiat in ripa & non cadat. In hac parte magis expedit bene timere, quam male fidere. Et vtilius est vt infirmum se homo cognoscat, vt fortis existat, quam vt videri fortis velit & infirmus emergat. Minus auaritiæ molestias quis patitur, qui diuitias nō videt. Tentationibus subiacet, qui femina coniunctus est: in qua nihil aliud est, nisi quod feriat proximantem. Aculeus peccati facta est forma feminea. Quanti & quales episcopi clerici & laici post victoriarum certamina, post magna & signa & mirabilia quæque monstrata noscuntur cum iis omnibus naufragasse cum voluerint in nauis fragili nauigare? Quantos leones domuit infirmitas delicata, quæ licet sit vilis & misera, de magnis efficit prædam viris? O quam inordinabilis femina propinquitas, iaculatur, de carbonibus scintillæ disiliunt, morbos aspidēs sibilant. De vestimentis procedit tinea. Frustra etiam pudicitia bonum intrinsecus laborioso agone custodis, qui illud infamari forinsecus efficit. Blasphemiam ingerit religioni, in quam se contulit, qui quod confiteretur non coram omnibus impleuerit, ne Christianitas credatur esse fallacia. Aspectus femineus subitò, & in transitu occurrens velut sagittas alienis oculis iacet. Tolerabilis est audire balileum sibilantem quam mulierem cantantem. Omnis inconueniens sodalitas mulierum, gluten est delictorum, & viscum toxicatum, quo Diabolus aucupatur. Quasi transeuntibus feminis exhibenda est accessio quodammodo fugitiua. Sed hæc est semper humana duritia incredulitas, vt non solum audiendo hæc, sed etiam videndo non credat alios interuisse, nisi & semetipsum videat interire. Quid miramur si Adam per Euam seductus est, quem nulla mortentium exempla præcesserāt, sed vna solos iussio constrinxerat, cum nos nec innumerabiles montes, nec infinita iussa comescant? Verum tamen dico vobis castitas seu virginitas est munimentum sanctimonie, expugnatio infamie, infirmitas lasciuie, animæ victoria, corporis præda, vbertas gloriarum, captiuitas criminum, abolitio scandalorum, pax virtutum, debellatio quietantium bellorum, culmen puritatis, carcer libidinis, portus honestatis, vita spiritus, carnis interitus, status qualitatis Angelicæ, fauus humanæ substantiæ. Hæc ille. Et vt testatur idem Vincen. vbi supra. licet Origenes in multis errauerit, vt dictum est, quia tamen multa præclara & vtilia scripta reliquit, Ecclesia quædam eorum recepit quæ scilicet beatus Hieronym. non reprobat, vt pater distinct. 15. Sancta Romana. Scripsit enim super Pentateuchum multas homilias. Et super Ioue & librum iudicum complures homilias iuxta morale sensum. Super principium Iob libros tres, super psal. 36. & 37. & 38. multas homilias, super principium Canticorū libros tres, & homilias duas: super Esaiam prophetā homilias nouem: super Hieremiam homilias tredecim, super Mattheum libros 26. & super Lucam homilias 38. super principium Ioan. tractatum vnum, & super epistolam ad Romanos libros decem. Scripsit & libros πειρηματικῶν, id est de principis in quibus maxime eius hæreses inueniuntur. Et vt ait Epiphanius, si propter verbum vnam aut duo, quæ fidei sunt contraria, multæ hæreses abiectione sunt ab Ecclesia, quanto magis Origenes inter hæreticos habebitur, qui tantas peruersitates contra fidem Dei adinuenit, & Ecclesia hostis extitit.

Multi ob mulieres corruerūt.

Blasphemus est religio qui non feruat.

Mulierem audire cæcantem periculofum.

Castitas seu virginitas est gloria.

Scripta Origenis.

Origenis fuit hæreticus.

A. C. 236.

De fraude Maximini quomodo Alexandro occiso imperium Romanum inuasit, De Philippo imperatore, Decio Traiano, & quibusdam martyribus sub eo passis, videlicet septem dormientibus &c.

CAP. VII.

Oro. lib. 7. cap. 19. Iulius Maximinus 28. po. Ro. imperator imperauit a. 2. m. & dies aliquot. M. Antoninus Gordianus 33. pop. Rom. imp. imperauit a. 6. plus minus Onuph. Maximinus imperator. Herodianus & Capitolinus hæc etiam fuisse describunt.



D Historiam de imperio Romano redeundo, fraude Maximinus Romanum inuasit imperium, primusque ex corpore militari sine senatus autoritate imperator ab exercitu est electus Cæpitque imperare anno domini 238. secundum Eusebium in chron. & imperauit tribus annis. Qui persecutionem excitauit contra Christianos. Et secundum Hug. Floria. Trinomius fuit, Maximinus scilicet, Maximus & Iulius dictus. Hic a Pupieno tyranno Aquileia interceptus persecutionis & vitæ finem fecit. Moxque Pupienus & Balbinus Romanus sibi usurparunt imperium, qui statim in palatio cæsi sunt. Quibus successit Gordianus anno domini 240. secundum Eusebium in chron. & imperauit annis sex. Et eo interfecto fraude Philippi prætorij successit imperio ipse Philippus cum filio suo Philippo, qui primus ex imperatoribus Christianus fuit: imperauerunt annis septem secundum Eusebium in chron. Verum Iacobus de columna de his latius scribit in historia sua. Nam de Maximino qui Alexandrum occidit inquit hunc natum ex parentibus barbaris, qui adolescens venit Romam inuentusque in armis conspicuus, inter milites cepit esse nominatus. Erat enim forma corporis conspicuus, virtute clarus, virilis, atque decorus, sed moribus ferus & asper, sæpe tamen cibi auidiſſimus, vini cupidus, & potator maximus. Hic cum aliquandiu sub Alexandro imperatore militasset, toti exercitui ipse eum præfecit. Sed ipse vt ingratiſſimus cum qui ad hanc dignitatem promouerat, occidi procurauit, & filium suum etiam Maximinum vocatum secum imperij consortem fecit. Ingressusque Germaniam trans Rhenum omnia cæde & igne vastauit, prædas magnas à Barbaris sustulit, & vsque ad vltima Germaniæ illos cædendo penetrauit, magno ex eis numero interfecto. Pacatūque Germania Symion venit, atque Sarmatis inferre bellum statuit. Fueruntque ei cum gente Sarmatarum multa prælia, ex quibus semper Maximinus victor euasit. Sed inter omnia hæc gesta & has bellicas virtutes quibus merito commendabilis videbatur, tam crudelis & inhumanus erat, vt bellicam

Maximini imperatoris crudelitas.

a Maximus hic (quem ex Hug. Floriacensi cum Maximino eundem facit D. Anton.) filius fuit dicti Maximini, quem secum Maximinus ipse Casarem dixit, & vna cum patre Casar imperium tenuit. Onuph.

b Inter hos Onuph. duos Gordianos patrem & filium collocat quos simul imperasse ait m. 1. d. 6. in ordine imperatores 29. & 30. & postea Pupienum & Balbinum in ordine imper. 31. & 32. quos ait imperasse annum 1.

c Occiso imperatore Casare Gordiano Augusto, cum Philippus ex profecto prætorio ab exercitu in oriente imperator renunciatus fuisset, a S. P. Q. R. M. : : : imperator creatus est. Quo occiso in eius locum successus est Seuerus Hostilianus, quo etiam paulo post morbo extincto, imperium tenuerunt duo Philippi pater & filius, pater Augustus, filius Casar imperatores 34. imperarunt vna a. 5. m. : : : d. : : : Onuph.

A gloriam immanitate & crudelitate sedaret. Erat enim illi persuasissimum, quod nisi crudelitate imperium tenere ac sibi firmare non posset. Nam in cruce quosdam actos occidit. Alios intra animalia nuper occisa inclusos, viuos à verminibus consumi iussit, alios feris laniandos obiecit, alios fustibus vsq; ad exhalationem animæ immaniter tractans occidit. Et hæc omnia sine delectu dignitatis. Neque enim fuit crudelius animal in terris. Occidit amicos, qui illi compassionis causa, tempore, quo pauper erat aliquid contulerant. Propterea causa regendæ suæ ignobilitatis omnes generis sui consocios interemit. Circa se nullum ex nobilibus passus est, quare omnes Alexandri ministros variis suppliciis occidit. Deinde sine respectu consulares viros & duces variis modis sustulit, nihilque postremo dimisit quod ad crudelitatem videretur operari. Romæ autè cum eius immanitas & crudelia facta nunciarentur, adeo timuerunt, vt vora in templis publicè fierent, vt ille nunquam Romam rediret. Sed & senatus populūque Romanus consentientes vt tam immanam belluam à ceruicibus suis pellerent, diuersis missis nunciis per prouincias contra illum non solum defectionem, sed & exercitus parant. In Aphrica autem exercitus, qui ibi in præsidio erant, communi omnium voto Gordianum quemdam ex Romanis ducibus hominem nobilissimum, sed iam arate grandæum, qui Aphricam iure proconsulari regebat, licet reluctaretur, imperatorem dixerunt. Qui statim ad senatum scripsit de suo imperio, inuans nil super hoc se velle, nisi in quantum eis placeret. Quasi literas senatus libenter accepit, ipsūque imperatorem & Augustum vocauit, Maximinum & eius filium hostes imperij iudicans. Sicque per prouincias scripsit vt Gordiano tanquam Romanæ reipublicæ principi faucant, & contra Maximinum agant Romæ etiam & in Italia omnes Maximini amici duces, & officiales consensu omnium occisi sunt. Insuper & Gordianus puer, qui Romæ erat Gordiani ex filia nepos à senatu & populo Casar appellatus est, Maximinus in Germania adhuc positus, vt hæc audiuit, natura ferus ita exarsit, vt non homo sed bellua putaretur. Absorptus est ab ira, iaciebat se in parietes, nonnunquam ad terram se prosternebat. Exclamabat incondite, arripiebat frequenter gladium, quasi senatū posset occidere, scindebat propriam vestem, obuios verberibus & pugnis afficiebat. Denique habito cum suis tractatu, datōque militibus suis ingenti stipendio magno cum exercitu furore plenus contra Romanos properat. Dum autem Maximinus in Aphricam exercitum traiecit, in Aphrica Capellianus qui Mauritaniam proconsulari imperio regebat, Maurorum atque Aphrorum multitudine collecta cum Italicorum præsidis contra Gordianos patrem scilicet, & filium versus Carthaginem venit. Quo audito Gordianus senior qui iam in Italiam traicere parauerat exercitum, belli fortunam experiri statuit. Quare copias quas secum habebat contra Capellianum misit. Pugna commissa Gordianus iunior vincitur & fugiens ab insequentibus occiditur, magna parte exercitus sui capta vel interfecta. Quod vbi senior Gordianus scilicet pater prædicti comperit, cum nihil præsidij in Aphris speraret, laqueo sibi vitam extorfit. Capellianus autem victor omnes Gordianorum copias occidit in Aphrica, vel proscriptis. Inde Maximinus audita victoria Capelliani, spem retinendi imperij etiam contra voluntatem senatus accepit.

A. C. 239.

Gordianus imperator, ab senatu imperator pop. Rom. dicitur.

Maximinus sua de iestione audita furit.

488 A.C. 239. Magna in vrbe erepi datio metu Maximio. Senatus de imperatore deligendo delibet. Pupienus Maximus & Balbinus imperatores à Senatu appellati. Pupieni Maximi imperatoris pater artem ferrariam exercuit. Maximus Pupienus imperator qualis. Balbinus quis esset. Pupienus imperator ad bellum contra Maximinum profectus.

cum audisset Maximinus odium, scilicet fenatus contra eum, acrior Italiam ingressus est. Sed cum nil victualium milles discurrere inueniret, quia in locis munitioribus conclusa & reposita essent, exercitus Maximini fame vrgeri cepit propter quod & non modicum murmur insurrexit, cum post Alpes in Italia exercitus recreandum se crederat. Nihilominus Maximinus Aquileiam obsedit primam ex ciuitatib. Italiae sibi occurrentem. Et cum illi omnib. viribus se defenderent, dubitantes tamen de euentu belli, Maximino in vrbe mitrente legatos hortantes ad deditonem, cum populus iam quasi consensisset, Menophilus consularis qui vrbe iussu fenatus regendam susceperat, obstitit, dicens Deum Helenum per aruspices sibi respondisse, Maximinum esse vincendum. Qua spe inducti ciues ad resistendum se parant, & pro patria salute etiam vitam deuouent. Videns autem Maximinus oppugnationem trahi in longum, multos ex suis occidit, attribuens eorum segnitiei illam dilationem. Quo facto multos milites suos vehementer contra se commouit. Et excitata seditione & tumultu, Maximinum cum filio in teatro positos occiderunt, eorumque capita amputata & lanceis infixis Aquileiensibus ostenderunt. Qui cum primo dubitassent, de hoc certificati portas exercitui aperuerunt. Qui ingressi, vt moris apud Romanos erat, in verba imperatorum iurantes, imagines eorum adorauerunt. Maximus autem qui apud Rauennam bellum parabat, cognita morte Maximini cum filio, Romam continuatis diebus properauit. Sed praenit eum nuntius missus ab Aquileiensibus, qui tanta celeritate mutatis animalibus properauit, vt quarta die Romam perueniret. Et cum dies ludorum esset, perlectis literis in publico super huiusmodi, resolutis ludis, supplicationes per totam vrbe per omnia templa à Senatu decretæ sunt. Post duos dies superuenit Maximus imperator cum prætoria no exercitu, quem Balbinus cum Gordiano puero imperator & ipse & toto senatu cum magna gratulatione susceperunt. Igitur hi duo principes Maximus & Balbinus magna cum moderatione populum gubernabant, leges optimas condebant, senaui plurimum deferebant, res bellicas prudentissime disponebant. Sed cum iam bellum Parthis inferre pararent, ad hoc Maximus decreto Senatus mitti debebat. Insuper Balbinus contra Germanos, qui Gallias infestare dicebantur. Sed graues discordia inter illos exorta sunt, tacita tamen, quæ potius intelligerentur quam viderentur, cum Maximus Balbinum quasi imbellem & remissum & solis deliciis vacantem despiceret, Balbinus verò Maximum quasi degenerem calcaret. Vnde milites qui illos exosos habebat, & quod imperatores essent non à se, sed à senatu electi, ex eorum discordia captata opportunitate illos in palatio occiderunt. Hunc finem indignum moribus, & actibus suis optimi imperatores habuerunt. Nam illa ætate nec Maximo Pupieno fortior, nec Balbino benignior fuit vllus. Sed eorum discordia non parua necis eorum causa fuit. Imperauerunt autem vno anno. Sed horum historiam breuiter historiographi alij referunt, & parū vel nihil fecerunt notabile, quare de eis taceatur. Floruerunt eo tempore (vt dicit Hugo Flor.) Iulius Aphricanus inter scriptores Ecclesiasticos nominatissimus. * Trogus Pompeius historiographus, cuius historiae abbreviator fuit Iustinus martyr. Et Victor sophista apud Athenas. Et b Porphyrius philosophus. c Vtrum autem iste sit ille qui fecit prædicabilia

A.C. 239. Maximinus in Italia contra Senatum venit. Maximinus imperator à militibus suis occiditur. Milites adorabat imaginem imperatoris. Maximus & Balbinus quo imperium tenuerunt. Inter eos multates.

cabilia, an ille Porphyrius qui tempore Constantini apostatauit à fide inimicus Christianorum ignoret. a Si Iustinus huius Trogi Pompeij abbreviator, non ille Martyr nosler Antonini Pij temporibus floruit, vt potest cui suam historiã dedicauit, Trogum Pompeium vno seculo fere vel plus hæc tempora præcessisse necesse est. b Vnus idemq; fuit Porphyrius, qui de quinque voluminibus quæ prædicabilia in scholis vocant, scripsit, & qui acerrimus Christianorum hostis libros aduersus nos edidit. c Cùm enim esset annorum ferme tredecim, à militibus & fenatu Augustus appellatus ceterisque imperatoris honoribus auctus Romanum suscepit imperium. Onuph. in Fast.

lente respublica emendata est. Cui Gordianus sic respondit. Gordianus imperator Augustus Mithreopatri & præfecto salutem. Nisi Dijs omnipotentes Romanum tueretur imperium etiam nunc per emptos spadones, quasi sub hasta positi venderemur. Denique nunc demum (vt verum fatear) multa noui non fuisse faciendâ, quæ feci. Sed Dijs gratias agamus, quod te infinuante qui nihil vendis, nobis ea referes quæ per spadones inclusos scire non potui, mi pater. Verum audias velim. Miser enim imperator, apud quem vera reticentur, qui cum ipse publice ambulare non possit, necesse est, vt audiatur, vel laudata vel à pluribus roborata confirmet. Tantum autem valuit Mithreici grauitas & sanctimonia, vt ex puero Gordiano clarum principem faceret, & suis amabilem! hostibus verò formidabilem redderet. Inter hæc Gordianus iam potens consiliis & apparatu bellico Persis ac Parthis bellum indixit, magnisque belli apparatus in orientem profectus est, tantisque Romanorum, Italicorum, & aliorum copias duxit, vt in primo conflictu inter Thraciam & Mæsiam habito quicquid ibi hostium fuit deleuit, fugauit, submouitque. Exinde nauigio in Syriam venit, atque Antiochiam quæ à Parthis occupata tenebatur, obsedit, in qua existens frequentibus & grauib. praeliis Saporem regem Perfarum qui ad obfidionem soluendam cum innumerabilibus copiis venerat, bello victum fugauit. Nec multo post cùm Antiochiam recepisset, victore exercitu transito Euphrate intra eorum regna Parthos inuasit, multisque illorum expugnatis munitioibus cum Artaxerxe eorum rege difficillimo bello conflixit, vicit, atque fugauit. His victoriis potitus Gordianus tantum timoris Parthis, Persis, & ceteris orientalibus nationibus incussit, vt sponte ex omnib. ciuitatibus, quas occupauerant, præsidia deducerent, & omnem prædam, quam Romanis abstulerant, redderent, cõsque insequens vsque ad intima Parthorum penetravit. Sed ista felicitas diu durare non poterat. Nam Mithreus cuius consilio ista agebantur, Philippi artibus, aut vt alij volunt naturali morbo extinctus est. Qui tantæ reuerentiæ erat, vt ab omnibus ducibus tribunis, centurionibus, militibus, diligeretur ac timeretur. In huius igitur locum Philippus quidam præfectus prætorij factus est, natione Arabs, humili genere ortus, moribus superbus. Qui statim domino suo, qui cum ad illud officium prouexerat ingratus, illi insidiari cepit, & cogitare qualiter illi auferret imperium. Nam (vt erat homo dolosus & callidus) tantum artibus suis effecit, vt naues quæ ex Ægypto & Italia victualia deferebant, ab eo portu in quo applicari debebant exercitui proximo, alium locum peterent. Deinde in ea loca deduxit exercitum, vbi milites annonam habere non possent. Ob quam causam seditio & clamor in exercitu moueri cepit, non intelligentibus militibus Gordianum à Philippo deceptum. Inde Philippus per quosdam ex ducibus, quos sibi muneribus conciliauerat, disseminate in exercitu cepit adolefcentem esse Gordianum, & ad gubernandum imperium minus idoneum, aliūq; querendum, qui posset & sciret in tanto discrimine militibus iam fame laborantibus subuenire. Factumque est vt iam Philippus ad imperium palam vocaretur. Cùmq; in hoc amici & fautores Gordiani aliquandiu resistissent, ad postremum compellente inopia ab exercitu Philippo imperium mandatum est, iustumque est, vt quasi Gordiani tutor vnâ cum ipso pariter imperaret. Suscepit Phi-

S. I.

OC C I S I S autem Maximino & filio apud Aquileiam, & Maximo & Balbino Romæ imperatoribus, Gordianus adolefens qui prius fuerat Caesar appellatus, fauentibus omnibus Augustus & Imperator fenatus sententia factus est. Et imperauit annis sex. Fuit autem iuuenis lætus, pulcher, amabilis, gratus, omnibus literis pro ætate doctissimus, vt prorsus nihil præter ætatem deesse imperio. Diligebatur autem à senatu, à militibus, & à populo, adeo vt postquam ipse solus obtinuit imperium, inter milites & populum pax fir roborata. Nam paulo ante tanta seditio inter illos fuerat, vt ad bellum intestinum & ciuile veniret, & vrbs in magna parte incenderetur. Cùmque igitur omnibus volentibus Romæ Gordianus pacifice regnaret, quidã in Aphrica eius contemnentis ætatem duce Sabiniano, missi sunt ei auferre imperium. Quem statim Gordianus per Mauritania præsidem oblectum ad mortem coegit. Qua coniuratione compressa Gordianus filiam Mithreici viri clarissimi duxit vxorem. Erat autem hic Mithreus in omni literatura doctissimus, eloquentia clarus, prudentia conspicuus, omnibus venerabilis. Hunc statim Gordianus, postquam filiam eius duxit vxorem, præfectum prætorij instituit. Quo facto non puerile iam videbatur imperium, cum optimis foci consiliis Gordianus obtemperans errare non poterat. Nam antea puer infueter regimini facile per spadones & eunuchos decipiebatur. Nam ij puero adulantem omnia vendebant officia, & indignos quoque ad ea promouebant. Sed postquam optimi viri Mithreici verbis cepit acquiescere Gordianus, omnia publica & priuata melius sunt mutata. Quod ex eorum epistolis euidenter apparet. Nam Mithreus sic cõscripsit se reperitur. Domino & filio Gordiano Augusto Mithreus focer & præfectus salutem. Euasisse nos gaudeo grauem temporum maculam, quam per spadones illos, qui amici videbantur & erant vehementer inimici, contrahebamus qui omnia ad voluptatem vendebant, adeo vt si quæ vitia fuerint non fuisse tua satis constet, mi fili. Neque enim quisquam ferre potuit datas eunuchis suffragantibus præposituras, præfecturas, præsentias, consularas, & alia Romanæ reipublicæ officia. Præterea ad eorum suggestionem negata laboribus præmia, aut interemptos quos non decebat, vacuum trarium per illos, qui te inuidiosissime frequentabant, vt deciperent suggerebantque vt bonos pelles, malos retineres. Deo igitur gratias, qd eo vo-

A.C. 239. Gordiani epistola ad Mithreum. Imperator miser apud quos ce ambulare non possit, necesse est, vt audiatur, vel laudata vel à pluribus roborata confirmet. Gordianus in oriente profectus est. Gordianus in oriente profectus est. Eius mirabilis felicitas. Philippus imperator creatur.

A. C. 236.

Modestissimæ Gordiani imperatoris petitiōnes.

pra Philippus imperij cura cepit cōtra Gordianum A superbissime agere, adeo vt Gordianus, cū sciret se nobilissima familia ortum, nec iam pati posset ignobilis hominis superbiam, sperans Philippum ab imperio deticere, euocata exercitus parte conquestus est de Philippi superbia. Sed voluerunt milites Philippum illi præferre. Post aliquot dies cū videret se à Philippo circumuentum Gordianus, nec vires ad resistendum sibi cerneret, petiit vt saltem inter eos equale esset imperium, nec impetrauit. Deinde petiit vt saltem loco Cæsaris haberetur, nec obtinuit. Vltimo vt præfecti officium exerceret, quod negatum est. Postremo vt ducis loco in exercitu haberetur, & viuere toleraretur. Ad quod cū pene consensisset Philippus, tamen cogitans affectum senatus & populi, ad eum Gordianum, timens ne redderetur imperium, subitò captum per suos mandauit occidi clam, & ipse solus sibi vsurpauit imperium.

§. II.

Quinta in Christianos persecutio Pō. Pon. max. 19. fedit a. 5. m. 5. d. 2.

Anterus Pō. max. 20. fedit. m. 1. d. 14. Fabianus Pō. max. 21. fedit. a. 14. d. 11.

Quid sentitendum de martyrio 11000. millium virginum.

MAXIMINVS qui successit Alexandro (vt dicit Hugo Floriac.) propter Christiani Alexandri cui successerat & Mammeæ maris eius familiam, excitauit in clericos & sacerdotes persecutiōnem. Vnde Romæ Pontianus Papa qui Vrbano successerat martyrio coronatus est. In gestis tamen Romanorum pontificum (inquit Vincen. in spe. histo.) legitur quod Pontianus Papa in Sardinia insula in quam ipse relegatus fuerat afflictus & maceratus fustibus defunctus est. Et in locum eius est ordinatus Antherus, quæ beatus Fabianus postea adduxit cum clero per nauim ad vrbe, & sepeliuit in cœmeterio Calixti. Et de illo dicto Cyriaco Papa (de quo fit mentio in Legenda beate Vrsulæ) qui fuisse dicitur inter Antherum & Pontianum secundum chronica. Martinian. qui & martyrium suscepit cum illis vndecim millibus virginibus iuxta Coloniam ab infidelibus, associatus eis cum aliis episcopis, nil dicitur. Antherus autem natione fuit Græcus, & cathedram tenuit 3. annis duodecim & martyrio coronatus est. Quod dicitur in dicta Legenda quod Cyriacus sustinuit sibi Anterum in papatu, videretur intelligendum, quod susceperit eis ad quos spectabat electio quod illum vt sanctum virum eligerent ipso renunciente, quod & secutum est. Et notandum quod licet martyrium Vrsulæ sanctæ cum vndecim millibus virginibus solenniter celebret Ecclesia, & Colonia habeantur valde multa corpora illarum, non tamen clare habetur quando passæ sint martyrium, & quo imperante. Et aliqui dicunt temporibus his scilicet circa annum domini 237. Alij quod anno domini 470. vel circa tempora Hunnorum. Primi mouentur ex eo quod Anterus Papa, qui dicitur successisse Cyriaco Papæ eunti cum illis virginibus Coloniam ibi martyrizato cum eis, fuit illo tempore. Sed mirum quod in catalogo pontificum nil de eo dicitur. Secundi mouentur ex eo quod Hunni à quibus dicuntur passæ, fuerunt circa illa tempora Christianos persequentes. Sed de Cyriaco Papa nil dicitur quod fuerit illis temporibus. Indubie tamen credi debet eorum martyrium, reliquum Deo dimitti.

a Hic tamen Onuph tantū tribuit mensem unum & dies quatuordecim, quem veluti diligentissimum omnium

Chronologum sequimur. b Cyriacum Pontiani successorem aliqui faciunt fuisse a. 1. m. 3. d. 13. quem & ideo sublatum narrat de Pontificum ordine, quod inuito Romano clero episcopatu cesserit & cum exercitu. 10000. virginum Coloniam Agrippinam profectus sit, has tamen virgines siquidem illæ sint de Britannia profectæ cum Vrsula Coloniam in Arvile expeditione cæsas memorat a. 433. de Naug. Geneb.

§. III.

ROMANORVM ergo 24. regnavit Philippus, qui Philippum filium suum cōsortem imperij fecit, hi fuerunt vtrique Christiani, & primi ex imperatorib. Expletus est millesimus annus à cōdione vrbs prima, quæ edificari cepit à Romulo tempore Achaz vel Ezechiaz regum Iuda scđum August. de ciuitate Dei. Quam ob causam pro solemnitate multa sacrificia facta sunt Diis à gentibus & multi ludi theatrales tribus diebus & noctibus [populo peruigilante celebres. Huic Philippo imperatori iam Christiano interesse volenti vigiliis Paschæ & communicare volenti restitit Fabianus Papa vt ait Haymo. Nec permisit donec b confiteretur peccata sua, & staret inter pœnitentes. Cœperunt autem imperare anno domini 236. & imperauerunt simul annis septem, vt dictum est. Qui facti Christiani cū disposuissent multa bona facere pro Christianis, morte præuerti violenta non sunt executi. Sed ipsis imperantibus non est illata persecutio Christianis. Quod autem egit Philippus erga Gordianum, dolose scilicet procurando mortem eius, hoc & ipse recepit à duce sui exercitus Decio, ab eo occisus proditoriè domino iuste iudicante, vt dicitur.

D a Anno vrbis millesimo vrbs Roma religione Christi per suum imperatorem proficietur, vt & millesimus annus vrbs non Romulo sed Christo consecratur, Phe-reculphus in Chro. Geneb.

b Cædis parata facinus hoc peccatum Geneb. interpretatur cui ego facile assentior, addens hanc uerba fuisse, vt opinor, primi imperatoris Gordiani, quæ ille iniuste imperio priuauit & vitæ. Nota obier antiquissimam in sabatho Paschæ peccatorum confessionem & pœnitentiam. Quare ex hoc loco Canonem illum celeberrimum Con. Later. emnis vtriusque sexus est reccis videtur, antiquitus tamen fuisse vstitatum perspicere.

§. IIII.

HI autem imperatores, vt habetur in historia beati Pontij referente Vincen. in spec. histor. lib. 12. cap. 34. conuersi sunt ad fidem Christi per doctrinam Pontij. Fuit igitur iste Pontius filius cuiusdam senatoris vrbs, qui vocabatur Marcus, mater vero Iulia. Hæc prægnans, cum olim idolorum templa cum viro suo munera portans circumiret, venit ad templum Iouis. Quod cū ingrederetur, forte sacerdos velato capite insulatus ad aram stabat. Qui arreptus à dæmone, apprehendensq; velamen simul & insulam cœpit eam minutatim scindere, vocēque mirabili euilans omne templum clamoribus complere. Hæc mulier inquires, eum in vtero gestat, qui magnum hoc templum funditus subuertet. Cūq; iterum atque iterum has voces repeteret, Marcus & Iulia hæc audientes exangues effugiunt in prope positam domum, arripiensque Iulia saxum, aluum suæque latera tundens aiebat. Vtinam eum non conce-

A. C. 239.

Aug. de ci. li. 18. ca. 21. Euseb. in Chron.

Euf. hoc idē prodit lib. 6. hist. eccl. c. 24. Ortol. 117. cap. 20.

De S. Pontio eius mentio Vrsulæ d. 14. Maij.

A. C. 250.

Pontius inter Christianos recipitur. Mat. 18.

Patre suū Pontius conuertit.

Mortuus sanctus Pontianus Papa.

concepissem, per quem magnum templum & numina eius erunt euertenda. Melius est, vt ego ipsa cum hoc deficiam. Cūque dies parienti aduenisset, edidit puerum honestum sine vlla macula, quem credebant tantis suppliciis maceratum exanimem generari. Mater autem pueri Iulia interficere puerum nitebatur. Cui Marcus pater eius dixit. Sine, non interficere eum, si Iupiter voluerit, vindicet se de inimico suo, nos autē non iniiciamus manus nostras in eum. Sicque conseruatus est paruulus, quem ex genere suo Pontium vocauerunt. Inde accidit, vt in templa idolorum nunquam induceretur. Sed cū ad puerilem venisset ætatem, à magnis doctoribus imbutus omnium philosophorum fere vel diuersarum artium literas pollebat, omniaq; memoriter retinebat. Cūque quadam die diluculo surgens ad præceptorem suum pergeret, audiuit Christianos, quibus Sanctus Pōrianus præerat, psallentes & dicētes. Deus noster in cælo, omnia quæcūq; voluit fecit in cælo & in terra. Simulachra gentium argentum & aurum opera manuum hominum. Hæc audiens puer suspirans Spiritu sancto compunctus flere cœpit, & cleuans palmas ad cœlum dixit. Deus cuius laudem isti decantant, ostende mihi notitiam tuam cœpitque pulsare ad ianuam vbi psallentes erant. Tunc Sanctus Papa reuelante ei Spiritu sancto ait. Aperite & finite intrare puerum, talium est enim regnum cœlorum. Puer ergo Pontius relictis pedagogis suis in vico, ingressus est cum vno adolescentulo, qui cum eo studebat, nomine Valerio, & inquisita veritate de carmine, quod audierat eos cantare, à sancto Pontiano in fide cum collega suo salubriter instructus est. Qui abeuntes lani quotidie redibant ad hominem Dei, & audiebant verbum salutis. Cūque rediret Pontius ad patrem suum, requisitus an percepisset aliquid à præceptoribus suis, aiebat. Nunquam melius à magistris meis audiui, quam hodie vel heri. Tandem ipsi patri suo idola nihil esse ostendit. Et introducto ad eum S. Pontiano ad fidē eum conuertit, ita q; ipse Marcus simul cum S. Pontiano & filio suo omnia idola sua confringens manibus suis, baptisma cum filio suo & omni domo sua suscepit. Sed nō multo post patre defuncto, puer Pontius appræhensus à militibus & in curiam perductus nolens ac repugnans loco patris sui constituitur. Talēque gratiam ei dominus contulit, vt in omni curia vel palatio ab omnibus amaretur. In ipsis diebus sanctus Pontianus papa gloriosa morte migravit ad dominum, post quem Anterus & deinde Fabianus in papatu succedentes ipsum Pontium vt pater filium diligebant. Sanctus autem Pontius iam perfectus in Deo, omnes facultates suas accipiens beato Fabiano tradidit, qui eas pauperibus distribuit. Duobus autem Philippis imperatoribus cū esset amicus, scilicet patri & filio, quadam die cū millesimū esset annus ab vrbe condita, dicunt ei. Eamus & repropitiemus nobis Deos magnos, qui nos in huius anni millesimi circulum natalis Romæ perduxerunt. Quos cū beatus Pontius diuersis excusationibus declinare videretur, illi velut amicum cogebant ad sacrificandum. At ille videns sibi datam à domino occasionem ait. Optissimi imperatores cū à Deo princeps hominum ordinati sitis, cur non ei qui vobis hunc honorem præstitit, ceruices vestras flectitis, & ei soli sacrificia offeritis laudis? Philippus imperator ait. Propterea ego Deo magno Ioui sacrificium offer-

re desidero, quia dedit mihi hanc potestatem. Tunc Pontius subridens ait. Ne erres imperator. Est verus Deus in cælo, qui cuncta verbo suo constituit, & ea Spiritus sanctus animauit. Quid plura? His & aliis verbis imperatores credentes baptisma à Sancto Fabiano receperunt. Qui Fabianus & Pontius idola omnia magni templi destruxerunt, & ipsum templum funditus euertuerunt. Multiq; de populo ad notitiam domini concurrentes baptismum alacriter susceperunt. Procedente autem tempore imperantibus Valeriano & Gallieno, & Christianos persequentibus, beatus Pontius post mortem Philippi patris & filij imperatorum, fines Italiae transiens vrbe sub iugo Alpium procul sitam petiit. In illis autem partibus præses quidam nomine Claudius audito de eo, suis tribunalibus eum iussit adduci cuique dixit. Tu es Pontius, qui vrbe Romanam necio per quam seditionem perturbasti, insuper & priorum principum mentes abalienasti? Cui respondit Pontius. Neminem perturbavi neque subueri, sed ab errore demonum ad Deum verum conuertit. Cūque non posset ad sacrificandum adduci, ait præses. In euleo extendatur, vt omnia tormenta per membra eius decurrant, & tunc videamus si Deus eius eruat eum de manibus nostris. Cūque aptaretur in euleo dixit beatus Pontius. Licet incredulitas tua dicat Deum nostrum impotentem ad me erendum, ego tamen credo in nomine domini nostri Iesu Christi, quod pœnæ tuæ ad nihilum redactæ nullum corpori meo dolorem incutient. Cū ergo in euleo tenderetur, magno sonitu est contractus euleus, ita vt in puluerem redactus non compareret, & ministri repentino fulgure facti exanimis redderentur. Sanctus vero Pontius lætus & territus ait. Vel nunc incredule disce, quia Deus noster est potens pios de tentatione eripere, & vos iniquos in die iudicij perpetuo igni deputare. Tunc præside contrubato lausit ei Anabius affessor, vt duo vrsi magni ad eum in arena mitterentur, qui cum deuorarent. Quo facto vrsi de caueis egredientes, venatores qui eos instigabant discerptos consumpserunt, sanctum vero Pontium non tetigerunt. Exinde ibi in arena coram populo ignem circa eum copiosissimum fecit accendi, qui nec vestimenta eius in aliquo læsit. Cū autem diceret præses vt sacrificaret Deo Apollini, vt euaderet alia tormenta, respondit Pontius. Ego sacrifico corpus meum domino Iesu Christo, vobis autem & principibus vestris citò superuenient diuina vltio, quia iniuste persequimini seruos Christi: idem iussit tyrannus eum decollari. Quo peracto eadem hora Claudius linguam sibi manducans à Diabolo suffocatur, & affessor eius, & Valerianus imperator à rege Perfarum Sapore in bello captus fuit, & miserabiliter tractatus. Et Gallienus Mediolani à militibus gladiis confossus.

§. V.

ROMANORVM ergo 25. imperauit Decius Quintus Tratanus Decius 36. in chro. Et cœpit imperare anno domini 253. Hic ex Bubalia Pannoniæ inferioris natus fuit. Qui Philippum imperatorem cū ei ab vrbe Veronam occurrisset reuertenti de bello cum victoria ad ipsum honorandum, dolose occidit. Et vsurpans sibi imperium ad vrbe veniens, vt videretur Prima pars Hist. Anto. S zelo

A. C. 250.

Philippi imperatores baptizantur.

Pōcius vrbe egreditur.

Pōcius pro Christo torquetur.

S. Pontius pro Christo necatur: celebratur 14. Maij.

A. C. 250. Sexta contra Christianos persecutio. De S. Agatha, cuius vitam ex gestis MS. Sur. To. 1. Metaph. habet apud Sur. & ex iisdem Ado ex quib. etiam hanc D. Anton. de sumptit.

Agatha estantia scimia.

Petrus Apostolus visitat Agatham in carcere & curat.

zelo cultus Deorum illorum occidisse dominum suum, quia Christianus erat, movit persecutionem contra Christianos, plurimos interficiens, & inter illos Philippum filium praefati Philippi imperatoris. Sub persecutione Decij passa est beata Agatha virgo nobilis genere, pulchra corpore, speciosior fide, in Catania civitate Siciliae. Cum enim provinciam illam regeret quidam nomine Quintianus, audita eius fama nobilitatis, formositatis & diuitiarum, iussit eam sibi sisti. Et audiens ab ea, quia Christi ancilla esset, nec Diis sacrificare vellet, tradidit eam custodiendam & inducendam ad venerationem Deorum cuidam turpissimae mulieri Aphrodisiae nomine, quae septem filias habebat turpitudini deditas, sicut & ipsa. Haec cum filialibus per triginta dies suadere nitebantur, quandoque blanditiis, quandoque minus, ut praefati assentiretur. Sed cum frustra laborarent, dixit Aphrodisia tyranno. Facilius possent saxa emoliri, quam mens huius puellae a proposito Christianitatis removeri. Adducta igitur ante Quintianum, ait praefes. Vnum est duobus elige, aut sacrificia Diis nostris, aut diuersis suppliciiis inreribis. Cui sancta Agatha. Si feras mihi promittis, audito Christi nomine mansuescunt. Si ignem adhibeas, rorem mihi de caelo Dominus meus Iesus Christus saluificum ministrabit. Si plagas & verbera ingeras, habeo Spiritum sanctum per quem vniuersa tormenta contemnunt. Cum autem in sermonibus eum confunderet, iussit eam in carcerem trudi. Illa autem gloriante & laeta ibat ad carcerem, & quasi ad epulas inuitata agonem suam domino precibus commendabat. Sequenti die mandauit [Praefes] eam coram se adduci, eique dixit. Quid tractasti de salute tua? Cui illa. Salus mea Christus est. Et ille. Adhuc audes Christum nominare? Respondit ipsa. Ego illum inuoco, & dum vixero, inuocare non cessabo. Cum autem iussu tyranni in eculeo torqueretur. Ego (inquit) ita in his poenis delector, sicut qui audit bonum nuntium, aut sicut, qui videt amicum diu desideratum. Oporteret enim triticum flagellari antequam ponatur in horreum. Furens autem Quintianus praecipit eam in manibus torqueri, & diuissimam tortam abscindi. Cui sancta Agatha ait. Impie crudelis & dire tyranne, non es confusus amputare in femina quod & ipse in matre suxisti? Ego mammillas integras habeo in anima mea, scilicet intellectum & voluntatem, quas ab infantia domino consecraui. Post haec iussit Quintianus in carcerem eam recipi, prohibens ei ingressum medicorum, & nec panem nec aquam ab aliquo sibi ministrari. Sed circa mediam noctem apparuit ei quidam senex in forma medici secum medicamentum ferens (scilicet apostolus Petrus) quem praecedebat adolescens, id est Angelus, portator luminis. Qui dixit ei. Filia quando ista supplicia sustinebas, ibi eram, & nunc ideo ad te veni, ut per me recipias sanitatem. Respondit Agatha. Medicinam carnalem corpori meo nunquam adhibui, sed habeo dominum Iesum Christum, qui solo sermone restaurat vniuersa, hic si vult potest me curare. Cumque illa recusat medicamentum, subridens senex. Dominus Iesus Christus me misit ad te, ego enim sum Apostolus eius, & in nomine eius scias te esse sanatum. Et subito eo disparente Agatha Deo gratias egit de visitatione & sanitate. Et immenso lumine apparente in carcere custodes exterriti fugerunt, & carcerem apertum dimiserunt. Aliqui igitur ro-

gabâr virginem, ut abscederet. At illa. Absit (inquit) ut fugiam, & coronam patientiae perdam, & custodes meos tribulationibus tradam. Post quatuor dies dixit ei Quintianus adstâti, ut Deos adoraret, ne adhuc supplicia sustineret. Cui illa. Miser sine intellectu & sine sensu, quomodo vis ut imagines ligneas & lapides adorem, & Deum caeli quim sanauit dimittam? Et Quintianus. Quis te sanauit? Respondit Agatha. Dominus Iesus Christus Dei filius. Et ille. Nunc videbimus an Christus te sanabit. Imperauit ergo tyrannus testas fractas spargi, & carbones ignitos submitti, & ibi nudam volutari. Quod cum factum fuisset, factus est terrae motus magnus, qui totam ciuitatem ita concussit, ut pars muri iuxta quem erat praefes coruens duos consiliarios Quintiani opprimeret. Cumque populus concurreret clamans haec contingere propter Agathae cruciatum, exterritus Quintianus, & seditionem populi formidans iussit in carcerem eam remitti. Quae ingressa orauit ad dominum, & spiritu domino reddidit immaculatam. Quod audientes fideles corpus eius cum aromatibus in sarcophago cum collocarent, ecce subito Angelus in forma iuuenis albis induti attulit tabulam marmoream, & posuit ad caput eius, in qua haec verba sculpta erant. Mentem sanctam, scilicet habuit, spontaneam, scilicet se obtulit, honore Deo scilicet dedit, & patriae liberationem fecit. Hoc miraculum audientes multi ex Iudaeis & Gentilibus sepulchrum eius venerari coeperunt. Quintianus vero pergens ad inquirendum possessiones eius, ut raperet, cum esset in nauis, duobus equis calcitrantibus proiectus est in flumen, & nusquam potuit inueniri. Reuoluto anno martyrij eius mons maximus qui est iuxta dictam ciuitatem emisit ignem, qui quasi torrens de monte descendens & saxa & terram comburens ad ciuitatem appropinquabat, vnde multitudo paganorum currês ad sepulchrum beatae Agathae tulit cortinam, quae erat cooperta, & opposita igni protinus retinuit ipsam.

§. VI.

Et tempore Decius imperator persequens Christianos cum venisset Ephesum, iussit aedificari templa in medio ciuitatis ut omnes cum eo miscerentur in sacrificiis idolorum. Cum ergo omnes Christianos inquiri fecisset, & inuentos sacrificare compelleret, mortis tantus poenarum terror cunctos inuaserat, quod amicum amicum, patrem filium, filium patrem abnegaret. Tunc in illa vrbe inuenti sunt septem nobiles Maximianus, Malchus, Marrianus, Dionysius, Serapion, Ioannes, & Constantinus, qui hoc videntes nimis dolebant. Et cum essent primi in palatio, sacrificia idolorum spernentes in domo sua se celabant, & ibi ieiuniis & orationibus vacabant. Accusati igitur ante Decium statuuntur, & comprobati veraciter Christiani, dato eis respiciendi spatium vsque ad reditum Decij dimittuntur. At illi interea patrimonium suum pauperibus distribuentes, inito consilio in montem Celion secesserunt, & ibi secrete vsque ad reditum Decij latere decreuerunt. Diu ergo ibi latentibus vnus eorum ministrabat. Et quoties intrabat vrbe, in figura & habitu mendici se exhibebat. Reuertens ergo Decius eos ad sacrificandum perquiri faciebat. Malchus autem, qui ciuitatem pro-

A. C. 250.

S. Agatha pro Christo moritur.

Agatha pulchrum clogium.

Miraculi reliquis D. Agathae factu colitur. Ecb.

De Sepré dormientibus de quibus Gregor. Tur. l. 4. de glor. mart. c. 91. Niceph. li. 14. cap. 45. Metaph. to. 4. Sur.

A. C. 250.

Coluntur 27. Iu. post 181. annos hi sancti ab hoc somno fuerunt excitati.

De his mar. ex M. S. exemplar. Sur. to 3. agit. hoc D. Petri Andreæ, Pauli & Dionysii martyrii ex MS. codicib. anti quis to. 3. Su. edidit. Nicomachus desic, sed non impune.

Andreas & Paulus includuntur in custodia.

Coluntur 15. Maj.

necessariis intrauerat haec audiens, territus ad focos rediit & furorem imperatoris eis significauit. Quibus grauius exterritis, Matthaeus nihilominus panes allatos obtulit, ut cibo confortati fortiores ad praelium redderentur. Facta igitur caena sedentes & colloquantes in lectu, & se exhortantes ad inuicem subitò, ut Deus voluit obdormierunt. Facto autem mane cum quaesiti à Decio inueniri non possent, tandem nuntiatum est Decio eos bona sua pauperibus erogasse, & in proposito Christianitatis permanentes in monte Celio latitare. Iussit ergo Decius os speluncae dicti montis lapidibus obstrui, ut ibi non valentes egredi, fame & siti morerentur inclusi. Quo peracto duo Christiani martyrium eorum describentes, caute inter lapides scripturam posuerunt. Qualiter autem post annos multos imperate Theodosio suscitati sunt, dicitur infra.

§. VII.

Et tempore Decio imperate apud Lampfacum ciuitatem comprahesus est Petrus, & proconsuli ut Christianus praesentatus. Qui cum Christianum se esse constanter profiteretur, iussit proconsul eundem adolescentulum speciosum in rotis redi, & ad ligna in circumitu posita vinculis ferreis torum corpus eius fecit confringi, quo contorto effracta minutim ossa eius deficerent. At quanto magis torquebatur, tanto fortior apparebat, & tyranni fultitium ridens Christo gratias agebat. Cuius proconsul perseverantiam videns iussit eum gladio percuti. Et cum ad ciuitatem Troade perrexisset, oblari sunt & alij tres Christiani colentes, Andreas, Paulus, & Nicomachus, qui cum Christianos se esse libere profiterentur, iussit proconsul Nicomachum torqueri. Cumque nimium torquebatur, & iam prope esset, ut emitteret spiritum, exclamauit se nunquam fuisse Christianum, sed demonibus sacrificaturum. Tunc iussus deponi cum sacrificasset, à demonio arreptus est, & elisus in terram comedens linguam suam dentibus, expirauit. Puella autem quaedam nomine Dionysia decem & septem annorum exclamauit dicês. O te infelicissimum hominû qui propter vnus horum spatium perpetuam & ineffabilem poenam acquisisti. [Quod cum audisset proconsul voluit eam coram se adduci.] Interrogata autem confessâ est Christianam, & ideo infelicem illum plangere, quod non adhuc modicum tollerasset, ut perpetuam requiem inueniret. Proconsul autem iussit illam duobus iuuenibus corumpendam tradi, Andream vero & Paulum concludi. Cumque iuuenes ad hospitium suum virginem duxissent, pugnantibus eis vsque ad noctem, ut vim turpitudinis ei inferrent, marcescebat eorum libido. Apparuit autem eis iuuenis splendidissimus, per noctem totam domum illuminans, vnde timore percussis ceciderunt ad pedes virginis rogabant; eam vt pro ipsis interueniret, ne quid mali contingeret eis. Videns autem proconsul quod non posset Pauli & Andream constantiam superare flagellis ceptos tradidit eos populo, qui traxerunt eos per pedes extra ciuitatem ut lapidarentur. Quod audiens Dionysia de manibus custodum euadens cucurrit ad eos, iactauitque se super eorum corpora dicês. Cœcidat & ego vobiscum beati famuli Dei, nec ab hac colluctatione vestra inueniar aliena. Quod audiens proconsul iussit eam gladio interfici. Paulus autem & Andreas lapidibus obruti sunt. Vincen. in specul. histor. libro decimo

A capitul. 46.

B

C

D

E

F

Ipsa quoque Vincentio cap. 47. referente ex gestis eius sanctus Tryphon sub decio passus est, qui ab infantia sua multis miraculis claruit in ciuitate Campsade [quae est in Phrygia, vicina ciuitati Apameae.] Hic à matre sua caste enutritus, & à Spir. S. & Angelis edoctus fuit. Ad eum autem venit quaedam mulier, caeca, semiarida & à demonibus obsessa. Puer itaque pauefactus imposuit manus super caput eius & orauit pro ea. Demones autem clamabant per mulierem dicentes. A septem annorum infante in gehennam mittimur. Cumque sanctus Tryphon vrgeret eos exire, exclamauit demon dicens. Romam habeo ambulare propter Tryphonem, ut ibi ad me veniat vocatus. Concutiensque Diabolus mulierem spumans ad orationem eius egressus est, & mulier sanata est. Demone ergo Romam pergens cuiusdam consulis senatoris vxorem grauius vexare cepit, & die tertio sanctum Tryphonem vocare. Tunc inquiri fecerunt de Tryphone isto per ciuitates & castra. Demum inuentum in pascuis oues pascentem, impositum super equum Romam adduxerunt. Ibi que existens liberauit illam à demonis vexatione. Quo facto per Angelos reductus est in patriam suam Campsadem. Gordianus autem imperator, vir magnus cum Romae haberet filiâ vnicam, Diabolus ingressus in eam vexare cepit, & clamans vocitabat Tryphonem anserum curam gerentem. Gordianum autem nimis contristatum de vexatione filiae hortati sunt amici, ut perquiri faceret hunc Tryphonem, quem Diabolus saepe nominans ostendebat se timere. Misi igitur plurimi hinc inde per diuersa loca ad hunc inueniendum, multi adducti sunt hoc nomine nuncupati, si forte aliquis eorum ille esset, quem vocabat puella. Sed per nullius eorum praesentiam sanari potuit. Post multum discursum ad huius inquisitionem demum inuenit puerum in vico Campsade Tryphonem iacentem iuxta ripam lacus & pascentem anseres. Qui interrogatus an ipse esset, respondit se esse. Quem honorifice accipientes ducebant ad vrbe. Cum autem appropinquaret ad eam, cepit clamare Diabolus per obsessam. Non possum hic amplius habitare, quia post triduum huc veniet Tryphon ille, qui accipit potestatem aduersus nos. Sicque Diabolus dimisit illam. Superueniente autem post tertiam diem Tryphone inuenit eam liberatam. Rogauit autem puerum patrem puellae, ut si perfecte sanata esset, ostenderet ei demonem qui illam vexauerat. Quo ieiunante & orante pro ea re, apparuit Diabolus in forma nigerimi canis & tæterimi, caudam habens ingentem demissam deorsum. Quem videns pater puellae exterritus est, rogans ut ab aspectu eius subtraheretur. Quod & fecit. [Cum autem hoc beneficium affectus fuisset imperator & valde ea admiratus esset, plurimis donis & honoribus beatum Tryphonem esse profectus] qui per Angelos in patriam suam reductus est, vbi multis clarebat prodigiis. Deinde tempore Decij deprehensus à militibus, adductus est in ciuitatem Nicenam ante praefectum Aquilinum. Cumque publicè fateretur se esse Christianum, interrogatus cuius esset fortunae? Respondit Tryphon. Fortuna non est apud Christianos, nec fuit. Si autem vis scire, ingenuè conuersationis sum. Et (quod maximum & egregium est) Christianus sum. Praefectus autem suspensum iussit vngulis lanari. Ipse autem promptè euens vestimentum & proiciens super terram, cum alacritate gaudij dabat seipsum

A. C. 250. Huius S. Tryphonis hitoriam meographat. Sur. rom. 1. edidit.

Diabolus timecanserum cutodem.

S. Tryphon torqueur

A. C. 250.

seipsum suspendi super lignum. Cumq; vngulis la- niaretur, nulla vox egrediebatur ab eo. Sed immo- bilem cogitationem habebat in fide Christi. Praefectus post hec iussit eum equis alligatum per campos trahi, cum esset grauissimis niuib; hyems aspera, Exclamante autem eo & dicente, Domine Deus non patiaris in me dominari hanc iniquitatem, statim liberatus est. Exinde iussit praefectus fustibus caedi, & lampades lateribus eius apponi. Cum autē torque- rent eum, viderunt à splendore solis lumen circun- stans, & coronam variis lapidibus exornatam super caput eius dilapsam. Vnde timentes corruerunt in terrā. Tandem fecit praefectus eum gladio interimi.

Colitur 17. Feb.

De hac S. Reparata Beda in mar.

In Caesarea Palaestinae Decio imperatore, qui ius- serat omnes Christianos vbicunq; inuentos cogi per varia tormenta ad sacrificia idolorum praesen- tata est virgo pulcherrima, & nobilib; orta natali- bus Reparata nomine, opposito ei Christianitatis titulo. Aetatis autem erat duodecim annorum. Hac virgo à Spiritu sancto edocta, cum in disputatione sua confudisset imperatorem ostendens Christum Iesum non in diuinitate sua, sed assumpta humanitate fuisse passum & mortuum pro salute humana: sed vir- tute suae diuinitatis, quia Deus & homo in vna per- sona surrexisse à mortuis & ideo non propter hoc pro- hant Deū passum, vt Decius assereret: imperator cō- sulus, cum minaretur ei si Deos suos non coleret, graua suppliciorum & varia genera. Respondit illa propter quacunque tormenta se Christum non deserturam. Vnde tyrannus furorē succensus in olla feruenti plumbū liquefactum super eam iussit infundi, quod conuersum est in liquorem suauissimum in nullo ca- lafa: exinde lampades ignitas super pectus eius appo- nit: exinde in fornacem incensam mitti praecipit. Sed nec ignis eam contristauit, immo laeta psallebat. Demum decollata est octaua die Octobris.

§ VIII.

De S. Polychronio episcopo Babyloniae & quibusdam aliis: habetur autem hec ex M. S. codicib. in vita D. Laurentij so. 4. Sur.

Matt. 7.

Colitur 17. Feb.

Beati Abdon & Sennes Romā transfertur.

VM autem Decius imperator Babyloniā & alias prouincias superasset, Christianos inuen- tos in diuersis locis Cordubam adduxit & diuersis eos suppliciiis interfecit. Eorum autem corpora duo (subreguli Abdon & Sennes Christianissimi sepelie- runt. Inter ceteros inuentus est in Babylonia episco- pus nomine Polychronius qui cum nollet sacrificare in clauso est in carcere cum clero suo & presenta- to corā se cum aliis clericis Decius dixit. Tu es Polychronius sacrilegus, qui Deos non colis, & mādata principis contemnitis: Quo tacente, dixit Decius cle- ricis eius: Obmutuit princeps vester. Cui respondit Parmenius presbyter. Non obmutuit pater noster, sed praepro domini vitur dicētis nolite proicere margaritas ante porcos. Iustūne tibi videtur, vt os sanctū eius quod purificatū est inquinetur stercore? Tūc iratus Decius ait. Ergo nos stercore sumus. Ius- sitq; praecindi linguam eius. Qua praecisa clama- uit dicens. Beate Polychroni ora pro me, quia video Spiritum sanctū in te regnantem, & os tuum signan- tem, & mihi fauum mellis in os distillantem. Cumq; iterum monitus esset Polychronius, vt sacrificaret, & non responderet, iussit Decius os eius lapidibus caedi & sic emisit spiritum. Cum autē Parmenius & alij clerici vincti catenis ducerentur Cordubam, fo- luti inueniebātur. Demum Decius impudens illa arti magica, post multa supplicia decollari fecit. Et Ab- don & Sennes sepelierunt eos. Quod audiēs Decius captos & catenis vinctos Romam adduxit. Qui co- ram senatu adducti, aut sacrificare Diis & libertate

rerum suarum gaudere, aut morsibus bestiarum de- uorari iubentur. Qui contemnentis & spuētes in simulachrum, ad theatrum adducuntur, & popu- lo aspiciente duo leones & quatuor vr̄i ad eos mit- tuntur deuorandos. Sed in nullo fere eos contige- rūt, quinimō & eos custodiebāt. Porro iniectis in eos gladiis occiderūt, & corpora eorū iactata sunt ante solis simulachrū, sed post tridū à Quirino sepulta.

§ IX.

SVB Decio quoq; refert Vin. Secundianus toga- tus quidam vna cum Veriano praefecturam agēs in Christianos desuebat. Qui scilicet Secundianus secum tacitus cogitare cepit, cur Christiani tanto amore fragrantis, mallet pro Christi nomine du- riter mori quā delicate viuere, & blandis princi- pum persuasionibus assentire. Cumq; esset eloquen- tissimus & omnium petitisimus, Marcellianum qui & ipse sapientissimus erat & Christianorum perle- cutor ad domum suam inuitauit, & cum eo de variis artium sermonibus disputauit. Tandem ad artem grammaticam sermonem retorquentes, ad locum Virgilij veniunt: vbi poetarum princeps de noui sa- culi aduentu loquens, quo apparente domino in car- ne renouatus est mundus, tempore Octauiani, ad eius laudem suos describit libros dicens aurca sac- cula modo nasci.

a Integra est Virgilij Ecloga de Christo, vt à Sybilla Cumaa descriptus fuerat, cuius verbis consideratis Secundianus Decij praefectus, Verianus pictor & Marcellianus orator Christiani effecti sunt. Geneb. Constantinus etiam Augustus in oratione parenetica integram hanc Eclogam Graecè adducit tanquam omnino à Virgilio de Christo decantatam, voluit quippe Deus opt. max. per poetarum omnium phoeni: em filium suum dominum, nostrum Iesum Christum nondum natum decantari. At iniquus illi nesciebat: credo, sed quā multi etiam nescientes à Spiritu sancto, etiam quae ipsi nesciunt proden- da impelluntur. Quemadmodum igitur spiritus sanctus impulit aptham, vt diceret Christum pro salute homi- nis passurum, sic Virgilium ad haec de Christo canenda impulit nescientem, & in adumbrata persona.

Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo, Iam redit & virgo, rediunt saturnia regna, iam noua progenies caelo demittitur alto. Tu modo nascenti puero, quo ferrea pinnam Desinet ac toto surget gens aurca mundo, Castra sanc Lucina.

Cumque perquirerent de quo Virgilius hec diceret, cepit Secundianus loqui de Christianis, qui tanto flagrabant amore, vt pro nomine Christi mallet mori quā idola adorare. Aiunt enim (inquit) resur- rectionē & iudicium fore post mortem. Aliam vitam post istam expectant perpetuam & immortalem, vbi nullus dolor & gemitus, sed pax & peremne gaudium. Idola vero quae nos adoramus Deus eorū omnifariam abominatur Christus. Super his Marcellianus admirans ait. Quid est Christus? Respondit Secundianus. Christus dicitur vnctus. Nunquid non legisti quid eius historiographi dicūt eum scilicet mortuos suscitasse, leprofos mundasse, caecos illuminasse? His enim signis Christiani fidem dantes pro eius ardenti amore coronari desiderant. Vnde & ego credo, quod ipse sit Deus & Dei fi- lius, qui crucifixus & mortuus tertia die suscitatus ascendit in caelum. Quando enim & à quo audi- tum est

A. C. 250.

Coluntur 30. Julij.

De S. Secū- diano Mar- celliano & Veriano: habetur autē haec apud Sur- tom. 4. M. S. codicib. 13. apud Vince. lib. 11. cap. 50.

Virg. ecl. 4.

Virgilij de Chri- sto carmi- na.

A. C. 250.

Secundianus cu sociis traditur cultodiz.

Vsu. in marty.

De his Su. Tom. 3. ex M. S. cod.

Vsu. in marty. 23. Decem.

tum est Deos nostros talia fecisse, quos scimus sem- per sordidissime vixisse: His & aliis verbis eius assen- sit Marcellianus. Tertius quoque amicus amborum Verianus similiter. Hos igitur tres baptizauit Timo- theus presbyter, sanctus vero Xistus papa confi- gnavit. Post haec Secundianus à Valeriano praefecto requisitus introiuit ad eum, & subito immutatus est vultus eius tanquam vultus Angeli. Valerianus vero ob tanti luminis fulgorem stupefactus ipsum inter- rogatum & in Christianitatis proposito permanen- tem iussit in custodiam tradi. Qui cum comprahen- sus duceretur ad militibus in carcere, Marcellianus & Verianus clamabāt, vt quid innocētē in custodiam retruditis? Si pro confessione Christi hoc patitur à vobis? Et nos Christiani sumus qui eum pro amore Christi ad martyrium sequimur. Tunc iratus Vale- rianus simul cum eo, illos in custodia poni iussit, & Caesari Secundianum Christianum effectum intima- uit. Quod ille vix credens, eum ad se adducit, & ait. O Secūdiane cur immutatus est vultus tuus? Qui respondit. Clarior & hilarior solito nunc est vultus meus, quia iam in conspectu regis aeterni cōtempla- tione mentis adfisto, qui me de tenebris ad lumen perduxit suae visionis. Deniq; sancti Dei iussu Decij in exilium ad Centum cellas sunt deportati & tradi- ti sunt Quarto Promoto cōsulari Thufciae. Qui cum nollet ad imperium eius sacrificare, expoliati iussi eos in euleo suspendi, & latera eorum vngulis radi. Illis autē inter haec Deo gratias agentibus, ad latera eorum fecit flammās adhiberi. Cumque diu assaren- tur, vnus ex ministris qui acrius ad torquendum in- sistebat, mortuus est, & alij à demonibus arrepti cla- mare coeperunt. O sancti Dei, vt quid nos vestris tor- quētis orationibus: haec tormenta, quae vobis iniuste inferimus nos irremediabiliter cruciat: vobis autem nihil mali praestant. Videns hic Promotus, iussit eos capite truncari, & in mare praecipitari corpora eorū. Sed Dei prouidentia ad litus peruenientia Deodatus eas pepeliuit.

Item persecutione Decij (vt habetur in martyro- logio) apud ciuitatē Tufciae Aretinam 3. nonas Iunij sanctorū martyru Pergentini & Laurentini fratrum natale. Qui cum essent pueri, post dira supplicia to- lerata, & magna miracula ostēta, gladio caesi sunt. Alexandria quoq; ea tempestate pro fide Christi cap- ti Hieronymus, Arsenius, Isidorus & Dioscorus puer. Qui diuersis cruciatib; dilaniati, cum iudex pati cōstantia fidei eos videret armatos, igni traditi sunt. Dioscorus verò multipliciter flagellatus, diuino nu- tu ad consolationem fidelium est dimissus.

Romae quoque sub Deciana persecutione Victo- ria virgo, cum esset despōsata cuidam Pagano, & nec nubere nec sacrificare vellet, post multa miracula & opera sancta, inter quae plurimas virgines Deo aggregauerat, gladio percussa est rogata sui ponsi à carnifice. Plurimi alij (vt habetur in martyrologio) in diuersis mundi partibus sub huius Decij persequ- tione martyrio coronati sunt. Sed (vt ait Hugo) non possumus euoluere quantae multitudines huius per- secutionis igne furente & in desertis, & in monti- bus latitantes fame, siti, frigore, languore, latroni- bus, bestisque consumpra sint.

§ X.

PORRO Decius non totis trib. annis imperio administrato cū filio suo, quē Caesarē legauerat

in medio barbarorū sinu interfectus est, & regnum cū vita perdidit. Post quē Gallus Hostilianus cum Volufiano filio suo potitus regno imperauit vix duo bus annis. Cœpit autem anno domini 254. Huius regnū cum floretet initio, & cuncta ei ex sentētia ce- derent, sanctos viros, qui pro pace & prosperitate re- gni eius domino supplicabant (vt inquit Hug. Flor.) persequi coepit, cum quib; pariter prosperitate suam fugauit, & pacē. Sed exorta persecutione, exorta est vltio violati nominis Christiani. Et vsq; quo ad pro- fligandas Ecclesias edicta cucurrerūt, eatenus incre- debiliū morborū pestis extenditur. Nulla fere pro- uincia Romana, nulla ciuitas, nulla domus fuit, quae non illa generali pestilentia correpta atq; euacuata sit. Hac sola perniciē insignes Gallus & Volufianus dum contra Emilianū nouis rebus studentē bellum molliūtur ciuile, occisi sunt. Emilianus quoq; tertio mēse, in uale tyrānidis extinctus est. Per idē tēpus (in- quit Haymo) exortitur quāstio in Aphrica partib; de haereticis rebaptizandis vel nō placuit; Cypriano Carthaginensi episcopo debere eos rebaptizari. Sed Cornelio papae ceterisq; occidentalibus episcopis, māsit potius hec sentētia post abiectionē prauis dog- matis, sola eos manus impositione purgandos. Hac ille. Et nota qd haec est vera sententia firmata per Ec- clesiam, vnde & tenenda, & nō solum baptismum, sed & alia sacramenta, quae conficiuntur & conferuntur ab haereticis in forma Ecclesiae, esse vera sacramenta quo ad essentiam, sed carere vltimo effectu scilicet gratiae, quo scilicet ad suscipientes scienter à talibus: nisi baptismus in extrema necessitate. Et hoc propter prohibitionem Ecclesiae, vt patet di. 32. s. verum. Et plenius. i. q. 1. quod quidem cum §. se. Cyprianus au- tem assereret omnia sacramenta haereticorum esse inania & nulla, & collationes eorum similes actibus simiarū, quae effigiant actus humanos, cum non sint verē sed apparenter, vt patet. i. q. 1. si quis inquit. Ex- cufantur tamen à doctoribus de errore quo ad pec- catum, quia nondum erat ab Ecclesia haec veritas determinata. Gloss. etiam super dicto cap. si quis in- quit multipliciter excusat Cyprianum.

a Audi quantas Romanum imperium quo tempore in Christianos desuebat passum sit vicissitudines. C. Valens Hostilianus, & M. Perperna, Lucianus post mor- tem Decij imperatores sunt appellati & sunt 37. & 38. imperatores. Non longe post occisi sunt post hos imp. C. Vibius Trebonianus 39. imperator & Gercemius Her. Etruscus Caesar 40. Imperator imperarunt a. i. m. 6. d. : : : C. Iulius Amilianus 41. pop. Rom. imper. menses 4. Post illum P. Avelius Valerius Valerianus 42. impe- rator pop. Rom. a. 7. vix inuenies inter Pontifices Roma- nos tantam neque tam subitam mutationem: ex quo col- lige Ro. Pontifices, non ita Deo esse exosos, sicut fuerunt Rom. Imperatores, & proinde falsissimum esse quod ha- eretici impudensimē iactant Pontificem Romanum esse Antichristum: quomodo enim Antichristus esset, cum illum tam diu tamque feliciter regnare Deus patiatur?

§ XI.

FABIANO papae per martyrium coronato suc- cessit Cornelius, imperantibus Gallo & Volufia- no secundum Vincen. in spe. hist. quod etiam dicit Hiero. liber tamen Romanorum Pontificum testa- tur Cornelium passum fuisse sub Decio. Decium au- tem constat ante Gallum & Volufianum impera- se. Sed dicit Helinandus Gallum vocatū fuisse etiam Decium. Et secundum hoc fuisset binomius, & con-

A. C. 250. Oro. lib. 7. cap. 21.

Hac ha- ber Orof. 17. cap. 21. Eur. li. 9. Cyp. de mortal.

Baptisma ab haereti- cis collatū quādo va- let, sicut & cetera sa- cramenta.

Cy. ep. 6. li. i. ad Mag.

Cyprianus ab errore excusa- tur.

Cornelius Pon. max. 22. fedic. a. 2. m. 1. d. 13. Hiero. in Catal. vir. illat.

A. C. 250. Schisma in ecclesia Romana primum.

Nouatior quis fuerit. Hæc sunt apud Euf. lib. 6. eccl. hist. c. 33.

August. de vera & fal. pœn. c. 5. Cyp. lib. 4. ep. 2.

cordarentur prædicta contraria. Tempore Cornelij ortum est schisma. Nam quidam Nouatus nomine à quibusdam sibi adherentibus factus papa, vel potius Antipapa, pro Romano Pontifice se gerebat. Sed cum complicibus suis deiectus est. Quinimò quia peruersum dogma adinuenit contra catholicam veritatem asserens lapsis post baptismum non esse locum veniæ per quantamcunque pœnitentiã, vel saltem quo ad recidiuantes post pœnitentiã de primo lapsu post baptismum, vt hæreticus damnatus est per Cornelium papam in concilio. Vnde Dionysius Alexandrinus episcopus sic ait de his. Nouatus Romanæ Ecclesiæ presbiter elatione quadam tumidus, spem pœnitentis salutis eis, lapsis scilicet ademerat, etiã dignè pœnitissent, ex quo & princeps hæreticos exiit Nouatianorum, qui ab Ecclesia separati superbo nomine semetipsos uadentes id est, mundos appellarunt. Ob quam rem concilium sacerdotale celeberrimum in vrbe Romana congregatum est [episcoporum quidem sexaginta numero, presbyterorum quoq; totidem cum diaconis plurimis. Præterea per singulas qualq; prouincias, de hac re magna deliberatione habita decreto significatur quid factum sit. Statuit ergo.] Nouatum quidem cum his qui cum [mentis elatione tumidum] sequerentur quicq; ad inhumanam istam, & nihil charitatis fraternæ seruantem sententiã declinarent, ab Ecclesia alienum esse. Eos vero qui lapsi in certamine fuerant, fraternam misericordiam curandos, & fomentis pœnitentiæ medicandos. Cyprianus quoque de his librum edidit, in quo & lapsos ad pœnitentiã cohortandos, & contradicentes à viscibus Christi alienos esse statuit. Quod etiam, vt hæreticum reprobat August. videlicet non esse locum veniæ relapsis post baptismum, de pœn. di. 3. adhuc instant. Quomodo autem Cornelius canonicè fuerit assumptus ad papatum declarat Cyprianus dicens in Epistola ad Antonianum, Cornelius charissimus noster non subird ad episcopatum peruenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus & in diuinis administrationibus dominium sepe promeritus ad sacerdotij sublimè fastigium cunctis gradibus religionis ascendit, tunc episcopatum ipsum nec postulauit nec voluit. Pro pudore quoque virginalis continentiæ suæ & humilitate ingeniti sibi & custoditæ verecundiæ, non vt quidam vim fecit, vt episcopus fieret, sed ipse vim passus est, vt ipse coactus episcopatu acciperet, cum Fabiani locus, id est, locus Petri & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret. [Tum deinde sedit intrepidus Romæ in sacerdotali cathedra eo tempore (id est sub Decio) cum tyrannus infestus sacerdotibus

a Propria Nouatianorū hæresis hæc fuit, non posse eos qui post baptismum peccassent, per sacerdotes in Ecclesiam recipi, & etiam si pœnitentiã egissent & crimen confessi essent. Non enim tria, hoc est dolor animi, oris confessio, & operis umendatoria quædam satisfactio pœnitentiæ necessaria sint, vt is rite à sacerdote absolui, atq; Ecclesiæ reconciliari queat, Nouatiani dolorem cordis (qua in re cum Lutheranis & Caluinistis conueniunt) & satisfactionem operis (in quo ab vtrisque dissentiunt) nequaquam abstulerunt: sed potius hortari sunt. Oris verò confessionem & sacerdotalem absolutionem penitus abstulerunt, velut solus Deus potestatem remittendi peccata sibi retinisset nec illam à ministris Christi ad adfectionem Ecclesiæ vnquam voluisset dispensari. Sand. lib. 7. de vis. mon.

A Dei fanda atque infanda comminaretur & tolerabilius audiret leuari aduersum se amulū principem quàm cõstitui Romæ Dei sacerdotem.] Idè Cyprianus 7. q. 1. factus, sic ait. Factus est Cornelius episcopus de Dei & Christi eius iudicio, & de clericorū pene omnium testimonio, de plebis quæ tunc aduit suffragio, de sacerdotum antiquorum & bonorum virorū collegio, cum nemo ante se factus esset, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret. Quo accepto (alias occupato) de Dei voluntate, & omnium nostrum consensione firmato, qui quis iam episcopus fieri uoluerit, foris fiat necesse est. Nec habeat Ecclesiæ ordinationem qui Ecclesiæ vnitatem non tenet, qui quis ille fuerit, licet de se multum iactans & plurimū sibi vendicans, profanus est, alienus est, foris est. Et cum post primū secundus esse non possit, qui quis post vnū qui solus debet esse factus est, iam nõ secundus ille, sed nullus est. Hæc ibi. Et in c. seq. subdit Nouatianus episcopus non est qui Cornelio episcopo in Ecclesia à sexdecim coepiscopis facto aduler atque extraneus episcopus fieri à defensoribus per ambitum nititur & c. Et in c. deniq; q. ea. ostendit quod sit detestabile crimen schismatis. Sed Dionysius Alexandrinus episcopus, de quo supra, ad Nouatum hæreticum scripsit epistolam in hæc verba. Dionysius Nouato fratri salutem. Si inuitus (vt ais) in hoc venisti ostendens in eo, si desinas volens. Oportuerat quidè etiã pati omnia, pro eo ne scinderetur Ecclesia Dei, & erat non inferior gloria sustinere martyrium, ne scindatur Ecclesia, quàm est illa, ne idolis immoletur, immò secundum meam sententiã maius hoc puto esse martyrium. Ibi namq; vnusquisque pro sua tantum anima, in hoc vero pro omni Ecclesia martyrium sustinet. Sed nunc, siue tu suadere, siue etiam cogere potes fratres redire ad concordia, maius tibi erit emédationis meritum quàm fuerat culpa cõmissi, quia illud iam non imputabitur, hoc etiã laude dignū ducetur. Si verò illi in incredulitate permanserint, saluans salua animam tuam. Vale pacem desideras, quam tibi imprecor. Cornelius autè papa vt in quadam sua epistola scribit, inquit. Hic Nouatus cupiditate episcopatus quam intra se latebat gerebat, in hæc omnia mala decidit. Ex eo autem maxime elatus est, quod quosdam de confessoribus viros optimos inter ipsa inuita huius erroris tibi socios assumperit, [in quibus fuit maximus quidam presbyter Romanæ Ecclesiæ & Verbanus, qui secundo confessores extiterant, sed & Sidonius & Celerinus] qui valde clari in confessoribus Christi habebantur, & qui omnia tormentorum genera pro Christi fide superauerant. Sed isti Deo miserante cum omnia diligentius prospexissent, Nouatum cuncta fraudib. agere & mēdacijs atq; periurijs, & quia bonitatem ad hoc solum simularet, vt deciperet ignorantes cum magna execratione eius, ad Ecclesia sunt reuerii. De hoc Cornelio papa sic ait Hier. lib. de viris illustribus, Cornelius vrbs Romæ episcopus ad quem extant octo epistolæ Cypriani, scripsit epistolam ad Flavianū Antiochenum episcopum de synodo Romana, Italica & Africana, & aliam de gestis synodi, aliam de Nouatiano, [& his qui lapsi sunt, quartã ad eundè Flavianum valde prolixam & Nouarianæ hæreseos causas & anathema cõninentem.] Rexit autem Ecclesiam sub Gallo & Volustiano duobus annis, & martyrio coronatur. Huius aut. m. martyrium ex gestis eius sic habetur. Audiens Decius Cæsar, quod ipse Cornelius multo ad Christi conuerteret

F

A. C. 250. Nota hæc verba, quæ declarant aperte Ro. Pont. primum, Cyp. ep. cad.

Cyp. lib. 1. Habentur hæc lib. 6. eccl. hist. cap. 33.

Quæ graue est schismatis fec. lus.

Extat in 6. li. eccl. hi. cap. 34. Nouatus quo errauerit.

Hieron. in Catal.

Cornelij papæ vita.

A. C. 253.

Hæc de D. Corne. lio papa habentur in gona ex parte in pontificatu D. m. a. f. c. 21.

Colitur 26. Sept.

S. Lucius pœ. max. 23. sedit a. 1. m. 4. d. 13.

S. Stephanus pont. max. 24. sedit a. 2. m. 3. d. 25.

Pœ. Rom. Stephanus Mis. sam cele. brat.

Xistus 22. pont. max. 25. sedit a. 1. m. 10. d. 23.

nerteret, præcepit, vt vbicunque inuenti essent Christiani, sua audientia punirentur. Cornelius igitur cum suis clericis comprehensus exilio relegatur, vbi à sancto Cypriano Carthaginensi Episcopo, & aliis multis per literas est confortatus. Inde autem Decio est præsentatus. Et dum immobilis permaneret, plumbatis & flagris cæsus ductus ad templum Martis, aut sacrificare ei aut decollari iubetur. Cum autem duceretur ad locum, Cerealis miles rogauit eum vt ad domum suam diuerteret, vt pro vxore sua Salustia paralytica iam per quinquennium oraret. Quo facto cum vnus & viginti milites qui cum eo erant vidissent incolumem factam surrexisse & ipsi cum dicto Cereali & vxore eius baptizati sunt, & ducti omnes iussu imperatoris ad templum Martis, cum expuissent in idolum, omnes decollati sunt.

§. XII.

CVI successit in pontificatu Lucius primus natione Romanus, qui sedit annis tribus. Hic primo in exilium missus, sed postea Dei nutu ad ecclesiam reuocatus fuit, à Valeriano imperatore capite truncatus est 4. nonas Martij: vt habetur ex gestis pontificij. Hic præcepit vt duo presbiteri & tres diaconi omni loco episcopum non desererent ob testimonium ecclesiasticum. Qui cum ad passionem pergeret potestatem dedit omni Ecclesiæ Stephano Archidiacono suo. Vnde ipso martyrio coronato, Stephanus natione Romanus in cathedra Petri collocatur. Hic constituit vt sacerdotes & laicite vestibus sacratissimis in vsu quotidiano non vterentur nisi in ecclesia tantum. Sedit autem annis septè & martyrio coronatur. Nam vt ex gestis eius habetur, cum verbo & exemplo multos gentium conuertisset, & plurima corpora sanctorum martyrum sepelisset, Valerianus & Gallienus Christiani nominis persecutores eum summo studio perquiri fecerunt, vt eum & clericos aut sacrificare cogere, aut diuersis supplicijs interirent. Dederantque edictum, vt quisquis eos proderet, eorum diuitias obtineret. Vnde decem huius clerici comprehensi sine audientia sunt decollati. Sequenti die comprehensus Stephanus papa cum multitudine clericorum, solus ante tribunal iudicis introiuit, manensque immobilis, ad templum Martis ducitur, vt ipsam adoraret, aut statim capite puniretur. Quò dum peruenisset, orauit Deum vt templum destrueret: & statim maxima pars templi corruit & militibus præ timore fugientibus, solus Stephanus cum aliis Christianis ad camererium sanctæ Lucinæ perrexit. Audiens autem Valerianus quòd Christianos ibi collectos ad tolerantiam pro fide Christianamaret, misit milites plures prioribus, qui venientes inuenerunt eum Missam celebrantè, stantem intrepidum & cæpta perficientem. Sicque eum in sua sede decollauerunt. Cui successit Xistus in pontificatu vrbs. Huius Stephani Papæ tempore imperante Valeriano: Mellonus quidam de maiori Britannia oriundus Romam venit, vt patriæ suæ tributum solueret (vt refert Vincent. in spe. hist. ex gestis eius) & imperatori seruiret. Ibi que sicut mos erat ad templum Martis cum sociis suis ductus est, vt sacrificaret. Audiens autem, quòd Stephanus papa paucis Christianis Euangelium Christi prædicaret, accessit illuc, & deuote verba eius audiens conuersus ad fidem baptismum recepit. Et ab eo instructus, quicquid habebat vendidit: & præcium pauperibus erogauit. Quem præfatus papa sibi adherentem per

A omnes gradus vsque ad sacerdotiū promouit. Cūque ieiunijs & vigilijs instaret, quadam die missam eo celebrante, viderunt ipse & papa Angelum Dei stantem à dextris altaris. Qui peracta Missa dedit ei virgam pastoralem quam manu tenebat, dicens Accipe virgam sub qua reges populum ciuitatis Rothomagenis in Neustria finibus. Tibi enim ibi paratus est à Deo locus. Licet autem labor incognitæ viæ tibi sit onerosus, nequaquam tamen timendum est, quoniam sub vmbra alarum suarum proteget te Dominus Iesus Christus. Tunc accepta benedictione iter attripuit. Et cum venisset Alitissiodorum virgam tenens, quam ab Angelo acceperat, quemdam bipenni vulneratum, cuius pes erat in duas partes diuisus, facta oratione illico sanauit. Ibi ergo residens & ministerium suum fideliter implens, multis virtutibus & miraculis clarus in pace quieuit.

De Valerio assequente Romanum imperium, cum Gallieno filio & de martyrio Cypriani & scriptis eius de Xisto, Laurentio, Hippolyto, Apollonia, & papa Felice, Eutyciano, Cato, Marcellino, Marcello, beatum Xistum subsequentes. C. A. P. VIII.

POST interfectionem Galli & Volusiani filij eius, qui duobus annis imperauerat, & Amiliani, qui tyrannice impetium inuaserat post eos, & tribus mensibus, regnauerat, sumpsit imperiū Valerianus cum Galieno filio suo. Et Valerianus quidem in Græcia ab exercitu Augustus, Gallienus Romæ a senatu appellatus est Cæsar. Cæperunt autem imperare secundum Euseb. in Chron. anno Domini ducentesimo quinquagesimo sexto. Hic Valerianus secundum

D Euseb. in Eccl. hist. lib. 7. miro modo super ceteros qui ante fuerant, humanus & benignus extitit Valerianus 42. pop. Rom. imp. a. 7. Et in quodam Chron. de bonitate eius prior legitur Euseb. 17. quod eius vita apud Romanos laudabilis fuit, adeo vt ex Decij decreto atque omnium voto, vt collapsos reipublicæ mores in melius reformaret, censor est factus. Quæ quidem dignitas Romæ antiquis temporibus in vsu fuit, & nunquam nisi viris sanctis & grauib. imponebatur. Quod officium cum Decius imperator imponeret Valeriano tunc cui nobili, his vsus est verbis, Felice Valeriane totius senatus sententiã, totius orbis Romani suscipere censuram quam tibi Romana respublica confert, qua hodie solus etiam inter mortales iuberis, iudicaturus de moribus omnium, tu æstimabis, qui in curia, vel in palatio manere debeant. Tu etiam equestrem ordinem in antiquum statum reduces, tu censibus modum pones, tu vestigalia formabis, tibi legum scribendarum autoritas datur, tibi de ordinibus militum iudicandum est, tu arma respicies, tu de nostro palatio, tu de iudicijs, tu de præfectis eminentissimis iudicabis. Excepto præfecto vrbs Romæ, exceptis consulis ordinarijs, & sacrorum rege, & ma-

a A. C. 260. Valerianus ipse qui paulo post imperauit, nouissimus omnium tam principum quam priuatorum censuram cepi nam sibi imperatori Decio ex s. c. deferente Onuph. in com. in sa.

A. C. 254. En aliud de Missæ à Pontifice hoc dicta testimonium.

P. Valerius 42. pop. Rom. imp. a. 7.

Censoris potestas quant.

A.C. 254. xima virgine Vastalium, si incorrupta permanerit. A Laborabunt tamen illi ut tibi placeant, de quibus iudicare non potes. Ad quem, Valerianus onus tantæ dignitatis declinans sic respondit. Quæro sanctissime imperator: ne me ad hanc dignitatem alliges, ut de pop. Rom. iudicet, de senatu, de militibus, de totius orbis iudicibus. Hæc sunt quæ Augusti nomen decet: Apud nos imperator censura defecit. Non possum hoc implere priuatus. Veniam igitur huius nominis peto, cuius vita impar est, impar est cõfidentia; cui tempora repugnant, ut censuram hominum natura non ferat. Quibus auditis imperator cum senatu vna voce dixerunt. Valeriani vita censurata est. Ille de omnibus iudicet, qui est melior omnibus, qui nullum habet crimen, cui nihil potest ab aliis obijci, qui ab ipsa pueritia semper grauis, prudens, modestus, bonorum amicus fuit. Nam & primus genere, emendatus vita, doctrina clarus, moribus singularis. Ex ista igitur fama & meritis præcedentibus factus est postea imperator. Et, ut dictum est supra, in principio sui imperij fuit christicolis plurimum benignus: sed tandem deprauatus est, à veritate deiectus per quandam doctorem pessimum magistrum & doctorem Aegyptiorum magorum: ita ut iustos & sanctos viros persequi & interim iuberet tanquam qui aduerferentur magicis artibus: quibus Valerianus se ipsum subdiderat. Qui ad tantam infamiam crudelitatemque devenit: ut primo è palatio expulsus qui christi nominis assertores erant, deinde Romæ ac per vniuersum orbem octauus à Nerone grauisissimam persecutionem contra Christi ecclesiam excitaret, in qua & Romæ Stephanus papa martyrium suscepit. Cui successit Xistus secundus: ut dictum est.

§. I.

Plures imperatores Decij fuerunt. SED diligenter hic aduertendum de passis sub Decio. Nam fuerunt plures Decij. Primus fuit imperator post Philippum occisum ab eo, qui alio nomine non vocabatur. Et sub eo quidam dicunt fuisse passum Xistum papam, cum Laurentio archidiacono suo. Et ab eis fuerunt requisiti thesauri ecclesiæ, id est, Philippi imperatoris, qui scilicet filius Philippi occiso patre à Decio, sibi timens, commendauit thesaurum ecclesiæ beato Xisto ecclesiæ Romanæ præsentem pauperibus erogandum. Sed huic assertio ni cõtradicit, quia ille Decius imperauit (ut patet supra) anno cū dimidio: & sub eo passus est Fabianus papa, & inter Fabianum & Xistum fuerunt plures anni, & plures p̄tices, scilicet Cornelius, Lucius, Stephanus, & postea Xistus. Et quibus patet quod non sub illo primo Decio passus est Xistus cum Laurentio. Sed fuit alius Decius imperator, qui vltiori vocabulo dicebatur Gallienus, sub quo nomine ponitur hic in numero imperatorum filius Valeriani de quo est sermo: dictus est enim Gallienus & Decius: & sub isto videtur potius passus Xistus cum Laurentio. Nec obstat de thesauris Philippi requisiti, quia cum essent magni, & pontifici Christianorum audissent commendatos, potuit existimari per prædecessores

a Gallienum non fuisse dictum Decium ex Onuph. perspicere potes, qui cum nomina & prænominia accurate ex nummis colligat, numquam nec Valerianum nec Gallienum, Decij nomen habuisse affirmat: potius sequar Surium qui putat veteres Valerianum & Decium seu Gallienum confudisse.

A.C. 254. ad Xistum peruenisse, & sic ab eo exquiri. In alio tamen Chronico reperi quod iste Decius sub quo passus fuit Xistus & Laurentius, non fuit imperator, sed præfectus vrbis vel Cæsar tantum, qui iussu Valeriani imperatoris præfati prædictos Xistum & Laurentium martyres fecit. Helinandus autem dicit quod & Gallus imperator qui præcessit Valerianum dictus est etiam Decius; quia binomius. Vincen. in specul. histor. dicit quod miro modo discordant historiæ de martyribus qui passi sunt sub Decio. Nam & Cornelius papa dicitur passus sub eo. Et Eugenia virgo quæ fuit tempore Cornelij legitur passa imperantibus Valeriano & Gallieno, qui fuerunt post Decium, ac etiam post Volusianum & Gallum: Sed si consideretur, quod fuerunt plures Decij, quia duo vel tres licet primustantum sub dicto nomine imperator nuncupetur, erit facile cõcordare. Nam isti duo Valerianus & filius eius Gallienus dictus etiam Decius, siue alter præfectus vel Cæsar tantum, iussu eorū diræ persecutionem mouerunt contra Christianos per orbem & diuinam. Nam tenuerunt imperium quindecim annis, & ambo male fortunati sunt. Cùm enim Sapor rex Persarum Syriam, Ciliciam, & Cappadociam Romanas prouincias debellaret, Valerianus imperator hæc audiens, infinita armorum millia vpdique contrahens venit Antiochiam, ibique bellum contra Persas disponens transiit Euphrate in Mesopotamiam applicuit. Ibi que leuia prælia cū satis feliciter gessisset, postremo in eo loco diuino disponente consilio commissum est prælium, vbi nec vigor, nec disciplina militaris aliquid valuit. Nam victus atque fugatus omnem quasi exercitum amisit. Sed & ipse ad postremum fugiens à Persis insequenribus eum, captus est regi Persarum traditus, qui cū ignominiosa consenuit seruitute. Nam donec vixit imperator ipse Valerianus ac moderator Romani imperij, hanc infamiam officij pœnam, scilicet, perculit, ut humi accliuis regem Saporem equum ascensurum in humeris suis susciperet. Et, ut dicit Orosius, iusto Dei iudicio tam nefarij in sanctos auctor delicti, scilicet, persecutionis in christicolos, hac probro sa punitus est morte. Capto autem Valeriano soluantur pœnè repente vndique permisso Dei circumpositæ relictaeque gentes, laxatæque habenis in omnes Romanorum fines inuehuntur. Primo Germani penetratis Alpibus Italiam irumpentes Rauennam vsque perueniunt, Alemanni Gallias peruagantes cuncta cæde, flamma, rapinisque diripiunt. Grecia, Macedonia, Pontus, Asia, Gothorum inundatione vastantur. Sarmatæ Pannonias depopulantur. Germani vltiore abraza Hispania potiuntur. [Parthi Mesopotamiam auferunt, Siriamque corrodunt.] Præterea conspirant intrinsecus tyanni, insurgunt bella ciuilia, funditur vbique plurimum Romanorum sanguis, qui effuderant innocentem Christianorum sanguinem, Romanis Barbarisque sauentibus.

§. II.

GALLIENSUS qui & Decius secundum aliquos dictus est, filius Valeriani postquam rerum summam capto patre solus obtinuit, clato Dei iudicio territus, patris & collegæ moris exemplo, mitius leuiusque erga Christianos agere iustituit, datisque decretis inhiberi supplicia, & persecutiones cessare præcepit, ac pacem ecclesiis trepida satisfactione restituit. Cùm autem Valerianum imperatorem carcer Persarum inclusum teneret, reges & principes

A.C. 254. Valerianus & Gallienus imperatores male fortunati ob Christianorum persecutionem. Valerianus Sapor regi equum ascensurum pro scabellula est.

A.C. 257. principes plures, qui regi Saporis auxilium tulerant contra Romanos in bello: consulerunt ut Valerianum Romanis redderet, & tanta victoria prudenter vteretur. Et inter ceteros Vesonius rex potentissimus in hæc verba scripsit. Sapor regi Persarum Vesonius. Si scirem Romanos posse penitus vinci, gauderem de tanta tua victoria quam tibi dii dederunt. Sed quia vel facto vel virtute gens illa vinci non potest, vide ne quod senem imperatorem vicisti atque cepisti in posterum tibi tuisque cedat in malum. Cogita quot nationes ex hostibus vestigales fecerint, à quibus sæpe bello victi fuerant, ut Galli, Carthaginenses, rex Mithridates. Quare verò pacis occasiones & Valerianum Romanis reddere. Denique extera nationes, scilicet, Bactriani, Hiberi, Albani, & aliarum gentium duces scripserunt Gallieno, etiam Romanis auxilia pollicentes, ut Valerianus de captiuitate liberaretur. Gallienus autem Valerianum filius homo natura lasciuior, comperta patris captiuitate gaudebat, iocabatur cū esset omnium ingens mæror, quod Romanorum principis captiuitate Persica teneretur, quem insultum filius relinquerebat. Nec ad patris miseriam, & tantum dedecus mouebatur Romani imperij corde voluptatibus stupefacto: sed ab iis qui circa eum erant inquirebat. Quid hodie in prandio habebimus, & quæ voluptates nobis preparatae sunt? Et quasi securus vacabat luxuriæ, cū in eius contemptum multi in diuersis prouinciis se imperatores appellassent. Inter ea Macrinus, vel ut alij scribunt Macrianus, qui Cyriacos regebat exercitus, post Valeriani infortunium querentibus ordinum principibus quid facto opus esset? Ballista quidam ex legatis in conuentu omnium ait. Ego commilitones bonum principem quero, qui labentem rem publicam restituar. Sed quis tandem est qui Valeriani locum possit implere nisi Macrinus, cui amplissimus ordo senatus & Valerianus imperator Aegyptum & Syriam magnam imperij partem Romani crediderunt, qui est fortis & constans, integer, & quod vti magis ad imperium pertinet) diues? Indecque conuersus ad Macrinum dixit. Accipe locum meritis tuis debitum Macrine, atque ita agas ut Romanus populus te principem factum gaudeat. Ad quem Macrinus. Repraesentabile est valde Ballista imperium desiderare solum, ut præsis, sed appetendum est, ut non solum sibi & liberis, sed reipublicæ utilis sis. Ego autem ea mente imperium recipio, ut Romana reipublica subueniam atque pestem illam humani generis Gallienum à gubernaculis submoueam. Et (ut historicivolunt) nullus eo tempore aptior ad rem publicam regendam erat. Huic rei accedebat, quod duo filij eius Macrinus iunior & Quietus viri fortissimi erant, & tota mente in bella ruebant, adeo ut essent legionibus exemplo.

a Capto à Persis Imperatore Valeriano, filio verò in omni turpitudine vitam agente triginta tyranni in diuersis orbis partibus inuasunt: ex quibus Macriani duo ab Onuph. recensentur: Senior vnus, alter iunior.

§. III.

ITAQUE Macrinus suscepto imperio vndique auxilia petiit, & congregato maximo exercitu ac fortissimum contra Gallienum iter arripuit. Quo audi

ro Aureolus qui Illyricos regebat exercitus, cogenibus militibus in Gallieni contemptum, etiam ipse imperium sumpsit. Et cum maximis copiis adueniente Macrino occurrit. Et commisso prælio post grauem vtriusque exercitus cædem, tandem Macrinus vincitur, & in fuga comprehensus occiditur. Aureolus autem potius victoria, omnem Macrini, qui superfluerat occupauit exercitum. Qui viribus potens in Illyrico imperauit, omnemque circa positam regionem sibi parere compulit. Odenatus autem Palmyrenus, qui pro Romanis Orientales regebat exercitus, sperans sibi has legiones quas in presidium Syriæ Macrinus cum filio reliquerat, coniungere, congregatis Orientalibus viribus in Syriam transit, atque Quietum Macrini filium bello victum obsedit. Cùmque aliquandiu milites, qui cum Quietis erant, cruciarentur fame perualida, auctore Ballista iuuenem occiderunt, proiectoque per murum corpore, Odenato se omnes dediderunt. Itaque Odenatus post hanc victoriam totum ferè Orientem obrinuit. Sicque Orientem. Odenatus, Illyricum Aureolus, Italiam Gallienus eo tempore obtinebant. Odenatus igitur post Orientem obtentum, videns se tot legionibus fortem, contra Persas bellum, ut Valerianum liberaret gerere statuit. Itaque ex omnibus pœnè Oriente contractis auxiliis contra Persas pergens ad prælium, eos deuicit, & Nisibim & Charias ciuitates nobilissimas obsedit & cepit, omnemque Mesopotamiam, quam occupauerant, recepit. Et postremo cum ipso rege Persarum difficillimo bello congressiens, ipsum fugauit & vicit. In quo bello cepit regis thesauros. Et sic Odenatus rem Romanam in Oriente ad statum pristinum restituit. Et cū nihil aliud ageret, nisi ut Valerianum liberaret, æstuabat quotidie, ac in alieno solo & locorum difficultatibus optimus imperator pro republica fidelissimè laborabat. Quod vbi comperit Gallienus, participatum imperio Augustulum vocauit Odenatum. Quod factum senatus, populique Romanus gratanter accepit. Denum Odenatus rebus in Oriente feliciter gestis, multis bellis victoria potius à Meonio consobrino suo: qui & ipse ad imperium aspirabat cum filio suo Herode magna iactura imperij occisus est. Fuit autem hic Odenatus (quod negari non potest) vir manu, lingua atque prudentia singularissimus, & in bellicis rebus solertissimus & fortunatissimus. Fuit & in iuuentute sua venationibus multum deditus: leones, pardos, & vrfos occidit cum eis congressus. Huius Odonati vxor Zenobia fuit mulier mirabilis, & viro suo fortior perhibetur, casta, sobria, prudens. Erat illi vox clara, & virilis seueritas: vbi necessitas postulabat tyrannorum, vbi pietas requirebat bonorum principum clementia: historicorum maxime Orientalium tenax, adeo ut illa abbreviata dicatur. Omnium præterea linguarum peritissima. Hæc mortuo viro non vt mulieres solent steribus vacauit, sed virili animo interfectores viri persecuta occidit. Quibus occisis galeata ad concionem venit, cum velo purpureo gemmis dependentibus, in qua concione detestans Gallieni luxuriam, exercitus in verba filiorum Herennianorum iurare fecit. Et quia ipsi pueri erant, ipsa contra Gallienum imperium Orientis tenuit. Gallienus autem Romæ luxuriæ & comestationibus vacans, audiens Odenatum occisum: Persis bellum inferre statuit, sciam nimis partis vindictam quærens. Collectis igitur copiis Heracliano cuidam

A.C. 259. Lianus Eutropius & alij iactauerunt. Odenatus Palmyrenus Romanum imperium sibi in Oriente vindicauit. Persæ ab Odenato vici. Odenatus qualis. Zenobia vincit exercitum Romanum. Zenobia vxor mirabilis. Her admi. tabilis.

A.C. 261. vni ex ducibus tribuit negotium belli contra Persas. At Zenobia audiens illum ad partes illas aduenisse: timens ne victis Persis auferretur imperium Orientis, congressa cum eo in bellum, omnem exercitum eius vel occidit, vel cepit. Quod audiens Gallienus à proposito desistit.

§. IIII.

PER idem tempus Amilianus in Aegypto sumptu imperium. Hunc Amilianum in bellis exercitissimum Orientales duces, qui bellis superfuert, aut qui in praefidiis prouinciarum erant, modicum Gallieni imperium accipere coegerunt. Qui statim inuitus assumpto imperio Thebaidam atque Aegyptum peruagatus est: atque Barbarorum gentes, quae se per Romanas prouincias effuderant, magna virtute belli permouit. Insuper occupatis horreis, ubi in subsidium vrbs magna copia frumenti seruabatur, Romanam urbem horrenda fame afflixit. Sed hunc Amilianum postmodum Theodorus Gallieni dux cruentissimo bello cum eo peracto cepit, & ceteris vincitum Gallieno ad urbem destinauit. Post quem Alexander quidam se imperatorem in Aegypto nominauit. Qui ab eodem Theodoro captus & occisus est. Cumque haec apud Orientales tam varietate gererentur, in quibus insitum est noua semper desiderare dominia, cum viderent Gallienum in luxuria improbitate persistere, Posthumium quendam ex Romanis ducibus ad imperium vocauerunt. Erat autem vir iste in bellis fortissimus, atque in suis actibus cunctis grauissimus, vsque adeo vt Gallienus eum filium suum Salenium nutriendum traderet, quasi & vitae & custodi, & morum & actuum imperialium insitupri. Qui vt quidam tradunt fidem fregit, & eo occiso imperium sumpsit. Sed alij referunt quod Galli eum imperatorem vocauerunt & per milites ab eis missos filium Gallieni occiderunt. Quae postea quam Gallienus praesentit, pacem cum Aureolo qui in Illyrico imperatorem fecerat, inuit, studio oppugnandi Posthumium, qui Galliam à Barbaris occupatam & ab eis liberatam regebat. Bellumque inuicem gerentibus, Aureolo cum Posthumio modo foeliciter, modo infeliciter egerunt: demum expulso Gallieno de imperio, cum Posthumius qui prius erat multum dilectus nimis rigidè ac seuerè se gereret, à Lolliano quodam duce magna parte exercitus consentiente occisus est. Quo occiso Lollianus in locum Posthumij subrogatur. Et sibi delatum à Gallienis exercitibus sumpsit imperium, & Germanos qui intra Galliam se effuderant, victos & expulsos in pace restituit. Sed in hac pace non diu immoratus occisus est dolo à Victorio filio Victoris. Hic ergo in Galliis imperium sumpsit, fortissimus in bello ac praeter libidinem optimus imperator. Sed omnino libido & mulierum voluptas sic eum perdidit, vt nemo ex antiquis scriptoribus ausus sit eius vitam in literas mittere, quem constat iudicio omnium per effrenatam libidinem debuisse puniri. Hic non diu post assumptum imperium à quodam, cuius uxorem stuprauerat, subito confossus gladio interit. Post occisum in Galliis Victorinum, cum Gallici exercitus aliquandiu de eligendo imperatore vacillasset, demum Marius quidam militari tumultu factus est imperator. Quicquid esset fabrici ferrarij filius, tamen propter maximam corporis fortitudinem, ad plures

Amilianus & Alexander à Theodoro capti.

Posthumij caedes.

Lollianus imperator vel tyrannus postorius.

Victorius imperator bonus, sed libidinosus.

Marius imperator fabrici ferrarij filius.

dignitates vocatus est, & demum imperialem. Sed hic occisus est à quodam milite, qui quondam in fabrilis officina minister eius fuerat. Quidam etiam ex Romanis ducibus, qui in Pannonia regebat exercitum Ingenuus nomine, à Mæstiacis legionibus imperator est factus. Hic autem propter singularem animi & corporis virtutem, semper à Gallieno suspectus est habitus, & potissimum quia militibus erat acceptissimus. Quo audito, Gallienus, qui etsi luxuria perditus, tamen ubi necessitas imminabat, erat vehemens, velox & fortis, congregato ex Italia exercitu contra Ingenuum profectus est, & difficillimo bello cum eo peracto vici, fugauit, & illum occidit. In quo apparuit crudelitas & ferina rabies Gallieni.

Nam omnes milites eo bello captos iussit occidi, & in ciuitates, quae Ingenuo fuerant defauiens, illas virili sexu vacuas dimisit. Sed nec Aphri defuerunt, quicum audissent Gallienum inter popinas & balnea cum lenonibus disputare, & ipsi imperatorem quendam proconsulem nomine Celsum nuncupauerunt, qui septima die sui imperij à Galliena Gallieni consobrina occisus est. Inter tot bellicas clades, quae sub Gallieno emerferunt, etiam terrae motus grauissimus fuit, quo multa oppida & ciuitates in Oriente corruerunt habitatoribus oppressis. Fuerunt & per multos dies super terram densissima tenebrae. Audium est tonitruum maximum, non tonante caelo: sed mugiente terra ex quo multi terrore mortui sunt. Sed & ipsa Roma motu vehementi concussa est. Propterea & mare extra limites suos & terminos erumpens, multas vrbes submersit. Sed & pestilentia quae sub Volusiano & Gallo coepit, ita Romanam fatigauit, vt quinque millia vna die pari morbo perirent. Sed & Byzantium ciuitas nobilissima Thraciae naualibus bellis clarissima, per Gallieni milites ita vastata est, vt procius nemo ex ciuibus superesset praeter paucos per orbem dispersos, quae tamen postea per constantinum magnum instaurata est. His tantis malis fessa & qualata respublica, labem illam improbitissimam Gallienum sustinere non valuit. Nam etsi fuerit Poeta clarissimus, & ad omnes artes ingeniosissimus, luxuria omnia corumpente, naturam suam semper in deterius vertit, atque in crudelitatem pronus, indicta causa multos ex ciuibus occidit. Cumque iam effectus esset senatui & populo Romano exolus, tractarunt aduocare Aureolum, qui in Illyrico imperabat, ad urbem, vt ipse imperium assumens Gallienum amoueret. Ad quod efficiendum Aureolum cum exercitibus suis Italia intravit. Hoc percipiens Gallienus ei cum copiis suis circa Mediolanum occurrit ad bellum inditum.

A.C. 261. Ingenuus imperator Rom. vel tyrannus.

Celsus imperator vel tyrannus. Potentia varia.

Gallieni vitia.

Gallieni interitus.

§. V.

PRÆFATIS Valeriano & Gallieno imperantibus, martyrio coronati sunt multi diuersis in locis. Nam Valeriano capto à rege Persarum, vt dictum est, qui iam septem annis potitus erat imperio, postea Gallienus filius eius imperauit solus annis octo qui & Decius vocatus est. Inter ceteros autem insignis doctor Cyprianus eius tempore martyrio coronatus est. Et aduertendum, quod hic Cyprianus non est ille, qui magus existens, quodam tempore postea

De martyribus tempore Valeriani & Gallieni.

A.C. 253. postea conuersus ad fidem, & factus demum episcopus, passus est martyrium cum sancta Iustina. Hic enim fuit tempore Diocletiani, vt dicitur infra, iste vero tempore huius Gallieni seu Decij. De hoc igitur sic ait Hieronymus in libro de viris illust. Cyprianus Apher Carthaginensis episcopus gloriose primum Rethoricam docuit. Exinde suadente presbytero Cæcilio, à quo & cognomentum sortitus est Christianus factus, omnem substantiam suam pauperibus erogauit, ac post non multum tempore electus in presbyterum, etiam Carthaginensis episcopus est constitutus. Huius ingenij superfluum est indicem texere, cum sole clariora sint opera eius. Passus est sub Valeriano & Gallieno principibus persecutione octaua, eodem die quo & Cornelius Roma sed non eodem anno. Cum enim (vt ex gestis eius habetur) Carthagini praedicationi instaret, Paterno proconsuli praesentatur. Et cum à fide immunari non valeret, in exilium missus est diurnus. Sed iussu Afastij proconsulis, qui Paterno in officio successit, ab exilio reuocatus capite ab eo truncatus est. Contra quem cum lecta fuisset sententia condemnationis, dixit, Deo gratias, & spiculatori iussit à suis dari certam pecuniam. Scripsit plura opuscula eloquentissimo stylo digesta, & ab ecclesia approbata. dist. 15. sancta Romana. Scripsit enim librum de duodecim abusibus saeculi, librum vnum ad Donatum de gratia Dei, librum vnum de lapsis, librum vnum de aleatoribus, librum vnum de vnitae Catholicae ecclesiae, librum vnum de oratione dominica, librum vnum de mortalitate, librum vnum de opere & elemosynis, librum vnum de bono patientiae, librum vnum de zelo & liuore, librum vnum contra Demetrianum, vnum ad Fortunatum, vnum ad Quirinum, vnum ad Antonianum, vnum ad Iulianum, vnum ad Cilicium, vnum ad Cornelium, libros tres de laude martyrij, vnum de sacro calice, vnum de duobus montibus: epistolas plures ad diuersas personas. Et in libro quidem qui intitulatur De gratia Dei & abundantia malitiae saeculi, sic inter cetera inquit. Profuens largiter spiritus, nullis finibus premitur, nec coercentibus claustris intra metarum certarum spatium stratum manet iugiter, exuberat affluenter. Nostrum tantum sicut peccus & pateat, quantum illud fidei capacis auferimus, tantum inundationis gratia haurimus. Paulisper itaque te crede subduci in montis ardui verticem celsiorem, speculare inde rerum infra te iacentium facies, & oculis in diuersa porrectis ipse à terrenis contractibus liber, fluctuantis mundi turbines intue re. Iam & saeculi & ipse misereberis, tuque admonitus, & plus Deo gratus, maiore laetitia quod euaseris gratulaberis. Esse iam inter innocentes innoxium, crimen est. Malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere iura peccatis, & cepit licitum esse quod publicum est. Quis enim illic pudor rerum, quae integritas esse potest ubi qui damnant improbos defunt, soli ubi qui danentur occurrunt? Sed & quos diuites opinaris, hos etiam inter diuitias suas trepidos cogitationis incertae sollicitudo discrutiat, ne prado vaster, ne praecussor infestet, ne inimica cuiusquam locupletioris inuidia calumniosis litibus inquietet. Non cibis securus somnifus contingit. In conuiuio suspirat, bibit licet gemma, & cum epulis marcidum corpus torus mollior alto sinu condiderit, in pluma vigilat, nec intelligit miser speciosa sibi esse supplicia, auro se alligatum teneri, & possi-

Cyprianus episcopus Carthaginensis.

Catalogus librorum D. Cypriani.

Habentur hęc l. 2. ep. capit. 2. ad Don.

Hen quā nostris hęc quā dant temporibus.

deri magis, quam diuitias possidere. O detestabilis cæcitas mentium & cupiditatis insana profunda caligo, cum exonerare se possit & releuare ponderibus, pergit magis fortunis argentibus incumbere, pergit pœnalibus cumulibus pertinaciter adherere. Nulla in clientes inde largitio est: cum indigentibus nulla partitio. Et pecuniam suam dicunt, quam velut alienam domi clausam sollicito labore custodiunt. Ex qua non amicis, non liberis quicquam, non sibi denique ipsis impartiunt: sed ad hoc tantum possident, me possidere alteri liceat. An tu vel illos saltem pures inter honorum insulas vel opes largas stabili firmitate securos, quos regalis aula splendore fulgentes armorum excubantium tutela circumstat? Maior illis quam ceteris metus est. Tam time re ille cogitur quam ipse timetur. Exigit enim pœnas pariter de potentiore sublimitas. Vna igitur placida & fida tranquillitas, vna solida & firma & perpetua securitas si quis ab his inquietantis saeculi turbibus extractus, salutaris portus statione fungatus, ad caelum oculos tollat à terris, & ad Domini munus admissus, ac Deo suo mente iam proximus, quicquid apud ceteros humanis in rebus sublime ac magnum videret, infra suam conscientiam iacere glorietur, nihil appetere iam, [nihil desiderare] de saeculo potest, qui saeculo maior est. Idem in libro de aleatoribus. Si oues delinquant, & pastores delinquentibus signoscant, nonne ipsi se pondere delinquentium onerant? Quid quæso est fideles, quod manus, quae ab humanis iniuriis expiata est, & ad sacrificium dominicum admissa, quae ad laudem Domini in oraculo exurgit, quae signum Christi, per quod tueri debemus, fronti imprimit? Quid est inquam vt aleæ ludum exercens, laqueis diaboli, vnde exuta est rursus implicetur? Alea enim diaboli venabulum est, & delicti vulnus insanabile. Ibi diabolus praesto est ad capiendum submissus, ibi perfidia, falsa testimonia, mentis furia, venale peritium, serpen tinum colloquium, illic rabiosa amicitia, frater nitas discordans, illic conuiuium & saua audacia, fera impatientia, possessionum amissio. O aleatorum pigra nequitia, o manus crudelis ad periculum sui armata, quae paterna bona & opes aliorum sudoribus quaeritas ignominioso studio dilapidat. Alea est alucens mali supplantatio amici, quae nec lucrum confert: sed totum consumit.

A.C. 253.

In auaros.

Reges nō sunt beati.

Signum Christi per quod tueri debemus manus frontis imprimit.

Alea in comoda.

Hinc demum pauperes fiunt, hinc iam consumptis omnibus rebus suis mutuis vulneribus se obruunt, hinc patrimonium sine vlla fori pecunia amittunt. Ille quidem qui primum hunc ludum adinuenit, instinctu diaboli, qui eum suis artibus adimpleuit, ab imitatoribus suis se colendum & sibi sacrificandum constituit, ita vt, qui veller eius studio adherere non ante manum in tabulam porrigeret, nisi auctori eius prius sacrificaret. Christianus autem quicumque es & aleæ tabula ludis, licet non sacrifices, tamen legis huius facinoris participas, & vtique Christianus non es. O qualis aleatorum dementia: qui insaniant, peierant, maledicunt, & diabli caligine deorbatibilibi inuicem manus infertunt, inuicem se deuouent, & parentum originem praesentibus turbis dehonozant. Et qui iam sepius vincitur, rursus ad nocentius studium suadente diabolo animatur. O ars infecta studentibus & studium libidinosum, quod non diuitias, sed nuditatem & inopiam praestat. Hæc ille. Idem Cyprianus in quodam libro ad Iulianum ait. Idem mediator Dei & hominum homo Christus

Nic. papa lid habet ad Michaele imperatorem scribeus.

A.C. 263.

Christus Iesus sic actibus propriis & dignitati- bus distinctis officia potestatis vtriusque discre- uit propria volens medicinali humilitate homi- num corda sursum efferri, non humana superbia rursum in inferiora demergi, vt etiam Christiani imperatores pro aeterna vita pontificibus indige- rent, & pontifices pro cursu temporalium tan- tummodo rerum imperialibus legibus vteren- tur, quatenus spiritualis actio à carnalibus distaret incurfibus, & Deo militans minime se negotiis se- cularibus implicaret ac vicissim non ille rebus diui- nis praesidere, qui esset saecularibus negotiis impli- catus. Hæcille distinct. 10. quoniam. Vbi glossa di- cit papatum & imperium ab vno habere principiu scilicet Christo, qui fuit pontifex & rex regnum, & distinctas esse istas dignitates, papam tamen habe- re vtrunque gladium & vtroque vti [posse.] Et ideo licet sint distinctæ [potestates,] in exercitio tamen subalternatim se habent, ita quod imperialis digni- tas subiicitur papali, vt inferior superiori, distinct. 96. duo sunt, vt sicut vnus princeps in vniuerso, Deus videlicet, ita in ecclesia vnus monarcha, scilicet, pa- pa, cui terreni simul & cœlestis impertij Dominus iura concessit, vt dicitur distinct. 22. cap. 1.

Papatus & impe- rium à Christo instituta.

Imperia- lis digni- tas est sub iecta pa- pali.

Euseb. l. 7. c. 10.

In exiliu mittitur.

Euseb. l. 6. hist. eccl. c. 30.

In catal.

A Heracla scholam *uery* presbyter tenuit, & Origenis valde insignisimus adiutor fuit. Hic in Cy priani & Aphricanæ synodi dogma consentiens, de hæreticis rebaptizandis ad diuersos plurimas misit epistolas, quæ vsque hodie extant. Ad Flavianum Anthiochenæ vrbis Episcopum de pœnitentia. Et ad Romanos per Hippolytum alteram, ad Xistum qui Stephano successerat, duas epistolas, & ad Philemonem & Dionysium Romanæ ecclesiæ presby- teros duas, & ad Dionysium eundem, postea Romæ episcopum. [& ad Nouatianum causantem quodd in- uitus Romæ ordinatus esset: cuius epistolæ hoc ex- ordium est, Dionysius Nouatiano fratri salutem. Si inuitus vdicis ordinatus es, probabis cum volens successeris. Est eius ad Dionysium & ad Didymum altera epistola, & *επιστολη* de pascha plurimæ.]

A.C. 263.

Dionysius Alexandri nus qua- lis.

Grego- rius & fra- ter Orige- nis disci- puli.

Miracula Gregorij. Euf. l. 7. hist. ecc. c. 25.

Euseb. l. 7. hist. ecc. c. 6.

Colitur 17. Sep.

Irem Duos libros aduersus Nepotem episcopum, qui mille annorum corporale regnum suis scriptis asseuerat, in quibus & de Apocalypsi Ioannis dili- gentissime disputat. Et quatuor libros ad Dionysiu Romanæ vrbis episcopum. Hic etiam Dionysius in libro tertio de baptismo, quem ad Philonem scrip- sit, de se sic ait. *⁴* Ego tractatus hæreticorum lego, & traditiones eorum persequor, etiam si videar ad horam verbis eorum pollui. Sed mihi multum con- fert hoc ipsum, quod ex ipsorum verbis arguere eos possum. Denique cum aliquis ex fratribus & com- presbyteris prohiberet me, ne hæretica lectione tanquam cœnialicuius fœtore polluerer, mihi visio quædam à Deo ostenditur quæ me confirmaret, & [sermo ad me factus est hæc mihi euidenter prolo- quens] Lege omnia quæcumq; in manus tuas vene- rint, quia probare potes & discernere singula, quæ- doquidem ex initio hæc tibi fuit causa credendi: somnia legite, quæ bona sunt tenere.] Hæc ille. Qui demum in pace quieuit anno Gallieni duodecimo.

D *a* Ex hac historia nonnulli Catholicos episcopos ar- guunt, eo quod à lectione hæreticorum librorum sub ana- thematis pena nos coercerent. Sed tantum abest, vt ex hac historia sint arguendi, vt eorum maxime approbe- tur sententia. Tria enim ex hac historia colligo: primum libros hæreticos tanquam cœni loco habitos, ex quibus homines verè Christiani inficerentur. secundum com- presbyterum seu coepiscopum Dionysij eum de hæretico- rum librorum lectione redarguisse, & tertium Diony- sium hunc patriarcham Alexandrinum non prius ad lectionem horum librorum accessisse quàm voce diuina sit admonitus. si ergo tanquam cœnium hæretici libri catholicos inficiunt, nonne Episcopi nostri iure nos ab il- lorum librorum lectione arcent: si deinde compresbyter Dio- nysij eum idcirco redarguit, quare nos temere nimis & incaute illos libros legentes, Episcopi nostri non redar- guent? & nisi parcauis iure punient. Sicut autem ad confutandos hæreticos diuina reuelatione ad eos libros legendos inductus est Dionysius, sic quibus in animo est hæreticorum errores redarguere, eorum libros possunt legere, dummodo diuina reuelatione, id est facultate sibi à maioribus concessa id licere constet.

§. VII.

DE GREGORIO Neocæsareæ episcopo sic ait Hieronymus libro de viris illustribus. Theodorus, qui postea Gregorius appellatus est, Neocæsareæ Ponti episcopus, admodum adolescens obitu

De Grego- rio Thau- maturgo seu mira- culorum patratore.

A.C. 263.

Grego- rius & fra- ter Orige- nis disci- puli.

Miracula Gregorij. Euf. l. 7. hist. ecc. c. 25.

Stagnum precibus facti are- ficit.

Ibid.

Mat. 17.

Rupes ad ædifican- dam eccle- siam. Hoc etiã com. Euf. loco cita- to.

ob studia Græcarum & Latinarum literarum de Cap- padocia Berytum, & inde Cæsariam Palestinæ tran- sivit, iuncto sibi fratre Athenodorò. Quorum cum egregiam indolem vidisset Origines, cohortatus est eos ad philosophiam, in qua paulatim Christi fidem subintroducens sui quoque sectatores reddidit. Quinquennio itaque eruditi ab eo, remittuntur ad matrem. E quibus Theodoros proficiscens *⁴* *παινη- γουενδρ* *α* *χαριστας* scripsit Origeni & conuocata grandi frequentia, ipso quoque Origene præsentem recitauit, qui vsque hodie extat. Scripsit & *μετα- φρασιν* in Ecclesiastem, breuem quidem, sed valde vtilem. Et alia huius vultu feruntur epistolæ. Sed præcipue signa atque miracula, quæ iam episcopus cum multa Ecclesiarum gloria perpetravit. Vnde Euseb. de eo sic ait. Stagnum quoddam erat in Pon- ti regionibus situm, piscibus copiosum, ex quorum captura prædiuites reditus dominis suis præstabantur. Ista possessio duobus fratribus forte hereditari- bus obuenerat. Sed pecunia cupiditas quæ pœne omnium corda mortalium superat, etiam fraternam necessitudinem violauit. Coibatur à fratribus tempore captionis non tam ad capiendos pisces quàm ad homines decipiendos, hominum cædes ac bella mouebantur: humanus sanguis pro pisci- bus fundebatur. Sed Dei prouidentia, aliquando affuit auxilium aduentusque Gregorij: vidit prælia mortisque virosum furentisque germanos, quid causæ existeret pro qua in exitium sui suorumque fratres accenderentur inquiri: nullam nisi capti- ram piscium reperit. Tunc ille, cum pro honore aduentus sui vtræque partes siluissent paululum: Nolite (inquit) ò filiioli rationabiles animas, pro mutis animantibus violare, fraternam pacem quæ- stus cupiditate dissoluere, Dei leges & naturæ pa- riter iura violare. Sed vnà mecum ad ora stagni exitialis accedite. Ego iam vos per virtutem domini omni certamine cruenta contentionis absol- uam. Et cum hæc dixisset in conspectu omnium, virgam quam tenebat in manu ad primas littoris vndas deiecit. Et ipse positus genibus manus ten- dit ad cælum, atque excelsò supplicat Deo. Simul vt ille orandi finem fecit, statim sese vnda subdu- cens, & cursu velociori refugiens à conspectu su- perno iussa discedere, abyssis suis redditit, & aren- tem campum iam concordibus germanis dereli- quit. Sed & in hodiernum diem frugum ferax di- citur esse solum: quod antea fuerat nauium ferax.

A recedente, recessit & demon. Poscitur dare respon- sionem, sicut prius: & obmutescit, [Cumque stu- pore noui silentij æstuaret sacerdos, nocte ei assi- stens dæmonium dicit in somnis. Quid me illic in- uocas quo iam venire non possum? percortanti caussam aduersu se Gregorij dicebat expulsum. Quid nunc remediij daretur cum perquireret ait non aliter sibi licere ingredi locum illum nisi Gregorius permisisset. Quibus auditis] sacerdos occupat viam, & perueniens ad Gregorium, quærelam expulsi nu- minis exponit, quæstumque amissum deplorat. At ille scribit epistolam in hæc verba. Gregorius Apol- lini. Permitto tibi redire ad locum tuum, & agere quæ consueuisti. Hanc sacerdos ad sanum fert epi- stolam, ponitque iuxta simulachrum. Adest iterum dæmon, iterum dat responsum. Tunc sacerdos in se- metipsum conuersus, ait. Quomodo non multo mel- lior est Gregorius isto Apolline, cuius obtemperat iussis? Et descendens eadem hora ad Gregorium, re- ferensque epistolam, rei ordinem panit, vt que Deo se offerat rogat. Tunc relicta gentilitate factus ab eo cathecumenus, cum se castissimæ vitæ & absti- nentissimæ mancipasset etiam baptisma consequi- tur. Et intantum virtute fidei profecit, quod Grego- rij successor in episcopatu fuit.

A.C. 263. Apollinis oraculum in quo Sã- ctus per- noctauit obmutuit.

Sacerdos Apollinis conuertitur & fit episcopus post Gre- gorium.

§. VIII.

DECIO igitur imperante non primo, qui im- perauit duobus annis & mensibus sex, vt ab aliquibus dicitur, quia Xistus eo tempore Papa non fuit. Nec secundo, post quem cum Volusiano impe- rauit Gallus, qui dictus est Decius, secundum He- linandum eadem ratione sed sub tertio Decio qui vltimiori vocabulo dictus est Gallienus & cum pa- tre suo Valeriano imperauit annis quindecim, cuius tempore papa Xistus creatus fuit. Vel vt quibusdam aliis placet sub alio quarto Decio qui non impera- tor sed Cæsar à Gallieno factus est, & Valeriano nõ patre præfati Gallieni: sed præfecto tunc vrbis, pas- sit sunt Xistus papa cum Laurentio Archidiacono eius. Qui Xistus natus Athenis studiis vacans philo- sophus fuit. Audiens igitur Decius Cæsar quod per Xistum Papam multi conuerterentur, vel confirma- rentur in fide Christi, iussit eum sibi presentari. Et cum ante se ductu cum Felicissimo & Agapito dia- conibus, nullis blandimentis à proposito sancto mo- uere posset, ad templum mandauit adduci, vt aut Diis immolaret, aut in carcerem truderetur. Cùm- que sacrificare contemnens ad carcerem trahere- tur, Laurentius hoc audiens ad eum accessit dicens. Quo progredieris sine filio pater? quo sacerdos san- cte sine diacono properas? tu nunquam sine muni- stro sacrificium offerre consueueras. Quid ergo in me displicuit paternitati tuæ? Nunquid degene- rem me probasti, cui commisisti dominici sangui- nis dispensationem? Cui Xistus respondit. Non ego te desero fili, neque dereliquo: sed maiora tibi debentur certamina. Nos quidem quasi senes

Xistus pa- pa marcy- sub quo Decio pas- sit. Vita S. Xi- sti 22. Ro- mani pon- sumpra ad- verbum ex vita ce- leberissima S. Lauren- tij quam edidit sur- tom. 4. Ambro. l. i. offic. c. 41.

Laurentij ad Xistum papam pia cõquestio.

a Quod laudes grauitudinis Origenis contineret, eiq; de conuersione sua gratias ageret: ita, Suidæ etiam teste vocatus est liber, qui adhuc Vaticana in bibliote- cæ extat. Visto in Hieron. b Callus imperator non est dictus Decius, sed C. Vi- bins Trebanianus. Porro cõ hoc Augusto etiã, C. Vibius C. Aug. fil. & Q. Herennius Decius Decij Augusti fil. imperatores ab Onuphrio computantur ex quo habes Gallum non fuisse Decium sed alterum imperatorem, qui simul cum Gallo & Volusiano regnavit. Prima pars Hist. Ant. T leuioris

A. C. 263. leuioris pugnae cursum recipimus, te autem quasi iu-
uenem manet gloriosior de tyranno triumphus, post
triduum me sequeris, sacerdotem leuita. Commisit
itaque ei vt thesauros Ecclesiae, qui scilicet super-
erant vel ex oblati a Philippo imperatore, vel ab
aliis conuersis ad fidem diuitibus, pauperibus di-
stribueret. Quod & fecit Christianis indigentibus,
qui latebant dispensans quaesitis ab eo. Et in do-
mum viduae ingrediens in qua multi fideles occulti
manebant, eleemosynis datis illam a dolore capi-
tis sanauit, diu detentam, & in domo alterius Chri-
sticola caecum illuminauit. Praesentatus iterum Xi-
stus Decio cum ei assentire non veller, decreuit Va-
lerianus praefectus illum duci ad templum Martis,
cui si non sacrificium offerret, capite puniretur.
Cum autem duceretur, Laurentius feruore spiri-
tus instigatus cepit clamare post eum. Noli me de-
relinquere pater sancte, quia thesauros tuos iam ex-
pendi quos tradidisti mihi. Tunc milites audien-
tes nominare thesauros, Laurentium tenentes ad
Decium perduxerunt. Xistus vero cum Agapito
& Felicissimo decollauerunt. Praesentatus ergo Lau-
rentius Decio, traditus est ab eo Valeriano praefe-
cto, vt exquireret ab ipso thesauros Ecclesiae, & si
sacrificare noller, variis suppliciis interimeret. Va-
lerianus autem tradidit eum Hippolyto cuidam vi-
cario in custodia asseruandum. Ingressus Laurenti-
us in carcerem, inuenit ibi quendam Lucillum
nomine qui ex nimio ploratu amiserat visum. Cui
Laurentius promittens lumen se redditurum si in
Christum crederet, conuersum ad fidem & bap-
tizatum subito illuminauit. Et aliis pluribus ad eum
accidentibus caecis restituit lumen. Quod cernens
Hippolytus ait. Ostende mihi thesauros Ecclesiae.
Et Laurentius ad eum. Non solum o Hippolyte
thesaurum tibi ostedo: sed si credideris in Christum,
vitam aeternam tibi promitto. Credente igitur Hippo-
lyto & baptizato ait. Vidi animas innocentum las-
tas gaudere. Vnde totam familiam suam baptizati
fecit. Post haec mandauit Valerianus Hippolyto, vt
Laurentium praesentaret. Qui coram eo adductus
cum inquireretur de thesauris, petiit triduum indu-
cias ad eos manifestandos. Qui egressus a conspectu
eius intra triduum collegit omnes quos reperit per
urbem pauperes, quibus eleemosynam dederat, &
ante eum simul adduxit ad palatium dicens. Ecce
thesauri aeterni qui nunquam deficiunt. Nam quos
requiris, manus pauperum in caelestes thesauros de-
portauerunt. Et interrogans Decius Caesar cur Deos
blasphemaret, iussit eum scorpionibus caedi, & om-
nium tormentorum genera ante eum afferri. Quem

Lauren-
tius.
Sixtus cu
Diacono
morsitur:
& colitur
6. Aug.

Lauren-
tius in car-
cere mira
parat.

Pauperes
ecclesiae
thesauri.

a Nota in ipsis persecutionum flammis Ecclesiam Romanam illam, cuius copiarum & facultatum inuidia heretici hodie tabescunt, habuisse tantos thesauros, vt eis impij principes, sicut nunc heretici, inhiarent. Non ergo post mille annos Rom. Pont. opibus abundare ceperunt, vt volunt heretici, cum hoc tertio Christi saeculo illorum opes tantae fuerint. Nota etiam primum Christianum imperatorem maximas opes Pont. Rom. contulisse. Nam Philippus Gazas imperatorias tradidit Fabiano, vt ait Ioan. Maiurus in trac. scrib. Sabel. & Berg. l. 3. vbi scias pios principes ad ornandam & augendam Ecclesiam opibus suis nunquam pepercisse: neque mirum tibi videatur, si Constantinus magnus donationem illam magnam E. R. fecerit, cum Philippus illum hac in re vel simili praeceperit.

A cum sacrificare diis suis iuberet, vt illa euaderet, re-
spondit Laurentius. Infelix has epulas ego semper
opraui. Et Decius ad eum. Si in hoc gloriaris, indica
nobis vbi sunt tui similes absconsi, vt tecum simul
epulentur. Cui respondit. Non es dignus eorum as-
pectui praesentari. Tunc iratus Decius iussit eum
plumbatis diutissime caedi. Beatus autem Lauren-
tius orauit dicens, Domine Iesu accipe spiritum
meum. Statimque facta est vox de caelo dicens. Ad-
huc multa tibi debentur pro Christo castamina.
Quod audiens Decius ait. Viri Romani audistis da-
mones hunc sacrilegum confortantes, qui Deos re-
spuit & principum mandata contemnit? Iterum be-
cit eum scorpionibus grauius caedi. Vnus autem ex
militibus adstans Romanus nomine, cum caderet
Laurentius, clamauit conuersus ad fidem. Video
iuuenem pulcherrimum ante te stantem cum limbo
extergentem membra tua. Vnde adiuro te per domi-
num, qui misit angelum suum, nemo derelinquas.
Anxiatus autem Decius super eo, praecipit eum de-
poni & in custodiam recipi dicens. Puto quod iam
per artem magicam victi sumus. Romanus autem
accedens ad Laurentium cum vrceolo aquae fecit
se baptizari ab eo. Quod cum audisset Decius de
Romano, & fugatum eum ante se fecisset adduci,
& ille clamaret, Christianus sum, cu decollari man-
dauit. Eadem nocte Decius & Valerianus Lauren-
tius coram se adducto dixerunt, Iam accessit perfi-
dia artis magicae, edic nobis genus tuum. Respondit
Laurentius, Quod ad genus attinet Hispanus sum,
Roma autem nutritus & eruditus, atque a cunabulis
Christianus, doctus omnem legem sanctam at-
que diuinam. Decius Caesar ait, reuera diuinam,
quia nec Deos cogitas nec tormenta formidas. B.
Laurentius dixit. In nomine domini nostri Iesu Chri-
sti tua tormenta non timeo. Decius Caesar dixit, I Sa-
crifica diis, Sin minus nox ista in tuis expendetur
suppliciis. Quibus Laurentius. Mea nox (inquit) ob-
secrum non habet: sed omnia in luce clarescunt. Et
post percussione oris diram lapide, denudatum
ipsum super cratrem ferream sub qua erant carbones
igniti, eum extendi fecerunt, & furcis ferreis corpus
eius comprimunt. Cumque ibi diu assaretur ministran-
tibus prunas satellitibus subter cratrem, & gratias
Deo ageret, latissimo vultu quasi nil mali sentire
videretur versus ad Decium ait. Ecce miser affasti
vnam partem, gyra aliam & manduca, iam video
quod diu desiderauit. Deinde ad caelum oculos eri-
gens ait. Gratias tibi ago domine Iesu Christe, quia
ianuas tuas ingredi merui. Sicque emisit spiritum.
Decius autem & Valerianus confusi corpus eius su-
per cratrem exustum dimittentis abierunt. Sed Hip-
polytus cum Iustino corpus accipientes Laurentij
honorifice sepelierunt.

A. C. 263.
Egregia
D. Hippo-
lyti constan-
tia.

Laurentius
torquetur

Romanus
miles ad
Christum
conuer-
tuitur.

Constan-
tia inen-
dibilis.

Mors S.
Laurentij
colitur 10.
Aug.

Hippoly-
tus.
De S. Hip-
polyto de
quo agit
eadem de
D. Lauren-
tius histo-
ria fere
istidem ver-
bis.
Christia
bis.

§. IX.

POST diem tertium passiois Laurentij au-
diens Decius, Hippolytum corpus eius sepelisse,
iussit eum ad se vocari, eique dixit. Nunquid &
tu magus effectus es, quia corpus Laurentij abstu-
listi? Cui Hippolytus. Hoc egonon vt magus: sed vt
Christianus feci. Furor repletus Decius iussit eum
expoliatum sultibus caedi, ac etiam pectinibus fer-
rejs laniari. Qui ex hoc magis clamabat se esse
Christia

A. C. 263. Christianum. Et cum indutus veste militari mone-
retur, vt militiam & amicitiam Decij recognosce-
ret: ille autem responderet se in bona militia sequi
Christianum, imperauit Decius Valeriano praefecto,
vt facultates eius acciperet, & cum diuersis cruciati-
bus trucidaret. Qui audito, quod tota familia eius
Christiana esset, omnes fecit ante se duci cum Con-
cordia nutrice eius, quibus cum dixisset, vt Deos ado-
rarent, ne cum domino suo mala morte perirent,
Concordia respondit pro omnibus, Nos cum do-
mino nostro Hippolyto malum mori pudice, qua
viuere impudice: quam Valerianus tandiu caedi fecit
plumbatis, quousque spiritum exhalaret. Hippoly-
tus autem gratias Deo egit, quod nutricem suam
ante se praemisisset, & familiam suam in domino ro-
borauit. Valerianus vero cernens constantiam eorum,
omnes in conspectu Hippolyti decollari fecit, &
postea eum per pedes ligatum ad colla indomitum
equorum per spinas & tribulos trahi, qui gra-
tias Deo agens, spiritum inuictum domino reddidit,
Corpus autem Concordiae, quod fuerat in cloacam
proiectum, Ireneus cloacarius Christianus occultus
ad requisitionem cuiusdam militis Porphyrij, quia
existimabat aurum & gemmas in veste eius haberi,
extrahit. Sed nil tale reperiens in vestibus illius si-
mul cum Abundio Christiano corpus ipsum defe-
rentes Iustino presbytero, iuxta aliorum corpora
sepelierunt. Qui Ireneus & Abundius propter hoc
martyrio coronati sunt. Ipsi autem Decius & Va-
lerianus cum in theatrum intrare vellent ad crucian-
dum fideles, arrepti a demonibus publice clama-
bant. Decius quidem, O Hippolyte vincit me ca-
tenis asperis ducis. Valerianus autem, O Laurenti
igneis catenis me trahis, qui praesente Decio exp-
rauit. Ipse autem Decius triduo vexatus, tandem de-
ficiens ad inferos descendit anima eius. Tryphonia
autem vxor Decij his exterrita cum filia sua Cyrilla
baptizari se fecit a Iustino, & in oratione posita ad
dominum migravit, quod cum audissent milites, sci-
licet conuersionem Tryphoniae & Cyrillae, & ipsi
cum sororibus suis baptisma susceperunt a Dionysio
suffragane Xysti papa, quos omnes Claudius suc-
cessor Gallieni imperio decollari mandauit simul
cum Cyrilla filia Decij, cum nec nubere nec sacri-
ficare veller. In magna autem veneratione habetur
apud fideles super ceteros martyri Laurentius post
Stephanum, & festum eius ab Ecclesia solenniter
celebratur. Tum quia in vrbe Roma passus est, tunc
alii dominante. Tum quia Archidiaconus summi
pontificis, primus tamen & vltimus: de cuius etiam
martyrio ipse Xystus papa prophetauit. Tum quia
thesaurus Ecclesiae pauperibus fideliter dispensauit.
Tum quia post multa tormenta acerbissima vitam
finiuit, cum maximo feruore latissimè omnia susti-
nens. Vnde antiqui doctores multum eum commen-
dant in sermonibus suis, Augustinus, Leo papa, Am-
brosius & Maximus. Et triplici quidem igne, qui
intus latebat, scilicet fidei magnitudine, dilectionis
feruore, Dei irradiatione, extinxit omnem ignem
malum, scilicet materialis flammæ Gehennæ, carna-
lis concupiscentiae, mundanae auaritia, & tyrannica
iracundia, refrigerium habens ex caelesti consolatio-
ne pramij ostensi, ex legis Dei meditatione, ex con-
scientiae sinceritate. Vnde Maximus vel Ambrosius.
Non enim beatus Laurentius ignium tormenta vi-
sceribus sentire poterat, qui sensibilis paradisi refrige-
ria possidebat. Idem. Dum Christi praeccepta zo-
gitat, frigidum sit ei omne quod patitur. Idem. Ardet

Concor-
dia Hippo-
lyti nutrix
pro Chri-
sto occidi-
tur.

Ireneus
& Abun-
dius pro
Christo
moriun-
tur.

Decius &
Valeria-
nus perse-
cutores
male pe-
reunt.

Typho-
nia & Cy-
rilla con-
uertuntur.

Quare
Lauren-
tius praeci-
pue in ho-
nore ha-
beatur.

Angu. ser.
30 de San-
ctis & Calibi
Leo papa
1. Ser. de S.
Laur. Am.
l. 1. off. c. 41
Max. ho.
in Nat. de
S. Lau.

D. Lauren-
tius tripli-
ci igne ar-
debat.
Maximus
hoc habet
sed alijs
paulo ver-
bis ter.

A profecto rotis visceribus martyr fortissimus & vri-
tur: sed regna caeli pertractans refrigerio conscien-
tia victor exultat. Qui non solum iustificatus a Deo
ex illuminatione eorum exiit conuersus in ter-
ris, & pauperum subleuatione, sed & in caelum as-
sumptus inuocantibus patrocinium praestare non
desiuit, & ex tremore se colendum ostendit. Nam
referente Gregorio Turonensi cum quidam pauper
sacerdos Ecclesiam quandam in eius honorem dedi-
catam vetustate collapsam reparare statuisset, vna
ex trabibus pro recto reficiendo adductis inuenta
est breuior vnde ad opus inepta: sed oratione a sa-
cerdote ad sanctum Laurentium missa, vt paupertati
sua succurreret, intantum aucta est, vt diminueret
oportuerit. Quae pars, vt superflua excisa & in frustra
diuisa, multis fuit remedium sanitatis per tactum
eius. Gregorio quoque magno narrante in dialogo
suo, Operarijs conductis a Sanctulo ad instauratio-
nem ecclesiae sancti Laurentij cum cibus deficeret,
precibus ad martyrem suis ab eo ad subuentionem
in clibano ecclesiae vicino inuentus est panis caeli-
tus missus, qui per multos dies laborantes refecit.
C. Calicem chrysellinum pulcherrimum cum ad alta-
re deferret diaconus, minutatim ex lapsu in ter-
ram contractum, deprecatione directa ab eo, redin-
tegrauit martyr egregius in Ecclesia prope Medio-
lanum. Henrico imperatore migrante ex hoc saeculo,
cum bona eius & mala ponderarentur coram su-
perno iudice, & mala bonis praeponderarent, Lau-
rentius subito calicem aureum mira magnitudinis,
quem Henricus Merseburgensi Ecclesiae in hono-
rem sancti Laurentij obtulerat, in statera seu bilan-
ce bonorum proiecit, ex quo bona in pondere ma-
la superauerunt, vnde ad saluationem iudicatus est.
Cum autem (vt ait Gregorius) praedeceffor eius qui-
dam sepulchrum sancti Laurentij meliorare decre-
uisset, fodientibus plurimis in pavimento ad iue-
niendum corpus ipsum cum locus ignoraretur, ex
improviso patefactum est. Ex quo exterriti sunt mi-
nistri operis: & omnes infra decennium mortui sunt,
vt nullus eorum superuixerit qui corpus ipsum vide-
runt. Sicque opus omisium est. Et cum eoin eodem
mausoleo dicitur quiescere corpus Stephani proto-
martyris & primi Leuitae delatum Constantino poli.
Quod autem diuulgatum est apud mulierculas bea-
tum Laurentium quarta quaque feria animas aliquas
de purgatorio liberare. Vel etiam, quod visitans quis
limina Ecclesiae sancti Laurentij etiam vbivis con-
strueta quarta quaque feria per annum integrum pro
anima alicuius defuncti, liberet eam de poeni: pur-
gatorij ea facilitate contemnitur, qua probatur. Nec
historia hoc docet, nec ratio persuadet: quinimo su-
perstitiosum videtur, quod magis quarta feria, quam
alia valeant defunctis suffragia, vel quod beatus Lau-
rentius liberationem faciat tali die, magis quam al-
tera. Et pie de Christo conceditur, quod de limbo
ascendens in resurrectione, semel tantum aliquas
animas habentes pauca, vel de facili expiabilia deli-
cta de purgatorio eduxerit. Non est autem maior
seruus domino suo. Visitationem itaque ad Ecclesias,
sancti Laurentij non reprehendimus & preces ad
eum pro viujs vel defunctis, sed obseruantiam die-
rum & fabulas ignotas non recipimus.

A. C. 263.
S. Lauren-
tius non
solum in
terra sed
etiam in
caelo qua
si glorifi-
candus o-
stendit.

Mucula
S. Lauren-
tij post
mortem.
lib. in glo.
mar. c. 24.

Grego. l. 3.
dial. c. 37.

Gre. Tur.
in glor.
mar.
Hoc mi-
rac. ex vita
Henrici
primi im-
pe. refer-
tur.

Greg. in l.
3. c. 30.

Muliercu-
lae quid de
D. Lauren-
tiorum
fecerant.

Hoc vide-
tur colligi
ex D. Tho.
in 3. p. q. 52.
a. 8.
Matt. 10.

D. Antoni-
nus fabu-
las igno-
ras non re-
cipit.

§. X.

DECIVS itaque vt ait Hiero. martyrum per-
secutor, testante Cypriano qui ab eo passus
est, vo-

CAP. VIII. DE DECIO IMP. ET SVB EO PASSIS.

506

A. C. 263. Szuitia Decij mirabilis.

Grauiissima si vnamquam vili accidit viriis probatio.

Ibi. c. 31.

Multi à Christi fide tempore Decij defecerunt.

Iulianus senex podagricus martyr cōstans.

Ibid.

est, volentibus mori non permittatur occidi. Perseuerantem igitur in fide martyrem quandam, & inter eculum laminamque victorem, iussit melle perungi; & sub ardentissimo sole ligatis post tergum manibus supinari, vt scilicet muscarum aculeis cederet, qui ignitas sartagine ante superasset. Aliam iuuenili ætate florente, in amoenissimos hortulos præcepit adduci: ibique inter candentia lilia & rubentes rosas cum leni iuxta murmure serperet riuus: & molli sibilo arborum folia ventus perstringeret super extructum plumis lectum relupinariusiis, & inde ne se posset excutere, blandis ferorum nexibus irretitum relinqui. Quò cum recedentibus cunctis meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis colla stringere amplexibus. Et (quod dictu quoque scelus est) manibus attricare vitilia: vt corpore in libidinem concitato se victrix impudica eis superiaceret. Quid ageret miles Christi, & quo se verteret nesciebat, quem tormenta non vicerant, superabat voluptas. Tandem caluitus inspiratus præcisam morfu linguam in osculantis se faciem expuit. Sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superauit. Quo tempore Paulus primus heremita dum persecutionis declinaret procellam, timens, ne huiusmodi horribiles cruciatus sufferre non valeret decimosexto ætatis suæ anno intravit desertum. Sed de hoc inferius. Vt autem attestatur Euse. in lib. 6. Ecclesiastica histo. tam dita sub Decio fuit contra christianos persecutio, vt nullum fidelibus esset iter periuum, nullius plateæ transitus indulgebatur, neque die neque nocte procedendi vsquæ erat facultas libera. Vt enim quis nostrorum apparuisset in publico, statim clamor vulgi & seditio nascebatur, vt vel pedibus traheretur [qui visus esset] vel igni conderetur. Ex quo perterritis pene omnibus quidâ ex ipsis nobilibus statim sponte impiiis actibus se ingesserunt. Alij conuentitantum modo, nonnulli à domesticis prodiiti, ad sacrificia execranda & ad immundas hostias properabant. Aliqui ex iis pallentes & trementes, vt magis immolari, quam immolare idolis ipsi viderentur, ita vt etiam ab inspectante vulgo irriderentur, eo quod & ad moriendum & ad sacrificandum ita meticulosi viderentur. Alij [sanc] tam impudenter ad aras profiscebant, vt & affirmare se nunquam fuisse Christianos niterentur. Ij vero, qui beati effecti sunt tanquam columnæ fortissimæ domini ipsius spiritu confirmati, pro fidei suæ merito virtute à domino percepta, admiranda Deo & angelis martyrij sui spectacula præbuerunt. Quorum primus Iulianus quidam qui podagra constrictus, nec incedere, nec stare poterat, cum iis qui eum portabant in sellula iudicifertur. Quorum vnus statim negat: alius [vero nomine Eunus] cum Iuliano in fide perseuerat martyr effectus. Quid vero memorem quantæ multitudines in desertis oberrantes, & in montibus, fame, siti, frigore, languore, latronibus, bestiisque consumptæ sunt: qui omnes [imitati clectos Dei prophetas] gloria martyrij coronati sunt? Plerique etiam videntes aliquos in tormentis deficere, dum nutibus, aut gestibus, vel verbis conabantur erigere confortantes manifestati quod essent Christiani, & ipsi coronam martyrij adepti sunt.

Narrat etiam Dionysius Alexandrinus quod in Alexandria inter cæteros fideles cruciatos propter fidem Christi fuit quædam virgo sacra longæ ætatis Apollonia. Cui quia sacrificare idolis nolebat, primo excusserunt omnes dentes, deinde congestis

lignis extruxerunt rogam circa eam, comminantes eam viuam incensuros, nisi assentiret cum eis Deum blasphemare. Atrilla videns rogam [esse succensum] paululum quid in seipsa molitur, & repente verò de manibus se eripiens impiorum a in ignem sponte profiliit, ita vt perterrentur etiam ipsi crudelitatis authores, quia promptior est inuenta sermina ad mortem quam persecutor ad pœnam.

Eusebius in historia ecclesiastica li. 7. refert, quod eo tempore apud Cæsaream Palestina tres admirandi adolescentes, scilicet Priscus, Malchus, & Alexander diuino fidei calore succensi, cœperunt seipso signauit & segnitiei incorpare, quod cum cœlestes in vrbe martyrij coronæ proponerentur, ipsi non desiderarent, ipsi eas non raperent cum saluator dicat, Regnum cœlorum vim patitur. Iisque alloquiis incitantes vrbe perunt. Et adorfo iudice truculento, cur tantum in sanguinem piorum deuenerit inculant. Ille continuo nobiles animos iuuenum quàm dignis remunerat affatibus: Deuorandi (inquit) bestiis subrigantur: quibus non placet piorum sanguinem fundi. Sed & mulier quædam supradictorum iuuenum secuta fertur audaciæ & magnanimitatis exemplum, simillimamque sortitur exitum pœnæ.

a Hoc S. Apollonia facti, (quod alioqui carere reprobentione non potest, cum nemini liceat sibi ipsi mortem inferre) potest facile excusari, dicendo quod iam erat tam rogo admota, vt pene esset coniecta, vel quod cum esset femina æcumini que illius iuris nescia, per inuincibilem ignorantiam sit excusanda: vel ad hoc cum D. Aug. recurrendum est, quod id diuino insinctu egerit. Sot. de iust. & iure l. 5. q. 1. a. 6.

§. XI.

MARINVM quoque virum militarem Hierosolymorum ciuem, honore & diuitiis clarum cum in supra dicta vrbe inter collegas suos per ordinem gradus sui honor quidam contingeret militaris (vt fieri solet) insequentem collegam suum subit inuidia: & exclamat non posse Marinum adipisci superiorem gradum: eo quod esset christianus. Cùmque super eo interrogatus, hoc non negaret: datur ei à iudice trium horarum spacium, vt eligat, aut Diis immolare & honorem illum consequi: aut cum christianis interimi. Egressum igitur à tribunalibus Theotecnus episcopus loci in Ecclesiam ducit, & post exhortationem ad constantiam fidei, antè altare ostendit ei gladium, quo ipse Marinus erat præcinctus, & sanctum euangelium, quid ex duobus his malit accipere [interogat.] Qui promptissima fide librum euangeliorum assumpsit, confortansque eum episcopus ait. Obtine ô fili quod elegisti, & contemne vitam presentem, æternam sperato. Confidens perge, & suscipe coronam tibi à Deo paratam. Qui subito ab tribunali iudicis regressus, asserit quia oportet Deo magis quam hominibus obedire: pro qua responsione statim capite truncatur.

Sed inter eos cunctis clarior, & meritis fidei super cæteros insignis memoratur Asterius vir Romanæ vrbis senator, patricius, nobilitate, facultatibus, propinquitate etiam regia, & omnium bonorum fama satis clarus. Qui cum supradicti martyris extremis interesset exequiis, & capite celsum cadauer subiectis humeris

A. C. 263. De S. Apollonia. Colitur 9. Febr. De S. Prisco Malcho & Alexandro. Ib. c. 11.

Matt. 11.

Coluntur 28. Mar.

De S. Marino. Euf. l. 7. ca. 12.

Theotecnus Hierosolymorum militem in fide de quo modo continet.

Act 4. De S. Asterio.

Ib. cap. 13.

A. C. 270.

S. Asterius victimam quæ putabatur i celum rapi facit comparere: huius festum celebratur vt sup. 3.

Hanc S. Marci vitam fuit ex MS. cod. edidit Sur. 15.

Colitur 25. Octob.

Flavius Claudius Imperator Euse. in Christo Or. l. 7. c. 23.

Mores Claudij Dardani imperatoris.

humeris & substrata veste, qua induebatur, exciperet: honorem, quem martyr idetulit: continuo martyr ipse allequitur. Sed & in multis aliis præclaris gestis in fide Christi enituisse [tradiderunt nobis hi, qui eum in corpore adhuc positum viderunt, in quibus etiam tale aliquid per eum gestum memorabant.] Apud Cæsaream Philippi sub radice montis, ex quo fluuij Iordanis prima fluentia profiliunt, cùm mos esset Gentilis erroris, vt certo & solenni die immolaretur victima quædam, quæ ara imposta arte demonis nusquam comparebat. Cùm igitur semel iste Asterius adesset, & attendisset errorem cunctis hoc mirantibus tanquam assumpta à Deo esset in cælum victima, eo orante cum lachrymis, vt præstigiis demonis detegeretur, factum est, vt victima oblata, quæ inuisibiliter putabatur assumpta, superferri aquis videretur & conspectibus omnium reddi. Sicque talis error & superstitio ablata est ab illis.

Decius quoque cùm in itinere constitutus Florentiæ aliquibus diebus resideret, vt persecutor acer rimus Christianorum, inquiri fecit, an aliqui sub hoc nomine Christo militarent. Cùm autem ei insinuatam fuisset de quodam iuene nobili nomine Miniatæ, cum coram se fecit adduci, & non valens eum nec blanditiis nec minis à fidei Christianæ constantia reuocare, leopardus ad ipsum occidendum emittitur: sed leopardus ex se subito moritur. Exinde in fornacem ardentem proicitur: sed ab angelo confortatus illæsus egreditur. Leoni ad deuorandum exponitur: sed leo rugiens ipse extinguitur. In eculco extensus, Deo gratias agens fortior redditur, Plumbum liquens per aures eius immittitur, at ille incolomis perseuerat. Subuli seu calami acuti in digitis inter vngues & carnem inseruntur: sed Dei virtute roboratur. Demum capitali sententia condemnatur. Cuius corpus in ecclesia maiori Florentina dicitur quiescere.

§. XII.

ROMANORVM igitur vigesimus octauus regnauit Claudius qui imperauit annis fere duobus secundum Eusebium in Chron. & cœpit regnare anno domini cccxxi. Ab initio autem mundi quinque millesimo cccclxx. Hic Gothos vastantes Illyricum & Macedoniam per annos sexdecim superauit: & incredibili strage deleuit. Vnde clypeus aureus & statua equestris ei decernitur à senatu, viciisque Allemannis obiit. Hic secundum aliquos fuit Dardanus: secundum alios Dalmata: & fuit vir bonus (excepta tamen occisione sanctorum) omnibus percharus, legibus amicus, senatui populoque Romano acceptissimus, vini parcus, & maxime rebus bellicis emicuit. Aureolus autem, qui se imperatorem fecerat in Illyrico, & iam Italiam intrauerat, vt pugnaret contra Gallienum: audita morte eius & Claudium in imperio successisse, timens eum, legatos misit tractans de pace cum participatione imperij. Quod ille recusauit, & pugnantibus simul, Claudius Aureolo occiso victor emerfit, cui exercitus Aureoli remanens se tradidit. Hoc bello ciuili finito aliud externum aggressus est. Nam Scytharum populi scilicet Petini, Thuringi, Ostrogothi, Miletingi, & alij spæ prædæ Romanum in solum se vndique effuderant: more locustarum omnia vastantes. Erant autem armatorum trecenta millia absque seruis & populo inenni. Contra

quos pergens Claudius sagacissimus: cùm tamen esset longè viribus impar, scilicet in multitudine, ita eos attriuit & tanta cæde, vt vix superesset nuncijs qui ista referret. Nec vnquam vno prælio barbarorum tantum sanguinis effusum est. Inde ex cadaueribus occisorum aere infecto, secuta est pestis maxima: quæ multa millia hominum regionis illius de medio tulit. Hac positus victoria Claudius: congregata ex omni Italia nauium multitudine, & in exercitu imposito, Gothis qui se mari terræque effuderant, parat occurrere. Et cùm bello nauali diu varia fortuna pugnasset, Gothi ceteri plures demum victi sunt & fere vsque ad internecionem cæsi. Et vt refert Trebellius Pollio absque captis, duo millia nauium barbarorum Claudius in hoc bello submersit. His duobus bellis perique barbarorum reges capti sunt, capta & barbarorum nobiles femina: quæ more Amazonum viris non erant inferiores. Totque capti sunt, vt Romanorum seruis & agricultoribus barbaris replerentur ciuitates & oppida Gothis. Eo tempore apud Antiochiam Demetrio episcopo Paulus Samofatenus successit. Qui indigna de Christo sentiens, vt pote tumidus & superbus hæreticus prædicabat cum hominem tantum communis fuisse naturæ. Hic Paulus ab omni concilio Antiocheno condemnatus cùm ecclesiam nollet exire, & præcepto Aureliani manu publica eiectus est, vt ait Helinandus. Tandem defuncto Claudio Quintilius frater eius ab exercitu est electus, & in solum imperij sublimatus, vt refert Hugo Floriacen. 17. die imperij sui occisus est, quia seuerus.

a Sic Onuph. nullum ex triginta tyrannis tanquam legitimum imperatorem nominans hunc post Gallienum illico interserit, inquitens M. Aurelius Flavius Claudius 44. pop. Rom. imperator. imper. a. 3. m. 10. d. 15.

b Aurelianus initio Christianis ira æquus fuit, vt suam etiam frequentissimam contra Paulum Samofatenum synodo auctoritatem interposuerit, & Samofatenum de Ecclesia cædere nolentem, exire manu publica compulerit, præcipiens episcopatum tradi his quibus Rom. Pont. quem Christianorum summum esse intellexerat scriberet Euf. l. 1. c. 25. hac enim ætate celebris erat Petri & Romanæ ecclesiæ primatus & potestatis inferni terribilis. Nam & cum predicabat Porphyrius Ethnicus, vt inuidiam Paulo conlaret Hier. in 2. Gal. Tert. l. de pud. scripserat clauis soli Petro cōmissas & de Prescript. & Monag. Romanam Ecclesiam saluam Ecclesiarum matricem. Cypria. multis in locis, quæ ab auctore supra commemorata sunt. Geneb.

§. XIII.

ROMANORVM igitur 29. regnauit Aurelianus annis quinque, mensibus sex: secundum Eusebium Chron. Cœpit anno domini cccxxv. Mundi vero quater millesimo cccxxvi. secundum minorem computationem: sed secundum maiorem quinque millesimo cccclxx. Et iste (vt dicit Hugo) fuit industria militaris expertissimus, & Gothorum gentem duris præliis profugauit, ditionemque Romanam antiquis terminis stabiluit. Et Syriam totam receptam sibi vindicauit. Vnde magna gloria Romæ triumphauit. Et postmodum muris firmioribus eam stabiluit. Præterea status ecclesiæ hoc tempore prosperioribus incrementis augebatur quotidie. Vnde apud Antio-

A. C. 172. Gothorū clades à Claudio facta.

Euf. l. 7. hi. eccl. c. 23. Paulus Samofatenus hæreticus.

M. Aurelius Quintilius 45. pop. Rom. imp. imp. d. 17.

L. Domitius Valerianus 46. pop. Rom. imp. imp. a. 4. m. 11. d. 7. Onuph. Ex victore magna ex parte & Euf. in Chr. hac collecta sunt. Euf. l. 7. hi. eccl. c. 25.

A. C. 272. Antiochenū concilium contra Paulū Samosatēnum.

Mores imperatoris Aureliani.

Ioan. de Colom. in mari. hist.

Aurelianus medicos nunquam adhibebat, sola abstinētia cibi contentus.

Hieptimū Francoiū nomen in hac historia legitur. Hæc partim ex Voisico viatore, & Eutropio collecta sunt.

chiam celebre consilium est congregatum, in quo præfatus Paulus hæreticus conuictus manifestissime de hæresi sua est condemnatus: insilente maxime Melchione Antiochena Ecclesiæ præbytero viro sapientissimo. Huic enim ab omni episcoporum concilio permissum est disputare cum Paulo excipientibus notariis. Verum Paulus sacerdotio excisus & communione priuatus nolebat exire de domo Ecclesiæ. Vnde interpellatus est Aurelianus imperator, ut illum exire compelleret. Qui mox imperauit illum vi publica expelli: & Domino viro virtutibus multis adornato Ecclesiā tradi. Nondum enim erat Aurelianus malis aliorum consiliis deprauatus, quibus processu temporis bonum propositum immutauit, & persecutionem durissimam postea in Ecclesiā excitauit. Quo tempore per diuersas prouincias multi pro Christo occubuerunt diuersa certamina peragentes. Porro Aurelianus cum aduersus nos persecutionem mouisset (vt ait Eusebius in Chron.) fulmen iuxta eum comitēsque eius ruit; ac non multo post inter Constantinopolim & Heracleam [in Cenophurio via veteris] occisus est. Fuit hic Aurelianus (vt refert Ioannes de Colonna) facie decorus, statura procerior, neruis validissimus, vini & cibipaulo cupidior, libidinis rara, seueritatis imense, amorum cupidissimus, naturaliter feruus atque crudelis, supra humanum modum sanguinarius adeo vt in aliquibus ciuitatibus hostiliter captis omnes pueros, senes ac mulieres occidi iuberet. Seruos peccantes coram se scindi iubebat causa seueritatis tenenda. Et cum ægrotaret: nunquam medicorum consiliis vti volebat: sed solam abstinētia cibi pro cura morbi sufficere credebat. In volupratibus erat rarus. Hic etiam ante imperij susceptionem multa egregia fecit. Nam in Illyrico erumpentibus Sarmatis, cum trecentis solum prædidiariis militibus occurrit: & manu propria quadraginta vna die occidit. Francos multis bellis attriuit. Vnde & ducatus plures merito suscepit & consulatum. In principio autem imperij Aureliani omnes nationes qui Aquilonarem tractum respiciunt, contra Romanum imperium coniurantes, cum incredibili multitudine per eam partem Italiae, quæ Alamanniam respicit, Italiani intraerunt, igne, caede, rapinis more locustarum omnia deuastantes. Quibus cum Aurelianus occurrisset, cum eo barbari aperto Marte congressi noluerunt, sed in densissimas sylvas se conferentes dum Imperator illis à fronte non occurreret, sed illos solum à dorso persequi parat: subito declinante iam die è syluis erumpens ille barbarorum globus, castra Ro-

a Paulus Samositenus præter Sabellianam hæresim quam eam tenuisse Epiph. refert hæc. 65. etiam (vt est, apud Euseb. lib. 7. cap. 22. & 24. hieptim dicebat comuni solum hominis natura præditum, nec aliud quicquid fuisse: conuictus à Firmiliano Cappadociæ episcopo, sententiā se mutaturum pollicitus est, sed fidem non seruauit. Canone Ecclesiæ relicto ad adulterinam doctrinam se transtulit, in verbi Dei interpretes qui e vita excessissent palam debacchatus fuit, Psalmosque & cantus in honorem Christi, tanquam à viris recentioris memoriae explorati: hæc eadē imitati sunt Lulberani & Caluiniſtæ. Nam & regulam prædicationis Ecclesiasticam relinquent, & interpretes qui ex hac vita excesserunt contemnunt & Psalmos cantusque à patribus compositos velut à viris recentioris memoriae explorauerunt. Sand. lib. 7. de vitiis mon.

manorum inuasit: adeo vt illorum impressionem Romani sustinere non possent: sed in fugam actis tanta Romanorum caedes secuta est, vt Romanum pœnè solueretur imperium, ipsæque imperator fugiens vix cum paucis euasit. Hæc autem calamitas postquam comperta est, adeo fuit trepida vrbs, vt multi relictiis mœnibus fugere tentauerint: pauentibus cunctis ne barbari, sicut Galli Senones ad urbem venientes eam incendio traderent. Congregati itaque senatores consilium faciebant quid in tanto discrimine opus esset. Tunc Vulpus Sillianus, qui inter patres primæ sententiæ erat, surgens in medium, dixit inter cætera. Sero nimis patres conscripti de reipublicæ salute consulamus. Meministi me sæpe in hoc sacrario dixisse, iam pridem cum nuntiatum esset barbaros Italiani penetrasse: consulenda esse decreta Sibyllina: sed quosdam vestrum ingenti calumnia recusasse: cum adulando dicerent tantam principis nostri esse virtutem: vt opus non esset consuli Deos: & tamen literas vidistis, quibus rogat imperator Deorum opem: quæ nunquam cuiquam turpis est. Agite itaque Pontifices, & sacratis manibus libros euoluite, fata nostræ reipublicæ quæ sunt quærite, & principem nostrum necessitate publica laborantem adiuuate. Et loquitur de libris Sibyllinis: quos, scilicet Sibylla Prisco Tarquinio Regi Romanorum præsentauit & præteritum accepit, vt dictum est supra. Victus autem Aurelianus barbaris iterum pugnaturus occurrit. Illosque non diis falsis sed Deo vero, etiam ab eis ignoto, operante: tribus licet difficillimis bellis vici. Primo non longè à Placentia, secundo iuxta annem Metaurum, tertio in Ticinensibus campis. Quo ultimo prælio tanta in barbaros strage debacchatus est: vt præoccisorum multitudine victores insequi impedirentur: adeoque vsque ad internecionem delati sunt: vt ex sexcentis millibus armatorum, vix sexta pars superfuert. Victis itaque in Italia barbaris Aurelianus Romam reuersus est: & cum aliquandiu curæ ciuiliū negotiorum vacasset: animo ferus quiescere non valebat. Erubescēbat enim, quod tanta victoria clarus adhuc Terricus Gallias magnam partem imperij obtineret. Hic enim Terricus vir ingentis & seueri animi occisi Victorini, qui Gallias occupauerat: cogente exercitu purpuram induit: seque imperatorem nominauit. Et cum multa facilliter fecisset contra Alemannos, ita vt & Romanos illis formidolosos redderet: diu Gallias tenuit. Sed cum militum suorum superbiam & impudentiam, vt homo seuerus tolerare non posset: reddere Gallias Romanæ reipublicæ cogitauit. Cum que audisset Aurelianus Romæ imperare: atque victis barbaris se petere: per occultas literas eum deprecatus est, vt ab incæpto minime desisteret: atque superbissimum & intolerabilem exercitum in suam redigeret potestatem. Aurelianus ergo adueniens, Terrico prodente exercitum, absque bello facile Gallias recepit. Quibus receptis omnem illum exercitum, qui ad Galliarum præsidium fuerat, amouit, nouumque conscripsit. Terricum vero Lucania præfecit: securius sibi & reipublicæ reputans virum ingentis animi aliquam partem Italiae regere: quàm trans Alpes inter Gallos, qui semper nouis rebus student, regnare.

Videns autem Aurelianus victor, in occidente fortunam sibi aridere: contra Zenobiam ad orientem transiit: ad quod bellum multa Germanorum auxilia atque Gallorum secum traxit. Sed antequam ad orientem

A. C. 272. Romano-rum strages cauit.

Vulpus Silliani in senatu oratio pro cōsulendis libris Sibyllinis.

Aurelianus tribus præliis barbaros vicit.

Victoria Aureli.

Vopiscus & Tribell. Onu. Terricus in Gallias imperium inuasit.

Aurelianus dolens Terrico Gallias recuperare.

Gallionis rebus student.

Aurelianus gentes barbaras domat.

ad orientem

A. C. 272. Bellum contra Zenobiam reginam nobilissimam gerit.

Patria suæ proditor capite plectitur.

Suum inter Aurelianus & Zenobiam prælium.

Aurelianus Palmyrum Zenobia reginam obsidet.

Aurelianus ad Zenobiam litteras.

ad orientem veniret: multa prius bella confecit. Nam in Thracia & Illyrico occurrentes sibi barbarorum copias strauit. Insuper & Gothorum ducem cum quinquaginta millibus hominum sibi trans Danubium obuiantem bello victum occidit. His potius victoriis, nobilissimam ciuitatem Thyamam obsedit & cepit, in qua magna Zenobiæ Palmyrenorum reginæ præfidia comprehendit. Hanc urbem licet omni copia munita esset, attamen Catonis eiusdem urbis cuius prodicione eam in deditioem accepit. Quem statim imperator obtemperantem ciuitate iussit occidi, dicens. Ego patriæ suæ proditorem amare non potui. Neque enim mihi seruare fidem potuisset, qui patriæ non seruauit. Bona autem illius filii eius restituit, ne quis criminaretur, quod hominem locupletissimum diuitiarum suarum causa fecisset occidi. Recepta Thyana Antiochiam obsedit, quam Zenobia occiso Abdenago in suam potestatem accepit, & urbem ipsam intra triduum tradentibus eam Romanis, quæ in ipsa erant ciuibus accepit. Hac igitur expugnata cum aliquantulum ibi exercitum suum recreasset, contra Zenobiā progressus est, cuius aduentum cum Zenobia ante præfensisset, cum suis copiis Aureliano occurrit, cum quo difficillimo prælio confligit, in quo milites Romani multitudine hostium obruti, cum iam deficerent, ac terga iam darent (vt ferunt historici) quidam diuina forma apparuit, qui Romanos redintegrare prælium & denuo inuadere hostes iubet. Qui quasi diuinitus animari versis habentis tanto impetu hostes inuadit, vt quos primo deuictos fugerant, fugere compellerent. Præterea ex alia parte exercitus, per pedites equites restituti sunt. Itaque Zenobiæ exercitus ex magna parte caesus solutis ordinibus fuga salutem quaesit. Aurelianus suis aliquot diebus quiescere iussit, quinto demum die Zenobiam insecutus, Palmyrum, quod ipsa confugerat, venit, quam vndique obsedit. A latronibus tamen Syris multa passus est in itinere incommoda. Ipsam autem ciuitatem Zenobia credens obsidendam incredibili apparatu belli munivit. Nā nulla pars muri erat, quam binis vel trinīs ballistis relinqueret immunita. In qua obsidione ipse Aurelianus fere sagittæ ictu periclitatus est, cum Zenobia non quasi mulier se intra muros defenderet, frequentique eruptione Aureliani fatigaret exercitum. Cum autem diu iam obsidio perdurasset, in qua non minus obfessores, quàm obfessi fame & frigore laborarent: Aurelianus epistolam Zenobiæ scripsit in hac fere sententiam, Aurelianus imperator Romanæ urbis ac receptor orientis, Zenobiæ cæterisque quos societas belli tenet. Sponte facere debuisti id quod nunc meis litteris iuberis. Deditioem enim præcipio: vitæ impunitate proposita: ita vt tu Zenobia cum tuis vitam agas, vbi te senatus sententia collocauerit: gemmas aurum & argentum in Romanum ærarium conferas. Hac epistola recepta Zenobia insolentius superbiiusque rescripsit, quàm eius tunc conditio posceret. Ex quibus iratus Aurelianus aucto exercitu atque munito: ne ab extrinseco aliquem paterentur incursum: totis viribus urbem parat inuadere: & auxilia quæ ab hostibus mirebantur interceptit: illaque vsque ad internecionem deleuit. Quo timore Saracenorum & Armenorum innumerabiles copie, quæ in subsidium Zenobiæ veniebant ad propria remearunt. Quibus auctis auxiliis, in quibus Zenobia summè sperabat: iam se posse Aureliano Zenobia resistere desperauit. Quare sibi & filiis ti-

mens, & seueritatem Aureliani valde formidans, clam de nocte urbem cum sibi charissimis egressus ad Persas fugere disponebat. Quod cum audisset Aurelianus, expeditis equitibus ipsam persequi iussit, à quibus capta ad Aurelianus est ducta. Indignum fuit autem inter milites ingens scditio Zenobiam ad pœnam poscentium: sed Aurelianus indignum existimans Romanorum principem mulieres occidere: militum tumultum grauisima oratione confestim persequit. Et post paucos dies ciuitatem capiens multitudini pepercit, eos autem solos iussit occidi, quorum consilium Zenobiam contra Romanos ad bellum commouerat. Inter quos occisus est Longinus Philosophus: quo illa magistro ad Græcæ literas usus fuerat. Reseruaui ergo Aurelianus Zenobiam ad triumphum: vt populi Romani oculis esset ostentui. Pacato itaque oriente cum Aurelianus ad urbem redire pararet: & esset in Thracia infirmus: quidam qui regebat Ægyptum contra Aurelianus se imperatorem fecit. Ad quem opprimendum reuertitur. Nec illi defuit sollicitas solita. Nam vno prælio victus fugit. Et cum copias reparare velleret, & non valeret, laqueo sibi vitam extorsit. Princeps igitur Aurelianus toto orbe pacato, & in suam redactioem: victor Romam ad triumphum est regressus. Qui triumphus omnium, qui antea Romanæ fuerant speciosissimus fuit. In quo tres regij curules fuerunt. Vnus Adonechi, secundus quem donauerat ei Rex Persarum, tertius Zenobiæ auro argento & gemmis prætiosis ornati, quartus dicitur fuisse regis Gothorum: quo victus est Aurelianus in Capitolium. Ipsum autem præcedebant elephanti viginti recti aureis [laminis,] Gladiatorum septingenta paria. Deinde diuersarum nationum captiui, scilicet Brenni, Exonitæ, Indi, Bactriani, Arabes, Hiberi, Saraceni, Persæ cum suis mulieribus, Gothi, Alani, Roxolani, Sarmatæ, Franci, Sueui, Vuandali, Marchomanni. Cum his omnibus nationibus signis collatis Aurelianus bello confixit. Sunt & mulieres multæ in habitu virili inter Gothos captae, quæ indicabantur de Amazonum genere descendisse. Postremo procedebat ipsa Zenobia ornata auro & gemmis ingentibus: adeo vt ornamentorum onere laboraret. Vincti tamen erant eius pedes auro, manus manicis ferreis ligata: nec collo catenula aurea deerat. Ultimo sequebatur Aurelianus in curru triumphali, circumstante senatu populoque Romano. Quem sequebantur collegiorum vexilla atque legionum. Post quæ omnia sequebatur victor exercitus cum palmis & ramis oliuarum. Zenobiam autem istam post triumphum ferunt in magna veneratione cum filiis suis diu vixisse apud Romanos data sibi possessione Tyburi, quæ hodie Zenobia dicitur. Quo tempore apud Dalmatas (vt refert Eutropius) Septimus quidam imperium sumpsit. Cuiusque contra illum Aurelianus pararet exercitum: à suis ipse Septimus interfectus est. Cum ergo post triumphum à bellorum motu quiescisset Aurelianus: circa res ciuiles ingenti animo vacare cepit: & urbem quidem validioribus muris cinxit: & templum solis magnificentissimum construi fecit. Optimas & seuerissimas leges edidit, primisque ex Romanis principibus diadema more regio sibi imposuit, gemmis & aurata veste ornatus, quod fere incognitum Romanis moribus erat. Primus porcinæ carnis usum populo Romano instituit. Sed post tot ciuiles exterisque victorias adeo effertus est eius animus: vt multos nobiles & aliquos etiæ ex

A. C. 272. Zenobia fugiens capitur. Indignum est Romanorum principem occidere feminam.

Aurelianus redit in Italiam.

Aurelianus triumphum describitur.

Aurelianus rebus ciuilibus intentus est.

Carnis porcinæ usum instituit.

A. C. 277. senatu sola animi feueritate interfecerit. Quam ab causam magnam illam gloriam bellicam: qua & magnum illum Alexandrum, & Caium Iulium Caesarem aut æquauit aut vicit, cum duodecim annis: quorum alter bellicis victoriis Indiam vsque penetravit. Alter decennio Gallias subiecit, aduersus ciues quadriennio congressus. Hic autem solis tribus annis Romanum imperium ab inuasoribus recuperavit, & nimia crudelitate subtrauit, ita vt timeri cœperit princeps optimus, non amari. Fuit tamen parsimonia ita cautus, vt amicos suos imperator factus ita honestè ditauerit, & modicè, vt miserias tantum paupertatis effugerent, & diuitiarum inuidiam patrimonij moderacione vitarent. De anno na vbi inferenda, ne populus famæ laboraret diligenter prouidit. Dicebat enim (quod hodie verissimum est) populo Romano saturo nihil potest esse iucundius. Sexto autem anno imperij sui cum Parthico bellum magnis copiis instruxisset, & iam in Græciam transisset ad exequendum, & cuidam ministro Aurelianus fuisse iratus, ille timens sibi librum composuit, in quo scripta erant nomina multorum etiam potentum, quos finxerat Aurelianus occisurum. Quem cum ostendisset illis credentes hoc, illum interfecerunt. Mortuo igitur Aureliano cum non reliquisset filium, exercitus qui in Thracia erat retulit ad senatum de imperatore eligendo. Idcirco quia nullum de eis stendum putabat: qui reipublicæ tam necessarium principem occidissent. Veruntamen senatus hanc eandem electionem ad exercitum remisit: sciens milites non libenter imperatores suscipere, quos senatus eligeret. Denique iam tertio hoc factum: ita vt per sex menses Romanus orbis imperatore careret. Congregato denique senatu Vettius Cornificius Gordianus consul exhortatus est primus in consilio perorans de eligendo principe: quia necessarium foret. Secundus post eum Tacitus nomine, inter senatores antiquior locutus est, commendans mirabiliter virtutes Aureliani: & dolens de morte tam vilis principis. Et cum adhuc loqui conaretur, omnis senatus vna voce clamauit. Tacite Auguste Dijs te seruent, te omnes eligimus, te principem facimus, tibi curam reipublicæ orbisque mandamus. Cumque Tacitus excoisaret, vt senex & non aptus tantæ dignitati, Mettius Falconius, qui post eum sedebat, vir prudentia & eloquentia clarissimus, surrexit dicens, nunquam senarum meliorem dedisse sententiam, hac, scilicet senio rem principem factum & virum, qui quasi pater omnibus consuleret, nihilque immaturum ab hoc, nihil perperam, nihil asperum, nihil in eo emendandum: & ad suscipiendum imperium ipsum confortauit. Post hæc præfectus vrbs egressus de curia ad populum, qui expectabat, dixit. Tacitum de voluntate omnium senatorum principem constitutum. Fuit autem hic Tacitus vitæ parcissimæ: fabricarum peritissimus, marmorum cupidus, venationum studiosus, nec noctem vnquam intermisit, quin aliquid legeret vel scriberet. Factus autem imperator omnes possessiones suas templis & fisco attribuit. Dicebat enim, cum sit persona publica imperator: nihil priuatum possidere debet. Et cum consulatum fratri suo Floriano viro vtique ingenti à senatu & populo postulasset, & non obtinisset, nihil displicentiæ ostendit. Sexto autem mense imperij sui militaribus insidijs occisus est, vel secundum alios morbo periit, propter breuitatem temporis nihil magnificum agere valuit: huic successit in im-

Aurelianus cum Alexandro & Casare confectur.

Pop. Rom. saturo nihil iucundius.

Aurelianus dolo serui perit.

M. Claudius Tacitus 47 Pop. Rom imper. in p. 6. d. 20.

Mores Taciti imperatoris.

Ex Elau. Vop. Vist. Eur. & Zof.

A perio Florianus frater eius, nulla senatus auctoritate: sed proprio motu, quasi hæreditarium esse imperium. Quod vix duobus mensibus tenuit, & occisus est à militibus in Tharso Ciliciæ, qui audierant Romæ à senatu & militibus Probum imperatorem creatum. Fuit autem Florianus fratri suo Tacito in moribus valde similis.

a Occiso Aureliano 4. Cal. Februar. quod post excessum Romuli factum fuisse memoria proditum est, idem hoc anno accidit, vt inter regnum dum post bonum principem, bonus alius queritur inicitur, quod habito inter senatum populumque Romanum non inuido, non tristis: sed grato religioque certamine septem totis mensibus protraxitum est Onuph. in fast.

§. XIII.

PROBUS igitur post Florianum Romanum suscepit imperium, vir gloria militari illustris. Qui imperare cœpit anno domini cclxxx. Et imperauit annis sex, mensibus decem. Fuit autem à Pannonia oriundus: sed Romæ semper nutritus, patrimonio non magno, clarus virtutibus, & ingentis animi. Nam adhuc adolescens adeo virtutibus bellicis abundauit, vt Valeriani imperatoris grauissimi iudicio tribunatum militum adhuc imberbis acciperet, & in processu temporis cum ingenti feueritate ac modestia primo Gallias rex, vbi fufos Alemannos trans Rhenum fugere compulit. Deinde Aphricæ præfulari potestate præfuit in qua Northmannorum gentem in prouinciam prorumpentem bello strauit. Postmodum in Pannonias translatus Sarmatas & Gothos magnis cladibus afflixit. Hic ergo cum in oriente esset factus imperator, etiam se plurimum excusauit: sed coactus imperium suscepit. Romamque veniens ab omnibus susceptus est imperator. Et considerans erga se senatus clementiam, legem scripsit, in qua senatui permisit, vt à magnorum iudicio appellacione ipsi cognoscerent: quod soli antea principes cognoscebant. Et proconsoles etiam in prouincijs ipsi facerent: & legatos pro consulibus darent. Voluit etiam quòd nulla lex ab imperatoribus sancita vim legis haberet, nisi prius à senatu confirmaretur. Et multa alia quæ prius imperatores faciebant senatui permisit. Publicis igitur rebus Romæ dispositis congregato magno exercitu Gallias petiit, quæ mortuo Aureliano à Germanis possessæ fuerant. Quò cum venisset, tanta prælia & tam sceleriter cum ipsis barbaris gessit, vt intra modicum tempus sexaginta ciuitates expulsas inde barbaris acceperit. Deinde non longè à Rhemensi ciuitate generali bello tanta cæde Germanos afflixit, vt ex quadringentis millibus vix tertia pars remaneret. Quo peracto paululum recreatis legionibus suis, barbaros insecutus Rhenum tran-

sit: & in Germania Romanorum castra collocans ita eos deterruit vt nouem ex eorum regulis voluntarie ad imperatorem Probum venientes, ante pedes eius prostrati veniam peterent. Ille autem obfides dare iussit, vt prædam à Gallis ablatam restituerent: & ciuitates destruetas ab eis illis instaurarent, quæ omnia impleuerunt. Ipsiusque consentientibus Germania in prouinciæ formam redacta est. Deinde Illyricum petiit, vbi Sarmatas cæterisque gentes ita contriuit, vt prope sine bello cuncta reciperet, quæ à Romanis abstulerant. Post quæ iter per Thraciam fecit, vbi omnes Gothos fama rerum à Probo

A. C. 277. M. Annius Florianus imperator 48. imper. m. 2. d. 10.

Ex Vop. Vi. Core Eutropio & Zofimo. M. Aurelius Vale. rius Probus 49. pop. Rom. imp. an. 5. m. 4. Probi res gestæ ante quam esset imperator.

Leges in fauorem senatus latæ à Probo.

Probus in Gallias dicit exercitum.

Probi res in Gallia & Germania gestæ.

Germania in prouinciam redacta.

A. C. 282. à Probo gestarum terros aut in deditionem, aut in amicitiam recepit. His peractis orientem petiit: sed in itinere Palfurio quodam latrone potentissimo bello occiso, omnem Isauriam latrocinij liberauit. Denique tot & tanta & ita magna in oriente fecit, vt Parthi legatos ad eum mitterent suppliciter pacem postulantes. Sed & Narseo eorum regi, qui per legatos suos munera magnifica ei destinauerat, ita respondit. Miramur regem vestrum de omnibus quæ nostra futura sunt tam pauca misisse. Quo responso terri, obfides miserunt pacem quærentes. Exinde Probus contra Saturninum, qui Ægyptum cum parte Aphricæ [intrauerat & sibi] vendicauerat, arma conuertit. Fuit autem hic ex genere Gallorum, contra eorum morem sapientissimus & in bellicis rebus expertissimus. Hic inuitus ab exercitu imperator salutatus, concionem pulchram ad eos fecit insinuans quæ sunt imperij pericula & mortes, quæ sibi omnia incipere. Nam vno bello à Probo victus vitam & imperium perdidit.

Postquam autem Probus omnia in oriente sedauerat interea Proculus & Bonofus, quos Probus ad præfidium Galliarum in Gallia dimiserat, apud Agrippinam urbem communi animo imperium sibi vlturparunt, & Bracchatas Gallias, deinde Hispaniam insuper, & Britanniam occupauerunt. Quod sentiens Probus magno conflato exercitu ex Italia Roma in Gallias transit, & in primo prælio eos gentibus spoliavit, in secundo reparato exercitu cum barbaris eos deuicit & illos duos principes occidit. Ex quo rediens ad urbem Probus susceptus festiuissime à senatu & populo, gloriosissime triumphauit diebus quinque spectaculis multis adhibitis. Post hoc cum magnum apparatus fecisset contra Parthos pergens, in Illyricum & postea Syrmium venit ibique hyemans cum desideraret ad fecundandum solum illud quamdam paludem defecare, aliquibus mensibus totum exercitum in hac re occupauit. Quod milites agre valde tulerunt, cum illos imperator Probus tempore pacis non pateretur esse otiosos, asserens annonam gratuitam militem comedere nõ debere. His addidit grauissimum illud dictum, Si vnquam eueniat salutare reipublicæ tempus, milites necessarios non futuros, quod ille animo conceperat. Ex his milites despici formidantes, qui propter frequentiam bellorum in Romana repub. omnia disponebant pro libito, iam de Probi necetractabant. Concitato igitur tumultu vna dierum fu-gientem Probum ad quamdam turrim eum ibidem occiderunt, sepulchrum speciosissimum nihilominus ei sibi construentes. Eius autem mortem senatus populisque Romanus grauissime tulit. Nam vt ait Vopiscus, promittebat Probus sæculum aureum in quo nulla futura erant bella.

§. XV.

PROBO itaque occiso successit Carus nobili Romanorum sanguine ortus, moribus & vita clarus, qui per ciuiles & militares gradus ad præfecturam peruenerat. In quo quidem honore omnium sibiamorem conciliauit. Cœpit autem imperare anno domini cclxxxv. Et imperauit cum filiis suis, scilicet Carino & Numeriano annis 2. Quibus filiis, scilicet Carino & Numeriano Caesaribus appellatis, Carinum quidem ad tuendas Gallias cum viris lectissimis destinauit. Numerianum vero, vt adolescentiorem secum duxit procedens ad Persicum bel-

Probi ad Parthorum nuncios superba locutio.

Saturninus. Gallus sapientissimus.

Proculi & Bonofides.

Milites otiosi gratiam non debent comedere.

Indignitas Probi imperatoris.

M. Aurelius Carus 50. Pop. Rom. imp. a. 1. m. 2. d. 10. Ex iisdem auctor quæ ad verbum habet etiam Onuph.

A lum, iam à Probo paratum. Sed antequam illuc proficisceretur Sarmatas Probi morte feroces effectos, adeo vt non solum Illyricum sed etiam Italiam se inuasuros minarentur, vno prælio contudit quadraginta millibus ex illis occisis & plurimis captis. Quo bello confecto cum ingenti apparatu Persarum regna ingressus, primo Mesopotamiam quam Persæ occupauerunt recepit, & deinde Charras populosissimam ciuitatem cepit. Verum gloriæ audius, ad persequendum Persas procedens, vt aliqui dicunt fulmine, alij vero morbo (vt referunt) vita functus est. Nam cum in tabernaculo iaceret ægrotus: tanti turbinis tempestas exorta est, vt omnia caligarent, ita vt alter alterum non videret, tantumque tonitruum factum est, vt multi horrore exanimarentur. Eo autem mortuo Numerianus filius eius ab omnibus imperator salutatus est. Quamuis enim Carinus frater eius maior esset ætate, hic tamen virtutibus clarior, valde morigeratus & maxime eloquentiæ, & in versibus componendis omnes sui temporis poetas vincens [ei fuit prælatus.] Hic ergo consensu omnium factus imperator, cum Victor ad urbem exercitum reduceret, cœpit oculorum dolore grauari, ita vt in lectica vndique clausa portaretur, ne à sole vel puluere visus laderetur. Qui cum sic deferretur factione Aphri soceri sui, qui Romanum intendebat imperium vsurpare, occulte occisus est: ita vt per multos dies morseius exercitibus, qui lecticam sequebantur occulta maneret. Cumque interrogaretur aper de statu eius, respondit bene valere: sed non posse adhuc videri, ne aer oculos eius offenderet. Sed cum post aliquot dies fatore cadaueris res prodita esset, Apher cuius dolo Numerianus putabatur occisus, captus ante signa legionum manu Diocletiani interfectus est.

Carinus autem Cari filius & frater Numeriani in Gallia degens, omnibus sceleribus & voluptatibus animum dedit, & præfectum prætorij fecit quemdam sceleratissimum, quem supertorum & libidinum semper habuerat socium. Audiens autem pater Carus turpem eius vitam, dicebat illum non esse filium suum. Statuerat autem in locum filij subrogare in partibus occidentalibus Constantinum patrem Constantini magni, cum tunc esset Dalmatiæ præfes vir optimus, & Carinum filium suum occidere. Sed morte præuentus non valuit exequi. Sed Diocletiano facto post Numerianum imperatore reuertenti de partibus orientis, cum occurreret cum magnis copiis volens sibi imperium defendere ipse Carinus, post plura prælia adinuicem gesta in Dalmatia, demum à suo exercitu proditus vt ei exofus succumbit, & Diocletiano se dedit.

a Eo mortuo sic imperatores Onuph. nominat M. Aurel. Carinus 51. & M. Aurelius Numerianus imper. 52. imperarunt a. 1. m. 2. d. 10. Ex quo habes non eum penitus D. Anto. assentiri qui Carinum imperatorem factum negat.

§. XVI.

AD summos pontifices qui à temporibus Valeriani & Gallieni imperatorum vsque ad tempus Diocletiani cathedram Petri tenuerunt veterendus est stylus. Xysto papæ martyrio consummato cuius beatus Laurentius diaconus fuit: sub Decio, modo quo supradictum est, successit Dionysius in papatu. Qui Dionysius paræchias diuisit, vnde 13. q. 1. c. vnico.

A. C. 282. Res gestæ Cari imperatoris.

Numerianus.

Carinus.

C. Aurelius Valerianus Diocletianus & M. Aurelius Val. Maximianus 54. imper. imperarunt vna a. 18. Onuph.

Hæc ex Damaso in ponuf. excerpta sunt. Quis instituit paræchias.

A. C. 260. **S. Diony-
sius Pont.** max. 2.6. se
dit 2.10. m.
7. d. 5.
Diony. ep.
3.

**S. Felix
pon. max.**
27. fedit a.
4. m. 5.

**S. Euty-
chianus
pon. max.**
28. fedit a.
8. m. 6. d. 4.

Caius.

**S. Cains
2.9. pont.**
max. fedit
an. 1. m. 4.
d. 6.

**S. Marcelli-
nus pont.**
max. 30. se
dit a. 7. m.
9. d. 29.

**Marcelli-
nus Papa
idolis sa-
crilegas,
sed eum
postea po-
nitet.**

**Matt. 12.
Matt. 26.**
Nota con-
cilium epi-
scoporum
de pont.
max. no-
luit iudi-
care eo
quod par-
in patrem
non haber-
imperium
neque in-
ferior in
superiore.
San.

vnico. ipse ficinquit. Ecclesias singulas singulis pres-
byteris dedimus, parochias & coemeteria eis diuisi-
mus & vnicuique ius proprium habere statuimus,
ita videlicet vt nullus aliteris parochie terminos
aut ius inuadat, sit vnusquisque terminis suis con-
tentus, & taliter ecclesiam & plebem sibi commif-
sam regat & custodiat, vt ante tribunal aeterni iudi-
cis ex omnibus sibi commissis rationem reddat, &
non iudicium sed gloriam pro actibus suis perci-
piat. Hicibi. Hic post annos sex & menses duos
martyrio coronatur in vrbe. Huic autem successit
Felix primus natione Romanus, qui statuit super
memorias martyrum missas celebrari. Sedit autem
annis quatuor, mensibus quinque ex patre genitus
Constantio, & de regione Capritauri. Hic fecit ba-
silicam in via Aureliana milliario ab vrbe, & mar-
tyrio coronatus ibi sepultus est. Post quem cathedram
Petri suscepit Eutychnianus natione Tuscus
de ciuitate Luna. Et pontificatum tenuit annis 8.
mensibus 10. diebus 7. Hic constituit vt fruges seu pri-
mifrutus benedicerentur super altare. Et vt san-
ctissimus & humillimus trecentorum quadraginta
trium martyrum corpora per diuersa loca manu
propria sepeliuit. Instituit insuper, vt quicumque
martyrem sepeliret, sine dalmatica, vel collobio no
sepeliret. Demum martyrio coronatur sepultus via
Appia in coemeterio Calixti. Eum secutus est in sa-
cerdotio summo ecclesie Caius natione Dalmata.
Hic constituit vt ad omnes ordines gradatim cle-
rici ascenderet per interstitia temporum. Hic etiam
ait 2. q. 7. pagani. Pagani vel heretici siue iudei non
possunt Christianos accusare, aut vocem infamatio-
nis eis inferre. Item statuit quod clericos apud saecula-
res iudices nullus accusare praesumat, vt habetur
11. q. 1. nemo. Et quod difficilius quaestiones, vt de
fide semper ad apostolicam sedem referantur scilicet
decidendae. Qui post annos vnde cum & menses
nouem & dies vnde cum martyrio coronatus est.

Ei successit Marcellinus papa natione Romanus.
Hic sub persecutione Diocletiani & Maximiani a
paganis Romae comprehensus & ad templum ad-
ductus, vt idolis immolaret, timore mortis deuictus
thara idolis imposuit, qui recedens & recognoscens
peccatum suum congregato concilio aliquorum
episcoporum & sacerdotum publice confessus est
peccatum suum, submittes se iudicio eorum. Sed res-
ponderunt. Prima sedes a nomine iudicatur, ore
tuo iudica causam tuam. Ex ore tuo iustificaberis,
ex ore tuo condemnaberis, noli iudicari nostro iu-
dicio. Negasti tu, negauit & Petrus magister tuus. Et
quis Apostolorum ausus fuit eum publicare? sed
egressus foras fleuit amare. Tu ergo in teipso collige
causam tuam. 21. distin. nunc autem. Et quod ibi
dicitur, coactus imposuit tura idolis, intelligitur de
coactione conditionata non absoluta, vt dicit glos.
alias non peccasset. Marcellinus igitur in concilio
ait. Ob scelus idololatriae iudico me deponendum

*a Ex hac Caij decreto nonnulli collegerunt hunc Pon-
tificem 4. minores & 2. maiores ante sacerdotium ordi-
nes insituisse: sed turpissime hallucinantur. Nam Cor-
nelius apud Euseb. l. 6. c. 23. hos ordines enumerat, qui se
Romae inter medias persecutiones habuisse asserit pres-
byteros 46. Diaconos 7. subdiaconos 7. acolythos 42.
exorcistas cum lectoribus & ostiariis 52. Cypri. se Sa-
tyrum acolythos, qui in lectorem ordinatum dixerat
habuisse narrat: denique Ignatius horum meminit &
Clementis ep. 3. & Can. Apost. 42. & 43. Geneb.*

A & anathematizo omnes qui corpus meum tradide-
rint sepulturae. Pergensque ad Diocletianum confes-
sus est se esse Christianum, propter quod martyrio
coronatus est, postquam cathedram Petri tenuerat
annis septem, mensibus 7. & diebus 25. Cum autem
corpus eius per triginta dies iacuillet inhumatum,
apparuit beatus Petrus Marcellino successori suo in
visu dicens. Quare corpus meum permittis inhu-
mum iacere? Cumque ille responderet corpus suum
iam diu humi reconditum, declarauit ei Petrus, quod
de Marcellino loqueretur. Cui Marcellus. Domine
(inquit) ipse anathematizauit, qui eum sepelirent.
Et Petrus ad eum. Nescis quia scriptum est, Qui se
humiliat exaltabitur: Vade igitur & sepeli cum iux-
ta me, quod & factum est. Hic autem Marcellinus
(vt habet 27. q. 1. omne) sic ait. Omne quod irrepre-
hensibile est, defendit catholica ecclesia. In iustum
iudicium etiam diffinitio iniusta, regio metu vel ius-
tu ordinata a iudicibus non valet. Nequaquam quod
contra euangelicam, vel propheticam vel doctri-
nam apostolicam, constitutionemve eorum vel san-
ctorum patrum actum fuerit, stabit. Et quod ab her-
eticis vel infidelibus factum fuerit, omnino quassa-
bitur. Hicibi. Marcellus autem Marcellino successit.
Dicit tamen Vincent. h. spe. histo. quod secundum
chronica Romanorum pontificum Marcellino per
martyrium sublato: vacauit papatus annis septem
propter immanitatem persecutionis Diocletiani.
Postea Marcellus creatus instituit titulos cardina-
lium 15. Natione Romanus fuit. Queriam statuit
clericum ad iudicium saeculare a quoquam non esse
trahendum 11. q. 1. clericum. Cum autem quadam die
imperatorem Diocletianum procedentem cum so-
lenni apparatu per urbem modeste argueret, & con-
quereretur de iniusta persecutione contra Christia-
nos pro republica exorantes, sustibus eum cadi ius-
sit. Et domum venerabilis foeminae Lucinae, quam
ipse Marcellus ad preces eius ecclesiam consecra-
uerat, stabulum fieri mandauit, ibique Marcellum
ad custodiam animalium deputari. Qui post annos
quinque & dies 25. migravit ad dominum.

Post hunc suscepit regendam ecclesiam Eusebius
natione Graecus. Sub cuius pontificatu secundum ali-
quos dicitur inuenta sancta crux Christi Hierosoly-
mis. Vnde ab ipso dicitur institutum festum de iunen-
tione crucis, vt habetur de conse. distin. 3. crucis. Ab
aliis tamen dicitur inuenta tempore Syluestri papae.
Hic inter caetera statuit dicens. Prius oportet omnia
legibus expoliatis redintegrari, & ecclesiis quae sibi
sublata sunt, cum omni privilegio restitui, & post-
modum non sub angusto tempore spatium eius in-
dulgeatur 3. q. 2. prius vide ibi glos. Hic post annos
quatuor & mensem 1. & dies 25. migravit ad domi-
num. Sedem eius accepit Miltiades papa, natione
Apher. Qui instituit vt die dominica vel feria quin-
ta non ieiunaretur a fidelibus. Non quod hoc dese-
sit malum: sed ad tollendam superstitionem Genti-
lium & obseruantiam vanam hereticorum, vt disti.
30. si quis. Hic post annos tres & menses sex & dies
8. martyrium suscepit.

Notandum autem quod in computatione nume-
ri annorum quibus praefati tenuerunt pontificatum,

*b Dam. in Pont. hoc videtur asserere, tamen recentio-
res chronographi vacasse sedem duos menses tantum
tradunt: sed quia Marcellinus post ebullitionem quasi
depositus vixerit ideo puto septem annis quibus ille vel
circiter superuixit sedem vacasse distum fuisse.*

A. C. 260.
**Marcelli-
nus pro
Christo
occiditur.**

**Matt. 20.
Symma-
chus papa
in conc. 6.
Rom.**

**Marcel-
lus pont.**
max. 31.
fed. a. 5. m.
6. d. 21.
Marcel-
lus.

**Titular
dinalium
a quo in-
stituti.**

**Eusebius
pon. max.**
32. fedit a.
1. m. 7. d.
27.

**Miltiades
Pon. max.**
33. fedit a.
3. m. 2.

Vincen.

Vincen. in specu histo. discordata Martino in chro. **A**
Nam vbi Vincentius dicit Stephanum papam qui
fuit ante Xystum sedisse annis 7. Martinus ponit an-
nis 4. Et vbi Vincen. asserit Dionysium praefuisse an-
nis sex: Martinus ponit annos duos, & vbi Vincen.
assignat vnum annum Eutychniano, Martinus scribit
annos 7. & menses 10. & vbi Vincen. dicit de Euse-
bio cathedram tenuisse eum annis 7. Martinus dicit
annis duobus.

*De martyribus passis sub Claudio & Numeria
no, videlicet Cesario & Iuliano, Savino, Speu-
sippo, Ionilla, Agapito, Babyla, Chrysanto,
Daria, Pelagia meretricis & Manicheo haer-
etico.*

C A P. I X.

D E MARTYRIBUS qui passi sunt
in diuersis locis tempore praefatorum
imperatorum. Et primò tempore Clau-
dij imperatoris venit de Persidis parti-
bus quidam nomine Marius & eius vxor Martha
cui duobus filii, scilicet Audiface & Abachus, Chri-
stiani viri Romam ad orationem apostolorum, vt
refert Vincen. specu. histo. li. 12. I cum corpora san-
ctorum sollicitè per carceres & sepuluras require-
rent, venientes in castrum trans Tyberim inuen-
erunt sanctum Quirinum in carcere: qui iam multa
verbera pro Christo fuerat perpeffus, & fatulitate
sua nudatus. Et mittentes se ad pedes eius, vt oraret
pro eis, coeperunt ei ministrare de facultatibus suis,
lauare pedes eorum qui constricti erant in carcere,
& aquam in capita sua & filiorum suorum effunde-
re, scilicet ob deuotionem. Eo tempore Claudius di-
uulgato praeepto vt Christiani punirentur, tenuit
CCLXII. Christianos, quos iussit extra muros portae
Salinae duci, ibique in amphiteatro inclusos a mi-
litibus sagittis interfici, quorum corpora Marius &
Martha cum filiis sepelierunt. Deinde venientes
trans Tyberim ad castrum requirendo sanctum Qui-
rinum, qui nocte fuerat gladio occisus, & iactatus in
Tyberim, requirentes inuentum corpus sepelierunt.
Audientes autem praefati in quodam caenaculo mul-
titudinem Christianorum psallentium pulsantes
cum gaudio intrauerunt. Darique oculis adinui-
cem & oratione fusa, manserunt ibi absconditi per
duos menses. Interea Claudius imperator tenuit Va-
lentinum presbyterum qui multos trahebat doctri-
na sua ad fidem. Et post biduum de carcere & com-
pedibus eductum fecit sibi praesentari. Interrogatus
que ab imperatore de Diis eorum quare eos non ve-
neraretur, respondit louem, Mercurium & alios fuisse
miserimos homines sceleribus deditos. Commen-
dansque plurimum doctrinam Christi, & exhortans
ad eam suscipiendam, vt qui terrenum regnum pos-
siderent, & caeleste postea consequerentur. Dixit
imperator ad barones suos. Quae rationabilia iste
persuadet nobis? Sed instinctu diaboli dixit vnus ex
illis. Imperator displicere suis familiaribus, qui infideles
erant, retraxit se & dedit Valentinum in manus A-

De S. Ma-
rio & Mar-
tha & duo-
bus filiis.



Hac gesta
Notarij
Rom. Ecc.
scripserit,
quae ex
MS. codi-
cib. editi
sunt.

Quirinus
pro Chri-
sto mori-
tur.

Valenti-
nus.

sterij, vt induceret eum ad sacrificandum mollibus
fermonibus. Ingressus igitur Valentinus in domum
Asterij magni viri in curia imperatoris, positus geni-
bus orauit dicens. Deus omnium creator qui misisti
filium tuum vt nos de tenebris ad lucem perduceret:
conuerte domum istam & da eis lumē, vt cognoscāt
te Deum verum trinum & vnum. Audiens haec Aste-
rius ait. Miror te virum prudentem vt dicas Chri-
stum verum lumen. Cui Valentinus. Vere lumen est
verum, illuminans omnem hominem venientem
in hunc mundum. Et Asterius ad eum. Si illuminat
Christus omnem hominem, illuminet filiam meam
obscuratam, & faciam quodcumque praecipies. Va-
lentinus ergo fusa oratione cum lachrymis ponens
manum super oculos eius illuminauit eam. Quo fa-
cto Asterius compunctus ad fidem post triduum
ieiunium sibi indictum baptisma recepit cum vxore
sua & omni domo sua numero fere quadraginta
sex, & omnes Christianos, quos Asterius tenebar in
carcere relaxauit. Quae vbi gesta sunt Marius & Mar-
tha venerunt cum gaudio ad domum eius gratias
Deo agentes. Et peractis diebus 32. Claudius imper-
ator audiens Asterium principem Christianum factum,
iratus valde dimisit eum cum familia ad ciui-
tatem Ostiam, ibique diuersis cruciatibus exanima-
rum occidit. Valentinum vero sustibus caesum man-
dauit decollari. Marium vero & vxorem eius & fi-
lios sibi praesentatos tradidit Musciano vicario, iu-
bes vt sacrificare faceret vel supplicis interficere. Qui
iussit eos sustibus cadi, deinde in eucleo suspendi, &
ignem ad latera eorum poni, & vnguibus ferreis ra-
di. Deinde manus Mario & filiis praescidi. Martha au-
tem sanguinem mariti & filiorum colligens cum
gaudio caput suum liniebat. Demum per ciuitatem
circumducti decollati sunt. Martha vero in lympha
necata. Quorum etiam corpora vt sepultura care-
rent tyrannus mandauit incendi: sed quaedam ma-
trona nomine Felicitas corpora illa semiusta rapuit
& in praedio suo sepeliuit, ac etiam Martham de lym-
pha leuatam.

Cum Claudius diuulgasset edictum per orbem
de colendis idolis, erat quidam pontifex idolorum
in Teracina ciuitate Campaniae nomine Firminus,
qui per singulos annos die Kalendarum Ianuarij qua-
si pro salute reipublicae & principum suadebat ho-
minibus crudelem audaciam exercere. Nam ante
praefatum tempus nutriebatur iuuenis octo vel
sex mensibus in deliciis & lasciuia vsque ad inter-
fectionem suam. Exaeto autem tempore armatus &
ornatus ascendebat in montem maritimum, & ac-
cepto equo pro salute reipublicae & principum &
ciuitum salubritate, & vt nomen haberet gloriae, ipse
se in mare praecipitabat. Cuius corpus cum grandi
honore colligebatur, & ad templum perducebatur
Apollinis & incendio consumebatur, & cineres eius
pro salute reipublicae in templo conseruabantur. Eo
autem tempore Caesarius ex Africa Terracinam
veniens, latuit ibi vsque ad Kalendas Ianuarij apud
quemdam christianum, cum quo vigiliis & oratio-
nibus vacabat. Die autem praenotata cum vidisset
superstitionem crudelem in quodam iuene Luciana
exerceri, clamare coepit. Viri sapientes, quid facit-
is, stultum scelus: Vae reipublicae & principibus, qui
cruciatibus delectantur & effusione sanguinum. Vt
quid perditis animas diabolicae fraudis deceptioni-
bus? Tunc Firminus pontifex iussit illum teneri, &
in custodiam publicam tradi. Qui per triduum ma-
ceratus traditus fuit Leontio consulari, & ductus
vinculus

A. C.
304.

Asterius.

Ioan. 1.

**Valentini
mors: coli-
tur 14. Fe.**

**Coluntur
19. Ian.**

**D S. Caesa-
rio & Iu-
liano. Hac
historiam
tom. 6. Su-
ex MS. co-
ad verbū
editi, cui
cōsentit
Ado & Be-
da in mar-
ty.**

**Crudelis
supersti-
tio.**

**Caesarius
hanc re-
darguit.**

*a Si ex Perside S. Marius ad orationem Apostolo-
rum Romam venit, vt haec indubid docet historia, illo
iam tempore pij Christiani Apostolos & alios diuos in
caelum translatos orat, & eorum sepulchra religionis
caussa visitare consueuerant.*

A. C. 304.

vincus & nudus ad templum Apollinis. Ad quod cum appropinquaret subitòruit, & Firminus ibi opprefus & mortuus est. Iterum Cæsarius in custodia maceratus & capillis suis reclusus, quia nudus erat, & angelus domini eum die nocteque custodiebat, in medium forum est adductus. Illicque cadens in terram adoravit dominum: factaque est lux super eum sicut coruscatio, & protexit eum. Videns hoc Leontius ait. Vere dominus Deus est quem Cæsarius prædicat. Et misit se ad pedes eius exuensque se chlamyde sua induit eum, petens coram omni populo baptismum.

Leontius conuersus ad Christum baptizatus & communitatus moritur.

Coluntur. 2. Nou.

Eusebius & Felix. Coluntur 5. Nou.

De S. Saui no.

Sauinus imperatoris sititur.

Gravia quæque tormenta sustinet.

mitti. Sed ipso orante milites illi excæcati sunt & cæcitate contracta. Ille ergo liber factus à vinculis egrediens ciuitatem peruenit ad ripam Secharia. Quo orante aqua congelata est quasi petra, & fluuio transito orauit vt celerius iuberet eum dominus coronari. Et ecce milites querentes eum, velociter appropinquabant, vt eum decollarent. Cum autem timerent dixit eis. Venite & portate de sanguine meo imperatori vt videat gloriam Dei. Decapitatus autem sanctus Dei caput suum portauit in manibus suis. Et militibus portantibus de sanguine eius in linteolo imperatori linitis oculis sanitatem recepit. Hic Sauius cum adhuc Gentilis legisset seu audisset hunc verbum. P. Asperges me domine hyssopo & c. orauit vt sciret expositionem eius. Cui angulus apparens ait. Cum aspersum fuerit caput tuum chrismate, mundaberis & cum mundatus fueris aqua viua in nomine Iesu Christi, candidior eris, quam nix. Vnde & baptisma suscepit. Baptizatus iuxta fluuium Secharia, factaque postmodum oratione figens baculum in terram coram multis, baculus illeramos, frondes & flores subito produxit. Ex quo miraculo mille & septendecim homines conuersi sunt ad Christum.

A. C. 304.

Psal. 50.

§. II.

REFERT etiam Vincentius in specu. histo. de tribus iuuenibus fratribus vno partu matris exortis: scilicet Speusippo, Eleusippo, & Meleusippo. Qui literis edocti cum ab auia eorum Leonilla ad contemptum idolorum exhortati fuissent, & ad orationem domini Iesu Christi veri Dei & creatoris cunctorum, conuersi ad fidem baptizati sunt à sancto Benigno presbytero. Hi ergo Lingonicam ciuitatem ingressi imperante Aureliano, interrogati de cultu eorum ab infidelibus, constanter & publice fatebantur se esse Christicolos, & cæcos & insensibiles esse, qui metalla & statuas adorabant, arguebant. Exurgens autem Quadratus præfès Speusippum in faciem pugno percussit iratus. Ipsi enim tantum duo locuti fuerant. Dolens autem Meleusippus, exclamauit præfidi dicens. Cur me hoc dono percussio nis cum fratribus meis participem non fecisti, sed in illis optabile principium passionis ostendens, me à sancto consortio sequestrasti. Vnanimis in Christi confessione sumus, æqualiter de Christi remuneratio ne per vestram perfidiam gratulamur. Quibus Quadratus præfès Hodie (ait) pro contemptu Deorum nostrorum diuersis suppliciis vos faciam interire. Auia autem eorum Leonilla cum lachrymis & osculis eos viriliter exhortabatur, vt persistere in Christi confessione. Cum ergo nolent sacrificare idolis, ligatis manibus sursum & pedibus deorsum, in vna arbore suspensi sunt. Tantaque tormentorum adinventionem sunt extensi, vt pene putarentur à membrorum compagine separati. Meleusippus autem insultabat iudicibus dicens. Saluator noster dominus Iesus Christus pendit pro nobis in ligno affixus clauis, nos ergo eius famuli pendentes in stipe, crucis eius signaculum adepti gloriosi martyres efficiamur. At illi dixerunt. Non in ista arbore: sed igne consumemini. Depositi igitur ligatis manibus & pedibus proiecti sunt in copiosum ignem: sed illasi permanserunt laudantes Deum, & tormentores irridentes. Videntes autem choros angolorum stantes iuxta se paratos ad se recipiendum flexis genibus orantes pretiosas animas Deo redderunt.

Sanctorum Ter geminorum vitam per Neonem conscrip tam edidit Surius t. 1. ex qua hæc desumpta sum.

S. Ter geminorum constatia.

A. C. 304.

Touilla & Leonilla.

Horu om nium memoria celebratur 17. Ian. Benignus.

De S. Sym phoriano cuius memoria Gr. Tur. 1. de glo. mart. c. 72. & cõ. fel. c. 77. & Neon in vita Ter geminorum vitã denique ipsam edidit Sur. to. 4. S. Ap dochij & foriorum festum coluntur, 24. Sept.

diderunt. Videns autem quædam mulier Touilla nomine tam præciosam eorum consummationem, spreto maritali consortio paruuli quoque & vnici filij dulcem relinquens amplexum, inter incredulitatis turbas adhuc in persecutionis ardore commotus veloci cursu properans exclamauit dicens. Et ego Christi ancilla sum, & Christum verum Deum esse pronuncio, & idola vestra despicio. His dictis comprehensa, multisque afflictis suppliciis, cum negare Christum recuset: vnã cum Leonilla præfata gladio necata sunt. Exinde Benignus presbyter post conuersionem multorum per prædicationem suam, & idolis templi ad nihilum redactis oratione sua post diuertim supplicia Angelo in carcere eum visitante, demum martyrio vitam finiuit, & columba visa est egredi ab eo in cælum odore inde secuto.

§. III.

SYMPHORIANVS quoque precibus patris sui Fausti nobilissimi viri cum esset triennis, à præfato sancto Benigno baptizatus est, & à sancto Andochio defonteleuatus. Hic autem Andochius cum Christum publicè confiteretur Senonis ab Aureliano cum sancto Thyrso, post plura supplicia in igne iniectus: sed nil laesus est, tandem vsque ad mortem colla eorum vectibus feriuertur. Prædictus autem Symphorianus adhuc puer tanta ex tunc sanctitate pollebat, quod seniorum vitam anticipans in cælesti conuersatione & diuinæ legis studio permanebat. Cum ergo Aurelianus imperator Senonis Diuionem properaret, consularem Heraclium duxit, vt sicut vbique faciebat, ita & ibi omnes christianos aut sacrificare idolis aut mori compelleret. Cum ergo tunc Pagani festum Veneris mira infans celebrarent, & statum eius in curru coram Heraclio deportarent, Symphorianus adfuit, & nolens eam adorare diu cæditur, & carceri mancipatur. Et cum eductus de carcere diebus singulis Heraclio offerretur, ad sacrificandum monitus, nullatenus acquiescebat dicens. Si periculosum est quotidie ad profectum animæ aliquid non addere, quanto periculosius est à salute discedere. Vitam quam Christo redidit sumus ex debito, soluamusei ex voto. Sera penitudo est ad sui iudicium uisum conspectum. Munera vestra fucati mellis permista dulcedine, mala credulismenibus venena parturiunt. [At nostræ opes & diuitiæ semper in Christo sunt, quas nulla vnquã verustas, nulla temporis diuturnitas corrumpit.] Cupiditas vestra omnia habendoni possidet, quia diabolicis actibus obligata, miseri lucri compedibus detinetur. [Nobis verò nihil in hoc mundo aufert humana fragilitatis lapsura conditio,] at gaudia temporum vestrorum in similitudinem virti cum cæperint splendere franguntur, tunc iudex ira succensus data sententia iussit ministro, vt Symphorianum Deos & principes blasphemantem occideret, sicque deorum & legum iniuriam vindicaret. Cumque duceretur ad locum martyrij, & venerabilis mater eius de muro hortaretur ne timeret, mox gladio decollatus est, & à Christianis sublatus alibi sepultus est. Vbi tanta miracula videbantur fieri, vt etiam Paganis mirantibus in maximo haberetur honore. Et Gregorius Turonensis narrat quoddam quidam Christianus tres lapillos de loco, vbi decollatus est cum sanguine eius collegisset, & in quadam capsula

argentea in ecclesia cuiusdam castri [quod Thiger num dicitur] collocasset, castro illo cum ecclesia ipsa igne consumptis tempore Theodorici regis Francorum, capsula illa argentea illasa reperta est.

A. C. 304.

Colitur 22. Aug. De S. Agapito V. sua. in mart. citaque Ioannes Mol. eius gesta per Notarios Rom. ecc. scripta, ex quibus hæc desumpta puto.

Psal. 117.

Roma quoque sub præfide Antiocho puer Agapitus, vt Christianus captus in carcerem truditur, per dies quatuor sine cibo & potu dimissus: sed à Deo confortatus. Postea præfès iussit prunas ardentibus capiti eius imponi, post quod fumum terribilium fieri, ipsumque Agapitum nudatum capite deorsum suspendi, sicque dimitti solum, donec corpus eius nunciaretur à feris & auibus deuoratum. Attalus autem cornicularius qui prius ei suaserat in carcere, vt à stultitia sua recederet, ne in tormentis florem suæ iuuentutis amitteret, post quatuor dies iuit ad locum, vbi martyr suspensus manebat, vt nunciaret præfidi si adhuc viuere. Qui inuenit eum in veste candida super fumum deambulantem & psallentem illud. Non moriar sed vi uam, &c. Angelus enim Domini soluerat eum, & eum sanauerat. Atalus ergo stupens ad hæc nunciavit præfidi dicens. Credo quod magnus est Deus Christianorum, nec sit alius Deus præter eum. Cui præfès. Seductus es? Et hoc imperatori notum faciam. At ille respondit libentissime cum Agapito pœnam se sustinere [velle] martyrij. Præcepit post hæc præfès Agapitum expoliari & aquam bulientem in ventrem eius mitti: sed frigida fiebat. Cumque puer præfidem argueret, cecidit præfès de tribunali, & clamauit, dicens ministris. Currite & subuenite mihi, quia totus ardeo, & quod iniuste egi in martyrem puerum magni & æterni Dei Agapitum, iuste recipio.

Quo dicto expirauit. Hoc audiens Aurelianus iussit eum exponi Iconibus. Ministri ergo ducetes eum ad urbem Prænestinam in amphiteatro Iconibus proiecerunt. Qui mox deposita omni ferocitate pedes eius linxerunt. Tunc populo circumstante & Deum glorificante, rapientes eum ministri celeris non longe ab vrbe educentes gladio percusserunt 15. Kal. Septembris.

Colitur 18. Aug.

Sub Aureliano quoque imperatore apud Iconiũ ciuitate Isauriæ passio sancti Charionis & filij eius, qui primum ignito ferro suppositi, deinde creativulam suppositis prunis & oleo superfuso constanter superauerunt. Postea tam frivorij quam suspensio nis in euleo ac ignis pœnas passis, malleo ad extremum ligneo manibus eorum contritis in laudem omnipotentis Dei spiritum emiserunt.

Charion martyr.

a Berecynthia festum tunc fuisse celebratum refert Sur. 16.

§. IIII.

SVB NVMERIANO autem imperatore De S. Mauro passus sunt plures in diuersis locis pro nomine Christi. Et Romæ quidem sub præfeto Celerino passus est Maurus, non quidem ille qui fuit discipulus sancti Benedicti: sed alter, qui in Africa existens parentes habens fideles, substantiam multam parentum suorum pauperibus erogauit, & orationi insilens Dei inspiratione vitam monasticam assumpsit. Et decimum octauum annu agens Romã venit, vt Apostolorum limina visitaret. Vbi Prima pars Hist. Ant. V audiens

De S. Mauro mart. V. sua. in mart.

A.C. 304. audiens vocem rabidam Celerini Christianos persequenti...

Colitur 12. Not.

De sancta Babyla.

Hic est Babylas enchomio D. Ioan. Chryf. clarus. vide eundem 3 Tom. in oratione contra Gentes...

Coluntur 24. Ian.

a Trium horum puerorum nomina sunt Vrbannus Prillidannus & Epolonus.

§. V.

DE Chrysantho & Daria refert Vincen. specul. hist. libro 12. circa finem. Polemius vir illustrissimus Alexandria vrbis primus...

De sancto Chrysantho & Daria: hanc historia scripta est à Varino & Armetio...

re] Sicque perueniens ad sanctum Carpophorū quinquagesima regionis presbyterum...

B

De sancta Babyla cum tribus pueris referente Vincen. in specul. hist. lib. 12. cap. 121. Cum Numerianus imperator apud Antiochiam...

C

autem in ratione immobilis, & amplexus earum & oscula quasi sagittarum ictus scuto hinc excipiens...

D

Sed si eruditam aliquam ad eum miseris, poterit eum ad tuū arbitrium inclinare. Tunc virgo Vestalis nomine Daria gemis & auro rutilans...

E

cut corpore pulchra es, ita & mente pulchrior fieres. Eruntque tibi laudatores Angeli, paranymphe apostoli, martyres amici...

A.C. 304.

Chrysantho à patre in carcere triditur.

Cū puellis impudicis in triclinio versatur.

In tentationibus carnis vicitur se gerit. Psal. 34.

Daria virgo Vestalis Chrysantho insidiatur.

S. Chrysantho Daria ad castitatem hortatur.

Imagines quare adhibeantur.

A.C. 304. Dij veteres que bona habuerunt examinatur.

Daria in Christum credit. Daria & Chrysantho martirio sancto copulatur.

Chrysantho à Claudio torqueri iubetur.

Variè torquetur.

Claudius Tribunus ad Christum conuertitur.

statem. Que ergo bona Saturnus falcifer habuit, qui proprios filios quoties nascebantur occidit...

Chrysantho à Claudio torqueri iubetur. Variè torquetur. Chrysantho à Claudio torqueri iubetur.

Chrysantho à Claudio torqueri iubetur. Variè torquetur. Chrysantho à Claudio torqueri iubetur.

Claudius Tribunus ad Christum conuertitur. Imagines quare adhibeantur.

audito ab eo Domini verbo, recepta fide baptizati sunt: eadem die Claudius & Hilaria vxor eius, & amici...

Chrysantho à Claudio torqueri iubetur. Variè torquetur. Chrysantho à Claudio torqueri iubetur.

Chrysantho à Claudio torqueri iubetur. Variè torquetur. Chrysantho à Claudio torqueri iubetur.

Claudius Tribunus ad Christum conuertitur. Imagines quare adhibeantur.

A.C. 304.

Iason & Maurus filij Claudij Tribuni.

Beata Hilaria vxor Claudij.

Christi corpori communi eius mortitur.

Chrysantho & Daria eius vxor.

Iuuenis ad illudendum Daria veniens à Leone discipulatur.

Leo custos Daria miranda facit.

A.C. 304

non incendens, nec capieris, nec morieris, sed securus egredere, quia quem in me honorasti, ipse te liberabit. Leo ergo inclinato capite egressus est per medias populorum turbas iter faciens, neminemque læsit, nec illum quisquam capere potuit. Ille autem omnes, qui ex ore eius incolumes euaserant, baptizati sunt. Nunciata sunt hæc Numeriano imperatori, qui iussit Chrysanthum & Dariam diuersis puniti supplicii si sacrificare non consentirent. Cum igitur Chrysanthus imponeretur eculeo, omnia ligna eculi comminuta sunt & vincula disrumpita, lampades quoque incensæ ad latera eius positæ extinctæ sunt. Postremo imperator hæc non virtutibus diuinis, sed artibus magicis deputans, iussit eos in viam Salariam duci, & in arenario ambobus simul deponi, & lapidibus obrui viuos. Qui orationibus & hymnis insistentes in vnam foueam quasi in vnum lectulum ambo deponuntur. Et facta est in passione sanguinis societas, sicut fuerat mentis. Cum autem multa beneficia Deus venientibus ad sepulchrum eorum præstaret, accidit vt die natalis eorum infinita populi multitudo occurreret, viri, mulieres, & infantes. Quod cum Numeriano nunciatum fuisset: iussit, vt in introitu ipso quo cryptam ingressi fuerant, paries leuaretur. Quod cum factum esset, desuper fabulosum super eos montem deiecit, omnemque pariter eam sacramentum communionis perciperent, & martyrum gloriam celebrarent, ad martyrij gloriam peruenerunt, inter quos erat Diodorus presbyter, & Marianus diaconus, & plurimi clericorum. Et si tempore Numeriani imperatoris isti passi sunt, Chrysanthus & Daria, non tamen ipso Numeriano Romæ existente, quia in via dum illud reuerteretur occisus est, vt patet supra. Et quod dictum est de Daria, quo ad miraculum leonis, simile legitur supra de sancta Columba: sed vrsa ibi fuit, quæ illam defendit & sub Aureliano imperatore, hanc leo iuuit & tempore Numeriani. Fuit vtraque virgo, pro Christo martyrium passa.

Martyres sacramentum communionis sumunt.

Diodorus & Marianus.

§. VI.

De S. Pelagia penitente de qua Iacobus diaconus Helioleus quem habet Sur. & in vitis patu ex quibus hæc sunt excerpta.

S. Nonnus aspectu impudice mulieris quare delectatus.

CIRCA ea tempora vt refert Vincent. libro duodecimo ex gestis eius, cum apud Antiochiã pro quadam causa octo vicini episcopi conuenissent, & inter eos episcopus Helioleus Nonnus nomine, quæ ciuitas nunc Damiatra vocatur, prædicante ipso episcopo adstanti populo, subito quædam femina palam coram omnibus superuenit summa facie & ornamentorum pulchritudine splendens, quam maxima pompa iuuenum & puellarum præcedebat, quos ita in sui contemplationem trahebat, quod vbiunque esset, totum aërem mulci & diuersorum aromatum odore replebat. Quam vbi episcopi nudo capite præterisse viderunt, ab ipsa quasi à grauissimo peccato oculos auerterunt. Sanctus vero Nonnus episcopus Helioleus cum eam diutius aspexisset, reclinans inter genua faciem post longas lachrymas & profunda suspiria, dixit ad eum episcopos. Rogo vos fratres, nonne estis delectati tanta pulchritudine huius mulieris? Ipsi verò tacuerunt. Iterumque fletus & valde suspirans, pectusque percutiens, rursus interrogauit eos an essent pulchritudine mulieris illius delectati. Et ipsi adhuc tacentibus ait. Vere delectatus sum ego: & huius mulieris pulchritudo mihi placuit. In veritate dico vobis, quod hanc in iudicio Deus præstet nobis. Nos

enim sponsum habentes æternum, donantem sibi seruentibus diuitias sempiternas, & [habentes promissionem faciem illam magnam & splendidam & inestimabilem sponsum vultu] ipsi videri in quem desiderant Angeli prospicere negligentia torpemus & animæ nostræ faciem ab immunditia non lauamus vt ei placeamus, sicut hæc misera toties & tandiu studuit vt se ablueret & depingens amatoribus suis pulchra appareat. His & huiusmodi dictis ingressus hospitium proruit super pauimentum, & faciem ad terram feriens & lachrymis rigans dixit. Altissime Deus nosce mihi peccatori, quia vnus diei meretricis huius ornatus totius vitæ meæ industriam superauit. Illa pro terrenis & caducis summo se studio decorauit, ego tibi immortalis Deo placere proposui, & per meam negligentiam non impleui. Cumque hæc diceret, & fortiter eiularet, subito obdormiuit, & visum est ei, quod columba nigra & sordida ac sætida nimis eum circumuolaret. Dumque quasi ad Missam [diaconus] stans cathecumenos recedere præcepisset, columba disparuit, & post Missam rediens & ab ipso episcopo in vasa aquæ immerfa inde munda & candida exiens, tam altè volauit, quod videri non potuit. Euigilans episcopus cum hoc clerico suo recitasset, ad ecclesiam pergit. Et cum populis prædicaret, illa meretrix quæ eius prædicationem audiebat, in tantam compunctionem conuersa est, quod sero ad episcopum nuncios suos mittens sic ei mandauit. Sancto discipulo Christi episcopo peccatrix discipula diaboli. Audiui de Deo quem colis, quod non pro iustis, sed pro peccatoribus de cælo descendit, & cum publicanis peccatoribus comedit & bibit. Si ergo discipulus eius es, non me despicias penitentem & saluari cupientem. Ad hoc episcopus. Quæcunque es, Deo natus. Sed tamen me peccatorem non tentes. Quod si saluari & me videre deposcis, inter episcopos alios me videbis. Nam solum me videre non poteris. At illa non differens, ad hospitium episcopi se venisse mandauit. Et ille conuocatis episcopis ad se eam venire præcepit. Quæ statim prostrata cum eiulari magno pedes lachrymis rigans ac crinibus detergens, dixit. Miserere Domine peccatricis: ego enim sum Pelagia, pelagus iniquitatis exundans fluctibus peccatorum, ego sum abyssus perditionis, & vorago ac laqueus animarum. Fac ergo me pater sanctissime baptizari, vt anima mea possit a tantis sordibus emundari. Cui Sanctus. Canones continent non debere meretricem baptizari, nisi per fidei uisores spondeat, quod se vltra prauis actibus non inuoluet. Tunc illa iterum se prosternens & eiulans ait. Rationem reddes Deo pro anima mea, & tibi imputetur peccatorum meorum iniquitas, si me distuleris baptizare. Tunc Sanctus nomen eius quæsiuit. Et illa dixit se à natiuitate Pelagiam, sed propter pompam ornamentorum vocari Margaritam à populo. Cum ergo baptizata & communicata fuisset, ecce diabolus quasi nudus clamabat dicens. O violentia quam patior ab hoc senec. Non tibi sufficiebat Helioleus ciuitas, quæ quondam mea fuerat. Maledictus dies, in quo mihi contrarius natus es. Quid fecisti mihi o Pelagia? Tu in me sudam imitata es. Domina mea Margarita? quid tibi vnquam mali feci? Nonne ego lapidibus prætiosis ornaui te & auro & argento cumulaui? Dic mihi in quo te contristauit, & tibi satisfacio, tantum ne me deseras ne opprobrium Christianis efficiar. Et illa protinus se signauit, & flatu suo demones effugauit. Tertia die congregans per

1. Pet. 2. S. Nonnus mulieris peccatrix. cis aspe. tu quo. modo es. morus.

Pelagia ad Christum conuertitur.

Tim. 1. Marth. 9. S. Nonnus videre non vult folis solam.

Sancta Pelagia baptizatur.

Diabolus de B. Nonno & Pelagia conuersus.

A.C. 304

Fugit in heremum Pelagia.

Colitur 8. Oct.

Hæreses Manicheorum origo. Euseb. 1. 7. hist. eccl. c. 27.

Manicheorum hæresis in Italia reuiuiscens à B. Petro martyre auilla est.

pet feruum suum omnes diuitias suas ad consilium episcopi, nihil sibi retinens, omnia pauperibus erogauit, & induta cilicio nocte fugit in habitu virili, & in monte Oliueti inter monachos vir reputatus, sub nomine Pelagij est receptus. Post tres autem annos clericus dicti episcopi cum pergeret Hierusalem ad visitandum loca sacra, iniunxit ei episcopus, vt diligenter inter monachos Pelagium inquireret, & humiliter salutaret. Quod & fecit ad locum veniens, & ipsum virum existimans. Et quia dum alios visitaret patres, multum commendari audiuit dictum Pelagium de sua sanctitate, iterum ad eum reuersus ad visitandum, defunctum inuenit. Quo diuulgato propter famam virtutum eius, monachi cum episcopo Hierosolymorum conuocati ad exequias eius, feminam inuenientes honorificè condiderunt, laudantes Deum qui multos habet seruos absconditos. Et reuertens clericus episcopo suo omnia enarrauit quæ viderat.

In illo etiam tempore, scilicet imperante Aureliano, quidam Manes genere Perseus, acer ingenio, vita & moribus barbarus, vt ait Eusebius, qui secundum nomen suum insanens se Paracletum nominabat, multam religionem & austeritatem ostentans. Duodecim etiã discipulos tanquam Apostolos instituit, qui dogma suum praeuerrunt vbi que diffunderent, qui & Manicheus est dictus, vnde hæresis Manicheorum habuit originem. Hic asseruit duo esse principia: vnum bonorum, aliud malorum, Deum creatorem inuisibilem, diabolum visibilem, & Christum habuisse corpus phantasticum & alios multos errores, quos omnes rationibus acutissimis Augustinus per nouem annos eo errore ante baptismum eius inuoluit, sed baptizatus disputationibus, & prædicationibus, & in libris suis præcipue in illo contra Manicheos confudit. Quæ quidem hæresis cum repullulasset in Italia tempore Innocentij quarti, scilicet anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo vel circa, per beatum Petrum martyrem ordinis prædicatorum tunc inquisitorem, prædicationibus, miraculis, & martyris præcibus & meritis de illis partibus totaliter expiata est.

Titulus octauus de persecutione Diocletiani & Maximiani.

De martyrio sancti Maurij cum sociis eius, Victore, Quatuor coronatis, Sebastiano, Erasmo, Bonifacio, Iuliana, Cosma, & Damiano, Blasio, Dorothea, Ianuario, Anastasio, Barbara, Euphemia, Christina, Aphra, Iuliano, Celso, Cypriano mago, Vincentio, Georgio, Theodoro, Cyriaco, Marcellino, Lucia, Catharina, Agne, (quam Agnetem dicunt) Margareta, Christophoro, &c. CAP. I.

C. Aurel. Diocletianus pop. R. imp. 33. imp. a. 20. cap. imp. imperare A. C. 304. Oros. 1. 7. c. 25.



ROMANORVM igitur trigessimus tertius imperator fuit Diocletianus, qui regnare cepit anno Domini ducentesimo octogesimo septimo. Mundi verò quater millesimo ducentesimo quinquagesimo. Vel secundum aliam computationem maiorem, quinquies millesimo quadringentesimo octogesimo sexto. Hic Dalmata scribæ filius fuit, qui imperator electus statim Aprum in concione militari occidit, intrans sine scelere suo Numerianum ab Apro fuisse

occisum. Hic vt Deum se adorari iussit, & primus gemmas vestibus calcamentisque inferere iussit, cum ante eum omnes imperatores in modum iudicum salutarerent, & chlamidem tantum purpuream à priuato habitu plus haberent. Carinum fratrem Numeriani imperatoris apud Dalmatiam flagitiosè viuentem difficillimo bello superauit & extinxit. Illis autem diebus Amandus & Elianus in Gallia eol lecta rusticorum quos Vacaudas vocabant multitudine, perniciosos tumultus exitauerunt, vt testatur Hugo Floria. Diocletianus ergo Maximianum Herculum quondam commilitonem suum Cæsarem fecit, & in Gallias destinauit. Qui facile agrestium hominum imperitam multitudinem & confusam militari virtute conpescuit. Sed in ipso itinere ab ipso Maximiano sacra Thebaeorum legio Maurij cum focis martyrium suscepit, vt dicitur. [Deinde Carausius quidam genere quidem infimus, sed consilio & manu promptus, cum ad obseruanda Oceani littora, quæ tunc Franci & Saxones infestabant positus plus in perniciem quam in prouectum reip. ageret, creptam prædonibus prædam nulla ex parte restituendo dominis, sed sibi soli vindicando, accendens suspitionem quia ipsos quoque hostes ad incurfandos fines, artificij negligentia permitteret, quamobrem à Maximiano iussus occidi purpuram sumpsit ac Britannias occupauit. Igitur] dum Diocletianus cum Maximiano Christianos persequerentur, graues per omnes Romani imperij fines subitatum perturbationum conceperunt fragores, Carausio qui ad obseruanda Oceani littora positus fuerat, in Britanniam rebellante, & Achilleo in Ægypto, cum & Aphricam Quinguentianis infestaret, & Narfeus rex Persarum Orientem bello premeret. Quo periculo Diocletianus permotus Maximianum Herculum ex Cæsare Augustum fecit. Constantium verò & Galerium Cæsares fecit, tradens Constantio Theodorum vxorem priuignam Maximiani Herculij, & suam filiam Maximiano Galerio. Horum Constantius Constantini magni pater, Claudij nepos ex filia fuit secundum Eusebium in Chron. Galerius autem in Dacia [haud longe à Geroica] natus. Quos vt Diocletianus etiam affinitate sibi coniungeret, Constantius priuignam Herculij Theodorum accepit, ex

A.C. 304. Euseb. in Chron.

M. Aurelius Maximianus 54 po. R. O. imp. cum Diocletiana no imp. 18. Constantius Constantini pater.

Ex Oros. c. 25. 17.

Diocletianus immo detare vi. Ægoria v. sus.

Maximiani insignis ignominia.

A.C. 286.

Decima in Christianos persecutio.

Euseb. l. 3. p. 4.

Mauritius & Exuperius.

Victor.

Coluntur 12. Sep. Mirabilis rabies persecutio- nis.

§. I.

IMPERAVIT autem Diocletianus iste cum Maximiano annis viginti quorum persecutio contra Christianos decima fuit, & asperior & diuturnior ceteris omnibus. Et (vt dicit Hugo) semel cœpta rabies huius persecutionis vsque ad septimū Constantinū magni imperatoris annum furere non cessauit. Porro inquit Euf. in hist. Eccl. prædicte persecutionis ignis exordium inter solos militares parua & scintilla constauerat: Cùmque deligerentur si qui essent inter militares Christianos, [vt aut immo laudum sibi scirent, aut militiam pariter vitamque ponendū.] plurimi ex eis militiam pro fide Christi, non pauci etiam animas posuerunt, inter quos præcipui fuerunt Mauritius cum sacra legione Thebaeorum, numero sex millia sexcenti sexaginta sex. Qui fuerunt (vt refert Vinc. in spec. histor. lib. 13. cap. 2. ex gestis eorum) ex Thebis Ægypti, quæ est ciuitas nobilissima super Nilum sita. Hi ergo milites Christianissimum à sancto Zabda Hierosolymorum episcopo subceperunt in Oriente, & ad urbem venientes apud Marcellinum papam fidem confirmauerunt, vt ante gladiis interirent, quàm fidem susceptam violarent, liuūcti exercitui Maximiani cùm contra Vacaudas pergeret in Galliam rebellantes, transiit Alpiibus cùm in quadam planitie residerent, iussit Maximianus vt omnes idolis immolarent, & contra Vacaudas & Christianos persecuendos fidem confirmarent. Quod audiens sacra legio huic scelesti nolens assentire, octo miliaribus ab Octodoro, vbi Maximianus cum suis erat recesserunt. Hoc audiens Cæsar, mandauit eos reuocari. Sed hoc recusante sacra legione inquit. Iungitur despectui meo cœlestis iniuria. Sentiat ergo contumax miles me diis meis posse dare vindictam. Vnde ira succensus missis militibus plurimis, nolentes reuerti ad sacrificandum, decimum quemque decollari præcepit. Sed sancti cum gaudio capita porrigentes, quodammodo concertabant, vt alter alterum præiret ad mortem. Quorum decima parte truncata sanctus Mauritius eorum dux, & præcipuus remanentes confortans alloquitur, & vt constanter quod cœperant confirmarent, exemplis sociorum & fidei deuotione exhortatur. Cùm autem Maximiano firma eorum in fide sententia intimata fuisset, iterum decimum quemque trucidari mandauit. Quo facto Exuperius signifer cum duce Mauritio exhortationem replicant & validissime roboratos remissi milites proiectis armis nuda corpora ostendentes circunquaque trucidant. Hac crudelitate peracta cùm ad epulandum recedisset exercitus inter occisos, quendam senem illac casu transeuntem nomine Victorem inuiant humanitatis causa ad secum epulandum. Qui cùm ab eis quaereret, quomodo inter tot occisorum cadauera possent cum gaudio manducare, & audisset à quodam ex illis eos, quia diis nolissent immolare, fuisse occisos, ingemuit, & suspirans ait se tandem vixisse & non meruisse in illorum consortio reperiri, cùm se ex hoc beatissimum existimaret ex quo pendentes cum Christianum protinus occiderunt.

Cùm autem ecclesia prosperis incrementis dilata

a De legione Thebaorum quorum triumphum scripsit Eusebius Lugdunum, quem habes apud Sur. tom. 5. sigbertus in tres libros edidit, & hymnus Fortunatus extat de isdem inter hymnos ecclesiasticos.

A retur (vt ait Eusebius) subito turbo persecutionis increpuit. Nam à Diocleriano exiit edictum, vt cunctæ, quæ in orbe erant ecclesiæ ad solum diruerentur, sacræ scripturæ vbi que igni comburerentur [Si quis inter nostros alicuius honoris prærogatiua muniretur, sublata hac maneret infamis. Si quis seruorum permanisset Christianus, libertatem consequi non posset: hæc omnia his quæ primo aduersum nos lata sunt continebantur edictis. Post non multum verò temporis adduntur & alia. Iubetur vt] omnes qui ecclesiis præessent in vinculis ponerentur, ac deinde exquisitis suppliciis immolare diis cogerentur. Rapiabant itaque [serui persecutores] omnes ecclesiarum principes & sanctos clericos, & cum eis nobiles & ignobiles multos, feminas ac pueros [ad supplicia] Et (vt scribit Euseb. in hist. eccl.) alij flagris discerpebantur, alij vngulis fodiebantur, alij igni tislaminis vrebantur, ex quibus nonnulli quidem fatigati cedebant, alij vsque in fine patientiam obseruabant. Ex ipsis autem persecutoribus quidam tanquam miseratione vsi nonnullos nostrorum adhibebant ad incesta sacrificia, & quasi sacrificassent. [De alijs verò cùm ne appropriassent quidem immundis hostiis, acclamabant ipsi quod iam immolassent,] & abcedebant ipsi ex eo tantum culpabiles, quòd crimen sibi obiectum cum silentio paterentur. Alij semiuui sublari, tanquam mortui proiciebantur, alij pedibus tracti, inter eos qui sacrificassent deputabantur, alij sane exclamabant ingenti voce, quòd non sacrificassent, sed esse Christianos: talis se gaudentes confessione decorari. Nonnulli etiam maiori fiducia, nec se immolasse, nec vnquam se immolatos testabantur, quibus tamen ab absentibus militibus ora continuo atque oculi contundebantur, vt tacerent, & violenter expellebantur tanquam acquiescent. Tanti erat impijs studij, vt propositum suum viderentur implese. Hæc Euseb. Semel autem cœpta rabies persecutionis (inquit Hugo) vsque ad septimum Constantinū magnianum imperij furore non cessauit. In Ægyptique provincia secundum Eusebium in hist. eccl. non inferiori gloria tam viri quàm feminae & pueri [ac senes] propter fidem Domini nostri Iesu Christi præsentem vitam parui pendentes, futuræ gloriæ [beatitudinem] quaesierunt. Quidam ex eis post verbera, [post vincula] post vngulas, post flagella, aliò [que diuersi generis] horribiles] cruciatus, flammis traditi sunt. Alij in mare præcipitati. Nonnulli etiam capite caeli, ita vt sponte ceruices suas securibus darent. Nonnulli inedia consumpti, alij patibulis affixi. In quibus quidam, [more peruerso] capite deorsum præfisso, pedibus in sublime sublatis [Apud Thebaida verò omnem narrationem superat agitata crudelitas, pro] vngulis testas fistilium vasorum quidam tortores adhibebant, quibus omne corpus eousque lace- rabant donec rotâ carnis eraderent cutem. Mulieres quoque nudas arte quadâ vno pede in excelsum suspensas, & capite in terrâ dimeffas indignissimo spectaculo per totū diem pendere sinebant. Aliàs sicuti vicinæ sibi duæ arbores inueniebantur, in eis ab vtraque inflexis contra se inuicem ramis, eis que singulis singulos martyris pedes obligantes, subito ramos quos vn inflexerant, relaxabant, [qui cùm ad solum suum naturali impetu referrentur discerptis despicatisque visceribus auulsa secum membra rapiabant. Et hoc non paucis aliquibus diebus aut paruo tēpore, sed per annos aliquot quotidie quando minimū decem, interdū autem ad centum in vna die viri

A.C. 300. Euseb. l. 1. c. 2.

Euseb. l. 7. c. 3.

Milites eos qui non facit sicauerat sacrificia se calumniabatur.

Euseb. l. 1. c. 8.

Euseb. l. 8. c. 9.

In Thebaida grauisima sunt sanctis martyribus illata supplicia.

vel mu

A.C. 300.

D.S. Victor Maffiliensis martyre de quo Vltia. in marty.

Imperatoris filii.

Graui ignominia afficitur.

S. Martyr torquetur.

S. Victor pro Christo innoxius & colitur 27. Iul.

vel mulieres, sed & paruuli supradictis pœnarū generib. trucidabatur] in cœbra discerpebatur ad inuicem. Oculis quoque nostris infleximus, dum [sedenti pro tribunalibus sauisimo præsidii offerrentur] in numeri fidelium populi in Ægypto quos cùm confitentem se esse Christianos iudex capite plecti iussisset, sponte omnes immo & alter alterum preuenientes ceruices cedentibus obiecebant. Nullus ex omnibus, nec paruulus quidem infans deterreri potuit à morte, sed hoc solum pauescabant singuli, ne forte propter occasum solis nocte impediēte se paratus à consortio martyrum [remaneret.] Hæc Eusebius.

§. II.

CV M autem Maximianus peracta cæde præfata sanctorum Thebaeorum Maffiliam peruenisset, decreuit vt aut omnes diis sacrificia offerrent, aut diuersis mortibus interrerent. Cùm autem huius decreto Christianorum animi turbarentur, beatus Victor in medium se ingerens statim apprehenditur, & præfectorum tribunalibus præsentatur. Vbi cùm fidem Christi constanti vultu & libera voce testaretur, protinus circumstantium clamor atrollitur. Et cùm multas iniurias ab omnibus tolerasset, præfecti decreuerunt vt causa eius ad audientiam Cæsaris deferretur. Qui statim eius presentiam fistitur & multis accusationibus vndique impetrus summis terroribus ad nefanda sacrificia perurgetur. At ille terrente robustior, Spiritus sancto repletus imperatorem & proceres eius mira prudentia confutauit, euacuans idolorum cultus, & Christi fidem certa ratione confirmans. Tunc Cæsar in rabiem conuertitur, & ad iussu eius martyr Dei fœnibus coarctatus per totam urbem trahitur, vt ex ignominiosa eius pœna & Deorum iniuriæ vindicaretur, & Christianorum animi terretur. Tali ergo ludibrio spectantium oculis fatiatis, iterum tribunalibus præsentatur & ad negandum Christum & idola adoranda iterum acrius adhortatur. Beatus vero Victor ad singulas eorum obiectiones sapienter respondens, cunctos quidem oppressit pondere rationum, sed ab insensatis vnū iubetur eligere, aut scilicet Deos placare aut infeliciter deperire. Si sic (inquit) proponitis, quod verbis hæctenus docuimus & exemplis debitis [idipsum nunc clara voce profiteamur,] Deos sperno, Christum confiteor, quæcunque potestis dare supplicia, cumulate tormenta. Qui statim Asterij iussu patibulo affigitur & torquetur, sed apparente sibi domino confortatur. Post hæc in carcerem traditur, & statim cœlesti lumine & Angelica visitatione recreatur. Et dum exultans pfalleret tres milites eum custodientes scilicet Alexander Longinus, & Felicianus compuncti ad pedes eius prostrati baptizari petunt. Quod factum audiens imperator, illos tres sententia capitali damnauit. Victorem vero conuersionis auctorem, iterum suspensum & fustibus & neruis taureis laceratum ad carcerem reuocauit, peracto triduo idem per omnia repetitur: in eum minæ, terrores, maledicta & conuitia renouantur, & iussu Cæsaris coram ara Iouis conponitur. Sed vir sanctus de ipsa sacerdotis manu statuatam solo tenus pede prostravit & protinus iussu Maximiani eodē pede priuatur. Ad vltimū vero corpus & animâ Deo redditurus ad molendinum ducitur, & mox suppositus crudeliter conuassatur. Sed cùm

diffusa paulopost machina diuinitus spiras adhuc aliquantulum videretur, amputato ei capite mox calica vox auditur. Vicisti Victor beate, vicisti. Et cùm iussu imperatoris corpus eius fluctibus fuisset maris immersum, ministrantibus Angelis natatu celerissimo ad oppositum litus transfertur, & ab Chisticolis deuote sepelitur.

A.C. 300.

De quatuor coronatis de quib. Ado in Mar. ex vita ipsorum quæ in MS. codicib. extat multa legit, & hæc sua D. Ant.

Christiani sculptores siue signo crucis nihil faciebant.

§. III.

DIOCLETIANVS autem imperator pergens in Pannoniam ad metalla diuersa imprensentiaram de montibus abscindenda, dum omnes artifices metallicos congregaret, inuenit inter eos viros in arte quadrataria mirificos Claudium, Castorium, Sempronianum, & Nicoftratum. Ii occulti Christiani erant, & quicquid in sculptura operabantur in nomine domini nostri Iesu Christi sculpebatur: vnde & opera eorum nitida Diocleriano placebant. Cùmque in monte Porphyretico cum multitudine artificum missi lapidem inscinderent, Claudium bene sequebatur ars, quia in nomine Iesu Christi omnia faciebat. Simplicij autem qui Gentilis erat conuenientia non erant omnia opera, quæ faciebat. Cui dixit Nicoftratus. Frater quomodo ferramentum tuum confringitur? At ille. Rogo te (inquit) tempera mihi, vt non confringatur. Claudius autem accepta ferrisculptura, benedixit ferrum in nomine domini nostri Iesu Christi, vt esset forte & sanum ad faciendū opera. Et tunc cœpit Simplicius bene & recte opera sua facere ferramentis illis. Et miro studio cœpit inquirere Simplicius, quod esset genus temperamenti, quia nunquam acumenta ferramentorum eorum frangebantur. At Sempronianus ait. Creator omnium ipse creaturam suam confortauit. Cui Simplicius. Nunquid non omnia Deus Iupiter facit? At ille ait. Blasphemasti. Deus enim cui confitemur, & dominus Iesus Christus & Spiritus sanctus omnia creauit. Nam quem tu Deum dicis exculptur manibus nostris. Cui Simplicius. Adiuuro te per Deū Solem, vt dicas mihi quis est ille, qui omnia creauit, in cuius nomine vobis bene operamini. Video enim quòd nescio quem occulte precamini. Declare mihi hanc deprecationem vestram, vt amicitia mea perfruamini. Cui Claudius. Fideliter tibi dicimus, vt credas in dominum nostrum Iesum Deifilium, & baptismum recipias, & [mox artem consequeris, & vitam æternam accipies.] At ille. Ergo (inquit) nolite tardare, vt vobiscum sim vnanimis in arte & in religione. Tunc duxerunt eum ad sanctum Cyrillum episcopum de Antiochia adductum, cum multis alijs Christi confessoribus catenis constructum, & tribus annis multis iam verberibus laceratum, vt eum baptizaret. Quo facto ad sua opera redierunt. Videns vnus ex philosophis, quomodo sine signo crucis nihil faciebant, iratus ait. Hoc signum magicæ artis est, ad crudelitatem enim pertinet, & per ipsum à vobis omnia prospere aguntur. Accusati ergo sunt à philosophis ex inuidia apud Augustum. At ille delectatus operibus eorum iussit eos facere Victorias, Cupidines, Conchas, maxime autem Asclepium. Fecerunt autem omnia alia præter Asclepij simulachrum. Propter quod accusati à philosophis, ab Augusto redarguti sunt. Cui respondit Claudius. Pietati tuæ semper Auguste obediimus, sed imaginem miserissimi hominis nunquam faciemus, quia scriptum est. Similes illis fiant qui faciunt ea &c. Exar-

V 4 descendibus

A.C. 286.

De aliis S. quatuor coronatis solūtur 3. Nou. tam hi quam ille.

decentibus adstantibus contra eos Diocletianus, A caulam eorum commisit Lampadio. Qui cum solem nolissent ad mandatum eius adorare, nudatos fecit eos scorpionibus cædi. Qui Lampadius eadem hora à damonio arreptus, & se disperpenspirauit. Quod intelligens Diocletianus iratus iussit eos in oculis plumbeis includi, & inclusos in flumen præcipitari. Quod audiens Cyrillus in carcere existens se affixit: & ad dominum migravit. Post dies autem quadragintaduo, Nicodemus quidam Christianus corpora eorum cum oculis leuauit, & in domo sua posuit. Postea Diocletianus Romam ueniens, cum omnem militiam ad sacrificandum Afclepio compelleret, reluctantes quatuor a cornicularij ictibus plumbatarum occisi sunt, & corpora eorum in platea canibus iactata sunt. Sed beatus Sebastianus, qui erat Christianus sed occultus nocte cum Melchiade papa leuauit, & sepeliuit in via Laicana. Quod cum non eodem tempore, sed post duos annos euenisset & nomina eorum reperiri nõ possent, beatus Melchiades sub nominibus supradictorum Claudij &c. vt anniuersarius dies martyrij eorum celebraretur instituit scilicet septimo idus Nouembris: postea tamen eorum nomina reuelata sunt, [hæc scilicet, Suerus, Scueianus, Carpophorus & Victorinus.]

a Cornicularius nomen officij in militia, sicut accensus & commentarionis, vel si corniculum fuit præmium quoddam quod militibus pro re bene gesta dabatur vt colligitur ex Lino. Cornicularius ille dicitur potest qui huiusmodi præmio donatus erat.

b De S. Sebastiano Gesta hæc S. Sebast. ex MS. codic. exscripta habentur apud Sur. to. 1. D. Sebastiani porro meminerunt Gregor. 1. Dial. cap. 10. Amb. in psal. 118. ser. 20. Paul. Diac. li. 6. de gestis Longob. c. 2. Ado Vien. ann. 815. Sim. Metaph. tom. 5. Lipp. & alij.

Hæc S. Sebastiani vita in lingua Iaponicam translata singularem animi constantiam addidit cuiusdam adolescenti ex illis remotissimis regionibus Catholica religio ne auocandum demon suorum administrorum nervos omnes intenderet, & patrib. Societatis Iesu ad eum consolandum & confortandum omnis aditus interclusus esset, dederunt illi operam, vt hæc D. Sebast. vita in manus illis ueniret, qua ille confirmatus mirabilem de demone eiusq; affectis potentissimam victoriam reportauit, lege litteras Iaponica P. Ludouici Froes sexto Iunij a. 1577. scriptas.

§. IIII.

DE Sancto b Sebastiano cuius martyriū est multum celebre, & historia notabilis. Hic gloriosus martyr (refert Vincen. specu. histor. lib. 13. ex gestis eius) cum esset ciuis Mediolanensis Diocletiano & Maximiano imperatorib. ita charus erat, vt principatum primæ cohortis ei traderent, & suo eum conspectui continue adstare iuberent. Milites quoque eum vt patrem venerabantur. Christo autem sedulum Deo exhibebat officium. Sed hoc ita agebat, vt sacrilegis regibus esset occultum, non passionis timore perterritus; nec patrimonij sui amore constrictus, sed vt Christi militem sub terreni imperij chlamyde regens, Christianorum animos quos in tormentis deficere videbat, confortaret, [& Deo redderet animas quas Diabolus conabatur auferre.

Denique postquam multas martyrum mentes à timore passionis eripuit, & ad capeffendam coronam perpetuæ vitæ incitauit, ipse quoque quis esset aperuit, quia lumen latere in tenebris non potuit.]

Clarissimis igitur uiris Marco & Marcelliano geminis fratribus pro nomine Christi in vinculis constrictis, quotidie solatiū exhibebat, & tam eis quam seruis eorum, qui cum eis tenti erant salutaria fidei consilia ministrabat, vt fugitiua seculi blandimenta contemnerent. Qui cum non acquiescerent immolare, & verbera carnificum patienter ferrent, capitalem iussi sunt subire sententiam. Pater tamen eorum B Tranquillinus & mater Martia à Chromatio urbis perfectæ triginta dierum inducias impetrauerunt, vt eo intervallo ad immolandum eis persuadere ualèrent. Accedentes igitur amici eorum, dicebant. Vnde uobis tam dura mens, tam ferreum pectus, quod canitium patris patiemini abicere, & marri iam decrepita nouos partus dolores afferre? solim quidem illa partus sui dolores his consolationibus superabat, quod vno partu duos filios pareret, at nunc infanabilis dolor, pena incurabilis, incomparabilis cruciatus est: dum spes & gaudium eripitur, vita contemnitur, gloria respuitur, & contemptis omnibus pietatis affectibus, mortis atrocitas appetitur. Iis talia dicentibus, mater miseram se clamitans aduenit, & soluto crine canos suæ senectutis ostendens, coram eis uellem qua tegebatur scidit, cunctisque flentibus, laxisque pelibus mammillas, quas luxerant ostendebat, & blandimenta eorum infantie exhibita memorabat. Heu me miseram (inquit) luctus vndique me circumuallat, amitto filios ad mortem vltro properantes, quos si mihi hostes auferrent, per medias sequerer acies bellatorum, si iudicia violenta concluderent, carcerem irrumperem moritura. Nouum hoc pereundi genus est, in quo carnifex rogatur vt perimat, vita optatur vt pereat, mors inuitatur, vt ueniat. Talia matre proferente pater infirmus & senex manibus feruorum adducitur, & cygneo capiti puluerem aspergens huiusmodi uoces dabat ad cælum. O filij mei baculus senectutis meæ & geminum lumen uiscerum meorum, quæ ista repente infania mortis uos amatores facit? Nunquam ista iuuenibus placuit. Venite huc iuuenes, & hæc super iuuenes sponte pereuntes. Accedite patres, & prohibete talia fieri ne & uos talia patiamini. Dum hæc & alia senior pater ageret, ecce amborum coniuges cum natis propriis, quos eorum aspectibus offerebant, dicentes. Quibus nos seruituras relinquitis? quibus coniugij ueltri charitatem traditis? Heu quam ferreum pectus, quam impio crudelitatis genere parentes abicitis, amicos respuitis, uxores & filios abdicatis, & uos ipsos carnifici uirroneos exhibetis. Tunc inter uxorū lachrymas & filiorum suspiria cæperunt milites Christi mollescere, & animos flectere ad dolorem. Huic spectaculo Sanctus Sebastianus aderat, quem Christianissimum occultabat militaris habitus, qui uidentis athletas Dei immenso pondere certaminis fatigari, in medium eorum se obiciens ait. O fortissimi milites Christi, per eximiam animi uirtutem peruenistis fortiter ad palmam, & nunc per misera blandimenta coronam deponitis sempiternam: Disceat nunc per uos Christi militum fortitudo fide potius armari, quam ferro. [Nolite uictoriarum uestrarum insignia per mulierum blandimenta abicere, & subiectas pedibus ueltris hostis deuicti certices ad rediuiua iterum bella laxare, cuius quamuis

A.C. 286.

De S. Marco & Marcelliano.

Gravispiro rum iuuenum probatio.

Mater filios à Christo conatur retrahere.

Tragici plane hic affectus mouetur.

Uxores suas quærelas proferunt.

Vide quid uxores possint.

A.C. 300.

Vitæ amor causa omnium peccatorum.

Beatiudinis celestis adumbratio.

Omnes cupiditates nostras, si hic eis expugnemus, in altera uita conueniemur.

suauis extiterit & per iniqua instantia, seuior tamen efficitur ira repetita.] Erigitur igitur à terrenis affectibus trophæum ueltri certaminis. Isti quos plorantes attenditis, gaudent utique, si possent scire quod nostis. Nam si scirent alteram esse uitam perpetuam, ignaram tristitiæ, profecto uobiscum ad illam festinarent pertingere, istam fugitiuam pro nihilo computantes quæ omnes in se credentes semper fecerunt, de se præsumentes irrisit, atque utinam solius mendacij culpa esset obnoxia, & non per omnia crimina suos cogeret currere amatores. Ipsa dat edacitatem uoracibus, ebrietatē temulentis, naufragium pudoris adulteris, execrabilem peruersitatem incestis. Ipsa ad monet furem, vt rapiat, iracundum vt sauiat, mendacem, vt fallat: Ipsa tollit iudicibus iustitiam, castis pudicitiam, moribus disciplinam. Et (vt maiora quæ suis amatoribus ingerit crimina memoremus) si frater aliquando fratrem, filius patrem, amicus amicum necauerit, nunquid nõ istius uitæ præsentis amore ducti committunt? Postquam uero de spurcicia fuerit laginata, seruientes sibi tradit filiz suæ, id est, morti æternæ. Hæc est uita, quæ uos fallit, ô amici, ut amicos uestros ad uitam euntes perpetuam, iniusto consilio reuocetis. Hæc uos instigat, ô coniuges, ut beatorum etiam martyrum mentibus per pietatis colorem impietatem suggeratis, etsi uobis cõsentirent uletius pauco quidẽ uobiscum tempore esse possent, & postea separati & ita se parati ut nunquã uos inuicem nisi in perpetuis tormentis uideretis, ubi edax flamma incredulorū animas deuorat, ubi dracones labia blasphemantium comedunt, ubi serpentes moribus suis incredulorum peccata depascunt, ubi ululatus & gemitus sonat, quæ clamor confusus & incendij ardor extorquet. Hæc autem tribulatio nullo fine concluditur, sed ad recidua supplicia qui fuerit ita adustus reparatur. Hanc igitur & istos euadere permitte, & uos ipsos eripere cogitate. Nolite igitur timere, non enim separantur à uobis: sed uadunt in cælum uobis præparare sidereas mansiones, in quibus cum eis in perpetuum gaudeatis, ubi non impediuntur occupatione delicia, ubi nulla solitudine fecunditas conturbatur, luctus & gemitus nunquam auditur, fœdum uel deformem nunquam uideatur, & omni formositate & elegantia sine intermissione patentes oculi perscrutantur, hymnorum organa iugiter sonant, quæ ad laudem Dei & ab Angelis & ab Archangelis decantantur. Ibi odor per delectationem, per cuncta membra diffunditur, & refectio milliflua gustu suscipitur. In uisceribus palatum pro suo desiderio afficiens: mox que suis omnibus perfuatur anima, cunctis illi ad ea obsequentibus, & delectationibus omnibus paratissimus seruiet affectus.] Vnde si in hac mortali uita quis contra concupiscentias suas pugnauerit, quasi qui hic eas expenderit, illic eas integras creatore suo consequetur. Nolite ergo ô amici, ô parentes, ô coniuges, à uita ad mortem quos diligitis reuocare. Præsens dolor aut leuis est, & tolerabiliter sustineri potest, aut grauis & cito finem affert. Dolor uero futurus & nunquã finiendus aggreditur & acius cõtinuatur [& terminus sciendi nullus, nullus omnino finis occurrit, sed habes secũ uniuersa suppliciorum genera subire & renouatur ut sauiat, augmentatur ut exurat, inflammatur, ut durius excruciet.] Hæc & alia beato Sebastiano perorante subitò per unam ferè horam splendore nimio de cælo ueniente illuminati sunt, & sub ipso quoque splendore iuuenis apparuit pallio candidis-

A.C. 300.

Zoe Nicostrati uxore in Christiū credit.

fimo indutus iuxta eum dans ei pacem & dicens, tu semper mecum eris. Gerebantur autem hæc in domo cuiusdam Nicostrati cuius uxor nomine Zoë nimietate infirmitatis ante sex annos loquelam amisserat, & muta erat. Hæc cum tanti miraculi stupore reneretur, annebat manu omnib. qui aderant, quod lingua nõ poterat, quod scilicet roprobrandi essent, qui tantæ assertioni uiri sancti non crederant. Sanctus autem Sebastianus uidentem illam rectè explicare non posse, quod sentiebat, ait. Si uerè Christi seruus sum, & si uera sunt omnia quæ ex ore meo hæc mulier audiuit & credit, iubeat Dominus Iesus ad eam redire officium laborum. Tunc exclamans mulier ait. Beatus es tu & benedictus sermo oris tui. Et beati qui credunt per te. Ego enim uidi oculis meis Angelum de cælo uenientem, & librum ante te tenentem, ex cuius lectione uniuersa sermonis tui ratio decurrebat. Hæc uidens Nicostratus procidens ad genua eius ueniam precabatur, eo quod iussu imperatoris sanctos Marcum & Marcellianum teneret in vinculis. Et solutus eis genua eorum amplexans rogabat eos habere liberos, dicens. Quam scilicet essem si pro salute uestra possem mereri constringi. Quibus illi. Si tu fidei gloriam, quam nunquam habueras accepisti, quomodo nos qui ab infantia hanc suscepimus relinquentes, passionis nostræ tibi calicem dabimus quem tibi nos propinare possumus dare non possumus damus? Cum autem hæc audientes omnes pariter flentibus penitentiam ostenderent, Marcus ait. Discite parentes sancti, quia hæc tota Diaboli calliditas est à supplicij corpore eripere, & animam uitii subiugare. Sed qua ratione moritimeant, qui sciunt hanc hominis esse naturam non penam? Quantos huius falsæ uitæ amatores ruina grauis oppressit: fulmen incendit: naufragium perdidit? gladius peremit, & istam miseram cum doloribus emittentes ueram illam penitus inuenire non possunt? Tunc Nicostratus cū uxorē suā petiit mysterium Christianæ religionis sibi tradi. Congregatis autem omnibus uicinis in domo ipsius Nicostrati, beatus Sebastianus hortatus est eos ad fidem suscipiendam. Quos conuersos Polycarpus presbyter uocatus baptizauit. Claudius quoque commentariensis duos filios suos adduci faciens, quorum vnus hydropticus, alter uicerofus, baptizari eos fecit, qui mox sanati sunt, sed & alij numero sexaginta quatuor baptizati sunt. Tranquillinus quoque pater Marci & Marcelliani baptizatus à podagra manuum, & pedum liberatus est. Chromatius autem urbis præfectus cum audisset Tranquillinum perfecte sanatum, quia & ipse grauissimo morbo laborabat, rogauit eum ut ad se duceret eum qui eum sanauerat. Accedentes ergo ad eum Sebastianus & Polycarpus ei dixerunt, quod si sanitate recipere cupiebat, oportebat eum prius idola abnegare, & cõstringendi ipsa ipsis potestatem tradere. Cui cum Chromatius diceret quod serui sui hoc fecerant, dixit Sebastianus. Timidi serui tui hoc facere formidarent, & diabolus hac occasione si eos læderet, dicerent infideles id eo percussos quia Deos suos infringere uoluissent. Accincti ergo Polycarpus & Sebastianus de licentia Chromatij plus quam ducenta idola confregerunt. Et cum Chromatius sanitatem non receperit, dixit ei Sebastianus. Cum sanitatem non receperis, certum est, quia aut infelicitatem non ex toto abdicasti, aut idola aliqua referuasti. Qui indicauit & se habere thalamum in quo erat disciplina stellarum pro quo pater eius plus quam ducenta pondera auri expenderit,

524
 A. C. 300. differ, per quam omnia futura praeuidebat. Cui Sebastianus. Quamdiu hoc integrum habebis, te ipsum integrum non habebis. Cumque Chromatius huius rei causam quaereret, Polycarpus repondit illic signati sunt, quorum considerandorum ars inimica est Deo, cuius artis fallacis consultor atque conciliator, diuinæ veritatis remedia nulla consequitur, hæc enim qui non ita recusant, ut non solum ipsi ea non audiant, verum etiam nec illos amicos habere velint qui his nagis suum occupant partus, Christiani non sunt. Omnia enim hæc vana & deceptionis ministeria sunt, similitudo quadam veritatis in eis est non ipsa veritas. Cumque hæc & multa alia aduersus Mathematicos diceret Polycarpus, & Chromatius illi iamiam assentiret, dixit Tyburtius filius eius iuuenis egregius. Non permittam destrui tam præclarum opus, sed ne paternæ sanitati videar contrarius, ecce accedant duo, clibani, ut si destructo opere sanitas non fuerit cõsecutus pater meus, incendantur viui. Cui Sebastianus, Ita fiat sicut locutus es. Cum ergo destrueretur opus illud, Chromatius apparente sibi Angelo sanatus est. Quo facto ipse & filius eius Tyburtius & mille quadringenti viri de domo eius baptizati sunt. Absoluit autem Chromatius seruos baptizatos à iugo seruitutis, dicens. Qui Deum patrem habent, seruos hominum esse non decet.

§. V.

Caius Põc. max. do- cer quid sit faciendum.
 Credentiu duo ordi- nati.
 Pon. max. est episcopus, id que tertio Christi se- culo.
 Caius Pon- tifex plu- rimos fac- tus ordi- nibus ho- norat.

CVM autem Christianorum esset immanis persecutio, consilio Caij papæ habito Chromatius omnes Christianos in domo sua latenter recipiebat & fouebat. Venit ergo Caius papa in domum illam & ait omnibus. Dominus Iesus præcius fragilitatis humanæ, duos in se credentium constituit gradus scilicet confessionis & martyrij. Si qui ergo se pondus martyrij posse ferre desperant, confessionis gloriam teneant, & cum filiis nostris Chromatio & Tiburtio pergant, mecum autem qui volunt in hac vrbe remaneant. Non enim terrarum spatia diuidit quos Christi charitas necit. Tunc exclamat Tiburtius. Obsecro te pater & episcoporum episcope ne permittas me terga persequentibus dare. Mihi enim valde iucundum est mortem pro vita æterna subire. Sanctus vero Caius congaudens fidei eius fleuit. Remanserunt ergo cum eo in vrbe Marcellianus & Marcus & horum pater Tranquillinus, & Sebastianus & Tiburtius, Nicostratus quoque cum coniuge sua Zoe, & cum fratre suo Castorio, & Claudius cum fratre suo Victorino, & filio Symphoriano. Horum constituit Caius papa Marcum & Marcellianum diaconos, Tranquillinum presbyterum, Sebastianum vero Ecclesiæ defenforem, ceteros autem subdiaconos. Morabantur autem omnes apud Castulum quemdam Christianum a Zetario palatij latenter, die noctuque fletibus & ieiuniis orantes Deum, ut digni haberetur confessionis suæ tolerantia sanctorum martyrum numero sociari. Et multi infirmi precibus eorum sanabantur, cæci illuminabantur, demones effugabantur. Transiens autem Tiburtius oc-

a Zeta nomen ea atate Romæ vsitatum, sunt qui interpretantur bibliotheca, unde Zetarius erit bibliothecarius, alij locum vniuersitatis capax, cum duabus scillis qui obducuntur velis, nec additur cubiculo nunc adiunxit, sic Zetarius erit talis loci præpositus.

A currit homini, qui de alto lapsus totus contractus erat: quæ quasi mortuum oratione dominica super eum fusa sanitati restituit, & parentes eius edocens ad Christum conuertit. Zoe autem cum ad confessionem beati Petri oraret & à paganis tenta compelleretur à iudice thus statuat Martis incendere, & illa respondit, mulierem Marti compellis sacrificare, ut ostendas Martem vestrum mulieribus delectari. Sed ille impudicissimæ Veneri potuit pudorem eripere, mihi vero trophaum fidei in fronte portanti non poterit prauolare. Missa autem in carcerem sex diebus ibi mansit sine cibo & potu. Et cum persecueret in confessione fidei iussa est collo & capillis in arbore altam suspendi, & subter eam fumum exsterquilinio exhiberi, quæ emisit spiritum. Corpus autem eius, ne veneretur à Christianis, saxo alligatum in Tiberim proiecerunt. Apparuit autem in somnis beato Sebastiano, indicans ei suum martyrium. Quod cum narraffet Tranquillino, ait ipse. Fœminæ nos præcedant ad coronam, ut quid viuimus? Octaua autem die cum oraret ad confessionem beati Pauli, lapidatus est à Gentilibus, & corpus eius in Tiberim iactatum. Nicostratus vero & Claudius cum Castorio & Victorino & Symphoriano, cum corpora sanctorum prædictorum requirerent perlittora Tyberina, tenti sunt, & ad Fabianum iudicem adducti. Qui cum per viginti dies minis & blanditiis in nullo posset eos flectere à proposito fidei, nunciavit imperatori, & cum tormentis non acquiescerent idolis immolare, iussit eos in medium mare præcipites dari.

Interea Torquatus quidam Apostata, Sancto Caio episcopo vrbis callide se simulata fide sociavit. Qui cum à beato Tyburtio viro scholastico, nobili, & sancto frequenter argueretur, quod capillos arte componeret, quod assidue ludendo pranderet, quod fœminarum aspectibus libenter se donaret, & quod à ieiuniis & orationibus & vigiliis fratrum abstineret, simulavit se monita æquanimiter accipere. Et arte egit quatenus orantem sanctum Tiburtium infideles comprehenderent, in qua comprehensione, & se tenere fecit & simul ad secretarium iudicis perducit. Fabianus autem iudex ad Torquatum ait, Ignoras quid iusserunt inuicissimè principes, ut qui non sacrificarent idolis diuersis suppliciis mactarentur? Qui respondit. Hic magister meus scilicet Tiburtius, semper me docuit, quod hunc video facere, necesse est, ut faciam. Tunc Fabianus ad Tiburtium conuersus ait. Quid ad ista respondes? Cui ait Tiburtius. diu est quod Torquatus Christianum se esse mēturus est. Reuera vir illustrissime, hoc Christianum nomen diuinæ virtutis est, sectatorum videlicet Christi, qui verè philosophati sunt, qui ad obtinendas libidines fortiter dimicauerunt. Credis ne Christianum esse, qui lenocinio in se moliendo capitis fimbrias dilatat, qui tonsorem diligit, qui scapulis molliter gestit, qui fluxum gressuum improbo nisu distendit, qui viros negligenter, libenter fœminas intuetur? At hic qualis semper fuerit, nunc euidenter ostendit. Reprehendebam in eo edacitatem & vini potationem, ac sepulchram diuini nominis sanctitatem, & manducabat, bibebat, & euomebat, & nunc Christianos accusat, inermen iudicem incitat, nolenti gladium porrigit, & vt damnum nostras inclinamus hortatur. Accingere nunc ò crudelissime, vt ree carnificis officio, vendica tibi & ipsius iudicis vocem, applica eculeos, suspende

A. C. 300.
 Zoe ad confessionem, id est in loco passionis D. Petri orat.
 Zoe pro Christo moritur colitur Jul.
 Tranquillinus moritur pro Christo 4. Jul. colitur.
 Claudius, Castorius, Victorinus, Symphoriano, & Nicostratus martires: coluntur 7. Jul.
 Torquatus homo peruersus. Christiani veri à quibus moribus abhorrebant.

Christiani nomen quib. conueniat & non.

A. C. 300. suspēde Christianos, damna, percutere, inconde. Omnis nobis vilis est pœna, vbi pura comes est conscientia. Ad quem Fabianus. Restitue te generi tuo, & hoc esto quod natura dictauit. Nobilis enim natus ad tantam deuoluitur es fœcem, vt possis supplicium simul, & infamiam subire, ac mortem. Cui Tiburtius. O imprudētissimum virorum, quia meretricem Venerem, & incestissimum Iouem, & Mercurium fallacem, & Saturnum filiorum occiforem colere nolo infamiam generositate incurro, & quia vnum & verum Deum qui in caelis regnat, adoro & veneror, mihi supplicia minatur, tunc Fabianus iussit afferri prunas ardentem ante pedes eius dicens ei. Elige tibi vnum è duobus, aut thura in hos carbones eice (scilicet in venerationem Deorum) aut nudis plantis super hos carbones viuos incende. Qui factio signo crucis statim super prunas ardentem ingressus est lætante. Dixitque Fabiano. Dices quem confitemur Christum Deum esse, & ipsum creaturis dominari. Videtur mihi, quod super roseos flores incedam in nomine domini nostri Iesu Christi, Cui Fabianus. Quis signorati vos artem magicam Christum docuisse? At Tiburtius. Obmutescere, & noli auribus meis hanc iniuriam facere vt audiam mellifluum nomen & sanctum lacerari. Iratus autem Fabianus iussit eum in viam Laucanam duci, qui illuc ductus vno gladii ictu abscessit: vbi Christus multa beneficia plurimis præstitit. Post hæc egit Torquatus, vt Castulus sanctorum hospes teneretur. Qui in confessione domini Iesu perseverans, iussus est mitti in foueam profundam, & massam arenæ super eum iactari. Sicque cum palma martyrij migravit ad Christum. Post hæc Marcus & Marcellianus rēti sunt, & ambo ligati ad stipitem clauos acutissimos in pedibus acceperunt. Quibus Fabianus ait. Tam diu fixis plantis stabitis, donec officium debitum Diis reddatis. Qui in ligno confixi pallebant inuicem dicentes. Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum. Nunquam sic bene epulati sumus, vt inam sic manere nos permittas quamdiu regemur huius corporis indumento. Cumque vna die & nocte permansissent in laudibus & hymnis iudex mandauit latera eorum lanceis perforari, ex quo ad regna sydereæ migrauerunt. His explorat præfectus suggessit Diocletiano de Sancto Sebastiano, quem imperator ad se vocans ait. Ego inter primos palatij mei semper te habui, & contra salutem meam hætenus in Deorum iniuriam lauisi. Qui dixit pro salute tua semper deum colui & pro statu vrbis Romanæ deum qui in caelis est adoravi, considerans lapidibus auxilium quaerere in sani capitis esse & vani. Iratus Diocletianus iussit eum in medium campi adductum ligari, & quasi signum ad sagittam à militibus sagittis figi. Tunc milites iussa implentes, ita vndique impluerunt sagittis vt quasi heritius, ita esset sagittarum ictibus hirsutus, & existimantes eum mortuum abierunt. Tunc relicta vxor Castuli Zetarij nomine Irene abiit, vt nocte corpus eius tolleretur & sepeliret. Et inueniens eum viuentem adduxit eum in domum suam, & intra paucos dies integram in omnibus membris recuperavit sanitatem. Cumque omnes Christiani ad eum conuenirent, hortabantur eum discedere. Ipse autem oratione facta descendit ad palatium & stans super gradus Heliogabali, venientibus imperatoribus, ait, Iniquissimis surreptionibus animos imperij vestri templorum pontifices obsident, suggerentes de Christianis falsa commenta, dicentes eos teipublicæ aduersarios, quorum

Colitur 11. Aug. Castulus moritur 16. Martij.

Psal. 132. Marcus & Marcellianus pro Christo mortui coluntur 18. Jul.

Sebastianus imperatoris filius.

precibus ipsa res publica melioratur & crescit. Cumque talia loqueretur, ait Diocletianus. Nonne iste est Sebastianus, quem sagittis interfici mandauimus? At ille. Ad hoc me (inquit) dominus Iesus Christus suscitare dignatus est, vt conueniam vos & contester coram omni populo iniusto iudicio vestram persecutionem in Christi famulos ebullire. Tunc iussit eum in hippodromum palatij duci, & tamdiu sustigari quousque spiritum exhalaret. Et nocte corpus eius in cloacam proiecerunt dicentes. Ne forte Christiani eum sibi martyrem faciant. At sanctus Sebastianus apparuit in somnis beatæ Lucinæ, dominum locum corporis sui. Et quia in vno pendebat, nil fordis tetigerat, vt inde leuans in Catacumbis sepeliret. Quod & fecit.

A. C. 300. Sebastianus imperatoris increpat.
 Colitur magna omnium celeberrate 20. Ianua.

§. VI.

DE Sancto Erasmo episcopo Antiocheno. narrat Vincen. in specu. histo. lib. 13. ex gestis eius, quod cum decretum in Antiochia supra Christianos à Diocletiano processisset, vt quicumque non sacrificaret idolis diuersis suppliciis interiret, hæc audiens Erasmus episcopus heremum petiit, in qua per septem annos habitauit orationi & contemplationi vacans, signis & virtutibus coruscans, eique escam dominus ministrabat per coruum, diuersæ etiam feræ omni ferocitate deposita sese ei mansuetas exhibebant, suo modo venerantes eum. Angelico quoque sepe consolabatur alloquio. Quadam autem die vox de cælo facta est ad eum dicens, vt ad ciuitatem descenderet. Quod cum fecisset multos à demonibus vexatos liberauit, complures docendo ad Christum conuertit. Hæc audiens Diocletianus tunc in illis partibus degens, iussit eum sibi præsentari, & ab eo interrogatus de professione sua cum se Christianum assereret, nec idolis sacrificare iussus acquiesceret, fecit plumbo latera eius cordi, deinde fustibus, grauius verberari, sed nihil ei nocuit. Postea resina, pice, sulphure simul cum cera perfusus illæsus apparuit. Tunc vniuersa plebs Antiochenorum exclamauit. Dimitte nobis istum hominem ciuitatis episcopum, quia Deus Christianorum operatur in illo. Cum autem hæc fierent, ecce terræ motus factus est magnus, tonitrua quoque & coruscationes ferè per tres horas, ita vt ciuitas tota perire putaretur. Imperator autem tanto fragore percussus abscessit & tandem reuocans populum dixit. Seductor iste Deos nostros blasphemauit, & ideo talis conturbatio accidit. Præcepit itaque eum in carcerem trudi, & ceruicem, manus, & pedes catenis alligari, & magna custodia seruari: prohibens sub maxima pœna, ne quid cibi vel potus ei à quocunque ministraretur, proprio annulo carcerem signans. Et circa mediam noctem sancto ad dominum in oratione clamante, lux immanis emicuit, & odor eximius fragrauit, omniâque vincula dissoluta sunt. Cumque dominum in carcere collaudaret, Angelus Domini ei apprensus ait. Surge Erasme sequere me, & veni mecum in Italiam, magnamque populum ibi

a De Sancto Erasmo Antiocheno. De quo Ado & Vsuardus. Quamuis autem v suus duos Erasmos faciat & vnum quidem Alexandrinum quem 25. Nouemb. ponit, alterum Campanum quem 2. Iua. celebrat Ecclesia: vni tamen hæc conueniunt omnia, ei scilicet qui hoc loco ponitur.

domino

A. C. 300. Erasmus in Italiam Angeli ductu venit.

Mortuum suscitavit.

Gratiter torquetur.

Luce. 2.

Psal. 65.

Rom. 12.

domino acquies. Sicque de carcere clauso eductus ad Lucrinam ciuitatem peruenit. Cum autem imperator eum iuberet sibi presentari, non inuento eo confusus remansit. Populus autem qui expectabat eum ad cruciatum vocatum, cum non videret eum clamabat ut redderet eis patrem suum, qui eis dicit fecit ab Angelis raptum in caelis fuisse. Cum autem Sanctus Erasmus ductu Angeli ad urbem Lucrinam applicuisset, tam doctrina quam signis & virtutibus confirmabat populum, & ad fidem Christi conuertebat. Quadam vero die obiit habens filium cuiusdam nobilis primarij ciuitatis nomine Anastasium qui portabatur ad sepulturam, oratione sua eum a mortuis suscitavit. Qui iuuenis suscitatus clamare cepit. Verè magnus est Deus Christianorum, qui per famulum suum me suscitavit. Versusque ad patrem ait. Pater nunc usque errauimus, nam Deos, quos colebamus vidi in inferno torqueri incendijs gehennalibus. His auditis credidit Anastasius ac dominus eius tota ac populus, baptizati que sunt quadraginta millia hominum statuis & idolis diruptis. Maximianus in illis partibus existens cum hæc audisset, eum sibi presentari mandauit, interrogansque eum cuius religionis esset, illum tacentem & oculos ad caelum eleuatos habentem iussit tyrannus alapis percuti dicens. Consule saluti tuae, & Diis nostris sacrificata. Ipse autem ait. Quibus Diis? Qui respondit. Ioui inuicissimum. Et induxit eum in templum vbi erat statua eius: signo autem crucis facto contra statuam, redacta est in puluerem. Exiitque draco exinde & statum inficiens plures occidit. Sed iussu sancti statim discessit. Quod videns populus clamabat. Magnus est Deus Christianorum, & multi crediderunt in eum. Indignabatur Sathanas cum suis, fremensque & collisiones perualide quasi pugnantium contra se castrorum audiebantur in aere. E contrario sanctus Angelus gaudium erat, ita vt audirentur voces iubilantium, & decientium. Gloria in altissimis Deo. Maximianus autem ad Christum per eum conuersos occidi fecit, & quandam tunicam ferream ignitam ad staturam corporis eius Erasmo circumdare fecit. Quilatus & alacer induens eam ait. Transiuimus per ignem & aquam, nunc educt me Deus in refrigerium. Et frigida facta est tunica illa vt nullam maculam combustionis illi inferret. Qui mox imperatori gratulabunda voce insultans, ait. Ecce comprobasti stultissime hominum, quia virtus Christi imperauit flammis & signibus, & Deos tuos lapideos inualidos reddidit. Tunc imperator iubet sartagine igniri, plumbumque, picem, resinam, ceram oleumque; in eam pariter liquari, & Christi athletam in eam mergi. In eam ergo immisus ait, Hæc olla mihi refrigerium præstat in nomine domini Iesu Christi. Illæsusque in ea diu persistit, sed exiliens quædam ex vndosa sarragine scintillatio Maximianum cominus stantem petiit, & ita affixit vt vociferaretur dicens. Ardeo, ardeo virorum optime Erasme ora pro me. Cui Erasmus. Quid est imperator? Ecce dominus meus Iesus Christus, cui omnis creatura deseruit, machinamenta tua dissoluit, & dolor quem mihi paraueras in caput tuum recidit. Animaduerte quomodo cum ardorib. sempiternis habitare poteris, si temporaneum igniculum sustinere non valueris. Patientiam tamen domini nostri Iesu Christi qui malum pro malo reddere prohibet nos imitantes, iubemus vt a dolore liber existas. Et subito cessauit afflicto illa. Sed miser ille Maximianus existimans sibi artibus magicis factam lationem illam, mandauit

A eum ad carcerem reduci intendens die sequenti nouis supplicijs eum discerpere. Nocte autem illa apparuit ei Angelus domini, & dissoluto omni vinculo excitatum eduxit eum de carcere, & perduxit eundem ad litus vsque maris, vbi ipse reperta nauicula delatus est prouisione diuina in Campaniæ ciuitatem Formianam. Cum autem Maximianus educi de carcere sanctum ad tormenta iuberet, & inuentus non fuisset, ridens ait. Magnos cruciatum pertulit Erasmus, sed dum fugam consuluit, maiores euasit. Sancto igitur quomodo applicuerat residente quadam die cum oraret vox de caelo ad eum facta est Erasmus serue bone & fidelis qui bonum certamen certasti, & mihi fructum maximum acquisisti, intra in gaudium domini tui. Et videns Erasmus coronam rutilantem sibi desuper allabi, inclinato capite ait. Domine suscipe in pace spiritum meum. Sicque animam suam, qua niue candidior visa, est caelorum alta penetrare, angelico ductu creatori reddidit suo. Dicitur corpus eius Caietæ quiescere & caput eius ostenditur.

§. VII.

TEMPORIBVS illis vt refert Vincen. in spe. hystor. lib. 13. ex gestis eius, Romæ erat quædam mulier nobilis nomine Aglaefilia Achatij quondam proconsulis. Hæc habebat sub se multos procuratores, quia diues erat valde, sed vnus super omnes Bonifacium nomine, adulterum, quietiã cum ea commiscebatur carnaliter viro destituta. Tandem post aliquod tempus hæc compuncta per Dei gratiam vocato Bonifacio ait. Frater scis quantis peccatis obuoluti sumus, non existimantes quia Deo adfistere debeamus, de malis quæ gestimus ratione reddaturi. Audiuim autem a Christianis, quod si quis ministraverit sanctis, qui agonizantur pro Christo, confors eorum fiet in die iudicij. Perge igitur ad partes orientis, vbi illi agonizantur pro Christo, & affer nobis reliquias martyrum, si quo modo eis ministras & oratorias domos eis facientes, per sanctas eorum passiones saluemur tam nos quam multi alij. Cui Bonifacius acquiescens accepit ad comparandum corpora sanctorum & administrationem egenorum duodecim equites. Et egrediens dixit domine suæ Aglae. Si inuenero ad comparandum corpora martyrum, afferam mecum vero corpus meum contingat pro Christi fide ex cruciari, & venerit in nomine martyris, suscipies illud. At illa existimans solatiose illum loqui ait. Abiice abs te ebrietatem & stultitium, & perge vt deorum. Quare sic loqueris qui sanctorum corpora portare habebis? Pergens ergo Bonifacius cogitauit, vt quia corpora sanctorum inde portare haberet, a carnibus & vino abstinere deberet. Peruenit ergo ad ciuitatem Tharsum, & percipiens quoddam athletæ Christi agonizabantur, dixit ad eos quos secum adduxerat. Euntes requirite nobis hospitium, & ego vado videre eos, quos valde desidero. Pergens ergo ad stadium, vidit martyres in tormentis positos, vnus suspensum a capite deorsum, & diutissime maceratum, & ignem subtruseum stratum, alium inter ligna quatuor extentum & grauissime tortum, alium vngulis laceratum, alium stipitem in collo eius infixum, & a terra exaltatum, alium retro manus & pedes habentem sustibus a ministris caelum. Accedensque cepit osculari eos, & voce magna clamare. Magnus Deus Christianorum, magnus Deus sanctorum martyrum. Obsecro vos famuli Christi orate pro me, vt & ego merear confors vester inueniri,

A. C. 300.

Mat. 27.

Erasmus animam Christo reddidit.

De S. Bonifacio Martyre, cuius hystoriam Metaph. habes apud S. co. 3. quæ his cõsentit gestis.

S. Bonifacius ad inquirenda sanctorum corpora pergit.

A. C. 300.

Pro Christo torquetur.

Capite percussus.

Colitur 14. Maij.

Aglaes optima conuersa.

De Sancta Iuliana. hanc etiam hystoriam ex Metaph. habes apud S. co. 1. tom. 1.

ueniri, sedensque ad pedes martyrum amplexabatur vincula eorum, & osculabatur ad patientiam exhortans. Quem intuens Simplicius iudex ait. Quis est iste qui in contemptum deorum & mei hæc gerit? Adducique iussuante tribunal eius, cum interrogatus conditionem, Christianum liberesse esse fatebatur, & idolis immolare recusaret, tyrannus fecit eum suspedi, & vngulis ferreis vsque ad ossa diutius radi, qui tacens oculos ad martyres habebat. Exinde iussit calamos acui & sub vngulis manuum infigi. Postea præcepit plumbum liquifacatum in os eius immitti, qui lætanter omnia ferens, oculos ad caelum leuans clamauit ad martyres vt pro se orarent. Nihilque inde lationis recepit. Quod turba respiciens cum lachrymis clamabat. Magnus deus Christianorum. Christe filij Dei salua nos. Tamenque iudex tumultu abcessit. Sequenti die diluculo in ollam feruentem pice plenam caput eius immergi imperauit. Angelus autem domini descendens ollam tetigit, cuius materia sparsa multos occidit, sanctum autem in nullo contristauit, vel ei molestiam intulit. Demum cum decapitari mandauit. Quod cum fieret terræ motus factus est magnus, vnde omnes clamauerunt. Magnus est Deus Christianorum. Conserui autem Bonifacij requirebant eum, & non inuenientes dicebant inter se. Modo in adulterio est vel in taberna epulaturus. Cùmque quærendo obuissent vni ex officialibus interrogabant eum an vidisset quemdam peregrinum Romanum. Qui respondit. Hic peregrinus quidam pro Christo capite plexus est, & adhuc ibi iacet corpus eius. At illi. Quem requirimus non martyr, sed vir ebriosus & adulter est. Secuti sunt tamen officialem ad locum, & recognoscetes Bonifacij caput & corpus, lachrymati sunt dicentes. Ne memineris peccati nostri famule Dei, quia tanta locuti sumus contra te. Emeruntque corpus illud ab officialibus quingentis solidis, & condientes aromatibus ac linteaminibus inuoluentes reuertebantur ad urbem portantes illud. Angelus autem domini apparuit Aglae dicens. Quem habuisti seruum, nunc recipe vt dominum, per eius enim interuentionem relaxabuntur tibi peccata omnia. Eique declarauit honorifice suscepit sanctum corpus prope urbem via Latina adificans ei dignam Ecclesiam. Ipsa autem Aglae abrenuncians mundo, & bona sua ditribuens egenis, & familiam suam a seruitute liberans cum paucis puellis domino famulans, tantam gratiam a Deo promeruit, vt demones expelleret, & varias infirmitates curaret. Superuixitque in habitu annis tredecim, & sic in domino obdormit.

§. VIII.

TEMPORE quoque Maximiani erat senator quidam Eleusius ipsius imperatoris amicus, vt refert Vincen. in specu. hyst. lib. 13. Ex gestis sanctæ Iulianæ. Hic desponsare sibi volebat puellam nobilem Iulianam nomine filiam Aphricani, qui & ipse Christianorum persecutor erat. Iuliana vero virtute plenissima, rationabili consilio creatorem Deum colebat verum, & quotidie pergens ad Ecclesias orationibus insistebat. Cùmque Eleusius nuptiarum solennitatem impleri optaret, dixit illa nuncijs. Euntes dicite illi. Si credideris in Deum meum, accipiam te maritum, quod si nolueris, nunquam mihi dominaberis. Quod audiens Eleusius patri puellæ nunciavit. Qui blanditijs & minis quæsiuit illam ad cõsensum

huius inducere. Sed cum illa recusasset, afferens se paratam ad omnia supplicia pro nomine Christi, demum pater ipsam castam & cruciatam tradidit sponso suo Eleusio præfecto urbis. Qui cum non posset sermonibus mollioribus, & promissis eam ad suum consensum trahere nisi confiteretur patrem & filium & Spiritum sanctum credendo in deum, fecit eam cædi a septem militibus vicissim sibi succedentibus, cum essent fessi, virgis. Deinde nolentem Dianæ sacrificare per capillos septem horis manere suspensam. Postea ære liquato totam perfundi, sicque incendi. Et cum nullam ex hoc lationem recepisset, in carcerem trusa est. Ibi autem posita orauit ad dominum pro auxilio sibi impendendo. Finita autem oratione apparuit ei Diabolus in forma Angeli lucis, dixitque ei. Iuliana dilecta mea, præfectus tibi parat tormenta alia pessima, & ideo cùm de carcere educta fueris accede & sacrificata vt salueris. Ad hoc enim tibi missus sum. Ego enim sum Angelus Dei. Iuliana autem cum lachrymis orans ait. Domine ne permittas me perire, & significa mihi quis est qui hæc persuadet mihi, vt non decipiar. Quæ sana facta a doloribus tormentorum præceptorem reuicit Diabolus qui sibi apparuerat dicens. Quis es tu, & quis te misit? Qui respondit. Ego sum Iophiz niger, mali oblectator, tormenti amator, homicidius gaudens, & luxuriam suadens, missus a Beelzebub, qui totius mali est author. Et Iuliana ad eum. Immunde spiritus, quomodo præsumpsisti te Christianis applicare? Tunc manibus post tergum ei ligatis cum vno ex ferreis ligamentis, quibus ligata erat in terra cum prosternens percutiebat. Cùmque ille fortiter euilaret misericordiam precans, dixit Iuliana: confitere mihi, cui homini iniuriam fecisti. Isque respondit. Aliorum hominum oculos euulsi, aliorum pedes confregi, alios in ignem misi, & huicmodi, & omnia mala quæ sunt in mundo ego feci. Nemo tamen me tangere ausus est præter te. Cuius virginitate nihil est excelsus, & martyris precibus nihil fortius. Cùm autem hæc eo loquente præfectus iussisset Iulianam de carcere educi, & sibi presentari, illa secum trahebat demone ligatum, & per forum ducens proiecit eum in stercoreis locum. Et cum venisset in prætorium, facies eius gloriæ ignis ostendebat. Vnde præfectus timens dixit ei. Quomodo tanta tormenta per incantationes superasti? Et illa. Dominus meus Iesus Christus me confortauit, te autem crubescere fecit, & tibi præparauit ignem æternum. Tunc iratus præfectus fecit rotam ferream præparari, & acutis gladijs in superficie repleti, vt ea super posita ita aptaretur, vt tota minutatim discerperetur. Sed Angelus domini dissoluit machinam, vt inde salua euaderet. Conuersique sunt ad hoc spectaculum quingenti homines, qui clamantes dicebant. Et nos Iuliana eum, quem tu colis Deum adoramus. Percar genus Paganorum, & exulter genus Christianorum. Fac quod vis præfecte, para supplicia, quia non alium Deum quam Christianorum credimus. Quod cum nunciasset præfectus imperatori, iussit omnes illos gladio perimi. Præcepitque sanctam virginem in ignem mitti. Sed Angelus domini apparuit, ignem extinxit. Deinde in ollam feruentem fecit immergi, quæ est facta velut balnei temperamentum. Sed aqua ebulliens & egrediens de olla septuaginta sex homines de adstantibus occidit. Propter quod ira infans præfectus imperauit eam gladio puniri. Cùm autem ad locum decollationis duceretur, clamauit demon qui ab ea cruciatus fuerat. Nolite ei parcere, sed quomodo Prima pars Hysto. Anto. X digna

A. C. 300.

S. Iuliana torquetur.

Demon ei apparet.

Iuliana de monem cædit.

Quingenti viri credunt in Christum.

A.C. 300.

digna est, ita reddite. Deos enim vituperat, hominibus iniuriam facit, mihi quoque in vna nocte multa mala intulit. Cumque illa aspiceret, vt cognosceret, quis hoc loqueretur, clamauit Diabolus dicens. Heu me miserum, forsitan vult me iterum retinere. Stratumque obmutescens euauit. Virgo autem facta oratione spiritum Deo tradidit incontaminatum. Ipse vero praefectus, nauigans paulo post submersus est cum multis, & ab auibus & feris corpora eorum deuorata.

§. IX.

EODEM tempore in ciuitate Aegea passi sunt Cosmas & Damianus, vt refert Vincen. in spe. hist. lib. 13. ex gestis eorum. Hos geminos genuit mater eorum Theodora, qui a Spiritu sancto edocti artem medicinae, tam in hominibus quam in iumentis omnem infirmitatem curabant, & nihil a quoque recipiebant, seruantes illud, Gratis accepistis, gratis date. Quaedam autem matrona nomine Paladia diuitiis abundans cum in medicis multa consumpsisset, vt ab infirmitate sua curaretur, nec liberari ualeret, a sanctis curata est, quae obtulit quoddam munus Sancto Damiano pedibus eius se obuoluens & sacramentis terribilib. adiurans, vt reciperet ob deuotionem. Quod & ille suscepit, non cupiditate ductus, sed ne nomen domini ob quod adiuratus fuerat contemnere uideretur. Hoc percipiens Cosmas zelo Dei ductus mandauit ne corpus eius cum ipso sepeliretur. Sed nocte sequenti apparuit dominus Cosmae fratris factum excusans quia ob Dei reuerentiam id fecerat. Praefes autem prouincia illius cum Christianos persequeretur, usque ad mortem, denunciati ei fuerunt Cosmas & Damianus, & de mandato eius ante ipsum praesentari. Quos cum interrogasset cuius fortunae essent, responderunt sancti. Quid sit fortuna nescimus, religione autem Christiani sumus, & adhuc tres alios fratres habemus, scilicet Leonrium, Euprepium & Antimum: Quos adducifecit, & in carcerem mitti. Hi ergo scilicet Cosmas, & Damianus primo cum sacrificare diis contenerent, caesi sunt. Sed inter ipsa flagella psallebant dicentes. In via martyrij dilecti sumus sicut in omnibus diuitiis. Posthac in mari cum aliis fratribus eorum catenati proiecti sunt, sed mox Angelus domini uincula eorum dissoluit, & ad terras incolumes posuit. Quibus ante Lybia positus, inquit tyrannus. [Docete me maleficia uestra & ego] in nomine Adriani sequare vos [comunicans operibus uestris. Sancti uero responderunt Christiani sumus maleficia nescimus, & in nomine Christi maleficiorum uirtute contemnimus.] Quibus dictis subito accedentes daemones eum fortiter percutiebant in faciem, & cum non cessarent, recomendauit se sanctis, vt pro eo orarent. Quod cum fecissent & daemones euauissent, obduratus ille ait. Quia disponebam Deos meos deserere, ideo irati mihi me percusserunt. Perseuerantes autem in Christi confessione & tyrannum de caritate increpantes, missi sunt in ignem, ubi quasi in refrigerio toriserant, sed excussa flamma ab igne incendit plures de Gentilibus astantibus. Deinde tyrannus iussit eos crucifigi, & in crucibus lapidari. At lapides Dei uirtute, in eos, qui mittebant reuertentes, lapidabant. Postquam imperauit eos sagittari, sed emissae sagittae ad sagittarios

Damianus cum aliquod munus accepisset a fratre in malatur.

§. Dei uiri torquentur sed tormenta in auctores retorquentur.

a Vnde etiam a Graecis *δωαγυροι* nominantur, eo quod absque pecunia omnibus hominibus mederentur.

retorquebantur, multos ex illis occidentes, sanctos autem non contingentes. Demum iussit Lybias praefes ipsos cum aliis fratribus decollari, qui pariter ad caelestia regna peruenerunt. Christiani autem tollentes corpora eorum ad sepeliendum cum haesitarent de sepeliendo simul eos propter illud quod Cosmas madauerat, subito camelus ueloci cursu aduenit, & humana uoce allocutus est eos dicens: hos Dei, multa signa & beneficia per sanctos Dei martyres percipistis, sed non solum uos, sed & nos iumenta quae uobis in ministerium sumus deputata. Idcirco cum omnibus & ego gratias agens missus adueni nunciare uobis, vt sanctorum corpora non separetis, sed simul recondatis in eodem sepulchro, quod & factum est. Et plura miracula post mortem per eos facta sunt.

§. X.

DE Sancto Blasio episcopo & martyre narrat Vinc. in spe. hist. lib. 13. ex gestis eius, quod cum omni mansuetudine & sanctitate polleret, Christiani in Sebaste ciuitate Cappadociae cum episcopum elegerunt. Qui accepto episcopatu, ad uitandam rabiem persecutionis contra fideles exorta, intrauit speluncam cuiusdam motis, ibi heremiticam vitam tenens, quo ferax agrestes & ferocissimae ad eum conueniebant sanae & infirmae, nec recedebant donec sanitatem & benedictionem acciperent. Corui quoque alimonia iam deferebant. Cum autem praefes prouinciae Agricola eius misisset seruos suos ad uenationem faciendam in dicto monte inuenerunt sanctum Blasium orantem & multitudinem bestiarum ante eum. Quod cum praesidi nunciassent, arbitratus ibi esse Christianos absconditos, misit illuc milites plures ad capiendum quos inuenirent Christianos. Accedentes ergo milites ad locum, dixerunt ei, egredere, uocat te praefes. Qui respondit. Bene uenistis filij. Nunc video, quia dominus non est oblitus mei. Nam & in nocte dixerat ei dominus in visu. Surge & offer mihi sacrificium, scilicet corporis tui per martyrium. Pergens ergo cum eis praedicabat occurrentibus in uia, & multa miracula faciebat inter cetera quaedam mulier, attulit ei filium suum in extremis laborantem propter os piscis tranuersum in gutture eius, & quod nec intra nec extra mitti ualebat. Quo pro eo orante, & guttur tangente liberatus est.

Alia mulier uidua cum ante eum defleret, deprecans vt restitueretur sibi procius a lupo captus cum paupercula esset, subridens Blasius ait illi. Noli flere restituetur tibi procius tuus. Quod secutum est. Nam lupus illi eum reportauit incolumem. Praesentatus demum praesidi salutauit eum praefes dicens. Gaude Blasii amice Deorum. Qui respondit. Gaude & tu praefes, sed ne dicas Deos sed daemones, quia aeterno igni deputati sunt cum iis, qui eos uenerantur. Tunc iratus praefes iussit eum fustibus caedi & in carcerem mitti, Et cum postea educatum de carcere & sibi praesentatum non posset ad sacrificia inclinare, imperauit eum in ligno suspendi, & carnes eius ferreis pectinibus laniari. Cumque hoc fieret, septem mulieres, quae Christianae erant, sanguinem qui exibat uulneribus excipiebant ex deuotione. Quae cum accusatae de fide Christiana adductae fuissent ante praesidem, ipse autem mandasset eas Deos suos adorare, dixerunt sanctae mulieres. Fac eos adduci ad fluium, vt loti in eo mundius eos ueneremur. Cumque deportatae fuissent statu uincula Deorum ad fluium, ille eas

A.C. 300. Pro Christo moriuntur.

Camelus loquitur.

Coluntur 26. Sept.

De S. Blasio de quo Ado in martyrii. & Metaph. tom. 1. Sur.

Blasius a militibus in uentus ad praesidem adducitur.

D. Blasius torquetur grauius.

A.C. 300.

acceptas proiecerunt in flumen dicentes. Si dis sunt, se adiuuent, ne mergantur. Audiens uero praefes iratus interrogauit, cur hoc ad decipiendum eum fecissent. Quae responderunt. Si uero Dij essent praesciuissent quae eis facere intendebamus, & non permisissent se in aquam mergi. Statuit autem praefes ut septem loricae ignitae, & pectines ferrei ponerentur ante eas, & septem camisiae mundae, optione eis proposita, ut aut in ueneratione Deorum septem camisiae illas acciperent: quaelibet suam, aut lorice ignitis induerentur. At una illarum subito camisiae illas proiecit in ignem. Tunc praefes praecipit illas nolentes idolis immolare suspendi nudas, & pectinibus ferreis laniari carnes eorum. Et cum dolores magnos sustinerent, aduenientes Angeli eas confortarunt ad perseuerantiam. Exinde depositas ordinauit eas in ignem mitti, qui statim extinctus est. Demum eas decollari fecit.

Septem mulieres pro Christo inuentiuntur.

S. Blasius pro Christo occumbit: 2. Febr.

Post haec praesentatum sibi Blasium cum immobilem in fide cerneret, fecit eum in stagnum mitti, sed facto signo crucis stabat super aquas, sicut supra firmam petram. Dixitque Gentilibus. Si habetis Deos, ostendite uirtutem eorum, & uenite huc. At sexaginta quinque uiri miserunt se in stagnum nomine Deorum suorum, qui statim submersi sunt. Descendens autem Angelus domini dixit ad eum. Egredere & suscipe coronam tibi a domino paratam. Egredienti uero stagnum dixit praefes. Decreuisti non adorare Deos? Cui ille. Non adoro daemones. Qui mox sententiam decapitationis in eum proculit, & facta oratione pro iis, qui deuote eius suffragium postularent, uocae de caelo facta se exaudium, intelligens capite truncatus est cum duobus paruulis filiis unius illarum septem mulierum quae pro illo decollatae sunt. Uisae sunt animae earum a corporibus exire, vt uirgines de thalamo suo monilibus aureis exire, & ad caelos ascendentes.

§. XI.

De S. Dorothaea de qua ex M. S. codicib. Surto. 1. & Euseb. h. 8. Ecel. hist. cap. 27.

EODEM tempore passa est apud Caesaream Cappadociae Sancta Dorothaea sub Fabricio praeside, vt refert Vinc. ubi supra ex gestis eius. Haec tradita fuit duabus sororibus suis, quae apostatae uerant a fide scilicet Christae & Calixtae, quae iterum conuertit eas. Quae propter conuersionem suam missae in cuppam in conspectu eius successae sunt. Post passionem autem sororum leuatur ipsa in carastia & ait. Nunquam sic laetata sum in uita mea sicut hodie. Tandem firma in fide ducta est ad decollandum, cui dixit Theophilus quidam scholasticus irridendo. Eia tu sponsa Christi mitte mihi rosas, aut mala de paradiso sponsum tuum. Cui illa respondit. Plane hoc faciam. Cumque orasset Dorothaea, ecce puer apparuit ante eam quasi quatuor annorum, ferens in sportula tria mala optima & tres rosas. Cui illa. Obsecro te (inquit) ut illa Theophilo scholastico deferas [& dicas ei. Ecce quod a me petisti, ut tibi de sponsi mei paradiso transmittere. Ipsa autem percussa gladio cum triumpho martyrij perrexit ad Christum.] Cum igitur Theophilus narraret promissionem uirginis circumstantibus, irridens ecce puer stetit ante eum, & ait. Ecce tibi petenti mitti Dorothaea uirgo sacratissima quod promisit, de paradiso sponsum tui. Qui accipiens statim conuersus est ad fidem Christi. Erat autem mensis Februarii quando rosae illae missae sunt, & totam Cappadociam glaciale frigus tenebat. Mox ergo Theophilus in euleo suspensus & tortus dicebat. Ecce modo Christianus

A factus sum, quia in cruce suspensus sum. Nam euleo factura similitudinem crucis tener, & tandem gladio consummatus est.

A.C. 300.

§. XII.

IN Italia quoque ciuitate Bononiensi passi sunt sancti Vitalis & Agricola. 5. Kalend. Decembris sub Diocletiano & Maximiano imperatoribus, vt refert Vincen. ubi supra, ex uerbis Ambrosij. Huius Sancti Agricola Vitalis seruus prius fuerat, sed postea confors & collega martyrij. Igitur cum Sanctus Vitalis a persecutoribus ut Christum negaret uergeretur, & ille amplius Christum dominum profiteretur, omnium in eum tormentorum genera exercuerunt, ut non esset in eius corpore locus sine uulnere. Ille autem orabat dicens. Domine Iesu Christe iube suscipi spiritum meum, quia iam desidero coronam accipere, quam Angelus tuus ostendit mihi. Et completa oratione emisit spiritum. Sanctus uero Agricola minor habebatur moribus ita ut ab ipsis etiam inimicis diligeretur. Ideoque passionem eius differebant. Sed haec eorum honorificentia omnium immanitate acerbior erat, quae martyrio inuidebat. Denique ubi non acquieuit persecutoribus Sanctus Agricola, crucifixus est. Fuerunt autem tunc corpora eorum inter Iudaeorum sepulchra posita, sed, vt testatur ipse Ambr. cum dominus circueclasset corpora eorum, ipse Ambrosius inde leuauit dicta sanctorum corpora, & in Ecclesia collocauit. Er daemones egredientes ab obsessis hoc confitebantur. Et multa miracula tunc in praesentia populi sunt ostensa, liberatis multis a languoribus uariis.

Passus est apud urbem Spoletanam illo tempore Sanctus Gregorius presbyter, hoc ordine, vt refert Vinc. spe. hi. ubi supra ex gestis eius. Flaccus enim cum directus esset illuc a Maximiano imperatore idololatra, ut omnia idola erigeret, ingressus in ciuitatem iussit in medio foro sibi tribunal praeparari, & omnes ciues per precones citari. Quibus aduenientibus dixit Tricano. Hi omnes Diis nostris deseruistis? Qui respondit. Omnes hi Iouem, Mineruam, Aesclepium colunt Deos immortales qui toti mundo propitiantur. Quo auditu gauisus est, & dimisit omnes in pace. Erat autem in dicta ciuitate quidam presbyter Gregorius Christianissimus, ieiunius & orationibus uacans, multa prodigia faciens & plurimos paganorum ad fidem Christi conuertens, ac templa idolorum ad terram deiiciens. Hoc cum audisset Flaccus, iussit eum ad se uinctum perducere, & cum sacrificare nolleret, fustes nodosos afferri fecit, & dorsum eius uerberibus frangi, dicens. Haec patiaris rebellis Deorum nostrorum & contemptor principum. Cui ille respondit. Quanta mala inferis corpori meo, tanto duplicia bona mihi praestantur in caelo. Flaccus ait. In alteram partem uertite illum, & uentrem eius fustibus dissipate. Perseuerantem autem illum in fidei confessione ligatis manibus, & pedibus mandauit in craticula supposito igni poni. Sed eo orante nil eum ignis laesit, sicut nec tres pueros in camino ignis, motusque terra factus est magnus intra ciuitatem, & cecidit aula regia, quae pluresquam quadringentos paganorum idolis immolantiu oppressit. Flaccus autem ipsum uinctum reduxit in carcerem, sed Angelo apparente dissoluta sunt omnia uincula, & claritas circumfulsit eum. Altera die cum Flacco praesentatus nullatenus acquiesceret, praecipit eum capite truncari. Eo autem orante tempore passionis audita est uox de caelo. Ingredere in requiem benedictae

De S. Vitali & Agricola de quibus in exhor. ad uirg. & Gr. Turon. li. de glor. mar. c. 43.

Coluntur 4. Nou. Amb. ubi supra.

De S. Greg. Spoletano huius S. Martyrii h. 1. 1. MS. cod. iisdem uerbis refert.

Surto. 6.

S. Greg. ad Flaccum adducitur.

Dan. 3.

A. C. 300.

domini, preparata est tibi habitatio tua. Et cum capite truncatum Tricanus eum feris terribilibus exposuisset deorandum, corpus sanctum feræ floctantes genua adorabant. Quod videntes multi clamauerunt. Magnus est Deus Christianorum. Eodem die Flaccus percussus ab Angelo, interiora sua euomens expirauit. Quædam autem mulier deuota emit sanctum corpus triginta aureis & sepeliuit.

Mortuum corpus S. vici feræ adorant.

De S. Sabino, Marcello, & Exuperantio. Hanc historiã Beada & Ado in Martyr. probant.

Psal. 104.

Venustianus creditur in Christum.

Coluntur 24. Dec.

De S. Ianuario, Beneuentano seu Neapolitano de quo Vitar. in Mar.

§. XIII.

SED & sub Diocletiano passus est Sæctus Ianuarius Beneuentanæ vrbs episcopus, referēte Vinc. spe. hi. vbi sup. Cum enim præses Timotheus audisset famã doctrinæ eius & vitæ, ante tribunal suum eum

ad ciuitatem Nolanam adduci iussit, dixitque ei. Accedens sacrificia Diis, quod si nolueris tormētis horrificis laniaberis, quæ etiam cum viderit Deus tuus pertimescet. Cui Ianuarius. Obmutescere infelix, & noli in auribus meis blasphemiam creatori omnium inferre tantam, ne te interficiat. Tunc iratus eum in carcerem misit, & postea in caminū ignis per triduum succellum iactari eum fecit. Qui in medio formacis oratione facta cum angelis sanctis deambulabat. Deū benedicens. Quod milites audientes nunciauerunt præsidii, & aperto camino seu furno ignito cruciatur flamma de fornace, multòque de infidelibus combussit. Illū autem omnino nō tetigit ignis, nec quicquam molestiæ intulit. Educto vero eo de camino mādauit præses de corpore eius neruos euelli. Postmodum ipsum cum Festo diacono suo, & Desiderio lectore vincetos supra curcum suum in ciuitatem duci Puteolanam præcepit. Ibi que spectate populo feras syluestres ad eos deuorandos de caucis emitti imperauit. Quæ ut oues mitissimæ ad pedes sanctorum accedentes venerabantur eos. Demum sententiam decapitationis in eum tulit. Cùmque duceretur ad locum, ceciderunt nebulæ super oculos præsidis eum torquentis. Qui clamans præ dolore sanctum Ianuarium ad se reuocari fecit, reduciturque ad eum rogauit, vt pro se orando lumen ei restitueretur. Oravit autem sanctus dicens. Domine restitue huic etsi indigno lumen oculorum suorum: non enim malum pro malo reddimus. Et illuminati sunt oculi eius. Propter quod multi conuersi sunt ad fidem. Timens autem præses Timotheus displicere imperatori ex conuersione tantæ multitudinis, præcepit quã citissime ipsum decollari. Quod cùm factū esset, præses clamare cepit se propter Ianuarium seruum Dei ab angelis cruciari, & ciulando diu expirauit. Corpus vero huius S. Neapoli quiescit.

A. C. 300.

Coluntur, Septem.

De S. Anastasia com memorat Metap. & habetur 6. tom. Sur.

§. XIII.

IN illo tempore passa est etiam Sancta Anastasia secundum Vincen. vbi supra ex gestis eius. Hæc Prætextati illustrissimi viri filia in vrbe Romana fuit. Et cùm plurimum posset propter diuitias & nobilitatem generis, vt parem inter matronas habere non valeret, Christiana effecta induebat se vilissimo habitu, & sola vnus puellæ confortio comitata carceres circumibat, vbi erant milites Christi, quos aliter visitare non poterat, nisi plebeio cultu pauperem se fingeret, sollicita satis sanctis pro nomine Dei vincis pedes lauare, vngere capita, tondere crines, quos longa carcerum claustra nutrierant. Dùmque assidue hoc ageret, & ad notitiam zelantis viri eius infidelis Publij nomine peruenisset, indignatus est, talisque domui suæ custodes instituit, vt eam non permitteret cuiusquam fenestrellæ aditum spectare. Fecit ergo eam arctissime custodiri, & alimoniam ei denegari, vt ea deficiente posset in eius lautissimis possessionibus lasciuire. Putans ergo se morituram breui, literas misit Sancto Chrylogono, qui cùm magnæ dignitatis fuisset in curia imperatoris occulte Christianus, illam Anastasiam ad fidem conuerterat, Et propter Christianitatis titulum detentus in vinculis, prius quam à sponso Christiana agnosceretur, ab ipsa Anastasia visitabatur, & necessarii vitæ fouebatur. Destinavit ergo ipsa literas per quandam mulierem Chrylogono in hæc verba, Sancto confessori Christi Chrylogono Anastasia.

A. C. 300.

ita. Sacrilegi iugum mariti suscepit, cuius Deo miserante totum ementia infirmitate declinans die ac nocte domini mei Iesu Christi vestigia amplector. Cùm autem patrimonium meum, ex quo illustratur cū turpibus idololatriæ exhauriar, me vt magam & sacrilegam custodia grauissimam mancipauit vt me vitæ temporalem breui amissuram suspicer. [Nihil enim hoc quod tibi pie uiuenti inferantur aduerfa. Non enim deciperis, sed probaris. Cito nubes ista ad placidum tempus conuertetur, & quasi post noctis tenebras florum Dei lumen aspicias, atque post glaciæ frigus aurea tibi tempora acserena succedent. Vale in domino & ora pro me.

Altera Anastasia epiphila.

Chrylogonus ad imperatorem Agapen perducitur.

Coluntur 24. Nou.

Agape Chionia & Irene tres sorores Christiana.

Præfectus quem Dulcius Metaph. nominat in suo viciu amorem correptus fuit.

ipse albis vestibus essent induti. Cùm autem ab aliis didicisset suam deformitatem, putans quod per artem magicam illud sibi fecissent, iussit eas coram se expoliari, vt saltem nudas eas aspiceret. Sed ita virtute Dei vestimenta corporibus earum adhæserunt, vt nullo modo expoliari possent. Demum cùm nullo modo sacrificare acquiescerent, martyrio coronatæ sunt.

A. C. 300.

Coluntur 23. April.

Redit ad Anastasia.

Anastasia ad vrbe rediens ab imperatore cuidam pōtifici Capitoli traditur nomine Vlpiano cupienti eam vxorem habere qui oblati ei multis blanditiis & ornamentis ad inclinandum, & minus suppliciorum adhibitis ad terrēdum nequaquam eam mouere potuit, nec per se nec per mulieres ad eam missas, ad suadendum per triduum, vt eam sacrificare faceret, & sic eam in vxorem haberet. Cùmque in thalamum ducens eam amplexari vellet, cæcus factus est. Et Deos adiens quærebat si euadere posset. Cui responderunt. Quia Anastasiam contristasti, nobis traditis es, & amodo semper nobiscum in inferno torqueberis. Cùmque domum rediret, in manus puerorum vitam finiuit. Exinde Anastasia alteri præfecto traditur in custodia tenenda. Qui cùm audisset infinitas habere eam possessiones ex patrimonio, dixit Anastasia. Si vis esse Christiana, fac quod iubet Deus tuus. Ille enim præcepit, quod qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest suus esse discipulus. Omnia igitur quæ habes mihi da, & vade quo vis, & eris perfecta Christiana. Cui respondit Anastasia. Dominus meus admonet omnia vendere, & dari pauperibus, non diuitibus. Tu ergo cùm diues sis contra Dei præceptum facerem sibi aliquid darem. Tunc Sancta Anastasia duro carceri traditur fame crucianda, sed à Sancta Theodote, quæ iam per martyrium coronata fuerat per duos menses esca cælesti pascitur. Tandem cum multis aliis qui ad fidem conuersi erant ad insulas Palmarias ducta est, quod multipropter nomē Christi relegati fuerant. Post aliquot dies præfectus omnes Christianos illos ad se vocari fecit, & Anastasia ad palos ligatam ignibus concretauit. Alios diuersis suppliciis interemit, inter quos vnus erat qui pluries multis diuitiis expoliatus, semper dicebat. Christum mihi saltem nō auferetis. Passa est autem Anastasia circa annos domini 280.

Luc. 14.

Mat. 19.

Interea sponus Anastasie missus ad loca remota ab imperatore, defunctus est ante reuersionē & liberata Anastasia à dicta custodia elemosynis fidelium institebat. Postea vero Diocletianus in Aquileiæ partibus constitutus Christianos plurimos occidit: quosdã vero nobiles genere & præfecturæ vel consularis dignitatis ab vrbe ad se destinari mandauit & præcipue sanctum Chrylogonum, quod etiam Anastasia, vt seruiret incarcerationi pro Christo & subueniret de substantiis, perrexit. Cùm autem imperator Chrylogono suaderet, vt Diis sacrificaret, & dignitatem præfecturæ recuperaret. Et ille libere respondisset. Vnum Deum in cælo adoro, & dignitates tuas vt lutum contemno. Data sententia capite plexus est. Quem presbyter Zoilus sepeliuit. Habebat autem Anastasia tres ancillas sorores quæ pulcherrimæ erant, scilicet Agapen, Chioniam & Irenen nunc paras, erant autem Christianæ. Et cùm præfecti monitis non obedirent, in cubiculo eas claudifecit, vbi coquina vrensilia seruabantur. Præfectus igitur ardens in earum amorem ad eas introiuit vt suam libidinem exerceret. Sed versus in amentiam putans se tractare virgines, cacabos, patellas, caldarias, & similia amplexans deosculabatur. Et cùm iis satiatus fuisset, virginibus intactis & orantibus exiit foras nigerrimus & deformis. Hunc serui, qui expectabant videntes sic compositum, cogitantes eum in damonium versus esse, eum verberibus affecerunt, & fugientes solum reliquerunt. Cùmque imperatorem adiret conquerens quoddam alij eum virgis percuterent alij in faciem eius expuerent, alij lutum & puluerem in eum proiicerent, putans quod in furiam versus esset: oculi enim eius tenebatur ne sic deformem se videret, quapropter mirabatur plurimū cur sic omnes eum deriderent, quem in tanto honore prius habebant: videbatur enim sibi, quod omnes &

Luc. 14.

Mat. 19.

Coluntur 25. Dec.

Illa sancta Theodote, quæ Anastasie apparuerat in carcere fuerat nota & familiaris ei, quæ cùm fuisset tradita cuidam comiti in vxorem post mortem viri, ille vt possessiones eius & diuitias acciperet cùm sacrificare noller ipsam cum tribus filiis eius in cendio deputauit, ex quo ad dominū migravit cum filiis.

§. XV.

DE Sancta Barbara refert Vincen. vbi supra ex gestis eius, quod Barbara virgo fuit de Nicomedia, orta nobili genere, quam ob nimiam pulchritudinem pater eius in turri excelsa collocauit, vt facile non posset ad illam haberi accessus, timens ne Christiana efficeretur. Ipsa vero adorabat Deum cæli à Spiritu sancto edocta. Cùmque ibi esset aqua oratione eius diuinitus procurata se ipsam in ea baptizauit. Hoc vtrique factum est supra legem communem Ecclesiæ de speciali priuilegio Dei, qui potentiam suam non alligauit sacramentis, ita quod nō possit cùm vult sine sacramentis hominē sanctificare. Nam de lege communi certū est, quod

De S. Barbara. De qua scribit Metaph. suse que habet Sur. to. 6. & Marty.

A. C. 300. quòd nullus potest seipsum baptizare, nec talis est baptizatus extra deb. debitum. Cum autem pater ad suggestionem etiam amicorum veller eam nupti tradere, renuit illa dicēs. Abiit à me hoc pater, habeo enim in cœlis sponsum Christum, qui inuolabile custodit corpus meum. Intelligens vero pater q̄ Christiana esset, gladium arripuit, vt eam occideret, sed illa se abscondit. Postea pater eius inuentam duxit ad præsidem insinuans Christianam effectam. Cùmque præses ad cultum Deorum eam flectere non valeret, denudatam iussit virgis cædi, sed inter verbera ipsa psallebat idola insensibilia & vana contemnēs.

Christiana se confiteatur. Post quod mandauit versus pedibus suspendi, & caput eius malleis ferreis tundi, vt sanguis de naribus eius copiose stillaret. Exinde in crastino videns eam præses sanatam, in euleo fecit suspendi, & ad eius latera ardentes lampades applicari, illa autem cruciata inquit ad tyrannum. Vide miser quia ignis iste non dolorem, sed refrigerium mihi præstat. Tunc præses fur ore repletus imperauit mammillas eius abscindi, & per totam urbem nudam circumduci. Sed ipsa orante Angelus domini induit eam veste candida, vt nuda non videretur, & sanauit eam. Demum præses sententiam mortis contra eam ferente pater ipsius Barbaræ propriis manibus caput eius amputauit. Quo facto descendente de loco decapitationis ignis de cœlo descendens consumpsit patrem vsque ad puluerem.

Colitur 4. dec. De S. Eulalia de qua hymnum composuit Prud. li. 3. Peristephanon. Ea quoque tempore tempore scilicet Diocletiani passa est apud Emeritam ciuitatem Hispaniæ sub Daciano præside Eulalia virgo nobilis genere, & locuples. Hęc cùm duodecim esset annorum spernens ludos & oblectamenta sæculi mota persecutione voluit sponte præsidem redarguere, sed parentes eius absconderunt eam domi, quam habebant in rure procul ab urbe. At illa nocte fores appetens clanculo exiit & per loca inuia sentibus ac vepribus plenatèr carpere cœpit, Angelico choro comitata, sicque vepribus & spinis per quas cucurrerat pedes lacerata ad urbem peruenit. Manēque tribunal adiit iudicis, & in medio vociferare cœpit. Quis furor est

*Perdere præcipites animas,
Et male prodiga corda sui
Sternere rasilibus scopulis?
Omniparvè que negare Deum?
Isis, Appollo, Venus, nihil est,
Maximianus & ipse nihil.
Illa nihil, quia facta manu:
Hic manuum quia facta colit.
Fruola vtraque, & vtraque nihil.
Maximianus opum dominus,
Et tamen ipse cliens lapidum
Prostituat voueatque suis
Numinibus caput ipse sum.
Pectora cur generosa quatit?
Dux bonus arbiter egregius,
Sanguine pascitur innocuo.
Corporibusque pijs inhians,
Viscera sobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem:
Ergo age tortor adure, seca,
Diuide membra coacta luto,
Soluere rem fragilem facile est:
Non penetrabitur interior
Exaginantè dolore animus.*

Talibus prætor in furiam excitatus iussit licetorem præcipitem rapere ac supplicii obruere. Quam tamen ad Deorum cultum reuocare cupiens aiebat.

A *Torna puellula nequitia,
Respice gaudia quanta metas,
Que tibi fert genialis honor?
Te lacrymis labefacta domus
Prosequitur, generisque tui
Ingemit anxia nobilitas
Flare quòd occidit in tenero
Proxima dotibus & thalamo.*

At hæc illa nihil respondens, sed fremens animo & in oculos tyranni sputa iacens, simulachra dissipauit, impositamque molam turis pede subegit.

B *Nec mora carnes gemini
Iuncea pectora dilacerant:
Et latus vngula virginum
Pulsat vtrinque & ad ossa secat,
Eulalia numerante notas.*
Tunc exclamauit Eulalia:
*Scriberis ecce mihi domine,
Quam iuvat hos apices legere!
Qui tua Christie trophæa notant,
Nomen & ipsa sacrum loquitur
Purpura sanguinis eliciui.*

Tunc appositæ sunt ad latera eius lampades ardentes. Cùmque illa sine fletu & gemitu caneret læta & intrepida, vndique lampades in stomachum lateraque sæuiebant,

C *Flamma crepans volat in faciem,
Perque comas vegetata caput
Occupat, exuperatque apicem.
Virgo citum cupiens obitum
Appetit & bibit ore rogam:
Emicat inde columba repens
Martyris os niue candidior
Visa relinquere & astra sequi.
Spiritus hic erat Eulalia
Læteolus, celer, innocuus.*

D *Colla fluunt abeunte anima,
Et rogos igneus emoritur,
Et pax artibus datur exanimis.*

Vt dicit Vincen. vbi supra in martyrologio: festum eius bis annotatur, nisi forte duæ fuerunt in eadem prouincia passæ & eadem persecutione.

§. XVI.

CIRCA illa tempora videtur etiam passa beata Euphæmia in Chalcedonensi ciuitate. Hęc cùm esset filia senatoris, tēpore Diocletiani videns Christianos tā diuersis suppliciiis laniari, ad iudicem properauit, & Christum publice confitens exemplo suæ constantiæ etiam viros animabat. Cùm igitur iudex successiue Christianos occideret, alios præsentis esse iubebat vt saltem terri immolarent. Ipsa autē præfens eorū constantia amplius prouocata iniuriam à iudice se pati clamabat. Gaius de hoc verbo iudex existimās eā velle sacrificia diis immolare inquit ad eam. Quæ tibi iniuria infertur? Respondit illa. Quia cùm sum nobilis genere, cur mihi ignotos & aduenas anteponis, & priores facis ad Christum venire? Tunc trusa in carcerē sequenti die ad iudicē cū aliis vincitīs ipsa sine vinculis adducta, iterū grauissime est conquesta, q̄ contra leges imperatorum sibi soli vinculis parceretur, propter quod diutissime a lapis cæditur & in carcerem mittitur. Quam iudex securus, eam opprimere ex libidine voluit, sed reluctantem manuum eius virtus diuina compressit. Exinde præpositum suum ad eam direxit, multa ei promittens si faceret eam sibi consentire. Sed ille carcerem clausum nec clauibus aperire potuit, nec securibus frangere, donec à dæmone arreptus & se dilanians vix euasit.

De hac beata Euphæmia agit Metaph. Sur. tom. 5. sed paulo aliter citat MS. eo. ex quib. potius ista desumpta dixerim. Euphæmia reperitur iniuriæ loco, cum aliis non cruciari negligari.

A. C. 300. euasit. Deinde posita super rotam, vt corpuseius totum disceperetur, minitris trahentibus eam ad certum sonitum sciendum per artificem, cùm nutu Dei fieret sonitus, dum artifex opus aptaret, attrahentibus rotam artifex ipsetotus comminutus est & Euphæmia super rotam illæsa remansit. Tunc parentes artificis lamentantes superposito igne ipsam cum rota comburere voluerunt. Sed rota combusta Euphæmia ab Angelo soluta in quodam loco excelso stare cōspicitur. Apollianus iudici dixit. Virtus Christianorū non nisi ferro vincitur, vnde consulo quòd eam facias capitali sententiæ perire. Erectis igitur scallis cùm quidam ad eam capiendam manum mittere vellet, mox paralyti totus dissoluitur, & vix inde semiuiuus educitur. Alius nomine Sosthenes accedens ad eam capiendam, subito virtute diuina immutatus, ab ea veniam petiit, & euaginato gladio suo ad iudicem exclamabat, quòd se potius occideret, quàm eam quam angeli defendebant contingeret. Denique inde descendens iudex cancellario suo mandauit, vt ad eam omnes petulantes iuuenes conuocaret, qui tandiu ei illuderent, donec fatigata deficeret. Sed ille ad eam ingrediens & multas virgines splendidissimas circa eam videns, monitis eius protinus effectus est Christianus. Postea præses per capillos eam suspēdi fecit: sed immobile permanentē negato ei cibo in carcerem retrudi fecit, vt septima die inter quatuor lapides magnos sicut oliua confringeretur. Illa verò quotidie ab Angelo satiata, die septimo cùm inter lapides esset posita, ea orante lapides illi in tenuissimum cinerem sunt soluti. Præses autē ab vna puella se victū erubescens in foueā proici iussit eam, vbi tres feræ seuisimæ erant vt eam degluterent. Quæ statim blandiendo ad eam concurrentes & iunctis ad se iniuicem caudis quasi sedem ei præparantes, iudicem magis confuderunt. Vnde cùm iudex quasi præ angustia moreretur, quidam vt vindicaret iniuriam Domini sui, arreptum gladium per latus eius fixit, sicque Christi martyrem fecit. Illum autem ministrum sceleris iudex pro mercede veste fericea induit, & torque aurea circumdedit. Sed egrediens à leone arripitur & penitus deuoratur, vt pauca ossa eius cum veste scissa vix reperirentur. Sepultam autem virginem honorificè & Iudæi & Gentiles venerati sunt, & in Christum multi crediderunt.

Miracula maxima quæ circa S. Euphæmiã contigerunt.

Colitur 16 Sept.

De beata Christina.

§. XVII.

CIRCA annos Domini ducentesimū octuagesimū septimū imperantibus Diocletiano & Maximiano in Tyro passa est beata Christina. Hęc nobilissimis orta parentibus à patre suo in quadam turri cum duodecim pedissequis collocata est, positus ibi idolis aureis & argenteis à patre eius. Et cùm pulcherrima esset, & à multis in coniugium peteretur, parentes eius volentes eam in coniugiū tradere, intendebant eam in deorum cultura virginem perman suram. Ipsa autem à Spiritu sancto edocta idola abhorrebat. Veniente autem patre ad eam, pedisseque ei dixerunt. Filia tua domina nostra deos nostros contemnit asserens se Christianam. Pater autem ei blandiens ad culturam deorum eam prouocabat. Cui illa. Noli me vocare filiam tuam: sed eius, quem decet sacrificium laudis. Ad quam pater. Filia mea

a Christine Tyria meminit Aug. in Psal. 120. V inc. lib. 12. spec. t. 85. & seq. ex gestis quæ tribus libris sunt Ms. Rhodij ad S. Foillanum: ex V incenio autem hæc deprompsit Anto.

A non tantum vni Deo sacrificium offeras, ne alij tibi irascantur. At illa. Bene locutus es (inquit) nesciens veritatem. Offero enim sacrificium patri & filio & Spiritu sancto. Pater autem dixit ei. Si tres deos adoras, cur non etiam alios? Respondit Christina. Tres illi vna diuinitas sunt. Post hæc Christina deos aureos & argenteos confregit, pauperibus materiam largiendo modo occulto. Reuertens ergo ad eam pater, & deos quærens, vt adoraret, audito ab ancillis quòd Christina destruxerat eos & pauperibus erogauerat, iratus iussit eam expoliari, & à duodecim viris cædi, ad eam vt & ipsi ministri deficerent.

B Tunc Christina patri dixit. Sine honore & pudore abominabiles Deo, qui me cędunt deficiunt, pete illis à diis tuis si potes virtutem. Tunc catenatā eam in carcerem mitti iussit. Audiens hæc mater vestimenta sua scidit, & ad carcerem pergens filia suæ pedibus se prostrauit dicens. Filia mea Christina lumē oculorum meorum, miserere mei. Cui illa. Cur me dicis filiam tuam? Nescis, quia nomen Dei mei habeo, scilicet, Christi? Cùmque nihil posset ei persuadere, ad virum suum rediit, & quid sibi responderit intimaui. Tunc pater iussit eam ante tribunal suum adduci dicens. Sacrifica diis. Sin minus, multis suppliciiis afficietis, & filia mea non diceris. Cui illa. Magnam mihi gratiam præstitisti, quia iam me non vocas filiam diaboli. Tunc pater iussit eam vngulis radi, & membra eius tenera disumpi. Christina autem de carnibus suis accipiens in vultum patris proiecit dicens. Accipe, tyranne, & carnem à te genitam comede. Tūc pater rotæ eam imposuit, & ignē cum oleo supposuit: sed flamma exiliens mille quingentos occidit. Pater verò hæc omnia artibus magicis adscribens, ipsam iterum in carcerem mitti fecit. Et facta nocte iussit ministris suis, vt grandi lapide ad collum eius ligato in mare præcipitaretur, quod cùm factum fuisset protinus eam Angeli assument. Christus autem ad eam descendit, & in mari eam baptizauit dicens. Baptizote in Deo patre meo, & in me Iesu Christo filio eius & in Spiritu sancto. Et commisit eam Michaeli Archangelo, qui eam in terram reduxit. Quod audiens pater frontem suam percutiebat dicens. Quibus maleficiis hoc facis, vt in mari etiam hæc exerceas? Et illa. Stulte & infelix, à Christo hanc gratiam accepi. Et cùm in carcerem mandasset eam recipi, vt die sequenti eam faceret decollare, nocte inuenitur mortuus pater eius Urbanus.

C Huic successit quidam iudex iniquus nomine Dion qui caldariam ferream succensam cum oleo, pice, & resina parari fecit, & in eam iactari. Sed Christina in ea posita Deum laudat, nil læstionis sustinens. Iratus autem iudex iussit caput eius radi, & nudam per ciuitatem vsque ad Apollinis idolum duci, vbi ea imperante subito idolum corruit, & comminutum est & in puluerem redactum. Quod audiens iudex expauit, & spiritum tradidit.

D Huic successit quidam Iulianus nomine, qui fornaccem succendi fecit, & in eam Christinam iactari, vbi per quinque dies cum Angelis in ea deambulans & cantans illæsa permāsit. Deinde Iulianus magicis artibus hoc adscribens, duos aspides & duas viperas & duos colubros ad eam mitti fecit. Quæ eam demulcebant, sudorem eius lingentes. Cùmque mandasset cuidam incantatori, vt bestias illas irritaret, & ille hoc fecisset, serpentes in eum impetū facientes eum occiderunt. Christina autem mandauit serpentibus, vt ad desertum locum pergerent, & mortuum illum suscitauit. Exinde præcepit tyrannus mammillas eius

A. C. 300. Christina solā Deū agnoscit.

Patri erucianda ficitur.

A Christo baptizatur.

Pater Christinae moritur.

Et alter iudex perit similiter.

534

A.C. 300. eius abscindi, quo facto lac pro sanguine effluebat. Postea lingua tibi preciosa loquelam non amisit. Demum Iulianus sagittas in cor eius duas & vnam in latus direxit. Sicque cum palma martyrij ad caelum gloriosa ascendit. De baptismo eius mirandum est, nec tam incredibile, vel Deo impossibile, quia omnia potest & supra legem communem homines iustificare. Vincen. in spe. hist. hoc dicit pie credendum.

§. XVIII.

De sancta Aphra. Hanc historiam ex MS. codicibus profert Sur. cui vetustissima martyrii suffragatur. 10. 4. Narcissus. Luc. 7. Aphra, Digna, Eunomia & Eutropia. A quoque tempestate, qua Diocletianus fetuebat infamia contra Christianos apud Rhetiam in ciuitate Augusta, superueniens Narcissus episcopus nesciens quod introiret profugus ad meretricem est ingressus nomine Aphram, vt refert Vincen. in spe. hist. vbi supra ex gestis eius. Introiuit autem Narcissus cum diacono suo Felice. Illa autem videns honestos viros aduentantes, existimans impudicos, parat caenam & omnia quae more solito ciuitibus puellis, quas secum habebat, parare consueuerat. Episcopus autem veniens cibum capere, orare cepit & psallere. Aphra autem audiens & videns quae nunquam audierat, stupore ducta cepit inquirere quis esset ille. Et didicit hunc esse episcopum Christianorum. Moxque ad pedes eius cecidit dicens. Domine mulier indigna sum, & nulla in ista ciuitate me turpius inueniri potest. Cui Narcissus episcopus ait. Saluator noster turpissima tactus, inquinari non potuit: sed sanctitas illius omnes sordes diluit, atque mandauit. Nam & sol lucem suam circa cloacas & lutulentas aquas fundit sine sui iniquatione. Vnde & tu filia suscipe in te lumen fidei vt purificari possis ab omni peccato, & daemone fugato introitu perpetue claritatis gaudere. Dicit ei Aphra, Quae plura admisti flagitia quam sint capilli capitis mei, qua ratione a tot possum sordibus expiari? Episcopus Narcissus respondit. Tantummodo crede & baptizare & salua eris. Quae cum verba eius puellis suis retulisset, responderunt. Tu nostra Domina es, & si secuta sumus te ad inquinamenta facinororum, quomodo non sequemur te ad indulgentiam peccatorum? vocabantur autem Digna, Eunomia & Eutropia. Denique episcopus cum diacono suo totam orando & psallendo noctem pertransiens, simul Aphram cum suis puellis habuit consortem. Mane autem facto cum inquireretur ab ea vbi essent qui ad eam introierant, respondit eos abisse ad sacrificandum. [Manit tamen vnus ex illis, isque dixit Aphrae. Ego noui Christianos eos esse, semper enim frontes suas signabant cruce, in qua Christus illorum passus est. Dixit autem Aphra irane ad scortum illi ingressuri erant? ad me non veniunt nisi similes mei.] Tunc abiit ad matrem suam & dixit ei, Episcopus Christianorum venit ad me, nesciens quo iret, & per totam noctem expandit manus suas ad Deum suum, nosque fecit orare secum. Circa vero gallorum cantum, extincto lumine, cum illud accendere non possem, dicente episcopo, Veni lux mea de caelo, ostende faciem tuam & salui erimus. Venit lux de caelo sicut sol, venit & tonitruum & non recessit: sed tandiu stetit quandiu aurora inciperet. Et dum finisset orationem, fecit nos respondere. Amen. Lux autem fulgoris paulatim recessit ab oculis nostris. In crastino autem se ostenderunt mihi, qui insidiabantur ei, vt exeuntem eum tenerent & occiderent. Ego autem eos abscondi vbi fascias, quas habeo de lino, [asseruare soleo]: timens ne seruetentur locum. Si iubes matet, huc eos transire facio, quia

promisit mihi me Christianam fieri, & peccata mea deleri. Ad haec mater eius gaudens ait. Praestet Deus vt & hoc quoque mihi contingat. Vespere autem facto sanctus Narcissus ab Aphra rogatus ad matrem eius migravit. Et illa gaudens per tres horas plantas eius tenuit, obsecrans vt & eam faceret a peccatis mundari. Qui indicto eis septem dierum ieiunio, praecipit eis, vt id quod coluerant ei euidenter exponerent. Hilatia Aphrae mater respondit, & venerunt inde cum sacris Veneris. Venus autem coli non potest, nisi ab iis feminis quae meretrices fuerint. Denique ergo filiam meam sacris Veneris consecrans, quasi dea Veneri seruiturum & de meretricio placitum in prostibulo manere permisi, credens propter hoc mihi Venerem propitiam futuram, si filiam meam diuinis eius operibus occupassem. Nam quanto plures amatores poterit habere mulier, quae Veneri seruit, tanto plus Veneri placere posse a sacerdotibus Veneris, & felicius affirmatur. Audiens haec vir Dei Narcissus ingemuit, & lachrymas fudit, dixit que ad Felicem diaconum suum. Surge frater, & demus lamentum super istam talem culturam, & rogemus Dominum vt vbi abundauit iniquitas, ibi abundet & gratia. Factum est autem cum orassent, Aethiops quidam coruo nigrior, nudus ex toto corpore vulneribus elephantinis plenus, cepitque dare mugitum & dicere. O sancte Narcisse, quid tibi cura mea? Quid tibi cum ancillis meis, quas semper de familia habui? Deus tuus mundas animas & munda corpora diligit. Iste mea sunt, altius esse non possunt. Tunc sanctus Narcissus dixit ei. Dic mihi damna te, scis Dominum meum Iesum Christum Nazarenum tentum, flagellatum, cruci affixum, mortuum, de sepultura die tertia resurrexisse: Scis hoc factum? Cui diabolus. Vtinam hoc nescire mihi licuisset. Nam hora qua crucifixus est, catenis igneis princeps noster est religatus. Et Narcissus ad eum. Quid peccauit Dominus, meus vt tanta pateretur? Cui daemone. Non pro suis peccatis: sed pro alienis passus est. Sanctus autem inquit. Discede ergo ab his mulieribus, quia Dominus meus passus est pro istis, quae ad eius huiusmodi & gratiam concurrunt. Et diabolus, sub me manere hic ista nocte. Cui episcopus. Si potes manere, mane. Tunc ille daemone dixit vocis vlatu teterrimum emittens nunquam comparuit. Rogauit autem sanctum episcopum diabolus antea dicens. Fac pietatem super me: & da mihi vel vna animam in potestate mea. Et Narcissus. E tu iura mihi in nomine Dei, vt statim illam interficias quam dedito tibi. Cui diabolus. Per ipsum, qui nos cum principe nostro vicit iuro. Dicit autem episcopus. Vade ergo iuxta fontem Alpium Iuliarum, vnde non potest nec homo, nec aliud animal aquam bibere, quia draco ibi habitat, omnes illuc accedentes statim occidit, hunc interfice & animam eius in potestatem tuam redige. Exclamauit autem diabolus dicens. O episcopum mendosum. Insuper & ligauit me iuramento, vtamicum meum occidam, & si non occidam, insuper cogit me in abissum ire. Tunc daemone abcessit: & draconem illum occidit, factaque est aqua fontis potabilis. Per dies autem plures Narcissus edocuit illas doctrinae fidei, & baptizauit Hilariam matrem, cum filia eius Aphra & tribus puellis suis & cum omnibus charis suis. Fecit autem Hilaria domum suam ecclesiam, & ordinatus est ibi presbyter Dionysius auunculus Aphrae, demum Narcissus post nouem menses in Hispaniam est profectus, & cum multum

Impurissimae Veneris cultus impurus.

Rom. 5.

Daemone apparet.

Insuperandum Daemone.

populum

A.C. 300. S. Aphrae passio. populum Deo acquisisset per tres annos, postea cum Felice ad martyrij gloriam peruenit.

Post haec Augustae mota persecutione, sancta Aphra, vt Christicola ad iudicem ducta, iussa est aut sacrificia diis offerre, aut diuersa supplicia sustinere. At Aphra, Sufficiens mihi peccata mea, quae ignorans Deum feci. Quod autem iubes nunquam facia. Iesum Christum ante oculos meos habeo. Et quia non sum digna ei sacrificare, cupio nomine eius sacrificari, vt corpus, in quo peccaui, dum diu poenas passum fuerit, abluatur. Et iudex ad eam. Vt Audio meretrix es. Sacrifica ergo, quia aliena es a Deo tuo. Et illa. Dominus meus Iesus Christus dixit se pro peccatoribus de caelo ad terras descendisse. Nam & Euangelium testatur, quod meretrix lachrymis rigauit pedes eius, & veniam suscepit, & cum Publicanis manducauit & bibit eos non despiciens. At iudex magis ait. Sacrifica diis, vt diligaris ab amatoribus multis, & conferantur tibi multa diuitiae. Et illa. Pecunias execrabiles nunquam recipio. Nam & quas habebam expendi pauperibus erogando, quia salua non poterant retineri conscientia: vt pro me pauperes Dominum orarent. Tunc iudex nequissimus dictauit sententiam dicens. Aphram publicam meretricem, quae se Christianam professam est, & noluit sacrificia deorum participare, viam incendi praecipimus. Statimque rapta a ministris ducta est ad insulam fluuij quem Lycum appellant, eamque spoliante stipti colligauerunt. At illa oculos in caelum leuans orauit dicens. Domine Iesu Christe qui non iustos venisti vocare, sed peccatores ad poenitentiam, accipe in hac hora passionis meae poenitentiam, vt per hunc ignem corporalem mihi paratum ab igne aeterno me liberaes, qui animam & corpus exurit. Igne ergo accenso, & in ignem ipsum missa, audita est dicere. Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, qui me dignatus est hostiam accipere pro nomine tuo. Sicque emisit spiritum. Quod audiens Hilaria mater eius & tres puellae ancillae eius, Digna, Eunomia, & Eutropia eius focie prius in turpitudine, & postea in conuersione, accesserunt ad insulam & tollentes corpus Aphrae integrum posuerunt in monumento secundo miliario a ciuitate Augusta. Hoc autem cum relatum fuisset iudici, illuc misit ministros, qui illas inducerent ad sacrificandum blandis sermonibus, quod si non facerent eas occiderent. Venientes ergo cum omnino recusarent, ligna plurima circa eas iuxta monumentum congregarunt, & igne supposito abierunt, sicque omnes martyrio dedicatae sunt.

Matt. 9. Luc. 7.

Matth. 9.

S. Aphra pro Christo mortua.

Hilaria & eius socii.

Colitur 5. Aug.

§. XIX.

De S. Genasio. Hanc historiam ex MS. codicibus refert Sur. to. 4. qua Notarios Romanos annotasse scribit Mola. Mirabilis Mimi conuersio. A tempestate passus est Romae martyr Genesius, vt refert Vincen. in spe. histor. libro. 13. ex gestis eius. Hic cum esset in urbe magister artis thymelicae, quadam die voluit imperatori Diocletiano ludum exhibere de mysterijs obseruantiae Christianae. Cuius rei gratia spectante omni populo & imperatore, in medio theatri quasi aegrotus decumbens baptizari se poposcit, & mimice in haec verba prorupit. Eia, nam grauem me sentio, leuis fieri volo. Cui responderunt socij, scilicet, eius in ludo illo. Nunquid fabri sumus, [qui runcina te leuiorem efficere possimus?] His verbis populo ad risum excitato, Genesius a Domino visitatus ait. Vefani, Christianos desidero mori. Quare, inquit? Quibus ille. Vt in illa die velut fugitiuus [in Deo] inueniar. Haec Diocletianus au-

diuit, & risum tenere non potuit. Tunc sicut fuerat ordinatum, intrare faciunt exorcistam & praesbyterum, qui iuxta lectum eius sedentes dixerunt. Quia obrem ad nos misisti filiole? At ille non iam simulat & sicte: sed ex puro corde respondit. Quia gratiam Christi consequi cupio, per quem renatus a ruina iniquitatum mearum liber sum. Cumque misteriorum sacramenta complessent & vestibus albis esset indutus, quasi per ludum a militibus est raptus ad similitudinem sanctorum de Christi nomine discutiendus imperatori est exhibitus. Sed cum ad falsam adductus fuisset passionem, ad veram accessit confessionem. Ascendens namque super basim vbi statura erat Veneris, ibi concionatus est ita. Audi imperator & omnis exercitus, & sapientes & populi vrbis huius. Ego semper Christianum nomen exhorui, & in confessione permanentibus insultaui, ac super eos accendebam furias populi, parentisque meos & affines execratus sum causa nominis Christiani, & in tanta derisione Christianos habui, vt eorum secreta mysteria diligenter perquirerem, non vt crederem: sed vt iis vobis ludum ac risum exhiberem. Mox vero atque me nudum in conspectu vestro aqua ista perfudit, & interrogatus credere me respondi, vidi super me manum de caelo venientem: & angelos Dei flammeo radiantes aspectu iuxta me stantes, qui omnia facinora mea, quae a iuuentute mea commisi de libro scripto recitantes, dixerunt mihi, Aqua ista delet omnia ista quae te fecisse cognoscis. Cum ergo baptizatus fuisset, simul & liber ille perfusus niue candidior effectus est, ita vt signum scripturae praeritae non appareret. Itaque dum vobis terrenis imperatoribus placere concupiui, caelesti regi concuplacui. Et dum omnibus risum extorquere studeui, angelis risum feci. Nunc ergo dimperatores & vos omnes populi, sicut de his sanctis mysterijs per ignorantiam risistis increduli, ita mecum ab hac irrisione cessate: credentes verum Deum esse Iesum Christum Dominum. Hunc esse verum lumen, veritatem, pietatem, salutem: & per ipsum ad indulgentiam vos posse contingere. Tunc imperator accensus furore iussit omnes, qui cum eolum meditati sunt, ante se adduci, & virgis fortiter caedi, existimans eos similiter credere. At illi ceperunt nomen sanctum blasphemare cum exprobratione dicentes. Nos aliter meditati sumus, iste autem in sanus factus laetitiam suam dimisit, & plantam sibi Christianitatis assumpsit, ac per hoc solus experitur, quod solus fecit. Tunc imperator saeuens in Genesium, in conspectu populi iussit eum caedi fustibus. Tradiditque eum Plutiano praefecto, iubens eum ad sacrificia cogi. Qui positus ab eo in eculeo, & suafus vt regem sacrificando placeret, dixit. Verum ille rex est quem parentibus caelis conspexi, vnde me miserum lugeo, quia vobiscum prius erraui & tardius ad verum regem adorandum accessi. Cui Plutianus ait. Et quis est iste rex praeter regem nostrum? At ille ait. Rex iste homo est, & per certa terrae spatia imperat, ac certo tempore. Rex autem, quem colo, Deus est: & in caelo totaque terra & mari imperat, ac sine fine. Cumque diu in eculeo positus vngulis attractatus, lampadibus inflammatus, in sancta confessione persisteret, ac diceret iudici, Etiam si centies admoueas super me ista tormenta, at Christum mihi de ore & corde auferre non poteris. Haec cum omnia relata essent imperatori, iussit eum occidi. Sicque cum gaudio coronam martyrij capitis obruncatione promeruit. Kalend. Septembris.

A.C. 300. Exorcista & presbyter in baptismo adhibebatur.

Mimus nouerat mysteria Christianorum.

Vide adrandam baptismi etiam ridicule collati gratiam.

Mimus sic preceo veritatis.

Mimi pro Christo torquentur.

Regum & Chiffere

Colitur 15. Aug.

A. C. 300.

S. X.

De S. Iuliano & Basilissa.

Ecce virginitaris votum. Psal. 26.

Christus quomodo desiderii veneris illis amoverit.

Psal. 67.

Castitate in coniugio venientes quomodo laudantur a Christo.

Apo. 14.

DE coniugio Iuliani & Basilissæ mirabili. Ut refert Vincentius in spe. hi. li. 13. beatus Iulianus ab infantia castitatem diligens & mundi oblectamenta spernens, cum esset annorum circiter octodecim parentibus eius cum exhortantibus ut sibi coniugem sociaret, per quam genus suum servaret, & adolescentiæ lapsus euaderet, hoc dedit responsum, Hoc quod hortamini in potestate est Domini mei: cui me commissi, pro qua re septem dierum inducias peto, & prout me Dominus inspiraverit, respondebo. Tunc die noctæque in orationibus & ieiuniis perseverans postulavit à Domino, ne virginitatem promissam aliqua occasione violaret. Septimæ autem diei nocte, cum corpus vigiliis & ieiuniis maceratum sopori dedisset, affuit angelus Domini dicens. Viriliter age, & confortetur cor tuum. His verbis roboratus, egressus est de cubiculo, & lato vultu pariterum scititias auferens ait: Ecce sicut desideratis faciam. Queritur ergo puella talis quæ & locuples esset & nobilitate generis cœqualis nomine Basilissæ, quæ & ipsa erat parentibus vnica. Venit dies stabilitus nuptiarum, in quo invitantur vicini plateæ, sericis ornantur pannis, & aures omnium sonis musicorum oblectantur & cantilenis virginum, ita ut si homo terrenus esset luxuria resolveretur. Producitur inter hoc onerata gemmis & auro sponfa de thalamo. Ingreditur iuuenis cum virgine latus cubiculū. Factaque oratione ab eo, tali odore cella repleta est, ut videretur sibi virgo in tali locoposita in quo vernant lilia & rosa. Et ait ad iuuenem. Miram rem sentio. Cum enim sit hycemis tempus, ita mihi rosatum & liliorum odor famulatur, ut iis satiata iam horrea tori coniunctionem. Cui Iulianus ait. Odor, qui tibi apparuit, est Dominus Iesus Christus, amator castitatis, qui integritatē corporis servantibus vitam æternam reddit. Tunc illa. Quæ melior salus, quàm virginitatem custodiendo vitam æternam acquirere? Et quia ita credo esse vt dicis, opto tibi consentiens esse vt sponsum æternum possideam. Tunc Iulianus in oratione prociens pavimento adhærebat clamans. Confirma hoc Deus in nobis quod operatus es Domine. Hæc videns virgo similiter fecit. Et subito fundamenta cubiculi commota sunt. Et lux inenarrabilis emicuit. Et ex vna parte sedebat ibi rex æternus cum multitudine virorum candidatorum, & ex alia cum multitudine virginum, quarum gloriosa virgo Maria tenebat principatum. A parte Iuliani clamabatur. Vicisti Iuliane, vicisti. A parte virginis. Beata es Basilissa, quæ monitis salutaribus consentisti. Et ostensus est Iuliano liber litteris aureis scriptus, dicentem quæ est ei. Accode & lege. Et cœpit legere. Quisquis pro amore meo mundum contempserit, deputetur in numero eorum qui cum mulieribus nō sunt coinquinati. Basilissa verò quæ ei integro corde sociata est, deputetur in numero earum virginum quarum virgo Maria tenet principatum. Et dixerunt milia millium qui adstabant, Amen. [Rursus ad illos dictum est. In hoc libro, vt videtis scripti sunt casti homines, sobrij, veraces, misericordes, humiles, mites, qui non sanctam charitatem habuerunt, qui res aduersas atque acerbas sustinuerunt, qui calamitates & æumnas perpeffi sunt, qui denique suæ in Christum charitati nihil præntulerunt: nō patrem, nō matrem, non vxorem, non filios, non agros, non diuitias, non reliqua omnia, quæ in hoc sæculo humanos animos impediunt. Illi denique in hoc libro sunt

A scripti, qui ne suas quidem animas Christi causa in mortem tradere cunctati sunt: de quorum numero & vos digni habitis estis. His autem dictis,] visione subblata exultantes in Domino, reliquam noctis in hymnis & canticis vigiles peregerunt. Quid multa? Cœperunt spiritu non carne fructificare. Et super cœdēlabrum excelsum fundantur duæ lucernæ accensæ, quibus rex æternum oleum subministrans per eos igniferi verbi doctrinam ignaris infundebat. Nec quisquam dinumerare poterat animarum multitudines, quæ per sanctum Iulianum migraverunt ad Dominum. Similiter & Basilissa agminem virginum, & mulierum castas animas præmittit ad cœlū. Temporibus autem Diocletiani & Maximiani furore persecutionis incumbente: ieiunio & fletu studentes tales in conspectu Domini preces fuderunt. Domine Deus omnipotens, qui secretorum es cognitor, ne patiaris à lupo insatiabili gregis tui integritatē violari. Præsta Domine vt omnes quos tibi per nos militare fecisti: integros in conspectu tuo constituas, vt exultantes dicamus. Ecce nos & pueros quos dedisti nobis, nemo ex eis perit. Sequenti nocte sic Basilissam per visum alloquitur Dominus. Basilissa nominis tui digna: quæ orasti hæc me implere delectat, vt vasa omnia, quæ per te mihi mundavi, dum adhuc viuus ad cœlestia regna præmittas. Hæbebis dimidiū temporis quo ex omni loco quæ seminasti triticum colligere possis. Et recondita messe cuiusla squaris. Iulianus verò vt bonus athleta pugnabit & vincet. His auditis, omnia enarrauit Iuliano, & virginibus congregatis terminum reuelatum exposuit, & eas ad proficiendum sollicitè monuit. Et cum multa loquens prosequeretur, locus in quo erant commotus est, & lux emicuit. Et apparuit titulus scripturę huius, Omnes venite ad præmia vobis parata. Sicque intra promissum tempus omnes virgines ad Dominum migraverunt circiter mille. Quæ postmodum parentes* cycladibus niueis induta, oranti dixerunt. Ecce expectamus te, vt tecum Dominum adoremus cui nos acquisisti. Ipsa igitur à Domino euocata in pace quicuit, quam Iulianus deuotè sepeliuit.

Hæc Antiochię agebatur, quæ est Metropolis Mesopotamiæ & Syria. Vi autem persecutionis magis ac magis inualecente, præfata ciuitas Martiani præsidis iussu coacta est, vt vnusquisque imaginem Cæsaris in domo sua erigeret. Audiens autem præfates Iuliani fidem, & quia multos haberet socios, iussit alleffori suo ad eum pergere locum, vbi Iulianus Deo vacabat cum multitudine ministrorum cœlestiæ & fidelium declinantium rabiem persecutionis: parati tamen ad mortem. Iulianus autem ait ad sanctā congregationem. Nunc fratres oremus quia persecutores appropinquant. Ingressus igitur alleffor præsidis ait: puto te non latere Iuliane sacratorum principum decreta, vt vnus sit apud homines deorum cultus. Cui respondit Iulianus. Audiant principum iussa, qui eis militant. Nos autem, qui regem in cœlis habemus, terrenum principem non audimus. Quod cum alleffor præfidi retulisset, mandauit Iulianum sibi presentari, reliquos omnes in eodem loco igne cœsumi. Quod & factum est, & talis gratia loco illic collata est, vt transeuntes multitudinem pfallentiū audirēt, & sani cum infirmitatibus accedentes abscederent. Præsento autem Iuliano præfidi, ait ipse Martianus. Tu es Iulianus præceptorū principum rebellis,

a Cyclas vestis semine rotanda à pō vs vnus, circulo, quod expansa insar sit circuli, m. m. Iuue. & Pers. deorum

A. C. 300. Zach. 4. Ifai. s. Christus Basilisse apparet. S. Basilissa migrat ad Dominū. Itaque sequitur ex MS. cod. Sur. Metaph. adiect. to. i. Iulianus principis alleffori parere nō vult. Martiano præfide interrogauit Iulianum.

A. C. 300.

Dæmones suam impotentiam confitentur.

Celsus præfidis filius conuertitur ad Christum.

Adeorum contumax qui innocentium multitudines magicis artibus tibi congregas? Qui respondit. Ego nec rebellis, nec sacrilegus vnquam fui: sed legi diuinæ, in qua regalia cōmmentur, mādato pareo. Deos verò quos colitis dæmonia esse manifestum est, qui perdere possunt cultores suos nō liberare. Tunc præfates furore obfessus clamauit ministris dicens. Hunc ad verbera extendite, & sustibus nodosis omnia mēbra eius dissipate. Quod cum fieret, vnus de cædentibus, qui erat de militibus Cæsaris ictu oculū amisit. Hoc audiens Martianus inquit fremens. Tantum inualuit arstua magica, vt & tu nihil sentias & aliorum oculos euellas. Cui Iulianus. [Martiane vide quia hoc est verum quod superius dixi, cæcus es & morbidus & errans. Sed tandem amota sœuitia tua audi quod propono.] conuoca omnes tuorum Deorum probatissimos sacerdotes & inuocent nomina deorum suorum si valeant restituere oculum euulsum cultori suo. Quod cum non poterint, ego nomen Domini nostri Iesu Christi inuocando illuminabo. Et cum sacerdotes idolorum ex præcepto tyranni congregati forent, inuocantibus deos suos pro illuminatione illius, responderunt dæmonia. Discedite à nobis æterno igni mancipatis. Nam tantū valēt preces Iuliani apud Dominū, quod à die qua ipse ad pœnam positus est: pœna est nobis centuplicata. Et cum in tenebris simus, quomodo visum, quem nō habemus reddemus? Iulianus verò, quem nil horum labat oratione facta dixit ad Martianum: Festina, vocante dii tui licet non voluntarij, sed coacti. Qui cum ingrederetur templum, vidit omnia simulachra comminuta & in puluerem redacta. Et obcæcatus à diabolo clamare cœpit. O maleficia, quæ sic præuolent, vt & deorum virtutes superent, & eos in puluere redigant. Sed hæc deorum patientia laudanda est, qui iniurias sibi irrogatas patienter sustinent, vt rebelles sibi patiendo subiiciant. Nunc o Iuliane qui patientissimos deos te superasse gloriaris, promissum imple, & in nomine Christi oculum amissum restitue. Sed ne hoc magicis artibus exerceas lotio te iubeo perfundi, per quod omnia maleficia noscuntur fugari. Cumque perfunderetur lotio fœrenti, illud Christus conuertit in odorem balsami. Tunc Iulianus signum crucis faciens & nomen Christi inuocans oculum ei restituit. Qui illuminatus clamauit statim. Verus est Deus Christus, ipse solus colendus & adorandus est. Hunc cum audiret præfates sic proloquentem, statim cum fecit gladio periri. Sicque in sanguine suo baptizatum Christus martyrem consecrauit. Iulianum autem diuersis pœnis afflictum, & vinculis ferreis per omne corpus oneratum iussit præfates sub voce præconis circumire ciuitatem, dicentis. Hæc merentur deorum rebelles & principum contemptores. Et cum venerunt ad locum vbi Celsus filius præfidis vnicus studebat, ait puer ad condiscipulos suos. Rem inauditam video, illum, scilicet, reum Christianum quem milites ducunt & multitudinem albarorum cum illo loquentem, & super caput eius coronam ex gemmis & auro fulgentē cuius fulgor obcæcat aëris huius lucem, & alios tres viros albescens comis aureoque vultu in similitudinē Aquilarum super eum excubias celebrantes, & hoc mihi videtur quia dignum est tali Deo credere, qui suos sic tuetur, & tali circundat decore. Hæc audientes condiscipuli & magister eius turbati sunt, & blande corripientes eum ab intentione conari sunt reuocare. Timebant enim quia vnicus erat patri: & abiecit puer, Verè magnus est Deus qui credentes in se

A non deserit. Quæ est enim glotia huius vitæ? Sicut vter vento distentus plenus apparet oculis, & intus est vacuus ita & huius sæculi gloria, in qua nos temporalem habemus lætitiā & æternam Dei vitam non agnoscimus: hæc est vera gloria & nobilitas generis pro eo parti, quem cum torqueor non amitto quem cum confiteor, nunquam derelinquo: hæc dicens præfatis filius] doctorum volumina proiecit, & vestes quibus indutus erat à se abiecit, dicens. [Polluta vestimenta mea ad Dei hominem properantem necesse est abiecere.] Nudū me marer fudit huic sæculo, ideoque quod mundi est, mundo relinquam. Hæc dicens per plateas ciuitatis iter arripuit, donec eō veniens ibi Christi sanctus Iulianus torquebatur, pedibus eius prostratus ait. Te secundæ natiuitatis, quā mihi Christus ostendit, patrem agnosco. Martianū verò genitorem meum, veritatis inimicum abnego, tibi que adhærens similia pro Christo pati exopto. Hæc videntes pœnarum ministri præ stupore tacebant. [Doctores verò atque magistrifugam meditabantur.] De tota verò ciuitate ad tale spectaculum omnes confluēbant, & præfatis filium sic martyri adhærentem & vulnera eius osculantem obstupescēbant. Hæc audientes parentes eius tabescebant filiumque suum à Iuliano segregatum sibi restitui preciperunt. At Dei misericordia martyris precibus affuit, vt si quis eum veller ab eius complexu separare, statim manus & brachia eorum cōtraherentur. Tunc iussit præfates eos simul ad se adduci. Quo facto ait præfates Iuliano. Spei meæ fructum auferre magicis artibus contendis, & tenerum pectus illicitis carminibus genitorum affectum negare compellis. Hæc eo dicente, aduenit mater cum innumera familia crinesoluto & nudatis vberibus clamans. Quod vidēs præfates scicis vestibus & lacerata facie clamabat. Iuliane crudelis, aspice dolorem patris & matris, & plantam tantæ familiæ & magicis artibus innocentem solue, vt ego pro te imperatoribus suggeram, vt culpa tua neglecta sanus abscedas. Cui ille respondit. Suffragiis tuis opus non habeo, nec ab imperatoribus tuis dimitti desidero. Sed hoc Dominum [meū Iesum Christum] rogo, vt cum agnoisto de luporum visceribus nato suscipiar in sanctorum martyrum numero. Ecce adest qui ex te natus est, modo mecum credendo renatus est, & tibi & matri responsum exhibeat suum. Ad hæc puer respondit. Rosa de spinis nascuntur neque rosa nata de spinis odorem suauissimum, neque frutex quæ rosam genuit amittit aculeos spinarum suarum. Vtergo conuicistis, pungite & me odorem suauitatis credentibus propinare permittite. Vobis obediant qui perire parati sunt, me imitentur qui de tenebris ad lucem transire contendunt. Ego pro Christo [Iesu Domino meo] vos parentes nego, & per temporalem mortē vitam æternam acquirō. Nō possum in vos pius esse, & in me crudelis existere. Quid moraris quasi incredulus & crudelis manibus tuis non quasi verus Abraham apprehendere gladium & victimam filium offerre? Vani sunt luctus vestri, falsa lachrymæ. Me verò ab hac confessione pietatis nullus me valebit disungere, [nec definitionem omnium philosophorum. Discedite ergo à me quia paternū nomen & maternū Christi nomini posthabeo.] Martianus ergo iussit eos in carceris ma trudi, vbi de damnatorū membris diuturna tabe consumptis horribilium vermium ebulliebat examen. Sed illos ingrediētes gratia Dei præcedens, locum horribilē reddidit delectabilem, tenebras conuertit, & ebulliens pœna euauit. Hoc videntes

A. C. 300. Oratio Celi pueri ad patres sapientissima. Gen. 27. In carcere detruuntur.

A. C. 300. Militium cōuerſio.

Presbyter celebrabat diuina mysteria, id est, Missam.

Quare sancti etiam si Christiani esse non prohiberetur se Iuliano iunxerunt.

Ioan. 14.

Ioan. 11. Mortuum suscitauit Iulianus.

Oratio hominis suscitati.

dentes milites qui eos custodiae mancipandos adduxerant, conuersi adinuicem dixerunt. Turpe est reuerti ad id quod fuimus, & negligere salutem quam inuenimus. Ad pedes ergo uoluntur sancti Iuliani confitentes & laudantes nomen Christi. Sanctus autem orabat ut quos Christo acquisierat, baptismum reciperent. Erant autem septem filii relictī primarij uiri ciuitatis illius defuncti, qui ex genere Carini imperatoris descenderant. Quos imperatores licet Christianos patris eorum gratia retinentes, iusserunt sine aliqua persecutione Christianae religioni deseruire. Hi habebant secum presbyterum qui sacra mysteria eis celebrabat. In quo iussi diuinitus, ut uñ cū presbytero carcerē peterent, quatenus [uenerabilis puer & milites] baptismi gratiam suscipere. Quod cum fecissent, ut tetigerunt ianuam carceris, omnia claustra patefacta sunt, & intrantes cum beato Iuliano Dominū orauerunt, [Hoc audiens B. Iulianus dixit, Gratias tibi Iesu bone refero, qui dignatus es ita implere desiderium meum, ut hi quos per me tibi acquisisti, per baptismi gratiā uera fidei membra confirmarentur, & quos impietas imperatorum quasi agnos paruulos, inter tāta agmina luporum reliquerat ad tui sancti nominis confessionē aggregarent.] Hoc autem audiens Martianus contremuit, & eductus de carcere, eis dixit. Quid uobis contigit, o infantuli, ut optetis mori sine aliqua persecutione, quibus concessum est arbitrio uestro uiuere, & Deum uestrum colere? Ad hæc senior eorū respondit. Massā auri naturæ suæ claritatem obtinet: sed nisi per manus artificis igne, malleo & limis in partes dissipetur, dignum capite regis diadema non perficitur. Ita & nos quidem Christiani sumus: sed nisi Iuliani uestigia secuti fuerimus, diadema regis æterni esse non possumus. Tunc præfectus in custodia eos recipi statuit, & imperatoribus insinuauit dicens. Pississimi imperatores succurrite legibus uestris, & numinibus, quæ remanserunt munimina præbetæ, & Iulianum magum uestris obrutibus præsentate, qui magicis artibus] plus quam quinquaginta deorum simulachra per quos mundus florebat, comminuit: sed & filium meum à me separauit, & milites immutauit mente, & septem germanos beneficiis uestris ingratos fecit. Tunc imperator licentiam dedit ut si Iulianus in hac confessione permaneret, congregata omni provincia singulas cuppas iuberet præparari, & intus picem, bitumen, & sulphur immitti, ac singulos in eis inclusosigne supposito concremari. Quod si aduersus hoc artis magicæ carmen præualeret, haberet licentiā, ut qua eos poena uellet, affligeret. Tunc præses iubet sibi sedem in foro præparari, & sanctos sibi præsentari. Cūq; sanctum Iulianū præses alloqueretur, corpus exanime per plateā deferrebat sepehendiū. Præses ergo iubens corpus deponi ait Iuliano. Magister uester Christus ante quā crucifigeretur dicitur mortuos suscitasse: hic patebit quod uerus Deus sit, si uos istū suscitaueritis. Cui Iulianus. Quid prodest cæco si sol oriatur? Licet autē hoc incredibilitas uestra non mereatur, tñ quia tēpus est ut uirtus Dei manifestetur, ne nos impotētes putes: fidele promissum Domini habeo, quia quicquid eum petero non me fraudabit. Tunc sanctus susa oratione corā omnibus ait ad corpus. Tibi dico terra arida in nomine eius, qui Lazarū quatruiduanū suscitauit, surge. Continuo surgens ille à mortuis, clamauit. O acceptabilis oratio, quomodo ducebar? & unde reductus sum? Martiana uero autem irridendo ait. Et unde adductus es? At ille: ducebar, inquit, à nescio quibus Æthiopiis,

quorum statura erat ut gigantum, aspectus horrendus, oculi ut fornaces ignis, dentes ut leonum, brachia sicut trabes, ungues ut aquilaram, qui lætantes ducebant me in infernū, sed orante Iuliano uox Dei facta est. Propter dilectum meū Iulianum anima ad corpus reducatur, sicque aduenientes duo albatī de manibus impiorum eruentes me huic loco reddiderunt, ut per eum qui me suscitauit post mortē illum agnoscam, quē uiuus negabam. Hæc eo dicente turbatus præses iussit & hunc cum sanctis in carcerem trudi, & poenā, quam imperatores ordinauerāt præparari. [Quē B. Iulianus fecit baptismi gratiā consequi, atque ita cum illis cepit martyrij agonem subire.] Præside igitur pro tribunali sedente omnīq; sexu & ætate ad spectaculum concurrente, ordinantur triginta & una cuppæ plena picē, bitumine, & sulphure, & supposito igne iubentur sancti de custodia produci. Sanctū uerō Iulianū & Celsum puerum eadem uincula tenebant. [Careri autē onerari diuersis catenarum uinculis trahabantur ad spectaculū,] & hymnum omnes Domino una uoce canebant. Spectantium mentes ad sterum conuersas pietas inclinabat. Tunc Celsus ait ad patrē suum. Cū me post ignē uidebis illasum, permitte me cum matre triduo habere consiliū: quod si feceris, nec me nec ipsā amittes. Mater hæc audiens, uirgebat hoc fieri. Cui præses. Si igne illasus euaseris (quod fieri posse non credo) faciā quod desideras. Tunc non sustineres uidere incendium filij, relicto allestere scissis uestibus Iulianus cum uxore domum reuertitur. Missis ergo illis in cupas succensas, audiebatur de medio ignis multitudo psallentiū quasi sonus aquarum multarū. Consumpto autē igne apparuerunt secur aurum uutilans, hymnū cantantes Deo. Transiimus per ignem & aquam, &c. Audiens præses cucurrit ad spectaculum, & ait ad Iulianum. Obsecro te per Deum tuū ut dicas mihi, unde tantam uim maleficiorum didicisti, quibus respondit. Si quis ab omnibus actibus sæculi alienum se facit, solam uocem Domini audiā dicens. Si quis uult uenire post me, &c. & nihil amori Christi præponat, nihilque aliud, quam illud quod promittit desideret, talis non solum hanc gratiam in præsentī mercabitur, sed etiam æternam cum Deo conciliat amicitiam. Ad quem præses. Et quis est tam insipiens, ut huius mundi lætitiā fugiat? & ad istā tantam iniuriā & indignitatē semetipsum abiicit. Tunc præses ad filium suum ait. Ecce mater tua ut postulat triduo cum ea habebis inducias. Respondit Iulianus. Deus hoc paratus est omnibus dare: sed pauci sunt qui sint digni accipere. Tunc Celsus puer ait. Hoc triduo matre mihi cōcessa, nulli licebit tuorum interesse. Tunc sancti martyres clauduntur in custodia ciuili, uñ cum matre pueri. Ingressiq; cū orationem funderent, statim cōmotus est locus, splēdor emicuit, odor consuetus affuit, & uox psallentiū insonuit. Hæc uident & audiens mulier clamauit. Nunquam in uita mea tam suauem odorem cōperi. Nam ita repleta sum, ut omniū dolorū meorum patiar obliuionem, nec aliud cordi meo manere cognosco, nisi ipsum esse uerum Deum, pro quo filius meus agonizatur. Cui puer. Verē nunc fateor te matrem meam esse, nec tu amittes filiū, nec ego matrē, si mecum ad illud contendas donum, pro quo sancti tanta sustinent. Et mater ad eum. Scias me nihil amori eius præponere quem tu diligis. Ipsum uerū Deum esse credo, quem per predicationē tuam creatorem omniū esse cognosco, cupiens hac terrena uita carere, ut ad illā æternam merear uobiscum attingere.

A. C. 300.

Sancti in cupas sic cecis mitteruntur & illi euadunt.

Psal. 67.

Luc. 19.

Mater Celsi conuertitur.

A. C. 300.

Diuina uisione cōfortantur.

Antonius & Anastasius & Martiana Celsi mater torquentur.

Coluntur nono Ianuarij.

De S. Cypriano & Iustina. De his S. S. Martyr agie Sur. to. 5. ex Metaph. & MS. de his habetur ex quibus Vincētius & Antonius.

Hanc igitur sanctus Antonius presbyter baptizauit, & filius Celsus de fonte leuauit. Audiens autem Martianus uxorem conuersam, iratus fecit eam ad domum reduci, sequenti die sedens pro tribunali iussit viginti milites decollari, septem germanos igni tradi. Uxorem uero & filium Celsum & Antonium presbyterum, & illum qui suscitatus fuerat sibi reseruati. Et congregans omnes sacerdotes templorum ait. Ite & ornate templum Iouis. Et hoc facto ingressus est templum, sanctos illuc ante se adduci faciens, & dixit eis. Ecce nunc tempus aduenit, in quo salutē consequamini sacrificium offerendo numinibus. Sin minus diuersa tormenta in uos exercebo. Et adstantibus omnibus sacerdotibus idolorum flexis genibus Iulianus & Antonius cum sociis orauerunt, pro templi destructione, & idolorum comminatione. Oratione autem perfecta templum subuersum est, & idola in puluerem redacta, & sacerdotes eorū oppressi sunt à ruina, & Gentilium magna pars interiit. Clamauit autem præses dicens. O uirtus magica, o carmen inauditum sic præualens, [ut etiam terræ sinus aperiat & tanta bona ab oculis profuentium auferat] iam non miserebor antequam eos gladio feriri faciam, & de poenis eorū me fatiabo. Iussit ergo omnes illos in carcerem retrudi. Et cū nocte in Dei laudibus essent, aduenit multitudo sanctorum, qui per martyriū triumphauerant, amici tibi solis albis, & inter eos viginti milites, & septem illi germani martyrium iam passi, & sancta Basilissa cum choro uirginū, in qua multitudine sola uox audiebatur Alleluia. Et ait Basilissa ad Iulianū. Regna cælorum patefacta sunt, uenite. Alia igitur die Martianus iussit digitos manuū & pedū oleo, madentibus liciniis colligari, & ignem supponi. Et cū illasos uideret, iussit Iuliano & Cello cutem capitis auferri, Antonio & Anastasio qui fuerat à mortuis suscitatus, oculos uincinis ferreis effodi. Martiana uero matrem Celsi, cū iuberet eucleo applicari, si quis ministrorum uolebat ad eam attingere, cæcus fiebat. Sanctos autem ita dominus curauit, ac si nil fuissent perpeſsi. Exinde iussit tyrannus omnia genera ferarum ad eos mitti. Sed dimissa ad eos quantum cunq; feroces pedes sanctorum lingebant. Deum iussit omnes illos sanctorum cum malefactoribus decollari, ex quo martyrij coronam à Domino perceperunt. Et subito terræ motus factus est magnus, & fulgura descenderunt & tonitrua, templaidolorum diruta sunt, magna multitudo paganorū interiit, & tyrannus semiuiuus euasit, sed non multo post uermibus ebulliens expirauit. Sanctorum autem corpora honorifice sepulta sunt, & apparuerunt super thecas eorum in specie ignis animæ eorum. S. idus Ianuarij passi sunt.

§. XXI.

DE sanctis Cypriano & Iustina referente Vin. in spe. hist. lib. 13. ex gestis eorum. Erat quaedam uirgo in Antiochia ciuitate Iustina nomine, religione Christiana, quam quidā scholasticus nomine Aglaïdas uidens frequēter ad Ecclesiā ire, in amorem eius uenit, multoq; ad eam transmittens eā sibi uxorem petiit. Quæ cū omnibus diceret se Christo desponsatam esse cælesti sponso, uolebat eam per vim rapere, sed non poterat. Tunc iratus accessit ad Cyprianum magnum, promittens ei duo talenta auri & argenti, ut Iustinam uirginem per maleficia cogeret ad assentiendum in eum. Legitur autem hic Cyprianus cū adhuc septem esset annorum, à parentibus

diabolo consecratus. Et modis omnibus diabolo feruens, & in libris magicis imagines dæmonū pictas habens, arte illa matronas in iumenta uerebat, omnibus uoluptatibus deditus & sceleribus, & Christianis multas iniurias irrogās in impietatibus ipsos dæmones superabat. Diabolus autem spiritus fornicationis in formā uirginis se mutauit Iustinæ, ut famā eius pollueret, & Cyprianum deludens ei qui eam cōcupierat suam potentiam iactaret. Sicq; in forma Iustinæ diabolus ad Cyprianum ueniens cū uellet eam osculari, & Cyprianus putans eā esse Iustinam diceret. Bene uenisti Iustina omnium sceminarum decor. Non ferens dæmon etiam nomen Iustinæ à Cypriano expressum, ut fumus euauit. Præfatus autem Aglaïdas accessit ad ipsum Cyprianum, offerēs eimultam pecuniam si induceret eam ad consensum eius. Cyprianus autem per artem magicam edoctus à diabolo, dedit ei certum uingentum docens eum, ut spargeret circa domum eius, & ipse diabolus superueniens consensum paternū extorqueret ad hoc efficiendum. Cūq; hoc factum esset, & circa tertiam horam noctis surgens uirgo ad orationem impetum tentationis sentiret, signauit se & domū suam signo crucis, & dæmonem effugauit. Qui ueniens ad Cyprianum confusus, & cur uirginem non adduxisset requisitus ait. Vidi quoddam signum in ea, & tabui. Cyprianus autem alium dæmonem fortiozem inuocauit, qui adduceret eam. Et ei similiter accidit. Tandem uocauit regem dæmonum, & ait illi. Quæ est infirmitas uestra? Victa est ab una puella omnis fortitudo & gloria uestra. Qui ait. Nunc eam adducam tibi & desiderium habentē corruptionis. Tunc ergo diabolus in specie uirginis ad Iustinam intrauit, dixitque ei. Hodie missa sum ad te à Christo uiue tecum in castitate. [Ceterum quānam propter eam mercedem accipiam uolo ex te scire uideatur enim mihi res magna & periculosa &] multum te uideo vexari abstinentia. Sancta autem dixit. Merces quidem multa: labor uero modicus. Dixit quoque diabolus. Deus ab initio benedixit Adam & Eua, dicens eis. Crescite & multiplicamini &c. Puto ergo, quod si in uirginitate permanserimus, in iudicium incidamus, quia mandatum Dei contempnimus. Ex his uirgo tentata surrexit: sed per spiritum edocta quis esset, qui loquebatur, signo crucis se muniens in dæmonem exsufflauit, nec amplius comparuit. Quandoque Cyprianus arte magicā in formam uel aem mutatus, cū esset circa ostium domus Iustinæ, non scemina nec auis sed Cyprianus apparebat. Hoc autem uideatur intelligendum, non quod realiter mutaretur in aliam speciem: sed quia opere diaboli perstringebantur oculi uel phantasia hominum, & ipsius Cypriani, & sic uideatur mutatus. Quam diaboli illusionem Iustina non patiebatur. Exinde diabolus formam iuuenis pulcherrimi accipiens, in lectum eius ingressus uoluit in amplexu eius & oscula rueret: sed facto sibi signo crucis non comparuit iuuenis. Insuper febres uehementes in corpus eius immisit cum phantasmatibus turpiū actuum: sed oratione tentationes superauit. Præ dixit quoque per dæmoniacos uel simulachra Gentilium pestem maximā futuram iuuenis & permanfurā diu, nisi Iustina coniugio traderetur. Propter quod parentes eius à ciuibus importune rogabantur ut eā coniugio traderent, & tantū malū euaderent, Iustina etiā ipsi mortē cōminantes si nō assentiret huic rei. Quæ nullo modo acquieuit: sed post septē annos precibus eius pestis cessauit. Quod utiq; ualde mirandum est, nec

A. C. 300.

Iustina uirgo Christiano desponsata erat, uoto scilicet & promissione ei facta. Cyprianus magus quis.

S. Virgo crucis signo dæmonem fugat.

Gen. 2.

Similia sunt hæreticorum & castitatis hostiū argumenta.

Dæmonis fraudes aduersus sanctam Dei uirginem.

Metaphraſtes huius pestis non meminit, neque mihi uidetur uerisimile tentationem illam durasse.

Prima pars Hist. Anto. Y tamen

A. C. tamen incredibile Deo permittente. Demum confusus in omnibus demonum princeps Cypriano apparuit. Cui Cyprianus. Et tu quoque victus es, sicut & subiecti tui. Dic mihi quomodo victi estis ab vna virgine Christiana, & quæ sit virtus victoriæ huius? Qui respondit. Dicere tibi non possum, sed quoddam terribile signum vidi super eam, & tabui. Et cum Cyprianus diceret, vt indicaret sibi quæ esset illa virtus & cuius signi, respondit diabolus. Iura mihi per virtutes meas, si vis dicam tibi, quod sit illud signum, quod nunquam discedes à me. At ille iurauit. Et diabolus dixit. Vidi signum crucifixi, signum crucis, & tabui, & sicut fluit cera à facie ignis, fluxi, [quod signum ne dum figuratur quidè videre omnino sustinemus, sed totis viribus nos prius in fugâ conuicimus, quàm id perfecte figuretur] Cui Cyprianus ait. Ergo crucifixus maior te est? Respondit diabolus. Etiam maior est omnibus, quia per ipsum mundi miserus est Deus, & siue angeli transgressores siue homines Dei desertores adducuntur ab angelis ante faciem Christi crucifixi, & sic accipiunt sententiam ignis inextinguibilis. Et Cyprianus ad eum. Ego ad Christum debeo festinare, ne talem poenâ incurram. Iurasti mihi (ait diabolus) per virtutem, quam nemo peierare potest. Cyprianus vero inquit ad eum. Contemne te & omnes formidantes virtutes tuas. Sed & me ipsum denego, meque consignans dico. Gloria tibi Christe, demon recede ex me. Fugiensque diabolus euauit. Cyprianus autem accessit ad antistitem ciuitatis Antimum, & cecidit ad pedes eius dicens Famule Dei excelsi signa me, & catechiza me in nomine Christi. Putans autem episcopus ne forte Ecclesiâ venisset mittere in errorem, dixit Cypriano. Sufficiant tibi Cypriane iij, qui deforis sunt. Nihil potes aduersus Dei Ecclesiâ, quia inuicta est virtus Christi. Sed cum narraffet Cyprianus qualiter virtus Christi & oratio sanctæ Iustinae virginis ab eo demones effugasset, sanctus episcopus benedixit Deum. Pergens autem Cyprianus ad domum suam confregit omnia idola, & per totam noctem peccata sua luxit. Et accedens ad episcopum catechizatus ab eo, postea baptizatus est. Post aliquod tempus diaconus factus est, & gratia data est ei aduersus demones, & sanabat infirmos, exinde ad presbyteratû promotus est. Tandem beatus Anthimus exitu suum prae cognoscens cõgregauit synodum episcoporum, & ordinauit Cyprianum episcopum. Et Cyprianus postea fecit Iustinâ diaconissam, & matrem monasterij instituit virginum. Post hæc Eutolmius comes Orientis audiens, quod Cyprianus episcopus cum Iustina virgine gloriâ Deorum destrueret, sibi cum præsentari mandauit, eique dixit. Tu es Cyprianus qui multos errare fecisti per artem magicam crucifixi? Cui Cyprianus. Qui verus Deus est, ipse me saluauit occasione virginis sanctæ Iustinae. Nam demones ipsa fugauit, quos ad eam misit per signum crucifixi. Ipse quoque, miserimus diabolus coactus est ab angelis indicare sacramentum & virtutem crucifixi. Comes autem iussit eum suspendi in vngulari, & virginem nervis crudis cedi, & alapas ei à spiculatoribus dari. Deinde iussit sarraginem ferream magnâ fieri, & picem & adipem & ceram in eam mitti. Et succensam vehementer Cyprianum & Iustinâ in eam mitti. Sed ignis factus est eis velut ros. Vnde in sarragine positi Deum laudabant. Athanasius autem qui erat sacerdos idolorum, rogauit præsidem vt super sarraginem id est iuxta sarraginem poneretur, & inuocationes deorum iniicerentur, non obstante arte magica eorum, vt deficerent in ipsa sarragine. Quod cum obtinisset, &

Demon se victum fatetur.

Virtus signi crucis.

Conuertitur Cyprianus ad Christum.

Cyprianus diaconus, & presbyter ordinatur.

Cyprianus & Iustina torquentur.

Athanasij Idolorum sacerdotis temeritas.

A. C. prope sarraginem venisset, dicens. Magnus est Deus Hercules, magnus pater deorum Iupiter, & Asclepius qui dat sanitatem hominibus. Hoc eo dicente, exiliuit ignis, & consumpsit illum vsque ad ossa. Demum decollati sancti martyres Christiani ad regnum caeleste migrauerunt. Corpora autem eorum Romam dicuntur translata. Libellus autem qui intitulatur de penitentia Cypriani inter apocryphos ponitur distinctione 15, sancta Romana. Et quædam phylacteria quæ dicitur oratio Cypriani in qua de penitentia eius fit mentio, quæ continet hoc cum multis characteribus & nominibus demonum, vt superstitione reprobanda sunt.

B a Phylacteria videtur vocata amuleta illa, quæ superstitiosi homines circumferunt vt ab hostibus vel alijs vitæ huic incommodis liberentur.

§. XXII.

PASSVS est etiam eo tempore sub ipso Datiano in Hispania beatus Vincentius. Kalendas Februarij. Vt refert Vinc. in spe. hist. lib. 13. Qui genere nobilissimus à pueritia literis traditus gemina scientia efficacissime claruit sub beato Valerio Cæsari Augustæ ciuitatis antistite, à quo etiam sanctitate insignis diaconij arcem suscepit. Et quoniam ipse episcopus imperitoris lingua erat tradito ei doctrinæ ministerio, ipse orationi & contemplationi sedulus insistebat. Cum igitur Datianus præses episcopos & alios Ecclesiastici ordinis ministros capi iussisset, Valerius & Vincentius in confessione deitatis alacriter cucurrerunt. Hos Datianus Valentiam duci mandauit, & sub carcerati custodia famis miseriam & carnarum stridorem sustinere, & post dies aliquot iussit eos de carcere educi, & ante se presentari eos iniurians suppliciorum comminatione ad deorum cultum. Cum autem episcopus Valerius reticeret (erat enim mira simplicitatis & innocentia vir, eruditus quidem scientia: sed impeditus lingua) ait Vincen. Si iubes pater, responsis iudicem aggrediar. Et ille, Dudum (inquit) fili carissime verbi diuini tibi curam commiseram, & nunc pro fide, pro qua ad famam responsum committo. Tunc Vincentius ad Datianum. Apud Christianorum prudentiam n. farium esse cognosce, deitatis cultum abnegando blasphemare. Et ne te longius pertraham, profiteamur nos Christianæ religionis esse cultores, ac vniuersi veri Dei famulos & testes, in cuius nomine minas & supplicia tua non timemus: sed potius mortem pro veritate libentissime amplectimur. Tunc Datianus iratus ait. Amouete hinc episcopum istum, iustum est enim eum subire exilium, qui imperiale contempsit edictum. Hunc autem rebellem qui in contumeliâ venit publicam, ad eculeum applicare, membris extendite, & toto corpore dissipate. Cum autem torqueretur, Datianus ait. O Vincenti quid dicis? vbi tuum miserabile corpus conspicias? At ille, Dei presentia roboratus alacri vultu ait. Hoc est, quod semper optavi, & votis omnibus exquisiui. Nolo gloriam meam minuas. Tu solus votis meis concordas. Nemo mihi amicior fuit. Ecce iam in sublime agor, & omnes principes tuos sæculo altior despicio. Insurge igitur toto malignitatis spiritu, debacchar, & videbis me plus posse Dei virtute dum torqueor, quàm possis ipse qui torques. Cæpit autem clamare Datianus & tortores & carnifices amplius defauite virgibus & fustibus, stridore dentium frendere, & dum martyrem Dei lacerat, se amplius lacerare. Tandem fatigata licetorum manus cessit. Et dum per sancti latera pendens viscera,

A. C. 300.

Coluntur 24. Sept.

Oratio Cypriani que habetur cum oratione D. Leonis eiusdem farinae superstitiosa.

Hanc S. Vincentij historiam fuisse perse que curatur Meaph. apud Sur. to. 1. De hoc item agit Aug. Ser. de land. & Prud. l. peristephanon.

Vincentius ab episcopo loquendi peritiam cultatem.

Valerius in exiliu mittitur & Vincentius torquetur.

A. C. viscera, defecit exanguis Datianus & pectore trementi & toruis ac minacibus oculis clamare cæpit. Quid agitis? Homicidas pertinaciter obstinentes sæpe vicistis, & parricidarum ac magorum alta silentia interrupistis. [Quid igitur est milites mei quod hominem istum scelestum magna cum temeritate imperatores nostros contemnentem reprimere non possumus?] Sed paulisper dexteris continete: vires sumite, vt improbum hostem innouatus miles ad poenam durius coerceat. Acrior vngula rimetur intima costarum, & dolor interiora penetrans gemitum reddere faciat non contemptum. Tunc subridens Vincen. ait. Quia vera sunt quæ cõfiteor, torque diutius consistentem. Nam quos deos confiteri iubes, idola sunt lignea & lapidea. Tu mortuorum pontifex fias, ego vni Deo sacrifico, qui est Deus benedictus in secula. At præses nimia feruens insaniam, & tota facie humanitatis euerfa, solam in corpus martyris aciem luminum venenumque fundebat oculorum, profluentem à toto corpore sanguinem cernens visceribus patefactis & iuncturis è compagibus deductis. Miserere tui (inquit) Vincenti, ne perdas nunc florè primū vernantis ætatis: sed vel sero quæ super sunt tormenta lucreris. Cui Vinc. O virosa diaboli lingua, tormenta tua non timeo: sed hoc mihi magis est formidini, quod fingis te velle misereri. Nihil minuas de supplicijs, vt in omnibus te victi fatearis. Quo enim putas grauius irasci, comelius mihi incipis misereri. Hinc igitur assumptus ex eculeo Vincen. atque ad patibulum ignis raptus: moras carnificum arguendo ad poenam alacriter properabat. Iam enim truculentus tyrannus iusserat lectum cum ferratis costis profertur, & addita subtus carbonum congerie, exurendum martyrem applicari. Intrepidus igitur Dei athleta cædentis ferri machinam vltro descendit, torquetur, flagellatur, exurit, & distentis membris ad poenam crecit. Pectori quoque & membris depressa laminarum asperitas inferitur, & inter ferri candentis acies decurrente cruore flamma stridens aruina aspergitur. Salis ignibus crepitantibus minutim per membra desiliunt, & iam non ad artus tantum, sed ad ipsa viscera abdita suppliciorum tela iaciuntur. Manet Dei seruus immotus, & erectis in eculeum luminibus Deum deprecabatur. Tunc ait Datianus. Vincimur, spiritus sancte, qui coerceri non potest puniatur. Quartæ ergo locum tenebrosum, & virgente tectura oppressum, ibi fragmenta testarum exasperata congerite, vt quod iacentis corporis fractura male incisa tetigerit, illi matis infigat aculeis, & ipsa conuersio laterum innouetur ad poenam, vt si quo communitatis artubus membra quærunt euadere, semper offendat. Diuarcatis in super & distentis cruribus ligno pedes eius constringite, & clauum in tenebris relinquite: nullus sibi. Inquitur, ne vel alicuius cõfortio sermonis animetur. Implent sine mora iussionem ministri. Sed cum custodes dormire cõpissent, carceris illius nox æternam lucem accepit. Flagrant cerei radiantes vltra solis fulgorem, laxatiq; ligni robur distulit, & testarum asperitas sit florum redolentium mollities & iuncturas. Quibus athleta Dei refectus hymnum Deo dicens, exultabat angelorum caterua vallatus, quorum fruebatur obsequio & mulcebatur alloquio. Ipse (inquiuunt) O Vincenti tibi coronam paratam seruat in caelis, qui te fecit victorem in poenis. Esto igitur iam securus de premio, quia mox depositio carnis onere nostro eris addendus collegio. Dentur hinc laudes Deo, & resonate organo vocis angelicæ modulata suauitas procul diffunditur. Turbati subito custodes & vehementer stupentes & intus aspicientes per rimas ostij, immensa luce splendens locum ob-

Vincentius vni Deo sacrificare alicui.

Vincentius de eculeo depositus in lectum ferreum iniicitur.

Vincentius in carcere testarum fragmentis stratum iniicitur.

Vincentius in carcere recreatur.

Ascutum cernunt, solutisque nexibus illum passere: diuinumque terrore cõpuncti christianæ religioni se dedere. Cum autem hæc renunciata essent Datiano, exanguis effectus ait. Quid amplius faciemus? victi sumus. Referatur ergo ad lectum corpus stramentisque mollioribus foueatur. Nolo enim gloriosior facere si inter tormenta defecerit. Indulta paucillimè requies attrita membra refoueat, & obducto in cicatrices vulnerum hiato, exquisitis ac nouis supplicijs innouatus subdatur. Sed egregius Dei martyr ad lectulum delatus, & in strati mollitie repositus, mox præciosum re solutus in mortem, caelo spiritum reddidit. Cognito autem eius abscessu, ait Datianus. Si non potui superare viuum, puniã vel defunctum. Proicite ergo illum (inquit ministris) in apertum campum, vt cadauer honore careat sepulture, & à feris auibusque consumptum non appareat vltra, ne forte Christiani veniant & reliquias eius auferentes martyris ei vindicent dignitatem. Sicque expositum sine tegmine corpus angelicis excubijs & obsequijs honoratur. Et subito coruus adueniens alis suis cæteras aues accedentes abigebat. Lupus insuper properans feras alias effugabat, & reflexa ceruice in corpus sacrum aspiciebat, quasi stupens: custodiam, vt creditur, cernens angelicam. Terminus Datianus his auditis inquit. Puto quia nec eum vel defunctum vincere potero. Sed si in terra consumi non potest, demergatur in pelagus, & victoriam eius vel maria celabunt, & in fundum maris proiecitur impasti pisces lambendo consumunt. Cui etiam mola non paruiponderis adnectitur, ne forte vnda mobili ad peregrina littora deuctum negatam sepulturam aliquatenus assequatur. Cumque iussu implerent ministri, corpus sancti, quod altioris salis profundo teneri credebatur, prius venit ad portum quã nuntiari posset expositum. Denique cõmonita in somnis quædam vidua sancta vera signa quiescentis corporis accepit, & cum pluribus Christianis quibus clam visiones intimaui, ad locum accedens littoris, ad quod vnda Deo operante iactauerat, honorifice sepulchro mandarunt. Et persecutione cessante honorabilis inde leuatum extra muros ciuitatis Valentia sub altari cuiusdam Ecclesiæ condiderunt.

A. C. 300.

Vincentius Deo animam reddidit.

Quæ mirabilia in corpore Vincentij post mortem acciderunt.

Colitur 22. Ian.

S. Gorgius torquetur variè.

Magus contra Georgium conuulitur.

§. XXIII.

SVB persecutione Datiani (vt refert Vinc. in spe. D. S. Georgio de Persidis ciuitate Diopolim Georgius miles, videns angustias Christianorum veste eorum indutus in medium sacrificantium idolis se obiecit, dicens voce sonora. Omnes Diigentium demonia, dominus autem terret caelos fecit. Cui statim Datianus ira repletus ait. Qua præsumptione polles vel dignitate, vt deos nostros demones dicas, dictamen mihi vnde es & qui vocaris? Qui respondit. Christianus sum, nomine Georgius genere Cappadox, sed cuncta deserui vt liberius Deo caeli seruirem. Præses autem cum eum ad se inclinare non posset, iussit in eculeo suspendi, & corpus eius in eo dissipari. Deinde appositis ad latera facibus, patentibus viscerum rimis sale iussit plagas eius fricari. At ille manebat immotus, ac si nihil pateretur. Videns autem Datianus quod poenis eum superare non posset, quæsiuit magum nomine Athanasium. Cui dixit. Christiani artibus suis magicis tormenta contemunt, vales ergo opere tuo illos superare? Qui respondit. Si artes huius superare nequiuero, apud te reus ero. Educto ergo Georgio de carcere, dedit ei magus calicem veneno plenum. Quod cum ille totum bibisset, nil inde lætionis accepit. Iterum dedit ei calicem alium fortiore

A. C. 300. plenum veneno, & signo crucis pramisso, vt prius bibens illa remansit. Ex quo signo compunctus magus veniam ab eo petiit: sed a praeside propter hoc sententiam decapitationis accepit. Post haec iussit tyrannus Georgium, in rota gladii bifacris circumscripta statui. Super qua positus cum dixisset Georgius, Deus in adiutorium meum intende, rota contracta est. Postea praecipit tyrannus eum in farraginem plumbo feruenti repletam mitti: sed in eam immixtus crucis signaculo facto, vt in balneo resouebatur. Denique cum in fide immobilis permaneret, data sententia per totam ciuitatem tractus, capitis truncatione martyrium sumpsit. Ponitur autem Legenda eius inter apocryphas scripturas distincta, sancta Romana, non quin vere martyr fuerit pro confessione nominis Christi, quod etiam Ambrosius attestatur: sed propter quaedam quae in ea notantur de veritate dubia, vt de dracone interfecto ab eo, & filia regis deuorata, a dracone illo per eum liberata. Et quod Datiano dixerit se paratum sacrificare, si faceret populum ad templum congregari. Quo facto, oratione eius igne caelesti sacrificium succensum est, & millia multa hominum mortua, & huiusmodi.

§. XXIII.

De S. Fide de qua vsque in martyre. & MS. quae ipsius & B. Caprasij vitam continet. PASSA est etiam sub Datiano sancta virgo Fides nomine in vrbe Agenno aetate tenera, quae a cunabulis Christiana, & si annis adolefcentula, sensu tamen & operibus erat cana. Haec requisita a Datiano constanter se esse Christianam confessam est. Cum autem deos Gentium demones esse esse ueraret, nec blanditiis nec minis ad immolandum posset induci, iussu praesidis super craterem aeneam diuaticatis membris extensa est, substratis carbonibus & adipe flammis iniecta. Quae dum sic torqueretur, multos ad Christum suo exemplo conuertit. Tunc sanctus Caprasius qui timore praesidis iuxta urbem sub rupis cuiusdam foramine latebat, & quae intra ambitum murorum fiebat videbat, cum sic virginem torqueri sciret, orauit dominum, vt eam victricem certaminis faceret. Et rursus prostratus a domino petiit vt ei primum martyrii eius demonstrare dignaretur. Et vidit protinus quasi columbam niueam de caelo descendente, quae coronam auro gemmisque lucentem super caput virginis collocauit, vt circa virginem Dei virtus clarius appareret. Et ipsa columba volatu alarum & rore caelesti sic ignem extrinxit, vt nihil de incendio romaneret. Haec ergo spiritualibus oculis Caprasius cernens iam de victoria praesumens, rupem sub qua maserat dextera percussit, & fons protinus erumpens meritis sancti Caprasij infirmis vsque nunc remedium salutis impendit. Exiliens ergo Caprasius ad locum certaminis properauit, Datiano se offerens christianum. Dumque nec blanditiis, nec minis flecteretur, tanta iubentis crudelitate laniatus est, vt inter alios circumstantes Primus & Felicianus fratres propter eius patientiam ad Christum conuersi cum Caprasio & virgine Fide capite plecterentur.

§. XXV.

IN Hispania quoque ciuitate Gerunda passus est sub eodem Datiano sanctus Felix. Vt testatur Vincentius in speculo. hist. vbi supra. Hic apud Caesarem liberalibus studiis vacans, & cunctis perfectior apparere stulens, cum audisset quasi per omne litus Hispaniae, quod persecutio grauis in christianos exorta esset, omnia volumina legum quae manibus gestabat proiecit a se, dicens. Quid mihi philosophia hu-

De S. Caprasio de quo vsque in MS. co.

Fides colitur 6 Oct. Caprasius 20. Oct. Primus & Felicianus.

Ambrosio praefatione.

De S. Fide de qua vsque in martyre. & MS. quae ipsius & B. Caprasij vitam continet.

A. C. 300. De S. Felice Gerundensi ex Vincentio l. 13 ca. 134. & 135. Ado in marty. Gre. Tur. l. de glor. mar. c. 91. eius meminerunt.

A. C. 300. De S. Felice Gerundensi ex Vincentio l. 13 ca. 134. & 135. Ado in marty. Gre. Tur. l. de glor. mar. c. 91. eius meminerunt.

A. C. 300. De S. Felice Gerundensi ex Vincentio l. 13 ca. 134. & 135. Ado in marty. Gre. Tur. l. de glor. mar. c. 91. eius meminerunt.

Colitur 1. Aug. De S. Iustino & Pastore de quibus martyrol. V. guardi haec habetur. De martyribus. massa candida nuncupatis de quibus Prod. hym. 13. per rith. Actus passionis Cypr. & Aug. teste Poss. hom. edit. ceterum marty. V. suar. Carthagini eos passos Valeriani & Gallieni temporibus.

A. C. 300. De S. Felice Gerundensi ex Vincentio l. 13 ca. 134. & 135. Ado in marty. Gre. Tur. l. de glor. mar. c. 91. eius meminerunt.

§. XXVII.

A. C. 300. titudo quae domibus occultatur, quasi concessa sibi licentia legibus suis vtendi, ab hac vrbe pellatur. Vos autem nostri commilitones cum armis addita locorum occupate, & inde contra inermes hostes subito proflicientes eos certatim obruite. Quid plura? Data voce praecorum exeunt cateruatim agmina Christianorum, sponte relinquentes aperta suarum claustra domorum, consona voce latentes atque passantes. Gloria in excelsis Deo, &c. Obserantur post haec omnes portae ciuitatis, vt nullus eorum regrediendi aditum inueniret, ex occultis autem illico proflicientes armati cum ensibus irruerunt, & velut agnos sibi non resistentes prostrauerunt. Nec sic quoque defunctorum innocentium nece satiantur, sed iussu Datiani coram omnibus corpora occisorum in vnum congesta comburuntur. Et ne Christianorum quis latens cineres martyrum sibi raperet, iussu e carceribus diuersorum criminum reos produci, & capitibus eorum amputatis cadauera sanctorum corporibus affocari simulque comburi. Sicque securi sunt caput suum Iesum Christum, qui crucifixus est in medio latronum. Et ij propter nimiam multitudinem massa candida sunt appellati, eorumque passio nono Kalendas Septembris adnotatur. Et in ciuitate Caesaraugusta hoc patratum scribitur.

Massa candida. Ioan. 19. Colitur 24. Aug.

§. XXVI.

De S. Theodoro de quo Gr. Niso. Metaph. & Nectar. Constantini. nop. & Zo. 10. 3. Theodorus Diogenem templum incendit. IN ciuitate Amasia Helleponti temporibus Diocletiani passus est beatus Theodorus. Hic vir christianissimus quadam nocte capta opportunitate ingressus templum Dianae [jllud] igne succendit. Quod cum quidam adissent, accusauerunt eum Publici praesidi. Qui coram eo adductus, interrogatus cur hoc fecisset, respondit. Non abnego quod feci, vt lapidem comburerem, lignum succendi. Talis enim dea vestra, vt mereatur comburi. Iratus praesides iussit eum fortiter caedi. Cui sanctus ait. Etiam si a me omnia excideris membra, non poterit aduertere me tua praualere insania. Missus exinde in carcerem, a spiritu sancto nutrebat. In ipsa autem nocte apparuit ei saluator confortans eum. Tunc praesidi gaudio cepit psallere & glorificare Deum, & aduentum eum multitudinem angelorum. Quorum voces audientes custodes carceris, existimarunt aliquos Christianos ingressos ad eum. Sed inuenientes ostium clausum, nunciauerunt praesidi, quae gesta erant. Praesides autem superueniens & ipsum solum inueniens, panem arctum & aquam breuem iussit ei ministrari, sed dominus seruo suo prouidit. Mandauit postea praesides tortoribus eum suspendi & radi. Qui intantum carnes eius corroserunt, vt interiora quoque eius viderentur. Ipse autem dum raderetur nihil dicebat, nisi, Benedicam dominum in omni tempore. Denique praecipit iudex eum igne cremari. Igne igitur a ministris & populo succenso & in eum iniecto cum duobus sociis Eutropio & Eleonico, pro quorum tolerantia dominum exorauit se ei commendantium, flamma in modum camerae seu velaminis, quando a vento inflatur, super corpus eius curuata est, & odor suauissimus a multis ex eo percipitur. Caelum quoque apertum super eum videntur, & vocem audierunt de caelo dicentem. Veni Theodorus amice mi, ingredere in gaudium domini tui. Et tunc spiritum domino reddidit incontaminatum, corpus vero integrum & sine macula cum bullitionis inuentum est & sepultum. Cuius martyrium celebratur, 5. idus Nouembris.

Psal. 33. Eutropius & Eleonicius.

Colitur 9. Nouemb.

A. C. 300. De S. Pantaleone. De hoc S. Martyre scribit Metaph. sicut habetur apud S. Hieronymum cum his ministris confitentibus: habent etiam eius vitam cod. MS. ex quibus haec D. Antonia de sumptis. Pantaleon creditur in Christianum. PASSVS est & tunc sanctus Pantaleon filius Eulorgij senatoris in ciuitate Nicomedia, in qua medicinam adhuc puer addiscens cum a magistro suo ad palatium ducebatur, ab omnibus propter speciem suam laudabatur. Quadam autem die cum ad palatium solus iret, vidit eum Hermolaus presbyter cum aliis Christianis in domo sua latens, & mores eius compositos cernens ad se vocauit, & de multis inquirens monuit vt in Christum crederet, promittens ei quod omnes infirmos sine medicina sanaret in nomine eius. Puer ergo confortatus in fide quadam die cum puerum vulneratum a serpente videret, volens Hermolai probare sermones, orauit Deum vt serpens creparet, & puer caederet. Quo facto, puer Pantaleon ad Hermolaum cucurrit baptismum postulans. Quem ille gaudens suscepit, & per septem dies secum retinuit instruens in fide. Octaua autem die domum redeuntem interrogauit pater, Fili vbi tot diebus fuisti, & me grauius de tua absentia tribulasti? Qui respondit hominem aegrotantem in palatio se cum magistro suo curasse: & vsque quo sanaretur cum eo mansisse. Altera die ad magistrum reuersus & similiter inquisitus, respondit agrum patrem suum comparasse, & ideo tam diu cum illo fuisse. Hoc autem dicebat de seipso. Volens itaque patrem suum ab idololatria reuocare, quadam die dixit ei. Pater interroga te, quare vnus deorum semper stat, & alius qui seder nunquam stat? Cui pater. Per salutem (inquit) meam grauem mihi mouisti quaestionem, cui respondere non valeo. Et ex illa hora iam pater dubitare cepit [de diuinitate idolorum & eis sacrificia opima offerre more suo paulatim desistebat.] Pantaleon autem quemdam caecum praesente patre illuminauit tangens oculos eius. Sicque patrem suum cum caeco illuminato conuertit ad fidem Christi. Quos Hermolaus presbyter baptizauit. [Sed non eoultque sicut poterat Eulorgij studi] (sic enim dicebatur Pantaleonis pater) sed aperitissime ostendens se errorem habere odio cum omnia idola confregisset, [quae erant in cubiculo, ea icicium fossam: haud ita magnum intercedit spatium, cum ille] ad dominum migravit. Tunc Pantaleon omnes seruos suos libertate donauit, & eis ceterisque Christianis curam impendit, & alimenta ministravit. Cumque omnes ciuitates vicinae ad eum confluerent pro sanatione infirmorum suorum, relictis alij medici ei inuidentes cum eum inuenissent semel curantem quemdam Christianum, eum accusauerunt apud Maximianum imperatorem. Imperator autem caecum illuminatum adducit fecit, & interrogatus quomodo vidisset, respondit dominum Iesum Christum per Pantaleonem eum illuminasse. Ob quam confessionem Christi fecit eum decollari. Sed Pantaleon iuxta corpus patris data pecunia speculatore cadauer eius sepeliuit. Deinde Pantaleon ipse Caesari praesentatus cum Christum predicaret, rogauit Caesarem, vt aliquem paralyticum afferri praeciperet, & sacerdotes idolorum accedere, illisque Deos quos colebant inuocarent, se vero Christum vt ille Deus haberetur, in cuius virtute paralyticus sanaretur. Cum igitur sacerdotes idolorum nihil orando proficerent, Pantaleon orauit, & subito paralyticus sanatus est. Quo viso cum multi crederent, & sacerdotes cum medicis in eum frendentes amplius insanirent, imperator ait. Pantaleon audisti quanta passus est Anthimus senex? Cui Pantaleon. Multa passus est: sed victus non est, & si senex

A. C. 300. De S. Pantaleone. De hoc S. Martyre scribit Metaph. sicut habetur apud S. Hieronymum cum his ministris confitentibus: habent etiam eius vitam cod. MS. ex quibus haec D. Antonia de sumptis. Pantaleon creditur in Christianum.

Eulorgius pater Pantaleonis moritur.

Pantaleon Caesari offertur.

A. C. 300. Dicitur cruciatus.

propter Deum tanta sustinuit, quanto magis iuuenis de beo sustinere, vt mereat coronari cu eo. Cum ergo iussu Caesaris in euleo torqueretur, & circa latera facibus vreretur, ei dominus apparens & manus cadentium arefaciens faces extinxit. Tunc iratus Caesar iussit eum in sartagine plumbo bullien te repletam mitri, & domino ei apparente statim extincto igne plumbum refriguit. Exinde saxo alligatum in mare precipitari mandauit: sed solutus natans ad litus peruenit incolomis. Post quod insit bestias ad eum mitti scuisimas, quas nullo modo eum laedentes manibus suis vt catulos demulcebat. Et ex hoc multi ad fidem conuersi sunt: quos omnes cum feris fecit imperator pariter decollari. Reclusus autem Pantaleon post mensem in rota missus est: sed rota cum volueretur fracta gentium quingentos occidit. At ite autem imperator ad eum. Quis te docuit ista? Cui Pantaleon. Hermolaus (inquit.) Et Caesar volens illum occidere ait. Possum ego Hermolaum videre, vt me ista doceat? Iussu ergo imperatoris Pantaleon accessit ad Hermolaum dicens. Pater vocate imperator. Cui ille. Venio sili, quia venit tempus meum, sicut mihi Christus heri insinuauit. Viden ergo eos Caesar, quatuor plures essent. Et Hermolaus. Surt & alij duo fratres Hermippus & Hermocrates Christiani. Adducti ergo cum simul orarent, terram motu facta idola coruerunt. Ad quos Caesar. Videtis ait, quod Dir irati terram commouerunt? Cui Pantaleon. Si Dir hoc fecerunt, quare & ipsi corruentes contracti sunt? Porro Caesar iratus iussit illos tres post multas penas eis illas decollari. Et post aliquot dies etiam Pantaleonem. Sed cum ad locum passionis tractos specularator percutere nissus esset, gladius eius quasi cera plicatus est. Quod cum ministri vidissent, & veniam peterent, surgens Pantaleon mortem suam eis indultit. Sicque decollatus martyrium compleuit, 5. Kalendas Augusti.

Hermolaus.

Hermippus & Hermocrates.

Colitur 17. Iul.

De S. Cucuphas de no ex MS. libris hanc historiam refert Sur. t. 4. & Beda & Vinc. l. 12. c. 90. ex quo D. Autenti. Galerius proconsul h praesentatur.

Torque tur diuissime.

§. XXVIII.

SANCTVS Cucuphas nobilissimis & ditissimis natalibus oriundus de Scillitana cinitate, ea tempestate Barchinone passus est. Qui liberalium literarum studio vacauerat cum sancto Felice, de quo dictum est supra. Hic igitur elemosynis insistent, de ciuitate propria recedens, cum Barchinonem aduenisset, & ibi praedicationi sedulo vacaret, miraculorum gloria splendere cepit, infirmos sanans, & demones ab obseis corporibus euiciens. Hac audiens proconsul Galerius eum sibi praesentari ordinauit. Quem adstantem cum increparet, cur Deos non coleret, respondit Cucuphas. Quibus me insipientissime virorum cultum imperas exhibere, qui non Dei arbitrio, sed arte diabolice fraudis & stultissimorum hominum, tibi que similibus stoliditate adnuenti sunt atque compacti? Hac response Galerius nimio furore repletus, tradidit eum tortoribus dicens. Tam diu hunc cruciate, quousque ab eo extorqueatis spiritum. Cumque duodecim milites eum prolixius torquerent, ita vt eius visceres durissima flagellatione disrupto corpore patenter, clamauit sanctus dicens. Domine Iesu Christe ostende virtutem tuam super incredulos, vt videntes aut conuertantur, & credant, aut destruantur, & pereant. Et impiissimum Galerium qui sic rabide insauit in seruum tuum, si non est praedestinatuz ad vitam, gladio tuo citius interime. Hac oratio

ne completa videntes milites qui eum torquebant in caecum eius in terram profusa, caecati sunt, & Galerius cum omnibus idolis suis consumptus est. Sanctus autem martyr visceribus in aleum receptis, citius est diuina operatione sanatus, & eo gratias agente Deo omnes populi laudauerunt Deum dicentes. Tu es verus Deus quem colit Cucuphas. Cum autem ista fuissent relata Maximiano, victum catenis voluit eum ad se adduci, & interrogatus ab eo quem Deum coleret respondit. Quare sub dubietate de Deo interrogas, quasi aut plures Dii sint, aut ipse qui Deus est, diuisus sit? Ego enim Deum alium nescio praeter Deum verum qui fecit caelum & terra, quem toto corde benedico. Ad quem ille. Si verus est Deus tuus, liberet te nunc de manibus meis, & de tormentis tibi paratis. Et Cucuphas ad eum, Te o nefandissimi me & patrem tuum diabolum cum omnibus exquiritis tormentis, quae mihi irrogaueris irrideo, & per virtutem nominis domini Iesu Christi despicio. Tunc insaniens praeses iussit eum in craticula assari & co-bustum sinapi & aceto perfundi. Miles autem Christi psallebat dicens. Exaudi domine iustitiam meam & c. Et dicto psalmo sanatus est. Minister vero poenarum ab igne consumptus fuit. Post hoc iussit tyrannus ignem copiosum extra ciuitatem fieri, & ipsum in eum proiici. Qui in eu iactatus eo extincto illis apparuit. Eo vero truso in carcerem cum splendor nimius ibi emicuisset, custodes carceris hoc aspicientes conuersi sunt ad fidem. Mane autem facto praesentatum fecit tyrannus eum catenis ferreis & neruis taureis caedi. Orante autem sancto, vt omnia in virtute Dei superaret, & idola dissiparet, omnia idola in puluerem sunt redacta, & ipse illaesus apparuit. Tunc omnis populus clamare cepit. Magnus est Deus Christianorum, & potentissimus liberator eorum. Rufinus vero qui ciuitati praecerat fecit eum decapitari. Maximianus enim praeses ibi nutu Dei crepuerat. Sicque martyrium capitis truncatione promeruit.

Vnus solus Deus & non plures.

Assari in craticula.

Psal. 16.

Colitur 25. Iul.

§. XXIX.

EO QUOQUE tempore florebant in vrbe Nannetica duo iuuenes fratres Donatianus & Rogatianus, vt scribit Vincen. spec. histo. Quorum Donatianus adhuc in iuuentute positus iam migrauerat in senem. Mota autem persecutione, Rogatianus qui maior natu erat, cucurrit ad fratrem suum petens vt baptizaretur antequam persecutor appropinquaret. Quod ille quidem non est assensus propter absentiam sacerdotis. Tenti autem ambo in carcerem missi sunt, vbi sanctus Rogatianus contristatus eo quod baptizatus non esset: sufficere sibi credit si a fratre osculum acciperet. Sanctus autem Donatianus orauit pro eo dominum, vt esset ei probatissimo martyrium. Quod & factum est. Nam positi ambo in catasta suspensi ac laniati, deinde laneca militari profossi, nouissime capite caesi sunt 9. Kalen. Iunij. Fuit & sanctus Pancratius, quem refert Vincen. spe. hist. lib. 13. passum sub Diocletiano imperatore. Sed Iacobus de Voragine in Legendis suis dicit passum fuisse Romae tempore Cornelij papa, qui fuit multo prius, scilicet tempore Decij. Hic ergo ex nobilissimis ortus natalibus apud Phrygiam parentibus orbatos, cum ibi maneret sub cura Dionysij patri sui relictus est. Ambo igitur Romam vbi longum habebant patrimonium redierunt, in quorum vico Cornelius

De S. Donatiano & Rogatiano, quorum meminit Greg. Tur. de glor. marty. 30. sed totum hanc historiam se habes apud Sur. t. 3. c. 2. MS. eod. Colitur 23. Maij.

De D. Pancratio eodem pene refert ex MS. cod. Sur. rom. 3. quae Nota 116. Roma nis tribu cur.

A. C. 300.

Suadet ei imperator a huc recedissim.

Colitur 12. Maij. Diuus Pancratius perituri vltor acer timus. Gre. Tur. in lin. glo. plur. mar. 6. 49.

De S. Adriano & Natalia.

Hanc historiam sed fulius habes apud Sur. t. 4. ex MS. cod. eod. antiquis.

Adrianus conuertitur.

164. Cor. 2.

Natalia beati Adriani vltimum ex horitur.

Cornelius papa latibatur cum fidelibus. A quo Cornelio praedicti Dionysius & Pancratius baptisma perceperunt. Dionysio autem in pace quiescente Pancratius cum quatuordecim esset annorum, Caesari vt christianus esset praesentatus. Cui dixit Caesar. Infantule suadeo tibi ne mala morte moriaris, quia cum puer sis facile deciperis, & quia nobilis comprobatus, & charissimi mei filius extitisti, rogo te vt ab hac uasania recedas, vt velut filium meum te habeam. Pancratius autem ad eum ait. Et si corpore puer sum, cor tamen senile gero. Et virtute domini nostri Iesu Christi, terror vester est apud nos tanti, quanti hac victura quam cernimus. Dij autem tui, quos me hortaris colere deceptores fuerunt & germanarum iuarum suptratores, nec parentibus pepercerunt. Quod si hodie seruos tuos tales cognosceres, protinus occidi iuberes. Tales Deos miror, quomodo colere non erubescis. Augustus vero reputans se a puero victum, iussit eum in via Aurelia decollari. Ad huius sepulchrum (vt ait Gregorius Turon.) si quis falsum iurare voluerit, antequam ad cancellum chori Ecclesiae perueniat, aut statim a demone captus infanit, aut in pavementum cadens vitam perdit. Vnde semel cum lis inter duos esset, & iudex vt esset reus minime ignorator, sed probationes deficerent, iudex ipse zelo iustitiae ductus fecit ambo accedere ad altare sancti Petri, & reum innocentiam, quam praetendebat iuramento expiare coegit, rogans Apostolum, vt aliquo indicio ostenderet veritatem. Cum autem ille iurasset & nihil mali passus fuisset, iudex malitiae iurantis conscius zelo veritatis accensus inquit. Senior iste Petrus aut nimis misericors est, aut iunior desert. Eamus ergo ad Pancratiu iuuenem, & ab eo requiramus veritatem. Cum igitur venisset ad tumulum eius, & non tenuisset reus falsum iurare, manum inde retrahere non potuit, & ibidem postmodum expirauit.

§. XXX.

DE SANCTIS Adriano & Natalia vxore eius. Refert Vinc. in spe. histo. vbi supra cum Maximianus imperator in Nicomedia ciuitate Graeciae idolis immolaret, iussu eius ex diuersis locis ad supplicia Christiani traherentur. Nam & vicini vicini, & propinqui domesticos pertraherent, alij timore poena, alij amore pecuniae eis promissae. Inter quos viginti quatuor in spelaeo latitantes a perquirentibus comprehensi, & ferro vincti ad Caesarem adducuntur. Sequae christianos libere profiterent extenduntur & caduntur, & minas earum amplius irridentes duris lapidibus ora eorum contunduntur & in carcerem retruduntur. Tunc Adrianus primus in officio militari, constantia eorum compunctus, ait ad eos. Adiuro vos per Deum vestrum pro quo tanta patimini, vt dicatis mihi, quae sit remuneratio vestra, quam expectatis propter ista tormenta. At illi inquit. Oculum non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparauit Deus diligentibus se. Hac audiens Adrianus statim exiliens in medium eorum dixit. Annotate me cum istis, quia ego Christianus sum. Quod cum ministri celeriter imperatori nunciassent, iratus nimis, adductum ad se respicere monuit, & nolentem acquiescere ferro vinctum cum condemnatis in carcerem retrudidit. Natalia vero vxor eius cum hoc per nuntium didicisset, scissa veste plorans & ciu-

lans interrogauit puerum, cur dominus suus in carcerem missus esset. At ille. Vidit inquit quosdam Christianos nolentes sacrificare torqueri, & cum illis adnotari se faciens, dixit cum eis se velle mori. Tunc illa, quae haecenus propter persecutionem cellauerat, quod esset Christiana, gaudens mutata ueltecucurrit ad carcerem, & vincula viri sui deosculans cepit eum in omnibus confortare, rogans cum in hoc quod caperat, permanere, nihil de terrena gloria respicere, sed semper ad caelestia & aeterna suspirare, nulla transitoria tormenta timere, sed in infinitum maiora inferni supplicia, quod euaserat exultare. Post haec vincula sanctorum martyrum & pedes deosculans, vt eum confortarent rogauit, & sic omnibus ualefaciens iuxta conditum viri sui in die passionis eorum vacanda, ad domum suam perrexit. Post modicum igitur audiens Adrianus passionis suae adesse diem, licentiam a sanctis accipiens pergendi & vocandi Natalia, sicut ei cum iuramento promiserat, danq; munus custodibus egreffus est. Cumque ad domum peruenisset, audiens Natalia, quod Adrianus ab soluto veniret, existimans eum fugisse de carcere, amarissime flere cepit. Et surgens contra eum, ostium claudit dicens. Non mihi contingat colloqui ori eius, qui Deum suum negauit. O miser quis te separauit a sanctis? quis te seduxit, vt recederes a conuentu pacis? Cur fugisti antepugnam? Heu non est mihi concessum vnius horae spatium, vt vocarer vxor martyris, sed transgressoris. Nunc exultaueram modicum, & ecce mihi semper erit opprobrium. Hac & huiusmodi audiens Adrianus gaudebat, vniufque foeminae uerba iuuenis, & ante quatuordecim menses nuptae, ex hoc audientior factus ad martyrium, libentissime audiebat. Cumque videret eam grauissime tribulari, dicit ei. Aperi mihi domina mea Natalia, non enim vt putas martyrium effugi, sed veni vocare te sicut promiseram tibi vt praesens sis nostrae passioni. At illa non credens. Vide (inquit) quomodo seducit me transgressor, quomodo mentitur alter iudas, Cui Adrianus. Aperi mihi (inquit) citius, quia vadam & me vltra non videbis, & postea lugebis, quod me ante exitum meum non videris. Nam fidei iustiores dedi sanctos martyres. Et si ministri inquirentes, me non inuenerint, mea simul & sua tormenta sustinere habebunt. Tunc illa statim aperuit, & sibi iuuicem prostrati cum lacrimis simul abierunt ad carcerem. Discurrens autem Natalia per singulos martyres pretiosis linteaminibus eorum vulnera putrefacta, detergebat, & membra linteis colligabat. Statuta autem die iussit eos imperator educi, Qui poenis resoluti cum ambulare non possent, portabantur. Adrianus vero vinctis retro manibus sequebatur. Cumque caueret imperator ne putrefacti ante praeparata eis tormenta, morentur, Adrianus ei praesentatur, & in confessione permanens a quatuor militibus duris lignis grauissime ueberatur, & usque ad effusionem viscerum laniat, Et sic in ligno extensus in carcere cum aliis includitur. Erat autem iuuenis delicatus annorum vigintio octo. Beata vero Natalia, quae singulas eius responsiones referebat ad martyres, ipsum ferro vinctum & supinum iacentem, quantum poterat confortabat. Sancti quoque in pavimento iacentes ad eum manibus irrepabant, & osculum ei cum sanctis monitis offerebant. Audiens autem imperator, quod multae matronae eis sedulo ministrarent, iratus ne vltius ad eos introirent imperauit. Tunc se sancta

Natalia virum quem credebatur defecisse repellit.

Matronae vt in iustitiam se tendent.

CAP. I. DE CLAVDIANIS ET GESTIS SVB ILLIS.

546

A. C. 300.

Peit Natalia vt vir suus in gloria prima pte ca faciat.

Colitur 8. Sept. Quid D. Natalis à mariti morte necit.

Fugit thalamos alterius viri.

Moritur in pace colitur 1. De semb.

Natalia totòdit. Et sic in habitu virili eis ministrans, ad hoc alias exemplo suo roborauit. Hoc autem virum suum petiit, vt cum esset in gloria primam precem pro sua faceret salute, vt eam domino intactam custodiende citius de hoc seculo euocaretur. Rursum audiens imperator, quid matrona fecisset, iussit incidem afferri, vt contractis in ea cruribus interirent. Videns autem Natalia ministros venire, timens ne vir suus Adrianus ex aliorum suppliciiis terreretur, rogauit eos vt ab illo inciperent, prius quam alij punirentur. Et sic abscissis pedibus & cruribus contractis, Natalia rogauit eum vt manum sibi abscindi permitteret, quatenus aliis sanctis qui plura passi erant compar esset. Quo facto cum Adrianus spiritum emisisset, ceteri sancti vltro pedes ad carnifices extendentes simili modo ad dominum migrauerunt. Quorum corpora cum ministro iussu Cæsaris ad fornacem comburenda portassent, & in ignem proicerent: factus est terræ motus subito, tanquam aëris tempestas, vt multitudo ministrorum ea relinquentes fugerent, & multi expirarent. Fideles autem cum mulieribus extrinsecò pluuio igne, corpora illa rapuerunt, & in nauis Constantinopolim transfulerunt, & ibi sepelierunt. Quorum festiuitates celebrat ecclesia. 6. idus Septembris. Natalia autem domum reuerfa est, habens secum manum sancti Adriani in solatiu vitæ suæ: ad caput lectuli sui nullo sciente honorificetenuit. Tribunus autem quidam rogauit imperatorem, vt Natalia ei daretur in coniugem. Erat enim pulcherrima, nobilissima, & cumulata diuitiis. At illa matrona sibi de hac re loquentibus gaudere se dixit. Et quasi ad se preparandum, re autem vna ad fugiendum, inducias triduanas impetrauit. Et interim in thalamo suo cum lachrymis, ne pollueretur exorans ex mœnore & tristitia obdormiuit. Et ecce vnus sanctorum martyrum ei adstans dulciter confortauit, qui querenti de viro suo dixit, quod primus omnium ante conspectum Christi apparuit. Sed surge (inquit) ascende nauiculam & nauiga vbi sunt corpora nostra, ibi te Deus visitabit & perducet ad nos. Euigilans ergo nauem conscendit cum aliis Christianis. Et cum hoc percepisset tribunus ille, qui querebat eam habere in vxorem, ascendens & ipse nauem persequebatur eos cum pluribus, vt illos comprehenderet. Sed orta nuda Dei tempestate, multis ex focis submersis: ipse vix euasit. Media autem nocte diabolus in specie naucleri in nauiphantastica apparsit clamauit ad eos qui erant cum Natalia interrogans quo pergerent. Qui responderunt. De Nicomedia Byzantium nauigamus. Quibus ille. Erratis (inquit) sed pergite ad sinistram, vt rectius nauigetis. Cum autem vela mutassent, apparuit eis in nauis sedens sanctus Adrianus, monens vt nauigarent sicut prius, ne perirent. Natalia autem sanctum virum recognoscens valde gausa est, cum sanctum virum antecedere cognosceret. Demum cum descendissent de nauis, & venissent ad domum vbi corpora Adriani & sociorum fuerant occulte tumulata, Natalia oranti ibidem & præ labore itine ris obdormienti apparuit sanctus Adrianus, eamque salutans ad æternam requiem ire præcepit. Euigilans itaque cum adstantibus nunciasset, valefaciens spiritum emisit. Accipientes corpus eius fideles iuxta sanctorum corpora sepelierunt. Multique renunciantes omnibus, ibi Deo in perpetuum seruiuerunt.

§. XXXI.

A. C. 300.

De his ex notis E. K. multa referunt Sur. r. 1. in vita. Marcellus, quæ hanc hystoriam confirmant.

Matr. 55. Apronianus conuertitur.

Saturninus.

Papias & Maurus.

Papias & Maurus moriuntur coluntur 29. Ian. De S. Cyriaco.

Arthemias Diocletiani filia baptizatur.

DE SANCTIS Cyriaco, Largo & Smaragdo refert Vin. in spe. hist. vbi supra ex gestis eorum, quod Maximianus volens placere Diocletiano & ex eius nomine thermas à solo edificare, omnes christianos ad laborem coegit, alios ad lapides, alios ad arenam fodendam. Tunc Thrason quidam diues & potens victum eis in afflictione per viros christianissimos Cyriacum & Sisinium, Largum & Smaragdum ministrabat. Quod audiens sanctus Marcellus papa, gauisus est, & Cyriacum & Sisinium diaconos ecclesie ordinauit. Qui cum quodam die humeris deferrent victum quem ministrabat Thrason à Paganis militibus tenentibus, & ad tribunal adducti qui eos in custodia publica clausit. Hoc audiens Maximianus iussit, vt in custodia terram foderent, & ad locum suum humeris deportarent. Erat autem ibi Saturninus senex, quem ad portandum iunabatur sicque sua & illius onera portabant. Quod audiens tribunus nuntiavit Maximiano, quod cum hymnis & laudibus gloriam Deo reddebant. Qui sibi Sisinium presentari fecit, & de multis conuenit. Quem tandem sacrificare nolentem Laodicio præfecto tradidit. Eum autem post septem dies, quibus in carcere eos detinuit, cum Apronianus commentariensis de carcere educeret: subito de caelo lux emicuit, de qua vox exiuit. Venite benedicti patris mei, percipite regnum Dei quod & c. Adquam vocem Apronianus tremefactus ad pedes Sisinii cecidit, & ab ipso baptizatus ad præfectum secum venit, & lachrymans ait. Quid vos concitat diabolus in seruos Dei tanta mala exercere? Cui præfectus. Quomodo & tu christianus es? Et Apronianus ait. Vix mihi, quia dies meos perdidit. Cui præfectus. Vere inquit perdes dies tuos, & iussit eum decollari. Tunc Sisinium & Saturninum iussit in custodiam retrudi. Ad quos venientes multi Gentilium baptizati sunt. Post hæc nudis pedibus & vincit catenis coram Laodicio adducti sunt. Qui iussit afferri tripodem vt maifestatis deorum turificarent. Quam cum vidisset beatus Saturninus, ait. Conterat eam Deus genium. Et continuo soluta est tripula aëra velut lutum. Quod videntes duo milites Papias & Maurus clamabant dicentes. Vere magnus est dominus Iesus Christus quem isti colunt. Iratus præfectus iussit ora eorum lapidibus contundi, & in carcerem retrudi. Exinde sanctos prædictos in euleum leuari, & flammis ad latera poni. Qui cum neruis etiam attraherentur, & scorpionibus cæsi sunt. Pendentes autem in euleo gratias agebant Deo. Tandem capite truncati sunt, & sepulti via Salaria. Et post dies duodecim sibi presentatos Papiam & Maurum nolentes sacrificare, præfectus iussit fustibus cædi illis nihil dicentibus, nisi, Christe adiuua nos seruos tuos sperantes in te. Deinde à pavimento eleuati cum diu plumbatis caderentur, emiserunt spiritum. Cumque de beato Cyriaco iam facta esset obliuio, multi acciper eum illuminabantur, & infirmis sanabantur. Tunc etiam Arthemias Diocletiani filia cepit à dæmonio vexari, & ingrediente patre ad eam, clamauit demon per eam. Nisi venerit Cyriacus diaconus, non exibo. Quem cum rogasset Diocletianus, intrauit ad eam, & ait. In nomine domini Iesu Christi, præcipio tibi immunde spiritus, exi ab ea. Qui respondit. Si vis vt exeam, da mihi vas quo ingrediar. Et Cyriacus. Ecce corpus meum si potes ingredi. Cui dæmon. Vas tuum ingredi non possum, quia vndique signatum est. Cyriaco autem vt gente dæmon clamauit. O Cyriace si hinc eiicis me, faciam te ad Perfas ire. Eiecto denique

A. C. 300.

Filia regis Perfarum à dæmonio vexatur & curatur.

Hæc puella dicitur lobia in gestis Marcelli.

Crescentianus colitur 24. Nou.

Arthemias.

denique dæmonio baptizauit Arthemiam eam, matrem eius Serena presente, quæ etiam monebat Christianam religionem diligere. Diocletianus quoque Cyriacum bene habere cepit, domumque ei dedit, [& præcepit vt securus viueret in vrbe Roma faciente Serena vxore sua.] Post paucum tempus misit Sapor rex Perfarum ad Diocletianum, vt mitteret ei Cyriacum, quia filia eius à dæmonio vexabatur. Qui rogatus à Serena Augusta perrexit cum Largo & Smaragdo. Cum autem Persidem aduenisset, & petente rege ad filiam intrasset, exclamauit dæmon per eam. Quid est Cyriace, fatigatus es? Qui respondit. Non sum fatigatus, sed magis in omnibus gubernatus. Et dæmon. Tamen ego te perduxit ad quod volui. Cumque vidisset puellam fatigari, prostratus orauit & flets ait. Imperat tibi Christus, quæ professus es, vt exeat ab ea. Cui dæmon. Da mihi vas quod ingrediar. Et Cyriacus Deus Deorum dominus meus Iesus Christus imperat tibi vt exeat. Ecce vlulatu magno spumans in aëre clamabat. Onomen terribile quod me coarctat exire. Et liberata puella baptizata est, & omnes affines eius. Ipse quoque rex, & de familia eius promissui sexus numero quadringenti & viginti. Rex autem beato Cyriaco multa bona obtulit. At ille nihil accepit nisi panem & aquam, quibus vsus est cum focis suis, & ait. Gratiam Christi pretio non offerimus, sed fide altimamus. Post dies quadraginta quinque sunt reuersi, & à Diocletiano honorifice suscepti. Post cuius mortem Maximianus filius eius zelo ductus propter Arthemiam sororem suam iussit Cyriacum in custodiam trahi: vt in die processions sue, [ad exemplum Christianorum] nudus & catenis obligatus ante heredam eius traheretur. Tunc venit ad eum beatus Marcellus papa dicens. Pietati tuæ suggero quare seruos Dei trucidas, qui orant pro republica & pro regno tuo? Qui iussit episcopum expelli & fustibus cædi. Carpassio autem vicario dixit. Cyriacum sacrilegum qui carminibus in magicis suadet hominibus Christum confiteri, diuersis cruciari tormentis facias si Diis libamina non obtulerit. Iussit ergo Carpassius sanctos Cyriacum, Largum, Smaragdum & Crescentianum sibi presentari, & nolentibus sacrificare, picem liquatam in capite Cyriaci fundi. Qui clamans glorificabat Deum. Crescentianum quo cum aliis in euleum suspendi, qui cum diu attraheretur neruis, & fustibus & vnguibus raderetur, flammis ad latera eius appositis tradidit spiritum. Ceteros post quatuor dies nolentes sacrificare in casta [extendi &] cædi fustibus & neruis attrahi mandauit, & eodem die nunciavit Maximiano: quæ exercuerat in sanctos Dei. Qui iratus iussit omnes qui erant in custodia vinciti, vna cum beato Cyriaco capite truncari. Et ducti sunt cum eo promissui sexus numero viginti vnus. Et postea iussu Maximiani Cyriacus cum aliis decapitati sunt via Salaria, quorum corpora beatus Ioannes noctu collegit, cum S. Marcellus sanctum verò Cyriacum & alios eadem via collegit & commendauit sub die 17. Kal. April. Et etiam Arthemiam sororem suam Maximianus interfecit propter christianitatem. Post dies octo veniens beatus Marcellus cum beata Lucina matrona condidit aromatis martyrum corpora, & imposuit noctu in pauone cum eunuchis suis, [& fustulit inde vbi commendata fuerant & translulit cū S. Cyriaco in prædium suum via Ostiensi milliario ab vrbe Roma fe-

A primo, vbi requiescunt in sarcophagis lapideis quos manu sua recondidit beata Lucina in pace, 6. Id. Aug. Quod cum fecisset Beata Lucina fecit donationem de facultate sua, & ex omnibus quæ habuit Ecclesie Catholice: hoc audiens Maximianus Augustus, proseriptione eam damnauit. Illa autem rogauit S. Marcellum episcopum, vt domum eius ecclesiam consecraret. Quod cum omni deuotione fecisset, frequenter in eadem domo missas celebravit in media ciuitate via Latina. Translata & ibi recondita ab eo. 7. die Augusti. De hoc tamen Maximiano filio Diocletiani dicit Vinc. vbi supra, quod non meminit se alibi legisse: sed quod fuit socius Diocletiani in imperio quidam Maximianus bene legitur.

a Puto legendum in parone non in pauone, quamuis sic legatur apud Iurium: pauo enim auis est nota: sed paro est nauigij genus vnde etiam myoparo, cui imposta corpora crediturim.

b Notapictatem, & liberalitatem semine sanctæ ex qua colliges quomodo erga Catholicam. i. Romanam Ecclesiam aliquot Christiani pij animati fuerint vt eam scilicet heredem ex asse omnium suorum bonorum relinquerent: vnde perspicies non mirum esse, si Constantinus eam paulo post tam multis diuitiis locupletauit, neque nouas esse Pon. Rom. opes, vt pote quas Christiani etiam ante persecutiones sedatas certatim conuulerint.

c Onuph. post Diocletianum & Maximianum Augustos (quos cum raderet cadum abdicasse imperio legitimus) nominat imperatores Constantium & Maximianum, dicens Fla. Valerius Constantinus Chlorus 55. & C. Valerius Maximianus 56. Pop. Rom. imperatores imperarunt vna a. r. m. 15. d. 8. Sic igitur post Diocletianum & Maximianum, fuit alius imperator Maximianus dicitur qui fuit filius Diocletiani, non naturalis sed adoptatus. Nam Diocletianus & Maximianus hos adoptauerunt & Cæsares legerunt anno imp. 8. vt idem scribit.

§. XXXII.

EA QVOQUE tempestate Romæ passi sunt Marcellinus presbyter, & Petrus exorcista & Arthemius, referente ex gestis eorum Vincen. in specu. hist. vbi supra. Hunc enim Petrum Arthemius carceris custos pro fide Christi multoties casum in vinculis detinebat. Cuius filia cum à dæmone vexaretur, & à patre quotidie plangeretur, dixit ei Petrus, quod si in Christum crederet, statim filia eius sanitatem reciperet. Cui Arthemius. Miror consilium tuum, quia Deus tuus te liberare non possit cum illi credas: & tanta pro eo sustineas, quomodo filiam meam si credidero liberabit? Respondit ei Petrus. Potens est Deus liberare me: sed vult, vt per temporalem passionem perueniam ad gloriam sempiternam. At ille. Si tu me (inquit) vis credere domino Deo tuo, catenas & claustra super te duplicabo, & si Deus tuus te liberauerit, credam illi, si tamen prius filiam meam sanam videro. Quod cum fecisset, dixit Petrus. Vade in domum tuam, quia modo videbis me loquentem tecum. Qui cum abiisset, & candidè vxori suæ dixisset: affuit sanctus Petrus indutus velibus candidis tenens in manibus signum crucis. Cuius statim pedibus prouoluti virtutem Dei confitentur. Et sanata filia eorum, omnes qui erant in domo Arthemij baptizantur. Cumque ad domum illam plurimi conuenirent, & videntes aperta miracula in Christum

A. C. 300.

De S. Marcellino, Petro & Arthemio, quorum historiam ex MS. codicibus habet Sur. r. 3. iisdem fere verbis, sed filius.

S. Petrus exorcista diuinitus à vinculis liberatur.

A. C. 300.

Christum credentes baptizarentur, abiit Petrus ad Marcellinum presbyterum, qui omnes baptizauit. Tunc iuit Arthemius ad alios in carceratos, permittens eis vt exirent liberi quicumque vellent Christiani fieri. Quod cum fieret, & rumor ad Serenum iudicem perueniret, iussit omnes in carceratos adduci. Hos omnes Arthemius conuocans & manus eorum deofculans dixit eis, vt si qui vellent ire ad martirium venirent in trepidi, & si qui nollent, abirent illasi. Cum autem audisset iudex, quod Marcellinus & Petrus illos, qui erant in carcere baptizassent, & abire permittentes ipsi sponte in carcere remansissent, iussu irati iudicis in carcere separati clauduntur. Et Marcellinus quidem nudus super vitrum fractum prosternitur, & ei lumen & aqua negatur. Petrus vero in alio carcere in cippo arctissimo constringitur. Angelus autem dominus venit ad Marcellinum quoque soluens & induens, duxit ad domum Arthemij, vt septem diebus populum ibi congregatum fidelium confortarent, & octaua die iudici presentarent. Cum ergo Marcellinus & Petrus in carcere non essent inuenti, iussit iudex Arthemium cum vxore sua & filia adductos ad se & sacrificare nolentes terra obrui. [Ea autem hora qua ad passionem ibant, in eodem loco Christiani omnes occurrerunt S. Marcellino & Petro. Videntes autem officialem multum populum, fugerunt: currebant vero post eos, quidam iuniores e populo Dei tenueruntque eos, qui blandis sermonibus eos inuitabant ad fidem. Qui cum nollent credere venerunt: cum venissent ad locum, sanctus Marcellinus in crypta missam celebrabat protegentibus ipsum aliis Christianis, & ait Marcellinus ad incredulos. Ecce nos laedere vos potuimus, & Arthemium cum vxore & filia liberare, nolite ipsi liberi abscedere: sed neutrum fecimus. Quid vos igitur ad hanc? Tunc irati Gentiles Arthemium gladio percusserunt, & matrem cum filia precipitantes in cryptam lapidibus obruerunt. Marcellinum vero & Petrum ducentes ad sylum qua tunc nigra dicebatur, nunc autem candida, ibi decollauerunt. Quorum animas vestibus splendidis & gemmis indutas qui eos decollauit nomine Dorotheus vidit manibus angelorum in caelum deferri. Vnde Christianus effectus in pace tandem quieuit.]

Marcellinus presbyteri missam celebrabat.

S. Marcellinus & Petrus pro Christo mortui sunt: Coluntur 2. Iun.

De S. Sergio & Baccho, de quibus. Metaph. apud Sur. E. pag. 1.4. hist. eccl. ca. 17. N. cep. 1. 15. c. 23.

Bacchus mortuus.

§. XXXIII.

SVB Maximiano quoque imperatore passi sunt Sergius & Bacchus, vt narrat post praedicta Vin. Hi cum essent primicerij palatii apud eundem imperatorem de Christianitate accusati sunt. Quod ille non credens, duxit eos secum ad templum Iouis ibique sacrificans vidit, quod illi extra templum remanentes, pollui noluerunt idolochoytis. Vnde comperito quod Christum colerent, veste militari deposita, catenis onusti per rotam ciuitatem ducuntur, & sic ad palatium reducti Christum plenissime confitentur, & carenis grauisimis alligati ad ducem Antiochum destinantur. Qui ab angelo confortati cum de erroribus idolorum disceptarent: Sergius in carcerem mittitur, & Bacchus extensus boue neruis crudis vsque ad fluxum sanguinis & direptionem ventris ac iecoris laniatur, magisque tyrannum prouocans, tandem ad vocem Dei vocantis expirans, deuorandus a bestiis extra castrum iactatur: sed volucres a bestiis seruauerunt illatum cadauer, donec a fidelibus sepulturae traderetur. Eadem nocte cum

se Sergius a socio destitutum lugeret, apparuit ei sanctus Bacchus in habitu militum & vultu angelico, monens eum ne marore deficeret: sed fortiter ipsum sequens ad paratam sibi gloriam perueniret. Cum igitur sequenti die Antiochus verbis suis non posset inflectere Sergium ad culturam deorum, clauatis solaribus calcatum ante currum suum nouem miliaribus fecit eum currere: sed in carcere postea clausus ab angelo visitatus & sanatus est. Iterum autem tyrannus clauatis solaribus fecit ante currum suum ad alium locum nouem miliaribus distantem currere. Et cum immobilis in fide maneret, data sententia cum multis, qui mortem eius desolebant decapitatione ad Deum feliciter euolauit.

Primus quoque & Felicianus ciues Romani cum accusarentur a pontificibus idolorum, dicentibus, Nisi hos sacrificare feceritis, nulla beneficia a diis consequi poteritis, iussu imperatorum quassati & inuenti in carcerem traduntur, qui statim ab angelo confortati soluntur, & post dies aliquot imperatoribus presentantur. Et cum in fide persistenter ad sanum Herculis educuntur: sed sacrificare nolentes crudeliter laniati & in carcere clausi ab angelo confortantur. Iterum educti Promoto praesidi presentati sunt & cum superari non possent ab inuicem separantur. Dixitque Feliciano, vt senectuti suae consuleret, & diis inuicissimis immolaret. Quod cum ille renueret, plumbatis grauisime caesus, ait. Ego octoginta iam annos vitae habeo & triginta iam annis ex quo cognoui veritatem, elegi iam Deo viuere, qui me potest de manibus tuis liberare [nihil vero de mundi huius oblectamentis cogitans, decreui sempiterno & omnipotenti creatori meo viuere: haec & his similia multa dicentem] iussit eum praeses ligari, & clauos manibus & pedibus eius infigi dicens ei. Tandiu sic eris quousque nobis conserueris. Cumque adhuc laeto vultu persisteret, iussit eum ibidem torqueri, & sic triduo in stipite pendenti nihil ei ministrari. Post triduum iussit eum flagellis caedi, & sic repositum in carcerem recipi: nec cupiam omnino copiam ad illum ingrediendi fieri. Sequenti die iussit tyrannus primum ad se duci, dixitque ei. Ecce frater tuus consentiens imperatorum decretis & sacrificas magnus est in palatio eorum, & tu si sic feceris, socius eius eris. Respondit ei Primus. Et si tu sis filius diaboli, nec tamen aliqua ex parte vera dixisti, quia frater meus non hominibus vanis, sed imperatori caelesti consentit. Noui enim docente me angelo, quid de illo fecisti, & vti nam merear ei coniungi. Tunc iratus praeses iussit vt sustibus caederetur, & leuatus in eculeum, latera eius facibus vrebantur. Quod cum fieret, & ille semper palleret, iussit eum deponi, & plumbum bulliens in os eius infundi. Iussit etiam, vt Felicianus adesset, vt quasi territus eius passione sacrificiis consentiret. Extensus autem sanctus Primus plumbum bulliens quasi aquam frigidam totum bibit, & ait. Ecce frater meus a me separatus non est, quem tu dicebas, quod idolis consentisset. Iratus praeses iussit eos in theatrum duci, & duos leones ad eos mitti. Qui statim ad pedes eorum cum impetu corruentes eis blandiri coeperunt, quod & vrsi postea missi ad eos fecerunt. Tunc de populis qui plus quam duodecim millia conuenerant ad hoc spectaculum quingenti viri cum omnibus suis crediderunt. Vnde praeses videns eos vinci non posse, decollari extra amphitheatrum mandauit. Quorum corpora canibus & auibus proiecta: sed ab eis illata nocte a Christianis rapta sunt & sepulta. Et celebrata

A. C. 300.

Hanc historiam a Sur. ex MS. codice de scripta te. 3. habetur Mirabilis pueri virtus.

Felicianus senex pro Christo quaerens.

Primus grauius torquetur.

Pro Christo mortuus: Coluntur 29. Iulij.

A. C. 300.

§. XXXIII.

NARRAT insuper Vincen. vbi supra ex gestis eorum de Vito & Modesto & Crescencia, quod Vito fuit filius Hyle pagani & sacrilegi, Modestus autem fuit pedagogus eius, & Crescencia nutrix Viti. Huic Vito adhuc puero apparuit angelus domini, dicens se ei a domino datum in custodiam omnibus diebus vitae suae. Hic cum esset duodecim annorum, & in Christum credens quantum poterat indigentibus ministraret, pater eius Hylas nobilis, sed paganus studebat quomodo eum ad idola conuerteret, & nolentem sapius verberabat. Audiens autem Valerianus praefectus: iussit eum ad se adduci. Qui cum venisset, & idolis immolare nollet, iussit praeses vt sustibus caederetur. Sed brachia eorum qui puer verberare volebant, aruerunt statim [& praesidis quoque manus exaruit.] Et Valerianus clamabat. Vae mihi quia brachium perdidit. Respondit Vito. Sanent te Diij, si possunt. Et ait praeses. Tu ergo facies: Qui ait. In nomine domini faciam. Et statim precibus eius sanatus est. Et dixit praeses patri. Corripe filium tuum ne pereat. Tunc duxit eum pater ad domum suam, & omnibus deliciis & cantu musicorum, & saltu puellarum animam eius immutare studebat. Et cum inclusisset eum in thalamum apparuerunt ei septem angeli confortantes eum & cantantes. Agios, agios, agios, id est sanctus, sanctus, sanctus, replentes thalamum odore suauissimo. Odore autem illo repleti pater & familia dicebant. Dij venerunt in domum meam. Et aspiciens per ostium pater angelos adstantes, caecus factus est. Cum ergo oculos perdidisset, commota est vniuersa ciuitas Lucania. Et occurrentes Valerianus cum interrogasset quomodo hoc accidisset, respondit, Cubiculum filij mei intus aspiciens, deos igneos intus vidi, & vultum eorum ferre non valui. Et cum ascendisset pater ad templum Iouis vt offerret sacrificium pro sanitate recuperanda, & nihil profecisset, se filio suo commendans vt ab eo lumen oculorum reciperet, cui beatus puer ait. Scio quod non credis: sed propter adstantem plebem sanaberis. Cum ergo lumen recepisset, gratias agebat Ioui. Exinde quaerebat opportunitatem filium occidendi. Apparuit autem angelus Modesto, admonens vt cum Vito pergeret ad portum, & inuenta ibi nauicula transfiret ad aliam regionem. Pergentes ergo ad mare inueniunt angelum in forma nauiculae paratum cum nauicula, in quam ascendentes perueniunt demum ad locum, qui dicitur Allectorius. Descendentibus autem eis in terram angelus disparuit. Ibi que manentibus iuxta quemdam fluuium, cibus eis per aquilam ministrabatur. Et miracula multa facientibus multi ab eis baptizantur. Interea Dioclerianus filius a demone vexatus clamabat. Nisi venerit Vito Lucanus non exibo. Quem diu quaesitum & inuentum Romam adduxerunt, & adductus ad demoniacum liberauit eum. Cum autem imperator suaderet ei diis immolare & renueret Vito & Modestus in carcerem retruduntur constricti ferri pondere maximo. Sed angelus apparens cum immenso lumine soluit eos. Post haec eductus de carcere missus est in clibanum ardentem: sed illaesus exiit. Exinde immixtus est ad eum deuorandum leo qui accurrens lingebat pedes eius, propter quod miraculum multi crediderunt in Christum. Demum in casta extensi sunt Vito & Modestus & Crescencia, quae eum fe-

Angeli Vito adiunt.

Est in eculeum.

britas passionis eorum si idus Iulij recolitur.

quebatur, & dissipata sunt ossa eorum, ita vt viscera apparerent. Factusque est terramotus magnus & tonitruum. Vnde templum idolorum corruentia multos Gentilium occiderunt. Ipsi autem ab angelo soluti reperiti sunt iuxta fluuium qui dicitur Siler, ibique orantes migrauerunt ad dominum. Et celebratur eorum passio. 17. Kalen. Iulij.

A. C. 300.

Coluntur 15. Iun.

§. XXXV.

DE DOROTHEO & Gorgonio. Vt testatur Eusebius in historia eccle. cum persecutio nis flamma, quae a militibus sumpsit initium, tota per populos & sacerdotes exaggerasset incendia, possibile non est numero comprehendere, quanti quod tidie pene per singulas vrbes & prouincias martyres efficiebantur. Etenim apud Nicomediam vir quidam de nobilibus simul vt vidit contra Dei cultores in foro crudelia edicta pendere, calore nimio fletu indignus publice populo inspectante iniecit manuum librum, iniquae legis detrahit, & coram omnibus discepit Augusto in eadem vrbe simul cum Caesare constituto. Ad quos cum religiosi viri & illustri factum relatum esset, mox in eum omni crudelitatis genere defauiantes, ne hoc quidem solum in eum efficere quiverunt vt eum aliquis mactatum in pennis videret: sed laeto & hilari vultu, cum iam viscera in suppliciis defecissent, spiritus tamen laetabatur in vultu, ex quo tortores sui grauius cruciabantur, quod omnia in eum suppliciorum genera consumerent, quem nec tristitiam quidem ex his reddere poterant. Post hunc ad vnum ex Dorothei sodalibus, qui in cubiculo regis erant, quique semper in affectu habitus fuerant liberorum intentionis transfertur in sania. Etenim cum de immensis supra memorati martyris suppliciis liberius causarentur, educi ipse iubetur in medium & immolare compellitur. Abnuens iubeatur appendi, & flagris toto corpore laniari [videlicet vt doloris necessitate faceret, quod praecipiebatur inuitus.] Cumque permaneret immobilis, viscera iam pelle nudatis iubetur aceto & sale perfundi. Cumque hoc tormenti genus fortiter tolerasset craticula prunis subterstrata in medio iubetur poni, ibique quod reliquum fuerat in verberibus absumpti corporis superponi, & non subito, sed sensim paulatimque succendi, quo scilicet poena protenderetur in longum. Ministris autem scelera modo hinc, modo inde versantibus corpus & supplicia renouantibus, cum sperarent ab eo se elicere posse consentium, ille firmus in fide ouans in spe consumptis iam igne & resolutis carnibus vltimum in fide spiritum exhalauit. Tali Petro (hoc enim ei nomen est) 4. Idus Martij, martyrio decoratus, vere Petri extitit fidei haeres & nominis. Huius institutor in disciplina & magister in officijs quae in palatio exhibebantur Dorotheus erat, cubiculi regis praepositus, habens seculum officio, fide, & magnanimitate parum Gorgonium, quorum institutionibus optimis omnes terrecubiculi ministri in fide Dei vigilanter persistebant & libere. Dorotheus igitur & Gorgonius cum Petrum videret tam immanibus suppliciis cruciari, constantiter & libere imperatori dixerunt. Cur imperator in Petro mentis sententiam pennis quae viger in omnibus nobis: cur in illo crimen ducitur quod a nobis omnibus constituitur? Haec nobis fides, hic cultus, & vnanimis eademque sententia. Quos ille cum in medium venire iussisset, similibus pene vt priores affectos supplicijs, ad vltimum laqueo appesos necari iussit.

De S. Gorgonio & Dorotheo. Euf. l. 8. hi. e. c. 4. Ibid. c. 5. Nicomedensis cuiusdam factum memorabile.

Coluntur 12. Mar.

De S. Dorotheo & Gorgonio.

Coluntur 9. Sept.

Tunc &

A.C. 300.

Euf. l. 8. ca. 6.

Melitenses & Syriae martyres.

Euf. l. 8. ca. 7.

Bestia non accingunt Christianos.

Tunc & Anthimus ipsius urbis episcopus in domini confessione perdurans, martyrij gloriam capit obtruncatione suscepit. Quem tanquam bonum pastorem viam martyrij praecuntem vniversa pene gregis sui multitudo secuta est. De pluribus simul martyribus. Accidit namque (inquit Eusebius in historia eccle.) apud Nicomediam in ipsis diebus partem aliquam palatij incendio coflagrare: hoc quod imperator à nostris factum suspicatus, furore succensus iussit omnes aceruatim collectos, alios quidem gladio obtruncari, alios comburi. Sed cum ministri interrogarent singulos an forte sacrificaturi vellent dimitti, tam viri quam mulieres, nec interrogati quidem se patiebantur: sed vltro vel flammis iruebant, vel gladiis certatim ceruices obiciebant. Cumque iam illis ipsis spectatoribus nimietas crudelitatis horresceret, ministri scelerum partem populi nauiculis iniecit in medium pelagus abducunt, ibique in sententia fidei persistentes in profundum praecipitant. Intantum autem apud eos rabies crudelitatis exarsit, vt etiam a regios pueros martyres effectos ac sepultos effoderent, & corpora eorum in mare proiicerent, dicentes. Ne forte Dij Christianorum efficiantur, & illi qui Deos nostros adorare nolunt seruos nostros adorent. Putant enim quod apud nos diuinus honor martyribus afferatur. Cum hac apud Nicomediam agerentur: haud segnitas apud Melitenem prouinciam Syriamque omnes ecclesiarum principes carceribus retrudi, & in vinculis vinciri edictis principalibus vrgebantur. Simulque cum iis ex plebe viri ac mulieres nobiles & ignobiles rapiebantur. Fiebaturque vbique miserabile spectaculum. Subito namque inueniebatur in vrbe silentium & solitudo, in carceribus constipatio. Verum cum peruenisset ad principem astuare carceres, & per innocentium poenas locum deesse criminosis, noua rursus edicta mittuntur, vt ex iis qui conclusi erant, si quis immolare vellent, liber abscederet, qui vero abnueret, diuersis poenarum generibus interiret. Tum iam quantæ per singulas prouincias martyrum multitudines [& praecipue in Africa ac Mauritania, Thebaidis quoque ac Aegypti regionibus] existerit, quis numero comprehendere valeat? Sed nec illorum quidem quorum agones apud Palestinam vel Tyrum praesentes inspeximus, vt dignum est memorare sufficimus. Neque enim audita, sed oculis nostris inspecta narraamus. Exquirebantur diuersa tormentorum genera sibi inuicem succedentia. Flagris primum per omne corpus Dei martyres carpebantur, post hæc ad bestias tradebantur, adhæbebantur leones, vrsi, pardi, atque omne ferarum genus: apri quoque sed & tauri, quibus ferro & igni feritas addebatur. Praeparabantur hæc omnia aduersus cultores Dei & omnis contra eos hominum bestiarumque & elementorum crudelitas armabatur. Ad hæc Dei cultores stantur denudati in medio arena loco. Additur adhuc arte intra caueas bestiis furor, & ita lauiore semetipsi effectæ claustris prouunt, subito replent stadium, circumdant ecclesiam martyrum in medio sitam, circumeunt sapies & obstruant, & diuinæ virtutis eis adesse custodiam sentientes, procul ab eis abscedunt. Sed illico furor qui reprimebatur in belluis, transit in homines. Nemo praesentem Dei virtutem, nemo diuinum eis adesse auxilium sentit. Sed mittuntur quibus hoc artus est, instigare bestias contra eos quos diuina gratia defendebat. Verum illæ vt ostenderetur omnibus, non bestiis deesse feritatem;

sed diuinam Dei cultoribus adesse custodiam, illos ipsos qui ad instigandum mittuntur, incredibili velocitate discurrunt. Et cum iam nullus ex huiusmodi artificibus auderet accedere, iubentur martyres ipsi commotis manibus aduersus se belluas incitare. Sed nec sic quidem pati poterunt. Nam & si forte aliqua fuisset ex belluis concitata, cum peruenisset ad proximum, protinus ad seipsam conuersa repedabat. Tunc vero stupor ingens omnes & pauor qui ad spectaculum considebant inuaserat [videntes homines nudos, in quibus plurimi primæ adhuc ætatis in medio rotæ rantarum positos ferarum intrepidus omnes & impavidos nihil curare terrena, & ipsi iudicibus, pauore tremantibus reos læto & hilari vultu in medio persistere bestiarum.] Sed tentatur adhuc ab hominibus Deus. Iubentur alij criminosi bestiis subigi, qui omnes in momento perierunt à bestiis in aëra dispersi. Sed nec sic quidem bestia concitata Dei cultoribus aliquid generabant molestiæ, diuino eos spiritu velut muris validissimis muniendo. Iubentur illæ amoueri, & alia submitti. Quæ cum similiter nihil triste sanctis inferrent amoris etiam iis læuiore feris homines martyribus immittunt, gladiisque peragunt, quod bestiis ostenderunt. Et vt in omnibus se belluis nequiores ostenderent, prohibebant & cadauera terræ mandari, & iubebant fluctibus dari.

a Per regios pueros Dorothæum, Petrum, & Gorgonium intelligit cubicularis ministros Caesaris pro Christo occisos.

b Paganiputabant nos diuinum honorem martyribus impendere, sicut nunc heretici somniant, qui nos ideo idololatrias nominant, hoc autem nequaquam putassent, nisi aliquo cultu martyres à Christianis honorari animaduertissent & adorari: perspicuum igitur est illo seculo tertio aliquam sanctis martyribus exhibitam fuisse venerationem.

§. XXXVI.

SANCTA Lucia virgo & martyr passa est in ciuitate Syracusana Siciliae, in fine imperij Diocletiani & Maximiani, referente Vincen. l. 1. lib. 14. cap. 2. Cum enim per totam Siciliam beatæ Agathæ martyrio nomen crebresceret, contingit Luciam nobilissimam Syracusanorum virginem cum ceteris ad sepulchrum virginis pergere inuitante eam matre sua, quæ quatuor annis fluxum sanguinis patiens, nullo medicorum remedio poterat curari. Dumque mater & filia simul ante sepulchrum orantes iacerent, lachrymis suffragium postulantes, Lucia somno arrepta vidit Agatham in medio angelorum gemmis ornata stantem & dicentem sibi. Soror mea Lucia virgo Deo deuota, quid à me petis quod ipsa poteris continuo prestare matri tuæ? Nam & matri tuæ fides tua subuenit [& ecce saluata est.] Et sicut per me ciuitas Caranensium sublimatur, ita per te ciuitas Syracusanorum decoratur à domino Iesu Christo, quæ iucundum Christo in tua virginitate habitaculum praeparasti. His auditis expergefacta dixit matri suæ. Per ipsam te deprecor quæ orationibus suis te sanauit, ne mihi solum carnalem nomines: sed omnia quæ mihi cuncti ad corruptionis authorem datura eras, da mihi eunti ad integritatis authorem dominum nostrum Iesum Christum. Cui mater, Omnia quæ mea sunt

A.C. 300.

Homines belluis peiores in eos sequitur quibus bestia pepercerant.

De S. Lucia, cuius vitam ex MS. codicibus edidit Sur. to. 6. hanc etiam se scripsisse Accalcio metro scribit Sigeb. vlt. e. de vitis illust. S. Virgo Lucia ad sepulchrum B. Agathæ pergit.

Orationibus S. Agathæ matris S. Lucie curata est.

A.C. 300.

Nota hæc sententia mundi amator. qui testamentum bona tua pauperibus largas.

Iac. 1.

1. Cor. 3.

Peccatum non est nisi voluntarium.

Virgo immobilis perfectior.

vel esse possunt, tu melius nosti, tege prius oculos meos & quæcunque tibi placuerint de his facultatibus facito. At illa [Audi mater mea consilium meum] Non satis Deo charus est qui dat ei, quæ secum ferre non potest: sed si tu vis gratum esse Deo: da ea quibus potes vt, dum visis. Cum hæc igitur sermocinaretur virgo cum matre, quotidie fiebat rerum distractio, & quotidie in necessitatibus pauperum expendebantur. Quod cum ad sponsi notitiam peruenisset proposuit litem in iudicio Paschasij consularis, dicens sponfam suam Christianissimam contra leges Augustorum venire. Quam Paschasius corripies cepit ad sacrificia demonum inuitare. Cui illa. Sacrificium immaculatum, hoc est visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum. At ille. Cessabunt verba cum ventum fuerit ad verba. Quæ respondit. Verba Dei cessare non poterunt. Ipse enim ait. Nō enim vos estis qui loquimini: sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Et Paschasius. In te ergo est spiritus sanctus? Quæ ait. Caste viuentes templum sunt Spiritus sancti. Apostolus enim dicit, Templum Dei estis vos, & Spiritus sanctus habitat in vobis. At Paschasius ait. Ego te faciam ad lupanar duci, vt cum ibi fueris arte ctata, fugiarā te Spiritus sanctus. Et Lucia respondit. Nunquam inquinatur corpus [scilicet vitiose] nisi de consensu mentis. Nam si me inuitā feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Hæc sententia, vt valde notabilis ponitur à Gratiano 32. q. 5. Quod autē §. 1. Tunc tradidit eam lenonibus dicens. Inuitate populum ad eam, & tandiu illudatur, quandiu mihi mortua nuntietur. Vbi autem cæperunt lenones eam velle trahere ad lupanar, tanto pondere fixit eam Spiritus sanctus, vt nullatenus posset inde moueri. Accedentes autē multi simul trahentes deficiebant sudore. Miserunt quoque fines in manus eius & pedes, & cæperunt omnes eā trahere: sed illa quasi mons immobilis permanebat. Multa quoque paria boum addita sunt, vt ab ipsis funibus ligata traheretur. & omnino moueri nō potuit. Tunc angustius Paschasius & mœrore deficiens ignem copiosum circa eam fecit accendi, ita vt picem refinam & ceruicem oleum super eam iactaret, at illa stabat immobilis dicens. Rogauit Dominum meum Iesum Christum, vt ignis iste non dominetur mei, & petii inducias martyrij mei vt credentibus timorē tollerem passionis, & non credentibus vocem inquisitionis auferrem. Tunc angustiantem Paschasium amici eius non ferentes, gladium in eius guttur mergi fecerunt. Ea percussa quandiu voluit, allocuta est populum circumstantem dicens. Annuntio vobis pacem datam ecclesiæ Dei, Diocletiano de regno eiecto & Maximiano hodie mortuo. [Et sicut habet Caranensium ciuitas interuentricem pro se forem meam Agatham, ita me scias huic ciuitati datam à Domino, si voluntatem eius facientes susceperitis fidem.] Hæc & alia illa loquente ante oculos eius ferro vinculus ducebatur Paschasius. Cucurrerant enim relationes Sicularum ad senatum, quod prædatus fuisset prouinciam, qui Romam perductus & à senatu auditus, sententiam accepit capitalē. Virgo autē de loco in quo percussa est, nō est mota, nec ab ea exiit spiritus eius, nisi prius venientibus sacerdotibus & mysteria sacra ei dantibus, scilicet Eucharistiam, omnibusque dicentibus Amen, spiritus illa emitteret.

§. XXXVII.

NARRAT idem Vincen. lib. 13. ex gestis eius de quadam alia martyre nomine Lucia, non vir-

gine: sed vidua Romæ passa cum Geminiano temporibus Diocletiani: sed prioribus annis & sub patre huius Paschasij. Hæc igitur sancta mulier in viduitate triginta sex annis manserat: & iam tempore martyrij erat annorum septuagintaquinque. Proposito igitur edicto imperatorum contra Christianos, dixit ad filium nomine Euprepium: Ecce nunc cemptus paratum ad palmam: Derelinquamus simulachra, quæ perdere nos possunt, non liberare, & adoremus Dominum Iesum Christum qui potest animam & corpus saluare, & damnare. Cui filius. Mater (inquit) delitas, vt illum dicas Deum, qui fuit flagellatus & cum latronibus crucifixus. Illa autem increpauit illum quod talia contra factorem suum loqueretur. Tunc filius accessit ad imperatores, & matrem accusauit de Christianitate. Adducta igitur in suu imperatorum post plures interrogationes firmissima in confessione fidei ait. Parata sum bestias & ignem & quæcunque volueritis penas [sufferre.] Clausa autem in carcere vt orauit mirabilis odor fragrauit, & vox audita est. Gaude in Domino gaude, quia illud quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit meruisti accipere. Et gratias agentem, soporata postea Dominus confortauit. Abbreviando autem historiam, quæ proluxa satis & mirabilis est, eductam de carcere imperator extra ciuitatem pro tribunali sedes: quia domus eius seu palatium corruebat, nodosis fustibus fecit eam extentam mactari. Sed qui cædebat factus est lapideus: imperator vsque ad mortem aridus factus clamabat. Deus Iupiter adiuua me mox ipse iupiter de loco suo cecidit & comminutus est. Lucia verò subridens ait. Sanet te Deus tuus Iupiter. Cui imperator. Tu me saluum fac. Et illa. Si credideris faciam. Cui imperator. Per ipsum crucifixum, si me sanaueris credam. Et Lucia. Scio fallaciā tuam: sed quia crucifixum nominasti: faciam tecum misericordiam. Statimque sanus factus exclamauit. Gratias tibi ago Iupiter. Currēnsque ad templum eius cum adoraret, templum scissum & disruptum est. Postea cum in carcere claudī eā iussisset, parari fecit ollam aneam pice, plumbo ac resina plenam, & igne supposito liquefactis iis simul omnibus illam nudam in ollam iactari: tribusque diebus & noctibus ibi dimitti, quæ in nullo læsa est. Quod audiens imperator mandauit, vt ferro & plumbo onerata per omnes plateas ciuitatis circumduceretur. Cum autem duceretur, contigit vt transiret iuxta domum cuiusdam nobilis nomine Geminiani, qui habebat in domo multa simulachra. Et dum illa concite duceretur, ecce columba niuea descendit de cælo, & super caput Geminiani ter signum crucis faciens resedit. Qui in cælum conspiciens illud vidit sibi apertum & sedem Dei. Moxque cõpunctus omnia relinquens ad locum cucurrit, vbi sancta torquebatur, ceciditque ad pedes eius & ait. Te cognoui matrē gratiæ, quam mihi Dominus demonstrauit, nam cum ante ianuam domus transires, aspiciens in cælum vidi eum, in quem oportet credere. Media autē nocte sanctus quidam Protasius presbyter ab Angelo monitus accessit ad carcerem, vbi ambo tenebantur & apertis claustris lux apparuit magna & odor suauissimus exiit, fontēque in carcere inundate baptizatus est Geminianus à Protasio, sanctaque Lucia cum de fonte suscepit, & cæperunt vnū esse in anima & spiritu, vnum agonem pro Domino tolerantes. Post tres dies adducti ambo ante tribunal Diocletiani, cum sancta Lucia interrogata nihil responderet, Prima pars Hist. Ant. Z san-

A.C. 300.

S. Lucia non prius è vita migrare potuit, quam Eucharistiam acciperit. Colitur 13. Dec.

If. 64. L. Cor. 2.

Conuertitur S. Geminianus.

Geminianus baptizatur.

A.C. 300.

sanctus Geminianus factu signo crucis acerrime increpare cepit Diocletianum cur in Christu & Christianos ita defauiret. Tunc imperator, vt leo fremes omnibus tormentis affligi eos iussit. Inter tormenta apparuit eis Angelus, imponens eis coronas ex auro & gemmis, cum autem sancti ex tormentis non deficerent, inde recedens Diocletianus quendam nomine Piropogon suum vicarium dereliquit. Qui cum precepisset, vt omnes venirent ad adorandum deos ad certum locum, scilicet in Lateranū, cumque sancta Dei Lucia & Geminianus ad locū accessissent clamabāt. Simulachragentiu argentum & aurū, &c. iussit iudex ceruices eorum contundi. Et factu terramotu plura ædificia corruerunt, & iudicem cum multis oppreserunt ruina illa; sancti verò remanserunt illæsi. Deinde post annum apprehendentes eos Angeli tulerunt eos in Siciliam, & applicantes ad quendam fluuium aquis profundum, virtute Dei facta oratione super aquas eius siccis vestigijs transierunt, & venientibus illis ad locum quendam spiritibus malignis plenum, omnes illi nequam spiritus de loco cum clamore discesserunt, ibique multos infirmos sanabant. Iudex autem Abophrasus illos ab eis curatos & Deum magnificantes capite truncari fecit, Propter quod scelus à diabolo arreptus pessime vitam finiuit. Demum cum sancta Lucia quereretur ad mortem à Paschasio consulari patre Paschasij, qui Luciam virginē martyrem fecit in ciuitate Syracusana, vt dictum est, demum in oratione posita spiritum Deo reddidit, & Geminianus de mandato tyranni capite plexus est.

Colitur 26. Sep. De S. Lucia virg. Rom. sic enim eam vocat Vlu. regē verò Aceiom non Antriam nominat.

S. Lucia Romam eum regē petit.

rens se esse Christianum. Et sic ambo decollati in paladium suscepti sunt & cum eo duodecim alij, 7. Kalend. Iulij.

A.C. 300. Coluntur 15. Iun.

§. XXXVIII.

PASSIO sanctæ Catherinæ paulo post imperium Diocletiani fuit, scilicet sub Maxentio filio Maximiani Herculij, qui à pratorianis militibus (vt dicit Hugo) factus est imperator, vel potius vsurpauit imperium, contra quem Constantinus magnus bellum mouens, superauit, vt infra dicitur. Hic igitur persecutor Christianorum Maxentius ingressus Alexandriam omnes coegit ad sacrificia idolorum, & nolentes diuersis cruciatibus affligebat. In ea autem ciuitate existens beata Catherina virgo deuotissima, corpore pulcherrima, sed fides speciosior, regis Costi filia, parentibus vnica: eis orbata in regno & diuitijs successerat, artibus liberalibus erudita valde, ætatis decem & octo annorū. Hæc cum in palatio suo resideret, audiens tumultum non modicum hominum, & mugitum animalium quæ ad sacrificium ducebantur in templum, in quo imperator manebat sacrificijs insitens, cognita causa huius strepitus & clamoris, Deo se commendans cum decenti comitatu familiæ suæ ad imperatorem in templum introiuit, arguens eum de vana cultura deorum, & de incarnatione filij Dei plurima asseuerans.

De S. Catherina. Hug. in Chro.

Stupefactus Cæsar & ad verba eius respondere non valens, ait. Sine mulier finire sacrificium nostrū & postea tibi responsa reddemus, iussitque eam ad palatium duci, & cum omni diligentia custodiri. Expleto igitur sacrificio ad palatium reuersus, presentari sibi Catherinam mandauit. Cui adstanti inquit. Audiuimus eloquentiam tuam, & mirati sumus sapientiam tuam: sed in deorum sacrificijs occupati nequimus ad plenum sermonem intelligere tuum. sed replicando primo edisserere progeniem tuam. Cui sancta. Confiteor tibi progeniem meam. Ego sum Catherina Costi regis filia, quæ quamuis in purpura nata & liberalibus disciplinis non mediocriter erudita, omnia tamen contempsit, & ad Dominum nostrum Iesum Christum confugi. Dij autem quos colis assero demones esse, nec te, nec alios posse iuuare.

S. Catherina imperatorē redarguit.

Genus suū profectur.

O vos igitur infelices talium numinum cultores, qui aduocati in necessitate nō ad sunt, in tribulatione non succurrunt, in periculis non defendunt. Cui imperator iratus ait. Si ita est vt asseris, ergo totus mundus errat, & tu sola verum dicis. Si Angelus esses aut cælica virtus, tibi credere nemo deberet, quantomagis cum sis fragilis fœmina. Cui illa. Ne obsecro Cæsar te à furore vinci permittas, quoniam in animo sapientis non stat perturbatio dira. Videns igitur quodd sapientia eius non posset resistere, virginem custodiri iuber. Et subitō nuncios mittit per loca diuersa, vt omnes Grammaticos, rhetores, & mundana sapientia eruditissimos

a Catherina passionem quæ passim habetur tradunt annales, & extat penes me impressa nomine Rabani Abbatis. Scripsit etiam Catherina huius martyrium: imeon Metaph. quem habet sur. tom. 6. Eubymius in Psal. 44. ad versum. Ex quibus deletauerunt te filia regum in honore tuo. Subdit, Qualis fuit sapientissima Catherina. Ioan. Mol.

qui

A.C. 300.

qui fama præcelleret, ad Alexandriam conuenirent, magna munera recepturi, si quandam puellam contra cultum deorum eloquentem superarent. Adueniunt igitur sapientes quinquaginta de diuersis ciuitatibus. Congregatisque in ciuitate Alexandria & sciscitantibus magis particulariter causam, ait imperator. Est apud nos vna puella sensu & prudentia incomparabilis, quæ omnes sapientes nostros confutat, & deos nostros demones affirmat, quam si conuiceritis, cum magno honore ad propria remeabit. Ad hæc vnus ex illis indignatus stoma-chantivoce respondit. O magnum imperatoris consilium, qui ob vnus puellæ consilium tot sapientes de tam remotis partibus aduocauit, cum vnus ex clientulis nostris eam facillime confudisset. Cui imperator. Potentiam quidem habeo, eam ad sacrificia mea compellendi: sed melius iudicauit, vt rationibus cõfuteretur. Adducatur (inquiunt) puella & sua temeritate conuicta, nunquam se sapientes vidisse agnoscat. Significatur Catherinæ certamen imminens disputationis, quæ totam se Domino commendans & causam suam, ab Angelo confortata est, vt constanter ageret, prædicente ei quod non solum ipsa, à sapientibus non vinceretur: sed omnes eos conuictos & ad fidem conuersos per martyrium ad cœli transmitteret. Cùm ergo adducta fuisset coram oratoribus illis Catherina, ait imperatori. Quali iudicio ò imperator contra vnam puellam quinquaginta oratores apponis, quos & pro victoria remunerandos promittis, & me sine spe mercedis pugnare compellis? Erit tamen mihi merces Dominus Iesus Christus qui spes est & corona pro ipso certantium. Igitur cùm in disputatione sapientes illi niterentur ostendere Deum hominem fieri aut pati impossibile esse, virgo autem efficaci suasionem contrarium demonstraret, scilicet non impossibile Deum factum hominem, sed nec in deitate sua: sed in assumpta carne passionem tolerasse, hoc ex libris etiam philosophorum & Sibyllarum haberi attestata est. Nam & Plato adstruit (ait illa) Deum circumrotandum esse, scilicet quo ad incarnationem, & derruncandum, scilicet, in passione per separationem animæ à corpore. Sibylla quoque ait,

Catherina cū doctioribus certat.

Philosophi vincuntur.

Felix ille Deus, qui ligno pendet ab alto.

Cùm igitur virgo cum sapientibus efficacissimis rationibus disputaret, & deos apertis demonstrationibus falsos esse cõcluderet, obstupescit illi & quid dicerent & quid contra asserrent nō habentes penitus muti sunt effecti. Propter quod imperator nimio furore repletus, eos increpare cepit, cur ab vna puella se tam turpiter vinci permitterent. Respondit vnus ex cæteris doctior. Noueris imperator, quodd nunquam aliquis stare potuit ante nos in disputando, quin continuo vinceretur, hæc autem puella, in qua Dei spiritus loquitur, ita nos in admirationem conuertit: vt contra Christum aliquid dicere aut omnino nesciamus: aut penitus formidemus. Vnde ò imperator, constanter fateamur quodd nisi probabiliorem sententiam protuleris, quos vsque modo coluimus deos abnegantes ecce omnes conuertimur ad Christum. Hæc audiens imperator furore ebrius in medio ciuitatis igne parato, comburi omnes oratores illos præcepit. Virgo autem eos confortans & in illo interuallo de fide prout potuit instruens, dolentes quodd sine baptismo decederent consolata est declarans eis, quodd passio eorum esset baptismus & corona gloriæ. Iniecti ergo quinquaginta sapientes

in flammis spiritum Deo reddiderunt ibidem, iustis tamen corporibus, quinimo ne pilis nec vestibus. Post hæc alloquitur Catherinam tyrannus dicens. O virgo generosa consule iuuenturi tuæ, si enim sacrificaueris post reginam in palatio meo secunda eris, & imagine tua in medio ciuitatis fabricata velut dea à cunctis adoraberis. Cui virgo ait. Desine talia dicere, quæ scelus sit etiam cogitare. Ego me sponsam Christo tradidi. Ille gloria mea, ille saluator meus, ille dulcedo mea, ab eius amore nec blandimenta nec tormenta me poterunt reuocare. Tunc ille furore insaniens iussit eam spoliatam scorpionibus cædi, & cæsam in obscuro carcere claudi, diebusque duodecim sine cibo & potu fame cruciari. Et cùm

A.C. 300. Rhetorū incendiū.

Carcere clausa manerit lux cælica resfulget, Fragat odor, dulces cantant cæli agmina laudes: Sponsus amat sponsam, saluator respicit illam.

dicens. Agnosce ò filia creatorem tuum, pro cuius amore laboriosum subiisti conflictum. Constans esto, quia ego tecum sum. Illis autem diebus per columbam Dominus eis cibum ministravit. Rex autem illo interuallo dierum quibusdam de causis regni eum vrgentibus, extra regionis consinia profectus est. At Regina vxor eius cùm mira audisset de virgine, nimio ad eam amore succensa cum Porphyrio militum principi in secretis fidelissimo suum desiderium ad colloquium habendum cum virgine aperuit. Et cùm ipse etiam hoc affectaret, conueniunt vt noctu occultè ad virginem ingrederentur. Cùm ergo Regina introisset, vidit locum mirabili claritate fulgere, & Angelos plagas eius perungentes. Incipiens autem Catherina, gaudia vitæ æternæ fidelibus promissa prædicauit, & fidem docens ad Christum eam conuertit, martyrium quoque suum prædicens. Et ita vsque ad mediam noctem sermonem protraxit. Porphyrius autem iis auditis ad pedes virginis cecidit in Christum credens, cum ducentis militibus qui à Porphyrio ista audierunt. Expeditis autem negotijs reuersus Maxentius ad Alexandriam, de virgine interrogat. Et cùm ad carcerem ministri fuissent missi, vt nunciarent, quid de ea secutum fuisset & an viueret, significantibus eam viuat & sospitem, coram se fecit adduci, & viuacem cernens & pulchram, quam credebat fame consumptionem, existimans cibos sibi contra suum mandatum ministratos, cepit velle torquere custodes, sed Catherina compariens ait. Ego ab hominibus cibum non accepi, sed à Domino meo Iesu Christo. Ait autem ei imperator. Recole quod tibi dixi. Non te quasi famulam retinere cupimus: sed vt regina potens & electa in regno meo triumphabis. Et illa. Attende & tu (inquit) obsecro & iudicij tui veridica ratione [hoc quod dicam] discerne. Quem magis eligere debeo, an infirmum, mortalem, ignobilem, & deformem? Indignatus tyrannus ait. E duobus vnū elige, aut diis sacrificare, aut diuersis supplicijs interire. At illa. Quæcunque potes cogitare tormenta ne differas, quia carnem & sanguinem meum Christo offerre desidero, sicut ipse pro me obtulit semetipsum. Tunc quidam præfectus suasit tyranno vt intra quatrimum rotas quatuor fieri faceret ferris ferreis & clauis acutissimis circumseptas, vt eis contra se adinuicem volentibus, tam horribile artificium virginem suprapositam diffecaret, & cæteris Christi colis timorè inferret. Cùm-

Regina Catherina nam visitat & conuertitur.

Rotæ sup plicium.

A.C. 300. Christum profiteretur. Maxentij vxor.

que preparatis rotis virgo imponi deberet, orauit Dominum vt ad laudem sui nominis & conuersionem circumstantium machinam illam dissiparet. Quod & subito factum est, & ita cum tanto impetu contracta est, vt quatuor millia gentium percussa à fragmentis eius interirent. Regina autem, quæ desuper è fenestra illa aspiciebat, non se valens ultra celare, descendit, & imperatorem de tanta sceleritatis duris increpauit. Vnde perpendens tyrannus eam ad fidem conuersam, furis incensus mandauit vt si sacrificare diis recusaret, auulsis prius ab ea mammillis à satellitibus decollaretur. Quæ cum duceretur ad supplicium, Catherinæ se commendauit, vt pro ea oraret. At illa confortans ait. Noli timere dilecta Regina, quia hodie temporale regnum in æternum mutabis, & pro mortali sponso accipies immortalem. Ex quibus verbis ita est constans effecta, vt ministros hortaretur, ne quod iussi fuerant motarentur. Cum igitur eam extra ciuitatem extractis mammillis decollasset, Porphyrius corpus eius sepeliuit. Sequenti die inquit tyrannus, quis corpus reginæ sepelisset. Et cum aliquos torquere vellet ad inueniendum rem istam: Porphyrius in mediū prompens ait. Ego sum, qui reginam sepeliui & fidem Christi suscepi. Tunc Maxentius amens effectus multum terribilem emisit dicens. O memiserum & miserandum, ecce Porphyrius qui erat vnicius animæ meæ custos & totius laboris mei & solatium deceptus est. Quod cum militibus suis dolens retulisset, responderunt illi. Et nos Christiani sumus, & parati pro Christo mori. Tunc Maxentius iracundia ebrius præcepit eos omnes cum Porphyro decollari, & canibus proici corpora eorum. Demum Catherinam aduocans ait, Quamuis arte magica Reginam morti feceris, tam è si respueris prima in palatio meo eris. Hodie igitur aut diis sacrificata, aur caput amittes. At illa respondit. Fac quæcunque omnino concepsisti, parata me videbis ad omnia pro Christi nomine sufferenda. Data igitur sententia decollationis contra eam, cum venisset ad locum passionis orauit dicens. O spes & salus credentium, ô gloria & decus virginum Iesu rex bone, obsecro te vt quicumque passio nis meæ memoriâ fecerit, & siue in exitu animæ, siue in quacunque tribulatione me vocauerit, propitiati onis tuæ cõsequatur effectum. Vox de cœlo facta est, Veni dilecta mea, ecce ianua cœli tibi aperta est. Nã & iis qui passionis tuæ memoriâ fecerint, auxiliū de cœlo promitto. Decollata ergo, de corpore eius lac pro sanguine emanauit. Et Angeli rapientes corpus eius ab illo loco ad montē Sina distantē itinere viginti dierum deferentes, honorifice sepelierunt. Ex cuius osibus dicitur oleum emanare, quodd languidos sanat. Passa est autem circa annum Domini trecentefimum decimum.

Porphyri se Christianum ostendit.

Oratio S. Catherinae.

Colitur 25. Nou.

De sancta Agnete. Hanc S. Agnetis vitam scribit Ambrosius. fer. 90 de eadē Pruperit. hym. vt. Amb. 17. de vit. li. 1. Offic. c. 41. Hiero. ad Demetri.

§. XXXIX.

AGNES beatissima (quam rectius Hagnem appellaueris) cuius passionem Romæ celebratam describit Ambrosius, fuit circa tempora ista, vt patet ex eius historia. Hæc ex nobilibus orta natalibus ciuibus Romanis in uencula corpore, quia tredecim annorum, animo cana, pulchra facie sed pulchrior fide, cum à scholis reuertitur, à præfecti filio adamatur. Cui gemmas & innumerabiles diuitias promittit, si consensum eius coniugio non negaret. Agnes autem tale fertur ei dedisse responsum (ait Ambrosius) Discede à me [fomes peccati, nutrimentum facinoris] pabulum mortis, discede à me

quia iam ab alio amatore præuenta sum [qui mihi fati meliora te obtulit ornamenta, & annulo fidei suæ subarrauit me, longe te nobilior & genere, & dignitate, ornauit me inestimabili dextro chero, dextram meam, & collum meum cinxit lapidibus pretiosis, tradidit auribus meis inestimabiles margaritas, & circumdedit me vernantibus, ac corruscantibus gemmis, posuit signum in facie mea, & nullum præter ipsum amatorem admittam, induit me cyclade auro texta, & immensis monilibus ornauit me. Ostendit mihi thesauros incomparabiles, quos mihi se daturum si ei perseuerauero repromisit: non ergo poterò ad contumeliam prioris amatoris vel aspiceret alium, & illum derelinquere, cum quo sum charitate coniuncta: cuius generositas celsior, possibilitas fortior, aspectus pulchrior, amor suauior, & omni gratia elegantior, à quo mihi iam thalamus collocatus est, cuius mihi organa modulatis vocibus cantant. Iam mel & lac ex eius ore suscepti, iam amplexibus eius castis adstricta sum. Iam corpus eius a corpori meo sociatum est, & sanguis eius ornauit genas meas, cuius mater virgo Maria est, cuius pater fœminam nescit, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur, cui Angeli seruiunt, cuius opes nunquam deficiunt, cuius diuitiæ non decrescunt, cuius odore reuiuiscunt mortui: cuius tactu fouentur infirmi, ipsi soli seruo fidem, ipsi me tota deuotione committo, quem cum amauiro casta sum, cum tetigero munda sum, cum accepero virgo sum, nec deerunt post nuptias filij ubi partus sine dolore succedit, & fecunditas quotidiana cumulat. Audiens hæc infans iuuenis lecto profertur, & quod amore ægrotaret à medicis aperitur. Cumque pater virginis hæc eadem virginem replicaret, & illa prioris sponsi fidem se violare non posse assereret, cepit præfectus pater iuuenis inquirere, quis ille esset sponsum de cuius potestate se Agnes iactaret. Cum autē quidā assereret Christum illum sponsum dicere, blandis prius sermonibus præfectus, demum terroribus eam pulsar. Cui Agnes. Quicquid vis age, quia quod petis non poteris obtinere. Et præfectus ad eam. Vnum è duobus elige, aut sacrificata diis cum virginibus dea Vestæ, aut cum meretricibus scortaberis, [in conuberno lupanaris.] Cui Agnes. Nec diis sacrificabo, nec sordibus polluar alienis. Mecum enim habeo custodem corporis mei Angelum Domini. Tunc præfectus iussit eam spoliari, & nudam ad lupanar duci. Sed tantam densitatem contulit Dominus capillis eius, vt melius capillis quam vestibus tegeretur. Ingressa autem Agnes turpitudinis locum, Angelum Domini inuenit præparatum, qui locum claritate nimia circumfulsit, sibi que stolam candidissimam præparauit. Interea lupanar fit locus orationis, vt in quo omnis qui fuisset ingressus adoraret & veneraretur dans honorē immenso luminis [& mundior egredere tur foras, quam fuisset ingressus. Cumque hæc agerentur præfecti filius, qui auctor erat huius sceleris, venit ad locum, cum sodalibus suis iuueniculis insultaturus puellis, cum quibus libidinis suæ se posse credebat ludibrium exercere. Qui ingressi ex miraculo territi cõpuncti redibant.

A.C. 300. eadē Damascus in duobus e-logiis Gre. hom. 11. & 12. Euang. Max. totidē & alij. Virginitatis præmia à Christo proposita.

Lupanar. fit domus orationis.

a Cum S. Agnes proficitur corpus Christi suo corpore esse sociatum inuit absque ulla diaboli fidei ecclesiæ illius aui fuisse corpus Christi & reuera in Eucharistia contineri. Nã si non esset in Eucharistia corpus Christi quomodo quæso verum esset corpus Christi corpori virginis esse sociatum.

Quos

A.C. 300. Præfecti filius à diabolo suffocatur.

& vecordes appellans, ad eam furens intrauit, & [videns tantum lumen circa eam, non dedit honorem Deo: sed irruens in ipsum lumen, priusquam manu eam contingeret cecidit in faciem suam, & præfocatus à diabolo expirauit. Videntes autem socij quod moras intus faceret putabant eum obscenis operibus delectari. Et ingressus vnus ex iuuenibus mortuum eum inueniens exclamauit. Viri Romani succurrite. Magis artibus ista meretrix præfecti filium interfecit.] præfocatus à diabolo expirauit. Quod præfectus audiens cum ingenti ploratu venit ad eam, & causas mortis eius diligentius sciscitatur. Cui Agnes interrogata ait. Ille, cuius voluntatem volebat perficere, ipse potestatem in eum accepit & occidit. Nam socij eius qui viso miraculo territi sunt, redierunt illasi. Cui præfectus. In hoc apparebit, quod non magicis artibus hoc fecisti, si impetrare poteris vt resuscitetur. Et illa ad eum. Quamuis perfidia vestra hoc non mereatur, tamen vt virtus Domini nostri Iesu Christi agnoscat, hinc recedite, vt orem. Ipsa autem orante iuuenis suscitatur, & suscitatus cepit per urbem discurrere & clamare. Verus est & vnus Deus, quem Christiani colunt, quime à mortuis suscitauit. [Omnia verò templa vana sunt, dii qui coluntur omnes vana sunt, & penitus nec sibi possunt, nec aliis auxiliū exhibere.] Ad hæc tēplorum pontifices perturbati seditionem excitant in populo clamantes & dicentes. Tolle magā, tolle maleficam quæ & mutat mentes & animos alienat. Præfectus autem ex miraculo stupefactus, eam liberare voluit: sed proserpitionem metuens vicarium iudicem dereliquit. Et quia eam liberare non valuit, tristes abiecit. At Aspasius vicarius iussit eam in ignem copiosum iactari. Quo peracto flamma in duas partes diuisa, populum leditiosum exurebat. [Tunc beata Agnes his verbis orationem fudit ad Dominū. Omnipotens adorande, colende, tremende: Pater Domini nostri Iesu Christi benedicote, quia per filium tuum vnigenitum euasi manus impiorum, & sparcitias diaboli impolluto calle transiisti. Ecce & nunc rore cœlesti perfusus iuxta me focus emoritur. Benedico te pater predicande, qui etiam inter flammam intrepidam me ad te venire permittis. Ecce iam quod credidi video, quod speraui iam teneo, quod concupiui complector. Te confiteor labiis & corde, te totus visceribus concupisco. Ecce ad te venio viuum & verum Deum, qui cum Domino nostro Iesu Christo Filio tuo & Spiritu sancto vnus & regnas in sæcula sæculorū.] Tunc Aspasius in guttur eius gladium immergi iussit, & sic sponsum candidum & rubicundum, spōsam sibi & martyrem consecrauit. Dū autē corpus eius Christiani & parentes cum gaudio sepelirent, vix à Paganis in eos lapides mittentibus euaserunt. Emerentiana autem virgo & collatanea eius adhuc cathecumena, dum iuxta eius sepulchrum staret, & Gentiles molestè constantè argueret, ab eis lapidata est, & in suo sanguine baptizata, vnde ecclesiā de ea solemnizat. Statimque terræ motus, corruscationes & fulgura exorta sunt, ad eod quod ex Paganis plurimi perierunt, propter quod de cetero aduenientes sepulchrum eius minime leserunt. Cum verò octauo die parentes eius iuxta tumulum ipsius vigilarent orando, viderunt chorum virginum fulgidis vestibus radiantē, inter quas viderunt beatam Agnetem simili veste fulgentem, & à dextris eius agnum nunc candidiorem. Quibus illa, Videte (inquit) ne me quasi mortuam luceatis, sed cõgaudete mecum: quia cum iis omnibus lucidissimas sedes accipit: Cõ-

A morte reuocatur.

Col. 11. Ja.

Emerentiana virgo. Col. 13. In.

stantia verò filia Constantini cum graui lepra percussa esset, audiens hanc visionē, adit ad sepulchrum eius, orationi incumbens cum ab dormisset, vidit in somnis beatam Agnetem sibi dicentem. Si in Christum credideris, continuo liberaberis. Quæ euigilans & credens confestim sanata est, & incolomis effecta gaudium patri & toti familiæ fecit. Et baptismum recipiens super corpus beatæ Agnetis basilicam fecit, & in virginitate ibi Deo seruicium multas exemplo suo ibi virgines consecrauit.

A.C. 300. Confessaria virgo à lepra curata.

De S. Margarita.

Margarita conuictur in carcere torquetur.

§. XL.

BEATA Margarita Antiochena natione, parentibus gentilibus orta nutrice traditur. Et studiose ab ea nutrita, adulta effecta se sponte baptizari fecit. Propter quod patri Patriarchæ Gentilium plurimum exosa matre defuncta cum nutrice permansit custodiens & pascens oues eius. Et cum annum decimum quintum attigisset & corpore pulcherrima foret, quadam die per loca vbi gregem pascebat casu pertransiens quidam præfectus imperatoris nomine Olibrius infidelis, visa virgine in concupiscentiam eius vehementer exarsit, vnde & iussit eam ad se adduci. Quæ cum sibi præsentata fuisset, ab ea nomen inquit, religionem, & genus. At illa constanter respondit se Margaritam nuncupari, genere nobilem, religionem Christianam. Cui Olibrius. Prima duo tibi conueniunt: sed tertium nimis discordat, vt puella tam pulchra & tam nobilis, vt merito Margarita voceris, credas in crucifixū qui nec sibi nec aliis auxiliū ferre poterit. Tunc Margarita tam recte, tam prudenter de fide Christianorum & infidelitate Gentilium respondit vt eius rationibus superatus [præfectus] victūmque se erubescens iusserit eam in carcerem mancipari. Sequenti die coram eo adducta, iubetur aut sacrificiis consentire, aut diuersis suppliciis perire. Renuens ipsa exiuit, suspenditur, & virgis acerrimis vsque ad fluxum sanguinis & cadentium defectum laniatur. At illa virtute Dei confortata, nec suspirauit, nec gemuit, nec saltem vultum tristem contraxit. Et cum adhuc Dominum prædicaret, putans se præses irrideti, pectinibus ferreis insitit carnes eius vsque ad ossa fulcari. Quod cum fieret, & propter eam populus esset compatione motus, & ple tyrannus quasi episcopi consulens suaderet vt assensum ei præberet, ne tantam iuuentutis pulchritudinem amitteret, illa ait. O mali consiliarij, hic cruciatus anima est saluatorio. Ad tyrannum verò ait. Impudens canis, insatiabilis leo, tu in carnem potestatem habes: sed Christus animam suam seruat. Et tyrannus. Iam non parciam, iam non miserebor, consulentes sibi deludit, deos blasphematis tormenta contemnit. In carcerem igitur reponitur, vt excogitatis suppliciis aliis acrius puniatur. Sed statim tenebræ immenso lumine irradiantur. Diabolus autem in forma draconis apparens quasi eam deuoraturus, vt ipsam terreret,

a De Margarita pulchram historiam habet Metaph. sed is eam Mariman nominat quæ cum hac vita consentit, est & alia M. titulo Theotimi, qui se scribit ei panem & aquam in carcere ministrasse: & omne certamen considerasse, sed hæc apocrypha videtur. Hispani in lectionibus 18. Im. habent Mariman (quæ est cum D. Margarita eadem) fuisse ex Antiochia Gallicie. Mola.

A.C. 300. subitò signo crucis opposito euanuit. Hoc tamen de dracone Iacobus de Voragine dicit apocryphum. Deinde in specie humana ei diabolus apparuit, ad suadendum ei assensum [præbere] præfidi, vt tormenta aciora euaderet. At illa oratione facta diabolus esse intelligens, per caput eum apprehendens, in terram proiecit, & pedem super illum ponens ait. Sternere superbe demon sub pedibus sceminæ. Et ille clamabat, ô Margarita fatis illufisti mihi, me amodo sine abire. Et illa, non dimittam te nisi mihi dicas cur Christianos sic multipliciter tentas. Qui respondit naturale sibi esse odium, contra virtutum viros. Et quamuis sapissimè repellatur ab eis, spe tamen & desiderio seducendi semper eis infestus existit. Et quia inuidet nobis tribui felicitatè quam perdidit, cetera hanc recuperare non potest, eam aliis auferre contendit. Et his dictis dum virgo pedem eleuauit, statim vt fumus euanuit. Sequenti die virgo iudici præsentatur, & presentibus populis sacrificare nolens exiuit. Et appositis ad latera concrematur, ita vt mirarentur omnes, quomodo tam fragilis puella tanta posset tolerare tormenta. Sed in senatus iudex dolium iubet aqua frigida impleri, & ligatam in ea diutius detineri, vt commutatio tormentorū pœna esset grauior, non refrigerium. Sed missa ea in aquam fit terramotus magnus, vnde omnes, qui aderat perturbantur, & inde virgo illa egreditur, multique ex hoc miraculo ad Christum conuertuntur. Timens igitur tyrannus, ne numerus credentium augetur ex huiusmodi miraculis, præcepit virginem decollari, & eos etiam qui conuersi fuerant ad fidem variis suppliciis fecit occidi. Beata autem Margarita ad locum passionis adducta facta oratione primo pro se, deinde pro Christianis omnibus ac etiam pro persecutoribus suis, necnon & pro parturientibus se ei commendantibus in partu vt subuentio percipiatur, decollata est 13. Kal. Aug. Et ideo mirum est quod quibusdam ante octo dies eius festum celebratur. Quod forte ideo est, quia secundum illos tali die martyriū compleuit. Sub quo imperatè passus sit non habetur expressè secundum Vinc. in spe. hist. lib. 14. Sub prædicto tyranno Olibrio narrat Vin. vbi supra quandam virginem nomine Regina vnicam patri gentili quindecim annorum, quasi similibus cruciatibus tortam, & pro fide demum decapitatam.

Colitur 10. Iulij.

De sancta Regina.

a Da hoc S. Regina marty. habet vsuar. septem hæc verba In territorio Augustudunensi sancta Regina virginis, quæ sub proconsule Olibrio, eculei, arcis, ac lampadarum perpeffa supplicia tandem capitali sententia finiri est iussa.

§. XLI.

De sancto Christophoro, de quo etiam non constat quo tempore passus fuerit. Refert Vin. vbi supra quod fuit proceres staturæ & vultu terribili. Et Christianus factus cum aduenisset in Samon ciuitatem Lyciæ vbi regnabat quidam nomine Dagnes persecutor fidelium: & cum ignoraret idioma illius regionis, facta oratione impetrauit, & intelligere & loqui eorum lingua. Qui veniens ad locum, vbi martyres cruciabantur, arguebat iudices & tortores de crudelitate eorum contra Christianos: Propter quod vnus ex iudicibus alapa eum percussit. Cui Christophorus ait. Nisi essem Christianus, & pro Deo iniuriam, & tormenta pati vellem, iniuriam mihi factam protinus vindicarem. Cum autem hoc ad regem re-

Christophorus iudices arguit in Christianos saues.

A retulisset, interea Christophorus populum allocutus per prædicationem suam baculum quendam, quem in manu gerebat fixit in terram, & ad honorem Dei & populi conuersionem, vt flores & fructus produceret impetrauit quod miraculum multi conuersi sunt & baptizati. Hæc iterum audiens rex turbatus misit milites, qui eum ligatum adducerent. Qui cum appropinquant ad eum, non audent accedere, ille ait. Quid vultis, aut quem queritis? Rex (inquit) misit nos ad te, vt vincitum coram eo te ducamus. Ipse vero ait. Si vultero nec vincitum nec solutus duci poterò. Et illi. Ergo si non vis venire, vade quocunque volueris. Non ita (inquit) erit, sed ego ibo vobiscum. Quos cum in via prædicando conuertisset, & baptizari fecisset, tandem ante regem stetit. Eius autem magnitudinem admiratus, genus eius inquiri: Genus meum (inquit Christophorus) facies mea indicat, quia ex regione Chanaanite [sum oriundus] à parentibus Reprobis dicor, sed hoc nomen in baptismo spernens Christophorus nunc appellor. Cui rex. Quam stultum tibi nomen imposuisti Christi, scilicet, crucifixi, qui sicut nec sibi ita nec tibi prodesse poterit. Vnum tamen dico tibi quia si sacrificaueris, magnas diuitias & honores à me consequeris. Sin minus, multis suppliciis consumeris. Nolentem ergo assentiri rex iussit in eculeo suspendi, & vsque ad nudationem costarum vnguis laniari. Suggestione autem facta regi super hoc, misit ad eum duas formosas & lasciuas mulieres: & cum ab illis meretricibus plausu manu & amplexibus vrgeretur, sanctus surgens ab oratione inquit. Quid vultis, & ad quid introducæ estis? At ille claritatem vultus eius ferre non valentes, sed perterritæ & compunctæ dixerunt. Miserere nostri sancte Christophore, vt in Deum quem prædicas possimus credere, quia ad hoc introducæ sumus vt sicut multos lasciuus decepsimus, ita & te ad idololatram traheremus. Sanctus autem Dei blande eas alloquens prædicatione sua, eas ad Christum conuertit. Hoc autem audiens rex, scilicet, earum conuersionem, iussit eas ad se vocari & ait. Nunquid & vos à diis nostris recessistis illius maleficiis? Sed per deos iuro, quia si non sacrificaueritis, mala morte peribitis. At ille dixerunt, vt congregaret omnes ad templum & plateas mundarent. Credens autem rex iis verbis, quod vellent sacrificare, congregato omni populo, venientes ad templum & ascendentes ad idolum Iouis dixerunt. Si Deus es, iube quid faciamus, quia rex præcepit vt sacrificemus. Et cum idolum nihil dixisset, alligantes omnia idola ad terram prostrauerunt & comminuta sunt. Quæ adstantibus dixerunt. Ite & vocate medicos, qui deos vestros curent. Quod audiens rex ait. Ego vos monui deos adorare, & non contere. Sed testor per virtutem eorū: quia diuersis suppliciis faciam vos interire. Quæ responderunt. Stulte si dii erant, cur à fragili sexu permisissent conteri. Iussu ergo regis Aquilina suspenditur, & ligato ingenti saxo ad pedes eius omnia membra eius distumpuntur. Quæ cum migrasset, soror eius Niceta manus & pedes ligata in ignem profecit, & illa egrediens decapitatur. Deinde Christophorū tatenis ferreis ligatum mandauit virgiscædi post ea ligatum igne in medio ciuitatis cremari. Sed incolumis in ipso igne populum exhortatur. Postea fecit molarem

b Christophori passio passim habetur in MS. Item Vnicelcus de eo ex Ruggero Fuldenfi, & Surinus ex diuersis marty. lapidem

A.C. 300.

Christo-phorus te gem adu.

A mulier. culis te tatur.

Aquilina. & Niceta martyres. Colitur 24. Iul.

A.C. 300. lapidem in collo eius ligari & per ciuitatem distractum ad stipitem ligatum sagittari, sagitta autem vnus reuerfa retrosum oculū regis insultantis percussit. Demum decapitatus est, & de sanguine eius oculum liniens sanatus est. Addit ad prædicta Iacobus de Voragine de conuersione eius, videlicet quod cum esset maximus corpore, vt gigas, & quereretur principem maximum cum quo maneret audita fama de vno rege, qui potentissimus dicebatur, ad eum accedens honorabiliter ab eo susceptus est, & in curia sua ad permanendum hortatus est. Sed cum quadam die histrio quidam quandam fabulam coram rege referret, in qua sæpe Diabolum nominabat, rex vt Christianus signum crucis subito sibi faciebat. Et cum Christophorus, qui nondum Christianus erat miraretur, cur hoc faceret perquisiuit. Quod ille explicans, scilicet quia Diabolum, ne ei noceret, timebat. Dixit Christophorus. Ergo Diabolus maior dominus, quam tu, est, ex quo times. Vale igitur, quia Diabolum volo reperire cum quo maneam. Et cum per desertum transiens Diabolum quereret, apparuit ei in forma hominis magni & terribilis domini in comitatu multorum militum. Qui cum ab eo quereretur, quid vellet seu quod pergeret, & ille respondisset se dominum Diabolum querere, dixit Diabolus, Ego sum quem queris. Qui se obtulit cum eo mansurum ad sua obsequia. Cum autem cum eo proficisceretur in quadam villa inuenit signum crucis in ligno erectum, propter quod declinans viam rectam per deuia & spinosa eum duxit, ad rectam viam postea reuertens cum eo. Admiratus Christophorus causam quesuit quare viam bonam dimisisset. Et cum nollet causam reddere, & Christophorus declarasset se ab eo recessurum, nisi intimaret, respondit Diabolus, quod illud signum timebat propter quemdam in eo crucifixum, qui eum deicerat. Et Christophorus. Ergo ille maior te est, illum ergo volo querere Iesum Christum. Demum de eo interrogans homines plures directus fuit ad sanctum heremitam. Qui instruens eum de fide Christi & moribus seruandis à Christianis, inter quos erant, dicebat, quod oportebat ieiunare, orare & huiusmodi agere & ille diceret vt non alluetum se ea non posse facere, demum dixit & iniunxit ei in obsequium tanti regis, & domini, cum maximus corpore esset manere iuxta quemdam fluuiū, qui habebat aquam profundam, & multi in transitu eius submergebantur, vt ipse homines volentes transire in humeris suis deferret. Quod acceptauit. Et faciens iuxta illum habitaculum paruum de lignis transtuladabat cunctos. Quadam autem nocte puer paruus clamauit vocans eum vt eum deferret per flumen. Qui egressus de habitaculo, nullum inuenit. Ter autem puer hoc egit. Sed tertia vice vidit paruulum quierat dominus Iesus Christus in forma pueri. Ponens ergo eum in humeris suis cum flumen transiret, fluctus intumuerunt, & puer ita ponderauit ac si haberet maximum pondus super se, & quasi periclitabatur. Transito autem fluuio deponens paruulum dixit. Vere puer in magno periculo me esse fecisti. Ita enim ponderasti, ac si haberem totum mundum super me. Cui ille. Nō mireris, quia illum habuisti in humeris, qui totum mundum regit. Ego enim sum dominus Iesus Christus, cui in hoc opere deseruis. Et magna est merces tua. Exinde processit ad prædicandum, vt dictum est: hæc tamen non scripsit Vincen. vbi supra vel quia ab-

Cōuersio S. Christophori.

Hæc quæ referuntur de conuersione Christophori sunt apocrypha.

A breuiare voluit, vel quia forte non reputauit ista authentica, licet martyrium eius celebret Ecclesiæ. §. XLII. De Sancto Antonino narrat Vincen. vbi supra quod de Apamia oppido oriundus fuit nobilis genere. Qui ab infantia bonis cæpit pollere virtutibus, & sacris literis edoctus sacra præcepta legebat, & ea implere satagebat. Cumque desiderio martyrii æstuarer ab oppido Apamia egressus Christianos perquirens quam plurimos inuenit. Inter quos diu commoratus sacerdotij ordine est promotus. Cumque prædicatio iter faceret, labore itineris sic æstus Deum exorauit, vt suæ necessitati subueniret. Et solum virga fiducialiter percussit, statimque fons inde emanauit, vnde refrigeratus est, & infirmantibus etiam aqua illa sanitatem præstabat. Apamiam autem reuersus in religionis proposito persistens prædicabat & Gentilium perfidiam increpare non desistebat. Cumque aduersus eum diabolica rabies in sacrilegorum pectoribus inflammata concreveret, diuino spiritu repletus paucis, qui secum erant Christianis martyrium suum imminere prædixit. Cum autem Christiani loca sacra vbi martyrum corpora quiescebant causa orationis visiterent, Antoninus erat cum eis. Sed ab eis discedens ipse longius se iturum causa orationis intimaui, seque minime reuersurum. Sentiensque insidiantes sibi appropinquare Gentiles, vltro se obtulit. Qui captus ab eis cedendo in via vsque ad flumen ad radices Apamiae decurrens ductus est. Ibi decollatus est. Et caput eius & corpus totū discerptum in fluuiū proiecerunt, ne à Christianis inueniretur. Miro autem modo sanguis ille, qui de corpore eius exiuit inter aquarum collisiones coagulatus est nihilque ex eo aquarum impulsus dispersit. Fideles autem audita eius consummatione, ad locum venientes, corpus, quod inuenit, honorifice sepelierunt. Caput vero amputatum & iactatum in flumen statim Angelica susceptione paruo mausoleo collocatum, & in nauicula positi diuinitus præparata, Angelorum in similitudinem duarum aquilarum ductu ad locum destinatum applicuit. Et festus quidam princeps regionis illius per spiritum rem gestam intelligens caput Sancti Antonini deuote suscepit, & ei Ecclesiam fabricauit. §. XLIII. Sanctus quidam martyr egregius Romanus nomine, vt refert Vincen. specu. histo. lib. 14. passus est sub Galerio qui factus est Cæsar à Diocletiano, & post mortem Diocletiani imperauit cum Constantio ad tempus vt infra patebit: hic igitur tyrannus cum edictum vbique misisset vt Christum negaret, cumque viuere vellet vir æris ingenij, Romanus sacra heros excellentie Venire in armis perduelles nunciat Animos pauentium præstruens hortatibus Stent vt parati neue cedant turbini: Conspirat vno federatus spiritu Grex Christianus, agmen imperterritum Matrum, virorum, paruulorum, virginum, Fixa & statuta est omnibus sententia Fidem tueri vel libenter emori. Cumque relatum esset iudici plebis rebellis Romanum esse ducem, Z 4 Præcept

A.C. 300.

De S. Antonino Apamiensi cuius meminit V. 2. Sept.

Christiani loca vbi martyres quiescebant visitant.

*Præceps iubetur inde Romanus rapi
 solisque ut incitator & fax omnium
 Pro contumaci plebe causam dicere:
 Id non resistens, seque vinciri petit
 Flexas & plura, torquet in tergum manus.*
Cui adstanti tyrannus ait
*Infame monstrum, vis, interstabilis
 Tu ventilator urbis & vulgi leuis
 Procella, mentes inquietas mobiles
 Ne se imperita turba dedat legibus.
 Ni fallor æquum est ut quod auctor improbus
 Tolerare multos compulsi ut carnifex
 In te recurrat: proque tantis cadibus
 Que mox futura primus exitum luas
 Ferat & ipse quod ferendum suaserat.*
Cui ille ore libero respondit
*Amplector o præfekte nec me subtrabo,
 Ut pro fideli plebe solus immoler
 Dignus subire cuncta si me consulas
 Quæcunque vestra iusserit crudelitas.
 Sulcant per artus longa tractim vulnera
 Oliqua relictis, refta transuersis secant
 Ut iam vet cæcis peccatis albet ossibus.
 Hæc intercedi sponte Romanus loqui,
 Hoc omne quicquid lancingamur non dolet:
 Dolet quod error peccatori insidet tuo,
 Populos quod istos perditos tecum trahis.
 Vix dum elocutus in vii hanc peregerat
 Oracionem, cum fluens interferit
 Asclepiades: vertat istum carnifex
 In os loquentis inque maxillas manum,
 Sulcosque acutos & fiduculas transferat
 Verborumque ipse rumpatur locus,
 Secuturientes perdat ut loquacitas
 Sermone auram, perforatis sulcibus.
 Implet inuentis iussa lictor impius,
 Charaxat ambas vngulis stridentibus
 Genas, cruentis & secat faciem rotis
 Hirsuta barba carpit: cutis soluitur
 Et mentum ad usque vultus omnis scinditur
 Martyr fluentem satur inter sanguinem
 Grates tibi, o perfecte, magnas debeo
 Quod mira pendens ora iam Christum loquor:
 Ardebat amplum nuncius proconium
 Meatus vnus impar ad laudes Dei.
 Rinatas patentes inuenit vox editæ
 Christi patrisque sempiternam gloriam:
 Tot ecce laud. ut ora, quot sunt vulnera
 Sed quia profunda non licet luctarier,
 Ratione tecum consulamus proxima:
 Interrogetur ipsa naturalium
 Simplex sine arte sensuum scientia
 Fuit improbitus fac ut ad sit arbiter.
 Da septennem circiter puerum aut minus
 Periculatetur quid recens infantia
 Dicat, sequendum quid nouus sapiat rigor
 Hanc ille sancti martyris vocem lubens
 Amplexus vnus de caterua infantium
 Paruum nec olim lacte depulsam capi
 Captumque adesse præcipit: *Quid vis roga,
 Inquit sequamur quod probavit passio.
 Romanus ardens experiri innoxiam
 Lactantis oris idolem: Filiole ait,
 Dic quid videtur esse verum & congruens
 Vnumque in brisum colere & in Christo patrem
 An comprecari mille formarum Deos?
 Arrisit insanus uoc moratus rettuli:
 Est quicquid illud quod ferunt homines Deum,**

A *Vnum esse oportet, & quod vni est vnicum:
 Cum Christus hoc sit, Christus quod homines dicant,
 Vnum oportet esse Deum & verum & vnicum
 Cuiusque hic sit Christus, ipse est verus Deus:
 Genera Deorum multa nec pueri putant
 Stupuit tyrannus, sub pudore fluctuans
 Nec vim decebat innocenti atatura
 Inferre leges, nec loquenti talia
 Furor sinebat esse ratus parcere:
 Quis auctor (inquit) vocis est huius tibi?
 Respondit ille mater & matri Deus
 Illa ex parente spiritu docta imbibit
B Quo me inter ipsa pasceret cum abula
 Ego ut gemellis verum de fontibus
 Lact paruus hausi, Christum & hausi credere
 Ergo ipsa mater adsit, exclamat cedo
 Asclepiades, disciplina & exitum
 Tristem suæ magistra spectet impia,
 Male eruditi torqueatur funere
 Infantis orba quemque corruptis fleat.
 Vix hæc profatus, fusione præcipit
 Sublime tollit, & manu pulsent nates,
 Tenerumque duris istibus tergum secant.
 Denique præcepit vtrumque perdi, scilicet puerum
 gladio decollari, & magistrum igne excremari.
C Puerum poposcit carnifex: mater dedit
 Nec immorata est fleibus tantum osculam
 Impresit vnus vale vale (ait) dulcissime
 Et cum beatus regna Christi intraveris,
 Memento matris (ait) patrone ex filio.
 Dixit deinde dum ferit cerviculam
 Percussor ense, docta mulier psallere,
 Hymnum cantabat carminis Dauidici:
 Pretiosa sancti mors sub aspectu Dei.
 Etiam rectoris brachiis sicca eminus
 Romanus ætus ingeritur barba rogo
 Scio (inquit ille) non futurum ut concremor
 Nec passionis hoc genus est datum mihi:
 Sed restat ingens quod fiat miraculum.
 Hæc eius orsa sequitur immensus fragor
 Nubis ruentis nimbus vndatum nigro
 Præceps aquarum flumine ignes obruit:
 Quod cum tumentis nuntiatur est iudici,
 Commouit iram fellis implacabilis
 Quousque tantem sumus hic nobis magus
 Includit inquit Theffalorum carne
 Pœnam peritus vertere in ludibrium
 Dixit foroque protrahi in sit virum,
 Trudi in tenebras noxialis carceris.
E Elidit illic sine collum martyris
 Lictor nefandus sic peracta est passio
 Anima absoluta vinculis caelum perit.
F *a* Huius Romani & Barala martyrii extat in MS.
 De hoc quoque Romano fuse agit Euseb. lib. 8. cap. 10. &
 Ioannes Chrys. apud Metaph. que sunt apud Surium to.
 6. Prudent. peristeph. hym. 10. Euf. Emisib. 50.
b Hanc D. Romani vitam ex Prudentio D. Antonini
 nus collegerat: sed ita ut paucis verbis integris & maio-
 re ex parte vel imperfectis vel transpositis ut omnis sua-
 uitas versuum perisse videretur. Nos igitur qui te castis
 poetice Christiana libris delectari optime lector aliquan-
 do desideramus, ex ipso Prudentio tibi eam vidam dedi-
 mus: nam multas apud auctorem paginas complectitur
 sed eam aliquantulum contrahentes, us que D. Anto-
 ninus attulerat nonnulla adiunximus.*

§. XLIIII.

De Sancto Marino puero narrat Vincen. spectu.
 histo. lib. 14. mirabilem passionem. Hic etenim
 Romana

A.C. 300. De S. Ma- rino ex Vin. lib. 14. cap. 38. 39. & 40.

Romane urbis cuiusdam senatoris filius fuit. Qui capessens martyrii desiderio accessus, à Martino comprehendens fuit. Qui Martianus licet dicatur in huiusmodi historia imperator, tamen secundum Vin. videtur potius fuisse præfes. Qui cum interrogatus genus suum seu conditionem, Christianum se libere profiteretur, & sacrificare, ut ei suadebatur, contemneret, nec minas timeret, iussu tyranni extensus est, & durissimis loris in dorso & ventre concisus. Post quod in carcerem trusus. Sequenti vero die in eculeo suspensus est & corpus eius vngulis dilaniatum. Deinde ferra lignea, cum lapide immisso desuper, facta est, ut super eum posita membra eius diuideret, quæ in nullo eum læsit. Post hæc iussit super craticulam igne supposito poni, sed statim fluius de terra egrediens ignem extinxit. Addidit tyrannus & frictorium, super ignem vehementem positum, & in cum miti Martirum iuber. Qui in eo positus Deum glorificabat, & ad tyrannum aiebat. Parasti carnes ad edendum, iam nunc accipe partem tuam aliquam, & dede donec aëlia præparetur. Hæc eo dicente, descendit ros de cælo, & ignem extinxit. Missus exinde in caldarium pice plenam, igne succensam ut capite in eamerso deficeret. Qui sponte in caldarium se iniicit, sed caldaria in duas partes scissa est, & pice effusa. Sanctus autem in medio stans Deum glorificabat. Non contentus Martiana arenam præparari iussit, ibiq; ad eum positum leonem & leopardum mitti, ut deuorarent. Quæ fera infligata de cauea exeuntes ad sanctum puerum acceperunt, & leo humeros eius blandiendone constringebat, pardus ad pedes iacebat. Et tyrannus. Quæ est ista phantasia quæ video? Cum autem iussisset bestias reduci in caueam suam, quantumcumq; ad hoc molestarentur non poterat à pedibus sancti amoueri, sed sancto hoc eis iubente, regressæ sunt ad locum suum. Iterum ad eum emitti fecit leonem & vrsam, quæ currentes ad eum scide- runt vestimenta eius, & corruentes ad pedes eius mortuæ sunt. Post immittit fecit pardum cum tigride, qui ascendentes ad collum eius complexæ sunt eum & vna ex eis ipsum osculabatur, alia sudorem de facie eius extergebat. Iussit & taurum adduci, & in dorso cauteriari ut magis fureret ipsumque puerum ad cornua eius ligari. Et ardentes cornibus taurus non sentiebat, nec cauterium curabat, sed sanctum Dei lingua lambebat. Post ista in pyra lignorum accensa, fecit poni, nihilq; cum terigit ignis. Ex eo autem mouentes, miserunt in caminum seu furnum ignitum, sed Angeli duo descendentes ad eum cum eo benedicebant Deum nisi que doloris expertus est. Adductus inde est ad templum idolorum factaque oratione omnes dii corruerunt, & in puluerem redacti sunt. Videns hoc Romanus, populus exclamauit verè magnum est Deus Christianorum. Confusus ergo per omnia Martianus mandauit eum decollari. Exultans autem sanctus ait. Veni pater gloriæ, accipe caput pueri tui. Pater quoque eius & mater hortabantur eum scilicet agone cursum suum perficere, scientes eum suscepturum coronam victoriæ. Qui oratione facta consignans se pacem fratribus dedit, & stetit genua spiritum Deo reddidit. Scurra tamen iam mortuum percussit, & caput amputauit. Cum autem præcepisset Martianus corpus eius inter corpora latronum proici, & custodiri ne à Christianis acciperetur, facta inundatione aquarum & multiplicatione tonitruorum & fulgurum territi ministri fugerunt, & à fidelibus corpus acceptum sepulturæ est traditum. Martianus autem à Deo percussus ter-

ribili iudicio, ut vermes de ore eius ebullirent, coactus est confiteri Deum verum esse Deum Christianorum, & miserabiliter expiravit.

§. XLV.

LUCIANVS presbyter Antiochenus sub Maximo imperatore, qui Diocletiano successit & cum Constantino aliquo tempore simul imperauit, ut dicitur infra, passus est. Hic ut refert Vincen. lib. vbi supra, moribus, continentia, & eruditione præcipuus, cum ad tribunal iudicis fuisset adductus, Cur (inquit ad eum præfes) vir rationabilis & prudens, sequeris sectam cuius non potes reddere rationem? aut si est aliqua audiamus. Tum ille data sibi facultate dicendi orationem de fide nostra habuisse dicitur. Qua finita addidit. Ad stipulatur iis ipse in Hierosolymis locus, & golgathana rupes sub patibulo onere disrupta. Antrum quoque illud quod auctu- sis inferni ianuæ corpus denuo reddidit animatum, quo purius inde ferretur ad cælum. Aut si adhuc vobis minus digna videntur hæc, quæ in terris substantiam gerunt, accipite etiam de cælo ad stipulatorem fidelem. Solem vobis ipsum horum produco testem. Qui cum hæc fieri per impios videret in terris, lumen suum abscondit in cælo. Perquire in animalibus vestris, inuentis temporibus Pilati, Christo patiente, fugato sole interruptum tenebris diem. Quod si terræ, si cælo, si sanguini eorum, à quibus veritate per tormenta perquiritis fidem non accommodatis, quomodo verbis meis allegationibusque credetis? Et cum pene iam iis verbis auditoribus, suadere cœpisset, arripuit eum in carcerem, ibiq; quasi abque tumultu populi necari. Hiero, quoque in lib. de vi. sic ait de eo. Lucianus vir disertissimus Antiochenæ Ecclesiæ presbyter, tantum in scripturarum studio laborauit ut vsque nunc quadam exemplaria scripturarum Lucianæ nuncupentur. Feruntur eius de fide libelli, & breues ad nonnullos epistolæ. Passus est Nicomedie ob confessionem Christi sub persequcutione Maximini.

Narrat etiam Eusebius in hist. eccl. quod quædam De muliere quæ se- ipfam cum filiis in Au- men im- mistit.

De muliere quæ se ipfam cum filiis in Aumen im-

E narrat etiam Eusebius in hist. eccl. quod quædam mulier veneranda, pulchritudine pariter & pudicitia formosa, nobilis genere, & copiosa facultatibus fuit, cui erant due filie virgines pulchræ, & ad regulam maternæ pudicitie erudite, quas in timore domini religiosa mater educauerat. Et cum mater cum filiabus summo studio perquirentur, & illa declinâdi turbini gratia sui absentiam procurassent, denum inuentæ mater cum filiabus, & à militibus compræhenæ Antiochiam venire perurgunt, & cum iter agerent, ait mater ad filias. Scitis dulcissimæ meæ filie quomodo vos in disciplina Dei educauerim. Scitis quæ à paruulis Deus vobis pater, Deus nutritor, Deus institutor extiterit, & quod pudicitia & castitatis bonum, ita mecum pariter dilexeritis, ut nec oculus quidem vester [sicut vobis cōscia sum] quàm lasciuiori fuerit maculatus aspectu [quid igitur nunc agimus! videris quod ista omnis vis, aut à Deo nos studet, aut à pudicitia separare?] Prostituentur ergo publicis lupanaribus membra, quæ aer pene ipse publicis habuit incognita? Ne quæso filie, quia nec tam parua in Deo nobis est fides ut mortem pertimescamus, nec tam despecta pudicitia, ut viuere cum turpitudine etiam cupiamus, quin potius, si placet, quod in omnibus tenetis, etiam in hoc sequimini matris exemplum, præueniamus [impuras carnicum manus,] & impudicorum præcipiamus incursum [mundumq; hunc qui nos ad impuram & impudicam

De S. Luciano: de quo scri- psit Me- taph. & Euf. lib. 9. c. 6. Hæc sunt omnia a- pud Euf.

Testimo- nia Christi diuinitatē testantia.

Hier. in catal.

Coluntur 18. Nou.

A. C. 300.

pu dicam compellet vitā pura ac pudica morte dam- nemus.] Cū ergo filias ad hoc propositum vide- ret accensas, ad fluium quemdam in itinere posi- tum deuenerunt. Et cū simulasset se humanæ ne- cessitatis causa ad aquam descendisse, custodibus ea- rum nihil super hoc cogitantibus rapidi fluij fluen- tis se iniecerunt. Sed & aliæ duæ virgines simili de causa marinis fluctibus se iniecerunt apud Antio- chiam. Hæc Eusebius. De lege communi hoc nullo modo est licitum, sed instinctu Spiritus sancti hoc fecerunt, vt videtur dicere Augustinus de ciuitate Dei i. libro.

Aug. lib. 1. de ci. c. 26.

§. XLVI.

De hoc D. Petro E. of. lib. 8. hist. eccl. c. 4. & in Chron. aliqua ha- bet sed fu- sius omne hanc hist. ex MS. cod. Sur. coll.

Virtus sa- cerdotalis maxima.

Hinc pro- prie Sur. historiam incipit.

Arius he- resarcha à D. Petro excommu- nicatus & degrada- tus.

Arius in essentiam Dei graui- ter blas- phemauit.

teros, scilicet Achillam, & Alexandrum de turba seorsum, ait fecerit. Ego quidem et si peccator sum, tamen scio vocatione cœlesti ad hunc agonē mar- tyrij me esse vocatum. Vobis igitur est pium confi- teri mysterium Dei, quod mihi reuelatum est, quia vos post martyrium meum sedem & episcopatum meum consecuturi estis, & tu quidem prius Achilla: postea vero Alexander. In hac vera hora noctis (vt vobis rotum de Ario aperiam) cū solenni consue- tudine Deo sacrificium orationis consummassem, ecce subito apparuit mihi in habitu pueri Christus dominus meus. Ad cuius præsentiam splendore ni- mio illustratus, vultum maiestatis eius non valebam aspiceret: erat autem indutus a colobio lineo, cādido nimis scisso à summo vsque deorsum, & ambabus manib. coniungebat ipsum circa pectus, in eo quo- dammodo cooperiens nuditatem suam. Quem vt vidi timore nimio correptus tandem confortatus ani- mo ad eum dixi. Quid est domine quod video tuni- cam tuam discissam à summo vsque deorsum? Qui respondens dixit mihi quotidie vides & tractas, & nescis quomodo scissa est? Arius hoc fecit, qui sepa- rauit à me populum hæreditatis meæ comparatum sanguine meo. Præcipio & monco nunc, ne eum reci- pias in communionem, nec rogantibus iis, qui vēturi sunt ad te quos ille direxit, veniam ei prestes. Hæc quæ tibi manifestaui duobus presbyteris tu nota facias, vt ipsi post eum anathematizādo abiiciant, ne eius errore populus decipiatur. Exortationis igitur sermonem faciens, vt in Catholica fidei vnitate maneant & commendans eos domino quem credi- derant dimisit eos in pace. Nimioque amore illius cūm populi circa carcerem detinerentur, & apte de carcere educi non posset, noctis medio tribunus, vna cum militibus rupto carceris pariete per me- dium foramen ad locum vbi decollandus erat eum perducere fecit. Sanctus itaque Petrus oratione facta ad sepulchrum beati Marci & sanctorum successorum eius Aniani, Demetrii, & Theone inclinans genua sua, gratias agens Deo, qui eum martyribus suis associarat extendit ceruicem suam gladiatori, & ita percussus palmam martyrij adeptus est.

Consuetudo D. Petri sacrificij orationis consum- mare.

Colitur 26. Nou.

De 40. martyrib. Basil. mag. & Meap. copiosè vide Sur. tom. 2.

§. XLVII.

SVB Licinio qui simul imperauit cum Cōstanti- no (vt dicitur infra.) passi sunt 7. Martij apud Se- basten Armeniæ minoris milites quadraginta sub Agricolao præside, quorum præcipui erāt Cyrius & Candidus, qui Candidus ait Agricolao. Digne tibi hoc nomē impositum est, agricola enim adularor es. Sanctus autem Cyrius ait ad socios. Sæpe pauci mul- tos in fugam conuertimus, nunc verò tres sunt qui nos impugnant, sathanas, & dux Lysias, & præses Agricolaus, & hi tres vnum sunt, scilicet, in malitia seducendi: absit autem vt hic vnus quadraginta vin- cat. Iussi sunt autem lapidibus cædi. Sed ministri le- uantes lapides, alterutrum se cædebant. Exardescens autē dux Lysias, & tollens lapidē vt aliquem sancto- rum percuteret, in faciē præsidis adduxit lapidē & cō- minuit faciē eius. Stantibus autē sanctis ante faciē præ- sidis, apparuit eis diabolus tenens dextera manu gla- dium, sinistra draconem, qui dicebat in aurem præ- sidis meus es, pugna. Erat autem in Sebasten stagnum habens aquam multam, quod tunc vehementer fri-

a Colobium tunicam sine manicis sunt qui interpre- tantur: dictum autem est colobium à voce Græcæ κολον quod mulum & mancum significat.

gidum

A. C. 304.

A. C. 304.

Ab. 3.

Quadra- ginta mar- tyres pro Christo monūtur.

Coluntur 9. Mar.

Gel. papa cum 70. episcopis hoc ita- tuit.

gidum erat tempore hyemis, vbi positi sunt in me- dio eius nudi. Ad vesperū positum est balneum iuxta stagnum, vt si quis veller resipiscere fugeret ad balneū, ibi positi sunt iuxta custodes milites & clauicularius. Vnus autem ex illis quadraginta pusillanimis effe- ctus refugit ad balneum, qui mox vt attingit calorem resolutus est. Quod videntes alij dixerunt quasi ex vno ore Ne in fluminibus irascaris domine. Clauicularius autem vigilans & auscultans cæteris custo- dibus dormientibus vidit de cælo coronas descen- dentes viginti nouem. Et expergefaciens custodes proiecit vestimenta in facies illorum, & exiit nu- dus in stagnum clamans. Et ego Christianus sum. Vinctus autem Sathanas, & transfigurans se in virum ligatis manib. ad genua dixit in conspectu omnium. Væ mihi, vinctus sum ab istis & factus sum ridiculus omnibus, quia nō habui vnanimes ministros. Vnius autē mater perdurabat cūm ipsis, cuius filius cæteris erat iunior. Quæ timens pro filio, semper conforta- bar eum: cui nomen erat Melichon. Iussum est igitur omnium cura infringi, & simul omnes præter il- lum minorem animas reddiderunt, quorum corpo- ra super plaustra iussa sunt imponi vt combureren- tur. Iunior autē relictus est ad oram fluminis, quem mater suscipiens in humeris portabat post cæteros. Qui dum portaretur, emisit spiritū cuius corpus ma- ter proiecit inter sanctos. Qui omnes combusti sunt, quorum cineres iactati sunt in anem. Sed in loco præcipiti & nodoso restiterunt, & congregatæ sunt eorum reliquæ, & nihil earum imminuit fluius. Post tres dies reuelatæ sunt episcopo ciuitatis ab ipsis sanctis. Qui accipiens clerum & populum per- rexerunt illuc, & viderunt reliquias in aqua fulgētes tanquam luminaria, super quas aqua decurtebat, il- larum nihil secum trahens, & si quis alicubi relictum fuerat à splendore demonstrabatur. Isti omnes mar- tyres Cappadoces fuerant & milites, vt in passione eorum scriptum est. Et cūm passi sint quinto idus Martij, in martyrologio tamen passio eorum nunci- atur septimo idus Martij. Sed de istis martyrum cruciatibus variis ac etiam aliis præcedentibus pas- sionibus martyrum notandum diligenter, quod dicit Gelasius papa distinct. 15. Sancta Romana. Gesta sanctorum martyrum, qui multiplicibus tormento- rum cruciatibus & mirabilibus cōfessionum trium- phis irradiant, quis ita Catholicorum esse dubitet, & maiora in agonibus fuisse perpeffos, nec suis viri- bus sed Dei gratia & adiutorio ea vniuersa tolerasse? Sed ideo secūdam antiquam auctoritatem, vel con- suetudinem singulari cautela in Sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia & eorum qui scripse- runt nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus aut dictis superflua aut minus apta quàm ordo rei fuerit scripta esse putantur, vt Quirici & Iulitæ & Georgij aliorumque, passionis quæ ab hæreticis pro- bantur conscriptæ, propter quod (vt dictum est) ne vel leuis subsanandi oriretur occasio in sancta Ro- mana Ecclesia non leguntur. Nos tamen cum præ- dicta Ecclesia omnes martyres & eorum gloriosissi- mos agones, qui Deo magis quàm hominibus noti sunt omni deuotione veneramus. Hæc ibi.

De crudelitate Galerij & Maximi & diuina visione illi illata ad robur fidei nostre per triumphum Constantini magni, & de Pamphilo de Eusebio, Rufino historiographis & La- ctantio.

OST narrationem passionum pluri- morum martyrum, quæ contigerunt sub Diocletiano & Maximiano & successo- ribus eorum, scilicet Maximino & Lici- cinio & Maxentio, reuertendo ad historiam illorum imperatorum, Euseb. in hist. eccl. lib. 8. sic ait de Dio- cletiano & Maximiano. Cū iam aliquantum non ratione aut humanitate, crudelitatis tantæ nimicta- te fatiati, respicere ad immanitatem sceleris sui cœ- pissent, desolatæ vrbes multis, & optimis ciui- bus, rura nudata cultoribus, orbatos filijs patres, & parentes liberis, animam ad clementiam hu- manitatemque conuertunt, edictūque principale proponunt, quoniam fas non esset tot ciues, in qui- bus fidei suæ esset oblatina persuasio, morti tradere; placere de reliquo vt hoc genus hominum nequa- quam quidem subiret interitum, omnes tamen, qui hanc speciem confessionis tenerent, dextris oculis ferro effossis eisdemque cauterio adustis, sinistro etiam poplite nihilominus cauterio debilitato, per singulas quasque prouincias in æris ferricæ metalla- vel operis vel pœnæ gratia deportandos. Hæc fuit clementia principalis quæ optimis ciuib. est con- sultum. Et quoniam dominus quidem tradiderat fam- liam suam castigari paucis, cruenti vero immani- tatis ministri desauerunt in multos, adest continuo Dei vltix dextera, & illos, qui primo dum pacē ser- uarent Ecclesiæ, cum omniprospertate gubernau- rant imperium, in tantâ rerum permutationem de- duxit, vt Augustus ipse, scilicet Diocletianus in id va- nitatis atque amentia perueniret, vt depositis cum collega pariter Augusto, Maximiano Herculio regi- ni in signib. priuati & plebej postmodum viuerent. Hugo autem dicit quod Diocletianus ab inuito exe- git Maximiano, vt simul purpuram imperiūque deponerent, ac iunioribus in republicam substitutis ipsi in priuato otio consenserent: itaque sub vna die Diocletianus apud Nicomediam, Maximianus verò apud Mediolanum potestatem imperij simul cultūque posuerunt. Tunc a Galerius Maximinus & Constantius pater Constantini qui prius fuerant Cæ- sares Augusti creati, in duas procuraciones, scilicet orientis & occidentis primi Romanū diuiserunt im- perium, & Galerius Maximinus Illyricum, Asiam & Orientem tenuit. Constantius verò vir summæ man- suetudinis & ciuilitatis Gallia tantum Hispaniaque contentus, Galerius cæteris partibus cessit. Deinde tamē Galerius Maximinus duos post se Cæsares ele- git: Maximinum, quem in oriente posuit, & Seue- rum quem in Italia constituit; ipse in Illyrico consti- tutus. Dicit tamen Euseb. in chron. quod Galerius cœpit imperare anno domini 300. mundi verò qua- ter millesimo 270. solūsq; biennio tenuit imperium. Et in Eccles. histo. idem dicit quod ille, qui Augusto secundus in honore, postmodū verò in primis etiam successor fuit, qui inuentor ac signifer nostræ perse-

a Post Diocletianum & Maximianum sic imperato- res enumerat Onuph. Flauius, Valerius Constantius 55. C. Galerius Maximianus 56. pop. Ro. imper. imperarunt a. i. m. 10. d. 3. post C. Galerius Maximianus & Flauius Val. Constantinus, & M. Aurelius Maxentius 57. pop. Rom. imper. imperarunt a. i. & iterum. c. Galerius Ma- ximianus, C. Aurel. Fla. Constantinus, M. Aurelius Maxentius, C. Aurelius Licinius 58. & C. Val. Maxi- minus 59. Pop. Rom. imp. imperarunt vna a. i. m. 6. d. cutionis

De Dio- cletiano & Maxima- no impe- ratoribus.

Euseb. lib. 8. cap. 13.

Euseb. lib. 8. ca. 15.

De perse- cutorum nostrorū salub.

Hechaber O. o. lib. 7. cap. 25.

Euseb. lib. 8. cap. 15.

A. C. 310.

cutionis fuit, scilicet Galerius exiterat [tam multis A variisque morbis & corporis tabe & infania mentis affictus est, vt post longos atque inextricabiles languores, scelerum suorum furis agitatus spote vitam nefariam proderet.]

§. I.

De Constantio patre Constantini magni Sozom. li. 1. hi. Trin. cap. 7.

Euf. lib. 8. histo. eccl. cap. 16.

Euf. lib. 8.

Maximiani inimici nostri mors terribis.

Hæc etiã habet Oro. lib. 7. cap. 18.

IN occiduis verò partibus Constantius pater Constantini regebat imperium. Sed hic multa clementia erga homines, erga Deum verò maxima religione utebatur. Hic Constantius (vt refert Sozomenus in histo. tripartita) quosdam in suo palatio probare volens, an boni ac solidi essent viri, præcepit, vt si quidem ad sacrificandum venirent, & Deos eius colerent, circa eum essent, & in suo cingulo permanerent. Si vero refugerent, egrederentur de palatio, gratias agentes quod minime punirentur. Cum igitur in vtroque apparerent alij quidem religionis desertores, alij vero diuina præsentibus præponentes, de liberavit illis amicis & consiliariis vt, qui fideles in melioribus constantisq; permanferant, alios verò efforminatos expulit à suo colloquio, credens eos nunquam circa principem fore deuotos, qui sic essent Dei sui paratissimi proditores. Itaque (vt ait Eusebius vbi supra.) hic Constantius [multa clementia erga homines; erga Deum vero religione maxima utebatur] neque verò ex confortij rabie regnum suum priorum sanguine maculauerat, neq; orationum domos & conuenticula nostrorum imitatus Maximini vafaniam hostili vastatione destruxerat, quin potius cultores Dei venerationi habuit & honori. Vnde & merito religiosus pater religiofrem filium Constantinum regni bene parti reliquit hæredem. Hic (vt ait Hugo) Dei nutu constitutus est imperator in Britannia, adhuc regnante Maximino Galerio in partibus orientis. Sed & Licinius qui affinis Constantini erat, habens scilicet germanam Constantini in vxorem communi omnium sententia adscitus in imperium Augustus pronũciatur, vt testatur Euf. in histo. eccl. lib. 8. Quæ res Maximinum vehementer offenderat, quòd is tunc solummodo Cæsar in orientis partibus habebatur. Neque id vltra ferens vixit raptum sibi met nomen Augusti assumpsit. Qui Maximinus postea per plures annos profectus est in bellum contra Licinium, & demum superatus & occisus est à Licinio. Maximianus verò, qui Hercules secundum Euseb. vbi supra. dicitur, quem paulo ante collegam fuisse Diocletiani, & cum eo imperij insignia deposuisse memorauimus, cum à filio suo Maxentio in vrbe Roma tyrannidem tenente, quia sibi fauore quorundam Augusti nomen & dominium vsurpauerat, fuisset expulsus, ad Constantinum tanquam ad generum miserationis causa confugiens, insidias ipsi, à quo honorifice fuerat susceptus, molitur: in quibus turpiter deprehensus turpius perit, ita vt post interitum statuae eius ac imagines auferrentur, atque in adibus publicis vocabula nominis eius mutarentur. Huic concordat Hugo dicens sed breuius, quòd Maximianus Hercules persecutor, imperium quod abiecerat iterum arripere volens, à Constantino nondum imperatore, scilicet vnico, Massilia oppressus & extinctus est. Et addit Hugo, Galerius vero, scilicet Maximinus Augustus cum Scuerum Cæsarem factum ab eo in Italiam misisset cum exercitu, & vrbem iam obsedisset, militum suorum scelere desertus & proditus Rauenna interfectus est. Diocletianus autem imperiali dignitate deposita Salone defunctus est,

§. II.

A. C. 310.

PRÆFATVS autem Maxentius filius Maximiani à prætorianis militibus Romæ imperator factus tyrannidem exercebat, qui vt inquit Euseb. in histo. eccl. primo velut inuitans erga se plebis gratiam, fidei nostræ venerationem se esse simulabat, & ob hoc persecutiones reprimi, omnesque iniurias à Christianis arceri iubet. Sed nihil in reliquis actibus suis nihil in vita vel moribus, quod Christianis proximum videretur ostendit. In tãta enim flagitiorum & scelerum face versabatur, vt nihil facinorum pessimorum ab eius actibus esset alienum. Denique senatorum & maxime nobilium matronas publice abstrahi, & ad suam libidinem deduci imperabat, & post contaminationem viris suis reddi iubebat, non tam expleta libidine quam immurata. Tantus vero metus patres, plebemque oppresserat, vt ne hoc ipsum quidem quod mererent palam ostendere auderent: sed ferebant insuetam seruitutem gementes, & aliquid pro libertate cogitare metu prohibebatur, cum ille non iram, sed libidine cordis ageretur. Denique quadam die imperat militibus suis exire per plateas totius vrbs, vt omnes qui occurrissent cuiuslibet ætatis & cuiuslibet sexus gladiis caderent. Innumeraque multitudines populi Romani nõ hostium sed ciuium telis deiecta sunt. Senatores vero & ij maxime qui honoribus & diuitiis clariiores in curia videbantur, confictis criminibus tanquam rei puniti & proscripsi sunt. Addidit vero etiam hoc fastigium sceleribus suis, quòd artis magicæ industriam summis studiis excoluit, & ad ministeria explenda perquirebantur mulieres nobiles grauidæ, & adhibite funestis sacris medicæ scindebantur, rapiabantur & paruuli infantes, eorumque extra visceribus euulsa perferuntur. In quibusdam commentis ac præcationibus dæmoniacæ arte compositis bella per hæc dicebantur arceri, & credebatur ius fasque regni per nefas posse seruari. His vero malis omnibus etiam illud additur, quòd omnes qui per cæteras vrbes vel agros fuerant tyrannica crudelitate deterriti, dum nil sibi ad vitam tutum putant, relicti agris per loca abditæ & latebras eunt. Sub hoc passa est Catherina, vt supra dictum est. Nec obstat, quòd Romæ fuerit factus imperator, quia postea accessit ad partes orientis, contra quem Constantinus accessit, & bello eum superauit, & vicit atque occidit.

De Maxentio imperatore. Euf. lib. 8. hi. eccl. c. 16.

Facinorosa Maxentij scelera.

Maxentius Magicæ deditus.

§. III.

De Maximino imperatore pessimo. Euf. lib. 8. cap. 17.

MAXIMINVS vero Galerius in orientis atque Ægypti partibus simili per omnia crudelitate & vafania tyrannidem gerebat, ita vt alter alterum in sceleribus videretur imitari, & cui potissimum flagitiorum palmã deberes dare ignorares. Itaq; Maximinus deliciis, luxu atque omnium dissolutionum genere stuitans, turpissima suis militibus præbebat exempla, ita vt nullum vel breue oppidum absque adulterio nobilium matronarum, quæ per loca fuissent reperta vel corruptione virginum præteriret. Talis hic tantusque vir, qui pudicitia, honestatis, iustitiæ, ac totius æquitatis hostis publicus erat, quidni etiã Christianorum hostis & persecutor existeret? aduersus quos tantum crudelitatis exercuit,

a Hic Diocletianus latrans vt canis mortuus est, Nipheph. lib. 7. cap. 20. vt intelligas quam infelicem exitum illi nostris accerrimi hostes sint sortiti.

A. C. 310.

vt præcessores suos vincere festinaret in scelere. Ignes, laminas, cruces, bestias, maris profundum, obtruncationem membrorum, effusiones oculorum, & singulis membris specialia inferre supplicia gestiebat, cum tamen illi magis constantes & fortes inuenirentur in tolerando, quam iste ingeniosus & callidus in exquirendo. Verum cum duobus grauissimis dominis libidine & crudelitate præcepta ageretur, fuit apud Alexandriam virgo quedam Dorothea satis nobili orta familia, ingentibus diuitiis & propinquis nobilibus pollens, formæ verò decoris gloria tanta ei fuit vt mirum ac speciale in ea Dei figmentum crederetur. Sed illa quæ religione animi, & honestate vitæ pulchrior esse studebat [æquissimo mentis iudicio quod pulchrum ac decorum inter homines videbatur, id potius Deo consecrare quam vsui humano statuit indulgere,] vt virgo Deo sacra persisteret. Comperit autem quòd esset Christiana, quæ secundum sua edicta magis pœnâ quam libidini subiicienda videretur [in ambiguo positus æstare cepit, & in quam se verteret partem ignorare. Sed vbi dubios animos libido, quæ ei latius dominabatur optinuit, expectantem virginem pro martyrio ad supplicium rapi] per occultos nuncios destupro virginem interpellauit. Illa æque nefas sibi esse respòdit, templum corporis sui quod Deo consecrauerat, idolorum cultu aut libidinis cõtatione pollueri, proinde ad mortem se paratam esse crudeli verò tyranno non decere blandum aliquid, vel molle proferri. Cumque ille libidine acris in eam accensus incalefceret, & nisi verbis acquiescisset, vi agere decerneret, virgo pudicissima omnibus facultatibus suis domo atq; familia derelicta, nocte, clam cum paucis fidelissimis famulis, & cum amicissima sibi castitate decessit, illudumque tyrannum vanum & amentem dereliquit. Sed & alias plurimas nobiles mulieres simul ac virgines adortus, sed exemplo nihilominus illius paratior ad mortem quam ad seruitutem libidinis nactus crudelibus suppliciis afflicti iuber. Hoc modo Maximinus & Maxentius in oriente simul ac occidente velut vno demonio spiritu armati, passibus eisdemque viris accensi delatuebant tyranni. Et subdit idem Euseb. in histo. eccl. Cum Maximini per decem annos erga Christianos fuisset grassata crudelitas, ipsum authorem scelerum vltio diuina corripuit. Et ille qui lætis & saginatis carnibus incedebat superbus, inflatis subito visceribus supplicisq; distenditur, in profundioribus dehinc peccatoris partibus obortum vulnus, totos intrinsecus viscerum secessus tabo serpente depascitur. Post etiam fistulis quibusdã in superficie purulentis meatibus ebullire cepit innumera vermium multitudo, factor vero tam intolerabilis erat, vt nullus omnino nec medicorum quidem propius accedere posset, deniq; plerofq; medicorum, quod nec morbo aliquid mederi, nec vim factoris tolerare possent, interfici iubet. In quibus, cum quidã potius iugulandus quam medicaturus adisteret, inspiratus à Deo, Cur (inquit) imperator erras, & quod Deus infert, ab hominibus putas posse reuocari? Nec humanus est iste morbus: nec à medicis curatur. Sed recordare quanta in seruis Dei egeris, quamquàm in religione diuinam impius & profanus exiteris, & intelliges, vnde tibi

Euf. lib. 8. cap. 8.

Caluinium hoc mortis genere interisse ferunt.

Medici ad Maximũ dictum egregiũ.

a Nota virginem Deo pulchritudinem suam consecrasset, & statuisse virginem Deo sacratam persistere, vt intelligas illo seculo fuisse saltem virgines quæ suam Deo vouebant virginitatem.

sunt poscenda remedia. Nam & ego quidem cum carteris mori potero, tu tamẽ à medicis non curaberis. Tunc se primum hominem Maximinus esse intellexit, & scelerum suorum immanitatem recordatus, cap. 19. primum omnium se errasse & impie egisse & profiteretur, & velut penitens satisfacere incipit Deo. Tunc collocatis iis qui in officio publico sibi parebant, legem scribi, & continuo emitti iubet, quæ non solum à Christianis desinat persecutio & arceatur omnis iniuria, verum & reedificari eorum permittantur Ecclesie, vt solitis cultibus & obsecrationibus vacantes, etiam pro ipsius salute excoello supplicent Deo. Tunc velut post nimiam tempestatem si solis splendor redditus cælo fuisset ac terris cæperunt duces populi nostri per singulas qualque vrbes frequentare conuentus, Ecclesias instaurare, & concilia agere, sacerdotia reparare [singulas quasque Ecclesias, si quid cui deesse videbatur, instruere.] Inde stupor ingens Gentiũ de tanta tamque subita conuersione rerum, ita vt admiratione ipsa fateri cogentur magnum & solum verum Deum esse Christianorum. At verò Maximinus sex & non amplius menses passus est nostros in pace persistere, & protinus quicquid ad obturbandam eam nancisci potuit molitur. Igitur primo prohibere nostros per occasiones quasdam tentat, ne ad cæmeteria conuenirent. Interea repetendæ fœuitæ occasionem maximam est ratus, eo quod apud Antiochiam simulachrum quoddam Iouis Amicalis nuper consecratum, artibus quibusdã magicis & impuris consecrationibus ita compositum est vt falleret oculos intuentium, & portenta quædam ostentare videretur & responsa profere: Idq; omnibus scriptis imperatoribus pro cerro cõfirmatur. Quod posteaquam ab omnibus creditum est, asseueratur idem Deus ille dedisse responsa ne Christiani habitarent in vrbus [neq; in vicinis vrbs locis, sed quanto fieri posset, longius fugarentur.] Tunc vero rursus aduersus nos persecutionis rabies instauratur, & Maximinus interim instantia summa per vrbes singulas ac prouincias sacerdotum simulachrorum ac pontifices statuit, multisque honoribus & muneribus afficit, & omnia profus diligenter agit, quatenus cunctos beneficiis suis præueniat, vt per hoc promptiores eos efficeret in odium & necem Christianorum. Cõsinguntur acta quædam, velut ad Pilatum de saluatoris nostro habitati apud Pilatum conficta, in quibus aduersus Christum omnis blasphemiam conscribitur. Quæ acta per omnes regni sui prouincias prolato edicto mitri præcipit, & per vrbes singulas, per vicos, per agros etiam proponi: Præceptoribus quoq; puerorum tradi iubet, vt pro iis quæ ad meditandum vel ediscendum dicere solent, hæc tradant pueris memoriæ commendanda.

A. C. 300.

Euf. lib. 8. cap. 19. Maximus velut penitens cupit Deo satisfacere.

Euf. lib. 9. cap. 1.

Ib. cap. 2.

Ib. cap. 3. Iouis amicalis simulachrum fuit illius que Greci simulachrum dicunt, i. amicitiæ præsidem nominabant.

Ib. cap. 5. Acta Christi apud Pilatum conficta.

De edictis impiis Maximini. Euf. lib. 9. cap. 7.

§. IIII.

DE impiis edictis prædicti Galerii Maximini, post quem multa flagella dominus persecutoribus Christianorum immisit. Inquit idem Euseb. Tanta in breui aduersum nos crudelissimus tyrannus excitauit, vt longe fœuora prioribus & diuina pararentur. Quando enim aduersum nos legationes prouinciarum & vrbum, quando tot & tanta imperialia edicta venerat, ita vt etiam arcibus tabulis incidi leges quæ aduersum nos data fuerant iuberentur. Quando pueris scholaris meditatio de Pilato & Iesu haberi contumelia nostræ gratia iussa est, & confictis referta blasphemis per totum diem decantari. In iis vero legibus quas aduersum nos are Prima pars Hist. Ant. A a incisas

A. C. 310. incisas singulis quibuscunque ciuitatibus proposuerat velut in aeternū manuras, iactanter ac superbe descriperat, quod ex quo Christiani sedibus & vrbibus pelluntur aeris laeta esset temperies, & terra fecunditas abundantior, ideoque fatis recte consuli ad Deorum immortalium gratiam, vt inuisum hoc hominum genus ex omnibus locis, in quibus eorum maiestas maxime veneratur & colitur pelleretur. Nec mora Dei prouidentia dum adhuc per aliquas longius positas ciuitates mitterentur edicta, arrogantia tyrannicæ vocis refranans, qua lætas segetes pro Christianorum fuga & vberes frugibus descriperat, campos imbres restringit in nubibus, & effætas arida sterilitate segetes dereliquit. Atrescit etiam herba camporum, & non solum hominibus fructum verumetiam pécudibus pabulum negat. Fames quoque tætra & obscœna vbique grassatur. Aeris quoque temperies, quam suis impiis actibus descriperat famulari, in tantam corruptionem versa est, vt humana corpora vlcibus pessimis, quæ ignis facer appellantur, necnon & iis quæ dicuntur carbunculi repleantur, ita vt ora hominum atque oculos occuparent, vt si quis forte ex iis effugisset mortem, luminibus orbaretur. Sed & alius nihilominus pestilentibus morbis virorum ac mulierum immense multitudines, & præcipue infantium aceruatim cadebant. Additur etiam illud his malis (ait idem Euseb.) quod Armeniorū gens olim & vtilissima & amicissima populo Romano dū ab eo Christianæ religionis ritum (cui deuotissime dedita est) idolorum cultum mutare cogere, & dæmones venerati pro Deo, inimici pro amicis, & pro sociis, suis aduersarij effecti, manu se aduersum nefaria eius edicta defendere parant, ac sponte bellum inferunt. Quæ simul omnia coaceruata stultæ ab eo pœnas arrogantia deposcabant, pro quo per fugam persecutionemque Christianorum, pacem sibi & rectum omnium copias atque etiam aeris temperiem deseruire iactauerat. Igitur cum & ipse & exercitus bello Armeniaco vehementer & acriter vrgeretur, populos per vrbes & vicus fames dira absque vlla miseratione vastabat. In vrbibus vero tantæ per dies singulos multitudines cadebant, vt nec loca ad sepulturas inuenirentur: in agris vero ac vicis plurimæ domus penitus vacuæ remanserunt. Quamplurimi vero ita exhausti incedebant, vt simulachra magis carne carentia, quàm homines putarentur, colore tætro, luminibus in profundum demersis, huc atque illic corpore nutabundi, & iam iamque lapsuri ingrediebantur. Interea per plateas omnes & angiportus erant omnia repleta cadaveribus mortuorum, nec erat omnino qui sepeliret, dū & ipsi qui superesse videbantur adhuc morbo inualidi essent, & quasi cōtinuo morituri. Ex quo fiebat spectaculum miserabile, ita vt quam plurimi à canibus deuorarentur. Hæc extitit legum Maximini atq; arrogantiæ & elationis eius & iudicij de Christianis habitū remuneratio. Hæc illius in Deū pietas & religionis (vt assererat) cœlitus traditæ maiestas. [verum vt superius diximus cum & inhumata mortuorum cadauera, quos fama consumpserat in plateis iacerent, & quos lues vsque ad vnum interemerat, nihilominus domibus insepulti manerent:] qui verò superesse videbantur vrgerentur inopia, clamare cœperunt omnes & sponte Christianorum pietatem & misericordiam imprecari, & quos paulante extorres patria & domo egerat, nunc suppliciter exorare, vt more sibi solito viuentibus. auxilium sibi alimoniam deserant, mortuis insepultis sepultura

Ib. cap. 8. Humana estra Deū vanitas diluditur.

Ignis facer grassatur Galli vocante feu S. Aucoine.

Gravis fames in orbe Romano.

Religionis Christianæ laus.

A iusta perfoluant, apud ipsos tantūmodo miserationes valere, apud ipsos solum, quæ humanitatis sunt pietatisq; seruari. Nec tam veram religionē, tam sanctam, tamque in omnibus perfectam vllam esse, quæ vniuersis hominibus cōsuleret tamquam propinquis & proximis suadeat. Nec esse vllum aliū præter Christianorum Deum fatebantur. Cum vero nostrorum populi quibus reuera per Dei gratiam (quod maxime omnibus mirabile fuit) nec fames in aliquo, neque lues fuerat dominata, in nullo prorsus iniuriæ memores, more sibi solito ad misericordiam etiam inimicorum præceptis dominicis instituti, conferre certatim vnusquisque, prout poterat cibos & sustentare ac reficere pereuntes, & non solum cum eis cibos sed & affectum participare cœperunt, & quo indigentibus etiam parua sufficere videbantur, quæ cum magna pietatis affectione præbebantur. Illos quoque qui morbi contagione laborabant, ad quos nullus Gentilium ne propinquorum quidem introibat, sedula & frequenti visitatione curaret, nec pati omnino aliquid per contagium, quippe quos diuina gratia circundaret, cadaveribus quoque mortuorum sepulturam conferre, & quæ sunt naturæ iusta completere. Ita breui ingressu solo Christianorum per vicos & vrbes malorum facies immutata rebus ipsis atque operibus veram esse & piam Christianorum religionem in cordibus omnium scripsit, multo tenacius quàm tabulis æreis eam falsam esse tyrannus indicerat. Tunc ergo videtur completum illud quod in Exodo scriptum est, quod scilicet Aegyptiis erant tenebræ palpabiles & crassæ, filiis autem Israel erat lux in omnibus habitationibus suis.

§. V.

DE victoria Constantini contra Maxentiū qui sibi imperium vsurpauerat, sic ait Hugo Flor. Cum septimum annum imperij sui perageret Constantinus aduersus Maxentium pessimis vt dictum est moribus adornatum, nondum baptizatus, conspirante secum collega Licinio bellum parauit. Et dum illuc pergeret, multaque secum de imminentis belli necessitate pugna proximus pertractaret, vidit per soporem in cælo signum sanctæ crucis flammeo nitore rutilare, & Angelos sibi adstantes & dicentes. Constantine in hoc signo vinces. Cassiodorus in hist. tripartita plenius hoc refert lib. 1. dicens. Euseb. Pamphilis cum iureiurando ipso imperatore dicente audisse se refert, quia circa meridiē declinate iam sole crucis signum ex lumine factum, & scripturam consertam ei dicentem, In hoc vince, vidisset ipse & milites, qui cum eo tunc essent, pergente nanque aliqd cum exercitu pariter hoc, inquit, miraculū ostensum est. Dumque cogitaret quid esset, nox superuenit, & dormienti Christus apparuit cum signo quod vidit in cælo, iussitq; vt fieret eius signi figuratio, quæ foret auxilium in congressionibus præliorum. Cumque opus iam non esset interprete, sed aperte monstratum esset imperatori, quid de Deo credere conueniret, mox die facta sacerdotes Christi cōuocans de dogmate consulebat. At illi sacros libros offerentes de Christo loquebantur, suaque dicta ex prophetis comprobabant. Signum vero quod apparuerat ei dicebant esse trophæum victoriæ Christi aduersus infernum. Constantinus ergo (vt ait Hugo) signum quod viderat in militaria signa depinxit, deinde in speciem crucis signum quod dicitur Labarum transformauit, & sic instructus & armatus cum magna spe victoriæ aduersus Maxentium dimicaturus

A. C. 315.

Egregiz Christiana pietatis opera.

Ex. 10.

Constantini contra Maxentii tyrannum expeditio.

Crucis signū Constantino in cælo appareret.

Ib. cap. 9.

Crucis signū victoriæ Christi.

Euseb. lib. 9. hist. eccle. cap. 9.

A. C. 315. rus iter acceleravit. Cui Maxentius per pontem nauigiis compositū egressus hostiliter occurrit. Iussit quoque nauibus ad decipulam compositis flumiū sterni: & suppositis pontibus exequari. Sed cum vtrinq; pugnaretur, & exercitus Maxentij sanctæ crucis virtute prosterneretur: ad vrbem fugiendo remeare volens Maxentius, pontem, vt diximus, nauigiis compositum ascendit, & subito subfedere naues, & ipse lapsus equi in profundum aluci demersus est. Sicque belli futuras cædes sui nefandū capitis redemit interitu. Tunc Constantinus vrbem Romam triumphans ingreditur, & ita totius occidentis imperium vsque ad Oceanum deuenit tam ad Constantinum quàm ad Licinum. Constantino ergo in vrbe recepto, statim vt imaginem ob honorem triumphi illius senatus erexit, statim vexillum sanctæ crucis in dextera sua manu iubet depingi, & subter adscribi, [quia in hoc signo singulari, quod est veræ virtutis insigne, vrbē Romam senatumq; ac pop. Ro. iugo tyrannicæ dominationis ereptū pristina liberatū, nobilitatq; restituit.]

a Tuit autem Labarum hac ratione formatum. Erat hasta in sublimi erecta, & aureis laminis circumdata, in cuius pene extremitate cornu habebat transfuersum ad formam crucis factum: superne vero in extremo vertice corona, ex lapillis & auro contexta circumdata erat, intra quam imperatoris imago stabat, quam eo loco detrahit Constantinus, atque in eius locum hoc signum crucis apposuit. Vel sic in transfuerso autem cornu quod hasta appositum erat, velamen quoddam pendulum suspensum erat de purpura, quæ varietate gemmarū inter se coherentium, ac splendore lucis fulgentium, auroque multo incerto cooperta, miram exhibebat spectantibus pulchritudinem. Omph. in fast. ex Euseb. lib. 1. de vita Const.

§. VI.

PER idem tempus Constantinus, vt ait Eusebius in histo. eccle. conspirante etiam tunc secum Licinio (nondum enim in id vasa inciderat, quo postmodum dilapsus est) scientes & profidentes auctorem sibi omnium bonorum Deum, vna eademque sententia legem statuunt, in qua Deum Christianorum plenissimis laudibus prosequuntur, & ipsum auctorem totius virtutis atque operis profitentur, ipsumque de tyranno præstitisse victoriam, & ideo ab vniuersis huic venerationem cultumque deferendum. Hanc legem etiam ad Maximinum qui tunc orientis partibus dominabatur, amicitiasque eorum expetere videbatur, emittunt. At ille ingentibus imperatorum rebus gestis perterritus: ethi quæ scribebantur contraria sibi & aliena mentis suæ proposito viderentur, tamen quoniam resistere non audebat, & rursum alienæ authoritati cedens inuitus videri in hoc venisse erubescerebat. [metu simul ac pudore vsus miseris consiliariis, statuit velut ex suo arbitrio atque auctoritate, legē pro Christianis similis sententiæ promulgare, in qua asseuerat maioribus quidem suis prioribus Augustis visum fuisse Christianorum gentem penitus esse delendam. Sed quoniam eo magis gens illa propagetur & crescat quo maxime putatur inhiberi, velle se potius vt nullus cogatur inuitus: sed habeat in arbitrio suo, quo quisque velit ritu colere Deum, neque pro hoc commotionem vllam aut perturbationem prouincialibus inferendam.] In primis igitur sic mente ferox

A. C. 315.

hoc solum, quod metus extorquebat indulget, nec in aliquo mutauit affectum, donec digna in eum verbera vlcio diuina proferret. Etenim cum contra meritum suum nomen Augusti vel imperium sumpsisset, extolli etiā aduersus regni socios ac erigi cœpit: in quibus regalis institutio, morum probitate ac religionis gratia resplendebat. Audet ergo primò se inter eos honore priorem constituere. Ac non multo post rupto fœdere bellum Licinio conatur inferre. De victoria Licinij contra Maximinum, vt ait Hugo Floria. Licinius ergo à Roma digressus cum expugnare parauit. Et cum iā ferro Licinij cecidisset Maximini exercitus, pars quæ supererat videns imperatorem suum diuino fauore nudatum, Licinio se subdidit. Maximinus autē ipse Galerius vt vidit à diis suis se deceptum, & ab hominibus derelictum, turpiter & infideliter fugit: veruntamē dum reparasset exercitum, vellētq; cum hoste secundo configere, doloribus internorum viscerum correptus vehementer exagitar i cœpit, vt nec fratrū quidem recumbere posset. Tunc homo edax (inquit Euseb. vbi supra.) & qui vino semper repleteretur, nunc nec summis quidem labijs degustandū recipere cibum, aut odore tenuis vinum sumere potest. Ita carnibus inedia & ariditate consumptis, hoc solum profecit infœlix, quod in vltimis vitæ positus, iustum esse iudicium Dei, & scelerum pœnas se merentem profiteretur expendere. Ad vltimum tamen morbo prius luminibus amissis, & tunc magis quid aduersus Christum impietatis admiserit videns, viuendi finem fecit. Sed defuncto eo, qui erga Christianos nunc inaudita crudelitate, nunc simulata venia agebat, aperta licentia legitimorum principum ecclesiarum status multo etiā clarior, quàm prius fuerat reparari cœpit. Tum vero inimicis fidei pœnitudo vltima atrocitatis suæ fiebat, ita vt ipse publicus puderet eos aspectus. Et enim cum primum ipse Maximinus imperialibus edictis tyrannus & impius & Deo atque hominibus inuisus pronuntiatus fuisset, tabulæ quoque eius pictæ, vel imagines æreæ, aliæ deiici ac præcipitanti iuberentur, aliæ verò atris fucatæ coloribus obliterarentur, subitò facta est rerum ingens mutatio. Iudices quoque eius, quos ille in tyrannicis dominationibus ministros scelerum habuerat, legitimi principes velut impietatis eius ac crudelitatis satellites iussent interfici. Quibus adduntur etiā eius filij, quos ille iam imperij assumpserat socios. Sed & propinquos eius qui se ob huiusmodi necessitudinem, molestissimos erga ciues & prouinciales exhibuerant, paribus suppliciis affecti Licinius.

§. VII.

DE inuidia Licinij contra Constantini gloriam & persecutione eius contra Christianos, & bello inito per eum contra Constantinum, in quo Licinius victus ab eo & occisus est. Denique (inquit Hugo Floria.) incredibile est memoratu, quàm breui Constantini studio freta late per totum orbem ecclesia creuerit, & quanta cura erga sumptum ædificandarum ecclesiarum fuerit ardens. Nam cum edito publico adificarentur ecclesiæ per totum eius imperium, ipse ad hoc peragendum ex regis thesauris pecunias affluentissime conferebat. Igitur cum tali simplicitate (vt ait Euseb. in hist. ecclesiastica) ecclesiarum gloria apud Deum hominēque proficeret, & imago quædam cœlestium haberetur in terris super omnia quoque religiosus princeps Constantinus exultaret in talibus] per dies singulos fide & religione

A. C. 320.

Hæc sunt ad verbū apud Euseb.

Maximinus in Christianos pœnas luit. Euseb. l. 9. c. 10.

De Licinio qui à Constantino defecit.

A. C. 330.

domini cccLxxx. Et Sigisbertus Gemblacen. postea vsque ad annum domini m.cxl. Post Sigisbertum profecutus est historiam vsque ad annum Domini m.ccxli. praterita tamē gesta plenius referens Vincent. Bellouacen. ordinis prædicatorum, & post eum Iacobus de columna eiusdem ordinis vsque ad annum Domini m. cccxl. Historiam autem ecclesiasticam texuit Eusebius ipse lib. 10. ab ascensione. f. domini vsque ad victoriam Constantini contra Maxentium, quos libros historiæ ecclesiasticæ Rufinus presbyter Aquileiæ transtulit ex Græco in Latinam linguam, quorum decimum quia perpauca habebat ad historiam spectantia, omisis superfluis, quæ ad historiam spectabant ad nonum lib. addidit, ipse vero duos libros sequentes s. 10. & 11. scripsit & addidit prosequens historiam à temporibus Constantini post persecutiones vsque ad tempora Theodosij Augusti. Præterea idem Eusebius (vt legitur) pene omnium prouinciarum passiones martyrum & episcoporum & confessorum & sacrarum virginum viginuilibris comprehendit. Ex quorum pontificum numero vnus fuit sanctus Syluester Romanæ vrbs episcopus, cuius vita à nescio quo ex Græco translata est in Latinum. Hæc Vincen. Refert autem Hiero. ad Chromatium & Heliodorum scribens, quod Constantinus Augustus cum Cæsaream fuisset ingressus, & diceret eiusdem vrbs antistiti, vt peteret aliqua beneficia Cæsariensi Ecclesiæ profutura, legitur respondisse Eusebium, opibus suis ditatam ecclesiam nulla petendi beneficia necessitate compelli, sibi tamen desiderium immobile extitisse, vt quicquid in republica Romana gestum sit, erga sanctos Dei iudices iudicibus succedentes in vniuerso orbe Romano sollicita perscrutatione monumenta publica discutiendo perquirerent. Et qui martyr, à quo iudice, in qua prouincia vel ciuitate, qua die, quaue passione perseuerantiæ suæ obtinuerit palmam, de ipsius archiuis sublatam, ipsi Eusebio regio iussu dirigerent. Vnde factum est vt idoneus relator existens, & ecclesiasticam historiam retexeret & omnium pene martyrum prouinciarum, omnium Romanorū trophæa diligens historiographus declararet. De hoc Eusebio dicitur, disti. 15. sancta Romana, Chronicon Eusebij Cæsarien. atque eiusdem historiæ Ecclesiasticæ libros quamuis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & in laudibus & excusatione Orige. schismatici vnum composuerit librum, propter rerum tamē singularem notitiam, quæ ad instructionem pertinet vsque quaque nondicimus esse reuēdos. Item ibidem dicitur. Venerabilis viri Sedulij paschale opus, quod heroicis descripsit versibus euangelium insigni laude proferimus. Item Iuenci laboriosum opus non spernimus: sed miramur.

Habetur hæc ep. in rto marty. vsuar. sed dubitatur an sit Hierony.

Sedulij & Iuenci poemata probantur.

De Laetio. Hieron. in Car. vir. illust.

§. X.

CIRCA illa tempora resulsit Laetantius, de quo sic scribit Hiero. li. de viris illu. Firmianus, qui & Laetantius Arnobij discipulus sub Diocletia-

Primæ partis historialis Domini Antonini Archiepiscopi Florentini ordinis prædicatorum finis.

Excudebat Nicolaus Guerinus.

A. C. 330.

no principe accitus cum Flatio grammatico, cuius de medicinali libri versibus compositi extant, Nicomediæ rhetoricam docuit, ac penuria discipulorum ob Græcam videlicet ciuitatem ad scribendum se contulit. Habemus eius symposium quod adolescentulus scripsit Africæ, & *δ'Ανωγεινὸν* de Africa vsque Nicomediæ hexametris scriptum versibus, & aliū librum quigrammaticus inscribitur, & pulcherrimum de ira Dei. Et ad Demetrium auditorem suum librum de opificio Dei seu formatione hominis. Et adeundem libros duos epistolarū. Ad Probū epistol. li. 3. ad Seuerū epistolarum li. 2. De persecutione li. vnum. Itē institutionum diuinarum aduersus gentes li. 7. Hæc Hiero. Et in præfatio lib. institutionū pulcherrime confutat errores Gētilium de pluralitate deorum. Immortalitatem animæ & Dei prouidentiam contra Epicureos luculentissime probat. De patre & filio eius incarnato diffuse prosequitur. De spiritu sancto nihil dicit, vnde videtur necesse spiritum sanctum esse. In vltimo libro institutionū ipsarum ostēdit se esse de numero eorum, qui dixerunt Christum cum sanctis suis post resurrectionem mille annis gaudere in deliciis corporis, quod pro hæresi determinatur 2. 4. q. 3. ca. penul. Sed quia tempore illo nondum hoc erat determinatū ab ecclesia, forte in hoc ipse cum aliis, qui hoc opinati sunt ex autoritate Ioannis Apocalypsis hoc elicientes: sed non recte intelligentes, pro tunc ab hæresi excusati fuerunt. Hic Laetantius (ait Hiero.) in extrema senectute magister Cæsaris Crispi filij Constantini in Gallia fuit, qui postea à patre interfectus est.

Apoc. c. 10.

Hier. Ibid.

De Porphyrio.

In illo quoque tempore vt testatur Vince. spe. hi. in fine 14. libri, fuit Porphyrius philosophus, primo Gentilis, & postea Christianus effectus apostatauit à fide. Nam in Cæsarea Palestinæ à quibusdam Christianis læsus, iniuriam non ferens Christianitatem deseruit. Sic cum Eusebius redarguit cum eius verba destruxit. Hic enim Porphyrius contra nos scripsit, cui responderunt Euse. & Apollinaris confutantes errores eius. Misso autem ad Constantinum insigni volumine, ab exilio reuocatus est. Augustinus vero in li. de ciuitate Dei fortius ceteris salitates doctrine eius edidit, quem etiam dicit doctissimum philosophorum: sed Christianorum acerrimum inimicum. Irradiavit quoque ecclesiam lumine sanctitatis & doctrine Iacobus cognomento Sapiens, Nisibenus ciuitatis episcopus in Persia. Quem sic commendat Hiero. li. de viris illustribus. Iacobus Nisibenus agnoscitur, ad cuius preces sæpe vrbs à discrimine liberata est. Qui multa scripsit de fide contra omnes hæreses, de charitate, de oratione, de dilectione erga proximum, de resurrectione, de vita post mortē, de humilitate, de pœnitentia, de Christo quod sit filius Dei & consubstantialis patri, de castitate, de regno Perfarum, & alia: qui sub Maximiano vnus fuit ex numero confessorum & eorum qui in Nicena Synodo Arianam peruersitatem damnarunt. Moritur hic Constantij temporibus & iuxta præceptum patris eius Constantini intra muros Nisibenes sepelitur.

Au. 10. ciu. c. 28. 29 30. 31. 32.

De Iacobus epi. Nisibeni Gē nadi? hic est qui post D. Hier. scripsit.